

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

(ਪੂਰਬਾਰਧ)

Sri Nanak Parkash

Part I (Poorabaradh)

ਕ੍ਰਿਤ:

ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

By

Bhai Santokh Singh

ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਮਰਪਿਤ

ਵਲੋਂ: ਭਾਈ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

by

Bhai Baljinder Singh ji

© Baljinder Singh 16914 Lassen Street, Northridge, CA 91343 USA

Important Notice:

This file is brought in the digital (computer/internet use) format and made available within the reach of common users, scholars and students engaged in the study of Sikh History and Philosophy with the help of computer/internet. The digital composition of this file is the intellectual property of Bhai Baljinder Singh as it is completely an individual effort by him. Except for personal use on a personal computer without changing/decoding the file/database, no one is permitted to use this file in its native (provided), decoded or modified format, in whole or in part, for any computer/internet/publication project without the prior written permission of Bhai Baljinder Singh.

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

(ਵਲੋਂ: ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)

ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ

ਵਲੋਂ: ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵਾ

(ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ)

ਸੰਦੇਸ਼

ਵਲੋਂ: ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋ. (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

(ਐਕਸ ਫੈਲੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ)

ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ

ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

ਸੰਖੇਪ ਅਧਯਾਜ ਲਿੰਕ

ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਤਤਕਰਾ ਦੇਖਣ ਲਈ [ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ](#)
ਉਤੇ ਕਲਿਕ ਕਰੋ ਜੀ)

<u>੧</u>	<u>੨</u>	<u>੩</u>	<u>੪</u>	<u>੫</u>	<u>੬</u>	<u>੭</u>	<u>੮</u>	<u>੯</u>	<u>੧੦</u>	<u>੧੧</u>
	<u>੧੨</u>	<u>੧੩</u>	<u>੧੪</u>	<u>੧੫</u>	<u>੧੬</u>	<u>੧੭</u>	<u>੧੮</u>	<u>੧੯</u>	<u>੨੦</u>	<u>੨੧</u>
	<u>੨੨</u>	<u>੨੩</u>	<u>੨੪</u>	<u>੨੫</u>	<u>੨੬</u>	<u>੨੭</u>	<u>੨੮</u>	<u>੨੯</u>	<u>੩੦</u>	<u>੩੧</u>
	<u>੩੨</u>	<u>੩੩</u>	<u>੩੪</u>	<u>੩੫</u>	<u>੩੬</u>	<u>੩੭</u>	<u>੩੮</u>	<u>੩੯</u>	<u>੪੦</u>	<u>੪੧</u>
	<u>੪੨</u>	<u>੪੩</u>	<u>੪੪</u>	<u>੪੫</u>	<u>੪੬</u>	<u>੪੭</u>	<u>੪੮</u>	<u>੪੯</u>	<u>੫੦</u>	<u>੫੧</u>
	<u>੫੨</u>	<u>੫੩</u>	<u>੫੪</u>	<u>੫੫</u>	<u>੫੬</u>	<u>੫੭</u>	<u>੫੮</u>	<u>੫੯</u>	<u>੬੦</u>	<u>੬੧</u>
	<u>੬੨</u>	<u>੬੩</u>	<u>੬੪</u>	<u>੬੫</u>	<u>੬੬</u>	<u>੬੭</u>	<u>੬੮</u>	<u>੬੯</u>	<u>੭੦</u>	<u>੭੧</u>
					<u>੭੨</u>	<u>੭੩</u>				

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸ੍ਰੋਤ ਉਸ ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਹ ਕੌਮ ਫ਼ਖਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੌਮੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸ੍ਰੋਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਜਿਹੇ ਸ੍ਰੋਤ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਭਾਵੇਂ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗ਼ਨੀਮਤ ਸਮਝ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ੍ਰੋਤ ‘ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ’ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਹੈ। ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਅਦਭੁਤ ਵਿੱਦਵਤਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵੀ ਹੈ। ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਗੁਣਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ੍ਰੋਤ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਖੋਜੀ ਇਸਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਅਧੂਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰ-ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ‘ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ’ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣਾ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਪੰਕਤੀ-ਛੇਦ ਅਤੇ ਪਦ-ਛੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਕੁ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਝ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਮਨਮੱਤ ਵਾਲੇ ਅੰਸ਼ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸਦੀ ਸੋਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਪੰਥ ਰਤਨ ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਯਾਜ, ਟਿੱਪਣੀਆਂ, ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇ ਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤਤਕਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਕੁਝ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਤਤਕਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਅਧਯਾਜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਕ-ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕਰ

ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਯਾਜ ਤੱਕ ਸਿੱਧੀ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਆਸਾਨ ਲਿੰਕ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਹਾਲਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਰਚਨਾਵਲੀ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦੋਵੇਂ ਗੁਰਬਿਲਾਸ (ਪਾ: ੬ ਅਤੇ ਪਾ: ੧੦), ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਗਿਆਨ ਰਤਨਾਵਲੀ, ਸਿੱਖ ਰਹਿਤਨਾਮੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਹੋਰ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ... ਕਾਰਜ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਸੀਸ ਨਾਲ ਹੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਉੱਪਰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ, ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਠੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ ‘ਹਉ ਮੂਰਖ’ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਕਾਰੇ’ ਲੱਗਿਆ ਰਹੇ:

ਪੂਰੀ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਡਰ ਘਾਟੇ ਦਾ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਅੱਧੀ ਤਾਈਂ।

ਰੱਬਾ! ਪਿਆਰ ਮੇਰੇ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਪੂਰੀ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਦਾਸ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

੨੪ ਦਸੰਬਰ ੨੦੦੦

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਮਸਰ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਣ ਬਾਬਤ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਹਾਨਕੋਸ਼, ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ, ਸੰਪੂਰਨ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ’ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ‘ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦਾ ਡਿਜ਼ਿਟਲ ਸੰਸਕਰਣ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅੰਦਰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਲ (ਸੰਨ ੨੦੦੮ ਈ.) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਅਤੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਪੰਕਤੀ-ਛੇਦ ਅਤੇ ਪਦ-ਛੇਦ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਵਾਸਤੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸੇ ਸਾਲ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਹੈ। ਦਾਸ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਨਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਸ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਖੋਜ ਯੰਤਰ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਾਸ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

੨੬ ਅਗਸਤ ੨੦੦੮

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਰਮਸਰ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ

ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ‘ਪਿਆਰੇ’ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ, ਜਿਹੜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ‘ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਦਰਿ ਧਰਮਸਾਲ’ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਚਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਦਾਸ ਦਾ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ, ਫਿਰ ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਸਰਚ ਟੂਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ‘ਕਵਿ ਚੂੜਾਮਣਿ’ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਅਰਕਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ।

ਸੰਨ ੨੦੦੪ ਈ. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦਾ ਸਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ੫੦੦ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ੪੦੦ ਸਾਲਾ ਸਮਾਰੋਹ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ‘ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ’ ਟੀਕਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ੫੦੦ ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਨੂੰ, ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ੪੦੦ ਸਾਲਾ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤੰਗਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ‘ਗੁਰਮੁਖ ਹੰਸਾਂ’ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਪਮਾ ਦਾ ‘ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ‘ਮਹਾਨਕੋਸ਼’ ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ੩੦੦ ਸਾਲਾ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਘਾਲਣਾ ਉਪਰ ਸਿਰਫ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ, ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣੇ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਕਰਕੇ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ’ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਯੁਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮੂਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਇਸ ਸੁਭ ਮਨੋਰਥ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ’ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਾਲਾਘਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੨੧ ਜਨਵਰੀ ੨੦੦੫
ਰੰਧਾਵਾ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਮਾਜ।

ਸੰਦੇਸ਼

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸੁਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਸਥਾ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਵਰੋਸਾਇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਹਨ। ਚੇਤੰਨ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰੰਪਕ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੂਝ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਵਖਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਟਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਦੀ ਅਜੋਕੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੀ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਖੋਜਕਾਰ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਨਵੀਨਤਮ ਸੂਚਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਬੜੇ ਤੀਬਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਇਸ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਲਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘਾਟ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਜਿਸ ਸਦਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੋਖ ਤੇ ਅਪ੍ਰੋਖ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਡ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਡੀ. ਅਤੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਤੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਨ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਐਨ-ਸਹਾਇਕ ਬਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਉਹ ਐੱਨਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਸਮਾਜ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੇਰੇ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਲਗਨ ਉਪਰ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਈਸ਼ਰ ਮਾਈਕਰੋ ਮੀਡੀਆ’ ਦੇ ਨਵੀਨਤਮ ਸੰਸਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਵੈਯੇ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ (੪ ਜਿਲਦਾਂ); ਸ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸਟੀਕ (੮ ਜਿਲਦਾਂ); ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ‘ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਨ’ (੧੦ ਜਿਲਦਾਂ); ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ‘ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੇਰਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਸ਼’ (੨ ਜਿਲਦਾਂ) ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ’ (੧੪ ਜਿਲਦਾਂ) ਸਮੇਤ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਆਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤੁਕ ਦੀ ਭਾਲ ਲਈ ਸਰਚ ਇੰਜਨ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਜੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੀਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਕ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਵੇਖਣੇ ਹੋਣ, ਅਜਿਹੀ ਸੁਵਿਧਾ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਅਥਵਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼’ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਢੂੰਡ ਸੀਮਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨੀ ਅਥਵਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਭਾਲ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇਕੱਠੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨੂੰ

ਅਗਲੀਆਂ-ਪਿਛਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਸਮੇਤ ਵੱਖਰੇ ਵੀ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਵਡੇਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸਰਨ ਕਰਨਯੋਗ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣ। ਸਾਡੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ
੨੮ ਜਨਵਰੀ, ੨੦੦੫

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋ. (ਰੀਟਾਇਰਡ) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(ਐਕਸ ਫੈਲੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ)

ਤਤਕਰਾ ਪੂਰਬਾਰਧ

੧. [ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧਯਾਇ]
(ੳ) 'ਅਪਨੇ ਇਸ੍ਰੁ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ' ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਗਲ।
(ਅ) 'ਕਾਵਿ-ਸੰਕੇਤ' ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।
(ੲ) ਅਪਣੇ ਇਸ੍ਰੁ ਦੇਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਦਾ ਮੰਗਲ।
(ਸ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਹ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਕ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਖ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਗ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਘ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਙ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਚ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਛ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਜ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਮੰਗਲ।
(ਝ) ਗੁਰਮੁਖ-ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਦਾ-ਮੰਗਲ।
(ਞ) ਨਾਮ-ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ-ਮੰਗਲ।
(ਟ) 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ]
੨. [ਮੰਗਲ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਬਾਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ]
੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ]
 {ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਸਰੂਪ} ॥੧..॥
 {ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋਰ} ॥੪..॥
 {ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ} ॥੧੫..॥
 {ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਮਾ} ॥੩੨.. ॥
੪. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਨਾਮ ਧਰਨਾ]
 {ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼} ॥੧॥
 {ਕਵਿ ਨੰਮੂਤਾ} ॥੧॥
 {ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ} ॥੫੭॥
੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ]
 {ਗੁਰੂ ਜਾ ਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਭੋਜਨ} ॥੧੪॥
੬. [ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]
 {ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼} ॥੫॥

{ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੧੨.. ॥

੨

੨. [ਬਾਲ ਲੀਲਾ, ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ]

{ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ} ॥੧॥

{ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ} ॥੩੧॥

੮

੮. [ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

੯

੯. [ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਸੱਚਾ ਜੰਵੂ।]

{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ} ॥੩॥

{ਬਦੋਬਦੀ ਜਨਊ ਪਾ ਦਿੱਤਾ} ॥੪੩॥

੧੦

੧੦. [ਅਰਦਾਸ। ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ। ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ]

{ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ} ॥੧॥

{ਗਊਆਂ ਚਾਰਨਾ} ॥੧੪..॥

{ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ} ॥੪੧॥

੧੧

੧੧. [ਯਾਚਨਾ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਯਾ ਕਰਨੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ]

{ਸਰਪ ਛਾਇਆ} ॥੧੫॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ} ॥੧੯॥

{ਗ੍ਰੀਖਮ-ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੪੩.. ॥

੧੨

੧੨. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਖੇਤ ਬੀਜਣਾ। ਬ੍ਰਿੱਖ ਛਾਇਆ ਅਸਥਿਰ]

{ਪਾਵਸ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੨..॥

{ਬਿਰਖ ਛਾਯਾ ਅਸਥਿਰ} ॥੪੧॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ} ॥੪੭॥

੧੩

੧੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]

{ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੨..॥

{ਵੈਦ ਹਰਦਾਸ} ॥੩੩॥

{ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ} ॥੫੦॥

੧੪

੧੪. [ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ।]

{ਹੇਮੰਤ-ਹਿਮਕਰ ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੭..॥

{ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ੂਮ - ਤਪ ਦ੍ਰਿਸ਼} ॥੪੩..॥

{ਸੰਤਰੇਣ} ॥੪੮, ੬੮॥

{ਸੰਤਾਂ ਹਿਤ ਖ੍ਰੀਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਰਵਾ} ॥੭੫.. ॥

੧੫

੧੫. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ; ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਰਾਯ ਬੁਲਾਰ।]

{ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ} ॥੨੬..॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਉਤੇ ਰੋਸ} ॥੪੭॥

੧੬

੧੬. [ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ]

{ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੧੦..॥

- {ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ} ॥੩੦॥
{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ} ॥੪੭.. ॥
- ੧੭ ੧੭. [ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆਰੰਭੀ।]
{ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ} ॥੧੩.. ॥
{ਕਾਲੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਏ} ॥੩੬.. ॥
- ੧੮ ੧੮. [ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ। ੧੩੫ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ]
{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੧੩੫) ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ} ॥ ੭੫ ॥
- ੧੯ ੧੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ।]
{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ} ॥੨੦ ॥
{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਰ} ॥੬੫.. ॥
- ੨੦ ੨੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ]
{ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ} ॥੩੭.. ॥
{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ} ॥੫੫ ॥
{ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੁਤਰਕ, } ॥੩੯.. ॥
{ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਤਰਕ ਦਾ ਉੱਤਰ} ॥੪੩.. ॥
- ੨੧ ੨੧. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ।]
{ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ} ॥੪੫ ॥
{ਬਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ} ॥੪੫ ॥
{ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ} ॥੪੯.. ॥
- ੨੨ ੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮੰਡਲ। ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ। ਵਿਆਹ।]
{ਵਿਵਾਹ ਉਤਸ਼ਾਹ} ॥੧੪ ॥
- ੨੩ ੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ।]
{ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਬਾਲੇ ਪਾਸ} ॥੩੩ ॥
{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ} ॥੬੬ ॥
{ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ} ॥੭੫ ॥
- ੨੪ ੨੪. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਉਣਾ]
{ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ} ॥੧ ॥
{ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੯.. ॥
{ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣੀ} ॥੨੦.. ॥
- ੨੫ ੨੫. [ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਦਾ ਆ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ।]
{ਮੂਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ} ॥੧੧ ॥
{ਚੰਦੋਰਾਣੀ} ॥੨੩ ॥
- ੨੬ ੨੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]
{ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ} ॥੫੬ ॥
- ੨੭ ੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ। ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ।]
{ਭਗੀਰਥ} ॥੨ ॥
{ਮਨਸੁਖ} ॥੩੬ ॥
{ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੬੭.. ॥

{ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ} ॥੨੨॥

੨੮

੨੮. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।]

{ਗਿਆਨ ਤਰੋਵਰ} ॥੬॥

{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੋਲਾ} ॥੩੭॥

੨੯

੨੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ, ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ
ਤਜਾਗਣੀ।]

{ਸੰਤਘਾਟ} ॥੭॥

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾਉਣਾ} ॥੧੭..॥

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ} ॥੨੪॥

{ਲੇਖਾ, ੭੬੦) ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਿੱਕਲੇ} ॥੩੯॥

੩੦

੩੦. [ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਦਾ ਆਉਣਾ। ਸ਼ਜਾਮੇ ਦਿਜ ਨੂੰ
ਉਪਦੇਸ਼, ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]

{ਮੂਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ} ॥੭॥

{ਸ਼ਿਆਮਾ ਪੰਡਿਤ} ॥੧੬॥

{ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ} ॥੪੮॥

੩੧

੩੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮੁੱਲਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਨ੍ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

{ਨਵਾਬ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ} ॥੧੧॥

{ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ} ॥੧੧॥

{ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੨੫॥

੩੨

੩੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਸੀਤ ਕੌਤਕ]

{ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੧੯..॥

{ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਧਾ} ॥੫੦॥

੩੩

੩੩. [ਚਰਣ ਧੂੜ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕੇ ਜਾਣਾ]

{ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ} ॥੬॥

{ਮੂਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ} ॥੭..॥

੩੪

੩੪. [ਗੁਰੂ ਪਗ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨਾ ਆਯਾ]

{ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ} ॥੩੩॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ} ॥੩੭..॥

{ਭੁੱਖ ਤੋਹ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ} ॥੫੨॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ} ॥੬੩॥

੩੫

੩੫. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਰਬਾਬ ਲਿਆਉਣਾ]

{ਫਿਰੰਦਾ} ॥੨੧, ੨੯॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ} ॥੪੨॥

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪਸ-ਪੰਛੀ ਮੋਹੇ ਜਾਣੇ} ॥੪੩॥

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗਣੀ} ॥੪੪॥

੩੬

੩੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ]

{ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ} ॥੪੦॥

- ੩੭ ੩੭. [ਕਥਾ ਮੰਗਲ। ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ]
{ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਖੁਟਾਈ} ॥੨੧॥
{ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ} ॥੫੭॥
{ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੫੭॥
- ੩੮ ੩੮. [ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਭਾ: ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ]
{ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ} ॥੭..॥
{ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ} ॥੧੮. ॥
- ੩੯ ੩੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆਦਿ]
{ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ} ॥੩..॥
{ਭਾਗੋ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼} ॥੪੯..॥
{ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਨਾ} ॥੮੭॥
- ੪੦ ੪੦. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ। ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ]
{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ} ॥੪੦..॥
{ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਦਾ ਖੂਹ} ॥੬੬॥
- ੪੧ ੪੧. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ।]
{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ-ਗਿਆਨ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ} ॥੩੦..॥
{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ} ॥੩੮.. ॥
- ੪੨ ੪੨. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ-ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]
੪੩ ੪੩. [ਚਰਣ ਕਮਲ ਮੰਗਲ। ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਤੁਲਸਾਂ]
{ਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੨..॥
{ਰਾਇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਚੋੜ} ॥੪੪..॥
{ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ} ॥੫੬.. ॥
- ੪੪ ੪੪. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ]
{ਕੀਟੀ ਅਤੇ ਬਿਹੰਗਮ ਮਾਰਗ} ॥੧੯..॥
{ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬ੍ਰਤ} ॥੨੨..॥
{ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ} ॥੩੨॥
- ੪੫ ੪੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਨਾ]
{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਬਣਾਵਟੀ ਨਾਨਕ} ॥੩..॥
{ਰਾਇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣਾ} ॥੪੩॥
{ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੪੮.. ॥
- ੪੬ ੪੬. [ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਅੱਕ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਵਾਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ
ਨਿਵਾਰੀ। ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼]
{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਆਈਆਂ} ॥੧੧..॥
{ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼} ॥੨੧॥
{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ ਬਣਨਾ} ॥੨੯.. ॥
- ੪੭ ੪੭. [ਨਖਕਾਂਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ]
{ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ - ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ} ॥੧੧॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੱਕਿਆ ਬਾਗ ਹਰਾ ਕਰਨਾ} ॥੧੩॥
 {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ} ॥੧੯॥
 {ਪਦਮਨੀ ਭੇਜਣੀ} ॥੩੭..॥
 {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣਾ} ॥੬੪.. ॥

੪੮

੪੮. [ਯਯਾਨ ਮਹਿਮਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਯੋਗ]

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ} ॥੫॥
 {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਚੰਦਕਲਾ} ॥੧੮..॥
 {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋਗ} ॥੨੫॥
 {ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ} ॥੨੬..॥
 {੧ ਯਮ} ॥੨੭..॥
 {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ੧} ॥੨੮॥ {ਸੱਚ ੨} ॥੩੦॥
 {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਰੀ ੩} ॥੩੦॥ {ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ੪} ॥੩੨॥
 {ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ} ॥੩੨॥ {ਧੀਰਜ ੫} ॥੩੫॥
 {ਖਿਆ ੬} ॥੩੬॥ {ਦਯਾ ੬} ॥੩੭॥
 {ਕੋਮਲਤਾ ੭} ॥੩੮॥ {ਸੁੱਧ ਆਗਾਰ ੯} ॥੩੮॥
 {ਸੌਚ ੧੦} ॥੩੯॥
 {੨ ਨੇਮ} ॥੪੦॥
 {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ ੧} ॥੪੧॥ {ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ੨} ॥੪੩॥
 {ਆਸਤਿਕ ਬੁੱਧ ੩} ॥੪੬॥ {ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ ੪} ॥੪੭॥
 {ਪੂਜਾ ੫} ॥੫੧॥ {ਪਾਠ ੬} ॥੫੨॥
 {ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ੭} ॥੫੩॥ {ਸ਼ਾਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ੮} ॥੫੪॥
 {ਪਾਠ ਵਿਧਿ ੯} ॥੫੫॥ {ਹੋਮ ੧੦} ॥੫੫॥
 {ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ} ॥੫੬॥
 {੩ ਇਕੰਤ ਦੇਸ਼} ॥੫੯॥
 {੪ ਆਸਣ} ॥੬੦॥ {ਸਿੱਧ ਆਸਣ} ॥੬੨॥ {ਪਦਮ ਆਸਣ} ॥੬੪॥
 {੫ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅੰਗ} ॥੬੫॥
 {੬ ਧਿਆਨ} ॥੭੧॥ {ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ} ॥੭੨॥
 {ਧਾਰਨਾ} ॥੭੪॥
 {੮ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੬॥
 {ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੭॥ {ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੮॥
 {ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ} ॥੮੦॥

੪੯

੪੯. [ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਮੰਗਲ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼]

{ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ} ॥੬॥
 {ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਮਣ ਲੂਣ} ॥੧੦॥
 {ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ} ॥੧੭॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ} ॥੨੧॥
 {ਘੜਾ ਸਿਰ ਚੰਬੜਿਆ} ॥੨੯॥
 {ਨੂਰਸਾਹ} ॥੩੦॥

੫੦

੫੦. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਭਰਥਰੀ। ਕੌਡਾ]

{ਭਰਥਰਿ} ॥੨॥
 {ਭਰਥਰਿ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੧੨॥
 {ਕੌਡਾ} ॥੩੩॥
 {ਮਰਦਾਨਾ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਕਾਬੂ} ॥੪੪॥
 {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ} ॥੫੨॥
 {ਅਦਭੁਤ ਸ਼ੀਸ਼ਾ} ॥੬੯॥
 {ਕੌਡੇ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੮੪॥
 {ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦਰਪਨ} ॥੯੮॥

੫੧

੫੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ]

{ਕੌਡੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ} ॥੨॥
 {ਬਿਸੰਭਰਪੁਰ - ਪਟਨਾ} ॥੨੨॥
 {ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ} ॥੨੮॥

੫੨

੫੨. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਛ, ਕਲਿ, ਨਾਰਦ]

{ਮੱਛ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੮॥
 {ਮੱਛ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੧੫॥
 {ਕਲਹ ਮਿਲਾਪ} ॥੨੮॥
 {ਨਾਰਦ ਮਿਲਾਪ} ॥੩੩॥
 {ਸੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ} ॥੫੧॥
 {ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੇਟ ਦਰਦ} ॥੫੫॥

੫੩

੫੩. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੁਧਰਸੈਨ]

{ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ} ॥੪॥
 {ਝੰਡਾ ਬੇਢੀ} ॥੯॥ {ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ} ॥੧੩॥
 {ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੪੭॥
 {ਧਨ ਧਾਨ ਅਰਪਨ} ॥੫੨॥ {ਸਰੀਰ ਅਰਪਨ} ॥੫੫॥
 {ਅੰਤਹਕਰਨ ਅਰਪਨ} ॥੫੯॥ {ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੧॥
 {ਨਿਸ਼ਚਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੪॥ {ਚਿਤਵਨਾ ਚਿੱਤ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੬॥
 {ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੭॥
 {ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਣ ਲੱਗੇ} ॥੭੬॥ {ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ} ॥੭੯॥
 {ਸੁਧਰਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ} ॥੯੦॥ {ਸੁਧਰਸੈਨ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ} ॥੯੮॥

੫੪

੫੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਧੁਰਬੈਨ, ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖਸ਼]

{ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ} ॥੧੦॥
 {ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਹੇ ਬਚਨ} ॥੧੬॥
 {ਮਧੁਰਬੈਨ} ॥੧੭॥
 {ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਮ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹਫਲ} ॥੩੧॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ} ॥੫੩॥

{ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ} ॥੬੫॥

{ਰਾਕਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ}

॥੭੫॥

{ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਪਰਤਾਵਾ} ॥੮੧॥

{ਦੇਵਲੂਤ} ॥੮੯॥

੫੫

੫੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਦੇਵਲੂਤ, ਬਨਮਾਨਸ ਰਾਖਸ਼।]

{ਦੇਵਲੂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੭..॥

{ਬਨਮਾਨਸ} ॥੨੫॥

{ਦੈਂਤ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਤ ਨਿਗਲਨਾ} ॥੫੨॥

{ਦੈਂਤ ਦੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ} ॥੭੧॥

{ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਮਾ} ॥੭੮॥

੫੬

੫੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਮਲ ਨੈਨ]

{ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ} ॥੭, ੧੫॥

{ਕਵਲਨੈਨ} ॥੫੭..॥

{ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥..੧੦੦॥

੫੭

੫੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮੱਕੇ ਜਾਣਾ]

{੧੮ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ} ॥੬..॥

{ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਦਾ ਉਤਰ} ॥੨੮..॥

{ਬਹਾਵਲਦੀਨ} ॥੩੧॥

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ} ॥੩੩..॥

੫੮

੫੮. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਮੱਕਾ, ਜੀਵਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

{ਜੀਵਨ ਕਾਜ਼ੀ} ॥੧੫..॥

{ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ..} ॥੨੦..॥

{ਅਮਲਾਂ ਨਾਲ ਨਿਬੇੜਾ} ॥੩੮॥

{ਜੀਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਿਤ੍ਰ} ॥੩੯..॥

੫੯

੫੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ। ਮਦੀਨਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ]

{ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ} ॥੧੩..॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ} ॥੧੮..॥ ਮਦੀਨੇ

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ} ॥੩੫..॥ ਮੱਕੇ

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ} ॥੩੯..॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਚਨ} ॥੫੮..॥

੬੦

੬੦. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗੋਰਖ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ, ਲਹੁਰੀਪਾ ਨਾਲ
ਚਰਚਾ]

{ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਦਿਗਵਿਜੈ} ॥੧..॥

{ਗੋਰਖ ਮਿਲਿਆ} ॥੧੫..॥

{ਮਛਿੰਦ੍ਰ} ॥੩੭..॥

{ਲਹੁਰੀਪਾ} ॥੪੬..॥

{ਕਮਲ ਦਲ ਪੰਖੜੀਆਂ} ॥੪੯..॥

{ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ} ॥੫੦॥

{ਪੰਜ ਤੱਤ} ॥੫੧॥

{ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ} ॥..੫੩॥

{ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ੭ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ} ॥੫੫.. ॥

੬੧

੬੧. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਭੰਗਰ, ਕਨੀਫਾ, ਹਨੀਫਾ,
ਭੂਤਵੇ, ਚਰਪਟ, ਝੰਗਰ, ਸੰਘਰ ਤੇ ਸੰਭਾਲਕਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

{ਭੰਗਰਨਾਥ} ॥੮, ੧੩.. ॥

{ਕਨੀਫਾ} ॥੨੦.. ॥

{ਹਨੀਫਾ} ॥੨੫.. ॥

{ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ}

॥੨੬.. ॥

{ਭੂਤਵੇ} ॥੩੬.. ॥

{ਚਰਪਟ} ॥੪੦.. ॥

{ਝੰਗਰ} ॥੪੨.. ॥

{ਸੰਘਰ} ॥੪੫.. ॥

{ਸੰਭਾਲਕਾ} ॥੫੨.. ॥

੬੨

੬੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਈਸ਼ਰ
ਨਾਥ, ਲੰਗਰ, ਮੰਗਲ ਨਾਥ, ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

{ਗੋਪੀ ਚੰਦ} ॥੧.. ॥

{ਈਸ਼ਰ ਨਾਥ} ॥੬.. ॥

{ਲੰਗਰ} ॥੯.. ॥

{ਮੰਗਲਨਾਥ} ॥੧੨, ੨੨.. ॥

{ਸ਼੍ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਧ} ॥੧੮-੧੯ ॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਲਨਾਥ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ} ॥੩੩.. ॥

{ਸੰਭੂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ} ॥੩੫.. ॥

੬੩

੬੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ, ਕੌਂਸ (ਖੜਾਂਵ)]

{ਝੂਠੇ ਮਦ ਦਾ ਪਿਆਲਾ} ॥੯.. ॥

{ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ} ॥੧੭.. ॥

{ਘੁੱਘੂਨਾਥ ਦਾ ਉਤਰ} ॥੨੦ ॥

{ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ} ॥੨੨.. ॥

{ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ}

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੌਂਸ} ॥੨੮ ॥

{ਕੌਂਸ-ਸੁੰਦਰ ਕਬਿਤ} ॥੨੯ ॥

{ਖਿੰਬੜਾ} ॥੩੨ ॥

{ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ} ॥੩੩ ॥

{ਊਰਮ, ਧੂਰਮ} ॥੩੪.. ॥

{ਧੰਗਰ} ॥੩੬.. ॥

{ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ} ॥੩੯ ॥

੬੪

੬੪. [ਗੁਰਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ]

{ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖ..} ॥੧੨ ॥

{ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ} ॥੩੨.. ॥

{ਨੌਂ ਨਾਥ} ॥੩੮.. ॥

{ਛੇ ਜਤੀ} ॥੪੦ ॥

{ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ} ॥੪੧.. ॥

{ਛੇ ਜਤੀ ਹੀ ਕਿਉਂ?} ॥੫੦ ॥

{ਅੱਠ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਗ} ॥੫੧.. ॥

{ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ} ॥੬੦.. ॥

੬੫ ੬੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਾਕ ਭਸੰਡ: ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ।]

{ਕਾਕ ਭਸੰਡ} ॥੨..॥

{ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤੇ} ॥੧੮..॥

{ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ} ॥੫੮.. ॥

੬੬ ੬੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ]

{ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ, ਮੱਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੧੦..॥

{ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ} ॥੨੦..॥

{ਦਿਬਯ ਬਰਖ ਨਿਰਣਾ} ॥੪੭॥

੬੭ ੬੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ।]

{ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ} ॥੨੯.. ॥

੬੮ ੬੮. [ਗੁਰਚਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

{ਦੇਂਤ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੩-੧੩॥

{ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?} ॥੧੭॥

{ਮਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ} ॥੫੦॥

੬੯ ੬੯. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

{ਦਸ ਸੁਭ ਗੁਣ} ॥੫੦॥

੭੦ ੭੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ]

੭੧ ੭੧. [ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਗਲ। ਯੁੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ]

{ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਅਬ੍ਰਤ} ॥੧੦॥

੭੨ ੭੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਯੁੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ।]

੭੩ ੭੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਚਖੰਡ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਲਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਯਤੇ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

ਅਥ-ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਮੰਗਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਹਨ:- ਹੁਣ, ਅਨੰਤਰ, ਵਧੇਰੇ, ਤਦ, ਨਿਸ਼ਚੇ, ਉਪ੍ਰਾਂਤ, ਪਰ, ਆਦਿ।

ਅਰਥ:

ਹੁਣ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ (ਭਾਵ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਅਧਯਾਯ ਪਹਿਲਾ

੧. [ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਯਯਾਇ]

<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ:

{ਅਧਯਾਯ=ਧਿਆ, ਪੋਥੀ ਦਾ ਭਾਗ।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਧਯਾਯ}}

ਇਸ ਧਿਆ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਮੰਗਲ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਦੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਾ ਹੀ:-

‘ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ, ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਯਯਾਇ’

ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ‘ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਣਨ’ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਂਡ। ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਹਨ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਿਖੇੜਵਾਂ ਤੇ ਸਾਫ ਸਮਝ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹਰ ਮੰਗਲ ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਆਦਿ ਸਿਰਲੇਖ ਬੀ ਸੂਚਤ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਮੰਗਲ ਜੋ ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲ ਦਿੱਸ ਪੈਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ।

(*ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰਣ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਪਦ ਯਾ ਛੰਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਲਿਖੇ। ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਨੋਕਾਮਨਾਂ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪੂਰਬਕ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੂੜ੍ਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਅਪਣੇ ਕਾਰਯ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਮੁੱਸਕਤ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ’ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਮੰਗਲਾਚਰਣਾਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਦੀ ਇਸ਼੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਆਸੁਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਕੂੰ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧੪ ਮੰਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥਾਕਾਰ ਜੀ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-(੧) ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼-ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਯਾ ਸਰਗੁਣ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣਨ ਯਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩. ਅਤੇ ੨੯। (੨) ਅਸ਼ੀਰਵਾਦਾਤਮਕ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲਯਾਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਯਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ, ਆਦਿਕ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੨. (੩) ਨਮਸਕਾਰਾਤਮਕ-ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਦਬ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੫।)

(ੳ) ‘ਅਪਨੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ’ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਗਲ।

ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਮੰਗਲ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ 'ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ' ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਏਕੰਕਾਰ* ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਚੁ ਹੋਇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ+ ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨ ਸੋਇ ॥੧॥

(*ਇਹ ਪਾਠ ਛਪੇ ਹੋਏ ਨੁਸਖੇ ਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹ ਪਾਠ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਲੇਖਣੀ ਲਿੱਖਤ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਜੋੜ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਅਸੀਂ ਜਿਲਦ ੧ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ' ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੨੩ ਪਰ ੧੨ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ)

ਪਦਾਂ

ਦੇ

ਅਰਥ:

ਏਕੰਕਾਰ=ਏਕ+ਓੰ+ਕਾਰ+ਆ=[ਏਕ=੧]।੧ਓੰ=ਵਯਾਪਕ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ਕਾਰ=ਕੇਵਲ। ਆ=ਹੈ] ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ।

ਸੂਚਨਾ: ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੇਖ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦਾ ਧਿਆ ੩, ਅੰਕ ੨੦।

ਸਤਿਗੁਰੂ=ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜਿਸ ਦਾ ਸ੍ਰੂਪ ਸੱਤਿ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ।

ਸਚੁ=ਸੱਤਯ। ਜੋ ਅਸੱਤਿ ਨ ਹੋਵੇ। ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ ਜੋ ਹੋਵੇ (ਅਕਾਲਪੁਰਖ)।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ=ਸਤਯ][

(ਅ) ਨੇਕੀ, ਭਲਿਆਈ, ਆਨੰਦ, ਸੁਖ।

ਸਚੁ ਹੋਇ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਚੁ ਹੋਇ=ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਤੇ+=ਜੈ, ਜਿੱਤ। [ਫਾਰਸੀ. ਫਤਹ]

ਵਿਘਨ=ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ। ਕਿਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪੈਣੀ ਯਾ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਘ੍ਨ]

ਵਿਨਾਸ਼ਨ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਵਿਨਾਸ਼ਿਨ]

ਸੋਇ=ਉਹੀ। ਇਸ 'ਸੋਇ' ਪਦ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਇਕ ਓੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ), ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ (ਸਦੀਵ) ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦੀਵ ਫਤਹ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ) ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਉਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ ਇਹ ਤਾਂ ਹਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ। ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਕਟਾਖਯ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਨੂੰ ਲਿਖੀਏ, ਤਾਂ ਐਉਂ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ:-

*

*ਛਪੇ ਹੋਏ ਅਕਸਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਪੰਡਤ ਜੀ) ਦੇ ਸੰਚਯ ਵਿਚੋਂ ਹੈ, ਪਾਠ 'ਫਤੇ' ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਛਪੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਫਤਹ' ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ।

‘ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਤਿਹਿ (ਪ੍ਰਸਾਦਿ) ਸਚੁ ਹੋਇ।

‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ’ ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸਨ ਸੋਇ।

ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਫ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ-

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋਹਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹਨ*।

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਵੇਰ ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ‘ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ’ ਦੋਇ ਮੰਗਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ-ਗੁਰੂ-ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੰਗਲ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਦੋਹੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਮੰਗਲ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਨਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਗਾ ਦੇਣੀ ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਅਰਥ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ‘ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ’ ਜੋ ਮੰਗਲ ਹੈ ਉਹ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਵੇਰਵਾ ਐਉਂ ਹੈ:-

[ਸਤਿ] ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ ‘ਸਤਯ’ ਹੈ।

[ਗੁਰੂ] ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਿੱਖਯਾ ਦਾਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਬੁਧਿ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਗੁਰੂ, ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ

[ਏਕੰਕਾਰਾ] ੴ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ-

ਇਕ ਹੈ ਅਰ ਵਯਾਪਕ ਹੈ ਅਰ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਲਈ ‘ੴ’

ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। [ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ] ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ-

[ਸਚੁ] ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਰੂਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪ੍ਰਾਪਤ। ਹੋਇ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

[ਸੋਇ] ਉਹੀ, ਭਾਵ-ਏਕੰਕਾਰਾ।

[ਵਾਹਿਗੁਰੂ]=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ=ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ=ਕਥਨ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ।

[ਫਤੇ] ਸਦੀਵ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਵਿਘਨ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਾਮਯਾਬੀ, ਭਾਵ-ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਉਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ।

* ਸਬੂਤ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਲਿੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪੇ ਵਾਰਤਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਮੰਗਲ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ‘ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥’ ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਰਾਸਿ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਏਹੋ ਦੋਵੇਂ ਮੰਗਲ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਜਿਸਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ ਜਿੱਤ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਛੇਪ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣਿਆਂ ਕਿ:-

ਸੱਚ ਦੀ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ ਦੀ) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਦੋਇ ਵਸਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਏ ਮੰਗਲ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਹਨ। ‘ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਤੇ ‘ਵਿਘਨ ਵਿਨਾਸ਼ਨੰ’ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਫਲ ਹਨ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਬਹੈਸੀਅਤ ਸਿੱਖ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਤਾਣ ਲਗਦੇ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਰ ਅਪਣੇ ਉੱਦਮ (ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ) ਦੇ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਦੋਇ ਆਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦੋਹਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਥਾਉਂ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ, ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਸੱਤਜਾ, ਮਹਾਤਮ ਅਰ ਅਪਣੀ ਲੋੜ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ: ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦੋਹੇ ਦੇ ਏਹ ਅਰਥ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ:-

(ੳ) ਏਕੁੰਕਾਰ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਖੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੈ। (ਯਥਾ- ‘ਜੋਤਿ ਰੂਪਿ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਾਯਉ’) ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੱਚ (ਅਥਵਾ ਸੁਖ) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ (ਏਕੁੰਕਾਰ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਰੂਪ) ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ ਸਦਾ), ਫਤੇ ਹੈ, (ਸਦਾ ਫਤੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬੀ) ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਏਕੁੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਅਤੇ) ਉਹੀ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਸਦਾ ਜੈ ਹੈ।

(ਅ) ‘ਕਾਵਿ-ਸੰਕੇਤ’ ਮਰ੍ਯਾਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਸਾਣ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਤੁਰਤਾ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਸੇ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣੀ ਚਤੁਰਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਟੱਪਕੇ, ਕਦੇ ਕਾਰਣ ਕਦੇ ਅਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਾਨੋਂ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ; ਯਾ ਐਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਮਨ ਬੁੱਧਿ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਜਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਚਮਕਾਰਾ ਮਾਰ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਾਲਤ ਕੁਛ ਅਕਹਿ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਲੰਘੇ, ਉਹ ਬੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਬੁੱਧੀ ਉੱਤੇ, ਮਨ ਉੱਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੇੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੁਹਣੇ ਸੁਹਣੇ ਖਜਾਲ, ਅਚਰਜ ਵਲਵਲੇ ਤੇ ਅਜੀਬ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚਾ ਸੰਗੀਤ ਉਤਰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਉੱਚੀ ਮੂਰਤਿ ਤ੍ਰਾਸ਼ੀ, ਇਸੇ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਕਲਾਕੋਸ਼ਲ ਯਾ ‘ਕੋਮਲ ਉਨਰ’ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਇਹ ਗਲ ਹਰੇਕ ਕਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।

ਆਦਿ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪਛਮੋਤ੍ਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਆਰਯ ਕੁਲ ਨਾਮੇ ਦੇ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਕੇ ਵੱਸੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਸਨ; ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਗੀਤ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਹਬੀ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਨ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਓਹ ਉੱਤੋਂ ਇਸੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣੇ ਸਨ) ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਗੀਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੱਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਣ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਣਡਿੱਠ ਵਿਚ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ, ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ‘ਵਾਚ’ ਦੱਸੀ ਗਈ। ‘ਵਾਚ’ ਯਾ ‘ਵਾਕ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਣੀ ਵੇਦ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਯਾ ਯਾ ਵਯਕਤੀ ਬੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਵੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਏ, ਤਦ ਓਸ ਥਾਂ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਯਕ ਤਰੱਕੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋਈ, ਯੱਗ ਤੇ ਮੰਤਰ ਉਚਾਰਨ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਵਧਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਇਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਇੱਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਸਰਸਵਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਤੋਂ ‘ਮੰਤ੍ਰ’ ਤੇ ‘ਸਾਮ’ ਤੇ ‘ਰਿਚਾ’ ਅਰਥਾਤ ਗੀਤ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ। ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਜੋ ਨਦੀ ਸੀ, ਓਸਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਓਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਦ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਲੈਕੇ ਵਯਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਕੁਛ ਕਾਲ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਦੇਵੀ ‘ਵਾਚ’ ਤੇ ‘ਸਰਸ੍ਵਤੀ’ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਸਰਸ੍ਵਤੀ’ ‘ਵਿੱਦਯਾ-ਕਵਿਤਾ-ਵਕੱਤ੍ਰਤਾ’ ਦੀ ਦੇਵੀ ਵਰਣਨ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਅਗੰਮ ਬੁੱਧੀ’ ਦੇਣ ਲਈ, ‘ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਹਾਮ’ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸਦੇ ਆਵਾਹਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਗਰਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਕ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ*) ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੀ ਸੀ, ਬੜੇ ਪ੍ਰਯਤਨ ਨਾਲ ਓਸਨੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ‘ਭਰਤ’ ਮੁਨੀ ਉਤੇ ਵਾਰਦ ਹੋਕੇ ਓਸ ਨੇ ‘ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ’ ਤੇ ‘ਬੋਲੀ’ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸੁਸਿੱਖਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ‘ਭਾਰਤੀ’ ਹੋਇਆ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਯਾ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਭੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਯਾ ਵਿਗਯਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰ=(ਤੱਤ੍ਵ) ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ†। ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਬਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਉੱਚੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਯਾ ਓਸਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਯਾ, ਕਵਿਤਾ, ਉੱਚ ਖਯਾਲੀ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ਤਾ ਯਾ ਆਵੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਯਾਚਨਾ ਹੀ ਰਹੀ। ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਗਏ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਹਾ ਵਰਹੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ; ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਭਯਤਾ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗ ਹੋਏ, ਮਤ ਭੇਦ ਬੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਏ, ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ, ਇਸ਼ਟ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਖੇੜਵੇਂ ਤੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਹੋਏ ਪਰ ਅਣਡਿੱਠੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਆਵੇਸ਼ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸ਼ਾਰਦਾ ਯਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ’ ਇਹੋ ਇਕ ‘ਅਰੂਪ ਵਯਕਤੀ ਦੇ ਖਿਆਲ’ ਵਾਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ, ਮਤ ਦੇ ਭੇਦ ਹੋਣ ਤੇ

*ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਹੈ’ ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ।

†ਮਹਾਂਭਾਰਤ (ਸਾਲਯਪਰਵ ੧੨੯੨੦) ਵਿਚ ਸੱਤ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ-ਸੁਪ੍ਰਭਾ, ਕਾਂਚਨਾਕਸ਼ੀ, ਵਿਸ਼ਾਲਾ, ਮਨੋਰਮਾ, ਓਘਾਵਤੀ, ਸੁਰੇਣੁ, ਵਿਮਾਲੋਦਕਾ।

ਵੀ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇੱਕੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਫਰਕ ਤੇ ਨਿਖੇੜਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਜ਼ਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਰਥਾਤ- ‘ਸਾਰਦਾ’ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬ ਯਾ ਮਤ ਯਾ ਦੀਨ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆਂ, ਬਲਕੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਮਤ ਭੇਦਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ‘ਕਾਵਿ-ਸੰਕੇਤ’ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ‘ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ’ ਰਿਹਾ। ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਹਿੰਦ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਸੁਣੋ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਇਸ ਖਿਆਲ ਦਾ ਕਿੰਵ ਹਾਲ ਰਿਹਾ:-

ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਭਯਤਾ ਯੂਨਾਨ (ਗ੍ਰੀਸ) ਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਤੋਂ ਮਗਰਲੀ ਰੋਮ ਦੀ, ਅੱਜ ਕਲ ਦੀ ਸਭਯਤਾ ਮਾਨੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਧੀ ਤੇ ਦੋਹਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਇਹੋ ਹਿੰਦ ਵਰਗਾ ਖਿਆਲ ਸ਼ਾਰਦਾ* ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯੂਰਪ ਵਾਲੇ (muse) ਮਯੂਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਤੀਨੀ ਪਦ ਹੈ- ਮਯੂਜ਼ਾ (musa) ਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਪਦ ਹੈ-ਮੌਸਾ (mousa)[ਯੂਨਾਨ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਸੀ, ਫਿਰ ਤ੍ਰੈ ਸਨ+ ਤੇ ਫਿਰ ਨੌਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ++ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਏਹ ਨਵੇਂ* ਦੇਵੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ‘ਜ਼ਯੂਅਸ’ ਨਾਮੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਜਗਵੇਦੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਏਹ ਦੇਵੀਆਂ ਜ਼ਯੂਅਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਤੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੀਰਾਂ ਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਵਿਦਯਾ, ਸੁਹਣੇ ਵਲਵਲੇ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਐਪੋਲੋ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਅਗੁਵਾਨੀ ਵਿੱਚ ਟੁਰਦੀਆਂ ਬੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਐਪੋਲੋ’ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ‘ਮਯੂਜ਼ਾਗੈਟੇਸ’ (ਅਰਥਾਤ ਮਯੂਜ਼ਾ ਦਾ ਆਗੂ) ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਦੋ ਮੁਕਾਮ ਸਨ: ੧. ਅਲੰਮਪੀਅਸ ਪਹਾੜ ਦੇ ਢਲਾਨ ਉੱਤੇ, ਲਿਇਥਥ੍ਰੋਨ ਤੇ ਪਿੰਪਲੇਇਆ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲ। ੨. ਹੈਲੀਕੋਨ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਅਸਕਰਾ ਤੇ ਥੈਸਪੀ ਦੇ ਪਾਸ, ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਥੈਸੇਲੀ ਤੇ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਜਾ ਮੰਦਰ ਬਣੇ ਸਨ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਵਾਂਗੂੰ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤਰੰਗ, -ਜਦੋਂ ਕਿ ਓਹ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਲਿਖਣ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮੰਗਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ, ਨਿਬਾਹ, ਰਸ ਤੇ ਉੱਚ ਖਜਾਲੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਸਨ, ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵਯ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਯਾਂ ਕਠਨ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਬੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

*ਉਡੇਸੀ ਜੈਸੀ ਪੁਰਾਤਨ ਕਵਿਤਾ (ਦੇ ੨੪-੬੦) ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

+ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਏਹ ਸਨ:- ਮੌਮੇ (ਚੇਤਾ ਸ਼ਕਤੀ), ਮਲੈਟੇ (ਵੀਚਾਰ), ਓਡੇ (ਗੀਤ)।

++ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਈ ਇਕ ਖਜਾਲੀ ਕਵੀ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਰਫੀਅਸ, ਲਾਈਨਸ ਇਆਲੈਮਸ ਆਦਿ ਮਯੂਜ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦ ਦੀ ‘ਵਾਚ’ ਤੇ ‘ਸਰਸੂਤੀ’ ਪਹਿਲੇ ਕੁਆਰੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ ਅਰ ਉਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਰਣਨ ਹੋਈ ਹੈ।

ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਟੁਰ ਕੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਇਟਲੀ ਯਾ ਰੋਮ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਲਾਤੀਨੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਰੋਮ ਤੋਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਯੂਰਪ-ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸਤੀ-ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਈਸਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਉਤਾ ਦੇ ਪੂਜਨ ਛੁਟ ਗਏ, ਮੰਦਰ ਗੈਰ ਆਬਾਦ ਹੋ ਗਏ, ਗਿਰਜੇ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟੱਲ ਖੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਰੱਬ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਤੇ 'ਰੂਹੁਲ-ਕੁਦਸ' ਦਾ ਹੋਕਰਾ ਘਰ ਘਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ 'ਦਿਲ-ਮੰਦਰਾਂ' ਵਿੱਚੋਂ 'ਮਯੂਜ਼' ਦਾ ਮੰਦਰ ਨਾ ਢੱਠਾ। ਇਟਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਡੈਂਟੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਂ ਕਾਵਜ ਵਿਚ ਮਯੂਜ਼ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੋਗੋਟਰੀ ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੭) ਜਿੱਥੇ ਓਹ ਨਵਾਂ ਹੀ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਲੀਆਪੇ (ਵੀਰ ਚਰਿਤ ਵਰਣਨ) ਦੀ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਹੋਕਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ' (ਕੈਂਟੋ ੧, ਸਤਰ ੧੨) ਵਿਚ ਡੈਂਟੇ ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਆਗੂ ਐਪੋਲੋ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਉੱਚਾ ਆਵੇਸ਼ ਦੇਹ।

ਡੈਂਟੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਈਸਾਈਪਣੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਫਰਕ ਆਯਾ, ਈਸਾਈਅਤ ਹੋਰ ਛਾਣੀ ਤੇ ਪੁਣੀ ਗਈ, ਅਰ ਦੇਵਤਾ ਪੂਜਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਈਸਾ ਤੇ ਮਰੀਯਮ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ, ਨਵੇਂ ਮਤ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਹੋਯਾ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ (ਮਯੂਜ਼) ਦਿਲ ਦੇ ਤਖਤੋਂ ਨਾ ਉਤਰੀ। ਯੂਰਪ ਦਾ ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਕਵੀ ਮਯੂਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਾਟੈਸਟੈਂਟ ਈਸਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਤ੍ਰਿੱਖਾ ਫਿਰਕਾ 'ਪ੍ਰੋਟੈਸਟੈਂਟ' ਦਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਮਿਲਟਨ' ਨਾਮੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਬੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ 'ਲਾਈਸਿਡਸ' ਨਾਮੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਸ਼ਮੇਂ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ (ਮਯੂਜ਼ਿਜ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਜਯੂਪੀਟਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਦੇ ਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਪੈਰਾਡਾਈਸ ਲਾਸਟ' ਨਾਮੇ ਮਹਾਂਕਾਵਜ ਵਿਚ ਵੀ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਵੇਂ ਤਾਂ ਮਯੂਜ਼ ਨੂੰ ਆਲਿਮਪੀਅਨ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਉੱਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ 'ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ' ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਉਸ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਜਕਤੀ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਬਯਾ ਚਾਹੋ ਕੁਛ ਆਖੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਆਵੇਸ਼' ਤੇ 'ਆਵੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਸੱਤਯਾ ਯਾ ਵਜਕਤੀ ਵੱਲੋਂ' ਮੰਨਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ*। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਗ੍ਰੰਥ ਆਰੰਭਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਆਪ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ

*ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਰਿਗ ਵੇਦ, (੧੦. ੧੨੫) ਜਿੱਥੇ 'ਵਾਚ' ਆਖਦੀ ਹੈ-ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ ਤੇ ਦਾਨਾ ਬਨਾ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। .... ਜਗਤ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉਤੇ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦੀ ਹਾਂ...। ਇਸਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣੇ ਵਾਲਾ 'ਵਾਚ: ' ਯਾ 'ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ' ਯਾ 'ਮਯੂਜ਼' ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ (ਪਿਤਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਰ ਓਹ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਰਿਸ਼ੀ, ਦਾਨਾ, ਅਰਥਾਤ 'ਕਵੀ' ਬਨਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੁਤਪ੍ਰਸਤ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸ਼ਾਰਦਾ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇੱਕ 'ਉੱਚਾ ਹੁਲਾਸ' ਜਾਣਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਅਸੂਲ, ਇਸ਼੍ਰਾਪਤੀ ਯਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ਼੍ਰ ਮੰਨਿਆ, ਨਾ ਮੰਨਣੇ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਈਮਾਨ ਦਾ, ਅਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਭਰੋਸੇ ਤੇ ਯਕੀਨ ਦਾ ਪਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੫ ਅਤੇ ੩੦ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ 'ਗਤਿ ਦਾਯਕ^੧' ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ ॥੨੫॥

.....

ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਰੀ ॥੩੦॥

ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਐਉਂ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

(ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ:)

ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ, ਨਿਜ ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ।

ਪਰਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਭ ਥਾਂਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰ, ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥੩੨॥

ਹੋਰ-ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੨੭ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ:-

ਕਬਿੱਤ: ਤੇਸੇ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ,

ਤੇ ਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ।

ਮੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਕ੍ਰਿੱਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ,

ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ।

ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ,

ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿ ਪਾਈਏ।

ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇ ਕੈ ਚਰਨ

ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ! ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ ॥੨੭॥

ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਅਸਾਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕਦਮ ਕਦਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ-ਮਜ਼ਹਬ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਵੀ ਮਨ ਦਾ ਹੁਲਾਸ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਈਰਾਨ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਸਤ ਸੀ, ਸਾਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਕੀ ਤੇ ਮੈਅ (ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਸਾਕੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ' ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਹਰਾਮ ਹਨ, ਪਰ 'ਕਵਿਮਨ ਹੁਲਾਸ' ਉਸੇ ਹਰਾਮ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ 'ਸੁੰਦਰੀ-ਸਾਕੀ' ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਵੇਸ਼ਕ ਹਾਲਤ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਲਾ ਪਿਲਾ ਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਕਾਵਜ ਸ਼ਕਤੀ' ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਮਨੋ-ਹੁਲਾਸ' ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਹੋ ਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ 'ਕਵਿ-ਸੰਕੇ'- 'ਕਵਿ ਮਨ ਹੁਲਾਸ'-ਹੈ, ਇਹ

^੧ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਇਸ਼ਟ ਅਰ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ*। ਆਪਦੀ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਮੰਡਲ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਹੁਲਾਸ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਗਲ ਸੀ।

ਕਵੀ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਆਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਯਸ ਦੇ ਰਚਨ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਉਛਾਲ ਦੀ ਖਾਤਰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਕਿ ਇਸ਼ਟ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਸਰਿਤਾ ਸਰਸ ਮਮ ਉਰ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਉਠਹਿ ਲਹਿਰ ਛੰਦਨ ਰਚਨ ਗੁਰ ਹਰਿ ਜਸ ਕੇ ਮਾਂਹਿ ॥੧॥

(ਬ: ਰਮੈਣ ਕਿਸ਼ ਕਾਂ: ਸ: ੧)

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਉੱਖਿਆਈ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਸ਼੍ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਯਾਚਕ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ‘ਕਵਿ-ਸੰਕੇਤਕ’ ਮੰਗਲ ਕਰਕੇ ਅੱਗੋਂ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾਂ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਤੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ; ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਦਾ, ਫੇਰ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ-ਦਾ ਮੰਗਲ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਫਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਧਯਾਯ ਇਸੇ ਮੰਗਲਮਯ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੰਗਲ ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ੧੪ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਹੈ, ਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ‘ਪਰਾਇਆ ਇਸ਼ਟ’ ਨਹੀਂ, ‘ਮਜ਼ਹਬੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ’ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੇਵਲ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਨੋਹੁਲਾਸ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਰੀਤਿ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ:-

ਕਬਿੱਤ: ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰ ਦਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਜਾਚੈਂ ਮਹਾਰਾਨੀ

ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ, ਆਦਿ ਤੀਨੋ ਗੁਨ ਮੰਡਿਕਾ।

ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਤਵ

ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰ ਬੰਡਿਕਾ।

ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ ਬੱਜ੍ਹ ਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ

ਜਾਨੀ ਮੈਂ ਭਵਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ, ਜੋਤਿ ਬਿਦਤਾਨੀ, ਦਾਸ

ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ, ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ ਮਾਤ ਚੰਡਿਕਾ ॥੨॥

* ਅਧਯਾਯ ੨੭ ਅੰਕ ੧੬, ੧੭ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਕ ਜਗਜਾਸੂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਆਖਦੀ ਹੈ:-

ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੋ ਲੋ। ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੋ ਲੋ। ਪੁਰਿ

ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ। ਦੁਰਜੇ ਰਹਤਿ ਹੈ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ ॥੧੬॥

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ। ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਪੂ: ਅਧਯਾਯ ੨੯ ਅੰਕ ੩ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ ਲਈ ਟੋਰਨ ਵੇਲੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਹੈ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲਹਿ ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ। ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ। ‘ ਇਥੇ ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ‘ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ’ ਨੂੰ ਮੰਦ ਮਤੀ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਹ ਆਪ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਕੀਕੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਸਨ ਯਾ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸਿਖਲਾ ਸਕਦੇ ਸਨ?

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਤੀਨੋ ਲੋਕ=

(ੳ) ਤਿੰਨ ਲੋਕ:- ਸੁਰਗ, ਮਾਤ, ਪਾਤਾਲ।

(ਅ) ਤ੍ਰੈ ਵਰਗ ਦੇਵਤੇ, ਮਨੁੱਖ, ਦੈਂਤ।

ਮਹਾਰਾਨੀ=ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਯਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀ।

ਤੀਨੋ ਤਾਪ=ਆਧਿ, ਬਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ। ਮਨ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁੱਖ, ਉੱਤੋਂ ਆ ਪਏ ਦੁਖ। ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਏਹ ਹਨ:-

੧. ਅਪਣੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਬਲ ਉੱਠਣਾ।

੨. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਵੇਖ ਕੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਸੜਨਾ

੩. ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਅਪਮਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਧੁਖਣਾ।

ਤੀਨੋਗੁਨ=ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ। ਅਥਵਾ

੧. ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਾਹਿਤਜ ਨੂੰ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸੱਕਣਾ,

੨. ਆਪ ਉੱਚਾ ਸਾਹਿਤਜ ਲਿਖ ਸੱਕਣਾ,

੩. ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਜ ਸਿਖਾ ਸੱਕਣਾ ਯਾ ਚਾਤੁਰੀ ਨਾਲ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰ ਸੱਕਣੀ।

ਮੰਡਿਕਾ=ਸੰਵਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਭੂਸ਼ਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਤੀਨੋ ਕਾਲ=ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖਤ। ਬੀਤ ਚੁਕਾ, ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ। (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਜਮਾਨੇ-੧. ਵੇਦਕ, ੨. ਪੌਰਾਣਕ ਤੇ ੩. ਯਵਨੀ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮੰਗਲ ਵੇਲੇ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੀਨੋ ਸ਼ਕਤਿ=ਤਿੰਨੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ:- ਉਮਾ, ਰਮਾ, ਸਾਵਿੱਤ੍ਰੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਰਿਗ ਮੰਡ: ੨. ਸੂ: ੪੧. ਮੰਤ੍ਰ ੧੬)। ਕਈ ਥਾਈਂ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤੀ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਓਹ ਤ੍ਰੈ ਫਲਦਾਤਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ: ੧. ਦੌਲਤ ਦੇਣ ਦੀ, ੨. ਖੇਤੀਆਂ ਬਹੁਤ ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ, ੩. ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤਾਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ।

ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ ਉਤਪਤੀ, ਪਾਲਨ, ਸਿੰਘਾਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਤ੍ਰੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਖਾਸ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:-

੧. ਯੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣੀ।

੨. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦੇਣੀ।

੩. ਨਦੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਦੇਣਾ।

ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਗਾਂਵੀਂ ਗਈ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਤੋਂ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਧਰ ਹੈ:-

(ੳ) ਵੇਦਾਂ ਦੇ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ, ਤੇ ਹੋਰ ਆਮ ਸਾਹਿਤਜ ਦੇ ਕਵੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਯਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਰਬੰਡਿਕਾ ਬਲਵੰਤਿਕਾ ਬਲਵਾਨ। ‘ਬਰ’ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ:- ਬਲ, ਵਰ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾ, ਸੋ ਕਈ ਸੱਜਣ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰੈ ਅਰਥ ਹੋਰ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

(ਅ) ਬਲ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

(ੲ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ।

(ਸ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪਾਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਬੱਜ੍ਰ ਪਾਨੀ ਬੱਜਰ (ਪੱਥਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਇੰਦ੍ਰ।

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। [ਸੰਸ. ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤਲਵਾਰ। ਪਾਣਿ ਹੱਥ]
ਭਵਾਨੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। (ਅ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ।

(ੲ) ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸਮਝੀ ਗਈ।

ਭਵ=ਸ਼ਿਵ। ਭਵਾਨੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। 'ਭਵਾਨੀ' ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਤੇ ਪਯਾਰ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਸੁਖ ਖਾਨੀ=ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਣ।

ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ=ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਦੁਸ਼ਟ (ਵਿਘਨਕਾਰੀ) ਓਹ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰੰਭੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਥਕੇ ਅਟਕਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਕ ਬਾਨੀ=ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਕ ਤੇ ਵਾਚ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ੧੦. ੭੧ ਤੇ ੧੨੫) ਪਿੱਛੋਂ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਹੋਇਆ। ਵਾਚ ਤੇ ਵਾਕ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।

ਬਿਦਤਾਨੀ=ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਜੈਤਿ ਜੈਤਿ ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।

ਚੰਡਿਕਾ=ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇਜ ਹੈ, ਤੇਜ ਦੀ ਦੇਵੀ।

(ਅ) ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਉਹ ਰੂਪ ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਿਆ।

(ੲ) ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਦੇਵੀ।

(ਸ) ਜਿਵੇਂ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੁੱਧ (ਬੀਰ ਰਸ) ਦੀ ਦੇਵੀ ਚੰਡਿਕਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿਵੇਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਤਯ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਅਰਥ ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ, ਫੇਰ ਪਹਿਲੀ, ਫੇਰ ਦੂਸਰੀ, ਫੇਰ ਤੀਸਰੀ ਦਾ ਲੱਗੇਗਾ:- ਹੇ ਬਾਕ ਬਾਨੀ (ਕਵਿਤਾ ਸਫੁਰਣ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ!) (ਤੇਰੀ) ਜੋਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਾਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਵਸ ਗਈ ਹੈ, (ਤੈਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਮਾਤਾ (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ, (ਤੇਰੀ) ਜੈ ਹੋ! (ਤੂੰ ਹੀ) ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਵਿਦਯਾ ਦਾ) ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, (ਤੈਨੂੰ) ਤਿੰਨੇ (ਵਰਗ ਵਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਵੀ) ਵਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ (ਜਾਣਕੇ) ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਤੂੰ ਕਵੀਆਂ ਦੇ) ਤ੍ਰੈਏ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਤੇ ਫੇਰ) ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ (ਨਾਲ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ) ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਭੂਸ਼ਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈਂ, ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ (ਸਾਰੇ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਤੇਰਾ) ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਤੇਰੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ (ਦੌਲਤ, ਖੇਤੀ, ਔਲਾਦ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ), (ਤੂੰ) ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਕਵਿਤਾ, ਯੱਗ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਜਲਦਾਨ); ਤਿੰਨਾਂ (ਜਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ) ਗਾਂਵਿਆਂ ਹੈ, ਹੇ ਵਰ ਦਾਤੀ! ਹੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, (ਤੂੰ ਹੀ) ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, (ਤੈਨੂੰ) ਮੈਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ, ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ (ਵਿਘਨਕਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਅਸੀਂ ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ 'ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ' ਕਵਿ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੰਕੇਤਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ

ਇਸ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਵਧੀਂ ਗੱਲ ਭੀ ਇਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਅਣਮਿਲਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਮਾਲੂਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ‘ਸ਼ਾਰਦਾ’ ਯਾ ‘ਸਰਸ੍ਵਤੀ’ ਯਾ ‘ਵਾਚ’ ਯਾ ‘ਬਾਕਬਾਨੀ’ ਇਕ ਠੰਡੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਰਥਾਤ ਜਮਾਲ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਵਜ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜੰਗ ਫਤਹ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਭੀ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਜੰਗਜੂ ਹੈ, ਅਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਓਪਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਭੀ ਜਾ ਪਈ ਸੀ; ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ‘ਜੁੱਧ’ ਭੀ ਬਨਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਕੌਮ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਨੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਇਉਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੈ: ਬੁਲਬੁਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ, ਏਹ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਦਮਕ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਮੇਂ ਦਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਤੇਜਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਹੋਣ ਉਸ ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਰਚਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਬਨਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ‘ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਮੰਗਲ’ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਦ ਆਪਣਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਹਿੱਤਜ ਇਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ ਭੀ ਭਰਨਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਬੁਲ ਤੇ ਉਕਾਬ ਇੱਕੋ ਵੇਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ, ਜਮਾਲ ਤੇ ਜਲਾਲ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਇਕ ਮਿਆਨੇ ਪਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਮੂਜਬ ਸ਼ਾਰਦਾ ਭੀ ਉਹ ਕਥਨ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਠੰਢੀ ਤੱਤੀ ਦੋਇ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਹੋਣ, ਜੋ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਖੇੜਵੀਆਂ ਇੰਜ ਹਨ:-

ਜਮਾਲ (ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੁੰਦਰਤਾ)

੧. ਬਾਕਬਾਨੀ-ਇਹ ਪੁਰਾਤਣ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਾਲੇ ‘ਵਾਚ’ ਨਾਮ ਵਾਲੀ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਦਿਕ ਸਾਮ ਤੇ ਰਿਚਾ ਰਚਣ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਜ਼ਕਤੀ ਹੈ।

‘ਵਾਚ’ ਤੇ ‘ਵਾਕ’ ਇੱਕੋ ਅਰਥ ਦੇ ਪਦ ਹਨ।

੨. ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ; ਅਰਥ=ਕਵਿਤਾ, ਸੁੰਦਰ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸੀਆ ਹੈ। ਅਰ ਜੇ ਉਹੋ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚੇ ਫੇਰ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਭੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੰਗਜੂ ਕੌਮ ਦਾ ਕਵਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਬੀ

ਜਲਾਲ (ਤੇਜਸ਼ੀ ਯਾ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਸੁੰਦਰਤਾ)

੧. ਚੰਡਿਕਾ-ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ।

ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਤਨੀ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਜੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਤੋਂ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਵਾਂਙੂ ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਅਦਿਸ਼ਜ ਵਜ਼ਕਤੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਵਜ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ।

੨. ਦੀਨੀ ਰਜਧਾਨੀ; ਰਾਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਵਜ਼ਕਤੀ। ਰਾਜ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਬਲਵਾਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ ਪਦ ‘ਸ਼ਾਰਦਾ’ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਵਿਦਯਾ ਵਿਗਯਾਨ ਦੇ ਤੱਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾਤੀ) ਹੈ

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਣੀ ਹੈ।

੩. ਭਵਾਨੀ-ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਭਵਾਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿਮਯ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੪. ਸੁਖ ਖਾਨੀ-
ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਹਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਕਾਲ ਮਾਨੀ, ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਬਰਦਾਨੀ; ਏਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਠੰਡ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਤਮਈ ਹਨ।

ਸੋ ਬਾਕ ਬਾਨੀ ਤੇ ਚੰਡਿ (ਤੇਜ) ਬਾਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤਜ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਣਦਿਸਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਲਾਲ ਜਮਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤਜ ਲਿਖਣਗੇ।

(ੲ) ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਦਾ ਮੰਗਲ।

ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਸਰੂਪ, ਉਸ ਵਜੂਦ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਨਿਤ ਨਯੋ; ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਰੂਪ।

ਮੋ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ; ਜੋ ਚਰ ਅਚਰ ਅਨੂਪ ॥੩॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ=ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਨ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਹਰ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ, ਤਰਲ ਤੋਂ ਤਰਲ ਅਕਾਸ਼ ਆਦਿਕਾਂ ਤੋਂ, ਬੀ ਸੂਖਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦੇਸ਼ (Space) ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਨਾ ਸਕੇ।

ਨਿਤ ਨਯੋ=ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਾਲ ਜਿਸ ਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ। ਜੋ ਭੂਤ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਰਹੇ। ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਬ੍ਰਿਧਾਪਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਟਾਉ ਸਟਾਉ ਨਾ ਲਿਆਵੇ। ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ।

ਸਤਿ=ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਵਜੂਦ। ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ 'ਉਹ ਨਹੀਂ।' ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ 'ਹੈ' ਹੈ।

ਚਿਤ=ਚੈਤੰਨਯ, ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਣ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਸਦਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਜਰਬੇ ਯਾ ਸਹਾਯਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਭ ਥਾਂ ਸਭ ਕੁਛ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਸਾਰ+ਦਾ 'ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤੀ+ਦਾਤੀ ਦਾਤੀ' ਭੀ ਹੈ।

੩. ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾਨੀ-ਜੁੱਧ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣੀ।

੪. ਖਲ ਖੰਡਿਕਾ-ਦੁਸ਼ਾਂ ਯਾ ਵਿਘਨਾਂ ਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇਜ ਮਈ ਗੁਣ ਹੈ। ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ-ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਯੱਗ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਗੋਯਾ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਜਲਾਲ ਵਾਲੀ) ਬੀਰ ਰਸੀਆ ਮੰਨ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਆਨੰਦ=ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਈ, ਖੁਸ਼ੀ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਰੂਪ ਵਾਲਾ; ਜੋ ਹਰ ਥਾਂਵੇ ਹਰ ਹਾਲ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ੍ਹਦ ਉਮਾਹ, ਖੁਸ਼ੀ, ਮੰਗਲ, ਖੇੜਾ, ਉਤਸਾਹ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

‘ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ’ ‘ਹੈ’, ‘ਜਾਣਦਾ’ ਹੈ ਕਿ ‘ਹੈ’, ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਨੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੱਛਣ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਜ੍ਹਦ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ:- ਹੈ, ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਰ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਰ=ਹਿੰਦਾ।

ਚਰ=ਜਾਨਦਾਰ। ਚਰ ਚੇਸ਼੍ਰਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ] ਜੋ ਚੱਲ ਸਕੇ, ਮੁਤਹੱਰਿਕ।

ਅਚਰ=ਜੜ੍ਹ। [ਸੰਸ. ਅ+ਚਰ] ਜੋ ਚਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਹਰਕਤ ਨਾ ਕਰੇ।

ਅਨੂਪ=ਅਨ+ਉਪਮ ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ, ਸਦਾ ਨਵੇਂ, ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ (ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!) ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ (ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ) ਸੁੰਦਰ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੋ।

ਭਾਵ: ਪਿੱਛੇ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ‘ਦਾਸ ਰਸਨਾ ਬਸਾਨੀ’ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ ਤੇ ਆਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ‘ਮੇ ਉਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟੋ ਸਦਾ।’ ਇਤਨਾ ਫਰਕ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਦੇ ਆਵਾਹਨ ਦਾ ਇੱਥੇ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ, ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ, ਸਦਾ ਨਵਾਂ, ਕਦੇ ਬਾਲਾ, ਬੁੱਢਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ‘ਹੈ’, ਸਦਾ ‘ਚੇਤਨ’, ‘ਸਦਾ ਆਨੰਦ’, ਜਿਸ ਜੈਸਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ‘ਇੱਕ’ ਦੇ ਉਪਾਸਕ, ‘ਇਕ’ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ‘ਮੁਵਾਹਿਦ’ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ ਦਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੈਯਾ*: ਅੰ ਪਰਮਾਤਮ ਆਤਮਭੂ ਪਦਮਾਪਤਿ ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ।

ਬਾਯੁ ਬਿਨਾਯਕ ਬਾਯੁ ਸਖਾ ਬਨਰਾਇ ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ ਸੈਲਨ ਪਾਤੀ।

ਸ੍ਰੀਦਹਿ ਸੂਰ ਸਸੀ ਉਡ ਅੰਤਕ ਮਾਨਵ ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਸੰਗਾਤੀ।

ਬੰਦਨਤਾ ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ ਨਿਤ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖਜਾਤੀ ॥ ੪ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਅੰ=੧, ਇਕ। (ਅ) ਆਤਮ ਵਸਤੂ। ਬ੍ਰਹਮ। (ੲ) ਅੰ=ਹੈ।

ਪਰਮਾਤਮ=ਪਰਮ+ਆਤਮਨ। ਪਰਮ=ਪਹਿਲੀ। ਆਤਮਨ ਹਸਤੀ, ਰੂਹ, ਆਤਮਾ]

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਆਤਮਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉੱਚੀ ਹਸਤੀ।

ਆਤਮਭੂ=ਬ੍ਰਹਮ। ਪਦਮਾਪਤਿ=ਵਿਸ਼ਨੂ। ਪਦਮਾ=ਲਛਮੀ+ਪਤਿ]

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਥਾਈਂ ਸ੍ਰੈਯੇ ਦੇ ਪਾਠ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਿਸਦੇ ਹਨ:-ਸਵੈਯਾ, ਸ਼੍ਰੈਯਾ, ਸਵੱਯਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਸਾਂ ‘ਸ਼੍ਰੈਯਾ’ ਰੂਪ ਸਾਰੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਚ ਖਤੰਗ ਅਰਾਤੀ=[ਪੰਚ=ਪੰਜ। ਖਤੰਗ=ਤੀਰ। ਅਰਾਤੀ=ਵੈਰੀ।] ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਵੈਰੀ। ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ=ਕਾਮ, ਸੋ ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ। ਬਾਯੂ=ਵਾਯੂ। ਹਵਾ। ਬਿਨਾਯਕ ਗਣੇਸ਼=ਬੁੱਧ ਦੇਵ।

ਬਾਯੂ ਸਖਾ=ਵਾਯੂ ਸਖਾ=ਹਵਾ ਜਿਸਦੀ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਗਨੀ।

ਬਨਰਾਇ=[ਬਨ=ਪਾਣੀ। ਰਾਇ=ਰਾਜਾ।] ਪਾਣੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਵਰੁਣ।

ਬ੍ਰਿਖਾਬ੍ਰਿਖ=[ਬ੍ਰਿਕਸ਼=ਰੁੱਖ, ਬੂਟੇ, ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ। ਅਬ੍ਰਿਕਸ਼=ਆਪੇ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਬਨਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ] ਬਾਗਾਂ ਤੇ ਬਨਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ।

(ਅ) ਬ੍ਰਿਖ=ਬੈਲ। ਬੈਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਧਰਮ, ਅਬ੍ਰਿਖ=ਅਧਰਮ।

(ੲ) ਬ੍ਰਿਖ=ਕਰਣ (ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ), ਬ੍ਰਿਖ=ਕਾਮਦੇਵ।

ਸੈਲਨਿ ਪਾਤੀ=ਪੱਥਰਾਂ, ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦ੍ਰ।

ਸ੍ਰੀ ਦਹਿ=ਕੁਬੇਰ। ਸ੍ਰੀ=ਲਛਮੀ, ਦਹਿ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਸੂਰ=ਸੂਰਜ। ਸਸੀ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਉਡ=ਤਾਰੇ।

ਅੰਤਕ=ਧਰਮਰਾਜਾ, ਯਮ। ਮਾਨਵ=ਮਨੁੱਖ। ਦਾਨਵ=ਦੈਤ।

ਦੇਵ-ਦੇਵਤਾ। ਸੰਗਾਤੀ=ਸੰਗਤਾਂ, ਭਾਵ ਕੁਲਾਂ। ਸਾਰੇ।

ਬੰਦਨਤਾ=ਨਮਸਕਾਰ। ਕਰ ਬੰਦਨ ਕੈ=ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਆਨੰਦ ਉਪਜੇ।

ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਖਜਾਤੀ=ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਤੂੰ ਜੋ) (ਅੰ) ਇੱਕ ਹੈਂ, ਨਿੰਤ ਹੈਂ, ਆਨੰਦ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈਂ; ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, (ਤੈਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ, ਵਾਯੂ, ਗਣੇਸ਼; ਅਗਨੀ, ਵਰੁਣ, ਬਨ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ, ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਤਾਰੇ, ਯਮਰਾਜ, ਮਨੁੱਖਾਂ, ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰਦੇਵ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ, ਅਰ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਓਹ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ 'ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ' ਹੈ, ਅਕਾਲ ਹੈ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਰਹੋ, ਅਰਥਾਤ ਆਪਦੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭੁੱਲ ਦਾ ਪਰਦਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਰੂਪ ਅਰ ਅਪਣੀ ਮੰਗ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਸਾਖਯਾਤ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਅਪਣੇ ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ? ਸੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਦਿ, ਸਭ ਤੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸਭ ਤੋਂ, ਉੱਤੇ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ, ਨਿਰਾ ਇੱਕ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਸ ਜੇਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਧਰਮ ਆਨੰਦ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਮਾਨੋਂ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਵਜ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਫੇਰ ਵਰੁਣ (ਵੇਦ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖਿ ਦੇਵਤਾ), ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਬੇਰ, ਯਮਰਾਜ ਆਦਿ

ਐਸ਼ੂਰਜ ਵਾਲੀਆਂ ਵਜਕਤੀਆਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਫੇਰ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਵਰਗੇ ਸਦਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਰਹੇ ਹਨ; ਦੇਵਤੇ, ਦੈਤ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ; ਏਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਅਗਨੀ, ਬਨਸਪਤੀ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਤਾਰੇ, ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਉਸ ਕਾਦਰ ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਲਕਲਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਅਰ ਉਸਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਬ੍ਰਿਛ ਬੂਟੇ ਤਕ ਸਭ ਉਸ ਮਹਾਂ ਮੂਰਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ' ਸਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿੰਤ ਨਵੇਂ ਸਰਬ ਬਯਾਪੀ, ਸਰਬ ਦੇ ਪੂਜਯ ਸਰੂਪ ਦਾ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਰਹੇ; ਇਹ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਸ਼ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਥਨ ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਰਾਧਨ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ: ਇਸ਼੍ਰਦੇਵ-ਇਖ਼ਦੇਵ-ਇਸ਼ਟਦੇਵ-, ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਤੇ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਇਸ਼੍ਰਦੇਵ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸ਼ਟਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ:-ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨ ਵਜਕਤੀ ਜੋ ਕਵਿ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਆਲੰਬ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਪੂਜਯ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦਾਤਾ ਤੇ ਨਾਮਦਾਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਜੋ ਹੋਰ ਦੈਵੀ ਵਜਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਉੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ। [ਸੰਸ. ਇਖ਼=ਚਾਹੁਣਾ]

(ਸ) ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮੰ ਪਰਮ, ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ।

ਯੁਗਲ ਚਰਨ ਮਮ* ਬੰਦਨਾ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿਕਰਿ ਮਾਥ ॥੫॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮੰ=[ਪੁਰੁਖ=ਆਦਮੀ। ਉੱਤਮ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ] ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਉਹਦੇਦਾਰ ਯਾ ਕਾਰਕ। ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ (ਪੁਰੁਖੋਤਮ)=ਈਸ਼ਵਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਭੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਉੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਜੈਸੇ ਅਵਤਾਰ, ਸਿੱਧ, ਬੁੱਧ, ਪੈਗੰਬਰ, ਵਲੀ, ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ ਆਦਿ। ਪੁਰੁਖੋਤਮ ਉਸ ਨਿਸ਼ਪਾਪ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੈਰੀ ਮਿੱਤਰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇਰਾ ਰਹੇ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਸ ਦਿੱਸਦੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿਣੇ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਯਾ ਹੋਣਗੇ।

ਪਰਮ=ਵੱਡਾ, ਵਡੇਰਾ, ਪਹਿਲਾ, ਮੁਹਰਲਾ, ਮੀਰੀ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਮੁਰ।

ਪਰਾਵਰ=ਨੇੜੇ ਦੂਰ, ਨੀਚ ਉੱਚ, ਮੁੱਢਲਾ ਅੰਤਲਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਛ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਸਮਸ਼ਟੀ। ਪਰੰਤੂ ਮੁੰਡਕ ਉਪਨਿਖਦ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ਇਹ ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਉੱਚੇ ਅਰਥ ਹੈ:-

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਉੱਚੇ ਲੋਕ ਜਿਸਦੇ ਅੱਗੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ। ਟੀਕਾ ਕਾਰ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਨੇ ਇਸ ਲਈ-ਵਿਸ਼ਨੂੰ-ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਲੋਕ: ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਹਨ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ (ਨਾਥ=) ਸੁਆਮੀ ਹਨ।

ਨਾਥ=ਮਾਲਿਕ, ਸੁਆਮੀ। ਯੁਗਲ=ਦੋ, ਦੋਵੇਂ।

ਚਰਨ=ਚਰਨਾਂ ਪਰ। ਮਮ=ਮੇਰੀ। ਬੰਦਨਾਂ=ਨਮਸਕਾਰ,

ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਸਿਜਦਾ। ਧਰ=ਧਰਤੀ।

ਧਰਿ=ਧਰ ਕੇ, ਰੱਖ ਕੇ, ਅਥਵਾ-ਕਰ+ਧਰ=ਹੱਥ ਧਰਕੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮੱਥਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਕੇ-ਅਸ਼ਟਾਂਗ-ਪ੍ਰਣਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਹੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ)! (ਆਪ ਜੋ ਜਗਤ ਦੇ) ਉੱਤਮ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਹੋ, (ਅਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ) ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ (ਬੀ) ਨਾਥ ਹੋ (ਆਪਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ: ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਅਰਥਾਤ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੀ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਵਯਕਤੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਪੂਜਯ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਲਖ ਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੰਵਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੇ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਅਵਤਾਰ, ਰਿਸ਼ੀ, ਭਗਤ ਆਦਿ ਕਹਿਲਾਏ, ਜੈਸੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰ, ਕਬੀਰ ਆਦਿ ਭਗਤ, ਹੋਰ ਈਸਾ ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿ ਪੈਗੰਬਰ, ਬੁੱਧ, ਜੀਨਾ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਰਖੇਤਮਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰਮ (ਵਡੇ, ਮੀਰੀ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, 'ਪਰਮ' ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇ। 'ਪਰਮ' ਪਹਿਲੇ, ਮੁਹਰਲੇ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਨਾਤਨ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਪਰਮ-ਮੀਰੀ-ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਦ ਵਿਚ, ਦਰਜੇ ਵਿਚ, ਅੱਗੇ ਹੋਵੇ-ਨੂੰ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਵ ਸਤਿਗੁਰ ਲਈ ਲਹਿਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਾਵਰ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਜਗਤ ਦੇ ਵਡੇ ਜੈਸੇ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜੀ ਆਦਿਕ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਏਹ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ-ਅਵਰ-ਅਰਥਾਤ ਨੀਵੇਂ ਹਨ, ਓਹ ਪਰਾਵਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਮਾਧਵ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਨਾਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਗੋਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਜਗਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨ ਉੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ: ਬਰ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਬਰ ਚਾਰ
 ਬਿਚਾਰ ਕੇ ਮੂਰ ਉਦਾਰ ਸੁਹਾਵੈਂ।
 ਉਪਕਾਰਿ ਸਖਾ ਸੁਖਕਾਰ ਸਦਾ
 ਤਮ ਪਾਰ ਕਰੈਂ ਉਰ ਮੋਂ* ਬਸ ਜਾਵੈਂ।
 ਅਘ ਜਾਲਨਿ ਤੇ ਜਮ ਜਾਲਿਨਿ ਤੇ
 ਕਲਿ ਕਾਲਨ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਛੁਟਾਵੈਂ।
 ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਖੇ ਗੁਨ ਏ ਸਭਿ ਹੋਹਿੰ
 ਤਬੈ ਉਪਮਾ ਪਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਵੈਂ ॥ ੬ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਬਰ=ਵਰ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, (ਅ) ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ, ਯਾਚਕ†।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ=ਚਾਰ ਅਦਾਰਥ:- ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ। ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦਾਤੇ।

ਬਰ=ਵਰ, ਮੂੰਹ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ। ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ।

(ਅ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਵਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੲ) ‘ਵਰ’ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁਕਤਿ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰੋਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਚਾਰ=ਵਿਚਾਰ, ਗਯਾਨ। ਮੁਰ=ਮੂਲ, ਮੁੱਢ।

ਉਦਾਰ=ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੇ, ਸਖੀ, ਦਾਤੇ। ਸੁਹਾਵੈਂ=ਸੁਹਣੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਪਕਾਰ ਸਖਾ=ਸਖਾ ਵਾਂਙੂ ਉਪਕਾਰੀ। ਸੱਜਣ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਾਂਙੂ ਆਪਣਾ ਸੁਖ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਜੇ ‘ਉਪਕਾਰਿ’ ਦੇ ‘ਰ’ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ‘ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਮਿੱਤ੍ਰ’ ਅਰਥ ਹੋਊ, ਭਾਵ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ‘ਨੇਕੀ ਦਾ ਯਾਰ।’

ਸੁਖਕਾਰ=ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

ਤਮ=ਹਨੇਰਾ। ਭਾਵ ਹੈ ਅਵਿਦਯਾ, ਅਗਯਾਨ ਤੋਂ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਙੂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਿਸ ਸਹਾਯਤਾ ਨਾਲ ਅਗਯਾਨ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਕਰਨਾ=ਦੂਰ ਕਰਨਾ।

ਉਰ=ਦਿਲ। ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡਾਢੇ ਹੀ ਪਯਾਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਮਿਲੇ ਬਸ ਅੰਦਰ ਬਸ ਗਏ, ਫੇਰ ਚਿੱਤੋਂ ਤੇ ਚੇਤਿਓਂ ਵਿਸਰਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅਘ=ਪਾਪ। ਜਾਲਨਿ=ਸਮੂਹ। ਜਮ=ਯਮ, ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।

ਜਾਲਿਨਿ=ਜਾਲ, ਫਾਹੀ। ਕਲਿ-ਕਲਜੁਗ। ਕਾਲਨ=ਕਲੇਸ਼, ਅਪਦਾ।

ਅਰਥ: (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ) ਚਾਰ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦੇ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੋਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਅਤੇ ‘ਵਿਚਾਰ ਗਯਾਨ’ ਦੇ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ‘ਮੋ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਜਾਂ’ ਬੀ ਹੈ।

†ਵਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:-ਸੁਹਣਾਂ, ਉੱਤਮ, ਵੱਡਾ, ਵਰ (ਬਰਕਤ), ਪਤੀ, ਲਾੜਾ, ਜਵਾਈ, ਚੁਣਨਾ, ਯਾਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਇੱਛਾ, ਚਿੜੀ, ਗੁੱਗਲ, ਕੇਸਰ।[ਇਸਦਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਵ੍ਰੀ=ਚੁਣਨਾ]

ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੀ) ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੱਜਣਾਂ (ਵਾਂਛੂ ਸਦਾ) ਉਪਕਾਰੀ (ਸਹਾਈ) ਹਨ, (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ) ਅੰਧੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ, ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਤੋਂ ਝੱਟ ਪਟ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਹ (ਉੱਪਰ ਕਹੇ) ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜੇ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਪਾ ਸਕੇ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਯੇ ਵਿਚ 'ਉਰ ਮੋਂ ਬਸ ਜਾਵੈਂ' ਇਕ ਕੁੰਜੀ ਵਤ ਵਾਕ ਹੈ। ਜੋ ਉੱਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼੍ਰ ਦੇਵ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਣਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੇ ਸਹਿਜ ਧਿਆਨ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਟੁਰਿਆ ਰਿਹਾ 'ਲਿਵ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਲਿਵ ਵਲ ਟੁਰੀ ਜਾਏ ਅਰਥਾਤ ਸਿਧੀਆਂ ਰਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕੇਵਲ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪਯਾਰ ਵਿਚ ਟੁਰੀ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਫੇਰ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ, ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ-ਐਉਂ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਪਰਤਾ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈਨੇ।

੧. ਚਰਨ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ: ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਉਪਕਾਰ ਸੱਜਣ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।
੨. ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ-ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤਾ-ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।
੩. ਸਹਿਜ ਧਿਆਨ ਯਾ ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ, ਸਾਰੇ ਗਿਰਾਉ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ-ਪਾਪਾਂ-ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਬੀ ਮੋਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਯਮ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਰਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਚੇਤ ਹੀ ਲਿਵ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਉਟਕਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੋਂ 'ਰਿਦੇ ਬਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ' ਚਰਣ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਤਾਸੀਰ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ 'ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ' ਤੇ 'ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ' ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੇ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਨਿੰਘ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਧਿਆਨੀ ਚਾਨਣੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਤੋਂ, ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(ਹ) ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਬਿਘਨ, ਬਦਨ ਸੁ ਮੰਗਲ ਸਾਲ।

ਪਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਚਰਨ ਕੋ, ਨਮਸਕਾਰ ਧਰਿ ਭਾਲ ॥੨॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ=ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ ਦਾ ਆਦ।

ਕੰਦਨ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [ਸੰ. *, ਕਦਨ=ਨਾਸ਼, ਪ੍ਰੰਸ। [ਫਾਰਸੀ. ਕੰਦਨ=ਜੜੋਂ ਪੁੱਟ ਦੇਣਾ]।

ਬਿਘਨ=ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਕਠਨਾਈ। [ਸੰਸ. ਵਿਘਨ]

ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਮੁਖੜਾ। ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ। ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਉਤਸ਼ਾਹ।

ਸਾਲ=ਘਰ। ਮੰਗਲ ਸਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੰਗਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ। [ਸੰਸ: ਸਾਲਾ=ਘਰ]।

ਪਰਨ=ਆਸਰਾ, ਓਟ।ਪੰ: ਪਰਨਾ=ਆਸਰਾ। ਸੰ: ਪ੍ਰਣਯ=ਭਰੋਸਾ, ਪੱਖ, ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ]।

ਸ਼ਰਨ=ਓਟ। (ਦੇਖੋ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਮੰਗਲ' ਪੰਨਾ ੨੭ ਦੋਹਿਰਾ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਜੇ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ)। ਧਰਿ=ਧਰਿ ਕੇ।

ਭਾਲ=ਮੱਥਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ:-ਸ਼ਰਨ (ਦਾ) ਪਰਨ ਕਰ, ਧਰਿ ਭਾਲਿ, ਨਮਸਕਾਰ (ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਚਰਨ ਕੇ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ) ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਮੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ, (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਮੱਥਾ ਧਰ ਕੇ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਲੋਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਾਮਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ, ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਕਠਨਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ, ਤੇ ਰੋਗੀ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਤਤਕਾਲ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਰਦ ਅਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਵਿਥੜਾ ਬਾਬਤ ਭੱਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਵਈਆਂ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

ਜਾਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ

ਤਿਮਰ ਅਗਿਨ ਜਾਹਿ ਦਰਸ ਦੁਆਰ ॥

ਪੁਨਾ: ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਮ ਤਮ ਹਰਨ ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਲੱਗਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਵੀ ਵਿਘਨ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਅਰ ਮੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।

ਸੁੰਯਾ: ਪਾਸੁ ਪਰਾਗ ਸੀ ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਗੰਧਿ ਸੀ ਕੀਰਤਿ ਮੱਧ ਬਸਾਨਾ।

*ਅਗੋਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ-ਸੰਸ: ਫਾਰਸੀ ਨੂੰ ਫ਼ਾ: ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਹਿੰ: ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ-ਪੰ: ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਲਿਖਾਂਗੇ।

ਕੋਮਲਤਾ ਕੋਮਲਤਾ ਇਕ ਸੀ, ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਸੀ ਨਿਰਲੇਪ ਸਮਾਨਾ।

ਜੋ ਭਵ ਭੂਰ ਭਰਾ ਸਰਸੀ, ਤਿਸ ਤੇ ਨਿਤ ਉਰਧ ਸੋ ਬਿਗਸਾਨਾ।

ਹੈਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੇ ਅੰਗਦ ਕੇ ਪਗ, ਮੋਖਦ ਏਕ ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ ਜਾਨਾ ॥੮॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਪਾਸ=ਪੂੜੀ। [ਸੰਸ. ਪਾਂਸੁ=ਰੇਤ ਦਾ ਕਿਣਕਾ, ਪੂੜੀ। ਹਿੰ: ਪਾਂਸੁ। ਪੰ: ਪਾਹ] ਪਾਂਸੁ ਨੂੰ ਪਾਸ ਸਮਝਕੇ ਇਸਦਾ-ਕੋਲ-ਅਰਥ ਕਰਨਾ ਅਸੁਧ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਧਯਾਯ ੪੦, ਮੰਗਲ (ਦੋਹਰਾ) ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸ ਬਰ ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ। ਪਰਾਗ=ਫੁੱਲ ਜਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਰ ਤੇ ਮਦੀਨ ਤੁਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਇਕ ਪੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਅਕਸਰ ਪੀਲਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸੁਣੁੱਪ ਦੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੀ=ਵਰਗੀ। ਸੋਹਤਿ=ਸੁਹਣੀ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ‘ਸੁੰਦਰ’ ਪਦ ਪਾਂਸੁ-ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। ਗੰਧਿ=ਸੁਗੰਧੀ, ਖੁਸ਼ਬੋ। ਕੀਰਤਿ=ਕੀਰਤੀ, ਯਸ, ਜਸ। ਮੱਧ=ਵਿੱਚ। ਬਸਾਨਾ=ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਕੋਮਲਤਾ=ਮੁਲਾਇਮੀ, ਕੂਲਾਪਨ। ਕਮਲ ਛੂਹਣ ਨੂੰ ਕੂਲੇ ਹਨ, ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਛੂਹ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਦਿਆਲਤਾ ਦੀ ਬੀ ਕੋਮਲਤਾ ਹੈ। ਨਿਰਲੇਪਤਾ=ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ: ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਰਣ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ। [ਸੰਸ. ਨਿਰਲੇਪ]। ਸਮਾਨਾ=ਤੁੱਲ, ਬਰਾਬਰ। ਜੋ=ਜੌਂ, ਜਿਉਂ। ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਭੂਰ=ਬਹੁਤ। ਭਰਾ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਰਸੀ=ਝੀਲ, ਛੰਭ। [ਸੰਸ. ਸਰਸ, ਸਰਸੀ]। (ਅ) ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ। [ਸੰਸ. ਸ+ਰਸ+ਈ=ਸ+ਰਸ=ਸਹਿਤ ਰਸਾਂ, ਈ=ਦੇ]। ਸੂਚਨਾ-ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਤ੍ਰੈਏ ਪਦ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਹਨ:- ‘ਜੋ’, ‘ਭਵ’ ਤੇ ‘ਨਿਤ’। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ-ਕੰਵਲ-ਪਰ ਘਟਦੇ ਹਨ। ਸਰਸੀ ਜਦ ਸ਼ਲੇਖ ਲਈਏ ਤੇ ਇਸਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ-ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸਾਰੀ ਤੁਕ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਉਰਧ=ਉੱਪਰ ਨੂੰ। [ਸੰਸ. ਉਰਧੁ]। ਸੋ=ਤਿਉਂ। ਬਿਗਸਾਨਾ=ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਖਿੜਿਆ ਹੈ (ਕਮਲ)। ਇਹ ਇਕ ਵਚਨੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ,-ਚਰਣ-ਬਹੁ ਵਚਨ ਵਿਚ ਕਹੀਦੇ ਹਨ, ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ‘ਯੁਗ’ ਜੋੜੇ ਤੋਂ, ਹੈ ਕਿ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਗ=ਚਰਣ। ਮੋਖਦ=[ਮੋਖ+ਦ=] ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਬਿਸ਼ੇਖਤਾ=ਵਾਧਾ। ਜਾਨਾਂ=ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਚੌਥੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਟੁਰੇਗਾ:-) (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਸਾਹਿਬ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਸਹੀ), (ਪਰੰਤੂ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ) ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ (ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਚਰਣ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ। (ਸਮਾਨਤਾ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ) ਜਿਵੇਂ (ਕਵਲ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ (ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ) (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਈ) ਸੁੰਦਰ ਪੂੜੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਕਵਲ ਦੇ ਵਿਚ) ਖੁਸ਼ਬੋ ਵੱਸਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਕੀਰਤੀ (ਦਾ) ਨਿਵਾਸ ਹੈ; ਕੋਮਲਤਾ (ਕਮਲਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, (ਅਤੇ)

ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਵਰਗੀ ਨਿਰਲੇਪਤਾਈ ਤੁੱਲਯ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤੇ (ਪਾਣੀ ਨਾਲ) ਭਰੇ ਛੰਭ ਵਿਚੋਂ ਕਵਲ ਉਪਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ, ਜੋ ਸਹਤ ਰਸਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ (ਚਰਣ ਕਮਲ) ਉਚਿਆਂ ਉਠ ਕੇ (ਨਿਤ) ਖਿੜ ਰਹੇ ਹਨ। (ਐਉਂ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਹੈਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ-ਮੋਖਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ)।

ਭਾਵ: ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇ ਕੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਕਵਲ

੧. ਉਤੇ ਪਰਾਗ ਪਈ ਹੈ।

੨. ਖੁਸ਼ਬੋ।

੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ।

੪. ਉਹ ਜਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ।

੫. ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵਾਧਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

੬. ਕਮੀ-ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨਹੀਂ।

ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾਂ

੧. ਉਤੇ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਧੂੜੀ ਪਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਧੂੜੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

੨. ਕੀਰਤੀ।

੩. ਕੋਮਲ ਹਨ ਛੁਹਿਆਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹਨ ਦ੍ਰਵਣ ਵਿਚ।

੪. ਉਹ ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਹਨ।

੫. ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੬. ਵਾਧਾ-ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਜੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਤੇ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਗ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਮਾਲ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕਟਾਖੜ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਕਵਲ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠਣਾ ਇਕ ਆਤਮ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ ਉਨਰ ਦਾ ਇਕ

ਕਮਾਲ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਬਰੀਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਕਮਾਲ ਉਹ ਇਕੋ ਕਮਲ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਕਦੇ ਸਦਰਸ਼ਤਾ, ਕਦੇ ਵਾਧਾ, ਕਦੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਨਯੂਨਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕ) ਇਸ਼੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਬਰ ਅਮਰ ਜੀ ਸ਼ਰਨ ਨਰਨ ਦੁਖ ਹਰਨ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਨ ਚਰਨ ॥੯॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ. ਸ੍ਰੀ=ਸ਼ੋਭਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੀਲ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੁਭ ਗੁਣ, ਤ੍ਰੈ ਪਦਾਰਥ-ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਪ੍ਰੇਮ, ਕਾਮਯਾਬੀ, ਦੌਲਤ, ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾਈ, ਸਿੱਧੀ, ਉੱਚਤਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ]। ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ-ਸ੍ਰੀ ਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪਦ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। [ਸੰਸ. ਵਰੰ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ, ਵਡਾ। ਵਰ: ਬਰਕਤ, ਅਸੀਸ, ਦਾਤ, ਦੇਣ। ਲਾੜਾ ਆਦਿ] ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੀ ਟੂਕ ਚਿੰਨ੍ਹ।

(ਅ) ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਦੁਖ ਹਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਨ=ਆਸਰਾ, ਓਟ, ਰਖੜਾ, ਹਮੈਤ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। [ਸੰਸ. ਸ਼ਰਣ] ਨਰਨ=ਨਰਾਂ ਦੇ। ਦੁਖ ਹਰਨ=ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਕਾਰਨ=ਸਬੱਬ, ਹੇਤੂ। ਕਰਨ=ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਕਾਰਨ ਕਰਨ=ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਬੀ ਕਰਣ ਵਾਲੇ। ਕਾਰਣ ਉਤੇ ਜਿਸਦਾ ਵਸੀਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜੋ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਬੀ ਕਰ ਅਕਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਭਾਵ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਤੋਂ ਹੈ।

(ਅ) ਜਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਵੀ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਆਦਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੀ ਜੋ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣ; ਮੂਲ ਰਚਨਹਾਰ। ਕਰਤਾ।

ਸੁਜਾਨ=ਸੁ+ਜਾਨ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਗਯਾਨਵਾਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨੀ। (ਅ) ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਦਾ ਗਯਾਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇ, ਜਾਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ। ਅੰਤਰਯਾਮੀ।

ਅਰਥ: ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ (ਅਤੇ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰ (ਦੇਵ) ਜੀ (ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ) ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਹਨ (ਅਤੇ) ਸੁਜਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਬੜੇ ਉੱਤਮ ਹਨ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਗਿਆ ਸੋ ਵਰੋਸਾਯਾ। ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਸੁਖ ਦੇਣੇ ਫਰਕ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਲੰਗਰ ਅਟੁੱਟ ਚਲਾਉਣਾ ਆਦਿ। ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਕਾਰਣ ਕਰਣ, ਸੁਜਾਨ ਮਨ। 'ਸੁਜਾਨ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਗਯਾਨਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦਾ ਦਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸੁਜਾਨ ਮਨ' ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰਨ ਤੇ ਮਾਈ ਨੇ ਬਿਰਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਤਦ ‘ਪਰ ਪੀੜਾ ਦਾ ਜਾਣੂ ਮਨ’ ਆਪਦਾ ਐਸਾ ਦ੍ਰਵਿਆ ਕਿ ਵਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੈਠੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾ ਮਰੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਦੇ ‘ਪਰ ਮਨ ਪੀੜਾ’ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਉਸ ਪਰ ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਇਆਲਤਾ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਵਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖਯ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ‘ਪਰ ਪੀੜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ’ ਸੁਜਾਨ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥਾ ਬੀ ਰੱਖੇ, ਤਾਂਹੀ ਜਾਣਨੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਪਰ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪੀੜਾ ਹਰੇ, ਇਸ ਕਰਕੇ ‘ਕਾਰਣ ਕਰਣ’ ਆਖਿਆ ਕਿ ਓਹ ਐਡੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਕਿ ਕਾਰਣਾਂ ਪਰ ਭੀ ‘ਕਰਤਾਰ’ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਕਾਰਣ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਕੋਈ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਕੋਈ ਪਾਪ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਯਾ ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਕਾਰਣ ਨੂੰ ਮੇਟ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਾਓ ‘ਕਾਰਣ ਅਸਾਂ ਅਕਾਰਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ’, ਉਧਰ ਬੱਚਾ ਜੀਉ ਉਠਿਆ।

ਕਬਿੱਤ: ਰਜਨੀ ਅਵਿਦਯਾ ਸਰ ਭ੍ਰਮ ਸੋ ਤਿਮਰ ਹਰਿ
ਕੋਕ ਸੇ ਕਿੰਕਰ ਬਰ ਕੀਨੇ ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ ਹੈ।
ਮਾਲ ਉਡ ਕਲਮਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ
ਪਲ ਪਲ ਗਜਾਨ ਸੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਵ ਕੀਨ ਹੈ।
ਬੇਮੁਖ ਕੁਮੁਦ ਦੁਖ ਸਨਮੁਖ ਕੰਜ ਸੁਖ
ਗਤਿ ਸੋ ਭਗਤ ਨਿਤ ਜਾਨੀਏ ਅਧੀਨ ਹੈ।
ਅਮਰ ਦਰਸ ਭਾਨੁ ਲੱਛਨ ਸਮਾਨ ਸਭਿ
ਏਕ ਗੁਨ ਅਧਿਕ ਪੈ ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ ਹੈ ॥੧੦॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਰਜਨੀ=ਰਾਤ। ਸਰ=ਬ੍ਰਾਬਰ, ਤੁੱਲ। ਤਿਮਰ=ਹਨੇਰਾ। ਹਰਿ=ਹਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਕ=ਚਕਵਾ ਨਾਮੇ ਪੰਛੀ। ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਬੀ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੇ=ਸਮਾਨ। ਕੋਕ ਸੇ=ਚਕਵੇ ਵਾਂਙੂ। ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ, ਸੇਵਕ, ਸਿੱਖ। [ਸੰਸ. ਕਿਨੁਰ]। ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ, ਦੇਖੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋਹੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਪਦ। ਬ੍ਰਿਹੁ ਛੀਨ=ਬਿਰਹੋਂ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ। ਬਿਰਹੋਂ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਬਿਰਹੋਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥ ਪ੍ਰਸੰਗਲੀ ਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲ=ਪੰਕਤੀ, ਝੁੰਡ। ਉਡ=ਤਾਰੇ, ਨਛੱਤ੍ਰ। ਕਲਮਲ=ਪਾਪ। [ਸੰਸ. ਕਲਮਲ]। ਕੰਦਲ=ਝਿੜਕੇ ਦੇ ਕੇ। [ਸੰਸ. ਕਨ੍ਰਲ:]। ਪਦ ਐਉਂ ਲਗਦੇ ਹਨ:-

ਕਲਮਲ ਦਲ ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ ਝਿੜਕ ਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਦਲੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਟੇ ਫੁਲ ਬਰਸਾਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਕ- ‘ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ’-ਦਾ ਅਰਥ ਫਿਰ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ:- (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਕੰਦਲੀ ਨੂੰ (ਮੁਰਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ) ਦੁਰਾਵਾਂ (=ਛਲਾਂ) ਦੇ ਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)।

ਦੁਰਾਇ=ਛਿਪਾਉਣਾ, ਲੁਕਾਉਣਾ। (ਅ) ਦੁਰਾਵ=ਛਲ, ਕਪਟ।

ਦਲ=ਸਮੂਹ, ਝੰਡ। (ਅ) ਪੱਤੇ। ਸੋਂ=ਵਾਂਛੂ, ਸਮ। ਭਵ=ਜਗਤ, ਸੰਸਾਰ।

ਕੁਮੁਦ=ਕਵੀਆਂ, ਕੰਮੀਆਂ, ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਿਨੇ ਨਹੀਂ ਖਿੜਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕੁਮੁਦ ਬੰਧੂ, ਕੁਮੁਦ ਪ੍ਰਿਯ, ਕੁਮੁਦ ਬਾਂਧਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਬਣੇ ਹਨ।

ਕੰਜ=ਕਮਲ। [ਸੰਸ. ਕਣ। ਕੰ=ਪਾਣੀ। ਜ=ਜੋ ਜੰਮੇ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜੰਮੇ]

ਗਤਿ=ਚਾਲ। ਗਤਿ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ, ਧੁਰੇਂ ਬੱਧੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਰਜ ਨਿੱਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ-ਚਾਲ-ਨਿਯਮਤ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ।

ਭਗਤ=ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪ੍ਰੇਮੀ। [ਸੰਸ. ਭਕ੍ਰਿ:]

ਅਧੀਨ=ਆਗਿਆ ਵਿਚ, ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਨੌਕਰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਬੱਧੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਪਣਾ ਬਿਰਦ 'ਭਗਤ ਵੱਛਲ' ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਸਦਾ ਉਲੰਘਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਧੀਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ।

ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। [ਸੰਸ. ਭਾਨੁ]। ਸਮਾਨ=ਤੁੱਲ, ਬੁੱਝਰ। ਅਧਿਕ=ਵਧੀਕ।

ਤਪਤ ਬਿਹੀਨ=ਤਪਤ ਵਿਹੀਨ=ਤਪਤ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਮੁਰਾਦ ਸੀਤਲ ਤੋਂ ਹੈ। ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਭਾਵ ਦੀ, ਵਰਤੋਂ ਦੀ, ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਅਧਿਕਤਾ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਨ):- (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਰਾਤ੍ਰੀ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਤ) ਸਮਾਨ ਅਵਿਦਯਾ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ), (ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ) ਹਨੇਰੇ (ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨੇਰੇ) ਸਮਾਨ ਭਰਮ ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਹੈ।

(ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਦਾ ਬਿਰਹਾ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਚਕ੍ਰਵਾਕ ਸਮਾਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਦਾਸਾਂ (ਜਗਤਾਸੂਆਂ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ)।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੰਡ ਨੂੰ (ਛਿਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ) ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਝੰਡਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਕੇ ਛਿਪਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਵੇਂ ਉਦਯ ਹੋਕੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣ) ਪਲ ਪਲ (ਵਧਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ) ਗਿਆਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਹਰ ਛਿਨ ਵੱਧ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ (ਰਿਹਾ) ਹੈ। (ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਕੰਮੀਆਂ (ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ) ਬੇਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤੇ (ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ (ਤਿਵੇਂ) ਸਨਮੁਖਾਂ (ਨੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

(ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਨਿਯਮਤ ਗਤੀ ਅਰਥਾਤ ਬੱਧੀ ਹੋਈ) ਚਾਲ (ਵਿਚ ਨਿਤ ਟੁਰਦਾ ਹੈ) ਤਿਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਪਣੇ ਨਿਯਮਤ ਬਿਰਦ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਹਨ, (ਇਹ) ਜਾਣ ਲਵੋ, (ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ (ਤੇ) ਸੂਰਜ (ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ) ਲੱਛਣ (ਹੋਰ)ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਹਨ) ਪਰ ਇਕ ਗੁਣ (ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ) ਵਧੀਕ ਹੈ (ਕਿ ਓਹ) ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਤਪਤ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਅੰਕ ਪ ਵਿਚ ਜੀਕੂੰ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਸੂਰਜ-ਨਾਲੋਂ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਉਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਗੁਣ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੀ

ਕੋਈ ਖੂਬੀ ਯਾ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕਮਾਲ ਹਨ, ਅਰ ਏਹ ਗੁਣ 'ਜੀਵਤ ਗੁਣ' ਹਨ। ਫੇਰ ਜੋ ਸੀਤਲਤਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਨੂੰ, ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ, ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ, ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਠੰਡ ਹੈ।

(ਖ) ਇਸ੍ਰੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਰਾਮਦਾਸ ਸੁਖਰਾਸ ਪ੍ਰਭੂ ਸੇਵਕ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਦਾਰ।

ਪਗ ਪਰ ਮੁਰ ਪਰਣਾਮ ਹੈ ਪਰਨਾ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚਾਰ ॥ ੧੧ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਸੁਖਰਾਸ=ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੁੰਜੀ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ। ਤ੍ਰਾਸ=ਭੈ, ਸਹਿਮ, ਡਰ।

ਬਿਦਾਰ=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਪਗ=ਚਰਨ। ਮੁਰ=ਮੇਰੀ।

ਪਰਣਾਮ=ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਪਰਨਾ=ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ।

ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ (ਜੀ ਤੁਸੀਂ) ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ (ਹੋ ਅਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹੋ), (ਆਪ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਿਚਾਰ (ਕੇ ਆਪ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਪੁਖਕਰ* ਭਰੇ ਪੁਖਕਰ ਪੁਖਕਰ ਜਯੋ

ਪੇਖ ਕਰਿ ਸਸੀਕਰ ਕਰੈ ਦੁਤਿ ਹੀਨ ਹੈ।

ਪੁਖਕਰ ਹੀਨ ਦਿਨਕਰ ਕਰੇ ਛੀਨ ਤਿਸ

ਖਰ ਧਾਰੀ ਦੇਹਿ ਪਰ ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ।

ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ ਭੋਰ ਦਾਹਿਤਿ ਅਪਾਰ ਆਨ

ਜਾਰਤਿ ਤੁਖਾਰ, ਏਤੇ+ ਔਗੁਨ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਚਰਣ ਮੁਕਤਿ ਦੇਤਿ

ਉਪਮਾ ਕਮਲ ਕੀ ਨ ਬਨੈ ਬਿਧਿ ਹੀਨ ਹੈ ॥ ੧੨ ॥

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਪੁਖਕਰ ਭਰੇ=ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ। ਪੁਖਕਰ=ਤਲਾ, ਸਰ।

ਪੁਖਕਰ=ਕਮਲ। (ਅ) ਪੁਖਕਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਬੀ ਹੈ, ਤੁਕ ਦਾ

ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਕਮਲ ਭਰੇ ਤਲਾ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ (ਦੀ ਨਿੱਘ

ਅੱਪੜਨ ਨਾਲ) ਉਗਦਾ ਹੈ।

*ਪੁਖਕਰ (ਪੁਖਰ) ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਐਤਨੇ ਕੁ ਹੈਨਛ-ਆਕਾਸ਼, ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ, ਵਾਯੂ, ਪਾਣੀ, ਕਮਲ, ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਸਿਰਾ, ਢੋਲ ਦਾ ਪੁੜਾ, ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਫਲ, ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮਿਆਨ, ਇਕ ਦ੍ਰਿਪ ਦਾ ਨਾਮ, ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤੀਰਥ ਝੀਲ ਤੇ ਨਗਰੀ, ਤੀਰ, ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ, ਜੰਗ, ਨਸ਼ਾ, ਪਿੰਜਰਾ, ਮੇਲ, ਹਿੱਸਾ। (ਪੁਖਰਛ) ਤਲਾ, ਝੀਲ, ਸੱਪ, ਸਾਰਸ, ਪੰਛੀ, ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਨਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਰਾ, ਸੂਰਜ, ਵਰਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਢੋਲ, ਇਕ ਮਾੜਾ ਜੋਗ ਜਯੋਤਸ ਵਿਚ, ਇਕ ਕਾਲ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਬੱਦਲ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀਪ ਵਿਚ ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ। ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿਲ। ਬੁੱਧ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ, ਇਕ ਰਾਖਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ, ਭਗਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਸੁਨਕਸ਼ਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਤੇ ਦੂਰਣ ਕਸ਼ਨੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਸਦੀਪ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਕ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਜੈਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ। ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੋਖਰ-ਛੱਪੜ-ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਐਸੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਜਯੋ-ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਉੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੇਖਕਰਿ=ਦੇਖਕੇ।

ਸਸੀਕਰ= [ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਕਰ=ਕਰਣ।] ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਣ।

ਦੁਤਿਹੀਨ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਛੀਨ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਪੁਖਕਰ=ਪਾਣੀ। (ਅ) ਪੌਣ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਰਦ ਹਵਾ ਯਾ ਕਰੜੀ ਲੂ ਨਾਲ ਕਮਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੀਨ=ਖਾਲੀ। ਦਿਨਕਰ=ਸੂਰਜ।

ਤਿਸ=ਉਸੇ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਕਮਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਖਰ=ਛਾਰ, ਮਿੱਟੀ, ਖੇਹ। ਖਰ=ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਡਾ ਬੀ ਹੈ, ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਖੁਰਦਰੀ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਲੀ ਬੀ। ਅਗੇ ਪਦ 'ਯਾਂ ਤੇ' ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਰ ਦਾ ਅਰਥ 'ਛਾਰ' ਠੀਕ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਕਯਾਰ]।

ਦੇਹਿ=ਦੇਹ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਫੱਲ ਤੋਂ ਲੈ ਹੇਠਾਂ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਹ ਉਤੇ ਛਾਰ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸੁਖਮਾ=ਸ਼ੋਭਾ। (ਅ) ਸੁਖਮਯ=ਸੁਖਵਾਲਾ ਥਾਂ।

ਨਿਹਾਰ=ਦੇਖ ਕੇ, ਲਖਕੇ। ਸੁਖਮਾ ਨਿਹਾਰ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ।

(ਅ) ਸੁਖਮਯ ਨਿਹਾਰ=ਸੁਖ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਉਂ ਲਖਕੇ।

ਦਾਹਿਤਿ=ਸਾੜਦੇ ਹਨ। ਅਪਾਰ=ਅਨੇਕ, ਬਹੁਤ।

ਜਾਰਤਿ=ਸਾੜਦੀ ਹੈ (ਬਰਫ), ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਬੀ ਜਰਨਾ, ਜਾਰਨਾ, ਜਲਨਾ, -ਜਾਲਨਾ-ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਤੁਖਾਰ=ਹਿਮ, ਬਰਫ, ਕੱਕਰ, ਪਾਲਾ।

ਬਿਧਿਹੀਨ=ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ। ਨਜਾਜ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ, ਯੁਕਤੀਹੀਨ। ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ। ਕਾਵਜ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਤੋਂ, ਮਰਯਾਦਾ ਹੀਨ।

ਅਰਥ: ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤਲਾ (ਵਿਚ) ਕਮਲ ਜੰਮਦਾ (ਉਗਦਾ) ਹੈ, ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਅਪਣੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਛੀਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਪਰ ਜੇ ਤਲਾ) ਜਲ ਹੀਨ (ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ) ਉਸੇ (ਕਮਲ) ਨੂੰ (ਉਹੀ) ਸੂਰਜ (ਜੋ ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਛੀਨ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਦੇਹ (ਨਾਲੀ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੋ (ਕਮਲ ਦੀ ਦੇਹ) ਮਲੀਨ ਹੈ। (ਫਿਰ ਕਮਲ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭੌਰੇ ਆਕੇ (ਇਸਦਾ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਤੇ ਪਰਾਗ ਉਡਾਕੇ ਮਾਨੋਂ ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੇ ਹਨ, (ਫਿਰ ਜਦ ਸਿਆਲ ਆਵੇ ਤਾਂ) ਤੁਖਾਰ (ਇਸਨੂੰ) ਸਾੜਦੀ ਹੈ, (ਸੋ ਕਮਲ ਤਾਂ) ਐਤਨੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, (ਉਧਰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ (ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਆਪ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਔਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਬੱਧਿਆਂ ਨੂੰ) ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਇਸ ਲਈ) ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ (ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ) ਯੁਕਤੀ ਹੀਨ (ਬਾਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਮਲ ਨੂੰ ਕਈ ਔਗੁਣਾਂ ਯਾ ਥੁੜਾਂ ਤੇ ਮੁਥਾਜੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤਲਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਫੇਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ

ਮੁੰਦ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਿਹਾਂ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਓਹੀ ਸੂਰਜ, ਜੋ ਉਸਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁੱਕੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਤਲਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜੰਮਣ ਉਗਣ ਤੇ ਮੌਲਣ ਖਿੜਣ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਜੋ ਸੁਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਬੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਿਕੜ ਤੇ ਸਿਵਾਲ (ਮੈਲ) ਉਸਦੀ ਨਾਲਿ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਮਹੀਨ ਹੈ। ਭੌਰੇ ਆਕੇ ਉਸਦਾ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਚੂਸਦੇ ਹਨ, ਪਰਾਗ ਨੂੰ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਐਉਂ ਉਸਨੂੰ ਖੇਦ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੀ ਅਧੀਨਤਾਈ ਹੋਈ। ਫੇਰ ਰੁਤ ਬਦਲੇ ਤੇ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਐਸੇ ਔਗੁਣਾਂ, ਲੋੜਾਂ ਜਾਂ ਖੁੜਾਂ ਤੇ ਖੇਦਾਂ ਵਾਲੇ ਕਮਲ ਦੀ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਰਣ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਖੁੜਾਂ ਤੇ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰਾਧੀਨ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੜਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ, ਭਵਬਾਧਾ ਵਿਚ ਬੱਝਿਆਂ ਦੀ ਬੰਦਖਲਾਸ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ: ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਦੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਹਨ ਸੋ ਇਕ ਧ੍ਰੁਨੀ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਦਰਸ਼ ਜੋ ਅਵਗੁਣ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਫਾਥਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ:-

ਤਾਲ ਵਾਂਙੂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ*।

ਜਲ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ।

ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।

ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ ਹਨ।

ਖਰ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 'ਸੁਤ ਬਿਤ ਲੋਕ'-ਅਰਥਾਤ ਕੁਟੰਬ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਪਕੜ-ਮੈਲ ਯਾ ਕੌੜਾਵਾਕ-ਖਰ-ਕੰਡਾ ਹੈ।

ਭੌਰੇ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਰਤ ਤੇ ਸਵਾਲੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਤੁਖਾਰ ਵਾਂਙੂ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਇਸਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਗੋਂ ਪਦਾਰਥ ਚਰਣੀ ਲਗਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸੁਭ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਪਰ ਖਰਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਨਕੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਪੁਰਖ, ਸੱਜਣ, ਤੇ ਕੁਸੱਜਣ, ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਮੁੰਦਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਅਨਕੂਲ ਚਰਨ ਪਰਸ ਕੇ ਹੋਰ ਉੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਈਰਖੇ ਤੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਟੰਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਟੰਬ ਦੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਕਿ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਨ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੀ ਕੋਈ ਪਕੜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਕੜਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕੀ ਜੋ ਬੀ ਚਰਨ ਪਰਸਦੇ ਹਨ, ਪਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਉੱਚ ਸੁਰਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਰਤ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਦੁਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਰਦੇ; ਸਗੋਂ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਆਕੇ ਖੋਭ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ, ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਚਰਣ ਪਰਸਕੇ ਆਪ ਵਿਘਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣ ਤੋਂ ਛੁੱਟਕੇ ਉੱਚੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ੨੪ਵਾਂ ਛੰਦ।

(ਗ) ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਰਜ, ਸਿਰਜਨ ਆਰਜਤਾਯ।

ਲਰਜਤਿ ਜਮ ਜਿਨ ਨਾਮ ਤੇ, ਬੰਦੋ* ਤਿਨ ਜੁਗ ਪਾਯ ॥੧੩॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ=ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ। ਅਰਜ=ਬੇਨਤੀ; ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ। ਅਰਬੀ, ਅਰਜ]

ਸਿਰਜਨ=ਰਚਨਹਾਰ।

ਆਰਜ=ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਯੋਗ। [ਸੰਸ. ਆਰਯ]

ਆਰਜਤਾਯ=ਆਰਯਤ੍ਵ=ਵਡਿਆਈ।

ਲਰਜਤਿ=ਕੰਬਦਾ ਹੈ। [ਫਾਰਸੀ. ਲਰਜੀਦਨ=ਕੰਬਣਾ। ਲਰਜਤ, ਹਿੰਦੀ]

ਜਮ=ਯਮ, ਧਰਮਰਾਜ। ਬੰਦੋ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੁਗ=ਦੋਹਾਂ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਯਮ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਕਿਸਮਾਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਲੌਕਿਕ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਲੌਕਿਕ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀਆਂ ਕੁ ਉਚਯਾਈਆਂ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਰਥਾਤ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਣੇ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਜਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਓਥੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਧੂਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਸੁਣਕੇ ਪੁਜਾਵਨਹਾਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਓਹ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਲੋਚਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਨ ਚਾਹੈ ਚਿਤ ਆਨ ਦੁਤਿ

ਬਿਸ਼ੇ ਕੇ ਬਿਲਾਸ ਆਸ ਪਾਸਨ ਨ ਜਾਵਈ।

ਕਾਨ ਆਨ ਗਾਨ ਤਾਨ ਸੁਨੈ ਨ ਅਯਾਨ ਜਿਵ*

ਬਿਸਰਾ ਅਪਾਨ ਤਨਮਾਨ ਸੋ ਨ ਆਵਈ।

ਭਈ ਉਨਮੱਤਿ ਗਤਿ ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ ਵਤਿ

ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਿਓਗ ਤਿਸ ਕਬਹੂੰ ਨ ਭਾਵਈ।

ਜਾਨ† ਅਰਜਨ ਪਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ

ਸਿੱਖ ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਭ੍ਰਮਤਿ ਲੁਭਾਵਈ ॥ ੧੪ ॥

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ -ਬੰਦੇ-ਬੀ ਹੈ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਵ-ਬੀ ਹੈ।

†ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਗੁਰ-ਬੀ ਹੈ।

ਪਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ: ਲੋਚਨ=ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ। ਬਿਲੋਕਤਿ=ਦੇਖਕੇ।
 ਚਿਤ=ਦਿਲ, (ਅ) ਦੇਖਣਾ। ਦੁਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਬਿਲਾਸ-ਕਉਤਕ।
 ਪਾਸਨ=ਆਸ ਪਾਸ, ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ। ਕਿਤੇ ਪਾਠ 'ਆਸ ਪਾਸ ਨਹਿ' ਬੀ ਹੈ।
 ਕਾਨ=ਕੰਨ। ਆਨ=ਹੋਰ। ਗਾਨ=ਗਾਉਣਾ।
 ਤਾਨ=ਤਾਨਾਂ। ਰਾਗ ਦਾ ਫੈਲਾਵ ਯਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ।
 ਅਯਾਨ ਜਿਵ=ਅਯਾਣੇ ਵਾਂਙੂ। ਬਿਸਰਾ=ਵਿਸਰ ਗਿਆ।
 ਅਪਾਨ-ਆਪਾ। ਤਨਮਾਨ ਸੋ=ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਕਨਸੋ), ਭਾਵ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ
 ਕਨਸੋ ਕੰਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।
 ਉਨਮੱਤਿ=ਮਸਤ। ਚੜ੍ਹੀ ਸੁਰਤ ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ।
 ਗਤਿ=ਹਾਲਤ। ਉਦਧਿ=ਸਮੁੰਦਰ।
 ਵਤਿ=ਸਮਾਨ, ਵਾਂਙੂ। ਬਿਓਗ=ਵਿਛੋੜਾ, ਵਿਛੁੜਨਾ।
 ਜਾਨ=ਯਾਨ=ਤਾਰਨਹਾਰ। ਕੋਈ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸ਼ੈ। [ਸੰਸ. ਯਾਨ]
 (ਅ) ਜਾਨਕੇ, ਜਾਣਕੇ। ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ।
 ਪਦ=ਚਰਣ। ਪਦਮ=ਕਮਲ।
 ਭ੍ਰਮਤਿ=ਭਉਂਦਾ, ਦੁਆਲੇ ਫਿਰਦਾ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ਲੁਭਾਵਈ=ਲੋਭਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ) ਵੇਖਕੇ ਦਿਲ
 ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ (ਵੇਖਣਾ) ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ, (ਭਾਵੇਂ) ਆਸੇ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ
 ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕੌਤਕ (ਪਏ ਹੋਣ, ਅੱਖਾਂ ਉਧਰ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। (ਗੁਰ ਸਿਖ ਦੇ)
 ਕੰਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ) ਹੋਰ ਤਾਨਾਂ ਤੇ ਗਾਉਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕਾਂ ਵਾਂਙੂ ਨਹੀਂ
 ਸੁਣਦੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਸੋ (ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

(ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ) ਗਤੀ ਮਸਤੀ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਙੂ (ਅਪਾਰ)
 ਆਨੰਦ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਛਾਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ); (ਐਸਾ ਕਿ) ਉਸ (ਅਵਸਥਾ) ਤੋਂ
 ਵਿਛੁੜਨਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ।

ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਤਾਰਨਹਾਰ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭੌਰੇ
 (ਵਤ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ*।

(ਘ) ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਬਰ, ਸਨਧਬੱਧ ਧਰਿ ਧਜਾਨ।

ਬੰਦ ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਨਾ, ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ ਮਦਨਾਨ ॥੧੫॥

ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਪੰਨਾ ੨੧ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ⁺ ਦੀ ਟੁਕ)।

*ਇਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭੌਰੇ
 ਵਤ ਦੁਆਲੇ ਭੌਂਦਾ ਹੈ, (ਤੇ) ਕਲਪ ਬਿੱਛ (ਵਾਕਰ) ਜਾਣਕੇ (ਉਸ ਤੇ) ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ
 'ਅਰਜਨ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਤੇ ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ।

+ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਸਿੱਖ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ (ਜਾਨ) ਸਮਝਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ,
 (ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ) ਭੌਰਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਸਨਧਬੱਧ=ਤਯਾਰਬਰਤਯਾਰ, ਸਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ। [ਸੰਸ. ਸਨ੍ਰਦ੍ਰ]

ਦੇਊ ਕਰ=ਦੇਵੇਂ ਹਥ। ਦੁਤਿ=ਕ੍ਰਾਂਤੀ, ਸੁਹਣੱਪ, ਆਭਾ।

ਮਦਨਾਨ=ਮਦ+ਨਾਨ=ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। (ਅ) ਮਦਨਾ+ਨ=ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਦੁਤਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸ਼ਰੀਰਕ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਤੋਗੁਣੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਹਨ) (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਨੰਧਬੱਧ (ਮੂਰਤੀ ਦਾ) ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ (ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਆਭਾ ਦਾ ਬੀ ਮਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਮੈਂ) ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ: ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੇ ਕੈਸੇ ਕਹੌਂ ਪਦ ਜੁਗ

ਰਜਨੀ ਮੈਂ ਆਨ ਗਤਿ ਹੋਤਿ ਜਿਨ ਬਾਨ ਹੈ।

ਜਾਨਿਯੇ ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨੈ ਅਨਬਨ

ਦਾਨੀ ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਨ ਦਾਨੀ ਮੋਖ ਗਯਾਨ ਹੈ।

ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਜੈਸੇ ਨਖ ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ

ਮੋਹ ਨ ਮਿਟਾਵੈ ਦੁਖ ਜਾਨਤਿ ਜਹਾਨ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ ਜੋਊ

ਉਪਮੇਯ* ਆਪ ਪੁਨ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹੈਂ ॥ ੧੬ ॥

ਅਮਲ=ਨਿਰਮਲ, ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਪਦ ਜੁਗ=ਦੇਵੇਂ ਚਰਣ।

ਰਜਨੀ=ਰਾਤ। ਆਨ ਗਤਿ-ਉਲਟ ਗਤਿ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ ਰਾਤਿ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟਗਤਿ ਭਾਵ ਬੰਦ ਹੋ (ਮੁੰਦਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤਾਨ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਕਾਮਨਾ=ਮਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ, ਇੱਛਾ, ਸੰਸਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ।

ਚਿੰਤਾਮਣਿ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਤਨ, ਜੋ ਜਿਸਦੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਖ=ਨਹੁੰ।

ਭਾਖੇ-ਕਹੇ, ਆਖੇ। ਭਾਖੇ ਨ ਪਰਤਿ ਮੁਖ=ਮੂੰਹੋਂ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ।

ਕੰਦ=ਫਲ। ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣੇ ਯੋਗ ਫਲ। (ਅ) ਬੱਦਲ। ਕੰ=ਪਾਣੀ, ਦ=ਦਾਤਾ]। ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।

ਉਪਮੇਯ=ਜਿਸਨੂੰ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।

ਉਪਮਾਨ=ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ, ਜੀਕੂੰ ਕਮਲ ਉਪਮਾਨ ਤੇ ਚਰਨ ਉਪਮੇਯ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਕਮਲਾਂ) ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਣੇ ਦੀ ਬਾਣ ਹੈ। (ਜੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣੀਏਂ ਤਾਂ (ਇਹ ਗਲ ਬੀ) ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ (ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ) ਮਨ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾ ਦਾ ਦੇਣਹਾਰਾ ਹੈ, ਗਯਾਨ (ਤੇ) ਮੁਕਤੀ

* ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਪਮਾਈ-ਬੀ ਹੈ।

ਦਾ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਵਰਗੇ (ਬੀ) ਮੂੰਹੋਂ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੰਤਾਮਣਿ) ਮੋਹ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਟਾਉਂਦੀ, (ਇਹ ਗਲ) ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜੋ ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਓਹ) ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮੇਯ ਹਨ (ਤੇ) ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਉਪਮਾਨ ਹਨ, (ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਵਰਗੇ ਆਪ ਹੀ ਹਨ)।

ਭਾਵ: ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਮਲ ਦਿਨ ਨੂੰ ਖਿੜਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖੇੜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਗਤੀ ਵਾਲਾ (ਬੰਦ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਚਾਹੇ ਦਿਨੇ ਕਰੇ ਚਾਹੇ ਰਾਤੀ, ਚਾਹੇ ਸਵੇਰੇ ਕਰੇ ਚਾਹੇ ਸੰਝਾਂ ਸਮੇਂ, ਓਹ ਸਦਾ ਖੇੜਾ ਹੀ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਮਨ ਦੇ ਵਾਂਛਤ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੋਖ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਇਹੀ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹਨ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਅਪਣੇ ਧਿਆਨੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੇ ਚਿੰਦੜੇ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਓਹ ਭਾਵੇਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਮੋਹ ਹੈ ਓਹ ਜਿਉਂ ਕਾ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਯਾ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨੌਂਹ-ਮੁਰਾਦ ਧਯਾਨ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ-ਧਯਾਨੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਦੇ ਤਪ ਤੋਂ ਠੰਢਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਬੀ ਨੀਵੀਂ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਕਵਿ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਗਿਣੇ ਤੇ ਬੱਧੇ ਤਿੰਨੇ ਉਪਮਾਨ ਕਮਲ, ਕਲਪ, ਬ੍ਰਿੱਛ, ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਰੂਪੀ ਉਪਮੇਯ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ਅਰ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਯਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਚਰਣ ਆਪੇ ਉਪਮੇਯ ਹਨ ਤੇ ਆਪੇ ਉਪਮਾਨ ਹਨ।

(ਛ) ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ, ਨਾਇ ਧਯਾਇ ਅਘ ਜਾਇ।

ਕਰਿ ਪਦ ਪਰ ਪਰਣਾਮ ਕੋ, ਜਿਹ ਤੇ ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਆਇ ॥੧੭॥

ਨਾਇ=ਨਾਮ। ਅਘ=ਪਾਪ। ਪਦ=ਚਰਣ।

ਪਰ=ਪਰ੍ਹੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਚਰਣ-ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ।

(ਅ) ਉਪਰ, ਭਾਵ ਹੈ ਚਰਣਾਂ ਉੱਪਰ।

ਪਰਣਾਮ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਕੋ=ਨੂੰ

ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ=ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੁੱਖ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ।

ਨਿਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ=ਪਦਮ, ਮਹਾ ਪਦਮ, ਸੰਖ, ਮਕਰ, ਕਛਪ, ਮੁਕੰਦ, ਕੁੰਦ, ਨੀਲ, ਵਰਚ।

ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਏਹ ਹਨ:- ੧. ਅਣਿਮਾਂ। ੨. ਮਹਿਮਾਂ ੩. ਲਘਮਾਂ। ੪. ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ੫. ਪਰਕਾਮਯ। ੬. ਸਤਾ ਸਿੱਧੀ। ੭. ਬਸਿਤਾ। ੮. ਗਰਮਾ। ੯. ਅਨੂਪੀ। ੧੦. ਦੂਰ ਸ੍ਰਵਣ।

੧੧. ਦੂਰ ਦਰਸਨ। ੧੨. ਮਨੋ ਬੇਗ। ੧੩. ਕਾਮ ਰੂਪ। ੧੪. ਪਰਕਾਯ ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੧੫. ਸ੍ਰਫੰਦ ਮ੍ਰਿਤਜੁ। ੧੬. ਸੁਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਦਰਸਨ। ੧੭. ਸੰਕਲਪ। ੧੮. ਅਪ੍ਰਹਤ ਗਤਿ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆਂ ਪਾਪ (ਨੰਸ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪਰਣਾਮ ਕਰ, ਜਿਸ ਤੋਂ (ਕਿ ਤੂੰ) ਨਿੰਧਿ ਤੇ ਸਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ: ਪੰਕ ਬਿਖੈ ਬਸਤਾ ਰਸ ਮੈਂ, ਰਸ ਉਰਧ ਕੋ ਨਿਸਰਾ ਸਰ ਸੇਰੋ।

ਗ੍ਰੀਵ ਲੋ ਨੀਰ ਮੈਂ ਧੀਰ ਧਰੇ, ਇਕ ਪੈਰ ਖਰੋ ਬਿਰ* ਹ੍ਰੈ ਰਵਿ ਹੇਰੋ।

ਆਤਪ ਸੀਤ ਸਹੈ ਬਰਖਾ, ਤਪ ਸਾਧਤਿ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੂਰ ਘਨੇਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਕੇ ਪਾਇ ਸਮਾਨਤਾ, ਪਾਇ ਨ ਕੰਜ ਉਪਾਇ ਬਤੇਰੋ

॥ ੧੮ ॥

ਪੰਕ=ਚਿੱਕੜ। ਰਸ=ਜਲ। ਉਰਧ ਕੋ=ਉਪਰ ਨੂੰ।

ਨਿਸਰਾ=ਨਿਸਰਿਆ ਹੈ। ਸਰਸੇਰੋ=ਕਮਲ। [ਸੰ. =ਸਰਸੀ ਰੂਹ=ਜੋ ਤਲਾ ਵਿਚੋਂ ਉੱਗੇ-ਕਮਲ। ਸਰਸ=ਤਲਾ, ਰੂਹ=ਜੋ ਉੱਗੇ]।

ਗ੍ਰੀਵ=ਗਿੱਚੀ, ਗਲ। ਬ੍ਰਿ ਹ੍ਰੈ=ਟਿਕ ਕੇ।

(ਅ) ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਖਿਰ ਹੈ-ਹੈ, ਭਾਵ-ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਰਵਿ-ਸੂਰਜ। ਹੇਰੋ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਹੈ।

ਆਤਪ-ਧੁੱਪ, ਗਰਮੀ। ਸੀਤ-ਪਾਲਾ। ਕੂਰ=ਕਰੜਾ।

ਘਨੇਰੋ=ਬਹੁਤ। ਪਾਇ=ਚਰਣ। ਪਾਇ ਨ=ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।

ਕੰਜ=ਕਮਲ। ਉਪਾਇ=ਉਪਾਉ, ਯਤਨ।

ਅਰਥ: ਕਮਲ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ (ਉੱਗਿਆ ਤੇ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਨਿਸਰਿਆ (ਹੈ), ਗਿੱਚੀ ਤੋੜੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰ ਕੇ ਇਕ ਪੈਰ (ਦੇ ਭਾਰ) ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ ਬਿਰ ਹੋ ਕੇ (ਟਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਯਾ ਖਿੜਕੇ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ, ਬਰਖਾ (ਸੱਭੇ ਕੁਛ ਸਿਰ ਤੇ) ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਤਪ ਸਾਧਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਚਾਹੇ ਉਸ ਨੇ ਐਸੇ) ਬਤੇਰੇ ਉਪਾਇ (ਕੀਤੇ ਤਦ ਬੀ ਉਹ) ਕਵਲ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਚਤੁਰ ਬੁੱਧੀ, ਕਮਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹਠ ਯੋਗੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਪਸਯਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਪਸਯਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜੋ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਓਹੀ ਉਪਾਉ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਪਸਯਾ ਦਾ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ-ਤਲਾ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ, ਗਿੱਚੀ ਤਾਂਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਖਣਾ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਪਸਵੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੋਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਧੁੱਪ ਪਾਲਾ ਬਰਖਾ ਸਭ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ, ਏਹ ਬੀ ਤਪ ਹੈ। ਫਿਰ ਐਸਾ ਟਿਕਕੇ ਖੜਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਵੱਲੋਂ ਤਾੜੀ

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਖਿਰ।

ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ; ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣੀ ਵੀ ਇਕ ਕਠਨ ਤਪ ਹੈ। ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਉਸਦਾ ਤਪ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਤੁੱਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਾਰਣ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਵੇਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਫਲ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਵਰ ਦਾਤੀ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ, ਰਾਜ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਰ ਬਖਸ਼ੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ।

(ਚ) ਇਸ੍ਰ ਗੁਰੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਦਰਸ਼ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋ, ਨਿਪੁਨ ਹਰਨ ਜੁਰ ਤੀਨ।

ਚਰਨ ਮਨੋਹਰ ਬੰਦਨਾ, ਜਿਨ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਿ ਕੀਨ ॥ ੧੯ ॥

ਨਿਪੁਨ=ਪ੍ਰਬੀਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਇਕ।

ਹਰਨ=ਹਰਲੈਣ ਵਾਲੇ; ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਜੁਰ=ਤਾਪ, ਤੀਨ=ਤਿੰਨੇ। (ਦੇਖੋ ੧੧ ਪੰਨੇ ਤੇ-ਤੀਨੋ ਤਾਪ-ਦਾ ਅਰਥ)

ਮਨੋਹਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ, (ਮੇਰੀ ਉਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਮਨ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, (ਕਿ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ ਨੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕੇਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਬੇਗਿਣਤਾਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਕਵਿ ਜੀ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਬਾਬਤ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ:- ‘ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖਿ ਜਾਇ।’

ਕਬਿੱਤ: ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੁਗ ਅਰੁਨ ਲਲਿਤ ਭਲ

ਤਾਂਕੇ ਦਲ ਅਵਲੀ ਸੁ ਹੀਰਨ ਕੀ ਜਟੀ ਸੀ।

ਕਿਧੋਂ ਉਡ ਪਾਂਤ ਹਿਤ ਆਪਚਿਤ ਲੋਕ ਮਾਤ

ਤਜੀ ਨਭ ਗਤਿ ਬਿਤ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਟੀ ਸੀ।

ਕਿਧੋਂ ਬਿਸ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨੈ ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਮਨਿਨ ਲੇਯ

ਕਾਂਤਿ ਹਿਤ ਖਚੀ ਬਸੈ ਰਮਾ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਨੂਪ ਬਨੇ

ਨਖ ਸ਼ਸਿ ਸਕਲ ਸੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ ॥ ੨੦ ॥

ਅਮਲ=ਨਿਰਮਲ। ਜੁਗ=ਦੋਵੇਂ। ਅਰੁਨ-ਲਾਲ।

ਲਲਿਤ=ਸੁੰਦਰ। ਭਲ=ਭਲੇ, ਬਹੁਤੇ, ਡਾਢੇ।

ਦਲ=ਪੱਤੇ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਸ਼ੈ ਦੇ ਜੁੜੇ ਤੇ ਫੇਰ ਨਿਖੜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ, ਭਾਵ-ਉਂਗਲੀਆਂ।

ਅਵਲੀ=ਪੰਗਤੀ। ਕਿਧੋਂ-ਕਿਧਰੋਂ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਮਾਨੋ, ਅਥਵਾ, ਜਾਂ।

ਉਡ-ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ। ਪਾਂਤ=ਪੰਗਤੀ।

ਆਪਚਿਤ=ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ। (ਅ) ਪੂਜਾ। [ਸੰਸ. ਅਪਚਿਤ]।

ਲੋਕ ਮਾਤ=ਮਾਤਲੋਕ।

ਨਭ=ਆਕਾਸ਼। ਗਤਿ=ਫਿਰਨ। (ਅ) ਐਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

ਤਜੀ ਨ ਭਗਤ=ਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਭੀ ਸਰਬ ਕੇਂਦ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਏਥੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਥਿਤ=ਇਸਥਿਤੀ, ਭਾਵ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਨਹੁੰ ਬਣ ਕੇ ਆ ਟਿਕੇ ਹਨ।

ਬਿਸ੍ਰਕਰਮਾਂ=ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ।

ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਕਵਿ ਲੋਕ ਰਤਨ ਯਾਂ ਮਣੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਨਿਨ=ਮਣੀਆਂ, ਰਤਨ। ਲੇਯ=ਲੈਕੇ। ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਹਿਤ=ਵਾਸਤੇ। (ਅ) ਸੌਕ, ਚਾਉ, ਚਾਉ ਨਾਲ।

ਖਚੀ-ਜੜੀ ਹੈ, ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਰਮਾ-ਲੱਛਮੀ। ਭਾਵ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਸ਼ੁਰਜ। ਇਸ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁਨੀ ਐਉਂ ਬੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਚਰਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਓਥੇ ਨਿਵਾਸ ਹੈ। ਅੱਨ੍ਹੈ ਐਉਂ ਹੈ... ਮਨਿਨ ਲੇਯ ਖਚੀ, ਕਾਂਤਿ ਸਾਜ ਕੁਟੀ ਸੀ, (ਤਾਂ ਸੈਂ) ਬਸੈ ਰਮਾ ਹਿਤ (ਸਿਉਂ)।

ਅਨੂਪ=ਅਨ+ਉਪਮ। ਇਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਰੂਪ ਹੈ ਅਨੂਪ=ਕਿਸੇ ਉਪਯਾ ਯਾ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਜੋ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ।

ਨਖ=ਨਹੁੰ। ਸ਼ਸਿ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [ਸੰਸ. ਸ਼ਸਿਨ]

ਨਖ ਸ਼ਸਿ ਸਕਲ ਸੇ=ਨਖ+ਸ਼ਸਿ+ਸਕਲ+ਸੇ=

ਨਖ=ਨਹੁੰ। ਸ਼ਸਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਸਕਲ=ਟੁਕੜੀ। [[ਸੰਸ. ਸਕਲ=ਟੁਕੜਾ]

ਸੇ=ਵਰਗੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ।

(ਅ) ਸਕਲ=ਸੂਰਤ। ਫਾ: ਸਕਲ] ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ।

(ੲ) ਸਕਲ=ਸਗਲ, ਸਾਰੇ। ਸਾਰੇ ਨਹੁੰ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਹਨ।

(ਸ) ਸ+ਕਲ=ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ। ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਹਤ ਕਲਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜੇਹੇ।

ਉਪਮਾਨ=ਉਪਮਾ+ਨ। ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਪਮਾ, ਜਿਸਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੀਏ।

ਲਟੀ=ਨਿੱਕੀ, ਨਜ਼ੂਨ, ਥੋੜੀ। [ਸੰਸ. ਧਾਤੂ ਲਟ=ਬੱਚੇ ਵਾਂਙੂ ਬੋਲਨਾ, ਅਟਪਟੀ ਬਾਤ ਕਰਨੀ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਨਜ਼ੂਨ ਜੇਹੀ, ਨੀਵੀਂ ਜੇਹੀ।

(ਅ) ਕਥਨ ਕਰਨਾ। ਨ ਲਟੀ=ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।

ਉਪਮਾ ਨ ਲਟੀ ਸੀ=ਏਹ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵ ਮੂਲੋਂ ਅਣਬਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਉਪਮਾ ਵੀ ਨਜ਼ੂਨ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਵਾਂਙੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ) ਦੋਵੇਂ (ਚਰਣ) ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ) ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਵਰਗੀ (ਨੌਹਾਂ ਦੀ) ਪੰਕਤੀ ਹੈ। ਜਾਂ, ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਿਤਵਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਠਟੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ ਮਾਨੋਂ ਨਹੁੰ ਬਣ ਕੇ) ਥਿਤ (ਭਾਵ ਆ ਟਿਕੇ) ਹਨ। ਜਾਂ ਵਿਸ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਾਸੋਂ ਮਣੀਆਂ ਲੈ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ

ਉੱਤੇ) ਜੜਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਕਿ ਉਥੇ ਮਾਨੋਂ) ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦੀ) ਕੁਟੀਆ ਬਣ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਹੁਣ) ਲੱਛਮੀ ਚਾਉ (ਨਾਲ) ਵਸਦੀ ਹੈ। (ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ (ਐਸੇ) ਅਨੂਪਮ ਬਣੇ ਹਨ (ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਹੁੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ (ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ) ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ ਬੀ ਨਜੂਨ ਗਲ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਨੌਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ, ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਆਦਿ ਉਪਮਾ ਝਿਜਕ ਕੇ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਹਾਂ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟੁਕੜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਪਮਾਨ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਹੁੰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ( ) ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਦ ਦੀ ਭੀ ( ) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਸਾਰੇ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੱਛਮੀ-ਸੰਸਾਰਕ ਐਸ਼ੁਰਜ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦਾਤ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਇਹ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਤਾਕਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ, ਮਣੀਆਂ ਹੀਰਿਆਂ, ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜਤ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਦਾ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ੈ ਆਤਮ ਸਤ੍ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਹੈ; ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਉਪਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਓਹ ਸਤ੍ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਸਪਰਸ਼, ਦਰਸ਼ਨ ਯਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਐਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਆਤਮ ਰੰਗ ਦੀ ਵੰਨੀ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਰੰਗ ਦੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਐਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਮੈਲਾ ਮੋਤੀ ਮੈਲਾ ਹੀਰੁ ॥ ਮੈਲਾ ਪਵਨੁ ਪਾਵਕੁ ਅਰੁ ਨੀਰੁ ॥

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ]

ਸੂਚਨਾ: ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਵੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

੧. ਨਖ ਸ਼ਿਸ਼ਿ ਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਰਗੇ। ਕਲਾ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ੧੬ ਹੈਨ, ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੨. ਨਖ ਸ਼ਿਸ਼ਿ ਸ+ਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਲਾਂ ਸਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ।

[ਸ=ਸਾਰੀਆਂ, ਕਲ=ਕਲਾਂ]

੩. ਨਖ ਸ਼ਿਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਸੰਪੂਰਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ। ਸਕਲ=ਸਾਰਾ]

੪. ਨਖ ਸ਼ਿਸ਼ਿ ਸਕਲ ਸੇ=ਨਹੁੰ ਹਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦੇ। ਸਕਲ=ਸੂਰਤ]

੫. ਇਕ ਛਾਪੇ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ-ਨਖ ਸਿਸ ਸਕਲ ਸੇ-ਏਸ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ-ਤ੍ਰੈ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ-ਨਹੁੰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਸ (=ਸੀਸ) ਤਕ ਸਾਰੇ ਦੀ ਤਾਂ ਉਪਮਾਂ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

੬. ਉਪਮਾਨ ਲਟੀ ਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਪਮਾਨ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਨਿਕੰਮੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਾ ਬੀ ਹੈ, 'ਉਪਮਾਨ' ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ ਤੇ 'ਲਟੀ ਸੀ' ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ।

੭. ਐਉਂ ਵੀ ਪਾਠ ਹੈ 'ਨਖ ਸਸਿ ਸਕਲ ਤੇ ਉਪਮਾ ਨ ਲੁਟੀ ਸੀ' ਨਹੁੰ ਹਨ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ, ਭਾਵ-ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਸ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ, ਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਚੁਰਾ ਲਈ ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ (ਭਾਵ ਖੂਬਸੂਰਤੀ) ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੁਟ ਸਕਿਆ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸਾਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਐਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਜਤਨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕ ਸਕਿਆ।

(ਛ) ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਧਰਮ ਧੁਜ, ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ।

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ, ਨਮੋ ਹੋਇ ਅਨਕੂਲ ॥੨੧॥

ਧਰਮ=ਧਰਮ। ਧੂਜ=ਝੰਡਾ। ਧਰਮ+ਧੂਜ=ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡੇ ਸਰੀਖਾ ਮੂਲ ਤੇ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਸਰਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਜੰਗ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਝੰਡਾ ਗਿਰੇ ਤਾਂ ਹਾਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਝੰਡੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸੂਰਮੇ ਟੁੱਟ ਟੁੱਟ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਆਸਰਾ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਯਾ ਕਰੇ, ਬਚਾਵੇ।

ਹਰਤਾ=ਹਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ। ਮੂਲ=ਜੜ੍ਹਾਂ

ਤਾਰਨ=ਤਾਰਨ ਨੂੰ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼।

ਨਮੋ=ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਅਨਕੂਲ-ਹੋਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਯਾ ਦੇ ਮੁਆਫਕ ਹੋਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਕੇ। (ਅ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਭਾਵ ਓਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।

ਅਰਥ: (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਹਨ), (ਅਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਖੇੜਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ (ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ) ਤਾਰਣ ਲਈ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਹੈ), ਮੈਂ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਹੋਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸ਼ੈ-ਮੁਕਤੀ-ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਸ਼ਯ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਉਸ ਕਸ਼ਟ ਵਲ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੀਰਥ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਮਾਨੋ ਧੂਜ ਖੜੇ ਸਨ, ਸਭ ਦੇ ਈਮਾਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ 'ਧਰ ਪਈਏ ਧਰਮ ਨਾ ਛੋੜੀਏ' ਇਹ ਅਟੱਲ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਗਏ। ਤੀਸਰੀ ਗਲ-ਹਰਤਾ ਤੁਰਕਨ ਮੂਲ-ਕਹੀ ਹੈ। ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਅਵਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸੀ। ਬੱਸ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਸੂਰਜ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਖਰਾ ਲੰਘ ਕੇ ਢਲ ਗਿਆ, ਤੇ ਫੇਰ ਢਹਿੰਦਾ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਅੰਤ ਡੁਬ ਗਿਆ। ਮਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ

ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੇਠੋਂ ਖੋਖਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਰ ਲਈ=ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੁਛ ਕਾਲ ਖੜਾ ਦਿੱਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕੁਮਲਾਂਦਾ, ਮੁਰਝਾਂਦਾ, ਪੱਤ ਸਿੱਟਦਾ, ਢਿਲਕਦਾ ਅੰਤ ਢੈ ਗਿਆ। -ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ-ਇਹ ਗਲ ਕਵਿ ਨੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦ ਲਈ ਬਿਆਧੀ, ਕਸ਼ਟ ਤੇ ਅਤਿ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੈਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਣਾ' ਗਰੀਬਾਂ, ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਨੇਕਾਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸੂਫੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਬੇਨਵਾ ਆਦਿ ਹੋਰ ਫਿਰਕੇ ਬੀ; ਇੱਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਸਰਮੱਦ ਵਰਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਵੀ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ: ਬਰ ਕੀਰਤਿ ਜੋਨੁ ਅਮੀਗਤਿ ਭੋਨ,
ਸੁਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਤੋਨ ਸੁਭਾਈ।
ਗਤਿ ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੇ ਬਿਗਸਾਵਤਿ,
ਦਾਸ ਰਿਦਾ ਨਭ ਬੀਚ ਸੁਹਾਈ।
ਤਪਤੰ ਦੁਖ ਤੀਰ ਨ ਆਵਤ ਹੈ,
ਚਿਤੁ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰੁ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਈ।
ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੋਹਤਿ ਚੰਦ ਸੇ,
ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਇਹੀ ਅਧਿਕਾਈ ॥੨੨॥

ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕੀਰਤਿ=ਜਸ, ਮਹਿਮਾ, ਵਡਿਆਈ। ਜੋਨੁ-ਚਾਂਦਨੀ।

ਅਮੀ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਵੈਦਯ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਂ ਤੇ ਥਖਧੀ ਬੂਟੀਆਂ ਵਿਚ ਰਸਯਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗਤਿ=ਗਤੀ, ਮੁਕਤੀ। (ਅ) ਗਤਿ ਦਾ ਅਰਥ-ਪਹੁੰਚਕੇ-ਬੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭੋਨ=ਘਰ। ਤੋਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ, ਮੁਰਾਦ-ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਸੁਭਾਈ=ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ। (ਅ) ਸੁਭਾਵ ਹੈ-ਬੀ ਇਥੇ ਸੁਭਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਹੈ।

ਗਤਿ ਸਾਧਨ=ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਇੱਥੇ 'ਸਾਧਨ' ਪਦ 'ਸਾਧੂ' ਪਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ:- 'ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵਲਾਉ ॥' (ਅ) ਗਤਿ ਸਾਧਨ-ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ-ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਭਾਵ ਦੈਵੀ ਗੁਣ, ਕਿ ਜਿਵੇਂ, ਚੰਦ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੈਰਵ=ਕਮੀਆਂ ਜੋ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਕਮਲ।

ਦਾਸ ਰਿਦਾ=ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦਾ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ।

ਨਭ=ਅਕਾਸ਼। ਤਪਤੰ=ਤਪਸ਼, ਗਰਮੀ। ਕਵੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਰ=ਨੇੜੇ।

ਚਿਤ ਚਾਰ=ਦਾਸਾਂ ਦਾ ਚਿਤ=ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨੀਆਂ ਦੇ 'ਧਿਆਨ ਚਿਤ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। (ਅ) ਚਾਰ ਦਾ ਅਰਥ-ਚਾਰੂ-ਸੁੰਦਰ ਬੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਚਿਤ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੀਲ ਪੁਰਖ।

ਹੀਨ ਕਲੰਕ=ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ, ਅਕਲੰਕਤਾਈ।

ਅਧਿਕਾਈ=ਵਾਧਾ, ਅਧਿਕਤਾ।

ਅਰਥ: (ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਸਾਉਣਗੇ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਚਾਂਦਨੀ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ) ਉੱਤਮ ਕੀਰਤੀ

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਕੇ ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ)

ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਘਰ (ਹੋਕੇ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ) ਸੀਤਲਤਾ (ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਖ

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ, (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਤਿਵੇਂ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜਿਵੇਂ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ) ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ ਸੁਹਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ) ਨੇੜੇ (ਜਿਵੇਂ) ਤਪਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦੁਖ (ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ)।

(ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਲ ਜਿਵੇਂ,) ਚਕੋਰ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਵਲ) ਸੇਵਕ ਹਿੰਦੇ (ਨੇ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ)।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਚੰਦ ਵਾਂਝੂ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ, (ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਿਚ ਕਲੰਕ ਲਗਾ ਖੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ) ਇਹੋ ਅਕਲੰਕਤਾ (ਹੀ) ਵਾਧਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਗੁਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਅਰ ਜੀਵੰਤ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਫੁਟ ਵਾਧਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਾਗਾਂ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਦੋਖਤਾ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਉਸ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਲ ਬੀ ਧੁਨੀ ਸੱਟਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦੇ ਆਚਰਣ ਤੇ ਬੀ ਕਲੰਕ ਹੈ।

(ਜ) ਇਸ਼ੁ ਗੁਰੂ-ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਮੰਗਲ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ: ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ ਕੋ,

ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ ਪਦ ਜੇ ਅਰਬਿੰਦੂ।

ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ,

ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੰਦ ਕਰੇ ਜਿਨ ਹਿੰਦੂ।

ਤੁਰਕਿੰਦ ਉਡਿੰਦ ਦਿਨਿੰਦ ਤਿਨੇ,

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਭੈ ਜਗ ਬਿੰਦੂ।

ਸਰਪਿੰਦ ਗਿਰਿੰਦ ਖਗਿੰਦ ਤੁਲੰ,

ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ ॥੨੩॥

ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ=ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ।

ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਨੰਦਨ ਨੰਦਨ=ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਅਰਥਾਤ ਪੋਤ੍ਰਾ।

ਅਭਿਬੰਦਨ ਕੈ=ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

[ਸੰਸ: ਅਭਿਵਨ੍ਰਨ]

ਪਦ ਜੇ ਅਰਬਿੰਦੂ=ਚਰਨ ਜੋ ਕਮਲਾਂ (ਵਾਂਭੂ ਕੂਲੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ)।

ਦੁੰਦ=ਦੁੰਦ੍ਰ। ਦੁਖ। ਉਪਦ੍ਰਵ। ਵਡੇ ਦੁਖ।

ਨਿਕੰਦਨ=ਨਿ+ਕੰਦਨ=ਵਿਨਾਸ਼। ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਫਾਰਸੀ: ਕੰਦਨ=ਪੁੱਟਣਾ, ਉਖੇੜਨਾ। ਨਿਕੰਦਨ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਕੰਦ=ਫਲ। (ਅ) ਮੇਘ, ਬੱਦਲ। ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ।

ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਬੁਲੰਦ=ਉੱਚੇ। ਢੱਠੇ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ।

ਤੁਰਕਿੰਦ=ਤੁਰਕ+ਇੰਦ=ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ ਭਾਵ ਰਾਜਾ। ਮੁਰਾਦ-ਥਰੰਗਜ਼ੇਬ-ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਤਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੀ।

ਉਡਿੰਦ=ਉਡ+ਇੰਦ-ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਦਿਨਿੰਦ=ਦਿਨ+ਇੰਦ-ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ। ਬਿੰਦੂ=ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸਰਪਿੰਦ=ਸਰਪ+ਇੰਦ-ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ।

ਗਿਰਿੰਦ=ਗਿਰ+ਇੰਦ-ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ।

ਖਗਿੰਦ=ਖਗ+ਇੰਦ-ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।

ਤੁਲੰ=ਬਰਾਬਰ। ਬਲਵੰਡ ਅਖੰਡ=ਅਟੁੱਟ ਬਲ ਵਾਲੇ।

ਸੁਰਿੰਦਹਿ ਇੰਦੂ=ਸੁਰ+ਇੰਦ+ਹ+ਇੰਦੂ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੀ ਇੰਦ੍ਰ।

ਅਰਥ: (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ (ਜੀ ਦੇ) ਪੋਤ੍ਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਪਰ) ਜੋ ਕਮਲ (ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਮੈਂ) ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(ਜੋ) ਦੁੱਖਾਂ (ਤੇ) ਉਪਦ੍ਰਵਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਹਨ), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਉੱਚੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, (ਅਤੇ) ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜੋ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ (ਹੋਕੇ ਢੁੱਕੇ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ (ਵਰਗੇ) ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ (ਨੂੰ ਆਪ) ਗਰੁੜ ਤੁੱਲ (ਹੋ ਕੇ ਢੁੱਕੇ), ਅਖੰਡ (ਆਪ ਦਾ) ਬਲ ਹੈ (ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੀ ਇੰਦ੍ਰ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਗ ਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਖੜਗਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ' ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਪੰਜ ਛੇ ਸੌ ਬਰਸ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠ ਦਬ ਗਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਜਾ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਸੂਰਜ

ਹੋਕੇ ਲਗੇ। ਸੂਰਜ ਜਦ ਸਵੇਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦ ਮਾਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਸ ਦਾ ਤੇਜ ਮਾਤ ਕੀਤਾ। ਚੰਦ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਉਹ ਜੁਲਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਉਸ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਲਈ ਸਰਪ ਸਮਾਨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਆਪ ਧੀਆਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਜੇ ਗਏ ਸੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਸੇ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰੁੜ ਹੋ ਕੇ ਲੱਗੇ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ ਝਾੜੀ ਤੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ* ਤਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਿ ਬਿਸਾਲ ਦਲ

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤੁਲ ਲਾਲ ਲਾਲ ਮਾਨੀਯੇ।

ਰਾਜਤਿ ਮਰਾਲ ਰਾਜ ਸੰਤਨ ਸਮਾਜ ਪਾਸ

ਪਾਸੁ ਹੈ ਪਰਾਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਮੈਂ ਸੁਹਾਨੀਯੇ।

ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ ਸਿੱਖ ਮਨ ਸੌਰਭ ਅਨੰਦ ਹੇਤੁ

ਛੋਰਤਿ ਨ ਆਸ ਪਾਸ ਸਦਾ ਸੋ ਭ੍ਰਮਾਨੀਯੇ।

ਉਦਿਕ ਕਰਮ ਛੁਇ ਸਕੈ ਨ ਭਰਮ ਮਲ

ਐਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਕੰਜ ਜਾਨੀਯੇ ॥ ੨੪ ॥

ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ। ਇਹ ਜਮਾਨਾ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ।

ਕਾਂਤਿ ਕਲਿ ਤਾਲ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ।

(ਅ) ਪਾਠਾਂਤੁ-ਕਲ=ਹੈ। ਕਲ-ਸੁਹਣਾ। ਕਾਂਤਿ ਕਲ ਤਾਲ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਰੂਪੀ ਸੁਹਣੇ ਤਲਾ ਵਿਚ।

ਤਾਲ=ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ। ਬਿਸਾਲ=ਵੱਡੇ।

ਦਲ=ਪੱਤੇ। (ਅ) ਦਲ=ਫੌਜ। ਦੋਵੇਂ ਅਰਥ ਸ਼ਲੇਖ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਕਮਲ ਨਾਲ 'ਦਲ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਪੱਤਾ' ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ 'ਫੌਜਾਂ', ਪਰੰਤੂ ਕਈ ਗਜਾਨੀ 'ਬਿਸਾਲ ਦਲ' ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਪਮੇਯ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ:-ਕਿ ਜਿੱਕੂੰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਚੌੜੇ ਪੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਤਲਾ ਵਿਚ ਚਰਣ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ=ਕੋਮਲਤਾ। ਤੁਲ=ਬਰੱਬਰ, ਵਰਗੇ।

ਮਾਨੀਯੇ=ਮਾਨ ਹੈ, ਸਮਾਨ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਵਰਗੀ, ਤੁੱਲ। (ਅ) ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਤਿ=ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ।

ਮਰਾਲਰਾਜ=[ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਰਾਜ=ਰਾਜਾ, ਵਡਾ] ਰਾਜਹੰਸ। ਪਾਸੁ=ਧੂੜੀ।

ਪਰਾਗ=ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਨਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉਤੇ ਜੋ ਧੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਿਲੀਮੁਖ=ਭੌਰਾ। ਸਿੱਖ ਮਨ=ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ। ਸੌਰਭ=ਸੁਗੰਧੀ।

ਹੇਤੁ=ਵਾਸਤੇ। ਆਸ ਪਾਸ=ਸਮੀਪਤਾ।

ਉਦਿਕ=ਪਾਣੀ। ਮਲ=ਮੈਲ, ਚਿੱਕੜ। ਕੰਜ=ਕਵਲ।

* ਚਾਰ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਕਲਿ-ਹੈ, ਇਕ ਵਿਚ-ਕਲ-ਹੈ। 'ਕਲਿ' ਵਧੇਰੇ ਸੁੱਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ) ਤਲਾਉ ਵਿਚ ਵਡਿਆਂ ਪੱਤਿਆਂ (ਸਹਿਤ ਕਮਲ) ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਤਿਵੇਂ ਵਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਹਿਤ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ) ਸੁਹਣੇ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਰੂਪੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ), (ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ ਵਰਗੀ (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਕੋਮਲਤਾਈ (ਹੈ, ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ (ਵਰਗੀ) (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਲਾਲੀ ਹੈ।

(ਕਮਲ ਵਾਲੇ ਤਾਲ ਉਤੇ) ਰਾਜ ਹੰਸ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪਾਸ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ (ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ), (ਕਮਲ ਉਤੇ) ਪਰਾਗ ਹੈ (ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ ਦੇ ਬਿਰਦ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਵਿਚ ਧਾਇ ਧਾਇ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲੇ ਚਰਣਾਂ ਉੱਤੇ) ਧੂੜੀ (ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ) ਹੈ। (ਕਮਲ ਦਿਨੇਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਤੇ ਰਾਤੀ ਨਹੀਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਪਰ ਚਰਣ) ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਕਮਲ ਦੁਆਲੇ) ਭੌਰੇ ਸੁਗੰਧੀ ਲਈ (ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਉਦਾਲੇ) ਸਿਖ-ਮਨ ਆਨੰਦ ਲਈ (ਚਰਣਾਂ ਦੀ) ਸਮੀਪਤਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਸਦਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ।

(ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਨੂੰ) ਜਲ (ਨਹੀਂ ਪੋਹ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਚਰਣਾਂ ਉਤੇ) ਕਰਮ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, (ਜਿਵੇਂ) ਚਿੱਕੜ (ਕਮਲ ਨੂੰ ਛੋਹ) ਨਹੀਂ (ਸਕਦਾ, ਤਿਵੇਂ) ਭਰਮ (ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਕਮਲ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਕਮਲ ਦਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਧਰ ਰੂਪਕ ਆਤਮ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਬੱਝਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਕਵਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜੇ ਕਵਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਦੀ ਨਜ਼ੂਨਤਾ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਥਾਂ ਦੱਸਦੇ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਐਸੇ ਕਵਲ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਕੋਮਲਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਲਾਲ (ਪ੍ਰੇਮ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇ ਦਾਤੇ, ਕਰਮ ਭਰਮ ਸਾਰੇ ਅਸਰਾਂ ਆਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਲੇਪ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ: ਇਕ ਰੂਹਾਨੀ-ਆਤਮਕ-ਕਮਲ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ: ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਯਕ, ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀ ਮਨ ਰਾਈ।
ਚਾਤ੍ਰਕ ਚੀਤ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ ਰਟ, ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਦਿਦਾਰ ਕਬੈ ਇਹ ਪਾਈ।
ਜੀਉ ਪਤੰਗ ਸਨੇਹ ਕੀ ਡੋਰ, ਬੰਧਾ ਡਗਡੋਲ ਸੁ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਈ।
ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਹੈ ਭਵ ਕੀ ਗਤਿ, ਮੋਹਿ ਮਯਾ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ

॥ ੨੫ ॥

ਗਤਿਦਾਯਕ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਆਨ=ਦੂਸਰੇ ਦੀ, ਹੋਰ ਦੀ।

ਰਾਈ=ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਵੀ, ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਵੀ।

ਚਾਤ੍ਰਕ=ਬੰਬੀਹਾ, ਪਪੀਹਾ ਜੋ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਨਛੱੜੂ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਰਸਣ ਵਾਲੀ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਤੇ 'ਪੀਹੂ' 'ਪੀਹੂ' ਰਟ ਲਾਈ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਮੁਰਾਦ-ਅਤਿ ਬਿਹਬਿਲਤਾ ਦੇ ਪਯਾਰ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ ਰਟ=ਮੁਹੁ: ਮੁਹੁ: =ਵਾਰ ਵਾਰ। ਰਟ=ਲੱਲ, ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣਾ, ਰਟਣਾ, ਪੁਕਾਰ ਕਰਣੀ।

ਪਤੰਗ=ਗੁਡੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਡੋਰ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਾਈਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਡੋਲਦੀ ਹੈ।

ਡਗ ਡੋਲ-ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ।

ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ=[ਸਿੰਧ=ਸਮੁੰਦਰ। ਹੁਤਾਸਨ=ਅੱਗ] ਬੜਵਾਨਲ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਅੱਗ।

(ਅ) ਅਗਨ ਸਾਗਰ।

ਯਥਾ- 'ਅਗਨਿਸਾਗਰ ਤੇ ਕਾਢਿਆ'।

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਗਤਿ=ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ। ਮਯਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਦਇਆ।

ਅਰਥ: (ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ: (ਮੇਰੇ) ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ (ਮਾਤ੍ਰ) ਆਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਮੇਰਾ) ਚਾਤ੍ਰਕ (ਰੂਪੀ) ਚਿੱਤ ਵਾਰੰਵਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕਰ (ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:- ਹੇ ਦਾਤੇ) ਇਹ (ਤਰਸੇਂਦਾ ਮਨ) (ਆਪ ਦਾ) ਸ਼ਾਂਤੀ (ਬੁੰਦ ਰੂਪੀ) ਦੀਦਾਰ ਕਦੋਂ ਪਾਵੇਗਾ?

(ਮੇਰਾ) ਪਤੰਗ (ਰੂਪੀ) ਜੀਉਤਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰ (ਨਾਲ) ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ (ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,) ਇਸਨੂੰ (ਨਿਜ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ) ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤੀ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਗਨਿ (ਬੜਵਾਨਲ) (ਵਾਂਙ) ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ (ਇਸ ਤੋਂ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਭਾਵ: ਪਿੱਛੇ ਕਵੀ ਜੀ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਆਰਾਧਨ ਅਤੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੇਵਲ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਈ ਜਿੰਨੀ ਬੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਆਪ ਅਪਣੇ ਅੰਤਰਆਤਮੇ ਰਚ ਰਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਇਸ਼ਟ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਅਪਣੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ। ਅਪਣੇ ਚਿਤ ਦੀ ਸੁਭਾਵਕ ਡੋਲਨੀ ਗਤੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਤ੍ਰਾਸ ਖਾਂਦੇ ਤੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਓ, ਅਰ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ੋ। ਡੋਲਣ ਦਾ ਇਲਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੁਹਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਦਾਤੇ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਓ।

ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਯੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਜ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ, ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ, ਪੀਰ, ਪੈਕੰਬਰ, ਫਕੀਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਾਈ ਜਿਤਨੀ ਬੀ ਆਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਹਨ।

ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਰ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਜੋ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਯੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦਾ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ: ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੰਦਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਅਨੰਦ, ਸੁਖਕੰਦ; ਅਘ ਮੰਦ ਹੀ।

ਸਯਾਲ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ, ਪਟਬੀਜਨੇ ਦਿਨਿੰਦ ਕਰੇ
ਕੀਟ ਤੇ ਗਜਿੰਦ, ਪੰਥ ਦਯੋ ਗਤਿਵੰਦ ਹੀ।
ਮਸਕਾ ਖਗਿੰਦ, ਜਿਨ ਕਾਕ ਤੇ ਮਰਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਰੰਕ ਜੇ ਨਰਿੰਦ ਕਰੇ, ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ ਹੀ।
ਸੁੰਦਰ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਸੋਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
ਹੀਨ ਜੇ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਸਮਾਨ ਹੋਤਿ ਚੰਦ ਹੀ ॥੨੬॥

ਕਰ=ਹੱਥ। ਬੰਦ ਕਰਿ=ਜੋੜਕੇ। ਬੰਦਤਿ=ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਅਘ=ਪਾਪ। ਕੰਦ=ਫਲ। ਬੱਦਲ।

ਮੰਦ=ਮੰਦ ਕਰਨਾ, ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਸਯਾਲ=ਗਿੰਦੜ। [ਸੰਸ. ਸਿੰਗਲ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ, ਸਯਾਲ]

ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ=ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ, ਸ਼ੇਰ।

ਪਟਬੀਜਨੇ=ਟਟੈਣੇ, ਜੁਗਨੂ। ਦਿਨਿੰਦ=ਦਿਨ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੂਰਜ।

ਕੀਟ=ਕੀੜੀ। ਗਜਿੰਦ=ਹਾਥੀ, ਵਡਾ ਹਾਥੀ, ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ।

ਪੰਥ=ਰਸਤਾ, ਪੰਥ, ਧਰਮ।

ਗਤਿਵੰਦ ਪੰਥ=ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ, ਯਾ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ, ਓਹ ਪੰਥ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ।

ਮਸਕਾ=ਮੱਛਰ। ਖਗਿੰਦ=ਗਰੁੜ।

ਕਾਕ=ਕਾਂ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਾਭ-ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਕਾਭ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਬਗਲਾ।

ਮਰਾਲ=ਹੰਸ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਰੰਕ=ਕੰਗਾਲ। ਤੇ=ਤੋਂ (ਅ) ਓਹ, ਸੋ। ਨਰਿੰਦ=ਰਾਜੇ।

ਬੰਦਤਿ ਮੁਕੰਦ=ਜੋ ਬੰਦੀ ਸਨ ਸੋ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਗੁਲਾਮ ਸਨ ਸੋ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ। ਬੰਦਤਿ=ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਣ, ਗੁਲਾਮ।

ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਆਜ਼ਾਦ, ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ।

ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ=ਮੁਖ+ਅਰਬਿੰਦ-ਮੁਖ ਕਮਲ। ਕਮਲ ਵਾਂਙੂੰ ਸੁਹਣਾ ਮੁਖੜਾ।

ਅਰਥ: ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ (ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੂੰ) ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਜੋ ਆਤਮ) ਅਨੰਦ (ਅਤੇ) ਸੁਖ (ਰੂਪੀ) ਫਲ (ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਨਿਸ਼ਚੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਗਿੰਦੜਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ, (ਅਤੇ) ਟਟੈਣਿਆਂ (ਨੂੰ) ਸੂਰਜ, ਕੀੜੀਆਂ ਤੋਂ ਹਾਥੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਤੇ) ਮੁਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪੰਥ (ਜਗਤ ਨੂੰ) ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੱਛਰਾਂ (ਨੂੰ) ਗਰੁੜ (ਬਨਾਇਆ) (ਅਤੇ) ਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ (ਕਰ ਦਿੱਤੇ) (ਅਤੇ) ਜਿਹੜੇ ਕੰਗਾਲ (ਸਨ) (ਸੋ) ਰਾਜੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, (ਜਿਹੜੇ) ਗੁਲਾਮ (ਸਨ ਸੋ) ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਐਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪਸ਼ੀਲ ਸਤਿਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ) ਸੁਹਣਾ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ (ਐਸੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਅਖੰਡ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਕਿ) ਜੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਕਲੰਕ (ਹੁੰਦਾ) ਤਾਂ (ਮੁਖੜੇ) ਵਰਗਾ (ਸੁੰਦਰ ਕਹਿਲਾਉਣ ਜੋਗਾ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਭਾਵ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਸੇ ਉਪਕਾਰੀ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਛਾ ਸੁਹਣਾ ਰੂਪਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਗਲੇ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਗਲੀ ਬੇਨਤੀ ਐਸੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਹੈ ਅਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਨਯ ਵਾਲੇ ਮਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਰਨਗੇ।

ਕਬਿੱਤ: ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ ਦਾਤਾ ਕੋਊ, ਮੋ ਸੋ ਨ ਭਿਖਾਰੀ ਦੀਨ

ਤੋ ਸੋ ਨ ਦਯਾਲੁ, ਦੁਖੀ ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਲਾਈਏ।

ਮੋ ਸੋ ਨਹੀ ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਤੋ ਸੋ ਉਪਕਾਰੀ ਨਾਂਹਿ

ਮੋ ਸੋ ਨ ਅਨਾਥ, ਨਾਥ ਤੋ ਸੋ ਨ ਬਤਾਈਏ।

ਔਗੁਨੀ ਨ ਮੋ ਸੋ ਕੋਊ, ਗੁਨਵਾਨ ਤੋ ਸੋ ਨਹੀਂ

ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਮੋ ਮੈਂ ਏਕ ਨਹਿੰ ਪਾਈਏ।

ਕਵਿ ਆਯੋ ਹੈ ਸ਼ਰਨ, ਗਹੇ ਧਾਇਕੈ ਚਰਨ

ਗੁਰੂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ, ਨਿਜ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਈਏ ॥੨੭॥

ਅਲਾਈਏ=ਕਹੀਦਾ। ਦੱਸੀਦਾ। ਕ੍ਰਿਤਘਨ=ਜੋ ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣੇ।

ਅਨਾਥ=ਨਿਖਸਮਾ, ਬੇ ਆਸਰਾ। ਨਾਥ=ਮਾਲਕ, ਸੁਆਮੀ।

ਨਿਜ=ਆਪਣਾ। ਤਾਰਨ=ਤਾਰਨਹਾਰ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼।

ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) (ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀਓ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਵਡਾ) ਕੋਈ (ਹੋਰ) ਸਖੀ ਨਹੀਂ, (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਕੋਈ) ਗ੍ਰੀਬ ਮੰਗਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦਿਆਲੂ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ।

ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਉਪਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ) ਅਨਾਥ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ (ਹੋਰ ਕੋਈ) ਨਾਥ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ।

(ਹੇ ਦਾਤਾ!) ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਵਾਨ (ਹੋਰ ਹੈ) ਨਹੀਂ (ਤੇ) ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਗੁਣਹੀਨ (ਹੋਰ) ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਜਪ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ (ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣ) ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ (ਬੀ) ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। (ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ) ਕਵਿ (ਆਰਤ ਤੇ ਆਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਹੇ ਸੂਰੇ) ਗੁਰੂ! (ਤੇਰੀ) ਸ਼ਰਨ ਆਯਾ ਹਾਂ, (ਤੇ) ਦੌੜਕੇ (ਤੇਰੇ) ਚਰਣ ਆ ਫੜੇ ਹਨ, ਹੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ ਗੁਰੂ! ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇਕੇ (ਮੈਨੂੰ) ਬਚਾ ਲਓ।

ਕਬਿੱਤ: ਅੰਤਕ ਕੀ ਪਾਸਿਨ ਬਚਾਇ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੋ

ਹਾਥ ਮੈਂ ਸਰਾਸਨ ਅਰੂਢਤਿ ਤੁਰੰਗ ਕੇ।

ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ ਦਲ ਲੋਚਨ ਦਯਾਲੁ ਕਲਿ

ਲੋਕਨ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਅਸ਼ੋਕ ਕਰੇ ਸੰਗ ਕੇ।

ਸੋਚਨ ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ ਪੋਚਨ ਸੰਕੋਚੇ ਜਗ

ਨਯੋ ਪੰਥ ਧਾਰੀ, ਬਲਿਹਾਰੀ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੇ।

ਪਾਗ ਜਿਗ੍ਰਾ ਸੰਗ ਖਚੇ ਮਾਣਿਕ ਸੁਰੰਗ ਰੰਗ

ਵਾਰੋਂ ਮੈਂ ਉਮੰਗ ਮਨ ਕਲਗੀ ਉਤੰਗ ਕੇ ॥੨੮॥

ਅੰਤਕ=ਯਮ। ਪਾਸਿਨ=ਫਾਹੀ, ਫਾਹੀਆਂ। [ਸੰਸ: ਪਾਂਸੁ। ਹਿੰਦੀ, ਫਾਂਸ, ਪਾਂਸ]

ਬਚਾਇ=ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਾਸਨ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ (ਅ) ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰ।

(ੲ) ਧਨੁਖਬਾਨ।

ਅਰੂਢਤ-ਚੜੇ ਹੋਏ, (ਘੋੜੇ) ਚੜੇ ਹੋਏ। ਤੁਰੰਗ=ਘੋੜਾ।

ਕੇ=ਉਤੇ। ਬਿਸਾਲ=ਵਡੇ। ਦਲ=ਪੰਖੜੀ।

ਲੋਚਨ=ਨੈਣ, ਅੱਖਾਂ।

ਕਲਿ=ਕਲਜੁਗ। ਕਲਿਲੋਕਨ=ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

ਵਿਲੋਕਕੇ=ਤੱਕ ਕੇ, ਵੇਖ ਕੇ। (ਅ) ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ।

ਅਸ਼ੋਕ=ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਸੰਗ=ਰੁਕ, ਰੋਕ। ਸੰਗ+ਵਿਲੋਕ+ਕੈ=ਸ਼ੰਕਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕ ਕੇ।

(ਅ) ਸ਼ੰਕਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ। ਭਾਵ, ਕਨਾਯਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ।

ਸੋਚਨ=ਸੋਚਾਂ, ਫਿਕਰ, ਗ਼ਮ। ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਜੁਲਮ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਸਨ।

ਬਿਮੋਚਨ ਕੋ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਪੋਚਨ=ਫਾਰਸੀ ਪੂਚ, ਹਿੰਦੀ ਪੋਚ-ਭੈੜੇ ਲੋਕ, ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਾਲੇ, ਨੀਚ, ਬੁਰੇ=ਲੋਕ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੁਰਕਾਂ ਵਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-੧. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ ਕਰਕੇ) ਨੀਵੇਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ੨. ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ (ਜਾਤੀ) ਕਰਕੇ ਨੀਵੇਂ ਸਨ ਉਹ ਸੰਕੋਚ ਦਿੱਤੇ, ਅਰਥਾਤ ਘਟਾ ਦਿੱਤੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਕਿਵੇਂ ਘਟਾਏ? ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਉੱਚੇ ਕਰ ਲਏ, ਐਉਂ ਓਹ ਘਟ ਗਏ। ੩. ਨੀਚ (ਬੁਰੇ ਲੋਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸੰਕੋਚੇ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ।

ਜਿਗ੍ਰਾ=ਦਸਤਾਰ ਉਤੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਸੀ ਗਹਿਣਾ।

ਖਚੇ=ਜੜੇ ਹੋਏ। ਉਤੰਗ=ਉੱਚੀ।

ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤੇ 'ਅਸਵਾਰ ਦਰਸ਼ਨ' ਦੀ ਮਾਨੋਂ, ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਯਮ ਦੀ ਫਾਹੀ (ਤੋਂ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, (ਐਸ ਵੇਲੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਬਾਨ (ਲਈ) ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ) ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਡੇ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ (ਵਰਗੇ ਆਪ ਦੇ ਸੁੰਦਰ) ਨੈਣ (ਐਤਨੇ) ਦਯਾਲੂ (ਹਨ ਕਿ) ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਟੱਕੇ ਮਾਤ੍ਰ (ਨਾਲ) ਤੱਕਕੇ (ਹੀ) ਸੁਖੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ*।

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-(ਸਤਿ) ਸੰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ) ਤੱਕ ਕੇ (ਅਸ਼ੋਕ) ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਦੁਖੀ ਦਰਦਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ) ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਐਸਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਕੇ) ਜਗਤ ਦੇ ਬੁਰੇ ਲੋਕ (ਭੈ ਨਾਲ) ਸੰਕੋਚ (ਖਾ ਗਏ), (ਪਰ ਹੇ) ਨਵੇਂ ਪੰਥ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ! (ਤੇਰੇ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੈਂ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਤੋਂ ਸਦਕੇ (ਹਾਂ)।

(ਸਦਕੇ ਤੇਰੀ) ਦਸਤਾਰ (ਤੋਂ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁਹਣੇ ਤੇ) ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਈ ਜਿਗ੍ਰਾ (ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ) ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ (ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ) ਉਤੋਂ, ਮੇਰੀ ਉਮੰਗ ਹੈ (ਕਿ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਮੋਹਿਤ) ਮਨ ਵਾਰ ਦਿਆਂ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ: ਛਬਿ ਛਾਪ ਛਲਾਯਨ ਚਾਰੁ ਛਕੀ ਕਟ ਤੇ,
 ਤਟ ਕਾਛ ਕਛੀ ਬਿਧਿ ਆਛੀ।
 ਕਰ ਕੰਕਨ ਕੰਚਨ ਹੀਰ ਗਚੇ ਬਿਚ,
 ਚੰਚਲ ਲੋਚਨ ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਾਛੀ।
 ਗਰ ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ ਨੀਵ ਮਨੋਗ ਬਨਯੋ,
 ਬਰ ਚੀਰਨ ਕੀ ਕਰਿ ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਾਛੀ।
 ਖਰ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ,
 ਦੇਹਿ ਧਰੇ ਨਰ ਪੂਰਨ ਸਾਛੀ ॥੨੯॥

ਛਬਿ=ਛਬੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਾਪ=ਛਾਪਾਂ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਗ ਜੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਛਾਪ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਉੱਕਰੇ ਹੋਣ, ਮੋਹਰ।

ਛਲਾਯਨ=ਛੱਲੇ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੋਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਛਕੀ-ਛਕਨਾ* ਦਾ ਅਰਥ ਅਸਚਰਜ⁺ ਕਰਨਾ ਹੈ।-ਛਕੀ-ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਟ=ਲੱਕ। ਤਟ=ਪਾਸ। ਕਾਛ=ਕੱਛ, ਕਛਹਿਰਾ।

ਕਛੀ=ਕੱਸੀ ਹੋਈ, ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ।ਕਾਛਨਾ=ਪਹਿਨਣਾ]।

ਆਛੀ=ਅਛੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰ-ਹੱਥ।

ਕੰਕਨ=ਕੜੇ। ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ। ਹੀਰ=ਹੀਰੇ। ਗਚੇ=ਜੜੇ ਹੋਏ।

ਚੰਚਲ=ਅਟਿਕਵੇਂ। ਨਾ ਟਿਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਨੈਣ। ਭਾਵ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ

ਲੋਚਨ=ਅੱਖਾਂ, ਨੈਣ। ਟਿਕਦੀ।

ਮਾਛੀ=ਮੱਛੀ। ਗਰ=ਗਲ, ਗਲੇ ਵਿਚ। ਪ੍ਰਾਬ੍ਰਿਤ=ਚੋਗਾ, ਉਪਰਲਾ ਜਾਮਾ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ]। ਨੀਵ=ਨੀਵਾਂ।

ਮਨੋਗ=ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਬਰ=ਚੰਗੇ, ਵਧੀਆ, ਕੀਮਤੀ। ਚੀਰਨ=ਕਪੜਿਆਂ।

ਕਾਛੀ=ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਖਰ=ਤਿੱਖਾ। ਪਰ ਜੇ ਇੱਥੇ ਅਸਲ ਪਾਠ- 'ਧਨੁ'-ਹੋਵੇ, ਐਉਂ- 'ਧਨੁ ਤੀਰ ਧਰੇ ਕਰ ਫੇਰਤਿ ਹੇਰਤਿ'। ਫੇਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ- 'ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਇਸ

* 'ਛਕਨਾ' ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥਛ-ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣਾ, ਰੱਜਣਾ।

⁺ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ aesthetics ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਨੂੰ ਫੇਰਦੇ ਤੇ ਆਪ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਲਈ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ'। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨੀਵੇਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਹੋਠੋਂ ਕਛਹਿਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਬੀਰਾਸਨ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਵ੍ਰਿਤ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫੈਲ ਕੇ ਕਛਹਿਰਾ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀ ਦਿੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੀਰ ਉਤੇ ਹਥ ਧਰੇ ਫੇਰਨ ਤੇ ਹੇਰਨ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਬੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਵੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਧਨੁਖ ਤੀਰ ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁੰਡਣ ਵਾਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਫੇਰਦੇ ਦਿੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਹੇਰਤਿ=ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਛੀ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ। ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ। [ਸੰਸ. ਸਾਕਸ਼ੀ]

ਅਰਥ: (ਹੁਣ ਕਵੀ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ-ਬੀਰਾਸਨ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ) ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਛਬੀ ਤੇ ਛੱਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ) ਵਿਸਮਾਦ (ਰਸਦਾਨ) ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੱਕ ਉਤੇ ਚੰਗੀ ਬਿਧਿ ਨਾਲ ਕੱਛ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹੀਰਿਆਂ (ਨਾਲ) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜੇ ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ) (ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਨੈਣ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਐਉਂ) ਚੰਚਲ ਹਨ, ਜਿਉਂ ਜਲ (ਵਿਚ) ਮੱਛੀ (ਭਾਵ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ)।

ਗਲ (ਵਿਚ) ਨੀਵਾਂ ਜਾਮਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪਿਆ) ਫਬ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਨਾਲ) ਚੰਗੇ (ਵਧੀਆ) ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ (ਹੋਰ ਸਾਰੀ) ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤ੍ਰਿਖਾ ਤੀਰ ਹਥ (ਵਿਚ) ਲੈਕੇ (ਉਸਨੂੰ) ਘੁਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, (ਹਾਂ, ਪਰੀ) ਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਜੀ ਨੇ ਆਪ) ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ 'ਬੀਰਾਸਨ ਮੂਰਤੀ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ:- ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਤੇ ਤੀਰ ਰੱਖੀ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਫੇਰਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਫੁੰਡਣ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਸਾਕਸ਼ੀ ਨੇ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਲੂਹੀਅਤ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੀਰਾਸਨ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤੱਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਪ ਪੂਰਨਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਣ ਜੋ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੋਂ ਮਰ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਜੀਉ ਉਠੇ। ਓਹ ਨਿੱਕੇ ਤਮੋਗੁਣੀ ਅਹੰਕਾਰੀ ਜੋਧੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਸਾਖੀ ਹੋ ਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਕਟਾਖਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਆਤਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ ਦੰਡ ਯੋਗ ਦੇਖੀਆਂ ਤੇ ਖਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛੱਲਿਆਂ ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ, ਹੀਰਿਆਂ ਜੜਤ ਕੰਕਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਜਸ਼ੋਭਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਾਜ ਪਦ ਦੇ ਬੀਰਾਸਨੀ ਜੋਧਾ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੇਯ: ਕਟ ਸੌਂ ਪਟ ਤੇਗ ਨਿਖੰਗ ਕਸੇ, ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ ਦਮਕੈ ਕਿ ਛਟਾ ਹੀ।
ਮੁਕਤਾ ਗਰ ਮਾਲ ਬਿਸਾਲ ਬਨੀ, ਸ਼ਮਸ਼੍ਰਾਨਨ ਸ਼ਜਾਮ ਭਲੀ ਉਪਮਾਹੀ।
ਹਿਤ ਸੌਂ ਤਮ ਸੌਮ ਕਿ ਪਾਸ ਬਸਜੋ, *ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪੈ ਮਧੁ ਪੁੰਜ ਸੁਹਾਹੀਂ।

ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ,
ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ ॥੩੦॥

ਕਟ=ਲੱਕ।

ਪਟ=ਕਪੜਾ ਜੋ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਟਕਾ, ਕਮਰ ਕੱਸੇ ਦਾ ਕਪੜਾ।

ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਨਿਖੰਗ=ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ।

ਕਸੇ=ਕੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੁਖ ਮੰਦ ਹਸੇ=ਮੂੰਹੋਂ ਥੋੜਾ ਹਸਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਤੋਂ ਹੈ।

ਕਿ=ਮਾਨੋਂ। ਛਟਾ=ਬਿਜਲੀ। ਮੁਕਤਾ=ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।

ਗਰ-ਗਲੇ ਵਿਚ। ਮਾਲ=ਮਾਲਾ।

ਬਿਸਾਲ=ਵਡੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ।

ਬਨੀ=ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਮਸ਼ਾਨਨ=ਸਮਸ਼ੁ=ਦਾੜ੍ਹਾ+ਆਨਨ=ਮੁਖ, ਚਿਹਰਾ। [ਸੰਸ. ਸਮਸ਼ੁ=ਦਾੜ੍ਹਾ।]

ਸ਼ਜਾਮ=ਕਾਲੀ। ਤਮ=ਹਨੇਰਾ, ਸ਼ਜਾਮਤਾ।

ਸੋਮ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਮੁਖਪੰਕਜ=ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ, ਮੁਖ ਕਮਲ।

ਮਧੁ+ਪੁੰਜ=ਮਧੁਪ ਪੁੰਜ-ਭੌਰਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ਸੁਹਾਹੀ=ਸੁਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਿਰਾਸ=ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। (ਅ) ਨਿਰਾਸ ਦਾ ਅਰਥ ਏਥੇ ਨਿਰੱਸ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਧਯਾਨ ਬਸੀ ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਦਾ 'ਮਨਮੋਹਨ' ਦਰਸ਼ਨ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-) ਲੱਕ ਨਾਲ ਪਟਕਾ (ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਤਲਵਾਰ (ਤੇ) ਭੱਥਾ ਕੱਸੇ (ਹੋਏ ਹਨ,)

ਮੁਖੜੇ ਤੋਂ ਮੁਸਕ੍ਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ, ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗਲੇ (ਵਿਚ) ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡੀ ਮਾਲਾ ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਚਿਹਰੇ ਪਰ ਕਾਲੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਸੁਹਾ ਰਹੀ ਹੈ, (ਜਿਸਦੀ ਚੰਗੀ) ਉਪਮਾ (ਐਉਂ ਬਣਦੀ) ਹੈ

(ਕਿ) ਪਜਾਰ ਨਾਲ ਹਨੇਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਬਸਿਆ ਹੈ, (ਅਥਵਾ) ਮੁਖ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਉਤੇ (ਮਾਨੋਂ) ਭੌਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸੁਹਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਐਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤੀ (ਸ਼੍ਰੀ) ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ (ਮੇਰੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਹੋਰ (ਸਭ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਸਾ (ਦਿਲੋਂ) ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਵ: ੨੫ਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਯੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਜਿਸ ਭਾਵ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਸਾਨੇ, ਉਸੇ ਭਾਵ ਤੇ ਕਵੀ ਜੀ ਤੀਸਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਯੇ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ

੨੫ਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਯੇ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਤੁਕ- 'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ':

੩੦ਵੇਂ ਸ਼੍ਰੋਯੇ ਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ- 'ਅਬ ਆਨ ਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਸ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ'; ਵਿਚਕਾਰ, -ਅਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਬਲਤਾ*, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਯਸ਼†, ਅਪਣੀ ਅਵਗੁਣੀ ਭਰਪੂਰ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਰੂਪ ਤੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਬਿਰਦ* ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਯਾਨ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ

*੨੫ਵਾਂ ਸ਼੍ਰੋਯਾ।

†੨੬ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।

*੨੭ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।

ਘੋੜੇ ਚੜਿਆ ਦਰਸ਼ਨ⁺, ਫੇਰ ਬੀਰਾਸਨੀ ਦਰਸ਼ਨ⁺⁺ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਦੇ ਰੁਖ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ ਅਰਥਾਤ ਇਲਾਹੀ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ। ਬੀਰਰਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਯੋਗ ਮਾਰਗ ਦੇ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ' ਵਾਂਗੂ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨਸ਼ਟ* ਜੀ ਦਾ ਭਗਵੰਤ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਸੂਚਤ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਦਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਦਰਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਲੇ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਭਾਵ-ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਧਨੀ ਤੇ ਦਾਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਬੀਰਰਸੀ ਧਾਰਨਾਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਤੀਸਵੇਂ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਦੋਏ ਰੰਗ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਜਿਸਦੀ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ, ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ 'ਧਿਆਨ ਸਿੱਧ' ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਉਸ ਮਨੋਹਰ ਮੂਰਤਿ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰੇ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਸ੍ਰੈਯਾ: ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ ਭਈ ਹਮ ਤੇ ਗੁਰ! ਕਿੰਕਰ ਸੋ ਤੁਮ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ।
ਲਾਜ ਰਖੋ ਨਿਜ ਨਾਮਹਿ ਕੀ, ਸਿਖ ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਕਹਾਵਤਿ।
ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇਕ, ਮੋ ਮਨ ਨਾਂਹਿ ਬਿਖੈ ਛੁਟਕਾਵਤਿ।
ਲੋਹ ਤੇ ਹੇਮ ਇਰੰਡ ਤੇ ਚੰਦਨ, ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਸੁਰ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਵਤਿ

॥ ੩੧ ॥

ਭੂਲ ਜੋ ਚੂਕ=ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ। ਭੁੱਲ=ਭੁੱਲਾਂ। ਚੁੱਕ=ਉਕਾਈਆਂ।

ਹਮਤੇ=ਸਾਥੋਂ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਮੈਥੋਂ। ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ। ਹੇਮ=ਸੋਨਾ।

ਇਰੰਡ=ਹਿਰੰਡ। ਹਰਨੋਲੀ। ਇਕ ਨੀਵਾਂ ਪੇੜ ਹੈ, ਬਾਂਸ ਤੇ ਇਸ ਪਰ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀ ਇਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਕੇਤ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਪਾਰਸ ਸੋਨਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਤੇ ਅਰਿੰਡ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਬਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਭਾਵ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਅਰਥ: ਜੋ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਮੈਥੋਂ ਹੋਈ ਹੈ (ਹੇ) ਗੁਰੂ! (ਇਹ) ਦਾਸ ਤੁਹਾਥੋਂ ਉਹ (ਸਭ) ਬਖਸ਼ਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਮੈਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ ਆਪ) ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਰਖੋ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ, (ਹੇ) ਸੁਖਦਾਤੇ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹੈਂ। (ਆਪਣੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ) ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ, ਅਰਿੰਡ ਤੋਂ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਮਾਨੁਖ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਤੂੰ ਹੀ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।

ਭਾਵ: ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਜਾਣੂ ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਸ੍ਰੈਯੇ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ-ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਸ਼ਿਰਮੌਰ ਤੇ ਪਯਾਰ ਦੇ ਅਵਿਲੰਭ-ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਪਣੇ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਅਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਚੁੱਕਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੱਪੜਨ ਦੇ ਹੀਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,

*੨੮ਵਾਂ ਕਬਿੱਤ।

**੨੯ਵਾਂ ਸ੍ਰੈਯਾ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੁੱਲ ਤੇ ਚੁੱਕ ਹੋਈ ਹੈ ਸਭ ਬਖਸ਼ੋ। ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਉਹ 'ਚੁੱਕ' ਹੈ, ਜੋ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ 'ਭੁੱਲ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੇ। ਇਹ ਦੋ ਹੋਰ ਵੰਡਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ: ਇਕ ਤਾਂ ਬਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ ਯਾ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਾਕੁ: ਪੱਕਾ, ਚੋਰੀ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ, ਕਤਲ। ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਭੁੱਖਾਂ ਜੋ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਯਾ ਮਰਯਾਦਾ ਰੱਖ ਕੇ ਦੋਸ਼ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਸਰੀਰੀ ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉੱਚੇ ਰਸ-ਆਤਮ ਰਸ-ਵਿਚ ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ 'ਵਿਖੇ' ਕਹਿਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਆ ਗਏ।

‘ਭੁੱਲ, ਚੁੱਕ, ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਨਾ ਛੁਟਕਾਰਾ’ ਕਵਿ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਿਵਰ ਤੇ ਨਿਸੰਗ ਪਾਪੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਇੰਝ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ‘ਉੱਚ ਜੀਵਨ’ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਰਾਮਰਸ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਦਾ, ਉੱਕ ਉੱਕ, ਭੁੱਲ ਭੁੱਲ ਤੇ ਆਪੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਵਸ ਹੋ ਤਿਲਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇ, ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਰੂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਗਲਤ ਹਥ ਪੈਰ ਵੱਜ ਕੇ ਗੋਤੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਆਪ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਅਸਲੇ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲਾ ਹੀ- ‘ਦੇਵ’ ਬਣਨ ਵਾਲਾ- ‘ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ’ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਅਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦੇ ‘ਮਾਨੁਖ ਸੁਭਾਵ’ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ‘ਦੇਵਤਾ ਸੁਭਾਵ’ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ‘ਪਸ਼ੂ ਸੁਭਾਵ’ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਹੋ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਆਪ ਇਰੰਡ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਬਚਣ ਦੀ ਟੇਕ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਉਠ ਗਈ। ਉਹ ਕਿਸ ਪਰ ਗਈ? ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ, ਕਿ ਇਰੰਡ ਵਰਗੇ ਨੀਵੇਂ ਨਖਿੱਧ ਪੋਲੇ ਤੇ ਲੋਹੇ ਵਰਗੇ ਕਠੋਰ ਤੇ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਵਾਂਙੂ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਤੇ ਸੋਨੇ ਵਾਂਙੂ ਨਿਰਮਲ ਚਮਕਦਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਮਾਨੁੱਖ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਮਾਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਹੀ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਤਯਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤੇਰੇ ਰਾਹ ਟੁਰ ਪਏ, ਪਰ ਫੇਰ ਓਹ ਭੁੱਲਦੇ ਡਿਗਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਦ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਔਗੁਣ ਚਿਤਾਰਕੇ ਤ੍ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਤੀਸਰੀ ਦੁਹਾਈ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਅਸਿੱਖੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲਕ ਪੈਂਦਿਆਂ ਲੱਜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ‘ਮੇਰਾ ਸਿੱਖ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਹੈ’, ਸੋ ਇਸ ਅਪਣੇ ਬਿਰਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਓ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਇਹ ਪਤਾ ਰਹੇ ਕਿ ਜੋ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਧਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਿਰਬਲ ਨਿਤਾਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਭੇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਟੇਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਓਹ ਸਗੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਟੇਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਬਿੱਤ: ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ ਕਰ ਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ

ਕਰਿ ਮੱਤ ਚਾਲ ਤਰੁ ਤੁਰਕਨ ਤੋਰੀਆ।

ਹਿੰਦ ਅਵਿਲੰਬ ਤਾਰੇ ਭਵ ਨਿਧਿ ਅੰਬੁ ਸਭਿ

ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਡ, ਹਰਿ ਰੂਪ ਗੁਰ ਮੋਰੀਆ।

ਕਿੰਕਰ ਉਤਾਰਿ ਪਾਰ ਦੀਜੀਏ ਦਿਦਾਰ ਨਿਜ

ਲਾਗੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਤਾਰ ਛੋਰੀ ਆਸ ਹੋਰੀਆ।

ਪਰਜੇ ਦਰਬਾਰ ਸਭੈ ਥਾਵ ਨਿਰਧਾਰ ਕਰਿ

ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ ਤੁਮ ਨਮੋ ਕਰ ਜੋਰੀਆ ॥੩੨॥

ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਾਲ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ। ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ। ਕਰ=ਹੱਥ, ਬਾਹਵਾਂ।

ਕਰਭ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ। ਕਰ=ਸੁੰਡ।

ਕਰਿ=ਕਰੀ-ਹਾਥੀ। ਮੱਤ=ਮਸਤ। ਤਰੁ=ਬ੍ਰਿੱਛ।

ਤੁਰਕਨ ਤਰੁ=ਤੁਰਕ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ। ਤੋਰੀਆ=ਤੋੜੇ, ਭੰਨ ਘੱਤੇ।

ਅਵਿਲੰਬ=ਆਸ਼ੁ, ਆਸ਼ੁ ਆਏ, ਆਸ਼ਿਤ ਆਏ। ਅਥਵਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ ਤਾਰਿਆ।

ਭਵਨਿਧਿ=ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਵ ਸਾਗਰ।

ਅੰਬੁ=ਜਲ, ਪਾਣੀ।

ਦੰਡ=ਸਜ਼ਾ। ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਾਠ ਦੰਭ-ਹੈ, ਜੇ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਹਰ' ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਲੱਗੇਗਾ-ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਦੰਭ ਹਰ ਕੇ ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ!-ਪਰੰਤੂ 'ਦੰਭ' ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਕਿੰਕਰ=ਦਾਸ। ਤਾਰ=ਲਿਵ।

ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ, ਪਰਖਕੇ। ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪਰਖਕੇ।

ਉਦਾਰ=ਸਖੀ। ਦਾਤਾ। ਕਰ=ਹੱਥ। ਜੋਰੀਆ=ਜੋੜਕੇ।

ਅਰਥ: (ਹੇ ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ! ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ! ਤੂੰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਵਾਂਛੂ ਗੰਭੀਰ) ਚਾਲੇ (ਟੁਰਦਿਆਂ) (ਅਪਣੀਆਂ) ਕੁਮਾਰ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ (ਅਤੇ) ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ (ਸੁਡੌਲ) ਬਾਹਵਾਂ (ਨਾਲ) ਤੁਰਕਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ (ਨੂੰ) ਤੋੜ ਸਿੱਟਿਆ ਹੈ। (ਐਉਂ ਸਾਰੇ) ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ (ਦੇ ਕੇ) (ਹੇ) ਹਰੀ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ! (ਤੂੰ) ਆਸ਼ਿਤ ਆਏ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਦੇ) ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ। (ਹੁਣ) ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਉਤਾਰੀਏ (ਅਤੇ) ਅਪਣਾ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ੀਏ, (ਇਸ ਨੂੰ) ਹੋਰ (ਸਾਰੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ (ਇਕ) ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। (ਇਹ ਦਾਸ ਹੋਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪਰਖ ਕੇ (ਤੇਰੇ) ਦਰਬਾਰ ਆ ਪਿਆ ਹੈ, (ਅਤੇ ਹੇ) ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤੇ! ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਕ ਦਮਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹ ਚਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਡ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੇ ਅਹਿੱਲ ਆਤਮ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਐਸੇ ਕਠਨ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਯਾ ਹੈ; ਫੇਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਾਰ ਤੇ ਸਮਰੱਥ, ਮੈਂ ਇਕ ਦਾਸ ਨੂੰ ਵੀ-ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆਸਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਦੀ ਡੋਰ ਲਾਈ ਹੈ, ਹਾਂ, ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਕੱਚੇ ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਦਰ-ਢੱਠਣੀ ਫੜੀ ਹੈ, ਹਾਂ ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ! ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ, ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਤੇ ਜੋਦਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਰ ਕਰੋ। ਹਾਂ, ਹਰ ਸਿੱਖ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਤਾਰੋ, ਹੇ ਦਾਤਾ! ਤਾਰੋ।

(ੜ) ਗੁਰਮੁਖ-ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਤੇ ਦਾ-ਮੰਗਲ।

ਕਬਿੱਤ: ਨਿਤ ਹੀ ਭਗਤਿ ਰਤ, ਨਾਮ ਕੀਨੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ
ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਅਤਿ, 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਨਾਮ ਹੈ।
ਸੁਜਨ, ਦਿਆਲ, ਧੀਰ, ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ
ਜਾਸ ਬੈਸ ਬਾਲ ਹੂੰ ਤੇ ਭਜਨ ਸੋਂ ਕਾਮ ਹੈ।
ਜਾਂ ਕੇ ਚਰਨੋਦਕ ਕੀ ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ, ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ।
ਤਾਂਕੇ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਦੁੰਦ
ਬੰਦ ਕਰ ਬੰਦਨਾਂ ਸਦਾ ਮੈਂ* ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ ॥੩੩॥

ਭਗਤਿ=ਭਗਤੀ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਕੀਰਤਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ, ਲਿਵ ਆਦਿ। [ਸੰਸ. ਭਕ੍ਰਿ]। ਰਤ=ਪ੍ਰੇਮ।

ਬ੍ਰਿਤਿ ਚਿਤ=ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ। ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਤ ਤੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਥਵਾ 'ਨਿਰੋਧ' ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਆਤਮਾ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਾਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜੀ ਬਾਬਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਕਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਕਟਾਖੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੀ 'ਚਿੱਤ ਦੀ ਸਮਾਹਿਤ ਅਵਸਥਾ' ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਭਾਵ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਠਦੇ ਹਨ ਤਦ ਵੀ ਸਾਈਂ ਨਾਲ ਜੁੜਵੇਂ ਰੁਖ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹਨ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ।

*ਪਾਠਾਂਤੁ-ਮੇ, ਅਤੇ-ਸੁ-ਬੀ ਹੈ।

*ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:-ਪ੍ਰਮਾਣ, ਵਿਪਰਯਯ, ਵਿਕਲਪ, ਨਿਦ੍ਰਾ, ਸਿਮ੍ਰਤੀ। ਫੇਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:-ਕਲਿਸ਼ਟ, ਅਕਲਿਸ਼ਟ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਹਨ:-ਸ਼ਾਂਤ, ਘੋਰ, ਮੁਢ।

ਸੁਜਨ=ਭਲੇ ਪੁਰਖ। ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ, ਨੇਕ, ਸੱਜਣ।
ਧੀਰ=ਧੀਰਜੀ। ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ।

ਧਰਮ ਬਿਸਾਲ ਧਰਿ=ਵਡੇ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅ) ਵਿ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ।
ਸਾਲ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਵਡੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ੲ) ਪਰੰਤੂ ਬਿਸਾਲ ਤੋਂ ਕਵੀ ਦਾ
ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ-ਧਰਿ-ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ-ਧਰਮ ਦੀ
(ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ) (ਬਿਸਾਲ=) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਬੈਸ=ਉਮਰਾ। ਚਰਨੋਦਕ=ਚਰਨ+ਉਦਕ=ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ।

ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਅਕਸਰ ਅਰਥ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬੂੰਦ ਮੂੰਹ
ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ। ਪਰੰਤੂ ਪਾਠ ਹੈ, 'ਬੂੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ'। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖੜ ਇਹ ਜਾਪਦਾ
ਹੈ ਕਿ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ ਪੀਣੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਕੇ।
ਜਲ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗੂ ਸ਼ਰਾਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਮਾੜ੍ਹ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ।
ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾੜ੍ਹ ਨਾਲ ਗਜਾਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸੁਮਤਿਸਦਨ=[ਸੁ+ਮਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ। ਸਦਨ=ਘਰ] ਵਿਦਵਾਨ। ਚਤੁਰ। ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ=[ਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ਬਿਰਾਮ=ਟਿਕਾਉ। ਅਰਾਮ] ਅਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ
ਵਾਲਾ*।

ਭਾਵ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਿਦਯਾ ਸਬੰਧੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ
ਅਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤੀ-ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ-ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
(ਅ)। ਕਦਨ=ਦੁਖ, ਪਾਪ, ਕਲੇਸ਼। ਬਿਰਾਮ=ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤ] ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ
ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ=ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਪੈਰ।

ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਦੂੰਦ=ਦੋ। ਜੇ 'ਕਰ' ਨਾਲ ਇਹ ਪਦ ਲਗੇ ਤਾਂ, 'ਦੂੰਦ ਕਰ'=ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। (ਅ) ਜੇ ਦੂੰਦ
ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਲਾਈਏ ਤਾਂ, 'ਦੂੰਦ ਪਦ'=ਦੋਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ। (ੲ) ਜੇ ਦੂੰਦ ਨੂੰ ਦੂੰਦ ਪੜ੍ਹੀਏ
ਤਾਂ=ਦੋ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜਾ, ਜੈਸੇ ਕਾਲਾ ਚਿੱਟਾ, ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ, ਸੁਖ ਦੁਖ,
ਪਾਪ ਪੁੰਨ। ਭਾਵ ਮਾਯਕ ਜੀਵ ਦੂੰਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੀ ਮਰ ਜੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਰਥ
ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਮੁਕੰਦ ਦੂੰਦ' ਪਾਠ ਹੋਊ, ਅਰਥਾਤ, ਦੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

ਸੁਖ ਧਾਮ ਹੈ=ਮੇਰੇ (ਵਿਦਯਾ ਉਸਤਾਦ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ (ਘਰ) ਹੈਨ। (ਅ) ਮੈਂ (ਨਿਤ
ਬੰਦਨਾ ਕਰਕੇ) ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। (ੲ) ਅਸ਼ੀਰਬਾਦ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਣੇ
ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਬੰਦਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦਾ ਧਾਮ ਹੋਵਾਂ। 'ਹੈ' ਨੂੰ ਫੇਰ 'ਹੈ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅਰਥ: (ਮੇਰੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਨਾਮ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਾਲ
ਅਤਿ ਹਿਤ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸਦਾ ਭਗਤੀ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਨਾਮ (ਸਿਮਰਣ) ਨੂੰ
(ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਚਿਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

*ਅਥਵਾ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਾ ਚੰਚਲਤਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

(ਸੁਭਾਵ ਦੇ) ਦਿਆਲੂ, (ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ) ਸੱਜਣਤਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, (ਹੌਂਸਲੇ ਦੇ) ਧੀਰਜੀ, (ਸਿੱਖੀ) ਧਰਮ (ਦੀ ਧਾਰਨਾ) ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਭਜਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਬੁੰਦ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਪਾਕੇ (ਭਾਵ ਵੇਖਕੇ, ਕਵਿ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ (ਵਿਦੂਨ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਅਥੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਅਥਵਾ) ਉਸਦੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ)।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ (ਉਤੇ ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ (ਤੇ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ (ਜੋੜਕੇ) ਮੈਂ ਸਦਾ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ: ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਯਾ ਦਾਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਸੰਤ ਸਿੰਘ*।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਭਗਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਗ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਅਸੂਲ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰੀਕ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ, ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਦਿਆਲੂ, ਜਗਤ ਦੇ ਸੱਜਣ, ਧੀਰਜੀ ਤੇ ਪੱਕੇ ਸਿੰਘ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਗਿਰਦੀ ਵਿੱਚ ਮੈਂ 'ਵਿਦਯਾ' ਅਰ 'ਆਚਰਣ' ਤੇ 'ਨਾਮ' ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੀ ਬੰਦਨਾ ਹੈ। 'ਬੁੰਦ ਮੈਂ ਬਦਨ ਪਾਇ' ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਗਿਰਦੀ ਸੂਚਤ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਸਮੇਂ ਲੋਕ ਅਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਾਮ ਵਾਲੇ, ਉੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਕਲ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਨੌਕਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸਤਾਦ 'ਨੌਕਰ' ਰੱਖੀਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ (ਤੇ ਪੱਛੋਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਬੀ ਨਾਵਾਕਫ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਦ ਲਈ ਬੇਸਤਿਕਾਰੀ ਦਾ ਮਾਦਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਮਨ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ' ਉਪਰ 'ਨਿਰਸੰਸ਼ੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ' ਲਈ 'ਉਸਤਾਦ' ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ 'ਸਫਲ ਦਾਨ' ਦਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੈ ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਘਾਲ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੁਹਕਰ ਦੇਣੀ ਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਬੀ 'ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਛੁਹ (ਸੁਹਬਤ) ਨਾਲ ਵਿਦਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਅਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥ: ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਟੀਕਾ, ਨਾਮ ਕੋਸ਼, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ, ਤੇ ਆਤਮ ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਟੀਕਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖ ਸੱਟਣੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਥੱਕ ਮਿਹਨਤ 'ਕਦਨ ਵਿਰਾਮ' ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਦ-ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ-ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ

*ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਲਈ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਾਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਲਦ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਸਿਰਨਾਮਾ 'ਵਿੱਦਯਾਦਾਤਾ'।

ਕੇਵਲ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਅਭਯਾਸ ਤੇ ਆਤਮ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ (ਗੁਰਮੁਖ) ਬੀ ਉਹੀ ਸਨ*।

(ਵ) ਨਾਮ-ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਤੇ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ-ਮੰਗਲ।

ਦੋਹਰਾ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਕੋ ਬੰਦਨ ਬਾਰੰਬਾਰ।

ਬੰਧ ਨਿਕੰਦਨ, ਸੁਖ ਸਦਨ, ਦੁਖ ਮਰਦਨ ਨਿਰਧਾਰ ॥੩੪॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਓਹ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਨਾਮ=ਸੱਚਾ ਨਾਮ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਏਥੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ। ਉਂਵ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਆਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਯਕ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇ ਰਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਾਰਾ ਇਕ ਪਦ ਵਾਂਙੂ ਬੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਅਗੇ ਚੱਲਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਨਿਰਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਿਕੰਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਸਦਨ=ਘਰ।

ਮਰਦਨ=ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਸ਼ਚੇ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ) ਸੱਚੇ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆਂ) ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਦੋਹੀਂ ਲੋਕੀਂ) ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, (ਤੇ ਸਭ ਕਿਸਮ ਦੇ) ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਸਿੱਟਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਪਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਵੀ ਜੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਇਕ 'ਸ਼ਕਤੀ', 'ਸੱਤਯਾ' ਤੇ 'ਸੱਚ' ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੰਧਨ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੁਖਦਾਤਾ। ਆਪ ਇਹ ਸੁਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ, ਆਪ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ-ਪਰਖ, ਪਰਤਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ-ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਕਵਿ ਜੀ ਨਾਮ ਦੇ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਏਥੇ ਕਥੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਹੋਰਥੇ ਕਥੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

ਚੌਪਈ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ* ਬਰ ਸੁੰਦਰ ਨਾਮੁ।

ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ਹਮਰੇ+ ਕਾਮੁ।

ਇਕ ਅਵਿਲੰਬ ਨਾਮ ਕੋ ਜਾਨਾ।

ਕਲੀ ਕਾਲ ਸਮਰੱਥ ਨ ਆਨਾ ॥੩੫॥

*ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ 'ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ' ਦਾ ਅੰਕ ੨ 'ਵਿਦਯਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ' ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

*ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ..... 'ਸਾਰੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜਿਸ 'ਸਦਾ ਸਥਿਰ' ਵਜੂਦ ਯਾ ਹਸਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ'। ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੩-੨] ਤੇ ਇਹ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:-'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਯਾ'[ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪-੧]

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਵਾਰ ਹਮਾਰੇ-ਬੀ ਹੈ।

ਬਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਕਾਮੂ=ਕੰਮ। ਅਵਿਲੰਬ=ਆਸਰਾ।

ਕਲੀ ਕਾਲ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਆਨਾ=ਹੋਰ।

ਅਰਥ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ (ਤੇ) ਸੁੰਦਰ ਨਾਮ ਹੈ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ, ਜੋ) ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਸਦਾ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਿਜੁਗ (ਵਿਚ) ਹੋਰ (ਕੋਈ ਸਾਧਨ) ਸਮਰੱਥਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ) ਇਕ (ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ (ਆਪਣਾ) ਆਸਰਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

ਸਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸਹਾਈ।

ਨਾਮ ਲੈਤਿ ਹੀ ਬਿਘਨ ਪਰਾਈ।

ਹਰਹਿ ਕਾਲਕਲਿ ਕਲੁਖ ਸਦੂਖਨ।

ਨਾਮ ਕਰਜੋ ਜਿਨ ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ ॥੩੬॥

ਲੋਕ=ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਪਰਲੋਕ=ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਸਹਾਈ=ਜੋ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰੇ। ਮਦਦਗਾਰ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ।

ਬਿਘਨ=ਰੋਕ, ਮੁਸ਼ਕਲ, ਤਕਲੀਫ, ਥਕੜ।

ਪਰਾਈ=ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਲਾਯਨ=ਨੱਸ ਜਾਣਾ।

ਹਰਹਿ=ਹਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਕਲਿ=ਪਿਛਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਕਹੇ-ਕਲੀ ਕਾਲ ਦਾ-ਹੀ ਉਲਟਵਾਂ ਰੂਪ ਹੈ 'ਕਾਲ ਕਲਿ'।

ਮੁਰਾਦ ਹੈ-ਇਸ ਜੁਗ ਤੋਂ, ਜੋ ਜੁਗ ਹੀ ਪਾਪਮਯ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ-ਕਾਲ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ-ਵੀ ਲਾਈਦੇ ਹਨ।

ਕਲੁਖ=ਮੈਲ, ਮਲੀਨਤਾਈ, ਪਾਪ।

ਸਦੂਖਨ=[ਸ+ਦੂਖਣ] ਦੂਖਣ ਉਹੀ ਪਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ-ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਲਗ ਗਈ-ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇ, ਚੰਦ ਨੇ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਉਸਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾ ਲੱਗੀ। ਸੋ ਦੂਖਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਾਪ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲੰਕਤਾਈ। ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਸ' ਜੋ ਦੂਖਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਇਹ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ-ਹਰਹਿ-ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ:-
ਸ+ਹਰਹਿ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਛੰਦ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਲਈ-ਸ-ਅੱਗੇ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

(ਅ) ਸਹਿਤ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦੇ।

ਗ੍ਰੀਵਾ ਭੂਖਨ=ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ, ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ-ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਕਟਾਖੜ ਗਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦੋਂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਯਾਦ ਰਹਿਣ ਨੂੰ' ਕੰਠ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਨਾਮ) ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ (ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਕਲੀ ਕਾਲ ਦੇ ਪਾਪਾਂ (ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀਆਂ) ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ (ਨਾਮ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਲਿਆਨਦਾ, ਕਰਹਿ ਅਮੰਗਲ ਹਾਨ।

ਜਪਤਿ ਜਪਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਕੋ, ਪ੍ਰਗਟੈ ਉਰ ਮੈਂ ਗਯਾਨ ॥੩੭॥

ਮੰਗਲ=ਭਲਿਆਈ, ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ।

ਸੁਖ=ਮਨ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਰਾਮ।

ਕਲਿਆਨ=ਸੁਭ ਹਾਲਤ। ਦਾ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਮੰਗਲ=ਵਿਘਨ, ਨਾ ਖੁਸ਼ੀ, ਬੁਰਿਆਈ, ਮੰਦਾ।

ਅਰਥ: (ਨਾਮ) ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾਈ, ਸੁਖ ਅਤੇ ਸੁਭ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਤੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚ ਅਟਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਅਮੰਗਲਾਂ ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਫਲ ਕਾਮਨਾ ਧਾਰ ਕੇ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। (ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਰਾਧਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦਿਆਂ ਜਪਦਿਆਂ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਕਾਮਨਾ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਤੇ ਸੁਭ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਗਜਾਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਹੋਰ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਦਾ ਹਟਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਦੇ ਫੁਰਨ ਤੇ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਐਉਂ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਯੂਵਾ ਰੱਬ ਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਯਾਦ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਬਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ 'ਸਾਈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਨਾਮ' ਉਸਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਹ ਗਜਾਨ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਉਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਗਜਾਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਨਾਮਹੀਨ ਦਸ਼ਾ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਚੌਪਈ: ਬਰਤ ਨੇਮ ਜਪ ਤਪ ਜਗ ਕਰਮੂ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ ਧਰਮੂ।

ਨਾਮ ਹੀਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਬੀਚੂ।

ਜਨਮ ਧਰਹਿੰ ਊਚੂ ਕਬ ਨੀਚੂ ॥੩੮॥

ਬਰਤ=ਤਪੱਸਯਾ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੇ ਕਰਨ ਯਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਧਾਰਣ ਕਰਨਾ। (ਅ) ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਪੱਸਯਾ। [ਸੰਸ. ਵ੍ਰਤ]

ਨੇਮ=ਰੀਤਿ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਗਲ। [ਸੰਸ. ਨਿਯਮ]।

ਜਗ=ਯੱਗਯ। (ਅ) ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਧਰਮੂ=ਜੋ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਸੋ ਧਰਮ।

ਬਰਤ ਤੇ ਨੇਮ ਦੋ ਧਰਮ ਹਨ।

ਜਪ ਤਪ ਜੱਗਯ ਏਹ ਕਰਮ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਅਰ ਧਰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹਨ ਜੇ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਦੋ ਚਾਰ ਗਿਣੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਨਿਖੇੜ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਭਵ ਸਾਗਰ=ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।

ਅਰਥ: ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ) ਕਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਜਪ ਤਪ ਯੱਗਯ, ਅਤੇ ਧਰਮ (ਜੈਸੇ ਕਿ) ਬ੍ਰਤ ਤੇ ਨੇਮ (ਏਹ) ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਬਿਰਥਾ ਹਨ।

(ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੀਨ ਹਨ, (ਕਦੇ) ਉੱਚਾ ਕਦੇ ਨੀਵਾਂ (ਮੁੜ ਮੁੜ) ਜਨਮ ਧਾਰਦੇ ਹਨ*।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਧਿਗ ਰਾਜ ਸਮਾਜੂ।

ਨਾਮ ਹੀਨ ਜਗ ਜੀਵਨ ਲਾਜੂ।

ਅਭੈ⁺ ਭਵਿਤ ਭੋਗਹਿ ਭਵ ਭੋਗੂ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਲੋਗੂ ॥ ੩੯ ॥

ਧਿਗ=ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਧਿਕ੍]

ਸਮਾਜੂ=ਸਭਾ। ਇਕੱਠ, ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ। (ਅ) ਸਾਮਾਨ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਾਰੇ 'ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲੋਕ' ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ: ਸਮਾਜ]

ਲਾਜੂ=ਲਾਜ=ਸ਼ਰਮ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਵੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ:-

ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੇ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਜੀਵਨ ਹੈ।

ਅਭੈ=ਅ+ਭੈ=ਨਿਡਰ। ਭਵਿਤ=ਹੋਕੇ।

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ।

ਭੋਗੂ=ਭੋਗ, ਰਸ ਮਾਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।

ਜਮ ਲੋਗੂ=ਯਮ ਲੋਕ। ਧਰਮ ਰਾਜ ਲੋਕ ਯਾ ਦੇਸ਼। ਮਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਹਿਲੇ ਏਥੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੇ ਲੇਖੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਰਾਜ (ਨੂੰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ) ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਦਾ ਜੀਵਣਾ (ਨਿਰੀ) ਸ਼ਰਮ ਹੈ।

(ਜੋ ਲੋਕ) ਨਿਡਰ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ (ਵਿਚ) ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ (ਓਹ) ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੇ ਜਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਵ: ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੇ ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ; ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਰਕੇ ਓਥੇ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਾਸ। ਜੋ ਟੁੱਟੇ ਹਨ ਓਹ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਗੁੱਡੀ ਵਾਂਗੂ ਚਲਣਗੇ।

ਚੌਪਈ: ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਗਨਾ* ਸੇਜਾ।

ਅੰਤ ਸਮੇ ਜਮ ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾ।

ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ ਬਲ ਧਰਨੀ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਾਹੁ ਨ ਤੇ ਹੁਇ ਕਰਨੀ ॥ ੪੦ ॥

ਅੰਗਨਾ=ਅੰਗਨਾ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ਗਹਿ=ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏਗਾ।

ਚਤੁਰੰਗਨ ਧੁਜਨੀ=ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ ਤੇ ਰਥਾਂ ਵਾਲੀ।

ਧੁਜਨੀ=ਸੈਨਾਂ, ਫੌਜ।

* ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮ ਜਾਲ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ।

* ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਭਹਿ-ਬੀ ਹੈ।

* ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅੰਗਨ-ਬੀ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਗਨ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਹੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਏਥੇ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਬਲ ਧਰਨੀ=ਬਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਬਲਵਾਨ।

ਕਰਨੀ=ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ-ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਉਣੀ; ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, -ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ-ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਅਰਥ: ਸੁਹਣੇ ਮੰਦਰਾਂ, (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਛੇਜਾਂ, ਤੇ (ਸੁਹਣੀਆਂ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਵਿਚੋਂ) ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। (ਹਾਂ) ਉਸ ਛਿਨ (ਵਿੱਚ) ਬਲਵਾਨ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾਂ (ਤਾਂ ਕੀਹ) ਕਿਸੇ ਤੋਂ (ਵੀ ਐਸੀ) ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣੀ (ਕਿ ਜਮ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਵੇ)।

ਭਾਵ: ਨਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਭੋਗ ਛਿਨ ਭੰਗਰ। ਭੋਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤ ਝੋਪ ਲਏਗੀ ਤੇ ਭੋਗ ਧਰੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਵੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕੇਗੀ।

ਗਜ, ਬਾਜੀ, ਸਜੰਦਨ, ਬਹੁ ਰੰਗੇ।

ਹੋਤਿ ਕੋਸ਼, ਗਮਨੇ ਪਗ ਨੰਗੇ।

ਸਿਵਕਾ, ਡੋਰੇ ਤਜਿ ਕਰਿ ਨਾਨਾ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਮ ਪੁਰੀ ਪਯਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥

ਗਜ=ਹਾਥੀ। ਬਾਜੀ=ਘੋੜੇ। ਸਜੰਦਨ=ਰਥ।

ਬਹੁਰੰਗੇ=ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਰਥ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਾ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰੰਗੀਨ ਰਥ।

ਕੋਸ਼=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗਮਨੇ=ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿਵਕਾ=ਪਾਲਕੀ।

ਡੋਰੇ=ਡੋਲੇ। ਤਜਿਕਰਿ=ਛੱਡਕੇ। ਨਾਨਾ=ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਪਯਾਨਾ=ਜਾਣਾ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ)।

ਅਰਥ: ਹਾਥੀਆਂ, ਘੋੜਿਆਂ, ਰਥਾਂ, ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ (ਹੋਰ ਸਮਾਨਾਂ ਅਤੇ) ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, (ਲੋਕੀ) ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਾਲਕੀਆਂ, ਤੇ ਨਾਨਾ (ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਡੋਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ (ਲੋਕਾਂ ਦਾ) ਜਮ ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਹਤਿ ਹੈ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਭਸਰਾ ਫੂਕ ਬਹਤਿ ਹੈ।

ਨਾਮ ਜਪਤਿ ਸੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ।

ਤਿਨ ਜਮਦੂਤ ਨ ਆਵਤਿ ਨੇਰੇ* ॥ ੪੨ ॥

ਅਸ=ਐਉਂ। ਸ੍ਰਾਸ=ਸਾਹ।

ਸਹਤਿ ਹੈ=ਸਮੇਤ ਹੈ, ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਸਮੇਤ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ:-

ਐਉਂ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਸਰਾ=ਖੱਲਾਂ, ਉਹ ਖੱਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੁਹਾਰ ਭੱਠੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਹਵਾ ਭਰਦੀ ਤੇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ; ਮਾਨੋਂ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਨ (ਸਰੀਰ) ਐਉਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੱਲਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਫੂਕ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ।

* ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਰਮ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ।

(ਜੋ) ਨਾਮ ਜਪਦੇ (ਹਨ) ਓਹ ਵਡੇ (ਤੇ ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ) ਵਡੇਰੇ ਹਨ, ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮ ਨ ਜਪਹਿੰ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ, ਜੋ ਅਭਿਮਤ ਦਾਤਾਰ।

ਜਗ ਵਡਿਆਈ ਬਾਦ ਮਹਿੰ, ਉਰਝੇ ਮੰਦ ਗਵਾਰ ॥ ੪੩ ॥

ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ=ਕੀਤਾ ਨਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ। ਨਾ ਸੁਕਰ ਗੁਜਾਰ।

ਅਭਿਮਤ=ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇ, ਮਨ ਜੋ ਮੰਗੇ, ਮਨ ਵਾਂਛਤ।

ਬਾਦ=ਫਜ਼ੂਲ, ਨਿਕੰਮੀ। (ਅ) ਬਾਦ=ਝਗੜਾ। ਭਾਵ ਹੈ, ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਜੋ) ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ (ਓਹ) ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹਨ (ਉਸਦੇ ਕਿ) ਜੋ ਮਨ ਵਾਂਛਤ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਦਾਤੇ ਦਾ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਰਹੇ)। (ਹਾਂ ਓਹ) ਜਗਤ ਦੀ ਫਜ਼ੂਲ ਵਡਿਆਈ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਮੰਦੇ ਮੂਰਖ ਹਨ (ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਸਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ)।

ਚੌਪਈ: ਜਾਨਤਿ ਸੰਤ ਨਾਮ ਪਰਤਾਪੂ।

ਜਿਹ ਕਿਹ ਪਾਯੋ ਜਾਪ ਅਜਾਪੂ।

ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸਾਕਤ ਪਰਤਾਪਾ।

ਧਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਹਿਮਤ ਆਪਾ ॥ ੪੪ ॥

ਪਰਤਾਪੂ=(ਨਾਮ ਦਾ) ਪ੍ਰਤਾਪ, ਉਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਜਾਪੂ=ਜਾਪ ਤੋਂ ਜੋ ਪਰੇ ਹੈ। ਅ+ਜਾਪ+ਊ=ਪ੍ਰਤੇ]। ਇਸ-ਅਜਾਪ-ਪਦ ਦਾ ਭਾਵ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਜਾਪ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ-ਅਜਾਪ ਨਾਥ-ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਪ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚਲੀ ਵਿੱਥ ਮੇਟਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਪ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਸਾਕਤ=ਡਿੱਗਾ ਹੋਇਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੋਇਆ। ਜਿਹਦੀ ਸੂਰਤ 'ਕਰਤਾ' ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ 'ਕ੍ਰਿਤ' ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੀ ਹੋਵੇ। ਲਿਵ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਸਥਾ-ਸਾਕਤ ਅਵਸਥਾ-ਹੈ। ਫਾ: ਸਾਕਤ*]

ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ=ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਿਨ੍]

ਅਹਿਮਤ=[ਅਹਿ=ਸੱਪ। ਮਤ=ਬੁੱਧੀ] ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਬੁੱਧੀ। ਧਨ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਨਾ ਆਪ ਵਰਤ ਸਕਣਾ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣਾ, ਕੋਈ ਲੋੜ ਵੰਦ ਲੈਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ, ਇਹ ਸੱਪ ਬੁੱਧੀ ਹੈ।

ਆਪਾ=ਅਪਣਾ ਆਪ। ਮੁਰਾਦ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ -ਅਹੰਮਤਿ ਆਪਾ- ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੈ, ਆਪਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਭਿਮਾਨੀ।

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਾਕ੍ਰ' ਨੂੰ ਬੀ ਇਸਦਾ ਮੂਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਸੰਤ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ, (ਕਿ ਉਸ) ਜਪਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਯਾ ਹੈ (ਨਾਮ) ਜਪਕੇ (ਪਾਯਾ ਹੈ)।

(ਪਰ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ (ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ) ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਾਕਤ (ਲੋਕ, ਜੋ) ਧਨ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਆਪਾ ਸਰਪ ਦੀ ਬੁੱਧੀ (ਵਰਗਾ ਹੈ)।

ਸੂਚਨਾ: ਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਦਰਬ ਹੇਤ ਸਭਿ ਕਰਹਿੰ ਉਪਾਈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਰ ਦੀਨ ਭੁਲਾਈ।

ਕੰਚਨ ਰੁਚਿਰ ਰਚਿਤ ਬਰ ਰਤਨਾ।

ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਰਤਿ ਕਾਚ ਹਿਤ ਜਤਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਦਰਬ=ਪਦਾਰਥ, ਦੌਲਤ। ਉਪਾਈ=ਉਪਾਉ, ਤਰੱਦਦ।

ਉਰ=ਦਿਲੋਂ। ਕੰਚਨ=ਸੋਨਾ।

ਰੁਚਿਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਸੁੰਦਰ।

ਰਚਿਤ=ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਖਚਿਤ-ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ।

ਭਾਵ ਜੜਾਉ ਗਹਿਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਚੰਗਾ।

ਰਤਨਾ=ਰਤਨ, ਜੁਹਾਰ, ਗਹਿਣਾ। ਰਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਡਾਢਾ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਕਹਿਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਆਯਾ ਹੈ। ਤਤ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿਆਣ ਵਿਚ ਕੂਤ, ਕੀਮਤ, ਮੁੱਲ, ਅਮੁੱਲ ਦੀ ਗਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ:-ਸੋਨੇ ਵਿਚ (ਰਚਿਤ=) ਜੜੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਤਨ ਨੂੰ ਤਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਹ=ਉਸਨੂੰ। ਤਜਿ=ਛੱਡਕੇ। ਕਾਚ=ਕੱਚ।

ਹਿਤ=ਵਾਸਤੇ।

ਅਰਥ: (ਸਾਕਤ) ਸਾਰੇ ਦੌਲਤ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਵਾਸਤੇ (ਹੀ) ਉਪਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਹੀ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਪਰੰਤੂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਤਾਂ) ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆਂ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ (ਓਹ ਝੂਠੇ ਧਨ) ਲਈ ਕੱਚ (ਸੰਚਯ ਕਰਨ) ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ: ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਾਹਿਤਯ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਵਯਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਗੇ:-

ਸ਼੍ਰੇਯਾ: ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਹਿਮਾ ਅਹਿ ਸ਼ੇਖ,

ਸੁ ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਪਰਤਾਪ ਵਡਾਈ।

ਸੈਲਨਿ ਕਾਨਨਿ ਸੋਂ ਧਰਨੀ,

ਪਰਸੂਨਹਿ ਜਜੋਂ ਜਿਨ ਸੀਸ ਉਠਾਈ।

ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਸੰਕਰ ਜਾਨਤਿ,

ਕੰਠ ਹਲਾਹਲ ਲੀਨਿ ਪਚਾਈ।

ਆਤਮਭੂ ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨਤਿ,
ਜਾਂ ਬਲ ਸੋਂ ਪਰਪੰਚ ਬਨਾਈ ॥੪੬॥

ਮਹਿੰਮਾ=ਵੱਡਾ ਪਨ, ਜਲਾਲ। (ਅ) ਬੇਹਦ ਦਸ਼ਾ, ਬੇਅੰਤਤਾਈ।
ਅਹਿਸ਼ੇਖ=ਅਹਿ=ਨਾਗ। ਸ਼ੇਖਨਾਗ। ਓਹ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਸ ਦੇ
ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਸ਼।

ਹਜ਼ਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਮ ਨਿਤ ਨਵੇਂ
ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਛੇਜਾ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਅਬਦੀ ਜੀਵਨ
(Eternity) ਦਾ ਇਕ ਰੂਪਕ (Emblem) ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਖਨਾਗ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ
'ਅਨੰਤ' ਵੀ ਹੈ। ਨਾਗ ਇਕ ਪੁਰਾਤਣ ਕੌਮ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਗ਼ਾਲਬਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੇਖ
(=ਵੱਡਾ, ਆਗੂ,) ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਯਾਸੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।

ਸੁ ਨਾਮਹਿ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੀ। ਸੈਲਨਿ=ਪਹਾੜਾਂ।

ਕਾਨਨਿ=ਜੰਗਲਾਂ, ਬਨਾਂ। ਧਰਨੀ=ਧਰਤੀ।

ਪਰਸੂਨਹਿ=ਫੁੱਲ, ਕਲੀ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਸੂਨ]। ਸੰਕਰ=ਸ਼ਿਵਜੀ।

ਹਲਾਹਲ=ਜ਼ਹਿਰ ਜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰਿਤਕਨ ਵੇਲੇ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਵਿਹੁ ਨੂੰ ਭੀ 'ਹਲਾ
ਹਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਤਮਭੂ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਪਰਪੰਚ=ਜਗਤ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਪੰਚ]

ਅਰਥ: ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਬੇਅੰਤਤਾਈ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ
ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੇ) ਪਹਾੜਾਂ (ਤੇ) ਬਨਾਂ ਨਾਲ (ਲੱਦੀ ਹੋਈ) ਧਰਤੀ (ਅਪਣੇ
ਇਕ) ਸਿਰ (ਉਤੇ) ਫੁੱਲ ਵਾਂਙੂ ਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸ਼ਿਵਜੀ ਜਾਣਦਾ
ਹੈ (ਜਿਸਨੇ ਅਪਣੇ) ਕੰਠ (ਵਿਚ) ਜ਼ਹਿਰ ਪਚਾ ਲਈ।

(ਹਾਂ ਨਾਮ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ (ਨਾਮ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ
(ਉਸਨੇ) ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਸੂਚਨਾ: ਅੱਗੇ ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਰਤਣਗੇ:-

ਸ਼੍ਰੀਯਾ: ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਕਵਾਦਿ, ਤਿਲੋਚਨ, ਨਾਰਦ,

ਧੂ, ਸਨਕਾਦਿ, ਜਦੇਵ, ਸਪੰਨਾ।

ਅੰਬਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪਰੁਰਵ, ਅੰਗਰਾ,

ਨਾਮੇ, ਬਿਭੀਖਨ, ਕੁੰਭਜ ਮੰਨਾ।

ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਉਧਵ, ਕੂਰ,

ਹਨੂਮਤਿ, ਭੀਲਨੀ ਭੀ ਧਨ ਧੰਨਾ।

ਜੁਗ ਚਾਰ ਵਿਖੇ ਜਨ ਜੋ ਜਨਮੇ

ਜਿਨਹੂ ਕਿਨ ਨਾਮ ਹੂੰ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਭੰਨਾ ॥੪੭॥

ਪ੍ਰਹਲਾਦ=ਪ੍ਰਹਲਾਦ। ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਦਾ ਨਾਮ।

ਕਵਾਦਿ=ਕਵਿ+ਆਦਿ-ਆਦਿ ਕਵੀ, ਬਾਲਮੀਕ।

ਨਾਰਦ=ਭਗਤੀ ਮਤ ਦੇ ਇਕ ਆਚਾਰਯ ਦਾ ਨਾਮ।

ਸਨਕਾਦਿ=ਸਨਕ+ਆਦਿ। ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ, ਸਨਕ ਕੁਮਾਰ।

ਪਰੂਰਵ=ਰਾਜਾ ਪਰੂਰਵਸ।

ਕੁੰਭਜ=ਜੋ ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ, ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ।

ਮੰਨਾ=ਮੰਨੇ ਹਨ, ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਭਗਤ)। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:- (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ (ਨਾਮ ਨੂੰ)।

ਕੂਰ=ਅਕੂਰ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਚਾਚਾ। ਭੀ=ਨਿਸਚੇ।

ਧਨ=ਧੰਨ ਹਨ। ਧੰਨਾ=ਧੰਨਾ ਭਗਤ, (ਅ) ਜੋ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਛੇਕੜਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜੋ (ਉੱਤਮ) ਜਨ ਜਨਮੇ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ (ਨਾਮ ਲਓ, ਉਸੇ ਦਾ ਭਰਮ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਜਾ। (ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਸੁਣੋ) ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਨਾਰਦ, ਧੂ, ਸਨਕਾਦਿਕ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ;

ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਕਬੀਰ, ਪੁਰੂਰਵਸ, ਅੰਗਰਾ, ਨਾਮਦੇਵ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਗਸਤ (ਜੋ) ਮੰਨੇ (ਹੋਏ ਭਗਤ ਹਨ)।

ਰਵਿਦਾਸ, ਅਜਾਮਲ, ਉਧਵ, ਕੂਰ, ਹਨੂਮਾਨ, ਭੀਲਣੀ, ਧੰਨਾ, (ਜੋ) ਨਿਸਚੇ ਧੰਨ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਅੰਕ ੪੭ ਵਿਚ ਜੋ ਨਾਮ ਆਏ ਹਨ, ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ, ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਗਤੀ ਪਾਈ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਟੇਕ ਵਾਲੇ ਸਤਿਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਪਣੇ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਬਜਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਲੈਣਾ ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣ, ਇਕ ਤ੍ਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਓਹ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਏਹ ਹਨ:- ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਜੈ ਦੇਵ, ਸਧਨਾ, ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ, ਧੰਨਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਓਹ ਨਾਮ ਏਹ ਹਨ:- ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਬਾਲਮੀਕ, ਨਾਰਦ, ਧੂ, ਸਨਕਾਦਿ, ਅੰਬ੍ਰੀਕ, ਪੁਰੂਰਵਸ (ਪੁਰੂਰਉ), ਅੰਗਰਾ, ਬਿਭੀਖਨ, ਅਜਾਮਲ, ਭੀਲਣੀ, ਹਨੂਮਾਨ, ਉਧਉ, ਅਕੂਰ।

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅੰਗ, ਸੇਖ ਤਨ ਸੰਗ ਰੰਗ;

ਗੰਗ ਕੇ ਤਰੰਗ ਸੁ, ਪਤੰਗ ਕੇ ਕਿਕਾਨ ਹੈ।

ਲੰਬੇਦਰ ਰਦਨ ਕੀਨੋ, ਧਨੁਖ ਮਦਨ ਚੀਨੋ

ਸ੍ਰੀਆ ਕੋ ਸਦਨ, ਚਹੁੰਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ।

ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ ਸ੍ਰਿਗ, ਜੋਨੁ ਕੀਨੀ ਜਾਨ ਸ੍ਰਿਗ

ਭਸਮ ਸੁ ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ, ਸੁਧਾ ਸੁਰਪਾਨ ਹੈ।

ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋ ਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ

ਨਾਮ ਕੇ ਸੁਜਸ ਤੇ ਏ ਸਭੈ ਸੋਭਾਵਾਨ ਹੈ ॥੪੮॥

ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ, ਮੁਰਾਦ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਯਾ ਸ਼ਾਰਦਾ ਤੋਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਉੱਜਲ ਹੈ।
ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਬਨੀ=ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਫਬੀ ਹੋਈ। (ਅ) ਬਨੀ=ਵੱਨ੍ਹੀ=ਅਗਨੀ। ਬਾਨੀ ਛਬਿ ਬਨੀ
ਅੰਗ=ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ=ਸ਼ੇਖਨਾਗ।

ਸੰਗ=ਨਾਲ। (ਅ) ਸੰਗ ਦਾ ਅਰਥ ਭਗਤੀ ਬੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੇਖ ਦੇ ਤਨ ਦਾ ਭਗਤੀ
ਵਾਲਾ ਰੰਗ।

ਗੰਗ=ਗੰਗਾ। ਤਰੰਗ=ਲਹਿਰਾਂ।

ਸੁ=ਸੋਭਾ। (ਅ) ਸੋ:=ਪਾਰਬਤੀ। ਗੰਗ ਕੈ ਤਰੰਗ ਸੁ=ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ ਜੋ ਪਾਰਬਤੀ
ਵਰਗੇ (ਸੁੰਦਰ ਹਨ)। ਪਤੰਗ=ਸੂਰਜ।

ਕਿਕਾਨ=ਘੋੜਾ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।

ਲੰਬੋਦਰ=[ਲੰਬ+ਉਦਰ] ਜਿਸ ਦਾ ਢਿਡ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਗਣੇਸ਼।

ਰਦਨ=ਦੰਦ। ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਦਨ=ਕਾਮ ਦੇਵ। ਸ਼੍ਰੀਆ=ਲੱਛਮੀ।

ਸਦਨ=ਘਰ। ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਵਲ ਵਿਚ ਹੈ।

ਚਹੁੰਬਦਨ=ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ।

ਜਾਨ=ਵਾਹਨ, (ਅ) ਸਵਾਰੀ। [ਸੰਸ. ਯਾਨਾਂ]

ਕਰੁਨਾਨਿਧਾਨ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਸਮੁੰਦਗ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰਿਗ=ਮਾਲਾ। [ਸੰਸ. ਸ੍ਰਗ, ਸ੍ਰਜ=ਸਿਹਰਾ, ਮਾਲਾ]। ਜੋਨੂ=ਚਾਂਦਨੀ।

ਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗ=[ਜਾਨ=ਅਸਵਾਰੀ। ਮ੍ਰਿਗ=ਹਰਨ]। ਹਰਨ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,
ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਤੀਨ ਦ੍ਰਿਗ-ਤਿੰਨ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਵ।

ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਸੁਰਪਾਨ=ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਮੁਨੀ=ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ, ਤਪੱਸ੍ਰੀ, ਸਾਧੂ।

ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ=ਜਿਵੇਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਚਿੱਟਾ। ਅਥਵਾ 'ਸਤੋਗੁਨ'
ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਹੈ:- 'ਮਨ ਕੀਨੋ ਮੁਨੀ ਸਤੋਗੁਨ'=ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਸਤੋਗੁਨੀ। ਫੇਰ ਸਤੋਗੁਨੀ ਅੱਗੇ ਵੀ ਚੱਲੇਗਾ-'ਸਤੋਗੁਨ ਚੀਨ ਲੀਨੋ ਗੁਨੀ'=ਜਿਵੇਂ ਗੁਨੀਆਂ
ਨੇ ਸਤੋਗੁਨ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਨੀ=ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਗੁਣੀ, ਯਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣਾਂ (ਖੂਬੀਆਂ)
ਨੂੰ (ਜੋ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਜੋ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ (ਗੁਨ ਲਵੇ) ਪਛਾਣ ਲਵੇ ਸੋ
ਗੁਨੀ। ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਸਤੋਗੁਣੀ।[ਸਤ੍ਰ+ਗੁਣ=] ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ੍ਰ ਤ੍ਰੈਆਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ

ਛੇਕੜਲਾ=ਸਤ੍ਰ। ਸੱਤ੍ਰ ਗੁਣ ਹੈ:-ਨੇਕੀ, ਗਿਆਨ, ਸਚ ; ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਨਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ: ਨੇਕ, ਧਰਮੀ, ਭਗਤ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਚੀਨ ਲੀਨੋ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੁਜਸ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਯਸ਼, ਯਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ, ਕੀਰਤੀ, (ਅ) ਮਹਿਮਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਅਰਥ: (ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਅਰਥ ਤੁਰੇਗਾ) ਨਾਮ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਹਿਮਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਏਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਬਣ ਬਣ ਪੈ ਰਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦੇ (ਕਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਜੋ (ਉੱਜਲ) ਰੰਗ (ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਹੈ)। ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦਾ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ) ਹੈ। ਗਨੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ (ਜੋ ਚਿੱਟਾ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਧਨੁਖ ਦੇਖੋ (ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹੈ), ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਜੋ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ) ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ (ਚਿੱਟੀ) ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜੋ ਸੁਆਹ (ਚਿੱਟੀ ਹੈ), ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ (ਜੋ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਨ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਜਲ) ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, (ਭਾਵ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉੱਜਲ ਮਨ ਅਤੇ) ਗੁਣੀਆਂ ਦਾ ਸਤੋਗੁਣ (ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਜਲ) ਪਛਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਦੋ ਮੁਰਾਦਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਸਾਰਦਾ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਆਦਿ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਜਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਇਹ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਅੰਗ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਰੰਗ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਘੋੜਾ, ਗਨੇਸ਼ ਦਾ ਦੰਦ, ਕਾਮ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਘਰ (ਕਮਲ), ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਹੰਸ), ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸੁਆਹ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੀਣ ਜੋਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਮੁਨੀ ਦਾ ਮਨ, ਤੇ (ਗੁਨੀ) ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਰੰਗ, ਏਹ ਸਾਰੇ ਚਿੱਟੇ ਅਰਥਾਤ ਉੱਜਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਏਹ ਸਾਰੇ ਉੱਜਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਵਿਚ ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, 'ਦੇਵਤਾਖਯਾਨਕ, (mythological) ਹਨ। ਦੇਵਤਾਖਯਾਨ (mythology) ਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ 'ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਕਵਿਤਾ*' ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਅਜਲੀ ਸੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਏਹ 'ਧਰਮਾਊ ਸਚਾਂ†' ਦੀਆਂ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਐਸੇ ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ, ਏਥੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਅਪਣਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਇਹ ਹੈ ਕਿ- 'ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੁਸੀਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਉੱਜਲ ਹੋ ਜਾਓਗੇ'; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਦੇਵਤਾਖਯਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਗੇ ਏਹ ਸੁਹਣੇ ਰੰਗ ਲਾਏ ਸੁਣੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ: ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿ ਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪੁ।

ਕਬਿੱਤ: ਤਾਤ ਸੁਤ ਮਾਤ ਹਿਤੁ ਸੋਦਰ ਸਹੋਦਰੀ ਸੁ

* Mythology is the poetry of religion.

† Religious truths.

ਮੋਦ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ੋਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੇ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ।
 ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀ⁺⁺ ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ ਬ੍ਰਿੰਦ
 ਅਨੀ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੋਂ ਰਿਦਾ ਹੁਲਸਾਯੋ ਹੈ।
 ਆਥਿ ਨਿਤ ਹਾਥ ਚਾਹੈ, ਜਨਮ ਅਕਾਥ ਖੋਤਿ
 ਅੰਤ ਕੇ ਨ ਸਾਥ ਮਨ ਜਾਂ ਸੋਂ ਡਹਿਕਾਯੋ ਹੈ।
 ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ
 ਸਾਚੇ ਕੇ ਬਨਾਯੋ, ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਚੇ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ ॥੪੯॥

ਤਾਤ=ਪਿਤਾ। ਸੁਤ=ਪੁੱਤ੍ਰ। ਹਿਤੂ=ਹਿਤ ਵਾਲੇ, ਮਿੱਤ੍ਰ।

ਸੋਦਰ=[ਸ+ਉਦਰ=] ਇਕ ਪੇਟ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲੇ, ਭਿਰਾਉ।

[ਸੰਸ: ਸੋਦਰ, ਸ=ਸਮਾਨ+ਉਦਰ]

ਸਹੋਦਰੀ=ਇਕੋ ਪੇਟ ਤੋਂ, ਜੋ ਹੋਵੇ, ਭੈਣ। [ਸੰਸ. ਸਹ+ਉਦਰ+ਈ]

ਸੁ=ਨਾਲ। ਮੋਦ=ਖੁਸ਼ੀ, ਅਨੰਦ। ਮੈਂ=ਵਿਚ।

ਕਿਸ਼ੋਦਰੀ=[ਕ੍ਰਿਸ਼+ਉਦਰ+ਈ=] ਪਤਲੇ ਲੱਕ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਵਹੁਟੀ।

ਮੱਤ=ਮਸਤ। ਮਤੰਗ=ਹਾਥੀ।

ਜਵੀਂ=ਚਾਲ। ਮੱਤ ਜੇ ਮਤੰਗ ਜਵੀਂ=ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਹਾਥੀ।

(ਅ) ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਵੇਗ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ। [ਸੰਸ. ਜਵਨ। ਹਿੰਦੀ, ਜਵੀ।] (ੲ) ਜਵੀਂ=ਉੱਠ, ਭਾਵ ਸਾਂਡਨੀ।

ਤੁਰੰਗ=ਘੋੜੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੁਦਾਇ। ਬਹੁਤੇ। ਅਨੀ=ਫੌਜ।

ਚਤੁਰੰਗਨੀ=ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ-ਪੈਦਲ, ਸਵਾਰ, ਹਾਥੀ, ਰਥ।

ਹੁਲਸਾਯੋ=ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆਯਾ ਹੈ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਥਿ=ਮਾਯਾ, ਦੌਲਤ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਤਥ। ਸੰਸ:ਅਰਥ]

ਅਕਾਥ=ਅਕਾਰਥ, ਐਵੇਂ। ਖੋਤਿ=ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਡਹਿਕਾਯੋ=ਛਲਾਇਆ ਹੈ। ਡਹਿਕਾਣਾ=ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਅਪਣਾ ਕੁਛ ਗੁਆਉਣਾ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਗੁਆ ਬੈਠਣਾ, ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ। ਰੂੜ=ਸੁੰਦਰ।

ਅਰਥ: ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤ੍ਰ, ਮਾਤਾ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਭਰਾ, ਭੈਣ, ਵਹੁਟੀ ਵਿਚ (ਕਿਵੇਂ) ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਪਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਸਤ ਚਾਲ ਵਾਲੇ (ਹਨ) ਜੋ ਹਾਥੀ (ਅਤੇ) ਤਿੱਖੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇ (ਤੇ) ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਫੌਜ (ਇਨ੍ਹਾਂ) ਨਾਲ ਦਿਲ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

⁺⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜੋਵੀ-ਬੀ ਹੈ।

*ਡਿੰਗਲ ਭਾਖਾ ਵਿਚ ਬੀ-ਜਵਨ-ਨਾਮ 'ਵੇਗ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ' ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ 'ਜਵੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਘੋੜਾ' ਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਚੰਚਲ ਤੁਰੰਗ' ਤਾਂ ਤਿੱਖੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਤੇ 'ਜਵੀ' ਘੋੜ ਦੌੜ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਸਦਾ (ਅਪਣੇ) ਹੱਥ (ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ (ਜਾਣਾ ਇਸ ਮਾਯਾ ਨੇ ਕਿ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਛੁਲਾਇਆ ਹੈ।

ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ (ਇਹ), ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਭਾਵ: ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੂੜ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਕੂੜ ਨੂੰ ਛੱਡ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ; ਕਿ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਹੇ ਮਨ! ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਚਨਹਾਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਲਗੇਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਸਮੀਪਤਾ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਤਿ ਹੋਵੇਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੇਂ। ਇਹੋ ਨਾਮ ਹੀ ਇਕ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ (ਨਾਲ ਨਿਭਣੇ ਵਾਲਾ) ਪਦਾਰਥ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਲੱਗ।

ਕਬਿੱਤ: ਬਾਜੀਗਰ ਜੈਸੀ ਬਾਜੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ
ਪਾਜੀ ਕੋ ਅਪਾਜੀ ਲਖਿ ਤਾਂ ਸੋ ਬਿਰਮਾਯੋ ਹੈਂ।

ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਮੈਂ ਰਚਯੋ ਸੰਚੈ

ਸੰਚਿ ਸੰਚਿ ਜਾਗੇ ਤੇ ਬਹੁਰਿ ਪਛੁਤਾਯੋ ਹੈ।

ਸੁਕਤਾ ਰਜਤ, ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਨੀਰ ਜੈਸੇ

ਰਜੁ ਮੈਂ ਸਰਪ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੂੰ ਨ ਪਾਯੋ ਹੈ।

ਕੂੜ ਹੈ ਰੇ ਕੂੜ, ਮਨ ਮੂੜ! ਲਗ ਨਾਮ ਰੂੜ

ਸਾਚੇ ਕੋ ਬਨਾਯੋ ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਚੇ ਸੋ ਸੁਹਾਯੋ ਹੈ ॥੫੦॥

ਬਾਜੀਗਰ=ਮਦਾਰੀ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਯਾ ਹੋਰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। [ਫਾ: ਬਾਜੀਗਰ]

ਬਾਜੀ=ਖੇਲ, ਤਮਾਸ਼ਾ। [ਫਾਰਸੀ, ਬਾਜੀ]

ਕਨਾਤ=ਮੋਟੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਪਰਦਾ। ਮਦਾਰੀ ਕਨਾਤ ਤਾਣਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਕਨਾਤ ਤਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਮਾਯਾ ਦੀ ਕਨਾਤ। ਤੁਰਕੀ, ਕਿਨਾਤ] (ਅ) ਅਥਵਾ-ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ ਕਨਾਤ। ਭਾਵੇਹ ਕਿ ਜੋ ਕਨਾਤ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਬੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਹੈ।

ਸਾਜੀ=ਬਨਾਈ।

ਪਾਜੀ=ਮੁਲੰਮਾ। ਉਹ ਸੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬਨਾਉਣੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਝੂਠੀ।

ਅਪਾਜੀ=ਜੋ ਪਾਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਬਨਾਵਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ; ਸੱਚੀ, ਅਸਲੀ।

ਬਿਰਮਾਯੋ=ਭਰਮਿਆ, ਭੁੱਲ ਰਿਹਾ।

ਸੁਪਨੇ ਪਦਾਰਥ=ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਦੇ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕਣ; ਸੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਰਚਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਰਚਯੋ=ਰਚਕੇ, ਖਚਤ ਹੋਕੇ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਫੇਰ ਐਉਂ ਲਗੇਗਾ=ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਜਦ ਜਾਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਆਰਥ=ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ।

ਸੰਚੈ=ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਰਿ=ਮਗਰੋਂ, ਫਿਰ।

ਸੁਕਤਾ=ਸਿਪ। [ਸੰਸ. ਸੁਕ੍ਰਿ:]

ਰਜਤ=ਚਾਂਦੀ। [ਸੰਸ. ਰਜਤ]

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ=ਹੁਨਾਲੇ ਵਿਚ ਰੇਤਬਲਿਆਂ ਯਾਂ ਰਤਿਆਂ ਪਰ ਕਤਕਦੀ ਪੈਂਦੀ ਧੁੱਪੇ ਜਲ ਦੇ ਡਲ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣੇ, ਇਸ ਭੁਲੇਵੇ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਗ ਉਧਰ ਨੂੰ ਲਲਚਦੇ ਹਨ।

ਰੱਜੂ=ਰੱਸੀ। ਹਨੇਰੇ ਵੇਲੇ ਰੱਸੀ ਵਲ ਖਾਕੇ ਪਈ ਦਿੱਸੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰੀ ਸੱਪ ਦਾ ਭਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਅੰਤ=ਮੁੱਢ ਤੇ ਮੁੱਕਣ। ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਭਾਵ-ਕਦੇ ਬੀ-।

(ਅ) ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਅਰਥ: ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਬਾਜੀ ਵਰਗੀ ਮਾਯਾ ਦੀ (ਮਾਨੋਂ) ਕਨਾਤ ਸਾਜੀ (ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ) ਇਸ ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਲਖਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਭਰਮ ਗਿਆ ਹੈਂ।

(ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਙੂ ਪਛੁਤਾਏਂਗਾ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ) ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਰਚਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕੱਠੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਜਾਗਿਆਂ ਤੇ ਪਛੁਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ (ਕਿਸੇ ਨੇ) ਸਿੱਪੀ (ਵਿਚੋਂ) ਚਾਂਦੀ, ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ, ਰੱਸੀ ਵਿਚੋਂ ਸੱਪ ਕਦੇ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਹੈ।

(ਤਿਵੇਂ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਇਹ ਸਭ) ਝੂਠ ਹੈ, ਝੂਠ ਹੈ, (ਇਹ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਤਯ ਹੋਕੇ (ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਯਾ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਇਸਨੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ ਬਨਾਯਾ ਹੈ (ਸੋ ਤੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲੱਗ*।

ਦੋਹਰਾ: ਜਿਹ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਠਰ ਮਹਿ, ਅਗਨਿ ਸਪਰਸ਼ ਨ ਹੋਇ।

ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਪੁਨ ਜਗ ਰਚਯੋ, ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰਯੋ ਸੋਇ ॥੫੧॥

ਕਰੁਨਾ=ਮਿਹਰ, ਫਜ਼ਲ, ਕਿਰਪਾ। [ਸੰਸ. ਕਰੁਣਾ]। ਜਠਰ=ਪੇਟ।

ਸਪਰਸ਼=ਛੋਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜੋ ਨਿੱਘ ਯਾ ਗਰਮੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਨ ਆਦਿ ਪਚਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗਰਮੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਅਸਰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਦ ਪਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਸਖਸ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਬੀ ਕਿਤੇ ਛੋਟਾ ਵਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਧੀ ਹੋਈ ਗਰਮੀ ਯਾ ਓਥੇ ਮੌਜੂਦ ਰਸ ਦੀ ਖਟਾਈ ਦੇ ਵਧਣ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸੂਖਮ ਸ਼ੈ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਮਰੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਬਣਿਓਂ।

ਰਚਯੋ=ਤੂੰ ਰਚ ਗਿਆ, ਲੱਗ ਗਿਆ। ਰਿਦੈ=ਦਿਲ ਤੋਂ।

ਸੋਇ=ਉਸਨੂੰ।

*ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਗਦਾ ਹੈ-ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਇਹ ਝੂਠ ਹੈ ਝੂਠ ਹੈ, ਤੂੰ ਸੁਹਣੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਲਗ (ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਬਨਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ (ਸੋ ਤੂੰ) ਸੱਚੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ (ਲੱਗਕੇ ਹੀ) ਸੁਹਣਾ ਲਗੋਂਗਾ।

ਅਰਥ: ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਮਾਤਾ ਦੇ) ਪੇਟ ਵਿਚ (ਪੇਟ ਦੀ) ਅਗਨੀ (ਤੈਨੂੰ) ਛੁਹ ਨਹੀਂ ਸਕੀ, (ਪਰ ਤੂੰ) ਜਨਮਦਿਆਂ ਹੀ ਫੇਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਚ ਗਿਓਂ (ਅਤੇ) ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਈ।

ਚੌਪਈ: ਜਿਹ ਕਰਨਾ ਤੇ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ।

ਤਿਹ ਤਜਿ ਪਰਜੋ ਅੰਧ ਜੋ ਕ੍ਰੁਪਾ।

ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਸਭਿ ਦਏ ਪਦਾਰਥ।

ਤਿਸ ਤਜਿ ਫਿਰਤ ਬਿਸੈ ਕੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ॥ ੫੨ ॥

ਮਨ ਮੂਰਖ ਅਜਹੂੰ ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ।

ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਸਭਿ ਤੁਝ ਮਾਨਤਿ।

ਮਧੁਰ ਜਾਨ ਬਿਸ਼ਯਨਿ ਬਿਲਸਾਤੂ।

ਸੋ ਹੋਵਹਿੰ ਕਟੁ ਬਡ ਦੁਖ ਦਾਤੂ ॥ ੫੩ ॥

ਕਰੁਨਾ=ਕਿਰਪਾ। ਅਨੂਪਾ=ਅਨੂਪਮ, ਸੁੰਦਰ।

ਤਜਿ=ਛੱਡਕੇ।

ਅੰਧ ਜੋ ਕ੍ਰੁਪਾ=ਜੋ ਖੂਹ ਅੰਧ ਹੈ, ਭਾਵ ਹਨੇਰਾ ਖੂਹ, ਮੁਰਾਦ ਮਾਯਾ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ੍ਵਾਰਥ=ਮਤਲਬ, ਆਪਣਾ ਅਰਥ। ਮਾਨਤਿ=ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਮਧੁਰ=ਮਿੱਠੇ। ਬਿਸ਼ਯਨਿ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ, ਭੋਗਾਂ ਵਿੱਚ।

ਬਿਲਸਾਤੂ=ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ। [ਸੰਸ. ਵਿਲਸਨ]

ਕਟੁ=ਕੱਤੇ। ਦੁਖ ਦਾਤੂ=ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ: (ਮਨ ਪ੍ਰਤਿ ਹੋਰ ਸੰਬੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ) ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ, ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਪਿਆ ਹੈਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਧ ਹੈ (ਭਾਵ ਅੰਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚ)। ਜਿਸਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੇ (ਤੈਨੂੰ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਤੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਰਥ ਮਗਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ!

ਹੇ) ਮੂਰਖ ਮਨ! (ਤੂੰ) ਅਜੇ ਬੀ (ਉਸਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ (ਕਿ) ਜਿਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤੈਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਮਿੱਠਾ ਜਾਣਕੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ, ਓਹ (ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੜੇ) ਕੱਤੇ ਤੇ ਬੜੇ ਦੁਖਦਾਈ (ਸਾਬਤ) ਹੋਣਗੇ।

ਦੋਹਰਾ: ਨਾਮਹਿ ਤੇ ਸਭਿ ਕੁਛ ਬਨਜੋ, ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਰੀਰ।

ਸੋ ਕਿਉਂ ਨਾਮ ਬਿਸਾਰਿਓ? ਨਿਤ ਸਮਾਰਿ ਮਤਿ ਧੀਰ ॥ ੫੪ ॥

ਖੰਡ=ਹਿੱਸਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਉਰਧਵ ਖੰਡ ਤੇ ਅਧੋਖੰਡ ਤੋਂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ ਸ੍ਵਰਗ ਆਦਿ ਲੋਕ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੀ ਆਦਿ ਲੋਕ ਮੰਨੇ ਹਨ।

(ਅ) ਖੰਡ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਨੌਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਬੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮੰਡ=ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਵਿਸ਼੍ਵ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ। [ਸੰਸ. ਬ੍ਰਹਮ+ਅੰਡ]

ਸਰੀਰ=ਮਾਨੁਖ ਦੀ ਦੇਹ। ਅਥਵਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ।

ਸਮਾਰਿ=ਸੰਭਾਰ=ਪੂਰਣਤਾਈ। (ਅ) ਸੰਭਾਲ=ਭਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ; ਸਿਮਰ।

ਮਤਿ=ਸਮਝ, ਬੁੱਧੀ।

ਧੀਰ=[ਧੀ=ਬੁਧੀ+ਰ=ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ=] ਬੁੱਧੀ ਮਨ। (ਅ) ਧੀਰ=ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ। ਮਤਿ ਧੀਰ=ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਧੀਰਜਵਾਨ।

(ੲ) ਸਮਝ ਅਰ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। (ਸ) ਧੀਰ ਮਤਿ ਇਸਥਿਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ। ‘ਧੀਰ’ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੋ ਗਿਆ ‘ਮਤਿ’ ਦਾ।

ਅਰਥ: ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਖੰਡ (ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ, (ਗਲ ਕੀਹ) ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ*, ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ (ਤੂੰ) ਕਿਉਂ ਵਿਸਾਰਿਆ ਹੈ? ਹੇ ਸਮਝ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ! (ਉਸ ਨੂੰ) ਨਿੰਤ ਸੰਭਾਲ (ਤੇ ਯਾਦ ਕਰ)।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ: ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਪੁਨ ਸਾਗੁਨ ਤੇ, ਗੁਰ ਕੇ ਮਤਿ ਮੈਂ ਵਡ ਨਾਮ ਪਛਾਨੋ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ‘ਵਡੋ ਸਭਿ ਤੇ’ ਕਹਿ ਨਾਮ ਬਖਾਨੋ।

ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਗਰੰਥ ਭਨੈਂ, ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਮਨ ਮਾਨੋ।

ਰੇ ਮਨ ਮੂੜ! ਸੁ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਹਿ, ਜਾਨ ਅਜਾਨ ਭਯੋ ਕਿਮ ਜਾਨੋ

॥ ਪਪ ॥

ਨਾਗੁਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਰਗੁਣ।

[ਨਾ=ਨਹੀਂ। ਗੁਨ=ਗੁਣ]

ਸਾਗੁਨ=ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਜ, ਤਮ, ਸਤ, ਤ੍ਰੈਏ ਗੁਣ ਹੋਣ। [ਸਾ=ਸਹਿ, ਸਹਿਤ+ਗੁਨ=ਗੁਣ। ਸਾਗੁਣ=ਤ੍ਰੈ ਗੁਣਾਂ ਸਮੇਤ]।

ਪਛਾਨੋ=ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਖੋਜ (ਮੁਤਾਲਯਾ) ਵਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਤ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆਂ।

ਬਖਾਨੋ=ਆਖਿਆ ਹੈ। ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬੇਦ=ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ-ਵੇਦ।

ਪੁਰਾਨ=ਮੰਝਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ-ਪੁਰਾਣ।

ਗਰੰਥ=ਸਭ ਤੋਂ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ; ਗ੍ਰੰਥ ਪਦ ਤੋਂ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈ ਸਿਆਣੇ ‘ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ’ ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ-ਭਨੈਂ-ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ ਹੈ ਤੇ ਪਦ-ਕਵਿ, ਕੋਵਿਦ-ਉਸਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਹਨ।

ਭਨੈਂ=ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ*।

ਕਵਿ=ਕਵਿਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਰਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਦੀ ਛੁਹ ਲੈਕੇ ਕਵਿਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਵਿਦ=ਪੰਡਤ, ਗਯਾਨੀ। ਜੋ ਵਿਦਯਾ ਪਾਕੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸਿਖਯਾਦਾਤੇ ਬਣੇ ਹਨ।ਕੋ=ਜੋ ਉਚਾਰੇ ਯਾ ਸਿਖਾਵੇ+ਵਿਦ=ਗਿਆਨ]

ਮਾਨੋ=ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਮਨਮਾਨੋ=ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

*‘ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥’ ਆਦਿ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਜੇ-ਭਨੈਂ-ਨੂੰ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ-ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਮਨ ਵਿਚ ਮੰਨ ਲਓ, ਪਰ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਲਾਵੰਨਤਾ ਨਹੀਂ

ਜਾਨੋ=ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ। (ਅ) ਜਾਣਨੋ। ਸਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਡਾਕਟਰ ਚਰਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ:-ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜਾਣਨੋਂ ਕਿਉਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈਂ?

ਅਰਥ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ: ਨਿਰਗੁਣ* (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗੁਣ+ (ਮਤ ਵਿਚ) ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤ** ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ (ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ) ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ (ਤੋਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਿਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ (ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ (ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਹੋ ਗਲ) ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੋ ਹਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ (ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ) ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਫੇਰ) ਹੇ ਮੂਰਖ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੋਂ ਜਾਣਕੇ ਅਜਾਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, (ਇਸਦਾ ਕਾਰਣ) ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਏ।

ਸੂਚਨਾ: ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੇ 'ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ' ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

ਸ਼੍ਰੇਯਾ: ਨਾਗੁਨ ਤੇ ਇਮ ਜਾਨ ਵਡੋ, ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਹਿਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਸੋਊ।

ਚੇਤਨ ਕੇ ਅਵਿਲੰਬਤਿ ਹੈ, ਨਰ ਨਾਰਿ ਬਿਰਾਜਤਿ ਜੰਗਮ ਜੋਊ।

ਹੋਵਤਿ ਹੀ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟ ਮੈਂ, ਨਰ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਭਵ ਮੈਂ ਸਭਿ ਕੋਊ।

ਨਾਮ ਜਪੈ ਜਬ ਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰ, ਚੇਤਨ ਚੀਤ ਉਦੇਤਿ ਸੁ ਹੋਊ ॥੫੬॥

ਨਾਗੁਨ=ਨਿਰਗੁਣ। ਅਵਿਲੰਬਤਿ=ਆਸਰੇ। [ਸੰਸ. ਅਵਿਲੰਬਤਿ]

ਹੈ=ਹੋਕੇ। ਬਿਰਾਜਤਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ, ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ। (ਅ)-ਜੜ੍ਹ-ਬੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੰਗਮ=ਉਹ ਜੋ ਟੁਰ ਫਿਰ ਸਕੇ। ਮੁਰਾਦ-ਜੀਵ ਧਾਰੀਆਂ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਭਵ=ਸੰਸਾਰ। ਸੁਖ ਸਾਗਰ=ਸੁਖ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਭਾਵ ਸੁਖ ਦਾਤਾ।

ਉਦੇਤਿ=ਚੜਨਾ, ਉਦੈ ਹੋਣਾ, ਪ੍ਰਗਟਣਾ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਨੂੰ-ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਇਸ ਭਾਵ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ: ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਐਉਂ ਵੱਡਾ ਜਾਣੋ:- ਕਿ (ਭਾਵੇਂ) ਉਹੋ (ਇੱਕੋ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਵਿਚ (ਵਸ ਰਿਹਾ) ਹੈ।

(ਜਿਤਨੇ ਬੀ) ਜੀਵਧਾਰੀ (ਹਨ, ਕੀ) ਨਰ, (ਕੀ) ਨਾਰੀ (ਉਸੇ) ਚੇਤਨ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਸ਼ੋਭਿਤ (ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ)

(ਫੇਰ) ਇਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ) ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ (ਨਿਰਗੁਣ ਚੇਤਨ ਦੇ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੰਦਿਆਂ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ

*ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੇਦ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੇਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਪਨਿਖਧ ਦੀ ਲੈਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਾ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਅਕਸਰ ਕਰਕੇ ਹੈ।

+ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਮਤ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਗੁਣ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

**ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ਼੍ਰੇਯੇ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤ੍ਰਏ ਫੇਰ ਗਿਣੇ ਹਨ।

(ਪਰ ਦੇਖੋ) ਜਦੋਂ (ਕੋਈ) ਨਾਮ ਜਪੇ (ਤਦੋਂ ਉਹੋ) ਚੇਤਨ ਚਿੱਤ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰਗਟ (ਹੋ ਕੇ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਰੀਪੂਰਣ, ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਸਭ ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਉਹੋ ਚੇਤਨ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਾਨ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰਤਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਲਾ ਅਪਣਾ ਸੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਤੋਂ ਜੀਵ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਨਾਮ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ: ਸੰਗੁਨ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਇਵ, ਜੇ ਰਸ ਜਾਪ ਮੈਂ ਲੀਨ ਵਿਸ਼ਾਲਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਨਾਮ ਵਸਯੋ ਜਬ ਹੀ, ਤਬ ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਯਾਂਹੀ ਤੇ -ਨਾਮ ਅਧੀਨ ਸਰੂਪ-, ਲਖਯੋ ਭਗਤੰਨ ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ।
ਧਾਰਿ ਰਿਦੇ ਤਜਿਬੋ ਨ ਕਰੈਂ,
ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜੀਹ ਮੈ, ਜਯੋਂ ਗਲ ਮਾਲਾ ॥੫੭॥

ਸੰਗੁਨ=ਸਰਗੁਣ। ਸੰ=ਸੰਗ, ਨਾਲ। ਗੁਨ=ਗੁਣ।

ਵਿਸ਼ਾਲਾ=ਬਹੁਤ। [ਸੰਸ. ਵਿਸ਼ਾਲ]।

ਗੋਚਰ ਹੋਤਿ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੋਚਰ ਹੋਣਾ=ਪ੍ਰਗਟਣਾ, ਸਾਖਯਾਤ ਹੋਣਾ।

ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ* =ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ।

ਸਰੂਪ=ਅਪਣਾ ਆਪ, ਵਜੂਦ। ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ=ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ।

ਭਾਵ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਨਾਮੀ ਦਾ ਸਰੂਪ।

ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ=ਭਲੀ=ਚੰਗੀ

ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ।

ਸ਼ਾਲਾ=ਘਰ,

(ਅ) ਸ਼ਾਲ-ਧਾਤੂ ਹੈ, -ਸ਼ਲਾਘਾ-ਅਰਥ ਵਿਚ।

ਭਲੀ ਮਤਿ ਸ਼ਾਲਾ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਲੀ ਹੈ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ=ਦਿਨ ਰਾਤ।

ਅਰਥ: ਜੋ (ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ) ਜਾਪ (ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਹੋਣ (ਨਾਮ ਨੂੰ) ਸਰਗੁਣ ਤੋਂ ਵਡਾ ਐਉਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ

*ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਯਾ ਗੁਰਮੁਖ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 'ਸੰਗੁਨ' ਤੇ 'ਸਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਉਸ ਰੂਪ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਈ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਖੜਾਲ ਮੂਜਬ ਈਸ਼ੁਰ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਆਦਿ ਸੰਕੇਤਕ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

(ਕਿ) ਜਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ (ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਚ) ਵੱਸ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ (ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ)। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ 'ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਅਧੀਨ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਹ੍ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ (ਫੇਰ) ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਜੀਭ ਤੇ (ਸਿਮਰਣ ਜਾਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ) ਜਿਵੇਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਈ ਮਾਲਾ (ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਗਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।

ਭਾਵ: ਰਚਨ, ਪਾਲਨ, ਸੰਘਾਰ, ਰੱਖਿਆ, ਉਧਾਰ, ਮੇਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਆਦਿ ਗੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਾਕਾਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਯੁਕਤੀ ਮੁਜਬ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਰੋਗੁਣ ਹੈ, ਸੋ ਉਹ ਆਪੇ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਓਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕਿ ਜੋ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਲੀਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਓਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ ਅਰ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਨਾਮੀ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਧਾਰੀ ਹਸਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਉਸਦੀ ਆਰਾਧਣਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸੁਭਾਵ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੬੫ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ।

ਚੌਪਈ: ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੇਤੁ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮੂ।

ਜਗਹਿ ਲਖਾਯੋ ਲਿਖ ਕਰਿ ਨਾਮੂ।

ਸਰੁਵਰ ਪਰ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਿ ਭਾਰੇ।

ਤਰੁਵਰ ਕੇ ਪਾਤਨਿ ਸਮ ਤਾਰੇ ॥੫੮॥

ਨਿਜ ਤੇ=ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ। ਅਧਿਕ=ਵੱਧ।

ਹੇਤੁ=ਇਸੇ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਹੇਤੂ ਕਰਕੇ, ਇਸੇ ਲਈ।

ਸਰੁਵਰ=ਛੰਭ, ਵੱਡਾ ਤਲਾਉ। ਏਥੇ ਮਤਲਬ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਹੈ। ਯਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਓਹ ਵਡੇ ਵਡੇ ਡਲ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੜੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹਨ। [ਸੰਸ: ਸਰੋਵਰ]

ਗਿਰਿਵਰ=ਪਹਾੜ, ਚਿਟਾਨ। [ਸੰਸ: ਗਿਰਿ+ਵਰ]

ਤਰੁਵਰ=ਬ੍ਰਿੱਛ। [ਸੰ. ਤਰੁ+ਵਰ]

ਪਾਤਨਿ=ਪੱਤੇ। ਤਾਰੇ=ਤਾਰ ਦਿੱਤੇ।

ਅਰਥ: ਇਸੇ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (ਕਿ ਨਾਮ ਮੇਰੇ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ (ਐਉਂ ਕਿ) ਭਾਰੇ ਚਿਟਾਨਾਂ (ਉਤੇ ਸਾਈਂ ਦਾ) ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਤੇ ਧਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਤਾਰਿਆ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਟਨਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੇ ਪਾਸ ਲੰਕਾ ਤੱਕ ਆਪ ਨੇ ਪੁਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਉੱਪਰ ਪੁਲ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਖੁਸ਼ਕੀ ਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਥੇ ਪੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਖੜੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪੁਲ ਦਾ ਬਕੀਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ*।

ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥਰਾਂ ਪਰ ਨਾਮ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਤਰਦੇ ਹੋਏ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਟਿਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਕਥਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਪੁਲ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ 'ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਹੋਈ' ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਹੈ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਗਤਿਦਾਈ।

ਨਿਜ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਲਖਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ* ਲਿਖਿ ਜਸੁ ਨਾਮੂ।

ਤਿਹ ਤੇ ਅਧੋ ਭਏ ਸੁਖਧਾਮੂ ॥੫੯॥

ਗਤਿਦਾਈ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਲਖਾਈ=ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਜਣਾਈ।

ਅਧੋ ਭਏ=ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ। ਭਾਵ-ਅਦਬ ਕੀਤਾ।

ਸੁਖ ਧਾਮੂ=[ਸੁਖ+ਧਾਮ=] ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਖਦਾਤੇ।

ਅਰਥ: ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ) ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ, (ਨਾਮ ਦੀ) ਮਹਿਮਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਖਾਈ, (ਐਉਂ ਕਿ) ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਜਸ ਲਿਖ ਕੇ, (ਆਪ ਜੋ) ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ (ਹਨ), ਉਸ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ) ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ।

ਭਾਵ: ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਉਸ ਘਟਨਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬੱਝਣੇ ਪਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਪਰ ਸਵਾਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਪਾਲਕੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਓਥੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨੀਵੇਂ ਫਰਸ਼ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਅਥਵਾ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਖੜੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਲਿਖਿਆ, 'ਸੁ' (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਾਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਸਮੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ' ਵਿਚ ਨਾਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਤਿਆਰ ਸ੍ਰੀ

*ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਆਦਮ ਦਾ ਪੁਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ-, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿ-ਬੀ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਤੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀ ਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦੋਹਰਾ: ਆਪ ਅਛਤ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ, ਦਈ ਬਡਾਈ ਨਾਮ।

ਅਪਰ ਤਰਕ ਕੋ ਕਰ ਸਕਹਿ? ਸਭਿ ਮਾਨਹਿ ਗੁਨਧਾਮ ॥ ੬੦ ॥

ਅਛਤ=ਹੁੰਦਿਆਂ, ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ, ਸਾਹਮਣੇ।

ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ=ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ, ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇੱਥੇ ਮੁਰਾਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਪਰ=ਹੋਰ। ਤਰਕ=ਹੁੰਜਤ। ਕੋ=ਕੌਣ।

ਗੁਨਧਾਮ=ਗੁਣ+ਧਾਮ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਭਾਵ ਗੁਣੀ ਲੋਕ। ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ।

ਗੁਣ ਧਾਮ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਬੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: (ਜਦੋਂ) ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ (ਜੀ ਨੇ) ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ (ਆਪ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦਿੱਤੀ (ਤਦ) ਹੋਰ ਕੌਣ ਤਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਤਦੇ ਹੀ) ਸਾਰੇ ਗੁਣੀ (ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਹਾਂ (ਅੰਕ ੬੦) ਪਿਛਲੇ ਦੀ ਹੀ ਪੂਰਣਤਾ ਹੈ, ਅਰ 'ਪ੍ਰਭੂ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਮਤਲਬ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਦ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਹੈ:-

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਖਿ ਹੋਦੈ ਬਹਿ ਰਾਜੁ ਆਪਿ ਟਿਕਾਇਆ’ ॥

ਤੇ ਫੇਰ ਦਾਸ ਭੱਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:- ‘ਬਿਦਮਾਨ ਗੁਰਿ ਆਪਿ ਥਪੁਉ ਥਿਰੁ ਸਾਚਉ ਤਖਤੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸੈ।’

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਵਿਦਯਮਾਨ (ਮੌਜੂਦ) ਹੁੰਦਿਆਂ ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ। ਤਿਵੇਂ ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਉਸੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:- ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ-ਨੇ ਆਪ ਅੱਛਤ-ਅਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ (ਭਾਵ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ) ਨਾਮ ਨੂੰ ਬਡਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ‘ਅਪਣੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵਡਾਈ ਦੇਣਾਂ’ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗਾਦੀ ਦੀ ਵਡਾਈ ਮਿਲਨ ਵੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਓਹ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇ ‘ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਭੂ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ: ਸਫੇ ੬੬ ਤੋਂ ਪੰਦਰਵਾਂ ਮੰਗਲ ਟੁਰਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਗਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਆਪ ਨੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ੬੦ ਅੰਕ ਦੇ ਛੰਦ ਤੱਕ ਟੁਰੀ ਆਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟਰੂਪੀ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਦੀ, ਜੋ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

(੮)। ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ]

ਦੋਹਰਾ: ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ* ਨਾਮੁ ਜੋ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਿਨ ਮੇਰੁ।

ਸਭ ਤੇ ਉੱਚਾ ਜਾਨੀਏ, ਲੇਤਿ ਨ ਕੀਜੈ ਦੇਰਿ ॥ ੬੧ ॥

ਮੇਰੁ=ਸੁਮੇਰੁ ਪਰਬਤ। (ਅ) ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਿਰੇ ਦਾ ਮਣਕਾ, ਹਾਰ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਤਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਣਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੇਰੂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਨਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਨਾਮ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜੀ ਦੇ) ਨਿਰਗੁਣ (ਸਰੂਪ ਅਤੇ) ਸਰਗੁਣ (ਸਰੂਪ ਦੇ) ਜੋ ਨਾਮ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ) 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' (ਨਾਮ) ਮੇਰੂ (ਸਮਾਨ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਜਾਣੀਏ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਲੈਂਦਿਆਂ (ਜਪਦਿਆਂ) ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੀਏ।

ਚੌਪਈ: ਨਿਰਗੁਨ ਨਾਮਨ ਤੇ ਵਧਿ ਐਸੇ।

ਸੋ ਕਰਿ ਅਰਥ ਬਖਾਨੋਂ ਜੈਸੇ।

'ਵਾਹਿ'+ ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ।

ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬੨ ॥

'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ⁺⁺ ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੰਤ।

'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤੁ।

ਇਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਨਾਯੋ।

ਸੁਨਿ ਸੁਤਿ ਸੰਤਨ ਚਿਤ ਸੁਖ ਪਾਯੋ ॥ ੬੩ ॥

ਬਖਾਨੋਂ=ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰਿ=ਪਰੇ।

ਉਕਤਿ=ਬਾਣੀ=ਕਥਨ। ਉਹ ਜੋ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੂਚਨਾ='ਵਾਹ' ਨੂੰ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿਹਾ ਹੈ:- 'ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਹੁ ਤਾਕਉ ਜਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ ॥'। ਸਾਰੰਗ ਮ: ਪ

ਗੋ* =ਗੁ-ਅਨ੍ਹੇਰਾ। [ਸੰਸ. ਗੁਰੁ=ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ] ਗੁਰੂ-ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਐਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ-ਬੀ ਹੈ।

+ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਵਾਹ-ਬੀ ਹੈ।

++ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਨਾਮ-ਹੈ। ਛਾਪੇ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਨ-ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਲਾਲ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਬਣੇਗਾ-ਗੋ (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਜੋ ਇਸ) ਤਨ (ਵਿਚ) ਅਗਯਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਅਗਯਾਨ ਹੈ) ਅਨਿੰਤ। ਅਨਿੰਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਗਯਾਨ ਨਿੰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਈ ਸੱਜਣ ਅਨਿੰਤ ਨੂੰ ਤਨ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨਿੰਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਸੰਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜੇ ਤਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ 'ਰੋ' ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਨ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਏਥੇ ਫੇਰ-ਤਨ-ਦਾ ਅਰਥ 'ਲਿੰਗ ਸਰੀਰ' ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸੰਕਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਬੀ, ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਇਹ ਹੈ:- 'ਗੋ' (ਨਾਮ ਹੈ) ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਦਾ (ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਕ) ਸਰੀਰ ਦਾ (ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਮਨ ਦਾ ਜਿਸਨੂੰ) ਅਗਯਾਨ (ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੋਇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ) ਅਨਿੰਤ ਹਨ।

*ਗੋ, ਰੋ, ਨੂੰ ਜੋ ਹੋੜੇ ਲੱਗੇ ਹਨ ਏਹ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਗੁ, ਰੁ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਾਂ 'ਗ' ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ-ਗੱਗਾ, ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਹੈ 'ਗਾ'। 'ਰ' ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ ਰਰਾ,

ਗੁਕਾਰਾਸਤੂ ਅੰਧਕਾਰਾ ਸਜਾਤ ਰਕਾਰਸ ਤਨ ਨਿਰੋਧਕ:

ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਨਾਸ਼ੁਤਾਤ ਗੁਰੂ ਇਤਜਵਧੀਯਤੇ।

ਅਰਥਾਤ-ਗੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਨੁਰਾ, ਤੇ-ਰੁ-ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼), (ਤਾਂਤੇ) ਅਨੁਰੇ (ਅਗਯਾਨ) ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਰ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖੀਦਾ ਹੈ।

ਤਮ=ਅਨੁਰਾ।

ਅਗਯਾਨ=ਨਾ ਜਾਨਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ।

ਅਨਿੰਤ=ਜੋ ਨਿੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਦੇ ਹੋਵੇ ਕਦੇ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੇ।

ਰੋ=ਰੁ, ਰੂ=ਚਾਨਣਾ। ਦੇਖੋ ਉੱਪਰਲਾ ਪਦ 'ਗੋ'।

ਚਿੱਤ=ਓਹ ਅੰਦਰਲਾ ਚੇਤੰਨ ਮੰਡਲ, ਜਿਸਤੋਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਚੇਤਨਤਾ (ੲ) ਕਈ ਗਿਆਨੀ ਏਥੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਅਰਥ ਚੇਤਨ=ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੂਤਿ=ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ।

ਅਰਥ: (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਹੈ) ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:

‘ਵਾਹਿ’-ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ, ਅਚਰਜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

‘ਗੁ’ ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ (ਦਾ ਜੋ) ਅਗਯਾਨ (ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਿੱਤਾਂ ਤੇ ਛਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੈ) ਅਨਿੰਤ।

‘ਰੂ’ (ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕਿ) ਜਿਸਨੇ (ਐਸੇ ਅਗਯਾਨ ਵਾਲੇ) ਚਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ: ਜਿਸਨੇ (ਜੜ੍ਹ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ ਤੇ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ*। (ਜਿਸਨੂੰ) ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮਨ ਦੀ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ, ਓਥੋਂ ਤਾਈਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆਦਮੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਓਹ ਸਾਰਾ ਮੰਡਲ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਵਸਤੂ ਅਥਵਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਿਮਿੱਤ ਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦਾ ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਿਮਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਸਦੀ ਸਮਝ ਲੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਝਲਕੇ ਹੇਠਾਂ ਯਾ ਕਿਸੇ ਬੰਦਗੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਤੇ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਲੰਘਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ ਮਾਨੋਂ ਉੱਕੇ ਖੜੇ ਜਾਂਦੇ ਯਾ ਉਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ‘ਆਪਾ’, ਜੋ ਮਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਅਲੱਗ ਹੈ, ‘ਅਨੰਤ’ ਨਾਲ ਜਾ ਛੁਹਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਇਸਤੋਂ ਮੁੜ ਆਪਾ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਫੇਰ ਅਰੰਭਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨ ਓਥੇ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਓਥੇ ਕੀਹ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਅਕਹਿ ਰਸ ਭਰੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਅਸਰ ਐਸਾ ਕੁਛ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਤ੍ਰ ਉਸਤੇ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਹੁਰੀਂ ‘ਵਾਹਿ’

ਤੇ ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਹੈ ਰਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਬੀ, ‘ਗ’ ਤੇ ‘ਰ’ ਨੂੰ ਪੜ ਦੇਣਗੇ ‘ਗਕਾਰ’ ਤੇ ‘ਰਕਾਰ’। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਗੁ’ ਤੇ ‘ਰੁ’ ਯਾ ‘ਰੂ’ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ‘ਗੋ’ ਤੇ ‘ਰੋ’।

*ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ ॥ [ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੨੪-੧

‘ਵਾਹਿ’ ਕਹਿ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦਾ ਝਲਕਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਯਾ ਆਪਾ ‘ਅਨੰਤ’ ਦਾ ਰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ‘ਮਨ’ ਉਸਦਾ ਪਤਾ ‘ਵਾਹਿ’ ‘ਵਾਹਿ’ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਵਾਹਿ’ ਨਾਮ ਉਸ ਅਚਰਜ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਤੋਂ ਪਰੇ ਬਾਣੀ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਜਦ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਹਾਰਾ, ਰਸ ਮਾਣਨਹਾਰਾ, ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਪਹੁੰਚਾ ਹੋਇਆ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਥੋਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਕੀ ਦੇਵੇ? ਹਾਂ ਉਸ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਖਣਹਾਰ ‘ਵਾਹਿ’ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸੋ ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਉਸਾਨਿਰਗੁਣ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਤੇ ਏਹ ‘ਵਾਹਿ’ ਉਸਦਾ ਕਲਪਨਾ ਮਾਤ੍ਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਹ ਅਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੰਮਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਉਸ ਨੂੰ ‘ਵਾਹਿ’ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਜੋਗ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਮ ਬੀ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਯਸ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਬੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਆਵਾਜ਼ਾ ਇਹੋ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਧਰ ਜੋ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸਾਧਨ ਅਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਗਜਾਸੂ ਹੈ, ਉਹ ਬੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ‘ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ’ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਅੱਪੜਨਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਨੇ ‘ਵਾਹਿ’ ਕਹਿਕੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਰਸਲੀਨਤਾ ਮਗਰੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੈਂ ਰਸ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ, ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਵਾਹਿ।’

ਅਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਗੁ’ ਨਾਮ ਹੈ ਅਨੁਰੇ ਦਾ, ਅਨੁਰਾ ਨਾਮ ਹੈ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦਾ। ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਅਭਾਵ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਜੋ ਚਿੱਤ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਲਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ‘ਅਨੁਰਾ’, ‘ਅੰਧਕਾਰ’ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਚਿੱਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ‘ਅਗਿਆਨ’ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਗੁ’ ਨਾਮ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅਨੁਰੇ ਦਾ ਤੇ ‘ਰੁ’ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਚਕ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜੋ ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਉਸ ਦਾ ਵਾਚਕ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਈ ਇਕ ਅਮਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲਿਵ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਉਂ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਈ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਯਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਉਹ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ ‘ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਅੰਧਕਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ।’

ਪਹਿਲਾਂ, ‘ਵਾਹਿ’ ਪਦ ਜਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ, ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਰਸ, ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ‘ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ’ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਮੰਡਲ

ਕਹੋ ਯਾ ਚਿੱਤ ਮੰਡਲ ਕਹੋ ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ 'ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਯਾ ਸਰੂਪ' ਇਹੋ ਨਾਉਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਗੁਰੂ' ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿ' ਕਹਿਕੇ ਹੀ ਆਰਾਧ ਤੇ ਸਲਾਹ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਤੇ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ=ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾਤਾ-ਹੈ।

'ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਨੇ ਅਮਲੀ ਤੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ ਲਖਾਇਕ ਇਹ ਨਾਮ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਜਾਸੂ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਗੇ ਉਹ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜੋ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬੀ ਪਰੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਰਚਿਆ ਹੈ।

ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਕੇ ਮਨ ਉਸ ਲਈ 'ਵਾਹ ਵਾਹ'ਦਾ ਆਵਾਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ 'ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ' (admiration & adoration) ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ ਲਈ ਉਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਇਕ ਪਦਵੀ ਹੈ:-

‘ਜਿਸਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ॥

ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥

ਫਿਰ ਇਸੇ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਯਥਾ:

‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੇ ਕੋਇ ॥

ਫਿਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਵਾਹ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਈਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ:-

‘ਨਾਨਕ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਤਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ

ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ’

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣਾ ਬੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-

‘ਸਦਾ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹੁ ਤੇਰੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਾਵਏ ॥ ’

ਸੋ ਇਸ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾਲੇ ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਬੀ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ-ਵਾਹਿ ਨਾਮ ਦਿਸਿਆ 'ਅੱਖਰ' (ਅਕਸ਼ਰ*) ਦਾ, 'ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਮੂਲ ਤੇ ਅਸਲੇ' ਦਾ, ਜਿਸਦੀ ਸੱਤਯਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਿੱਸਦਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਜਾਸੂ ਦਾ ਆਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਕੇ ਮੁੜਕੇ ਆਇਆਂ 'ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ' ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਮਦ ਭਰੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ।'

'ਵਾਹਿ' ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ, ਪਿਆਰ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ ਉਸੇ 'ਅਸਲੇ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ। ਉਸਦਾ ਅਸਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ

*ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਖਰੇ।

ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 'ਨਿੰਤ ਵਸਤੂ' ਹੈ। 'ਸਦਾ ਹੈ' ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ 'ਸਦਾ ਚੇਤਨ' ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ 'ਨਿੰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ, ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ, ਕਿ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜੜ੍ਹਤਾ ਹੈ ਯਾ ਅਗਿਆਨ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਹਨੇਰਾ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਸਭ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ: ਉੱਪਰ ਅਸਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨੂੰ ਅਰਥ ਅਰ ਭਾਵ ਵਿਚ ਖੁਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਖਰ ਰਸਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਤੇ ੫੭ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ 'ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ' ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਬੀ ਏਥੇ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਆਸ਼ਯ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣਗੇ।

੧. ਇੱਥੇ, ਅਰਥਾਤ ਅਧਯਾਯ ੧ ਵਿੱਚ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

... 'ਵਾਹਿ' ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੋ ਹੋਈ।

ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ ਨ ਕੋਈ ॥ ੬੨ ॥

'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ* ਅਗਿਆਨ ਅਨਿੰਤ।

'ਰੋ' ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ। ..... ੬੩ ॥

੨. ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਦੇ ੪੩ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

'ਵਾਹਿ' ਨਾਮ ਅਚਰਜ ਪਹਿਚਾਨੋ।

ਜਿਹ ਕੀ ਸੱਤਯਾ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨੋ।

ਜਿਹ ਸੱਤਯਾ ਕਰਿ ਲਖਿਯਤਿ ਭਵ ਹੈ।

ਸੋ ਨਹਿੰ ਲਖੀ ਜਾਇ, ਅਨੁਭਵ ਹੈ ॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਅਚਰਜ ਭਯੋ ਗੁਰੂ ਅਰਥ ਸੁਨਿ ਕਾਨ।

ਅੰਧਕਾਰ 'ਗੋ' ਨਾਮ ਹੈ 'ਰੂ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਹਿਚਾਨ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਅੰਧਕਾਰ ਵਤ ਦੇਹਿ ਅਨਿੰਤਾ।

ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਨੋ ਸੋ ਚਿੱਤਾ... ।

੩. ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਉ: ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਦੇ ਅੰਕ ੩੭ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

'ਗੋ' ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਿਆਨ ਮਹਾਨ ਕੋ ਪਾਇ ਬੰਧਾਨ ਸਦੀਵ ਝੁਰੂ।

ਦੇਹਿ ਅਨੇਕ ਧਰੇ ਜਨਮੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸੰਕਟ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲ ਸੁਰੂ।

ਸੋ ਤਤਕਾਲ ਬਿਲੀਨ ਕਰੈ ਹੁਇ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ ਇਸ 'ਰੂ' ।

ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਮਹਾਂ ਬਿਸਮਾਵਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮੁਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ ੩੭ ॥

੪. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧. ਅੰਸੂ ੨੦ ਦੇ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ 'ਵਾਹ' ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰਦੇ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

* ਪਾਠਾਂਤੁ - 'ਤਨ' ਹੈ।

ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਜੁ ਐਸੇ ਅਹੈ। ਤਿਸ ਕੋ ਨਾਮ ‘ਵਾਹਿ’ ਕਰਿ ਕਹੈਂ।

‘ਗੋ’ ਤਮ ਜਤ ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੰਤ। ਕਰਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੇਤਨ ‘ਰੂ’ ਨਿੰਤ ॥੩੩॥

ਪ. ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੭, ਅੰਸੂ ੩ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

... ‘ਵਾਹਿ’ ਅਰਥ ਬਿਸਮਯ ਪਦ ਗਾਵਾ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਬਤਾਵਾ ॥੨੮॥

... ਮਨ ਬੁਧਿ ਚਿੱਤ ਗਿਰਾ ਲਹਿ ਨਾਂਹੀ। ਅਨੁਭਵ ਲਖਿ, ਬੋਧਕ ਵਸ ਮਾਂਹੀ ॥੩੧॥

... ‘ਗੋ’ ਇਤਿ ਅੰਧਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਭਾਖਾ। ‘ਰੋ’ ਚੈਤੰਨਯ ਵੇਦ ਮਤਿ ਸਾਖਾ ॥੩੩॥

੬. ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਟੀਕਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੫ ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

‘ਗੁਰ’ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ।

-ਗੋ-ਅਰਥ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਜੜ੍ਹ ਕੋ।

-ਰੁ-ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ, ਲੱਛਨਾ ਸੋਂ ਚੇਤਨ ਕੋ।

ਜੋ ਜੜ੍ਹ ਅੰਤਹਕਰਨ ਤੇ ਆਦਿ ਤਿਨ ਕੋ ਚੇਤਨ ਕਰੇ, ਸੋ ‘ਗੁਰ।’

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਰਚਿਤ ਹਨ, ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਜੋ ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ਾ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ‘ਵਾਹਿ’ ਨਾਮ ਆਪ ਅਚਰਜ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਅਸਚਰਜ ਨੂੰ ਉਹ ਨਿਰਾ ‘ਅਚਰਜ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਤ੍ਰ’ ਯਾ ‘ਅਚਰਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ’ ਕਹਿਕੇ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਓਹ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਮੂਲ ਹਸਤੀ’, ‘ਅਸਲੀ ਵਸੂਦ’ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ। ਵਾਹ ਨਾਮ ਉਸ ਮੂਲ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ ਜਗਤ*, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਗੰਮਤਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ‘ਗੁਰੂ’ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਓਹੋ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ- ‘ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ। ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਵਿਤਪਤੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ: ‘ਗੋ’ ਨਾਮ ਹੈ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਤੇ ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ- ‘ਜੜ੍ਹ’ (ਅਜਿੰਦ)।

ਤੇ ‘ਰੋ’ ਨਾਮ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ, ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ ‘ਚੇਤਨ’ (ਜਿੰਦ)। ਹੁਣ ‘ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਯਾ:- ਜੋ ਅੰਤਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਰੀਰ ਤਕ ਸਾਰੀ ਜੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਚੇਤੰਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਸੋ ‘ਗੁਰੂ।’ ਮੁਰਾਦ ਹੈ- ‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।’ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਵਾਚਕ ਰਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ‘ਗੁਰੂ’ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ‘ਸਤਿਗੁਰੂ’ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਤਪਤੀ ਦੇ ਕੇ ਭਾਵ ਹੋਰਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਗਰਬਗੰਜਨੀ ਪੰਨਾ ੧੪ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ‘ਗੋ’ ਨਾਮ ਅੰਧੇਰੇ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਅਗਯਾਨ ਕੋ ਅਰਥ, ‘ਰੁ’ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ ਤਿਸਤੇ ਗਿਆਨ ਕੋ ਅਰਥ। ਅਗਯਾਨ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਜੋ ਗਯਾਨ ਦੇਇ ਸੋ ‘ਗੁਰੂ।’ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੀਅਦਾਨ ਨਾਲ ਅਗਯਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉੱਪਰਲੇ ਛੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ

*ਇਹ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਾ ਬਡਾ ਤਮਾਸਾ ॥ਆਪੇ ਹਸੈ ਆਪਿ ਹੀ ਚਿਤਵੈ ਆਪੇ ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਪਰਗਾਸਾ ॥।ਸਵ: ਮ: ੪ ਕੇ

ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਵਿਤਪਤੀ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਜੜ ਨੂੰ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਦ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਵਾਚਕ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ-ਵਾਹਿ-ਤੋਂ ਇਹ ਹੈ-(ਅ) ਅਚਰਜ ਰੂਪ, ਅਚਰਜ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ, ਅਬਦਲ, ਅਕਸ਼ਰ, ਅਵਿਨਾਸ਼, ਤ੍ਰੈਕਾਲ ਅਬਾਧ ਰੂਪ, ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤ੍ਯਤਾ (ਹਸਤੀ)*। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਦਾ ਇਹੋ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹੋ ਭਾਵ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਹਿ੍ਰਦੇ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। + ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-

ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ ॥ ਅਸੂਰਜ ਰੂਪੰ⁺⁺ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਕਬੰਤਿ ਬੇਦਾ ॥ ਉਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬੰਦਹ ॥

[ਸਲੋ: ਸਹਸ: ਮ: ੫, ਅੰਕ ੫੭

ਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਥ ਏਹ ਹੋਏ-ਅਸਚਰਜ ਸਰੂਪ (ਇਕ ਰਸ ਜਯੋਤਿ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ (ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ)।

ਹੁਣ ਇਸ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੇ ਉਪਰ ਕਥੇ ਉਚਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅੰਕ ੬੨ ਤੇ ੬੩ ਦਾ ਜੋ ਅਖਰਾਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:-

‘ਵਾਹਿ’ ਨਾਮੁ ਅਚਰਜ ਕੇ ਹੋਈ।	‘ਵਾਹਿ’ ਨਾਮ ਹੈ ਅਚਰਜ ਦਾ
ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰਿ ਉਕਤਿ* ਨ ਕੋਈ।	ਅਚਰਜ ਤੇ ਪਰ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
‘ਗੋ’ ਤਮ ਨਾਮ ਅਗਯਾਨ ਅਨਿੰਤ।	‘ਗੋ’ ਨਾਮ ਹੈ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ, ਅਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਜੋ ਅਨਿੰਤ ਹੈ।
‘ਰੇ’ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ ਜਿਨ ਚਿੱਤ।	‘ਰੁ’ (ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸਨੇ (ਜੜ ਦੇਹ ਨੂੰ) ਚੇਤਨਤਾ ਨਾਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਯਾਨ ਨਾਲ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਪੁਨ ਸਰਗੁਨ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਅਧਿਕ ਜਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

ਜਿਹ ਸਿਮਰਤਿ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ, ਕਲਮਲ ਅਖਿਲ ਨਸਾਹਿੰ ॥ ੬੪ ॥

ਸਰਗੁਨ=ਸਗੁਣ-ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਲੇ ਗੁਣ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਵਜੂਦ ਯਾ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰੂਪ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੫੭ ਦਾ ਭਾਵ।

ਕਲਿਕਾਲ=ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ। ਕਲਮਲ=ਪਾਪ।

ਅਖਿਲ=ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ: ਫਿਰ ਸਰਗੁਣ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ (ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ (ਚੰਗਾ) ਜਾਣੋ, ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਿਆਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨੰਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

*ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਤਾਰਧਅਧਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੩੬ ਤੋਂ ੪੪ ਤਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸ਼੍ਰੁਕ।

+‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣੀ’ ॥ ਸੂਹੀ ਮ: ੩

⁺⁺ਪੂਨਾ:-ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਨਿਰੰਜਨੋ ਗੁਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ਮਾਇ ॥ ਸਿਰੀਰਾਗ ਮ: ੫

ਭਾਵ: ਸਾਰੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤਾਂ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨਿਰਗੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ, ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਓਹ ਹਨ ਜੋ ਉਸਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ, ਬਿਰਦ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਸਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਅਗਲੇ ਛੰਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ।

ਚੌਪਈ: ਵੱਵਾ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੇ ਲੀਨੋ।

ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਤੇ ਹਾਹਾ ਚੀਨੋ।

ਗੱਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯ ਜਾਨੋ।

ਰਾਰਾ ਰਾਮਚੰਦ ਮਨ ਮਾਨੋ* ॥ ੬੫ ॥

ਵਾਸੁਦੇਵ⁺=ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਤਮਾ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ- ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ ਉਨ ਨ ਕਤਹੂ ਠਾਇ=ਵਸੁਦੇਵ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਉਣਾ ਨਹੀਂ। (ਅ) ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ।

(ੲ) ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ: ਵਾਸੁਦੇਵ=ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ=ਹਰਿ ਵਿਖਣੁ-ਹਰਿ=ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ‘ਹਰੀਰ ਹਰਤਿ ਪਾਪਾਨਿ’। ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਖਣ=ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਹੋਵੇ। (ਅ) ਤ੍ਰੈ ਮੁੱਖ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਵਯਾਪਕ-ਪਰਮਾਤਮਾ

ਗੋਬਿੰਦ=ਜਿਸਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਤੋਂ ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ। [ਸੰ. ਗੋ=ਵੈਕੁੰਠ, ਵਿੰਦ=ਪ੍ਰਾਪਤ]

(ਅ) ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਰਾਮ ਚੰਦੁ=ਰਾਮ ਚੰਦੁ-ਰਾਮ=ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਅ) ਉਹ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਚੰਦੁ=ਚਮਕਦਾਰ, ਸੁੰਦਰ। ਧਾਤੂ, ਚੰਦਿ=ਚਮਕਣਾ]

ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

(ਅ) ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ‘ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦੁ’।

ਅਰਥ: ਵਾਸੁਦੇਉ ਤੋਂ ਵੱਵਾ ਲੀਤਾ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਤੋਂ ਹਾਹਾ ਪਛਾਣਿਆ*, ਗੋਵਿੰਦ ਤੋਂ ਗੱਗਾ ਲੀਤਾ ਜਾਣੇ, ਰਾਮਚੰਦ (ਤੋਂ) ਰਾਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ) ਮੰਨੇ (ਕਿ ਲੀਤਾ)।

* ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ, ਅਧਯਾਯ ੪੩ ਅੰਕ ੫੯ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੋ ਖਜਾਲ ਐਉਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ:-
ਦੋਹਰਾ-ਵਾਸੁਦੇਵ ਵਾਵਾ ਵਰਨ ਹਾਹਾ ਹਰਿ ਤੇ ਲੀਨ।

ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਲਿਯੋ ਰਾਰਾ ਰਾਮ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੫੯।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤੋਤ੍ਰ। ਗੁਛ ਪ੍ਰਛ ਸੂਛ ਰਾਸ੭, ਅੰਸੂ ੩. ਦਾ ਅੰਤ।

⁺ ਵਾਸੁ:-ਆਤਮਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਰੂਹ ਸਮਾਨ ਹੈ (ਵਸ=ਨਿਵਾਸੇ) ਧਾਤੂ ਹੈ।

ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:- ‘ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਰਵਮਿਤੀ ਸ ਮਹਾਤਮਾ ਸਹ ਦੁਰਲਭ:’। ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੋ ਦੇਵ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਦੁਰਲੱਭ। ਇੱਥੇ ਬੀ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਯਾਪਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਇਆ।

* ਚੀਣਿਆ ਚੁਣ ਲਿਆ, ਬੀ ਅਰਥ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅੰਕ ੬੨, ੬੩ ਦੇ ਭਾਵ ਤੇ ਸੂਚਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ, ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਨਹੀਂ' ਕਹਿਕੇ ਜਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਉਹ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਇਹ 'ਵਾਹ' ਪਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ 'ਮੂਲ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿਖਾਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਓਹ ਆਪ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਭਾਵ ਜੋ ਇਕਰਸ ਅਸਲੀ ਅਸਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪ ਹੈ ਆਪ। ਜੇ ਉਸਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬੋਲਦਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੰਮ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਾਏ ਬੈਠਾ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ 'ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ' ਨਿਰਗੁਣ ਨੂੰ ਜਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਤੇ ਉਚਾਰ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਲਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸਦੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਮਗਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ 'ਹੈ' ਤੇ 'ਨਹੀਂ' ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਸਮਗਨਤਾ, ਸੁਆਦ ਅਨੁਭਵ, ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦਾ ਉਮਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਜਾਸੂ ਬੀ ਕਿਸੇ ਸੁਆਦ, ਰਸ, ਉਮਾਹ, ਆਨੰਦ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਉਠੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਸ ਦੀ ਚਾਹਨਾ, ਰਸ ਵਲ ਹੰਬਲਾ, ਰਸ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ; ਐਉਂ ਬੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਰ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਖਾਸ ਕੰਮਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਵਸਵਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਆਪ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸੇ, 'ਵਾਸੁਦੇਵ।' -ਜੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਸਰੀਰ ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਲੋੜੀਏ ਤਦ ਓਹ ਇਸ ਵਿਚ ਐਉਂ ਹੈ ਜੀਕੂੰ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਰੂਹ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ, ਉਹ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਇਹ ਹੈ ਭਾਵ-ਵਾਸੁਦੇਵ-ਪਦ ਦਾ। ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲਈ ਉਸਦਾ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਹੋਣਾ ਉਹ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਉੱਦਮ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਹੋ ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ। ਇਸ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' ਪਦ ਤੋਂ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ 'ਵਵਾ' ਲੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਹਰੀ' ਪਦ-ਹਰਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ-ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਕੇ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਝਲਕਾ ਪਾ ਕੇ ਇਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ 'ਹਰਿ' (ਮੋਹਿਤ ਕਰ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਹਰੀ ਨਾਮ ਇਸ ਬਿਰਦ ਤੋਂ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ: 'ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨੁ। ਆਸਾ ਮ: ੪ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ਣੁ ਪਦ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਹਰਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਬੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਯਾਪਕ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਤ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਾਈ ਕਿ ਓਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਰਹੇ, ਹੋਰ ਪਰ ਨਾ ਘਟ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ' ਪਦ ਲੀਤਾ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ

ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਸੋ 'ਗੋਬਿੰਦ'। ਗੋ=ਵੈਕੁੰਠ+ਵਿਦ ਬਿੰਦ=ਪ੍ਰਾਪਤ] ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। (ਅ)। ਗੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਜਗਤ+ਵਿਦ ਜੋ ਜਾਣੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ*] ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਗੱਗੋ ਅਖਰ ਦੇ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਿਰਦ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨੇ ਲਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਰੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। 'ਰਾਮ' ਪਦ- 'ਰਮ'=ਕ੍ਰੀੜਾਯਾਂ) ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਜਗਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਹ ਵਾਂਙੂ ਹੈ; ਸਮਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰੂਹ (ਆਤਮਾ) ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਉਹ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਸਰੂਪ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚ ਯੋਗੀ ਜਨ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਭਾਵ-ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵਜਾਪਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨਿਰਜਿੰਦ ਯਾ ਸਮਾਧੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦ ਉਤਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸਦਾ ਹੋਰ ਉਪਕਾਰੀ ਗੁਣ ਦੱਸਿਆ। ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਵਸਵਾਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਉਸਦੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਪਹਿਲੂ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਯਾ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੈ।

ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰੀ ਹੋਏ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ-ਵਾਸੁਦੇਵ-ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਾਪ ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਹੀਂ, ਪਰ 'ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਪਦ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮ ਬੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਯਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਨਾਮ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਸਰਥ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਏਹ ਸਾਰੇ ਪਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹੋਏ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਰਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਏਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਖਾਯਕ ਰਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ, ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਸਨ। ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀਹ ਹੋਈ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪਦ ਸਰਗੁਣ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਡਾਢੇ ਉੱਚੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਯਾ ਸਰਗੁਣਤਾ ਦੇ ਬੀ ਡਾਢੇ ਸੂਖਮ ਰੁਖ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ।

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਪਰ ਵਿਚਾਰ। ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਤ੍ਰੈਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਾਚਕ ਹਨ, (ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ); ਏਹ ਪਦ ਅਡ ਅਡ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਚਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਕੇਵਲ ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਯਾ ਹੈ। ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ 'ਨਾਨਕ' ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਆਯਾ ਤੇ ਸਤਿਯੁਗ ਦਾ

*ਹੋਰ ਬੀ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ-ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤ੍ਰਾ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸੱਤ ਵਿਦਯਾ ਕਰਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅਵਤਾਰ-ਵਾਸਦੇਵ-ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਾਸੁਦੇਵ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਆਪਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਦਾ ਅਰਥ ਵਿਸ਼ਨੂ ਲਈਏ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨਾਮ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੁਗ ਦਾ ਆਪ ਅਵਤਾਰ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਵਤਾਰ ਉਸਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਜੇ ਵਾਸੁਦੇਵ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ‘ਅਠ ਵਸੂ’ ਦੀ ਹੈ ਤਦ ‘ਅਠ ਵਸੂ’ ਦੇਵਤਾ ਹਨ, ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਅਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਨਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਜੋ ਕਈ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਅੰਕ ੩੭ ਤੇ ੩੮ ਵਿਚ ਤੋੜਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ:-

ਵਾਸੁਦੇਵ ਸਤਿਜੁਗ ਮਣਿ ਨਾਮ।	ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਨਾਮ ‘ਵਾਸੁਦੇਵ’ ਸੀ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਤ੍ਰੇਤਾ ਫਲਦ ਅਕਾਮ।	ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿਚ ‘ਹਰਿ ਹਰਿ’ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਫਲ ਦਾਤਾ ਸੀ।
ਦ੍ਵਾਪੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਜਯ ਪ੍ਰਚੰਡ।	ਦ੍ਵਾਪਰ ਵਿਚ ‘ਗੋਬਿੰਦ’ (ਨਾਮ) ਤੇਜ ਤੇ ਫਤਹ (ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ)।
ਕਲਿ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ ਅਖੰਡ।	ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਰਾਕਾਰ (ਵਾਲਾ ਹੀ) ਅਵਛਿੰਨ (ਨਾਮ, ਭਾਵ ਰਾਮ) ਸੀ।
ਵੇਦ ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਜਿਹ ਨਿਸਤਾਰੇ।	ਗਿਆਨ ਨੇ ਚਾਰ ਜੁਗ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਾਰੇ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਵਿਲੰਬ ਹਮਾਰੇ।	(ਚੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਪੁਟ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਹੁਣ) ਸਾਡਾ ਆਸ਼ਾ ਹੈ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ‘ਵਾਸੁਦੇਵ’ ਸੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਸੀ। ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਆਪ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ‘ਰਾਮ’ ਸੀ, ਪਰ ਜਾਪ ਆਪ ‘ਹਰਿ ਹਰਿ’ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਹਰਿ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਵਾਪਰ ਦਾ ਜਾਪ ਗੋਬਿੰਦ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਦ ਲੀਤਾ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ। ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ‘ਰਕਾਰ’ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਰਾਮ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਾਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਵਿਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ‘ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਲੈਣ ਦਾ ਨਹੀਂ’ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਗਈ ਕਿ ਵਾਸੁਦੇਵ, ਹਰਿ ਹਰਿ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ ਹਨ।

ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ (ਅੰਕ ੬੬ ਵਿਚ) ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੂ’ ਜਿਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ (ਗਿਆਨ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਨਾਮ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਰ ਧਾਰਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਫਲ ‘ਵਿਵੇਕ’ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ-ਉਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਕਿ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਬਿਰਦ ਯਾ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਕਰਮ ਨਾਮ* ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਆਰਾਧਨ, ਵਿਵੇਚਨ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ, ਅਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ 'ਵਿਵੇਕ' ਦੀ ਉਪਤੀ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ, ਵਸਫਾਂ, ਤਾਕਤਾਂ, ਕਰਨੀਆਂ, ਬਿਰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਯਾ ਕੁਛ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਸਰੂਪ ਦਾ ਲਖਾਯਕ' ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਨਾਮ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਬਿਰਦ, ਗੁਣ, ਕਰਮ, ਆਦਿ ਵਸਫਾਂ (ਸਿਫਤਾਂ)' ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੇ ਤੇ ਉਸਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਥੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ:-

ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ[†] ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਇਆ। ਭਾ: ਗੁ: ਵਾ: ੧੨-੧੩

ਚਹੁੰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧ ਪੌੜੀ ੪੯। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵੀਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟੀਕਾ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਗਿਆਨੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਖੋ।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੋ ਏਕ ਬਨਾਯਾ।

ਫਲ ਦਾਇਕ ਇਹ ਅਧਿਕ ਸੁਹਾਯਾ।

ਚਤੁਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਿਯ ਏਕੂ।

ਉਰਧਾਰੇ ਜਿਸ ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕੁ ॥ ੬੬ ॥

ਚਤੁਰ=ਚਾਰ। ਚਤੁਰ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਿਆਣਾ ਬੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਬੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ (ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ) ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਇਕ (ਹੋ ਕੇ) ਫਬਿਆ ਹੈ, (ਇਸ) ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ (ਨਾਲ) ਚੌਹਾਂ (ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋ ਸਿਮਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਣ (ਨਾਲ) ਵਿਵੇਕ (ਯਾ ਗਿਆਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

*ਤੂ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤਿ ॥ ਜਾਪਜੀ ਪਾ: ੧੦

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਮਨੋਰਥ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਤੋਂ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨੇ ਸਤਵੀਂ ਰਾਸ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਅੰਸੂ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:-

ਵਿੱਦਯਾ ਮੂਲ ਜੋਗ ਅਵਸਾਨੀ। ਜਾਹਿੰ ਸਮਾਵਤਿ ਮੁਨਿਵਰ ਗਿਆਨੀ।

ਸੁੰਨਵਾਦ ਸੁੰਨਹਿ ਜਿਹ ਗਾਵਹਿ। ਬ੍ਰਹਮਵਾਦ ਜਿਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬਤਾਵਹਿ। ੩੪।

ਕਾਲ ਮਤੀ ਜਿਹ ਕਾਲ ਪ੍ਰਮਾਨਾ। ਨਾਨਾ ਮਤਿ ਠਾਨਯੋ ਮਤਿ ਨਾਨਾ।

ਸਗੁਣ ਜਾਹਿ ਨਾਰਾਯਣ ਕਹਿ ਹੀਂ। ਕਰਮ ਬਿੰਦ ਕਰਿ ਜਾਂ ਪਦ ਲਹਿ ਹੀਂ। ੩੫।

ਲੱਖ ਰੂਪ ਵਾਚਾਰਥ ਜਾਸ ਕਹਿੰ। ਅਵਰ ਨ ਪਾਵਨ ਰਹਤਿ ਜਾਸ ਲਹਿ।

ਤੱਤ੍ਵਮਸੀ ਵੇਦਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਨਤਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਠਾਨਤਿ। ੩੬।

[†]ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਦਾ ਹੈ-'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ।

[ਗੁ: ਵਾ: ਸਲੋਕ ਅ: ੩]

ਭਾਵ: ਚਹੁੰ ਅਖਰਾਂ 'ਵ' 'ਹ' 'ਗ' 'ਰ' ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਫਲਦਾਇਕ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਐਉਂ ਕਿ ਚਾਰ ਨਾਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਜੁੜਕੇ ਇਹ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਇਸ ਇੱਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤੇ ਜਦ ਇਸ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਅਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕੇਗਾ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ 'ਵਾਸੁਦੇਵ' 'ਹਰੀ ਵਿਸ਼ਨ' 'ਗੋਬਿੰਦ' ਤੇ 'ਰਾਮ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੁਣ ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਫਲ ਚਿੱਤ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਉੱਚ ਬੁੱਧੀ ਉਦਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਦੋਂ ਸਰਬ ਅਨਾਤਮ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਏਗੀ।

ਸੋਰਠਾ: ਸ੍ਰੀ ਸਰਗੁਨ ਜੇ ਨਾਮ, ਤਿਨ ਤੇ ਇਉਂ ਜਾਨਯੋ ਅਧਿਕ।

ਔਰ ਅਰਥ ਮਤਿਧਾਮ, ਕਰਿਹੈਂ ਸੁਖਦ* ਅਨੰਤ ਗਤਿ ॥ ੬੭ ॥

ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ=ਓਹ ਨਾਮ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਯਾ ਬਿਰਦ ਯਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਬਣੇ ਹਨ। ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮ। ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ ਆ ਚੁਕੇ ਛੰਦ ਪਪ, ਪ੭, ੬੨, ੬੩। ਅਧਿਕ=ਵੱਧ। ਮਤਿ ਧਾਮ=ਮਤਿ=ਬੁਧੀ। ਧਾਮ=ਘਰ} ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ।

ਸੁਖਦ=ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਖਦਾਈ। ਅਨੰਤ=ਅਨੇਕ। ਗਤਿ=ਭਾਂਤ, ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ: ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸੈਂ) ਜੋ ਸ੍ਰੀ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ) ਸਰਗੁਨ ਨਾਮ (ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ) ਵੱਧ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ, (ਪਰ) ਬੁੱਧੀਮਾਨ (ਲੋਕ ਇਸਦੇ) ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ ਅਰਥ (ਬੀ) ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਖੇਪ ਅਰਥ ਦੇਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਮਗਰੋਂ, ਨਰੋਤਮ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੰਡਤ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੫੦੦ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਕੁਛ ਅਰਥ ਨਿਰਣੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ: ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਬਰ ਨਾਮ ਹੈ, ਰਿੱਧਿਨਿ ਸਿੱਧਿਨਿ ਧਾਮ।

ਮੋਖ ਧਰਮ ਸੁਖ ਦੇਤਿ ਹੈ, ਸਿਮਰਹੁ ਆਠਹੁ ਜਾਮ ॥ ੬੮ ॥

ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ=ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਮੂਲ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਗੁਹਜ ਭਾਵੀ (ਗੁੱਝੇ ਭਾਵ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ 'ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ' ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਗਤ ਭਗਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਆਪਣੇ ਐਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਅੱਖਰ, ਪਦ ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਅਰਥ ਆਪੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ-ਜੋ ਅਰਥ ਕਿ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਆ ਸੱਕਣ-ਅਰ ਜੋ ਜਪਣੇ ਲਈ ਹੋਵੇ।

(ੲ) ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਜਪੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਯ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਮੂਲ ਅੱਖਰ ਯਾ ਪਦ ਜਿਸਤੋਂ ਕਿ ਮੰਤ੍ਰ ਆਰੰਭ ਹੋਵੇ।

(ੳ) ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ 'ੴ' ਨੂੰ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਦੇ ਹਨ,

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰਿ ਹੈਂ ਸੁਖਦ-ਦੀ ਥਾਂ-ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ-ਬੀ ਹੈ।

‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ*। ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਰੰਭਕ ਸਲੋਕ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ† ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਚਹੁਵਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਖਾਕੇ।

ਅਰਥ: (ਇਹ) ਨਾਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੀ) ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਲੇ ਤਾਂ) ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ (ਨਾਲੇ) ਮੁਕਤੀ (ਰੂਪੀ) ਪਰਮ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਤੇ ਇਸਨੂੰ) ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਸਿਮਰੇ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਏਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਛੇ ਆਪ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਅੱਡ ਅੱਡ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਕਰ ਆਏ ਹਨ, ਏਸ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਬੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੂਸਰੇ ਮਤ ਮਤਾਂ ਤੋਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਣੀਤਾਈ ਇਸ ਗਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਨਾਲੇ ਮੋਖ ਦਾਤਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਓਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਵਰ ਸੁਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਤੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਆਰਾਧਨ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਓਹ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਹਨ, ਓਹ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਣੀ ਮਾਨੋਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਹਨ ਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਕਤੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਫ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਐਸਾ ਮੰਤ੍ਰ ਯਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਬੀਜ-ਮੰਤ੍ਰਾਤਮਿਕ’ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅੰਕ ੬੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਮਾਂ-ਵਾਸਦੇਵ, ਹਰਿ ਵਿਖਣ, ਗੋਬਿੰਦ, ਰਾਮ, ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਰਥ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਮਾਂ ਯਾ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਤਾਂ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਬੀਜਮੰਤ੍ਰ ਨਾ ਹੋਣ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਾਸ ਸੱਤਵੀਂ ਦੇ ਅੰਸੂ ਤਿੰਨ ਅੰਕ ੪੧ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹੋ ਭਾਵ ਅਪਣਾ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਚਤੁਰ ਵੀਜ ਚਹੁੰ ਜੁਗ ਕੇ ਕਾਢੇ। ਵੀਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੁਗਨ ਬਲ ਬਾਢੇ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਵੀਜ ਮਹੀ ਪੁਨ। ਪ੍ਰਣਵ ਆਦਿ ਪ੍ਰਗਟੈ ਹੈਂ ਧਰ ਧਨ ॥ ੪੧ ॥

* ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈਂ ਖੋਈ।^[ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੧੩-੨]

† ਬਾਣੀ ਮੰਤ੍ਰ ਮਹਾ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਮਨਹਿ ਉਤਾਰਨ ਮਾਨ ਕਉ॥^[ਸਾਰ ਮ: ੫]

ਪੁਨਾ:-ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਣ ਪਰਵਾਣੈ।^[ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ-੬-੧੯]

ਚਵਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਜਾਖੜਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪਿੱਛੇ, ਅੰਕ ਏਪ ਸਾਰਾ।

ਚੌਪਈ: ਅੱਖਰ ਮਧੁਰ ਮਨੋਹਰ ਚਾਰ।

ਚਾਰ ਬੇਦ ਕੇ ਜਾਨਹੁੰ ਸਾਰ।

ਚਾਰ ਬਰਨ ਕੇ ਹਰਨ ਬਿਕਾਰ।

ਚਾਰ ਜੁ ਆਸ਼ੁਮ ਸੁਖਦ ਅਚਾਰ ॥੬੯॥

ਮਧੁਰ=ਮਿੱਠੇ, ਕੋਮਲ। ਡ. ਢ. ਭ. ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕਰੜੇ ਹਨ, ਪਰ ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਚਾਰੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਹਨ। (ਅ) ਸਿਮਰਣ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਰਸ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲ ਬੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ।

ਮਨੋਹਰ=ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ ਸਾਈਂ ਵਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਰੁਖ ਲਿਵ ਬਣਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਮਨ ਉਸ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ 'ਮਨੋਹਰ' ਪਦ ਤੋਂ।

ਚਾਰ=ਚਾਰ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ।

(ਅ) ਅਥਵਾ ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ, ਮਨ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ। ਨਿਤ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾਮ ਐਸਾ ਭਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਫਿਰ ਵਿਛੁੱੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਚਾਰ ਬੇਦ=ਚਤੁਰ ਵੇਦ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਈਸ਼ੁਰ*।

(ਅ) ਚਾਰੋਂ ਵਿਦਯਾ ੧. ਵੇਦ-ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨੇ (ਹੁਣ ਚਾਰੇ) ਵੇਦ। ੨. ਆਨ੍ਹੀਕਿਸ਼ਕੀ, ਨਯਾਯ ਤੇ ਫਿਲਸਫਾ ਆਦਿ। ੩. ਡੰਡ ਨੀਤੀ=ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿ। ੪. ਵਾਰਤਾ=ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਦਯਾਂ ਜਿਹਾ ਕੁ ਚਕਿਤਸਾ, ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀ, ਸ਼ਿਲਪ ਆਦਿ।

(ੲ) ਚਾਰ ਬੇਦ-ਰਿਗ, ਯਜੁਰ, ਸ਼ਾਮ, ਅਥਰਬਣ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਹਨ ਸਤੁਤੀ ਦੀਆਂ ਯਾ ਯੱਗ ਆਦਿ ਲਈ। ਮੁਰਾਦਾਂ ਅਕਸਰ ਦੋ ਹਨ, ੧. ਅਰਥ ਸਿੱਧੀ ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ੨. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦੀ ਮੰਗ, ਮੋਖ ਆਦਿ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ 'ਵੇਦ' ਪਦ ਅਕਸਰ ਉਪਨਿਖਧਾਂ ਲਈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ਸਮੁੱਚਾ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਸਾਰ* =ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

(ਅ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਤੇ ਚੋਣਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਉੱਤਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

(ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

(ਸ) ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ।

ਚਾਰ ਵਰਨ=ਚਾਰ ਰੰਗ, ਭਾਵ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ:-

ਕਸ਼ਤ੍ਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।

*ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੀ ਵਿ੍ਹਤ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ ੯੩੬ ਕਾਲਮ ੨, ਚਕੁਰੇਂਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।

*ਸਾਰ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਬੀ ਹਨ:-ਉੱਤਮ, ਵਧੀਆ, ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ, ਰਸ, ਤਾਕਤ, ਸੱਤਯਾ, ਤੱਤ, ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸਿੱਧਾਂਤ, ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਗਲ, ਮਿੱਝ, ਹਵਾ, ਬੀਮਾਰੀ, ਪਾਕ, ਕਰੜਾਈ, ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਦਹੀਂ, ਮਲਾਈ, ਮੱਖਣ, ਬਹਾਦਰੀ, ਦੌਲਤ, ਸ਼ਤ੍ਰੁੰਜ ਦਾ ਮੋਹਰਾ, ਕੀਮਤ, ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ, ਸੱਜੀ, ਪਾਣੀ, ਯੋਗਤਾ, ਲੋਹਾ, ਜੰਗਲ, ਅਸਲੀ, ਦੂਰਬਾ ਘਾਸ, ਸਾਰਿਕਾ ਬ੍ਰਿਛ ਇਕ ਪੰਛੀ ਸਾਰਿਕਾ।

ਹਰਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਬਿਕਾਰ=ਮਾੜੇ ਕੰਮ, ਪਾਪ, ਐਬ।

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ=ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨਯਾਸ। ਸੁਖਦ=ਸੁਖਦਾਈ।

ਅਚਾਰ=ਆਚਰਣ-ਵਰਤਾਉ, ਕਿਸੇ ਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਭਾਵ ਸਿਮਰਣ ਤੋਂ ਹੈ।

(ਅ) ਆਚਾਰ:=ਕੰਮ, ਚਲਨ, ਤ੍ਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ, ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਯਾ ਧਰਮ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ। ਫਰਜ਼। ਧਰਮ।

ਅਰਥ: (ਏਹ) ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਮਿੱਠੇ (ਤੇ) ਮਨੋਹਰ ਹਨ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ (ਲਖਾਉਣ ਲਈ) ਸਿੱਧ ਯੁਕਤੀ ਜਾਣ ਲਓ। ਚਹੁੰ ਹੀ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਹਰਨ ਨੂੰ (ਸਮਰੱਥ ਹਨ), ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ (ਲਈ ਇਸ ਦਾ) ਆਚਰਣ (ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ) ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਚਾਰ ਅਖਰ-ਵ. ਹ. ਗ. ਰ. ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕੌਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਧੁਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਮਿੱਠੀ ਸ਼ੈ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਨੋਹਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨੂੰ ਬੀ ਕੀਰਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਿਮਰਣ ਕਿ ਸੁਰੂ ਵਿਚ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ 'ਅਮਿਓ ਰਸ ਇਖੀ' ਤੋਂ ਬੀ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁੰਨੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤਾਸੀਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਲਿਵ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਪਖ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:- ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲਖਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਅਖੰਡਨ ਯੁਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਯੁਕਤੀਆਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਲਿਵ, ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਆਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਨੁਭਵਤਾ ਯਾ ਸਾਖਯਾਤਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ; ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਉਹ ਯੁਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੇਦ ਨਾਮ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ ੪ ਹਨ, ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਿਦਯਾ ੧੪ ਬੀ ਹਨ! ਚਾਰ* ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ 'ਚਾਰ ਬੇਦ' ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁੰਆਂ ਵਿਦਯਾ ਵਿਚੋਂ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਉਤਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਹਮ-ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਤਮ ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਦੇ ਲਖਾਯਕ ਹਨ, ਇਹ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਜੇ ਅਰਥ ਚਹੁੰਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚਹੁੰ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿਦਯਾ-ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਅਮਲੀ ਵਿਦਯਾ-ਆਖਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਅਭਯਾਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ ਮਾੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਚਾਰਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ' ਤਾਂ ਇਸ ਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ- 'ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ

*ਮਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ੭. ੪੩ ਵਿਚ ਚਾਰ ਵਿਦਯਾ ਗਿਣੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮ।'। ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫] ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤਲਾ ਸਿਧਾਂਤ-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਵੇਦ ਬੀ ਇਕ ਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-ਸਗਲ-ਪਦ ਦੇ ਓਹ ਅੰਤ ਭੂਤ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬੀ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਜਾਲ ਕਈ ਵੇਰ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਦ ਦਾ ਸਾਰ ਆਖਿਆ ਹੈ; ਉਥੇ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਛ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ-ਸਾਰ-ਗਲ ਹੈ, ਸੋ ਇਹੋ ਹੈ: ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੪ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਤੋਂ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰਾ ਫਲਦਾਯਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਦੋਹਰਾ: ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰਥ ਫਲ ਜਦਪਿ ਵਿਚਾਰੈ ਧਾਰਿ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਲੋਕ ਤੇ ਦੇਵੈਗੋ ਫਲ ਚਾਰ ॥੧੦॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਰ (ਤੱਤ) ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਰਾ ਤੱਤ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਅਸਾਰ ਵਿਚ ਲੁਕਾਕੇ ਥੋੜਾ ਸਾਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਸਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਸੱਚ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਚੌਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਹੈ, ਯਾ ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਇਕ ਇਕ ਵੇਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਤਅੱਲਕ ਰਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

‘ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਅਗੋਚਰਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਬਦ ਸੁਣਾਯਾ।’

ਤੀਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਕਿਹਾ ਹੈ:- ‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ।’ ਅਰਥਾਤ ਏਹ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਆਪਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਘੱਲੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਯਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਦ ਕਤੇਬ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਹਿਣਾ ਬੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

‘ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ’ ॥ ਸੂ: ਮ: ੫

‘ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ

ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ’ ॥ ਗਉ: ਵਾ: ਮ: ੪

‘ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ’ ॥ ਤਿਲੰ: ਮ: ੧

‘ਜੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋ ਸੋ ਕਹਾ ਸੋ ਕਹਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਹਿ’ ॥ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾ: ਪਾ: ੧੦

ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਕੁਦਰਤੀ ਜਲਵਿਆਂ, ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ, ਧਨ ਧਾਨ ਗਊਆਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ (ਖਾਸ ਕਰ ਉਪਨਿਖਧ ਵਿਚ)। ਸੋ ਇਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਰਥ ਬੀ ਇਕ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਹੈ, ਐਉਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਚਹੁ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਚੌਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਹਤ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਵਿਹਤ। ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਵਗੁਣ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਹੋਵੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਓਹ ਵਿਕਾਰ ਔਗੁਣ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਪਰਮ ਪਦ ਤੇ ਅੱਪੜੇਗਾ।

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ:- ੧. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਯਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨. ਗ੍ਰਿਹਸਤ। ੩. ਬਾਣ ਪ੍ਰਸਤ, ਬਨਬਾਸੀ ਯਾ ਤਪਸਯਾ। ੪. ਸੰਨਯਾਸ, ਤਯਾਗ ਯਾ ਭਿੱਖੂ ਅਵਸਥਾ। ਏਹ ਚਾਰੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਚਉਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਹਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜੇ ਆਚਾਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਧਰਮ ਲੀਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਐਉਂ ਹੈ:- ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਉ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਆਚਾਰ ਯਾ ਧਰਮ ਥਾਪੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਧਯਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ 'ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ' ਦੇ 'ਸ਼੍ਰੋਮ ਅਰ ਥਕਾਨ ਦਾ ਘਰ' ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲ ਧਯਾਨ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਮਰਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕਵਿ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਨ ਸੋ ਚੌਹਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨਾ ਚੌਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਇਹੁ ਦਰ ਚਾਰ।

ਕਿਧੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਹੈਂ ਭੁਜ ਚਾਰ।

ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼ ਚੱਕ ਜੇ ਚਾਰ।

ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਮਹਿੰ ਸੁਖਕਾਰ ॥੨੦॥

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ=ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ:-

ਸਾਲੋਕ=ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸ।

ਸਾਰੂਪ=ਉਸਦੇ ਰੂਪ ਜੇਹਾ ਰੂਪ। ਸਾਮੀਪ=ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਿਵਾਸ।

ਸਾਯੁਜ=ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ (ਵਸਲ)।

ਦਰ=ਦਰਵਾਜਾ। ਭਾਵ ਅਪੜਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ।

ਕਿਧੋਂ=ਕਿਧਰੋਂ, ਭਾਵੇਂ, ਮਾਨੋ, ਯਾ।

ਭੁਜ ਚਾਰ=ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ ਹਨ:-

ਸੰਖ=ਚਿੰਨ ਹੈ ਸੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਜਗਾਉਣ ਦਾ। ਯਾ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਦੇਣ ਦਾ। ਚੱਕ=ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਢੁੱਕਣ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਗਦਾ=ਨੇੜੇ ਆ ਢੁਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਬੁਰੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਪਦਮ=ਬਿਜੈਮਾਨ ਹੋਕੇ ਸੁਖ, ਮੰਗਲ। ਸ਼ਾਂਤਿ, ਆਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ।

ਚਾਰੁਪਦੇਸ਼=ਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼। ਜੋ ਏਹ ਹਨ,-ਭਗਤਿ, ਯੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨ। (ਅ) ਚਾਰੁ ਉਪਦੇਸ਼=ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼।

ਚੱਕ ਜੇ ਚਾਰ=ਚਾਰ ਚੱਕ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼, ਭਵ ਸਾਰਾ ਜਗਤ।

ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ=ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸਖੋਪਤ, ਤੁਰੀਆ।

(ਅ) ਚਾਰ ਉਮਰਾ-ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਜੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ।

ਅਰਥ: (ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜੇ (ਅਪੜਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ) ਹਨ, ਯਾ (ਮਾਨੋ) ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਹਨ, (ਯਾ) ਚਾਰ ਚੱਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਚਾਰੋਂ (ਹੀ) ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਖਦਾਤੇ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਕ ਇੱਕ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਖ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਦਾ ਪੂਰਨ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਚੌਹਾਂ ਮੁਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਉਹ, ਯਾ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਦਿਆਂ ਅੰਤਲੀ ਤਕ ਅੱਪੜਨਾ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਭੁਜਾਂ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਚਾਰ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨੋ ਚਾਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪਣਾ ‘ਸੰਖ’-ਦਾ ਅਸਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ ਦੇ ਮਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਸੁਰਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ‘ਗਦਾ’-ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਜੋ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪੈਣੇ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੂਖਮ ਸੰਸਕਾਰ ਯਾ ਮਨ ਦੀ ਅਰੁਚੀ, ਆਲਸ, ਵਿਖੇਪ ਬਣਕੇ ਮਾਯਾ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਚੱਕ੍ਰ’ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ, ਅਤੇ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ‘ਪਦਮ’-ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਸੁਖ ਤੇ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਮਲ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਮਲ ਦਾ ਖਿੜਨਾ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਪਦਮ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ।

ਚਾਰ ਚੱਕ-ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਉੱਤਰ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਦੱਖਣ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਫੈਲੇ ਇਲਾਕੇ) ਵਿੱਚ ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ; ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਭਗਤਿ, ਜੋਗ, ਵਿਰਾਗ, ਗਿਆਨੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਹੁਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੈਨ।

ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸਖੇਪਤ, ਤੁਰੀਆ ਚਹੁੰ ਹੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ। ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਚ ਜਪਿਆ ਅੰਦਰ ਸਿੰਜਰ ਕੇ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਤੇ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਆਨੰਦ ਤੇ ਬਿਮਲ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦਮਕਦਾ ਹੈ, ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਬਾਲਕ, ਕਿਸ਼ੋਰ, ਯੁਵਾ, ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਦਿ ਸਭ ਅਵਸਥਾ (ਉਮਰਾਂ) ਵਿਚ ਜਾਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਨ੍ਰਿਪ ਬਿਬੇਕ ਕੀ ਸੈਨ ਮਹਿੰ ਸੈਨਾਪਤਿ ਏ ਚਾਰ।

ਮੋਹ ਕਟਕ ਕੋ ਜੀਤਿ ਕੈ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਲੇਵਤਿ ਮਾਰ ॥੨੧॥

ਨ੍ਰਿਪ=ਰਾਜਾ ਬਿਬੇਕ=ਗਜਾਨ। ਸੈਨ=ਸੈਨਾ, ਫੌਜ।

ਸੈਨਾਪਤਿ=ਸੈਨਾ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸਿਪਹ ਸਾਲਾਰ। ਕਟਕ=ਫੌਜ।

ਅਰਥ: ਗਜਾਨ (ਰੂਪੀ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਏਹ ਚਾਰ (ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ ਚਾਰ) ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, (ਜੋ) ਮੋਹ (ਦੀ) ਫੌਜ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਛਿਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮੋਹ ਤੇ ਗਜਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਖ਼ਜਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੋਹ ਦੇ ਆਸੂਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਵਿਵੇਕ ਦੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੈਨਾ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਮਾਨੋ

ਚਾਰ ਸੈਨਾਪਤਿ ਹਨ, ਜੋ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ*। ਸੁਭ ਗੁਣ ਮਾੜੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭਾਵ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਣ ਮਾਨਸਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਵਸਤੂ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਮਰਣ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਭ ਗੁਣ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ, ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਗੁਣੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੁਰੀਆ ਵਿਚ ਅੱਪੜਨਾ ਸਾਰੀ ਮੋਹ ਮਾਯਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਫਤਹ ਹੈ। ਸੁਭ ਗੁਣ ਅਹੰਕਾਰ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਟੁੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਇਹ ਬੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਐਉਂ ਮੋਹ ਤੇ ਹੋਰ ਅਵਗੁਣ ਆਪੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ- ‘ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ।’ ਵਡ: ਮ: ੩

ਚੌਪਈ: ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਕੇ ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ।

ਲਖਨ ਗਜਾਨ ਕੇ ਲੋਚਨ ਚਾਰ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਦਾਤਾਰ।

ਚਾਰ ਜੁ ਯੁਗ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਗਤਿ ਕਾਰਿ ॥ ੨੨ ॥

ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ।(ਅ) ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ। ਗਹਿਣੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:-

੧. ਆਰੋਪਯ=ਓਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੁਆਲੇ ਲਟਕਾਕੇ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ, ਹਾਰ, ਕੰਠੀ, ਜੰਜੀਰੀ, ਕੈਂਠਾ।

੨. ਕਸ਼ੋਪਯ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਗ ਪਾਯਾ ਜਾਏ, ਜੈਸੇ ਛੱਲਾ, ਮੁੰਦ੍ਰੀ, ਚੂੜੀ, ਬੰਦ, ਕੜੇ, ਗੋਖੜੂ, ਪੰਜੇਬਾਂ, ਲੱਛੇ, ਕੜੀਆਂ ਆਦਿ।

੩. ਆਵੇਯ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਨੱਥ, ਲੌਂਗ, ਤੀਲੀ, ਤਨੌੜਾ, ਵਾਲੀ, ਵਾਲਾ, ਬੁੰਦੇ ਆਦਿ।

੪. ਬੰਧਨੀਯ=ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਦਾਉਣੀ, ਟਿੱਕਾ, ਤਵੀਤੜੀਆਂ, ਸਿੰਗਾਰ ਪਟੀ, ਪਹੁੰਚੀ, ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ, ਬਹੁੱਟੇ, ਤੜਾਗੀ।

ਲਖਨ=ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ=ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਖ।

ਅਰਥ: (ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ) ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ (ਮਾਨੋ) ਚਾਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ (ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਹਨ), (ਯਾ) ਗਜਾਨ ਦੇ ਲਖ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹਨ, (ਫੇਰ ਏਹ) ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਚਾਰ ਜੋ ਜੁਗ (ਹਨ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

ਭਾਵ: ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਮਾਨੋਂ ਇਕ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸੇਵਾ, ਦਾਨ, ਕੀਰਤਨ, ਸਤਿਸੰਗ, ਪੂਜਾ, ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ, ਨਿੰਤਨੇਮ ਆਦਿ ਉਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਰੂਪੀ ਗਹਿਣਾ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਹਿਨਾਯਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ

*ਸੈਨਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:-ਪੈਦਲ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ। ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਪਦ ਦੇ ਵੀ ਚਾਰੇ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਸੋ ਚਾਰ ਹੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹੋਏ।

ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦ ਤਕ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਦ ਤਕ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਬਿਮਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਯਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਇਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਪੰਝੂੜੇ ਵਿਚ ਝੂਟਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਉੱਚਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਲਿਵ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਮਿਲਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਅਪਣਾ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਜਮਾਉਂਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਤਨ ਗਹਿਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ ‘ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਸੁਨਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਕੰਠ ਮਝਾਰੇ।’ ਟੋਡੀ ਮ: ੫

ਏਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਜੋ ਜਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਰਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਿਮਰਣ ਰਸ ਆਰੂੜ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਪਕਤਾ, ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ, ਆਨੰਦ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ*। ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ‘ਸੁੰਦਰਤਾ’ ਤੇ ‘ਵਯਾਪਕਤਾ’ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸਾਰੇ ਪਰੀ ਪੂਰਣ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ

‘ਦੁਇ ਦੁਇ ਲੋਚਨ ਪੇਖਾ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਉਰੁ ਨ ਦੇਖਾ ॥’

ਸੋ: ਕਬੀਰ ਜੀ।

ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ ਚੌਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਾਂ; ਕੀ? ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੁਤ ਅੰਸੂ ੪੬ ਦੇ ਅੰਕ ੨ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਯਾਨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ-

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ। ਸੁਵਣ ਮਨਨ ਨਿੰਧਯਾਸਨ ਜਾਨ।

ਚੌਥੇ ਸਾਖਯਾਤ ਗੁਰ ਕਹੈਂ। ਜਿਸ ਕੇ ਪਾਇ ਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਬਹੈ ॥੨॥

ਸੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਏਥੇ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਯਾਨ ਨੂੰ (ਲਖਨ) ਲਖ ਲੈਣ ਲਈ ਇਹ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਚਾਰ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤਾਰ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ?

ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਯਯਾਯ ੪੩ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

ਧਰਮ: ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਜਾਤੇ।

ਡਗ ਡਗ ਅਸੁ ਮਖ ਚੈ ਫਲ ਤਾਂ ਤੇ ॥੬੪॥

*ਚਾਰ ਅਖਰ ਚਾਰ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਹਨ। ਚੌਹਾਂ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਜੋ ਸਿਫਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਐਉਂ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:-

ਵਾਸੁਦੇਵ ਵਿਆਪਕਤਾ।

ਹਰਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ। ਪਾਪ ਹਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਆਈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਆਨੰਦ। ਬੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਾਵ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।

ਰਾਮਚੰਦ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਵਿੱਚ ਰਸ ਮਾਨਣਾ।

ਅਰਥ: ਜਿਹ ਧਨ ਕਾਰਨ ਜਤਨ ਜੋ ਕਰਿਹੈਂ ਲੋਕ ਅਪਾਰ।
ਸੋ ਧਨ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਕੇ ਮਾਨਵ ਦੇਹਿੰ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ੬੫ ॥

ਚੌਪਈ: ਬੰਧਨ ਕਰਹਿੰ ਦੇਹਿੰ ਧਨ ਆਈ।
ਜਨ ਤੇ ਜਾਚਹਿੰ ਅਪਨਿ ਭਲਾਈ।

ਕਾਮ: ਰਿਦੇ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤਨ ਜੋਈ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੬੬ ॥

ਮੋਖ: ਅਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਨ ਕਰਿਕੈ।
ਹੁਇ ਹੈ ਗਜਾਨ ਜਾਇ ਤਮ ਟਰਿਕੈ।
ਚਤੁਰ ਪਦਾਰਥ ਨਾਮ ਅਧੀਨਾ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ ॥ ੬੭ ॥

ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੭ ਅੰਸੂ ੩ ਵਿੱਚ ਐਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-
ਵਿਸੁ ਪਦਾਰਥ ਅਮਰ ਤੇਤੀਸਾ।
ਚਤੁਰਾਖਰ ਵਿਸ ਵਿਸਵੇ ਵੀਸਾ।
ਯੰ ਯੰ ਚਿੰਤਤਿ ਰੁਚਿ ਅਵਗਾਹਾ।
ਤੰ ਤੰ ਲਹਤਿ ਭਗਤਿ ਇਨ ਮਾਹਾ ॥ ੪੨ ॥

ਅਰਥ: ਇਹ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਅੰਤਰਾਤਮੇ ਜੋ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਾਲੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਲ ਉਸਦੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਸ ਨਾਮ ਆਰੂੜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਕੁਝ ਭਗਤ ਚਿਤਵੇ ਸੋ ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਤਯਾ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਉਂਵ ਭਗਤ ਜਨ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਤਯਾਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਬਿਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵੀ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜਦਾ ਹੈ: ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ' ॥

ਬਿਲਾ: ਮ: ੫

ਫੇਰ ਚਹੁੰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਤਿਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

‘ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ ॥’

ਰਾਮ: ਮ: ੩

ਭਗਤਨ ਕੰਠਾਭਰਨ ਸੁ ਚਾਰੁ।
ਜਿਹ ਛਬਿ ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਉਜਾਰ।
ਚਾਰੁ ਬਰਨ ਕੋ ਧਰਮ ਅਧਾਰੁ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਉਰ ਕਬਿ ਨ ਬਿਸਾਰਿ ॥ ੭੩ ॥
ਕੰਠਾਭਰਨ=ਕੰਠ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗਹਿਣਾ*।

*੧. ਆਰੋਪਯ=ਓਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦੁਆਲੇ ਲਟਕਾਕੇ ਪਹਿਨਾਏ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਮਾਲਾ, ਹਾਰ, ਕੰਠੀ, ਜੰਜੀਰੀ, ਕੈਂਠਾ।

ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। ਚਾਰ=੪। ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਉਜਾਰ=ਉਜਾਲਾ, ਚਾਨਣਾ।

ਬਰਨ=ਜਾਤੀਆਂ, ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦ੍ਰ।

ਬਰਨ=ਅੱਖਰ।

ਅਰਥ: (ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ) ਚਾਰ (ਅਖਰ) ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣਾ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਬੀ (ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਚਾਨਣਾ (ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ (ਏਹ) ਆਧਾਰ (ਹਨ, ਤਾਂ ਤੇ) ਚਹੁੰ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਂ ਕਦੀ ਨਾਂ ਵਿਸਾਰ।

ਭਾਵ: ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਦੇ ਨਾ ਵਿਛੜਨ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਲੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪਵੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪਏ ਆਪੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ। ਫਿਰ ਉਨਹਾਂ ਗਲੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਗੁਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਹ ਛਬੀ ਇਸੇ ਇਕੋ ਲੋਕ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਗਹਿਣੇ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਏਥੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‘ਈਤ ਉਤ ਜਨ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲੇ।’ ਸੁਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਪੁਨਾ-ਮੁਖੁ ਉਜਲੁ] ਅਗਲੇ ਲੋਕ ਵਿਚ।

ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ।

ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਏਕ ॥] ਇਕ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਰਾਮ: ਮ: ੫

ਫਿਰ ਜਾਤੀ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜਪੇ, ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰੇ ਧਰਮ ਫੋਕਟ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:-

‘ਸਭ ਕਰਮ ਫੋਕਟ ਜਾਨ ॥ ਸਭ ਧਰਮ ਨਿਹਫਲ ਮਾਨ ॥

ਬਿਨ ਏਕ ਨਾਮ ਅਧਾਰ ॥ ਸਭ ਕਰਮ ਭਰਮ ਬਿਚਾਰ’ ॥ [ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ

ਪੁਨਾ:- ‘ਕੇਵਲ ਕਰਮ’ ਭਰਮ ਸੇ ਚੀਨਹੁ ‘ਧਰਮ ਕਰਮ’ ਅਨੁਰਾਗੋ। ਰਾਮ: ਪਾ: ੧੦

ਸੋ ਨਾਮ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਅੰਕ ੬੯ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਏਹ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਏਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵੀ ਏਹੀ ਹਨ।

ਤੀਸਰੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬੀ ‘ਬਰਨ’ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਅੱਖਰ ਕਰੀਏ’ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ:- (ਕਿ) ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ (ਸਾਰੇ) ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ (ਜਾਣਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ) ਚਾਰ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮਨੋਂ ਨ ਵਿਸਾਰ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਲਾਹੰਨਤਾ ਨਹੀਂ।

ਦੋਹਰਾ: ਜੀਵ ਪਰਾਤਮ ਮੇਲਕੇ ਕਿਧੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਚਾਰੁ।

੨. ਕਸ਼ੇਪਜ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਗ ਪਾਯਾ ਜਾਏ, ਜੈਸੇ ਛੱਲਾ, ਮੁੰਦ੍ਰੀ, ਚੂੜੀ, ਬੰਦ, ਕੜੇ, ਗੋਖੜੂ, ਪੰਜੇਬਾਂ, ਲੱਛੇ, ਕੜੀਆਂ ਆਦਿ।

੩. ਆਵੇਧਜ=ਜੋ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਨੱਥ, ਲੋਂਗ, ਤੀਲੀ, ਤਨੌੜਾ, ਵਾਲੀ, ਵਾਲਾ, ਬੁੰਦੇ ਆਦਿ।

੪. ਬੰਧਨੀਯ=ਜੋ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪਹਿਨੇ ਜਾਣ, ਜੈਸੇ ਦਾਉਣੀ, ਟਿੱਕਾ, ਤਵੀਤੜੀਆਂ, ਸਿੰਗਾਰ ਪਟੀ, ਪਹੁੰਚੀ, ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ, ਬਹੁੱਟੇ, ਤੜਾਗੀ

ਗਾਹਿਕ ਜੇ ਅਪਵਰਗ ਕੇ ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਬਿਚਾਰਿ ॥ ੭੪ ॥

ਦੁਭਾਸ਼ੀ=ਦ੍ਰਿਭਾਖਿਨ=ਦੋ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬੋਲੀ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ ਹੋ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਗਲ ਸਮਝਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚੋਲਾ।

ਚਾਰੁ=ਚਾਰੁ, ਸੁੰਦਰ। (ਅ) ਚਾਰ=੪। ਅਪਵਰਗ=ਮੁਕਤੀ।

ਅਰਥ: (ਏਹ) ਚਾਰ (ਅੱਖਰ) ਜੀਵ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦੇ ਮਾਨੋਂ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਹਨ, (ਯਾ) ਜੋ (ਲੋਗ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਖਰੀਦਾਰ ਹਨ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭਲੇ ਦਲਾਲ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।

ਭਾਵ: 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਪਦ ਇਕ ਚਾਰ ਅੱਖਰੇ 'ਰੂਪਵਾਲਾ' ਪਦ ਹੈ, ਏਹ ਚਾਰੋਂ ਅੱਖਰ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਏਹ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਜੀਵ ਦੇ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਗੋਚਰੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਯੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਐਉਂ ਏਹ ਅੱਖਰ ਅਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਸੋ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ' ਤੇ 'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਏਹ ਵਿਚੋਲੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਅਵਸਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਾ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਓਹਲੇ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਪਯਾਰਾ ਓਹਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਿੰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਵਿਦਤ ਸਰੂਪ 'ਯਾਦ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਯਾਦ ਉਚਾਰਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਯਾ ਯਾਦ ਦਾ ਅਭਯਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਯਾਦ' ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਾਡਾ 'ਨਾਮ ਜਪਣਾ' 'ਯਾਦ ਕਰਨਾਂ' ਹੈ, ਯਾਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਐਉਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਵਲਵਲੇ-ਜੋ ਕਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੇ, ਕਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਦੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਵਾਲੇ-ਸਾਈਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਾਈਂ ਦਰੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਐਉਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਂ ਵੱਲੋਂ ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਹੀ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰਸ ਪੈਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਰਸ ਆਵੇਸ਼' ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਬੋਲੀ ਦਾ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ' ਦਾ ਅਰਥ: ਪ੍ਰੇਮ-ਹੈ ਇਹੋ ਨਾਮ ਸਾਈਂ ਸ਼ਰਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈਂ ਦੀ ਮਿਹਰ-ਰਸ ਆਵੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ-ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਦਲਾਲ ਬੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਖਰੀਦਾਰ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੂਪਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਜੀਵ ਖਰੀਦਾਰ ਹੈ। ਸੌਦਾ (ਅਪਵਰਗ) ਮੁਕਤੀ ਯਾ ਪਰਮ ਪਦ ਹੈ, ਜਗਯਾਸੂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਾਸ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਸ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਭੇਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਨਾਮ ਦਲਾਲ ਲੱਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਉਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ' ਦੀ ਪੇਉਂਦ-ਨਾਮ-ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ*, ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਰਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ-

ਨੂੰ ਪਯਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਲੈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ- 'ਕਲ ਮੈ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵਤ।' ਬਿਲਾ: ਮ: ੯

ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ-

ਅਗੁਨ ਸਗੁਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸੁ ਸਾਖੀ। ਉਭਯ ਪ੍ਰਬੋਧਕ ਚਤੁਰ ਦੁਭਾਖੀ।

ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਕੇ ਆਮ ਕੋ ਆਖਯ ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ।

ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਸਮ ਭਾਨੁ ਕੇ ਦੇਤਿ ਸਪਦ ਉਰ ਟਾਰਿ ॥ ੭੫ ॥

ਭਵ ਬੰਧਨੁ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਓਹ ਧੰਧੇ, ਓਹ ਖਿੱਚਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਵਲ ਲੱਗਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਤੇ ਅਵਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਉਮੈਂ ਹੈ।

ਆਮ=ਬੀਮਾਰੀ, ਰੋਗ।

ਆਖਯ=ਅਕਸ਼ਯ ਜੋ ਖੈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਿਥਾ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਭੇਖਜੁ ਚਾਰੁ-ਭੇਖਜੁ=ਦਵਾਈ, ਦਾਰੂ। ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ। } ਸੁਹਣੀ ਦਵਾਈ।

(ਅ) ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦਵਾਈ। ਬਸ਼ਯੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ:- (੧) ਧਾਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜੈਸੇ:-ਫਟਕੜੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ, ਫੌਲਾਦ।

(੨) ਜੜੀ ਬੂਟੀ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੋਂ, ਜੈਸੇ:-ਮੁਲੱਠੀ।

(੩) ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ, ਜੈਸੇ:-ਕਸਤੂਰੀ।

(੪) ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਯਾ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ।

ਅਤ੍ਰੀਫਲ ਆਦਿ ਮਿਸ਼੍ਰਤ ਦਵਾਈਆਂ।

ਤਾਸੀਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੇ ਬੀ ਦਵਾਈਆਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ:-

੧. ਸ਼ੋਧਨ: ਜੋ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਨਿਰੋਗ ਕਰਨ, ਜੈਸੇ:- ਜੁਲਾਬ, ਫਸਦ ਆਦਿ।

੨. ਸ਼ਮਨ: ਸਰੀਰਕ ਖੇਚਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਠੰਢ ਪਾਵਨ, ਜੈਸੇ:- ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਅਫੀਮ।

੩. ਆਕਰਖਣ: ਜੋ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਧਨ ਵਾਂਗੂ ਕੱਢੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੱਲ ਕਰਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘਨ (ਫਾਕਾ)।

੪. ਪੋਸ਼ਟਕ: ਜੋ ਖੀਣ ਧਾਤੂਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਕੇ ਤਾਕਤ ਭਰਨ, ਸ੍ਰੁਸਥ ਕਰਨ। ਫੌਲਾਦ ਆਦਿ।

ਤਮ=ਹਨੇਰਾ, ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ; ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਜੜ੍ਹਤਾ।

ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। ਸਪਦ=ਸ਼ੀਘ੍ਰ, ਛੇਤੀ। ਉਰ=ਹਿਰਦਾ।

ਟਾਰਿ=ਟਾਲਣਾ, ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਤੁਕ ਅਰਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਉਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਏ:-

ਭ੍ਰਮ ਤਮ ਕੋ ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮ ਉਰ (ਤੇ) ਸਪਦ ਟਾਰ ਦੇਤਿ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਗਤਿ ਕੋਇ ਨ ਪਾਵੈ ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਬੇਬਾਣੈ। ਗਉ: ਮ: ੧

ਅਰਥ: (ਜੀਵ ਦੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਵਿਚ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੋਣ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ (ਹਉਮੈਂ) ਲਈ (ਏਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਅੱਖਰ) ਖਾਲੀ ਨਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ (ਯਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ (ਏਹ ਅੱਖਰ) ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ!

ਭਾਵ: ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਨ ਓਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਜੋ ਸਾਈਂ ਵੱਲ ਲਗਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਹਉਮੈਂ। ਹਉਮੈਂ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈਂ ਮਹਾਨ ਰੋਗ ਹੈ। ਯਥਾ:- ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ। ^{ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧}। ਉਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਨਾਮ ਹੈ। ਯਥਾ:-
'ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥

ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥ '। ^{ਆਸਾ ਵਾਰ ਮ: ੧}

ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਔਖਧੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਏਹ ਹੈ:-

੧. ਸੋਧਨ: ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ ਮੈਲ=ਪਾਪਾਂ ਵਲ ਰੁਚੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-

'ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਸਿਮਰਨਿ ਮਨ ਕੀ ਮਲੁ ਜਾਇ।'

੨. ਸਮਨ: ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਵਿਕਸ਼ੇਪ=ਖਿੰਡੇ ਰਹਿਣਾ। ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਟਿਕਾਉ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-

'ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਹੁ ਹਰਿਕੈ ਨਾਇ ॥ ਦਹਦਿਸਿ ਧਾਵਤ ਆਵੈ ਠਾਇ ॥ '। ^{ਗਉ: ਸੁਖ. ਮ: ੫}

੩. ਆਕਰਖਣ: ਮਨ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ-ਵਿਸ਼ਯਾਸ਼ਕਤੀ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਕਤ ਹੋਣਾ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦਿੰਦ੍ਰੈ-ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰਾਮ ਹੋ ਮਾਨੋਂ ਲੰਘਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-

'ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਵਸਿ ਆਵਹਿ ਪੰਚਾ ॥ '। ^{ਗਉ: ਮ: ੫}

੪. ਪੋਸ਼ਟਕ: ਮਨ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਵਨ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਦਾ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਨਿਤਾਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਆ ਟਿਕਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਪਦ ਵਿਚ ਖੜੋਨਾ ਤੇ ਸਾਈਂ ਮੇਲ ਵਿਚ ਲਗਾਉ ਅਰਥਾਤ 'ਕਮਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:-

'ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ॥ ਬੁਧਿ ਗਿਆਨੁ ਸਰਬ ਤਹ ਸਿਧਿ ॥

ਬਿਦਿਆ ਤਪੁ ਜੋਗੁ ਪ੍ਰਭ ਧਿਆਨੁ ॥ ਗਿਆਨੁ ਸ੍ਰੇਸਟ ਉਤਮ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਸਭ ਕੈ ਮਧਿ ਸਗਲ ਤੇ ਉਦਾਸ ॥

ਸੁੰਦਰੁ ਚਤੁਰੁ ਤਤ ਕਾ ਬੇਤਾ ॥ ਸਮਦਰਸੀ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟੇਤਾ ॥

ਇਹ ਫਲ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਮੁਖਿ ਭਨੇ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਚਨ ਮਨਿ ਸੁਨੇ ॥੬॥ '

[ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ੫]

ਚੌਪਈ: ਜੇ ਭਵ ਸਾਵਜ ਕਰਹਿ ਅਤੰਕਾ।

ਨਾਮੁ ਕੇਹਰੀ ਤਕਹਿ ਸੁ ਅੰਕਾ।

ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰੁਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸ਼ਾ*।

ਜਾਹਿੰ ਸ਼ਰਨ ਸੋ ਨਾਮ ਖਗੇਸ਼ਾ ॥੨੬॥

ਸਾਵਜ=ਸਾਮਜ-ਹਾਥੀ।

ਸਾਵਕ=ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ।

ਕਰਹਿੰ ਅਤੰਕਾ=ਡਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕੇਹਰੀ=ਸ਼ੇਰ। [ਹਿੰਦੀ, ਕੇਹਰੀ। ਪੰਜਾਬੀ, ਕੇਹਰ। [ਸੰਸ. ਕੇਸਰੀ]। ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।

ਅੰਕ=ਗੋਦ, ਮੁਰਾਦ ਸ਼ਰਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਤਕਹਿੰ ਸੁ ਅੰਕਾ=ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਤੱਕਣ, ਭਾਵ ਓਹ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ।

ਕਲੁਖ=ਦੋਖ, ਪਾਪ।

ਅਹੇਸ਼ਾ=[ਅਹਿ+ਈਸ਼=ਅਹੀਸ਼] ਅਹੀਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੀਤੀ ਮੂਜਬ ਅਹਿ+ਈਸ਼=ਅਹੀਸ਼ ਬਨਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਹੇਸ਼-ਬਣਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਹੇਸ਼ ਠੀਕ ਸਮਝ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਨਾਗ ਕਰ ਲੈਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਸਕਿ ਆਦਿ ਨਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੀ 'ਅਹਿਪਤ' ਕਹਿ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਨਾਗ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਅੱਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:-ਅਨੰਤ, ਵਾਸੁਕਿ, ਪਦਮ, ਮਹਾਂਪਦਮ, ਤਕਸ਼ਕ, ਕੁਲੀਰ, ਕਕੋਰਟਕ, ਸੰਖ।

ਖਗੇਸ਼=ਖਗ=ਪੰਛੀ।

ਈਸ਼=ਈਸ਼ੂਰ। ਖਗੇਸ਼=ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਗਰੁੜ।

ਗਰੁੜ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਜੇ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਹਾਥੀ (ਤੋਂ) ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣ। ਜੇ ਪੁਰਖ ਪਾਪ (ਰੂਪੀ) ਨਾਗ ਨੇ ਗ੍ਰੁਸ ਲਏ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਓਹ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ) ਗਰੁੜ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਜਾ ਪੈਣ।

ਭਵ ਸਾਗਰ ਮਹਿੰ ਖਾਤਿ ਜਿ ਗੋਤੂ।

ਗਹੈਂ ਕਿਉਂ ਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਜਿ ਪੋਤੂ।

ਸਿਮਰਨ ਮਹਿੰ ਕਿਛੁ ਖਰਚ ਨ ਖੇਦਾ।

ਹੈ ਸੁਖੇਨ ਸੁਖਦਾਨ ਅਛੇਦਾ ॥੨੭॥

ਗੋਤੂ=ਗੋਤੇ। ਗਹੈਂ=ਪਕੜਦੇ। ਪੋਤੂ=ਪੋਤ-ਜਹਾਜ਼

ਸੁਖਦਾਨ=ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ।

ਅਛੇਦਾ=ਅਛੇਦਜ-ਜੋ ਛੇਦਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਟੱਲ। ਜੋ ਮਰਕੇ ਬੀ ਨਾ ਟੁੱਟੇ, ਏਥੇ ਬੀ ਰਹੇ ਤੇ ਅਗੇ ਬੀ ਨਾਲ ਜਾਵੇ। ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ: ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜੋ (ਨਰ) ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ (ਦਾ ਆਸ਼ਾ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜ ਲੈਂਦੇ? (ਨਾਮ) ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ (ਨਾ ਤਾਂ)

*ਪਾਠਾਂਤੁ-ਜੇ ਨਰ ਗ੍ਰੁਸੇ ਕਲੁਖ ਅਹੇਸ਼ਾ-ਬੀ ਹੈ।

ਕੁਛ ਖਰਚ (ਹੈ ਤੇ) ਨਾ ਖੇਚਲ, (ਨਾਮ ਜਪਣਾ) ਸੌਖਾ (ਕੰਮ) ਹੈ (ਤੇ) ਅਛੇਦ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਰੂਪਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹੋ ਕਿ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਖਰਚ ਤੇ ਖੇਦ ਰਹਿਤ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ:-

੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮੁ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਧਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ ਵੀ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੂਨੀ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਯੱਗੜ, ਦਾਨ, ਤੀਰਥ ਆਦਿ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਮਿਸ਼੍ਰਤ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਤੇ ਧਨ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਇਸਨੂੰ ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਇਉਂ ਅਮੁੱਲ (ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਫਲ ਵਿਚ ਇਹ ਅਮੁੱਲ (ਅਮੋਲਕ) ਹੈ। ਜੋ ਅਮੁੱਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ 'ਅਮੁਲਾ ਸਮਾਹਿ।' ਫਿਰ ਏਹ ਨਿਰੋਲ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਹੈ।
੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿ ਕਰਮ ਭਾਵੇਂ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ) ਪਰ ਤਨ ਤਾਪਨ ਤੇ ਤਨ ਪੀੜਨ ਆਦਿ ਖੇਦ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ।

[ਇਤਿ ਮੰਗਲ]

ਸੂਚਨਾ: ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਦਾ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:-

ਦੋਹਰਾ: ਸੁੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਕਥਾ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ ਸੁਖਕੰਦ।

ਬਰਨਨ ਤਿਸਕੋ ਅਬ ਕਰੋਂ ਹੋਵਹਿੰ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦ ॥੨੮॥

ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ=ਗੁਣ ਮੰਦਿਰ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ।

(ਅ) ਗੁਣ+ਮੰਦਿਰ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ। ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ।

ਸੁਖ ਕੰਦ=ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਫਲ, ਸੁਖ ਫਲ।

ਕੰਦ=ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜੋ ਮੁਲਾਇਮ ਤੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੈਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਰ ਖਾਣ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਫਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਫਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਭਾਵ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ।

ਅਰਥ: ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੁਹਣੇ ਸਤਿਗੁਰ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਰਬਤ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਕੰਦ ਹੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ) ਵਿਘਨ ਮੂਲੋਂ ਕੱਟੇ ਜਾਣ।

ਸੂਚਨਾ: ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਖਾਕਾ ਮਾਨੋਂ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ:-

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਇਹ ਆਦਿ।

ਅੰਗਦ ਬਾਲੇ ਕੋ ਮਿਲਨ, ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਸੰਬਾਦ ॥੨੯॥

ਚੌਪਈ: ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸੁਹਾਵਾ।

*ਕਈਆਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਸੁ-ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ-ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼-ਪਾਠ ਹੈ।

ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੀਲਾ ਬਹੁ ਨਰਨ ਦਿਖਾਵਾ।
 ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਕਿਯਾ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ।
 ਤਿਹ ਤਜਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਨਾ ॥ ੮੦ ॥
 ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।
 ਪੁਰਿ ਕਰਤਾਰ ਬਸੇ ਪੁਨ ਆਈ।
 ਸਿੱਖੀ ਪਰਖੀ ਸਿੱਖਨ ਕੀ ਜਬ।
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਤਖਤ ਦਿਯੋ ਤਬ ॥ ੮੧ ॥
 ਅਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੋਂ ਗੁੰਝੂ।
 ਸੁਨਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਗੁਰ ਕੇ ਪੰਝੂ।

ਸੰਬਾਦ={ਸੰ=ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਬਾਦ=(ਵਦ-ਬੋਲਨਾ) ਬਚਨ}=ਗਲ ਬਾਤ। ਬਾਤ ਚੀਤ।
 ਸੁਹਾਵਾ=ਸੁੰਦਰ।

ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਲੀਲਾ=ਬਾਲਕ ਪਨੇ ਦੀ ਲੀਲਾ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਕੌਤਕ। ਬਾਲ ਚੋਜ।
 ਨਰਨ=ਨਰਾਂ ਨੂੰ। ਬਿਲੋਕੇ=ਦੇਖੇ। ਨਾਨਾ=ਬਹੁਤੇ।

ਪੁਨ=ਫੇਰ। ਅਸ=ਐਸੀ।

ਗੁੰਝੂ=ਗੁੰਝਨ=ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਤਰਤੀਬ ਦੇਣੀ। ਗੁੰਝਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੋਥੀ। ਕਰਹੋਂ
 ਗੁੰਝੂ=ਗੁੰਝਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਗੁੰਝ ਰਚਾਂਗਾ।

(ਅ) ਕਿਤੇ ਪਾਠ ਹੈ 'ਕਹੋਂ ਗਰੰਝੂ', ਇਸ ਦਾ ਬੀ ਅਰਥ ਹੋਊ ਗਰੰਝ ਯਾ ਪੋਥੀ ਰਚਾਂਗਾ।
 ਪੰਝੂ=ਪੰਝ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਇਸ ਪੋਥੀ ਅਰਥਾਤ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰ) ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਇਹ
 ਕਹਾਂਗਾ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ (ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ) ਬਾਲੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਫਿਰ
 (ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰ ਪਰਸਪਰ) ਬਾਤਚੀਤ (ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਵੇਗਾ)।

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਅਵਤਾਰ (ਲੈਣ ਦੀ, ਫੇਰ) ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ (ਜੋ)
 ਬਹੁਤੇ ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ, (ਫੇਰ) ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕਰਨ ਦੀ, (ਫੇਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ
 ਨਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਣ (ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਾਂਗਾ।

(ਫੇਰ) ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤ (ਜਿਵੇਂ) ਚਲਾਈ, ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆ ਕੇ (ਜਿਵੇਂ) ਵੱਸੇ,
 (ਫੇਰ) ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ (ਜਿਵੇਂ) ਪਰਖੀ (ਤੇ) ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ
 ਤਦੋਂ (ਜਿਵੇਂ) ਤਖਤ ਦਿੱਤਾ (ਸਭਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ) ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਦਾ ਗੁੰਝ ਰਚਾਂਗਾ
 (ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਝ (ਤੇ ਟੁਰਨ) ਵਾਲੇ ਸੁਖ ਪਾਉਣਗੇ।

ਸੂਚਨਾ: ਹੁਣ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਭ
 ਲੈਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਸਰਿਤਾ ਜਿਵ ਬਰਨੀ।

ਮੰਗਲ ਕਰਨਿ ਅਮੰਗਲ ਹਰਨੀ ॥ ੮੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਭਵ ਬੰਧਨੁ ਬ੍ਰਿਖ ਕੇ ਸਹਿਤ ਭਰਮ ਬਿਮੁਖਤਾ* ਕੂਲ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੀਯ-ਤੇ-ਕਿਓ-ਬੀ ਹਨ।

ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹ ਢਾਹਿ ਉਖਾਰਹਿ ਮੂਲ ॥ ੮੩ ॥

ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ। ਬਰਨੀ=ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਮੰਗਲ=ਅ+ਮੰਗਲ=ਜੋ ਮੰਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਖ, ਵਿਘਨ ਆਦਿ।

ਹਰਨੀ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭਵ ਬੰਧਨ ਬ੍ਰਿਖ=ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਹਉਮੈਂ ਤੇ ਅੰਕੁਰ ਹੈ ਮਮਤਾ। ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨ: ਪ੍ਰ: ਉ: ਅਧਯਾ: ਪਪ ਅੰਕ ੧। ਬਿਮੁਖਤਾ=ਬੇਮੁਖਤਾਈ।

ਭਰਮ=ਸੰਸਾਰ। ਕੂਲ=ਕਿਨਾਰਾ, ਕੰਢਾ।

ਪਰਵਾਹਿ=ਨਦੀ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਜਲ।

(ਅ) ਕਥਾ, ਵਾਰਤਾ; ਵਯਾਖਯਾਨ ਆਦਿ ਜਦ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਕਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀ ਪਰਵਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੂਲ=ਜੜ੍ਹਾਂ। ਭਾਵ, ਹਉਮੈਂ।

ਅਰਥ: ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ (ਜੋ ਮੈਂ) ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ (ਹੈ) ਨਦੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, (ਜੋ) ਮੰਗਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਅਮੰਗਲ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਰਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖਤਾਈ (ਰੂਪੀ ਦੋ) ਕਿਨਾਰੇ (ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਬ੍ਰਿੱਛ (ਉਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੁੱਕੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ) ਦੇ ਕਥਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਚਲ ਪਵੇ ਤਾਂ) ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਦੋਹਾਂ) ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਘੱਤੇਗਾ, (ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ) ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁਟ ਸੱਟੇਗਾ।

ਚੌਪਈ: ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਮੱਜਨ ਹੈ ਜੋਗੂ।

ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ਭੋਗੂ।

ਨਿੰਦਕ ਜੋਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ।

ਤਿਨ ਕੇ ਯੋਗ ਨ ਇਹੁ ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ ॥ ੮੪ ॥

ਮੱਜਨ=ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਅਸੂਯਾ=ਈਰਖਾ, ਸਾੜਾ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਗੁਣ ਦੇਖ ਕੇ ਜਲਨਾ।

‘ਜੋਨ ਅਸੂਯਾ ਸਹਿਤੂ’ ਨਿੰਦਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰੇ, ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਪਦ ‘ਤਿਨਕੇ’ ਹੈ, ਤਿਨਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਕ ਤੇ ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਵਾਸਤੇ-ਤਿਨਕੇ-ਪਦ ਆਯਾ ਹੈ।

ਦਹਿਤੂ=ਸਾੜਾ। ਦੁਖ ਦਹਿਤੂ=ਸਾੜੇ ਦਾ ਦੁਖ। ਅਥਵਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਜੋ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੱਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਨਦੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਇਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ) ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿੱਖੀ (ਇਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ) ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੀ ਹੈ, (ਪਰੰਤੂ) ਨਿੰਦਕ

*ਪਾਠਾਂਤੁ-ਭਰਮ ਬੇਮੁਖਤਾ-ਬੀ ਹੈ।

(ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਕੋਈ) ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇਹ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ (ਨਦੀ)
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਇਸ਼ਨਾਨ) ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੂਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ ਸੁ ਪ੍ਰਵਾਹੂ।

ਉਰ ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਇਸਥਿਤ ਆਹੂ।

ਤੱਬ ਮਤਿ ਸੁਕਤਾ ਤਿਹ ਪਰ ਤਰਿਹੀ।

ਪ੍ਰੇਮ ਬੁੰਦ ਕੀ ਲਾਲਸ ਕਰਿਹੀ ॥ ੮੫ ॥

ਸੂਤ ਦਰ=ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ। [ਸੰਸ. ਦਰ=ਦ੍ਰਾੜ]। ਇੱਥੇ ਦਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ,
ਨਦੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਥਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੀਆਂ। ਕੰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਬੀ ਦ੍ਰਾੜ ਵਰਗੀ ਹੈ।

ਸੂਤ ਦਰ ਸੋਂ ਚਲਿ ਕੈ=ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ।

ਸੁ=ਉਹ। ਉਰ ਸਾਗਰ=ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।

ਇਸਥਿਤ ਆਹੂ=ਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ।

ਸੁਕਤਾ=ਸੁਕ੍ਰਿ-ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ: ਕੰਨਾਂ ਰੂਪੀ ਦ੍ਰਾੜ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹ (ਕੀਰਤੀ ਦਾ) ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ)
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ (ਜਾ ਕੇ) ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ (ਰੂਪੀ) ਸਿੱਖੀ ਉਸ (ਟਿਕੇ
ਪਾਣੀ) ਉਤੇ ਤਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁੰਦ ਦੀ (ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਲਾਲਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮਤ ਵਿਚ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲਾਲਸਾ
ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਨਾਲ ਤੁੱਲਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ
ਇਸਨੂੰ ਫੇਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੁੰਦ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ
ਵਿਚ ਟਿਕੀ ਬੁੱਧੀ ਫੇਰ ਅਮੋਲਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਜਬ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪਰਸੀ* ਤਿਹ ਕੋ ਆਇ।

ਹੁਇ ਅਡੋਲ ਤਬ ਬੈਸਹੀ ਨਹਿੰ ਇਤ ਉਤ ਕੋ ਧਾਇ ॥ ੮੬ ॥

ਅਰਥ: (ਇਸ ਹਾਲ ਵਿਚ) ਜਦ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਛੁਹ ਜਾਏ ਤਦ
(ਤਤਛਿਨ ਉਹ) ਅਡੋਲ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਧਾਉਂਦੀ
(ਭਾਵ ਏਹ ਕਿ ਚਿਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)।

ਚੌਪਈ: ਸਾਕਤ ਖਰ ਨਹਿੰ ਮੱਜਨ ਕਰਿਹੀਂ।

ਬਿਸੈ ਠੌਰ ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਫਿਰਹੀਂ।

ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਤਿਹ ਬਨੁ ਜਾਇ ਸੰਜੋਗੁ।

ਹੋਤਿ ਗੁੜਾਕਾ ਤਿਨ ਤਨੁ ਰੋਗੁ ॥ ੮੭ ॥

ਸਾਕਤ=ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਲਿਵ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਈਸ਼ਰ ਵਿਮੁਖ।

[ਅ: ਸਾਕਤ]

ਖਰ-ਖੋਤਾ। ਫਾ: ਖਰ]। ਬਿਸੈ ਠੌਰ=ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ।

ਦੁਰਗੰਧਿਹਿ=ਦੁਰਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ, ਭਾਵ ਅਰੁੜੀਆਂ ਤੇ।

*ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪਰਮੈ-ਬੀ ਹੈ।

ਗੁੜਾਕਾ=ਨੀਂਦ। [ਸੰਸ. ਗੁਡਾਕਾ]

ਅਰਥ: (ਪਰੰਤੂ) ਸਾਕਤ (ਪੁਰਖ) ਖੋਤੇ (ਸਮਾਨ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਖੋਤਾ ਦੁਰਗੰਧੀ (ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ) ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਭਲਾ ਜੇ) ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਰਕੀਰਤੀ ਸੁਣਨ ਦਾ) ਸੰਜੋਗ ਬਣ (ਹੀ) ਜਾਵੇ (ਤਦ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਨੀਂਦ ਦਾ ਰੋਗ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ: ਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਬਣ ਜਾਏ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਸਾਕਤ ਲੋਗ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜਸ ਫੇਰ ਬੀ ਸੁਣਨੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋਰਠਾ: ਸਰਿਤਾ ਤਟ ਸਤਿਸੰਗ, ਪਾਇ ਨ ਸ਼ੁਵਨ ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ।

ਗੁਰ ਜਸੁ ਗੁਢਉ ਰੰਗ, ਰੰਗਯੋ ਨ ਮਨ ਦਹਦਿਸਿ ਫਿਰਯੋ ॥੮੮॥

ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ। ਤਟ=ਕਿਨਾਰਾ। ਭਾਵ, ਘਾਟ।

ਪਾਇ=ਪਾਕੇ, ਅੱਪੜ ਕੇ। ਨ...ਸ਼ਨਾਨ ਭਾ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਫਿਰਯੋ=ਮਨ ਫਿਰਿਆ, ਭਾਵ ਭਟਕਿਆ।

ਇਹ ਸੋਰਠਾ ਪਿਛਲੇ ਕਹੇ ਗੁੜਾਕੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਅੱਪੜਕੇ ਬੀ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਯਾ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਿਆ।

ਪਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨਿਜ ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਨਾਲ ਉੱਜਲਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ।

ਅਰਥ: (ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਰੂਪੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ (ਰੂਪੀ) ਘਾਟ (ਤੇ) ਅੱਪੜਕੇ (ਗੁਰੂ ਯਸ) ਸੁਣ ਲੈਣ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ, (ਨਾ ਹੀ ਮਨ) ਗੁਰੂ ਜਸ ਦੇ (ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ) ਗੁੜੇ ਰੰਗ (ਨਾਲ) ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ, (ਸਗੋਂ) ਮਨ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ) ਫਿਰਿਆ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ' ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਧਯਾਇ* ॥੧॥

ਇਤਿ=ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਪੂਰਬਾਰਧ=ਪਹਿਲਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ।

*ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ:-ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥੇ, ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ, ਪੂਰਬਾਰਧੇ, ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਨਾਮ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਥਮੋ ਅੰਸੂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ ਯਾ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਮੁਕਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਯੁ ਬ੍ਰਿਧੀ ਲਈ ਬੜਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਭੀ ਗ਼ਲਬਨ ਇਹੋ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਉਤਾਰਧ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੋਯਾ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਚੜਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਦਿਨ ਮਿਥਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਅੱਗੋਂ ਉਸੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਐਨ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ-ਅਧਯਾਯ-ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਸਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਐਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ-ਅੰਸੂ-ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਬਰਨਨੰ=ਵਰਣਨ। ਪ੍ਰਥਮੋ=ਧਯਾਇ=ਪਹਿਲਾ ਅਧਯਾਯ।

ਅਰਥ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧੇ (ਹਿੱਸੇ ਦਾ) ਪਹਿਲਾ ਅਧਯਾਯ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ, ਨਾਮ ਮਹਿੰਮਾ ਵਰਣਨ' ਹੈ, ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਅਧਯਾਯ ਦੂਜਾ

੨. [ਮੰਗਲ। ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਬਾਲੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ]

੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩

ਸ਼੍ਰੀਯਾ: ਬਲਵੰਡ ਬਡੇ ਭੁਜਦੰਡ ਪ੍ਰਚੰਡ,
ਅਖੰਡ ਅਦੰਡ ਕਰੇ ਖਲ ਖੰਡਾ।
ਰਨਮੰਡ ਉਮੰਡ ਘਮੰਡਿਤ ਚੰਡਿ,
ਅਖੰਡਲ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀਨ ਬਿਹੰਡਾ।
ਕਰ ਹੇਰਿ ਕੁਵੰਡਹ ਤੁੰਡਹ ਪੰਡੁ,
ਭਗੇ ਜਸ ਮੰਡਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ।
ਸਿਧਿਦਾ ਨਿਧਿਦਾ ਰਿਧਿਦਾ ਬੁਧਿਦਾ
ਜੁਧ ਮੱਧ ਸਹਾਇਸਦਾ ਭਵਮੰਡਾ ॥੧॥

ਬਲਵੰਡ=ਬਲਵੰਤ=ਬਲਵਾਨ।

ਭੁਜਦੰਡ=ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ। (ਅ) ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ।

ਪ੍ਰਚੰਡ=ਤੇਜ ਵਾਲੇ। ਅਖੰਡ=ਅਟੁੱਟ, ਜੋ ਭੱਜ ਨ ਸੱਕਣ।

ਅਦੰਡ=ਅ+ਦੰਡ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਨਿਰਭੈ।

ਖਲ=ਮੂਰਖ। ਖੰਡਾ=ਖੰਡ ਦਿੱਤੇ, ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿੱਟੇ, ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਰਣਮੰਡ=ਰਣ+ਮੰਡ=ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਸਜੇ ਹੋਏ ਵਿਚ। ਰਣ ਤੱਤੇ ਯਾ ਰਣ ਮੱਤੇ ਵਿਚ।

ਉਮੰਡ=ਜੋਸ਼ ਨਾਲ।

ਘਮੰਡਿਤ=ਘਮੰਡ ਵਿਚ ਆ ਕੇ, ਭਾਵ ਰਣ ਵਿਚ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਕੇ (ਮਾਰਨਾ) ਵੰਗਾਰਕੇ।

ਚੰਡਿ=ਇੱਕ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। (ਅ) ਚੰਡਿ, ਚੰਡੀ=ਚੰਡਿਕਾ ਦੇਵੀ।

ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ। ਸ਼ਕਤੀ।

ਅਖੰਡਲ=ਆਖੰਡਲ=ਇੰਦ੍ਰ*। ਅਰਿ=ਵੈਰੀ।

ਬਿਹੰਡਾ=[ਸੰਸ: ਵਿਘਟਨ, ਵਿਹਨਨ]। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਬਿਹੰਡਨ]=ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਸਿਟਣੇ,
ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਾਜੈ ਕਰਨਾ।

ਕਰ=ਹੱਥ। ਹੇਰਿ=ਦੇਖਕੇ।

ਕੁਵੰਡਹ=ਧਨੁਖ। [ਸੰਸ: ਕੋਦੰਡ, ਹਿੰਦੀ, ਕੁਬੰਡ]।

ਤੁੰਡਹ=ਤੁੰਡ-ਮੂੰਹ।

ਪੰਡੁ-ਪਾਂਡੂ ਰੰਗ ਦੇ, ਪੀਲੇ, ਪਿੱਲੇ। ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ, ਭੈ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਮੰਡਨਭਾ=ਅਸਥਾਪਨ ਹੋਇਆ, ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ=ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਸਿਧਿ ਦਾ ਨਿਧਿ ਦਾ ਰਿਧਿ ਦਾ ਬੁਧਿ ਦਾ=ਸਿਧਿ, ਨਿਧਿ, ਰਿਧੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਦਾਤਾ।
ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸਿਧੀਆਂ ਲਈ ਵੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੧੭ਵੇਂ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।

*ਅਖੰਡਲ=ਅਟੁੱਟ। ਪਰ ਏਥੇ ਮਰਾਦ ਆਖੰਡਲ ਤੋਂ ਹੈ।

ਰਿਪਿ=ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ। ਕਿਸੇ ਸੁਭ ਵਸਤੂ ਦੀ ਅਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਪਿੱਛੇ ਜੁੱਧ ਦੇ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ; ਹੁਣ ਬੁੱਧਿ ਦਾਤਾ ਅਰਥਾਤ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਦਯਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਿ (ਕਾਮਯਾਬੀ) ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਕਹੇ ਹਨ।

ਭਵਮੰਡਾ=ਭਵ।ਭਯ]=ਡਰ। ਮੰਡਾ।ਮਰਦਨ ਤੋਂ]=ਮਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ। (ਅ)- ਭਵ=ਸਾਗਰ। ਮੰਡਾ।ਮੰਡਨੰ]=ਸੰਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿ ਸੁੰਦਰਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਭੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਭਵਮੰਡਾ=ਦਾ ਅਰਥ ਜਗਤ ਰਚਨ ਵਾਲੀ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਏਥੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੈ।

ਅਰਥ: ਤੇਜਵਾਨ, ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਵੱਡੇ (ਹਨ) ਬਾਹਵਾਂ ਦੇ ਡੌਲੇ (ਜਿਸਦੇ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਭੈ ਮੂਰਖ ਖੰਡ ਸਿੱਟੇ*। (ਉਸ) ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਰਣ ਤੱਤੇ (ਵਿਚ) ਉਮੰਡ ਕੇ ਤੇ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਜੈ ਕੀਤਾ। (ਉਸਦੇ) ਹੱਥਾਂ (ਵਿਚ) ਧਨੁਖ ਦੇਖ ਕੇ (ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਪੀਲੇ (ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭੈ ਖਾ ਕੇ) ਨੰਸ ਗਏ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ (ਵਿਚ ਫਿਰ ਜਿਸਦਾ) ਜਸ ਹੋਇਆ। (ਉਹ ਹੀ ਹੈ) ਸਿੱਧੀ ਨਿੰਧੀ ਰਿੱਧੀ (ਤੇ) ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਦਾਤਾ, ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ (ਅਤੇ) ਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੂਸ਼ਿਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ।

ਭਾਵ: ਏਹ ਮੰਗਲ ਫੇਰ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ। ਏਥੇ ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਅਗਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦੇਣ।

ਕਵਿ ਜੀ ਇਕ ਜੰਗਜੂ ਤੇ ਨਰ ਸੁਭਾਵ ਕੌਮ ਦੇ ਗੁਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦਾ ਸਹਾਯਕ, ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦੋਹਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਫਰਜ਼ ਕਰਕੇ ਅਖੀਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਸਿਧਿ ਨਿਧਿ ਰਿਪਿ ਬੁਧਿ ਦੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਨਾਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਖਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਵਿਦਯਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਭੂਸ਼ਿਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਟੀਕਾ ਤੇ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹੋ।

ਦੋਹਰਾ: ਬੰਦੋਂ ਸੰਤ ਸੰਦੋਹਿ ਪਦ,

ਜਿਨਤੇ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰ।

ਜਮ ਤਮ ਸਮ ਤਿਹ ਤਰਨਿ ਸੇ,

ਭ੍ਰਮ ਘਨ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰ ॥੨॥

ਸੰਦੋਹਿ-ਸੰਗਤ, ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ, ਇਕੱਠ, ਸਮਾਜ, ਸਾਰੇ,ਸਮੂਹ। [ਸੰਸ: ਸੰਦੋਹ]

ਉਧਾਰ=ਕਲਯਾਣ, ਮੁਕਤੀ। ਜਮ=ਯਮ। ਤਮ=ਹਨੇਰਾ।

ਤਰਨਿ=ਤਰਣਿ=ਸੂਰਜ। (ਅ) ਤਰਣ-ਜਹਾਜ਼, ਬੋੜਾ।

*ਐਉਂ ਬੀ ਅਰਥ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:-(ਜਿਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ) ਵੱਡੇ ਬਲਵਾਨ (ਤੇ) ਤੇਜਵਾਨ ਡੰਡੇ ਵਰਗੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਵਾਲੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ, (ਜੋ) ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਤੇ) ਨਾ ਸੋਧੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ (ਸਨ,) ਖੰਡ ਸਿੱਟਿਆ।

ਘਨ=ਬੱਦਲ। ਬਾਤ=ਵਾਤ-ਹਵਾ, ਪੌਣ, ਹਨੇਰੀ।

ਅਰਥ: (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸਮੂਹ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ (ਸੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਦਾ) ਉਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਮ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਸਮਾਨ (ਹੈ) ਉਸ (ਲਈ ਓਹ ਸੰਤ) ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ (ਹਨ ਅਤੇ) ਭ੍ਰਮ (ਰੂਪੀ) ਬੱਦਲਾਂ (ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਹਵਾ (ਸਮਾਨ) ਸਮਝ ਲਓ।

ਭਾਵ: ਹਵਾ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੋ

‘ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ।’

ਗਉ: ਸੁਖ: ਮ: ਪੁ]

ਦਾ ਗੁਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਭੈ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ: ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਭਯੋ ਜਹਾਜੂ।

ਸਿੰਧੁ ਜਿ ਬਿਘਨ ਅਥਾਹਿ ਸਮਾਜੂ।

ਕਰਨਧਾਰ ਕਰਿਹੀ ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ।

ਤਬ ਪਹੁਚੈਂ ਤਟਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਪਰਨਾ ॥੩॥

ਮਨੋਰਥ=ਮਨ ਦਾ ਅਰਥ-ਮੁਰਾਦ, ਮੁਦਆ। ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਭਾਵ ਏਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਤੋਂ ਹੈ।

ਜਹਾਜੂ=ਜਹਾਜ਼, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੋਤਾ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲ ਤੇ ਆਦਮੀ ਆਦਿ ਲੈ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ[ਅਰਬੀ, ਜਹਾਜ਼]। ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ। ਸਮਾਜੂ=ਸਮਾਨ।

ਕਰਨਧਾਰ=ਮਲਾਹ। [ਸੰਸ. ਕਰਣਧਾਰ] ਕਰਣ=ਉਹ ਪੁਰਜਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਟੋਰਿਆ ਜਾਵੇ।

ਧਰ=ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਕਰੁਨਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੇਹਰ। [ਸੰਸ: ਕਰੁਣ, ਕਰੁਣਾ]। ਤਟਿ=ਕਿਨਾਰਾ।

ਪਰਨਾ=ਆਸਰਾ। [ਸੰਸ: ਪ੍ਰਣਯ]।

ਅਰਥ: ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ (ਗੁੰਥ ਰਚਨ ਦਾ ਮਾਨੋ ਇਕ ਬੜੇ) ਸਮਾਜ (ਨਾਲ ਭਰਿਆ) ਜਹਾਜ਼ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਘਨਾ (ਰੂਪੀ) ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। (ਜੇ) ਗੁਰੂ (ਰੂਪੀ) ਮਲਾਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ, ਤਦ (ਸੈਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ (ਪਾਰਲੇ) ਕਿਨਾਰੇ ਅੱਪੜਾਂਗਾ।

ਭਾਵ: ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕਠਨ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਰੂਪਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਠਿੱਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਸਿਆਣੇ ਮਲਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਮਲਾਹ ਦੇ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਉਸ ਪੁਰਜੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਸੇਧ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਚਿਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਪੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਘਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਤਕੀਆ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਅਰਥਾਤ ਅਪਣੇ ਛੋਹੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਪਦਾਂ ਦੀ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਰਸਤਾ ਵਧੇਰੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ‘ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਵਾਂਗੂ ਹੈ; ‘ ਅਰਥਾਤ ਕਠਨਤਾ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਸ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਵਿਘਨਾ ਦਾ ਭੈ ਹੈ।

[ਬੋਨਤੀ]

ਤੁਮਰੋ ਨਾਮ ਨਿਬਾਹੁ ਲਾਜਾ।

ਕਰਹੁ ਗ੍ਰਿੰਥ ਪੂਰਨ ਸੁਭ ਕਾਜਾ।

ਤਵ ਕਰੁਨਾ ਬਿਨ ਅੱਖਰ ਏਕੁ।

ਨਹਿੰ ਉਪਜਤਿ ਮੁਝ ਰਿਦੈ ਬਿਬੇਕੁ ॥੪॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮ, ਸੁਧਾ ਪਰਦਿ ਕਵਿਤਾ ਸੁ।

ਸਿੱਖ ਬਿੰਦਾਰਿਕ ਪੀਵਹੀਂ, ਨਿੰਤ ਹੈ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੫॥

ਨਾਮ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਨਾਮ ਦੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਉਣ ਲਗਾ ਹਾਂ।

ਨਿਬਾਹੁ ਲਾਜਾ=ਲਾਜ ਨਿਬਾਹੋ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜੁ ਹੋਯਾ, ਇਸ ਦੀ ਲਾਜ ਪਾਲੋ।

ਸੁਭ ਕਾਜਾ=‘ਸੁਭ’ ਪਦ ‘ਕਾਜ’ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੋ ਕੇ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਭ ਰੀਤੀ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰੋ। ਕਰੁਨਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ।

ਬਿਬੇਕੁ=ਵਿਵੇਕ-ਗਿਆਨ, ਪਛਾਣ, ਸਿਆਣ, ਨਿਰਣੈ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਨਿਰਣੈ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸਿੱਟਾ। (ਅ) ਐਉਂ ਬੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ:-ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚ) ਵਿਵੇਕ (ਤਾਂ ਕੀ) ਇਕ ਅੱਖਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ। (ੲ) ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ।

ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਪਰਦਿ=ਦਾਤਾ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਦ=ਦਾਤਾ]।

ਕਵਿਤਾਸੁ=ਕਵਿਤਾ+ਸੁ=ਕਵਿਤਾ=ਸ਼ਾਇਰੀ, ਪਦਜ ਰਚਨਾ, ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਆਦਕਾਂ ਨੂੰ ਰਮਣੀਕ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮਤੀ। ਸੁ=ਉਹ; ਇਸ਼ਾਰਾ-ਸਮੁੰਦਰ-ਵਲ ਹੈ।

ਬਿੰਦਾਰਕ=ਵਿੰਦਾਰਕ=ਦੇਵਤਾ, ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸ: ਵਿੰਦਾਰਕ=ਸੁੰਦਰ, ਮਨੋਰੰਜਕ, ਉੱਤਮ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਦੇਵਤਾ]

ਸੁਮਤਿ=[ਸੁ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਮਤਿ=ਬੁਧੀ]। ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਬੁਧੀ ਭਾਵ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀਬੁਧੀ ਹੈ।

ਅਰਥ: (ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਨਾਮ (ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਦਾਸ ਦੀ) ਲਾਜ ਨਿਬਾਹ ਦਿਓ, (ਮੇਰਾ ਇਹ) ਸੁਭ ਕੰਮ ਗ੍ਰੰਥ (ਰਚਣ ਦਾ) ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਓ। (ਮੈਨੂੰ ਇਹ) ਗਿਆਨ (ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ) ਆਪ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਿਨਾ ਇਕ ਇਕ ਅੱਖਰ (ਬੀ) ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ (ਵਿਚੋਂ) ਨਹੀਂ ਉਪਜ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੁੰਦਰ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਉਹ (ਸਮੁੰਦਰ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। (ਜਿਸਨੂੰ) ਸਿੱਖ (ਰੂਪੀ) ਦੇਵਤੇ ਨਿੰਤ ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਨਿੰਤ ਹੀ ਸੁਭ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ: ਅੱਗੋਂ ਹੁਣ ਕਥਾ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੇ ਜਗਰਾਈ¹।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਦੀਨਿ ਬਡਾਈ।

ਅਪਨ ਕੀਨ ਸਚਖੰਡ ਪਯਾਨਾ¹।ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਬਿਬ ਤਨ¹ ਪਲਟਾਨ ॥ ੬ ॥ਜਿਉ ਅਧਿਪਤਿ¹ ਇਕ ਪੋਸ਼ਿਸ਼²
ਤਜਿਕੈ³।ਬੈਸਹਿ¹ ਸਭਾ ਦੁਤਿਯ² ਤਨ-ਸਜਿਕੈ³।

ਤਿਉ ਖਡੂਰ ਮਹਿ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ।

ਜਿਨ ਸਿਮਰਨਿ ਕਲਿ ਕਲਮਲ¹ ਭਾਜੇ

॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਖਤ ਬੈਠਿ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ

ਕੀਨ ਖਡੂਰ ਨਿਵਾਸ।

ਨਰਨ¹ ਉਧਾਰਨ ਕਾਰਨੇ

ਕਰਤਿ ਸੁ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੮ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:ਇਕ ਬਾਸੁਰ¹ ਆਸਨ ਡਾਸਿ² ਅਸੀਨ,³

ਸੁ ਧਯਾਨ ਬਿਖੈ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਹੋਏ।

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਦਪੰਕਜ¹ ਲੀਨਨਿਰੰਤਰ¹ ਹੀ ਮੁਦ² ਲੋਚਨ ਕੋਏ।³ਪੁਨ ਯੋ ਉਪਜੀ ਉਰ¹ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ-ਸੁ ਕਿੰਕਰ¹ ਕੇ ਭ੍ਰਮ ਜਾਸ² ਬਿਗੋਏ³।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੋ

ਜਿਨ¹ ਭੇਦ ਨ ਮੱਧ ਤਰੰਗਹ ਤੋਏ¹-

॥ ੯ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਿਤੈ¹ ਨਿਤ ਹੀ-ਭਵ¹ ਮੈਂ ਭਵ² ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬਿਧਿ³

ਲੀਨੋ ?

¹ਜਗਤ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਨੇ।¹ਚਲਾਣਾ।¹ਦੂਜਾ ਸਰੀਰ।¹ਰਾਜਾ। ²ਪੁਸ਼ਾਕ। ³ਉਤਾਰਕੇ।¹ਬੈਠੇ। ²ਦੂਜੀ। ³ਪਹਿਨਕੇ।¹ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪ।¹ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।¹ਦਿਨ। ²ਡਾਹਕੇ। ³ਬੈਠੇ।¹ਚਰਣ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ।¹ਇਕਰਸ। ²ਬੰਦ (ਅ) ਖਿੜੇ। ³ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਏ।¹ਦਿਲ।¹ਦਾਸਾਂ ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ। ²ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਨੇ। ³ਭ੍ਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ।¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜੀਕੂੰ ਜਲ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਿਮ।¹ਚਿਤਵਦੇ ਹਨ (ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ)।¹ਸੰਸਾਰ। ²ਜਨਮ। ³ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਪੁਨ ਬਾਲ ਜੁਵਾ ਕੇ¹ ਬਿਲਾਸ² ਜੇਉ
ਇਤਿਹਾਸ ਕਹੈ ਸਿਖ ਕੌਨ ਪ੍ਰਬੀਨੋ¹?
ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ¹ ਕੇ ਰਟਨੋ²
ਕਟਨੋ ਕੁਟਿਲੰ¹ ਬਡ ਦੰਭ² ਜੁ ਕੀਨੋ।
ਚਿਤ ਚਿੰਤਤਿ ਦੇਤਿ ਅਚਿੰਤਤਤਾ
ਜੇਉ ਬੈਸ ਇਕੰਤ ਗੁਰੂ ਰਸ ਭੀਨੋ-
॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਰ¹ ਸਰਬੱਗ² ਉਰ,
ਡਰ¹ ਹਰਿ² ਅਰੁ ਜੁਰ ਤੀਨ³।

ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਹੋਇ ਗਤਿ,¹
ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਉਤ¹ ਬਾਲੇ ਸੰਧੂ ਸੁ ਵਿਚਾਰਾ।
'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।
ਨਿਜ¹ ਅਸਥਾਨ ਸੁ ਕੌਨ ਬਿਠਾਯੋ?
ਤਿਸ ਦਰਸਨ ਜਿਯਰਾ¹ ਲਲਚਾਯੋ
॥ ੧੨ ॥

ਬਹੁ ਨਰ ਮਹਿੰ ਬੋਲਯੋ ਇਮ ਬਾਲਾ ॥
ਇਕ ਸਿਖ¹ ਬਚ² ਭਾਖਯੋ³ ਤਿਹ
ਕਾਲਾ⁴।

ਤਿਹਣ ਗੋਤ ਅੰਗਦ ਤਿਹ ਨਾਮੂ।
ਗੁਰਤ ਉਚਿਤ¹ ਭਯੋ ਅਭਿਰਾਮੂ²
॥ ੧੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੂਤ¹ ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ ਬਾਤ, ਭਯੋ ਪੁਲਕਾਤ
ਗਾਤ,²
ਅੰਗ ਨ ਸਮਾਤਿ ਚਲਯੋ ਤਹਾ ਤਬ ਧਾਇ
ਕੈ¹।

ਕਾਤਿਕ ਦਿਵਸ¹ ਪੁੰਨਯੋ, ਆਇ ਸੁ
ਦਿਦਾਰ ਕੀਨੋ

¹ਜੁਆਨੀ ਦੇ। ²ਕੌਤਕ ਬਚਨ, ਆਦਿ ਹਾਲ।
¹ਚਤੁਰ।
¹ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ। ²ਫਿਰਨਾ।
¹ਪਾਪ। ²ਪਖੰਡ।

¹ਸ਼੍ਰੋਸਟ। ²ਅੰਤਰਜਾਮੀ

¹ਦਿਲ ਦਾ ਡਰ। ²ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ³ਅਤੇ ਤਿੰਨੇ
ਤਾਪ।
¹ਮੁਕਤ।

¹ਉਧਰ।

¹ਆਪਣੇ।

¹ਦਿਲ।

¹ਸਿਖ ਨੇ। ²ਬਚਨ। ³ਆਖਿਆ। ⁴ਉਸ ਵਕਤ।

¹ਲਾਇਕ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਕੰਨੀਂ। ²ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਸਰੀਰ ਦੇ।

¹ਦੌੜਕੇ।

¹ਦਿਨ।

ਕਰੀ¹ ਕਰ² ਬੰਦ³ ਅਭਿਬੰਦ⁴ ਸੀਸ⁵ ¹ਕੀਤੀ। ²ਹੱਥ। ³ਜੋੜਕੇ। ⁴ਨਮਸਕਾਰ। ⁵ਸਿਰ।
ਨਾਇ ਕੈ⁶। ⁶ਨਿਵਾਕੇ।

ਦੇਖਤਿ ਮਗਨ ਭਯੋ ਆਵਨ ਸਫਲ
ਕਿਯੋ

ਬੈਠਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨ ਗੁਰ ਆਇਸੁ¹ ਕੋ ¹ਆਗਯਾ।
ਪਾਇ ਕੈ।

‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਕੋ ਉਚਾਰਿ ਕੈ¹ ¹ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ) ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਉਚਾਰਕੇ।
ਬੂਝਤਿ² ਪੁਨ³ ²ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ³ਫਿਰ।

‘ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ¹ ਆਏ ਤੁਮ ਦੀਜੀਏ ¹ਕਿਧਰੋਂ।
ਸੁਨਾਇਕੈ?’ ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਥਾਸਕਤ ਜੋ ਭੇਟ ਥੀ,
ਆਗੈ ਧਰੀ ਬਨਾਇ¹। ¹ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ)।

ਪੁਨ ਬਾਲਾ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ,
ਬਿਨੈ ਬਚਨ ਮਹਿੰ ਪਾਇ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!
ਸੰਧੂ ਗੋਤ ਨਾਮ ਮੁਹਿ ਬਾਲਾ।
ਰਾਇ ਭੋਇ ਤਲਵੰਡੀ ਜੋਊ।
ਵਤਨ ਜਨਮ ਹਮਰਾ ਹੈ ਸੋਊ ॥ ੧੬ ॥

ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਭੂਰੀ¹। ¹ਬਹੁਤੀ।
ਯਾਤੇ ਹੋਂ ਚਲ ਆਇ ਹਦੂਰੀ¹। ¹ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ।
ਅਜਰ ਜਰਨ¹ ਉਰ² ਧੀਰਜ ਧਾਰੀ। ¹ਅਜਰ ਨੂੰ ਜਰਨ ਵਾਲੇ। ²ਦਿਲ।

ਸੁਨੀ ਆਪ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਭਾਰੀ ॥ ੧੭ ॥

ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ‘ਤੁਮ ਗੁਰ ਕੋ ਹੈ?
ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਮਤਿ¹ ਜੋ ਹੈ। ¹ਸਿੱਧਾਂਤ।

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੁਭ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਊ।
ਬਿਸ਼ਿਯਨ¹ ਬਾਊ ਸਪਰਸ ਨ ਕਾਊ’ ¹ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ।

॥ ੧੮ ॥

ਹਾਥ ਬੰਦਿ¹ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਬਾਲਾ। ¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

‘ਸਭਿ ਰਾਵਰ ਕੋ¹ ਗਯਾਤ² ਬਿਸਾਲਾ³। ¹ਆਪਨੂੰ। ²ਖਬਰ। ³ਬਹੁਤੀ।

ਤਦਪਿ¹ ਜੁ ਤੁਮ ਪੂਛਨ ਅਨੁਸਾਰੀ। ¹ਤਾਂ ਭੀ।

ਸੁਨਹੁ ਆਪ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸੁਧਾਰੀ’

॥ ੧੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।

ਕਲਿ ਕਲਮਲ ਰੁਜ¹ ਪਦ² ਰਜ³ ¹ਰੋਗ। ²ਚਰਣ। ³ਧੂੜੀ। ⁴ਨਾਸ਼ ਕਾਰਕ।

ਚੂਰਨ⁴।

ਦੰਭ¹ ਮਤੰਗਹਿ² ਕੋ³ ਸਰਿ⁴ ਕੇਸਰਿ⁵।

¹ਪਖੰਡ ਰੂਪੀ। ²ਹਾਥੀ। ³ਨੂੰ। ⁴ਬਰਾਬਰ। ⁵ਸ਼ੇਰ ਦੇ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕ੍ਰਿਖਿ¹ ਜਗਤ ਸੁ

¹ਖੇਤੀ। ²ਬੱਦਲ।

ਜਲਧਰ² ॥ ੨੦ ॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ।

‘ਤੁਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਯੋ।

¹ਵੇਖਿਆ।

ਕਬ ਕੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਮਨ ਮਾਨੀ?

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿੰ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ’

॥ ੨੧ ॥

ਬਾਲਾ ਬੋਲਯੋ ‘ਸੁਨਹੁ ਦਯਾਲਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਰਹਯੋ ਚਿਰਕਾਲਾ।

ਤੀਨ ਬਰਖ ਤਨ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ।

ਬਾਲ¹ ਤਰੁਨ² ਬਯ³ ਬਿਤੀ⁴ ਬਤੇਰੀ ¹ਬਾਲਪਨ। ²ਜਵਾਨੀ। ³ਉਮਰ। ⁴ਗੁਜਰੀ।

॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਹਦਿਸ਼ ਦਰਸ ਦਿਖਾਇਓ, ਦਯਾ

ਦ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ ਦੇਖਿ।

ਨਿਕਟ ਰਹਿਤ ਤਿਨ ਚਰਨ ਹਮ, ਤਾਰਯੋ ¹ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ।

ਜਗਤ ਬਿਸੇਖ¹ ॥ ੨੩ ॥

ਦਯਾਐਨ¹ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਏ, ਦੈਨ ਭਗਤਿ ¹ਦਯਾ ਦਾ ਘਰ।

ਨਿਜ ਦਾਸ।

ਉਠ ਕਰਿ ਭੁਜ ਭਰਿ¹ ਗਰ² ਮਿਲੇ

¹ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ। ²ਗਲ।

ਉਰ ਧਰਿ ਪਰਮ¹ ਹੁਲਾਸ ॥ ੨੪ ॥

¹ਬਹੁਤ।

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁਰ¹ ਬਿਲੋਚਨ² ਮੁਚਾ³ ਬਿਰਾਗਾ⁴।

¹ਫੇਰ। ²ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ। ³ਛੁਟਿਆ। ⁴ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਜਲ।

ਕਰਿ ਉਰ¹ ਚਰਨਨ ਬਰ² ਅਨੁਰਾਗਾ³।

¹ਰਿਦੇ। ²ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਚਰਨਾਂ ਦਾ। ³ਪ੍ਰੇਮ।

ਧੀਰ ਨ ਧਰਹਿੰ ਅਧਿਕ¹ ਧਰ² ਆਂਸੂ³।

¹ਬਹੁਤ। ²ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। ³ਅੱਥਰੂ।

ਪਰਤਿ¹, ਪ੍ਰੀਤ[†] ਕੀ ਭਗਤਿ² ਉਲਾਸੁ³ ¹ਡਿਗਦੇ ਹਨ। ਘ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਦੇ। ³ਉਛਾਲੇ
 ਨਾਲ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਨੀਰ।

॥ ੨੫ ॥

ਸਵਿਤਾ¹ ਅਸਤਿ² ਨਿਸਾ³ ਹੁਇ ਆਈ। ¹ਸੂਰਜ। ²ਛਿਪਿਆ। ³ਰਾਤ।

ਬਾਲਾ ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਤਿਹ ਥਾਈ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਜਹਿੰ ਮਿਲ ਸਮੁਦਾਯਾ¹। ¹ਸਾਰੀ।

ਤਹਾਂ ਬਸਯੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਨ ਭਾਯਾ¹ ¹ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ।

॥ ੨੬ ॥

ਨਿਸ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਰਹਯੋ ਤਿਨ ਸਾਥਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਥਾ।

ਅੰਗਦ ਮਗਨ ਲਗਯੋ ਮਨ ਧਯਾਨਾ।

ਆਸਨ ਬੈਸਯੋ ਭਈ ਬਿਹਾਨਾ¹ ॥ ੨੭ ॥ ¹ਸਵੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੁਨ ਪੂਖਨ¹ ਪਰਕਾਸ਼ਤਿ ਭਯੋ। ¹ਸੂਰਜ।

ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਸ਼ਨਾਨੰ¹ ਕਯੋ। ¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਬੈਸੇ¹ ਬਹੁਰ² ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ। ¹ਬੈਠੇ। ²ਫੇਰ।

ਬੰਦਨ ਕਰੀ ਆਨ ਤਤਕਾਲਾ¹ ॥ ੨੮ ॥ ¹ਉਸ ਵੇਲੇ।

ਦੋਹਰਾ: ¹ਕਥਾ।

ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ ‘ਸਭਿ
 ਇਤਿਹਾਸ¹ ਸੁਨਾਉ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਜਨਮ ਤੇ, ਸਕਲ¹ ਕਥਾ ¹ਸਾਰੀ।

ਸਮਝਾਉ’ ॥ ੨੯ ॥

ਚੌਪਈ: ¹ਬਾਣੀ। ²ਕਹੀ।

ਬਾਲੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਿਰਾ¹ ਉਚਾਰੀ²।

‘ਜਨਮ ਕਥਾ ਅਨਜਾਨ ਅਗਾਰੀ¹। ¹ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ (ਮੈਨੂੰ) ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਤੇ¹ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ। ¹ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ।

ਸੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ਬਖਾਨਤਿ ਗੁਨੀ¹ ¹ਸੋਚਕੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਉਰਜ¹ ਮਾਸ ਕੀ² ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ। [†] ¹ਕੱਤਕ ਦੇ। ²ਅਹੀਨੇ ਦੀ। [†]ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚੀ ਤੇ
 ਹਾਫਜ਼ਾ ਬਾਦ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ‘ਵੈਸਾਖ
 ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਬਿੰਸਤ ਸਪਤ¹ ਨਿਛੱਤ੍ਰੁ ਸੁਰਾਸੀ। ¹ਵੀਹ ਤੇ ਸੱਤ ਸਤਾਈ।

ਔਰ ਸੁਨੀ ਸੋ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰੀ।

ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਨਮ ਲਿਖੀ ਦਿਜ¹ ਸਾਰੀ ¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।

॥ ੩੧ ॥

ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ¹ ਜਨਕ² ਜਨੀਜੈ³।
ਧਾਮ¹ ਮੱਧ² ਤਿਹ³ ਧਰੀ⁴ ਲਖੀਜੈ⁵।
ਭਾ ਪਰਲੋਕ¹ ਕਾਲ ਬਹੁ ਕਾਲੂ²।

1ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ। 2ਪਿਤਾ। 3ਜਾਣੀਏ।
4ਘਰ। 5ਵਿਚ। 6ਉਸਦੇ। 7ਰੱਖੀ। 8ਜਾਣੇ।
9ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। 10ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋਯਾ ਕਾਲੂ
ਜੀਦਾ।
11ਛੋਟਾ ਭਿਰਾਉ।

ਜੀਵਤਿ ਅਨੁਜ¹ ਨਾਮ ਤਿਹ ਲਾਲੂ

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਬਿੱਧ¹ ਬੈਸ² ਬਪੁ³ ਬਲ ਬਿਨਾ
ਬੀਤੇ ਬਰਖ¹ ਬਿਸਾਲ²।
ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿੰ ਸਦਨ¹ ਤਿਸੁ
ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਗੁਰੁ ਦਜਾਲੁ !' ॥ ੩੩ ॥

1ਬੁੱਢੀ। 2ਉਮਰ। 3ਸਰੀਰ।
4ਵਰ੍ਹੇ। 5ਬਹੁਤੇ।
6ਘਰ।
7ਕੰਨੀਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਉਰ ਬਹੁ ਹਰਖਾ।
ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਜੋਂ ਜਲਧਰ¹ ਬਰਖਾ²।
ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
'ਕਿਤਿ ਬਿਧਿ¹ ਲੀਜੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਬਾਲਾ?'

1ਬੱਦਲ। 2ਵਸਿਆ।
3ਸੁੰਦਰ।
4ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੩੪ ॥

ਐਸਾ ਕੌਨ ਮੀਤ ਸਿਖ ਹੋਈ?
ਪੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਰਸਾਵਹਿ¹ ਜੋਈ।'
ਬਾਲਾ ਕਹੈ 'ਖੋਜ ਜੋ ਕੀਜੈ।
ਤੋਂ ਨਿਹਚੈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਕਰ ਲੀਜੈ¹ ॥ ੩੫ ॥
ਲਾਲੂ ਆਲਯ¹ ਮਿਲਕਰਿ ਤਾਸੂ²।
ਖੁਜਵਾਵਹਿ¹ ਜਬ ਤਿਹ ਕੇ ਪਾਸੂ।
ਤੋਂ ਕਰ ਆਵਹਿ, ਪਠਵਹੁ¹ ਕੋਈ।
ਹੇਰਹੁ¹ ਪੂਰ² ਮਨੋਰਥ³ ਹੋਈ' ॥ ੩੬ ॥

1ਦਿਖਲਾਵੈ।
2ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
3ਘਰ। 4ਉਸਨੂੰ।
5ਲਭਵਾਈਏ।
6ਭੇਜੋ।
7ਦੇਖੋਗੇ। 8ਪੂਰੀ। 9ਇੱਛਾ।
10ਕੰਮ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਭਾਖੀ ਗਿਰਾ, 'ਹੋਵਹਿ ਤੁਮ
ਤੇ ਕਾਮ¹।
ਤਾਹਿੰ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਰਹਿਤ ਹੋ,
ਖੁਜਵਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮ' ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ:

1ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਰੂਪੀ) ਮੁਖ ਤੋਂ। 2ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੀ

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਮੁਖ ਸਸਹਿ¹ ਸੁਧਾ ਸੀ²। (ਬਾਣੀ)।

‘ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਖਰਾਸੀ¹ ! ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।

ਏਕ ਸਿੱਖ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਸਾਥੂ।

ਜਾਵਹਿੰ ਜਸਪਦ¹ ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ ! ਛੇਤੀ।

॥ ੩੮ ॥

ਲਾਲੂ ਆਲਯ ਲੇਹਿੰ ਟੁਲਾਈ¹। ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ।

ਆਨਹਿੰ ਹਮ ਜੇ ਤਹਿੰ ਪਾਈ¹। ’ ਜੇ ਉਥੋਂ ਲੱਭੀ ਤਾਂ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ।

ਗੁਰ ਪਰਸੀਦੇ¹ ਬਾਲੇ ਪਰ ਤਬ। † ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। †ਇਹ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ।

‘ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨ ਬਿਸਰੈ ਉਰ¹ ਕਬਿ² ਦਿਲੋਂ। ਯਦੇ।

॥ ੩੯ ॥

ਲਾਲ ਪੰਨੂ ਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ¹ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

‘ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੁਮ ਮਹਿੰ ਅਧਿਕਾਈ¹। ਬਹੁਤੀ।

ਜਿਵ ਸਾਵਨ ਸਰਿਤਾ¹ ਬਹੁਤਾਈ ਨਦੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲੇ ਸੰਗ ਜੱਯੈ ਤਹਾਂ,

ਜਹਿੰ ਜਨਮਯੋ ਮਮ¹ ਨਾਥ²। ਮੇਰਾ। ੧ਸੁਆਮੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)।

ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ¹ ਕੋ ਆਨਿਕੈ, ਕੀਜੈ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ। ੨ਸਫਲ।

ਸਕਾਥ² ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ: ਕੰਨੀਂ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੂਤ¹ ਬਚਨ ਸਮਾਤਿ ਨ ਅੰਗਾ।

ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੰਗਾ।

ਧੰਨ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਕਰਿ ਜਾਨੇ।

ਪੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਨੇ[†] ॥ ੪੨ ॥ †ਭਾਵ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਥਿੱਤਵਾਰ ਠੀਕ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ।’

ਚਲਤਿ ਭਏ ਨਾਨਕ ਉਰ ਧਾਰਿ।

ਮਗ ਮਹਿੰ¹ ਮਹਿਮਾਂ ਅਮੀ ਪਟੰਤਰ²। ਰਾਹ ਵਿੱਚ। ੨ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਰੱਬਰ।

ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਜੁਗ¹ ਚਲਤਿ ਨਿਰੰਤਰ² ਦੋਵੇਂ। ੨ਲਗਾਤਾਰ।

॥ ੪੩ ॥

ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਇ।

ਲਾਲੂ ਆਲਯ¹ ਮਿਲਿ ਏ ਆਇ। ¹ਘਰ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਸੁਨਿ ਲਾਲੂ! ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰਾ

॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੋਧਯੋ ਹਮ ਜੋ ਗੁਰ ਭਯੋ, ਅੰਗਦ ਪਰਮ
ਨਿਧਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਤਿਨ ਬਿਖੈ, ਭੇਦ ਨ
ਕੋਊ ਜਾਨਿ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੀਨੀ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਿਆਈ।

ਤਿਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਮੰਗਵਾਈ।

ਲਾਲਸ¹ ਹੇਰਨ² ਤਾਸੁ ਬਿਸਾਲਾ³।

¹ਇੱਛਾ। ²ਵੇਖਣ ਦੀ। ³ਬਹੁਤੀ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਿੱਖ ਪਠਯੋ ਤਤਕਾਲਾ¹’ ¹ਛੇਤੀ।

॥ ੪੬ ॥

ਲਾਲੂ ਕਹੈ: ‘ਨ ਮੁਝ ਸੁਧ¹ ਕੋਊ।

¹ਖਬਰ।

ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ¹ ਤੁਮ ਜਾਚਤਿ² ਜੋਊ।

¹ਜਨਮਪੱਤ੍ਰੀ। ਅੰਗਦੇ ਹੋ।

ਨਾਨਕ ਕੇ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਪਯਾਰੇ।

ਹਮ ਸੋਂ ਕਹੁ ਸਭਿ ਭੇਦ ਵਿਚਾਰੇ

॥ ੪੭ ॥

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਹੈ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ॥

ਮੰਜੀ ਕਿਹਿ ਢਿਗ ਆਨੰਦ ਕੰਦ?

ਸੁਤ ਨੇ ਲਈ ਕਿ ਸੇਵਕ ਪਾਈ।

ਤਖਤ ਬੈਸ ਕਿਸ ਗੁਰਤਾ ਆਈ?’

॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹਿ ਬਾਲਾ: ‘ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਜਿਹ ਸ੍ਰੀ
ਨਾਨਕ ਆਪ।

ਪੈਸੇ ਪੰਚ ਨਲੇਰ ਧਰਿ, ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ

ਦਿਯ ਥਾਪਿ ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਿਨ ਕੀ ਸਮਤਾ ਹੋਵਹਿ ਕੈਸੇ।

ਥਾਪਯੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਬ ਐਸੇ।
 ਖੋਜ ਲਯੋ ਹਮ ਗੁਰੁ ਮਤਧੀਰਾ¹।
 ਜਿਉਂ ਖਨਵਾਰੀ¹ ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ¹ ਖਨਨਵਾਲਾ।

॥ ੫੦ ॥

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਗੁਰ ਸੰਤਤਿ¹ ਜਾਨੇ।
 ਮਾਨਹਿ ਮਾਨਵ¹ ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੇ²।
 ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਕੋ ਗੁਰਤਾ ਦਏ।
 ਕਿਧੋਂ ਦੁਤਿਯ¹ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਾਏ¹ ਮਾਨੋਂ ਦੂਜੇ।

॥ ੫੧ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੂ ਗਿਰਾ¹ ਅਲਾਈ²।
 'ਖੋਜਯੋ ਜੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਹੁਇ ਭਾਈ।
 ਕਾਗਰ ਲੇਖੇ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂਈ।
 ਬਹੁ ਮਹਿੰ ਮਿਲੀ ਨ ਜਾਨੀ ਜਾਈ'

॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:
 ਕਹਿ ਬਾਲਾ 'ਲਾਲੂ ਸੁਨਹੁ! ਤੂੰ ਕਾਲੂ
 ਕੋ ਭ੍ਰਾਤ ॥
 ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਨਾਨਕ ਨਹਿਨ, ਤੁਮ ਤੇ
 ਅਬਹਿ ਅਗਾਤਿ¹ ॥ ੫੩ ॥

¹ਗੁਰਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬੈਠੇ,
 ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਗਾਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਹੋਵੇਗੀ। [ਸੰਸ. ਆਗਤ]

ਚੌਪਈ:
 ਤੁਮ ਬਿਨ ਕੌਨ ਕਰੇ ਹਮ ਕਾਮਾ।
 ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ ਉਠ ਖੋਜਹੁ ਧਾਮਾ।
 ਬਾਲੇ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲੂ।
 ਕਾਗਰ ਗ੍ਰਿਹ ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਲਾਲੂ
 ॥ ੫੪ ॥

ਖੋਜਤਿ ਖੋਜਤਿ ਪੱਤ੍ਰੀ ਜਬਹੀ।
 ਦਿਵਸ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਈ ਤਬ ਹੀ।
 ਦੀਨੀ ਲਾਲੂ ਨੈ ਕਰ¹ ਬਾਲਾ।
 ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਕਰ ਪੰਨੂ ਲਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥
 ਲੇ ਪੰਨੂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
 'ਬਾਲੇ! ਚਲੀਏ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।

¹ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਹੇਰਹਿੰ ਗੁਰੁ ਉਰ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ।

ਪਰਮ¹ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿੰ² ਪਰਉਪਕਾਰਾ³ 'ਬਹੁਤ। ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ।

॥ ੫੬ ॥

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ¹ ਮਨ ਮਹਿੰ ਅਨੁਮਾਨੀ²।

¹ਕੰਨੀਂ। ²ਸੋਚੀ।

‘ਬਾਨੀ ਭਨਤਿ ਸੁਖਨ ਮਮ¹ ਸਾਨੀ²।’

¹ਮੇਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ। ²ਅਮਲੀ ਹੋਈ।

ਗਵਨੇ¹ ਜੁਗਲ² ਸੰਗ³ ਮਗ ਮਾਂਗੀ⁴।

¹ਟੁਰੇ। ²ਦੋਵੇਂ। ³ਕੱਠੇ। ⁴ਰਾਹ ਵਿਚ।

ਬਾਲਾ ਪੁਨ ਪੰਨੂ ਦਿਸ ਤਾਂਗੀ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਾਲੂ ਚਲਤਯੋ ਮਿਲ ਤਬੈ, ਪੈਸੇ ਪੰਜ
ਨਲੇਰ।

ਅਪਨੀ ਦਿਸ਼ਿ¹ ਤੇ ਭੇਟ ਦੀ, ਬੋਲਯੋ ¹ਤਰਫੋਂ, ਵੱਲੋਂ।

ਮੁਖ ਤੇ ਫੇਰ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਸੁਨੇਹਾ।

‘ਹਮਰੀ ਦਿਸ਼ਿ ਤੇ ਦੇਹੁ ਸੰਦੇਸ਼ਾ¹।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜਿਸੁ ਦੋਸੁ ਨ ਲੇਸ਼ਾ।

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੇ ਰਿਸਿ¹ ਕੋ ਧਰੈ।

¹ਗੁੱਸੇ।

ਛਿਮਾ ਧਰਤਿ ਜਿਉਂ ਤਿਹ ਪਰ ਕਰੈ¹’

¹ਧਰਤੀ ਵਰਗੀ ਖਿਮਾ ਉਸ ਪਰ ਕਰਨ।

॥ ੫੯ ॥

ਬਾਲੇ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰਾ।

ਪੰਚ ਦੋਖ ਨਹਿੰ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਪਾਵਹਿੰ।

ਨਿਕਟਿ ਤਰਨਿ¹ ਜਿਉਂ ਤਿਮਰ² ਨ ¹ਸੂਰਜ ਦੇ। ²ਅਨੁੇਰਾ।

ਆਵਹਿ ॥ ੬੦ ॥

ਸਮ¹ ਦਮ² ਸੋਂ ਤਨ³ ਗਜਾਨ ਸੁਹਾਵਹਿ।

¹ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ। ²ਇੰਦ੍ਰੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ। ³ਸ਼ਰੀਰ।

ਆਤਪ ਭਗਤਿ¹ ਜਗਤ ਬਿਦਤਾਵਹਿੰ²।

¹ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ। ²ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੱਤ੍ਰੀ ਲੇਯ ਚਲੇ ਤਤਕਾਲਾ ॥

ਜਹਿੰ ਖਡੂਰ¹ ਮਹਿੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

¹ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ।

॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ।

ਬੈਸੇ ਅੰਗਦ ਰਾਜਹੀ,¹

ਬੰਦੇ¹ ਪਦ² ਅਰਬੰਦ³।

¹ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ²ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ। ³ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਉੱਤੇ।

ਰਿਦੇ¹ ਪ੍ਰਸੀਦੇ² ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਕਹਿ 'ਰਹਿ ਚਿੱਤ ਗੁਬਿੰਦ'¹ ॥ ੬੨ ॥

¹ਦਿਲੋਂ। ²ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

¹ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੇ।

ਚੌਪਈ:

ਖੁਸ਼ੀ ਬਹੁਤ ਬਾਲੇ ਪਰ ਕੀਨੀ।

ਪੁਨ ਪੱਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਕਰ¹ ਲੀਨੀ।

¹ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

ਸਾਦਰ¹ ਸੋ ਨਿਜ² ਸੀਸ³ ਚਢਾਈ⁴।

¹ਅਦਬ ਨਾਲ। ²ਆਪਣੇ। ³ਸਿਰ ਤੇ। ⁴ਰੱਖੀ।

ਭਾਉ ਬਹੁਤ ਕਰਿ ਉਰ ਮਹਿ¹ ਲਾਈ

¹ਛਾਤੀ ਨਾਲ।

॥ ੬੩ ॥

'ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਯੋ ਗੁਰੁ ਕਾ।

ਜਿਸ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਭਾਗਯੋ ਹੈ ਉਰਕਾ।'

ਸਹਸਕ੍ਰਿਤਿ ਅੱਛਰ¹ ਜਬ ਚੀਨੇ²।

¹ਅੱਖਰ। ²ਪਛਾਣੇ।

ਤਬ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਚਨ ਸੁ ਕੀਨੇ

॥ ੬੪ ॥

'ਇਨ ਅਛਰਨ ਕੋ ਜੋਊ ਜਾਨੈ ॥

ਸੋ ਯਾ ਕੋ ਪਢਿ¹ ਅਰਥ ਬਖਾਨੈ।

¹ਪੜ੍ਹਕੇ।

ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਚਹਿਯੇ ਕਰਵਾਈ।

ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈ'

॥ ੬੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ

ਜਗ ਬਿਦਤ ਜਬ।

ਸੰਗਤਿ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨ, ਜਾਨੀ ਬਿਦਯਾ

ਬਰਨ ਤਬ ॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਹਿਮਾ ਖਹਿਰਾ ਜੱਟ ਇਕ, ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ

ਅੰਗਦ ਪਾਸ।

'ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਖੱਤਰੀ, ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਪੁਰਿ

¹ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਬਾਸ¹ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅੱਛਰ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਵਹਿ ਦੇਊ।

ਪਢਿ ਲਿਖਿ ਹੈ ਬੁਲਵਾਈਯੇ ਸੋਊ।'

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ 'ਤੁਮਹੀ ਜਾਵਹੁ।

ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ ਤੁਰਤ ਲੇ ਆਵਹੁ’

॥ ੬੮ ॥

ਮਹਿਮਾ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਾਂਹਿ ਅਵਾਸਾ¹।

¹ਉਸਦੇ ਘਰ।

ਆਨਯੋ ਜਸ ਪਦ¹ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਾ।

¹ਛੇਤੀ।

ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਦੀਨੀ।

‘ਪਢਹੁ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਦ¹ ਚੀਨੀ’ ¹ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

॥ ੬੯ ॥

ਕਰਕ ਮਹਿੰ ਲੇਯ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਬਾਚੀ।

ਜਨੁ ਬਾਨੀ¹ ਰਸਨਾ ਪਰ ਨਾਚੀ।

¹ਮਾਨੋ ਸਰਸੂਤੀ।

ਸੁਨ ਕਰਿ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸਿਖ ਪਰ।

‘ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖੀਏ ਇਹ ਅੱਖਰ’

॥ ੭੦ ॥

ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਾਗਰ ਲੀਨਿ ਮੰਗਾਈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸਭਿ ਹੀ ਲਿਖਵਾਈ।

ਆਸਨ ਡਾਰਿ¹ ਅਸੀਨਹਿੰ ਦਯਾਲਾ¹।

¹ਡਾਹਕੇ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਆਸਨ ਡਾਸਿ ਅਸੀਨ ਦਯਾਲਾ। ਦੂਜਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਆਸਨ ਡਾਰਿ ਸੁ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।

ਆਨ ਸੁਨਹਿ ਤਹਿੰ ਸਿੱਖ ਬਿਸਾਲਾ¹

¹ਬਹੁਤੇ।

॥ ੭੧ ॥

ਇਕ ਬੁੱਢਾ¹ ਜੋ ਹੈ ਤਤਵੇਤਾ।

¹ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾ: ਪ੍ਰ: ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੬।

{ਕਥਾ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤੇ}

ਮੋਹ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਅਤਿ ਜੇਤਾ¹।

¹ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ।

ਬਚਨ ਪਾਇ ਗੁਰੁ ਜੋ ਸਿਸੁ ਬੈਸਾ¹।

¹ਬਾਲ ਉਮਰ ਤੋਂ।

ਭਯੋ ਪਰਮ ਬ੍ਰਿੱਧਨ¹ ਤਨ² ਜੈਸਾ

¹ਬੁੱਢਿਆਂ ਦੇ। ²ਸਰੀਰ।

॥ ੭੨ ॥

ਖਟ¹ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰਹਜੋ ਹਦੁਰਾ।

¹ਛੇਵੀਂ... ਤਕ।

ਨਿਪੁਨ¹ ਸੇਵ ਮਹਿੰ ਬਚਨਨ ਪੂਰਾ।

¹ਚਤੁਰ।

ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬੈਸਜੋ¹ ਮਤਿ ਧੀਰਾ²।

¹ਬੈਠਾ। ²ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਧੀਰਜੀ।

ਸੁਨਨ ਕਥਾ ਜੁ ਹਰਹਿ ਭਵਪੀਰਾ¹

¹ਸੰਸਾਰ ਪੀੜਾ।

॥ ੭੩ ॥

ਅਮਰਦਾਸ¹ ਤੇਜੋ ਕੇ ਨੰਦਨ²।

¹ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੨੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ। ²ਸਪੁੱਤ੍ਰ।

ਸੇਵੇ ਜਿਨ ਅੰਗਦ ਦੁਖ ਕੰਦਨ¹।

¹ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ ਜਿਨ ਪਸ਼ਚਾਤੀ¹।

¹ਪਿੱਛੋਂ।

ਸੁਨਤਿ ਭਯੇ ਸੇ ਕਥਾ ਸੁਹਾਤੀ¹।

¹ਸ਼ੋਭਨੀਕ।

॥ ੨੪ ॥

ਪੁਨ ਗੁਰਮੁਖ, ਇਕੁ ਜੀਵਾ¹ ਭਾਈ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।

ਮਨ ਬਚ¹ ਕ੍ਰਮ² ਜਿਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈ।

¹ਬਾਣੀ। ²ਸ਼ਰੀਰ (ਕਰਕੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਹਿਤ ਭੋਜਨ¹ ਤਜਾਰੀ।

¹ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਰੁਚਿਰ¹ ਸਵਾਰੀ।

¹ਸੁਆਦਲੇ, ਚੰਗੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ¹ ਪੁਨ ਸਿਖ ਏਕੂ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।

ਪਰਮ ਹੰਸ ਕੋ ਜਾਸ ਬਿਬੇਕੂ¹।

¹ਵਿਚਾਰ (ਅ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਮ ਹੰਸ' ਕਹਿ ਕੇ ਪਛਾਣੀਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਸੀ।

ਤਜਨ ਅਸਾਰੰ¹ ਸਾਰ² ਗ੍ਰਹੀਤੀ³।

¹ਫੋਗ ਨੂੰ। ²ਤੱਤ੍ਵ ਨੂੰ। ³ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪੈ¹ ਅਪ ਕੀ², ਜਿਉ ਹੰਸਨ ਰੀਤੀ।

¹ਦੁੱਧ। ²ਪਾਣੀ ਦੀ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੈਨ ਸਰਸ¹ ਇਕ ਪਿੰਡਾ² ਨਾਈ।

¹ਵਰਗਾ। ²ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੧੧।

ਜਿਨ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤ ਕਮਾਈ।

ਭਾ ਮੁਰੀਦ ਮੁਰਦੇ ਕੀ ਨਜਾਈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਮਹਿੰ ਕੀਨਿ ਸਮਾਈ।

॥ ੨੭ ॥

ਇਤਜਾਦਿਕ ਜੋ ਸੇਵਕ ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਭਏ ਕਥਾ ਸੁਨਨੇ ਕੇ ਨੇਮੀ।

ਅਪਰ ਮਨੁਜ¹ ਆਵਹਿੰ ਕਰਿ ਹੇਤੂ²।

¹ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ। ²ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ।

ਸੁਨਹਿੰ ਕਥਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ¹।

¹ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ।

॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ਮੁਖ,

ਪੈੜੇ ਲਿਖੀ ਸੁਧਾਰ।

ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ,

ਜਗ ਕੇ ਕਾਜ ਉਧਾਰਿ ॥ ੨੯ ॥

ਸੋ ਸੁਨਿ ਬਰਨਨ ਕਰਤਿ ਕਵਿ,

ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਮਾਤਮਾ,

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਕੰਦ¹ ॥ ੮੦ ॥

¹ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪੱਤ੍ਰੀ ਆਨਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਦੁਤੀਓ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨ ॥

ਅਧਯਾਯ ਤੀਸਰਾ

੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ]

੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪

{ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਸਰੂਪ} ॥੧..॥

{ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋਰ} ॥੪..॥

{ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ} ॥੧੫..॥

{ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਮਾ} ॥੩੨..॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕੋਊ ਕਵਿ ਉਪਮਾ ਸੁ ਦੇਤਿ ਪਾਰਜਾਤ ਪਗ

ਕੋਊ ਕਹੇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਕਮਲ ਅਮਲ ਹੈਂ।

ਪਾਰਜਾਤ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [ਸੰਸ: ਪਾਰਿਜਾਤ][ਪਗ ਚਰਣ। ਅਮਲ=ਅ+ਮਲ-ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਜੋਊ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਚਿਤੰਨ ਗਤਿਦਾਨ ਨਾਹੀ

ਅਮਲ ਕਮਲ ਰੈਨ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਮਿਲ ਹੈ।

ਚਿਤੰਨ=ਚੇਤਨਤਾ, ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕਤ। ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ। ਰੈਨ=ਰੈਣ, ਰਾਤ।

ਵੈ ਤੇ ਸਹਿਚੇਤ ਦੇਤ ਕਾਮਨਾ ਭਗਤ ਨਿਜ

ਬਾਸੁਰ ਔ ਰਜਨੀ ਮੇਂ ਏਕ ਸੇ ਸਤੁਲ ਹੈਂ।

ਸਹਿਚੇਤ=ਸਹਿ+ਚੇਤ] ਚੇਤਨਤਾਈ ਸਮੇਤ। ਬਾਸੁਰ=ਦਿਨ। ਰਜਨੀ ਰਾਤ। ਏਕ ਸੇ=ਇਕੋ ਜੇਹੇ, ਭਾਵ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਖਿੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਤੁਲ=ਸ+ਤੁਲ-ਇਕ ਬੁੱਝਰ, ਭਾਵ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁੱਲ-ਦਾਤੇ-ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਰੰਗ ਹਨ।

ਲਖੇ ਪਦ ਆਦਰ ਨ ਪਾਰਜਾਤ ਕਮਲ ਕੋ

ਤਾਂ ਤੇ ਪਗ ਪਗ ਪਾਰਜਾਤ ਨ ਕਮਲ ਹੈਂ ॥੧॥

ਲਖੇ=ਪਛਾਣੇ, ਸਿਆਣੇ, ਸਮਝੇ। ਪਦ=ਚਰਣ। ਆਦਰ ਨ.....=ਸਤਿਕਾਰ ਯਾ ਆਦਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। 'ਲਖੇ' ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਦਰਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਰਨ ਨੂੰ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਕਮਲ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇਣੀ, ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਪਗ ਪਗ=ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ:

ਕੋਈ ਕਵਿ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ (ਨੂੰ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਨਾਲ) ਉਪਮਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ (ਸਮਾਨ) ਹਨ;

(ਪਰ ਕਵਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ ਕਿ) ਜੇਹੜਾ (ਤਾਂ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹੈ) ਨਾਂ (ਤਾਂ ਓਹ) ਚੇਤਨ (ਹੈ) ਨਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੇਹੜਾ) ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ) ਰਾਤ ਵਿਖੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਹਨ) ਓਹ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾਂ ਵਾਲੇ (ਹਨ,) ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀਆਂ (ਮਨੋ) ਕਾਮਨਾ (ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ (ਹਰ ਸਮੇਂ) ਵਿਖੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੱਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ) ਇਕ ਬਰੱਬਰ (ਭਾਵ, ਇਕ ਰੰਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਹਨ।

(ਸੋ ਮੈਂ) ਨਾਂਗੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਤੇ ਨਾਂਗੀ) ਕਮਲ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਆਦਰ ਯੋਗ ਸਮਝੇ
ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚਰਣ ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ, ਨਾ (ਹੀ) ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਹਨ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ) ਕਮਲ।

ਚੌਪਈ: ¹ਹੱਥ ਵਿਚ। ²ਛੋਟਾ ਤੂੰਬਾ। ³ਲੱਕ ਨਾਲ।

*ਕਰ¹ ਤੂੰਬੀ² ਕਟ³ ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ⁴। ⁴ਲੰਗੋਟੀ।

{ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਸਰੂਪ}

ਤਨ ਉਪਰ¹ ਕਮਰੀ² ਸਿਤ³ ਲੀਨਾ। ¹ਸਰੀਰ ਉਤੇ। ²ਕੰਬਲੀ। ³ਚਿੱਟੀ।

ਊਚੀ ਕੁਲਹ¹ ਸੀਸ² ਪਰ ਧਾਰੀ। ¹ਟੋਪੀ। ²ਸਿਰ।

ਸ਼ਮਸ਼¹ ਸ਼੍ਰੋਤ² ਦੀਰਘ³ ਇਕਸਾਰੀ⁴। ¹ਦਾਹੜਾ। ²ਚਿੱਟਾ। ³ਲੰਬਾ। ⁴ਇਕੋ ਜੇਹਾ।

॥ ੨ ॥

ਉਰ ਮੈਂ¹ ਕਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਧਜਾਨਾ। ¹ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਬੰਦੇ ਪਦ¹ ਅਰਬਿੰਦ² ਬਿਧਾਨਾ³। ¹ਚਰਣ। ²ਕਵਲ। ³ਵਿਧੀ ਨਾਲ।

ਬਾਲਾ ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਬਰ¹। ¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਸਸਿ ਮੁਖ ਤੇ¹ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਧਾ ਸਰ²। ¹ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਤੋਂ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗਾ।

॥ ੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ[†] ਵਾਚ ॥

†'ਸੰਧੁਰੁ' ਦਾ ਇਥੇ ਰਾਗ ਔਂਕੜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ 'ਰੁ' ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸਰਗਾਂ (:) ਬਣਕੇ ਔਂਕੜ ਦਾ 'ਉ' ਬਣਕੇ 'ਉਵਾਚ' ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਅਰਥ-ਇਹ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਭੁਰੁੱਤਾ ਜ਼ੋਰ।

ਕਲਿਜੁਗ ਪਾਇ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਜੋਰਾ¹।

{ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਜ਼ੋਰ}

ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਅਘ¹ ਓਘ² ਪ੍ਰਘੋਰਾ³। ¹ਪਾਪ। ²ਬਹੁਤੇ। ³ਭਯਾਨਕ।

ਆਦਿ ਦੁਕਾਲ¹ ਹੋਤਿ ਉਤਪਾਤਾ²। ¹ਕਾਲ ਪੈ ਜਾਣਾ ਆਦਕ। ²ਉੱਪਦ੍ਰਵ।

ਭਯੋ ਮਲੇਛ ਰਾਜ ਬਖਯਾਤਾ¹ ॥ ੪ ॥ ¹ਪ੍ਰਗਟ।

ਪੰਥ ਮੁਹੰਮਦ ਬਢਤਿ ਅਪਾਰਾ।

ਕਲਮਲ ਮਯ¹ ਮਤਿਹੀਨ ਬਿਚਾਰਾ। ¹ਪਾਪ ਰੂਪ।

ਗੋ¹ ਗਰੀਬ ਕੋ ਹਤਹਿੰ ਕੁਸਾਲੀ²। ¹ਗਊ। ²ਅਨਯਾਈ।

ਕਲ ਕੇ ਕਾਲਹਿ 'ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ¹। ¹ਖੋਟੀ ਚਾਲ।

॥ ੫ ॥

ਨ੍ਰਿਪਤ ਭਏ¹ ਮਤਿਮੰਦ² ਮਲੀਨਾ³। ¹ਰਾਜੇ। ²ਬੁਧਿ ਭੈੜੀ ਵਾਲੇ। ³ਮੈਲੇ।

ਜਨੁ ਸੁਭ ਕਰਮ ਖੋਸ¹ ਕਿਸ ਲੀਨਾ। ¹ਖੋਹ।

ਮੰਤ੍ਰੀ ਲੋਲਪ¹ ਬੇਸਯਾਗਾਮੀ²। ¹ਲੰਪਟ। ²ਵਿਭਚਾਰੀ।

ਦੁਰਾਚਾਰ¹ ਕਰਿਹੀ ਮਨਬਾਮੀ² ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੁਰਮਤਿ¹ ਦੁਸ਼ਟ² ਦਰੋਦਰੀ³ ਦੁੱਕ੍ਰਿਤ⁴

ਦੁਖਤਿ⁵ ਕਲੇਸ਼⁶।

ਸੂਨ ਸਿੰਘਕਾ¹ ਸਰਸ² ਸੋ, ਧਰਮ ਭਯੋ
ਰਾਂਕੇਸ਼³ ॥ ੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨ੍ਰਿਪਤ¹ ਪੁਕਾਰ² ਨ ਸੁਨਿਹੈਂ ਕਾਈ।

ਕਾਜੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਬਸਿ ਅਧਿ ਕਾਈ¹।

ਝੂਠੇ ਕੇ ਸਾਚਾ ਕਰਿ ਦੇਈ।

ਸਤਿ ਨਜਾਉਂਕੇ ਨਾਉਂ ਨ ਲੇਈ ॥ ੮ ॥

ਜਹਿ ਤਹਿ ਚਲੀ ਮਲੇਛਨ ਭਾਖਾ।

ਨਿਜ ਨਿਜ¹ ਧਰਮ ਨਰਨ² ਸਭਿ

ਨਾਖਾ³।

ਪੁੰਨ ਹੀਨ ਤਨ ਪਾਪਨ ਪੀਨਾ¹।

ਦਰਬ¹ ਖਸੋਟਹਿ² ਦੇਖਤਿ ਦੀਨਾ³

॥ ੯ ॥

ਪਰ¹ ਕਾਰਜ² ਕੇ ਕਰਤਾ³ ਹਾਨੀ⁴।

ਸਨਿ ਜਿਉਂ ਤਨੁ ਖੋਵਹਿ ਦੁਖ ਦਾਨੀ¹।

ਪਰ ਧਨ¹, ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ, ਪਰਦਾਰਾ²।

ਨਿਸਦਿਨ ਤਨ ਮਨ ਸੋਂ ਹਿਤ¹ ਧਾਰਾ

॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜੰਗਮ¹ ਬਹੁਤ ਸਰੇਵਰੇ²

ਕਰਤਿ ਦਿਗੰਬਰ^੩ ਰਾਰ¹।

ਖਟ¹ ਦਰਸ਼ਨ² ਹਰਿਨਾਮ ਬਿਨ

ਹੋਤਿ ਬਾਦ¹ ਮਰਿ ਖ੍ਰਾਰ² ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕੀਨੇ ਦ੍ਵਾਦਸ਼¹ ਮਾਰਗ² ਜੋਗੀ^੧।

¹ਭੈੜੇ ਕਰਮ। ^੨ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ।

¹ਖੋਟੀ ਬੁੱਧਿ। ^੨ਦੁਸ਼ਟਤਾ। ^੩ਜੂਏਬਾਜ਼ੀ, ਬਖੀਲੀ।

^੪ਪਾਪ। ^੫ਦੁਖਾਉਣਾ। ^੬ਸੰਤਾਪ।

¹ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਕਾ ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ-
ਰਾਹੂਸਮਾਨ (ਹੋ ਗਏ)। ^੨ਏਹ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਕਾ
ਰਾਖਸ਼ਣੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਰਾਹੂਸਮਾਨ (ਹੋ ਗਏ)।

^੩ਧਰਮ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਹੋ ਗਿਆ)।

¹ਰਾਜੇ। ^੨ਫਰਿਆਦ।

¹ਬਹੁਤ।

¹ਆਪੋ ਆਪਣਾ। ਅਨੁੱਖਾਂ ਨੇ। ^੨ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

¹ਤਕੜੇ।

¹ਧਨ। ^੨ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ^੩ਗਰੀਬ ਦੇਖ ਕੇ।

¹ਪਰਾਏ। ^੨ਕੰਮ। ^੩ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ^੪ਨਾਸ਼।

¹ਸਣ ਸਿੱਕੁਣ (ਆਪਣਾ) ਆਪ (ਕੁਟਾਕੇ ਰੱਸੇਦਾ
ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਕੇ)
ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

¹ਪਰਾਇਆ ਧਨ। ^੨ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਪ੍ਰੇਮ।

¹ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਫਿਰਤੂ। ^੨ਜੈਨੀਆਂ
ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ।

¹ਝਗੜਾ।

¹ਛੇ। ^੨ਮਤ।

¹ਝਗੜਿਆਂ। ^੨ਖਰਾਬ।

¹ਬਾਰਾਂ। ^੨ਰਾਹ। ^੩ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪੰਥ ਇਹ
ਹਨ:-੧. ਹੇਤੂ। ੨. ਪਾਵ। ੩. ਆਈ। ੪.
ਗੰਮਯ। ੫. ਪਾਗਲ। ੬. ਗੋਪਾਲ। ੭. ਦਾਸ। ੮.

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਭਏ ਬਿਓਗੀ¹।
ਕਰਹਿੰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਬਿਪਰ¹ ਕੁਬਾਦਾ²।
ਬਹੁਤ ਪਰਸਪਰ¹ ਵਧਤਿ ਬਿਖਾਧਾ²
॥ ੧੨ ॥

ਮੂੰਡ¹ ਮੂੰਡਾਵਹਿੰ² ਹੁਇੰ ਸਨਿਆਸੀ।
ਦਰਬ¹ ਨਾਰ² ਮਹਿੰ ਰਿਦਾ³ ਦੁਰਾਸੀ⁴।

ਭਏ ਅਤੀਤ ਕਹਾਇੰ ਬੈਰਾਗੀ।
ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਤੇ ਵਧਿ ਮਨ ਦੌਂ¹ ਲਾਗੀ
॥ ੧੩ ॥

ਪੰਡਤ ਪਹਰੂਆ¹ ਕਰਹਿੰ ਸਤੇਈ²।
ਰਖਵਾਰੀ ਕੋ ਸਦਨ ਕਰੇਈ¹?
ਹੁਤੀ ਬਾਰ¹ ਰਖਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ²।
ਪ੍ਰਜਾ ਖੇਤ ਕੋ ਖਾਤਿ ਕੁਢਾਲਾ^{1†}
॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਯੋ ਭਾਰ ਧਰ¹ ਪਰ² ਅਧਿਕ³,
ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਨਹਿੰ ਧੀਰ¹।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹਿੰ ਜਗਤ ਮੇਂ,
ਬਿਕੁਲ¹ ਭਈ ਭਯ² ਭੀਰ³ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕੁੰਕਾਰ ਅਰਾਧਨ ਕੀਨਾ।
{ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ}
ਭਨਤਿ¹ ਬੇਨਤੀ ਭਈ ਅਧੀਨਾ।
'ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ¹।
ਪਰਮ ਪਰਾਵਰਨਾਥ¹ ਸਨਾਤਨ ॥ ੧੬ ॥

ਦੀਨ ਬੰਧੁ¹ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
ਦੀਨਾਨਾਥ¹ ਪ੍ਰੋਖ² ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ।

ਕੰਥੜੀ। ੯. ਬਨ। ੧੦ ਪ੍ਰਜ। ੧੧. ਚੋਲੀ। ੧੨
ਰਾਵਲ।

¹ਸਾਈਂ ਤੋਂ ਵਿੱਛੁੜੇ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ। ²ਭੈੜੇ ਝਗੜੇ।

¹ਆਪੇ ਵਿਚੀਂ। ²ਝਗੜਾ।

¹ਸਿਰ। ²ਮੁਨਾਕੇ।

¹ਧਨ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ। ³ਵਿਚ ਦਿਲ ਹੈ। ⁴ਭੈੜੀ ਆਸਾ
ਵਾਲਾ।

¹ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ।

¹ਪਹਿਰੇਦਾਰ। ²ਚੋਰੀ।

¹ਘਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕੌਣ ਕਰੇ ?

¹ਵਾੜ। ²ਰਾਜੇ।

¹ਭੈੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ¹ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਏਹੋ
ਹਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਨਮਤੀ
ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।
¹ਜ਼ਮੀਨ। ²ਤੇ। ³ਬਹੁਤ।

¹ਹੌਸਲਾ।

¹ਵਿਆਕੁਲ। ²ਧਰਤੀ) ਭੈ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਈ
(ਅ) ਭੀੜਾ ਪੈ ਗਈ। ³ਧਰਤੀ) ਭੈ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ
ਹੋ ਗਈ (ਅ) ਭੀੜਾ ਪੈ ਗਈ।

¹ਆਖਦੀ ਹੋਈ।

¹ਅਨਾਦੀ।

¹ਦੇਖੋ ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਖੇ ਮੰਗਲ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਛੰਦ ਪ।

¹ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ।

¹ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ। ²ਗੁਪਤ।

ਅਜਰ¹ ਅਮਰ² ਅਨਵੱਦ³ ਅਭੇਖਾ⁴।

¹ਬੁਢਾਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ²ਔਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ³ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਰੇ। ⁴ਭੇਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਅਭੈ¹ ਨਿਰੰਜਨ² ਅਲਖ ਅਲੇਖਾ³

¹ਡਰ ਤੋਂ ਪਾਰ। ²ਮਾਇਆ ਮੈਲ ਤੋਂ ਪਾਰ। ³ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

॥ ੧੭ ॥

ਕਲਮਲ¹ ਕਲਿ² ਕੇ ਕਾਲ³ ਬਿਥਾਰਾ⁴।

¹ਪਾਪ। ²ਕਲਿਜੁਗ। ³ਸਮੇਂ। ⁴ਫੈਲ ਗਏ।

ਅਬਹਿ¹ ਭਾਰ ਨਹਿ ਜਾਇ ਸੰਭਾਰਾ।

¹ਹੁਣ ਤਾਂ।

ਅਤਿ¹ ਦੁਸ਼ਤਰ² ਦਖ ਵੇਲਾ ਭਯੋ।

¹ਬਹੁਤ। ²ਔਖਾ।

ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ¹ ਜਾਤਿ ਨਹਿ ਰਹਯੋ

¹ਆਸਰੇ ਦੇ ਬਿਨਾਂ।

॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਤਿਜੁਗ ਮਹਿ ਚਾਰੋਂ ਚਰਨ,

ਤ੍ਰੇਤੇ ਤੀਨ ਰਹਾਇ।

ਦ੍ਵਾਪਰ ਮਹਿ ਦੋਊ ਰਹੇ,

ਕਲਿ ਇਕ ਚਰਨ¹ ਟਿਕਾਇ ॥ ੧੯ ॥

¹ਪੈਰ।

ਚੌਪਈ:

¹ਪਾਪ ਰੂਪ।

ਕਲਮਲ ਮਯ¹ ਆਯੋ ਕਲਿਕਾਲਾ।

ਭਯੋ ਸੁ ਯਾਂ ਤੇ ਭਾਰ ਬਿਸਾਲਾ¹।

¹ਬਹੁਤ।

ਏਕ ਚਰਨ ਤੇ ਟਿਕਾ ਨ ਜਾਈ।

ਬਿਨ ਅਵਿਲੰਬ ਨ ਥਿਰਤਾ¹ ਪਾਈ

¹ਇਸਥਿਤੀ।

॥ ੨੦ ॥

ਏਕੁੰਕਾਰ! ਬਿਨੈ¹ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।

¹ਬੇਨਤੀ।

ਥਿਰ ਹੋਵੋਂ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ ਦੀਜੈ।’

ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਆਤੁਰੀ ਬਾਨੀ¹।

¹ਦੁਖ ਭਰੀ ਬਾਣੀ।

ਸੁਨਤਿ ਬਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸੁਖਦਾਨੀ

॥ ੨੧ ॥

‘ਇਸ ਕਾਰਜ ਕੋ ਬਹੁਤ ਪਠਾਏ।

ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਨਿਜ ਪੰਥ ਚਲਾਏ।

ਬਿਸਰੇ ਜਾਂ ਕਾਰਜ ਤਹਿ ਗਏ।

ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਏ¹

¹ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ।

॥ ੨੨ ॥

ਕਿਨਹੁੰ¹ ਨ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਬਿਥਾਰੀ।

¹ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਡਾਰੀ।

ਜਿਉਂ ਹੋਵਤਿ ਅਵਿਲੰਬਤਿ¹ ਛੋਨੀ²। ’ ¹ਆਸਰੇ ਵਾਲੀ। ²ਪ੍ਰਿਥਵੀ।
ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਬੋਲੇ ਜਗ ਜੋਨੀ¹ ¹ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ।
॥ ੨੩ ॥

‘ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਬਿਥਰਹੁੰ ਜਬ ਹੀ।
ਤੁਝ ਅਵਿਲੰਬ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੋਂ ਜਗ ਆਇ।
ਮੋ ਬਿਨ ਹੋਤਿ ਨ ਆਨ¹ ਉਪਾਇ’ ¹ਹੋਰ।
॥ ੨੪ ॥

ਧਰਮ ਧਾਮ¹ ਧਰ² ਧੀਰਜ ਦੀਨੋ। ¹ਧਰਮ ਦੇ ਘਰ ਨੇ। ²ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ।
‘ਪਾਇ ਅਲੰਬ ਹੋਇ ਦੁਖ ਛੀਨੋ¹।’ ¹ਨਾਸ਼।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਗਗਨ¹ ਕੀ ਛੋਨੀ^੪। ¹ਅਕਾਸ਼।
ਉਰ ਕਰਿ ਪਰਮ ਹਰਖ ਮੁਖ ਮੋਨੀ
॥ ੨੫ ॥

ਜਗ ਮਹਿੰ ਰਘੁਵਰ¹ ਕੁਲ ਅਕੰਲਕਾ। ¹ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ।
ਪ੍ਰਗਟੇ ਬੇਦੀ ਕੁਮੁਦ¹ ਮਯੰਕਾ²। ¹ਕਵੀਆਂ। ²ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਤ।
ਏਕੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ¹। ¹ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਤੋਂ ਹੈ ‘ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ’। ਇਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਦਿ ਗੁਰ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਦੀ ਹੈ। ਐਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਰਾਤ੍ਰੀ। ²ਭੈੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ। ³ਅਨ੍ਹੇਰਾ।

ਨਿਸ¹ ਕੁਚਾਲ² ਕਲਿਕਾਲ ਤਮ³,
ਉਡਗਨ¹ ਦੰਭ² ਸਮਾਜ। ¹ਤਾਰੇ। ²ਖਖੰਡ।

ਭਏ ਕੁਮੁਦਿ^{੧੨} ਸੇ ਅਨਿਕ ਮਤ,
ਇੰਦੁ¹ ਮੁਹੰਮਦ ਰਾਜ ॥ ੨੭ ॥ ¹ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਚੌਪਈ: ¹ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੂਰਜ।

ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨ ਬਾਲ ਦਿਨਰਾਉ¹।
ਉਦੇ¹ ਸੁ ਨਾਨਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਉ। ¹ਪ੍ਰਗਟੇ।

ਬਚਨ ਕਿਰਨ ਜਾਂ ਮਹਿੰ ਪਰਕਾਸ਼ੇ।
ਸੰਤ ਤਾਮ ਰਸ¹ ਹੇਰਿ² ਵਿਕਾਸ਼ੇ³ ¹ਕਵਲ। ²ਵੇਖ ਕੇ। ³ਖਿੜੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਦੰਭੀ ਸਮ ਉਲੂਕੁ¹ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਕਿੰਕਰ¹ ਕੋਕ² ਭਏ ਸੁਖਿਯਾਰੀ।
ਆਤਪ ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਪਰਕਾਸ਼ੀ।
ਨੀਂਦ ਅਵਿਦਯਾ ਸਿੱਖਨ ਨਾਸ਼ੀ
॥ ੨੯ ॥

¹ਉੱਲੂ।
¹ਸਿੱਖ, ਦਾਸ। ²ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।

ਗਯਾਨ ਨਾਮ ਮਹਿੰ ਨਰਬਰ¹ ਜਾਗੇ।
ਕਲਮਲ¹ ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਯਾਗੇ।
ਧਰਮ ਧਰਤਿ ਧੀਰਜ ਕੇ ਹੇਤਾ¹।
ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼।
¹ਪਾਪ।
¹ਵਾਸਤੇ।
¹ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥
ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਬੱਬ।

ਕਾਰਨ¹ ਗੁਰੁ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਮੈਂ,
ਬਰਨਯੋ¹ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਸੁਨਹੁ ਜਨਮ ਕੀ ਅਬ ਕਥਾ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਖਦਾਇ¹ ! ॥ ੩੧ ॥

¹ਦਸਿਆ ਹੈ।
¹ਹੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀਓ!
¹ਬਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼। ²ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਚੌਪਈ:

ਬਾਰ ਦੇਸ਼¹ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ੁ²।
{ਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿਮਾ}
ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਜਾ ਕੇ¹ ਹਰਤਿ² ਕਲੇਸ਼ੁ³।

¹ਗ੍ਰਾਮਾਂ (ਰੂਪ) ਪਰਜਾ ਦੇ। ²ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
³ਦੁਖ।

ਐਰਾਵਤੀ¹ ਏਕ ਦਿਸ਼ਿ² ਬਾਰੀ³।
ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਤਰੰਗ ਉਛਾਰੀ¹ ॥ ੩੨ ॥

¹ਰਾਵੀ (ਨਦੀ) ਦਾ। ²ਇਕ ਪਾਸੇ। ³ਜਲ।
¹ਉਛਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੋ ਬਰ¹ ਬਿਜਨ² ਹੋਤਿ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈ³।
ਨ੍ਰਿਪਤਾ¹ ਕੋ ਲੱਛਨ² ਛਬਿ ਥਾਪੈ³।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਪੱਖਾ। ³ਉਸਤੇ।
¹ਰਾਜਪਨੇ। ²ਨਿਸ਼ਾਨ। ³ਥਾਪਿਆ ਹੈ।

ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ¹ ਦਿਸ਼ਿ ਦੁਤਿਯ² ਸੁਹਾਈ।
ਮਾਲ ਤਰੰਗਨਿ¹ ਸੁੱਛ ਉਠਾਈ ॥ ੩੩ ॥

¹ਚਨਾਬ। ²ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ।
¹ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤੀ।

ਤਾਂ ਪਰ ਹੋਤਿ ਚਮਰ ਛਬਿ ਭਾਰੀ।
ਮਹਿਮਾਂ ਮਹਾਂ ਜਨਾਵਨ ਕਾਰੀ।

ਸਦਾ ਸੁਕਾਲ ਸਸਿਨ¹ ਕੋ ਸਾਲੀ²।
ਤਹਿੰ ਦੁਕਾਲ¹ ਕੀ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ?

¹ਖੇਤੀਆਂ ਦਾ। ²ਘਰ।
¹ਕਾਲ, ਅੰਨ ਦਾ ਘਾਟਾ।

॥ ੩੪ ॥

ਸਪਤਈਤ¹ ਕੋ ਭੀਤ² ਨ ਪਾਵਾ।

¹ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ
¹ਉੱਪਦ੍ਰਵ:-੧. ਬਰਖਾ ਨਾ ਹੋਣੀ। ੨. ਬਹੁਤ ਹੋਣੀ,

ਤਸਕਰ ਕੁਲ¹ ਤਜਿ ਅਨਤ² ਪਰਾਵਾ³।

ਪਥਕ ਜਾਤ¹ ਜਹਿੰ ਮਨ ਬਿਰਮਾਵਾ²।

ਹੇਰਿ¹ ਹਿਤੂ ਨਰ² ਕੁਟੰਬ ਭੁਲਾਵਾ³
॥ ੩੫ ॥

ਫਲ ਫੂਲਨ ਦਲਯੁਤ¹ ਤਰੁ ਚਾਰੂ²।

ਪਥਕ ਹੇਤ ਠਾਢੇ¹ ਸੁਖਕਾਰੂ²।

ਬਸਹਿੰ ਲੋਕ ਜਹਿੰ ਸੁਜਨ¹ ਸੁਚਾਲੀ²।

ਦਯਾ ਧਰਮ ਕੇ ਜੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲੀ ॥ ੩੬ ॥

ਅਥਿਤ¹ ਸੇਵ ਮਹਿੰ ਜਿਨ ਮਨ ਰਾਤਾ।

ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹੀ ਸਭਿ ਬਿਦਯਾ ਗਯਾਤਾ।

ਉਪਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਤੁਰੰਗ¹ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ।

ਬਲੀ ਤਰਲਤਾ¹ ਗੁਨ ਕੇ ਮੰਦਰ

॥ ੩੭ ॥

ਔਰ ਪਸੂ ਬਹੁ ਸੁਭਗ¹ ਸੁ ਜਾਤੀ।

ਤਿਨ ਕੀ ਖਾਨ ਕੀਨਿ ਬਿਧਿ¹ ਖਯਾਤੀ²।

ਜੋ ਅਸ ਦੇਸ਼ ਰੁਚਿਰ¹ ਬਰ² ਸਗਰਾ³।

ਭਰਤ ਖੰਡ ਮਹਿੰ ਸੁਭਤਿ¹ ਉਜਗਰਾ²

॥ ੩੮ ॥

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਤਲਵੰਡੀ ਭਲ ਨਗਰੀ।

ਚਾਰ ਬਰਨ¹ ਕਰਿ ਪੂਰਤਿ ਸਗਰੀ।

ਜਿਹ ਕੇ ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਬਾਗ ਸੁਹਾਵਾ।

ਕੁਸਮ¹ ਬਾਟਿਕਾ² ਬਹੁ ਛਬਿ ਪਾਵਾ

॥ ੩੯ ॥

ਨਗਰ ਕੋਟ¹ ਦਿਢਿ ਬਨਜੋ ਉਤੰਗਾ²।

ਮਤਸਰ ਧਰਤਾ ਜੋ¹ ਗਿਰਿ ਸੰਗਾ²।

ਅਟਾ¹ ਘਟਾ ਸੰਗ² ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ³।

ਮਨਹੁ ਨਿਰੋਧਨ ਕੀ¹ ਹਿਯ² ਆਸਾ

॥ ੪੦ ॥

੩. ਚੂਹੇ ਪੈਣੇ, ੪. ਮੱਕੜੀ, ੫. ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣਾ, ੬. ਰਾਜਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ, ੭. ਕੁੰਗੀ। ੧ਡਰ। ੧ਚੋਰਜਾਤੀ। ੨ਹੋਰ ਥਾਂ। ੩ਦੌੜ ਗਈ।

੧ਰਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜਾਂਦਿਆਂ। ੨ਜਿਥੇ ਮਨਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੧ਦੇਖਕੇ। ੨ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ੩ਸੰਬੰਧੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੧ਪੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ। ੨ਸੁਹਣੇ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ।

੧ਰਾਹੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੜੇ ਹਨ। ੨ਸੁਖ ਦਾਤੇ।

੧ਚੰਗੇ। ੨ਸਦਾ ਚਾਰ ਵਾਲੇ।

੧ਲੋੜਵੰਦ, ਗਰੀਬ।

੧ਘੋੜੇ।

੧ਤ੍ਰਿੱਖੇ।

੧ਚੰਗੇ।

੧ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। ੨ਪ੍ਰਗਟ।

੧ਸੁੰਦਰ। ੨ਚੰਗਾ। ੩ਸਾਰਾ।

੧ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ। ੨ਪ੍ਰਗਟ।

੧ਬ੍ਰਾਹਮਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼, ਸੂਦ੍ਰ।

੧ਫੁੱਲ। ੨ਬਗੀਚੇ।

੧ਨਗਰ ਦੁਆਲੇ ਸਫੀਲ। ੨ਉੱਚੀ।

੧ਜੋ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ਪਹਾੜ ਨਾਲ।

੧ਅਟਾਰੀਆਂ। ੨ਬੱਦਲਾਂ ਨਾਲ। ੩ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

੧ਰੋਕਣ ਦੀ। ੨ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਮੰਦਿਰ ਜਹਿੰ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।

ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿੰ ਜੇ ਸੁਖਦਾਈ।

ਅਸ਼ਟਾਪਦ¹ ਸਮ ਬਿਪਨੀ² ਭੂਰੀ³।

ਬਨਜ¹ ਸੌਜ² ਸੋਂ ਆਪਨ³ ਪੂਰੀ⁴

॥ ੪੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੇ¹ ਹੇਤੂ²।

ਰਚਯੋ ਸੁਰਗ ਵਿਧਿ¹ ਸੁਖ ਸੰਕੇਤੂ²।

ਸੁਰਭੀ¹ ਖੀਰ² ਪਯੂਖ³ ਸਮਾਨਾ।

ਸੁਰ ਸਮ¹ ਸੁੰਦਰ ਮਨੁਜ ਸੁਜਾਨਾ

॥ ੪੨ ॥

ਜਿਹ ਕੀ ਰਚਨਾ ਹੇਰਿ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ¹।

ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ¹ ਹੋਇਓ ਚਿਤ ਚਿੱਤ੍ਰਾ²।

ਸੂਤਿ¹ ਪਾਠੀ ਹੋਤੀ² ਤਤ ਵੇਤੂ।

ਖਟ ਕਰਮੀ¹ ਕ੍ਰਿਤ² ਕੈਵਲ³ ਹੇਤੂ⁴

॥ ੪੩ ॥

ਅਸ ਦਿਜਵਰ¹ ਜਹਿੰ ਬਸੇ ਸੁਖਾਰੇ।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਹਿਤ ਧਾਰੇ¹।

ਬਨਕ¹ ਧਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਨਜ ਬਿਨੀਤਾ²।

ਬਾਤ ਕੁਸਲ¹ ਬੇਦਨ ਪਥ ਪ੍ਰੀਤਾ

॥ ੪੪ ॥

ਸੂਦ੍ਰ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੇਈਂ।

ਨਿਪੁਨ¹ ਕਾਰ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਹਿੰ ਤੇਈ।

ਨਰ ਅਰੋਗਤਾ ਯੁਤਿ¹ ਕੁਸਲਾਤਾ²।

ਵੈਦਕ ਪਠਹਿ ਹੇਤੁ ਸਭਿ ਗਯਾਤਾ¹

॥ ੪੫ ॥

ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਬਸਹਿੰ ਧਨੁਧਾਰੀ¹।

ਯੁੱਧ ਬੇਦਕਾ¹ ਜਿਨਹਿੰ ਸੁਧਾਰੀ।

ਤੁੰਡ¹ ਕਾਲਿਕਾ ਪਾਵਕ ਕੁੰਡਾ²।

ਯੱਗ ਥੰਭ¹ ਸੇ ਸ਼ੋਭਤਿ ਝੰਡਾ ॥ ੪੬ ॥

ਕਿਰਪਨ¹ ਸਮ ਕਾਤੁਰਤਾ² ਖੋਏ।

ਕਰਵਾਰਨ ਕੇ¹ ਕੀਨ ਸਰੋਏ²।

¹ਚੌਪੜ। ²ਮੰਡੀ। ³ਸਾਰੀ।

¹ਵਪਾਰ। ²ਸੌਦੇ। ³ਹੱਟੀਆਂ। ⁴ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

¹ਆਵਨਦੇ। ²ਵਾਸਤੇ।

¹ਬਿਧਾਤਾ ਨੇ। ²ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।

¹ਗਊਆਂ। ²ਦੁੱਧ। ³ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ।

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ²ਹੈਰਾਨ।

¹ਬਦ। ²ਯਗ ਵਿਚ ਆਹੂਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

¹ਛੇ ਕਰਮੀ। ²ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ³ਮੌਖ। ⁴ਵਾਸਤੇ, (ਅ) ਹਿਤਵਾਲੇ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ।

¹ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਵੈਸ਼। ²ਨੀਤੀ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਹਾਰ।

¹ਚਤੁਰ, ਆਦਰ ਵਾਲੀਆਂ।

¹ਚਤੁਰ।

¹ਸਹਿਤ। ²ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ।

¹ਬਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਆਬਾਦ ਸੀ, ਮਗਰੋਂ ਵੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਫੇਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।

¹ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ।

¹ਥੜੀ, ਵੇਦੀ।

¹ਮੁਖ। ²ਅਗਨਿ ਕੁੰਡ। ਕੁੰਡ, ਚਲ੍ਹਾ।

¹ਥੰਮਾਂ।

¹ਸੁਮ। ²ਕਮਜ਼ੋਰੀ।

¹ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ। ²ਚਮਚੇ।

ਦੁਸਟਾਮਿਖ¹ ਬਹੁ ਦੀਨ ਅਹੂਤੀ। ¹ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦਾ ਮਾਸ।
ਜਹਿੰ ਸਰਪੀ¹ ਸ਼੍ਰੋਣਤ² ਸੰਯੂਤੀ^{3†} ¹ਘਿਉ। ²ਲਹੂ। ³ਸਹਿਤ।

॥ ੪੭ ॥

†ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਧਨੁਧਾਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਯੱਗ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਨਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਬੇਦਕਾ) ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕੁੰਡ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਥੜੀ, ਇੱਥੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਥੜੀ ਹੈ। ਕਾਲਕਾ ਦਾ ਮੁਖ ਭਾਵ ਯੁੱਧ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੀ ਅਗਨੀ ਕੁੰਡ ਹੈ, ਯੱਗ ਦਾ ਥੰਭਾ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਝੰਡਾ ਹੈ। ਯਗ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੂਮਤਾ ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਥੇ ਕਾਇਰਪਣਾ ਛੋਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯੱਗ ਵਿਚ ਘਿਉ ਤਿਲ ਜਵ ਆਦਿ ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਚਮਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਹੀ ਚਮਚੇ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਹੀ ਅਹੂਤੀ ਹੈ, ਲਹੂ ਹੀ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ।

ਅਸ ਬੇਦੀ ਵਾਸੀ ਤਲਵੰਡੀ।

ਜਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਮੰਡੀ¹। ¹ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ।
ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਹਿੰ ਰਹਿਤਿ¹ ਬਿਤਾਈ। ¹ਰਹਿੰਦਿਆਂ।
ਭਾ¹ ਸ਼ਿਵਰਾਮ² ਤਾਸੁ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ ¹ਹੋਇਆ। ²ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ।

॥ ੪੮ ॥

ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਜਿਨ ਮਨ ਕੀਨੀ।
ਜੀਵਾ¹ ਰਜ² ਤਮ ਕੀ³ ਤਜਿ ਦੀਨੀ। ¹ਗੁਜ਼ਾਰਨ। ²ਰਜੋਗੁਨੀ। ³ਤਮੋਗੁਨੀ।
ਹੁਇ ਅਹਿੰਸਾ¹ ਆਯੁਧ² ਕਰ ਛੋਰੇ³। ¹ਹਿੰਸਾ ਰਹਿਤ। ²ਸ਼ਸਤਰ। ³ਹੱਥੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ।
ਸ੍ਰੀਪਤਿ¹ ਕੇ ਪਦ ਪਦਮ² ਨਿਹੋਰੇ³ ¹ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ। ²ਚਰਣ ਕਵਲਾਂ ਦੀ। ³ਸ਼ਰਣ ਲਈ।

॥ ੪੯ ॥

ਤਿਹ ਬਨਾਰਸੀ ਨਾਮ ਸੁ¹ ਤੀਯਾ²। ¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ।
ਪਤਿਬ੍ਰੁਤਿ ਧਰਮ ਜਾਸੁ¹ ਦਿਢ² ਕੀਆ। ¹ਜਿਸਨੇ। ²ਘੱਕਾ।
ਤਿਨਤੇ ਸੁਤ¹ ਜੁਗ² ਭੇ ਸੁਚਾਲੂ³। ¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਦੇ। ³ਸਦਾਚਾਰੀ।

ਵਡ ਕਾਲੂ ਛੋਟੇ ਸੁਭ ਲਾਲੂ ॥ ੫੦ ॥

†ਵਡਭਾਗੀ ਜੋ ਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮੀ। ¹ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਦੀ ਕਥਾ ਤੇ ਸੁਧ ਭਾਵਨਾਂ ਦਾ ਏਥੋਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਟੁਰਿਆ ਹੈ।

ਭਗਤਿ ਪਰਾਯਨ¹ ਨਿਸ਼ਚਲ ਧਰਮੀ। ¹ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ।

ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰੁੱਤ ਨੇਮ ਸਮੁਦਾਏ¹। ¹ਸਾਰੇ।

ਕਰਤਿ ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਜਨਮ ਬਿਤਾਏ

॥ ੫੧ ॥

ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਾਸੂ।

ਵਿਸ਼ਨੁ[†] ਹੋਇ ਸੁਤ¹ ਗਜਾਨ ਨਿਵਾਸੂ²। ¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਗਜਾਨ ਦਾ ਘਰ।

†ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਸ਼ਨੂ ਭਗਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ੨੩ ਅਵਤਾਰ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਧਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਚੌਬੀਸਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਅਜੇ ਧਾਰਨਾਂ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਿਲੀ-ਭਾਵ ਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਰਿਦੈ ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾ।

-ਭਗਤ ਅਧੀਨ ਰਿਝੈ¹ ਗੁਨ ਅਲਪਾ² ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੋੜੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਹੀ।

॥ ੫੨ ॥

ਜੇ ਮੁਝ ਲਖੈਂ¹ ਦੀਨ² ਗੁਨ ਨਾਂਹੀ।

¹ਜਾਣਨ। ²ਗਰੀਬ।

ਭਏ ਸੂਕਰੀ¹ ਸਫਰੀ² ਮਾਂਹੀ।

¹ਸੂਰ ਜਾਤੀ। ²ਮੱਛੀ।

ਕਮਠੀ¹ ਆਦਿਕ ਬਿਮਤਿ² ਕੁਜਾਤੀ।

¹ਕਛੂਣੀ। ²ਬੁੱਧੀ ਬਿਨਾਂ।

ਤਿਨਕੇ ਜਨਮ ਲੀਨ ਜਗ ਖਜਾਤੀ¹

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

॥ ੫੩ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿੰ ਅਕਰਨੀ¹।

¹ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਨੀ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੀਰਤਿ ਬਿਮਲ ਬੇਦ ਇਮ ਬਰਨੀ¹।

¹ਕਹੀ ਹੈ।

ਅਦਿਤੀ¹⁺ ਕੱਸਯਪ² ਕੇ ਜਿਮ ਧਾਮਾ³।

¹ਨਾਮ ਹੈ। ²ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਘਰ। ³ਕੱਸਯ ਇਕ ਰਿਖੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ।

ਉਪਜਤਿ¹ ਭਏ ਉਪੇਂਦਰ² ਨਾਮਾ-

¹ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ²ਬਾਵਨ।

॥ ੫੪ ॥

ਅਸ ਆਸਾ ਧਰਿ ਅਸੁਰ ਬਿਨਾਸੀ¹।

¹ਦੈਤ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ।

ਭਯੋ ਨਿਰੰਤਰ ਰੂਪ ਉਪਾਸੀ।

ਕਾਲੂ ਨਾਮ ਜਨਮ ਜਬ ਧਾਰਾ।

ਪੂਰਨ ਆਸਾ ਕੀਨਿ ਮੁਰਾਰਾ¹ ॥ ੫੫ ॥

¹ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ।

ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਪਿਖ ਪਿਤ ਸ਼ਿਵਰਾਮੂ।

ਪਾਨ ਗ੍ਰਹਨ¹ ਕਿਯ ਕੀਰਤਿ ਧਾਮੂ।

¹ਵਿਵਾਹ।

ਤਿਯ¹ ਪਤਿਬਰਤਾ ਗੁਣਨਿਧਿ ਸੋਊ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਤਿਹ ਸੁਸ਼ੀਲਤਾ ਕਹਿ ਸਕ¹ ਕੋਊ²?

¹ਕਹਿ ਸਕੇ। ²ਕੌਣ।

॥ ੫੬ ॥

ਸਾਧ੍ਰੀ¹ ਪਾਇ ਕਾਲ² ਬਹੁ ਕਾਲੂ।

¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਸਮਾਂ।

ਕਿਯੇ ਬਰਤ ਤਪ ਕਠਨ ਬਿਸਾਲੂ¹।

¹ਬੜੇ।

ਚਿਰੰਕਾਲ¹ ਇਵ² ਦੰਪਤਿ³ ਬੀਤਾ।

¹ਬਹੁਤ ਚਿਰ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ³ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ ਦਾ।

ਹਰਿ ਪਦਪੰਕਜ ਜਿਨ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਾ

॥੫੭॥

ਤਲਵੰਡੀ ਮਹਿੰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।

ਸੋਦਰ¹ ਸਮ² ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਜਾਰੂ।

¹ਭਿਰਾ। ²ਵਾਂਗ।

ਜਿਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ।

¹ਹਾਕਮ।

ਸਭਿਕੀ ਦਈ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ॥੫੮॥

ਅਸ ਬਿਧਿ¹ ਬਿਲਸਤਿ ਅਨਿਕ

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਬਿਲਾਸਾ।

ਦੰਪਤਿ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ਸੁਤ¹ ਆਸਾ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।

ਸਾਧ੍ਰੀ¹ ਗਰਭ ਧਰਨ ਪੁਨ ਕੀਨਾ।

¹ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ।

ਜਨਮੀ ਤਨਿਯਾ ਸੁਮਤਿ¹ ਪ੍ਰਬੀਨਾ²

¹ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ। ²ਲਾਇਕ।

॥੫੯॥

ਹਿਮ ਗਿਰ ਮੈਨਾ ਕੇ[†] ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

[†]ਪੁਰਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨਾ ਸੀ, ਉਸਤੇ ਜੋ ਲੜਕੀ ਜਨਮੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਰਬਤੀ ਰੱਖਿਆ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ਪਾਰਬਤੀ ਇਕ ਪੂਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਵਯਕਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਆਦਰ ਲਈ ਕਵਿ ਨੇ ਵਰਤੀ ਹੈ।

ਪਾਰਬਤੀ ਜਨਮੀ ਜਿਵਆਹੀ।

¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ।

ਭਈ ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਸਭਿ ਗੁਣ ਖਾਨੀ।

ਮਨਹੁੰ ਭਗਤਿ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਸੁਹਾਨੀ

॥੬੦॥

ਕਾਲ¹ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ² ਪਸ਼ਚਾਤਾ³।

¹ਸਮਾਂ। ²ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਦੇ। ³ਪਿੱਛੋਂ।

ਕਾਲੂ ਰਤਿ¹ ਲਖ ਕਰਿ² ਜਗ ਦਾਤਾ³।

¹ਪ੍ਰੀਤੀ। ²ਜਾਨਕੇ। ³ਜਗਤ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ।

-ਹੋਵੋਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤਾਸ¹ ਮੈਂ ਜਾਈ[†]। -

¹ਤਿਸਦਾ।

[†]ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਭਾਵ ਉਹੋ-ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪਤਾ-ਦਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਕਵੀ ਜੀ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਦ ‘ਅਵਤਾਰ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ‘ਜਗਤ ਗੁਰੂ’ ਦਾ ਜਨਮ ਲੈਣਾ-ਦੱਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੮੦)। ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ-‘ਏਕੰਕਾਰ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਰੂਪਾ। ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਤਿਗੁਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ ॥੨੬॥’ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਪਰ- ‘ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ’।

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਆਏ ਜਗਰਾਈ¹ ॥੬੧॥

¹ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ।

ਦੁਤਿਯ¹ ਗਰਭ ਕੋ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ।

¹ਦੂਜੇ।

ਪਤਿਬ੍ਰੁਤ ਧਰਮ ਜਾਸੁ ਮਨ ਲੀਨਾ।

ਜਿਉਂ ਦੁਤੀਆ¹ ਕੇ ਬ੍ਰਿੱਧਿਤਿ² ਚੰਦੂ³।

ਤਿਹ ਸਮ ਗਰਭ ਰੂਪ ਸੁਖਕੰਦੂ

॥ ੬੨ ॥

ਜੱਦਪਿ¹ ਭੂਖਨ² ਸਕਲ ਉਤਾਰੇ।

ਤਦਪਿ¹ ਸੁੰਦ੍ਰਤਾ[†] ਅਧਿਕ² ਉਜਾਰੇ³।

ਕਾਲੂ ਤਿਯ ਬੈਸੇ ਜਿਸ ਅੰਦਰ।

ਅਤਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੋਂ ਲਗੈ ਸੁ ਸੁੰਦਰ

॥ ੬੩ ॥

ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਹ¹ ਕਰੈ ਜਿਨ² ਕੋਊ।

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸ਼ੋਭਦਾ ਜੋਊ।

ਤਿਹ ਨਿਵਾਸ ਕੀਨੋ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।

ਕਿਉਂ ਨ ਹੋਇ ਤਿਹ ਸ਼ੋਭ ਸਵਾਈ

॥ ੬੪ ॥

ਜਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਆਏ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਭਏ ਸਰਲ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਜੇ ਬਾਮੀ¹।

ਸੁਚਿ, ਸੰਤੋਖਿ, ਧਰਮ, ਸਤਿ, ਕਰੁਨਾ।

ਅਸ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਮਹਿੰ ਆਚਰਨਾ¹

॥ ੬੫ ॥

ਸੀਤ¹ ਸੁਗੰਧਿਤਿ² ਮੰਨ³ ਸਮੀਰਾ⁴।

ਚਲੈ ਜੁ ਹਰਿ ਹੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੀਰਾ।

ਬਾਦਰ¹ ਆਵਹਿੰ ਭਰਿ ਭਰਿ ਬਾਰੀ²।

ਬਰਖਹਿੰ ਨਰ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰੀ

॥ ੬੬ ॥

ਫੂਲਹਿੰ ਫਲਹਿੰ ਬ੍ਰਿੱਖ¹ ਸਮੁਦਾਇ।

ਜਨੁ¹ ਅਨੰਦਤਾ² ਬਾਹਰ ਆਈ।

ਅੰਤਰ ਤਿਨ ਕੈ ਭਈ ਅਮੇਊ¹।

ਮਨਹੁੰ ਨਰਨ ਦਿਖਰਾਵਹਿ ਤੇਊ

॥ ੬੭ ॥

ਛਿਤ ਸੋਹਤਿ ਧਰਿ ਨਵ ਸਬਜਾਈ¹।

¹ਦੂਜੀ ਤਿੱਥ ਦਾ। ²ਵਧਦਾ ਹੈ। ³ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

¹ਭਾਵੇਂ। ²ਗਹਿਣੇ।

¹ਤਾਂਹਵੀ। ²ਬਹੁਤ। ³ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ। [†]ਮੁਰਾਦ ਸਤੋਗੁਣੀ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ।

¹ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਕਰੇ। ²ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਕਰੇ।

¹ਜਿਹੜੇ (ਨਰ) ਵਿੰਗੇ (ਸਨ ਉਹ ਸਰਲ) ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਗਏ।

¹ਵਰਤਨ ਲਗ ਪਏ।

¹ਠੰਢੀ। ²ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ। ³ਧੀਮੀ। ⁴ਹਵਾ।

¹ਬੱਦਲ। ²ਪਾਨੀ।

¹ਦਰਖਤ।

¹ਮਾਨੋਂ। ²ਖੁਸ਼ੀ।

¹ਨਾ ਸਮਾਵਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।

¹ਧਾਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਹਰਿਆਵਲ।

ਜਿਹ ਉਰ ਸਭਿ ਤੇ ਅਧਿਕ¹ ਬਧਾਈ।

¹ਬਹੁਤੀ।

ਜਢ¹ ਜੰਗਮ² ਤਲਵੰਡਿ ਅਨੰਦੁ।

¹ਨਾ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। ²ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ।

ਭਾ¹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਬ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦੂ² ॥ ੬੮ ॥

¹ਹੋਇਆ। ²ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ।

ਅਸ ਜਬ ਬੀਤ ਗਏ ਦਸ ਮਾਸਾ¹।

¹ਦਸ ਮਹੀਨੇ।

ਸਰਦ ਸੁੰਦਰੀ ਇੰਦੁ¹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

¹ਸਰਦ (ਰੁੱਤ ਦੀ) ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

ਬਿਮਲ ਅਕਾਸ਼ ਸੋਹਿ ਗਣ ਤਾਰਾ¹।

¹ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ।

ਜਿਮ ਜੱਗਯਾਸੀ¹ ਉਰ ਆਚਾਰਾ²

¹ਸਾਧਕ। ²ਨੇਕ ਚਲਨੀ ਦੇ ਗੁਣ।

॥ ੬੯ ॥

ਨਿਰਸ¹ ਮੇਘ² ਹੁਇ, ਗੇ ਨਿਜ ਦੇਸੂ।

¹ਪਾਣੀ ਰਹਤ ਹੋ ਕੇ। ²ਬੱਦਲ।

ਜਿਮ¹ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਿਟਹਿੰ ਕਲੇਸੂ।

¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਉਰਜ¹ ਮਾਸ ਕੀ² ਪੂਰਨਮਾਸੀ^੧।

¹ਕੱਤਕ ਦੇ। ²ਮਹੀਨੇ ਦੀ। ^੧ਜ: ਸਾ: ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ 'ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਤ੍ਰਿਤੀਆ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੋ¹ ਜੋਨੂ² ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ

¹ਵਾਂਛੂ। ²ਚਾਂਦਨੀ।

॥ ੭੦ ॥

ਸੰਬਤ ਨੌ ਖਟ¹ ਸਹਸ² ਛਬੀਸਾ³।

¹ਨੌ ਤੇ ਛੇ ਪੰਦਰਾਂ। ^੨ਸੌ। ^੩ਛਬੀ, ਅਰਥਾਤ ੧੫੨੬ ਸੰਮਤ।

ਭੋ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।

¹ਅਚਣਚੇਤ। ²ਖੁਸ਼ੀ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰਜੋ-ਬੀ ਹੈ।

ਭਯੋ^੧ ਅਚਾਨਕ¹ ਸਭਿਨਿ ਉਛਾਹਾ²।

¹ਜਾਣ ਨਾ ਸਕੇ।

ਬਿਨ ਕਾਰਨ ਮਨ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹਾ¹

॥ ੭੧ ॥

ਧਰਾ¹ ਅਕਾਸ਼ ਬਿਖੈ ਜੇ ਬਾਸੀ²।

¹ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। ²ਵੱਸਣ ਵਾਲੇ।

ਮੰਗਲ ਕਰਹਿੰ ਸਿਮਰ ਅਬਿਨਾਸੀ।

ਲੇ ਨਿਜ ਹਾਥਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਏ।

ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ ॥ ੭੨ ॥

ਅਮਰਨ¹ ਮਿਲ ਕਰਿ ਮੱਲਜ² ਘਸਾਈ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। ²ਚੰਦਨ।

ਕੁੰਕਮ¹ ਪੁਨ ਘਨਸਾਰ² ਮਿਲਾਈ।

¹ਕੇਸਰ। ²ਕਪੂਰ।

ਕਾਲੂ ਕੇ ਮੰਦਰ ਪਰ ਚਰਚਹਿੰ¹।

¹ਛਿੜਕਨ ਲਗੇ।

ਮੰਦਾਰਨ ਕੁਸਮਾਂਜਲਿ¹ ਅਰਚਹਿੰ

¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।

॥ ੭੩ ॥

ਧਾਇਨ ਸੇਬਜੰਮਾਨ¹ ਕੁਲੀਨਾ²।

¹ਦਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਯੋਗ। ²ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦੀ (ਮਾਤਾ ਜੀ)।

ਭਈ ਪ੍ਰਸੂਤਾ¹ ਅਤਿ ਸੁਖ ਲੀਨਾ।
ਅਸ਼ਟਦੀਪ^{1†} ਦੀਪਤਿ² ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਨੋ।

¹ਵਿਆਈ।

¹ਅੱਠ ਦੀਵੇ। (ਅ) ਸ਼ਮਾਂਦਾਨ। ²ਜਗ ਰਹੇ ਹਨ।
¹ਅਸ਼ਟਦੀਪ ਨਾਮ ਅੱਠ ਮੁਖੀਏ ਸ਼ਮਾਦਾਨ ਦਾ ਬੀ ਹੈ।

ਛਬਿ¹ ਘਟਿ ਗਈ ਬਾਲ ਰਵਿ ਮਾਨੋ²
॥ ੭੪ ॥

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ) ਛਬ ਘਟ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ)। ²ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ) ਛਬ ਘਟ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ (ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ ਹੈ)।

ਦਿਪਤਾ¹ ਤੇਜ² ਜਿਹ ਕਾਂਤਿ ਅਨੂਪਾ।
ਬਿਸਮੈ¹ ਧਾਇ² ਹੇਰਿ³ ਸਿਸ ਰੂਪਾ⁴।

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ²ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

¹ਅਚਰਜ ਹੋਈ। ²ਦਾਈ। ³ਵੇਖਕੇ। ⁴ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ।

-ਜਨਮਤਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਬਾਲ ਮੁਸਕਾਈ²।
ਸਗਨ ਕੁਸਗਨ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ
॥ ੭੫ ॥

¹ਕੋਮਲ। ²ਹੱਸਦਾ ਹੈ।

ਅਨਤ¹ ਬਾਲ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿ ਰੋਤੇ²।
ਬਿਗਸਤਿ ਇਹ¹ ਜਿਵ ਆਨੰਦ ਹੋਤੇ-।
ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ¹ ਕਿਉਂ ਧਾਇ² ਲਖਾਰੀ³।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਇਸ ਪੀਰਾ ਨਾਹੀ
॥ ੭੬ ॥

¹ਹੋਰ। ²ਰੋਂਦੇ ਹਨ।

¹ਹੱਸਦੇ ਹਨ ਏਹ।

¹ਖੋੜੀ ਬੁਧੀਵਾਲੀ। ²ਦਾਈ। ³ਕਿਵੇਂ ਸਮਝੇ ਕਿ।

ਦਾਸੀ ਦੌਰਿ ਦਈ ਸੁਧਿ¹ ਕਾਲੂ।
'ਲੇਹੁ ਵਧਾਈ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲੂ।
ਕਾਂਤਿਮਾਨ ਭਾ ਤਾਤ¹ ਤੁਮਾਰੈ।
ਮੰਗਲ ਕਰਹੁ ਬਿਬਿਧ ਪਰਕਾਰੈ¹'
॥ ੭੭ ॥

¹ਖਬਰ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

¹ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਸੁਤ ਉਪਜਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।
ਮਨਹੁ ਜਗਤ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਿਤ ਐਨਾ¹।
ਜਨਮ ਰੰਕ ਜਿਉਂ¹ ਸਦਨ² ਸੰਤਾਨਾ³।

¹ਘਰ।

¹ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਦੇ। ²ਘਰ।
³ਕਲਪਬੁੱਛ।

ਆਨ ਲਾਗਯੋ, ਤਿਉਂ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ
॥ ੭੮ ॥

ਜਸਪਦ¹ ਜਾਇ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਬਸਤ੍ਰਨ ਯੁਤਿ¹ ਜਿਉਂ ਬੇਦ ਬਖਾਨਾ।
ਉਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਕਰਿ ਧਯਾਨਾ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਕਪੜਿਆਂ ਸਮੇਤ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਬੰਦਾ¹ ਜੁਗ² ਪਾਨਾ³ ¹ਜੋੜਕੇ। ²ਦੋਵੇਂ। ³ਹੱਥ।

॥ ੭੯ ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਗ ਗੁਰ ਕੋ।

ਸੁਖ ਦੇਵਨ ਭਗਤਨਿ ਪੁਨ ਧਰ ਕੋ¹। ¹ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ।

ਆਗੈ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਭਯੋ ਉਛਾਹੂ¹। ¹ਖੁਸ਼ੀ।

ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਭਵ¹ ਵਡ² ਰੁਜ ਦਾਹੂ³ ¹ਸੰਸਾਰ ਦੇ। ²ਵਡੇ। ³ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ।

॥ ੮੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਨਮ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਤ੍ਰਿਤੀਓ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩ ॥

ਅਧਯਾਯ ਚੌਥਾ

੪. [ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਉਤਸਾਹ ਤੇ ਨਾਮ ਧਰਨਾ]

੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫

{ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼} ॥੧॥

{ਕਵਿ ਨੰਮ੍ਰਤਾ} ॥੧॥

{ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ} ॥੫੭॥

ਕਬਿੱਤ:

ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਰ ਪਿੰਗ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਛੰਦ

ਰੁਕਤ ਅਪਾਰਥ ਕੀ, ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ। {ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਸ਼}

ਅੰਧ=ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਜਾਏ। ਬਧਰ=ਬਧਿਰ-ਡੋਰਾ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿਸੇ ਪਦ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੇ। ਪਿੰਗ=ਪਿੰਗਲੀ-ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੰਦ ਘੱਟ ਵੱਧ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ। ਨਗਨ=ਨੰਗੀ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਇਕ ਦੋਖ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮ੍ਰਿਤਕ=ਮੋਈ ਹੋਈ-ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਦੂਖਣ, ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਰਥ ਕੋਈ ਨਾ ਬਣੇ। ਛੰਦ=ਨਜ਼ਮ, ਕਵਿਤਾ।

ਰੁਕਤ=ਰੁਕਤ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੁਨਰੁਕਤਿ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਾਰਬਾਰ ਕਹਿਣਾ। ਅਰਥ ਭਾਵ ਉਹੋ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਕਹਿਣਾ। ਅਪਾਰਥ=ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਖੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਕਰੇ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤਿਆਂ ਗੱਲ ਅਟਪਟੀ ਬਣੇ।

ਵੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੇਂ ਹੀ ਰਸ

ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿੰ ਪਾਵਈ।

ਵੈਰ=ਵਿਰੋਧ। ਦੇਸ਼=ਸਥਾਨ। ਕਾਲ=ਸਮਾਂ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋ ਦੂਸ਼ਣ, 'ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ' ਤੇ 'ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ'। ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ। ਕਾਲ ਵਿਰੋਧ-ਜਿਹੜੀ ਸ਼ੈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ। ਗਨ ਅਗਨ=ਪਿੰਗਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵਜ਼ਨ ਲਈ ਗਣ ਰਖੇ ਹਨ ਓਹ ਕੁਛ ਸੁਭ ਗੁਣ ਤੇ ਕੁਛ ਅਸੁਭ ਗੁਣ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੁਭ ਗੁਣ ਨੂੰ ਕਵੀ 'ਅਗਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਚੰਗੇ ਗਣ ਇਹ ਹਨ:-ਮਗਣ, ਨਗਣ, ਭਗਣ, ਯਗਣ। ਅਸੁਭ ਗਣ=ਸਗਣ, ਤਗਣ, ਰਗਣ, ਜਗਣ।

ਮਗਨ, ਨਗਨ, ਭਨਿ ਭਗਨ ਥ ਯਗਨ ਸਦਾ ਸੁਭ ਆਨ। ਜਗਨ ਰਗਨ ਸੋਂ ਸਗਨ ਕੋ ਤਗਨਹਿ ਅਸੁਭ ਬਖਾਨ ॥੧੮॥ [ਕਵਿ ਪ੍ਰਯਾਯ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਾ ਹੋਣੀ ਗਣ ਅਗਣ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਹੀ ਰਸ=ਕਾਵਯ ਵਿਚ ਨੌਂ ਰਸ ਗਿਣੀਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਰਸ ਏਹ ਹਨ:-ਸਿੰਗਾਰ, ਬੀਰ, ਹਾਸਯ, ਰੌਦ੍ਰ, ਭਯਾਨਕ, ਕਰੁਣਾ, ਬੀਭਤਸ, ਅਧਭੁਤ, ਸਾਂਤਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਅਨਮੇਲ ਕਰਨੇ ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਈ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਰਨਾ ਇਹ ਨੌਂ ਰਸਾਂ ਦੀ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰਸ ਨਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀਨ ਰਸ ਕਵਿਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਰਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਸ ਬਿਰੱਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਬਿਬਧਾਲੰਕਾਰ=ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ (ਜੋ ਕਵਿ ਜਨ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਉਪਮਾ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਉਤਪ੍ਰੋਛਾ ਆਦਿ ਸੈਂਕੜੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤਿ ਭੇਦ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਕੋਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੈਂ ਭਨਤਿ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ

ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸ ਜੋਗ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ। {ਕਵਿ ਨੰਮੂਤਾ}

ਏਕ ਗੁਨ ਯਾਮੈ ਸੁ ਬਿਦਤ ਸੂਤਿ ਸੰਤ ਸੁਨੋ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ ॥੧॥

ਅਰਥ:

(ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੈ ਰਹੇ ਦੂਖਣਾਂ ਦੀ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਅੰਨ੍ਹੀ, ਬੋਲੀ, ਪਿੰਗਲੀ, ਨੰਗੀ, ਮੋਈ ਹੋਈ, ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਵਾਲੀ, ਅਰਥ ਹੀਨ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੇ ਵੈਰ, ਗਨ, ਅਗਨ ਵਾਲੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, (ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣਾਂ ਦੇ ਨਿਬਾਹ ਵਿਚ ਜੈਸੇ ਕਿ) ਨਵਾਂ ਰਸਾਂ ਤੇ ਨਾਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ (ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ) ਭੇਦ (ਪਰਿ-ਭੇਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਮੈਨੂੰ) ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ (ਆਪ) ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਤੇ ਹੇ) ਗੁਣੀ ਜਨੋਂ! (ਤੁਸੀਂ ਬੀ) ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ (ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ) ਅਟਪਟੀ ਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹੈ, ਹਾਂ, ਇਕ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੋ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ! (ਇਸ ਵਿਚ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨਿਰਮਲ (ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਭਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਵਰਣਿਤ) ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਕਾਵਯ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹਨ, ਤੇ ਏਹ ਕੁਛ ਨਿੰਮੂਤਾ ਨਾਲ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਕ ਕਟਾਖਯ ਬੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਤੁਕਬੰਦੀਏ ਯਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਸਬੀਏ ਕਵੀਆਂ ਵਾਛੂ ਮੈਂ ਨਿਰਾ ਬੱਝੇ ਕਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਨਾਪੁਰੀ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਘੜ ਰਿਹਾ; ਮੈਂ, ਜੋ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਅਪਣੇ ਅਗੰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਚਾਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੈ। ਕੀਰਤੀ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਲੀ ਰੱਬੀ ਉੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੋ ਨਿੰਮੂਤਾ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ 'ਸੁਤੇ ਆਈ' ਤੇ 'ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਉਪਜੀ' ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲੇ ਦੋਹੇ ਤੋਂ ਬੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਦੋਹਰਾ:

੧ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ਗੰਗਾ। ੩ਵਿੰਗਾ ਚਲਨਾ।

ਨੋਰਾ¹ ਸੁਰਸਰਿ² ਬਕ੍ਰਗਤਿ³,

ਗੁਨੀ ਨ ਔਗੁਨ ਜਾਨ।

ਸਾਦਰ¹ ਸੋ ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਸਦਾ,

ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਨ ਸ਼ਨਾਨਾ¹ ॥੨॥

¹ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ।

¹ਜਿਵੇਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੰਗਾ ਟੇਢਾ ਅਟਪਟਾ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਣੀ ਇਸ ਔਗੁਣ ਵਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦੇ, ਗੰਗਾ ਜਲ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਤੇ ਠੰਢ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਥਾ ਬਿਮਲ¹ ਗੁਨ ਗੁਨੀਏ।

¹ਨਿਰਮਲ।

ਭਈ ਭੋਰ¹ ਨਿਜ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯਾ।

¹ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤੇ।

‘ਦਿਜਬਰ¹ ਸਦਨ² ਜਾਹ ਤੂੰ ਧਾਯਾ³

¹ਬ੍ਰਹਮਨ ਦੇ। ²ਘਰ। ³ਦੌੜਕੇ ਜਾਹ।

॥ ੩ ॥

ਦੈਵਗ¹ ਜੋ ਹਰਿਦਯਾਲ² ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

¹ਜੋਤਸ਼ੀ। ²ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ।

ਆਨਹੁ¹ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੰਬ ਬਿਹੀਨਾ²।’

¹ਲੈਆ। ²ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਛੇਤੀ।

ਸੁਨਤਿ ਦਾਸ ਦਿਜ ਸਦਨ ਸੁ ਜਾਈ।

ਦਰ ਪਰ¹ ਤਿਸਟਿ² ਗੁਹਾਰ³ ਸੁਨਾਈ

¹ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ। ²ਖੜੋਕੇ। ³ਅਵਾਜ਼।

॥ ੪ ॥

ਸੂਤਵਾ¹ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ² ਹਰਿਦਯਾਲਾ।

¹ਸੁਣਕੇ। ²ਬ੍ਰਹਮਨ।

ਆਲਯ ਦਰ ਨਿਕਸਜੋ ਤਤਕਾਲਾ¹।

¹ਘਰ ਦੇ ਬੂਹਿਓਂ ਛੇਤੀ ਨਿਕਲਿਆ।

‘ਦਿਜਜੁ ! ਕਾਲੂ ਮੁਝਹਿ ਪਠਾਯਾ।

ਚਲਹੁ ਆਪ, ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਯਾ’

॥ ੫ ॥

ਕਹਿਦਿਜ ‘ਹੋਂ ਆਵੋਂ ਕਰਿ ਪੂਜਾ।

ਬਹੁਰਿ ਕਰੋਂ ਨਹਿੰ ਕਾਰਜ ਦੂਜਾ।’

ਸੁਨਿ ਉੱਤਰ ਕੋ ਤਿਹ ਛਿਨ ਦਾਸਾ।

ਕਾਲੂ ਪਾਸ ਕਰੀ ਅਰਦਾਸਾ ॥ ੬ ॥

ਘਟੀ ਪਾਂਚ ਲੋਂ ਅਰੁਣਾ¹ ਕਰਿਕੈ।

¹ਪੂਜਾ।

ਆਯੋ ਦ੍ਰਿਜ ਸੁਭ ਸ਼ਗੁਨ ਬਿਚਰਿਕੈ।

ਕਾਲੂ ਕੋ ਸ੍ਰਸਤੈਨ¹ ਸੁਨਾਯੋ।

¹ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ।

ਪਿਖ ਉਛਾਹ ਕੋ ਉਰ ਹੁਲਸਾਯੋ¹

¹ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।

॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ।

ਦਿਜਬਰ ਕੋ ਲੈ ਅਜਰ ਮਹਿੰ¹,

ਸਾਦਰ¹ ਆਸਨ ਡਾਸ।

¹ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਬੈਠਾਯੋ ਬਹੁ ਭਾਉ¹ ਕਰਿ,

¹ਪ੍ਰੇਮ।

ਆਪ ਬੈਸ ਤਿਸੁ ਪਾਸ ॥ ੮ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ!

ਕਹਿ ਕਾਲੂ ‘ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਦਿਜਿੰਦੁ¹ !

ਦਯੋ ਸਦਨ ਮਮ¹ ਤਾਤ² ਗੁਬਿੰਦੂ³। ਮੇਰੇ ਘਰ। ਘੁੱੜ੍ਹ। ਆੱਬ ਨੇ।
 ਮੁਝ ਪਰ ਨਿਜ¹ ਅਨੁਕੰਪਾ² ਧਾਰਹੁ। ਅਪਨੀ। ਕਿਰਪਾ।
 ਸੋਧ ਮਹੂਰਤ ਲਗਨ ਵਿਚਾਰਹੁ ॥ ੯ ॥
 ਭੇਦ ਸੁਭਾਸੁਭ¹ ਸਭਿ ਲਖਿ ਲੀਜੈ²। ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ। ਜਾਣ ਲਓ।
 ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ¹ ਇਸ ਕੀ ਲਿਖਿ ਦੀਜੈ। ' ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ।
 'ਕੁੰਕਮ¹ ਕਾਗਦ ਕਾਲੂ ! ਆਨਹੁ। ਕੇਸਰ।
 ਗਣਪਤਿ ਪੂਜ ਗ੍ਰਿਹਨ¹ ਸਨਮਾਨਹੁ[†] ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਨੂੰ।

॥ ੧੦ ॥

ਸਿੱਖੀ ਅਜੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖੱਤਰੀ ਹਿੰਦੂ ਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲਾਰੀਤ ਕਰਨੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੱਦਣਾ, ਪੱਤਰੀ ਬਨਵਾਉਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਰਸਿੱਖਜਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਜਾ ਦੇਣਗੇ ਓਹ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਬਦ 'ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ, ਬਾਕੀ ਪੰਡਤ ਹਰਿਦਿਆਲ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ ਅੰਕ ੨੬, ੩੨ ਅਰ ੫੦ ਤੋਂ ੫੫ ਤਕ, ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਨੇਊ ਪਾਵਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਜੰਦੂ ਪਾ ਕੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਣਗੇ।

ਬਾਲਕ ਸ਼ਬਦ ਲੇਯ ਜੋ ਜਨਮਾ।
 ਸੋਊ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਉ ਸ਼੍ਰਵਨਮਾ¹। ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ।
 ਭਯੋ ਕਾਲ ਕਿਸੁ¹ ਜਨਮ ਸੁਨਾਵਹੁ। ਕਿਸ ਵਕਤ।
 ਬੂਝਹੁ¹ ਧਾਇ² ਹਜ਼ੂਰ ਬੁਲਾਵਹੁ[†] ਪੁੱਛੋ। ਦਾਈ ਨੂੰ।

॥ ੧੧ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਦੌਲਤ¹ ਦਾਈ। ਦਾਈ ਦਾ ਨਾਮ।
 ਸੋ ਕਾਲੂ ਤਤਕਾਲ ਬੁਲਾਈ।
 ਪਠੇ ਦਾਸ ਸਭਿ ਸੌਜ¹ ਮੰਗਾਈ। ਚੀਜ਼, ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
 ਜੋ ਜੋ ਦਿਜਬਰ ਦੀਨਿ ਰਜਾਈ¹ ਆਗਿਆ।

॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗ੍ਰੈਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ।
 ਗ੍ਰਿਹਭਿਖੇਕ¹ ਕੀ ਵਸਤੁ ਸਭਿ, ਕਾਲੂ
 ਤਹਿ ਤੇ ਲਜਾਇ।
 ਬਹੁਰੋ¹ ਬੈਸਜੋ² ਪਾਸ ਬਿਪ³, ਬਦਨਹਿ⁴ ਫੇਰ। ਬੈਠਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪਾਸ। ਮੁਖ ਤੋਂ।
 ਬਚਨ ਅਲਾਇ⁵ ॥ ੧੩ ॥ ਕਹਿਆ।

ਚੌਪਈ: ਘੜੀ ਇਕ। ਦੋ ਪਹਿਰ। ਰਾਤ।
 'ਘਟੀ ਏਕ¹ ਦੋ ਜਮ² ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ³।

ਬਿਤੀ ਹੁਤੀ¹ ਸਿਸ² ਭਵ³ ¹ਗੁਜਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ²ਬਾਲਕ। ³ਜਨਮਿਆ ਹੈ।
ਅਭਿਰਾਮਾ⁴।’ ⁴ਸੁੰਦਰ।

‘ਕੌਨ ਸ਼ਬਦ ਲੇ ਉਪਜਯੋ ਬਾਲਿਕ?
ਧਾਇ¹! ਬਤਾਵਹੁ ਸੋ ਤਤਕਾਲਿਕ’ ¹ਹੇ ਦਾਈ!

॥ ੧੪ ॥

ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਦੌਲਤਾ ਦਾਈ।

‘ਸੁਨਹੁ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਅਹੋ ਦਿਜਰਾਈ¹! ¹ਹੇ ਪੰਡਤ ਜੀ!
ਬਹੁ ਸਿਸ ਜਨਮੇ ਮਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ¹। ¹ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।
ਯਹਿ ਅਚਰਜ ਕਬਿ¹ ਦੇਖਯੋ ਨਾਂਹੀ ¹ਕਦੀ।

॥ ੧੫ ॥

ਦੀਰਘ ਨਰ¹ ਜਿਉਂ ਬਿਗਸ² ਮਿਲੇ ਹੈਂ। ¹ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖ। ²ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ, ਖਿੜ ਕੇ।
ਤਿਉਂ ਇਨ ਕੀਨੇ ਸ਼ਬਦ ਭਲੇ ਹੈਂ।
ਸੁਭ ਲੱਛਨ ਸੁਭ ਅੰਗਨ ਮਾਂਹੀ।
ਆਨ¹ ਨਰਨ² ਜਿਉਂ³ ਨਰ⁴ ਇਹ ¹ਹੋਰਨਾਂ। ²ਮਨੁੱਖਾਂ। ³ਜੋਗ। ⁴ਮਨੁੱਖ।
ਨਾਂਹੀ’ ॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਦਿਜਬਰ ਸਭਿ ਬਚਨ ਕੋ
ਜੋਤਿਸ਼ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰ।
-ਸੁਭ ਨਿਛੱਤ੍ਰੁ ਸੁਭ ਕਾਲ ਮਹਿੰ
ਸੁਭ ਬਿਤ ਪੁਨ ਸੁਭ ਵਾਰ ॥ ੧੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਭਲੇ ਲਗਨ ਮਹਿੰ ਬਾਲਿਕ ਜਨਮਾ-।
ਬਿਦੁਖ¹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਮਨ ਮਾ। ¹ਪੰਡਿਤ।
-ਯਹਿ ਸਿਸੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰੀ ਕੋਊ।
ਵਡੈ ਭਾਗ ਕਾਲੂ ਕੇ ਹੋਊ ॥ ੧੮ ॥
ਕੈ ਬਿਧਿ¹ ਬਿਸਨੁ ਕਿ ਸਿਵ ਭਵ ¹ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। ²ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ। ³ਪੰਡਤ ਅਪਣੇ
ਲੀਨੋ²⁺। ⁴ਨਿਸਚੇ ਦੇ ਵਾਕ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਲੱਛਨ ਚੀਨੋ।

ਆਤਪੱਤ੍ਰੁ¹ ਇਸ ਸੀਸ ਝੁਲਾਰੇ। ¹ਛਤਰ।
ਪੁਰਬੀ ਨਿਸਾ¹ ਜਨਮ ਭਯੋ ਬਾਰੇ² ¹ਪੁਰਬ ਵਾਲੀ ਰਾਤ। ²ਬਾਲਕ ਦਾ।

॥ ੧੯ ॥

ਚੱਕ੍ਰਵਰਤਿ¹ ਹੋਵਹਿ ਭਵ ਮਾਂਹੀ²। ¹ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ। ²ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

ਕਰਹਿ ਦਿਗਬਿਜੈ¹ ਸੰਸੈ ਨਾਂਹੀ-।

¹ਜਗਤ ਤੇ ਫਤਹ।

ਦਰਸਨ ਕੀ ਉਰ¹ਲਾਲਸ² ਕੀਨੀ।

¹ਦਿਲ ਵਿਚ। ²ਇੱਛਾ।

ਦੇਹਿ ਸਫਲ ਅਪਨੀ ਦਿਜ ਚੀਨੀ¹

¹ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੇ ਅਪਣੀ ਦੇਹੀ ਸਫਲ ਜਾਣੀ।

॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਦਿਜ ਕਹੀ,

‘ਬਾਲਕ ਮੋਹਿ ਦਿਖਾਇ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਾਈ ਦੌਲਤਾਂ,

ਲੀਨੀ ਸਪਦ¹ ਬੁਲਾਇ ॥ ੨੧ ॥

¹ਛੇਤੀ।

ਚੌਪਈ:

‘ਬਾਲਿਕ ਆਨ¹ ਬਿੱਪੂ ਕੇ² ਪਾਸਾ³।’

¹ਬਾਲਕ ਲੈ ਆ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਦੇ। ³ਕੋਲ।

ਧਾਇ ਗਈ ਸੁਨਿ ਮੱਧ ਅਵਾਸਾ¹।

¹ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਜਾਚਯੋ¹ ਬਾਲਕ ਜਨਨਿ² ਨ ਦੇਈ।

¹ਮੰਗਿਆ। ²ਮਾਤਾ।

ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਧਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਖੇਈ

॥ ੨੨ ॥

ਕਹਹਿ ‘ਸਰਦਿ ਰੁਤਿ ਸਰਦੀ ਲਾਗਹਿ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਾਲ ਬਾਹਰ ਕਸ¹ ਮਾਂਗਹਿ?’

¹ਕਿਸ ਲਈ।

ਬਹੁਰ ਬਿਦੂਖਹ¹ ਬਾਰੰਬਾਰਾ²।

¹ਪੰਡਤ ਨੇ। ²ਘੜੀ ਮੁੜੀ।

ਜਾਚਯੋ¹ ਦਿਯੋ ਤਾਤ² ਅਤਿ ਪਜਾਰਾ

¹ਮੰਗਿਆ। ²ਪੁੱਤਰ।

॥ ੨੩ ॥

ਲੇ ਕਰਿ ਦੌਲਤ ਬਾਹਰ ਆਈ।

ਆਨਨ ਆਰਨਜਾਤ¹ ਸੁਹਾਈ।

¹ਮੁਖ ਦੀ (ਸੋਭਾ) ਕਮਲ (ਵਰਗੀ)।

ਲਘੁ ਤਨ¹ ਜੋਤਿ ਬਿਸਾਲ² ਜਹਿ।

¹ਛੋਟਾ ਸਰੀਰ। ²ਬੜੀ।

ਜਿਉਂ ਬਟ¹ ਅਖੈ^{2†} ਰੂਪ ਲਘੁ³

¹ਬੋਹੜ। ²ਨਾਂ ਪੁਟੀਂਣ ਵਾਲਾ। ³ਛੋਟਾ। ⁴ਫਬਦਾ

ਛਾਜਹਿ⁴ ॥ ੨੪ ॥

ਹੈ। ¹ਪ੍ਰਯਾਗ ਰਾਜ (ਇਲਾਹਾਬਾਦ) ਤੀਰਥਪੁਰ

ਇਕ ਬੋਹੜ ਦਾ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹੈ।

ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੜੇ ਤੁਫਾਨਾਂ, ਭੁੰਚਾਲਾਂ ਤੇ

ਪਰਲੈ ਵਿਚ ਭੀ ਪੁਟੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

¹ਬੁਧੀਵਾਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਿਜਵਰ ਅਤਿ ਮਤਿਵਾਨ¹ ਮਨ,

¹ਅੰਗ, ਚਿੰਨ੍ਹ।

ਸਰਬ ਲਿੰਗ¹ ਪਹਿਚਾਨ।

¹ਵੇਖਕੇ। ²ਦਿਲ ਵਿਚ। ³ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ ਤੇ।

ਹੇਰਤਿ¹ ਉਰ² ਹਰਖਤਿ ਸਰਸ³,

¹ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ²ਉਹ) ਚਤੁਰ।

ਠਾਢਾ ਭਯੋ¹ ਸੁਜਾਨ² ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ:ਪੁਲਕੜੇ^੧ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਿੰ ਮਨੂਆ।^੧ਪਸੀਜਿਆ।ਬੰਦਨ ਕਰਿ^੧ ਜਾਨੜੇ ਨਿਜ^੨ ਧਨੂਆ।^੧ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ। ^੨ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ।ਜਿਉ ਜਨ^੧ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਕੇ ਦੇਖੀ।^੧ਭਗਤ ਜਨ।ਤਿਉ ਉਰ ਮਹਿੰ^੧ ਭਾ ਮੋਦ^੨ ਬਿਸ਼ੇਖੀ^੩^੧ਦਿਲ ਵਿਚ। ^੨ਖੁਸ਼ੀ। ^੩ਬਹੁਤ।

॥ ੨੬ ॥

ਸਭਿ ਅੰਗਨ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਲੱਛਨ।

ਲਗੜੇ ਬਿਲੋਕਨ^੧ ਬਿੱਪੂ ਬਿਚੱਛਨ^੨।^੧ਦੇਖਣ। ^੨ਚਤੁਰਅਰੁਨ^੧ ਚਰਨ ਬਰ^੨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ^੩ ਸੁਹਾਵੈਂ।^੧ਲਾਲ। ^੨ਸੁੰਦਰ। ^੩ਕੋਮਲ।ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ^੧ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ^੨^੧ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਪੰਖੜੀਆਂ। ^੨ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

॥ ੨੭ ॥

ਭੁਜ^੧ ਆਜਾਨੁ^੨ ਕੰਧ^੩ ਸੁਭ^੪ ਉਚੇ।^੧ਬਾਹਾਂ। ^੨ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ। ^੩ਮੋਢੇ। ^੪ਸੋਹਣੇ।ਕਰਜ^੧ ਅਰੁਨ ਜਿਉਂ ਨਗ ਹੁਇੰ ਸੂਚੇ।^੧ਨਹੂੰ।ਕਰ ਸਾਖਾ^੧ ਇਕਸਾਰ^੨ ਬਿਸਾਲਾ^੩।^੧ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ। ^੨ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ। ^੩ਲੰਮੀਆਂ।ਉਰ^੧ ਆਯੁਤ^੨ ਸ਼ੋਭਤਿ ਛਬਿ ਛਾਲਾ^੧ਛਾਤੀ। ^੨ਚੌੜੀ।

॥ ੨੮ ॥

ਦਾਹਨ^੧ ਕਰ ਮਹਿੰ^੨ ਚਮਰ^੩ ਬਨਾਵਾ।^੧ਸੱਜੇ। ^੨ਹੱਥ ਵਿਖੇ। ^੩ਚੌਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।ਛਤਰ ਬਾਮ ਮਹਿੰ^੧ ਰੁਚਿਰ^੨ ਸੁਹਾਵਾ।^੧ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ। ^੨ਸੁਹਣਾ।ਕੋਮਲ ਗੋਲ ਕਪੋਲ^੧ ਸੁਹਾਵਨ।^੧ਗੱਲ੍ਹਾਂ।ਉਨਤ^੧ ਨਾਸਕਾ^੨ ਮੋਦ^੩ ਬਢਾਵਨ^੪^੧ਉੱਚੀਆਂ। ^੨ਨਾਸਾਂ। ^੩ਆਨੰਦ।

॥ ੨੯ ॥

ਅਰਧੰ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ^੧ ਲਿਲਾਰੰ^੨।^੧ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ^੨ਮੱਥਾ।ਧਨੁ^੧ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ^੨ ਸੁ ਕ੍ਰੂਚ ਬਿਨਬਾਰੰ^੩।^੧ਧਨੁਖ ਵਰਗੇ। ^੨ਭੁਵੱਟੇ। ^੩ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬਿਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ। [ਸੰਸ. ਕੂਚ ਦੋਹਾਂ ਭੋਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਥਾਂ, ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ]॥‘ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ! ਸੁਤ ਤੋਹਿ^੧ ਬਿਚੱਛਨ।^੧ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।ਇਸ ਮਹਿੰ ਲਖਿਯਤ^੧ ਬੱਤਿ ਸੁ ਲੱਛਨ^੨^੧ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ।

॥ ੩੦ ॥

^੧ਬੱਤੀ ਲੱਛਨ ਇਹ ਹਨ:- ੧. ਸੁੰਦਰ। ੨. ਸੁਹਿਦ। ੩. ਸੱਚਾ। ੪. ਸੂਰਮਾ। ੫. ਸਾਵਧਾਨ। ੬.

ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗਯਾਤਾ। ੭. ਉੱਚਮੀ। ੮. ਉਦਾਰ। ੯. ਗੁਨਗ੍ਰਾਹੀ। ੧੦. ਗੰਭੀਰ। ੧੧. ਸੁੱਧ ਮਨ।

੧੨. ਧਰਮੀ। ੧੩. ਖਿਮਾਂਵਾਨ। ੧੪. ਇੰਦ੍ਰੈ ਜਿਤ। ੧੫. ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ੧੬. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾਵਾਨ। ੧੭.

ਤੇਜੱਸੀ। ੧੮. ਦਯਾਲੂ। ੧੯. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨੦. ਸ਼ੀਲਵਾਨ। ੨੧. ਸੰਤੋਖੀ। ੨੨.

ਉਪਕਾਰੀ। ੨੩. ਵਿਚੱਖਨ, ਚਤੁਰ। ੨੪. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤੀ। ੨੫. ਜਪੀ। ੨੬. ਤਪੀ। ੨੭. ਨਿੰਦ੍ਰਾ
ਜਿਤ। ੨੮. ਸਾਹਸੀ। ੨੯. ਸੰਜਮੀ। ੩੦. ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਭਗਤ। ੩੧. ਜਤੀ। ੩੨. ਗਯਾਨੀ।

ਕਰ ਤਰਵਾ¹ ਇਹ ਉਰਧ² ਆਈ।

¹ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ। ²ਉੱਚੀ।

ਧਨ ਬਹੁ ਆਇ ਰਖਹਿ ਢਿਗ¹ ਨਾਂਹੀ।

¹ਕੋਲ।

ਪਢੜੋ ਸਮੁੰਦ੍ਰਿਕ¹ ਮੈਂ ਬਹੁ ਸੋਧਾ।

¹ਇਕ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪੈਰ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

ਸੁਭ ਗੁਨ ਸਭਿ ਇਸ ਮਹਿ¹ ਕਹਿ

¹ਪ੍ਰੋਹਤ।

ਪ੍ਰੋਧਾ¹ ॥੩੧॥

ਮਹਿਮਾ ਅਮਿਤ¹ ਮਨਹਿ ਮਹਿ¹ ਮਾਨੀ।

¹ਬਿਅੰਤ।

-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ-।

ਦਿਜ¹ ਦਰਸਾਇ ਧਾਇ² ਢਿਗ ਮਾਤਾ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ। ²ਦਾਈ।

ਦੀਨੋ ਜਾਇ ਜੁ ਸੁੰਦਰ ਤਾਤਾ ॥੩੨॥

ਨੰਦੀ ਮੁਖੰ-ਸ਼੍ਰਾਧ¹ ਕਰਿਵਾਯੋ।

¹ਇਕ ਸ਼੍ਰਾਧ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮੰਗਲ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਜਿਉਂ ਬਿੱਪ੍ਰ¹ ਬਤਾਯੋ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ।

ਕਾਲੂ ਕਹੈ 'ਨਾਮ ਸਿਸ¹ ਰਾਖਹੁ।

¹ਬਾਲਕ ਦਾ।

ਬਰਨ¹ ਸੋਧ ਸੁੱਧ² ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਹੁ³'

¹ਅੱਖਰ। ²ਚੰਗੇ। ³ਆਖੋ।

॥੩੩॥

'ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ! ਇਸ ਨਾਮ ਅਪਾਰਾ।

ਹੋਂ ਰਾਖੇਂ ਕਰਿ ਸੋਧ ਵਿਚਾਰਾ।

ਅਬ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਕੀਜਹਿ ਚਾਲੀ।

ਜੋ ਜਾਚਹਿ¹ ਤਿਹ ਭੇਜਿ ਨ ਖਾਲੀ' ¹ਮੰਗੇ।

॥੩੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਦਿਜਬਰ ਗਯੋ,

ਜੋਤਿਸ਼ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ।

ਦਰ ਪਰ¹ ਤੋਰਣ² ਸੁੰਦਰੰ,

¹ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਰ। ²ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤੇ ਪੁੱਕੇ ਜੋ ਲਟਕਾਂਦੇ ਹਨ, ਬੰਦਨ ਵਾਰ।

ਬਾਂਧਤਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰ ॥੩੫॥

ਚੌਪਈ:

¹ਮੰਗਤੇ। ²ਮੰਗਣ।

ਆਵਹਿੰ ਦਰ ਬਹੁ ਜਾਚਕ¹ ਜਾਚਹਿੰ²।

ਤਾਲਨ ਪੂਰ¹ ਕਲੀਵ² ਸੁ ਨਾਚਹਿੰ।

¹ਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਰਕੇ। ²ਖੁਸਰੇ।

ਢੋਲਕ ਟਲਕਾ¹ ਘੁੰਗਰੂ ਤਾਲੀ²।

¹ਟਲੀਆਂ। ²ਤਾੜੀ ਜਾਂ ਕੰਸੀਆਂ।

ਤਾਲ ਮਿਲਾਵਹਿੰ ਲੇਹਿੰ ਭਵਾਲੀ

॥ ੩੬ ॥

ਗਾਵਹਿੰ ਗੀਤ ਮਧੁਰ¹ ਧੁਨਿ² ਧਾਰੀ।

¹ਮਿੱਠੀ। ²ਅਵਾਜ਼।

ਦੇਇੰ ਸੁਹਾਤੀ ਸੁੰਦਰ ਗਾਰੀ¹।

¹ਸਿੱਠਣੀਆਂ।

ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਈ।

ਭੂਖਨ¹ ਬਸਨ² ਧਰੇ ਛਬਿ ਛਾਈ

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਕਪੜੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਗਜ ਗਾਮਨਿ¹ ਕੈਂ ਜਨਿ ਨੈਨੀ²।

¹ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ (ਮਸਤ) ਚਾਲ ਵਾਲੀਆਂ। ²ਅਮੋਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।

ਨਾਗਰਿ¹ ਗੀਤ ਗਾਇੰ ਪਿਕ ਬੈਨੀ²।

¹ਇਸੜੀਆਂ। ²ਕੋਇਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲ ਵਾਲੀਆਂ।

ਬਰਨ ਬਰਨ¹ ਪਟ² ਪਹਿਰ ਨਵੀਨਾ।

¹ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ। ²ਕਪੜੇ।

ਕਟਿ¹ ਜਿਨ ਛੀਨ² ਉਰੋਜਨ³ ਪੀਨਾ⁴

¹ਲੱਕ। ²ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤਲੇ। ³ਸਥਨ। ⁴ਪੀਡੇ।

॥ ੩੮ ॥

ਅਲੰਕਾਰ¹ ਨਗ² ਕੰਚਨ³ ਭੀਨੇ।

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਚਤਨ ਤੇ। ³ਸੋਨੇ ਦੇ।

ਕਰਨਪੂਰ¹ ਬਰ² ਬੇਸਰ³ ਕੀਨੇ।

¹ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਾਲੇ। ²ਚੰਗੇ। ³ਨੱਥ।

ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ¹ ਅੰਗਦ² ਕੰਕਨ³।

¹ਤੜਾਗੀ। ²ਬੁਹੱਟੇ। ³ਕੰਕਣ।

ਸਬਦ ਕਰਹਿੰ ਜੇ ਪਹਿਰੇ ਅੰਗਨ

॥ ੩੯ ॥

ਭਈ ਭੌਨ ਮਹਿੰ¹ ਭਾਰੀ ਭੀਰਾ²।

¹ਘਰ ਵਿਚ। ²ਭੀੜ।

ਭੀ ਉਛਾਹ ਕੀ¹ ਧੁਨੀ² ਗੰਭੀਰਾ।

¹ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ। ²ਅਵਾਜ਼।

ਕਪਟ¹ ਬੇਸ² ਜਹਿੰ ਦੇਵਬਧੂਟੀ³।

¹ਬਨਾਉਟੀ। ²ਰੂਪ ਵਿਚ। ³ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ, ਅਪੱਛਰਾਂ।

ਗਾਵਹਿੰ ਮਨਹੁ ਜਗਤ ਸੁਖ ਲੂਟੀ

॥ ੪੦ ॥

ਕਾਲੂ ਆਲਯ¹ ਮੰਗਲ ਸਾਜੇ।

¹ਘਰ।

ਦਰ ਪਰ¹ ਲਘੁ ਨਿਸ਼ਾਨ² ਸੁਭ ਬਾਜੇ।

¹ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ। ²ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ।

ਢਾਢੀ ਭਾਟ ਜੁ ਮੰਗਨਹਾਰੇ।

ਪਾਇ ਦਰਬ¹ ਕੋ ਗੁਨਨ ਉਚਾਰੇ

¹ਧਨ ਲੈਕੇ।

॥ ੪੧ ॥

ਨਰ ਨਾਰੀ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ।

ਦਰ ਪਰ ਭੀਰ ਭਰੀ ਅਧਿਕਾਈ।

ਦੇਨੋ ਉਚਿਤ ਲਖਯੋ ਜੋ ਜੈਸਾ।

ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਕਾਲੂ ਤਿਨ ਤੈਸਾ ॥੪੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਲੂ ਤਬ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ, ਜੋ ਬੇਦੀ

ਕੁਲ ਰੀਤਿ।

ਨਰ ਨਾਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਤਿ, ਪੁਰਿ ¹ਨਗਰ ਵਿਚ।

ਮਹਿ¹ ਪਰਮ ਪੁਨੀਤ ॥੪੩॥

ਚੌਪਈ:

‘ਬਹੁ ਧਨਾਢ ਕੇ ਸੁਤ ਜਨਮਾਹੀਂ।

ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਕੀਨੋ ਕਿਸੁ ਨਾਂਹੀ।’

ਕਹਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲ ਨਰ ਨਾਰੀ।

‘ਜਨਮਯੋ ਸੁਤ ਕੋ ਕਰਮ¹ ਉਜਾਰੀ²’ ¹ਕੋਈ ਉੱਜਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ²ਕੋਈ ਉੱਜਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ।

॥੪੪॥

ਖਸਟੀ¹⁺ ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਕੁਲ ਚਾਲੀ।

¹ਛਟੀ। ¹⁺ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਦੀ ਰਸਮ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਸਟੀ, ਛਟੀ ਯਾ ਸਠੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਪਾਇ ਸੁਪ¹ ਮਹਿੰ ਬਰਖਤਿ ਸਾਲੀ²।

¹ਛੱਜ। ²ਚਾਵਲ।

ਅਸਟ ਜੋਗਨੀ ਕਿਯ ਅਭਿਖੇਕਾ¹।

¹ਪੂਜਨ।

ਕੁਸ਼ਲ ਮਾਂਗ ਸੁਤ ਕੀ ਸਿਰ ਟੇਕਾ

॥੪੫॥

ਤ੍ਰੋਂਦਸ¹ ਦਯੋਸਹਿ² ਸੰਖਯਾ³ ਕੀਨੀ।

¹ਤੇਰਾਂ। ²ਦਿਨਾਂ ਦੀ। ³ਗਿਣਤੀ

ਆਯੋ ਦਿਜ¹ ਕਾਲੂ ਸੁਧਿ² ਦੀਨੀ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ। ²ਖਬਰ।

‘ਸਿਸ ਕੋ¹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਰੀਜੈ।

¹ਬੱਚੇ ਦਾ।

ਇਸਕੀ ਸਰਬਰ¹ ਕੋ ਨ ਜਨੀਜੈ।’

¹ਬਰੋਬਰ।

੪੬ ॥

ਪੰਡਤ ਕਹਿ ਸੁ ਪਵਾਯੋ ਚੋਲਾ।

ਤਬ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚ ਬੋਲਾ।

‘ਰਲਮਿਲ¹ ਨਾਮ ਸੁ ਤੁਰਕਨ ਹਿੰਦੂ।

¹ਰਲਵਾਂ ਮਿਲਵਾਂ।

ਨਹਿੰ ਰਾਖਵ ਇਹ ਨਾਮ ਦਿਜਿੰਦੂ!

॥੪੭॥

ਅਵਰ¹ ਨਾਮ ਕੋ ਸੋਧਿ ਧਰੀਜੈ।

¹।

ਰਿਦੈ ਸੁਭਾਸੁਭ¹ ਭੇਵ ਲਖੀਜੈ ॥

¹ਚੰਗਾ ਮਾੜਾ।

ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੇ ਕੁਲ ਭਲ ਲਾਗੈ।

ਧਰੋ ਨਾਮ ਅਸ ਬਿੱਪ੍ਰ ਸੁਭਾਗੈ ॥੪੮॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅੱਗੇ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੂਰਬ ਰਾਖਹਿ¹ ਨਾਮ ਜੇ, ਪੱਛ
ਹਿੰਦੂਅਨ ਜੋਇ।

ਸੋ ਤੁਮ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿਕੈ, ਕਹਹੁ ਨ
ਤਰਕੈ ਕੋਇ' ॥੪੯॥

ਚੌਪਈ:

¹ਕੰਨੀਂ।

ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਦਿਜ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਯਹਿ ਤੁਮਰੋ ਸੁਤ ਵਡ ਅਵਤਾਰਾ।

ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਜੁ ਹਰਿ ਕਾ।

ਪੂਜਤਿ ਹਿੰਦੁ, ਨ ਮਾਨਹਿੰ ਤੁਰਕਾ

॥੫੦॥

ਇਹ ਸਿਸੁ ਕੋ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਦੋਊ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਸਿਖ ਹੁਇ ਸਭਿ ਕੋਊ।

ਇਸ ਕੇ ਚਰਨ ਪੋਤ¹ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।

¹ਜਹਾਜ਼।

ਪਾਰ ਪਰਹਿੰ ਪਰਮਾਰਥ ਪਾਈ ॥੫੧॥

ਸੰਗਤਿ, ਕਰਹਿੰ ਤਰਹਿੰ ਭਵ ਸਾਗਰ।

ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਹੋਇ ਉਜਾਗਰ।

ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ।

ਨਾਮ ਭਗਤਿ ਦੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ ॥੫੨॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜ਼ਿਮੀਨ।

ਵਣ ਤ੍ਰਿਣ ਭੂਮ¹ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿੰ,

ਹੋਇ ਅਧਿਕ¹ ਪਰਤਾਪ।

¹ਬਹੁਤ।

ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨ¹ ਪੁਰਖ ਪਰ²,

¹ਜਿਸਦਾ ਆਦਿ ਨਾ ਹੋਵੇ। ²ਪਰਮ ਪੁਰਖ।

ਮਾਨਵ¹ ਕਰਹਹਿੰ ਜਾਪ ॥੫੩॥

¹ਮਾਨੁਖ।

ਚੌਪਈ:

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ²ਪਹਾੜ। ³ਸਮੁੰਦਰ। ⁴ਰਾਹ ਦੇਣਗੇ।

ਗੋ¹ ਗਿਰ² ਸਾਗਰ³ ਮਾਰਗ ਦੇਈ⁴।

ਨਿਸ¹ ਬਾਸੁਰ² ਆਇਸ ਮਹਿੰ³ ਸੇਈ।

¹ਰਾਤ। ²ਦਿਨ। ³ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰੀ (ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਦੇ)।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ¹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ।

¹ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ, ਰਾਖਯੋ ਅਭਿਰਾਮ¹

¹ਸੁਹਣਾ

॥ ੫੪ ॥

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਪਹਿੰਗੇ ਦੋਊ।

ਸਮਿਲ ਨਾਮ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ।

ਭਵਪੱਤ੍ਰੀ¹ ਮਹਿੰ ਅਹਿ ਸੁਭ ਬਾਤਾ।

¹ਜਨਮਪੱਤ੍ਰੀ।

ਜੋ ਹੇਰੀ¹ ਸੋ ਭਾਖੀ² ਖਜਾਤਾ³ ॥ ੫੫ ॥

¹ਵੇਖੀ। ²ਕਹੀ। ³ਪ੍ਰਗਟਾ।

ਕਾਲੂ ! ਕੂਰ ਨ ਲਖੀਏ ਕੋਊ।

ਕਹੀ ਸਾਚ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੁਇ ਸੋਊ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਰਥ ਤਿਹ ਸੁਨੀਏ।

ਪਰਮ ਬਰਨ ਬਰ¹ ਉਰ ਮਹਿੰ ਗੁਨੀਏ² ¹ਬੜੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਅੱਖਰ। ²ਵਿਚਾਰੀਏ।

॥ ੫੬ ॥

{ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ}

ਕਬਿੱਤ:*ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ¹ ਨਕਾਰ² 'ਨ' ਪੁਮਾਨ³

¹ਪਹਿਲਾ ਜੋ। ²ਨੱਨਾ ਅੱਖਰ। ³ਪੁਰਖ। ⁴ਵਿਵਧਾਨ

ਆਬਿਧਾਨ⁴ ਜਾਨਿ⁵,

ਵਾਚਕ। ⁵ਸਮਝੀ।

ਤਾਹੂੰ ਤੇ 'ਅਕਾਰ¹' ਲੇ 'ਅਨਕ' ਪੁਨ

¹ਐੜਾ' ਅੱਖਰ। ²ਤ੍ਰੈ।

ਤੀਨ² ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ 'ਨਕਾਰ¹' ਤੇ ਨਿਕਾਰ ਕੈ²'

¹ਨਨੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ। ²ਕੱਢਕੇ।

ਅਕਾਰ³' ਕਰਿ

ਭਯੋ 'ਅਨ' ਅਕ' ਚਾਰ ਬਰਨ¹ ਸੁ

¹ਚਾਰ ਅੱਖਰ।

ਕੀਨਿ ਹੈ।

'ਅਕ' ਨਾਮ ਦੁੱਖ ਕੋ ਬਿਦਤ¹ ਹੈ

¹ਪ੍ਰਗਟਾ। ²ਜਗਤ ਵਿਚ।

ਜਗੱਤ ਮੱਧ²

ਜਾ ਨਰ¹ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦੁੱਖ, ਸਦਾ ਸੁਖ

¹ਜਿਸ ਪੁਰਖ।

ਲੀਨ ਹੈ।

ਐਸੋ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੋ ਅਰਥ

¹ਸਮਝ।

ਚੀਨ¹

ਸੱਤਿ ਚਿਦਾਨੰਦ ਨਿਤ ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ

ਹੈ' ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਰਮ ਹਰਖ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ,

ਸੁਨ ਦਿਜਬਰ ਕੇ ਬੈਨ।

ਸਾਦਰ ਦੀਨ ਉਪਾਇਨੰ¹,

¹ਭੇਟਾ।

ਗਯੋ ਬਹੁਰ¹ ਨਿਜ ਐਨ² ॥ ੫੮ ॥

¹ਫੇਰ। ²ਆਪਣੇ ਘਰ।

ਚੌਪਈ:¹ਜਾਂਦਿਆਂ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਨ।ਜਾਵਤਿ¹ ਦਿਜਬਰ² ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਤਿ।ਗਟੀ¹ ਗਿਨਤਿ ਹੋਵਤਿ ਅਤਿ ਆਰਤ²।¹ਗਿਨਤੀ। ²ਦੁਖੀ।-ਦੇਹ¹ ਬ੍ਰਿੱਧ ਭੀ² ਬੈਸ³ ਬਿਹਾਵਾ⁴।¹ਸਰੀਰ। ²ਬੁਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ³ਉਮਰ। ⁴ਗੁਜਰ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ਮੁਝ ਮਨ ਪਛੁਤਾਵਾ

॥ ੫੯ ॥

ਨਹਿੰ ਦੇਖਵ ਮੈਂ ਇਹ ਪਰਤਾਪੂ-।

ਭੂਰ¹ ਬਿਸੂਰਤਿ² ਪੰਡਤ ਆਪੂ।¹ਬਹੁਤ। ²ਝੂਰਦਾ ਹੈ।-ਕੋ ਲਗ¹ ਮੈਂ ਜੀਵੋਂ ਜਗ ਮਾਂਗੀ ॥¹ਕਦ ਤਾਈਂ।ਪੂਰਨ ਭਾਗ ਹੈਂ ਕਿ ਮਮ¹ ਨਾਹੀ¹ਮੇਰੇ।

॥ ੬੦ ॥

ਸਿਸੁਤਾ¹ ਤਜਿ ਆਵਹਿ ਤਰੁਨਾ² ਹੀ।¹ਬਾਲਪਨ। ²ਜੁਵਾਨੀ।

ਉਧਰਹਿੰ ਨਰ ਬਹੁ ਸੰਗਤਿ ਪਾਹੀਂ।

ਬਿਨੈ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਕਰਹਿੰ ਉਧਾਰਾ।

ਭਵ¹ ਬੰਧਨ ਤੇ ਹੁਇ ਛੁਟਕਾਰਾ¹ਸੰਸਾਰ।

॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਮੇਰੇ।ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੀ, ਮਮ¹ ਉਰ ਕੀ ਜੇ
ਬਾਲ।

ਲੀਲਾ ਕਛੁਕ ਦਿਖਾਇ ਮੁਝ, ਦਿਹੁ

ਉਪਦੇਸ਼ ਦਯਾਲੁ ॥ ੬੨ ॥

ਚੌਪਈ:¹ਜਦ ਤਕ।ਸਹਿਤ ਗਜਾਨ ਕੇ ਬੋਲਹਿੰ ਜਬ ਲੋ¹।ਰਾਖਹੁ ਇਹ ਸਰੀਰ ਮਮ ਤਬ ਲੋ¹-।¹ਤਦ ਤਕ।ਕਰਤਿ ਮਨੋਰਥ ਗਯੋ ਨਿਕੇਤਾ¹।¹ਘਰ।ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਅਪਵਰਗਹਿ ਹੇਤਾ¹¹ਮੋਖ ਵਾਸਤੇ।

॥ ੬੩ ॥

ਤਿਹ ਪਸਚਾਤਹਿ¹ ਬੀਤਯੋ ਕਾਲਾ²।¹ਪਿੱਛੋਂ। ²ਗੁਜਰ ਗਿਆ ਕੁਝ ਸਮਾਂ।ਸਨੇ ਸਨੇ¹ ਤਨ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ²।¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। ²ਬੜਾ।ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੈ ਗਜਾਨ ਮੁਮੋਖੂ¹।¹ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਦੇ।ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ¹ ਵਧਤਿ² ਦ੍ਰੈਤ ਹਤਿ ਦੋਖੂ³¹ਹਰਿ ਰੋਜ। ²ਵਧਦਾ ਹੈ। ³ਤੇ ਦੁਖੀ ਦਾ ਦੋਸ਼

॥ ੬੪ ॥

ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ 'ਨਾਮ ਧਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚਤੁਰਥੇ ਅਧਿਆਯ^੯ ॥ ੪ ॥

੯ ਇਸ ਅਧਿਆਯ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਅਰ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਮੂਜਬ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਠੀਕ ਉਤਰਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਯੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਸੱਚੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਗਣਤ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਹਨ, ਜੋ ਰੇਖਾਂ ਤੇ ਨਛੱਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਰੱਖ ਤੇ ਵਿਧਾਂ ਮੇਲ ਮੇਲ ਕੇ ਧੂਵੇ ਬੱਧੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਗਯਾਨ ਵਾਂਙੂ ਨਿਸਚੇ ਬਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਠੀਕ ਢੁਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ।

ਅਧਯਾਯ ਪੰਚਮਾ।

ਮੂਲ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਅਮਕਾ ਅਧਯਾਯ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:- 'ਇਤ ਸ੍ਰੀ..... ਯਯਾਇ'। ਅਸੀਂ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ-ਫਲਾਣਾ 'ਅਧਯਾਯ'-ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਗਮਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਹ ਮੋਟੀ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ, ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਉਤੇ ਲੀਕੋਂ ਬਾਹਰ ਹਰ ਸਫੇ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਗ ਅਧਯਾਯ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ, ਉਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਅਧਯਾਯ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬ੍ਰੀਕ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।

੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ]

ੳ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬

{ਗੁਰੂ ਜਾ ਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਭੋਜਨ} ॥੧੪॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬਿਧਿ ਸੇ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਦ, ਹਰਿ ਸੇ ਗਿਆਨ ਪਾਲ

ਬਿਧਿ=ਬ੍ਰਹਮਾ। ਸੇ=ਵਰਗੇ। ਪ੍ਰਦ=ਦਾਤਾ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਦ:]

ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਣੂ। ਪਾਲ=ਪਾਲਨ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਦੇ ਕੇ ਦੇਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।

ਸ਼ਿਵ ਸੇ ਬਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਸ ਕੇ।

ਸੀਤਕਰ ਜੈਸੇ ਸੀਤ ਕਰਿ ਸੋ ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ ਤੇ

ਸੀਤਕਾਰ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ਸੀਤ ਕਰਿ=ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਠੰਢ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਬਿਸ਼ਾਗਨਿ=ਵਿਸ਼ੇ ਰੂਪੀ ਅੰਗ। [ਸੰਸ. ਵਿਖਯ+ਅਗ੍ਰਿ]

ਤਿਮਰ ਹਰਨ ਸੇ ਤਿਮਰ ਮੋਹ ਫਾਂਸ ਕੇ।

ਤਿਮਰਹਰਨ=ਸੂਰਜ। ਤਿਮਰ=ਹਨੇਰਾ। ਧਾਮ=ਘਰ।

ਧਾਮ ਰਿਦੈ ਸੁੱਧ ਮੱਧ ਦੀਪਕ ਸੇ ਦੀਪ ਦਿਪੈ

ਰਿਦੈ=ਹਿੰਦਯ, ਦਿਲ। ਸੁੱਧ=ਸਾਫ਼। ਮੱਧ=ਵਿਚ। ਦੀਪਕ=ਦੀਵਾ। ਦੀਪ=ਜੋਤ। ਦਿਪੈ=ਜਗਦੀ ਹੈ।

ਮਾਯਾ ਭਿੰਨ ਜੀਵ ਕੋ ਦਿਖਾਵੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ।

ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਸੁ+ਪ੍ਰਕਾਸ਼=ਭਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ਭਾਵ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕੇ।

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕਰ ਪਰਨ, ਹਰਨ ਡਰ

ਪਰਨ=ਆਸ਼ਾ। ਹਰਨ=ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।

ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਅਰਨਵ ਭਵ ਨਾਸ਼ ਕੇ ॥੧॥

ਤਾਰਨ=ਤਰਨ ਵਾਲੇ। ਤਰਨ=ਜਹਾਜ਼। [ਸੰਸ:ਤਰਣ]। ਅਰਨਵ=ਅਰੁਣਵ=ਸਮੁੰਦ੍ਰ। ਭਵ=ਸੰਸਾਰ।

ਨਾਸ਼=ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ। (ਅ) ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, (ਸੰਸਾਰ) ਸਮੁੰਦ੍ਰ (ਦੇ ਭੈ) ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੲ) ਐਉਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ:- ਭਵ=ਜਨਮ। ਨਾਸ਼=ਮਰਨ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼। (ਸ) ਭਵ ਨਾਸ਼=ਭਵਨ+ਆਸ਼ਯ-ਘਰ ਦੀ ਆਸ਼ਾ, ਮੁਰਾਦ, ਆਸ਼ਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ।

ਅਰਥ: (ਅਪਨੇ) ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵਾਂਙੂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਗਜਾਨ (ਦੇ ਕੇ) ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ), ਸ਼ਿਵ ਵਾਂਙੂ (ਦਾਸਾਂ ਦੇ) ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ੇ (ਰੂਪ) ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ, ਅਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ (ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

(ਜਿਵੇਂ) ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਹੈ, (ਤਿਵੇਂ) ਸਾਫ ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ ਘਰ) ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

(ਜੇ ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਦੇ ਕੇ (ਜਮ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ) ਭੈ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਡੋਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ (ਰੂਪ) ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੰਘੁੜੇ ਉਤੇ।

ਪਲਨਾ ਪਰ¹ ਪੋਢਾਵਈ,

¹ਲਾਡ ਦੇ ਵਾਕ। ²ਗੋਦੀ ਲੈ ਕੇ।

ਕਹਿ ਲਲਨਾ¹ ਲੇ ਅੰਕ²।

¹ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। ²ਅੰਮੀ। ³ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਲਾਲਤਿ¹ ਮਾਤ² ਬਿਸਾਲ ਹਿਤ³,

¹ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ। ²ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗਾ) ਮੁਖੜਾ।

ਸੁੰਘਤਿ¹ ਬਦਨ ਮਯੰਕ² ॥੨॥

¹ਮੁਖ। ²ਕਵਲ। [ਸੰਸ. ਅਰੁਣਜਾਤ ॥।

ਚੌਪਈ:

ਆਨਨਿ¹ ਆਰਨਜਾਤ² ਨਿਹਾਰੀ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਦੁਖ ਦੇ। ³ਹਰਨ ਵਾਲੀ।

ਲੀਲ ਲਲਿਤੰ¹ ਆਰਤ² ਹਾਰੀ³।

¹ਸਾਫ। ²ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ। ³ਜੇਹੇ।

ਲੋਚਨ ਅਮਲ¹ ਕਮਲ ਦਲ² ਜੈਸੇ³।

¹ਨਾਸਾਂ (ਐਸੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਕਿ) ਤਿਲ ਦੇ ਫੁਲ ਐਸੇ (ਸੁੰਦਰ) ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਨਾਸਾ ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ ਨਹਿੰ ਵੈਸੇ¹ ॥੩॥

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਘੜਾਏ।

ਸੁੰਦਰ ਅਲੰਕਾਰ¹ ਘਰਿਵਾਏ²।

ਬਿਨ ਦੂਖਨ ਕੈ ਭੂਖਨ ਪਾਏ।

¹ਵੱਜਣ ਵਾਲੀ। ²ਸੁੰਦਰ ਤੜਾਗੀ।

ਬਨੀ ਬਾਜਨੀ¹ ਕਿੰਕਨਿ ਚਾਰੀ²।

¹ਲੱਕ ਵਿਚ।

ਕਟ ਮਹਿੰ¹ ਪਾਈ ਅਤਿ ਛਬਿ ਵਾਰੀ

॥੪॥

ਕਰ ਮਹਿੰ¹ ਕਟ² ਪਦ³ ਨੂਪਰ⁴ ਸੋਹੈਂ।

¹ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ। ²ਕਤੇ। ³ਪੈਰੀਂ। ⁴ਝਾਂਜਰਾਂ।

ਜੋ ਦੇਖੇ ਤਿਸਕੋ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।

ਦੁਇ ਦੁਇ ਦਸਨ¹ ਅਧਰ² ਦੁਤਿ

¹ਦੰਦ। ²ਹੋਠ।

ਹੋਤੀ।

ਸੰਪੁਟ¹ ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਜਿਉਂ² ਜੁਗ ਮੋਤੀ³

¹ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ। ²ਮੂੰਗੇ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ। ³ਦੋ ਮੋਤੀ ਹੋਣ।

॥੫॥

ਅੰਕਣ ਮਹਿੰ¹ ਰਿੰਕਣ² ਗਤਿਕਾਰੀ³।

¹ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। ²ਰਿੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ³ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
(ਅ) ਚਾਲ ਨਾਲ।

ਚਰਣਾਂਬੁਜ¹ ਖੈਂਚਤਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।

¹ਚਰਣ ਕਵਲ।

ਹੇਰਤਿ¹ ਹਸਤਿ² ਹਸਾਵਤਿ ਔਰੀ।

¹ਦੇਖਕੇ। ²ਹਸਦੇ ਹਨ।

ਕਿਲਕਤਿ¹ ਮੁਖ ਤੇ ਮਾਧੁਰ ਠੋਰੀ²

¹ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ²ਮਿਠਾਸ ਦਾ ਥਾਂ।

॥ ੬ ॥

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਆਨਿ ਬਧੂਟੀ¹।

¹ਇਸੜੀਆਂ।

ਮੂਰਤਿ ਪਿਖਿ ਜਨੁ¹ ਆਨੰਦ ਬੂਟੀ।

¹ਮਾਨੋਂ।

ਗਹਿ ਕਰਿ ਭੁਜ ਤੇ¹ ਅੰਕ ਬਸਾਵਹਿੰ²।

¹ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ। ²ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਹਰਖ ਲਡਾਵਹਿੰ

॥ ੭ ॥

ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਤੋਤਰੇ ਮੀਠੇ।

ਸੁਨਹਿੰ ਨਾਰਿ ਨਰ ਲਾਗਹਿੰ ਈਠੇ¹।

¹ਪਿਆਰੇ।

ਹੇਰਹਿੰ¹ ਮਾਤ ਤਾਤ² ਅਨੁਰਾਗਹਿੰ³।

¹ਵੇਖ ਕੇ। ²ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। (ਅ) ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ। ³ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਿਰਤਿ ਭੂਮਿਕਾ¹ ਮ੍ਰਿਤਕਾ² ਲਾਗਹਿੰ

¹ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ। ²ਮਿੱਟੀ।

॥ ੮ ॥

ਲਗੀ ਧੂਰ ਤਨ ਧੂਸਰ¹ ਹੋਏ।

¹ਮੈਲੇ।

ਅੰਬ ਲੇਯ ਅੰਬਾ¹ ਅੰਗ ਧੋਏ।

¹ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਮਾਤਾ ਨੇ।

ਮਲਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਮੱਜਨ¹ ਕਰਿਵਾਯੋ।

¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਪੌਂਛ ਸਰੀਰ ਅੰਕ ਬੈਸਾਯੋ ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਛੋਟਾ ਝੱਗਾ। ²ਬਰੀਕ।

ਝਗਲੀ¹ ਝੀਨ² ਨਵੀਨ ਪੁਨ,

ਪਹਿਰਾਈ ਤਨ ਤਾਤ।

ਪੈ¹ ਕੋ ਪਾਨ ਕਰਾਇ ਕੈ,²

¹ਦੁੱਧ। ²ਪਿਵਾਇਕੇ।

ਪੌਢਾਏ¹ ਕਰ² ਮਾਤ ॥ ੧੦ ॥

¹ਸੁਵਾਏ। ²ਹੱਥੀਂ।

ਚੌਪਈ:

¹ਦੇ। ²ਘੜੀਆਂ। ³ਪੰਘੂੜੇ। ⁴ਉਤੇ।

ਜੁਗਲ¹ ਘਟੀ² ਪਲਨਾ³ ਪਰ⁴ ਸੋਏ।

ਜਾਗੇ ਬਹੁਰ ਸੁ ਚੇਤਨ ਹੋਏ।

ਲਗੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਪੁਨ ਕਰਨੇ।

ਪਕਰਹਿੰ ਪਰਨਾ¹ ਹੁਇੰ ਪਗ² ਪਰਨੇ³

¹ਆਸਰਾ। (ਅ) ਪਲਨਾ ਪੰਘੂੜਾ। ²ਪੈਰਾਂ।

॥ ੧੧ ॥

³ਆਸਰੇ।

ਭਯੋ ਚਰਨ ਬਲ, ਹੋਵਹਿੰ ਠਾਢੇ ¹ ।	¹ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਖੇਲਹਿੰ ਬਾਲਨ ਮਹਿੰ ਹਿਤ ਬਾਢੇ।	
ਭੂਖਨ ਸਬਦ ਪਲਾਵਤਿ ¹ ਹੋਵਤਿ।	¹ ਭਜਦਿਆਂ।
ਨੈਨ ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਸੋਂ ਜੋਵਤਿ ॥ ੧੨ ॥	
ਬਿਨ ਬੋਲੇ ਨਹਿੰ ਆਲਯ ਆਵਹਿੰ।	
ਸਿਸੁ ¹ ਪਸਚਾਤ ² ਪਰਿਪ ਮਹਿੰ ³	¹ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ। ² ਪਿੱਛੇ। ³ ਗਲੀ ਵਿਚ।
ਧਾਵਹਿੰ।	
ਜਨਨੀ ਅਸਨ ¹ ਹਕਾਰਿ ² ਖੁਵਾਵਹਿ।	¹ ਭੋਜਨ। ² ਸੱਦਕੇ।
ਨਹਿੰ ਅਘਾਤਿ ¹ ਦੇਖਤਿ ਬਲ ਜਾਵਹਿ	¹ ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ।
॥ ੧੩ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਦਹੀ। ² ਚਾਵਲ।
ਦਧਿ ¹ ਅਰੁ ਓਦਨ ² ਮਾਤ ਤੇ,	
ਅਰਧਿਕ ¹ ਖਾਇ ਪਲਾਇ ² ।	¹ ਅੱਧੇ ਕੁ। ² ਏੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
{ਗੁਰੂ ਜਾ ਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਭੋਜਨ}	
ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸਭਿ	
ਅਲਖ ਜੁ ਲਖਯਾ ਨ ਜਾਇ ॥ ੧੪ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਲੇ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਅੰਕ ਦੁਲਾਰਹਿ।	
ਪਾਵਤਿ ਸੁਖ ਕੋ ਬਦਨ ¹ ਨਿਹਾਰਹਿ ² ।	¹ ਮੁਖ। ² ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਨਕ ¹ ਅੰਕ ਕੋ ਜਾਵਹਿੰ।	¹ ਪਿਤਾ ਦੇ।
ਰਲਿ ਬਾਲਨ ਸੋਂ ਖੇਲ ਮਚਾਵਹਿੰ	
॥ ੧੫ ॥	
ਸੁੰਦਰਤਾ ਮੰਦਰ ਮੁਖ ਹੇਰਹਿੰ ¹ ।	¹ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।
ਨਰਨਾਰੀ ਜਾਵਤਿ ਮਗ ¹ ਘੇਰਹਿੰ।	¹ ਰਾਹ ਵਿਚ।
ਬੋਲਹਿੰ ਬੋਲ ਬੁਲਾਵਹਿੰ ਬਚਨਾ।	
ਗਿਰਾ ਮਾਧੁਰੀ ¹ ਕੀ ਜਨੁ ਰਚਨਾ	¹ ਮਿਠਾਸ।
॥ ੧੬ ॥	
ਕਹਹਿੰ ਪਰਸਪਰ ¹ ਲੋਕ ² ਲੁਗਾਈ ³ ।	¹ ਆਪੋ ਵਿਚ। ² ਪੁਰਖ। ³ ਇਸਤ੍ਰੀ।
‘ਕਾਲੂ ਭਾਗ ਅਹੈਂ ਅਧਿਕਾਈ ¹ ।	¹ ਵੱਡੇ।
ਜਿਸੁ ਅਵਾਸ ¹ ਸੁਤ ² ਅਸ ³ ਉਪਜਯੋ।	¹ ਘਰ। ² ਪੁਤ੍ਰ। ³ ਐਸਾ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਨਿਹਾਲ ਭਵ ¹ ਭਯੋ’	¹ ਜਗਤ ਵਿਖੇ।
॥ ੧੭ ॥	

ਦੋਹਰਾ:

ਸਭਿਹਿ ਸੁਭਾਵਕ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ,

ਕਰਹਿੰ ਬਦਨ¹ ਨਿਹਾਰਿ²।

ਜੈਸੇ ਜਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਮਹਿੰ,

ਸਭਿ ਸਰਿਤਾ ਕੋ ਬਾਰਿ¹ ॥ ੧੮ ॥¹ਮੁਖ। ²ਵੇਖਕੇ।¹ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਜਲ।**ਚੌਪਈ:**ਚਖ¹ ਚਕੋਰ ਲੋਕਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ²।ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਦ੍ਰਿਸ਼¹⁺ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੇਰਿ¹ ਰਵਿ² ਨਜਾਈ³।ਜਨੁ ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ¹ ਬਿਗਸਾਈ

॥ ੧੯ ॥

ਘੰਟਕ¹ ਜਿਉਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਰ ਬਾਨੀ।ਰਹੈਂ ਠਾਂਢ¹ ਢਿਗ² ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਸਮਾਨੀ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ ਕਰਿਹੀਂ।

ਧਯਾਨ ਜਿ ਧਰਹਿੰ ਭਵੋਦਿਧਿ¹ ਤਰਿਹੀਂ

॥ ੨੦ ॥

ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਕੀ ਹੋਈ ਬੈਸਾ।

ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਐਸਾ।

ਲੇਯ ਵਸਤੁ ਘਰ ਬਾਹਰ ਧਾਵਹਿੰ।

ਜੋ ਲੇਵਹਿੰ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿੰ

॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:ਭਾਂਜਨ¹ ਭੂਖਨ² ਬਸਨ³ ਜੇ,ਨਿਜ¹ ਨਿਕੇਤ² ਤੇ ਲੇਯ।ਜਾਇ¹ ਨਿਰਸਤਹਿੰ² ਜਾਇ ਤਹਿੰ³,ਜਹਿੰ ਅਗਾਤ ਦੀਨੇਯ¹ ॥ ੨੨ ॥¹ਅੱਖਾਂ। ²ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ।¹ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ²ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰ ਸੁ ਦਰਸ਼ਨ।¹ਵੇਖਕੇ। ²ਸੂਰਜ ਦੀ। ³ਤਰ੍ਹਾਂ।¹ਮੁਖ (ਰੁਪੀ) ਕਵਲ।¹ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਦਾ ਨਾਦ ਜਿਸ ਤੇ ਹਰਨ ਮਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।¹ਖੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਕੋਲ।¹ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ।¹ਭਾਂਡੇ। ²ਗਹਿਣੇ। ³ਕਪੜੇ।¹ਅਪਨੇ। ²ਘਰੇਂ।¹ਲੈਜਾ ਕੇ। ²ਅਸਿੱਟਦੇ ਹਨ। ³ਉਸ ਥਾਂਵੇਂ।¹ਜਿੱਥੇ ਕੁ ਅਤਿੱਥੀ ਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋਣ। [ਸੰਸ. ਆਗਾਤ ਅਤਿੱਥੀ][^(ਅ) ਜੇ ਪਾਠ 'ਆਗਾਰ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ-ਜਿੱਥੇ ਕੁ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੋਣ। [ਸੰਸ. ਆਗਾਰ ਘਰ][**ਚੌਪਈ:**

ਕਰਤਿ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਾਰ।

ਦਯਾ ਕਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਬਿਵਹਾਰ।

ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਇਕ ਭਾਂਜਨ¹ ਲੀਨਾ। ¹ਭਾਂਡਾ।

ਰੰਕ ਪਿਖੜੋ ਇਕ ਤਹਿੰ ਸੁਟ ਦੀਨਾ

॥ ੨੩ ॥

ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਘਰ ਆਏ ਜਬਿਹੀ।

ਜਨਨੀ ਹੇਰੇ ਰੋਸੀ ਤਬ ਹੀ।

ਬੂਝਨ ਲਗੀ 'ਕਹਾਂ ਤੈਂ ਗੇਰਾ?

ਅਬ ਥੋ ਕਰ ਮਹਿੰ, ਭਈ ਨ ਦੇਰਾ'

॥ ੨੪ ॥

ਮੁਖ ਤੇ ਕਹੈਂ ਨ ਉਤਰ ਕੋਊ।

ਭਏ ਤੂਸਨੀ¹ ਗਤਿਦਾ ਜੋਊ² ॥

ਕਰ ਮਹਿੰ ਲੇ ਲਕਰੀ¹ ਤਬ ਮਾਤਾ।

ਡਰਪਾਵਨ ਲਾਗੀ ਨਿਜ ਤਾਤਾ¹ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮ੍ਰਿਗ ਅਰਭਕ ਸੇ¹ ਚਕਿਤ ਚਖੁ²,

ਕਰੇ ਨੀਚ¹ ਡਰਿ ਮਾਤਾ।

ਸਜਲ ਭਏ¹ ਝਖ ਦੋ² ਮਨੋ³,

ਛੋਰਤਿ ਸਰਿਤਾ¹ ਗਾਤ² ॥ ੨੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਲਾਲੂ ਪਿਤ੍ਰ ਬੰਧੁ¹ ਤਬ ਆਯੋ ॥

ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਮਹਿੰ ਹੋ ਛੁਟਕਾਯੋ¹।

ਰਿਸ ਕੀਨੇ ਕਹਿਹੀ ਪੁਨ ਵਾਕੂ¹।

'ਬਹੁ ਔਗੁਨ ਕੀਨੇ ਇਨ ਪ੍ਰਾਕੂ¹

॥ ੨੭ ॥

ਲੇਯ ਸਦਨ ਤੇ ਵਸਤੁ ਜੁ ਹੇਰਹਿ¹।

ਬਹੁਰ ਨ ਆਨਹਿ ਬਾਹਰ ਗੇਰਹਿ।

ਨਿਠੁਰ¹ ਨਿਡਰ ਸੁ ਢੀਠ ਇਸ ਜੈਸਾ।

ਅਬ ਲੋ ਹੋਂ ਨ ਨਿਹਾਰਯੋ ਐਸਾ

॥ ੨੮ ॥

ਪੂਰਬ¹ ਇਨ ਬਹੁ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ।

¹ਚੁੱਪ। ²ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ।

¹ਸੋਟੀ।

¹ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।

¹ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ। ²ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ।

¹ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ।

¹ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਗਏ। ²ਦੋ ਮੱਛ। ³ਮਾਨੋਂ।

¹ਨਦੀ। ²ਸ਼ਰੀਰ। (ਦੋਵੇਂ ਨੈਣ) ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ (ਵਹਿ ਟੁਰੇ, ਮਾਨੋਂ) ਦੋ ਮੱਛਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੇ ਨਦੀਆਂ ਵਹਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

¹ਚਾਚਾ।

¹ਕਿਰਪਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਛੁਡਾਯਾ।

¹ਬਚਨ-ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

¹ਪਹਿਲੇ।

¹ਵੇਖੋ।

¹ਕਠੋਰ।

¹ਪਿੱਛੇ।

ਹੈਂ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸਮਝ ਨਹਿੰ ਆਈ।

ਸਾਸਨ¹ ਯੋਗ², ਅਬਹਿ ਤੁਝ ਛੋਰਾ।

¹ਤਾੜਨਾ। ²ਲਾਇਕ।

ਐਸਾ ਕਾਜ ਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਔਰਾ’

॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਨਨੀ ਯੋਂ ਸਮਝਾਇ ਕੈ,

ਉਰ ਭਰਿ ਆਯੋ ਨੇਹੁ¹।

¹ਮੋਹ।

ਕਰ ਗਹਿ ਅੰਕ¹ ਬਿਠਾਇਓ,

¹ਗੋਦੀ।

ਨਿਜ ਸੁਤ ਕਰੁਨਾਗੇਹੁ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ।

ਚੌਪਈ:

¹ਪ੍ਰੰਝਦੀ ਹੈ ਅੱਖਾਂ। ²ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮੁਖ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ।

ਪੌਛਤਿ ਈਛਨ¹ ਸ੍ਰਫਾਨਨ ਛਬਿ²।

ਛਕੀ¹ ਮੋਹ ਮੈਂ ਪਿਖਿ ਜਨਨੀ² ਤਬ।

¹ਮਗਨ ਹੋ ਗਈ। ²ਮਾਤਾ।

ਪਸਚਾਤਾਪ¹ ਕਰਤਿ ਚਿਤ ਮਾਂਗੀ।

¹ਪਛੋਤਾਵਾ।

-ਹਮਰੇ ਸਦਨ ਏਕ ਸੁਤ ਆਹੀ

॥ ੩੧ ॥

ਬਾਲ ਬੈਸ ਇਹ ਆਪਨ¹ ਪਰ ਕੋ²।

¹ਅਪਨਾ। ²ਪਰਾਇਆ।

ਹਾਨ ਲਭ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਘਰ ਕੋ।

ਵਡੋ ਹੋਇ ਸਮਝਹਿ ਸਭਿ ਰੀਤੀ।

ਅਬ ਡਰਪਾਵਨ ਕੀ ਨਹਿੰ ਨੀਤੀ-

॥ ੩੨ ॥

ਉਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਾਤਾ।

ਤਜੜੋ ਅੰਕ ਤੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਾਤਾ¹।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਖੇਲਨ ਲਗੇ ਬਾਲਿਕਨ ਮਾਂਗੀ।

ਜਿਹਕੇ ਦਰਸਨ ਦੋਖ ਨ ਸਾਹੀਂ

॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੇ।

ਕਾਲੂ ਲੱਛਨ ਦੇਖਿ ਅਸਿ, ਦੈਵਗ¹ ਵਾਕ

ਸੰਭਾਰ।

ਗਿਨਤ ਗਟੀ¹ ਉਰ ਅਟਪਟੀ², ਤਿਹ ਕੇ

¹ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ। ²ਉਲਟੀ ਪੁਲਟੀ। ³ਘਰ।

ਗਯੋ ਅਗਾਰ³ ॥ ੩੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦਿਜ ਕੋ ਦੇਖਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬੋਲੜੋ।

‘ਭਲੇ ਆਪ ਨੈ ਜੋਤਿਸ਼ ਟੋਲਯੋ।

ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਫੁਰ ਭਾ¹ ਏਕੂ।

¹ਸੱਚਾ ਨਾ ਹੋਯਾ।

ਬਰਨਨ ਕੀਨੇ ਗੁਨ ਜੁ ਅਨੇਕੂ ॥ ੩੫ ॥

ਤਿਹ ਕੇ ਲੱਛਨ ਤੇ ਮੈਂ ਜਾਨੀ।

ਧਨ ਹਾਨੀ ਹੁਇ, ਮਨ ਅਨੁਮਾਨੀ¹।

¹ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੀ ਹੈ।

ਭਲੇ ਛਤਰ ਮੁਝ ਧਾਮ ਫਿਰਾਯੋ।

ਅਗਲੀ ਦੀਨੀ ਵਸਤੁ ਗਵਾਯੋ ॥ ੩੬ ॥

ਜੋ ਲੇਵਹਿ ਸੋ ਜਾਇ ਗਵਾਵਹਿ।

ਬੂਝਹਿ ਜੇ¹, ਨਹਿ ਕਛੂ ਬਤਾਵਹਿ।

¹ਜੇ ਪੁੱਛੀਏ।

ਗਨਨਾ ਗਿਨੀ ਗੁਨੀ¹, ਨਿਰਗੁਨੀ²।

¹ਗਿਣਤੀ (ਜੋ) ਗਿਣੀ ਹੈ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ, ਅਥਵਾ ਵਿਚਾਰਕੇ। ²ਉਹ) ਗੁਣ ਰਹਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਤੁਮ ਗੁਨਵਾਨ, ਭਨੀ ਅਨਬਨੀ¹

¹ਉਲਟੀ।

॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅਥਵਾ।

ਮਨ ਹਰਖਾਵਨ ਕੇ ਨਮਿਤ, ਮੁਝ ਸੋਂ

ਕਿਧੋ¹ ਸੁਨਾਇ।

ਗਨਨਾ ਕਰਤੇ ਚੁਕ ਗਏ, ਕਿਧੋਂ ਨ

ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ’ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਜਬਰ ਕਾਲੂ ਬਾਨੀ।

ਹੁਤੀ ਅਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿੰ ਲਪਟਾਨੀ।

ਤਿਸੁ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੁਲਕੇਤੂ ॥ ੩੯ ॥

‘ਇਕ ਲੱਛਨ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਹੇਰਾ¹।

¹ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਕਹਯੋ ਨ ਸੋ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਤੇਰਾ।

ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ, ਮੈਂ ਸੋ ਅਬ ਜਾਨਯੋ।

ਜੋ ਤੋ ਸੋ ਨਹਿੰ ਤਬਹਿ ਬਖਾਨਯੋ

॥ ੪੦ ॥

ਬਾਲਿਕ ਕੇ ਸਨਬੰਧੀ ਜੇਤੇ।

ਮਹਿਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿੰਗੇ ਤੇਤੇ।

ਅਵਰ ਅਨੇਕ ਮਨੁਜ ਵਰੁਸਾਵਹਿ¹।

¹ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

ਕੋਇਕ ਸਨਬੰਧੀ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ॥ ੪੧ ॥

ਹੋਇ ਤਰੁਨ¹ ਜਬ ਵਧਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।

¹ਜਵਾਨ।

ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਮਾਪਾ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਬਾਵਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਣਿਆ ਸੀ
(ਇਹ ਵੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰੇਗਾ)।

ਪੀਰ ਮੀਰ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਆਨਾ।

ਜਿਉਂ ਗੋਕਲ ਮਥੁਰਾ ਭਗਵਾਨਾ¹

¹ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।

॥ ੪੨ ॥

ਰਾਮਚੰਦ ਸੇ ਗੁਨ ਇਨ ਮਾਹੀ।

ਬ੍ਰਿਯ¹ ਹੋਹਿ ਤਬ ਲਿਹੁ ਪਤਿਆਹੀ।

¹ਵਡੇ।

ਹੋਇ ਅਚਾਰਜ ਬਯਾਸ ਸਮਾਨੇ⁺।

⁺ਪੰਡਤ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸਭਿ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਵਡਯਾਈ ਹੈ।

ਮਾਨਵ ਧੰਨ, ਜਿ ਮਨ ਕਰਿ ਮਾਨੇਂ

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਤ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਕਰਹੁ

ਦਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ¹ ਹਰਿ² ਕੂਰ³।

¹ਧਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ। ²ਛੱਡ। ³ਜੋ ਕੂੜੀ ਹੈ।

ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ

ਚਿਦੰ¹ ਚਰਾਚਰ² ਮੂਰ³’ ॥ ੪੪ ॥

¹ਚੇਤਨ। ²ਜੜ ਜੰਗਮ ਦਾ। ³ਮੁੱਢ (ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ)।

ਚੌਪਈ:

¹ਹਿਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ²ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਣੀ

ਹਿਤ ਪ੍ਰਦ¹ ਬਿੱਪ੍ਰਹਿ ਕੀ ਬਰਬਾਨੀ²।

ਮੁਖ ਬਲ¹ ਅਸੁ² ਕਵਿਕਾ³ ਜਿਵ⁴ ਮਾਨੀ।

¹ਮੁਹਤਾਣੇ। ²ਘੋੜੇ ਦੀ। ³ਲਗਾਮ। ⁴ਵਾਂਙ।

ਮਾਨੀ।

ਅਰਣਵ¹ ਅਮੀ² ਕੀਰਤੀ ਦਯਾਲਾ।

¹ਸਮੁੰਦਰ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ (ਵਰਗੀ)।

ਦਿਜ ਕੀ ਉਕਤਿ¹ ਸੁ ਮੁਕਤਨ² ਮਾਲਾ

¹ਬਾਤ ਚੀਤ। ²ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ।

॥ ੪੫ ॥

ਸਾਕ¹ ਬਣਕ² ਜਿਉਂ ਕੀਮਤਿ ਤਾਂਹੀ³।

¹ਸਾਗ। ²ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ³ਤਿਨ੍ਹਾਂ (ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ) ਤਿਵੇਂ।

ਨਹਿ ਜਾਨੀ ਕਾਲੂ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੋ ਪੁਨ ਚਲਿ ਆਯੋ।

ਜਗਤ ਕਾਜ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯੋ¹

¹ਪਰਚ ਗਿਆ।

॥ ੪੬ ॥

ਬਹੁਰੋ ਅਸਤ¹ ਅਹਿਰਪਤਿ² ਭਯੋ।

¹ਛਿਪਿਆ। ²ਦਿਨ ਦਾ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ।

ਭਈ ਬਿਭਾਵਰ¹ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰਿਹ² ਅਯੋ।
 ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਰੂਪ ਬਲਿ¹ ਜਾਵਹਿ।
 ਪਾਨ¹ ਆਪਨੇ ਭੋਜ ਖੁਵਾਵਹਿ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੈ¹ ਪਿਆਇ ਪੁਨ ਮਾਤ ਲੇ
 ਸੂਤੀ ਸੁਠ¹ ਪਰਯੰਕ²।
 ਪਲਕ¹ ਜੁਟੀ² ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ
 ਸਦਨਹਿਲਾਦ¹ ਮਯੰਕ² ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਵਾ ਜਾਮ¹ ਜਬ ਰਹੀ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ²।
 ਜਨਨੀ¹ ਸੁਪਨਾ ਪਿਖ² ਅਭਿਰਾਮਾ³।
 ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿ¹ ਬ੍ਰਿੰਦਾਰਕ² ਬ੍ਰਿੰਦਾ³।
 ਮਿਲ ਕਰਿ ਆਏ ਕਰਤਿ ਅਨੰਦਾ
 ॥ ੪੯ ॥

ਮੰਜਲ¹ ਕੁਸਮਾਂਜੁਲ² ਮਲਿਯਾਗਰ³।
 ਕਰ¹ ਕਪੂਰ ਬਰ ਗੰਧਿ² ਉਜਾਗਰ³।

ਦੇਖਾ ਏਕ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ।
 ਸੂਚੇ ਮਾਣਿਕ ਗਚ ਰੁਚਿਰੰਦਰ¹
 ॥ ੫੦ ॥

ਤਾਂ ਪਰ ਹੇਰਾ ਨਿਜ ਸੁਤ ਬੈਸਾ।
 ਸ਼ੋਭਾ ਕੋਟ ਕਾਮ ਨਹਿੰ ਤੈਸਾ।
 ਨਿਰਜੁਰ¹ ਜਜਹਿੰ² ਅੰਜੁਲੀ³ ਜੋਰੀ।
 ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ, ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ
 ॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਉਸਤਤਿ ਉਕਤਹਿੰ¹ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ,
 ‘ਜੈ ਜੈ’ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ।
 ‘ਪਾਵਨ ਪਰਮ ਪੁਰਾਤਨੰ, ਪੁਰਖ ਨ
 ਪਾਰਾਵਾਰ! ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਧਰ¹ ਅਲੰਬ² ਕੇ ਦੇਵਨ ਹੇਤੂ³।

¹ਸੰਧਯਾ। ²ਘਰ।

¹ਬਲਿਹਾਰ।

¹ਹੱਥੀਂ।

¹ਦੁੱਧ।

¹ਸੁਹਣੇ। ²ਪਲੰਘ ਪਰ।

¹ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ) ਪਲਕਾਂ। ²ਜੁੜੀਆਂ।

¹ਆਨੰਦ ਦਾ ਘਰ। ²ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

¹ਸਵਾ ਪਹਿਰ। ²ਰਾਤ੍ਰੀ।

¹ਮਾਤਾ ਨੇ। ²ਡਿੱਠਾ। ³ਸੁੰਦਰ।

¹ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ। ²ਦੇਵਤੇ। ³ਬਹੁਤਸਾਰੇ।

¹ਉੱਜਲ। ²ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁੱਕ। ³ਚੰਦਨ

¹ਹੱਥ (ਵਿਚ)। ²ਚੰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੋ। ³ਪ੍ਰਗਟ
(ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਛਿੜਕਾਏ)।

¹ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਮਾਣਿਕ ਅੰਦਰ ਜੜੇ ਹਨ।

¹ਦੇਵਤੇ। ²ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ³ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

¹ਧਰਤੀ ਨੂੰ। ²ਆਸਰਾ। ³ਦੇਣ ਲਈ।

ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ !

ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਧ ਬਿਦਤ¹ ਕਰਨ ਕੋ। ¹ਪ੍ਰਗਟਾ।

ਕਲਮਲ¹ ਦੁਸ਼ਟਨ ਦੰਭ² ਦਰਨ³ ਕੋ ¹ਪਾਪ। ²ਖੰਡ। ³ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।

॥ ੫੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਰਾਹ।

ਕਲਿ ਮਹਿੰ ਪਾਵਨ ਪੰਥ¹ ਨਰਨ ਕੋ।

ਪ੍ਰਦ¹ ਸਤਿਸੰਗਤ ਜਗਤ ਤਰਨ ਕੋ। ¹ਦੇਣ ਲਈ।

ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਧਯਾਨ ਚਰਨ ਕੋ।

ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਹਾ¹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ।

॥ ੫੪ ॥

ਦੇਨਿ ਆਸਰਾ ਏਕ ਸ਼ਰਨ ਕੋ।

ਕੁਮਤਿ ਕੁਚਾਲ ਕੁਕਰਮ ਹਰਨ ਕੋ।

ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ¹ ਛਰਨ ਕੋ²। ¹ਹੰਕਾਰ। ²ਛੜਨ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਜਾਪ ਰਰਨ¹ ਕੋ' ¹ਜਪਾਵਣ ਨੂੰ।

॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੇਵਤੇ। ²ਮੁਖੋਂ। ³ਆਖਕੇ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਿਬੁਧ¹ ਸੁ ਬਦਨ² ਬਦ³

ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ।

ਗਏ ਆਪਨੇ ਲੋਕ ਕੋ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਤੇ ਜੋ

ਆਇ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਚਰਜ ਭਈ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਮਾਤਾ।

ਜਾਨੀ ਪਰੈ ਨ ਗਤਿ¹ ਨਿਜ² ਤਾਤਾ³। ¹ਗਤੀ, ਹਾਲਤ। ²ਆਪਣੇ। ³ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।

ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਸੰਭ੍ਰਮ¹ ਜਾਗੀ। ¹ਸੰਸਾਰ।

ਸੁਤ ਅਵੈਵ¹ ਸਭਿ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ ¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਗ।

॥ ੫੭ ॥

ਚੰਦਨ ਸੋਂ ਚਰਚਤਿ¹ ਹੈਂ ਸਾਰੇ। ¹ਛਿੜਕੇ ਹੋਏ।

ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਸੋਂ ਜਜੇ¹ ਨਿਹਾਰੇ²। ¹ਪੂਜੇ ਹੋਏ। ²ਵੇਖੇ।

ਸੰਭ੍ਰਮ¹ ਮਨ, ਨਹਿੰ ਥਿਰਤਾ ਹੋਈ। ¹ਸੰਸੇ ਵਾਲਾ।

ਕਿਯੋਂ ਸਾਚਿ ਕੈ ਸੁਪਨਾ ਸੋਈ ॥ ੫੮ ॥

ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਤਿ ਆਰਤ¹ ਮਾਤਾ। ¹ਘਬਰਾਈ।

ਨਿਰਨੈ ਹੋਇ ਨ ਏਕੈ ਬਾਤਾ।

ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਮਨ ਮਹਿੰ ਮਾਨੀ।
-ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਸੱਤਿ ਚਿਤ ਜਾਨੀ
॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੇਵਤੇ।

ਜਿਸਕੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕੋ, ਦਿੱਬ¹ ਰੂਪ
ਬਹੁ ਆਇ।

ਕਰੀ ਆਪਚਿਤ¹ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ, ਬਾਰਬਾਰ²
ਸਿਰ ਨਾਇ³ ॥ ੬੦ ॥

¹ਪੂਜਾ। [ਸੰਸ. ਅਪਚਿਤ। ²ਘੜੀ ਮੁੜੀ।
³ਨਿਵਾਕੇ।

ਚੌਪਈ:

¹ਮੈਂ। ²ਵੇਖੇ ਸੀ। ³ਸੁਫਨੇ ਵਾਂਗੂੰ।

ਹੋਂ¹ ਹੇਰੇ² ਸੁਪਨੇ ਕੀ ਨਜਾਈਂ³।

ਅਬਲੋ ਚਰਚਯੋ ਬਿਦਤ¹ ਦਿਸਾਈ-।

¹ਪ੍ਰਤੱਖ।

ਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਯੋਂ ਪਰਭਾਤੂ।

ਚਢਯੋ ਸੁ ਮਾਰਤੰਡ¹ ਬਖਯਾਤੂ² ॥ ੬੧ ॥

¹ਸੂਰਜ। ²ਪ੍ਰਗਟ।

ਜਾਨੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਨ ਮਾਤਾ।

ਤਾਨ ਦਈ ਤਬ ਮੋਹ ਕਨਾਤਾ।

ਜਾਗੇ ਪੁਨ ਕਰਿਕੈ ਮੁਖ ਰੂਖਾ।

ਕਹੈਂ 'ਮਾਤ! ਦੇ ਭੋਜਨ, ਭੂਖਾ'

॥ ੬੨ ॥

ਨਿਸ ਕੀ ਭੂਲੀ ਸਕਲ ਵਿਚਾਰਾ।

ਲਖੀ ਰਿਦੇ -ਸੁਤ ਮੈਂ¹ ਭੁਖਯਾਰਾ²-।

¹ਮੇਰਾ। ²ਭੁੱਖਾ ਹੈ।

ਦਧਿ¹ ਸੋਂ ਅਸਨ² ਦੀਨ ਹਿਤ ਖਾਨੇ।

¹ਦਹੀਂ। ²ਭੋਜਨ।

ਜਿਉਂ ਆਗੈ ਜਾਨੈ ਤਿਉਂ ਜਾਨੈ¹

¹ਜਾਣਨ ਲਗੀ।

॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਘਰੋਂ। ²ਛਕਕੇ।

ਅਸਨ ਸਦਨ ਤੇ¹ ਅਚਵ ਕੈ²,

ਮਿਲੇ ਬਾਲ ਜਹਿੰ ਜਾਲ¹।

¹ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।

ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟ ਕਿੰਕਨੀ,

ਹੋਵਤਿ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲ ॥ ੬੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਿਚਰਹਿੰ ਖੇਲਨ ਮਹਿੰ ਅਨੁਰਾਗੇ।

ਭਾਗੇ ਭਾਗਹਿੰ ਬਾਲ ਸਭਾਗੇ¹।

¹ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੱਜਣ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਲ ਵੀ
ਭੱਜਦੇ ਹਨ।

ਬਿਰ ਹੋਵਤਿ, ਬਿਤ ਹੋਵਹਿੰ ਸਾਰੇ।
ਬੈਸਹਿੰ, ਬੈਸ ਜਾਇੰ ਇਕਬਾਰੇ
॥ ੬੫ ॥

ਨਾਨਕ ਆਨਨ¹ ਭਨਹਿੰ ਕਹਾਨੀ।
ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਗ ਵਿਖੈ ਜੋ ਸਾਨੀ¹।
ਸ਼੍ਰਵਣ¹ ਮਨਨ² ਕਰਿਹਹਿੰ ਨਿੰਧਯਾਸਾ³।
ਪੁਨ ਸੁਨਨੇ ਕੀ ਵਧਹਿ ਪਿਆਸਾ
॥ ੬੬ ॥

¹ਮੁਖੋਂ।
¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
¹ਸੁਣਨ। ²ਵਿਚਾਰਨ। ³ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਰਾ¹ ਸੁਗੰਧਿ ਬਦਨ ਅਰਬਿੰਦਾ।
ਜੁਗਤਿ¹ ਯੁਕਤਿ² ਸੁੰਦਰ ਮਕਰੰਦਾ³।
ਬਾਲ ਬਿੰਦ¹ ਸਮਭਏ ਮਲਿੰਦਾ²।
ਸ਼੍ਰਵਨ¹ ਪ² ਕਰਹਿੰ³, ਅਗਾਤ ਅਨੰਦਾ⁴
॥ ੬੭ ॥

¹ਬਾਣੀ।
¹ਜੁਗਤੀਆਂ ਦੇ। ²ਸਹਿਤ। ³ਸੁਹਣਾਂ ਰਸ।
¹ਸਾਰੇ ਬਾਲ। ²ਭੋਰੇ ਵਤ ਹੋਏ।
¹ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ। ²ਪੀਵਣਾਂ। ³ਕਰਦੇ ਹਨ। ⁴ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ।

ਦੋਹਰਾ:

ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਮਨੁਜ ਕੋ¹,
ਸੁਨਤਿ ਠਾਢ¹ ਹੁਇ ਜਾਇ।
ਪੰਡਤ ਸੇ ਮਧੁਰੇ¹ ਲਗਹਿੰ,
ਕੀਰਤਿ ਬਦਨ ਅਲਾਇੰ ॥ ੬੮ ॥

¹ਕੋਈ।
¹ਖੜਾ।
¹ਮਿੱਠੇ।

ਚੌਪਈ:

‘ਇਹ ਬਾਲਿਕ ਕੈਸੇ ਬਚ ਬੋਲਹਿ।
ਬਾਲ ਬੈਸ ਹੈ ਬੋਲ ਅਮੋਲਹਿ।’
ਚੰਦ ਬਦਨ¹ ਤੇ ਸੁਧਾ² ਸਮਾਨੀ।
ਸੂਤ ਦਰ ਪਾਨਦ¹ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ
॥ ੬੯ ॥

¹ਚੰਦ ਮੁਖ ਤੋਂ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
¹ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

ਲਗੀ ਸਿਸੁਨ ਕੀ¹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ।
ਸੰਗ ਨ ਤਜਹਿੰ ਰਹਹਿੰ ਮੁਖ ਹੇਰੀ¹।
ਸਦਨ ਆਇੰ ਜਬ ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ।
ਸਿਸੁ ਨਹਿੰ ਤਜਹਿੰ ਰਹਹਿੰ ਹਿਤ ਸਾਥੂ
॥ ੭੦ ॥

¹ਬਾਲਕਾਂ ਦੀ।
¹ਵੇਖਦੇ।

ਬਾਹਰ ਚਲਤਯੋਂ ਸੰਗ ਸਿਧਾਰਹਿੰ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਸੁਖਦ ¹ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ।
ਬਿਹਾਰਹਿੰ¹।

ਸੁੱਛ¹ ਬੱਛ² ਛੇਮੋਚਿਤ³ ਬਾਲਾ⁴।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ²ਮਨ ਵਾਲੇ। ³ਮੁਕਤੀ ਲਾਇਕ।
⁴ਬਾਲਕੇ।

ਕਰੇ ਕਿਤੇ ਜੋ, ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ[†]

[†]ਭਾਵ ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕਈ ਬਾਲਕੇ
ਮਕਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

॥ ੭੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

[†]ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਹਿਤ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਸਹਿ ਅਲੰਕਾਰ

ਲੀਲਾ ਬਾਲਿਕ ਖੇਲ ਕੀ, ਸਲੰਕਾਰ¹

ਬਿਲਾਸ।

ਸਬਿਲਾਸ[†] ॥

ਜੋ ਸਿਖ ਧਰਿਹੀ ਧਯਾਨ ਕੋ, ਦੇਂ

[†]ਸਾਰੇ ਸੁਖ। (ਅ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਖ ਰਾਸ¹ ॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲਕ ਲੀਲਾ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੰਚਮੋ
ਅਧਯਾਯ ॥ ੫ ॥

੬. [ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

ਪ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨

{ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼} ॥੫॥

{ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੧੨..॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ, ਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ।

ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਬਨੀ=ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਨ ਬਨ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, (ਅ) ਬਨੀ=ਬਗੀਚੀ, ਬਾਟਿਕਾ। ਅਰਬਿੰਦ ਬਨੀ=ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ। ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਈ=ਬਿੰਦ ਆਨੰਦ ਜਈ-ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਉਤਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਭਾਵ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆਂ ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ।

ਮੰਜੁਲ ਰੂਪ ਮਰਾਲਨਿ ਉੱਜਲ, ਸਾਰਦ ਸ਼ੋਭਤਿ ਨਿੰਤ ਨਈ।

ਮੰਜੁਲ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਸੰਦੀਦਾ, ਉੱਜਲ। ਮਰਾਲ=ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੱਤਖ, (ਅ) ਹੰਸ। ਮਰਾਲ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੈ ਮਰਾਲਨ। ਪਰ ਮਰਾਲਨਿ ਦੇ ਨੰਨੇ ਨੂੰ ਸਿਆਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਦ 'ਮਰਾਲਨਿ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੰਸਨੀਆਂ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਦ=ਸਾਰਦਾ, ਸਰਸੂਤੀ, ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਗੁਨ ਗ੍ਰਾਹਿ ਗੁਨੀ ਅਲਿ ਕੰਦਲ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁਗੰਧਿ ਕੀ ਚੀਤ ਭਈ।

ਅਲਿ=ਭੋਰੇ। ਕੰਦਲ=ਕੰਦਲ ਦਾ ਅਰਥ-ਸਮੂਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਕੰਦਲ ਨਾਮ ਹੈ ਸੋਨੇ ਦਾ, ਨਵੇਂ ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਗੂਫੇ ਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਲ ਪੈਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੰਦਲ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਪਿੱਛੇ ਕਹੀ ਉੱਜਲਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਂਙੂ ਖੇੜੇ ਯਾ ਬਿਕਾਸ ਤੋਂ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਯਾ ਮਸਤਕ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੀਕੂੰ ਭੋਰਾ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਖਿੜੇ ਦਿਲ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਜਾਚਤਿ ਹੋਂ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਹੋਰਤਿ, ਮਾਨਸ ਮੇਰੇ ਮੋਂ ਹੋਂ ਬਿਰਈ ॥੧॥

ਕਰ ਜੋਰਿ=ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਨਿਹੋਰਤਿ=ਬੇਨਤੀ, ਤਰਲਾ, ਮਿੰਨਤ। ਮਾਨਸ=ਮਨ। ਮੋਂ=ਵਿੱਚ। ਬਿਰਈ=ਬਿਰ ਹੋ, ਟਿਕੋ, ਇਸਥਿਤ ਹੋ।

ਅਰਥ:

(ਸ਼੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕੀਰਤੀ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਵਿੱਚ) ਕਮਲਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਫਬ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਹਾਂ ਉਹ ਅਪਣੀ) ਮੰਜੁਲ-ਰੂਪਤਾ (ਵਿੱਚ) ਹੰਸਾਂ (ਵਾਂਙੂ) ਉੱਜਲ (ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਚ) ਸਾਰਦਾ (ਵਾਂਙੂ) ਨਿਤ ਨਵੀਂ (ਤੋਂ ਨਵੀਂ) ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਉੱਜਲਤਾ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਖ ਕੇ) ਜਿਹੜੇ ਭੌਰਿਆਂ (ਸਮਾਨ) ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਗੁਣੀ ਜਨ (ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਿੱਤ ਵਿਚ (ਸਦਾ) ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਉਦਿਤ) ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਮੈਂ (ਬੀ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰ, ਉੱਜਲ, ਨਿਤ ਨਵੀਂ, ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੀਰਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਭਾਵ:

ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਵਿਚ ਬਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਬਗੀਚੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਢੁਕੇਗਾ:- ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਉਹ ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ

ਰੂਪੀ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਫੁਲਵਾੜੀ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਆਨੰਦ ਦੇ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ, (ਭਾਵ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚਿੱਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਖੇਲਤਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਮਿਲਿ

ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਬਿਸਾਲ¹।

ਭੂਖਿਤਿ¹⁺ ਭੂਖਨ² ਸੋਂ ਬਿਨ ਦੂਖਨ

ਖੋਤਿ ਕਲੂਖਨਿ¹ ਦੀਨ ਦਇਆਲ।

ਭੂਰ ਬਿਦੂਖ ਬਿਦੂਖਨ ਮੈਂ¹

ਤਰ ਰੂਖਨ ਕੇ¹ ਕਬਿ ਰਾਜਤਿ² ਸਾਲ³।

ਬਾਲ ਰਹੇ ਅਲਬਾਲਤਿ¹ ਜਾਲ²

ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਲੋਚਨ²ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ

॥ ੨ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

ਹੇਰਤਿ ਸੁਤ ਕਾਲੂ, ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ;

ਪਢਨੋਚਿਤ¹ ਮਨ ਜਾਨਿ।

-ਹਮ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ, ਸੀਖਹਿ ਲੇਖਾ;

ਬੈਸ¹ ਅਬਹਿ ਪਹਿਚਾਨ।

ਕਾਰੰ ਪਟਵਾਰੀ, ਗ੍ਰਾਮਹਿ ਸਾਰੀ;

ਕਰਨੋ- ਚਿਤ¹ ਤਬ ਹੋਇ।

ਪਾਂਧੇ ਪਹਿ ਬੈਸੇ, ਹੋ ਮਮ¹ ਜੈਸੇ;

ਸੰਖਯਾ¹ ਨਿਪੁਨੰ² ਸੋਇ ॥ ੩ ॥

ਬਹੁ ਗੁਨੀ ਅਲਾਵਹਿ¹, 'ਸੁਤ ਨ ਪਛਾਵਹਿ;

ਸੋ ਸੁਤਰੂ¹ ਸਮ² ਤਾਤ³।

ਸ਼ੋਭਾ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ, ਮਤਿ ਨਹਿ ਆਵਹਿ¹;

'ਜਗ ਮੈਂ ਇਹ ਬਖਯਾਤ¹।

ਨਹਿ ਦਰਬ¹ ਖਟਾਊ, ਭੋਰ² ਸੁਭਾਊ

ਸਮਝ ਨ ਕੋ¹ ਬਿਧਿ² ਸੋਇ-।

ਇਉਂ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ -ਕਲ ਭੁਨਸਾਰਾ¹

¹ਬੜੇ।

¹ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ। ²ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ। ³ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੂਪਨ ਭਖਨ।

¹ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਭਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ।

¹ਤਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ। ²ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ ਕਦੇ। ³ਤੇ (ਕਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ।

¹ਚੌਫੇਰੇ ਵੇਹੜੇ ਰਹੇ। ²ਸਾਰੇ।

¹ਵੇਖਕੇ। ²ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।

¹ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਯੋਗ।

¹ਉਮਰ।

¹ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ।

¹ਮੇਰੇ।

¹ਗਿਨਤੀ, ਯਾ ਲੇਖੇ ਵਿਚ। ²ਚਤੁਰ।

¹ਆਖਦੇ ਹਨ।

¹ਦੁਸ਼ਮਨ। ²ਬਰੋਬਰ ਹੈ। ³ਪਿਤਾ।

¹ਉਸ ਬਚੇ ਨੂੰ ਜੋ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ) ਬੁੱਧਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।

¹ਧਨ। ²ਭੋਲਾ।

¹ਕਿਸੀ। ²ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ

¹ਸਵੇਰੇ।

ਲੇ ਜਾਵੇਂ ਸੁਤ ਕੋਇ¹- ॥ ੪ ॥

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।

ਜਬ ਭੀ ਪਰਭਾਤਾ, ਲੇ ਕਰਿ ਤਾਤਾ²;

ਚਲਨੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰ।

ਅੱਛਤ¹ ਭਰਿ ਥਾਰੀ², ਬਹੁਰ³ ਸੁਪਾਰੀ;

¹ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ। ²ਥਾਲੀ ਭਰਕੇ। ³ਹੋਰ।

ਲੀਨੀ ਕਰ¹ ਮਹਿੰ ਧਾਰਿ।

¹ਹੱਥ।

ਪਟ¹ ਨਵ² ਪਹਿਰਾਏ, ਸੁਭਗ³ ਸੁਹਾਏ;

¹ਕਪੜੇ। ²ਨਵੇਂ। ³ਸੁਹਣੇ।

ਚਲਯੋ ਤਾਤ ਸੰਗ ਤਾਤ¹।

¹ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਗਤਿ¹ ਚੰਚਲ ਚਾਰੀ², ਗਜ ਸੁਤ

¹ਟੋਰ। ²ਸੁੰਦਰ। ³ਹਾਥੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਾਲੀ।

ਵਾਰੀ³;

ਹੇਰਤਿ¹ ਹਰਖਤਿ ਮਾਤ ॥ ੫ ॥

¹ਵੇਖਕੇ।

ਸ਼੍ਰੇਯਾ:

¹ਕਵਲ। ²ਵਰਗੇ। ³ਚਰਣ।

ਜਲ ਜਾਤ¹ ਸੇ² ਹੈਂ ਪਦ³ ਜਾਤਿ ਚਲੇ

ਗਹਿ¹ ਤਾਤ² ਕਰਾਂਗੁਰਿ³ ਹਾਥ

¹ਫੜਕੇ। ²ਪਿਤਾ ਦੇ। ³ਹੱਥ ਦੀ ਅੰਗੁਲੀ। ⁴ਹਥ

ਉਚਾਈ⁴।

ਵਿਚ ਫੜਕੇ।

{ਪਾਂਧੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼}

ਕਰ¹ ਕੰਕਨ² ਸੋਂ ਕਟ³ ਕਿੰਕਨਿ⁴ ਹੈ

¹ਹੱਥ। ²ਕੜੇ। ³ਛੱਕ। ⁴ਤੜਾਗੀ।

ਕਲ¹ ਕੁੰਡਲ ਲੋਲ² ਕਪੋਲਨ³ ਝਾਈ⁴।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਚੰਚਲ, ਲਟਕਦੇ। ³ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ।

⁴ਝਲਕਾਰ, ਛਾਯਾ।

ਦਲ ਲੋਚਨ ਕੰਜ¹ ਬਿਸਾਲ² ਭਲੇ

¹ਨੇਤ੍ਰ ਕਵਲ ਦੇ ਪਤੇ ਵਤ। ²ਚੌੜੇ।

ਸਿਰ ਪੈ ਉਸ਼ਨੀਕਹਿ¹ ਨੀਕ ਬਨ੍ਹਾਈ।

¹ਪਗੜੀ।

ਚਟਸਾਰ¹ ਜਹਾਂ ਅਤਿ ਚਾਰੁ² ਬਨੀ

¹ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਬਹੁ ਬਾਰਿਕ ਬਾਰਹਿ ਬਾਰ ਅਲਾਈ¹

¹ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।

॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸੁਖਦਾਤੇ।

ਬੈਸੇ ਪਾਧੇ ਪਾਸ ਤਬ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ

ਕੰਦ¹।

ਬਾਰਿਕ ਰਵਿ¹ ਸਾ² ਹੇਰਿ ਕਰਿ³, ਜਨੁ⁴

¹ਸੂਰਜ। ²ਵਰਗਾ। ³ਵੇਖਕੇ। ⁴ਮਾਨੋਂ। ⁵ਕਵਲ।

ਅਰਬਿੰਦੁ⁵ ਅਨੰਦ ॥ ੭ ॥ **ਕਬਿੱਤ:**

⁶ਪੁੱਤ।

ਕਾਲੂ ਕਹੇ 'ਪਾਧਾ! ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ

ਹਮਾਰੋ ਸੂਨ⁶

ਯਾ ਕੋ ਤੂੰ ਪਢਾਇ ਗੁਨ ਦੀਜੈ ਨਿਜ

¹ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

ਹੇਤ ਸੋ¹।

ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਉਪਾਇਨ¹ ਗੁਨਾਇਨ² ਸੋ ¹ਭੋਟਾ। ²ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ।
 ਹੋਇ ਜਬ
 ਏਕ ਦੇਉ ਹਾਇਨ ਮੈਂ¹ ਕੀਜਿਯੈ ਸੁਚੇਤ ¹ਇਕ ਦੋ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ।
 ਸੋਂ।’
 ਐਸੇ ਮੁਖ ਭਾਖਿ¹ ‘ਅਭਿਲਾਖ ਹੈ ¹ਆਖ ਕੇ।
 ਪਢਾਵਥੇ ਕੀ’
 ਸੌਂਪ ਕਰਿ ਆਤਮਜ¹ ਗਵਨਯੋ² ਨਿਕੇਤ ¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੌਂਪਕੇ। ²ਚਲਾ ਗਿਆ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਕੇਤ
 ਸੋਂ। ¹ਸੋਂ-ਬੀ ਹੈ।
 ਪਾਧੇ ਅਹਿਲਾਦ ਕੈ¹ ਮਹੂਰਤ ਕੋ ਸਾਧਿ ¹ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ। ²ਸੋਧ ਕੇ।
 ਕੈ²
 ਸਰੱਸ੍ਰੁਤੀ ਅਰਾਧਿ ਕੈ ਜੋ ਸਬੈ ਮਤਿ
 ਦੇਤਿ ਸੋ ॥੮॥
 ਸੰਖਯਾ¹ ਕੋ ਜੋ ਆਦਿ² ਸੋ ਸਿਖਾਵਨ ਕੀ ¹ਗਿਣਤੀ। ²ਔਂਢ।
 ਸੀਖ ਦੇਤਿ
 ਸੰਖਯਾ ਤੇ ਅਸੰਖ¹ ਤਾਂ ਕੋ ਸੰਖਯਾ ਕੋ ¹ਗਿਣਤੀ ਰਹਿਤ।
 ਸਿਖਾਵਈ।
 ਜਨਕ¹ ਬਿਸਾਇ ਗਯੋ² ਤਾਂ ਤੇ ਤਿਹ ¹ਪਿਤਾ। ²ਬੈਠਾਇ ਗਿਆ।
 ਮਾਨ ਕਹਯੋ
 ਪਢੈਂ ਆਨੁ ਬਾਕ¹ ਜੈਸੇ ਪਾਂਧਾ ਸੋ ¹ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ।
 ਪਢਾਵਈ।
 ਜਾਨੁ ਮਤਿਵਾਨ ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ ਹਰਖਾਨ¹ ¹ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
 ਮਨ
 ਕੀਨੋ ਅਨੁਮਾਨ -ਇਹ ਦੇਰਿ ਨ
 ਲਗਾਵਈ।
 ਪਢੈ ਤਾਤਕਾਲ ਧਨ ਪਾਇ ਹੋਂ ਬਿਸਾਲ
 ਬਾਲ ਭਲੋ ਮਤਿਸਾਲ¹ ਤੁੱਲ ਯਾਂਕੀ ਕੋ ਨ ¹ਅਕਲ ਦਾ ਘਰ।
 ਪਾਵਈ- ॥੯॥
 ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਰੋ ਪਢਯੋ ਪਾਧੇ ਜੋ
 ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ
 ਸੰਝ ਭਈ ਐਨ ਆਇ ਅਜਰ¹ ਸੁਹਾਯੋ ¹ਵਿਹੜੇ।
 ਹੈ।
 ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਇ ਮਾਇ ਅੰਕ¹ ਮੈਂ ਬਸਾਇ ¹ਗੋਦੀ।

ਲਏ

ਬੂਝਯੋ 'ਪਢਯੋ ਕੈਸੇ?' ਪੈੜਾ¹ ਆਨਨ ¹ਪਹਾੜਾ।
ਅਲਾਯੋ ਹੈ।

ਖਾਇ ਅੰਨ ਰੈਨ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ
ਤਬ
ਜਾਂ ਕੋ ਕਬ ਭੈ ਨ, ਹੇਰੇ ਚੈਨ ਮਨ ਭਾਯੋ
ਹੈ।

ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ¹ ਕਾਲੂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਂਧੇ ਓਰ ¹ਸਵੇਰ।
ਗਯੋ

ਸੁਨੀ ਨੁਤਿ¹ ਗੌਰ² ਤਾਤ³ ਰਿਦੈ ¹ਉਸਤਤੀ। ²ਬੜੀ। ³ਪਿਤਾ।
ਹਰਿਖਾਯੋ ਹੈ ॥ ੧੦ ॥

ਪਾਂਧੇ ਨੇ ਹਕਾਰ ਲੀਨ¹ ਬਾਲਨ ਤੇ ਜੁਦਾ ¹ਬੁਲਾ ਲਿਆ।
ਕੀਨ

ਲੇਖੇ ਹੂੰ ਕੀ ਸੀਖ ਦੀਨਿ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ
ਕੋ।

ਤੂਸ਼ਨੀਕ¹ ਭਏ, ਪਾਧਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹੇ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ) ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।
ਬਚ

'ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਨ ਬੋਲੈਂ ਅਜ? ਸੁਨੈਂ ਦੇ ਨ ¹ਕੰਨ।
ਕਾਨ¹ ਕੋ।

ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕਾਲ¹ ਪੈੜੇ^੬ ਪਢਯੋ ਤੂੰ ¹ਕੱਲ।
ਬਿਸਾਲ ਸਭਿ

ਤੈਸੇ ਅਬ ਪਢੇ ਹੇਰੇ ਔਰ ਲਰਕਾਨ ਕੋ।

ਹੋਵੈਂ ਵਡੇ ਜਬ, ਪਢਯੋ ਕਾਜ ਆਵੈ ਤਬ

ਅਬ ਖੇਲਨ ਮੈਂ ਜੀਉ ਤੇਰੇ ਖਾਇਂ ¹ਸੋਟੀਆਂ।

ਛੁਛਕਾਨ¹ ਕੋ' ॥ ੧੧ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ¹ਕੰਨੀਂ। ²ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਸੁਨਿ ਸੁੰਨਨ¹ ਬੈਨਾ, ਅਨੁਕੰਪੈਨਾ²

ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਰਸਾਲ¹। ¹ਸੁੰਦਰ।

{ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼}

'ਕਜਾ ਆਪ ਪਢੇ ਤੁਮ, ਕਰਿਹੋ ਨਿਜ ¹ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ।

ਸਮ¹

ਕੈ ਲਾਹਾ ਲੈ ਸਾਲ¹? ¹ਸੁੰਸਟ।

ਸੇਮੁਖੀ¹ ਵਿਸ਼ੇਖਾ², ਕੋ ਭਲ ਲੇਖਾ?

¹ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਲਈ। ²ਬਹੁਤ।

ਪਾਂਧਾ! ਮੋਹਿ ਬਤਾਇ।

ਇਉਂ ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ, ਮਨ ਸਮਝੀਜੈ

ਪੀਛੈ ਮੁਝਹਿ ਪਢਾਹਿ' ॥ ੧੨ ॥

ਹੁਇ ਪਾਧਾ ਬਿਸਮੈ, ਅਧਭੁਤ ਰਸ ਮੈਂ

ਆਨਨ¹ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।

¹ਮੁਖੋਂ।

‘ਸਭਿ ਜਾਨੋਂ ਗਿਨਤੀ, ਅਵਨੀ¹ ਮਿਨਤੀ

¹ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ।

ਡੋਢੈ ਗਨਨ¹ ਸਵਾਇ²।

¹ਡਿਓਢੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ²ਸਵਾਏ।

ਧੌਂਚੇ¹ ਪੁਨ ਉਠੈ², ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ³

¹ਸਾਢੇ ੪ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। ²ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦਾ ਪਹਾੜਾ।

³ਇਮਾਰਤੀ ਕੰਮ। (ਅ) ਤਿਜਾਰਤ, ਮਿਤੀ ਕਾਟਾ ਤੇ ਸੂਦ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਭਰਨੇ ਆਦਿ।

ਗ੍ਰਾਮ ਕਾਰ ਪਟਵਾਰ¹।

¹ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ।

ਜਿਸ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ, ਰੋਜੀ ਥਾਰੀ¹

¹ਆਪਦੀ।

ਪਢਹੁ ਨ ਕਿਉਂ ਹਿਤ ਧਾਰਿ?’

॥ ੧੩ ॥

‘ਇਨ ਬਿਧਿ ਜੀ ਬਾਧਾ¹, ਸੁਨਿ ਸੂਤ²

¹ਜੀਵ ਬੱਧਾ। ²ਕੰਨੀਂ।

ਪਾਧਾ!

ਫਾਹੇ ਪਰਨ ਅਪਾਰ।

ਕਿਹ ਕਾਜ ਨ ਆਵਹਿ, ਜਬ ਦੁਖ

ਪਾਵਹਿ

ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਛੁਟਕਾਰ।

ਸਭਿ ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ, ਪੁਨ ਪਛੁਤਾਵਹਿ

ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਜਮ ਦੂਰ।

ਇਹ ਲੇਖਾ ਗਾਹੈ¹, ਛੁਟਯੋ ਜਿ ਚਾਹੈ;

¹ਵਿਚਾਰ।

ਜੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰ’ ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸੁਖ ਦਾ ਘਰ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ¹ ਗੁਰੁ,

ਕਰੁਨਾ¹ ਮਨ ਪਰ ਲਜਾਇ।

¹ਕਿਰਪਾ।

ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਲਜਾਨਦਾ¹,

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਬੋਲੇ ਸਬਦ ਉਠਾਇ ॥ ੧੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲੁ ੧ ॥

ਜਾਲਿ ਮੋਹੁ ਘਸਿ ਮਸੁ ਕਰਿ ਮਤਿ ਕਾਗਦੁ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥

ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਚਿਤੁ ਲੇਖਾਰੀ ਗੁਰ ਪੁਛਿ ਲਿਖੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਲਿਖੁ ਨਾਮੁ ਸਾਲਾਹ ਲਿਖੁ ਲਿਖੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਵੀ ਕਹੈ 'ਯਾਂ ਕੋ ਸੁਨਿ ਟੀਕਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਿਕਸਯੋ ਕਲ¹ ਪਦ ਨੀਕਾ²।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਚੰਗਾ।

ਪੁਰਾ¹ ਸਾਰਦਾ² ਫੁਰੀ ਸੁਹਾਵਹਿ।

¹ਪਹਿਲਾਂ। ²ਘਾਣੀ

ਪਦਵੀ ਪਰਾ¹ ਜਾਸੁ ਤੇ ਪਾਵਹਿ ॥੧੬॥

¹ਉੱਚੀ।

ਦੇਹਿ ਧਰਾ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਧਰਨੀ¹।

¹ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਬਯ ਲਘੁ¹ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸੋ ਕਰਨੀ।

¹ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਤੋਂ।

ਅਨਵਸਥਾ¹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਕੇਰੀ।

¹ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਅਜੇ)।

ਧਰਾ ਅਧੀਰਜ¹ ਸਕਹਿੰ ਨ ਹੇਰੀ

¹ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਕੁਲ।

॥੧੭॥

ਪਾਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਰਬ ਉਪਕਾਰਾ।

ਭਵ¹ ਤਾਰਨ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ।

¹ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ।

ਚਤੁਰਬੇਦ ਬਰ¹ ਸਾਰ² ਲਖਾਯਾ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਸਿੱਧਾਂਤ।

ਤਰਹਿੰ ਸਿ¹ ਨਰ ਸੁਨਿ ਮੰਨ ਵਸਾਯਾ

¹ਓਹ।

॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੇਹੀ ਰੂਪ ਦੀਵੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ। ²ਤੇਲ।

ਦੇਹਿ ਦੀਵਟੀ¹ ਕੇ ਵਿਖੇ, ਨੇਹਿ² ਮੋਹ

ਭਰਪੂਰ।

ਬਾਤੀ¹ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਬਾਸ਼ਨਾ, ਅਗਨਿ

¹ਬਤੀ।

ਗਜਾਨ ਤੇ ਦੂਰ ॥੧੯॥

ਚੌਪਈ:

¹ਨੇੜੇ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਿ ਢਿਗ¹ ਜਬ ਹੂੰ ਹੈ।

ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਲੇਯ ਪਦ ਪੈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਗੁਰੁ ਦੁਖ ਖੋਊ।

ਭੇ ਪ੍ਰਸੀਦ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਸੋਊ' ॥੨੦॥

‘ਨੇਹਿ^{੨੧} ਮੋਹ ਜਬ ਪਾਧਾ! ਜਾਰਹੁ।
ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਸੋਂ ਸਗਲ ਨਿਵਾਰਹੁ
॥੨੧॥

ਸ਼ਰਧਾ ਧਰ^੧ ਕਾਜਰ ਬਰ^੨ ਪਾਵਹੁ। ^੧ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ। ^੨ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਕਾਜਲ।
ਹੰ ਤਨ^੧ ਤਜਨਾ ਘਸਨ ਸਵਾਰਹੁ ^੧ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ।
॥੨੧॥

ਸੁਮਤਿ ਸਾਰ ਕੋ^੧ ਕਾਗਦ ਕਰੀਏ। ^੧ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦਾ।
ਭਾਉ ਕਲਮ ਕਰਿ ਮਨ ਕਰ^੧ ਧਰੀਏ। ^੧ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਹੱਥ ਵਿਚ।
ਲੇਖਕ ਚਿੱਤ ਬੂਝ^੧ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ^੧ਪੁੱਛਕੇ।
ਲਿਖਿਯੋ ਸੱਤਾਸੱਤਿ^੧ ਵਿਚਾਰਾ ॥੨੨॥ ^੧ਸੱਚ ਤੇ ਝੂਠ ਦੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਨਿ ਤੂੰ, ਜਿਸਤੇ
ਉਨ ਨ ਹੋਇ।
ਲਿਖਹੁ ਨਾਮ, ਤਿਹ ਸਿਫਤਿ ਲਿਖ; ^੧ਪਾਰ ਉਰਾਰ।
ਅੰਤ ਨ ਪਰ ਉਰ^੧ ਕੋਇ ॥੨੩॥

ਚੌਪਈ:

ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਲੇਖਾ ਯਮ ਲੇਈ।
ਸੱਚ^੧ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੇਰਿ ਮੁਚੇਈ^੧। ^੧ਵੇਖ ਕੇ ਛੋੜ ਦੇਸੀ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਚੇ। ਭਾਵ ਇਕੋ
ਕੋਸ਼ਪ^੧ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ। ^੧ਖਜ਼ਾਨਚੀ।
ਤਿਹਤੇ ਸੁਲਕ^੧ ਭੁੱਤ^੨ ਲੇ ਕੈਸੇ ^੧ਮਾਮਲਾ। ^੨ਨੌਕਰ।
॥੨੪॥

ਆਪ ਉਪਾਯਨ^੧ ਦੇਯ ਮਿਲੈ ਹੈ। ^੧ਭੇਟਾ।
ਡਰ ਉਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਸੁਕੁਚ ਚਲੈ ਹੈ।
ਅਸ ਲੇਖਾ ਜੇ ਤੁਵ ਉਰ ਪਾਧਾ।
ਉਧਰਹਿ ਗੋ ਭਵ^੧ ਸਿੰਧੁ ਅਗਾਧਾ ^੧ਸੰਸਾਰ।
॥੨੫॥

ਜੀਵ ਅਨੋਜ^੧ ਜਾਇ ਜਿਹ ਜਾਈ। ^੧ਨਿਤਾਣਾ।
ਪਰਮ ਮੀਤਿ ਜਿਉਂ ਤਹਾਂ ਸਹਾਈ।
ਸਾਰਬਭੂਮ^੧ ਸ਼ਰਨ ਜਿਹ ਪਰਨਾ। ^੧ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਦੀ।
ਤਿਨ ਨਰ ਉਰ ਡਰ ਕਿਉਂ ਫਿਰ
ਕਰਨਾ’ ॥੨੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਨ ਗੁਨਹਿ ਪੁਨ, ਪਾਧੇ
ਅਚਰਜ ਚੀਨਿ।

-ਦੁਤਿਯ ਇੰਦੁ¹ ਰਾਕਿੰਦੁ⁺ ਜਿਉ²

ਜੋਨੁ¹ ਬੈਨ² ਇਨ ਕੀਨਿ- ॥੨੭॥

ਚੌਪਈ:

ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਰੁਚਿ¹ ਚਮਕੀ ਚਾਰੂ²।

-ਬਾਲਨ ਤੁੱਲ, ਨ ਬਾਲ ਅਚਾਰੂ¹।

ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਦਜਾਲੁ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।

ਜਨੁ ਕਲਿਮਲ¹ ਕਲਿ² ਬਲਿ³

ਆਰਾਤੀ⁴- ॥੨੮॥

ਸੂਝ¹ ਪਰੀ ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਉਦਤਯੋ²।

ਕਮਲ ਬਦਨ¹ ਅਲਿ ਬਚ² ਗੁਰ
ਵਿਦਤਯੋ³।

‘ਆਰਜ ਸੁਜਨ¹ ਭਜਨ ਜਲ ਮੀਨਾ²।

ਸੁਨੇ ਸੁ ਦੇਖੇ, ਮੈਂ ਅਤਿ ਦੀਨਾ¹

॥੨੯॥

ਅਸਨ¹ ਬਸਨਤਨ² ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਂਹੀ।

ਆਵਹਿੰ ਖਾਹਿੰ, ਰੰਕ ਸੇ ਆਹੀਂ¹।

ਇਸ ਕਰਿ ਮੁਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹਾਰੀ।

ਸਿਰ ਮਰਨਾ ਸਭਿਹਿਨਿ ਇਕਸਾਰੀ’

॥੩੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਰਾ ਧੀਰ ਦਾ¹ ਧਰਮ ਧੁਰ², ਪਾਧੇ ਕੇ

ਸੁਨਿ ਬੈਨ।

ਦੁਤਿਯ ਸ਼ਬਦ ਪਦ ਬਦਨ ਤੇ, ਬਦਤੰ¹

ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ ॥੩੧॥

¹ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਬਾਲਕੇ) ਨੇ। ²ਪੁੰਨਜਾਂ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਙੂ। ³ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਾਕੇਂਦ੍ਰ।

¹ਰੂਪ) ਚਾਂਦਨੀ। ²ਬਚਨ।

¹ਚਾਹ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਹੋਰ) ਬਾਲਾਂ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ (ਹਨ ਇਸ) ਬਾਲ ਦੇ ਕਰਤੱਵਜ।

¹ਪਾਪ। ²ਕਲਜੁਗ। ³ਬਲਵਾਨ। ⁴ਵੈਰੀ, ਮਾਨੋਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਬਲੀ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਹਨ।

¹ਸਮਝ। ²ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।

¹ਮੁਖ। ²ਭੋਰੇ ਰੂਪੀ ਵਾਕ। ³ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਸਨਮੁਖ) ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤ। ²ਭਜਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ (ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਮੈਂ ਸੁਣੇ ਦੇਖੇ ਹਨ।

¹ਅਤਿ ਗਰੀਬ।

¹ਭੋਜਨ। ²ਕਪੜੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ।

¹ਕੰਗਾਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ।

¹ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ²ਧਰਮ ਦਾ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

¹ਕਿਹਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥

ਤਿਨ ਮੁਖਿ ਟਿਕੇ ਨਿਕਲਹਿ ਜਿਨ ਮਨਿ ਸਚਾ ਨਾਉ ॥

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

‘ਨਹਿੰ ਪਾਧਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ ਐਸੇ।

ਅਗਯਾਨੀ ਨਰ ਮਰਿ ਹੈ ਜੈਸੇ।

ਸਹਿ¹ ਸ਼ੋਕਨ ਸੋਂ ਮਰਨਾ ਤਿਨ ਕੋ। ¹ਸਮੇਤ।

ਜਨਮ ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ, ਗਨ ਕੋ¹ ¹ਕੌਨ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

॥੩੨॥

ਨਿਤ ਚਿਤ ਹਰਖਤਿ ਸੰਤ ਸੁਖੈਨਾ।

ਜਮਦੂਤਨਿ ਤੇ ਤਿਨ ਮਨਿ ਭੈ ਨ।

ਸਦ ਖੁਸ਼ੀਆ ਚਿਤ ਚਾਉ ਘਨੇਰਾ।

ਜਪਤਿ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੇਰਹਿ¹ ਨੇਰਾ ¹ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

॥੩੩॥

ਚਿਤ ਅਚਿੰਤ ਤਨ ਤਜਿ¹ ਜਬ ਜਾਈਂ। ¹ਸਰੀਰ ਛੋੜ ਕੇ।

ਆਗੇ ਮਿਲਹਿ ਤਿਨਹਿ ਵਡਿਆਈ।

ਜਸੁ ਕੇ ਨਿਕਸਹਿੰ ਮਸਤਕ ਟੀਕਾ¹। ¹ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ।

ਸੁਜਨ ਭਜਨ ਮਹਿੰ ਜਿਨ ਮਨ ਨੀਕਾ

॥੩੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤਿ ਦਯਾ,

ਜਿਹ ਨਰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਾਮ।

ਬਾਤੈਂ ਬਕਨੀ ਬਦਨ ਤੇ¹, ¹ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਕਰਨੀਆਂ।

ਬਾਤ¹ ਸਰਸ² ਬਿਨ ਕਾਮ³’ ॥੩੫॥ ¹ਹਵਾ। ²ਤੁੱਲ। ³ਨਿਕੰਮੀਆਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਨਿ ਪਾਧਾ।

ਨਿਜ ਚਿਤ ਅਹਿ ਲਖਿ¹ ਮੰਤ੍ਰਨ ਬਾਧਾ²। ¹ਸੱਪ ਲਖਕੇ। ²ਬੱਧਾ।

ਤਜੋਂ ਤਜੋਂ ਨੰਮ੍ਰਿ ਹੋਇ ਬਰ ਬਾਨੀ।

ਬੂਝਨ ਹੇਤ ਬਦਹਿ¹ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥੩੬॥ ¹ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

‘ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭੂਪਤਿ ਇਕ ਕੀਤੇ।

ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਕਬ ਭਗਵੰਤ ਨ ਪ੍ਰੀਤੇ।

ਬਿਲਸਤਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਬਿਲਾਸਾ।

ਰਿਦੇ ਨ ਕਦੇ ਨਾਮ ਭਰਵਾਸਾ¹ ਸੁਖਰਾਸਾ-ਭੀ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

॥ ੩੭ ॥

ਨਿਸ¹ ਬਾਸੁਰ² ਐਸ਼ਨ³ ਮਹਿੰ ਐਸੇ। ¹ਰਾਤ। ²ਦਿਨ। ³ਐਸਾਂ।

ਉਤਪਲ¹ ਮਹਿੰ ਅਲਿ² ਮਿਲਵਤਿ ¹ਕਵਲ। ²ਭੋਰਾ।

ਜੈਸੇ।

ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨਹਿ ਸਿਮਰਹਿ ਸੋਊ।

ਜਜੋਂ ਅਘ¹ ਲਖਤਿ ਨ ਲੋਲਪ² ਕੋਊ ¹ਪਾਪ। ²ਲੰਪਟ।

॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਨ ਦੀਨੋ ਤਨ ਮਨ ਧਨੰ,

ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ¹ ਅਨਜਾਨ। ¹ਐਸੇ।

ਦਾਦੁਰ¹ ਕਰਦਮ ਮੱਧ ਮਿਲ², ¹ਭੱਡੂ ਨੇ। ²ਚਿੱਕੜ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ।

ਕੀਮਿ¹ ਨ ਕਮਲ ਪਛਾਨ ॥ ੩੯ ॥ ¹ਕੀਮਤ।

ਚੌਪਈ: ¹ਉਮਰ।

ਬਿਸਰੈ ਬੈਸ¹ ਬਿਹਾਵਹਿ ਸਭਿਹੀ।

ਨਾਮ ਨ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਿਤਵਜੋ ਕਬਹੀ।

ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਸ੍ਵ¹ ਬਸਹਿੰ ਬਸੁ ਸੇਤੀ²। ¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ²ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ। ਬਸੁ ਧਨ, ਪਦਾਰਥ ॥

ਰਿਦੇ ਕਦਾਚਿਤ¹ ਸੁਧ² ਨ ਅਗੇਤੀ³ ¹ਕਦੀਭੀ। ²ਖਬਰ। ³ਅਗੇ ਦੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਇਹ ਸਥਾਨ ਕੈਸੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ?

ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਗਾਰੀ ਜਾਵਹਿੰ?

ਰਿਦੈ ਸੰਦੇਹ¹ ਭਏ ਮੁਝ ਦੋਊ। ¹ਸੰਸੇ।

ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਦਯਾਨਿਧਿ! ਸੋਊ’

॥ ੪੧ ॥

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਤਪਲ¹ ਦਲ² ¹ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। ²ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। ³ਕਮਲ ਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇ।

ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ¹ ਦੁਖਮੋਚਨ²। ¹ਮਨੋਹਰ। ²ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ।

ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਬੈਰਾਗਾ।

ਤ੍ਰਿਤਿਯ¹ ਸ਼ਬਦ ਪਦ² ਲਖਤਿ ਸਭਾਗਾ ¹ਤੀਜਾ। ²ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਦ।

॥ ੪੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ ਉਠਿ ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥

ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਹਿਤ ਵਾਸਨਾ

‘ਤਪ ਕਿਯ ਜਿਨਹਿੰ ਸ਼ਬਾਸ਼ਨਾ¹,

ਜਨਮ ਅਨਤ¹ ਧਰਿ ਸੋਇ।

¹ਹੋਰ।

ਪਾਇ ਰਾਜ ਜਗ ਬਿਖੈ ਫਸਿ,

ਨਰਕ ਗਮਨ ਪੁਨ ਹੋਇ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪਾਤਸ਼ਾਹਿ ਰਖੀਅਹਿ ਇਕ ਨਾਮ।

ਇਕ ਜਾਚਿਕ¹ ਜਾਚਹਿੰ ਤਿਨ ਧਾਮ²।

¹ਮੰਗਤੇ। ²ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ।

ਕਿੰਚਤ¹ ਦਿਨ ਕੇ ਇਹਾਂ ਬਿਲਾਸਾ।

¹ਥੋੜੇ।

ਫਸੜੇ ਮੰਦ ਬਿਸਰੜੇ ਜਨਮ ਤ੍ਰਾਸਾ¹

¹ਡਰ।

॥ ੪੪ ॥

ਆਗੇ ਗਏ ਰਿਦੇ ਤਬ ਜਾਨੈ।

ਮੀਜ ਪਾਨ¹ ਸਿਰ ਧੁਨਿ² ਪਛੁਤਾਨੈ।

¹ਹੱਥ ਮਲਕੇ। ²ਸਿਰ ਫੇਰਕੇ।

ਮਹਿਮਾ ਨਮ ਭਜਨ ਕੀ ਜੋਊ।

ਤਬ ਚਿਤਵਤਿ, ਨਿਤ ਵਿਸਰੜੇ ਸੋਊ

॥ ੪੫ ॥

ਅਨਿਕ ਤਾਰੁਨਾ¹ ਤਾਰਨ² ਕਰਿਹੀਂ।

¹ਤਾੜਨਾ। ²ਤਾੜਨ ਵਾਲੇ।

ਗਰ ਮਹਿੰ ਗਰੂਏ ਸੰਗਰ¹ ਪਰਿਹੀਂ।

¹ਭਾਰੇ ਸੰਗਲ।

ਤਪਤ ਥੰਮ ਸੋ ਐਂਚ¹ ਲਗਾਵੈਂ।

¹ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਤੇਲ ਕੜਾਹ ਤਪਤ ਮਹਿੰ ਪਾਵੈਂ

॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਟੁਕੜੇ। ²ਅੱਗ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਕਰਕੇ।

ਲੋਹਿ ਖੰਡ¹ ਕਰਿ ਅਗਨਵਤ²,

ਮੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਕਰਿ ਮਾਰ¹।

¹ਮਾਰ ਕਰਕੇ।

ਦਾਰੁਨ¹ ਦੁਖਿਤਿ ਪੁਕਾਰਹੀਂ,

¹ਭਯਾਨਕ।

ਕੋਇ ਨ ਸੁਨਹਿੰ ਪੁਕਾਰ ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਤਯਾਦਿਕ ਦੁਖ ਨਰਕ ਅਨੇਕਾ।

ਪਾਵਹਿੰ ਨਾਮ ਹੀਨ ਅਵਿਵੇਕਾ¹। ¹ਅਗਜਾਨੀ।
 ਕਰਤਿ ਵਿਕਾਰਨ ਬੈਸ¹ ਬਿਤਾਈ। ¹ਉਮਰ।
 ਕਬਹੁੰ ਨ ਸਿਮਰਨ ਮਹਿੰ ਲਿਵ ਲਾਈ
 ॥ ੪੮ ॥

ਜਿਉਂ ਤਸਕਰ¹ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸਤਿ ਵੇਰੀ²। ¹ਚੋਰ। ²ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਵੇਲੇ।
 ਕੇ ਨ ਛੁਰਾਵਹਿ ਅਵਗੁਨ ਹੇਰੀ¹। ¹ਵੇਖਕੇ।
 ਤਿਉ ਯਮ ਕੈ ਢਿਗ ਗਹਜੋ¹ ਇਕੇਲਾ। ¹ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ।
 ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ¹ ਮਾਂਹਿ ਦੁਹੇਲਾ² ¹ਤਾੜਨਾ। ²ਦੁਖੀ।
 ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ।

ਸੁਤ¹ ਬਨਿਤਾਦਿਕ² ਰਾਜ ਸੁਖ,
 ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ।
 ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਨਾਮ ਬਿਨੁ,
 ਮਯਾ¹ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਤਾਸੁ² ॥ ੫੦ ॥ ¹ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰ। ²ਉਸ ਉੱਤੇ।
 ਪਾਂਧੇ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨਿ ਬਿਖੈ,
 ਚਮਕੀ ਚੌਪ¹ ਅਪਾਰ। ¹ਇੱਛਾ, ਲਾਲਸਾ।
 ਗੁਰੁ ਬਚ ਅੰਕੁਸ¹, ਨਾਗ² ਮਨ³;
 ਲਖਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰਿ ॥ ੫੧ ॥ ¹ਕੁੰਡਾ। ²ਹਾਥੀ। ³ਪਾਂਧੇ ਦਾ) ਮਨ।

ਚੌਪਈ:

‘ਕਲਾਵਾਨ ਤੁਮ, ਮੈ ਮਨ ਜਾਨੇ।
 ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਦਾਨੀ ਕਲਜਾਨੇ¹। ¹ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਆਪਦੇ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਕ।
 ਇਕ ਸੰਕਾ ਸੇ ਸੰਕਤਿ ਮਨ ਹੈ।
 ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ, ਲਖਜੋ ਗੁਰੂ ਜਨ¹ ਹੈ ¹ਭਾਵ, ਮੈਂ।
 ॥ ੫੨ ॥

ਜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਫਸਿ ਨੇਹੂ¹। ¹ਮੋਹ ਵਿਚ।
 ਨਾਮ ਸਮਾਰਹਿੰ ਭੂਲ ਨ ਕੇਹੂ।
 ਤਿਨ ਕੇ ਕਿਉਂ ਭੈ ਦੇਤਿ ਨ ਸ੍ਰਾਮੀ?
 ਜਾਂਤੇ ਸਿਮਰਹਿੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ੫੩ ॥
 ਨਿਰਭੈ ਬਿਸਿਯਨਿ ਮਹਿੰ ਰਚਿ¹ ¹ਰਚੇ। ²ਅਨੁੱਖ।
 ਮਾਨਵ²।

ਭੂਲੇ ਭਜਨ ਨੈਕ¹ ਨਹਿੰ ਜਾਨਵ। ¹ਥੋੜਾ ਬੀ।
 ਮਨ ਕੀ ਤਨ ਧਨ ਮਹਿੰ ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤੂ।

ਤਜਿ ਨ ਸਕਹਿੰ ਚਿਤ ਦ੍ਰਿਢ ਪਰਤੀਤੁ

॥ ੫੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਬਿਰਤਾ ਸੀ¹ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿੰ,

ਲਖਿ¹ ਸੰਚਤਿ² ਅਤਿ ਆਥ³। ’

¹ਜਾਣਕੇ। ²ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ³ਬਹੁਤਾ ਧਨ।

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਆਨਨ ਭਨਤਿ,

¹ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੫ ॥

ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥

ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੇਹ ॥

ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥ ੪ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਰਾਤ। ²ਦਿਨ। ³ਬਹੁਤਾ।

‘ਨਿਸ¹ ਬਾਸੁਰ² ਇਸ ਸਰਸ³ ਡਰਾਯੋ।

ਮੰਦ ਮਤੀ ਭਾ ਭੈ¹ ਸੁ ਭੁਲਾਯੋ।

¹ਭੈੜੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ (ਰੱਬ) ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ।

ਛਿਨ ਛਿਨ ਆਯੁਰ¹ ਬੀਤਤਿ ਜਾਈ।

¹ਉਮਰ।

ਦਿਨ ਦਿਨ ਦੇਹਿ ਦਸ਼ਾ ਪਲਟਾਈ

॥ ੫੬ ॥

ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਮਹਿੰ ਖਪਿ ਬਹੁ ਕਰਿ ਨੇਹਾ।

ਅੰਤਿਕਾਲ ਮਹਿੰ ਛੀਜਤਿ ਦੇਹਾ।

ਨਾਉਂ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਭਨੇਹੀ¹।

¹ਆਖੀਦੇ ਹਨ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਤਿ ਹੈ¹ ਮਿਲਤੇ ਖੇਹੀ²

¹ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ²ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ।

॥ ੫੭ ॥

ਕੂਰੇ ਨੇਹੁ ਦੇਹਿ ਧਨ ਜੋਊ।

ਛੋਡਿ ਚਲਯੋ ਬਸੁ¹ ਚਲਤਿ ਨ ਕੋਊ।

¹ਚਾਰਾ।

ਨਹਿੰ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਅਗਾਰੀ।

ਜਿਨਹਿ ਹੇਤੁ ਨਿਜ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ

॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਆਪਣੀ ਮੌਤ।

ਗਯਾਨਹੀਨ ਅੱਗਯਾਨ ਮਹਿੰ, ਨਹਿੰ

ਜਾਨਹਿ ਨਿਜ ਕਾਲ¹।

ਨੈਨਹੀਨ¹ ਜਿਉਂ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਸਾਮੁਹਿ

¹ਅੰਨ੍ਹਾ। ²ਵੱਡੇ ਸਰਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।

ਸਰਪ ਬਿਸਾਲ² ॥ ੫੯ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। ²ਮਿਲੇ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰ¹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਭੇਟੈ²।

ਤਿਹਕੋ ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟੈ¹।

¹ਚੋਟ, ਲਪੇਟ।

ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਗਯਾਨ ਦੇਂ ਨੈਨਾ¹।

¹ਅੱਖਾਂ, ਗਯਾਨ ਰੂਪੀ ਨੈਣ।

ਸਰਪ ਕਾਲ ਕੋ¹ ਕਬ ਤਿਹ ਭੈ ਨਾ

¹ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸੱਪ ਦਾ।

॥ ੬੦ ॥

ਲਾਗੀ ਨਾਮ ਵਿਖੈ ਲਿਵ ਮਨ ਕੀ।

ਚਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਤਜੀ ਤਨ ਧਨ ਕੀ।

ਪਰਮਾਰਥ ਮਹਿੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਲਗਾਈ।

ਜਗ ਕਾਰਜ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਉਠਾਈ

॥ ੬੧ ॥

ਦੇਹਾਦਿਕ ਮਿੱਥਯਾ¹ ਸਭਿ ਜਾਨੇ।

¹ਕੂੜੇ।

ਬਿਸੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਬਿਸਰਾਨੇ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜੋ ਭਯੋ ਭੁਲਾਵਾ।

ਤਿਹ ਜਾਨਨਿ ਕੋ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪੱਕਾ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇ, ਦਿਢ¹ ਹੋਯੋ

ਅਭਯਾਸ।

ਗਯੋ ਭੁਲਾਵਾ ਭਰਮ ਕਾ, ਸਹਿਜ ਸੁਖਹਿ

ਪਰਕਾਸ਼ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੇਹਿ ਦੁਖੀ ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿ।

ਅਨਿਕ ਬਿਲਾਸਨਿ ਸੁਖ ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ।

ਬਿਰਤਾ ਪਾਇ, ਨ ਡੋਲਹਿ ਸੋਊ।

ਰਹੇ ਏਕਰਸ ਦ੍ਰੈਤਹਿ ਖੋਊ ॥ ੬੪ ॥

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਗਏ।

ਹਰਿ ਪਦ ਪਾਇ ਮੁਕਤਿ ਸੋ ਭਏ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਪਾਧਾ! ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ।

ਤਨ¹ ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਮੂਲ ਕਰੀਜੈ

¹ਸਰੀਰ ਦਾ।

॥ ੬੫ ॥

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਆਪਾ¹ ਹਰੀਏ।

¹ਹੰਕਾਰ, ਮੈਂ ਮੇਰੀ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਨਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹਿੰ
ਧਰੀਏ।

ਦੁਰਲਭ ਨਰ ਤਨ ਕਰਹੁ ਸਕਾਰਥ। ¹ਸਫਲ।

ਪੁਨ ਨ ਜਨਮ, ਪਾਵਹਿ ਪਰਮਾਰਥ। ¹ਮੋਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹਾਂ।

ਸੁਨਿ ਪਾਧਾ ਪਾਇਨ ਪਰਾ, 'ਹੋਂ ਸਬੰਧ।
ਮਤਿਮੰਦ।

ਲਖੀ ਨ ਤੁਵ ਗਤਿ ਜਾਵਹੀ, ਭਾ
ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ: ¹ਮੁਖ ਦੀ। ²ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ। ³ਤਲਵਾਰ।

ਬਦਨ¹ ਗਿਰਾ ਤਵ² ਜਿਉਂ ਕਰਵਾਰਾ³।

ਗਜਾਨ ਸਾਨ ਪਰ ਤੇ ਖਰ ਧਾਰਾ।

¹ਗਜਾਨ ਦੀ ਸਾਣ ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧਾਰ ਤਿੱਖੀ
ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਗਤਿ ਮੁਸ਼ਟਿ¹ ਕੇ ਸੰਗ ਜਟੀ ਸੋ²।

¹ਭਗਤੀ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਲ। ²ਉਹ ਜੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਿਢ ਬੈਰਾਗ ਅਕਾਰ ਘਟੀ¹ ਸੋ ¹ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

॥ ੬੮ ॥

ਜੋ ਸੂਰਾ ਇਸ ਸਨਮੁਖ ਧਾਵਹਿ। ¹ਦੌੜੇ।

ਅੰਗ ਅਗਜਾਨ ਤਾਹਿ ਕਟ ਜਾਵਹਿ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਖਤਾ ਹੋਈ।

ਤਿਹ ਭਟ ਮਿਲਜੋ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ਸੋਈ

॥ ੬੯ ॥

ਬਿਸੈ ਫਸੇ ਕਾਤੁਰ¹ ਡਰਪਾਹੀਂ। ¹ਕਾਇਰ।

ਬਿਮੁਖ ਭਏ ਨਹਿੰ ਧੀਰ ਧਰਾਹੀਂ।

ਗਯੋ ਲੋਕ, ਪਰਲੋਕ ਬਿਗਾਰਾ।

ਰਣ ਤਨ ਮਾਨੁਖ ਪਿਛ ਪਗਧਾਰਾ। ¹ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ (ਰੂਪੀ) ਯੁੱਧ (ਵਿੱਚ) ਪਿੱਛੇ ਪੈਰ
ਹਟਾ ਲਿਆ।

॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਅਚਨਚੇਤ। ²ਕਿਰਪਾ। ³ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ (ਪਾਂਧੇ
ਨੂੰ) ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵੇਖ ਕੇ।

ਅਕਸਮਾਤ¹ ਕਰਨਾ² ਕਰੀ, ਦੇਖਿ ਦੀਨ

ਗਤਿਦਾਨ³।

ਲਿਵਲਾਗੀ ਮਨ ਭਜਨ ਕੀ, ਸੁਨੇ ਬੈਨ

ਜਬ ਕਾਨ ॥ ੭੧ ॥

ਚੌਪਈ:‘ਤਵ¹ ਕਪੋਲ² ਕਲ³ ਬੋਲ ਅਮੋਲਹਿ।¹ਆਪ ਦੀਆਂ। ²ਗਲਾਂ। ³ਸੁੰਦਰ।ਜਿਉਂ ਤਾਲੀ¹ ਗੁਨ ਕੁਲਫਹਿ² ਖੋਲਹਿ।¹ਕੁੰਜੀ ਭਾਵ, ਬਾਣੀ। ²ਜੰਦਰਾ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ।ਵਾਕ ਅਨੋਚਿਤ¹ ਮੈਂ ਜੁ ਬਖਾਨੇ।¹ਅਯੋਗ।ਛਿਮਾ ਕਰਹੁ, ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੇ¹’¹ਹੁਣ (ਤੁਹਾਨੂੰ) ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਵਾਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਜਾਨੇ ਜਨ-ਦਾਸ ਨੂੰ।

॥ ੨੨ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਵਾਰਵਾਰ ਪਦਬੰਦਨ¹।¹ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ।‘ਤੁਝ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ¹ ਨਿਕੰਦਨ।¹ਆਧ-ਮਨ ਦੀ ਪੀੜਾ, ਵਿਆਧ-ਸ਼ਰੀਰਕ ਦੁਖ, ਉਪਾਧ-ਉਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਿਪਦਾਂ। (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਦੂਜੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਦਾਰਥ)।

ਨਾਮ ਧਰਾਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।

ਨਰ ਤਾਰਨ ਕਲਿਕੇ¹ ਮਤਿ ਮੰਦਨ’¹ਕਲਜੁਗ ਦੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਬਹੁਰੋ ਭਯੋ ਤੂਸ਼ਨੀ¹ ਪਾਧਾ।¹ਚੁਪ।

ਉਰ ਲਖਿ ਕਰ ਸੁਖ ਅਕਥੁ ਅਗਾਧਾ।

ਭਾ ਅਨੰਦ ਮੂਕੰ ਮਿਠਿਆਈ¹।¹ਜਿਵੇਂ ਗੁੰਗਾ ਮਿਠਾਈ (ਖਾ ਕੇ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਐਉਂ) ਆਨੰਦ ਹੋਇਆ।ਤਤਬੇਤਨ ਕੀ¹ ਪਦਵੀ² ਪਾਈ ॥ ੨੪ ॥¹ਗਜਾਨੀਆਂ ਦਾ। ²ਦਰਜਾ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਧੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬ ॥

੨. [ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ, ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਏ]

੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੮

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ] ॥੧॥

[ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ] ॥੩੧॥

ਕਬਿੱਤ:

ਦਯੋਤ ਕਰ ਚੰਡ ਮਹਿੰ, ਨੀਤਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦੰਡ ਮਹਿੰ

ਦਾਨ ਗਜ ਗੰਡ ਮਹਿੰ, ਸ਼ੋਭਤਿ ਅਪਾਰ ਹੈ।

ਦਯੋਤ=ਸੂਰਜ। [ਸੰਸ. ਆਦਿਤਯਾ (ਅ) ਦਯੋਤ=ਧੁੱਪ] (ਅ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ-ਧੁੱਪ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰ=ਕਿਰਣ। ਚੰਡ=ਤੇਜ, ਤ੍ਰਿੱਖਾਪਨ, ਗਰਮੀ। ਮਹਿੰ-ਵਿੱਚ। ਨੀਤਿ=ਰਾਜ ਨੀਤੀ, ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੀਤੀ ਦਾ ਦੰਡ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਦੰਡ ਦੇਵੇ। ਨ੍ਰਿਪ=ਰਾਜਾ। ਦੰਡ=ਸਜ਼ਾ।

ਦਾਨ=ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਮੁਰਾਦ ਚੋਣ ਤੋਂ ਹੈ। ਗਜ=ਹਾਥੀ। ਗੰਡ=ਗੱਲੂ, ਰੁਖਸਾਰਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ, ਪੁੜਪੁੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਗਲ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਸਥਲ ਤੋਂ ਮਦ ਚੋਂਦਾ ਹੈ।

ਹਵੀਂ ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿੰ, ਧੀਰ ਜਿਮ ਬੀਰ ਮਹਿੰ

ਸੀਰ ਜਿਮ ਨੀਰ ਮਹਿੰ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰ ਹੈ।

ਹਵੀਂ=ਘਿਉ, ਬਿੰਧਾਈ, ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਹਵਿਸ੍=ਘਿਉ]। ਖੀਰ=ਦੁੱਧ। [ਸੰਸ. ਕਸ਼ੀਰ]। ਧੀਰ=ਧੀਰਜ। ਬੀਰ=ਸੂਰਮਾ। ਿਪਾ:-ਘੀਵ।

ਸੀਰ=ਸੀਤਲਤਾ, ਸੀਅਰਾਪਨ, ਠੰਢ। ਨੀਰ=ਪਾਣੀ।

ਜੋਨੁ ਜਿਮ ਇੰਦ ਮਹਿੰ, ਗੰਧਿ ਅਰਬਿੰਦ ਮਹਿੰ

ਮੋਖ ਤਤਬਿੰਦ ਮਹਿੰ, ਜਾਨ ਨਿਰਧਾਰ ਹੈ।

ਜੋਨੁ=ਚਾਂਦਨੀ। ਇੰਦ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।

ਤਤਬਿੰਦ=ਤਤਵੇਤਾ। [ਸੰਸ. ਤਤ=ਅਸਲੀਅਤ। ਵਿੰਦ=ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਧਾਤੂ ਵਿਦ=ਜਾਣਨਾ]। ਨਿਰਧਾਰ=ਨਿਸ਼ਚੇ, ਨਿਰਣੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁਕੀ ਗਲ। [ਸੰਸ. ਨਿਰਧਾਰ]।

ਸੁੱਛ ਜਸ ਦਾਨ ਮਹਿੰ, ਤਾਨ ਜਿਮ ਗਾਨ ਮਹਿੰ

ਗੁੰਥ ਗਰੁ ਗਜਾਨ ਮਹਿੰ, ਤੈਸੇ ਰਸ ਸਾਰ ਹੈ ॥੧॥

ਸੁੱਛ ਜਸ=ਨਿਰਮਲ ਜਸ, ਨਿਰਮਲ ਕੀਰਤੀ। (ਅ) ਜੈਸੇ ਸੁੱਛਤਾ ਦਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। (ੲ) ਦਾਨ ਵਿਚ ਸੁੱਛ ਕਲਜਾਨ ਜਿਵੇਂ ਹੈਂ। ਤਾਨ=ਸੁਰ, ਧੁਨ, ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਫੈਲਾਵ, ਲਯ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਮੂਰਛਨਾ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ। (ਅ) ਤਾਨ=ਗਜਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ। ਗਾਨ=ਗਾਯਨ, ਗਾਉਣ-ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਜੀਕੂੰ ਗਾਯਨ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਸ=ਸੁਆਦ। ਸਾਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੱਤ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ, (ਅ) ਭਾਵ-ਆਤਮ ਰਸ (ੲ) ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ-ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗਜਾਨ ਸਾਰ ਰਸ ਹੈ।

ਅਰਥ:

(ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਦੰਡ ਵਿਚ ਨੀਤੀ, ਹਾਥੀ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ (ਮਦ) ਚੋਣਾਂ, ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਘਿਉ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਧੀਰਜ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੀਤਲਤਾਈ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਬੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ, ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੇ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ) ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਜਸ (ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ), ਜਿਵੇਂ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਨਾਂ (ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ,) ਤਿਵੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ (ਪੂਰਣ ਸੁਭਾਇਮਾਨ) ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ। ੧. ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:- ਜਿਵੇਂ ਦੰਡ ਨੀਤੀ ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਧੁੱਪ ਨਿੰਘ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਨਹੀਂ। ੨. ਸੁਖਦਾਈ ਤੇ ਸਫਲ:- ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਘਿਉ ਨਾਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ। ੩. ਜੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹਨ:- ਜੈਸੇ ਚੰਦ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ, ਕਮਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ, ਤਤਵੇਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਤਿ ਹੋਣ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ੪. ਜੋ ਆਪੇ ਵਿਚ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਤਦਰੂਪਤਾ ਕਰਕੇ, ਜੈਸੇ:- ਦਾਨ ਤੋਂ ਜਸ, ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਤਾਨਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵਿਚ ਜੋ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਹ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਨਿਰਸ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਤਦਰੂਪ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਅਰ ਅਤੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ (ਸੁੰਦਰ) ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਮੁਕਤਿਦਾ,
ਆਵਤਿ ਭਏ ਅਵਾਸ।

ਪਦ ਨੂਪਰ ਕਟ ਕਿੰਕਨੀ¹,

¹ਲੱਕ ਵਿਚ ਤੜਾਗੀ।

ਸ਼ਬਦ¹ ਹੋਤਿ ਪਰਕਾਸ਼² ॥੨॥

¹ਅਵਾਜ। ²ਪ੍ਰਗਟ।

ਚੌਪਈ:

ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।

‘ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਦੋਖ¹ ਸਦਨ ਚਲਿ ਆਯੋ।

¹ਸੰਧਯਾ ਪਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ।

ਤੋਰ ਤਾਤ¹ ਤਾੜਹਿਗੋ² ਤਾਤਾ³ !

¹ਪਿਤਾ। ²ਤਾੜੇਗਾ। ³ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !

ਹਿਤ ਕਰਿ ਪਢਹੁ ਨ, ਖੇਲਹਿ ਰਾਤਾ’

॥੩॥

ਨੈਨ ਨੀਰ ਬਾਰਿਕ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।

ਅਵਨੀ ਖਨਤਿ¹ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ।

¹ਜ਼ਮੀਨ ਖੋੜਨ ਲੱਗੇ।

ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਮਾਤਾ।

ਅੰਕ ਬਸਾਇ¹ ਕਹੜੋ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ ¹ਗੋਦੀ ਬਿਠਾਕੇ।

॥੪॥

‘ਭੂਖਨ ਅਵਰ ਦੇਹਿੰ ਘਰਿਵਾਈ।

ਭੋਜਨ ਮਧੁਰ ਲੇਹੁ ਨਿਤ ਖਾਈ।

ਜੇ ਅਬ ਪਢਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਲੇਖਾ।

ਕਾਰਜ ਆਵਹਿ ਹੋਇੰ ਵਿਸ਼ੇਖਾ¹ 'ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਹੋਇਓ'।

॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਵੇਹੜੇ।

ਅਜਰ¹ ਮਾਂਝ ਬਿਚਰਤਿ ਬਹੁਰ, ਸੰਝ
ਭਈ ਜਿਹ ਕਾਲ ॥

ਕਾਲੂ ਆਲਯ ਆਇ ਪਿਖਿ, ਲੋਚਨ ¹ਪਿਆਰੇ ਨੇੜਾਂ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ¹ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪ੍ਰੇਮ ਮੋਦ ਸੋਂ ਗਰੇ ਲਗਾਯੋ ॥

ਬੈਸ ਮੰਚ¹ ਪਰ ਅੰਕ ਬਸਾਯੋ। ¹ਪਲੰਘ।

‘ਪਢਯੋ ਆਜ ਜੋ ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਇ।

ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਂਧਾ ਤੁਝਹਿ ਪਢਾਇ?’

॥ ੭ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਨਿਜ ਕਾਨਨ।

ਕੇਤਿਕ ਪੈੜੇ¹ ਕਹਿ ਕਮਲਾਨਨ²। ¹ਪਹਾੜੇ। ²ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਸੁਣਾਏ।

ਹਿਤੂ ਹੁਤੇ ਸੋ ਬਾਰਿਕ ਆਏ।

ਪੁਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਏ

॥ ੮ ॥

ਖੇਲਣ ਲਗੇ ਬੀਬਕਾ ਮਾਂਹੀ।

¹ਗਲੀ ਵਿਚ।

ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਪੂਰਨ ਜਾਂਹੀ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਭਨਹਿ ਕਹਾਨੀ।

ਭਜਨ ਭਗਤਿ ਸੋਂ ਮਿਲੀ ਜੁ ਬਾਨੀ¹ ¹ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ।

॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮਿੱਠੇ।

ਮਧੁਰ¹ ਸੁਧਾ ਸਮ ਬਚਨ ਸੁਨਿ, ਤੂਸਨ
ਹੋਵਹਿੰ ਬਾਲ।

ਹਿਤ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ¹ ਨ ਚਿਤ ਬਿਖੈ, ¹ਰੱਜੇ।

ਚਾਹਹਿੰ ਚੌਂਪ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਜੀਭ। ²ਬਾਣ, ਤੀਰ।

ਜੀਹ¹ ਕਮਾਨ ਬਚਨ ਜਿਉ ਬਾਨਾ²।

ਮਧੁਰਾਈ ਮਧ ¹ ਭਲਕ ² ਸਮਾਨਾ।	¹ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਤ। ² ਚਿੱਲਾ।
ਤੀਖਨ ਕਰੇ ਸਾਨ ਚਤੁਰਾਈ ¹ ।	¹ ਚਤੁਰਾਈ ਰੂਪੀ ਸਾਣ ਤੇ।
ਨਾਨਾ ਉਕਤਿਨਿ ¹ ਪੰਖ ਸੁਹਾਈ	¹ ਸੁਕਤੀਆਂ।
॥ ੧੧ ॥	
ਬਾਲ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹਿਰਦਾ ¹ ਲਛ ² ਭੇਦਾ ³ ।	¹ ਸਾਰੇ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ। ² ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ³ ਵਿਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ।
ਭਏ ਲਟੂਹਾ ¹ ਹੋਇ ਅਖੇਦਾ ² ।	¹ ਮੋਹਿਤ। ² ਦੁਖ ਰਹਿਤ।
ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਦਨ ਨਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰ।	
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਬ ਆਨਿ ਬੁਲਾਵਹਿੰ	
॥ ੧੨ ॥	
ਗਹਿ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿੰ ਬਰਿਆਈ ¹ ।	¹ ਪਿੰਗੋਜੋਰੀ।
ਤਜਿ ਨਹਿੰ ਸਕਈ ਮਨ ਬਿਰਮਾਈ ¹ ।	¹ ਮਨ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਰੁਚਿਰ ਬਚਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਅਧਿਕਾਈ।	
ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ	
॥ ੧੩ ॥	
ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਟਿਤਿ ¹ ਬਾਰਿਕ ਚਹੁੰ ਪਾਸਾ।	¹ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।
ਪੁੰਨਵਾਨ ਜਿਨ ਕੇ ਅਘ ¹ ਨਾਸਾ।	¹ ਪਾਪ। ² ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਿਹਕੇ-ਬੀ ਹੈ।
ਨਾਨਕ ਬੈਸਹਿ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿ।	
ਬਚ ਸੁਨਿ ਜਿਨਹਿ ਸੁਧਰਮਾ ¹ ਲਾਜਹਿ	¹ ਇੰਦਰ ਸਭਾ।
॥ ੧੪ ॥	
ਬਦਨ ¹ ਬਿਲੋਕਹਿੰ ² ਨਿਜ ਨਿਜ ਦਿਸ ³ ਸੋ ⁴ ।	¹ ਮੁਖ। ² ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ³ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਤਰਫ। ⁴ ਉਹ (ਬਾਲ)।
ਲਖਹਿੰ ਕੰਡ ਕੋ ਨਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸਿਸ ¹ ਸੋ।	¹ ਬੱਚੇ।
ਸਭਿ ਮਨ ਜਾਨਹਿੰ -ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਹਿੰ-।	
ਰੋਕ ਰਿਖੀਕ ¹ ਸੁਨਹਿੰ ਮਨ ਭਾਵਹਿੰ	¹ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ।
॥ ੧੫ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	
ਮਿਲਿ ਬਾਲਿਕ ਸੋਂ ਖੇਲਤੇ,	
ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਧਾਮ।	
ਅੰਨ ਖਾਇ ਕਰ ਮਾਤ ਤੇ,	
ਸੂਤੇ ਤਨ ਅਭਿਰਾਮ ¹ ॥ ੧੬ ॥	¹ ਸੁੰਦਰ।
ਚੌਪਈ:	¹ ਪਹਿਰ ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।

ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ¹ ਜਾਗਨ ਨੇਮਾ।

ਜਬ ਕਾ ਤਨ ਧਰਿ ਦਾਨੀ ਛੇਮਾ¹।

¹ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਨੇ।

ਭੋਰ ਭਈ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।

ਪਟ ਪਹਿਰੇ ਸੁੰਦਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ

॥ ੧੭ ॥

ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਕਾਲੂ ਗਹਿ ਹਾਥਾ।

ਲੈ ਚਟਸਾਰ ਚਲਯੋ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।

ਪਾਂਧੇ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ।

‘ਦੇਹੁ ਪਛਾਇ ਰਿਦੇ ਰੁਚਿ ਕਰਕੇ’

॥ ੧੮ ॥

ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਸੋ¹ ਕਰਿ⁺ ਬੰਦਨ।

¹ਉਹ (ਭਾਵ ਪੰਡਤ)। ⁺ਮੇਂ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

‘ਬਿਦਿਆ ਨਿਪੁਨੰ¹ ਕੁਮਤਿ²

¹ਚਤੁਰ। ²ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ। ³ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਨਿਕੰਦਨ³।

ਇਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਜੁ ਹੋਇ ਪਛਾਵੈ।

ਜਗਤ ਮਾਂਹਿ ਸਮ ਕੋ ਨ ਦਿਸਾਵੈ⁺

⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਗ ਮਹਿੰ ਸਮ ਕੋ ਕੌਨ ਦਿਸਾਵੇ।

॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਸੁਤ¹ ਕੋ ਸੁਤ ਨਹਿੰ ਜਾਨਯੋ, ਹੈ ਕਿਹ

ਕੋ ਅਵਤਾਰ।

ਬਿਨਾ ਪਛੇ ਹੀ ਪਛਿ ਰਹਯੋ, ਸਭਿਨਿ

ਪਛਾਵਨ ਹਾਰ ॥ ੨੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਸ ਪਛਨੇ ਕੇ ਪਰਹੁ ਨ ਖਯਾਲੇ।

ਸਭਿ ਕਰਤਾ ਜੋ ਬਿਦਯਾ ਜਾਲੇ¹।

¹ਸਮੂਹ।

ਦੀਪ ਦਿਪਾਇ¹ ਬ੍ਰਿਤਾਸ ਸਮ੍ਰਾਈ²⁺।

¹ਜੇ ਕੋਈ) ਦੀਵਾ ਬਾਲੇ। ²ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।

⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਹਾਈ।

ਤਮ¹ ਹਰਿਬੇ ਕੋ ਨਰ ਉਦਤਾਈ²

¹ਅਨੁੇਰਾ। ²ਉਦਮ ਕਰੇ।

॥ ੨੧ ॥

ਦੀਪਕ ਤੇ ਕਯਾ ਹੁਇ ਪਰਕਾਸ਼ਾ।

ਫੀਕੀ ਪ੍ਰਭਾ¹ ਪਰੈ ਅਗਿ ਤਾਸਾ²।’

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ²ਤਿਸ (ਸੂਰਜ) ਦੇ ਅੱਗੇ।

ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੁਤਿ ਮਹਿੰ ਕਾਲੂ।

ਬਿਨ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲੂ

॥ ੨੨ ॥

ਹਟਿ ਕਰਿ ਘਰ ਆਵਤਿ ਭਾ ਸੋਊ।
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਹਿੰਵਾ।
ਬਿਚਰਹਿੰ ਬਾਲਕ ਮਹਿੰ ਮਿਲਿ ਤਹਿੰਵਾ

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਮਸਤਕ ਆਯੁਤਿ¹ ਦਿਪਤਿ² ਦੁਤਿ³
ਚਿਤ ਮੋਹਤਿ ਨਰ ਬਾਲ¹।
ਕਮਲ ਦਲਨ¹ ਸੇ ਦ੍ਰਿਗ² ਲਲਿਤ³
ਆਲਯ ਲਾਜ¹, ਬਿਸਾਲ² ॥ ੨੪ ॥

¹ਚੌੜਾ। ²ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ। ³ਕ੍ਰਾਂਤੀ।

¹ਪੁਰਖਾਂ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ।

¹ਕਵਲ ਪੱਤ੍ਰ। ²ਅੱਖਾਂ। ³ਸੁੰਦਰ।

¹ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਘਰ। ²ਬੜੀਆਂ।

¹ਦੰਦਾਂ ਦੀ। ²ਹੋਠਾਂ। ³ਵਿਚ।

ਚੌਪਈ:
ਦਸਨ¹ ਦਮਕ ਅਧਰਨ² ਮਧ³ ਐਸੇ।
ਗਿਰਾ ਸਦਨ¹ ਹੀਰਾਵਲਿ² ਜੈਸੇ।
ਭੁਜ¹ ਸੁੰਦਰ ਕਰਿ ਸਜਤਿ ਕਿਯੂਰਾ²।
ਕਲ¹ ਕੁੰਡਲ ਸ਼ੋਨਨਿ² ਛਬਿ ਰੂਰਾ³
॥ ੨੫ ॥

¹ਸਰਸਵਤੀ ਦੇ ਘਰ। ²ਹੀਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ।

¹ਬਾਹਾਂ। ²ਬਹੁੱਟੇ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ³ਸੁਹਣੀ ਛਬੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਮਿਹਰ ਦੇ ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ।

¹ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ। ²ਆਸਰਾ।

ਜਿਹ ਹੇਰਹਿੰ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਕੋਰਾ¹।
ਤਾਂਹਿ ਭਵੋਦਿਧਿ¹ ਤੇ ਦੇਂ ਧੋਰਾ²।
ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਗਦ ਕੁਛ ਲੀਨੇ।
ਲਘੁ ਪੋਥੀ ਸੀ ਕਰਹਿ ਅਸੀਨੇ ॥ ੨੬ ॥
ਜਿਹ ਜਿਹ ਕੁਲ ਉਪਜਹਿ ਜੋ ਜੋਊ ॥
ਦੇਖਿ ਵਡਨ ਸਿਸੁ ਖੇਲਹਿ ਸੋਊ।
ਕਰ ਮਹਿੰ ਗਹੇ ਕਰਹਿੰ ਤਿਉਂ ਲੀਲਾ ॥
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨਿ ਬਿਰਦ ਗਹੀਲਾ¹

¹ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਕਾਲੂ ਚਲਿ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮਹਿੰ, ਆਇ
ਲਾਲ ਕਲ¹ ਦੇਖਿ।
ਬੋਲਯੋ ਬੋਲ ਬਿਲਾਸ ਕੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਧਰੇ
ਜਿਉਂ ਬੇਖ ॥ ੨੮ ॥

¹ਸੁੰਦਰ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਚੌਪਈ:

‘ਕਹਹੁ ਤਾਤ! ਕਾਗਦ ਕਰ ਲੀਨੇ।

ਕਯਾ ਤੁਮ ਪਢਹੁ ਸਿਸੁਨਿ ਮਹਿੰ¹ ਖੱਚਿਆਂ ਵਿਚ।
ਭੀਨੇ?

ਨੈਕ ਨ ਇਤ ਉਤ ਹੇਰਤਿ ਕਾਹੂ¹।

¹ਬੋੜਾ ਬੀ ਕਿਤੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ।

ਰਿਦਾ ਲਗਾਯੋ ਕਾਗਦ ਮਾਂਹੂ⁺ ॥ ੨੬ ॥

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਿਦਾ ਲਗਾਯੋ ਕਾਗਰ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਜਿਉਂ ਪੰਡਤ ਬੇਦਾਂਤ ਬਿਚਾਰਤਿ।

ਨੈਕ ਨ ਮਨ ਕੋ ਕਿਤਹੂੰ ਟਾਰਤਿ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤਾ ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲੇ।

ਸੰਪਟ ਬਿੰਦੂਮ¹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੋਲੇ ॥ ੩੦ ॥

¹ਮੂੰਗਿਆਂ ਦਾ ਡੱਬਾ, ਭਾਵ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

‘ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਪਢਿ ਹੋਂ ਗੀਤਾ।

{ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਏ}

ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋਂ ਤਿਹ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।

ਜਿਸ ਕੇ ਪਢਨ ਵਿਚਾਰਨ ਕਰਿਕੈ।

ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਰਹਿੰ ਹਿਤ ਧਰਿਕੈ’

॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਲੂ ਉਰ ਅਚਰਜ ਕਰਤਿ, ਅਚਰਜ

ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜੁ।

ਲਖਨੇ ਕੀ ਲਾਲਸ ਲਗੀ, ਕੂਰ ਕਿ

¹ਕੂੜ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ। ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਸਾਚ¹ ਭਨੇ ਜੁ² ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਮੁਝ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।

ਅਰਥ ਭਨਹੁ¹ ਜਿਉਂ ਪਰਹਿ ਲਖਾਈ²।’ ¹ਕਹੋ। ²ਅਸਝ ਪੈਣ।

ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਕੀ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਖਾਨੀ।

ਅਰਥ ਕਹਤਿ ਭੇ ਜਿਹ ਦੁਖ ਹਾਨੀ

॥ ੩੩ ॥

ਅਰਥ ਬਖਾਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ।

ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਜਿਹ ਪਦ ਰੂਰੇ⁺।

⁺ਅੰਕ ੩੩ ਦੇ-ਸੁਨ ਪਿਤ... ਤੋਂ..... ਹੂਰੇ-ਤਕ ਚਾਰ ਪਦ ਇਕ ਲਿੰਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਹੈਨ, ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਅਧਭੁਤ ਲਘੁ ਗੀਤਾ।

ਸੁਨਤਿ ਤਾਤ¹ ਮ੍ਰਿਗ ਘੰਟਕ² ਪ੍ਰੀਤਾ ¹ਪਿਤਾ। ²ਘੰਡੇਹੇੜੇ ਵਾਲੀ।

॥ ੩੪ ॥

ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਠ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਗਿਰਾ^੧ ਮਧੁਰ ਸੁੰਦਰ ਰਸ ਲੀਨਾ। ^੧ਬਾਣੀ।
ਬਹੁਰ ਅਰਥ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸਮਝਾਯੋ।
ਤਾਤਪਰਯ^੨ ਜੋ ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਪਾਯੋ

॥ ੩੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਾ^੧। ^੧ਮਤਲਬ।
ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਕੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਾ।
-ਸੱਤਿ ਬਦਤਿ ਮਤਿ ਮਿਤ ਅਤਿ^੧ ਅਨੰਤ ਬੁੱਧੀ।
ਯਾਂਕੀ।

ਬਯ ਲਘੁ^੧ ਮਹਿੰ ਏਤੀ ਮਤਿ ਕਾਂਕੀ- ^੧ਛੋਟੀ ਉਮਰ।

॥ ੩੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ^੧ਪਿਤਾ।
ਜਨਕ^੧ ਗਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਦਨ, ਨਾਨਕ
ਜਨਨੀ ਸੰਗ।
ਬਚਨਨ ਸੋਂ ਬਰਨਨਿ ਕਰੀ, ਸਭਿ ਬਿਧਿ
ਰਿਦੇ ਉਮੰਗ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ: ^੧ਬਹੁਤੇ ਗੁਣ।

‘ਪ੍ਰਥਮ ਜੋਤਿਕੀ ਗੁਨ ਗਨ^੧ ਗਾਏ।
ਸੁਭ ਲੱਛਨ ਸਭਿ ਅੰਗ ਬਤਾਏ।
ਪੁਨ ਪਾਂਧੇ ਗੋਪਾਲ ਬਖਾਨਾ।
-ਸੁਤ ਤੁਮਰੋ ਅਤਿਸੈ ਮਤਿਵਾਨਾ-
॥ ੩੮ ॥

ਅਬ ਬਾਰਿਕ ਮਹਿੰ ਕਾਗਦ ਲੀਨੇ ॥
ਖੇਲਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤਿ ਚੀਨੇ।
ਮੈਂ ਬੁਝਯੋ -ਕਯਾ ਖੇਲਹੁ ਤਾਤਾ! -।
ਸੁੰਦਰ ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ੩੯ ॥
ਸਪਤ ਸ਼ਲੋਕੀ ਗੀਤਾ ਭਾਖੀ।
ਜਨੁ ਪੰਡਤ ਤੇ ਪਢਿ ਕਰਿ ਰਾਖੀ।
ਅਬ ਤੋਂ ਮਤਿ ਗੁਨਵਾਨਨਿ ਜੈਸੀ।
ਵਡੇ ਹੋਇ ਕਯਾ ਜਾਨਹਿੰ ਕੈਸੀ?’

॥ ੪੦ ॥

ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਕਹਤ ਭਈ ਗੁਰ ਮਾਤਾ।

‘ਸੁਭ ਲੱਛਨ ਇਸ ਮਹਿੰ ਬਖਯਾਤਾ।¹ ਪ੍ਰਗਟਾ।

ਬਦਨ¹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਮਲ ਜਿਮ ਬਿਕਸਾ²। ਮੁਖੜਾ। ਅਖਿੜਿਆ।

ਰੋਦਨ ਸ਼ਬਦ¹ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿਕਸਾ¹ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼।

॥ ੪੧ ॥

ਸਿਸੁ ਮਹਿੰ¹ ਖੇਲਤਿ ਦੇਤਿ ਨ ਗਾਰੀ। ਬਾਲਾਂ ਵਿਚ।

ਲਰਜੋ ਨ ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਧੁਰ ਉਚਾਰੀ।

ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ।

ਸੰਗ ਫਿਰਹਿੰ ਬਾਰਿਕ ਬਰਿਆਈ¹ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।

॥ ੪੨ ॥

ਬ੍ਰਿਯ ਨਰਨ ਜਿਉਂ¹ ਭਨਹਿੰ ਕਹਾਨੀ। ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ।

ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ¹ ਸੁਨਹਿੰ ਹਿਤ ਠਾਨੀ²। ਬਹੁਤੇ ਬਾਲ। (ਅ) ਬਾਲ ਤੇ ਵੱਡੇ। ਘੁਮ ਕਰਕੇ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਉਸਤਤਿ ਕਹਿ ਕਰਿ।

ਉਰ ਆਮੋਦ¹ ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ² ਖੁਸ਼ੀ। ਅਚਾਖਚ, ਸਰਸਾਰ।

॥ ੪੩ ॥

ਉਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਖੇਲ ਮਚਾਵਤਿ।

ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ¹ ਧਾਵਤਿ। ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।

ਚਢਹਿੰ ਤਰੋਵਰ¹ ਜਸਪਦ² ਕੂਦਹਿੰ³। ਦਰਖਤ। ਛੇਤੀ। ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਸਿਸੁ ਕੇ ਸਿਸੁ ਮਿਲ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਹਿੰ¹ ਮੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੪ ॥

ਭਾਗ¹ ਚਲਹਿੰ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਗਹਾਈ²। ਦੌੜ। ਅਕੜਾਈ।

ਅਤਿ ਲਘੁਤਾ¹ ਕਰਿ ਛੈ ਹੈ ਦਾਈ[†]। ਛੇਤੀ। †ਖੇਲਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਾਈ ਥਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਜਾਣਾ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਦੌੜ ਜਾਣਾ, ਉਹ ਦਾਈ ਜਿਸ ਖਿਲਾੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵੇ ਫਿਰ ਉਹ ਦਾਈ ਬਣਾਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਇਕ ਕੇ ਲੈ ਕੰਧ ਉਚਾਈ¹। ਮੋਢੇ ਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ

ਜਾਹਿ¹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਜਹਾਂ² ਬਨਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਦਾਈ)। ਅਜਿੱਥੇ।

॥ ੪੫ ॥

ਜਹਿੰ ਬਹੁ ਧੁਰਿ ਬਨਾਵਹਿੰ ਢੇਰੀ।

ਬਦਬਦ ਕੂਦ ਕੁਲਾਚਨ ਕੇਰੀ॥

१ਬੰਨੁਕੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ।

ਬੇਦੀ ਬੰਸਨ ਕੇ ਸਿਸਚਾਰੂ॥

१ਸੁੰਦਰ ਬਾਲ।

ਜਿਨ ਪਹਿਰੇ ਭੂਖਨ ਧੁਨਿ ਕਾਰੂ

॥ ੪੬ ॥

ਬਹੁ ਬੈਸਿਨ ਕੇ ਸਿਸੁ१ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।

१ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਕਾਕ ਪੱਖ११ ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਈ।

१ਬੇਦੀਆਂ (ਅ) ਪਟੇ। १ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਾਕ ਪੱਖ।

ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।

ਖੇਲਤਿ ਤਜਹਿੰ ਨ ਸੰਗ ਮੁਕੰਦਾ

॥ ੪੭ ॥

ਏਕ ਬਾਰ ਬਾਰਿਕ ਜੋ ਆਯੋ।

ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਨਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ॥

१ਮੋਹਿਤ ਹੋਇਆ।

ਭੂਰ१ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਜਿਨ ਮਾਥੇ।

१ਬੜੇ।

ਕਰਹਿੰ ਸਪਰਸ਼ਨ ਬੋਲਨ ਸਾਥੇ

॥ ੪੮ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

१ਬਾਲਕਿਆਂ।

ਸਿਸੋਂ१ ਵਿਖੇ ਬਿਨਾ ਲਖੇ, ਅਖੇਲ ਖੇਲ

ਖੇਲਹੀਂ।

ਮਿਲਾਇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ१ ਬਾਲ ਕੋ, ਪਹੇਲ ਲਾਲ

१ਬਹੁਤੇ। १ਲਾਲ ਜੀ ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਲਹੀਂ२।

ਧਰਾ ਸਰੀਰ ਹੇਤ ਦੰਭ ਮਾਨ ਕੋ

१ਦੰਭ, ਮਾਨ ਕੱਟਣ ਵਾਸਤੇ।

ਨਿਕੰਦਨਾ१।

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦੋ ਕਰੀ१ ਮੁਕੰਦ

१ਹੱਥ। (ਅ) ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬੰਦਨਾ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਸਪਤਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੭ ॥

੮. [ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੁੱਲਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼]

੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੯

ਕਬਿੱਤ:

ਬਾਨ ਜਿਮ ਲੱਛ ਪਰ, ਬੀਰਭੱਦ੍ਰ ਦੱਛ ਪਰ
ਨਦੀ ਮਧ ਮਛ ਪਰ, ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ ਹੈ।

ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਲੱਛ=ਨਿਸ਼ਾਨਾ। [ਸੰਸ: ਲਕਸ਼] ਬੀਰ ਭੱਦ੍ਰ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਗਣ। ਸ਼ਿਵ ਗਣ। ਦੱਛ=ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ, ਕਨਖਲ ਵਿਚ ਜਿਸਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਹਿਲੇ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਰਯ ਸੂਰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੱਛ ਦੀ ਲੜਕੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਚੁਣਿਆਂ। ਜਦੋਂ ਦੱਛ ਨੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਾਰਬਤੀ ਸੜ ਮੋਈ, ਤੇ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਇਕ ਗਣ ਘੱਲਿਆ, ਉਸ ਕਥਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। [ਸੰਸ: ਦਕਸ਼]

ਮੱਧ=ਵਿਚ। ਮੱਛ=ਮੱਛੀਆਂ। ਦਾਸ ਜਾਲ ਪਾਨ=ਜਾਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਸ, ਭਾਵ ਝੀਵਰ। (ਅ) ਦਾਸ=ਝੀਵਰ, ਜਿਵੇਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਝੀਵਰ ਮੱਛ ਉਤੇ ਜਾਲ ਪਾਉਣ (ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ) ਹੈ।

ਸ਼ੇਰ ਜਿਮ ਭੱਛ ਪਰ, ਬਾਜ ਜਿਮ ਪੱਛ ਪਰ
ਚੰਡਿ ਬਿੜਾਲੱਛ ਪਰ, ਕੀਨ ਦੁਤਿ ਹਾਨ ਹੈ।

ਭੱਛ=ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਖਾਣ ਯੋਗ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਰ। [ਸੰਸ: ਭਕਸ਼] ਬਾਜ=ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। [ਫਾਰਸੀ. ਬਾਜ] ਪੱਛ=ਪੰਛੀ, ਚਿੜੀਆਂ। [ਸੰਸ: ਪਕਸ਼ੀ]

ਚੰਡਿ=ਚੰਡੀ। ਬਿੜਾਲੱਛ=ਵਿਡਾਲ+ਅਕਸ-ਬਿੱਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ ਜਿਸਦੀਆਂ ਇਕ ਰਾਕਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ। ਬਿੜਾਲਾਕਸ਼ੀ=ਇਕ ਰਾਖਸ਼ੀ। ਦੁਤਿਹਾਨ ਹੈ=ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਘੱਤਿਆ। ਜੇ ਪਾਠ 'ਦੂਤ ਹਾਨ' ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ-ਛੇਤੀ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਰਾਮ ਛਿਤਪਾਲ ਪਰ, ਰਾਮ ਸੁਰ-ਸਾਲ ਪਰ
ਰਾਮ ਮਘਪਾਲ ਪਰ, ਜੈਸੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੈ।

ਰਾਮ=ਰਾਮ ਤ੍ਰੈ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰਸਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਤੇ ਬਲਰਾਮ, ਇਥੇ ਰਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਸਰਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਾਰੇ। ਛਿਤਪਾਲ=ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ; ਭਾਵ ਰਾਜੇ। ਮੁਰਾਦ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਰਾਮ=ਦੂਸਰਾ ਰਾਮ, ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ-ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ। ਸੁਰਸਾਲ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਾਵਣ।

ਰਾਮ=ਤੀਸਰਾ ਰਾਮ, ਬਲਿਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਭਰਾ ਜੋ ਦ੍ਰਾਪਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਰਾਸਿੰਧ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਮਘਪਾਲ=ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਭਾਵ ਜਰਾਸਿੰਧ ਤੋਂ ਹੈ। ਮਘ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਮਘਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਬਿਹਾਰ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਾਵਧਾਨ=ਖਬਰਦਾਰ, ਤਜਾਰ ਬਰ ਤਜਾਰ, ਮੁਰਾਦ-ਹਾਵੀ-ਤੋਂ ਹੈ।

ਸ਼ੱਕ੍ਰ ਜਿਮ ਕੋਹ ਪਰ, ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ
ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਪਰ ਤੈਸੇ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ॥੧॥

ਸ਼ੱਕ੍ਰ=ਇੰਦ੍ਰ। [ਸੰਸ: ਸ਼ਕ੍ਰ] ਕੋਹ=ਪਹਾੜ। [ਫਾਰਸੀ. ਕੋਹ] ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ=ਉਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦੁਮਾਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੱਕ੍ਰ ਹਰਿ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ। ਦ੍ਰੋਹ ਪਰ=ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਪਰ। ਦ੍ਰੋਹੀ=ਓਹ ਲੋਕ ਜੋ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਖਾਰ, ਵੈਰ ਤੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ:

ਤੀਰ ਜੀਕੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ, ਸ਼ਿਵ ਗਣ (ਜੀਕੂੰ) ਦੱਛ ਉਤੇ, ਨਦੀ ਵਿਚ ਮੱਛ ਉਤੇ (ਜਿਵੇਂ)
ਝੀਵਰ ਜਲ ਪਾਉਣ ਵਿਚ (ਬਲਵਾਨ) ਹੈ।

ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਤੇ, ਬਾਜ਼ ਨੇ ਜੀਕੂੰ ਚਿੜੀ ਉਤੇ, ਚੰਡੀ ਨੇ (ਜਿਵੇਂ) ਬਿੜਾਲੱਛ (ਨਾਮੇ
ਦੈਤ) ਉਤੇ (ਪੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਹਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਰਸਰਾਮ ਛੱਤ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ, ਰਾਮਚੰਦ ਰਾਵਣ ਉਤੇ, ਬਲਿਰਾਮ ਜਰਾਸਿੰਧ ਉਤੇ ਜੀਕੂੰ ਖਬਰਦਾਰ
(ਭਾਰੂ) ਹੈਨ।

ਇੰਦ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਪਹਾੜ ਉਤੇ, ਹਰਿ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਜੀਕੂੰ ਦ੍ਰੋਹੀਆਂ ਉਤੇ ਤੈਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਮੋਹ ਉਤੇ
ਬਲਵਾਨ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ
ਇਤਿਹਾਸ।

ਜੈਸ ਭਾਂਤਿ ਹਰਿ¹ ਖੇਲ ਹੀਂ, ਕਟਤਿ ਜੁ ¹ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।
ਕਲਿਮਲ ਦਾਸ ॥੨॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬਾਲਕ ਸੋਂ ਮਿਲ ਖੇਲਤਿ ਖੇਲਨ

ਲਾਲ ਬਿਲੋਕਤ ਤਾਤ¹ ਦੁਲਾਰੈ। ¹ਪਿਤਾ।

ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੇ

ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਬੀਥੀ ਬਿਹਾਰੈਂ।

ਦੌਰ ਚਲੈਂ ਕਬ ਬੈਸ ਰਹੈਂ

ਕਬਹੂੰ ਮਧੁਰੇ ਮੁਖ ਬੈਨ ਉਚਾਰੈਂ।

ਭੋਜਨ ਮਾਤ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਖਾਤਿ

ਖੁਵਾਵਤਿ ਹੇਰਤਿ ਹੋ ਬਲਿਹਾਰੈ ॥੩॥

ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੁ ਵਿਚਾਰ ਕੀਓ

-ਪਢਨੈ ਬਿਨ ਨਾਨਕ ਬੈਸ¹ ਬਿਹਾਏ। ¹ਉਮਰ।

ਕੌਨ ਸੀ ਕਾਰ ਕਰੈ ਗੁਜਰਾਨ

ਕਹਾਂ¹ ਕਰਿ ਕੈ ਧਨ ਲੇਹਿ ਕਮਾਏ। ¹ਕਿਹੜੀ।

ਨਿਜ ਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਬਿਨਾ ਨ ਬਨੇ

ਕ੍ਰਿਤ

ਜੇ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗ ਨਿੰਦ ਅਲਾਏ।

ਅਬ ਮੋਕਉ ਯੋਗ ਪਛਾਵਨ ਹੈ

ਬਡ ਹੋਇ ਜਬੈ ਨ ਪਢੜੋ ਤਬ ਜਾਏ-

॥੪॥

ਲੇ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਚਲਯੋ

ਜਹਿੰ ਪਾਰਸੀ¹ ਬਾਲ ਪਢੈਂ ਮਿਲਿ ¹ਫਾਰਸੀ।
ਬ੍ਰਿੰਦਾ।

ਬੈਸਯੋ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ

ਕਹੇ ਹਿਤ ਸੋਂ[†] ਬਚ ਆਰਤਮੰਦਾ। ¹ਦਰਦ ਵਾਲੇ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿੰਗ ਸੋਂ-।

‘ਮੇ ਸੁਤ ਹੇਤ ਸੋਂ ਦੇਹੁ ਪਢਾਇ

ਪਢੈ ਇਹ ਤੂਰਨ ਹੈ ਮਤਿਵੰਦਾ।

ਰੋਜ ਭਲੋ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ

ਬੈਸਾਵਹੁੰ ਆਨ ਪਢੈ ਤੁ ਅਨੰਦਾ’

॥੫॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਕੱਲ ਸਵੇਰੇ।

ਬੈਨ ਯੋਂ ਮੁਲਾਨੇ ਭਨੇ ‘ਸੁਬਹਿ¹ ਦਿਵਸ
ਭਲੋ

ਮਕਤਬ¹ ਮਾਂਹੀ ਫਰਜੰਦ² ਕੋ ¹ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ। ²ਖੁੱਤ੍ਰ।
ਬਿਠਾਈਏ।

ਹੇਤ ਸੋਂ ਪਢਾਉਂ, ਨ ਖਿਲਾਫ¹ ਤੁਝ ¹ਉਲਟੀ।

ਸੰਗ ਗਾਉਂ

ਹੇਰੋਂ ਹੋਸ਼ਵੰਦਾ¹ ਅਬ ਧਾਮ ਨਿਜ ¹ਸਿਆਣਾ।

ਜਾਈਏ।’

ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ ਰੈਨ ਭਈ ਖਾਨ ਪਾਨ
ਕੀਓ

ਭੋਰ¹ ਸੋਂ, ਬਹੋਰ ਉਠ ਦੇਖਯੋ ¹ਸਵੇਰੇ।

ਸੁਖਦਾਈਏ।

ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੰਗ ਲੇਯ ਬੈਨ ਸੋਂ ਦਿਲਾਸੋ
ਦੇਯ

‘ਪਢੋ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੀਤਿ ਕਤਹੂੰ[†] ਨ [†]ਪਾਠਾਂਤ-ਕਬਹੂੰ।

ਧਾਈਏ’ ॥੬॥

ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ¹ ਦੀਨੋ ¹ਰੁਪੱਯਾ।

ਕਾਲੂ

ਕਛੁਕ ਮਿਠਾਈ ਬਾਂਟਿ ਪਟੀਆ ਲਿਖਾਈ
ਹੈ।

ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਕਲਮ ਗਹਿ ਅੱਵਲ ਅਲਫ

ਲਿਖ

ਬਹੁਰੋ ਸਿਹਰਫੀ¹ ਸੁ ਸਭਿਹੀ ਪਛਾਈ¹ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੈਂਤੀ।
ਹੈ।

ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਕਹਿਨ ਮਹਿੰ ਦੇਰ ਕਛੁ ਲਾਗੈ
ਮਾਨੋ

ਨਾਨਕ ਕੀ ਰਸਨਾ ਮੈਂ, ਦੇਰ ਹੂੰ ਨ
ਪਾਈ ਹੈ।

ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ -ਏਹ ਪਛੜੋ ਕਹੂੰ¹ ਪਹਿਲੋਂ।
ਆਦਿ ਮੋਤੇ!

ਮੋਹੂ ਸੇ ਸਬਕ ਪਛੈ ਜਾਨਜੋ ਹੂੰ ਨ ਜਾਈ
ਹੈ ॥੭॥

ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਾਰਸੀ ਅਸਾਨ ਪਛੈ ਤਾਤਕਾਲ
ਬਾਲਿਕ ਕੀ ਬੈਸ¹, ਬੁਧਿ ਬੁੱਧ² ਹੂੰ ਕੀ¹ ਉਮਰ।² ਵੱਡਿਆਂ ਵਰਗੀ ਅਕਲ।

ਜ਼ੋਰ¹ ਤੇ ਜ਼ਬਰ² ਔਰ ਮਾਯਨੇ³ ਸਿਆਰੀ।¹ ਮੁਕਤਾ।² ਅਰਥ।

ਕਿਤਾਬਨ ਕੇ

ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਜਮਾ ਖਰਚੁ ਬਿਸੇਖੀਏ।

ਦਸ ਦਸ ਸਾਲ ਕੇ ਬਿਸਾਲ ਬਾਲ ਬੈਸੇ
ਜੋਊ

ਪਛੈਂ ਨ ਸਮਾਨ ਇਸ ਕੋਊ¹ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।
ਅਵਰੇਖੀਏ।

ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਕਾਮ ਨਹਿੰ, ਔਲੀਆ
ਔਤਾਰ ਕੋਊ

ਲਖਿ ਸੋਂ ਅਲੱਖ ਯਾਂਕੇ ਲੇਖ ਹੈਂ
ਅਲੇਖੀਏ- ॥੮॥

ਸਿਫਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਈ -ਕਾਲੂ ਸੁਤ
ਬੁੱਧਿ ਰਾਸ

ਪਾਰਸੀ ਇਲਮ ਜੋ ਕਠਨ ਸੀਖਜੋ
ਬੇਗਹੀ-।

ਆਇ ਮੁਖ ਦੇਖੈਂ ਕਰੈਂ ਇਲਮ ਪਰੇਖੈ¹ ਪ੍ਰੀਖਯਾ।
ਨਰ

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਕੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਸਮੇ¹ ਬਹੁਤ ਅਚਰਜਤਾ ਫੜੀ।

ਗਹੀ।

ਮਿਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ ਬਰ
ਬੈਸ ਲਘ ਦੇਖੀਅਤਿ ਸੇਮੁਖੀ ਵਿਸ਼ੇਖ ¹ਵਡੀ ਬੁੱਧੀ।

ਹੀ।

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਹਿੰਦੂ ਔ ਤੁਰਕ
ਸਭਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਹਰਿਖਾਵ ਨ ਉਦੇਗ ¹ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
ਹੀ ¹॥ ੯ ॥

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ ਬੈਨ
ਮਾਨੋ
ਦੇਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਿਖਿ ¹ਦੇਖਿ ਸਿਖ ¹ਰਿਖੀ।
ਆਪਨੇ।

ਪਾਰਸੀ ਸੋ ਮਿਲੀ ਜੋਊ ਨਾਮ ਕੇ ਭਜਨ
ਸੰਗ
ਗੰਗ ਜੈਸੀ ਬਾਨੀ ਕਲਿ ਕਲਿਮਲ ¹ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ।
ਖਾਪਨੇ।

ਪੰਡਤ ਜਜੋਂ ਵਕਤਾ ਅਚੂਕ ¹ਵਾਕ ਪ੍ਰੇਮ ¹ਅਭੁੱਲ।
ਮਯ
ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਦ ਜੋਊ ਜੋਗ ¹ਨਰ ਜਾਪਨੇ ²। ¹ਲਾਇਕ। ²ਜਪਨ ਦੇ।
ਸੁਨੈਂ ਹਿਤ ਲਾਇ ਨੁਤਿ ¹ਗਾਇ ਘਰ ¹ਉਸਤਤ।
ਜਾਇਂ

ਨਰ ਕਲਾਵਾਨ ਭਯੋ ਕਲਿ ਕੀਰਤਿ ਸੁ
ਥਾਪਨੇ ॥ ੧੦ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਧਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਤਜੇ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿੰ,
ਹੇਰਤਿ ਮੂਰਤਿ ਭਾਵਤੀ ਜੀ ਕੀ।
ਬੂਝ ਹੈਂ ਬੈਨ ਸੰਦੇਹ ਉਠਾਇ,
ਸੁਨੈਂ ਤਤਕਾਲ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਨੀਕੀ।
'ਹੈ ਅਵਤਾਰ' ਲਖਯੋ ਬਹੁ ਲੋਕਨ,
ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਧੀ ¹ਸ਼ਰਧਾ ਸੁੱਧ ਹੀ ਕੀ ²। ¹ਬਹੁਤ ਵਧੀ। ²ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਦੀ।
ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਅਤੋਲ,
ਅਡੋਲ ਮਤੀ ਅਹਰੰਨ ਬਲੀ ¹ਕੀ ¹ਅਹਰਣ ਵਾਂਙੂ ਬਲਵਾਨ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਹਰੰਨ

॥ ੧੧ ॥

ਥਲੀ ਕੀ ਮਤ ਜੋ ਹੈ ਸੋ ਨਾ ਹਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਤੇ
ਟਿਕਾਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਥਲ
(ਧਰਤੀ) ਵਿਚ ਅਹਿਰਨ ਗੱਡੀ ਹੋਵੇ।

੧ਸਕਤੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਲਖਨ ਲਗੇ ਜਬ ਨਰ ਕਲਾ^੧, ਫੇਰਜੋ
ਬਹੁਰ ਸੁਭਾਵ।
ਭਏ ਬਾਲ ਅਨਜਾਨ ਸੇ, ਕੀਨੋ ਅਪਨ
ਛਪਾਵ ॥ ੧੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਤਰੇ ਤਰੁ ਕੈ^੧
ਪਟ ਤਾਨ^੧ ਸਰੀਰ ਪੈ ਪੱਢੇ ਰਹੈ।
ਨਹਿੰ ਬੋਲਤਿ ਕੋਊ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਰ
ਬੇਖੁਦਿ^੧ ਅੰਤਰ ਧਜਾਨ ਲਹੈਂ।
ਕਬ ਆਨ ਪਰੈਂ ਘਰ ਮਾਤ ਉਠਾਵਤਿ
ਤੋ ਭਿ ਉਠੈਂ ਨਹਿੰ ਮੌਨ ਗਹੈਂ।
ਇਕ ਠੌਰ ਪਏ ਜੁਗ ਬਾਸੁਰ^੧ ਬੀਤਹਿੰ
ਹੇਰਿ ਕੈ ਮਾਨਵ ਐਸੇ ਕਹੈਂ ॥ ੧੩ ॥

੧ਹੇਠਾਂ ਬੁੱਛ ਦੇ।

੧ਕਪੜਾ ਤਾਣਕੇ।

੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬੇਸੁਧ।

੧ਦੇ ਦਿਨ।

‘ਬੋ ਮਤਿਵਾਨ ਵਡੋ ਸੁਰਗਜਾਨ
ਭਯੋ ਅਨਜਾਨ ਸਾ ਕੌਨ ਹੈ ਹੇਤੂ?
ਬੇਖੁਦ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ ਰਹੈ
ਕਛੁ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਪਰਛਾਵਹੁੰ ਪ੍ਰੇਤੂ^੧।
ਹੈ ਉਨਮੱਤਿ^੧ ਦਸ਼ਾ ਦਿਸਿ ਆਵਤਿ
ਸੁੱਧਿ ਨ ਦੇਹਿ ਕੀ, ਬਾਹਜ^੧ ਨਿਕੇਤੂ^੨।

੧ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ।

੧ਮਸਤ।

੧ਬਾਹਰ ਦੀ ਤੇ। ਘਰ ਦੀ। ੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-
ਬਹਾਯਨਕੇਤੂ।

੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਘਾਤ ਸੇ।

ਬੈਨ ਭਨੈ ਨਹਿੰ ਨੈਨ ਉਘਾਰਤਿ^੧
ਹੇਰਿ ਕਹੈਂ ਜੋਊ ਜਾਨਿ ਨ ਭੇਤੂ
॥ ੧੪ ॥

ਕਾਲੂ ਕੋ ਚਿੱਤ ਬਧੀ ਸੁਤ ਦੇਖਿ
ਬਿਸ਼ੇਖ ਉਪਾਇ ਕਰੇ ਜੁ ਬਤਾਯਾ।
ਫੇਰ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਪਾਸ ਗਯੋ
ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਕੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਯਾ।
‘ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼^੧ ਸਭੈ
ਤਿਹਿ ਕੋ ਬਿਧਿ ਪਾਰਸੀ ਤੋਹਿ ਪਢਾਯਾ?

੧ਭੁੱਲ ਗਈ।

ਆਪ ਚਲੋ ਸੁਧ ਲੀਜੀਏ ਹੇਰਿ ਕੈ
ਭੇਵ ਲਖੋ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿਹ ਛਾਯਾ’

॥ ੧੫ ॥

ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ ਗਯੋ
ਜਹਿੰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧਰਾ ਪੌਢ ਰਹੈ।
ਤਾਨ ਸੰਬਯਾਨ¹ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਊਪਰ
ਬੇਗਮ¹ ਹੀ ਅਵਨੀ² ਪੈ ਅਹੈ।

¹ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।
¹ਚਾਦਰਾ।
¹ਅਚਿੰਤ। ²ਜ਼ਮੀਨ।

ਮਾਨਵ ਆਨ ਭਏ ਇਕਠੇ
ਬਹੁ-ਬੈਨ ਸੂਨੈ ਸੂਤ-ਐਸੇ ਚਹੈਂ।
ਹੇਰਿ ਹਿਰਾਨ ਸਮਾਨ¹ ਤਬੈ
ਮਨ ਹੋਇ ਹਰਾਨ¹ ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈਂ

¹ਜੇਹੇ ਹੋ ਕੇ।
¹ਹਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ।

॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:
ਜਾਇ ਕੈ ਮੁਲਾਨੇ ਨੇ ਦੁਆਇ¹ ਕਰੀ
ਬੈਸ ਢਿਗ

¹ਅਰਦਾਸ।

‘ਤੁਮ ਪਰ ਮਿਹਰ ਸੁ ਪਰਵਦਗਾਰ ਕੀ।
ਬੈਸ ਲਘੁ ਮਾਂਹਿ ਭਈ ਸੇਮੁਖੀ¹ ਵਿਸ਼ੇਖ
ਤਵ ਗਿਰਾ ਮੁਖ ਮਾਧੁਰੀ ਸਭਿਨਿ
ਹਿਤਕਾਰ ਕੀ।

¹ਬੁੱਧੀ।

ਸੁਭ ਹੈ ਸੁਭਾਉ ਭਰਜੋ ਭਾਉ¹ ਸੋਂ
ਸਭਿਨਿ ਸੰਗ
ਬਧੈਗੋ ਪ੍ਰਭਾਉ¹ ਰੀਤਿ ਜਸੁ ਵਿਸਤਾਰ
ਕੀ।

¹ਪ੍ਰੇਮ।
¹ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਆਨਨ ਤੇ ਤੂਸ਼ਨਿ¹ ਕੇ ਕਾਰਨ ਹੈ
ਕੌਨ? ਭਨੋ
ਹੇਰਿ ਤੁਮੈ ਤਾਤ¹ ਸੁਧਿ ਤਜੀ ਘਰ ਬਾਰ
ਕੀ’ ॥ ੧੭ ॥

¹ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਦਾ।
¹ਪਿਤਾ ਨੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮਸ਼ਟ ਕਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਦਯੋ ਨ
ਉੱਤਰ ਕੋਇ।

ਦੀਨ ਭਯੋ ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਦੈਮ ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ
ਬੁਗੋਇ¹ ॥ ੧੮ ॥

¹ਆਖਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

‘ਆਇ ਖਰੇ ਨਰ ਪਾਸ ਜਿਤੇ
 -ਤੁਵ ਬੈਨ ਸੁਨੈਂ- ਮਨ ਚਾਹਿ ਇਹੀ।
 ਆਨਨ ਤੇ ਨਹਿੰ ਬੋਲਤਿ ਹੋ ਬਚਾ
 ਹੋਵਤਿ ਰੰਜ ਰਿਦੈ† ਸਭਿਹੀ।
 ਮੋਹਿ ਕਹੇ ਤੁਮ ਬੋਲਹੁ ਥੋਰ ਸਾ
 ਮਾਨੀ ਹਰਾਨੀ ਸੁ ਕੈਸੇ ਕਹੀ।

¹ਬਚਨ।[†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਬੈ।

ਮੇਰੇ ਕਹੇ ਹੀ ਥੋੜਾ ਬੋਲੋ, ਆਖੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਕਿਉਂ (ਐਡੀ) ਹੈਰਾਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ।

ਹੇਤ ਖੁਦਾਇ ਉਠੋ ਇਕਬਾਰ
 ਉਚਾਰਿ ਕਰੋ ਉਰ ਜੈਸੇ ਅਹੀ’
 ॥੧੯॥

ਅਤਿੱਲ:

ਮੁੱਲਾਂ ਕੇ ਸੁਨ ਬੈਨ, ਦੀਨ ਅਤਿ ਜੋ
 ਭਯੋ।
 ਬਹੁਰੋ -ਹੇਤੁ ਖੁਦਾਇ- ਨਾਮ ਮੁਖ ਤੇ
 ਕਹਯੋ।
 ਦੋਨੋ ਚਸਮ¹ ਕੁਸ਼ਾਦ² ਨਿਸ਼ਸਤਹਿ³ ¹ਅੱਖਾਂ। ²ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ। ³ਉਠ ਬੈਠੇ।
 ਸਾਮੁਹੇ।
 ਹੋ, ਬੋਲੇ ਰਾਗ ਤਿਲੰਗ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਦੁਖ
 ਦਹੇ ॥੨੦॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥ †

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥

ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

†ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ‘ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋਂ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਈ ਰਾਗੀ, ਤੁਕ ‘ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ’ ਤੋਂ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

‘ਜੇ ਮਮ ਦਸ਼ਾ ਚਹੁ ਤੁਮ ਜਾਨਾ।
 ਤੋਂ ਸੂਤ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ਮਉਲਾਨਾ! ¹ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ।
 ਤੋਂ ਸੂਤ ਦੇ ਕਰਿ ਸੁਨਿ ਮਉਲਾਨਾ! ¹ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਮ ਜੁ ਲੀਨੋ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਤੁਮ ਸੋਂ ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ ॥੨੧॥
 ਜੋ ਮਨ ਸਮਝਯੋ ਦੁਨੀ ਮੁਕਾਮੂ।
 ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਝੁਠੋ ਬਿਨ ਨਾਮੂ।

ਹਰਿਚੰਦੋਰੀ¹ ਪੁਨਿ ਘਨਛਾਯਾ²।

¹ਹਰੀਚੰਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਭਾਵ ਭੁਲੇਵੇ ਦੀ। ²ਬੱਦਲ ਦੀ ਛਾਂ।

ਸੁਪਨਾ ਜਿਉਂ ਬਾਜੀਗਰ ਮਾਯਾ ॥੨੨॥

ਲਖਿ ਇਨ ਸਾਚ ਕਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ¹।

¹ਪਕੜ।

ਅੰਤ ਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਇ ਪਛੁਤਾਵਾ।

ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਇਹ ਮਿਥਯਾ ਭਾਸੀ।

ਸੋ ਤਿਨਕੇ ਨਹਿ ਹੁਇ ਬਿੱਸ੍ਰਾਸੀ

॥੨੩॥

ਤਾਂ ਤੇ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰੀਤਾ।

ਹੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਜੇ ਹੁਇ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।

ਸਿਰ ਪਰ ਡਰ ਨਿਤ ਅਜਰਾਈਲਾ¹।

¹ਮੌਤ ਦੇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ।

ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਜੋ ਬਿਨ ਢੀਲਾ

॥੨੪॥

ਅਸ ਡਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਹੋਂ ਉਰ ਮਾਂਗੀ।

ਭਵ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਤਿ ਹਿਤ ਨਾਂਗੀ।’

ਬਿਸਮਯੋ ਮਨ ਇਮਾਂ ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨਾ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਉਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ

॥੨੫॥

‘ਅਬ ਲੋ ਤੁਮਰੀ ਬਾਲਿਕ ਬੈਸਾ।

ਬਚਨ ਉਚਾਰਤਿ ਹੋ ਮੁਖ ਕੈਸਾ?

ਹਮਸੇ ਬ੍ਰਿੱਧ ਆਰਬਲ ਬੀਤੀ।

ਤਿਨ ਕੋ ਚਹੀਯਤਿ ਹੈ ਅਸ ਰੀਤੀ

॥੨੬॥

ਅਬ ਬਾਲਿਕ ਲੀਲਾ ਉਰ ਧਰੀਏ।

ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜ਼ਿਕਰ ਨ ਕਰੀਏ¹।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਏਸ ਫਿਕਰ ਕੋ ਜੀਅ ਨੌਧਰੀਏ।

ਤਰੁਨ¹ ਹੋਇ ਧਨ ਬਨਿਤਾ² ਸੰਗਾ।

¹ਜੁਵਾਨ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਕਰਿ ਹ੍ਰਿਦਯ ਉਮੰਗਾ

॥੨੭॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕੀਜੈ।

ਅਬ ਸਨਬੰਧਨਿ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ।’

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।

ਜੋ ਬੇਮੁਖਤਾ ਪਦ ਕਰਿ ਸਾਨੀ¹ ¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

॥ ੨੮ ॥

ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨਾ।
ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਕੀ ਰਚਨਾ।
‘ਜੋ ਤੂੰ ਲਖਹਿੰ ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ।
ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਇਹ ਜਾਤਿ ਬਿਕਾਰੀ

॥ ੨੯ ॥

ਇਕ ਸੌ ਬਰਖ ਆਰਬਲ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਜੇ ਜੀਵਹਿੰ ਤਿਨ ਕਹੋਂ ਕਹਾਨੀ।
ਅਰਧ¹ ਨੀਂਦ ਬਸਿ ਕਰਤਯੋ ਸੈਨਾ²। ¹ਅੱਧੀ। ²ਸੁੱਤਿਆਂ।
ਗੁਦਰ ਗਏ¹ ਲਖਿਯੇ ਨਿਜ ਨੈਨਾ ¹ਗੁਜਰ ਗਏ।

॥ ੩੦ ॥

ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਰਖ ਤੀਕ ਅਨਜਾਨਾ।
ਬਾਲ ਪਨੇ ਮਹਿੰ ਕਰੀ ਬਿਹਾਨਾ।
ਅੱਸੀ ਬਰਖਹਿ ਤੇ ਜੁ ਵਧੈ ਹੈ।
ਲੋਚਨ ਦਿਖੈ ਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੈ ਹੈ ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਇੰਦ੍ਰੀਨ ਕੀ, ਸੁਧਿ ਨਹਿੰ
ਸਕਹਿ ਸੰਭਾਰਿ।
ਦੇਹਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਤਬ ਕਸ
ਹਰਿ ਉਰਧਾਰਿ? ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕੁਛਕ ਰਹੇ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਨਿ ਗਿਨਤੀ।
ਸੋਪਿ¹ ਬਿਤੀਤਹਿ ਬਿਨ ਹਰਿ ਬਿਨਤੀ। ¹ਉਹ ਭੀ।
ਮਲ ਮੂਤ੍ਰਾਦਿ ਤਜਿਨਿ ਜੁਗ ਕਾਲਾ।
ਕਰਤਿ ਬਿਤੀਤਹਿ ਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ

॥ ੩੩ ॥

ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਿਤ ਕਰਨ ਬਿਹਾਰਾ।
ਹਿਤ¹ ਬਿਨੋਦ² ਬਨਿਤਾ³ ਸੰਗ ਧਾਰਾ। ¹ਪ੍ਰੇਮ। ²ਆਨੰਦ। ³ਇਸਤ੍ਰੀ।
ਕਰਨ ਉਪਾਇ ਸੁ ਦਰਬ ਉਪਾਵਨ।
ਅਲਜ¹ ਅਸੁਭ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵਨ ¹ਨਿਰਲੱਜ

॥ ੩੪ ॥

ਪਾਲਨ ਸੁਤ ਬਹੁ ਲਾਡ ਲਡਾਵਨ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਹਿਤਾ¹ ਸੋਂ ਹੇਤ ਬਢਾਵਨ। ਮੋਹ।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਆਰਬਲ ਸਾਰੀ।

ਅੰਤ ਸਮੈ ਗਮਨਜੋ ਕਰ ਝਾਰੀ¹ ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ।

॥ ੩੫ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਸਮਝਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ।

ਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਬਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਹੇਤ ਪਦਾਰਥ¹ ਅਮੁਲ ਜਿ ਸ੍ਰਾਸਾ²।

¹ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਾਸਤੇ। ²ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਸ੍ਰਾਸ ਹਨ।

ਗਯੋ ਹਾਰ ਅਸ ਢਾਲਜੋ ਪਾਸਾ¹ ॥ ੩੬ ॥

¹ਐਸਾ ਪਾਸਾ ਸੁੱਟਿਆ।

ਜਬ ਇਸ ਕੇ ਉਰ ਸਮਝ ਸੁ ਆਵੈ।

ਤਬ ਮਨ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਲਟਾਵੈ ॥

ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਪੇਸ਼ ਖੁਦਾਇ ॥

ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹੋਂ ਸੁਨਾਇ

॥ ੩੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥ ੧ ॥

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥

ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪਾਠਾਂਤੁ-ਕਰੋਂ।

ਅਰਜ ਕਹੋਂ¹ ਅੱਗੂਜ ਪ੍ਰਭੂ! ਸੁਨੀਏ

ਦੈਕਰਿ ਕਾਨ।

ਹੱਕ¹ ਕਬੀਰ² ਕਰੀਮ³ ਤੂੰ, ਦੇਹੁ ਨਾਮ ¹ਸੱਚ। ²ਵੱਡਾ। ³ਮੋਹਰਾਂ ਵਾਲਾ।

ਕੋ ਦਾਨ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਰਹਿ ਬੰਦਗੀ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨਾ।

ਨਾਮ ਸੁ ਜਾਚਹਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨਾ।

ਦੀਨਬੰਧੁ ਤਬ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੈ।

ਦੇ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦਾਸ ਨਿਸਤਾਰੈ’

॥ ੩੯ ॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬੈਨ ਮੁਲਾਨਾ।

ਜਿਨ ਤੇ ਮਿਟਤਿ ਬਿਕਟ¹ ਅੱਗਯਾਨਾ। ¹ਕਠਨ।

ਕਾਲੂ ਹੇਤ ਕਹਿਨ ਪੁਨ ਲਾਗਯੋ।

‘ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਯੋ

॥ ੪੦ ॥

ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਰੀਤਿ ਕਹਤਿ ਯਹਿ ਸਾਚੀ।

ਹਰਿ ਚਰਨਨ ਮਹਿੰ ਮਤ ਰੁਚਿ⁺ ਰਾਚੀ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਉਰ।

ਤੱਦਪਿ ਤੁਮਰੋ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ।

ਭੇ ਦਿਲਗੀਰ ਜੁ ਹੈ ਹਿਤਕਾਰੂ ॥ ੪੧ ॥

ਇਨ ਕੋ ਹੇਤਿ ਕਰਹੁ ਜਿਉਂ ਹਰਖਹਿੰ।

ਤੁਮਰੋ ਮੋਹ ਆਨ ਇਨ ਕਰਖਹਿ¹। ¹ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ।

ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ¹ ਔਰ ਜਿ ਗਯਾਤੀ²। ¹ਚਾਚਾ। ²ਸਨਬੰਧੀ।

ਨਹਿੰ ਤਿਨ ਕੋ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ

॥ ੪੨ ॥

ਬੋਲਹੁ ਬਿਗਾਸਹੁ¹⁺ ਬਿਚਰਹੁ ਸੰਗਾ। ¹ਖਿੜੋ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਸਾਰਹ।

ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਸਭਿ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।

ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੪੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ ॥

ਆਖਿਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ ਦਾਰਦ ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ¹ ॥੨॥ ¹ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ।

ਚੌਪਈ:

¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

‘ਪਿਤਾ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਯ ਤਾਤ¹ ਸਮੇਤੂ।

ਇਨ ਕੋ ਲਖਹੁ ਕੂਰ ਸਭਿ ਹੇਤੂ।

ਧਨ ਬਿਨ ਜੀਵਤਿ ਤਯਾਗਹਿੰ ਸੰਗਾ।

ਧਨ ਹੋਵਹਿ ਰਹਿੰ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ

॥ ੪੪ ॥

ਜਬ ਜਮ ਆਨ ਗਹੈ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ।

ਤਬ ਰਾਖਨ ਕੀ ਕਹਾਂ ਕਹਾਨੀ।

ਅੰਤ ਕਾਲ ਗਹਿ ਲੀਨਿ ਇਕਾਕੀ¹। ¹ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ।

ਤਬ ਤਕਬੀਰ¹ ਹੋਇ ਕਯਾ ਤਾਂ ਕੀ ¹ਤਕਬੀਰ, (ਅ) ‘ਅੱਲਾਹੁ ਅਕਬਰ’ ਇਹ

॥ ੪੫ ॥

ਨੁਮਾਜ਼ ਰਹਿਮਤ ਲਈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਕਿਆ ਸਵਾਰੇਗੀ।

ਚਲਨ ਸੰਗ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰੰਗਾ¹। ¹ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।
 ਨਾਮ ਨ ਜਪਯੋ ਰਹਯੋ ਮਨ ਭੰਗਾ।
 ਭਾ ਅਨਾਥ ਜਮ ਮਾਰਗ ਮਾਂਗੀ।
 ਅਨਿਕ ਜਾਤਨਾ¹ ਹੋਵਹਿ ਜਾਂਹੀ ¹ਤਾੜਨਾ।
 ॥ ੪੬ ॥
 ਨਹਿੰ ਸਹਾਇ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਬੰਧੂ।
 ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਪਚਯੋ¹ ਰਹਯੋ ਮਤਿ ਅੰਧੂ। ¹ਖੁੰਭਿਆ।
 ਜਾਨੀ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨੇ ਰੀਤੀ।
 ਪਰਿਪੂਰਨ ਉਰ ਮਹਿੰ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ
 ॥ ੪੭ ॥
 -ਇਸਕੇ ਬਚਨ ਮੋਹਿ ਮਨ ਫੇਰਾ।
 ਜਿਉਂ ਮਤੰਗ¹ ਅੰਕੁਸ ਕਰਿ² ਪ੍ਰੇਰਾ³। ¹ਹਾਥੀ। ²ਕੁੰਡੇ ਨਾਲ। ³ਟੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਕਹੈਂ ਗੁਨਾਕਰ¹ ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ। ¹ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।
 ਕੂਰ ਕੁਟੰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ
 ॥ ੪੮ ॥
 ਆਖਰ ਕੋ ਰਖਵਾਰ ਨ ਸੰਗੀ।
 ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਯਹਿ ਦੂਖ ਇਕੰਗੀ।
 ਅਸ ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਮਹਿੰ ਮਾਨਵ।
 ਪਚਹਿ ਰੈਨ ਦਿਨ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ-
 ॥ ੪੯ ॥
 ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਮੁਲਾਨਾ।
 ਲਖਿ ਮਹਿਮਾ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਅਲਪ ਬੈਸ ਏਤੀ¹ ਦਾਨਾਈ। ¹ਇਤਨੀ।
 ਕੋ ਅਵਤਰਯੋ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੫੦ ॥
 ਸਿਸੁਤਾ ਵਿਖੈ¹ ਬੰਦਗੀ ਜਾਨੀ। ¹ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ।
 ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨ ਮਨ ਠਾਨੀ।
 ਬਦੀ ਖਜਾਲ ਦਿਲ ਦੀਨਿ ਭੁਲਾਈ।
 ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਚੀਤਿ ਬਸਾਈ
 ॥ ੫੧ ॥
 ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਤੇ ਉਦਾਸ ਮਤਿ ਕੀਨੀ।
 ਗਿਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭੀਨੀ।’

ਉਸਤਤਿ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਮੁਖ ਸਦਨਾ।
ਕਹਯੋ ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਪਦ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ
॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ ॥
ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ ਮਮ ਈ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਬਦੀ ਖਜਾਲ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਾਂਗੀ।
ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਕੁਛ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।
ਚਿੰਤਾਮਣਿ¹ ਕੋ ਤਜਹਿ ਗਵਾਰਾ ॥   ¹ਮਨ ਚਿਤਵੀ ਮੁਰਾਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਣੀ।
ਕਾਚ ਲੇਹਿ ਕਰ ਜਤਨ ਅਪਾਰਾ
॥ ੫੩ ॥

ਸੁਰਤਰੁ¹ ਕੋ ਨਿਜ ਅਜਰ² ਉਖਾਰਹਿ³।   ¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। ਆਪਣੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚੋਂ। ਖੁੱਟਦਾ ਹੈ।
ਬਨੀ¹ ਬਬੂਰਨ ਕੀ² ਬਿਸਤਾਰਹਿ।   ¹ਬਗੀਚੀ। ਖਿੱਕਰਾਂ ਦੀ।
ਤਰਕ ਸੁਧਾ ਕੋ¹ ਹੋਹਿ ਸੁਰਾਪੀ²।   ¹ਛੱਡਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ। ਖੀਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ।
ਤਜਿ ਚੰਦਨ ਗਹਿ ਬੰਸ ਸੰਤਾਪੀ¹   ¹ਦੁਖਦਾਈ ਬਾਂਸ ਫਟਦਾ ਹੈ।
॥ ੫੪ ॥

ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੁਇ ਕੈਸੇ।
ਹਰਿ ਤਜਿ ਬਿਸਯ ਗਹਤਿ ਜੋ ਐਸੇ।
ਬਿਸਰੈ ਸਭਿਹੀ ਬੈਸ ਬਿਤੀਤੀ।
ਕਬਹਿ ਨ ਸੁਧਿ ਕੀਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ’
॥ ੫੫ ॥

ਸੁਨਤਿ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਮਾਂਗੀ।
ਸ਼ਰਧਾ ਸੁਧਿ ਅਧਿਕਹਿ ਬਿਰਧਾਹੀ।
ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦੋਊ।
‘ਤੁਮਰੇ ਸਮਸਰ¹ ਔਰ ਨ ਕੋਊ   ¹ਬਰੱਬਰ।
॥ ੫੬ ॥

ਮੂਰਤਿ ਪਾਕ¹ ਅਲਹਿ ਭਲ ਕੀਨੀ।   ¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
ਭਗਤਿ ਰੀਤਿ ਮਹਿੰ ਮਤਿ ਜਿਹ ਭੀਨੀ।’
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਚਰੇ ਬਚਨਾ।
ਗਰਬ ਹਰਨ ਕੀ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਰਚਨਾ

॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ ॥

ਨਾਨਕ ਬੁਗੋਯਦ ਜਨੁ ਤੁਰਾ ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾਂ ਪਾ ਖਾਕ ॥੪॥੧॥

ਚੌਪਈ:

ਪ੍ਰੇਮ।

‘ਰਤਿ¹ ਰੰਗੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸਮਾਜੂ।

ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾ ਅਨਤ¹ ਨਹਿੰ ਕਾਜੂ।

ਹੋਰ।

ਤਨ ਮਨ ਸੌਂਪ ਦੀਨ ਨਿਜ ਸਾਂਈ।

ਚਾਕਰ ਭਏ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੫੮॥

ਤਿਨਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਮੈਂ ਧੂਰੀ।

ਗੁਨ ਨ ਏਕ ਔਗੁਨ ਬਹੁ ਧੂਰੀ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ¹ ਕਰੁਨਾਕਰ² ਸਾਧੂ।

¹ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ। ²ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।

ਬਖਸ਼ਿਹਿ¹ ਮੈਂ ਜੁ ਗਰੁਵ¹ ਅਪਰਾਧੂ’

¹ਭਾਰੀ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਖਸ਼ਹੁ।

॥੫੯॥

ਅਧਿਕ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਕੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।

ਭਈ ਮੁਲਾਨੇ ਕੇ ਮਨ ਚੈਨਾ।

ਹੈ ਕਰਿ ਦੀਨ ਜੋਰਿ ਜੁਗ¹ ਹਾਥਾ।

¹ਦੋਵੇਂ।

ਕਹਯੋ ‘ਮੋਹਿ ਅਬ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ¹

¹ਨਿਹਾਲ।

॥੬੦॥

ਛਿਮਹੁ¹ ਬਚਨ ਜੋ ਸਨਮੁਖਿ ਭਾਖੇ।

¹ਮੁਆਫ ਕਰੇ।

ਹੈਂ ਅਨਜਾਨ ਢੀਠਤਾ ਰਾਖੇ।

ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਗੂੜਾ।

ਕੋ ਲਖਿ ਸਕਹਿ ਜਗਤ ਨਰ ਮੂੜਾ

॥੬੧॥

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਕੀਨੋ ਪਰਨਾ।

ਹਰਹੁ ਮੋਹਿ ਜਗ ਜਨਮ ਜੁ ਮਰਨਾ।

ਬਿਯੋਧਨ ਤੇ¹ ਤੁਮ ਬਿਯੋਧ² ਵਡੇਰੇ।

¹ਵਡਿਆਂ ਤੋਂ। ²ਵੱਡੇ।

ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟਹੁ ਦੁਖ ਮੇਰੇ’

॥੬੨॥

ਦੀਨਬੰਧੁ ਦੁਖਦਲਨ¹ ਦਯਾਨਿਧਿ।

¹ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ।

ਬਚਨ ਅਧੀਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਅਸ ਬਿਧਿ।

ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖੀ ਸੁਖਦਾਨੀ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ

॥ ੬੩ ॥

‘ਮਨ ਕੰਚਨ¹ ਜਗ ਸਿਕਤਾ ਮਾਂਹੀ²।

¹ਮਨ ਰੂਪ ਸੋਨਾ। ²ਜਗਤ ਰੂਪ ਰੇਤ ਵਿਚੋਂ।

ਬੀਨਬੀਨ¹ ਇਕਠੇ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ।

¹ਚੁਣ ਚੁਣਕੇ।

ਤਪ ਅਗਨੀ ਮਹਿੰ ਭਗਤਿ ਕੁਠਾਲੀ¹।

¹ਸੋਨਾ ਪਾ ਕੇ ਗਾਲਣ ਵਾਲੀ) ਠੂਠੀ।

ਬਿਸਯ ਮੈਲ ਹਤਿ¹ ਲਿਹੁ ਤਿਹ ਗਾਲੀ

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

॥ ੬੪ ॥

ਅਲੰਕਾਰ¹ ਘਰਿ² ਸਰਲ³ ਅਧੀਰਾ।

¹ਗਹਿਣਾ। ²ਘੜਕੇ। ³ਸੂਧਾ।

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਜਟਹੁ¹ ਨਾਮ ਹਰਿ ਹੀਰਾ।

¹ਜੜੇ।

ਉਰ ਪਹਿਰਾਵਹੁ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।

ਸ਼ੋਭਾ ਲੋਕਨ ਉਭੈ¹ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ ॥ ੬੫ ॥

¹ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਇਕ ਚਿਤ ਲਿਵਲਾਈ।

ਜਪਹੁ ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ ਗਵਾਈ।

ਸਤਿਸੰਗਤ ਕੀ ਸੇਵ ਅਭੰਗਾ¹।

¹ਇਕ ਰਸ, ਲਗਾਤਾਰ।

ਕਰਹੁ ਸੁਖਦ ਨਿਤ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ’

॥ ੬੬ ॥

ਬਚਨਾ ਯੁਧ ਕੇ¹ ਸੰਗ ਮੁਲਾਨਾ।

¹ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ।

ਘਾਇਲ ਭਾ¹ ਤਨ ਸੁਧਿ² ਬਿਸਰਾਨਾ।

¹ਫਟੜ ਹੋ ਗਿਆ। ²ਤਨ ਦੀ ਸੋਝੀ।

ਅਤਿ ਤੀਖਨ ਸੋਂ ਭਿਦ ਗੜੇ¹ ਮਰਮੂ²।

¹ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। ²ਮਰਮ ਅਸਥਾਨ, ਭਾਵ ਰਿਦਾ।

ਛਿਦੇ ਅੰਗ ਹਉਮੈ ਸੰਗ ਭਰਮੂ¹

¹ਹਉਮੈ ਸਹਿਤ ਭਰਮ (ਰੂਪੀ) ਅੰਗ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਗਏ।

॥ ੬੭ ॥

ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਦੁਖ ਖਾਨੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪਹਿਚਾਨੀ।

ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਕਰੀ ਸੁ ਬੰਦਨ।

‘ਤੁਮ ਕਿਯ ਮਮ ਅੱਗਯਾਨ ਨਿਕੰਦਨ

॥ ੬੮ ॥

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਹਰਿ ਸਾਧੂ।

ਨਰਨ ਉਧਾਰਹੁ ਬੁੱਧਿ ਅਗਾਧੂ !

ਕਮਲ ਬਦਨ ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਉਰ ਆਵੈ।

ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਹੁ ਨ ਕੋ ਉਲਟਾਵੈ

॥ ੬੯ ॥

ਮੈਂ ਅਬ ਸੁਨੜੋ ਜੁ ਤੁਮ ਉਪਦੇਸੂ।
 ਜਪੋਂ ਨਾਮ ਤਜਿ ਜਗਤਾ ਕਲੇਸੂ। ’
 ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੜੋ ਧਾਮ ਮੁਲਾਨਾ।
 ਨਹਿੰ ਕਿਹ ਸੋਂ ਤਿਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ

ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਗਲ।

॥ ੨੦ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਿਸਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੁ ਜਾਗੀ।
 ਬਿਖਿਯਨ ਤਜਾਗ ਏਕ ਲਿਵਲਾਗੀ।
 ਜੀਵਤਿ ਜਪਤਿ ਰਹੜੋ ਸੋ ਨਾਮੂ।
 ਅੰਤਕਾਲ ਗਮਨੜੋ ਹਰਿ ਧਾਮੂ ॥ ੨੧ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮੁੱਲਾਂ ਉਪਦੇਸ਼’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਅਸ਼ਟਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੮ ॥

੯. [ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਸੱਚਾ ਜੰਵੁ।]

੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੦

{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ} ॥੩॥

{ਬਦੋਬਦੀ ਜਨਉ ਪਾ ਦਿੱਤਾ} ॥੪੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਸਰਬਦਾ ਬਰਨ ਸ੍ਰੇਤ ਸੁਖਕੰਦ।

ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ=ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸ਼ਾਰਦਾ। ਸਰਬਦਾ=ਸਦਾ ਹੀ। [ਸੰਸ. ਸਰਵ੍ਰਦਾ]। ਬਰਨ=ਰੰਗ। [ਸੰਸ. ਵਰਣ]। ਸ੍ਰੇਤ=ਚਿੱਟਾ। [ਸੰਸ. ਸ੍ਰੇਤ]। ਸੁਖਕੰਦ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਫਲ।

ਤਰਲ ਆਂਗੁਰੀ ਬੀਨ ਸੋਂ ਬੰਦੋਂ ਦੈ ਕਰ ਬੰਦਿਾਂ ॥੧॥

ਤਰਲ=ਚੰਚਲ, ਥਰਥਾ ਰਹੀਆਂ। ਆਂਗੁਰੀ=ਉਂਗਲਾਂ। [ਸੰਸ. ਅੰਗੁਲ]। ਬੀਨ=ਬੀਨਾ, ਵੀਣਾ। ਸਤਾਰ ਵਾਂਙੂ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸੰਗੀਤਕ ਸਾਜ਼। [ਸੰਸ. ਵੀਣਾ]। ਕਰ=ਹੱਥ। ਬੰਦਿ=ਜੋੜਕੇ। 'ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ।

ਅਰਥ:

(ਜਿਸਦਾ) ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ ਤੇ (ਦਰਸ਼ਨ) ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ; (ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ਵਿਖੇ) (ਜਿਸ ਦੀਆਂ) ਉਂਗਲੀਆਂ ਬੀਣਾਂ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਚੰਚਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਾਲੂ ਬਹੁਰੋ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ।

ਜੱਗਜੁਪਵੀਤਾ¹ ਦੇਨਿ ਹਿਤ ਧਾਰਾ। ¹ਜੰਵੁ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਹਰਿਦਯਾਲਾ।

ਸੋ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨੋ ਤਤਕਾਲਾ ॥੨॥

ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।

'ਛੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਕਰੋ ਦ੍ਰਿਜਰਾਈ!'

{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ}

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਅਸ ਦ੍ਰਿਜ

ਹਰਿਦਯਾਲੂ।

ਕਹਯੋ 'ਸੌਜ¹ ਸਭਿ ਆਨਿ² ਬਿਸਾਲੂ' ¹ਸਮਿੱਗੀ। ²ਅੰਗਾਓ।

॥੩॥

ਸੁਭ ਬਾਸੁਰ ਸੋ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।

ਕਰਿ ਅਰੰਭ ਜਿਉਂ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ।

ਦਿਜਬਰ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ।

ਸਭਿ ਸੰਭਾਰਨ¹ ਆਨਿ ਉਤਾਲੂ² ॥੪॥ ¹ਸਮਿੱਗੀ। ²ਛੇਤੀ।

ਭੋਜਨ ਹੇਤ ਅੰਨ ਇਕਠਾਈ।

ਆਮਿਖ ¹ ਕਾਰਨ ਛਾਂਗ ² ਮੰਗਾਈ।	¹ ਮਾਸ। ² ਬੱਕਰਾ।
ਜੋ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਗਜਾਤੀ ¹ ।	¹ ਸਨਬੰਧੀ।
ਸਭਿਨਿ ਅਮੰਤੂ ¹ ਦੀਨੋ ਖਜਾਤੀ ² ॥ ੫ ॥	¹ ਨਿਉਂਦਾ। ਸੱਦਾ। ² ਪ੍ਰਗਟਾ।
ਔਰ ਜਿ ਨਗਰ ਬਿੱਪ੍ਰ ¹ ਬਰ ਰਹਿਹੀਂ।	¹ ਬ੍ਰਾਹਮਨ।
ਬੇਦਨ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੇਤਾ ਅਹਿਹੀਂ।	
ਦਯੋ ਅਮੰਤੂ ^੬ ਸਭਿਨਿ ਪੁਕਾਰੀ।	^੬ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਮੰਤਕ।
ਆਏ ਕਾਲੂ ਧਾਮ ਮਝਾਰੀ ॥ ੬ ॥	
ਗੋਮੈ ¹ ਸੋਂ ਲੇਪਨ ਛਿਤ ਕਰਿਕੈ।	¹ ਗੋਬਰ।
ਪੂਰਜੋ ਚੌਂਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।	
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੁਨ ਬੁਲਵਾਏ।	
ਦ੍ਰਿਜ ਬਾਹਜ ¹ ਕੇ ਬੀਚ ਬਿਸਾਏ ॥ ੭ ॥	¹ ਬਾਹਮਨਾਂ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ।
ਜਿਉਂ ਉਡਗਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।	
ਜਾਵਹਿ ਪੂਰਨ ਇੰਦਾ ¹ ਉਦਾਰਾ।	¹ ਪੂਰਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ।
ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ ¹ ਤਿਉ ਤਹਿ ਜਾਈ।	¹ ਸਮੇਤ।
ਬੈਸੇ ਬੀਚ ਸਭਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ੮ ॥	
ਛੱਤ੍ਰਿਨ ਰੀਤਿ ਜੁ ਹੁਤੀ ਪੁਰਾਤਨ।	
ਸੋ ਕੀਨੀ ਦਿਜਵਰ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ।	
ਕੁਲ ਆਚਾਰ ਸਿਖਾਵਨ ਲਾਗਾ।	
ਪੁਨ ਪਾਵਨ ਜੰਵੂ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੯ ॥	
ਜਗਤ ਬਿਮੋਚਨ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ ¹ ।	¹ ਜਗਤ ਦੇ (ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਹਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।
ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੀ ¹ ਮੋਖ ਉਦਾਰੂ।	¹ ਤੱਕਣਾ ਕੀਤਾ।
ਬੂਝਤਿ ਭੇ ‘ਦ੍ਰਿਜ! ਮੋਹਿ ਸੁਨਾਵਉ।	
ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਜੰਵੂ ^੧ ਪਾਵਉ	^੧ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਹੁ ਗਰ-ਹੈ।
॥ ੧੦ ॥	
ਕੌਨ ਅਧਿਕਤਾ ਯਾਂਕੇ ਪਾਏ?	
ਕਿਸ ਪਦਵੀ ਇਹੁ ਦੇਤਿ ਪੁਚਾਏ?	
ਪਹਿਰੇ ਬਿਨਾ ਨੂਨਤਾ ਜੋਊ।	
ਦਿਜਬਰ! ਮੁਹਿ ਸਮਝਾਯੇ ਸੋਊ?	
॥ ੧੧ ॥	
ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਚੌਂਪ ਚਿਤ ਚਮਕੀ।	

ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਮੋਹ ਭ੍ਰਮ ਕਮਕੀ॥ ¹ਨਵਿਰਤੀ ਦੀ।

ਪੂਰਬ ਆਸ ਸੁਨਨਿ ਉਪਦੇਸੂ।
ਬਨੀ ਸੁ ਬਿਧਿ ਅਬ ਮਿਟਹਿ ਕਲੇਸੂ
॥ ੧੨ ॥

ਜਾਨਤਿ ਜੌਨ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰ ਕੋ।
ਬੋਲਯੋ ਤਦਪਿ ਹਰਨ ਤਮਾ ਉਰ ਕੋ। ¹ਅਨੁਰਾ।
'ਦਿਜ ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਧਰਮ ਜੁ ਧਰਿਈ।
ਜੱਗ੍ਰਪਵੀਤ ਸੁ ਪਾਵਨ ਕਰਿਈ

॥ ੧੩ ॥

ਜਾਵਦ ਰੀਤਿ ਨ ਅਸ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਤਾਵਦ ਨਹਿ ਚੌਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਦ੍ਰਿਜ ਬਾਹਜ^{੧੦} ਕੋ ਇਸ ਬਿਨ ਧਰਮਾ।
ਰਹਤਿ ਨਹੀਂ, ਬੂਝਹੁ ਇਹੁ ਮਰਮਾ ¹ਭੇਦ ਇਹ ਸਮਝੋ।

॥ ੧੪ ॥

ਬੇਦਨਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜਬ ਗਰ ਪਾਵਹਿ।
ਦ੍ਰਿਜ ਬਾਹਜ ਨਿਜ ਧਰਮਹਿ ਆਵਹਿ ।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੋਧਾ ਕੇ ਬਚਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ। ¹ਪਰੋਹਤ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਹਿੰ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ

॥ ੧੫ ॥

'ਦ੍ਰਿਜ ਬਾਹਜ ਕੋ ਧਰਮ ਜੁ ਆਹੀ।
ਗਰ ਮੇਂ ਪਾਏ ਸੂਤ ਰਹਾਹੀ।
ਕਿਧੋਂ ਸੁਕਰਮ ਕਰੇ ਤੇ ਰਹਿਈ।
ਦਯਾ ਆਦਿ ਜੇ ਸੁਭ ਨਿਰਬਹਿਈ

॥ ੧੬ ॥

ਪਾਇ ਸੂਤ ਗਰ ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮਾ।
ਧਨ ਹਿਤ ਹਿੰਸਾ ਪ੍ਰੋਹਿ ਅਧਰਮਾ।
ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਧਾਰੇ।
ਝੂਠ ਪਿਸ਼ਨਤਾ ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੇ ¹ਚੁਗਲੀ।

॥ ੧੭ ॥

ਜੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿਜ ਕਿਧੋਂ ਚੰਡਾਲਾ।
ਸਹਹਿ ਜਾਇ ਜਮਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ।

ਕੌਨ ਜਨੇਊ ਤਿਹ ਫਲ ਦੀਨਾ।

ਪਾਯੋ ਨਰਕ ਇਹਾਂ ਅਘ ਕੀਨਾ’

॥ ੧੮ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਦਿਜਬਰ ਜੇ ਬੈਸੇ।

ਭਏ ਮਸ਼ਟ¹ ਕੁਛ ਆਵ ਨ ਜੈਸੇ। ¹ਚੁੱਪ।

ਸਨਮੁਖ ਉਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਊ।

‘ਕਹਿਤਿ ਸੱਤਿ’ ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਸੋਊ

॥ ੧੯ ॥

ਤਦਪਿ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਬਚ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਪ੍ਰੋਹਤ ਹਰਿਦਯਾਲ ਇਮ ਭਾਖਾ।

‘ਕੌਨ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਨਰਕਾ?’

ਜਾਂਤੇ[†] ਜਮ ਨਹਿੰ ਕਰਹਿ ਕੁਤਰਕਾ [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਾਂਕੋ-।

॥ ੨੦ ॥

ਸੋ ਨਿਜ ਰਸਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।

ਸੁਨਨਿ ਚਾਹ ਸਭਿ ਉਰ ਹਰਖਾਈ।’

ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

ਜਿਸ ਜੰਞੂ ਤੇ ਜਨ ਸਨਮਾਨੇ¹ ॥ ੨੧ ॥ ¹ਆਦਰ ਕਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥

ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨਾ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ²ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ³ਜਾਣੇ।

‘ਸੁੱਛਾ¹ ਸਥਿਰ² ਇਹੁ ਲਖਹੁ³ ਜਨੇਊ।

ਗਰ¹ ਮਹਿੰ ਪਹਿਰੈਂ ਵਿਰਲੇ ਕੇਊ। ¹ਗਲ।

ਜਿਹ ਨਰ ਗਰ ਮਹਿੰ ਧਾਰਨ ਕੀਨਾ।

ਧੰਨ ਸਿ ਨਰ ਕੀਨੇ ਦੁਖ ਛੀਨਾ¹ ¹ਨਾਸ਼।

॥ ੨੨ ॥

ਲੋਕ ਬਹੁਰ ਪਰਲੋਕ ਅਸ਼ੋਕੂ¹ ॥ ¹ਅਨੰਦਤ।

ਸਨਮਾਨਹਿੰ ਸਭਿ ਅੰਤਕ ਓਕੂ^{1†}। ¹ਜਮ ਦੇ ਘਰ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅੰਤਨ ਲੋਕੂ-ਅਰਥਾਤ ਜਮਲੋਕ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜੇ ਹੈ ਤੁਮ ਪਾਸੂ।

ਗਰ ਮੁਝ ਪਾਵਹੁ ਦੁੱਕ੍ਰਿਤ ਨਾਸੂ¹ ¹ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

॥ ੨੩ ॥

ਕਰਤਿ ਸੂਤ ਕੇ ਗੁੰਥਨ¹ ਪਾਈ।

¹ਗੰਢਾਂ।

ਜਲ ਜਾਵਹਿ ਇਹ ਸੰਗ ਨ ਜਾਈ।

ਜਾਨਹੁ ਕੱਚਾ ਕਾਜ ਸੰਸਾਰੂ।

ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਤਿ ਗਵਾਰੂ' ॥ ੨੪ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਹਰਦਜਾਲ ਰਸਾਲਾ।

ਪੁਲਕਾਵਲਿ¹ ਤਨ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।

¹ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।

-ਮੈਂ ਪੂਰਬ ਜੋ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ¹।

¹ਕਹੀ।

ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਸੋ ਭੀ ਸਭਿ ਸਾਚੀ ॥ ੨੫ ॥

ਲਖਿ ਹੈਂ ਵਿਰਲੇ ਬਹੁ ਅਨਜਾਨਾ।

ਜਿਹ ਬਚ ਸੁਨਿ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।

ਹੈਂ ਸੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਬੰਸ ਸਮੇਤਾ।

ਭਾ ਯਜਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕੇਤਾ¹-

¹ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਅਰਥਾਤ ਆਸ਼ਰਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ) ਹਨ।

॥ ੨੬ ॥

ਅਨਦ ਮਗਨ ਮੁਖ ਬੋਲ ਨ ਆਵਾ।

ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਮਨ ਰੁਚਿ ਉਪਜਾਵਾ।

ਅਨਤ¹ ਜਿ ਦ੍ਰਿਜ ਬੈਸੇ ਸੁਭ ਨੀਤੀ।

¹ਹੋਰ।

ਸੋ ਬੋਲੇ ਲਖਿ ਪਾਛਲ ਰੀਤੀ ॥ ੨੭ ॥

‘ਭੋ ਬਾਲਕ! ਇਹੁ ਜੱਗਜੁਪਵੀਤਾ।

ਬੇਦ ਪੰਥ ਮਹਿੰ ਗਿਨਜੋ ਪੁਨੀਤਾ।

ਪਰਮਪਰਾ¹ ਪਾਵਨ² ਬਰ ਧਰਮਾ³।

¹ਮੁੱਢ ਤੋਂ। ²ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ³ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ।

ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਕੋ ਰਾਖਤਿ ਧਰਮਾ

॥ ੨੮ ॥

ਬ੍ਰਹਮਦਾਕਿ ਤੇ ਇਹ ਚਲਿ ਆਵਾ।

ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਸਭਿ ਪਹਿਰਾਵਾ।

ਜੇ ਹਮ ਕੀਨੀ ਉਕਤਿ ਨਵੀਨਾ।

ਪੇਲੋ ਇਹੁ ਤੋ¹ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ! ¹ਤਾਂ ਇਹ (ਬੇਸ਼ਕ) ਹਟਾ ਦਿਓ।

॥ ੨੯ ॥

ਚਲਹੁ ਬਾਲ! ਪਾਛਲ ਕੁਲ ਚਾਲੀ।

ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਸਭਿ ਤੇ ਚਹਹੁ ਨਿਰਾਲੀ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਦ੍ਰਿਸਬਰ ਕਾ।
ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਮਤਿ ਕਰਤਯੋ ਤਰਕਾ¹ ਖੰਡਨ।

॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥
ਚਉਕਤਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥
ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਅਸਬਿਧਿ ਕੋ ਦਿਜ ਦੇਹੁ ਜਨੇਊ ॥
ਚੌਕੜ¹ ਬਿਕਤਿ ਮੋਲਲਿਯ ਤੇਊ। ਚਾਰ ਕੌਡਾਂ ਦਾ।
ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਰਿ ਗਯੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਜਹਿੰ ਕਾਰਜ ਤਹਿੰ ਨਿਬਹਯੋ ਸੁ ਨਾਂਹੀ

॥ ੩੧ ॥

ਜੋ ਆਗੇ ਨਹਿੰ ਕਾਰਜ ਆਵਾ।
ਸੋ ਪਾਯੋ ਜਗ ਕੋ ਦਿਖਰਾਵਾ।
ਮਮ ਸੰਸਾਰ ਸੋ ਨਾਹੀ ਕਾਜੂ।
ਤਿਹ ਕੀ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੋਂ ਉਰ ਲਾਜੂ

॥ ੩੨ ॥

ਸੰਗ ਨ ਤਗ¹, ਜਬ ਜਮ ਗਹਿ ਕੂਟਾ। ਜੰਵੂ।
ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਹੋਯੋ ਤਗ ਤੂਟਾ।
ਕੀਨਿ ਸੁ ਕੂਰੀ ਚੋਰੀ ਜਾਰੀ।
ਯਾਂ ਤੇ ਮਿਲੀ ਯਾਤਨਾ¹ ਭਾਰੀ ॥ ੩੩ ॥ ਤਾੜਨਾ।

ਤਾਂ ਤੇ ਸੱਤਿ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰਾ।
ਜਪਹੁ ਤਾਂਹਿ ਹੁਇ ਜਗ ਨਿਸਤਾਰਾ।
ਦੋਨੋ ਲੋਕ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਸੰਗਾ।
ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ’

॥ ੩੪ ॥

ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਕੀ ਭੀਰ¹ ਸੁ ਭੂਰੀ²। ਭੀੜ। ਬਹੁਤੀ।
ਸੁਨਿ ਬਚ ਬਿਸਮੈਤਾ¹ ਉਰ ਪੂਰੀ। ਅਚਰਜਤਾਈ।
ਕੋਊ ਨ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ ਸਮਰਥਾ।
ਸੱਤਿ ਬਾਤ ਕਿਮ ਕਹੈਂ ਬਿਅਰਥਾ

॥ ੩੫ ॥

ਪੁਨ ਤਿਹ ਕਾਲ ਜੁ ਕਾਲੂ ਗਜਾਤੀ¹। ¹ਸਨਬੰਧੀ।
ਸੋ ਬੋਲੇ ਨਿਜ ਬਾਤ ਸੁਹਾਤੀ।
'ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਬੀਨਾ।
ਤੋਰ¹ ਅਤਰਕ ਗਿਰਾ² ਰਸ ਭੀਨਾ ¹ਆਪਦੀ। ²ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ।

॥ ੩੬ ॥

ਤਦਪਿ ਜੁ ਤਵ ਪਿਤ ਖਰਚਯੋ ਦਰਬਾ।
ਜੱਗਜੁਪਵੀਤ ਹੇਤੁ ਲਖਿ ਸਰਬਾ।
ਨਹਿੰ ਪਹਿਰਹੁ ਤਬ ਹੋਇ ਅਕਾਜੂ¹। ¹ਬਿਰਥਾ।
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਕੀਨਿ ਸਮਾਜੂ ॥ ੩੭ ॥

ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਸਭਿ ਤੁਮ ਘਰ ਆਵਾ।
ਪਹਿਰਹੁ ਜੰਵੂ ਜਗਤ ਸੁਹਾਵਾ।
ਜੋ ਨਿਜ ਕੁਲ ਕੀ ਚਲਹਿ ਨ ਚਾਲੇ।
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਤਿਹ ਕਰੈ ਨਿਰਾਲੇ

॥ ੩੮ ॥

ਨਰ ਸੰਪੂਰਨ ਅਰੁ ਪਰਵਾਰੂ।
ਹਰਖੈਂ ਉਰ ਕਰਿ ਰਹੁ ਗਰ¹ ਧਾਰੂ²। ¹ਗਲੇ ਵਿਚ। ²ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
ਨਾਤੁਰ¹ ਸਭ ਕੋ ਬਧਯੋ ਹੁਲਾਸਾ। ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
ਮਿਟ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਸਾ

॥ ੩੯ ॥

ਏਕ ਵਾਰ ਗਰ ਪਾਇ ਜਨੇਉ।
ਪੁਨ ਕਰੀਏ ਇੱਛਾ ਉਰ ਜੇਉ।'
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਜਾਤਿਨਿ¹ ਕੇ ਬੈਨਾ। ¹ਸਾਕਾਂ ਦੇ।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥
ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥
ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮ੍ਹਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥
ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥
ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ੨ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਲੋਕਾਰੀਤ ਜੁ ਜੋਗਜੁਪਵੀਤਾ।
ਹੋਤਿ ਪੁਰਾਤਨ ਤੂਟਤਿ ਨੀਤਾ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲੇ ਅਵਰ ਸੁ ਪਾਵਾ।
ਜਗ ਮਿੱਥਯਾ ਤਸ ਬਨਯੋ ਬਨਾਵਾ

॥ ੪੧ ॥

ਜੇਕਰਿ ਹੋਵਹਿ ਜੋਰ ਜਨੇਊ।
ਮੁਝ ਗਰ ਦੀਜੈ ਭਗਨ ਨਾ ਜੇਊ।
ਮਨ ਕੁਬਾਸਨਾਂ ਨਾਸਹਿ ਰਾਸੀ।
ਜਿਹਤੇ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਬਿਨਾਸੀ’

॥ ੪੨ ॥

ਅਸਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੀ।
ਉਪਦੇਸ਼ਨਿ ਕੀ ਉਚਰਤਿ ਬਾਨੀ।
ਬਚਨ ਬਦਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰਨ ਬਰਿਆਈ।

{ਬਦੋਬਦੀ ਜਨਊ ਪਾ ਦਿੱਤਾ}

ਜੱਗਜੁਪਵੀਤਾ ਦਿਯੋ ਪਹਿਰਾਈ

॥ ੪੩ ॥

ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ ਤਬਹਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।
ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੇ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਹਰਖਯੋ ਉਰ ਪਰਵਾਰੂ।
ਸਭਿ ਕੇ ਮਨ ਤੇ ਮਿਟਾ ਖਭਾਰੂ।

॥ ੪੪ ॥

ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਦਿਜ ਹਰਦਯਾਲੂ।
ਵਡ ਲਾਲਸ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹਕਾਲੂ।
‘ਉਚ ਕਰਮ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।

‘ਟੁੱਟੇ ਨਹੀਂ।

‘ਸਭ ਨਾਸ ਕਰੇ।

‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ।

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੰਵੂ ਬਾਬਤ ਜੋ ਖਜਾਲ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ‘ਦਿਜ ਦੰਭਨ ਕੇ ਕੀਨ ਨਿਕਦਨਾ। ‘ (ਅੰਕ ੪੪) ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਧਾਗਾ ਗਲ ਪਾਕੇ ਆਪੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਲੈਣੀ ਇਹ ਗਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਮਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੜ੍ਹਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੨੩ ਅੰਗ ਦੀ ‘ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ’ ਦੀ ਟੁਕ।

‘ਖੋਭ।

‘ਕਹੀ।

ਰਿਦੇ ਸੁੱਧ ਕੋ ਇਹ ਸਭਿ ਸਾਚੀ

॥ ੪੫ ॥

ਜੋ ਜਗ ਕਾਨ ਸਿੰਖਲਾ¹ ਸੰਗਾ।

¹ਬੇੜੀ, ਸੰਗਲ, ਬੰਧਨ।

ਵਰਣ ਧਰਮ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਨ ਭੰਗਾ।

ਪੁਨ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੋ ਜੱਗਜੁਪਵੀਤਾ।

ਉਚਰਹੁ ਬਚਨ ਜੁ ਹੋਤਿ ਪੁਨੀਤਾ

॥ ੪੬ ॥

ਸੁਨਹਿੰ ਸਭਿਹਿ ਦਿਜ ਬਾਹਜ ਗਯਾਤੀ।

ਜੋ ਅਤੂਟ ਰਹਿ ਸਦਾ ਸੰਗਾਤੀ¹। ’

¹ਸੰਗ।

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਅਰਬਿੰਦ¹ ਬਿਲੋਚਨ²।

¹ਕਵਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ। ²ਕਵਲ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ।

ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਬੰਧਨਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥

ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਪੂਤ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਜਿਨ ਅਸ ਪਾਯੋ ਜੱਗਜੁਪਵੀਤਾ।

ਸੋ ਸਭਿ ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰਭੀਤਾ।

ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਤਹਿ ਆਦਰ ਪਾਵਾ।

ਸਭਿ ਸ਼ੋਭਾ ਸੰਯੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ ॥ ੪੮ ॥

ਭਗਨ ਨ ਹੋਇ¹ ਸੰਗ ਰਹਿ ਸੋਊ।

¹ਤੁੱਟਦਾ ਨਹੀਂ।

ਭਾਗ ਜਗੇ ਤੇ ਪਹਿਰਹਿ ਕੋਊ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਕੀਨਿ ਮਲੀਨਾ।

ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਜਿਨ ਸੁਚਿ¹ ਕੀਨਾ¹

¹ਪਵਿਤਰਤਾ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕੋ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਨਾ।

॥ ੪੯ ॥

ਤਿਨਹਿ ਉਚਿਤ¹ ਇਹੁ ਯੱਗਜੁਪਵੀਤਾ।

¹ਯੋਗ।

ਲੋਕ ਕਾਨ ਤੇ ਸੋ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ¹’ ॥

¹ਉਲਟਾ।

ਸੁਨਿ ਹਰਿਦਯਾਲ ਸੁ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਰਿਦੈ ਧਾਰਿ ਲਿਯ ਲਿਖਿ ਸਗਤੇਸ਼ਾ

॥ ੫੦ ॥

‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨ ਧੰਨ’ ਵਖਾਨਹਿ।

‘ਆਪਨ ਗਤਿ ਤੁਮ ਆਪਹਿ ਜਾਨਹਿ।’

ਅਵਰ ਨ ਕਾਹੂੰ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ।
ਇਕ ਪ੍ਰੋਹਤ ਭਾ ਹਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ
॥ ੫੧ ॥

ਜਿਹ ਪਰ ਕਰਹਿੰ ਹੇਰਿ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
ਤਾਹੂੰ ਕੋ ਹਰਿਹੀ ਭਵ ਮਰਨਾ¹। ¹ਜਨਮ ਮਰਨ।
ਤਿਹ ਛਿਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਅਬ ਭੋਜਨ ਭਾ ਸਗਰੋ ਤਯਾਰਾ
॥ ੫੨ ॥

ਦਿਜ ਜੂ! ਉਠਉ ਪਾਂਤਿ¹ ਬੈਸਾਵਹੁ। ¹ਪੰਗਤ।
ਤਜਿ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ।
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਦਿਜ ਉਠਿ ਚੀਰ¹ ਉਤਾਰੇ। ¹ਕਪੜੇ।
ਕਰਿ ਪੰਕਤਿ ਬੈਸੇ ਇਕ ਸਾਰੇ¹⁺ ¹ਇਕੋ ਜੇਹੀ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਕ ਬਾਰੇ-।
॥ ੫੩ ॥

ਛੱਤ੍ਰੀ ਸਭਿ ਬੁਲਾਇ ਨਿਜ⁺ ਗਯਾਤੀ¹। ¹ਸਨਬੰਧੀ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ-ਬਹੁ-ਬਰ।
ਬਨ ਬੈਠੇ ਸੋ ਪਾਂਤਿ ਸੁਹਾਤੀ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਪਾਤ੍ਰਨ¹ ਧਰਿ ਆਗੇ। ¹ਭਾਂਡੇ (ਅ) ਪੱਤਲਾਂ।
ਸੂਪਕਾਰ¹ ਤਬ ਪਰੁਸਨ ਲਾਗੇ² ¹ਲਾਂਗਰੀ। ²ਪ੍ਰੋਸਣ ਲਗੇ।
॥ ੫੪ ॥

ਪਾਇਸੁ¹ ਸਿਤਾ² ਘ੍ਰਿੱਤਿ ਬਿਧਿ ਸੰਗਾ। ¹ਖੀਰ। ²ਖੰਡ।
ਸਪਦ¹ ਪਰੁਸਗੇ² ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ। ¹ਛੇਤੀ। ²ਘਰੋਸੇ ਗਏ।
ਸੂਖਮ ਓਦਨ¹ ਬਰੇ² ਪਕੌਰੇ। ¹ਬ੍ਰੀਕ ਚਾਵਲ। ²ਵੜੇ।
ਮਰਚ ਧਨਿਯ ਸੋਂ ਦਧਿ ਮਹਿੰ ਬੋਰੇ¹ ¹ਦਹੀਂ ਵਿਚ ਡੋਬੇ ਹੋਏ।
॥ ੫੫ ॥

ਸੂਪ¹ ਬਨੀ ਬਰ² ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ¹ਰਸੋਈ। ²ਚੰਗੀ।
ਖਾਨ ਪੁਰਾ¹ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਉਚਾਰਾ। ¹ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।
ਸ੍ਵਾਦ ਸੰਗਿ ਸਭਿ ਅਚਵਨਿ ਕੀਨੋ।
ਪੁਨ ਪਨਵਾਰੇ¹ ਕੀਨਿ ਚਬੀਨੋ ॥ ੫੬ ॥ ¹ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਬੀੜੇ।
ਦੀਨ ਦੱਛਨਾ ਦ੍ਰਿਜ ਸਨਮਾਨੇ।
ਬਹੁਰ ਬਿਸਰਜਨ¹ ਹੋਇ ਪਯਾਨੇ। ¹ਵਿਦਾ।
ਦ੍ਰਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲ ਚਹਿਤਿ ਸੋ ਪਾਵਾ।
ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਛਾਵਾ

॥ ੫੭ ॥

ਜੱਗਜੁਪਵੀਤ ਪਾਵਨੀ ਗਾਥਾ।

ਸੁਨਹਿ ਸੁਨਾਵਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਭਗਨ ਜੰਵੁ ਕੋ ਦੋਖ ਨ ਲਾਗਹਿ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਗ ਅਨੁਰਾਗਹਿ।

॥ ੫੮ ॥

ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੁਣਨ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੰਵੁ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਮਿਲੇਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਗਜਾਤੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ ਜੇ, ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਜਿ

ਪ੍ਰੋਧਾ ਸਾਥ।

ਉਸਤਤਿ ਉਚਰਤਿ ਸਦਨ ਗੇ, ਜੋ ਗੁਰ

ਦੀਨਾਨਾਥ ॥ ੫੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਬ੍ਰਹਮਸੂਤ੍ਰ’ ਪਾਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਨਵਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੯ ॥ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬ੍ਰਹਮਨ ਜਨੇਉ।

੧੦. [ਅਰਦਾਸ। ਗੁੰਠਾਂ ਚਾਰਨਾ। ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ]

ੲ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੧

{ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ} ॥੧॥

{ਗੁੰਠਾਂ ਚਾਰਨਾ} ॥੧੪..॥

{ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ} ॥੪੧॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬਰ ਆਨਨ ਤੇ ਬਰ ਦੇਹੁ ਗੁਰੂ ! ਬਰ ਗੁੰਠ ਸਪੂਰਨ ਹੋਇ ਅਬੈ।

ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। [ਸੰਸ: ਵਰ]। ਆਨਨ=ਮੂੰਹ। ਬਰ=ਅਸੀਸ। ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤ। ਬਰ=ਚਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਂਛਤ। [ਸੰਸ: ਬਰੰ=ਵਾਂਛਤ। ਧਾਤੂ 'ਬੀ'=ਚੁਣਨਾ। ਵਰ=ਇੱਛਾ ਕਰਨੀ।]

ਅਬੈ=ਹੁਣੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਬਲਿ ਜਾਇ ਕਵੀ ਤੁਮਰੋ ਬਲ ਪਾਇ, ਕਰੋਂ ਕਵਿਤਾ ਸੁਭ ਛੰਦ ਸਬੈ।

ਬਲਿ ਜਾਇ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵੇ। ਬਲ ਪਾਇ=ਤਾਕਤ ਪਾ ਕੇ, ਬਲ ਲੈ ਕੇ।

ਬਲ ਹੀਨ ਕਰੋ ਬਿਘਨਾ ਸਭਿ ਹੀ, ਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਗੁੰਠ ਸੁ ਹੋਇ ਤਬੈ।

ਸੁ=ਸੁਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਤਬੈ=ਤਦ।

ਬਿਘਨਾਤਮ ਰੂਪ ਅਮਾਵਸ਼ ਕੋ, ਯਹਿ ਗੁੰਠ ਦੁਤੀ ਦੁਤਿ ਚੰਦਾਂ ਫਬੈ ॥੧॥

ਵਿਘਨਾਤਮ=ਵਿਘਨ। ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਵਿਘਨ। (ਅ) ਵਿਘਨਾ+ਤਮ=ਵਿਘਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ। ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ (ਮੱਸਯਾ)। ਅਮਾਵਸ਼=ਜਿਸ ਰਾਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਮੂਲੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਮੱਸਿਆ।

ਦੁਤੀ=ਦੂਜ ਦੀ ਥਿਤ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਲੋਕ ਚੰਦ ਚਾਹ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ। ਦੁਤਿ=ਸ਼ੋਭਾ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। [ਸੰਸ. ਦੁਤਿ=ਚਾਨਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼।] 'ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇੰਦੁ।

ਅਰਥ:

ਹੇ ਗੁਰੂ ! ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਵਰ ਦਿਓ ਕਿ (ਇਹ ਮੇਰਾ) ਵਾਂਛਤ ਗੁੰਠ ਛੇਤੀ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਵੇ।

(ਆਪ ਤੋਂ) ਸਦਕੇ ਜਾਵੇ (ਇਹ) ਕਵੀ। (ਹਾਂ ਕੇਵਲ) ਆਪਦਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੁਹਣਿਆਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ (ਇਹ) ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ (ਮੈਂ) ਰਚਾਂ।

(ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਨੂੰ ਬਲਹੀਨ ਕਰ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤੀ ਦਾ (ਇਹ) ਗੁੰਠ (ਛੇਤੀ ਤੇ) ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸੰਪੂਰਣ) ਹੋਵੇ।

ਅਤੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਮੱਸਯਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁੰਠ ਦੂਜ ਦਾ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਹੋ ਕੇ) ਫਬੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ੴਪਾਉ।

ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕਰਿ ਬਹੁ

ਅਪਨ ਦੁਰਾਵ।

ਮੱਤਿ ਸੁਭਾਵ ਅਨੰਦ ਮਹਿ, ਕਰਹਿ ਨ ੴਮਸਤ।

ਕਛੁ ਲਖਾਵ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

ੴਟਿਕੇ ਹੋਏ।

ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈਂ ਅਰੂਢਾ¹।

ਜਾਂਤੇ ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿੰ ਨਰ ਮੂਢਾ¹।

¹ਮੂਰਖ।

ਹੇਰਨ ਹੋਤੁ ਨ ਖੋਲਹਿੰ ਨੈਨਾ।

ਚੰਚਲ ਅਧਰ ਨ ਕਰਿ ਹਿਤ ਬੈਨਾ¹

¹ਹੋਠਾਂ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਚੰਚਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

॥੩॥

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ ਰਿਖੀਕੇ¹।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ।

ਹੋਇ ਤ ਹੁਇ¹ ਨਤੁ² ਥਿਰੁ³ ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ।

¹ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ²ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ³ਟਿਕੀਆਂ ਰਹਿਣ।

ਅੰਤਰ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।

ਕਰਿ ਰਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥੪॥

ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਖੇਲ ਜਿਵ ਸਿਸੁ ਕੀ।

ਅਸ ਲਖਿ ਕਰਹਿੰ ਨ ਕਾਂਖਾ¹ ਕਿਸੁ ਕੀ।

¹ਇੱਛਾ।

ਨਰ ਨਾਰੀ ਭਾਖਹਿੰ ਅਸ ਰੀਤੀ।

‘ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ¹ ॥੫॥

¹ਉਲਟੀ ਹੋ ਗਈ।

ਆਗੇ ਕਹਿਤਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਸਾਲੀ।

ਕਿਯ ਤੂਸ਼ਨ¹ ਅਬ ਕੌਨ ਕੁਚਾਲੀ।

¹ਚੁੱਪ।

ਡੀਠ¹ ਲਗੀ ਨਰ ਨਾਰਿਨ ਕੇਰੀ।

¹ਨਜ਼ਰ।

ਜਿਹ ਮਸਤਾਨੀ ਤੌਰ ਘਨੇਰੀ ॥੬॥

ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੀ ਭਈ ਕਿ ਛਾਯਾ।

ਸੁਨਨਿ ਕਹਿਨ ਜਿਨ ਸਭਿ ਬਿਸਰਾਯਾ।’

ਕਛੁਕ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਅਸ ਰੀਤੀ।

ਏਕ ਸਮੈ ਕਾਲੂ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ॥੭॥

ਅੰਕ ਬਿਸਾਇ ਸੀਸ ਕਰ ਫੇਰਾ।

ਸੁੰਘਤਿ¹ ਮਸਤਕ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ।

¹ਚੁੰਮਿਆ।

ਹੇਰਿ ਤਾਤ ਕੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ।

-ਮਤਿ¹ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ ਕਰਤਯੋ ਕਾਰਾ

¹ਬੁੱਧੀ।

॥੮॥

ਯਾਂ ਤੇ ਕਾਰ ਕਰਾਉਂ ਜਿ ਥੋਰੀ।

ਸਨੈ ਸਨੈ¹ ਪਰਚੈ ਸਭਿ ਠੌਰੀ-।

¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।

ਅਸਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕਾਲੂ ਮੁਖ ਭਾਖੀ¹।

¹ਕਹੀ।

‘ਗੋ¹ ਮਹਿਖੀ² ਚਾਰਹੁ ਕਰਿ ਰਾਖੀ

¹ਗਊਆਂ। ²ਮਹੀਆਂ।

॥ ੯ ॥

ਏਕ ਆਤਮਜ¹ ਹਮਰੇ ਧਾਮੂ। ¹ਪੁੱਤਰ।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸਰੈ, ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਾਮੂ।

ਬੈਸਯੋ ਤਾਤ! ਬਿਤੀਤਹਿ ਨਾਂਹੀ।

ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾਹੀ

॥ ੧੦ ॥

ਸਦਾ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਮਨ ਤੇਰੇ।

ਪਰਚਹੁ ਪੁਨ ਹੁਇ ਛੀਰ¹ ਬਧੇਰੇ। ¹ਦੁੱਧ।

ਦਾਸ¹ ਚਰਾਵਤਿ ਰੀਤਿ ਬਿਗਾਰੀ। ¹ਨੌਕਰ।

ਹਰਿਤ¹ ਤ੍ਰਿਣਨ ਤੁਮ ਆਨਹੁ ਚਾਰੀ' ¹ਸਾਵੇ।

॥ ੧੧ ॥

ਕਹਯੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ, ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰਾ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਕਹਿਤ 'ਪਿਤਾ ਜੀ ਭੋਰ ਸਿਧਾਉ¹।' ¹ਸਵੇਰੇ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਤੁਮ ਰਜਾਇ ਤੇ ਚਾਰ ਲਿਆਉ¹'

॥ ੧੨ ॥

ਅਸਿ ਕਹਿ ਰੈਨ¹ ਬਿਖੈ ਪਰਿ ਸੋਏ। ¹ਰਾਤ ਨੂੰ।

ਜਿਨ ਦਾਸਨ ਕੇ ਬੰਧ ਬਿਗੋਏ¹। ¹ਬੰਧਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਰਣੋਦਯ^{1†} ਜਾਗੇ। ¹ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਰਣੋਦਿਤ, ਤੇ ਅਰਣੋਦਹਿ।

ਗੋ ਮਹਿਖੀ ਚਾਰਨ¹ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੩ ॥ ¹ਚਰਾਉਣ।

ਨਿਜ ਹਾਥਨ ਦਾਮਨ¹ ਤੇ ਖੋਲੀ। ¹ਰੱਸੀਆਂ।

{ਗਉਆਂ ਚਾਰਨਾ}

ਹਾਂਕਤਿ ਚਲੇ ਇਕਤ ਕਰਿ ਟੋਲੀ।

ਲਏ ਲਸ਼ਟਕਾ¹ ਦੇਤਿ ਹੰਗੂਰਾ। ¹ਸੋਟੀ।

ਚਾਰਤਿ ਹਰਿਤ¹ ਤ੍ਰਿਣਨ² ਸੁਖ ਪੂਰਾ^{3†} ¹ਸਾਵਾ। ²ਘਾਹ। ³ਅੰਪੂਰਨ ਸੁਖੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

॥ ੧੪ ॥

ਮਨਹੁ ਗੁਪਾਲ ਜੁ ਪਾਛਲ¹ ਨਾਮਾ। ¹ਪਿਛਲਾ।

ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਿ ਹੈਂ ਜਨੁ¹ ਸੁਖ ਧਾਮਾ। ¹ਮਾਨੋ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁਭ ਸੁਰਭੀ¹ ਪਾਛੇ। ¹ਗਉਆਂ ਦੇ।

ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਚਾਰਤਿ ਤ੍ਰਿਣ ਆਛੇ

॥ ੧੫ ॥

ਭਈ ਸੰਝ¹ ਪੁਰਿ ਦਿਸਕੋ ਮੋਰੀ। ¹ਸੰਧਯਾ।
ਆਇ ਅਘਾਈ¹ ਸਵਲੀ² ਗੋਰੀ। ¹ਰੱਜ ਕੇ। ²ਕਾਲੀ।

ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹਰਖ ਉਰ ਭਾਰੀ।
ਲਖਯੋ ਕਿ -ਲਗਯੋ ਮੋਹਿ ਸੁਤ ਕਾਰੀ
॥ ੧੬ ॥

ਸਨੇ ਸਨੇ ਪਰਚਹਿ ਸਭਿ ਕਾਮੂ।
ਤਜਹਿ ਉਦਾਸੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਧਾਮੂ-।
ਆਨਿ ਬਿਰਾਜੇ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਨਾ।
ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਤ ਬਦਨਾ
॥ ੧੭ ॥

ਪੈ¹ ਪੁਨਿ ਪਿਯੋ ਖਾਨਿ ਕਰਿ ਅਸਨਾ²। ¹ਦੁੱਧ। ²ਭੋਜਨ।
ਪੌਢੇ¹ ਪਾਇ ਦੇਹਿ ਪਰ ਬਸਨਾ²। ¹ਸੋਂ ਗਏ। ²ਕਪੜਾ।
ਕਾਲੂ ਉਠਯੋ ਵਡੀ ਭੁਨਸਾਰਾ¹। ¹ਸਵੇਰੇ।
'ਸੁਤ ਨਾਨਕ! ਉਠ' ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ
॥ ੧੮ ॥

ਪਿਤਾ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।
ਸੁਰਭੀ ਖੋਲਿ ਭਏ ਅਨੁਗਾਮੀ¹। ¹ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਤੁਰੇ।
ਜਹਾਂ ਖੇਤ¹ ਸੁੰਦਰ ਹਰਿਆਈ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪੇਖ।
ਬਾਰ¹ ਬਾਰ² ਬਾਰੀ³ ਬਰਿਆਈ⁴ ¹ਵਾੜ। ²ਤੋੜਕੇ। ³ਵਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ⁴ਜੋਰੋਜੋਰੀ।
॥ ੧੯ ॥

ਆਪ ਸੋਇਗੇ ਹੋਇ ਸੁਖਾਰੇ।
ਖਾਤਿ ਖੇਤ ਨਹਿੰ ਅਨਤ ਪਧਾਰੇ¹। ¹ਹੋਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।
ਜਬ ਸਭਿ ਚਰਗੀ¹ ਗੋ² ਗੋਧੂਮੀ³। ¹ਚਰ ਗਈਆਂ। ²ਗਊਆਂ। ³ਕਣਕ।
ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਆਯੋ ਵਹਿ ਭੂਮੀ¹ ¹ਖੇਤ ਵਾਲਾ।
॥ ੨੦ ॥

ਹੇਰਿ ਕਿਦਾਰ¹ ਸੁ ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ। ¹ਖੇਤ।
'ਕ੍ਰਿਸ਼¹ ਚਾਰੀ ਕਿਨ ਢੀਠ ਮਹਾਨਾ? ¹ਖੇਤੀ।
ਸਿੰਚਿ ਸਿੰਚਿ¹ ਮੈਂ ਬਹੁ ਦਿਨ ਹਾਰਯੋ। ¹ਪਾਨੀ ਦੇ ਦੇ ਕੇ।
ਕਿਹ¹ ਨਿੰਡਰ ਸਭਿ ਖੇਤ ਉਜਾਰਯੋ? ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਿਨਹਿ।
॥ ੨੧ ॥

ਖਾਇ ਅਘਾਇ¹ ਰਹੀ ਬਿਚ ਬੈਸੀ। ¹ਰੱਜਕੇ।

ਲਖੀ ਕਿਨਹਿ¹ ਬਿਨ ਖਸਮੀ ਜੈਸੀ। ’ ¹ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਬਚ ਉਚੇ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਗੇ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਿਕਾਸਨ ਲਾਗੇ
॥ ੨੨ ॥

ਰਾਹਕ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰੋਧ ਕਹਿ ਉਚੇ।
‘ਜਾਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਤੁਮਹਿ ਘਰ ਸੂਚੇ।’ ¹ਖਾਲੀ।
ਸਬਿ ਕਿਦਾਰ^{੧੧} ਕੋ ਭਰਹੁ ਉਜਾਰਾ। ¹ਉਜਾੜਾ।
ਨਤੁਰ ਚਲੋ ਢਿਗ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ’

॥ ੨੩ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ ਲਿਯ ਹਾਂਕੀ।
ਰਿਸ¹ ਪੁਨ ਸ਼ੋਕ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਤਾਂ ਕੀ। ¹ਗੁੱਸੇ।
ਪੁਨ ਕਮਲਾਨਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
‘ਗੋਧਨ¹ ਤਜਿ ਦਿਹੁ ਸ਼ੋਕ ਬਿਸਾਰੇ ¹ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ।

॥ ੨੪ ॥

ਪਰਾਲਬਧ ਤੁਮਰੀ ਹੈ ਜੇਤੀ।
ਬਰਕਤ ਪਾਇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਬ ਤੇਤੀ।
ਬਿਗਰਨਹਾਰ ਬਿਗਰ ਸੋ ਜਾਈ।
ਬਹੁਰ ਨ ਸਵਰਹਿ ਕਰਹਿ ਲਰਾਈ
॥ ੨੫ ॥

ਜੋ ਨਿਜ ਭਾਗ ਸਵਰਨੀ ਹੋਈ।
ਤਿਹ ਨ ਵਿਗਾਰ ਸਕੈ ਕਹੁ ਕੋਈ।
ਜਗਤ ਨਾਥ ਕੇ ਹੈ ਸਭਿ ਹਾਥਾ।
ਸੁਨਿਯ ਨ ਕਹੂੰ ਦੁਤਿਯ¹ ਕੀ ਗਾਥਾ ¹ਦੂਜੇ ਦੀ।

॥ ੨੬ ॥

ਤਜਹੁ ਧੇਨੁ ਅਸਬਿਧਿ ਜੀਅ ਜਾਨੀ।
ਬੀਤੀ ਕੀ ਨ ਬਿਥਾਰ ਕਹਾਨੀ।’ ¹ਬੀਤ ਗਈ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨ ਫਰੋਲ।
ਸੁਨੈ ਨ ਬਚ ਬਾਰਹਿ¹ ਬਹੁਤੇਰਾ। ¹ਵਰਜਿਆ।
ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ ਕੋ¹ ਭਾ ਸ਼ੋਕ ਘਨੇਰਾ ¹ਖੇਤੀ ਦਾ।

॥ ੨੭ ॥

ਝਗਰਤਿ ਝਗਰਤਿ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ।
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿੰਵਾ।

ਰਾਹਕ ਉਚੇ ਕੀਨਿ ਪੁਕਾਰੀ।

‘ਮੋਹਿ ਖੇਤ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ

॥ ੨੮ ॥

ਦੀਰਘੁ ਬਹੁ ਗੋਧੂਮ^੧ ਸੁ ਮੇਰੇ।

ਖਾਈ ਮਹਿਖਨਿ^੧ ਆਜ ਸਵੇਰੇ।

^੧ਮੱਝੀਆਂ ਨੇ।

ਤਾਤ^੧ ਤਾਹਿ ਜੋ ਤਵ ਪਟਵਾਰੀ।

^੧ਪੁੱਤਰ।

ਕਰਤਿ ਹਕੂਮਤਿ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰੀ

॥ ੨੯ ॥

ਕਰਹੁ ਤਪਾਵਸ^੧ ਭੂਪਤਿ! ਮੇਰੇ।

^੧ਨਿਆਉਂ।

ਨਾਤੁਰ ਉਜਰਹਿ ਨਗਰ ਸੁ ਤੇਰੇ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ

ਉਜਰੈ।

ਰਾਹਕ ਕੈਸ ਬਸਾਸਤਿ^੧ ਗੁਜਰੈ^੧’

^੧ਅਰਾਮ ਦਾ ਵਸਣਾ, (ਅ) ਰਾਹਕ ਕੈ ਸਬ ਸਾਸਤ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਦੁਖ ਵਿਚ ਬੀਤੂ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਸਬਿਧਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਉਜਰੈ, ਰਾਹਕ ਕੈਸੇ ਸਾਂਤਿ ਗੁਜਾਰੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਉਰ ਰਿਸ^੧ ਭਰਿ
ਸਰੁਖਾ^੨।

^੧ਗੁੱਸਾ। ^੨ਰੁੱਖੇ ਪਨ ਵਾਲਾ।

ਹੇਰਤਿ ਬੋਲਯੋ ਮੁਖ ਤੇ ਪਰੁਖਾ^੧।

^੧ਕਠੋਰ।

‘ਸਭਿ ਕੋ ਡਰੁ ਉਰ ਦੀਨ ਨਿਵਾਰੇ।

ਚਾਰਤਿ ਖੇਤੀ ਸਿਸੁ ਮਤਵਾਰੇ^੧’

^੧ਮਸਤ ਬੱਚੇ।

॥ ੩੧ ॥

ਪੁਨ ਭ੍ਰਿੱਤਜਨਿ^੧ ਸੰਗ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

^੧ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

‘ਅੱਗ੍ਰੁਜ ਇਹ ਬਾਰਿਕ ਮਸਤਾਨਾ।

ਤੂੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਲਜਾਉ ਬੁਲਾਈ।

ਭਰਹਿ ਉਜਾਰਾ ਜਿਨ ਉਜਰਾਈ’

॥ ੩੨ ॥

ਗਯੋ ਬੇਗ ਕਾਲੂ ਆਹੂਤਾ^੧।

^੧ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ।

‘ਚਲਹੁ ਪੂਤ ਕੀ ਪਿਖ ਕਰਤੂਤਾ।

ਅਮੁਕੋ ਰਾਹਕ^੧ ਤਾਂਹਿ ਕਿਦਾਰਾ।

^੧ਜਿਮੀਂਦਾਰ।

ਬਾਰਿ ਧੇਨੁ ਸਭਿ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰਾ’

॥ ੩੩ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਤਿਨ ਦੁਖ
ਪਾਵਾ।

-ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਕਬਿ ਸੁਖ ਨ ਦਿਖਾਵਾ-।

ਭ੍ਰਿੱਤਾ¹ ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਤਹਿੰਵਾ। ^{ਨੌਂਕਰ।}

ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿੰਵਾ

॥ ੩੪ ॥

ਪਿਖਿ ਬੁਲਾਰ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ।

‘ਸੁਨ ਕਾਲੂ ! ਤੁਝ ਭੈ ਨਹਿੰ ਥੋਰਾ।

ਗੋ ਚਾਰਨ¹ ਕੋ ਸੁਤ ਮਸਤਾਨਾ। ^{ਗਾਈਂ ਚਾਰਨ।}

ਭੇਜਯੋ ਜਿਨ ਸਭਿ ਖੇਤ ਚਰਾਨਾ

॥ ੩੫ ॥

ਇਹ ਜੋ ਕਰਮ ਨਿਭਹਿ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ।

ਗੋਧਨ ਲੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ⁺।’

<sup>ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਇਹ ਜੋ ਰੰਕ ਨਿਭੈ ਕਿਉਂ ਕਰਿਕੈ।
ਗੋਧਨ ਦੇਹੁ ਉਜਾਰਾ ਭਰਿਕੈ।</sup>

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।

ਬੋਲੇ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੩੬ ॥

‘ਬਿਘਨ ਨ ਖੇਤੀ ਮਹਿੰ ਕਿਨ ਕੀਨਾ।

ਤੁਮ ਕਸ ਚਹਹੁ ਉਜਾਰਾ ਲੀਨਾ?

ਇਕ ਨ ਖੇਤ ਕੋ ਪਾਤ ਨਿਪਾਤੇ¹। ^{ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ।}

ਬਾਦ ਬਦਤਿ ਤੁਮ ਬੈਨ ਰਿਸਾਤੇ¹। ^{ਬਿਅਰਥ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਬਚਨ।}

॥ ੩੭ ॥

ਜੇ ਕ੍ਰਿਖਿ¹ ਖਾਈ ਮਹਿਖਨ ਧੋਨਾ²। ^{ਖੇਤੀ। ਅੱਝੀਆਂ ਤੇ ਗਾਈਆਂ ਨੇ।}

ਤੋਂ ਤੁਮ ਲੇਹੁ ਚਹਹੁ ਜੋ ਲੋਨਾ⁺। <sup>ਰਾਹਕ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਯਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਖੇਤ ਖਾਧਾ
ਲਖਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ
ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੇਤ ਹਰਾ ਭਰਾ ਖੜਾ ਹੈ।</sup>

ਜੇ ਗਵਾਰ ਤਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਤੀਤੂ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਜਾਨੇ ਧਰਤਿ ਨ ਚੀਤੂ’

॥ ੩੮ ॥

ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ¹। ^{ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ।}

‘ਸਾਬਤ ਏਕ ਨ ਕੋਨ ਕਿਦਾਰਾ¹। ^{ਖੇਤੀ ਦੀ।}

ਪਠਵਹੁ¹ ਮਾਨਵ ਹੇਰਹਿ ਤਾਸੂ। ^{ਖੇਤੀ ਦੀ।}

ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕਹੋਂ ਕੂਰ ਤੁਮ ਪਾਸੂ’

॥ ੩੯ ॥

ਯੁਗਮ^੧ ਬਚਨ ਸੁਨ ਸੰਸੈ ਆਯਾ। ਭੇਜੋ। ੧੮ਦੋਵੇਂ।
 ਨਿਰਨੈ ਕਾਰਨ^੧ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯਾ। ^੧ਨਿਰਨੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
 ਹੇਰਜੋ ਫਿਰਿ ਕੈ ਨਰ ਚਹੁੰ ਘਾ ਤੇ^੧। ^੧ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ।
 ਬਿਘਨ ਨ ਦੀਸੈ, ਮੁਰਜੋ ਤਹਾਂ ਤੇ

॥ ੪੦ ॥

ਆਇ ਰਾਇ ਸੋਂ ਬਾਤ^੧ ਜਨਾਈ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਬਚਨ।
 {ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਕਰਨਾ}
 ‘ਮੈਂ ਹੇਰੀ ਫਿਰਿਕੈ ਚਹੁੰ ਘਾਈ।
 ਨਹਿੰ ਪਸੁ ਖੋਜ^੧ ਨ ਬੂਟਾ ਤੂਟਾ। ^੧ਪਸੁ ਦਾ ਖੁਰਾ।
 ਰਹਜੋ ਨਿਸਰ ਸਭਿ ਸਾਬਤ ਬੂਟਾ^੧। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੂਟਾ।

॥ ੪੧ ॥

ਚਹੁੰ ਓਰ ਕਿਤ ਬਾਰ^੧ ਨ ਤੋਰੀ। ^੧ਵਾੜ।
 ਹਰੀ ਖਰੀ ਭੂ ਜਰੀ^੧ ਸੁ ਜੋਰੀ। ^੧ਖੇਤੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ।
 ਰਾਹਕ ਝੂਠੋ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ।
 ਉਚਿਤ ਦੰਡ ਇਹ ਹੈ, ਨਰਰਾਈ!’

॥ ੪੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਖਕ ਮਨਹਿ ਬਿਸਮਾਨਾ।
 ਨਿਜ ਹੋਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।
 ਤੂਰਨ ਸਰਸ^੧ ਜਹਾਂ ਚਹੁੰ ਕੋਨਾ। ^੧ਹਰੇ ਭਰੇ।
 ਮਤਿਵਾਰੇ^੧ ਜਿਮ ਕੀਨਿਸਿ ਮੋਨਾ^੧। ^੧ਚੁੱਪ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਤ ਮਾਰੇ।

॥ ੪੩ ॥

-ਸਭਿ ਕਿਦਾਰ ਉਜਰਾ ਅਬ ਹੇਰੇ।
 ਗਯੋ ਰਾਇ ਢਿਗ ਲਗੀ ਨ ਦੇਰੇ।
 ਆਵਤਿ ਲੋ ਹਰਿਆਵਲ ਭਾਰੀ।
 ਭਯੋ, ਨ ਕਾਰਨ ਜਾਤਿ ਵਿਚਾਰੀ-

॥ ੪੪ ॥

ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਨ ਗਾ ਢਿਗ ਰਾਊ।
 ਪਰਜੋ ਨ ਪ੍ਰਭੁ ਪਗ ਜਾਨਿ ਪ੍ਰਭਾਊ^੧। ^੧ਪ੍ਰਤਾਪ।
 ਮੰਦ ਕਰਮ ਥੋ^੧ ਭਾਗ ਨ ਜਾਗਾ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਮਮ।
 ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਖੇਤ ਅਨੁਰਾਗਾ ॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਸੰਗਾ।
 ਚਲੇ ਸਦਨ ਕੇ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ।
 ਭਯੋ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੋ ਝੂਠਾ।
 ਜਿਹ ਕੇ ਮਹਿਖੀ ਖੇਤਹਿ ਮੂਠਾ ॥ ੪੬ ॥
 ਰਾਇ ਲਖਯੋ ਰਾਹਕ ਮਤਵਾਰਾ।
 ਬਿਨ ਉਜਰੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਪੁਕਾਰਾ।
 ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਆਪ ਪੁਨ ਕੀਨਾ।
 ਮੈਂ ਪਰੁਖਾ¹ ਕਹਿ ਕਿਉਂ ਭੈ* ਦੀਨਾ¹ ਕਠੋਰ।
 ॥ ੪੭ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈ।
 ਅਧਭੁਤ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ।
 ਗੋ ਮਹਿਖਨਿ ਕੇ ਚਾਰਨ ਕਾਰਨ।
 ਨਿਤ ਬਨ ਜੈ ਹੈਂ ਬਿਪਤ ਬਿਦਾਰਨ¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
 ॥ ੪੮ ॥

ਆਇ ਅਨਿੰਛਤ ਖੇਤ ਅਗਾਰੈ¹। ਏਛਾ ਬਿਨਾ ਜੋ ਖੇਤ ਅੱਗੇ ਆਵੇ।
 ਖਾਨ ਲਗਹਿ ਨਹਿ ਤਿਨਹਿ ਨਿਵਾਰੈਂ।
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇਤੇ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੇ¹। ਕੱਟੇ ਗਏ।
 ਪੁਨ ਭੇ ਤਸ ਰਾਹਕ ਬਿਨ ਜਾਤੇ¹। ਗਾਹਕਾਂ ਦੇ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤ ਫੇਰ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ।
 ॥ ੪੯ ॥

ਸ਼ੋਭਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਭੀ¹ ਤਨ ਪੀਨਾ²। ਗਾਈਂ। ਐਟੇ।
 ਛੀਰ ਦੇਹਿ ਬਹੁ ਬਡ ਆਪੀਨਾ¹। ਹਵਾਨਾ (ਗਊ ਦੇ ਥਣ)।
 ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ¹ ਮਾਖਨ ਹੋਤਿ ਸਵਾਯਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼।
 ਕਾਲੂ ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਹਰਖਾਯਾ ॥ ੫੦ ॥
 ਬਾਸਨ¹ ਵਡੇ ਮਾਂਹਿ ਦਧਿ² ਪਾਈ। ਭਾਂਡੇ। ਦਹੀਂ।
 ਦਾਸੀ ਮਥਹਿ¹ ਜੋਰ ਕਰ ਲਾਈ। ਰਿੜਕੇ।

ਰਾਖਹਿ ਮਾਖਨ ਮਾਤ ਸਵਾਰੀ।
 ਸੁਤਹਿ ਖੁਵਾਵਤਿ ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰੀ
 ॥ ੫੧ ॥

ਬਤਸ¹ ਬ੍ਰਿੰਦ ਬਪੁ ਪੁਸ਼ਟ ਸੁਹਾਏ। ਵੱਛੇ।
 ਪੈ ਪੀਵਹਿ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਅਘਾਏ¹। ਰੱਜੇ।
 ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ¹ ਬਿਤਾਯੋ। ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ।

ਜੰਤੁਨਿ¹ ਜੌਨ² ਉਧਾਰਨ ਆਯੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। ਐਹੜੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।)

॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੦ ॥

੧੧. [ਯਾਚਨਾ। ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਯਾ ਕਰਨੀ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ]

੧੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੨

{ਸਰਪ ਛਾਇਆ} ॥੧੫॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ} ॥੧੯॥

{ਗ੍ਰੀਖਮ-ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੪੩..॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਕਰਬੰਦਿ ਉਭੈ ਕਰਿ ਬੰਦ ਗੁਰੂ, ਸੁਖਕੰਦ ਸਦਾ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦੁ।

ਕਰ=ਹਥ। ਬੰਦਿ=ਜੋੜਕੇ, ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਉਭੈ=ਦੋਵੇਂ। ਕਰਿ=ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ। ਬੰਦ=ਬੰਦਨਾ, ਨਮਸਕਾਰ। ਗੁਰੂ=ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਸੁਖ ਕੰਦ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਫਲ, ਸੁਖ ਦਾਤਾ। ਦੁੰਦ=[ਸੰਸ: ਦੁੰਦ] ਝਗੜਾ, ਕਲੇਸ਼। ਦੁੰਦ ਦੁਖ=ਦੁੱਤ ਦਾ ਦੁਖ। ਡਾਢੇ ਕਲੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਦੁਖ। ਨਿਕੰਦੁ=ਕੱਟਣ ਹਾਰ।

ਅਰਬੰਦ ਪਦੰ ਮਨ ਹੋਹੁ ਮਲਿੰਦ, ਜੋ ਮੋਹ ਕੇ ਮੂਲ ਬਿਨਾਸ ਬਿਲੰਦੁ।

ਅਰਬੰਦ=ਕਮਲ। ਪਦ=ਚਰਣ। ਮਲਿੰਦ=ਭੌਰਾ। [ਸੰਸ. ਮਰੰਦ, ਇਹ ਪਦ-ਮਕਰੰਦ-ਪਦ ਦੇ 'ਕੇ' ਗਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਉਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ:-ਫੁਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾ ਰਸ, ਸ਼ਹਦ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਭੌਰਾ]। ਮੂਲ=ਜੜ। ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ-ਅਗਿਆਨ। ਬਿਲੰਦੁ=ਉੱਚਾ, ਕਿਸੇ ਤੇ ਭਾਰੂ, ਤਕੜਾ। [ਫਾਰਸੀ. ਬਲੰਦ]

ਉਡ ਦੰਭਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਦਿਵਾਕਰ ਸੋ, ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਕੇ ਜੁਊ ਸੀਤਲ ਚੰਦੁ।

ਉਡ=ਤਾਰੇ। ਬ੍ਰਿੰਦ=ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ। ਦਿਵਾਕਰ=ਸੂਰਜ। ਵਿਸ਼ਯਾਤਪ=ਵਿਖਯ+ਆਤਪ=ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਧੁਪ। ਚੰਦੁ=ਚੰਦ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਜਦ ਧੁੱਪ ਦੇ ਸਾੜ ਮਗਰੋਂ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੀਤਲਤਾ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਇੱਥੇ ਕਟਾਖਯ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ 'ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ' ਦਾ ਬੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਿਨ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕ ਕਾਫੂਰ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ।

ਸਮੁਦਾਇ ਬਿਘੰਨ ਬਿਨਾਸਨ ਜੋ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੌ ਬਰ ਦਾਯ ਅਨੰਦੁ ॥੧॥

ਸਮੁਦਾਇ=ਸਾਰੇ। ਵਰਦਾਯ=ਵਰ ਦੇ ਕੇ, ਬਰਕਤ ਪਾ ਕੇ। ਅਨੰਦੁ=ਅਨੰਦ ਦਾਤੇ, ਦਾਯ ਪਦ ਦੇਹੁਰੀ ਦੀਪਕ ਪਿਆ ਹੈ, ਵਰ ਦਾਯ, ਦਾਯ ਅਨੰਦੁ।

ਅਰਥ:

(ਹੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਦੁੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ! ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ (ਆਪ ਨੂੰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ (ਹੋਇਆ ਇਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ) ਜੋ ਮੋਹ ਦਾ ਮੂਲ (ਅਗਿਆਨ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ (ਵਿਚ) ਤਕੜੇ ਹਨ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਦੰਭਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਾਂਙੂ (ਲੋਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਹਨ ਅਤੇ) ਵਿਖਯ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ (ਦੇ ਸਾੜ) ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਾਂਙੂ ਸੀਤਲ (ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ)।

(ਅਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਹਨ ਅਤੇ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਤ ਦੇ ਕੇ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਹਾਂ ਐਸੇ ਆਪਦੇ (ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਉਤੋਂ ਮੇਰਾ) ਮਨ ਭੌਰੇ (ਵਾਂਙੂ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ) ਹੋਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੁੰਦਰ। ਵਧਦੇ। ਅਗਤ ਪਤੀ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ਼੍ਰੀ
ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ।

ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਲਾ ਲਲਿਤ¹ ਇਉਂ⁺,
ਕਰਤਿ ਬ੍ਰਿਧਤਿ² ਜਗ ਕੰਤ³।
ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਲ ਫੂਲ ਸੋਂ, ਸੋਭਤਿ ਰਿਤੂ
ਬਸੰਤ ॥੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੰਦਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਸਦਲ² ਤਰੁ ਰਾਜੀ³।
ਬਰਨ¹ ਬਰਨ ਬਰ ਉਪਮਾ ਛਾਜੀ ॥
ਜਨੁ¹ ਬਸੰਤ ਨਿਜ ਸੈਨ² ਸਿੰਗਾਰੀ।
ਜੀਤਨ ਜੇ ਬਿਰਹੀ¹ ਨਰ ਨਾਰੀ ॥੩॥
ਸਭਿ ਪਲਾਸ¹ ਤੇ ਪਾਤਿ ਨਿਪਾਤੀ²।
ਫੂਲੈਂ ਫੂਲ ਲਾਲ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਮਨਹੁੰ ਸੁਭਟ¹ ਪਟ² ਰੰਗਨ ਰਾਂਗੇ⁺।

ਚਢੇ ਜੁੱਧ ਕਰਿ ਆਰਨ¹ ਬਾਗੇ² ॥੪॥
ਆਂਬੂ ਮੌਰ¹ ਪਿਖਿ ਆਨੰਦ ਜਾਸੂ।
ਕੂਕਤਿ ਕੋਕਿਲ¹ ਕਲਰਵ² ਤਾਸੂ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਕੀ ਦੇਤਿ ਦੁਹਾਈ।
ਮਾਨਿਨਿ¹ ਦੇਸ਼ ਜਿ ਮਾਨ ਕਢਾਈ²
॥੫॥

ਪੁਸ਼ਪਨ ਕੀ ਮਕਰੰਦ¹ ਨਿਹਾਰੀ।
ਤਿਹ ਪਰ ਮਧੁਕਰ¹ ਕਰਤਿ ਗੁੰਜਾਰੀ।
ਜਨੁ ਬਸੰਤ ਨ੍ਰਿਪ¹ ਆਗੇ ਬੀਨਾ।
ਗਾਇ ਬਜਾਵਹਿ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥੬॥
ਲਲਿਤ¹ ਬਿਹੰਗ² ਬੋਲਿਹੀ ਬਾਨੀ।
ਜਨੁ ਬੰਦੀਜਨ¹ ਕੀਰਤਿ ਗਾਨੀ।
ਸੀਤਲ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸਮੀਰਾ¹।
ਮਾਨਿਨਿ² ਬਿਰਹਿਨ¹ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ
॥੭॥

ਸ਼ੋਤ¹ ਸ਼ਯਾਮ² ਸ਼੍ਰੋਣਤ³ ਪੁਨ ਪੀਤਾ⁴।
ਬਿਗਸੇ ਕੁਸਮ ਨਵੀਨੀ¹ ਰੀਤਾ।
ਤਰੁ ਸ਼ਾਖਾ ਪਰ ਮੰਜਰੀ¹ ਸੋਹੀ।

¹ਕੋਮਲ। ²ਖੱਤੀਆਂ ਸਮੇਤ। ³ਬ੍ਰਿਛ ਸ਼ਸੋਭਤਿ
ਹਨ।

¹ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਦੀ।

¹ਮਾਨੋ। ²ਫੌਜਾ

¹ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ।

¹ਛਿੱਛਰੇ। ²ਖੱਤ੍ਰ ਟੁਟ ਗਏ ਹਨ।

¹ਸੁਰਮਿਆਂ ਨੇ। ²ਕਪੜੇ। ³ਕੇਸਰ ਪਾਗੇ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ
ਹੈ।

¹ਲਾਲ। ²ਕਪੜੇ।

¹ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਬੂਰ, ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਫੁਲ।

¹ਕੋਇਲ। ²ਸੁੰਦਰ ਅਵਾਜ਼।

¹ਪਤੀ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ।
²ਰੁੱਸੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ
ਕੱਢ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਰਸ।

¹ਭੋਰੇ।

¹ਰਾਜੇ ਦੇ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਪੰਛੀ।

¹ਭਟਾਂ ਨੇ।

¹ਮਿੱਠੀ ਹਵਾ।

¹ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

¹ਚਿੱਟੇ। ²ਕਾਲੇ। ³ਲਾਲ। ⁴ਪੀਲੇ।

¹ਨਵੀਂ।

¹ਮੁੰਜਰਾਂ।

ਮਨਹੁੰ ਧਰੀ ਕਲਗੀ ਮਨ ਮੋਹੀ ॥ ੮ ॥

ਅਸਬਿਧਿ ਜਹਿੰ ਬਨ ਬਡ ਛਬਿ ਧਾਰੀ।

ਬਿਚਰਤਿ¹ ਤਹਿੰ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕਾਰੀ।

¹ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਸ ਵਿਸਾਖ ਵਿਖੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।

ਚਾਰਹਿੰ ਤਹਾਂ ਮਹਿਖਿ ਪੁਨ ਧੇਨਾ

॥ ੯ ॥

ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਹਰਿਤ² ਜੇ ਤ੍ਰਿਣਨ³ ਨਵੀਨਾ।

¹ਕੂਲੇ। ²ਸਾਵੇ। ³ਘਾਹ।

ਦੇਖ ਚਰਾਵਹਿੰ ਦਾਨੀ ਦੀਨਾ¹।

¹ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਜਬ ਬਾਸੁਰ ਜੁਗ ਜਾਮ¹ ਬਿਤਯੋਤਾ²।

¹ਦੇ ਪਹਿਰ। ²ਗੁਜਰਿਆ।

ਮਾਰਤੰਡ¹ ਕੀ ਚੰਡ² ਦਯੋਤਾ³ ॥ ੧੦ ॥

¹ਸੂਰਜ। ²ਤਿੱਖੀ ਹੋਈ। ³ਧੁੱਪ, ਤੱਪਸ਼।

ਸ਼੍ਰਮਤਿ¹ ਕਛੁਕ ਹੁਇ ਕਰਿ ਅਲਸਾਏ।

¹ਥੱਕੇ ਹੋਏ।

ਚਾਰਤਿ ਧੇਨੁ ਟਿਕੇ ਇਕ ਥਾਏਂ।

ਪਿਖ ਕਰਿ¹ ਬਰ ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਇਆ।

¹ਦੇਖ ਕਰਕੇ।

ਸੈਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਇਆ¹

¹ਕੀਤਾ।

॥ ੧੧ ॥

ਮੰਦ ਸੁਗੰਧਿ ਸੀਤ ਬਹਿ ਪੌਨਾ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁ ਦਲ ਲੇ ਕੀਨ ਬਿਛੌਨਾ।

ਤਾਂ ਪਰ ਬਸਤ੍ਰ¹ ਬਿਛਾਯੋ ਸ੍ਰੇਤਾ²।

¹ਕਪੜਾ। ²ਚਿੱਟਾ।

ਪੌਢ ਰਹੇ ਪੁਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥

ਭਏ ਨੀਂਦ ਵਸਿ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਲੋਚਨ¹।

¹ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਕੇ।

ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ ਜਿ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ¹।

¹ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਖਟ ਘਟਿਕਾ¹ ਜਬ ਸੋਤੇ ਬੀਤੀ²।

¹ਛੇ ਘੜੀਆਂ। ²ਗੁਜਰੀ।

ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਿਪਰੀਤੀ¹ ॥ ੧੩ ॥

¹ਢਲ ਗਈ, ਪਰਛਾਵਾਂ ਢਲ ਗਿਆ।

ਪਸ਼ਚਮ ਦਿਸ਼ਾ¹ ਤਰਨਿ² ਬਹੁ ਜਾਵਾ।

¹ਲਹਿੰਦੇ ਦੀ ਤਰਫ। ²ਸੂਰਜ।

ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਪਰ ਆਤਪ¹ ਆਵਾ।

¹ਧੁੱਪ।

ਸ੍ਰੇਦੰ ਬਿੰਦੁ ਬੁੰਦ ਮਕਰੰਦਾ^{1†}।

¹ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ (ਜਲ ਬੂੰਦਾਂ) ਵਾਂਙੂ ਫਬ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। (ਅ) ਜਲ ਮਾਨੋਂ ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਹੈ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੇਦੰ ਬਿੰਦੁ ਬੁੰਦ ਮਕਰੰਦਾ।

ਰਾਜਤਿ ਜਿਵ ਪਾਂਤਨ ਅਰਬਿੰਦਾ¹

¹ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਉਪਰ।

॥ ੧੪ ॥

ਕਿਧੋਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੰਡਲ ਮਾਂਹੀ।

ਕਿਨਕਾ ਸ਼੍ਰਵਤ¹ ਪਿਯੂਖ² ਸੁਹਾਹੀ ॥

¹ਕਿਣਕੇ ਚੋ ਰਹੇ ਹੈਨ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ।

ਸ਼ੋਖਨਾਗ ਲਖਿ ਸ਼ੈਨ ਮਿਲਾਪੀ¹।

¹ਸੇਜਾ ਦੇ ਮੇਲੀ ਲਖਕੇ।

{ਸਰਪ ਛਾਇਆ}

-ਆਤਪ ਉਥਪਿਉਂ¹- ਇਉਂ ਉਰ
ਥਾਪੀ² ॥ ੧੫ ॥

¹ਮੈਂ ਧੁੱਪ ਹਟਾਵਾਂ। ²ਮਿਥੀ।

ਸ਼੍ਰੋਤ ਵਰਨ ਗੋ ਦੁਗਧ¹ ਨਵੀਨਾ²।

¹ਗਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ। ²ਨਵਾਂ।

ਧਰਿ ਦੂਸਰ¹ ਤਨ ਆਵ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

¹ਦੂਜਾ, ਹੋਰ।

ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਕੋ ਦੇਖੀ।

ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੧੬ ॥

ਬਹੁਰੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦਛਨਾ ਦੀਨੀ।

ਸੀਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਜ ਇਸਥਿਤਿ ਕੀਨੀ।

ਹੇਤ ਛਾਉਂ ਕੇ¹ ਫਨ ਬਿਸਥਾਰਾ²।

¹ਛਾਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ²ਫਨ ਖਿਲਾਰਿਆ।

ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਜਿਵ ਸੁਰਸਰਿ ਧਾਰਾ¹

¹ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰ ਵਰਗਾ ਉੱਜਲ।

॥ ੧੭ ॥

ਉਚੋ ਫਨ ਅਸ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈ।

ਕਿਧੋਂ¹ ਸਿੰਧੁ ਸੀ² ਸੈਨ³ ਬਨਾਈ।

¹ਮਾਨੋਂ। ²ਅਸੁੰਦਰ ਵਰਗੀ। ³ਸੇਜਾ।

ਸਭਿ ਸ਼ਰੀਰ ਪਰ ਜਿਸਕੀ ਛਾਯਾ।

ਜੜ ਸਾ¹ ਥਿਰ, ਨਹਿੰ ਨੈਕ² ਡੁਲਾਯਾ

¹ਜੜ ਵਰਗਾ। ²ਖੋੜਾ ਬੀ।

॥ ੧੮ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਾ।

ਕੀਏ ਛਾਉਂ ਅਤਿ ਹਰਖਤਿ ਚੀਤਾ।

ਤਲਵੰਡੀ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ}

ਸੋ ਸਸੈਨ¹ ਕਿਤ ਅਨਤ ਪਧਾਰੂ²

¹ਸਮੇਤ ਫੌਜ ਦੇ। ²ਹੋਰ ਥਾਂ ਗਿਆ ਸੀ।

॥ ੧੯ ॥

ਤਿਹ ਵੇਲਾ ਤਹਿੰ ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਜਾਗਯੋ ਭਾਗ ਸੁਹਾਵਾ।

ਅਨੀ¹ ਤੁਰੰਗਮ² ਸੰਗ ਸੁ ਰੰਗਾ।

¹ਫੌਜ। ²ਘੋੜੇ।

ਆਵਹਿ ਨਗਰਹਿ ਅੰਗ ਉਮੰਗਾ

॥ ੨੦ ॥

ਦੇਖਿ ਨਾਗ¹ ਕੋ ਕਿਯ ਅਨੁਮਾਨਾ।

¹ਸੱਪ।

-ਉੱਜਲ ਪਟ ਆਤਪ ਤੇ ਤਾਨਾ।

ਤਰੁਵਰ ਕੀ ਛਾਯਾ ਬਰ ਤਜਾਗੀ।

ਪਟ ਓਟਨ¹ ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਰਾਗੀ? - ¹ਤਾਣਕੇ।

॥ ੨੧ ॥

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਜੋ ਢਿਗ¹ ਆਵਾ।

¹ਨਜੀਕ।

ਰਸਨਾ ਫਰਕਤਿ¹ ਮੁਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਾ²।

¹ਜੀਭ ਫਰਕਦੀ। ²ਦਿਖੀਜਿਆ।

ਭੋਗੀ¹ ਲਖਿ ਵਡ ਭੋਗਾਕਾਰਾ²।

¹ਸੱਪ। ²ਫਣ ਦਾ ਆਕਾਰ।

ਕਰਿ ਉਚੋ ਆਯੁਤ¹ ਬਿਸਤਾਰਾ

¹ਚੌੜਾ।

॥ ੨੨ ॥

ਰਾਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਉਰ ਭਰਿਦਾਯਾ¹।

¹ਕ੍ਰਿਪਾ।

-ਬਾਰਿਕ ਮਰਜੋ ਤ ਪੰਨਗ¹ ਖਾਯਾ।

¹ਸੱਪ ਨੇ।

ਜੇ ਜੀਵਤਿ, ਇਹੁ ਕੋ ਅਵਤਾਰੀ।

ਸਰਪ ਸ੍ਰੇਤ¹ ਜਹਿੰ ਸੇਵਾਕਾਰੀ-

¹ਚਿੱਟਾ।

॥ ੨੩ ॥

ਹੇਰਨ ਹਿਤ ਭ੍ਰਿਤ¹ ਨਿਕਟ ਪਠਾਯਾ।

¹ਨੌਕਰ।

ਤਬ ਜੀਮਗ¹ ਪਾਤਾਲ ਸਿਧਾਯਾ²।

¹ਸੱਪ। ²ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪੁਨ ਗਾ¹ ਤੋਰ ਤੁਰੰਗਮ² ਰਾਉ।

¹ਗਿਆ। ²ਘੋੜਾ।

ਲਖ ਅਚਰਜ ਪੱਸਯਨ¹ ਚਿਤ ਚਾਉ

¹ਵੇਖਣ ਦਾ।

॥ ੨੪ ॥

ਨਿਕਟ ਗਏ ਸੁਨਿ ਖਰਕਾ ਖੁਰ ਕੋ¹।

¹ਖੁਰਾਂ ਦਾ ਖੜਕਾ।

ਤਨ ਸੁਚੇਤ ਭਾ ਬੇਦੀ ਬਰ ਕੋ।

ਲੋਚਨ¹ ਬਿਗਸੇ² ਦਲ ਪੁਸ਼ਕਰ ਸੇ³।

¹ਨੇੜ੍ਹ। ²ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ³ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਰਗੇ।

ਮੇਚਕ¹ ਤਾਰੈ² ਬਰ ਮਧੁਕਰ³ ਸੇ

¹ਕਾਲੇ। ²ਅੱਖਾਂ ਦੇ) ਤਾਰੇ (ਪੁਤਲੀਆਂ)।
³ਭੌਰਿਆਂ ਜੇਹੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਢਿਗ ਅਰੂਫ¹ ਅਸ² ਹੇਰਜੋ ਰਾਈ³।

¹ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ। ²ਘੋੜੇ ਤੇ। ³ਰਾਇ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ
(ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

ਭੀਰ ਭਟਨ ਕੀ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਈ।

ਉਠਿ ਤਬ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਿਯ ਬੰਦਨ।

ਜੋ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲ ਨਿਕੰਦਨ

॥ ੨੬ ॥

ਪੁਰਿਪਾਲਕ¹ ਦ੍ਰਿਤਿ² ਉਤਰ ਤਰੰਗਾ।

¹ਨਗਰੀ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਨੇ। ²ਛੇਤੀ।

ਪਰਰੰਭਨ¹ ਗਰ² ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।

¹ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ। ²ਗਲ।

ਸਾਦਰ¹ ਸੋ ਨਿਜ ਭਰਿ ਕਰਿ ਕਨੀਆਂ²। ¹ਆਦਰ ਨਾਲ। ²ਕਲਾਵਾ।

ਚੂਮਤਿ¹ ਮਸਤਕ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਘਨੀਆ ¹ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ।

॥ ੨੭ ॥

ਭਾ¹ ਅਧੀਨ ਮਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਉ। ¹ਹੋਇਆ।

ਜਾਨਜੋ-ਇਹ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭਾਉ-।

ਬਹੁਰ ਨ ਮਨ ਕਬਿ ਕੀਨ ਡੁਲਾਉ।

ਥਿਰ ਕਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਉ

॥ ੨੮ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਾ।

ਮਨ ਕਰਿ ਬੰਦਹਿ¹ ਪਦ ਰਾਜਾਨਾ¹। ¹ਰਾਜੇ ਨੇ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬੰਦੇ।

ਰੁਕਜੋ ਕੰਠ¹ ਪਰਿਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮਾ। ¹ਗਲਾ।

ਬੋਲ ਨ ਸਕਜੋ ਉਚਿਤ¹ ਭਾ ਖੇਮਾ² ¹ਲਾਇਕ। ²ਕਲਿਆਨ ਦੇ।

॥ ੨੯ ॥

ਗਾ¹ ਤੁਰੰਗ ਚਢਿ ਪੁਲਕਤਿ² ਅੰਗਾ। ¹ਗਿਆ। ²ਰੋਮ ਖੜੇ ਹੋਏ।

ਬੈਠਜੋ ਸਦਨਹਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।

ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰੈ।

-ਇਹ ਮਮ ਭਵ ਬੰਧਨ ਨਿਰਵਾਰੈ¹ ¹ਮੇਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ।

॥ ੩੦ ॥

ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਜਬ ਤਜਿ ਲਰਕਾਈ।

ਕਰਿਹੋਂ ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ। ¹ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ।

ਜੋਗਿਨ ਕੋ¹ ਦੁਰਲਭ ਹੈ ਜੋਉ। ¹ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ।

ਦੇਹਿ ਪਰਮਪਦ ਮੁਝ ਕੋ ਸੋਉ ॥ ੩੧ ॥

ਪੂਰਬ ਭਾਗ¹ ਜਗਜੋ ਵਡ ਮੇਰਾ। ¹ਪਿਛਲਾ ਨਸੀਬ।

ਢਿਗ ਖੁਦਾਇ ਤਨ ਧਾਰਿ ਬਸੇਰਾ।

ਬੋਲਨ ਮਿਲਨੇ ਕੋ ਫਲ ਜਾਸੂ।

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਕਹਿ ਸਕਿ ਤਾਸੂ-

॥ ੩੨ ॥

ਭ੍ਰਿੱਤ ਭੇਜ ਕਾਲੂ ਬੁਲਵਾਜੋ।

ਕਰਿ ਆਦਰ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ।

‘ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ।

ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਤੋਹਿ ਘਰ ਮਾਂਹੀ ॥ ੩੩ ॥

ਜਾਗੜੇ ਗਰੁਵ¹ ਭਾਗ ਜਗ ਤੇਰੇ[†]।

¹ਭਾਰੀ। [†]ਗੌਰਵ ਭਾਗ ਜਗੜੇ ਜਗ ਤੇਰੇ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਤਵ ਸਮਸਰ¹ ਕੇ ਔਰ ਨ ਹੇਰੇਂ।

¹ਬਰੋਬਰ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਾਦਰ¹ ਸੋਂ ਦੀਜੈ।

¹ਭੋਜਨ ਕਪੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਅਵਹੇਲਨ¹ ਨਹਿੰ ਤਿਨ ਕੇ ਕੀਜੈ

¹ਨਿਰਾਦਰ।

॥ ੩੪ ॥

ਤਾਤ ਜਾਨ ਦੁਰਬਚਨ¹ ਨ ਭਾਖੇ।

¹ਮੰਦਾਵਾਕ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਮ ਸ਼ਰਧਾ ਰਾਖੇ।’

ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸਾਥਾ।

ਕਹੀ ਸਰਪ ਕੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਗਾਥਾ

॥ ੩੫ ॥

‘ਆਤਪ¹ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਕਿਯ ਛਾਯਾ।

¹ਧੁੱਪ।

ਹਮਹਿ ਹੇਰਿ ਨਿਜ[†] ਦੇਹਿ ਦੁਰਾਯਾ¹।’

¹ਛੁਪ ਗਿਆ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿਨ।

ਸੁਨਿਕਰਿ ਕਾਲੂ ਕਹਿਤਿ ‘ਭਲਾ ਜੂ।

ਹੋਇ ਤ ਜਾਨੀ ਜਾਇ ਕਲਾ ਜੂ’

॥ ੩੬ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਗਯੋ ਅਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।

ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਪ੍ਰਬਲ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।

ਤਜੋਂ ਸੁ ਕਰੇ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰੇਰੈ ਨਜੰਤਾ¹।

¹ਪ੍ਰੇਰਕ।

ਜਿਉਂ ਜੰਤੀ¹ ਵਸਿ ਵਾਜਹਿ ਜੰਤਾ²

¹ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ। ²ਵਾਜਾ।

॥ ੩੭ ॥

ਦਾਰਨਾਰਿ¹ ਕੇ ਕਯਾ ਗੁਨ ਦੋਸ਼ੂ।

¹ਕਾਠ ਦੀ ਪੁਤਲੀ।

ਤਿਹ ਪਰ ਕਯਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ¹ ਕਯਾ ਰੋਸੂ²।

¹ਖੁਸ਼ੀ। ²ਗੁੱਸਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਾਯਾ।

ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰਿਹੀ ਤਸ ਛਾਯਾ

॥ ੩੮ ॥

ਹਰਮ¹ ਆਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸਮੇਤੂ।

¹ਘਰ।

ਕਰਹਿ ਹੇਤ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।

ਕਛੁ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਰ ਨੁਤਿ¹ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰੀ ¹ਉਸਤਤੀ।

॥ ੩੯ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਸੀਤਲ ਲੋਚਨ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।
ਮਹਿੰਮਾ ਕਰਤਿ ਭਏ ਘਰ ਘਰ ਮੈਂ

॥ ੪੦ ॥

ਕਹਹਿੰ ਪਰਸਪਰ¹ ਮਿਲਿ ਨਰ ਨਾਰੀ। ¹ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ।
ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਨੈਣਾਂ ਨਿਹਾਰੀ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਾਇ।
ਬਹੁ ਆਦਰ ਕਰਿ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ।
ਸਦਨ ਆਨਿ ਜਸ ਬਦਨ ਅਲਾਯੋ¹ ¹ਮੁਖੋਂ ਕਿਹਾ।

॥ ੪੧ ॥

ਕਲਾਵਾਨ ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਕੋਈ।
ਪ੍ਰਗਟ ਨ ਹੋਤਿ ਅਪਨਪੌ¹ ਗੋਈ²। ¹ਆਪਣਾ ਆਪ। ²ਛਿਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੀਤੀ ਰੁੱਤਿ ਬਸੰਤਾ।
ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ¹ ॥ ੪੨ ॥ ¹ਜਗਤ ਦਾ ਪਤੀ।
ਪੁਨਿ ਗ੍ਰੀਖਮ¹ ਰਿਤੁ ਕੀਨੋ ਜੋਰਾ। ¹ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ-ਜੇਠ ਹਾੜ।
{ਗ੍ਰੀਖਮ-ਗਰਮੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
ਤਪਤਿ ਭਈ ਅਤਿਸ਼ੈ¹ ਚਹੁੰ ਓਰਾ। ¹ਬਹੁਤ।
ਤਪਹਿ ਰਿਦਾ¹ ਜਿਵ ਮਤਸਰ ਧਾਰੀ¹। ¹ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਦਾ। ¹ਏਥੇ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਸੁਹਣੇ ਕਟਾਖੜ ਦੱਸੇ ਹਨ।

ਤਿਉਂ ਤਪ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਰੀ
॥ ੪੩ ॥

ਬਹਿਤਿ¹ ਜੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ¹ਚਲਦੀ ਹੈ।
ਜੋ ਤਪਹਿ¹ ਨਰ ਨਾਰਿ² ਸਰੀਰਾ¹। ¹ਤਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੇ। ¹ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਸੋਂ ਤਪਤ ਸਮੀਰਾ। ਜੋ ਤਪਹਿ ਤਪ ਤਪ ਸਮੀਰਾ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਖਲ¹ ਉਚਰਹਿ ਬਚਨ ਕੁਢਾਲੀ²। ¹ਮੂਰਖ। ²ਅੰਦੇ।
ਰਿਦਾ ਤਪਾਇ ਦੇਤਿ ਰਿਸ ਨਾਲੀ¹। ¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। ¹ਦੁਖ ਵਾਲੀ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

॥ ੪੪ ॥

ਮਾਰਤੰਡ ਕੀ¹ ਚੰਡ² ਮਰੀਚ³। ¹ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ। ²ਤਿੱਖੀਆਂ। ³ਕਿਰਨਾਂ।
ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਲਘੁ¹ ਤਾਲਨ² ਵੀਚਾ। ¹ਛੋਟੇ। ²ਤਲਾਵਾਂ।
ਜਿਉਂ ਜਗ ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਮਹਿੰ ਨਿਤ ਦੁਖ ਖਾਨੀ

॥ ੪੫ ॥

ਸੂਕੇ ਜਲ ਕਰਦਮ ¹ ਬਿਹਰਾਨੀ ² ।	¹ ਚਿੱਕੜ। ² ਵਯਾਕੁਲ।
ਜਨੁ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਰ ਸੀਖ ¹ ਸਿਖਾਨੀ।	¹ ਸਿੱਖਯਾ।
ਸਹਿਤ ਧੂਰ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਘੂਰੇ ¹ ।	¹ ਵਾ ਵਰੋਲੇ।
ਜਿਉਂ ਮਤਿ ¹ ਭ੍ਰਮਤਿ ਬਿਨਾ ਗੁਰ ਪੂਰੇ	¹ ਬੁੱਧੀ।
॥ ੪੬ ॥	
ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਹੇਰਹਿ ਨੀਰਾ।	
ਦੌਰਤਿ ਮ੍ਰਿਗ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਧੀਰਾ ¹ ।	¹ ਟਿਕਾਉ।
ਜਿਉਂ ਮਨ ਬਿਖਯ ਸੁਖਨ ਹਿਤ ¹	¹ ਵਾਸਤੇ। ² ਦੌੜਦਾ ਹੈ।
ਧਾਈ ² ।	
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਨ ਬਿਰਤਾ ¹ ਪਾਈ	¹ ਟਿਕਾਉ।
॥ ੪੭ ॥	
ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਹੇਰਹਿ ਤਰੁ ਛਾਯਾ ¹ ।	¹ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ।
ਬੈਸਹਿ ਤਪਤਹਿ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।	
ਬਹੁਤ ਜਗਤ ਦੁਖ ਤੇ ਜਗਯਾਸੀ।	
ਜਿਉ ਮਿਲ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖਰਾਸੀ	
॥ ੪੮ ॥	
ਭਾਵਹਿ ਬਹੁ ਸੀਤਲਤਾ ¹ ਪਾਨੀ।	¹ ਠੰਢਾ।
ਭਾਗ ਜਗੇ ਜਿਉਂ ਗੁਰੁ ਕੀ ਬਾਨੀ।	
ਅਸ ਗ੍ਰੀਖਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਂਈ।	
ਬਿਚਰਤਿ ਲੀਲਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ	
॥ ੪੯ ॥	
ਜਹਿ ਤਰੁਵਰ ¹ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕੀ ² ।	¹ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ। ² ਸੁੰਦਰ।
ਤਹਿ ਚਾਰਤਿ ਸੁਰਭੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।	
ਜਹਿ ਸੁੰਦਰ ਜਲ, ਸੀਤਲ ਸਾਲੀ ¹ ।	¹ ਠੰਡਕ ਦਾ ਘਰ (ਅ) ਤੇ ਠੰਢੇ ਖੇਤ।
ਤਹਿ ਖੇਲਹਿ ਬਾਲਕ ਮਿਲਿ ਨਾਲੀ ¹	¹ ਨਾਲ।
॥ ੫੦ ॥	
ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੈ ¹ ।	¹ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿਣ।
ਆਵਹਿ ਰਜਨੀ ¹ ਸਦਨ ਗੁਜਾਰੈ ¹ ।	¹ ਰਾਤੀਂ।
ਗੋਖੁਰ ¹ ਧੂਰਿ ਬਦਨ ² ਪਰ ਲਾਗਾ।	¹ ਗਾਂਈਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ। ² ਮੁਖ।
ਜਨੁ ਪੰਕਜ ਪਰ ¹ ਸੁਭਤਿ ਪਰਾਗਾ ²	¹ ਮਾਨੋਂ ਕਵਲ ਫੁੱਲ ਪਰ। ² ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ।
॥ ੫੧ ॥	

ਅੰਕ¹ ਬਸਾਇ ਮਾਤ ਬਲ ਜਾਈ। ¹ਗੋਦੀ ਵਿਚ।

ਬਦਨ ਪੌਂਛ ਦੇਖਹਿ ਹਿਤ ਲਾਈ।

ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਸੰਗ¹ ਪ੍ਰਿਯ ਬਾਨੀ। ¹ਪਯਾਰ ਨਾਲ।

‘ਤਾਤ ਨ ਕੀਜੈ ਅਬ ਬਨ ਜਾਨੀ¹ ¹ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ।

॥ ੫੨ ॥

ਆਤਪ¹ ਲਗੀ ਅੰਕ² ਕੇ ਸੰਗਾ। ¹ਧੁੱਪ। ²ਅੰਗਾਂ ਦੇ।

ਸੁਭ ਰੰਗਹਿ ਤੇ ਭਯੋ ਕੁਰੰਗਾ।

ਬਨ ਬਿਚਰਤਿ¹ ਭੇ ਦੁਰਬਲ² ਅੰਗਾ। ¹ਫਿਰਦਿਆਂ। ²ਲਿੱਸੇ।

ਪੁਰ ਮਹਿੰ ਖੇਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ¹ ¹ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

॥ ੫੩ ॥

ਸਭਿ ਦਿਨ ਬਨ ਮਹਿੰ ਕਰਹੁ ਗੁਜਾਰਨ।

ਤਰਸਤਿ ਲੋਚਨ¹ ਦਰਸਨ ਕਾਰਨ। ¹ਅੱਖਾਂ।

ਜਾਵਹਿੰ ਦਾਸ ਜਿ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ¹। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਜਾਹਿੰ ਦਾਸ ਨਿਜ ਸੁਰਭੀ ਚਾਰਨ।

ਤੁਮ ਘਰ ਰਹੀਏ ਬਿਰਹਿ ਬਿਦਾਰਨ’

॥ ੫੪ ॥

ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ¹ ਬਹੁ, ਸੁਤ ਬੈਸਾਯੋ²। ¹ਲਾਡ ਲਡਾ ਕੇ। ²ਬਿਠਾਇਆ।

ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਹਿ ਕਾਲੂ ਆਯੋ।

ਪਤਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ‘ਏਕ ਹਮ ਤਾਤਾ¹। ¹ਪੁੱਤਰ।

ਸੋ ਕੀਨੋ ਸੁਰਭੀ ਕੋ ਤ੍ਰਾਤਾ¹ ॥ ੫੫ ॥ ¹ਗਾਈਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ।

ਸਭਿ ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਬੀਚ ਬਿਹਾਰੂ¹ ॥ ¹ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਮਲਾਵਤਿ ਕਮਲਾਨਨ¹ ਚਾਰੂ²। ¹ਕੌਲ ਜਿਹਾ ਮੁਖੜਾ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਅਬ ਨ ਭੇਜੀਏ ਸੁਰਭੀ ਸੰਗਾ।

ਹੁਇਗੇ ਦੁਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਸੁਅੰਗਾ’ ¹ਕੂਲੇ।

॥ ੫੬ ॥

ਜਬ ਦੰਪਤਿ¹ ਸਮਝੇ ਅਸ ਰੀਤੀ। ¹ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਬਧੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੋਂ ਪਾਵਨ¹ ਪ੍ਰੀਤੀ। ¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਬਹੁਰ ਨ ਬਨ ਮਹਿੰ ਪਠਵਨ¹ ਕੀਨਾ। ¹ਭੇਜਣਾ।

ਘਰ ਰਖਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨਾ

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਚਤੁਰ। ²ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨਾਗਰ¹ ਗੁਰੂ, ਜਗਤ

ਉਜਾਗਰ² ਰੂਪ।

ਕਰਨੇ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼¹ ਕੋ, ਬ੍ਰਿੱਧਤਿ² ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਨੂੰ। ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਦੇਹਿ ਅਨੂਪ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਇਕਾਦਸ਼ਮੋ ਧਯਾਇ ॥ ੧੧ ॥

੧੨. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਖੇਤ ਬੀਜਣਾ। ਬ੍ਰਿੱਖ ਛਾਇਆ ਅਸਥਿਰ]

੧੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੩

{ਪਾਵਸ ਰੁੱਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੨.. ॥

{ਬਿਰਖ ਛਾਯਾ ਅਸਥਿਰ} ॥੪੧॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ} ॥੪੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਚੰਡੀ ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ ਭੁਜ ਦੰਡਨ ਬਰਬੰਡ।

ਸ੍ਰੀ=ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ (ਅ) ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪਦ। ਚੰਡੀ=ਚੰਡਿਕਾ। ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਚੰਡਿਕਾ' ਪਦ। ਖੰਡਨ ਦੁਸ਼ਟ=ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਵਾਲੀ। ਦੇਖੋ ਅਧਿਆਇ ੧ ਛੰਦ ੨ 'ਖਲਖੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ। ਭੁਜ=ਬਾਹਾਂ। ਦੰਡਨ=ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਮਜ਼ਬੂਤ। ਦੇਖੋ ਅਧਿਆਇ ੨ ਛੰ: ੧, 'ਭੁਜਦੰਡ' ਪਦ। ਬਰਬੰਡਿਕਾ=ਵਰ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ (ਅ) ਬਲਵੰਤ, ਬਲ ਵਾਲੀ ਦੇਖੋ ਅਧਿਆਇ ੧ ਛੰਦ ੨, ਬਰਬੰਡਿਕਾ-ਤੇ ਅਧਿਆਇ ੨ ਛੰਦ ੧ ਵਿਖੇ 'ਬਲਬੰਡ' ਪਦ।

ਜਗ ਮੰਡਨ ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਜਾਂ ਕੋ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥੧॥

ਮੰਡਨ=ਦੇਖੋ ਅਧਿਆਇ ੧ ਛੰਦ ੨ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਿਕਾ' ਪਦ ਤੇ ਅਧਿਆਇ ੨ ਛੰ: ੧ ਵਿਖੇ 'ਮੰਡਨ ਭਾ' ਪਦ। ਪਦਬੰਦਨਾ=ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ। (ਅ) (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਪ੍ਰਚੰਡ=ਬਹੁਤ ਅਸਹਿ, ਝੱਲਿਆ ਨਾ ਸੱਕਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ:

ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੀ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਜ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, (ਐਸੀ) ਚੰਡਿਕਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ (ਜੋ) ਵਰਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਤੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਦੇ) ਚਰਨਾਂ (ਤੇ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ (ਹੋਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੁ ਜੀ।

ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਨਾਸ਼ਕ ਤ੍ਰੈਜੁਰ¹ ਕੀ।

ਬਹੁਰੋ ਰਿਤੁ ਪਾਵਸ¹ ਸੁਭ ਆਈ।

ਗਗਨ¹ ਬੀਚ ਬਾਦਰ² ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਈ³

॥੨॥

ਭਾਗ ਜਗੇ ਪੂਰਬ¹ ਜੱਗਜਾਸੀ।

ਜਿਉਂ ਤਨ ਧਰਤਿ¹ ਸੰਤ ਸੁਖਰਾਸੀ।

ਚਢੀ¹ ਘਟਾ ਕਾਲੀ² ਜਿਵ ਕਾਲੀ³।

ਪਰਨੋ ਬੱਜ੍ਰ¹ ਬਜਾਵਤਿ ਤਾਲੀ² ॥੩॥

ਸਾਸਨਪਾਕ¹ ਸਰਾਸਨ² ਜੋਊ।

ਬਾਂਕੀ¹ ਭ੍ਰਿਕੂਟੀ² ਲਖਿਯਤਿ³ ਸੋਊ।

ਅਤਿ ਕਰਕਨ¹ ਜਿਹ ਕੀ ਕਲਿਕਾਰੀ²।

¹ਤਿੰਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਬਰਸਾਤ, -ਭਾਦ੍ਰੋਂ।

¹ਅਕਾਸ਼। ²ਬੱਦਲ। ³ਦਿਖੀਣ ਲਗੇ

¹ਪਿਛਲੇ।

¹ਸਰੀਰ ਧਾਰਦੇ ਹਨ।

¹ਚੜ੍ਹੀ। ²ਕਾਲੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ। ³ਕਾਲਕਾ ਦੇਵੀ।

¹ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪੈਣਾ। ²ਆਨੋਂ ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।

¹ਇੰਦਰ ਦਾ। ²ਧਨੁਖ।

¹ਟੇਢੇ। ²ਭ੍ਰਵੱਟੇ। ³ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ।

¹ਕੜਕਨਾ। ²ਚੀਕ।

ਡਰਤਿ ਅਸੁਰ¹ ਸੇ ਮੇਚਕ ਬਜਾਰੀ² ¹ਦੈਂਤ। ²ਕਾਲੇ ਸੱਪ।

॥ ੪ ॥

ਹੋਤਿ ਘੋਖ¹ ਜਿਹ ਗਰਜ² ਸੁਹਾਵਤਿ⁺। ¹ਧੁਨੀ। ²ਗੱਜਣਾ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁਨਾਵਤਿ।

ਅਮਰ¹ ਮਯੂਰ² ਹਰਖ ਉਪਜਾਵਤਿ। ¹ਦੇਵਤੇ (ਰੂਪ)। ²ਔਰ।

ਚੰਚਲ ਜੋ ਚੰਚਲਾ¹ ਚਮਕਾਵਤਿ²। ¹ਬਿਜਲੀ। ²ਚਮਕਦੀ ਹੈ।

ਪਾਨ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਨਹਿ ਲਏ ਨਚਾਵਤਿ ¹ਹੱਥ।

॥ ੫ ॥

ਦੰਤ¹ ਪੰਕਤੀ ਸੁਭਤਿ ਬਲਾਕਾ²। ¹ਦੰਦਾਂ ਦੀ। ²ਉਡਦੇ) ਬਗਲਿਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ।

ਸ਼ਜਾਮ¹ ਸਰੂਪ ਬਨਜੋ ਅਸ ਤਾਂਕਾ। ¹ਕਾਲਾ।

ਮਿਲਿ ਦਾਦੁਰ¹ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦ ਪੁਕਾਰਾ। ¹ਡਫ਼ੂ।

ਮਨਹੁੰ ਪਢਤਿ ਬਾਲਿਕ ਚਟਸਾਰਾ¹ ¹ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ।

॥ ੬ ॥

ਜਰ ਤੇ ਜਰ ਗਜੋ¹ ਜੂਹ² ਜਵਾਸਾ³। ¹ਜੜਾਂ ਤੋਂ ਸੜ ਗਿਆ। ²ਅਸਮੂਹ। ³ਜਵਾਹਾਂ।

ਜਿਉਂ ਹਰਿ ਭਜਨ ਹੋਤਿ ਅਘ ਨਾਸ਼ਾ।

ਮਿਲਿ ਸਰਿਤਾ¹ ਸੋ ਜੇ ਲਘੁ ਨਾਲਾ²। ¹ਨਦੀਆਂ। ²ਛੋਟੇ ਨਾਲੇ।

ਸਿੰਧੁ¹ ਸਰੂਪ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੭ ॥ ¹ਸਮੁੰਦਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਭੇ¹ ਜੈਸ² ਮੁਮੋਖੂ³। ¹ਹੋਣ ਤੇ। ²ਜੈਸੇ। ³ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲੇ।

ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋਵਤਿ ਬਿਨ ਦੋਖੂ⁺। ⁺ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੋਤ ਬਿਨ ਦੋਖੂ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਤਜਿ ਮ੍ਰਯਾਦਾ¹ ਉਛਰੇ² ਲਘੁ ਤਾਲਾ³। ¹ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਕੇ। ²ਉਛਲੇ। ³ਛੋਟੇ ਤਾਲਾਬ।

ਜਿਉਂ ਸ੍ਰੀ¹ ਮਦ ਤੇ² ਨੀਚ ਕੁਚਾਲਾ ¹ਮਾਯਾ ਦੇ। ²ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।

॥ ੮ ॥

ਉਡਤਿ ਧੂਰ ਜੋ ਸਗਲ ਬਿਲਾਨੀ¹। ¹ਛਿਪ ਗਈ।

ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲ ਕੁਮਤਿ ਨਸਾਨੀ¹। ¹ਖੋਟੀ ਬੁਧੀ ਨਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਥੀ¹ ਚਲਤਿ ਧਾਮ² ਬਿਸਰਾਮੇ³। ¹ਰਾਹੀ। ²ਘਰ। ³ਠਿਕ ਗਏ।

ਜਿਉਂ ਮਨ ਥਿਰੁ ਸਿਮਰਤਿ ਹਰਿਨਾਮੇ

॥ ੯ ॥

ਜਿਉਂ ਲੀਲਾ ਕੀਨੀ ਰਿਤੁ ਬਰਖਾ।

ਤਿਉ ਮੈਂ ਕਹਿਹੋਂ ਸੁਨਹੁ ਸੁ ਹਰਖਾ।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਕਾਲੂ ਲੇ ਅੰਕਾ।

ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ ਪਿਖਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ¹ ¹ਮੁਖ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

॥ ੧੦ ॥

ਬਚਨ ਕਹਤਿ 'ਸੁਤ! ਤੂੰ ਭਾ¹ ਸਜਾਨਾ।
 ਅਬ ਨ ਕਰਤਿ ਗੋ ਸੰਗ¹ ਬਨ ਜਾਨਾ।
 ਉਭੈ ਬ੍ਰਿਖਭ¹ ਨਿਜ ਅਉਛਕ² ਮਾਹੀ।
 ਲੇਹੁ ਨਿਕਾਸ ਤਰੁਨ¹ ਜੋ ਆਹੀ

¹ਹੋਇਆ ਹੈਂ।

¹ਗਾਂਈਆਂ ਨਾਲ।

¹ਦੋ ਬੈਲ। ²ਵੱਗ।

¹ਜੁਵਾਨ।

॥ ੧੧ ॥

ਲਾਂਗੁਲ¹ ਸੰਗ ਬਹੁਰ ਕਰਿ ਕਾਮਾ²।
 ਬੀਜ¹ ਸੁ ਲੈਹੁ⁺ ਸਵਾ ਮਨ ਧਾਮਾ²।
 ਜਾਇ ਰਾਹੀਏ¹ ਖੇਤ ਨਿਰਾਲਾ।
 ਕਰਹੁ ਨੀਰ ਸੋਂ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ

¹ਹਲ। ²ਨੌਕਰ ਲੈ ਕੇ (ਅ) ਕੰਮ ਕਰੇ।

¹ਬੀਉ। ²ਘਰ ਤੋਂ। ⁺ਬੀਰਜ ਲੇਹੁ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

¹ਬੀਜੀਏ।

॥ ੧੨ ॥

ਮ੍ਰਿਗ¹ ਪਸ਼ੂਅਨ ਕੇ ਹੁਇ ਰਖਵਾਰੇ।
 ਕ੍ਰਿਖਿ¹ ਪਕਾਇ ਕੀਜੈ ਖਲਵਾਰੇ²।
 ਜੇ ਅੰਨ ਆਨਹੁ ਬਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ।
 ਰਖ ਦੇਵੋਂ ਕਾਮੇਂ ਦੁਇ ਚਾਰੀ ॥ ੧੩ ॥
 ਅਸਬਿਧਿ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬਾਹੀ।
 ਅਤੁਟ ਹੋਇ ਸਭਿ ਕਿਛ ਘਰ ਮਾਹੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪਿਤ ਬਾਨੀ।
 ਜੋ ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿੰ ਲਪਟਾਨੀ

¹ਹਰਨਾਂ ਤੇ।

¹ਖੇਤੀ। ²ਖਲਿਹਾਨ।

॥ ੧੪ ॥

'ਸੁਨਹੁ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ।
 ਕਹਹੁ ਆਪ ਹੋਂ ਕਰਿਹੋਂ ਤੈਸੀ।'
 ਤਬ ਕਾਲੂ ਦਿਯ ਬੀਜ ਤੁਲਾਯਾ।
 ਇਕ ਕਾਮਾ ਸੁਤ ਸੰਗ ਰਲਾਯਾ ॥ ੧੫ ॥
 ਲਾਂਗੁਲ ਬੀਜ ਲਏ¹ ਕਰ ਦੋਊ।
 ਵਾਹੁਣ ਗਏ ਭੂਮਿਕਾ ਸੋਊ।
 ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਕਾਢੜੋ ਸੀਆਰਾ¹।
 ਜਿਤੋ ਬੀਜ ਦਿਯ ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰਾ¹

¹ਲੈ ਕੇ।

¹ਸੀਆਂ, ਸਿਆੜ।

¹ਖਲੇਰ ਦਿਤਾ।

॥ ੧੬ ॥

ਭਈ ਸੰਝ¹ ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।
 ਕਾਲੂ ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਪਿਖਿ ਬਦਨਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰ ਮਹਿੰ ਬਰਕਤ ਭਾਰੀ।

¹ਸੰਧਯਾ ਪਈ ਤੇ।

ਕਿਹ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰੀ

॥ ੧੭ ॥

ਦਿਵਸ ਤੀਸਰੇ ਭੀ ਸਬਜਾਈ।

੧ਹਰਿਆਵਲ।

ਜਨੁ¹ ਅਵਿਨੀ² ਨਿਜ ਅਨਦ ਜਨਾਈ।

੧ਮਾਨੋਂ। ੨ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

ਕਾਲੂ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਖੀ¹ ਜਬ ਦੇਖੀ।

੧ਖੇਤੀ।

ਸਘਨ¹ ਉਗੀ, ਭਾ ਮੋਦ² ਵਿਸੇਖੀ

੧ਸੰਘਣੀ। ੨ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਯਾ।

॥ ੧੮ ॥

-ਹੋਇ ਤਾਤ ਮਮ ਵਡ ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰਾ।

੧ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਰਾਰਾ-।

ਨਿਪਜਾਵਨ¹ ਧਨ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਸੋਂ।

੧ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ।

ਅਯੋ ਕਰਤਿ ਚਿਤਵਨ ਨਿਜ ਮਨਸੋਂ

॥ ੧੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ।

-ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ¹ ਪਿਤ

੧ਹਰ ਰੋਜ।

ਭਾਰੀ।

ਯਾਂ ਤੇ ਅਬ ਹੀ ਬਨਹਿ ਨਿਬੇਰੋ।

ਧਨ ਖਟਣੇ ਕੋ ਮਿਟਵੈ ਝੇਰੋ- ॥ ੨੦ ॥

ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਖੇਤ ਰਖਵਾਰੀ।

ਬਰਜਹਿੰ ਕਿਸ ਨ ਚਰਹਿੰ ਪਸੁ ਝਾਰੀ।

੧ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ।

ਰਾਸ਼ਭ ਬੜਵਾਰੋ ਮ੍ਰਿਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।

੧ਗਧੇ, ਘੋੜੇ, ਗਾਈਂ, ਹਰਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ (ਪਸ਼ੂ)।

ਚਰਤਿ ਖੇਤ, ਰਹਿੰ ਬੈਸ ਅਨੰਦਾ

॥ ੨੧ ॥

ਦਿਨ ਦੋਇਕ ਮਹਿੰ ਦੀਨਿ ਨਬੇਰੀ।

ਇਕ ਨ ਬੂਟ ਜਹਿੰ ਸਘਨ ਘਨੇਰੀ।

ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਬਿਲੋਕਨ ਖੇਤੁ।

ਢਿਗ ਬੈਠੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੨੨ ॥

ਫਿਰੈਂ ਕਿਦਾਰ^੧ ਮੱਧ ਪਸੁ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।

ਕਿਸੈ ਨ ਬਰਜੈਂ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ¹ ਕਾਲੂ।

੧ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ।

ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ¹ ਬਿਸਾਲੂ

੧ਕੁਵਚਨ।

॥ ੨੩ ॥

‘ਮੰਦ ਭਾਗ¹ ਮੈਂ ਅਪਨ ਨਿਹਾਰਾ²।
 ਤੂੰ ਸੁਤ ਜਨਮਜੋ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ¹।
 ਆਰਬਲਾ ਲਘੁ¹ ਮਹਿੰ ਤਵ ਚਾਲੀ।
 ਵਸਤੁ ਖੋਇ ਕਿਯ ਆਲਯ ਖਾਲੀ

॥ ੨੪ ॥

ਉਚਿਤ¹ ਕਮਾਵਨ ਅਬ ਭੀ ਬੈਸਾ²।
 ਕਰਨ ਕੁਕਾਜ¹ ਲਗੇ ਪੁਨ ਐਸਾ।
 ਮੁਝ ਪਸਚਾਤ¹ ਖਾਹਿੰ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕੋ²।
 ਰਲੇਂ ਫਕੀਰਨ ਸੋ ਤਜਿ ਘਰ ਕੋ’

॥ ੨੫ ॥

ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ ਕਹਿ ਵਾਕ ਕਠੋਰਾ।
 ਲਖਿ ਕੁਚਾਲ ਕੋ ਰੋਸ ਨ ਥੋਰਾ।
 ‘ਤੁਝ ਜਨਮੇ ਤੇ ਕੋ ਗੁਣ ਮੋਹੀ।
 ਯਾਂ ਤੇ ਭਲੋ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਯੋ ਹੀ’

॥ ੨੬ ॥

ਇਕ ਸਪੂਤ ਬਹੁ ਦਰਬ ਕਮਾਵਹਿੰ¹।
 ਤੂੰ ਅਸ ਭਾ ਜੋ ਬਾਦ¹ ਗਵਾਵਹਿੰ।’
 ਜਾਇ ਨਗਰ ਪੁਨ ਦਿਜਬਰ ਸਦਨਾ¹।
 ਉਪਾਲੰਭ¹ ਕੇ ਕਹਿ ਬਚ ਬਦਨਾ²

॥ ੨੭ ॥

‘ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਭੇ ਤੁਮ ਝੂਠੇ।
 ਸੂਧੇ ਕਹਉ ਹੋਤਿ ਹੈਂ ਪੂਠੇ।
 ਕਿਧੋਂ¹ ਨ ਤੁਮ ਤੇ ਜਾਤ ਬਿਚਾਰੇ।
 ਕਿਧੋਂ³ ਹਰਖ ਹਿਤ ਪਾਜ ਉਚਾਰੇ¹⁺

॥ ੨੮ ॥

ਭਲੀ ਛਤਰ ਕੀ ਦੀਨਿ ਵਡਾਈ।
 ਪੂਰਬ ਐਸ਼ੂਰਯ ਜਾਸ ਘਟਾਈ।
 ਅਬ ਬੀਜਜੋ ਸਭਿ ਖੇਤ ਨਿਪਾਤੂ¹।
 ਪਸੁ ਚਰਵਾਇ, ਨ ਕੀਨੀ ਤ੍ਰਾਤੂ¹

॥ ੨੯ ॥

ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਜੋ ਇਨ ਸੁਧ¹ ਲੀਨੀ।

¹ਭੈੜੀ ਕਿਸਮਤ। ²ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

¹ਘਰ ਉਜਾੜ੍ਹ।

¹ਛੋਟੀ।

¹ਲਾਇਕ। ²ਉਮਰ ਹੋਈ ਹੈ।

¹ਮਾੜਾ ਕੰਮ।

¹ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ। ²ਕੇਹੜੀ।

¹ਐਵੇਂ ਹੀ, ਸੁਤਹੀਨ।

¹ਇਕ ਐਸੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੜਾ ਧਨ
ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

¹ਬਿਰਥਾ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ।

¹ਉਲਾਂਭੇ ਦੇ। ²ਮੁਖ ਤੋਂ।

¹ਜਾਂ।

¹ਝੂਠ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ⁺ਹਮਾਰੇ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

¹ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਰਖਵਾਲੀ ਨਾ ਕੀਤੀ।

¹ਹੋਸ਼ ਪਕੜੀ।

ਧਨ ਖੱਟਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਨ ਕੀਨੀ।

ਖੋਯੋ ਸੰਚਯੋ ਪੂਰਬ ਮੇਰੋ।

ੴਪਿਛਲਾ ਮੇਰਾ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਬਿਛਲਾ ਭਯੋ ਬਚ ਤੇਰੋ’

ੴਬਿਰਥਾ।

॥ ੩੦ ॥

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਪਰਬੀਨਾ।

ੴਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਜਿਹ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਲੀਨਾ।

‘ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ! ਤੂ ਮੂਲਹੁ ਭੂਲਾ।

ੴਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਘੁੱਥਾ ਹੈਂ।

ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਤੇ ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ।

ੴਉਲਟ।

॥ ੩੧ ॥

ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸਮਝਾਯੋ।

ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਆਯੋ।

ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਸਾਰ ਵਿਚਾਰਾ।

ਕਰੈ ਪਢੇ ਬਿਨ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਾ

॥ ੩੨ ॥

ਜਿਨ ਮੋ ਕੋ ਸੁਭ ਦੀਨੋ ਗਯਾਨਾ।

ਜਿਹ ਬਚ ਸੁਨ ਮਮ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।

ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕੂ।

ਜਪਹਿ ਜਾਪ ਜੋ, ਪਾਇ ਬਿਬੇਕੂ

॥ ੩੩ ॥

ਮੁਝ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨਾ।

ਕਲਾਵਾਨ ਸਭਿ ਸੁਭ ਗੁਣਖਾਨਾ।’

ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਕਾਲੂ।

ਸਦਨਹਿ ਆਯੋ ਰੋਸ ਬਿਸਾਲੂ। ॥ ੩੪ ॥

ੴਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ।

ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

ਰਹਤਿ ਉਦਾਸ ਦੁਰਾਏ। ਬੇਸਾ।

ੴਛੁਪਾਏ।

ਕੋ ਕੋ ‘ਕਲਾਵਾਨ’ ਕਰਿ ਕਹਿਈ।

ਜੋ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਾਨਵ ਅਹਿਈ।

ੴਹਨ।

॥ ੩੫ ॥

ਨਰ ਮਤਿ ਮੰਦ ਨ ਲਖਿ ਸੁਖਕੰਦਾ।

ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ ਇਹ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ।

ੴਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ-ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਸੁਖ ਰੂਪ ਅਨੰਦਾ।

ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬਿਟਪਾ ਜੁ ਦੂਰਾ।

ੴਬੁੱਛ।

ਬਾਸੁਰ ਬੈਸਹਿੰ ਤਹਿੰ ਜਗ ਮੂਰਾ ¹	¹ ਆਦਿ, ਮੂਲ।
॥ ੩੬ ॥	
ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹਿੰ ¹ ਰਹਿਤਿ ਇਕਾਕੀ ² ।	¹ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਹਨ। ² ਇਕੱਲੇ।
ਬੋਲਣ ਮਿਲਨ ਨ ਲੇਂ ਸੁਧ ਕਾਕੀ ¹ ।	¹ ਕਿਸੇ ਦੀ।
ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਾਦਪ ਦਲ ¹ ਸੁੰਦਰ।	¹ ਬ੍ਰਿੱਛ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ।
ਸਘਨ ਛਾਉਂ ਬੈਠੇ ਗੁਨ ਮੰਦਰ ¹	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
॥ ੩੭ ॥	
ਜਬ ਦਿਨ ਕੇ ਜੁਗ ਜਾਮ ¹ ਬਿਤਾਏ।	¹ ਦੇ ਪਹਿਰ।
ਦੁਖ ਮੋਚਨ ^{੨੩} ਲੋਚਨ ¹ ਅਲਸਾਏ।	¹ ਅੱਖਾਂ।
ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਿਛਾਇ ਬਿਛੋਨਾ ¹ ।	¹ ਬਿਛਾਉਣਾ।
ਪੌਢੇ ¹ ਪੁਨ ਅਨਕੰਪਾ ਭੋਨਾ ² ॥ ੩੮ ॥	¹ ਲੇਟੇ। ² ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਘਰ।
ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ¹ ਜਬਹਿ ਬਿਤਾਵਾ।	¹ ਚਾਰ ਘੜੀ।
ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਤਿਹ ਮਾਰਗ ¹ ਆਵਾ।	¹ ਉਸੇ ਰਸਤੇ।
ਪੇਖਿ ਅਚੰਭੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ।	
ਸ਼ੋਰ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਠਹਿਰਾਨਾ ¹ ॥ ੩੯ ॥	¹ ਖੜਾਕ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੋ ਕੇ ਠਹਿਰ ਗਿਆ।
ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।	
‘ਦੇਖਹੁ ਅਚਰਜ ਏਹੁ ਸੁਹਾਵਾ।	
ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਮੰਦਰ ਸੁਤ ¹ ਕਾਲੂ।	¹ ਪੁੱਤ੍ਰ।
ਸੋਯੋ ਅਜਮਤ ¹ ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ ²	¹ ਕਰਾਮਾਤ। ² ਬੜੀ।
॥ ੪੦ ॥	
ਢਰਿ ਗਾ ਸਭਿ ਪਾਦਪ ¹ ਪਰਛਾਵਾਂ।	¹ ਢਲ ਗਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਿੱਛਾਂ ਦਾ।
ਨਹੀਂ ਢਰਜੋ ਜਹਿੰ ਇਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।	
{ਬਿਰਖ ਛਾਯਾ ਅਸਥਿਰ}	
ਨਿਸਚੇ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ।	
ਰਹਿਤਿ ਦੁਰਾਇ ¹ ਅਪਨਪੌ ^{2†} ਸਾਰਾ ³	¹ ਛੁਪਾਇ। ² ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ। ³ ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਰਥਾਤ
॥ ੪੧ ॥	ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ। [†] ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ - 'ਅਪਨ ਪੈਸਾਰਾ' ਤੇ 'ਅਪਨ ਪਾਸਾਰਾ' ਬੀ ਹੈ।
ਪਾਵਕ ¹ ਬੀਚ ਭਸਮ ² ਕੇ ਜੈਸੇ।	¹ ਅਗਨੀ। ² ਸੁਵਾਹ।
ਤੇਜ ਨ ਲਖਜੋ ਪਰਤਿ ¹ ਹੈ ਕੈਸੇ।	¹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ।
ਪਰ ਜੇ ਲਖਣਹਾਰ ¹ ਹੁਇ ਕੋਊ।	¹ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।
ਤਿਹ ਨਿਕਾਸ ¹ ਸੀਤਹ ਖੈ ² ਸੋਊ	¹ ਕੱਢਕੇ। ² ਪਾਲਾ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
॥ ੪੨ ॥	

ਤਿਉਂ ਇਸਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰਿਈ।
ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਨਹਿੰ
ਟਰਿਈ।

ਆਗੇ ਬਿਧਿ ਇਕ ਅਚਰਜ ਦੇਖੀ।
ਸਰਪ ਛਾਉਂ ਕਿਯ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਸ਼ੇਖੀ

॥ ੪੩ ॥

ਅਸਥਿਰ¹ ਰਹੀ ਤਰੋਵਰੁ ਛਾਯਾ।

¹ਟਿਕੀ।

ਅਚਰਜ ਹੀ ਜੁਗ ਬਾਰਿ ਲਖਾਯਾ¹’ ॥

¹ਦੋਨੋ ਵਾਰੀ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਹਾਥਾ।

ਬੰਦਨ ਕਿਯ ਧਰਿ ਕੈ ਧਰ ਮਾਥਾ¹

¹ਜਮੀਨ ਤੇ ਮੱਥਾ ਧਰਕੇ।

॥ ੪੪ ॥

ਹਟਯੋ ਦੂਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੀ।

ਗਮਨਯੋ¹ ਨਗਰ ਹੋਤਿ ਰਤਿ² ਭਾਰੀ।

¹ਚਲਾ ਗਿਆ। ²ਪ੍ਰੀਤ।

ਸੁਭ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪਾ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਇ ਭ੍ਰਮ ਅਲਪਾ¹

¹ਭਰਮ ਘੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੪੫ ॥

ਸਦਨ ਜਾਇ ਬੈਸਯੋ ਹਰਿਖਾਈ।

ਕਾਲੂ ਗਾ ਤਬ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ।

ਸਾਦਰ ਤਿਹ ਸੁਭ ਠੋਰ¹ ਬਿਠਾਯੋ[†]।

¹ਅਛੀ ਜਗਾ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਆਦਰ ਸੋ, ਸੁਭ ਠੋਰ ਬਿਠਾਯੋ।

ਬਹੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ[†]

[†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਲਾਯੋ।

॥ ੪੬ ॥

‘ਭੂਰ ਭਾਗ ਕੋ ਭਾਂਜਨ¹ ਕਾਲੂ !

¹ਹੇ ਬੜੇ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ !

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ}

ਅਸ ਸੁਤ ਜਨਮ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲੂ।

ਤਦਪਿ¹ ਸੁਭਾਵ ਤੁਮਾਰ ਕਠੋਰਾ।

¹ਤੌਭੀ।

ਕੌਰਾ ਕਬ ਨ ਬੋਲਿਯੋ ਥੋਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਤਿਹ ਸਦਕਾ ਕਰਿ ਇਹ ਮਮ ਨਗਰੀ।

ਪਾਵਨ ਹੋਤਿ¹ ਬਸਤਿ² ਸੁਖ ਸਗਰੀ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦੀ ਤੇ। ²ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭੂਲ ਨ ਕੀਜੈ ਕਬਹਿ ਅਨਾਦਰ¹।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

ਅਸਨ ਬਸਨ¹ ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਸਾਦਰ

¹ਭੋਜਨ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ।

॥ ੪੮ ॥

ਜਾਮਾਂ¹ ਮੋਹਿ ਤੁਰਕ ਕੌ ਆਹੀ। ¹ਸ਼ਰੀਰ, ਜਨਮ।
 ਭੋਜਨ ਬਨੈ ਨ ਮਮ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।
 ਨਤੁ¹ ਰਾਖੋਂ ਸਾਦਰ ਨਿਜ² ਸਦਮਾ³⁺। ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ²ਆਪਣੇ। ³ਘਰ ਵਿਚ। ⁴ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-
 ਸਦਨਾ।
 ਸੁਫਲ ਜਨਮ ਸੇਵੇ ਪਦ ਪਦਮਾ
 ॥ ੪੯ ॥
 ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦਿਉਂ ਬਨਿਵਾਈ।
 ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ ! ਪਹਿਰਾਈ।
 ਜੋ ਆਵਹਿ ਤਿਨ ਕਾਜ ਪਦਾਰਥ।
 ਸੋ ਮੈਂ ਗਨਿ ਹੋਂ ਭਯੋ ਸਕਾਰਥ¹’ ¹ਸਫਲ।
 ॥ ੫੦ ॥
 ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।
 ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੇ ਲਪਟਾਨੀ।
 ਬੋਲਯੋ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਤਯ ਕਾਲੂ।
 ਜਾਂ ਕੋ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੫੧ ॥
 ‘ਤੁਝ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਝ ਘਰ ਸਰਬਾ।
 ਅਹੈਂ ਪਦਾਰਥਿ ਦਿਯ ਬਹੁ ਦਰਬਾ¹। ¹ਧਨ।
 ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੇਰੇ।
 ਅਧਿਕ ਧਾਮਾਂ ਧਨ ਮਾਲ ਘਨੇਰੇ ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਧਾਨ।
 ॥ ੫੨ ॥
 ਤਦਪਿ ਵਧਤਿ ਮੁਝ ਨਿਤ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ।
 ਨਿਸ ਦਿਨ ਬੀਤਹਿ ਗਟੀ ਗੁਨੰਤਾ¹। ¹ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਿਆਂ।
 ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਰਤਿ ਵਡਾਈ।
 ਮੈਂ ਨ ਲਖੀ ਤਿਹ ਮਤਿ¹ ਕਿਹ ਥਾਂਈ ¹ਬੁਧਿ।
 ॥ ੫੩ ॥
 ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਤਤਪਰ ਥਿਰੁ ਕੀਨਾ¹। ¹ਖੜਾ ਕੀਤਾ।
 ਕੋ ਨ ਸਵਾਰੀ, ਕੀਨੀ ਹੀਨਾ¹। ¹ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਕੀਤੀ।
 ਪੂਰਬਾ ਬਹੁ ਘਰ ਵਸਤੁ ਗਵਾਈ। ¹ਪਹਿਲੇ।
 ਅਬ ਕਿਦਾਰ¹ ਪਸੁ ਦੀਨਿ ਚਰਾਈ ¹ਖੇਤੀ।
 ॥ ੫੪ ॥
 ਜਨਮੇ ਤੇ ਜਬ ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।

ਤਨਕ¹ ਨ ਧਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਸਵਾਰੀ।
ਮਨ ਉਨਮੱਤਿ¹ ਨ ਕਰਤਿ ਸਨੇਹੂ।
ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਬੈਸਹਿ ਤਜਿ ਗੇਹੂ¹’

¹ਬੋੜੀ ਬੀ।
¹ਮਸਤ।
¹ਘਰ ਛੱਡਕੇ।

॥ ੫੫ ॥

ਕਹਿ ਬੁਲਾਰ ‘ਤੁਵ ਮਤਿ¹ ਅਨਜਾਨੀ।
ਤਿਹ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਸਕਤਿ ਪਛਾਨੀ⁺।
ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਹਿ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ।
ਗੁਨਨ ਗੂਢ¹ ਕਿਉਂ ਸਕੇ ਪਛਾਨੀ⁺’

¹ਤੇਰੀ ਬੁਧਿ।
⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਿਸਕੀ ਸਕਤਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪਛਾਨੀ।
⁺ਗੁੱਝੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ⁺ਗੁਨ ਗੂਢਨ ਕਿਉਂ ਸਕ
ਪਹਿਚਾਨੀ-ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

॥ ੫੬ ॥

ਕਹਿਨ ਸੁਨਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਾਲੂ।
ਚਲਿ ਆਲਯ ਆਯੋ ਤਤਕਾਲੂ।
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਕਾਰਜ ਨਿਜ ਜੋਊ।
ਸੁਤ ਗੁਨ¹ ਪਰਖਨ ਕਰਤਿ ਨ ਕੋਊ

¹ਖੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ।

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ, ਅਸ
ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ।
ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿਹ, ਤਜਹੁ
ਆਨ ਕੀ ਆਸ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਖੇਤੀ ਬ੍ਰਿਖ ਛਾਯਾ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੨ ॥

੧੩. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਵੈਦ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼]

੧੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੪

{ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੨.. ॥

{ਵੈਦ ਹਰਦਾਸ} ॥੩੩ ॥

{ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ} ॥੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦੋ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਸਾਰਦਾ ਉਤਪਲ ਦਲ ਦੁਤਿ ਨੈਨ।

ਉਤਪਲ=ਕਵਲ। ਦਲ=ਪੰਖੜੀ। ਦੁਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।

ਉਰ ਦਾ ਸਰਿਤਾ ਸੁਮਤਿ ਕੀ ਬੀਚੀ ਜਿਹ ਬਰ ਬੈਨ ॥੧ ॥

ਉਰ ਦਾ=ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਸਰਿਤਾ=ਨਦੀ।

ਬੀਚੀ=ਲਹਿਰਾਂ। [ਸੰਸ. ਵੀਚਿ=ਲਹਿਰ।] ਬਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ਬੈਨ=ਬਚਨ, ਵਾਕ ਰਚਨਾ।

ਅਰਥ:

ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਜੀ ਦੇ, (ਜਿਸਦੇ) ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ (ਵਰਗੀ) ਹੈ।

(ਅਤੇ ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪ ਥਲ ਵਿਚ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਦੀ (ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ) ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਕਿ ਫਿਰ) ਉੱਤਮ ਵਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ (ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ)।

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਹੁਣ ਮੁੜ ਸਾਰਦਾ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖਜਾਲ ਉਹ ਅਧਯਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਛੰਦ ੧ ਵਿਚ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਉਹੋ ਭਾਵ ਪਿਛਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲ ਤੇ ਏਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ੧ ਤੇਜਮਈ ਬਲਵਾਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ੨ ਵਰਦਾਤੀ, ਜਗਤ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਵਲਾਂ ਵਰਗੀ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਬੁਧੀ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਦੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸਾਰਦਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਇਕ-ਸ੍ਰੀ-ਪਦ, ਤੇ ਦੂਸਰੇ (ਸ਼ਲੇਖ) ਪਦ ਪਏ ਹਨ:- ‘ਪਦ ਬੰਦਨਾ’ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਸਤਤੀ ਵਾਕ ਹਨ ‘ਕਾਵਯ ਰਚਨ ਹਾਰੀ।’

ਪਰ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਨਿਰੀ ਉਪਮਾਂ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਪਰ ਕਹੇ ਦੋਏ ਛੰਦ ਮੁੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਏਹ ਆਵਾਹਨ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ। ਅਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਾਵਯ ਰਚਨਾ ਤੇ ਇਸ ਗੁੰਥ ਰਚਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪ ਅਧਯਾਯ ਚੌਦਾਂ ਦੇ ਛੰਦ ੧. ੨. ੩. ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਧਯਾਯ ਪੰਝੀਵੇਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਉਮਾ ਰਮਾ ਤੇ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਏਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੁਮਤੀ ਦੀ ਨਦੀ ਚਲਾ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਸਾਰਦਾ, ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਫਿਰ ਵਾਕ ਰਚਨਾ ਤੇ ਤੂੰਗ ਲਹਿਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਪਦ ਦੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੇਦਕ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਨੇ ਤੁੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਰੱਕੀ ਪਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਨਦੀ, ਨਦੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਕ ਨਦੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਫੇਰ ਯਗਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ ਮੰਨੀ ਗਈ। ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਨੂੰ ‘ਨਦੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ

ਵਾਲੀ' ਕਹਿਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਕਟਾਖੜ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੨ ਦਾ ਭਾਵ)

ਅਗੇ ਹੁਣ ਫੇਰ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

^੧ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ-ਸਾਵਨ ਭਾਦ੍ਰੋਂ।

ਪਾਵਸ^੧ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸ ਬਿਤਾਈ।

{ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

^੧ਅਵਰ -ਪਾਠਾਂਤੁ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਨਵੀਨ ਅਪਰਾਂ ਰਿਤੁ ਆਈ।

^੧ਸਰਦ ਰੁਤ ਸਾਰਦਾ ਵਾਂਙੂ। ਸਰਦ ਰੁੱਤ-ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ।

ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰਦ ਸਾਰਦਾ ਮਾਨੋ^੧।

ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਬਿਮਲ ਪਛਾਨੋ ॥ ੨ ॥

^੧ਅਕਾਸ਼ ਹੀ ਮਾਨੋਂ ਸਾਰਦਾ ਨੇ ਨੀਲਾ ਕਪੜਾ ਓੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਅੰਬਰ ਬਰ ਨੀਲਾਂਬਰ ਲੀਨਾ^੧।

^੧ਬੱਦਲ। ^੧ਪਯੋਧਰ ਸਲੇਖ ਹੈ, ਪਯੋਧਰ ਬੱਦਲ ਹੀ ਜਿਸਦੇ ਪਯੋਧਰ ਸਥਨ ਹਨ ਕਠੋਰ।

ਜਾਂ ਕੇ ਸੁਭਤਿ ਪਯੋਧਰ^੧ ਪੀਨਾ।

^੧ਤਾਰੇ।

ਉਡਗਨ^੧ ਭੂਖਨ ਜਰੇ ਜਰਾਊ।

^੧ਸੁੰਦਰ ਹੰਸ। ^੨ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੈਰ।

ਲਲਿਤ ਮਰਾਲੰ^੧ ਪਾਵਨ ਪਾਊ^੨ ॥ ੩ ॥

^੧ਕੋਮਲ। ^੨ਹਥ। ^੩ਬਹੁਤ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ^੧ ਕਮਲ ਕਰ^੨ ਜਿਹ ਦੁਤਿ ਭੂਰੀ^੩।

ਉੱਜਲ ਦੇਹਿ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ^੧ ਰੂਰੀ।

^੧ਚਾਂਦਨੀ।

ਕਮਤੀ ਕਰਤਿ^੧ ਤਪਤ ਸੀ ਕੁਮਤੀ^੨।

^੧ਘੱਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ^੨ਤਪਤ ਵਰਗੀ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ।

ਸਦਾ ਬਧਾਵਤਿ ਸੀਤਲ ਸੁਮਤੀ ॥ ੪ ॥

ਘਰ ਘਰ ਪਿਤਰ ਪਰਾਹੁਨ ਆਏ।

^੧ਮੁਸਾਫਰ। ^੨ਰਸਤੇ।

ਪੰਥੀ^੧ ਪੁਰਿ ਨਿਜ ਪੰਥ^੨ ਸਿਧਾਏ।

^੧ਪੂਜਕੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੈਂਤੜਾ (ਬਾਹਰ ਧਰ ਕੇ) (ਅ) ਪੂਜਕੇ ਦੁਸਹਿਰੇ ਚੰਡੀ ਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ।

ਪੂਜ ਪਾਇਤਾ ਚੰਡਿ ਗਨੇਸ਼ਾ^੧।

^੧ਵੈਰੀ ਦੇ। ^੨ਰਾਜੇ ਚੜ੍ਹੇ।

ਰਿਪੁ^੧ ਦੇਸ਼ਨ ਪਰ ਚਢੇ ਨਰੇਸ਼ਾ^੨ ॥ ੫ ॥

^੧ਚਿੱਟੇ। ^੨ਝਰਨੇ। (ਅ) ਜਲਮੁਚ ਬੱਦਲ।

ਭਏ ਸੇਤਾ^੧ ਜਲਮੁਘ^੨ ਜਲ ਹੀਨਾ।

ਜਿਉਂ ਤਨ ਬਿਤੀ ਬੈਸ ਬਲੁ ਛੀਨਾ।

^੧ਛੋਟੇ। ^੨ਸਾਰੇ।

ਨਾਸੇ ਅਲਪ^੧ ਜੰਤੁ ਜੇ ਰਾਸੀ^੨।

ਜਨੁ ਗਜਾਨੀ ਬਾਸਨਾ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੰਦਰ ਸੁਖ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ, ਆਨੰਦ ਸਦਾ

ਮੁਕੰਦ।

ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਰਦ ਮੈਂ, ਕੀਨੀ ¹ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨੇ।
ਬਹੁ ਜਗਬੰਦ¹ ॥੭॥

ਚੌਪਈ:

ਤਿਹ ਪਾਛੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।
ਪੌਢੇ ਰਹਿੰ ਇਕਾਂਤਿ ਨਿਕੇਤਾ।
ਸੰਤ ਸੁਮਤਿ ਜਿਹ ਸੁਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਹਿੰ।
ਤਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰ ਕਬ ਕਬ ਤਜ ਓਕਹਿੰ¹ ¹ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ।

॥੮॥

ਕਰਤਿ ਸਦਾ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ।
ਨਹਿੰ ਬੈਠੈਂ ਅਗਯਾਤਨ¹ ਪੰਗਤਿ। ¹ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦੀ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਥਾ।
ਕਹਹਿੰ ਸੁਨਹਿੰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਹਿਤ ਸਾਥਾ

॥੯॥

ਰੀਤਿ ਬਿਰਕਤਨ¹ ਕੀ ਚਿਤ ਧਾਰੀ। ¹ਵਿਰਾਗੀਆਂ।
ਤਜੇ ਜੰਜਾਰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਸੰਸਾਰੀ।
ਬੈਸ, ਗੋਤ¹, ਧਨ, ਜਾਤਿ, ਸਮਾਨਾ। ¹ਜਾਤ।
ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਕੀ ਜਿਨ ਰੁਚਿ¹ ਨਾਨਾ ¹ਪ੍ਰੀਤੀ।

॥੧੦॥

ਬੈਸਹਿੰ ਪਾਸ ਆਨ ਕਰਿ ਸੋਊ।
ਬਾਲਪਨੇ ਮਹਿੰ ਖੇਲਤਿ ਜੋਊ।
ਉਦਾਸੀਨ ਤਿਨ ਸੋਂ ਤਬ ਐਸੇ।
ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ¹ ਮਿਲ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ॥੧੧॥ ¹ਪਛਾਣ।
ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਮਾਤ ਮਨ ਚਿੰਤਾ।
ਗਈ ਨਿਕਟਿ ਜਹਿੰ ਹੁਤੇ ਇਕੰਤਾ¹। ¹ਇਕੱਲੇ।
ਦਸਾ¹ ਦੇਖਿ ਸੁਤ ਕੀ ਬਿਸਮਾਨੀ²। ¹ਹਾਲਤ। ²ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ।
ਬੋਲੀ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਬਾਨੀ ॥੧੨॥
'ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ¹ ! ਚਿਤ ਬਾਤ ਬਿਚਾਰੋ। ¹ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ !
ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰੋ¹। ¹ਸੋਚ ਸਮਝਕੇ।
ਤੁਝ ਕਿਉਂ ਬਨੈ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗਾ।
ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਕਾਜ ਕਰਿਯੇ ਸ ਉਮੰਗਾ

॥ ੧੩ ॥

ਕ੍ਰਿਖੀ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਬਨਜਹੁ ਬਨਜ ਸਿਖਹੁ ਅਸ ਰੀਤੀ।
ਕਰਹੁ ਕਾਰ ਕੋ ਹੋਇ ਸੁਚੇਤਾ।
ਖਰਚ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ

॥ ੧੪ ॥

ਕਰਿ ਉਪਾਇ ਜਬ ਦਰਬ ਉਪਾਵਹੁ^੧। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਮਾਵਹੁ।
ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸੰਚਹੁ^੧ ਨਿਜ ਘਰਿ ^੧ਕੱਠਾ ਕਰੋਗੇ ਤੇ।
ਲਜਾਵਹੁ।

ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤਬ ਕਰਹਿ ਨਿਹਾਰੂ^੧। ^੧ਵੇਖੇਗਾ।
ਲਖਹਿ ਕਮਾਉ ਸਹਿ^੧ ਪਰਵਾਰੂ ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਭਾ।

॥ ੧੫ ॥

ਨਿਜ ਤਨਿਯਾ^੧ ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਵਾਹੀ। ^੧ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
ਸੁਜਸੁ ਹੋਇ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ।
ਅਬ ਕਾਜਨਿ^੧ ਤੇ ਲਖਹਿ^੨ ਉਦਾਸੂ। ^੧ਕੰਮਾਂ। ^੨ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
ਮਿਲ ਕਰਿ ਮਨੁਜ^੧ ਕਰਹਿੰ ਉਪਹਾਸੂ^੨ ^੧ਮਨੁੱਖ। ^੨ਹਾਸਾ, ਠੱਠਾ।

॥ ੧੬ ॥

ਕਹਹਿੰ -ਨਿਲਾਯਕ ਤਿਨ ਕੋ ਤਾਤਾ।
ਕਛੂ ਨ ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰਨ ਦੀ ਗਜਾਤਾ^੧-। ^੧ਸਮਝ।
ਲਖਹਿੰ -ਦਾਰਿਦੀ^੧ ਕੋ ਮਤਿ ਹੀਨਾ^੨-। ^੧ਦਲਿੰਦਰੀ। ^੨ਬੁੱਧੀ ਹੀਨ।
ਕੋ ਭਾਖਹਿ -ਇਹ ਬਲ ਤੇ ਛੀਨਾ-

॥ ੧੭ ॥

ਬੱਜ੍ਰੁ ਸਮਾਨ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸੂ।
ਕਹਹਿੰ ਸ਼ਰੀਕ ਈਰਖਾ ਜਾਸੂ।
ਹਮ ਉਰ ਜਰੇ ਜਾਇੰ ਸੋ ਕੈਸੇ^੧? ^੧ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ।
ਦੁਖਹਿੰ ਬਦਰਿ ਢਿਗ ਰੰਭਾ ਜੈਸੇ^੧ ^੧ਜਿਵੇਂ ਬੇਰੀ ਪਾਸ ਕੇਲਾ ਦੁਖਦਾ ਹੈ।

॥ ੧੮ ॥

ਸੰਗਤਿ ਤਜਹੁ ਫਕੀਰਨ ਕੇਰੀ।
ਪੰਕਤਿ ਬੈਸਹੁ ਗਜਾਤਿਨਿ^੧ ਹੇਰੀ। ^੧ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ।
ਜਿਉਂ ਨਿਜ ਨਿਜ^੧ ਕਰਹੀਂ ਸੋ ਕਾਜਾ। ^੧ਆਪੋ ਆਪਣਾ।
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਕਰਹੁ, ਤਾਤ ਲਖਿ ਲਾਜਾ^੧’ ^੧ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ! ਲੱਜ ਨੂੰ ਸਮਝ। (ਅ) ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਜ ਸਮਝ ਕੇ।

॥ ੧੮ ॥

ਸੁਨੇ ਸਭੈ ਬਚਾ ਜੇ ਕਹਿ ਮਾਤਾ।

¹ਬਚਨ।

ਚਿੱਤ ਨ ਲਗੀਆ ਕੋਊ ਬਾਤਾ।

ਪੁਨਿ ਪੜ ਰਹੇ¹ ਪਾਇ ਮੁਖਿ ਬਸਨਾਂ²।

¹ਪੈ ਰਹੇ। ²ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਕਪੜਾ ਪਾ ਕੇ।

ਤੂਸਨ¹ ਭਏ ਸੁ ਬੋਲੇ ਕਸ ਨਾ²

¹ਚੁੱਪ। ²ਕੁਛ ਭੀ ਨਾ। (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੀ ਨਾਂ।

॥ ੨੦ ॥

ਪਰਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਭਗਤ ਦਸਾ ਸੀ¹।

¹ਪਰਾਭਗਤੀ ਵਿਚ ਭਗਤ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਰਗੀ।

ਤਸ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।

ਰੈਨ ਦਿਵਸ¹ ਪਰ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤਾ।

¹ਰਾਤ ਦਿਨ।

ਬਿਚਰ¹ ਨ ਬੋਲਹਿੰ ਕਬਹਿ ਸੁਚੇਤਾ

¹ਫਿਰਦੇ।

॥ ੨੧ ॥

ਭੇ ਉਨਮੱਤਿ¹ ਨਿਮਗਨ ਅਨੰਦਾ।

¹ਹੋਏ ਹਨ ਮਸਤ।

ਸਰੁਜ ਲਖਹਿੰ ਨਰ ਤਨ ਸੁਖਕੰਦਾ¹।

¹ਰੋਗ ਸਹਤ (ਬੀਮਾਰ) ਲਗਦੇ ਹਨ ਲੋਕੀ ਸੁਖਕੰਦ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਨਹਿੰ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਿਹੀਂ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ¹ ਮੁਖ ਤੂਸਨ¹ ਧਰਿਹੀਂ

¹ਚੁੱਪ। ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੰਤ ਬੁੱਤ। ¹ਮਾਤਾ ਆਪਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵਤੇ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤ ਅਜੇ ਪਰਵਿਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

॥ ੨੨ ॥

ਮਾਤ ਆਨ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕਰਿ ਹੇਤੂ।

ਅਸਨ¹ ਖੁਵਾਵਹਿ ਮਧੁਰ ਸਮੇਤੂ²।

¹ਭੋਜਨ। ²ਮਿੱਠੇ ਸਮੇਤ।

‘ਦੁਰਬਲ ਭਾ¹ ਤਵ ਤਾਤ ! ਸਰੀਰਾ²।

¹ਲਿੱਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ²‘ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ।

ਕਿਉਂ ਨ ਕਹਹੁ ਨਿਜ ਰੁਜ¹ ਕੀ ਪੀਰਾ

¹ਰੋਗ।

॥ ੨੩ ॥

ਆਨਨ ਪੀਤ¹, ਅਚੰਚਲ ਅੰਗਾ।

¹ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਿਗਸ¹ ਨ ਬੋਲਹੁ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।

¹ਹੱਸਕੇ।

ਨਿਜ ਸੰਗੀ ਕੇ ਸੰਗਮ ਮਾਂਹੀ¹।

¹ਮੇਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਵਿਚ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਬਿਚਰਤਿ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ?

॥ ੨੪ ॥

ਬਾਸੁਰ ਨਿਸਾ ਇਕਾਂਤ ਨਿਕੇਤੂ।

ਪਰੇ ਰਹਹੁ, ਕਿਉਂ ਕਰਤਿ ਨ ਹੇਤੂ?

ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਅਸਨ ਕਰਤਿ ਨਹਿੰ ਖਾਨਾ।

ਕਿਐਂ ਉਦਰ ਰੁਜਾ ਕੋ ਬਲਵਾਨਾ' ਪੇਟ ਦਾ ਰੋਗ।

॥ ੨੫ ॥

ਮੁਹਰਮੁਹੁ¹ ਜਨਨੀ² ਇਵ ਭਾਖੀ।

¹ਘੜੀ ਮੁੜੀ। ਆਤਾ।

ਸੁਤ ਉਪਚਾਰ¹ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ²।

¹ਇਲਾਜ। ²ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ।

ਮਨ ਹੀ ਮਨਹਿ ਮਨਾਵ ਮਹੇਸ਼ਾ।

ਪੂਜ ਚੰਡਿਕਾ ਬਹੁਰ ਗਨੇਸ਼ਾ ॥ ੨੬ ॥

-ਸੁਤ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ ਕਰਹੁ ਅਰੋਗਾ।

ਦੇਉਂ ਉਪਾਇਨ¹ ਜਸ² ਜਿਸ ਜੋਗਾ³।

¹ਭੇਟਾ। ²ਜੈਸੀ। ³ਲਾਇਕ।

ਬੰਦਹਿ ਕਰ ਧਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਕੋ¹।

¹ਜਮੀਨ ਪੁਰ ਰਖ ਕੇ ਸਿਰ।

ਨਮੋ ਕਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਬਰ ਕੋ¹

¹ਮਾਯਾ ਪਤੀ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ।

॥ ੨੭ ॥

ਸੁਤ ਕਰ ਗਹਿ ਕਰਿ¹ ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੀ।

¹ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ।

‘ਕਹਹੁ ਆਪਨੀ ਪੀਰਾ ਬੋਲੀ।

ਤਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਿਵਾਉਂ ਇਲਾਜਾ।

ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਬਿਲਮ ਬਿਨ¹ ਆਜਾ’

¹ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭਾਵ ਛੇਤੀ।

॥ ੨੮ ॥

ਮਸ਼ਟ¹ ਕਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ।

¹ਚੁਪ।

ਉਤਰ ਨ ਦੇਂ ਕੋ ਜਨਨੀ ਸਾਥਾ।

ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਆਵਹਿੰ ਸਭਿ ਗਯਾਤੀ।

ਜਿਨ ਕੋ ਨਹਿੰ ਅਸ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ

॥ ੨੯ ॥

ਭੋਜਨ ਖਾਤਿ ਨ ਪੀਵਤਿ ਨੀਰੂ।

ਹੇਰਤਿ ਬੇਦੀ ਭਏ ਅਧੀਰੂ।

ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਤਿ¹ ਸਭਿ ਪਰਵਾਰੂ।

¹ਝੁਰਦਾ ਹੈ।

ਰੁਜਾ ਨ ਪਾਇ ਨਹਿੰ ਕਰਿ¹ ਉਪਚਾਰੂ²

¹ਰੋਗ। ²ਇਲਾਜ, ਦਵਾ। ³ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਹੋਇ-, -
ਕਹਿ।

॥ ੩੦ ॥

ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਮਿਲਿ ਸੋਊ।

‘ਤਵ ਤਨੁਜਹਿ¹ ਕੋ ਦੁਖ ਹੈ ਕੋਊ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ।

ਤੂੰ ਨਿਚਿੰਤ ਫਿਰ ਹੈਂ ਕਹੁ ਕੈਸੇ?

ਇਕ ਸੁਤ, ਬਹੁਰ ਰੁਜੀ¹ ਭਾ ਐਸੇ

¹ਰੋਗੀ।

॥ ੩੧ ॥

ਬੈਦ ਬੁਲਾਇ ਇਲਾਜ ਕਰੀਜੈ।

ਦਰਬ ਲੋਭ ਨਹਿੰ ਰਿਦੈ ਧਰੀਜੈ।

ਜੇ ਤਵ ਤਾਤ ਅਰੋਗ ਜਿਵੰਤੂ¹। ¹ਜੀਵੇਗਾ।

ਇਹ ਤੇ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਧਨਵੰਤੂ¹। ¹ਧਨੀ।

॥੩੨॥

ਸੁਤ ਸਨੇਹ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਤਜਾਗੀ।

ਦਰਬ ਵਿਖੈ ਕਿਉਂ ਭਾ ਅਨੁਚਾਰੀ?’

ਤਰਕ¹ ਸੁਨਤਿ ਗਜਾਤਿਨਿ ਕੀ² ਕਾਲੂ। ¹ਬੋਲੀ। ²ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਦੀ।

ਹੁਤੇ ਅਨੁਜ¹ ਢਿਗ ਤਿਹਛਿਨ ਲਾਲੂ। ¹ਛੋਟਾ ਭਰਾ।

॥੩੩॥

ਬੈਦ ਬੁਲਾਵਨ ਹੇਤ ਪਠਾਯਾ।

ਲਾਲੂ ਤਿਹ ਘਰ ਜਾਇ ਬੁਲਾਯਾ।

ਨਾਮ ਜਾਸ ‘ਹਰਿਦਾਸ’ ਹੁਲਾਸੀ।

{ਵੈਦ ਹਰਦਾਸ}

ਜਗੇ ਭਾਗ ਗਾ¹ ਢਿਗ ਸੁਖਰਾਸੀ। ¹ਗਿਆ।

॥੩੪॥

ਤਨ ਪਰ ਬਸਨ ਲਏ ਸੁਖਦਾਈ॥

ਜਹਿੰ ਪੌਢੇ, ਆਯੋ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।

ਕਾਲੂ ਕਹੈ, ‘ਸੁ ਬੈਦੰ! ਸੁਨੀਏ।

ਕਰ ਬਿਲੋਕ¹ ਇਹ ਰੁਜ ਕੋ ਗੁਨੀਏ²। ¹ਹੱਥ ਵੇਖ ਕੇ। ²ਰੋਗ ਪਛਾਣੇ।

॥੩੫॥

ਨਿਸ ਦਿਨ ਪਰਜੋ ਰਹੈ ਸਹਿ ਆਲਸ¹। ¹ਸੁਸਤੀ ਨਾਲ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੀ ਕਰੈ ਨ ਲਾਲਸ¹। ¹ਇੱਛਾ।

ਪੀਤ ਬਦਨ¹ ਤਨ ਖੀਨ² ਕੁਢਾਰਾ। ¹ਪੀਲਾ ਮੁਖ। ²ਸ਼ਰੀਰ ਲਿੱਸਾ।

ਬੇਦਨ¹ ਪਾਇ² ਕਰਹੁ ਉਪਚਾਰਾ³’। ¹ਬੀਮਾਰੀ। ²ਲੱਭਕੇ। ³ਇਲਾਜ, ਦਵਾ।

॥੩੬॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਬੈਦ ਬੁਧਿਵੰਤਾ।

ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਤਬਹਿ ਜਗ ਕੰਤਾ।

ਆਨਨ ਪਰ ਤੇ ਬਸਨ ਉਘਾਰਾ¹। ¹ਕਪੜਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।

ਹੇਰਤਿ ਧਮਨੀ¹ ਕਰ ਕਰ ਧਾਰਾ²। ¹ਨਾੜੀ। ²ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ।

॥੩੭॥

ਬੈਦ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨ¹ ਸੁ ਦੇਖਾ।¹ਦੁਖਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਮਨੁ ਅਨੁਕੰਪ¹ ਬਿਸ਼ੇਖਾ²।¹ਕਿਰਪਾ।²ਬਹੁਤ।
 ਕਰ ਤੇ ਕਰਖ ਲਯੋ¹ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ।¹ਖਿੱਚ ਲਿਆ।
 ਉਠ ਬੈਠੇ ਦੇਵਨ ਮਤਿ ਬਰ ਕੋ¹।¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ।

॥ ੩੮ ॥

ਬਚ ਬੋਲੇ ਉਤਪਲ ਦਲ¹ ਲੋਚਨ।¹ਕਵਲਪੱਤ੍ਰ ਵਤ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
 ਸੁਖਦ¹ ਅਚਲ ਭਵ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ²।¹ਸੁਖਦਾਤੇ।²ਅੰਸਾਰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

‘ਗਹੁ ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਸੁ ਹਾਥਾ¹।¹ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ (ਮੇਰਾ) ਹੱਥ ਫੜਕੇ।
 ਕਯਾ ਤੁਮ ਜੀਉ, ਕਹੁ ਨਿਜ¹ ਕਥਾ।
 ਗਾਥਾ¹?’ ॥ ੩੯ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੇਖਕ¹ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।¹ਵੈਦ ਨੇ।
 ‘ਹੋਂ ਹੋਰੋਂ ਜੋ ਰੋਗ ਤੁਮਾਰੇ।

ਪਿੱਤ¹, ਵਾਇ², ਕਫ³, ਸ਼੍ਰੋਣ⁴ ਚਾਰੂ।¹ਸੁਫਰਾ।²ਵਾਈ।³ਬਲਗਮ।⁴ਲਹੂ।
 ਇਨ ਤੇ ਤਨ ਮਹਿ ਹੋਤਿ ਵਿਕਾਰੂ¹।¹ਵਿਗਾੜ।

॥ ੪੦ ॥

ਜਿਹ ਕੋ ਮੈਂ ਵਿਕਾਰ¹ ਅਬ ਹੋਰੋਂ।¹ਚਹੁਵਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਕਾਰ।
 ਤਿਹ ਪਰ ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ¹ ਨਿਬੋਰੋਂ²।¹ਦਵਾ।²ਦੂਰ ਕਰਾਂਗਾ।
 ਪਥ¹ ਕੋ ਰਾਖ ਔਖਧੀ ਖਾਵਹੁ।¹ਪਰਹੇਜ਼।

ਹੁਇ ਅਰੋਗ ਤਨ ਤੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ

॥ ੪੧ ॥

ਅਸਨ ਖਾਨ ਕੀ ਰੁਚਿ ਉਪਜੈ ਹੈ।
 ਨਿਰਬਲ ਦੇਹਿ ਬਲੀ ਪੁਨ ਹੂੰ ਹੈ।’
 ਬੈਦ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।
 ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਬੋਲੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨਾ

॥ ੪੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥੧॥

ਮਃ ੨ ॥

ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੰਵੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ॥
ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ ॥
ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪਹਿਲੇ ਦਾ।

ਲਾਗਯੋ ਆਦਿ¹ ਕੋ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ।

ਜਿਹ ਤੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਸਭਿ ਲੋਗੁ।

ਜਗ ਮਹਿੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ¹।

¹ਸਬੱਬ।

ਕਿਹ ਉਪਚਾਰ¹ ਨ ਹੋਤਿ ਨਿਵਾਰਨ²

¹ਕਿਸੇ (ਬੀ) ਦਵਾਈ ਨਾਲ। ²ਦੂਰ।

॥ ੪੩ ॥

ਅਪਨ ਆਪ ਕੋ ਹੇਰਹੁ ਆਮੀ¹।

¹ਰੋਗੀ।

ਕਰਹੁ ਅਵਰ ਕੋ ਕੈਸ ਅਨਾਮੀ¹।

¹ਅਰੋਗ।

ਜਿਸ ਭੇਖਜ¹ ਤੇ ਹਉਮੈ ਜਾਈ।

¹ਦਵਾ।

ਅਬਚਲ¹ ਸੁਖ ਵਸਿ ਹੈ ਤਨ ਆਈ

¹ਅਭਿਨਾਸੀ।

॥ ੪੪ ॥

ਸੋ ਉਪਚਾਰ ਕਰੇ ਜੇ ਕੋਊ।

ਨਿਜ ਰੁਜ ਖੋਇ ਬੈਦ ਭਲ ਸੋਊ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਈ।

ਬਹੁਰ ਨ ਰੋਗ ਬਿਆਪੈ ਕੋਈ ॥ ੪੫ ॥

ਰੁਜ ਪਰਖਨ, ਪੁਨ ਤਿਨ ਕੋ ਹਰਨੇ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰਨਾ।

ਸੁਨਯੋ ਚਹਿਤਿ ਹੋ ਮਨ ਦਿਢ ਕਰਨੇ¹।

¹ਮਨ ਟਿਕਾ ਕੇ।

ਤੋ ਉਚਰਹੁੰ, ਨਿਜ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹੁ¹।

¹ਜੇ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਚਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਉਚਾਰਾਂ।

ਸਭੈ ਕਹੋਂ ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ ਪਾਹੁ’ ॥ ੪੬ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨੇ ਬੈਦ ਬਚ ਜਬ ਹੀ।

ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰਤਿ ਤਬ ਹੀ।

-ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਇਹ ਨੁਤਹਿ¹ ਉਚਾਰੀ।

¹ਸਿਫਤ।

ਸੁਨਤਿ ਹੁਤੋ ਅਬ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ

॥ ੪੭ ॥

ਕਲਵਾਨ ਇਹ ਸਤਿ ਅਵਤਾਰਾ।

ਬੂਝ ਲੇਉਂ ਮੈਂ ਹੁਇ ਨਿਸਤਾਰਾ-।

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਿਆਨਾ।

ਬੰਦ ਹਾਥ ਦੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੮ ॥

‘ਤੁਮਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨਨਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਵਧੀ ਮੋਹਿ ਮਨ ਜਿਉਂ ਤਰੁ¹ ਸ਼ਾਖਾ²। ¹ਦਰਖਤ ਦੀ। ²ਟਾਹਣੀ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਜੋ ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤਾ।

ਕਹਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਹੁਇ ਸ਼ਾਂਤਾ¹’ ¹ਸ਼ਾਂਤੀ।

॥ ੪੯ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਕਰੁਨਾ ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ।

ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਰ ਸੁੰਦਰ।

‘ਤਨ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਜੁ ਘਨੇਰੀ।

{ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ}

ਸਭਿ ਬਯਾਧਨਿ¹ ਕੀ ਮੂਲ² ਵਡੇਰੀ ¹ਰੋਗਾਂ ਦੀ। ²ਜੜ੍ਹ।

॥ ੫੦ ॥

ਆਤਮ ਤਨ ਤੇ ਲਖੀਐ ਨਜਾਰੋ¹।

¹ਜਾਣੋਂ ਵੱਖਰਾ।

ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ¹।

¹ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕਰੋ।

ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਪੁਨ ਜਾਣਿ ਅਸੰਗਾ¹।

¹ਨਿਰਾਲਾ।

ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਹੁ¹ ਤਬ ਹੈ ਇਹ ਭੰਗਾ ¹ਨਾਸ਼ ਕਰੋ।

॥ ੫੧ ॥

ਪਰਗੁਨ¹ ਪਰਧਨ² ਪਰਨ³ ਪ੍ਰਸੰਸਾ⁴।

¹ਪਰਾਏ ਗੁਣ। ²ਪਰਾਇਆ ਧਨ। ³ਪਰਾਇਆਂ ਦੀ। ⁴ਸਿਫਤ।

ਜਰੈ ਨ ਇਹੁ¹, ਜੁਰ² ਲਖੋ³ ਨਿਸੰਸਾ⁴।

¹ਇਹ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣਾ। ²ਤਾਪ। ³ਜਾਣੋਂ। ⁴ਨਿਰਸੰਸੇ।

ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਸੋਂ ਮੈਤ੍ਰੀ¹ ਕਰਨੀ।

¹ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ।

ਤਿਹ ਕੋ¹ ਇਹ ਔਖਧਿ ਬਰ ਹਰਨੀ²

¹ਉਸ (ਤਾਪ) ਨੂੰ। ²ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਗੀ ਦਵਾ ਹੈ।

॥ ੫੨ ॥

ਜਿਉਂ ਮਿੱਤ੍ਰਿਨ ਸੁਖ ਲਖਿ ਕਰਿ
ਸੁਖੀਆ।

ਤੈਸੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਭਿਨਿ ਸੋਂ ਰਖੀਆ।

ਨਿਜ ਗੁਣ¹, ਧਨ, ਨਿਜ ਜਸ ¹ਆਪਣੇ ਗੁਣ।

ਬਿਸਤੀਰਨ।

ਕਰਤਿ ਮਾਨ, ਇਹ ਹੈ ਵਡਜੀਰਨ¹ ¹ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੋਗ (ਅ) ਅਜੀਰਣ ਅਣਪਾਚਾ।

॥ ੫੩ ॥

ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਿ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।

ਰਿਦੇ ਗਰੀਬੀ ਚੂਰਨ ਖਾਈ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਲਿਵਲਾਗੀ।

ਲਖਹਿ ਅਰੁਜਾ¹ ਇਹ ਭੂਖ ਸੁ ਜਾਗੀ ¹ਅਰੋਗ।

॥ ੫੪ ॥

ਬਿਸੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਖਾਂਸੀ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਰਧਤਿ ਕਬ ਨ ਬਿਨਾਸੀ।

ਮਿੱਥਯਾ ਸਭਿਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜਾਨੀ।

ਇਹ ਚਟਨੀ ਤਿਹ ਕਰਿਹੀ ਹਾਨੀ

॥ ੫੫ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਮੋਹ ਤ੍ਰਿਦੋਖੂ¹।

¹ਵਾਯ, ਪਿਤ, ਕਫ ਤਿੰਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ-ਸੰਨ੍ਹ।

ਜਿਨ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਸੁਧ¹ ਸੋਖੂ²।

¹ਸੋਝੀ। ²ਸੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਤੰਬੇਸੁਰ ਪੂਰੀ¹।

¹ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪੁੜੀ ਹੈ।

ਨਿਤ ਸੇਵਹਿ ਤਿਹ, ਸੋ ਹੋਇ ਦੂਰੀ

॥ ੫੬ ॥

ਬਮਨ¹ ਰੋਗ ਕਰਿਹੀ ਪਰ ਨਿੰਦਾ²।

¹ਉਲਟੀ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। ²ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ।

ਹਟਹਿ, ਲਖਹਿ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਜ ਮੰਦਾ¹।

¹ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਜਾਣੇ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਰੁਜ ਸੋਂ ਮਨ ਪੂਰਨ।

ਮਿਟਹਿ ਸੇਵ ਗੁਰ ਪਦ ਰਜ¹ ਚੂਰਨ¹’ ¹ਧੂੜੀ।

॥ ੫੭ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਜਬ।

ਬੈਦ ਬਿਚੱਛਨ¹ ਨਿੰਮ੍ਰਿ ਭਯੋ ਤਬ।

¹ਚਤੁਰ।

ਨਿਜ ਮਨ ਕੋ ਮੁਨਸਬ¹ ਹੁਇ ਤਬ ਹੀ।

¹ਇਨਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਨਸਿਫ।

ਕਹੇ ਜਿ ਰੁਜ¹ ਲਖਿ ਲੀਨੇ ਸਭਿ ਹੀ ¹ਰੋਗ।

॥ ੫੮ ॥

ਕਰ ਬਿਬ¹⁺ ਬੰਦਤਿ² ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

¹ਹਥ ਦੇਵੇਂ। ²ਐੜਕੇ। ³ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਯ।

‘ਹੋਂ ਹੋਰਯੋ ਹੈ ਕਰਿ ਅਨਜਾਨੀ।

ਜਸ ਇੱਛਾ ਕਰੀਏ ਤਸ ਲੀਲੁ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੁਮ ਗੁਨੀ ਗਹੀਲਾ ॥ ੫੯ ॥

ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਮੋਹਿ ਅਬਿੱਦਯਾ।

ਬਾਨ¹ ਲੱਛ² ਜਿਉਂ ਕੀਨੀ ਭਿੱਦਯਾ³।

¹ਤੀਰ। ²ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ³ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।

ਆਮੀ¹ ਹੋਵਨ ਬਹੁਰ ਅਨਾਮੀ²।

¹ਰੋਗੀ। ²ਅਰੋਗੀ।

ਲਖਿ¹ ਲਿਯ² ਗਤਿ³ ਸਭਿ ਹੁਇ ਤਵ

¹ਜਾਣ। ²ਲੀਤੀ ਹੈ। ³ਹਾਲਤ। ⁴ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਹੋ ਕੇ।

ਸਾਮੀ⁴ ॥ ੬੦ ॥

ਅਬ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀਏ।

ਮਨ ਕੋ ਰੋਗ ਸਗਲ ਪਰਿਹਰੀਏ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੜੇ ‘ਕਰੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।

ਦਿਨ ਥੋਰਨ ਮੈਂ ਹੋਵਹਿ ਭੰਗਾ¹’ ¹ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

॥ ੬੧ ॥

ਮਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਮਹਿਮਾ ਜਾਨੀ ਕੁਮਤਿ ਨਿਕੰਦਨ¹।

¹ਖੋਟੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।

ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੇਵਯੋ ਸਤਿਸੰਗਾ।

ਮੋਖ ਉਚਿਤ¹ ਭਾ ਉਰ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ² ¹ਲਾਇਕ। ²ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਕੀਤਾ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਦ ਉਧਾਰ ਕਰਿ¹, ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨ।

ਸਦਾ ਬਦਨ ਤੇ ਨਾਮਜਪ ਧਰਹੁ ਰਿਦੇ

ਨਿਤ ਧਯਾਨ ॥ ੬੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਬੈਦ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ਮੇ
ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੩ ॥

੧੪. [ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਜਾਣਾ।]

੧੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੫

{ਹੇਮੰਤ-ਹਿਮਕਰ ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੭.. ॥

{ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ - ਤਪ ਦ੍ਰਿਸ਼} ॥੪੩.. ॥

{ਸੰਤਰੇਣ} ॥੪੮, ੬੮ ॥

{ਸੰਤਾਂ ਹਿਤ ਖ੍ਰੀਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਰਵਾ} ॥੭੫.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸਿੰਧੁ ਕੇ, ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਰਨਾਮ।

ਸਿੰਧੁ=ਸਮੁੰਦਰ। [ਸੰਸ. ਸਿੰਧੁ] ਪਰਨਾਮ=ਨਮਸਕਾਰ।

ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਵਡ ਅਘੀ ਪਾਵਹਿ ਗਤਿ ਬਿਸਰਾਮ ॥੧॥

ਅਘੀ=ਪਾਪੀ। [ਸੰਸ. ਅਘ=ਪਾਪ] ਗਤਿ=ਮੁਕਤੀ। ਬਿਸਰਾਮ=ਆਰਾਮ, ਟਿਕਾਉ। [ਸੰਸ. ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ]

ਅਰਥ:

ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵਡੇ ਪਾਪੀ (ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਆਤਮ) ਆਰਾਮ (ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਰਕੇ) ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਵ:

ਹੁਣ ਫੇਰ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਰੂਪ ਨਮਸਕਾਰਤਾਮਿਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

[ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਹਰ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਫਲ]

ਚੌਪਈ:

ਤਿਹ ਕਰੁਨਾ ਕੀ ਹਮਰੇ ਟੇਕੂ।

ਟੇਕੂ=ਟੇਕ, ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਸੁਮਤਿ=ਸੁਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ।

ਸੁਮਤਿ ਨ ਉਕਤਿ ਨ ਮੁਝ ਉਰ ਏਕੂ।

ਉਕਤਿ=ਜੁਗਤ, ਦਲੀਲ, ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ। [ਸੰਸ. ਉਕ੍ਰਿ=ਬਾਣੀ, ਬਚਨ।]

ਕੀਰਾ=ਕੰਗਾਲ; ਹੋਛੀ।

ਰੁਚਿ ਉਚੀ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਕੀਰਾ।

ਮਿਲੈ ਨ ਕੌਡੀ ਚਾਹਉਂ ਹੀਰਾ ॥੨॥

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮਤਿ ਦੇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਾਈਂ।

ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਲਿਖੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਈ।

ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨਾਂ ਕੀ।

ਗੁੰਥ ਕਰਨ ਇਹ ਕਰੁਨਾ ਤਾਂ ਕੀ ॥੩॥

ਅਰਥ:

(ਉਪਰ ਕਹੀ) ਉਸ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਉਂਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ) ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਾ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਨਾ ਬਾਦਲੀਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਇਕ (ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ)। ਮਨ ਦੀ (ਆਪਣੀ) ਮਤਿ ਤਾਂ ਹੋਛੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁਚੀ (ਬੜੀ) ਉੱਚੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਮੰਗ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਹੀਰਾ, ਪਰ (ਹੱਕ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਉਡੀ (ਦਾ) ਭੀ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ: ਫਿਰ ਲਿਖ ਕਿਵੇਂ, ਰਹੇ ਹੋ?

ਉਤ੍ਰ: ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੁਖ ਦੇਣਹਾਰੀ ਕਥਾ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, (ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ) ਸ਼ਕਤੀ ਇਕ ਪਦ ਰਚਨ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ॥੩॥

ਭਾਵ: ਇਸ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੰਦ ਰਚਨ ਵਿਚ ‘ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬਲ ਨੂੰ’ ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਲਈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਏਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਵਿ ਕੁਲ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ-ਪਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਏਥੇ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।

ਕੋਇਕ ਦਿਨ ਪਰਿ ਰਹੇ ਨਿਕੇਤੂ।

ਬਿਚਰਹਿ ਨਹਿੰ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ

॥੪॥

ਕਬਹਿ ਕਰਹਿ ਕਾਲੂ ਪਰਤੀਤੂ।

ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੁਇ ਚੀਤੂ।

ਬਹੁਰ ਦੇਇ ਮਾਯਾ ਭਰਮਾਈ।

ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕ ਅਨੇਕ ਉਠਾਈ ॥੫॥

‘ਬਚਨ ਕਹਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਗੁਣ ਸਾਲੀ।

ਧਨ ਖਟਨੇ ਕੀ ਜਾਨਿ ਨ ਚਾਲੀ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਬਚਾ ਨਰ ਕਰਹਿ ਵਡਾਈ।

ਧਨ ਹਾਨੀ ਇਹ ਭੇਦ ਨ ਪਾਈ’ ॥੬॥

ਪੁਨ ਰਿਤੁ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੇਮੰਤਾ।

{ਹੇਮੰਤ-ਹਿਮਕਰ ਰੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਸੁਨਹੁ ਜੁ ਭਾ ਵਰਤੰਤਾ।

ਤਾਲਨ¹ ਬਾਰਜ ਬਨੀ² ਬਿਨਾਸੀ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਸਾਲਾ।

¹ਘਰ।

¹ਫਿਰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

¹ਨਿਹਚਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

¹ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

¹ਰੀਤੀ।

¹ਬਚਨ।

¹ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁਤ-ਮੱਘਰ ਪੋਹ।

¹ਤਲਾਵਾਂ ਤੋਂ। ²ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ।

ਜਿਉਂ ਕੁਸੰਗ ਨਾਸਹਿ ਜਸੁ ਰਾਸੀ^੧ ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁਖਰਾਸੀ।

॥ ੭ ॥

ਨਿਕਟ ਅਗਨਿ ਕੇ ਰਹਹਿ ਮਹਾਨਾ।

ਜਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਸੇਵਹਿ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ^੧। ^੧ਜੇ ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਹੈਨ।

ਮੰਦ^੧ ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਕਾ ਵਯੋ। ^੧ਮੱਧਮ।

ਜਜੋਂ ਭੂਪਤਿ ਹੁਇ ਆਲਸ ਕਿਯੋ^੧ ^੧ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਲਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

॥ ੮ ॥

ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਕੋ ਸੀਤ ਕੰਪਾਵਤਿ।

ਮ੍ਰਿਗ ਬਨਬਾਸੀ ਤਿਨਹਿ ਦੁਖਾਵਤਿ।

ਕਾਹੁੰ ਸਮੇਂ ਨ੍ਰਿਪ ਹੁਇ ਬਿਨ ਜੋਰਾ।

ਜਿਉਂ ਦੁਖ ਦੇਹਿ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਚੋਰਾ

॥ ੯ ॥

ਨਿਸ^੧ ਦੀਰਘ^੨ ਮਹਿ ਲੇਤਿ ਨਿਹਾਲੀ^੩। ^੧ਰਾਤ। ^੨ਲੰਮੀ। ^੩ਰਜਾਈ।

ਸੋਵਹਿ ਸੀਤ ਬਿਦਾਰਿ^੧ ਸੁਖਾਲੀ। ^੧ਪਾਲਾ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਜਿਉਂ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਲੇ ਪਗ ਧੂਰੀ।

ਭਵ ਸੰਕਟ ਸਿੱਖ ਕਰਹਹਿ ਦੂਰੀ

॥ ੧੦ ॥

ਆਤਪ^੧ ਖਰੀ ਸੁਹਾਇ ਸਰੀਰਾ। ^੧ਧੁੱਪ।

ਜਿਉਂ ਸਤਿਸੰਗ ਤਿਜਨ ਮਤਿ ਧੀਰਾ^੧। ^੧ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਜਨਾਂ ਨੂੰ।

ਸੀਤਲ ਬਹਿਰੀ ਨੀਰ^੧ ਸਮੀਰਾ^੨। ^੧ਪਾਨੀ। ^੨ਹਵਾ।

ਜੋ ਰੰਕਨ^੧ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਰਾ ॥ ੧੧ ॥ ^੧ਕੰਗਾਲਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਰਖਵਾਰਾ।

ਜਗਯਾਸੀ ਕੋ ਕਰਤਿ ਬਿਕਾਰਾ।

ਅਸ ਹਿੰਮਤ ਰਿਤੁ ਮਹਿ ਜਗ ਕੰਤਾ।

ਪਰੇ ਰਹਹਿ ਸੁਖਦਾਨੀ ਸੰਤਾ ॥ ੧੨ ॥

ਕਿਸ ਸਿਉਂ ਮਿਲਹਿ ਨ ਬੋਲਹਿ ਬਾਨੀ।

ਰਹਹਿ ਇਕਾਂਕੀ^੧ ਗੁਨ ਗਨ ਖਾਨੀ^੨। ^੧ਇਕੱਲੇ। ^੨ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਜੁਗ^੧ ਮਾਸ ਬਿਤਾਏ। ^੧ਦੇ।

ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਏ

॥ ੧੩ ॥

ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਖਾਨ ਪਾਨ ਕੋ ਕਰਹੀਂ।

ਮਾਤ ਬਿਲੋਕ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ।

ਜਾਨਤਿ ਭਈ ਅਨਾਮੰ¹ ਤਨ ਕੋ।

¹ਅਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੀਨੋ ਦਾਨ ਦਿਜਨ¹ ਸਭਿਹਿਨਿ[†] ਕੋ

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਹੁ ਧਨ।

॥ ੧੪ ॥

ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰ[†] ਨਵੀਨ ਬਨਾਏ।

[†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਸਨ।

ਸੁਤ ਕੋ ਯੁਤਿ¹ ਦੁਲਾਰ² ਪਹਿਰਾਏ।

¹ਨਾਲ। ²ਲਾਡ।

ਬਦਨ ਸਦਨ ਛਬਿ¹ ਪੁਨ ਦੇਖੀ।

¹ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ।

ਵਡਭਾਗਣ ਲਖਿ ਆਪ ਬਿਸੇਖੀ

॥ ੧੫ ॥

ਗਜਾਤਿਨਿ¹ ਕੀ ਪੰਗਤਿ ਜਗ ਮੂਲਾ²।

¹ਸਨਬੰਧੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਂ। ²ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ।

ਬੈਸਹਿ, ਭੇ ਕਾਲੂ ਅਨਕੂਲਾ।

ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ ਮਿਲਨ ਪੁਨ ਬੋਲਨ।

ਕਰਿਹੀਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ

¹ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ।

ਡੋਲਨ¹ ॥ ੧੬ ॥

ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਤਿ ਬੈਸ¹ ਕਿਸ਼ੋਰਾ²।

¹ਉਮਰ। ²੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰਗੇ ਦੀ ਉਮਰ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।

ਗਿਰਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਮਧਰੀ² ਚਿਤ ਚੋਰਾ³।

¹ਕੋਮਲ। ²ਮਿੱਠੀ। ³ਅਨਮੋਹਨ।

ਲਲਿਤ¹ ਬਿਲੋਚਨ² ਦਲ³ ਉਤਪਲ⁴

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਅੱਖਾਂ। ³ਪੰਖੜੀਆਂ। ⁴ਕਮਲ ਦੀਆਂ।
⁵ਵਰਗੇ।

ਸੇ⁵।

ਤਾਰੇ¹ ਸ਼ਜਾਮ² ਗੰਡਕੀ^{3†} ਸਿਲ ਸੇ⁴

¹ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ। ²ਕਾਲੇ। ³ਗੰਡਕ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ। ⁴ਗੰਡਕ ਨਾਮੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਜੇਹੇ ਕਾਲੇ। [†]ਗੰਡਕਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲਗਰਾਮ ਬਣਾਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ।

॥ ੧੭ ॥

¹ਟੇਢੀ।

ਸੋਰਠਾ:

ਬਨੀ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਬੰਕ¹, ਜਿਉਂ ਕਮਾਨ

ਇਹ ਕਾਮ ਕੀ[†]।

[†]ਕਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਉਪਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ; ਜੈਸੇ ਸੈਣ ਭਗਤ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ:-'ਮਦਨ ਮੂਰਤਿ ਭੈ ਤਾਰਿ ਗੋਬਿੰਦੇ' ॥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਈਦੇ।

ਕਿਧੋਂ ਇੰਦੁ¹ ਅਕਲੰਕ, ਸਦਨ ਤਾਸ

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ²ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਡਾਟ ਵਾਂਗੂ।

ਮਹਿਰਾਬ ਸੀ² ॥ ੧੮ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। ²ਸੁਹਣੀ ਟੋਰ।

ਮੰਦਮੰਦ¹ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ² ਚਲਿਹੀ।

ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦੇਖਹਿੰ ਦੁਖ¹ ਦਲਿਹੀ²। ¹ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ²ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।

ਬਿਚਰਹਿੰ, ਕਿਰਤ ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਕੇਤੂ¹ ¹ਘਰ ਦੀ।

॥ ੧੯ ॥

ਐਸੇ ਕਿੰਚਤ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ।

ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਜੋ ਆਯੋ।

ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲੂ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।

ਬੈਸਿ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਰਜ ਬਦਨਾ¹ ॥ ੨੦ ॥ ¹ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ

ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਸਿਖਵਨ ਹੇਤੂ।

ਨਿਕਟ ਬਿਸਾਯੋ¹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ। ¹ਬਿਠਾਯਾ।

ਪ੍ਰੀਤ ਚਿੰਤ ਮਹਿੰ ਸਾਨੀ¹ ਬਾਨੀ। ¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਬੋਲਯੋ ਰੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥ ੨੧ ॥

‘ਸੁਤ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਏਕ ਹਮਾਰੇ।

ਨਹਿੰ ਦੂਸਰ ਜੋ ਕਾਜ ਸੰਭਾਰੇ।

ਤੁਮ ਨੈ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਅਸ ਰੀਤੂ।

ਜਿਉਂ ਵਿਰਾਗ ਦਿਢ¹ ਹੋਤਿ ਅਤੀਤੂ² ¹ਪੱਕਾ। ²ਫਕੀਰ ਨੂੰ।

॥ ੨੨ ॥

ਕਹਹੁ ਗ੍ਰੁਸਤ ਸਿਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਕਾਮ⁺ ਬਿਤਾਵੈ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਨ ਕਾਰ।

ਮੁਝ ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਲੇਤਿ ਸੰਭਾਰੀ।

ਹੈਂ ਜਾਨਤਿ ਸੁਤ ਹੈ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੨੩ ॥

ਤੁਝ ਜਨਮਤਿ ਮਨ ਭਾ ਭਰਵਾਸਾ।

ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਹੈ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਮੈਂ ਜਸ ਮੇਰੋ।

ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ¹ ਘਨੇਰੋ ¹ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

॥ ੨੪ ॥

ਜਿਮ ਰਾਂਕਾ¹ ਕੋ ਇੰਦ² ਨਿਹਾਰੀ³। ¹ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ। ²ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ। ³ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖ ਸਰਾਹਹਿੰ ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਰਾਹੁ¹ ਸਰਸ ਤੂੰ ਭਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ। ¹ਰਾਹੂ (ਜੋ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਨ ਲਾਂਦਾ ਹੈ)।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੰਦ ਕਰਤਿ ਭਾ ਤਾਂਹੀ

॥ ੨੫ ॥

ਏਕ ਨ ਮਤਿ ਮਨ ਬਨਜ ਕਰਨ ਕੀ।

ਬਹੁਰ ਨ ਖੱਤ੍ਰੀ ਰੀਤਿ ਬਰਨ ਕੀ।

ਹਾਰਜੋ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨ ਮਤਿ ਦੇਤੂ¹। ¹ਸਿਖਯਾ ਦੇਂਦਾ।

ਕਬਹਿ ਕਮਾਇ ਨ ਲਜਾਇ ਨਿਕੇਤੂ¹’ ¹ਘਰ।

॥ ੨੬ ॥

ਜਨਕ ਬਚਨ ਤੂਸ਼ਨਿ¹ ਕਰਿ ਸੁਨੀਆ। ¹ਚੁੱਪ।

ਜਿਉਂ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਵਡ ਮੁਨੀਆ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕੀ ਕਹਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।

ਤੂਸ਼ਨਿ^੧ ਭਾ, ਜਿਸ ਰੋਸ¹ ਨ ਥੋਰਾ ¹ਗੁੱਸਾ।

॥ ੨੭ ॥

ਘਟਿਕਾ ਯੁਗਲ¹ ਬਿਤੀਤੀ ਜਬਹੀ। ¹ਦੇ।

ਤਪਤ¹ ਰਿਦਾ ਸੀਤਲ ਭਾ ਤਬ ਹੀ। ¹ਤਪਿਆ।

ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੋਲ ਅਮੋਲਾ।

ਜਨੁ ਕਾਲੂ ਸੁਖ ਕੁਲਫਹਿ¹ ਖੋਲਾ ¹ਸੁਖ ਦਾ ਜੰਦਰਾ।

॥ ੨੮ ॥

‘ਬਖਸ਼ ਖਤਾ ਪਿਤ ! ਪਾਛਲ ਕੇਰੀ। ¹ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ।

ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਰੋਂ ਕਾਰਜ ਫੇਰੀ।

ਜਿਉਂ ਰਾਵਰ ਕੀ ਹੋਇ ਰਜਾਈ।

ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਰਿਹੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ

॥ ੨੯ ॥

ਉਚਿਤ ਕਰਨ ਕੇ ਮੋ ਕੋ ਜੋਊ।

ਅਬ ਕਹੀਏ ਕਰਿਹੋਂ ਮੈਂ ਸੋਊ।’

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਨੰਮ੍ਰੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।

ਭੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਮਨ ਸੁਖਦਾਨੀ ॥ ੩੦ ॥

ਜਾਨਿ ਆਪਨੇ ਸੁਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਸੁਨ ਸੁਤ ਪੂਰਬ¹ ਭਾ ਕ੍ਰਿਖਿ ਕਾਰੀ²। ¹ਪਹਿਲਾਂ। ²ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪਸੁ ਚਰਾਇ ਸੋ ਦੀਨਿ ਉਜਾਰੀ

॥ ੩੧ ॥

ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ, ਥੀ ਐਸ ਵਿਚਾਰਾ।

ਦਿਉਂ ਬਸਾਇ ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਰਾਰਾ।

ਸੋ ਤੋ ਰਹੇ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ।

ਪੰਗਾ¹ ਤਕਹਿ ਜਿਉਂ ਗਿਹ ਸਿਰ² ਹੇਰੇ³ ¹ਪਿੰਗਲਾ। ²ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ³ਵੇਖਣ ਨੂੰ।

॥ ੩੨ ॥

ਮੁਝ ਤੇ ਬੀਸ ਕਾਰਖਿਕ¹ ਲੀਜੈ।

¹ਵੀਹ ਰੁਪਯੇ।

ਆਨ ਸਥਾਨ¹ ਪਯਾਨੋ ਕੀਜੈ²।

¹ਹਰ ਥਾਵੇਂ। ²ਜਾਵੇਂ।

ਹੇਰਿ ਲਾਭਦਾ ਵਸਤੁ ਵਿਚਾਰੀ।

ਬਨਜਹੁ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ

॥ ੩੩ ॥

ਅਬ ਕੇ ਜੇ ਆਨਹੁ ਸੁਭ ਸੌਦਾ।

ਪੁਨ ਬਹੁ ਧਨ ਦਿਉਂ ਉਰ ਭਰਿ ਮੋਦਾ। ¹ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

ਨਿਜ ਪੂੰਜੀ ਤੁਮ ਰਖਹੁ ਨਿਰਾਲੀ।

ਕਰਹੁ ਬਨਜ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੁਖਾਲੀ

॥ ੩੪ ॥

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਬ ਬਧਾਵਹੁ ਭਾਰੀ।

ਬਹੁਰ ਸਪੂਤ ਕਹਹਿੰ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਬਾਲਾ ਲੇਹੁ ਦੂਸਰਾ ਸੰਗਾ।

ਸੁਤ! ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ’

॥ ੩੫ ॥

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸੁਨਿ ਗੁਰ! ਦੁਖ ਕਦਨੰ¹। ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਦਾਸ ਪਠਾਯੋ ਤਬ ਮੁਝ ਸਦਨੰ।

ਗਯੋ ਸੰਗ ਮੈਂ, ਤਿਹ ਅਸਥਾਨੰ।

ਜਹਿੰ ਕਾਲੂ ਨਾਨਕ ਗਤਿਦਾਨੰ ॥ ੩੬ ॥

ਮੁਝ ਕੋ ਸਾਦਰ ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੰ[†]।

[†]ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੋੜਾ ਹੈ।

ਹਿਤ ਭੇਜਨ ਕੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੰ^{1*}।

¹ਕਿਹਾ।

‘ਸੁਨਿ ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਹੈਂ ਮਤਿਵਾਨੰ।

ਕੀਜੈ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਪਯਾਨੰ¹ ॥ ੩੭ ॥

¹ਜਾਣਾ ਕਰੋ।

ਹੋਇ ਲਾਭਦਾ¹ ਸੌਦਾ ਜੋਊ।

¹ਨਫੇਵੰਦਾ।

ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰ ਆਨਿਯੇ ਸੋਊ।’

ਅਸ ਕਹਿ ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ¹ ਦੀਨੇ।

¹ਰੁਪਯੇ।

ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸੋਂ, ਮੁਝ ਸੌਪਨ ਕੀਨੇ

॥ ੩੮ ॥

ਭਾ ਤਯਾਰ ਮੈਂ ਮਾਨ ਨਿਦੇਸਾ¹। ਆਗਯਾ।
 ਚਲੇ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਕਟਤਿ ਕਲੇਸਾ।
 ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਕੀ¹ ਇਕਲਾਈ²। ਸੁੰਦਰ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ। ਦੁਲਾਈ।
 ਸੋ ਲੀਨੀ ਮੈਂ ਕੰਧ¹ ਉਚਾਈ² ॥ ੩੯ ॥ ਮੋਢੇ ਤੇ। ਚੁਕ ਲਈ।
 ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਕੇਤਿਕ ਦੂਰੀ।
 ਕਾਲੂ ਦੇ ਤਹਿੰ ਸਿਖਵਨ ਭੂਰੀ¹। ਬਹੁਤੀ ਸਿੱਖਯਾ।
 ਬਹੁਰ ਹਟਯੋ ਕਰਿ ਮੋਹ ਘਨੇਰਾ।
 ਬਾਰ ਬਾਰ ਪਾਛਲ ਦਿਸਿ ਹੇਰਾ¹। ਵੇਖਦਾ ਸੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਗ ਧਰਿ ਗੁਨ ਮੰਦਰ¹। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
 ਚਲਤਿ ਪੰਥ ਭਾਖਤਿ ਬਚਾ⁺ ਸੁੰਦਰ। ਪਾ:-ਬੋਲਤ ਬਚ।
 ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ ਗਯਾਨ ਗੁਨ ਸਾਨੀ¹। ਮਿਲੀ ਹੋਈ।
 ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਕਹਿਤਿ ਕਹਾਨੀ

॥ ੪੧ ॥

ਗ੍ਰਾਮ¹ ਨਗਰ ਮਾਰਗ ਮਹਿੰ ਜੇਤੇ। ਪਿੰਡ।
 ਸਹਜਿ ਸਹਜਿ ਉਲਘੇ ਸਭਿ ਤੇਤੇ।
 ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਆਯੋ ਇਕ ਕਾਨਨ¹। ਜੰਗਲ।
 ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਕਮਲਾਨਨ¹। ਉਸ (ਬਨ) ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਨ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

॥ ੪੨ ॥

ਸੁੰਦਰ ਆਸ਼ੂਮ¹ ਏਕ ਨਿਹਾਰੀ। ਟਿਕਾਣਾ।
 ਜਹਿੰ ਤਪੀਸ਼ ਤਪ ਤਾਪਹਿੰ ਭਾਰੀ⁺। ਪਾ:-ਜਾਹਿੰ ਤਪੀ ਤਪ ਤਾਪਹਿੰ ਭਾਰੀ।
 ਕਿਹਿ ਆਸਨ ਕਿਯ ਉਰਧ ਬਾਹੂ¹। ਬਾਹਾਂ ਖੜੀਆਂ।
 ਬਿਟਪਨ¹ ਲਟਕਤਿ² ਕੋ ਉਲਟਾਹੂ³। ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ। ਲਟਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਪੁੱਠੇ।

॥ ੪੩ ॥

ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ¹ ਕੋ ਇਕ ਠਾਂਢੇ। ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ।

{ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ੂਮ - ਤਪ ਦ੍ਰਿਸ਼}

ਸੁਖ ਪਰਲੋਕ ਜਿਨਹਿੰ ਰੁਚਿ ਬਾਢੇ।

ਕਾਹੂੰ ਸਿਧਾਸਨ⁺, ਕੋ ਪਦਮਾਸਨ।

ਸਿਧਾਸਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਛ ਗੁਦਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਸੱਜੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਲਿੰਛ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਟਿਕਾਵਣੀ, ਗਿੱਚੀ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਰੱਖਣਾ। ਇਹ ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ।

ਬਾਰਿਪਨ ਕੋ ਰਹਤਿ ¹ ਬਿਨਾਸਨ ²	¹ ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈਸੀ। ² ਕੋਈ) ਨਿਰਹਾਰ ਬਿਨ+ਆਸਨ।
॥ ੪੪ ॥	
ਸ੍ਰੇਤ ਰੰਗ ¹ ਲਾਗੀ ਭਸਮੰਗਾ ² ।	¹ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ। ² ਸੁਵਾਹ ਅੰਗਾਂ ਪੁਰ।
ਜਟਾ ¹ ਸੀਸ ² ਜਿਨ ਪੂਸਰ ³ ਰੰਗਾ।	¹ ਜੜਾਵਾਂ। ² ਸਿਰ ਤੇ। ³ ਮਿਟਿਆਲਾ।
ਕਿਨ ਬਲਕਲ ¹ ਲਿਯ, ਕੋ ਅੰਗ ਨੰਗਾ।	¹ ਭੋਜ ਪੱਤ੍ਰ।
ਅਗਨਿ ਉਸਨ ਸੋਂ ਕੋਇ ਉਮੰਗਾ ¹	¹ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
॥ ੪੫ ॥	
ਕੋ ਬੈਠਹਿ ਜਲ ਕੰਠ ਪ੍ਰਮਾਨਾ ¹ ।	¹ ਜਲ ਵਿਚ ਗਿੱਚੀ ਤੱਕ।
ਸਿਮਰ ਇਕਾਕੀ ¹ ਕੋ ਭਗਵਾਨਾ।	¹ ਇਕੱਲਿਆਂ।
ਕੋ ਠਾਂਢੇ ¹ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵੈ।	¹ ਖੜੇ ਰਹਿ ਕੇ।
ਕੋ ਮੋਨੀ ¹ ਨਹਿੰ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ ॥ ੪੬ ॥	¹ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ।
ਕੋ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿੱਤ ਨਿਰੋਧਨ ਕਰਿਹੀ ¹ ।	¹ ਬ੍ਰਿੱਤੀ ਏਕਾਗਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਸੁਖ ਜੁ ਸੁਰਗ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ	¹ ਤਜਾਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
ਪਰਿਹਰਿਹੀ ¹ ।	
ਕੋ ਮਿਲ ਕਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ ¹ ।	¹ ਸੁੰਦਰ।
ਪਢਹਿ ਸੁਨਹਿ ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ	
॥ ੪੭ ॥	
ਸਭਿ ਕੋ ਇਕ ਮਹੰਤ, -ਸੋ ਕੈਸਾ- ?	
{ਸੰਤਰੇਣ}	
ਮਨਹੁੰ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਿ ਤਪ ਬੈਸਾ।	
ਤਰੁਤ੍ਰਕ ਕੀ ¹ ਕਟਿ ਕੀਨਿ ਕੁਪੀਨਾ ² ।	¹ ਦਰੱਖਤ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੀ। ² ਲੱਕ ਨਾਲ ਲੰਗੋਟੀ ਬੱਧੀ ਹੈ।
ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਆਸਨ ਕੀਨਾ ॥ ੪੮ ॥	
ਭਾਰੀ ਜਟਾਮੁਕਟ ¹ ਜਿਹ ਸੀਸਾ।	¹ ਜਟਾਂ ਦਾ ਮਾਨੋਂ ਮੁਕਟ।
ਬੈਠਯੋ ਰਿਦੈ ਭਜਤਿ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।	
ਤਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕ ਠਾਂਢਿ ਹੁਇ ਰਹੇ ¹ ।	¹ ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋ ਰਹੇ।
ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਚ ਕੋਮਲ ਕਹੇ	
॥ ੪੯ ॥	
‘ਬਨਜ ਭਲੋ ਹਮ ਇਹ ਠਾਂ ਪਾਯੋ।	
ਯਾ ਕੋ ਤਜਿਨੋ ਮਨ ਨਹਿੰ ਭਾਯੋ।	
ਪਾਇ ਅਮੋਲ ਜੁ ਮਗ ਮਹਿ ਹੀਰਾ।	
ਫਟਕ ਨ ਬਨਜਹਿੰ ¹ ਜੇ ਮਤਿ ਧੀਰਾ	¹ ਫੇਰ ਸੀਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਣਜਦੇ।

॥ ੫੦ ॥

ਖੋਜਤਿ ਮਧੁ¹ ਪਯੂਖ² ਕਰ ਆਈ। ¹ਸ਼ਹਦ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਜੋ ਜਨਾਹਿੰ ਨਿਜ ਭਾਗ ਭਲਾਈ।

ਬਹੁਰ ਪਿਤਾ ਕੀ ਆਗਯਾ ਜੋਊ ॥

ਭਲੋ ਬਨਜ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸੋਊ ॥ ੫੧ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਬਨਜ ਲਾਭਦਾ ਔਰ ਨ।

¹ਹੋਰ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਦੇਖਹੁ ਜੇ ਸਭਿ ਹੀ ਠੌਰਨ।

¹ਸਭਨੀਂ ਥਾਈਂ।

ਏਹ ਰਜਤਪਨ¹ ਇਨਹਿ ਚਢਾਵਹਿੰ।

¹ਰੁਪੱਯੇ।

ਅਸਨ¹ ਬਸਨ² ਤੇ ਲੇ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ’ ¹ਭੋਜਨ। ²ਕਪੜੇ।

॥ ੫੨ ॥

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚ ਬੇਦੀ ਬਰ ਕੇ।

ਮੈਂ ਬੋਲੋ ਕਾਲੂ ਦਿਸ਼¹ ਡਰਿ ਕੇ।

¹ਵਲੋਂ।

‘ਬਨਕਨ¹ ਜਿਉ² ਬਨਜਨ³ ਧਨ ਹੇਤੂ।

¹ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ। ²ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ। ³ਵਪਾਰ ਲਈ ਧਨ (ਦੇ ਕੇ)।

ਤੁਮ ਕੋ ਭੇਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤੂ!

॥ ੫੩ ॥

ਪੁਨ, ਤੁਮ ਜਨਕਹਿ¹ ਕਠਿਨ ਸੁਭਾਊ।

¹ਫੇਰ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ।

ਗੁਨਹੁ ਆਪ¹, ਮੁਝ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਊ ॥

¹ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਓ।

ਪਿਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰੇ।

ਮੈਂ, ਹੋ ਦਾਸ ਨ ਕਰਹਿ ਸੁ ਝੇਰੇ¹

¹ਝਗੜਾ।

॥ ੫੪ ॥

ਜਿਉਂ ਮਨ ਆਇ ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਰਾ।

ਹੋਂ ਤੋਂ ਨਿਤ ਰਾਵਰਿ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਖੇਲਤਿ ਜਬੈ ਬਾਲਕਨਿ ਮਾਂਹੀ।

ਤਬ ਹੀ ਸੰਗ ਤਜੋ ਮੈਂ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੫ ॥

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਤਿ ਰਜਾਈ¹।

¹ਹੁਕਮ।

ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰਉਂ¹ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ।

¹ਪਾ:-ਕਰਤ।

ਕਰਨੋਚਿਤ¹, ਕਰੀਏ ਗੁਨ ਉਰ ਮੈਂ²।’

¹ਕਰਨੇ ਦੇ ਲਾਇਕ (ਜੋ ਹੈ ਸੇ)। ²ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ।

ਅਸ ਕਹਿ ਮੈਂ ਦੀਨੋ ਧਨ ਕਰ ਮੈਂ¹

¹ਹੱਥ ਵਿਚ।

॥ ੫੬ ॥

ਕਰ ਮਹਿੰ ਲੇਯ ਕਾਰਖਿਕ¹ ਤਬ ਹੀ।

¹ਰੁਪੱਯੇ।

ਗਏ ਮਹੰਤ ਸੰਤ ਜਹਿੰ ਸਭਿ ਹੀ।

ਕਰ ਬੰਦਨ ਤਿਨ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।

ਕੁੰਭਜ¹ ਨਿਕਟ ਰਘੂਤਮ² ਜੈਸੇ

॥੫੭॥

¹ਅਗਸਤ ਮੁਨੀ। ਪੰਚਬਟੀ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸੇ, ਜਿਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹੇ:- ਦੀਰਘ ਕਾਲਸੁ ਮੈਂ ਤਪਕੀਨੋ। ਤੋਹਿ ਬਿਖੇਮਨ ਆਨ ਨਦੀਨੋ। ਤਾਂਕੇ ਫਲ ਮੈਂ ਆਜ ਸੁ ਪਾਏ। ਤੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਵਾਰ ਚਢਾਏ। (ਅਧਯਾ: ਰਾਮਾ: ਆਰਿਨ: ੩) ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਸੂ: ਰੁਤ ੨, ਅੰਸੂ ੧੩, ਅੰਕ ੪੨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਜਾਲ ਐਉਂ ਆਯਾ ਹੈ:- ਰਾਮਚੰਦ ਢਿਗ ਕਿਧੋਂ ਅਗਸਤ। ²ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਚੰਦਰ। ¹ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲੀ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਕਰੁਨਾ ਸੰਗ ਸਾਨੀ¹।

ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ।

‘ਨਗਨ ਅੰਗ ਦਿਨ ਰੈਨ ਬਿਤਾਵਤਿ’।

ਪਹਿਰਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਹਾਥ ਨ ਆਵਤਿ?

॥੫੮॥

¹ਪਾ:-ਬਿਹਾਵਤ।

ਇਸ ਰਿਤੁ ਮਹਿੰ, ਤਨ¹ ਸੀਤ²

ਸੰਤਾਵਤਿ।

ਬਹੁਰੋ ਬਰਖਾ¹ ਉਸਨ² ਤਪਾਵਤਿ।

ਅਚਵਹੁ¹ ਅਸਨ², ਕਿ ਰਹਹੁ

ਅਨਸਨਾ³ ?

ਦੇਤਿ ਖੇਦ ਤਨ ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਬਸਨਾ¹

॥੫੯॥

¹ਸ਼ਰੀਰ। ²ਪਾਲਾ।

¹ਬਰਸਾਤ (ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੈ)। ²ਗਰਮੀ।

¹ਖਾਂਦੇ ਹੋ। ²ਭੋਜਨ। ³ਨਿਰੇਹਾਰ।

¹ਕਪੜੇ ਦੇ।

ਪ੍ਰਭਾਵਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬੰਗਾ¹।

ਭਸਮ ਸੰਗ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਕੁਰੰਗਾ।

ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤਿ¹ ਭਲੋ ਉਤੰਗਾ।

ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ’ ॥੬੦॥

ਰਿਖੀਕੇਸ਼¹ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।

ਮੁਕਤਿ ਜੁ ਮਾਰਗ ਤਾ ਰਸ ਸਾਨੀ¹।

‘ਸਾਧ ਬੇਖ ਜਿਨ ਧਰਯੋ ਸਰੀਰਾ।

ਤਾਂ ਕੋ ਚਹੀਅਤਿ ਸੰਜਮ ਚੀਰਾ¹

॥੬੧॥

ਬਹੁਰ ਸੁਨਹੁ ਭੋਜਨ ਕੀ ਰੀਤੀ।

¹ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਕਰਕੇ।

¹ਸਿੱਧਾਂਤ।

¹ਮਹੰਤ।

¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

¹ਕਪੜੇ ਦਾ।

ਜੇ ਹਮ ਜਾਚਹਿ ਹੋਤਿ ਅਨੀਤੀ।

ਸਿੰਘਾਸਨ¹ ਸੰਤੋਖ ਸੁਹਾਵਾ।

¹ਤਖਤ।

ਤਾਂਪਰ ਬੈਸ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵਾ ॥ ੬੨ ॥

ਪਰਾਲਬਧ ਸੋਂ ਦਾਸ ਹਮਾਰੀ।

ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।

ਸੁਭਟ ਸੰਗ¹ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਤਪ ਤਾਪਨ।

¹ਚੰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨਾਲ।

ਮੋਹ ਨ੍ਰਿਪਤ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਨਾ ਖਾਪਨ¹

¹ਮੋਹਰਾਜੇ ਦੀ ਸੈਨਾ ਖਪਾ ਦੇਣ ਨੂੰ।

॥ ੬੩ ॥

ਸਤਿ ਕੇ ਛਤਰ ਸੀਸ ਪਰ ਝੁਲੰ।

ਜਾਸ ਬਿਲੋਕ¹ ਦਬਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੰ²।

¹ਵੇਖ ਕੇ। ²ਵੈਰੀ।

ਅਬਚਲ ਜਬ ਕੇ ਅਸ ਸੁਖ ਪਾਯੰ।

ਅਨਤ¹ ਨ ਤਬ ਕੇ ਮਨ ਬਿਰਮਾਯੰ²'

¹ਹੋਰ ਪਾਸੇ। ²ਔਹਿਆ ਨਹੀਂ।

॥ ੬੪ ॥

ਸੰਤ ਉਕਤਿ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜੁਗਤੰ¹।

¹ਸੰਤ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਜੁਗਤੀ।

ਹਰਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਨੁਕਤੰ¹।

¹ਬਚਨ ਬੋਲੇ, ਬਚਨ ਉਕੁੰ।

‘ਰਾਵਰਿ ਨਾਮ ਸੁਨਨ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਤੁਮ ਹੋ ਧੰਨ ਧਰਮ ਦਿਢਰਾਖਾ ॥ ੬੫ ॥

ਕਿਯ ਆਸਾ ਇਕ ਏਕੰਕਾਰੰ।

ਪਰਬ੍ਰਿਤਿ¹ ਤਜਿ, ਨਿਰਬ੍ਰਿਤਿ² ਪਗ
ਧਾਰੰ⁺।

¹ਪਰਵਿਰਤੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਆਦਿ। ²ਨਿਰਵਿਰਤੀ,
ਤਯਾਗ। ⁺ਪਾ:-ਤਪਧਾਰੰ।

ਸੁਮਤਿ ਅਗਾਤੀ¹ ਸੰਤ ਸੁਚਾਲੀ।

¹ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਲਤਾ¹ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੀ²'

¹ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਬੇਲ। ²ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲੀ ਹੈ।

॥ ੬੬ ॥

ਪੁਨ ਭਾਖਤਿ ਮਹੰਤ ਸੁਭ ਬਾਨੀ⁺।

⁺ਪਾ:-ਭਾਖਤ ਪੁਨਹ ਮਹੰਤ ਸੁਬਾਨੀ।

‘ਭੋ ਧੀਮਤਿ¹ ਤੁਮ ਹੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!

¹ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ!

ਬੈਸ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਿਖੈ⁺ ਅਪਮਾਨੀ¹।

¹ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਮਾਨ ਰਹਿਤ ਹੋ, (ਅ) ਵਿਸ਼ੇ
ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ ਹਨ। ⁺ਪਾ:-ਦਿਸੈ-ਬੀ ਹੈ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਪਰ ਸੁਮਤਿ ਲੁਭਾਨੀ

॥ ੬੭ ॥

ਸੰਤਰੇਨ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।

{ਸੰਤਰੇਣ}

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚ ਸੋਂ ਧਰਜੋ ਸੁਧਾਰਾ।

ਦੀਨ ਗਰੀਬੀ ਕੋ ਸਿਰੁਪਾਉ।

ਸੁਜਸ ਜਾਸੁ ਬਹੁ ਵਧਤਿ ਪ੍ਰਭਾਉ¹ 'ਪ੍ਰਤਾਪ।

॥ ੬੮ ॥

ਰਿਦੇ ਪ੍ਰਸੀਦੇ¹ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਾਮੁ।

¹ਖੁਸ਼ ਹੋਏ।

ਜਿਉਂ ਕਵਿ ਉਕਤਿ¹ ਸੁਨਤਿ

¹ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ। ²ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ।

ਮਤਿਧਾਮੁ²।

ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

‘ਤਜੜੋ ਨ ਜਾਇ ਬਨਜ ਇਹ, ਬਾਲਾ!’

॥ ੬੯ ॥

ਕਰ ਤੇ ਧਨ ਧਰਿ ਅੱਗੁ ਮਹੰਤਾ।

‘ਅਸਨ¹ ਕਰਾਵਹੁ’ ਕਹਿੰ ਜਗਕੰਤਾ²।

¹ਭੋਜਨ। ²ਜਗਤ ਪਤੀ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

‘ਹਮ ਨੈ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨੀ।

ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ, ਗੁਨਹਾਨੀ¹

¹ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਰਜ਼ (ਤੁਸੀਂ) ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਹੱਥ ਟੱਡ ਕੇ ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ।

॥ ੭੦ ॥

ਬਿਨ ਜਾਚੇ¹ ਸਾਦਰ ਜੋ ਦੇਈ।

¹ਮੰਗੇ।

ਤਾਂ ਕੋ ਰੁਚਿ ਸੋ¹ ਅਚਨ ਕਰੇਈ²।

¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। ²ਛਕਦੇ ਹੋ।

ਅਬਹਿ ਪਠਾਏ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।

ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਖ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ’

॥ ੭੧ ॥

ਕਹਿ ਮਹੰਤ ‘ਲਘੁ ਬੈਸ¹ ਕੁਲੀਨੰ।

¹ਉਮਰ ਛੋਟੀ।

ਤਵ ਬਿਵਹਾਰੰ ਜਨਕ¹ ਅਧੀਨੰ।

¹ਪਿਤਾ ਦੇ।

ਪਠੜੋ ਕਾਜ ਕਿਹ ਤੋਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।

ਜਾਹੁ ਛੂਛ¹ ਤੋਂ ਦੇਹਿ ਨਿਕਾਰੀ’

¹ਖਾਲੀ।

॥ ੭੨ ॥

‘ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ! ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਨਿਦੇਸਾ¹।

¹ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ।

ਸੋ ਕੀਨੋ ਜਿਸ ਲਾਭ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ।

ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹੜੋ ਬਨਜ ਸੋ¹ ਕਰੀਏ।

¹ਪਾ:-ਸੁਭਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ¹ ਨ ਭਲੋ ਬਿਚਰੀਏ’

¹ਹੋਰ।

॥ ੭੩ ॥

ਬਾਨੀ ਸੁਨੀ ਸੁ ਧੀਰ ਮਹੰਤਾ।

ਕਹੜੋ ‘ਜਿ ਤਵ ਉਰ ਇਹ ਦਿਢ

¹ਪੱਕੀ ਸਲਾਹ ਹੈ।

ਮੰਤਾ¹।

ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਧਨ ਨਿਜ ਕਿਹ¹ ਨਗਰੀ। ¹ਕਿਸੇ।
ਭੋਜਨ ਸੌਜ¹ ਆਨਿ ਦਿਹੁ ਸਗਰੀ¹ ¹ਭੋਜਨ ਦੀ ਰਸਦ।

॥ ੨੪ ॥

ਸੁਨੇ ਸ਼੍ਰਵਨ¹ ਸੰਤਨ ਕੇ ਬੈਨਾ। ¹ਕੰਨੀਂ।
ਨਗਰ¹ ਦਿਸਾ ਗਮਨੇ ਗੁਨ ਐਨਾ। ¹ਨਗਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਚੂਹੜਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲੇ ਬਿਪਨੀ¹ ਤੇ ਚੂਨ² ਮਹੀਨਾ। ¹ਮੰਡੀ। ਆਟਾ।

{ਸੰਤਾਂ ਹਿਤ ਖ੍ਰੀਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਰਵਾ}
ਤਿਹ ਹਿਤ ਪੰਚ ਰਜਤਪਨ¹ ਦੀਨਾ ¹ਰੁਪੱਯੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਸੂਖਮ ਚਾਵਰ ਚਾਰੁ ਲੰਮੇਰੇ¹। ¹ਚਾਵਲ ਸੁਹਣੇ ਤੇ ਲੰਮੇ।
ਤਿਹ ਸਮ¹ ਲੇ ਕਰਿ ਭਾਰ ਬੰਧੇਰੇ। ¹ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਅਰਥਾਤ ਪੰਜ ਰੁਪੱਯੇ ਦੇ।
ਲੀਨ ਤੀਨ ਕੋ ਘ੍ਰਿੱਤ ਨਵੀਨਾ।
ਸਿਤਾ¹ ਸ੍ਰੇਤ² ਤਾਂਕੇ ਸਮ³ ਲੀਨਾ ¹ਖੰਡ। ²ਚਿੱਟੀ। ³ਬਰਾਬਰ ਅਰਥਾਤ ੩) ਦੀ।

॥ ੨੬ ॥

ਦੁਗਧ¹ ਹੇਤ² ਖਰਚੇ ਪੁਨ ਤੀਨੋ। ¹ਦੁੱਧ। ²ਵਾਸਤੇ।
ਬਾਕੀ ਭਾਰਬਾਹ¹ ਕੋ ਦੀਨੋ। ¹ਭਾਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
ਸਭਿਹਿ ਸੌਜ¹ ਪੁਰਿ ਤੇ ਉਚਵਾਈ²। ¹ਰਸਤ। ²ਚੁਕਾਕੇ।
ਸੰਤਨ ਢਿਗ¹ ਗਮਨੇ ਜਗਰਾਈ² ¹ਪਾਸ। ²ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

॥ ੨੭ ॥

ਸਭਿ ਸੰਭਾਰ ਮਹੰਤ ਅਗਾਰੀ।
ਧਰਿ ਬੈਸੇ ਸੇਵਕ ਸੁਖਕਾਰੀ¹। ¹ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
'ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ¹ ਹੋਇ ਰਸੋਈ। ¹ਆਗਯ।
ਅਚਹਿ¹ ਸੰਤ ਰੁਚਿ² ਕਰਹਿ ਜਿਤੋਈ³' ¹ਖਾਵਨ। ²ਭੁਖ। ³ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਵੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਮਤਿਵੰਤਿ, ਕਹੀ ਗਿਰਾ
ਜਗਕੰਤ ਸੌਂ।
'ਕਰਿ ਅਚਵਹਿਗੇ¹ ਸੰਤ, ਤੁਮ ¹ਛਕ ਲੈਣਗੇ। ²ਜਾਵਹੁ।

ਗਮਨਹੁ² ਪੁਰਿ ਆਪਨੇ' ॥੭੯॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੰਗਲ ਨੂੰ। ²ਕਮਲ ਮੁੱਖ ਵਾਲੇ।

ਤਜਿ ਕਾਨਨ¹ ਕਮਲਾਨਨੰ², ਗਵਨੇ

ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਓਰ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦਨਾ, ਧਰ ਪਰ

ਜੁਗ ਕਰ ਜੋਰਿ ॥੮੦॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤਪਸੀਅਨ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚਤੁਰ ਦਸਮੋ ਧਯਾਇ ॥੧੪॥

੧੫. [ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਖਰਾ ਸੌਦਾ; ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਰਾਯ ਬੁਲਾਰ।]

੧੪<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੬

{ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ} ॥੨੬.. ॥

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਉਤੇ ਰੋਸ} ॥੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਅਰਬਿੰਦ ਪਦ, ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ।

ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਪਦ=ਚਰਣ, ਪੈਰ। ਆਨੰਦ ਕੰਦ=ਆਨੰਦ ਦੇ ਫਲ ਯਾ ਬਦਲ, ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ।
ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਧਰਪਰ ਧਰਿ ਸਿਰ ਨਮਹਿ ਕਰਿ, ਸ਼ਰਨ ਹਰਨ ਦੁਖ ਦੁੰਦ ॥੧॥

ਦੁੰਦ=ਦੁਖ। ਦੁੰਦੁ ਦੁਖ=ਵੱਡੇ ਦੁਖ, ਉੱਪਦ੍ਰਵ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ-(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਨ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਰ ਜੋ) ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ ਹਨ-ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

੧ਚਲੇ।

ਜਬ ਹਮ ਗਮਨੇ¹ ਤਿਨ ਕੋ ਤਯਾਗੀ।

ਬੋਲੇ ਸੰਤ ਗਿਰਾ¹ ਅਨੁਰਾਗੀ²।

੧ਬਾਣੀ। ੨ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ।

‘ਆਰਬਲਾਲਘੁ ਬਾਲ ਸੁਚਾਲੀ।

ਗਿਰਾ ਵਿਰਾਗ ਭਗਤਿ ਭਲ ਸਾਲੀ¹

੧ਉਸ ਦੀ ਭਲੀ ਬਾਣੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਘਰ ਸੀ।

॥੨॥

ਤੁਮ ਸੋਂ, ਆਨਿ ਕੀਨ ਬਹੁ ਭਾਉ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਭਾਉ।

੧ਕੋਮਲ।

ਭੋਜਨ ਸੌਜ ਆਨਿ¹ ਜਬ ਬੈਸੇ।

੧ਰਸਤ ਲਿਆ ਕੇ।

ਚਲਨ ਰਜਾਇ¹ ਦੀਨਿ ਤੁਮ ਕੈਸੇ?’

੧ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਯਾ।

॥੩॥

ਸੁਨਿ ਮਹੰਤ ਬੋਲਯੋ ਬਰਬਾਨੀ।

‘ਇਹ ਕੋ ਪਰਮ ਪੁਰਖ¹ ਸੁਖਦਾਨੀ।

੧ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਕੋਈ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਹੈ।

ਕਲਾਵਾਨ ਗਯਾਨੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਦੁਰਯੋ ਰਹੈ¹ ਗਤਿ² ਪਰਹਿ ਨ ਜਾਨੀ

੧ਛਿਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਹਾਲਤ।

॥੪॥

ਭਯੋ ਅਸਹਿ ਮੁਝ ਤੇਜ ਪ੍ਰਭਾਉ¹।

੧ਇਸ ਦੇ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਦੇ ਤੇਜ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਥੋਂ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦੀਨੀ ਜਾਨਿ ਰਜਾਉ¹।’

੧ਆਗਯਾ।

ਅਸ ਕਹਿ ਤਬ ਕੀਨੋ ਪੁਨ ਅਸਨਾ।

ਖਾਨ ਲਗੇ ਸ੍ਰਾਦਨ ਲੇ ਰਸਨਾ ॥੫॥

ਸਿਤਾ¹ ਘ੍ਰਿੱਤ ਮੇਲਜੋ ਸੰਗ ਪਾਇਸੁ²।

¹ਖੰਡ। ²ਖੀਰ ਦੇ।

ਸੰਤ ਛੁਧਾਤੁਰ¹ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਖਾਇਸੁ।

¹ਭੁੱਖੇ।

ਮਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਹੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

‘ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਪਨਜੋ ਹਮ ਜਾਨੈ

॥੬॥

ਕਿਐਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿ ਕਰਤਾਰਾ।

ਆਨਿ ਲੀਨਿ ਸੁਧਿ, ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ।

ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ¹ ਛੁਧ² ਸੰਤਾਏ।

¹ਸਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ। ²ਭੁੱਖ ਦੇ।

ਅਬ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਹਮ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ¹’

¹ਰੱਜ ਗਏ ਹਾਂ।

॥੭॥

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਗਵਨੁ¹।

¹ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਰਧ ਪੰਥ¹ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨ ਭਵਨੁ²।

¹ਅੱਧੇ ਰਾਹ। ²ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ।

ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ¹ ਸੋਚਨ ਲਾਗੇ।

¹ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨਹਾਰੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਹਟਕਤਿ ਚਿਤ¹, ਪਗ ਪਰਹਿੰ ਨ ਆਗੇ

¹ਦਿਲ ਰੁਕਦਾ ਹੈ।

॥੮॥

ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਸੇ ਹੈ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।

‘ਇਹ ਕੀਨੋ ਕਜਾ ਹਮ ਨੈਂ ਕਾਮਾ।

ਉੱਤਰ ਕੋ ਦੈ ਹੈਂ ਚਲਿ ਧਾਮਾ ॥੯॥

ਪਿਤ ਕੋ¹ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਉਪਜੈ ਹੈ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੋ।

ਮੁਝ ਤੁਝ ਸੋਂ, ਦੇ ਗਾਰਿ ਲਰੈ ਹੈ।’

ਮੈਂ ਭਾਖਜੋ ‘ਕਛੁ ਦੋਸ਼ ਨ ਮੇਰੋ।

ਤੁਮ ਕੋ ਬਰਜ¹ ਰਹਜੋ ਬਹੁਤੇਰੋ

¹ਹਟਕ।

॥੧੦॥

ਆਪ ਜਾਨਿ ਕੈ ਕੀਨ ਕੁਕਾਜੁ।

ਚਿਤ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤ ਧਰੀ ਤੁਮ ਆਜੁ।

ਅਬ ਜਿਮ ਹੋਇ ਸਹਹੁ ਸੋ ਰੀਤੀ।

ਸੂਧੀ¹ ਹੁਇ ਅਥਵਾ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤੀ² ॥੧੧॥

¹ਸਿੱਧੀ। ²ਅਪੁੱਠੀ।

ਮੁਝ ਕੋ ਚਿੰਤ ਨ ਏਕ ਬਿਆਪੇ।

ਧਨ ਤੁਮਰਾ ਖਰਚੋ ਤੁਮ ਆਪੇ।

ਬਹੁਰ ਨ ਮੈਂ ਤੁਮ ਸੇ ਕਛੁ ਸਜਾਨਾ।

ਸਭਿ ਜਾਨਹਿਗੇ ਬੈਸ ਸਮਾਨਾ¹ ॥ ੧੨ ॥ ¹ਉਮਰ ਇਕੋ ਜੇਡੀ ਹੈ।

ਪੁਨ ਮੈਂ ਹੋਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਤਵ ਪਿਤ ਭੇਜੋ ਦਾਸ ਵਿਚਾਰੀ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨ ਮਮ ਪਰ ਠਾਨਹਿ ॥

ਕਰਮ ਸੁਭਾਸੁਭ ਤੁਮਰੋ ਜਾਨਹਿ'

॥ ੧੩ ॥

ਗਟੀ ਗਿਨਤਿ ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਦੋਊ।

ਨਿਯਰਾਨੀ¹ ਤਲਵੰਡੀ ਸੋਊ।

¹ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ।

ਹੋਂ ਤੋ ਚਲਿ ਆਯੋ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।

ਪੁਰਿ ਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੋ¹ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ¹ਨੱਗਰ ਵਿਚ ਨਾ ਵੜੇ।

॥ ੧੪ ॥

ਏਕ ਤਾਲ ਜਲ ਹੀਨ ਜੁ ਦੂਰੀ।

ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ ਬੈਸਕ ਜਿਨ ਰੂਰੀ।

ਸੁਨਜੋ ਜਬਹਿ ਆਯੋ ਘਰਿ ਬਾਲਾ।

ਭਯੋ ਹਉਲ ਕਾਲੂ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੧੫ ॥

ਦਾਸ ਪਠਾਇ ਮੁਝਹਿ ਬੁਲਵਾਯਾ।

ਕੂਰ ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।

¹ਕਾਵੜ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ।

'ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ, ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਵਾ?

ਤਜੋ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਪਾਛੇ ਰਹਿਵਾ?

॥ ੧੬ ॥

ਬਨਜੋ ਬਨਜ ਕਿਧੋਂ ਤੁਮ ਨਾਹੀਂ?

ਬਿਨ ਦਿਯ ਸੁਧ ਗਾ¹ ਨਿਜ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

¹ਚਲਾ ਗਿਓਂ।

ਕਿਹ ਨਗਰੀ ਮਹਿੰ ਤਿਹ ਕੋ ਛੋਰਾ?

ਰੂਠ ਰਹਜੋ ਕਿਉਂ ਤੈਂ ਨ ਬਹੋਰਾ¹?*' ¹ਜੇ) ਰੁੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਆਂਦਾ।

॥ ੧੭ ॥

ਅਸ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕੈ[†] ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ‡।

[†]ਪਾ:-ਮੈਂ। [‡]ਪਾ:-ਉਚਾਰੀ।

ਜਸ ਬਿਧਿ ਬਿਤੀ ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ[†]।

[†]ਪਾ:-ਸਾਰੀ।

'ਇਕ ਕਾਨਨ¹ ਮੈਂ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ।

¹ਜੰਗਲ।

ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਬੈਸੇ ਤਿਨ ਤੀਰਾ¹ ॥ ੧੮ ॥

¹ਬੈਠ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ।

ਕਛੁਕ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਨ ਕੀਨਾ।
 ਭੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਨ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨਾ।
 ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪਿਤ ਆਇਸੁ ਜੈਸੀ।
 ਭਲੇ ਬਨਜੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤੈਸੀ ॥ ੧੯ ॥

ਦੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਘਰਨ ਮੁਰਿ ਆਏ।
 ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਬੈਸੇ ਕਿਸਥਾਏ।
 ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨ ਤੁਮ ਤੇ ਡਰ ਧਰਿ ਕੈ।
 ਸਦਨ ਨ ਆਏ ਇਹੈ ਬਿਚਰਿਕੈ¹’ ਵਿਚਾਰਕੇ।

॥ ੨੦ ॥

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਕ੍ਰੋਧ ਨ ਥੋਰਾ।
 ਪਰਸਤਿ ਘ੍ਰਿਤ, ਜਜੋਂ ਪਾਵਕ¹ ਜੋਰਾ।
 ਕਹੈ ਕਿ ‘ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
 ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਬੈਸਯੋ ਜਿਹ ਥਾਂਈ

¹ਘਿਉ ਨੂੰ ਛੁਹ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ।

॥ ੨੧ ॥

ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਿਤ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।
 ਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਚਲਯੋ ਤਿਨ ਓਰਾ।
 ਸੁਨੀ ਮਾਤ ਸਭਿ ਧਨ ਕੀ ਗਾਥਾ¹।
 ਖੋਜਨਗਾ¹ ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਸਾਥਾ² ॥ ੨੨ ॥
 ਤੁਰਤ¹ ਤਬਹਿ ਤਨਿਯਾ² ਕੋ ਭੇਜਾ।
 ਪਤਿ¹ ਰਿਸ ਤੇ ਉਠਿ ਧਰਕ ਕਰੇਜਾ²।
 ਬਹੁਰੋ ਦਾਸੀ ਦਾਸ ਪਠਾਏ।

¹ਕਥਾ।

¹ਢੁੰਡਣ ਗਿਆ। ²ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।

¹ਛੇਤੀ। ²ਘੁੱੜੀ (ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ) ਨੂੰ।

¹ਪਤੀ ਦੇ। ²ਕੰਬਣ ਲੱਗਾ ਕਾਲਜਾ।

ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਲੋਕ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੩ ॥
 ਬਹਿਰ ਜਾਇ ਪਿਖਿ ਜਲ ਬਿਨ ਤਾਲਾ।
 ਬੈਸੇ ਨੀਵ ਸਥਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਕਾਲੂ¹ ਜਿਹ ਕਾਲਾ²।
 ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰਬਚਨ ਬਿਸਾਲਾ

¹ਵੇਖਿਆ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਨੇ। ²ਅਜਿਸ ਵੇਲੇ।

॥ ੨੪ ॥

ਗਹਿ ਕਰ ਬੂਝਤਿ¹ ਰਿਸ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
 ‘ਕਹਾਂ ਕਾਰਖਿਕ¹? ਸਦਨ ਉਜਾਰੀ²!
 ਕਹਾਂ ਬਨਜ ਜੋ ਤੈਂ ਕਰਿ ਲਜਾਯੋ?
 ਘਰ ਜਨਮਯੋ ਮਮ ਨਾਮ ਗਵਾਯੋ’

¹ਪੁਛਿਆ।

¹ਰੁਪਯੇ ਕਿਥੇ ਹਨ। ਘਰ ਉਜਾੜੂ!

॥ ੨੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਮਲਾਨਨ ਤੂਸਨ ਠਾਨੀ॥ १ਚੁੱਪ ਕਰੀ ਰਖੀ॥

ਪਿਤ ਬੁਲਾਇ, ਨਹਿੰ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ॥

ਕਰੀ ਤਾੜਨਾ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲੂ ॥ ੨੬ ॥

{ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ}

ਦਹਿਨ ਹਾਥ ਤੇ ਬਾਮ ਕਪੋਲਾ॥ १ਖੱਬੀ ਗੱਲੁ ਤੇ॥

ਹਨੇ ਤਮਾਚੇ ਬਲ ਸੌਂ ਤੋਲਾ॥

ਬਾਮ ਹਾਥ ਤੇ ਦਹਿਨ ਗੰਡਸਥਲ॥ १ਗੱਲੁ ਤੇ (ਪੁੜ ਪੁੜੀ ਕੋਲ)॥

ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਰਿਸ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਲ

॥ ੨੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨੈਨਨ ਨੀਰਾ॥ १ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ॥

ਨਿਕਸ ਚਲਯੋ ਜਿਉਂ ਮਾਨੀ ਪੀਰਾ॥ १ਮਾਨੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪੀੜਾ॥

ਮਨਹੁ ਮੀਨਾ ਦੋ ਪੀ ਕਰਿ ਪਾਨੀ॥ १ਮੱਛਾ॥

ਬਮਨਤਿ ਸੋ ਅਸ ਪਰਿਹੀ ਜਾਨੀ॥ १ਉਲਟ ਰਹੇ ਹਨ (ਪਾਣੀ) ਐਉਂ ਜਾਣਿਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ॥

॥ ੨੮ ॥

ਭਰੇ ਕਮਲ ਦਲ ਜਲ ਜਿਉਂ ਸੋਭਾ॥

ਬੁੰਦਨਾ ਪਰ ਮੁਕਤਾ ਛਬਿ ਲੋਭਾ॥ १ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਜਲ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ (ਦੀ ਸੋਭਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ)। ਐਉਂ ਪਰ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਛਬੀ

ਸੋਹਤ ਪਰਿ ਗਏ ਨੀਲ ਕਪੋਲਾ॥ १ਗਲ੍ਹਾਂ ਪਰ ਨੀਲ ਪਏ ਐਉਂ ਸੋਹਦੇ ਹਨ॥

ਜਿਉਂ ਉਤਪਲ ਪਰਾ ਅਲਿਨ ਅਡੋਲਾ॥ १ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ। ਐਉਂ ਟਿਕ ਰਹੇ ਹਨ॥

॥ ੨੯ ॥

ਕਿਧੋਂ ਹੁਤੋ ਅਕਲੰਕ ਮਯੰਕਾ॥ १ਕਲੰਕ ਰਹਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ॥

ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਤੇ ਭਯੋ ਸੁਅੰਕਾ॥ १ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਛਾਯਾ ਦਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ॥

ਪਹੁੰਚੀ ਨਿਕਟਾ ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ॥ १ਪਾਸ॥

ਪਿਤ ਕਰ ਗਹਯੋਂ, ਜੁ ਰਿਸ ਮੈਂ ਪੂਰਨ॥ १ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ॥

॥ ੩੦ ॥

ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਕਨਾ ਲੋਕ ਜਿ ਆਏ॥ १ਵੇਖਣ ਲਈ॥

ਬਰਜਯੋ ਬਹੁਤਿ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਏ॥ १ਹਟਕਿਆ॥

ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਨਿਜ ਸੰਗਾ॥

ਨਰ ਪੌਛਤਿ ਮੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ १ਪ੍ਰੰਝਦੇ ਹੋਏ॥

॥ ੩੧ ॥

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਦੇਤਿ ਦਿਲਾਸਾ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨੇ ਪੁਰਿ ਆਸਾ।

¹ਨੱਗਰ ਵਲ।

ਮਾਤ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ ਲਾਈ।

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਵਹਿਰ ਪੁਰਿ ਆਈ

॥ ੩੨ ॥

ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ¹ ਸੁਤਹਿ² ਬਿਲੋਕੀ।

¹ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ। ²ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ।

ਭਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਉਮਗ ਅਰੋਕੀ¹ ॥

¹ਨਾ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਉਛਾਲ।

ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਨੈਨ ਭਰਿ ਆਏ।

ਅੱਸੂ ਸੰਗ¹ ਸੁਤ ਅੰਗ² ਭਿਗਾਏ

¹ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ। ²ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਗ।

॥ ੩੩ ॥

ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿ ਬਦਨ ਨਿਹਾਰੀ।

ਪੌਂਛਤਿ ਚਾਰੁ ਬਿਲੋਚਨ ਬਾਰੀ¹।

¹ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜਲ।

‘ਸੁਤ ਨ ਕਰਹੁ ਕਾਰਜ ਅਬ ਕੋਊ।

ਬਿਚਰਹੁ¹ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਛਾ² ਹੋਊ

¹ਫਿਰਹੁ। ²ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ।

॥ ੩੪ ॥

ਜੇ ਨ ਕਰਹੁਗੇ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ।

ਨਹਿ ਬਿਗਰੈ ਕਛੁ, ਹੋਇ ਨ ਰਾਰਾ¹।

¹ਝਗੜਾ।

ਸਦਨ ਦੀਨ ਸੁਖ ਸਰਬ ਬਿਧਾਤਾ।

ਬੈਠੇ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ’

॥ ੩੫ ॥

ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ ਦੇਖਨ ਹਾਰੇ।

ਜਸਪਦ¹ ਗਏ ਰਾਇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੇ।

¹ਛੇਤੀ।

ਜਹਿ ਬੈਸਯੋ ਨਿਜ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।

ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ

॥ ੩੬ ॥

‘ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ¹ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।

¹ਵੀਹ ਰੁਪਯੇ।

ਦੀਨੇ ਸੰਤਨ ਕੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ।

ਦਯਾ ਯੁਕਤਿ¹ ਜਿਹ^੧ ਮ੍ਰਿਦੁਲ² ਸੁਭਾਊ।

¹ਦਇਆ ਵਾਲਾ। ²ਕੋਮਲ। ^੧ਪਾ:-ਜਿਨ।

ਨਗਨ¹ ਛੁਧਾਤੁਰ² ਪਿਖਿ ਨ ਸਕਾਊ³

¹ਨੰਗਾ। ²ਭੁੱਖਾ। ³ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਕਾਲੂ ਹਨੇ ਚਪੇਟਨ ਜੋਰਾ¹।

¹ਧੱਪੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ।

ਅਤਿ ਤ੍ਰਾਸਤਿ¹ ਜਿਹ ਤਰਸ ਨ ਥੋਰਾ। ’

¹ਬਹੁਤ ਡਰਾਇਆ।

ਸੁਨਤਿ ਕਾਨ ਇਵ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਹ ਕੋ ਬਹੁ ਪਯਾਰਾ

॥ ੩੮ ॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੰਗ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿ ਪੂਰਨ।

ਦਾਸ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਯੋ ਤੂਰਨ।

‘ਕਮਲ ਨੈਨ ਆਨਹੁ ਮੁਝ ਐਨਾ¹।

¹ਮੇਰੇ ਘਰ।

ਕਾਲੂ ਸਹਿਤ ਜਿਸੇ ਹਰਿ ਭੈ ਨਾ¹’

¹ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਖੌਫ ਨਹੀਂ।

॥ ੩੯ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਅਧਿਕ ਮਨ ਛਾਵਾ।

ਫਰਕਤਿ ਅਧਰਾ¹ ਰਿਦੈ ਦੁਖ ਪਾਵਾ।

¹ਹੋਠ।

ਸੀਤਲ¹ ਸ੍ਰਾਸ ਲੇਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।

¹ਠੰਢੇ।

-ਮਮ ਪੁਰਿ ਹੋਤਿ ਅਵੱਗਯਾ ਭਾਰੀ

॥ ੪੦ ॥

ਕਲਾਵਾਨ, ਕਲਹੀਨ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

¹ਕਲਪਨਾਂ ਰਹਿਤ।

ਹੈ ਤਾਂ ਕੋ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ¹ ਬਿਸਾਲਾ।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

ਲਾਗਹਿ ਮੁਝ ਸਰੀਰ ਸਭਿ ਦੋਸੁ-।

ਅਸ ਬਿਸੂਰ¹ ਉਰ² ਸਰਸਤਿ ਰੋਸੂ³

¹ਝੂਰਦਿਆਂ। ²ਰਿਦੇ ਵਿਚ। ³ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁੱਸਾ।

॥ ੪੧ ॥

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਦਾਸਾ।

ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਬ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਪਾਸਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪ ਪੂਰਨ ਉਰ ਬਾਰਾ¹।

¹ਜਲ।

ਲੋਚਨਦਰ ਜਨੁ¹ ਛੁਟਯੋ ਫੁਹਾਰਾ

¹ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨੋਂ।

॥ ੪੨ ॥

ਭਏ ਜਲਜ¹ ਤੇ ਜਲਦ² ਸਜਲ³ ਸੋ।

¹ਕਮਲ (ਨੇਤਰ)। ²ਬਦਲ। ³ਸਮੇਤ ਜਲ ਦੇ।

ਨਿਜ ਧਾਰਾ ਗੇਰਤਿ ਤਲ ਥਲ ਸੋ¹।

¹ਉਹ ਬਦਲ) ਡੇਗਦੇ ਹਨ ਆਪਣੀ ਧਾਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਰ।

ਤੂਰਨ¹ ਤਜਿ ਕਰਿ ਉਠਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕਾ²।

¹ਛੇਤੀ। ²ਪਲੰਘ।

ਕਰਿ ਸਤਿਕਾਰ¹ ਲੀਨ ਭਰਿ ਅੰਕਾ²

¹ਆਦਰ ਕਰਕੇ। ²ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ।

॥ ੪੩ ॥

ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਅੱਸੂ¹ ਬਹਿ ਬਾਰੀ।

¹ਹੰਝੂ।

ਅੰਗ ਭਿਗੋਏ ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੀ।

ਬੋਲਨ ਚਹਿਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਬਾਨੀ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮੈਂ ਮਤਿ ਲਪਟਾਨੀ ॥ ੪੪ ॥

ਨਿਕਟ ਜਿ ਨਰ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਠਾਨਹਿੰ।

ਕਾਲੂ ਕੌ ਕੁਸ਼ੀਲ¹ ਪਹਿਚਾਨਹਿੰ।

¹ਕਰੜੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ।

ਰਾਇ ਸੁਨਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿੰ।

-ਕੂਰ ਕਰਮ¹ ਕੀਨੋ- ਮਨ ਬਿੰਦਹਿੰ²⁺

¹ਮਾੜਾ ਕੰਮ। ²ਸਾਰੇ) ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ³ਪਾ:-ਮਤਿ ਮੰਦਹਿੰ।

॥ ੪੫ ॥

ਨੀਲ ਕਪੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ¹।

¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪਏ ਨੀਲ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ¹ ਲਖਹਿ² ਕਰ ਅੱਸੂ ਮੋਚਨ³।

¹ਕੂਲੇ। ²ਸਮਝਕੇ। ³ਹੰਝੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ।

ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਉਰ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।

ਪਰਖ ਸਮਰਖਹਿ ਕੀਨਿ ਉਚਾਰੂ¹

¹ਕਠੋਰ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਆਖੇ।

॥ ੪੬ ॥

‘ਕਾਲੂ ਕਲਹੀ¹ ਕੂਰ² ਕਠੋਰਾ।

¹ਲੜਾਕਾ। ²ਨਿਰਦਈ।

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਉਤੇ ਰੋਸ}

ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ ਤੈਂ ਬਚ ਮੋਰਾ।

ਕਰੁਨਾਹੀਨ, ਕੁਸ਼ੀਲ, ਕੁਢਾਲੀ¹।

¹ਮਾੜੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਵਾਲਾ।

ਸੁਧ ਪਰਲੋਕ ਰਿਦਾ ਤਵ¹ ਖਾਲੀ

¹ਪਰਲੋਕ ਦੀ ਖਬਰ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਰਿਦਾ।

॥ ੪੭ ॥

ਦਿਨਪ੍ਰਤਿ¹ ਬ੍ਰਿਧਤਿ² ਮਨ ਧਨ ਲੋਭਾ।

¹ਹਰ ਰੋਜ। ²ਵੱਧਦਾ ਹੈ।

ਸੁਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੀ ਲਖਤਿ ਨ ਸੋਭਾ।

ਸੁਖ ਇਸ ਲੋਕਹਿ ਦੀਨ ਬਿਸਾਰੀ।

ਜਿਨ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪਰ ਡੀਠ¹ ਸੁਧਾਰੀ

¹ਨਜ਼ਰ।

॥ ੪੮ ॥

ਅਸ ਸੁਤ ਉਚਿਤ¹ ਨ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਗੀ।

¹ਲਾਇਕ।

ਛੱਤ੍ਰੀ ਬਰਨ ਕਰਮ ਤਸ¹ ਨਾਂਗੀ।

¹ਵੈਸੇ।

ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਜਿਉਂ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਰੂ¹।

¹ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਰੇਤ ਥਲੇ।

ਜਿਉਂ ਸੰਬਕ¹ ਤੇ ਮੁਕਤਾ² ਚਾਰੂ

¹ਫਲੀ। [ਸੰਸ: ਸਿੰਬਾ, ਸਿੰਬਿਕਾ ਦਾਲ ਮਟਰ ਆਦਿ ਦੀ ਫਲੀ, ਮੂੰਗਫਲੀ] (ਅ) ਏਥੇ ਸੰਬਕਾ ਦਾ ਅਰਥ-ਸਿੱਪੀ-ਕਰਨਾ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਪਏ ਪਦ-ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ-ਨਾਲ ਫਬਦਾ ਨਹੀਂ। ²ਮੋਤੀ।

॥ ੪੯ ॥

ਤਿਉਂ ਅਜੋਗ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ।

ਈਸ਼ੂਰ ਕੀ ਗਤਿ ਪਰਹਿ ਨ ਚੀਨੀ।’

ਲੱਜਤਿ¹ ਕਾਲੂ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ²।

ਪੁਨ ਬੁਲਾਰ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੫੦ ॥

‘ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਰੋਸੂ।

ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋ ਕਿਹ ਕੇ ਦੋਸੂ।

ਬਨਜ ਹੇਤ ਘਰ ਤੇ ਦਿਯ¹ ਦਰਬਾ।

ਜਾਇ ਫਕੀਰਨ ਅਰਪਯੋ¹⁺ ਸਰਬਾ

॥ ੫੧ ॥

ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਬੈਸਯੋ ਦੁਰਿ ਕੈ¹।

ਉਤਰ ਦੀਨੋ ਕੇ ਘਰ ਮੁਰਿ ਕੈ।

ਬਾਲੇ ਕਹੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਰੀ।

ਤਹਿੰ ਬੈਸਯੋ ਸਰ ਜਹਿੰ ਬਿਨ ਬਾਰੀ¹

॥ ੫੨ ॥

ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਰਾ¹।

ਕਈ ਬਾਰ ਇਉਂ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ।’

ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ¹।

‘ਤਵ ਉਰ ਪਾਹਨ¹, ਨਿੰਦਾ ਠਾਨੀ

॥ ੫੩ ॥

ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੇਹ¹, ਨਹਿੰ ਭੈ ਜਗਤੇਸ਼ਾ²।

ਪਰਮਾਰਥ ਕੀ ਸੁਮਤਿ¹ ਨ ਲੇਸ਼ਾ²।

ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਉਰ ਸ਼ਰਧਾ ਖਾਲੀ।

ਅਜਮਤ¹ ਸਮਝਤਿ ਚਿਤ ਨ ਬਿਸਾਲੀ²⁺

॥ ੫੪ ॥

ਬਰ¹ ਪਾਰਸ ਘਰ ਪਰਹਰਿ ਉਰ ਤੇ²।

ਚਾਹਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸੁ ਕੌਡੀ ਪਰ ਤੇ¹।

ਜਿਉਂ ਅਜਾਨ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ।

ਕਿਉਂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਰੰਕ¹ ਅਧੀਰਾ

॥ ੫੫ ॥

¹ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

¹ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ। ²ਵੱਢਾ।

¹ਦਿੱਤਾ।

¹ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ¹⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਰਚਯੋ।

¹ਛੁਪਕੇ।

¹ਤਾਲਾਬ ਵਿਚ, ਜੋ ਹੈ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਤੋਂ।

¹ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ।

¹ਬਾਣੀ ਕਹੀ।

¹ਪੱਥਰ ਹੈ।

¹ਨਾਂ ਹੈ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ। ²ਤੇ ਨਾਂ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ੂਰ ਦਾ ਭੈ।

¹ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ। ²ਚੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਨਹੀਂ।

¹ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ। ²ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟਾ। ¹⁺ਪ:-ਅਜਮਤ ਨਾਹਿੰਨ ਜਾਨ ਬਿਸਾਲੀ।

¹ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ ਪਾਰਸ ਘਰ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾਕੇ। ²ਪਰਾਏ ਪਾਸੋਂ।

¹ਕੰਗਾਲ।

¹ਮੈਂ) ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਧਰਿ ਘਰ ਹਿੰਦੂ।
ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਅਪਨੋ ਮਨ ਬਿੰਦੂ।

¹ਕਵਲ ਵਤ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਜੇ ਮੈਂ
ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਮੁਨਾਸਬ (ਔਖੀ) ਗਲ
ਹੈ।

ਅਸਮੰਜਸ ਹੈ ਹੈ ਨਿਜ ਸਦਮਾ।
ਰਾਖੋਂ ਜੇ ਮੁਕੰਦ ਪਦ ਪਦਮਾ ॥ ਪ੬ ॥
ਧਨ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਲੂ ਉਰ ਤੇਰੇ।
ਇਨ ਕੋ ਖਰਚ ਲੇਹੁ ਘਰ ਮੇਰੇ।’

ਅਸ ਕਹਿ ਦਾਸ ਪਠਾ ਤਤਕਾਲਾ।

ਜਹਿੰ ਰਾਨੀ ਖੋਖਰ¹ ਮਧਸਾਲਾ² ¹ਖੋਖਰ ਜਾਤਦੀ!! ²ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ।

॥ ਪ੭ ॥

ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ ਆਨ ਸੁ ਦੀਨੇ।

ਲੀਨਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਜ ਪਾਨ¹ ਪ੍ਰਬੀਨੇ²।

¹ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ²ਚਤੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਜਬਹਿ¹ ਦੇਨ ਲਾਗਯੋ ਕਰ² ਕਾਲੂ।

¹ਜਦੋਂ। ²ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

ਹੈ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਲਜਤਿ¹ ਬਿਸਾਲੂ

¹ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।

॥ ਪ੮ ॥

‘ਨਹੀਂ ਬਿਸੂਰਤਿ¹ ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਬਾ।

¹ਝੁਰਦਾ।

ਕਰਤਾ ਸਦਾ ਕੁ ਕਾਰਜ¹ ਸਰਬਾ।

¹ਮਾੜੇ ਕੰਮ।

ਮੁਝ ਪਾਛੇ ਨਿਜ ਘਰ ਬਿਵਹਾਰਾ।

ਕਿਉਂ ਨਿਰਬਾਹਹਿ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰਾ

॥ ਪ੯ ॥

ਤੁਮ ਜੋ ਦੇਨਿ ਦਰਬ ਅਬ ਲਾਗੇ।

ਸਰਬ ਸੂਖ ਦੀਨੇ ਕਿਨ ਆਗੇ।

ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭਿ ਕੁਛ ਮੁਝ ਸਦਨਾ।

ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ¹ ਕਰਿ ਦਾਰਿਦ ਰਦਨਾ²’ ¹ਕਿਰਪਾ। ²ਦਰਿਦਰ ਦੂਰ ਹਨ।

॥ ੬੦ ॥

ਕਹਯੋ ਰਾਇ ‘ਅਬ ਤੋ ਇਹ ਲੀਜੈ।

ਬਹੁਰੋ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਕਾਰਜ ਕੀਜੈ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਤੇ ਖਰਚ ਜੁ ਸਰਬਾ।

ਮਮ ਢਿਗਾ¹ ਤੇ ਗਿਨ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਦਰਬਾ ¹ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ।

॥ ੬੧ ॥

ਸੁਤ ਕੀ ਮਹਿੰਮਾ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਯਾ।

ਦਰਬ ਲੋਭ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਯਾ ¹ ।	¹ ਭਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਧਨ ਆਨਹਿ ¹ ਜਾਨਹਿ ਸੁਖਦਾਯਕ।	¹ ਜੇ ਧਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਨੂੰ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)।
ਸਤਿਪੰਥੀ ¹ ਕੋ ਕਹਿਤ ਨਲਾਯਕ	¹ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।
॥ ੬੨ ॥	
ਭਗਤ ਜਗਤ ਕੀ ¹ ਰਹਤਿ ਅਜੁਕਤੰ ² ।	¹ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਤੇ ਜਗਤ ਦੀ। ² ਨਾ ਜੁੜਨ ਵਾਲੀ ਰਹਤ ਹੈ।
ਇਕ ਧਨ ਗਾਹਕ ¹ ਇਕ ਲੇ ਮੁਕਤੰ ² ।	¹ ਜਗਤ) ਧਨ ਦਾ ਗਾਹਕ। ² ਭਗਤ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਗਾਹਕ ਹਨ।
ਗਯੋ ਦਰਬ ਜਾਨਯੋ ਨਿਜ ਜੇਤੋ ¹ ।	¹ ਜਿਤਨਾ।
ਮੋਹਿ ਨਿਕਟ ¹ ਤੇ ਲੇਵਹੁ ਤੇਤੋ ¹	¹ ਪਾਸੋਂ।
॥ ੬੩ ॥	
ਰਾਇ ਦੇਤਿ ਸੋ ਲੇਤਿ ਨ ਕਾਲੂ।	
ਭਯੋ ਪਰਸਪਰ ਕਹਿਨ ਬਿਸਾਲੂ।	
ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਅਮਾਤਯ ¹ ਬਾਤ ਮੁਖ ਭਾਖੀ।	¹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ।
‘ਆਇਸੁ ¹ ਰਾਇ ਮੰਨ ਅਭਿਲਾਖੀ	¹ ਆਗਯਾ।
॥ ੬੪ ॥	
ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਹਿੰ ਫੇਰ ¹ ਕਰੀਜੈ।	¹ ਮੋੜ।
ਬਿਨ ਬਿਚਾਰ ਬਚ ਬ੍ਰਿਧਨ ¹ ਮਨੀਜੈ।	¹ ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
ਕਬਹੁੰ ਨ ਤਿਰਕਹੁ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ।	
ਤਵ ਸੁਤ ਸੰਤ ਕੁਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ ¹ ’	¹ ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
॥ ੬੫ ॥	
ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਾਇ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।	
ਨਿਜ ਕਰ ਤੇ ਕਾਲੂ ਕਰ ਦੀਨੇ।	
ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਗਮਨਯੋ ਸਦਨਾ।	
ਅੰਤਰ ਬੈਸਯੋ ਲੱਜਤਿ ਬਦਨਾ ¹ ॥ ੬੬ ॥	¹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ।
ਤਲਵੰਡੀ ਜੇਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ।	
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਹਿੰ ‘ਵਡੋ ਬੁਰਿਆਰੀ ¹ ।	¹ ਬੁਰਾ ਹੈ (ਕਾਲੂ)।
ਪੂਰਬ ¹ ਨਿਰਦੈ ਹੁਇ ਸੁਤ ਮਾਰਾ।	¹ ਪਹਿਲਾਂ।
ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਲੇ ਧਨ ਆਇ ਅਗਾਰਾ ¹	¹ ਘਰ।
॥ ੬੭ ॥	
ਯੁਗਲ ¹ ਕੁਕਰਮ ਕੀਨਿ’ ਮਨ	¹ ਦੋਵੇਂ। ² ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਬਿੰਦਹਿੰ^੨।

ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਕਾਲੂ ਕੋ ਨਰ ਨਿੰਦਹਿੰ।

ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਸੁਨਿ ਨਿੰਦਾ ਨਿਜ ਸ਼ੋਨਾ।

ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਯੋ ਮੁਖ ਮੋਨਾ ॥ ੬੮ ॥

ਦੁਖਤਿ ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਹੈ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।

ਉਰ ਬਿਸੂਰ ਕਰਿ ਭੂਰ ਵਿਚਾਰੀ।

-ਮਰਨ ਭਲੋ^੧ ਜੀਵਨ ਧਿਕ^੧ ਮੇਰੋ।

^੧ਪ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। ^੧ਪਾ:-ਭਯੋ।

ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਅਪਜਸ^੧ ਭਯੋ ਘਨੋਰੋ^੧

^੧ਬਦਨਾਮੀ। ^੧ਪਾ:-ਵਡੇਰੇ।

॥ ੬੯ ॥

ਲੇ ਕਰਿ ਦਰਬ ਬੁਲਾਰ ਅਗਾਰਾ।

ਜਾਇ ਪਾਸ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਭੂਪਤਿ! ਲੀਜੈ ਅਪਨੋ ਦਰਬਾ।

ਨਿੰਦਾ ਕਰਤਿ ਨਗਰ ਮਮ ਸਰਬਾ’

॥ ੭੦ ॥

ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਚਿਤ ਰੋਸ^੧ ਬਿਸਾਰੇ^੨।

^੧ਗੁੱਸਾ। ^੨ਭੁਲਾਕੇ।

‘ਕਮਲਨੈਨ ਤੇ ਲੀਨ ਉਧਾਰੇ।

ਸੋ ਦੀਨੇ ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ।

ਪੁਨ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ’

॥ ੭੧ ॥

‘ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋ ਇਨ ਸੁਧ ਪਾਈ।

ਇਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ^੧ ਕਬਿ ਨ ਖਟਾਈ।

^੧ਕੌਡੀ।

ਆਨਿ^੧ ਕਹਾਂਤੇ^੨ ਦੀਨ ਉਧਾਰਾ?

^੧ਲਿਆ ਕੇ। ^੨ਕਿੱਥੋਂ।

ਧਨ ਖੱਟਹਿ ਤੋ ਕਿਉਂ ਹੈ ਰਾਰਾ^੧’

^੧ਝਗੜਾ।

॥ ੭੨ ॥

‘ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੁਝ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਹੀ।

ਮਾਯਾ^੧ ਜਿਤੀ ਪਿਖਹੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ^੧।

^੧ਵੇਖਦਾ ਹੈਂ ਜਗਤ ਵਿੱਚ। ^੧ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।

ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਪਤਿ ਰਜਾਇ ਜਿਉਂ^੧ ਪਤਿਬ੍ਰੁਤ ਨਾਰੀ

^੧ਪਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜੀਕੂੰ।

॥ ੭੩ ॥

ਸੰਪਤ ਸਰਬ ਤੁਰੰਗ ਮਤੰਗਾ^੧।

^੧ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ।

ਸਜੰਦਨ^੧ ਔ ਸੁਖਪਾਲ^੨ ਸੁ ਰੰਗਾ।

^੧ਰਥ। ^੨ਪਾਲਕੀ।

ਔਰ ਜਿ ਮੁਝ ਘਰਿ ਸਭਿ ਵਡਿਆਈ।
ਕਮਲਨੈਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ¹ 'ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

॥ ੭੪ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ, ਕਾਲੂ ਕੋ
ਸਮਝਾਵਈ।

ਬਰ ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਧਾਰਿ, ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ
ਉਪਜਾਵਈ ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਦਨ ਇੰਦੁ¹ ਛਬਿ ਮਦਨ ਸਮ²
ਕਨਦ ਕਲੁਖ¹ ਦੁਖ ਮੰਦ²।

ਸ੍ਰੇਛਾ¹ ਹੈ ਬਿਚਰਤਿ² ਨਗਰ

ਜਗਤ ਭਗਤ ਦਾਨੰਦ¹ ॥ ੭੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਕਾਲੂ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚਦਸ਼ਮੇ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੫ ॥

¹ਮੁਖ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ। ²ਕਾਮ ਵਤ ਛਬੀ ਭਾਵ
ਅਤੀ ਸੁਹਣੀ।

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਪਾਪਾਂ ਦੇ। ²ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ
ਵਾਲੇ।

¹ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੁਤੰਤ੍ਰ। ²ਫਿਰਦੇ
ਹਨ।

¹ਜਗਤ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

੧੬. [ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਮੰਗਲ। ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾਂ]

੧੫<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੭

{ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੧੦..॥

{ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ} ॥੩੦॥

{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ} ॥੪੭..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਮਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਖਦ, ਸੱਤਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ।

ਸੁਖਦ=ਸੁਖ ਦਾਤੇ। [ਸੰਸ. ਸੁਖ+ਦ] ਅਨੂਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ।ਅਨ+ਉਪਮ।
ਗਜਾਨਦਾ=ਗਜਾਨ ਦੇ ਦਾਤੇ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਮਨ ਗਜਾਨ ਦਾ, ਗਤਿ ਉਦਾਰ ਵਡ ਭੂਪ ॥੧॥

ਗਤਿ=ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਚਾਲ ਗਜਾਨ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ, ਵਰਤਾਉ, ਸੁਭਾਵ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਉਪਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਹਨ ਤੇ) ਸੱਚ ਹੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਜੂਦ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ (ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਂਛਤ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਵਰਤਾਉ ਹੀ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਉਦਾਰ ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਤੂੰਠਣਾ ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਨਇੱਛਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਨ ਉੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਦਯਾਲੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਿ ਦਾਇਆ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅਗੇ ਅਸਰ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਦਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ (ਮੁਰਾਦ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਹੈ) ਹੀ ਦਾਤਾ ਸੀ। ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਉਹ ਉੱਚਮ ਨਾਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸੁਭਾਵ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਜੀਕੂੰ ਵਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਯਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਦਾ ਚਿਤ ਗਜਾਨ ਦੇਣ, ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਿਚ ਉਦਾਰ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ:

ਸੁਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੋ ਹੁਤੀ ਧਾਮ ਕਾਲੂ।

ਗੁਨੰ ਖਾਨ ਮਾਨੋ ਸਰੂਪੰ ਬਿਸਾਲੂ।

ਸੁਤਾ ਕੇ ਸਮਾਨੰ¹ ਲਖਜੋ ਤਾਂਹਿ ਰਾਈ²।

¹ਨਿਜ)ਪੁਤ੍ਰੀ ਸਮਾਨ। ²ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

ਭਲੇ ਥਾਨ ਕੀਨੀ ਸੁਤਾ ਕੀ ਸਗਾਈ¹

¹ਮੰਗਣੀ।

॥੨॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਜੈਰਾਮ ਹੁਤੇ।

ਬਰ ਬਾਹਜ ਬੰਸ ਬਿਸੁੱਧ ਮਤੇ¹।

¹ਚੰਗੀ ਕੁਲ ਦਾ ਖੱਤ੍ਰੀ ਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧੀਵਾਲਾ।

ਸਨਬੰਧ ਭਯੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਭਲੰ।

ਇਕ ਸਾਰ ਮਿਲੇ ਬਰ ਨਾਰਿ¹ ਕਲੰ² ¹ਵਰ ਤੇ ਕੰਨਜਾਂ। ²ਸੁੰਦਰ। ¹ਪਾ:-ਨਰ ਨਾਰ।

॥ ੩ ॥

ਸਜਿ ਸਾਜਿ¹ ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਸਗਰੀ।

¹ਸਜ ਸਜਾ ਕੇ।

ਕਿਯ ਆਨ ਢੁਕਾਉ ਸੁਸੁ ਨਗਰੀ¹।

¹ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਨਗਰੀ।

ਲਿਯ ਸੰਗ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰਗਨ ਕੇ।

ਪਟ¹ ਸੋਭਤਿ ਹੈਂ ਬਹੁਰੰਗਨ ਕੇ ॥ ੪ ॥

¹ਕਪੜੇ।

ਬਰ ਭੂਖਨ ਕੰਚਨ¹ ਅੰਗ ਧਰੇ।

¹ਸੋਨੇ ਦੇ।

ਝਮਕਾਤਿ ਜਰਾਵਨ ਸੰਗ ਜਰੇ¹।

¹ਜੜਾਉਆਂ ਨਾਲ ਜੜੇ।

ਮਨ ਹੋਇ ਉਦਾਰ ਧੰਨ ਬਰਖੇ।

ਸਭਿ ਪਾਵਹਿ ਰੰਕ¹ ਰਿਦੇ ਹਰਖੇ

¹ਗਰੀਬ।

॥ ੫ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਵਜਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਨਗਾਰੇ, ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ

ਬਾਜਤਿ ਨਗਾਰੇ ਬਹੁ ਬੇਦਜਨਾਂ ਅਖਾਰੇ

ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਹੋਤਿ¹

ਕੌਤਕ ਨਿਹਾਰੇ ਮਨ ਰਹੇ ਹੈਂ ਲੁਭਾਇ

ਕੈ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਵੇਸ਼ਜਨ। ਇਸ ਪਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਸਮੇਂ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕਿਤਨੇ ਗਿਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਖੋਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਜ਼ਾਲਮ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸੇ, ਉਹ ਵਿਆਹਾਂ ਪਰ ਕੇਵਲ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਵੇਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਚ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਸੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ੇਧੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਇ ਕੈ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਬਰਾਤ ਨੈ ਨਿਵੇਸ਼¹ ¹ਟਿਕਾਣਾ।

ਕੀਨੋ

ਅਥਏ ਦਿਨੇਸ਼¹ ਕੋ ਹੁਤਾਸਨ² ਜਗਾਇ ¹ਸੂਰਜ ਛਿਪੇ। ²ਅਗਨੀ।

ਕੈ।

ਭਾਵਰੈ¹ ਕੋ ਲੇਯ ਸਭਿ ਦਿੱਜਨ² ਕੋ ਦਾਨ ¹ਫੇਰੇ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਨਾਂ ਨੂੰ।

ਦੇਯ

ਅੰਗਨਾ¹ ਸੁਨਾਇ ਗਾਰਿ ਗੀਤਨਾਂ ਕੋ ¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਗਾਇ ਕੈ।

¹ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਰਾਗ ਰੀਤਨ' ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ। 'ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ' ਪਦ ਰਾਗ ਦੇ ਗੁਣੀ ਜਨ ਹੁਣ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ 'ਗਾਰਿ ਗੀਤਨ' ਬੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ, ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੀਹ ਪਾਠ

ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਏਹ ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਸਨ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਦੋਊ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਦਾਇਜਾ¹ ਬਹੁਤ

ਦੀਨ

ਵਡੋ ਜਸੁ ਲੀਨ ਸਭਿ ਰਹੇ ਹਰਖਾਇ ਕੈ

॥੬॥

ਕੀਨੋ ਉਪ ਬਾਹਾ¹ ਅਭਿਰਾਮ ਯੋ ਜਰਾਮ

ਪੁਨ

ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮ ਮਨ ਆਨੰਦ ਬਢਾਇ
ਕੈ।

ਬਾਸੁਰ ਬਿਤੀਤੇ ਕੁਛ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਕਾਲੂ

ਕਹੈ

‘ਭਗਨੀ ਕੋ ਆਨਿ¹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ

ਜਾਇ ਕੈ।’

ਮਾਨਤਿ ਨ ਬੈਨ ਅਨੁਕੰਪਐਨ¹ ਤੂਸ਼ਨੀ

ਭੇ

ਜਾਂ ਕੋ ਕਿਹ ਭੈ ਨ, ਨੀਚੇ ਨੈਨ

ਠਹਿਰਾਇ ਕੈ।

ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਸਭਿ ਹੀ

ਸੁਨਾਇ ਬਿਧਿ

‘ਭਗਨੀ ਨ ਆਨਤਿ¹ ਹੈ ਰਹਜੋਂ

ਸਮਝਾਇ ਕੈ’ ॥੭॥

ਰਾਇ ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਸੁਖ

ਰਾਸ ਰੂਪ

ਸਾਦਰ¹ ਬਸਾਇ ਪਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਸੋਂ¹।

¹ਆਦਰ ਨਾਲ। ¹ਚਉਹੀਂ ਥਾਈਂ ਹਰ ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ-ਸੋ-ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੋ-ਬੀ ਹੈ।

ਮਾਥੇ ਪਰ ਹਾਥ ਫੇਰ, ਗਾਥਾ¹ ਹਿਤ ਸਾਥ

ਕਹਿ

¹ਕਥਾ, ਗੱਲ।

‘ਏਕ ਵਾਰ ਜੱਯੈ¹ ਸੁਸਾ ਆਨੀਏ

ਅਵਾਸ² ਸੋ*।

¹ਜਾਓ। ²ਭੈਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਓ ਘਰ।

ਦੂਜੇ ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਰਹੋ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ

ਅਹੋ

ਕਾਲੂ ਕੀ ਕਲਾਹਿ¹ ਮਿਟ ਜਾਇ¹ ਲੜਾਈ।¹ ਸੌਖੀ, ਬਿਨਾ ਯਤਨ।
 ਅਨਾਯਾਸ² ਸੌ*।
 ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਤਬ ਹੀਏ ਜੋ ਸੁਹਾਇ
 ਕਰੋ
 ਜਾਵਨੋਂ ਉਚਿਤ¹ ਤੁਮੈ ਅਬੈ ਸੁਸਾ ਪਾਸ² ਲਾਇਕ।¹ ਭੈਣ ਦੇ ਕੋਲ।
 ਸੌ* ' ॥੮॥
 ਬ੍ਰਿੱਧ ਬੈਸ ਨਗਰੇਸੁ¹ ਬੱਲਭ² ਵਿਸ਼ੇਸ਼³ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਤੇ।¹ ਪਿਆਰਾ।² ਬਹੁਤ।
 ਲਖਿ⁴ ਜਾਣਕੇ।
 ਮਾਨੇ ਜਗਤੇਸ਼¹ ਬੈਨ ਭਾਨੇ ਮਨ ਜਗਤ ਸੁਵਾਮੀ ਨੇ।
 ਆਪਨੇ।
 ਬਾਲਾ ਭਨੈ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਪਾਨ¹ ਪੀਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
 ਕਥਾ ਰਸ²
 ਭਏ ਹੈਂ ਤਯਾਰ ਜਿਨ ਕੀਨੇ ਦੰਭ ਦੰਭ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ।
 ਖਾਪਨੇ¹।
 ਮੋ ਸੇ ਹਿਤ ਸਦਾ ਧਰੈਂ, ਦਾਸ ਜਾਨ
 ਦਯਾ ਕਰੈਂ
 ਨਿਕਟਿ¹ ਹਕਾਰ ਲੀਨ² ਸਾਥ ਕੋ ਅਪਾਪ ਕੋਲ।¹ ਬੁਲਾਲਿਆ।² ਨਿਸ਼ਪਾਪ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ
 ਨੇ³ ਜੀ) ਨੇ।
 ਆਇ ਕੈ ਨਿਕੇਤ¹ ਲੀਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ਘਰ।¹ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਵਸਤਾਂ।
 ਨੇਗ²
 ਮਾਤਾ ਕਰਿ ਹੇਤ ਬਿਦਾ ਕੀਨ ਹਰਿ ਹਰੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ।
 ਜਾਪਨੇ¹ ॥੯॥
 ਚਲੇ ਪੰਥ ਮੰਦ ਮੰਦ¹ ਆਨੰਦ ਕੇ ਕੰਦ² ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। ਆਨੰਦ ਦੇ ਦਾਤਾ।
 ਜੋਊ
 ਸੁੰਦਰ ਮੁਕੰਦ ਪਦ¹ ਨੈਨ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਚਰਨ ਟੁਰੇ।¹ ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ
 ਸੇ² ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਹਨ।
 ਦੇਖਤਿ ਸਿਸੁਰ ਰੁਤਿ¹ ਕਾਨਨ² ਨਿਪਾਤ ਪਤ ਝੜੀ ਰੁਤ। ਅੰਗਲ। ਝੜ ਪਏ ਪੱਤਰ।
 ਪਾਤ³
 ਨਗਨ ਬਿਟਪ ਭੇ¹ ਨਰਕ ਅਘਵੰਦ ਸੇ² ਦਰਖਤ ਨੰਗੇ ਹੋ ਗਏ।¹ ਨਰਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ
 {ਪਤਝੜ ਰੁੱਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}
 ਆਂਬਨ¹ ਕੋ ਮੌਰ² ਭਖਿ³ ਕੰਠ⁴ ਕਲ⁵ ਅੰਬਾਂ।¹ ਬੂਰ।² ਖਾਕੇ।³ ਗਲਾ।⁴ ਸੁੰਦਰ।
 ਕੋਕਲਾ ਕੇ⁶ ਕੋਇਲਾਂ ਦੇ।

ਕੁਕਤਿ ਸੁਨਾਇ ਕੁਕ ਪਾਵਤਿ ਅਨੰਦ
ਸੇ।

ਕੀਰ¹, ਕਲਬਿੰਕ², ਕੰਕ³, ਤੋਕਕ⁴,
ਕਕੰਨ⁵, ਕੋਕ⁶

¹ਤੋਤੇ। ²ਚਿੜਾ। ³ਚਿੱਟੀ ਚੀਲ੍ਹ (ਅ) ਬਗਲਾ।
⁴ਪਪੀਹਾ। ⁵ਬਟੇਰਾ, ਕਕੁੰਜਲ ਚਾਤ੍ਰਕ। ⁶ਚਕਵੀ
ਚਕਵਾ।

ਕੁਰਕਟ¹ ਕਰੇਟੂ², ਕਾਕ³, ਕੇਕੀ⁴, ਹੈਂ
ਨਰਿੰਦ ਸੇ⁵ ॥੧੦॥

¹ਕੁਕੜ। ²ਕਾਲਕਾਂਡੀ। ³ਕਾਂ। ⁴ਮੋਰ। ⁵ਰਾਜੇ
ਵਰਗੇ।

ਬੋਲਤਿ ਕਪੋਤ ਭ੍ਰਿੰਗ¹, ਖੰਜਨ²,
ਕੁਲਿੰਗ³ ਕਲ⁴

¹ਕਪੋਤ ਕਬੂਤਰ। ਭ੍ਰਿੰਗ ਭੋਰਾ, ਭੋਰੇ। ਅਮੋਲਾ।
ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪੰਛੀ।
⁴ਸੁੰਦਰ।

ਸਾਰਸ¹ ਕੁਰੰਗ² ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਕੇ ਬਿਹੰਗ³
ਹੈਂ।

¹ਇਕ ਵੱਡਾ ਜਲ ਪੰਛੀ। ²ਲਮਢੀਂਗ। [ਸੰਸ.
ਕੁਰੰਕਰ ॥। ³ਪੰਛੀ।

ਕਾਨਨ ਉਲੰਘਿ ਗਏ ਨੰਗਰ ਉਮੰਗ
ਪਿਖਿ

ਨਾਗਰ ਔ ਨਾਗਰੀ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਰੰਗਾਂ
ਹੈਂ।

¹ਦੇਖੋ ਪੁਰਖ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਤੇ
ਰੰਗ ਵਿਚ ਹੈਨ। ²ਪਾ:-ਅੰਗ।

ਗਾਵਤਿ ਬਸੰਤ ਮਿਲ ਨਾਚਤਿ ਅਨੰਤ
ਘਰ

ਰਾਇ¹ ਰੰਕ² ਤਜੀ ਸੰਕ ਫਿਰਤਿ ਨਿਸੰਗ
ਹੈਂ।

¹ਰਾਜੇ। ²ਕੰਗਾਲ।

ਹਾਥ ਸੇਂ ਬਜਾਇੰ ਤਾਰੀ¹ ਮੁਖ ਤੇ
ਸੁਨਾਇੰ ਗਾਰੀ²

¹ਤਾੜੀ। ²ਗਾਲੀ। ਭਾਵ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਹਨ,
ਪਿੱਛੇ ਰੁਤ ਮਾਘ ਫੱਗਣ ਦੀ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ।

ਡਾਰੈਂ ਪਿਚਕਾਰੀ ਭਰਿ ਰੰਗਤਿ ਸੁਰੰਗ
ਹੈਂ ॥੧੧॥

ਸੋਦਰੀ¹ ਸਦਨ² ਗਏ ਕਮਲ ਬਦਨ³
ਪੁਨ

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। ²ਘਰ। ³ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

ਬੰਧਨ ਕਦਨ¹ ਜਾਂ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਤਿ ਹੋਤਿ
ਹੈਂ।

¹ਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼।

ਸਾਦਰ¹ ਸਨੇਹ² ਕਰਿ ਮਿਲ ਕੇ ਬਿਸਾਏ
ਗੇਹ³

¹ਆਦਰ ਨਾਲ। ²ਪ੍ਰੇਮ। ³ਘਰ ਬੈਠਾਏ।

ਕੁਸਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ¹ ਬੂਝਾਂ ਆਨੰਦ ਉਦੋਤਿ
ਹੈਂ²।

¹ਸੁਖਸਾਂਦ। ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ²ਪਾ:-
ਕਰਿ।

ਏਕ ਦਿਨ ਰਹੇ, ਬਿਦਾ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਬੈਨ

ਕਹੇ

ਸੁਨਿ ਕੈ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨੈ ਰੂਪ ਜੋਤਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨੂੰ।
ਹੈਂ।

‘ਮੇਰੇ ਧਾਮ ਰਹੋ, ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਜੋਊ ਕਹੋ

ਤੁਮ

ਸੰਤ ਰੂਪ ਦੇਖੇ ਤੇ ਕਲੁਖ¹ ਦੁਖ ਖੋਤਿ ਖਾਪ।
ਹੈਂ’ ॥ ੧੨ ॥

ਪਰਮਾਨੰਦ ਜਨਕ¹ ਜਰਾਮ ਕੇ ਬਖਾਨੇ⁺ ਪਿਤਾ ਨੇ। ਖਾ:-ਸੁ ਕਹੇ।

ਬੈਨ

‘ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ ਅਬ ਕੇ ਬਹੁਰ ਪੁਰਿ¹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ।

ਆਵਈਂ।

ਭਗਨੀ^{੪੨} ਕੇ ਲੇਨਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਨੈ

ਪਠਾਏ ਏਹ

ਜਾਨੋ ਜੋਗ ਜਾਨੋ ਅਬ, ਨਹੀਂ ਪੁਨ ਭੈਣ।

ਜਾਵਈਂ।’

ਯਾ ਬਿਧਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਨਿ ਸਭਿਨਿ ਕੇ
ਬਿਦਾ ਦੀਨਿ

ਚਲੇ ਤਲਵੰਡੀ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਸੁਹਾਵਈਂ।

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤ ਆਏ ਸੁਸ¹ ਕੇ ਸਮੇਤ ¹ਜਾਣਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਹੁਣ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਣੋ ਫੇਰ
(ਆਕੇ) ਨਾ ਜਾਵਣ (ਭਾਵੇਂ)।

ਨਿਜ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੋ ਨਿਕੇਤ^{੩੦} ਮਾਤ ਅੰਗ ਮੈਂ

ਨ ਮਾਵਈ ॥ ੧੩ ॥

ਸੁੰਯਾ:

¹ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ।

ਰਾਇ ਸੁਨਯੋ ਨਿਜ ਬੱਲਭ¹ ਆਵਨ

ਦਾਸ ਪਠਾਵਨ ਕੀਨ ਤਦਾਈਂ।

ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ, ਸੁ ਪਾਸ ਬਿਸਾਇ

ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਅਖੀਂ ਭਰਿ ਆਈਂ।

ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਬੁਝ ਸਰੀਰ ਅਪੀਰ¹ ਕੀ ¹ਸੁਖ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਕਰੀ ਅਧਿਕਾਈਂ।

ਧੀਰ ਧੁਰੰਧਰ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ¹ਧੀਰਜ ਦੇ ਧਾਰਨ ਹਾਰੇ।

‘ਛੇਮ¹’ ਕਹੀ ਔ ਜਰਾਮ ਵਡਾਈ ¹ਕੁਸ਼ਲ।

॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਦਨ¹ ਅਏ ਦੁਖਕਦਨ² ਪੁਨ,
ਜਿਨ ਤੇ ਮਦਨ ਲਜਾਇ¹।
ਰਦਨ¹ ਕੁੰਦ² ਕੰਦਲ ਅਨੰਦ³,

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿਪਾਇ¹ ॥੧੫॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਪਰ¹ ਤਨਕ² ਸ਼ਮਸ ਮਸ³
ਮਾਨਹੁ ਸਿੰਗਾਰ¹ ਨਿਜ ਰੂਪ
ਪ੍ਰਗਟਾਵਈ।

ਕਿਧੋਂ ਸਸਿ ਪਾਸ¹ ਚਹਿ ਪਸਰਜੋ ਤਮਸ
ਜਸ²

ਕਿਧੋਂ¹ ਮੁਖ ਸਾਰਸ² ਪੈਂ ਮਧੁਪ³
ਸੁਹਾਵਈ।

ਭੁਜਾਂ¹ ਹੈਂ ਪ੍ਰਲੰਭ² ਭਾਰੀ, ਉੱਨਤ³
ਸਿਕੰਧ⁴ ਚਾਰੀ⁵

ਦਯਾ ਭਰੀ ਨੈਨ ਕੋਰ¹ ਚਿੱਤ ਕੋ
ਚੁਰਾਵਈ।

ਕੁੰਡਲ ਕਪੋਲ ਪਰ¹ ਝਮਕਤਿ ਲੋਲ²
ਭਏ

ਚਿਬੁਕ¹ ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੇਰੋ² ਤੇ
ਲੁਭਾਵਈ ॥੧੬॥

ਸੁੰਯਾ:

ਰਾਗ¹ ਬਿਰੋਧ² ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਰੋਧਨ³
ਆਦਿ ਤੇ ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕੀ।

ਛੈ ਨ ਸਕੈ ਹਰਖੰ ਮਨ ਸੋਕ ਦੈ
ਜਜੋਂ ਦਲ ਕੰਜ¹ ਜਲੰਕਨ² ਕੀ।

ਏਕ ਸੇ¹ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਮਗਨੰ

ਜਗ ਤਾਰਨ ਲੀਲਾ ਕਰੇ ਤਨ ਕੀ।

ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋਊ ਸਤਿ ਸੰਗਤ

ਸੇਵਤਿ¹ ਕਯਾ ਉਪਮਾ ਤਿਨ ਕੀ

॥੧੭॥

¹ਘਰ। ²ਦੁਖਨਾਸ਼ਕ।

¹ਕਾਮ ਸ਼ਰਮ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਦੰਦ। ²ਅਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜਿਹੇ। ³ਅਨੰਦ ਦੀ ਗੰਦਲ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਅਨੰਦ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੋਰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰ।

¹ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਪਰ। ²ਬੋੜੀ। ³ਦਾਹੜੇ ਦੀ ਮੱਸ (ਸਿਆਹੀ)।

¹ਸਿੰਗਾਰ ਰਸ।

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ। ²ਜਿਵੇਂ ਅੰਨ੍ਹੇਰਾ ਪਸਰਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਜਾਂ। ²ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੇ। ³ਭੌਰਾ।

¹ਬਾਹਾਂ। ²ਲੰਬੀਆਂ। ³ਉੱਚੇ ਹਨ। ⁴ਮੋਢੇ। ⁵ਸੁੰਦਰ।

¹ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਣਾਂ। ਨੈਨ ਕੋਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਕਟਾਖ-ਦੀ ਹੈ।

¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਵਾਲੇ। ²ਚੰਚਲ।

¹ਠੰਡੀ। ²ਦੇਖੋ।

¹ਮੋਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤੇ। ²ਮੋਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਤੇ। ³ਬ੍ਰਿੱਤੀ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕਰਨ ਦੀ।

¹ਕਮਲ ਪਤੇ ਨੂੰ। ²ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ।

¹ਇਕ ਰਸ।

¹ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ।

¹ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ
ਕੁਲਕੇਤੁ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਵਈਂ, ਜਗ
ਤਾਰਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ॥੧੮॥

ਕਬਿੱਤ:¹ਸਹੁਰੇ। ²ਘਰ।

ਬਹੁਰੇ ਜੈਰਾਮ ਚਲਿ ਆਯੋ ਸਸੁਰਾਰਾ¹
ਧਾਮ²

ਜਾਂ ਕੋ ਅਭਿਰਾਮ ਬੇਖ¹, ਲੇਨੇ ਹਿਤ ¹ਸੁੰਦਰ ਵੇਸ।
ਨਾਨਕੀ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੁਲਾਰ ਨੈ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾ¹ ¹ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ। ²ਛੇਤੀ।
ਤਾਤਕਾਲ²

ਆਇ ਮਿਲਯੋ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ¹ਆਦਰ ਦੀ।
ਸਨਮਾਨ ਕੀ¹।

ਕੁਸਲ¹ ਪ੍ਰਸੰਗ² ਕਰਿ, ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ¹ਸੁੱਖ। ²ਅਨੰਦ (ਅ) ਪੁਛਕੇ।
ਧਰਿ

ਬੋਲਯੋ ਸਮਝਾਨ ਹਿਤ ਬਿਧਿ¹ ਗਤਿਦਾਨ ¹ਵਰਤੋਂ। ²ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੀ।
ਕੀ²।

‘ਕਲਾਵਾਨ ਨਾਨਕ ਸੁਜਾਨ¹ ਕੋ ਤੂੰ ਭਲੇ ¹ਚਤੁਰ।
ਮਾਨ

ਕਲਹ¹ ਕਰਤਿ ਕਾਲੂ ਸਮਝ ਨ ਸਜਾਨ ¹ਲੜਾਈ। ²ਸਿਆਣਪ ਦੀ।
ਕੀ² ॥੧੯॥

ਮੇਰੋ ਕਹਯੋ ਮਾਨਿ ਨਿਜ ਰਾਖੋ ਘਰ ਮਾਨ ¹ਆਦਰ ਨਾਲ।
ਸਨ¹

ਉਤੇ¹ ਕਿਤ² ਥਾਨ³ ਬਿਧਿ⁴ ਬਜਾਹਿ ਕੀ ¹ਉਧਰੇ। ²ਕਿਸੇ। ³ਜਗਾ। ⁴ਜੁਗਤ।
ਮਿਲੀਜੀਏ।

ਸੇਵਉ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ ਮਿਟਾਇ ਮਨ ¹ਭਰਮ।
ਭ੍ਰਾਤ¹ ਮੀਤ!

ਭੂਲ ਹੂੰ ਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ¹ ਹੋਨੀ ਮਤਿ² ¹ਉਲਟ। ²ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ।
ਕੀਜੀਏ।

ਸ੍ਵਾਰਥ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਜਨਮ ਪਦਾਰਥ ਕੋ
ਚਾਹੋ ਜਿ ਸਕਾਰਥਾ ਤੋਂ ਨੀਕੇ ਲਖਿ

ਲੀਜੀਏ।

ਏਕ ਤੋਂ ਕਹਿਨ ਮੇਰੇ ਦੂਜੇ ਸਨਬੰਧ ਤੇਰੇ
ਤੀਜੇ ਨਿਜ ਭਲਾ ਹੇਰੇ ਸੇਵਾ ਮੈਂ
ਪ੍ਰਸੀਜੀਏ ॥੨੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਲਹੀ¹ ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ ਕਰਿ²
ਯਾਂ ਤੇ ਰਹਹਿੰ ਉਦਾਸ।
ਜਾਹੁ ਜਬਹਿੰ⁺ ਨਿਜ¹ ਸਦਨ ਕੋ²

¹ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ²ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪੁਨ ਪਠਵਹੁੰ¹ ਤੁਮ ਪਾਸ² ॥੨੧॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਜੈਰਾਮ ਤਬੈ ਹਰਖਾਇ ਰਿਦੇ
ਕਹਿ ‘ਭਾਗ ਜਗੇ ਅਪਨੇ ਵਡ ਜਾਨੋਂ।
ਜਿਨ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤੁਮ ਆਪ ਕਰੋ
ਸੁ ਚਲੈਂ ਮਮ ਧਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਮਾਨੋਂ।
ਧਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਜਨ¹ ਤੇ
ਸਭਿ ਆਇਸੁ¹ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਸਿਰ
ਠਾਨੋ।’

¹ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ। ²ਘਰ ਨੂੰ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਬਹਿ-
ਹੈ।

¹ਮੈਂ ਭੇਜਾਂਗਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ)। ²ਤੇਰੇ ਪਾਸ।

¹ਦਾਸਾਂ ਤੇ।

¹ਆਗਯਾ, ਹੁਕਮ।

ਕਹਿ ਯੋ ਉਠਿ ਬੰਧਨ ਕੀਨਿ¹ ਬੁਲਾਰ ਕੋ
ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਸੁ⁺ ਨਿਕੇਤ ਸਿਧਾਨੋ¹
॥੨੨॥

¹ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

¹ਘਰ ਗਿਆ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕੋ-।

ਸੋਰਠਾ:

ਲੀਨਿ ਭਾਰਜਾ ਸਾਥ, ਡੋਲੇ ਮਹਿੰ
ਚਢਵਾਇ ਕਰਿੰ⁺।
ਮਿਲ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਾਥ, ਸਾਸ ਸਸੁਰ ਕੋ
ਨਮੋ ਕਰਿ ॥੨੩॥

⁺ਪਾ: ਡੋਰੇ ਮਹਿੰ ਚਢਵਾਇ ਕਰ।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ¹, ਯੁਤ ਦਾਸਨ ਕੇ
ਘਰ ਗਯੋ।

¹ਚਲ ਚਲ ਕੇ।

ਸਿਮਰਤਿ ਸਤੁਤਿ¹ ਬਖਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਕੋ ਦੰਪਤੀ ॥੨੪॥

¹ਉਸਤਤ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤਾਂ ਪਸ਼ਚਾਤ ਰਹੇ ਜਸ ਭਾਂਤਿ¹

¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕਹੋਂ ਤਸ ਗਾਥ¹ ਸੁਨੋ ਸੁਖਦਾਨੀ!

¹ਤੈਸੀ ਕਥਾ।

ਯੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਿਕੇਤ¹ ਬਿਖੈ

¹ਘਰ।

ਵਰਤੈਂ, ਨਿਰਲੇਪ ਵਿਖੇਪਤਾ ਹਾਨੀ¹।

¹ਵਿਖੇਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ।

ਜੈਸ ਬਿਦੇਹ¹ ਰਹਯੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤਾਸ਼੍ਰਮ

¹ਜਨਕ ਜੀ।

ਹੈ ਅਜ ਲੋ ਪਰਤੱਛ ਕਹਾਨੀ।

ਪਾਵਕ¹ ਬੀਚ ਬਿਭੂਤ² ਛਪੈ

¹ਅਗਨੀ। ²ਸੁਵਾਹ ਵਿਚ।

ਤਿਵ ਰਾਖੀ ਛੁਪਾਇ ਕਲਾ ਗੁਨਖਾਨੀ

॥ ੨੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿੰ ਅਨਜਾਨ

ਬਕਹਿੰ ਸਿ ਅਸ¹ ਮਿਲ ਪਰਸਪਰ²।

¹ਓਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਆਪੋ ਵਿਚ।

‘ਕਾਜ ਕਠਨ ਜਗ ਜਾਨਿ

ਬਿਨ ਮਤਿ ਹੋਇ ਨ ਆਵਈ’ ॥ ੨੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਚੰਦ, ਰਹਤਿ ਸਮਾਨ

ਸੁਭਾਇ ਸੈਂ।

ਕਮਲਨ ਸੇ ਮਤਿਮੰਦ¹, ਕੈਸੇ ਸਕਹਿੰ

¹ਕਮਲ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਦੁਰਬੁੱਧੀ ਲੋਕ (ਕਮਲ ਚੰਦ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੀਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।)

ਪਛਾਨ ਸੋ ॥ ੨੭ ॥

ਧਰਮਧੁਰੀਨ¹ ਅਗਾਧ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਸਮਾਂ

¹ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ।

ਬਿਤਾਵਈਂ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਯੋ ਸਾਧ, ਏਕ ਦਿਵਸ

¹ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਿਲਵੰਡੀ-ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ-ਤਲਵੰਡੀ-ਹੈ।

ਤਲਵੰਡਿਕਾ[†] ॥ ੨੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਰੀਤਿ ਤਨ ਸੰਤ ਕੀ ਅਤੀਤ ਬੈਠੋ ਆਨਿ

ਇਕ

ਨੰਗਰ ਵਹਿਰ¹ ਬਰ^{2†} ਆਸਨ ਡਸਾਇ

¹ਬਾਹਰ। ²ਚੰਗਾ। ³ਵਿਛਾ ਕੇ। [†]ਪਾ:-ਬਾਹਰੁ ਵਾਰ।

ਕੇ³।

ਤਾਂਹੀ[†] ਸਮੇਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ

[†]ਪਾ:-ਤੇਹੀ।

ਨਾਨਕ ਜੀ

ਬੈਸੇ ‘ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ’ ਤਾਂ¹ ਸੁਨਾਇ

¹ਉਸਨੂੰ।

ਕੇ।

ਕੰਚਨ¹ ਕੀ ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ² ਸੁਹਾਇ ਛੁੱਦ੍ਰ

¹ਸੋਨੇ ਦੀ। ²ਮੁੰਦਰੀ। ³ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ ਵਿਚ।

ਆਂਗੁਰੀ ਸੈਂ³

ਲੋਟਾ ਹਾਥ ਲੀਏ ਉਪਕਾਰੀ ਜੇ ਸੁਭਾਇ
ਕੇ।

ਬੂਝਤਿ ਅਤੀਤ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਰਨ
ਰੀਤਿ

ਕਹੋ ਪਰਤੀਤ ਨਿਜ ਚੀਤ ਕੀ
ਜਨਾਇਕੈ' ॥੨੯॥

'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨ ਬੇਖ
ਜਾਨ

ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਜਾਤਿ ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ
ਜਾਨੀਏ'।'

ਇਥੇ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਦਾ ਬੀ ਫਰਕ ਹੈ ਤੇ ਕਬਿੱਤ ਬੀ ਦੋ ਹਨ। ਯਥਾ:- 'ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤਨੁਬੇਖਿ ਜਾਨ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੈ ਸੁ ਜਾਤਿ, ਗੋਤ ਬੇਦੀ ਮਮ ਜਾਨਹਿ'। ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਏ, ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ ਕੌਣ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਹੋ? ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋ, ਕੁਟੰਬ ਨੇਹ ਫਸੇ ਹੋ, ਬਿਸੈਨ ਬੀਚ ਰਸੇ ਹੋ, ਬਖਾਨ ਬੈਨ ਆਨ ਹੋ। ਸਦਨ ਬਸੇ ਹੋ ਪੰਕ ਲੋਭ ਮੈਂ ਧਸੇ ਹੋ ਕਰ ਪਹਿਰ ਲਸੇ ਹੋ ਹੇਮ ਬਾਂਛਤ ਮਹਾਨ ਹੋ। ' ॥੩੦॥ ਕਬਿੱਤ ॥ 'ਬਾਹਰ ਕੇ ਤਜਾਗ ਕੇ ਨ ਕਰੈਂ ਅਨੁਰਾਗ ਹਮ, ਬ੍ਰਿਤਿ ਲਾਗ ਰਹੀ ਰਸ ਪਾਗ ਏਕੁੰਕਾਰ ਕੋ। ਹੇਮ ਮੈਂ ਸਨੇਹੁ ਤੁਮ, ਲੀਜੈ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਿ, ਹਮਰੈ ਤੋਂ ਹਾਨਿ ਲਾਭ ਅਹੈ ਏਕਸਾਰ ਕੋ। ਬੇਖ ਸੰਤ ਰੂਪ ਹੋ ਅਨੂਪ ਮਤਿ ਦੇਖੀਅਤ, ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੁੰਕੇ ਭੇਦ ਨ ਬਿਚਾਰਕੋ। ' ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ ਤੇ ਉਤਾਰ ਛਾਪ ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤਿ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖਕਾਰ ਕੋ ॥੩੧॥

ਕਹੈ ਸੰਤ ਵਾਕ 'ਤੁਮ ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰੀ
ਭਏ?

ਉੱਤਰ ਬਤਾਇ ਹਮ¹ ਕੌਨ ਤੇ ¹ਅਸੀਂ। ²ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਨ (ਸਬੂਤ) ਕੀ ਹੈ।
ਪ੍ਰਮਾਨੀਏ²।'

'ਰਾਵਰਿ¹ ਤੋਂ ਸੰਤ ਰੂਪ ਮਤੋਂ ਹੈ ਅਨੂਪ ¹ਆਪ ਦਾ।

ਸੁਭ

ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੁੰ ਕੇ ਭੇਦ ਨ
ਪਛਾਨੀਏ।'

ਐਸੇ ਕਹਿ ਵਾਕ ਲੀਨੀ ਕਰ¹ ਤੇ ¹ਹੱਥ। ²ਮੁੰਦਰੀ।

ਉਤਾਰਿ ਛਾਪ²

ਲੋਟੇ ਕੇ ਸਮੇਤ ਤਾਂਹਿ ਦੀਨੀ ਸੁਖ
ਦਾਨੀਏ ॥੩੦॥

{ਛਾਪ ਲੋਟਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ}

ਕਹੇ ਪੁਨ ਸੰਤ 'ਹਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ, ਸੁ ਲੇਹੁ

ਅਬ

ਨਹੀਂ ਮੋਹਿ ਕਾਮ ਨਿਜ ਧਾਮ¹ ਲੈ ਘਰ।
ਸਿਧਾਈਏ।’

‘ਏਕ ਬਾਰ ਦੇਇ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਸੋ
ਲੇਹਿੰ ਹਮ

ਦੇਤਿ ਕਰ¹ ਲੇਤਿ ਜੋਨ, ਧਰਮ ਾਹਥੋਂ ਦੇ ਕੇ।
ਲਜਾਈਏ।’

ਹੋਇ ਕੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਤ ਕਹਿਤ ‘ਪ੍ਰਛੰਨ ਾਗੁਪਤ ਰੂਪ।
ਬੇਖ¹

ਲੇਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਧ¹, ਐਸੇ ਜਾਨ ਖਬਰ।
ਪਾਈਏ।’

ਸੰਤ ਤਬ ਚਲਯੋ ਗਯੋ, ਨਾਨਕ ਸਦਨ
ਅਯੋ

ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਿੱਖ ਸੁਖਦਾਈਏ¹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਖਦਾਈ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

॥੩੧॥

ਕਾਲੂ ਕਰ¹ ਦੇਖਿ ਕਹਯੋ, ਕੋਪ ਮੈਂ ਾਹੱਥ।
ਬਿਸੇਖ

ਮੁਖ ਭਾਖੈ ਦੁਰਬਾਚ¹ ‘ਅਬ ਸਾਚ ਕਹੋ ਖੋਟੇ ਬਚਨ।
ਮੋਹਿ ਕੋ।

ਲੋਟਾ ਤੈਂ ਗਵਾਇ ਛਾਪ ਦੀਨੀ ਕੋਨ¹ ਾਪ:-ਕਿਨਿ।
ਜਾਇ ਸੁਤ!

ਸਦਾ ਦੁਖਦਾਇ ਮਤਿ ਆਵਤਿ ਨ ਤੋਹਿ
ਕੋ।

ਕਹਾਂ ਲੋ ਪੁਕਾਰੋਂ, ਨਹਿੰ ਲੀਨਿ ਤੈਂ ਸੰਭਾਲ।
ਸਮਾਰੋ¹

ਭੋਨ¹ ਕੀਨ ਯੋਂ ਉਜਾਰੋ, ਮੁਰ ਕਹਯੋ ਜਿ ਘਰ। ਐਰਾ ਆਖਿਆ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੋਹਿੰਦਾ
ਨ ਪੋਹਿ ਕੋ²। ਕੋਈ ਭੀ।

ਇੱਛਾ ਜਹਿੰ ਜੱਯੈ, ਹਮ ਧਾਮ¹ ਹੂੰ ਨ ਘਰ।
ਅੱਯੈ

ਨਿਜ¹ ਖੱਯੈ² ਜੋ ਕਮੱਯੈ’ ਕਹਯੋ ਰਿਦੈ ਆਪ। ਖਾਓ। ਘੁੱਸਾ।

ਭਰਿ ਛੋਹਿ³ ਕੋ ॥੩੨॥

‘ਛੋਡੀ ਜੋ ਕਮਾਈ ਤੇਰੀ, ਦੀਨੀ ਤੈਂ

ਗਵਾਇ ਮੇਰੀ

ਬਨਜ ਬਿਉਹਾਰ ਕੀ ਨ ਮੱਤਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸ
ਹੈ।

ਤੂ ਸ਼ਨੀ¹ ਕਰਤਿ, ਹੋਂ ਹੂੰ ਬੋਲਤਿ ¹ਚੁੱਪ।

ਖਪਤਿ ਨਿਤ

ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਕਿਧੋਂ ਦੁੱਖ ਹੀ ਕੀ ¹ਦੁੱਖ ਦੀ ਖਾਣ।
ਰਾਸ¹ ਹੈ।’

ਰਾਇ ਸੰਗ ਧਾਇ ਜਾਇ ਕਹਯੋ ਕਾਹੂ
ਭੇਦ ਸਭਿ

ਕਾਲੂ ਕੇ ਬੁਲਾਇ ਰਾਇ ਲੀਨਿ ਤਬ ¹ਛੇਤੀ।

ਆਸੁ¹ ਹੈ।

‘ਕਹਾਂ ਤੋਹਿ ਭਯੋ, ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ ਕਿਮ
ਕਹਯੋ

ਬਹੁ ਪ੍ਰਾਕ¹ ਸਮਝਯੋ ਤੇਰੇ ਗਯੋ ¹ਪਹਿਲਾਂ।

ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ ॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਕਰਤਾ। ¹ਪਾ:-ਪ੍ਰਸਤਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਠਰ ਅਧਿਕ।

ਪੱਥਰ ਤੇ ਨਿਠੁਰੋ¹ ਅਧਿਕ⁺,

ਜਲ ਮਮ ਬਚ ਕਿਮ ਭੇਦ¹।

¹ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਪਾਣੀ ਹਨ ਕੀਕੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ।

ਨਾਨਕ ਕਦਲੀ¹ ਕੋਮਲੰ

¹ਕੇਲੇ।

ਪੌਨ ਜਿਵੇਂ ਦੇ ਖੇਦ’ ॥ ੩੪ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ।

ਨਾਨਕ ਤਾਤ¹ ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਤ

‘ਸੁਨੋ, ਕਰ ਛਾਪ ਹੁਤੀ ਸੁਧ¹ ਨਾਂਹੀ।

¹ਖਬਰ।

ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹਿ ਨ ਕਾਹਿ¹ ਕਰੀ

¹ਕੀ।

ਕਿਹ ਗੇਰ ਦਈ ਕਿ ਦਈ ਕਿਸ

¹ਕਸੇ ਪਾਸ।

ਪਾਹੀ¹?

ਹੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ ਮਨ

ਗੋਸ਼ਟੀ ਨਿੰਤ ਫਕੀਰਨ ਕਾਹੀ।

ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ¹ ਨ ਬਤਾਵਤਿ² ਹੈ

¹ਉਨ੍ਹਾਂ (ਫਕੀਰਾਂ) ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ। ²ਦੱਸਦਾ ਭੀ ਨਹੀਂ।

ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨ¹ ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ ¹ਚੁੱਪ।

॥ ੩੫ ॥

ਹੋਂ ਕਿਹ ਤੇ¹ ਜਿ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਨਤਿ

¹ਕਿਸੇ ਥਾਓਂ।

ਖੇਵਤਿ ਹੈ ਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਹੀ।

ਜੋ ਇਸ ਬੈਸ ਸਮਾਨ¹ ਹੁਤੇ

¹ਉਮਰ ਦੇ ਬਰੋਬਰ।

ਘਰ ਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਲਈ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ।

ਔਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਜ¹ ਕਛੁ ਇਹ

¹ਕੌਮ।

ਦੇਵਨ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ ਸਰਸਾਹੀ¹।

¹ਵੱਧ ਹੈ।

ਖਟਿ¹ ਨ ਚਾਹਤਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਕਬ

¹ਖੱਟੀ।

ਆਪ ਕਮਾਇ ਕੈ ਆਪ ਹੀ ਖਾਹੀ

॥ ੩੬ ॥

ਰਾਇ ਜੀ ਮੋਹਿ ਗੁਨਾਹਿ ਵਿਚਾਰਹੁ

ਕੋ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਕ ਯਾਹੀ।

ਹੋਂ ਮਰਿਹੋਂ ਤਬ ਕਿਉਂ ਨਿਭਿਹੈ

ਅਬ ਬੈਸ¹ ਜੁਵਾ² ਨਹਿੰ ਕਾਰ ਕਮਾਹੀ। ’

¹ਉਮਰ। ²ਜਵਾਨ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵਿਚਾਰਿ ਕਹੀ

‘ਨਿਤ ਰਾਰ¹ ਹੁਵੈ ਤੁਮਰੇ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

¹ਲੜਾਈ।

ਨਾਨਕ ਕੋ ਅਬ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ¹

¹ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਘਰ।

ਕਹਯੋ ਮਮ ਮਾਨ, ਪਠਾਉ¹ ਤਹਾਂਹੀ

¹ਭੇਜੋ।

॥ ੩੭ ॥

ਰਿਸ¹ ਸੋਂ ਦੁਰਬਾਕ² ਕਹੈਂ ਨਿਤ ਹੀ

¹ਗੁੱਸੇ। ²ਦੁਰਬਚਨ।

ਦੁਖ ਨਾਨਕ ਰੰਜ ਸਦਾ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

ਨਹਿੰ ਮੇਲ ਬਨੈ ਤੁਮਰੇ ਉਨ ਕੋ

ਜਿਮ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ ਦੂ ਨਰ ਜਾਹੀਂ।

ਮਨ ਲੋਲਪਤਾ¹ ਤਵ, ਤਾਂਹਿ ਉਦਾਰਤਿ

¹ਲੋਭ।

ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਸਦਾ ਕਰੁਨਾ¹ ਹੀ। ’

¹ਕਿਰਪਾਲੂ।

ਪੁਨ ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਨਾਨਕ

ਪਾਸ ਬਸਾਇ ਕੈ ਸਾਦਰ ਪ੍ਰਾਹੀ¹

¹ਆਦਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਚਿੱਠੀ।

‘ਪਤੀਆ¹ ਮੈਂ ਲਿਖ ਦੇਯ ਹੋਂ,

ਜਾਵੋ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।

ਪਰਚਹੁਗੇ, ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੋਂ¹,

¹ਪਾ:-ਪਾਵਹੋਂ।

ਕਾਲੂ ਕਲਹਿ¹ ਨਿਦਾਨ²’ ॥ ੩੯ ॥

¹ਕਾਲੂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬੀ। ²ਮੁੱਕ ਜਾਏਗੀ।

ਸੋਰਠਾ:

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਰਾਇ,

ਪਾਤੀ¹ ਲਿਖੀ ਜਰਾਮ ਕੋ।

¹ਚਿੱਠੀ।

‘ਨਾਨਕ ਤੁਮ ਢਿਗ ਆਇ,

ਭਾਗ ਵਡੇ ਨਿਜ ਜਾਨੀਏ ॥ ੪੦ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ:

ਜਿਤੀ ਸੇਵ ਹੋਵੈ ਕਰੋ ਆਪ ਯਾਂਕੀ।’

ਲਿਖੀ ਰਾਇ ਐਸੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਛਾਕੀ¹⁺।

¹ਗਦਗਦ। ⁺ਪਾ:-ਥਾਕੀ।

ਦਈ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹੇਰਿ¹ ਰੂਪੰ ਦਇਆਲਾ।

¹ਵੇਖਕੇ।

ਬੁਲਾਯੋ ਮੁਝੇ¹ ਸੰਗ ਦੇਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

¹ਮੈਨੂੰ (ਬਾਲੇ ਨੂੰ)।

॥ ੪੧ ॥

ਭਰਜੋ ਫੇਰ ਅੰਕੰ¹ ਮੁਖੰ ਲੀਨ ਚੂਮੰ।

¹ਗਲਵਕੜੀ।

ਮੁਚੜੋ¹ ਨੈਨ² ਨੀਰੰ ਗਿਰੀ ਬੁੰਦ ਭੂਮੰ³।

¹ਛਟਿਆ। ²ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। ³ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।

ਮਨੋ ਬਯੋਗ ਪੀਰੰ¹ ਰਿਦੇ ਨ ਸਮਾਵੈ।

¹ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ।

ਚਖੰ¹ ਦ੍ਵਾਰ² ਆਮੇਯ³ ਬਾਹੜੰ⁴ ਸੁ ਆਵੈ

¹ਅੱਖਾਂ। ²ਰਾਹੀਂ। ³ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਮਿਉਂਦੀ।

॥ ੪੨ ॥

⁴ਬਾਹਰ।

ਦਿਲਾਸੋ ਦਿਯੋ ਹੈ ਧਰਜੋ ਹਾਥ ਸੀਸੰ।

ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ, ਪ੍ਰੀਤੰ ਬਹੂਤੀ ਛਿਤੀਸੰ¹।

¹ਰਾਇ ਨੇ।

ਗਏ ਧਾਮ ਮਾਤਾ ਮਿਲੀ ਅੱਸੂ ਡਾਰੀ¹।

¹ਹੰਝੂ ਕੇਰਕੇ।

-ਬਿਧਾਤਾ ਗਤੰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਇ ਨਜਾਰੀ

॥ ੪੩ ॥

ਇਕੰ ਤਾਤ¹ ਮੇਰੋ ਬਿਯੋਗੰ² ਸੁ ਕੀਨੋ।

¹ਇਕੋ ਪੁਤ੍ਰ। ²ਵਿਛੋੜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨ ਦੈਵੰ ਸਹਾਰਜੋ ਨ ਦੇਖੰਨ ਦੀਨੋ।

ਭਰੇ¹ ਅੰਕ ਮੈਂ² ਸੀਤ³ ਸ੍ਵਾਸੰ⁴

¹ਲਵੇ। ²ਗਲਵਕੜੀ ਵਿਚ। ³ਠੰਢੇ। ⁴ਸਾਹ। ⁵ਭਰੇ।

ਨਿਕਾਰੇ⁵।

ਬਢੀ ਪੀਰ ਮਾਨੋ ਹੁਵੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਨਜਾਰੇ¹

¹ਜੁਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੪ ॥

ਕਹੋ ‘ਤਾਤ¹! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਕੈਸ ਜੀਵੇਂ।

¹ਪੁੱਤਰ।

ਸਹਜੋ ਜਾਇ ਨਾਂਹੀ ਬਿਖੈ¹ ਘੋਰ² ਪੀਵੇਂ।

¹ਜ਼ਹਿਰ। ²ਘੋਲ।

ਕਿਆ ਮੈਂ ਨਿਹਾਰੇ¹ ਸੁ ਪਾਛੈ ਇਕਾਕੀ²।

¹ਵੇਖਾਂਗੀ। ²ਇਕੱਲੀ।

ਹੁਤੋ ਸੂਨ¹ ਏਕੋ ਸਮੀਪੰ² ਨ ਤਾਂ ਕੀ’

¹ਪੁੱਤਰ। ²ਕੋਲ।

॥ ੪੫ ॥

ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ¹ ਮਾਤ ਕੋ ਰੋਤਿ ਛੋਰੀ। ¹ਨਮਸਕਾਰ
ਪਿਤਾ ਕੋ ਨਮੋ ਕੀਨਿ ਦੋ ਹਾਥ ਜੋਰੀ।
ਸਖਾ ਕੋ ਮਿਲੇ ਜੋ ਹੁਤੇ ਬਾਲ ਪਜਾਰੇ।
ਮੁਝੈ ਸੰਗ ਲੈ ਫੇਰ ਪੰਥੰ¹ ਪਧਾਰੇ⁺ ¹ਰਾਹ। ¹ਪਾ:-ਸਿਧਾਰੇ।

॥ ੪੬ ॥

ਵਿਖੈ ਤੇ ਵਿਰਾਗੰ ਵਿਚਾਰੰ ਕਹਾਨੀ।
ਮਗੰ¹ ਜਾਤਿ ਭਾਖੈਂ ਭਲੇ ਮੋਖਦਾਨੀ²। ¹ਰਾਹ। ²ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।
ਪੁਰੀ¹ ਨੀਯਰਾਨੀ² ਕਟੀ ਬਾਟ ਸਾਰੀ³। ¹ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨਗਰੀ। ²ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। ³ਸਾਰਾ
ਪੰਧ ਮੁੱਕਾ।
ਪ੍ਰਵੇਸੰ ਬਜ਼ਾਰੰ ਕਿਯੋ ਹੇਰਿ¹ ਚਾਰੀ² ¹ਵੇਖਕੇ। ²ਸੁੰਦਰ।

॥ ੪੭ ॥

ਗਏ ਧਾਮ ਜੈਰਾਮ ਬੇਦੀਨ ਰਾਈ¹। ¹ਬੇਦੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ।
{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ}
ਤਬੈ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰੀ¹ ਦੇਖਿ ਧਾਈ²। ¹ਭੈਣ। ²ਦੌੜੀ ਆਈ।
ਉਭੈ¹ ਪੈਰ ਪੈ ਆਨਿ ਕੈਸੀਸ ਧਾਰਜੋ²। ¹ਦੋਨੋਂ। ²ਸਿਰ ਰਖਿਆ।
ਦਯਾ ਐਨ ਯੋਂ ਦੇਖਿ ਬੈਨੰ ਉਚਾਰਜੋ

॥ ੪੮ ॥

‘ਵਡੀ ਸੋਦਰੀ¹ ਮੋਹਿ ਤੇ ਬੈਸ ਤੇਰੀ²। ¹ਹੇ ਭੈਣ!! ²ਉਮਰ ਤੇਰੀ ਮੈਥੋਂ ਵਡੀ ਹੈ।
ਕਰੋਂ ਬੰਦਨਾ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਸੁ ਮੇਰੀ।
ਅਪੁਠੀ ਕਰੀ ਬਾਤ ਯੋਗੂ ਨ ਐਸੇ।
ਕਿਯੋ ਸੋਦਰੀ ਜੋ ਅਬੈ ਆਪ ਜੈਸੇ’

॥ ੪੯ ॥

ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ ‘ਸਾਚ ਜੈਸੇ ਬਖਾਨੀ।
ਜੁਈ ਹੋਇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹੋ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਨੀ¹। ¹ਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਭਿਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਹੋ ਮੈਂ ਮੰਨ
ਲਵਾਂ।
ਨਹੀਂ ਭ੍ਰਾਤ ਕਾਂਕੇ, ਜਗੰਈਸ਼ ਪੇਖੋਂ¹। ¹ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਰ
ਮੈਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।
ਰਿਦੈ ਆਪਨੇ ਮੈਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਿ ਲੇਖੋਂ¹। ¹ਮੈਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਆਪ ਨੂੰ ਭਰਾ ਨਹੀਂ
ਜਾਣਦੀ।

॥ ੫੦ ॥

ਨ ਆਦੰ ਨ ਅੰਤੰ ਬਿਅੰਤੰ ਸਰੂਪੰ।
ਪਿਤਾ ਹੈ ਨ ਮਾਤਾ ਨ ਬੰਧੰ ਅਨੂਪੰ।
ਨਿਜੰ¹ ਇੱਛ ਤੇ ਦੇਹਿ ਧਾਰੀ ਦਯਾਲੰ। ¹ਆਪਣੀ।
ਉਧਾਰੰਨ¹ ਮੰਦੰ ਜਗੰ ਜੀਵ ਜਾਲੰ² ¹ਉਧਾਰਨ ਨਮਿੱਤ। ²ਸਾਰੇ।

॥ ੫੧ ॥

ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਾਂਹੀ ਬਿਥਾਰੋ¹ ਸੁਚਾਲੀ²। ¹ਫੈਲਾਵੇ। ²ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਾਚਾਰ।
 ਮਿਟਾਵੋ ਕੁਪੰਥੰ¹ ਕੁਦੰਭੰ ਕੁਚਾਲੀ²’ ¹ਭੈੜੇ ਰਾਹ। ²ਖੋਟੀ ਰੀਤੀ।
 ਐਸ ਹੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ਦਾਨ ਦੀਜੈ।
 ਮਤੰ¹ ਨ ਬਿਸਾਰੋ ਕਬੈ, ਯੋਂ ਪ੍ਰਸੀਜੈ² ¹ਬੁੱਧੀ। ²ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇ।

॥ ੫੨ ॥

ਇਤੇ ਮੱਧ¹ ਜੈਰਾਮ ਆਯੋ ਤਹਾਂ ਹੀ। ¹ਇੰਨੇ ਵਿਚ।
 ਸੁਸਾ ਨਾਨਕੀ ਸੋਂ ਮਿਲੈ ਬੈਸ ਜਾਂਹੀ¹। ¹ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ।
 ਉਠੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਨਿਹਾਰੇ¹ ਜਰਾਮਾ। ¹ਵੇਖੇ।
 ਹਟਾਯੋ ਇਨੈ ਆਪ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਨਾਮਾ¹ ¹ਨਮਸਕਾਰ।

॥ ੫੩ ॥

ਕਹੇ ਬੈਨ¹ ਜੈਰਾਮ ‘ਧਾਮੰ² ਪੁਨੀਤਾ³। ¹ਬਚਨ। ²ਘਰ। ³ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
 ਭਯੋ ਆਵਨੇ ਤੇ ਉਡੀਕੰਤਿ ਨੀਤਾ¹। ¹ਉਡੀਕਦਾ ਸਾਂ ਨਿਤ ਹੀ।
 ਨਿਹਾਲੰ ਕਿਯੋ ਮੋਹਿ ਦੀਨੋ ਦਿਦਾਰੰ।
 ਅਹੋ ਸੰਤ ਰੂਪੰ ਅਨੂਪੰ ਦਯਾਰੰ

॥ ੫੪ ॥

ਚਹੋ ਪੋਸ਼ਿਸੰ¹ ਜੈਸ ਤੈਸੀ ਹੰਢਾਵੋ। ¹ਪੋਸ਼ਾਕ।
 ਰੁਚੈ ਜੋ ਰਿਦੈ ਸੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਖਾਵੋ।
 ਰਹੋ ਬੈਠ ਆਪੰ, ਨਿਕੇਤੰ ਤੁਮਾਰੋ¹। ¹ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ।
 ਕਰੋ ਸੰਤਿਸੰਗੰ ਸੁ ਨਾਮੰ ਉਚਾਰੋ’

॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਬਿਧਿ ਮਿਲ ਕਰਿ ਪਰਸਪਰ,
 ਦੁਇ ਦਿਸ ਉਰ ਹਰਿਖਾਇ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੋ
 ਪੂਰਨ ਖੇੜਸਾ¹ ਧਯਾਇ ॥ ੫੬ ॥

¹ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਵਣ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
 ਨਾਮ ਖੇੜਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੬ ॥

੧੭. [ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਆਰੰਭੀ।]

੧੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੧੮

{ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ} ॥੧੩.. ॥

{ਕਾਲੁ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਏ} ॥੩੬.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਾਮ ਦਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਰਾਸ।

ਸੁਖਰਾਸ=ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪੁੰਜੀ। [ਸੰਸ. ਸੁਖ+ਰਾਸਿ]

ਯਮ ਪਾਸਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਕੇ ਕਰਤਿ ਛਿਨਿਕ ਮਹਿੰ ਨਾਸ ॥੧॥

ਯਮ ਪਾਸਨ=ਜਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ।

ਅਰਥ:

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਏਥੇ) ਦਾਸਾਂ ਲਈ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ, (ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ) ਯਮ ਦੀਆਂ ਫਾਹੀਆਂ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਹਨ।

ਭਾਵ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਐਤਨਾਂ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਰਾਸ ਹਨ। ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭੈ ਵੀ ਨਿਵਾਰਦੇ ਹਨ, ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਆਤਮ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਛਿਨ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮਿਲਿਕੈ ਹਰਖੈਂ

ਉਰ ਸਾਦਰ¹ ਸੇਵ ਭਲੇ ਕਰਿਹੀਂ।

¹ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਕਾਲ¹ ਬਿਤਾਵਹਿੰ ਦਯਾਲੁ ਮਹਾਂ

¹ਸਮਾਂ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਸੁਖ ਸੋਂ ਫਿਰਿਹੀਂ।

ਤਾਰਨ ਜਾਂ¹ ਅਵਤਾਰ ਧ੍ਰੁੜੋ

¹ਤਾਰਨ ਲਈ ਜਿਸਨੇ।

ਕਲਿ ਕੇ¹ ਨਰ ਮੰਦ ਮਹਾਂ ਜਰਿਹੀਂ²।

¹ਕਲਯੁਗ ਦੇ। ²ਜੋ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਾਸੁਰ ਏਕ¹ ਸੁਸਾਪਤਿ² ਸੋਂ

¹ਇਕ ਦਿਨ। ²ਭਣਵਈਆ ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ।

ਭਗਨੀ¹ ਮਿਲਿ ਬੈਸਤਿ ਭੇ ਘਰ ਹੀ

¹ਤੇ ਬੇਬੇ।

॥੨॥

ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਐਨ¹

¹ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ 'ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਨੀ।

ਕਾਰ ਬਿਹੀਨ ਭਲੇ ਨਹਿੰ ਚੀਨ

ਕਹੈਂ ਪਰਬੀਨ¹, ਸਭੈ ਜਗ ਜਾਨੀ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸੁ ਪ੍ਰਬੀਨ।

ਹੈ ਜਗ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ ਸਭਿ ਪ੍ਰੀਤ¹

¹ਭਾਵ, ਕੰਮ ਨਾਲ।

ਸੁ ਕਯੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਕਰੋਂ¹ ਮਨ ਮਾਨੀ²।

¹ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ। ²ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਹੈ।

ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ¹ ਜੁਊ ਮਨ ਭਾਇ²

¹ਦੱਸ ਦਿਓ। ²ਕੰਮ) ਜੋ ਅੱਛਾ ਲਗੇ।

ਬਿਤਾਇ³ ਸਮਾਂ ਪਰਚਾਨ¹ ਜੁ ਪ੍ਰਾਨੀ⁴

¹ਪਰਚੇ ਵਿਚ।

॥ ੩ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਗਨੀ¹ ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੇ

¹ਬੇਬੇ ਨੇ।

‘ਮਨ ਗਜਾਨ ਸੁਨੋ ਗੁਨ ਤੋ ਪਰਚਾ¹।

¹ਗਿਆਨ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਣਨਾ (ਵਿਚਾਰਨਾ) ਇਹ ਤੇਰਾ ਪਰਚਾ ਹੈ।

ਜਗਕੰਤ ਮਤੋ⁺ ਚਿਤ¹ ਸੰਤ ਬਿਅੰਤ

¹ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਤ ਹੋ ਜੋ ਚਿਤ ਆਵੇ ਤਸਾਡਾ ਮਤਾ ਹੈ। ⁺ਪਾ:-ਮਨੋ।

ਕਰੋ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਸੋ ਚਰਚਾ।

ਨਰ ਨਾਰਿ ਚਰਾਚਰ¹ ਦੇਨਿ ਦਤਾਰ²

¹ਜੰਗਮ, ਜੜ੍ਹ। ²ਦੇਨਹਾਰ ਦਾਤੇ ਹੋ।

ਸੁਰਾਸੁਰ¹ ਬ੍ਰਿੰਦ² ਕਰੈਂ ਅਰਚਾ³।

¹ਦੇਵਤੇ ਦੈਂਤ। ²ਸਾਰੇ। ³ਕਰਦੇ ਹਨ ਪੂਜਨ (ਆਪ ਦਾ)।

ਧਨ ਧਾਨ¹ ਪਦਾਰਥ ਜੋ ਘਰ ਮੈਂ

¹ਧਨ ਤੇ ਅੰਨ।

ਕਰੁਨਾ ਤਵ, ਲੇਯ ਕਰੋ ਖਰਚਾ’ ॥ ੪ ॥

ਵਾਕ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਅਭਿਰਾਮ¹

¹ਸੁੰਦਰ।

‘ਜੁ ਕਾਮਨਾ ਹੋਇ ਸੁ ਧਾਮ ਤੇ¹ ਲੀਜੈ।

¹ਘਰੋਂ।

ਜੇ ਜਗ ਕਾਜ ਸੁ ਪਾਜ ਸਮਾਜ¹

¹ਕੂੜੇ ਸਮਾਜ ਹਨ।

ਤੁਮੈ ਨਹਿ ਛਾਜਤਿ¹ ਕਯੋਂ ਉਰਝੀਜੈ²।

¹ਭੁਬਦੇ ਨਹੀਂ। ²ਕਿਉਂ ਫਸਦੇ ਹੋ।

ਲਾਜ ਭਰੇ ਮਹਾਂਰਾਜ¹ ਬਿਸਾਰ²⁺

¹ਰੱਬ ਨੂੰ। ²ਭੁਲਾਕੇ। ⁺ਪਾ:-ਬਿਸਾਲ।

ਪਚੇ¹ ਨਿਜ ਕਾਜਹਿ² ਮੇ ਸੇ ਲਖੀਜੈ³।

¹ਫਸੇ ਹਾਂ। ²ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ। ³ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ, ਜਾਣ ਲਓ।

ਬੈਠ ਰਹੋ, ਜਸੁ ਨਾਮ ਕਹੋ

ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਲਹੋ, ਸੁਖ ਯੋਂ ਮੁਝ ਦੀਜੈ’

॥ ੫ ॥

ਪੁਨ ਪੰਕਜ ਨੈਨ¹ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ

¹ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

‘ਸੁਸਾ!¹ ਸੁਨਿ ਬੇਦ⁺ ਬਖਾਨਤਿ ਜੈਸੇ।

¹ਬੇਬੇ।

⁺ਏਥੇ ਬੰਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ‘ਨਿਜ ਗਿਆਨ’ ਦੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਬਾਤ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਏ। ਛੜੇ ਵੇਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਧਨ ਧਾਨ, ਉਮਰ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਸਰੀ ਮੁਰਾਦ ਬੇਦ ਤੋਂ ਸਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ‘ਵੇਦ’ ਪਦ ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੩੭, ਅੰਕ ੫੧।

ਕਰ ਸੌਂ¹ ਕਰਿ² ਕਾਰ³ ਅਹਾਰ⁴ ਕਰੈਂ

¹ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ²ਕਰਕੇ। ³ਕਿਰਤ। ⁴ਭੋਜਨ।

ਕਿਰਤਾਰਥ¹ ਦੇਹਿ ਕਰੈਂ ਨਰ ਐਸੇ।

¹ਸਫਲ।

ਧਨ ਆਪ ਕਮਾਇ ਖਵਾਇ ਕੈ ਖਾਵਤਿ

ਭੋਜਨ ਛਾਦਨ¹ ਸਾਧਨ ਦੈ ਸੇ²।

¹ਕਪੜਾ। ²ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਸੰਤ ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ

ਭਵ ਭੀਤਰ ਫੇਰ ਨ ਆਵਤਿ ਕੈਸੇ¹’

¹ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ।

॥ ੬ ॥

ਫੇਰ ਜਰਾਮ ਗਿਰਾ¹ ਉਚਰੀ

¹ਬਾਣੀ।

‘ਤੁਮ ਆਇਸੁ¹ ਮੋ ਮਨ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ²।

¹ਆਗਯਾ ਦੇ। ²ਅਧੀਨ।

ਮੋਰ ਸਕੈਂ ਨ ਕਹਯੋ ਤੁਮਰੋ¹

¹ਆਪ ਦਾ ਕਿਹਾ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਜਿਨ ਕੀ ਨੁਤਿ¹ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਚਾਰੀ।

¹ਸਿਫਤ।

ਲੇਖਾ ਪਢੇ ਤੋ ਕਹੋ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਛੁ

ਲੈ ਦੇਉਂ ਜੋ ਹੁਇ ਲੇਖੇ ਕੀ ਕਾਰੀ।’ †

[†]ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:-

‘ਹੋਂ ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਭਾਂਤਿ¹ ਹਿਸਾਬ ਕੀ

¹ਤਰੀਕਾ।

ਲੇਨੇ ਜੁ ਦੇਨੇ ਭਲੇ ਹੈ ਵਿਚਾਰੀ’ ॥ ੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਵਾਬ ਕੋ, ਮੋਦੀਖਾਨਾ
ਲੇਹੁ।

ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ ਜੇ, ਕਰੋ ਕਾਜ
ਸੁਭ ਏਹੁ’ ॥ ੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭਾਖੀ ਜੋ ਜੈਰਾਮ ਸੋਊ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਨਿ
ਮਨ

ਕਹੈਂ ‘ਕਰਤਾਰ ਨਿਰਬਾਹੈ ਮੋਹਿ ਕਾਜ
ਕੋ।

ਦੀਨਬੰਧੁ ਦਯਾਨਿਧਿ ਸਦਾ ਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਸਾਰੇ

ਸੰਤਨ ਸਹਾਈ ਰਾਖੈ ਨਿਜ ਨਾਮ ਲਾਜ
ਕੋ।’

ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ ‘ਤੁਮ ਪਾਸ ਹੋਇ ਆਵੈ
ਕਾਮ

ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰੋਂ ਜਾਨੋਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਜ
ਕੋ।

ਚਲੀਏ ਨਬਾਬ ਪਾਸ ਮਿਲੀਏ ਅਵਾਸ¹ ¹ਘਰ।

ਤਿੰਹ

ਕੀਜੈ ਨ ਬਿਲੰਬ¹ ਅਬ ਭਲੋ ਦਿਨ ਆਜ ¹ਦੇਰੀ।

ਕੈ' ॥੯॥

ਸੁੰਯਾ:¹ਘਰ।ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ¹ ਗਏ ਪ੍ਰਭੂ

ਜਾਇ ਮਿਲੇ ਸਭਿ ਬਾਤ ਜਨਾਏ।

ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਿ ਨਬਾਬ

ਕਹੈ 'ਇਹ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ ਚਲਾਏ।

ਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਸੁਜਾਨ ਸਾ ਦੀਸਤਿ¹'¹ਦਿਸਦਾ ਹੈ।ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇਤਿ ਭਯੋ¹ ਹਰਖਾਏ²।¹ਖਿਲਅਤ ਦਿੱਤੀ। ²ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ।ਕਾਰਿਖਕੰ¹ ਪੁਨ ਦੀਨ ਹਜ਼ਾਰ¹ਰੁਪਯੋ।

ਜਰਾਮ ਸਮੇਤ ਲਏ ਘਰ ਆਏ ॥੧੦॥

ਸੋਰਠਾ:¹ਹੱਟ। ²ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬਿਪਨੀ।ਪਾਯੋ ਤਬ ਬਹ ਆਨ, ਆਪਨ¹ ਮਹਿੰ

ਸੌਦਾ ਸਭਹਿ।

ਤੋਲ ਦੇਤਿ ਨਿਜ ਪਾਨ¹, ਲੈਨਹਾਰ ਜੋ¹ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।

ਆਵਹੀ ॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

ਆਇਸੁ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਸਾ ਕੀ, ਖਾਨ ਪਾਨ

ਬਿਧਿ¹ ਜੋਇ।ਆਪਨ ਅਪਨੀ¹ ਮਹਿੰ¹ ਕਰਤਿ, ਜਿਮ¹ਆਪਣੀ ਹੱਟੀ ਵਿਚ। ²ਪਾ:-ਅਪਨੀ ਬਿਪਨੀ।

ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਹੋਇ ॥੧੨॥

ਆਪਨ ਹਟੀ। ਬਿਪਨੀ ਹੱਟੀ।

ਕਬਿੱਤ:

ਆਵਤਿ ਹਜ਼ਾਰ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਲਾਇੰ

ਕਾਰ

ਲੇਤਿ ਜੋਊ ਆਇ ਸੋਊ ਜਾਇ

ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ।

{ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ}ਗੋਧੁਮ ਕੋ ਚੁਨ¹, ਮਾਖ ਦਾਰ², ਲੌਨ,¹ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ। ²ਮਾਂਹ ਦੀ ਦਾਲ।

ਘਿੱਤ ਬਹੁ

ਹਰਦੀ, ਮਰਚ ਦੇਊ, ਧਰੇ ਹੈਂ ਮੰਗਾਇ

ਕੈ।

ਫਾਣਤੀ¹, ਸਿਤੋਪਲ², ਸਿਤਾ³ ਸੋਂ ਗੁੜ ¹ਮਿਸਰੀ। ²ਪਤਾਸੇ। ³ਖੰਡ।
ਆਦਿ ਜੋਊ

ਚਣਕ ਜਵਨ ਕੇ ਅੰਬਾਰ¹ ਰਾਖੇ ਲਾਇ ¹ਚਣਿਆਂ ਤੇ ਜਵਾਂ ਦੇ ਢੇਰ।
ਕੈ।

ਹੋਤਿ ਭੀਰ ਭਾਰੀ ਲੇਨਹਾਰ ਨਹਿੰ ਪਾਇੰ
ਵਾਰੀ

ਦੇਤਿ ਭੁਨਸਾਰੀ ਤੇ¹ ਪ੍ਰਦੋਖ ਲੋ² ¹ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ। ²ਸੰਧਯਾ ਤਕ।
ਗਿਣਾਇ ਕੈ ॥੧੩॥

ਸੁਯਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਬਿਸੇਖ ਅਨੰਦਤਿ

ਦੰਪਤਿ¹ ਸੰਪਤਿ ਭੂਰ² ਭਏ ਤੇ। ¹ਪਤੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਬਹੁਤ।

ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਕਹੈ ਪਤਿ ਸੋਂ

‘ਅਬ ਭ੍ਰਾਤ¹ ਰਖੈ ਧਨ ਬਯਾਹਿ ਕਏ ¹ਭਿਰਾ। ²ਵਯਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਧਨ ਰਖੇਗਾ।
ਤੇ²।

ਟੋਰਹੁ¹ ਕੇ ਘਰ, ਚਾਹਿ ਰਖੇ ਉਰ² ¹ਢੂੰਡੋ। ²ਤੱਕ ਰੱਖੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

ਹੋਇ ਬਰੋਬਰ ਜੋ ਮਿਲਏ ਤੇ।

ਕਾਲੂ ਪਿਤਾ ਹਰਖੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿਨਿ¹ ¹ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਤਾਂ ਮਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਈਹਾਂ ਅਏਤੇ¹’ ¹ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹਦੇ ਇਥੇ ਆਉਣ ਤੋਂ
॥੧੪॥ ਇਹੋ ਚਾਹ ਹੈ (ਕਿ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏ)।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਜੈਰਾਮ ਤਬ, ‘ਕਰਨ ਲਗੇ
ਹੈਂ ਕਾਰ।

ਕੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਬ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਕਰਿ ਹੈ
ਬਯਾਹ ਵਿਚਾਰ’ ॥੧੫॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਜੀ।

ਅੰਗਦ ਜੀ ਗਤਿਦੈਨ¹! ਸੁਨੋ ਇਕ ਰੈਨ
ਵਿਖੇ

ਐਸੇ ਮੈਂ ਉਚਾਰੇ ਬੈਨ ‘ਬਿਦਾ ਮੋਹਿ
ਦੀਜੀਏ।

ਧਾਮ ਹਮ ਜਾਇ ਕੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੀ¹ ਕੋ ¹ਖੇਤੀ।

ਕਮਾਇ ਖਾਇੰ

ਕਰੈਂ ਕ੍ਰਿੱਤ ਆਪਨੀ ਕੋ ਯਾਂਗੀ ਤੇ ¹ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਈਦੀ ਹੈ।

ਸੁਹੀਜੀਏ¹।’

ਕੋਮਲ ਕਪੋਲ ਪਰ¹ ਕੁੰਡਲ ਹਲਤਿ ਬੋਲੇ ¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਪੁਰ।
ਮਾਨੋ ਚੰਦ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਮੀਨ ਦੇ ¹ਦੋ ਮੱਛ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।
ਪਿਖੀਜੀਏ¹।

‘ਬਾਲੇ! ਗੁਜਰਾਨ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਕਰਤਾਰ
ਧਰਿ
ਕੈਸੇ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਉਰ ਭੇਦ¹ ਸੋ ¹ਰਿਦੇ ਦਾ ਭਾਵ। ²ਉਹ ਕਹੋ।
ਭਨੀਜੀਏ² ॥੧੬॥

ਸੁੰਯਾ:

ਐਸੇ ਨ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨ! ਰਿਦੈ
ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਲਈ ਧਨ ਧਾਮ ਸੰਚਾਰੇ¹। ¹ਘਰ ਧਨ (ਅਥਵਾਧਨ ਧਾਨ) ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ
ਲਈ।

ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ¹ ¹ਕੁਛ ਦਿਨ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਾਂ।

ਹੈ ਕਿਹ ਕਾਮ ਜੁ ਕਾਰ ਹਮਾਰੇ?
ਜੋ ਕਰਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋ ਕਰਿ ਹੈਂ
ਜਬ ਆਨ¹ ਚਲੈ, ਤੁਝ ਲੇਯ ਸੰਗਾਰੇ। ¹ਹੋਰਥੇ।

ਹੈ ਗੁਜਰਾਨ ਹਮਾਰਿ ਤੁਮਾਰਿ
ਮਿਲੇ ਕਰਿਯੇ ਇਹ ਕਾਰ ਪਿਆਰੇ’
॥੨੭॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ²ਵਾਸਤੇ।

ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਮਨ ਕਰਖ ਲਿਯ¹,
ਨਿਕਟ ਰਖਨ ਕੇ ਹੇਤ²।
ਤਜਿ ਨ ਸਕੋਂ ਦਰਸਨ ਸਫਲ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ
ਕੁਲਕੇਤ ॥੧੮॥

ਸੋਰਠਾ:

ਮੈਂ ਬੋਲੜੋ ਕਰ ਬੰਦਿ, ‘ਤੁਮ ਰਜਾਇ
ਮਾਨੋ ਸਦਾ।
ਇਹ ਬਰ ਦੇਹੁ ਮੁਕੰਦ¹, ਭੂਲ ਨ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। ²ਨਾਂ ਉਲਟ ਕਰਾਂ। ³ਕਦੇ ਬੀ।
ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੋ² ਕਦਾ³’ ॥੧੯॥

‘ਬਾਲੇ! ਤੂੰ ਮਮ ਮਿੱਤ੍ਰ, ਸੱਤਿ ਵਿਖੈ ¹ਸੱਚ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਮਤ ਟਿਕ ਜਾਏ।
ਨਿਤਿ ਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜੈ¹।

ਇਹ ਬਚ¹ ਰਾਖਹੁ ਚਿੱਤ, ਜਨਮ ਮਨਰ ¹ਬਚਨ।

ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ' ॥੨੦॥

ਅਸ ਸੁਨਿ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਕਰ ਬੰਦ ਦੋ।
 1ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਤੇ।

ਕਹੈਂ ਜੁ ਕ੍ਰਿਤ ਬਖਸਿੰਦ, ਕਰਨ ਲਗਯੋ
 ਪੁਨ ਕਾਰ ਸੋ ॥੨੧॥

ਅਪਰਾ¹ ਥਾਨ² ਤੇ ਆਣਿ, ਸੌਦਾ ਆਪਨ³ ਮੈਂ ਧਰੋਂ।
 1ਹੋਰ। 2ਜਗਾ ਤੋਂ। 3ਹੱਟ।

ਆਪਨ¹ ਕਿਧੋਂ ਨਿਧਾਨ², ਹੋਤਿ ਅਤੋਟਹਿ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ॥੨੨॥
 1ਹੱਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। 2ਹੱਟੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ: 1ਮੰਗਤੇ।

ਜਾਚਕ¹ ਕਰਿ ਹੈਂ ਜਾਚਨਾ, ਪਾਵਹਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਆਵਹਿ ਅਨਿਕ ਪੁਨ, ਦੇਵਹਿ ਸਭਿਨਿ ਅਨਾਦ। ੨੩।
 1ਅੰਨ ਆਦਿ।

ਅਸਨਹੀਨ¹ ਬਸਨੰ ਨਗਨ², ਕਰਤਿ ਅਰਥਨਾ³ ਜੋਨ⁴।
 1ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ। 2ਕਪੜੇ ਤੋਂ ਨੰਗਾ। 3ਜੋ ਕੋਈ (ਕੁਛ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ। 4ਜੋ ਕੋਈ (ਕੁਛ) ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

ਛੂਛਾ¹ ਬਹੁਰ² ਨ ਜਾਵਈ ਆਵਤਿ ਜੋਊ ਭੋਨਾ ॥੨੪॥
 1ਖਾਲੀ। 2ਮੁੜਕੇ। 3ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਕਰੁਨਾ ਭੋਨ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ: 1ਖਰਚ ਉਠਦਾ ਹੈ।

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ ਥੋਰੋ ਉਠਾਵਨ¹

ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਹੋਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ¹ ਹੀ ਦਾਨਾ।
 1ਵਧੀਕ।

ਕੀਰਤੀ ਕਉ ਸੁਨਿ ਧਾਵਤਿ ਆਵਤਿ¹

ਪਾਵਤਿ ਜੋ ਅਰਥੀ ਅਨੁਮਾਨਾ¹।
 1ਦੌੜਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਚੂਨ¹ ਤੇ ਲੌਨ² ਘ੍ਰਿਤਾਦਿ ਤੇ ਜੇ ਵਸੁ³

ਅੰਤਰ ਚੀਰ¹ ਧਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
 1ਪਤਾ ਪਾ ਕੇ।

ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਕੋ ਨਿਕਾਰ ਕੈ ਦੇਵਤਿ

ਸੋ ਨ ਘਟੈ ਉਤਨੀ ਠਹਿਰਾਨਾ¹
 1ਕਪੜੇ।

॥੨੫॥

ਦੋਹਰਾ: 1ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚ। 2ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਰੇ ਵਿਚ।

ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪੁਰਿ¹ ਸਰਬ², ਘਰ ਘਰ ਭੀ ਭਰਪੂਰ।

ਕਿਧੋਂ¹ ਚੰਦ ਕੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਜਿਉਂ ਚਕੋਰ ¹ਮਾਨੋਂ। ²ਸੁੰਦਰ।
 ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਰ² ॥੨੬॥
 ਮਾਸ ਮਾਸ¹ ਲੇਖਾ ਹੁਵੈ, ਜਾਹਿੰ ਵਹੀ ਲੇ ¹ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ।
 ਹਾਥ।
 ਸੰਖਯਾ¹ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦਿਵਸ ਕੀ, ਬੈਸਹਿੰ ¹ਗਿਣਤੀ। ¹ਪਾ-ਲੈਕੇ।
 ਲੇਖਕਾ¹ ਸਾਥ ॥੨੭॥
ਸੋਰਠਾ:
 ਜਬ ਜਬ ਲੇਖਾ ਹੋਇ, ਤਬ ਤਬ ਬਾਧਾ
 ਨਿਕਸਈ।
 ਬਿਸਮੈ ਮਨ ਸੁਨਿ ਲੋਇ, ਕੋ ਕੋ
 ਕਰਿਈ ਈਰਖਾ ॥੨੮॥
 ਨਹਿੰ ਜਾਨੈ ਮਤਿਮੰਦ, -ਇਹ ਕਰਤਾਰ
 ਸਰੂਪ ਹੈਂ।
 ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਯਾਂ ਕੋ ਕਛੁ ¹ਪਾ-ਕਛੁ ਅਚਰਜ ਨਹਿੰ।
 ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ¹ - ॥੨੯॥
 ‘ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਦੌਲਤ ਖਾਨ, ਬਾਦ ਦਰਬ ¹ਬਿਰਥਾ ਧਨ ਗੁਆਂਵਦਾ ਹੈ।
 ਕੋ ਖੋਵਈ।
 ਘਾਟਾ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ¹, ਗਹੜੋ ਜਾਇ² ¹ਅਖੀਰ ਨੂੰ। ²ਪਕੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
 ਦੁਖ ਪਾਵਈ’ ॥੩੦॥
 ਕੋ ਅਸ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ, ਕੋਇਕ ¹ਆਖਦੇ ਹਨ। ²ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਭਾਖਤਿ¹ ਅਪਰ ਗਤਿ²।
 ‘ਦੇਵਤਿ ਦਾਨ ਉਦਾਰ, ਬਰਕਤ ਯਾਂ ਤੇ ¹ਬਹੁਤ।
 ਅਧਿਕ¹ ਹੈ’ ॥੩੧॥
ਸ੍ਰੀਯਾ: ¹ਮੰਗਤੇ। ²ਕਈ ਇਕ।
 ਜਾਚਕ¹ ਕੇਤਿਕ² ਦਾਨ ਕੋ ਲੇ
 ਤਲਵੰਡੀ ਗਏ ਨੁਤਿ¹ ਭੂਰ ਉਚਾਰੀ। ¹ਉਸਤਤ।
 ‘ਮੋਦੀ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ
 ਦਾਨ ਕੋ ਦੈਨ ਕਰੜੋ ਪ੍ਰਨ ਭਾਰੀ।
 ਨੰਗ¹ ਛੁਧਾਤੁਰ² ਦੇਖਿ ਸਕੈਂ ਨਹਿੰ ¹ਨੰਗਾ। ²ਭੁੱਖਾ।
 ਸੰਪਤ¹ ਬ੍ਰਿਧ ਭਈ² ਸੁਖਕਾਰੀ। ¹ਦੌਲਤ। ²ਬਹੁਤ ਵਧੀ।
 ਪੁੰਨਮਤੀ¹ ਕ੍ਰਿਤ ਧੰਨਵਤੀ² ¹ਪੁੰਨ ਵਾਲੀ। ²ਧਨ ਵਾਲੀ।
 ਜਿਹ ਜਾਚਕ¹ ਭੀਰ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰੀ’ ¹ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ।

॥ ੩੨ ॥

ਜਾਚਕ ਜੇ ਤਲਵੰਡੀ ਹੁਤੇ, ਸਭਿ
ਆਵਤਿ ਭੇ ਧਨ ਲੇਨਿ ਕੀ ਆਸਾ।

ਜੋ ਜਿਸ ਜਾਚਨਾ ਆਨ ਕਰੀ

ਤਸ¹ ਪਾਵਤਿ ਭੇ, ਗਯੋ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ। ¹ਤੈਸੀ।

ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ ਰਾਇਬੁਲਾਰ

ਅਨੰਦਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਸੁਖ ਰਾਸਾ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦੀ ਖਾਣ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ¹ ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ²

¹ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ²ਕਵਲ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਦਾ।

ਰੂਪ¹ ਬਿਲੋਕਨ² ਚਾਹਤਿ ਪਾਸਾ ¹ਦਰਸ਼ਨ। ²ਦੇਖਣਾ।

॥ ੩੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੇਂ¹ ਕਾਲੂ ਸੁਨੀ ਸੁਤ ਕੀ ਨੁਤਿ²

¹ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ²ਸਿਫਤ।

ਚਿੱਤ ਲਖੀ¹-ਬਿਤ² ਲੇਹਿ ਕਮਾਈ ॥

¹ਜਾਣੀ। ²ਧਨ।

ਤੱਦਪਿ ਭੂਰ¹ ਉਦਾਰ ਅਹੇ

¹ਬਹੁਤ।

ਧਨ ਰਾਖਨ ਕੀ ਮਤਿ¹ ਤਾਂਹਿ ਨ ਆਈ।

¹ਬੁੱਧੀ।

ਹੋਂ ਅਬ ਜਾਇ ਕੇ ਦੇਉਂ ਸਿਆਨਪ

ਆਨਿ ਹੋਂ¹ ਜੇਤੋ ਕੀਓ ਇਕਠਾਈ²-।

¹ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ²ਜਿੰਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਕੱਠਾ।

ਐਸੇ ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਤਜਾਰ ਭਯੋ

ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਜਾਵਤਿ ਭਾ ਢਿਗ ਰਾਈ¹ ¹ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਾਸ।

॥ ੩੪ ॥

‘ਹੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਸੁਧ ਲੇਵਣ

ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ¹ ਕਰੋਂ ਗਵਨਾ।’

¹ਆਗਯਾ ਦਿਓ।

ਰਾਇ ਕਹੇ ‘ਹਿਤ ਸੋਂ¹ ਮਿਲੀਏ

¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਨ ਕੁਬੋਲ ਭਨੋ ਮੁਖ ਤੇ ਕਵਨਾ।

ਮੋ ਦਿਸ¹ ਤੇ ਸਿਰ ਪੈ ਕਰ² ਫੇਰਹੁ

¹ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ। ²ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ।

ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕੰਠ ਕਰੋ ਲਵਨਾਂ¹।’

¹ਗਲੇ ਲਾਉਣਾ, ਜੱਫੀ ਪਾਉਣੀ।

ਸ਼੍ਰੋਨਨ¹ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ

¹ਕੰਨਾਂ।

ਮੁਕੰਦ ਪਿਤਾ¹ ਪੁਨ ਗਾ² ਭਵਨਾ³

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦਾ ਪਿਤਾ। ²ਫੇਰ ਗਿਆ। ³ਘਰ।

॥ ੩੫ ॥

ਮਾਤ ਸੰਦੇਸ਼¹ ਦਏ ਅਸੂਆਂ ਭਰਿ²

¹ਸੁਨੇਹੇ। ²ਹੰਝੂ ਭਰਕੇ।

ਤਾਤ¹ ਕੋ ਮੋਹ ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਘਨੇਰਾ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ।

ਕਾਲੂ ਤਬਹਿ ਮਧੁਰਾਨਹਿ¹ ਲੈ

¹ਮਿਠਾਈ।

ਸਕਟਾ¹ ਜੁਰਵਾਇ ਕੈ ਬੈਲਨ² ਪ੍ਰੇਰਾ³।
ਪੰਥ ਕੋ ਛੋਰਿ¹ ਸਭੈ ਕ੍ਰਮ ਸੋ²
ਪੁਰਿ¹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਾ² ਸੁਤ³ ਆਪਨ⁴
ਹੇਰਾ⁵।

ਠਾਂਢ ਕਿਯੋ¹ ਸਕਟਾ² ਤਿਹ ਥਾਨ
ਤਰੈ ਉਤਰਯੋ¹ ਉਰ ਮੋਹ ਵਧੇਰਾ
॥ ੩੬ ॥

{ਕਾਲੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਏ}

ਪੰਕਜ ਨੈਨ¹ ਬਿਲੋਕਿ² ਪਿਤਾ ਦਿਸਿ³
ਤੂਰਨ¹ ਧਾਇ ਕੈ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ।
ਕਾਲੂ ਉਠਾਇ ਲਯੋ, ਭੁਜ ਕੋ ਗਹਿ¹
ਕੰਠ¹ ਲਗਾਇ ਭਲੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ²।
ਹੋ¹ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਜਾਇ ਕਰੀ
ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ¹।
ਬੂਝਿਕੈ¹ ਛੇਮ² ਸਰੀਰ ਕੀ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਬੈਸਯੋ ਪ੍ਰਯੰਕ¹ ਪੈ ਲੇ ਅਭਿਰਾਮਾ²
॥ ੩੭ ॥

ਹਾਥ ਕੇ ਸਾਥ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥ¹
ਅਨਾਥਨ ਨਾਥ ਕੋ ਅੰਕ¹ ਬਸਾਈ²।
ਮੇਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਲ ਵਿਖੈ¹
ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਈ¹ ਕੀ ਜਈ¹⁺²
ਉਪਜਾਈ।
ਸੌਦਾ ਵਿਸ਼ੇਖ¹ ਹੀ ਦੇਖ ਨਿਖੰਦਯਾ ਮੈ²
ਜਾਨ ਸਪੂਤ ਰਹਯੋ ਹਰਖਾਈ।
ਦੈ ਘਟਿਕਾ¹ ਜਬ ਬੀਤ ਗਈ
ਤਿਹ ਕਾਲ¹ ਮੈਂ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਾਨੀ
ਅਲਾਈ² ॥ ੩੮ ॥

‘ਬਹੁ ਕਾਲ ਭਯੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ
ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਤੇ ਕੀਨੀ ਹੈ ਕੇਤੀ
ਕਮਾਈ?’
ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ¹ ਬੈਨ ਭਨੇ
‘ਬਹੁ ਆਨ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਇਹ ਥਾਂਈ।

ਗੱਡਾ। ¹ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ। ²ਹੱਕਿਆ।
¹ਰਾਹ ਮੁਕਾਇਆ। ²ਸਾਰਾ ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ।
¹ਸ਼ਹਿਰ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ)। ²ਪਹੁੰਚਾ। ³ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ।
⁴ਹਟ ਪੁਰ। ⁵ਵੇਖਿਆ।
¹ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ²ਗੱਡਾ।
¹ਹੇਠ ਉਤਰਿਆ।

¹ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ। ²ਵੇਖ ਕੇ। ³ਵਲ।
¹ਛੇਤੀ
¹ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ।
¹ਗਲੇ। ²ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ।
¹ਮੈਂ (ਬਾਲੇ ਨੇ)।
¹ਕਾਮਨਾ ਦੇ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
¹ਪੁੱਛਕੇ। ²ਸੁਖ।
¹ਪਲੰਘ ਪੁਰ। ²ਸੋਹਣੇ (ਪੁਤ੍ਰ) ਨੂੰ।

¹ਪਿਆਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਮੱਥੇ ਤੇ।
¹ਗੋਦ ਵਿਚ। ²ਬਹਾ ਕੇ।
¹ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ।
¹ਨਵੀਂ। ²ਅੰਗੂਰੀ। ³ਪਾ:-ਕੁੰਜਈ।
¹ਬਹੁਤ। ²ਹੱਟ ਵਿਚ।

¹ਦੇ ਘੜੀਆਂ।
¹ਉਸ ਵੇਲੇ। ²ਕਹੀ।

¹ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ।

ਨਹਿੰ ਹਾਥ ਮੈਂ ਆਥਾ ¹ ਕਰੈ ਬਿਰਤਾ ²	¹ ਮਾਯਾ। ² ਟਿਕਾਣਾ।
ਉਤ ਆਵਤਿ ਹੈ ਇਤ ਕੇ ਚਲਿ ਜਾਈ।	
ਕਰਾ ¹ ਏਕ ਬਿਰਾਟਿਕਾ ² ਸੰਚਿ ਕਰੀ	¹ ਹੱਥ। ² ਕੱਡੀ। ³ ਕੱਠੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਨਹਿੰ ³	
ਆਮਦ ਔ ਖਰਚੀ ਸਮਤਾਈ ¹ ’	¹ ਬਰਾਬਰ।
॥੩੯॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੋਹ। ² ਕੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਵਾਂਙੂ।
ਤਾਤ ਮੋਹ ¹ ਤ੍ਰਿਣ ਸੇਤੁ ਜਿਉਂ ² , ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ	
ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਵਾਹਿ।	
ਏਕਹਿ ਬਾਰ ¹ ਬਹਾਇ ² ਸੋ, ਰਹਾ ਨ	¹ ਇਕੋ ਵਾਰੀ। ² ਰੁੜ ਗਿਆ।
ਕਛੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥੪੦॥	
ਸ਼੍ਰੋਯਾ:	¹ ਕੰਨਾਂ।
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੋਨਨਿ ¹ ਮੈਂ, ਮਨ ਰੋਸ ਘਨੋ	
ਮੁਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਧਨ ਰਾਖਨਿ ਹੇਤੂ।	
‘ਜਬ ਕੋ ਜਨਮਯੋਨ ਦਯੋ ਸੁਖ ਤੈਂ	
ਨਿਤ ਬਾਦ ਗਵਾਇ ਬਿਤੰ ¹ ਦੁਖ ਦੇਤੂ।	¹ ਧਨ ਵਜਰਥ ਗੁਆ ਕੇ।
ਇਕ ਹੋਤਿ ਸਪੂਤ ਕਮਾਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ	
ਪਾਵਤਿ ਸੋ ਜਸੁ ਆਨਿ ਨਿਕੇਤੂ ¹ ।	¹ ਘਰ।
ਸੁਧਿ ¹ ਮੂਲ ਨ ਭੂਲ ਕਰੀ ਕਬਹੂੰ	¹ ਸੋਝੀ।
ਮੁਝ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ¹ ਰਹਯੋ ਅਨਚੇਤੂ ²	¹ ਉਲਟ। ² ਅਚੇਤ।
॥੪੧॥	
ਕਾਲ ¹ ਬਿਸਾਲ ² ਬਿਤਯੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ ਮੈਂ	¹ ਸਮਾਂ। ² ਬਹੁਤ।
ਏਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ ¹ ਭੀ ਨ ਖਟਾਈ।’	¹ ਕੱਡੀ।
ਮੋ ਸੋਂ ਕਿਯੋ ਬਹੁ ਰੋਸੁ ¹ ਤਬੈ	¹ ਗੁੱਸਾ।
‘ਢਿਗਾ ¹ ਤੂ ਹੀ ਰਹੈਂ ਧਨ ਦੀਨਿ	¹ ਪਾਸ।
ਗਵਾਈ।’	
ਬਾਰਜ ਲੋਚਨ ¹ ਅੰਕ ² ਬਿਲੋਕਿ ³	¹ ਕਵਲ ਨੈਨ ਨੇ। ² ਟੇਢੀ ਨਜ਼ਰ। ³ ਵੇਖਕੇ।
ਮੁਝੈ ਬਰਜਾ ¹ ਨਿਜ ਭੌਂਹਿ ਦਿਖਾਈ ² ।	¹ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ² ਭਾਵ ਮਨੁ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹੁ।
ਖੀਝ ¹ ਰਿਦੈ ਦੁਰਬੈਨ ² ਭਨੈ ਬਹੁ	¹ ਖਿਝਕੇ। ² ਖੋਟੇ ਵਾਕ।
ਤੂਸਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਜਗਸਾਈਂ ॥੪੨॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦੇਵਹਿ।

‘ਜੋ ਖੋਯੋ ਮਮ ਧਾਮ ਤੇ, ਦੇਵਹੁ[†]
ਅਬਹਿ ਕਮਾਇ।

ਹੋਂ ਆਯੋ ਲੇਵਨ ਕਛੂ, ਦੀਨੋ ਸਭਿਹਿ
ਗਵਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਬੈਸ¹ ਤਰੁਨ² ਇਸ ਕੀ ਭਈ, ਸਮਝ ਨ ¹ਉਮਰ। ²ਜੁਵਾਨ।
ਆਈ ਕੋਇ।

ਪਾਛਲ ਜੈਸੀ¹ ਮਤਿ ਰਹੀ, ਹਾਨ ਲਾਭ ¹ਪਿੱਛੇ ਵਰਗੀ। ²ਬਰਬਰ। ³ਦੋਨੋਂ।
ਸਮ² ਦੋਇ³ ॥ ੪੪ ॥

ਸੁੰਯਾ:

¹ਫਿਕਰ। [†]ਪਾਠਾਂਤੁ-ਸੰਦੇਸ਼।

ਧਾਮ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਸੰਦੇਹ^{†1} ਕੋਊ

ਧਨ ਖੋਵਤਿ ਖਾਵਤਿ ਏਕ ਸੀ ਜੋਰੀ। ¹ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਜੋੜੀ।

ਦੂਜੇ ਜੇ ਹੋਤਿ ਭਲੇ ਸਮਝਾਵਤਿ

ਹੈ ਨ ਗਮੀ¹ ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਥੋਰੀ। ¹ਚਿੰਤਾ।

ਜੋ ਮਤਿਵਾਨ¹ ਹੁਤੋ ਕੋਊ ਮਾਨਵ² ¹ਬੁਧੀਵਾਨ। ²ਅਨੁੱਖ।

ਕਾਰ ਇਸੇ ਮਹਿੰ ਲੇ ਧਨ ਜੋਰੀ।

ਹੋਇ ਬਿਆਹਿ ਤ ਕਯਾ ਖਰਚੈ

ਤਬ ਚਾਹੈਗਾ ਆਪ ਕਮਾਈ ਜੁ ਮੋਰੀ¹ ¹ਮੋਰੀ ਕਮਾਈ।

॥ ੪੫ ॥

ਹੇ ਸੁਤ!¹ ਬੈਸ² ਜੁਵਾ³ ਤਵ ਭੀ ¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਉਮਰ। ³ਜੁਵਾਨ।

ਅਬ ਛੋਰ ਫਜ਼ੂਲੀ ਕੋ, ਹੋਹੁ ਸਯਾਨਾ।

ਪਾਛਲ ਰੀਤਿ ਤੇ ਹੂੰ ਬਿਪਰੀਤਿ¹ ¹ਉਲਟ।

ਕਰੋ ਧਨ ਸੰਚਨ¹ ਜਯੋ ਮਤਿਵਾਨਾ। ¹ਕੱਠਾ ਕਰੋ ਧਨ।

ਜੇ ਮੁਝ ਦੇਨੇ ਕੋ ਨਾਂਹਿ ਕਹੋ ਮਨ

ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਾਲੀ¹ ਰਖੋ ਨਿਜ ਥਾਨਾ। ¹ਵੱਖਰੀ।

ਹੈਂ ਘਰ ਕਾਰਜ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ

ਕਯੋਂ ਨਿਬਹੈਂ ਧਨ ਹੀਨ ਜੇ ਪਾਨਾ¹’ ¹ਜੇ ਧਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਤਾਂ।

॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਨ ਸੰਚਨ ਕੇ ਅਨਿਕ ਗੁਨ, ਬਰਨਨ

ਕਰੇ ਸੁਨਾਇ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਮਝਾਵਈ, ¹ਗੁੱਸਾ। ²ਤੇ ਪਿਆਰ ਮਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ।

ਰੋਸ¹ ਨੇਹ ਮਨ ਲਜਾਇ² ॥ ੪੭ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਲਾਡ। ਆਪਣੇ। ਖੁੱੜ।

ਬਹੁਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੀਨ, ਕਰਿ ਦੁਲਾਰ¹

ਨਿਜ² ਤਨੁਜਾ³ ਸੋਂ।

ਧਾਮ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ¹, ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਜੈਰਾਮ ¹ਜਾਣਾ ਕੀਤਾ।

ਕੋ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਲੇਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਸਪਤਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯੋ ॥੧੭॥

੧੮. [ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ। ੧੩੫ ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ]

੧੭ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੧੯

{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੧੩੫} ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ} ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ¹ ਅਰਜਨ ਸੁਨਤਿ ਅਰਜਨ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ।

ਅਰਜਨ=ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਅਰਜਨ=ਅਰਜਾਂ ਨੂੰ। ਅਰਜ=ਬੇਨਤੀ। ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ। ਅਰਜਨ=ਚਿੱਟਾ, ਉੱਜਲ। (ਅ) ਅਰਜ+ਨ=ਅਰਜ=ਇਛਾ ਰਹਤ, (ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਨ=ਨਹੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀ (ਲੋੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।) (ੲ) ਅਰ=ਅਤੇ (ਅਤੇ ਜਗਤ (ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਸ ਜਨ=ਜਗਤ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

¹ਅਰਜਨ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਰੂਪ ਰਖਦਾ ਹੈ:-ਅਰਜਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਯਥਾ:-
੧. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪਤੀ ਤੇ ਪਾਂਡਵ ਸੀ। ੨. ਹਜ਼ਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸਹਸ੍ਰਾਰਜਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩. ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬੁੱਛ। ੪. ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਇਕਲੋਤਾ ਬੇਟਾ। ੫. ਮੋਰ। ੬. ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ, ਉੱਜਲ। ੭. ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ। ੮. ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਤੇ-ਕਲਪ ਬੁੱਛ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ੯. ਸੁੱਛ। ੧੦. ਵੇਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇੰਦ੍ਰ ਬੀ ਆਯਾ ਹੈ। ਧਾਤੂ ਇਸ ਦਾ ਹੈ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਬਨਾਉਣਾ। ੧੧. ਅਰਬੀ ਪਦ ਹੈ, ਅਰਜ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਬੇਨਤੀ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਬੀ ਰੂਪ 'ਅਰਜੁ' ਨੂੰ-ਨਨਾ-ਲਾ ਕੇ ਬਹੁ ਬਚਨ ਬਨਾਯਾ ਹੈ, 'ਅਰਜਨ' ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ, ਅਰਜਾਂ।

ਬਾਨੀ ਅਰਜਨ ਬਾਨ ਜਿਨ ਬੰਦਨ ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੧ ॥

(ਸ) ਅਰਿ+ਜਨ=ਵੈਰੀ ਲੋਕ। ਭਾਵ, ਵੈਰੀ ਲੋਕ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਰਜਨ=ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਸਰਾ, ਜਿਹੜਾ ਧਨੁਖ ਬਾਣ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਚੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਇਹ ਪਤੀ ਸੀ।

ਅਰਥ:

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ) ਉੱਜਲ ਜਸ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਹ ਦਾਸਾਂ ਦੀਆਂ) ਬੇਨਤੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ) ਬਾਣੀ ਅਰਜਨ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂ (ਮਨ ਵਿਚ ਅਮੋਘ ਘਾਉ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ), ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਅਰਜਨ (ਦੇਵ ਜੀ, ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ (ਮੈਂ) ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਕੈ ਨਾਨਕੀ, ਮਨ ਕਰਿ

ਅਧਿਕ ਸਨੇਹ।

ਅਸਨ¹ ਬਸਨ² ਆਨਯੋ ਹੁਤੇ, ਦਯੋ ਬੈਸ ¹ਭੋਜਨ। ²ਕਪੜੇ। ³ਘਰ।

ਕਰਿ ਗ੍ਰੋਹ³ ॥ ੨ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਆਦਰ ਨਾਲ। ²ਉਸਨੇ।

ਆਯੋ ਬਹੁਰ ਜਰਾਮ, ਸਾਦਰ¹ ਤਿਹ²

ਬੰਦਨ ਕਰੀ।

ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਸਭਿ¹ ਧਾਮ, ਰਿਦਾ ¹ਖੁਸ਼ੀ। ¹ਪਾ:-ਸੁਭ।

ਅਮੋਦਹਿ¹ ਸੰਗ ਭਰਿ ॥ ੩ ॥

ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ:

¹ਸੁਖ ਆਨੰਦ। ²ਪੁੱਛੀ।

ਮਿਲਿ ਰਲਿ ਬੈਸਾ। ਕੁਸ਼ਲ¹ ਬੁਝੇਸਾ²।

ਬਚ¹ ਤਬ ਕਾਲੂ। ਕਹਤਿ ਉਤਾਲੂ² ¹ਬਚਨ। ²ਛੇਤੀ।

॥ ੪ ॥

‘ਸੁਤ ਮਮ ਆਯੋ। ਨਹਿੰ ਸਮਝਾਯੋ।

ਕਰਤਿ ਕੁਕਾਰਾ। ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ ॥ ੫ ॥

ਸੁਧਿ ਨਹਿੰ ਲੀਨੋ। ਤੁਮ ਕਯਾ ਕੀਨੋ ?

ਸੁਰਤਿ¹ ਬਿਸਾਰਾ²। ਕਿਹ ਧਨ ਡਾਰਾ³ ¹ਖਿਆਲ। ²ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। ³ਕਿੱਥੇ ਧਨ ਗੁਵਾਯਾ।

॥ ੬ ॥

ਨਹਿੰਨ ਬਿਵਾਹਾ। ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਾਹਾ।

-ਧਨ ਨਹਿੰ ਖੋਵੈ। ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੋਵੈ-

॥ ੭ ॥

ਕਰਿ ਰਖਵਾਰੀ। ਨਿਤ ਸੁਧਿਕਾਰੀ।

ਬਹੁ ਧਨ ਆਵੈ। ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵੈ?’

॥ ੮ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ:

¹ਹੇ ਪਿਤਾ!

ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ‘ਤਾਤੰ¹ ! ਸੁਨੀਜੈ।

ਲਗਯੋ ਕਾਰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਭਲੇ ਹੀ ਜਨੀਜੈ।

ਹੁਵੈ ਹੈ ਕਿਤੇ ਥਾਂਇ ਵੈਸੇ ਸਗਾਈ।

ਉਦਾਸੀਨ ਯਾਂ ਕੋ ਲਖੀਜੈ ਸੁਭਾਈ

॥ ੯ ॥

ਇਹਾਂ ਆਨਿ ਤੇਰੇ ਕਛੂ ਨਾਂਹਿ ਖੋਈ¹।

¹ਗਵਾਇਆ।

ਸਵਾਰੈ ਵਿਗਾਰੈ ਨਿਜੰ ਕਾਰ ਸੋਈ¹।’

¹ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਹੈ।

ਭਨੇ ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਤਾਂ ਸੋ ਸੁਨਾਈ।

‘ਭਯੋ ਹੈ ਅਬੈ ਸੋਧ ਯਾਂਕੀ ਸਗਾਈ¹’ ¹ਕੁਤਮਾਈ ਦੀ ਢੁੰਡ।

॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਰਖਯੋ ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਪੁਨਿ, ‘ਹੋਇ

ਭਲੀ ਜਹਿੰ ਠੌਰ।

ਦੇਖਿ ਜਰਾਮ! ਕਰੀਜੀਏ ਖੱਤ੍ਰੀ ਹੂੰ ਧਨ ¹ਬਹੁਤੇ ਧਨ ਵਾਲਾ।

ਗੌਰ¹’ ॥ ੧੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ 'ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੂਲਾ ਨਾਮ
ਤਿਹ

ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੋ ਰੰਧਾਵੇ ¹ਰੰਧਾਵਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਹੈ।
ਪਟਵਾਰੀਆ¹।

ਭਲੇ ਹੈ ਠਿਕਾਨੇ ਚਾਹਿ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ¹ਭਾਲ। ²ਇਹ ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
ਖੁਜਾਨੋ¹ ਜਾਨੋ²

ਹੋਇ ਸਨਬੰਧ, ਸੁਖ ਸਾਨੋ¹ ਸੋ ¹ਸੁਖ ਸਮੇਤ। ²ਵੇਖਿਆ ਹੈ।
ਨਿਹਾਰੀਆ²।

'ਮੇਰ ਤੋਰ ਏਕ ਲਾਜ, ਜਾਨੈ ਜੈਸੇ ਕਰੇ
ਕਾਜ

ਆਪ ਤੂੰ ਸਯਾਨੋ' ਬੈਨ ਕਾਲ ਯੋਂ
ਉਚਾਰੀਆ।

'ਜੈਸੇ ਸੁਖਤ ਨਿਯਾ¹ ਕੋ ਸੀਤਲ ਸੁ ਨੈਨ ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ।
ਮੇਰੇ

ਤੈਸੇ ਪਿਖੋਂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਲਾਲਸਾ
ਹਮਾਰੀਆ' ॥੧੨॥

ਦੋਹਰਾ:

'ਤੁਮ ਕਾਲੂ! ਮਮ ਪਿਤਾ ਸਮ, ਰਹਉ
ਇਹਾਂ ਕਰਿ ਧਾਮ।

ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਆਨਿ ਹੋਂ' ਭਾਖੇ ਬੈਨ
ਜਰਾਮ ॥੧੩॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕਾਲੂ ਭਨੇ ਬੈਨ 'ਬਹੁ ਕਾਲ¹ ਕੋ ਹੈ
ਐਨ ਮੇਰੋ²

ਕੋਊ ਦੁਖ ਹੈ ਨ, ਸੁਖ ਚੈਨ ਸੋਂ, ਬਸਤਿ
ਹੋਂ।

ਕਾਰ ਪਟਵਾਰੀ ਤਹਾਂ ਦੀਨੀ ਰਾਇ ਸਾਰੀ
ਮਮ ਲੋਕ ਅਨੁਸਾਰੀ, ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਨ
ਤਜਤਿ ਹੋਂ।

ਹੋਇ ਜੇ ਸਗਾਈ ਲੇਹੁ ਸਪਦ¹ ਬੁਲਾਈ ¹ਛੋਤੀ।
ਮੋਹਿ

¹ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦਾ। ²ਘਰ ਮੇਰਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹੈ)।

ਕੀਜੈ ਨ ਬਿਲੰਬ¹ ਤੋਹਿ ਔਰ ਹੋਂ ਕਹਤਿ ¹ਦੇਰ।
ਹੋਂ।

ਰਾਖੇ ਰਖਵਾਰੀ ਸੁਤ ਕਰੈ ਨ ਖੁਆਰੀ
ਧਨ

ਦੀਜੈ ਮਤਿ¹ ਆਪ, ਤਾਂ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ¹ਸਿੱਖਯਾ।
ਰਹਤਿ ਹੋਂ' ॥ ੧੪ ॥

ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ 'ਸੁਨ ਬੈਨ ਮੇ¹ ¹ਮੇਰੇ। ²ਪਿਤਾ।
ਜਨਕ² !

ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸਦੀਵ ਧਨ ਖੋਤਿ ਨਿਤ
ਮੋਰੀਆ।

ਆਪਨੀ ਕਰਤਿ ਕ੍ਰਿਤ, ਖੋਇ¹ ਕਿਧੋ² ¹ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇ। ²ਭਾਵੇਂ। ³ਧਨ।
ਰਾਖੈ ਬਿਤ³

ਰਹੀਏ ਨਿਚਿੰਤ ਚਿਤ, ਲੇਤਿ ਨਹਿੰ ¹ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਆਪਦਾ (ਧਨ)।
ਤੋਰੀਆ¹।

ਭੂਖੇ ਕੇ ਅਸਨ ਪੁਨ ਬਸਨ¹ ਨਗਨ² ¹ਕੱਪੜਾ। ²ਨੰਗੇ ਨੂੰ।
ਦਾਨੀ

ਪੁੰਨਵਾਨ ਰੂਪ, ਕਰੈ ਜਾਰੀ ਨਹਿੰ
ਚੋਰੀਆ।

ਕਰੈ ਜੇ ਕੁਕਰਮ, ਨਿਵਾਰਨ ਧਰਮ ਤਾਂ
ਕੋ

ਲਗੈ ਜੇ ਸੁਕਰਮ, ਅਧਰਮ ਤਾਂਹਿ ¹ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਧਰਮ ਹੈ।
ਹੋਰੀਆ¹ ॥ ੧੫ ॥

ਦੋਧਕ ਛੰਦ:

ਜਾਨਹੁ ਤਾਤ! ਇਹੈ ਗਤਿ ਭ੍ਰਾਤਹਿ।
ਦੇਤਿ ਫਕੀਰ ਖਵਾਇ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ।
ਲੋਭ ਨਹੀ ਤਿੰਹ ਕੇ ਉਰ ਅੰਤਰ।
ਦਾਨ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਨਿ ਨਿਰੰਤਰ
॥ ੧੬ ॥

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਡਰ ਆਵਹਿ।

ਲੇਖਹਿ ਮੈਂ ਧਨ ਨਾ ਘਟਿ ਜਾਵਹਿ।

ਜਾਚਕ ਭੀਰ¹ ਵਡੀ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ।

¹ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ।

ਭਾਖਹਿੰ ਲੋਕ ਸਭੈ -ਇਹ ਖੋਵਹਿ-

॥ ੧੭ ॥

ਸ਼ਸ਼ਿਬਦਨਾ ਛੰਦ:

ਜਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

ਨਹਿੰ ਘਟਿ ਜਾਈ। ਭਲ ਪਤਿ¹ ਆਈ ¹ਇਜਤ।

॥ ੧੮ ॥

ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ। ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।

ਭਵ ਭਵ ਮਾਂਹੀ¹। ਨਰ ਤਨ² ਨਾਂਹੀ¹ ¹ਜਨਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ (ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਨੇ)।

॥ ੧੯ ॥

ਇਵ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ। ਕਹਿ 'ਸੁਖ ਭਾਲੂ¹।

¹ਭਲਾ ਸੁੱਖ।

ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਵਧਤਿ ਜਿ ਦੇਖਾ

॥ ੨੦ ॥

ਮਮ ਕਹਿ ਮਾਨੋ। ਮਨ ਪਹਿਚਾਨੋ।

ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ¹ ¹ਖਿਸਕਾ ਲੈਣਾ।

॥ ੨੧ ॥

ਕਖ ਲਖ ਜਾਂ ਕੇ। ਇਕ ਸਮ ਤਾਂ ਕੇ।

ਅਸ¹ ਬਿਧਿ² ਕੀਜੈ। ਧਨ ਜਿਵ³ ਲੀਜੈ ¹ਐਸੀ। ²ਜੁਗਤੀ। ³ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਵਾਇਕੈ, ਦੇਹੁ ਤਿਸੈ

ਸਮਝਾਇ।

ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹੈਂ⁺, ਲੈ

ਹੈ¹ ਬਾਤ ਮਨਾਇ' ॥ ੨੩ ॥

¹ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਮਨਾ ਲਏਗਾ। ⁺ਪਾ:-ਹਮ ਤੁਮ ਮਿਲਹਿ ਤਾਂ ਕੋ ਕਹੈਂ।

ਹਾਕਲ ਛੰਦ:

ਜੈ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਤਤਕਾਲਾ।

ਪਠਿ ਦਾਸ ਬੁਲਾਯੋ ਬਾਲਾ।

ਜਬ ਬੈਸਯੋ¹ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

¹ਬੈਠਾ।

'ਤੁਮ ਨਾਨਕ ਮੀਤ ਸੁਜਾਨੇ ॥ ੨੪ ॥

ਹੋਂ ਤੁਮ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ।

ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਹੈ ਮਮ ਜੈਸੇ।

ਕਰਿ ਤਾਂ ਕੀ ਅਬ ਰਖਵਾਰੀ।

ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਦੇਯ ਨ ਡਾਰੀ ॥ ੨੫ ॥

ਤੁਝ ਸੰਗਿ ਰਹੇ ਕੀ ਲਾਜਾ।

ਧਨ ਜਾਵਹਿ ਨਹੀਂ ਅਕਾਜਾ¹। ’

¹ਬਿਰਥਾ।

ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਰਿਸ¹ ਈਖਦ² ਕਰਿ ਕਹਿ ਬਾਲਾ ¹ਗੁੱਸਾ। ²ਈਖਤ) ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।

॥ ੨੬ ॥

‘ਹਮ ਲੋਭ ਨਹੀਂ ਮਨ ਰਾਈ।

ਕਿਉਂ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਭਰਮਾਈ।

ਨਹਿੰ ਲਾਲਸ ਹੈ ਕੁਛ ਅਸਨਾ¹।

¹ਭੋਜਨ ਦੀ।

ਨਹਿੰ ਕਰਤਿ ਫਜੂਲੀ ਬਸਨਾ¹ ॥ ੨੭ ॥

¹ਕਪੜੇ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ।

ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ।

ਇਸ ਸੰਗਤਿ ਹੋਤਿ ਉਧਾਰੇ।

ਮਨ ਸਵਹਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰੇ ॥ ੨੮ ॥

ਹਮ ਪਾਈ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹਾ।

ਭਵ ਤਾਰੇਂ ਕਾਰਜ ਏਹਾ¹।

¹ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰਾਂ, ਏਹੋ ਕੰਮ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ! ਤੁਝ¹ ਧਨ ਚਾਹਾ।

¹ਜੇ ਤੈਨੂੰ।

ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਹਾ¹ ॥ ੨੯ ॥

¹ਪਾਸ।

ਮਮ ਇੱਛਾ ਉਰ ਮਹਿੰ ਏਹੀ।

ਨਹਿੰ ਆਇਸੁ¹ ਮੇਟਵਿ ਕੇਹੀ²।

¹ਹੁਕਮ। ²ਕੋਈ ਭੀ।

ਕਛੁ ਦਰਬਾ ਨ ਪ੍ਰੀਹਾ ਮੇਰੇ²⁺।

¹ਧਨ ਦੀ। ²ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ। ¹ਪਾ:-ਕਛੁ ਦਰਬਾ ਨ ਪ੍ਰੀਤੀ ਮੇਰੇ।

ਜੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਲਾਲਸ ਤੇਰੇ ॥ ੩੦ ॥

ਰਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਤ ਕੇ ਪਾਸੂ।

ਲੇ ਆਵਹੁ ਇਹਾਂ ਅਵਾਸੂ¹।

¹ਘਰ।

ਜੋ ਖਰਚਹਿ ਤੇ ਵਧਿ ਜਾਵੈ।

ਰਹੁ ਲੇਵਤਿ ਜੋ ਕਰ ਆਵੈ¹ ॥ ੩੧ ॥

¹ਜੋ ਹੱਥ ਆਵੇ।

ਬਿਤ¹ ਹੋਇ ਨ ਹਮਰੇ ਪਾਸਾ।

¹ਧਨ।

ਉਹ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਤਿਹ ਦਾਸਾ।

ਧਨ ਇਕਠੇ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਈ।

ਤਿਹ ਆਇਸੁ ਮੇਟਿ ਨ ਜਾਈ’

॥ ੩੨ ॥

ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮਾ।

‘ਸੁਨਿ ਮਹਿਤਾ ! ਇਹ ਨਿਹਕਾਮਾ।

ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਬੋਲੋੜ।

ਸਭਿ ਬਾਲੇ ਸਾਚ ਬਖਾਨੀ।

ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਨੀ ॥ ੩੩ ॥

ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ ਉਰ ਮਹਿੰ ਰੋਸੂ।

ਗੁੱਸਾ।

ਕਛੁ ਬਾਲੇ ਕੋ ਨਹਿੰ ਦੇਸੂ।

ਜਬ ਹੋਵਹਿ ਨਾਨਕ ਬਯਾਹਾ।

ਨਹਿੰ ਖੋਵਹਿ ਧਨ, ਨਿਤ ਚਾਹਾ

॥ ੩੪ ॥

ਬੁਲਵਾਵੋਂ¹ ਹੋਇ ਸਗਾਈ।

ਤੁਸਾਨੂੰ ਸੱਦਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ।

ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕਰਹੁ ਨ ਕਾਈ।

ਤਿਯ ਮੋਹ¹ ਤਬਹਿ ਹੋ ਜਾਈ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੋਹ।

ਨਹਿੰ ਖੋਵਹਿ ਦਰਬ ਅਜਾਈ’ ॥ ੩੫ ॥

ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਤਹਾਂ ਸਿਧਾਯਾ।

ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਜਹਿੰ ਨਾਨਕ ਹਾਟ ਸੁਹਾਯਾ।

ਤਬ ਕਾਲੂ ਕੋਇਕ¹ ਕਾਲਾ²।

ਕੁਛ। ਅਸਮਾਂ।

ਬੀਤਾਯੋ ਤਨਿਯਾ ਸ਼ਾਲਾ¹ ॥ ੩੬ ॥

ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ।

ਚਲਿਨੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ।

ਸਮਝਾਵਤਿ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰੀ।

‘ਸੁਤ ਹੋਇ ਸਗਾਈ ਤੇਰੀ।

ਅਬ ਤੂਰਨ ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਦੇਰੀ ॥ ੩੭ ॥

ਕਰਿ ਇਕਠੋ ਖਰਚ ਸਗਾਈ।

ਪਿਛਲੀ। ਅਜੋਗ ਰੀਤੀ, ਬੇਜਾ।

ਤਜਿ ਆਗਲ¹ ਰੀਤਿ ਬਿਜਾਈ²।’

ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਜੁਵਾਈ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ।

ਮਿਲਿ ਤਨਜਾ¹ ਤਨੁਜਾਪਤਿ ਕੋ²।

ਬਹੁ ਚਲਨ ਸਮੈਂ ਕਰਿ ਹਿਤ ਕੋ

॥ ੩੮ ॥

ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਾਲਾ।

ਬਚ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿ ਕਰਿ ਚਾਲਾ।

ਨਿਜ ਕਾਲੂ ਭੋਨ ਸਿਧਾਯਾ।

ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਕਾਰ ਚਲਾਯਾ ॥ ੩੯ ॥

ਹੈ ਰੀਤਿ ਪੂਰਬਲਿ¹ ਜੈਸੀ⁺।

ਪਿਛਲੀ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਹੈ ਰੀਤੀ ਪੂਰਬ ਜੈਸੀ।

ਸਭਿ ਵਰਤਹਿ ਨਾਨਕ ਤੈਸੀ।
 ਦੇ ਅਸਨ ਬਸਨ ਸਭਿ ਤਾਂਈ।
 ਘਰ ਛੂਛਾ¹ ਕੇ ਨ ਪਠਾਈ ॥ ੪੦ ॥
 ਪੁਰਿ¹ ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਰੂਰੀ²।
 ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪੂਰੀ ॥
 ਕੈ ਪਾਂਤਿ¹ ਮਰਾਲਨਿ² ਭੂਲੀ।
 ਕਲ ਕਿਧੋਂ ਮਾਲਤੀ ਫੂਲੀ¹ ॥ ੪੧ ॥
 ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ¹ ਅਨਿਕ² ਉਦਾਰਾ³।
 ਤਿਉਂ ਦੇਤਿ ਨ ਹੋਤਿ ਅਵਾਰਾ¹।
 ਨਿਤ ਭੂਰ¹ ਫਕੀਰਨਿ ਭੀਰਾ²।
 ਦੇ ਹਰਖਹਿੰ ਰਿਦੇ ਸਧੀਰਾ¹ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ, ਤਬਹਿ
 ਪਿਸ਼ਨ ਇਕ¹ ਆਇ।
 ਦੂਤੀ¹ ਕਰੀ ਜਰਾਮ ਪੈ, ਸਦਨ² ਇਕੰਤਿ
 ਬਸਾਇ³ ॥ ੪੩ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ:

‘ਤਿਯ ਸੋਦਰ¹ ਤੁਮ ਸਮਝਾਓ।
 ਧਨ ਬਿਰਥਾ ਨਾਂਹਿ ਲੁਟਾਓ।
 ਮਨ ਜਾਨਿ ਭਲੇ ਮਮ ਬੈਨਾ ॥
 ਮਨ ਤਨਕ¹ ਤਾਂਹਿ ਕੇ² ਭੈ³ ਨਾ
 ॥ ੪੪ ॥

ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਫਕੀਰਨ ਦਰਬਾ।
 ਨਿਤ ਖੋਤਿ ਤੁਰਕ¹ ਘਰ ਸਰਬਾ।
 ਤੁਮ ਖੋਇ¹ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੋ।
 ਦੁਖਦਾਨੀ ਅਮਲ ਪਛਾਨੋ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਭੈਮਾਨ ਭਯੋ ਜੈਰਾਮਾ।
 ਉਠਿ ਤੂਰਨ¹ ਗਮਨਯੋ ਧਾਮਾ।
 ਕਹਿ ਬੋਲੀ¹ ‘ਆਰਜ ਤਨੀਆ² !

ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਨੀਆ ॥ ੪੬ ॥

¹ਖਾਲੀ।

¹ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ। ²ਸੁੰਦਰ।

¹ਪੰਗਤੀ, ਡਾਰ। ²ਹੰਸਾਂ ਦੀ।

¹ਯਾ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲਤੀ ਫੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। ²ਬਹੁਤ। ³ਸਖੀ।

¹ਬਿਨ ਦੇਰੀ।

¹ਬਹੁਤ। ²ਭੀੜ।

¹ਦੇ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ,
 ਜੋ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਹਨ।

¹ਇਕ ਚੁਗਲ ਨੇ।

¹ਚੁਗਲੀ। ²ਘਰ ਵਿਚ। ³ਬਹਾਕੇ ਇਕੱਲਿਆਂ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਭਰਾ ਨੂੰ।

¹ਥੋੜਾ ਬੀ। ²ਭਾਵ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ। ³ਖੌਫ।

¹ਭਾਵ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਨੌਵਾਬ) ਦਾ।

¹ਆਦਤ।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਹਕੂਮਤ ਦੁਖਦਾਈ (ਤੁਸੀਂ)
 ਪਛਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਸੱਦੀ ਵਾਜ ਮਾਰ ਕੇ। ²ਹੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ!
 (ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ)।

ਧਨ ਖਰਚਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ।

ਵਡ ਭੂਪਤਿ¹ ਹੋਵਤਿ ਜੈਸੇ।

¹ਵਡਾ ਰਾਜਾ।

ਭੈ ਦੇਤਿ ਕਹੈਂ ਨਰ ਆਏ।

ਜਿਉਂ ਸਰ¹ ਹਿਰਦੇ ਖਰ² ਲਾਏ ¹ਤੀਰ। ²ਤਿੱਖੇ।

॥ ੪੭ ॥

ਅਬ ਕਰੋਂ ਕੌਨ ਮੈਂ ਕਾਜਾ।

ਰਹਿ ਆਵਹਿ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਲਾਜਾ।

ਚਿੰਤੋਦਿਧ¹ ਭਯੋ ਨਿਮਗਨਾ।

¹ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ।

ਕਹੁ ਪੋਤ¹ ਜਤਨ ਹਇ ਲਘਨਾ² ¹ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ। ²ਤਾਂ ਜੋ ਲੰਘ ਸਕੀਏ।

॥ ੪੮ ॥

ਸੁਨਿ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨਾ।

‘ਮਨ ਤਵ¹ ਜੇ ਸੰਸੈ ਖਚਨਾ।

¹ਤੁਹਾਡਾ।

ਕਰਿ ਬਾਤ ਉਚਿਤ¹ ਚਿਤ ਭਾਈ²।

¹ਲਾਇਕ। ²ਚਿਤ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲੱਗੇ। ³ਪਾ:-
ਆਈ।

ਜਿਉਂ ਭਰਮ ਭੂਰ¹ ਮਿਟ ਜਾਈ ¹ਸਾਰਾ।

॥ ੪੯ ॥

ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈ ਤੁਮ ਕੋ।

ਕਯਾ ਮਸਲਤ¹ ਬੂਝਤਿ² ਹਮ ਕੋ।

¹ਸਲਾਹ। ²ਪੁੱਛਦੇ ਹੋ।

ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਭ੍ਰਾਤ ਵਡਾਈ।

ਨਿਤ ਦੇਤਿ ਮੁਝੈ ਸਮਝਾਈ ॥ ੫੦ ॥

ਨਿਤ ਹਮਰੋ ਉਰ ਪਰਤੀਤੂ¹।

¹ਭਰੋਸਾ। ²ਪਾ:-ਸੁ ਪ੍ਰਤੀਤੂ।

ਨਹਿੰ ਡੋਲਤਿ ਕਬਹੂੰ ਚੀਤੂ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪਾ।

ਉਪਕਾਰੀ ਸੰਤ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੧ ॥

ਭਵ¹ ਮਾਯਾ ਵਰਤਤਿ² ਜੋਊ।

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ²ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਭਿ ਸੋਊ।

ਤੁਮ ਚਾਹਤਿ ਜੇ ਅਬ¹ ਦੇਖਾ।

¹ਪਾ:-ਇਹ।

ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ ਲੇਖਾ ॥ ੫੨ ॥

ਜੋ ਵਧੈ ਕਿਧੋਂ ਹੁਇ ਪੂਰਾ¹।

¹ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਧੇਗਾ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ।

ਨਹਿੰ ਮਾਨਹੁ ਜੋ¹ ਕਹੁੰ ਕੂਰਾ।

¹ਪਾ:-ਜੇ।

‘ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਵਾਕ ਜਰਾਮਾ।

‘ਅਬ ਹੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਹ ਕਾਮਾ ॥ ੫੩ ॥

ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਜਬ ਐਸੇ।

ਨਹਿੰ ਲੇਖਾ ਕਰਿਹੋਂ ਕੈਸੇ।’

ਬਚ ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ ‘ਸੁਨੀਏ !

ਅਬ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ, ਨ ਗੁਨੀਏ¹ ॥ ੫੪ ॥

¹ਹੁਣ ਲੇਖਾ ਲਓ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨ ਕਰੋ।

ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬਾ¹।

¹ਦੇਰੀ ਨਾ ਕਰੋ।

ਬੁਲਵਾਵਉ ਸੁਤ ਮਮ ਅੰਬਾ¹।’

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਮੇਰੀ ਅੰਮੀ ਦਾ।

ਕਹਿ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।

ਜਹਿੰ ਨਾਨਕ ਥੇ ਸੁਖਰਾਸੀ ॥ ੫੫ ॥

ਤਿਹ ਬੁਝਤਿ ਨਾਨਕ ਐਸੇ।

‘ਕਹੁ ਤੁਲਸਾਂ ਆਈ ਕੈਸੇ?’

ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

‘ਤੁਮ ਭਗਨੀ¹ ਬਹੁ ਹਿਤਵਾਨੇ ॥ ੫੬ ॥

¹ਭੈਣ।

ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।

ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ¹।

¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ।

ਇਉਂ ਆਈ ਤੁਮਰੇ ਪਾਸਾ।

ਉਠਿ ਚਲੀਏ ਸੁਸਾ¹ ਅਵਾਸਾ²’

¹ਭੈਣ ਦੇ। ²ਘਰ।

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਚਨ, ‘ਚਲਿ ਤੁਲਸਾਂ

ਹੋਂ ਆਇ।’

ਮੁਝ ਕੋ ਲੀਨਿ ਬੁਲਾਇ ਢਿਗ ਬੁਝਤਿ

¹ਪੁੱਛਣੇ ਲਗੇ। ²ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਭੇ¹ ਗਤਿ ਦਾਇ² ॥ ੫੮ ॥

ਹਾਕਲ ਛੰਦ:

‘ਕਿਉਂ ਹਮੈਂ ਬੁਲਾਯੋ? ਬਾਲਾ!

ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ ਉਰ ਇਹ ਕਾਲਾ¹।

¹ਇਸ ਵੇਲੇ।

ਮਮ ਚੁਗਲੀ ਕੀਨੀ ਕਾਹੂ।

ਮਨ ਲਖਿਯਤਿ¹ ਹੈ ਬਿਧਿ ਯਾਹੂ’

¹ਸਮਝੀਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੫੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੋਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।

ਸਭਿ ਕਥਾ ਬਨਾਇ ਰਸਾਲਾ¹।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਗੁਰ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ ਬੈਨਾ ¹ ।	¹ ਬਚਨ।
ਹੋਂ ਭਾਕਯੋ 'ਸੁਨਹੁ ਸੁਖੈਨਾ! ¹ ॥ ੬੦ ॥	¹ ਸੁਖ ਦੇ ਘਰ ਜੀ!
ਕੋ ਕਰਿ ਹੈ ਦੂਤੀ ¹ ਤੇਰੀ?	¹ ਦੁਗਲੀ।
ਨਹਿੰ ਔਗੁਨਤਾ ਕਛੁ ਹੇਰੀ।	
ਨਹਿੰ ਕਰਤੇ ਕਛੁ ਕੁਕਾਰਾ ¹ ।'	¹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ।
ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੧ ॥	
'ਹੈ ਆਪਨ ਮੈਂ ¹ ਜੁ ਮਿਠਾਈ ² ।	¹ ਹੱਟੀ ਵਿਚ। ² ਮਿੱਠਾ।
ਸੋ ਬਾਲਾ ਆਨਿ ¹ ਉਚਾਈ ² ।'	¹ ਲਿਆ। ² ਚੁਕਕੇ।
ਲੇ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਤਾਸੇ।	
ਉਠਿ ਗੱਛਤਿ ਭੇ ¹ ਸੁਖਰਾਸੇ ॥ ੬੨ ॥	¹ ਤੁਰ ਪਏ।
ਚਲਿ ਆਏ ਸੁਸਾ ¹ ਨਿਕੇਤਾ ² ।	¹ ਬੇਬੇ ਦੇ। ² ਘਰ।
ਹੋਂ ਸੰਗ ਗਯੋ ਕਰਿ ਹੇਤਾ ¹ ।	¹ ਪ੍ਰੇਮ।
ਉਠਿ ਕੀਨੋ ਬਹੁ ਸਤਿਕਾਰੂ ¹ ।	¹ ਆਦਰ।
ਮਾਂਚ ¹ ਦੀਨ ਵਿਛਾਇ ਜੁ ਚਾਰੂ ॥ ੬੩ ॥	¹ ਪਲੰਘ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦਜਨ ¹ ਕੇਤਾ ² ।'	¹ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ। ² ਯੁਜਾ। ³ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਯਾ ਨਿਕੇਤਾ।
'ਕਹੁ ¹ ਭਗਨੀ ² ! ਬੋਲਨ ³ ਹੇਤਾ ⁴ ।	¹ ਆਖੋ। ² ਬੇਬੇ ਜੀ। ³ ਸੱਦਣ ਦਾ। ⁴ ਸਬੱਬ।
ਤੁਮ ਹਮਕੋ ਬੋਲਿ ਪਠਾਯੋ ¹ ।	¹ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।
ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ¹ ਮੈਂ ਚਲਿਆਯੋ'	¹ ਆਗਯਾ।
॥ ੬੪ ॥	
ਕਹਿ ਕਾਲੂ ਤਨੁਜਾ ¹ 'ਭਾਈ!	¹ ਕਾਲੂ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
ਤਵ ਦਰਸਨ ਮਨ ਲਲਚਾਈ।	
ਤਬ ਭੇਜੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।	
ਅਬ ਦੇਖਿਤਿ ਰਿਦਾ ਵਿਕਾਸੀ ¹ '	¹ ਖਿੜ ਗਿਆ ਹੈ।
॥ ੬੫ ॥	
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।	
'ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਰਿਦੈ ਹਮਾਰੇ ¹ ।	¹ ਪਾ:-ਤੁਮਾਰੇ। ² ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ:-
ਭ੍ਰਮ ਹੋਯੋ, ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।	
ਕਿਸ ਕਾਰਜ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਈ?' ॥ ੬੬ ॥	
ਬਚ ਭਨੇ ਨਾਨਕੀ ਐਸੇ।	
'ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ।	

ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨੋਂ।

ਬਿਨ ਬੋਲਤਿ ਸਭਿਹਿ ਪਛਾਨੋਂ’

॥ ੬੭ ॥

‘ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ! ਮੈਂ ਉਰ ਜਾਨੀ।

‘ਪਾ:-ਇਹੁ।

ਮੁਰ ਦੂਤੀ ਕਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

‘ਮੇਰੀ ਚੁਗਲੀ।

ਹੈ ਆਗੇ ਹਮੈਂ ਸੰਦੇਹੇ।

‘ਸੰਸਾ।

ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਅਬ ਕਰਿ ਲੇਹੋ ॥ ੬੮ ॥

ਬਹੁ ਦੇਰਿ ਭਈ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।

ਧਨ ਨਿਕਸਹਿ ਕਿਤਨੋ ਸ਼ੇਖੇ।

‘ਬਾਕੀ-ਵੱਧ।

ਮਿਟਿ ਜੈ ਹੈ ਮਨ ਸੰਦੇਹਾ।

‘ਸੰਸਾ।

ਇਉਂ ਪੂਰਬਾ ਹੀ ਮੁਝ ਪ੍ਰੇਹਾ²’

‘ਪਹਿਲੇ ਹੀ। ਅੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।

॥ ੬੯ ॥

ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਦੇਤਿ ਦਿਲੇਸਾ।

‘ਦਿਲਾਸਾ।

‘ਨਹਿੰ ਕੋਊ ਭ੍ਰਾਤ ਅੰਦੇਸਾ।

‘ਸੰਸਾ। (ਅ) ਡਰ।

ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ।

ਨਿਤ ਚਲਯੋ ਜਾਤਿ ਘਟ ਹੈ ਨਾ’

॥ ੭੦ ॥

‘ਭੋ ਭਗਨੀ! ਸੱਤਿ ਅਲਾਈ।

ਧਰਿ ਲੇਖਾ ਲਾਜ ਨ ਰਾਈ।

‘ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਚ।

ਨਹਿੰ ਕਰੀਏ ਅਬ ਕਛੁ ਦੇਰਾ।

ਸਭਿ ਲੇਖਾ ਲੇਹੁ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ੭੧ ॥

ਮਨ ਸੰਸੈ ਜਾਹਿ ਨਿਵਾਰਾ।

‘ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਹੈ ਦੂਤਨ ਕਾ ਮੁਖ ਕਾਰਾ²’

‘ਚੁਗਲਾਂ ਦਾ। ਅੂੰਹ ਕਾਲਾ।

ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਜਿਉਂ ਉਪਜਯੋ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰਾ

॥ ੭੨ ॥

ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਰੀਏ ਸੋਈ।

ਜਿਉਂ ਰਿਦੇ ਹਰਖ ਤਵ ਹੋਈ।’

ਲੇ ਸੰਗਿ ਚਲੇ ਜੈਰਾਮਾ।

ਜਹਿੰ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਕੋ ਧਾਮਾ ॥ ੭੩ ॥

ਮਿਲ ਨਵੀਸਿੰਦ ਸੋ ਬੈਸੇ।

‘ਮੁਨਸ਼ੀ ਨਾਲ।

ਨਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ¹ ਹੋਵਹਿੰ ਜੈਸੇ।

¹ਸੰਸਾਰੀ ਮਨੁਖ।

ਜੋ ਆਮਦ ਖਰਚ ਭਯੋ ਹੈ।

ਸਭਿ ਭਾਖਿ¹ ਲਿਖਾਇ ਦਯੋ ਹੈ ¹ਕਹਿਕੇ।

॥ ੭੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ। ²ਸਾਢੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ।

ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ ਅਰਧ¹ ਪੁਨਿ², ਲੇਖਕ³ ³ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ।

ਲੇਖਾ ਕੀਨ।

ਇਕ ਸਤ ਪੈਂਤੀ¹ ਰਜਤਪਣ², ਵਾਧੇ ¹ਇਕ ਸੌ ਤੇ ਪੈਂਤੀ ੧੩੫)। ²ਰੁਪਯੋ। ³ਦੀਨਾਂ ਦੇ

ਦਾਨੀ ਦੀਨ³ ॥ ੭੫ ॥

ਦਾਤੇ ਦੇ (ਨਿਕਲੇ)।

ਹਾਕਲ ਛੰਦ:

ਕਿਯ ਕਮਲਨੈਨ ਜਬ ਲੇਖਾ।

{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੧੩੫} ਵਾਧਾ ਨਿਕਲੇ}

ਤਬ ਨਿਕਸਜੋ ਇਤਨਾ ਸੇਖਾ¹।

¹ਬਾਕੀ, ਵਾਧਾ।

ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੈ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਭੀ ਲੱਜਾ ਹਰਖ¹ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੭੬ ॥

¹ਨਾਲੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀ।

ਤਿਹ ਘਟੀ¹ ਬਿਸੂਰਤਿ² ਭੂਰਾ।

¹ਘੜੀ। ²ਝੁਰਿਆ।

ਮੈਂ ਭਰਮਜੋ ਭਾਖੇ ਕੂਰਾ¹।

¹ਝੁਠੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ।

ਰਲਿ ਆਏ ਧਾਮ ਜਰਾਮਾ।

ਮਚ¹ ਬੈਠੇ ਸੇਵਕ ਸਾਮਾ² ॥ ੭੭ ॥

¹ਮੰਜੇ ਤੇ। ²ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਆਸਰਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਤਬ ਭਘਨੀ ਬੂਝਤਿ ਐਸੋ।

‘ਕਹੁ ਲੇਖਾ ਨਿਬਰਜੋ ਕੈਸੋ।’

ਸੁਖ ਐਨਹਿੰ¹ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।

¹ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

‘ਸੁਨਿ, ਜੀਜਾ ਬਾਤ ਸੁ ਜਾਨੇ¹ ॥ ੭੮ ॥

¹ਸੁਣ ਭੈਣ, ਜੀਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਲੀਜੈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।

ਅਬ ਹੋਇ ਨ ਮੋ ਗੁਜਰਾਨਾ।

ਕਰ ਤਾਰੰ ਮਮ ਕਰਤਾਰੰ¹।

¹ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰੀ ਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੱਥ ਹੈ।

ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰੰ’ ॥ ੭੯ ॥

ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।

ਜੈਰਾਮ ਉਠਜੋ ਤਿਹਕਾਲਾ।

ਗਹਿ ਪਗ ਕਹਿ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ

॥ ੮੦ ॥

ਕਰਿ ਭਗਨੀ ਰੁਦਨ ਅਲਾਵੈ।
 ‘ਇਉਂ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਿਉਂ ਬਨਿ ਆਵੈ।
 ਮੁਝ ਮਾਰਹੁ ਤੋਂ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁ।
 ਜੋ ਰਹਿ ਹੋ ਮੋਹਿ ਜਿਆਵਹੁ ॥ ੮੧ ॥
 ਤੁਮ ਮਿਰਦੁਲਾ¹ ਸਰਲ ਸੁਭਾਊ।
 ਕਰਿ ਔਗੁਨ ਚਿੱਤ ਨ ਕਾਊ।
 ਹਮ ਭੂਲਨਹਾਰ ਸਦਾਈ।
 ਤੁਮ ਬਖਸ਼ਹੁ ਕਿਉਂ ਨਹਿ ਭਾਈ?’

¹ਕੋਮਲ।

॥ ੮੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:
 ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖਬੈਨ ਕਹਿ ‘ਸੁਨਿ ਜੀਜਾ
 ਜੈਰਾਮ!
 ਪੁਨਿ ਘਾਟੋ ਜੇ ਆਵਈ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਹੋ,
 ਇਹ ਕਾਮ?’ ॥ ੮੩ ॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ:
 ਜੈਰਾਮ ਬਖਾਨੀ ਸਬਿਨੈ¹ ਬਾਨੀ
 ‘ਨਹਿ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਸ਼ਕਤਿ ਸਬੈ¹।
 ਕਿੰਚਤ¹ ਹੋਂ ਜਾਨੀ, ਬਹੁ ਅਨਜਾਨੀ
 ਉਰ ਸਭਿ ਜਾਨੀ, ਲਖਹੁ¹ ਅਬੈ।
 ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰਨ, ਕਲਮਲ ਚੂਰਨ
 ਗੁਨ ਸੰਪੂਰਨ, ਅਵਤਾਰੀ।
 ਮੁਝ ਬਖਸ਼ ਗੁਨਾਹੂ, ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਹੂ
 ਉਰ ਭਰਮਾਹੂ¹, ਦੁਖਟਾਰੀ²!’ ॥ ੮੪ ॥

¹ਸਮੇਤ ਬੇਨਤੀ ਦੇ।

¹ਸਾਰੀ।

¹ਥੋੜੀ।

¹ਜਾਣੋਂ।

¹ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਏ ਦਿਲ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਗਿਆ ਸੀ। ਯੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ਕ!

ਪੁਨ ਸੁਸਾ ਅਲਾਈ ‘ਸੁਨਿ ਸੁਖਦਾਈ!
 ਜੇ ਘਟਿ ਜਾਈ ਦਰਬ ਕਬੈ।
 ਜਹਿ ਕਹਿ ਤੇ ਲਜਾਈ, ਦੇਉਂ ਪੁਰਾਈ
 ਨਹਿ ਤੁਮ ਗਮਨੋ ਰਹੋ ਅਬੈ।
 ਹਮ ਫੇਰਿ ਨ ਕਹਿ ਹੈਂ; ਤੂਸਨ¹ ਰਹਿ ਹੈਂ
 ਸਭਿ ਸੁਖ ਲਹਿ ਹੈਂ ਪਾਸ ਰਹੇ।
 ਮਨ ਰੋਸ ਨਿਵਾਰੋ, ਕਰੁਨਾ ਧਾਰੋ

¹ਚੁਪ।

ਬਿਰਹ ਨ ਡਾਰੋ, ਪੰਥ ਗਹੇ¹ ॥ ੮੫ ॥

ਹੈਂ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ¹ 'ਇਹ ਬਰ² ਬਾਨੀ
ਨਾਨਕ ਸਾਨੀ ਅਵਰ ਨਹੀਂ।

ਜੋ ਰਘੁਵਰ¹ ਕਿਸ਼ਨਾ² ਧਰਿ ਤਨ
ਬਿਸ਼ਨਾ

ਹੈ ਪਤਿ ਜਿਸ਼ਨਾ¹ ਰੂਪ ਸਹੀ²।

¹ਰਸਤਾ ਫੜਕੇ (ਚਲੇ ਜਾ ਕੇ)।

¹ਮੈਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹਾ। ²ਚੰਗੀ।

¹ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਹੋਰ (ਕੋਈ) ਨਹੀਂ।

¹ਰਾਮ ਚੰਦਰ। ²ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ।

¹ਇੰਦ੍ਰ। [ਸੰਸ. ਜਿਖਣ। ਐ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਤਨ ਧਾਰਕੇ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ (ਲਏ ਹਨ ਤੇ) ਇੰਦ੍ਰ, (ਇਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ) ਪਤੀ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੈ।

ਯੁਗ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਾ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ

ਸੁਖਦ ਮੁਕੰਦਾ ਅਘਟਾਰੀ।

ਜਨ¹ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ² ਸਭਿ ਜਗ ਠਾਕੁਰ
ਗਯਾਨ ਦਿਵਾਕਰ¹ ਭੁਜ ਭਾਰੀ²
॥ ੮੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ, ਮੈਂ ਇਮ ਤਬ
ਕਹਿ ਕਰ ਬੰਦ¹।

ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਨ ਰੋਸ
ਹਿਤ ਮੰਦ ॥ ੮੭ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ:

'ਸੁਸਾ¹ ਸੁਸਾਪਤਿ² ਦੀਨ ਹੈ, ਬਿਨੈ
ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਬਾਰ।

ਪਗ¹ ਪਕਰਤਿ ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ, ਰਹੀਏ
ਜੀਜਾ ਗਾਰ²।

ਰਹੀਏ ਜੀਜਾਗਾਰ, ਬਚਨ ਪੁਨ ਪੁਨ
ਨਹਿ ਫੇਰਹੁ¹।

ਦਯਾ ਐਨ ਸੁਖਦੈਨ! ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਨ
ਹੇਰਹੁ¹।

ਵਡਿਯਨ ਕੇ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧ ਜੋ, ਪਾਵਕ¹
ਸਰਸ² ਉਦੋਤਿ³।

ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਬੰਦਨਾ, ਬਾਰਿ¹ ਬੁਝਾਵਨ
ਹੋਤਿ' ॥ ੮੮ ॥

ਕਮਲ ਨੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮਮ, ਹੈ ਗਏ

¹ਪਾਪ ਨਾਸ਼ਕ।

¹ਦਾਸਾਂ ਉਤੇ। ²ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਗਯਾਨ ਦੇ ਸੂਰਜ। ²ਆਜਾਨੁ ਬਾਹੂ, (ਅ) ਸਮਰੱਥ।

¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

¹ਭੈਣ। ²ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ।

¹ਚਰਣ। ²ਜੀਜੇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ।

¹ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਾ ਮੋੜੇ।

¹ਵੇਖੋ।

¹ਅਗਨੀ। ²ਤੁਲ। ³ਪ੍ਰਗਟਦਾ ਹੈ।

¹ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ (ਮਾਨੋ) ਜਲ ਹੈ।

ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਬਾਨੀ ਸਾਨੀ ਹੇਤ ਜਨ¹, ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ² ਜਨਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਵਾਲੀ। ਸੁਖ ਦਾਤੇ। ਸੁੰਦਰ।
ਰਸਾਲ³।

ਬੋਲੇ ਸੁਖਦ ਰਸਾਲ, ਭਨਯੋ 'ਬਾਲੇ ਬਚ
ਤੇਰਾ।

ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਰਹੁੰ ਤਾਂਹਿ, ਲਖਹੁ ਇਸ
ਬਿਧਿ ਮਤ ਮੇਰਾ।'

ਅਸ ਕਹਿ ਇਸਬਿਤਿ¹ ਪੁਨ ਕਰੀ, ਠਹਿਰਨਾਂ।
ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦਯਾਲੁ।

ਦੇਖੇ ਦਰਸਨ ਦੁਖ ਦਹੈਂ, ਜਨ ਦਾਤਾ¹ ਜੁ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ। ਬੜੇ।
ਬਿਸਾਲ² ॥ ੮੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਵ ਬੇਬੇ ਜੀ ਤੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ।

ਦੰਪਤਿ¹ ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਿਹੀਂ,

ਧਰਿ ਕੈ ਅਧਿਕ ਸਨੇਹੁ।

'ਆਜ ਭ੍ਰਾਤ ਦੀਨੋ ਨਯੋ,

ਧੰਨ ਧੰਨ ਬੁਧਿਗੇਹੁ¹! ॥ ੯੦ ॥

ਹੇ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਘਰ।

ਸੇਵਾ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ,

ਯਾਂ ਤੇ ਕਰੁਨਾ ਭੂਰ।

ਸ਼ਰਧਾ ਤੁਮਰੈ ਉਰ ਦਈ,

ਭਯੋ ਭਰਮ ਮਨ ਦੂਰ' ॥ ੯੧ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਹਰਖਤਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ,

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਪਨਾ ਚਲੇ।

ਹੱਟੀ ਨੂੰ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਜਾਇ,

ਟੋਰ।

ਕਵਿ ਜਾਵਤਿ ਬਲਿਹਾਰਨੇ ॥ ੯੨ ॥

ਲੇਖੇ ਤੇ ਜੋ ਸ਼ੇਖਾ,

ਬਾਕੀ, ਵੱਧ।

ਦੀਨੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਧਨ।

ਹਰਖਯੋ ਰਿਦੇ ਵਿਸ਼ੇਖਾ,

ਬਹੁਤ।

ਦਏ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈਂ ਅਧਿਕਾ ॥ ੯੩ ॥

ਵੱਧ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਠਾਰਾਂ ਸੈ।

ਹਿੰਦੁ ਤੁਰਕ ਬਹੁ ਆਇ,

ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ ਮਿਲਿ ਸਭੈ।

ਭਾਖਹਿੰ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਇ,

‘ਹਮਹਿੰ ਸੁਨੜੋ ਕ੍ਰਿਤ ਤਜਿ¹ ਦਈ¹ ਛੱਡ।

॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅਫਸੋਸ।

ਅਧਿਕ ਕੀਨ ਅਪਸੋਸ¹ ਹਮ,

ਤੁਮ ਉਪਕਾਰਿ ਸਰੀਰ।

ਕ੍ਰਿਤਿ ਲੀਨੀ ਹਰਖੇ ਸੁਨਤਿ,

ਵਧੀਏ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ¹ !’ ॥ ੯੫ ॥

¹ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜੀ!

ਜਥਾ ਉਚਿਤ¹ ਸਨਮਾਨ² ਕੈ,

¹ਜਿਵੇਂ ਯੋਗ ਸੀ। ²ਆਦਰ ਦੇ ਕੇ।

ਬਿਦਾ ਕੀਨਿ ਗੁਨ ਐਨ।

ਕਰਨ ਲਗੇ ਮੋਦੀ ਕਿਰਤ,

ਪੂਰਬ ਜਿਉ¹ ਮਨ ਭੈ ਨ² ॥ ੯੬ ॥

¹ਪਹਿਲੇ ਸਮ। ²ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਲੇਖਾ ਕਰਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਅਸ਼ਟ ਦਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੧੮ ॥

੧੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਮੰਗਲ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ।]

੧੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੦

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ} ॥੨੦॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਰ} ॥੬੫..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਵਿੰਦ ਜੀ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮਨਾਇ।

ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ। ਮਨਾਇ=ਮਨਾਉਣਾ, ਆਰਾਧਨ ਕਰਨਾ, ਧਿਆਉਣਾ, ਚਿਤ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਧਾਰ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨੀ।

ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇਨੀ ਸੁਨੋ ਸਿੱਖ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, (ਹੇ) ਸਿੱਖੇ! ਚਿਤ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਭਯੋ

ਭਲਿ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਮੋਦੀ ਕੀ ਕਾਰ

ਚਲਾਈ।

ਤੋਲਤਿ ਲੇ ਤਕਰੀ¹ ਕਰ ਮੈਂ

¹ਤੱਕੜੀ।

ਹਰਿਖਾਇ ਕੈ ਲੇਤਿ ਹੈਂ¹, ਦੇਤਿ²

¹ਲੋਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਸਵਾਈ।

ਜਾਚਿਕ¹ ਆਵਤਿ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਸੁਨਿ

¹ਮੰਗਤੇ।

ਜੋ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਪਾਵਤਿ ਸਾਈ।

ਹੋਇ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦ ਸਭੈ ਨਰ

ਕੀਨਿ ਰਸਾਇਨ¹ ਕੈ² ਧਨ ਪਾਈ

¹ਰਸੈਣ। ²ਜਾਂ।

॥੨॥

ਜਾਨੈਂ ਨ ਭੇਦ ਅਛੇਦ ਯਹੀ

ਕਰਤਾਰ ਸਰੂਪ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰਾ।

ਦੰਭ ਨਿਕੰਦਨ ਆਨੰਦ ਕੰਦ

ਸੁ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਨਉ ਨਿਧਿ, ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿ^੧ ਜੇ

^੧ਦੇਖੋ ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ।

ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ¹ ਠਾਂਢੀ ਰਹੈਂ ਦਰਬਾਰਾ।

¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

ਕੌਨ ਕਮੀ ਹੁਇ ਤਾਂਹਿ ਸਥਾਨ

ਨਿਰੰਜਨ¹ ਅੰਜਨ ਮੈਂ² ਵਰਤਾਰਾ³-

¹ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ। ²ਆਯਾ ਵਿਚ। ³ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਪੱਖੋ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੈ ਤਹਿੰ ਮੂਲਾ

ਨਾਮ

ਨੇਗੀ¹ ਲੇ ਸਗਾਈ² ਆਏ ਪੁਰਿ ¹ਲਾਗੀ। ²ਕੁੜਮਾਈ।

ਸੁਲਤਾਨ ਹੈਂ।

ਬੂਝਤਿ ਜਰਾਮ ਨਾਮ, ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਧਾਮ

ਸੋਊ

ਭਲੇ ਸਨਮਾਨ ਕੈ¹ ਬੈਸਾਏ ਸੁਭ ਥਾਨ ¹ਆਦਰ ਕਰਕੇ।

ਹੈਂ।

ਨਾਨਕੀ ਸੁਨੰਤਿ ਹਰਖੰਤਿ ਅਨਮੇਵ ¹ਨਾ ਮੇਵੈ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।

ਅੰਗ¹

ਬੋਲੀ¹ ਕੁਲ ਬਧੂ², ਜੇ ਵਧਾਈ ਦੇਤਿ

ਮਾਨ ਹੈ³।

¹ਸੱਦੀਆਂ। ²ਕੁਲ ਦੀਆਂ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ। ³ਓਹ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਤੇ ਬੇਬੇ ਜੀ ਵਧਾਈਆਂ) ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਤਿ ਹੈਂ

ਗੀਤ ਤੀਯ¹

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਨੀਕੋ ਉਤਸਾਹ ਕੀਨੋ ਦੀਨੋ ਬਹ ਦਾਨ ਹੈ

॥ ੪ ॥

ਹਰਖਯੋ ਜਰਾਮ ਬਹੁ ਬਾਂਧਵ¹ ਬੁਲਾਏ

ਧਾਮ

¹ਸਾਕ, ਸੰਬੰਧੀ।

ਘਟਿਕਾ¹ ਵਿਚਾਰ ਕੰਜ ਨੈਨ ਕੋ ਬਿਠਾਯੋ

ਹੈ।

¹ਘੜੀ।

ਭਾਲ¹ ਮੈਂ ਤਿਲਕ ਕੀਨੋ, ਬਿੱਪ੍ਰਨ²

ਅਸੀਸ ਦੀਨੋ

¹ਮੱਥੇ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ।

ਅੱਛਤ¹ ਲਗਾਇ ਮਿਸ਼ਟਾਨ² ਮੁਖ ਪਾਯੋ

ਹੈ।

¹ਚਾਵਲ। ²ਮਿੱਠਾ।

ਗਾਇੰ ਗੀਤ ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਨਾਮ ਦੇਤਿ

ਗਾਰੀ

ਹਾਸ ਹੋਤਿ ਸੁਖਕਾਰੀ ਮਨ ਸਭਿਨਿ ਕੇ

ਭਾਯੋ ਹੈ।

ਐਸੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਅਧਿਕ ਉਛਾਹ

ਕਰਿ

ਏਕ ਤਲਵੰਡੀ ਨਰ ਤੁਰਨ¹ ਪਠਾਯੋ ਹੈ² ¹ਛੇਤੀ। ²ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

॥ ੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗੁਰ ਮਾਤ ਸੁਨੀ ਜਬ ਬਾਤ

ਰਿਦੈ ਹਰਖੀ ਜਿਉ¹ ਨਵੋਂਨਿਧਿ^{2*} ¹ਮਾਨੋਂ। ²ਨਵੇਂ। ਨਿਧਾਂ।

ਪਾਈ।

ਕਰ ਮੈਂ ਮਿਸ਼ਟਾਨ¹ ਲਏ ਨਿਕਸੀ

¹ਮਿਠਾਈ।

ਕਿਯ ਤੁੰਡ¹ ਅਲੰ² ਜਿਨ³ ਸੁੱਧ

¹ਮੂੰਹ। ²ਮੂੰਹ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਮਿਠਾਈ ਨਾਲ।

ਬਤਾਈ⁴।

³ਜਿਸਨੇ। ⁴ਖਬਰ ਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

-ਬਲਿਹਾਰਿ ਮੈਂ, ਜਾਉਂ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ¹-

¹ਵਾਰ ਵਾਰ।

ਦਿਯ ਕਾਰਿਖਕੰ¹ ਪੰਚ, ਚੀਰ ਉਢਾਈ²।

¹ਚੁੱਪਯੋ। ²ਸਿਰੋਪਾ ਪਹਿਨਾਇਆਂ।

ਕੁਲ ਨਾਰਿ ਬੁਲਾਇ ਗਵਾਇ ਕੈ ਗੀਤਨਿ

ਮੰਗਲ ਕੀਨ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਈ ॥ ੬ ॥

ਕਾਲੂ ਨੈ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਹਰਖਯੋ ਘਨ

ਘੋਰ ਤੇ ਮੋਰ ਮਨੋ¹ ਸੁਖ ਪਾਈ।

¹ਮਾਨੋ ਮੋਰ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ।

ਜਾਚਕ ਜਾਚਤਿ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ

ਲੇਤਿ ਅਸੀਸ, ਭਨੰਤਿ¹, ‘ਬਧਾਈ।’

¹ਲੋਕੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਨ ਮੈਂ¹ ਅੰਗਨਾ² ਸੁ ਉਮੰਗ

¹ਵੇਹੜੇ ਵਿੱਚ। ²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਦੁਕੂਲ¹ ਅਲੰਕ੍ਰਿਤ² ਸੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।

¹ਕਪੜਿਆਂ ਤੇ। ²ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜੀਆਂ।

ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਲਖਯੋ ਅਵਤਾਰ ਕੋ

ਬੈਸ¹ ਸ਼ਰੀਕਨ ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਗਾਈ ॥ ੭ ॥

¹ਬਹਿਕੇ।

ਸੋਰਠਾ:

‘ਧਰਮਹਿੰ ਕਾ ਸਨਬੰਧ, ਭਯਾ ਬੇਦੀਅਨ

ਕੁਲ ਬਿਖੈ।

ਕਾਲੂ ਸੁਤ ਸਤਿ ਸੰਧ¹, ਨਿਰਮਲ ਕੁਲ

¹ਸਚ ਸਰੂਪ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਸਤੜ ਸੰਧਿ ਸੱਚਾ, ਸੱਚ

ਸਭਿਹੀ ਕਰੀ’ ॥ ੮ ॥

ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ] (ਅ) ਸਚ ਦੀ ਅਵਧੀ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸੱਦ ਘੱਲੇ। ²ਖਬਰ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਨਕੇ, ਬੋਲ ਪਠੇ¹

ਸੁਧ² ਦੇਯ।

ਚਲਿ ਆਏ ਤਤਕਾਲ¹ ਸੋ, ਨੇਗ²

¹ਛੇਤੀ। ²ਲਾਗ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ

ਆਪਨੋ³ ਲੇਯ ॥ ੯ ॥

ਸੀ। ³ਲਾਗ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ।

ਚੌਪਈ:ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਪਿਤਾ¹ 'ਰਾਮਾ²।'¹ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਨਾਨਾ। ²ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ) ਰਾਮਾ ਸੀ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ}

ਮਾਤੁਲ¹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ' ਨਾਮਾ।¹ਮਾਮਾ।ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ¹ ਮਾਤ² 'ਭਿਰਾਈ।'¹ਮਾਤਾ ਦੀ। ²ਅੰ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਗੁਨ ਭਲੇ ਤਹਿ ਆਈ

॥ ੧੦ ॥

ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਕੀਨੋ ਉਤਸਵ ਭੂਰੀ।

ਹਰਖਤਿ ਕਰਹਿ ਰੀਤਿ ਕੁਲ ਰੂਰੀ ॥

ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਕਾਲੂ।

'ਤਜਹੁ ਬਿਲੰਬਹਿ¹ ਹੋਹੁ ਉਤਾਲੂ² ¹ਦੇਰ। ²ਛੇਤੀ ਹੋਵੇ।

॥ ੧੧ ॥

ਚਲਿ ਕਰਿ ਚੌਕੜ¹ ਖਰਚਨ ਕਰੀਏ।¹ਥੈਲੀ, ਰੁਪਯੇ ਦੀ।ਤੂਰਨ¹ ਪੰਥ² ਵਿਖੇ ਪਗ ਧਰੀਏ³।'¹ਛੇਤੀ। ²ਰਾਹ ਵਿਚ। ³ਕਦਮ ਧਰੋ।ਅਸ ਕਹਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸੌਜ¹ ਸੰਭਾਰੀ।¹ਸਮ੍ਰਿਗੀ।ਬ੍ਰਿਖਭ¹ ਸਕਟ² ਸੋਂ ਜੋਰੇ ਭਾਰੀ¹ਬਲਦ। ²ਗਡੇ।

॥ ੧੨ ॥

ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਭਨਤਿ ਉਚਾਰੀ¹।¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਅਚਾਰੀ।ਕਰਨ ਦਰਸ ਲਾਲਸ¹ ਉਰ ਜਾਗੀ।¹ਇੱਛਾ।ਜਿਉ ਮਧੁਕਰ¹ ਪੁਸ਼ਕਰ² ਅਨੁਰਾਗੀ¹ਭੌਰਾ। ²ਕਵਲ।

॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਬਾਰਾਂ।ਚਲੇ ਜਬਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਦ੍ਵਾਦਸ¹

ਸਭਿ ਨਰ ਨਾਰਿ।

ਮਾਤੁਲ¹ ਨਾਨੇ ਹਰਖ ਮਨ ਔਰ ਦਾਸ ¹ਮਾਮੇ।

ਸੁਖਕਾਰ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰਾਇ ਸਦਨ ਕਾਲੂ ਤਬ ਗਯੋ।

ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਉਚਰਤਿ ਬਚ ਭਯੋ।

'ਮੋ ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।

ਭਈ ਸਗਾਈ ਮੁਝਹਿ ਹਕਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥

ਤਿਹ ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਹਮ ਜਾਵਹਿ।

ਜੇ ਆਇਸੁ¹ ਅਬ ਤੁਮਰੀ ਪਾਵਹਿ।’

ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਬਚ ਬੋਲੜੋ ਰਾਉ[†]।

¹ਆਗੜਾ।

[†]ਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਭਾਵ ਅਤੀ ਉੱਤਮ ਹੈ।

‘ਅਸ ਬਿਧਿ ਨਹਿੰ ਕਹੁ ਬੈਨ ਬਿਜਾਉ¹

॥ ੧੬ ॥

¹ਬੇਜਾ, ਅਨੁਚਿਤ, ਅਯੋਗ।

ਨਾਨਕ ਹਮਰੋ ਸ੍ਰਾਮੀ ਜਾਨੋ।

ਹੋਂ ਕਿੰਕਰਾ¹ ਕੇ ਥਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨੋ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰੈ ਜਿ ਨਾਨਕ ਮੋ ਪਰ।

ਯਹੀ ਮਨੀਖਾ¹ ਮਨ ਮੈਂ ਹੋ ਬਿਰ²

॥ ੧੭ ॥

¹ਦਾਸ।

¹ਬੁੱਧੀ। ਚਾਹ। ²ਟਿਕੇ।

ਬਚਨ ਉਚਾਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨ ਐਸੇ।

ਹੈ ਅਨਜਾਨ ਕਹੇ[†] ਅਬ ਜੈਸੇ।

ਮਹਿਮਾ ਲਖਤਿ ਨ, ਨਿਜ ਸੁਤ ਜਾਨੈ।

ਤੀਨ ਲੋਕ ਜਿਸ ਆਇਸੁ¹ ਮਾਨੈ

॥ ੧੮ ॥

[†]ਪਾ:-ਭਨੇ।

¹ਆਗੜਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ, ਚੌਕੜ

ਖਰਚਹੁ ਜੋਇ।

ਮਿਲਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਤੁਮ, ਨਹਿੰ

ਦੁਰਬਾਕ¹ ਬਗੋਇ²’ ॥ ੧੯ ॥

¹ਮਾੜੇ ਬੋਲ। ²ਨਾ ਬੋਲਣੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਗਿਰਾ¹ ਅਲਾਈ²।

‘ਉਰ ਸੰਦੇਹ ਨ ਪਾਵਹੁ ਰਾਈ¹!

ਭਲੇ ਬਚਨ ਅਬ ਭਾਖਨ ਕੀਜੈ।

ਕੁਸਲ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕੀ ਆਇਸੁ¹ ਦੀਜੈ’

॥ ੨੦ ॥

¹ਬਾਨੀ। ²ਕਹੀ।

¹ਹੇ ਰਾਜੇ।

¹ਸੁਖ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਆਗੜਾ।

‘ਹੈ ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਬਰਜਨ¹ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

ਇਹਾਂ ਰਹਤਿ ਜਬ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ।

ਤਹਿੰ ਨਹਿੰ ਕਹੀਏ ਬੈਨ ਬਿਜਾਈ¹’

॥ ੨੧ ॥

¹ਹਟਕਣ ਦਾ।

¹ਅਨੁਚਿਤ।

‘ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਸੁਭ ਮਤਿ ਦਾਨੀ।

ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਅਸਥਾਨੀ।

ਇਕ ਸੁਤ¹ ਹਮਰੈ ਨਾਨਕ ਪਜਾਰੋ।

¹ਇਕ ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਦੁਰਬਾਕ ਉਚਾਰੋਂ’

॥ ੨੨ ॥

ਰਾਇ ਕਹੇ ‘ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਜਾਇ।

ਕਰਿ ਹੈ ਤੁਮਰੋ ਭਲੋ ਖੁਦਾਇ।

ਮੁਝ ਦਿਸ ਤੇ ਕਰਿ ਅਧਿਕ¹ ਸਨੇਹਾ²।

¹ਬਹੁਤ। ²ਪ੍ਰੇਮ।

ਪਰਸਹੁ ਪਦ¹ ਅਨੁਕੰਪਾ ਗੇਹਾ²

¹ਚਰਨ। ²ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਘਨੀ ਬੰਦਗੀ ਕੀਜੀਏ, ਕਮਲ ਨੈਨ

ਢਿਗ ਜਾਇ।’

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕਾਲੂ ਚਲਯੋ ਮਾਨੀ ਰਾਇ

¹ਰਾਇ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨ ਕੇ।

ਰਜਾਇ¹ ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਕਟੇ¹ ਪਰ ਅਰੂਢ ਤਬ¹ ਹੋਏ।

¹ਗੱਡੇ। ¹ਪਾ:-ਆਰੂਢਤ।

ਚਲਤਿ ਭਏ ਸਭਿ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਏ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਸੁਤ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਧੇ ਸੰਗਿ ਡੋਰੀ¹।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਰੂਪੀ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹੋਏ।

ਮਨਹੁ ਮੀਨ¹ ਕਰਖੇ² ਕਰਿ ਜੋਰੀ³

¹ਮੱਛ। ²ਖਿੱਚੇ। ³ਜੋਰ ਨਾਲ

॥ ੨੫ ॥

ਖੂਚ ਸਮਾਜ ਲੀਨਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਅਧਿਕਹਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।

ਘਰ ਕੋ ਡੂੰਮ ਸੰਗਿ ਮਰਦਾਨਾ।

ਜਿਸਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।

ਨਰ ਨਾਰੀ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਵਧਾਏ।

ਉਤਰਿ ਸਕਟ¹ ਪਰ ਤੇ² ਤਹਿ ਸਭਿ

¹ਗੱਡੇ। ²ਉੱਤੇ।

ਹੀ।

ਧਾਮ ਜਰਾਮ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ¹ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੭ ॥

¹ਵੜੇ।

ਮਿਲੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇਹੁ ਘਨੇਰਾ।

ਮਾਤਾ¹ ਅੰਕ ਲੇ ਸਿਰ ਕਰ ਫੇਰਾ।¹ਮਾਂ ਨੇ।

ਕਾਲੂ ਕੀ ਪਤਿਬ੍ਰਤਾ ਕੁਮਾਰੀ¹।¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ।

ਰੂਪ ਸ਼ੀਲ ਗੁਨ ਪੂਰਨ ਚਾਰੀ¹ ॥੨੮॥¹ਸੁੰਦਰ।

ਮਿਲਿ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਆਨੰਦ ਦੀਨਾ।

ਜਥਾ ਉਚਿਤ ਤਿਉਂ ਆਦਰ ਕੀਨਾ।

ਆਇ ਵਹਿਰ ਤੇ ਤਬੈ ਜਰਾਮਾ।

ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ, ਮਿਲਿ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ

॥੨੯॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਆਵਨ ਕਾਲੂ।

ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਸਦਨ ਉਤਾਲੂ।

ਧਾਰਜੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਸੀਸਾ¹।¹ਸਿਰ।

ਦੀਨੀ ਕਾਲੂ ਅਧਿਕ ਅਸੀਸਾ ॥੩੦॥

ਸੁੰਘਤਿ¹ ਮਸਤਕ² ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰੀ³।¹ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਅੱਥਾ। ਅੱਢੀ ਭਰ ਭਰ ਕੇ।

ਪੇਖਹਿੰ ਮੁਖ ਕੋ ਸਭਿ ਸੁਖ ਠੌਰੀ¹।¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਖ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਲਕਾਵਲ¹ ਅੰਗਾ।¹ਰੋਮ ਖੜੇ।

ਕਰਤਿ ਪਯਾਰ ਉਰ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ

॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ। ²ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ। ³ਆਖੋ। ⁴ਹੇ

ਗਤਿ ਦਾਨੀ¹ ਬੂਝਤਿ ਭਏ², ‘ਭਨਹੁ³ ਪਿਤਾ ਜੀ!

ਜਨਕ⁴! ਸਮਝਾਇ।

ਤਨ¹ ਅਨਾਮ² ਮਨ ਅਨਦ ਹੈ ਤਲਵੰਡੀ ¹ਸਰੀਰ। ²ਅਰੋਗ ਹੈ?। ³ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ।

ਮੇਂ ਰਾਇ³?’ ॥੩੨॥

ਚੌਪਈ:

ਕਾਲੂ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ‘ਸੁਨ ਤਾਤਾ!

ਵਿਸਰ ਗਈ ਥੀ ਉਰ¹ ਤੇ ਬਾਤਾ।¹ਰਿਦੇ।

ਤੁਮ ਕਰਿਵਾਇ ਦਯੋ ਮੋਹਿ ਯਾਦੂ।

ਸਭਿਹਿ ਕੁਸਲ ਤਹਿੰ ਪ੍ਰਭੂ[†] ਪ੍ਰਸਾਦੂ¹ ¹ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। [†]ਪਾ:-ਬਿਸ਼ਨ।

॥੩੩॥

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋਂ ਤਿਹ ਮਤਿ ਪੂਰੀ।

ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੁਮ ਸੋਂ ਭੂਰੀ¹।¹ਬਹੁਤ।

ਕਹਜੋ[†] ਪ੍ਰੀਤ ਸੋਂ ਤਵ ਪਦ¹ ਪਰਸਨ।¹ਚਰਨ। [†]ਪਾ:-ਕਰਜੋ।

ਜਿਸ ਕੋ ਲਾਲਸ¹ ਨਿਸਦਿਨ² ਦਰਸਨ³ ' ¹ਇੱਛਾ। ²ਰਾਤ ਦਿਨ।

॥ ੩੪ ॥

ਸੁਨਿ ਸੰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਿਯ¹ ਉਠੇ ਬਹੋਰੀ²। ¹ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼। ²ਫੇਰ।

ਗਏ ਮਾਤ ਢਿਗ ਚੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।

ਧਰਜੋ ਯੁਗਲ¹ ਚਰਨਨ ਪਰ ਮਾਥਾ। ¹ਦੋਹਾਂ।

ਕੰਠ ਲਗਾਏ ਭੁਜਾ¹ ਗਹਿ ਹਾਥਾ ¹ਪਾ:-ਤਬ। ਅਤੇ-ਲਘੁ।

॥ ੩੫ ॥

ਸਜਲ ਬਿਲੋਚਨ ਆਂਸੁਨ ਪਾਤੀ¹। ¹ਹੰਝੂ ਡਿੱਗੇ।

ਭਰਿ ਆਨੰਦ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ।

ਤਨੁਜ¹ ਬਦਨ ਛਬਿ ਸਦਨ² ਬਿਲੋਕੀ। ¹ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ। ²ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਉਤਸਵ ਸਮੈਂ ਜਾਨੁ ਆਂਸੁ, ਰੋਕੀ¹ ¹ਹੰਝੂ ਰੋਕੇ।

॥ ੩੬ ॥

-ਦੈਵ ਪ੍ਰਭਾਵਹਿ¹ ਕੀਨਿ ਬਿਯੋਗਨਿ। ¹ਦੈਵ ਗਤੀ ਨੇ।

ਨਹਿੰ ਮੁਝ ਸੁਖ ਦਿਯ ਸੁਤ ਸੰਜੋਗਨਿ¹। ¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ।

ਤਦਪਿ ਲਖਹੁੰ ਮੈਂ ਨਿਜ ਵਡਭਾਗੀ।

ਸੁਤ ਉਤਸਵ ਅਬ ਦੇਖਨਿ ਲਾਗੀ-

॥ ੩੭ ॥

ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਾਵਹਿ ਬਲਿਹਾਰੀ।

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ¹ ਪਿਖਿ ਸੁਤ ਮੂਰਤਿ ¹ਰਜਦੀ ਨਹੀਂ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਚਾਰੀ²।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਨ ਉਠ ਸੁਖਦਾਤਾ।

ਜਾਇ ਕਰੀ ਬੰਦਨ ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤਾ¹ ¹ਚਾਚੇ ਨੂੰ।

॥ ੩੮ ॥

ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਲੂ ਭਰਿ ਕਰਿ ਅੰਕਾ¹। ¹ਜੱਫੀ।

ਹਰਖਤਿ ਪੇਖਤਿ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ¹। ¹ਮੁਖਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਕੰਠ ਲਗਾਇ ਰਹਜੋ ਸੁਖ ਪਾਈ।

ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ¹ ਧਨ ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਈ² ¹ਸ਼ੂਮ। ²ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

॥ ੩੯ ॥

‘ਜਨਮਜੋ ਹਮ ਘਰ ਸੁਤ ਸੁਖਦਾਈ।

ਨਿਰਮਲ ਕੀਨੀ ਕੁਲ ਇਹ ਜਾਈ।

ਅੱਗੂਜ ਕੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਨੈ।’

ਕਰਿ ਹਿਤ ਲਾਲੂ ਬਚਨ ਬਖਾਨੈ

॥ ੪੦ ॥

ਪੁਨ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੁਖਕੰਦਨ।

ਜਾਇ ਕਰੀ ਨਾਨੇ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਪਕਰ ਭੁਜਾ ਨਿਜ ਕੰਠ ਲਗਾਯੋ।

ਅਨੰਦ ਨੀਰ ਲੋਚਨ ਮਹਿ ਛਾਯੋ

॥ ੪੧ ॥

ਪਿਖਤਿ ਨ ਕੋ¹ ਜਾਚਕ² ਤਿਹ ਠੋਰੈ ॥

¹ਦਿੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ²ਅੰਗਤਾ।

ਦੋਹਿਤ ਕੋ¹ ਨ ਅੰਕ ਤੇ² ਛੋਰੈ।

¹ਦੋਹੜੇ ਨੂੰ। ²ਜੱਫੀ ਤੋਂ।

ਨਾਨੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ 'ਭਿਰਾਈ।'

ਤਿਨ ਆਨਨ ਤੇ¹ ਗਿਰਾ² ਅਲਾਈ

¹ਮੁਖ ਤੋਂ। ²ਬਾਨੀ।

॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਛੱਡਹੁ। ²ਜੱਫੀ ਤੋਂ।

ਮੁਕਤਹੁ¹ ਅਬ ਨਿਜ ਅੰਕ ਤੇ²

ਕਰਿ ਸਨੇਹ¹ ਤੁਮ ਲੀਨ।

¹ਪਿਆਰ।

ਮਿਲਹਿ ਅਪਰ ਸੋ¹ ਪ੍ਰੇਮ ਧਰਿ

¹ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਮਿਲਨ।

ਬਿਰਹਿ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਛੀਨ¹ ॥ ੪੩ ॥

¹ਸਭਨਾ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ।

ਚੌਪਈ:

¹ਬਚਨ।

‘ਮੈਂ ਨ ਤਜੋਂ’ ਰਾਮੇ ਬਚ¹ ਭਾਖਾ।

‘ਜਬ ਲੋ ਪੂਰਨ ਹੂੈ ਨਹਿ ਕਾਂਖਾ¹।

¹ਇੱਛਾ।

ਤਬਹਿ ਵਿਛੋਰੋਂ ਅਪਨੇ ਉਰ¹ ਸੋਂ।

¹ਗਲੇ ਤੋਂ।

ਸਿਰਵਾਰੋਂ¹ ਧਨ ਬਹੁ ਨਿਜ ਕਰ ਸੋ²’

¹ਜਦ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂਗਾ। ²ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।

॥ ੪੪ ॥

ਸੁਨਤਿ ਭਿਰਾਈ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ।

‘ਕਰਹੁ ਨਿਛਾਵਰ¹ ਜੋ ਮਨ ਭਾਵੈ।’

¹ਵਾਰਨਾ ਕਰੋ।

ਰਾਮਾ ਕਹਿ ‘ਕੋ ਆਇ ਨ ਮਾਂਗਨ।

ਦੇਉਂ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਕਿਹ ਆਂਗਨ¹’

¹ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਵਾਂ।

॥ ੪੫ ॥

ਤਬਹਿ ਨਾਨਕੀ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ।

ਪਠਈ¹ -ਜਾਚਕ² ਆਨਹੁੰ ਪਾਸੀ-।

¹ਭੇਜੀ। ²ਅੰਗਤੇ।

ਜਬ ਜਾਚਕ ਜਾਨੇ ਤਹਿ ਆਏ।

ਬੀਸ ਰੁਪੱਯਨ ਟਕੇ ਮੰਗਾਏ ॥ ੪੬ ॥

ਦਸ ਕੇ ਨਾਨੀ, ਪੰਚ ਸੁ ਮਾਮਾ¹।

ਕਰਹਿੰ ਨਿਛਾਵਰ ਸਿਰ ਸੁਖ ਧਾਮਾ¹।

ਅੰਗਨ ਮਹਿੰ ਮੰਗਨ¹ ਸਨ² ਪੂਰਾ।

ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਭੀਰ ਭੀ ਭੂਰਾ ॥ ੪੭ ॥

ਆਨਿ ਦਰਬ ਕਿਸਨੇ ਪਿਤ ਪੂਛਾ¹।

ਦਯੋ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਤਜਯੋ ਨ ਛੂਛਾ¹।

ਕਿਯੋ ਨਾਨਕੇ ਉਤਸਵ ਭੂਰੀ¹।

ਬਯਾਹਿ ਸਮਾਨ ਜੁ ਹੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ¹

॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਲ ਕੇ ਸਭਿ ਤਿਹ ਥਾਨ ਮਹਿੰ,

ਮਾਨਯੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਦ।

ਜਸ ਸੁੰਦਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤਿ¹ ਕਰਿ, ਮਨਹੁ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ ਚੰਦ ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਦਯੋਸ¹ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮੂ।

ਪੁਨ ਪਯਾਨ¹ ਕਿਯ ਮੂਲੇ ਧਾਮੂ²।

ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ ਜੈਰਾਮੂ।

ਕਰੀ ਤਯਾਰੀ ਚਲਿਬੇ ਕਾਮੂ ॥ ੫੦ ॥

¹ਰਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਲੂ, ਲਾਲੂ।

ਹਰਖਤਿ ਉਰਮਹਿੰ ਚਲੇ ਉਤਾਲੂ¹।

ਗਮਨੇ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ¹ ਮਗ² ਕੋ ਤਯਾਗੇ।

ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਵਡਭਾਗੇ

॥ ੫੧ ॥

ਭੇਜਯੋ ਦਿਜ ਨਿੰਧਾ¹ ਅਗਵਾਏ²।

‘ਸੁਧ ਮੂਲੇ ਕਹੁ¹ ਬੇਦੀ ਆਏ।

ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਸਮਝਹੁ ਕਾਜਾ।

¹ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੇ।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।

¹ਮੰਗਤਿਆਂ। ²ਨਾਲ।

¹ਹੋਰ ਧਨ, ਕਿਸਨੇ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਵ ਮੰਗਵਾਇਆ।

¹ਖਾਲੀ

¹ਬਹੁਤ, (ਅ) ਭਰ ਵੰਡਣੀ ਉਤਸਵ ਸਮੇਂ ਦਾਤ ਵੰਡਣ ਦੀ ਇਕ ਰਸਮ ਭੀ ਹੈ।

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਫੈਲਾਇਆ।

¹ਦਿਨ।

¹ਚੱਲਣਾ। ²ਦੇ ਘਰ।

¹ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ, ਮਾਮੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਜੀ, ਨਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਿਰਾਈ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। ²ਰਸਤਾ।

¹ਨਿੰਧਾ ਨਾਮੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਅੱਗੇ।

¹ਮੂਲੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਹੁ ਕਿ।

ਜਾਇ ਕਹੋ ਇਵ¹, ਕਰਹਿ ਸਮਾਜਾ² 'ਇਉਂ' ਝਿਕੱਠ।

॥ ੫੨ ॥

ਗਮਨਜੋ¹ ਘਰ, ਪਿਖ² ਦੀਨਿ ਅਸੀਸਾ। 'ਨਿੰਧਾ ਗਿਆ। ਝੇਖ ਕੇ।

'ਚਿਰੰਜੀਵ ਕਰਿ ਹੈ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।'

ਮੂਲੇ ਬੰਦਨ ਦਿਜ ਕੋ ਕੀਨੋ।

ਸਨਮਾਨਜੋ ਆਸਨ ਆਸੀਨੋ¹⁺ ॥ ੫੩ ॥ 'ਬੈਠਾਇਆ। 'ਪਾ:-ਆਸਨ ਉਠ ਦੀਨੋ। ਵਾ, ਆਸਨ ਉਚ ਦੀਨੋ।

'ਕਿਹ ਤੇ¹ ਭਯੋ ਆਵਨੋ ਤੋਹੀ।

'ਕਿੱਥੋਂ।

ਅਪਨੀ ਕਹੋ ਵਾਰਤਾ ਮੋਹੀ।'

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ।

'ਕਿਹਾ।

'ਹੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਨਗਰ ਤੇ ਆਯਾ

॥ ੫੪ ॥

ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਠਾ¹ ਤੁਮ ਪਾਸਾ।

'ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਆਏ ਬੇਦੀ ਲਖਹੁ ਅਵਾਸਾ।

'ਘਰ।

ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ।

ਸੁਧਿ ਕਰਨੇ ਮਮ ਆਵਨ ਮਾਨਹੁ¹ 'ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਖਬਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਝੋ।

॥ ੫੫ ॥

ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਬੋਲਜੋ ਦ੍ਰਿਜ ਸਾਥੇ।

'ਭਲਾ ਭਯੋ ਆਵਹਿੰ ਮੁਝ ਮਾਥੇ।'

ਤੂਰਨ¹ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਦਾਸ ਪਠਾਏ।

'ਛੇਤੀ।

ਲਿਯ ਮੰਗਵਾਇ ਸੌਜ¹ ਸਮੁਦਾਏ

'ਸਾਮਾਨ।

॥ ੫੬ ॥

ਦ੍ਰਿਜ ਭੇਜੋ ਪੁਨ ਬੋਲਿ ਪਠਾਏ।

'ਕੁੜਮ) ਸੱਦ ਘਲੇ।

ਮੂਲੇ ਸਦਨ ਸਭਿਹਿ ਚਲਿ ਆਏ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰੀ ਭਲੇ ਕੁਲ ਰੀਤਾ।

ਹਰਖੇ ਵਧੀ ਨਵੀਨੀ ਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੫੭ ॥

ਚੌਕੜ ਖਰਚਨ ਜੋ ਬਿਧਿ ਚੀਨੀ।

ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਭਿਹਿ ਤਬ ਕੀਨੀ।

ਰਾਹੁ ਲਾਗ¹ ਯੁਗ ਘਾਂ ਤੇ² ਹੋਯੋ।

'ਲਾਗ ਦੀ ਜੋ ਰਹੁਰੀਤੀ ਸੀ। ਝੇਹਾਂ ਤਰਫੋਂ।

ਭਈ ਵਧਾਈ ਸ਼ੋਕ ਬਿਗੋਯੋ¹ ॥ ੫੮ ॥

'ਦੂਰ ਕੀਤਾ।

ਕਰਿ ਇਕੰਤ ਕਾਲੂ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।

‘ਪਰਮਾਨੰਦ! ਸੁਨੋ ਸੁਖ ਖਾਨੀ।
ਮੂਲੇ ਤੇ ਮਾਂਗਹੁ ਤੁਮ ਸਾਹਾ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਜੋ ਹੋਇ ਬਿਵਾਹਾ’

॥ ੫੯ ॥

ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਕ¹ ਮੂਲੇ ਕੋ ਤਬ ਹੀ। ¹ਵੱਖਰਾ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿਹੀ।
‘ਕੰਨਯਾ ਬਰ ਕੀ ਬਯਾ¹ ਹੈ ਤਰੁਨਾ²। ¹ਉਮਰ। ²ਜੁਆਨ।
ਸਾਹਾ ਲਿਖ ਦਿਹ ਲਖਿ¹ ਆਚਰਨਾ²’ ¹ਜਾਣਕੇ। ²ਵਰਤਾਰਾ, ਰੀਤੀ

॥ ੬੦ ॥

ਸੁਨਿ ਮੂਲੇ ਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
‘ਨਹਿੰ ਮਾਨੋ ਮਨ ਬੈਨ ਤੁਮਾਰੇ।
ਏਕ ਬਰਸ ਬੀਤੇ ਤਿਹ ਪਾਛੇ।
ਲਿਖਿ ਭੇਜੋਂ ਸਾਹਾ ਮੈਂ ਆਛੇ’ ॥ ੬੧ ॥
ਅਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਤੂਸਨ¹ ਠਾਨੀ। ¹ਚੁੱਪ।
ਭਨੀ¹ ਜੁ ਮੂਲੇ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨੀ। ¹ਕਹੀ।
ਇਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਭੇ ਬਿਦਾ ਸਕੀਰਤਿ¹। ¹ਜਸੁ ਨਾਲ।
ਗ੍ਰਾਮਹਿ¹ ਸੁੰਦਰ ਜਸ ਬਿਸਤੀਰਤਿ² ¹ਪਿੰਡ ਵਿਚ। ²ਫੈਲਿਆ।

॥ ੬੨ ॥

ਸਕਟ¹ ਅਰੂਢਹਿ ਪੰਥ ਸਿਧਾਏ। ¹ਗਡਿਆਂ ਉਤੇ।
ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਵਿਖੈ ਚਲਿ ਆਏ।
ਕਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਉਤਸਵ ਭਾਰੀ।
ਸਦਨ¹ ਬੁਲਾਈ ਨਾਗਰ² ਨਾਰੀ³ ¹ਘਰ। ²ਚਤੁਰ, ਸੁੰਦਰ। ³ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

॥ ੬੩ ॥

ਗਾਵਤਿ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕਬੈਨੀ¹। ¹ਕੋਇਲ ਦੇ ਅਵਾਜ ਵਾਲੀਆਂ।
ਗਾਰੀ¹ ਦੇਹਿੰ ਸੁਖਦ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ²। ¹ਸਿੱਠਣੀਆਂ। ²ਹਰਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ
ਭਾਵ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ।

ਮੰਗਤ ਜਨ ਪਾਵਹਿੰ ਬਹੁ ਦਾਨਾ।
ਦੇਹਿੰ ਅਸੀਸ ‘ਵਧਹਿੰ ਸੁਖ ਨਾਨਾ’

॥ ੬੪ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਚਹਿ ਕਰਜੋ ਪਯਾਨਾ।

-ਹੈ ਹੈ ਅਟਕੀ ਕ੍ਰਿਤ¹ ਪਟਵਾਰੀ।
ਅਬ ਗਮਨੋਂ ਮੈਂ- ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੀ
॥ ੬੫ ॥

¹ਕਾਰ।

ਚਲਨ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਗਵਨਜੋ ਜਹਾਂ ਹੁਤੇ ਗਤਿਦਾਨਾ¹।

¹ਮੋਖ ਦਾਤਾ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਰ}

ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਵਖਾਨੀ¹।

¹ਬਚਨ ਕਿਹਾ।

‘ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨ ਅਧਿਕ ਤੁਮ ਦਾਨੀ
॥ ੬੬ ॥

ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਭਈ ਸਗਾਈ।

ਮੁਝ¹ ਦੀਜੈ ਨਿਜ² ਅਬਹਿ ਵਧਾਈ।

¹ਮੈਨੂੰ। ²ਆਪ।

ਭੋ ਸੁਖਰਾਸ! ਅਵਾਸ ਮਿਰਾਸੀ¹।

¹ਮੈਂ (ਆਪ ਦੇ) ਘਰ ਦਾ ਮਿਰਾਸੀ ਹਾਂ।

ਧਰੋਂ ਸਦਾ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ¹ ਆਸੀ²

¹ਆਪਦੀ। ²ਆਸ।

॥ ੬੭ ॥

ਨਰ ਅਨੇਕ ਤੁਮ ਤੇ ਵਰੁਸਾਨੇ।

ਪਾਵਹਿੰ ਜਾਚਕ ਨਿਜ ਮਨ ਭਾਨੇ¹।

¹ਮਨ ਭਾਈ ਦਾਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਬ ਲੋ ਮੈਂ ਨ ਜਾਚਨਾ¹ ਕੀਨੀ।

¹ਮੰਗ।

ਤੁਮ ਪਿਤ ਦੇਤਿ ਵਸਤੁ ਸੋ ਲੀਨੀ’

॥ ੬੮ ॥

ਗਤਿਦਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬਾਨੀ।

ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਪਰਮ ਸੁਖ ਸਾਨੀ¹।

¹ਸੁਖ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

‘ਜੋਨ¹ ਮਨੋਰਥ ਮਨ ਹੈ ਤੇਰੇ।

¹ਜੇਹੜਾ।

ਕਰਹੁ ਬਚਨ ਦੇਵੋਂ ਬਿਨ ਦੇਰੇ ॥ ੬੯ ॥

ਹਮਰੋ ਹੈ ਤੁਝ ਸੰਗ ਇਕ ਕਾਜੂ¹।

¹ਕੰਮ।

ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰੋ ਨਿਜ ਆਜੂ¹।’

¹ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅੱਜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈ।

ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਨਿਕੈ¹ ਮਨ ਸ੍ਰਾਰਥ²।

¹ਸੋਚਕੇ। ²ਆਪਣੀ ਲੋੜ।

ਕਹੈ ‘ਦੇਹੁ ਕੋ ਭਲੋ ਪਦਾਰਥ ॥ ੭੦ ॥

ਜਿਹ ਤੇ ਹਰਖਹੁੰ ਉਰ¹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ²।

¹ਰਿਦਾ। ²ਰੱਜ ਜਾਵੇ।

ਜਸ ਤੁਮਰੋ ਕਰਿ, ਦੇਉਂ ਦੁਆਈ¹।

¹ਅਸੀਸਾਂ।

ਹੈ ਰਾਵਰ ਕੋ ਮੁਝੈ ਭਰੋਸਾ।

ਸਮ ਉਦਾਰ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ ਨ ਸਕੋਸਾ¹’

¹ਕਈ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਭੀ ਆਪ ਜੇਹਾ ਸਖੀ ਨਹੀਂ।

॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਚੰਗੀ।

‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਾਨ ਦੈ, ਨੀਕ^੧ ਵਸਤੁ
ਜਿਹ ਪਾਇ।

ਕੀਮਤ ਤਾਂਹਿ ਨ ਜਾਨਈ ਰੰਜ ਰਿਦਾ ਹ੍ਰੈ
ਜਾਇ ॥ ੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

^੧ਇੱਛਾ। ^੨ਧਨ ਤੇ। ^੩ਕਪੜੇ ਦੀ।

ਕਰੇ ਲਾਲਸਾ^੧ ਦਰਦ^੨ ਦੁਕੂਲਾ^੩।

ਨਹਿੰ ਜਾਨਹੁ ਆਗੇ ਕਯਾ ਸੂਲਾ^੧।

^੧ਦੁਖ।

ਜਾਤ ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਚਨ ਦਰਬਾ^੧।

^੧ਧਨ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਪਹਿਰਨ ਖਾਨ ਲਖੇ ਸੁਖ ਸਰਬਾ^੧’

^੧ਖਾਣ ਪਹਿਨਣ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੁਖ ਸਮਝਦੇ ਹੋ।

॥ ੨੩ ॥

ਮਨ ਗੁਨਿ ਕੇ ਭਨਿਹੀ^੧ ਮਰਦਾਨਾ।

^੧ਆਖਦਾ ਹੈ।

‘ਸੋ ਦੀਜੈ, ਜੋ ਨੀਕੋ ਜਾਨਾ^੧।

^੧ਜੋ (ਤੁਸਾਂ) ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਓਹ ਦਿਓ।

ਜਿਉਂ ਮੁਝਾ ਭਲਾ ਹੋਇ, ਸੁਖਪੁੰਜਾ!

^੧ਪਾ:-ਮਮ।

ਸੋ ਦੇਵੋ, ਕਿਉਂ ਹੋਵਹੁ ਰੰਜਾ^੧!’

^੧ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰੰਜ ਹੋਵਾਂਗਾ।

॥ ੨੪ ॥

ਬੋਲੇ ਕਮਲ ਨੈਨ ‘ਤੁਝ ਦੀਨੋ।

ਬਾਦਿਤ ਤੰਤ ਬਜਾਵਨ ਚੀਨੋ^੧।

^੧ਤੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸਾਜ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦੀ ਜਾਚ।

ਯਾ ਗੁਨ ਤੇ ਮਨ ਹਰਿ ਕਰਿ ਸ਼ੋਕੁ।

^੧ਪਾ:-ਤਾ।

ਬੰਧਨ ਤਜਿ ਹ੍ਰੈ ਸੁਖ ਦ੍ਰੈ ਲੋਕੁ ॥ ੨੫ ॥

ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਵਨ ਕੇ ਰਸ ਮਾਂਹੀ।

ਪਰਚੈ ਮਨ ਅਵਗੁਨ ਮਿਟ ਜਾਹੀਂ।

ਅਸ ਗੁਣ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਮੇਰੀ।

ਰਹੈਂ ਸੰਗਿ^੧ ਜੇ, ਹ੍ਰੈ ਗਤਿ^੨ ਤੇਰੀ’

^੧ਇਹ ਗੁਣ ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇ (ਅ) ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੇ ਰਹੇਂ ਤੂੰ। ^੨ਮੁਕਤੀ।

॥ ੨੬ ॥

ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਹਰਖ ਉਠਜੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਉਚਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਜਾਨਾ।

ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮੈਂ^੧ ਪਰ^੨ ਪੁਨ ਪਰ ਕੇ^੩।

^੧ਦਾਦੇ। ^੨ਪੜਦਾਦੇ। ^੩ਫਿਰ ਲਕੜਦਾਦੇ।

ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗ ਗੁਰ ਕੇ

॥ ੨੭ ॥

ਸੁਭ ਗੁਣ ਸੰਗਿ ਕੀਨਿ ਪਰਸੰਸਾ¹। ਮਹਿਮਾ।
 ‘ਨਿਪਜਯੋ¹ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ²। ਪੈਦਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਅਸੂਰਜ।
 ਦੀਪਕ ਕਾਲੂ ਸਦਨ ਸਪੂਤਾ।
 ਪਿਖਿ ਉਦਾਰ ਲੱਜਤਿ ਪੁਰਹੂਤਾ¹’। ਇੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੭੮ ॥

ਤਿਹ ਛਿਨ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਚਾਰੂ¹। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਹਣਾ (ਚੋਗਾ)।
 ਗਰ¹ ਤੇ ਜਾਮਾ ਦੀਨ ਉਤਾਰੂ। ਗਲੇਂ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਰਬ ਦੇਤਿ ਭੇ ਸੰਗਾ।
 ਲਿਯ ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ ॥ ੭੯ ॥
 ਪਹਿਰ ਅੰਗ ਹਿਰਦੇ ਸੁਖਪਾਈ।
 ਕਹੈ ਬਹੁਰ ‘ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ¹। ਆਗਯਾ।
 ਜਾਵੇਂ ਸਦਨ¹ ਨਗਰ ਤਲਵੰਡੀ। ਘਰ।
 ਤਵ ਪਿਤ ਸੰਗਹਿ, ਹੇ ਦੁਖਖੰਡੀ!’

॥ ੮੦ ॥

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
 ‘ਤੂੰ ਹੈਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਮਿਰਾਸੀ।
 ਜਾਚਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨ ਨ ਕੀਜੈ।
 ਲੇ ਇਨ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਰੀਜੈ’ ॥ ੮੧ ॥
 ‘ਜੇ ਤੁਮ ਰਾਖੋਗੇ ਸੁਧ ਮੋਰੀ।
 ਅਨਤ ਅੱਗੂ¹ ਕਿਉਂ ਜਾਉਂ ਬਹੋਰੀ। ਹੋਰ ਅੱਗੇ।
 ਅਸਨ¹ ਬਸਨ² ਕੇ ਲੋਭ ਅਮੋਰਾ³। ਭੋਜਨ। ਕਪੜੇ ਦਾ। ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲਾ ਲੋਭ ਹੈ।
 ਸੋ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਕਰ ਨਿਜ ਜੋਰਾ¹’। ਉਹ ਲੋਭ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਜੁੜਾਉਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੮੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
 1 ‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ! ਲੇ ਸਦਾ, ਸਭਿ ਕੀ
 ਸੁਧ ਕਰਤਾਰ।
 ਦੇਹਿ ਬਣੀ ਪਸ਼ਚਾਤ ਹੈ ਪੂਰਬ ਬਨਾ
 ਅਹਾਰ’ ॥ ੮੩ ॥

ਚੌਪਈ: ਪੁੜੀ ਤੇ। ਅਜਵਾਈ ਨੂੰ।
 ਮਿਲਿ ਕਾਲੂ ਤਨੀਆ¹ ਜਾਮਾਤਾ²।
 ਪੁਨ ਆਪਨ¹ ਆਵਾ ਹਿਤ ਤਾਤਾ²। ਹੱਟ ਪੁਰ। ਅਪੁੜ ਨੂੰ (ਮਿਲਨ) ਵਾਸਤੇ ਆਯਾ।

ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਏਕ ਪਰਯੰਕਾ।^੧ ਪਲੰਘ ਤੇ।
 ਦੇਖਹਿ ਸੁਤ ਕੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ।^੨ ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
 ॥੮੪॥

ਅਧਿਕ ਨੇਹ।^੧ ਕਰਿ ਸਿਖਵਨ ਦੇਈ।^੨ ਬੜਾ ਮੋਹ ਕਰਕੇ।
 ਇਕਠੋ ਦਰਬ ਕਰਨ ਕੀ ਜੇਈ।
 ‘ਖਰਚ ਬਜਾਹ ਕੋ ਕਰਹੁ ਤਯਾਰੀ।
 ਧਨ ਚਹਿਯਤਿ ਹੈ ਤਿਸ ਦਿਨ ਭਾਰੀ’
 ॥੮੫॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।^੧ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਸੁਣਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਕ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਪੁਰਿ ਪਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਦਾਰਾ।
 ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਨਿਯੇ ਅਨੰਦ ਹਮਾਰਾ’
 ॥੮੬॥

ਪ੍ਰਿਯ ਸੁਤ ਤੇ ਪ੍ਰਿਯ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।
 ਤਲਵੰਡੀ ਪੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨਾ।^੧ ਤੁਰਨਾ।
 ਤਜਿ ਕਰਿ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸੋਂ, ਮਗ।^੨ ਰਸਤਾ।
 ਸਗਰਾ।
 ਜਾਇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੇ।^੧ ਸੁਖ ਸੋਂ ਨਗਰਾ।^੨ ਜਾ ਵੜੇ।
 ॥੮੭॥

ਕੁਸ਼ਲ ਸੰਦੇਸ਼।^੧ ਸੁਨੇ ਸਭਿ ਰਾਉ।^੨ ਸੁਨੇਹੇ।
 ਪੁਲਕਾਵਲਿ।^੧ ਭਾ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ।^੨ ਗਦ ਗਦ ਹੋਯਾ (ਬੁਲਾਰ)।
 ਧਰਿ ਕਰਿ ਉਰ।^੧ ਮਹਿੰ ਮੂਰਤਿ ਧਯਾਨਾ।^੨ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
 ਬੰਦਹਿ ਪਦ, ਜਨੁ।^੧ ਨਿਜ ਢਿਗ ਜਾਨਾ।^੨ ਮਾਨੇ।
 ॥੮੮॥

ਜਥਾ ਬਾਰਤਾ ਭਈ ਸਗਾਈ।
 ਤਥਾ ਚੌਪਈ ਮਾਂਝ ਬਨਾਈ।
 ਕਿਯੋ ਧਯਾਯ ਪੂਰਨ ਸੁਖ ਮੂਰਾ।^੧।^੨ ਸੁਖਮੂਲ।^੩ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਪੂਰਾ।
 ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਪਗ ਰੂਰਾ।^੧ ਸੁੰਦਰ।
 ॥੮੯॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸਗਾਈ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਉਨੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥੧੯॥

੨੦. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਮੰਗਲ। ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ]

੧੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੧

{ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ 'ਨਾਨਕ' ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ} ॥੩੭..॥

{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧) ਵਾਧਾ ਲਏ} ॥੫੫॥

{ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੁਤਰਕ, } ॥੩੯..॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਤਰਕ ਦਾ ਉੱਤਰ} ॥੪੩..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇ ਮਮ, ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਸੁਖਪਾਇ। ਮਮ=ਮੇਰੇ।

ਦਾਰਿਦ ਕਲਮਲ ਮਲ ਦਲਿਨ, ਜੈ ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ॥੧॥

ਦਾਰਿਦ=ਦਲਿਦ, ਗ੍ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ। [ਸੰਸ: ਦਾਰਿਦ੍ਰਜੰ]। ਕਲਮਲ=ਪਾਪ। ਮਲ=ਮੈਲਾ।

ਦਲਿਨਿ=ਦਲ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ:

ਮੇਰੇ (ਸਦਾ) ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਿਮਰ ਸਿਮਰ ਕੇ (ਮੈਂ ਸਦਾ ਹੀ) ਸੁਖ ਪਾਏ ਹਨ, (ਜੋ) ਦਰਿਦ (ਅਤੇ) ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋ, ਜੈ ਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

^੧ਕਿਰਪਾ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਰੁਨਾ^੧ ਖਾਨੀ!

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਕਥਾ ਮਹਾਨੀ^੧।

^੧ਸੁਸ਼ਟ।

ਇਸ ਉਤਸਾਹਿ ਭਏ ਤੇ ਪਾਛੇ।

ਮੋਦੀਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਆਛੇ ॥੨॥

ਆਇ ਛੁਧਾਤਰੁ^੧ ਦੇਂ ਤਿਹ ਅਸਨਾ^੨।

^੧ਭੁੱਖਾ। ^੨ਭੋਜਨ।

ਬਸਨ ਬਿਹੀਨ ਲਖਹਿ, ਦੇਂ ਬਸਨਾ^੧।

^੧ਕਪੜਾ।

ਜਾਚਿ ਨ ਕੋਊ ਗਮਨਜੋ^੧ ਛੁਛਾ।

^੧ਪਾ:-ਜਾਵਤ।

ਆਇੰ ਬਿਦੇਸੀ ਆਪਨ^੧ ਪੁਛਾ ॥੩॥

^੧ਹੱਟੀ।

ਵਡੀ ਭੋਰ ਤੇ ਦੇਵਨ ਲਾਗਹਿ।

ਜਾਮ ਨਿਸਾ ਲੋ^੧ ਛੁਛ ਨ ਤਜਾਗਹਿ^੨।

^੧ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਗਈ ਤੱਕ। ^੨ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ।

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਸਪੂਰਨ ਸੇਨਾ^੧।

^੧ਸਾਰੀ ਫੌਜ।

ਆਨ ਆਸਨ^੧ ਆਪਨ ਤੇ^੨ ਲੇਨਾ ^੧ਰਸਦ। ^੨ਹੱਟੀ ਤੋਂ।

॥੪॥

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸੀ ਜਾਚਕ ਜੇਤੇ।

ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਲੇਹਿ ਸਭਿ ਤੇਤੇ।

ਰਹੈ ਸਥਾਨ ਭੀਰ ਸੋਂ ਭੂਰਾ^੧।

^੧ਭੀੜ ਨਾਲ ਭਰਿਆ।

ਭਨਹਿੰ ਅਸੀਸ ‘ਵਧਹਿ ਸੁਖ ਮੂਰਾ!’¹ ਹੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਦਾ ਵਧੋ। (ਅ) ਮੂੜੀ
 (ਪੁੰਜੀ) ਤੇ ਸੁਖ ਵਧੋ।

॥ ੫ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਦੇਖਯੋ ਰਿਦੇ ਉਦਾਰਾ।

ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿੰ ਵਿਚਾਰਾ⁺।¹ ਪਾ:-ਕਰਤ ਵਿਚਾਰਾ।

‘ਨਿਸ¹ ਬਾਸੁਰ² ਦੇ ਦਾਨ ਮਹਾਨਾ।¹ ਰਾਤ।² ਦਿਨ।

ਵਡ ਦਾਨੀ ਹੈ ਭੂਪ ਸਮਾਨਾ ॥ ੬ ॥

ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੈਸੇ ਬਹੁ ਖੋਵਹਿ।

ਰੰਚਕ¹ ਤ੍ਰਾਸ² ਰਿਦੇ ਨਹਿੰ ਹੋਵਹਿ।¹ ਥੋੜਾ ਬੀ।² ਡਰ।

ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਹਮ ਕਾਲਿ¹ ਕਿ ਆਜੂ²।¹ ਕਲ੍ਹ।² ਅੱਜ।

ਨਾਨਕ ਜਾਵਹਿ ਹਜਾਂ¹ ਤੇ ਭਾਜੂ² ॥ ੭ ॥¹ ਇਥੋਂ।² ਦੋੜ ਜਾਏਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:¹ ਚੋਰ।

ਤੁਰਕਨ ਤਸਕਰ¹ ਹੋਇ ਕੈ,

ਜਾਵਹਿਗੋ ਜਬ ਭਾਜਿ।

ਗਹਿ ਲੇਵਹਿੰ ਜੈ ਰਾਮ ਕੋ,

ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਲਾਜ¹’ ॥ ੮ ॥¹ ਪਤਿ।

ਚੌਪਈ:¹ ਪਰੰਤੂ) ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਹਿਤੂ ਸਨ।

ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਹਿਤੂ ਜੈਰਾਮਾ¹।

ਮਿਲ ਕਰਿ ਚਲਿ ਆਏ ਤਿਹ ਧਾਮਾ।

ਬੋਲਿ¹ ਇਕਾਕੀ² ਕਰਿ ਲੇ ਬੈਸੇ।¹ ਸੱਦਕੇ।² ਇਕੱਲਾ।

ਕਹੈਂ ‘ਨਿਚਿੰਤ ਰਹੈਂ ਤੂੰ ਕੈਸੇ? ॥ ੯ ॥

ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ¹ ਜੋ ਖੋਵਤਿ ਅਤਿ ਦਰਬਾ।¹ ਹਰ ਰੋਜ਼।

ਸੋ ਸਮਝਹੁ ਉਰ ਅਪਨੇ ਸਰਬਾ।

ਬਾਦ¹ ਖੋਇ ਸੋ⁺ ਜਾਇ ਪਲਾਈ²।¹ ਬਿਰਥਾ।² ਦੋੜ ਜਾਏਗਾ।⁺ ਪਾ:-ਜੋ।

ਸਗਰੋ ਝਗਰਾ ਤੁਝ ਗਰ¹ ਪਾਈ¹ ਤੇਰੇ ਗਲ।

॥ ੧੦ ॥

ਸੋ ਖਰਚਨ ਕੋ ਲਖਤਿ ਅਸਾਨਾ¹।¹ ਸੌਖਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਤੁਝ ਕੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਨਹਿ ਮਹਾਨਾ¹।¹ ਬੜੀ।

ਭੂਪਤਿ¹ ਪੂਰ ਲੇਹਿ² ਨਿਜ ਲੇਖਾ।¹ ਨਬਾਬ।² ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਏਗਾ।

ਚਲਹਿ ਇਲਾਜ ਨ, ਤੂੰ ਦੇਂ ਸੇਖਾ¹।¹ ਬਾਕੀ ਤੈਨੂੰ ਭਰਨੀ ਪਊ।

॥ ੧੧ ॥

ਦੀਰਘ ਦਰਸੀ¹ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ।¹ ਦੂਰਦੇਸ਼।

ਕਰਹਿੰ ਨ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ¹ ਧਨ ਹਾਨਾ।	¹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਕੇ ਲਖਿ ਮੀਤਾ।	
ਹੇਰਜੇ ਹੋਤਿ ਹੇਤ ਵਿਪਰੀਤਾ ¹ ॥ ੧੨ ॥	¹ ਤੇਰੇ ਹਿਤ (ਭਲੇ) ਦੇ ਉਲਟ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ।
ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ ਹਮ ਇਹ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।	
ਅਪਰ ਹੇਤ ਕੇ ¹ ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹੀ।	¹ ਹੋਰ ਸਬੱਬ ਕੋਈ।
ਤੁਝ ਸਮਝਾਵਨ ਕੇ ਮਿਲਿ ਆਏ।	
ਕਰਹੁ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਨ ਭਾਏ' ॥ ੧੩ ॥	
ਪਾਵਸ ਸਮ ¹ ਪਿਸ਼ਨਨਿ ² ਕੀ ਬਾਨੀ।	¹ ਬਰਸਾਤ ਵਰਗੀ। ² ਚੁਗਲਾਂ।
ਚਿੰਤ ਆਪਗਾ ਕੀਨਿ ਮਹਾਨੀ ¹ ।	¹ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਨਦੀ ਵੱਡੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।
ਕਮਲ ਕੋਮਲੰ ਮਨ ਜੈਰਾਮੁ।	
ਉਖਰਜੋ ਧੀਰਜ ਮੂਲ ਅਥਾਮੁ ¹ ॥ ੧੪ ॥	¹ ਅਰੋਕ।
ਯਤਨ ਤੀਰ ¹ ਕਿਤ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ ² ।	¹ ਜਤਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ। ² ਕਿਤੇ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ।
ਬਹਜੇ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਗਟੀ ਕੇ ਮਾਂਹੀ ¹ ।	¹ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਸੋਚਾਂ (ਰੂਪੀ) ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ।
ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤਾ।	
ਹੁਤੇ ਜੁ ਮੂਰਖ ਦੁਸ਼ਟ ਅਚੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥	
ਬੈਸਹਿ ¹ ਸਦਨ ਨੀਵ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵਾ ² ।	¹ ਜੈਰਾਮ) ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ² ਅਗਿੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਕਰਕੇ।
ਮਨਹੁ ਬਨਜੋ ਚਿੰਤਾ ਕੀ ਸੀਵਾ ¹ ।	¹ ਸੀਂ, ਹੱਦ।
ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਗਿਨਤਜੋ ਗਿਨਤੀ।	
ਕਰੈ ਦੀਨ ਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਬਿਨਤੀ ॥ ੧੬ ॥	
ਉਰ ਅੰਤਰ ਮਾਨਤਿ ਬਹੁ ਖੇਦਾ।	
ਵਹਿਰ ¹ ਨ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖਹਿ ² ਭੇਦਾ।	¹ ਬਾਹਰ। ² ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ।
ਜਬੈ ਨਾਨਕੀ ਦਸਾ ਬਿਲੋਕੀ।	
ਹਰਖ ਹੀਨ ਪਤਿ ਕੀ ਮਤਿ ਸੋਕੀ ¹	¹ ਸ਼ੋਕਮਈ।
॥ ੧੭ ॥	
ਰਿਦੈ ਗੁਨਹਿ ¹ -ਕੋ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜੁ।	¹ ਸੋਚਦੀ ਹੈ।
ਚਿੰਤਮਾਨ ਹੈ ਬੈਠਜੋ ਆਜੁ ¹ -।	¹ ਅੱਜ।
ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਭੇਵ ¹ ਜਨਾਯਾ।	¹ ਭੇਦ।
'ਸੁਨਹੁ ਬਧੂ! ਮੈਂ ਜਜੋਂ ਲਖਿ ਪਾਯਾ ¹	¹ ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।
॥ ੧੮ ॥	
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਿਲਿ ਮਨੁਜ ¹ ਭਲੇਰੇ।	¹ ਮਨੁਖ।

ਮੈਂ ਅਵਿਲੋਕ ¹ ਆਵਤਿ ਡੇਰੇ।	¹ ਡਿੱਠੇ।
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਮਾਨਾ।	
ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਯਾ ਤਿਨਹਿੰ ਬਖਾਨਾ’	
॥ ੧੯ ॥	
ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਸੁਮਤਿ ਸਜੁਤੀ ¹ ।	¹ ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਨੇ।
ਲਖਿ ਲੀਨੀ ¹ -ਕੀਨੀ ਕਿਨ ਦੂਤੀ-।	¹ ਜਾਣ ਲੀਤੀ।
ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪਤਿ ਕੋ ਸਮਝਾਯਾ।	
‘ਕਿਉਂ ਉਰ ਭਰਮੇ ਤੁਮ? ਸੁਖਦਾਯਾ!	
॥ ੨੦ ॥	
ਪੂਰਬ ਪਤਾ ਲਯੋ ¹ ਭਲਿ ਦੇਖੀ।	¹ ਪਤੀਆ ਲੀਤਾ ਸੀ।
ਉਰ ਮਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ¹ ।	¹ ਬਹੁਤ।
ਸਭਿ ਅਨਜਾਨ ਭਨਹਿੰ ਜੇ ਮਾਨਵ।	
ਤਿਨਕੇ ਭਵ ਮੰਦ ਨਹਿੰ ਜਾਨਵ ¹ ’	¹ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਭੇਦ ਮੰਦ (ਮਤੀ) ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
॥ ੨੧ ॥	
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਮਝਾਵਹਿ।	
ਤਦਪਿ ਜਰਾਮ ਨ ਚਿੰਤਾ ਜਾਵਹਿ।	
ਮਨ ਮਹਿੰ ਬਸੀ ਪਿਸ਼ਨ ¹ ਕੀ ਬਾਨੀ।	¹ ਚੁਗਲਾਂ।
ਬਿਨ ਸਤਿ ਦੇਖੇ, ਹੋਇ ਨ ਹਾਨੀ ¹	¹ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਦੇਖੇ ਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
॥ ੨੨ ॥	
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।	¹ ਪਾ:-ਸਬ।
ਲਖਿ ਲੀਨੀ ਦੂਤਨ ਕੀ ¹ ਖਾਮੀ ² ।	¹ ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ। ² ਕਚਿਆਈ।
ਪੁਨ ਜਰਾਮ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਚੀਨਾ ¹ ।	¹ ਵੇਖਿਆ।
ਜਿਹ ਮਨ ਪਿਸ਼ਨਨਿ ¹ ਬਾਨੀ ਭੀਨਾ	¹ ਚੁਗਲਾਂ ਦੀ।
॥ ੨੩ ॥	
ਤਾਂ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਹਤਨੇ ਹੇਤਾ ¹ ।	¹ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।
ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।	
ਸਦਨ ਜਾਇ ਸਾਦਰ ¹ ਦੁਖ ਕਦਨਾ।	¹ ਆਦਰ ਨਾਲ।
ਬੈਸੇ ਮੰਚ ¹ ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ²	¹ ਪਲੰਘ। ² ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
॥ ੨੪ ॥	
ਮਧੁਰ ¹ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।	¹ ਮਿੱਠੀ।
ਜਨੁ ਚਿੰਤਾ ਰੁਜ ਚੂਰਨ ਸਾਨੀ ¹ ।	¹ ਮਾਨੋਂ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਸਮਾਨ ਹੈ।

‘ਜੀਜਾ ਜੀ! ਲੇਖਾ ਕਰਿਵਾਈਏ।
ਸਭਿਹਿ ਹਿਸਾਬ ਨਿਵਾਬ ਦਿਵਾਈਏ
॥ ੨੫ ॥

ਬੀਤੇ ਬਹੁ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।
ਕਰਿਵਾਵਹੁ ਨਿਕਸਹਿ ਕਛੁ ਸ਼ੇਖੇ¹।’

¹ਬਾਕੀ।

ਸੁਨਿ ਜੈਰਾਮ ਰਿਦੇ ਹਰਿਖਾਯੋ।
ਜਨੁ ਸ਼ਰਧਾ ਧਨੁ¹ ਖੋਯੋ ਪਾਯੋ ॥ ੨੬ ॥

¹ਮਾਨੋ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਧਨ।

ਹੁਤੀ ਚਿੰਤ ਜਾਂਕੀ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।
ਅਕਸਮਾਤ¹ ਸੋ ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ।

¹ਅੱਚਣਚੇਤ।

ਲੇ ਨਿਦੇਸ¹ ਗਾ ਪਾਸ ਨਰੇਸ਼²।

¹ਆਗਯਾ। ²ਰਾਜੇ ਦੇ।

ਪੋਸ਼ਿਸ਼¹ ਪਹਿਰ ਕਿਯੇ² ਸੁਭ³ ਬੇਸਾ⁴

¹ਪੁਸ਼ਾਕ। ²ਕਰਕੇ। ³ਚੰਗਾ। ⁴ਲਿਬਾਸ।

॥ ੨੭ ॥

ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਕਹਿ ਸੁਨ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ!

ਕਰਜੋ ਹਿਸਾਬ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਮੋਦੀ।

ਕਾਲ ਬਿਸਾਲ¹ ਬਿਤਜੋ ਬਿਨ ਲੇਖੇ।

¹ਬਹੁਤ।

ਆਮਦ ਖਰਚ ਉਚਿਤ ਅਬ ਦੇਖੇ’

॥ ੨੮ ॥

ਪੂਰਬ¹ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਦੂਤੀ²।

¹ਪਹਿਲਾਂ। ²ਚੁਗਲੀ।

ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕ ਮਿਲਿ ਕਰਤਿ ਬਹੂਤੀ¹।

¹ਬਹੁਤੀ।

‘ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਖੋ ਕਰਿ ਨਾਨਕ।

ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ¹ ਕਬਹਿ ਅਚਾਨਕ²’

¹ਦੌੜ ਜਾਏਗਾ। ²ਅੱਚਣਚੇਤ।

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਤਿ ਜਰਾਮ ਬਚਨ ਭੂਪਾਲ¹।

¹ਰਾਜਾ ਨੇ ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ।

ਬੋਲਜੋ ‘ਸੰਸਾ ਮੁਝਹਿ ਬਿਸਾਲ¹।

¹ਬੜਾ।

ਲੇਖੇ ਤੇ ਸੋ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸੀ¹।

¹ਸੰਸਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਬੋਲਿ ਲੇਹੁ ਤਾਂ ਕੋ ਮਮ ਪਾਸੀ’

॥ ੩੦ ॥

ਨਿੰਧਾ ਦਿਜ ਜੈਰਾਮ¹ ਪਠਾਯਾ²।

¹ਜੈਰਾਮ ਨੇ। ²ਘੱਲਿਆ।

ਆ ਨਿੰਧੇ ਯਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ¹।

¹ਪਾ:-ਆਇ ਨਿਖਦਯਾ ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ। ਨਿਖਦਯਾ ਹਟੀ (ਉਤੇ)।

‘ਚਲਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਲੇਖਾ।

ਨ੍ਰਿਪ ਬੁਲਾਇ ਜਿਹ ਸਭਾ ਵਿਸ਼ੇਖਾ’

॥ ੩੧ ॥

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪੂਰਨ !

ਸੁਨਹੁ ਤਯਾਰ ਭਏ ਤਬ ਤੂਰਨ।

ਵਹੀ ਬਿਸਾਲ¹ ਦੀਨਿ ਮੁਝ ਹਾਥ। ¹ਵੱਡੀ।

ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਜਗਨਾਥ।

॥ ੩੨ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਸੁੰਦਰ ਗਤਿ¹ ਭਾਰੀ। ¹ਟੋਰ।

ਪਹੁੰਚਤਿ ਭੇ ਤਬ ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।

ਕਾਜੀ ਖਾਨ ਦਿਵਾਨ ਮੁਲਾਨੇ।

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਨੀਕੇ ਕਰਿ ਬਾਨੇ¹ ॥ ੩੩ ॥ ¹ਲਿਬਾਸ।

ਸਭਿਨਿ ਸ਼ਿਰੋਮਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ।

ਸੇਵਹਿੰ ਜਾਂਹਿ ਸੁਭਟ¹ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ। ¹ਸੂਰਮੇ।

ਤਹਾਂ ਹੋਇ ਠਾਢੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ¹। ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸਲਾਮਾ

॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਦਿਸਿ ਨ੍ਰਿਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ
ਬਿਲੋਕੀ।

ਜਾਂਕੀ ਮਤਿ¹ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਫੋਕੀ। ¹ਬੁੱਧੀ।

ਬੂਝਤਿ ਭਾ¹ ‘ਤੁਮਾਰ ਕੋ ਨਾਮਾ?’ ¹ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ।

ਭਨੀਏ ਭੇ ਮੋਦੀ ਅਭਿਰਾਮਾ¹ ! ॥ ੩੫ ॥ ¹ਸੁੰਦਰ।

ਕਮਲ ਨੈਨ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਅਹੈ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।’

‘ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਸਮਝਯੋ ਕਹਯੋ ਤੁਮਾਰੋ।

ਸੰਗ ਮਾਯਨੇ¹ ਫੇਰ ਉਚਾਰੋ’ ॥ ੩੬ ॥ ¹ਅਰਥ ਸੁਣੇ।

ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲਯੋ ਮਤਿਸਾਲੀ¹। ¹ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ।

{ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ‘ਨਾਨਕ’ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ}

‘ਬੀਚ ਪਾਰਸੀ ਰੀਤਿ ਸਮਾਲੀ।

ਬੇਸੁਬਹਾ ਜੋ ਬਿਨਾ ਨਮੂਨੇ¹।

¹ਨਿਰਸਸੇ ਜੋ ਅਦੁਤੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਅਮੋਲਕ ਤੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਫਾ: ਬੇ ਸੁਬਹਾ ਨਿਰਸੰਸੇ। (ਅ) ਬੇਸੋ ਬਹਾ ਅਮੋਲਕ][

ਬੇਚਗੂਨ¹ ਯਜ਼ਦਾਂ² ਬੇਚੂਨੇ³ ॥ ੩੭ ॥

¹ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ²ਖੁਦਾ। ³ਬੇਮਿਸਾਲ।

‘ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ’ ਕਹਿ ਬੇਦ ਕਤੇਬਾ।

ਲਖਯੋ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਕਰਤਿ ਹਿਸੇਬਾ।

ਕਰਨਹਾਰ ਤਾਂ ਸਿਫਤੀ¹ ਬੰਦਾ।

¹ਉਸਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਹਾਰਾ।

ਮੈਂ ਹੂੰ ਕਹਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖਕੰਦਾ’

॥ ੩੮ ॥

ਬਿਗਸਾ ਬਹੁ ਨਬਾਬ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।

ਮਤਿ ਜਾਂਕੀ ਬਿਸ਼ਿਯਨਿ ਲਪਟਾਨੀ।

ਕਰਤਿ ਕੁਤਰਕਹਿ¹ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ।

¹ਹੁੱਜਤ।

{ਨਵਾਬ ਦੀ ਕੁਤਰਕ}

‘ਮੋਦੀ ਬਜਾਹ ਲਯੋ ਕਿਤ¹ ਕੈ ਨਾ²?’ ¹ਕਿਤੇ। ²ਕਿ ਨਹੀਂ?

॥ ੩੯ ॥

ਕਹਿ ਜਰਾਮ ‘ਅਬ ਲੌ ਨ ਬਿਵਾਹ।

ਭਾ ਸਨਬੰਧ ਆਇ ਹੈ ਸਾਹ।

ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਪਾਇ ਅਲੰਬਾ¹।

¹ਆਸਰਾ।

ਹੋਇ ਬਜਾਹ ਅਬ ਕਛੁ ਨ ਬਿਲੰਬਾ¹’

¹ਦੇਰ ਨਹੀਂ।

॥ ੪੦ ॥

ਅਸ¹ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਦੌਲਤ ਖਾਨਾ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

‘ਸਿਫਤੀ ਬੰਦਾ ਨਿਜਹਿ ਵਖਾਨਾ।

ਸੋ ਸਤਿ ਬਾਤ ਤਬਹਿ ਲੌ ਬਰਨੀ¹।

¹ਕਹੀ।

ਜਬ ਲੌ ਘਰ ਮੈਂ ਆਇ ਨ ਤਰੁਨੀ¹

¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

॥ ੪੧ ॥

ਜਤੀ ਸਤੀ ਤਪਸੀ ਰਿਖਿ ਜੇਤੇ।

ਪਾਰ ਨ ਪੱਯੈ ਜਿਨਹਿੰ ਗਿਨੇ ਤੇ।

ਦਰਸ ਅੰਗਨਾਂ¹ ਜਾਰ² ਮਹਾਨਾ³।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ। ²ਜਾਲ ਜੋ। ³ਬੜਾ ਵਡਾ ਹੈ।

ਫਸੇ ਨ ਨਿਕਸਹਿ ਅਤਿ ਬਲਿਵਾਨਾ’

॥ ੪੨ ॥

ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਸੁਨਤਿ ਕੁਤਰਕਾ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਤਰਕ ਦਾ ਉੱਤਰ} ॥ ੨੧ ॥

ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਆਸ਼ੇ¹ ਤਿਹੰ ਉਰਕਾ²।

¹ਮਤਲਬ। ²ਉਸਦੇ ਰਿਦੇ ਦਾ।

‘ਜਿਨ ਕੋ ਮਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਪੂਰਾ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਬ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ¹

¹ਖਾਲੀ।

॥ ੪੩ ॥

ਤਿਨਕੇ ਮਨ ਕਯਾ ਨਾਰਿ¹ ਮਲੀਨੀ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਭਾਵਤਿ? ਜੋ ਦੁਰਗੰਧਹਿ¹ ਭੀਨੀ।

¹ਬਦਬੋ ਅਤੇ।

ਅਸਤ¹ ਰਕਤ² ਮੱਜ³ ਪਲ⁴ ਬਾਰਾ⁵।

¹ਹੱਡ। ²ਲਹੂ। ³ਮਿੱਝ। ⁴ਮਾਸ। ⁵ਵਾਲਾਂ (ਨਾਲ ਭੀਨੀ ਹੈ)।

ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰਾ¹

¹ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੀਤੀ, ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੀਨ ਹਨ।

॥ ੪੪ ॥

ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਗਯਾਨੀ।

ਏਕਹਿ ਵਸਤੁ ਨ ਨੀਕੀ ਜਾਨੀ।

ਤਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਤਿ ਨ ਪ੍ਰੀਤਾ¹।

¹ਇਥੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਨਿੰਦਯਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲੋਂ ਸਾਈਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਭਜਹਿੰ ਮਕੰਦ ਸੁਖਦ ਕੋ ਚੀਤਾ¹’

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਭਜਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੫ ॥

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲਖਿ ਦਿਢ ਪਰਤੀਤਾ।

ਬੋਲਯੋ ‘ਖੋਇੰ ਦਰਬ¹ ਤੂੰ ਨੀਤਾ²।

¹ਧਨ। ²ਰੋਜ਼।

ਮੋ ਸੋਂ ਕਹਹਿੰ ਆਇ ਨਰ ਭੂਰਾ¹।

¹ਬਹੁਤ।

ਅਬ ਲੇਖਾ ਕਰਿ ਦੀਜੈ ਪੂਰਾ’ ॥ ੪੬ ॥

‘ਸੁਨਹੁ ਨ੍ਰਿਪਤਿ! ਨਿਜ ਕਰੀਏ ਲੇਖਾ।

ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਨਿਕਸੈ ਮੁਝ ਸ਼ੇਖਾ¹।

¹ਬਾਕੀ।

ਭਨਤਿ¹ ਪਿਸ਼ਨ² ਤਬ ਨਿਰਨਾ ਕਰੀਏ।

¹ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ। ²ਚੁਗਲ।

ਝੂਠ ਸਾਚ ਕੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਰੀਏ’

॥ ੪੭ ॥

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਤਬਹਿ ਭੂਪਾਲਾ।

ਇਕ ਬੁਲਾਇ ਲੇਖਕ¹ ਤਤਕਾਲਾ।

¹ਮੁਨਸ਼ੀ।

ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ‘ਸੰਖਯਾ¹ ਕੀਜੈ।

¹ਗਿਣਤੀ।

ਆਮਦ ਖਰਚ ਸਭਿਹਿ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ

॥ ੪੮ ॥

ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕਾ ਹੈ ਯਹਿ ਲੇਖਾ।

ਕਿਹ ਦਿਸ਼ ਨਿਕਸਹਿ ਸਰਸਹਿ¹ ਸ਼ੇਖਾ²।

¹ਵਾਧਾ। ²ਬਾਕੀ।

ਆਨਿ ਆਨਿ ਤੁਮ ਨੀਤ ਉਚਾਰੋ¹।

¹ਨਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।

-ਮੋਦੀ ਖੋਵਤਿ ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ-

॥ ੪੯ ॥

ਲੇਹੁ ਸੰਭਾਰਿ ਰੀਤਿ ਅਬ ਨੀਕੀ।

ਕਰੀਏ ਬਾਤ ਭਾਵਤੀ ਜੀਕੀ। ’

ਨਵੀਸਿੰਦਾ¹ ਸੁਨਿ ਜਾਦੋਰਾਈ²।

¹ਮੁਨਸ਼ੀ। ²ਜਾਦੋ ਰਾਇ ਨਾਮ ਸੀ ਉਸਦਾ।

ਗੁਨਤਿ ਰਿਦੈ¹-ਹੋਈ ਮਨ ਭਾਈ

¹ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

॥ ੫੦ ॥

ਇਨ ਜੋ ਧਨ ਬਹੁ ਬਾਦ¹ ਗਵਾਯਾ।

¹ਬਿਰਥਾ।

ਉਠਨਿ ਨ ਦੇਉਂ ਲੇਉਂ ਇਹ ਥਾਯਾ¹।

¹ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਖ ਲਵਾਂਗਾ।

ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੈਸਹਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ।

ਦਈ ਨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਹਮੈਂ ਨ ਜਾਨੇ-

॥ ੫੧ ॥

ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਦੋਨੋ ਇਕ ਥਾਨਾ।

ਲੇਖਾ ਹੋਵਨਿ ਲਗੇ ਮਹਾਨਾ¹।

¹ਬੜਾ।

ਪ੍ਰਥਮ ਲਿਖਾਯੋ ਆਮਦ ਦਰਬਾ।

ਲਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤ ਢਿਗ ਤੇ ਜੋ ਸਰਬਾ

॥ ੫੨ ॥

ਲਿਖਨਿ ਲਗੇ ਪੁਨਿ ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਅੰਤ ਕਠਨ ਵਿਧਿ ਜਾਨਾ।

ਮਹਾਂ ਕੁਟਿਲ ਬਹੁ ਪਾਇ ਅਰਾਵਨ¹।

¹ਅੜਾਉਣੀਆਂ।

ਕੂਰ¹ ਬਚਨ ਕਹਿ ਹੇਤ² ਡਰਾਵਨ

¹ਕਰੜੇ। ²ਵਾਸਤੇ।

॥ ੫੩ ॥

ਗਰਬ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਰਿੰਕਣਜੋਤੀ¹।

¹ਟਿਟਾਣਾ।

ਰਵਿਹਿ¹ ਦਬਾਵਹਿ² ਨਿਜਹਿ ਉਦੋਤੀ³।

¹ਸੂਰਜ ਨੂੰ। ²ਦਬਾਵੇ। ³ਆਪਣੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ।

ਮਹਾਂ ਮੰਦਮਤਿ ਜਾਨਹਿ ਨਾਂਹੀ।

-ਇਹ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਭਵ¹ ਮਾਂਹੀ-

¹ਸੰਸਾਰ।

॥ ੫੪ ॥

ਪੰਚ ਦਿਵਸ ਲੋ ਲੇਖਾ ਭਾਰਾ।

{ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ, ੩੨੧} ਵਾਧਾ ਲਏ}

ਕਰਤਿ ਬਾਦ¹ ਬਹੁ ਲਿਖਯੋ ਗਵਾਰਾ।

¹ਝਗੜਕੇ।

ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਬਹੁਰ ਇਕੀਸਾ।

ਲੈਨੇ ਸੇਖੂ¹ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸਾ^੧ ॥ ੫੫ ॥

¹ਬਾਕੀ। ^੧ਪਾ:-ਸ਼ੇਖ ਸੁ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।

ਭੂਰ¹ ਬਿਸੂਰਤਿ² ਮੂਰਖ ਮਾਨੀ।

¹ਬਹੁਤ। ²ਝੂਰਦਾ ਹੈ।

ਬੂਡ ਗਯੋ ਤਤਛਿਨ ਬਿਨ ਪਾਨੀ।

-ਮਮ ਅਭਿਲਾਖਾ¹ ਰਾਖਨਿ ਊਰਾ²।

¹ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਰਖਾਂਗਾ।

ਸੇਖ ਨਿਕਾਸੇ¹ ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਾ² ॥ ੫੬ ॥

¹ਇਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਲ ਬਾਕੀ ਕੱਢੀ। ²ਬਰੱਬਰ ਬੀ ਨਾ ਢੁਕਿਆ। (ਨਵਾਬ ਦਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਦੇਣਾ)।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇ ਧਨ ਲੀਨਾ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਅਧਿਕ ਲੁਟਾਵਨ ਕੀਨਾ।

ਲੇਨਹਾਰ ਧਨ ਰਹਯੋ¹ ਬਹੋਰੀ²।

¹ਲੈਣ ਹਾਰੇ ਨਿਕਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। ²ਫੇਰ ਭੀ।

ਅਚਰਜ ਲਖਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਮੋਰੀ-

॥ ੫੭ ॥

ਗਮਨਯੋ ਸਦਨ ਬਦਨ ਬਹੁ ਲਾਜਾ¹।

¹ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ।

ਦਯੋ ਨ ਉੱਤਰ ਕੋ ਢਿਗ ਰਾਜਾ¹।

¹ਨਵਾਬ ਪਾਸ।

ਆਪਨ¹ ਅਪਨੀ ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ।

¹ਹੱਟ ਤੇ।

ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ¹ ॥ ੫੮ ॥

¹ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵਣ ਵਾਲੇ।

ਸਰਿਤਾ ਚਿੰਤ¹ ਚੀਤ ਜੈਰਾਮਾ।

¹ਚਿੰਤਾ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਿਚ।

ਬਹਯੋ ਜਾਤਿ ਥੋ ਆਠੋ ਜਾਮਾ¹।

¹ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।

ਸੁਨੀ ਗਿਰਾ ਉਰ ਹਰਖਹਿ ਕਰਨੀ।

ਭਯੋ ਧੀਰ¹ ਪਾਈ ਜਨੁ² ਤਰਨੀ³

¹ਹੌਸਲਾ। ²ਆਨੋ। ³ਬੇੜੀ ਮਿਲ ਗਈ।

॥ ੫੯ ॥

ਤੂਰਨ ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ਬਿਸਦ ਬਿਸਾਲਾ¹।

¹ਬੜੀ ਉੱਜਲ।

‘ਪੰਜ ਦਿਵਸ ਲੋ ਲੇਖਾ ਕੀਨੋ।

ਸਗਰੋ ਅਬ ਪੂਰਨ ਭਾ ਚੀਨੋ’ ॥ ੬੦ ॥

ਸੁਨਿ ਬੁਝਤਿ¹ ਨ੍ਰਿਪ ਸੰਸੈ ਜਾਸੁ²।

¹ਪੁਛਦਾ ਹੈ। ²ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਸੀ।

‘ਕਿਸ ਕੀ ਸ਼ੇਸ਼¹ ਰਹੀ ਕਿਸ ਪਾਸੁ?

¹ਬਾਕੀ।

‘ਕਹਿ ਜਰਾਮ ‘ਸੁਧ ਮੋਹਿ ਨ ਸਾਰੀ।

ਨਵੀਸਿੰਦਾ¹ ਨਿਜ ਲੇਹੁ ਹਕਾਰੀ²

¹ਮੁਨਸ਼ੀ। ²ਅੱਦ ਲਓ।

॥ ੬੧ ॥

ਮਤਸਰ¹ ਅਗਨਿ ਸੰਗ ਜਿਹ ਛਾਤੀ।

¹ਈਰਖਾ।

ਜਰਤਿ¹ ਰਹਤਿ ਜਿਵ ਹੋਤਿ ਅਰਾਤੀ²।’

¹ਸੜਦੀ। ²ਵੈਰੀ।

ਤਬ ਨਬਾਬ ਨਿਜ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ।

ਤੂਰਨ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯਾ ॥ ੬੨ ॥

‘ਕਿਵ ਗਿਨਤੀ ਮਹਿੰ ਕੀਨਿ ਨਿਬੇਰੀ ¹ ।	¹ ਨਿਬੇੜਾ।
ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸ਼ ਸ਼ੇਸ਼ ¹ ਘਨੇਰੀ ² ?’	¹ ਬਾਕੀ। ² ਵਧੀ।
ਬੋਲਯੋ ਬੈਨ ਬਦਨ ਬਡ ਬ੍ਰੀੜਾ ¹ ।	¹ ਬੜੀ ਲੱਜਾ ਸਹਿਤ।
ਕਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਜਿਵ ਮਾਨਤਿ ਪੀੜਾ	
॥ ੬੩ ॥	
‘ਬਿਦਤ ¹ ਬਾਦ ਮੋਦੀ ਖੈ ² ਧਨ ਕੋ।	¹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਸੀ ਕਿ। ² ਬਿਰਥਾ ਗੁਆਉਂਦਾ ਹੈ
	ਮੋਦੀ।
ਦੇਤਿ ਸਦਾ ਰੰਕਨ ਅਨਗਨ ਕੋ।	
ਲੇਖੇ ਮਹਿੰ ਨਿਤ ਸ਼ੇਖ ¹ ਨਿਕਾਸੈ।	¹ ਬਾਕੀ।
ਜਾਇ ਨ ਪਾਯੋ ਕਛੁ ਤਿਹ ਆਸੈ	
॥ ੬੪ ॥	
ਅਬ ਮੈਂ ਲੇਖਾ ਕੀਨ ਸੁਮਾਰਾ ¹ ।	¹ ਗਿਣਿਆ ਹੈ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਲਿਖਿ ਬਹੁਤ ਵਿਚਾਰਾ।	
ਗਿਨੇ ਤੀਨ ਸੈ ਸੰਗ ਇਕੀਸਾ।	
ਤੁਮ ਦਿਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ, ਸੁਨੋ ਛਿਤੀਸਾ!’	
॥ ੬੫ ॥	
ਤਬ ਨਬਾਬ ਬੋਲਯੋ ਬਿਸਮਾਨਯੋ।	
‘ਮੁਝ ਢਿਗ ਬਹੁਤਨਿ ¹ ਆਨਿ ਬਖਾਨਯੋ।	¹ ਬੁਹਤਿਆਂ ਨੇ।
ਮੋਦੀ ਹੋਇ ਪਲਾਇਨ ¹ ਕਬ ਹੀ।	¹ ਭੱਜ ਜਾਏਗਾ।
ਦਰਬ ਸੰਭਾਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਜ ਸਭਿ ਹੀ	
॥ ੬੬ ॥	
ਦੁਸ਼ਟ ਪਿਸ਼ਨ ¹ ਬੋਲਤਿ ਬਚ ਝੂਠੇ।	¹ ਚੁਗਲ।
ਦੇਖਿ ਸਕਹਿੰ ਨਹਿੰ ਮਤਸਰ ਮੂਠੇ ¹ ।	¹ ਈਰਖਾ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ।
ਦਾਨਿ ਦੇਨਿ ਤੇ ਸਰਸਤਿ ਮੋਦੀ ¹ ।’	¹ ਵਧਦਾ ਹੈ ਮੋਦੀ।
ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੂਪਤਿ ਲੋਦੀ	
॥ ੬੭ ॥	
ਤਬ ਜਰਾਮ ਬੋਲਯੋ ‘ਸੁਨਿ ਰਾਊ ¹ !	¹ ਹੇ ਨਵਾਬ।
ਮੋਦੀ ਕਰਤਿ ਦੁਖਾਉ ਨ ਕਾਊ।	
ਧਨ ਸੰਚੈ ¹ ਨਰ ਜੇ ਪਰਪੰਚੀ।	¹ ਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਦਾਨ ਦੇਤਿ ਸੋ, ਰਖਤਿ ਨ ਸੰਚੀ ¹ ’	¹ ਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।
॥ ੬੮ ॥	
ਪਿਸ਼ਨ ¹ ਸਭਾ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਜੇ।	¹ ਚੁਗਲ।

ਸਭਿ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸ ਛਾਜੇ।	
ਜਿਉਂ ਰਵਿ ¹ ਉਦੈ ਹੋਇ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।	¹ ਸੂਰਜ।
ਦੀਪਕ ¹ ਦੀਪਤਿ ² ਪਰਿਹੀ ਫੀਕੀ	¹ ਦੀਵੇ ਦੀ। ² ਰੋਸ਼ਨੀ।
॥ ੬੯ ॥	
ਦੌਲਤਖਾਨ ਸਮਝ ਸਭਿ ¹ ਭਾਂਤੀ।	¹ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਭੁਲ।
ਚਾਹਤਿ ਰਿਦੈ ਦੇਨਿ ਧਨ ਥਾਤੀ ¹ ।	¹ ਥੈਲੀ।
ਕੋਸ਼ਪ ¹ ਦਾਸ ਪਠਾਇ ² ਬੁਲਾਯਾ।	¹ ਖਜ਼ਾਨਚੀ। ² ਦਾਸ ਭੇਜਕੇ।
ਨਿਕਟ ਬਿਠਾਯੋ, ਬਚਨ ਅਲਾਯਾ ¹	¹ ਕਿਹਾ।
॥ ੭੦ ॥	
‘ਸੁਨਹੁ ਭਵਾਨੀਦਾਸੰ ¹ ਤੂਰਨ।	¹ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ।
ਦੀਜੈ ਮੋਦੀ ਸ਼ੇਖ ਸਪੂਰਨ ¹ ।	¹ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ (ਰਕਮ)।
ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਹੁ ਧਨ ਔਰੀ।	
ਆਗੇ ਚਲਿਹੈ ਕਾਰ ਬਹੋਰੀ ¹ ’ ॥ ੭੧ ॥	¹ ਫੇਰ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਜਹਾਂ ਖਜ਼ਾਨਾ।	
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ ¹ ।	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
ਗਿਨ ਕਰਿ ਧਨ ਦੀਨੀ ਤਿਨ ਥਾਤੀ ¹ ।	¹ ਥੈਲੀਆਂ।
ਜਹਿੰ ਤੇ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ¹ ਅਰਾਤੀ ²	¹ ਸੜਦੀ ਹੈ। ² ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ।
॥ ੭੨ ॥	
ਕੰਧ ¹ ਉਚਾਏ ² ਮੈਂ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।	¹ ਮੋਢੇ। ² ਚੁਕਕੇ।
ਆਪਨਿ ਘਰ ਆਨੇ ਤਤਕਾਲਾ।	
ਚਲਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਤਿਹ ਠਾਂ ਆਵਾ ¹ ।	¹ ਤਿਸ ਜਗਾ ਆਇਆ।
ਸੁਖਦਾ ¹ ਪਿਖਿ ਹਿਰਦਾ ਹਰਖਾਵਾ	¹ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ।
॥ ੭੩ ॥	
ਤੀਨ ਹਜ਼ਾਰ ਲੀਨ ਕਰਿ ਨਜਾਰੋ ¹ ।	¹ ਵੱਖਰਾ।
ਧਰਯੋ ਜਰਾਮ ਧਾਮ ਸੋ ਸਾਰੋ।	
ਰਹਾ ਸ਼ੇਖ ¹ ਹਿਤ ਆਪਨ ਕਾਜਾ ² ।	¹ ਬਾਕੀ। ² ਹੱਟੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ।
ਸੌਦਾ ਲੀਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਾ ॥ ੭੪ ॥	
ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਾਰਜ ਪੁਨ ਤੈਸੇ।	
ਮਨ ਉਦਾਰਤਾ ਪੂਰਬ ਜੈਸੇ।	
ਪਾਵਹਿੰ ਭੋਜਨ ਸਭੈ ਭਿਖਾਰੀ।	
ਲੇ ਅਹਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਸੈਨਾ ¹ ਸਾਰੀ ॥ ੭੫ ॥	¹ ਫੌਜ।

ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਧਾਮ ਨਿਜ ਆਯਾ।

ਕਾਲੂ ਤਨੀਆ¹ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ। ¹ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ।

‘ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ ਲੇਖਾ।

ਕਿਸ ਕੀ ਕਿਸ ਦਿਸਿ ਨਿਕਸੀ ਸ਼ੇਖਾ¹? ¹ਬਾਕੀ।

॥ ੭੬ ॥

ਰਹੀ ਕਾਰ ਕੇ ਤਜੀ¹ ਬਹੋਰੀ²? ¹ਛੱਡੀ। ²ਫੇਰ।

ਦਿਵਸ ਪਾਂਚ ਲੋ ਗਿਨਤੀ ਟੋਰੀ।’

ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਅਦੰਭਾ¹। ¹ਸੱਚ (ਅ) ਨਿਰਛਲ।

‘ਨਿਤ ਦੇਖਤਿ ਮੁਝ ਹੋਤਿ ਅਦੰਭਾ¹ ¹ਅਚਰਜਤਾ।

॥ ੭੭ ॥

ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਕੀ ਦਰ ਭੀਰਾ¹। ¹ਦਰਵਾਜੇ ਤੇ ਭੀੜ।

ਸਭਿ ਕੋ ਦੇਵਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।

ਲੇਖੇ ਕਰਨ ਵਿਖੇ ਬਰਿਆਈ¹। ¹ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰੀ।

ਕਾਢਹਿ ਅਪਨੀ ਸ਼ੇਖ ਵਧਾਈ¹ ¹ਵਾਧੇ ਵਾਲੀ ਬਾਕੀ।

॥ ੭੮ ॥

ਲੇਖਕ¹ ਹਾਰੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ¹ਮੁਨਸ਼ੀ।

ਲੱਜਤਿ ਭੇ¹ ਮਨ ਅਚਰਜ ਚੀਨਾ²। ¹ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ। ²ਜਾਣਿਆਂ।

ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਤ੍ਰੈ ਸਹੰਸ੍ਰੁ ਇੱਕੀਸਾ¹। ¹੩੩੨੧)।

ਆਨੇ ਆਪਨ¹ ਦੀਨ ਮਹੀਸ਼ਾ²’ ¹ਹਟੀ ਤੇ। ²ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਨਵਾਬ ਨੇ।

॥ ੭੯ ॥

ਭਨੇ¹ ਨਾਨਕੀ ‘ਸੋਦਰ² ਮੇਰਾ। ¹ਆਖਦੀ ਹੈ। ²ਭਰਾ।

ਤਿਨ ਕੋ ਪਤਾ¹ ਰਾਇ ਨੈ ਹੇਰਾ²। ¹ਪਤੀਆ, ਅਜਮਤ। ²ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਦਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਮਹਿ ਮਨ ਠਹਿਰਾਨਾ।

ਸੁਖਦਾਨੀ ਤੇ ਸੋ ਵਰੁਸਾਨਾ¹’ ॥ ੮੦ ॥ ¹ਉਹ ਵਰੋਸਾਇਆ ਹੈ।

‘ਸੁਨਿ ਸੁਮਤੇ¹! ਇਸਤੇ ਸੰਸਾਰਾ। ¹ਹੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਵਾਲੀ।

ਬਹੁ ਵਰੁਸਾਵਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ।

ਇਕ ਬੁਲਾਰ ਕੀ ਕਯਾ ਹੈ ਗਿਨਤੀ।

ਤਰਹਿ ਅਸੁਰ¹ ਸੁਰ² ਕਰਹਿ ਜਿ ¹ਦੈਤ। ²ਦੇਵਤੇ।

ਬਿਨਤੀ’ ॥ ੮੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਖੁਸ਼ੀ। ²ਪਤੀ।

ਭਈ ਹਰਖਤਾ¹ ਅਧਿਕ ਉਰ ਪਤਿ² ਕੇ

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜਿਉਂ ਅਵਿਲੰਬਤਾ¹ ਵਧਤਿ²
ਵੇਲ ਸਤ੍ਰੈਨ³ ॥ ੮੨ ॥

¹ਆਸਰਾ। ²ਵਧਦੀ ਹੈ। ³ਵੇਲ ਜੀਕੂੰ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ (ਵਧਦੀ ਤੇ) ਫੈਲਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਸਤ੍ਰੈ ਫੈਲਨਾ ॥, (ਅ) ਜਾਫਰੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ..... (ੲ) ਸੌ ਗੁਣਾਂ।

ਦੰਪਤਿ¹ ਸੰਪਤ² ਬਹੁਤ ਪਿਖਿ ਸ਼ਰਧਾ
ਧਰਤਿ ਬਿਸਾਲ।

¹ਪਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਦੌਲਤ।

ਭਰਮ ਕਰਨ ਕੇ ਤਰਕ ਕਰਿ¹ ਸੇਵਹਿੰ ¹ਛੱਡਕੇ।

ਚਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥ ੮੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਬੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੦ ॥

੨੧. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੰਗਲ। ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜਾਈ।]

੨੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੨

{ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜਾਈ} ॥੪੫॥

{ਬਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ} ॥੪੫॥

{ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ} ॥੪੯..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ, ਨਿਕਦਨ ਦੁਖ, ਸਦਨ ਸੁਖਨਿ, ਗੁਨ ਭੂਰ।

ਬਦਨ=ਚਿਹਰਾ, ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ। ਨਿਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ: ਨਿ ਕੰਦਨ=ਕੱਟਣਾ। ਫਾਰਸੀ-ਕੰਦਨ] [ਸਦਨ=ਘਰ। ਸੁਖਨਿ=ਸੁਖਾਂ ਦਾ। ਗੁਨ=ਗੁਣ, ਸੁਭ ਸੁਭਾਵ, ਖੂਬੀਆਂ, ਸਿਫਤਾਂ। ਭੂਰ=ਬਹੁਤੇ। [ਸੰਸ: ਭੂਰਿ] ਅਮਿਤ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਰ ॥੧॥

ਮੂਰ=ਮੂਲ। ਮੂਲ=ਅਸਲ, ਰਾਸ, ਮੁੜੀ।

ਅਰਥ:

(ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮੁਖ ਸੁਹਣਾ ਹੈ, ਦੁਖਾਂ ਦੇ (ਜੋ) ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘਰ ਹਨ, ਗੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਲੇ ਹਨ (ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ) ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ (ਐਸੇ) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ !

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲਪਨੇ ਦੀ ਚੜਦੀ ਸੂਰਜ ਵਾਲੀ ਉਦੈ ਜਯੋਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ: 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸੁ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ।' ਕਿ ਆਪਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁੰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਤੇ ਪੂਰਨ ਰਹਿਣਾ, ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਫਿਰ ਗਜਾਤਗੇਯ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁਣ ਕਿਤਨਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਲਈ ਚੁਣਿਆ। ਇਸ ਚੋਣ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰਕ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਕੈਸਾ ਸਹੀ ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਐਸੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਵਿ ਜੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕਰਾ

ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਪਸ਼ਚਾਤ ਸਗਾਈ।

¹ਸਗਾਈ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ।

ਮੂਲੇ ਨੈ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ ਦ੍ਰਿਜੋਤਮ।

¹ਉਤਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ।

ਸਾਦਰ ਆਸਨ ਦੀਨੋ ਡਸਾਈ।

¹ਵਿਛਾਕੇ।

ਰਾਸ ਪੈ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਕੈ ਸੁੱਧਾ

ਗੁਰਮਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਿਤਵਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਸਾਹਾ ਸੋਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਥੇ ਭਾਈ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਬੰਧ ਵਿਚ ਸਹੁਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਨਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਜੋ ਅਨਮਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਾਹਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਉਂਦੇ?' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇਆ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਸੋ ਉਹ ਹੁਕਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਮ: ੧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ-'ਸਾਹਾ ਗਣਹਿ ਨ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਾਹੇ ਉਪਰਿ ਏਕੰਕਾਰੁ'। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਇਸ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-'ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਾਪ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਐਸੇ ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਏਕ ਟਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਿਵਾਰੀ ਹੈ। ਪੂਛਤ ਨ ਜੋਤਿਕ ਅਉ ਬੰਦ ਬਿਤਵਾਰ ਕਛੂ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉ ਨਿਛੱਤ੍ਰ ਕੀ ਨ ਸੰਕਾ ਉਰਧਾਰੀ ਹੈ। ਜਾਨਤ ਨ ਸਗਨ ਲਗਨ ਆਨ ਦੇਵ ਸੇਵ, ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਨੋਹ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਬਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਹੁਇ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੀ ਹੈ ॥੪੪੮॥ [ਕਬਿੱਤ ਭਾ: ਗੁਰ: ਜੀ]

ਲਿਖੀ ਪਤੀਆ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ^੧।

^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਾਹਾ ਸੁਧਾਇ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਪਤੀਆ ਲਿਖਿਕੈ ਤਤਕਾਲ ਪਠਾਈ।

ਮਾਸ ਅਸਾੜ^੧ ਸੁਦੀ ਸਪਤੈ^੨

^੧ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ। ^੨ਸੁਦੀ ਸਤਮੀ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਨਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਧਾਈ^੧

^੧ਜਾਵਣਾ ਕੀਤਾ।

॥੨॥

ਆਨਿ ਕੈ ਨਾਨਕੀ ਭੋਨ^੧ ਦਈ^੨

^੧ਘਰ। ^੨ਸਾਹੇ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮਾਹਿੰ ਖਿਰੀ
ਸੁਖਬਾਰੀ^੧।

^੧ਸੁਖ ਦੀ ਵਾੜੀ। ^੧ਪਾ:-ਸੁਨਿਕੇ ਮਨ ਮੈ ਸੁ ਖਿਰੀ ਸੁਖ ਬਾਰੀ।

-ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਪਾਨਿ ਗ੍ਰਹੰਨ^੧ ਹੁਵੈ

^੧ਵਿਵਾਹ।

ਅਰੁ ਬਾਸੁਰ^੧ ਆਜ ਕੇ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ-।

^੧ਦਿਨ।

ਪਾਤੀ^੧ ਲੇ ਹਾਥ ਜਰਾਮ ਤਬੈ

^੧ਚਿੱਠੀ।

ਦਿਜ ਲੀਨੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਪਾਠ ਉਚਾਰੀ^੧।

^੧ਚਿੱਠੀ ਪੜੀ।

ਸ਼ੋਨਨਿ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਮਾਸ ਅਸਾੜ ਕੀ

ਕੀਨੀ ਤਯਾਰੀ ਸਭੈ ਅਗਵਾਰੀ ॥੩॥

ਕੀਨ ਬਡੋ ਉਤਸਾਹ ਭਲੋ

ਚਲਿ ਨਾਗਰੀ^੧ ਆਵਤਿ ਲੋਚਨ ਚਾਰੀ^੨।

^੧ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ^੨ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।

ਭੂਖਨ^੧ ਅੰਬਰ^੨ ਓਢਿ^੩ ਪਟੰਬਰ^੪

^੧ਗਹਿਣੇ। ^੨ਕਪੜੇ। ^੩ਪਹਿਨਕੇ। ^੪ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਅੰਦਰ ਨਾਰੀ।

ਆਸਨ ਡਾਰਤਿ^੧ ਤਾ ਸਤਿਕਾਰਤਿ^੨

^੧ਵਿਛਾਕੇ। ^੨ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ।

ਧਾਰਤਿ ਨਾਨਕੀ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।

ਗੀਤਨ ਗਾਵਤਿ ਜੇ ਮਨ ਭਾਵਤਿ
ਜੀ ਹਰਖਾਵਤਿ ਹੈਂ ਮਿਲਿ ਸਾਰੀ ॥੪॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨਿੰਧੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਜੈਰਾਮ ਇਉਂ
ਅਲਾਇ ਬਚ
'ਕੀਜੀਏ ਤਯਾਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦੂਤ ਜਾਨਿ
ਕੀ।'

ਕੁੰਕਮ¹ ਸੋਂ ਪਤੀਆ² ਸੁਹਾਇ, ¹ਕੇਸਰ। ²ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ³ਮਿੱਠੇ ਨਾਲ।
ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਸੰਗ³

ਧਾਮ¹ ਹੂੰ ਤੇ ਕਾਢਿ ਆਨਿ ਦੀਨੀ ਪਾਨ² ¹ਘਰ। ²ਹੱਥ। ³ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ।
ਨਾਨਕੀ³।

ਚਲਯੋ ਦਿਜ ਧਾਇ ਸਭਿ ਮਾਰਗ¹ ¹ਰਸਤਾ। ²ਕੱਟਕੇ।
ਬਿਹਾਇ ਕਰਿ²

ਕਾਲੂ ਘਰ ਜਾਇ ਸੁਧ ਦਈ ਹਰਖਾਨ ¹ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ।
ਕੀ¹।

ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ ਆਨੰਦ ਨ ਮਾਇ
ਸੁਭ ਸਗੁਨ ਮਨਾਇ ਭਨੈ 'ਕੌਨ ਮੇਰੇ
ਮਾਨ ਕੀ' ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਬਹੁਤ।

ਹਰਖ ਕਰਤਿ, ਉਰ ਮਹਿੰ ਸਰਸ¹,
ਕਾਲੂ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ।
ਤੂਰਨ ਤਯਾਰੀ ਕੋ ਕਰਤਿ, ਖਰਚਤ ਧਨ
ਕਰਿ ਚਾਇ ॥੬॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮਾਤ, ਕਰੀ ਰੀਤਿ ਜੇ
ਬਯਾਹਕੀ।

ਮੰਗਲ ਸਦਨ¹ ਸੁਹਾਤਿ, ਤੋਰਨ² ਦਰ ¹ਘਰ। ²ਬੰਦਨਵਾਰ, ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੋਕੇ
ਪਰ ਰਾਜਹੀ ॥੭॥ ³ਬੰਨਣੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਨੰਗਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਸਭ ਲੀਨੀ ਹੈ
ਹਕਾਰਿ¹

ਕੀਨੇ ਅੰਗਨ¹ ਸਿੰਗਾਰ ਕੋ ਅਨੰਦ ਉਰ ¹ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ।

ਆਵਤੀ।

ਬੇਦਨ ਬਧੂਟੀ¹ ਛਬਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਲੂਟੀ¹ ਵੇਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ।
ਮਨੋਂ

ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਟੋਲੀ ਮੁਖ ਮੰਦ ਮੰਦ¹ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ।

ਗਾਵਤੀ।

ਚੂਨਰੀ¹ ਨਵੀਨ ਲਾਲ ਛੂਟੀ², ਸੁਠ³ ਚੰਨੀਆਂ। ²ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ, ਢਿੱਲਾ ਛੱਡਕੇ
ਮਾਲ ਗਰੇ⁴ ਪਹਿਨਣਾ। ³ਸੁੰਦਰ। ⁴ਗਲ ਵਿੱਚ।

ਬੇਂਦੀ¹ ਧਰੇ² ਭਾਲ³ ਪਰੀ ਹੀਏ ¹ਬਿੰਦੀ। ²ਲਾਕੇ। ³ਅੱਥੇ ਤੇ।

ਹੁਲਸਾਵਤੀ।

ਬਰੀ¹ ਦਰ² ਨਾਰੀ³, ਗੁਰ ਮਾਤ ¹ਵੜੀਆਂ। ²ਦਰਵਾਜਿਓਂ। ³ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਸਤਿਕਾਰੀ ਸਭਿ

ਭਈ ਭੀਰ ਭਾਰੀ, ਘਰ ਥਾਵ ਹੂੰ ਨ

ਪਾਵਤੀ ॥ ੮ ॥

ਦੇਤਿ ਹੈਂ ਵਧਾਈ, ਲੇਤਿ ਸੋ ਗੁਨੀ ¹ਸਿਰ।

ਚਢਾਇ ਸੀਸ¹

ਪੂਜਿ ਸੁਤ ਈਸ਼ ਕੋ ਅਬਿਘਨਾ¹ ਮੰਗਲ। ਅਨਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਈਸ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪੂਜਕੇ
ਮਨਾਵਈ²। ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਮੰਗਲ ਮਨਾਂਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਈਸ਼ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ
ਗਣੇਸ਼ ਨੂੰ।

ਸੁਨਿ ਪੁਰਿ¹ ਸਾਰੇ ਆਏ ਜਾਚਕ ਦੁਆਰੇ ¹ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ।

ਮਿਲਿ

ਮਾਂਗਤਿ ਜੋ ਦੇਤਿ ਸੋਊ, ਛੂਛ ਨ ¹ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੀ।

ਹਟਾਵਈ¹।

ਕੀਨੋ ਪਕਵਾਨ, ਬਾਂਟਿ ਦੀਨੋ ਸਨਮਾਨ ¹ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਸਨ¹

ਅਧਿਕ ਉਮੰਗ ਸੰਗਿ ਅੰਗ ਮੈਂ ਨ

ਮਾਵਈ।

ਦੁੰਦਭੀ¹ ਔ ਭੇਰੀ ਪੌਰ² ਧਰੀ ਬਿਧਿ ¹ਨਗਾਰਾ। ²ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ।

ਖਰੀ ਬਾਜੈ

ਨਾਰਿਨਿ¹⁺ ਕੀ ਭੀਰ ਭਰੀ ਹੇਰਿ² ਸੁਖ ¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ²ਵੇਖਕੇ। ⁺ਪਾ:-ਨਰਨ- ਹੈ।

ਪਾਵਈ ॥ ੯ ॥

ਹੁਤੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਜੋਊ ਕਾਲੂ ਸਭਿ

ਕੀਨਿ ਸੋਊ

ਆਏ ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਕੋਊ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ
ਕੈ।

ਬੋਲਿ ਕੈ ਬਦਨ¹ ਨਿਜ ਸਸੁਰੇ² ਸਦਨ ¹ਮੁਖੇਂ। ²ਸਹੁਰੇ।
ਸੁਧ ਭੇਜੀ¹ ਜਸਪਦ² ਏਕ ਮਾਨਵ ¹ਖਬਰ ਘੱਲੀ। ²ਛੇਤੀ।
ਪਠਾਇ ਕੈ।

ਸੁਨੀ ਮਨ ਭਾਏ ਤਿਨ ਮੰਗਲ ਕਰਾਏ
ਬਹੁ
ਲੇਯ ਕੈ ਸਮਾਜ ਸਭਿ ਆਏ ਸੁਖ ਪਾਇ
ਕੈ।

ਮਿਲ ਕੈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਚਲੇ
ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ
-ਸੌਜ¹ ਲੀਜੈ ਸਰਸ² ਨ ਦੀਜੀਏ ¹ਸਮਾਨ। ²ਵਧੇਰਾ।
ਭੁਲਾਇ ਕੈ ॥ ੧੦ ॥

ਸੁੰਯਾ:

ਕਾਲੂ ਗਯੋ ਤਬ ਰਾਇ ਕੇ ਪਾਸ
ਕਰੀ ਅਰਦਾਸ ਤਜੀਮ ਬਖਾਨੀ¹। ¹ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ।
'ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੈ ਕੋ ਬਜਾਹਿ
ਚਲੋ¹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਮਮ ਠਾਨੀ। ¹ਮੈਂ ਚਲਿਆ ਹਾਂ।
ਆਇਸੁ¹ ਲੇਨਿ ਕੋ ਆਯੋ ਮੈਂ ਰਾਇ ¹ਆਗਯਾ।
ਜੀ!

ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਇ ਕੈ ਬਾਤ ਸਯਾਨੀ।'
ਰੋਸ ਮੈਂ ਰਾਇ ਭਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਮਤਿ ਕਾਲੂ ਰਹੀ ਤੁਝ¹ ਨੀਤ ਅਜਾਨੀ² ¹ਤੇਰੀ (ਮਤਿ)। ²ਸਦਾ ਅੰਵਾਣਾ ਵਰਗੀ।
॥ ੧੧ ॥

†ਤਾਤ ਪਛਾਨਤਿ¹, ਭੇਦ ਲਖੈਂ ਨਹਿੰ ¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈਂ। †ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਰਾਜਾ
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅਸਾਂ ਲਈ ਸਿਖਯਾ
ਦਾਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਸ ਅਦਭੁਤ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ
ਛੰਦ ੧੩ਵੇਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ
ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਪਰ ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ, ਪੈਰੀਂ
ਪਾਇਆਂ ਓਹ ਸ਼ੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਪਾਵਨ
ਵਾਲੇ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ
ਆਖਣਾ 'ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਣ ਬਖਸ਼ੇ ਸਦਾ' ਵਿਚ ਕੈਸੀ
ਉੱਚਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਦੂਖਤਿ ਮੋਹਿ ਕਰੈ¹, ਬਿਨ ਜਾਨੀ²।
 ਦਾਸ ਲਖੈਂ ਤਿਹਕੋ¹ ਮਨ ਮੈਂ
 ਤਿਹੂੰ ਲੋਕਨ ਕੋ ਪਤਿ ਜੋ ਗਤਿਦਾਨੀ।
 ਹੋਤਿ ਰਿਦਾ ਮਮ ਰੰਜ ਸੁਨੇ
 ਬਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨਹਿ ਐਸ ਬਖਾਨੀ।
 ਤੋਹਿ ਰਹਜੋ ਸਮਝਾਇ ਸਭੈ ਬਿਧਿ
 ਏਕ ਭੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮਾਨੀ’

॥ ੧੨ ॥

ਕਾਲੂ ਬਖਾਨਤਿ ‘ਰਾਇ ਸੁਨੋ !
 ਤੁਮੈਂ ਈਸੁਰ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ।
 ਬੈਸ¹ ਵਡੀ ਪੁਰਿ ਕੇ ਪਤਿ ਰਾਵਰਿ
 ਆਦਰ ਮਾਨ ਪਛਾਨਤਿ ਹੋਂ।’¹
 ‘ਆਦਰ ਔਰਨ ਬਾਤਨ ਕੇ
 ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ! ਮੈਂ ਹੀਨਤ¹ ਮਾਨਤਿ ਹੋਂ।
 ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਸੁਹਾਵਤਿ ਹੈ
 ਪਗ ਪਾਵਤਿ, ਮੂਢ ਮੈਂ ਠਾਨਤਿ ਹੋਂ।’

॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

1 ‘ਅਬਕੋ ਕਹਿਬੋ ਬਖਸਿਯੈ, ਬਹੁਰਿ ਨ
 ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਿ।
 ਵਿਸਰਿ ਜਾਤਿ ਮਮ ਰਿਦੇ ਤੇ, ਰਾਖੋਂ
 ਅਬੈ ਸੰਭਾਰਿ’ ॥ ੧੪ ॥

ਸੋਰਠਾ:

1 ‘ਹੋਂ ਬਖਸ਼ਨ ਕੋ ਕੌਨ, ਬਖਸ਼ਨ
 ਉਚਿਤ² ਸੁ ਬਖਸ਼ਈ।
 ਸੁਤ ਨਾਨਕ ਤੁਝ ਭੌਨ¹ ਬਿਨ ਬਖਸ਼ਨ²
 ਬਖਸ਼ੈ ਸਦਾ ॥ ੧੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਜਾਹੁ ਅਬੈ ਹਮਰੀ ਦਿਸ ਤੇ
 ਕ੍ਰਿਤ¹ ਬੰਦਗੀ ਨਾਨਕ ਚੰਦ ਅਗਾਰੀ।
 ਹਾਸਲ ਹੋਇ ਮੁਰਾਦ ਤੁਮਾਰ
 ਖੁਦਾਇ ਕਰੈ ਸਭਿ ਕਾਰਾਂ ਸਵਾਰੀ।

1ਗੁਨਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। 2ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ।
 1ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
 1ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

1ਉਮਰ।

1ਇਥੋਂ ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ:-

1ਨਿਰਾਦਰੀ।

1ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ ਹੀ ਸੋਹਦਾ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ
 ਮੁਕਟ ਜੋ ਰੱਖੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

1ਕਾਲੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

1ਰਾਇ ਜੀ ਬੋਲੇ। 2ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ।

1ਤੇਰੇ ਘਰ। 2ਨਾ ਬਖਸ਼ਣੇ ਜੋਗ ਨੂੰ।

1ਕਰਨੀ।

1ਪਾ:-ਸੁਭ ਕਾਜ।

ਸ਼ੁਮਤਾ ਖੋਇ, ਉਦਾਰਤਾ ਧਾਰਿ

ਕਰੇ ਉਪਬਯਾਹ¹ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਕਾਰੀ। ¹ਸ਼ਾਦੀ।

ਮੋਹਿ ਨਿਕੇਤ¹ ਤੇ ਚਾਹਿ ਸੁ ਲੇਵਹੁ ¹ਮੇਰੇ ਘਰੇਂ।

ਹੈਂ ਸਿਵਕਾ¹ ਰਥ ਔ ਧਨ ਭਾਰੀ' ¹ਪਾਲਕੀ।

॥ ੧੬ ॥ ^{੧੬}

^{੧੬}ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤੇ ਸਾਜੇ ਸਾਮਾਨ ਹੋਣ ਬਾਬਤ ਕਈ ਅਨਜਾਣਾਂ ਨੇ ਸੰਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਪਟਵਾਰੀ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਹੋਰ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੋਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਪਰਗਣੇ ਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਜ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਜੇ ਤਕ ਬੀ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਨਿਜ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਰਈਸਾਂ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨੋਂ ਵਜ਼ੀਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਪੇ ਦੇ ਕਾਰਦਾਰ ਸਨ। ਦੂਜੇ-ਕਾਲੂ ਜੀ ਇਕ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸੂਰਜ ਬੰਸੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ 'ਸੋਦਰ ਸਮ ਕਾਲੂ ਸੰਗ ਪਯਾਰੂ' ਬੀ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ। ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਦ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਸਿਦਕ ਅੱਲਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੁਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਓਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੧੨ਵੇਂ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਾਦਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਜੇ-ਸਮਾਨ ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ੧੭ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ। ਅਜੇ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਨੇਤ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤਖਾਨ ਲੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਸਾਮਾਨ ਜਨੇਤ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ੪੧, ੪੨ ਛੰਦ। ਕੁਤਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਜੇ ਸਮਾਨ ਭਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੀਨੇ ਤੁਰੰਗਮ¹ ਭੂਖਨ ਸੰਜੁਤਿ² ¹ਘੋੜੇ। ²ਸਮੇਤ।

ਸੁੰਦਰ ਜੀਨ ਜਿਨੈ ਛਬਿ ਛਾਈ।

ਸਜੰਦਨ¹ ਔ ਸਕਟੇ² ਸੁਭ ਸਾਜਿ ਕੈ ¹ਰਥ। ²ਗੱਡੇ।

ਤੰਬੂ ਕਨਾਤ ਲਏ ਸਮੁਦਾਈ।

ਕਾਲੂ ਨ ਲੇਵਤਿ ਹੈ ਧਨ ਹਾਥ ਮੈਂ

ਭੂਪਤ ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬਰਿਆਈ¹। ¹ਜ਼ੋਰੋਜ਼ੋਰੀ।

ਬੰਦਨ ਕੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਬਿਦਾ

ਨਿਜਧਾਮ ਗਯੋ, ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਈ

॥ ੧੭ ॥

ਮਾਨਵ ਭੇਜ ਬੁਲਾਇ ਪਠੇ ਸਭਿ

ਹੈਂ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਰਹਿੰ ਬੇਦੀ ਜੁ ਗਯਾਤੀ¹। ¹ਇਕੋ ਗੋਤ ਦੇ ਸਨਬੰਧੀ।

ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਬਖਾਨ ਕੀਯੋ

'ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਬੰਸ ਹਮਾਰ ਹੈ ਖਯਾਤੀ¹। ¹ਪ੍ਰਗਟ।

ਸੋ ਪਟਵਾਰੀ ਰੰਧਾਵਨ ਕੋ
ਜਿਨ ਕੇ ਬਹੁ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਂ ਦੀਰਘ¹ ਜਾਤੀ। ¹ਵਡੀ।
ਭੂਰ¹ ਕਰੋ ਮਿਲਿ ਕੈ ਜਸੁ ਪਾਵਨ² ¹ਬਹੁਤ। ²ਪਵਿੱਤ੍ਰ।
ਜੇ ਜਗ ਮੈਂ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ

॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਕ ਮੇਰੀ ਤੁਮ ਨਹਿੰ ਲਖੋ,
ਹੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ ਲਾਜ।
ਗਮਨਹੁ ਅਬਹਿ ਬਿਲੰਬ¹ ਤਜਿ², ¹ਦੇਰੀ। ²ਛੱਡਕੇ।

ਸੁੰਦਰ ਸਾਜਹੁ ਸਾਜ' ॥ ੧੯ ॥
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੇਦੀ ਸਭੈ,
ਬਾਨੇ¹ ਭਲੇ ਬਨਾਇ। ¹ਪੁਸ਼ਾਕੇ।

ਲੇ ਧਨ ਨਿਜ ਨਿਜ ਧਾਮ ਤੇ,
ਚਲੇ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥ ੨੦ ॥
ਸ਼੍ਰੋਯਾ: ¹ਸੋਨੇ ਦੇ। ²ਗਹਿਣੇ।

ਕੰਚਨ¹ ਭੂਖਨ² ਪਾਇ ਘਨੇ
ਨਗ ਬੀਚ ਬਨੇ ਜਿਨਕੇ ਝਮਕਾਵੈਂ।
ਕੰਕਨ¹ ਅੰਗਦ² ਕੁੰਡਲ ਤੇ ¹ਕੰਕਣਾ। ²ਬਹੁੱਟੇ।

ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੁੰਦਰ ਕੋ ਦਰਸਾਵੈਂ।
ਮਾਲ¹ ਬਿਸਾਲ² ਭਲੇ ਗਰ ਧਾਰਿ ¹ਮਾਲਾ। ²ਬੜੀ।
ਅਮੋਲ ਦੁਕੂਲ¹ ਲੀਏ ਮਨ ਭਾਵੈਂ। ¹ਦੁਖੱਟੇ।

ਸੀਸਨ ਪੈ ਸਿਰਪੇਚ¹ ਬਧੇ ¹ਚੀਰੇ, ਦਸਤਾਰ।
ਧਰਿ ਕੈ ਕਲਗੀ ਅਧਿਕਾਇ ਸੁਹਾਵੈਂ
॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਬਾਂਕੇ ਜੁਵਾਨ।

ਛੈਲ¹ ਛਬੀਲੇ ਛਬਿ ਭਰੇ,
ਛਾਪ¹ ਛਲਾਯਨ² ਹਾਥ। ¹ਮੁੰਦਰੀ। ²ਛੱਲੇ।
ਸਜਿ ਸਜਿ ਬਾਹਨ¹ ਆਪਨੇ, ¹ਅਸਵਾਰੀਆਂ।

ਭਏ ਬਰਾਤੀ ਸਾਥ ॥ ੨੨ ॥
ਕਬਿੱਤ: ¹ਰਥਾਂ। ²ਘੋੜਿਆਂ। ³ਗਡਿਆਂ।

ਸਜੰਦਨ¹ ਤੁਰੰਗਮ² ਸਕਟ³ ਪੈ ਅਰੂਢੇ
ਕੇਊ ਜਰੀ¹ ਸੰਗਿ ਜਰੇ ਰਾਜੈਂ² ਆਰਨ³ ¹ਤਿੱਲੇ। ²ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ। ³ਲਾਲ (ਕਪੜੇ)।

ਉਛਾਰੀਹੀਂ।

ਬਾਰਬਧੂ ਬ੍ਰਿੰਦਾ ਸੰਗਿ ਗਮਨੀ ਉਮੰਗਿ ਮਨਾ^੧ ਮਸੂਹ।++ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ੨੫ ਯਾ ੩੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

^੧ਨੱਚਣਹਾਰੀ ਦੇ ਨਾਚ ਦਾ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਨੇ ਅਧਯਾਯ ੩੭ ਅੰਕ ੬੫ ਤੋਂ ੭੧ ਵਿਚ ਆਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੬੦)। ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ੩੭ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਆਦਿ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਹੈਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਬਯਾਸਾ ਵਿਚ ਡੋਬਕੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਵੀ ਜੀ ਖੀਰ ਵਿਚ ਮੱਖੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਅਪਣਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਖੀਰ ਸੁਧ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਘੜੀ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਆਮ ਮਿਲਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਵਯਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਯਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ, ਯਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਾਯਕ ਪਰ ਨਾਚ ਰੰਗ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਨੇ ਆਖੇਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਲੋਂ ਘੜਕੇ ਵਿਚ ਚਾਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ, ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਦੱਸਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ, ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਗਯਾਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚੇ ਇਖਲਾਕ ਦਾ ਗੁਣ ਕੱਥਕ ਹੋਣਾ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਯਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਰਬਾਰੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਕਵਿ ਦਾ ਆਖੇਪ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਜੋ ਹੁਣ ਛਪ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ' ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ; (ਵਲੈਤ ਤੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਵਾਲੀ), ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼⁺⁺ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਯਾ; ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੪੨ ਅੰਕ ੨੮ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਬੀ ਨਾ ਚਾਹੀਏ ਤਾਂਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਯਾਹ ਬਚਪਨ ਵਿਚ-ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਪ ਤਲਵੰਡੀ ਸਨ-ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਵਿਵਾਹ ਇਸੇ ਉਮਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤੇ ਧਰਮ ਤੇ ਇਖਲਾਕ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ (ਜਿੰਨਾਂ ਕੁਛ ਉਹ ਸੀ), ਨਾਚ ਰੰਗ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਨਹੀਂ, ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗਲਬ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਨਾਲ ਨਚਣੀਆਂ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਹੋ ਚੁਕਾ ਬੰਦਾ ਹੋਰ ਮੱਦਦ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹ ਖੁਲ੍ਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤਾਂਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਵਾਕਿਆਤ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲ 'ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਾਕਿਆ' ਨਹੀਂ, ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕਾਂ ਵੱਲ ਆਵੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਉਗਾਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਟੀ ਉਚਾਰੀ,

ਦੰਭ ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਕ ਕਹੇ, ਆਤਮਕ ਜੰਵ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ, ਵੈਰਾਗ ਤੇ ਪਰਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ, ਜੋ ਉਚੇ ਆਤਮ ਰਸਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਗਾਉਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਦ ਆਗਯਾ ਦੇਂਦੇ ਸੇ ਕਿ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਤਾਇਫੇ ਜਾਣ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਵਾਕ ਨਾਚ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਬਤ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਆਪ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ:-

ਪੁਨਾ:-ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਕਿਆ ਤਿਸੁ ਧਨ ਸੀਗਾਰਾ ॥ ਪਰ ਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ ॥ ਜਿਉ ਬੇਸੁਆ ਪੂਤ ਬਾਪੁ ਕੇ ਕਹੀਐ ਤਿਉ ਫੋਕਟ ਕਾਰ ਵਿਕਾਰਾ ਹੇ ॥ ੫ ॥ ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧

ਪੁਨਾ:-ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਵੇਸਵਾਪਰ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦੇ ੪੭ਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ੨੬ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਖੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੀਆਂ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਨਾਚ ਪਰ ਸਤਿ ਰਸੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:-
ਚੌਪਈ:

ਦੁਰਗੰਧ ਕੇ ਬਾਸਨ ਹੈ ਦੇਹੀ। ਇਨਹਿ ਸਪਰਸ਼ੈ ਹੂੰ ਜੁ ਸਨੇਹੀ।

ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਨ ਕੇਰਾ। ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿ ਜਮ ਨੈ ਗੇਰਾ ॥ ੨੬ ॥

ਜਦੋਂ ਨਚਣਹਾਰੀ ਦਾ ਨਾਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦਾ ਲਖਾਯਕ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨੨ ਅੰਕ ੫੦ ਇਸੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ।

ਅੰਗਨ ਸੰਗਾਰਕੈ ਅਨੰਗ ਮਾਨ ¹ਕਾਮ ਦਾ ਬੀ ਮਾਨ ਉਤਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਟਾਰਿਹੀਂ¹।

ਬਾਦਿਤ ਬਜਾਨ ਹਾਰ¹ ਕੌਤਕ² ¹ਵਾਜੇ ਵਜਾਣ ਵਾਲੇ। ²ਤਮਾਸ਼ੇ।

ਕਰਨਹਾਰ

ਭਾਰ ਕੇ ਉਚਾਰਨਹਾਰ¹ਤਜਾਰ ਭੇ ਅਪਾਰ ¹ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ।

ਹੀ।

ਧਰੇ ਹੈਂ ਤੁਖਾਰ¹ ਪਰ ਦੀਰਘ ਦਮਾਮੇ² ¹ਉੱਠ। ²ਨਗਾਰੇ।

ਬਹੁ

ਸਾਜੈਂ ਸੁਭ ਰਾਜੈਂ¹ ਬਾਜੈਂ ਡੰਕ ਇਕਬਾਰ ¹ਬਿਰਾਜੇ ਹਨ। ²ਵਜਦੀ ਹੈ ਚੋਬ ਇਕੋ ਵਾਰੀ।
ਹੀ² ॥ ੨੩ ॥ (ਅ) ਵਜਦੇ ਹਨ ਦਮਾਮੇ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਇਕੱਠੇ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਬੇਦਿਯਨਿ ਕੀ ਬਰ ਸੁੰਦਰੀ¹ ਮਧੁਰ

ਮਧੁਰ ਸੁਰ ਗਾਇ।

ਸਰਸਤਿ¹ ਹਰਖਤਿ² ਉਰ ਵਿਖੈ, ਮੁਰੀ ¹ਖਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ²ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਰਾਤ ਚਢਾਇ ॥ ੨੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਸਵਾਰ।

ਭਯੋ ਹੈ ਅਰੂਢ¹ ਕਾਲੂ, ਲੀਨੋ ਧਨ ਲਾਲੂ

ਬਹੁ

ਤਜੀ ਤਲਵੰਡੀ, ਪਦ¹ ਪੰਥ² ਵਿਖੈ ਪਾਏ ¹ਪੈਰ। ²ਰਾਹ।

ਹੈਂ।

ਲੀਨੇ ਧਨ ਰਾਮਾ, ਸੁਤਾ¹ ਕਿਸ਼ਨਾ ਸੁ¹ ਪੁੱਤ੍ਰ।¹ ਪਾ:-ਮਾਮਾ।

ਨਾਮਾ¹ ਜਿਹ

ਧਰੇ ਉਰ ਚਾਹਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰਿ ਧਾਏ
ਹੈਂ।

ਸਭੈ ਦਿਨ ਜਾਹਿ ਚਲੇ ਡੇਰਾ ਰੈਨਾ¹ ਰਾਤ।

ਮਾਂਹਿ

ਬਿਧਿ ਐਸੀਏ ਚਲਤਿ ਧਾਮ ਨਾਨਕੀ ਕੇ
ਆਏ ਹੈਂ।

ਆਨੰਦ ਉਦਧਿ¹ ਮਿਲਿ ਕੇਲ ਕਰੈਂ ਮੀਨ¹ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ। ਅੱਛੀ ਵਾਂਙੂ।
ਜਿਵ²

ਨਾਨਕ ਸਪੂਤ ਭਯੋ, ਭਏ ਮਨ ਭਾਏ ਹੈਂ

॥੨੫॥

ਆਨਿ ਕੇ ਜੈਰਾਮ ਸਨਮਾਨ¹ ਕੀਨੋ ਆਦਰ।

ਸਭਿਨਿ ਕੋ

ਯਥਾ ਯੋਗ ਥਾਨ ਦੀਨੋ ਡੇਰਾ ਕਰਿਵਾਇ
ਕੈ।

ਤਨੀਆ¹ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਮਿਲਜੋ ਕਾਲੂ ਧੀ।

ਪਾਇ ਸੁਖ

ਦਯੋ ਮਧੁਰਾਨਹਿ¹ ਕੋ ਦਾਸ ਤੇ ਮੰਗਾਇ ਮਿਠਾਈ।

ਕੈ।

ਸਭਿਹੀ ਸੰਭਾਰਨ ਸੰਭਾਰਿ ਬੰਧਿ ਬੰਧਿ

ਭਾਰ

ਧਰੇ ਸਕਟਨ¹ ਸਭਿ ਉਪਰ ਤੇ ਲਜਾਇ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ।

ਕੈ।

ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਮਿਲਜੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ¹ ਕੁਸ਼ਲ² ਪੁੱਛੀ। ਸੁੱਖ ਆਨੰਦ।

ਭਲੇ

ਹੇਰਿ ਕੈ ਬਰਾਤ¹ ਉਰ ਰਹਜੋ ਜਨੇਤ।

ਹਰਿਖਾਇਕੈ ॥੨੬॥

ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਸੁਖ ਕੰਦ² ਸੁਨਿ, ਆਏ ਕੰਨੀ। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ

ਜਗਬੰਦ³ ਪੁਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਆਏ।

ਦੋਊ ਕਰ ਬੰਦਿ¹ ਪਦ ਬੰਦੇ ਸੀਸ ਨਾਯੋ ਜੋੜ ਕੇ। ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ (ਪਿਤਾ
ਜੀ ਦੇ)।

ਹੈ²।

ਕਾਲੂ ਨੈ ਉਤਾਲ¹ ਲੀਨਿ ਅੰਕ² ਹਿਤ ਛੇਤੀ। ਅੱਫੀ ਵਿਚ।

ਨਾਲ

ਭਯੋ ਪ੍ਰੀਤ ਸੈਂ ਬਿਸਾਲ ਨਿਜ ਗਰੇ ਸੋਂ
ਲਗਾਯੋ ਹੈ।

ਬੇਦੀ ਸਭਿ ਔਰ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਹ ਠੌਰ
ਮਿਲੇ ਭਰਿ ਭਰਿ ਕੌਰ¹ ਉਰ ਭਾਰੀ ਸੁਖ ¹ਜੱਫੀਆਂ।
ਪਾਯੋ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਕਿਸ਼ੋਰ ਲਖੈਂ ਬੰਸ ਸਿਰਮੌਰ¹ ¹ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ।
ਨਿਜ

ਦੌਰ ਦੌਰ ਜਾਂ ਕੋ ਜਸੁ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਛਾਯੋ
ਹੈ ॥੨੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਧਨ ਜਿਤੋ,
ਦੀਨੋ ਕਾਲੂ ਹਾਥ।
ਕਹੀ ਜਰਾਮ ਸੁਨਾਇ ਪੁਨਿ,
ਸਭਿ ਲੇਖੇ ਕੀ ਗਾਥ ॥੨੮॥

ਸੋਰਠਾ:

ਉਰ ਧਰਿ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲ,
ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਤਬ।
'ਖਰਚਨ ਕੋ ਅਬ ਕਾਲ,
ਭਲਾ ਭਯੋ ਧਨ ਬਹੁ ਕਰਯੋ' ॥੨੯॥

ਔਰ ਭੇਵ ਨਹਿੰ ਜਾਨਿ¹, ¹ਜਾਣਦਾ।

ਏਕ ਦਰਬ¹ ਕੀ ਲਾਲਸਾ। ¹ਧਨ।

ਯੋਂ ਨ ਕਰਹਿ ਪਹਿਚਾਨ,
-ਕਰਤਾ ਹਰਤਾ ਜਗਤ ਕੋ- ॥੩੦॥

ਕਬਿੱਤ: ¹ਖਵਾਇਕੋ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਭੋਜਨ ਕਰਾਇ ਕੈ
ਜਿਮਾਇ¹ ਨਰ

ਬਨਿਤਾ ਕੀ ਪਾਂਤਹਿੰ ਬਿਸਾਇ¹ ਹਿਤ ¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਬਿਠਾਈ।

ਖਾਨ ਕੋ।

ਔਰ ਜੇ ਹੈਂ ਉਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਕੋ ਅਹਾਰ
ਦੀਨੇ

ਨੀਕੇ ਪਕਵਾਨ ਖਾਨ ਕੀਨੇ¹ ਸੁਖ ਮਾਨ¹ ਖਾਧੇ।² ਸੁਖ ਮੰਨਕੇ।
ਕੇ²।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੇਰੇ ਘਰਨ ਘਰਨ ਫੇਰੇ
ਤੂਰਨ ਨਰਨ ਪ੍ਰੇਰੇ¹ ਕਾਲੂ ਰੰਕ ਰਾਨ¹ ਘੱਲੇ।² ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਦੇ।
ਕੇ²।

ਸਭਿਨਿ ਦਿਵਾਯੋ, ਉਤਸਾਹ ਯੋਂ ਬਢਾਯੋ
ਅਤਿ
ਵਡੋ ਜਸ ਛਾਯੋ ਬੀਚ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਕੇ
॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬ੍ਰਿੰਦਾ¹ ਮਧੁਰ ਪਕਵਾਨ ਕੇ², ਸੀਸ
ਨਰਨ ਧਰਿਵਾਇ।
ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲ ਕੋ, ਦੀਨਿ ਜਰਾਮ
ਸੁ ਜਾਇ ॥ ੩੨ ॥

¹ਬਹੁਤ। ²ਮਿੱਠੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ।

ਸੋਰਠਾ:

ਲਖਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਬਦਯੋ¹ ਨਰਿੰਦ
ਸੁ ਬਦਨ ਤੇ।
'ਵਸਤੁ ਬਿਲੰਦੁ ਸੁਛੰਦ, ਮੋਹਿ ਨਰਨ ਤੇ
ਚਹਿਤਿ ਲਿਹੁ' ॥ ੩੩ ॥[†]

¹ਆਖਿਆ।

ਕਬਿੱਤ:

ਬੋਲੇ¹ ਗੁਨ ਐਨ ਅਰਬਿੰਦ² ਸਮ ਨੈਨ³
ਲੋਨੇ¹ ਜਾਂ ਕੇ² ਅਵਿਲੋਕ ਕੋਨੇ ਮੈਨ
ਬਿਨ ਮਾਨ ਕੇ³।
ਭੌਨ¹ ਮੈਂ ਬਸਾਇ² ਤਨ ਸਾਦਨ³ ਮਲਾਇ
ਸੁਭ ਗਾਇ ਗੀਤ ਅੰਗਨਾ¹ ਬਨਾਇ
ਬੈਨ² ਮਾਨ³ ਕੇ[†]।

¹ਅੰਕ ੩੨ ਤੇ ੩੩ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ,
ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਛੰਦ ਦੋਵੇਂ
ਹੈਨ।

¹ਸੱਦੇ। ²ਕਵਲ। ³ਅੱਖਾਂ।

ਵਡੀ ਵਡਭਾਗਿਨਿ ਸੁਹਾਗਿਨਿ ਸਪਤ
ਮਿਲਿ

ਅੰਗਨ ਮਲਤਿ¹ ਭਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਭਾਨੁ²
ਕੇ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ। ³ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦਾ ਮਾਨ ਹਟ ਜਾਵੇ।

¹ਘਰ। ²ਬਿਠਾਕੇ। ³ਵਟਣਾ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ²ਬਚਨ। ³ਆਦਰ ਦੇ। [†]ਪਾ:-'ਬਾਨ
ਕੇ'-ਬਾਣਾਂ ਵਰਗੇ ਬੈਨ।

ਨ੍ਰਾਨ¹ ਪੁਨ ਕੀਨੋ, ਬਹੁ ਦੀਨਨਿ[†] ਕੋ
ਦਾਨ ਦੀਨੋ

¹ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਲਦੀਆਂ ਹਨ (ਵੱਟਣਾ)। ²ਬੇਦੀ ਕੁਲ
ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ।

¹ਇਸ਼ਨਾਨ। [†]ਪਾ:-ਦਿਜਨ।

ਆਸਨ ਅਸੀਨੇ¹, ਕੁਰਬਾਨ² ਸੁਖਦਾਨ³ ਬੈਠੇ। ਅਸਦਕੇ ਹੈ (ਕਵੀ)। ਅਸੁਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਦੇ।
ਕੇ³ ॥੩੪॥

ਸ਼੍ਰੇਯਾ:

ਸੋਹਤਿ ਪੀਤ¹ ਦੁਕੂਲ² ਧਰੇ
ਸੁਭ ਹਾਥ ਬਨੁ¹ ਜਿਨ ਕੇ ਕੰਗਨਾ।
ਭੂਖਨ¹ ਭੂਖਤਿ² ਹੈਂ ਤਨ³ ਮੈਂ
ਕਰ¹ ਛਾਪ² ਛਲਾਯਨ³ ਸੋਂ ਰੰਗਨਾ⁴।

ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ¹ ਫਬੇ
ਛਬਿ ਚਾਰੁ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈਂ ਅੰਗਨਾ²।
ਰੂਪ ਮੁਕੰਦ ਅਨੰਦ ਕਿ¹ ਕੰਦ
ਬਨਯੋ ਮੁਖ ਚੰਦ ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ॥੩੫॥
ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁ ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ¹
ਸੁਹਾਵਤਿ ਲਾਲ ਚੁਨੀ ਸੁ ਹਰੀ¹।

ਹਰੀ ਲੋਕਨ ਬੁਧਿ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ² ਆਨਨ³
ਲੋਚਨ ਡੀਠ ਕਹੂੰ ਨ ਟਰੀ¹।
ਟਰੀ ਆਪਦ ਤਾਂ ਨਰ ਕੀ ਸਗਰੀ¹
ਜਿਨ ਮੂਰਤਿ ਸੋ¹ ਉਰ ਮਾਹਿ ਧਰੀ।
ਧਰੀ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਕੀ¹
ਜਗ ਕੋਮਲਤਾ ਬਚ ਬੀਚ ਭਰੀ¹
॥੩੬॥

ਛੋਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ¹ ਧਰੇ ਦਰ ਬਾਜਤਿ
ਆਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਕੇਈ¹।
ਤਾਤ ਕਮਾਈ ਕੇ ਕਾਲੂ ਬਿਲੋਕਿ
ਬਿਸਾਲ ਉਦਾਰ ਰਿਦਾ ਬਹੁ ਦੇਈ।
ਆਵਤਿ ਰਾਗ ਕਲਾਵਤ¹ ਗਾਵਤਿ
ਭਾਵਤਿ ਜੇ ਬਿਤ¹ ਪਾਵਤਿ ਸੇਈ।
ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਉਤਸਾਹ ਭਯੋ
ਕਵਿ ਕੀਨਿ ਕਬਿੱਤਨ¹ ਮੱਧ² ਭਨੇਈ³
॥੩੭॥

ਪਾਵਨ ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਸੁਹਾਭਨ

¹ਪੀਲਾ। ²ਦੁਪੱਟਾ।

¹ਪਾ:-ਧਰੇ।

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਸਜੇ ਹੋਏ। ³ਸ਼ਰੀਰ।

¹ਹੱਥ। ²ਮੁੰਦਰੀ। ³ਛਲਿਆਂ ਨਾਲ। ⁴ਸਜ ਰਹੇ
ਹਨ (ਹੱਥ)।

¹ਚੀਰਾ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਦੇਖਦੀਆਂ ਹਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

¹ਕੇ, ਦੇ।

¹ਮੁਕਟ।

¹ਚੁਨੀ ਚਨੀਆਂ, (ਸੁ+ਹਰੀ ਹਰੇ ਸੁਹਣੇ) ਪੰਨੇ,
(ਅ) ਸੁ+ਹਰੀ ਸੁਹਣੇ ਰੀਰੇ।

¹ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧ ਹਰੀ ਗਈ। ²ਦੇਖ ਕੇ। ³ਮੁਖ।

¹ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ।

¹ਸਾਰੀ ਅਪਦਾ ਉਸ ਨਰ ਦੀ ਟਲ ਗਈ।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਮੂਰਤੀ।

¹ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਸੁਖ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

¹ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਭਰੀ ਪਈ
ਹੈ।

¹ਛੋਟੇ ਨਗਾਰੇ।

¹ਕਈ (ਦਾਨ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਕਲੌਂਤ।

¹ਧਨ।

¹ਕਬਿਤਾਂ। ²ਵਿਚ। ³ਕਥਨ।

ਭਾਵਨ¹ ਭਾਟ ਰਟੈ² ਗੁਨ ਕੋ।
 ਲਾਗੀ ਸਭਾ ਸਭਿ ਬੇਦਨਿ ਕੀ¹
 ਨਟ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਕਰੈਂ ਧੁਨ ਕੋ।
 ਰੀਝ ਰਿਦੈ ਬਖਸ਼ੈਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਨਿ
 ਪਾਇ ਕੈ ਸੋ ਹਰਖੈਂ ਧਨ ਕੋ।
 ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰੈਂ ਮਿਲਿ ਕੈ
 ਪਿਖਿ ਕੌਤਕ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੋ
 ॥੩੮॥

¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। ²ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।
¹ਵੇਦੀਆਂ ਦੀ।

ਖਰੀ ਚਾਰੁ ਬਰਾਤ ਬਨੀ ਸਗਰੀ
 ਤਨ ਭੂਖਨ¹ ਜੇਬ² ਜਰਾਵ ਜਰੀ³।
 ਜ਼ਰੀਦੋਜ਼¹ ਫਿਰੈ ਬਿਜਨਾ² ਸਭਿ ਪੈ
 ਸਮ ਸੁਰਜ ਕੇ ਜਿਹ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਧਰੀ।
 ਧਰੀ ਪੋਸ਼ਿਸ ਅੰਗ ਪਟੰਬਰ ਅੰਬਰ
 ਹੈ ਪਸ਼ਮੰਬਰ¹ ਸੋਭ ਕਰੀ।
 ਕਰੀ¹ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ
 ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ¹ ਦੁਤਿ² ਲੀਨਿ ਛਰੀ³
 ॥੩੯॥

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ³ਜੜਾਊ ਜੜੇ ਹੋਏ।

¹ਤਿੱਲੇ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ। ²ਘੱਖਾ।

¹ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ।

¹ਕੀਤੀ।

¹ਇੰਦਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦੀ। ²ਸ਼ੋਭਾ। ³ਛਲ ਲਈ, (ਅ) ਜੇ ਪਾਠ ਹੋਵੇ-ਖਰੀ ਖਰ ਲਈ, ਖੋਹ ਲਈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਕਿਤਿਕ ਇਵ, ਸਾਹਾ
 ਅਯੋ ਸਮੀਪ।

ਲਗੇ ਕਰਨ ਤਜਾਰੀ ਚਲਿਨਿ ਬਜਾਹਨ
 ਕੁਲ ਕੋ ਦੀਪ¹ ॥੪੦॥

¹ਕੁਲ ਦੀਪਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਸ਼ੈਯਾ:

ਭੂਪਤਿ¹ ਪਾਸ ਜਰਾਮ ਗਯੋ
 ਵਥੁ ਲੇਵਨ ਕੀ¹ ਸਭਿ ਗਾਥ ਸੁਨਾਈ।
 ਦੀਨੇ ਮਤੰਗ¹ ਅੰਬਾਰਨ ਸੰਗਿ²
 ਤੁਰੰਗਮ¹ ਸੋਂ ਅਸਵਾਰ ਬਨਾਈ।
 ਭੂਖਨ ਸੁੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਨਗ
 ਬੀਚ ਜਰਾਵਨ ਸੋਂ¹ ਛਬਿ ਛਾਈ।
 ਔਰ ਤੁਖਾਰ¹ ਦਏ ਹਿਤ ਭਾਰਨਿ
 ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਕੇ ਸਮੁਦਾਈ ॥੪੧॥

¹ਨਵਾਬ।

¹ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਦੀ।

¹ਹਾਥੀ। ²ਅੰਬਾਰੀਆਂ ਸਣੇ।

¹ਘੋੜੇ।

¹ਜੜਾਊਆਂ ਨਾਲ।

¹ਉਠ।

ਅਤਿੱਲ:

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲਖਿ ਰਿਦੈ, ਸੁ ਮੋਦੀ
ਆਪਨੋ।

ਜਸ ਅਪਜਸ ਜਗ ਮਾਝ, ਮੁਝਹਿ ਸੰਗਿ ¹ਜਾਣਦਾ ਹੈ।
ਜਾਪਨੋ¹।

ਦਯੋ ਦਰਬ ਮੰਗਵਾਇ, ਕੋਸ਼ ਤੇ¹ ਹਰਖ² ¹ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ। ²ਖੁਸ਼ੀ। ³ਨਾਲ।
ਯੁਤਿ³।

ਹੋ, ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਜਸ ਭੂਰ¹ ਉਦਾਰੂ ¹ਬਹੁਤ।
ਹੋਇ ਚਿਤ' ॥ ੪੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਨੈ ਧਾਮ ਵਿਖੈ
ਤਤਕਾਲ ਕਰੀ ਚਢਿਨੇ ਕੀ ਤਜਾਰੀ।

ਆਪਨੇ ਆਪਨੇ ਵਾਹਨ¹ ਸਾਜਿ² ¹ਅਸਵਾਰੀਆਂ। ²ਤਜਾਰ ਕਰਕੇ।

ਅਰੂਢ ਭਏ¹ ਤਨ² ਪੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਾਰੀ³। ¹ਚੜ੍ਹ ਪਏ। ²ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ। ³ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਨਕੇ।

ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਿਕ ਰੀਤ ਕਰੀ

ਸਭਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਤਹਿ ਨਾਗਰ¹ ਨਾਰੀ। ¹ਚਤੁਰ।

ਮਾਨੋ ਕੋਕਿਲਕਾ¹ ਕੁਹਕਾਵਤਿ² ¹ਕੋਇਲਾਂ। ²ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ

॥ ੪੩ ॥

ਸਾਰਸ ਲੋਚਨ¹ ਬੰਧ ਬਿਮੋਚਨ ¹ਕਵਲ ਨੈਣ।

ਰੂਪ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੈ ਮਨ ਹਾਰੀ²⁺। ¹ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦਾ ਰੂਪ।
²ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਨ ਹਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ⁺ਪਾ:-ਹੈਂ
ਮਨ ਭਾਰੀ।

ਸ਼ੋਖਰੇ¹ ਸੋਹੈਂ ਲਿਲਾਰ ਉਦਾਰ ਕੇ² ¹ਮੱਥੇ ਤੇ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ ਸੇਹਰਾ, ਤੁਰਲਾ।

²ਉਦਾਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਤੇ।

ਸੀਸ ਪੈ ਹੇਮ¹ ਸੁ ਨੀਕੇ ਹੈ ਢਾਰੀ। ¹ਸੋਨੇ ਦੀ, ਭਾਵ ਜਿਹਾ ਕਲਗੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਸੋਭਾ ਕੋ ਮੌਰ¹ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਚੌਰ ¹ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ।

ਪਿਖੈਂ ਨਰ ਦੌਰ ਸੁ ਭੀਰ ਭੀ ਭਾਰੀ।

ਹੋਇ ਅਰੂਢਿ ਚਲੇ ਸਿਵਕਾ¹ ਪਰ ¹ਪਾਲਕੀ।

ਜਾਮੈਂ ਜਟੇ¹ ਝਮਕੈਂ ਨਗ² ਚਾਰੀ⁺ ¹ਜੜ। ²ਰਤਨ। ⁺ਸੁੰਦਰ। ⁺ਪਾ:-ਝਾਰੀ ਬਹੁਤੇ।

॥ ੪੪ ॥

(ਅ) ਝਾਲ ਵਾਲੇ।

ਕਬਿੱਤ:

¹ਹਾਥੀ। ²ਲਾਲ।

ਸੁੰਦਰ ਮਤੰਗ¹ ਸਜਯੋ ਅਰੁਨ² ਅੰਬਾਰੀ

ਸੰਗ,

{ਬਰਾਤ ਦੀ ਚੜਾਈ।

ਤਾਂ ਪੈ ਚਢਿ ਕਾਲੂ ਅੰਗ ਆਨੰਦ ਨ
ਮਾਵਈ।

ਲਾਲੂ ਗਜਾਰੁਢ¹ ਭਯੋ ਰਾਮਚੰਦ ਕਾਨਾ² ¹ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ। ²ਨਾਮ ਹੈ।

ਪੁਨ,

ਚਢਯੋ ਜਗਜੀਤ ਮੱਲ, ਲਾਲ ਨੰਦ
ਭਾਵਈ।

{ਬਾਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ}

ਜੱਟ ਮਲ, ਇੰਦ੍ਰ ਸੈਨ, ਨੰਦ ਲਾਲ^{੩੫}

ਮੈਨ ਸਮ

ਸ਼ੋਭਾ ਐਨ¹, ਰਥ ਪਰ ਚਢੇ ਛਬਿ ¹ਕਾਮ ਵਰਗੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇ ਘਰ।

ਪਾਵਈ।

ਚੰਦ੍ਰ ਭਾਨੂ, ਕੌਲ ਨੈਨ, ਸ਼ਿਵ ਲਾਲ,
ਕਾਮ ਸੈਨ

ਮਾਨਚੰਦ ਮਾਨਸੰਗ ਚਢਯੋ ਹਰਖਾਵਈ

॥ ੪੫ ॥

ਛਪਯ:

ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ, ਜੈਰਾਮ ਬਹੁਰ ਚਢਿ ਚਲਯੋ
ਫਿਰੰਦਾ।

ਤਖਤ ਰਾਮ, ਜਗਰਾਇ ਬਨਯੋ ਸੁਭ
ਅਰਜਨ ਚੰਦਾ।

ਔਰ ਦਿਵਾਨੀ ਮੱਲ, ਮੁਹਨ ਮੱਲ, ਭਲੋ
ਸੁਹਾਈ।

ਲਖਪਤਿ ਰਾਇ ਕੁਲੀਨ, ਚਢਯੋ ਅਸੁ¹ ¹ਘੋੜੇ ਤੇ।

ਜਾਦੋਰਾਈ।

ਬੇਦੀ ਪੁਨਿ ਛੱਤ੍ਰੀ ਅਪਰ, ਕੇਤਿਕ
ਗਿਨਿਯੇ ਨਾਮ ਤਿਨ।

ਸੁਭ ਬਾਨੇ¹ ਨੀਕ ਬਨਾਇ ਕੈ, ਚਲੇ ¹ਲਿਬਾਸ। ²ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਚਲ
ਚੰਚਲਹਿ ਜਾਨੁ ਜਿਨ² ॥ ੪੬ ॥ ਹਨ।

ਸੁੰਯਾ:

¹ਇਕ ਪਾਸੇ। ²ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ।

ਦਿਸ਼¹ ਏਕ ਤਰੰਗਨ² ਚੰਚਲ ਸੁੰਦਰ

ਜਾਤਿ ਕੁਦਾਵਤਿ ਭੂਖਨ ਧਾਰੀ।

{ਸੁਭ ਸ਼ਗਨ}

ਦਿਸ਼ ਏਕ ਮਤੰਗ¹ ਅੰਬਾਰਨਿ² ਸੰਗ
ਕਰੈਂ ਜਿਨ ਗੰਡਹਿ ਭ੍ਰਿੰਗ ਗੁੰਜਾਰੀ¹।

¹ਹਾਥੀ। ²ਅੰਬਾਰੀਆਂ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਪਾਸ ਭੌਰੇ ਗੁੰਜਾਰਦੇ ਹਨ।

ਦਿਸ਼ ਏਕ ਚਲੇ ਸ਼ਿਵਕਾ¹, ਰਥ ਪੰਗਤਿ
ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿੰ ਬਾਹਜ¹ ਚਾਰੀ²।

¹ਪਾਲਕੀ।

¹ਖੜ੍ਹੀ। ²ਸੁਹਣੇ।

ਦਿਸ਼ ਏਕ ਤੁਖਾਰ¹ ਚਲੇ ਸਕਟੇ²

¹ਉੱਠ। ²ਗਡੇ।

ਗਮਨੇ ਮਗ ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ¹ ਭਾਰੀ

¹ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ।

॥ ੪੭ ॥

ਬਾਜਤਿ ਢੋਲ ਦਮਾਮੇ¹ ਵਡੇ

¹ਨਗਾਰੇ।

ਤੁਰਰੀ¹, ਡਫ ਸੋ, ਮੁਰਲੀ, ਕਰਨਾਈ²।

¹ਤੁਰੀਆਂ। ²ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਰਸਿੰਗਾ।
ਕਰਨਾਇ ॥ ।

ਝਾਂਝਰ ਭੂਰ¹ ਨਫੀਰ² ਬਜੇ

¹ਬਹੁਤ। ²ਤੂਤੀ। ਨਫੀਰ ॥ ।

ਮੁਖ ਬਾਤ ਕਹੀ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਸੁਨਾਈ।

ਰੰਗ ਅਨੇਕਨਿ ਕੇਰ ਪਤਾਕਨਿ¹

¹ਝੰਡੀਆਂ।

ਜਾਂਹਿ ਲਿਯੇ ਸਭਿ ਆਗੇ ਹੀ ਧਾਈ।

ਮੰਗਲ ਭੌਨ¹ ਭਏ ਸੁਭ ਸੌਨ²

¹ਘਰ। ²ਸ਼ਗਨ।

ਸਮੈਂ ਸਭਿ ਗੌਨ ਕੇ¹ ਦੀਨੇ ਦਿਖਾਈ

¹ਚਲਨ ਵੇਲੇ।

॥ ੪੮ ॥

ਦੋ ਘਾਟ¹ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣ ਲੇ

¹ਦੋ ਘੜੇ।

ਤਹਿੰ ਆਨਿ ਮਿਲੀ ਜਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਜਗ
ਸਾਂਈ।

ਖੇਲ ਸੁਹਾਵਨ ਬਾਇਸ¹ ਦਾਂਹਨ²

¹ਕਾਂ। ²ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ (ਬੋਲੇ)।

ਧਾਇ ਭਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਲਹਿ¹ ਆਈ²।

¹ਹਰਨਾਂ ਦੀ ਡਾਰ। ²ਭਾਵ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਨੂੰ।

ਹੇਰਤਿ ਹੈਂ ਨਕੁਲਾ¹ ਸਭਿ ਈ

¹ਨਿਉਲ ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

ਸੁਰਭੀ¹ ਹੋਇ ਸਾਮੁਹਿ ਖੀਰ ਪਿਆਈ²।

¹ਗਊ। ²ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ (ਵੱਢੇ ਨੂੰ) ਦੁਧ
ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦ¹ ਸਮੀਰ² ਬਹੀਂ

¹ਹਲਕੀ ਹਲਕੀ। ²ਹਵਾ। ¹ਏਹ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਸ਼ਗੁਨ
ਗਿਣੇ ਹੈਨ।

ਅਵਿਲੋਕ ਬਰਾਤ¹ ਰਹੀ ਹਰਿਖਾਈ

¹ਜੰਵਾ।

॥ ੪੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ।

ਚਲੇ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਬਾਜਹਿੰ ਘੰਟੇ
ਗਜਨ ਕੇ।

ਘੁੰਘਰੂ ਛਰਨਨ¹ ਲਾਇ

¹ਝੁਨਕਾਰ।

ਰਾਜਹਿੰ ਰਥ ਸਾਜਹਿੰ¹ ਤੁਰੰਗ² ॥੫੦॥

¹ਸਜੇ ਹੋਏ। ²ਘੋੜੇ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਆਪਣੇ ਨਾਲ। ²ਵੱਖਰਾ।

ਮੁਝ ਕੋ ਰਾਖਯੋ ਸੰਗਿ ਨਿਜ¹, ਖਰਚ
ਪ੍ਰਿਥਕ² ਕਛੁ ਦੇਯ।

ਸੁਨਿਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ ਕਥਾ, ਸਾਰ
ਰਸ ਲੇਯ ॥੫੧॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਵਾਜੇ। ²ਵਜਦੇ।

ਹੋਤਿ ਕੁਲਾਹਲ ਬਾਦਿਤ¹ ਬਾਜਿਤ²

¹ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ।

ਆਇ ਗਏ ਸਭਿ ਤੀਰ ਬਿਪਾਸਾ¹।

¹ਮਲਾਹ।

ਕੇਵਟ¹ ਕੋ ਧਨ ਦੀਨ ਤਬੈ

¹ਬੇੜੀ। ²ਨੇੜੇ।

ਤਰਨੀ¹ ਤਿਨ ਕੀਨਿ ਸੰਬੁਹ ਸੁ ਪਾਸਾ²।

¹ਹਾਥੀ। ²ਘੋੜੇ। ³ਊਠ।

ਗੈ¹ ਰਥ ਬਾਜ² ਸਮਾਜ ਤੁਖਾਰ³

¹ਗੱਡੇ। ²ਸਾਰੇ।

ਭਰੇ ਸਕਟੇ¹ ਵਸਤੂਨਿ ਜੇ ਰਾਸਾ²।

¹ਦੇਰੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ।

ਹੀਨ ਬਿਲੰਬਹਿ¹ ਅੰਬ ਤੇ ਪਾਰ

¹ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤੇ। ²ਮਲਾਹ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਲਾ ਕੇ।

ਕਰੇ¹ ਸਭਿ ਹੀ ਨਿਜ ਲਾਇ ਕੇ ਦਾਸਾ²

॥੫੨॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮਲਾਹ।

ਕੇਵਟ¹ ਮਿਲਿ ਆਏ ਸਭੈ,

ਦੂਲਹੁ ਹੇਰਨ ਹੇਤੁ।

ਦਰਬ ਬਸਨ¹ ਬਖਸ਼ੇ ਤਿਨਹਿੰ,

¹ਕਪੜੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੋਤ ॥੫੩॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਨਦੀ।

ਹੋਇ ਉਲੰਘਨ ਯੋਂ ਸਰਿਤਾ¹ ਸਭਿ

ਆਨਿ ਖਡੂਰਾ¹ ਮਹਿੰ ਕੀਨ ਮੁਕਾਮ।

¹ਗਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿੱਥੇ ਦੂਸਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਹਨ।

ਜਾਮਨਿ¹ ਮੈਂ ਪਕਵਾਨ ਸੁ ਕਾਲੂ ਨੈ

¹ਰਾਤ।

ਬਾਂਟ ਬਰਾਤ ਦਯੋ ਅਭਿਰਾਮ।

ਭੋਜਨ ਕੋ ਅਚਿ ਕੈ ਸਹਿ¹ ਭ੍ਰਾਤਨਿ

¹ਸਮੇਤ।

ਪ੍ਰੋਢੇ¹ ਪ੍ਰਯੰਕ ਪੈ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖ ਧਾਮ।

¹ਬਿਰਾਜੇ।

ਡੇਰਾ¹ ਭਈ ਗੁਨ ਭਾਟ ਰਟੈਂ¹ ਸਵੇਰ।

ਬਹੁ ਬਾਜੇ ਬਜੇ ਜਗ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ

॥ ੫੪ ॥

ਛਪਯ:

¹ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਤੇ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਸਜਿ ਸਜਿ ਜਾਨੁ¹

ਸਭਿਹਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ।

ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਮਗ ਆਇ¹

¹ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਪਿੰਡ ਆਵੇ।

ਨਾਰਿ ਨਰ ਹੈਂ ਹੁਲਸਾਤਾ¹।

¹ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਦੇਖਹਿ ਦੁਲਹੁ ਦੌਰਿ

ਦਰਸ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦਲਤੂ¹।

¹ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸਨ ਦਰਿੰਦ੍ਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਪ੍ਰਸਪਰ ਕਰਹਿ ਸਰਾਹਿ¹

¹ਸਿਫਤ।

ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ¹ ਨ² ਚਲਤੂ³।

¹ਘਰ। ²ਨਹੀਂ। ³ਜਾਂਦੇ।

ਪੁਨ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੈ ਨਿਸਿ ਅਪਰ¹

¹ਦੋ ਰਾਤਾਂ ਹੋਰ।

ਮਗ¹ ਮਹਿ ਕਰੀ ਬਿਤੀਤ ਚਲਿ।

¹ਰਾਹ।

ਤਬ ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਕੈ ਨਿਕਟ,

ਕਰਨੋ ਜਹਾਂ ਢੁਕਾਉ ਭਲ ॥ ੫੫ ॥^{੧੨}

^{੧੨}ਪਿੰਡ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਡੇੜ ਦੇ ਮੀਲ ਤੇ ਸੀ, ੧੯੪੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਦਰਯਾ ਨੇ ਢਾਹ ਸੁਟਿਆ, ਹੁਣ ਪੱਖੋਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਟਿਕਾਣੇ ਹਨ:-ਪੱਖੋਕੀ ਚੂਹੜ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ, ਇਹ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਪਹਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਟਾਹਲੀ ਵਲ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੱਖੋਕੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਿਆਹ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕ ਕੰਧ ਬੀ ਖੜੋਤੀ ਹੈ। ਮੂਲਾ ਚੋਣਾ ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੱਖੋਕੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦਾ ਕਈਆਂ ਆ ਟਪਲਾ ਲਗਾ ਹੈ। ਪੱਖੋਕਿਆਂ ਵਿਚ ਰੰਧਾਵੇ ਜੱਟ ਵਸਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੈਂਚ 'ਹਿੱਤਾ' ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁਤ ਅਜਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਸ ਭਾਈ ਅਜਿੱਤੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਗੇ ਭੀ ਆਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣਗੇ।

ਸੋਰਠਾ:

ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ਟਿਕਾਇ, ਸੁੰਦਰ ਸਜਤਿ

ਬਰਾਤ ਜੋ।

ਭਯੋ ਸਪੂਰਨ ਧਯਾਇ, ਬਹੁਰ ਕਰੈ ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ-ਜੋ-, -ਕੋ-।

ਇਤਿਹਾਸ ਕਵਿ^੧ ॥ ੫੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਬਰਾਤ ਚਢਨਿ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਇਕੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੧ ॥

੨੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਮੰਡਲ। ਬਰਾਤ ਦਾ ਢੁਕਾਉ। ਵਿਆਹ।]

੨੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੩

{ਵਿਵਾਹ ਉਤਸਾਹ} ॥੧੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਰਕਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕਮਲ, ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਚੰਦ।

ਕਾਨਨ=ਬਨ, ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਯਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ਕਾਨਨ ਕਮਲ=ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਬਨ। ਕਮਲ ਵਾੜੀ। ਕਮਲ=ਕਮਲ ਫੁੱਲ। ਇਕ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪਾਠ-ਅਨਲ-ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਰਥ ਬਣੇਗਾ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਬਨ ਨੂੰ ਅੱਗ ਰੂਪ ਹਨ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਸੀਤਲ ਸਰੂਪ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਈਰਖੀ ਮਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂ ਗਰਮ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਪਦ ਅਰਬਿੰਦਹਿ ਬੰਦਨਾ, ਜਯੋਤਿ^੧ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ॥੧॥

ਜਯੋਤਿ=ਜਯੋਤਿ, ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸਰੂਪ। ਕਈ ਥਾਵੇਂ ਪਾਠ-ਜਯਤਿ-ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਜੈ ਹੋਵੇ, ਜੈ ਹੋਵੇ। ਪਰੰਤੂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਜਯਤਿ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

^੧ਪਾ:-ਜਯਤਿ।

ਅਰਥ:

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਰੂਪੀ ਕਮਲ ਵਾੜ ਨੂੰ ਚੰਦ (ਵਾਂਗੂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ) ਜੋਤ ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ:

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਚੰਦ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਤਲ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਮਲ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕ ਮੁੰਦ ਗਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੱਗੇ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਇਖਲਾਕੀ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਦੁਖ ਪਹੁੰਚਾ ਉਸ ਦੇ ਓਹ ਆਪ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਯੋਤੀ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਐਸਾ ਅਛੋਭ, ਨਿਰਦੁੰਦ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਜੈਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ-ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ-ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰੈਖ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਠਹਿਰਨਾ।

ਨਗਰ ਨਿਕਟਿ ਇਸਥਿਤਿ^੧ ਕਰੀ,

ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਨੇ ਜਾਇ।

ਕੌਤਕ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕ ਬਿਧਿ,

ਮਨੁਜ^੧ ਮੋਦ^੨ ਮਨ ਪਾਇ^੧ ॥੨॥

^੧ਮਨੁਖ। ^੨ਖੁਸ਼ੀ। ^੧ਪਾ:-ਮਨ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਪਾਇ।

ਕਬਿੱਤ:

^੧ਪੁੱਤ੍ਰ। ^੨ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ। ^੩ਸੱਦ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਮਾਨੰਦ ਨੰਦਨ^੧ ਜੈਰਾਮ ਦਿਜ^੨ ਬੋਲਿ

ਲੀਨੋ³

ਦੀਨੋ ਸੋ ਪਠਾਇ ‘ਸੁਧਿ¹ ਦੀਜਿਯੇ ¹ਖਬਰ।
ਬਰਾਤ ਕੀ।’

ਮਿਲਯੋ ਮੂਲੇ ਜਾਇ ਮੁਖ ਆਸਿਖ¹ ¹ਅਸੀਸ। ²ਆਖ ਕੇ।
ਅਲਾਇ² ਭਲੇ

‘ਸੁਨੋ ਜਜਮਾਨ ਕੱਲਜਾਨ ਤੇਰੇ ਗਾਤ ¹ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ।
ਕੀ।’

ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਮਹਿਤੇ ਕੀ ਉਤਰੀ ਬਰਾਤ
ਆਨਿ

ਆਯੋ ਸੁਧ ਦੇਨਿ ਜਿਹ ਸੋਭ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ
ਕੀ।’

ਮੂਲੇ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ ਅਨੰਦ ਰਿਦੇ ਮਾਨਿ
ਕਹਯੋ

‘ਭਲੀ ਬਾਤ¹ ਭਈ, ਸੁਧਿ ਲੇਉਂ ਮੈ ¹ਪਾ:-ਭਾਂਤਿ।
ਬਰਾਤ ਕੀ’ ॥੩॥

ਸੁਯਾ:

ਮੂਲਾ ਗਯੋ ਉਠਿ ਕੈ ਤਬ ਤੂਰਨ
ਪੰਚ¹ ‘ਹਿੱਤਾ’ ਜਿਹ ਗੋਤ ਰਿੰਧਾਵਾ। ¹ਪੈਂਚ।

ਬੈਨ ਭਨੇ ‘ਸੁਨਿਯੇ ਸੂਤਿ ਚੌਧਰੀ
ਆਈ ਬਰਾਤ ਅਬੈ ਸੁਧਿ ਆਵਾ।

ਲੇਨੇ ਅਗਾਰੀ ਚਲੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਹਮ
ਆਇਸੁ ਜੇ ਤੁਮਰੀ ਸੁਭ ਪਾਵਾ।

ਰਾਵਰ ਕੋ ਅਵਿਲੰਬ ਸਦੀਵਹਿ¹’ ¹ਆਪਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਸਦਾ ਹੈ।

ਤੇ¹ ਸੁਨਿ ਕੈ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ ¹ਉਸ (ਪੈਂਚ) ਨੇ।

॥੪॥

‘ਬੈਸ¹ ਵਡੀ ਜਰਾ² ਲੀਨ ਗ੍ਰੁਸੀ ¹ਉਮਰ। ²ਬੁਢਾਪੇ ਨੇ।

ਚਲਿਬੇ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਰਹਯੋ ਮੁਝ ਦੇਹੀ।

ਨਾਤੁਰ¹ ਮੈਂ ਚਲਤੋਂ ਅਬ ਸੰਗਿ ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਸਦਾ ਤੁਮੈ ਜਾਨਤਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਨੇਹੀ। ¹ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ।

ਤਾਤ ਅਜਿਤੇ¹! ਪਧਾਰ² ਇਨ੍ਹੈਂ ਸੰਗਿ ¹ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਿੱਤੇ!! ਆਹ।

ਲੇਹੁ ਬਰਾਤ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਜੇਹੀ।

ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ ਪੁਚਾਇ ਸੁ ਦੇਵਹੁ

ਪਾਸ ਰਹੇ ਜਹਿੰ ਮੂਲਾ ਰਹੇਹੀ' ॥੫॥

ਅੜਿੱਲ:

ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਸੁ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ ਤੋਹਿ ਕੋ।
ਜਸ ਅਪਜਸ ਸੁਭ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜੰ ਹੋਹਿ
ਕੋ।

ਪੰਚ ਨਗਰ ਕੇ ਆਪ, ਬਿਦਤਿ¹ ਤੁਮ ਪ੍ਰਗਟ।
ਨਾਮ ਹੈ।

ਹੋ ਮੈ ਪਟਵਾਰੀ ਬਿਦਤਿ, ਸਦਾ ਢਿਗ
ਧਾਮ ਹੈ ॥੬॥

ਬਰੰ¹ ਬਰਾਤ ਬਟੋਰ, ਵਡੀ ਪੁਰ ਬਿਯਨਿ ¹ਚੰਗੀ। ²ਦੋ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ (ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ
ਕੀ²। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੀ)।

ਕਾਲੂ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਸੈਨ¹ ਗੈ² ਹਯਨ³ ¹ਫੌਜ। ²ਹਾਥੀ। ³ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ।
ਕੀ।

ਲੇ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨਿ, ਸਕੀਰਤਿ
ਸੋਹਿਹੀਂ।

ਹੋ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ, ਹੇਰਿ ਸੁਰ ¹ਦੇਵਤੇ ਮੋਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
ਮੋਹਿ ਹੀਂ¹' ॥੭॥

ਹਿੱਤਾ ਕਹੈ 'ਤੁਹਿ ਬੋਲ ਵਿਗਾਰ
ਸੁਭਾਇ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਬੋਲਹੁ ਦੁਰ ਬਾਕ, ਤ ਕੀਰਤਿ
ਪਾਇ ਹੈਂ।

ਪਰਮਾਨੰਦ ਤੇ ਆਦਿ, ਭਲੇ ਨਰ
ਜਾਨਿਯੇ।

ਹੋ ਤਵ ਘਰ ਕੀਨਿ ਢੁਕਾਉ, ਬਚਨ ਮਮ
ਮਾਨਿਯੇ ॥੮॥

ਤਲਵੰਡੀ ਕੋ ਕਾਲੂ, ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆ।

ਤੁਝਹਿ ਸਰੀਖੋ¹ ਸੁਨਯੋ, ਸੁ ਬੋਲ ¹ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ। ²ਬੋਲ ਵਿਗਾੜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਵਿਗਾਰੀਆ²।

ਸਮਤਾ¹ ਕਰਹੁ ਨ ਕੈਸੇ, ਸੇਵਾ ਕੀਜਿਯੇ। ¹ਬਰੱਬਰੀ।

ਹੋ ਸਹਿ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ, ਬਿਨੀਤਾ¹ ¹ਬੇਨਤੀ। ²ਕਹੋ।

ਭਨੀਜਿਯੇ² ॥੯॥

ਹਿਤ ਬਰਾਤ ਕੋ ਚਹੁ, ਸੁ ਮੋ ਤੇ

ਲੀਜਿਯੇ।

ਅਸਨ¹ ਬਚਨ² ਧਨ ਮਾਲ, ਨ ਸੰਕਾ ¹ਭੋਜਨ। ²ਕਪੜੇ।

ਕੀਜਿਯੇ।

ਜਿਉਂ ਸੋਭਾ ਤਿਨ ਕੀਨਿ, ਆਪ
ਅਧਿਕਹਿ ਕਰੇ।

ਹੋ ਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਧਾਰਿ, ਕ੍ਰਿਪਨਤਾ¹ ¹ਸ਼ੂਮਤਾਈ। ²ਛੱਡੋ।
ਪਰਿਹਰੇ²’ ॥ ੧੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮਾਨਿ ਕੇ ਬੈਨ ਕੇ ਮਾਨਵ ਲੈ ਸੰਗਿ

ਲੇਨਿ ਬਰਾਤ ਚਲਾ ਅਗੁਵਾਨੀ।

ਬਿੱਪ੍ਰਿਨਿ¹, ਬਾਹਜ², ਬੈਸਨਿ³, ਸ਼ੂਦ੍ਰਿਨਿ ¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਖੜ੍ਹੀ। ³ਵੈਸ਼।

ਬਿੰਦਾ¹ ਭਏ ਸੁਭ ਬੋਲਤਿ ਬਾਨੀ। ¹ਸਾਰੇ।

ਯੋਗ ਕੇ ਨੇਗ¹ ਲਏ ਸਭਿ ਹੀ ¹ਲਾਗ।

ਨਿਕਸੇ ਨਗਰੀ ਤੇ ਉਮੰਗਹਿ ਠਾਨੀ।

ਡੰਕ¹ ਦਮਾਮਨ ਘਾਵ ਪਰੇ² ¹ਚੋਬਾਂ ਦੀ। ²ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਪਈ ਤੇ।

ਇਨ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕ ਬਰਾਤ ਜੁਡਾਨੀ¹ ¹ਜੁੜੀ।

॥ ੧੧ ॥

ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਸਮਧੀਨ¹ ਕੋ ਮੇਲ ¹ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ।

ਨਿਛਾਵਰ¹ ਕੀਨਿ ਉਭੈ² ਸੁਖ ਮਾਨੀ। ¹ਵਾਰਨਾ। ²ਦੋਹਾਂ ਨੇ।

ਸਾਦਰ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੀ

ਭਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢੀ ਨ ਕਿਸੀ ਮਨ ਹਾਨੀ।

ਲੋਚਨ ਸੋਂ, ਅਵਿਲੋਕਤਿ¹ ਦੂਲਹੁ² ¹ਵੇਖਕੇ। ²ਲਾੜੇ ਨੂੰ।

ਮੂਲੇ ਕੋ ‘ਧੰਨ ਹੀ ਧੰਨ’ ਬਖਾਨੀ।

‘ਭਾਗਨ ਭੂਰਨ¹ ਕੋ ਇਹ ਭਾਂਜਨ² ¹ਬੜੇ। ²ਪੂਰੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪਾੜ੍ਹ।

ਜਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾ¹ ਭਯੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ’ ¹ਜਵਾਈ।

॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੋਹਾਂ ਤਰਫੋਂ। ²ਵਧੇਰੇ। ³ਖੁਸ਼ੀ।

ਮਿਲ ਕਰਿ ਦੁਹ ਦਿਸਿ¹ ਪਰਸਪਰ,

ਸਰਸਤਿ² ਹਰਖਤਿ³ ਹੋਇ।

ਗਮਨੇ ਨਗਰੀ ਕੋ ਬਹੁਰ, ਚਹਤਿ ਕਰਜੋ ¹ਢੁਕਾਉ।

ਅਬ ਢੋਇ¹ ॥ ੧੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਹਾਥੀ। ²ਗੱਜਦੇ।

ਗਜ¹ ਗਾਜਤਿ² ਸਾਜ ਸਜੇ ਸਭਿ ਹੀ
ਪੁਨਿ ਘੰਟਨ ਕੀ ਉਠਿਹੀ ਵਡ ਘੋਰਾ¹।

¹ਬੜੀ ਉੱਚੀ।

{ਵਿਵਾਹ ਉਤਸ਼ਾਹ}

ਅਸੁ¹ ਹਿੰਸਤਿ² ਜੀਨ³ ਜਰਾਵ ਜਰੇ
ਅਵਿਨੀ¹ ਖੁਰ ਬਾਜ ਰਹੇ² ਚਹੂੰ ਓਰਾ³।

¹ਘੋੜੇ। ²ਹਿਣਕਦੇ। ³ਕਾਠੀਆਂ।

¹ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ। ²ਖੁਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ (ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ)। ³ਚੁਫੇਰੇ।

ਰਥ ਜਾਤਿ ਚਲੇ ਛਨਕੈਂ ਘੁੰਘਰੂ
ਪੁਨਿ ਚੱਕ੍ਰਨ ਕੋ¹ ਖਰਕਾ ਨਹਿੰ ਥੋਰਾ²।
ਡਫ ਢੋਲ ਦਮਾਮਨਿ ਡੰਕ ਲਗੇ

¹ਪਹੀਆਂ ਦਾ। ²ਥੋੜਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਬਹੁਤਾ ਹੈ।

ਪਰ ਆਪਨ ਕੋ ਨ ਸੁਨੈ ਵਡ ਸ਼ੋਰਾ¹
॥ ੧੪ ॥

¹ਸ਼ੋਰ ਬੜਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਪਰਾਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਂਦੀ।

ਮੁਰਲੀ, ਮਿਰਦੰਗ¹, ਉਪੰਗ², ਤੰਬੂਰਨ³

¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਢੋਲਕ। ²ਨਸਤੁੰਗ ਨਾਮੇ ਵਾਜਾ। ³ਢੋਲ, ਤੰਬੂਰ।

¹ਛੈਣੇ। ²ਟੱਲ।

ਝਾਂਝਰਾ¹, ਟਾਲ² ਬਜੈਂ ਕਰਨਾਈ।

ਬਰ ਬਾਰਬਧੂ¹⁺ ਸੁਠ ਗਾਇ ਕੈ ਰਾਗਨ
ਤਾਨ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਮੋਦ ਬਢਾਈ।

¹ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ।

⁺ਜੰਵ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਨੱਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ (ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩) ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਾਲਬਨ ਇਹ ਆਖੇਪਕ ਹੈ। ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਹੈ- ਬਾਰ।

ਦੁਤਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਪਤਾਕ¹ ਬਨੇ
ਫਹਿਰਾਇ ਘਨੋ ਸਭਿ ਆਗੈ ਸੁ ਜਾਈ।

¹ਝੰਡੀਆਂ।

ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ¹ ਬੀਚ ਬਿਰਾਜਹਿੰ
ਮੌਰ ਪੈ¹ ਚੋਰ ਢੁਰੈ² ਛਬਿ ਛਾਈ

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

¹ਸੀਸ ਉੱਤੇ। ²ਚੌਰ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

॥ ੧੫ ॥

ਏਕ ਮਤੰਗ¹ ਪੈ ਲਾਲੂ ਅਰੁਢਿ
ਕਰੇ ਬਰਖਾ ਧਨ ਕੀ ਮਨ ਭਾਈ।
ਦੂਸਰ ਪੈ ਚਢਿ ਤਾਤ ਜੈਰਾਮ ਕੋ¹
ਹੀਨ ਬਿਲੰਬ¹, ਭਲੇ ਬਰਖਾਈ²।

¹ਹਾਥੀ।

¹ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਤਾ।

¹ਛੋਟੀ ਨਾਲ। ²ਧਨ ਦੀ ਬਰਖਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਘ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਇ ਦੁਊ
ਤਬ ਨੀਚ ਔ ਉਚ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ।
ਕੀਰਤਿ ਯੋਂ ਬਿਸਤੀਰਤਿ ਹੈ
ਜਨੁ ਪੂਰਨ ਚੰਦ¹ ਨੈ ਜੌਨੁ² ਸੀ ਛਾਈ

¹ਪੁੰਨਜਾਂ ਦੇ ਚੰਦ ਨੇ। ²ਚਾਂਦਨੀ।

॥ ੧੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਨਨ¹ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬਾਜਜਨ² ਕੀ ਧੁਨਿ
ਬਿੱਭ੍ਰਮ¹ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਮਨ ਨਾਰੀ।

ਹਾਰ ਲਪੇਟ ਲਯੋ ਕਟ ਕੇ ਤਟ¹
ਕਿੰਕਨ¹ ਲੈ ਗਰ ਬੀਚ² ਸੁਧਾਰੀ।
ਨੂਪਰ¹ ਹਾਥਨਿ ਮੈਂ, ਪਹੁੰਚੀ² ਪਗ³
ਅੰਚਰ¹ ਅੰਗੀਆ² ਸੋ ਨ ਸੰਭਾਰੀ।
ਅੰਜਨ¹ ਅੰਜ² ਕਪੋਲਨ³ ਪੈ
ਚਖ¹ ਜਾਵਕ² ਡਾਰਿਨ ਧੀਰ ਵਿਚਾਰੀ

॥ ੧੭ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਅੰਗ ਸਿੰਗਾਰਿ ਸਿੰਗਾਰਿ ਕੇ
ਦੌਰ ਚਢੀ ਮਿਲ ਬ੍ਰਿੱਧ¹ ਅਟਾਰੀ।
ਮਾਨਹੁ ਮੇਘਨ¹ ਮੈਂ ਚਮਕਾਤਿ
ਛਟਾ¹ ਛਬਿ ਸੀ ਦਮਕੈਂ ਦੁਤਿ ਨਾਰੀ।
ਨੀਲ ਸਰੋਜਨ ਮਾਲ¹ ਬਿਲੋਚਨ²
ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਦੂਲਹੁ ਸਾਰੀ¹।
ਝਾਕ ਝਰੋਖਨ¹ ਬੀਚ, ਗੁਲਾਬ ਲੇ
ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ¹ ਮੰਜੁਲ² ਡਾਰੀ³

॥ ੧੮ ॥

ਰੰਗ ਸੁਰੰਗਹਿ ਮੇਲ ਸੁਗੰਧਹਿ
ਪ੍ਰੀਤਿ¹ ਸਪ੍ਰੀਤਿਹਿ ਲੇ ਘਟ² ਨਾਰੀ।
ਚੰਦਮੁਖੀ ਸੁਖਕੰਦ¹ ਬਿਲੋਕ
ਅਨੰਦ ਭਰੀ ਪਟ ਪਾਗਤ ਚਾਰੀ¹।

ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕੋ ਬਾਲ¹
ਗੁਲਾਬ ਮਿਲਾਇ ਬਰਾਤ ਪੈਡਾਰੀ¹।
ਧਾਮਨਿ¹ ਪੰਕਤਿ² ਪੰਕ³ ਭਯੋ ਸਭਿ

ਅੰਕ ਉਮੰਗ ਬਿਲਾਸਤਿ ਭਾਰੀ ॥ ੧੯ ॥
ਮੂਲੇ ਕੇ ਦ੍ਵਾਰ ਢੁਕਾਉ ਕਰਜੋ ਅਸ
ਆਰਤਿਹਾਰ¹ ਕੀ ਆਰਤੀ ਤਾਰੀ²।

ਕੰਨੀ। ²ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ।
¹ਇਕ ਹਾਵ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਘਬਰਾਕੇ ਗਹਿਣੇ ਉਲਟੇ ਪੁਲਟੇ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
¹ਲੱਕ ਉਦਾਲੇ।
¹ਤੜਾਗੀ। ²ਗਲ ਵਿਚ।
¹ਝਾਂਜਰਾਂ। ²ਹੱਥ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ³ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ।
¹ਭੋਛਣ। ²ਅੰਗੀ।
¹ਸੁਰਮਾਂ। ²ਪਾ ਕੇ। ³ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ
¹ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ। ²ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਲਾਈਦਾ
ਹੈ।

¹ਉੱਚੀਆਂ। ¹ਪਾ:-ਬ੍ਰਿੰਦ।
¹ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ।
¹ਬਿਜਲੀ।
¹ਨੀਲੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਵਾਂਗੂ। ²ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ।
¹ਸਾਰੀਆਂ।
¹ਝਰੋਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੱਕ ਕੇ।
¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ। ²ਸੁਫੈਦ। ³ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਹਿਤ ਨਾਲ। ²ਘੜੇ। ¹ਪਾ:-ਪੀਤ ਪੀਲੇ।
¹ਸੁਖਦਾਤੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।
¹ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜਕੇ। ¹ਪਾ:-ਪਦ ਪਾ
ਗਤਿ ਚਾਰੀ ਠੁਮਕਵਾਂ ਪੈਰ ਪਾ ਕੇ ਚਲਦੀਆਂ
ਹਨ।
¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ
¹ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।
¹ਘਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਅਗੇ ਭਾਵ ਗਲੀ ਵਿਚ। ²ਘਰਾਂ
ਦੀ ਕਤਾਰ ਅਗੇ ਭਾਵ ਗਲੀ ਵਿਚ। ³ਚਿੱਕੜ।

¹ਦੁਖ ਹਰਤਾ ਦੀ। ²ਉਤਾਰੀ।

ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀ ਤਹਿੰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਲੀ ਕਲ ¹	¹ ਸੁੰਦਰ।
ਕੰਠ ¹⁺ ਹੈ ਕੋਕਿਲ ² ਕੀ ਅਨੁਹਾਰੀ ³ ।	¹ ਗਲਾ। ² ਕੋਇਲ। ³ ਜੇਹਾ। ⁴ ਪਾ:-ਕੰਠੀ।
ਮੰਗਲ ਸੋਂ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਕਰੈਂ	
ਲੇਯ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਗਾਰੀ ¹ ।	¹ ਸਿੱਠਣੀ।
ਗਯਾਨ ਪੈ ਕਾਮ ਕੇ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਨ	
ਪਲਾਇਨ ¹ ਹੈ ਮਨੋ ਬਾਦ ਪੁਕਾਰੀ ²	¹ ਨੱਸ ਕੇ ਭਾਵ ਹਾਰ ਕੇ। ² ਕੁਬਚਨ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਿਆ।
॥ ੨੦ ॥	
ਦੂਲੋ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਬਹੋਰ ¹	¹ ਫੇਰ।
ਕਿਯੋ ਸੁਭ ਥਾਨ ਮੈਂ ਆਨਿਕੈ ਡੇਰਾ।	
ਰਾਜਹਿ ਧੂਰ ਪਰੀ ਮੁਖ ਪੈ	
ਜਿਵ ਸੰਗ ਪਿਰਾਗ ¹ ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ ² ਹੇਰਾ ³ ।	¹ ਫੁਲ ਦੀ ਧੂੜੀ। ² ਕੌਲ ਫੁਲ। ³ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।
ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਨ ਤਾਨੇ ਬਿਤਾਨਨਿ	
ਲਾਗੇ ਸ਼ਮਯਾਨਨ ਸੋਹੈ ਘਨੇਰਾ।	
ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਦਈ ਸੋਉ ਤਾਂਹਿ	
ਹਤਯੋ ¹ ਸ਼੍ਰਮ ² ਦੂਰ ਲਗੀ ਨਹਿੰ ਦੇਰਾ	¹ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ² ਬਕਾਨ
॥ ੨੧ ॥	
ਧੇਨੁ ਕੇ ਧੂਲ ਕੋ ¹ ਵੇਲਾ ਭਯੋ	¹ ਗਊਧੂੜ ਦਾ ਵੇਲਾ।
ਤਬ ਛੂਟਨ ਲਾਗੀ ਹੈ ਜੋਰ ਹਵਾਈ ¹ ।	¹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ।
ਮੰਗਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤ	
ਮਨੋ ਪਤੀਆ ¹ ਸੁਰ ਲੋਕ ² ਪਠਾਈ।	¹ ਪਤ੍ਰਿਕਾ। ² ਦੇਵ ਲੋਕ।
ਬਾਜ ¹ ਮਤੰਗ ² ਉਤੰਗ ³ ਬਰੂਦ ਕੇ	¹ ਘੋੜੇ। ² ਹਾਥੀ। ³ ਉੱਚੇ।
ਝਾਰ ਮਤਾਬੀ ਛੁਟੈ ਫੁਲਵਾਈ ¹ ।	¹ ਇਕ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ।
ਦੈਤਨਿ ਦੈਤ ਭਯਾਨਕ ਬੇਖ ¹	¹ ਬਰੂਦ ਦੇ ਬਣੇ ਭਯਾਨਕ ਦੈਂਤ ਦੈਂਤਣੀਆਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ।
ਸੁ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿ ¹ ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ	¹ ਲੋਕੀ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ।
॥ ੨੨ ॥	
ਮਾਨਵ ਮੂਲੇ ਨੇ ਏਕ ਪਠਾ	
ਹਿਤ ਹੂਤਨ ¹ ਕੇ ਤਿਨ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।	¹ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ।
‘ਧਾਰਹੁ ਆਪ ਚਲ ਪਦ ਕੋ ਅਬ	
ਕਾਲ ਭਯੋ ¹ ਹਿਤ ਲੇਵਨ ਲਾਵਾ।’	¹ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
ਯੋ ਸੁਨਿ ਡੰਕ ¹ ਨਿਸ਼ਾਨ ² ਲਗੇ	¹ ਚੋਬ। ² ਨਗਾਰੇ।
ਧੁਨਿ ਘੋਰ ਉਠੀ ਘਨ ¹ ਜਿਉਂ	¹ ਬੱਦਲ। ² ਗੱਜਿਆਂ।

ਘਹਿਰਾਵਾ²।

ਆਨੰਦ ਕੇ ਉਰ ਧਾਰਿ ਤਬੈ

ਗਮਨੇ ਮਿਲ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਵਾ

॥ ੨੩ ॥

ਬੇਦੀ ਜੇ ਬ੍ਰਿੰਦਾ¹ ਔ ਬੇਦੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ² ¹ਸਾਰੇ। ²ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ।

ਬੇਦੀ^{1*} ਰਚੀ ਜਹਿੰ ਗੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ। ¹ਵਿਆਹ ਦੀ ਵੇਦੀ।

ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜੋ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਵਯਾਹ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲਪਨੇ ਵਿਚ ਤਲਵੰਡੀ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਹ ਰੀਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਜੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ, ਤਯਾਗ ਕਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦਾ, ਫੇਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਮਤ ਦਾ ਚਲਾਵਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਰਵਾਜਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਯਾਹ ਦੀ ਰੀਤੀ ਆਪਣੀ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਰ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ਜਿਸ ਦੀਵਾਰ ਹੇਠ ਇਹ ਗੋਸਟ ਹੋਈ ਉਹ ਦੀਵਾਰ ਕੱਚੀ ਹੈ, ਅਜੇ ਤਕ ਖੜੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿੰਗੀ ਹੈ। ਚੋਣਿਆਂ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭੰਡਾਰੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਭੰਡਾਰੀ ਭਰੇ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਚੋਣੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਚੋਣੇ ਬੀ ਝੁਕ ਗਏ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਮਰਯਾਦਾ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਅਗਨੀ ਦੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਰਬੱਤ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, 'ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ।' ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾ ਸਾਖੀ ਆਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਨੀ ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਪੁੰਜ ਜਹਾਂ ਦਿਜਰਾਜ ਬਿਰਾਜਤਿ

ਹੇਰਿ ਸਮਾਜ ਉਠੇ ਹਰਿਖਾਈ।

ਦੇ ਮੁਖ ਆਸ਼ਿਖਾ¹ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇ ¹ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ।

ਗਏ ਸਭਿ ਬੈਸ ਤਹਾਂ ਚਹੁੰਘਾਈ¹। ¹ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ਼।

ਬੇਦ¹² ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰਿ ਤਬੈ

ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਜਿਵ ਬੇਦ¹ ਨੇ ਗਾਈ ¹ਏਥੇ ਬੇਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵਯਾਹ ਪੱਧਤੀ ਹੈ।

॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਤੇ, ਲਯਾਏ ਮੋਦਿ

ਬਿਲੰਦ।

ਲਖਮੀ ਰੂਪ ਸੁਲੱਖਨੀ, ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ

ਨਾਨਕ ਚੰਦ ॥ ੨੫ ॥

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ:

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ²ਅੱਜੇ ਪਾਸੇ।

ਪੰਕਜਨੈਨ¹ ਬਨੇ ਦਿਸ ਦਾਹਨਿ²

ਸ੍ਰੀ ਮਹਿਲਾ¹ ਕਿਯ ਬਾਮ² ਜਿ ਅੰਗਾ³।

¹ਬੀਬੀ ਜੀ। ²ਖੱਬੇ। ³ਪਾਸੇ।

ਦੀਪਤਿ¹ ਕੀਨਿ ਹੁਤਾਸਨ² ਕੇ

¹ਜਗਾਈ। ²ਅਗਨੀ।

ਦਿਜ ਪੂਜ ਬਿਨਾਯਕ¹ ਚੰਦਨ ਸੰਗਾ।

¹ਗੁਰੂ। ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ। (ਅ) ਗਣੇਸ਼।
(ੲ)ਬੁਧਦੇਵ।

ਧਾਰਿ ਸਰੋਅ¹ ਵਿਖੈ ਸਰਪੀ²

¹ਚਮਚੇ। ²ਘਿਉ।

ਮਧ ਪਾਵਕ¹ ਪਾਵਤਿ ਜੋਤਿ ਅਭੰਗਾ।

¹ਅਗਨੀ।

ਲੇਯ ਭਵਾਰਿ¹ ਫਿਰੇ ਵਰ ਚਾਰ²

¹ਫੇਰੇ। ²ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਚਾਰ।

ਸੁਹਾਵਤਿ ਜਜੋਂ ਰਤਿ ਸੰਗ ਅਨੰਗਾ

॥੨੬॥

ਛਪਯ:

¹ਪ੍ਰੋਹਤ।

ਇਤ ਪ੍ਰੋਧਾ¹ ਹਰਿਦਯਾਲ, ਬਹੁਰ ਮੂਲੇ

ਕੇ ਪ੍ਰੋਧਾ।

ਪਛਿ ਹੈਂ ਸਾਖੇ ਚਾਰ, ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ^{1†}

¹ਸਾਖੇਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰਾ ਚਾਰ। ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ ਐਧਰ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ।

ਕਰਿ ਸੋਧਾ।

[†]ਐਦ੍ਰਿਕ ਈਦ੍ਰਿਸ਼ ਇਸ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਪੁਤੇਤੇ ਪਾਸੇ। ਸਾਖਿਨ ਵੇਦ। ਪਛਿ ਹੈ ਸਾਖ ਉਚਾਰ ਗੋਤ੍ਰ ਐਦ੍ਰਿਕ ਕਰਿ ਸੋਧਾ ਪੁਤੇਤੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰ (-ਵੇਦੀ-ਜ)ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ (ਪਿਆ ਸੀ,) ਸੋਧਕੇ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। [ਦੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਧਿ: ੪ ਅੰ: ੧] (ਅ) ਏਸ ਪਾਸੇ ਦਾ ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ ਸੋਧ ਸੋਧ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਸਾਖ +ਉਚਾਰ+ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ (ਇਕ) ਸਾਖ (ਲੜੀ) ਉਚਾਰੀ।

ਉਤ ਕਹਿ 'ਚੋਣਾ' ਗੋਤ, ਰੀਤਿ ਜਿਉਂ

¹ਚੰਗੀ ਫਬੀ।

ਨੀਕਿ ਸੁਹਾਈ¹।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਰ ਤਿਹ ਕਾਲ, ਰਹੇ

ਹਿਰਦੈ ਹਰਖਾਈ।

ਸਭਿ ਲੌਕਿਕ ਵੈਦਕ ਵਿਧਿ ਕਰੀ

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਜਨ ਰਜਾਇ ਦਿਯ।

ਇਵ ਪਾਨਗ੍ਰਹਨ¹ ਕਿਯ ਦਾਨ ਦਿਯ

¹ਵਿਆਹ (ਹਥਲੇਵਾ)।

'ਸ੍ਰਸਤਿ' ਬੋਲ ਵਰ ਬਿੱਪ੍ਰ¹ ਲਿਯ²

¹ਸੇਸ਼ਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ। ²ਲੀਤਾ ਦਾਨ।

॥੨੭॥

ਅਤਿੱਲ:

¹ਫੇਰੇ।

ਲੈ ਲਾਵਾਂ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਗਏ ਪੁਨਿ

ਸਿਵਰ¹ ਮੈਂ।

ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ¹ ਭਏ, ਆਨਿ ਨਿਜ ਠਵਰ

¹ਨੀਂਦ ਦੇ ਵੱਸ।

ਮੈਂ।

ਤਿਮਰ¹ ਤ੍ਰਿਜਾਮਾ² ਛਾਇ, ਅੱਗੜ

¹ਹਨੇਰਾ। ²ਰਾਤ ਦਾ। ³ਫੈਲਿਆ ਅਗਯਾਨੀ (ਦੇ

ਅਗਯਾਨਿ ਜਿਉਂ^੩।

ਦਿਲ ਤੇ) ਜਿਵੇਂ ਅਗਯਾਨ।

ਹੋ ਬਿਸੈ ਮਨੋਰਥ ਅਨਿਕ, ਸੁ ਉਡਗਨ^੧ ਖਾਰੇ।

ਚਮਕ ਤਿਉਂ^੧ ॥੨੮॥

ਇਕ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਐਉਂ ਪਾਠ ਹੈ:- 'ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਇ ਪਠਾਇ ਸੁਹਾਵਨ ਠਵਰ ਮੈਂ। ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ ਅਸਨ ਪੁਨ ਆਇਗੇ। ਹੋ ਨਿਸ ਮਨ ਆਨੰਦ ਸ਼੍ਰਮਤਿ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੇ। ' ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਖੇ:- ਬਸੀ ਗੁੜਾਕਾ ਭਏ ਆਨ ਨਿਜ ਠਵਰਮੇ। ਨੀਕੀ ਰੀਤ ਅਚਾਇ ਅਸਨ ਪੁਰ ਆਇਗੇ। ਹੋਹਿ ਅਨੰਦ ਸਮੇਤ ਸਕਲ ਸੁਪਤਾਇਗੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ। ਕੁਕੜ। ਬਾਣੀ, ਕੁਕੜ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿੱਤੀ।

ਭਯੋ ਅਰਣੋਦਯ^੧ ਅਰਣਚੂੜ^੨ ਬੋਲੇ ਰਵ^੩

ਖਿਰੇ ਅਰਬਿੰਦ^੧ ਪਰ ਸਾਰੰਗ^੨ ਸੁ ਕਵਲ। ਭਵਰੇ।

ਡੋਲਹੀਂ।

ਪ੍ਰਾਚੀ^੧ ਪਿਯਰਾਨੀ^੨, ਚਾਰੂ^੩ ਚਟਿਕਾ^੪

ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ। ਪੀਲੀ ਹੋਈ। ਸੁੰਦਰ। ਚਿੜੀ। ਚੁਹਕੀ।

ਚੁਚਾਨੀ^੫

ਬਾਨੀ ਚੱਕਵਾਕ^੧ ਮਿਲੇ, ਬੋਲ ਬੋਲਿ ਕੈ

ਚਕਵੀ ਚਕਵਾ।

ਕਲੋਲ ਹੀ।

ਭਾਜੇ ਦੂਤਿ^੧ ਚੋਰ^੧ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮਨਿ ਕੋ

ਹਲਕਾਰੇ ਤੇ ਚੋਰ ਭੱਜੇ। ਹਲਕਾਰੇ ਛੇਤੀ ਅਪੜਨ ਲਈ ਤੇ ਚੋਰ ਬਚਣ ਲਈ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦੂਤ ਛੇਤੀ।

ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ

ਭਾਨੁ^੧ ਕਰ^੨ ਦੌਰੀ ਗੈਨ^੩, ਸੰਖ ਮੁਖ

ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ। ਕਿਰਨਾਂ। ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।

ਬੋਲਿ ਹੀ।

ਉਡਗਨ ਸਨ^੧ ਭਯੋ ਤਿਮਰ ਨਿਧਨ

ਤਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ। ਡੂੰਘਾ ਅਨੁੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਘਨ^੨

ਗਯਾਨ ਜੈਸੇ ਮੋਹ ਸੈਨ ਹਨੈ

ਜਿਵੇਂ ਗਯਾਨ ਮੋਹ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਝਕੜੋਲਿਹੀ^੧ ॥੨੯॥

ਸੋਰਠਾ:

ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ ਦਯਾਰ^੧,

ਦਿਆਲੂ (ਗੁਰੂ) ਨੇ। ਕਿਆ ਅਲੌਕਕ ਕਟਾਖ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਰਣ ਤਾਂ ਮਾਯਕ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਜੋਗ ਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਗਯਾਨੀ ਹਿਤ ਅੰਗਨਾ^੧।

ਮੋਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ।

ਜਾਗ੍ਰੁਤਤਾ^੧ ਤਨ ਧਾਰਿ,

ਜਾਗ ਨੇ।

ਜਿਉਂ ਅਨੰਦਤਾ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ॥੩੦॥

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਛੰਦ:

ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨ, ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਨ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ।

ਸਮਾਨ ਸੁ ਮਾਨ ਸੁ ਰਾਗਹਿ ਦ੍ਰੈਖਾ¹।
ਧਾਰਿ ਦੁਕੂਲ¹ ਭਲੇ ਭਵ ਮੂਲ²
ਹਰੈਂ ਤਨ ਸੂਲਨ ਕਿੰਕਰ ਸੇਖਾ¹।
ਬੇਦਿਨਿ ਬੰਸ ਸਰੋਜਨ¹ ਸੂਰਜ
ਭੂਖਨ ਉਖਤਿ ਸੋਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ¹।

ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਸ਼ਾਂਤਿ ਮਨੋ
ਕਿਯ ਗਜਾਨ ਅਛਾਦਨ ਜਜੋਂ ਧਰਿ ਬੇਖਾ¹
॥ ੩੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੀਸ ਬਧਾ ਸਿਰਪੇਚ¹ ਫਥੈ
ਗਰ ਮਾਲ ਬਨੀ ਮੁਕਤਾਲਨਿ ਕੀ¹।
ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ ਲੋਕਨ
ਪੀਰ ਹਰੈਂ ਅਘ ਜਾਲਨ ਕੀ¹।

ਸੁੰਦਰ ਜਜੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰਾ ਮੁਖ¹
ਜਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨਿ ਬਿਹਾਲਨ ਕੀ¹।
ਕੁੰਡਲ ਡੋਲ ਕਪੋਲ¹ ਅਮੋਲ
ਗਿਰਾ ਜਿਹ ਗਜਾਨ ਸਿਖਾਲਨ ਕੀ¹
॥ ੩੨ ॥

ਅਤਿੱਲ:

ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ, ਸੁ ਵੇਦੀ
ਰਾਜਈ¹ ॥
ਅਲੰਕਾਰ¹ ਪਟ² ਰੁਚਿਰ³, ਸਭਾਸਦ
ਸਾਜਈ⁴।
ਬਹੁ ਜਾਚਿਕ ਕੀ ਭੀਰ, ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਆਨਿ

¹ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਰੈਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹੈ।
¹ਮੋਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ। ²ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ।
¹ਸਾਰੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
¹ਵੇਦੀ ਵੰਸ਼ ਕਵਲ ਹੈ।

¹ਸੂਰਜ (ਹਨ ਗੁਰੂ) ਗਹਿਣੇ ਉਖਾ ਸਮਾਨ ਮੋਹ ਰਹੇ ਹਨ। [ਉਖਤ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ। ਉਸ਼ਾ (ਅ) ਕਿਰਨਾਂ][

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬੇਖ (ਲਿਬਾਸ) ਧਾਰਨ ਨੇ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸ਼ਾਂਤ (ਸਰੂਪ) ਨੂੰ ਗਜਾਨ ਨੇ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਛਾਦਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਏਥੇ ਹਨੇਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਫਥਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। (ਅ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਮਾਨੁਖੀ) ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਗਜਾਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਆਛਾਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਲੁਕਾਯਾ ਹੈ) ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ (ਲਾੜੇ ਵਾਲੇ) ਲਿਬਾਸ ਨੇ ਲੁਕਾ ਲਿਆ ਹੈ।
¹ਚੀਰਾ।

¹ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ।

¹ਚੰਚਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ (ਜਦ) ਤੱਕਦੇ ਹਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ (ਤਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

¹ਸੁਹਣਾ ਮੁਖ ਕਵਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜਿਆ ਹੈ।

¹ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਹਾਲ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕੀਤੀ।

¹ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ।

¹ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਦੀ ਗਜਾਨ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

¹ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਕੱਪੜੇ। ³ਸੁੰਦਰ। ⁴ਸਜ ਰਹੇ ਹਨ ਸਭਾ ਸਦਾਂ ਦੇ।

ਕੈ।

ਹੋ ਦੇਤਿ ਸਰਬ ਕੋ ਦਾਨ, ਰਿਦੈ ਸੁਖ
ਮਾਨਿਕੈ ॥ ੩੩ ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਸੁ ਕੋਤਕ
ਦੇਖਈ।

ਛੈਲ ਛਬੀਲੇ ਹਸਹਿੰ ਬਿਲਾਸ
ਬਿਸ਼ੇਖਈ।

ਬਖਸ਼ਹਿੰ ਬਹੁ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਪ੍ਰਮੋਦਾ¹ ਬਢਾਇ² ਖੁਸ਼ੀ।

ਕੈ।

ਹੋ 'ਧੰਨ ਧੰਨ' ਮੁਖ ਕਹੈਂ ਰਹਯੋ ਜਸੁ
ਛਾਇ ਕੈ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੇ। ²ਹੱਥ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਇਕ ਨਰ ਆਇ ਕੈ, ਬੋਲਯੋ
ਜੁਗ¹ ਕਰ² ਜੋਰਿ।

'ਗਮਨਹੁ¹ ਅਚਨੇ² ਅਸਨ³ ਕੋ, ਕਰਿ
ਕਰੁਨਾ ਚਖਕੋਰ⁴' ॥ ੩੫ ॥

¹ਚਲੇ। ²ਖਾਣੇ। ³ਭੋਜਨ। ⁴ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕੋਨੇ ਦੀ
ਕਿਰਪਾ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ।

ਸੋਰਠਾ:

ਸਭਿਹਿ ਸਮਾਜ ਸੁਹਾਤਿ, ਕਾਲੂ ਕੀਨਿ
ਰਜਾਇ ਤਬ।

'ਦੂਲਹੁ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤਿ, ਗਮਨੇ ਮੂਲੇ
ਕੇ ਸਦਨ' ॥ ੩੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੁਰੇ।

ਪਾਇ¹ ਭਲੇ ਅਰਬਿੰਦ ਚਲੇ

ਗਤਿ ਮੰਦ ਮਨੋਹਰ ਹੈ ਸੁੰਦਰੀ।

ਬਾਹੁ ਬਿਸ਼ਾਲ ਕਿਯੂਰ¹ ਬਨਾ

¹ਬੁਹੱਟੇ।

ਅੰਗੁਰੀ ਨਗ¹ ਕੰਚਨ² ਕੀ ਸੁੰਦਰੀ।

¹ਨਗ ਵਾਲੀ। ²ਸੋਨੇ।

ਦਾਰਮ¹ ਦਾਂਤਿਨਿ² ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਤਿ

¹ਅਨਾਰ ਵਰਗੇ। ²ਦੰਦ।

ਕਿ ਹੀਰਨਿ ਪਾਂਤਿ ਮਨੋ ਗੁੰਦਰੀ¹।

¹ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਉੱਨਤ¹ ਕੰਧ² ਉਦਾਰ³ ਲਿਲਾਰ⁴

¹ਉੱਚੇ। ²ਅੰਢੇ। ³ਖਿੜਿਆ। ⁴ਮੱਥਾ।

ਸੁ ਚਾਰ¹ ਕਿ ਚੰਦ ਅਨੰਦ ਧਰੀ²

¹ਸੁੰਦਰ।

॥ ੩੭ ॥

ਹਾਥ ਪੈ ਹਾਥ ਧਰੇ ਹਿਤ ਸਾਥ

ਕਹੈਂ ਗੁਨ ਗਾਬਨ ਯੋਂ ਚਲਿ ਆਏ ॥

ਮੂਲੇ ਨਿਕੇਤ¹ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ

¹ਘਰ।

ਜਹਿੰ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਬਿਛਾਵਨ ਛਾਏ।

ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਿ ਬਰਾਤ ਸੁਹਾਤਹਿ

¹ਪੰਗਤ ਦਰ ਪੰਗਤ ਬਣਾਕੇ। ²ਬਿਠਾਏ।

ਪਾਂਤਿਨਿ ਪਾਂਤਿ ਬਨਾਇ¹ ਬਸਾਏ²।

¹ਭਾਂਡੇ। ²ਬਹੁਤ। ਅੱਗੇ।

ਭਾਂਜਨ¹ ਭੂਰ² ਧਰੇ ਸਭਿ ਅੱਗੂਨ³

¹ਰਸੋਈਏ

ਸੂਪਨਕਾਰ¹ ਸੁ ਭੋਜਨ ਲਜਾਏ ॥ ੩੮ ॥

¹ਚੰਗੇ। ²ਬੜੇ।

ਨੀਕੇ¹ ਮਹਾਂ² ਪਕਵਾਨ ਪਰੋਸਤਿ

¹ਮਿਠਾਸ। ²ਸ਼ਹਿਦ। ³ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ।

ਮਾਧੁਰਤਾ¹ ਮਧ² ਜਿਉਂ ਮਧਰਾਏ³।

¹ਲੱਭੂ। ²ਸੇਵੀਆਂ। ³ਬੂੰਦੀ।

ਮੋਦਕ¹ ਸੇਵਕੀਆਂ², ਨੁਗਦੀ³

¹ਦਹੀਂ। ²ਵਿਚ।

ਦਧਿ¹ ਸੰਗ ਪਕੌਰਨ ਮੱਧ² ਮਿਲਾਏ।

¹ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਲੇਬੀ। ²ਵੜੇ।

ਅੰਮ੍ਰੀਤੀਆਂ¹, ਖੁਰਮੇ, ਸੁ ਬਰੇ²

¹ਚੰਗੇ। ²ਘਿਉਰ। ³ਚਿੱਟੇ। ⁴ਖੰਡ।

ਬਰ¹ ਘੇਵਰ² ਸੇਤ³ ਸਿਤਾ⁴ ਬਹੁ ਪਾਏ।

¹ਸਾਉਗੀ। ²ਗਰੀ।

ਦਾਖ¹ ਬਿਦਾਮ, ਗਿਰੂ² ਪਿਸ਼ਤਾ

¹ਮਿਲਾਏ।

ਸਭਿ ਭੋਜਨ ਮੇਵੇ ਅਮੇਜ਼ ਕਰਾਏ¹

॥ ੩੯ ॥

ਪੂਰਬ¹ ਕੋਰ² ਨਿਕਾਰਿ ਕੈ ਪੰਚ^੨

¹ਪਹਿਲਾਂ। ²ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਸ ਕੱਢਕੇ।

ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ¹ ਜੇ ਮਨ ਭਾਈ²।

¹ਖਾਵਣ। ²ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਇਆ।

ਪੀਨ ਉਰੋਜਨ¹ ਬੈਸ ਝਰੋਖਨਿ

¹ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਗਾਵਤਿ ਗੀਤਨਿ ਗਾਰਿ^੧ ਸੁਨਾਈ।

^੧ਇਹ ਸਿਠਣੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ ਭੀ ਮੂਲੇ ਦੇ ਘਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਲ ਦੀ ਹੈਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਾਲੂ ਸਮੇਤ ਬਰਾਤ ਸਭੇ

ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਕੋ ਹੇਰਿ ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ।

ਜੂਠ ਮੇਂ ਡਾਰਿ ਉਠੇ ਧਨ ਕੋ ਬਹੁ

ਜੇਵ¹ ਅਹਾਰ² ਯੋ ਡੇਰੇ ਮੈਂ ਆਈ

¹ਛਕਕੇ। ²ਭੋਜਨ।

॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਨੂੰ। ²ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਨ ਕੋ¹, ਲੇ ਗਏ

ਅੰਤਰ ਧਾਮ²।

ਗਜਿਗਾਮਨਿ¹ ਦੁਤਿਦਾਮਨੀ²

¹ਹਾਥੀ ਦੀ ਟੋਰ ਵਾਲੀਆਂ। ²ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵਾਲੀਆਂ।

ਸਸਿ¹ ਬਦਨੀ² ਜਹਿ³ ਬਾਮ⁴ ॥ ੪੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਸੁਆਸਨ¹ ਜੇ
ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਸੁਖਦਾਨਹਿ ਸੇਂ।
ਲੋਚਨ ਲੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਬੰਕ²
ਭਜੈਂ¹ ਮੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਮਾਨਹਿ² ਸੇ।
ਮਾਨਹੁ ਮੈਨ ਬਨਜੋ ਬਹੁ ਭੇਖਨ
ਬਾਨ ਕਮਾਨਹਿ ਤਾਨਹਿ ਸੇ।
ਘੇਰਤਿ ਜੋਰ ਕਰੈ ਜਨੁ ਗਯਾਨ ਸੇਂ
ਏਕਹਿ ਬਾਨ ਛੁਵਾ ਨਹਿ¹ ਸੇ ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਿਲਿ ਤਰੁਨੀ¹ ਕੀਨੀ ਸਭਿਹਿ, ਹੁਤੀ
ਜੋਨ² ਕੁਲ ਰੀਤਿ।
ਸਹਿਜ ਸਲੋਨੀ ਹੇਰਈ¹, ਮੂਰਤਿ ਉਰ²
ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ੪੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਅਮੋਲ ਭਨੈਂ
ਜਨ ਫੂਲ ਝਰੈਂ ਸ਼੍ਰੋਯਾ ਮੂਲ ਸੁਹਾਏ।
ਪੰਕਜ ਨੈਨ ਮਯਾ¹ ਮਨ ਐਨ²
ਪਿਖੈਂ ਜਿਹ ਚੈਨ ਰਿਦੇ ਤਿਹ ਦਾਏ।
ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਭਿ ਮੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ¹ ਜਾਂ² ਦਰਸਾਏ।
ਅੰਗਨ ਮੈਂ¹ ਅੰਗਨਾ ਜਿ ਅਨੰਗ ਸੀ²
ਸੰਗਿ ਤਿਆਗ ਕੈ ਡੇਰਨਿ ਆਏ
॥ ੪੪ ॥
ਮਹਿੰਦੀ ਪਦ ਸੰਜੁਤਿ¹ ਕੋਕਨਦੰ²
ਮਕਰੰਦ ਅਨੰਦ ਉਦਾਰ ਬਸਾਈ।
ਗਰ¹ ਚੀਰ² ਹੈਂ ਪੀਤ³, ਪੁਨੀਤ
ਮਨੋਗਹਿ⁴⁺

ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀਆਂ। ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖੀਆਂ। ਅਜਿੱਥੇ ਸਨ।
ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
ਸੁਹਾਵਨੇ। (ਅ) ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਵੇਖਦੀਆਂ। ਟੇਢੀ।

ਨਸਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨ ਨੂੰ।

ਕਾਮ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ।

ਮਾਨੋ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦਾ
ਇਕ ਤੀਰ ਭੀ ਉਸਨੂੰ ਨਾ ਛੋਹਿਆ।
ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। ਜੋਹੜੀ।

ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਰਿਦੈ ਵਿਚ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ
ਮਾਨੋ ਫੂਲ ਝੜਦੇ ਹਨ।
ਦਯਾ ਦੇ। ਘਰ।

ਦੋਸ਼ ਨਾਸ਼ਕ। ਅਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕਾਮ ਵਰਗੀਆਂ।

ਸਮੇਤ। ਲਾਲ ਕਵਲ।

ਮਕਰੰਦ ਵਾਂਗੂ ਉਦਾਰਤਾ ਬਸ ਰਹੀ ਹੈ ਲਾਲ
ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਗੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ।

ਗਲ ਵਿਚ। ਕਪੜੇ। ਪੀਲੇ। ਮਨ ਦੇ ਗੂਹਣ
ਕਰਨ ਜੋਗ ਜੰਝੂ, ਭਾਵ ਉਹ ਜੰਝੂ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ 'ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੋ

ਜੱਗ੍ਰੁਪਵੀਤ¹ ਮਹਾਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਕਲ¹ ਕੰਕਨ² ਕੰਚਨ³ ਭੂਰ⁴ ਕਿਯੂਰ
ਬਨੀ¹, ਉਰਮਾਲ ਬਿਸਾਲ² ਸੁਹਾਈ।
ਜਨੁ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੂਪ ਸਿੰਗਾਰ ਧਰੇ
ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਯੋ¹ ਨਿਜ ਭਾਵ ਦਿਖਾਈ
॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੋਹਤਿ ਬੀਚ ਬਰਾਤ ਕੇ, ਕੰਚਨ ਮਹਿ¹
ਮਣਿ ਸੋਇ।
ਸਜਤਿ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀ ਸਭਾ, ਲਜਤਿ
ਸੁਧਰਮਾ¹ ਹੋਇ ॥ ੪੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬਾਰਮੁਖੀ¹ ਸਿਰ ਮਾਂਗ ਸਵਾਰ ਸਭਾ ਕੇ
ਮਝਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਆਈ[†]।

†ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਲਵੰਡੀ ਵਾਲੇ ਬਜਾਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲਪਨੇ ਉਮਰੇ ਹੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੨੧ ਅੰਕ ੨੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ।

ਬਾਦਿਤ ਗਾਯਕ¹ ਸੰਗ ਲਏ
ਪਗ¹ ਨੇਵਰ² ਬਾਜਨੀ³ ਆਨਿ ਵਜਾਈ।
ਤਾਲਨਿ¹ ਸੰਗ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ
ਉਪੰਗ¹ ਤੰਬੂਰਨ ਤਾਲ ਮਿਲਾਈ।
ਰਾਗਨਿ¹ ਰਾਗ ਭਰੇ ਅਨੁਰਾਗ ਸੋਂ
ਮੋਹਨ ਕੋ ਮਨ ਤਾਨ ਬਸਾਈ ॥ ੪੭ ॥

ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ:

ਚੰ ਚਟਪਟ¹ ਨਾਰੀ ਲੇਤਿ ਭਵਾਰੀ
ਛਮ ਛਮ ਕਾਰੀ ਛਬਿ ਧਰਿਨੀ।

ਗ੍ਰਹਣ ਮਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਜੋਗ। †ਪਾ:-
ਮਨੋਗਤ ਜੋ ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ, ਮਨ ਦੇ ਧਾਰਨ
ਜੋਗ।

†ਜੰਵੂ।

†ਸੁੰਦਰ। †ਕੜੇ। †ਸੋਨੇ ਦੇ। †ਬਹੁਤ।

†ਬਹੁੱਟੇ ਫਬੇ ਹਨ। †ਗਲੇ ਵਿਚ ਲੰਬੀ ਮਾਲਾ।

†ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਸਿੰਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ
ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ। ਸਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ:-
ਮਹਿੰਦੀ, ਪੀਲੇ ਕਪੜੇ, ਕੰਗਣ, ਬਹੁੱਟੇ। ਸ਼ਾਂਤ
ਰਸ ਦੇ ਸਮਾਨ:-ਅਨੰਦ ਉਦਾਰਤਾ, ਜੀਅਕਾ
ਜਨੇਊ, ਮਾਲਾ।

†ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚ।

†ਇੰਦ੍ਰ (ਦੀ ਸਭਾ)।

†ਗਾਇਨ ਵਾਲੀਆਂ।

†ਵਜਾਉਣ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ।

†ਪੈਰੀਂ। †ਬਾਂਜਰ। †ਕੰਕਨੀ।

†ਕੈਂਸੀਆਂ।

†ਨਸਤਰੰਗ ਵਾਜਾ।

†ਰਾਗਨੀ।

†ਛੇਤੀ।

ਸੰ ਸਟਪਟ ¹ ਬੈਠਤਿ, ਭੁਜਾ ² ਅਮੈਠਤਿ ³	¹ ਛੇਤੀ। ² ਬਾਂਹਾਂ। ³ ਵਿੰਗੀਆਂ ਕਰਕੇ।
ਤਾਲ ਇਕੈਠਤਿ ਮਨ ਹਰਿਨੀ।	
ਲੰ ਲਟਪਟ ¹ ਛੈਲੀ, ਰੂਪ ਨ ਵੈਲੀ	¹ ਚੰਚਲ।
ਗਤਿ ¹ ਅਲਬੇਲੀ ਸੁਠ ਅੰਗਾ ² ।	¹ ਟੋਰ। ² ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ।
ਠੰ ਠਮਠਮ ਠਮਕੀ ¹ , ਝੁਕ ਝੁਕ	¹ ਅਦਾ ਨਾਲ ਚੱਲੀ। ² ਨਿਵ ਨਿਵ ਕੇ ਨਿਹੁੜਾਈ।
ਝਮਕੀ ²	
ਦੂਮ ¹ ਦੂਮ ਦੂਮਕੀ ਮਿਰਦੰਗਾ ॥ ੪੮ ॥	¹ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੀ 'ਦੂਮ' 'ਦੂਮ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ।
ਲੰ ਲਟ ਸੁਠ ¹ ਲਟਕੀ, ਚਿਕਨਤਿ ²	¹ ਸੁਹਣੀ ਜੁਲਫ। ² ਅੰਬਿਧਾਈ ਨਾਲ। ³ ਅੰਬਿਧੀ ਹੈ।
ਚੇਟਕੀ ³	
ਬੇਨੀ ¹ ਸਟਕੀ ਬਿਸਿਯ ਰਤੰ ² ।	¹ ਗੁੱਤ। ² ਅੰਪਿਛੇ ਲਟਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸੱਪ ਵਾਂਗ।
ਬੰ ਬਿਧ ¹ ਜਿਉਂ ਨਟਕੀ, ਸ਼ਾਰਤ ² ਪਟ	¹ ਤਰ੍ਹਾਂ। ² ਅਇਸ਼ਾਰਾ।
ਕੀ	
ਕਰਵਰ ਮਟਕੀ ਸਿਰ ਧਰੰਤ ¹ ।	¹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਟ ਸਿਰ ਤੇ ਮਟਕੀ ਧਰਦਾ ਹੈ ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਕੰ ਕਿੰਕਨ ¹ ਕਟ ਕੀ, ਤਟ ਛਬਿ	¹ ਤੜਾਗੀ। ² ਲੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਛਬਿ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ।
ਛਟਕੀ ²	
ਸਭਿ ਮਤ ਝਟਕੀ ਚਿੱਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ¹ ।	¹ ਦੇਖਣ ਹਾਰਾਂ ਦੀ) ਮਤ ਹਿਰ ਗਈ ਮਾਨੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ।
ਸੰ ਸੁਧ ¹ ਨਹਿੰ ਘਟ ਕੀ ² , ਸਭਾ ਸੁ	¹ ਹੋਸ਼। ² ਦਿਲ ਦੀ। ³ ਅਸਚਰਜ ਵਿਚ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਈ।
ਠਟਕੀ ³	
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਹਿੰ ਅਟਕੀ ਨ੍ਰਿੰਤ ਵਿਖੇ ¹	¹ ਨਾਚ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰਾਂ ਫਸ ਗਈਆਂ।
॥ ੪੯ ॥	
ਅਤਿੱਲ:	
ਵਿਸਰੇ ਦੇਸ਼ਨ ਕਾਲ, ਸਭਾਸਦ ਜੇ ਸਬੈ।	
ਮੁਸਕਾਨੇ ਸੁਖਦਾਨ, ਹੇਰਿ ਤਿਨ ਬਿਧਿ	
ਤਬੈ।	
ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਕੀ ਰੀਤਿ, ਜਗਤ ਪਰਪੰਚ	
ਜੋ।	
ਹੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਖਿ ਰਿਦੇ, ਸਦੀਵ	¹ ਅਠੱਗ। ² ਇਥੇ ਲੇਖਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਗ ਰੰਗ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਠੱਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸਾਯਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪਾਯਾ ਹੈ।
ਅਬੰਚ ¹ ਜੋ ⁺ ॥ ੫੦ ॥	
ਦਯੋ ਦਰਬ ਬਹੁ ਤਿਸੈ, ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ	

ਹੈ।

ਬੇਦੀ ਚੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਸੁ 'ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ'

ਹੈ।

ਦਿਵਸਤੀਨ ਅਸ ਰੀਤਿ, ਬਰਾਤ

ਸੁਹਾਵਨੀ।

ਹੋ ਰਹੀ ਕਹੀ ਜਿਉਂ ਆਦਿ, ਕਥਾ ਬਰਾ¹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ਘਵਿੱਤ੍ਰ।

ਪਾਵਨੀ² ॥ ੫੧ ॥

ਤਿਨ ਪੁਨ ਮਾਨਵ¹ ਪਠਾ², ਹਕਾਰਨ³ ਬੰਦਾ। ਭੇਜਿਆ। ਅੱਦਣ।

ਆਇਓ।

ਗਮਨੈ¹ ਲੇਨਿ ਬਿਦਾਇ, ਰਿਦਾ ਟੁਰੇ।

ਉਮਗਾਇਓ।

ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਆਦਿ, ਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੋ।

ਹੋ ਮੂਲੇ ਆਲਯ¹ ਜਾਇ, ਮਿਲੇ ਆਨੰਦ ਘਰ।

ਸੋਂ ॥ ੫੨ ॥

ਸੁਯਾ:

ਭਾਂਜਨ ਭੂਖਨ, ਚੀਰ, ਪਟੰਬਰ

ਸੁੰਦਰ ਹੈਂ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਭਾਰੇ।

ਬਾਜਨ¹ ਸਾਜ ਨਵੀਨ² ਸਜੇ

ਘੋੜੀ। ਨਵੇਂ।

ਬਹੁ ਦਾਇਜ¹ ਦੀਨਿ ਉਤੰਗ ਤੁਖਾਰੇ²।

ਦਾਜ। ਉਠ।

ਕੰਚਨ¹ ਔਰ ਖਜੂਰ² ਦਯੋ

ਸੋਨਾਂ। ਚਾਂਦੀ।

ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ ਤਨਿਯਾ¹ ਹਿਤਕਾਰੇ²।

ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ। ਐਵਾ ਵਾਸਤੇ।

ਦਾਇਜ ਦੀਨ ਵਡੇ, ਪੁਰਿ ਪੰਚ ਨੈ¹

ਨਗਰ ਦੇ ਪੈਂਚ ਨੇ।

ਯੋਂ ਜਸ ਸੰਚਨ ਕੀਨ ਸਵਾਰੇ ॥ ੫੩ ॥

ਬਾਂਧਵ ਸੰਗ ਸੁ ਮੂਲਾ ਤਬੈ ਪੁਨ

ਪੰਚ ਹਿਤਾ¹ ਸਭਿ ਹੂ ਇਕ ਠਾਏ।

ਹਿੱਤਾ ਨਾਮੇਂ ਪੈਂਚ।

ਦੇ ਕਰਿ ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਰਹੇ

ਕਰ ਬੰਦ ਦੋਊ ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

'ਆਤਮਜਾ¹ ਮ² ਕਿੰਕਰੀ³ ਜਾਨਹੁ

ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ਐਰੀ। ਦਾਸੀ।

ਔਰ ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਮੇ¹ ਬਨ ਆਏ।

ਮੈਥੋਂ।

ਆਪ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਹੋ

ਜਗ' ਯੋਂ ਕਹਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਹਰਿਖਾਏ

॥ ੫੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਰੀਤਿ ਕਰਿ

ਦੁਇ ਦਿਸ਼ ਮੋਦਹਿ¹ ਛਾਇ।¹ਖੁਸ਼ੀ।ਰਸ ਰਾਖਯੋ ਯੁਗ¹ ਪਰਸਪਰ²¹ਦੋਨੋ ਧਿਰਾਂ ਨੇ। ²ਆਪੇ ਵਿਚ।ਜਸ ਵਿਧਿ¹ ‘ਹਿਤੇ²’ ਅਲਾਇ³¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਹਿਤੇ ਪੈਂਚ ਨੇ। ³ਕਿਹਾ ਸੀ।

॥ ੫੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮੂਲੇ ਕੀ ਤੀਯ ਵਿਰਾਗ ਕਰੈ

ਤਨੀਆ ਅਨੁਰਾਗ¹ ਰਿਦੇ ਉਮਗਾਏ²।¹ਧੀ ਦਾ ਮੋਹ। ²ਉਛਲੇ।ਔਰ ਮਿਲੀ ਕਨਕਾ¹ ਤਹਿ ਆਨਿ¹ਕੰਨਜਾਂ।ਵਡੀ ਵਡਭਾਗਣ ਹੈ ਜਿਹ ਥਾਏ¹।¹ਜਿਥੇ ਵਡਭਾਗਣ (ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ) ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ।

ਡੋਰੇ ਕੋ ਅੱਗੂਜ ਕੀਨਿ ਚਲੇ

ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨ¹ ਰੂਪ ਸੁਹਾਏ।¹ਕਵਲ ਨੇੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ।ਵਾਰਤਿ ਬਿੱਤ¹, ਉਦਾਰ ਕੀਏ ਚਿਤ¹ਧਨ।

ਕੀਰਤਿ ਬੀਚ ਕਬਿੱਤਨਿ ਗਾਏ ॥ ੫੬ ॥

ਅਤਿੱਲ:ਬਿੱਧ¹ ਤਰੁਨ² ਜੇ ਮਨੁ³, ਸੁ ਦੁਹਨ¹ਵੱਡੇ ਤੇ। ²ਜੁਆਨ। ³ਮਨੁਖ। ⁴ਦੋਹਾਂ ਤਰਫਾਂ ਦੇ।ਦਿਸ਼ਾਨਿ⁴ ਕੇ।

ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਹਿ ਅਧਿਕ, ਕਹੈਂ

¹ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ।ਬਿਸਮਾਨ ਕੇ¹।

‘ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਤਿ ਕਬਹਿ, ਨ ਅਸ

ਉਤਸਵ ਭਯੋ।

ਹੋ ਜੈਸੇ ਇਸ ਉਪਬਯਾਹਿ¹, ਹਰਖ¹ਵਿਆਹ ਵਿਚ।

ਅਤਿਸੈ ਭਯੋ’ ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਬਿਧਿ ਜਸ ਵਿਸਤਾਰਿ ਕੈ, ਗਮਨੀ

ਪੰਥ ਬਰਾਤ।

ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸ ਤਿਉਂ, ਜਿਉਂ

¹ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਾਰੀ ਜੀਕੂੰ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤੇ ਸਨ।ਕੀਨੇ ਮਗ ਜਾਤਿ¹ ॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਬਯਾਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਬਾਈਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੨ ॥

੨੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ।]

੨੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੪

{ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਬਾਲੇ ਪਾਸ} ॥੩੩॥

{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ} ॥੬੬॥

{ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ} ॥੭੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਿਕਤਾ ਕਨ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਿਯ ਮੇਰਹੁ ਤੇ ਕਨ ਕੀਨ।

ਸਿਕਤਾ=ਰੇਤ। ਕਨ=ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ। ਮੇਰੁ=ਮੇਰੂ-ਪਰਬਤ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਮਹਿ ਮਮ ਕੇਵਲ ਦਾਨੀ ਦੀਨ ॥੧॥

ਨਮਹ=ਨਮਸਕਾਰ। ਮਮ=ਮੇਰੀ। ਕੇਵਲ=ਨਿਰੇ, ਇਕੱਲੇ ਆਪ।

ਅਰਥ:

(ਜਿਸਨੇ) ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਕਿਣਕੇ ਕਰ ਸਿੱਟਿਆ, (ਹਾਂ ਜੋ) ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕੱਲਾ ਆਪ ਹੈ (ਉਸ ਸਤਿਗੁਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇੱਥੇ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਤੋਂ ਹਿੰਦਵਾਇਨ ਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਕੌਮਾਂ ਜੋ ਹਿੰਦਵਾਸੀ ਹਨ, ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਤੇ ਮੰਦਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ, ਪਹਿਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਫੇਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਓਹ ਜੋ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ, ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰ, ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਹੇਠਾਂ ਰੇਤ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਵਾਂਗੂੰ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੀ ਸੰਘਟਨ ਤੇ ਜੱਥੇਬੰਦ ਅਵਸਥਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ, ਉੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰ ਪਰਬਤ ਬਣਾਯਾ, ਤੇ ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ ਸੰਘਟਨ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਰੇਤ ਵਾਂਗੂੰ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ, ਬਿਖਰ, ਅੱਜ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਦੀਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਹੁੜਿਆ, ਆਪ ਇਕੱਲੇ ਦਾਨੀ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹੁੜੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਕੇ ਗਈ ਬਰਾਤਾ।

ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਭਾਂਤਿਨਿ ਭਾਂਤਾ।

ਬਾਜੇ ਤੁਰਹੀ¹ ਪਟਹਿ² ਨਿਸ਼ਾਨਾ³।

¹ਤੁਰੀ। ²ਭੇਰੀ। ³ਨਗਾਰੇ।

ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰਨਿ ਸੁਨੀ ਧੁਨਿ ਕਾਨਾ

॥੨॥

ਪਾਵਸ¹ ਵਿਖੇ ਉਠਾ ਘਨ² ਘੋਰਾ³।

¹ਬਰਸਾਤ। ²ਬੱਦਲ। ³ਅਵਾਜ।

ਹੈ ਪ੍ਰਮੋਦ¹ ਜਿਉਂ ਮੋਰ ਨ ਥੋਰਾ²।

¹ਖੁਸ਼ੀ। ²ਬਹੁਤ।

ਤਿਉਂ ਪੁਰਿ ਮਨੁਜਾ¹ ਰਹੇ ਹਰਿਖਾਈ।

¹ਮਨੁਖ।

ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਭਨਤਿ¹ ਬਧਾਈ ॥੩॥

¹ਪਾ:-ਬਦਤ।

ਤੂਰਨ ਬਹਿਰਾ¹ ਨਗਰ ਤੇ ਆਏ। ¹ਬਾਹਰ।
 ਹਿਤ ਬਿਲੋਕਨੇ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਏ।
 ਕਰਿ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ।
 ਭੂਖਨ ਬਸਨ¹ ਰੁਚਿਰ² ਛਬਿ ਧਾਰੀ ¹ਕਪੜੇ। ²ਸੁੰਦਰ।

॥ ੪ ॥

ਬਾਂਧਿ ਬਾਂਧਿ ਬੀਬਨ ਮਹਿ¹ ਟੋਲੀ। ¹ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।
 ਆਇ ਨਿਕੇਤ ਵਧਾਈ ਬੋਲੀ।
 ਬਧੂ¹ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ। ¹ਵਹੁਟੀ।
 ਨਿਕਟਿ ਨਾਨਕੀ ਕਹਿ ਸੁਭ ਭਾਖਾ

॥ ੫ ॥

ਨਗਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ੀ ਸਗਲ ਬਰਾਤਾ।
 ਜਨੁ ਅਨੰਦ ਕੇ ਮੇਘ ਸੁਹਾਤਾ।
 ਦੂਲਹੁ ਦੁਲਹਨ ਆਗੇ ਜਾਵਤਿ।
 ਪੀਛੇ ਲਾਲੂ ਧਨ ਬਰਖਾਵਤਿ ॥ ੬ ॥
 ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ।
 ਮੰਦ ਮੰਦ ਗੇ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ।
 ਨਾਰਨ ਸਹਿਤ ਨਾਨਕੀ ਤੂਰਨ।
 ਨਿਕਸਿ ਕਰੀ ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਸੰਪੂਰਨ

॥ ੭ ॥

ਸਾਦਰ¹ ਲੇ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭਰਜਾਈ। ¹ਆਦਰ ਨਾਲ।
 ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਈ⁺। ⁺ਪਾ:-ਸੁਹਾਈ।
 ਪਾਇ ਓਲ ਮੈ¹ ਧਨ ਕੀ ਥਾਤੀ²। ¹ਝੋਲੀ ਵਿਚ। ²ਧਨ ਦੀ ਥੈਲੀ।
 ਭਰੀ ਹਰਖ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ ॥ ੮ ॥
 ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ।
 ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ¹ ਅੰਗਾ। ¹ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ।
 ਹੇਰਿ ਹੇਰਿ¹ ਉਰ ਹਰਖੈਂ ਨਾਰੀ। ¹ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ।
 ਦੇਤਿ ਆਸਿਖਾ¹ ਸੁਖਦ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯ ॥ ¹ਅਸੀਸਾਂ।
 ਬਹੁਰ ਬਰਾਤਹਿ ਕੀਨਿ ਨਿਵੇਸਾ¹। ¹ਡੇਰਾ ਯਾ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ।
 ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪਾਇ ਨਿਵੇਸਾ¹। ¹ਆਰਾਜਾ।
 ਸੇਵਾ ਜਥਾ ਜੋਗ ਸਭਿ ਹੀ ਕੀ।
 ਤਬ ਜਰਾਮ ਕੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ¹ ¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੧੦ ॥

ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੁਇ ਨਿਸਾ¹ ਬਿਤੀਤੀ। ¹ਦੋ ਰਾਤਾਂ। ²ਪਾ:-ਇਸ।

ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਸੁਭ ਰੀਤੀ।

‘ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗੀ।

ਦੇਖਨਿ ਹੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਤ ਲਾਗੀ

॥ ੧੧ ॥

ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ।

ਸਭਿ ਬਰਾਤ ਗਮਨੇ ਅਬ ਤੂਰਨ¹। ¹ਛੇਤੀ।

ਬਧੂ ਸੰਗਿ ਲੇ ਨਾਨਕ ਗਮਨੈ¹। ¹ਚੱਲੇ।

ਮਿਲੇ ਮਾਤ ਕੋ ਅਪਨੈ ਭਵਨੈ¹ ॥ ੧੨ ॥ ¹ਘਰ ਵਿਚ।

ਬਹੁਰ ਬੁਲਾਰ ਦਰਸ ਕੀ ਪਯਾਸਾ।

ਚਲਿ ਤਲਵੰਡੀ ਪੂਰਹਿ ਆਸਾ।

ਮੁਝ ਚਲਤਯੋ ਤਿਨ ਗਿਰਾ¹ ਉਚਾਰੀ²। ¹ਬਾਣੀ। ²ਉਚਾਰੀ ਸੀ।

-ਪੁਰਿ ਅਪਨੇ ਆਨਹੁ ਇਕ ਬਾਰੀ-

॥ ੧੩ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਆਇ ਬਹੋਰੀ¹। ¹ਫੇਰ।

ਕਰਹਿ ਕਾਰ ਇਉਂ ਮਸਲਤ ਮੋਰੀ।’

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਰੁਖ ਲਖਿ ਆਸੂ¹। ¹ਛੇਤੀ।

ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਜਰਾਮ ਤਿਹ ਪਾਸੂ ॥ ੧੪ ॥

‘ਜਬ ਤੁਮ ਲੇ ਜਾਵਹੁਗੇ ਤਹਿਵਾ¹। ¹ਓਥੇ।

ਮੋਦੀ ਕਾਰ ਨ ਹੈ ਨਿਰਬਹਿਵਾ¹। ¹ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ।

ਲੇਨਾ ਦੇਨਾ ਕਾਰਜ ਭਾਰੀ।

ਬਿਨ ਇਨ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਤਿ ਸੰਭਾਰੀ^੧ ¹ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

॥ ੧੫ ॥

ਸੌਦਾ ਆਪਨ¹ ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼ੇਖਾ। ¹ਹਟ।

ਕਰਹਿ ਨਬਾਬ ਸੰਗ ਕੋ ਲੇਖਾ?

ਕਮਲਨੈਨ ਕੋ ਰੁਖ ਪੁਨ ਨਾਂਹੀ।

ਗਵਨ ਬਨੈ ਕਿਉਂ ਤਵ ਘਰ ਮਾਂਹੀ’

॥ ੧੬ ॥

ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਕੀ ਗਿਰਾ¹ ਅਹੇਤੂ²। ¹ਬਾਣੀ। ²ਚੁੱਖੀ।

ਪੁਨ ਕਾਲੂ ਬੋਲਯੋ ਕੁਲ ਕੇਤੂ।

‘ਸੁਨਹੁ ਆਤਮਜਾ ! ਮਾਤ ਤੁਮਾਰੀ।   ¹ਪੁੱਤਰ।
 ਹੋਇ ਹਰਖ ਸਹਿ ਬਧੂ¹ ਨਿਹਾਰੀ²   ¹ਵਹੁਟੀ ਸਣੇ। ²ਵੇਖ ਕੇ।
 ॥ ੧੭ ॥

ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਿਯੇ ਇਕ ਬੇਰਾ।
 ਪੁਨਿ ਮਨ ਮੈ ਤਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ।
 ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਰਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ¹।   ¹ਪਾ:-ਪਰਮੰ ਪ੍ਰੇਮ ਬੁਲਾਰ ਬਹੋਰੀ।
 ਕਰੀ ਬੰਦਗੀ ਦੈ ਕਰ ਜੋਰੀ ॥ ੧੮ ॥
 ਮਮ ਸਨੇਹ ਜੇ ਗੁਨਹੁ ਨ ਉਰ ਮੈਂ।
 ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਚਲਹੁ ਨਿਜ ਪੁਰਿ
 ਮੈਂ।’

ਅਸ ਬਿਧਿ ਝਗਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।
 ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਮੂਲਾ ਤਾਂਹੀ ॥ ੧੯ ॥
 ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਭੇ ਬਜਾਹ ਪਿਛਾਰੀ।
 ਗਮਨਜੋ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।
 ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਨਿਜ ਤਨਿ ਜਾ ਆਯੋ।
 ਪਹੁੰਚ ਸਭਿਨਿ ਮੈਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
 ੨੦।

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਬਾਦ¹ ਕੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।   ¹ਝਗੜੇ।
 ‘ਰਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
 ਕਾਰ ਕਰਨ ਕੋ ਔਰ ਨ ਕੋਊ।
 ਲੇਖਾ ਕਰਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖਹਿ ਜੋਊ’ ॥ ੨੧ ॥
 ਪੁਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ।
 ਮਾਨਹਿੰ ਜਿਹ ਬਚ ਜੇ ਮਤਿਵਾਨਾ¹।   ¹ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਾਰੇ।
 ਸਭਿਨਿ ਹੇਤ ਕੀ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨਿ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ
 ॥ ੨੨ ॥

ਭਯੋ ਬਜਾਹ ਸੁਤ ਇਕ ਕੀ ਮਾਤਾ।
 ਬਿਨਾ ਬਿਲੋਕੇ¹ ਕਜੋਂ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤਾ।   ¹ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ।
 ਇਤਹਿ¹ ਉਡੀਕਤਿ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ²।   ¹ਇਸ ਪਾਸੇ। ²ਅੱਖਾਂ ਲਾ ਕੇ।
 ਬਿਛੁਰੇ ਬਛ¹ ਜਜੋਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ²   ¹ਵਛੇ ਨੂੰ। ²ਜਿਵੇਂ ਗਊ ਲਵੇਰੀ।
 ॥ ੨੩ ॥

ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਬਿਨ ਮਿਲੇ ਅਨੀਤੂ।
 ਸਭਿ ਮਨ ਲਖਹੁ¹ ਹੋਤਿ ਵਿਪਰੀਤੂ²।
 ਮੂਲ ਚੰਦ! ਸੁਨਿ ਤੋਰ¹ ਕੁਮਾਰੀ²।
 ਭਯੋ ਆਵਨਾ¹ ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ ॥੨੪॥
 ਜਾਇ ਸਾਸ ਢਿਗ¹ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਤੀ।
 ਹੇਰਿ¹ ਬਧੂ ਹੈ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ।
 ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਲੇਯ ਅਸੀਸਾ।
 ਪੁਨਿ ਆਵਹਿ ਪਦ ਪਰ ਧਰਿ ਸੀਸਾ
 ॥੨੫॥

¹ਸਮਝੋ। ²ਉਲਟੀ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
¹ਤੇਰੀ। ²ਪੁਤ੍ਰੀ।
¹ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ।
¹ਸੱਸ ਦੇ ਪਾਸ।
¹ਵੇਖ ਕੇ।

ਕਿਉਂ ਇਨ ਬਨੈ ਰਹਿਨ ਤਲਵੰਡੀ।
 ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ ਕੀ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਡੀ।
 ਬਾਲੇ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ¹ ਅਬ ਜਾਵਹਿੰ।
 ਬਹੁਰ ਆਇ ਨਿਜ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿੰ’
 ॥੨੬॥

¹ਹੱਟੀ ਤੇ ਛੱਡਕੇ।

ਸੁਨਿ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਸੁਭ ਬਾਨੀ।
 ਮਨ ਮਾਨੀ¹ ਸਭਿ ਤੂਸਨ ਠਾਨੀ।
 ਮੁਝੈ ਬੁਲਾਇ ਲੀਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
 ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥੨੭॥
 ‘ਹਮ ਜਾਵਹਿੰ ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ।
 ਰਹਿ ਤੁਮ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹੁ ਸਗਰੀ।
 ਖਰਚ ਨਿਸੰਕਹਿ ਦੇਹੁ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
 ਆਨਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਹਮ ਸਭਿ ਲੇਖਾ’
 ॥੨੮॥

¹ਮਨ ਵਿਚ (ਠੀਕ) ਮੰਨ ਕੇ।

ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਹਿ ਬਾਲਾ।
 ਹੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
 ‘ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ¹।
 ਮੋ ਤੇ ਸਾਂਭਯੋ ਜਾਇ ਨ ਲੇਖਾ ॥੨੯॥
 ਕਾਰ ਚਲੇ ਕਿਉਂ ਬਿਨਾ ਤੁਮਾਰੇ।
 ਰਹਨਿ ਚਾਹਿ ਮਮ¹ ਸਦਾ ਸੰਗਾਰੇ²।
 ਰਾਵਰ ਸਰਸ¹⁺ ਹੋਇ ਜੋ ਕੋਊ।
 ਤੋਂ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਤ ਨਿਬਾਹੈ ਸੋਊ’ ॥੩੦॥

¹ਬਹੁਤ ਹੈ।

¹ਮੇਰੀ। ²ਤੁਸਾਂ ਦੇ) ਨਾਲ।

¹ਆਪ ਜੇਹਾ। ¹⁺ਪਾ:-ਸਮਸਰ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਸੋਭਾ।

ਬਚਨਨਿ ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਬਿ¹ ਲੋਭਾ²।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੋਭਾ। ²ਲੁਭਾ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਹੈ ਬਾਲੇ ਤੁਝ ਕੋ ਮਮ ਸੰਗਾ¹।

¹ਮੇਰਾ ਸਾਥ।

ਸਭੈ ਬੈਸ ਮੈਂ, ਰਹੈਂ ਅਭੰਗਾ¹ ॥ ੩੧ ॥

¹ਲਗਾਤਾਰ।

ਸਦਾ ਨਾਮ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਘਨੇਰੀ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਕਟੈ ਜੁ ਬੇਰੀ।

ਕਾਰ ਕਰੈ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਤਾਰਾ।

ਰਹੁ ਠਾਂਢੇ ਮਧ ਈਠਾਂ ਹਮਾਰਾ¹

¹ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ (ਹੱਟੀ) ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਹੋ ਰਹੁ।

॥ ੩੨ ॥

¹ਪਾ:-ਮੀਤ।

ਏਕ ਮਾਸ¹ ਲੋ ਹਮਰੇ ਆਵਨ।

¹ਮਹੀਨਾ।

{ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਬਾਲੇ ਪਾਸ}

ਤਾਵਦ¹ ਰਹੀਏ ਰੀਤਿ ਸੁਹਾਵਨ।’

¹ਤਦ ਤਕ।

ਇਉਂ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰਾ।

ਕਹਯੋ ਬਚਨ ‘ਹੈਂ ਰਾਵਰਿ ਚੇਰਾ

॥ ੩੩ ॥

ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੀਜੈ ਬਰ ਐਸੇ।

ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਪੇਲੋਂ ਨਹਿੰ¹ ਕੈਸੇ²।

¹ਮੋੜਾਂ ਨਾਂ। ²ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ।

ਰਹੋਂ, ਸਦਾ ਮੈਂ ਹੈ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਯਹੀ ਹਮਾਰੀ’ ॥ ੩੪ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨਾ।

ਕਹਯੋ ‘ਹੋਇ ਮਨ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਖਚਨਾ।’

ਕਰੀ ਬਹੁਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਯਾਰੀ।

ਜੋ ਬਰਾਤ ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੀ

॥ ੩੫ ॥

ਮੈਂ ਪੀਛੇ ਕੀਨੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੋਦੀ।

ਦਯੋ ਖਰਚ ਜੋ ਚਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ।

ਵਸਤੁ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ।

ਆਪਨ ਬੈਸਾ¹ ਦੇਉ ਸੁਖਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥

¹ਹੱਟੀ ਤੇ ਬੈਠਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲਾ ਕਹਿ ਦੇਖੇ ਨਹੀਂ, ਤਲਵੰਡੀ ਜੁ

ਅਨੰਦ।

ਸੁਨੇ ਸੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਹੋਂ ਕਹੋ, ਸ੍ਰੀ

ਅੰਗਦ! ਸੁਖ ਕੰਦ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਨਿਕਟ ਪਹੁਚੇ।

ਬਾਜਤਿ ਬਾਜੇ ਜਿਨ ਧੁਨਿ ਉਚੇ।

ਤਬ ਪੁਰਿ^੧ ਪਾਈ ਸਾਗਰ ਸੋਭਾ^੧।

^੧ਸ਼ਹਿਰ ਨੇ ਪਾਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸੋਭਾ।

^੧ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਗਰੀ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਤੁਰੀਆਂ ਹਨ ਇਹ (ਬੜਵਾਨਲ) ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕਦੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਕੇ ਲੋਕ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਇਹ ਮਾਨੋ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੁਵਾਰ ਭਾਟਾ ਹੈ, ਪੁੰਨਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉੱਛਲਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜਾਂਵੀ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਕੋਰ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਰ ਅਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਮਗੇ ਨਰ ਜਨੁ ਬਢਯੋ ਛੋਭਾ^੧ ਚੜ੍ਹਾਉ।

॥ ੩੮ ॥

ਕਰਿ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਨਾਗਰ ਨਾਰੀ।

ਕੰਚਨ ਭੂਖਨ ਰੁਚਿਰ ਸਵਾਰੀ।

ਪਰਿਪਾ^੧ ਚਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਬੀਲਾ।

^੧ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।

ਸੋਹਤਿ ਜਜੋਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ^੧

^੧ਸਮੁੰਦਰੀ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ।

॥ ੩੯ ॥

ਕੀਰਤਿ ਰਾਂਕਾ^੧ ਬਨੀ ਸੁਹਾਤੀ।

^੧ਚਾਂਦਨੀ।

ਉਡਗਨ^੧ ਭੂਖਨ ਸਹਿਤ ਬਰਾਤੀ^੨।

^੧ਤਾਰੇ। ^੨ਜਾਵੀ।

ਬਚਨ ਅਮੀ^੧ ਅਹਿਲਾਦ ਮੁਕੰਦਾ।

^੧ਅੰਮ੍ਰਿਤ।

ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ ॥ ੪੦ ॥

ਤਿਸਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤ ਉਮੰਗਾ।

ਆਵਤਿ ਨਰ ਜਨੁ ਉਠੇ ਤਰੰਗਾ।

ਨਗਰ ਕੋਟ^੧ ਬੇਲਾ^੨ ਤਜਿ^੩ ਤੂਰਨ।

^੧ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਫਸੀਲ। ^੨ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ। ^੩ਛੱਡ ਕੇ।

ਫੈਲਯੋ ਜਲ ਜਿਉਂ ਵਹਿਰ ਸੰਪੂਰਨ

॥ ੪੧ ॥

ਦੇਖਿ ਦੇਖ ਪਰਮੋਦਾ^੧ ਨ ਥੋਰਾ।

^੧ਪਾ:-ਸੁ ਪ੍ਰਮੋਦ।

ਸਭਿਹਿ ਬਿਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਾ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਬਿਛਰੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ^੧।

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਜਿਨ ਕੋ ਮਿਲਨੈ ਕੀ ਬਹੁ ਪਯਾਸਾ

॥ ੪੨ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੁਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬਰਾਤਾ।

ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਦ੍ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਹਾਤਾ।

ਜਹਿੰ ਚੌਪਰ ਜਜੋ^੧ ਚਾਰ ਬਜਾਰੂ।

^੧ਚੌਪੜ ਵਾਛੂ।

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਗਮਨੇ ਹਰਖ ਅਪਾਰੂ

॥ ੪੩ ॥

ਧਨ ਵਾਰਤਿ ਬਰਖਾਵਤਿ ਭਾਰੀ।

ਕਰਹਿੰ ਸੁਜਸ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਕੇ ਨਿਕਟਹਿ ਆਏ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਹੋਤਿ ਵਧਾਏ

॥ ੪੪ ॥

ਭਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਉਰ^੧ ਹਰਖ ਘਨੇਰਾ।

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ^੧ ਸੁਤ ਕੋ ਹੇਰਾ।

^੧ਨੂੰਹ ਸਮੇਤ।

ਕਰਹਿ ਨਿਛਾਵਰ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ।

ਵਾਰੈ^੧ ਵਾਰ ਵਾਰ^੨ ਵਰ ਵਾਰਾ^੩ ॥ ੪੫ ॥

^੧ਵਾਰਦੀ ਹੈ। ^੨ਬਾਰ ਬਾਰ। ^੩ਦੂਲੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ।

ਜੋ ਕੁਲਚੀਤਿ ਸ਼ਗੁਨ ਸੁਭ ਕਰਿਹੀ!

‘ਹੋਂ ਬਲਿਹਾਰੀ’ ਬੈਨ ਉਚਰਿਹੀ।

‘ਭਯੋ ਸਪੁਤ ਨਿਕੇਤ ਹਮਾਰੇ।

ਬਿੰਸਤ ਏਕ^੧ ਜਾਸੁ^੨ ਕੁਲ ਤਾਰੇ’

^੧ਇੱਕੀ। ^੨ਜਿਸ ਨੇ।

॥ ੪੬ ॥

ਮਿਲੀ ਸੁਲਖਣੀ ਪੁਨਿ ਨਿਜ ਸਾਸੂ।

ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਮਸਤਕ ਆਸੂ^੧।

^੧ਛੇਤੀ।

ਆਸਿਖ^੧ ਦੀਨੀ, ਲੀਨੀ ਅੰਕਾ^੨।

^੧ਅਸੀਸਾਂ। ^੨ਜੱਫੀ ਵਿਚ।

ਹਰਖ ਬਿਲੋਕਜੋ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ^੧

^੧ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

॥ ੪੭ ॥

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੀ ਮਿਲੀ ਬਧੂਟੀ।

ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਸੁਖ ਜਨੁ ਲੂਟੀ।

ਨਿਕਟਿ ਸੁ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੇਤਿ ਵਧਾਈ।

ਲੇਤਿ ਹਰਖ ਯੁਤਿ ਅੰਗ ਨ ਮਾਈ

॥ ੪੮ ॥

ਸਹਿਤ ਸਨੂਖਾ ਸੁਤਹਿ ਸੁਹਾਈ।

ਵਾਰਤਿ ¹ ਮਾਤੁ ਲਵਨ ² ਪੁਨਿਰਾਈ।	¹ ਵਾਰਦੀ ਹੈ। ² ਲੂਣ।
ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ¹ ਤ੍ਰਿਨ ² ਡਾਰਤਿ ਪੀਠਾ।	¹ ਤੋੜ ਤੋੜਕੇ। ² ਤੀਲੇ।
ਕਹੈ ਕਿ 'ਲਗਹਿ ਨ ਕਾਹੂੰ ਡੀਠਾ ¹ '	¹ ਨਜ਼ਰ।
॥ ੪੯ ॥	
ਨਿਕਸਾਂ ਸਦਨ ਦੁਖਕਦਨ ਬਹੋਰੀ।	¹ ਪਾ:-ਨਿਕਟ।
ਮਿਲੇ ਸਭਿਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨ ਥੋਰੀ।	
ਯਥਾ ਯੋਗ ਕੀਨੋ ਸਨਮਾਨਾ।	
ਬੈਠੇ ਸਭਾ ਲਗਾਇ ਸੁਜਾਨਾ ॥ ੫੦ ॥	
ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਸਭਿਹਿਨਿ ਸੋਂ ਬੂਝੇ।	¹ ਪਾ:-ਪ੍ਰਸੰਨ।
ਸੁਖਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਨੇਹੁ ਅਰੂਝੇ ¹ ।	¹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਯਾਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਖਸਾਂਦ ਸੁਣਾਈ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਉਦਾਰ ਮਧੁਰ ਲਖਿ ਸ਼ੀਲਾ ¹ ।	¹ ਸੁਭਾਵ।
ਸਭਿਹਿ ਸਰਾਹਹਿ ਰੂਪ ਛਬੀਲਾ ¹	¹ ਪਾ:-ਸੁਸ਼ੀਲਾ।
॥ ੫੧ ॥	
ਯੁਗਲ ¹ ਮਹੂਰਤ ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਏ।	¹ ਭਾਵ ਦੋ ਘੜੀ।
ਉਠਿ ਘਰ ਘਰ ਸਭਿ ਨਰ ਪਧਰਾਏ।	
ਪੁਨਿ ਕਾਲੁ ਬੋਲਯੋ 'ਇਉਂ ¹ ਕੀਜੈ।	¹ ਪਾ:-ਇਸ, ਇਵ।
ਚਲਿ ਬੁਲਾਰ ਢਿਗ ਤਾਤ ¹ ! ਮਿਲੀਜੈ'	¹ ਹੇ ਪੁੜ੍ਹ!
॥ ੫੨ ॥	
ਕਿੰਚਤ ਮਾਨਵ ਲਾਲੂ ਸਾਥਾ।	
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।	
ਜਹਿ ਨਿਜ ਮੰਡਪ ¹ ਸਭਾ ਲਗਾਈ।	¹ ਮੰਡੂਏ ਵਿੱਚ।
ਬੁਝਤਿ ਰਾਇ ਬਿਵਾਹ ਭਲਾਈ ॥ ੫੩ ॥	
ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।	
ਕਰਨ ਈਠ ਕੋ ¹ ਬਿਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਨੀ ² ।	¹ ਪਿਆਰੇ ਦੇ। ² ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਨਾਸ।
ਪੇਖਤਿ ਪੁਲਕਯੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਅੰਗਾ।	
ਤੂਰਨ ¹ ਤਿਸ਼ਟਯੋ ² ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ ³	¹ ਛੇਤੀ। ² ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ³ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।
॥ ੫੪ ॥	
ਬਦਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਉੱਜਲ ਓਰਾ।	
ਲੋਚਨ ਕੀਨਿ ਚਕੋਰਨਿ ਜੋਰਾ ¹ ।	¹ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਨੂੰ।
ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਪਦ ਪਰਸਨ ਹੇਤੂ ¹ ।	¹ ਛੋਹਨ ਵਾਸਤੇ।

ਝੁਕਨ ਲਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੫੫ ॥

ਭਰਿ ਕਰ ਸੋਂ, ਕੋਰੀ¹ ਗਰ² ਲਾਏ। ¹ਜੱਫੀ। ²ਗਲੇ।

ਲੋਚਨ ਬੀਚ ਅਨੰਦ ਜਲ ਛਾਏ।

ਸੁਖ ਬੁਝਤਿ ਭੇ ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ।

ਬਿਨ ਉਚਰੇ¹ ਦੁਹਿ ਦਿਸਿ ਪਹਿਚਾਨੀ ¹ਬਿਨਾਂ ਕਹੇ ਤੇ।

॥ ੫੬ ॥

ਮੰਚ ਸਿਰ੍ਹਾਨੈ ਦਿਸ਼¹ ਬਰਿਆਈ²।

¹ਪਲੰਘ ਦੇ ਸਿਰ੍ਹਾਣੇ ਵਲ। ²ਜੋਰੇ ਜੋਰੀ।

ਬੈਸਾਏ¹, ਉਰ ਮੋਦ ਬਡਾਈ।

¹ਬਿਠਾਏ।

ਦਰਸ ਪਯਾਸ ਦਿਨ ਬਿਤੇ ਨ ਥੋਰੇ।

ਜਨੁ ਪੀਵਤਿ ਕਿਯ ਨੈਨ ਕਟੋਰੇ

॥ ੫੭ ॥

ਏਕ ਘਟੀ¹ ਲਗ ਕੋਇ ਨ ਬੋਲਾ।

¹ਘੜੀ।

ਹੋਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਰਹੇ ਅਡੋਲਾ।

ਬਹੁਰ ਬਯਾਹ ਕੀ ਸੁਭ ਕਰਤੂਤਾ।

ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ ਰਾਇ ਮਤਿਪੂਤਾ¹ ॥ ੫੮ ॥

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ।

ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ¹।

¹ਤਿਸ ਵੇਲੇ।

‘ਤਵ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸੁਨਹੁ ਭੁਪਾਲਾ¹।

¹ਰਾਇ ਜੀ। ²ਪਾ:-ਭੁਵਾਲਾ।

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਬਹੁਤ ਜਸੁ ਛਾਵਾ।

ਨਰ ਨਾਰਿਨਿ ਘਰ ਘਰ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ

॥ ੫੯ ॥

ਦੌਲਤਖਾਨ ਦੀਨ ਜੋ ਚਾਹਾ।

ਭੂਰ ਵਸਤੁ ਲੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਹਾ¹।

¹ਉਸ ਪਾਸੋਂ।

ਤਿਹਤੇ ਪੁਨਿ ਚਢਿ ਚਲੀ ਬਰਾਤਾ।

ਕੀਨੋ ਜਾਇ ਢੁਕਾਉ ਸੁਹਾਤਾ ॥ ੬੦ ॥

ਖਰਚਯੋ ਕਾਲੂ ਦਰਬ ਬਿਸਾਲਾ।

ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਭਾ ਸੁਠਿ¹ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਦੁਹਦਿਸ਼¹ ਨੈ ਰਸ ਅਤਿਸੈ ਰਾਖਾ।

¹ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ।

ਜਿਨਿ ਕੈ ਮਨ ਜਸੁ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ

॥ ੬੧ ॥

ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਬਯਾਹ ਘਨੇਰੇ।

ਬਿੱਪ੍ਰ¹ ਸੁ ਬਾਹਜ² ਬੈਸ³ ਵਡੇਰੇ।

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਖੱਤ੍ਰੀ। ³ਵੈਸ਼। ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ

ਵੈਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ (ਵਯਾਹ)।

ਅਸ ਉਤਸ਼ਵ ਮੈਂ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ।
ਜਸ ਇਸ ਮਹਿੰ ਭਾ ਮੋਦ ਬਿਸੇਖਾ’
॥ ੬੨ ॥

ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਮਨ ਤਨ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।
‘ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ’ ਕਾਲੂ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ।
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਲਸ ਸੁਹਾਵਨ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਕਿਯ ਘਰ ਆਵਨ
॥ ੬੩ ॥

ਬਿੰਜਨ¹ ਨਿਜ ਕਰ² ਜਨਨਿ³ ਸਵਾਰੇ⁴।
ਬੈਠਿ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਨੇਹੁ ਜਿਵਾਰੇ¹।
ਰੁਚਿਰ ਅਸਨ ਜੋ¹ ਅਚਯੋ² ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ³।
ਗਏ ਤਲਪ¹ ਪਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ² ਬਿਸਾਲਾ³
॥ ੬੪ ॥

¹ਭੋਜਨ। ²ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। ³ਮਾਤਾ ਨੇ। ⁴ਬਣਾਏ।
¹ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਖੁਵਾਏ।
¹ਜਦ। ²ਛਕਿਆ। ³ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
¹ਸੇਜਾ ਪਰ। ²ਕੂਲੀ। ³ਬੜੀ।

ਜਾਮ¹ ਨਿਸਾ² ਬੀਤੀ ਕਿਯ ਸੈਨਾ।
ਰਹੀ ਜਾਮ¹ ਜਾਗੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।
ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ¹ ਸੌਚ ਕੀਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਪਹਿਰੇ ਚੀਰ ਸਰੀਰ ਸੁਹਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥
ਭਈ ਭੋਰ ਜਸੁ ਜਾਸੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ¹।
ਬੈਸੇ ਸੋਹਤਿ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਲਿਯ ਬੁਲਾਇ ਪ੍ਰੋਧਾ¹ ਹਰਿਦਯਾਲਾ।

¹ਪਹਿਰ। ²ਰਾਤ
¹ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ।
¹ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ।
¹ਜਿਸਦਾ ਜਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ।

{ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ}

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ਗਿਰਾ ਰਸਾਲਾ ॥ ੬੬ ॥
‘ਜਾਚਹੁ, ਜੋ ਮਨ ਮਹਿੰ ਹੁਇ ਲਾਲਸ।
ਲੇਹੁ ਅਬਹਿ, ਸੋ ਕਰਹੁ ਨ ਆਲਸ।’
ਬੋਲਯੋ ਦਿਜ ਹਰਿਦਯਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
‘ਆਦਿ ਰੂਪ ਤੁਮ ਦਾਨੀ ਦੀਨਾ¹
॥ ੬੭ ॥

¹ਪ੍ਰੋਹਿਤ।

ਰਾਵਰ ਜਿਤੀ ਲਖਾਵਨ ਕੀਨੀ।
ਤੇਤੀ ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਲਖਿ ਲੀਨੀ।
ਅਪਰ ਨਰਨ ਸੀ ਮਤਿ ਮੁਰ¹ ਨਾਂਹੀ।
ਧਰਹਿੰ ਜਿ ਭਾਵਨ ਨਰ ਤਵ ਮਾਂਹੀ¹

¹ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ।
¹ਪਾ:-ਨਰ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ।

॥ ੬੮ ॥

ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ ਕੋ ਆਧਾਰਾ।

ਸਭਿ ਕੋ ਕਰਤਾ ਜਿਤੋ ਪਸਾਰਾ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਾਤਨਾ।

^੧ਪਾ:-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੂਰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।

ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ^੧ ਸਨਾਤਨ

^੨ਦੇਖੋ ਅਧਯਾ: ੧. ਅੰਕ ੪. ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ।

॥ ੬੯ ॥

ਅਹੈ ਸੱਚਿਦਾਨੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।

ਤਵ ਲੀਲਾ ਭਗਤਨਿ ਸੁਖਕੰਦਾ।

ਜੱਗਜੁਪਵੀਤ^੧ ਜਬਹਿ ਤੁਮ ਦੀਨੋ^੨।

^੧ਜਨੇਊ। ^੨ਜਦ ਦਾ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੀਅ ਕਾ ਜਨੇਊ। ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ੧੫।

ਤਬ ਕੋ ਮਮ ਮਨ ਇਸਥਿਰ ਕੀਨੋ

॥ ੭੦ ॥

ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਭੀ ਉਰ ਪੂਰੀ।

ਦੇਖੀ ਮੈਂ ਲੀਲਾ ਤੁਮ^੧ ਰੂਰੀ।

^੧ਤੁਹਾਡੀ।

ਬਿੱਧ^੧ ਬੈਸ^੨ ਬਪੁ^੩ ਭਾ ਬਲ ਹੀਨਾ।

^੧ਬੁੱਢੀ। ^੨ਉਮਰ। ^੩ਸ਼ਰੀਰ।

ਅਬ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਮੋਖ ਪ੍ਰਬੀਨਾ’

॥ ੭੧ ॥

ਭਗਤਿ ਮਿਲੀ ਬਾਨੀ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।

ਹਸਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।

‘ਧੰਨ ਬਿੱਪੁ ਬਰ^੧ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ।

^੧ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਤਨ ਹਉਮੈ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਬਿਸਾਰੀ

॥ ੭੨ ॥

ਕਿੰਚਤ ਰਹਿਗੀ ਬੈਸ ਸ਼ਰੀਰਾ।

ਪੁਨਿ ਅਪਵਰਗ^੧ ਪਾਇੰ^੨ ਮਤਿ ਧੀਰਾ^੩ !

^੧ਮੋਖ। ^੨ਪਾਵੈਂਗਾ। ^੩ਹੇ ਦਾਨੇ !

ਜਿਉਂ ਸ੍ਰਿਕ^੧ ਗਜ^੨ ਤਜਿ ਹੀ ਬਿਨ

^੧ਮਾਲਾ। ^੨ਹਾਥੀ।

ਸ਼ੋਕੂ।

ਤਿਉਂ ਤਨ ਤਜਿ ਗਮਨੈਂ ਹਰਿ ਲੋਕੂ’

॥ ੭੩ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਦੀਨੋ ਦਰਬ ਘਨੇਰਾ।

ਤਿਹ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੈ ਹੇਰਾ।

ਭਯੋ ਗਯਾਨ ਨਿਜ^੧ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ।

^੧ਆਪਣਾ ਸ੍ਵਰੂਪ-ਆਤਮਾ।

ਜੀਵ ਭਾਵ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਸਰਾਨਾ

॥ ੨੪ ॥

ਗਯੋ ਸਦਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ।

ਨਿਜ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ।

ਪਾ:-ਜਿਸ ਮਨ ਸਾਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ। (ਅ) ਜਿਸ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁਤੋ ਅਡੋਲਾ।

ਬਹੁਰੋ ਪਾਧਾ, ਬੈਦ, ਮੁਲਾਨਾ।

{ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ}

ਚਲਿ ਆਏ, ਜਹਿੰ ਥੇ ਗਤਿਦਾਨਾ। ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਮਿਲਨ ਹੇਤ ਮਨ ਸੰਗਿ ਉਮੰਗਾ।

ਜਿਨਕੋ ਚਢਯੋ ਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗਾ।

ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਾਲੂ ਨੰਦਨ।

ਧਾਇ ਕਰੀ ਯੁਗ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦਨ

॥ ੨੬ ॥

ਹੇਰਿ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਜੋਨਾ।

ਪਾ:-ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ।

ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਭਏ ਮੁਖ ਮੋਨਾ।

ਚੁੱਪ।

ਕਵਲ ਨੈਨ ਸਨਮਾਨਾ ਬਸਾਏ।

ਆਦਰ ਕਰਕੇ।

ਕੁਸ਼ਲ ਬੂਝਨੈ ਬੈਨ ਸੁਨਾਏ ॥ ੨੭ ॥

ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।

ਪਦ ਰਚਨਾ ਸੁਠ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।

‘ਸਿੰਧ ਹੁਤਾਸਨ ਕਾਲ ਕਲੀ ਕੋ।

ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਹੈ।

ਅਤਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਇਸ ਤਰਹਿ ਬਲੀ ਕੋ।

ਕੋਈ ਬਲਵਾਨ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਤਰਦਾ ਹੈ।

॥ ੨੮ ॥

ਜੀਵ ਪਰੇ ਦਝਿ ਦਝਿ ਦੁਖ ਪਾਈ।

ਸੜ ਸੜਕੇ।

ਉਬਰ ਨ ਸਕਹਿੰ ਨ ਪਾਇੰ ਉਪਾਈ।

ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ²ਤੇ ਨਾਂ ਉਪਾਉ (ਕੋਈ) ਲਭਦਾ।

ਬਾਂਧਨ ਹੇਤੁ ਸੇਤੁ ਤਹਿੰ ਭਾਰਾ।

ਉਸ ਉਤੇ ਭਾਰਾ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ੨੯ ॥

ਚਰਨ ਕਰਮ ਸੁਭ ਤੇ ਜੋ ਤੂਛੇ।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਪਿੰਗਲੇ ਹਨ।

ਲੋਚਨ ਸੁਮਤਿਹਿ ਤੇ ਉਰ ਛੂਛੇ।

ਚੰਗੀ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਨੈਣਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸੱਖਣੇ ਹਨ।

ਸਮ ਦਮ ਜਿਨ ਕੇ ਕਰ ਨ ਸੰਗਾਰੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮ ਦਮ ਆਦਿ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਸੋ ਜਿਹ ਪਰ, ਤਰਿ ਜਾਹਿੰ ਸੁਖਾਰੇ।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਿੰਗਲੇ,

॥ ੮੦ ॥

ਸ੍ਰੋਸਟਿ ਬੁਧੀ ਰਹਿਤ ਅੰਧੇ, ਚੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਰੂਪੀ
ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਟੁੰਡੇ, ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ
ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਤਿ ਸਦ ਹਮ ਹੀ।

ਜਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਹੁ ਕਬ ਤੁਮਹੀ।

ਰਾਵਰ¹ ਪੂਰਨ ਕਲਾ ਸੰਕੋਚੀ²।

¹ਤੁਸਾਂ ਨੇ। ²ਲੁਕਾ ਰੱਖੀ ਹੈ।

ਲਖਹਿੰ ਕਿ ਜੀਵ ਜਿਨਹਿੰ ਮਤਿ ਪੋਚੀ¹’

¹ਨੀਵੀਂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਹਿ ਸਮਝਣ।

॥ ੮੧ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਬਚ¹ ਲੋਨੇ²।

¹ਬਚਨ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਪਿਯਤਿ ਰੂਪ ਜਨੁ¹ ਲੋਚਨ ਡੋਨੇ²।

¹ਮਾਨੋ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ ਮਾਨੋਂ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ
ਹਨ।

ਮਿਲੇ ਭਾਉ¹ ਧਰਿ ਸਦਨ² ਸਿਧਾਏ।

¹ਪ੍ਰੇਮ। ²ਘਰਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਨ ਮਨ ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਪਾਏ

॥ ੮੨ ॥

ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਪੁਨਿ¹ ਬਾਲ ਸਖਾਈ।

¹ਪਾਛ-ਪੁਰ।

ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਧਿਕ ਵਡਾਈ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਮੋਦ ਨ ਥੋਰਾ।

ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਮੁਖ ਓਰਾ

॥ ੮੩ ॥

ਬੈਸਿ ਬਿਤਾਵਹਿੰ¹ ਬਾਸੁਰ ਪਾਸੁ।

¹ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਉਰ ਹੈ ਨਯੋ¹ ਹੁਲਾਸੂ²।

¹ਨਵੀਂ। ²ਖੁਸ਼ੀ। ³ਪਾਛ-ਰਹੜੇ।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਲੀਲਾ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।

ਕੀਨੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸੁਖ ਸਾਥਾ¹ ॥ ੮੪ ॥

¹ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਤੇਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੩ ॥

੨੪. [ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਉਣਾ]

੨੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੫

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਗਲ] ॥੧॥

[ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ] ॥੯..॥

[ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣੀ] ॥੨੦..॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ

ਸੁਧਾ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਤਰੰਗਨੀ=ਨਦੀ। [ਸੰਸ: ਤਰਛੁੰਣੀ] ਸੀ=ਵਾਂਙ। ਭੰਗਨੀ=ਭੰਨਣ ਵਾਲੀ।

ਮਹਾਂ ਸ੍ਰੋਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੋਤ=ਚਿੱਟੇ। ਰੰਗਨੀ=ਰੰਗ ਵਾਲੀ। ਮਨਮਾਨੀ=ਮਨ ਮੰਨੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਚਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਯਾਰੀ।

ਕਿਧੋਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸ ਵਿਤੰਸਨੀ ਹੈ

ਮਾਨਸ=ਮਾਨ ਸਰਵਰ। ਇਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਇਹ ਹਨ:-ਮਨ, ਸੰਕਲਪ, ਵਿਕਲਪ, ਮਨੁੱਖ, ਆਦਮੀ, ਇਕ ਨਾਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਾਲਮਲ ਦੀਪ ਦੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਨਾਮ। ਵਿਤੰਸਨੀ=ਭੂਖਣ ਰੂਪ, ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। [ਸੰਸ. ਵਤੰਸ, ਅਵਿਤੰਸ ਧਾਤੂ, ਤਸਿ=ਫਬਾਉਣਾ]। ਇਸ ਅਵਤੰਸ ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਏਹ ਹਨ:-ਸਿਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ, ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਮੁਰਕੀ, ਕਰਨ ਫੁਲ, ਮਾਲਾ, ਮੁਕਟ। ਲਾੜਾ, ਭਤੀਜਾ।

ਗੁਨੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ=ਸਲਾਹੀ ਗਈ। ਰੁਣੀਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ=ਗੁਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹੀ ਗਈ। [ਸੰਸ. ਪ੍ਰਸੰਸਾ=ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕਥਨ, ਸ਼ਲਾਘਾ]

ਕਿਧੋਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹ ਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ

ਰਿਦੇ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ।

ਸੁਖਦਾਨੀ=ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਅਟੱਲ ਅਵਿਨਾਸ਼ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਜਨਨਿ=ਮਾਤਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ, ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ

ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗੂੰ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਰੰਗ ਇਸਦਾ ਡਾਢਾ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਡਾਢੀ ਪਿਆਰੀ ਲਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ (ਇਸਦੀ) ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਨ ਨੇ (ਏਹ) ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। ਯਾ ਇਹ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਪਸ ਨੂੰ ਮੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਹੈ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸੁਘੜ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜਾਣੀ ਗਈ ਹੈ, (ਜੇ ਕੋਈ) ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਬੀ (ਤਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ ਹਨ, ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਣਾ, ਸੋ

ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਭਰਮ ਰੂਪ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਦ ਭਰਮ ਰੂਪੀ ਰੋਗ ਨਾ ਰਹੇ ਤਦ ਮਾਨਸਿਕ ਮੌਤ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀਤਿਆਂ ਸ੍ਵਾਦੀਕ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਚਿੱਟਾ ਰੰਗ ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਹੈ। ਏਹ ਬਾਣੀ ਸਤੋਗੁਣ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜਗਤ ਪਰ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਜਲ ਦੀ ਝੀਲ ਹੈ ਅਰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਸਦੀ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋ ਏਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੰਸਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਭੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੱਤੀ ਮਾਨੋ ਜੋ ਪਾਰਲੌਕਿਕ ਸ਼ੈ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਨਦੀ ਆਖਿਆ ਸਾਨੇ, ਹੁਣ ਜਗਤ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਜਲਧਾਰਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਭੂਖਣ ਆਖ ਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ। ਅਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਵਲ ਮੈਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਇਸਦੀ ਗੁਣਵਾਰਤਾ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ, ਅਰ ਗੁਣੀਜਨਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਹਿਰਦੇ ਪਰ ਅਸਰ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤੱਪਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹਰਦਾ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਜਨਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੈਰਾਗ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਤੇ ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ, ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੋਹ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਦ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਦੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਸਦਾ ਹਰਖ ਜਨਕ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਦਿਲ ਅਨੰਦ ਰਾਗ (ਪ੍ਰੇਮ) ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮੋਹ ਤੋੜ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਦੀ ਅਨੰਦਨੀ (ਅਨੰਦ ਦਾਤੀ) ਹੈ; ਇਹ ਅਨੰਦ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਵੈਰਾਗ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਗਿਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਏਹ ਮਾਤਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਆਪੇ ਉਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਓਹ ਗਿਆਨ ਜੋ ਕਵੀ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿਰਾ-ਜਾਨਣਾ ਮਾਤ੍ਰ-ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਐਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਰੋਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪਟਰਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਗਿਆਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਯਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਐਸੇ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰਵਾਕ:- ‘ਆਪੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ।’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ ਏਹ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁੱਢ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਿਆਨ ਕਿ-ਸਫਲ ਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਓਹ ਗੁਣੀਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੀਉ ਸਦਕੇ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਏਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ, ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਦਾਤੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਨਿਗਧ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਹਿਰਦਾ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਦੈਵੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ, ਵਿਵੇਕ, ਗਿਆਨ, ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਹੀ ਨਿਰੋਲ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀ ਵਯਾਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਭਗਤੀ ਯਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਅਟਕ ਗਏ, ਇਹ ਅਗੇਰੇ ਅਮੁੱਲ ਵਿਸਮਾਦ ਅਕਹਿ ਪਦ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਮ ਸੁੱਢ ਹਿਰਦੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ

ਪੂਰਨ ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸੱਚੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੂਪ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ‘ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕਾ ਥਾਨੁ।’

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਰਹਿਨ ਲਗੇ ਗਤਿਦਾ¹ ਤਲਵੰਡੀ।

ਜਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਘਰ ਘਰ ਮੰਡੀ।

ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਮਿਲਹਿੰ ਸਰਾਹਹਿੰ।

ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਅਵਗਾਹਹਿੰ² ¹ਫੇਰ ਫੇਰ। ²ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

॥ ੨ ॥

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਜਿਹ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ।

ਮਦਾ¹ ਤੇ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ ਨ ਕਾਉ।

¹ਹੰਕਾਰ।

ਉਰ ਉਦਾਰ, ਮਤਿ ਸੰਤ ਸਸੀਲਾ।

ਕਰੁਨਾਵਾਨ ਸਰੂਪ ਛਬੀਲਾ ॥ ੩ ॥

ਬਿਸ਼ੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਕੀ ਜਰ ਨਾ ਸੀ¹।

¹ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜੜ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਅ) ਨਾਸ਼ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੇ ਰਿਦਾ ਉਦਾਸੀ।

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਜਾਂਹਿੰ ਕਮਾਈ।

ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਤੋਟ ਨ ਕਾਈ

॥ ੪ ॥

ਦਯੋ ਦਾਨ ਦੀਨਨਿ ਧਨ ਭੂਰੀ¹।

¹ਬਹੁਤ।

ਪਸਰੀ ਕੀਰਤਿ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਰੂਰੀ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਜ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ।

ਬਸੇ ਮਾਸ ਇਕ¹ ਮੋਖ ਉਦਾਰਾ² ॥ ੫ ॥

¹ਇਕ ਮਹੀਨਾ। ²ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਖੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਪੁਨਿ ਗਮਨਨ¹ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।

¹ਤੁਰਨ ਦੀ।

ਮਿਲਨਿ ਬੁਲਾਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚਾਰੀ।

ਹੁਤੇ ਇਕੰਤ ਤਬਹਿ ਅਵਨੀਪਾ¹।

¹ਰਾਇਬੁਲਾਰ।

ਸਾਦਰ ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੬ ॥

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬਚ¹⁺ ਬਦਤਿ ਬੁਲਾਰਾ।

¹ਬਚਨ। ⁺ਪਾ:-ਬਿਬ ਦੋਵੇਂ (ਹੱਥ)।

‘ਪਰਮ ਲਾਭ ਮੁਝ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।

ਗਿਆਨ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ !

ਕਲਾਵਾਨ ! ਕਲ ਬਿਨ¹ ਗੁਨ ਖਾਨਾ ! ¹ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ।

॥ ੭ ॥

ਫਸੜੇ ਰਹਤਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਕਲੇਸੂ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਲਾਲਸਾ¹ ਉਪਦੇਸੂ²।

¹ਇੱਛਾ। ²ਆਪਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੈ।

ਕਰਤਿ ਕਿਉਂ ਨ, ਮੁਝ ਲਖਿ
ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਕਟਹੁ ਨ ਬੰਧਨ⁺, ਸ਼ਰਨਿ ਤੁਮਾਰੀ⁺

⁺ਪਾ:-ਕਦਨਹੁ ਬੰਧਨ।

॥ ੮ ॥

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ¹।

¹ਕਵਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

{ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

‘ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਸਦਨਾ¹।

¹ਜੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਲਗੜੇ ਹੁਮਾਉ⁺ ਪੰਖ ਜੜੇ ਸੰਗਾ।

⁺ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤਕ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਖੰਭ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਜਦ ਕਮਾਨੇਂ ਤੀਰ ਛੋਡੀਏ ਤਾਂ ਓਹ ਖੰਭ ਤੀਰ ਸਮੇਤ ਉਥੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਖੰਭ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਤੀਰ ਭੀ ਹੁਮਾ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਪੁੱਜਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਭੀ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਨਾਮੀ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਜਾ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ। ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦਾ ਸਾਯਾ ਜਿਸ ਸਿਰ ਪਰ ਪਏ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਬੀ ਫਾਰਸੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਹੈ।

ਜਬ ਛੂਟਹਿ ਧਨੁ¹ ਤੇ ਸੁ ਖਤੰਗਾ²

¹ਕਮਾਨ ਤੋਂ। ²ਤੀਰ।

॥ ੯ ॥

ਪਰ¹ ਕੇ ਬਲ ਕਰਿ ਹੋਤਿ ਉੜਾਉ।

¹ਖੰਭ।

ਪਹੁੰਚੈ ਸੇ ਜਹਿੰ ਦੇਸ਼ ਹੁਮਾਉ ॥

ਬਹੁਰ ਨ ਆਇ ਪਰੈ ਕਬ ਧਰਨੀ।

ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਨਾਮ ਕੀ ਬਰਨੀ ॥ ੧੦ ॥

ਇਕ ਚਿਤ ਸਿਮਰਹਿ ਜੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।

ਛੂਟੇ ਦੇਹਿ ਤੇ ਹੋਇ ਸੰਗਾਤੀ¹।

¹ਦੇਹ ਤੋਂ ਛੁਟਿਆ ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਹਿੰ ਨਾਮੀ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਸੁਹਾਵਨ।

ਤਹਾਂ ਕਰਹਿ ਬਿਨ ਬਿਲਮ¹ ਪੁਚਾਵਨ

¹ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

॥ ੧੧ ॥

ਬਹੁਰ ਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਪਾਵਹਿੰ ਦੇਹੀ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਕੇ ਭੇ¹ ਜੁ ਸਨੇਹੀ²।

¹ਜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ²ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ ਲਗੀ ਲਿਵ ਨਾਮੂ।

ਜਾਗੜੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਅਭਿਰਾਮੂ¹

¹ਸੁੰਦਰ।

॥ ੧੨ ॥

ਕਹਿਤਿ ਗਿਰਾ ਹ੍ਰੈ ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ।

‘ਦਰਸ ਲਾਲਸਾ ¹ ਰਿਦੇ ਨ ਬੋਰੀ ² ।	ੲਇੱਛਾ। ੲਬਹੁਤ ਹੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ।
ਤੁਮ ਗਮਨੇ ¹ ਅਬ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।	ੲਚੱਲੇ ਹੋ।
ਮੋਹਿ ਹੋਤਿ ਬ੍ਰਿਹ ਕਸ਼ਟ ਮਹਾਨਾ’	
॥ ੧੩ ॥	
ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕਿ ¹ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਸਾਚੀ।	ੲਵੇਖਕੇ।
ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।	
‘ਚਿਤ ਚੇਤੈ ਰਾਖਹੁ ਅਵਨੀਪਾ ¹ !	ੲਹੇ ਰਾਜਾ।
ਮੈਂ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ’ ॥ ੧੪ ॥	
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ।	
ਘਰ ਆਏ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ¹ ।	ੲਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
ਮਿਲੀ ਮਾਤ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਈ।	
ਬਿਛੁਰਤਿ ਬਛ ¹ ਜਿਉਂ ਧੇਨੁ ਲਵਾਈ ²	ੲਵੱਛੇ ਨੂੰ। ੲਜਿਵੇਂ ਲਵੇਰੀ ਗਾਂ।
॥ ੧੫ ॥	
ਆਸ਼ਿਖ ¹ ਦੇਤਿ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ।	ੲਅਸੀਸਾਂ।
ਮਨਹਿੰ ਮਨਾਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਾ।	
‘ਸੁਤ ਕੀ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਹੁ ਸਭਿ ਕਾਲਾ।	
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ’	
॥ ੧੬ ॥	
ਧਰਜੋ ਮਾਤ ਕੇ ਪਗ ਪਰ ਸੀਸਾ।	
ਨਿਕਸੇ ਨਿਜ ਘਰ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।	
ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਿਲੇ ਆਨਿ ਜੇ ਪੁਰਿ ਕੇ।	
ਪਰਸ ਪਰਸ ਗਮਨੇ ਪਗ ਗੁਰ ਕੇ	
॥ ੧੭ ॥	
ਵਾਹਿਨ ¹ ਭਏ ਅਰੂਢ ² ਸੁਆਮੀ।	ੲਸਵਾਰੀ ਪਰ। ੲਚੜੇ।
ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।	
ਸਿਖਵਨ ¹ ਕਾਲੂ ਦੇਵਤਿ ਭੂਰੀ ² ।	ੲਸਿਖਿਆ। ੲਬਹੁਤ।
ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀ ਜੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ ¹	ੲਸੁੰਦਰ।
॥ ੧੮ ॥	
‘ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ ¹ ! ਅਬ ਭਾ ਸਨਬੰਧਾ।	ੲਪੁੱਤਰ।
ਯਾ ਮਹਿੰ ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੇ ਧੰਧਾ।	
ਬਹੁਤੋ ਬਿੱਤ ¹ ਇਕੱਤ੍ਰ ਸੁ ਕਰੀਏ।	ੲਧਨ।

ਪਰਵਾਰਨ¹ ਕੋ ਖਰਚ ਵਿਚਰੀਏ ¹ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ।

॥ ੧੯ ॥

ਪੂਰਬ ਕੀ¹ ਉਦਾਰਤਾ ਤਜਾਗਹੁ। ¹ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ।

{ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਧਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸਣੀ}

ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮਨੁਜਨ¹ ਕੈ ਮਗ² ਲਾਗਹੁ। ¹ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ। ²ਰਾਹੇ।

ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਪਰਧਾਨਾ।

ਧਨੀ ਮੂਢ ਕੋ¹ ਕਹਿਤਿ ਸੁਜਾਨਾ² ¹ਲੋਕੀ) ਮੂਰਖ ਧਨੀ ਨੂੰ। ²ਚਤੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੨੦ ॥

ਮਿਲਹਿ ਧਨੀ ਕੋ ਸਕਲ ਭਲਾਈ।

ਧਨ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਹੈ ਨਹਿੰ ਰਾਈ।

ਜਿਉਂ ਤਨ ਨਿਬਹੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ।

ਤਿਉਂ ਧਨ ਤੇ ਸਭਿ ਜਗ ਬਿਵਹਾਰਾ

॥ ੨੧ ॥

ਜਿਉਂ ਜਲ ਹੀਨ ਨ ਤਾਲ ਸੁਹਾਵਾ।

ਤਿਉਂ ਧਨ ਬਿਨ ਨਰ ਸ਼ੋਭ ਨ ਪਾਵਾ।

ਸਜਲ ਮੇਘ ਬਿਨ¹ ਜਿਉਂ ਕ੍ਰਿਖਿ² ¹ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਬਿਨਾਂ। ²ਖੇਤੀ।

ਨਾਂਹੀ।

ਧਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ⁺ ਬਨਜ¹ ਨ ਆਹੀ²’ ¹ਵਿਹਾਰ। ²ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ⁺ਪਾ:-ਜਿਉਂ।

॥ ੨੨ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ ਜੁਗਤਿ ਉਚਰਿਕੈ।

ਸਮਝਾਵਤਿ ਕਾਲੂ ਹਿਤ¹ ਕਰਿਕੈ। ¹ਪ੍ਰੇਮ।

‘ਰਾਵਰ ਭਾਖਤਿ¹ ਬਚਨ ਜਥਾ² ਜੀ। ¹ਆਪ ਆਖਦੇ ਹੋ। ²ਜੈਸੇ।

ਭਲੀ ਬਾਤ ਪਿਤ! ਕਰੋਂ ਤਥਾ¹ ਜੀ’ ¹ਤੈਸੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਕੀਨੀ ਪੁਨਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।

ਬੰਦ ਸੁਲਖਨੀ ਸਾਸੂ¹ ਚਰਨਾ। ¹ਸੱਸ ਦੇ।

ਮਿਲਤਿ ਸਨੇਹ ਸੰਗ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ¹। ¹ਸੱਸ) ਮਿਲੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।

੨੪।

ਦਈ ਆਸ਼ਿਖਾ ਚਿਤ ਹਿਤਕਾਰੀ।

‘ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ ਸਹਿਤ ਸੁਖ ਭਾਰੀ⁺। ⁺ਪਾ:-ਕਾਰੀ।

ਭਾਗਵਾਨ ਸੁਤ ਕੀ ਹੈਂ ਮਾਤਾ।
ਪਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਹੈ ਸਭਿ ਭਾਂਤਾ’

॥ ੨੫ ॥

ਚਢਿ ਡੋਰੇ¹ ਗਮਨੀ ਮਗ ਮਾਂਹੀ। ¹ਡੋਲੇ।

ਦੁਹਦਿਸ਼ ਬਿਛੁਰਨ ਜਿਨ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ।

ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਦੀਨ ਦਾਨ ਦਾ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੨੬ ॥

ਧਾਂਮ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ।

ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖੇ ਸੋਊ।

ਸਾਦਰ ਦੌਰ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਕਰ ਪਕਰੇ ਯੁਗ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ¹ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

॥ ੨੭ ॥

ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਿ¹ ਮੰਚ² ਪਰ ਬੈਸੇ^੧।

¹ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਕੇ। ^੨ਪਲੰਘ। ^੧ਪਾ:-ਪਦ ਗਰਿ ਬੈਸੇ।

ਦਿਯੋ ਸੁਸਾ ਸੋ^੧ ਨੈਹਰ² ਸਾਂਦੇਸੇ^੩।

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੂੰ। ^੨ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ। ^੩ਸੁਨੇਹੇ।

ਬਹੁਰ ਸੁਲਖਨੀ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੀ ਸਦਨਾ।

ਬਿਗਸਯੋ ਕਮਲ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ¹ ¹ਮੁਖ।

॥ ੨੮ ॥

ਬੰਦਨ ਕਰਤਿ ਲੀਨ ਗਰ ਲਾਈ।

ਜਨਮ ਰੰਕ¹ ਜਜੋਂ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਈ। ¹ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ।

ਪੀੜ੍ਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸਦਨ ਡਸਾਵਾ¹। ¹ਡਾਹਿਆ।

ਤਾਂ ਪਰ ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ¹ ਬਸਾਵਾ²

¹ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ ਸੁਹਣੀ ਤਰਾਂ। (ਅ) ਸੁਹਣੀ ਅਰੋਗ (ਬੀਬੀ) ਨੂੰ। (ੲ) ਤਲਪਾ ਵਿਛਾਈ।

॥ ੨੯ ॥

^੨ਬਹਾਇਆ। ^੧ਪਾ:-ਉਚਿਤ-ਹੈ।

ਸੁਨਿਯੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਕਹਿ ਬਾਲਾ।

ਹੋਂ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ¹ ਆਪਨ² ਤਤਕਾਲਾ। ¹ਖਬਰ। ^੨ਹੱਟ ਤੇ।

ਗਮਨਜੋ, ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਗਤਿ ਦਾਈ।

ਦਰਸ ਰਿਦੇ ਲਾਲਸ ਅਧਿਕਾਈ

॥ ੩੦ ॥

ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਬੇਦੀ ਨੰਦਨ।

ਪਦ ਅਰਬੰਦਹਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਨ।

‘ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਰਹੈ’ ਕਹਿ ਬਾਨੀ।

ਕੁਸ਼ਲ¹ ਬੁਝਿ² ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਠਾਨੀ ¹ਸੁੱਖ। ²ਪੁੱਛਕੇ।

॥ ੩੧ ॥

ਹੈਂ ਬੋਲਯੋ 'ਨਿਤ ਕੁਸ਼ਲਹਿ ਮੇਰੇ।

ਕਰੇ ਨਿਕੰਦਨ¹ ਦੁਖ ਇਕ ਵੇਰੇ। ¹ਨਾਸ।

ਧਯਾਨ ਤੁਮਾਰੋ ਰਿਦੇ ਬਸਾਵਾ।

ਤੀਨ ਤਾਪ ਤਨ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਵਾ'

॥ ੩੨ ॥

ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੁਤੇ ਨਗਰ ਕੇ ਜੇਈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਅਏ ਸਭਿ ਤੇਈ।

ਬੰਦਹਿੰ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦਾ¹। ¹ਮੁਕਤੀਦਾਤੇ ਦੇ।

ਸਨਮਾਨਹਿੰ¹ ਸਭਿ ਕੋ ਸੁਖਕੰਦਾ ¹ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

॥ ੩੩ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਸੁਰ ਸਰਬ ਬਿਤਾਵਾ।

ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ¹ ਤਿਮਰ² ਨਭ³ ਛਾਵਾ। ¹ਸੰਧਯਾ। ²ਅਨੁਰਾ। ³ਅਕਾਸ਼ ਤੇ।

ਨਾਨਾ ਰਸ ਬਿੰਜਨ ਕਰਿਵਾਏ।

ਨਿਕਟ ਨਾਨਕੀ ਬੈਸ ਜਿਵਾਏ¹ ॥ ੩੪ ॥ ¹ਛਕਾਇਆ (ਭੋਜਨ)।

ਚੈਨ ਵਿਖੈ ਸੈਨੰ ਪੁਨਿ ਕੀਨੀ।

ਬਹੁ ਕਿੰਕਰ ਕੋ ਜਿਨ ਗਤਿ ਦੀਨੀ।

ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸ¹ ਤਜੀ ਗੁੜਾਕਾ²। ¹ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ ਤੇ। ²ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਤਜੀ।

ਉਠੇ ਸ਼ਾਂਤਿਦਾ¹ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂਕਾ² ¹ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ²ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ।

॥ ੩੫ ॥

ਸਭਿਹਿ ਸੋਚ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਸ਼ਨਾਨਾ।

ਆਸਨ ਕਰਿ ਬੈਸੇ ਨਿਜ ਧਯਾਨਾ।

ਤਿਮਰ ਨਸੇ ਹੋਈ ਜਬ ਭੋਰਾ¹। ¹ਸਵੇਰ।

ਗਵਨੇ ਬਹੁਰ ਨਿਖੰਦਯਾ¹ ਓਰਾ ॥ ੩੬ ॥ ¹ਹੱਟੀ।

ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਬੈਸ ਕ੍ਰਿਤ ਮੋਦੀ।

ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੇ ਜਯੋ¹ ਨ੍ਰਿਪ ਲੋਦੀ। ¹ਪਾ:-ਲੈਨ ਦੇਨ ਜਯੋਂ ਹੈ।

ਕਰਤਿ ਕਿਤਕ ਜਬ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।

ਲੇਨਿ ਸੁਤਾ ਨਿਜ¹ ਮੂਲਾ ਆਵਾ ¹ਆਪਣੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ।

॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।

ਦੋਇ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਕਰਿ ਨਗਰਿ, ਲੇ
ਤਨੀਆ¹ ਨਿਜ ਸੰਗ।

ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਪਹੁੰਚਯੋ ਸਦਨ ਕੋ, ਮੂਲਾ¹ ਪਾ:-ਹਿੰਦਯ।
ਹੋਇ¹ ਉਮੰਗ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪੂਰਬ ਉਰ ਉਦਾਰਤਾ ਜੈਸੀ।

ਕਰਹਿੰ ਬਹੁਰ ਸੁਖਸਾਗਰ ਤੈਸੀ।

ਜਿਉਂ ਸੁਰਸਰਿ ਗਤਿ¹ ਪ੍ਰਾਚੀ ਗਵਨੀ²।

¹ਗੰਗਾ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ। ²ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਵਹਿਣ ਦੀ।

ਕਬਹਿ ਨ ਬਿਹਰਹਿ¹ ਪਸ਼ਚਮ ਅਵਨੀ²
॥ ੩੯ ॥

¹ਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵਹਿੰਦੀ। ²ਪਛੋਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਨੂੰ।

ਜਿਉਂ ਸੂਰਜ ਕੋ ਧਰਮ ਸੁਹਾਵਨ।

ਸਦਾ ਤਿਮਰ¹ ਕੋ ਕਰਹਿ ਨਸਾਵਨ।

¹ਅਨੁਚੇ ਨੂੰ।

ਤਿਉਂ ਰੰਕਨ ਕੋ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਨ।

ਕਰਹਿੰ ਸਦਾ ਜੋ ਦਾਸ ਉਬਾਰਨ

॥ ੪੦ ॥

ਜਿਉਂ ਸੁਰਤਰੁ¹ ਕੋ ਸੁਭਗ²⁺ ਸੁਭਾਉ।

¹ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਦਾ। ²ਚੰਗਾ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਰਚਿਰ।

ਜਾਚੇ⁺ ਛੂਛਾ¹ ਛੋਰਿ ਨ ਕਾਉ।

¹ਖਾਲੀ। ⁺ਪਾ:-ਜਾਤੇ।

ਤਿਉਂ ਜੋ ਕਰਹਿੰ ਅਰਥਨਾ¹ ਰੰਕਾ।

¹ਜਾਚਨਾ, ਮੰਗਣਾ।

ਦੇਹਿੰ ਸਭਿਨਿ ਕੋ ਬਦਨ¹ ਮਯੰਕਾ²

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ। ²ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ।

॥ ੪੧ ॥

ਦੌਲਤਖਾਨ ਖਰਚ ਤਿਹ ਥੋਰਾ।

ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ ਰੰਕਨ ਓਰਾ।

ਸਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿੰ ਅਪਰ ਨ ਕਾਰਾ¹।

¹ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ।

ਬੀਤਹਿ ਦੇਤੇ ਦਾਨ ਉਦਾਰਾ* ॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਨਹੁ ਪੁੰਨ ਤਨ ਧਾਰਿ ਨਿਜ, ਕੀਨੀ

ਆਨਿ ਦੁਕਾਨ।

ਦਾਰਿਦ ਛੁਧਾ¹ ਜੁ ਨਗਨਤਾ², ਤਜਿਗੇ³

¹ਗ੍ਰੀਬੀ, ਭੁਖ। ²ਤੇ ਨੰਗ। ³ਛੱਡ ਗਏ।

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ॥ ੪੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ।

ਬਿਸਮਹਿ¹ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਮਨ ਅਨੁਮਾਨਤਿ ਮਤਿ ਜਿਨ ਹਾਰੀ।

ਕੇਉ ਲਖਹਿੰ ਰਸਾਇਨ ਕਰਿਹੀਂ¹।
 ‘ਧਰਮ ਬਧਾਵਹਿ¹’ ਕੋਇ ਉਚਰਿਹੀਂ¹
 ॥ ੪੪ ॥

¹ਰਸੈਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਵਾਧਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਇਕ ਕਲਾਵਾਨ ਅਨੁਮਾਨਹਿੰ।
 ਕੋ ਪਾਰਸ ਕੋ ਪਾਸ¹ ਪਛਾਨਹਿੰ।
 ਕੋ ਕਹਿ ‘ਕਿਹ ਬਰ ਦੀਨੋ ਦੇਵਾ।’
 ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਕਿਛ ਤੰਤੁਨਿ ਸੇਵਾ
 ॥ ੪੫ ॥

¹ਕੋਲ ਪਾਰਸ ਹੈ।

ਭਾਖਤਿ ਕੋਇ ‘ਭਗਤ ਇਹ ਪੂਰਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕੋਸ਼¹ ਕਰੈ ਨਹਿੰ ਊਰਾ²।’
 ਕੋਇ ਕਹੈ ‘ਨਿਧਿ ਸਿਧਿ ਇਨ ਪਾਸੂ।
 ਦੇਤਿ ਦਾਨ ਦੀਨਨ ਕੋ ਆਸੂ¹’ ॥ ੪੬ ॥
 ਜਿਨ ਪਰ ਕਰੁਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਰਿਦੇ ਅਵਿਦਯਾ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੀ।
 ਸੋ⁺ ਜਾਨਹਿ ‘ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਪੂ।

¹ਖਜ਼ਾਨਾ। ²ਘਟਾ।

¹ਸ਼ੀਘਰ (ਅ) ਖੁੱਲਾ।

¹ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। [ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕਰਹਿੰ ਦੁਖ ਖਾਪੂ’
 ॥ ੪੭ ॥

ਜੋ⁺ ਸ਼ਰਧਾ ਧਰਿ ਦਰਸਨ ਕਰਿਹੀਂ।
 ਮੋਹ ਜਨਤ¹ ਸੰਸੈ ਸਭਿ ਹਰਿਹੀਂ।
 ਜੇ ਕੋ ਸੀਖ ਆਨਿ ਕਰਿ ਲੇਈ।
 ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਤਜਿ ਦੇਈ
 ॥ ੪੮ ॥

¹ਪਾ:-ਸੋ।

¹ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਪਜੇ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਇਕ ਮਾਸਾ¹।
 ਜਾਚਕ ਮੋਰਹਿੰ ਕੋ ਨ ਨਿਰਾਸਾ।
 ਰਿਦੇ ਨਾਨਕੀ ਕੀਨਿ ਵਿਚਾਰਾ।
 -ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ¹ ਆਇ ਅਗਾਰਾ²
 ॥ ੪੯ ॥

¹ਇਕ ਮਹੀਨਾ।

¹ਭਰਜਾਈ। ²ਘਰ ਆਵੇ।

ਸਭੈ ਸੰਭਾਰਨ¹ ਸਾਂਭੈ ਸੋਊ।
 ਤਿਹ ਬਿਨ ਘਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨ ਕੋਊ-।
 ਯਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਉਰ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
 ਪਤਿ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਬਚਨ ਪੁਨਿ ਭਾਖਾ

¹ਸਾਮਾਨ।

॥ ੫੦ ॥

‘ਨੇਗੀ¹ ਯੋਗ² ਕੇ ਦੇਹੁ ਪਠਾਈ।   ¹ਨੇਗੀ, ਲਾਗੀ। ²ਲਾਇਕ।
ਭ੍ਰਾਤ ਭਾਰਜਾ^੯ ਲੈਹੁ ਮੰਗਾਈ।’
ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਬ ਮਨੁਜ ਬੁਲਾਏ।
ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਸੋ ਤਹਿੰ ਪਧਰਾਏ¹   ¹ਭੇਜੇ।

॥ ੫੧ ॥

ਮੂਲਚੰਦ ਕੋ ਸਦਨ¹ ਸੁਹਾਵਾ।   ¹ਘਰ।
ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਸੰਦੇਸੁ ਸੁਨਾਵਾ।
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋ ਭਾਗੀ^੧।   ^੧ਪਾ:-ਰਾਗੀ-ਹੈ।
ਸੁਤਾ¹ ਸਨੇਹ² ਵਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗੀ^੧   ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ। ^੨ਐਹ। ^੧ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ:-
॥ ੫੨ ॥   ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਤਬ ਚੰਦੋਰਾਨੀ। ਸੁਤਾ ਸਨੇਹ ਵਿਖੇ
ਅਨੁਮਾਨੀ।

ਵਡਭਾਗਨਿ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।
ਦੀਨੀ ਸੰਗਿ ਸੌਜ ਤਿਨ ਭਾਰੀ।
ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਸੁਲਖਨੀ ਨਾਮਾ।
ਚਢਿ ਡੋਰੇ ਗਮਨੀ ਅਭਿਰਾਮਾ ॥ ੫੩ ॥

ਦਾਸੀ ਸੰਗਿ ਲਏ ਪੁਰਿ ਆਈ।
ਚਰਨ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਲਪਟਾਈ।
ਦੀਨ ਆਸ਼ਿਖਾ¹ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਾ।   ¹ਅਸੀਸਾਂ।
ਸਦਨ ਬਸਾਈ¹ ਜੋ ਸੁਭ ਥਾਨਾ ॥ ੫੪ ॥   ¹ਬਿਠਾਈ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਤਹਿੰਵਾ।
ਹੁਤੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿੰਵਾ।
ਬਹੁਰ ਨਿਰਾਰਾ¹ ਹਰਮ² ਬਨਾਵਾ।   ¹ਵੱਖਰਾ। ^੨ਜਨਾਨਾ ਘਰ।
ਸਰਬ ਰੁਤਿਨ ਮਹਿੰ ਸੁਭਗਾ¹ ਸੁਹਾਵਾ   ¹ਚੰਗਾ।

॥ ੫੫ ॥

ਭਾਂਜਨ¹ ਆਦਿ ਸੌਜ² ਜੋ ਚਹੀਆ।   ¹ਭਾਂਡੇ। ^੨ਸਾਮਾਨ।
ਸਭਿ ਅਨਵਾਇ ਧਰੀ ਘਰ ਮਹੀਆ।
ਸਰਪੀ¹ ਸਿਤਾ² ਅੰਨ ਜੋ ਨੀਕੇ।   ¹ਪਿਉ। ^੨ਖੰਡ।

ਆਨਿ ਧਰੇ ਸਭਿ ਭਾਵਤਿ ਜੀਕੇ
॥ ੫੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:   ¹ਸੋਨੇ ਦੇ। ^੨ਗਹਿਣੇ ਥੇਵਿਆਂ ਜੜੇ। ^੩ਘੜਵਾਕੇ।
ਕੰਚਨ¹ ਭੂਖਨ ਨਗ ਜਟੇ², ਪਹਿਰਾਏ

ਘਰਿਵਾਇ^੩।

ਹਰਖੀ ਉਰ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ, ਭ੍ਰਾਤਾ^੧ ਭੌਨ^੨ ^੧ਭਰਾ ਦਾ। ^੨ਘਰ।

ਬਸਾਇ ॥੫੭॥

ਚੌਪਈ:

ਕਮਲ ਬਦਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹਿੰ।

ਆਪਨ ਪਰ^੧ ਨਿਸ^੨ ਦਯੋਸ^੩ ^੧ਹੱਟ ਤੇ। ^੨ਰਾਤ। ^੩ਦਿਨ।

ਬਿਤਾਵਹਿੰ।

ਜੇ ਕਬਿ ਆਵਹਿੰ ਦੀਨਨ ਨਾਥਾ।

ਭਨਤਿ ਨ ਬਚਨ ਸੁਲਖਣੀ ਸਾਥਾ

॥੫੮॥

ਕਿੰਚਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਚਿਤ ਤੇ ਕਰਿਈਂ।

ਆਨਿ^੧ ਦਰਬ ਕਛੁ ਧਾਮ ਨ ਧਰਿਈਂ। ^੧ਲਿਆਕੇ।

ਦੀਨਨਿ ਦੇਨੋ ਦਾਨ ਦਨਾਈ।

^੧ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਾਨਾ ਹਨ (ਯਾ ਦਾਤਾ) ਹੈਨ।

ਕਰਿ ਦੁਕਾਨ ਜਗ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ

॥੫੯॥

ਲੇਤਿ ਭੂਰ^੧ ਨਿਤ ਭੀਰ ਭਵੰਤਾ^੨। ^੧ਬਹੁਤ। ^੨ਭੀੜ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਦੇਹਿੰ ਨਿਰਾਲਸ^੧ ਸ੍ਰੀ ਜਗਕੰਤਾ। ^੧ਉੱਦਮ ਨਾਲ।

ਕੋ ਬਿਲੋਕ ਨਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਿਹੀ।

ਕੋ ਇਕ ਰਿਦੈ ਅਸੂਯਾ^੧ ਧਰਿਹੀ ^੧ਈਰਖਾ।

॥੬੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਪਿਖਿ ਖਿਝਹਿ ਸੁਲੱਖਨੀ, ਅਸ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਵਹਾਰਾ।

-ਘਰ ਕੀ ਪੀਰ ਨ ਜਾਨਈ, ਬਾਹਰ

ਬਨਯੋ ਉਦਾਰ ॥੬੧॥

ਚੌਪਈ:

ਰਾਖਹਿੰ ਦਰਬ ਨ, ਖੋਇੰ ਅਕਾਜੂ।

ਸਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਗ੍ਰੁਸਤਿ ਸਮਾਜੂ।

ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਹੋਇੰ।

ਦਰਬ ਪਾਸ ਤੇ ਪੂਜਹਿੰ^੧ ਸੋਇ ॥੬੨॥ ^੧ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਿਭਦੇ ਹਨ।

ਇਨਕੇ ਮਨ ਇਹ ਬਾਤ ਨ ਕਾਈ।

ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ਲੁਟਾਈ।

ਧਨ ਰਾਖਨ ਨਿਜ ਉਰ ਨ ਵਿਚਾਰਾ।

ਅਵਰ ਨ ਵਰਜਹਿ¹, ਭੇ ਅਨੁਸਾਰਾ- ¹ਹੋਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ।

॥ ੬੩ ॥

ਸਦਾ ਗਿਨਤ ਗਿਨਤੀ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।

ਹਿਰਦੇ ਦੁਖਤਿ ਰਹਤਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।

ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਇ ਨਾਨਕੀ ਪਾਸਾ।

ਕਹੈ ਰੋਸ ਸੋ¹ ਨਿਜ ਦੁਖ ਰਾਸਾ² ¹ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ। ²ਸਾਰਾ ਦੁਖ।

॥ ੬੪ ॥

‘ਨਿਜ¹ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿੰ ਸਮਝਾਵਹਿੰ। ¹ਆਪਣੇ।

ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਕਾਜ ਇਉਂ ਕਿਉਂ ਬਨਿ
ਆਵਹਿੰ?

ਆਨਿ ਸਦਨ ਨਹਿੰ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵੈਂ।

ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵੈਂ’

॥ ੬੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ।

ਭਰਜਾਈ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਨਮਾਨੀ।

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸੋਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ।

ਜਗਤ ਰੀਤਿ ਲਖਿ ਸਾਚੀ ਚੀਨੀ¹ ¹ਸੱਚੀ ਸਮਝੀ।

॥ ੬੬ ॥

‘ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ ਤਿਉਂ ਕਰੀਏ ਕਾਜੂ[†]। [†]ਪਾ:-ਕਾਜਾ।

ਜਿਉਂ ਸੋ ਕਰਹਿੰ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜੂ[†]। [†]ਪਾ:-ਜਿਉਂ ਸ਼ਹੁ ਰਹੈ ਰਹਹੁ ਤਿਉਂ ਰਾਜਾ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਆਪ ਚਤੁਰ ਸੋ ਸਜਾਨਾ।

ਕਯਾ ਸਮਝਾਵੈਂ ਨਹੀਂ ਇਯਾਨਾ ॥ ੬੭ ॥

ਪਤਿ ਤੇ ਤਜਹੁ ਜੁ ਮਤਿ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ¹। ¹ਉਲਟਾ।

ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਸੋਂ ਰਹੁ ਅਨਕੂਲਾ।

ਜੋ ਕੁਛ ਲਾਲਸਾ[†] ਹੋਇ ਪਦਾਰਥ। [†]ਪਾ:-ਜਿ ਕੁਛ ਲਾਲਸਾ।

ਕਹਿ ਮੋ ਸੋਂ ਪੁਰਵੈਂ¹ ਸਭਿ ਸ੍ਵਾਰਥ² ¹ਪੂਰੀ ਕਰਾਵਾਂਗੀ (ਮੈਂ)। ²ਤੇਰੀ ਲੋੜ।

॥ ੬੮ ॥

ਜਾਨਹੁ ਭਲਾ ਕੰਤ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਹੋਵਹਿ ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸੁਖ ਭਾਰਾ।’

ਮਧੁਰ¹ ਗਿਰਾ² ਕੀ ਸੀਖ ਸੁਨੀ ਜਬ। ¹ਮਿੱਠੀ। ²ਬਾਨੀ।

ਤੂਸ਼ਨ¹ ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਮੁਖ ਤਬ ¹ਚੁੱਪ।

॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਚਿੰਤਾਵਾਨ।

ਸਦਨ ਗਈ ਪੁਨਿ ਆਪਨੇ, ਮਨ

ਸਚਿੰਤ¹ ਨਿਤ ਹੋਇ।

ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਨ ਕਿਤਿਕ ਕਯ, ਮੁਖ ਤੇ

ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ॥ ੭੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰਿ ਆਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਚੌਬੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੪ ॥

੨੫. [ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਦਾ ਆ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ।]

੨੪<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੬

{ਮੂਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ} ॥੧੧॥

{ਚੰਦੋਰਾਣੀ} ॥੨੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚੰਦ ਬਦਨ, ਸੁਮਤੀ ਸਦਨ, ਕੁਮਤਿ ਨਿਕਦਨ ਉਦਾਰ।

ਬਦਨ=ਮੂੰਹ। ਸੁਮਤਿ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧਿ। ਸਦਨ=ਘਰ।

ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਨੀ ਰਮਾ, ਤਾਂ ਕੋ ਨਮੋ ਹਮਾਰ ॥੧॥

ਉਮਾ=ਪਾਰਬਤੀ, ਦੁਰਗਾ। ਬਾਨੀ=ਬਾਣੀ, ਵਾਕਯ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ, ਸਾਰਦਾ। ਰਮਾ=ਲੱਛਮੀ। ਰੂਪ ਉਮਾ ਬਾਣੀ ਰਮਾ=ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ੧ ਉਮਾ ੨ ਬਾਣੀ ੩ ਰਮਾ ਅਰਥਾਤ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਵਿਦਯਾ ਦੀ ਦੇਵੀ, ਤੇ ਸੁਭਾਗਤਾ ਦੀ ਦੇਵੀ। ਜਿਸਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮੰਡਲ ਹਨ-ਬੀਰਤਾ, ਵਿਦਯਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਉਮਾ ਤੋਂ-ਤਮੋ ਗੁਣ, ਰਮਾ ਤੋਂ-ਸਤੋ ਗੁਣ, ਤੇ ਬਾਣੀ ਤੋਂ-ਰਜੋ ਗੁਣ, ਭਾਵ ਭੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ:

ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ) ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਘਰ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਕੱਟ ਸਿੱਟਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਉਦਾਰ ਹੈ, (ਹਾਂ) ਜਿਸਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ:- ਵਿੱਦਯਾ, ਬੀਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਭਾਵ:

ਏਥੇ ਫੇਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਆਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਵਿਦਯਾ, ਬੀਰਤਾ, ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਉਸਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਮਾਲ ਵਾਲੀ ਅਰਥਾਤ ਠੰਡੀ ਠੰਡੀ ਪਯਾਰੀ ਪਯਾਰੀ ਐਉਂ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਮੁਖੜਾ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨੇਕ ਮਤ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਦੱਸਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਜਲਾਲ ਦਾ ਗੁਣ (ਤੇਜਮਯ) ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਤੀਸਰਾ ਗੁਣ ਉਸ ਦਾ ਉਦਾਰਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਦਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸੁਭ ਗੁਣ ਜਲਾਲ ਤੇ ਜਮਾਲ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਹੈ। ਉਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਬੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਕਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਉਮਾ ਤੇਜਮਯ ਵਜਕਤੀ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਜੋ ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਨੀ ਸ਼ਾਂਤਮਯ ਵਜਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਬੁੱਧੀ ਸਫੁਰਣ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਰਮਾ ਦਾਨਮਯ ਵਜਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਰਦਾਤੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਆਏ ਸ਼ਾਰਦਾ ਆਵਾਹਨਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਜਦ ਆਪਣੇ ਕਵਿ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜਮਯ ਵਰਦਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤੀ ਇਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਲੇ ਦੋ ਅਧਿਆਇਆਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਥੇ ਇਹੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਰਸ੍ਰੁਤੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਯੋ।

ਮਿਲਿਨ ਹੇਤ ਤਬ ਮੁਲਾ ਆਯੋ।

ਸਦਨ ਸੁਤਾ¹ ਕੇ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ ਜਬ ਹੀ। ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ।

ਉਮਗਯੋ ਨੇਹੁ ਅਧਿਕ ਮਨ ਤਬ ਹੀ

॥ ੨ ॥

ਉਠੀ ਸੁਲਖਣੀ, ਲੋਚਨ¹ ਨੀਰਾ²।

¹ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ। ²ਜਲ।

ਭਰਿ ਆਵਾ, ਉਰ ਭਈ ਅਧੀਰਾ।

ਪਿਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਰੋਵਨ ਬਹੁ ਲਾਗੀ।

ਮਨ ਦੁਖ ਤੇ ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਪਾਗੀ¹ ¹ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਕੇ ਭਾਵ ਰੇ ਕੇ।

॥ ੩ ॥

ਅੱਸ੍ਰੁਪਾਤ¹ ਸੋ² ਚੀਰ³ ਭਿਗੋਵਾ⁴।

¹ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ। ²ਨਾਲ। ³ਕਪੜਾ। ⁴ਭਿੱਜ ਗਿਆ।

ਜਨੁ¹ ਦੁਖ ਅਪਨੋ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ।

¹ਮਾਨੋ।

ਬਹੁਰ ਬੈਸ ਕਰਿ¹ ਪਿਤਾ ਬਸਾਵਾ।

¹ਆਪ ਬਹਿਕੇ।

ਨਿਜ ਦੁਖ ਕ੍ਰਮ ਕ੍ਰਮ ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਵਾ

॥ ੪ ॥

ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਬੁੰਦਨ ਨੀਰਾ¹⁺।

¹ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਨੈਣ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ। ⁺ਪਾ:-
ਪੇਂਛਤ ਲੋਚਨ, ਬੰਦ ਨ ਨੀਰਾ-ਅੱਖੀਆਂ ਪੂੰਝਦੀ
ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਕਹਤਿ ਬਚਨ ਕੋ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ¹।

¹ਬੇ-ਹੌਸਲਾ।

‘ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਭਲੇ ਸੰਗ ਹੋਂ ਲਾਈ।

ਜਿਹ ਨਿਕੇਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਨ ਕਾਈ

॥ ੫ ॥

ਕਰਿ ਸਨਬੰਧ ਡੋਬ ਤੁਮ ਦੀਨੀ।

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਮੈਂ ਹੀਨੀ।

ਮਾਸ¹ ਏਕ ਦੋ ਬਹਿਰ ਬਿਤਾਵਹਿੰ। ¹ਮਹੀਨਾ।

ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਬਦਨ¹ ਦਿਖਾਵਹਿੰ ¹ਮੁਖ।

॥ ੬ ॥

ਜਿਉਂ ਨਿਸਿ ਬਸੈ ਆਨ ਪਰਦੇਸੀ।

ਉਰ ਨਿਰਮੋਹ ਰੀਤਿ ਤਿਹ ਤੈਸੀ।

ਅਨਗਨ ਧਨ ਆਪਨ¹ ਪਰ ਆਵਹਿ। ¹ਹੱਟੀ ਪਰ।

ਸਰਬ ਸਦਨ ਤੇ ਬਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿੰ

॥ ੭ ॥

ਸੁਤੈ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੇ ਕਰਤਿ ਨਿਸੰਕਾ।

ਕੇ ਸਮਝਾਇ ਨ, ਰਹੈਂ ਸਸੰਕਾ¹⁺।

ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਰੀਤਿ ਤੇ ਨੀਤ ਕੁਢਾਲੀ¹।

ਮਾਨਹੁ ਬਨਯੋ ਫਜ਼ੂਲਿਨ ਸਾਲੀ¹ ॥ ੮ ॥

ਮੇਲੀ ਸਦਾ ਬਿਸ਼ਾਲ¹ ਫਕੀਰਨ।

ਘਰ ਕੀ ਬੁਝਹਿ¹ ਪੀਰ² ਅਪੀਰ ਨ³।

ਨਹਿੰ ਰੰਚਕ ਭਰ ਮਮ ਸਤਿਕਾਰਾ।

ਸਹੈਂ ਰਿਦੈ ਸਦ ਹੀ ਦੁਖ ਭਾਰਾ' ॥ ੯ ॥

ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਕੇ ਬੈਨ ਦੁਖਾਰੇ ॥

ਮੂਲੇ ਅੱਸੂ ਲੋਚਨ¹ ਡਾਰੇ²।

ਜਰ ਬਰ¹ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਅਧਿਕ ਰੋਸ ਕਰਿਕੈ ਪਛੁਤਾਹੀ

॥ ੧੦ ॥

ਕਾਲੂ ਕਯਾ¹ ਮੂਲਾ ਜੋ ਕ੍ਰੋਧੀ।

{ਮੂਲੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ}

ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੋਧੀ¹।

ਰਿਦੇ ਸੁਤਾ ਕੇ¹ ਪੀਰਜ ਦੀਨਾ।

ਉਠਯੋ ਆਪ ਰਿਸਿ ਮੈਂ ਮਨ ਲੀਨਾ

॥ ੧੧ ॥

ਗਯੋ ਜਰਾਮ ਪਾਸ ਤਤਕਾਲਾ।

ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਾਕ ਬਿਸਾਲਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੈਰਾਮਾ।

ਬੈਸੇ ਏਕ ਥਾਨ ਅਭਿਰਾਮਾ¹ ॥ ੧੨ ॥

ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਮੂਲਾ ਆਵਾ।

ਸਨਮਾਨਯੋ ਆਸਨ ਬੈਸਾਵਾ।

ਬੈਸਤਿ ਬੋਲਯੋ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।

‘ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੋਰਾ

॥ ੧੩ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁਤਾ ਤੇਰੀ।

¹ਸਭ) ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ¹ਪਾ:-ਰਹੈਂ ਨਿਸੰਕਾ।

¹ਉਲਟੇ ਤਰੀਕੇ ਵਾਲਾ।

¹ਫਜ਼ੂਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ।

¹ਬਹੁਤਾ।

¹ਪੁਛਦੇ ਨਹੀਂ। ²ਦੁਖ। ³ਸੁਖ।

¹ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ। ²ਡੋਗੇ।

¹ਸੜ ਬਲ।

¹ਕਾਲੂ ਕੀਹ ਸੀ।

¹ਖਬਰ।

¹ਧੀ ਦੇ।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਦਸ਼ਾ¹ ਕਰੀ ਅਸ ਮੇਰੀ। ¹ਹਾਲਤ।
 ਯਹਿ ਜੋ ਸਦਾ ਫਕੀਰਨ ਸੰਗੀ।
 ਤਾਂ ਕੇ ਹੇਤ ਸੁਤਾ¹ ਮੁਰਿ²⁺ ਮੰਗੀ ¹ਧੀ। ²ਮੇਰੀ। ¹ਪਾ:-ਮੁਝਿ।
 ॥ ੧੪ ॥

ਬਨਹਿ ਫਕੀਰ ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਗੀ।
 ਰੁਚਿਤਿ ਕਰਹਿ¹ ਸਭਿ ਸੰਸੈ ਨਾਂਗੀ। ¹ਜਿਧਰ ਰੁਚੀ ਹੈ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।
 ਜਾਂ ਕੋ ਜਾਂ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ ਹੇਤਾ।
 ਬਨਤਿ ਸੁ ਤਸਾ¹, ਕਹਿੰ ਸੁਮਤਿ ¹ਤੈਸਾ। ²ਬੁਧੀਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
 ਨਿਕੇਤਾ² ॥ ੧੫ ॥

ਜੇ ਹੋਂ ਲੱਛਨ ਜਾਨਤਿ ਐਸੇ।
 ਸੁਤਾ ਸਬੰਧ ਕਰਤਿ ਕਹੁ ਕੈਸੇ।
 ਆਪਨ¹ ਪਰ ਆਵਤਿ ਬਹੁ ਦਰਬਾ। ¹ਹੱਟ।
 ਬਾਦ¹ ਲੁਟਾਇ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬਾ ¹ਬਿਰਥਾ।
 ॥ ੧੬ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰੇ ਅਘ¹ ਭਾਰੀ। ¹ਪਾਪ।
 ਭਯੋ ਜਮਾਤਾ¹ ਤੋ ਦੁਖਕਾਰੀ। ¹ਜੁਆਈ।
 ਨੈਕ ਨ ਮਮ ਤਨਿਯਾ¹ ਸਨਮਾਨਾ। ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦਾ।
 ਕਿਨਹਿ ਨ ਸਮਝਾਯੋ, ਕਯਾ ਜਾਨਾ
 ॥ ੧੭ ॥

ਭਈ ਦੀਨ ਨਿਤ ਰਹਤਿ ਦੁਖਾਰੀ।
 ਮਮ ਆਗੇ ਨਿਜ ਬ੍ਰਿਥਾ¹ ਉਚਾਰੀ। ¹ਪੀੜਾ।
 ਉਪਾਲੰਭ¹ ਨਿਸ਼ਠੁਰ² ਯੁਗ ਸਾਨੀ³। ¹ਉਲਾਂਭੇ ਤੇ। ²ਕਠੋਰਤਾ। ³ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ
 ਹੋਈ ਬਾਣੀ।
 ਸੁਨੀ ਜਰਾਮ ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਸਭਿ ਬਾਨੀ ¹ਕੰਨੀ।
 ॥ ੧੮ ॥

‘ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਨਾ ਕੀਜੈ ਰੋਸੂ।
 ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ¹ ਨਹਿੰ ਬਿਨ ਦੋਸੂ। ¹ਲਗਾਵੇ।
 ਕਿਸੂ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਆਜੂ।
 ਦਯੋ ਬਿਧਾਤਾ ਸਰਬ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੯ ॥
 ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਧਨ ਭਾਰੀ।
 ਖਰਚਹਿ ਖਾਵਹਿ ਸੁਤਾ ਤੁਮਾਰੀ।

ਜਾਂਹਿ ਵਸਤੁ ਕੇ ਕਾਜ ਜੁ ਊਰਾ¹। ¹ਊਣਾ।
ਉਚਰਹੁ¹ ਆਪ ਕਰੇ ਮੈਂ ਪੂਰਾ¹ ¹ਆਖੇ।
॥ ੨੦ ॥

ਮਧੁਰ¹ ਬਿਨੈ ਪਰਸੰਸਾ ਸਾਲੀ²। ¹ਮਿੱਠੀ। ²ਉਸਤਤ ਦਾ ਘਰ।
ਸੁਨਿ ਮੂਲਾ ਭਾ ਸੀਤਲ ਚਾਲੀ।
ਹੁਤੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮਨ ਪਾਵਕ¹ ਜੈਸੇ। ¹ਅੱਗ।
ਬਚਨ ਜਰਾਮ ਮਿਲੇ ਜਲ ਤੈਸੇ ॥ ੨੧ ॥
ਕਮਲਨੈਨ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਰਾਖੀ।
ਜਾਨਿ ਜਨਕ ਸਮ¹ ਗਿਰਾ ਨ ਭਾਖੀ। ¹ਪਿਤਾ ਤੁਲ।
ਇਕ ਨਿਸ ਬਸਿ ਕਰਿ¹ ਸੁਤਾ ਅਵਾਸਾ। ¹ਰਹਿਕੇ।
ਦਈ ਧੀਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ‘ਸੁਖਰਾਸਾ¹’ ¹ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੈਨੂੰ।
॥ ੨੨ ॥

ਪੁਨ ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਢਿਗ ਪਤਿਨਿ¹ ਉਚਾਰਾ। ¹ਪਤਨੀ ਦੇ ਪਾਸ।
ਕੇਤਿਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬਹੀ।
ਆਈ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੩ ॥
ਮਿਲੀ ਸੁਤਾ ਸੋਂ ਨੇਹੁੰ ਘਨੇਰਾ।
ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨੈਨ ਜਲ ਗੇਰਾ।
ਬੋਲਤਿ ਬਚਨਹਿ ਹੋਇ ਦੁਖਾਰੀ।
{ਚੰਦੋਰਾਨੀ}
‘ਹੇ ਬਿਧਿ¹ ! ਕਿਉਂ ਸਿਰਜੀ ਜਗ ਨਾਰੀ ¹ਬਿਧਾਤਾ।
॥ ੨੪ ॥

ਪਰਾਧੀਨ ਨਿਤ ਦੁਸਹਿ¹ ਕਲੇਸ਼ਾ। ¹ਅਸਹਿ।
ਲੇ ਕਰਿ ਜਨਮਤਿ ਸਭਿਹਿ ਅੰਦੇਸ਼ਾ¹।’ ¹ਫਿਕਰ।
ਬੈਸ ਸੁਲਖਨੀ ਕਰਿ ਉਰ ਧੀਰਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਦੁਖ ਗੰਭੀਰਾ
॥ ੨੫ ॥

‘ਸੁਨਹੁ ਮਾਤ ਪਤਿ ਕੀ ਵਿਪਰੀਤਾ¹। ¹ਬੇ-ਪ੍ਰੀਤੀ। (ਅ) ਪੁੱਠੀ ਗਲ।
ਦਰਬ ਸਰਬ ਬਾਦਹਿ ਧੈ ਨੀਤਾ¹। ¹ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਿੱਤ।
ਕਬਿ ਕਬਿ ਸਦਨਹਿ ਬਦਨ ਦਿਖਾਵਾ।
ਆਪਨ¹ ਪਰ ਦਿਨ ਰੈਨ² ਬਿਤਾਵਾ ¹ਹੱਟ। ²ਰਾਤ ਦਿਨ।

॥ ੨੬ ॥

ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰੀਤਿ ਨ ਤਾ ਮੈ ਏਕਾ।

ਧਨ ਮੰਚਨ ਤੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾ। ’

ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਬਚਾ ਚੰਦੋਰਾਨੀ।

੧ਵਾਕ।

ਭਈ ਕ੍ਰੋਧ ਕੇ ਮਤਿ ਗਲਤਾਨੀ ॥ ੨੭ ॥

ਗਵਨੀ^੧ ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਜਹਿੰਵਾ।

੧ਗਈ।

ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ^੧ ਕਰਿ ਬੈਸੀ ਤਹਿੰਵਾ।

੧ਸੁੱਖ ਪੁੱਛਕੇ।

ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਏ ਪੁਨਿ ਬੋਲੀ ਬੈਨਾ।

‘ਤੁਮ ਉਰ ਡਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਨਾ

॥ ੨੮ ॥

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਠਾਨਯੋ ਮਤਾ।

ਦਾਸੀ ਜਿਉਂ ਰਾਖੀ ਮਮ^੧ ਸੁਤਾ।

੧ਮੇਰੀ।

ਨਿਜ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਨਹਿੰ ਸਮਝਾਵਹਿੰ।

ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਵਹਿਰ ਲੁਟਾਵਹਿ

॥ ੨੯ ॥

ਤੁਮਰੇ ਸਰਸ^੧ ਨ ਹਿਰਦੈ ਕੋਈ।

੧ਜੇਹਾ।

ਜਿਹ ਠਾਂ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਮਮ ਹੋਈ।

ਨਾਤਾ ਤਬ ਜਰਾਮ ਕਰਿਵਾਯਾ।

ਅਬ ਤਿਹ ਕੋ ਨਹਿੰ ਕਿਉਂ ਸਮਝਾਯਾ?

॥ ੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

੧ਮੁਖੋਂ।

ਆਨਿ ਸਦਨ ਸੁਧਿ ਲੇਤਿ ਨਹਿੰ,

ਆਨਨ^੧ ਕਹੈ ਨ ਬੈਨ।

ਦਰਬ ਨ ਰਾਖਹਿ ਨਿਕਟਿ ਕਛੁ, ਰਿਦੈ

੧ਡਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।

ਵਿਖੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨ^੧’ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ:

੧ਕੰਨੀਂ।

ਗਿਰਾ ਨਾਨਕੀ ਸ਼੍ਰੋਨਨ^੧ ਸੁਨੀ।

ਸਠ ਕਰ ਮਾਨਿਕ^੧, ਤਿਉਂ ਬਿਧਿ

੧ਜਿਵੇਂ) ਮੂਰਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਣਕ ਹੋਵੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਦੀ) ਹਾਲਤ ਇਉਂ ਦੀ ਸਮਝੀ।

ਗੁਨੀ^੨।

ਬੋਲੀ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਾਧੁਰੀ ਬਾਨੀ।

‘ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨੀ

॥ ੩੨ ॥

ਕਿਆ ਸਮਝਾਵੋਂ ਮੈ ਭਲਿ ਬਾਤਾ।

ਕੋ ਕੁਕਰਮ ਨਹਿੰ ਕਰਿਹੀ ਭ੍ਰਾਤਾ।

ਤਸਕਰ¹ ਸੰਗਿ ਨ ਕਰਹਿ ਸਤੇਈ²। ¹ਚੋਰ। ²ਚੋਰੀ।

ਜੂਪ ਨ ਖੇਲਤਿ¹, ਸੁਰਾ² ਨ ਪੇਈ³। ¹ਜੂਆ ਨਹੀਂ ਖੇਡਦਾ। ²ਸ਼ਰਾਬ। ³ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ।

॥ ੩੩ ॥

ਪਰ ਨਾਰਿਨ ਸੋ ਨਹਿੰ ਬਿਭਚਾਰੀ¹। ¹ਮਾੜੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ।

ਬਿਸੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਉਰ ਤੇ ਟਾਰੀ।

ਲੋਭੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ, ਲੰਪਟ ਨਾਂਹੀ।

ਸੁਪਨ¹ ਬਿਕਾਰ² ਨ ਮਨ ਉਪਜਾਹੀਂ ¹ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬੀ। ²ਮਾੜਾ ਕੰਮ।

॥ ੩੪ ॥

ਅਸ ਕੁਕਰਮ ਮਹਿੰ ਸੋਦਰ¹ ਹੇਰੋ²। ¹ਭਿਰਾ ਨੂੰ। ²ਜੇ ਵੇਖਾਂ।

ਤਉ ਸਮਝਾਵਨ ਬਨਿ ਹੈ ਮੇਰੋ।

ਭਲੋ ਬਿਲੋਕਹੁ¹ ਤਾਂਹਿ ਸੁਭਾਉ। ¹ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।

ਜਿਹ ਮਹਿੰ ਰੰਚਕ ਦੋਸ਼ ਨ ਕਾਉ

॥ ੩੫ ॥

ਮਹਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲੰ ਕਰੁਨਾਖਾਨੀ¹। ¹ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਾਨੀ।

ਪਰ ਦੁਖ¹ ਪਿਖਿ², ਨਹਿੰ ਜਾਤਿ ¹ਪਰਾਇਆ ਦੁਖ। ²ਵੇਖਕੇ।

ਸਹਾਰਾ।

ਸੁਖਦਾਨੀ, ਜਿਉਂ ਬ੍ਰਿਖ ਉਪਕਾਰਾ¹ ¹ਜਿਵੇਂ ਉਪਕਾਰੀ ਬਿੱਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

॥ ੩੬ ॥

ਆਤਪ¹ ਤਪਤੰ², ਸਿਰ ਪਰ ਲੇਤਾ। ¹ਧੁੱਪ। ²ਤੱਪਸ਼।

ਕਰ ਛਾਯਾ, ਪੰਖੀ¹ ਸੁਖਦੇਤਾ। ¹ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ।

ਇਉਂ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਜ ਹਾਥ ਕਮਾਈ।

ਸਭਿ ਸੰਤਨ ਕੋ ਦੇਤਿ ਖੁਆਈ

॥ ੩੭ ॥

ਮਨਹੁ ਭਗਤਿ¹ ਨਿਜ ਧਰਜੋ ਸਰੂਪਾ। ¹ਭਗਤੀ ਨੇ।

ਕਿਧੋਂ¹ ਗਜਾਨ² ਤਨ ਕੀਨ³ ਅਨੂਪਾ⁴। ¹ਯਾ। ²ਗਜਾਨ ਨੇ। ³ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

⁴ਸੁਹਣਾ।

ਜੇ ਕੋ ਨੀਕੇ¹ ਕਰਮਨ ਲਾਗਾ। ¹ਚੰਗੇ।

ਤਿਹ ਹੋਰਹਿ¹, ਸੋ ਹੋਤਿ ਕੁਭਾਗਾ ¹ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰੋਕੇ।

॥ ੩੮ ॥

ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਮ ਕਰੇ ਬਿਧਾਤਾ।

ਜਿਨ ਕੇ ਐਸੇ ਬਨਯੋ ਜਮਾਤਾ। ¹ਜਵਾਈ।

ਅਨਿਕ ਕੁਲਨ ਕੇ ਕਰਹਿ ਉਧਾਰਾ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੂਪ, ਕਿਯ ਨਾਸ਼ ਵਿਕਾਰਾ

॥ ੩੯ ॥

ਜਾਂ ਕੇ ਸਰਸਾ ਉਦਾਰ ਨ ਕੋਊ। ¹ਬਰੱਬਰ।

ਪਸਰਯੋ ਸੁਜਸ ਸਰਬ ਦੁਖ ਖੋਊ।

ਕਬਹਿ ਨ ਘਾਟਾ ਲੇਖੇ ਆਵਾ।

ਅਨਿਕ ਵਾਰ ਬਾਧੋ ¹ਬਹੁ ਪਾਵਾ ¹ਆਖਦੀ ਹੈਂ।

॥ ੪੦ ॥

ਪੁਨਿ ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ¹-ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ। ¹ਆਖਦੀ ਹੈਂ।

ਸਰਬ ਬਾਤਾਂ ਤੇ ਰਹਿਤਿ ਦੁਖਾਰੀ-। ¹ਪਾ:-ਭਾਂਤਿ।

ਕਹਿਯੇ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨੀ?

ਜਾਂਤੇ ਦੁਖੀ ਸੁਤਾ ਨਿਜ ਚੀਨੀ ¹॥ ੪੧ ॥ ¹ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨੇ ਦੀਨੀ।

ਖਰਚਨ ਖਾਨ ਅਤੋਟਹਿ ਕੀਨੀ।

ਨਾਨਾ ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਦੀਨੇ।

ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਭੂਖਤਿ ਕੀਨੇ ¹॥ ੪੨ ॥ ¹ਪਹਿਰਾਏ।

ਏਕ ਫਿਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ¹ਨ ਕੋਊ। ¹ਇਕ ਗਲ ਦਾ ਬੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ।

ਚਾਹਿ ਜੁ ਹੋਇ, ਪੁਚਾਵਹਿ ਸੋਊ।

ਬਿਨਾਂ ਦੋਖ ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਖੁਆਰਾ।

ਤੋ ਕਯਾ ਚਲਿਹੈ ਹਮਰੋ ਚਾਰਾ ¹॥ ੪੩ ॥

ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਅਸਮੰਜਸ ਗਾਥਾ। ¹ਬੇ-ਮੁਨਾਸਬੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ।

ਹਮ ਬੋਲਹਿ ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਸਾਥਾ। ’

ਅਸ ਬਚ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ।

ਭਈ ਤੂਸ਼ਨੀ ਆਇ ਨ ਬਾਨੀ ¹॥ ੪੪ ॥

ਜਿਉਂ ਤਗ ਆਗੇ ਅਗ ¹ਅਰਗਾਈ ²। ¹ਗਯਾਨੀ ਅਗੇ ਅਗਯਾਨੀ। ²ਚੁੱਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਬਾਤ ਨ ਆਵਤਿ ਕਾਈ।

ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ¹ਸੁਤਾ ਢਿਗ ਆਈ। ¹ਸ਼ਰਮਿੰਦੀ ਹੋ ਕੇ।

ਬੈਸ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ¹॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:**੧ਪੁੜੀ।**

‘ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ!੧ ਹੋਂ ਜਾਇ ਕੈ ਆਗੈ
ਤੋਰ ਨਿਨਾਨ।

ਉਪਾਲੰਭਾ੧ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰੇ, ਤੋ ਕੇ ੧ਉਲਾਂਭੇ। ੨ਸਮਝਕੇ।

ਦੁਖੀ ਪ੍ਰਮਾਨ੨ ॥ ੪੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਾਚੇ ਉੱਤਰ ਤਿਸਨੈ ਦੀਨੋ।

ਮੁਝ ਬੋਲਨ ਤੇ ਤੂਸਨ ਕੀਨੋ।

ਉੱਤਰ ਉਰ ਮੈਂ ਫੁਰਜੋ ਨ ਕੋਉ।

ਹੀਨ ਪਦਾਰਥ ਭਾਖਹੁ ਸੋਉ੧’ ॥ ੪੭ ॥ ੧ਜਿਸ) ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਤੂੰ ਖੁੜੀ ਹੈਂ ਸੋ ਕਹੁ।

ਸੁਨੀ ਸੁਲਖਨੀ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।

ਕਹਿਨਿ ਲਗੀ ‘ਹੇ ਮਾਤ ਸਯਾਨੀ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਭੂਖਨ ਬਰ ਜੇਤੇ।

ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਏ ਮੁਝ ਤੇਤੇ ॥ ੪੮ ॥

ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਮੋ ਕੋ।

ਰਿਦੇ ਜੁ ਦੁਖ ਸੋ ਭਾਖਤਿ ਤੋ ਕੋ।

ਕਬਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਆਇ ਨ ਸਦਨਾ।

ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਬਿਹਸਾ੧੧ ਨ ਬਦਨਾ੨ ੧ਹੱਸਕੇ। ੨ਮੂੰਹੋਂ। ੩ਪਾ:-ਬਿਗਸ।

॥ ੪੯ ॥

ਰਿਦੇ ਮਨੋਰਥ ਕਿਸ ਢਿਗ ਭਾਖੋਂ।

ਜਿਸ ਸੋਂ, ਕਹਿ ਅਪਨੇ ਦੁਖ ਨਾਖੋਂ੧।

੧ਦੂਰ ਕਰਾਂ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਚਿੰਤਾ ਮਾਂਹਿ ਬਿਤਾਉਂ।

ਨਿਜਾ੧ ਬੇਦਨਾ੨ ਜੀਅਰਾ ਤਪਤਾਉਂ’ ੧ਆਪਣੀ। ੨ਪੀੜਾ ਨਾਲ।

॥ ੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:**੧ਭੇਦ।**

ਸੁਨਤਿ ਸੁਤਾ ਬਚ ਮਰਮਾ੧ ਕੇ, ਗਈ
ਨਾਨਕੀ ਪਾਸ।

ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਰਨਨ ਕਰੀ੧, ਨੀਕੀ ੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਬ੍ਰਿਥਾਂਤ ਬਰਨਨ ਕਯੋ।

ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥ ੫੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹੈ ਨਾਨਕੀ ‘ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ।

ਤਿਹ੧ ਸੁਭਾਇ ਨਿਸ਼ਠੁਰ੨ ਬਹੁ ੧ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਧੀ ਦਾ। ੨ਕਠੋਰ। ੩ਜਾਣ।

ਜਨਿਯੇ^੩।

ਕਰੋਂ, ਅਵਾਹਨ^੧ ਹੋਂ ਕਿਹ ਕਾਲਾ^੨। ^੧ਸਦਾਵਾਂ। ^੨ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ।

ਨਹਿੰ ਆਵਹਿ, ਤਿਹ^੧ ਯਾ ਬਿਧਿ ਚਾਲਾ ^੧ਭਾਵ, ਤੇਰੀ ਧੀ ਦੀ।

॥ ੫੨ ॥

ਜੇ ਆਵਹਿ ਨਿਜ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਈ।

ਮਨਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਲਰਾਈ।

ਹੋਂ ਉਰ ਲਖਿ^੧ ਕਰਿ ਲਘੁ^੨ ਭਰਜਾਈ। ^੧ਜਾਣਕੇ। ^੨ਛੋਟੀ।

ਕਰੋਂ ਤੂਸ਼ਨੀ^੧ ਸਮਾ ਬਿਤਾਈ ॥ ੫੩ ॥ ^੧ਚੁੱਪ।

ਸੁਭ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੀ ਤਨਿਯਾ ਕਰਿ ਕੈ।

ਕਛੁ ਨ ਬਦਨ ਤੇ ਕਹੋਂ ਬਿਚਰਿ ਕੈ।

ਕਲਪਾ^੧ ਕਹਿ ਸਾਦਰ ਬੈਸਾਉਂ।

^੧ਜੁਗਤ ਨਾਲ (ਗਲ ਕਹਿ ਕੇ) (ਅ) ਕੋਮਲ।
(ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ (ਨਾਮ) ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਕਲਪਾ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ’ ਅਰਥਾਤ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਅੰਕ ੧੭੨, ਨਾਮ ਕੋਸ਼।

-ਹਰਖਤਿ ਰਹੈ- ਦੇਖਿ ਸੁਖ ਪਾਉਂ’

॥ ੫੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਕਹਯੋ

‘ਪਤਿ ਜਿ ਭਨਹਿ ਸੁਭ ਬੈਨ।

ਹੀਨ^੧ ਬਸਨ^੨ ਭੂਖਨ^੩ ਤਿਯਾ^੪ ^੧ਬਿਨਾ। ^੨ਕਪੜੇ। ^੩ਗਹਿਣੇ ਦੇ। ^੪ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਤੰਦਪਿ ਸੁਖ ਦਿਨ ਰੈਨ ॥ ੫੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

^੧ਮੂੰਹ ਦਾ ਆਦਰ।

ਨਹਿਨ ਬਦਨ ਸਨਮਾਨ^੧

ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਹੋਇੰ ਸਭਿ।

ਜਲ ਬਿਨ ਜਿਉਂ ਘਨ^੧ ਜਾਨਿ ^੧ਬੱਦਲ।

ਬਾਦ ਹੋਨਿ^੧ ਤਿਨ ਕੋ ਤਥਾ ॥ ੫੬ ॥ ^੧ਵਿਰਥਾ ਹੈ ਹੋਣਾ।

ਚੌਪਈ:

ਕਬਿ ਨ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਬਦਨ

ਦਿਖਾਵਹਿੰ।

ਨਿਸਿ^੧ ਬਾਸੁਰ^੨ ਸਭਿ ਬਹਿਰ ^੧ਰਾਤ। ^੨ਦਿਨ।

ਬਿਤਾਵਹਿੰ।

ਨਹਿੰ ਬੋਲਤਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਬਿ ਆਈ।

ਮਨ ਸਮਝਹੁ ਅਪਨੇ ਪਰਥਾਈ¹ ' ਅਪਨੇ ਤੇ ਘਟਾ ਕੇ ਸਮਝੋ।

॥ ੫੭ ॥

ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਾਨੀ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਗੁਨ ਗਨ ਜਨੁ ਖਾਨੀ¹। 'ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ (ਬਾਣੀ)।

‘ਹੇ ਮਾਸੀ! ਤੂੰ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਾਚੀ।

ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਭੀ ਸਾਚ ਉਬਾਚੀ¹ 'ਸੱਚ ਆਖਦੀ ਹੈ।

॥ ੫੮ ॥

ਤੱਦਪਿ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਈਐ¹।

'ਸਮਝਾਓ ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਨੂੰ।

ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।

-ਪੁਰਖੋਤਮ¹ ਹੈ ਸੇਵ ਅਧੀਨਾ-।

'ਭਾਵ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਵਤਾਰ।

ਇਉਂ ਭਾਖਤਿ ਹੈਂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ

॥ ੫੯ ॥

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਦੀਨਨ ਪਰ ਦਯਾਲਾ।

ਕਬਿ ਨ ਮਿਟਾਵਹਿੰ ਬਿਰਥੀ ਘਾਲਾ¹। 'ਕਮਾਈ, ਸੇਵਾ।

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੋਂ ਭੀ ਤਿਹ ਕਹਿ ਹੋਂ।

ਉਰ ਮਹਿੰ ਡਰਤਿ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿ ਹੋਂ'

॥ ੬੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੁਮ ਜਾਨਹੁਗੇ ਭ੍ਰਾਤ ਕੋ, ਕਰਤਿ ਸੁਜਸ

ਹਮ ਪਾਸ।

ਹੋਂ ਨ ਲਖੋਂ¹ ਸੋਦਰ² ਤਿਸੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ 'ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ। ²ਭਰਾ। ³ਬਰੋਬਰ।

ਸੰਕਾਸ³ ॥ ੬੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਿਸਚੈ ਸਤਿ ਜਾਨਹੁ ਮਨਿ ਮਾਸੀ!

ਸਰਬ ਵਿਕਾਰ ਕੀਨ ਜਿਨ ਨਾਸੀ।

ਸੰਤ ਸਰੂਪ, ਜੁ ਕਹੈ ਸਪੁਰਨ¹।

'ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਹਿਤਿ ਡਰਤਿ ਹਮ ਲਖਿ ਉਰ, ਕੂਰ 'ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ।

ਨ¹ ॥ ੬੨ ॥

ਅਬ ਜਾਵਹੁ, ਤੁਮ ਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾ¹।

'ਪਿੱਛੋਂ।

ਜਬ ਅਵਾਸ¹ ਆਵਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਭ੍ਰਾਤਾ।

'ਘਰ।

ਕਰਿਵਾਵੋਂਗੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਾਸਾ।

ਤਵ ਤਨਿਯਾ ਕੋ ਨਾਨਕ ਪਾਸਾ¹' 'ਪਾਸੋਂ।

॥ ੬੩ ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਾਨਾ।

ਸੀਤਲ ਕਰੀ, ਕ੍ਰੋਧ ਭਾ ਹਾਨਾ। ^੧ਦੂਰ ਹੋਯਾ।

ਬਹੁਰ ਸਨੇਹ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ।

ਯੁਗਮ^੧ ਪਰਸਪਰ ਬੋਲਹਿੰ ਬਾਨੀ ^੧ਦੋਵੇਂ।

॥ ੬੪ ॥

ਉਠਿ ਕਰਿ ਆਈ ਤਨਿਯਾ ਪਾਸਾ।

ਸਮਝਾਈ ਬਹੁ ਦੀਨ ਦਿਲਾਸਾ।

‘ਕੰਤਾ ਤੋਹਿ ਨੀਕੋ ਸੁਭ ਕਰਮੀ। ^੧ਪਤੀ।

ਪੂਰਬ ਕੋ ਉਦਾਰ ਦਿਢ ਧਰਮੀ ॥ ੬੫ ॥

ਤੂੰ ਨੈਹਰ^੧ ਘਰ ਹੁਤੀ ਦੁਲਾਰੀ। ^੧ਪੇਕੇ।

ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਕਛੁ ਸੇਵ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।

ਅਬ ਮਨ ਸਮਝ ਸੇਵ ਪਤਿ^੧ ਕੀਜੈ। ^੧ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ।

ਭਲੇ ਰਿਝਾਇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਲੀਜੈ

॥ ੬੬ ॥

ਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰਤਿ ਤਿਯ ਜੇਤੀ।

ਸੁਖੀ ਰਹਤਿ ਦ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਤੇਤੀ।’

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੀਖ ਸਿਖਾਨੀ।

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਰਹਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ

॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨਿ ਜਨਨੀ ਨਿਜ ਨਗਰ, ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ

ਭਈ ਅਵਾਸ।

ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਚਰਨ, ਜਨਮ ^੧ਫਾਹੀ।

ਮਰਨ ਕਟਿ ਫਾਸ^੧ ॥ ੬੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੁਲੱਖਣੀ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਪਚੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੫ ॥

੨੬. [ਸ਼ਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ]

੨੫<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੭

{ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ} ॥੫੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਮਲ ਕਮਲ ਦਲ ਲਲਿਤ ਚਖ, ਸੁਰਸਰਿ ਜਲ ਸਮ ਦੇਹਿ।

ਅਮਲ=ਅ+ਮਲ=ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਲ ਜਿਸ ਵਿਚ, ਨਿਰਮਲ। ਲਲਿਤ=ਸੁਹਣੇ, ਪਯਾਰੇ। ਚਖ=ਨੇਤ੍ਰ, ਨੈਣ। ਸੁਰਸਰਿ=ਗੰਗਾ।

ਕਰਨ ਹਾਰ ਮੰਗਲ ਸਕਲ, ਨਮਹਿ ਚਰਨ ਪਰ ਲੇਹੁ ॥ ੧੧

ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ। ਸਕਲ=ਸਾਰੀਆਂ। ਨਮਹ=ਨਮਸਕਾਰ। ਲੇਹੁ=ਲਵੇ, ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰੋ, ਕਬੂਲੋ।

ਅਰਥ:

ਹੇ ਨਿਰਮਲ ਕਮਲ ਦੀ ਪੰਖੜੀ ਵਰਗੇ ਲਲਿਤ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਜਿਸਦਾ) ਸਰੀਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਵਰਗਾ (ਸੁੱਛ) ਹੈ, (ਤੇ ਜੋ) ਸਾਰੇ ਮੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ (ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਰ ਕਰੋ।

ਭਾਵ:

ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਤ੍ਰੈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ੍ਰੂਪਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਿਰਮਲਤਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਇਹੋ ਹੈ ਤੇ ਉੱਸੇ ਦਾ ਗੁਣ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

¹ਹੱਟ। ²ਉਤੇ।

ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਆਪਨਿ¹ ਪੈ² ਸੁ ਰਹੈਂ।

ਜਿਹ³ ਹੇਰਨਿ¹ ਤੇ ਅਘ² ਓਘ³ ਦਹੈਂ।

¹ਵੇਖਣ। ²ਪਾਪ। ³ਸਾਰੇ। ⁴ਪਾ:-ਜਿਸ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਡੀਠ ਪਿਖੈਂ ਜਿਹਕੋ।

ਭਵ¹ ਸਿੰਧ² ਉਧਾਰ ਕਰੈਂ ਤਿਹ ਕੋ

¹ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੰਦਰ ਤੋਂ। ²ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਸਮੰਦਰ ਤੋਂ।

॥ ੨ ॥

ਇਕ ਦਯੋਸ ਗਏ ਭਗਨੀ ਸਦਨੰ।

ਬਿਨ ਅੰਕ ਮਯੰਕ¹ ਬਨਜੋ ਬਦਨੰ।

¹ਕਲੰਕ ਬਿਨਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ।

ਪਦ¹ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਧਰੈਂ ਧਰਨੀ।

¹ਚਰਨ।

ਉਪਮਾ ਅਰਬਿੰਦ¹⁺ ਭਲੇ ਬਰਨੀ ॥ ੩ ॥

¹ਕਵਲ ਦੀ। ²ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਲਬਿੰਦ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ।

ਭਗਨੀ ਪਿਖਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋ ਹਰਖੀ।

ਜਨੁ ਆਨੰਦਤਾ ਜਗ ਕੀ ਕਰਖੀ¹।

¹ਮਿਲੀ।

ਤੁਲਸਾਂ ਪਰਯੰਕ ਮਨੋਗ¹ ਡਸਾ²।

¹ਸੁਹਣਾ। ²ਡਾਹਿਆ।

ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਗਈ, ਕਹਿ ਬੈਨ ਸੁਸਾ¹

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਨੇ।

॥ ੪ ॥

‘ਬਿਨ ਹੂਤ¹ ਨਿਕੇਤ² ਧਰੇ ਚਰਨਾ।
ਮਨ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ ਜਿ ਭਈ ਕਰੁਨਾ।
ਮੁਖ ਹੇਰਨ ਕੀ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਸਦਾ।
ਨਿਤ ਯਾਦ ਕਰੋਂ ਤੁਮ ਆਵ ਤਦਾ¹’

¹ਬਿਨ ਸੱਦੇ। ²ਘਰ।

¹ਤਦੋਂ।

॥ ੫ ॥

ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ ‘ਸੁਨਿਯੇ।
ਨਿਜ ਦਾਸ ਸਦਾ ਹਮ ਕੋ ਜਨਿਯੇ।
ਅਭਿਲਾਖ¹ ਹਕਾਰਨ ਕੀ² ਕਰਿਹੋ।
ਤਬ ਤੂਰਨ¹ ਆਉਂ, ਨ ਮੈਂ ਟਰਿਹੋਂ

¹ਇੱਛਾ। ²ਸੱਦਣ ਦੀ।

¹ਛੇਤੀ।

॥ ੬ ॥

ਮੁਝ ਤੇ ਬਯ¹ ਦੀਰਘ² ਹੈ ਤੁਮਰੀ।
ਨਿਤ ਆਇਸ¹ ਮੈਂ ਲਿਪਸਾ² ਹਮਰੀ।
ਤੁਮ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰਹੁਂ ਮੈਂ, ਕਬ ਹੀ।
ਪਰਤਾਪ ਅਹੈ ਤੁਮਰਾ ਸਭਿਹੀ ॥ ੭ ॥

¹ਉਮਰ। ²ਵੱਡੀ।

¹ਆਗਯਾ। ²ਇੱਛਾ।

ਜਗ ਕਾਰਜ ਜਾਰ ਸਮਾਨ ਫਸੇ¹।

¹ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮ ਜੋ ਜਾਲ ਸਮਾਨ ਹੈਨ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਫਸੇ, ਸੋ।

ਬਿਲਗੇ^{1†} ਜੁ ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਕਜੋਂ ਨਿਕਸੇ।

¹ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ। (ਅ) ਅਲੱਗ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਣ। [†]ਪਾ:-ਮਿਲਗੇ ਜੋ ਮਿਲੇ ਹਨ ਰੱਬ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਸੰਤ।

ਢਿਗ¹ ਹੋਵਤਿ ਭੀ ਨਹਿਂ ਮੇਲ ਬਨੇ।
ਦਿਸਟਾਂਤ ਇਹੈ ਮਤਿਵਾਨ ਭਨੇ’

¹ਪਾਸ।

॥ ੮ ॥

ਭਗਨੀ ਬਚ ਬੋਲਤਿ ਆਨਨ¹ ਸੋਂ।
‘ਅਸ ਗਾਬ ਕਥੋ ਅਨਜਾਨਨ ਸੋਂ।
ਭਵਤਾਰਨ¹ ਕੋ ਭਵ² ਲੀਨ ਤੁਮੈਂ।
ਭਵਦਾਯਕ¹! ਨਾ ਭਰਮਾਉ ਹਮੈਂ’

¹ਮੂੰਹੋਂ।

¹ਸੰਸਾਰ ਤਾਰਨ ਨੂੰ। ²ਅਵਤਾਰ।

¹ਹੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:
‘ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ¹ ਤੁਮਹਿਂ ਕੋ,
ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ ਵੀਚਾਰ।
ਕਰੁਨਾ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ਕੀ,

¹ਖਬਰ।

ਤੋ ਪਰ ਸੁਸਾ! ਅਪਾਰ' ॥ ੧੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

‘ਇਕ ਸੋਦਰ¹! ਮੇ² ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿਯੇ।

¹ਭਰਾ ਜੀ। ²ਮੇਰੀ।

ਇਹ ਬੈਨ ਭਲੇ ਮਨ ਮੈਂ, ਗੁਨਿਯੇ¹।

¹ਵਿਚਾਰੀਏ।

ਜਬ ਆਇਸੁ¹ ਦੇਹੁ ਕਹੌਂ ਤਬ ਹੀ।

¹ਆਗਯਾ।

ਉਚਰੋਂ ਨ ਕਦਾਚਿਤ ਯੋਂ ਕਬ ਹੀ’

॥ ੧੧ ॥

ਜਨ ਤਾਰਨ¹ ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ।

¹ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਹਾਰ ਜੀ ਨੇ।

ਪਰਸੀਦਤਿ¹ ਭੇ² ਨਮਤਾ³ ਗੁਨਿਕੈ⁴।

¹ਖੁਸ਼। ²ਹੋਏ। ³ਨਿੰਮੂਤਾ। ⁴ਵਿਚਾਰਕੇ।

‘ਮਨ ਜੌਨ ਮਨੋਰਥ ਸੰਕ ਬਿਨਾ।

ਮੁਖਿ ਭਾਖਹੁ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਨਾ¹

¹ਅਨੁਸਾਰੀ ਹਾਂ।

॥ ੧੨ ॥

ਤਵ ਵਾਕ ਨ ਮੋਰ ਸਕੌਂ ਕਬ ਹੀ।’

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਸਾ ਕਹਿ ਯੋਂ ਤਬ ਹੀ।

‘ਕੁਲਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ¹ ਸਦਨਾ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ।

ਸਨਮਾਨ ਕਰੋ ਨਹਿੰ ਜੇ ਬਦਨਾ¹

¹ਮੂੰਹ ਤੋਂ।

॥ ੧੩ ॥

ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਬ ਆਵਤਿ ਹੈਂ।

ਦੁਰਵਾਕ¹ ਅਲਾਇ² ਲਜਾਵਤਿ ਹੈਂ³।

¹ਮਾੜੇ ਵਾਕ। ²ਆਖਕੇ। ³ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹੌਂ ਤਿਨ ਤੇ।

ਨਹਿੰ ਸਾਮੁਹਿ ਤਾਂ¹ ਬਚਨਾ ਭਨਤੇ²

¹ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ²ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

॥ ੧੪ ॥

ਤੁਵ ਸੰਤ ਸੁਭਾਇ ਦਯਾ ਸੁ ਪਗਾ¹।

¹ਦਇਆ ਵਾਲਾ।

ਉਪਕਾਰ ਵਿਖੈ ਦਿਨ ਰੈਨ ਲਗਾ।

ਕਰਿਯੇ ਦਿਲਗੀਰ ਨ ਯਾ ਘਰਨੀ¹।

¹ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ।

ਕੁਲਿਵਾਨਨਿ ਕੀ ਤਨਿਯਾ¹ ਤਰੁਨੀ²’

¹ਧੀ ਹੈ। ²ਆਪਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ।

॥ ੧੫ ॥

ਗੁਨ ਐਨ¹ ਸੁਨਯੋ ਮੁਖ ਬੈਨ ਕਹੇ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

‘ਕਹੁ ਕੌਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨ ਰਹੇ?’

ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਪੁਚਾਇ ਦਯੋ ਸਭਿ ਹੀ।

ਨਹਿੰ ਰੰਜ ਕਿਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਕਬਹੀ’

॥ ੧੬ ॥

ਭਗਨੀ ਕਹਿ 'ਤੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਦੀਨਨ ਕੋ।

ਸਭਿ ਦੀਨ ਪਦਾਰਥ ਹੀਨਨ ਕੋ।

ਸਭਿ ਤੇ ਬਧਾ¹ ਆਦਰ ਹੈ ਮੁਖ ਕੋ।

¹ਵਧਾ।

ਤਿਯ ਕੋ ਪਤਿ ਬੈਨ ਕਹੈ ਸੁਖ ਕੋ

॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕੰਤ ਨ ਬੋਲਤਿ ਤਿਯਾ ਸੋ,

ਅਵਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ¹।

¹ਭਾਵੇਂ) ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਪਾਸ ਬੀ ਹੋਣ।

ਰੰਚਕ ਸੁਖ ਨਹਿੰ ਦੇ ਸਰਬ,

ਬਿਨ ਤੰਦੁਲ ਤੁਖ ਰਾਸ¹' ॥ ੧੮ ॥

¹ਸਾਰੇ (ਪਦਾਰਥ) ਚਾਵਲਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਤੋਹ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

'ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਸੁਸਾ ਤੁਮਰੇ ਸੁ ਕਰੋਂ।

ਨਿਤ ਆਇਸੁ ਮੈਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ ਧਰੋਂ।

ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਬੈ ਇਹ ਜਾਨਿ ਦਿਜੈ।

ਕਛੁ ਬਾਤ ਬਖਾਨਨਿ ਆਨ ਕਿਜੈ¹'

¹ਕੋਈ ਹੋਰ ਗਲ ਕਰੋਂ।

॥ ੧੯ ॥

'ਸੁਨਿ ਸੋਦਰ ਲਾਲਸ¹ ਰੈਨ ਦਿਨਾ²।

¹ਇੱਛਾ। ²ਰਾਤ ਦਿਨ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ।

ਤੁਮ ਤਾਤ¹ ਪਿਖੋਂ ਤੁ ਅਨੰਦ ਘਨਾ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਤਿਹ¹ ਲਾਲਤਿ² ਹੋਇ ਖੁਸ਼ੀ ਹਮਰੇ।

¹ਉਸਨੂੰ। ²ਖਿਡਾਉਂਦਿਆਂ।

ਅਸ ਜਾਚਿ¹ ਕਰੋਂ ਢਿਗ² ਮੈਂ ਤੁਮਰੇ'

¹ਮੰਗ। ²ਪਾਸੋਂ।

॥ ੨੦ ॥

ਸੋਰਠਾ:

'ਭਈ ਮਨੋਰਥ ਵਾਨ,

ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਕਰਤਾਰ ਕੀ।

ਪੂਰਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ,

ਭਗਤ ਵਛਲ ਵਡ ਬਿਰਦ ਜਿਹ'

॥ ੨੧ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

¹ਬਚਨ।

ਅਸ ਭਾਖਿ ਗਿਰਾ¹ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜੋ।

ਉਠਿ ਆਪਨ ਆਇ¹ ਉਜਾਗਰ² ਜੋ।

¹ਹੱਟ ਪਰ ਆਏ। ²ਪ੍ਰਗਟ।

ਭਗਨੀ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ ਉਰ ਮੈਂ।

ਜਿਵ ਨਵਾਂ ਨਿਧਿ ਆਨਿ ਪਰੀ ਘਰ ਮੈਂ ਆਪਾ:-ਨੌਂ।

॥ ੨੨ ॥

-ਕਬਿ ਸੋਦਰ ਬਾਕ ਨ ਕੂਰ ਭਯੋ।

ਬਹੁ ਬਾਰਨਾ ਮੈਂ ਪਤਿਆਇ ਲਯੋ। ¹ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ।

ਉਰ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ ਹੋਇ ਰਹੈ।

ਸਤਿਸੰਧਾ ਸਦਾ ਸਤਿ ਬੈਨ ਕਹੈਂ- ¹ਸਚ ਦੇ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੋਖ ਨਾਸਕ। ²ਘਰ।

ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨਾ ਕੰਦ ਸੁਖ, ਸਦਨ² ਲਗੇ

ਪੁਨਿ ਜਾਨ।

ਪਰਫੁੱਲਤਿ ਕਵਲਯ ਬਦਨ, ਰਦਨਾ ¹ਦੰਦ ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ। ²ਦੰਦ

ਕੁੰਦ ਦੁਤਿਵਾਨ² ॥ ੨੪ ॥

ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਜੇਹੇ ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

¹ਹੱਟ ਪਰ।

ਦਿਨ ਆਪਨਾ ਮੈਂ ਨਿਸਿ ਧਾਮ ਰਹੈਂ।

ਜਿਹ ਪਾਵਕ ਵਾਕਾ ਅਮੰਕ² ਦਹੈਂ³।

¹ਅੱਗ ਰੂਪੀ ਵਾਕ। ²ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ।

³ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ।

ਹਰਖੰ ਉਰ ਸੋਕ ਸਮਾਨ ਜਿਸੈ।

ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ ਸੁੱਖ ਨ ਬਯਾਪ ਤਿਸੈ

॥ ੨੫ ॥

ਬਹੁ ਕੀਰਤਿ ਭੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ।

ਨਰ ਨਾਰਿ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ¹ ਉਚਰੇ। ¹ਵਾਰ ਵਾਰ।

‘ਬਹੁ ਦੀਨਨ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੈਂ।

ਧਨ ਲਾਲਸਾ ਨ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਰੈਂ ¹ਧਨ ਦੀ ਇੱਛਾ।

॥ ੨੬ ॥

ਸਮ ਏਸ ਉਦਾਰ ਨ ਔਰ ਬਿਯੋ।

ਨਰ ਜਾਚਿਤਿ ਜੋ ਨਹਿੰ ਛੂਛਾ ਗਯੋ। ¹ਖਾਲੀ।

ਪੁਰਹੂਤਾ ਸਮਾ² ਨਿਜ ਦੇਖਿ ਸੁ ਦੇ³⁺।

¹ਇੰਦ੍ਰ। ²ਵੇਲਾ (ਦਾਨ ਦਾ)। ³ਦੋਖ ਕੇ ਦੋਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਦਾਨ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਫਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ। ਆਪਾ:-ਪੁਰਹੂਤ ਸਮਾਨ ਜੁ ਦੇਖ ਮੁਦੇ।

ਇਸ¹⁺ ਕਾਲ² ਬਿਚਾਰਨ ਨਾਂਹਿ ਕਦੇ

¹ਪਰ) ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ)। ²ਸਮਾਂ।

॥ ੨੭ ॥

ਕਰੁਨਾਲਯਾ¹ ਕੋਮਲ ਹੈ ਮਨਿਯਾ²।
ਪਰ ਪੀਰ ਪਰਾਇੰ ਪਰੈ ਪ੍ਰਨਿਯਾ¹।

ਸਤਿ ਸੀਲ ਸਮੇਤ ਸਦਾ ਸਰਸਾ¹।
ਤਨ ਜਾਂਹਿ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋ ਪਰਸਾ’
॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਜੇ ਨਿੰਦਕ ਬਿੰਦਤਿ ਨਹੀਂ¹, ਨਿੰਦਤਿ ਯਾ
ਬਿਧਿ ਸੋਇ।

‘ਬਾਸੁਰ ਏਕ¹ ਪਰਾਇ ਹੈ², ਤੁਰਕਨ
ਧਨ ਕੋ ਖੋਇ ॥ ੨੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:
ਕੈਧੋਂ¹ ਬੰਧਯੋ ਜਾਇ, ਦੌਲਤ ਖਾਨ
ਨਿਬਾਬ ਕੇ।
ਤੁਰਕ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਇ, ਤਜਹਿ ਨਹੀਂ
ਲੀਏ ਬਿਨਾ’ ॥ ੩੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:
ਇਕ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕਹੈ।
‘ਬਿਦਤੰ¹ ਬਿਤ² ਖੋਤਿ, ਨ ਸਾਰ ਲਹੈ।
ਸਭਿ ਖੋਇ¹ ਪਲਾਇਨ² ਹੋਇ ਚਲੈ।
ਬਹੁਰੋ ਬਸੁ ਤੋਹਿ ਨ ਔਰ ਚਲੈ’
॥ ੩੧ ॥

ਸੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਉਰ ਮੈਂ ਭਰਮੈ।
ਬੁਲਿਵਾਇ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕੋ ਘਰ ਮੈਂ।
‘ਪਸ਼ਚਾਤ ਹਿਸਾਬ ਨਿਬੇਰ ਲਿਜੈ।
ਪੁਨਿ ਅੱਗੂਜ ਲੇ ਧਨ ਕਾਰ ਕਿਜੈ’
॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮਿਲਿ,
ਲੇਖਾ ਹੋਵਹਿ ਭੂਰ।
ਨਿਕਸੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਖ¹ ਧਨ,

¹ਪਾ:-ਇਕ।
¹ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਘਰ ਹਨ। ²ਮਨ ਕੋਮਲ ਹੈ।
¹ਪਰਾਈ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੈ ਜਾਏ
ਸਰਨ (ਅ) ਪਰਾਈ ਪੀੜ ਪਰੇ ਸਿੱਟ ਦੇਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਣ ਹੈ।
¹ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

¹ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।

¹ਇਕ ਦਿਨ। ²ਭੱਜ ਜਾਸੀ।

¹ਜਾਂ।

¹ਪ੍ਰਗਟ। ²ਧਨ।

¹ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ। ²ਨੱਸ ਜਾਸੀ।

¹ਬਾਕੀ।

ਲੱਜਤਿ ਆਨਨ ਕੂਰਾ¹ ॥ ੩੩ ॥

¹ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਮੂੰਹ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ।

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਧਨ ਆਨਤਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਦਨੰ।

ਕਰ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਲਜਤੰ ਬਦਨੰ।

ਜਲ ਜਾਤਿ¹ ਰਿਦੈ ਬਲ ਨਾਂਹਿ ਚਲੈ।

¹ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਵ ਰਿੰਕਣਿਜੋਤ¹ ਨ ਭਾਨੁ² ਤਲੈ

¹ਟਿਟਾਣਾ। ²ਸੂਰਜ।

॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿ ਭਾਵਤਿ ਜੋਨੁ¹ ਜੁ ਚੋਰਨ ਕੋ?

¹ਚਾਂਦਨੀ।

ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ¹ ਜੋਰ ਨ ਕੋ²।

¹ਝੂਰਦੇ ਹਨ। ²ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੈ¹।

¹ਬਾਕੀ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਬਿਦਤੰ ਬਿਤ ਨੀਤ¹ ਲੁਟਾਤਿ ਅਹੈ

¹ਨਿਤ।

॥ ੩੫ ॥

ਉਪਮਾ ਸਮ ਚੰਦ ਸਮੈ⁺ ਤਿਹ¹ ਭੀ।

¹ਤਿਸ ਸਮੇਂ। ⁺ਪਾ:-ਤਹੈ।

ਜਿਹ ਕੀਰਤਿ ਜੋਨੁ ਮਨੋਗ¹ ਸੁ ਭੀ²।

¹ਸੁਹਣੀ। ²ਹੋਈ।

ਚਿਤ ਮੀਤ ਚਕੋਰ¹ ਸਿ ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ।

¹ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਹਨ।

ਚਕਵਾ ਸਮ ਨਿੰਦਕ ਦਾਹਤਿ¹ ਹੈਂ

¹ਸੜਦੇ ਹਨ।

॥ ੩੬ ॥

ਨਰ ਨਿੰਦਹਿੰ, ਕੀਰਤਿ ਕੋਇ ਕਰੰ।

ਸਭਿ ਸੰਗਿ ਰਹੈਂ ਗੁਰ ਏਕ ਸਰੰ¹।

¹ਇਕੋ ਜਿਹੇ।

ਤਿਨ¹ ਭੇਦ ਲਖੈ² ਨਹਿੰ ਗਜਾਨ ਘਨੰ³।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ²ਲਖਦੇ। ³ਇਕ ਰਸ ਗਿਆਨ ਦਾ।

ਸਮ ਸੂਰਜ ਕੇ ਤਮ ਦੇਤਿ ਹਨੰ¹

¹ਅਨੁਚੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਢਿਗ ਅਪਰ ਸਿਖ,

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਨ ਹਿਤ ਲਾਇ।

‘ਕਰਤਿ ਭਲਾ ਸਭਿ ਕੋ ਗੁਰੂ,

ਸੋ¹ ਕਿਉਂ ਬੁਰਾ ਕਮਾਇ⁺ ॥ ੩੮ ॥

¹ਓਹ ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ। ⁺ਪਾ:-ਅਲਾਇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਧਾਰਿ ਇਕਾਗਰ ਕੋ

ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ।

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿ ਬਖਯਾਤ¹ ਅਹੇ ਅਵਨੀ ਪਰ²

¹ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ²ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ।

ਤਾਂਹਿ ਸੁਨਾਇ ਕਹੋਂ, ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ!

ਤਰੁ¹ ਏਕ ਰਸਾਲ² ਬਿਸਾਲ³ ਖਰਾ⁴

¹ਬ੍ਰਿੱਛ। ²ਅੰਬ ਦਾ (ਅ) ਸੁੰਦਰ। ³ਬੜਾ ਵਡਾ।
⁴ਖੜਾ।

ਦਲ¹ ਸੁੰਦਰ ਸੋਂ ਫਲ ਸੰਗਿ² ਨਮੀਤਾ³।

¹ਪੜ੍ਹ। ²ਫਲਾਂ ਨਾਲ। ³ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ।

ਤਹਿ¹ ਪੰਥ ਚਲੰਤਹਿ² ਆਇ ਗਯੋ ਨਰ

¹ਓਥੇ। ²ਰਾਹ ਤੁਰਦਾ।

ਆਤਪ¹ ਤੇ ਜਿਹ ਬਜਾਕੁਲ ਚੀਤਾ

¹ਧੁੱਪ।

॥੩੯॥

ਸ੍ਰਮ¹ ਸ਼ੀਕਰ ਆਨਨ ਪੈ² ਜਿਹ ਕੇ

¹ਥਕਾਨ ਕਰਕੇ। ²ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੁਖ ਤੇ।

ਪਦਵੀ¹ ਪਦ ਸੋਂ ਚਲਤਯੋ ਗਯੋ ਹਾਰੀ²।

¹ਪੈਰੀ ਰਸਤਾ ਟੁਰਦਿਆਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ²ਪੈਰੀ
ਰਸਤਾ ਟੁਰਦਿਆਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਵਿਲੋਕ¹ ਰਸਾਲ ਸੁ ਛਾਂਹਿ ਭਲੀ

¹ਵੇਖ ਕੇ।

ਤਹਿੰ ਬੈਸ ਗਯੋ ਭਯੋ ਆਨੰਦ ਭਾਰੀ।

ਸੁਖ ਪਾਇ ਪਿਖੇ ਤਿਹ ਕੇ ਫਲ ਜੋ

ਕਰ¹ ਦੰਡ² ਬਗਾਇ³ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਕੈ

¹ਹਥੋਂ। ²ਡੰਡਾ। ³ਵਗਾਹ ਕੇ।

ਮਾਰੀ।

ਤਨ ਖਾਇ ਕੈ ਮਾਰ ਦਏ ਫਲ ਸੁੰਦਰ

ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਤਰੁ ਹੈ ਉਪਕਾਰੀ¹ ॥੪੦॥

¹ਬ੍ਰਿੱਛ ਉਪਕਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਕੱਟਣ ਦੀ। ²ਤੋਂ ਭੀ।

ਸ਼ਕਤਿ ਨਿਕੰਦਨ¹ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤੱਦਪਿ²

ਬਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

ਛੇਦਨ ਕੇ¹ ਸੰਕਲਪ ਜੇ, ਕਰਿਤ ਸੁ

¹ਬੂਟੇ ਨੂੰ) ਕੱਟਣ ਦੇ। ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ
ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਆਹਿ² ॥੪੧॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ, ਮੁੱਢਾਂ ਦਾ। ²ਚਾਹੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੈ
ਚਾਹੇ ਕ੍ਰਿਤਘਨ।

ਜੋ ਜਿਹ ਆਦਿ¹ ਸੁਭਾਇ, ਉਪਕਾਰੀ

ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਬਹੁਰ²।

ਅੰਤ ਤੀਕ ਨਿਬਹਾਇ, ਬਿਬ ਬਿਪਰੀਤ¹

¹ਦੋਨਾਂ ਦਾ (ਸੁਭਾਉ) ਉਲਟ। ²ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ।

ਨ ਹੋਇ ਕਬ² ॥੪੨॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

¹ਸੱਪ ਵਰਗਾ। ²ਕ੍ਰਿਤਘਨ ਨੂੰ।

ਸਮ ਪੰਨਗ¹ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ਤਿਸੈ²।

ਢਿਗ¹ ਪੀਵਤਿ ਪੈ² ਜਿਹ³ ਤਾਂਹਿ ਡਸੈ⁴।

¹ਪਾਸੋਂ। ²ਦੁੱਧ। ³ਜਿਸ (ਪਾਸੋਂ)। ⁴ਡੰਗ ਮਾਰਦਾ
ਹੈ ਉਸੇ ਨੂੰ।

ਉਪਕਾਰਿ ਕਿ ਸੰਗਿ ਬੁਰਾ ਕਰਿਹੀ।

ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ¹ ਮਰਿ ਸੋ ਪਰਿ ਹੀ²

¹ਘੋਰ ਨਰਕ ਵਿੱਚ। ²ਪਾ:-ਮਰ ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੇ ਸੋ

॥ ੪੩ ॥

ਪਰਹੀ-। ਵਾ-ਨਰ ਘੋਰ ਨਿਰੈ ਮੈਂ ਸੇ ਪਰਹੀ-।

ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੈ ਜਿਨ ਕੀ।

ਕਬਿ ਹੋਇ ਬੁਰੇ ਮਹਿੰ ਨ ਤਿਨ ਕੀ।

ਹਰਖੈਂ ਪਰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇਖ ਸਦਾ।

ਪਰ ਪੀਰ ਸਹਾਰ ਸਕੈਂ ਨ ਕਦਾ

॥ ੪੪ ॥

ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਕੋਮਲ ਸੀਲ ਜੁਤੰ¹।¹ਵਾਲਾ।ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹਜਾ¹, ਪਰਲੋਕ ਗਤੰ²।¹ਇਥੇ। ²ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤੀ ਪਾਏਗਾ।ਇਰਖਾ¹ ਪਰੁਖਾ² ਛਰ³ ਆਮਰਖਾ⁴।¹ਈਰਖਾ। ²ਕਠੋਰਤਾਈ। ³ਛਲ। ⁴ਗੁੱਸਾ।ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਦਾ ਬਿਨ ਤੇ ਤਰਖਾ¹¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਸ ਡਰਨਾ] (ਅ) ਤ੍ਰਾਹ

॥ ੪੫ ॥

ਰਖਯਾ, ਭਾਵ ਬਚਾ ਰਖਿਆ। (ੲ) ਹਟਾਇਆ।
[ਸੰਸ. ਤ੍ਰਿਖਿ ਜਾਣਾ।]**ਦੋਹਰਾ:**ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਬਾਲਾ ਕਹੇ, ਸੁਨਹੁ ਬਹੁਰ
ਇਤਿਹਾਸ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਈਂ, ਜੋ ਦਾਤਾ

ਸੁਖ ਰਾਸ ॥ ੪੬ ॥

ਸੋਰਠਾ:¹ਪਾ:-ਸਦਾ।

ਆਇਸੁ ਮਹਿੰ ਦਿਨ ਰੈਨ, ਰਹਿਤਿ

ਸੁਲਖਨੀ ਪੁਨ ਸੁਮਤਿ¹।ਜਿਉਂ ਉਚਰਤਿ¹ ਮੁਖ ਬੈਨ, ਤਜੋਂ ਸਭਿ¹ਉਚਰਦੇ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਵਈ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਮਲ ਬਦਨ ਜਬ ਸਦਨ ਮਹਿੰ, ਬੈਸਹਿੰ

ਆਨ ਮੁਕੰਦ।

ਦਾਸੀ ਕਰ¹ ਤੇ ਬਿਜਨ² ਲੇ, ਪੌਨ¹ਦਾਸੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ। ²ਪੱਖਾ। ³ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ।ਝੁਲਾਵਹਿ ਮੰਦ³ ॥ ੪੮ ॥ਸੀਤਲ ਜਲ ਨਿਜ ਹਾਥ ਲੇ, ਪਾਦ¹¹ਚਰਨ। ²ਘੋਵੇ। ³ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।ਪਖਾਰ² ਸਪ੍ਰੀਤ³।ਪੁਨਿ ਅੰਚਰ ਸੋ¹ ਪੌਛ ਕੈ², ਸੇਵਤਿ ਯਾ¹ਕਪੜੇ ਨਾਲ। ²ਪੁੰਝਕੇ। ³ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।ਬਿਧਿ³ ਨੀਤਿ ॥ ੪੯ ॥ਸਦਨ¹ ਵਿਖੈ ਸੇਵਾ ਸਰਬ, ਦਾਸੀ ਦਾਸ¹ਘਰ। ²ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ
ਹੈ ਮਾਤਾ।

ਹਟਾਇ²।

ਕਰਤਿ ਸੁਲਖਨੀ ਭਾਉ ਧਰਿ, ਮਨ ਕੇ
ਮਾਨ ਮਿਟਾਇ ॥ ੫੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

¹ਮੰਗਣ। ²ਮੰਗਤੇ।

ਘਰ ਜਾਚਨ¹ ਜਾਚਕ² ਆਵਤਿ ਹੈਂ।

ਉਰ ਚਾਹਿਤਿ ਸੋ ਤਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਜਾਵਤਿ ਛੂਛ¹ ਮੁਰਜੋ ਘਰ ਤੇ।

¹ਖਾਲੀ।

ਹਰਖਾਤਿ ਉਦਾਰਤਿ ਦੈ ਕਰ ਤੇ¹

¹ਹਥੋਂ।

॥ ੫੧ ॥

ਜਿਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪਨ¹ ਦੇਤਿ ਤਹਾਂ।

¹ਹੱਟੀ ਪਰ।

ਤਿਵ ਦੇਨਿ ਲਗੀ¹ ਸੁਖ ਹੋਤਿ ਮਹਾਂ।

¹ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇਣ ਲਗੇ।

ਹਰਖੈ¹ ਜਿਸ ਰੀਤਿ, ਕਰੈ² ਪੁਨਿ ਸੋ।

¹ਖੁਸ਼ ਹੋਣ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। ²ਕਰਦੀ ਹੈ ਸੁਲੱਖਣੀ।

ਅਨੁਸਾਰ ਰਹੈ ਤਨ ਔ ਮਨ ਸੋਂ

॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਲਾਲੀ। ²ਪਾਸ। ³ਸਾਫ ਸੀਸ਼ਾ।

ਆਰੁਨਤਾ¹ ਢਿਗ² ਸੁਧ ਫਟਕ³

ਜਿਉਂ ਆਰੁਨ¹ ਹੈ ਜਾਤ।

¹ਲਾਲ।

ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ

ਭਈ ਅਧਿਕ¹ ਵਰਦਾਤਿ² ॥ ੫੩ ॥

¹ਬਹੁਤ। ²ਚੰਗੀ ਸਖੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਸੀਦ¹ ਹੈ

¹ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਕਰੁਨਾ¹ ਕਰਤਿ ਅਪਾਰ।

¹ਕਿਰਪਾ।

ਰਜਨੀ¹ ਰਾਜਹਿੰ² ਭੌਨ³ ਮਹਿੰ

¹ਰਾਤ੍ਰੀ। ²ਬਿਰਾਜਦੇ ਹਨ। ³ਘਰ।

ਬਾਸੁਰ¹ ਆਪਨ² ਟਾਰਿ³ ॥ ੫੪ ॥

¹ਦਿਨ। ²ਹੱਟੀ ਪਰ। ³ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਂ ਬਿਤੀਤਯੋ ਕਿਤਿਕ ਜਬ

ਸਾਧ੍ਰੀ¹ ਪਤਿ ਸੰਜੋਗ।

¹ਸੁਪਤਨੀ।

ਗਰਭ ਧਰਨ ਨੀਕੋ ਬਹੁਰ

ਹਰਖੀ ਉਰ¹ ਹਰਿ ਸੋਗ² ॥ ੫੫ ॥

¹ਰਿਦੇ ਤੋਂ। ²ਸ਼ੋਕ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਬੱਤੀ। ²ਉਮਰ।

ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ, ਸਾਲ ਬਤੀਸ¹ ਕੀ ਬੈਸ²

ਸਰੀਰ ਧਰੇ ਬਿਤਏ ਸੁਖਰਾਸਾ¹।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਕਈ ਕੋਟ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇ ਜਿਨ ਮਾਨਵ¹

¹ਮਨੁੱਖ।

ਜਾਂਹੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਟੇ ਜਮਫਾਸਾ।

ਨਿਪਜੜੋ ਸਿਰੀਚੰਦ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕੰਦ,
ਅਨੰਦ ਬਢਾ ਪਰਵਾਰ ਹੁਲਾਸਾ।

{ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ}

ਸੁਨਿ ਤਾ ਛਿਨ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨਾ
ਮਾਵਤਿ

ਪਾਵਤਿ ਆਮੀ¹, ਅਮੀ² ਜਿਵ ਪਾਸਾ³
॥ ੫੬ ॥

ਬਾਂਧਿ¹ ਮਨੋਹਰ² ਤੋਰਨ³ ਤੂਰਨ⁴

ਔਰ ਉਛਾਹਿ ਸਪੂਰਨ ਕੀਨੇ।

ਅੰਕਨ¹ ਬਾਰ² ਸੈਂ ਮੰਗਨ³ ਮੰਗਤਿ⁴

ਮੰਗਲ ਹੋਤਿ ਅਮੰਗਲ ਹੀਨੇ¹।

ਲੇ ਨਿਜ ਪਾਨ¹ ਦਯੋ ਧਨ ਦਾਨ

ਸੁ ਨਾਨਕੀ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸੁਭਾ ਚੀਨੇ।

ਅੰਗਨਾ¹ ਆਇ ਬਧਾਈ ਸੁਨਾਵਤਿ

ਯਾ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਅਨੰਦ ਨਵੀਨੇ

॥ ੫੭ ॥

ਪਾਲਤਿ ਤਾਤ¹ ਦੁਲਾਰਤਿ² ਮਾਤ³

ਨ੍ਰਾਵਤਿ ਹਾਥਨ ਸੋਂ ਮਲ ਬਾਰੀ¹।

ਆਨਨ¹ ਆਰੁਨਜਾਤ² ਨਿਹਾਰਤਿ³

ਆਰਤਿ ਹਾਰ¹ ਖਿਰੀ ਮੁਖਬਾਰੀ²⁺।

ਨਾਰਿ ਮਯੰਕ¹ ਮੁਖੀ ਚਖ² ਖੰਜਨ³

ਅੰਕ¹ ਲਡਾਵਤਿ ਜਾਵਤਿ ਵਾਰੀ²।

ਆਸਿਖ¹ ਦੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ

ਸੁਖਾਇ¹ ਖਰੀ ਸੁਖ ਸੋਂ ਮਹਿਤਾਰੀ²

॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਦਨ ਨਾਨਕੀ ਪਿਤਾ ਕੇ, ਸੁਧ ਪਠਈ¹

ਸੁਖ ਸਾਰ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੌੜੇ ਜਨਮ ਕੀ, ਹਰਖੇ

ਰਿਦੇ ਅਪਾਰ ॥ ੫੯ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਰੋਗੀ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ³ਜਿਵੇਂ ਤਿਹਾਇਆ (ਅ) ਕੋਲੋਂ ਹੀ।

¹ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ²ਸੁੰਦਰ। ³ਖੱਤ੍ਰ ਪਰੋਕੇ, ਬੰਦਨਵਾਰ। ⁴ਛੇਤੀ।

¹ਵੇਹੜੇ ਤੇ। ²ਦਰ ਤੇ। ³ਅੰਗਦੇ ਹਨ। ⁴ਅੰਗਤੇ।

¹ਅਮੰਗਲ ਨਾਸ਼ ਹੋਏ।

¹ਹੱਥ।

¹ਪਾ:-ਉਰ, ਮਨ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। ²ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। ³ਮਾਤਾ।

¹ਜਲ।

¹ਮੁਖੜਾ। ²ਕਮਲ ਨੂੰ। ³ਵੇਖਦੀ ਹੈ।

¹ਦੁਖੜੇ ਹਰਨ ਵਾਲੀ। ²ਖਿੜੀ ਹੈ ਮੂੰਹ ਰੂਪੀ ਵਾੜੀ। ³ਪਾ:-ਸੁਖ ਬਾਰੀ।

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ²ਅੱਖਾਂ। ³ਅਮੋਲੇ ਜੇਹੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ।

¹ਗੋਦੀ। ²ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਅਸੀਸ।

¹ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ²ਮਾਤਾ ਜੀ।

¹ਘੱਲੀ।

¹ਬੱਦਲ ਦੀ ਵਾਜ ਸੁਣਕੇ। ²ਮੋਰ। ³ਕਵਲ। ⁴ਤੱਕ

ਘਨਘੋਰ¹ ਸ਼ਿਖੀ², ਅਰਬਿੰਦ³ ਪਿਖੇ⁴ ਕੇ। ⁵ਸੂਰਜ ਨੂੰ।

ਰਵਿ⁵

ਦਾਰਿਦ¹ ਜਜੋਂ ਕਰਿ ਪਾਰਸ ਪਾਏ²।

¹ਦਰਿੰਦ੍ਰੀ। ²ਪਾਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ।

ਬਹੁ ਭੂਖੇ ਕੋ ਭੋਜਨ, ਤੋਇ¹ ਤਿਖੰਤ² ਕੋ

¹ਪਾਣੀ। ²ਅਪਿਆਸੇ ਨੂੰ।

ਸਾਧਕ¹ ਸਾਧਨ ਜਜੋਂ ਫਲ ਪਾਏ²।

¹ਜਗਜਾਸੂ। ²ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ। ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਿਪੁਦੇਸ਼ ਲਹੇ¹ ਨ੍ਰਿਪ², ਚਾਤ੍ਰਕ ਸ੍ਰਾਂਤਿ³

¹ਵੈਰੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ। ²ਰਾਜਾ। ³ਅਪੀਹਾ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਲੈ ਕੇ।

ਚਕੋਰ ਮਯੰਕ¹ ਤੇ ਜਜੋਂ ਹੁਲਸਾਏ²।

¹ਚਕੋਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ। ²ਅਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਵ ਪੌਤ੍ਰੁਹ ਕੋ ਜਨਮਜੋ ਸੁਨਿ ਕੈ

ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ¹ ਹਰਖਾਏ

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਮਨ ਵਿਚ।

॥ ੬੦ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਚਲਿ ਆਵਤਿ ਭੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਾਇਨ¹ ਧਾਇ² ਪਰੇ।

¹ਚਰਨਾਂ ਪਰ। ²ਦੌੜਕੇ।

ਜਨਨੀ ਮਨ ਕੀਨ ਅਨੰਦ ਘਨਾ।

ਸੁਤ¹⁺ ਪੈ ਕਰ² ਫੇਰ ਦੁਲਾਰ³ ਸਨਾ⁴

¹ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ। ²ਹੱਥ। ³ਲਾਡ। ⁴ਸਣੇ। ⁺ਪਾ:-ਸਿਰ।

॥ ੬੧ ॥

ਪਿਖਿ¹ ਪੌਤ੍ਰੁਹਿ ਤੁੰਡ² ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ³ ਸਾ⁴।

¹ਵੇਖ ਕੇ। ²ਮੂੰਹ। ³ਕਮਲ। ⁴ਜੈਸਾ।

ਧਨ ਦੀਨਨ ਦੀਨ ਨਰੇਸ਼ਯਸਾ¹।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਜੇਹਾ।

ਤਨਿਯਾ¹ ਮਿਲਿ ਤੋਖ² ਤਿਖਾ ਤਰਖੀ³⁺।

¹ਧੀ। ²ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ। ³ਤ੍ਰੇਹ ਦੂਰ ਹੋਈ। ⁺ਪਾ:-
ਤੋਖਹਿ ਖਾ ਹਰਖੀ।

ਜਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾ, ਸੁਖ ਸੋਂ ਹਰਖੀ

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਵੇਖ ਕੇ। ²ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। ³ਬਹੁਤਾ (ਅ) ਖਿੜਿਆ।

ਕਾਲੂ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਿ¹ ਸੁਤ², ਸਰਸਹਿ³

ਸਰਬ ਸਮਾਜ।

ਹਰਖ¹ ਅਧਿਕ² ਉਰ ਮਹਿੰ ਧਰਜੋ -

¹ਅਨੰਦ। ²ਬਹੁਤ।

ਭਲੇ ਚਲਾਯੋ ਕਾਜ ॥ ੬੩ ॥

ਮੁਝ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਮਾਇ ਕਰਿ, ਸਰਬ

ਪਦਾਰਥ ਕੀਨ।

ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਵਿਸਤ੍ਰਿੱਤ ਭੀ, ਦੀਨਨ

ਦਾਨਹਿ ਦੀਨ- ॥ ੬੪ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਰਹਿ ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੁਤ¹ ਪੌਤ੍ਰਹਿ², ਕੀਨ ਗਤਾ³। ¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ। ²ਪੌਤ੍ਰੇ ਨੂੰ। ³ਟੁਰ ਗਏ।

ਇਕ ਸਾਲ ਭਯੋ ਸੁਤ ਕੇ ਜਨਮੇ।

ਮੁਖ ਹੇਰਤਿ ਮਾਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨ ਮੇ

॥ ੬੪ ॥

ਭਗਨੀ¹ ਮਨ ਕੀ ਸਭਿ ਜਾਨ ਰਿਦੇ।

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।

ਮੁਖ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਖ ਦੇ।

‘ਇਕ ਬਾਰਿਕ ਲੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਕਰੋ।

ਤੁਮ ਆਨ ਵਿਚਾਰ ਕਛੂ ਨ ਧਰੋ’

॥ ੬੬ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖੀ ਸਰਸੀ¹ ਉਰਮੈ²।

¹ਬਹੁਤ (ਅ) ਖਿੜੀ। ²ਰਿਦੇ ਵਿਖੇ।

ਭਵ ਰੰਕ¹ ਮਦਾਰ² ਪਯੋ³ ਘਰ ਮੈਂ।

¹ਜਨਮ ਦੇ ਕੰਗਾਲ ਨੇ। ²ਕਲਪ ਬੁੱਛ, ਸੂਰਗ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਬੁੱਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੁੱਛ। ³ਪਾ ਲਿਆ।

ਮੁਖਕੰਜ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ² ਲਾਲਤਿ ਹੈ³।

¹ਕਵਲ ਮੁਖ। ²ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ³ਲਡਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਤਿ ਨੇਹ¹ ਧਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤਿ ਹੈ

¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਗੋਦੀ। [ਸੰਸ. ਉਤਸੰਗ। ²ਭਤੀਜਾ।

ਸਿਰੀਚੰਦ ਧਰਿ ਨਾਮ ਤਿਹ, ਪਾਯੋ

ਉਛੰਗ¹ ਭਤੀਜ²।

ਉਰ ਅਨੰਦ ਬਹੁ ਨਾਨਕੀ ਸੋਦਰ ਲਖਯੋ¹ ¹ਭਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਕਿ। ²ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸੀਜ² ॥ ੯੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜਨਮ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ

ਨਾਮ ਛਬੀਸਮੇ ਯਜਾਇ ॥ ੨੬ ॥

੨੭. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਗਲ। ਮਨਸੁਖ ਤੇ ਭਗੀਰਥ।]

੨੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੮

{ਭਗੀਰਥ} ॥੨॥

{ਮਨਸੁਖ} ॥੩੬॥

{ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੬੭..॥

{ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ} ॥੨੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰੁ ਪਰਨ ਮਨ, ਨਖਨ ਨਿਹਿਕ ਛਬਿ ਮੂਲ।

ਪਰਨ=ਪਰਣਾ, ਆਸਰਾ। ਨਖਨ=ਨਹੁੰ, ਨੌਹਾਂ ਦੀ। ਨਿਹਿਕ=ਹੀਰਾ। [ਸੰਸ. ਨਿਖੁੰ*] ਛਬਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ।
 *ਨਿਖੁੰ=੧. ਸੋਨੇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ, ੨. ਸੋਨੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ, ੩. ਸੋਨੇ ਦਾ ਤੋਲਾ, ੪. ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਇਕਤੋਲ, ੫. ਵੈਦਯਕ ਦਾ ਇਕ ਤੋਲ, ੬. ਸੋਨਾ, ੭. ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਰਤਨ, ੮. ਸੋਨੇ ਦਾ ਇਕ ਗਲੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ੯. ਹੀਰਾ।

ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ ਨਿਜ ਜਨਿਨ, ਨਮੋ, ਹੋਹਿ ਅਨਕੂਲ ॥੧॥

ਭਵ=ਜਨਮ। ਹਰਨ ਮਰਨ ਭਵ=ਜਨਮ ਮਰਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ। ਜਨਿਨ=ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
 ਅਨਕੂਲ=ਮੁਆਫਕ, ਜੋ ਵਿਰੁੱਧ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਣ, ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਰਹਿਣ।

ਅਰਥ:

(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮਨ (ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ) ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵਾਂ (ਦੀ ਛਬੀ) ਹੀਰੇ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਵੀ ਮੂਲ ਹੈ, (ਅਤੇ ਜੋ) ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ (ਆਦਿ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਹਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਐਸੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ, (ਓਹ) ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ।

ਭਾਵ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨੂੰ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੀਰੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਖਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਓਹ ਹੀਰੇ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੀਕ ਸੁੰਦਰ ਹਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰ ਇੰਨੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੀਹ ਕੀਮਤ ਹੈ? ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਭੈ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਹਾਰੇ ਹਨ। ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨੀ ਹਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਮਾਧੀ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਓਹ ਚਰਣ ਹਨ ਓਹ ਆਤਮ ਪਦ ਆਰੂੜ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਨਿਮਗਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਆਤਮ ਰੰਗ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਰੱਬੀ ਰਸ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੀਸ ਤੋਂ ਲੈ, ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਨੋ ਓਹ ਨੂਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਰਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਆਤਮ ਦਾਤ ਨਾਲ ਜੋ ਆਤਮ ਰਸ ਰੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਦਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਧਿਆਨੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਯਤਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਤੁਰੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ ਚਰਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਓਹ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਣ। ਏਹੋ ਖਿਆਲ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਅਗਲੇ ਤ੍ਰੈਹਾਂ ਅਧਿਆਈ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਸਮੀਪ ਹੈ ਮੈਲਸੀਹਾਂ
ਇਕ ਗ੍ਰਾਮ।

ਹੁਤੇ ਉਪਾਸਕ ਕਾਲਿਕਾ ਤਹਾਂ ਭਗੀਰਥ
ਨਾਮ ॥੨॥

{ਭਗੀਰਥ}

ਚੌਪਈ:

ਜਿਉਂ ਮਿਲਿ ਤਿਹ ਲਿਯ ਗੁਰਮਤਿ
ਰੀਤੀ।

ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਭਾਉ ਧਰੇ ਸੇਵਤਿ ਨਿਤ ਕਾਲੀ।

ਸੁਚ ਸੰਜਮ ਕਰਿ ਭੂਰਾ¹ ਸੁਚਾਲੀ ॥੩॥

ਰਟਹਿ ਨਾਮ 'ਭੋ'^੧ ਭਵਾ¹ ਭਵਾਨੀ²।

ਜਗਦੰਬਾ¹, ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਕੀ ਖਾਨੀ।

ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ, ਅਸ਼ਟਾਯੁਧ¹ ਚਮਕਹਿੰ।

ਦਾਂਤਨਿ¹ ਪਾਂਤ² ਬਿਸਾਲਾ³ ਦਮਕਹਿੰ

॥੪॥

ਲਾਲ ਬਿਲੋਚਨ¹ ਮੁੰਡਨਮਾਲੀ²।

ਛੋਡਤਿ ਤੁੰਡਹਿ¹ ਜ਼ਾਲ² ਕਰਾਲੀ³।

ਸਿੰਘ¹ ਬਾਹਨੀ², ਸੰਤਨਪਾਲੀ³।

ਦੈਂਤ ਸੰਘਾਤ¹ ਸੰਘਾਰਨ² ਕਾਲੀ ॥੫॥

ਮਧੁਕੈਟਭ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ^੧ ਮਰਦਨ¹।

ਧੂਮ੍ਰਾਛ, ਚੰਡ ਮੁੰਡ^੧ ਚਕਰਦਨ¹।

ਰਕਤਬੀਜ^੧ ਕੋ ਪਾਨੀ¹ ਰਕਤਾ²।

ਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ^੧ ਹਨਨਿ¹ ਵਡ ਸ਼ਕਤਾ²

॥੬॥

ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੈਨੀ ਤ੍ਰੈਲੋਕਾ।

ਸਰਬ ਪੂਜਯ ਨਿਤ ਸਰਬ ਅਸ਼ੋਕਾ¹।

ਜਗਤ ਕਾਰਨੀ, ਆਦਿ ਕੁਮਾਰੀ।

ਉਮਾ¹ ਰਮਾ² ਬਾਨੀ³ ਤਨਧਾਰੀ⁴ ॥੭॥

¹ਬਹੁਤ।

¹ਸ਼ਿਵਾ। ²ਦੇਵੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਟੁਰੇ ਹਨ।

^੧ਪਾ:-ਕੋ।

¹ਜਗਤ ਮਾਤਾ।

¹ਅੱਠੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

¹ਦੰਦਾਂ ਦੀ। ²ਪੰਕਤੀ। ^੩ਬੜੀ।

¹ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ। ²ਸਿਰਾਂ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ।

¹ਮੁਖ ਤੋਂ। ^੨ਅੱਗ। ^੩ਭਯਾਨਕ।

¹ਸ਼ੇਰ ਦੀ। ^੨ਸਵਾਰੀ ਵਾਲੀ। ^੩ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ।

¹ਸਮੂਹ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੂੰ ਮਲਨ ਵਾਲੀ। ^੧ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਹਨ।

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਪੀਣ ਵਾਲੀ। ²ਲਹੂ।

¹ਨਾਸ਼ਕ। ²ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ।

¹ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ੋਕ ਰਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਪਾਰਬਤੀ। ²ਲੱਛਮੀ। ^੩ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ^੪ਸਰੀਰ ਧਾਰ

ਜੈ ਦੇਵੀ, ਜੈ ਚੰਡਿ¹, ਕਪਾਲੀ^{2†}।

ਜੈ ਜੈ ਅੰਬੇ¹ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲੀ²।

ਜੈ ਦੁਰਗੇ¹, ਦੁਰ ਧਰਖਣ² ਗੌਰੀ³।

ਤੁਝ ਸੇਵਹਿ ਬਿਧਿ¹ ਸੰਕਰ² ਸੌਰੀ³
॥੮॥

ਜਗ ਉਪਜਾਵਨਿ, ਪਾਲਨਿ, ਕਾਲਨਿ¹।

ਅਕਲੰਕੀ ਦੁਰਜਨ ਦਲ¹ ਸਾਲਨਿ²।

ਅਸਿ ਧਰਨੀ¹ ਹਰਨੀ ਅਗਜਾਨੰ।

ਸੁਖ ਕਰਣੀ ਦਲਣੀ¹ ਦਯਤਾਨੰ² ॥੯॥

ਨਮੋ ਨਮੋ ਸਸਿ¹ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ²।

ਨਮੋ ਅੰਗਜਨਿ¹ ਸਭਿ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ੀ।

ਪਰਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗੱਯਾ¹ ਕੱਲਯਾਣੀ।

ਨਮੋ ਮੰਗਲਾ¹ ਭੇ ਸਰਬਾਣੀ ॥੧੦॥

ਨਮੋ ਜੋਗ ਮਾਯਾ¹, ਬਰ ਦਾਨੀ²।

ਸਰਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੂਪਾ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।

ਬਰਬੰਡਨਿ¹ ਭੁਜਦੰਡ ਅਖੰਡੀ²।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਪਗ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡੀ' ॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ¹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਨਾਮ ਜਪਿ, ਪੂਜਿ
ਕਾਲਕਾ ਮਾਤ।

ਹਰਣ ਤਿਮਰ ਅੱਗਜਾਨ ਕੋ¹ ਚਹਿਤਿ
ਰਿਦੇ ਦਿਨ ਰਾਤਿ ॥੧੨॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਚਿ¹ ਸੰਜਮਿ ਸਾਥ।

ਬੰਦਹਿ ਧਰ ਪਰ¹ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥ।

ਸੇਵਾ ਕਰਤਯੋ ਬਾਸੁਰ ਬੀਤਾ।

ਕੇ ਹੋਈ।

¹ਚੰਡੀ। ਅਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਕਪਾਲ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਪਾਲੀ। ਭਾਵ ਜਗਤ ਮੂਲਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, (ਅ) ਖੋਪਰੀਆਂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। [†]ਪਾ:- ਕ੍ਰਿਪਾਲੀ।

¹ਮਾਤਾ। ²ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਵਾਲੀ।

¹ਦੁਰਗਾ। ²ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਾਲੀ, (ਅ) ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਦਬਾਉਣਾ (ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ)। ³ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ। ²ਸ਼ਿਵ। ³ਸ਼ੌਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ।

¹ਲਯ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਦੁਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਲਾਂ ਨੂੰ। ²ਦੁਖ ਦਾਤੀ।

¹ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਦਲਨ ਵਾਲੀ। ²ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ।

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੇ। ²ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲੀ।

¹ਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

¹ਬੁੱਧ ਰੂਪ (ਅ) ਸਰਸ੍ਵਤੀ।

¹ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤੀ।

¹ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਾਯਾ, ਜਗਤ ਰਚਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰੂਪ। ²ਵਰ ਦਾਤੀ।

¹ਬਲਵਾਲੀ। ²ਨਾ ਖੰਡੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ।

¹ਇਸ।

¹ਅਗਜਾਨ ਦਾ ਅਨ੍ਹੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ।

¹ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਤਦਪਿ¹ ਨ ਤਜਹਿ ਬਧੀ ਚਿਤ ਪ੍ਰੀਤਾ¹ ਤਾਂ ਭੀ।

॥ ੧੩ ॥

ਰਹਜੋ ਕਾਲਿਕਾ ਮੰਦਰ ਮਾਂਹੀ।

ਸਦਨ ਨ ਗਮਨਜੋ ਅਤਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।

ਅਰਧ ਨਿਸਾ¹ ਬੀਤੀ ਅਲਸਾਵਾ।¹ ਅੱਧੀ ਰਾਤ।

ਤਬਹਿ ਚੰਡਿਕਾ ਸੁਪਨ ਦਿਖਾਵਾ

॥ ੧੪ ॥

‘ਭੋ ਸੁਮਤੇ¹! ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਤੋਰਾ।¹ ਹੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼।

ਹੋਇ ਸਪੂਰਨ ਇਹ ਬਰ ਮੋਰਾ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਿ ਹੈਂ ਗਯਾਨਾ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਅਪਵਰਗਾ¹ ਮਹਾਨਾ² ਮੁਕਤੀ।¹ ਵੱਡੀ।

॥ ੧੫ ॥

ਪਰਾਲਬਧ ਹੈ ਤਨ ਕੀ ਜੋ ਲੋ¹।¹ ਜਦ ਤਕ।

ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਗ ਤੋ ਲੋ¹⁺।¹ ਤਦ ਤਕ।

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵੀ ਏਥੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਯਥਾ:-ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਕ-ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥ ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥੪॥ ਗੋਡ ਨਾਮ:

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਕੀਨਿ ਦੁਕਾਨਾ।

ਦੁਰਜੋ ਰਹਤਿ ਹੈ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।¹ ਛਿਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

੧੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਅਵਤਾਰਾ।^੧

^੧ਇਥੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਜਿਸਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੇਵੀ ਬਾਬਤ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ? ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਟੀਕੇ ਗਰਬ ਗੰਜਨੀ ਵਿਚ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਨੰਦ ਘਨ ਨੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਦੱਸਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਉਥੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ, ਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ‘ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ। ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝੀਅਹੁ ਹਮਾਰਾ।’ ਇਹ ਦਸਮੇ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਰੁਤ ੩ ਅੰਸੂ ੧੨ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਟੂਕ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ‘ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ’ ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸਹੁ ਦੁਖ ਦਾਹੂ¹।¹ ਨਾਸ਼ਕ।

ਜਗ ਜੀਵਨ ਕੋ ਲੇਵਹੁ ਲਾਹੂ’ ॥ ੧੭ ॥

ਇਤੇ ਮਾਤ੍ਰ ਮਹਿੰ ਖੁਲੇ ਬਿਲੋਚਨ¹।

¹ਅੱਖਾਂ।

ਲਖਿ ਸੁਪਨੇ ਕੇ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੋਚਨ।

ਭੋਰ¹ ਹੋਤਿ ਲੋ ਦਿਢ² ਬੈਰਾਗਾ।

¹ਸਵੇਰ। ²ਖੱਕਾ।

ਭਯੋ ਰਿਦੈ ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਤਯਾਗਾ

॥ ੧੮ ॥

ਗ੍ਰਾਮ ਚੋਧਰਤਾ ਆਦਿ ਬਿਭੂਤੀ¹।

¹ਐਸ਼ੂਰਜ ਦੇ ਸਾਮਾਨ।

ਤਜਿ ਗਮਨਜੋ ਅਤਿਸ਼ੈ ਮਤਿ ਪੂਤੀ¹।

¹ਜਿਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬਹੁਤ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਸੀ।

ਰੋਕ ਰਹੇ ਨਰ ਰੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਬਹਜੋ ਹੜ ਜੈਸੇ ॥ ੧੯ ॥

ਆਵਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਤੂਰਨ।

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਹਿਰਦਾ ਪਰਿਪੂਰਨ।

ਜਹਿ ਆਪਨ¹ ਪਰ ਜਾਚਕ² ਭੀਰਾ।

¹ਹੱਟ। ²ਅੰਗਤਿਆਂ ਦੀ।

ਦਰਸ਼ਨ ਹੇਤਹਿ¹ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ

¹ਵਾਸਤੇ।

॥ ੨੦ ॥

ਪਗ ਪਰ ਪਰਿ ਰਹਜੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨ¹।

¹ਡੰਡੇ ਵਾਂਗ ਭਾਵ ਲੰਬਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ।

ਬਯਾਕੁਲ ਭਾ ਤਨ ਸੁਧਿ ਬਿਸਰਾਨਾ।

ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਨਾਥਾ।

ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਮਾਥਹਿ ਸਾਥਾ ॥ ੨੧ ॥

ਭੁਜਾ ਪਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁਰ ਬਿਠਾਯੋ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੋਮਲ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।

‘ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ, ਕਿਹ¹ ਤੇ ਆਵਾ?’

¹ਕਿੱਥੋਂ।

ਚਹਜੋ ਸੁ ਦੇਉਂ ਕਹੋ ਮਨਭਾਵਾ¹’

¹ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਗੱਲ ਆਖ।

॥ ੨੨ ॥

ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥ ਬੋਲਜੋ ਬਾਨੀ।

‘ਸਭਿ ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।

ਤਦਪਿ ਕਹੌਂ ਬੂਝਨਿ¹ ਅਨੁਸਾਰੀ²।

¹ਆਪਦੇ) ਪੁੱਛਣ। ²ਮੂਜਬ।

ਰਹਜੋ ਚਹਿਤਿ ਹੋਂ ਸ਼ਰਨ ਤੁਮਾਰੀ

॥ ੨੩ ॥

ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਲਸੀਹੇਂ ਮਹਿੰ ਧਾਮਾ¹।

¹ਘਰ ਹੈ।

ਕਰੋਂ ਉਪਾਸਨ ਕਾਲੀ ਨਾਮਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਨਿ ਮੁਝ ਪਰ ਜਗਮਾਈ।

ਸੁਮਤਿ ਦੀਨਿ ਕਹਿ ਗਾਥ¹ ਬੁਝਾਈ² ¹ਕਥਾ, ਗਲ। ²ਸਮਝਾਈ।

॥ ੨੪ ॥

ਮੈਂ ਆਯੋ ਤੁਮ ਸੇਵਨ ਚਰਨਾ।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਭੋ ਅਸਰਨ ਸ਼ਰਨਾ¹ !’

¹ਹੇ ਸ਼ਰਨ ਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਦਾਤੇ।

ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿੰ ਬਿਨੈ ਬਿਸਾਲਾ।

ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ¹ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੫ ॥

¹ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਜਗਤ ਸਭਿਹਿ ਪਰਪੰਚ¹ ਦਿਖਾਯੋ।

¹ਮਿਥਿਆ।

ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੀ ਸੇਵ ਲਗਾਯੋ।

ਰਹਤਿ ਭਯੋ ਦਰਸ਼ਨ ਨਿਤ ਕਰਿਹੀ।

ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ¹ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿਹੀ ¹ਧੋਵੈ।

॥ ੨੬ ॥

ਜਿਉਂ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ¹ ਦੇਹਿੰ ਰਜਾਈ²।

¹ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ। ²ਆਗਿਆ।

ਤੈਸੇ ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਮਨ ਭਾਈ।

ਬੀਤਯੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਛੁ ਕਾਲਾ।

ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੨੭ ॥

ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਪੁਰਿ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।

ਆਯੋ ਗੁਰ ਢਿਗ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਉਚਰਯੋ ਕਲਜਾਨਾ।

ਬੈਸ ਗਯੋ ਪੁਨਿ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ¹ ¹ਜਿਸ (ਮਰਦਾਨੇ) ਦੇ ਭਾਗ ਵਡੇ ਸਨ।

॥ ੨੮ ॥

ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਕੁਸ਼ਲ¹ ਸੰਦੇਸ਼ੇ²।

¹ਸੁਖ ਦੇ। ²ਸਨੇਹੇ।

ਦੇਤਿ ਭਯੋ ਬੂਝੇ ਗੁਰ ਜੈਸੇ।

ਅਪਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ¹ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਯੋ।

¹ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ।

ਜਾਂ ਕੇ ਹਿਤ¹ ਚਲਿ ਕਰਿ ਪੁਰਿ ਆਯੋ

¹ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ।

॥ ੨੯ ॥

‘ਸੁਨਿ ਜਜਮਾਨਾ¹ ! ਬਚਨ ਤੁਮ ਭਾਖਾ।

¹ਪਾ:-ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ।

ਤਜਹੁ ਅਪਰ ਜਾਚਨ¹ ਅਭਿਲਾਖਾ²।

¹ਹੋਰ ਥੋਂ ਮੰਗਣ ਦੀ। ²ਖਿੱਛਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਮਾਂਗੋ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕੋਊ।

ਤੁਮਰੋ ਬਚਨ ਚਿਤਾਰਤਿ¹ ਸੋਊ

¹ਯਾਦ ਕਰਕੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਔਰ ਚਲਤਿ ਨੀਕੀ ਗੁਜਰਾਨਾ¹।

¹ਹੋਰ ਗੁਜਰਾਨ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਤਨਿਯਾ¹ ਬਜਾਹਨਿ² ਖਰਚ ਮਹਾਨਾ। ¹ਧੀ ਦੇ। ²ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ।
 ਤਾਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਸਦਨ ਹਮਾਰੇ।
 ਯਾ ਹਿਤ ਆਯੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰੇ’
 ॥ ੩੧ ॥
 ਅਸਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸਾ।
 ਤਾਂ ਸੋ ਬੋਲੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ।
 ‘ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਤੂੰ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ
 ॥ ੩੨ ॥
 ਬਜਾਹ ਸੌਜ¹ ਲਿਖਿ ਕਾਗਦ ਸਭਿਹੀ। ¹ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ।
 ਗਮਨਹੁ ਲਵਪੁਰਿ¹ ਮਾਰਗ ਅਬ ਹੀ। ¹ਲਾਹੌਰ।
 ਇਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਵਸਤੁ ਨ ਪੂਰੀ।
 ਤਹਿੰ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਆਨਹੁ ਰੂਰੀ¹ ¹ਸੁੰਦਰ।
 ॥ ੩੩ ॥
 ਰਜਨੀ¹ ਏਕ ਬਸਹੁ ਪੁਰਿ² ਮਾਂਹੀ। ¹ਰਾਤ। ²ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ।
 ਤੂਰਨ ਆਵਨ ਬਿਲਮਹੁ ਨਾਂਹੀ।’
 ਧਰਿ ਰਜਾਇ ਸਿਰ ਪਰ ਜਗਨਾਥਾ¹। ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
 ਲਿਖਯੋ ਬੁਝਿ¹ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ² ¹ਪੁੱਛਕੇ। ²ਕੋਲੋਂ।
 ॥ ੩੪ ॥
 ਬਾਂਛਿਤਿ ਦਰਬ ਲੇਯ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।
 ਗਮਨਯੋ ਪੰਥ ਨਾਇ¹ ਪਦ² ਮਾਥਾ³। ¹ਨਿਵਾਕੇ। ²ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ। ³ਅੱਥਾ।
 ਪਹੁੰਚਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
 ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਪੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨਿਹਾਰਾ
 ॥ ੩੫ ॥
 ਮਨਸੁਖ ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਜਿਸ ਕੇਰੋ।
 {ਮਨਸੁਖ}
 ਧਨੀ ਅਧਿਕ ਵਾਪਾਰ ਘਨੇਰੋ।
 ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥ ਕਹੀ ਨਿਜ ਗਾਥਾ।
 ਸਰਬ ਦਰਬ ਕੋ ਲੇ ਕਰਿ ਹਾਥਾ
 ॥ ੩੬ ॥
 ‘ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਕਾਗਦ ਪਰ ਜੇਤੀ।

ਆਪ ਸਰਬ ਲੈ ਦੀਜੈ ਤੇਤੀ।

ਏਕ ਨਿਸਾ ਬਸਿਹੋਂ ਇਸ ਨਗਰਾ।

ਤੂਰਨ ਕਰਿਯੇ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ’

॥ ੩੭ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਤਿਹੰ ਸਨਮਾਨਾ¹। ¹ਆਦਰ ਕੀਤਾ।

ਨਿਕਟਿ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਅਬ ਪ੍ਰਦੋਖ ਭੀ¹ ਕਰਹੁ ਨਿਵੇਸਾ²। ¹ਸੰਧਯਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ²ਨਿਵਾਸ।

ਭੋਰਿ ਹੋਤਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਸੁ ਦੇਸਾਂ¹’ ¹ਲੈ ਦਿਆਂਗਾ।

॥ ੩੮ ॥

ਸੋ ਕਾਗਦ ਪੁਨ ਪਠਯੋ¹ ਵਿਚਾਰੀ। ¹ਪੜ੍ਹਿਆ।

‘ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਸਭਿ ਹੋਇ ਤਯਾਰੀ।

ਬਿਲਮ ਲਗਹਿ ਕਰਿਵਾਵਤਿ ਚੂੜਾ।

ਜੋ ਲੀਯੋ, ਚਾਹਤਿ ਹੈਂ ਰੂੜਾ¹’ ॥ ੩੯ ॥ ¹ਸੁੰਦਰ।

ਤਬਹਿ ਭਗੀਰਥ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।

ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ! ਵਿਪਰੀਤਿ ਕਹਾਨੀ¹। ¹ਗਲ ਪੁੱਨੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ¹ ਰਹੋਂ ਜੇ ਨਗਰਾ। ¹ਦੂਜੀ ਰਾਤ।

ਬਾਦ ਜਨਮ ਜਾਵਹਿ ਮੁਝ ਸਗਰਾ’

॥ ੪੦ ॥

ਕਹਯੋ ਸ਼ਾਹੁ ‘ਕੋ ਯਾ ਕੋ ਕਾਰਣ?’

ਉਰ ਸੰਸੈ ਭਾ¹ ਕਰਹੁ ਨਿਵਾਰਣ। ¹ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਜੋ ਮਾਨਵ¹ ਭੇਜਯੋ ਨ੍ਰਿਪਤਾਦੁ²। ¹ਮਨੁਖ। ²ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਆਦਿਕ ਨੇ।

ਉਚਰੈ ਯੌਨ -ਜਨਮ ਹੁਇ ਬਾਦੁ-।’

੪੧।

‘ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਾਹੁ ਮਮ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ।

ਜਾਂ ਕੋ ਬਚਨ ਹੋਤਿ ਨਹਿੰ ਊਰਾ¹। ¹ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਤਿਨ ਕੀ ਆਇਸੁ¹ ਜਾਨਹੁ ਐਸ। ¹ਆਗਯਾ।

ਦੂਜੀ ਨਿਸ, ਪੁਰਿ¹ ਰਹੋਂ ਨ ਜੈਸੇ⁺’ ¹ਭਾਵ ਲਾਹੌਰ। ⁺ਪਾ:-ਕੈਸੇ।

॥ ੪੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨਸੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਕਲੀ ਕਾਲ ਅਤਿਸੈ ਬਲਵਾਨਾ।

ਇਸ ਮਹਿੰ ਐਸੋ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ।

ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਜੈਸੋ ਜਸੁ ਰੂਰਾ¹ ’ ॥ ੪੩ ॥ ¹ਸੁੰਦਰ ਜਸ।

‘ਭੋ ਸੁਮਤੇ¹ ! ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ ਸੰਸਾ। ¹ਹੇ ਬੁਧੀਵਾਨ !

ਜਿਸਕੀ ਮੈਂ ਭਾਖਤਿ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਸਾ¹। ¹ਮਹਿਮਾ।

ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਧਰਹੁ ਜਿ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰੀ।

ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਹਰਹਿੰ ਦੂਰੀ

॥ ੪੪ ॥

ਕਲੀਕਾਲ ਤਾਰਨ¹ ਕਰਤਾਰਾ²।

¹ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ। ²ਕਰਤਾਰ ਨੇ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ।

ਜਿਹਕੇ ਜਾਗਹਿੰ ਭਾਗ ਮਹਾਨਾ।

ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿ ਮਤਿਵਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਲੋਕਿਕ ਰੀਤਿ ਕਰਹਿੰ ਨਿਰਬਾਹੂ।

ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਘਨ¹ ਅਗਮ ਅਥਾਹੂ।

¹ਸੰਘਣਾ ਭਾਵ ਅਵਿਰਲ, ਇਕ ਰਸ।

ਸਰਬ ਘਟਨ ਕੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

ਨਜੰਤਾ¹ ਚੌਦਹਿ ਲੋਕਨਿ² ਸ੍ਰਾਮੀ’ ¹ਪ੍ਰੇਰਕ। ²ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ।

॥ ੪੬ ॥

ਸੰਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਜਿਹ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਅਸ ਮਨਸੁਖ ਬਹੁਰੋ ਬਚ¹ ਭਾਖਾ।

¹ਬਚਨ।

‘ਜੇ ਮੁਝ ਦੇ ਕਛੁ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ।

ਤਬ ਹੋਵੋਂ ਮੈਂ ਸਿਖ ਹਿਤ ਲਾਈ

॥ ੪੭ ॥

ਦੰਭੀ ਸਾਧੁ ਮਿਲੇ ਬਹੁਤੇਰੇ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ¹ ਕਿਹ ਹੇਰੇ²।

¹ਹੋਈ। ²ਕਿਸੇ ਦੇ ਭੀ ਡਿੱਠਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾ ਹੋਈ।

ਯਾਂ ਤੇ ਮੁਝੇ ਨ ਉਪਜਤਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।

ਬਿਨ ਅਜਮਤਿ¹ ਨਹਿੰ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤਾ²’

¹ਕਰਾਮਾਤ (ਦੇਖਿਆਂ) ਬਿਨਾਂ। ²ਨਿਸ਼ਚਾ।

॥ ੪੮ ॥

ਕਹਤਿ ਭਗੀਰਥ ‘ਸਾਹੁ ! ਸੁਨੀਜੈ।

ਰਿਦੈ ਕੁਤਰਕਨ¹ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ।

¹ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੁੱਜਤਾਂ।

ਸ਼ਰਧਾ ਧਾਰਿ ਦੇਖਿਯੇ ਦਰਸਨ।

ਬਿਨੈ ਸਹਿਤ ਕੀਜੈ ਪਗ ਪਰਸਨ

॥ ੪੯ ॥

ਬਚਨ ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤਾ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਪਾਵਹਿੰ ਗਜਾਤਾ।

ਜੇਕਰਿ ਕਲਾ ਚਹਿਤਿ ਤੁਮ ਦੇਖਾ।

ਯਹਿ ਕੁਛ ਬਾਤ ਨ ਤਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਖਾ¹ ¹ਬੜੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ।

॥ ੫੦ ॥

ਉਦਿਧ¹ ਨਿਕਟਿ ਤੇ ਜਲ ਕਨ² ਜੋਈ।

¹ਸਮੁੰਦਰ। ²ਜਲ ਦੇ ਕਿਣਕੇ।

ਜਾਚੇ¹ ਤਹਾਂ ਨ ਘਾਟੋ ਕੋਈ।

¹ਜੇ ਕੋਈ ਮੰਗੇ ਤਾਂ।

ਦਿਢ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਿ ਚਲਿ ਮੁਝ ਸੰਗਾ।

ਪੂਰਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਰ ਉਮੰਗਾ’

॥ ੫੧ ॥

ਮਨਸੁਖ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਬੈਨਾ।

ਚਲਨ ਚਾਹਿ ਭੀ ਢਿਗ ਗੁਨ ਐਨਾ¹।

¹ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ।

ਕਰਿ ਸੰਭਾਖਣ¹ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।

¹ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ।

ਅਸਨ ਅਚੜੋ¹ ਕਿਯ ਮੈਨ² ਤਹਾਂਹੀ

¹ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ। ²ਸੋਣਾ ਕੀਤਾ।

॥ ੫੨ ॥

ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਠਿ ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨਾ।

ਸੌਜ ਬਨਜ ਲੀਨੀ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।

ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ ਭਗੀਰਥ ਸੰਗਾ।

‘ਇਕ ਚੂੜਾ ਮਮ ਸਦਨ¹ ਸੁ ਰੰਗਾ ¹ਮੇਰੇ ਘਰ।

॥ ੫੩ ॥

ਤਾਂ ਕੋ ਬੇਚਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਇ ਨ¹।

¹ਉਹ ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੀ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈਸੀ।

ਸੋ ਮੈਂ ਦੇਵੋਂ ਤਿਨਹਿ¹ ਉਪਾਇਨ²।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮੈਂ। ²ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗਾ।

ਅਪਰ¹ ਖਰੀਦਨ ਜੇ ਮਤ ਤੇਰੀ।

¹ਹੋਰ।

ਦੂਜੀ ਨਿਸਾ¹ ਬਸਨ² ਹੈ ਦੇਰੀ’

¹ਰਾਤ। ²ਰਹਿਣ ਦੀ।

॥ ੫੪ ॥

ਸੁਨਤਿ ਭਗੀਰਥ ਭਾਖੀ ਬਾਨੀ।

‘ਤਸ¹ ਕਰਿਯੇ ਜਸ² ਬਿਧਿ ਮਨ

¹ਤੈਸੀ। ²ਜੈਸੀ।

ਠਾਨੀ।’

ਬਜਾਹ ਸੌਜ ਲੇ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰੂਰੀ।

ਮਗ ਗਮਨੇ ਯੁਗ¹ ਜਿਨ ਮਤਿ ਭੂਰੀ ¹ਦੋਨੋਂ।

॥ ੫੫ ॥

ਮਨਸੁਖ ਕਹੈ ‘ਲੇਯ ਮੁਝ ਨਾਮਾ।

ਕਰਹਿੰ ਅਵਾਹਨ¹ ਜੇ ਸੁਖਧਾਮਾ²।

¹ਬੁਲਾਵਨ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਦਿਢ¹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤਬ ਉਰ ਮਹਿੰ ਜਾਗੈ।

¹ਪੱਕੀ।

ਸਤਿ ਜਾਨੈ ਮੈਂ -ਇਹ ਦੁਖ ਦਾਗੈ¹-’

¹ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੱਚ ਜਾਣ ਲਵਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦੁਖ ਏਹ ਦਗਧ ਕਰਨਗੇ।

॥ ੫੬ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਉਚਰਤਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।

ਤਜਿ ਮਾਰਗ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰਿ ਪਾਹੀ।

ਜਹਿੰ ਆਪਨ¹ ਪਰ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

¹ਹੱਟ ਪਰ।

ਤਹਿੰ ਆਏ ਚਲਿ ਕਰਿ ਤਤਕਾਲਾ

॥ ੫੭ ॥

ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਭੇ ਉਤਪਲ ਲੋਚਨ¹।

¹ਕਵਲ ਨੈਣ ਜੀ ਨੇ ਵੇਖੇ।

ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਭ੍ਰਮਹਿ ਬਿਮੋਚਨ¹।

¹ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

‘ਆਉ ਭਗੀਰਥ ਪਰਉਪਕਾਰੀ!

ਮਨ ਮਲਯਾਗਰ ਰੀਤਿ ਵਿਚਾਰੀ¹

¹ਤੇਰੀ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਚੰਦਨ ਵਤ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੫੮ ॥

ਪੂਰਬ ਥੋ ਮਨਸੁਖ ਇਹ ਕਾਚਾ ॥

ਕਿਯੋ ਨਾਮ ਚਾਹਿਤਿ ਅਬ ਸਾਚਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਆਨਜੋ ਅਪਨੇ ਸੰਗਾ।

ਧੰਨ ਸੰਤ ਮਤਿ¹ ਕੀਟੀ ਭ੍ਰਿੰਗਾ²’

¹ਸੰਤ ਮਤਾ। ²ਜੀਕੁਣ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਮਤੀ ਹੈ। ਕੀਟਭ੍ਰਿੰਗ ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਹੈ।

॥ ੫੯ ॥

ਸੁਨਿ ਬਚ ਧਾਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਏ।

ਮਨਹੁ ਮਿਲਜੋ ਜਲ ਅਧਿਕ ਤਿਸਾਏ¹।

¹ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ।

ਬਯਾਹ ਸੌਜ ਧਰਿ ਦੀਨਿ ਅਗਾਰੀ।

ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ

॥ ੬੦ ॥

‘ਅਵਰ ਸਰਬ ਰਾਵਰ ਕੋ¹ ਗਯਾਤਾ।

¹ਆਪ ਨੂੰ।

ਕਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿੰ ਮਮ ਸੁਖ ਦਾਤਾ!

ਨਾਮ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨੇ¹।

¹ਕੰਨੀ ਸੁਣਕੇ।

ਯਹਿ ਆਵਾ ਤੁਮਰੋ ਸਿਖ ਹੋਨੇ!

॥ ੬੧ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਤਿਨ ਕੋ ਸਨਮਾਨਾ।

ਬਹੁਰ ਹਕਾਰਿ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਬਯਾਹ ਸੌਜ ਦੀਨੀ ਕਰਿ ਪੂਰੀ।

ਹਰਖਤਿ ਭਯੋ ਬਿਲੋਕਤਿ ਰੂਰੀ¹ ਸੁੰਦਰ।

॥ ੬੨ ॥

ਦਰਬ ਸੰਗ ਪੁਨ ਦੀਨ¹ ਮੁਕੰਦਾ।

¹ਨਾਲ ਹੋਰ ਧਨ ਦਿੱਤਾ।

ਲੇ ਗਮਨਯੋ ਉਰ ਧਾਰਿ ਅਨੰਦਾ।

ਤਲਵੰਡੀ ਬਹੁ ਜਸ ਬਿਸਤਾਰਾ।

ਕਹੈ 'ਨ ਤਿਨ ਸਮ ਅਪਰ ਉਦਾਰਾ'

॥ ੬੩ ॥

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਹਿ ਮਨਸੁਖ ਸੋਊ।

ਸ਼ਰਧਾ ਵਧੀ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ।

ਏਕ ਸਮੈਂ ਬੈਸੇ ਅਘ¹ ਕੰਦਨ²।

¹ਪਾਪਾਂ ਦੇ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚ¹ ਕਰਿਕੈ ਪਦ ਬੰਦਨ ¹ਬਚਨ।

॥ ੬੪ ॥

'ਜਗ ਬੰਧਨ ਇਹ ਗਰਤ¹ ਗੁਬਾਰਾ²।

¹ਖਾਤਾ। ²ਅੰਨ੍ਹਾਂ।

ਮੁਝ ਬੁਡਨ ਤੇ ਕਰਹੁ ਉਧਾਰਾ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਹਿੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨਿਹਾਰੀ

॥ ੬੫ ॥

ਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ, ਸ਼ਰਨ ਤਿਹਾਰੀ।

ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਧਿਕਾਰੀ।'

ਸੁਨਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

ਗਤਿ ਦੈਨੀ¹ ਰਚਨਾ ਮਹਿੰ ਸਾਨੀ² ¹ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ²ਅਮਲੀ ਹੋਈ।

॥ ੬੬ ॥

'ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਹਉਮੈਂ ਮਨ ਧਾਰੀ¹।

¹ਜਿਸ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸਥਾਨ ਵਿਚ (ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ) ਹਉਮੈ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ।

{ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼}

ਮਮ ਘਰ¹, ਮਮ ਧਨ, ਮਮ ਸੁਤ² ¹ਮੇਰੇ ਘਰ ਹੈਨ। ²ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰ।

ਨਾਰੀ।

ਮਮ ਪਰਵਾਰ, ਦੇਸ਼, ਅਸੁ¹, ਹਾਥੀ।

¹ਘੋੜੇ।

ਇਹ ਮਮ ਗ੍ਰਾਮ, ਸੈਨ, ਮਮ ਸਾਥੀ

॥ ੬੭ ॥

ਦੇਹਾਦਿਕ¹ ਤੇ ਅਪਰ² ਪਦਾਰਥ।

¹ਸ਼ਰੀਰ ਆਦਿਕ। ²ਹੋਰ।

ਜਹਾਂ¹ ਜੀਵ ਮਮ ਧਰੀ² ਅਕਾਰਥ³।

¹ਜਿੱਥੇ, ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ!। ²ਜੀਵ ਨੇ ਬਿਰਥਾ ਮਮਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ। ³ਬਿਰਥਾ।

ਤਹਾਂ ਹੋਤਿ ਨਿਤ ਦੁਖ ਕੋ ਸੰਗੀ¹।

¹ਤਿਥੇ (ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ) ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂ ਤੇ ਤਹਾਂ ਦਾ ਏਥੇ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਤੇ ਤਦੋਂ ਬੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਵਹੇ⁺ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਅਭੰਗੀ¹

¹ਕਿਉਂਕਿ ਮਮਤਾ ਨਾਲ ਨਾਂ ਟੁਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਹਿ ਟੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ⁺ਪਾ:- ਵਧੈ ਵਿਸ਼ੇ।

॥ ੬੮ ॥

ਬੰਧਮਾਨ ਆਪਨਿ ਕਰਿ ਆਪੂ¹।

¹ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ।

ਸਹਹਿ ਜੀਵ ਜਗ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਤਾਪੂ¹।

¹ਕਸ਼ਟ।

ਗੁਰ ਬਿਹੀਨ ਮਨ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰੇ

॥ ੬੯ ॥

ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਉਮੈ ਮਹਿੰ ਪਾਏ¹।

¹ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਮਰਨ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ ਹਉਮੈਂ¹ ਸਭਿ ਜੀਵ ਭੁਲਾਏ।

¹ਹੰਗਤਾ, ਮਮਤਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕੋ ਦੀਜੈ ਤਯਾਗੀ।

ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਪਿ ਹੈ ਅਨੁਚਾਰੀ¹

¹ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ।

॥ ੭੦ ॥

ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੀਠਾ।

ਜਾਨਹੁ ਸਦਾ ਆਪਨੋ ਈਠਾ¹।

¹ਮਿੱਤ੍ਰ ਜਾਣੇ (ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ)।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਭਲੋ ਹਿਤ ਸੋਈ।

ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਹੁ ਤਿਹ ਨਹਿੰ¹ ਕੋਈ

¹ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲਾਵੇ।

॥ ੭੧ ॥

ਹਉਮੈਂ ਤਜਿਨਿ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਨ।

{ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਧਨ}

ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਪੰਥ ਇਹ ਪਾਵਨ¹।

¹ਇਹ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰਾਹ ਹੈ।

ਕਰਹੁ ਤੀਨ ਕੋ ਦਿਢ ਅਭਯਾਸਾ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਇ ਮਨ ਹੈ ਸੁਖਰਾਸਾ

॥ ੭੨ ॥

ਨਹੀਂ ਮੁਕਤਿ ਮੈਂ, ਸੰਸਾ ਕੋਊ।

ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ¹ ਕੋ ਸਭਿ ਖੋਊ। ’

¹ਖੋਟੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ।

ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਨਮੁਖ¹ ਮਨ ਸੁਖ² ਪਾਯਾ।

¹ਮਨਸੁਖ ਨੇ। ²ਅਨ ਦਾ ਸੁਖ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਾਖਣ ਰਿਦੈ ਬਸਾਯਾ

॥ ੨੩ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਰਹਿ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।
ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਇ ਅੱਗਯਾਨ ਨਸਾਨਾ।
ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਜੇ ਭਾਖੇ।
ਪਢਹਿ ਵਿਚਾਰਹਿ ਉਰ ਹਿਤ ਰਾਖੇ

॥ ੨੪ ॥

ਰਹਿਤ ਸੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਚਰਨ ਉਪਾਸਨ ਠਾਨੀ।
ਦਿਢ ਸ਼ਰਧਾ ਭੀ-ਇਹ ਕਰਤਾਰਾ।
ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਅਪਵਰਗਾ^੧ ਉਦਾਰਾ- ^੧ਮੁਕਤੀ।

॥ ੨੫ ॥

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਪੂਜਹਿ ਘਸਿ ਚੰਦਨ।
ਪੁਸ਼ਪ^੧ ਚਢਾਇ ਕਰਹਿ ਪਦ ਬੰਦਨ। ^੧ਫੁਲ।
ਬਹੁਰ ਗਯੋ ਲਵਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਧਯਾਨ ਧਰਹਿ ਪੂਜਹਿ ਬਿਧਿ ਵਾਹੀ

॥ ੨੬ ॥

ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿ ਦਰਸਨ ਹੇਤੂ।
ਅਵਿਲੋਕਹਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ^੧। ^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।
ਰਹਿ ਮਾਸ ਲੋ, ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਰੈ^੧। ^੧ਮਹੀਨੇ ਤਕ, ਫੇਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।
ਲਵਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸੰਭਾਰੈ

॥ ੨੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਭਗੀਰਥ ਮਨਸੁਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਸਤਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੭ ॥

੨੮. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਵੇਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।]

੨੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੯

{ਗਿਆਨ ਤਰੋਵਰ} ॥੬॥

{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ} ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਨ ਮਨ ਕੀ ਮਲਿਨ ਕੋ ਨਿਤ ਦਾਸਨ ਅਨਕੂਲ।

ਮਲਿਨ=ਮਲੀਨਤਾਈ, ਮੈਲ। ਅਨਕੂਲ=ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਹਰਨ ਅਮੰਗਲ ਸੁਖ ਕਰਨ ਜੈ ਜੈ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ॥੧॥

ਮੰਗਲ ਮੂਲ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਮਗਰਲੇ ਅਧਿਆਇਆਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ:

ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਦਾਸਾਂ ਪਰ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, (ਸਾਰੇ)

ਅਮੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣੇ ਵਾਲੇ (ਤੇ ਸਾਰੇ) ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢ (ਪਿੱਛੇ ਕਹੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ) ਸਦਾ ਜੈ ਹੋਵੇ ਜੈ ਹੋਵੇ!

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਮੇਦੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਬਿਸਾਲ ਚਲੈ

ਬਹੁ ਕਾਲ ਯਹੀ ਬਿਧਿ ਔਰ ਚਲਾਈ।

ਬਾਲਾ ਰਹੈ ਨਿਜ ਸੰਗ ਸਦਾ

ਉਚਰਯੋ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋ ਜਾਂਹਿ¹ ਬਨਾਈ। ¹ਜਿਸ ਨੇ।

ਆਪਨ¹ ਪੈ ਤਕਰੀ² ਕਰ ਮੈਂ ¹ਹੱਟੀ ਤੇ। ²ਤੱਕੜੀ।

ਵਥੁ¹ ਤੋਲਤਿ ਦੇਤਿ ਜਜੋਂ ਹੋਤਿ ਸਵਾਈ। ¹ਚੀਜ਼ਾਂ।

ਕੋਮਲ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਅਮੋਲਕ

ਲੌਕਿਕ ਰੀਤਿ¹ ਸਭੈ ਹਰਿਖਾਈ ॥੨॥ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ) ਲੌਕਿਕ ਰੀਤ ਉੱਤੇ।

ਸੋਰਠਾ: ¹ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਹਿੰ ਬੈਸ ਦੁਕਾਨ, ਗਿਆਨ ਬਾਸ

ਜਿਵ ਭਗਤਿ ਮੈਂ¹।

ਕੀਰਤਿ ਜੌਨੁ¹ ਸਮਾਨ, ਪਰਮ ਪਾਵਨੀ² ¹ਚਾਂਦਨੀ। ²ਪਵਿੱਤਰ।

ਜਗਤ ਮੈਂ ॥੩॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਮਨੁਖ। ²ਜੇਹੜੇ।

ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਹਿੰ ਮਾਨਵ¹ ਜੇ²

ਕਰਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋਮਲ ਬੋਲ ਸੁਨੈ ਹੈਂ।

ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ

ਰੂਪ ਬਿਲੋਕਤਿ ਧੰਨ ਮਨੈ ਹੈਂ¹।

¹ਸੋਚਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਖੀਆਂ ਗੋਚਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਲਖਿ ਕੈ ਅਧਿਕਾਰ
ਭਲੇ¹ ਭਗਤੀ ਪੁਨਿ ਗਜਾਨ ਭਨੈ ਹੈਂ।
ਕਜੋਂ ਨ ਕਹੋ ਤਿਨ ਗਜਾਨ ਹਵੈ
ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਗੁਰ ਜੋਨ ਬਨੈ ਹੈ¹
॥ ੪ ॥

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ ਮਹਿੰ ਕੇਤਿਕ ਮਾਨਵ
ਗਜਾਨ ਸਪੰਨ ਭਏ ਸੁਖ ਪਾਈ।
ਨੁਤਿ ਨਿੰਦਾ¹ ਤਜੀ, ਸਮਤਾ² ਸਰਜੀ³
ਲਰਜੀ¹ ਅਵਿਵੇਕ ਕੀ² ਫੌਜ ਭਜਾਈ।
ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ ਬਿਸਾਲ¹ ਵਿਖੇ
ਕਿਰਪਾਲ ਗੁਰੂ ਜਨ¹ ਲੀਨ ਬਚਾਈ।
ਭਵ ਡਿੰਭ¹ ਵਡੇ ਪਰਚੰਡ ਭਏ²
ਤਿਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਮਨ ਲਾਲਸ¹ ਆਈ
॥ ੫ ॥

ਭਵ¹ ਲਾਵਨ ਗਜਾਨ ਤਰੋਵਰ ਕੋ²
ਬਰ¹ ਬਾਤ ਭਲੀ² ਉਰ ਬੀਚ¹ ਬਿਚਾਰੀ।
{ਗਿਆਨ ਤਰੋਵਰ}

ਮਨ ਨੀਵ ਕੁ, ਬੀਜਨ ਪ੍ਰੇਮ¹, ਸੁ ਨੇਮ
ਵਧੰ¹, ਭਗਤੀ ਤੁਕ², ਮਲ³ ਦਯਾਰੀ⁴।
ਸਮਤਾ¹ ਅਲ ਬਾਲ², ਕਲਾਲ¹ ਸਤੰ³

ਸੁਚਿ ਸੀਚਨਕੈ¹, ਪ੍ਰਿਤਿ ਜਾਂ ਰਖਵਾਰੀ²।

ਪ੍ਰਮ ਅੰਕੁਰ¹, ਸੰਕੁਲ ਕਰਮ ਦਲੰ²

ਜਿਹ ਸਾਖ ਬਢੀ¹ ਸੁਮਤੀ² ਸੁਖਵਾਰੀ
॥ ੬ ॥

ਹਰਿ ਨਾਮ ਅਪਾਰ ਹੀ ਫੂਲ ਲਗੇ
ਨਿਜ ਰੂਪ ਪਛਾਨ¹ ਫਲਜੋ ਫਲ ਭਾਰੀ।

(ਪ੍ਰਤੱਖ) ਰੂਪ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦੇਖ ਕੇ ਸੁਕਰ
ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

¹ਜੋਨ ਕੋ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ
(ਅ) ਜੇਹੜੇ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ। ²ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। ³ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ।

¹ਕੰਬ ਕੇ। ²ਅਗਜਾਨ ਦੀ।

¹ਬਹੁਤ ਭਯਾਨਕ।

¹ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ।

¹ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਾਖੰਡ। ²ਤਿੱਖੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

¹ਇੱਛਾ।

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ²ਗਜਾਨ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ।

¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਚੰਗੀ ਗਲ। ³ਪਾ:-ਚਿਤ ਮਾਂਹਿ।

¹ਕੁ ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ ਧਰਤੀ ਹੈ,
ਬੀਜਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ।

¹ਨੇਮ ਵਧਣਾ ਹੈ। ²ਭਗਤੀ ਬ੍ਰਿਛ ਦਾ ਛਿਲਕਾ
ਰੂਪੀ ਹੈ। ³ਮੁੰਢਾ। ⁴ਦਇਆ ਹੈ।

¹ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ। ²ਖੇਲਾਂ (ਆਡਾਂ) ਹਨ ਚੁਫੇਰੇ।
³ਸਚ ਨੂੰ (ਲਾਲ) ਪਜਾਰ ਕਰਨਾ-ਕ-ਪਾਣੀ ਹੈ।
(ਅ) ਸਚ-ਕਿਲਾਲ ਪਾਣੀ ਹੈ। ⁴ਪਾ:-ਕਿਲਾਲ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੈ ਸਿੰਜਣਾਂ। ²ਧੀਰਜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ
ਰਖਵਾਲੀ।

¹ਧਰਮ ਅੰਗੂਰ ਹੈ। ²ਸੁਭ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠੇ
ਕਰਨਾ ਪੱਤੇ ਹਨ, ਸੰਕੁਲ ਸਾਂ+ਕੁਲ ਕੱਠੇ ਹੋਣਾ।

¹ਡਾਲੀ ਵਧੀ। ²ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ।

¹ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ।

ਰਸ ਪੂਰਨ ਹੈ ਸੁਖ¹, ਆਤਪ ਮਿੱਤੁ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਛਾਉਂ ਟਰੈ¹ ਨਹਿੰ ਟਾਰੀ।

¹ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਪੂਰਨ ਰਸ ਹੈ।

¹ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਮੁਕਤੀ) ਰੂਪ
ਛਾਉਂ (ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਫੇਰ) ਢਲਦੀ ਨਹੀਂ,
(ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ)।

ਪਸੁ ਮੋਹ¹ ਚਰੈ ਨਹਿੰ ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ
ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਚਹੁੰ ਪਾਸਹਿ ਬਾਰੀ¹।
ਖਗ ਸੰਤ¹ ਸਦਾ ਤਿਹ ਸੇਵਤਿ ਹੈਂ
ਪੁਨਿ ਦੇਵਤਿ ਔਰਨ ਕੋ ਉਪਕਾਰੀ¹
॥ ੭ ॥

¹ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਪਸ਼ੂ।

¹ਵਾੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

¹ਸੰਤ ਰੂਪ ਪੰਛੀ।

¹ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਤ੍ਰੈ ਬਰਸ ਦੇ।

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਤ੍ਰੈ ਬਰਖ ਕੇ ਅਵਰ ਅਧਿਕ
ਖਟ ਮਾਸ¹।

ਜਠਰ¹ ਬਿਖੈ ਤਿਹ ਕਾਲ ਮੈਂ, ਜਾਨਹੁ
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ॥ ੮ ॥

¹ਉਦਰ ਵਿਚ।

ਸਿੱਖੀ ਉਦੈ¹ ਕਰੰਨ ਕੋ, ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿੱਤ
ਤਯਾਗ।

¹ਪ੍ਰਗਟ।

ਆਗੈ ਸੁਨਿ ਪਰਸੰਗਾ ਸੋ, ਜਿਨਿ ਮਨ
ਗੁਰੁ ਅਨੁਰਾਗ ॥ ੯ ॥

¹ਪਾ:-ਪਰਬੰਧ।

ਸੋਰਠਾ:

¹ਸਤ ਚਿਤ ਨੇ।

ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਅਵਤਾਰ, ਚਿਤ ਚਿਤਵੜੋ
ਚੇਤਨ ਸਤੰ¹।

ਕਿਯੋ ਚਹਿਤਿ ਵਿਸਤਾਰ, ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ
ਸਿੱਖੀ ਸੁਮਤਿ ॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਲੇ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ, ‘ਜਗਤ ਲਾਜ ਕੋ
ਛੋਰਿ।

ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਬਰਤਹਿੰ ਅਬ, ਰਹੁ ਬੇਬੇ
ਘਰ ਓਰ’ ॥ ੧੧ ॥

ਤਥਾ ਭਗੀਰਥ ਸੋਂ ਭਨੜੋ, ‘ਕਬਿ ਕਬਿ
ਦਰਸਹੁ ਆਇ।

ਪੂਰਬ ਕੇ ਬਿਉਹਾਰ ਜੋ, ਤਿਨਹੁ ਨ ਅਬ
ਮਨ ਲਜਾਇ’ ॥ ੧੨ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਵਰੁਣ ਨੂੰ।

ਏਕ ਸਮੈ ਜਲ ਈਸ਼ੁਰ¹ ਕੋ

ਸੁਖਰਾਸ¹ ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸੁਭ ਬਾਨੀ²। ’

ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਹੁਲਾਸਯ ਸੋ¹

ਪਠਵੈ¹ ਤੁਮ ਜਾ² ਸੁ ਰਿਦੇ ਸੁਖ
ਦਾਨੀ। ’

ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਮਨ ਮਾਨ¹⁺ ਗੁਨੀ²

ਭਈ ਦੇਹਿ ਦੁਨੀ¹ ਤਰੁ² ਜਜੋਂ
ਮਿਲਪਾਨੀ।

-ਦੇਹਿ ਧਰੀ ਕਰਤਾਰ ਹਰੀ,

ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਖਰੀ, ਪਰਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨੀ¹-

॥ ੧੩ ॥

ਵੇਈ¹ ਮੈਂ ਆਇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾ

ਜਿਹ ਪਾਸ ਅਵਾਸ¹ ਗੁਰੂ ਤਨ ਧਾਰੀ।

ਆਨਿ ਸ਼ਨਾਨ ਕਰੈਂ, ਜਿਹ ਥਾਨ¹

ਰਹਜੋ ਮਤਿਵਾਨ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਵਾਰੀ¹।

ਜਾਤਿ ਵਡੀ ਪਰਭਾਤਿ ਕੋ ਨ੍ਰਾਤ

ਕਿਧੋਂ ਰਸ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਲੇਵਰ ਚਾਰੀ¹।

ਬਾਸੁਰ ਤਾ¹ ਇਕ ਦਾਸ ਹੈ ਪਾਸ

ਸੁਬਾਸ¹ ਲਿਏ ਕਰੀ ਸੰਗਿ ਤਯਾਰੀ²

॥ ੧੪ ॥

ਆਪਨ ਤੇ¹ ਚਲ ਨੀਰ ਕੇ ਤੀਰ²

ਪੈ ਦੰਤਨ ਧਾਵਨ¹⁺ ਆਨਿ ਕਰੀ।

ਗਾਡ ਦਈ ਧਰ¹, ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਰੁ²

ਹੈ ਅਬ ਲੋ ਬਰ¹ ਸੋ² ਬਦਰੀ³⁺।

¹ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਓਸਦੇ ਨਜੀਕ ਹੀ ਬੇਈਂ ਇਕ ਨਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਓਸ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਹੁਣ ਤੱਕ ਓਥੇ ਹੈ, ਪਰ ਬ੍ਰਿੱਧ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਓਸਦੇ ਫਲ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਸੇਵਾਦਾਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਓਥੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਨਨ¹ ਆਰੁਨਜਾਤ² ਪਖਾਰਤਿ³

ਦਾਂਤ¹ ਜਜੋਂ ਹੀਰਨ ਪਾਂਤ ਖਰੀ²।

¹ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ। ²ਸੁਭ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ।

¹ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ।

¹ਭੇਜੋ। ²ਤੁਸੀਂ ਜਾਕੇ।

¹ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝੀ ਤੇ। ²ਵਿਚਾਰੀ। ³ਪਾ:-
ਅਨੁਮਾਨ।

¹ਦੂਣੀ। ²ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ।

¹ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

¹ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੋਲ ਦੀ ਵਹਿ ਰਹੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ
ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

¹ਘਰ ਹੈ।

¹ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।

¹ਜਲ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਵਰੁਣ)।

¹ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਨੇ ਸੁਹਣਾ ਸਰੀਰ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ)।

¹ਉਸ ਦਿਨ।

¹ਕਪੜੇ। ²ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤਯਾਰੀ ਕੀਤੀ।

¹ਹੱਟ ਤੋਂ। ²ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਦਾਤਣ ਕੀਤੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)। ³ਪਾ:-ਪਾਵਨ।

¹ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ। ²ਬ੍ਰਿੱਛ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਓਹ। ³ਬੇਰੀ।

¹ਮੁਖ। ²ਕਵਲ। ³ਧੋਂਦੇ ਹਨ।

¹ਦੰਦ। ²ਮਾਨੋਂ ਖਰੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ।

ਠਾਂਢ¹ ਹੈ ਤੀਰ ਦਯੋ ਪਦ² ਨੀਰ
ਗਏ ਮਧ ਧੀਰ¹, ਅਧੀਰ ਹਰੀ²
॥ ੧੫ ॥

ਬਾਰਿ¹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਬਾਰ ਕਿਯੋ ਬਪੁ²
ਆਨਿ ਖਰਾ ਪਤਿਬਾਰਿ¹ ਅਗਾਰੀ।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦ
ਦੁਊ ਕਰ ਬੰਦਿ ਹੈ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ¹।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਨ
ਰੂਪ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਭਾ ਸੁਖ ਭਾਰੀ²।

ਬੋਲਿ ਕਪੋਲਨ¹ ਬੋਲਤਿ ਭਾ²
ਹਰਖਾਇ ਅਤੋਲਤ¹ ਹੈ ਬਲਿਹਾਰੀ
॥ ੧੬ ॥

‘ਬਾਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਭਈ ਸੁਖਰਾਸ ਕੀ¹

ਜਾਵਹੁ ਪਾਸ ਅਬੈ ਕਰਤਾਰਾ।
ਸ੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਸਦਾ
ਭਵ ਮੁੰਡਨ¹ ਬਾਸ ਜਹਾਂ², ਸੁਖ ਭਾਰਾ¹।

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ¹ ਭਨੇ
‘ਸੁਧਿ¹ ਯਾ ਬਿਧਿ ਕੀ² ਉਰ ਮੇ
ਵਰਤਾਰਾ³।

ਭੂਪਨ ਭੂਪਤਿ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ
ਅਨੂਪ ਪੈ¹ ਜਾਇ ਹੋਂ ਹੀਨ ਅਵਾਰਾ²’
॥ ੧੭ ॥

ਯੋਂ ਕਹਿ ਬੈਨ ਗਏ ਗਤਿ ਦੈਨ
ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਐਨ¹ ਜਹਾਂ ਦਰਬਾਰਾ²।
ਦਾਸੁ ਸੁ ਬਾਸ¹ ਲਿਏ ਕਰ ਆਸ
ਨਿਰਾਸਭਯਾ, ਪਛੁਤਾਸੁ ਵਿਚਾਰਾ।
-ਕਾਲ ਭਯੋ ਬਹੁ ਬੀਚ ਕਿਲਾਲ ਕੇ¹

¹ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ। ²ਚਰਣ।

¹ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਵੜੇ। ²ਅਧੀਰਜ ਹਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਜਲ। ²ਸ਼ਰੀਰ।

¹ਪਤਿਬਾਰਿ ਜਲ ਪਤੀ, ਵਹੁਣ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਏਥੇ ਵਰਣ ਦੇਵਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ‘ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸੇਵਕ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

¹ਭਾਵ ਵਰਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ। ²ਭਵ ਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਖ ਹੋਯਾ।

¹ਗਲਾਂ ਤੋਂ। ²ਭਾਵ, ਵਰਣ ਬੋਲਿਆ।

¹ਬਹੁਤ।

¹ਭਾਵ ਰਬ ਦੀ ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਤੁਸਾਂ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ।

¹ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ। ਅਜਿਥੇ ਵਾਸਾ ਹੈ।
¹ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ ਸਚੁ ਖੰਡ ਸਦਾ ਭਵ ਮੰਡਲ ਬਾਸ, ਜਹਾਂ ਸੁਖਮਾ ਸੁਖ ਭਾਰਾ।

¹ਬਚਨ।

¹ਖਬਰ। ਅਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਅਰਿਏ ਮੇਰੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਭਾਵ, ਰੱਬ ਜੀ ਪਾਸ। ਅਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

¹ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ। ²ਰਬ ਦੇ) ਦਰਬਾਰ ਗਏ।

¹ਕਪੜੇ।

¹ਪਾਣੀ ਦੇ।

ਆਨ ਦਯਾਲ¹⁺ ਨ ਕੂਲ² ਸੰਭਾਰਾ-।

1ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਆ ਕੇ। 2ਕਿਨਾਰਾ। 3ਪਾ:-
ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਧਰੈ ਦੂਤਿ¹ ਪਾਦ²

1ਛੇਤੀ। 2ਪੈਰ।

ਬਿਨਾ ਅਹਿਲਾਦ¹, ਗਯੋ ਮਨ ਮਾਰਾ²

1ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ। 2ਮੋਏ ਮਨ ਨਾਲ।

॥ ੧੮ ॥

ਹੈਂ ਪਟ¹ ਪਾਨ² ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਨ³

1ਕਪੜੇ। 2ਹੱਥ ਵਿਚ। 3ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਘਬਰਾ ਹੈ।

ਸੁ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਭੌਨ¹ ਧਯੋ²।

1ਘਰ। 2ਗਿਆ।

ਨੀਰ ਬਿਹੀਨ ਪਠੀਨ¹ ਅਧੀਨ

1ਮੱਛੀ।

ਤਯੋਂ ਚੀਨ¹ ਸਭੈ ਨਰ ਬੂਝ ਕਿਯੋ।

1ਉਸਨੂੰ ਬਿਨ ਪਾਣੀ ਮਛੀ ਵਾਕਰ ਦੇਖਕੇ।

ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ¹, ਦੌਰਤਿ, ਬੌਰਤਿ²

1ਬੜਾ ਝੂਰਦਾ ਹੈ। 2ਝੱਲਾ ਹੋਇਆ।

ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਉੱਤਰ ਕੋ ਨ ਦਯੋ।

ਭੂਪ ਸਭਾ ਮਹਿ ਜਾਇ ਕਹਯੋ

‘ਬੀਰ¹ ਬਾਰਿ² ਵਿਖੈ ਨਹਿ ਉਬਰਯੋ³

1ਵੜਕੇ। 2ਪਾਣੀ। 3ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਏ।

॥ ੧੯ ॥

ਹੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰ¹ ਹੀ, ਬਾਰਿ² ਨਿਹਾਰ³

1ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। 2ਪਾਣੀ। 3ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਲਗੀ ਨਹਿ ਬਾਰ¹ ਯੋਂ ਦੌਰ ਅਯੋ।’

1ਦੇਰੀ।

ਸੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿ ਤਾਂ ਛਿਨ

ਜੀਨ ਕਿਕਾਨ¹ ਪਵਾਇ ਲਯੋ।

1ਘੋੜੇ ਤੇ ਕਾਠੀ।

ਕੇਵਟ¹ ਕੋ ਬੁਲਿਵਾਇ ਧਵਾਇਕੇ²

1ਮਲਾਹ। 2ਦੁੜਾਕੇ।

ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ¹ ਠਾਂਢ ਭਯੋ।

1ਵੇਈਂ ਕਿਨਾਰੇ।

ਰੌਰ ਪਰਾ¹ ਪੁਰਿ, ਦੌਰ ਚਲੇ ਨਰ

1ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਹੌਰ¹ ਉਠਯੋ ਉਰ ਠੌਰ ਛਯੋ² ॥ ੨੦ ॥

1ਹੌਲ। 2ਦਿਲ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੌਲ ਛਾ ਗਿਆ।

ਬਾਤ ਜਰਾਮ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨ

ਫਨੀ ਮਨਹੀਨ¹, ਜਯੋਂ ਮੀਨ² ਅਨੀਰਾ³।

1ਮਣੀ ਹੀਨ ਸਪ (ਵਾਂਛੂ)। 2ਮੱਛੀ। 3ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ
ਤੋਂ।

ਧਾਇ ਧਰੈ ਧਰਨੀ ਪਦ ਤੂਰਨ¹

1ਭਾਵ ਨੱਸਿਆ।

ਧੀਰ ਹਰੀ, ਉਰ¹ ਧਾਰਿ ਅਧੀਰਾ²।

1ਰਿਦੇ ਵਿਚ। 2ਅਧੀਰਜ ਧਾਰਿਆ।

ਪੀਰ¹ ਅਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰ²

1ਪੀੜ। 2ਕਿਨਾਰਾ।

ਪਿਖੈ ਨਹਿ ਰੂਪ ਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰੀਰਾ।

ਆਇ ਵੇਈਂ ਤਟ ਹੇਰਤਿ ਬਾਰਿ¹ ਕੋ

1ਪਾਣੀ।

ਖੋਜਤਿ ਹੈ ਲਹੈ⁺ ਸੁਖ⁺ ਹੀਰਾ ॥ ੨੧ ॥

1ਪਾ:-ਲਸੇ। 2ਪਾ:-ਵਰ।

ਯਾਂ ਬਿਧਿ ਖੋਜਤਿ ਵਾਰ ਤੇ¹ ਪਾਰ ਤੇ²

1ਉਰਵਾਰ ਤੋਂ। 2ਪਾਰ ਤੋਂ।

ਹਾਰ ਪਰੇ ਨਹਿੰ ਵਾਰਿ¹ ਤੇ ਪਾਯੋ।

¹ਪਾਣੀ।

-ਗੁੰਮ ਭਯੋ ਧਰਨੀ ਕਿ ਧਸਯੋ

ਦੁਰ¹ ਕੈਸੇ ਗਯੋ? ਨਹਿੰ ਨੈਨ ਲਖਾਯੋ²।

¹ਲੁਕਕੇ। ²ਦਿਖੀਂਦੇ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤਿ ਸਾਗਰ ਸੀ¹

¹ਜੇਹੀ ਹੈ।

ਮਤਿ¹ ਮਾਨਵ² ਕੀ ਤਟ ਪੈ³ ਅਬਲਾਯੋ⁴।

¹ਬੁਧੀ। ²ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ। ³ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ। ⁴ਇਸਤਰੀ ਵਤ ਹੈ।

ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਥਾਹ¹ ਲਖੈ ਬਿਨ ਥਾਹਿ²

¹ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ। ²ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ।

ਖਰੀ ਸੁਕਚਾਹਿ ਨ ਕੋ ਬਿਧਿ ਆਯੋ¹

¹ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਓਥੇ ਖੜੀ ਹੈ, ਥਾਹ ਨਹੀਂ ਲਖ ਰਹੀ (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਖੜੀ ਸੁਕਚ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬਿਧ ਨਹੀਂ ਅਹੁੜਦੀ।

॥੨੨॥

ਸਰਿਤਾ¹ ਸਭਿ ਖੋਜਿ ਫਿਰੇ ਤਿਹ ਰੋਜ

¹ਨਦੀ।

ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ ਜੁ ਕਹਾਂ ਗਤਿ ਕੀਨੀ¹।

¹ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ ਪਛੁਤਾਇ ਭਏ

ਪੁਨ ਆਦਿ¹ ਕੀ ਦਾਸ ਕੋ ਬਾਤ

¹ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ।

ਬੁਝੀਨੀ।

‘ਮਮ ਆਗਰ ਨੈਨਨ¹ ਨੁਾਨ² ਬਰੇ³

¹ਨੌਕਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।

²ਨੁਆਉਣ। ³ਵੜੇ।

ਨਿਕਸੇ ਨ ਤਟੰ¹ ਟੁਬਕੀ ਇਕ ਲੀਨੀ।

¹ਕਿਨਾਰੇ।

ਬਹੁ ਬਾਰ¹ ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ² ਬਾਰਿ³ ਤਬੈ

¹ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ। ²ਵੇਖਕੇ। ³ਜਲ।

ਬਿਨ ਬਾਰ¹ ਨਿਬਾਬ ਕੋ ਮੈਂ ਸੁਧ²

¹ਛੇਤੀ। ²ਖਬਰ।

ਦੀਨੀ’ ॥੨੩॥

ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਤਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ

ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਲੋਕਨ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ¹।

¹ਆਖਦਾ ਹੈ।

‘ਬਹੁ ਨੇਕ, ਵਿਵੇਕੀ, ਅਨੇਕ ਗੁਨਾ

ਨਰ¹, ਔਗੁਨ ਏਕ ਬਿਲੋਕਨ ਨਾਂਹੀ²।

¹ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ। ²ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਤਨ ਸੁੰਦਰ ਕੋਮਲਤਾ ਜਨੁ ਮੰਦਰ

ਸਦਲ¹ ਸੀ ਸਿਫਤੀ ਜਿਸ ਆਹੀ।

¹ਚੰਦਨ ਵਰਗੀ।

ਨਹਿ ਹਾਥ ਲਗੈ ਮੁਝ ਯਾ ਸਮ ਮੋਦੀ ਕੋ

ਕਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੀਨਿ ਨਿਬਾਹੀ’

॥ ੨੪ ॥

ਦੁਖ ਦਾਰੁਨ¹ ਮੈਂ ਅਤਿਆਰਤਿ² ਚਿਤ
ਜੈਰਾਮ ਮਨੋ ਬਿਤ ਸੂਮ ਗਵਾਏ।

¹ਭਯਾਨਕ। ²ਦੁਖੀ।

ਧਰਿ ਮੂਰਤਿ ਜਜੋਂ ਕਰੁਨਾਰਸ ਝੂਰਤਿ
ਅੰਬਕੁ ਅੰਬੁਜ¹ ਮੈਂ ਅੰਬੁ² ਛਾਏ।

¹ਅੱਖਾਂ ਰੂਪੀ ਕਵਲ। ²ਹੰਤੂ ਦਾ) ਪਾਣੀ।

ਧੁਨਿ ਸੀਸ¹ ਕਹੀ ‘ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ’
ਕਯਾਬਿਧਿ?

¹ਸਿਰ ਫੇਰ ਕੇ।

ਮੋਹਿ ਨ ਦੀ ਸਤਿ ਕੋਇ ਉਪਾਏ।’

ਜਲ ਈਖਦਾ¹ ਜੇਸਟ ਬਾਸੁਰ ਮਾਹਿੰ

¹ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ।

ਬਿਸਾਰਣ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਜੋਂ¹ ਦੁਖ ਪਾਏ

¹ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਥੋੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ (ਤੜਫਦੀ) ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ।

॥ ੨੫ ॥

ਕੋਕਨਿ ਕੋਕ¹ ਕਿਲਾਲਜ² ਪੁੰਜ³
ਦਿਵਾਕਰ ਕੇ ਬਿਨ¹ ਜਜੋਂ ਅਕੁਲਾਏ।

¹ਚਕਵੀ ਚਕਵੇ। ²ਕਮਲ। ³ਸਾਰੇ।

ਕਾਨਨ¹ ਕੈਰਵ², ਕੋਕ³ ਕਦੰਬ⁴

¹ਸੂਰਜ ਦੇ ਬਿਨਾ।

ਕਲਾਨਿਧਿ¹ ਹੀਨ² ਕਹਾਂ ਬਿਹਸਾਏ³।

¹ਬਨ। ²ਕਵੀਆਂ ਦਾ। ³ਚਕੋਰ। ⁴ਸਾਰੇ।

ਤੋਕਕ¹ ਕੇਕ² ਜਿ ਭੇਕ³ ਅਨੇਕ

¹ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ। ²ਬਿਨਾਂ। ³ਕਿਵੇਂ ਖਿੜਨ।

ਬਲਾਹਕ ਕੇ ਬਿਨ¹ ਨਾਂ ਹਰਿਖਾਏ।

¹ਪਪੀਹਾ। ²ਮੋਰ। ³ਠੱਡੂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ¹ ਐਸ ਬਿਲੋਕਿ² ਕੈ

¹ਬਦਲ ਬਿਨਾਂ।

ਹੋਤਿ ਜਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਜੋਂ ਦੁਖ ਪਾਏ

¹ਹਾਲਤ। ²ਵੇਖ ਕੇ।

॥ ੨੬ ॥

ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਰ¹

¹ਅਡੋਲ।

ਔਰਨ ਕੀ ਸਰ¹ ਨਾਂ ਭਰਮਾਈ।

¹ਹੋਰਨਾਂ ਵਾਂਙੂ। ²ਪਾ:-ਸਰਧਾ।

‘ਸੋਦਰ¹ ਈਸ਼ੁਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰ

¹ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ।

ਕਰੈ ਨਰ ਖੇਲ¹, ਅਪੇਲ ਸਦਾਈ²।’

¹ਮਾਨੁਖੀ ਲੀਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ²ਅਟੱਲ ਹੈ ਸਦਾ।

ਕੰਤ ਕੇ ਸੰਗ ਗਿਰਾ ਉਚਰੀ

‘ਉਰ ਧੀਰ ਧਰੋ ਤਜਿ ਆਤੁਰਤਾਈ¹।

¹ਬਿਹਬਲਤਾ ਛਡਕੇ।

ਬਾਸੁਰ ਨਾਹਿ¹ ਜਥਾ ਗ੍ਰੁਸਿ ਰਾਹੁ²

¹ਦਿਨ ਦੇ ਪਤੀ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ। ²ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੁਸਦਾ ਹੈ ਰਾਹੁ।

ਤਥਾ ਬਿਧਿ ਆਹਿ ਹੁਵੈ ਬਿਦਤਾਈ¹’

¹ਪ੍ਰਗਟ।

॥ ੨੭ ॥

ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਭਨੇ ਬਚਨਾ

ਜਲਜਾਤ¹ ਬਿਲੋਚਨ² ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ³।

¹ਕਮਲ। ²ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ। ³ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁ ਜਾਰ¹ ਪਸਾਰਿਕੈ ਬਾਰਿ ਨਿਹਾਰਨ² 1ਜਾਲ। 2ਪਾਣੀ ਵੇਖਿਆ।
 ਕੇਵਟ¹ ਬੀਚ ਬਰੇ² ਮਿਲਿ ਬਾਤਾ³। 1ਮਲਾਹ। 2ਵੜੇ। 3ਗੱਲ ਮੇਲ ਕੇ।
 ਝਖ¹, ਕੱਛਪ² ਬ੍ਰਿੰਦ³ ਫਸੇ ਨਿਕਸੇ 1ਮਛ। 2ਕਛੂ। 3ਬਹੁਤੇ।
 ਸਭਿ ਖੋਜ ਥਕੇ ਨਹਿੰ ਪਾਵਤਿ ਗਯਾਤਾ¹। 1ਸੋਝੀ।
 ਨ੍ਰਿਪਤਾਦਿ¹ ਨਿਰਾਸ ਫਿਰੇ ਪਛੁਤਾਇ 1ਨਵਾਬ ਆਦਿਕ।
 ਉਪਾਇ ਕਿਯੇ ਬਹੁ ਸੌ ਨ ਅਗਾਤਾ¹ 1ਲੱਭੇ ਨਾ ਓਹ।

॥ ੨੮ ॥

ਰੋਦਨ ਕੀਨ ਸੁਲਖਨਿ ਤਾ ਛਿਨ
 ‘ਦੀਨ¹ ਗਯੋ ਕਰਿ ਮੇ² ਭਰਤਾਰਾ!’ 1ਦੁਖੀ। 2ਮੈਨੂੰ।
 ਪੰਕਤ¹ ਤੇ ਬਿਛਰੀ ਨਿਜ ਜਯੋਂ 1ਡਾਰ।
 ਕੁਰਲਾਵਤਿ ਕੁੰਜ ਭਯੋ ਦੁਖ ਭਾਰਾ।
 ਕੇਸ ਉਖਾਰਤਿ ਤਾੜਤਿ ਹੈ ਉਰ
 ਭੂਖਨ ਡਾਰਤਿ ਹਾਰ ਉਤਾਰਾ⁺। 1ਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਅਤਯੋਕਤੀ ਅਲੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਕਰਨ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਲੋਚਨ¹ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਛੁਟੇ 1ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।
 ਸਭਿ ਚੀਰ¹ ਭਿਗੇ ਤਨ ਕੀ ਨ ਸੰਭਾਰਾ 1ਕਪੜੇ।

॥ ੨੯ ॥

‘ਹੇ ਪਤਿ ਤੋ ਬਿਨ ਭੋਨ ਭਾ ਸੂਨ¹ 1ਘਰ ਸੁੰਵਾ ਹੋ ਗਿਆ।
 ਸੁ ਦਾਨ ਕੋ ਥਾਨ¹ ਉਦਾਸ ਲਗੈ ਹੈ। 1ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਥਾਂ (ਹਟੀ)।
 ਕੌਨ ਸੁ ਦੇ ਇਨ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵਹਿ
 ਆਨਿ ਭਿਖਾਰੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿੰਦ¹ ਮੰਗੈ ਹੈ। 1ਸਮੂਹ।
 ਆਪ ਕਹਾਂ ਗਏ ਦੀਏ ਬਿਨਾ ਸੁਧ¹ 1ਖਬਰ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ।
 ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਕੇ ਹੇਤੁ¹ ਨ ਕ ਉਪਜੈ ਹੈ। 1ਕਾਰਨ।
 ਬਾਰਿਕ ਤਾਤ¹ ! ਅਧਾਰ ਨ ਮੋ ਕੋਊ 1ਹੇ ਬਾਲ ਦੇ ਪਿਤਾ।
 ਸ਼ੋਕ ਜਗੇ⁺ ਉਰ, ਧੀਰ ਭਗੈ ਹੈ’ 1ਪਾ:-ਜਰੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸ਼ੋਕ ਗਿਰਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨਿ
 ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਬਿਰਲਾਪ ਪੁਕਾਰਾ।
 -ਬਾਮ ਫੁਰੈ ਅੰਗ¹ ਸੂਚਕ ਹੈ ਸੁਭ 1ਖੱਬਾ ਅੰਗ ਫਰਕਦਾ ਹੈ।
 ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਆਇ ਵਿਚਾਰਾ।
 ਲੋਕ ਬਿਲਕਿ ਅਏ ਸਭਿ ਹੀ

ਜਲੁ ਡੂਬ ਗਯੋ ਨਹਿੰ ਦੇਹਿ ਨਿਹਾਰਾ¹। ¹ਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ।
 ਹੋਵਤਿ ਮੌਨ¹ ਭਲੇ, ਸੁਖ ਭੌਨ ¹ਸ਼ਗੁਨ।
 ਕਰੋਂ ਅਬ¹ ਕੌਨ ਸੰਦੇਹ¹ ਨਿਵਾਰਾ- ¹ਸੰਸਾ। ¹ਪਾ:-ਅਸ।

॥ ੩੧ ॥

ਸ਼ੋਕ ਕੋ ਸ਼ੋਰ ਸੁਨਯੋ ਚਹੁੰ ਓਰ ਤੇ
 ਧੀਰਜ ਛੇਰਿ ਦਯੋ ਭਰਿ ਛਾਤੀ¹। ¹ਛਾਤੀ ਭਰ ਆਈ।
 ਨਾਨਕੀ ਹੇਰ ਦਸਾ ਸਭਿ ਕੀ
 ਹੁਤ ਦਾਸੀ ਔ ਦਾਸ ਜੇ ਆਨ ਸੰਗਾਤੀ¹। ¹ਹੋਰ ਸੰਗੀ।
 ਕੰਤਪਿਤਾ¹ ਪੁਨਿ ਕੰਤ ਬਿਸੂਗਤ ¹ਕੰਤ ਪਿਤਾ ਪਰਮਾਨੰਦ।
 ਸਦਰ ਕੀ ਤਰੁਨੀ¹ ਬਿਲਲਾਤੀ। ¹ਭਰਜਾਈ।
 ਬਾਂਹਿ ਗਹੇ ਸੁ ਪ੍ਰਬੋਧਤਿ ਭੀ¹ ¹ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ।
 ‘ਸੁਮਤ! ਤਜਿ ਸ਼ੋਕ, ਸੁਨੋ ਮਮ ਬਾਤੀ¹ ¹ਮੇਰੀ ਗਲ।

॥ ੩੨ ॥

ਗਰਭਵਤੀ ਤੁਝ ਦੇਹਿ ਅਹੈ
 ਬਹੁ ਸੰਕਟ ਦੇਨਿ ਨ ਯੋਗ ਲਖੀਜੈ।
 ਭੇਦ ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
 ਬਾਦ ਹੀ ਸ਼ੋਕ ਔ ਚਿੰਤ ਕਰੀਜੈ।
 ਤੋ ਪਤਿ ਆਇ ਮਿਲੈ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ
 ਸੀਖ ਯੋਂ ਮੇਰੀ ਰਿਦੈ ਦ੍ਰਿੜ ਲੀਜੈ।
 ਤੀਨ ਦਿਨਾਂ ਲਗ, ਹੇ ਸੁ ਕਮਾਰਿ!
 ਉਤਾਰਿ ਨ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ, ਮਨੀਜੈ¹’ ¹ਮੰਨ ਲੈ ਕਿਹਾ।

॥ ੩੩ ॥

ਹੇਤ ਸਮੇਤ¹ ਕੇ ਸੀਖ ਸੁ ਦੇਤਿ ਹੈ ¹ਪਿਆਰ ਨਾਲ।
 ਨਾਨਕੀ ਹੇਰਿ ਸਭੈ ਪਰਵਾਰੂ।
 ਕੇਚਿਤ ਕਾਲ ਸੁਨੈ ਚੁਪ ਹੈ ਕਰਿ
 ਜੇ ਬਚਨਾ¹ ਹਿਤ ਕੇ ਸੁਖਕਾਰੂ। ¹ਭਾਵ ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ।
 ਮੂਰਤਿ ਫੇਰ ਸਲੋਨੀ¹ ਚਿਤਾਰਿਕੇ² ¹ਸੁੰਦਰ। ²ਯਾਦ ਕਰਕੇ।
 ਸ਼ੋਰ ਉਠੈ ਇਕਬਾਰ ਖਭਾਰੂ¹। ¹ਕਲੇਜਾ ਹਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।
 ਜੋ ਪੁਰਿ ਮੈਂ, ਸੁਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਬਿਖੈ ਸੋਊ
 ਰੋਇ ਉਠੈ ਗੁਨ ਭਾਖਿ ਅਚਾਰੂ¹ ¹ਗੁਣ ਤੇ ਆਚਾਰ ਕਹਿ ਕੇ।

॥ ੩੪ ॥

ਕੇਊਕ ਮੀਤ ਹੁਤੇ ਸੋਊ ਰੋਤਿ ਹੈਂ

ਆਪਨ ਪੈ ¹ ਮਿਲ ਬੈਸਤਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।	¹ ਹੱਟ ਤੇ।
ਕੋਊਕ ਆਨਿ ਅਵਾਸ ਬਿਖੈ ਕਹੈਂ	
ਬੈਨ ਜੈਰਾਮ ਸੋਂ ‘ਭਾ ਅਤਿ ਮੰਦਾ।	
ਕੈਸੇ ਅਚਾਨਕ ਰੀਤਿ ਬਨੀ	
ਇਸਨਾਨ ਕਰੈਂ, ਨਿਤ ਬੇਦਿਨ ਇੰਦਾ।	¹ ਵੇਦੀਆਂ ਦੇ ਚੰਦਾ।
ਦੇਹਿ ਬਹੋਰ ਨ ਹਾਥ ਲਗੀ	
ਬਹੁ ਕੀਨ ਉਪਾਇ ਹੂੰ ਠਾਂਢਾ ¹	¹ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ। ² ਨਵਾਬ ਜੀ ਨੇ।
ਨਰਿੰਦਾ ² ’ ॥੩੫॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਮਾਨਿਕੈ, ਅਚਰਜ	
ਉਰਾ ਨਰ ਨਾਰਿ।	
ਕੋਇਕ ਸੁਜਸ ਉਚਾਰਹੀਮ ਕੋਇਕ	
ਨਿੰਦਹਿ ਗ੍ਰਾਰ ॥੩੬॥	
ਸ਼੍ਰੋਯਾ:	¹ ਰੌਲਾ।
ਪੁਰਿ ਰੌਰੁ ¹ ਪਰਾ ਬਿਸਮਾਦਿ ਰਿਦੈ	
ਤਨ ਖੋਜਿ ਰਹੇ ਕਿਤ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।	
{ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ}	
ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਹਿੰ ਬਿੰਦਕ ¹ ਭੇਦ ਕੋ	¹ ਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
ਤਿੰਦਕ ਮੋਹ ਜਿਨੈ ਗਰਸਾਯੋ ¹ ।	¹ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤੰਦੂਏ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੈ।
ਮੁਖ ਬੈਨ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਇ ਕਹੈਂ	
‘ਸੁ ਗਵਾਇ ਬਿਤੰ ਬਹੁਰੋ ਪਛੁਤਾਯੋ ¹ ।	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਜਲ ਡੂਬ ਗਯੋ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਹਯੋ ¹	¹ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਸ ਕੀਤੇ।
ਨ ਕਲੇਸ਼ ਪਯੋ, ਮਨ ਯੋ ਸਮਝਾਯੋ	
॥੩੭॥	
ਟੋਟਾ ਵਡੋ ਪਿਖਿ, ਰਾਟਹਿ ਕੇ ਡਰਾ ¹	¹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ।
ਨਾਂਹਿ ਟਿਕੜੋ, ਟਕ ਟਕ ਕਰੀ ਰਤਿ ¹ ।	¹ ਪ੍ਰੀਤ (ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਟੁੱਕ ਕੇ ਟੋਟੇ ਕੀਤੀ।
ਟੋਰ ਫਿਰੇ ¹ ਤਟ ² ਔ ਘਟ ਘਾਟ ³	¹ ਢੂੰਡ ਫਿਰੇ। ² ਕਿਨਾਰੇ। ³ ਸਾਰੇ ਘਾਟ।
ਗਿਯੋ ਕਿਤ ਬਾਟ ¹ ਨ ਜਾਨਤਿ ਕੋ	¹ ਰਸਤੇ ਕੇਹੜੇ ਗਿਆ।
ਗਤਿ।’	
ਕੋਟਿ ਗਟੀ ¹ ਚਢਿ ਹੈ ਹਟਿ ਹੈ	¹ ਕਈ ਗਿਣਤੀਆਂ।
ਘਟ ¹ ਕਾਨ ਜੈਰਾਮ ਸੁਨੇ ਬਤਿਯਾਂ ²	¹ ਦਿਲ ਵਿੱਚ। ² ਗਲਾਂ। ³ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।
ਇਤਿ ³ ।	

ਮਾਨਹੁ ਘਾਵ ਮੈਂ ਲੌਨ ਲਗਾਵਤਿ
ਸੀਸ ਧਨੈ ਚਿਤ ਖੇਦ ਭਯੋ ਅਤਿ
॥ ੩੮ ॥

‘ਰੋਜ ਫਕੀਰਨ ਕੋ ਜੁ ਖਵਾਵਤਿ
ਆਵਤਿ ਨਾਂਹਿ ਰਸਾਯਨ ਕਾਈ।
ਭੈ ਨ ਕਰਜੋ ਭਵ ਦਾਨੀ¹ ਭਯੋ
ਧਨ ਭੂਪਤਿ ਭਾਰੀ ਜਜੋਂ ਭੂਰ ਲੁਟਾਈ।¹

¹ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਾਨੀ।

¹ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੇ ਵੰਡਦੇ ਹਨ
ਐਉਂ ਲੁਟਾਯਾ।

¹ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾਂ ਹੀ ਵਜਾਜ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸੀ।

ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਰਾਜ ਨ ਕਾਜ ਬਿਆਜ ਕੋ¹
ਆਜ ਪਿਖੀ ਇਸ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ।
ਆਨਨ ਨਿੰਦ ਬਕੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ¹
ਮੁਕੰਦ ਕੋ ਭੇਦ ਲਖਜੋ ਨਹਿੰ ਜਾਈ
॥ ੩੯ ॥

¹ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਗਰ ਨਰਨ ਪਰਵਾਰ ਪੁਨ, ਸਭਿ ਕੀ
ਦਸਾ ਵਿਚਾਰ।
ਦਤਿਯ ਰੈਨ ਮਹਿੰ ਨਾਨਕੀ, ਧਰਜੋ
ਧਯਾਨ ਸੁਖਸਾਰ¹ ॥ ੪੦ ॥

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

‘ਹੇ ਜਗਬੰਦ! ਪ੍ਰਭ ਸਖ ਕੰਦ!
ਮੁਕੰਦ! ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਸਨ ਦਾਨੀ!
ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ! ਮੁਰਾਰਿ! ਅਘਾਰਿ¹
ਲਯੋ ਅਵਤਾਰ! ਸੁ ਮੈਂ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਮਮ ਸਾਚ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ
ਤੋ ਪ੍ਰਗਟੋ ਪਰਭਾਤ ਮਹਾਨੀ।
ਸ਼ੋਕ ਹਰੋ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਕੋ
ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਕਰੋ¹ ਜੇਉ ਮੁਢ ਗਮਾਨੀ
॥ ੪੧ ॥

¹ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।

¹ਸ਼ੋਕ ਮਾਨ ਯਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਕਰੋ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਸਦਾ ਅਰਿ¹ ਘਾਲ²
ਸਭੈ ਤੇ ਬਿਸਾਲ ਬਿਹੀਨ ਕਲੰਕਾ!
ਹੇ ਜਨ ਲਾਲ¹! ਪਖੰਡਨਿ ਸਾਲ²
ਹਰੈਂ ਜਮ ਜਾਲ ਕਰਾਲ¹ ਅਤੰਕਾ²।

¹ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ। ²ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ।

¹ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ। ²ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸੱਲਣ ਵਾਲੇ।

¹ਭਯਾਨਕ। ²ਭੈ, ਰੋਗ, ਪੀੜਾ।

ਜੇ ਕਲਿਕਾਲ, ਕੁਚਾਲ ਮਹਾਂ

ਅਘ¹ ਜਾਲ² ਭਏ ਨਰ ਹੈ ਮਤਿਰੰਕਾ³।

¹ਪਾਪ। ²ਸਮੂਹ। ³ਕੰਗਾਲ ਬੁੱਧੀ।

ਸੋਊ ਉਬਾਰਨ ਕਾਰਨ ਰਾਵਰ¹

¹ਆਪ ਨੇ।

ਕਾਯਾਂ¹ ਧਰੀ, ਮਖ ਚਾਰ ਮਯੰਕਾ²

¹ਦੇਹ। ²ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸੁਹਣੇ ਮੁਖ ਵਾਲੇ !

॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਨ ਤਜਿਨਿ ਕੇ, ਕਿਉਂ

ਤਮਰੋ ਬਨਿ ਆਇ।

ਕੈਸੇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਭੇ¹, ਆਵਹ ਦਰਸ

¹ਛਿਪ ਗਏ।

ਦਿਖਾਇ ॥ ੪੩ ॥

ਬਾਰਜ¹ ਬਨ ਪਰਵਾਰ ਨਿਜ², ਸਰਬ

¹ਕਵਲਾਂ ਦਾ। ²ਆਪ ਦਾ।

ਗਯੋ ਕੁਮਲਾਇ।

ਭੋਰ¹ ਪ੍ਰਭਾਕਰ² ਸੇ³ ਮਿਲੋ, ਬਦਨ ਸੁ

¹ਸਵੇਰੇ। ²ਸੂਰਜ। ³ਵਾਂਗ। ⁴ਖਿੜਕੇ।

ਛਬਿ ਬਿਕਸਾਇ⁴ ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੈਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੀ ਹਾਂ। ਘਰਤੀ ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦੈ ਬੰਦਿ ਹੀ¹, ਧਰ ਪਰ

ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸ²।

‘ਕਰੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਮੈਂ ਜ ਮੁਖ, ਪੂਰਹ ਸ੍ਰੀ

ਜਗਦੀਸ਼!’ ॥ ੪੫ ॥

ਸਰਬ¹ ਰੈਨ² ਬਿਨ ਸੈਨ ਕੇ, ਕਹਿਤਿ

¹ਸਾਰੀ। ²ਰਾਤ।

ਸੁਜਸ ਕੇ ਬੈਨ।

ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾਧਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ, ਰਿਦੈ

ਚਿਤਵਿ ਗੁਨ ਐਨ ॥ ੪੬ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ, ਸੁਨਹੁ

ਬਹੁਰ ਗੁਰ ਗਾਥ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰ ਨਿਤ, ਬੰਦੋਂ

ਧਰਿ ਪਦ ਮਾਥ ॥ ੪੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਵੇਂਈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਅਠਾਈਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੮ ॥

੨੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੇਂਈਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ, ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰ ਤਜਾਗਣੀ।]

੨੮<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੦

{ਸੰਤਘਾਟ} ॥੨॥

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾਉਣਾ} ॥੧੭..॥

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ} ॥੨੪॥

{ਲੇਖਾ, ੧੬੦) ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਿੱਕਲੇ} ॥੩੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਜਹਾਜ ਸੇ ਤਿਨ ਅਲੰਬ ਹੋਂ ਪਾਇ।

ਅਲੰਬ=ਆਸਰਾ। [ਸੰਸ. ਆਲਮਬ]। ਹੋਂ=ਹਉਂ, ਮੈਂ। [ਸੰਸ. ਅਹੰ]।

ਪਰੋਂ ਪਾਰ ਸੰਦੇਹ ਬਿਨ ਉਦਿਧ ਬਿਘਨ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਸੰਦੇਹ=ਸ਼ੱਕ। ਉਦਿਧ=ਸਮੁੰਦਰ। [ਸੰਸ. ਉਦਧਿ]

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬਾਨ) ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਜਹਾਜ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਪਾ ਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਰਸੰਸੇ ਪਾਰ ਜਾ ਪਵਾਂਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੇ

ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਾਤਿ ਭਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸੀ।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ¹ ਪਿਖੜੋ ਕਰ ਬੰਦਿ²

¹ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ²ਹਥ ਜੋੜਕੇ।

ਕਹੀ ਅਭਿਬੰਦਨ¹ ਦੰਡ ਸੰਕਾਸੀ²।

¹ਨਮਸਕਾਰ। ²ਭਾਵ ਡੰਡੋਤ ਕੀਤੀ।

ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ¹ ਮ੍ਰਿਦੰ² ਮੁਸ਼ਕਾਯ

¹ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ। ²ਕੋਮਲ।

ਧਯਾਨ ਜੁਗਿੰਦਨ¹ ਕੇ ਨਿਤ ਬਾਸੀ²।

¹ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਧਯਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਰੱਬ ਜੀ। ²ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਧਯਾਨ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਵ ਰੱਬ ਜੀ।

ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ

‘ਆਵਹੁ ਨਾਨਕ! ਨਾਮ ਬਿਲਾਸੀ¹

¹ਨਾਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੇ।

॥੨॥

ਕਾਰਨ ਯਾ¹ ਅਵਤਾਰ ਧਰਯੋ ਭਵ²

¹ਜਿਸ। ²ਅੰਸਾਰ ਵਿਚ।

ਕਾਰਜ ਜਾਇ ਕਰੋ ਅਬ ਸੋਊ।

ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਕਰਾਲ¹ ਬਿਸਾਲਹਿ

¹ਭਯਾਨਕ।

ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮਾਨਵ ਹੋਊ¹।

¹ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਦੇਵਨਿ ਪੂਜਤਿ, ਨਾਮ ਤੇ ਬੇਮੁਖ

ਕੇਵਲ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ਜੋਊ।

ਭਾਉ ਭਲੇ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹੁ

ਭਾਰ ਧਰਾ ਪਰ ਭੂਰ¹, ਬਿਗੋਊ² ॥੩॥

ਜਾਤਿ ਅਪਾਰ¹ ਨਿਰੈ² ਨਰ ਕੂਰ³

ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਮੂਰ¹ ਕਮੂਰ² ਕੁਭਾਗੇ।

ਪੰਥ ਤਯਾਗ ਕੁਪੰਥ¹ ਪਰੇ

ਸਭਿ ਲੰਪਟ¹ ਦੰਭ² ਅਰੰਭਤਿ³ ਪਾਗੇ⁴।

ਨਾਮਹਿ ਕੀ ਸਿਫਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਹੁ

ਨਾਸ਼ ਪਖੰਡ ਕਰੋ, ਜਿਹ ਲਾਗੇ।’

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ

ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਖੇ, ਹਿਯਰਾ ਅਨੁਰਾਗੇ

॥੪॥

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣੁ ਨ ਥਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੧॥

ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਇ ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥

ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੨॥

ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥

ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਉ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੩॥

ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ॥

ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੪॥੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਤਿ, ਮੰਤ੍ਰ ਦੀਨ

ਗੁਰੁ⁺ ਹੋਇ।

⁺ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੋਕੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ

ਮੰਤ੍ਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ

ਇਹੋ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ‘ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ

ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ

॥੫॥’

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਧਾਰ ਕਰਜੋ, ਬਰਨ¹ ਸੁਨਾਵੋਂ

¹ਆਖਕੇ।

ਸੋਇ ॥੫॥

ਅਥ ਮੰਤ੍ਰ:-

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

^੧ਅਵਾਜ਼। ^੨ਆਖਿਆ ਰੱਬ ਜੀ ਨੇ।

ਬਹੁਰੇ ਧੁਨਿ^੧ ਭੂਰ ਗੰਭੀਰ ਭਨੈ^੨

‘ਤਜਿਯੇ ਕ੍ਰਿਤਿ ਕੋ, ਬਿਦਤਾਵਹੁ^੧ ਇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ।
ਜਾਈ।’

ਪਦਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਫੇਰ ਮੁਰੇ

ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਮਿਟੈਂ ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸਾਈ।^੧

^੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੇਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਦਿਨ ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਦਰ ਜਾਣ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ। ਸਚਖੰਡ ਅਦੇਸ਼, ਅਥਾਵ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੇਖ ਨਹੀਂ, ਫੇਰ ਓਹ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਤੇ ਉਸਦੀ ਹੈ ਦਾ ਜਦ ਟਿਕਾਣਾ ਆਖੋ ਤਾਂ ਕਹੀ ਦਾ ਹੈ ‘ਸਚ ਦੇ ਖੰਡ’ ਵਿਚ, ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਸਦਾ ਅਦੇਸ਼ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਬ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਓਥੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਲਣਾ, ਸਭ ਆਤਮ ਖੇਡਾਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਹੱਦ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਪਈ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਾ ਆ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਵਰਣਨ ਐਉਂ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਙੂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਬੀ ‘ਸੱਦਿਆ ਜਾਣਾਂ’ ‘ਸਿਰੋਪਾ ਮਿਲਣਾ’ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਨ ਹੋਣਾ’ ਆਦਿ ਪਦ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਯਥਾ:-

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰੁ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ ॥

ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ ॥

ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥

ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥

ਸਚਾ ਅੰਮਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥੨੭॥

[ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੧

ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਗੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਜਹਿੰ ਤੇ ਸੁ ਗਏ ਤਿਹ ਠੌਰ ਅਏ

ਸੁਖ ਦਾਸ ਦਏ ਜਿਹ ਨਾਮ ਜਪਾਈ।

ਗੁਰੁ ਕਿੰਕਰ^੧ ਲੇ ਕਰਿ ਚੀਰ^੨ ਬਰੰ^੩ ^੧ਦਾਸ। ^੨ਕਪੜੇ। ^੩ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ।

ਥਿਰ^੧ ਤੀਰ^੨ ਵਿਈਂ ਨਿਤ ਹੋਵਹਿ ਆਈ ^੧ਖੜਾ। ^੨ਕਿਨਾਰੇ।

॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਹਿੰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੋ ਇਕ ਕੋਸ,
ਤਹਿੰ ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਬੀਨ।

{ਸੰਤਘਾਟ}

ਸੰਤ ਘਾਟ ਅਬ ਲਗ ਬਿਦਤ,
ਦਰਸਹਿੰ ਸਿੱਖ ਸੁ ਚੀਨ ॥ ੭ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸ਼ਰਧਾ ਉਰ ਭੂਰ ਨਿਹਾਰਤਿ¹ ਬਾਰਿ²
ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ।
ਮੁਖ ਸੋਚਤਿ¹ ਲੋਚਨ² ਨੀਰ³ ਬਿਮੋਚਤਿ⁴

ਚੌਂਪਤ ਚੀਤ¹, ਹਲੈ ਝਖ ਨੀਰਾ²।

ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਮੈਂ ਨਿਕਸੇ ਕਰੁਨਾਕਰ¹
ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਗਹੀਰਾ।
ਦ੍ਰਿਗ¹ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਉਮਗਾ² ਅਨੁਰਾਗ
ਸੁਭਾਗ ਜੁ ਦਾਸ ਖਰਾ ਜਲ ਤੀਰਾ¹
॥ ੮ ॥

ਦੌਰ ਕਰੀ ਪਦ ਮੈਂ ਅਭਿਬੰਦਨ¹
ਅੰਬਰ¹ ਦੀਨ, ਸੁਖੰਬਰ² ਪਾਯੋ।
ਦੇਖਿ ਦਯਾਲ ਤਿਸੈ ਤਿਹ ਕਾਲ
'ਨਿਹਾਲ ਭਯੋ' ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।

ਛੂਟ ਕਪਾਟ ਗਏ ਝਟਿਤੀ¹
ਭ੍ਰਮ ਠਾਟ ਹਟਾ¹, ਘਟ ਗਜਾਨ ਸੁਹਾਯੋ।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੇ ਪੁਰਿ ਕੋ
ਜੋਊ ਦੰਭ ਨਿਕੰਦਨ ਕੋ ਭਵ ਆਯੋ
॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭ੍ਰਿੱਤ¹ ਕੋ ਭੇਜਿਓ, 'ਜਾਹੁ
ਜਰਾਮ ਅਗਾਰ।
ਜਹਿੰ ਬੈਸੀ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ, ਧਰਜੋ ਧਜਾਨ
ਸੁਖਸਾਰ ॥ ੧੦ ॥

¹ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਛਾਪੇ
ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

¹ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ²ਜਲ।

¹ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ। ²ਅਖਾਂ ਤੋਂ। ³ਪਾਣੀ।
⁴ਵਹਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਉਛਲਦਾ ਹੈ ਸੁ ਦਿਲ। ²ਜੇ ਮੱਛੀ ਕਰਕੇ ਵੀ
ਪਾਣੀ ਹਿੱਲ ਪਵੇ ਤਾਂ।

¹ਕ੍ਰਿਫਾ ਦੀ ਖਾਨ।

¹ਅੱਖੀ। ²ਉਛਲਿਆ।

¹ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ।

¹ਨਮਸਕਾਰ।

¹ਕਪੜੇ। ²ਸੁਸ਼ਟ ਸੁਖ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਹਟ ਗਿਆ।

¹ਟਹਿਲੁਏ ਨੂੰ।

ਸਰਬ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ ਜਿਸਹਿ, ਗਿਨਤੀ
ਭਨਤਿ ਅਪਾਰ।

ਮਮ ਦਿਸ ਤੇ ਬੰਦਨ ਕਰਹੁ, ਸਿਰ ¹ਰੱਖਕੇ।
ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ¹’ ॥ ੧੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਗਯੋ ਦਾਸ ਤਬੈ
ਜਹਿੰ ਨਾਨਕੀ ਧਯਾਨਹਿੰ ਕੇ ਰਸ ਭੀਨੀ।
ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ¹ ਘਰ ਜਾਇ, ਬਿਲੋਕੀ ਤਹਾਂ ¹ਵੜਿਆ।

ਕਰਿ ਆਸਨ ਬੈਠੀ ਅਡੋਲ ਪਬੀਨੀ।
ਇਕ ਭ੍ਰਾਤ ਅਰਾਧਨ ਕੀ ਲਿਵਲਾਗੀ ਹੈ
ਤਾਂਹੀ ਸਮੇਂ, ਤਿਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

‘ਸੁਨਿ ਭੋ ਸੁਮਤੇ¹ ! ਤਵ ਆਯੋ ਸਹੋਦਰ ¹ਸੁਭਮੱਤੀ ਵਾਲੀ।
ਬੇਗ ਮਿਲੋ, ਕਰਿ ਸੋਚਨ¹ ਹੀਨੀ²’ ¹ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ। ²ਦੂਰ ਕਰੋ।

॥ ੧੨ ॥

ਬੈਨ ਸੁਨੇ, ਨਿਜ ਨੈਨ ਖੁਲੇ
ਜਨੁ ਮਿੱਤੁ ਮੁਖੰ¹ ਅਮੀ² ਧਾਰ ਚੁਆਈ। ¹ਮੁਏ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ। ²ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ।
ਆਨੰਦ ਯੋਂ ਉਮਗਾ ਉਰ ਮੈਂ ਬਹੁ

ਜਾਇ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਸੁਨਾਈ।
‘ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨਭਾਵਤਿ ਸੋਦਰ
ਦੋਖ ਨਸਾਵਤਿ ਜਾਂ¹ ਦਰਸਾਈ। ¹ਜਿਸਦੇ।

ਦਾਸ ਅਯੋ ਅਬ ਬਾਸ¹ ਕੋ ਦੈ ਕਰਿ ¹ਕਪੜੇ।
ਸੁੱਧਿ ਅਵਾਸ ਸੁਨਾਵਨ ਤਾਈਂ’

॥ ੧੩ ॥

ਕਾਨ ਸੁਨੀ ਜਨੁ ਮੀਨ¹ ਅਨੀਰ² ਪੈ³ ¹ਮੱਛੀ। ²ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ। ³ਉੱਤੇ।
ਨੀਰ ਕੀ ਆਨ ਘਟਾ¹ ਬਰਖਾਈ। ¹ਬੱਦਲ।

ਪੀਰ ਸੋਂ ਪੀਰਾ¹ ਸਰੀਰ ਅਪੀਰ ਭਾ² ¹ਪਹਿਲਾਂ। ²ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।
ਆਨਨ¹ ਆਰੁਨਤਾ² ਅਤਿ ਆਈ। ¹ਜੈਰਾਮ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਤੇ। ²ਲਾਲੀ।

ਹੀਨ ਮਨੀ¹ ਜਿਵ ਹੋਇ ਫਨੀ² ¹ਮਣੀ ਬਿਨਾਂ। ²ਸੱਪ।

ਪੁਨਿ ਪਾਇ¹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਯੋਂ ਪੀਰ² ¹ਮਣੀ) ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ। ²ਪੀੜਾ। ³ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।
ਪਰਾਈ³।

ਦੌਰ ਦਯਾਲ ਸੋਂ ਆਇ ਮਿਲਾ
ਤਿਹ ਕਾਲ ਅਨੰਦ ਕਹਯੋ ਨਹਿੰ ਜਾਈ

॥ ੧੪ ॥

ਯੋ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਪਰਵਾਰ ਸਪੂਰਨ
ਭੂਰ¹ ਖੁਭਾਰ² ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ।
ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ¹ ਨਿਵਾਰ ਕਰੇ
ਹੁਇ ਸੂਰ¹ ਉਦੈ², ਸੁਖ ਤਜੋ
ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

¹ਬਹੁਤੇ। ²ਖੋਭ, ਦੁਖ।

¹ਧੁੰਦ।

¹ਸੂਰਜ। ²ਚੜ੍ਹਕੇ।

ਰੌਰ ਪਰਾ ਪੁਰਿ ਸਾਰੇ ਵਿਖੈ
ਵਿਸਮਾਦ ਰਿਦੈ ਅਵਿਲੋਕ¹ ਲੁਕਾਈ²।
ਕਾਨ ਸੁਨੈ ਸੋਊ ਦੌਰ ਮਿਲੈ
ਨਰ ਬਿੰਦ ਭਏ ਸੰਗ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਦਾਈ

¹ਵੇਖਣ ਲੱਗੇ। ²ਲੋਕੀ।

॥ ੧੫ ॥

ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਮੁਕੰਦ ਅਏ ਪੁਰਿ¹
ਲੋਚਨ ਜਜੋਂ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁਹਾਏ।
ਆਪਨ ਕੇ ਦਰ¹ ਜਾਇ ਖਰੇ ਪ੍ਰਭੁ
ਹੋਤਿ ਹਿਤੂ ਸੁ ਅਸੀਸ ਅਲਾਏ।
ਬਾਰ ਕਪਾਟ¹ ਭਿਰੇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਕੈ
ਬੂਝੈ ਹੈਂ ਦਾਸ¹, ਸੁ ਐਸੇ ਬਤਾਏ²।
‘ਖਾਨ ਕਰੀ ਨਿਜ ਪਾਨ¹ ਸੋਂ ਬੰਦਹਿ
ਦੂਰ ਖਰੇ ਅਛਰਾਂਗ¹ ਲਵਾਏ’ ॥ ੨੬ ॥
ਨਾਨਕ ਆਇਨ ਤਬੈ ਨਿਜ ਪਾਨ^੬ ਸੋਂ
ਛੋਰਿ¹ ਦੁਕਾਨ ਕੋ ਬਾਰ² ਦਯੋ।

¹ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ।

¹ਹੱਟ ਦੇ ਬੂਹੇ।

¹ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖਤੇ।

¹ਦਾਸ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ। ²ਉਸ (ਦਾਸ ਨੇ) ਐਉਂ ਦਸਿਆ।

¹ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।

¹ਮੋਹਰ, ਛਾਪ।

¹ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ²ਦਰਵਾਜਾ।

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾਉਣਾ}

ਮਾਨਵ ਜੌਨ ਸੁਨੈ ਨਿਜ ਕਾਨਨ
ਆਵਤਿ ਧਾਇ ਅਚੰਭ ਭਯੋ।
-ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਰਹਜੋ ਮਧ ਨੀਰ ਕੇ
ਜੀਵਤਿ ਹੀ ਪੁਨਿ ਆਇ ਗਯੋ।
ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਨ ਤੌਨ¹ ਛਯੋ ਜਲ? -
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ ॥ ੧੭ ॥
ਹੀਨ ਕਲੰਕ ਮਯੰਕ ਮਨੋ ਮੁਖ¹
ਬੰਕ ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਹੈਂ ਕਰੁਨਾ ਸੋਂ²।
ਵਾਕ ਕਹੈਂ ਇਵ ਰੰਕਨ ਸੋਂ

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

¹ਮਾਨੋਂ ਅਕਲੰਕ ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਹੈ।

¹ਟੇਢਾ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ²ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

‘ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ ਨ ਭੈ ਕਰੁ ਕਾਸੋ।

ਲੇਵਹੁ ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਅਹੈ ਉਰ

ਆਪਨ ਅੰਤਰਿ ਜਾਇ ਨਿਕਾਸੋ।’

¹ਭਾਵ, ਹੱਟੀ ਲੁਟ ਲਓ।

ਦੌਰ ਪਰੇ ਤਿਹ ਠੌਰ ਕਿਤੇ ਨਰ

ਲੂਟਤਿ ਸੌਜਹਿ¹ ਰੌਰ² ਪਰਾ ਸੋ

¹ਚੀਜ਼ਾਂ। ²ਰੌਲਾਂ।

॥ ੧੮ ॥

ਅੰਨ ਘਨੋ, ਮਿਸ਼ਟਾਨ ਤੇ ਲੌਨ

ਮਰੀਚ ਦੁਊ¹, ਹਰਦੀ² ਮਨ ਭਾਈ।

¹ਦੇਵੇਂ ਮਿਰਚਾਂ। ²ਹਲਦੀ।

ਲੇਹਿ ਵਿਰਾਟਿਕਾ¹ ਪੈਸੇ ਕੋਊ

¹ਕੌਡੀਆਂ।

ਪੁਨਿ ਕਾਰਿਖਕੰ¹ ਕੇਊ ਲੇਤਿ ਹੈਂ ਧਾਈ।

¹ਰੁਪੱਯੇ।

ਅੰਬਰ¹ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਕੇ

¹ਕਪੜੇ।

ਧਰੇ ਆਪਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ।

ਤੋਟ ਨ ਆਈ, ਅਤੋਟ ਭਈ

ਸੁਰ ਧੇਨੁ¹ ਕਿਧੋ² ਮਨਿਚਿੰਤ³ ਸੁਹਾਈ

¹ਕਾਮਧੇਨੁ। ²ਜਾਂ। ³ਚਿੰਤਾਮਣੀ।

॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੀ ਨਰਨ ਕੀ, ਪਰਯੋ ਰੌਰ

ਤਿਹ ਠੌਰ।

ਸਹਿਤ ਜਰਾਮ ਬਿਲੋਕਹੀ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ

ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੨੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਨੌ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਤੇ ਰਿੱਧਿ ਬਸੈ ਮਧ

ਕੋ ਬਿਧਿ ਹੋਵਹਿ ਤੋਟਿ ਤਹਾਂ।

ਹਾਰਿ ਪਰੇ ਨਰ ਲੂਟਤਿ ਜੇ

ਨਹਿੰ ਸੌਜ ਨਿਖੂਟਤਿ¹, ਦੀਖ ਮਹਾਂ²।

¹ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ। ²ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਅਜੇ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ।

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਸੋ ਮਾਨਵ ਦੌਰਿ

ਸਭੈ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬਖਾਨ ਕਹਾ।

ਭੇਜਿ ਦਏ ਭ੍ਰਿਤ¹ ਆਪਨੇ ਤਾਂ ਛਿਨ

¹ਨੌਕਰ।

ਸੋ ਸੁਨਿ ਹੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਹਾ ॥ ੨੧ ॥

ਲੂਟਤਿ ਹੈਂ ਨਰ ਜੇ ਬਰਜੇ¹

¹ਰੋਕੇ।

ਤਰਜੇ¹, ਦਰਜੇ² ਸਭਿ ਭੀਰ ਹਟਾਈ³।

¹ਡਾਂਟੇ। ²ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ। ³ਜੋ ਭੀੜ ਸੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ।

ਭੂਪਤ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਅਯੋ

ਗਤਿਦਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਲੋਚਨ ਲਾਈ।

ਜਯੋਂ ਬਿਰਤੀ¹ ਤਨ ਗਯਾਨ ਧਰਾ²

ਖਫਨੀ ਗਰ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੈ ਤਬ ਪਾਈ।

ਹੇਰਿ¹ ਨਿਰਾਸ ਉਦਾਸ ਭਯੋ

ਪਛੁਤਾਸ ਰਿਦੈ¹ -ਕਿਛੁ ਜਾਨਿ ਨ

ਜਾਈ- ॥੨੨॥

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਲੋਕਨ ਸੋਂ

ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਬੇਖਾ²।

‘ਕੌਨ ਸ਼ਰਾਰ¹ ਭਯੋ ਇਸ ਕੋ

ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਹੁਤੀ ਮਤਿਵਾਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤਾਇ ਕੈ ਨੀਰ ਮੈਂ

ਆਪਨਿ¹ ਆਇ ਲੁਟਾਇ² ਬਿਲੇਖਾ³।

ਤੂਸ਼ਨ¹ ਭਾ ਕਰਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਕੋ

ਜਾਇ ਵਿਈਂ ਮਹਿੰ ਕਿਆ ਇਨ ਦੇਖਾ’

॥੨੩॥

ਯੋਂ ਕਹਿ ਸੋਕ ਕੀਯੋ ਮਨ ਮੈਂ

ਪੁਨਿ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਿਜ ਧਾਮ ਗਯੋ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਚਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲ

ਬਿਸਾਲ ਮਸਾਨ ਜਾਂ ਥਾਨ ਛਯੋ¹।

ਛੋਰਿ ਪੁਰਾ ਸੁਲਤਾਨ ਤਬੈ

ਤਜਿ ਧੰਧਨ ਕੀ ਸੁਧਿ, ਪੰਧ ਲਯੋ।

ਠੌਰ ਭਯਾਨਕ ਗੋਰ ਮਰੀਨ¹

ਗਯੋ ਜਗਕੰਤ, ਇਕੰਤ ਭਯੋ⁺ ॥੨੪॥

{ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਲੁਟਾ ਮਸਾਣਾਂ ਵਿੱਚ}

ਜਾਂਹਿ¹ ਮਸਾਨ ਪੈ² ਪਾਇ ਪਰੈ³

ਨਰ ਨਾਰਿਕ ਮੈਂ¹ ਗਤਿ² ਤਾਂਹਿ

ਅਗਾਤਾ³।

ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਉਧਰੇ ਤਹਿੰ ਕੇਤਿਕ

ਬੈਸ ਗਏ ਬਹੁਰੋ ਸੁਖਦਾਤਾ।

-ਆਵਹਿ ਕੋ ਨਹਿੰ¹- ਯੋਂ ਮਨ ਚੀਨ

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।

¹ਬਿ+ਰਤੀ ਵੈਰਾਗ। ਆਨੋਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

¹ਗਲ ਵਿਚ।

¹ਵੇਖ ਕੇ।

¹ਪਛੁਤਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਜੀ ਵਿੱਚ (ਨਵਾਬ)।

¹ਵੇਖਕੇ। ²ਭੇਖ।

¹ਭੂਤ ਦਾ ਛਾਇਆ।

¹ਹੱਟ। ²ਲੁਟਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ³ਲੇਖਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

¹ਚੁਪ।

¹ਜਿੱਥੇ ਮਸਾਣ ਸਨ।

¹ਕਬਰਾਂ ਤੇ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ।

¹ਗੋਰਾਂ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

¹ਜਿਸ। ²ਉਤੇ। ³ਚਰਨ ਪਵੇ।

¹ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ। ²ਮੁਕਤੀ।

³ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇ।

¹ਏਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ।

ਰਹੇ ਤਹਿੰ ਚੌਦਹਿ ਲੋਕ ਜੁਜਾਤਾ¹।
 ਪੂਰ ਜਟੀ¹, ਸਨਕਾਦਿਕ ਖੋਜਤਿ
 ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿੰ ਜਾਂਹਿ¹ ਬਿਧਾਤਾ²⁺
 ॥ ੨੫ ॥

ਹੇਰਿ¹ ਬਿਹਾਰ ਜੈਰਾਮ ਵਿਚਾਰਤਿ
 ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ ਸੋਂ ਸੁਕਚਾਵੈ¹।

ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ ਬਿਮੋਚਤਿ ਬਾਰਿ¹
 ਬਰਜੋ ਨਿਜ ਬਾਰ¹, ਨ ਬਾਹਰ ਆਵੈ।
 ਸ੍ਵਾਦ ਨ ਭੋਜਨ ਨੀਰਹਿ¹ ਕੋ ਤਨ
 ਚੀਰ¹ ਮਲੀਨ² ਪਰਜੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
 ਕੋਟਿ ਗਟੀ¹ ਗੁਨਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ
 ਇਕ ਓਰ ਚਢੈ ਇਕ ਓਰ ਮਿਟਾਵੈ¹
 ॥ ੨੬ ॥

-ਗੁੰਮ ਭਏ ਨਿਕਸੇ ਦਿਨ ਤੀਨ ਮੈਂ
 ਆਵਤਿ ਆਪਨ¹ ਦੀਨ ਲੁਟਾਈ।
 ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੋ ਲੇਖਾ ਹੈ ਪੂਰ¹
 ਕਿਧੋਂ¹ ਤਿਹ ਕੀ ਕਛੁ ਬਾਕੀ ਰਹਾਈ²।
 ਕਾਲੂ ਸੁਨੈ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ
 ਮੋ ਪਰ ਦੇਵਹਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਈ।
 ਕੀਨ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਸੋਂ
 ਮਤਿਹਾਰ ਪਰੀ, ਕਛੁ ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ-
 ॥ ੨੭ ॥

ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਿਲਕੈ ਸਭਿ ਲੋਕ ਬਖਾਨਤਿ
 ‘ਬਾਵਰਾ ਹੋਇ ਗਯੋ, ਸੁਧਿ ਨਾਂਹੀ ॥
 ਥਲ ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮੈਂ ਬੈਸ ਰਹਜੋ
 ਕਿਧੋਂ ਭੂਤ ਬਰਜੋ ਤਿਹ ਕੇ ਘਟਮਾਂਹੀ¹।
 ਧਨ ਭੂਰ ਗਵਾਇ ਭਯੋ ਇਹ ਭੇਖ
 ਪਖੰਡ ਬਿਸ਼ੇਖ ਕਿਧੋਂ ਕਿਯ ਤਾਂਹੀ।
 ਮਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ ਭੇਵ ਜੁ ਕੋ¹
 ਨਟ ਸੇਵਕ ਜਜੋਂ¹ ਪਿਖਿ ਨ ਭਰਮਾਹੀਂ²

१ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਹਨ।

१ਸ਼ਿਵਜੀ।

१ਜਿਸ ਦਾ। २ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ। १ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

१ਵੇਖ ਕੇ।

१ਪਰ ਸੋਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੋਚ ਸੰਗਦੀ ਹੈ (ਅ) ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸੋਚਣੋਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

१ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦਾ ਹੈ।

१ਜੈਰਾਮ) ਘਰ ਜਾ ਵਤਿਆ।

१ਪਾਣੀ।

१ਕਪੜੇ। २ਮੇਲੇ।

१ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਗਿਣਤੀਆਂ।

१ਲਹਿਦੀ ਹੈ।

१ਹੱਟ।

१ਪੂਰਾ ਢੁਕੇਗਾ।

१ਜਾਂ। २ਰਹਿ ਜਾਏਗੀ ਬਾਕੀ।

१ਦਿਲ ਵਿੱਚ।

१ਜੇਹੜੇ ਕੋਈ।

१ਨਟ ਦੇ ਜਮ੍ਹੂਰੇ ਵਾਂਙੂ। २ਨਹੀਂ ਭਰਮਦੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਕੇ ਪਾਸ
 ਬਖਾਨਤਿ ਦੂਤੀ¹ ਲਗੇ ਤਿਹ ਕਾਨਾ²। ¹ਚੁਗਲੀ। ²ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ।
 ‘ਧਨ ਖੋਇ ਦਯੋ, ਸਹਿ¹ ਚਿੰਤ ਭਯੋ ¹ਸਮੇਤ।
 ਇਹ ਭੇਖ ਲਯੋ, ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ।
 ਤੁਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ ਡਰ ਕੇ ਧਰਿ ਕੈ
 ਘਰ ਬਾਰ¹ ਕੇ ਛੋਰਿ ਗਯੋ ਉਦਿਆਨਾ²। ¹ਘਰਬਾਰ। ²ਬਨਵਿਚ।
 ਅਬ ਲੇਖਾ ਜਰਾਮ ਕੇ ਪਾਸ ਤੈ ਲੇਹੁ
 ਅਹੈ ਵਧਿ ਘਟ ਕੇ ਸੋਊ ਜਮਾਨਾ¹’ ¹ਜ਼ਾਮਨ।

॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੂਤੀ ਨ੍ਰਿਪਤ, ਤਬ ਭਰਮਯੋ
 ਭੇਜਯੋ ਦਾਸ।
 ਤੂਰਨ¹ ਆਨਿ ਬੁਲਾਇ ਕੈ, ‘ਦੈ ਲੇਖਾ ¹ਛੇਤੀ। ਐਰਾ। ³ਸਾਰਾ।
 ਮਮ² ਰਾਸ³’ ॥ ੩੦ ॥

ਸੁੰਯਾ:

ਆਲਯ ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਜਰਾਮ
 ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ¹, ਦੌਲਤਖਾਨਾਂ। ¹ਆਖਦਾ ਹੈ।
 ‘ਸਾਲ ਕੇ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ¹ ਲਖੋ ¹ਬਤਾ।
 ਅਬ ਦੇਵਹੁ ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋ ਮਨ ਮਾਨਾ¹। ¹ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ।
 ਬਾਕੀ ਜਿਤੀ ਨਿਕਸੇ ਹਮਰੀ
 ਸਭਿ ਤੋ ਢਿਗ ਲੇਵਹਿੰ¹, ਜਾਨ ਨ ¹ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਲਵਾਂਗੇ। ²ਜਾਣ ਲੈ (ਤੈਥੋਂ) ਛੁਪੀ
 ਛਾਨਾ²। ਨਹੀਂ (ਇਹ ਗੱਲ)।
 ਘਾਟ ਕਿਧੋਂ ਵਧਿ¹, ਹਾਟ ਬਟੋਰਹੁ² ¹ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵੱਧ। ²ਕੱਠੀ ਕਰੋ।
 ‘ਡਾਂਟ¹ ਕਹੇ ਬਚ ਰਾਟ² ਅਯਾਨਾ³ ¹ਤਾੜਕੇ। ²ਨਵਾਬ। ³ਅਨਜਾਨ ਨੇ।
 ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਪਯੋ ਲੋਹਿ¹ ਬ੍ਰਿਣ² ਪਾਕ³ ਪਰ⁴ ¹ਗਰਮ ਲੋਹਾ। ²ਫੋੜੇ। ³ਖੱਕੇ। ⁴ਤੇ।
 ਲਗ¹ ਸੰਕਟ ਅਧਿਕਾਇ²। ¹ਲਗੇ ਤਾਂ। ²ਦੁੱਖ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ਤਿਉਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਨਰੇਸ਼¹ ਕੇ ¹ਨਵਾਬ।
 ਉਠਯੋ ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ¹ ॥ ੩੨ ॥ ¹ਘਬਰਾ ਕੇ (ਜੈਰਾਮ)।
 ਚਿੰਤਾ ਨਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹਿ ਮੈਂ

ਬਹਜੇ ਅਲੰਬ¹ ਨ ਪਾਇ।
 ਹੋਇ ਅਧੀਰ ਵਿਚਾਰਈ
 -ਕਯਾ ਇਸ ਕਹੋਂ ਅਲਾਇ¹ ॥ ੩੩ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਕ¹ ਆਸਰਾ
 ਪਤਿ ਰਾਖਹਿ¹ ਮਮ² ਸੋਇ³-।
 ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਨਰੇਸ਼ ਸੋਂ
 ਸ਼ਰਣ ਸੁਖਦ ਕੀ¹ ਹੋਇ ॥ ੩੪ ॥

¹ਆਸਰਾ।
¹ਬੋਲਕੇ।
¹ਦਾ ਤੱਕਾਂ।
¹ਰੱਖੇਗਾ। ²ਮੇਰੀ। ³ਓਹੋ।
¹ਸੁਖ ਦਾਤੇ (ਸਤਿਗੁਰ) ਦੀ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

‘ਇਕ ਬਾਰ ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ
 ਕੈ

ਆਇ ਕੈ ਦੇਉਂ ਹਿਸਾਬ ਤੁਮਾਰਾ।’

ਉਰ ਬੀਚ ਵਿਚਾਰਤਿ, ਆਰਤ ਧਾਰਤਿ¹

ਬਾਹਰ¹ ਤਾਂ ਦਿਸਿ ਪੰਥਾਂ ਪਧਾਰਾ²।

ਬਹੁ ਗੋਰਨ ਮੈਂ ਇਵ ਰਾਜਤਿ¹ ਹੈਂ

ਸ਼ਿਵ ਮੱਧ ਮਸਾਨ ਮਨੋ ਹਿਤ ਧਾਰਾ।

ਚਿਤ ਕੰਪਤਿ¹, ਬੰਦਤਿ ਹਾਥ ਦੋਊ

ਕਰ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਜਰਾਮ ਉਚਾਰਾ

॥ ੩੫ ॥

‘ਰੂਪ ਰਸਾਲ ਦਯਾਲੁ ! ਸੁਨੋ

ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ¹ ਬਖਾਨਾ²।

ਮੋਹੂ ਬੁਲਾਇ ਅਲਾਇ¹ ਸੁਨਾਇ ਯੋਂ

ਆਇਸ ਪਾਇ¹ ਅਯੋ ਇਸ ਥਾਨਾ।’

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕਾਨ, ਉਠੇ ਗਤਿਦਾਨ

ਕਿਸੂ ਨਹਿੰ ਕਾਨ, ਸੁਜਾਨ ਨਿਧਾਨਾ।

ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਭਲੀ ਗਤਿ¹ ਸੁੰਦਰ

ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਪਯਾਨਾ¹ ॥ ੩੬ ॥

ਸੰਗ ਜਰਾਮ ਹੈ ਜਾਵਤਿ ਰਾਜਤਿ¹

ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ¹ ਆਤਮ² ਜੈਸੇ।

ਬੇਦਿਨਿ ਕੇਤੁ¹ ਸੁ ਲੇਖੇ ਕੇ ਹੇਤ²

ਗਏ ਜਬ ਖਾਨਿ ਨਿਕੇਤ ਮੈਂ ਪੈਸੇ¹।

ਲੀਨੋ ਨਵੀਸਿੰਦ¹ ਸੰਗਿ ਮੁਕੰਦ

ਅਨੰਦ ਰਿਦੈ ਬਰ¹ ਮੰਦਰ ਬੈਸੇ।

¹ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
¹ਭਾਵ ਮਸਾਣਾਂ ਵੱਲ। ²ਤੁਰਿਆ। ³ਪਾ:-ਪੰਧ।
¹ਬਿਰਾਜ ਰਹੇ।
¹ਕੰਬਦਾ ਹੈ।
¹ਬੜਾ। ²ਨਵਾਬ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਹੈ।
¹ਕਹਿਕੇ।
¹ਹੁਕਮ ਪਾਇਕੇ।
¹ਟੋਰ।
¹ਟੁਰ ਪਏ।
¹ਸ਼ੋਭਦਾ ਹੈ।
¹ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ। ²ਜੀਵ।
¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ²ਲੇਖੇ ਵਾਸਤੇ।
¹ਵੜੇ।
¹ਮੁਨਸ਼ੀ।
¹ਸ਼੍ਰੋਸ਼ਟ।

ਕੀਨੋ ਹੈ ਲੇਖਾ ਅਲੇਖ ਜੋਊ¹

¹ਜੇ ਅਲੇਖ ਹੈ ਉਸਨੇ ਲੇਖਾ ਕੀਤਾ।

ਪਤਿਲੇਖਾ¹ ਕੋ ਲੇਖਾ ਘਟੈ ਕਹੁ ਕੈਸੇ

¹ਲੇਖੇ ਪਤੀ ਦਾ।

॥ ੩੭ ॥

ਇਕ ਸਾਲ ਕੋ ਲੇਖਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਤੋ

ਕਰ ਲੇਯ ਵਹੀ ਕਿਯਾ ਜੋਰ¹ ਮਹਾਨਾ।

¹ਜੋੜ। ¹ਪਾ:-ਕੀਯੋ-ਕੀਏ।

ਆਮਦ¹ ਔ ਖਰਚੀ² ਕੋ ਸੁਮਾਰਿ ਕੈ³

¹ਜਮਾਂ। ²ਨਾਂ। ³ਗਿਣ ਕੇ।

ਕੀਨਿ ਭਲੇ ਗਿਨਤੀ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।

ਕਾਗਦਿ ਲੈ ਕਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ¹ ਲਿਖੇ

¹ਕਈ।

ਨਵੀਸਿੰਦ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕੀ, ਬਿਸਮਾਨਾ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਵਾਧੇ ਮੈਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ

॥ ੩੮ ॥

ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ¹ ਨਿਕਾਸੇ ਹੈਂ ਸੇਖ²

¹ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ। ²ਬਾਕੀ ਵਾਧਾ।

ਸੁਨੀ ਨਿਜ¹ ਸ਼੍ਰੋਨ² ਮੈਂ ਦੌਲਤਖਾਨਾ।

¹ਆਪਣੇ। ²ਕੰਨੀ।

{ਲੇਖਾ, ੭੬੦} ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਿੱਕਲੇ}

ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸਮਾਦ ਰਿਦੇ

ਅਹਿਲਾਦ ਜਰਾਮ¹ ਨ ਜਾਇ ਬਖਾਨਾ।

¹ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ।

ਮੰਦਮਤੀ¹ ਮਨ ਨਿੰਦਕ ਲੱਜਤਿ

¹ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ।

ਬਿੰਦਤਿ¹ ਭੇਦ ਨ ਮੂਢ ਅਜਾਨਾ।

¹ਜਾਣਦੇ।

ਕੀਰਤਿ¹ ਪਾਵਸ² ਸੋਊ ਜਵਾਸ ਸੇ³

¹ਜਸ। ²ਬਰਸਾਤ ਰੁਤ (ਵਾਛੂ ਹੈ)। ³ਨਿੰਦਕ) ਜਵਾਂਹੇ ਵਰਗੇ ਹਨ।

ਜੌਨੁ¹ ਸੀ ਹੈ ਚਕਵਾਕ² ਸਮਾਨਾ³

¹ਚਾਂਦਨੀ (ਕੀਰਤੀ) ਹੈ। ²ਚਕਵੇ (ਨਿੰਦਕ) ਨੂੰ। ³ਜੋਹੀ।

॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿੰਦਕ ਕੂਰੇ ਸਮਝ ਕੈ, ਦੌਲਤਖਾਨ

ਨਰੇਸ਼।

ਲੀਨੇ ਨਿਕਟਿ ਹਕਾਰਿ ਕੈ, ਕਮਲ ਨੈਨ

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਜਗਤੇਸ਼¹ ॥ ੪੦ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਆਖਣ ਲੱਗਾ।

ਭਯੋ ਹੈ ਹਿਸਾਬ ਜਬ ਭਨਤਿ¹ ਨਿਬਾਬ

ਤਬ

‘ਲੀਜੈ ਨਿਜ ਬਾਕੀ, ਅਬ ਕਾਰ ਪੁਨ

ਕੀਜੀਏ।

ਦੇਵੋਂ ਧਨ ਔਰ, ਤੁਮ ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ
ਬਾਧਾ ਹੋਇ ਜੋ ਬਹੋਰ, ਬਿਨ ਦੇਰ ਔਰਾ^੧ ਪਾ:-ਆਪ।
ਲੀਜੀਏ।’

ਬਾਬੇ ਤਬ ਕਹੀ ‘ਧਨ ਲੇਵੋਂ ਅਬ ਨਹੀਂ
ਜੋਊ ਬਾਕੀ ਸਭਿ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਬਾਤ ਯੋਂ
ਸੁਨੀਜੀਏ।

ਰਾਖੀਏ ਈਮਾਨ ਥਾਇ ਆਪਨੋ ਨਿਬਾਬ
ਰਾਇ

ਪੈਸੇ ਹੈਂ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਫਕੀਰਨ ਕੇ
ਦੀਜੀਏ’ ॥ ੪੧ ॥

ਸੁਯਾ: ਮੁਖੋਂ। ਕਹਿ ਕੇ।

ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਵ ਆਨਨ¹ ਤੇ ਭਨਿ²

ਥਾਨ ਮਸਾਨਨ ਕੇ ਚਲਿ ਆਏ।

ਗੋਰ ਮਰੀਨ ਮਹਿੰ ਬੈਸਿ ਗਏ

ਦਰਵੇਸ਼ ਕੋ ਬੇਸ ਸਰੀਰਾ^੧ ਬਨਾਏ। ਪਾ:-ਸੁ ਕੀਨ।

ਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਅਗਾਧ ਅਬਾਧ ਕੀ

ਪੂਰਬ¹ ਰੂਪ ਅਨੂਪਬ ਸਾਏ²।

ਪਹਿਲਾ। ਭਾਵ (ਦਿਲ ਵਿਚ) ਵਸਾਕੇ ਰੂਪ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ।

ਜਾਂਹਿ ਅਰਾਧਨ ਕੇ ਫਲ ਲਾਧਹਿੰ

ਆਧਿ¹ ਉਪਾਧਿ² ਬਿਆਧਿ³ ਮਿਟਾਏ ਮਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ। ਉੱਪਰੋਂ ਆ ਪਈ ਵਿਪਦਾ।
ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗ।

॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਹੈਰਾਨ ਹੋ।

ਸਭਿ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕ੍ਰਿਤ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਠਟਕ¹
ਰਹੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਤੂਸ਼ਨ¹ ਰਹੇ, ਬੋਲ ਚੁੱਪ।

ਸਕਤਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ ॥ ੪੩ ॥

ਤਬ ਜੈਰਾਮ ਦੁਕਾਨ ਕੀ, ਸੌਜ¹ ਸਮੁਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ।
ਆਨਿ।

ਸਭਿਹਿ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਈ,

ਅਸਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਿ ॥ ੪੪ ॥

‘ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਸੁ ਹਮਰੋ ਨ ਕਛੁ, ਸੁਨਿ ਬੀਬੀ ਜੀ।

ਸਾਧ੍ਰੀ¹ ! ਧਰਿ ਧੀਰ।

ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਰਿਦੈ, ਭਲੀ ¹ਪਰਮੇਸੁਰ।

ਕਰਹਿ ਰਘੁਬੀਰ¹’ ॥ ੪੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਆਨ ਕੇਉ

ਸਹਿ ਸ਼ੋਕ ਜਰਾਮ ਸੋਂ ਜਾਇ ਜਨਾਵੈਂ।

‘ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਇ ਭਈ ਗਤਿ ਕਜਾ

ਉਦਿਆਨ¹ ਰਹੈਂ, ਪੁਰਿ² ਪਾਇ³ ਨ ¹ਬਨ। ²ਸਹਿਰ। ³ਪੈਰ।

ਪਾਵੈਂ।

ਹੋਸ਼ ਭਈ ਫਰਮੋਸ਼¹ ਰਿਦੈ

¹ਭੁੱਲ ਗਈ।

ਨਹਿੰ ਗੋਸ਼¹ ਸੁਨੈਂ, ਮਨ ਜੋਸ਼ ਨ ਆਵੈ।

¹ਕੰਨੀਂ।

ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਨ ਕਾਹੂੰ ਬਿਲੋਕਹਿ¹

¹ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ।

ਨਾ ਕਿਸ ਲੋਕ ਸੋਂ ਭੇਦ ਬਤਾਵੈਂ’

॥ ੪੬ ॥

ਮਾਨਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਵ¹, ਜੋ ਮਨ

¹ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਆਨਵ¹, ਸੋ ਨਿਜ² ਕੀ ਸਠਤਾਈ³।

¹ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ²ਅਪਣੀ। ³ਮੂਰਖਤਾ।

ਕੋ ਉਕਤੰ ਕਛੁ¹, ਕੋ ਬਕਤੰ² ਕਛੁ

¹ਕੋਈ ਕੁਛ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ²ਕੋਈ ਕੁਛ ਬਕਦਾ ਹੈ।

‘ਬਾਵਰ ਭਾ? ਕਿਧੈਂ ਭੂਤ ਲਗਾਈ?’

ਨਾਨਕੀ ਏਕ ਰਹੀ ਉਰ ਮੈਂ ਥਿਰ

ਮੇਰੁ¹ ਸਮਾਨ ਨ ਸੋਇ ਡੁਲਾਈ।

¹ਸੁਮੇਰ।

ਨਾਨਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬੇਗਹਿ ਬਾਤ ਸੀ

ਪਾਤ ਉਡੇ ਨਰ¹, ਸੋਨ ਉਡਾਈ²

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹਵਾ ਦੇ ਵੇਗ ਜੇਹੀ ਹੈ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ (ਨਿਸਚੇ ਉਸ ਹਵਾ ਅਗੇ) ਉਡੇ। ²ਉਹ (ਨਾਨਕੀ) ਨਾ ਡੋਲੀ।

॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਭ੍ਰਾਤ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਭਲੀ, ਬਨੈ ਨ

ਕਹਿਨ ਹਮਾਰ।

ਹੈ ਅਲਪਗ ਸਰਬੱਗ ਕੀ, ਮੇਟਹਿ ਕ੍ਰਿੱਤ

¹ਅਲਪੱਗ ਹੋ ਕੇ ਸਰਬੱਗ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੇਟੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ।

ਗਵਾਰ¹’ ॥ ੪੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤਜਨਿ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ

ਨਾਮ ਉਨਤੀਸਮੇ ਅਧਯਾਯ ॥ ੨੯ ॥

੩੦. [ਗੁਰ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਮੂਲੇ ਦਾ ਆਉਣਾ। ਸ਼ਜਾਮੇ ਦਿਜ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼, ਲਖਮੀ
ਚੰਦ ਜਨਮ]

੨੯ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੩੧

{ਮੂਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ} ॥੭॥

{ਸਿਆਮਾ ਪੰਡਿਤ} ॥੧੬॥

{ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ} ॥੪੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮਿ ਜੋ, ਉੱਜਲ ਸਰਸ ਮਰਾਲ।

ਸਰਸ=ਰਸ ਵਾਲੇ। ਮਰਾਲ=ਹੰਸ।

ਅਵਗੁਨ ਪਰਿਹਰਿ ਗੁਨਗ੍ਰਹੀ, ਬਸੋ ਮੋਹਿ ਮਨ ਤਾਲ ॥੧॥

ਪਰਿਹਰਿ=ਤਿਆਗ ਕੇ। ਗੁਨ ਗ੍ਰਹੀ=ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। [ਸੰਸ. ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹਿਨੁ ਯਾ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹੀ]।

ਅਰਥ:

ਹੇ (ਤੁਸੀਂ ਜੋ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਉੱਜਲ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਹੰਸ ਹੋ, (ਮੇਰੇ) ਅਵਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਤਲਾ ਉਤੇ ਆ ਵਸੋ।

ਭਾਵ:

ਇਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਅਗੇ ਯਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ। ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਵਲ ਨਾ ਤੱਕੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਅਗੁਵਾਨੀ ਕਰੋ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਦਾ ਐਉਂ ਬੀ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:- ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ! ਤੂੰ ਜੋ ਉੱਜਲ ਹੰਸ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈਂ ਅਰ ਰਸ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ ਤੂੰ ਅਵਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਕੇਵਲ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈਂ, ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੰਨੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਉਲਟੀ (ਹੁੰਦੀ)। ^੨ਵੇਖ ਕੇ। ^੩ਸੱਦ ਕੇ (ਦਾਸ)।

ਨਿਜ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ^੧ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ^੨, ਬੋਲਿ^੩

ਸੁਲਖਣੀ ਦਾਸ।

ਸਮਝਾਈ ਸਭਿ ਬਾਰਤਾ^੧, ਨੈਹਰ ^੨ਗਲ। ^੩ਘੇਕੇ ਘਰ ਘੱਲਿਆ।

ਪਠਾਇ ਅਵਾਸ^੨ ॥੨॥

ਮੂਲਾ ਸੁਨਤਿ ਕੁਢਾਲ ਕੋ, ਆਵਤਿ ਭਯੋ ^੧ਛੇਤੀ।

ਉਤਾਲ^੧।

ਗਿਨਤਿ ਗਟੀ^੧ ਉਰ^੨ ਅਟਪਟੀ, ^੩ਗਿਣਤੀਆਂ। ^੪ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

ਪਾਵਤਿ ਕਸ਼ਟ ਬਿਸ਼ਾਲ ॥੩॥

ਨਿਜ ਪ੍ਰੋਧਾ¹ ਇਕ ਸੰਗ ਲੇ, ਆਵਾ ਪ੍ਰੋਹਤ।

ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।

ਸਹਿਤ ਨੇਹ¹ ਕੇ ਸੁਤਾ ਸੋਂ, ਮਿਲਯੋ ਮੋਹ ਨਾਲ। ²ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।

ਰਿਦੇ ਅਕੁਲਾਨ² ॥੪॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਪੁੱਛਿਓਸੁ।

ਮਿਲਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਜਬ, ਬੂਝਤਿ ਭਾ¹ ਤਬ

ਬਾਤ ਬਖਾਨ ਕਰੀ ਪਿਤ ਪਾਸੁ।

‘ਪਤਿ ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰਾ

ਧਨ ਦੀਨ ਲੁਟਾਇਕੈ ਛੋਰਿ ਅਵਾਸੁ¹।

¹ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਮਧ ਨੀਰ ਨਦੀ

ਪੁਨਿ ਤੀਰ¹ ਅਏ, ਨ ਛੁਯੋ ਜਲ

¹ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ। ²ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ³ਪਾ:-ਤਾਸੁ।

ਜਾਸੁ²⁺।

ਬਲ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਹਿ ਆਸਨ ਕੀਨ

ਕਹੈਂ ਨ ਸੁਨੈਂ ਜੁ ਭਨੈ¹ ਕਛੁ ਤਾਸੁ²’

¹ਆਖੇ। ²ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

॥੫॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਦੀ। ²ਕੰਨੀ।

ਸੁਨਿ ਤਨੁਜਾ¹ ਬਾਨੀ ਨਿਜ ਕਾਨਾ²।

ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਬਹੁ ਗਲਤਾਨਾ।

ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ¹ ਲਾਲ ਕਿਯ ਨੈਨਾ।

¹ਹੋਠੀ।

ਮੁਖਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ ॥੬॥

ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਨਿ ਕੀ ਸੁਧਿ⁺ ਸੁਨਿ ਕੈ।

⁺ਪਾ:-ਬਿਧਿ।

ਸਹਿ ਨ ਸਕਯੋ ਗਮਨਯੋ ਸਿਰ ਧੁਨ ਕੈ।

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਕਲਸ¹ ਸੁਹਾਵਨ।

¹ਸ਼ਿਰੋਮਣ।

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ, ਜਿਨ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ

॥੭॥

ਤਹਾਂ ਆਇ ਬੋਲਯੋ ਦੁਰਬਾਨੀ।

‘ਤੂੰ ਜਨਮਯੋ ਹਾਨੀ ਕੁਲ ਕਾਨੀ¹।

¹ਕੁਲ ਦੀ ਕਾਣ (ਲਾਜ) ਦੀ ਹਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

{ਮੁਲੇ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ}

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਦਾਹਤਿ¹ ਛਾਤੀ।

¹ਸਾੜਦਾ ਹੈਂ।

ਅਲਪ ਬੈਸ ਤੇ ਤੂੰ ਧਨ ਘਾਤੀ ॥੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਨ ਗੁਨ ਪਰਖੇ ਬਿਨ ਪਿਖੇ, ਸੁਤਾ
ਕੀਨ ਸਨਬੰਧ।

ਤਬ ਕੇ ਮੈਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਹੋਂ, ਸੁਖ ਨ ¹ਸਨਬੰਧ ਕਰਕੇ।
ਪਿਖਯੋ ਭੇ ਸੰਧਾ' ॥ ੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿ ਗੁਨ ਐਨਾ।

ਤੂਸਨ ਰਹੇ, ਨ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ।

ਬਹੁ ਦੁਰਬਚਨ ਭਾਖਿ ਕਰਿ ਮੂਲਾ।

ਪੁਰਿ ਆਵਾ, ਜਿਹ¹ ਮਤਿ² ਪ੍ਰਤਿਕੂਲਾ³ ¹ਜਿਸਦੀ। ²ਬੁੱਧੀ। ³ਉਲਟ ਸੀ।

॥ ੧੦ ॥

ਭੇਵ ਨ ਲਖਹਿ ਈਸ਼ ਜਗਦੈਵੰ।

ਰਿਸਿ ਸੋਂ ਛਾਤੀ ਜਰਤਿ ਸਦੈਵੰ¹। ¹ਸਦਾ ਹੀ।

ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਹਿ, ਗਟੀ¹ ਗੁਨੰਤਾ²। ¹ਗਿਣਤੀਆਂ। ²ਗਿਣਦਾ।

ਬਿਨਾ ਲਖੇ¹ ਅਤਿ ਹੈ ਦੁਖਵੰਤਾ ¹ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ।

॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ।

ਜਿਹ ਦਿਜ¹ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਤਿ, ਤਿਹ

ਢਿਗ ਬੈਸਯੋ ਜਾਇ।

ਮਨ ਕੇ ਦੁਖ ਬਰਨਨ ਕਰੇ, ਰੋਤਿ ਭਯੋ

ਦੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧੨ ॥

ਸੋਰਠਾ: 'ਏਕ ਦਿਵਸ ਸੁਖ ਨਾਂਹਿ, ਜਬ

ਕੀ ਸੁਤਾ ਬਿਵਾਹਿ ਦੀ।

ਬੈਸਯੋ ਗੋਰਨਿ ਮਾਂਹਿ, ਤਜਿ ਤਰੁਨੀ¹ ¹ਸੁਪਤਨੀ।

ਘਰ ਕਾਰ ਸਭਿ' ॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੁਖੀ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਆਤੁਰ¹ ਬਚਨ ਤਿਹ,

ਦਿਜਬਰ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨ।

'ਚਲਹੁ ਤਿਸੈ ਸਮਝਾਇ ਹੈ', ਅਸ

ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ ॥ ੧੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਭੂਸ਼ਨ।

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਮੰਡਨ¹, ਸਕਲ ਦੁਖ ਖੰਡਨ

ਪਖੰਡਨ ਕੇ ਦੰਡਨ¹ ਸਰੂਪ ਜਿਹ² ¹ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ²ਜਿਸ ਨੇ।

ਧਾਰਿਯਾ।

ਮੂਲਾ ਲੀਏ ਪੰਡਿਤ ਜਹਾਂ ਹੈਂ ¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

ਮਹਿਮੰਡਤ¹

ਨਿਕਟਿ ਬੈਠ ਤੁੰਡਤੇ¹ ਯੋਂ ਬਚਨ ¹ਮੁਖ ਤੋਂ।

ਉਚਾਰਿਯਾ।

‘ਬਾਲ ਬੁਧਿ ਲੀਨਿ ਕਾਚੀ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ

ਕੀਨਿ

ਤੁਮ, ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਛੇਰਿ ਦੀਨਿ ਨੀਕੇ¹ ਨ ¹ਅੱਛੀ।

ਵਿਚਾਰਿਯਾ।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਲਾਜ ਤਜਿ, ਦੇਹਿ ਅਸ

ਬੇਖ ਸਜਿ

ਦੁਸ਼ਟ¹ ਮਸਾਨ ਥਾਨ ਭਏ ¹ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ।

ਹਿਤਕਾਰਿਯਾ’ ॥ ੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਪੰਡਿਤ ਕੇ ਬੈਨ ਇਵ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ

ਜਗਕੰਤ।

{ਸ਼ਿਆਮਾ ਪੰਡਿਤ}

ਉਚਰਯੋ ਸਬਦ ਬਸੰਤ¹ ਮੈਂ, ਹੁਤੀ ਸੁ ¹ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਰਿੱਤੁ ਬਸੰਤ ॥ ੧੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ॥

ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ੧ ॥

ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮੁ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ॥

ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਨ ਰਾਜਾ ਬਾਲਿਕ ਸਮ ਜੋਊ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਜਾਨਹੁ ਚੰਚਲ ਸੋਊ।

ਨੀਤਿ ਨ ਸੀਖਊ ਰੂਪ ਗਿਆਨਾ।

ਖੇਲ ਰਚਯੋ ਸੁਖ ਵਿਸੈ¹ ਮਹਾਨਾ ¹ਵਿਸ਼ੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ।

॥ ੧੭ ॥

ਕਾਚੀ ਨਗਰੀ ਮਹਿੰ ਇਹ ਬਾਸਾ।

ਆਜ ਕਾਲ ਜਿਹ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ।

ਨਿਤਿ ਬਿਰ ਜਾਨਤਿ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ¹। ਮੋਹ।
ਢਹਿ ਹੈ ਕਾਲ ਪਰੈ ਜਬ ਮੇਂਹਾ¹ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਮੀਂਹ।

॥ ੧੮ ॥

ਜਾਇ ਅਚਾਨਕ ਗਰ ਇਹ¹ ਸਾਰੀ। ਮਗਲ ਜਾਏਗੀ ਇਹ (ਦੇਹੀ)।
ਤਬ ਸੋਝੀ ਹੈ ਦੂਖ ਮਝਾਰੀ।
ਪਾਂਚ ਦੁਸ਼ਟ ਸੌਂ ਕਰਤਿ ਪਯਾਰੂ।
ਸੋ ਤਿਹ ਕੇ ਨਿਤ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੂ
॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਪੁਨਿ, ਮੋਹਿ ਬਲੀ
ਹੰਕਾਰ।
ਇਨ ਸਜੋਂ ਕਰਤਜੋਂ ਮੀਤਤਾ, ਭਾ ਮਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ।
ਸੰਗਤਿ¹ ਤੇ ਖੁਆਰ ॥ ੨੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਲੂਟਹਿੰ¹ ਮਿਲ ਕਰਿ ਇਸ ਕੀ ਨਗਰੀ। ਮਭਾਵ ਏਹ ਪੰਜੇ ਲੁਟਦੇ ਹਨ।
ਨੀਤ ਉਜਾਰਹਿੰ ਈਸ਼¹ ਉਜਗਰੀ²। ਮਨਗਰੀ ਦੇ) ਈਸ਼ (ਭਾਵ ਮਨ) ਨੂੰ। ਪ੍ਰਗਟ,
ਸਾਹਮਣੇ।

ਬਿਗਰਜੋ ਅਪਨੋ ਜਾਨਜੋ ਨਾਂਹੀ।
ਮਿਲਜੋ ਰਹੈ ਪੁਨ ਪੁਨ ਤਿਨ ਮਾਂਹੀ
॥ ੨੧ ॥

ਮਾਤ ਅਵਿੱਦਯਾ ਦੂਜੀ ਮਾਯਾ¹। ਮਵਿਦਯਾ, ਮਾਯਾ, ਦੋ ਮਾਵਾਂ।
ਈਸ਼, ਜੀਵ, ਦੁਇ ਪਿਤ ਜਿਨ ਜਾਯਾ।
ਦੈ ਕੇ ਜਨਜੋ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕਾਰਨ¹। ਮਖੋਟੇਪਨ ਦਾ ਕਾਰਨ (ਮੂਲ) ਹੈ (ਮਨ)।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਯਾ ਕੇ ਹੋਇ ਸਵਾਰਨ
॥ ੨੨ ॥

ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਸਿਖਵਨ ਮੁਝ ਦੀਜੈ।
ਭੇ ਪੰਡਿਤ! ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਜੈ।
ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦ ਕਰਿ¹ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨਾ। ਮਆਖ ਕੇ।
ਮਸ਼ਟ¹ ਕਰੀ ਪੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ ਮਚੁੱਪ।
॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੂਲਾ ਬੋਲਜੋ ਸੁਨਤਿ ਬਚ, 'ਅਸ

ਵਿਚਾਰ ਜੇ ਤੋਹਿ।

ਤੋਂ ਬਿਆਹ ਕਰਿਵਾਇ ਕਿਉਂ? ਤੈਂ ਦੁਖ

ਦੀਨੋਂ ਮੋਹਿ ॥੨੪॥

ਦਰਬ¹ ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ² ਬਹੁ, ਸੁਤ ਤਿਯ³ ਧਨ। ⁴ਬਿਰਥਾ। ⁵ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ। ⁶ਟਕਾ
ਦਿਯੋ ਨ ਟਾਂਕ⁴। ਮਾੜ।

ਬਿਨ ਬ੍ਰੀੜਾ¹ ਤਜਿ ਭਾਜਿਆ', ਪੁਨ ²ਲਾਜ ਬਿਨਾ।

ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ॥੨੫॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰੁ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ ॥

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਘਰ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

¹ਬਹੁਤੀ।

‘ਭੀਤਰ ਭੂਰੀ¹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਸਾ।

ਪਾਵਕ¹ ਜਿਉਂ ਕਬਹਿ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸਾ²। ³ਅੱਗ। ⁴ਨਹੀਂ ਰਜਦੀ।

ਸਹਸ¹ ਮਾਂਗ ਪੁਨਿ ਮਾਂਗਿ ਹਜ਼ਾਰਾ। ²ਸੌ।

ਲਾਖ ਹੋਇ ਤੇ ਕੋਟਿ¹ ਅਪਾਰਾ ॥੨੬॥ ²ਕ੍ਰੋੜ।

ਅਰਬ ਖਰਬ ਸੌਂ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਨਾਂਹੀ।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਜਿਹ ਆਗੈ ਹੈ ਰੰਚਕ ਮੇਰੁ¹। ²ਰਾਈ ਜਿੰਨਾਂ ਹੈ ਸੁਮੇਰ।

ਉਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਸਰਸ ਸਰਸੇਰੁ¹ ॥੨੭॥ ²ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ) ਪੇਟ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਲ (ਨਹੀਂ ਉਸ ਤੋਂ
³ਬੀ)ਵਡਾ ਹੈ।

ਸੁਨਹੁ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸੰਸਾਕਾ¹।

²ਹੁਣ) ਸੁਣੋ ਬਨਸਪਤੀ (ਦਾ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਉਹ
³ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸਮੇਤ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ (ਤਿਵੇਂ)। ਸੰ ਸਮੇਤ।
, ਸਾਕਾ ਸ਼ਾਖਾਂ, ਟਾਹਣੀਆਂ, ਫੈਲਾਵ][

ਤੀਯ, ਸੁਤਾ, ਸੁਤ, ਸਿਮਧੀ¹, ਸਾਕਾ²। ³ਕੁਤਮ। ⁴ਅਨਬੰਧੀ।

ਜਿਉਂ ਤਨ¹ ਬ੍ਰਿਧਿ² ਹੋਇ ਤਿਨ ਬਾਧਾ³। ⁴ਸ਼ਰੀਰ। ⁵ਵਡਾ ਹੋਵੇ। ⁶ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜਤ ਕੀਤਾ।
(ਅ) ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ। (ੲ) (ਕਬੀਲਾ) ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ¹ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਮਨ ਫਾਧਾ² ³ਰਾਤ ਦਿਨ। ⁴ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ। ²ਫਸਿਆ ਉਮਰ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਤੈ¹ ਤਿਨ ਤੇ ਕਬਿ ਨਹੀਂ, ਫਸਯੋ ਸੁ

ਬੈਸ ਬਿਹਾਇ²।

ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਾਤਮ¹† ਪਿੰਡ ਮਹਿੰ² ਪਾਵਹਿ ³ਸਮੁੰਦਰ ਰੂਪੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ। ⁴ਅਸਰੀਰ ਵਿਚ।
ਸੋ ਮੁਕਤਾਇ³ ॥੨੯॥ ⁵ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ⁶†ਪਾ:-ਪ੍ਰਾਪਤ।

ਚੌਪਈ:¹ਸ਼ਰੀਰ।ਘਟ¹ ਮਹਿੰ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼।ਹੋਇ ਗਯਾਨ ਤੋਂ ਸਭਿ ਕਿਛੁ ਭਾਸਾ¹।¹ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬਿਪਰੀਤਾ¹।¹ਮੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪੁੱਠਾ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ।ਕਿਉਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋਇ ਨਰ ਚੀਤਾ¹¹ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚ।

॥ ੩੦ ॥

ਸੂਧੇ ਤੇ¹ ਬਿਗਸੈ² ਪਰਗਾਸੂ।¹ਸਿੱਧਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ। ²ਖਿੜੇ।

ਹੈ ਤਬ ਗਯਾਨ ਅਗਯਾਨ ਬਿਨਾਸੂ।

ਸੋ ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਬਿਨ ਨਹਿੰ ਪਾਇਆ।

ਤਮ ਅਗਯਾਨਹਿ¹ ਅਨਿਕ ਦੁਰਾਇਆ² ’¹ਹਨੇਰੇ ਰੂਪੀ ਅਗਯਾਨ ਨੇ। ²ਛੁਪਾਇਆ ਹੈ।

॥ ੩੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਾ।

ਪੁਨਿ ਸ਼ਯਾਮਾ¹ ਬੋਲਯੋ ਮਨ ਚੀਨਾ।¹ਨਾਮ ਪੰਡਤ ਦਾ।‘ਰਾਮ ਸਿਮਰ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਕਾਰੀ¹।¹ਅਪਨਾ ਕੰਮ।ਬਨ ਪੁਨ ਸਦਨ¹ ਰਾਮ ਲੇ² ਸਾਰੀ³¹ਘਰ। ²ਰਾਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ³ਖਬਰ।

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਾਮ ਰਵਯੋ ਜਲ ਥਲ ਵਿਖੈ, ਸੁਧਿ ਸਭਿ

ਕੀ ਸੋ ਲੇਵ। ’

ਸੁਨਿ, ਤੀਸਰ ਪਦ ਸ਼ਬਦ ਕੋ, ਬਦਤਿ¹¹ਕਹਿਣ ਲਗੇ। ²ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।ਭਏ ਜਗਦੇਵ² ॥ ੩੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥

ਤਾ ਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥ ੩ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਰਾਮ ਰਵਯਾ ਸੋਊ ਪਹਿਚਾਨੇ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲੱਛਨ ਮਨ ਠਾਨੇ।

ਮਾਯਾ ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਉਦਾਰਾ।

ਰੰਚਕ ਭਰ ਨ ਕਰਹਿ ਤਿਹੰ ਪਯਾਰਾ

॥ ੩੪ ॥

ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ¹ ਕੇ ਗੁਨ ਜੇਤੇ।¹ਭਾਵ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ।ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ¹ ਸਭਿ ਤੇਤੇ।¹ਕੱਠੇ ਕਰੇ।

ਸੋ ਬਨ ਸਦਨ¹ ਵਿਖੈ ਇਕ ਸਾਰਾ। ¹ਜੰਗਲ ਤੇ ਘਰ।
ਜਾਨਹਿ ਰਵਿਓ ਰਾਮ ਉਦਾਰਾ’
॥ ੩੫ ॥
ਸੁਨਿ ਇਵ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
‘ਇਹ ਭਾ ਸਿਰਰੀ¹ ਮਤਿ ਬਵਰਾਨਾ²। ¹ਹਠੀ, ਜ਼ਿਦੀ। ²ਅਤ ਦਾ ਬੋਰਾ।
ਕਯਾ ਬੋਲਤਿ ਸਮਝਤਿ ਹੋਂ ਨਾਂਹੀ।
ਮਨ ਉਪਜਤਿ ਮੁਖ ਆਵਤਿ ਪ੍ਰਾਹੀ¹ ¹ਜੇ ਦਿਲੋਂ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਮੂੰਹ ਪਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸੋ
॥ ੩੬ ॥ ¹ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਕਹਯੋ ਕਿਸੂ ਕੋ ਸੁਣਹਿ ਨ ਮਾਨੈ।
ਕਿਉਂ ਪੰਡਤ ਇਹ ਸੰਗਿ ਬਖਾਨੈ¹। ¹ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸ ਲਈ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ?
ਨਹਿੰ ਬੋਲਹੁ ਗਵਨਹੁ¹ ਨਿਜ ਧਾਮੂ। ¹ਚਲੋ।
ਤੁਮ ਆਏ ਚਲਿ ਹਮਰੇ ਕਾਮੂ’
॥ ੩੭ ॥
ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੁਮਤਿ
ਨਿਕਦਨਾ।
ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਬੋਲੇ ਬਚ ਬਦਨਾ¹। ¹ਮੁਖੋਂ।
ਸਬਦ ਸੁ ਪਦ¹ ਚਤੁਰਥ² ਤਬ ਕਹਾ। ¹ਪੌੜੀ। ²ਚੌਥੀ।
ਨਿਜ ਸਿੱਖਨ¹ ਜਿਨ ਸਭਿ ਦੁਖ ਦਹਾ² ¹ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। ²ਦੁਖ ਜਲਾ ਦਿੱਤਾ।
॥ ੩੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨ੍ਹਾ ਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨੁ ਤੋਲਾ ਖਿਨੁ ਮਾਸਾ ॥੪॥੩॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਹੋ ਗਿਆ। ²ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਸ।

‘ਭਾ¹ ਰਿਖੀਕ ਬਸਿ² ਆਪ ਹੀ, ਕਹਯਾ
ਸੁਨਤਿ ਨਹਿੰ ਜੋਇ।

ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮਾਨਹੀ, ਚਹਿਤਿ ¹ਵਿਸ਼ੇ।

ਬਿਖੈ¹ ਨਿਤ ਸੋਇ ॥ ੩੯ ॥

ਚੌਪਈ: ¹ਅੱਖਾਂ ਨਾਂ। ²ਰਜੀਆਂ।

ਪੇਖਤਿ ਰੂਪ ਨ ਨੈਨ¹ ਅਘਾਏ²।

ਕਰਨ¹ ਰਾਗ ਸੁਨਿ ਨਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ²। ¹ਕੰਨ। ²ਨਾਂ ਰੱਜੇ।

ਘ੍ਰਾਣ¹ ਸੁਗੰਧਿ ਸਦਾ ਹੀ ਚਾਹੈਂ। ¹ਨਾਸਕਾ।

ਰਸਨਾ ਸ੍ਰਾਵਹਿ ਤੇ ਨ ਹਟਾਹੈਂ¹ ¹ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਤੁਚਾ ਸਪਰਸੈ ਕੋਮਲਤਾਸਾ ¹ ।	¹ ਕੂਲੇਪਨ ਨੂੰ।
ਭਯੋ ਸਦਾ ਇਨਹੂੰ ਸੋਂ ਵਾਸਾ।	
ਆਗੇ ਕੇ ਖਾਯੋ ¹ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ।	¹ ਭਾਵ ਭੋਗਿਆ।
ਵਾਸਾ ਤਿਨਹੀ ਸੋਂ ¹ ਨਿਤ ਠਾਨੈ ॥ ੪੧ ॥	¹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ।
ਸੁਨਿ ਦਿਜ! ਹੈ ¹ ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਦਾਸਾ।	¹ ਹੋ।
ਬੰਦਹਿ ¹ ਸਦਾ ਪਾਇ ² ਸੁਖਰਾਸਾ ³ ।	¹ ਮੱਥਾ ਟੇਕ। ² ਪੈਰਾਂ ਤੇ। ³ ਰੱਬ ਦੇ।
ਮਨ ਕੀ ਦਸਾ ਨ ਇਕ ਰਸ ਕਬਹੀ।	
ਪਾਇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਲਾ ਤਬ ਹੀ ¹	¹ ਭਾਵ, ਤਦੋਂ ਵਧਦੀ ਹੈ।

॥ ੪੨ ॥

ਜਬ ਜਾਵਹਿ ਹੈ ਹਰਖ ਬਿਹੀਨਾ।	
ਮਾਸਾ ¹ ਸ਼ੋਕ ਵਿਖੈ ਤਹਿੰ ਚੀਨਾ।	¹ ਭਾਵ, ਘਟਦੀ ਹੈ।
ਕਰਹੁ ਉਪਾਇ ਸਵਾਰਨ ਕਾਰਨ।	
ਜਗ ਤੇ ਹੋਵਹਿ ਜੀਵ ਉਧਾਰਨ ¹	¹ ਉਧਾਰ।

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:	¹ ਮੱਥਾ ਚਰਨਾਂ ਤੇ। ² ਪਾ:-ਬੰਦਨਾ।
ਸੁਨਿ ਪੰਡਤਿ ਕਰਾ ¹ ਬੰਦਿ ਕੈ ² ,	
ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ ² ਕੀਨਿ।	
ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਾਨੇ ਰਿਦੇ, -ਇਨ ਸਮ ਕੋ	
ਨ ਪ੍ਰਬੀਨ- ॥ ੪੪ ॥	

ਸੋਰਠਾ:	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ² ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ।
ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਜਾਲ ¹ , ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ	
ਦਿਜ ² ਪਰ ਕਰੀ।	
ਜਗ ਕੇ ਬੰਧ ¹ ਬਿਸ਼ਾਲ ² , ਛੁਟਕ ਗਏ	¹ ਬੰਧਨ। ² ਬੜੇ। ³ ਉਸ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਦੇ।
ਤਤਕਾਲ ਤਿਹ ³ ॥ ੪੫ ॥	

ਚੌਪਈ:

ਖਿਝਿ ਕੈ ਮੂਲਾ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਗਯੋ।	
ਅਤਿ ਦੁਖ ਮਾਨ ਬਿਸਮ ਮਨ ਭਯੋ।	
ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਤਨਿਯਾ ਕੇ ਪਾਸੂ।	
ਰਹਯੋ ਆਪ, ਨਹਿੰ ਗਯੋ ਅਵਾਸੂ ¹	¹ ਘਰ ਨਾਂ ਗਿਆ।

॥ ੪੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨ ਮਸਾਨਾ।

ਬੈਸੇ ਮਰੀਅਨ¹ ਗੋਰ² ਮਹਾਨਾ।

¹ਮੜੀਆਂ। ²ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ।

ਜੇ ਨਰ ਜਾਨਹਿ ਮਨ ਕਛੁ ਭੇਵਾ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਗਵਨੈਂ ਜਗਦੇਵਾ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿ ਵਹਿਰ ਅਸੀਨੇ¹।

¹ਬਾਹਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ।

ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ ਤੀਨ ਮਹੀਨੇ।

ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ ਤਬ ਲੀਨੋ।

{ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ}

ਸਭਿ ਪਰਵਾਰ ਹਰਖ ਮਨ ਕੀਨੋ

॥ ੪੮ ॥

ਭਈ ਸੁਲਖਣੀ ਪ੍ਰਾਚਿ ਦਿਸ਼ਾ ਸੀ¹।

¹ਪੂਰਬ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਰਗੀ (ਭਾਗਵਾਲੀ)।

ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸਿ ਜਨੁ ਜਸ ਰਾਸੀ¹⁺।

¹ਸੂਰ, ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਸਸਿ ਭਾਵ ਲਖਮੀ ਦਾਸ। ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਦ ਚੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ⁺ਪਾ:-ਉਗੇ ਸੂਰ ਸਸ ਜਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।

ਮਨ ਜਿਨ ਕੋ¹ ਰਸ ਏਕ ਸੁਹਾਵਾ

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਮਨ।

॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਚਰਣਾ। ²ਬਨ।

ਪਾਵ¹ ਨ ਪਾਵਹਿ ਪੁਰਿ ਵਿਖੈ, ਅਤਿ

ਪਾਵਨ ਉਦਿਆਨ²।

ਬੈਸੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ¹, ਉਧਰੇ ਸਰਬ

¹ਓਥੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ)। ²ਮੁਰਦੇ।

ਮਸਾਨ² ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੁਖ ਤੇ ਭਾਖਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਬੈਨਾ।

‘ਨਹਿ ਹਿੰਦੂ ਕੇ ਤੁਰਕ ਨ ਹੈਨਾ¹।

¹ਪਾ:-ਐਨਾ।

ਜਗ ਮਹਿ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ।

ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿ ਦੋਊ’ ॥ ੫੧ ॥

ਕੋ ਕੋ ਨਰ ਹੈ ਨਿਕਟ ਸੁਨਤਿ ਹੈ।

ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਅਪਰਨ¹ ਮਿਲਤਿ ਭਨਤਿ

¹ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ। ²ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਹੈ²।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਸੁਵਨ ਨਿਜ ਕਾਜੀ।

ਗਵਨਯੋ ਨਿਕਟਿ ਬੇਖ ਤਨ ਪਾਜੀ¹

¹ਬਨਾਵਟੀ।

॥ ੫੨ ॥

ਕਛੁਕ ਮਨੁਜ ਤਿਹ ਸੰਗਿ ਸਿਧਾਰੇ।

ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਿ ਨਿਹਾਰੇ।

ਆਨਨ¹ ਬੈਨ ਬਖਾਨਤਿ ਸੋਊ।

¹ਮੁਖੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹੇ)।

‘ਨਹਿੰ ਹਿੰਦੂ ਕੋ, ਤੁਰਕ ਨ ਕੋਊ’

॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਕਟ ਬੈਸਿ ਕਾਜੀ ਕਹੈ,

‘ਅਸ ਕਸ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਗਤ ਮੈਂ,

ਹਮ ਕਿਉਂ ਸਕਹਿੰ ਪਛਾਨ? ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਜਗ ਮੈਂ ਦੀਸਹਿੰ ਸੋਊ।

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਰ ਦੋਊ।

ਤੁਮਰੇ ਕਹਿਨ ਸੰਦੇਹ ਹਮਾਰੇ¹।

¹ਸਾਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰੇ’ ॥ ੫੫ ॥

ਲੋਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਓਰਾ।

ਚਹੁੰਦਿਸਿ ਭੀਰ ਭਈ ਤਿਹ ਠੌਰਾ।

ਦਰਸਨ ਦਰਸਹਿੰ ਦੀਨ ਦਿਆਲਾ।

ਜਿਨ ਕਿਯਾ ਸ਼ਰਧਾ ਤਿਹ¹ ਦੁਖ ਟਾਲਾ² ¹ਤਿਸਦਾ। ²ਦੂਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

॥ ੫੬ ॥

¹ਪਾ:-ਕੀ।

ਕਾਜੀ ਬਚ ਸੁਨਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।

ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ¹, ਸੁਖ ਕਰੁਨਾ ਸਦਨਾ²। ¹ਨਾਸ਼ਕ। ²ਸੁਖ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਘਰ ਨੇ।

ਕਹਯੋ ਸ਼ਲੋਕ ਹੇਤ ਸਮਝਾਵਨ।

ਮਤਿਮੰਦਨ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਵਨ

॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ ॥

ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲ ਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥

ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥

ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥

ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵੈ† ॥ ੧ ॥ †ਵਾਰ ਮਾਝ।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥

ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥

ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥

ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧ ॥

ਮਃ ੧ ॥ ਹਿੰਦੂ ਮੂਲੇ ਭੂਲੇ ਅਖੁਟੀ ਜਾਂਹੀ ॥

ਨਾਰਦਿ ਕਹਿਆ ਸਿ ਪੂਜ ਕਰਾਂਹੀ ॥

ਅੰਧੇ ਗੁੰਗੇ ਅੰਧ ਅੰਧਾਰੁ ॥

ਪਾਬਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ ॥

ਓਹਿ ਜਾ ਆਪਿ ਡੁਬੇ ਤੁਮ ਕਹਾ ਤਰਣਹਾਰੁ† ॥ ੨ ॥ †ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ।

ਦੋਹਰਾ:

†ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ।

‘ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਗ ਹਿੰਦੂ¹ ਕੋ,

ਅਸ ਬਿਧਿ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ।

ਕਰਮ ਨ ਸੁਭ ਕਰਿਹੀਂ ਉਭੈ,

ਝੂਠੇ ਨਾਮ ਬਖਾਨ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

†ਜੰਗਲ ਵਿਚ।

ਮਗ ਭੂਲੇ ਫਿਰਿਹੀਂ ਉਦਿਆਨਾ¹।

ਕੈਸੇ ਪਹੁੰਚਹਿ ਸੁਖ ਅਸਥਾਨਾ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਜੀ ਲੱਜਤਿ ਹੋਤਿ।

ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਆਗੇ ਰਿੰਕਣ ਜੋਤਿ¹ †ਟਿਟਾਣਾਂ।

॥ ੫੯ ॥

ਨਹਿ ਬੋਲਯੋ ਕਛੁ ਤੂਸਨ ਭਯੋ।

ਉੱਤਰ ਆਵ ਨ¹, ਉਠਿ ਘਰ ਗਯੋ। †ਨਾ ਆਇਆ।

ਕੋ ਨਰ ਨੁਤਿ¹, ਕੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿਹੀ। †ਉਸਤਤੀ।

ਮੂਰਖ ਸਮਝ, ਨ ਪਾਇਨ¹ ਪਰਿਹੀ †ਚਰਨੀਂ।

॥ ੬੦ ॥

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ।

ਬੈਸੇ ਰਹੇ ਮਸਾਨ ਸਥਾਨਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਹੁਤੋ ਭਗੀਰਥ ਪਾਸੁ।

ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਪਾਇ ਸੁਖ ਰਾਸੁ

॥ ੬੧ ॥

ਆਵਾ ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

ਜਿਹ ਮਨ ਚਢ੍ਹੋ ਨਾਮ ਕੇ ਰੰਗਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿਕੈ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਪਰਜੋ ਡੰਡਵਤ ਮਤਿ ਰਸ ਭੀਨੀ
॥ ੬੨ ॥

‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ’ ਕਹੀ ਸੁਖਰਾਸੂ¹।
ਬੂਝੀ ਕੁਸ਼ਲ ਸਰਬ ਪੁਨ ਤਾਸੂ¹।
ਗਦ ਗਦ ਹੂੰ ਕਰਿ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।
ਬੋਲਜੋ ਬਚਨ ਤਬਹਿ ‘ਕੁਲਦੀਪਾ’!
॥ ੬੩ ॥

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
¹ਉਸਤੇ।

ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਭੀ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰੇ।
ਮੁਝ ਤਨ ਮਨ ਕੇ¹ ਕਸਟ ਨਿਵਾਰੇ।
ਚਲਜੋ ਚਹਤਿ ਹੋ ਮੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਕੀ ਅਬ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸਾ
॥ ੬੪ ॥

¹ਪਾ: ਮੁਰ ਮਨ ਤਨ ਕੇ।

ਬਨਜ ਖੇਪ ਕੇ ਭਰਿ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
ਜਾਉਂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਮਝਾਰੀ।
ਹੂੰ ਹੈ ਦਿਨ ਬਹੁ ਬਿਰਹੁ ਤੁਮਾਰਾ।
ਉਚਰਹੁ ਆਪ ਸਬਦ ਸੁਖ ਸਾਰਾ
॥ ੬੫ ॥

ਮੈਂ ਲਿਖਿ ਲੇਉਂ ਪਠੋਂ ਕਰਿ ਨੇਮਾ।
ਜਿਨ ਤੇ ਵਧੈ ਗੁਰੂ ਪਗ ਪ੍ਰੇਮਾ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ।
ਉਚਰੇ ਰੁਚਿਰ ਸਬਦ ਜਨਰੰਜਨ¹
॥ ੬੬ ॥

¹ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਗੁਰੂ ਵਡਿਆਈ।
ਭਗਤ ਬਿਰਕਤਹਿ ਗਜਾਨ ਮਿਲਾਈ।
ਅਸ ਬਾਣੀ ਮਨਸੁਖ ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ।
ਪਢਿ ਕਰਿ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮਤਿ ਭੀਨੀ
॥ ੬੭ ॥

ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ।
‘ਮੱਜਹੁ¹ ਨਿਸਾ ਜਾਮ² ਸੁਭ ਬਾਰਾ³।

¹ਨ੍ਰਾਓ। ²ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ। ³ਸਾਫ ਪਾਣੀ
ਵਿਚ। (ਅ) ਸੁਭ ਵੇਲਾ ਹੈ (ਉਹ)।

ਤਜਿ ਆਲਸ ਜਾਗਹੁ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਪਢਹੁ ਤਬੈ ਫਲ ਹੋਤਿ ਬਿਸਾਲਾ
॥ ੬੮ ॥

ਇਕ ਮਨ ਹੈ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਮੇਤਾ।
ਗੁਨਹੁ ਤ ਪਾਵਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਕੇਤਾ।
ਕਰਹੁ ਤਿਹਾਵਲਾ ਹੋਵਤਿ ਭੋਰਾ।
ਪਠਿ ਅਰਦਾਸ ਯੁਗਮ ਕਰ ਜੋਰਾ
॥ ੬੯ ॥

¹ਭਾਵ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਨੂੰ।

¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ।

ਬਹੁਰ ਬਾਂਟਿ¹ ਅਚਵਨ² ਨਿਜ ਕੀਜੈ।
ਦਿਵਸ ਉਗੇ ਬਨਜਹਿੰ ਮਨ ਦੀਜੈ।
ਸੰਧਯਾ ਕਾਲਹਿ ਪਢੋ ਬਹੋਰੀ।
ਮਤ ਨਿਤ ਰਾਖਹੁ ਭਗਤਿਹਿ ਬੋਰੀ।
॥ ੭੦ ॥

¹ਵੰਡਕੇ। ²ਛਕਣਾ ਕਰੋ।

¹ਫੇਰ।

¹ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਡੁਬੀ ਹੋਈ।

ਜਬ ਕੋ ਅਟਕ ਜਾਇ ਵਡ ਕਾਜੁ।
ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰਾ ਹੈ ਸੁਖ ਕਾਜੁ।’

¹ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਤੇ ਮਹਾਤਮ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਿਰ੍ਯਾਦਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਗਵਨਯੋ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਇ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।
॥ ੭੧ ॥

¹ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ।

ਗਯੋ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸਥਾਨਾ।
ਬਹੁਰ ਭਗੀਰਥ ਕੋ ਗੁਨ ਖਾਨਾ।
ਆਇਸ ਦੀਨ ‘ਸਦਨ ਅਬ ਜਾਵਹੁ।
ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ’
॥ ੭੨ ॥

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮੂਲੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜਨਮ, ਮਨਸੁਖ ਭਗੀਰਥ ਗਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਸਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੦ ॥

੩੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ, ਮੁੱਲਾਂ ਨਿਸਤਾਰਾ, ਮਸੀਤ ਤੇ ਨ੍ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੩੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੨

{ਨਵਾਬ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ} ॥੧੧॥

{ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ} ॥੧੧॥

{ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੨੫॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਮਰਾਲਬਾਹਿਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੰਦਨਾ।

ਮਰਾਲਬਾਹਿਨੀ=ਹੰਸ ਜਿਸਦੀ ਅਸਵਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਾਰਦਾ ਨੂੰ ਹੰਸ ਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੰਸ ਉੱਜਲ, ਸੁਹਣਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵਰਗੇ ਨਿਰਮਲ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰਿ ਚਾਰੁ, ਤੀਨ ਤਾਪ ਕੰਦਨਾ।

ਚਾਰੁ=ਸੁੰਦਰ

ਧਿਆਨ ਧਰਿ ਬਾਰ ਬਾਰ, ਸਾਰਦਾ ਸਰੂਪ ਕੋ।

ਸੁ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਇ, ਸੇਮੁਖੀ ਅਨੂਪ ਕੋ ॥੧॥

ਸੇਮੁਖੀ ਯਾ ਸੇ ਮੁਕੁੀ=ਓਹ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਸੁਤੇਸਿੱਧ ਆਪੇ ਉਚਰੀ ਜਾਏ ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਿੱਚ ਤਾਣ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹੋਵੇ ਸੁੰਦਰਾ। [ਸੰਸ. ਸ੍ਰਯਮੁਕੁ। ਸ੍ਰਯੰ=ਆਪੇ। ਉਕਤਿ=ਉਚਾਰਣ]

†Natural flow—ਸੁਤੇ ਵੇਗ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਿਹਾ ਹੈ:- ਆਪੇ ਆਈ ਸ਼ੋਭ ਹੈ ਕਵਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਦੋਇ। ਬਲ ਕਰ ਖੈਚੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹੇ ਸਰਸਾ ਬਿਰਸਾ ਹੋਇ।

ਅਰਥ:

ਹੰਸ ਉਤੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ (ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਸ਼ਾਰਦਾ! ਤੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਤਪਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਹਾਂ (ਇਸ ਲਈ) ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਾਰਦਾ! (ਤੇਰੇ) ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਅਨੂਪਮ ਤੇ ਸ੍ਰਯੰ ਉਚਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ (ਕਵਿਤਾ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਸ਼ਾਰਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੋਥੀ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੨।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਰ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਾਕੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ ਜਿਤੀ ਮੂਲੇ ਸ਼੍ਰੁਤ

ਸੁਨਿ ਸੋਇ।

ਲੈਨਿ ਹੇਤ ਤਿਨ ਕੇ ਤਬੈ ਗਯੋ ਲੋਭ ਮੈਂ

ਹੋਇ ॥੨॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

ਗਯੋ ਸੁ ਮੂਲ ਚੰਦ ਭੂਲ, ਭੇਦ ਨਾਂਹਿ

ਜਾਨਿਯਾ।

ਪੁਕਾਰਿ ਕੈ ਨਿਬਾਬ ਪਾਸ ਬੈਨ ਯੋਂ

ਬਖਾਨਿਯਾ।

'ਨਯਾਇ ਮੋਰ ਕੀਜੀਏ, ਸਵਾਬ¹ ਜਾਨਿ ¹ਪੁੰਨ।

ਆਪਨੋ।

ਕੁਨੀਤਿ¹ ਭੂਪ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾ², ਤਜੰਤ ਭੂਰ ¹ਅਨਯਾਯ। ²ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ³ਨੂੰ।
ਪਾਪ ਨੋ³' ॥੩॥

ਅਤਿੱਲ:

¹ਕਿਹਾ। ¹ਪਾ:-ਸ਼੍ਰਵਨਤ ਬਾਤ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਨਵਾਬ, ¹ਭਨੈ¹ 'ਤੂੰ
ਕੌਨ ਹੈ?

ਕਿਸ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ, ਨਾਮ ਕਹੁ ¹ਜੋ।
ਜੌਨ¹ ਹੈ?

ਕਿਹਿ ਦੁਖ ਦੀਨੋ ਤੋਹਿ, ਸੁ ਭੇਵ¹ ¹ਭੇਤ।
ਭਨੀਜੀਏ?

ਹੋਂ ਕਰਿਹੋਂ ਨਯਾਇ ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਕਹਿ
ਦੀਜੀਏ' ॥੪॥

'ਨਾਨਕ ਮੋਦੀ ਤੋਰ, ਸਸੁਰ ਤਿਹ¹ ¹ਉਸਦਾ (ਮੈਨੂੰ) ਸਹੁਰਾ।
ਜਾਨੀਏ।

ਤਾਂ ਪਰ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ, ਆਪ
ਪਹਿਚਾਨੀਏ।

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰਵਨਨ ਮਮ ਬੈਨ, ਵਿਚਾਰ
ਕਰੀਜਿਯੇ।

ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਨਯਾਇ ਨਿਬੇਰ, ਸੁ ਜਸ ਜਗ
ਲੀਜਿਯੇ' ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕੋ, ਲੀਨੋ
ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ।

'ਕੈਸੇ ਕਰਤਿ ਪੁਕਾਰ ਤੂੰ, ਮੁਹਿ
ਸਮਝਾਇ ਉਚਾਰਿ' ॥੬॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

¹ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ। ²ਸੱਤ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ।

'ਜੁ ਸਾਤ ਸੈ ਕਿ ਸਾਠ¹ ਦਾਮ², ਤਾਂਹਿ
ਜਾਨਿ ਸ਼ੇਖ³ ਸੋ।

³ਓਸ ਦੇ ਬਾਕੀ।

ਨਿਬਾਬ ਰਾਇ! ਦੇਹੁ ਤਾਂਹਿ¹, ਤਾਤ
ਨਾਰਿ², ਦੇਖ ਸੋ³।

¹ਉਸਦੇ। ²ਘੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਨੂੰ। ³ਦੇਖ ਲਓ
(ਇਹ ਗਲ ਠੀਕ ਹੈ)।

ਵਿਚਾਰਿ ਕੈ ਰਿਦੈ ਨਿਆਇ, ਆਨਿ¹ ¹ਹੋਰ ਤੋਂ (ਬੀ)। ਘੁੱਛ।

ਬੁਝ² ਲੀਜਿਯੇ।’

ਭਨੰਤਿ ਮੂਲਚੰਦ ਯੋਂ, ‘ਪੁਕਾਰ ਯਾ ¹ਇਹ ਜਾਣ ਲਓ,
ਲਖੀਜਿਯੇ¹’ ॥੭॥

ਨਿਬਾਬ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ ਸੁਨੰਤਿ, ਬੈਨ ਕੋ
ਅਲਾਇਓ।

‘ਕਹੀ ਸਰੋਜ ਨੈਨ ਨੇ¹, ਫਕੀਰ ਕੋ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ !
ਖਵਾਇਓ।

ਨ ਮਾਨ, ਆਨ ਥਾਨ ਦਾਮ, ਦੇਹੁੰ¹ ਏਹ ¹ਮੈਂ (ਤੇਰੀ ਗੱਲ) ਮੰਨਕੇ ਹੋਰਥੇ ਰੂਪੈ ਨਹੀਂ
ਜਾਨਿਯੇ²। ¹ਦਿਆਂਗਾ। ²ਇਹ ਜਾਨ ਲੈ।

ਫਕੀਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਹੋਇੰ ਤੋਂ, ਖਵਾਇ ਆਪ
ਮਾਨਿਯੇ’ ॥੮॥

‘ਭਯੋਹਿ ਭੂਰ ਬਾਵਰਾ, ਕਿ ਭੂਤਨਾਂ ਸੁ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ।
ਤਾਂਹਿ ਮੈਂ¹।

ਸੁਧੀ¹ ਨ ਕੋਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ, ਨ ਕੂਰ ¹ਹੋਸ਼। ²ਝੂਠ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ।
ਵਾਕ ਪ੍ਰਾਹਿ ਮੈਂ²।

ਨਿਕੇਤ¹ ਹੇਤ² ਕੋ ਨਹੀਂ, ਮਸਾਨ ਥਾਨ ¹ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ। ²ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ।
ਬੈਸਿਯਾ।

ਭਨੰਤਿ ਤੁੰਡ ਆਇ¹ ਜੋ ਫਕੀਰ ਕੀਨ ¹ਮੂੰਹ ਆਈ ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਬੈਸਿਯਾ’ ॥੯॥

ਨਿਬਾਬ ਬੈਨ ਤਾ ਸੁਨੇ, ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹ੍ਰੈ
ਰਹਯੋ।

ਗਹੀ ਫਨੀ¹ ਚਚੁੰਧਰੰ, ਤਜੀ ਨ ਖਾਇ ¹ਸੱਪ। ²ਛਛੂੰਦਰ, (ਯਾ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲੀ), ਸੱਪ
ਯੋਂ ਭਯੋ¹। ¹ਜਿਸਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਖਾਵੇ ਤਾਂ
ਆਪ ਕੋਹੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਓਹ
ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ ਲਿਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਦੁਚਿਤੀ
ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਅਖਾਣ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਫਕੀਰ ਕੋ ਨ ਦੇਉਂ ਹੋਤਿ, ਭੈ ਹਮੈਂ ਸੁ
ਤਾਂਹਿ ਕੋ।

ਨ ਦੇਉਂ ਤੋਹਿ, ਹੋਤਿ ਹੈ; ਕੁਨੀਤ, ਨੀਤ ¹ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੁਨੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਅ)
ਨਹਿ ਕੋ¹’ ॥੧੦॥ ¹ਨੀਤੀਨਾਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਸਿਓਂ ਕੁਨੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਹੁਤੋ ਯਾਰ ਖਾਂ ਨਿਕਟਿ ਤਬ,
ਬੁਝੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਾਥ।

{ਨਵਾਬ ਦੁਬਿਆ ਵਿੱਚ}

ਬੋਲਯੋ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿ ਸੋ¹, ¹ਉਹ।

ਨਿਜ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਬ ॥ ੧੧ ॥

{ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ}

ਅਤਿੱਲ:

‘ਜੇ ਨਾਨਕ ਅਬ ਭਯੋ, ਬਾਵਰਾ ਸੁਧਿ
ਨਹੀਂ।

ਕਿਯੋਂ ਭੂਤਨਾ ਬਰਯੋ, ਲੇਹੁ ਕਰਿ ਸਭਿ
ਸਹੀ।

ਦੇਹੁ ਦਰਬ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਜਾਨ ਜਿਯ
ਲੀਜਯੇ।

ਹੇ ਕੈਯੋਂ ਮੇਯਾ ਸਹਿਤ, ਤਾ¹ ਬੂਝਨ ¹ਜੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ। ²ਉਸ ਨੂੰ) ਪੁੱਛ ਲਵੋ।
ਕੀਜਯੇ²’ ॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਨੇ ਯਾਰ ਖਾਂ ਬਚਨ ਜਬ, ਨ੍ਰਿਪਤਿ
ਸਰਾਹਤਿ¹ ਤਾਂਹਿ।

‘ਕਰਨ ਉਚਿਤ ਐਸੇ ਹਮੈਂ, ਜੈਸੇ ਤੂੰ
ਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਹਿ’ ॥ ੧੩ ॥

ਅਤਿੱਲ:

¹ਸੱਦ ਲਿਆ। ²ਪਾ:-ਹਕਾਰਿਓ।

ਮੁੱਲਾਂ ਢਿਗ ਨਰ ਪਠਾ, ਸੁ ਲੀਨ
ਪੁਕਾਰਿਯੋ¹⁺।

ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਨਿਬਾਬ
ਉਚਾਰਿਯੋ।

‘ਹੇਰਹੁ¹ ਝਾਰਹੁ², ਜਾਹੁ, ਰਿਦੈ ਸੁਧਿ ¹ਵੇਖਹੁ। ²ਝਾੜਾ ਕਰੋ।
ਲੀਜਯੇ।

ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਮੁਝ ਢਿਗ ਆਨਿ, ਸੁ ਭੇਵ
ਭਨੀਜਯੇ’ ॥ ੧੪ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਚਲਯੋ, ਬੇਗ ਲਿਖਿ ¹ਕਾਗਤ।
ਕਾਗਰਾ¹।

ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਲੇ ਸੰਗਿ, ਜਹਾਂ ਸੁਖ
ਸਾਗਰਾ।

ਪਰੀ ਰੋਰ¹ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ, ਮੁਲਾਨੇ ਜਾਨ ¹ਰੋਲਾ।

ਕੀ।

ਹੋ ਧਾਏ ਨਰ ਦਿਸ਼ ਤਾਂਹਿ, ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾ
ਨਿਧਾਨ ਕੀ ॥ ੧੫ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

¹ਅਨਜਾਨ ਮਨੁੱਖ ਮੁੱਖੋਂ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਭਨੈਂ ਪੁਮਾਨ ਆਨਨੰ, ਅਜਾਨ ਬੈਨਾ ਯਾ
ਬਿਧੇ।

‘ਭਲੋ ਤਮਾਸ਼ ਦੇਖਿ ਹੈਂ, ਬਿਸ਼ੇਖ ਭੂਤ
ਕਾਢਿਧੇ।

ਚਲੇ ਸਚਾਇ¹ ਧਾਇ ਧਾਇ, ਆਇ ¹ਚਾਉ ਨਾਲ।
ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੋ ਭਏ।

ਨ ਭੇਵ ਮੂਲ ਜਾਨਹੀ, ਸੁ ਭੂਲ ਭਰਮ
ਮੈਂ ਗਏ ॥ ੧੬ ॥

ਲਗੇ ਸਮਾਧਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਮਸਾਨ ਥਾਨ
ਰਾਜਹੀਂ।

ਮਨੋ ਪਿਨਾਕ ਪਾਨ¹, ਆਨਿ ਬੈਸਿਓ ¹ਪਿਨਾਕ ਜਨਕਪੁਰੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਧਨੁਖ
ਬਿਰਾਜਹੀਂ। ਇਹ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਸੋ ‘ਸ਼ਿਵਜੀ।’

ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਚੱਲ, ਨੈਨ ਮੂੰਦਿਯੇ ¹ਬੈਠੇ ਹਨ।
ਅਸੀਨਿਯਾ¹।

ਸਦੀਵ ਦਾਸ ਦੋਖ ਜੋ, ਦਲੰਤਿ ਦੂਰ
ਕੀਨਿਯਾ ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਮਾਨਵ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭੇ, ਰਿਦੇ
ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਉ।

ਲਗੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰੂ, ਪੇਖਨ ¹ਅਭਾਵ ਹੈ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਦਾ।
ਸੁਨਨਿ ਅਭਾਉ¹ ॥ ੧੮ ॥

ਅਤਿੱਲ:

¹ਪੁਠੇ।

ਮੁੱਲਾਂ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ, ਬਿਕਟ¹ ਮੰਤ੍ਰਨ
ਪਠੇ।

ਭੀਰ ਭੂਰ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਅਪਰ ਆਵਹਿੰ
ਨਠੇ।

ਝਾਰਤਿ¹ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸੰਗਿ, ਬਿਲੋਕਹਿੰ ਨਰ ¹ਝਾੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਖਰੇ।

ਹੋ ਬਹੁਰੋ ਲੇਯ ਪਲੀਤਾ, ਬਾਤੀ¹ ਬਟ ¹ਵੱਟੀ ਵੱਟਕੇ। ²ਵੱਟੀ ਵੱਟਕੇ।
ਕਰੇ² ॥੧੯॥

ਪਾਵਕ¹ ਲਾਈ ਤਾਂਹਿ, ਬਰੀ² ਧੂੰਆਂ ¹ਅੱਗ। ²ਜਲੀ।
ਭਯੋ।

ਲੈਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਹਾਥ, ਨਾਸਕਾ ਮਹਿੰ
ਦਯੋ।

ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਧੂੰਮ, ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਾਇ ਸੋ।
ਹੋ ਡੋਲੀ ਤਬੈ ਸਮਾਧਿ, ਰਿਦੈ ਅਕੁਲਾਇ
ਸੋ ॥੨੦॥

ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ¹ ਲੋਚਨ ਚਾਰੁ, ਨ ਪਲਕ ¹ਮੁੰਦੇ ਰਹੇ।
ਖੁਲਾਨਿਆ।^੨

^੧ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ, ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਟਿਕੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਪੁਚਾਈ ਤਾਂ ਜਾਂ ਓਹ ਉਸ ਵਿਘਨ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਾਂ ਆ ਬੜੇ ਵਿਖੇਪ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬਜਾਏ ਰੰਜ, ਗੁੱਸੇ, ਸੁਆਪ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁੱਲਾਂ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦਾ ਅੰਕ ੩੩ ਤੇ ੩੪।

ਅੰਤਰਿਜਾਮੀ ਸਕਲ, ਭੇਵ¹ ¹ਸਾਰਾ ਭੇਤ।
ਪਹਿਚਾਨਿਆ।

ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਧਿ ਲਖੀ -ਬੁੱਧਿ ਇਨ
ਹਤਿ ਭਈ-।

ਹੋ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਇ, ਸੁ ਸਿੱਛਯਾ
ਤਿਨ ਦਈ ॥੨੧॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਪ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥

ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥^੧

^੧ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਗੁਰ ਵਾਕ ਦਾ ਟੀਕਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਉਂ ਹੈ:

ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖ ਬਾਦ ਜਨਮ ਕੇ ਖੋਇ।

ਜਾਹਿ ਮੁਢ ਦੋਜਕ ਵਿਖੇ ਤਾਹਿੰ ਸਹਾਇ ਨ ਕੋਇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਤਿਤ ਸਮੇਂ,
ਪਰੀ ਰੋਰ ਤਿਹ ਥਾਇ।

ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰਾ¹ 'ਭੂਤਨਾ, ਆਪੇ ਵਿਚੀਂ।

ਬੋਲਯੋ ਹੈ ਦੁਖ ਪਾਇ ॥੨੨॥

ਅਤਿਲ:

ਜਬ ਕੋ ਭੂਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਯੋ, ਇਹ ਘਟ
ਅੰਤਰੇ।

ਤਬ ਕੀ ਕਾਰ ਨ ਕਰੀ, ਸੁ ਤਜੀ
ਨਿਰੰਤਰੇ।

ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ ਬਾਦ, ਕਛੁ ਸੁਧ ਨਹਿੰ
ਰਹੀ।

ਹੋ ਦਯੋ ਪਲੀਤਾ ਅਬੈ, ਬੁਲਾਯੋ ਇਨ¹ ਭਾਵ, ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ।

ਸਹੀ' ॥੨੩॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੁੱਲਾਂ ਮੂਢ, ਨ ਲਖਹਿ ਅਨਜਾਣ (ਮੁੱਲਾਂ)।

ਅਯਾਨਿਯਾ¹।

ਬੋਲਯੋ 'ਇਸ ਮਹਿੰ ਭੂਤ, ਰਿਦੈ
ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ।'

ਬੂਝਤਿ 'ਨਾਉਂ ਬਤਾਉ, ਰਹੈਂ ਕਿਹ
ਥਾਉ ਮੈਂ।

ਹੋ ਨਾਤੁਰ ਫੂਕੋਂ ਤੋਹਿ, ਅਗਨਿ ਕੋ
ਲਾਉ ਮੈਂ ॥੨੪॥

ਦੀਜੈ ਸਾਚੁ ਬਤਾਇ, ਬਚਯੋ ਜੇ
ਚਾਹਿਤਾ।

ਨਤੁ¹ ਦੇਵੋਂ ਦੁਖ ਤੋਹਿ, ਬੰਨ੍ਹਿ ਮਹਿੰ² ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ਅੱਗ ਵਿਚ। ਸੜਾਂਗਾ।

ਦਾਹਿਤਾ³।'

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੈਨ, ਨੈਨ ਪਲਕਾਂ
ਖੁਲੀ।

{ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}

ਹੋ ਬੋਲੇ ਸਬਦਿ ਉਠਾਇ, ਦੇਨਿ¹ ਤਿਨ ਦੇਣ ਨੂੰ।

ਮਤਿ ਭਲੀ ॥੨੫॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬੇਤਾਲਾ ॥

ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ॥੧॥

ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥
 ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਭੈ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ॥
 ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥੨॥
 ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕਾ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥
 ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥੩॥
 ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥੪॥੧॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸੁਨਹੁ ਮੁਲਾਨਾਂ ਕਾਨ ਦੇ, ਤਬੈ
 ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇ।

ਲਖਿ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਭੈ ਬਸੈ, ਅਵਰ ਨ
 ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥੨੬॥

ਸੁਧ¹ ਭੂਲੇ ਸੰਸਾਰ ਕੀ, ਰਚੇ ਨਾਮ ਕੇ ¹ਖਬਰ।
 ਰੰਗ।

ਅਮੀ¹ ਛੋਰਿ ਕੈਸੇ ਗਹੈ, ਫੀਕੇ ਰਸ ਕੇ ¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ।
 ਸੰਗ ॥੨੭॥

ਨਰ ਪਾਂਮਰ ਅਨਜਾਨ ਜੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ¹ ¹ਇਸਤਰੁੰ।
 ਤਿਨਹਿ ਬਤਾਇ।

ਭੂਤ, ਬਿਤਾਲ¹, ਕਿ ਬਾਵਰਾ; ਹਾਨ ¹ਇਕ ਤਰੁੰ ਦਾ ਭੂਤ।
 ਲਾਭ ਨਹਿੰ ਕਾਇ ॥੨੮॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਪਰਖਹੀ, ਬਿਸਯ ਬਿਖੈ
 ਗਲਤਾਨ।

ਮਹਾਂਮੰਦ ਦੁਖ ਪਾਵਈ, ਜਮ ਪੁਰਿ ¹ਅੰਤ ਨੂੰ।
 ਜਾਇ ਨਿਦਾਨ¹’ ॥੨੯॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ, ਸਭਿਨਿ
 ਭਈ ਪਰਤੀਤ।

-ਤਜਿ ਧੰਧਨ ਬੰਧਨ ਜਗਤ, ਨਿਰੰਕਾਰ ¹ਇਸਦੀ। ਘ੍ਰੀਤ ਹੈ।
 ਇਹ¹ ਪ੍ਰੀਤਿ²- ॥੩੦॥

ਅਤਿੱਲ: ¹ਨਮਸਕਾਰ।

ਮੁੱਲਾਂ ਤਬ ਕਰ ਬੰਦਿ, ਬੰਦਨਾ¹ ਪਦ
 ਕਰੀ।

‘ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਹਮਾਰ, ਭੂਲ ਬਿਨੁ¹ ¹ਬਿਨਾ (ਅ) ਬਿਨੈ ਹੈ (ਮੇਰੀ)। ਅਨ ਨਹੀਂ,

ਅਨੁਸਰੀ²।

ਸਰ ਸਰ ਖਬਰ। ਬਿਨਾਂ ਸਾਰ ਜਾਣੇ ਦੇ, ਅਣਜਾਣੇ
(ਅ) ਅਨੁਸੂਰੀ ਅਮਿੱਟ, ਬਖਸ਼ੀ ਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਭੇਵ ਨ ਮਾਨਵ ਜਾਨ, ਦੋਖ ਤੁਮ ਨਹਿੰ
ਰਖੈਂ।

ਹੋ ਭ੍ਰਮ ਦਿਸ਼ਾ¹ ਹੋਯੋ ਆਪ², ਦੋਸ਼ ਰਵਿ
ਮਹਿੰ³ ਲਖੈਂ' ॥੩੧॥

¹ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਭਰਮ। ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ। ²ਸੂਰਜ
ਵਿਚ।

ਬੈਨ ਬਿਨੈ ਕੇ ਸੁਨੇ, ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਈ।
ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਦੁਰਮਤੀ ਦਲਿ
ਦਈ।

ਚਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤਿ, ਤਰਕ ਤਮ
ਫਟ ਗਯੋ¹।

¹ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੋ ਮਨ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ, ਜਾਤ
ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਭਯੋ ॥੩੨॥

ਨਿਕਟਿ ਰਾਇ ਕੇ ਬੈਠਿ, ਰਟੀ¹ ਬਿਨ
ਕਪਟ ਸੋਂ।

¹ਆਖੀ (ਗਲ)।

‘ਨਾਨਕ ਪੀਰਨ ਪੀਰ, ਧੀਰ¹ ਮਤਿ
ਬਿਕਟ ਸੋ²।

¹ਧੀਰਜਵਾਨ। ²ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ, (ਅ)
ਅਖੰਡਨ ਹੈ।

ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿੰ ਮੁਢ, ਦੋਖ ਸੋ ਲਖਤਿ
ਹੈਂ।

ਹੋ ਨਹਿੰ ਚਖ ਦੋਖ ਪਛਾਨ¹, ਇੰਦ
ਮਹਿੰ² ਰਖਤਿ ਹੈਂ ॥੩੩॥

¹ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ।
²ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਵਿਚ (ਦੋਸ਼)।

ਹੋਸਵੰਦ ਸੁਖਕੰਦ, ਬੰਦਨਾ ਯੋਗ ਹੈਂ।

ਜਾਨੈਂ ਸਭੈ ਸੁਜਾਨ, ਅਜਾਨੰ ਲੋਗ ਹੈਂ¹।’

¹ਉਹ ਸੁਜਾਨ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਨ,
ਪਰ ਲੋਕੀ ਅਜਾਨ ਹਨ।

ਸਿਫਤ ਭੂਰ ਮੁਖ ਕਹੀ, ਹਦੂਰੰ ਖਾਨ
ਕੇ।

ਹੋ ਮਨਹੁ ਹੋਇ ਸਿਖ ਰਹਯੋ, ਪੀਰ ਨਿਜ
ਜਾਨਿਕੇ ॥੩੪॥

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਸੁਨਿ ਬਚਨ, ਵਿਚਾਰਤਿ
ਚਿੱਤ ਮੈਂ।

-ਕਰੋਂ ਕੌਨ ਅਬ ਕਾਜ ਨ ਰਾਖੋਂ ਬਿੱਤ¹
ਮੈਂ।

¹ਧਨ।

ਤਿਹ ਮੁਖ ਭਾਖਯੋ ‘ਖਰਚ ਖਰਾਇਤ
ਦੀਜੀਏ।’

ਹੋ ਮੂਲੇ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ, ਕਵਨ ਬਿਧਿ
ਕੀਜੀਏ? - ॥੩੫॥

ਇਕ ਮਾਨਵ ਕਹਿ ਬੈਨ ‘ਨਿਬਾਬ
ਸੁਨੀਜੀਏ!

ਬੁਲਵਾਵਹੁ ਜੈਰਾਮ, ਬੂਝ ਤਿਹ ਲੀਜੀਏ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਹੈ¹ ਬਦਨ, ਆਪ ¹ਆਖੇ।

ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰੋ।

ਹੋ ਪ੍ਰਬਲ ਲੋਭ ਤੁਮ ਨਾਂਹਿ¹, ਪਰਬਿਤੰ²
ਪਰਹਰੋ’ ॥੩੬॥

¹ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਲੋਭ ਬਲਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ²ਪਰਾਇਆ ਧਨ।

ਸੁਨ ਮਨ ਮਾਨੇ ਬੈਨ, ਭੌਨ¹ ਮਾਨਵ
ਪਠਾ।

¹ਜਰਾਮ ਦੇ) ਘਰ।

ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰਿ, ਬੈਠ ਗਯੋ ਮਨ
ਢਠਾ।

ਆਨਨ ਭਨਿਹੀ ਖਾਨ¹, ‘ਜੁ ਨਾਨਕ ਧਨ
ਅਹਾ।

¹ਖਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ!

ਹੋ ਤਿਹ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਯਾ ਕਰਹਿੰ?

ਕਹਹੁ ਜਿਹ ਬਿਧਿ¹ ਲਹਾ²’ ॥੩੭॥

¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਸਮਝ ਹੈ।

ਰਹਿਤ ਡਰਤਿ¹ ਅਤਿ ਚਿੱਤ, ਨਿੰਤ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ।

¹ਭਾਵ, ਜੈਰਾਮ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਇਤਿ ਮੂਲੇ ਤੇ ਡਰਤਿ, ਕਠਨ ਦਿਸ਼
ਦੁਹੂੰ ਤੇ।

ਉਹ ਮਹਿੰ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਨ ਮੁਖ ਤੇ
ਕਹਤਿ ਹੈ।

ਹੋ ਬੈਠਯੋ ਤੂਸਨ ਠਾਨਿ, ਨ ਕੁਛ ਬਿਧਿ
ਲਹਤਿ ਹੈ¹ ॥੩੮॥

¹ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਖਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਬੈਨ ‘ਜਰਾਮ! ਕਹੈਂ ਨ
ਕਿਉਂ?

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਹੈਂ ਬਦਨ, ਸੁ ਬਿਧਿ
ਧਨ ਤਿਨਹਿੰ ਦਿਉਂ।

ਧਨ ਨਿਜ¹ ਸਦਨ² ਨ ਧਰੋਂ, ਧਰਮ

¹ਆਪਣੇ। ²ਘਰ। ³ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਧਰਮ ਹਾਨ

ਨਿਧ ਨੌ ਨਹੀਂ³।

ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

ਹੋ ਬੁਝਨ ਤੁਝ ਕੋ ਕੀਨ, ਸਮਝ ਭਨਿਯੇ
ਸਹੀ' ॥੩੯॥

‘ਸੁਨਹੁ ਖਾਨ ਜੀ! ਕਾਨ, ਜੁ ਨਿਜ ਮਨ
ਠਾਨਿਯਾ।

ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਦਰਬ¹, ਆਪ ¹ਧਨ ਨੂੰ।
ਬੁਧਿਵਾਨਿਯਾ।

ਕਿਧੋਂ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ¹, ਦੇਨਿ ਕੋ ¹ਸੰਸਾ।
ਧਾਰਿਆ।

ਹੋ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ ਤੁਮਾਰ, ਬੁਝਿ¹ ਕਰਿ ¹ਪੁੱਛਕੇ। ²ਕੰਮ ਕਰੋ।
ਕਾਰਿਯਾ²’ ॥੪੦॥

ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨੈ ਕਾਨ, ਪੁਮਾਨਹਿ¹ ਪਠਿ ¹ਮਾਨੁਖ।
ਦਿਯਾ।

‘ਨਾਨਕ ਆਨਿ ਹਕਾਰਿ’ ਗਯੋ ਢਿਗ ¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਕੋਲ ਗਿਆ।
ਨਿਧਿਮਯਾ¹।

ਬੈਸੇ ਥਾਨ ਮਸਾਨ, ਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਜਹਾਂ।
ਹੋ ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਨਾਸ਼, ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਸੁਖ
ਮਹਾਂ ॥੪੧॥

‘ਨਾਨਕ ਜੀ! ਉਠਿ ਚਲਹੁ ਸ ਨਿਬਾਬ
ਹਕਾਰਈ।

ਇੱਛਾ ਪੂਛਨ ਕਛੁ ਕੁ, ਤੁਮਹਿ ¹ਗੋਚਰੀ ਹੈ।
ਅਨੁਸਾਰਈ¹।’

‘ਹੋਂ ਨ ਚਲੋਂ ਢਿਗ ਖਾਨ, ਕੌਨ ਮਮ
ਕਾਜ ਹੈ?

ਹੋ ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ¹, ਨ ਮੋਦੀ ਸਾਜ ¹ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਬਨ ਵਿਚ। ²ਹੁਣ) ਠਾਟ ਮੋਦੀ
ਹੈ²’ ॥੪੨॥ ਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮੁਰਿ¹ ਪੁਮਾਨ ਨੈ ਬੈਨ, ਬਖਾਨੇ ਖਾਨ ¹ਮੁੜਕੇ।
ਸੋ।

‘ਨਹਿੰ ਪਾਵਹਿ ਪੁਰਿ ਪਾਇ, ਰਹਹਿ
ਉਦਿਯਾਨ ਸੋ।

ਆਇਸੁ ਮਾਨਹਿੰ ਨਾਂਹਿ, ਤੁਮਾਰੀ

ਜਾਨੀਏ।

ਹੋ ਜਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਤਿਉਂ ਕਰਹੁ, ਆਪ ¹ਸਿਆਣੇ ਹੋ।

ਤੁਮ ਸਜਾਨਿਯੇ¹ ॥ ੪੩ ॥

ਸੁਨੀ ਖਾਨ ਨਿਜ ਕਾਨ, ਰਿਸਾਨੋ¹ ਮਨ ¹ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।

ਘਨੋ।

ਮਸ਼ਕ¹ ਰਿਸਾਇ² ਸੁਮੇਰੁ³, ਭਗਨ⁴ ¹ਮੱਛਰ। ²ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ। ³ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਨੂੰ।
ਚਹਿ ਮਨ ਮਨੋ⁵। ⁴ਤੋੜਨਾ। ⁵ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਨੋਂ।

ਕਹੈ ਕਿ 'ਆਨਹੁ ਗਹੀ¹, ਕਹੇ ਜਿ ਨ ¹ਫੜਕੇ ਲੈ ਆਓ।

ਆਵਈ।

ਹੋ ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਸਮਝਾਹੁ, ਬਹੁਰ
ਪਛੁਤਾਵਈ' ॥ ੪੪ ॥

ਦੇਰਿ ਹੀਨ¹ ਨਰ ਫੇਰ, ਹੇਰਿ ਕਹਿ ¹ਛੇਤੀ।

ਜਾਇ ਕੈ।

'ਬੇਗ ਚਲਹੁ ਇਕ ਬੇਰ, ਰਿਦੇ
ਹਰਖਾਇ ਕੈ।

ਨਤੁਰ ਰਿਸੈ ਮਨ ਖਾਨ, ਮੰਗਾਇ
ਗਹਾਇ ਕੈ।

ਹੋ ਭਲੀ ਬਾਤ ਹੈ ਆਪ, ਚਲੋ ਸੁਖ
ਪਾਇ ਕੈ' ॥ ੪੫ ॥

ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਖਰਾਜ¹, ਸਹਿਜ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ²ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੇ।

ਮੁਸਕਤਿ² ਚਲੇ।

ਮੰਦਮਤੀ ਮਨ ਮੂਢ¹, ਦੇਨਿ ਤਿਹ ਮਤਿ ¹ਮੂਰਖ।

ਭਲੇ।

ਬੇਦੀ ਕੇਤੁ ਨਿਕੇਤ¹, ਗਏ ਹੇਤਹਿ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਗਏ। ²ਇਸੇ ਕਾਰਣ।

ਯਹੀ²।

ਹੋ ਕਲਿ ਕਲਿਮਲ ਬਲ ਬਲਤਿ¹

¹ਬਲੀ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਹੋਏ।

ਉਬਾਰਨ¹ ਤਿਸ² ਸਹੀ ॥ ੪੬ ॥

¹ਬਚਾਉਣਾ। ²ਉਸ (ਮੰਦਮਤੀ ਨੂੰ)।

ਗਏ, ਠਾਂਢ ਤਹਿ ਭਏ, ਕਿਯੋ ਨ¹ ¹ਪਾ:-ਨ ਕੀਯਸ।

ਸਲਾਮ ਕੋ।

ਹੇਰਤਿ¹ ਉਰ ਰਿਸਿ² ਸਰਸ³, ਖਾਨ ਮਨ ¹ਵੇਖਕੇ। ²ਗੁੱਸਾ। ³ਵਧਿਆ। ⁴ਵਿੰਗੇ ਮਨ ਵਾਲੇ
ਬਾਮ ਕੋ।⁴ ਨੂੰ।

‘ਹੈਂ ਜੁ ਹਕਾਰਜੋ¹ ਤੋਹਿ, ਨ ਆਯੋ ਕਜਾ ਸੱਦਿਆ।² ਼ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।
ਠਟੀ।²

ਹੋ ਮੋਰ ਆਇਸੰ¹ ਮੋਰਿ², ਬੈਠਿਓ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ। ਐੜਕੇ। ਼ਲਖ-ਲੁਟ ਹੋਕੇ ਭਾਵ
ਲਖਿ ਲਟੀ³!’ ॥੪੭॥ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਕੇ।

¹ ‘ਚਾਕਰ ਜਬੈ ਤੁਮਾਰ, ਆਵਤੇ ਤੁਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ-।
ਕਹੇ।

ਤਜੀ ਕ੍ਰਿੱਤ ਅਬ ਸਭੈ, ਨਿਰਾਰੇ ਹੋ
ਰਹੇ।

‘ਚਾਕਰ ਭਏ ਖੁਦਾਇ, ਹੁਕਮ ਤਿਹ
ਮਾਨਈ।

ਹੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ¹, ਜਗਤ ਜਿਹ² ਕਰਤਾਰ ਦੇ। ਼ਜਿਸ ਨੂੰ।
ਜਾਨਈ’ ॥੪੮॥

ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਤਿ ਰਿਸ¹ ਸਰਸ², ਨ ਬਸ³ ਗੁੱਸਾ। ਼ਹੋਰ ਵਧਿਆ। ਼ਵਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।
ਅਸ ਕਹਿਤਿ ਭਾ।

-ਆਨੋਂ¹ ਦੀਨ² ਮਝਾਰ- ਦੀਨ ਮਤਿ ਼ਲਿਆਵਾਂ, ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ
ਚਹਿਤਿ ਭਾ³। ਵਿਚ ਆਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਼ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਧਰਮ।
਼ਨੀਵੀਂ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗਾ। ਼ਪਾ:-ਮਨ।

‘ਆਜ ਜੁਮੇਂ¹ ਕੋ ਰੋਜੁ, ਖੋਜ² ਸਭਿ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ। ਼ਪਤਾ।
ਪਾਇ ਹੈਂ।

ਹੋ ਚਲਿਯੇ ਸੰਗਿ ਮਸੀਤ, ਨਿਮਾਜ
ਪਛਾਇ ਹੈਂ ॥੪੯॥

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ¹ ਏਕ² ਪਰ ਧਰੀ, ਜਗਤ ਤਜਿ ਇਹ ਗੱਲ ਨਵਾਬ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹੀ ਸੁਣਾਕੇ) ਜੇ
ਕਾਨ ਕੋ। ਨਜ਼ਰ। ਼ਇਕ ਰੱਬ ਤੇ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਜਿ ਦੋਇ, ਨ ਭੇਦਹਿ ਜਾਨ
ਕੋ।

ਤੋਂ ਹਮ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ, ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਿ
ਕਰ।

ਹੋ ਤੁਮ ਭੀ ਗਵਨੋਂ ਸੰਗ, ਤਜਹੁ ਨਰ
ਲਾਜ ਡਰ’ ॥੫੦॥

ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾਨ¹, ਬੈਨ ਆਨਨ ਕੰਨੀਂ।
ਭਨੈ।

‘ਚਲੋ ਖਾਨ ਤਿਹ ਥਾਨ, ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਮਨ

ਮਨੈ।

ਖੋਜਹੁ ਖੋਜਨ ਜੋਗ, ਤ ਜਾਨਜੋ ਜਾਇ
ਹੈ।’

ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਚਲੇ ਸੰਗ ¹ਨਵਾਬ ਦੇ ਨਾਲ।
ਰਾਇ¹ ਹੈ ॥ ੫੧ ॥

ਰੌਰ ਪਰੀ¹ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹਿ, ਨਾਰਿ ਨਰ ¹ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।
ਸਗਰ ਮੈਂ।

ਘਰ ਘਰ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ, ਕੁਲਾਹਲ¹ ¹ਹਲਚਲੀ।
ਨਗਰ ਮੈਂ।

ਰੰਕ, ਧਨੀ, ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਲ, ਤਰੁਨ¹ ¹ਜਵਾਨ।
ਦੌਰਤਿ ਚਲੇ।

‘ਹੋ ਨਾਨਕ ਹੁਇ ਹੈ ਤੁਰਕ, ਬਾਤ ਇਹ
ਨਹਿੰ ਭਲੇ ॥ ੫੨ ॥

ਹੋਤਿ ਰੀਤ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤ, ਭੀਤ ਚਿਤ ਹਿੰਦੁ ¹ਮਾੜੀ ਗਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦਿਲ
ਕੋ¹ ¹ਭੈਮਾਨ ਹੈ।

ਕਿਵਨ ਨਿਵਾਰਹਿ¹ ਜਾਇ ਬਖਾਨ ¹ਇਹ ਭੈ) ਦੂਰ ਕੱਣ ਕਰੇ। ²ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ।
ਨਰਿਦੰ ਕੋ।²

ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਕੀ ਬਾਤ, ਸੁਨਤਿ ਚਿਤ ¹ਚਿਤ ਕੰਬਦਾ ਹੈ।
ਥਰਹਰੈ¹।

ਹੋ ਇਹ ਬਿਧਿ ਆਗੇ ਭਈ ਨ, ਜਿਹ ¹ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ (ਨਵਾਬ)।
ਬਿਧਿ ਅਬ ਕਰੈ¹’ ॥ ੫੩ ॥

ਚਤੁਰ ਬਰਨ¹ ਨਰ ਚਲੇ, ਤਮਾਸ਼ੇ ਹਿਤ ¹ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ।
ਸਭੇ।

ਹੇਰਿ ਜਰਾਮ ਕੁਚਾਲਿ, ਬਿਸਾਲਹਿ ਦੁਖ
ਤਬੈ।

ਸੋਚਤਿ ਸੋਚਨ¹ ਸਕੁਚ², ਚਲਜੋ ਚੱਕ੍ਰਤ³ ¹ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣੋਂ। ²ਡਰਦਾ। ³ਹੈਰਾਨ ਹੋ। ⁴ਘਰ ਨੂੰ।
ਘਰੇ⁴।

-ਹੋ ਚਿਤ ਚਾਹਿਤ ਕਛੁ ਔਰ, ਔਰ ¹ਬਿਧਾਤਾ।
ਬਿਧਿਨਾ¹ ਕਰੇ ॥ ੫੪ ॥

ਬਧਤਿ ਸੁਧਾ ਕੀ ਲਤਾ¹, ਹਲਾਹਲ ¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧੀ। ²ਪਰ) ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫਲਾਂ
ਫਰਫਰੀ²। ¹ਨਾਲ ਫਲੀ।

ਲਿਖਤ ਕਲਾਨਿਧਿ ¹ ਕਲਮ, ਬਿਧੁੰਤਕ ² ਲਿਖਿ ਹਰੀ ³ ।	¹ ਦੰਦਾ। ² ਰਾਹੂ। ³ ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਸ, ਰਾਹੂ ਤੋਂ ਅਪਜਸ। ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਸ ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਆਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮੇਰਾ ਅਪਜਸ ਹੋਵੇਗਾ।
ਦਰਬ ਦੇਨ ਕੋ ਖਾਨ, ਹਕਾਰਜੋ ¹ ਨਰ ਪਠੇ।	¹ ਸੱਦਿਆ ਸੀ।
ਹੋ ਬਹੁਰਿ ਨਿਵਾਜ ਕਰਾਇ, ਭਈ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ ¹⁺ ॥ ੫੫ ॥	¹ ਉਲਟੀ। ⁺ ਪਾ:-ਇਹ ਭੀ ਬਿਧਿ ਆਪੁਠੇ।
ਚਤੁਰ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ¹ ਜਕੈ ²⁺ , ਥਕਿਤਿ ³ ਚਿਤ ਹੈ ਰਹਾ।	¹ ਚੁਫੇਰਿਓਂ। ² ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ। ³ ਥੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚਿੱਤ)। ⁺ ਪਾ:-ਜਥੈ।
-ਕਾਲੂ ਕਹਿਹੋਂ ਕਾਹਿ ¹ , ਕਿ ਮੂਲਾ ਕਹਿ ਕਹਾਂ ² ।	¹ ਕੀ ਕਹੂੰਗਾ। ² ਕੀਹ ਕਹੇਗਾ।
ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਬੁਝਤਿ ¹ , ਉੱਤਰ ਦੇਉਂ ਕੋ।	¹ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛੂ (ਤਾਂ)।
ਹੋ ਮੁਰ ਪਰ ਧਰਿ ਹੈਂ ਖੋਰ, ਨ ਜਾਨਹਿੰ ਭੇਉ ਕੋ ¹ - ॥ ੫੬ ॥	¹ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਗੇ।
ਲੱਜਤਿ ਚੀਤ ਨਿਕੇਤ, ਬਰਜੋ ਦੁਰਿ ¹ ਬੈਸਯੋ।	¹ ਛੁਪਕੇ।
ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਵ ਕਰਿ ਮਸ਼ਟਿ, ਸੋਚ ਤਨ ¹ ਜੈਸਯੋ।	¹ ਫਿਕਰ ਦਾ ਵਜੂਦ।
ਧਰਨਿ ਖਨਿਤ ¹ , ਚਖ ਨੀਰ ² , ਭਰੇ ਭਰਿ ਆਵਈ।	¹ ਖੋੜਦਾ ਹੈ। ² ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੂ।
ਹੋ ਕਰੁਨਾ ਮੂਰਤਿ ਧਰੀ ¹ , ਮਨੋਂ ਪਛੁਤਾਵਈ ॥ ੫੭ ॥	¹ ਚੋਣ ਨੇ ਮੂਰਤ ਧਾਰਕੇ।
ਲਖਜੋ ¹ ਨਾਨਕੀ ਤਿਸੈ, ਤੁੰਡ ਮੁਰਝਾਇਆ।	¹ ਡਿੱਠਾ।
ਜਲ ਬਿਨ ਤੋਰੀ ਨਾਲ ¹ , ਕਮਲ ਕੁਮਲਾਇਆ।	¹ ਤੁੱਟੀ ਨਾਲੀ ਦਾ।
‘ਚਿਤ ਚੱਕ੍ਰਤਿ ਅਤਿ ਚਿੰਤ, ਕਹਹੁ ਕਸ ਭੀ ¹ ਤੁਮੇਂ?’	¹ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਹੋ ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿੰ ਮਗਨ, ਬਤਾਵਹੁ ਨਿਜ ਗਮੈ ¹ ॥ ੫੮ ॥	¹ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ।

ਉਚਰੇ ਬਚਨ ਜਰਾਮ, 'ਅਕੀਰਤਿ' ¹ਨਿੰਦਾ।

ਜਹਿੰ ਤਹਾਂ।

ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਬਿਪਰੀਤਿ¹, ਚਿੰਤ ਚਿਤ ¹ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ।

ਮੁਹਿ ਮਹਾਂ।

ਭ੍ਰਾਤ ਤੁਮਾਰੋ ਗਯੋ, ਸੰਗਿ ਨ੍ਰਿਪ ਖਾਨ
ਕੇ।

ਹੋ ਕਰਿ ਹੈ ਆਜ ਨਿਵਾਜ, ਮਸੀਤ
ਪਯਾਨ ਕੇ ॥੫੯॥

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮਹਿੰ ਰੋਰਾ¹, -ਤੁਰਕ ¹ਰੋਲਾ।

ਤਹਿੰ ਹੋਇ ਹੈ-।

ਗਯੋ ਖਾਨ ਚਲਿ ਆਪ, ਸੰਗ ਬਹੁ ¹ਲੋਕ।

ਲੋਇ¹ ਹੈਂ।

ਸ਼ੋਕ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿੰ ਮਗਨ¹, ਸੁਨਤਿ ਮਮ ¹ਗਰਕ।

ਮਨ ਭਯੋ।

ਹੋ ਪੋਤਾ¹ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਹਿ, ਜਤਨ ਬਹੁ ¹ਜਹਾਜ।

ਬਿਧਿ ਠਯੋ' ॥੬੦॥

'ਭਨਤਿ¹ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ, 'ਨ ਚਿੰਤਾ
ਕੀਜੀਯੇ।

¹ਕਿਹਾ। ¹ਸ੍ਰੀ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਤਿ ਉੱਚਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਚਿੰਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸੁਖ ਲਈ ਅਡੋਲ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ, ਜਗਜਾਸੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਲਈ ਤੁਲ੍ਹਾ ਹੈ।

ਭਰਮ ਨ ਭੂਲਹੁ ਭੇਵ, ਭਲੇ ਲਖਿ ¹ਸਮਝ ਲੈ।

ਲੀਜੀਯੇ¹।

ਭ੍ਰਾਤ ਹਮਾਰੋ ਭਯੋ, ਭੇਸ ਨਰ ਭਗਤਿ¹
ਕੋ।

¹ਭਗਤੀ ਨੇ ਭੇਸ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਮਾਨੁੱਖੀ (ਜਾਮਾ)।

ਹੋ ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਕੋ ਕੰਤ¹, ਰਚਯੋ ਜਿਨ ¹ਪਤੀ ਹੈ।

ਜਗਤ ਕੋ ॥੬੧॥

ਪੰਨਗ¹, ਦਾਨਵ², ਅਮਰ³, ਬਰਨ⁴,
ਕਿੰਨਰ⁵ ਧਰਾ।

¹ਨਾਗ। ²ਦੈਂਤ। ³ਦੇਵਤੇ। ⁴ਵਰੁਣ। ⁵ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤੀ।

¹ਮਾਰਤੰਡ², ਜਮ, ਇੰਦ³, ਇੰਦ੍ਰ⁴,
ਹਰ⁵, ਜਗ ਕਰਾ⁶।

¹ਧਰਤੀ। ²ਸੂਰਜ। ³ਚੰਦਰਮਾਂ। ⁴ਇੰਦਰ। ⁵ਸ਼ਿਵ। ⁶ਬ੍ਰਹਮਾ।

ਪੌਨ¹ ਬੰਨ੍ਹਿ², ਦਿਗਪਾਲ³ ਰਜਾਇ ਨ ¹ਹਵਾ। ²ਅਗਨੀ। ³ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਕ ਹਾਥੀ।

ਫੇਰਿਈ।

ਹੋ ਨਰ ਬਪੁਰਾ ਹੈ ਕੌਨ, ਬੰਕ ਦ੍ਰਿਗ ¹ਕੈਰੀ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਵੇਖੇ।

ਹੇਰਿਈ ¹॥੬੨॥

ਤਿਸਕੀ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤ, ਰਤੀਕ ¹ ਨ ¹ਜਰਾ ਬੀ।

ਕੀਜੀਯੇ।

ਲੱਜਤਿ ਤਿਨ ਕੋ ¹ ਕਰਹਿ, ਸੁ ਆਇ ¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਜਤ ਕਰਕੇ। ²ਹੁਣੇਂ) ਆਏ ਜਾਣ
ਲਖੀਜਿਯੇ ²। ਲਓ।

ਤੁਮ ਹੈ ਸੰਗਿ ਅਨੰਦ, ਰਸੋਈ ਖਾਇਯੇ।

ਹੋ ਨਹੀਂ ਰਿਦੈ ਪਰਤੀਤਿ, ਤ ਬਿੱਪੁ

ਪਠਾਇਯੇ' ¹॥੬੩॥

ਭੇਜਯੋ ਨਿੰਧਾ ਦੂਤ, ਮਸੀਤਹਿ ਦਿਸ ¹ ਤਰਫ।

ਗਯੋ।

ਭੀਰ ਭੂਰ ¹ ਭਰਿ ਰਹੀ, ਸਥਾਨ ਨ ਤਹਿ ¹ਬਹੁਤ ਭੀੜ।

ਰਹਯੋ।

ਏਕ ਏਕ ਕੋ ਲੰਘਿ, ਧਾਇ ¹ ਧਸਿ ¹ਦੌੜਕੇ। ਅੰਦਰ ਧਸ ਧਸ ਕੇ (ਨਿੰਧਾ)।

ਅੰਤਰੇ ²।

ਹੋ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ¹ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਬਿਸੂਰਹਿ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। ਅਖੌ ਕੇ।

ਉਰ ਖਰੇ ² ¹॥੬੪॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਹੁੰਚਯੋ ਨਿਕਟਿ ਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਭੀਰ

ਭਈ ਭਰਪੂਰ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧਯਾਯ ਅਬ, ਪੂਰਨ

ਭਾ ਸੁਖਮੂਰ ¹॥੬੫॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਨਿਬਾਬ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਇਕਤੀਸਮੇ ਅਧਯਾਯ ¹॥੩੧॥

੩੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਸੀਤ ਕੌਤਕ]

੩੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੩

{ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੧੯.. ॥

{ਜ਼ਿਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਧਾ} ॥੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮਾਨ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ=ਚਾਨਣਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ। ਸੁ+ਭਾਨੁ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੂਰਜ। ਅਕਸਰ 'ਸੁ' ਪਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿਖੇ ਟਿਕਿਆ ਗੁਣ ਦੇਕੇ ਛੰਦ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

†ਪਾ:-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ।

ਨਿਖਲ ਦ੍ਰੈਤ ਤਮ ਹਰਨ ਕੇ ਸ਼ਰਨ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾਨ ॥੧॥

ਨਿਖਲ=ਸਾਰੀ, ਕੁੱਲ। [ਸੰਸ. ਨਿ+ਖਿਲ]

ਅਰਥ:

ਸਾਰੀ ਦ੍ਰੈਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਸਦਾ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਪਰਤੱਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹਨ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ਰਣ ਸਦਾ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਨ (ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥**ਅਤਿੱਲ:**

†ਚਿੱਤ੍ਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ।

ਸੁੰਦਰ ਅਧਿਕ ਮਸੀਤ, ਚਿੱਤ੍ਰ ਭਿਤਾ¹

ਜਾਨਿਯੇ।

ਚਾਮੀਕਰ¹ ਜਹਿੰ ਲਿਖਯੋ, ਦਿਪਤਿ² †ਸੋਨੇ ਨਾਲ, ਸੁਨਹਿਰੀ। ‡ਚਮਕ ਰਿਹਾ।

ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ।

ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਭਾ ਠਾਂਢ¹, ਜੁ ਖਾਨ² †ਜਾ ਖੜਾ ਹੋਯਾ। ‡ਨਵਾਬ। †ਉਹ ਜੋ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪਾਲਕ ਸੀ। ‡ਉਹ।ਨ੍ਰਿਪਾਲ³ ਸੋ⁴।ਹੋ ਸਭਾ ਆਪਨੀ ਸਹਿਤਿ, ਜਿ ਬੈਸ¹ †ਉਮਰ। ‡ਬੜੀ।ਬਿਸਾਲ² ਸੋ ॥੨॥ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਗ, ਗਜਾਨਘਨ¹ ਰੂਪ †ਗਜਾਨ ਦਾ ਬੱਦਲ, ਇਕਰਸ ਗਜਾਨ ਸਰੂਪ।

ਹੈਂ।

ਬਿਕਸਯੋ¹ ਕਮਲ ਬਿਸਾਲ², ਸੁ ਬਦਨ³ †ਖਿੜਿਆ। ‡ਬੜਾ। †ਮੁਖੜਾ।

ਅਨੂਪ ਹੈ।

ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਜਿਨ ਨਹੀਂ, ਅਨੰਦਹਿ ਏਕ

ਰਸ।

ਹੋ ਠਾਂਢੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਨਿਕਟਿ, ਬਤਾਵਨ †ਚੰਗਾ ਰਾਹ।

ਸੁਮਗ¹ ਤਿਸ ॥੩॥**ਦੋਹਰਾ:**

†ਪਾ:-ਤੁਰਕਿੰਦ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਇੰਦ (ਰਾਜੇ) ਦਾ,

ਹਿੰਦੂ ਕੋਈ ਨ ਕਹਿ ਸਕੇ, ਤੁਰਕਨਾਂ^੧ ਭਾਵ ਨਵਾਬ ਦਾ।

ਤੇਜ ਬਿਸਾਲ।

-ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਤਿ ਰਾਖਈ- ਸਿਮਰਹਿ^੧ ਭਾਵ, ਹਿੰਦੂ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ॥੪॥

ਅਤਿੱਲ:

ਕਾਜੀ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ, ਨੀਰ ਲੇ ਕਰਿ
ਤਬੈ।

ਕਰ ਅਰ ਚਰਨ ਪਖਾਰਿ^੧, ਕਰਜੋ ਸੁਧਿ^੨ ਧੋਕੇ। ਘਵਿੱਤ੍ਰ।

ਤਨ ਸਭੈ।

ਠਾਂਢੇ ਦੋਨੋ ਹੋਇ, ਬਦਨ^੧ ਪਸ਼ਚਮ ਖੁੰਗ।

ਦਿਸ਼ਾ।

ਹੋ ਕਰ ਧਰਿ ਜਾਨੂ^੧ ਕਾਨ, ਨਿਵੈ^੨ ਪੁਨਿ
ਪੁਨ ਰਸਾ^੩ ॥੫॥

^੧ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ। ^੨ਗੋਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ। ^੩ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ।

ਆਪ ਮਸੀਤਹਿ ਮੱਧ^੧, ਰਿਦੇ^੨ ਕਿਤ
ਕਿਤ ਗਏ।

^੧ਵਿਚ। ^੨ਦਿਲ।

ਪਰ ਪਰ^੧ ਧਰਿ^੨ ਸਿਰ ਉਠਤਿ, ਬਾਰ
ਬਹੁ ਬਿਯਨਿਯੇ^੩।

^੧ਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ। ^੨ਰੱਖਕੇ। ^੩ਝੁਕੇ।

ਕਰਿ ਕੈ ਪੂਰ ਨਿਵਾਜ, ਸੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ
ਕਹੇ।

‘ਹੋ ਠਾਂਢੇ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਰਹੇ? ਨ ਡਰ
ਉਰ ਮੇਂ ਅਹੇ’ ॥੬॥

ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ, ‘ਖਾਨ! ਕਾਨਹਿ
ਸੁਨੋ।

ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰੋ^੧ ਨਿਵਾਜ, ਲਾਜ^੨ ਨਹਿ
ਤੁਮ ਮਨੋ।

^੧ਮੈਂ ਕਰਦਾ। ^੨ਸ਼ਰਮ।

ਠਾਂਢੇ ਆਪ ਮਸੀਤ, ਨ ਮਨ
ਠਹਿਰਾਇਆ।

ਹੋ ਸਿਜਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਕਲਪ, ਕੰਧਾਰ
ਪਠਾਇਆ ॥੭॥

ਕਰਤਿ ਖਰੀਦ ਤੁਰੰਗ, ਤੁਰਲ^੧, ਮਨ
ਤਰਲਿਆ^੨।

^੧ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ। ^੨ਚੰਚਲ ਰਿਹਾ ਮਨ।

ਕੂਰੇ ਬੀਚ ਮਸੀਤ ¹ , ਨਿਵੈ ² ਕਬ ਸਰਲਿਆ ³ ।	¹ ਝੂਠੀ ਮੂਠੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ। ² ਨਿਵਿਆਂ। ³ ਕਦੇ ਸਿੱਧਾ (ਖੜਾ) ਹੋਇਆ।
ਜਿਹ ਕਰਨੀ ¹ ਸੋ ਮੂਲ, ਨ ਥਿਰ ਉਰ ਮਹਿੰ ਕਰਾ।	¹ ਜਿਸ ਨੇ (ਨਿਵਾਜ) ਕਰਨੀ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਭਾਵਨੀ)।
ਹੋ ਬੇਸ ¹ ਬੰਦਗੀ ਧਰਜੋ, ਦਸੋ ਦਿਸਿ ਮਨ ² ਫਿਰਾ' ॥ ੮ ॥	¹ ਭੇਸ। ² ਤੇਰਾ) ਮਨ।
ਕਹਿ ਕਾਜੀ 'ਤੁਮ ਪਾਜ ¹ , ਬਖਾਨਤਿ ਡਰ ਨਹੀਂ।	¹ ਬਨਾਵਟ (ਝੂਠ)।
ਖਰਜੋ ਹਦੂਰ ਨਿਬਾਬ, ਨ ਬੋਲਹੁ ਸਮਝ ਹੀ।'	
ਆਨਨ ਭਨਿਹੀ ਖਾਨ 'ਸਾਚ ਨਾਨਕ ਕਹੀ।	
ਹੋ ਮਨ ਮਮ ਗਯੋ ਕੰਧਾਰ, ਸਮੈਂ ਸਿਜਦੇ ਸਹੀ ¹ ' ॥ ੯ ॥	¹ ਠੀਕ।
ਪੁਨ ਕਾਜੀ ਬਚ ਭਨੈ, 'ਤੁਮਾਰੋ ਮਨ ਗਯੋ।	
ਹੈਂ ਤੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੀ, ਨ ਮਮ ਸੰਗ ਇਨ ਕਿਯੋ ¹ ।'	¹ ਕੀਤੀ (ਨਿਮਾਜ)।
ਮਨ ਅਜਾਨ ¹ ਨਿਜ ਪਰਦ ² , ਪਰਾਵਨ ³ ਚਾਹਿਹੀ ⁴ ।	¹ ਮੂਰਖ। ² ਆਪਣਾ ਪੜਦਾ। ³ ਪੜਾਉਣਾ। ⁴ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਹੋ ਲਖਤਿ ਨ ਮੂਰਖ ਭੇਵ, ਅਥਾਹਹਿ ਥਾਹਿਹੀ ¹ ॥ ੧੦ ॥	¹ ਅਥਾਹ ਦੀ ਥਾਹ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।
ਬੋਲੇ ਨਾਨਕ ਬੈਨ, ਐਨ ¹ ਸੁਖ ਗੁਨ ਦਯਾ ² ।	¹ ਸੁਖ, ਗੁਣ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)। ² ਸੁਖ, ਗੁਣ ਤੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
'ਕਾਜੀ ਕਰੀ ਨਿਵਾਜ, ਸਦਨ ¹ ਮੈਂ ਮਨ ਗਾਯਾ।	¹ ਘਰ।
-ਬੜਵਾ ¹ ਜਯੋ ² ਵਛੇਰ, ਗਰਤ ³ ਤਹਿੰ ਪਾਸ ਹੈ।	¹ ਘੋੜੀ ਨੇ। ² ਜੰਮਿਆਂ। ³ ਟੋਇਆ।
ਹੋ ਤਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਗਿਰ ਪਰੈ, ਬਹੁਤ ਬਿਸਵਾਸ ਹੈ ¹ - ॥ ੧੧ ॥	¹ ਸੰਸਾ ਹੈ।
ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਮਨ ਫਿਰਤਿ, ਨ ਥਿਰ	

ਇਕ ਛਿਨ ਭਯਾ।’

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈ ਖਾਂਨ¹, ਬਿਗਸ² ਮੁਖ ¹ਖਾਂ ਨੇ। ²ਹੱਸਕੇ। ³ਕਾਜੀ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ।
ਬਚ ਕਹਜਾ³।

‘ਤਜਹੁ ਕਾਚ ਕਹੁ ਸਾਚ, ਲਾਜ ¹ਹਟਾਕੇ।

ਨਿਰਵਾਰਿਯੇ।

ਹੋ ਜਿਉਂ ਬੀਤੀ ਚਿਤ ਬੀਚ, ਸੁ ਬਚਨ
ਉਚਾਰਿਯੇ’ ॥ ੧੨ ॥

ਕਾਜੀ ਆਨਨ ਭਨਤਿ, ‘ਸੱਤ, ਜਿਹ
ਬਿਧਿ ਕਹੀ।

ਅਰਭਕ¹ ਬਾਜਨ² ਅਹੈ, ਗਰਤ ਤਿਹ ¹ਬੱਚਾ। ²ਘੋੜੀ ਦਾ।
ਢਿਗ ਸਹੀ।’

ਅਦਭੁਤ ਰਸ¹ ਨਰ ਭਏ, ਕਛੁਕ ਰਸ ¹ਇਕ ਰਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਚਰਜ ਛਾ
ਹਾਸ² ਸੋਂ। ²ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ³ਇਕ ਰਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਾਸਾ ਛੁਟਦਾ
ਹੈ।

ਹੋ ਤਬ ਨਿਬਾਬ ਗਹਿ ਚਰਨ, ਰਹਜੋ ਹੈ
ਦਾਸ ਸੋ ॥ ੧੩ ॥

‘ਸਿਰ ਪੀਰਨ ਕੇ ਪੀਰ! ਪੀਰ ਹਰਿ ¹ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪੀਰ! ਮੇਰੀ ਪੀੜ ਦੂਰ ਕਰ।
ਮੇਰੀਆ¹।

ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ ਸਰੀਰ! ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ
ਤੇਰੀਆ।

ਭ੍ਰਮ ਕਰਿ ਭੂਲੇ ਭਨਜੋ, ਭੇਵ ਨਹਿੰ
ਜਾਨਿਆ।

ਹੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਔਗੁਨ ਮੋਰ, ਅਜਾਨ ¹ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ) ਅਜਾਨਪੁਨੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ।
ਬਖਾਨਿਆ¹ ॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੂਰਬ ਔਗਨ ਬਖਸਿ ਕੈ

ਅਬ ਦਿਹੁ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼।’

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਬਿਨਤੀ ਕਰਤਿ

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਰੇਸ਼ ॥ ੧੫ ॥

‘ਤੁਮ ਖੁਦਾਇ ਕੋ ਰੂਪ ਹੋ

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ।

ਮੈਂ ਅਤਿ ਮੂਢ ਨ ਲਖਿ ਸਕਯੋ

ਨਿਜ ਐਸ਼ੂਰਜਹਿੰ^{1†} ਗਰਬ² ॥ ੧੬ ॥

¹ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ। ²ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ। [†]ਪਾ:-
ਈਸ਼ੂਰਯ ਕੇ।

ਹੋਂ ਸਮੀਪਿ ਚਿਰਕਾਲ ਕੇ

¹ਖਾਲੀ।

ਛੂਛ¹ ਨ ਛੋਰਹੁ ਆਪ।

¹ਅਮੋੜ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਦਿਓ।

ਬਿਬਸਿ ਮਨਹਿ ਕੋ ਬਸ ਕਰੋ¹

¹ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਆਧਿ, ਵਿਆਧਿ, ਉਪਾਧਿ ਦੂਰ
ਕਰੋ।

ਹਰੀਏ ਤੀਨਹੁ ਤਾਪ¹ ॥ ੧੭ ॥

ਬਿਸਯ ਅਧੀਨਹਿੰ ਦੀਨ ਮੈਂ

¹ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਾਂ।

ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਅਨੁਸਾਰਿ¹। ’

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ

ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰ ॥ ੧੮ ॥

{ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼}

ਅਤਿੱਲ:

¹ਚੰਚਲ।

‘ਸੁਨੋ ਖਾਨ! ਦੈ ਕਾਨ, ਪ੍ਰਬਲ ਮਨ
ਲੋਲ¹ ਹੈ।

ਯਾਂ ਕੋ ਰੋਕਨ ਕਠਨ, ਰੁਕੈ ਤ ਅਮੋਲ
ਹੈ।

ਬਿਨ ਰੋਕੇ ਸਭਿ ਫੋਕ, ਪਠਨ¹ ਪੁਨ
ਸੁਨਨ ਜੋ।

¹ਪੜ੍ਹਨਾ।

ਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨ ਉਪਜਤਿ ਰੰਚ, ਰਹੈ ਬਿਨ
ਗੁਨਨ¹ ਸੋ ॥ ੧੯ ॥

¹ਮਨ ਗੁਣਹੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਗੁਣ ਹੀਨ ਕਿਸੇ
ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਯਥਾ-ਵਿਣ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ
ਹੋਇ।) (ਅ) ਗੁਨਨਾ ਵਿਚਾਰਨਾ।

ਪਾਰਦ¹ ਅੰਗੁਰੀ ਤਰੈ², ਸਥਿਰ ਕਿਉਂ
ਹੋਤਿ ਹੈ³।

¹ਪਾਰਾ। ²ਤਲੈ। ³ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।

ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਯਤਨ ਅਨੇਕ, ਸੁ ਵਹਿਰ
ਉਦੇਤ ਹੈ¹।

¹ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਉਛਲਦਾ ਹੈ।

ਜਬਹਿ ਸਿੱਧ¹ ਮਿਲ ਜਾਤ, ਮਾਰ ਥਿਰ
ਕਰਤਿ ਹੈ²।

¹ਪਾਰੇ ਥਿਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ, ਜੈਸੇ
ਗੰਧਕ। (ਅ) ਇਕ ਦਵਾਈ ਜਿਸਨੂੰ ਰਿਧੀ ਬੀ
ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋ ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੇ,
ਸਥਿਰਤਾ ਧਰਤਿ ਹੈ ॥ ੨੦ ॥

ਜਿਉਂ, ਤੁਰੰਗ¹ ਮੁਖਤਾਨ², ਅਜਾਨ
ਸਊਰ ਕੋ³।

¹ਘੋੜਾ (ਹੋਵੇ)। ²ਮੂੰਹ ਜੋਰ। ³ਅਜਾਣ ਅਸਵਾਰ
ਨੂੰ।

ਸ੍ਰੇਛਾ ਤਰਲੰ¹ ਦੌਰਿ², ਦੇਤਿ ਦੁਖ ਭੂਰ

¹ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚੰਚਲ। ²ਭੱਜਦਾ।

ਕੋ।

ਚਢੈ ਸੁਜਾਨ ਸਊਰ¹, ਕਸਾ² ਕਰ ਲੇਯਕੈ।³ ¹ਸਿਆਣਾ ਅਸਵਾਰ। ²ਚਾਬੁਕ। ³ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ।

ਹੋ ਕਰਹਿ ਸੁ ਬਸਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹਿ, ¹ਕੜਯਾਲਾ।

ਕੰਟਕਾ¹ ਦੇਯ ਕੈ ॥੨੧॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦ ਸਊਰ, ਤਰੈ¹ ਤਿਹ² ਦੀਜਿਯੇ। ¹ਸਤਿਗੁਰ (ਦੇ ਦਿੱਤੇ) ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅਸਵਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ। ²ਉਸ (ਮਨ) ਨੂੰ।

ਕਸਟ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ¹, ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੇ। ¹ਚਾਬੁਕ।

ਬਿਸੈ ਨਿਬ੍ਰਿਤੀ ਕਰਨ, ਸੁ ਕਵਿਕਾ¹ ਜਾਨੀਯੇ। ¹ਲਗਾਮ, ਕੜਯਾਲਾ।

ਹੋ ਮਨ ਤੁਰੰਗਾ¹ ਇਉਂ ਲਖਹੁ, ਕਰਨ ਵਸਿ ਠਾਨਿਯੇ ॥੨੨॥ ¹ਘੋੜਾ।

ਦੋਹਰਾ: ¹ਦੂਰ ਕਰਹੁ।

‘ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਮਲ ਪਰਹਰਹੁ¹, ਭਾਣਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੰਨਿ।

ਸਿਮਰ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਕੋ, ਕਰਹੁ ਜਨਮ ਨਿਜ ਧੰਨ’ ॥੨੩॥

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋ, ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਲੀਨ।

ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੨੪॥

ਅਤਿੱਲ:

‘ਦਾਮ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ, ਕਹੋ ਕਯਾ ਕੀਜਿਯੇ?

ਮੂਲੈ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ ਕਹੈ -ਮੁਝ ਦੀਜਿਯੇ-।

ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਨਿਜ ਬਦਨ, ਬਦਹੁ¹ ¹ਆਖੋ।

ਤਸ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ।

ਹੋ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਤਵ ਭਯੋ, ਮਿਹਰ ਮੁਰ ¹ਮੇਰੇ ਉਪਰ। ²ਕਰੋ।

ਪਰ¹ ਧਰੈ²’ ॥੨੫॥

ਸੁਨੇ ਬਿਨੈ ਕੇ ਬੈਨ, ਨੈਨ ਕਰੁਨਾ ਭਰੇ।

ਭਵ ਸੰਭਵ ¹ ਦੁਖ ਗ੍ਰੁਸਤਿ ² , ਬੰਧ ਤਿਹ ਕੇ ਹਰੇ।	¹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ। ² ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਫਸਿਆ ਸੀ।
ਕਹੈਂ ‘ਕਹਯੋ ਇਕ ਬਾਰ, ਦੇਨ ਧਨ ਤੋਹਿ ¹ ਤਬ।	¹ ਤੈਨੂੰ ਤਦੋਂ।
ਹੋ ਅੱਗੁਜ ¹ ਜਿਉਂ ਉਰ ਆਇ ² ਕਰਹੁ ਤਿਉਂ ਕਾਜ ਅਬ’ ॥੨੬॥	¹ ਅਗੋਂ। ² ਤੇਰੇ) ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਆਵੇ।
ਆਨਨ ਖਾਨ ¹ ਬਖਾਨ ‘ਕਾਨ ਸੁਨਿ ਨਿਧਿਮਯਾ ² !	¹ ਖਾਂ ਨੇ। ² ਹੇ ਦਯਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।
ਅਰਧ ਦਰਬ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਤਿਨ ¹ ਮਨ ਠਯਾ ² ।	¹ ਭਾਵ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ। ² ਮੈਂ ਮਨ ਵਿਚ ਠਾਣਿਆਂ ਹੈ।
ਪੁਨ ਤੁਮ ਜਿਉਂ ਮਨ ਹੋਇ, ਰਜਾਇ ਭਨੀਜਿਯੇ।	
ਹੋ ਕਰੈਂ ਕਾਜ ਮੈਂ ਸੋਇ, ਦਾਸ ਲਖਿ ਲੀਜਿਯੇ ¹ ’ ॥੨੭॥	¹ ਜਾਣ ਲਵੋ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ ‘ਤੁਮਾਰ ਜੁ ਮਨ ਮਹਿੰ ਆਵਈ।	
ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਕਰਿਯੇ ਆਪ, ਨ ਕੋਇ ਹਟਾਵਈ।’	
ਕਹਿ ਕਰ ਮਯਾਨਿਕੇਤ ¹ , ਮਸੀਤਹਿੰ ਤੇ ਚਲੇ।	¹ ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ।
ਹੋ ਜਗ ਜਿਨ ਭਗਤਿ ਦਿਢਾਇ, ਚਲਾਯੋ ਮਗ ਭਲੇ ॥੨੮॥	
ਨਿਸ਼ਚਾ ਭਯੋ ਨਿਬਾਬ, ਨ ਪੁਨਿ ਮਨ ਡੋਲਿਯਾ।	
ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਮੋਲ, ਬਿਸਾਲ ਨ ਬੋਲਿਯਾ। ¹	¹ ਵਾਧੂ (ਬਚਨ ਫੇਰ) ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।
ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਭਨਤਿ, ਭਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ ਜੋ।	
‘ਹੋ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅਹੈ ¹ , ਬਤਾਈ ਬਾਤ ਜੋ ² ’ ॥੨੯॥	¹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ)। ² ਜੋ (ਦਿਲ ਦੀ) ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਨੇ।
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਖਬਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਨੱਸਿਆ।
ਸੁਨਿ ਨਿੰਧਾ ਦਿਜਬਰ ਸਕਲ, ਧਾਵਾ	

ਸੁਧਿ ਕੇ ਹੇਤਾ।

ਦੁਖਿਤਿ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰ ਜੋ, ਬੈਸੇ ਹੁਤੇ
ਨਿਕੇਤ ॥੩੦॥

ਅਤਿੱਲ:

ਕਹਯੋ ਆਨ ‘ਜਜਮਾਨ, ਵਧਾਇਯੋਂ ਸੁਖ
ਭਯੋ।

ਉਰ ਹਰਖਹੁ, ਹਰਿ ਭਰਮ, ਸੁਜਸੁ ਜਗ ^੧ਪਸਰਿਆ ਹੈ।
ਮਹਿੰ ਛਯੋ।’

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਪੁਟਾ^੧ ਸੰਗਿ, ਸੋਮ^੨ ਪੀ ^੧ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ। ^੨ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ^੩ਪੀਕੇ।
ਕਰਿ^੩ ਜਬੈ।

ਹੋ ਪਯਾਸ ਨ ਬੁਝੀ ਜਰਾਮ, ਬਹੁਰ
ਬੁਝਯੋ ਤਬੈ ॥੩੧॥

‘ਭਨਹੁ^੧ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬਰ^੨! ਸਕਲ, ਭਯੋ ^੧ਆਖੋ। ^੨ਚੰਗੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜੀ।
ਬਿਰਤਾਂਤ ਜਿਉਂ।

ਨਾਨਕ ਬਹੁਰ ਨਿਬਾਬ, ਨਿਬੇਰ^੧ ਸੁਨਾਉਂ ^੧ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਿਬਾਬ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ।
ਤਿਉਂ।’

ਕਹਿ ਨਿੰਧਾ ‘ਮੈਂ ਸੁਨੀ, ਠਾਂਢ^੧ ਨਾਨਕ ^੧ਖੜੇ।
ਰਹੇ।

ਹੋ ਕਰੀ ਨਿਬਾਬ ਨਿਵਾਜ, ਬਹੁਤ ਨੁਤਿ^੧ ^੧ਉਸਤਤੀ।
ਪੁਨਿ ਕਹੇ ॥੩੨॥

ਅੰਤਰਿ ਨਹੀ ਮਸੀਤਿ, ਸੁ ਬਾਹਰ ਮੈਂ
ਸੁਨੀ।’

ਹਰਖ ਬਿੱਖ^੧ ਉਰ ਬਧਤਿ, ਨਾਨਕੀ ^੧ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬੂਟਾ। ^੨ਫੇਰ ਨਾਨਕੀ ਨੇ। ^੩ਕਹੀ।
ਪੁਨ^੨ ਭਨੀ^੩।

‘ਦਿਜਬਰ! ਭ੍ਰਾਤਾ ਕਹਾਂ, ਆਪ ਤਜਿ
ਕਰਿ ਅਏ?’

ਹੋ ਹੇਰਯੋ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਹਿ^੧, ਬਹੁਰ^੨ ਕਿਹ ^੧ਡਿਠੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ^੨ਫੇਰ।
ਦਿਸ਼ਿ ਗਏ’ ॥੩੩॥

‘ਹੋਂ^੧ ਨਹਿੰ ਹੇਰੇ ਤਹਾਂ, ਦੇਨਿ ਦੂਤ^੨ ^੧ਨਿੰਧੇ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਮੈਂ। ^੨ਛੇਤੀ।
ਸੁਧ ਅਯੋ।’

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜੈਰਾਮ, ਰੋਸ ਤਿਹ ਪਰ
ਕਯੋ।

‘ਮਿਲਜੋ ਖੋਜਿ ਕਰਿ ਕਿਉਂ ਨ, ਕੁਸ਼ਲ
ਤਿਨਤੇ ਲਈ।

ਹੋ ਆਯੋ ਸੁਧ ਬਿਨ ਲਏ, ਬਾਤ ਭਲ ¹ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।
ਨਹਿੰ ਕਈ¹’ ॥੩੪॥

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ, ‘ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਤੇ
ਤਜੋ।

ਧਰਹੁ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰਤੀਤ, ਨ ਸੰਸੈ ਹਤਿ ¹ਅਜੇ ਭੀ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਹੋਯਾ।
ਅਜੋ¹?

ਉਠਹੁ ਅਸਨ ਮੁਖ ਅਚਹੁ¹, ਬਹੁਤ ¹ਛਕੋ।
ਚਿਰ ਕੋ ਧਰਜੋ।

ਹੋ ਆਵਹਿੰਗੇ ਸੁਖ ਸੰਗ, ਭ੍ਰਾਤ ਹਰਿ ¹ਹਰੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।
ਅਵਤਰਜੋ¹’ ॥੩੫॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦਨਹ ਬਦਤਿ¹, ਸਦਨ ¹ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ।
ਪਰ ਦੰਪਤੰ²।

ਨੀਚੇ ਤੁਲਸਾਂ ਹੁਤੀ, ਨਿਰਖਿ ਜਗ¹ ¹ਜਗਤ ਦੇ। ²ਬੰਦਨ ਜੋਗ ਨੂੰ।
ਬੰਦਤੰ²।

‘ਬਧੂ! ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਅਏ, ਬਦਨ ¹ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।
ਅਰਬਿੰਦਿਆ¹।

ਹੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ, ਕਦਨ ਦੁਖ ¹ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ਕ।
ਦੰਦਿਆ¹’ ॥੩੬॥

ਸੁਨਤਿ ਨਾਮ ਜੈਰਾਮ, ਅਮੀ ਆਮੀ ¹ਮਾਨੋਂ) ਰੋਗੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ।
ਪਿਯੋ¹।

ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ ਛੋਭ, ਉਠਜੋ¹ ¹ਵਲਵਲਾ ਉਠਿਆ (ਪਯਾਰ ਦਾ)। ²ਵੇਖਣ ਲਗਾ।
ਨਿਰਖਤਿ ਭਯੋ²।

ਕੁੰਦ ਰਦਨ¹ ਤਿਨ ਸਦਨ, ਕਦਨ ਦੁਖ² ¹ਮਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਰਗੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ। ²ਨਾਸ਼
ਆਇਗੇ⁺। ¹ਕਰਤਾ ਦੁਖਾਂ ਦੇ। ⁺‘ਗੇ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਇਆ’
ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ।

ਹੋ ਨਿਰਖ ਹਰਖ ਉਰ ਸਰਸ, ਬਿਸੂਰ¹ ¹ਝੋਰੇ।
ਨਸਾਇਗੇ ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਰਬਿੰਦ ਬਦਨ ਬਿਲੋਕ ਕੈ, ਦੰਪਤਿ
ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ।

ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਖੀਨ ਹੈ, ਆਨੰਦ ਮਹਿੰ ¹ਹੋਏ ਤਕੜੇ।
ਭੇ ਪੀਨ¹ ॥੩੮॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ:

¹ਆਦਰ ਨਾਲ।

ਜਰਾਮ ਔਰ ਨਾਨਕੀ, ਬਸਾਇ ਭੂਰ
ਸਾਦਰਾ¹।

‘ਮਸੀਤ ਆਪ ਜਾਇ ਜਜੋਂ ਕਰੀ, ਕਹੋ
ਮਯਾਕਰਾ!

ਸਚਿੰਤ ਚੀਤ ਹੈ ਰਹੇ, ਨ ਭੇਵ ਕੋਇ
ਜਾਨਿਯਾ*।

ਪੁਮਾਨ¹ ਨਿੰਦ ਆਨਨੰ², ਭਨੈਂ ਸੁਨੇ ¹ਮਨੁਖ। ਅੰਗੁਹੋਂ।
ਭੁਲਾਨਿਯਾ’ ॥੩੯॥

ਗੁਰੂ ਭਨੰਤਿ ‘ਬੀਤਗੀ ਜੁ, ਤਾਂਹਿ ਕਯਾ
ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਸਮੀਪ ਜੇ ਪੁਮਾਨ ਬੇ, ਸੁਨੇਹੁ ਸੋ
ਉਚਾਰਿ ਹੈ।’

ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਬੰਦ ਦੋ, ਬੁਝੰਤਿ ਬਾਰ
ਬਾਰ ਹੀ।

‘ਮਸੀਤਿ ਮੈਂ ਬਿਤੀਤਿ ਜਜੋਂ, ਸੁਨਾਇਯੇ
ਉਚਾਰਿਹੀ ॥੪੦॥

ਬੁਝੇਯ ਆਨ ਕੋ¹ ਹਮੈਂ², ਬਿਨਾ ਸੁਨੇ ¹ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੇ ਪੁਛੇ। ਆਨੂੰ। ²ਕੀ ਦਸਾਂਗੇ
ਕਿ ਭਾਖਹੀਂ³। (ਅਸੀਂ)।

ਤੁਮਾਰ ਤੁੰਡ¹ ਜੋ ਸੁਨੈਂ, ਸੁ ਸਾਚ ਬੱਛ
ਲਾਖਹੀਂ²। ¹ਮੁਖੋਂ। ਅੱਚਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣਾਂਗੇ।

ਭਈ ਜੁ ਆਦਿ ਅੰਤ ਲੋ, ਬਖਾਨਿ ਆਪ
ਕੀਜਿਯੇ।

ਸਭੈ ਸੁਨਾਇ ਬਾਤ ਕੋ, ਅਨੰਦ ਮੋਹਿ
ਦੀਜਿਯੇ’ ॥੪੧॥

ਅਤਿੱਲ:

ਦੇਖਿ ਦੀਨਤਾ ਦਯਾਲ, ਬਦਨ ਸਭਿ
ਬਿਧਿ ਕਹੀ।

ਜਿਉਂ ਹੋਯੋ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਖਾਨ ਕਾਜੀ
ਸਹੀ।

‘ਮਨਮੁਖ ਮੂਢ ਅਜਾਨ, ਨ ਮਨ ਥਿਰ
ਕਰਤਿ ਹੈਂ।

ਹੋ ਬਾਹਿਰ ਬੇਖ ਸਰੀਰ, ਬੰਦਗੀ ਧਰਤਿ
ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥

ਗਰਬ ਕਰਹਿੰ ਨਿਜ ਰਿਦੇ, -ਖੁਦਾਇ
ਕਿ ਯਾਦ ਹੈ-।

ਛੂਛੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹੀਨ, ਬੇਖ ਸਭਿ ਬਾਦ ਹੈ।
ਬਿਸੈ ਮੋਹ ਮਹਿੰ ਫਸੇ, ਸਦਾ ਮਨ ਤਹਿੰ
ਬਸੈ।

ਹੋ ਉਰਝੇ ਸ੍ਵਾਦਨ ਬਾਦ¹, ਪ੍ਰਭੂ ਰਸ
ਕਿਉਂ ਰਸੈ² ॥ ੪੩ ॥

¹ਬਿਰਥੇ (ਯਾ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ) ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ
ਹਨ। ²ਕਿਵੇਂ ਰਸੀਏ ਹੋਣ।

ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਮਨ ਤਿਨ ਹੁਤੇ, ਬਤਾਯੋ
ਸਭੀ ਸਹੀ।

ਕਰਤਿ ਜਗਤ ਕੋ ਧੰਧ, ਸਥਿਰ ਇਕ
ਛਿਨ ਨਹੀਂ¹।

¹ਭਾਵ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਥਿਰ ਨਹੀਂ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਮਜੋ ਨਰੇਸ਼, ਸੁ ਨਿਸ਼ਚਾ
ਪਾਇਕੈ।

-ਹੋ ਬਖਸ਼ਹੁ ਭੂਲ ਜੁ ਭਨਜੋ, ਦਯਾ ਮਨ
ਲਾਇ ਕੈ- ॥ ੪੪ ॥

ਬਹੁਰ ਦਰਬ ਕੀ ਬਾਤ, ਨਿਬਾਬ
ਬਖਾਨਿਆ।

-ਅਰਧ ਦੇਨ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਅਰਧ ਹਿਤ
ਦਾਨਿਯਾ¹-।

¹ਦਾਨ ਵਾਸਤੇ।

ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨਜੋ ਸਦਨ, ਬੰਦਨਾ
ਠਾਨਿ¹ ਸੋ²।

¹ਕਰਕੇ। ²ਉਹ (ਨਵਾਬ)।

ਹੋ ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਨਿਕਟਿ, ਭਈ ਇਵ
ਜਾਨਿ ਸੋ ॥ ੪੫ ॥

ਜੀਜਾ ਜੀ! ਇਉਂ ਕਰੀ, ਭਲੀ ਕੈਧੋਂ
ਬੁਰੀ।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਕੀ ਭੀਰ, ਹੁਤੀ ਤਹਿੰ ਬਹੁ
ਜੁਰੀ।

ਸਭਿਨਿ ਸੁਨੇ ਇਹ ਵਾਕ, ਹਸੀ ਅਤਿਸੈ
ਭਈ।’

ਹੋ ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ਼੍ਰਵਨ ਜਰਾਮ, ਚਿੰਤ ¹ਛਿਪ।
ਚਿਤ ਦੁਰ¹ ਗਈ ॥ ੪੬ ॥

ਨਰਾਜ ਛੰਦ: ¹ਮੁਖੇਂ।

ਜਰਾਮ ਜੋਰਿ ਹਾਥ, ਬੈਨ ਆਨਨੰ¹
ਬਖਾਨ ਹੈ।

‘ਭਲੀ ਸਦੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਤ, ਕੋ¹ ਬੁਰੀ ਸੁ ¹ਕੋਣ। ਅੰਨੇ।
ਮਾਨ² ਹੈ?’

ਮਯੰਕ¹ ਮਾਰਤੰਡ² ਜਯੋਂ, ਪੁਮਾਨਨੰ³ ¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ²ਸੂਰਜ। ਜੈਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ। ⁴ਖੁਸ਼ੀ
ਅਨੰਦਦਾ⁴। ਦਾਤੇ ਹਨ।

ਧਰਾਵਤਾਰ¹ ਆਪ ਤੈਸ, ਮੋਖ ਦਾਨ ¹ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਅਵਤਾਰ। ²ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮੋਖ ਦੇਣ
ਦਾਸ ਦਾ²’ ॥ ੪੭ ॥ ਵਾਲਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨ ਪੁਨਿ, ‘ਆਇ ਕਿ
ਨ ਪਰਤੀਤਿ।

ਅਬ ਲੋ ਕਿਧੋਂ¹ ਸੰਦੇਹ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਨ² ¹ਕਿਤੇ, ਜਾਂ। ²ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ³ਚਿੰਤ ਨੂੰ
ਅਸਥਿਰ ਚੀਤ³ ॥ ੪੮ ॥ ਥਿਰ।

ਉਠਉ ਰਸੋਈ ਜੇਵੀਏ, ਭਰਮ ਨ ਭੂਲ
ਕਰੇਹੁ।

ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਨਾਨਕ ਨਿਕਟਿ, ਚਿਤ
ਚਿੰਤਾ ਤਜਿ ਦੇਹੁ’ ॥ ੪੯ ॥

ਅਤਿੱਲ: ¹ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਕਥਨ। ²ਦੇਵਤੇ ਸਾਰੇ।

‘ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਧੰਨ! ਅਮਰ ਗਨ²
ਮੰਨਿ ਹੈਂ।

{ਜੈਰਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਧਾ}

ਤੂੰ ਭਗਨੀ¹ ਤਿਨ ਕੇਰਿ, ਅਧਿਕ ਮਤ², ¹ਭੈਣ। ²ਤੇਰੀ ਮਤ ਵੱਧ ਹੈ। ³ਤੂੰ ਬੀ ਧੰਨ ਹੈਂ।
ਧੰਨ ਹੈਂ³।

ਹੋਂ ਭੀ ਕਛੁਅਕ ਧੰਨ ਅਪਨ ਉਰ ਮਹਿੰ ¹ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।
ਲਖੋਂ¹।

ਹੋ ਜਗ ਪ੍ਰਸੰਗ¹ ਮਮ ਤੋਰ, ਭਯੋ ਅਸ ¹ਸਨਬੰਧ। ²ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।
ਬਿਧਿ ਪਿਖੋਂ²’ ॥ ੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੂ ਭਨਤਿ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ
ਸੁਖਰਾਸ!

ਆਗੈ ਅਮੀ¹ ਪਟੰਤਰੰ², ਔਰ ਸੁਨਹੁ ¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ²ਤੁਲ।
ਇਤਿਹਾਸ ॥ ੫੧ ॥

ਅਤਿੱਲ:

ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿ ਬਹੁਰ, ਸੰਗ ਨਾਨਕ
ਲਿਯੇ।

ਉਠੇ ਅਚਨ ਬਰ¹ ਅਸਨ, ਜਰਾਮਹਿ ¹ਉੱਤਮ।
ਸੁਖ ਭਏ।

ਮੁਝ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੰਗ, ਸੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਿ
ਕੇ।

ਹੋ ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨ, ਮੁਦਿਤ¹ ਮਨ ¹ਖੁਸ਼।
ਮਾਨਿ ਕੇ ॥ ੫੨ ॥

ਓਦਨ¹ ਸਰਪੀ² ਸਿਤਾ³, ਪਹਿਤ⁴ ਅਤਿ ¹ਬਾਵਲ। ²ਘਿਉ। ³ਖੰਡ। ⁴ਦਾਲ। ⁵ਬੜੇ
ਸਾਦਿਆ⁵। ⁵ਸੁਆਦੀ।

ਰੁਚਿ ਅਨਰੂਪੰ¹ ਖਇ, ਉਠੇ ¹ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ। ²ਸਹਿਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ।
ਸਹਿਲਾਦਿਆ²।

ਪੁਨ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਇ, ਪੌਢਿਯੇ¹ ਪਰਮ ¹ਬਿਰਾਜੇ।
ਸੁਖ।

ਹੋ ਜਿਸ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿੰਦ, ਸਭੈ¹ ਟਰਿ ¹ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ।
ਜਾਹਿੰ ਦੁਖ ॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਤਿਤ ਸੁਨਤਿ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ, ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਦੈਨ।

ਅਘ ਓਘਨ ਮਲ ਹਰਨ ਕੋ, ਜਲ ਸਮ ¹ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਜਲ ਸਮਾਨ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ
ਹੈ¹ ਸੁਖ ਐਨ ॥ ੫੪ ॥ ¹ਹਰਨ ਨੂੰ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਸੀਤ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਤੀਸਮੋ
ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੨ ॥

੩੩. [ਚਰਣ ਧੂੜ ਮੰਗਲ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਪੇਕੇ ਜਾਣਾ]

੩੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੪

{ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ} ॥੬॥

{ਮੂਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ} ॥੭..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਰੁਨਾ ਐਨ ਕੀ, ਚਰਨ ਕਵਲ ਲੇ ਧੂਰਿ।

ਕਰੁਨਾ ਐਨ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ। [ਸੰਸ. ਕਰੁਣਾ ਐਨ]

ਜਿਨ ਮਨ ਮੁਕਰਹਿ ਮਾਂਝ ਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਰਸ ਰੂਰਿ ॥੧॥

ਮੁਕਰਹਿ=ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਮੂੰਹ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ। [ਸੰਸ. ਮੁਕਰ] ਮਾਂਝਕੈ=ਮਾਂਜਕੇ, ਮੈਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪਰ ਬਿੰਧੇ ਹੱਥ ਲਗਾ ਗਏ ਹੋਣ ਧੂੜ ਸੁਆਹ ਆਦਿ ਨਾਲ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰੂਰਿ=ਉੱਤਮ, ਸੁੰਦਰ। [ਸੰਸ. ਰੂਢ=ਚਮਕੀਲੀ]

ਅਰਥ:

ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਂਜ ਕੇ ਰਸ ਭਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਚੌਪਈ:ਬਾਲੇ ਕੋ ਮੁਖ ਸ਼ਿਸ਼ਿਹਿ ਸੁਧਾਸੀ¹।¹ਬਾਲਾ (ਆਪਣੇ) ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਤ ਵਰਗੀ।

ਕਥਾ ਕਹਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਪਾਸੀ।

ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿੰ।

ਲਗਹਿ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਵਹਿੰ

॥੨॥

ਬਹੁਰ ਬਿਲੋਚਨ ਖੋਲਹਿੰ ਜਬ ਹੀ।

ਬਾਲਾ ਕਹਿਨ ਲਗਹਿ ਪੁਨਿ ਤਬ ਹੀ।

ਕਰਨ ਪੁਟਨ ਸੰਗ¹ ਪੀਵਹਿੰ ਸ਼੍ਰੋਤੇ²।¹ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ। ²ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।ਅਮੀ ਸਮਾਨ¹, ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹਿੰ ਹੋਤੇ¹ਅੰਮ੍ਰਤ ਵਰਗੀ।

॥੩॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਿੰਕਰ ਸੁਖਰਾਸਾ¹।¹ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾਤੇ।ਰਹੈਂ ਬੈਸ ਪੁਨਿ ਸੁਸਾ¹ ਅਵਾਸਾ।¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।ਜਨੁ ਬੈਰਾਗ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹਾ¹।¹ਦੇਹ ਧਾਰਕੇ।ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵਤਿ ਜਗਤ ਅਨੇਹਾ¹¹ਨਿਰਮੋਹਤਾ।

॥੪॥

ਕਿਧੋਂ¹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਧਾਰਿ ਸਰੂਪ।¹ਜਾਂ।

ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਹਿ ਨਿਜ ਅਨਰੂਪਾ¹।

¹ਕਾਵਯ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਨੌਂ ਰਸ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਹਰ ਰਸ ਦੇ ਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਥਾਈ ਤੇ ਸੰਚਾਰੀ। ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਨਿਰਵੇਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਆਪਣੇ ਅਨਕੂਲ ਦਾ ਭਾਵ (ਨਿਰਵੇਦ) ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਧੌਂ ਧਰਜੌ ਉਪਕਾਰਿ ਸਰੀਰਾ।

ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥੫॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਾਫਾ। ²ਦੇ ਗਜ (ਲੰਮਾ)।

ਸਿਰ ਪਰ ਨੁਕਤਹਿ¹ ਜੁਗਲ ਗਜ²

ਖਫਨੀ ਗਰਿ¹ ਬਰ² ਚੀਰ³।

¹ਗਲੇ ਵਿਚ। ²ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ³ਬਸਤ੍ਰ।

ਸੰਬਯਾਨਾ¹ ਸੁੰਦਰ ਸਜੈ

¹ਚਾਦਰਾ।

ਧਰਜੌ ਸੁ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ॥੬॥

{ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ}

ਚੌਪਈ:

ਬੈਸੇ ਬੇ ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਸੂਲਾ¹।

¹ਕੇ ਸੂਲ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਲ ਰੂਪ ਯਾ ਦੁਖ ਰੂਪ। ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੁਲ ਸਮਾਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਵਜੂਦ ਕੰਡੇ ਹਾਰ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ, ਬਿਰਹਾ ਤਾਪ ਨਾਲ ਆਪ ਤਪ ਰਹੀ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤਪਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕੇਸੂਲ (ਕ ਖੁਸ਼ੀ+ਈਸ਼ ਮਾਲਕ। ਉਲ, ਪ੍ਰਤੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪ ਕਲਯਾਨ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਤੇ ਸਮੇਂ ਬਣੇ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

{ਮੂਲੇ ਅਤੇ ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਦੇ ਕਠੋਰ ਬਚਨ}

¹ਕੇ ਸੂਲ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਲ ਰੂਪ ਯਾ ਦੁਖ ਰੂਪ। ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖੋਟੇ ਸੁਭਾਵ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੁਲ ਸਮਾਨ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸੁਖਦਾਈ ਵਜੂਦ ਕੰਡੇ ਹਾਰ ਚੁਭਦਾ ਹੈ, ਜੀਕੂੰ, ਬਿਰਹਾ ਤਾਪ ਨਾਲ ਆਪ ਤਪ ਰਹੀ ਬਿਰਹਨੀ ਨੂੰ ਸਰਦ ਰੁਤ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤਪਤ ਲਗਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਕੇਸੂਲ (ਕ ਖੁਸ਼ੀ+ਈਸ਼ ਮਾਲਕ। ਉਲ, ਪ੍ਰਤੇ) ਖੁਸ਼ੀ ਦਾਤਾ, ਭਾਵ ਨਿੰਦਕ ਨੂੰ ਬੀ ਆਪ ਕਲਯਾਨ ਦਾਤਾ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦੇ, ਤੇ ਸਮੇਂ ਬਣੇ ਤੇ ਤਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਮੂਲਾ।

ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਜਿਹ ਕੇ ਸੰਗਾ।

ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ ॥੭॥

¹ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਨਾਲ। ²ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਮਨਹੁੰ ਗਯਾਨ ਨਿਜ ਦਲ ਸੇ¹ ਬੈਸਾ²।

ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਮ, ਭੇਸਾ।

ਜਨੁ ਅਗਯਾਨ ਅਪਨ ਤਨ ਧਾਰੀ¹।

¹ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਤੇ ਚੰਦੋ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਮਾਨੋਂ ਅਗਯਾਨ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਯਾ ਹੈ।

ਦਲ ਲੈ ਕਰਜੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਵਾਰੀ ॥ ੮ ॥

ਉਰ ਮਹਿੰ ਚਹਿਤ ਪਲਾਇਨ¹ ਕੀਨਾ।

¹ਭਜਾਉਣਾ।

ਆਇ ਠਾਂਢ¹ ਜਹਿੰ ਪ੍ਰਭੁ ਆਸੀਨਾ।

¹ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਧਰਿ ਨਿਸ਼ਠੁਰਤਾ¹ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

¹ਕਠੋਰਤਾ।

‘ਅਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸੁਧਾਰੇ ! ॥ ੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਰਿ ਕਰਿ ਬੇਖ ਦਿਖਾਵਈ

ਸਾਧ ਬਨਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ।

ਉਭੈ¹ ਆਤਮਜ², ਭਾਰਜਾ³

¹ਦੋ। ²ਖੁੱਤ੍ਰ। ³ਸੁਪਤਨੀ।

ਕਹੁ ਕਿਹ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਹਿੰ? ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਕਠਨ।

ਹਮਹਿ ਦੁਸਹਿ¹ ਦੁਖ ਦੇਨੇ ਹੇਤੁ।

ਜਨਮਜੋ⁺ ਤੂੰ ਜਿਉਂ ਭਵ ਉਦਿਕੇਤੁ¹।

¹ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਉਦੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ⁺ਪਾ:-ਪ੍ਰਗਟਯੋ।

ਇਵ ਜੇ ਹੋਨਾ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ।

ਕਰ ਬਿਆਹ ਕਿਉਂ ਡੋਬ ਅਧੀਰਾ¹

¹ਹੇ ਉਤਾਵਲੇ। (ਅ) ਧੀਰਜ ਜਾਂ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ)।

॥ ੧੧ ॥

ਸਰਬ ਦਰਬ ਕਰਿ ਦੀਨ ਖੁਆਰੂ।

ਅਬ ਭਾ ਸਾਧ, ਅਵਾਸ ਉਜਾਰੂ¹।

¹ਘਰ ਉਜਾਰੂ।

ਹੁਤੇ ਬਿੱਤ ਸਭਿ ਖੋਯੋ ਜੇਤਾ।

ਸੋ ਅਬ ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੋ ਦੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥

ਤਿਹ ਪਰ ਕਗਤ ਗੁਜਾਰ ਸੁ ਬੈਸੇ।

ਤੇ¹ ਕੁਟੰਬ ਅਬ ਕਰਿਹੈ ਕੈਸੇ?

¹ਤੇਰਾ।

ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਜਗ ਮਹਿੰ ਸੋ ਰਹਿਹੀ।

ਉੱਤਰ ਕਿਉਂ ਨ ਬਦਨ¹ ਤੇ ਕਹਿਹੀ?

¹ਮੁਖ।

॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੋ ਨਹੀਂ,

ਲਘੁ¹ ਸੁਤ² ਜਾਨਹੁ ਨਾਂਹਿ। ’

¹ਛੋਟੇ। ²ਖੁੱਤ੍ਰ।

ਚੰਦੋਰਾਨੀ ਭਨਤਿ ਪੁਨ,

ਕ੍ਰੋਧ ਕਿਯੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਸੁਣ ਤੋ ਵੇ ਨਾਨਕ! ਕਿਆ ਕੀਤਾ?’

ਵਧੜੋ ਕੁਟੰਬਹਿ ਭਯੋ ਅਤੀਤਾ।

ਪਾ:-ਕਬੀਲਾ।

ਨੇਹੁੰ ਨ ਨਿਜ ਤਨੁਜਨ ਸੋਂ ਕਰਿਈ।

ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।

ਨੈਕ ਨ ਕਰੁਨਾ ਮਨ ਮਹਿੰ ਧਰਿਈ

॥ ੧੫ ॥

ਦੀਰਘ ਤੁਝ ਢਿਗ ਮੋਦੀ ਕਾਰਾ।

ਪਾਵਤਿ ਥੋ ਧਨ ਜਹਾਂ ਅਪਾਰਾ।

ਬਹੁ ਮਾਨਹਿੰ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਖਾਨਾ।

ਖਾਨ ਮੰਨਦਾ ਸੀ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ

॥ ੧੬ ॥

ਕ੍ਰਿੱਤ ਕੁਟੰਬਹਿ ਤਜਿ ਅਬ ਸੋਊ।

ਭਏ ਰੰਕ ਜਿਉਂ ਆਲਯ ਖੋਊ!

ਘਰ ਉਜਾੜੁ।

ਤਦ ਸੋਵਤਿ ਥੇ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ।

ਅਬ ਫਿਰਿਯੋ ਉਦਿਆਨ¹ ਬਿਹਾਲੀ² ਜੰਗਲ ਵਿਚ। ਬੁਰੇ ਹਾਲੀ।

॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਦਨ ਬਿਖੈ ਜੇ ਸਰਬ ਸੁਖ,

ਤਜਿ ਕਰਿ ਕੀਨਿ ਅਨੀਤਿ।’

ਸੁਨੇ ਬਚਨ ਸੁਸਰਊ ਕੇ¹,

ਸਸ ਸਹੁਰੇ ਦੇ।

ਬੋਲੇ ਬ੍ਰਿਕਤਹਿੰ ਰੀਤਿ ॥੧੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਤਿਨਿ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥

ਲਿਖੁ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥੧॥

ਮੂਰਖ ਮਨ ਕਾਹੇ ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਖਸਮੈ ਭਾਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤਜਿ ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਘਰ ਛਡਣੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ ॥

ਕਿਛੁ ਖਾਜੈ ਕਿਛੁ ਧਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ਜੇ ਬਾਹੁਤਿ ਦੁਨੀਆ ਆਈਐ ॥੨॥

ਸਜੁ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਢਾਏ ॥ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਬਹੁਤੁ ਚਲਾਏ ॥

ਕਰਿ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਸੋਵੈ ॥ ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ॥੩॥

ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ ॥ ਪਾਪ ਪਥਰ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਭਉ ਬੇੜਾ ਜੀਉ ਚੜਾਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਕਾਹੂ ॥੪॥੨॥

ਚੌਪਈ:

ਭਨੜੋ ਸਬਦ ਪਰਮਾਰਥ ਜਾਂਹੀ।

ਤਨਕ ਨ ਪਰਸਯੋ¹ ਤਿਨ ਮਨ ਮਾਂਗੀ। ਛੋਹਿਆ।

ਬਿਸੈ ਵਿਖੈ ਲੰਪਟ ਨਰ ਜੋਊ।

ਭਾਵਹਿ ਕਿਉਂ ਬਿਰਕਤਤਾ ਸੋਊ¹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਰਤੀ।

॥ ੧੯ ॥

ਜਿਉਂ ਕਾਮੀ ਨਰ, ਨਾਰਿ ਤਜਾਵਨ¹। ਨਾਰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ।

ਕੋਟ ਜਤਨ ਨਹਿ ਮਾਨਿ¹ ਸਿਖਾਵਨ। ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੇਤਾ।

ਤਜਿਨ ਤਾਂਹਿ ਸਿਖਵਨ ਨਹਿ ਲੇਤਾ

॥ ੨੦ ॥

ਤਿਉਂ ਮੂਲੇ ਪੁਨ ਚੰਦੋ ਰਾਨੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸਬਦ ਧਰਯੋ ਨਹਿ ਕਾਨੀ।

ਬੋਲੀ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬੈਨਾ।

ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ -ਇਹ ਗੁਨ ਐਨਾ¹- ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।

॥ ੨੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਚਨ।

‘ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬਚਨ¹ ਅਬ, ਭਨਨ

ਲਗਾ ਹਮ ਪਾਸ।

ਪੂਰਬ ਕਿਉਂ ਨ ਵਿਚਾਰਿਓ, ਜਬ ਕੀਨੋ

ਘਰ ਵਾਸ ॥ ੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਖਰਚ ਸਦਨ ਕੋ ਦੀਰਘ ਜਾਨਾ।

ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਨਿਜ ਤਨ¹ ਠਾਨਾ²। ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ। ਧਾਰ ਲਿਆ।

ਜੇ ਜਾਨਤਿ ਤੈਂ ਐਸੀ ਕਰਨੀ।

ਮੋ ਤਨੁਜਾ ਬਿਪਤਾ ਇਉਂ ਜਰਨੀ¹। ਸਹਿਣੀ ਹੈ।

॥ ੨੩ ॥

ਕਿਉਂ ਕਰਤੀ ਤਿਹ ਕੋ ਸਨਬੰਧਾ।

ਭਯੋ ਭਾਗ ਜਿਹ ਕੋ ਅਤਿ ਮੰਦਾ।

ਹਮ ਹੇਰਹਿ ਤਨੁਜਾ ਦੁਖ ਨੈਨਾ¹।

¹ਧੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਹਨ।
(ਅ) ਅਖੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਧੀ ਦਾ ਦੁਖ।

ਤੇਰੇ ਉਰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਭੈ ਨਾ ॥ ੨੪ ॥

ਬਾਲਕ ਪਾਲਕ ਹੋਵਹਿ ਕੌਨ।

ਕਿਹ¹ ਆਧਾਰ² ਹੋਹਿ ਕਹੁ ਤੌਨ³।

¹ਕੀਹ। ²ਆਸਰਾ। ³ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਜਿਨ ਕੋ ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਆਇ ਨ ਕੋਊ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋਊ

॥ ੨੫ ॥

ਤਜਿ ਭਾਜੇ ਤਿਨ ਕੋ ਅਬ ਐਸੇ।

ਜਾਮਨਿ ਬਸਿ^੧ ਪਰਦੇਸੀ ਜੈਸੇ।

^੧ਰਾਤ ਰਹਿਕੇ।

ਸੁਤ ਕੋ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਮਹਿ ਆਵਹਿ।

ਜੋ ਜਗ ਮਹਿ ਨਿਜ ਬੰਸ^੧ ਬਧਾਵਹਿ

^੧ਆਪਣੀ ਕੁਲ।

॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁੱਤ੍ਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਨਰ ਸਭੈ,

ਕਰਿਹੈਂ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਯਾਸ^੧।

^੧ਜਤਨ।

ਤਿਨ ਕੋ ਅਬਹਿ ਅਨਾਥ ਕਰਿ,

ਸਾਧ ਬਨਾ ਦੁਖਰਾਸ ॥ ੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦਰਬ ਫਕੀਰਨ ਸਰਬ ਲੁਟਾਯਾ।

ਅਬ ਜੋ ਬਾਕੀ ਤਿਨਹਿ ਦਿਵਾਯਾ।

ਅਹੈਂ ਸਾਤ ਸੈ ਸਾਠ ਜੁ ਬਾਕੀ।

ਦੇਹੁ ਭਾਰਜਾ^੧ ਸੁਧਿ ਲਿਹੁ ਤਾਂ ਕੀ^੨'

^੧ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ। ^੨ਉਸ ਦੀ।

॥ ੨੮ ॥

ਮੂਲਾ ਕਹੈ 'ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਜਾਨਤਿ।

ਪੂਰਬ^੧ ਕਰਮਨ ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤਿ^੨।

^੧ਪਿਛਲੇ। ^੨ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ।

ਇਹ ਹੋਵਹਿ ਇਕ ਦੋਸ^੧ ਫਕੀਰਾ।

^੧ਇਕ ਦਿਨ।

ਭੀ ਤਸ ਬਿਧਿ^੧, ਕਿਯ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ'

^੧ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਹਿ ਜਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਗੁਨ ਐਨਾ।

ਉੱਤਰ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ।

ਕਰੀ ਮਸ਼ਟਿ ਵਡ ਜਾਨੇ^੧ ਸੋਊ ॥ ੩੦ ॥

^੧ਵੱਡੇ ਜਾਣਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਨਵਾਬ ਨੇ।

ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਰੇਸ਼^੧ ਧਨ,

ਭੇਜ ਦਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ।

ਅਸੀਂ ਅਧਿਕ ਪੁਨਿ ਤੀਨ ਸੈ,

^੧ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਠ-ਤੀਸ-ਭੀ ਹੈ।

ਆਨੇ ਨਿਕਟਿ ਗੁਪਾਲ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਲੀਨ ਜਰਾਮ ਹਾਥ ਸੋਂ ਦਰਬਾ।
ਜਾਇ ਸੁਲਖਣੀ ਢਿਗ ਦਿਯ ਸਰਬਾ।
ਅਰਧ ਰਹੇ ਸੋ ਖਾਨ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਦਏ ਫਕੀਰਨ ਜਹਾਂ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੨ ॥

ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿੰ ਬੀਤਯੋ ਸਗਰਾ।
ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਕੋ ਕਰਤਯੋ ਝਗਰਾ।
ਰਜਨੀ¹ ਭਈ ਆਨਿ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ। ¹ਰਾਤ।
ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਧੌਢੇ¹ ਘਰ ਸਭਿ ਹੀ ¹ਟਿਕੇ।

॥ ੩੩ ॥

ਅਰਣੋਦਤ¹ ਉਠਿ ਆਰਤਿਹਾਰੀ²। ¹ਪ੍ਰਾਤਾਕਾਲ। ²ਦੁਖ ਹਰਤਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
ਗਵਨੇ ਜਾਹਿੰ ਸਰਿਤਾ ਬਰ ਬਾਰੀ¹। ¹ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਜਲ ਵਾਲੀ।
ਕਰਿ ਦਾਂਤਨ ਮੁਖ ਜਲਜ¹ ਪਖਾਰਾ²। ¹ਮੁਖ ਕੰਵਲ। ²ਘੋਤਾ।
ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ¹ ਕਿਯ ਵੇਇੰ² ਮਝਾਰਾ ¹ਇਸ਼ਨਾਨ। ²ਵੇਈਂ ਨਦੀ।

॥ ੩੪ ॥

ਵਹਿਰ ਨਿਕਸ ਕਰਿ ਪੌਂਛ ਸਰੀਰਾ।
ਕੀਨ ਕੁਪੀਨਹਿ¹ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
¹ਭੇ ਇਸਥਿਤ ਤਹਿੰ ਹੇਰਯੋ ਹੋਰਾ।

¹ਲੰਗੋਟੀ ਯਾ ਲੰਗੋਟੀ ਵਰਗਾ ਤੇੜ ਦਾ ਕਪੜਾ।

¹ਇਥੋਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ੩੯ ਅੰਗ ਵਿਚ-ਨਸਾਵਾ-ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਪਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਖੱਤਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਤੋ ਜਗਾਤੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਠੌਰਾ ॥ ੩੫ ॥
ਇਕ ਦ੍ਰਿਜ ਧੇਨੁ ਆਨਿਤੋ ਰੋਕਾ।
'ਦੇਉ ਜਗਾਤ¹ ਆਨਿਤੋ ਸੋਕਾ²।'

¹ਮਸੂਲ ਦੇਹ। ²ਲੈ ਆਇਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ ਗਊ ਨੂੰ) ਸੁੱਕਾ।

ਜਾਚੇ ਕਿਤਕ, ਨਹੀਂ ਤਿੰਹ ਪਾਸੀ।
ਦ੍ਰਿਜ ਕੀ ਦਸਾ ਦੇਖਿ ਅਬਿਨਾਸੀ।
॥ ੩੬ ॥

ਚੌਂਕਾ ਧੋਤੀ ਟਿੱਕਾ ਮਾਲਾ।

ਭਲੇ ਬਨਾਉ ਲਖਜੋ ਕਿਰਪਾਲਾ।

ਬਿੱਪ੍ਰ ਗਊ ਕੀ ਮੋਚਨ ਰੋਕਾ।

ਬਾਹਮਣ ਤੇ ਗਊ ਦੀ ਰੋਕ ਹਟਾਉਣ ਲਈ।

ਪਾ:-ਗਊ ਬਿੱਪ੍ਰ ਕੀ।

ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਜੋ ਸਲੋਕਾ

॥੩੭॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ:

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ¹ ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਮਸੂਲਾ।

ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਸੰਜਮੁ ਤੁਰਕਾ ਭਾਈ ॥

ਛੋਡੀਲੇ ਪਾਖੰਡਾ ॥ ਨਾਮਿ ਲਇਐ ਜਾਹਿ ਤਰੰਦਾ ॥੧॥

ਮਃ ੧ ॥

ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥

ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ ॥

ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥

ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥ ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥

ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥

ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥

ਮਃ ੧ ॥ ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥

ਤਿਨ ਘਰਿ ਬ੍ਰਹਮਣ ਪੂਰਹਿ ਨਾਦ ॥ ਉਨ੍ਹਾ ਭਿ ਆਵਹਿ ਓਈ ਸਾਦ ॥

ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥

ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕੂੜੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥ ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥

ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਮਲੇਛ ਧਾਨੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥

ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥ ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥

ਦੇ ਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ ॥ ਉਪਰਿ ਆਇ ਬੈਠੇ ਕੂੜਿਆਰ ॥

ਮਤੁ ਭਿਟੈ ਵੇ ਮਤੁ ਭਿਟੈ ॥ ਇਹੁ ਅੰਨੁ ਅਸਾਡਾ ਫਿਟੈ ॥

ਤਨਿ ਫਿਟੈ ਫੇੜ ਕਰੇਨਿ ॥ ਮਨਿ ਜੂਠੈ ਚੁਲੀ ਭਰੇਨਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਧਿਆਈਐ ॥ ਸੁਚਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਤਰਕ ਸਮੇਤਾ।

ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਖੜੀ ਚਿਤ ਚੇਤਾ।

‘ਮੈਂ ਭੂਲੋਂ ਤੁਮ ਮਾਰਗ ਪਾਯੋ।

ਧਨ ਲਾਲਚ ਤੇ ਚਿਤ ਬਿਰਮਾਯੋ’

॥ ੩੮ ॥

ਹੇਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜਾਵਾ।

ਤਰਜੋ ਕਸ਼ਟ ਤੇ, ਮੋਹ ਨਸਾਵਾ।

ਬਹੁਰ ਗਏ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।

ਬੈਸੇ ਤਹਿ ਜਗ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰਾ

॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨਿ ਪੁਰਿ ਬਰੇ ਨ ਆਇ ਕੈ,

ਬਾਹਰ ਬਾਸੁਰ ਰੈਨ।

ਸਮਾ ਬਿਤਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ,

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਆਖਦਾ ਹੈ।

ਬਾਲਾ ਬਰਨਤਿ¹ ਬਹੁਰੋ ਮੂਲਾ।

ਲਖਤਿ ਨ¹ ਭੇਦ ਭਰਮ ਮਹਿ ਭੂਲਾ।

¹ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ।

ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਨਿਜ ਨਗਰਾ।

ਸਦਨ ਸੰਭਾਰਨ ਕਾਰਜ ਸਗਰਾ ॥ ੪੧ ॥

ਆਨਨ ਸੋਂ ਇਵ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਸੁਨਹੁ ਸੁਲਖਨੀ ਸੁਤਾ ਹਮਾਰੀ!

ਇਹ ਠਾਂ ਅਬ ਨ ਤੋਰ ਕਛੁ ਕਾਜਾ।

ਤਵ ਪਤਿ ਭਾ ਫਕੀਰ ਤਜਿ ਲਾਜਾ

॥ ੪੨ ॥

ਅਪਰਹਿ ਕਵਨ ਕਰਹਿ ਨਿਰਬਹਿਵਾ¹।

¹ਤੇਰਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ।

ਸਦਨ ਚਲਹੁ ਮੁਝ ਹੈ ਸੁਖ ਤਹਿਵਾ।

ਕਰਮ ਮੰਦ ਹਹਿ ਸੁਤਾ! ਤੁਮਾਰੇ।

ਘਰ ਉਜਰਜੋ ਇਸ ਹਾਲ ਭਤਾਰੇ¹’ ¹ਪਤੀ ਦਾ (ਘਰ)

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨ ਤੇ,

‘ਇਉਂ ਨ ਬਨੈ ਇਹ ਬਾਤ।

ਕਿਉਂ ਭਰਜਾਈ ਕੋ ਅਬੈ,

ਜਾਨਿ ਦੇਉਂ ਸੰਗਿ ਤਾਤ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ:¹ਹਾਲਤ।

ਇਕ ਤੇ ਕਰੀ ਭ੍ਰਾਤ ਗਤਿ¹ ਐਸੇ।
 ਦੁਤਿਯ ਜਾਤਿ ਭਰਜਾਈ ਤੈਸੇ।
 ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਧਰਿਹੋਂ।
 ਨਿਜ ਮਨ ਪਰਚਾ ਕਿਹ ਸੰਗ ਕਰਿਹੋਂ’

॥ ੪੫ ॥

ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

‘ਕਿਹ ਅਵਿਲੰਬ¹ ਰਹਹਿ ਇਹ ਜਾਏ²। ¹ਕਿਸ ਆਸਰੇ। ²ਏਸ ਥਾਵੇਂ।

ਜਿਹ ਕੋ ਭਰਤਾ ਭਯੋ ਫਕੀਰਾ।

ਧਰੈ ਧੀਰ ਕਿਉਂ, ਭਈ ਅਧੀਰਾ¹ ¹ਬੇ-ਆਸਰਾ।

॥ ੪੬ ॥

ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਬਨੈ ਨਹਿੰ ਇਹ ਕੋ।
 ਨਿਕਟਿ ਨ ਸਾਸੁ ਸਸੁਰ ਘਰ ਜਿਹ ਕੋ।
 ਘਰ ਕੇ ਖਰਚ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਜੇਈ।
 ਹਿਤੂ ਬਿਨਾ ਕੋ ਸਾਰ ਨ ਲੇਈ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਹੈਂ ਆਤਮਜ ਬੈਸ ਲਘੁ,
 ਰਿਦੇ ਨ ਸੁਧਿ ਤਿਨ ਕੋਇ।
 ਪਿਤਾ ਨ ਆਨਿ ਦੁਲਾਰਹੀ,
 ਭੇ ਅਨਾਥ ਸਮ ਸੋਇ ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਿਹ ਅਧਾਰ ਏ ਦੋਊ ਬਾਲਕ।
 ਹਮ ਘਰ ਚਲਿ ਹੈ ਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ¹। ¹ਪਾਲਨਾ ਹੋਵੇਗੀ।
 ਸੁਰਤਿ ਸੰਭਾਰਹਿੰ ਕਰਹਿੰ ਕਮਾਈ।
 ਦੇਹਿੰ ਅਨਿਕ ਬਿਧਿ ਸੁਖ ਨਿਜ ਮਾਈ¹’ ¹ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ।

॥ ੪੯ ॥

ਭਨੈ ਨਾਨਕੀ ‘ਮਾਸੀ ਸੁਨਿਯੇ।
 ਤੂੰ ਸਜਾਨੀ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿੰ ਗੁਨਿਯੇ।
 ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਮ ਰੂਪਾ।
 ਜਿਹ ਕੇ ਕਰਤਬ ਜਗਤ ਅਨੂਪਾ

॥ ੫੦ ॥

ਮਾਨਵ¹ ਕੇ ਨ ਕਰਮ ਹੈਂ ਐਸੇ। ¹ਮਾਨੁਖ।

ਕਰਤਿ ਅਲੌਕਿਕ¹ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ।

¹ਅਚਰਜ।

ਹੇਰਤਿ ਸੁਨਤੜੇ¹ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ।

¹ਵੇਖਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ।

ਸਪਥ ਮੋਹਿ¹, ਨਹਿ ਉਚਰੇਂ ਦੰਭਾ²

¹ਸਹੁੰ ਹੈ ਮੈਨੂੰ। ²ਬਨਾਵਟ, ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ।

॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਗਲ ਨਗਰ ਨਰ ਪਰਸਪਰ,

ਉਚਰਤਿ ਭੇ ਬਹੁ ਬਾਰ।

-ਸਰਬ ਦਰਬ ਖਰਚਨ ਕਰੈਂ,

ਤੋਟਾ ਹੋਇ ਅਪਾਰ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਖੋਇ ਦਰਬ ਕੋ ਜਾਵਹਿ ਭਾਜੂ।

ਕਿਧੋਂ ਗਹੈ ਖਾਨਨ ਸਿਰਤਾਜੂ¹-।

¹ਖਾਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਨਵਾਬ)।

ਕੇਤਿਕ ਆਨ ਕਹੈਂ ਹਮ ਪਾਸਾ।

ਸੁਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਹਿੰ¹ ਮਾਨਹਿੰ ਤ੍ਰਾਸਾ²

¹ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ। ²ਡਰ ਮੰਨਦੇ ਸਾਂ।

॥ ੫੩ ॥

ਖਰਚੇ ਦਰਬ ਨਰੇਸ਼¹ ਸਮਾਨਾ।

¹ਰਾਜੇ।

ਜਾਚ¹ ਨ ਕੋਊ ਛੂਛ² ਪਯਾਨਾ।

¹ਮੰਗਕੇ। ²ਖਾਲੀ।

ਕਰੈ ਖਾਨ ਨਿਜ ਲੇਖਾ ਜਬ ਹੀ।

ਬਾਕੀ ਨਿਕਸਹਿ ਅਧਿਕਹਿ¹ ਤਬ ਹੀ

¹ਵਾਧਾ।

॥ ੫੪ ॥

ਪੁਨ ਵੇਈਂ ਮਹਿੰ ਬਾਸੁਰ ਤੀਨਾਂ।

ਰਹੇ ਖੋਜ ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ਚੀਨਾ।

ਆਨਿ ਦੁਕਾਨਹਿ ਸਰਬ ਲੁਟਾਈ।

ਲੂਟਤਿ ਤ੍ਰਿਪਤੇ, ਤੋਟ ਨ ਆਈ

॥ ੫੫ ॥

ਮਾਸੀ! ਔਰ ਭਈ ਇਹ ਬਾਤਾ।

ਜੋ ਮਸੀਤ ਸਭਿ ਤੁਮ ਬਖਯਾਤਾ।

ਸ਼ਕਤਿ ਨ ਐਸੀ ਕਿਹ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।

ਵਰਤੀ ਰਿਦੇ ਬਤਾਵਹਿ ਤਾਂਹੀ¹ ॥ ੫੬ ॥

¹ਕਿਸੇ ਦੇ) ਦਿਲ ਵਰਤੀ ਗਲ ਦੱਸ ਦੇਵੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਭਰਜਾਈ ਪਰ ਕ੍ਰੋਧ ਕੁਛ,

ਜੇ ਕਰਤੇ ਮਮ ਭ੍ਰਾਤ।

ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੇਨਤੀ,
ਬਖਸ਼ਾਵਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ॥੫੭॥

ਚੌਪਈ:

ਰੋਸ ਰਤੀਕ ਨ ਹੈ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਕੋ ਕੁਚਾਲ ਤਿਨ ਕੇ ਤਨ ਨਾਂਹੀ।
ਆਵਤਿ ਜੋ ਉਰ ਮਹਿੰ ਸੋ ਕਰਿਈਂ।
ਕਿਸੂ ਲੋਕ ਕੀ ਲਾਜ ਨ ਧਰਿਈਂ† †ਪਾ:-ਕਾਨ ਨ ਕਰਹੀ।
॥੫੮॥

ਤਿਹ ਪਰ ਨਹਿੰ ਬਸ ਮਾਸੀ! ਹਮਰਾ।
ਸਭਿ ਗੁਨਐਨ ਜਮਾਤਾ ਤੁਮਰਾ।
ਮਰਮ† ਜੁ ਤਿਸ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ। †ਭੇਦ।
ਕਾਰਨ ਕੌਨ ਬੇਖ ਇਉਂ ਠਾਨਾ† †ਕੀਤਾ ਹੈ।
॥੫੯॥

ਰਹਿਨ ਦੇਉ ਇਹ ਠਾ ਭਰਜਾਈ†। †ਏਥੇ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ।
ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰਉਪਕਾਰ ਭਲਾਈ।
ਜੇ ਹਠ ਕਰਿ ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਅਬਹੀ।
ਓਦਰ ਜਾਇ ਰਿਦਾ ਮਮ ਤਬ ਹੀ’
॥੬੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੂਲਾ ਭਾਖੇ ‘ਅਬ ਇਹਾ,
ਤਜਿ ਕਰਿ ਹਮ ਨਹਿੰ ਜਾਇਂ।
ਲੇ ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਸੰਗ ਨਿਜ,
ਰਹਿਨ ਨ ਹਜਾ† ਬਨਿ ਆਇ’ ॥੬੧॥ †ਇਥੇ।

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
‘ਸੁਨਿ ਮਾਸੀ! ਨਹਿੰ ਜੋਰ ਹਮਾਰੇ।
ਹਮਰੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਹੁ ਜਿ ਕਾਨਾ।
ਛੋਰਿ ਜਾਹੁ ਤੁਮ ਇਹ ਇਸਥਾਨਾ
॥੬੨॥

ਸਭਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਲੇਵਹਿ ਕਰਤਾਰਾ।
ਕਰਹਿੰ ਸੇਵ ਬਲ ਜਿਤੋ ਹਮਾਰਾ।
ਅਸਨ ਬਸਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈ ਦੀਨਾ।

ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਖਾਵਹਿ ਭੇਦ ਬਿਹੀਨਾ

॥ ੬੩ ॥

ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨ ਨ ਤੁਮ ਮਨ ਭਾਈ।

ਤੋ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇਹੁ ਪੁਜਾਈ।

ਰਹਹਿ ਸਾਸੁ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਸੁਖਾਰੀ।

ਕਰਹਿ ਸੁ ਪੌੜਨਾ¹ ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰੀ² 'ਪੋੜਿਆਂ ਦੀ। ਐਰੀ ਮਾਂ) ਕਰੇਗੀ ਪਾਲਨਾਂ।

॥ ੬੪ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਕੀ ਜਾਨਿ ਜਰਾਮੂ।

-ਤਜਹਿ ਨ, ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਨਿਜ ਧਾਮੂ-।

ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਹੇ ਨ ਮਾਨਹਿ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਹਿ

॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੇ ਛੋਰਿਯੇ,

ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਮਾਤ।’

ਬਹੁ ਝਗਰੇ ਸੋਂ ਮਨੇ ਇਵ,

ਭੀ ਸਲਾਹਿ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਜੋ ਰਹੇ ਅਵਾਸੂ।

ਤੱਦਪਿ ਉਰ ਮੁਝ ਬਹੁ ਧਿਰਵਾਸੂ।

ਲੇਤਿ ਦੇਤਿ ਮਾਸੀ ਸੁਧ ਰਹਿਯੇ।

ਆਵਤਿ ਜਾਤਿ ਸੰਦੇਸੇ ਕਹਿਯੇ ॥ ੬੭ ॥

ਬਿਸਰ ਨ ਜੱਯੈ ਉਰ ਹਿਤ ਧਰਿਯੇ।

ਕਦੇ ਆਪ ਆਵਨ ਮਨ ਕਰਿਯੇ।

ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਮਨ ਨ ਵਿਚਰਿਯੇ।

ਪਾਛਲ ਰੋਸ ਸਰਬ ਸੋ ਹਰਿਯੇ’

॥ ੬੮ ॥

ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੇ ਜਬ ਹੀ।

ਮਿਲੀ ਸੁਲਖਣੀ ਹਿਤ ਕਰਿ ਤਬ ਹੀ।

ਲੋਚਨ ਨੀਰ ਬਿਮੋਚਤਿ ਦੋਊ।

ਭਈ ਬਿਰਹਿ ਤੇ ਦੁਖੀਆ ਸੋਊ

॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ੴਕੋਰੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੈ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ¹,
ਧਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਸੀਸ।
ਲਾਇ ਗਰੇ ਸੋਂ ਨਾਨਕੀ,
ਹਿਤ ਸੋਂ ਦੀਨਿ ਅਸੀਸ ॥ ੨੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ੴਦੇ ਸਿਰ ਤੇ।

ਲਖਮੀਦਾਸ ਸੀਸ¹ ਕਰ ਫੇਰਾ।
ਕਰਤਿ ਦੁਲਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਬਹੁ ਬੇਰਾ।
ਆਨਨ ਭਨਤਿ ਨ ਜਾਨਤਿ ਤਿਨ ਕੋ।
ਹੇਰਿ¹ ਬਿਰਹ² ਹੋਵਤਿ ਦੁਖ ਮਨ ਕੋ ੴਵੇਖ ਕੇ। ੴਵਿਛੋੜੇ ਦਾ।

॥ ੨੧ ॥

ਸਿਰੀਚੰਦ ਕੇ ਲੈ ਨਿਜ ਅੰਕਾ¹। ਗੋਦੀ।
ਸੁੰਘਤਿ¹ ਮਾਤਾ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ। ਚੁੰਮਦੀ ਹੈ।
ਜਿਉਂ ਗੋ¹ ਬਤਸਹਿ² ਤਜਿ ਨ ਸਕਾਹੀ। ਗਾਂ। ੴਵੱਛੇ ਨੂੰ।
ਤਿਉਂ ਲਗਾਇ ਗਰ¹ ਛੋਰਤਿ ਨਾਂਹੀ ੴਗਲੇ।

॥ ੨੨ ॥

ਰੁਦਨ ਅੱਸੂ ਸੋਂ ਬਦਨ ਭਿਗੋਏ¹। ੴਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਖ ਭਿੱਜ ਗਏ।
ਦੁਹਿ ਦਿਸਿ ਮੋਹ ਬਿਖੈ ਮਨ ਭੋਏ¹। ੴਖਚਤ ਹੋਏ।
ਸ੍ਰੀ ਜੈਰਾਮ ਨਾਨਕੀ ਦੋਊ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਮੋਚਤਿ¹ ਸੋਊ ॥ ੨੩ ॥ ੴਹੰਝੂ ਡੋਗਦੇ ਹਨ।
ਰੁਦਨ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਦਾਸੀ ਦਾਸਾ।
ਬਿਰਹ¹ ਜਨਤਿ² ਮਨਿ ਭਾ ਦੁਖ ਰਾਸਾ³। ੴਵਿਛੋੜੇ ਤੋਂ। ੴਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਦੁਖ)। ੴਬਹੁਤ।

ਮੂਲਚੰਦ ਪੁਨਿ ਚੰਦੋਰਾਨੀ।

ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਬਿਕੁਲ¹ ਭੀ ਬਾਨੀ ੴਵਿਆਕੁਲ।

॥ ੨੪ ॥

ਨਗਰ ਨਾਰਿ ਮਿਲਨੇ ਜੋ ਆਈ।
ਸਭਿ ਲੋਚਨ ਜਲਧਾਰ ਬਹਾਈ।
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮਿਲ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਿ ਆਵਤਿ ਛਾਤੀ

॥ ੨੫ ॥

‘ਦਿਨ ਬਹੁ ਚਢੜੋ, ਪੰਥ¹ ਵਡ ਜਾਨਾ। ਪੈਂਡਾ।

‘ਚਲਹੁ’ ਸੁ ਮੂਲੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਲੇਯ ਕਰਿ ਮਾਤਾ।

ਗਮਨੀ ਤਬਹਿ ਸੰਗਿ ਨਿਜ ਤਾਤਾ¹ ਪਿਤਾ ਦੇ।

॥ ੨੬ ॥

ਸਿਰੀਚੰਦ ਜੀ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਢਿਗ ਸੁਖਦਾਨਾ।

ਲੇ ਕਰਿ ਮੂਲਾ ਤਨਿਯਾ ਸੰਗਾ।

ਗਯੋ ਨਗਰ ਨਿਜ, ਜਿਹ ਮਨ ਭੰਗਾ

॥ ੨੭ ॥

ਤਬ ਤੇ ਰਹੀ ਸੁਲਖਣੀ ਤਹਿੰਵਾ¹। ਓਥੇ।

ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਕੇ ਸਦਨਹਿ¹ ਜਹਿਵਾ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਘਰ।

ਕਰਤਿ ਦੋਹਿਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ।

ਲਾਲਤਿ¹ ਮੂਲਾ ਅਨੰਦ ਬਿਸਾਲਾ¹ ਲਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਿਖਿ ਕੁਚਾਲਿ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੋ

ਧਰ¹ ਪਰ² ਵਪੁ³ ਧਰਿ ਜਾਂਹਿ⁴।

¹ਧਰਤੀ। ²ਤੇ। ³ਸ਼ਰੀਰ। ⁴ਧਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ।

ਪੂਰਨ ਹੋਯੋ ਧਯਾਇ ਅਬ

ਨਮਸਕਾਰ ਮਮ ਤਾਂਹਿ ॥ ੨੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੁਰਾਬਾਰਧੇ ‘ਮੂਲੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਤੇਤੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੩ ॥

੩੪. [ਗੁਰੂ ਪਗ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨਾ ਆਯਾ]

੩੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੫

{ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ} ॥ ੩੩ ॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ} ॥ ੩੪.. ॥

{ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ} ॥ ੫੨ ॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ} ॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਹੈ ਕੀਲਿਕਾ, ਮਨ ਦਾਨੋ ਢਿਗ ਕੀਨ।

ਪਗ=ਚਰਣ ਕੀਲਿਕਾ=ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ।(ਅ) ਕੀਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ। ਦਾਨੋ=ਦਾਣਾ। (ਅ) ਦਾਨਵ।

ਮੋਹਾਦਿਕ ਪਟ ਭਿਟਤਿ ਨਹਿੰ, ਰਾਖਹਿੰਗੇ ਲਖਿ ਦੀਨ ॥ ੧ ॥

ਪਟ=ਪੁੜਾ। ਭਿਟਤ=ਭਿੜਦੇ, ਪਰਸਪਰ ਰਗੜ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਲਖਿ=ਲਖਕੇ, ਦੇਖਕੇ, ਜਾਣਕੇ।
ਦੀਨ=ਗ੍ਰੀਬ, ਲਾਚਾਰ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣ ਚੱਕੀ ਦੀ ਕਿੱਲੀ (ਸਮਾਨ ਹਨ, ਮੇਰਾ) ਮਨ (ਦੋ ਪੁੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਦਾਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਪੁੜ (ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਲ) ਭਿੜਦੇ ਨਹੀਂ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਗ੍ਰੀਬ ਜਾਣਕੇ ਬਚਾ ਲੈਣਗੇ।

ਭਾਵ:

ਆਪਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਇਸਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਵਿਚ ਫਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮਨ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਾਂਙੂ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁੰਦ ਰਗੜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ ਮਾਨੋਂ ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿੱਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਦਾਣੇ ਪਿਸਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਇੰਝ ਹੈ-

ਦੁਇ ਪੁੜ ਚਕੀ ਜੋੜਿ ਕੇ ਪੀਸਣ ਆਇ ਬਹਿਨੁ ॥

ਜੋ ਦਰਿ ਰਹੇ ਸੁ ਉਬਰੇ ਨਾਨਕ ਅਜਬੁ ਡਿਨੁ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਦੇਯ ਸੁਖ ਸੰਪਦ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਰਾਜਹਿੰ^੧ ਉਦਿਆਨਾ। ^੧ਵਿਰਾਜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਦਰਸਨ ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਹਾਨਾ^੧ ^੧ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੨ ॥

ਭਗਤ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਨ।

ਕੁਮਤਿ ਕੁਪੰਥ ਕੁਦੰਭ^੧ ਮਿਟਾਵਨ। ^੧ਕਰੂਰ ਦੰਭ।

ਕੀਰਤਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਾਵਨ।

ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਮਾਨਵ ਕੋ ਪਾਵਨ ॥ ੩ ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਇਛਾ ਉਰ ਧਾਰੀ।

ਜਪਹਿੰ ਨਾਮ ਜਿਹ ਸੰਤ ਮੁਰਾਰੀ¹।

¹ਪਰਮੇਸੁਰ।

ਮਾਨਨ¹ ਮਨ ਕੋ ਹਾਨਨ ਮਾਨਾ²।

¹ਮਾਨੀਆਂ ਦੇ। ²ਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਸ਼।

ਦੀਨਨ ਕੋ ਤਾਰਨ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਛੁਟ ਜਾਣ। ²ਕਲਜੁਗ ਦੇ। ³ਪਾਪ। ⁴ਪਾ:-
ਮਿਟਹਿੰ।

ਜਿਸ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਚਹਿੰ¹⁺, ਕਲਿ
ਕੇ² ਕਲੁਖ³ ਕਲੇਸ਼।

ਕਛੁਕ ਕਾਲ ਬੀਤਤਿ ਭਯੋ, ਧਰੇ ਦੇਹ¹

¹ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਹ ਪਰ। ²ਐਸਾ ਭੇਸ।

ਅਸ ਬੇਸ² ॥ ੫ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਦੇਖੀ। ²ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ।

ਸਭਿਹਿ ਬਿਲੋਕੀ¹ ਬਿਧਿ ਨਰ ਕਾਹੀ²।

ਭਨੀ ਖਬਰ ਤਲਵੰਡੀ ਤਾਹੀ।

ਸੁਨਿ ਪਰਵਾਰਹਿੰ ਪਰਜੋ ਖਭਾਰੂ¹।

¹ਘਬਰਾਹਟ।

ਜਨੁ ਬਨ ਬਨਜਹਿ¹ ਹਨਜੋ² ਨਿਹਾਰੂ³

¹ਬਗੀਚੀ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਨੂੰ। ²ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ³ਬਰਫ
ਨੇ, ਕੱਕਰ ਨੇ।

॥ ੬ ॥

ਕਾਲੂ ਬੋਲ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਅਧਿਕ ਸੋਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥

‘ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਤੂੰ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਨਿਜ¹ ਕਰੋ ਪਯਾਨਾ ¹ਤੂੰ ਆਪ।

॥ ੭ ॥

ਕਾਹੂ ਢਿਗ ਤੇ ਸੁਨੀ ਕੁਚਾਲੀ।

ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਭੇਖ ਕੁਢਾਲੀ।

ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਸਭਿ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ।

ਭਯੋ ਫਕੀਰ ਛੋਰਿ ਕੁਲਕਾਨਾ¹ ॥ ੮ ॥

¹ਕੁਲ ਦੀ ਲਾਜ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮੰਨਕੇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਤਤਕਾਲ ਸੁਨਿ, ਕੀਨ ਪਯਾਨੋ

ਮਾਨ¹।

ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਮਨ¹, ਗੁਨਹਿੰ²

¹ਮਨ ਵਿਚ। ²ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ³ਕਈ ਸੋਚਾਂ,
ਅਨੇਕ ਟੋਹਾਂ,

ਅਨਿਕ ਅਨੁਮਾਨ³ ॥ ੯ ॥

ਚੌਪਈ:

-ਤੋਟਾ ਭਯੋ ਦਰਬ ਕੋ ਤਾਸੂ।

ਕਿਧੋਂ ਰਿਦਾ ਤਿਹ ਕੀਨ ਉਦਾਸੂ।

ਅਤਿ ਉਦਾਰ, ਬਹੁ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯੋ।
ਹਮ ਜਾਨਤਿ ਕਛੁ ਤੋਟਾ ਆਯੋ ॥ ੧੦ ॥

ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਮੈਂ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨੀ।

ਧਨ ਨਹਿ ਖੋਇ ਏਕ ਨਹਿ ਚੀਨੀ।

¹ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

ਰਹਤਿ ਡਰਤਿ ਜਿਹ ਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤੀ।

ਬਨੀ ਬਾਤ ਸੋਊ ਦੁਖ ਦਾਤੀ- ॥ ੧੧ ॥

ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਹਿ ਉਰ, ਸਿਰ ਧੁਨਈ।

¹ਸਿਰ ਧੁਨੇ।

ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਮਨ ਮਹਿ ਗੁਨਈ।

ਸੋ ਬਾਸੁਰ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਯੋ।

ਨਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨ ਆਨਨ ਪਾਯੋ¹

¹ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਯਾ (ਅੰਨ)।

॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਮਝਾਇਆ। ²ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਯੋਂ,

ਪਰਬੋਧਯੋ¹ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ²।

'ਨਾਨਕ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਆਪ ਤੂੰ, ਕਛੁ ਨ

ਚਿੰਤ ਕਰਿ ਗਾਤ¹+ ॥ ੧੩ ॥

¹ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਅ) ਗੁੱਸਾ। ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਨਾ ਗੁੱਸਾ। +ਪਾ:-ਆਪ।

ਚੌਪਈ:

ਨਾਨਕ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਸੁਤੰਤਰ।

ਮਨ ਜਾਨਹੁ ਕਿਹ ਕੋ ਨ ਪ੍ਰਤੰਤਰ¹।

¹ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਰਾਧੀਨ ਨਾਂ ਜਾਣ।

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਾਰਜ ਕਰਹਿ ਭਲਾ ਸੋ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਧਰਿ ਦੇਹਿ ਕਲਾ ਸੋ¹

¹ਉਹ ਤਾਂ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਨੇ ਕਲਾ ਸਮੇਤ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੈ।

॥ ੧੪ ॥

ਇਹ ਬਿਧ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕਰਿ ਰਾਊ।

ਚੇਤਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰਿਦੈ ਸੁਭਾਊ।

ਉਰ ਦਰਸਨ ਕੀ ਚਾਹ ਨ ਥੋਰੀ।

ਚਾਤ੍ਰਕ ਸ੍ਰਾਂਤੀ¹, ਚੰਦ ਚਕੋਰੀ ॥ ੧੫ ॥

¹ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਵਲ।

ਸਭਿਨਿ ਬੇਦੀਅਨ ਅਚਰਜ ਮਾਨਾ।

-ਕੋ ਕਾਰਨ ਭਾ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।

ਸੰਪਤਿ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਹੁਤੋ ਸੂਤ ਅਧਿਕਾਇ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ¹! -

¹ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬੜੀ ਨ੍ਰਾਬ ਨਾਲ।

॥ ੧੬ ॥

ਤਲਵੰਡੀ ਬਿਰਤਾਂਤਹਿ ਐਸੇ।

ਸੁਨਹੁ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ।

ਪ੍ਰਾਕ¹ ਨਾਨਕੀ ਕੇਰ ਨਿਕੇਤੂ।

¹ਪਹਿਲਾਂ।

ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ¹ ਕੁਸ਼ਲ ਲੇਨ ਕੇ ਹੇਤੂ

¹ਵੜਿਆ।

॥ ੧੭ ॥

ਜਾਇ ਦੁਆਇ¹ ਕਹੀ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।

¹ਅਸੀਸ।

ਬੈਸਯੋ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਭਾ¹ ਜਿਹ ਫੀਕੀ।

¹ਰੌਣਕ (ਚਿਹਰੇ ਦੀ)।

ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਨ ਸਤਿਕਾਰਾ।

ਬਦਨ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੧੮ ॥

‘ਦੇਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰੀ।

ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਜਨਨੀ ਕੀ ਸਗਰੀ।

ਸਰਬ ਕੁਸ਼ਲ ਸੋਂ ਰਾਇ ਸਰੀਰਾ?

ਨਿਜ ਆਵਨ ਹਿਤ¹, ਕਹੁ ਮਤਿ ¹ਕਾਰਨ। ²ਹੇ ਬੁਧੀ ਥਿਰ ਵਾਲੇ।

ਧੀਰਾ²!’ ॥ ੧੯ ॥

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਸ਼ਲ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।

ਮਮ ਆਵਨ ਕੇ ਲਖਹੁ ਨਿਦਾਨਾ¹।

¹ਸਬੱਬ।

ਤੋਰ ਜਨਕ ਸੁਨਿਓ ਇਵ ਕਾਨਾ

॥ ੨੦ ॥

-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਜਿ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।

ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਸਰੀਰਹਿ ਠਾਨਾ-।

ਮੁਝ ਬੁਲਾਇ ਸੁਧਿ ਲੇਵਨ ਹੇਤੂ।

ਪਠਯੋ ਦੂਤਾ¹ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤੂ ॥ ੨੧ ॥

¹ਛੇਤੀ। ¹ਪਾ:-ਤੁਰਤ।

ਕਮਲ ਬਦਨ¹ ਹੈਂ ਅਬ ਕਿਹ ਜਾਈ²?

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ²ਕਿਸ ਥਾਵੇਂ।

ਬੂਝ ਲੇਉਂ ਸੁਧਿ ਤਬ ਤਿਨ ਤਾਂਈ¹।

¹ਤਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ।

ਨਾਤੁਰ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੋਇ।

ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਤੁਮ ਕਹਿ ਸੋਇ

॥ ੨੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਤੁਮਰੇ ਪਿਤ ਮਾਤਾ¹।

¹ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ।

ਜਾਇ ਬਤਾਵੋਂ ਜਿਉਂ ਕੁਸ਼ਲਾਤਾ¹।

¹ਸੁਖ।

ਅਪਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਆਵਨ ਹੇਤੂ।

ਕਾਰਜ ਸੁਧ¹ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ' ॥੨੩॥ ¹ਖਬਰ ਲੈਣੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਬੋਲੀ ਪੁਨਿ ਨਾਨਕੀ, 'ਜਿਉਂ
ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਨੈਨ।

ਸੋ ਸੁਧਿ ਜਾਨਹੁ ਇਹਾਂ ਕੀ, ਕਹਿਨ ਬਨੈ
ਕਿਉਂ ਬੈਨ ॥੨੪॥

ਚੌਪਈ:

ਅਧਿਕ ਜਿ ਸੁਧ ਲੇਵਨ ਕੀ ਚਾਹੂ।

ਮਿਲਿਯੇ ਜਾਇ ਸਹੋਦਰ ਪਾਹੂ।

ਬੂਝਹੁ ਕੁਸ਼ਲ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਜਾਈ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਸੋ ਦੇਇੰ ਸੁਨਾਈ ॥੨੫॥

ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਤਲਵੰਡੀ ਜੱਯੈ।

ਪੁਨਿ ਪਿਤ ਮਾਤਹਿੰ ਕੁਸ਼ਲ ਸੁਨੰਯੈ।

ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਜਹਿੰ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ।

ਤਹਿੰ ਬੈਠੇ ਹੈਂ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨਾ' ॥੨੬॥

ਚਲਨ ਲਗਯੋ ਜਬ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ।

ਬਹੁਰ ਨਾਨਕੀ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

'ਅਸਨ¹ ਅਚਹੁ² ਅਬ ਅਹੈ ਤਯਾਰੂ।' ¹ਭੋਜਨ। ²ਛਕ ਲਓ।

ਲੇ ਤਬ ਕੀਨੋ ਖਾਨਿ ਅਹਾਰੂ ॥੨੭॥

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਪੁਨਿ ਪਾਇ ਰਜਾਈ। ¹ਆਗਯਾ ਲੈਕੇ।

ਨਿਕਸਯੋ ਘਰ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਬਧਾਈ।

ਜਿਹ ਦਿਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੈਸੇ ਸੁਨੇ।

ਕਿਯੋ ਗਵਨ¹ ਤਿਹ ਦਿਸ਼ ਮਨ ਗੁਨੇ ¹ਗਿਆ।

॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

-ਨਿਸ਼ਚੈ ਭਏ ਫਕੀਰ ਸੋ, ਬੈਸੇ ਜੇ
ਉਦਿਆਨ।

ਦਰਬ ਬਹੁਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਤਜੀ, ਨ ¹ਦਾਨਾਈ।

ਕਰੀ ਸਯਾਨ¹- ॥੨੯॥

ਚੌਪਈ:

¹ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਲੋਚਨ ਸੋਂ ਬਿਲੋਕ ਪਤਿ ਲੋਕੂ¹।

ਭਯੋ ਬਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦ ਮਹਿੰ ਸ਼ੋਕੂ।

-ਜਿਹ ਤਨ ਮਹਿੰ ਕੰਚਨ ਲੰਕਾਰਾ¹। ¹ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ।

ਮੋਤੀ ਰਤਨਨਿ ਸੁਭਤਿ ਅਪਾਰਾ

॥ ੩੦ ॥

ਚਾਰੁ ਪਟੰਬਰ ਪੁਨ ਪਸ਼ਮੰਬਰ¹।

¹ਰੇਸ਼ਮ ਤੇ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੇ ਕਪੜੇ।

ਪਹਿਰੇ ਸੁਭਤਿ ਬਿਸਾਲਹਿ ਸੁੰਦਰ।

ਸੋ ਭਗਵੇ ਧਰਿ ਚੀਰ ਸਰੀਰਾ-।

ਬੈਸੇ ਇਵ ਗੁਨਿ¹ ਹੋਤਿ ਅਧੀਰਾ² ¹ਸੋਚਕੇ। ²ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੩੧ ॥

-ਜਿਨ ਕੇ ਭੀਰ ਭੂਰ ਚੌਫੇਰੇ।

ਉਸਤਤਿ ਕਰਤਿ ਰਹਤਿ ਨਰ ਘੇਰੇ।

ਸੋ ਏਕਲ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।

ਬੈਸੇ- ਇਵ ਕਹਿ ਦ੍ਰਿਗ¹ ਜਲ ਡਾਰਾ² ¹ਨੇੜਾਂ ਤੋਂ। ²ਜਲ ਡਿਗ ਪਿਆ।

॥ ੩੨ ॥

ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਹੈ ਠਾਂਢ ਸੁਜਾਨਾ¹।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਕੇ ਖੜੇ ਗਿਆ।

ਕਰਿ ਦੁਆਇ ਕੱਲਜਾਨ ਬਖਾਨਾ।

ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

{ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਯਾ}

‘ਕੈਸੇ ਬੇਖ ਸਰੀਰ ਸੁਧਾਰਾ¹? ॥ ੩੩ ॥ ¹ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਹੁਤੀ ਧਨ ਦਾਨੀ।

ਕਿਉਂ ਤਜਿ ਬੈਠੇ? ਭੋ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!

ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਅਤੁਟ ਭੰਡਾਰਾ।

ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਹਿੰ ਕਮੀ ਅਗਾਰਾ

॥ ੩੪ ॥

ਭਲੀ ਗੁਜਰ ਥੀ ਤੁਮਰੀ ਤਿਹ ਤੇ।

ਸਰਬ ਦਰਬ ਘਰ ਭਰਪੁਰ ਜਿਹ ਤੇ।

ਕੈ ਤੇਟਾ ਆਯੋ ਤਿਹ ਮਾਂਗੀ?

ਕਿਧੋਂ ਨਰੇਸ਼ ਦਈ ਪੁਨਿ ਨਾਂਗੀ?

॥ ੩੫ ॥

ਇਹ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸੋ ਕ੍ਰਿਤਿ ਛੋਰੀ?

ਕਿਉਂ ਅਸ ਬੇਸਹਿ ਕੀਨਿ ਬਹੋਰੀ?’

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

ਜੋ ਵਿਰਾਗ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿੰ ਸਾਨੀ¹ ¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

॥ ੩੬ ॥

‘ਮਰਦਾਨੇ ਤੂੰ ਪੂਰਬ ਵਾਰੀ।

੧ਪਿਛਲੀ ਵੇਰ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ}

ਮਮ ਢਿਗ ਜਾਚਾ ਆਨਿ ਉਚਾਰੀ।

ਤੰਤੰ^੧ ਬਾਦਿਤ ਕੋ ਤਬ ਗੁਨ^੨ ਦੀਨੋ।

੧ਤੰਦੀ ਦੇ। ੨ਵਾਜੇ ਦੇ ਵਜਾਵਣ ਦਾ ਗੁਣ।

ਹਰਖਵਾਨ ਮਨ ਹੁਇ ਤੈਂ ਲੀਨੋ

॥ ੩੭ ॥

ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਕੋ ਬੂਝਹੁ^੧ ਹੇਤੂ^੨।

੧ਸਮਝੋ। ੨ਕਾਰਨ।

ਅਵਰ ਨ ਕਾਰਜ ਸੁਮਤਿ ਨਿਕੇਤੂ^੧ !

੧ਹੇ ਬੁਧੀਮਾਨ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਮਮ ਸੰਗ ਰਹੀਜੈ।

ਆਨਿ ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਲੀਜੈ

॥ ੩੮ ॥

ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲੇਹੁ ਤੁਮਾਂ ਅਪਨਾ।

੧ਪਾ:-ਪੁਨ।

ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਲਖਹੁ ਜਿਵ ਸੁਪਨਾ।

ਸੋਵਹਿ ਮੱਧਿ ਗੁੜਾਕਾ^੧ ਜੋ ਲੋ।

੧ਨੀਂਦ ਵਿਚ।

ਸੁਪਨਾ ਸੱਤਿ ਭਾਸਿ ਹੈ ਤੋ ਲੋ ॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬ ਜਾਗਹਿ ਤਬ ਸੂਝ ਹੀ, ਸੁਪਨ
ਪਦਾਰਥ ਕੂਰ।

ਜਗਤ ਪਦਾਰਥ ਤਸ ਲਖੋ, ਗਜਾਨ ਭਏ
ਤੇ ਦੂਰ’ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਸੁਨੇ ਸੁਭਾਗੂ।

ਭਯੋ ਸਹਿਜ^੧ ਹੀ ਰਿਦੇ ਵਿਰਾਗੂ।

੧ਸੁਤੇ।

ਜਾਂਹਿ ਨਾਮ^੧ ਅਗਜਾਨ ਮਿਟਾਵਹਿ^੨।

੧ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ। ੨ਮਿਟਦਾ ਹੈ ਅਗਜਾਨ।

ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੋਧ^੧ ਕਿਉਂ ਨ ਆਵਹਿ

੧ਗਿਆਨ।

॥ ੪੧ ॥

ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

‘ਇੱਛਾ ਗਵਨ ਕਰਨ ਕਿਹ ਆਸਾ^੧ ?

੧ਕਿਸ ਪਾਸੇ।

ਤੁਮ ਕਾਰਜ ਜੋ ਮਮ ਆਧੀਨਾ।

ਕਰੋਂ ਕਿਉਂ ਨ ਮੈਂ ਹੁਇ ਛਲਹੀਨਾ

॥ ੪੨ ॥

ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖਾ ਮਨ ਲੀਆ।

ੴਖਿੱਚ।

ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਬੀਆ।

ੴਹੁਣ ਇੱਕੋ ਆਸ ਹੈ ਹੋਰ ਨਾਸ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਜਗਤਿ ਬਿਕਾਰਨ ਤੇ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਉਰ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ੴਕਿਸ ਪਾਸੇ।

ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਕਰੋ ਪਯਾਨ ਅਬ, ਸੰਗ
ਲੇਯ ਕਰਿ ਮੋਹ?’

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਬਚਨ, ਬੋਲੇ ਅਨਦ ੴਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਸਰੂਪ।

ਸੰਦੋਹਿ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ੴਪਹਿਲੇ। ਆ:-ੴਪ੍ਰਿਥਕ।

‘ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਥਮਾ ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਾ।

ਜਹਿੰ ਲੇ ਜਾਵਹਿ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।

ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਹਰਿਖਾਏ।

ਮੋਹੁ ਲੋਭ ਕਹੁ ਰਿਦੇ ਬਿਹਾਏ’ ੴਰਿਦੇ ਤੋਂ ਛਡਕੇ।

॥ ੪੫ ॥

‘ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕ ਕਠਨ ਬਿਧਿ ਮੋਹੁ।

ਦੁਹ ਦਿਸ਼ਾ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ ਜੋਹੁ।

ੴਵੇਖੀਦੀ ਹੈ (ਅ) ਜੋ ਹੈ।

ਤੁਮਰੀ ਸੁਧਿ ਸੁਨਿ ਪਿਤ ਮਹਿਤਾਰੀ।

ੴਪਿਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ।

ਸਦਨਹਿ ਤੇ ਮੁਝ ਲੀਨ ਹਕਾਰੀ

॥ ੪੬ ॥

ਕੁਸ਼ਲ ਲੇਨਿ ਮੁਝ ਦੁੱਤ ਪਠਾਯਾ।

ਬਿਨ ਬਿਲੰਬ ਹੋਂ ਆਯੋ ਧਾਯਾ।

ਇਤਿ ਦਿਸ਼ਾ ਕੀ ਉਡੀਕੋ ਸੋ ਕਰਿ ਹੀਂ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਧਰਿਹੀਂ

॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ੴਆਪ ਦੀ।

ਨਿਜਾ ਰਜਾਇ ਢਿਗ ਰਹਨਿ ਕੀ, ਯਾ

ਬਿਧਿ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੋਹਿ।

ਜਾਨੋ ਬਨੈ ਨ ਅਬ ਤਹਾਂ, ਸੋ ਚਿੰਤਾਤੁਰਾ ੴਓਹ ਚਿੰਤਾ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ।

ਹੋਹਿ’ ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।

ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਭਲਾ ਮਨ ਮਾਨਾ।

¹ਚੰਗਾ।ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਕਠਨਤਾ¹ ਰਹਿਨਾ।¹ਪਾ:-ਕਠਨ ਤਨ।ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਹਿਨ¹ ਬਿਖੈ ਜੋ ਦਹਿਨਾ²¹ਅੱਗ। ²ਸੜਦਾ ਹੈ।

॥ ੪੯ ॥

ਤੋਇ ਸੰਤੋਖ¹ ਬੁਝਾਵਨ ਕਰਿਹੀ।¹ਉਸਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਰੂਪੀ ਜਲ।ਸੋ ਹਸ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਅਨੁਸਰਹੀ¹।¹ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।ਅਸਨ ਬਸਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਿਹ ਕਾਲੂ¹।¹ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਵੇਗਾ।ਨਹਿੰ ਪਾਵਹਿ¹ ਜਿਨ² ਹੋਇ³ ਬਿਹਾਲੂ⁴¹ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ) ਨਾ ਮਿਲੇ। ²ਮਤ। ³ਹੋਵੇ।

॥ ੫੦ ॥

ਸੁਖ ਭੋਗਨ ਜੇ ਪਯਾਸ¹ ਬਿਲਾਸਾ²।¹ਇੱਛਾ। ²ਰਸ ਮਾਣਨ ਦੀ।

ਤੋ ਜਾਵਹੁ ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਪਾਸਾ।

ਬੈਸਨ¹ ਰਹਨਿ, ਮਿਲਨ ਪਰਵਾਰਾ।¹ਬੈਠਣਾਏ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਮੱਧ ਅਗਾਰਾ¹ ॥ ੫੧ ॥¹ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।**ਦੋਹਰਾ:**ਛੁਧਾ¹, ਨਗਨਤਾ² ਜਾਨੀਏਪੁਨ ਰਹਿਨੋ ਉਦਿਆਨ¹।¹ਬਨ ਵਿਚ।**{ਭੁੱਖ ਤੇਹ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਣਾ}**

ਸੰਗ ਰਹਨਿ ਮਮ ਤੋ ਬਨੈ

ਕਰਿਯੇ ਉਰ ਪਰਵਾਨ’ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਨ ਤੇ ਮੂਕੀ।

ਆਨ ਜਾਨਿ ਕੀ¹ ਆਸਾ ਚੂਕੀ।¹ਹੋਰਥੇ ਜਾਣਦੀ।

ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ।

ਦਿਨਕਰ¹ ਪਿਖ ਖੱਦਯੋਤ² ਨ ਭਾਵੈ¹ਸੂਰਜ। ²ਟਿਟਾਣਾ।

॥ ੫੩ ॥

ਰਹੋਂ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਮਨ ਮਹਿੰ ਠਾਨੀ¹।’¹ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਬਾਨੀ।

‘ਜਾਹੁ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲਜਾਵਹੁ।

ਹੇਰਹੁ ਸੁੰਦਰ ਆਨ ਬਜਾਵਹੁ’ ॥ ੫੪ ॥

‘ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੈਂ ਕਬਹਿ ਨ ਗਾਯਾ।

ਨਹਿੰ ਕੋ ਬਾਦਿਤ¹ ਹਾਥ ਬਜਾਯਾ।

¹ਵਾਜਾ।

ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿੰ¹ ਸਿਖ ਲੇਉਂ²।

¹ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ। ²ਸਿੱਖ ਲਵਾਂਗਾ।

ਗਾਵਨ ਬਹੁਰ ਬਜਾਵਨਿ ਭੇਉ¹’

¹ਦਾ) ਭੇਤ।

॥ ੫੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਮਨ ਭਾਵਨ।

‘ਗੁਨ ਗਾਵਨ ਦਿਯ ਬਹੁਰ¹ ਬਜਾਵਨ।

¹ਅਤੇ।

ਸੋ ਲੈ ਕਰਿ ਤੈਂ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ¹?’

¹ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੂਰਬ¹ ਆਇ ਜੁ ਹਮ ਤੇ ਲੀਨੋ’

¹ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ।

॥ ੫੬ ॥

‘ਸੁਨਿ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ! ਜੋ ਤੁਮ ਦੀਨੋ।

ਸੋ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਤ ਖਰਚ ਨ ਕੀਨੋ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈ¹ ‘ਨ ਬਚਨ ਹਟਾਵਹੁ।

¹ਕਿਹਾ।

ਪੁਰਿ ਤੇ ਆਨਿ ਰਬਾਬ ਬਜਾਵਹੁ’

॥ ੫੭ ॥

ਸੁਨਤਿ ਉਠਯੋ ਤੂਰਨ ਮਰਦਾਨਾ।

ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਗਾ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਢਾਢੀ ਗਾਵਹਿ ਅੱਗੂ¹ ਪਠਾਨਾਂ²।

¹ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ। ²ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ।

ਹੇਰਤਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨਾ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬ ਪਠਾਨ ਨਿਜ ਘਰ ਗਯੋ, ਮਰਦਾਨਾ

ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ।

‘ਸੁਭ ਨਰ ਏਕ ਹਕਾਰਈ¹, ਚਲਿ

¹ਸੱਦਾ ਹੈ।

ਢਾਢੀ! ਤਿਸ ਪਾਹਿ’ ॥ ੫੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਤਿਸੈ ਤਤਕਾਲਾ।

ਆਯੋ ਬੈਸੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਨੈਨ ਅਨਖੁਲੇ¹।

¹ਬੰਦ।

ਦਿਪਤਿ¹ ਰੂਪ ਦੁਤਿ² ਦੁਖ ਦਲ³ ਮਲੇ⁴

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ। ²ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ³ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ।

॥ ੬੦ ॥

⁴ਮਲਨ ਵਾਲੇ।

ਲੇ ਰਬਾਬ ਢਾਢੀ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।

ਤਾਰ ਬਜਾਇ ਰਾਗ ਸੁਰ ਪ੍ਰਾਹੀ ¹ ।	¹ ਲਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਬਿਲੋਚਨ ਪੰਕਜ ਬਿਗਸੇ ¹ ।	¹ ਖਿੜੇ।
ਭਜਹਿੰ ਨ ਅਸ ਗੁਰ, ਬਰ ¹ ਨਰ ਧਿਕ ਸੇ ² ॥ ੬੧ ॥	¹ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। ² ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।
ਭਨਹਿ ਬਚਨ ‘ਤੂੰ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ! ਤਾਰ ਬਜਾਵਹੁ, ਰਾਗ ਨਿਧਾਨਾ। ¹ ’	¹ ਰਾਗ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ।
ਆਇਸ ਮਾਨਿ ਪਾਨ ¹ ਮਹਿੰ ਲੀਨਾ।	¹ ਹੱਥ।
ਕਰਿ ਸੁਰ ਤਾਰ ਬਜਾਵਨ ਕੀਨਾ ॥ ੬੨ ॥	
{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ}	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ।
ਸੁਨਿ ਬਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਖ ¹ ਤਿਤ ਸਮੈਂ, ਚੂਵਨ ਰਸ ਵਡ ਲਾਗ ¹ ।	¹ ਲਗਾ।
ਬਰਣ ਬਰਣ ¹ ਬਰ ਬਿਹੰਗ ² ਜੇ, ਉਮਗਯੋ ¹ ਤਿਨ ਅਨੁਰਾਗ ² ॥ ੬੩ ॥	¹ ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ। ² ਪੰਛੀ। ¹ ਉਛਲਿਆ। ² ਪ੍ਰੇਮ।
ਚੌਪਈ:	¹ ਪਾਸ। ² ਹਵਾ। ³ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ।
ਤੀਰ ¹ ਸਮੀਰ ² ਰਹੀ ਬਿਰ ਹੋਈ ³ । ਸੁਨੀ ਤਾਨ ਮੋਹੇ ਸਭਿ ਕੋਈ। ਜਿਹਤੇ ਜਢ ¹ ਚੇਤਨ ਹੈ ਗਏ।	¹ ਬਿੱਛ ਆਦਿਕ।
ਜੇ ਚੇਤਨ ¹ ਸੇ ਜਢ ਵਤ ਭਏ ² ॥ ੬੪ ॥	¹ ਪੰਛੀ ਆਦਿ। ² ਭਾਵ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ।
¹ ਬਨ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਆਏ ਭੇ ਠਾਂਢੇ ² ।	¹ ਇਹ ਉਥੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਤਾਸੀਰਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ² ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ।
ਅਤਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਅਨੁਰਾਗਹਿ ¹ ਬਾਢੇ ² । ਸੋ ਢਾਢੀ ਸੁਨਿ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ। ਬਿਸਰ ਅਪਾਨਹਿ ਤਿਹ ਛਿਨ ਗਯੋ ¹	¹ ਪ੍ਰੇਮ। ² ਵਧਿਆ। ¹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।
॥ ੬੫ ॥	
ਕਿਤਨਕ ਚਿਰ ਭੇ ¹ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾਂ।	¹ ਪਿੱਛੋਂ।
‘ਵਡ ਗੁਨਵਾਨ ਨ ਤੋ ਸਮ ਆਨਾਂ ¹ ।	¹ ਹੋਰ।
ਬਹੁਤ ਦੇਸ ਢਾਢੀ ਮੈਂ ਦੇਖੇ। ਅਸ ਗੁਨ ਕਿਹ ਮਹਿੰ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਖੇ’	
॥ ੬੬ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ, ‘ਕਹੁ
ਮਰਦਾਨਾ! ਬੈਨ।

ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਮਨ ਮਾਨਿਆਂ, ਗਾਵਨ ਤਾਰ ¹ਵਜਾਉਣ ਦਾ। ²ਪਾ:-ਅਨੁਮਾਨਿਆ।
ਬਜੈਨ¹’ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਆਨਨ ਇਕ ਮੇਰੇ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨੋ ਤੇਰੇ।
ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕਿ ਆਪਿ ਖੁਦਾਇ।
ਜਿਹ ਬਚ ਤੇ ਮੁਝ ਅਸ ਗੁਨ ਆਇ
॥ ੬੮ ॥

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਬਦਨ ਬਦਹੁ¹ ਸੁਖ ਧਾਮਾ² ! ¹ਆਖੋ। ²ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।
ਤਿਹ ਬਿਧ ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ, ਸੁਖਕਾਮਾ!’
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
‘ਲੇਹੁ ਰਬਾਬਾ ਜੁ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ’
॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਲੇਹੁ ਤੰਬੂਰ ਕੋ, ਸੁਭ ਅਵਾਜ
ਹੁਇ ਜਾਹਿ।
ਸੁੰਦਰ ਹਰਵੇ¹ ਭਾਰ ਮਹਿ, ਗਾਇ ¹ਹੌਲਾ।
ਬਜਾਵੇਂ ਤਾਂਹਿ’ ॥ ੭੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੋਲੇ ‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ!
ਸੂਧੋ¹ ਬਾਦਿਤ² ਇਹ ਸੁਖ ਸਾਨਾ।
ਅਪਰ¹ ਜਿ ਅਹੈਂ ਮਿਲੇ ਚਤੁਰਾਈ।
ਬਿਸੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਸੋ ਉਪਜਾਈ’ ॥ ੭੨ ॥

¹ਸਿੱਧਾ। ²ਵਾਜਾ।

¹ਹੋਰ।

‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਰਾਵਰਿ ਸੁਭਗ ਰਜਾਈ। ¹ਸੁਭ ਆਗਯਾ ਹੈ ਆਪਦੀ।
ਰੁਚੈ ਜੁ ਤੁਮ ਕੋ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਈ। ¹ਓਹੋ ਹੀ।
ਦੀਜੈ ਮੇਲ ਅਬਹਿ ਮੈਂ ਜਾਂਊ।
ਖੋਜਿ ਰਬਾਬ ਨਗਰ ਤੇ ਲਜਾਊ’
॥ ੭੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਜਾਚਨਾ¹ ਜੋਊ।² ¹ਮੰਗਨਾ। ²ਜੋ ਹੈ ਸੋ।
ਨਹਿ ਨੀਕੀ¹, ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ। ¹ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਤਦਪਿ ਚਾਹਿ ਜਬ ਲਗੁ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨੀ¹। ¹ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਚਾਹ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ।

ਜਾਚਨ¹ ਕਰਿਵਾਵਹਿ ਗੁਨ ਹਾਨੀ ¹ਮੰਗਣਾ।

॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ। ਘਰ।

ਜਾਵਹੁ ਸੁਸਾ¹ ਅਵਾਸ² ਕੋ, ਮੁਲ ਰਬਾਬ
ਕੇ ਹੇਤ।’

ਸੁਨਿ ਗਵਨਯੋ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਨਕੀ, ਤਜਿ
ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥ ੨੫ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸੋ ਢਾਢੀ ਕਹਿ ਬੈਨ,
‘ਲੀਜੈ ਏਹੁ ਰਬਾਬ ਤੁਮ।’

ਬੋਲੇ ਕਰੁਨਾ¹ ਐਨ^{2†}

¹ਕਿਰਪਾ ਦੇ। ਘਰ। ¹ਪਾ:-ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਗੁਨ ਐਨ।

‘ਪਹੁੰਚਯੋ ਹਮ¹, ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖਿ’ ¹ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਭਈ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਛੇਤੀ।

ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੋ ਦੇਖਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਦੁਖ
ਦੂਤ¹ ਦੂਰ ਕਿਯ।

ਹਰਖ ਵਿਸ਼ੇਖ ਪਰੇਖ¹, ਲਖਿ² ਅਲੇਖ ਨੇ
ਬੇਖ ਲਿਯ³ ॥ ੨੭ ॥

¹ਅਪਣੀ (ਦੁਰਮਤ ਦੂਰ ਹੋਈ) ਪਰਖਕੇ ਬਹੁਤ
ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ²ਲਖ ਲਿਆ ਕਿ। ³ਅਲੇਖ
(ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਇਹ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ (ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦਾ)।

ਚੌਪਈ:

ਸਦਨ ਜਾਇ ਭਾਖਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਤਵ ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਕ ਸ੍ਰਾਲ ਬਖਾਨਾ¹।’ ¹ਸੁਆਲ ਪਾਯਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਆਨਨ ਬਚ ਭਨਿਆ¹। ¹ਕਿਹਾ।

‘ਆਜ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸਫਲਾ ਗਨਿਆ

॥ ੨੮ ॥

ਧੰਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ।

ਕਰਹੁ ਨਿਸੰਗ ਸ੍ਰਾਲ ਮਰਦਾਨਾ!’

¹ ‘ਮੁਝੇ ਨ ਜਾਨੈ ਦੀਨ ਅਵਾਸੂ²।’ ¹ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ-। ਘਰ ਨੂੰ।

ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖ¹ ਰਖਯੋ ਨਿਜ ਪਾਸੂ ¹ਚਾਹ।

॥ ੨੯ ॥

ਅਬਹਿ ਰਬਾਬ ਖਰੀਦਨ ਭੇਜਾ।

ਕਹੜੇ -ਮੋਲ ਭਗਨੀ¹ ਤੇ ਲੇ ਜਾ-।’ ¹ਭੈਣ ਜੀ ਤੋਂ।

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ‘ਭਲਾ ਭਯੋ ਹੈ।

ਜੇ ਤੂੰ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਿਕਟਿ ਰਹੜੇ ਹੈਂ

॥ ੮੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਕ ਰਬਾਬ ਕਜਾ ਵਸਤੁ ਹੈ,

ਸਤਿ¹ ਰਬਾਬ ਲੇ ਦੇਉਂ।

¹ਬੀਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਪਤ;

‘ਸਤ’ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਤ) ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ-ਸ।

¹ਆਖੋ। ²ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ। ਛੇਤੀ।

¹ਮੁਖੜਾ ਦਿਖਾਓ ਘਰ ਆਕੇ।

ਬਦਹੁ¹ ਜਾਇ ਸੋਦਰ² ਜਸੋ³,

-ਸਦਨਹਿ ਬਦਨ ਦਿਖੇਉ¹-’ ॥ ੮੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਵਨੜੇ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਤੁਮਤਿ ਹਕਾਰਹਿ¹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨਾ!

¹ਸੱਦਿਆ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਉਰ ਬਹੁ ਅਭਿਲਾਖਾ।

-ਸਤ ਰਬਾਬ ਲੈ ਦੇਉਂ- ਭਾਖਾ’

॥ ੮੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

‘ਮੋ ਤੇ ਭਗਨੀ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲਾ¹।

¹ਬੜੀ ਹੈ।

ਤਿਹ ਰਜਾਇ ਹੋਂ ਮੇਟਵ ਨਾਂਹੀ।’

ਇਉਂ ਭਨਿ ਚਲੇ ਭਗਨਿ¹ ਘਰ ਜਾਂਹੀ ¹ਭੈਣ ਦੇ।

॥ ੮੩ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਜਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਰੂਰੀ।

ਧਰਹਿ ਜਿ ਧਯਾਨ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ।

ਗਵਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪਸ਼ਚਾਤੀ¹।

¹ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ।

ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸਰਬਹਿ ਸੁਖ ਦਾਤੀ

॥ ੮੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚੌਤੀਸਮੇ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੪ ॥

੩੫. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਰਬਾਬ ਲਿਆਉਣਾ]

੩੪<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੬

{ਫਿਰੰਦਾ} ॥੨੧, ੨੯॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ} ॥੪੨॥

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪਸੁ-ਪੰਛੀ ਮੋਹੇ ਜਾਣੇ} ॥੪੩॥

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗਣੀ} ॥੪੪॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਲਿਮਲਹਿ ਨਿਵਾਰਨ [ਕਲਿਮਲਹਿ=ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ।]

ਉਰ ਧਰਿ ਧਯਾਨਹਿ ਤਿਨ ਕੋ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਬਖਾਨੋਂ

ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਪ੍ਰਨ ਜਿਨਕੋ।

ਅਰਥ:

ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਦੁਖ ਨਾਸਨ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਕਮਲ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਨਾਂ) ਦਾ ਧਯਾਨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਵਿਚ ਧਾਰਕੇ (ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥ †

†ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪਾਠ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੈ।

ਸੁਸਾ ਅਵਾਸ ਗਏ ਸੁਖਰਾਸੀ

ਮਿਲੀ ਸੋਦਰੀ ਹਿਤ ਸੋਂ।

ਸਾਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਏ ਬੈਸਾਏ

ਹਰਖੀ ਸਰਸ ਅਮਿਤ ਸੋਂ¹ ॥੧॥

†ਬਿਅੰਤ ਖੇੜੇ ਨਾਲ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਚਨ ਅਲਾਏ

‘ਸੁਸਾ! ਮਨੋਰਥ ਭਨਿਯੇ।

ਤੁਮ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਿ ਸਦਾ ਮੈਂ

ਬੱਛ ਸੁੱਛ ਮਹਿੰ¹ ਗੁਨਿਯੇ²।’

†ਦਿਲ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਵਿਚ। †ਵਿਚਾਰੀਏ।

‘ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪਾ!

ਜਗਤ ਰਚਯੋ ਜਿਹ ਮਾਯਾ।

ਸੱਤਯਾ ਲੇ ਕਰਿ ਤੁਮਰੀ ਸਿਰਜੇ

ਜੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ¹ ॥੨॥

†ਸਾਰੇ।

ਨਰਨ ਉਧਾਰਨ ਤਨ ਧਰਿ ਆਪੇ

ਬਿਚਰਤਿ ਹੋ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।

ਨਿਜ ਦਰਸਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀਏ

ਅਵਰ ਲਾਲਸਾ ਨਾਂਹੀ।

ਕਾਹਿ ਵਸਤੁ ਕੀ ਚਾਹਿ ਜਿ ਹੋਵਹਿ
ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ ਨਿਸੰਗਾ।

ਸ਼ਿਵ ਸਿਰ ਸਰ ਮੁਰ ਉਰਾ¹,
ਕਰੁਨਾਕਰ² !

ਤਵ ਕੀਰਤਿ ਹੈ ਗੰਗਾ¹ ’ ॥੩॥

ਬਦਨ ਬਦਯੋ¹ ਬਚ, ‘ਸੁਨਹੁ ਸੋਦਰੀ!
ਯਾਦ ਰਿਦੇ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ।

ਦੂਰ, ਨਿਕਟਿ, ਕਾਜਹਿ¹ ਅਨ ਕਾਜੂ²
ਦੂਤ¹ ਆਉਂ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ। ’

ਸੁਨਿ ਹਰਖੀ ਪੁਨ ਹੂਤ ਅਰਾਲਿਕ¹
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਅੱਸਨ ਕਰਾਯੋ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਭੇਜਯੋ ਤਬ ਹੀ
ਮੁਝ ਕੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥੪॥

ਬਾਲਾ ਕਹੈ: ਸੁਨਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ!
ਹੈਂ ਜਰਾਮ ਢਿਗ ਬੈਸਾ¹।

ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਚਲਿ
ਹੇਰੇ ਬੇਦੀ ਏਸ਼ਾ¹।

ਅਸਨ ਅਚਨ¹ ਹਿਤ ਤੀਨੋਂ ਤਿਹ ਛਿਨ
ਗਏ ਰਸੋਈ ਥਾਨਾ।

ਪਾਨ¹ ਨਾਨਕੀ ਆਪ ਪਰੋਸਤਿ
ਪਰਮੰ ਸ੍ਰਾਦਿਨ ਸਾਨਾ¹ ॥੫॥

ਮਨ ਭਾਵਨ ਭੋਜਨ ਕਰਿ ਖਾਵਨ
ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਬਰ ਸਦਨਾ।

ਆਨੰਦ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਬਿਲੋਕਤਿ¹
ਬਦਤਿ¹ ਨਾਨਕੀ ਬਦਨਾ।

‘ਮਰਦਾਨਾਂ! ਅਬ ਖੋਜਹੁ ਜਾਈ
ਮੋਲ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹੋਉ।

ਸੁੰਦਰ ਹੇਰਿ ਰਬਾਬ ਲਿਆਵਹੁ
ਸਰਫਾ ਮੋਲ ਨ ਕੋਉ’ ॥੬॥

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਯੋ ਪਯਾਨਾ
ਲੇਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਹੇਤੂ।

¹ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸੀਸ ਵਾਂਙੂ ਮੇਰਾ ਰਿਦਾ ਹੋਵੇ। ²ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਣ!

¹ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਗੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਜਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

¹ਕੰਮ ਵਿਚ। ²ਵੇਹਲੇ। ¹ਪਾ:-ਰਾਜਹਿੰ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਬੁਲਾਕੇ ਰਸੋਈਆ।

¹ਬੈਠਾ ਸਾਂ।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

¹ਛਕਣ।

¹ਹਥੀਂ ਆਪਣੀ।

¹ਸ੍ਰਾਦੀਕ (ਭੋਜਨ)।

¹ਵੇਖਕੇ।

¹ਆਖਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ
 ‘ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੂ¹ !
 ਤੁਮ ਨਿਦੇਸ ਕੋ ਪਾਇ ਅਬਹਿ ਹੋਂ
 ਜਾਵੋਂ ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੂ।
 ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਤ ਬਤੀਤੇ¹ ਆਯੋ
 ਸੁਧਿ ਲੇਉਂ ਕ੍ਰਿਤ ਬੇਤੂ¹’ ॥੭॥
 ‘ਕਿਉਂ ਬਾਲੇ ! ਮਨ ਰੰਜ ਭਏ ਹੋ
 ਸੰਗ ਛੋਰ ਕਰਿ ਗੱਛੇ¹।’
 ‘ਨਹੀਂ ਰੰਜ ਮੈਂ ਦੰਭ ਨਿਕੰਦੂ !
 ਚਹੋਂ ਸੁ ਬਰ ਬਛ ਸੁੱਛੇ¹।’
 ‘ਜਾਚਿ ਲੇਹੁ ਬਾਲੇ ਜੇ ਚਹਿਯੇ
 ਨਹਿੰ ਅਦੇਯ¹ ਕਛੁ ਤੋ ਤੇ²।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ! ਇਕ ਬਰ ਇਹ ਦੀਜੈ
 ਬਿਸਰਿ ਨ ਹਰਿ ! ਉਰ ਮੋ ਤੇ’-
 ॥੮॥

ਦੂਸਰ ਬਰ ਦੀਜੈ ਕਰੁਨਾਕਰ !
 -ਸੰਗ ਤੁਮਾਰਿ ਜਿ ਚਰਿਤਾ¹ -।
 ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ¹ ਤਜਿ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹਿਤ
 ਧਾਵਤਿ ਨਿੰਦ ਜਿ ਰਰਿਤਾ¹।

ਦੇਖੋਂ ਸੁਨੋਂ ਨ ਭਰਮੋਂ¹ ਗੁਰੁ ਜੀ !

ਉਰ ਥਿਰ ਮਤਿ ਮੁਰ¹ ਕੀਜੈ।
 ਅੰਘ੍ਰਿ¹ ਸਰ ਅਰਬਿੰਦ² ਸਰਸ³ ਤਵ⁴

ਮਨ ਮਮ ਮਧੁਪ ਕਰੀਜੈ¹’ ॥੧॥
 ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦੇ¹ ਬਚਨ ਕਿ ਰਚਨਾ²
 ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ¹।

‘ਮੇਰੁ ਅਡੋਲ¹ ਬਾਤ ਤੇ² ਜਸ ਬਿਧਿ
 ਤਸ ਬਿਧਿ ਹੁਬਿ ਮਨ ਤੇਰਾ।

‘ਹੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਧੂਜਾ ਰੂਪ !

‘ਗੁਜਰੇ।

‘ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਦੀ।

‘ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ।

‘ਆਪ ਦੇ) ਸੁੱਛ ਰਿਦੇ ਦਾ ਵਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

‘ਨਾ ਦੇਣ ਯੋਗ। ਐਰੇ ਤੋਂ।

‘ਪਾ:-ਕਰੁਨਾਕਰ ਮਾਂਗਤ ਮਾਰਗ ਚੋਜ ਰਤਾ।

‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।

‘ਨਿੰਦਕ) ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਾਗਰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ
 ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਦੌੜਨ ਵਾਂਗ ਨਿੰਦਾ ਉਚਾਰਦਾ ਹੈ।
 ‘ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ (ਰਹਿਕੇ), ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਕਠਨ
 ਵਾਕ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਮ੍ਰਿਗ
 ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮਗਰ ਦੌੜਨ ਤੁੱਲ ਹੈਨ, ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ
 ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸੁਣਕੇ ਨਾ ਭਰਮਾਂ।

‘ਮੇਰੀ।

‘ਚਰਨ (ਜੋ ਹਨ)। ‘ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਵਲਾਂ। ‘ਵਾਂਙ।

‘ਆਪ ਦੇ।

‘ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭੌਰਾ ਕਰੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ)।

‘ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ‘ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ।

‘ਪਾ:-ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਿ ਤਿਨ ਚਿਤ
 ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤਿ ਹੇਰਾ।ਪੁਨਾ: ਸੁਨਤ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਬਚਨ
 ਕੇ ਰਚਨ ਚਿਤ ਨਿਸ਼ਚਾ ਮਤਿ ਹੇਰਾ।

‘ਸੁਮੇਰ ਜਿਵੇਂ ਅਡੋਲ ਹੈ। ‘ਹਵਾ ਤੋਂ।

ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸਿ¹ ਭਰਮ ਮਯੰਕਾ²
 ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਉਡਗਨ¹ ਸੇ।
 ਉਰ ਨਭ ਭਾਨੁ¹ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਕਾਸ਼ਹਿ
 ਨਾਸਹਿੰ ਪਾਛਲ ਗਿਨਸੇ¹ ॥ ੧੦ ॥

ਹੋਵਹਿ ਤਵ ਉਰ ਸਰੁਵਰ¹ ਕੇ ਸਰ²
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਰਬਿੰਦਾ¹।
 ਸਦ ਬਿਕਸੈ, ਸੋਖੈ ਨਹਿੰ¹ ਕਬਹੂੰ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧਹਿ ਮਕਰੰਦਾ¹।
 ਜਗ ਸਾਗਰ¹ ਨਿੰਦਕ ਗਰ² ਲਵਨੰ³

ਪਦਮ ਸਮਾਨ¹ ਅਲੇਪਾ²।
 ਜੇ ਸੁਆਨ¹ ਕੂਕਤਿ ਰਹਿੰ ਅਹਿਨਿਸਿ
 ਨਹਿੰ ਗਜ ਮੱਤ ਵਿਖੇਪਾ¹ ॥ ੧੧ ॥

ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੀ ਜਾਵਨ ਕੋ ਘਰ ਕੀ
 ਪਾਦ¹ ਪਦਮ² ਯੁਗ³ ਬੰਦੇ।
 ‘ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਸੁਹਾਏ
 ਮੁਝ ਭਾ ਰਿਦੈ ਅਨੰਦੇ।’
 ਤਲਵੰਡੀ ਕੇ ਮਾਰਗ ਚਲਿ ਕਰਿ
 ਆਯੋ ਅਪਨਿ ਨਿਕੇਤਾ¹।
 ਮੁਝ ਪਸਚਾਤੁ ਸੁਨਹੁ ਗੁਰ ਅੰਗਦ !
 ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ੧੨ ॥
 ਭਏ ਪ੍ਰਸੀਦਾ¹ ਸੁਸਾ ਪਰ ਅਤਿਸ਼ੈ
 ਗਵਨੇ ਪੁਨਿ ਉਦਿਆਨਾ।
 ਭੇ ਇਕੰਤ ਜਹਿੰ ਮਨੁਜ¹ ਨ ਆਵਹਿੰ
 ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਗਤਿਦਾਨਾ।
 ਕਮਲ ਬਦਨ ਪ੍ਰਾਚੀ ਦਿਸ਼ਾ¹ ਜਿਹ ਕੋ
 ਵਾਕ¹ ਅਰਕ² ਪਰਮਾਨਾ³।
 ਕਿੰਕਰ¹ ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਤਿਮਰ² ਹਰਿ³
 ਦਲ ਕਲਮਲ¹ ਉਡ ਨਾਨਾ² ॥ ੧੩ ॥
 ਗਯੋ ਰਬਾਬ ਲੇਨਿ ਹਿਤ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ

‘ਰਾਤ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

‘ਤਾਰੇ।

‘ਤੇਰੇ) ਰਿਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ।

‘ਪਿਛੇ ਗਿਣੇ ਹਨ (ਜੇਹੜੇ ਬੇਮੁਖਤਾ ਆਦਿ)
 ਓਹ।

‘ਸਰੋਵਰ। ਬਰੱਬਰ।

‘ਕਵਲ।

‘ਸੁੱਕੇ ਨਾ।

‘ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਧੇ।

‘ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ਆਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਲੂਣ ਵਾਂਙੂ (ਅ)
 ਨਿੰਦਕ ਗਰਲ ਵਨੰ ਨਿੰਦਕ ਜਹਿਰ ਸਮਾਨ ਹੈ।
 ਤੂੰ ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇਂਗਾ।

‘ਕੰਵਲ ਵਾਂਙੂ। ਆਲੇਪ ਰਹੇਂਗਾ।

‘ਕੁੱਤੇ।

‘ਹਾਥੀ (ਵਤ) ਗੰਭੀਰ ਮਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੋਭ ਨਹੀਂ
 ਹੋਵੇਗਾ।

‘ਚਰਣ। ਕਵਲ। ਚੋਵੇਂ।

‘ਘਰ।

‘ਪ੍ਰਸੰਨ।

‘ਮਾਨੁਖ।

‘ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ (ਵਾਂਙੂ)।

‘ਵਚਨ। ਸੂਰਜ। ਬਰੱਬਰ।

‘ਦਾਸਾਂ ਦਾ। ਭ੍ਰਮ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ। ਅਨਸਟ ਕਰਕੇ।

‘ਦਲ ਸਿਟਦੇ ਹਨ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ। ਤਾਰੇ ਸਾਰੇ।

ਖੋਜਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।

ਸੁਨਹਿ ਡੂੰਮ ਕੇ ਸਦਨਹਿ ਜਹਿੰਵਾ¹

¹ਜਿੱਥੇ।

ਬੂਝਹਿ¹ ਜਾਇ ਸੁਜਾਨਾ²।

¹ਪੁੱਛੇ। ²ਚਤੁਰ।

ਆਦਰ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਦੇਇ ਨ ਕੋਊ

ਅਸ ਬਿਧਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵੈਂ।

‘ਤਿਹ ਕੇ ਡੂਮ ਜੁ ਭਯੋ ਕੁਰਾਹੀ

ਸੁਨਤਿ ਰੋਸ ਉਰ ਆਵੈ¹ ॥ ੧੪ ॥

¹ਭਾਵ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਥਕਾਂਨ।

ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ ਇਕ ਸ਼੍ਰਮ¹ ਭਯੋ,

ਦੂਸਰ ਨਿੰਦਕ ਬੈਨ।

ਸੁਨਿ ਮਨਿ ਮਹਿੰ ਦੁਖਜਤ ਭਯੋ, ਕਛੁ

¹ਚਾਰਾ।

ਬਸ¹ ਅਪਨ ਚਲੈ ਨ ॥ ੧੫ ॥

ਹਰਿਗੀਤਕਾ ਛੰਦ:

ਫਿਰਿ ਕਰਿ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੈਂ

ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਕੁਲਾਇ ਕੈ¹।

¹ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ।

ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ

ਤਹਿੰ ਥਕਤ ਸੁ ਬੈਠਯੋ ਆਇਕੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਯੋ

ਤਿਹ¹ ਬਦਨਹਿ² ਬਿਕਲ³ ਨਿਹਾਰਿ ਕੈ।

¹ਉਸਦੇ। ²ਮੁਖ ਨੂੰ। ³ਵਿਆਕੁਲ।

‘ਬਿਨ ਰਬਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ

ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਿ ਕੈ’

॥ ੧੬ ॥

ਕਿਉਂ ਬੂਝਤਿ ਹੋ ਮੋਹਿ ਕੋ

ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਿ ਕੈ।’

ਬਹੁਰ ਕਹਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਤੇ

‘ਬਿਨ ਸੰਕ ਸੁਨਾਉ ਬਖਾਨਿ ਕੈ।’

‘ਕੈਸੇ ਮੈਂ ਮੁਖ ਸੋਂ ਕਹੌਂ

ਕਹਿਬੇ ਜੋਗ ਨ ਬਾਤ ਹੈ।’

ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੌਂ

‘ਕਹੁ ਜਿਸ ਬਿਧਿ ਭਯੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਹੈ’

॥ ੧੭ ॥

ਮਤਦੁਮਲਾ ਛੰਦਾ:

ਉਰ ਡਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ

‘ਇਹ ਛੰਦ ਸਵੱਯੇ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ‘ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਦੁਰਮਿਲਾ।’ ਇਹ ੩੨ ਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:-੧੦+੮+੧੪, ਅੰਤ ਦੇ ਲਘੂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ। (||S, S, S) ਇਹ ‘ਮਤ੍ਰਮਿਲਾ ਛੰਦ’ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ੮+੮+੮+੬ ਅੰਤ ਗੁਰੂ (S)। ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜੋ ਟੁਰੀ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਕੇਚਿਤ¹ ਨਰ, ਇਉਂ ਬੈਨ ਕਹੈਂ।   ¹ਕੋਈ।

-ਇਹ ਡੂੰਮੰ ਤਾਂਹੀ ਭਾ ਜੁ ਕੁਰਾਹੀ-

ਨਹਿੰ ਰਬਾਬ ਕੇ ਦੇਨਿ ਚਹੈ।

ਦੁਰਮਤਿ ਭ੍ਰਮ ਭੂਲੇ, ਜਸੁ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ¹   ¹ਆਪਦੇ ਯਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ।

ਸਠ ਮੁਖ ਤੇ ਨਿੰਦ ਬਖਾਨੇ।

ਹੈਂ ਮਨ ਇਹ ਚਾਹੈਂ ਰਸਿਓ¹ ਲਜਾਵੈਂ   ¹ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸੋ ਪਾਇ ਨ ਨਗਰ ਖੁਜਾਨੇ¹’ ॥੧੮॥   ¹ਢੂੰਡਿਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗਤਿ ਦੈਨਾ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ

‘ਝਖ ਮਾਰਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਗਵਾਰਾ।

ਲੱਜਤਿ ਮੁਖ ਹੋਵਹਿੰ ਜਨਮ ਬਿਗੋਵਹਿੰ

ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਜਮ ਦੁਾਰਾ।

ਤੂੰ ਕਰਿ ਨਿਜ ਕਾਜਾ, ਤਜਿ ਨਰ ਲਾਜਾ

ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਬਹੋਰੀ।

ਪਿਖਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਹੁ, ਸੰਕ ਨ ਠਾਨਹੁ

ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਡੂਮ ਘਰ ਟੋਰੀ¹’ ॥੧੯॥   ¹ਢੂੰਡ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

‘ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਡੂਮ ਮੰਦ ਮਤਿ ਇਹ ਪੁਰਿ

ਮਮ ਕਹਿ ਕਿਨਹਿ ਨ ਜਾਨਯੋ।

ਬੈਸਨ ਦੇਇੰ ਨ ਕਿਯ ਸਨਮਾਨਾ

ਕਿਨ ਰਬਾਬ ਨਹਿੰ ਆਨਯੋ।

ਕਿਹ ਦਿਸਾ ਮੈਂ ਅਬ ਖੋਜਨ ਜਾਵੈਂ?   ¹ਕਿਸ ਪਾਸੇ।

ਕਹਉ ਬੁਝਾਇ¹ ਸੁਆਮੀ!   ¹ਸਮਝਾਕੇ।

ਤੁਮ ਕੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਹੈ

ਘਟਿ ਘਟਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!’ ॥੨੦॥

‘ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਨਹਿੰ ਜਾਵਹੁ, ਮਰਦਾਨਾ!

ਅਵਰ ਸਥਾਨ ਸਿਧਾਵਉ।

ਜਿਹ ਦਿਸ ਜੰਗਲ ਗ੍ਰਾਮ ਏਕ ਤਹਿੰ

ਜਾਇ ਖੋਜ ਤੁਮ ਪਾਵਉ।

ਜੁਗ ਸਰਿਤਾ ਮਧਾ ਤਾਂ ਕੋ ਜਾਨਹੁ
ਰਾਹਕ ਕੋ ਸੋ ਗਾਂਉ।

ੴ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ।

ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਤਹਾਂ ਰਬਾਬੀ

ਜਾਇ ਸੁ ਬੁਝਹੁ ਨਾਂਉਂ ॥੨੧॥

{ਫਿਰੰਦਾ}

ਖੋਜਤਿ ਪਾਵਹੁ, ਜਾਚਹੁ ਤਾਂਹੀ

ਨਹਿੰ ਦੇਵਹਿ ਜੇ ਤੁਮ ਕੋ।

-ਨਾਨਕ ਭੇਜੋ ਨਿਕਟਿ ਤੁਹਾਰੇ-

ਲੀਜੈ ਆਖਯਾ ਹਮ ਕੋ।’

ੴ ਨਾਮ।

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਸੁਨੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ!’

ਮੋਲ ਹੋਇ ਜੇ ਪਾਸੁ।

ਤਿਹ ਦੇ ਕਰਿ ਹੋਂ ਲੇਯ ਸੁ ਆਵੋਂ

ਪੁਨਿ ਨ ਜਾਉਂ, ਸੁਖਰਾਸੁ! ॥੨੨॥

ੴ ਫੇਰ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ।

ਦੋਹਰਾ:

ੴ ਬੇਬੇ ਜੀ।

‘ਜਾਹੁ ਸੁਸਾ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ, ਕੀਮਤ
ਜਿਤਨੀ ਹੋਇ।

ਸੋ ਲੇ ਕਰਿ ਗਵਨਹੁ ਅਬਹਿ, ਨਿਜ

ੴ ਚਲਾ ਜਾ।

ਬਿਲੰਬ ਸਭਿ ਖੋਇ’ ॥੨੩॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਮਰਦਾਨਾ ਤਤਕਾਲ ਸਿਧਾਯੋ

ਗਯੋ ਨਾਨਕੀ ਧਾਮਾ।

‘ਕਹੋ ਨਗਰ ਸਭਿ ਖੋਜੋ ਹੋਂ ਹੀ

ਨਹਿੰ ਰਬਾਬ ਅਭਿਰਾਮਾ।

ਭੇਜਤਿ ਆਨ ਗ੍ਰਾਮ ਅਬ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ

ਮੋਲ ਲੇਨਿ ਹੋਂ ਆਯੋ।’

ਸਪਤ ਰਜਤਪਣਾ ਜਾਚਿ ਲਏ ਜਬ

ੴ ਸਤ ਰੁਪੱਯੋ।

ਤੂਰਨ ਤਹਿੰ ਤੇ ਧਾਯੋ ॥੨੪॥

ਤੂੰ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚੋ ਜਾਈ

ਖੋਜਤਿ ਬੁਝਤਿ ਨਰ ਕੋ।

ੴ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ।

ਜੁਗਾ ਬਾਸੁਰ ਤਹਿੰ ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਿਓ

ੴ ਦੋ।

ਕੋ ਨ ਬਤਾਵੈ ਘਰ ਕੋ।

ਸ਼੍ਰਮ ¹ ਸੋਂ ਵਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਉਦਾਸੁ	¹ ਬਕਾਨ।
ਹਟਿ ¹ ਆਵਨ ਕੋ ਤਜਾਰੀ।	¹ ਮੁੜ।
ਬੈਸਤਿ ਭਯੋ ਮਹੀਰੁਹ ¹ ਛਾਂਹੀ ²	¹ ਬਿੱਛਾਂ ਦੀ। ² ਛਾਵੇਂ।
ਫਿਕਰਵੰਦ ਹੁਇ ਭਾਰੀ ॥੨੫॥	
‘ਕੌਨ ਨਾਮ ਕਿਤਤੇ ਤੁਮ ਆਯੋ?’	
ਬੁਝਯੋ ¹ ਇਕ ਨਰ ²⁺ ਆਈ।	¹ ਪੁਛਿਆ। ² ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ⁺ ਪਾ:-ਮਾਨਵ।
‘ਖੋਜਤਿ ਹੋ ਕਿੰਹ ਕੋ, ਕਯਾ ਕਾਜਾ?’ ¹	¹ ਕੰਮ ਕੀਹ ਹੈ।
ਹਮ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।	
ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਅਤਿਸੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ	
ਦੀਸਤਿ ਤੋਹਿ ਲਿਲਾਰਾ ¹ ।	¹ ਮੱਥਾ।
ਕਰੋ ਮਨੋਰਥ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਗਟੇ	
ਪੁਨਿ ਜਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰਾ ¹ ’ ॥੨੬॥	¹ ਜਿੱਥੇ ਘਰ ਹਨ।
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਧੀਰਜ। ² ਕੋਮਲ। ³ ਚੰਗੇ। ⁺ ਪਾ:-ਬੈਨ।
ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧ੍ਰਿਤ ¹ ਭਈ, ਬਚਨ ⁺	
ਸੁਨੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ² ਸਾਰ ³ ।	
ਹਰਖਮਾਨ ਹੁਇ ਕਰਿ ਤਬੈ, ਉਚਰੇ	
ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ॥੨੭॥	
ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:	
‘ਵਤਨ ਰਾਇ ਭੋਏ ਤਲਵੰਡੀ	
ਨਾਮ ਜਾਨਿ ਮਰਦਾਨਾ।	
ਏਕ ਫਿਰੰਦਾ ਅਹੈ ਰਬਾਬੀ	
ਖੋਜੋਂ ਤਿਸਹਿ, ਸੁਜਾਨਾ!	
ਨਾਨਕ ਵੇਦੀ ਭੇਜਯੋ ਤਿਹ ਢਿਗ	
ਲੇਨਿ ਰਬਾਬ ਰਜਾਈ ¹ ।	¹ ਹੁਕਮ ਹੈ।
ਖੋਜਯੋ ਸੋ ਬਹੁ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ	
ਯਾਂ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਈ ¹ ’ ॥੨੮॥	¹ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
‘ਨਾਮ ਫਿਰੰਦਾ ਹਮਰਾ ਜਾਨਹੁ	
ਪਠਵਯੋ ¹ ਤੂੰ ਮੁਝ ਪਾਸਾ ² ।	¹ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈਂ। ² ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ।
{ਫਿਰੰਦਾ}	
ਲੇ ਰਬਾਬ ਜਾਵਹੁ ਅਬ ਤਹਿੰ ਕੋ	
ਜਹਿੰ ਹੈਂ ਮਯਾ ਅਵਾਸਾ ¹ ।	¹ ਦਯਾ ਦੇ ਘਰ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਨਰ ਬਹੁ ਤਾਰਨ	

ਧਾਰਜੋ ਸੁਤੈ ਸਰੂਪਾ।’

ਅਸ ਬਿਧਿ¹ ਬਦਨਹਿ ਬਦਿ ਕਰਿ² ¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਆਖਕੇ।
ਆਨਜੋ

ਸੁਭਗ¹ ਰਬਾਬ ਅਨੂਪਾ ॥ ੨੯ ॥ ¹ਸੋਹਣਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਉਰ ਅਚਰਜ ਹੈ ਹਰਖ ਕਰਿ, ਮਰਦਾਨੇ
ਤਿਹ ਕਾਲ।

-ਕਿਤ ਤੇ ਲੀਨ ਨਿਕਾਸ ਯਹਿ- ਨਹਿੰ ¹ਗਤੀ।

ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਚਾਲ¹ ॥ ੩੦ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਬਿਸਮਾਦਜੋ

‘ਕਹਉ ਮੋਲ ਇਹ ਜੋਉ।

ਇਸਕੀ ਸਮ ਕੋ ਔਰ ਨ ਪੇਖਜੋ

ਲੇਹੁ ਮੋਲ ਕਹਿ ਸੋਉ।’

‘ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਇਸ ਕੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ’

ਐਸੇ ਕਹਤਿ ਫਿਰੰਦਾ।

‘ਪੁਨ ਹਮਨੈ ਲੈਨੋ ਭੀ ਨਾਂਹੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਮੁਕੰਦਾ।’ ॥ ੩੧ ॥ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਤੋਂ

ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ ਹੋਇ ਹਿਰਾਨਾ

ਬੂਝਤਿ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ¹ ਐਸੇ। ¹ਤਿਸ ਤਾਈਂ।

‘ਏ ਰਬਾਬ ਤੁਮ ਕਿਤ ਬਿਧਿ ਦੀਨੋ

ਮੋਲ ਨ ਲੈਹੋ ਕੈਸੇ?

ਸਭਿ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨੀਜੈ ਅਪਨਾ

ਖੋਵਹੁ ਸੰਸੈ ਹਮਰਾ।

ਸੁਭ ਸੁਭਾਇ, ਸੁਭ ਬੇਖ, ਮਧੁਰ ਬਚ

ਭੇਦ ਨ ਜਾਨਜੋ ਤੁਮਰਾ’ ॥ ੩੨ ॥

ਭਨਤਿ ਫਿਰੰਦਾ ‘ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ¹ ਕੋ ¹ਸੰਸਾਰ।

ਇਹ ਰਬਾਬ ਨਹਿੰ ਲਖਿਯੇ। ¹ਨਾਂ ਸਮਝੋ।

ਅਨਤ¹ ਅੱਗੂ² ਸੋ ਨਹੀਂ ਵਜਾਵਹੁ ¹ਹੋਰਦੇ। ²ਅਗੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਿੰ ਪਿਖਿਯੇ। ¹ਜਿੱਥੇ ਵੇਖੋ।

ਤਹਾਂ ਬਜਾਵਹੁ, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!

ਸੰਗ ਚਲਹੁੰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ।

ਪਾਦ ਪਦਮ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੋਂ
 ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ' ॥ ੩੩ ॥
 ਜੁਗਲਾ ਚਲੇ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੯੦॥
 ਪਹੁੰਚੇ ਜਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਕੇ
 ਪਰਸੇ ਧਰਿ ਕਰਿ ਭਾਲਾ। ॥੧੯੧॥
 ਨੌਮੇ ਦਿਨ ਆਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
 ਧਰਜੋ ਰਬਾਬ ਅਗਾਰੀ।
 ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚ ਮਕਰੰਦਾ
 ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਦੰਭਾਰੀ। ॥ ੩੪ ॥ ॥੧੯੨॥
 'ਬਹੁਤ ਬਿਲਮਾ ਲਗਾਈ ਤਹਿੰਵਾ
 ਭਈ ਬਾਤ ਕਹੁ ਤੈਸੇ।'
 'ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਜੋ ਜਾਈ
 ਕਹੋਂ ਬਚਨ ਮੈਂ ਕੈਸੇ।
 ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਤ ਅਵਤਰਜੋ
 ਅਚਰਜ ਹੇਰਤਿ ਚਰਿਤਾ।
 ਗਯੋ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਤੁਮ ਜੁ ਬਤਾਯੋ
 ਭਯੋ ਬਿਆਕੁਲ ਫਿਰਤਾ ॥ ੩੫ ॥
 ਜੁਗਾ ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਖੋਜਿ ਕੈ ॥੧੯੩॥
 ਹਟਿ ਆਵਨ ਕੋ ਤਜਾਰੂ।
 ਆਇ ਸੰਤ ਇਹ ਸੰਗ ਜੁ ਮੇਰੇ
 ਦੀਨਿ ਰਬਾਬਹਿ ਚਾਰੂ। ॥੧੯੪॥
 ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਜੋ ਜਾਈ
 ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਤਹਿੰ ਬੀਤੇ।
 ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਮੁਰਿ ਕਰਿ ਆਯੋ
 ਬਿਲਮ ਲਗੀ ਇਸ ਰੀਤੇ ' ॥ ੩੬ ॥
 ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਹਿ ਬਚਨ ਫਿਰੰਦਾ
 'ਆਨੰਦ ਕੰਦ! ਸੁਨੀਜੈ।
 ਹੁਤੋ ਪੁਚਾਵਨ ਇਹ ਰਬਾਬ ਬਰਾ ॥੧੯੫॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ! ਸੋ ਲੀਜੈ।
 ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸ ਥੀ ਮੁਝ ਕੋ

ਹਰਖ ਸਰਸ^{1†} ਦਰਸਾਯੋ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ’
 ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਤਿ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੩੭ ॥
 ਬਿਦਾ ਕਰਨ ਗਵਨਯੋ
 ਮਰਦਾਨਾ ਭਯੋ ਅਦਿੱਸੁੰ¹ ਸੋਊ।
 ਕਿਤ ਕੋ ਗਯੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਤਿਹ ਛਿਨ
 ਹੋਰਤਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਊ¹।
 ਰਿਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਿ ਭਾ ਬਹੁ ਬਿਧਿ
 -ਭਯੋ ਨ ਨੈਨ ਬਿਹੀਨਾ¹।

¹ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। [†]ਪਾ:-ਅਧਿਕ।

¹ਨਜ਼ਰੋਂ ਗੈਬ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ।

¹ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ (ਖਾਲੀ ਭਾਵ) ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। (ਅ) ਭਾਵ, ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

¹ਮੇਰੇ। ²ਪਾਸੋਂ। ³ਛਿਪ ਕੇ। ⁴ਛਲ ਜਿਹਾ।

ਮੁਰ¹ ਢਿਗ² ਤੇ ਦੁਰ³ ਛਰ ਸਾ⁴ ਕਰਿਗਾ
 ਭੇਦ ਨ ਤਿਹ ਕੋ ਚੀਨਾ- ॥ ੩੮ ॥
 ਆਯੋ ਜਬ, ਬੂਝਯੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
 ‘ਕਹਿ¹ ਲੋ² ਜਾਇ ਪੁਚਾਯੋ?’
 ‘ਮੁਰ ਢਿਗ ਤੇ ਦੁਰ¹ ਦੀਸਯੋ ਨਾਂਹੀ
 ਹੋਰਤਿ ਅਚਰਜ ਆਯੋ।’
 ਕਹਿ ਕਰਿ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
 ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਦਯਾਲਾ¹।
 ‘ਹੁਤੋ ਕੌਨ ਇਹ ਮਾਨਵ? ਸ੍ਰਾਮੀ!
 ਜਾਂਹਿ¹ ਸੁਭਾਇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੩੯ ॥
 ਅਪਰ¹ ਨਰਨ ਸੀ ਯਾਂ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿੰ
 ਰੁਚਿਰ ਰੂਪ ਦੁਤਿਵਾਨਾ¹।
 ਬਹੁਰ ਰਬਾਬ ਉਪਾਇਨ¹ ਦੀਨਾ
 ਸੁਭਗ¹ ਅਲੌਕਿਕ² ਆਨਾ।
 ਦੀਨਾ ਨਾਥ! ਕਬਹੁ ਯਹਿ ਗਾਥਾ
 ਭਯੋ ਜਿ ਅੰਤਰਧਯਾਨਾ¹।
 ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਨ ਪਿਖ ਬਿਸਮੈ ਮੁਝ ਮਨ’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥
 ‘ਹੁਤੋ ਸੰਤ ਗੰਧਰਬਨ ਮਾਂਹੀ¹
 ਜਿਹ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪਯਾਰੀ।

¹ਕਿਥੋਂ। ²ਤਕ।

¹ਛਿਪ ਗਿਆ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ।

¹ਜਿਸਦਾ।

¹ਹੋਰ।

¹ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਵਾਲਾ।

¹ਭੇਟਾ।

¹ਸੁਹਣਾ। ²ਅਚਰਜ।

¹ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹਿਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਰਾਤਾ
ਇਹ ਰਬਾਬ ਕਰ ਧਾਰੀ।

1ਹਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਚਾਹਿ ਹੁਤੀ ਮਨ
ਬਾਦਿਤ ਦੇਨਿ ਰਸਾਲਾ।

1ਇਸ) ਸੁੰਦਰ ਵਾਜੇ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ (ਉਸਨੂੰ)।

ਸੋ ਅਬ ਦਯੋ, ਬਜਾਵਹੁ ਲੇ ਕਰਿ
ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਦਰਹਾਲਾ।' ॥ ੪੧ ॥

1ਛੋਤੀ (ਵਜਾਓ)।

ਆਇਸੁ ਮਾਨ ਲਯੋ ਮਰਦਾਨੇ
ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਬ ਸੁਰ ਕੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨਯੋ 'ਬਨਹਿ ਸੁਰ ਆਪੇ'
ਵਾਵਹੁ। ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿ ਕੋ।'

1ਪਾ:-ਆਛੇ।

1ਵਜਾਵਹੁ।

ਸੁਨਤਿ ਵਜਾਯੋ ਤਿਹ ਤਤਕਾਲਾ
ਸੁਰ ਬਨਿਗਾ। ਤਬ ਆਪੇ।

1ਸੁਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਅਚਰਜ ਤਾਂ ਕੋ
ਜਾਂਹਿ ਸੁਰਾਸੁਰ ਥਾਪੇ। ॥ ੪੨ ॥

1ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ ਜਿਸਨੇ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। (ਅ) ਸੂਰ-ਅਸੂਰ। ਸੂਰ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ। ਅਸੂਰ ਬਿਜਲੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਘੋਰ ਸੁਰਾਂ, ਅਵਾਦਾਂ।

ਭਈ ਅਵਾਜ 'ਤੁਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰਾ
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰਾ!'

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ}

ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਿਨਤੀ
ਹੋਵਹਿ ਤਾਰ ਮਝਾਰਾ।

1ਵਿਚ।

ਭਏ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਪਸੁ ਪੰਛੀ ਸਭਿ
ਮੋਹੇ ਮਨ ਉਦਿਆਨਾ।

1ਬਨ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ।

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ ਮੋਹੇ ਜਾਣੇ}

ਤਰੁਵਰ। ਤੇ ਰਸ ਨਿਚੁਰਨ² ਲਾਗਯੋ
ਵਿਸਰਾ ਸਭਿਨਿ¹ ਅਪਾਨਾ² ॥ ੪੩ ॥

1ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ। 2ਚੋਵਨ।

1ਸਭ ਨੂੰ। 2ਆਪਾ।

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਭਾਈ
ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਅਖੰਡਾ।

{ਰਬਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗਣੀ}

ਪਲਕ ਜੁਟੀ¹ ਜੁਗ² ਭਏ ਬਿਦੇਹਾ
ਸ੍ਰਾਸ ਦਸਮ ਦਰ ਮੰਡਾ।

1ਪਲਕਾਂ ਜੁੜੀਆਂ। 2ਦੋਵੇਂ।

1ਟਿਕ ਗਏ।

ਹੋ ਅਛੋਭ ਛੋਰਹਿ ਨਹਿ ਤਿਹ ਣ ਕੋ

ਬੀਤਿ ਗਏ ਦਿਨ ਦੋਊ।

ਪਦਮਾਸਨ¹ ਬੈਸੇ ਅਸ ਸੋਹਤਿ

ਜਿਵ ਸ਼ਿਵ ਕਲਮਲ ਖੋਊ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਪੰਨਾ ੨੩੪ ਐਦੀ ਟੁਕ।

¹ਕਲਜਾਨ ਸਰੂਪ, (ਅ) ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ੲ) ਕਲਜਾਨ ਮੁਕਤੀ। ਮਾਨੋਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਖੈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੁਕਤੀ

ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ 'ਰਬਾਬ ਲਜਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤੀਸਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੩੫ ॥

੩੬. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਿਦਾ]

੩੫<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੭

{ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ} ॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸ ਚਰਨ, ਮਨ ਮਨੂਰ ਮਮ ਭੇਟ।

ਮਨੂਰ=ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗੂ ਮਰ ਚੁਕਾ, ਪਰ ਖਿੰਘਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਲੋਹਾ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ। ਭੇਟ=ਮਿਲਾਪ, ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਫੇਟ=ਘੇਰ, ਘੇਰਾ, ਫਾਹੀ, ਚੋਟ।

ਕੰਚਨ ਸੋ ਹੋਵਹਿ ਜਬਹਿ, ਲਗਹਿ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫੇਟ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ:

ਮੇਰੇ ਮਨੂਰ (ਹੋ ਚੁਕੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਰਸ (ਰੂਪੀ) ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, (ਤਦੋਂ) ਉਹ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗੂੰ (ਸ਼ੁਧ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਤੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ) ਜਮ ਦੀ ਫੇਟ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ।

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ:

ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਬਿਤੇ ਦਿਨ ਦੋਊ

ਲੋਚਨ ਕਮਲ ਨ ਬਿਕਸੇ¹।

¹ਨਾ ਖਿੜੇ ਭਾਵ ਨਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਤਨ ਛੁਧਾ¹ ਅਧਿਕ ਭੀ

¹ਭੁਖ।

ਪ੍ਰਾਨ ਜਾਹਿ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸੇ।

ਕੋ ਮਾਨਵ ਤਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨ ਆਵੈ

ਜਿਹ ਤੇ ਜਾਚਹਿ¹ ਖਾਨਾ²।

¹ਮੰਗੇ। ²ਭੋਜਨ।

ਹੁਤੇ ਨਿਕਟਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਸੀਤਲ

ਤਿਖ ਹੈ ਕਰਹਿ ਸੁ¹ ਪਾਨਾ² ॥ ੨ ॥

¹ਉਹ (ਪਾਣੀ)। ²ਪੀਵੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਤਜਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਜਾਇ ਨਹਿ, ਮਨ

ਮਹਿ ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ।

-ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤਹਿ¹ ਸੰਗ, ਇਨ ¹ਨਿਭੇਗਾ।

ਹੋਵਹਿ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰ ॥ ੩ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਭਾਵ, ਹੋਸ ਆਉਣ ਤੇ।

ਅਬ ਕੇ ਦੇਹਿ ਮਝਾਰ, ਆਵਹਿ¹ ਮਾਂਗੋ

ਬਿਦਾ ਮੈਂ।

ਜਾਵੋਂ ਅਪਨ ਅਗਾਰ, ਕਠਨ ਰਹਿਨ ਹੈ

ਸੰਗ ਇਨ- ॥ ੪ ॥

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ:

ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਮਹਿ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ

ਭੋਜਨ ਹਾਥ ਨ ਆਯੋ।

ਤਜਿ ਨਹਿੰ ਸਕਈ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ

ਬਨੀ ਕਠਨ¹, ਦੁਖ ਪਾਯੋ।

ਅਸਮੰਜਸ¹ ਭੀ² ਦੋਨੋਂ ਬਾਤੈਂ

-ਨਿਕਟਿ ਰਹਿਨ¹ ਪੁਰਿ ਜਾਨਾ²-।

ਕਰਤਿ ਵਿਚਾਰ ਰਾਤਿ ਸਭਿ ਬੀਤੀ

ਭਯੋ ਉਦੇ ਪੁਨਿ ਭਾਨਾ¹ ॥੫॥

ਅੰਬਕ ਅੰਬਜ¹ ਬਿਕਸੇ ਤਿਹ ਛਿਨ

ਭਏ ਸੁਚੇਤ ਸਰੀਰਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਉਰ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ

ਬੇਲੇ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ।

‘ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਸੁਧ ਬਦਹੁ¹ ਆਖੋ।

ਆਪਨੀ?

ਬਦਨ ਰਹਯੋ ਮੁਰਝਾਯੋ।’

ਸੁਨਿ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਚਨਾ

ਕਹਿਨ ਲਗੋ ਬਿਕੁਲਾਯੋ¹ ॥੬॥

‘ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ¹ ਤੁਮਰੇ ਨਿਵਰੇ

ਤਿਨ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਨ ਕੋਊ।

ਕੈਸੇ ਤੁਮ ਕੋ ਆਨ ਬਿਆਪਹਿੰ

ਰਾਵਰ ਸਿਰਜੇ¹ ਸੋਊ।

ਹਮਰਾ ਨਰ ਤਨ, ਤਿਨ ਬਿਨ ਗੁਜਰ ਨ

ਅਸਨ ਬਸਨ ਨਿਤ ਚਾਹੋਂ।

ਭਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਅਧਿਕ ਬਿਹਾਲਾ

ਕਿਹ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਖਾਹੋਂ? ॥੭॥

ਤੁਮ ਜੇ ਸੰਗ ਰਖਯੋ ਨਿਤ ਚਾਹਤਿ

ਦੂਰ ਛੁਧਾ ਕਰਿ ਮੋਰੀ।

ਬਾਸੁਰ¹ ਤੀਨ ਅਸਨ ਬਿਨ ਬੀਤੇ

ਬਿਕਲ¹ ਬਪੁਖ², ਬਿਨ ਜੋਰੀ³।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਹਿ ਮੋਹਿ ਨਿਰਬਾਹੂ

ਅਸਨ¹ ਅਚਨ² ਚਿਤ ਚਾਹਾ³।

ਇਕ ਨਿਰਬਲ ਤਨ, ਦੂਸਰ¹ ਪਦ ਸੋ²

¹ਅੱਖੀ ਆ ਬਣੀ।

¹ਘਬਰਾਹਟ, ਕਠਨਾਈ। ²ਹੋਈ।

¹ਪਾਸ ਰਹਿਣਾ। ²ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਾ।

¹ਸੂਰਜ।

¹ਕਮਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ।

¹ਆਖੋ।

¹ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ।

¹ਝੁੰਗ।

¹ਆਪ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਦਿਨ।

¹ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਕੇ। ²ਸਰੀਰ। ³ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

¹ਭੋਜਨ। ²ਖਾਵਣ ਨੂੰ। ³ਚਿਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਦੂਸਰੇ। ²ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ।

ਸਦਾ ਪੰਥ ਅਵਗਾਹਾ¹ ’ ॥ ੮ ॥

¹ਤੁਰਨਾ ਪਏਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮੁਖੋਂ। ²ਕਿਹਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ¹ ਭਨੈ²,

¹ਕੰਨੀ।

‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਾਨ¹।

ਹਮ ਸੰਗ ਐਸੇ ਹੀ ਸਦਾ,

ਰਹਹੁ ਆਪ ਪਰਮਾਨ¹’ ॥

¹ਪਰਵਾਣ ਹੈ (ਤਾਂ ਰਹੋ)।

ਸੋਰਠਾ:

¹ਜਾਂ। ²ਦੂਰ ਕਰੋ।

‘ਕੈ¹ ਮੁਝ ਛੁਧਾ ਨਸਾਹਿ²,

ਕੈ¹ ਦੀਜੈ ਮੁਝ ਖਾਨ ਕੋ।

¹ਜਾਂ।

ਤੋਂ ਹੋਵਹਿ ਨਿਰਬਾਹਿ

ਨਾਤੁਰ¹ ਸੰਗ ਨ ਪੁੱਜਈ²’ ॥ ੧੦ ॥

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ²ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ।

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ:

‘ਇਹ ਬਾਤੈਂ ਸਭਿ ਢਿਗ ਕਰਤਾਰਾ

ਕਰਨ ਕਰਾਵੋਨ ਜੋਊ।

ਹਮਰੇ ਸੰਗਿ ਜਾਨਿਯੇ ਅਸ ਬਿਧਿ¹

¹ਇਹੋ ਗਲ ਹੈ।

ਜਸ ਬਨਿ ਕਾਟਹਿ ਸੋਊ¹।

¹ਜੈਸੀ ਆ ਬਣੇ ਤੇਹੀ ਕਟੇ।

ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਇ ਤੋਂ ਨਿਕਟਿ ਰਹੀਜੈ

ਨਤੁ¹ ਜਾਵਹੁ ਨਿਜ ਧਾਮਾ।’

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ

ਭਰਮਜੋ, ਕਰੇ ਯਾਦ ਸੁਤ ਬਾਮਾ¹ ¹ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ।

॥ ੧੧ ॥

‘ਜਾਉਂ ਨਿਕੇਤ ਨਿਦੇਸ¹ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ !

¹ਆਗਯਾ।

ਸੁਧ ਤੁਮਰੀ ਸਭਿ ਦੇਉਂ।’

ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਘਰ ਜਬ

ਬੋਲੇ ਅਲਖ ਅਭੇਉ¹।

¹ਅਲਖ ਤੇ ਅਭੇਵ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ।

‘ਸੁਸਾ¹ ਅਵਾਸ ਰਬਾਬ ਧਰੀਜੈ

¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਦੇ।

ਬਹੁਰ ਜਾਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!’

ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨਾ

ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਕਿਯੋ ਪਿਯਾਨਾ¹ ॥ ੧੨ ॥

¹ਗਿਆ।

ਗਯੋ ਨਿਕੇਤ ਨਾਨਕੀ ਤਬ ਹੀ

ਭੀ ਸਸੰਕ¹ ਜਬ ਦੇਖਾ।

¹ਸੰਸੇ ਵਿਚ।

ਸੁੰਦਰ ਪੀੜਾ ਦੀਨ ਵਿਛਾਈ

ਆਦਰ ਕੀਨ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

‘ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਮਹਿੰ ਹਮ ਘਰ ਆਯੋ
ਕਹਾਂ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ?’

ਇਹ ਰਬਾਬ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਤਨੀ
ਜੋ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਆਨਾ? ॥੧੩॥

ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੌਨ ਥਾਨ ਅਬਿ ਬੈਸੇ
ਕਮਲ ਬਦਨ¹ ਗਤਿ² ਦੈਨਾ³?’

¹ਮੁਖ। ²ਮੁਕਤੀ। ³ਦਾਤੇ।

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ
ਹੈਂ ਜਾਵੇਂ ਨਿਜ ਐਨਾ¹।

¹ਘਰ।

ਨਿਬਹੈ ਸੰਗਿ ਨ ਤਿਨ ਕੌ ਮੁਝ ਤੇ
ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰ¹।

¹ਓਹ ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।

ਤਿਨ ਸਮ ਹੋਵੈ ਨਿਕਟਿ ਰਹੈ ਸੋ
ਖਾਇੰ ਨ ਕਬਹੁੰ ਅਹਾਰਾ ॥੧੪॥

ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਸਦਨ¹ ਮੈਂ ਆਯੋ

¹ਘਰ।

ਤੁਮ ਕਹਿ ਦੇਹੁ¹ ਸੰਦੇਸਾ²।

¹ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ। ²ਸਨੇਹਾ (ਪੇਕਿਆਂ ਲਈ)।

ਤਲਵੰਡੀ ਮੈਂ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ¹

¹ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

‘ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਜਬ ਐਸਾ।

ਸੁਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਨੈਨਨ ਨੀਰੰ

ਬੂੰਦ ਗਿਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਗੀ।

ਧੀਰ¹ ਹਰੀ², ਉਰ³ ਪੀਰ⁴ ਗਹੀਰਾ⁵

¹ਹੌਸਲਾ। ²ਟੁਟ ਗਿਆ। ³ਰਿਦਾ। ⁴ਪੀੜ ਨਾਲ।
⁵ਫੜਿਆ ਗਿਆ (ਅ) ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ (ਪੀੜ) ਪਈ।

ਤਜੜੋ ਹਰਖ, ਸੁਖ ਨਾਂਗੀ ॥੧੫॥

ਤਨ ਸਨੇਹ ਸਾਗਰ ਮਹਿੰ¹ ਮਗਨੰ²

¹ਗੁਰ) ਵਜੂਦ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ।
²ਡੁਬ ਗਈ।

ਗਜਾਨ ਕਿਨਾਰ¹ ਨ ਪਾਵੈ।

¹ਗਜਾਨ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ।

ਨਹਿੰ ਢਿਗ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਜਹਾਜੂ

ਜਿਸ ਅਲੰਬ ਤਰਿ ਜਾਵੈ।

ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਬੀਚੀ¹ ਕੇ ਸਮ

¹ਲਹਿਰਾਂ।

ਉਬਰਨ¹ ਧੀਰ ਸੁ ਦੇਈ²।

¹ਤਰ ਪੈਣ ਵਾਸਤੇ। ²ਧੀਰਜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਪੌਂਛਤਿ ਬਦਨੰ¹, ਭਨਤਿ¹ ਦਿਲਾਸਾ²

¹ਮੁਖੜਾ। ²ਪਿਆਰ ਵਾਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ³ਪਾਛ-
ਦੇਤ।

ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਕਰੇਈ ॥੧੬॥

ਰੋਦਨ ਕਰਤਿ ਨ ਨਿਵਰੈ ਕਿਤ ਬਿਧਿ¹   ¹ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ।
 ਜੱਦਪਿ¹ ਰਿਦਾ ਗਯਾਨੀ[†]।   ¹ਭਾਵੇਂ।
[†]ਸਫਲ ਗਿਆਨ ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਹੂਣਾ ਗਿਆਨ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਜੀ ਦਾ
 ਗਿਆਨ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੱਬੀ ਵਜੂਦ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ, ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ
 ਦੇ ਟੁਰ ਆਉਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨੁਖੀ ਸਰੂਪ ਲਈ ਬਿਰਹਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਗਮ ਹੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਨੇਹ¹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ   ¹ਪ੍ਰੇਮ।
 ਵਿਛੁਰਨ ਤੇ ਬਿਲਖਾਨੀ¹।   ¹ਘਬਰਾਈ।
 ਹੁਤੋ ਜਰਾਮ ਗਯੋ ਕਿਤ ਕਾਜਾ
 ਆਵਾ ਤਿਹ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਬਿਸਮਾਦਯੋ¹ ਰੋਦਤਿ ਪਸ਼ਯੰਤੂ²   ¹ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ²ਵੇਖ ਕੇ।
 ਤੁਲਸਾਂ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ¹ ॥ ੧੭ ॥   ¹ਕਿਹਾ।
 ‘ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਕਯਾ ਭਯੋ ਕੁਕਾਜਾ
 ਰੋਦਤਿ ਕਾਲੂ ਤਨਿਯਾ¹ ?’   ¹ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ।
 ਤੁਲਸਾਂ ਭਨਤਿ ‘ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ
 ਏਕਲ ਭ੍ਰਾਤਾ ਗੁਨਿਯਾ¹।   ¹ਇਕੱਲਾ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ।
 ਹੋਹਿੰ ਉਦਾਸੁ, ਜਾਹਿੰ ਬਿਦੇਸ਼ਾ
 ਬਿਛੁਰਨ ਕੇ ਦੁਖ ਮਾਨਾ।
 ਧਰਨ ਰਬਾਬ ਅਬਹਿ ਇਹ ਆਵਾ
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰੋਦਨ ਠਾਨਾ’ ॥ ੧੮ ॥
 ਭਨਤਿ ਜਰਾਮ ‘ਰਹਿ ਮਰਦਾਨਾ
 ਜਿਸ ਬਿਧਿ, ਕਰਿਯੇ ਸੋਊ।
 ਰਾਖਹਿੰ[†] ਇਹਾਂ, ਨ ਜਾਵਹਿ ਘਰ ਕੋ   [†]ਪਾ:-ਹਰਖਹਿ।
 ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਉਰ ਹੋਊ।’
¹ ‘ਸੁਨਿ ਆਰਜ ਸੁਤ² ! ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ   ¹ਬੇਬੇ ਜੀ ਬੋਲੇ। ²ਹੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ।
 ਰਹੈ ਭ੍ਰਾਤ ਕੇ ਪਾਸੁ।
 ਪਰਚੇ ਰਹੈਂ ਦੂਰ ਨਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰ
 ਨਤੁ¹ ਪੁਨਿ ਹੋਇੰ ਉਦਾਸੁ ॥ ੧੯ ॥   ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
 ਨਿਕਟਿ ਰਹਤਿ ਆਨਨ ਅਰਬਿੰਦਾ¹   ¹ਮੁਖ ਕਵਲ।
 ਕਬਿ ਕਬਿ ਹੋਂ¹ ਪਸ਼ਯੰਤੂ²।   ¹ਮੈਂ। ²ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ।
 ਜਾਹਿੰ ਬਿਦੇਸ਼ ਨ ਦੀਸਹਿੰ ਮੋਹੂ¹   ¹ਮੈਨੂੰ।
 ਮਨ ਲਖਿ ਇਉਂ ਬਿਲਖੰਤੂ¹।’   ¹ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ।
 ਕਹਿ ਜਰਾਮ ‘ਨਾਨਕ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ

ਉਰ ਥਿਰ ਗਿਰ ਸਰਾ ਤੇਰੇ।

ਭ੍ਰਮ ਬੱਜਰਾ ਤੇ ਥਰਹਰ ਡੋਲੜੇ

ਧੀਰ ਨਸੀ ਇਹ ਬੇਰੇ¹ ॥੨੦॥

ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਮੁਝ ਕੇ ਸਮਝਾਵਤਿ

ਅਬ ਕਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿੰ ਭਰਮੀ?

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਵਿਲੰਬ ਸਦਾ ਨਿਜਾ[†]

ਲਖਹਿੰ¹ ਸੁ ਤਿਨ ਕੇ ਮਰਮੀ।²

ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਜੈਸੇ ਰਹਿ ਪੁਰਿ

ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ।

ਕੈਸੇ ਰਿਦੈ ਉਦਾਸ ਭਯੋ ਹੈ

ਕਿਉਂ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਈ?’ ॥੨੧॥

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ‘ਬੂਝਹੁ ਤਿਹ ਸੋਂ

ਕਿਉਂ ਦਿਲਗੀਰ ਭਯੋ ਹੈ?’

ਕਹਿ ਜਰਾਮ ‘ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!

ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਚਲਨ ਚਹਯੋ ਹੈ?

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਬਹੁ ਹਿਤਾ ਤੇ ਪਰ

ਕੈਸੇ ਭਈ ਵਿਚਾਰਾ?’

ਰਹੋ ਸੰਗਿ, ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ

ਚਹੋ ਜੁ ਲਿਹੁ ਨ ਅਵਾਰਾ¹ ॥੨੨॥

¹ ‘ਸੁਨਿ ਜਰਾਮ ਤਿਨ ਸੰਗ ਨ ਨਿਬਹੈ

ਕਲਾਵਾਨ ਅਵਤਾਰਾ।

ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਤੀਨ ਦਿਨ ਬੀਤੇ

ਹਾਥ ਨਾ ਆਇਆ ਅਹਾਰਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਭੂਖ ਪਯਾਸ ਨਹਿੰ ਕਬਹੂੰ

ਹੋਂ ਭੋਜਨ ਨਿਤ ਚਾਹੋਂ।

ਨਗਰ ਮੱਧ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਦੇਹਾ¹

ਕਾਨਨ¹ ਕਹਿੰ ਤੇ ਖਾਹੋਂ?’ ॥੨੩॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

‘ਸੁਨੀਯੇ ਮਰਦਾਨਾ! ਕਰਿ ਗੁਜਰਾਨਾ

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰ।

¹ਪਹਾੜ ਬਰਬਰ ਥਿਰ ਹੈ।

¹ਇੰਦੂ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭਾਲੇ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਡਰਦੇ ਹਨ।

¹ਇਸ ਵੇਲੇ।

¹ਆਪ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਆਸਰੇ ਦੀ।)। [†]ਪਾ:-ਜਗ।

¹ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ।

¹ਪ੍ਰੇਮ।

¹ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ) ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ।

¹ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।

¹ਮੈਨੂੰ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਯਾ।

¹ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਂ (ਅੰਨ ਮਿਲ ਜਾਣ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ (ਅ) ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਨੇਹ ਨਹੀਂ।

¹ਬਨ ਵਿਚ।

ਰਹੁ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ ਕਰਿ ਘਰ ਖਾਨਾ
ਦੋਨੋ ਕਾਲ¹ ਅਹਾਰ।

¹ਦੋਨੋਂ ਵੇਲੇ ਘਰ ਖਾਓ ਖਾਣਾ।

ਜੇ ਗਵਨਹੁ ਆਨਾ¹ ਲਿਹੁ ਧਨ ਪਾਨਾ²
ਕਰਿ ਖਰੀਦ ਤਹਿ ਖਾਉ।

¹ਹੋਰਥੇ। ²ਧਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਓ।

ਨਾ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ, ਰਹੁ ਇਹ ਥਾਨਾ
ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਹਰਿਖਾਉ¹’ ॥੨੪॥

¹ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਹਰਖਾਨਾ
ਕੀਨੋ ਰਹਿਨ ਵਿਚਾਰ।

ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ‘ਤੁਮ ਕਹਿ ਮਾਨਾ
ਜਾਉਂ ਨ ਮੈ ਆਗਾਰ।’

¹ਘਰ।

ਹੋਈ ਪੁਨਿ ਰੈਨਾ, ਰਹਯੋ ਸੁ ਐਨਾ
ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਨਕੀ ਭੂਰ।

ਜਿਉਂ ਹੁਇ ਰੁਕ ਗ੍ਰਹ ਨਰ ਜਾਵਹਿ
ਤਿਹ ਟਰਿ¹

¹ਜੀਕੁਣ ਹੋਵੇ ਰੋਕ ਗ੍ਰਹਿ ਦੀ (ਕਿਸੇ) ਮਨੁਖ ਨੂੰ
ਤੇ ਉਹ ਜਾਵੇ ਟਲ।

ਤਿਉਂ ਉਰ ਪੀਰਾ ਦੂਰ¹ ॥੨੫॥

¹ਹਟ ਗਈ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਭੋਰ ਭਈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ

‘ਜਾਵੋਂ ਨਾਨਕ ਪਾਸੀ।’

‘ਭੋਜਨਿ ਕਰਿ ਤਯਾਰ ਤੁਝ ਦੇਵਹਿੰ

ਖਾਇ ਜਾਹੁ ਛੁਧ¹ ਨਾਸੀ।’

¹ਭੁਖ।

ਮਾਨ ਬਚਨ ਮੁਖ ਅਚਯੋ ਅਹਾਰਾ

ਗਵਨਨ¹ ਭਯੋ ਤਯਾਰੀ।

¹ਜਾਣ ਲਈ।

ਗਰ ਕੋ ਚੀਰ ਜਰਾਮ ਦਯੋ ਤਬ

ਪਹਿਰਯੋ ਹਰਖਤਿ ਭਾਰੀ ॥੨੬॥

ਬੀਸ ਰਜਤਪਣ¹ ਦੀਨੇ ਬਹੁਰੋ

¹ਰੁਪਯੇ।

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ਬੈਨਾ।

‘ਸਦਨ ਆਨਿ ਮੁਝ ਦਰਸਨ ਦੀਜੈ

ਭਨਹੁ¹ ਬਿਨੈ ਗੁਨ ਐਨਾ।

¹ਆਖੀਂ।

ਅਧਿਕ ਲਾਲਸਾ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ ਕਰਿ

ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਘਰ ਆਵੈਂ।

ਜਾਹੁ ਅਬਹਿ ਮਰਦਾਨਾ! ਤਿਨ ਢਿਗ

ਅਨਤ¹ ਥਾਨ ਨਹਿ ਜਾਵੈਂ’ ॥੨੭॥

¹ਹੋਰ।

ਕੰਧੇ ਧਰਿ ਰਬਾਬ ਕੋ ਗਮਨਜੋ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਤਬ ਆਯੋ।
ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਸਜੋ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ
'ਕਿਉਂ ਰਬਾਬ ਪੁਨ ਲਜਾਯੋ?'

ਕਹੈ 'ਗਯੋ ਮੈਂ ਧਰਨ ਜਬੈ
ਤਹਿੰ ਭਗਨੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ।

¹ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

ਮਮ ਜਾਵਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ
ਤਿਨ ਕੀਨੋ ਵਡ ਬੈਰਾਗਾ ॥ ੨੮ ॥

ਆਨਿ ਜਰਾਮ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬਚਨਾ
-ਜਬ ਲੋ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਤਬ ਲੋ ਭੋਜਨ ਖਾਵਹੁ ਹਮ ਘਰ-
ਪੁਨਿ ਦੀ ਖਰਚੀ ਪਾਨਾ।

¹ਖਰਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ।

ਬੀਸ ਕਾਰਖਿਕਾ¹, ਗਰ ਕੋ ਅੰਬਰ²
ਦੈ ਕਰਿ ਮੁਝੇ ਪਠਾਯਾ।

¹ਵੀਹ ਰੁਪਯੇ। ²ਜਾਮਾ।

ਪੁਨਿ ਭਗਨੀ ਭਨਿ¹ -ਆਨਿ ਸਦਨ
ਮੁਝ-

¹ਕਿਹਾ।

ਦਿਹੁ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਦਾਯਾ' ॥ ੨੯ ॥
'ਕਯਾ ਕੀਨੋ ਤੈਂ ਏਹ ਕੁਕਾਮਾ

ਅੰਤਹਿ¹ ਡੂੰਮ ਸੁਭਾਏ।

¹ਓੜਕ ਨੂੰ।

ਆਗੈ ਤਿਨ ਪਾਲਨਿ ਸਿਰੀ ਚੰਦਾ
ਪੁਨਿ ਜਾਚੇ¹ ਤੁਮ ਜਾਏ।

¹ਮੰਗੇ।

ਭਲੋ ਕਾਜ ਕੀਨੋ ਇਹ ਨਾਂਹੀ
ਲਾਲਚ ਕਰਿ ਧਨ ਆਨਾ।

ਜਾਹੁ ਸਪਦਾ¹ ਮੁਰ² ਮੋਰ³ ਸੁ ਦੀਜੈ
ਨਹਿੰ ਰਾਖਹੁ ਨਿਜ ਪਾਨਾ।' ॥ ੩੦ ॥

¹ਛੇਤੀ। ²ਮੁੜਕੇ। ³ਐੜਾ।

¹ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ।

'ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਕੂਰ ਨ ਕਹਿਹੈਂ
ਨਹਿੰ ਜਾਚੇ ਮੈਂ ਜਾਏ।

ਦਏ ਆਪ ਤਿਨ ਹਿਤ ਕਰਿ ਹਿਰਦੈ
ਤਬ ਲੇ ਕਰਿ ਹੋਂ ਆਏ।

ਅਬ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਬਦਨ ਬਦਹੁਗੇ¹
ਤਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਅਨੁਸਾਰਾ।

¹ਆਖੋਗੇ।

¹ਆਗਯਾ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਸੰਗ ਹੋਇ ਨਿਰਬਹਿਵਾ

ਤੈਸੇ ਕਰਹੁ ਵਿਚਾਰਾ' ॥ ੩੧ ॥

ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ 'ਨਰ ਆਸਾ' ਨ ਰਖੀਏ
ਬਹੁ ਬਿਕਾਰ ਇਸ ਮਾਂਗੀ।

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਨਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪਤੈ
ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਭਰਮਾਹੀ।

ਏਕ ਜਾਚ¹ ਦੂਜੇ ਢਿਗ² ਜਾਵਹਿ
ਪੁਨਿ ਤੀਸਰਿ ਪਹਿ ਦੀਨਾ¹।

ਚਤੁਰਥ ਤੇ ਜਾਚਹਿ ਹੁਇ ਆਤੁਰ¹
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੀਨਿ¹ ਅਧੀਨਾ² ॥ ੩੨ ॥

ਏਕ ਆਸ ਰਾਖਹੁ ਅਬਿਨਾਸੀ¹
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਸਹਿ ਆਨਾ।

ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਹੋਇ ਪੁਚਾਵਹਿ ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ
ਕੀਟ ਮੱਧ ਪਾਖਾਨਾ¹।

ਉਦਰ¹ ਬਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਹਿ ਜੋਊ
ਜਨਮਤਿ ਦੇਹਿ ਅਹਾਰਾ¹।

ਪੂਰਬ ਅਸਥਨ ਮਹਿੰ¹ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ
ਪੁਨਿ ਪੈ ਪਸਮਤਿ ਧਾਰਾ¹ ॥ ੩੩ ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਖਿ ਕਰਿ ਅਸਥਿਰ ਉਰ
ਕਰਿ

ਧਰਿ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾਈ।

ਜਲ, ਥਲ, ਗਿਰ¹, ਨਭ² ਤਾਂਬਰ³ ਧਰ⁴
ਅਹਿ⁵

ਜਹਿੰ ਲਗ ਚਰ¹ ਅਚਰਾਈ²।

ਪ੍ਰੋਛ ਪਾਲਨਾ ਕਰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ¹
ਕੋਇ ਨ ਬਿਨਾ ਅਹਾਰਾ¹।

ਅਸ ਉਦਾਰ ਕੋ ਤਜਿ ਕਰਿ ਭਰਮਤਿ¹
ਤਿਸਨਾ ਦੁਖ ਪਰਵਾਰਾ^{1†} ॥ ੩੪ ॥

ਸੁਧਾ ਸਨੇ¹ ਜਨੁ² ਬੈਨ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਮਨ
ਮਹਿੰ ਆਵ ਸੰਤੋਖਾ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੁਖ ਤੇ
ਦੇਇ ਗਯਾਨ ਬਰ ਪੋਖਾ¹।

¹ਪਾ:-ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ 'ਆਸ।'

¹ਮੰਗਕੇ। ²ਪਾਸ।

¹ਆਜਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

¹ਦੁਖੀ।

¹ਕਰਦੀ ਹੈ। ²ਅਰਤੰਤੁ (ਮੰਗਣਹਾਰ ਨੂੰ)।

¹ਰੱਬ ਦੀ।

¹ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ (ਵੱਸਦੇ) ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਵੀ।

¹ਪੇਟ।

¹ਦੁੱਧ ਦਾ) ਭੋਜਨ।

¹ਪਹਿਲੇ ਥਣਾਂ ਵਿਚ।

¹ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਪਸਮ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

¹ਪਹਾੜ। ²ਅਕਾਸ਼। ³ਤਾਮੇ ਦੀ। ⁴ਧਰਤੀ ਤੇ।
⁵ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ।

¹ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ। ²ਜੜ।

¹ਬਹੁਤ।

¹ਭੋਜਨ।

¹ਜੋ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।

¹ਉਹ ਵੇੜਿਆ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੇ। ¹ਪਾ:-
ਪਰ ਦੁਆ ਪ੍ਰਾਏ ਦੁਆਰੇ।

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਗੇ। ²ਆਨੇ।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਦਨ ਬਦਤਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਚਲਿਯੇ

ਤੁਮ ਕੋ ਸੁਸ ਹਕਾਰਾ।

ਸੰਗ ਚਲੋਂ ਮੈਂ ਦੇਉਂ ਰਜਤਪਣ

ਅਬ ਭਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ' ॥੩੫॥

'ਕਹਯੋ ਨ ਮੇਟੋਂ¹, ਚਲਿ ਮਰਦਾਨਾ!

ਸੰਗਿ ਕਾਜ ਹੈ ਤੇਰੇ।'

ਗਏ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਸਦਨਹਿ ਪਹੁੰਚੇ[†]

ਦਾਸੀ ਤੁਲਸਾਂ ਹੇਰੇ।

ਠਾਂਢੀ¹ ਅਧੋ ਗੁਹਾਰੀ² ਤਬ ਹੀ

'ਬਧੂ! ਭ੍ਰਾਤ ਜੀ ਆਏ।'

ਹਰਖ ਨਾਨਕੀ ਅੰਗ ਨ ਮੇਵਹਿ

ਕੇਕੀ ਘਨ ਗਰਜਾਏ¹ ॥੩੬॥

ਪਦ ਪੰਕਜ ਪਰ ਧਾਇ ਧਰਯੋ ਸਿਰ

ਧਰਮ ਪੇਲ¹ ਕਰਿ ਤਾਂਹੀ²।

ਜੁਗ ਕਰ ਪਰ¹ ਤਿਹ² ਸਿਰ ਤਬ ਲੇ
ਕਰਿ

ਪਰਮ ਪੁਰਖ¹ ਪੁਨਿ ਪ੍ਰਾਹੀ²।

'ਯਾਂ ਤੇ ਹੋਂ ਤੁਮ ਘਰ ਨਹਿ ਆਵੋਂ

ਧਰਤਿ ਚਰਨ ਸਿਰ ਧਾਈ¹।

ਬਹੁਰ¹ ਨ ਮਿਲੋਂ ਆਨ ਕਰਿ ਤੁਮ ਕੋ

ਹੁਇ ਔਗੁਨ ਅਧਿਕਾਈ' ॥੩੭॥

'ਸੁਨਹੁ ਭ੍ਰਾਤਿ ਜੀ! ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਭਾਖਹੁ

ਤਿਉਂ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਨਿਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵਤਿ ਮੁਝ ਰਹਿਯੇ

ਕਰਹੁ ਨ ਰਿਦੇ ਵਿਸਾਰਾ।

ਨਿਤ ਸਿਮਰਨ ਹੋਂ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿਹੋਂ

ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹੁ ਐਨਾ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਿ ਰਹੋ ਕਰੁਨਾਕਰ¹!

ਕਮਲਾਨਨ¹! ਗਤਿ ਦੈਨਾ²! ॥੩੮॥

¹ 'ਜਬ ਨਿਜ ਮਨ ਮਹਿ ਮਿਲਨ

¹ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ।

[†]ਪਾ:-ਸਦਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।

¹ਖੜੀ ਸੀ। ²ਹੇਠੋਂ ਹੀ ਵਾਜ ਕੀਤੀ।

¹ਜੀਕੂੰ ਮੋਰ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਗੱਜਿਆਂ।

¹ਉਮਰੋਂ ਛੋਟੇ ਅਗੇ ਉਮਰੋਂ ਵਡੇ ਨੇ ਮੱਥਾ ਨਾ
ਟੇਕਣਾ, ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਪੇਲਕੇ ਉਲਟ ਕੇ।
²ਉਸ ਬੇਬੇ ਨੇ।

¹ਦੋਹ ਹੱਥਾਂ ਪਰ। ²ਬੇਬੇ ਦਾ।

¹ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ²ਕਿਹਾ।

¹ਦੌੜਕੇ।

¹ਫੇਰ।

¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਣ।

¹ਹੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਵਾਲੇ! ²ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਲਾਲਸਾ

ਸਿਮਰਹੁ, ਜਸਪਦ¹ ਆਵੇਂ।

1ਛੇਤੀ।

ਹੋਵੇਂ ਨਿਕਟਿ ਕਿਧੋਂ¹ ਕਿਤ ਦੂਰਾ

1ਜਾਂ।

ਤਬ ਮੈਂ ਬਿਲਮ¹ ਨ ਲਾਵੇਂ।

1ਦੇਰੀ।

ਮਰਦਾਨਾ! ਅਬ ਬੇਬੇ ਜੀ ਕੇ

ਦੇਹੁ ਕਾਰਖਿਕ¹ ਜੋਊ। ’

1ਰੁਪੱਯੇ।

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ‘ਜਾਚੇ ਨਾਂਹੀ

ਦੀਨ ਆਪ ਹੀ ਸੋਊ’ ॥ ੩੯ ॥

‘ਤੂੰ ਭਗਤਨਿ ਹਰਿ ਕੀ ਬਹੁ ਪਜਾਰੀ,

ਕਹਯੋ ਵਡੇ ਕੇ ਸੁਨਿ¹ ਹੈ।

1ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ (ਰੱਬ) ਸੁਣਦਾ ਹੈ।

*{ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ}*ਕਹਿ ਸੌਂਪੋ ਹਮ ਢਿਗ ਕਰਤਾਰਾ¹

1ਸਾਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸ ਕਹਿ ਕੇ ਸੌਂਪ।

ਭਲੀ ਬਾਤ ਸਭਿ ਬਨਿ ਹੈ। ’

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੀ ‘ਜਾਨਤਿ ਹੋਗੇ¹

1ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ।

ਇਹ ਮੁਝ ਭ੍ਰਾਤਾ ਜਾਨੇ।¹

1ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

ਪਰਮ ਰੂਪ¹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਪੁ² ਤੁਮ

1ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ। 2ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇਹ ਧਾਰੀ।

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਨੇ¹’ ॥ ੪੦ ॥

1ਅਨਾਦ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ)।

‘ਬਾਰੰਬਾਰ ਕਹਾਉ ਨ ਮੋ ਤੇ

ਸੁਸਾ! ਕਾਰਖਿਕ¹ ਲੀਜੈ²।

1ਰੁਪੱਯੇ। 2ਲੈ ਲਓ।

ਮਰਦਾਨਾ ਨਿਜ¹ ਬੰਸ ਮਿਰਾਸੀ

1ਆਪਣੀ।

ਪੁਨ ਆਵਹਿ ਤਬ ਦੀਜੈ।

ਛੂਛਾ ਕਬਹਿ ਨ ਭੇਜਹੁ¹ ਯਾਂ ਕੋ

1ਭੇਜਦੇ ਹੋ (ਅ) ਭੇਜਣਾ।

ਤੂ ਬੇਦੀਕੁਲ ਤਨਿਯਾ।¹

1ਸਪੁੜੀ ਹੈਂ।

ਸਿਰੀਚੰਦ ਨਿਜ¹ ਕੌਛਰ² ਪਾਯੋ

1ਆਪਣੇ। 2ਕੁਛੜ।

ਤੱਦਪਿ ਦੇਵਨ ਬਨਿਯਾ¹ ॥ ੪੧ ॥

1ਤਾਂਭੀ (ਸਾਨੂੰ ਹੀ) ਬਣਦਾ ਹੈ ਦੇਣਾ। (ਅ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣਾ ਬਣਿਆਂ।

ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਰਜਾਇ¹ ਭਨੀਜੈ

1ਆਗਯਾ।

ਹੇਰੋਂ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਾ¹।

1ਕਿ ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਵੇਖਾਂ।

ਨਹਿੰ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਬੀਚ ਵਿਚਰਿਯੋ

ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਧਰ ਜੈਸਾ¹।

1ਧਰਤੀ ਜੇਹਾ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ।

ਸਿਮਰਹੁ ਜਬ, ਆਵੇਂ ਤਤਕਾਲਾ¹

1ਉਸ ਵੇਲੇ।

ਕੂਰ ਨ ਜਾਨਹੁ ਬੈਨਾ¹। ’

¹ਸੱਚਾ ਜਾਣੋ ਬਚਨ।

ਸੁਨਤਿ ਸੋਦਰੀ¹ ਸਹਿਤਿ ਸਨੇਹਾ²

¹ਬੇਬੇ। ²ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਸਕਲ ਬਚਨ ਗੁਨ ਐਨਾ¹ ॥ ੪੨ ॥

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ।

¹ ‘ਰਹਤਿ ਇਹਾਂ ਜੇ ਸਦਨ ਨ ਆਵਹੁ

¹ਸੁਣਕੇ ਬੇਬੇ ਬੋਲੀ।

ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਧਿਰਵਾਸੂ।

ਹੋਊਂ ਅਧੀਰ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਤੇ

ਸੁਨੋਂ ਨ ਪਿਖਿਹੋਂ¹ ਪਾਸੂ।

¹ਵੇਖਾਂਗੀ।

ਤਜਿ ਕਰਿ ਮੋਹ¹ ਜਾਤ ਹੋ ਹਮਰਾ

¹ਪਿਆਰ।

ਕਿਉਂ ਭਾਵਹਿ ਉਰ ਤੇਰੇ।

ਸਭਿ ਮਨਕੀ ਤੁਮ ਜਾਨ ਬੂਝਕੈ

ਕਿਉਂ ਨਰਹਹੁ ਢਿਗ ਮੇਰੇ’ ॥ ੪੩ ॥

¹ ‘ਚਹਿਯੇ ਮੋਹ ਤਜਨ ਸੁਨਿ ਭਗਨੀ!

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਰਜੁ ਸਨੇਹ¹ ਜੇ ਬੰਧੇ।

¹ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਰੱਸੀ ਨਾਲ।

ਨਹਿੰ ਨਿਕੇਤ¹ ਤੇ ਨਿਕਸਨਿ ਪਾਵਹਿ

¹ਘਰ।

ਅਸ਼ਟਜਾਮ¹ ਫਸ ਧੰਧੇ²।

¹ਅਠੇ ਪਹਿਰ। ²ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ।

ਧਰਿ ਉਰ ਧੀਰ¹ ਵਿਚਾਰ ਬਿਬੇਕੂ

¹ਹੌਸਲਾ।

ਸਿਮਰਨ¹ ਤੇ ਮੈਂ ਆਵੋਂ।

¹ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ।

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ ਦੇਖਨੇ ਇੱਛਾ¹

¹ਪਾ:-ਦੋਹਦ।

ਲੇ ਨਿਦੇਸ਼ ਤੁਮ¹ ਜਾਵੋਂ’ ॥ ੪੪ ॥

¹ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਬਦਤਿ¹ ਬਚਨ, ਦੇ ਧੀਰਾ²

¹ਆਖਕੇ। ²ਧੀਰਜ।

ਦਏ ਕਾਰਖਿਕ ਸੋਊ।

ਲੈਕਰਿ ਬਿਦਾ ਚਲੇ ਦੁਖਭੰਜਨ

ਮਰਦਾਨਾ ਸੰਗ ਦੋਊ¹।

¹ਦੋਵੇਂ।

ਬਿਰਹਿ ਪੀਰ¹ ਤੇ ਰੋਦਤਿ² ਭਗਨੀ

¹ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜ। ²ਰੋਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਖਨ ਬਸ ਨਹਿੰ ਚਲਿਈ।

ਕਹਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਭਾ ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ

ਦੁਖ ਦਲ ਮਲਈ¹ ॥ ੪੫ ॥

¹ਸਭੇ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਵਿਦਾ ਹੋਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ

ਛਤੀਸਮੇ ਧਿਆਇ ॥ ੩੬ ॥

੩੭. [ਕਥਾ ਮੰਗਲ। ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ]

੩੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੮

{ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਖੁਟਾਈ} ॥੨੧॥

{ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮਾ} ॥੫੭॥

{ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੫੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਿਤ, ਬਾਲਾ ਮੰਦਰ ਰੂਪ।

ਚਰਿਤ=ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੌਤਕ। [ਸੰਸ. ਚਰਿਤ੍ਰ] ਮੰਦਰ=ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਜਿਸਨੂੰ ਮਧਾਣੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। [ਸੰਸ. ਮੰਦਰ ਗਿਰ=ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਹਾੜ]।

ਪ੍ਰੇਮ ਸ਼ੇਸ਼ ਨੇਤੀ ਭਏ, ਕੀਨੋ ਮਥਨ ਅਨੂਪ ॥੧॥

ਸ਼ੇਸ਼=ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ਮੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਦਰਾਚਲ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਰੱਸੀ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪਾ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ ਸੀ। ਨੇਤ੍ਰੀ=ਨੇਤ੍ਰਾ। ਓਹ ਰੱਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਧਾਣੀ ਫੇਰੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਥਨ=ਰਿੜਕਨਾ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਵਤ ਅਸਗਾਹ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ) ਬਾਲਾ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, (ਮੇਰਾ) ਪ੍ਰੇਮ (ਉਸ ਵਿਚ) ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ (ਸਮਾਨ) ਨੇਤ੍ਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਨਾ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

¹ਉਜਲ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੇਹੀ।

ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ¹ ਸੁਖਦ ਸੁਧਾ ਸੀ²।

ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ¹ ਹਿਤ² ਸੁੱਧ³ ਨਿਕਾਸੀ⁴।

¹ਦੇਵਤੇ ਰੂਪ ਸਿੱਖਾਂ। ²ਵਾਸਤੇ। ³ਪਵਿਤ੍ਰ। ⁴ਕੱਢੀ।

ਨਿਸਚਰ ਸਾਕਤ¹ ਸਮ ਮਤਵਾਰੇ²।

¹ਦੈਤਾਂ ਤੁਲ ਜੋ ਹਨ ਸਾਕਤ। ²ਅਦਮਸਤ।

ਦੇਯ ਨ, ਪੀਯ ਨ, ਬਿਘਨ ਪਸਾਰੇ¹

¹ਫੈਲਾਂਦੇ ਹਨ।

॥੨॥

ਰੂਪ ਮੋਹਨੀ¹ ਅੰਗਦ ਹੋਏ।

¹ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮੋਹਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਾਇਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਾ ਸਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਲਈਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ। ਸੋ ਏਥੇ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਤ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ (ਸਾਖੀ) ਜਾਣੂੰ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ, (ਰਿੜਕ ਕੇ) ਪੁੱਛ ਪੁੱਛ ਕੇ ਕੱਢ ਲੀਤਾ ਸੀ।

ਸੁਰਾ ਬਿਮੁਖਤਾ¹ ਅਸੁਰ² ਬਿਗੋਏ³।

¹ਬੇਮੁਖਤਾਈ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ। ²ਦੈਂਤ। ³ਵਿਚਲ ਗਏ।

ਸੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੋ¹ ਪਾਨ ਕਰਾਈ।

¹ਦੇਉਤੇ ਰੂਪੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ।

ਸੁਖ ਅਪਵਰਗ¹ ਦੀਨ ਸਮੁਦਾਈ²

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸੁਖ। ²ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

॥੩॥

ਭਯੋ ਰਾਹੁ¹ ਹਿੰਦਾਲੇ ਜਾਯਾ²।

¹ਰਾਹੂ। ²ਇਕ ਹਿੰਦਾਲ ਨਾਮੇ ਸਿਖ ਦਾ ਜਾਯਾ, ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ।

ਜਿਨ ਪੁਸਤਕ ਬਿਪਰੀਤ¹ ਬਨਾਯਾ।

¹ਉਲਟਾ।

ਜਸ ਰਾਂਕਸ਼ਿ ਗ੍ਰਸਨਹਿ ਕੀਨਾ¹

¹ਗੁਰੂ ਦੇ ਜਸ ਰੂਪ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੂਰਖ ਮਤਿ ਕਲਿਮਲਨ¹ ਮਲੀਨਾ

¹ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ।

॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ।

ਕਹਿਤ ਕਥਾ ਕਵਿ ਕਾਮਦਾ¹,

¹ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ।

ਗੁਰ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪਾਸ¹।

¹ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਵੀ ਆਪ ਕਥਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
²ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

ਸ਼੍ਰੋਤਨ¹ ਉਰ² ਸੰਸਾ ਭਯੋ,

¹ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਚਾਹ।

ਜਿਨ ਮਨ ਸੁਨਨਿ ਹੁਲਾਸ¹ ॥ ੫ ॥

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। ²ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ।

ਚੌਪਈ:

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਰ¹ ਪਰਮ ਬਿਲਾਸਾ²

¹ਕਥਾ।

ਬਹੁ ਪੋਥੀ ਪਰ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸਾ¹।

¹ਓਥੇ।

ਸੋ ਤੇ ਲਿਖਯੋ ਅਵਰ ਬਿਧਿ ਤਹਿੰਵਾ¹।

¹ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਤੁਮ ਮੁਖ ਸੋਂ ਅਵਰਹਿ ਬਿਧਿ¹ ਕਹਿਵਾ²

॥ ੬ ॥

ਇਹ ਸੰਸਾ ਹਮਰੇ ਉਰ ਆਯੋ।

¹ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਅਨਤਹਿ ਗਤਹਿ¹

ਅਲਾਯੋ²?

ਸੋ ਕਹਿ ਕਰ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ।

¹ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ।

ਗੁਰੁ ਪਦ ਨਿਸ਼ਚਾ¹ ਜਿਸ ਤੇ ਆਇ’

॥ ੭ ॥

ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਕਵਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ¹।

¹ਭਾਵ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

‘ਤੁਮਰੀ ਧੰਨ ਸੁਮਤਿ¹ ਮਤਿਵਾਨਾ² !

¹ਬੁੱਧੀ। ²ਹੇ ਬੁੱਧੀਵਾਨੋਂ !

ਭਲੋ ਸੰਦੇਹ¹ ਆਪ ਮਨ ਠਾਨਾ²।

¹ਸੰਸਾ। ²ਕੀਤਾ।

ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਦੇਯ ਨਿਜ ਕਾਨਾ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪ੍ਰਥਮੇ ਤੁਮ ਸੰਦੇਹ ਕੋ,

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੋਂ ਬਿਨਾਸ।

ਬਦਨਹਿ ਤੇ ਉਚਰੋਂ ਬਹੁਰ,

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੯ ॥

¹ਪਾ:-ਇਤਿਹਾਸ।

ਚੌਪਈ:

ਜਿਹ ਨਰ ਗੁਰੁ ਚਰਨਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰੀਤਾ।

ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਕੀਰਤਿ ਇਹ ਰੀਤਾ¹।

ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਬਿਨ ਸੰਸੇ ਹੋਇ।

ਆਨ ਥਾਨ ਨਹਿ ਭਰਮੈ ਸੋਇ¹

॥ ੧੦ ॥

ਗੁਰੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਨਿਸਚਾ ਧਰਿਹੀ।

ਆਨਿ ਦੇਵ ਕੀ ਆਸ ਨ ਕਰਿਹੀ।

ਭੂਪਤਿ¹ ਸੇਵਹਿ² ਭੂਪਤਿ³ ਜਾਚਹਿ⁴।ਭ੍ਰਿਤ ਜਾਚਕ ਪਰ ਕੈਸੇ ਰਾਚਹਿ¹

॥ ੧੧ ॥

ਸੂਰਜ ਹੇਰਿ¹ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਵੈ²।ਖਦਯੋਤਹਿ¹ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹਰਖਾਵੈ।ਚੰਦ ਚਕੋਰ ਚਿਤਵ¹ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।ਕਹੁ ਤਾਰਨ¹ ਤੇ ਕਿਉਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ

॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:ਪੂਰਬ¹ ਪੋਥੀ ਜੋ ਲਿਖੀ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ

ਇਤਿਹਾਸ।

ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਬਾਲੇ ਬਦਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼¹ ॥ ੧੩ ॥**ਚੌਪਈ:**

ਜਬ ਬੈਕੁੰਠ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਗਏ।

ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰੁ ਹੋਵਤਿ ਭਏ।

ਬਹੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।

ਦੰਭ ਕੁਮਾਰਗ¹ ਭਵ ਨਿਰਵਾਰਾ²

॥ ੧੪ ॥

ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਤੇ ਪਸਚਾਤਾ।

ਰਾਮਦਾਸ ਭੇ ਭਵ ਬਖਯਾਤਾ।¹

ਤਿਨ ਹਦੂਰ ਸਿਖ ਭਯੋ ਹਿੰਦਾਲਾ।

ਤਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

¹ਜਸ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਦੀ ਏਹੀ ਰੀਤ ਹੈ।¹ਸੰਸਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰੇ ਕਿ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਭਟਕ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।¹ਜੋ ਰਾਜੇ ਨੂੰ। ²ਸੇਵਦਾ ਹੈ। ³ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ। ⁴ਮੰਗੇਗਾ।¹ਉਹ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਰਚੇਗਾ¹ਵੇਖ। ²ਖਿੜਦਾ ਹੈ।¹ਟਿਟਾਣੇ (ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ)।¹ਵੇਖਕੇ।¹ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ।¹ਪਹਿਲਾਂ।¹ਮੁਖੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ।¹ਖੋਟਾ ਰਾਹ। ²ਦੂਰ ਕੀਤਾ।¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ।

॥ ੧੫ ॥

ਟਹਿਲ ਦੇਗ¹ ਕੀ ਅਧਿਕ ਕਰੇਈ। ¹ਲੰਗਰ।

ਮਨ ਇਸਥਿਰ, ਨਹਿੰ ਡੋਲਨ ਦੇਈ।

ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇ ਸੁਖ ਪਾਯਾ।

ਮਾਨਤਿ ਗੁਰ ਕੀ ਸਦਾ ਰਜਾਯਾ¹ ¹ਆਗਾਜਾ।

॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ।

ਟਹਿਲ ਦੇਗ ਕੀ ਕਰਤਿ ਜਹਿੰ¹,

ਤਹਿੰ ਆਏ ਗੁਰ ਸੋਇ।

ਸੋਢਿ ਬੰਸ ਸਵਿਤਾ¹ ਭਏ, ¹ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋਏ।

ਰਾਮਦਾਸ ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਇ¹ ॥ ੧੭ ॥ ¹ਜੋ।

ਚੌਪਈ:

ਹੇਰਿ ਉਠਯੋ ਗੁਰ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਮਗਨ ਮਹਿੰ ਰਿਦਾ ਬਿਸਾਲਾ।

ਮੰਡਤਿ¹ ਆਟਾ, ਕਰ ਸੋਂ ਲਾਗਯੋ। ¹ਗੁੰਨ੍ਹਦਾ ਸੀ।

ਦੇਖਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਟਹਿਲ ਤਯਾਗਯੋ¹ ¹ਭਾਵ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ ਛੱਡਕੇ।

॥ ੧੮ ॥

ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ ਧਰਿ¹ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ²। ¹ਕੰਡ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਕੇ। ²ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਲਗੈ ਨ ਮਾਟੀ ਕਰਾ ਉਰ ਚੀਨੀ। ¹ਮਿੱਟੀ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਤਬ ਤੇ ਬਖਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੀ ਭਈ।

ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਾਥ¹ ਧਰਿ ਬੰਦਨ ਕਈ ¹ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੱਥ।

॥ ੧੯ ॥

ਤਿਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ¹ ਮਹਿੰ ਜੋ ਹੋਇ। ¹ਸੰਤਾਨ।

ਹਾਥ ਪ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਧਰਿ ਬੰਦਹਿ ਸੋਇ।

ਅਬ ਤਕ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇ ਇਹ ਚਾਲੀ।

ਬਖਸ਼ ਕਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜਿਹ ਢਾਲੀ¹ ¹ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਿਹ ਕੀ ਸੰਤਤਿ ਕੇ ਵਿਖੈ,

ਇਕ ਸਾਕਤ ਭਾ¹ ਨੀਚ। ¹ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ,

ਆਵਾ ਤਿਹ ਕਰਾ ਬੀਚ ॥ ੨੧ ॥ ¹ਹੱਥ।

ਚੌਪਈ:

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਜੋ ਲਿਖਵਾਈ।
ਬਹੁ ਨਹਿੰ ਲਿਖੀ¹, ਰਹੀ ਇਕ ਥਾਈ।¹ਬਹੁਤ (ਪੋਥੀਆਂ) ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਕ ਕਬੀਰ ਬੰਸੀ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹੀ।
ਸੋ ਪੋਥੀ ਪਢਿ ਗੁਨ¹ ਮਨ ਮਾਂਹੀ¹ਵਿਚਾਰ ਕੇ।

॥ ੨੨ ॥

ਕਰਿ ਕੁਕਰਮ¹ ਅਨਸੋਧ² ਬਨਾਈ।¹ਖੋਟ ਕਮਾਕੇ।²ਗਲਤ, ਬਨਾਵਟੀ।

ਅਪਨ ਵਡਿਨ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਪਾਈ।
ਬਚਨ ਅਨੁਚਿਤ¹ ਲਿਖੇ ਸਮੁਦਾਏ।¹ਅਯੋਗ।

ਜਿਨਕੇ ਪਢਨ ਸੁਨਨਿ ਅਘ ਪਾਏ¹।¹ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ।

॥ ੨੩ ॥

ਅਪਨਾ ਵਡਾ ਜਾਨ ਹਿੰਦਾਲੂ।
ਤਿਹ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਲਿਖੀ ਬਿਸਾਲੂ¹।¹ਬੜੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੇ ਵਡੀ ਬਨਾਇ।
ਮਹਿਮਾ ਲਿਖਤ ਭਯੋ ਬਹੁ ਭਾਇ¹।¹ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਬਹੁਤ।²ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਉਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਅਨਿਕ¹ ਬਿਧਿ²,
ਸਾਖੀ ਕਰੀ ਅਸੋਧ¹।¹ਅਸੁੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਰਮੇ ਨਰ ਬਹੁਤ,
ਜਿਨਕੇ ਮਨ ਨਹਿੰ ਬੋਧ¹ ॥ ੨੫ ॥¹ਵਿਚਾਰਹੀਨ।

ਚੌਪਈ:

ਤਿੰਹ ਸਾਕਤ ਐਸੀ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਜਾਨ ਪਿਤਰ ਨਿਜ¹ ਲਿਖਾ ਸੁਧਾਰੀ²।¹ਹਿੰਦਾਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਜਾਣਕੇ।
²ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾ) ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੀ।

-ਗੁਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਹਿੰ ਅਧਿਕਾਈ¹।¹ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤੇ ਹੋਣਗੇ, ਓਹ (ਵਿਚਲਕੇ)।

ਹਮਰੀ ਸੇਵ ਕਰਹਿੰ ਮਨ ਲਾਈ
॥ ੨੬ ॥

ਹਮਕੋ ਮਾਨਹਿੰਗੇ ਬਹੁ ਮਾਨਵ¹-।¹ਮਨੁਖ।
ਲਿਖੀ ਅਧਿਕਤਾ¹ ਉਰ ਇਹ ਆਨਵ²।¹ਵਡਾਈ।²ਲਿਆਕੇ।

ਪੂਰਬ¹ ਪੋਥੀ ਹੁਤੀ ਜੁ ਸੋਈ।¹ਪਹਿਲੀ।

ਦਈ ਬਿਪਾਸਾ ਬੀਚ¹ ਡਬੋਈ² ॥ ੨੭ ॥¹ਬਿਆਸਾ ਨਦੀ ਵਿਚ।²ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਨੇ ਛੇਦੇ¹ ਦਏ ਬਹਾਈ।¹ਪਾੜੇ।

ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਲਿਖਵਾਈ।

ਤਿਹ ਕੋ ਤਾਤਪਰਜ ਸਭਿ ਚੀਨੇ¹।¹ਸਮਝਕੇ

ਅਧਿਕ¹ ਬਚਨ ਅਪਨੇ ਲਿਖਿ ਦੀਨੇ¹ਬਹੁਤੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਬਨਾਵਟੀ।

ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਜੁ ਅਨਤਗਤਿ¹,

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਮਨ ਲਾਇ।

ਤਿਹ ਤੇ ਪੋਥੀ ਸਭਿ ਲਿਖੀ,

ਸਾਕਤ ਜੋਨ ਬਨਾਇ¹ ॥ ੨੯ ॥

¹ਜੇ ਸਾਕਤ ਨੇ ਬਨਾਈ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਸਭ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਚੌਪਈ:

ਜੇ ਹੈਂ ਨਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਪੂਰਨ।

ਦੁਰਮਤਿ ਭਰਮ ਭਯੋ ਜਿਨ ਚੂਰਨ¹।¹ਨਾਸ਼।

ਸੇ ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਨਹਿ।

ਜੇ ਨਿਜ ਗੁਰੁ ਕੋ ਭੇਵ¹ ਪਛਾਨਹਿ¹ਭੇਤ ਨੂੰ।

॥ ੩੦ ॥

ਨਹਿੰ ਮਾਨਹਿੰ ਦੁਰਮਤਿ ਕਹਿ¹ ਸਾਖੀ।

¹ਕਬੂਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ।

ਜੋਨ¹ ਦਰਸ ਨਾਨਕ ਅਭਿਲਾਖੀ²।

¹ਜੇਹੜੇ ਲੋਕ। ²ਇਛਾਵਾਨ ਹਨ।

ਜੇ ਮਾਨਹਿੰ¹ ਸਾਕਤ ਕੋ ਕਹਯੋ।

¹ਜੇ ਮੰਨਣਗੇ।

ਤਿਨਤੇ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਰਹਯੋ ॥ ੩੧ ॥

ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਨ ਕੇ ਉਰ ਹੋਈ।

ਕਹਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗੁਰੁ ਸਾਖੀ ਸੋਈ।

ਪੈ ਸਮ¹ ਪੀਵਹਿੰ ਬਿਨ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।

¹ਦੁਧ ਵਾਂਙੂ।

ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਆਗੈ, ਇਹ ਥਾਂਈ

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਦੁਧ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਖੀਰ¹ ਸਮ,

ਬਿਦਤ¹ ਦੇਤਿ ਅਹਿਲਾਦ²।

¹ਪ੍ਰਗਟ। ²ਆਨੰਦ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਛੰਦ ਚੌਪਈ ਬੰਦ ਜੋ ਮਿਸ਼ਟ¹,

¹ਮਿੱਠੇ।

ਸਹਿਤ ਭਾ ਸ੍ਵਾਦ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਮਾੜੀ ਸਾਖੀ।

ਜੇ ਸਾਕਤ ਕੀ ਕਹੀ ਕੁਸਾਖੀ¹।

ਖੀਰ ਬੀਚ ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਮਾਖੀ।

ਕਾਢਹਿ ਮਾਖੀ ਦੇਖਹਿ ਜੋਊ¹।

ਪੀਵਹਿ ਪਾਇ ਮਿਸ਼ਟ¹ ਸਿਖ ਸੋਊ

॥ ੩੪ ॥

ਦੇਖਿ ਬੂਝ¹ ਮਾਖੀ ਜੋ ਖਾਵੈ।

ਸੁਮ¹ ਹੋਵੈ ਤਨ, ਪੈਨ ਪਚਾਵੈ²।

ਕੀਰਤਿ ਨਿਰਮਲ ਜੋ ਉਰ ਧਾਰਹਿ।

ਕਰੀ⁺ ਕੁਸਾਖੀ¹ ਸੋ ਨਿਰਵਾਰਹਿ²

॥ ੩੫ ॥

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ ਅੰਬੁਜ¹ ਸੇ ਜੇਈ।

ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ¹ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇਈ। ’

ਤਿਨ ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

ਸੁਨਿਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਹਿਮਾ ਜੇ ਮਾਨੇ

॥ ੩੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੇਮੁਖ ਮਨੁਜ¹ ਉਲੂਕ² ਜੋ,

ਸਾਕਤ ਮਨ ਬਚ ਕਾਇ।¹

ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਨ ਬਹਿਸ ਹੋਂ¹,

ਨਹਿ ਕਛੁ ਕਹੋਂ ਅਲਾਇ¹ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜੋ ਸਾਕਤਿ ਮਤਿ ਜਗਤ ਕਿ ਮਾਂਹੀ।

ਚਿਤ ਸਮਝਤਿ ਸੁ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾਂਹੀ।

ਜੇ ਬਿਧਿ¹ ਆਪ ਆਨਿ ਸਮਝਾਵੈ।

ਨਹੀਂ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਉਰ ਤੇ ਜਾਵੈ ॥ ੩੮ ॥

ਰਸ ਉਖਹਿ ਕੇ ਲਤਾ¹ ਸੁ ਪਾਲਹਿ²।

ਫਾਣਤ ਸੋਂ ਤਿਹ ਕਰ ਅਲਬਾਲਹਿ।¹

ਸਿਤਾ ਕੰਧ ਪਰ ਬਧਿ ਹੈ ਸੋਇ।¹

ਕਟ ਤੂੰਬੀ ਕਬਿ ਮਧੁਰ ਨ ਹੋਇ।¹

॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੋ ਦੇਖਕੇ ਮੱਖੀ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।

¹ਮਿੱਠਾ।

¹ਵੇਖ ਭਾਲ ਕੇ।

¹ਖੇਚਲ। ²ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪਚੇਗਾ।

¹ਜੋ ਕੁਸਾਖੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ²ਦੂਰ ਕਰੇ।

¹ਪਾ:-ਕਹੀ।

¹ਕਵਲ।

¹ਸੂਰਜ।

¹ਮਨੁਖ। ²ਉੱਲੂ।

¹ਮਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਾਕਤ ਹਨ।

¹ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

¹ਬੋਲਕੇ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾਂ।

¹ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ²ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਦੀ ਵੇਲ ਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਪਾਲੇ।

¹ਮਿਸਰੀ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਖੇਲਾਂ ਬਨਾਵੇ।

¹ਖੰਡ ਦੀ ਕੰਧ ਤੇ ਵਧੇ ਓਹ ਵੇਲ।

¹ਕੌੜੀ ਤੂੰਬੀ ਕਦੇ ਮਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋਉ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਵਡੇ,
ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰ।

ਏਕ ਰੋਮ¹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬਹੁ²,

¹ਦਿਸਦੇ ਇਕ ਰੋਮ ਵਿਚ। ²ਬਹੁਤੇ ਹੈਨ।

ਤਿਹ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ⁺:

ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ।

¹ਅੰਕ ੩੯ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉੱਚਾ ਸੱਚਾ ਸੂਰਜ ਵੱਤ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ, ਵਲੀ ਪੀਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਤਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਿਆਉਂਦੇ।

ਅਮਰ ਭਏ ਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਨ ਡਰਾਵਹਿ।

ਔਰ ਅਚਾਰਜ ਬਹੁ ਮਤ ਕੇਈ।

ਅਨਿਕ ਕਲਪਨਾ ਥਾਪਹਿ ਜੇਈ

॥ ੪੧ ॥

ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਔਲੀਆ ਸਾਰੇ।

ਗਿਨ ਕਰਿ ਕੌਨ ਪਾਇ ਹੈ ਪਾਰੇ।

ਇਨ ਕੋ ਮਾਨ¹ ਤਿਮਰ ਘਨ ਸਾਂਝੂ²।

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ। ²ਹਨੇਰਾ ਗਾਹੜੀ ਸੰਝਾਂ ਦਾ।

ਅਧਿਕ ਦੰਭਿ ਸੋਂ ਉਡ ਗਨ ਰਾਜੂ¹

¹ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਸਮਾਨ ਦੰਭੀ ਹੈਨ ਸਾਰੇ।

॥ ੪੨ ॥

ਕਲਾ ਬਿਸਾਲਨ ਕੇ ਬਲਿ¹ ਜੇਤੇ।

¹ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਤਾਰੇ (ਸਮਝ ਲਓ)।

ਤਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਚਮਕਤਿ ਤੇਤੇ।

ਨਿਸਾ ਘੋਰ¹ ਕਲਿ² ਕੀਨਿ ਕੁਚਾਲੇ³।

¹ਐਉਂ) ਘੋਰ ਰਾਤ ਹੈ। ²ਕਲਿਜੁਗ। ³ਕੁਚੀਤੀ।

ਤਸਕਰ¹ ਦੰਭੀ² ਫਿਰਤਿ ਸੁਖਾਲੇ

¹ਚੋਰ। ²ਪਖੰਡੀ।

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੇ ਅਨੇਕ ਮਤ ਮਤਾਂਤ੍ਰ ਹੈਨ ਚਕੋਰ (ਵਤ ਹੈਨ)।

ਮਤ ਜਿ ਅਨੇਕ ਚਕੋਰ¹ ਗਨ,

ਹਰਖਤਿ ਮਿਲਾ ਸਮਾਜ।

ਕਲਮਲ¹ ਕੁਮਦ² ਪ੍ਰਫੁੱਲਹੀਂ,

¹ਪਾਪ (ਮਾਨੋਂ ਕਵੀਆਂ ਹਨ)। ²ਕਵੀਆਂ।

ਤਾਲ ਪਾਇ ਕਲਿਰਾਜ¹ ॥ ੪੪ ॥

¹ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜ ਹੈ ਸੋ ਤਲਾਉ ਪਾ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੂਰਜ ਪਰਕਾਸ਼ੇ।

ਪਾਛਲ ਗਿਨਤੀ ਸਕਲ ਬਿਨਾਸੇ।

ਭਏ ਸੰਤ ਅਰਬਿੰਦ¹ ਸੁਖਾਰੇ।

¹ਕਵਲ।

ਚਕਵੇ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਦੁਖ ਟਾਰੇ ॥ ੪੫ ॥

ਆਤਪ¹ ਭਗਤਿ ਬਿਰਾਜੀ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ। ¹ਧੁੱਪ।

ਗਜਾਨ ਤੇਜ ਹੈ ਨਿਰਮਲ ਜਿਹ ਮਹਿੰ।

ਐਸੇ ਗੁਰ ਕੇ ਨਿੰਦਕ ਜੇਈ।

ਸਮ ਉਲੂਕ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਤੇਈ

॥ ੪੬ ॥

ਦਿੱਬ ਸਹੰਸਰ ਬਰਖ¹ ਪ੍ਰਮਾਨਾ²।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ। ²ਤਕ (ਦੇਖੋ ਪੂ: ਅਧਯਾਯ ੬੬ ਅੰਕ ੪੭)।

ਪਾਵਹਿੰ ਨਰਕ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਖਾਨਾ।

ਤ੍ਰਿਗਦ¹ ਜੋਨਿ ਪੁਨ ਬਾਰੰਬਾਰਾ।

¹ਟੇਢੀਆਂ (ਸੱਪ ਆਦਿਕ) ਜੋਨੀਆਂ।

ਧਰਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹਿੰ ਕਸ਼ਟ ਅਪਾਰਾ

॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਪਮਾ ਵਡੀ,

ਮੋ ਤੇ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ।

ਜਿਉਂ ਕੀਟੀ ਗਿਰ ਨਹਿੰ ਉਠੇ,

ਕਰਤਿ ਅਨੇਕ ਉਪਾਇ ॥ ੪੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਨਹਿੰ ਦੀਸਹਿ ਕੋਊ।

ਜਿਹਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਸੋਊ।

ਜੋ ਉਪਮੇਯ¹ ਤਾਰਤਮ ਉਪਮਾ²।

¹ਉਪਮਾ ਯੋਗ (ਜੈਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ)। ²ਵਧ ਘਟ ਉਪਮਾ ਦੇਵੇ। [ਸੰਸ. ਤਾਰਤਮਯ ॥

ਹੁਇ ਹਾਸੀ ਤਿਹ ਕਵਿ ਕੀ ਭਵ ਮਾਂ¹

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

॥ ੪੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋ ਹਮਰੇ ਸੁਆਮੀ।

ਜੋਸਿ¹ ਸੋਸਿ ਹੈ² ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

¹ਜੈਸੇ ਉਹ (ਹਨ)। ²ਤੈਸੇ ਉਹੀ (ਹਨ)।

ਕਹੇ ਵਧੈਂ ਨਹਿੰ ਘਟੈਂ ਘਟਾਏ।

ਜਨਮ ਧਾਰਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ ॥ ੫੦ ॥

ਬੇਦ ਰਿਚਾ¹ ਜੋ ਸਬਦ ਸੁ ਕੀਨੇ।^੨ ¹ਸੂਤੀਆਂ।

^੨ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਕਦੇ ਬੇਦ ਰਿਚਾਂ ਰਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਬਦ ਰਚੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ: ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਚੇ?

ਉੱਤਰ-ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁਖੱਲੇ ਕਰਕੇ ਰਚੇ। ਭਾਵ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਰਚੇ। ਇਥੇ ਮੁਰਾਦ ਵੇਦ ਦੇ ਟੀਕਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਵੇਦ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ ਦੇ ਰਚੇ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਹੈ।

ਉੱਵ ਵੇਦ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਨਿਰੇ 'ਵੇਦ ਪੁਸਤਕਾਂ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਦੇਖੋ ਰਿਗਵੇਦ:-

ਕੇਦੋ ਽ਸਿ ਯੇਨ ਠ੍ਵੰ ਦੇਕ ਕੇਦ ਦੇਕੇ ਘ੍ਯੋ ਕੇਦੋਂ ਖਕਸੇਤਜ ਮਡਯੰ ਕੇਦੋਂ ਖ੍ਯੋ: ੩੫-15-3

ਹੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਕੇ ਦੇਣੇ ਹਾਰੇ! ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ (ਕ੍ਰਮ) ਆਪ (ਕੇਦ:) ਚਰਾਚਰ ਜਗਤ ਕੇ ਜਾਨਣੇਹਾਰ (ਸ੍ਰਿਯ) ਹੈਂ, ਸਭ ਜਗਤ ਕੋ (ਕੇਦ) ਜਾਨਤੇ ਹੋ, ਤਥਾ ਜਿਸ ਵਿਗਯਾਨ ਵਾ ਵੇਦ ਸੇ (ਦੇਕੇਤਯੋ) ਵਿਦਵਾਨੋਂ ਕੇ ਲੀਏ (ਕੇਦ:) ਪਦਾਰਥੋਂ ਕੇ ਜਾਨਣੇ ਵਾਲੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ:

੧੨-੬੪, ੩੨-੧੦, ੧੭-੨੭, ੨੩-੫੮, ੨੩-੬੦, ੩੧-੧੮, ੩੨-੯, ੪੦-੧, ੪੦-੧੪।

ਲੋਗਨ ਹਿਤ ਦੇਖੇ ਦੁਖਿ ਦੀਨੇ¹।

¹ਦੁਖੀ ਦੀਨ ਲੋਗਾਂ ਦਾ ਹਿਤ ਦੇਖ ਕੇ।

ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿਮੰਦ¹ ਬਿਸਾਲਾ²।

¹ਦੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਮੰਦ ਹਨ। ²ਬਹੁਤ।

ਯਾਤੇ ਕਰੇ ਸੁਖੇਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ॥੫੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿੰਦਕ ਜੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿੰ,

ਕੀਰਤਿ ਛੋਟ ਨ ਹੋਇ।

ਜਿਉਂ ਦੁਰਾਇ ਸਸਿ¹ ਪੱਤ੍ਰ ਸੋਂ,

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ।

ਛਾਦਯੋ¹ ਜਾਇ ਨ ਸੋਇ ॥੫੨॥

¹ਲੁਕਾਇਆ ਨਹੀਂ।

ਚੌਪਈ:

¹ਉੱਲੂ।

ਜਿਉਂ ਰਵਿ ਕੋ ਉਲੂਕ¹ ਮੁਖ ਨਿੰਦਹਿ।

ਅੰਧ ਹੋਇ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਮੁੰਦਹਿ।

ਮਾਰਤੰਡ¹ ਘਟ ਹੋਇ ਨ ਜਾਈ।

¹ਸੂਰਜ।

ਦੀਪਤਿ¹ ਸਭਿ ਲੋਕਨ ਸੁਖਦਾਈ

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ।

॥੫੩॥

ਤਿਉਂ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਪਰਕਾਸ਼ੀ।

ਦਿਪਤਿ ਜਗਾਂ ਤਹਿੰ¹, ਨਿੰਦਕ ਨਾਸ਼ੀ²।

¹ਜਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ। ²ਨਾਸ਼ ਹੋਏ

ਆਸ਼੍ਰਮ ਬਰਨ ਚਤੁਰ¹ ਬਿਸਤਾਰਾ।

¹ਚਾਰੇ ਵਰਣ (ਮੁਰਾਦ ਹਿੰਦੂ)।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਕਰਹਿੰ ਉਚਾਰਾ

॥੫੪॥

ਤੁਰਕ ਸਭੈ ਤੁਰਕਨ ਕੇ ਪੀਰੂ¹।

¹ਭਾਵ ਅਪਣਾ ਪੀਰ।

ਜਾਨਹਿੰ, ਨਾਨਕ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੂ¹।

¹ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਕਲਾਵਾਨ ਸਿਧ ਨਾਥ ਜਿ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਰਤਿ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਮਹਿੰ

॥ ੫੫ ॥

ਜਹਿੰ ਲੋ ਹੈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ¹ ਸੁ ਅਵਨੀ²।

¹ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ²ਘਰਤੀ।

ਸਰਬ ਥਾਨ ਮਹਿੰ ਕੀਰਤਿ ਰਵਨੀ¹।

¹ਸੁੰਦਰ (ਅ) ਫੈਲੀ ਹੈ।

ਤੋਰੇ¹ ਹੁਤੇ ਮੁਵਾਸ² ਮੁਕਾਮਾ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੋੜੇ। ²ਆਕੀਆਂ ਦੇ।

ਸਭਿ ਉਪਰਿ ਰਾਜਤਿ¹ ਅਭਿਰਾਮਾ²

¹ਵਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ (ਕੀਰਤੀ)। ²ਸੁੰਦਰ।

॥ ੫੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਕੇਵੜੇ। ²ਜੇਹੀ।

ਖੁਰਾਸਾਨ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਹੂੰ ਮੈ ਕੇਵਡਾ¹
ਸੀ²,

ਮੱਧ ਮੁਲਤਾਨ ਹੂੰ ਕੇ ਮਾਲਤੀ¹ ਸੀ

¹ਇਕ ਚਿੱਟਾ ਫੁੱਲ।

ਫੂਲੀਆ।

{ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

ਮੱਕੇ ਮੈਂ ਮੰਦਾਰ ਸੀ¹, ਮਦੀਨੇ ਹੈ

¹ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਜੇਹੀ। ²ਚੰਦਰਮਾਂ।

ਮਯੰਕ² ਸਮ

ਕੰਬੁ¹ ਜੈਸੀ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ

¹ਸੰਖਾ।

ਝੂਲੀਆ।

ਪਾਰਦ ਸੀ¹ ਬਗਦਾਦਿ, ਨਾਰਦ² ਸੀ

¹ਪਾਰੇ ਵਰਗੀ। ²ਨਾਰਦ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਹੈ।

ਭੱਖਰਾਦਿ

ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਧਾਰ ਭਈ ਗੰਗ ਜੂ ਕੇ

¹ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ।

ਕੂਲੀਆ¹।

ਚੌਰ ਜੈਸੀ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਿ ਸੋਹੇ ਸਭਿ ਸੀਸ

ਪਰ

ਸਾਤ ਦੀਪ ਮੱਧ ਮੈਂ ਮਰਾਲ ਪਾਂਤਿ¹

¹ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤੀ (ਵਾਂਗੂ)।

ਭੂਲੀਆ ॥ ੫੭ ॥

ਅਮਲ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਮੈਂ

ਬਿਰਾਜਮਾਨ

ਸੁਧਾ¹ ਸਮ ਸੁਧਾਸਰ², ਦਿੱਲੀ ਦੂਧ³

¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ²ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ। ³ਦੁੱਧ ਵਰਗੀ।

ਸੋਹੀਏ।

ਜੌਨੂ¹ ਜੈਸੀ ਜੋਧਪੁਰ, ਸ਼ੇਸ਼² ਸੀ³ ਸੁਮੇਰੁ

¹ਚਾਂਦਨੀ। ²ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ। ³ਜੇਹੀ।

ਪਰ

ਚੰਦਨ ਸੀ ਚੀਨ ਔ ਮਚੀਨ ਮਾਂਹਿ

ਜੋਹੀਏ।

1ਨਿਪਾਲ ਮੈਂ ਨਿਹੱਕਸੀ², ਕਮਾਊ³ ਮੈਂ 1ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ। 2ਹੀਰੇ ਜੇਹੀ। 3ਪਹਾੜ ਹੈ (ਅ)
ਕਪਾਸ⁴ ਸੀ ਕਾਮਰੂਪ। 4ਕੁਪਾਹ।

ਹਿਸਾਰ ਕੋਟ ਹਿਮ¹ ਸੀ² ਸੁਖਦ³ 1ਬਰਫ। 2ਜੇਹੀ। 3ਸੁਖ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ।
ਅਵਰੋਹੀਏ।

1ਆਠੋਂ ਦਿਗਪਾਲਨ² ਕੇ ਦਸਨ³ ਪੈ 1ਵੇਖੀਦੀ ਹੈ। 2ਦਿਸ਼ਾਪਾਲ ਹਾਥੀਆਂ। 3ਦੰਦਾਂ।
ਜਾਇ ਟਿਕੀ

ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ ਦੇਖੀਏ ਸਭਿਨਿ ਮਨ ਮੋਹੀਏ

॥ ੫੮ ॥

ਲਖਨਊ ਸਾਰਦ¹ ਸੀ², ਲਵਪੁਰਿ³ 1ਸਰਸੁਤੀ। 2ਜੇਹੀ। 3ਲਾਹੌਰ। 4ਬੱਦਲ।
ਵਾਰਿਦ⁴ ਸੀ

ਹਾਜੀਪੁਰਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ, ਰੂਪਾ¹ ਰੂਮ² 1ਚਾਂਦੀ ਜੇਹੀ। 2ਰੂਮ ਵਿਚ।
ਜਾਨਿਯੇ।

ਕਰਿਕਾ¹ ਐਰਾਕ², ਉਡਗਨ ਸੀ³ 1ਗੜਾ। 2ਇਕ ਵਲੈਤ ਰੂਮ ਵਿਚ। 3ਤਾਰਿਆਂ
ਐਰਾਨ⁴ ਰੂਰੀ ਵਰਗੀ। 4ਈਰਾਨ।

ਫਟਕ¹ ਸੀ ਫਰਕਾਬਾਦ, ਬਿਸਦ² 1ਬਲੌਰ। 2ਉੱਜਲ। 3ਕਹੀਦੀ ਹੈ।
ਬਖਾਨਿਯੇ।³

ਉਦਧਿ ਬੰਦਰ¹ ਮੱਧ ਉਦਧਿ ਸੀ² ਫੈਲ 1ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਤੇ। 2ਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੀ।
ਰਹੀ

ਕੂਲ¹ ਸੁ ਕਲਿੰਦਰੀ² ਕੇ ਕੁੰਦ ਸੀ³ 1ਕਿਨਾਰੇ। 2ਜਮਨਾਂ ਨਦੀ ਦੇ। 3ਰਵੇਲ
ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।⁴ (ਮਰਤਬਾਨ) ਵਰਗੀ। 4ਜਾਣ ਲਵੇ।

ਕੌਡੇ ਸੀ¹ ਕਲਿੰਜਰ², ਸਭਿਨਿ ਮੁਖ 1ਸੁਫੈਦ ਕੌਡੀ ਜੇਹੀ। 2ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ।
ਰਦਨ³ ਸੀ⁴ 3ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੰਦਾਂ (ਵਰਗੀ ਚਿੱਟੀ)।
4ਜੇਹੀ।

ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 1ਗਾਈ ਹੈ।

ਗਾਨਿਯੇ¹ ॥ ੫੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਸ ਦਿਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਮਹਿੰ, ਘਰ
ਘਰ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼।

ਫੁਲਵਾਰੀ ਫੂਲੀ ਜੁਹੀ¹, ਮਲਿਕਾ ਸੁਮਨ 1ਚਿਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਚੰਬਾਰ। 2ਮਾਲਤੀ
ਬਿਸੇਸ਼² ॥ ੬੦ ॥ ਫੁਲ ਤੋਂ ਵੱਧ (ਸੁਹਣੀ)।

ਚੌਪਈ:

1ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਧਾਰਿਆ ਸੀ ਜਨਮ। 2ਪਾ:-ਸਮ।

‘ਅਵਰ ਨਰਨ ਸਰਾ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰੇ।’

ਜੋ ਐਸੇ ਕਹਿੰ ਸੋ ਕੂੜਿਆਰੇ।

ਸੋ ਨਾਨਕ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਨਾਹੀ।

ਕੈ¹ ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਾਹੀ² ਜਾਂ।³ ਆਖਦੇ ਹਨ।

॥ ੬੧ ॥

ਜੀਵਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਨਰ ਸੋਇ।

ਮੁਏ ਨਰਕ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇੰ।

ਨਹਿੰ ਜਾਨਹਿੰ ਕਹਿਤੇ ਜੋ ਭੂਲੇ।¹

¹ਜੋ (ਮਹਿੰਮਾ) ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੁੱਲਕੇ ਕਹਿ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਓਹ ਹੁਣ ਸੁਣਕੇ ਅਨਕੂਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਅਬ ਸੁਨਿ ਸੋ ਹੋਵਹਿੰ ਅਨਕੂਲੇ^੩’

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਮਨ, ਕੀਨੋ

ਬਹੁਰ ਸੰਦੇਹ।

ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਲਾਲਸਾ, ਕਥਾ ਸੁਨਨਿ ¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਪਰ ਜੇਹਾ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਸੁਨਹੁ ਕਵੀ ਇਵ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰੇ।

ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਨਕਾਂ ਰਾਜ ਅਵਤਾਰਾ।^੧

ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਿਖਜੋ ਵਾਕ ਸੁਖਕਾਰਾ

॥ ੬੪ ॥

¹ਜਨਕ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਥੇ ਤੱਤਦਰਸੀ ਮਹਾਤਮਾ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਕ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਉਂ ਉਚਾਰੇ ਹਨ:

‘ਜਨਕੁ ਸੋਇ ਜਿਨਿ ਜਾਣਿਆ ਉਨਮਨਿ ਰਥੁ ਧਰਿਆ ॥’ ਅਰਥਾਤ-ਜਨਕ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗਿਆਨਵਾਨ ਅਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜਨਕ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀ ਸੀ, ਜੋ ਰਾਜਾ

ਅਰ ਗਿਆਨੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਨਕ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਕ ਲਕਬ ਸੀ ਜੋ ਮਿਥਲਾ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਲੜੀ ਦਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਯਾ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਏ। ਉਂਵ ਵੀ

‘ਜਨਕ ਅਵਤਾਰ’ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ‘ਰਾਜ ਯੋਗੀ’ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ‘ਰਾਤਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ’ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ‘ਰਾਤਮ ਦੀ ਜੂਨ ਪਲਟੀ’ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ

ਅਰਥ ਕੇਵਲ ‘ਸਖੀ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਬੀ ਅੱਗੇ ਅੰਕ ੭੬ ਤੋਂ ੭੮ ਵਿਚ ਇਹੋ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ¹ ਪਾਵੈਂ।

¹ਉਗਾਹੀ।

ਤੋਂ ਹਮਰੋ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵੈ।

ਜਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਅਮੋਲ ਅਡੋਲਾ।

ਸੁਖਦਾ ਮੰਗਲ ਮੂਲ ਅਤੋਲਾ' ॥ ੬੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਵੀ ਗੁੰਥ ਕੀ ਗਾਥਾ।

ਕਰਿ ਉਰ ਹਰਖ ਕਹਤਿ ਤਿਨ ਸਾਥਾ।

‘ਧੰਨ ਗਿਰਾ^੧, ਮਤਿ ਧੰਨ ਤੁਮਾਰੀ। ^੧ਬਾਣੀ।

ਜਾਂ ਤੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਸਮਝ ਉਚਾਰੀ

॥ ੬੬ ॥

ਕਹਤਿ ਮਹਿਤ ਕੀ ਮਹਿਤਹਿ ਸਾਖੀ।

^੧ਬੜੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਡੇ ਪੁਰਖ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਨਹੀਂ ਅਲਪ^੧ ਤੇ ਜਾਵਹਿ ਭਾਖੀ।

^੧ਛੋਟੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਨੀਤਾ।

ਗੁੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਰੀਤਾ ॥ ੬੭ ॥

ਪੁਨ ਗੁਰਦਾਸ ਭਯੋ ਜੋ ਭਾਈ।

ਕਛੁਅਕ ਕੀਨਿ ਜਿ^੧ ਗੁਰੂ ਵਡਾਈ।

^੧ਜਿਸ ਨੇ। ^੧ਪਾ:-ਕਛੁ ਕੀਨ ਜਿਨ।

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੀ ਰਹਿਤਿ ਹਜੂਰਾ।

ਸਿੱਖੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਬ੍ਰਤ ਪੂਰਾ ॥ ੬੮ ॥

ਸੁਨਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜਿਹ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਬਰ ਦੀਨੋ ਅਸਬਿਧਿ ਗਤਿਦਾਨੀ।

ਪਢਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਕੈ ਸਿਖ ਜੋਊ।

ਸਿੱਖੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ ਸੋਊ ॥ ੬੯ ॥

ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥੀ ਮੈਂ ਗਾਥਾ।

ਤਿਹ ਕੀ ਸਾਖ ਸੁਨਹੁ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹਦੂਰੀ।

ਮੰਨੀ ਸਿੰਘ ਭਯੋ^੧ ਗਤਿ ਰੂਰੀ^੧ ^੧ਸੁੰਦਰ ਗਤੀ ਵਾਲਾ। ^੧ਪਾ:-ਹੋਇਓ।

॥ ੭੦ ॥

ਜਿਹ ਸਿਰ ਲੋ^੧ ਸਿੱਖੀ ਨਿਰਬਾਹੀ।

^੧ਸਿਰ ਤਕ।

ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕਥਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਹੀ।

^੧ਕਹੀ।

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸੁਨਹੁ ਗੁੰਥ ਕੀ ਸਾਖੀ।

ਹਿਰਦੇ ਮਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦਿਢ ਰਾਖੀ^੧ ^੧ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਤਿਹਾਸ ਲੀਤਾ ਹੈ।

॥ ੭੧ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਕ]
ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥
ਜਹ ਕਹ ਤਹ ਭਰਪੂਰੁ ਸਬਦੁ ਦੀਪਕਿ ਦੀਪਾਯਉ ॥
ਜਿਹ ਸਿਖਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿਓ ਤਤੁ ਹਰਿ ਚਰਣ ਮਿਲਾਯਉ ॥
ਨਾਨਕ ਕੁਲਿ ਨਿੰਮਲੁ ਅਵਤਰਿਉ ਅੰਗਦ ਲਹਣੇ ਸੰਗਿ ਹੁਅ ॥
ਗੁਰ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਰਣ ਤਰਣ ਜਨਮ ਜਨਮ ਪਾ ਸਰਣਿ ਤੁਅ ॥੨॥
[ਸਵਈਏ ਮ: ੩ ਕੇ]

.....
ਸਤਜੁਗਿ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ ॥
ਤ੍ਰੇਤੈ ਤੈ ਮਾਣਿਓ ਰਾਮੁ ਰਘੁਵੰਸੁ ਕਹਾਇਓ ॥
ਦੁਆਪੁਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸੁ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ ॥
ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹ ਜਨ ਦੀਓ ॥
ਕਲਿਜੁਗਿ ਪ੍ਰਮਾਣੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਅਮਰੁ ਕਹਾਇਓ ॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਜੁ ਅਬਿਚਲੁ ਅਟਲੁ ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਫੁਰਮਾਇਓ ॥੨॥
[ਸਵਈਏ ਮ: ੧ ਕੇ]

ਦੋਹਰਾ:

ਬਹੁਤ।

ਇਤਯਾਦਿਕ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈ, ਲਿਖੇ ਸਵੱਯੇ
ਬਿੰਦਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਕਾਰ ਭੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ **ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੋਏ।**
ਕੰਦਾ ॥੨੨॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ।

ਮੁਹੁਰਮੁਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਹਿ¹ ਕਹਾ।

ਸੋ ਤੁਮ ਸਾਚ ਕਿ ਝੁਠੋ ਲਹਾ¹ ?

ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਵਾਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਸਾਚ ਜੁ ਮਾਨਹਿ।

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਹਿ

॥੨੩॥

ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਕੇ ਰਹਤਿ ਅਗਾਰੀ।

ਭਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਜੋਨ ਲਿਖਾਰੀ।

ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੀ ਸੁਨਹੁ ਅਬ ਸਾਖੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨਾਮ ਜਿਉਂ ਭਾਖੀ

॥੨੪॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸੋ ਵਾਚ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰ ਬਣਾਇਆ।

ਗੁਰੁ ਅੰਗਦੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗ ਤੇ ਗੰਗਹੁ ਜਾਣੁ ਤਰੰਗ ਉਠਾਇਆ।
 ਅਮਰਦਾਸੁ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦਹੁ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਚਲਤੁ ਵਰਤਾਇਆ।
 ਗੁਰੁ ਅਮਰਹੁ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਅਨਹਦ ਨਾਦਹੁ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ।
 ਰਾਮਦਾਸਹੁ ਅਰਜਨੁ ਗੁਰੂ ਦਰਸਨੁ ਦਰਪਨਿ ਵਿਚਿ ਦਿਖਾਇਆ।
 ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰ ਅਰਜਨਹੁ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਉ ਸਦਵਾਇਆ।
 ਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚਿ ਪਰਗਟੀ ਆਇਆ।
 ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਸਭ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ॥ ੨੫ ॥ ੨੪ ॥

[ਵਾਰ ੨੪ ਅੰਕ ੨੫]

ਚੌਪਈ:

^੧ਬਾਈਂ।

ਔਰ ਲਿਖਯੋ ਬਹੁਤੇ ਇਸਥਾਨਾ^੧।

ਪਢਿ ਕਰਿ ਗੁਨ^੧ ਲੇਵਹੁ ਮਤਿਵਾਨਾ ! ^੧ਵਿਚਾਰ।

ਬਹੁਰ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਅਵਤਾਰਾ।

ਐਸੇ ਲਿਖਿਓ ਗੁੰਥ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥

ਸੋ ਉਪਮਾ ਹੈ ਤਿਹ ਕੀ ਦਈ।

ਜੋਗ ਭੋਗ ਦੋਨੋ ਸਮ ਕਿਈ।

ਜਿਉਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਮਹਿੰ ਜਨਕ ਉਦਾਸੀ।

ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸੀ

॥ ੨੬ ॥

ਇਸੀ ਹੇਤ ਤੇ ਦੂਸਰ ਚਰਨਾ।

ਖੇਲ ਅਰਥ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਬਰਨਾ।

ਰਹੇ ਜਗਤ ਜਲ ਪਦਮ^੧ ਵਿਚਾਰ।

^੧ਕਵਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ।

ਯਾਤੇ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਨਿਰਧਾਰ^੧ ॥ ੨੫ ॥

^੧ਨਿਰਨਾ।

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਰਾਜਾ। ^੨ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ।

ਅਤਿ ਉਦਾਰ ਇਹ ਨ੍ਰਿਪਤ^੧ ਹੈ, ਭਯੋ

ਇੰਦ੍ਰ^੨ ਅਵਤਾਰ।

ਐਸੇ ਉਪਮਾ ਉਰ ਲਖੋ, ਜਨਕਹਿ ਕੀ

ਸੁਖਕਾਰ' ॥ ੨੮ ॥

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਹਰਖਤਿ ਭਏ, ਮਨ ਸੰਦੇਹ

ਮਿਟਾਇ।

ਭਯੋ ਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਅਬੇ, ਪਢਤਿ

ਸੁਨਤਿ ਸੁਖਦਾਇ ॥ ੨੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ

ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸੈਂਤੀਸਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੩੭ ॥

੩੮. [ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੰਗਲ। ਭਾ: ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ]

੩੭<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੩੯

{ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ} ॥੨.॥

{ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ} ॥੧੮.॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰਿਯੈ ॥

ਭਵ ਬੰਧਨ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਨਾ ਪਰਿਯੈ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ ਜੋ।

ਉਜਾਗਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਪ੍ਰਗਟ।

ਸਭਿ ਜੀਤਨ ਦੰਭਹਿ ਆਗਰ ਜੋ ॥੧॥

ਆਗਰ=ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ। (ਅ) ਸਮੂਹ, ਸਾਰੇ, ਖਾਣ, ਖਜਾਨਾ। [ਸੰਸ. ਆਕਰ]

ਦੁਖ ਦਾਰਿਦ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ਹੈ।

ਅਰਬਿੰਦ ਦੁਤੰ ਪਦ ਬੰਦਨ ਹੈ।

ਦੁਤੰ=ਸ਼ੋਭਾ।

ਸੁਖ ਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਗਯਾਨਘਨੰ।

ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ। ਘਨੰ=ਬੱਦਲ।

ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਕੇ ਅਘ ਓਘ ਹਨੰ ॥੨॥

ਓਘ=ਸਮੂਹ।

ਭਵ ਮੈਂ ਭਵ ਕਾਰਨ ਜਾਂਹਿ ਧਰਾ।

ਭਵ ਮੈ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਭਵ ਧਰਾ=ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ।

ਅਬ ਚਾਹਿਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਪੂਰ ਕਰਾ।

ਮਤਿਮੰਦ ਨਿਰੇ ਨਰ ਭੂਰ ਭਰਜੋ।

ਨਿਰੇ=ਨਰਕ। [ਸੰਸ. ਨਿਰਜ=ਨਰਕ] (ਅ) ਕੇਵਲ। ਤੁਕ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਇਉਂ ਹੈ:- (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਹੀ ਨਿਰੇ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਭੂਰ=ਬਹੁਤੇ।

ਪਿਖ ਕੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ ਕਰਜੋ ॥੩॥

ਸੇਤ=ਪੁਲ।

ਤਿਹ ਉਪਰ ਪਾਰ ਪਰੇ ਨਰ ਸੋ।

ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵਤਿ ਜੋ ਉਰ ਸੋਂ।

ਗੁਰੁ ਰੂਪ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਧਯਾਨ ਧਰੈਂ।

ਨਿਰਸੰਸ ਭਏ ਜਮ ਤੇ ਨ ਡਰੈਂ ॥੪॥

ਅਰਥ:

(ਉਸ ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ (ਜੀ ਦਾ) ਧਯਾਨ ਸਦਾ ਕਰੀਏ ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ, (ਅਤੇ) ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤ ਲੈਣੇ ਵਿਚ (ਸਭ ਤੋਂ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ (ਤਾਂ ਜੋ) ਸੰਸਾਰ ਦੇ

ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸੀਏ। ਦੁੱਖ ਦਲਿੱਦ੍ਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਵਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਾਤਾ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ) ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੂਰਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਖੋਟੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਬਹੁਤੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ ਹਨ (ਆਪ ਨੇ) ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਪੁਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਪੁਰਖ ਓਸ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ (ਲੰਘੇ) ਓਹ ਪਾਰ ਪਏ ਹਨ, ਜੋ (ਪੁਰਖ) ਦਿਲੋਂ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਤ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ (ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸੰਸੇ ਤੋਂ) (ਅਰ ਓਹ) ਜਮ ਤੋਂ (ਹੁਣ) ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਕਸੇ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ, ਮਰਦਾਨਾ
ਸੰਗਿ ਲੀਨ।

ਕਮਲਾਨਨ ਤੇ ਬਚ ਭਨੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਪਰਮ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥੫॥

ਤੋਟਕ ਛੰਦ:

‘ਚਲਿਬੇ ਚਿਤ ਚਾਹਤਿ ਹੋ ਕਿਤ ਕੋ?

ਅਬ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ, ਚਲੈਂ ਤਿਤ ਕੋ।’ ^੧ਓਧਰ ਨੂੰ। ਚਲੋ।

ਨਿਜ ਦਾਸ ਉਧਾਰਨ ਕਾਜ ਚਲੇ।

ਬਹੁ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਿਨ ਦੂਖ ਦਲੇ ॥੬॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਜਿਤ ਨਿਜ ਇੱਛਾ

ਗੱਛਹੁ^੧ ਸੁੱਛ ਸਰੀਰਾ^੨ ॥ ^੧ਚਲੋ। ^੨ਹੋ ਸੁਹਣੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ।

ਆਗੇ ਤਵ^੧ ਪਾਛੈ ਹੋਂ ਚਲਿ ਹੋਂ ^੧ਅੱਗਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ^੧। ^੧ਹੋ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ।

ਜੁਗਾ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਏਮਨਾਵਾਦੂ ^੧ਪਾ:-ਤਬ।

ਏਕ ਨਗਰ ਉਰ ਲਖਿਯੇ। ^੧ਜਾਣੋਂ।

ਤਹਿੰ ਤਖਾਣ ਇਕ ਲਾਲੋ ਬਸਈ

ਚਲਹ ਪ੍ਰਾਕ^੧ ਤਿਹ ਪਿਖਿਯੇ’ ॥੭॥ ^੧ਪਹਿਲਾਂ।

{ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਿਲਾਪ}

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ^੧ ਜਾਏ। ^੧ਚਾਲੋ।

ਪਦਵੀ^੧ ਮੈਂ^੧ ਪਦ^੨ ਪੰਕਜ ਸੁੰਦਰ ^੧ਰਾਹ ਵਿਚ। ^੨ਚਰਨ। ^੩ਪਾ:-ਪਦਮੀ।

ਦਾਸ ਰਿਦੇ ਜੁ ਬਸਾਏ। ^੧ਚਰਨ) ਜੋ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।

ਬਾਸੁਰ ਦਸ ਸਪਤਮ¹ ਮਹਿੰ ਪਹੁੰਚੇ

¹ਸਤਾਰਾਂ।

ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੂ।

ਗਏ ਸਦਨ ਤਿਹ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ

ਸੇਵਕ ਦਾ ਅਹਿਲਾਦੂ¹ ॥ ੮ ॥

¹ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਹਾਰੇ।

ਹੇਰਿ¹ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਭਾ ਠਾਂਢੇ

¹ਭਾਵ ਲਾਲੇ ਵੇਖ ਕੇ।

ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਬੰਦੇ¹।

¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ

ਲਾਲੇ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦੇ।

‘ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨਿੰਤ ਹੈ ਤੋ ਕੋ

ਬੈਸ¹ ਕਿਰਤਿ ਕੋ ਕਰਿਯੇ।’

¹ਬੈਠਾ।

ਬੁਝਤਿ ਲਾਲੇ ‘ਆਏ ਕਿਤ ਤੇ?

ਕਰੁਨਾ ਸਦਨ! ਉਚਰਿਯੇ ॥ ੯ ॥

ਬੇਸ ਅਪੂਰਬ ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ

ਮਧੁਰ ਮੁਖਰ^{1†} ਗਤਿ ਦੈਨਾ।

¹ਮਿੱਠੇ ਵਚਨ। [†]ਪਾ:-ਬਚਨ।

ਚੀਤ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਵਧੀ ਮੁਝ

ਹੇਰਤਿ ਹੋਵਤਿ ਚੈਨਾ।’

ਕਹਿ ਨਾਨਕ ‘ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਹਮ ਹੈਂ

ਨਹੀਂ ਨਿਕੇਤੰ¹ ਨੇਰੈ।

¹ਘਰ।

ਲਖਹੁ ਬੇਸ ਦਰਵੇਸ਼ ਹਮਾਰੋ

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਹੇਰੈ¹’ ॥ ੧੦ ॥

¹ਵੇਖਨੇ ਹਾਂ।

ਛਪਯ:

¹ਪਾਪ।

‘ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਤਿ ਮਿਟਤਿ ਕਲੁਖ¹

ਸੁਭ ਬਦਨ¹ ਬਿਰਾਜਹਿ²।

¹ਮੁਖੜਾ। ²ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਭਵ ਮੱਧ¹ ਨਸ਼ਟ

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

ਕਰਿ¹ ਤਮ² ਤਨ ਛਾਜਹਿ³।

¹ਕਰਨਹਾਰਾ। ²ਤੁਹਾਡਾ। ³ਸਰੀਰ ਸ਼ੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਮ ਸਮ ਨਰ ਅਘ ਕਰਤਿ

ਤਿਨਹਿ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਹਿ¹।

¹ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਦਾਰ ਹੋ।

ਉਪਜਤਿ ਸੁਖ ਉਰ ਮੱਧ

ਸੁਨਤਿ ਹਉਂ ਬਚਨ ਤਿਹਾਰਹਿ।

ਸੁਖਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਸੁ ਸੰਤ ਹੋ

ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਨਿਜ ਕਰੋ।

ਤੁਮ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਮਨ ਪਰਨ ਮਮ¹

¹ਮੇਰਾ ਮਨ ਪਿਆ ਹੈ। (ਅ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੇ ਪਰਨਾ

ਕਰੁਨਾ ਕਰ¹ ! ਕਰੁਨਾ ਢਰੋ²’ ॥ ੧੧ ॥

(ਆਸਰਾ ਲੀਤਾ ਹੈ)।

¹ਹੇ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਖਾਨ। ²ਕਿਰਪਾ (ਕਰਕੇ) ਪਸੀਜੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚਨ,
‘ਜਾਨ ਜਾਹੁਗੇ ਆਪ।
ਅਬ ਬੈਸਹੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਕਰੋ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਯੇ ਜਾਪ’ ॥ ੧੨ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

¹ਲਾਲੇ ਜੀ ਬੋਲੇ।

¹ ‘ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਪਾ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਭਾਸਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਸੋਊ।
ਨਹਿੰ ਸਮਾਨ ਰਾਵਰਿ ਕੋ ਦੀਸਹਿ
ਖੋਜੋ ਦਸ ਦਿਸ਼ ਜੋਊ।
ਤੱਦਪਿ ਭੀ ਤੁਮਰੇ ਬਿਨ ਭਾਖੇ
ਨਹਿੰ ਆਵਤਿ ਪਰਤੀਤੁ।’
ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਜਾਨਹੁ ਸੋਊ
ਰਾਖਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਚੀਤੁ’ ॥ ੧੩ ॥

ਸੰਕਰ ਛੰਦ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਬਚ ਲਾਲੋ
‘ਕੌਨ ਵਰਨ ਤਵ ਨਾਮ।
ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਜਨਾਵਹੁ ਅਪਨਾ
ਕਿਹ ਅਸਥਾਨੰ ਧਾਮ¹।’
‘ਮਰਦਾਨਾ ਲਖਿ¹ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ
ਬਿਚਰਤਿ ਇਨ ਕੇ ਸਾਥ।
ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੋ ਚੀਨ ਮਿਰਾਸੀ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਮ ਨਾਥ¹’ ॥ ੧੪ ॥

¹ਘਰ।

¹ਜਾਣੋਂ।

¹ਸੁਆਮੀ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

¹ਦੇਵੇਂ। ²ਹੱਥ।

ਬੰਦ ਉਭੈ¹ ਕਰ² ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੋ ਤਬ ਹੀ।
ਸੀਸ ਧਰਯੋ ਪਦ ਪੰਕਜ ਉਪਰ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਨਿਸ਼ਚਾ ਜਬ ਹੀ।
ਸਾਦਰ ਸੋ ਤਬ ਮੰਚ¹ ਡਸਾਵਾ²
ਬੈਸ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

¹ਪਲੰਘ। ²ਡਾਹਿਆ।

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪੂਰਨ ਜਗਦੀਸ਼ਾ
ਦਾਸਹਿੰ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ¹ ॥ ੧੫ ॥
ਆਇਸੁ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿਬੇ¹ ਹਿਤ
ਗਵਨਯੋ ਲਾਲੋ ਤਬ ਹੀ।

¹ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਭੋਜਨ ਕਰਨ।

ਬੂਝਤਿ ਭਾ¹ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਰੋ
'ਹਮ¹ ਸੋ ਕਹਿਯੋ² ਸਭਿਹੀ।
ਕੌਨ ਅਹੈ ਇਹ ਮਾਨਵ¹ ਸ੍ਰਾਮੀ!
ਜਿਹ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ?
ਭਾਗ ਵਡੇ ਇਹ ਦੀਸਤਿ ਮੋ ਕਹੁ
ਬੁੱਧਿ ਭਗਤ ਮਹਿੰ ਭੀਨੀ' ॥ ੧੬ ॥

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ) ਪੁਛਣ ਲੱਗਾ।

¹ਮੈਨੂੰ। ²ਦਸੋ।

¹ਮਨੁਖ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ[†] ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
'ਚੀਨਹੁ ਸੰਤ ਸਰੂਪਾ।

[†]ਪਾ:-ਉਬਾਚੇ।

ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਬੀਤੇ ਕੁਛ ਜਨਮਾ
ਅਬ ਭੀ ਸਫਲ ਅਨੂਪਾ।

ਨੌ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ
ਜਾ ਮਹਿੰ¹ ਏਕੋ ਹੋਈ।

¹ਜਿਸ ਵਿਚ।

ਭਵ¹ ਸਾਗਰ ਤਰ ਗਤਿ² ਕੋ ਪਾਵੈ
ਨਹਿੰ ਲਖਿ¹ ਸੰਸਾ ਕੋਈ' ॥ ੧੭ ॥

¹ਸੰਸਾਰ। ²ਮੁਕਤੀ।

¹ਨਾਂ ਜਾਣ।

ਮਰਦਾਨਾ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਬ ਹੀ
'ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਕਹੀਜੈ।
ਜਿਹ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ
ਭਵਜਲ ਭਲੇ ਤਰੀਜੈ।'

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਤਿ ਭਏ ਤਿਹ ਕਾਲਾ
'ਸੁਨੀਏ ਭਗਤ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

ਪ੍ਰਿਥਕ ਪ੍ਰਿਥਕ¹ ਹੋਂ ਭਾਖੋ ਸਭਿ ਹੀ
ਜੇ ਹੈਂ ਭਗਤਿ ਅਚਾਰਾ¹ ॥ ੧੮ ॥

¹ਵਖੋ ਵਖ।

¹ਕਰਮ।

{ਨੌ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ}

(ੳ) [†]ਸਤ ਸੰਗਤ ਸਸੂਖਾ¹ ਃ ਕਰਨੀ

¹ਸੇਵਾ। [†]ੳ), (ਅ) (ੲ) ਆਦਿ ਨੌਂ ਅੱਖਰ ਅਸਾਂ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਂਤਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਲਾਏ ਹਨ। [†]ਪਾ:-ਸਸੂਖਾ।

ਮਿਲ ਤਿਹ ਕਾਲ¹ ਬਿਤਾਵੈ²।

¹ਸਮਾਂ। ²ਗੁਜ਼ਾਰੇ।

(ਅ) ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਇਤਿਹਾਸ¹ ਸੁਨੀਜੈ

¹ਕਥਾ।

ਮਨ ਏਕਾਗਰ ਲਾਵੈ।

(ੲ) ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ¹ ਮਲਿੰਦ ਕਰੈ ਮਨ² ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ। ਭੋਰਾ ਕਰੇ ਮਨ ਨੂੰ।
ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਉਰਾ ਧਯਾਨਾ।¹ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

(ਸ) ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਮੁਖ ਸੋਂ¹ ਪਾ:-ਪ੍ਰਭ ਕੇ।

ਪੁਲਕਾਵਲ¹ ਤਨ² ਆਨਾ³ ॥੧੯॥ ਲੁੰ ਖੜੇ। ਅਸਰੀਰ ਤੇ। ਲੈ ਆਵੇ।

(ਹ) ਦਮ¹ ਸਮ² ਭਾ ਬਿਰਕਤ ਕਰਮਨ ਤੇ ਇੰਦ੍ਰੇ ਰੋਕਣੇ। ਅਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ।

ਸੁਰਗਾਦਿਕ ਤਜਿ ਚਾਹਾ।¹ ਇੱਛਾ।

(ਕ) ਪਰਾ¹ ਕੇ ਦੋਖ ਨ ਚੀਨਤਿ ਮਨ ਮੈਂ ਪਰਾਏ।

ਹਾਨ ਲਭ ਸਮ¹ ਤਾਹਾ।² ਬਰੋਬਰ। ਉਸਨੂੰ।

(ਖ) ਛਲ ਬਿਹੀਨ ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਹੋਵਨ ਹਰਖ ਸੋਕ ਨਹਿ ਆਵੈ।

(ਗ) ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਤਾਰ ਵਿਖੈ ਅਤਿ

ਡੋਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਜਾਵੈ ॥੨੦॥

(ਘ) ਹਰਿ ਸਰੂਪ ਸਭਿ ਹੂੰ ਕੋ ਜਾਨੈ ਰਵਿਓ¹ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ। ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਹਿਆ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਹੈ ਸੂਛਮ¹ ਕਰਿ ਵਰਨੀ², ਸੰਖੇਪ। ਕਹੀ।

ਏਕ ਪਰਾਪਤਿ ਜਾਂਹੀ।

ਕੁਲ ਸਮੇਤ ਤਰਿ ਹੈ ਭਵਸਾਗਰ

ਅਵਰ ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।

ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਮਾਯਾ ਨਹਿ ਮੋਹਹਿ

ਰਾਚਹਿ ਹਰਿ ਕੇ ਰੰਗਾ' ॥੨੧॥

ਚੁਲਕਾ ਛੰਦ:

ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰ ਤਬੈ

ਪਦ ਪਰ ਧਾਰਿ ਲਿਲਾਰ¹ ਅਲਾਵੈ²। ਮੱਥਾ ਰੱਖਕੇ। ਆਖਦਾ ਹੈ।

‘ਸਤਿਬਚਨ ਤੁਮ ਕਹਿਤਿ ਹੋ

ਜੇ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰਾ¹ ਮਿਟਾਵੈ’ ਕਠਨ ਦੁਖ (ਅ) ਦੁਖ ਦਲਿੰਦ੍ਰ। ਪਾ:-ਦਰਦ।

॥੨੨॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਲਾਲੋ ਤਹਿ ਆਵਾ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹੜੇ ਸੁਨਾਈ।

‘ਅਚਵਹ¹ ਅਸਨ² ਚਲਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ

ਦੁਖ ਕੁੰਜਰ¹ ਮ੍ਰਿਗਰਾਈ² !

ਭਵ¹ ਬੰਧਨ ਪੰਨਗ ਜੇ ਗਰਸੇ²

ਬੈਨਤੇਯ ਹੋ ਤਿਨ ਕੇ¹।

ਕਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥ ਮੁਝ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ¹

ਆਨਨ ਪਾਇ ਅਸਨ ਕੇ’ ॥੨੩॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨਾਂ ਭਾਖੇ

‘ਆਨਹੁ¹ ਇਹ ਠਾਂ ਜਾਈ।’

ਕਹਿ ਲਾਲੋ ‘ਤੁਮਰੇ ਗਲ ਜੰਢੂ^੧

ਵਹਿਰ¹ ਅਸਨ ਕਿਉਂ ਪਾਈ?

ਚੌਂਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲ ਕਰਿ ਜੇਵੋ¹

ਉੱਤਮ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰਾ।

ਜੇ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਗਵਾਵਹੁ ਸ੍ਰਾਮੀ!

ਸੰਸੈ ਖੋਇ¹ ਹਮਾਰਾ’ ॥੨੪॥

¹ਛਕੋ। ²ਭੋਜਨ।

¹ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਨੂੰ। ²ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਰੂਪੀ

¹ਸੰਸਾਰ। ਅੱਪਾਂ (ਕਰਕੇ) ਜੋ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਤੁਸੀਂ) ਗਰਤ ਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ।

¹ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ।

¹ਲਿਆਵੇ।

¹ਬਾਹਰ।

¹ਛਕੋ।

¹ਦੂਰ ਕਰੋ।

^੧ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਧਯਾ: ੩੭ ਦੇ ੬੪ ਤੋਂ ੭੧ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਲੈ ਕੇ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣਾਯਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸ਼ੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਬਾਲੇ ਦੀ (ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ) ਸਾਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਹੋਏ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਬੀ ਏਸ ਨਸੰਗ ਵਿਖੇ ‘ਜੰਢੂ’ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਕਿਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ (ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

‘ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਰਸੋਈ ਤਯਾਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦਣ ਆਇਆ, ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਯਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਲਾਲੋ ਏਥੇ ਹੀ ਲੈ ਆਉ। ਲਾਲੋ ਕਹਿਆ ਜੀ ਚਉਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿਆ, ‘ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜਿਤਨੀ ਧਰਤੀ ਉਤਨਾਂ ਚਉਕਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਆਣਿ ਰਖਿਆ।’

ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਹਿੰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਹੋਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਬੜਾ ਸੰਦੇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਖੇਪਕ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਸ ਅਨੂਠੇ ਸਨ, ਜੋ ਇਕ ਕੌਤਕ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੱਠੇ ਕਰ ਵਿਖਾਲਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਕੇ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੫੭ ਅੰਕ ੨੩ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਟੁਕ। ਤੀਸਰੇ ਆਪ ਦਾ ਭੇਸ ਹੁਣ ਸਾਧੂ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਜੰਢੂ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਤਿ ‘ਧਰਤਿ ਹੈ ਜਿਤਨੀ

ਤਿਤਨੋ ਚੌਂਕਾ ਜਾਨੋਂ।

ਸੱਚ ਰਤੇ ਸੇ ਸੂਚੇ ਹੁਏ
ਮਨ ਕੇ ਭਰਮ ਮਿਟਾਨੇ।’
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਲਾਲੇ ਬਿਕਸਯੋ ਤਬ ਹੀ
ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਧਾਈ।
ਬਨੀ ਬਾਜਰੇ^੧ ਕੀ ਸੁਭ ਰੋਟੀ
ਸਰਖਪ ਸਾਕ^੧ ਬਨਾਈ ॥੨੫॥
ਮਰਦਾਨੇ ਅਵਿਲੋਕ ਅਹਾਰਾ
ਮਨ ਮਹਿੰ ਗਟੀ^੧ ਵਿਚਾਰੀ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਗੁਨੀ^੧ ਸੁ ਜਾਨੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਰੀ।

^੧ਪਾ:-ਕੋਧਰੇ।

^੧ਸਰੋਂ ਦਾ ਸਾਗ।

^੧ਗਿਣਤੀ।

^੧ਸੋਚੀ।

‘ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਉਂ ਗਿਨਤੀ ਕੀਨੀ
ਅਚਵਹੁ ਜਾਨਹੁ ਤਬ ਹੀ।’
ਕਹਿ ਕਰਿ ਦੀਨੋ ਨਿਜ ਕਰਿ ਅਸਨਾ
ਜੋ ਦਾਨੀ ਸੁਖ ਸਭਿ ਹੀ^੧ ॥੨੬॥

^੧ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਪਾਯੋ ਕੌਰਾ^੧
ਸੁਧਾ ਸ੍ਰਾਦ ਜਨੁ^੧ ਆਯਾ।

^੧ਗ੍ਰਾਹੀ।

^੧ਮਾਨੋਂ।

ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮ
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
‘ਅਸਨ ਬਨਯੋ ਹੈ ਕੈਸੇ ਸ੍ਰਾਦਾ?
ਦੇਵਹੁ ਸੁਧਾ^੧ ਮਰਦਾਨਾ!’

^੧ਖਬਰ।

ਮੁਸਕ ਮਨਾਕ^੧ ਭਨੇ^੨ ਬਚ ਐਸੇ
‘ਕੈਸੇ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ ॥੨੭॥

^੧ਬੋੜਾ ਮੁਸਕਾ ਕੇ। ^੨ਕਹੇ।

ਸੁਨਯੋ ਸੁਧਾ ਪਸਯੰਤ^੧ ਨ ਕਬਹੂੰ
ਸਾਦ ਬਨਯੋ ਹੈ ਸੋਊ।

^੧ਡਿੱਠਾ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨਹੁ ਤੁਮ ਸਭਿ
ਵਰਤਹਿ ਉਰ ਮਹਿੰ ਜੋਊ।’
ਲਾਲੇ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ ਸੁਨਿ ਕੈ
‘ਵਡਿਯਨ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।
ਭਾਉ ਪੁਰਖ ਮੈਂ ਦੇਖਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ
ਅਸਨ ਵਿਚਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਾਜੀ ਲੀਨੀ ਬਿਦਰ ਕੀ, ਦੁਰਜੋਧਨ

ਤਜਿ ਰਾਜ।

ਦਿਜਬਰ¹ ਕੇ ਤੰਦੁਲ² ਲਏ, ਬਿਰਦ ¹ਭਾਵ ਸੁਦਾਮੇ ਦੇ। ²ਚਾਵਲ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ॥ ੨੯ ॥

ਜਾਤ ਭੀਲਨੀ ਨੀਚ ਕੇ, ਜੁਠੇ ਲੀਨੇ

ਬੇਰ।

ਕੇਵਲ ਭਾਵ ਸੁਭਾਵਈ, ਗੁਨ ਅਵਗੁਨ
ਨਹਿੰ ਹੇਰ¹⁺ ॥ ੩੦ ॥

¹ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ। ²ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲਈ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮੁਖ ਭਾਖੀ

‘ਸੁਧਾ ਅਸਨ ਮਹਿੰ ਪਾਵਾ।

ਇਸ ਮਹਿੰ ਤੇ ਆਵਤਿ ਅਸ ਸ੍ਰਾਦਾ

ਭੋਜਨ ਭਲੇ ਬਨਾਵਾ।’

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਅਭਿਬੰਦਤਿ¹ ਲਾਲੇ

¹ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਦ ਅਰਬੰਦ ਮੁਕੰਦਾ।

‘ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਲਿਮਲ ਖੋਏ

ਭਵ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਮੰਦਾ¹ ॥ ੩੧ ॥

¹ਨਾਸ਼।

ਸ਼੍ਰੈਯਾ:

ਆਜ ਕਿਯੋ ਕਿਰਤਾਰਥ ਮੋ ਕਹੁ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੋ¹ ਗਤਿਦਾਈ!

¹ਹੇ।

ਕੂਪ ਵਿਖੈ ਹਮ ਬੁਡਤਿ ਥੇ¹

¹ਭੁਬਦੇ ਸੀ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੇ ਤੁਮ ਲੀਨ ਬਚਾਈ।

ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ¹ ਹੋ

¹ਪਰਮਾਤਮਾ।

ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ ਨਿਤ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ।’

ਯੋਂ ਕਹਿ ਕੈ ਪਦ ਕੇ ਗਹਿ ਕੈ

ਅਤਿ ਦੀਨਤਿ ਸੋਂ ਤਿਨ ਗ੍ਰੀਵ¹ ਨਿਵਾਈ ¹ਗਿੱਚੀ।

॥ ੩੨ ॥

ਉਪਰ ਸੀਸ ਉਠਾਵਹਿ ਨਾ

ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਹਾਥ ਧਰਾ ਸਿਰ ਤਾਂਹੀ।

ਛੁਵਤਿ ਹਾਥ ਕਪਾਟ¹⁺ ਖੁਲੇ

¹ਤਖਤੇ, ਪਰਦੇ, ਛੋੜ। ²ਮਾਨੁੱਖ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਉਹੋ ਤਖਤੇ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਆਸਾ ਤੇ

ਤਿਹੁੰ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਪੰਕਜ ਪਾਨ¹ ਮੁਕੰਦ² ਕੇ ਲਾਗਤਿ

ਭਾ ਜੁ ਅਨੰਦ¹ ਨ ਜਾਇ ਸੁ ਪ੍ਰਾਹੀ²।

ਪੂਰਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਪੂਰਨ ਭਾ

ਭਵ¹ ਪੂਰਨ ਆਤਮ ਹੀ ਦਰਸਾਈ² ¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ²ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

॥ ੩੩ ॥

ਦਿਨ ਤੀਨ ਰਹੇ ਤਿਹ ਭੋਨ ਵਿਖੈ

ਭਲਿ ਭਾਂਤਿ ਦਲੇ ਦੁਖ, ਕੀਨ ਨਿਹਾਲਾ।

ਮਨ ਚੀਨ ਲਈ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰ ਕੀ

ਪਦ ਪੰਕਜ ਸੇਵ ਕਰੰਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।

ਲਿਵ ਲਾਗਿ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ¹ ਸੋਂ

ਬਿਨਸੇ ਭਵਬੰਧਨ ਔ ਜਮਜਾਲਾ।

¹ਉਹ ਧੁਨ (ਲਗਾਉ) ਜਿਸਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਗਾਤਾਰ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਲਗਾਉ। ਅਨਾਹਦ ਧੁਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੁੰ ਘੁੰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਅਨਾਹਦ ਦਾ ਫਲ ਭਵ ਬੰਧਨ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਤੇ ਜਮਜਾਲ ਦਾ ਕੱਟੇ ਜਾਣਾ ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਉਹ ਭਵ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਨਹਦ ਦਾ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਅਨਹਦੁ ਵਾਜੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਜੈ ॥

ਪੁਨਿ ਆਨ ਸਥਾਨਹਿ¹ ਜਾਵਨ ਕੀ

¹ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ।

ਮਨ ਮਾਹਿ¹ ਠਟੀ² ਬਿਧਿ ਰੂਪ

¹ਵਿਚ। ²ਧਾਰੀ। ³ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ³ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨੇ ਸੋ ਬੂਝਹੀ,

‘ਕਿਤ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ?

ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਵਿਸਤਾਰ ਕੋ¹,

¹ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ।

ਆਨ ਕਾਜ ਕਛੁ ਨਾਂਹਿ’ ॥ ੩੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਮਰਦਾਨੇ ਕਿਹਾ।

¹‘ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ

ਜਾਣਨਹਾਰ ਅਹੋ ਮਮਰਾਈ¹।

¹ਮੇਰੇ ਸਵਾਮੀ।

ਬੂਝ ਲਯੋ ਮਨ ਮੋਰ ਮਨੋਰਥ

ਹੈ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ, ਤਿਹ ਜਾਈ।

ਨਿੰਦ ਕਰੈਂ ਬਿਨ ਬਿੰਦ¹ ਇਹਾਂ,

¹ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ।

ਨਰ ਮੰਦਮਤੀ ਗਤਿ ਪੰਧ ਭੁਲਾਈ।¹
ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਉਰ ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ
ਮੋ ਉਰ ਲਾਗਤਿ ਹੈ ਦੁਖਦਾਈ’

॥ ੩੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨਿ ਬੈਨ ਭਨੇ
‘ਅਬਿ ਲੇਯ ਬਿਦਾ ਗਵਨੈ ਮਰਦਾਨਾ।
ਹੋਤਿ ਭਲੋ ਰਹਿਬੋ ਤਹਿੰਗੀ
ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੇ ਮਿਲਬੋ ਜਿਹ ਥਾਨਾ।¹

ਮਾਨਵ ਦੇਖਿ ਦੁਖੈਂ ਦੁਸ਼ਟਾਤਮ
ਧਾਮ ਰਹੇ ਸਿਖ ਜਾਨ ਸੁਜਾਨਾ।¹

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਹਿੰ ਸੈਲ ਕਰੈਂ
ਦਰਵੇਸ਼ਿ ਕੇ ਬੇਸ’ ਭਨੈ ਸੁਖਦਾਨਾ।¹

॥ ੩੭ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਜਾਵੋਂ ਦਿਸਾ ਜਿਹ
ਮੁਝ ਪਿਖ ਇਉਂ ਨਰ ਪ੍ਰਾਹੀ।¹
-ਇਹ ਆਵਤਿ ਹੈ ਡੂਮ ਤਿਸੀ ਕੋ
ਜੋ ਜਗ ਭਯੋ ਕੁਰਾਹੀ-।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਿਸ ਆਵਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ
ਰਹੋ ਨ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।’

ਬਿਕਸ ਕਪੋਲਨ ਤੇ ਇਉਂ ਭਾਖੀ।
‘ਪ੍ਰਾਤ! ਚਲੈਂ ਮਰਦਾਨਾ!’ ॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਈ ਭੋਰ ਗੁਰ ਬਚ ਕਹੈਂ,
‘ਲਾਲੋ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ!

ਅਨਤ¹ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਰਮਤਿ² ਹੈਂ,
ਹੇਰਨ ਹੇਤ ਹਮਾਰ।’ ॥ ੩੯ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

‘ਔਗੁਨ ਕੌਨ ਭਯੋ? ਤਜਿ ਭੌਨਕੋ
ਗੌਨ¹ ਕਰੋ ਦੂਤਿ², ਕਜੋਂ ਨ ਰਹੋ?
ਜਾਨਹੁ ਦਾਸ ਮੁਝੈ ਸੁਖ ਰਾਸ!
ਉਦਾਸ ਭਏ ਕਿਵ? ਵਾਕ ਕਹੋ।’

¹ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ।

¹ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ।

¹ਸੁਜਾਨ ਸਿੱਖ (ਲਾਲੋ) ਦੇ ਘਰ ਰਿਹਾਂ।

¹ਆਖਿਆ ਸੁਖਦਾਤੇ ਨੇ।

¹ਪਾ:-ਪਰਿਪ। ਪਰਿਪ ਗਲੀ।

¹ਆਖਦੇ ਹਨ।

¹ਚਲੇ ਚਲੋ।

¹ਕਹੀ।

¹ਸਵੇਰੇ।

¹ਹੋਰ। ਅਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

¹ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਸਾਡਾ।

¹ਤੁਰਨਾ। ²ਛੇਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਖਤਿ ‘ਔਗੁਨ ਤੋਰ ਨ
ਮਾਨਵ ਮੂਢ ਖਿਝੰਤਿ ਲਹੋ।¹

¹ਵੇਖਕੇ।

ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਰਹੰਨ ਭਲੇ ਤਹਿੰ
ਬਾਸੁਰੈ ਨ ਅਨੰਦ ਅਹੋ’ ॥ ੪੦ ॥

‘ਸੰਤ ਮਤੋ ਪਰਮੇਸੁਰ ਅੰਗ।

¹ਸੰਤ ਮਤਾ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਦਾ, ਰੱਬ ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੈ।

ਬਿਲੋਕ ਤੁਮੈਂ ਖਿਝ ਕਜੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵੈਂ।

ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਕਿਹ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰ

ਪਚੀ। ਭਵ ਮਾਂਹਿ ਜੋਊ ਬਿਲਲਾਵੈਂ।

¹ਫਸੇ ਹੋਏ, (ਅ) ਸੜੇ ਹੋਏ, (ੲ) ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ।

ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਮਿਲ ਬੋਲਨ ਬੈਸਨ

ਹੋਰਤਿ। ਹੀ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵੈਂ।

¹ਵੇਖਕੇ।

ਕੋਇਕ ਬਾਸੁਰ। ਮੋਹਿ ਅਵਾਸ²

¹ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ। ²ਘਰ।

ਰਹੋ ਸੁਖਰਾਸ! ਭਲੇ ਤੁਮ ਭਾਵੈ’

॥ ੪੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਬਚ ਫੇਰ ਕਹਜੋ ਤਿਹ

‘ਸਾਚ ਕਹੋਂ ਇਹ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ।

ਹੈ ਬਿਕਰਾਲ। ਸੰਸਾਰ ਬਿਆਕੁਲ

¹ਭਯਾਨਕ।

ਆਗਲ। ਸੁੱਧ² ਨ ਜਾਨਤਿ ਕਾਈ।

¹ਅੱਗੇ ਦੀ। ²ਖਬਰ।

ਬੈਠਤਿ, ਉਠਤਿ, ਤੂਸਨ¹, ਬੋਲਤਿ

¹ਚੁਪ।

ਚਾਲਤਿ ਨਾਂਹਿਨ ਮੇਵਹਿ। ਭਾਈ।

¹ਮੇਵਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਭਾਵ ਹਰ ਗਲੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ)।

ਨਾ ਗੁਜਰੈ ਇਹ ਨਾਲ ਭਲੇ

ਕਿਵ ਹੀ। ਇਸ ਬੀਚ² ਨਹੀਂ ਬਨਿ

¹ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ। ²ਭਾਵ ਜਗਤ ਵਿਚ (ਭਗਤਾਂ ਦੀ)।

ਆਈ ॥ ੪੨ ॥

¹ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਏਸ ਕਲੀਓ ਪੰਜ ਭੀਤੀਓ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖਾ ਪਤਿ।

ਜੇ ਬੋਲਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਬੜ ਬੜ ਕਰੈ ਬਹੁਤ।

ਚੁਪ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਇਤ ਘਟਿ ਨਾਹੀ ਮਤਿ।

ਜੇ ਬਹਿ ਰਹਾਂ ਤਾ ਆਖੀਐ ਬੈਠਾ ਸਥਰ ਘਤ।

ਉਠ ਜਾਈ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਛਾਰੁ ਗਇਆ ਸਿਰ ਘਤਿ।

ਜੇ ਕਰਿ ਨਿਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖੀਐ ਡਰਦਾ ਕਰੇ ਭਗਤ।

ਕਾਈ ਗਲੀ ਨ ਮੇਵਨੀ ਜਿਥੇ ਕਢਾ ਝਤਿ।

ਏਤੇ ਓਥੈ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਰਖੈ ਪਤਿ ॥ ੧ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾ: ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ! ਸੰਸਾਰ ਤੇ,
ਜੇ ਰਾਖਹਿ ਕਰਤਾਰ।
ਤੇ ਰਹਿਬੋ ਇਹ ਤੇ ਬਨੈ,
ਹੈ ਇਹ ਗਰਤ¹ ਅਪਾਰ ॥ ੪੩ ॥

¹ਖਾਤਾ।

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਪੁਨ ਉਦਾਸ ਉਰ ਮਹਿੰ ਮਰਦਾਨਾ
ਦੇਖਿ ਦੁਖੈ ਮਤਿ ਮੰਦੇ।’
ਸੁਨਿ ਲਾਲੋ ਮਨ ਦੀਨ ਭਯੋ ਬਹੁ
ਪੁਨ ਪੁਨ ਪਦ ਪਰ ਬੰਦੇ।

‘ਏਕ ਮਾਸ¹ ਮੁਝ ਰਹਹੁ ਅਵਾਸੁ²
ਬਿਨੈ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੁਆਮੀ।
ਪੁਨਿ ਗਵਨਹੁ ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਹੋਵਹਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!’ ॥ ੪੪ ॥

¹ਮਹੀਨਾ। ²ਘਰ।

ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਦਾਸ ਈਠ¹ ਕੀ
ਮਾਨ ਲਏ ਤਿਹ ਬੈਨਾ¹।

¹ਪਿਆਰੇ।

¹ਬਚਨ।

‘ਲਾਲੋ ਬਚਨ ਨ ਮੇਟਯਾ ਜਾਈ’
ਭਨਤਿ ਭਏ ਗੁਨ ਐਨਾ।
‘ਏਕ ਮਾਸ ਰਹਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ!

ਬਹੁਰੋ ਕਰਹਿੰ ਪਯਾਨਾ¹।
ਤਿੱਸਕਾਰ¹ ਇਸ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈਸੇ
ਜਾਹਿੰ ਆਨ¹ ਅਸਥਾਨ²’ ॥ ੪੫ ॥

¹ਤੁਰਨਾ।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

¹ਹੋਰ। ²ਜਗ੍ਹਾ।

ਰਹੇ ਦਯਾਲੁ ਏਮਨਾਵਾਦੂ
ਬਾਸੁਰ¹ ਦੋਇ ਬਿਤੀਤੇ।

¹ਦਿਨ।

ਜਿਸ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਗਤਿ¹
ਨਾਮ ਜਪੇ ਜਮ ਭੀਤੇ।¹

¹ਛੁਟੀਦਾ ਹੈ।

¹ਡਰ ਹੈ।

ਆਸਨ ਪੈ ਆਸੀਨ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ
ਪੈਰ ਪਲੋਟਤਿ¹ ਲਾਲੋ।

¹ਬਿਰਾਜੇ।

¹ਮਲਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਹੈਂ
ਬਸਹਿੰ ਜਿ ਉਰ¹ ਨਹਿੰ ਕਾਲੋ² ॥ ੪੬ ॥

¹ਜਿਸਦੇ ਰਿਦੇ ਵਿਚ। ²ਔਤ ਨਹੀਂ (ਉਸਨੂੰ)।

ਬੈਸਯੋ ਨਿਕਟ ਭਨਤਿ ਮਰਦਾਨਾ

‘ਤੁਮ ਹਯਾਂ ¹ ਬਹੁ ਦਿਨ ਰਹਿਨਾ।	¹ ਇਥੇ
ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ ¹ ਜਾਉ ਤਲਵੰਡੀ	¹ ਆਗਯਾ।
ਕਹਹੁ ਤਹਾਂ ਜੋ ਕਹਿਨਾ।	
ਤੂਰਨ ਤਹਿੰ ਤੇ ਆਵੋਂ ਤੁਮ ਢਿਗ	
ਬਿਲਮ ¹ ਨ ਕਹੂੰ ਲਗਾਵੋਂ।	¹ ਦੇਰ।
ਨਿਜ ਪਰਵਾਰਹਿ ਦੇਯ ਖਬਰ ਸਭਿ	
-ਹੋਂ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਜਾਵੋਂ-’ ॥੪੭॥	
¹ ‘ਘਰ ਮਹਿੰ ਜੀਉ ਬਸਤਿ ਹੈ ਤੇਰੇ	¹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
ਜਾਹੁ, ਦੁੱਤਿ ¹ ਪੁਨ ਅੱਯੈ।	¹ ਛੇਤੀ।
ਹਮਰੀ ਸੁਧ ¹ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਦੇਖਹੁ	¹ ਖਬਰ।
ਤੈਸੀ ਤਿਹ ਠਾਂ ਦਯੈ।’	
ਲੇ ਰਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਵਨਯੋ	
ਮਿਲਯੋ ਜਾਇ ਪਰਵਾਰੂ।	
ਤਿਹੰ ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਾਸ ਦੁਖਖੰਡਨ ¹	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
ਰਾਜਤਿ ¹ ਨਗਰ ਉਦਾਰੂ ॥੪੮॥	¹ ਬਿਰਾਜੇ।
ਬਾਸੁਰ ਬਨ ਮਹਿੰ ਜਾਇ ਬਿਰਾਜਹਿ	
ਕਮਲ ਬਦਨ ਦੁਖ ਕਦਨਾ।	
ਜਬਹਿ ਬਿਭਾਵਰ ¹ ਹੋਵਹਿ ਲਖਿਹੀਂ	¹ ਸੰਧਯਾ।
ਆਵਹਿੰ ਲਾਲੋ ਸਦਨਾ।	
ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਅਸਨ ¹ ਤਿਆਰਾ	¹ ਭੋਜਨ।
ਬਿਨੈ ਭਾਖਿ ਅਚਵਾਵੈ। ¹	¹ ਛਕਾਵੈ।
ਭਗਤ ਵੱਛਲ ਬਹੁ ਭਗਤਿ ਦੇਖਿ ਕੈ	
ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਘਰ ਪਾਵੈਂ ॥੪੯॥	
ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਦਾਸ ਕੇ ਜੋਉ	
ਜਾਤਿ ਕੁਜਾਤਿ ਨ ਜਾਨੈ।	
ਗੁਣ ਚਤੁਰਾਈ ਰੀਝਹਿੰ ਨਾਂਹੀ	
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਹਿਚਾਨੈ।	
ਦਿਜ ¹ , ਖੱੜੀ, ਤਜਿ ਬੈਸ ² ਤਹਾਂ ਕੇ	¹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ² ਵੈਸ਼ ਛੱਡਕੇ।
ਸੂਦਰ ਹੁਤੋ ਤਿਖਾਨਾ।	
ਖਾਇੰ ਸਾਦ ਸੋਂ ਭੋਜਨ ਤਾਂ ਕੋ	
ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮੰ ਮਾਨਾ ॥੫੦॥	

ਚਾਂਪਤਿ ਪਾਉਂ, ਹਾਂਕਤੇ ਪੌਨਾ ¹	¹ ਝਲਦਾ ਹੋਯਾ (ਪੱਖਾ)।
ਰਿਦੇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵੈ।	
ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਕ੍ਰਿੱਤ ਕਰਤਿ ਸਭਿ ਅਪਨੀ	
ਨਿਸਿ ¹ ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਲਾਵੈ।	¹ ਰਾੜੀ ਨੂੰ।
ਆਤਮ ਕੋ ਅੱਭਯਾਸ ਭਨਹਿੰ ਗੁਰ	
‘ਤੂੰ ਸਤਿ ਚਿਤ ¹ ਆਨੰਦਾ।	¹ ਚੇਤਨ।
ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਤੇ ਹੀਨ ਸਰੂਪਾ	
ਭਵ ¹ ਮ੍ਰਿਤੁ ² ਬਿਨ, ਸੁਖਕੰਦਾ ॥ ੫੧ ॥	¹ ਜਨਮ। ² ਮਰਨ।
ਅੱਕ੍ਰਯ ¹ ਏਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਪੂਰਨ	¹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।
ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ ਹੈ ਮਾਯਾ।’	
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚ ਸੁਨਿ ਅਸ ਲਾਲੋ	
ਸਭਿ ਅਗਯਾਨ ਗਵਾਯਾ।	
ਬੀਤੀ ਹੁਤੀ ਬਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਮਹਿੰ	
ਭਯੋ ਤੱਤ ਕੋ ਬੇਤਾ ¹ ।	¹ ਜਾਣੂੰ।
ਅਸ ¹ ਬਿਧਿ ² ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਕਛੁ	¹ ਇਸ। ² ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਤਹਿੰ	
ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੫੨ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	
ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਿਤ ਲਾਇ ਕੈ, ਸਿੱਖੀ	
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ।	
ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਪਦਵੀ ਅਧਿਕ, ਮਹਿਮਾ	
ਜਾਨਹਿ ਕੋਇ ॥ ੫੩ ॥	
ਚੌਪਈ:	¹ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੋ ¹ ਜਮ ਨਹਿੰ ਫੰਦੂ।	
ਜਿਉਂ ਬਾਸੁਰ ਮਹਿੰ ¹ ਜੌਨ ਨ ਚੰਦੂ ² ।	¹ ਦਿਨ ਵਿਚ। ² ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਨਹੀਂ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਤਿ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ ¹ ।	¹ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।
ਕਿਉਂ ਦੀਸਹਿੰ ਸ਼ਸਿ ¹ ਤਮ ² ਨਹਿੰ	¹ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ² ਅਨ੍ਹੇਰਾ। ਆਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪਾਸੂ ³ ॥ ੫੪ ॥	
ਸ਼ਰਧਾ ਆਤਪ ¹ ਦੀਪਤਿ ² ਜਹਿੰਵਾ ³ ।	¹ ਸ਼ਰਧਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁਪ। ² ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ³ ਜਿਥੇ।
ਭਰਮ ਤਿਮਰ ¹ ਕਿਉਂ ਹੋਵਹਿ ਤਹਿੰਵਾ ² ।	¹ ਅਨ੍ਹੇਰਾ। ² ਉਥੇ।
ਉਡਗਨ ਕਿਲਵਿਖ ¹ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤਿ।	¹ ਪਾਪਾਂ (ਰੂਪੀ) ਤਾਰੇ।
ਬੇਮੁਖਤਾ ਨਿਸ ¹ ਜਹਿੰ ਭੀ ਨਾਸਤਿ	¹ ਬੇਮੁਖਤਾ (ਰੂਪੀ) ਰਾਤ।

॥ ੫੫ ॥

ਕਵਿ ਕਰ ਬੰਦ ਗੁਰੂ ਪਦ ਬੰਦੇ।

ਸਿਖੀ ਜਾਚਹਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦੇ।

ਏਕ ਆਸ ਨਾਸੀ ਅਬ ਔਰੀ।

ਦਰਸਨ ਦੇਹੁ ਲਾਲਸਾ ਮੋਰੀ॥ ੫੬ ॥ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਇਸ਼ਟਾਪਤੀ ਵੇਖਣ ਯੋਗ ਹੈ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਲਾਲੋ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਅਠੱਤੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੮ ॥

੩੯. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆਦਿ]

੩੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੦

{ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ} ॥੩.. ॥

{ਭਾਗੋ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ} ॥੪੯.. ॥

{ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਨਾ} ॥੮੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੀ ਰਜ ਸ੍ਰਿੰਖਲ ਗਲਾ^੧ ਪਾਇ।

ਸਰੋਜ=ਕਮਲ। ਸ੍ਰਿੰਖਲ=ਸੰਗਲ। [ਸੰਸ. ਸ੍ਰਿੰਖਲ] ਗਲ=ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਸਰ-ਹੈ, ਲਿਖਤ ਦੇ ਇਕ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਗਲ- ਹੈ। ਅਸਾਂ ਗਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸੁੱਧ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

^੧ਪਾ:-ਸਰ ਤੁੱਲ। ਵਾ, ਸਿਰ।

ਮਨ ਗੋਇੰਦ ਕੇ ਰੋਕ ਕਰਿ ਕਹੇਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਇ ॥੧॥

ਗਇੰਦ=ਹਾਥੀ। [ਸੰਸ. ਗਜੇਂਦ੍ਰ]

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ (ਰੂਪੀ) ਸੰਗਲ ਨੂੰ ਮਨ ਰੂਪੀ ਹਾਥੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਕੇ (ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਰੋਕ ਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ) ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਹ ਬਿਧਿ ਨਗਰ ਏਮਨਾਵਾਦੁ।

ਰਹੇ ਹੇਤ ਲਾਲੋ ਅਹਿਲਾਦੁ^੧।^੧ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ।ਪੰਦ੍ਰਹ ਬਾਸੁਰ^੧ ਜਬਹਿ ਬਿਤੀਤੇ।^੧ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨ।

ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਕਮਲ ਉਰ ਪ੍ਰੀਤੇ ॥੨॥

ਹੁਤੇ ਪਠਾਨ ਤਹਾਂ ਕੇ ਰਾਜਾ।

ਨਿਕਟਿ^੧ ਸਭਾ ਜਿਹ ਦੁਸ਼ਟ ਸਮਾਜਾ।^੧ਪਾਸ।

ਤਿਹ ਮੰਤ੍ਰੀ ਥੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਏਕੂ।

ਨਾਮ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਅਵਿਵੇਕੂ^੧ ॥੩॥^੧ਅਗਯਾਨੀ

{ਮਲਿਕ ਭਾਗੋ}

ਹੁਤੇ ਪਾਸ ਤਿੰਹ ਕੇ ਬਹੁ ਦਰਬਾ^੧।^੧ਧਨ।ਕਰਿ ਕਲਿਮਲ^੧ ਸੋ ਸੰਚਯੋ^੨ ਸਰਬਾ।^੧ਪਾਪ। ^੨ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕਰਨ ਸੁਜਸ ਅਪਨੋ ਨਰ ਮਾਂਹੀ।

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਕੀਨੋ ਪੁਰਿ ਤਾਂਹੀ^੧ ॥੪॥^੧ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ।ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਿਟ^੧†, ਸੂਦਰ ਚਾਰੀ^੨।^੧ਵੈਸ਼ਯ। ^੨ਚਾਰੇਂ ਨੂੰ। ^੧ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਬਟ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ।ਸਭਿ ਕੋ ਦਯੋ ਅੰਮਤੁ^੧ ਪੁਕਾਰੀ।^੧ਨਿਉਂਦਾ।

ਜਿਤੇ ਫਕੀਰਨ ਕੇ ਅਸਥਾਨਾ।

ਪਠਿ ਨਰ^੧ ਸਭਿਨਿ ਅਸਨ ਬਰਜਾਨਾ^੨ ^੧ਆਦਮੀ ਭੋਜਕੇ। ^੨ਸਭ ਦਾ ਭੋਜਨ ਵਰਜਿਆ।

॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ: ੴਨਿਉਂਦਾ ਦੇਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ)।

ਤਿਹ ਖੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਿਜ ਨਗਰ, ਫਿਰਿਤ
ਅਮੰਤੂ ਦੇਤਿ।

ਜਾਵਤਿ ਥੇ ਉਦਿਆਨ ਕੋ, ਤਬ ਬੇਦੀ ੴਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਕੁਲਿਕੇਤੁ^੧ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ: ੴਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।

ਬਿੱਪ੍ਰੁ^੧ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।

‘ਕਿਤ ਕੋ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਸਿਧਾਏ?’

ਅਹੈ ਅਮੰਤੂ^੧, ਨ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ।’ ੴਨਿਉਂਦਾ ਹੈ (ਤੁਹਾਨੂੰ)।

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੭ ॥

‘ਕੈਸ ਅਮੰਤੂ ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਤੁਮਾਰੇ?’

ਨਿਜ^੧ ਬਿਰਤਾਂਤ^੨ ਬਤਾਉ ਵਿਚਾਰੇ?’ ੴਆਪਨਾ। ੲਹਾਲ।

ਕਹਿ ਦਿਜ, ਭਾਗੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜੋਊ।

‘ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਨਿਉਤੇ ਸਭਿ ਕੋਊ

॥ ੮ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤਿਨ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ।

ਆਜ ਜਾਹਿ ਨਰ ਸਭਿ ਤਿਹ ਸ਼ਾਲਾ।’ ੴਉਸਦੇ ਘਰ।

ਕਹਯੋ ਗੁਰੂ ‘ਹਮ ਕਿਨਕੇ ਮਾਂਗੀ।

ਹੈਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਬਰਨ ਕੋ ਨਾਂਗੀ।’ ॥ ੯ ॥

† ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਜੰਵੂ ਲਾਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਸੋ ਸਿੱਧ ਹੋਯਾ ਕਿ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ‘ਵਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ’ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਵੂ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਸੋ, ਬਿਗਸਯੋ

ਬਚਨ ਅਲਾਇ।

‘ਨਾਮ ਕੁਰਾਹੀ ਤੋਹਿ ਕੋ, ਇਨ ਬਾਤਨ।’ ੴਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਤੋਂ।

ਬਨਿ ਆਇ ॥ ੧੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਛੋਰੀ ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਜਗ ਮਾਂਗੀ।

ਭਯੋ ਨਾਮ ਇਉਂ ਤੋਹਿ ਕੁਰਾਹੀ।

ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿ ਜੇ ਨਹਿ ਆਵਹਿ।
ਮਲਕ ਕ੍ਰੋਧ ਹਿਰਦੇ ਉਪਜਾਵਹਿ
॥ ੧੧ ॥

ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤੇ ਦੇ ਨਿਕਸਾਈ।^੧ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ।
ਤੁਮ ਜਾਣਹੁ, ਮੈਂ ਕਹਜੋ ਸੁਨਾਈ।’
ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਕਰਿ ਦਿਜ ਤਬ
ਗਵਨਾ।

ਤੂਸਨ ਕਰੀ ਖਿਮਾ ਕੇ ਭਵਨਾ ॥ ੧੨ ॥
ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਤਿਨ ਅਧਿਕ^੧ ਬਨਾਵਾ।^੧ਪਾ-ਅਨਿਕ।
ਉਚ ਨੀਚ ਸਭਿ ਸਦਨ ਅਲਾਵਾ।
ਕਰਜੋ ਜਾਇ ਕਰਿ ਖਾਨ^੧ ਅਹਾਰਾ।^੧ਖਾਣਾ ਕੀਤਾ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਜੁਊ ਸਵਾਰਾ
॥ ੧੩ ॥

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ਬਹੁ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹਿ।
ਪੁੰਨਵਾਨ ਤਾਂ ਕੋ ਅਤਿ ਮਾਨਹਿ।
ਝੂਠੇ ਲਖਹਿ ਨ ਇਹ ਪਰਪੰਚੀ।^੧ਛਲੀਆ।
ਜਿਨ ਵਡ ਅਘ^੧ ਕਰਿ ਮਾਯਾ ਸੰਚੀ^੧ਪਾਪ।
॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:^੧ਘਰ।^੨ਬਨ ਵਿੱਚ।
ਤਿਹ ਗ੍ਰਿਹ^੧ ਨਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਏ, ਦਿਨ
ਬਿਤਾਇ ਉਦਿਆਨ^੨।
ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਆਨਿ ਕੈ, ਰਾਜਤਿ^੧ ਮਯਾ^੧ਟਿਕੇ।
ਨਿਧਾਨ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ:^੧ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।
ਤਪਾ ਨ ਆਯੋ ਦਿਜ ਤਿਹ^੧ ਜਾਨੀ।
ਦੂਤੀ^੧ ਭਾਗੋ ਨਿਕਟਿ ਬਖਾਨੀ।^੧ਚੁਗਲੀ।
ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੁ ਅਸੂਯਾ^੧ ਆਗੇ।^੧ਰਖਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟੀ^੧ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗੇ ॥ ੧੬ ॥^੧ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਤੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨ ਵਿਚ।
‘ਦੇਖਹੁ ਮਲਕ! ਨ ਤੁਮਰੇ ਆਯੋ।
ਖੱਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯੋ।
ਤੁਮ ਤੇ ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਜਾਨਾ।

ਅਚੜੋ ਅਹਾਰ ਨ ਤੁਮ ਘਰ ਆਨਾ¹ ¹ਆਕੇ।

॥ ੧੭ ॥

ਆਂਖ ਤਰੈ ਨਹਿ ਆਨਤਿ ਕਾਹੂ¹। ¹ਲਿਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਤਜੀ ਰੀਤਿ, ਪਗ ਧਰਤਿ ਕੁਰਾਹੂ।

ਸ਼ੂਦਰ ਕੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰਿਹੀ।

ਆਵਾ ਇਹਾਂ ਨ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰਿਹੀ’

॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਫੇਰ। ²ਪੁੱਛਿਆ।

ਸੁਨਿ ਭਾਗੋ ਪੁਨ¹ ਬੁਝਹੀ², ‘ਦਯੋ
ਅਮੰਤੁ ਕਿ ਨਾਂਹਿ?’

ਕਹਿ ਦਿਜ ‘ਕੀਨਿ ਤਗੀਦ ਮੈਂ, ਬਹੁਤ ¹ਬਚਨ। ²ਆਖਕੇ।

ਬਾਰ ਬਚ¹ ਪ੍ਰਾਹਿ²’ ॥ ੧੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਤਿ ਮਲਕ ਮਨ ਕ੍ਰੋਧਹਿ ਆਯੋ।

ਮਨਹੁ ਸਿੰਘ ਧਰ¹ ਮਸ਼ਕ² ਰਿਸਾਯੋ³। ¹ਸ਼ੇਰ ਉੱਤੇ। ²ਅੱਛਰ। ³ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ।

‘ਜਾਵਹੁ ਦਿਜ! ਤਿਹ ਆਨ ਬੁਲਾਈ।

ਦੇਖਿ ਲੇਹਿ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨੁਸ਼ਾਈ¹ ¹ਮਰਦਾਨਗੀ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ। (ਅ) ਮਰਜ਼ੀ।

॥ ੨੦ ॥

ਕੇਤਿਕ ਜੋਰ ਐਂਠ¹ ਸੋ ਕਰਿਹੀ। ¹ਆਕੜ।

ਆਵਾ ਖਾਨਿ ਨ ਉਰ ਮਹਿ ਡਰਿਹੀ।’

ਸੁਨਿ ਦਿਜ ਹਰਖਤਿ ਤੂਰਨ ਗਵਨਾ।

ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਲਾਲੋ ਕੋ ਭਵਨਾ ॥ ੨੧ ॥

ਦਰ¹ ਠਾਂਢੋ ਉਚੋ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹੀ²। ¹ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ। ²ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ।

‘ਲਾਲੋ! ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਇਹਾਂ ਹੀ?’

ਕਹਿ ਲਾਲੋ ‘ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਅੰਤਰ।

ਕਾਜ ਕੌਨ ਤੋ? ਕਹੋ ਨਿਰੰਤਰ¹ ¹ਪੜਦੇ ਬਿਨਾਂ।

॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹਿ ਦਿਜ ‘ਪਠਵਹੁ ਵਹਿਰ ਕੋ’, ਸ਼੍ਰੀ

ਗੁਰੁ ਆਪੇ ਆਇ।

‘ਕਯਾ ਪਾਧਾ ਤੁਮ ਕਹਤਿ ਹੋ, ਕਾਰਜ

ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਇ?’ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਚਲਿਯੋ ਤੂਰਨ ਮਲਕ ਬੁਲਾਵੈ।

ਨਤੁ¹ ਮਾਨਵ ਕੋ ਅਵਰ ਪਠਾਵੈ²।’

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।¹

‘ਮਲਕ ਸੰਗ ਕਯਾ ਹਮਰੋ ਕਾਮਾ

॥ ੨੪ ॥

ਕੌਨ ਮਲਕ? ਹੋਂ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।

ਕਬਿ ਨ ਬਿਲੋਕਯੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਹੀ।¹

ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਕੋ ਕਾਜ ਨ ਕੋਊ।

ਕਿਉਂ ਆਇਸ ਕਰਿ ਭੇਜਤਿ ਸੋਊ’

॥ ੨੫ ॥

ਹਟਿ ਦੂਜੀ ਦੂਤੀ¹ ਦਿਜ² ਕੀਨੀ।

ਭੇਵ ਨ ਸਮਝਹਿ ਜਿਹ ਮਤਿ ਹੀਨੀ।

‘ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ! ਜੋ ਆਇਸ ਤੋਰੀ।

ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਤਿ, ਦੀਨ ਬਹੋਰੀ।¹

॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹੈ, -ਨ ਜਾਨੋਂ ਮਲਕ ਮੈਂ, ਕੋ ਹੈ

ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ? -।

ਵਡੋ ਢੀਠ ਨਿਸ਼ਠਰ¹ ਬਚਨ, ਤੁਮ ਕੋ

ਕਹੇ ਬਨਾਇ ॥ ੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਯੋ ਇਹ ਠਾਂ ਆਵੈ।

ਕਰਹੁ ਅਬਹਿ ਜਿਉਂ ਹਿਰਦੈ ਭਾਵੈ।

ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਰਿ ਹੈ ਨਿੰਦਾ।

ਖਾਵਹਿ ਘਰ ਸੂਦਰ ਜੋ ਮੰਦਾ ॥ ੨੮ ॥

ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਨ ਲੱਜਾ ਕਰਿਈ।

ਲੋਕ ਰੀਤਿ ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿਈ।¹’

ਆਗੈ ਪਾਵਕ ਰੋਸ ਬਹੂਤੀ।¹

ਬਚਨ ਘ੍ਰਿੱਤ ਜਨੁ ਦੀਨਿ ਅਹੂਤੀ।¹

॥ ੨੯ ॥

ਅਰੁਨਬੇਖ¹ ਕਰਿ ਮਲਕ ਅਲਾਵੈ²।

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ²ਭੇਜੇਗਾ।

¹ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ।

¹ਕਿੱਥੇ ਵਸਦਾ ਹੈ।

¹ਦੁਗਲੀ। ²ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ।

¹ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

¹ਕਠੋਰ।

¹ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

¹ਗੁੱਸਾ ਰੂਪੀ ਅਗਨੀ ਬਹੂਤੀ ਸੀ।

¹ਦੁਗਲੀ ਦੇ ਵਾਕ ਘਿਉ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਮਿਲ ਗਏ।

¹ਲਾਲ ਸਰੂਪ (ਚਿਹਰਾ)। ²ਕਿਹਾ।

‘ਅਬਹਿ ਬੁਲਾਏ, ਜੇ ਨਹਿਂ ਆਵੈ।

ਬਹੁ ਨਰ ਜਾਵਹੁ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ¹⁺।

¹ਫੜ ਲਿਆਓ। ²⁺:-ਬਹੁ ਨ ਆਵੈ ਗਹਿ ਆਨੀਜੈ।

ਦਿਜ ਕੇ ਸੰਗ, ਬਿਲਮ ਨਹਿਂ ਕੀਜੈ’

॥ ੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪੰਜ।

ਲੇ ਕਰਿ ਪਾਂਚ ਕ¹ ਮਨੁਜ ਪੁਨ, ਦਿਜ

ਤਬ ਗਯੋ ਰਿਸਾਇ।

ਉਚੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ ਕੈ, ਨਾਨਕ ਲਏ

ਬੁਲਾਇ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਮਲਕ ਰੋਸ ਤੁਝ ਪਰ ਬਹੁ ਕੀਨੋ।

ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਭਲਿ ਬਿਧਿ¹ ਮਨ ਚੀਨੋ²।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਸਮਝ ਲਓ।

ਨਾਤੁਰ ਤੁਮ ਕੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਵਹਿੰ।

ਹੇਰਹੁ ਨਰ¹ ਨਹਿਂ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹਿੰ²’

¹ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਮਨੁਖ। ²ਏਹ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਣਗੇ।

॥ ੩੨ ॥

ਬਿਗਸੇ¹ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਿ ਬਚ ਐਸਾ।

¹ਹੱਸੇ।

ਚਲੇ ਸੰਗ ਜਹਿਂ ਭਾਗੋ ਬੈਸਾ।

ਮਤਿ ਮੰਦਨ ਕੋ ਲੱਜਤਿ ਕਰਨੇ।

ਸਰਬ ਗਰਬ ਤਿਹੰ ਉਰ ਕੋ ਹਰਨੇ¹

¹ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।

॥ ੩੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਵਨੇ ਜਾਇੰ¹ ਅਗਾਰੀ²।

¹ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ²ਅੱਗੇ।

ਲਾਲੋ ਚਲਯੋ ਸਸੰਕ¹ ਪਿਛਾਰੀ²।

¹ਸੰਸੇ ਨਾਲ, ਡਰਦਾ ਹੋਯਾ। ²ਪਿੱਛੇ।

ਦਿਜ ਅਰ ਮਨੁਜ ਜਾਹਿਂ ਸੰਗ ਲਾਗੇ।

ਪਗ ਨਹਿਂ ਲਾਗਹਿੰ ਦੁਸ਼ਟ ਅਭਾਗੇ¹

¹ਅਭਾਗੇ ਚਰਨੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ)।

॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨੀ ਨਗਰ ਮਹਿਂ ਜਹਿਂ ਤਹਾਂ -ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਗਹਿ ਮੰਗਵਾਇ-।

ਧਾਇ ਧਾਇ ਹਿਤ ਹੇਰਨੇ, ਸੰਗ¹ ਚਲੇ

¹ਨਾਲ।

ਸਭਿ ਜਾਇੰ ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਾਇ ਮਲਕ ਢਿਗ, ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।

‘ਅਬ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੇ ਪਹਿ ਆਯੋ।’

ਮਲਕ ਕਹੈ ‘ਆਨਹੁ ਮਮ ਪਾਸਾ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰ ਗਏ ਅਵਾਸਾ¹ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਏ।

॥ ੩੬ ॥

ਕਹਯੋ ਜਾਇ ‘ਮੁਝ ਕਿਉਂ ਬੁਲਿਵਾਯੋ?

ਬਾਰ ਬਾਰ ਨਿਜ ਮਨੁਜ ਪਠਾਯੋ।

ਕੌਨ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਮਮ ਸੰਗਾ?

ਭੇਜਹਿ ਆਇਸ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ’

॥ ੩੭ ॥

ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।

‘ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਮ¹ ਕਿਉਂ ਆਯੋ?

¹ਮੇਰੇ ਤੇ।

ਦਿਜ ਨੈ ਤੁਝੈ ਅਮੰਤੂ ਦੀਨੋ।¹

¹ਨੇਉਂਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਆਨਿ ਅਹਾਰ ਨ ਖਾਵਨ ਕੀਨੋ

॥ ੩੮ ॥

ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮੈਂ ਦੋਖੁ ਕਵਨਾ?

ਜਿਹ ਪਿਖਿ ਨਹਿ ਆਵਾ ਮੁਝ ਭਵਨਾ।’

¹ ‘ਹਮ ਫਕੀਰ ਸਭਿ ਤੇ ਸੁ ਬਿਦਾਵੈ²।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। ²ਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ (ਕਿਸੇ ਨਾਲ)।

ਜਹਿ ਗੁਜਰੈ ਤਹਿ ਹੀ ਗੁਜਰਾਵੈਂ

॥ ੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਛਕ ਲਈ।

ਜਹਾਂ ਬਨੀ ਅਚਵੀ¹ ਤਹੀਂ, ਲਾਲਚ

ਅਚਵਨ ਨਾਂਹਿ।

ਜੈਸੇ ਦੇਵਹਿ ਆਨਿ ਕੋ, ਉਰ ਕਰਿ

ਹਰਖ ਸੁ ਖਾਂਹਿ’ ॥ ੪੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਲਕ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ।

‘ਭਾ ਬਿਪਰੀਤਿ¹, ਰਿਦੇ ਤੁਝ ਭੈ ਨਾ। ¹ਉਲਟ।

ਸੁਨੀ ਹਮਹਿ ਤਵ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤਾ।

ਸੂਦ੍ਰਨ ਸਦਨ ਅਸਨ¹ ਨਿਤ ਖਾਤਾ ¹ਭੋਜਨ।

॥ ੪੧ ॥

ਤਪਾ ਰਖਾਯੋ ਆਖਯ ਤੋਹੀ।

¹ਨਾਮ ਆਪਣਾ।

ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਰਿਸ ਉਪਜਹਿ ਮੋਹੀ।

ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਕੋ ਨਾਮ ਰਖੇਈ।

¹ਨਾਮ ਧਰਨਾ ਐਬ ਲਾਣਾ।

ਅੰਨ ਪਾਕ¹ ਘਰ ਨੀਚ² ਅਚੇਈ³

¹ਰਸੋਈ ਦਾ। ²ਨੀਚ ਦੇ ਘਰ ਦਾ। ³ਛਕਦਾ ਹੈਂ।

॥ ੪੨ ॥

ਰਹੇ ਬੁਲਾਇ, ਨ ਹਮ ਘਰ ਆਵਾ।

ਕਿਹ ਕੋ ਕਹਨਿ ਨ ਮਨ ਮਹਿੰ ਲਜਾਵਾ।

ਦਿਜ, ਖੱਤ੍ਰੀ, ਬੈਸਨ ਸਭਿ ਖਾਯੋ।

ਸੋ ਨਹਿੰ ਇਹ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਭਾਯੋ’

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਲਿਆਓ।

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨੈ, ‘ਆਨਹੁ¹

ਅਬਹਿ ਅਹਾਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਮਹਿੰ ਜੋ ਕਰਜੋ, ਰਹੇ ਨ

ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰ’ ॥ ੪੪ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਕਿਹਾ।

ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਹਿ, ਲਾਲੋ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।¹

‘ਆਨਹੁ ਅਸਨ¹ ਹੋਇ ਕੁਛ ਰਾਖਾ।’

¹ਭੋਜਨ।

ਲਾਲੋ ਨਿਜ ਘਰ ਆਵਾ ਦੌਰਾ।

ਲੀਨ ਕੋਧਰੇ ਕੋ ਟੁਕ¹ ਟੋਰਾ² ॥ ੪੫ ॥

¹ਟੁੱਕਰ। ²ਟੋਲਕੇ (ਅ) ਟੁਕਰ ਟੋਰ।

ਮਲਕ ਅਸਨ ਸੰਨਿਗਧ¹ ਮੰਗਾਵਾ।

¹ਘਿਉ ਵਾਲਾ।

ਬ੍ਰਹਮਭੋਜ ਮਹਿੰ ਜੋ ਕਰਿਵਾਵਾ।

ਪੂਪ¹ ਪੂਰਿਕਾ² ਬਹੁਰ ਤਿਹਾਵਲ³।

¹ਪੂੜੇ। ²ਪੂੜੀ। ³ਕੜਾਹ।

ਬਿਬਿਧ¹ ਅਹਾਰ ਮੰਗਾਇ ਉਤਾਵਲ²

¹ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ²ਛੇਤੀ।

॥ ੪੬ ॥

ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਰਾਖੇ।

‘ਖਾਹੁ ਚਾਹੁ ਸੋਂ’ ਇਉਂ ਮੁਖ ਭਾਖੇ।¹

¹ਕਿਹਾ।

ਲਾਲੋ ਕੀ ਦਿਸਿ ਦੇਖਿ ਦਯਾਲਾ।

ਲੀਨਿ ਕੋਧਰੇ ਟੁਕ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਖੱਬੇ ਹੱਥ। ²ਪੂੜੇ। ³ਅੱਜੇ।

ਬਾਂਵੇਂ ਕਰ¹ ਮਹਿੰ ਪੂਪ² ਲੈ, ਦਾਹਨ³

ਟੁਕਰਾ ਧਾਰਿ।

ਹਾਥ ਝਪੀੜੇ ਜੁਗਲ¹ ਜਬ, ਹੇਰਤਿ ਲੋਕ ¹ਦੋਵੇਂ।

ਅਪਾਰ ॥੪੮॥

ਚੌਪਈ:

ਦੁਹੂੰ ਹਾਥ ਤੇ ਨਿਕਸੀ ਧਾਰਾ।

ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ।

{ਭਾਗੋ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ}

ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ, ਰਕਤ¹ ਇਕ² ਨਿਸਰੀ।³ ¹ਲਹੂ। ²ਇਕ ਤੋਂ। ³ਚੋਈ।

ਗੰਗਾ¹ ਸਰਸੁਤੀ² ਸੀ ਤਹਿੰ ਪਸਰੀ³ ¹ਗੰਗਾ ਚਿੱਟੀ ਹੈ। ²ਸਰਸੁਤੀ ਲਾਲ ਹੈ। ³ਫੈਲੀ, ਵੱਗੀ।

॥੪੯॥

ਇਕ ਦਿਸ ਦੂਧ ਪਰਤਿ ਧਰ ਮਾਂਗੀ।

ਇਕ ਦਿਸ ਸ੍ਰੋਣਿਤ¹ ਨਿਚੁਰਤਿ ਤਾਂਗੀ। ¹ਲਹੂ।

ਹਾਥ ਝਪੀੜਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ।

ਨਿਕਸਹਿ ਤਿਨ ਤੇ ਅਧਿਕਹਿ ਤਿਉਂ

ਤਿਉਂ ॥੫੦॥

ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਭਏ ਸਭਾ ਨਰ ਸਾਰੇ।

-ਇਹ ਅਚਰਜ ਕਬਿ ਨਹੀਂ ਨਿਹਾਰੇ।

ਅਸਨ ਵਿਖੈ ਤੇ ਰਕਤ¹ ਨਿਕਾਸਾ। ¹ਕਢਿਆ।

ਕੀਨੋ ਇਕ ਤੇ ਦੂਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ- ॥੫੧॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਘਰ।

ਭੀਰ ਭੂਰ ਭੌਨੰ¹ ਭਰਜੋ, ਹੇਰਤਿ

ਅਚਰਜ ਬਾਤ।

ਕੋ ਬਿਧਿ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ, ਦੀਸਤਿ ¹ਪ੍ਰਗਟ।

ਹੈ ਬਖਯਾਤ¹ ॥੫੨॥

ਚੌਪਈ:

¹ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰਮ ਮੂਲ ਸੋਂ ਸਾਨੀ¹।

ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ।

‘ਬਹੁਤ ਨਰਨ ਕੋ ਸ੍ਰੋਣਿਤ¹ ਲੀਨਾ। ¹ਲਹੂ।

ਤਿਹੰ ਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤੈਂ ਕੀਨਾ

॥੫੩॥

ਇਹ ਕੇ ਅਚਵਤ¹ ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ²। ¹ਛਕਿਆਂ। ²ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਲਿਮਲ ਸੋਂ¹ ਧਨ ਕਿਯ ਇਕਠਾਈ²। ¹ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ। ²ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੁਨਹੁ ਮਲਕ! ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਧ ਨਾਂਗੀ।

ਸੋ ਇਹ ਸ਼੍ਰੋਣਤਿ ਹਿਤ ਕਰਿ ਖਾਹੀ

॥ ੫੪ ॥

ਤਪਿਯਨ ਤਪ ਛੀਜਹਿ¹ ਇਹ ਖਾਏ।

¹ਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧਯਾਨੀ¹ ਧਯਾਨ ਨ ਲਗਹਿ ਲਗਾਏ²।

¹ਧਯਾਨੀਆਂ ਦਾ। ²ਲਾਯਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਖਾਵਤਿ ਮਨ ਕੋ ਕਰਤਿ ਮਲੀਨਾ।

ਹਰਿ ਜਸੁ ਰੰਗ ਨ ਚਢਹਿ ਨਵੀਨਾ¹

¹ਨਵਾਂ।

॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਖਬਰ ਹੈ।

ਸੁਧ¹ ਜਿਨ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਖੈ, ਸੋ ਕਿਉਂ

ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਪੀਆ।

ਪੁੰਨਹੀਨ¹ ਨਿਜ² ਕਿਉਂ ਕਰੈਂ, ਸਮਝ

¹ਪੁੰਨ ਰਹਿਤ। ²ਆਪਨੂੰ। ³ਦਿਲ ਵਿਚ।

ਦੇਖਿਯੇ ਹੀਯ³ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਸੂਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ।

ਅਸਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਸੂਦਰ ਧਾਮੂ¹।

ਨਿਕਸਤਿ ਪੈ¹ ਜਿਹਤੇ ਅਭਿਰਾਮੂ²।

¹ਦੁੱਧ। ²ਸੁੰਦਰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੋਵਤਿ ਨਿਤ ਇਨ ਕੇ।

ਕਰੋਂ ਅਹਾਰ ਸਦਨ¹ ਹੋਂ ਜਿਨ ਕੇ

¹ਘਰ।

॥ ੫੭ ॥

ਨਿਜ ਕਰ ਟਹਿਲ ਦਿਵਸ ਮਹਿੰ

ਕਰਿਹੀ।

ਬ੍ਰਿੱਤਿ¹ ਨ ਕਲਿਮਲ² ਕੀ ਉਰ ਧਰਿਹੀ।

¹ਉਪਜੀਵਕਾ। ²ਘਾਪਾਂ ਦੀ।

ਕਰਿ ਮਿਹਨਤ ਸੋਂ ਹਾਥ ਕਮਾਈ।

ਬਹੁਰ ਅਥਿਤ ਕੋ ਦੇਯ ਤ ਖਾਈ¹

¹ਪਾ:-ਦੇਤ ਖਵਾਈ।

॥ ੫੮ ॥

ਇਸ ਅਚਵੇ¹ ਉਰ² ਨਿਰਮਲ ਹੋਵਹਿ।

¹ਖਾਧੇ। ²ਰਿਦਾ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲ ਜਲ ਸਮ ਧੋਵਹਿ।

ਕਰਿ ਤੈ¹ ਇਕਠੀ ਕਲਖੁ² ਕਮਾਈ।

¹ਪਰ) ਤੂੰ ਕਰਕੇ। ²ਘਾਪਾਂ ਦੀ।

ਕੀਰਤਿ ਕਾਰਣ¹ ਨਰਨ² ਖੁਵਾਈ

¹ਅਪਨੀ) ਮਹਿਮਾਂ ਵਾਸਤੇ। ²ਅਨੁਖਾਂ ਨੂੰ।

॥ ੫੯ ॥

ਪਾਪ ਛਪਾਵਤਿ ਨਿਜ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਨਹਿਨ ਸੁਨਾਇ ਦਿਖਾਵਹਿੰ ਕਾਹੀ¹।

¹ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਕਿਕਰ ਬੀਜ ਜਿਉਂ ਧਰਤਿ ਮਝਾਰੀ।

ਉਗ¹ ਲਗਿ² ਕੰਟਕ³, ਦੇਂ ਦੁਖਭਾਰੀ ¹ਉਗਿਆਂ। ²ਲੱਗਣਗੇ। ³ਕੰਡੇ।

॥ ੬੦ ॥

ਇਹ ਜੁ ਪੁੰਨ ਕਰਿ ਸਭਿਨਿ ਦਿਖਾਵਾ।

ਸੁਜਸ ਪਾਇ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ¹।

¹ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ।

ਧਰਤਿ ਵਹਿਰ ਜਿਉਂ ਬੀਜ ਰਸਾਲਾ¹।

¹ਧਰਤੀ ਦੇ ਬਾਹਰ (ਉੱਤੇ ਰਖਿਆਂ) ਸੁਹਣਾ ਬੀਜ ਬੀ ਨਹੀਂ ਉਗਦਾ।

ਉਗਹਿ ਨ, ਕਿਉਂ ਫਲ ਦੇਹਿ ਬਿਸਾਲਾ¹।

¹ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਕੀਕੂੰ ਦੇਵੇਗਾ।

॥ ੬੧ ॥

ਹੁਇ ਜੁ ਛਪਾਯੋ ਉਗਵਹਿ ਸੋਊ।

ਯਹੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਊ।

ਤੁਝ ਕੋ ਹੈ ਦੋਨੋ ਬਿਪਰੀਤਾ।

ਤਬ ਜਾਨਹੁ ਜਬ ਦੇ ਜਮ ਭੀਤਾ¹’

¹ਡਰ।

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅੱਗ ਵਰਗੀ, ਤੇਜਮਯ। ²ਵੇਖਕੇ।

ਮਹਿਮਾ ਪਾਵਕ¹ ਸੀ ਨਿਰਖਿ²,

ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਲਘੁ ਦਾਰ¹।

¹ਛੋਟੀ ਲਕੜੀ ਕਰਕੇ।

ਜਰਬਰਿ¹ ਕੇ ਜਢ² ਭਸਮ ਭਾ³,

¹ਸੜ ਬਲ। ²ਮੂਰਖ। ³ਸੁਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਮਝਤਿ ਨਹੀਂ ਗਵਾਰ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁਰੋ ਬਚਨ ਘਿੱਤ ਕੇ ਪਰਸੇ।

ਪਾਵਕ¹ ਭਯੋ ਜਾਂਹਿ ਤੇ ਸਰਸੇ²।

¹ਅੱਗ। ²ਵੱਧ।

ਉਰ ਮਹਿੰ ਰਿਸਿ¹ ਅਤਿ ਕਛੁ ਨ

¹ਗੁੱਸਾ। ²ਪਰ) ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਬਸਾਈ²।

ਲੱਜਤਿ ਹੋ ਕਰਿ ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਈ

॥ ੬੪ ॥

ਬੋਲ ਨ ਆਵ ਬਿਕੁਲ ਸਾ ਭਯੋ।

ਜਿਉਂ ਕਿਰਪਨ ਕਾ ਧਨ ਕਿਤਿ ਗਯੋ।

ਕਿਧੋਂ ਜੂਪ ਮੈਂ¹ ਦਰਬ ਹਿਰਾਯੋ।

¹ਜੂਏ ਵਿਚ।

ਚੋਰ ਜਾਰਿ ਜਿਉਂ ਬੋਲ ਨ ਆਯੋ

॥ ੬੫ ॥

ਊਚ ਨੀਚ ਹੇਰਹਿੰ ਨਰ ਠਾਂਢੇ।

ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਅਧਿਕ ਬਿਸਮਤਾ ਬਾਢੇ।¹

¹ਵਧੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉਠਿ ਬਾਹਰ ਆਏ।

ਮਨਹੁ ਗਜਾਨ ਕੇ ਤਰਨਿ ਸੁਹਾਏ¹ ¹ਗਜਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਸ਼ੋਭ ਰਹੇ ਹਨ।

॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸਾਹੀ। ²ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇਹੜਾ।

ਲਾਲੇ ਜਿਨ ਕੇ ਸੰਗ ਹੈ, ਅੰਗ
ਉਸੰਗਤਿ¹ ਭਾ ਜੁ।²

ਰਦਨ¹ ਕੁੰਦ² ਕਰੁਨਾ ਸਦਨ, ਬਦਨ³ ਸੁ ¹ਦੰਦ। ²ਅਰਤਬਾਨ ਦੇ ਫੁਲ ਵਤ। ³ਮੁਖੜਾ।
ਉਡਗਨ ਰਾਜ⁴ ॥ ੬੭ ॥ ⁴ਫੈਲ ਗਿਆ।

ਚੌਪਈ:

ਆਨਿ ਸਦਨ ਮਹਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਰਾਜੇ।

ਜਿਹ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਯਮ ਦੁਖ ਭਾਗੇ।

ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਬਿਸਤਰਯੋ¹ ਬਿਰਤਾਂਤਾ। ¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ (ਵਰਗਾ ਹੈ)।

ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਕਰਹਿ ਪਰਸਪਰ ਬਾਤਾ

॥ ੬੮ ॥

ਮਲਕ ਭਯੋ ਲੱਜਤਿ ਮਨ ਮਾਨੀ।¹

¹ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰੀ (ਸੀ ਮਲਕ)।

ਗਿਰਾ ਨ ਸਨਮੁਖ ਕਛੂ ਬਖਾਨੀ।

ਜੋ ਨਰ ਹੁਤੇ ਚਤੁਰ ਮਤਿਵਾਨਾ।

ਮਾਨੀ ਮਹਿਮਾ ਮਨਹਿ¹ ਮਹਾਨਾ ¹ਮਨ ਵਿਚ।

॥ ੬੯ ॥

ਜਿਹ ਠਾਂ ਮਿਲਹਿ ਕਰਹਿ ਪਦ ਬੰਦਨ।¹ ¹ਨਮਸਕਾਰ।

ਜਿਸ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰੈ ਤਾਪ ਨਿਕੰਦਨ।

ਲਖਯੋ ਸੁ ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੇਈ।¹ ¹ਕੇਈਆਂ ਨੇ।

ਨਿੰਦਾ ਯਾਂਕੀ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੇਈ ॥ ੭੦ ॥

ਸੰਤ ਲੋਕ ਸੁਭ ਮਤੋ ਨਿਰਾਲਾ।

ਜਿਹ ਮਹਿ ਅਜਮਤਿ¹ ਅਜਿਤ² ¹ਕਰਾਮਾਤ। ²ਨਾ ਜਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ।

ਬਿਸਾਲਾ।

ਜੇ ਮਤਿਮੰਦ ਮੂਢ ਅਗਜਾਨੀ।

ਤਿਨਹਿ ਨ ਮਹਿਮਾ ਕਛੂ ਪਛਾਨੀ

॥ ੭੧ ॥

ਜਿਉਂ ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਕਪਿ ਕਰ¹ ਆਈ। ¹ਬੰਦਰ ਦੇ ਹੱਥ।

ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ ਤਿਹ ਕੀਮਤਿ ਕਾਈ। ¹ਪਾ:-ਭਾਈ।

ਕਹਹਿ 'ਕਿ ਨਦਰਬੰਦ ਸਾ ਕੀਨਾ।¹
ਜਾਨਜੋ ਗਯੋ ਨ ਕਯਾ ਕਰਿ ਦੀਨਾ'
॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਲਕ ਮੰਦਮਤਿ ਮੂਢ ਮਨ, ਕਲਿਮਲ¹
ਬਲਿਤ² ਮਲੀਨ।
ਮਹਿਮਾ ਮਾਨਿ ਨ ਪਦ ਪਰਜੋ, ਬਹੁਰੋ
ਮਤਸਰ ਕੀਨਿ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਹਿ ਅਸ ਅਗਯਾਨਾ।
-ਬੈਰ ਲੇਉਂ ਤੋਂ ਸੁਖ ਸਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।
ਲੱਜਤਿ ਕੀਨੋ ਮੁਹਿ¹ ਬਹੁ ਮਾਂਹੀ।
ਖਾਨ¹ ਨਿਕਟਿ ਗਹਿਵਾਵੋ² ਤਾਂਹੀ³-
॥ ੨੪ ॥

ਜਿਹਤੇ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਢ ਸੋਊ।
ਕਰਤਿ¹ ਉਪਾਵ ਲੋਕ ਯੁਗ² ਖੋਊ।³
ਭੋਰ ਭਈ ਤਜਿ ਭੌਨ ਪਧਾਰਾ।
ਗਯੋ ਖਾਨ ਕੀ ਸਭਾ ਮਝਾਰਾ ॥ ੨੫ ॥
ਇਕ ਤਿਹ¹ ਤਾਤ² ਤਰੁਨ³ ਜਿਹ
ਬੈਸਾ⁴।

ਭਯੋ ਆਮ¹ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿੱਤਕ² ਜੈਸਾ।
ਕਰਿ ਉਪਚਾਰ¹ ਥਕੇ ਸਮੁਦਾਈ।²
ਤਿਹ ਕੋ ਰੋਗ ਨ ਸਕੇ ਗਵਾਈ ॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਲਕ ਨਿਕਟਿ¹ ਬੂਝਜੋ² ਨ੍ਰਿਪਤਿ³,
'ਸੁਤ ਨਹਿ ਹੋਇ ਅਰਾਮ।
ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਲਾਗਈ, ਕਰੋਂ ਕੌਨ
ਅਬ ਕਾਮ? ॥ ੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਭੇਖਜ¹ ਨਾਨ ਭਾਂਤਿ ਕਰਾਏ।
ਗੌਂਸ ਪੀਰ ਮੈਂ, ਸਭੈ ਮਨਾਏ।
ਜੋ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਕਿਨ ਆਨਿ ਬਖਾਨੀ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਨਜ਼ਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

¹ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ। ²ਵੇੜਿਆ।

¹ਮੈਨੂੰ।

¹ਹਾਕਮ ਤੋਂ। ²ਫੜਵਾਵਾਂਗਾ। ³ਇਸਨੂੰ।

¹ਕਰਦਾ ਹੈ। ²ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ। ³ਗੁਵਾਏ ਜਾਣ ਦੇ।

¹ਉਸ (ਖਾਨ) ਦਾ। ²ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ³ਜੁਵਾਨ। ⁴ਜੁਵਾਨ
ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ ਸੀ।

¹ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ। ²ਮੁਰਦੇ।

¹ਦਵਾ ਦਾਰੂ, ਇਲਾਜ। ²ਸਾਰੇ (ਵੈਦ ਆਦਿ)।

¹ਪਾਸੋਂ। ²ਪੁੱਛਿਆ। ³ਖਾਂ ਨੇ।

¹ਦੁਵਾਵਾਂ।

ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੀ ਰਿਦੈ ਪਰਮਾਨੀ¹ 'ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨ ਕੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਾਗੋ ਮਨ ਮਹਿੰ ਗੁਨਿਯਾ।

-ਜੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋ ਕਾਰਜ ਬਨਿਯਾ-।

ਬੋਲਯੋ ਦੁਸ਼ਟ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ¹।

¹ਚੰਕਾਰੀ।

ਜਿਹ ਤੇ ਨਰਕ ਪਾਇ¹ ਦੁਖ ਖਾਨੀ ¹ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ(ਭਾਗੋ ਨੂੰ)।

॥ ੨੯ ॥

‘ਗਹੋ ਫਕੀਰ ਕਾਮਲਹਿ ਕੋਊ।

ਤੁਮ ਸੁਤ ਬੇਦਨ¹ ਖੋਵਹਿ ਸੋਊ।

¹ਪੀੜਾ।

ਤਿਨ ਬਿਨ ਰੁਜ ਤਨੁ¹ ਜਾਇ ਨ ਕੈਸੇ।

¹ਰੋਗ ਸਰੀਰ ਦਾ।

ਨਿਜ ਭੁਜ ਬਲ ਬਿਨ ਸ਼ੱਤੂ ਜੈਸੇ’

॥ ੩੦ ॥

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਭਨੈ¹ ਅਤੇ ਖਾਨਾ।¹

¹ਨਾਮ ਨਬਾਬ ਦਾ। ¹ਪਾ:-ਭਨਹੀ।

‘ਕੋ ਕਾਮਲ ਮੁਝ ਨਹੀਂ ਪਛਾਨਾ।’

ਕਹਤਿ ਮਲਕ ‘ਇਕ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ।

ਸੋ ਕਾਮਲ ਸਮਝਹੁ ਅਭਿਰਾਮੁ’

॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਕਵਿ ਜੀ ਨਸੀਹਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਬਹੁ ਨਰ ਸੁਨਹਿੰ ਨ ਗਨਹਿੰ ਮਨ,

ਔਗੁਨ ਕੈ ਗੁਨ ਰੀਤਿ¹।

¹ਗੁਣ ਔਗੁਣ ਦੀ ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਸੰਤ ਗਹੇ ਤੇ ਰੀਝਈ,

ਕਿਧੋ¹ ਸੇਵ ਸਹਿ¹ ਪ੍ਰੀਤ² ॥ ੩੨ ॥

¹ਜਾਂ। ²ਸੰਤ ਯਾ ਸਾਈਂ) ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਰੀਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ?। ¹ਪਾ:-ਯੁਤ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਪਠਾਨ ਨੇ ਮਨੁਜ ਪਠਾਏ।

ਲਾਲੋ ਸਦਨ ਦਿਸਾ ਸੋ ਆਏ।

ਗਵਨੇ ਹੁਤੇ ਤਬਹਿ ਉਦਿਆਨਾ।

ਕਮਲ ਨੈਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਤਿਦਾਨਾ¹

¹ਪਾ:-ਆਨ ਪਹੁਦੇ ਮਨੁਜ ਰਜਾਨਾ।

॥ ੩੩ ॥

ਕਹੈਂ ਕਿ ‘ਚਲਹੁ ਭੁਵਾਲ¹ ਬੁਲਾਏ।

¹ਰਾਜਾ ਨੇ।

ਕਰਹੁ ਨਾਂਹਿ¹ ਤੋ ਗਹਿ ਲੇ ਜਾਏਂ।’

¹ਜੇ ‘ਨਾਂਹ’ ਕਰੋਗੇ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨ ਕਰਿ ਤਿਨ ਬਾਨੀ।

ਗਵਨੇ ਸੰਗ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਇਸਥਾਨੀ¹ ਖਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ।

॥ ੮੪ ॥

ਬੈਸੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

ਬੋਲਯੋ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।

ਭੋ ਫਕੀਰ ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਰੋਗੂ।

ਦੇਹੁ ਗਵਾਇ ਕਰਹੁ ਨਿਹਸੋਗੂ¹ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਕਰੋ (ਮੈਨੂੰ)।

॥ ੮੫ ॥

ਨਤੁ¹ ਰਾਖੋਂ ਮੈਂ ਕੈਦ ਮਝਾਰਾ।

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ

ਨਹਿੰ ਛੋਡੋਂ ਨਹਿੰ ਦੇਉਂ ਅਹਾਰਾ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨਾ।

‘ਤੂੰ ਭਾ ਮੋਹ ਬੰਧ ਮੈਂ ਪਚਨਾ ॥ ੮੬ ॥

ਜਿਸ ਕੋ ਹਤਨ ਚਹਿਤਿ¹ ਹੋ ਰੋਗੂ।

¹ਜਿਸਦਾ ਹਟਾਉਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਸੋ ਤੋ ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਾ ਯਮ ਲੋਗੂ।

{ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਨਾ}

ਸੁਧਿ ਨਿਕੇਤ ਕੀ¹ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਈ।

¹ਘਰ ਦੀ ਖਬਰ।

ਨਿਕਟਿ¹ ਬੈਠ, ਕਿਉਂ ਗਾਲ ਬਜਾਈ²’

¹ਪਾਸ। ²ਭਾਵ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ।

॥ ੮੭ ॥

ਸੁਨਿ ਬਿਸਮਤਿ ਘਰ ਨਰ ਕੋ ਭੇਜਾ।

ਚਿਦੈ ਪੀਰ ਜਨੁ ਫਟਤਿ ਕਰੇਜਾ।¹

¹ਕਲੇਜਾ।

ਇਤਨੇ ਮਹਿੰ ਮਾਨਵ ਤਹਿੰ¹ ਆਵਾ।

¹ਓਥੇ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਏ ਕੋ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵਾ

॥ ੮੮ ॥

ਸੁਨਤਿ ਭਯੋ ਸੋ ਬਿਕੁਲ¹ ਨਰੇਸ਼ਾ।

¹ਵਿਆਕੁਲ।

ਉਠਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਗਏ ਉਦਿਆਨਾ।

ਕਿਯੋ ਹਾਨ¹ ਜਿਨ ਮਾਨੀ ਮਾਨਾ²

¹ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ²ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ।

॥ ੮੯ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਹਿੰ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਵਾ।

ਜਨ ਦੁਖ ਬਨ ਕੋ ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਾਵਾ¹।

¹ਜਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਰੂਪੀ ਬਨ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨ ਦੀ ਅੱਗ ਵਤ ਹਨ।

ਲਾਲੋ ਆਲਯ ਰੈਨ ਗੁਜ਼ਾਰੈਂ।

ਭੋਰ ਹੋਤਿ ਉਦਿਆਨ ਪਧਾਰੈਂ ॥ ੯੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਏਮਨਾਵਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਉਣਤਾਲੀਸਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੩੯ ॥

੪੦. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ। ਤਿਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ]

੩੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੧

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ} ॥੪੦.. ॥

{ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਦਾ ਖੂਹ} ॥੬੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੀ ਪਾਸੁ ਬਰ, ਪਰਮ ਮਨੋਗ ਪਰਾਗ।

ਪੰਕਜ=ਕਮਲ। ਪਾਸੁ=ਧੂੜੀ, ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੧ ਦੇ ਛੰਦ ੮ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ। ਮਨੋਗ=ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ, ਸੁੰਦਰ। ਪਰਾਗ=ਧੂੜੀ ਜੋ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੁਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਜ ਮਨ ਮਧੁਪ ਲੁਭਾਇ ਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਅਨੁਰਾਗ ॥੧॥

ਮਧੁਪ=ਭਉਰਾ। ਮਧੁ+ਪ=ਜੋ ਸ਼ਹਦ ਪੀਏ। ਅਨੁਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮਮਈ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ:

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਧੂੜੀ (ਮਾਨੋਂ) ਡਾਢੀ ਸੁੰਦਰ ਪਿਰਾਗ ਹੈ, (ਇਸ ਉਪਰ) ਆਪਣੇ ਭਉਰੇ (ਵਰਗੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ:

ਹਰ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੁਣ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਥਾ ਦੈਵ ਦੈ ਸੰਪਦ।¹¹ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ (ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।ਤ੍ਰਿਪਤ ਨ ਹੋਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਪੁਟਾ² ਪੀਏ।²²ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਡੋਨੇ। ਖੀਂਦੇ ਹੋਏ।ਜੇ ਨਾਨਕ ਅਸਥਾਨੀ¹ ਥੀਏ ॥੨॥¹ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।ਬਿਦਤ ਨ ਕਰਤਿ ਕਲਾ ਜਿਨ ਗੋਈ।¹¹ਛੁਪਾਈ ਹੈ।

ਸੁਨਹਿ ਅਜਾਨ ਸਮਾਨੰ ਸੋਈ।

ਤ੍ਰਿਕਾਲੱਗ ਦਰਸੀ¹ ਸਭਿ ਜਾਨੈਂ।¹ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਤੇ ਸਾਖੀ।ਗੁਪਤ ਬਿਦਤ¹ ਨਿਜ ਰਿਦੈ ਪਛਾਨੈਂ¹ ਪ੍ਰਗਟ।

॥੩॥

ਜਿਉਂ ਸਾਂਗੀ ਬਹੁ ਬੇਖ ਕਰੇਈ।

ਏਕ ਜੋਤਿ ਦਸ ਰੂਪ ਧਰੇਈ।

ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਕਬਹਿ ਜਨਾਯੋ।

ਭਗਤਿ ਰੂਪ ਧਰਿ ਭਗਤਿ ਕਹਾਯੋ

॥੪॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਪਿਛਲੇ।ਸਾਂਗੀ ਪਾਛਲਾ¹ ਬੇਖ ਕੋ,

ਕਬਿ ਨ ਬਤਾਵਹਿ ਸੋਇ।

ਬੇਖ ਧਰੇ ਜਸ¹ ਕ੍ਰਿਤ² ਤਸ³,

ਇਹ ਜਾਨਹਿ ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੫॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਈ ਏਮਨਾਵਾਦ ਮਹਿੰ,

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਥਾ ਸੁਜਾਨ।

ਅਬ ਤਲਵੰਡੀ ਕੀ ਕਹੋਂ,

ਸੁਨਿਯੈ ਦਯਾ ਨਿਧਾਨ¹! ॥੬॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਲਾ ਧਰਿ ਧਯਾਨ¹ ਸੁਖਰਾਸੂ¹।

ਉਚਰਨ ਲੱਗਾ ਬਹੁਰ ਇਤਿਹਾਸੂ।

ਪੂਰਬ ਤਲਵੰਡੀ ਹੋਂ ਆਯੋ।

ਕਾਲੂ ਕੋ ਕਿਹ¹ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ ॥੭॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੂਰਨ ਆਵਾ ਧਾਈ।

ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਕੁਸ਼ਲ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।

ਦੇ ਕਰਿ ਕੁਸ਼ਲ ਨਾਨਕੀ ਕੀ ਤਬ।

ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਭਨਯੋ ਸਭਿ

॥੮॥

‘ਰਹੇ ਤੀਨ ਦਿਨ ਸਰਿਤਾ¹ ਮਾਂਹੀ।

ਨਿਕਸੇ ਬਹੁਰ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਾਂਹੀ।

ਆਪਨ ਕੋ¹ ਸਭਿ ਦਰਬ ਲੁਟਾਯਾ।

ਤਬਹਿ ਨਿਬਾਬ ਹਿਸਾਬ ਕਰਾਯਾ ॥੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਕਸੇ ਬਾਕੀ ਸਾਤ ਸੈ, ਸਾਠ ਰਜਤਪਣ

ਔਰ।

ਅਰਧ ਲਏ ਮੂਲੇ ਤਬੇ, ਕਰਿ ਪੁਕਾਰ

ਤਿਹੰ ਠੌਰ ॥੧੦॥

ਚੌਪਈ:

ਰਹਯੋ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਮੂਲਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੁਤਾ ਪਯਾਨਾ¹।’

ਪੁਨਿ ਮਸੀਤ ਮਹਿੰ ਜੈਸੇ ਹੋਈ।

¹ਜੈਸਾ। ²ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ³ਤੈਸਾ।

¹ਭਾਵ, ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ।

¹ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦਾ।

¹ਪਾ:-ਧਰੇ ਧਯਾਨ।

¹ਕਿਸੇ ਨੇ।

¹ਨਦੀ।

¹ਹੱਟੀ ਦਾ।

¹ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਮੈਂ ਭਾਖੀ ਸੋਈ ॥ ੧੧ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲਖਿ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰਾ।

ਕੁਲ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿੰ ਭਯੋ ਉਜਾਰਾ।¹ ¹ਚਾਨਣਾ।

ਬੈਸੇ ਵਹਿਰ ਅਬਹਿ ਉਦਿਆਨਾ।

ਕਬਿ ਕਬਿ ਆਵਹਿੰ ਸੁਸਾ ਸਥਾਨਾ।’² ¹ਬੇਬੇ ਦੇ ਘਰ।

॥ ੧੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਾਲੂ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕੀਨਿ ਲਰਾਈ।

‘ਨਾਨਕ ਕਰਤੋ ਬਹੁਤ ਕਮਾਈ।

ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਦੀਨਿ ਗਵਾਈ ॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਿੰ ਦਰਬ ਬਹੁ, ਵਧਤਿ
ਆਵਤੋ ਹਾਥ।

ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੈਂ ਖੋਇ ਕਰ, ਦੀਨ ਫਕੀਰਨ

ਸਾਥ ॥ ੧੪ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ।

ਤਾਂਹਿ¹ ਰਲਾਇ ਫਕੀਰਨ ਮਾਂਹੀ।

-ਕੁਲ ਉਧਰੀ- ਤਬ ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹੀ।¹ ¹ਆਖਦਾ ਹੈਂ।

ਸੁਖ ਸੋਂ ਆਪ ਆਨਿ ਘਰ ਬੈਸਾ।

ਦਰਬ ਲੁਟਾਵਤਿ ਨਹੀਂ ਰਖੇਸਾ ॥ ੧੫ ॥

ਇਕਠੋ ਦਰਬ ਨ ਕਛੁ ਕਰਿਵਾਯੋ।

ਜੋ ਆਵਤਿ ਸਭਿ ਬਾਦ ਲੁਟਾਯੋ।

ਖਾਵਤਿ ਖਰਚਤਿ ਇਕਸੀ¹ ਜੋਰੀ।² ¹ਇਕੋ ਜੇਹੀ। ²ਯੋੜੀ (ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ)।

ਧਨ ਕੀ ਗਮੀ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਥੋਰੀ’

॥ ੧੬ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।

‘ਸੁਤਾ¹ ਸੁਤਾਪਤਿ² ਬੂਝਹੁ³ ਜਾਏ। ¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ। ²ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ। ³ਪੁੱਛਹੁ।

ਬਿਨਾ ਲਖੇ ਕਿਉਂ ਕਰਿਹੋ ਰੋਸੁ।

ਤਿਨਹਿੰ ਬੂਝਿ¹, ਮੁਝ ਦੀਜੈ ਦੋਸੁ ¹ਪੁੱਛਕੇ।

॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਮੈਂ ਆਪਨੀ, ਦਈ ਕਮਾਈ

ਖੋਇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੰਗ ਰਹਤਿਓ, ਜਾਨਤਿ ਹੈ
ਸਭਿ ਕੋਇ ॥੧੮॥

ਚੌਪਈ:

ਧਨ ਕੀ ਮੁਝ ਕੋ ਰੰਚ ਨ ਚਾਹੀ।

ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲਖੋ¹ ਭਵ ਮਾਂਗੀ।² ¹ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ²ਅਸੰਸਾਰ ਵਿਚ।

ਮੇਂ ਸੰਗ ਕਿਉਂ ਝਗਰਹੁ ਤੁਮ ਐਸੇ।

ਬੂਝਹੁ ਸੁਤਾ¹ ਭਈ ਬਿਧਿ ਜੈਸੇ’ ¹ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ।

॥੧੯॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤਹਿ ਗਯੋ।

ਕਾਲ ਬਿਤੀਤ ਕੁਛਕ ਤਹਿ ਭਯੋ।

ਆਵਾ ਤਲਵੰਡੀ ਮਰਦਾਨਾ।

ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਾ

॥੨੦॥

ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨ ਲਯੋ ਬੁਲਾਈ।

‘ਕਹੁ ਸੁਧਿ ਨਾਨਕ, ਹੈ ਕਿਹ ਥਾਂਈ।

ਅਵਿਲੋਕਯੋ ਕੋ ਬਿਧਿ ਤਿਹ ਜਾਹੀ।

ਰਹਯੋ ਬਾਵਰਾ ਕੈ ਸੁਧਿ ਪਾਈ¹?’ ¹ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ।

॥੨੧॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸੁਧ ਨਾਨਕ ਕੀ ਲੇਹੁ ਤੁਮ,

ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਜਜਮਾਨ!

ਗਟੀ¹ ਨ ਗੁਨਿਯੋ, ਤਿਨ ਕਰਯੋ, ¹ਗਿਣਤੀ।

ਸਭਿ ਕੁਲਿ ਕਾ ਕਲਜਾਨ ॥੨੨॥

ਚੌਪਈ:

ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।

ਪਰਮ ਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ੂਰ ਪਰਾ।¹

ਸੋ ਤੁਮ ਘਰ ਤਨ ਧਰਿ ਅਵਤਰਾ।¹ ¹ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ।

ਮੰਦਮਤੀ ਕਲਿਕਾਲ ਬਿਸਾਲਾ।¹ ¹ਬੜਾ।

ਛੁਟਵਾਵਹਿ ਬਹੁ ਨਰ ਜਮਜਾਲਾ।¹ ¹ਜਮਫਾਸ ਤੋਂ।

॥੨੩॥

ਭੇਵ ਨ ਤਿਨ ਕੋ ਜਾਨਯੋ ਜਾਵਹਿ।

ਕਰਮ ਹੇਰਿ ਅਚਰਜ ਉਰ ਆਵਹਿ।

ਪੀਰ ਮੀਰ ਨਹਿੰ ਸਮਸਰਾ ਕੋਈ। ^{ਉਸਦੇ} ਤੁੱਲ।

ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਰਖੀ ਜਿਨ ਗੋਈ। ^{ਛਿਪਾ} ਕੇ।

॥ ੨੪ ॥

ਕਿਯੋ ਏਮਨਾਵਾਦ ਪਯਾਨਾ।

ਹੋਂ ਭੀ ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਿਹੰ ਥਾਨਾ।

ਟਿਕੇ ਤਹਾਂ ਮੈਂ ਅਯੋ ਅਵਾਸਾ। ^{ਘਰ}

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਬਹੁਰ ਜਾਉਂ ਤਿਨ ਪਾਸਾ’

॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਬਚਨ ਇਹ,

ਕਾਲੂ ਰਿਸਿ ਅਧਿਕਾਇ।

ਭੇਦ ਨ ਸੁਤ ਕੋ ਜਾਨਿ ਹੀ,

ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਪਰੁਖ ਅਲਾਇ। ॥ ੨੬ ॥ ^{ਕਠੋਰ ਵਚਨ ਕਹੇ।}

ਚੌਪਈ:

‘ਕਯਾ ਬੋਲਤਿ ਮੂਰਖ! ਮੁਖਬਾਤੀ।

ਮੰਦ ਮਤੀ ਹੈ ਡੂਮ ਕੁਜਾਤੀ।

ਮੁਝ ਕੋ ਕਹੈ -ਭਯੋ ਅਵਤਾਰਾ-।

ਜਿਨ ਸਗਰੋ ਮਮ ਸਦਨ ਉਜਾਰਾ

॥ ੨੭ ॥

ਗਯੋ ਹਮਾਰੈ ਤੇ, ਮੈਂ ਜਾਨੀ।

ਜਿਸ ਨੈ ਰੀਤਿ ਫਕੀਰੀ ਠਾਨੀ।’ ^{ਪਾ:-ਫਕੀਰਨ।}

ਇਉਂ ਕਹਿ ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਨੀਰੂ। ^{ਛੱਡਦਾ ਹੈ।}

ਸੁਤ ਕੇ ਦੁਖ ਮੈਂ ਭਯੋ ਅਧੀਰੂ। ^{ਬੇਹੌਸਲਾ।}

॥ ੨੮ ॥

ਰਾਇ ਨਿਕਟਿ ਕਿਹਾ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ। ^{ਕਿਸੇ ਨੇ।}

‘ਸੁਧਿ ਲੇ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ।’

ਹਰਖ ਅਧਿਕ ਕਰਿ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਵਾ।

ਬੁਝਨ ਹਿਤ ਸੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ

॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਧਿ ਦੀਜਯੇ,

ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਰੰਗ।

ਕੌਨ ਬੇਖ ਤਨ ਮੈਂ ਧਰਜੋ ?

ਕਜੋਂ ਤੈਂ ਤਜਜੋ ਸੁ ਸੰਗ' ॥ ੩੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਸੁਨਿਯੋ ਰਾਇ !

ਨਾਨਕ ਧਾਰਜੋ ਰੂਪ ਖੁਦਾਇ।

ਕਿਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਦੇਵੋਂ ਤਾਂਹੀ।

ਤਿਨ ਕੀ ਸਮ ਕੋ ਦੀਸਤਿ ਨਾਹੀ

॥ ੩੧ ॥

ਨਰ ਮਹਿੰ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨ ਕੋਊ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੇ ਜਗ ਕਰਿਹੀ ਸੋਊ।

ਪੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਰਾਜਤਿ ਪੀਰਾ।

ਮੀਰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਮੀਰ ਗੰਭੀਰਾ ॥ ੩੨ ॥

ਦੂਖ ਨ ਭੂਖ ਨ ਵਜਾਪਹਿ¹ ਕੋਊ।

ਕਲਾਵਾਨ ਚਾਹੈ ਕਰਿ ਸੋਊ¹।'

'ਸਾਧੁ ਸੁਧ¹' ਸੁਨਿ ਭਾਖਤਿ² ਰਾਊ।

'ਜਸੁ¹ ਅਸੁ ਹੀ², ਜਸ³ ਕੀਨੋ⁴ ਗਾਊ⁵

॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਰਧਿ ਭਈ ਮਮ¹ ਦੇਹਿ ਅਬ,

ਮਰਦਾਨਾ! ਸੁਨਿ ਬੈਨ।

ਕੈਸੇ ਦਰਸਨ ਹੋਂ ਕਰੋਂ, ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।

ਕਰੁਨਾਐਨ¹ ॥ ੩੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਚਿਤ ਚਕੋਰ ਕੇ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।

ਰਾਂਕਾ ਸ਼ਸਿ¹ ਸੋਂ ਦਰਸ ਦਯਾਲਾ।

ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੋ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਸਰੂਪਾ।

ਮਨ ਮਲਿੰਦ¹ ਪਦ ਕੰਜ ਅਨੂਪਾ² ¹ਭੌਰਾ ਹੈ। ²ਸੁਹਣੇ ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਦਾ।

॥ ੩੫ ॥

ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ! ਕਾਰਜ ਮੇਰਾ।

ਹੋਵੋਂ ਰਿਣੀ ਸਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ।

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਮਰਦਾਨੇ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ}

¹ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਹੈ।

¹ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

¹ਸ਼ਾਬਾਸ਼ (ਅ) ਚੰਗਾ (ੲ) ਸੰਤ ਹੈ। ²ਆਖਦਾ ਹੈ।

¹ਯਸ਼। ²ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ। ³ਜੈਸਾ। ⁴ਕੀਤਾ ਹੈ। ⁵ਤੈਨੋਂ) ਗਾਉਣਾ।

¹ਮੇਰੀ।

¹ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

ਤਵ ਅਸਾਨ¹ ਕਬਿ ਮਨ ਨ ਭੁਲਾਉਂ।

¹ਅਹਿਸਾਨ।

ਜੇ ਦਰਸਨ ਨਾਨਕ ਅਬ ਪਾਉਂ[†]

[†]ਪਾ:-ਜੇ ਦਰਸਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਾਉਂ।

॥ ੩੬ ॥

ਕਰਿ ਮੁਝ ਪਰ ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰਾ[†]।

[†]ਪਾ:-ਭਲ ਉਪਕਾਰਾ।

ਦਰਸਾਵਹੁ ਦਰਸਨ ਇਕ ਬਾਰਾ।

ਜਿਉਂ ਰੰਕਹਿ ਕੋ ਪਾਰਸ ਦੇਈ।

ਜਸ ਆਮੀ ਕੋ¹ ਆਮ ਮਿਟੇਈ²

¹ਜਿਵੇਂ ਰੋਗੀ ਦਾ। ²ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ,

‘ਤੁਮਰਾ ਕਾਰਜ ਰਾਇ!

ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਬੇਗਾ ਸੋਂ,

¹ਛੇਤੀ।

ਜਿਹ ਤੇ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੩੮ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਮੇਰੇ। ²ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਪੁਨਿ ਨਾਨਕ ਮਮ¹ ਪਾਨਹਿ² ਨਾਂਹੀ।

ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਜਿ ਤੁਮ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਬਾਲੇ ਕੋ ਬੁਲਾਇ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ।

ਦੋਨੋ ਗਮਨੈਂ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ ॥ ੩੯ ॥

ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ ਬਿਨਤੀ ਕਰਿਹੀਂ।

ਤੁਮ ਆਇਸ ਕੋ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿਹੀਂ।

ਜਬ ਹੀ ਸੁਨੈਂ ਸੰਦੇਸ਼¹ ਤੁਮਾਰੇ।

¹ਸੁਨੇਹੇ।

ਆਵਹਿੰਗੇ ਤਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ¹

¹ਦਰਸਨ ਕਰ ਲੈਣਾ।

॥ ੪੦ ॥

ਅਬਹਿ ਏਮਨਾਵਾਦ ਟਿਕੇਈ।

ਆਨਹਿੰ¹ ਜਾਇ, ਨ ਅਨਤ ਸਿਧੇਈ²।’

¹ਲੈਆਵੀਏ। ²ਕਿਤੇ ਹੋਰਥੇ ਨਾਂ ਚਲੇ ਜਾਣ (ਅ) ਜੇ ਨਹੀਂ ਚਲੇ ਗਏ।

ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਮਾਨੇ।

‘ਸਤਿ ਕਹਤਿ ਹੈ ਤੂੰ ਮਰਦਾਨੇ’

॥ ੪੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਨਤਿ ਭਯੋ ਬਾਲਾ ਸੁਨਹੁ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ

ਗਤਿਦਾਇ!

ਭੇਜਯੋ ਮਾਨਵ ਨਿਕਟ ਮੁਝ, ਲੀਨੋ ਬੇਗ
ਬੁਲਾਇ ॥ ੪੨ ॥

ਚੌਪਈ:

੧ਰਾਇ ਬੋਲਿਆ

੧ ‘ਕਰਿ ਕਾਰਜ ਬਾਲੇ ਮੁਝ ਮੀਤਾ!
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਤੁਝ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਸੰਗ ਸਿਧਾਵਹੁ।
ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਨਾਨਕ ਲਜਾਵਹੁ
॥ ੪੩ ॥

ਜੇਕਰਿ ਨਹਿ ਆਵਹਿ ਤੁਮ ਕਹੇ।
ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਭਨਿਯੇ ਪਦ ਗਹੇ।
-ਏਕਵਾਰ ਚਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ-।

ਕਹਿਯੇ ਤਿਨ ਕੋ -ਕਰੁਨਾ^੧ ਕੀਜੈ-’ ੧ਕ੍ਰਿਪਾ

॥ ੪੪ ॥

ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ‘ਭੋ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ!

ਤੁਮਰੇ ਕਹੇ ਜਾਉਂ ਸਤਿ ਵਾਰੂ^੧।

੧ਸੌ ਵੇਰੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੌਂ ਹੇਤ ਤੁਮਾਰਾ।

ਆਵਹਿਗੇ ਨਹਿ ਲਾਇ ਅਵਾਰਾ^੧ ੧ਦੇਰੀ।

॥ ੪੫ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲਤਾ ਤਿਨ ਕੋ ਬਿਰਦਾ।

ਜਿਨਕੇ ਧਯਾਨ ਬਿਨਾਸਹਿ ਪਰਦਾ^੧।

੧ਹੌਮੈ ਦਾ) ਪਰਦਾ।

ਚੇਤਹਿ^੧ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ ਤੁਮ ਤਾਂਈ।

੧ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੀਨਬੰਧੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਸਾਂਈ’ ॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਯੋ ਰਾਇ ਉਰ,

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਢਿਗ ਆਨਿ^੧।

੧ਲੈ ਆਓ (ਏਥੇ)।

ਕਰਿ ਹੈ ਭਲਾ ਖੁਦਾਇ ਤੁਝ,

ਪਰਉਪਕਾਰ ਪਛਾਨ’ ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਲਾ ਅਰ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋਊ।

ਭਏ ਤਯਾਰ ਚਲਨ ਕੋ ਸੋਊ।

ਤੂਰਨ ਗਏ ਨ ਕਰੀ ਅਵਾਰੂ^੧।

੧ਦੇਰੀ ਨ ਲਾਈ।

ਨਗਰਾਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਮਝਾਰੂ^੧ ॥ ੪੮ ॥

੧ਵਿਚ। ੧ਪਾ:-ਗਮਨੇ।

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਅਘ¹ ਓਘ² ਨਿਕੰਦਨ³।
 ਜਾਇ ਕਰੀ ਜੁਗ¹ ਪਦ² ਪਰ ਬੰਦਨ।
 ‘ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚਿੱਤ¹ ਨਿੰਤ ਕਰਤਾਰੇ।’
 ਬੂਝੀ¹ ਕੁਸ਼ਲ ਛੇਮ ਸਤਿਕਾਰੇ ॥ ੪੯ ॥
 ‘ਖੁਸ਼ੀ ਸਕਲ ਹੈ ਰਾਇ ਸਰੀਰੂ।’
 ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ ਬੋਲਯੋ ਉਰ ਧੀਰੂ ॥
 ‘ਤੁਮਨੈ ਸਭਿਹਿ ਕੁਸ਼ਲ ਕਰਿ ਦੀਨੀ।
 ਰਾਇ ਬਿਨੈ ਰਾਵਰ ਸੋ¹ ਕੀਨੀ ॥ ੫੦ ॥

¹ਪਾਪਾਂ ਦੇ। ²ਸਮੂਹ ਨੂੰ। ³ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
¹ਦੋਹਾਂ ਨੇ। ²ਚਰਨਾਂ ਤੇ।
¹ਚੇਤੇ।
¹ਪੁੱਛੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ, ਰਿਦੈ ਭਯੋ
 ਅਤਿ ਦੀਨ।

ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਲਾਲਸਾ, ਕਮਲ¹ ਅਰਕ ਜਿਉਂ ਹੀਨ² ॥ ੫੧ ॥

¹ਜਿਵੇਂ) ਕਮਲ। ²ਦੀ (ਹੁੰਦੀ ਹੈ) ਸੂਰਜ ਬਿਨਾਂ।

ਚੌਪਈ:

ਕਰਹੁ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਤਿਸ ਕੋ।
 ਪਦ¹ ਪੰਕਜ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮੰ ਜਿਸ ਕੋ।
 ਜਿਉਂ ਸੁਕਤਾ¹ ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਰਿਹੀ।
 ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਬੂੰਦ ਤਿਹ ਮੁਖ ਮਹਿੰ ਪਰਿਹੀ
 ॥ ੫੨ ॥

¹ਚਰਣ।
¹ਸਿੱਪੀ।

ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਚਲਿ ਕਰਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਹੁ ਇਕਵਾਰੀ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
 ‘ਕਾਲੂ ਕਰਿਹੀ ਕਲਹਿ¹ ਨਿਹਾਰੇ²
 ॥ ੫੩ ॥

¹ਕਰੇਗਾ ਲੜਾਈ। ²ਵੇਖਕੇ।

ਮਿਲਨਾ ਰਾਇ ਜਰੂਰਹਿ ਜਾਈ।’
 ਸੋਚ ਬਿਮੋਚਹਿ ਸੋਚਹਿ¹ ਆਈ²।
 ‘ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਰਹਿੰ? ਰਾਇ ਉਰ
 ਪ੍ਰੀਤਾ।
 ਤਿਹ ਬਚ ਕਰਿ ਨ ਜਾਇ ਬਿਪਰੀਤਾ¹’
 ॥ ੫੪ ॥

¹ਚਿੰਤਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਾਂ। ²ਆਈ ਆਂ।

¹ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ‘ਇਵ ਕਹਯੋ, ਤੁਮ

ਸੋਂ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ।
ਜੇ ਹੋਵਹਿ ਬਲ ਤਨ ਵਿਖੈ, ਆਵੇਂ ਸਿਰ
ਕੇ ਭਾਰ ॥ ੫੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬੈਸ ਬਿਰਧ, ਬਿਹਬਲ¹ ਭੀ ਦੇਹੀ।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ¹, ਸਨੇਹੀ²

¹ਸਿਥਿਲ।

¹ਤੁਸੀਂ) ਲੋਚਨ ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ!!
[ਸੰਸ. ਲੋਚਨ ਗੋਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ।
ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ ਹੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ।] (ਅ)
ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ²ਤੁਸੀਂ) ਲੋਚਨ
ਗੋਚਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੇ ਪਿਆਰੇ!! [ਸੰਸ. ਲੋਚਨ
ਗੋਚਰਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ। ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ
ਹੀਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗੋਚਰ।] (ਅ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ
ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਦਾਨ ਆਨਿ ਗਤਿ ਦਾਨਾ¹।
ਦੇਵਹਿੰ, ਸਫਲ ਜਨਮ ਤਬ ਮਾਨਾ
॥ ੫੬ ॥

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਜਿਉਂ ਸਰਿਤਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਬਿਨ ਬਾਰੀ¹।
ਹੀਨ ਮਯੰਕ¹ ਸਰਬਰੀ² ਕਾਰੀ³

¹ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

¹ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ। ²ਰਾਤ। ³ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਅਨਾਥ ਬਿਨ ਭਰਤਾ¹ ਨਾਰੀ।
ਤਿਉਂ ਤੁਮ ਮਯ ਬਿਨਾ¹ ਦੇਹ ਹਮਾਰੀ’
॥ ੫੭ ॥

¹ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ।

¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ। ¹ਪਾ:-ਜਾਨੋ ਮਯਾ ਨ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਿ ‘ਜੋ ਰਾਇ ਉਚਾਰਾ।
ਤਿਸਕਾ ਹੈ ਹਮਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰਾ।
ਚਲਿ ਉਤਾਰ ਆਵਹਿੰ ਅਬ ਬਾਲਾ!’
ਲਾਲੋ ਸੋਂ, ਬੋਲੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ ॥ ੫੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ। ²ਪਿਆਰਾ। ¹ਪਾ:-ਭੋ।

‘ਤਲਵੰਡੀ ਤੁਝ ਸਾਰਖਾ¹, ਮੋਂ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਹੈ ਈਠ।²

ਸੋ ਚਾਹਤਿ ਹੈ ਰਿਦੈ ਮਹਿੰ, ਹਮਰੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਡੀਠ¹ ॥ ੫੯ ॥

¹ਦੇਖਣਾ।

ਚੌਪਈ:

¹ਸੁਨੇਹਾ।

ਲੈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ¹ ਤਿਹ ਕੋ ਆਏ।
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਬੋਲ ਪਠਾਏ।¹

¹ਸੱਦ ਘੱਲਿਆ ਹੈ।

ਜਾਵਨ ਹਮਹਿੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਦੇਹੁ ਖੁਸ਼ੀ ਪਹੁਚਹਿੰ ਤਤਕਾਲਾ’
॥ ੬੦ ॥

1 ‘ਅਬ ਲੋ ਭਯੋ ਨ ਪੂਰਨ ਮਾਸੂ। 1ਲਾਲੋ ਬੋਲਿਆ।
ਕਿਉਂ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਮ ਚਲੇ ਅਵਾਸੂ।
ਕੈ ਕਛੁ ਅਵਗੁਨ ਹਮ ਤੇ ਭਯੋ।
ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਨਿਜ ਹਿਰਦਾ ਕਯੋ?
॥ ੬੧ ॥

ਕਿਧੋਂ ਨ ਮੋ ਤੇ ਹੋਵੀ ਸੇਵਾ ॥
ਰੰਕ¹ ਹੀਨ ਧਨ² ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੇਵਾ! 1ਕੰਗਾਲ। 2ਧਨ ਹੀਨ ਹਾਂ।
ਤੂਰਨ ਕੀਨੀ ਗਵਨ ਤਯਾਰੀ।
ਮੈਂ ਜਾਚੋਂ ਨਿਜ ਮਯਾ ਤੁਮਾਰੀ’ ॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਦਯੋਸ ਪਚੀਸ ਅਵਾਸ ਹਮ, ਲਾਲੋ!
ਰਹੇ ਤੁਮਾਰ।
ਬਾਸੁਰ ਬਹੁਰੋ ਪੰਚ ਜੇ, ਆਵਹਿੰ ਤੋਰ
ਅਗਾਰ’ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਸ ਕਹਿ ਚਲੇ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।
ਤਬ ਲਾਲੋ ਪਦ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ।
ਪਦਵੀ¹ ਧਰਤਿ ਜੁ ਦਾਸ ਮੁਕੰਦਾ 1ਰਸਤੇ ਵਿਖੇ।
॥ ੬੪ ॥

ਸਪਤ ਸਰਬਰੀ¹ ਪੰਥ² ਬਿਤਾਈ। 1ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ। 2ਰਾਹ ਵਿਚ।
ਚਲਤਯੋ ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਯਰਾਈ।
ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨਾ।
ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਕੇ ਕੂਪ ਸਥਾਨਾ ॥ ੬੫ ॥

{ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਦਾ ਖੂਹ}

ਬਾਲੇ ਕੇ ਪਿਤ ਕੋ ਇਹ ਨਾਮੂ।
ਆਸਨ ਪਰ ਅਸੀਨ¹ ਸੁਖਯਾਮੂ। 1ਬੈਠੇ।
ਅੱਗੂਜ ਬੈਸਿ ਗਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
ਮੈਂ ਪਾਛੇ, ਮਧ¹ ਮਯਾਨਿਯਾਨਾ² ॥ ੬੬ ॥ 1ਵਿਚਾਲੇ। 2ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ 'ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਚਾਲੀਸਮੋਂ
ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੦ ॥

੪੧. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਆਉਣਾ।]

੪੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੨

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ-ਗਿਆਨ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ} ॥੩੦.. ॥

{ਚਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ} ॥੩੮.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ, ਕਵਿਕਾ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਿ।

ਨਖ=ਨਹੁੰ। ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਕਵਿਕਾ=ਲਗਾਮ। [ਸੰਸ. ਕਵਿਕ:]

ਤਰਲ ਤੁਰੰਗ ਮਨ ਦੇਯ ਮੁਖ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ (ਉਸਨੂੰ) ਲਗਾਮ ਦੇ ਤੁੱਲ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਚੰਚਲ ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਦਾਇਨੀ ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬੈਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਅਨੂਪਾ।

ਮੋਰ ਪਿਤਾ ਕੇ ਹੁਤੇ ਜੁ ਕੂਪਾ।

ਤਹਿੰ ਬਿਲੋਕ ਇਕ ਨਰ ਗਾ¹ ਨਗਰੀ। ¹ਮਨੁੱਖ ਗਿਆ।

ਘਰ ਕਾਲੂ ਕੇ ਸੁਧਿ ਦਿਯ ਸਗਰੀ

॥੨॥

ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜਬ ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ।

ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਵਨ ਕਿਯੋ¹ ਤਤਕਾਲੂ। ¹ਚਲੇ ਆਏ।

ਮਨਹੁ ਹੁਤੇ ਬਹੁ ਦਿਨ ਕੇ ਪਯਾਸੇ।

ਜਲ ਕੋ ਸੁਨਿ ਦੌਰੇ ਤਿਹੰ ਪਾਸੇ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਮਾਤਾ ਜੀ। ²ਅਨ ਵਿਚ।ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ ਜਨਨੀ¹ ਮਨੰ²ਅਰਨਵ¹ ਮਨਹੁ² ਸਮਾਨ।¹ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗੂੰ। ਆਨੇਂ।ਬੀਚੀ¹ ਜਿਉਂ ਉਮਗਤਿ² ਚਲੀ¹ਲਹਿਰ। ²ਉੱਛਲਦੀ।ਸੁਤ¹ ਰਾਂਕੇਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਨ² ॥੪॥¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਪੁੰਨਜਾ ਦੇ ਚੰਦ ਜਰੇ (ਵੱਲ)।**ਚੌਪਈ:**¹ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ³ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ।ਬਤਸ¹ ਬਿਲੋਕ ਨ² ਬਹੁਤੇ ਬਾਸੁਰ।³ਬਛ¹ ਬਿਛੋਭ ਨਹ² ਛਕ³ ਆਤੁਰ।⁴¹ਰਿਦਾ। ²ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਾਂਗਾਂ ਵਿਚ। ³ਪੂਰਨ ਹੈ।⁴ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੈ।ਚਲੀ ਧਾਇ¹, ਅਟਪਟ² ਪਗ ਪਾਵਹਿ³।¹ਦੌੜਕੇ। ²ਬੇਥਵੇ (ਅ) ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ। ³ਚਰਨ

ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

-ਮਿਲੋਂ ਉਤਾਇਲ- ਅਸ ਮਨ

ਲਜਾਵਹਿ ॥੫॥

ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਕੁਟੰਬ ਕਿਯ ਗਵਨਾ।

ਤਹਾਂ ਗਏ ਜਹਿੰ ਥੇ ਗੁਨ ਭਵਨਾ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਆਵਤਿ ਜਬ ਹੇਰੇ।

ਕਮਲਾਨਨ ਉਠਿ ਕਰਿ ਬਿਨ ਦੇਰੇ

॥੬॥

ਸਭਿਨਿ ਪਦਨ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

ਜਨਨੀ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖਾ¹ ਦੀਨੀ।

¹ਅਸੀਸਾਂ।

ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਨੀਰ ਦ੍ਰਿਗ¹ ਜਾਈ।

¹ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਮਾਤਾ ਬਿਰਮਾਈ¹ ॥੭॥

¹ਮੋਹ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਜਿ ਨ ਸਕਤਿ ਸੁਤ ਕੇ ਨਿਜ ਅੰਕਾ¹।

¹ਜੱਫੀ ਤੋਂ।

ਜਿਉਂ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰਸ ਕਿਤਿ¹ ਰੰਕਾ²।

¹ਕਿਤੋਂ। ²ਗਰੀਬ।

ਅਸੂਪਾਤ¹ ਸੋਂ, ਭੀਗੇ² ਅੰਗਾ।

¹ਹੰਝੂ ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ। ²ਭਿਜੇ।

ਮਨਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰਵਾਹਿ ਉਮੰਗਾ ॥੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੇਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਪਿਤ ਵਿਸ਼ੇਖ

ਰਿਸ ਮਾਨ।

ਕਟ¹ ਕੁਪੀਨ, ਇਕ ਨੁਕਤ² ਕਰ³, ਦੇ

¹ਲਕ। ²ਸਾਫਾ। ³ਹੱਥ ਵਿਚ। ⁴ਦੋ ਪੱਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ

ਦੁਪਟੇ ਸੰਬਯਾਨ⁴ ॥੯॥

ਚਾਦਰੇ।

ਚੌਪਈ:

¹ਲੱਕ ਨਾਲ। ²ਚਾਦਰਾ।

ਕਟਹਿ¹ ਲਪੇਟਯੋ ਇਕ ਸੰਭਯਾਨਾ²।

ਦੂਜੇ ਤਨ ਪਰ¹ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨਾ।²

¹ਉੱਤੇ ਲੀਤਾ ਹੋਯਾ। ²ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਏਕ ਨੁਕਤ¹ ਸਿਰ ਉਪਰ ਸੋਹੈ।

¹ਸਾਫਾ।

ਮਿਨਤੀ ਜੁਗਲ ਗਜਨ¹ ਕਾ ਜੋ ਹੈ

¹ਦੋ ਗਜ਼ਾਂ ਦਾ।

॥੧੦॥

ਐਸੋ ਧਯਾਨ ਧਰਤਿ ਸਿਖ ਜੇਊ।

ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵਹਿੰ ਤੇਊ।

ਜਬ ਕਾਲੂ ਪਿਖਿ ਰਿਸ ਮਨ ਕੀਨੀ।

ਲਾਲੂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਚੀਨੀ

॥੧੧॥

ਸਰਬ ਬਿਧਿਨਿ ਸੁ ਅਧਿਕ ਬੁਧਿਵਾਨਾ।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਹੁਮਰੀ ਤੁਮਰੀ ਏਕਹਿ ਲਾਜਾ।

ਜਸ ਅਪਜਸ ਕੋ ਕਾਜ ਕੁਕਾਜਾ

॥੧੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਕ ਬਨਾਰਸੀ ਮਾਤ ਹਮ, ਪਿਤਾ ਏਕ
ਸ਼ਿਵਰਾਮ।

ਹਮਰਾ ਤੁਮਰਾ ਭੇਦ ਨਹਿੰ, ਹੈ ਏਕੋ

ਸਭਿ ਧਾਮ ॥੧੩॥

ਚੌਪਈ:

ਮਾਨਹੁ ਬਚਨ ਕਹਯੋ ਅਬ ਮੇਰਾ।

ਕਠਨਿ ਸੁਭਾਇ ਅਧਿਕ ਹੈ ਤੇਰਾ।

ਨਹਿੰ ਦੁਰਬਾਕ¹ ਬਖਾਨਹੁ ਕੋਊ।

¹ਮਾੜਾ ਵਾਕ।

ਰੋਸ ਨਿਵਾਰਹੁ, ਹਿਰਦੇ ਜੋਊ ॥੧੪॥

ਆਨਨ ਉਚਰ ਮਧੁਰ ਬਰ ਬੈਨਾ।

ਏਕ ਬਾਰ ਲੇ ਚਲੀਏ ਐਨਾ।’

ਅਸ ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਤੂਸ਼ਨ ਰਹਯੋ।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਨਹਿੰ ਬਚ ਕਛੁ ਕਹਯੋ

॥੧੫॥

ਲਾਲੂ ਢਿਗ ਹੈ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ।¹

¹ਕਿਹਾ।

‘ਸੁਨਿ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਤੁਮਰੋ ਚਾਚਾ।

ਅੰਤਰ ਤਨਕ ਤੋਰ ਮਮ ਬੈਸਾ।¹

¹ਫਰਕ ਤੇਰੇ (ਪਿਤਾ ਦੀ ਤੇ) ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਥੋੜਾ ਹੈ।

ਮੈ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਤਾਤਹਿੰ ਜੈਸਾ¹ ॥੧੬॥

¹ਪਿਤਾ ਵਰਗਾ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜਬ ਬਿਦੇਸ ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ, ਰੁਦਨ

ਕਰਤਿ ਤਵ ਮਾਤ।

ਸੁਤ ਕੋ ਬਿਰਹਿ¹ ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ,

¹ਵਿਛੋੜਾ। ²ਵਿਲਕਦੀ ਹੈ।

ਬਿਲਪਤ² ਬਾਸੁਰ ਰਾਤ ॥੧੭॥

ਚੌਪਈ:

ਕਾਲੂ ਤੁਮਹਿੰ ਕੁਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।

ਚੇਤ ਨ ਕਰਿ, ਚਿਤ ਦੇਹੁ ਵਿਸਾਰੇ।

ਨਿਜ ਜਨਨੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖ ਦਯਾ ਕਰਿ।

ਗਵਨਹੁ¹ ਨਹਿੰ ਬਿਦੇਸ਼² ਰਹੁ ਨਿਜ ਘਰ ¹ਜਾਵੇ ਨਾ। ²ਪਰਦੇਸ਼।

॥ ੧੮ ॥

ਮਨ ਸਨੇਹ¹ ਮਹਿੰ ਮਗਨ ਰਹੈ ਨਿਤ। ¹ਮੋਹ।

-ਗਯੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਹੁਤੇ ਮੁਝ ਇਕ ਸੁਤ¹-। ¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਪ¹ ਕਲਾਪਾ²⁺। ¹ਵਿਰਲਾਪ। ²ਬੜਾ। ⁺ਪਾ:-ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਤ ਰਹਤ ਬਿਰਲਾਪ।

ਸੁਤ ਬਿਰਹਾ ਤੇ ਤਨ ਪਰ ਤਾਪਾ¹ ¹ਸਰੀਰ ਪੀੜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

॥ ੧੯ ॥

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਤ ਸਦਨਹਿੰ ਤੇ ਧਾਈ¹। ¹ਘਰੋਂ ਭੱਜੀ ਆਈ ਹੈ।

ਬਦਨ ਬਿਲੋਕਨ ਹਿਤ¹ ਦੂਤਿ² ਆਈ। ¹ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ²ਛੇਤੀ।

ਵਡੋ ਭ੍ਰਾਤ ਹੋਂ ਪਿਤ ਸਮ ਜਾਨੋਂ¹। ¹ਭਾਵ) ਵਡੇ ਭਰਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ (ਮੈਂ) ਪਿਤਾ ਥਣੀਕ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਸਨਮੁਖ ਨਹਿੰ ਕਬਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੋਂ

॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਜ ਨਿਕੇਤ ਚਲਿਯੇ ਅਬੈ, ਰਹੋ, ਨ
ਜਾਉ ਬਿਦੇਸ਼।

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਦੀਜਿਯੇ, ਦੂਰ ਕਰਹੁ ¹ਇਹ ਭੇਸ ਤਜ ਦਿਓ।

ਇਹ ਬੇਸ¹’ ॥ ੨੧ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਗਿਆਨ ਵਾਲੀ।

ਗਯਾਨ ਸਾਨ¹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।

ਆਨਨ¹ ਭਨੈ ਅਨਿਕ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। ¹ਮੁਖੋਂ।

‘ਇਕ ਨਿਕੇਤ ਰੋਕਯੋ¹ ਕਰਿ ਦਾਵਾ। ¹ਮੱਲਿਆ ਹੈ।

ਜਿਹਤੇ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਤਿ ਚਲਾਵਾ

॥ ੨੨ ॥

ਕੂਰ ਨਿਕੇਤ ਔਰ ਸਭਿ ਜਾਨੇ।

ਤਿਹ ਨਿਕੇਤ ਸੋਂ ਜਬ ਮਨ ਮਾਨੇ।

ਬਿਨਸ ਜਾਇ ਇਹ ਕੂਰ ਪਸਾਰਾ।

ਫਸਹਿੰ ਬਾਦ ਨਰ ਜਗ ਜੰਜਾਰਾ

॥ ੨੩ ॥

ਬੈਸ ਬਿਹਾਵਹਿ ਵਿਸਰੇ¹ ਸਾਰੀ। ¹(ਸਾਈਂ ਤੋਂ) ਵਿਸਰਿਆਂ।

ਗਮਨਹਿ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਰ ਝਾਰੀ।¹   ¹ਹੱਥ ਝਾੜਕੇ।

ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਹਿ ਆਗੇ ਜਾਈ।

ਫਸੇ ਕੂਰ ਮਹਿ ਬੈਸ ਬਿਹਾਈ’

॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਾਲੂ ਭਾਖੈ ‘ਤਾਤ ਸੁਨਿ! ਆਈ ਹੈ

ਤੁਝ ਮਾਤ।

ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਦਰਸ ਕੋ, ਅਭਿਲਾਖਾ ¹ਬਹੁਤ।

ਅਧਿਕਾਤ¹ ॥ ੨੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹੋਂ ਚਾਚਾ, ਕਾਲੂ ਪਿਤ ਤੁਮਰਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਤਿ ਪਰਵਾਰਹਿ ਸਗਰਾ।

ਚਲਹੁ ਕੁਟੰਬ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਰਹਿਯੈ।

ਆਨ¹ ਜਾਨਿ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਯੈ ¹ਹੋਰਥੇ।

॥ ੨੬ ॥

ਬਾਂਧਵ ਮਹਿ ਪਤਿ¹ ਹੂੰ ਅਧਿਕਾਈ।   ¹ਇੱਜ਼ਤ।

ਲਖਿ ਹੈਂ ਲਾਇਕ ਕੋ ਸਭਿ ਭਾਈ।

ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਜੋ ਤੁਮ ਕੀਨੋ।

ਸਭਿਹਿ ਸ਼ਰੀਕਨ ਇਉਂ ਮਨ ਚੀਨੋ¹ ¹ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ।

॥ ੨੭ ॥

-ਭਯੋ ਨਿਲਾਯਕ, ਆਯ ਨ ਕਾਜਾ।¹   ¹ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਆਇਆ।

ਤਨ ਮੈਂ ਬੇਖ ਫਕੀਰੀ ਸਾਜਾ¹ -।   ¹ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਚਲਹੁ ਬਸਹੁ ਨਿਜ ਬਾਂਧਵ ਮਾਂਹੀ।   ¹ਆਪਣੇ ਸਾਕਾਂ ਵਿਚ।

ਮਾਨਹੁ ਬਚ ਮਮ, ਫੇਰਹੁ ਨਾਂਹੀ’

॥ ੨੭ ॥ ^੧

^੧ਲਿਖਤ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਇਕ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਏਥੇ ਹੋਰ ਪਾਠ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਛਾਪੇ ਦੇ ਦੋ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਏਥੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆਂ ਪਰਵਾਰ ਉਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਅੰਕ ੨੮ ਤੋਂ ਅੰਕ ੩੨ ਤਕ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਕਵਿ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਅੰਕ ੨੮ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ੨੯ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਦੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਟੀਕਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੂਲ ਤੇ ਟੀਕਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਪਾਯਾ ਹੈ।

ਖਿਮਾ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਕਹੀਐ ਸੰਤੋਖ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ ॥

ਸਤ ਹਮਾਰਾ ਚਾਚਾ ਕਹੀਐ ਜਿਸ ਸੰਗ ਮਨੁਆ ਜਿਤਾ ॥ ੧ ॥

ਸੁਣ ਲਾਲੂ ਗੁਣ ਐਸਾ ॥

ਸਗਲ ਲੋਕ ਬੰਧਨ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਸੋ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੈਸਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਭਾਉ ਭਾਈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਤ ਸੋ ਸਾਚਾ ॥

ਧੀ ਹਮਾਰੇ ਧੀਰਜ ਬਣੀਐ ਐਸੇ ਸੰਗ ਹਮ ਰਾਚਾ ॥੨॥

ਸਾਂਤ ਹਮਾਰੇ ਸੰਗ ਸਹੇਲੀ ਮਤਿ ਹਮਾਰੇ ਚੇਲੀ ॥

ਏਹ ਕੁਟੰਬ ਹਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਾਸ ਸਾਸ ਸੰਗ ਖੇਲੀ ॥੩॥

ਏਕੰਕਾਰ ਹਮਾਰਾ ਖਾਵੰਦ ਜਿਨ ਹਮ ਬਣਤ ਬਣਾਏ ॥

ਉਸ ਕੇ ਤਿਆਗ ਅਵਰ ਕੋ ਲਾਗੇ ਨਾਨਕ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਏ ॥੪॥

ਜੇ ਕਦੇ ਅਸਾਂ ਇਸ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕੁਛ ਮਿਲਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਸਲੀ ਲੱਭਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ:-

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖ ॥੧॥

ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤਉ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ ॥੨॥

ਸਾਹਾ ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਆਹੁ ਵਿਜੋਗੁ ॥ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋਗੁ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਭਨੈ, 'ਹੈ ਬਹੁ ਮਮ

ਪਰਵਾਰ।

ਬਸੋਂ ਰੈਨ ਦਿਨ ਤਿਨਹਿ ਮਹਿੰ, ਪਤਿ

ਜਹਿੰ ਅਪਾਰ ॥੨੯॥

ਚੌਪਈ:

ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਤਾ ਬਰ, ਸੁਮਤਿ ਸੁ ਮਾਤਾ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ-ਗਿਆਨ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਾ}

ਧਾਇ¹ ਦੁਲਾਰਹਿ ਕਰਿ ਹਿਤ ਸ਼ਾਂਤਾ।² ¹ਦਾਈ। ²ਸ਼ਾਂਤੀ।

ਭਯੋ ਸੰਤੋਖ ਭਲੋ ਸੋ ਦਾਯਾ।¹ ¹ਖਿਡਾਵਾ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਲੇ ਅੰਕ¹ ਖਿਲਾਯਾ ¹ਗੋਦੀ ਵਿਚ

॥੩੦॥

ਖਿਮਾ ਭਗਨਿ, ਬੈਰਾਗ ਸੁਭਾਈ।

ਸਤਿ ਚਾਚਾ ਹਿਰਦੈ⁺ ਹਿਤ ਲਾਈ। ⁺ਪਾ:-ਰੇਰੇ।

ਗਜਾਨ ਸਪੂਤ ਉਪਜ ਸੁਖਪਾਯਾ।

ਸਭਿ ਬਾਧਵ ਮਹਿੰ ਨਾਮ ਵਧਾਯਾ

॥੩੧॥

ਤਿਹੰ ਕੋ ਸੁਤ ਬਿਗਜਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

ਜਿਨ ਦਾਰਿਦ ਅੱਗਜਾਨ ਬਿਨਾਸ਼ਾ।

ਇਹ ਪਰਵਾਰ ਸਰਸ¹ ਸੁਖਰਾਸੂ। ¹ਵਧੀਕ।

ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਹੋਂ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਸ ਕੁਟੰਬ ਕੋ ਛੋਡਿ ਜੇ, ਅਨਤ
ਬਸਹਿੰ ਅਨਜਾਨ।

ਪਤਿ ਸਦੀਵ ਆਗੈ ਇਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੇ ¹ਪਤ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਹੋਇ ਨ ਹਾਨ¹’ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪਾ:-ਬਚ ਕਰ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੈ ਬਦਿ
ਕਰਿ⁺।

ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹੇ ਪੁਨਿ ਜਗ ਗੁਰ।

ਲਾਲੂ ਤਬ ਕਾਲੂ ਸੋਂ ਕਹਯੋ।

‘ਹਮ ਅਵਾਸ ਤੇ ਨਾਨਕ ਰਹਯੋ

॥ ੩੪ ॥

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਲੇਯ ਚਲਹੁ ਢਿਗ ਰਾਇ¹। ¹ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ।

ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਇਹ ਕੋ ਸਮਝਾਇ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾ।

‘ਰਾਇ ਨਿਕਟ ਚਲੀਅਹਿ ਸੁਖਦੈਨਾ!’

॥ ੩੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਨਾਮ ਕੋ ਦਯਾਲਾ।

ਉਠਿ ਕਰਿ ਚਲੇ ਸੰਗ ਤਤਕਾਲਾ।

ਮਾਨਵ ਔਰ ਬਹੁਤ ਭੇ ਸਾਥੂ।

ਮਿਲਤਿ ਨਿਵਾਵਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਾਥੂ¹ ¹ਮੱਥਾ।

॥ ੩੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ (ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ, ਲਿਵ ਮਨ¹
ਦਰਸ ਪਿਆਸ।

ਰਿਦੈ ਉਡੀਕ ਸਦੀਵ ਹੀ,

ਕਬਿ ਆਵਹਿੰ ਮਮ ਪਾਸ ॥ ੩੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਕ ਨਰ ਦੌਰ ਕਹੀ ਸੁਧਿ ਤਾਂ ਕੋ।

‘ਆਵਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਹਤਿ ਜਾਂ ਕੋ।’

{ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ}

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਬਿਸਾਲ ਹੁਲਾਸੇ।¹ †ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।
ਮਨਹੁ ਮਿਲਜੋ ਜਲ ਬਿਕੁਲ¹ ਪਿਆਸੇ² †ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਏ। †ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ।
॥ ੩੮ ॥

ਆਵਤਿ ਦੇਖਿ ਦੂਰ¹ ਰਵਿ ਦਯਾਲਾ। †ਦੂਰੋਂ।
ਬਦਨ ਕਮਲ ਸਾ ਖਿਰਾ¹ ਬਿਸਾਲਾ। †ਖਿੜਿਆ।
ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਹੇਰਾ।
ਚਖ ਚਕੋਰ¹ ਭਾ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ †ਨੇਤਰਾਂ ਰੂਪੀ ਚਕੋਰਾਂ ਨੂੰ।
॥ ੩੯ ॥

ਬਿਨ ਬਲ ਬਪੁਖ¹, ਬਿਰਧ, ਵਡ ਬੈਸਾ। †ਨਿਰਬਲ ਸਰੀਰ।
ਹੁਤੋ ਮੰਚ¹ ਪਰ ਤਿਹ ਛਿਨ ਬੈਸਾ। †ਪਲੰਘ।
ਉਠਨ ਲਗਜੋ ਪਗ ਧਰਨੀ ਧਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਨਿਵਾਰਨ¹ ਕਰੇ †ਰੋਕਿਆ।
॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗਿ ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ, ਨੈਨ ਅਨੰਦ
ਕੋ ਨੀਰ।

ਮਾਨਹੁ ਗਯਾਨ ਸਨੇਹ ਦੇ†, ਧਰਿ ਕੇ
ਮਿਲੇ ਸਰੀਰ ॥ ੪੧ ॥

† ‘ਗਯਾਨ ਮੂਰਤੀ’ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਤੇ ਸਨੇਹ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸ੍ਰੂਪ’ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ।

ਚੌਪਈ:

ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ ਪ੍ਰੇਮ ਅਸਗਾਹੂ।
ਪੈਰਨ¹ ਪਾਰ ਨ ਪਾਵਹਿ ਬਾਹੂ²। †ਤਰਕੇ। †ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ।
ਲੋਚਨ ਤੇ ਮੋਚਤਿ¹ ਜਲਧਾਰਾ। †ਕੇਰਦਾ ਹੈ।
ਪੁਲਕਤਿ¹ ਦੇਹਿ ਨ ਬੋਲ ਉਚਾਰਾ †ਰੋਮ ਖੜੇ।
॥ ੪੨ ॥

ਕਿਤਕ ਬਾਰ ਭਰਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਅੰਕਾ¹। †ਜੱਫੀ ਵਿਚ।
ਬਹੁਰੋ ਛੋਰੇ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ¹। †ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
ਪਗ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਯੁਗ ਕਰ ਰਾਖੇ।
ਔਗੁਨ ਜਾਨ ਬਦਨ ਬਚ ਭਾਖੇ¹ †ਰਾਇ ਨੇ ਕਹੇ।
॥ ੪੩ ॥

‘ਕਹਿਰ ਕਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤੋਹੀ।

ਜੀਵਤਿ ਮਿਰਤਕਾ^੧ ਕੀਨੋ ਮੋਹੀ। ੧ਪਾ:-ਮਿੱਤਕਿਨ।

ਬੰਦਨ ਪੂਜਨ ਤੁਮਹਿੰ ਬੁਲਾਯੋ।

ਮਮ ਮਨ ਦਰਸਨ ਕੋ ਲਲਚਾਯੋ

॥ ੪੪ ॥

ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਦੁਖ ਦੀਨੋ।

ਵਡ ਬਿਪਰੀਤਿ ਬਾਤ ਇਹ ਕੀਨੋ।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਔਗੁਨ ਏਹ ਉਤਾਰੋਂ।

ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਨ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰੋਂ’

॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰ ‘ਵਡੇ ਤੁਮ, ਪ੍ਰੇਮੀ

ਬਹੁਰ ਖੁਦਾਇ।

ਭ੍ਰਿੱਤਨ^੧ ਸਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮੈ, ਬੰਦਨ ਹੀ ੧ਦਾਸਾਂ।

ਬਨਿ ਆਇ’ ॥ ੪੬ ॥

ਚੌਪਈ:

੧ਉੱਚਾ ਪਨ।

‘ਭਗਤਨ ਕੋ ਨਿਜ ਤੇ ਅਧਿਕਾਈ।^੧

ਦੇਤਿ ਦਾਸ ਕੋ ਵਡ ਵਡਿਆਈ।

ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਜਗ ਨਈ ਨ ਰੀਤੀ।

ਅਹੈ ਸਨਾਤਨ ਸਭਿ ਜੁਗ ਕੀਤੀ

॥ ੪੭ ॥

ਪਾਂਡਵ ਹੁਤੇ ਜੁਧਿਸ਼ਟਰ ਰਾਊ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਿਯੇ ਬਸਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਾਊ।

ਆਇਸ^੧ ਮਾਨ ਕਰਹਿੰ ਪਦ ਬੰਦਨ। ੧ਆਗਯਾ।

ਰਹਹਿੰ ਦਾਸ ਜਿਉਂ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ

॥ ੪੮ ॥

ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰਾ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਹਿਰਦੈ ਬਿਰਦ ਮੁਰਾਰਾ।

ਬਸੀ ਬਿਸ੍ਰੁ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ^{੧੧}।

੧ਵਸ ਹੈ ਜਗਤ ਜਿਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ।

੧ਪਾ:-ਬਿਸ੍ਰੁ ਬਿਵਸ ਜਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਬਿਆਪੂ-ਵਾ-

ਬਸਬ ਬਿਸ੍ਰੁ...।

ਸੋ ਬਸ ਤਿਨ ਕੇ^੧ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਤਾਪੂ’

੧ਭਾਵ ਭਗਤਾਂ ਦੇ।

॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਨੈ¹ ਬਖਾਨਤਿ² ਦੀਨ ਮਨ, ਹਾਥ
ਬੰਦਿ ਕਰਿ ਰਾਉ।³

'ਜਗਤਜੋਨਿ, ਜਲਜਾਨਨੰ, ਜਲਜੰਘ੍ਰੀ
ਜਜਵਾਉ¹ ॥ ੫੦ ॥

¹ਬੇਨਤੀ। ²ਆਖਦਾ ਹੈ। ³ਰਾਇ ਬੁਲਾਰਾ।¹ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ, ਕਵਲ ਮੁਖ ਹੋ, (ਮੈਥੋਂ ਆਪਣੇ) ਜਲਜ ਅੰਘ੍ਰੀ ਚਰਨ ਕਮਲ, ਪੁਜਵਾਓ।**ਚੌਪਈ:**

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੂੰ ਪੁਰਖ ਪੁਰਾਤਨ।
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਨਾਤਨ।¹
ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰੂਪਾ।
ਸ਼ਾਹਿਨਸ਼ਾਹ ਭੂਪ ਕੇ ਭੂਪਾ¹ ॥ ੫੧ ॥
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਮੁਝ ਸ੍ਵਾਮੀ!
ਦੀਨਬੰਧੁ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ।
ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਤੁਮਾਰਾ'
॥ ੫੨ ॥

¹ਅਨਾਦੀ।¹ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਹੁਇ ਕਰਿਈ।
ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਮੋਹ ਤਮ¹ ਟਰਿਈ।
ਦੇਖ ਦੀਨਤਾ ਅਧਿਕ ਦਯਾਲਾ।

¹ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਹਨੇਰਾ।

ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ¹ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲਾ
॥ ੫੩ ॥

¹ਪ੍ਰਸੰਨ (ਅ) ਪੰਘਰੇ।**ਦੋਹਰਾ:**

'ਬਖਸ਼ੇ ਪ੍ਰਥਮ ਖੁਦਾਇ ਤੁਮ, ਨਿਸ਼ਚਾ
ਰਿਦੈ ਅਡੋਲ।
ਆਪ ਰਹਹੁਗੇ ਸੰਗ ਮੁਝ, ਪਾਵਹੁ
ਅਨਦ ਅਮੋਲ' ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਪੁਨਿ ਬੋਲਯੋ¹ ਰਾਉ।

¹ਪਾ:-ਪੁਲਕਯੋ।

'ਜਬ ਮਾਨਹੁਗੇ ਮੈਂ ਜੁ ਅਲਾਉਂ।¹

¹ਆਖਾਂ।

ਤਬ ਜਾਨੋਗੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੀ।

ਯੋਂ ਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਆਇ, ਨਰਹਰੀ!¹

¹ਭਾਵ ਹੇ ਰੱਬ ਜੀ।

॥ ੫੫ ॥

ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ਜੇ।

ਜਜਿ ਕਰਿ¹ ਬੰਦੋ² ਹਾਥ ਬੰਦ³ ਜੇ।

¹ਪੂਜਨ ਕਰਕੇ। ²ਅੱਥਾ ਟੇਕਾਂ। ³ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

¹ਪਾ:-ਜੁਗ ਕਰ।

ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਹਿ ਚਿਤ, ਤਰਨ ਤਰੰਨਾ¹ !

¹ਹੇ ਤਾਰਨ ਹਾਰ ਜਗਜ ਰੂਪ (ਅ) ਹੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਿਨ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਅਮੰਨਾ¹

¹ਮਨ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਦਾ। ¹ਪਾ:-ਮਮ।

॥ ੫੬ ॥

ਹੁਇ ਜਾਉਂ ਮੈਂ ਤਬਹਿ ਨਿਹਾਲੂ¹।

¹ਤਦੋਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਸਾਂ (ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲੁਆ ਲਓ)।

ਛੂਟਹਿ ਜਗਤ ਜੋਨਿ ਜਮ ਜਾਲੂ।

ਬਿਨੈ ਮਾਨਿਯੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

ਪਰਨਾ ਚਰਨਹਿ ਸ਼ਰਨ¹ ਬਿਸਾਲਾ¹

¹ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ।

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਅਵਿਲੋਕ ਗੁਰ ਕ

ਹਤਿ 'ਲਾਲਸਾ ਜੋਇ।

ਬਚਨ ਬਹੋਰਯੋ¹ ਜਾਤਿ ਨਹਿੰ,

¹ਮੋੜਿਆ।

ਕਰੀਯੇ ਤਸ ਬਿਧਿ¹ ਸੋਇ²' ॥ ੫੮ ॥

¹ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਓਹੋ ਗਲ।

ਚੌਪਈ:

¹ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ। ²ਪਰਵਾਰ, (ਓਥੇ ਰਿਹਾ)।

ਘਟਿਕਾ ਚਤੁਰ¹ ਸਰਬ ਪਰਵਾਰਾ²

ਕਹਯੋ ਰਾਇ, ਪੁਨ ਗਏ ਅਗਾਰਾ¹

¹ਗਏ ਘਰ (ਆਪਣੇ)।

ਉਰ ਕਰਿ ਹਰਖ ਬੁਲਾਰ ਬਿਚਾਰਾ।

-ਪੂਰਬ ਪਾਕ ਕਰਾਉਂ¹ ਅਹਾਰਾ-

¹ਪਕਵਾਵਾਂ ਭੋਜਨ (ਅ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਅਹਾਰ।

॥ ੫੯ ॥

ਦਾਸ ਪਠਯੋ¹, ਦਿਜ ਦੂੱਤ ਬੁਲਾਯੋ।

¹ਭੇਜਿਆ।

ਹੋਇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।

'ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਕਰਿ ਮੋਹਿ ਖੁਦਾਇ।

ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਦਿਜ ਅਬ ਨੁਾਇ

॥ ੬੦ ॥

ਮਮ ਹਦੂਰ ਸੁਭ ਪਰਮ ਅਹਾਰਾ।

ਅਚਵਾਵਹੁ, ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ¹

¹ਡੋਰ।

ਸੁਚ ਸੋਂ ਲੇ ਜਲ ਕੁੰਭ¹ ਨਵੀਨਾ।

¹ਘੜਾ।

ਰੁਚਿ ਸੋਂ ਕਰਹੁ ਪਾਕ¹, ਪਰਬੀਨਾ²'

¹ਰਸੋਈ। ²ਹੋ ਸਿਆਣੇ।

॥ ੬੧ ॥

ਬਿੰਜਨ¹, ਮਧੁਰ ਰੁਚਿਰ ਕਰਿਵਾਏ।

¹ਭੋਜਨ।

ਮੇਵੇ ਪਾਇਸੁ¹ ਮਾਂਹਿ ਮਿਲਾਏ।

¹ਖੀਰ।

ਸੂਖਮ¹ ਚਾਵਰ² ਘਿੱਤ³ ਭੁੰਵਾਏ।⁴

¹ਬਰੀਕ। ²ਚਾਵਲ। ³ਘਿਉ ਵਿਚ। ⁴ਤੜਕੇ।

ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਸਲਵਨ¹ ਬਨਾਏ ॥ ੬੨ ॥

¹ਸਲੂਣੇ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜਲ। ²ਚਰਨ ਧੋਣ।

ਆਪ ਉਠਯੋ ਲੇ ਆਬ¹ ਕੋ, ਪਾਦ

ਪਖਾਲਨ² ਹੇਤ।

ਬੈਸੇ ਬਰ ਪਰਯੰਕ ਪਰ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ

ਕੁਲਿਕੇਤ ॥ ੬੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਜਮੀਨ ਤੇ। ²ਬੈਠਕੇ। (ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ)।

ਅਵਨੀ¹ ਆਸਨ ਹੀਨ ਅਸੀਨਾ²।

ਅਤਿ ਸਤਿਕਾਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਹਿੰ ਲੀਨਾ।

ਗਹੇ ਚਰਨ ਕਰ¹ ਨੀਰ ਪਖਾਰੇ।²

¹ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ²ਧੋਤੇ।

ਚਰਨੋਦਿਕ¹ ਲੇ ਸਿਰ ਪਰ ਧਾਰੇ

¹ਚਰਣਾਂਮ੍ਰਿਤ।

॥ ੬੪ ॥

ਪਾਇ ਬਦਨ ਮਹਿੰ, ਨੈਨ ਸਲੋਸੇ¹।

¹ਛਿੜਕਿਆ (ਅ) ਨੈਣ ਗਿੱਲੇ ਕੀਤੇ (ਸਲ ਪਾਣੀ, ਓਸਨਾ ਵਸਾਉਣਾ)।

ਪੁਨ ਪਟ¹ ਸੋਂ ਪਦ² ਪੌਂਛਿ³ ਪਲੋ ਸੇ⁴।

¹ਕਪੜੇ। ²ਚਰਣ। ³ਪੂੰਝਕੇ। ⁴ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ) ਮਲੇ।

ਧਰਿ ਮਾਥੇ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਮਰੀਨਾ।

ਬਿਹਬਲ ਬੱਕ੍ਰਤ¹ ਬੋਲ ਅਵੰ ਨਾ²

¹ਮੂੰਹੋਂ। [ਸੰਸ. ਵਕ੍ਰਤੁੰ]। ²ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

॥ ੬੫ ॥

ਭਾ ਅਨੰਦ ਉਰ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ।

ਕੋ ਕਵਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥ ਜੋ ਗਾਈ?

ਪ੍ਰੇਮ ਸਾਦ ਗੂੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ।

ਕਹਯੋ ਨ ਜਾਇ, ਰਹਤਿ ਅਰਗਾਈ¹

¹ਚੁੱਪ।

॥ ੬੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ²ਛੋਹਕੇ। ³ਭੋਜਨ ਦੀ ਖਬਰ

ਪਾਨ¹ ਪਰਸ² ਪਦ ਪੰਕਜੰ, ਪਾਕਹਿੰ

ਮੰਗਾਈ।

ਸੁਧਿ ਮੰਗਵਾਇ।³

ਪਾਕਸਾਲ¹ ਮਹਿੰ ਲੇਗਯੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਧਿਤਿ

¹ਰਸੋਈ।

ਅਧਿਕਾਇ ॥ ੬੭ ॥

ਚੌਪਈ:¹ਸਾਹਮਣੇ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।ਨਿਜ ਹਦੂਰ¹ ਬੈਸਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ²।

ਦਿਜ ਸੋਂ ਬਚਨ ਭਨੇ ਤਿਹੰ ਕਾਲਾ।

‘ਰੁਚਿ ਅਨੁਸਾਰਹਿ ਦੇਹੁ ਅਹਾਰਾ।

ਪਾਤਰ¹ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ² ਪ੍ਰਕਾਰਾ ¹ਭਾਂਡੇ। ²ਅਨੇਕ।

॥ ੬੮ ॥

ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ¹ ਪਰੋਸਿ² ਅਹਾਰੂ।¹ਮਿੱਠੇ। ²ਪਰੋਸ ਕੇ।ਪੀਛੇ ਤੇ ਤੁਰਸ਼ੰ¹, ਲਵਨਾਰੂ²।¹ਖੱਟੇ। ²ਸਲੂਣੇ।ਰੁਚਿ¹ ਸੋਂ ਅਸਨ ਅਚਹਿੰਗੇ² ਜਬ ਹੀ।¹ਸੁਆਦ ਨਾਲ। ²ਛਕਣਗੇ।

ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੈ ਹਮ ਤਬ ਹੀ’

॥ ੬੯ ॥

ਸੁਨੇ ਰਾਇ ਕੇ ਬੈਨ ਉਦਾਰਾ¹।¹ਸੁੱਸਟ।

ਸੁਖਸਾਗਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

ਭੋਜਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਦੀਨਿ ਬਤਾਈ।

ਜਿਹ ਤੇ ਸੁਭ ਪਦਵੀ ਨਰ ਪਾਈ¹ ¹ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ।

॥ ੭੦ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †

ਮਿਠਾ ਮਰਮ ਸਲੂਣਾ ਸੰਜਮ ਖਟਾ ਖਰਾ ਧਿਆਨ ॥

ਐਸਾ ਭੋਜਨ ਜੋ ਜਨ ਅਚਵੈ ਸੋ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ ॥੧॥

ਰਾਇ ਜੀ ਭੋਜਨ ਐਸਾ ਕਰੀਐ ॥

ਔਰ ਸਕਲ ਪਰਹਰੀਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੇਵਾ ਮਗਨ ਲਗਾ ਸਚੁ ਸੇਤੀ ਜਿਸ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਿਰਖ ਫਲਿਆ ਸਣਿ ਡਾਲੀ ਸੋ ਫਲ ਚੁਗ ਚੁਗ ਖਾਵੈ ॥੨॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਰਸ ਨਾਮ ਧਨੀ ਕਾ ਸੋ ਪੀਵੈ ਜਿਸੁ ਦੇਵੈ ॥

ਸਫਲ ਦਰਸ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸਮੇਵੈ ॥੩॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਖਰਾ ਸੁਆਦੀ ਏਕੰਕਾਰ ਰਸੁ ਲੀਆ ॥

ਅਵਰ ਸੁਆਦ ਸਭ ਫੀਕੇ ਲਾਗੇ ਜਬ ਸਚੁ ਨਾਮ ਮੁਖ ਦੀਆ ॥੪॥

¹ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।**ਦੋਹਰਾ:**

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਰਾਇ ਕਹਿ ‘ਕਰਨ

ਕਰਾਵਨ ਆਪ।

ਜਿਸ ਪਰ ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਕਰਹੁ ਦੇਹੁ ਨਾਮ

ਕੋ ਜਾਪ’ ॥੭੧॥

ਚੌਪਈ:¹ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ ਹੱਥੀਂ।ਪੂਰਬ ਮਧੁਰ ਪਰੋਸਯੋ ਦਿਜ ਕਰ।¹

ਲਵਨ ਸਹਿਤ ਪੁਨਿ ਤੁਰਸ਼ ਸਾਦ ਬਰ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਕੌਰ¹ ਬਦਨ ਮਹਿੰ ¹ਬੁਰਕੀ, ਗ੍ਰਾਹੀ।

ਪਾਵਹਿੰ।

ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਇ ਅਨੰਦ ਨ ਮਾਵਹਿੰ[†] [†]ਪਾ:-ਅਨੰਦ ਮਨਾਵਹਿੰ।

॥ ੨੨ ॥

ਬਦਨ ਚੰਦ ਕੀ ਦਿਸ਼¹ ਹੈ ਕੋਕਾ।²¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੰਦ ਮੁਖ ਵਲ। ²ਚਕੋਰ ਹੋ ਕੇ।ਲੋਚਨ ਲਾਇ ਬਿਲੋਕ ਅਸੋਕਾ।¹¹ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਨੰਦ ਨਾਲ।

ਉਠੇ ਅਚਵ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਅਹਾਰਾ।

ਰਾਇ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੨੩ ॥

‘ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ ਕੀਨ ਹਮਾਰਾ।

ਮਨ ਜਾਨਯੋ ਅਬ ਭਾ¹ਨਿਸਤਾਰਾ।’¹ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੈਸੇ ਬਹੁਰ ਆਨ ਪਰਯੰਕਾ।

ਸੋਹਤਿ ਬਦਨ¹ ਅਨੰਕ[†] ਮਯੰਕਾ²¹ਮੁਖ। ²ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। [†]ਪਾ:-
ਅਕਲੰਕ।

॥ ੨੪ ॥

ਪ੍ਰੇਮਾਤੁਰ ਚਿਤ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।

ਮਧੁਰ ਸ਼੍ਰੇਯ¹ ਯੁਤ ਕੀਨ ਉਚਾਰੂ।¹ਖੁਸ਼ੀ, ਸ਼ਰਧਾ।

‘ਕੀਨ ਭਲੋ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ।

ਮੋ ਪਰ ਭਾ ਉਪਕਾਰ ਮਹਾਨੇ ॥ ੨੫ ॥

ਬਿਨ ਦਾਨੋ ਪਰਬੇ ਜਿਮ ਖੇਤੀ।

ਜਲ ਬਿਨ ਸੁਸਕਤਿ ਤਪਤ ਸਮੇਤੀ ॥

ਤਿਸ ਪਰ ਜਲਧਰ¹ ਬਹੁ ਬਰਖੰਤਾ।¹ਬੱਦਲ।ਤਿਮ ਮੋ ਕਉ ਤੁਮ ਭੇ ਸੁਖਵੰਤਾ[†][†]ਅੰਕ ੨੫ ਤੇ ੨੬ ਦੀਆਂ ਚੌਪਈ ਆਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਦੋ ਕਲਮੀ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹਨ।

॥ ੨੬ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ ‘ਤਲਵੰਡੀ ਆਵਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਇਕਤਾਲੀਸਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੪੧ ॥

੪੨. [ਚਰਣ ਰਜ ਮੰਗਲ-ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੪੧ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੪੩**ਦੋਹਰਾ:**

ਚੂਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਰਜ, ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਮਨ ਰੋਗ।

ਚੂਰਨ=ਪੀਸੀ ਹੋਈ ਸ਼ੈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਜੋ ਧੂੜੇ ਵਾਂਗੂ ਹੋਵੇ, ਹਾਜ਼ਮੇ ਦੀ ਦਵਾਈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ।
[ਸੰਸ. ਚੂਰਣ]

ਕਰਿ ਕੈ ਤਾਂਹਿ ਅਨਾਮ ਹੋਂ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਨਿਰਸੋਗਾ ॥ ੧ ॥

ਅਨਾਮ=ਅਰੋਗ। [ਸੰਸ. ਅਨਾਮਯ, ਅਨ+ਆਮਯ=ਰੋਗ] ਨਿਰਸੋਗ=ਐਸੀ ਕਥਾ ਜੋ ਸੋਗ ਤੋਂ ਨਿਰਸੋਗ ਕਰੇ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ:

ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਰੈਖ ਮਨ ਦੇ (ਦੋ) ਰੋਗ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਰਜ (ਦੋਹਾਂ ਦੀ) ਦਵਾਈ ਹੈ। (ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ) ਇਸ (ਮਨ) ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ ਕਥਾ (ਅਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਰ ॥**ਚੌਪਈ:**

ਅਸਨ ਅਚਵ ਕਰਿ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ।

ਬੈਸੇ ਨਿਕਟ ਬਿਰਾਜਤਿ ਰਾਉ।^੧^੧ਜਿਥੇ ਬਿਰਾਜਦਾ ਹੈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ।

ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਬਿਰਹਾਤੁਰਾ ਆਈ।

^੧ਵਿਛੋੜੇ ਕਰ ਦੁਖੀ।

ਸੁਤ ਰਾਖਨ ਕੋ ਮਨ ਲਲਚਾਈ ॥ ੨ ॥

ਘੁੰਡ ਕਰੇ ਮੁਖ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।

ਬੋਲੀ ਬਚਨ ਸੰਗ ਅਵਨੀਪਾ।^੧^੧ਰਾਜੇ ਨਾਲ।ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਰੈ ਦੀਨ ਭਵੰਤੀ।^੧^੧ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

‘ਸੁਨਹੁ ਰਾਇ ਜੀ! ਮੋਰ ਬਿਨੰਤੀ

॥ ੩ ॥

ਕਰਹੁ ਆਪ ਇਹ ਵਡ ਉਪਕਾਰਾ।

ਮਮ ਸੁਤ ਕੋ ਕਿਵ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ।^੧’^੧ਘਰ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗੁਰੁ ਮਾਤਾ।

ਰੋਦਤਿ^੧ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਜਾਤਾ ॥ ੪ ॥^੧ਰੋਂਦੀ ਹੈ।ਸੁਨਤਿ ਰਾਇ ਕੋ ਗਰਾ^੧ ਭਰਿ ਆਵਾ।^੧ਗਲਾ। ^੧ਪਾ:-ਉਰ।

ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।

‘ਕਮਲ ਬਦਨ ਗੁਨ ਸਦਨ ਪੁਨੀਤਾ।^੧’^੧ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਜਾਨਤਿ ਆਪ ਸਰਬ ਸੁਭ ਰੀਤਾ ॥ ੫ ॥

ਤਦਪਿ ਚਹੋਂ ਕਛੁ ਕਹਿ ਤੁਮ ਸੰਗਾ।

ਬਿਨ ਰਜਾਇ ਕਿਉਂ ਕਹੋਂ ਨਿਸੰਗਾ।’ ¹ਨਿਸੰਗ ਹੋਕੇ।

ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ ਪੁਨਿ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਭਰਜੋ ਦੁਖ ਹਾਵਾ
॥ ੬ ॥

ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ।
‘ਕਹਹੁ ਰਾਇ ਜੀ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕਾ।’
ਆਇਸ ਦਿਯ ਜਬ ਅਸ ਸੁਖਦਾਨੀ।
ਬੋਲਜੋ ਤਬ ਨਰੇਸ਼ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ॥ ੭ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ:

‘ਨਿਜ ਖੇਤੀ ਕਰਵਾਇਯੇ, ਕਾਮੇਂ ਦੇਉਂ
ਰਖਾਇ।
ਨਹਿੰ ਹਾਲਾ ਲੇਵੈਂ ਕਛ, ਸਭਿਹਿ ¹ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ।
ਇਨਾਮ ਕਰਾਇ।
ਸਭਿਹਿ ਇਨਾਮ ਕਰਾਇ, ਸਦਨ ਨਿਜ
ਰਹੁ ਦੁਖ ਕਦਨਾ!
ਮਾਤਾ ਬਿਰਹਿ ਅਧੀਨ ਹੋਤਿ, ਨਹਿੰ ¹ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਕੇ।
ਪੇਖਤਿ ਬਦਨਾ।’
ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਦੀਨਾ ਨਾਥ
ਸੁਭਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਖੇਤੀ ਬਿਧਿ ਕਹੀ, ਸੋਰਠ ਰਾਗ
ਉਠਾਇ ॥ ੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ॥

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ ॥

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥

ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਹੋਇ ॥

ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੁਵੈਯਾ ਛੰਦ:

ਪੁਨ ਲਾਲੂ ਬੋਲਜੋ ਮੁਖ ਬਚਨਾ
‘ਤਲਵੰਡੀ ਹਟ ਕਰੀਏ।
ਰਹੋ ਸਦਨ ਨਿਜ, ਬਨਜਹੁ ਬਨਜਾ

ਮਮ ਬਚਾ¹ ਉਰ ਮਹਿੰ ਧਰੀਏ।
 ਤੁਝ ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰਤਿ ਨਿਤ ਰੋਦਨ¹
 ਹੇਰਹੁ ਜਨਨੀ¹ ਘਾ ਤੇ²। ’
 ਸੁਨਿ ਦੂਸਰਿ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਾਖੈਂ
 ਸੁਭ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਤੇ¹ ॥ ੯ ॥

¹ਬਚਨ।¹ਰੋਣਾ।¹ਮਾਤਾ। ²ਵੱਲ।¹ਜਿਸ ਤੋਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਬੁ ॥
 ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ ॥
 ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ ॥ ੨ ॥

ਕੁੰਡਲੀਆ ਛੰਦ:

ਤਬ ਲਾਲੂ ਕਹਿਵਾਇਓ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ
 ਪਾਸ।
 ‘ਨਾਨਕ! ਜੇ ਮਨ ਫਿਰਨ ਪਰ, ਘਰ ਤੇ
 ਭਯੋ ਉਦਾਸ।
 ਘਰ ਤੇ ਭਯੋ ਉਦਾਸ, ਮੋਲ ਲੀਜੈ ਘੋੜੇ।
 ਕਿੰਕਾਨਾ।¹
 ਕਰਿਯੋ ਤਿਨ ਕੋ ਵਣਜ, ਫਿਰਉ ਦੇਸਨ
 ਜਹਿੰ ਜਾਨਾ।
 ਤਵ ਜਨਨੀ ਧੀਰਜ ਧਰੈ, ਸੁਤ ਆਵਹਿ
 ਫਿਰ ਧਾਮ। ’
 ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨੈਂ, ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ¹ਤੀਜੀ ਪੌੜੀ।
 ਪਦ¹ ਅਭਿਰਾਮ ॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ ॥
 ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ ॥
 ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਵੈਰਾਗ।

ਕਹੇ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ¹ ਕੇ ਬਚਨ ਜੇ, ਨਹਿੰ
 ਸਮਝਤਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
 ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਪਰਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ¹, ਕਮਲ ¹ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਦੇ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ। ³ਆਖਣ।
 ਬਦਨ² ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਹਿੰ³ ॥ ੧੧ ॥

ਦੁਵੱਯਾ ਛੰਦ:

ਸੁਨਿ ਕਾਲੂ ਪੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ

‘ਜੋ ਤੁਮ ਇਹ ਨਹਿੰ ਕਰਨਾ।

ਕਰਹੁ ਚਾਕਰੀ ਭੂਪਤਿ ਕਿਹੰ ਕੀ

ਹੋਵਹੁ ਚਾਕਰ ਬਰਨਾ।¹

¹ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ, ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨੌਕਰ।

ਮੁਝ ਬਚ ਮਾਨਿ, ਕਰਹੁ ਯਿਹ ਕਾਜਾ

ਤਜਹੁ ਫਕੀਰੀ ਬੇਸਾ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਚਤੁਰਥ ਪਦ ਕੋ

ਬਦਤੰ¹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੧੨ ॥ ¹ਬੋਲੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ ॥

ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ ॥

ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ ॥੪॥੨॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਇਵ, ਤੂਸ਼ਨ ਕੀਨਿ

ਅਧੀਨ¹ ਭੇ ਜਨਨੀ ਜਨਕੰ ਸੋ।²

¹ਮੋਹ ਦੇ) ਅਧੀਨ। ²ਉਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ) ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ।

-ਕੌਨ ਉਪਾਇ ਨਿਕੇਤ ਰਹੈ-

ਬਿਰਹਾਤੁਰ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰ ਉਰੰ ਸੋ।¹

¹ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਰਿਦੇ ਵਿਚ।

ਏਕ ਤਨੂਜਯੋ¹ ਹੋਇ ਫਕੀਰ

¹ਪੁਤਰ।

ਬਿਦੇਸ਼ ਗਵੈ, ਕਿਵ ਧੀਰ ਧਰੰ ਸੋ।¹

¹ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਧਾਰਨ ਓਹ (ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ)।

ਤਾਤ ਕੋ ਮੋਹ, ਨ ਭੇਦ ਪਛਾਨਹਿ

ਜਾਨਹਿ¹ ਮਾਨਵ ਆਨ ਸਮੰ ਸੋ²

¹ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ²ਹੋਰਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜੇਹਾ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ)।

॥ ੧੩ ॥

ਰਾਇ ਕਹੈ ‘ਫੁਰਮਾਇਸ਼¹ ਕੀ

¹ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ।

ਨਿਜ ਆਇਸ ਦੇਵਹੁ¹ ਜੋ ਉਰ ਹੋਈ।

¹ਆਗਯਾ ਦਿਓ।

ਮੋ¹ ਕਰ² ਤੇ ਤੁਮ ਸੇਵ ਬਨੈ

¹ਮੇਰੇ। ²ਹੱਥੋਂ।

ਸਫਲਾ ਸੁਭ ਬਾਸੁਰ ਜਾਨਹੁੰ ਸੋਈ।

ਲੇਹੁ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਕਿਰਤਾਰਥ

ਹੋਇ ਸੁਆਰਥ¹ ਲੋਕਨ ਦੋਈ²।’

¹ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ, ਮੇਰਾ ਸੁਖ। ²ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਹ ਤੇ

ਕਹਿ ਬਾਨੀ ਬੈਰਾਗ ਕੈ ਸੰਗ ਭਿਗੋਈ¹ ¹ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ।

॥ ੧੪ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਉਦਾਰ ਮਹਾਂ

ਤਿਹੰ ਉਪਰ ਹੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਮੇਰੀ।

ਪਾਲਤਿ ਜੋ ਜਲ ਮੈਂ ਥਲ ਮੈਂ ਸੁ

ਚਲਾਚਲ¹ ਕੋ ਸਭਿ ਕਾਲ² ਅਦੇਰੀ।³

ਹੈਂ ਜਿ ਪਦਾਰਥ ਨਾਂਹਿ ਰਹੈਂ ਬਿਰਾ¹

ਹੋਤਿ ਬਿਨਾਸ਼ ਨ ਲਾਵਹਿੰ ਦੇਰੀ।

ਛੋਰਿ ਗਏ ਦਿਸ ਚਾਰ ਕੋ ਜੈ ਕਰਾ¹

ਸੰਗ ਕਿਸੈ ਨਹਿੰ ਜਾਵਤਿ ਹੇਰੀ¹

॥ ੧੫ ॥

ਜੀਤ ਦਸੋ ਦਿਸ਼ ਦੂਤਿ¹ ਲਈ ਜਿਨ

ਭੂਪਨ ਤੇ¹ ਨਿਜ ਸੇਵ ਕਰਾਏ।

ਪੁੰਜ ਕੀਏ¹ ਧਨ ਹੈਵਰ² ਗੈਵਰ³

ਜੋਰਿ ਚਮੁੰ¹ ਚਤੁਰੰਗ² ਬਨਾਏ।

ਜੌਨ ਸਮੈਂ ਕਰ ਕਾਹਿ ਨ ਜਾਨਤਿ¹

ਅੰਤ ਸਮੈਂ ਪਗ ਨੰਗ ਸਿਧਾਏ¹।

ਜੋ ਕਛੁ ਸਾਜ ਸਮਾਜ ਹੁਤੇ

ਸਭਿ ਛੋਰ ਗਏ, ਨਹਿੰ ਪਾਰ ਬਸਾਏ¹

॥ ੧੬ ॥

ਕੂਰ ਪਸਾਰ ਰਚਯੋ ਕਰਤਾਰ ਨੈ

ਤਾਨ ਕਨਾਤ ਦਈ ਇਹ ਮਾਯਾ।

ਰੰਗ ਅਨੇਕਨ ਕੀ ਜੁ ਬਨੀ

ਜਿਨ ਮਾਨਵ ਕੋ ਨਿਜ ਗਯਾਨ¹

ਭੁਲਾਯਾ।

ਪਯਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਕੂਰ ਸੁਆਰਥ¹

ਬੀਚ ਫਸੇ ਸਭਿ ਬੈਸ¹ ਬਿਹਾਯਾ।

ਆਦਿ ਸਰੂਪ ਅਨਾਦਿ ਲਖਯੋ ਨਹਿੰ

ਤੋ ਲਖਿਹੀਂ ਜਿ ਕਰੈ ਹਰਿ ਦਾਯਾ’

॥ ੧੭ ॥

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਚਾਰਤਿ ਵਾਕ

‘ਕਹੋਂ ਸਤਿ ਬਾਤ ਨ ਕੂਰ, ਦਯਾਲਾ!

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੁਮਰੇ ਬਿਰਹਾਤੁਰ

¹ਚੇਤਨ ਜੜ੍ਹ। ²ਸਭ ਸਮੇਂ। ³ਦੇਰੀ ਬਿਨਾਂ।

¹ਕਾਇਮ।

¹ਜੋ ਜਿੱਤਕੇ।

¹ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੀ।

¹ਛੇਤੀ।

¹ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ।

¹ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ। ²ਅਛੇ ਘੋੜੇ। ³ਚੰਗੇ ਹਾਥੀ।

¹ਫੌਜ। ²ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ-ਹਾਥੀ ਸਵਾਰ, ਰਥ ਸਵਾਰ, ਘੋੜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪੈਦਲ।

¹ਜਿਸ (ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ) ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ।

¹ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਤੁਰ ਗਏ।

¹ਚਾਰਾ ਨਾਂ ਚਲਿਆ।

¹ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਗਯਾਨ।

¹ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ।

¹ਉਮਰ।

ਨਾ ਗਵਨੋ ਰਹਿਯੇ ਨਿਜ ਸ਼ਾਲਾ¹।
 ਤੀਨ ਸੁ ਕੂਪ ਕੀ¹ ਲੇਹੁ ਕ੍ਰਿਖੀ²
 ਕਰਿ ਦੇਗਹਿ¹ ਦੀਨ² ਖੁਵਾਉ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਦੀਨਨ ਕੋ ਦੁਖ ਦੇਖ ਸਕੋ ਨਹਿ
 ਯੋਂ, ਕਰਿਯੇ ਘਰ ਬੈਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!’

॥ ੧੮ ॥

¹ ‘ਏਕ ਕੀ ਦੇਗ ਅਖੰਡ ਚਲੈ
 ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਹੀ ਮਾਂਗਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਹੀਂ।
 ਆਦਿ ਨ ਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਲਖੋ
 ਜਗ ਕੰਤ ਦਤਾਰ ਸਮਾਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
 ਪ੍ਰਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਯੋ ਧਨ ਧਾਨ¹
 ਸਦਾ ਭਜਿਯੇ ਕਰਤਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਆਨ ਕੀ ਦੇਗ ਨਹੀਂ ਜਗ ਮੈਂ
 ਬਿਰ ਭੂਪਤਿ ਹੋਇ ਕਿ ਸ਼ਾਹਨਿਸ਼ਾਹੀ’
 ॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮਹਿੰ ਸਮਝਿਆ, ਹਿਰਦੈ
 ਅਸ ਬਿਧਿ ਰਾਇ।
 -ਰਹੈਂ ਨ ਕੈਸੇ ਸਦਨ ਮਹਿੰ ਕਰਹਿੰ⁺
 ਜਿ ਅਨਿਕ ਉਪਾਇ- ॥੨੦॥

ਕਬਿੱਤ:

ਉਰ ਇਉਂ ਬਿਚਾਰ ਰਾਇ ਕਾਲੂ ਸੋਂ
 ਅਲਾਇ ਗਿਰਾ
 ‘ਰੂਪ ਸੁਖਦਾਇ ਨਹਿੰ ਕਾਂ ਕੇ¹ ਕਰ
 ਮਾਂਹਿ ਹੈ।
 ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਇ, ਅਬ ਬੈਠ ਘਰ ਜਾਇ
 ਨਿਜ
 ਚਿੰਤ ਕੋ ਬਿਲਾਇ¹ ਸੁਤ ਤੇਰੇ ਦੁਖ
 ਦਾਹਿ ਹੈ।²
 ਧਰਯੋ ਹੈ ਖੁਦਾਇ ਤਨ, ਇਨ ਕੀ
 ਰਜਾਇ
 ਸਕੈ ਕੌਨ ਉਲਟਾਇ, ਜਹਿੰ ਇੱਛਾ

¹ਆਪਣੇ ਘਰ।

¹ਤਿੰਨ ਖੂਹਾਂ ਦੀ। ²ਖੇਤੀ (ਜ਼ਿਮੀਂ)।

¹ਲੰਗਰ। ²ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।

¹ਦੌਲਤ ਤੇ ਅੰਨ।

⁺ਪਾ:-ਕਰੀਏ।

¹ਕਿਸੇ ਦੇ।

¹ਦੂਰ ਕਰ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਤਹਿੰ ਜਾਹਿੰ ਹੈਂ।

ਦਾਨਦਾ¹ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਕੰਦ² ਜਗ ਬੰਦ ਖੋਗ³ ¹ਦੇਨ ਵਾਲੇ। ²ਸੁਖਦਾਤੇ। ³ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਦਨ ਜੋਗ।

ਦੰਭਨ¹ ਕੋ ਮੰਦ² ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ ਵਾਹਿ³ ਹੈ' ॥੨੧॥ ¹ਪਖੰਡਾਂ ਨੂੰ। ²ਦੂਰ ਕਰਤਾ। ³ਧੰਨ ਹੈ ਇਹ ਅਵਤਾਰ (ਅ) ਵਾਹਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਵਾਹਿ ਧੰਨ ਹੈ।

ਕਾਲੂ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਪਛੁਤਾਤੁ ਅਤਿ

ਜਾਨ ਨਿਜ ਤਾਤ, ਨਹਿੰ ਭੇਵ ਕੋ ਪਛਾਨ ਹੀ।

ਗਵਨਯੋ ਅਵਾਸ, ਬਹੁ ਲੇਤਿ ਸੀਤ¹ ¹ਠੰਢੇ।

ਸ੍ਰਾਸ ਤਬ

ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਜੋਊ ਤਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ¹ਭਾਵ, ਸੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਰਮਾਨਹੀ¹।

ਸੁਧਾਸਿੰਧੁ¹ ਤਯਾਗ, ਅਨੁਰਾਗ ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਖਾ² ਨੀਰ ¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। ²ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੁਧਾ ਧਾਰਿ ਲੇਤਿ ਨ ਗਯਾਨ ਗਤਿਦਾਨ ਹੀ¹। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ।

ਲਾਲੂ ਜਾਤਿ ਸਾਥ, ਸਮਝਾਇਬੇ ਕਥਤਿ ਗਾਥ¹ ¹ਗੱਲ।

‘ਧਾਰਹੁ ਸਰੀਰ ਧੀਰ¹, ਕਯੋਂ ਤੂੰ ਪੀਰ ਮਾਨਿਹੀ²’ ॥੨੨॥ ¹ਤਨ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਧਾਰੋ। ²ਕਿਉਂ ਪੀੜ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ।

ਮਾਤ ਘਰ ਜਾਤਿ ਬਿਲਖਾਤਿ ਬਿਰਹਾਤੁਰੀ ਤੇ¹ ¹ਬਿਰਹ ਦੇ ਦੁਖ ਕਰਕੇ।

‘ਹੁਤੋ ਏਕ ਤਾਤ, ਸੋ ਬਿਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਠਾਨਿਹੀ¹। ¹ਠਾਣ ਲਈ ਹੈ।

ਰਾਇ ਸਮਝਾਯੋ, ਨਹਿੰ ਵਾਕ ਮਨ ਭਾਯੋ ਕੋਊ

ਉਦਾਸੀਨ ਭਯੋ, ਨ ਅਵਾਸ ਹਿਤ¹ ¹ਘਰ ਦਾ ਮੋਹ।

ਜਾਨਿ ਹੀ।’

ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤ ਰਹੇ ਰਾਇ ਕੇ ਨਿਕੇਤ ਨਿਸਿ

ਭੋਰ ਜਬ ਭਈ ਜਾਇ ਬੈਸੇ ਉਦਿਆਨ
ਹੀ।

ਬਾਸੁਰ ਗੁਜਾਰਿ ਕਰਿ ਅਪਨੇ ਅਗਾਰ
ਆਏ

ਮੋਖ ਕੇ ਉਦਾਰ¹, ਕਰਤਾਰ ਗੁਨਖਾਨ ਹੀ ^{ਮੋਖ ਦੇ ਦਾਤ।}
॥ ੨੩ ॥

ਮਾਤ ਹਰਖਾਇ ਉਰ, ਆਨਦ ਨ ਮਾਇ
ਸੁਤ ਨੇਹ ਅਧਿਕਾਇ, ਬਹੁ ਬਿਧਿ
ਸਮਝਾਵਈ।

‘ਤਾਤ! ਕੋਊ ਕਾਜ ਨਹਿ, ਰਹੇ ਘਰ
ਮਾਂਹਿ ਬੈਸੇ

ਕੋਊ ਨ ਕਹੈ ਕਛੁ, ਕਰੇ ਮਨ ਭਾਵਈ।
ਆਂਖ ਤੈ ਨ ਹੋਵੇ ਦੂਰ, ਰਹਿਯੇ ਹਦੂਰ¹ ^{ਸਾਹਮਣੇ।}

ਸੁਤ!
ਫਿਕਰ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ¹ ਨ ਤੁਮ ਤਕ ^{ਗਲ ਬਾਤ।}
ਆਵਈ।

ਪੋਸ਼ਿਸ਼¹ ਕੋ ਪਾਵੇ, ਉਰ ਇੱਛਾ ਸੋਊ ^{ਪੁਸ਼ਾਕ।}
ਖਾਵੇ

ਬੈਸੇ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੇ, ਤੁਮੈਂ, ਕੋਊ ਨ ^{ਕੋਈ ਹਟਾਏਗਾ ਨਹੀਂ।}
ਹਟਾਵਈ¹’ ॥ ੨੪ ॥

ਕਾਲੂ ਢਿਗ ਆਯੋ ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ
‘ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਹਟਾਯੋ, ਭਲੀ ਬਾਤ ਨ
ਵਿਚਾਰੀਆ।

ਆਵਤਿ ਅਪਾਰ ਬਿਤ¹, ਖਾਤਿ ਖਰਚੰਤਿ ^{ਧਨ।}
ਨਿਤ

ਇਕਠੋ ਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਬਾਦ ਕਰਜੋ ^{ਬਿਰਥਾ ਜਾਯਾ ਕੀਤਾ।}
ਖੁਆਰੀਆ।¹

ਆਪਨ¹ ਕੀ ਸੌਜ² ਸਭਿ ਦੀਨੀ ਹੈ ^{ਹੱਟ।} ^{ਸਾਮਾਨ।}
ਲੁਟਾਇ ਤੁਮ

ਸੁਨਯੋ ਹਮ ਕਾਨ ਧਨ ਸ਼ੇਖ ਬਹੁ ^{ਆਪਦਾ ਸੀ।}
ਥਾਰੀਆ।¹

ਸੋ ਭੀ ਨਹਿ ਲਯੋ, ਸਭਿ ਰੰਕਨ ਕੋ ਦਯੋ ^{ਕਹਿਕੇ।}

ਕਹਿ¹

ਸਾਧ ਬੇਖ ਭਯੋ ਕੀਨੋ ਕੁਜਸ¹ ਹਮਾਰੀਆ ¹ਅਪਜਸ।

॥ ੨੫ ॥

ਜਬ ਕੋ ਜਨਮ ਭਯੋ, ਤਬ ਕੋ ਨ ਸੁਖ
ਦਯੋ

ਭੂਰ ਸਮਝਾਯੋ, ਏਕ ਬਾਤ ਨਹਿੰ
ਮਾਨੀਆ।

ਭਾਖੈਂਗੇ ਸ਼ਰੀਕ -ਸੁਤ ਕਾਲੂ ਕੋ ਫਕੀਰ
ਭਯੋ-

ਜਾਤਿ ਕੀ ਨ ਗੋਤ ਲਾਜ ਰਿਦੇ ਇਕ
ਜਾਨੀਆ।

ਤਜੋ ਤਨ ਬੇਖ, ਪਤਿ¹ ਹਤੋ ਨ² ਵਿਸ਼ੇਖ³ ¹ਇੱਜਤ। ²ਨਾਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ³ਹੋਰ।
ਮੇਰੀ

ਦੇਨੋ ਸੁਖ ਰਹਯੋ, ਸਦਾ ਭਯੋ ¹ਦੁਖ ਦਾਤਾ।
ਦੁਖਦਾਨੀਆ।¹

ਰਹੋ ਨਿਜ ਧਾਮ, ਨਹਿੰ ਕਹੈਂ ਕਰੋ ਕਾਜ
ਕੁਛ

ਕੌਨ ਭੀਰ¹ ਪਰੀ ਤੇ ਫਕੀਰੀ ਰੀਤਿ ¹ਮੁਸ਼ਕਲ।
ਠਾਨੀਆ' ॥ ੨੬ ॥

ਜਨਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸ਼ਨ ਹੀ ਰਹੇ
ਗੁਰੁ

ਵਾਕ ਨ ਬਖਾਨਯੋ ਸੁ ਕਲਯਾਨ ਕੋ ਜੁ ¹ਕਲਯਾਨ ਦਾਤੇ ਨੇ।
ਦਾਨੀਆ¹।

ਕਮਲ ਬਦਨ¹ ਤੇ ਨਿਕਾਸੀ ਨ ਅਲਿਨ² ¹ਕੌਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖੇਂ। ²ਭੌਰੀ (ਰੂਪ)। ³ਬਾਣੀ।
ਗਿਰਾ³

ਤਾਤ¹ ਕੀ ਜਿਠਾਈ² ਨਿਸ ਸਾਮਹੀ³ ¹ਪਿਤਾ ਦੀ। ²ਵਡਿਆਈ। ³ਰਾਤ ਵਰਗੀ।
ਪ੍ਰਮਾਨੀਆਂ।

¹ਕੌਲ ਫੁਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਭੌਰੀ ਰਾਤ ਪੈਣ ਤੇ ਫੁਲ ਮਿਟਣ ਤੇ ਅੰਦਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਭੌਰੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰੂਪ ਰਾਤ ਕਰਕੇ ਨਾ
ਨਿਕਲੀ। ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਡਿਆਂ ਅੱਗੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਣਾ ਯੋਗ ਨਾ ਜਾਤਾ।

ਮਾਨਸ¹ ਮੈਂ ਹੰਸਨੀ ਸੀ² ਤਹਾਂ ਹੀ³ ¹ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ। ²ਭਾਵ ਹੰਸਨੀ ਰੂਪੀ ਬਾਣੀ।
ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ³ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰੇ।

ਹੁਤੀ ਜੁ ਬਿਗਯਾਨ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮੈਂ
ਸਮਾਨੀਆ।

ਹਿਤ ਸੋਂ ਬੁਲਾਇ ਮਾਤਾ ਭੋਜਨ ਅਚਾਯੋ
ਪੁਨ ਪਾਨ ਪੈ¹ ਕਰਾਯੋ, ਪਰਯੰਕ ਪੌਢੇ² ਖੁੱਧਾ ਝਲੇਟੇ। ਆ ਕੇ।

ਆਨੀਆ³ ॥੨੭॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਕਵਲ ਖਿੜੇ।

ਭੋਰ ਭਈ, ਅਰਬਿੰਦ ਖਿਰੇ¹

¹ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਤੇ।

ਅਰਣੋਦਯ¹ ਤੇ ਚਕਵੇ ਹਰਿਖਾਏ।

ਜਯੋ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਬਿਕਸੇ ਉਰ

ਮੇਲ ਸੁਖੰ, ਸੁਮਤੀ ਮਨ ਪਾਏ।¹

¹ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਸਿੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਖਿੜਦਾ, ਮੇਲ ਦਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਜਯੋਂ ਬਿਕਾਰ ਨਸੇ

ਜਨੁ ਮੋਹ ਤਮੰ¹ ਨਹਿੰ ਦੀਸਨ ਪਾਏ।²

¹ਅਨੁਰਾ। ²ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਮਾਨੋ ਵਿਕਾਰ ਨੱਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੇ ਛਪਯਾਂ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਤਿਵੇਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਇਆਂ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ (ਗਯਾਨੀ ਵਿਚ)।

ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਗਏ ਉਦਿਆਨ

ਇਕੰਤ ਸਥਾਨ ਮੈ, ਬੈਸ ਸੁਹਾਏ

॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਜਨੀ ਰਹੈਂ ਨਿਕੇਤ ਮਹਿੰ, ਬਾਸੁਰ
ਮਹਿੰ ਉਦਿਆਨ।

ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ ਤਹਿੰ ਕਛੂ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਖਾ:-ਗਤਿ ਦਾਨ।

ਗੁਨ ਖਾਨ¹ ॥੨੯॥

ਚੌਪਈ:

ਕਬਹਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰੂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਬਦਨ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਚਾਰੂ। ¹ਮੁਖ ਦਾ।

ਭੋਜਨ ਦਿਜ ਤੇ ਰੁਚਿਰ ਕਰਾਵੈ।

ਪੁਨਿ ਪਨ ਬਿਨੈ ਭਨਹਿ ਅਚਵਾਵੈ

॥੩੦॥

ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਲੋਕਿ ਰਾਇਕੋ ਪੂਰਾ।

ਨਹਿੰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਜਿਹੰ ਉਰ ਉਰਾ।¹ ¹ਉੱਣਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਬਹੋਰਹਿੰ ਨਾਂਹੀ¹। ¹ਮੋੜਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਜਬਹਿ ਬੁਲਾਇ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਜਾਂਹੀਂ

॥ ੩੧ ॥

ਲੇਵਨ ਹੇਤ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਉਰ ਅਭਿਲਾਖਾ ਅਧਿਕ ਨਰੇਸ਼ਾ¹। ¹ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ।

ਬਿਬਿਧਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ¹ ਕਰਹਿ ਸੁ ਸੇਵਾ। ¹ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਨਿਸਦਿਨ ਧਯਾਨ ਧਰਹਿ ਗੁਰੂ ਦੇਵਾ¹। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।

॥ ੩੨ ॥

ਆਯੁ ਬ੍ਰਿਧਿ ਜਿਹਿ ਜੀਵਨ ਥੋਰਾ¹। ¹ਬਾਕੀ) ਜੀਵਨ ਥੋੜਾ ਹੈ।

ਚਹਿਤਿ ਕਿ -ਸਫਲ ਜਨਮ ਹੈ ਮੋਰਾ-।

ਅਸ਼ਟਜਾਮ¹ ਮਨ ਮੈਂ ਲਿਵਲਾਗੀ। ¹ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਅਨੁਰਾਗੀ

॥ ੩੩ ॥

ਇਕ ਬਾਸੁਰ ਨਰ ਪਠਿ¹ ਅਵਨੀਪਾ।² ¹ਭੋਜਕੇ। ²ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੁਲਵਾਇ ਸਮੀਪਾ।

ਦ੍ਰੈ ਕਰ ਬੰਦੇ¹ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ। ¹ਹਥ ਜੋੜੇ।

‘ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਦਾਸਨ ਗਤਿਦਾਨੀ!

॥ ੩੪ ॥

ਮਮ ਸਰੂਪ ਕੇ¹ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।² ¹ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ (ਮੈਨੂੰ)। ²ਅਲਖਾ ਦਿਓ।

ਭੂਲ ਰਹਯੋ ਜਿਹ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਕਾਈ।

ਕੋ ਮੈਂ ਹੋਂ? ਕਛੁ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ।

ਬਢਯੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰਿਦੈ ਅਗਯਾਨਾ

॥ ੩੫ ॥

ਸੁਮਤਿ¹ ਕਹਤਿ-ਤਮਸਾ ਅਗਯਾਨਾ।² ¹ਬੁੱਧੀਵਾਨ। ²ਅਗਯਾਨ ਹਨੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਜਾਨੋ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨਾ।

ਤਿਮਰ ਵਿਖੈ ਤਨ ਸੁਧ ਸਭਿ ਭਾਨੇ।¹ ¹ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੋਝੀ ਭਾਨ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਨਤ ਪਦਾਰਥ ਜਾਇੰ ਨ ਜਾਨੇ¹। ¹ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ।

॥ ੩੬ ॥

ਸੁਧ ਅਗਿਆਨਹਿ ਸਰਬ ਗਵਾਈ।¹ ¹ਪਰ ਅਗਯਾਨ ਸਾਰੀ ਸੁੱਧ (ਐਉਂ) ਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ।

ਅਪਨੋ ਆਪ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ।¹ ¹ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਖ ਸਕਦਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤਮ¹ ਜੋ ਸਮ ਨਹਿ² ਤਾਂ ਕੇ।³

¹ਅਨੁਰਾ। ²ਬਰੋਬਰ ਨਹੀਂ। ³ਉਸ (ਅਗਯਾਨ) ਦੇ।

ਸਰਬ ਜੀਵ ਦੁਖੀਆ ਬਸਿ ਜਾਂ ਕੇ¹

¹ਭਾਵ ਅਗਯਾਨ ਦੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਪ੍ਰਭੁ ਤੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।

ਅਵਨੀ ਬਿਖੈ ਨ ਜਾਨੋਂ ਆਨਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ! ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਕੀਜੈ।

ਮਮ ਸਰੂਪ ਸਮਝਾਇ ਸੁ ਦੀਜੈ

॥ ੩੮ ॥

ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਮੁਝ ਜਗਯਾਸਾ।¹

¹ਚਾਹ।

ਵਧੀ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਅਧਿਕ ਪਿਆਸਾ।

ਲਖਿ ਅਧਿਕਾਰਿ¹ ਗਯਾਨ ਕੋ ਦਾਨਾ।²

¹ਜੇ) ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਲਖੋ ਤਾਂ। ²ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਨ।

ਦੇ ਕਰਿ, ਕਰਹੁ ਮੋਰ ਕਲਯਾਨਾ’

॥ ੩੯ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।

ਬਿਨੈ ਦੀਨਤਾ ਮਹਿੰ ਜੋ ਸਾਨੀ।

ਦੇਨਿ ਗਯਾਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਹੰ ਤਾਂਈਂ।

ਉਦਿਤ ਭਏ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਗ ਸਾਈਂ ¹ਤਿਆਰ ਹੋਏ।

॥ ੪੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਤਲਵੰਡੀ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬੈਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੨ ॥

੪੩. [ਚਰਣ ਕਮਲ ਮੰਗਲ। ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼। ਤੁਲਸਾਂ]

੪੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੪

{ਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੨.. ॥

{ਰਾਇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਚੋੜ} ॥੪੪.. ॥

{ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ} ॥੫੬.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸ਼ੋਭਾ ਬਿਮਲ, ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਚਾਨ।

ਬਿਮਲ=ਨਿਰਮਲ, ਉੱਜਲ। ਪਿੰਜਰ=ਪਿੰਜਰਾ। ਸਰ=ਰੱਸੀ, ਲੜੀ। ਸਰੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। (ਅ) ਸਦਰਸ਼, ਤੁੱਲ।

ਮਨ ਖੰਜਨ ਤਹਿੰ ਪਾਇਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗੁਨਖਾਨਿ† ॥੧॥

ਖੰਜਨ=ਇਕ ਪੰਛੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮਮੋਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਏਹ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਪਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਪਿੰਜਰੇ ਭੀ ਥਖਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਕਟਾਖ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਜੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਏਹ ਆਪਾ ਪਲਟਕੇ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸ਼ੋਭਾ (ਮਾਨੋਂ) ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦਾ ਪਿੰਜਰਾ ਹੈ, (ਮੈਂ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਰੂਪੀ ਮਮੋਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ (ਹੁਣ ਹੋਰ) ਕਥਾ (ਜੋ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਗੁਰ ਨਾਨਕ (ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ) ਕਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

†ਰਾਏ ਨੇ।

ਸੁਨਤਿ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਜੁ ਰਾਉ।¹

{ਰਾਇ ਪ੍ਰਤਿ ਗਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼}

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਸੁਭਾਉ।

‘ਭੋ ਭੂਪਤਿ! ਤੁਮ¹ ਆਪਨ² ਹੰਤਾ।³

¹ਤੁਸਾਂ। ²ਅਪਨੀ। ³ਹੰਗਤਾ (ਮੈਂ ਪਨਾ)।

ਕਿਹ ਮਹਿੰ ਧਰੀ? ਕਹਹੁ ਬਿਰਤੰਤਾ’

॥੨॥

‘ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਮਮ¹, ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ!

¹ਮੇਰਾ।

ਆਰਬਲਾ¹ ਬ੍ਰਿਧ, ਮਮ² ਸਿਤ³ ਬਾਲਾ।⁴

¹ਆਯੂ। ²ਮੇਰੇ। ³ਚਿੱਟੇ। ⁴ਵਾਲ ਹਨ।

ਚਰਮ¹ ਸਿਥਲ², ਮੈਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋਯੋ।

¹ਚਮੜਾ। ²ਢਿੱਲਾ ਹੈ।

ਕੰਪਤ ਸਿਰ ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਿਯਨ ਭੋਯੋ¹

¹ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

॥੩॥

ਮਮ ਬਨਿਤਾ¹, ਮੇਰੇ ਸੁਤ ਨਾਤੀ²।

¹ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਮੇਰੇ ਪੁਤ ਪੋਤਰੇ।

ਮਮ ਸੋਦਰ¹, ਇਹ ਮੇਰੇ ਗਯਾਤੀ²।

¹ਮੇਰੇ ਭਾਈ। ²ਮੇਰੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਰਾ।

ਨਾਮ ਬੁਲਾਰ ਵਿਖੈ ਮਮ ਹੰਤਾ¹।

¹ਹੰਕਾਰ (ਮੈਂ ਪਨਾ)

ਸੰਬੰਧਨ ਮਹਿੰ ਲਖਹੁੰ¹ ਇਦੰਤਾ² 'ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਖੈਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।

॥ ੪ ॥

‘ਹੇ ਭੂਪਤਿ! ਇਹ ਤਨ¹ ਕੇ ਧਰਮ।

¹ਸਰੀਰ।

ਆਪ ਅਰੋਪੇ¹, ਭਾ ਉਰ ਭਰਮ।²

¹ਆਪ ਲਾਏ ਹਨ। ²ਦਿਲ ਨੂੰ ਭਰਮ ਹੋਯਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਤਨ ਕੇ ਮਾਂਗੀ।

ਬਾਲਿਕ, ਤਰੁਨ¹, ਬ੍ਰਿੱਧ ਤੂੰ ਨਾਂਗੀ

¹ਜਵਾਨ।

॥ ੫ ॥

ਖਾਕ¹ ਬਾਦ² ਆਤਸ਼ਹਿ³ ਆਬ⁴ ਨਭ⁵।

¹ਮਿੱਟੀ। ²ਵਾਯੂ। ³ਅਗਨੀ। ⁴ਪਾਣੀ। ⁵ਅਕਾਸ਼।

ਪੰਚ ਭੂਤ ਏ ਜੜ ਜਾਨਹੁ ਸਭਿ।

ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਰਚੀ ਜੜੁ ਸੋਊ।¹

¹ਉਹ ਬੀ ਜੜ ਹੈ।

ਜਸ ਕਾਰਨ ਤਸ ਕਾਰਜ ਹੋਊ¹ ॥ ੬ ॥

¹ਜੈਸਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਤੈਸਾ ਹੀ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸਦੀਵ ਚੇਤਨ, ਸੁਖ ਸੰਗਾ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਅਭੰਗਾ।¹

¹ਜੋ ਭੰਗ ਨ ਹੋਵੇ।

ਨਾਮ, ਰੂਪ, ਪੁਨ ਬਰਨ¹ ਬਿਹੀਨਾ।²

¹ਰੰਗ, ਜਾਤੀ। ²ਬਿਨਾ।

ਸਦਾ ਏਕਰਸ, ਦੁਖ ਸਭਿ ਹੀਨਾ ॥ ੭ ॥

ਸੋ¹ ਤਜਿ ਕਰਿ ਜਬ ਜਾਵਤਿ ਦੇਹੀ।²

¹ਉਹ, ਭਾਵ ਚੇਤਨ। ²ਦੇਹ ਨੂੰ।

ਘਰ ਤੇ ਕਾਢਹਿੰ ਵਹਿਰ ਸਨੇਹੀ।¹

¹ਪਆਰ ਵਾਲੇ।

ਜਿਸ ਬਿਹੀਨ ਤਨ ਮ੍ਰਿਤ¹ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।

¹ਮੁਰਦਾ।

ਸੋ ਤੂੰ ਲਖਿਯੇ¹ ਪ੍ਰਿਥਕ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ²

¹ਉਸਨੂੰ ਲਖੋ ਤੁਸੀਂ। ²ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

॥ ੮ ॥

ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਤੇ ਲਖਿ ਕਰਿ ਨਯਾਰੋ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ¹ ਕਰਿਯੇ ਨਿਰਧਾਰੋ।²

¹ਉਸਨੂੰ) ਅਪਣਾ ਸਰੂਪ। ²ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰੋ।

ਅਰ ਪੁਨ ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਮਮਤਾ¹ ਥਾਪੀ।

¹ਮਮਤ੍ਰ) ਮੇਰਾ ਪਨ।

ਦੁਖ ਮੈਂ ਸੰਗੀ ਹੈਂ ਨ ਕਦਾਪੀ¹ ॥ ੯ ॥

¹ਕਦੇ ਭੀ।

ਧਨ ਆਦਿਕ ਜੇ ਪਿਖੋ ਪਦਾਰਥ।

ਸਭਿ ਜੀਵਤਿ ਲੋ, ਮੁਏ ਅਕਾਰਥ।

ਜੇ ਗਯਾਤੀ¹, ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ, ਨਾਤੀ²,

¹ਸਜਾਤੀ, ਸੰਬੰਧੀ। ²ਘੋੜੇ।

ਤਨ ਤਯਾਗੇ ਤੇ ਕੋ ਨ ਸੰਗਾਤੀ¹

¹ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ।

॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪੁਰਾਣਾ। ²ਆਤਮਾ) ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ।

ਬਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਸੋ, ਜੀਰਣ¹ ਹੈ

ਤਜਿ ਜਾਹਿ²।

ਯਾਂ ਤੇ ਨਯਾਰੋ ਆਤਮਾ, ਲਖਹੁ ਰਿਦੇ, ¹ਹੇ ਰਾਜਾ।
ਨਰਨਾਹਿ!¹’ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਤਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ। ²ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਸੁਨਿ ਤਨੁ ਮਾਨ¹ ਵਿਸਾਰਯੋ ਰਾਈ।²

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਤਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਬਤਾਈ ਸਾਚੀ।

ਇੰਦ੍ਰਯ ਮੈਂ ਹੰਤਾ¹ ਰੁਚਿ ਰਾਚੀ ॥ ੧੨ ॥ ¹ਹੰਕਾਰ।

ਜਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਦੇਖੋਂ, ਮੈਂ, ਸੁਨਿ ਹੋਂ।

ਮੈਂ ਚਲਿਹੋਂ¹ ਮੈਂ ਗਹੋਂ² ਬਖਨ ਹੋਂ।³

¹ਮੈਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ। ²ਮੈਂ ਫੜਦਾ ਹਾਂ। ³ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਸੁੰਘੋਂ, ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪਰਸਾ।

ਲੇਉਂ ਸਾਦ ਅਸ ਹੰਤਾ¹ ਧਰਿਸਾ² ¹ਐਸੀ ਅਹੰਗਤਾ। ²ਧਾਰਦਾ ਹਾਂ।

॥ ੧੩ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਤਨ ਤੇ ਅਨਯ¹ ਰਿਖੀਕਾ।²

¹ਭਿੰਨ। ²ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।

ਸੋ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ ਨੀਕਾ।’

‘ਭੋ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਇੰਦ੍ਰਯ ਨਾਂਹੀ।

ਸੁਨਹੁ ਜੁਕਤਿ¹ ਯਾ ਪਰ² ਸੂਤਿ³ ਮਾਂਹੀ³

¹ਦਲੀਲ। ²ਇਸ ਉੱਤੇ। ³ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ⁴ਪਾ:- ਸਤ-ਬੀ ਹੈ।

॥ ੧੪ ॥

ਜਿਉਂ ਤਿਖਾਨ ਕੇ ਹਾਥਨ ਮਾਂਹੀ।

ਬਿਨਾ ਕੁਠਾਰੋ¹ ਕ੍ਰਿਤਿ² ਹੈ ਨਾਂਹੀ।

¹ਕੁਹਾੜੇ। ²ਕੰਮ।

ਤਿਉਂ ਸਾਧਨ ਹੈਂ ਇੰਦ੍ਰਯ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।¹

¹ਸਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰੇ।

ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਿਥਕ¹ ਅਨੰਦਾ²

¹ਵੱਖ। ²ਤੇ) ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ।

॥ ੧੫ ॥

ਨਾਨਾ ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਾ¹ ਮਤਿ² ਨਾਨਾ।

¹ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ²ਅਤੇ। ³ਪਾ:-ਮਤ ਜਾਨਾ। ਵਾ-ਤਨ ਨਾਨਾ ਕਈ ਸਰੂਪ।

ਕੈਸੇ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਅਨੁਮਾਨਾ।

¹ਸਮਝਿਆ ਹੈਂ (ਤੂੰ)।

ਸਦਾ ਏਕ ਤੂੰ ਚੈਤਨ ਨੀਕਾ।

ਜਿਹ ਬਿਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈਂ ਬ੍ਰਿੰਦ ਰਿਖੀਕਾ।¹ ¹ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।

॥ ੧੬ ॥

ਅੰਧ¹, ਮੂਕ², ਗੁੰਗੇ ਪੁਨ ਜੇਈ।

¹ਅੰਨ੍ਹੇ। ²ਡੋਰੇ।

ਜੀਵਤਿ ਜਗਤ ਰਹਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।

ਇਨ ਤੇ ਆਤਮ ਲਖਿਯੇ ਨਯਾਰੋ।

ਇੰਦ੍ਰਯ ਤਨ ਕੇ ਜੋਨ ਅਧਾਰੋ¹ ॥੧੭॥

ਨਿਜ ਤਤ ਕੋ ਰਿਖੀਕ ਗੁਣ ਗ੍ਰਾਹੀ।

ਨਭ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰਵਣ ਗਹਿ ਤਾਂਹੀ।

ਤੁਚਾ ਵਾਉ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰਯਾ ਜਾਨਿ।

ਤਿਹ ਕੋ ਬਿਸੈ ਸਪਰਸ਼ ਪਛਾਨ¹

॥੧੮॥

ਜਿਹ ਸੁਭਾਉ ਤਾਂ ਕੋ, ਸੋ ਗਹਿਈ।

ਬਾਦ¹ ਅਹੰਤਾ² ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਲਹਿਈ।

ਚਖ¹ ਅਗਨੀ ਕੀ², ਗੁਨ ਤਿਹ ਰੂਪਾ³।

ਸੋ ਤਿਹੰ ਗਹੈ, ਸਮਝਿਯੇ ਭੂਪਾ!

॥੧੯॥

ਜਲ ਕੀ ਜੀਹ¹, ਸੁ ਰਸ ਗੁਣ ਤਾਂਹੀ²।

ਜਾਨਹੁ ਬਿਸੈ ਸਾਦ ਕੋ ਗ੍ਰਾਹੀ।

ਛਿਤ ਕੀ ਘ੍ਰਾਣ², ਗੰਧ ਗੁਣ³ ਜਾਨ।

ਗਹੇ ਸੁ ਤਾਂ ਕੇ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨ ॥੨੦॥

ਅਸ¹ ਇਨ² ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਵਿਚਾਰੋ।

ਅਪਨਿ ਅਹੰਤਾ¹ ਕਿਉਂ ਤੁਮ ਧਾਰੋ।

ਸਭਿ ਰਿਖੀਕ¹ ਲਖਿਯੇ ਦੁਖ ਕ੍ਰੂਪਾ²।

ਤੋਰ ਸਰੂਪ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ¹ ॥੨੧॥

ਸੁਨਿ ਗੋ ਅਹੰ¹ ਬੁਲਾਰ ਬਿਸਾਰੀ।

ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਨਹਿੰ ਰਿਖੀਕ ਹੈਂ ਮੋਰ ਸਰੂਪਾ।

ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਹੋਂ ਪ੍ਰਾਨ ਅਨੂਪਾ ॥੨੨॥

ਜਬ ਲੋ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ, ਤਨ ਜੀਵਤਿ।

ਨਿਕਸ ਜਾਇੰ, ਤਬ ਮ੍ਰਿਤੁ ਪੁਨ

ਥੀਵਤਿ।

ਜੀਵਤਿ ਮਰਨਾ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧੀਨਾ।¹

ਯਾਂ ਤੇ ਸੋ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਚੀਨਾ¹ ॥੨੩॥

¹ਆਸਰੇ।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ

¹ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ ਸ਼ਬਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

¹ਵਾਉ ਦਾ ਤੁਚਾ।

¹ਵਿਸ਼ਾ ਸਪਰਸ਼ (ਛੁਹ) ਪਛਾਣ ਲੈ।

¹ਫੜਦਾ ਹੈ (ਇੰਦ੍ਰਯ)।

¹ਵਿਅਰਥ। ²ਹੰਗਤਾ।

¹ਅੱਖਾਂ। ²ਅੱਗ ਦਾ (ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ)। ³ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣ ਰੂਪ ਹੈ।

¹ਜੀਭ। ²ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਰਸ ਹੈ।

¹ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜਾਣੋਂ ਸਵਾਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ।

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਦਾ ਇੰਦ੍ਰੇ)। ²ਨੱਕ। ³ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ‘ਗੰਧ’ ਜਾਣ।

¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

¹ਹੰਗਤਾ।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ²ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਖੂਹ।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਅਹੰਗਤਾ।

¹ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ।

¹ਮੈਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ਆਪਣਾ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਅਨੁਭਵ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
ਤਨ ਰਿਖੀਕ ਜਿਹ ਬਿਨ ਬਿਰ ਨਾਂਹੀ।
ਖਾਉਂ ਅਸਨ, ਮੈਂ, ਪੀਵੋਂ ਪਾਨਾ।
ਤਾਂ ਤੇ ਮਮ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪ੍ਰਾਨਾ¹ ‘ ਪ੍ਰਾਣ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

॥ ੨੪ ॥

‘ਹੇ ਰਾਜਨ ਜੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨੁਪਾ।
ਸੋਪਿ¹⁺ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੋਰ² ਸਰੂਪਾ। ਉਹ ਬੀ। ਤੇਰਾ। ਪਾ:-ਸੋ ਬਿ।
ਜਾਗ੍ਰੁਤ, ਸੁਪਨ, ਸੁਖੋਪਤ ਮਾਂਹੀ।
ਤਿਨਹਿੰ ਸਥਿਰਤਾ ਕਬਹੂੰ ਨਾਂਹੀ

॥ ੨੫ ॥

ਇਨ ਸਮਾਂਨ ਨਹਿੰ ਤੇਰੀ ਰੀਤਾ।
ਇਨਤੇ ਆਪ ਲਖਹੁ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਾ।
ਜਾਗ੍ਰੁਤ, ਸੁਪਨ, ਭੋਗ ਸੁਮ¹ ਪਾਵਾ। ਖਕੇਵਾਂ।
ਬਹੁਰ ਸਖੋਪਤਿ ਮਾਂਹਿ ਸਿਧਾਵਾ¹ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੨੬ ॥

ਘਨਾਨੰਦ¹ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ। ਡੂੰਘੇ ਆਨੰਦ।
ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਿਹੀਨ¹, ਨ ਆਵੈ ਜਾਵੈ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਰਹਿਤ।
ਜੋ ਹੈ ਸਦਾ ਅਚੱਲ ਅਨੁਪਾ।
ਸੋ ਉਰ ਲਖਿਯੇ ਅਪਨ ਸਰੂਪਾ

॥ ੨੭ ॥

ਤੈਂ ਜੋ ਭਾਖੇ ਪ੍ਰਾਨ ਬਿਹੀਨਾ।
ਦੇਹੀ ਇੰਦ੍ਰਯ ਬਿਰ ਨਹਿੰ ਚੀਨਾ।
ਯਾਂ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੁਨਹੁ ਉਮੰਗਾ¹ ਉਤਸਾਹ ਸਹਿਤ।
ਅਹੈ ਜੀਵ ਕੋ ਪ੍ਰਾਨ¹ ਤੁਰੰਗਾ² ॥ ੨੮ ॥ ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵ ਦਾ ਘੋੜਾ ਹੈ।
ਤਾਂ ਪਰ ਹੈ ਆਰੂਢ¹ ਪ੍ਰਲੋਕਾ। ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ।
ਜਾਇ, ਸਬੰਧੀ ਹੋਤਿ ਸਸ਼ੋਕਾ¹ ਸ਼ੋਕ ਵਾਲੇ।
ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੋ।
ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਸਭਿ ਸੰਕਟ ਹਾਨੋ¹ ਨਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਰਾਇ ਸ਼੍ਰੋਨ¹ ਅਸ ਬਚਨਾਂ। ਕੰਨੀ।
ਤਯਾਗੀ ਪ੍ਰਾਣ ਅਹੰ¹ ਕੀ ਰਚਨਾ। ਪ੍ਰਾਣ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ।

ਬੋਲਯੋ 'ਜਗਤ ਲਖਯੋ ਸਭਿ ਕਾਚਾ।

ਪ੍ਰਾਨ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਾਚ ਉਬਾਚਾ ॥ ੩੦ ॥

ਮਨ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਜਾਨਾ।

ਜਾਂ ਕੇ ਹੈ ਅਧੀਨ¹ ਸਭਿ ਗਯਾਨਾ।

¹ਵੱਸ।

ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਹੋਇ ਨ ਜੋ ਲੋ¹।

¹ਜਦ ਤਕ।

ਗਯਾਨ ਉਪਾਵੈ ਕੋਇ ਨ ਤੋ ਲੋ¹।

¹ਤਦ ਤਕ।

॥ ੩੧ ॥

ਮੈਂ ਸੰਕਲਪ ਕਿਯੋ ਅਸ ਭਾਂਤੀ¹।

¹ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਜਾਂ ਤੇ ਜੀਤੋਂ, ਸਕਲ ਅਰਾਤੀ¹।

¹ਵੈਰੀ।

ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਤਿ।

ਸੋ ਸਭਿ ਆਪਨ ਮੈਂ ਲਖਿ ਪਾਵਤਿ

॥ ੩੨ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਮਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਮੇਰੋ।

ਯਾਂ ਤੇ ਅਨਤ¹ ਔਰ ਨਹਿ ਹੋਰੋ²। ’

¹ਵੱਖਰਾ, ਹੋਰ। ²ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ।

‘ਭੋ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਮਨ ਭੀ ਨਾਂਹੀ।

ਹੋਨਿ ਵਿਕਾਰ, ਹੇਤ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ¹।

¹ਇਸ ਕਾਰਣ ਕਿ ਉਸ (ਮਨ) ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵਿਕਾਰ।

॥ ੩੩ ॥

ਬਿਨਾ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇਰੋ।

ਤਾਂ ਕੋ ਅਬ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਹੇਰੋ।

ਜਿਹਨੈ ਇਸ ਮਨ ਕੋ ਉਪਜਾਵਾ¹।

¹ਉਤਪਤ ਕੀਤਾ।

ਸੋ ਸਰੂਪ ਤੂੰ ਸਦਾ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੩੪ ॥

ਉਪਜਨ ਬਿਨਸਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਨਾਂਹੀ।

ਨਿੰਤਯ ਏਕ ਰਸ ਲਖਿ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

ਕਹਤਿ ਜੋਨ¹ -ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਈ।

¹ਜੇਹੜਾ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ¹ ਜੀਤੋਂ, ਕਰੋਂ ਲਰਾਈ- ॥ ੩੫ ॥

¹ਵੈਰੀ।

ਜੋ¹ ਭਾਖਤਿ ਮਨ ਕੋ -ਮਨ ਮੇਰੋ-।

¹ਜੇਹੜਾ।

ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਪਨੋ ਤੁਮ ਹੇਰੋ।

ਮਨ ਕੀ ਗਤਾਗਤੀ¹ ਜੋ ਜਾਨੈ।

¹ਔਣਾ ਜਾਣਾ।

ਸ੍ਰਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਦਾ ਸੋ ਭਾਨੈ¹ ॥ ੩੬ ॥

¹ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਧਨ ਜਿਉਂ ਨੈਨਾਦਿ ਰਿਖੀਕਾ¹।

¹ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਧਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹਨ।

ਤਿਉਂ ਮਨ ਸਾਧਨ ਜਾਨਹੁ ਨੀਕਾ।

ਪਿਖਨਾ¹ ਸੁਨਨ², ਚਖ³ ਸੂਤ⁴ ਬਿਨ ਦੇਖਣਾ।² ਸੁਣਨਾ।³ ਅੱਖਾਂ।⁴ ਕੰਨ।
ਨਾਂਹੀ।

ਮਨ ਬਿਹੀਨ ਤਿਉਂ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਨ ਕਾਹੀ¹ ਬਿਰਤੀ।

॥੩੭॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।

ਰਾਇ ਤਬਹਿ ਹੰਤਾ¹ ਮਨ ਹਾਨੀ²।¹ਹੰਕਾਰ।²ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਮਨ ਨਹਿ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ¹ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ।

॥੩੮॥

ਇਸ ਤੇ ਪਰੈ ਬੁੱਧਿ ਹੈ ਜੋਈ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਮੈਂ ਮਾਨਯੋ¹ ਸੋਈ।¹ਪਾ:-ਦਾਨਯੋ।

ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੇਰਾ¹।¹ਬੁਧਿ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ‘ਨਿਸ਼ਚੇ’ ਕਰਨਾ।

ਆਪਨ ਹੰਤਾ ਤਾ ਮਹਿ ਹੇਰਾ ॥੩੯॥

ਯਾਂ ਤੇ ਪਰੈ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ।

ਅਹੈ ਪਰੇ ਤੋ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ¹।¹ਸਮਝਾ ਦਿਓ।

ਸੁਣਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।

‘ਭੋ ਰਾਜਨ ਕਰਿ ਅਹੰ ਨਿਕਦਨਾ¹ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ।

॥੪੦॥

ਨਹੀਂ ਬੁੱਧਿ, ਤੂੰ ਦੇਖਿ ਵਿਚਾਰਾ।

ਮਿਲ ਯਾ ਸੋ¹ ਭਾ ਜੀਵ ਦੁਖਾਰਾ।¹ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ।

ਪੰਚ ਭੂਤ ਮੈਂ ਤਮ ਗੁਨ¹ ਜੋਈ।¹ਤਮੇ ਗੁਣ।

ਤਿਹ ਤੇ ਬਨਯੋ ਥੂਲ¹ ਸਭਿ¹ ਕੋਈ¹।¹ਅਸਥੂਲ।¹ਪਾ:-ਥੂਲ ਗੁਨ।

॥੪੧॥

ਤਿਨ ਮਹਿ ਅੰਸੁ ਜੁ ਰਜ ਗੁਨ¹ ਨੀਕਾ²।¹ਰਜੇ ਗੁਣ ਦੀ ਹੈ।²ਚੰਗੀ।

ਤਿਹ ਨਿਰਮਾਈ¹ ਸਰਬ ਰਿਖੀਕਾ²।¹ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ।²ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।

ਤਾਂ ਮਹਿ ਸਤ ਗੁਨ¹ ਅੰਸ ਸੁਹਾਵਾ।¹ਸਤੋ ਗੁਣ।

ਤਿਹ ਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਬਨਾਵਾ ॥੪੨॥

ਚਤੁਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਯੋ ਸੋ¹ ਜਾਨੋ।¹ਭਾਵ, ਅੰਤਹਿਕਰਣ।

ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ¹, ਅਹੰਕਾਰ ਪਛਾਨੋ।¹ਇਹ ਉਹ ‘ਚਿਤ’ ਨਹੀਂ ਜੋ ‘ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ’ ਵਿਚ ਪਦ ‘ਚਿਤ’ ਹੈ।

ਇਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।

ਤਵ ਸਰੂਪ ਕੈ ਆਸ਼ੈ ਜੈਸੇ ॥ ੪੩ ॥

ਰਥ ਰੂਪੀ ਜੋ ਅਹੈ ਸਰੀਰਾ।

{ਰਾਇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਚੋੜ}

ਤਿਹ¹ ਤੁਰੰਗ² ਇੰਦ੍ਰੀ ਲਖਿ ਧੀਰਾ³ !

¹ਤਿਸ ਸਰੀਰ ਦੇ। ਘੋੜੇ। ²ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ, ਹੇ ਧੀਰਜੀ।

ਮਨ ਡੋਰੀ ਕੇ ਸਮ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।

ਬੁੱਧਿ ਸਾਰਥੀ¹ ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ

¹ਰਥ ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ।

॥ ੪੪ ॥

ਰਥੀ¹ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਸੁ ਤੇਰੇ।²

¹ਰਥ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਆਤਮਾ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਜਾਂ ਕੋ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਨਹਿ ਹੇਰੇ⁺।

⁺ਪਾ:-ਮੇਰੇ।

ਤਾਂ ਕੋ ਤੂੰ ਨੀਕੈ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।

ਅਪਰ ਅਹੰਤਾ ਤਯਾਗਨ ਕੀਜੈ ॥ ੪੫ ॥

ਜਿਹਕੋ ਸਕੈ ਨ ਅਗਨਿ ਜਰਾਈ।¹

¹ਸਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਨੀਰ ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਕਬਹਿ ਗਰਾਈ।¹

¹ਗਾਲ।

ਨਹਿ ਸਸਤ੍ਰਨ ਸੋ, ਛੇਦਯੋ ਜਾਇ।

ਪੌਨ ਨ ਤਾਂ ਕੋ ਸਕੈ ਉਡਾਇ ॥ ੪੬ ॥

ਬਾਲਕ ਬੂਢਾ ਜੋ ਨਹਿ ਤਰੁਨਾ¹।

¹ਜਵਾਨ।

ਜਾਹਿ ਕਦਾਚਿਤ ਜਨਮ ਨ ਮਰਨਾ।

ਜਾਂ ਕੋ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ।

ਜਿਹ ਬਿਸਰੇ ਤੇ ਹੈ ਦੁਖ ਘੋਰੀ’

॥ ੪੭ ॥

ਸੁਨਿ ਬੁਲਾਰ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੇ ਬੈਨਾ।

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਜਾਨਯੋ ਸੁਖ ਐਨਾ।

ਭਯੋ ਨਿਮਗਨ¹ ਅਥਾਹਿ ਅਨੰਦਾ।

¹ਮਸਤ।

ਛੂਟ ਗਏ ਜਗ ਕੇ ਸਭਿ ਫੰਦਾ ॥ ੪੮ ॥

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਪਦ ਬੰਦਨ ਧਾਰੀ।

ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਕੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੂਰਨ ਗੁਰਦੇਵਾ !

ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰਿ ਲਖਯੋ ਅਸ ਭੇਵਾ

॥ ੪੯ ॥

ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਦ੍ਰੈ ਸਿੰਘ ਸਮਾਨਾ।

ਇਨਕੇ ਭੈ ਤੇ ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਨਾ।¹

¹ਛੁਡਾਇਆ।

ਗ੍ਰਾਸਯੋ ਸਰਪ ਦੀਰਘ¹ ਅਹੰਕਾਰਾ² ¹ਬੜੇ। ²ਹੰਕਾਰ ਨੇ।

ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤੁਮ ਲੀਨ ਉਬਾਰਾ¹ ¹ਬਚਾ ਲਿਆ।

॥ ੫੦ ॥

ਅਬ ਮੈਂ ਆਤਮ ਰੂਪ ਪਛਾਨਾ।

ਜਿਹ ਜਾਨੇ ਜਗ ਕੇ ਦੁਖ ਹਾਨਾ। ’

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੂ।

ਜਾਨਯੋ ਸਹਜ ਸਰੂਪ ਨਰੇਸੂ¹ ॥ ੫੧ ॥ ¹ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਏਕ ਆਤਮਾ ਬਯਾਪਕ ਸਾਰੇ।

ਹੁਤੋ ਭੇਦ ਸੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੇ।

ਕਰਿ ਬੁਲਾਰ ਕੋ ਭਲੇ ਨਿਹਾਲਾ।

ਪੁਨ ਆਏ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

॥ ੫੨ ॥

ਮਨਹੁ ਗਯਾਨ ਕੋ ਤਰਨਿ¹ ਬਿਰਾਜੈ। ¹ਸੂਰਜ।

ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈਂ।

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਇਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।

ਸੁਭ ਮਗ ਦੇਨਿ ਜਗਤ ਜੋ ਆਏ

॥ ੫੩ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਇਕ ਦਿਨ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।

ਪੌਢ ਸੈਨ ਕਿਯ, ਦੋਖ ਨਿਕਦਨਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਸਨ ਹੋਤਿ ਭਾ ਤਯਾਰਾ।

ਸ੍ਵਾਦ ਸਰਸ ਨਾਨਾ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ੫੪ ॥

ਪਾਕਸ਼ਾਲ¹ ਮਹਿੰ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਾਤਾ। ¹ਰਸੋਈ।

ਬਿੰਜਨ¹ ਕਰਿਵਾਏ ਤਿਹ ਤਾਤਾ² ¹ਭੋਜਨ। ²ਵਾਸਤੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ।

ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੋ ਨਿਕਟਿ ਬੁਲਾਈ।

ਕਹੈ ਕਿ ‘ਸੁਤ ਕੋ ਆਨਿ ਜਗਾਈ

॥ ੫੫ ॥

ਸੀਤਲ ਹੋਇ ਨ ਜਾਇ ਅਹਾਰਾ।

ਜੇਵਹਿ ਆਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ’

ਤਬ ਗਵਨੀ ਦਾਸੀ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।

{ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ}

ਪਹੁੰਚੀ ਜਹਿੰ ਸੈਨੇ¹ ਗੁਨ ਐਨਾ ¹ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ।

॥ ੫੬ ॥

ਰਿਦੇ ਜਗਾਵਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।
ਸੁਮਤਿਵਾਨ ਥੀ, ਬਚਨ ਨ ਭਾਖਾ।
ਵਹਿਰ ਚੀਰ ਤੇ ਚਰਨ ਸੁਹਾਵਾ¹।

¹ਉਤੇ ਕੀਤੇ) ਕਪੜੇ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਚਰਨ
ਬਾਹਰ ਸੀ।

ਤਿਹ ਪਰਸਨ ਹਿਤ ਮਨ ਲਲਚਾਵਾ
॥ ੮੭ ॥

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਚਰਨਹਿੰ ਹਾਥ ਛੁਹਾਯੋ ਨਾਹੀ।
ਰਸਨਾ ਸੰਗ ਸੁ ਚਾਟਨ ਲਾਗੀ।
ਜਗ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਨਿ ਅਨੁਰਾਗੀ¹ ¹ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ।

॥ ੫੮ ॥

ਕੀਨਿ ਸਪਰਸ਼ਨ¹ ਰਸਨਾ ਜਬ ਹੀ। ¹ਛੁਹਾਈ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਸੁਧਿ ਭੀ ਤਬ ਹੀ।
ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕਾਨਨ¹ ਗਿਰ² ਭਾਰੀ। ¹ਜੰਗਲ। ²ਪਰਬਤ।
ਸਭਿ ਸੁਧ ਜਾਨੀ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰੀ¹ ¹ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਦੀ।

॥ ੫੯ ॥

ਤਹਿੰ ਇਕ ਕੌਤਕ ਲਖਯੋ ਅਨੂਪਾ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਪਿਖਯੋ ਸਰੂਪਾ।
ਲਵਪੁਰਿ ਕੋ ਮਨਸੁਖ ਜੋ ਸ਼ਾਹਾ।
ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਥੋ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹਾ ॥ ੬੦ ॥
ਤਾਂ ਕੋ ਬਿਘਨ ਹੋਨਿ ਕਛੁ ਲਾਗਾ।
ਸਿਮਰਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅਨੁਰਾਗਾ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ!
ਕਰਹੁ ਸਹਾਇ ਆਨਿ ਮਮ ਤੂਰਨ¹ ¹ਸ਼ੀਘਰ।

॥ ੬੧ ॥

ਜਹਿੰ ਸਨਬੰਧੀ ਕੋਇ ਨ ਸਾਥਾ।
ਤਹਿੰ ਤੁਮ ਸਾਥ ਹੋਤਿ¹ ਜਗਨਾਥਾ! ¹ਪਾ:-ਹੋਇ।
ਤੀਰ¹ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਪੁਚਾਵਨ। ¹ਕੰਢੇ।
ਕਰਹੁ ਜਹਾਜ, ਭਗਤ ਮਨ ਭਾਵਨਿ¹ ¹ਹੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਭਾਵਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੬੨ ॥

ਨਿਜ ਅਰਾਧਨਾ ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਗਏ ਸਿੰਧੁ ਮਹਿੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਤਿਹ ਜਹਾਜ ਕੋ ਤਟਾ¹ ਪਹੁੰਚਾਵਾ। ^{1ਕੰਢੇ।}
ਮਨਸੁਖ ਦੇਖਿ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ
॥ ੬੩ ॥

ਦਾਸੀ ਸਭਿ ਬਿਲੋਕ ਬਿਰਤਾਂਤਾ।
ਗਈ ਤਬਹਿ ਜਹਿੰ ਥੀ ਗੁਰਮਾਤਾ।
ਕਹਯੋ ਜਾਇ 'ਮੈਂ ਕਿਯ ਨ ਜਗਾਵਨ।
ਸੋ ਤੋ ਕਰਹਿੰ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨਿ
॥ ੬੪ ॥

ਜਬ ਨਿਜ ਸਿਖ ਕੋ ਕਰਿ ਹੈਂ, ਕਾਜਾ।¹ ^{1ਕੰਮ।}
ਦੇਇੰ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਲੰਘਾਇ ਜਹਾਜਾ।
ਤਬ ਮੈਂ ਆਨੋ ਤਿਨਹਿੰ ਜਗਾਈ।
ਕਹੋਂ ਸਾਚ ਬਚ ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ'
॥ ੬੫ ॥

ਸੁਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਰਿਸਾ¹ ਕਛੁ ਕਹਿ ਬੈਨਾ। ^{1ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ।}
ਗਈ ਆਪ ਜਹਿੰ ਕਿਯ ਸੁਤਾ¹ ਸੈਨਾ²। ^{1ਪੱਤਰ ਨੇ। ਐੱਠਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।}
ਤਿਨਹਿੰ ਜਗਾਇ ਅਚਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੬ ॥
'ਸੁਨਹੁ ਪੁਤ੍ਰ! ਲਖਿ ਦਸਾ ਤੁਮਾਰੀ।
ਦਾਸੀ ਭੀ ਮੁਝ ਹਸੀ ਉਚਾਰੀ।
ਕਹੈ ਕਿ ਕਰਹਿੰ ਜਹਾਜ ਲੰਘਾਵਨ।
ਨਹਿੰ ਯਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਜਗਾਵਨ-'
॥ ੬੭ ॥

ਮਾਤ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।
ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਤੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
'ਕਮਲੀ ਝਮਲੀ ਕੇ ਬਚ ਐਸੇ।
ਇਸ ਕੇ ਕਹੇ ਨ ਮਾਨਹੁ ਕੈਸੇ'
॥ ੬੮ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਉਦਿਆਨਾ।
ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਇਕੰਤ ਸਥਾਨਾ।
ਸੋ ਦਾਸੀ ਬਚ ਕਹਿਨੇ ਕਰਿ ਕੈ।

ਭੀ ਕਮਲੀ ਸੁਧ ਗਈ ਬਿਸਰਿਕੈ

॥ ੬੯ ॥

ਜੀਵਤਿ ਰਹੀ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਾਵਦਾ¹।   ¹ਜਦ ਤਕ।

ਨਹਿ ਆਈ ਸੁਧ ਤਿਹ ਕੋ ਤਾਵਦਾ^{1†}।   ¹ਤਦ ਤਕ।

¹ਕਮਲੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੁਦਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਸਤਾਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਖ ਵਿਚ ਰਹੀ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਸੁਧ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਦੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਜੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਸੁਰਤ ਏਕਾਗਰ ਤੇ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਸੁਧ ਪਰਤੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਂਡਾ ਹਲਕਾ ਸੀ, ਰੱਬੀ ਭੇਤ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਹੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਪਰਤਦੀ ਤਾਂ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜਬ ਹੀ ਤਯਾਗਯੋ ਭੂਤਕ ਦੇਹਾ¹।   ¹ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਦੇਹ।

ਭਈ ਮੁਕਤਿ ਗਵਨੀ ਹਰਿ ਗ੍ਰੋਹਾ¹।   ¹ਹਰੀ ਦੇ ਘਰ।

॥ ੭੦ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਰਾਇ ਉਪਦੇਸ਼, ਦਾਸੀ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੩ ॥

੪੪. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਜਾਣਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

੪੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੫

{ਕੀਟੀ ਅਤੇ ਬਿਹੰਗਮ ਮਾਰਗ} ॥੧੯.. ॥

{ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬ੍ਰਤ} ॥੨੨.. ॥

{ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ} ॥੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਦੀਪਕ ਸਰਸ, ਧਰਿ ਕਰਿ ਰਿਦੇ ਨਿਕੇਤੁ।

ਸਰਸ=ਸਰ+ਸ=ਰਸ ਵਾਲੀ, ਦੀਪਕ ਸਰਸ=ਉਹ ਦੀਵਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੇਲ ਵਟੀ ਸੱਭੇ ਕੁਛ ਹੈ। ਭਾਵ, ਪਿਆਰ ਪੂਰਤ। ੨. ਸੁੰਦਰ। ੩. ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਭਰੇ ਹੋਣ। [ਸੰਸ. ਸਰਸ]†।

ਯੁਕਤਿ ਖੋਜ ਉਚਰੋਂ ਕਥਾ, ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ ॥੧ ॥

ਨਿਕੇਤ=ਘਰ। ਯੁਕਤਿ=ਯੁਕਤੀ। ਕੇਤੁ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਝੰਡਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਿਆਨ, ਤਾਰਾ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸਰੱਸ ਦੀਵੇ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਉਸ ਦੀਪਕ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖਕੇ ਬੇਦੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਕੁਲ ਦੇ ਕੇਤੁ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਕਥਾ ਯੁਕਤੀ ਤੇ ਖੋਜ (ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਭਾਵ:

ਏਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਓਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਖੋਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੂਜਬ ਓਦੋਂ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ, ਆਪ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਲਾਈ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥**ਚੌਪਈ:**

ਕਛੁਕ ਅਹੈ ਮਨਸੁਖ ਬਿਰਤੰਤੇ।

ਸੋ ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਸਵੰਤੇ।

ਗਯੋ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਸੁ ਜਹਿੰਵਾ¹। ¹ਜਿੱਥੇ।ਨਗਰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ¹ ਥੋ ਇਕ ਤਹਿੰਵਾ² ¹ਵਡਾ ਨਗਰ। ²ਤਿਥੇ।

॥੨ ॥

ਧਨੀ ਲੋਕ ਜਹਿੰ ਬਸਤਿ ਅਪਾਰਾ ॥

ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਰਚੇ ਬਜਾਰਾ।

ਮਨਸੁਖ ਲੇਯ ਬਨਜ¹ ਨਿਜ ਸਗਰਾ²। ¹ਸੌਂਦਾ। ²ਸਾਰਾ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਜਾਇ ਤਿਹ ਨਗਰਾ

॥੩ ॥

ਹੁਤੋ ਜਹਾਂ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਭੁਵਾਲਾ¹। ¹ਰਾਜਾ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਮਹਿੰ ਚਲਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।

ਸਾਲਗਰਾਮ ਉਪਾਸਨ ਰਾਖੈ।

ਬ੍ਰਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਕਰਿ ਅਭਿਲਾਖੈ ॥੪ ॥

ਸਰਬ ਨਗਰ ਨਰ ਰਹਿਤਿ ਅਨਸਨਾ।¹ ¹ਬਿਨਾ ਭੋਜਨ।

ਤਿਹਾ ਦਿਨ ਕੋਇ ਨ ਕਰਿਹੀ ਅਸਨਾ। ¹ਪਾ:-ਤਿਸ।

ਭਾਨੁ ਉਦੇ ਤੇ ਕਰਹਿੰ ਸਨਾਨਾ।

ਤਿਲਕ ਲਗਾਵਹਿੰ ਤਨ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ

॥ ੫ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰੀਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।

ਆਪ ਕਰਹਿ, ਕਿਯ ਦੇਸ਼¹ ਨਿਦੇਸ਼²। ¹ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ²ਆਗਯਾ।

ਤਿਹ ਪੁਰਿ¹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ਯੋ² ਮਨਸੁਖ ਜਾਈ। ¹ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ। ²ਵੜਿਆ।

ਸਰਬ ਬਨਜ ਕੀ ਸੌਜ¹ ਲਵਾਈ² ॥ ੬ ॥ ¹ਸਮੱਗ੍ਰੀ। ²ਲੈ ਕੇ।

ਡੇਰਾ ਕੀਨ ਥਾਂਇ ਸੁਭ ਦੇਖੀ।

ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਵਿਸੇਖੀ।¹ ¹ਬਹੁਤ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਿਉਂ ਆਇਸ ਪ੍ਰਾਹੀ।¹ ¹ਆਗਯਾ ਕਰੀ ਸੀ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਿਹੈ ਤਿਉਂ ਨਿਰਬਾਹੀ

॥ ੭ ॥

ਸਵਾਜਾਮ ਨਿਸਿ¹ ਕਰਹਿ ਸਨਾਨਾ। ¹ਰਾਤ (ਰਹਿੰਦੀ)।

ਇਕ ਮਨ ਕਰਹਿ ਕੀਰਤਨ ਗਾਨਾ।

ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਅਧਿਕ ਲਿਖਿ ਲੀਨੇ।

ਪਛਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤ ਹਿਤ ਦੀਨੇ

॥ ੮ ॥

ਭੋਰ ਭਈ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ¹ ਕਰਿ ਕੈ। ¹ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।

ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।

ਨਿਕਟਿ ਨਰਨ ਸਭਿ ਹੀ ਕੋ ਦੈ ਕੈ।

ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਅਚਹਿ ਕਰ ਲੈ ਕੈ ॥ ੯ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਤ ਨੇਮ ਨਿਬਾਹੈ।

ਬਨਜ ਕਰੈ ਪੁਨਿ ਪਾਵਤਿ ਲਾਹੈ।¹ ¹ਖੱਟੀ ਖੱਟੇ।

ਸੰਧਯਾ ਹੋਇ ਤਬਹਿ ਗੁਰਬਾਨੀ।

ਪਛਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਖਸਾਨੀ।¹ ¹ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

॥ ੧੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਧਯਾਨਾ।

ਦੋਨੋਂ ਕਾਲ ਧਰਹਿ ਦੁਖਹਾਨਾ।

ਇਸ ਕੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਨਰ ਪੁਰਿ ਕੇ।

ਤਰਕਤਿ¹ ਮੂਢ ਅਸੁਯਾ² ਕਰਿ ਕੈ ¹ਹੁੱਜਤਾਂ ਕਰਦੇ। ²ਈ ਰਖਾ।

॥ ੧੧ ॥

ਮੁਖ ਸੋਂ ਹਸਹਿੰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਨਿੰਦਹਿੰ।

ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿੰ ਬਿੰਦਹਿੰ। ¹ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

‘ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈ ਧਰਮ ਬਿਹੀਨਾ।

ਪੂਜਾ ਬੁੱਤ ਨੇਮ ਤੇ ਖੀਨਾ¹ ॥ ੧੨ ॥ ¹ਖਾਲੀ।

ਸਾਲਗਰਾਮ¹ ਨ ਸੇਵਾ^੧ ਕਰਿਹੀ। ¹ਠਾਕਰਾਂ ਦੀ। ^੧ਪਾ:-ਪੂਜਾ।

ਮਸਤਕ ਵਿਖੈ ਤਿਲਕ ਨਹਿੰ ਧਰਿਹੀ।’

ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁਧ ਹੋਈ।

‘ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਇਹ ਬਨੀਆ ਕੋਈ’

॥ ੧੩ ॥

ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਸੁਨਾਯੋ।

ਸਿੰਧੁ ਪਾਰ¹ ਤੇ ਸ਼ਾਹਿ ਇਕ ਆਯੋ। ¹ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ।

ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨ ਕੋ ਤਿਹ ਮਾਂਹੀ।

ਜਗ ਤੇ ਨਈ ਰੀਤਿ ਕੋ ਰਾਹੀ¹’ ¹ਪੈਰੋਕਾਰ।

॥ ੧੪ ॥

ਸੁਨੀ ਭੂਪ, ਉਰ ਅਚਰਜ ਧਾਰਾ।

ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਪਠਿ ਮਨੁਜ¹ ਹਕਾਰਾ²। ¹ਭੋਜ ਕੇ ਆਦਮੀ। ²ਬੁਲਾਯਾ।

ਏਕ ਨਲੇਰ ਰਜਤਪਣ¹ ਸੰਗਾ। ¹ਰੁਪਯਾ।

ਗਯੋ ਸ਼ਾਹੁ¹ ਲੇ ਭੇਟ ਨਿਸੰਗਾ ॥ ੧੫ ॥ ¹ਮਨਸੁਖ।

ਦੇ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨਾ।

ਬੈਸਿ ਨਾਮ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ’ ਲੀਨਾ।

ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਰਾਜਾ ਤਿਹ ਸੰਗਾ।

‘ਹਿੰਦੁ ਕਹਾਵੈ ਧਰਮਹਿੰ ਭੰਗਾ¹ ¹ਧਰਮੋਂ ਬਿਹੀਨੇ।

॥ ੧੬ ॥

ਮੱਜਨ, ਪੂਜਾ, ਬੁੱਤ ਨ ਕਰਿਈ।

ਸੰਜਮ ਨੇਮ ਤਿਲਕ ਨਹਿੰ ਧਰਿਈ।

ਕਰਹਿੰ ਆਪਣੀ ਰੀਤਿ ਨਿਰਾਲੀ।

ਇਹ ਕਿਹੰ ਸਿਖਵਨ ਦੀਨਿ ਕੁਚਾਲੀ¹?’ ¹ਖੋਟੀ।

॥ ੧੭ ॥

ਸ਼ਾਹ ਕਹੈ ‘ਭੂਪਤਿ! ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।

ਏਕ ਕੁਤਰਕ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕੀਜੈ।

ਜਗਤ ਤਰੋਵਰਾ¹ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨਹੁ।

¹ਬੁੱਛ।

ਤਿਹ ਕੇ ਸਿਖਰਾ¹ ਮੁਕਤਿ ਫਲ ਮਾਨਹੁ

¹ਚੋਟੀ ਤੇ।

॥ ੧੮ ॥

ਤਾਂ ਕੋ ਲੇਨਿ ਹੇਤ ਦੂ ਪੰਥਾ¹।

¹ਦੋ ਰਾਹ ਹਨ।

{ਕੀਟੀ ਅਤੇ ਬਿਹੰਗਮ ਮਾਰਗ}

ਸਰਬ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਪੁਨਿ ਗੁੰਥਾ।

ਇਕ ਬਿਹੰਗਾ¹ ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ²।

¹ਪੰਛੀ ਦੀ। ²ਕੀੜੀ ਦੀ ਰੀਤੀ ਦਾ।

ਚਲਹਿ ਨਿਰੰਤਰਿ ਪਾਇ ਸਪ੍ਰੀਤਾ¹

¹ਸਹਤ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ।

॥ ੧੯ ॥

ਜਿਨ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਤੇ ਖਗ ਜਿਉ¹ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਤਕਾਲਾ।

¹ਪੰਛੀ ਵਤ।

ਮਿਲੈਂ ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਜਿਨ ਕੋ ਪੂਰੇ।

ਤਿਨ ਕੋ ਫਲ ਲੇਨੋ ਅਤਿ ਦੂਰੇ

॥ ੨੦ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ¹ ਕੀਟੀ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।

¹ਹਾਲਤ।

ਦੁਸ਼ਤਰ ਪਹੁੰਚਨ ਹੈ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।

ਤੁਮ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਬ੍ਰੁੱਤ ਰਖੰਤੇ।

ਦਿਨ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਸੰਯਮ¹ ਕਰੰਤੇ ॥ ੨੧ ॥

¹ਭਾਵ ਅਲਪ ਅਹਾਰ।

ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਪੁਨਿ ਖਾਨ, ਰੁ ਪਾਨਾ¹।

¹ਅਰ ਪੀਣਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਮ ਨ ਕਰਤਿ ਰਾਜਾਨਾ¹ !

¹ਹੇ ਰਾਜਨ !

ਅਸ ਸੰਜਮ ਮਹਿੰ ਸੰਤ ਸਦੀਵਾ।

{ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬ੍ਰੁੱਤ}

ਵਰਤਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਮਨ ਕਰਿ ਨੀਵਾ

॥ ੨੨ ॥

ਥੋਰੋ ਖਾਨ, ਸੈਨ ਪੁਨਿ ਥੋਰਾ।

ਤਿਨ ਪਰ ਕਾਮ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਜੋਰਾ¹।

¹ਬਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ²ਪਾ:-ਨਹਿੰ।

ਦਿਵਸ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਜਗ ਮੈਂ ਆਵੈ।

ਬ੍ਰੁੱਤ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਜੋ ਕਹਿਲਾਵੈ ॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੋ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਸਦਾ ਹੀ, ਸੰਤਨ ਕੇ ਮਨ

ਮਾਂਹਿ।

ਜੋ ਤੂੰ ਭਾਖਤਿ ਬੁੱਤ ਕੋ, ਗਤਿ ਐਸੀ ¹ਵਰਤਾਂ ਦੀ ਗਤੀ।
ਲਖਿ ਤਾਂਹਿ ¹ ॥੨੪॥

ਚੌਪਈ:

¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਪੁਨਿ ਮੱਜਨ ¹ਕੀ ਗਾਥਾ ਸੁਨਿਯੇ।

ਨਿਸ਼ਚੇ ਨ੍ਰਾਨ ¹ਅਧਿਕ ਫਲ ਜਨਿਯੇ। ² ¹ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ। ²ਆਣੇਂ।

ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ¹ਨ੍ਰਾਵਨ ਕਰਿਹੀ। ¹ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।

ਕੰਚਨ ¹ਭਾਰ ਦਾਨ ਫਰ ਫਰਿਹੀ ² ¹ਸੋਨਾ। ²ਫਲ ਫਲਦਾ ਹੈ।

॥੨੫॥

ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਨਿਸ ਤੇ ਜੋ ਨ੍ਰਾਵੈ।

ਤਿਤਨੋ ਦਾਨ ਰਜਤ ¹ਫਲ ਪਾਵੈ। ¹ਚਾਂਦੀ।

ਘਟੀ ਰੈਨ ਤੇ ¹ਕਰਹਿ ਸ਼ਨਾਨਾ। ¹ਘੜੀ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।

ਫਲ ਹੈ ਖੀਰ ¹ਸਵਾਮਨ ਦਾਨ ² ¹ਦੁੱਧ। ²ਦਾਨ ਦਾ।

॥੨੬॥

ਪ੍ਰਾਤਿਕਾਲ ਉਠ ਕਰਿ ਜੋ ਨ੍ਰਾਵੈ।

ਮਨ ¹ਜਲ ਦਾਨ ਕਰੇ ਫਲ ਪਾਵੈ। ¹ਇਕ ਮਣ।

ਦਿਵਸ ਚਰੇ ਤੇ ਨਾਵਹਿ ਜੋਊ।

ਤਾਂ ਕੋ ਹੈ ਨ ਪੁੰਨ ਫਲ ਕੋਊ ¹ ॥੨੭॥

ਫਲ ਏਤੋ ਹੀ ਦੇਹਿ ਪੁਨੀਤਾ ¹ ¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੇਹ।

ਨਿਸ ¹ਤੇ ਨ੍ਰਾਵਨ ਆਦੀ ²ਰੀਤਾ। ¹ਰਾਤ। ²ਪਹਿਲੇ ਦੀ।

ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੀ ਅਹੈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ ¹ ¹ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਮੇਰੇ ਵਾਕ ਨਰੇਸ਼ਾ ¹ ¹ਹੋ ਰਾਜਾ।

॥੨੮॥

ਜੋ ਤੂੰ ਅਸ ਸੰਸੈ ¹ਉਪਜਾਇਸ ² ¹ਸ਼ੰਕਾ। ²ਘੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।

ਭਾਨ ਉਗੇ ਤੇ ਮੱਜਨ ਆਇਸ ¹ ¹ਤੇਰੀ ਆਗਯਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਨ੍ਰਾਵਣੇ ਦੀ ਹੈ।

ਤਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੀਜੈ।

ਨੀਕੇ ਸੁਮਤਿ ਧਾਰਿ ਮਨ ਲੀਜੈ

॥੨੯॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈ ਹੈ। ¹ਪਾ:-ਪ੍ਰਬ੍ਰਿਤੀ।

ਕਿਤਕ ਦਿਨਨ ਤੈ ਪਰਵ੍ਰਿਤੀ ¹†, ਕਰਮ

ਕਾਂਡ ਕੀ ਰੀਤਿ।

ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਾਨ ਰਵਿ ਉਦੈ ਤੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ

ਸਮਝਹੁ ਚੀਤ ॥ ੩੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਮੱਜਨ ਕਰਿ ਕੈ।
ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਮਹਿਮਾ ਜਾਗਨ ਪਿਛਲੀ ਰੈਨਾ।
ਨਿਗਮਾਗਮ ਭਾਖਤਿ ਕਹਿ ਬੈਨਾ
॥ ੩੧ ॥

ਪੁਨ ਪਾਹਨ ਪੂਜਨ¹ ਪਰਕਾਰਾ। ¹ਪੱਥਰ ਪੂਜਣ ਦੀ।

{ਪਾਹਨ ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ}

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਨਿਰਧਾਰਾ। ¹ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ।

ਖਾਤ ਨ ਪੀਤ ਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਯਾ ਫਲ ਲੇਸਾ¹ ¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਤਾਂਹਿ ਸੇਵ ਮੈਂ ਕਿਆਹ ਫਲੇਸਾ।

॥ ੩੨ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਨਹਿੰ ਸੇਵ ਫਲ ਲੇਉ ਬਿਸਾਲਾ।
ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਹਿਤ ਤਨ ਧਾਰਾ।
ਕਲਿ ਕੇ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਅਵਤਾਰਾ
॥ ੩੩ ॥

ਬਚਨ ਸੁ ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਨੁ¹ ਸਮਾਨਾ। ¹ਸੂਰਜ।

ਤਮ ਅਗਯਾਨ ਕੀਨ ਹਮ¹ ਹਾਨਾ। ¹ਸਾਡਾ।

ਮਗ ਬਿਹੰਗ¹ ਕੋ ਜਿਨਹਿੰ ਬਤਾਵਾ। ¹ਪੰਛੀ ਵਾਲਾ ਰਸਤਾ।

ਫਲ ਕੇ ਨਿਕਟਿ ਜਾਇ ਸੁਖ ਪਾਵਾ
॥ ੩੪ ॥

ਹਉਮੈਂ ਸੰਗ ਕਰਨ ਸਭਿ ਕਰਮਾਂ।
ਜਪ ਤਪ ਬ੍ਰਤ ਆਦਿਕ ਜੇ ਧਰਮਾ।
ਸੋ ਕੀਟੀ ਮਗ ਜਾਨਹੁ ਐਸੇ।
ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ ਹੌਂ ਤੁਝ ਜੈਸੇ
॥ ੩੫ ॥

ਕੇਤੇ ਜਨਮ ਕਰਮ ਸੁਭ ਕਰਿਹੀਂ।
ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਲ ਪੁਨਿ ਹਰਿਹੀਂ।
ਮਿਲਹਿ ਗੁਰੂ ਤਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਮੋਚਹਿ¹ ਬੰਧਨ ਜਗਤ ਕਲੇਸਾ ॥ ੩੬ ॥ ¹ਛੁਡਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹੁੰਚਹਿ ਤਹਿ ਜਾਈ।
ਫਲ ਰੂਪੀ ਜੋ ਮੁਕਤਿ ਸੁਨਾਈ।
ਹਉਮੈ ਤਜਿਨੇ ਕੀ ਬਹੁ ਗਾਥਾ।
ਉਚਰੀ ਮਨਸੁਖ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਸਾਥਾ
॥੩੭॥

ਕਹੀ ਸ਼ਾਹੁ¹ ਕੀ ਬਾਨੀ ਜੋਈ।
ਸਗਰੋ ਮਰਮ¹ ਭੇਦਗੀ² ਸੋਈ।

¹ਮਨਸੁਖ ਦੀ।

¹ਉਹ ਗੁੱਝਾ ਥਾਂ ਜਿਥੋਂ ਸੱਟ ਪਿਆਂ ਅਤੀ ਪੀੜਾ
ਯਾ ਮੌਤ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਨ। ²ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਈ।

¹ਬੰਦੂਕ।

ਕਸੀ ਤੁਫੰਗ¹ ਮਾਰਿਯੇ ਜੈਸੇ।
ਘਾਇਲ ਭਯੋ ਭੁਵਾਲੂ ਤੈਸੇ ॥੩੮॥

¹ਖਾਲੀ ਬੰਦੂਕ।

ਛੂਛੀ ਤੁਪਕ¹ ਘਾਉ ਨਹਿ ਕਰਿਈ।
ਬਿਨਾ ਕਮਾਇ ਸੁ ਐਸ ਉਚਰਈ¹।

¹ਬਿਨ ਕਮਾਈ ਉਚਾਰਨਾ ਐਸਾ ਹੈ।

ਗਾਡੀ ਭਰੀ ਚਲੈ ਜਿਹ ਥਾਂਈ।
ਤੋਰਤਿ¹ ਧਰਨੀ ਕੋ ਸੋ ਜਾਈ ॥੩੯॥

¹ਤੋੜਦੀ।

ਛੂਛੀ¹ ਜਾਇ ਉਪਰੇ ਪੋਲੀ।
ਤਿਉਂ ਮਨਸੁਖ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਬੋਲੀ।
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਨਸੁਖ ਕੀ ਸੁਭ ਬਾਨੀ।
ਨੀਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਮਾਨੀ ॥੪੦॥

¹ਖਾਲੀ (ਗੱਡੀ)।

ਸੁਨਿ ਬਚ ਹੈ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਚੰਭਾ।
ਜਾਨੀ ਮਨ -ਇਹ ਕਹਿਤਿ ਅਦੰਭਾ¹।

¹ਕਪਟ ਰਹਿਤ ਗੱਲ, ਸੱਚ।

ਇਸ ਕੋ ਮਿਲਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪੂਰਾ।
ਪਾਯੋ ਗਯਾਨ ਕਿਯੋ ਭ੍ਰਮ ਦੂਰਾ-
॥੪੧॥

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।
'ਧੰਨ ਸ਼ਾਹੁ ਸੁਮਤੇ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!
ਕੌਨ ਗੁਰੂ ਤਵ ਨਾਮ ਅਲਾਵਹੁ?
ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਬਹੁਰ ਸੁਨਾਵਹੁ
॥੪੨॥

ਜਿਹ ਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬਿਬੇਕਹਿ¹ ਪਾਵਾ।
ਕੋ ਅਸ ਕਲਿ ਮਹਿ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ?'
ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਕੇ ਮਨਸੁਖ ਬੈਨਾ।
ਕਹਯੋ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੁਨ ਐਨਾ

¹ਗਿਆਨ।

॥ ੪੩ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਭਿ ਪਾਤਿਕ ਹਾਰੀ।’ ‘ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ।
 ਅਸ ਕਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਯੋ ਉਰ ਭਾਰੀ।
 ਗਦ ਗਦ ਬਾਨੀ ਪੁਲਕੇ ਅੰਗਾ।
 ਲੋਚਨ ਛਾਵਾ ਨੀਰ ਉਮੰਗਾ ॥ ੪੪ ॥
 ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਮਹਿ ਧਰਿ ਕਰਿ ਧੀਰਾ।
 ਗੁਰਬਾਨੀ ਪਢਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ।
 ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਉਪਜਾਵਾ।
 ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੇਤ ਉਮਗਾਵਾ ॥ ੪੫ ॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ।
 ਮਨਸੁਖ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਭੂਪਾ।
 ‘ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹੁ ਕਰਾਈ।
 ਕਰਿ ਉਪਕਾਰ ਦੀਨ ਕੀ ਨਯਾਈ।’ ‘ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਪਰ ਕਰੀਦਾ ਹੈ।

॥ ੪੬ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ।
 ਮਿਲਹਿ, ਉਪਾਇ ਕਰਹੁ ਸੋ ਤੂਰਨ।
 ਗਵਨੋਂ ਮੈਂ ਅਬ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗਾ।
 ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਸਰਬੰਗਾ।’ ‘ਸਾਰਾ।

॥ ੪੭ ॥

ਕਰਿ ਕੈ ਦਰਸ਼ਨ ਭਰਮ ਮਿਟਾਵੋਂ।
 ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਰਮਪਦ ਪਾਵੋਂ।
 ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਚੁਭੇ ਮਨ ਮੇਰੇ।
 ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਬਿਨ ਅਬ ਹੇਰੇ

॥ ੪੮ ॥

ਬਨਜ ਨਿਕਟ ਹੈ ਤੁਮਰੇ ਜੇਤੋ।
 ਸੌਦਾ ਕਰਹੁ ਸਦਨ ਮਮ ਤੇਤੋ।
 ਗਮਨਹੁ ਪੁਨ, ਨਹਿੰ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ।
 ਜਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਾਂ ਪੁਚਾਵਹੁ’

॥ ੪੯ ॥

ਜਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਪਤਿ ਵਡਭਾਰੀ।
 ਪਿਖ ਮਨਸੁਖ ਬੋਲਯੋ ਅਨੁਰਾਗੀ।

‘ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਰਜਾਨਾ! ¹ਹੇ ਰਾਜਨ!

ਤਜਿ ਕਰਿ ਦੇਸ਼ ਨ ਬਨਹਿ ਪਯਾਨਾ

॥ ੫੦ ॥

ਜੇ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਸੰਗ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ਾ।

ਬਹੁ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਦਰਸਹਿੰ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

ਇਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਚਿਤਵਹਿੰ¹ ਮਨ ਮੈਂ। ¹ਜੇ ਤੂੰ ਚਿਤਵੇਂ।

ਦਰਸਨ ਦੇਖਹਿੰ¹ ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮੈਂ ¹ਦੇਖੇਂਗਾ (ਤੂੰ)।

॥ ੫੧ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

ਸਰਬ ਥਾਨ ਗਯਾਤਾ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕਰਿ ਤੇਰਾ।

ਦਰਸਨ ਦੇਹਿੰ ਆਇ ਬਿਨ ਦੇਰਾ’

॥ ੫੨ ॥

ਕਹਿਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ‘ਪਰਖੇਂ ਕਿਸ ਭਾਂਤੀ?

ਮੁਝੇ ਬਤਾਵਹੁ ਗੋਤ ਸੁਜਾਤੀ।

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬੇਖ ਸਰੀਰਾ।

ਕੌਨ ਨਗਰ ਰਹਿੰ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ’

॥ ੫੩ ॥

ਸੁਨਿ ਮਨਸੁਖ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਤਿਨ ਕੋ ਪਰਖਨ ਦੁਸ਼ਤਰ ਭਾਰਾ।

ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਖੱਤਰੀ ਜਾਤੀ।

ਜਨਮ ਪੁਰੀ ਤਲਵੰਡੀ ਖਯਾਤੀ¹ ¹ਪ੍ਰਗਟਾ।

॥ ੫੪ ॥

ਕ੍ਰਿੱਤਿ ਕਰੀ ਕਛੁ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨਾ।

ਅਬ ਤਜਿ ਦੀਨੋ ਮੋਦੀਖਾਨਾ।

ਬੇਖ ਅਤੀਤਨ¹ ਕਾ ਕਰਿ ਬੈਸੇ। ¹ਤਯਾਰੀਆਂ ਦਾ।

ਸਾਂਗ ਕਰਤਿ ਮਾਯਕ¹ ਨਰ ਜੈਸੇ’ ¹ਮਾਯਾਵੀ।

॥ ੫੫ ॥

ਇਹ ਸਭਿ ਪਤੇ ਲੀਨਿ ਲਿਖਿ ਭੂਪਾ¹। ¹ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਜਿਹ ਉਰ ਜਾਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਅਨੂਪਾ।

ਮਨਸੁਖ ਕੋ ਬੁਝੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਲਿਖੀ ਮਨੋਹਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਨੀ ॥੫੬॥
 ਰਹਜੋ ਜਿਤੇ ਦਿਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।
 ਨਿਤ ਨਰੇਸ਼ ਕੈ ਜਾਇ ਅਗਾਰਾ।
 ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਭੀ ਭਾਐ।
 ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕੋ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖੈ
 ॥੫੭॥

ਜਬ ਨਿਜ ਬਨਜ ਸਰਬ ਕਰਿ ਲੀਨਾ।
 ਗਮਨਜੋ ਨਿਕਟਿ ਭੂਪ ਪਰਬੀਨਾ।
 ਬੰਦ ਹਾਥ ਕਹਿ 'ਦੇਹੁ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।
 ਚਲਜੋ ਚਹਤਿ ਹੋਂ ਅਬ ਨਿਜ ਦੇਸ਼ਾ'
 ॥੫੮॥

ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ ਨੈ ਕੀਨ ਸਨੇਹਾ।
 ਜੈਸੇ ਕਰੇ ਜੀਵ ਸੰਗ ਦੇਹਾ।¹
 ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਉਪਕਾਰ ਸੁ ਤੇਰੋ।
 ਜੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹੈ ਤਨ ਮੇਰੋ ॥੫੯॥
 ਕਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਮੈਂ ਤੋਰ¹ ਵਡਾਈ।

¹ਦੇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਤਮਾ ਨਾਲ।

¹ਤੇਰੀ।

ਜਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਮਿਲੈਂ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
 ਹੁਤੇ ਨਿਕਟਿ¹, ਆਵਤਿ ਪਰਚਾਵਤਿ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਬਰਨ ਸੁਨਾਵਤਿ
 ॥੬੦॥

¹ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਸੈਂ ਤਾਂ।

ਬਿਨ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਦਾ ਉਦਾਸਾ।
 ਕਬਹਿ ਆਨ ਪੂਰਹਿੰ ਮਨ ਆਸਾ।'
 ਮਨਸੁਖ ਧੀਰਜ ਦੀਨ ਬਹੂਤੀ।¹
 ਸੁਨਹੁ 'ਨ੍ਰਿਪਤ! ਤਵ ਮਤਿ ਅਤਿ
 ਪ੍ਰੀਤੀ¹ ॥੬੧॥

¹ਬਹੁਤੀ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤੀ।

¹ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰਾਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਮਿਲਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੇਰਿ ਕਛੁ ਨਾਂਹੀ।'
 ਅਸ ਕਹਿ ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਬੰਦਨ।
 ਗਵਨਯੋ ਸਿਮਰਤ ਬਿਘਨ ਨਿਕੰਦਨ।¹
 ॥੬੨॥

¹ਬਿਘਨਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।

ਉਤ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਮਨ ਲਿਵਲਾਗੀ।

ਸਿਮਰਹਿ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਵਡਭਾਗੀ।

ਊਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ¹ ਨਾਮੂ।

¹ਤੁਰਦਿਆਂ।

ਕਹਿ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਸੁਖਧਾਮੂ!

॥ ੬੩ ॥

ਮੋਰ ਸਮਾਨ ਭਯੋ ਮਨ ਮੋਰਾ¹।

¹ਮੇਰਾ।

ਕਬਹਿ ਮਿਲਹਿੰ ਹੂੈ ਕੈ ਘਨਘੋਰਾ।

ਚਿਤ ਚਾਤ੍ਰਕ ਕੋ ਪਯਾਸ ਪੁਕਾਰਤਿ।

ਚਾਹਤਿ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਦਰਸ ਹਰਿ ਆਰਤਿ¹ ¹ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ।

॥ ੬੪ ॥

ਲੋਚਨ ਭਏ ਚਕੋਰ ਵਿਚਾਰੇ।

ਚੰਦ ਬਦਨ ਕਬਿ ਆਨ ਦਿਖਾਰੇਂ।

ਬਿਰਦ ਸੁਨਯੋਂ ਮੈਂ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਆਸਾ ਕਰੋਂ ਬਿਸਾਲਾ' ॥ ੬੫ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੂਪਤਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਧਤਿ ਬਿਟਪ¹ ਜਿਉਂ ¹ਬੁੱਛ ਦੀਆਂ। ²ਜਿਵੇਂ ਡਾਲੀਆਂ।

ਸਾਖਾ।²

ਰੈਨ ਵਿਖੈ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਜਿਨ ਤਯਾਗੀ।

ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੂਖ ਪਯਾਸਾ ਭਾਗੀ ॥ ੬੬ ॥

ਪਰੇਮ ਅਧਾਰ ਜੀਵਨਾ ਜਿਹ ਕੋ।

ਲੋਚਨ ਚਲਤਿ ਰਹਤਿ ਜਲ ਤਿਹ ਕੋ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਅਸ ਭਾਂਤਿ ਬਿਤਾਏ।

ਜਿਹ ਕੇ ਜਾਗੇ ਭਾਗ ਸੁਹਾਏ ॥ ੬੭ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਨਸੁਖ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਚੁਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੪ ॥

੪੫. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਟੁਰਨਾ]

੪੪<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੬

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਬਣਾਵਟੀ ਨਾਨਕ} ॥੩.. ॥

{ਰਾਇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣਾ} ॥੪੩ ॥

{ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੪੮.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੁਰਤਰੁ ਸਰਸ, ਸ੍ਰਬਦਾ ਮੰਗਲ ਖਾਨ।

ਸੁਰਤਰੁ=ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ। [ਸੰਸ. ਸੁਰਤਰੁ:] ਸਰਸ=ਸੁੰਦਰ।

ਪਾ:-ਸਰਬ ਦਾ (ਅ)-ਸਬ ਦਾ।

ਦਾਰਿਦ ਬਿਘਨ ਨ ਬਜਾਪਈ, ਬਸਹਿ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧ ॥

ਦਾਰਿਦ=ਦਰਿਦ੍ਰਤਾ। ਗ਼ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ। ਗਤਿਦਾਨ=ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਰਣ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿੱਛ ਹਨ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ, (ਜਿਸ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਸ ਜਾਣ (ਓਥੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਵਿਘਨ ਤੇ ਕੰਗਾਲਤਾਈ ਵਯਾਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ (ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਬਹਿ ਬਹੁਤ ਭੂਪਤਿ ਅਨੁਰਾਗਾ।

ਰੰਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਡਭਾਗਾ।

ਸੁਨਯੋ ਸ਼੍ਰੋਨ ਜੋ ਹੁਤੇ ਫਕੀਰਾ।

ਕੇਤਿਕ ਢਿਗ ਪਹੁਚੇ ਨ੍ਰਿਪ ਧੀਰਾ ਪਾ:-ਪੀਰਾ।

॥੨ ॥

ਨਾਮ ਆਪਨੋ ਨਾਨਕ ਧਰਿ ਕੈ।

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪਾਸ ਬਣਾਵਟੀ ਨਾਨਕ}

ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਰਨ ਸੁਨਾਇੰ ਉਚਰਿ ਕੈ।

ਜਬ ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਹਿ ਅਵਨੀਪਾ।¹ ਰਾਜਾ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਹਿ ਤਿਨਹਿੰ ਸਮੀਪਾ

॥੩ ॥

ਬੈਸੇ ਸੰਸੇ ਕੋ ਜਬ ਪੂਛੇ।

ਕਛੁ ਨ ਬਤਾਵਹਿੰ ਗਯਾਨਹਿੰ ਛੁਛੇ।¹ ਸੱਖਣੇ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਿ ਸੋਚਿ ਕਰਿ ਰਾਜਾ।

ਔਰ ਕਿਯੋ ਪਰਖਨ ਕੋ ਕਾਜਾ ॥੪ ॥

ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੀ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਜੋ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ^੧ ਬਿਦੇਸੀ ਆਵਹਿ।
 ਬੇਖ ਫਕੀਰ ਜੁ ਸੰਤ ਕਹਾਵਹਿ ॥੫॥
 ਕਰਹੁ ਜਾਇ ਨਿਸ ਮਹਿ ਤਿਹ ਸੇਵਾ।
 ਪੂਰਾ^੧ ਉਰ^੨ ਕੋ ਲਖਿਯਹਿ ਭੇਵਾ।
 ਜਬ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਊ।
 ਆਨਿ ਬਤਾਵਹੁ ਮੁਝ ਢਿਗ ਸੋਊ’
 ॥੬॥

^੧ਪਾ:-ਕੋਊ ਪੁਰਖ।

^੧ਪੂਰੇ (ਸੰਤ) ਦਾ। ^੨ਉਣੇ (ਸੰਤ) ਦਾ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹੇ ਜੋ ਰਾਜਾ।
 ਕਰਨ ਲਗੀ ਤਿਯ ਤੈਸੇ ਕਾਜਾ।
 ਜਬ ਫਕੀਰ ਕੋ ਪੁਰਿ ਮਹਿ ਆਵਹਿ।
 ਲਾਇ ਸਿੰਗਾਰ ਤਾਸੁ ਢਿਗ ਜਾਵਹਿ
 ॥੭॥

ਨੈਨ ਕੋਰਾ^੧ ਜਿਨਾ^੨ ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ^੩।
 ਧਨੁਖ ਸੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ^੧ ਕੁਟਿਲ^੨ ਮਹਾਨਾ^੩।

^੧ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੋਣੇ। ^੨ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ^੩ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ।
^੧ਭਰਵੱਟੇ। ^੨ਟੇਢੇ। ^੩ਬੜੇ। ^੧ਪਾ:-ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ
 ਧਨੁਖਹਿ ਕੁਟਿਲ ਮਹਾਨਾ।

ਜੋ ਦੇਖੈ ਤਿਹ ਤੀਖੈ ਲਾਗੈ।
 ਤਤਖਿਨ ਧੀਰਜ ਧਰਮ ਸੁ ਭਾਗੈ ॥੮॥
 ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਜਤ
 ਤਜਾਗੈ।

ਕਯਾ ਕਲਿ ਨਰਾ^੧ ਬਪੁਰੇ ਤਿਨ ਆਗੈ।
 ਅਨਿਕ ਫਕੀਰ ਕਰਤਿ ਬਿਭਚਾਰਾ।^੧
 ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਰਾ
 ॥੯॥

^੧ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਨਰ।

^੧ਮਾੜਾ ਕੰਮ।

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਤਪੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ।
 ਧਰਹਿ ਨ ਧੀਰਜ ਦੇਖਤਿ ਨਾਰੀ।
 ਕਹੈਂ ਭੂਪ ਸੋਂ ‘ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਾ।
 ਕਿਯੋ ਕਾਮ^੧ ਜਤ ਸਤ ਉਰਾ^੧ ਉਰਾ^੨’
 ॥੧੦॥

^੧ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ^੨ਜਤ ਸਤ (ਤੋਂ) ਰਿਦਾ
 ਖਾਲੀ। ^੧ਪਾ:-ਬ੍ਰਤ।

ਸੁਨਿ ਨ੍ਰਿਪ ਕਿਯ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਮਾਂਗੀ।
 -ਪ੍ਰਬਲ ਕਲੀ ਪੂਰਾ ਕੋ ਨਾਂਗੀ।
 ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਬਿਹੀਨਾ।
 ਪੰਚ ਦੁਸ਼ਟ ਕੈ ਸਰਬ ਅਧੀਨਾ-

॥ ੧੧ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਚਿਤਵ^੧ ਰੂਪ ਕਿਰਪਾਲਾ।

^੧ਯਾਦ ਕਰਕੇ।

ਲੇਤਿ ਸ੍ਰਾਸ ਜੋ ਸੀਤ^੧ ਬਿਸਾਲਾ।

^੧ਠੰਢੇ ਸਾਹ।

ਪੀਰੀ^੧ ਪਰ ਰਹੀ ਮੁਖ ਪਰ ਜਾਂ ਕੇ।

^੧ਪੀਲੋਤਣ।

ਮੋਚਤਿ ਜਲ ਦ੍ਰੈ ਲੋਚਨ ਤਾਂ ਕੇ ॥ ੧੨ ॥

ਅਸ ਜਬ ਖੈਂਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨੈ ਕੀਨੀ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ^੧ ਸਰਬਗਤਿ ਚੀਨੀ।

^੧ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ।

ਚਿਤਵਜੋ ਤਿਹ ਕੋ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ।

ਕੀਨ ਜਾਸ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਲਾ ॥ ੧੩ ॥

ਤਹਾਂ ਚਲਿਨਿ ਕੀ ਮਨਸਾ ਧਾਰੀ।

ਸਹਿ ਨ ਸਕਤਿ ਬ੍ਰਿਹੁ ਭਗਤ^੧ ਜੁ ਭਾਰੀ।

^੧ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ।

ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰਿ ਕਰਿ ਬਧੇ ਗੁਸਾਈਂ।

ਖੈਂਚੇ ਮਿਲਨ ਚਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਂਈ

॥ ੧੪ ॥

ਬੈਸੇ^੧ ਏਕ ਦਿਵਸ ਉਦਿਆਨਾ।

^੧ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਤਹਿੰ ਗਯੋ ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ।

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗੇ ਬੈਸ ਸਮੀਪਾ।

ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੧੫ ॥

‘ਚਲਹੁ ਸੈਲ ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਛੋਨੀ।^੧

^੧ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

ਰਚਨਾ ਕੀਨਿ ਅਨਿਕ ਜਗ ਜੋਨੀ।^੧

^੧ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ।

ਕਿਤੇ ਥਾਨ ਨਰ ਅਨਤ^੧ ਸੁਭਾਉ^੨।

^੧ਹੋਰ। ^੨ਸੁਭਾਉ ਦੇ ਹਨ।

ਰਾਖਸ਼ ਰਹਿਨ ਥਾਨ ਹਹਿੰ ਕਾਉ

॥ ੧੬ ॥

ਕਿਤ ਧਰਮੀ, ਕਿਤ ਅਘੀ ਬਸੰਤੇ।

ਕਹੂੰ ਦੁਖੀ, ਕਹਿੰ^੧ ਸੁਖੀ ਰਹੰਤੇ।

^੧ਪਾ:-ਕਹੂੰ।

ਨਿਗਮਾਗਮ^੧ ਕਿਤ ਕਥਤਿ ਪੁਰਾਨਾ।

^੧ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।

ਕਹੂੰ ਤੁਰਕ ਹਹਿੰ ਪਢਤਿ ਕੁਰਾਨਾਂ

॥ ੧੭ ॥

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਨ ਕੀ ਬਹੁ ਭਾਖਾ।^੧

^੧ਬੋਲੀ।

ਚਲਹੁ ! ਬਿਲੋਕਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਕਹਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਪ੍ਰਭੂ! ਸਮਰਥ! ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨਾ!

॥ ੧੮ ॥

ਜਹਿੰ ਇੱਛਾ ਤੁਮ ਚਲਹੁ ਅਗਾਰੀ।

ਹੋ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸਦਾ ਪਿਛਾਰੀ।

ਤੁਮ ਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸਰਨਹਿੰ ਛੋਰੀ।

ਕਾਂ ਕੋ¹ ਗਹੋ² ਅਲੰਬ ਬਹੋਰੀ’ ¹ਕਿਸਦਾ। ²ਫੜਾਂ।

॥ ੧੯ ॥

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ!

ਬੰਦਿ ਪਾਨ¹ ਪੁਨ ਮੈਂ ਕਹਿ² ਬਾਨੀ। ¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ। ²ਕਹੀ।

‘ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ! ਰਾਖਿ ਨਿਜ ਸਾਥਾ।

ਤੁਮ ਸਮ ਦੇਖੋਂ ਔਰ ਨ ਨਾਥਾ’

॥ ੨੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਪ੍ਰਸੀਦ ਬਿਸਾਲਾ।

ਭਈ ਪ੍ਰਦੋਖ¹ ਉਠੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ। ¹ਸੰਧਯਾ।

ਆਏ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।

ਪਰਫੁੱਲਤ ਅਰਬਿੰਦ ਸੁ ਬਦਨਾ

॥ ੨੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬੈਨ ਕਹੇ ਨਿਜ ਧਾਮ ਵਿਖੇ

‘ਅਬ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਲਿਬੇ ਕਿਤ

ਤਯਾਰਾ।

ਸੰਗ ਚਲੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਹਮ ਤਾਂ ਛਿਨ

ਪ੍ਰੀਤ ਬਿਸਾਲ ਦਯਾਲ ਉਦਾਰਾ।’ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਯੋਂ ਸੁਧਿ ਭੀ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਆਲਯ

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਧ ਦੇਹਿ ਵਿਸਾਰਾ।

ਚਿੰਤ ਬਧੀ ਉਰ ਅੰਤਰ ਭੂਰ

ਨਿਰੰਤਰ ਦੀਨ¹ ਚਲਹਿ ਨਹਿੰ ਚਾਰਾ ¹ਹਰ ਵੇਲੇ ਦੀਨ ਹੋ ਰਹੇ।

॥ ੨੨ ॥

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਵਾਸ ਗਏ

ਤਹਿੰ ਜਾਵਤਿ ਹੀ ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਕੀਨੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਨਨੀ ਉਰ ਆਤੁਰ

ਤਾਤ¹ ਗਯੋ, ਪਿਤ ਭ੍ਰਾਤ² ਸੁ ਤੀਨੋ³।

¹ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ। ²ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ। ³ਤਿੰਨੋ ਜਣੇ।

ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਕਹੇ ਮੁਖ ਸੋਂ ਬਚ

‘ਨਾਨਕ ਧਾਮ ਰਖੋ ਜਿਵ ਚੀਨੋ।’

ਯੋਂ ਕਹਿ ਸ੍ਰਾਸ ਲਯੋ ਜਬ ਹੀ

ਸੁਨ ਰਾਇ ਤਬੈ ਕਰੁਨਾ ਰਸ ਭੀਨੋ

॥ ੨੩ ॥

ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ:

¹ਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ।

ਤਬੈ ਰਾਇ ਭੇਜਯੋ ਉਮੇਦਾ¹ ਜੁ ਦਾਸੂ।

‘ਤਪਾ ਤਾਤ ਕਾਲੂ ਕਿ ਜਾਵੋ ਸੁ ਪਾਸੂ।’

¹ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਵੋ।

ਕਰੋ ਬੰਦਗੀ ਜਾਇ ਆਗੇ ਘਨੇਰੀ।

ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਦੀਦਾਰ ਦੀਜੈ ਬਿਦੇਰੀ¹’

¹ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ।

॥ ੨੪ ॥

ਉਮੇਦਾ ਗਯੋ ਬੇਗ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

‘ਤਪਾ ਜੀ! ਤੁਮੈਂ ਬੰਦਗੀ ਰਾਇ ਗਾਈ।

ਇਕੰ ਬਾਰ ਐ ਕੈ¹ ਦਿਦਾਰੰ ਦਈਜੈ।

¹ਆਕੇ।

ਜਿਤੰ ਫੇਰ ਜਾਨੋ ਪਯਾਨੋ ਕਰੀਜੈ’

॥ ੨੫ ॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ

ਤਜਿ ਆਸਨ ਕੋ ਤਿਹ ਸੰਗ ਪਧਾਰੇ।

ਰਾਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਿਗਸਾ

ਨਿਜ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੋ ਜਬ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰੇ।

ਉਠਤਿ ਭਾ ਮਚ ਉਪਰ ਤੇ

ਢਿਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਕੈ ਕੀਨ

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਨਿਵਾਰੇ।¹

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਅਧੀਨ ਭਯੋ

ਮੁਖ ਭਾਖਿ ਬਿਨੈ ਨਿਜ ਉਚ ਬਿਠਾਰੇ।¹

¹ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਉੱਚੀ ਥਾਵੇਂ ਬਿਠਾਏ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਬੁਲਾਰ ਨੇ)।

॥ ੨੬ ॥

‘ਤਾਤ ਰੁ ਮਾਤ¹ ਤੁਮਾਰ ਬ੍ਰਿਹਾਤੁਰ

¹ਪਿਤਾ ਅਰ ਮਾਤਾ।

ਸਾਗਰ ਮੋਹ ਮੈਂ ਹੈ ਮਗਨਾਈ¹⁺।

¹ਭੁੱਬ ਰਹੇ ਹਨ। ¹⁺ਪਾ:-ਸਾਗਰ ਸੇ ਮਹਿ ਹੈ ਮਗਨਾਈ।

ਹੀਨ ਅਲੰਬ¹ ਤਰੈਂ ਤਿਹ ਕਿਉਂ ਕਰਿ
ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਪੀਰ ਪਰਾਈ।
ਕੈਤਿਨ ਗਯਾਨ ਕੇ ਪੋਤ¹ ਚਢਾਵਹੁ
ਮੋਹ ਕਲੋਲ¹ ਤੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾਈ।
ਨਾਤੁਰ ਹੋਕਰਿ ਤੀਰ ਮਿਲੋ¹ ਤੁਮ
ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਸੁਖ ਪਾਈ' ॥੨੭॥
'ਰਾਇ ਜੀ! ਕਾਰਜ ਜਾਨ ਕੋ⁺ ਜਾਨਹੁ
ਗਯਾਨ ਬਖਾਨਤਿ ਆਨਨ ਜੋਈ।¹
ਪਾਇ ਸਮਾਂ ਹੁਇ ਜਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਪਾਰ ਪਰੈਂ ਭਵ ਬੰਧਨ ਖੋਈ।¹
ਨੌਕਾ ਸੁ¹ ਮੇਲ ਬਨਜੋ ਜਗ ਮਾਂਹਿ
ਸੰਜੋਗ ਵਿੰਜੋਗ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੋਈ।
ਗਯਾਨੀ ਸਮਾਨ ਰਹੈ ਜੁਗ ਤੇ¹ ਜਗ
ਸ਼ੋਕ ਨ ਹੈ ਹਰਖੰਤਿ ਨ ਕੋਈ।¹
॥੨੮॥

ਰਾਇ ਭਨੈ 'ਮੁਖ ਜੋ ਅਰਬਿੰਦ
ਨਿਦੇਸ਼ ਬਨੀ ਮਕਰੰਦ¹ ਤੁਮਾਰੀ।

ਮੋ ਮਨ ਰੀਤਿ ਮਲਿੰਦ ਕੀ ਚਾਹਤਿ
ਜੇ ਕਰੁਨਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੁਮਾਰੀ।
ਚਾਤ੍ਰਕ¹ ਚਿੱਤ² ਸ੍ਰਾਂਤ³ ਸੀ ਚਾਹਤਿ
ਹੈ ਰਸਨਾ¹ ਘਨ² ਸੀ ਬਚ ਬਾਰੀ।³

ਆਪ ਕਰੋ ਫੁਰਮਾਇਸ਼¹ ਕੋ
ਇਕ ਸੇਵ ਕਰੋ ਸਫਲੀ ਸੁ ਹਮਾਰੀ
॥੨੯॥

ਮੋ ਤੇ ਨ ਸੇਵ ਭਈ ਤੁਮਰੀ ਕਛੁ
ਯਾਂ ਤੇ ਰਿਦਾ ਬਿਰਤਾ¹ ਨਹਿੰ ਪਾਵੈ।
ਈਹਾਂ ਰਹੋ ਤਬ ਹੇਰਤਿ ਹੋਂ ਪਗ¹
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੋਂ ਬਚ¹ ਹਿਯ ਹੁਲਸਾਵੈ।
ਹੋ ਜਗਨਾਯਕ! ਹੋ ਗਤਿਦਾਯਕ!
ਹੋ ਸਭਿ ਲਾਇਕ ਪ੍ਰੋਖ ਰਹਾਵੈ।¹

¹ਬਿਨਾਂ ਆਸਰੇ।

¹ਜਹਾਜ।

¹ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਤਰੰਗਾਂ।

¹ਕਿਨਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪਾਸ ਰਹੋ।

¹ਪਾ:-ਕੇ।

¹ਤੇ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੁੱਖੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਗਯਾਨ (ਦਿਓ)।

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

¹ਬੇੜੀ ਵਤ।

¹ਦੋਹਾਂ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਤੋਂ।

¹ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੋਕ ਹਰਖ ਨਾ ਕਰੇ।

¹ਕਮਲ ਮੁਖ ਤੋਂ, ਮਕਰੰਦ ਰਸ ਰੂਪੀ ਆਪਦੀ
ਆਗਯਾ ਬਣੀ ਹੈ।

¹ਮੇਰਾ) ਪਪੀਹੇ ਵਰਗਾ। ²ਦਿਲ। ³ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ।

¹ਆਪ ਦੀ) ਜੀਭ। ²ਬੱਦਲ ਵਰਗੀ ਹੈ। ³ਆਪਦੇ
ਬਚਨ ਪਾਣੀ (ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੂੰਦ) ਹਨ।

¹ਹੁਕਮ।

¹ਟਿਕਾਉ।

¹ਚਰਣ ਆਪ ਦੇ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

¹ਬਚਨ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਕੇ।

¹ਜਿਸ ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਛੁਪਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪਰਾਤਮ¹ ਪਾਵਨ² !

¹ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ। ²ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮੋ ਦਰਸਾਵੈ¹ ॥ ੩੦ ॥

¹ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈ

‘ਜਿਵ ਛਾਹਿ ਸਰੀਰ ਤਯੋਂ ਸੰਗ
ਹਮਾਰੇ।

¹ਜਿਵੇਂ ਛਾਇਆ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਓਵੇਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ।

ਨੀਤ ਰਹੋ, ਥਿਰ ਚੀਤ ਕਰੋ

ਉਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਰਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੇ।

ਏਕਸ ਪੈ ਫੁਰਮਾਇਸ਼¹ ਆਇਸ²

¹ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਫੁਰਮਾਇਸ਼ ਹੈ। ²ਆਗਯਾ।

ਜਾ ਸਮ¹ ਕੋਇ ਨ ਆਨ ਉਦਾਰੇ।

¹ਜਿਸਦੇ ਸਦਰਸ਼।

ਹਾਥ ਨ ਮੇ¹ ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਿਨੋਂ

¹ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ।

ਕਰਤਾਰ ਅਧੀਨ ਲਖੋ¹ ਬਿਧਿ ਸਾਰੇ’

¹ਜਾਣੋਂ।

॥ ੩੧ ॥

ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਅਨੰਦ ਮੈਂ ਹੋ ਕਰਿ

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਪਦੰ ਅਰਬਿੰਦੂ।

ਛੂਟ ਗਏ ਭਵ ਬੰਧਨ ਜਾਸ ਕੇ

ਮੱਤਿ¹ ਭਯੋ ਮਕਰੰਦ² ਮਲਿੰਦੂ³।

¹ਮਸਤ। ²ਚਰਣਾਂ ਦੇ) ਮਕਰੰਦ ਦਾ ਭੌਰਾ (ਹੋ
ਕੇ)। ³ਭੌਰਾ।

ਲੇ ਰਸ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਰਹਯੋ

ਨਿਜ ਰੂਪ ਜੁ ਆਦਿ ਰਿਦੈ ਸੁਧ ਬਿੰਦੂ¹।

¹ਜਾਣ ਲਈ ਸੁਧ ਰਿਦੈ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ
ਸਰੂਪ ਦੀ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੂਰਨ ਤਾਂ ਸੁਖ ਕੋ

ਕਮਲਾਨਨ ਹੇਰਿ ਗੁਰੂ ਜੁ ਗੁਬਿੰਦੂ¹

¹ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਵਲ ਮੁਖ ਵੇਖ ਕੇ।

॥ ੩੨ ॥

ਕਰੁਨਾ ਬਹੁ ਕੀਨਿ ਨਿਹਾਲ ਕਰਯੋ

ਜਿਹ ਕੇ ਸਮ ਈਠ ਨ ਹੈ ਬਿਬ¹ ਕੋਈ।

¹ਦੂਸਰਾ।

ਪੁਨ ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਤਹਿ ਤੇ ਉਠਿ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੁ

ਆਇ ਗਏ ਘਰ ਜਾਮਨਿ ਹੋਈ।

ਬਿਛੁਰਯੋ ਨ ਚਹੈ¹, ਕਛੁ ਹਾਥ ਨਹੀਂ

¹ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ (ਰਾਇ)।

ਨਿਜ

ਜਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਢਿਗ ਰੂਪ ਅਲੋਈ।¹

¹ਜਿਸ ਬਿਧ ਰੂਪ ਕੋਲੇ ਦੇਖਦਾ ਰਹੇ।

ਧਰਿ ਧਯਾਨ ਲਯੋ ਉਰ ਤਾਂ ਛਿਨ ਮੈਂ

ਸੁਠਿ ਪੁੱਵ¹ ਕਿਯੋ ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਸੋਈ ¹ਧਿਆਨ ਧਰਣਾ) ਪਕਾ ਲਿਆ।

॥ ੩੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅਤੇ ਲਾਲੂ (ਨੂੰ)।

ਕਾਲੂ ਲਾਲੂ¹ ਰਾਇ ਨੇ, ਸਮਝਾਏ ਬਹੁ
ਭਾਂਤਿ।

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ
ਬਖਯਾਤ ॥ ੩੪ ॥

ਪੁੰਨ ਵਡੇ ਪੂਰਬ ਜਨਮ, ਕੀਨੇ ਤੁਮ ਨੇ
ਕੋਇ।

ਜਿਸ ਫਲ ਤੇ ਅਸ ਸੁਤ ਭਯੋ, ਸਹਿਜੇ
ਸੁਭ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੩੫ ॥

ਧੰਨ ਧੰਨ ਪੁਨਿ ਧੰਨ ਤੁਮ, ਕੁਲ ਉਧਾਰ
ਸਭਿ ਕੀਨਿ।

ਰਿਦੈ ਨ ਭਰਮਹੁ ਤਨਕ ਭਰਿ¹, ਭੇ² ¹ਬੋਹੜਾ ਬੀ। ²ਹੋਏ।

ਜਗ ਬੰਧਨ ਹੀਨ ॥ ੩੬ ॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਚਿਤ ਕੀ ਚਿੰਤ ਬਿਦਾਰਿ¹

ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਨਿਜ ਸਦਨ ਕੋ।

ਲਖਹੁ ਸੱਤਿ¹ ਅਵਤਾਰ

¹ਪਾ:-ਸੰਤ।

ਤਿਹੰ ਰਾਖਨ ਕਿਹੁ ਕਰ ਨਹੀਂ¹’ ¹ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ।

॥ ੩੭ ॥

ਸੁੰਯਾ:

ਧੀਰ ਧਰੀ ਸੁਨਿ, ਆਇ ਗਏ ਘਰ

ਭੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਮਾਤ ਬੁਲਾਵੈ।

‘ਆਵਹੁ ਤਾਤ! ਅਚੋ ਉਠਿਕੇ’

ਗਵਨੈਂ ਢਿਗਮਾਤ ਅਹਾਰ ਕੋ ਖਾਵੈਂ।

ਹੇਰਤਿ ਹੈ ਕਮਲਾਨਨ ਕੋ

ਸੁਖ ਪਾਇ ਰਿਦੈ ਜਨਨੀ ਬਲਿ ਜਾਵੈ।

‘ਤਾਤ! ਨ ਜੋਰ ਹਮਾਰ ਚਲੈ ਕੁਛ

ਆਪ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਜਜੋਂ ਮਨ ਭਾਵੈ’

॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਅਗਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਬਚਨ ਸੁਭ;

ਕਹਿਕੈ, ਹਨਿ ਅਗਯਾਨ।

ਦ੍ਰਿੜ ਬੰਧਨ ਜਗ ਮਿਟ ਗਏ, ਭਈ ¹ਮਾਤਾ) ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਾਯਕ ਹੋ ਗਈ।

ਯੋਗ ਨਿਰਬਾਨ ¹ ॥ ੩੯ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਮਾਤ ਕੋ ਦੇਯ ਸੰਤੋਖ ਉਠੇ

ਪੁਨ ਤਾਤ ¹ ਅਯੋ ਕਹਿ ਕੈ ਸਮਝਾਵੈ। ¹ਪਿਤਾ ਜੀ।

‘ਜਾਨਹੁ ਜਯੋਂ ਕਰਿਯੋ ਨਿਜ ਕਾਰਜ’

ਮੋ ਕਹਿਨੋ ਕਬ ਲੋ ਬਨਿ ਆਵੈ।

ਏਕ ਤੂੰ ਤਾਤ ¹ ਹੁਤੋ ਹਮਰੇ ¹ਪੁੱਤ੍ਰ।

ਘਰ ਛੋਰਿ ਚਲੇ, ਇਹ ਕਯੋਂ ਮਨ
ਭਾਵੈ।’

ਔਰ ਕਹੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿਨ ਕੇ ਬਚ

-ਧਾਮ ਰਹੈ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ ¹- ¹ਕਿ ਕਿਵੇਂ) ਘਰ ਰਹਿਣ (ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜੀ ਪਰਚ ਜਾਵੇ।

॥ ੪੦ ॥

ਦੇਖਿ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਿਤ ਕੀ ਦਿਸ਼

ਮੋਹ ਹਨਯੋ ¹, ਉਪਮਾ ਭਲਿ ਆਈ। ¹ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਜਯੋਂ ਬਹਿਰੀ ¹ ਖਗ ਕੋ ਝਪਟਾਤਿ ² ¹ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ²ਝਪਟ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਦਬਾਇ ਕੈ ਦੇਤਿ ਨਹੀਂ ਉਕਸਾਈ। ¹ ¹ਉਠਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਭਈ ਮਨ ਫੇਰ ਕਹਯੋ ਨਹਿੰ

ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੋਇ ਰਹਯੋ ਸੁਖ ਪਾਈ।

ਪੌਢਿ ਰਹੇ ਪਰਯੰਕ ਕੇ ਉਪਰਿ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਤਿ ਦਾਈ

॥ ੪੧ ॥

ਨੀਂਦ ਬਸੀ ਹੁਇ ਸੋਇ ਰਹੇ ਤਬ

ਜਾਮਨਿ ¹ ਜਾਮ ² ਰਹੀ ਜਬ ਹੀ। ¹ਰਾਤ। ²ਪਹਿਰ।

ਆਲਸ ਛੋਰਿ ਉਠੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਿ

ਦਾਸਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਸਭਿ ਹੀ।

ਨ੍ਰਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਚਲੇ ਉਠਿ ਬਾਹਿਰ

ਚੰਦ ਕੀ ਜੋਨੁ ਦਿਪੈ ¹ ਤਬ ਹੀ। ¹ਚਾਨਣੀ ਚਮਕ ਰਹੀ।

ਤਯੋਂ ਭਗਤੀ ਪਰਕਾਸ਼ਨ ਕੋ ਸਭਿ

ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਅਬ ਹੀ ॥ ੪੨ ॥

ਕੂਪ¹ ਹਰੱਠ² ਚਲੇ ਨਹਿੰ ਕੋਇ
ਫਿਰੇ ਇਕ ਦੋਇ ਤਬੈ ਗਤਿਦਾਈ¹।

¹ਖੂਹ। ²ਹਲਟ।

¹ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ।

ਨੀਰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਭੇ ਕਿਤਹੂੰ
ਤਿਹੰਕਾਲ ਵਿਖੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

‘ਕੋਊ ਸਰੋਵਰ ਨਾਂਹਿ ਇਹਾਂ

ਨਗਰੀ ਬਿਨ ਨੀਰ¹, ਨ ਕੂਪ
ਚਲਾਈ²।’

¹ਬਿਨਾਂ ਜਲ ਹੈ। ²ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ) ਖੂਹ ਬੀ
ਨਹੀਂ ਵਗਦਾ।

ਜਾਗਤਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੁਨੀ
ਤਿਹੰਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮਨ ਯੋਂ ਠਹਿਰਾਈ

॥ ੪੩ ॥

-ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਰੋਵਰ ਲਾਵਹੁੰ

ਊਠਤਿ ਭੋਰ- ਇਹੈ ਮਨ ਆਨਾ।

ਜਾਨਤਿ ਭਾ¹ ਨਿਜ ਕੋ ਕਿਰਤਾਰਥ

¹ਜਾਣ ਲਿਆ।

ਲਾਇ ਤੜਾਗ¹ ਰਿਦੇ ਬਿਗਸਾਨਾ।

¹ਤਾਲਾਬ।

ਸੋ ਖੁਨਵਾਇ¹ ਤਹਾਂ ਝਟਿਤੀ²

¹ਖੁਦਵਾ ਕੇ। ²ਛੇਤੀ ਹੀ।

ਦਿਨ ਈਖਦ¹ ਮੈਂ ਕਰਿ ਤੜਾਰ

¹ਥੋੜੇ। ²ਚਤੁਰ (ਰਾਏ ਨੇ)।

ਸੁਜਾਨਾ²।

{ਰਾਇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਤੇ ਤਾਲਾਬ ਬਣਾਉਣਾ}

ਹੈ ਅਬ ਲੌ, ਅਸਨਾਨ ਪੁਨੀਤ

ਕਰੇ ਤਿਹ ਠਾਂ, ਤਹਿੰ ਪਾਪ ਪਰਾਨਾ¹

¹ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮੈਂ) ਕਰਵਾਯਾ।

ਮੁਝ ਕੋ ਲਯੋ ਬੁਲਾਇ ਤਬ, ਕਰਿਵਾਯੋ¹

ਇਸਨਾਨ।

ਆਲਯ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕੀਨੋ

¹ਚਲਣਾ।

ਪੁਨ ਪ੍ਰਸਥਾਨ¹ ॥ ੪੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਦੋਇ ਘੜੀਆਂ।

ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ¹ ਜਾਮਨਿ ਤੇ

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।

ਸੰਗ ਚਲੇ ਸੁਖਸਾਗਰ ਕੇ ਜੁਗ

ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਔਰ ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਚੇਤਾ¹, ਅਨੰਦ, ਸਤੰ², ਸੁਖੰਦ³

¹ਚੇਤਨ, ਚਿੱਤ। ²ਭਾਵ, ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ।
³ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਮੇਘ।
¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਗੁਬਿੰਦ ਮੁਕੰਦ¹ ਸਦਾ ਦੁਖ ਹਾਨਾ।

ਤਾਂ ਗੁਰ ਕੇ ਪਦ ਪੰਕਜ ਉਪਰ

ਜਾਤਿ ਸਦੀਵ ਕਵੀ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਰਾਹ ਤੇ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਤਿ ਸੁੰਦਰੀ, ਪਦ ਪਦਵੀ¹

ਪਰ ਪਾਇ।

ਮੈਂ ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਦੁਊ, ਸਤਿਗੁਰ

¹ਪਾ:-ਪਾਛੇ।

ਪੀਛੇ¹ ਜਾਇੰ ॥ ੪੭ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ।

ਹੇਤ ਭਗਤਿ ਸਰਿਤਾ¹ ਬਿਸਤਾਰਨ।

{ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

ਨਾਨਕ ਰਾਇ ਜਗਤ ਨਿਸਤਾਰਨ।

ਸੁਥਲ ਭਲੇ ਤਿਹ ਜੋ ਮਨ ਨੀਵਾਂ।

ਜਾਂਹਿ ਕੀਰਤਨ ਨੀਰ ਸਦੀਵਾ¹ ॥ ੪੮ ॥

¹ਜਿੱਥੇ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪੀ ਜਲ ਹਮੇਸ਼ (ਵਹਿੰਦਾ) ਹੈ।

ਨਾਮ ਸਿਫਤ ਸੁਠ ਉਠਤਿ ਤਰੰਗਾ¹।

¹ਲਹਿਰਾਂ।

ਨਿਕਸਨ ਥਾਨ¹ ਜਾਸੁ ਸਤਿਸੰਗਾ।

¹ਜਿਸਦਾ ਸੋਮਾਂ।

ਭ੍ਰਮ ਅੱਗਜਾਨ ਅਧਿਕ ਦ੍ਰਿਢ ਕੂਲਾ¹।

¹ਪੱਕੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਨ।

ਤਿਨਹਿੰ ਨਿਕੰਦਨ¹ ਕੋ ਅਨਕੂਲਾ

¹ਕੱਟਣ।

॥ ੪੯ ॥

ਖਰੇ ਬਿਟਪ ਕਲਮਲ ਕਲਿਕਾਲਾ¹।

¹ਕਲਜੁਗ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਪ।

ਮੂਲ¹ ਉਖਾਰਹਿੰ ਬੇਗ ਬਿਸਾਲਾ।

¹ਜੜਾਂ ਤੋਂ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਜਲਜੰਤੁ¹ ਅਪਾਰਾ।

¹ਜਲ ਜੀਵ।

ਬਿਛਰਿਹੰ ਨਹੀਂ, ਲੀਨ ਸੁਖ ਭਾਰਾ

॥ ੫੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਬੇਗ¹ ਪਰਵਾਹਿ ਤਿਹੰ

ਮਾਯਾ ਕਾਈ ਹੀਨ¹।

¹ਮਾਯਾ ਮੈਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੋ ਧਜਾਨ ਜੋ

ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ॥ ੫੧ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਸਾਹਮਣੇ (ਅ) ਮੁਹਾਂਨੇ (ਨਦੀ ਤੇ ਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦਾ ਥਾਂ) ਕੋਲ।

ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਸਿੰਧੁ ਸਮੁਹਾਈ।¹
 ਮਿਲੀ ਜਾਇ ਇਸਥਿਰਤਾ ਪਾਈ।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਬਹੁਰ ਨ ਫੇਰਾ।
 ਹੈ ਅਡੋਲ ਸੁਖ ਭਯੋ ਘਨੇਰਾ ॥ ੫੨ ॥

ਕਾਲ ਘਾਮ ਕੋ ਡਰ ਨਹਿ ਜਹਿੰਵਾ।
 ਸਰਿਤਾ ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਗੇ ਤਹਿੰਵਾ।
 ਜਿਨ ਐਸੀ ਸਰਿਤਾ ਬਰ ਤਜਾਗੀ।

¹ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਸਿਆ ਨੇ-

ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ¹ ਜਗ ਭ੍ਰਮਹਿੰ ਅਭਾਗੀ ¹ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਤ।
 ॥ ੫੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਰਿਤਾ ਬਿਸਤਾਰੀ।^੨

^੨ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਦੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਰੇ ਹਨ) ਇਸ ਨਦੀ ਦੇ ਵਗਣ ਦਾ ਥਾਂ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਹੈ, ਧ੍ਰੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਜਲ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਹਨ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪੀ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਅਗਯਾਨ ਦੁਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਬਿੱਛਾਂ ਨੂੰ ਇਹ (ਨਦੀ) ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਪਾਪ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ)। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਲ ਜੀਵਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਪਰਾਇਨ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਰੱਛ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ) ਜੋ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਜਾਲੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿਚ ਠੰਢ ਹੈ, ਇਹ ਭਗਤੀ ਰੂਪੀ ਨਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਤੇ ਸਨਮੁਖ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਓਸੇ ਵਿਚ (ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧ੍ਰੁਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਜਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਗੋਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਦੀ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਧੁੱਪ ਦੀ ਤੱਪਸ਼ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।

ਯਥਾ:

‘ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਇਹੁ ਜੀਅੜਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਵਸਿ’ ॥

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਪਸਰੀ ਬਰਬਾਰੀ। ¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਵਾਲੀ ਨਦੀ)।

ਵਡੇ ਭਾਗ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।
 ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਸਿਮਰੇ ਸੋਈ

॥ ੫੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ ‘ਤਲਵੰਡੀ ਚਲਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਤਾਲੀ ਸਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੫ ॥

੪੬. [ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਅੱਕ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਵਾਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁਖ ਨਿਵਾਰੀ। ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼]

੪੫<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੭

{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਆਈਆਂ} ॥੧੧.. ॥

{ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼} ॥੨੧॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ ਬਣਨਾ} ॥੨੯.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਧਯਾਨ ਤਰੁ, ਪ੍ਰੇਮ ਨੀਰ ਤਹਿੰ ਪਾਇ।
ਕਵਿਤਾ ਕੁਸਮ ਪ੍ਰਫੁੱਲਗੀਂ, ਸੁਫਲ ਅਰਥ ਸਮੁਦਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬ੍ਰਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਪਾਣੀ ਪਾਈਏ (ਤਾਂ) ਕਵਿਤਾ (ਰੂਪੀ) ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਫਲ (ਪੈਂਦੇ ਹਨ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦਾਂ:

ਪਾ:-ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥

ਚਲੇ ਪੰਥ ਨਾਥੰ ਭਏ ਦੋਨ ਸਾਥਾ।

ਦਯਾ ਸਿੰਧ ਰੂਰੀ ਭਨੈਂ ਗਯਾਨ ਗਾਥਾ।

ਗਯਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ।

ਗਏ ਧਾਮ ਲਾਲੋ ਗੁਬਿੰਦੰ ਮੁਕੰਦਾ।

ਕਰੀ ਬੰਦਨਾ। ਹੇਰਿ ਬਾਢਯੋ ਅਨੰਦਾ

ਭਾਵ ਲਾਲੋ ਨੇ।

॥ ੨ ॥

ਡਸਾਯੰ ਪ੍ਰਯੰਕੰ ਬਸਾਏ। ਹੁਲਾਸੰ।

ਬੈਠਾਏ।

ਮਨੋ ਪਾਨ ਕੀਨੰ ਅਮੀ। ਭੂਰ ਪਯਾਸੰ।²

ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਬਹੁਤ ਤਿਹਾਏ ਨੇ।

ਰਹੇ ਪੰਚ ਰੈਨਾ ਚਲੇ ਫੇਰ ਆਗੈ।

ਲਏ ਨਾਮ ਜਾਂ ਕੇ ਵਡੇ ਪਾਪ ਭਾਗੈਂ

॥ ੩ ॥

ਪਦੰ ਬੰਦਿ ਲਾਲੋ ਗਯੋ ਦੂਰ ਸੰਗੰ।

ਮੁਰੇ ਨਾ ਘਰੰ, ਪ੍ਰੇਮ ਭੂਰੰ ਉਮੰਗੰ।

ਭਨਯੋ ਬਾਰਬਾਰੰ ਮੁਰਯੋ ਧਾਮ ਆਯੰ।

ਰਿਦੈ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਤੈਸੰ ਬਸਾਯੰ।

ਵਸਾ ਲਿਆ।

॥ ੪ ॥

ਜਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰੰਨੰ। ਢਾਕਾ ਬੰਗਾਲਾ।

ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼।

ਤਹਾਂ ਕੇ ਚਲੇ ਪ੍ਰਾਕੰ ਦੀਨੰ ਦਯਾਲਾ।

ਪਹਿਲੇ।

ਗਤੀ ਮੰਦ ਮੰਦੰ ਪਦੰ ਪੰਥ ਪਾਵੈਂ।

ਬਸੈਂ¹ ਰੈਨ ਮਾਂਗੀ, ਚਲੇ ਦੜੋਸ² ਜਾਵੈਂ ¹ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ²ਦਿਨ ਨੂੰ।

॥ ੫ ॥

ਇਸੀ ਭਾਂਤਿ ਬੀਤੇ ਜਬੈ ਦੜੋਸ ਤੀਨੰ।

ਅਹਾਰੰ ਕਿਸੂ ਥਾਨ ਲੀਨੰ ਨ ਕੀਨੰ।

‘ਛੁਧਾ ਹੈ ਨ ਮੋ ਕੋ¹’, ਗੁਰੂ ਧੀਰ ¹ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੂੰ।

ਦੀਨੰ।

ਅਨੰਦੰ ਦਿਨੰ ਰੈਨ ਸ਼ੋਕੰ ਬਿਹੀਨੰ ॥ ੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ।

ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ, ਮਰਦਾਨਾ
ਅਕੁਲਾਇ¹।

ਹੇਤ¹ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹੰ ਉਰ ਭੂਖ ¹ਬਿਲਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਲਗਾਇ ॥ ੭ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਭੂਰ ਛੁਧਾ, ਖਿਝ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ

ਕੁਛ ਭਾਖਤਿ ਨ ਮੁਖ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।

ਓਜ ਬਿਹੀਨ¹ ਸਰੀਰ ਅਧੀਰ

¹ਬਲ ਹੀਨ।

ਭਯੋ ਸਿਥਲੰ, ਹਿਰਦੈ ਦੁਖ ਮਾਨਾ।

-ਸੰਗਤਿ¹ ਕਿਉਂ ਨਿਭ ਹੈ ਇਨਿ ਕੀ

¹ਸਾਥ।

ਮੁਖ ਖਾਤ ਅਹਾਰ ਪਾਨਿ ਨ ਪਾਨਾ¹?

¹ਪਾਣੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੇ।

ਹੈਂ ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਮਰੋਂ ਕਿਹੰ ਥਾਨ

ਬਿਹੀਨ ਅਹਾਰ ਰਹੈ¹ ਉਦਿਆਨਾ²- ¹ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਬਨ ਵਿਚ।

॥ ੮ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿਹੰ ਅੰਤਰਿ ਕੀ ਗਤਿ¹

¹ਹਾਲਤ।

ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜਾਨਾ।

ਆਨਨ ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੰਦ

ਬਿਲੋਕਤਿ¹ ਦੇਤਿ ਅਨੰਦ ਕੋ ਦਾਨਾ।

¹ਦੇਖਕੇ।

ਬੈਨ ਭਨੇ ਰਸ ਹਾਸ ਵਿਖੈ¹

¹ਹਾਸ ਰਸ, ਹਾਸੇ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ।

‘ਤੁਮਰੀ ਸੁਧ ਕਯਾ? ਕਹਿਯੇ

ਮਰਦਾਨਾ!

-ਤੂਸਨਿ ਕੀਨ ਚਲੇ ਗਤਿ ਦੀਨ

ਹੁਤੇ ਕਮਲਾਨਨ ਸੋ ਕੁਮਲਾਨਾ¹’ ¹ਚੁਪ ਧਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਆਜਜਾਂ ਵਾਲੀ ਟੋਰ ਟੁਰਦਾ ਹੈਂ, ਕਮਲ ਵਰਗਾ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਸੀ ਸੋ ਕੁਮਲਾ

॥ ੯ ॥

ਗਿਆ ਹੈ।

‘ਤੂੰ ਜਗਤੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ
 ਬਯਾਪਹਿ ਭੂਖ ਪਿਆਸ ਨ ਥੋਰੀ।
 ਭੋਜਨ ਕੀ ਨਹਿ ਚਾਹਿ ਕਬੈ
 ਮਗ, ਸੰਗਤਿ ਕਜੋਂ ਨਿਬਹੈ ਅਬ ਤੋਰੀ?
 ਬਾਸੁਰ ਤੀਨ ਬਿਤੀਤ ਭਏ
 ਬਿਨ ਅੰਨ ਬਿਆਕੁਲ ਹੈ ਗਤਿ ਮੋਰੀ।
 ਅੰਤਕ ਓਕ¹ ਸਸੋਕ² ਅਰੋਗ ਹੀ
 ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਚੋਰੀ¹’

¹ਜਮ ਦੇ ਘਰ। ²ਸਹਤ ਸੋਕ ਦੇ।¹ਪ੍ਰਤੱਖਯ।

॥ ੧੦ ॥

ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ
 ਦਯਾ ਜਿਹ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ।
 ‘ਤੁਝ ਕੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਵਨ¹ ਦੇਹਿੰ ਨਹੀਂ
 ਮਰਿ ਜਾਵਹਿੰ ਜੇ, ਤਬ ਲੇਹਿੰ
 ਜਿਵਾਈ।’

¹ਮਰਨ।

ਤਹਿੰ ਆਕ¹ ਕੇ ਬੂਟ ਬਿਲੋਕਿ ਵਡੇ
 ਤਿਹੰ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

¹ਅੱਕ।*{ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਖੱਖੜੀਆਂ ਖੁਆਈਆਂ}*

‘ਫਲ ਲੇਹੁ ਬਿਸਾਲ ਅਚੋ¹ ਤਤਕਾਲ²
 ਅਘਾਵਹੁ¹ ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਮਿਟ ਜਾਈ’

¹ਖਾਵੋ। ²ਹੁਣੇ ਹੀ।¹ਰੱਜ ਜਾਓ।

॥ ੧੧ ॥

ਸੋਰਠਾ:

‘ਹਸੀ ਕਰਤਿ ਮਮ ਸਾਥ, ਮਾਰਹੁ ਏਹ
 ਖੁਵਾਇਕੈ।

ਕੈਸੇ ਖਾਵੋਂ ਨਾਥ! ਅਰਕ ਫਲਨ¹ ਮ੍ਰਿਤੁ
 ਕੋ ਕਰੈ’ ॥ ੧੨ ॥

¹ਅੱਕ ਦੇ ਫਲ।**ਸੁੰਯਾ:**¹ਮੁਸਕਾਉਂਦਿਆਂ। [ਸੰਸ. ਸਿਮਤਾਂ]।

ਕਮਲਾਨਨ ਵਾਕ ਕਹੇ ਸਮਿਤੰ¹

‘ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ ਖਾਇ ਸੁ ਜਾਇੰ¹ ਜਿਤੇ।

¹ਪਾ:-ਖਾਹਿ ਸੁ ਜਾਹਿੰ।

ਪੁਨ ਲਾਲਚ ਫੇਰ ਕਰੋ ਨ ਰਿਦੇ
 ਨਿਜ ਰਾਖਿ ਨ ਪਾਸ, ਸੁਨੋ ਸੁਮਤੇ¹!

¹ਹੋ ਸੁੰਸਟ ਮਤਿ ਵਾਲੇ!

ਤਵ ਪੇਟ ਛੁਧਾ ਜਿਤਨੀ ਕੁ ਅਹੈ

ਭਰਿ ਲੇਹੁ ਤਿਤੀ ਤਨ ਹੋਇ ਹਿਤੇ¹।
ਨਹਿੰ ਹੋਵਹਿਗੋ ਦੁਖ¹ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੋ ਹਤਿ²
ਮਾਨਹੁ ਵਾਕ, ਅਚੇਹੁ ਇਤੇ¹’ ॥੧੩॥

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਬੈਨਿ ਮਨੇ¹ ਮਨ ਸੈਂ
ਪੁਨਿ ਆਨਨ¹ ਖਾਤਿ ਅਨੰਦ ਚਿਤੇ।
ਤੋਰਤ ਤੂਰਨ ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਮੁਖ
ਖਾਵਤਿ ਸਾਦ ਸੁਧਾ¹ ਤੇ ਅਤੇ²।
ਛੋਰਿ ਸਕੈ ਨਹਿੰ, ਪੇਟ ਭਰਾ ਬਹੁ
ਥਾਵ ਰਹਾ ਨਹਿੰ ਪਾਇ ਕਿਤੇ।
ਪੂਰ ਲਯੋ ਗਰ ਲੋ¹ ਉਦਰੰ
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨ ਹਟੈ ਬਹੁ ਤੋਰ ਲਿਤੇ¹
॥੧੪॥

ਲਾਲਚ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਫਲ ਤੋਰਿ ਕੇ
ਬਾਂਧ ਸੁ ਪੱਲੇ⁺ ਕੇ ਸੰਗ ਲਿਯੇ।
ਬਾਸੁਰ ਏਕ ਅਹਾਰ¹ ਰਖਾ
ਤਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇ ਚਖ ਚੋਰਿ¹ ਕਿਯੇ।
ਭੂਖ ਲਗੀ ਜਬ ਹੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ
ਤੂਸ਼ਨਿ ਹੀ¹ ਤਬ ਕਾਢਿ ਖਏ।
ਖਾਵਤਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ਗਯੋ
ਮੁਖ ‘ਹਾਇ’ ਪੁਕਾਰਤਿ ‘ਹਾਇ’
ਕਿਯੇ¹ ॥੧੫॥

ਪਰਿ ਕੈ ਧਰਤੀ ਪਰ ਪਾਇ ਪਸਾਰ
ਪੁਕਾਰਤਿ, ਆਰਤ¹ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
ਕਬਿ ਪੌਢਤਿ¹ ਦਾਬਤਿ ਹੈ ਉਦਰੰ²
ਕਬਿ ਬੈਠਤਿ ਐਠ¹ ਅਮੈਡਤਿ ਘ੍ਰਾਨਾ²।
ਨਿਜ ਕਾਰ¹ ਕਰੀ, ਤਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ²
ਉਚਰੈ ਨ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਬੈਨ ਅਯਾਨਾ।
ਉਰ ਭੂਰ ਬਿਸੂਰਤਿ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਵਤਿ
ਯੋਂ ਦੁਖ ਪਾਇ ਪਰਯੋ ਤਿਹੰ ਥਾਨਾ
॥੧੬॥

¹ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਸੁਖੀ ਰਹੇ।
¹ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਦੁਖ। ²ਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼।
¹ਇੰਨੇ ਖਾਓ (ਜਿੰਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹਨ,) (ਅ) ਏਥੇ
ਖਾ ਲੈ, (ਜਿੰਨੇ ਖਾਣੇ ਹੈਨ)।
¹ਮੰਨਕੇ।
¹ਮੂੰਹ ਨਾਲ।
¹ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ। ²ਵੱਧ ਹੈ।

¹ਗਲ ਤਕ।
¹ਤੋੜ ਲੀਤੇ।

¹ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:- ‘ਬਾਂਧ ਸੋ ਪੱਲੇ’ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ- ‘ਬਾਂਧ
ਪ੍ਰਵਾਰ।’ ਪ੍ਰਵਾਰ ਕਪੜਾ, ਚਾਦਰ
¹ਇਕ ਦਿਨ ਦੇ ਭੋਜਨ ਜੋਗੇ।
¹ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਚੋਰੀ ਰੱਖੇ।

¹ਚੁੱਪ ਕੀਤਿਆਂ।

¹ਕਰਕੇ।

¹ਦੁਖੀ।

¹ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ²ਖੇਟ ਨੂੰ।

¹ਆਕੜ ਕੇ। ²ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

¹ਅਪਨੀ (ਚੋਰੀ ਵਾਲੀ) ਕਾਰ। ²ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ।

ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਸੁਖਦਾ ਚਖਿ ¹ ਦੇਖਿ	¹ ਨੇੜੀਂ।
ਦੁਖਾਤਰੁ ਹੈ ਬਪੁਖੰ ¹ ਮਰਦਾਨਾ।	¹ ਸਰੀਰ।
ਆਨਨ ਤੇ ਸਮਿਤਾ ¹ ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ	¹ ਮੁਸਕ੍ਰਾਕੇ।
ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਸੰਗ ਸੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨਾ।	
‘ਲਾਲਚ ਕੇ ਕਰਿ ਪਾਸ ਰਖੇ ਤੁਹਿ	
ਬੁਝ ਨ ਮੋਹਿ ਲਿਯੋ ਤਿਹੰ ਥਾਨਾ।	
ਤੋਂ ਦੁਖ ਪਾਵਤਿ ਹੋ ਇਤਨੋ	
ਮੁਝ ਬੁਝਹਿ ¹ ਜੇ, ਨਹਿੰ ਦੂਖ	¹ ਜੇ ਪੁਛ ਲੈਂਦੋ। ² ਦੁਖ ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ, ਹੇ ਸੁਜਾਨ।
ਸੁਜਾਨਾ! ² ’ ॥੧੭॥	
-ਜਾਨਿ ਸਤੇਯ ਲਈ ਮਮ ਜੋ ਕਰਿ-	
ਯੋਂ ਹਿਰਦੇ ਲਖਿ ¹ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।	¹ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਲਖਕੇ ਕਿ ਜੋ ਚੋਰੀ ਮੈਂ ਕੀਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਸੁਯ ਚੋਰੀ]।
‘ਹੋਂ ਅਨਜਾਨਪਨਾ ਮਨ ਮਾਨ ¹	¹ ਮਨ ਵਿਖੇ ਮੰਨਿਆਂ।
ਨ ਚੀਨਤਿ ਭੇਦ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤੁਮਾਰੇ।	
ਪੂਰਬ ¹ ਸੇ ² ਲਖਿ ਖਾਇ ਲਏ	¹ ਪਹਿਲੇ। ² ਵਰਗੇ।
ਜਿਨ ਖਾਵਤਿ ਦੇਹਿ ਭਈ ਦੁਖਿਯਾਰੇ।	
ਤੋਰਿ ¹ ਰਖੇ ਤੁਮ ਚੋਰੀ ² ਦੁਰਾਇ ਕੈ ³	¹ ਤੋੜ। ² ਤੁਹਾਥੋਂ ਚੋਰੀ ਰਖੇ। ³ ਛੁਪਾਇਕੇ। ¹ ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਤੀਰ ਕੋਮਲ।
ਹੇਤ ਛੁਧਾ ਇਕ ਦਯੋਸ ਅਹਾਰੇ’	
॥੧੮॥	
ਔਰ ਖਰੋ ਤਹਿੰ ਠੋਰ ਵਿਖੈ	
ਅਰਕੰ ¹ ਫਲ ਫੂਲਨ ਸੋਂ ਗੁਰੁ ਚੀਨੋ ² ।	¹ ਅੱਕ। ² ਦੇਖਿਆ।
ਤੋਰਤਿ ਭੇ ਫਲ ਆਪਨ ਹਾਥਨ	
ਪੀਰ ਮਿਟਾਵਨ ਕੇ ਤਿਹੰ ਦੀਨੋ।	
ਪਾਵਤਿ ¹ ਹੀ ਮੁਖ, ਭਾ ਬਪੁਖੰ ¹ ਸੁਖ	¹ ਸਰੀਰ। ¹ ਪਾ:-ਖਾਵਤ।
ਖੈ ਦੁਖ ਤੇ ¹ , ਹਰਖਯੋ ਲਖਿ ਲੀਨੋ।	¹ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ।
ਬੰਦ ਉਭੈ ਕਰ, ਭਾਖ ਬਿਨੈ ਬਰ	
ਬੰਦਨ ਕੇ ਕਰਿ, ਹੋਤਿ ਅਧੀਨੋ ¹	¹ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
॥੧੯॥	
ਯਾ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਿ ਅੱਗੂ ਚਲੇ	
ਗੁਰ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕੇ ਵਾਕ ਉਚਾਰੈਂ।	
ਮਾਰਗ ਜਾਤਿ ¹ , ਉਭੈ ਪਸ਼ਚਾਤ ²	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ। ² ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਂ।

ਸੁਨੈਂ ਸੁਭ ਬਾਤ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰੈਂ।

ਮੰਦਹਿੰ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਗਤਿ¹ ਪੰਧ²

¹ਚਾਲ। ²ਰਸਤੇ ਵਿਚ।

ਅਨੰਦ ਭਏ ਪੁਰਿ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਹਾਰੈਂ।

ਗਾਉਂ ਬਸੈਂ ਨਿਸਿ, ਬਾਸੁਰ ਮੈਂ ਚਲਿ

ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਰ ਤਾਰੈਂ ॥ ੨੦ ॥

ਕਾਵਰੂ[†] ਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਪਰਵੇਸ਼

[†]ਕਾਮਰੂਪ, ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ।

ਭਲੇ ਦਰਵੇਸ਼, ਕੋ ਬੇਸ¹ ਬਨਾਏ।

¹ਭੇਸ। ਤੰਬੂਲ ਪਾਨ।

{ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼}

ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਨਿਧਿ

ਜੋਰ ਸੀਮੰਤਨਿ^{1†} ਕੋ ਜਿਹ ਥਾਏ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ। [ਸੰਸ. ਸੀਮੰਤਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।
ਫਾ: ਸੀਮੀਂ ਤਨ।][[†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰਨ ਸ੍ਰੀ
ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਧਰ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਹੀ ਨਗਰਾ

ਗੁਰੁ ਬੈਸ ਗਏ ਤਰੁ ਕੀ ਇਕ¹ ਛਾਏ।

¹ਇਕ ਖਿੱਛ ਦੀ।

ਬੀਤ ਮਹੂਰਤ ਏਕ ਗਯੋਂ

ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਏ

॥ ੨੧ ॥

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ’ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ਼

ਤਰੋਵਰ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਖਰੇ।

ਪੁੰਗ, ਤੰਬੂਲਨ¹ ਤਾਲ, ਤਮਾਲ

¹ਪੁੰਗ ਸਪਾਰੀ।

ਬਿਸਾਲ ਭਲੇ ਦਲ ਸੋਹੈਂ ਹਰੇ।¹

¹ਸਾਵੇ।

ਸਾਖ ਝੁਕੀ ਫਲ ਪੀਨਨ¹ ਸੋਂ

¹ਮੋਟੇ।

ਕਦਲੀ¹ ਕੇ ਬਗੀਚਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਰੇ।²

¹ਕੇਲੇ। ²ਬਹੁਤ ਲਗੇ ਹਨ।

ਜੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਚੀਰਨ¹

¹ਬਸਤ੍ਰ।

ਆਨ ਹੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਤਾਂਹਿ ਧਰੇ¹

¹ਹੋਰ ਹੀ ਰੀਤ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

॥ ੨੨ ॥

ਆਯਸੁ ਦੇਵਹੁ ਜਾਵਹੁੰ ਮੈਂ ਪੁਰਿ

ਹੇਰਿ ਅਹਾਰ ਕਰੋਂ ਕਿਹੁੰ ਥਾਨਾ।

ਭੂਰ ਛੁਧਾ ਮੁਝ ਲਾਗ ਰਹੀ

ਨਹਿੰ ਕੂਰ ਕਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਅਗੁਵਾਨਾ¹।’

¹ਅੱਗੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹੁੰ ਸੋਂ

‘ਨਹਿੰ ਜਾਵਹੁ ਯਾ ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ !

ਜਾਨਿ ਰਿਦੇ ਦੁਖਦਾਨ ¹ ਸਥਾਨ	¹ ਦੁਖਦਾਈ।
ਨ ਲਾਯਕ ਜਾਨਿ ਕੇ, ਮਾਨ ਸੁਜਾਨਾ ¹	¹ ਹੇ ਸੁਜਾਨ ਤੂੰ ਮੰਨ।
॥ ੨੩ ॥	
‘ਪੁਰਿ ਤੇ ਬਰਜੋ ¹ ਡਰ ਦੇ ਉਰ ਕੋ ² ਮੁਝ	¹ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਤੋਂ (ਮੈਨੂੰ) ਰੋਕਦੇ ਹੋ। ² ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੈ ਦੇ ਕੇ।
ਨ ਬਰ ¹ ਆਪ ਕਹੂੰ ਕਛੁ ਖ੍ਰਾਹਾ ² ।	¹ ਵੜਕੇ। ² ਨਾ ਆਪ (ਸ਼ਹਿਰ) ਵੜਕੇ ਕਿਤੋਂ ਕੁਛ ਖਾਂਦੇ ਹੋ।
ਕਰ ਆਇ ਅਹਾਰ ਨ ਹੇ ਕਰੁਨਾਕਰ !	
ਕਯੋਂ ਕਰਿ ਬਾਹਰ ¹ ਮੇ ² ਨਿਰਬਾਹਾ ³ ।’	¹ ਜੰਗਲ ਵਿਚ। ² ਮੇਰਾ। ³ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋਵੇ।
ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ ਤਨ ਹਾਨਿ ¹ ਬਨੇ	¹ ਨਾਸ਼।
ਹਠ ਕੌ ਲਗ ਹੋਂ ਕਰਿਹੋਂ ਮਨ ਮਾਂਹਾ?	
ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਜਾਇ ਕੋ ¹	¹ ਕਿਸੇਂ ਥਾਵੇਂ ਜਾਕੇ।
ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੇਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ ¹⁺ ’	¹ ਪਾਸ। ⁺ ਪਾ:-’ਅਬ ਦੇਹੁ ਰਜਾਇ ਕੋ ਜਾਇ ਕੈ ਖਾਇ ਅਘਾਇ ਅਵੇਂ ਤੁਮ ਪਾਹਾ’-
॥ ੨੪ ॥	
ਨਾਨਕ ⁺ ਤਾਂ ¹ ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਜਾਨਿ ²	¹ ਤਿਸਦੇ। ² ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਖੇ ਜਾਣਕੇ। ⁺ ਕਿਤੇ-ਗੁਰ ਨਾਨਕ-ਪਾਠ ਬੀ ਹੈ।
ਸੁ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮੁਸਕਾਨੇ।	
‘ਧੀਰ ਸਰੀਰ ਧਰੈਂ ਨਹਿੰ ਤੂੰ	
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰ ¹ ਹੇਰਹੁ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ।	¹ ਵੜਕੇ।
ਤੋ ਉਰ ਹੇਰਨ ਚਾਹਿ ਰਹੈ ਨਹਿੰ	
ਖਾਹੁ ਅਹਾਰ ਅਹੈ ਲਲਚਾਨੇ।’	
ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੀਨਿ ਪਯਾਨ	
ਅਜਾਨ ¹ ਨ ਜਾਨੀ ਜੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ	¹ ਅਜਾਨ ਨੇ।
॥ ੨੫ ॥	
ਪੁਰਿ ਮੈਂ ਬਰਿ ਕੈ ¹ ਉਰ ਮੈਂ ਹਰਖਾ	¹ ਵੜਕੇ। ² ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਮਰਦਾਨਾ)।
ਬਰ ²	
ਹੇਰਤਿ ਨਾਰਿਨ ਰੂਪ ਅਪਾਰੈ ¹ ।	¹ ਮਰਦਾਨਾ ਕੀ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸੁਹਣੀਆਂ ਰੂਪਵਾਨ ਨਾਰੀਆਂ ਅਪਾਰ ਹਨ।
ਤਰੁ ਪਾਤਰ ਮੂਲ ਉਖਾਰਨ ਕੋ ¹	¹ ਜੋ (ਕਰਨੀ ਦੇ) ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ ਪਤੇ ਜੜ੍ਹ (ਸਮੇਤ) ਉਖੇੜਨ ਨੂੰ।
ਕਰਨੀ ਸੀ ¹ ਅਹੈਂ ਬਿਭਚਾਰ ਬਿਹਾਰੈ ¹ । ²	¹ ਹਥਣੀ ਵਤ ਹਨ, -ਕਰਨੀ-ਸ਼ਲੇਖ ਹੈ, ਸੁਭ ਕਰਨੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨੂੰ, ਕਰਨੀ ਹਥਣੀ ਵਤ। ² ਵਿਹਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ।

ਸਿਰ ਬਾਰ¹ ਸਵਾਰਿ ਕੈ ਅੰਜਨ² ਡਾਰਿ   ¹ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ। ²ਸੁਰਮਾ।
 ਸਿੰਗਾਰ ਸੁਧਾਰਿ, ਕਟਾਛ¹ ਨਿਹਾਰੈਂ।   ¹ਮਟੱਕੇ ਨਾਲ।
 ਨਰ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀ ਕਰੈ ਪਰਵੇਸ਼
 ਬਸੀ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਹੈਂ¹ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰੈ   ¹ਵੱਸ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।
 ॥ ੨੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:   ¹ਰਮਦੀਆਂ।
 ਰਮਤ¹ ਪੁਰਖ ਸੋਂ ਥਕਤਿ ਨਹਿੰ
 ਅਸ ਕੁਲਟਾ¹ ਤਹਿੰ ਨਾਰ।   ¹ਭੈੜੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਹਨ।
 ਪਤਿ ਕੋ ਰਾਖਹਿੰ ਸਬਸਿ¹ ਕਰਿ   ¹ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿੱਚ, ਸੂਬਸ।
 ਆਪ ਕਰੈਂ ਬਿਭਚਾਰ¹ ॥ ੨੭ ॥   ¹ਭੈੜੇ ਕੰਮ।

ਕਬਿੱਤ:
 ਜਬੈ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਰਿ ਮੱਧ ਮੈਂ ਪਯਾਨਾ
 ਤਬ ਗਯੋ ਏਕ ਥਾਨ ਹਿਤ ਲੇਨਿ ਕੇ   ¹ਭੋਜਨ।
 ਅਹਾਰਿਆ¹।
 ਬੈਸੀ ਚਾਰੂ¹ ਨਾਰਿ, ਚਾਰੂ ਨੈਨ ਸੋਂ   ¹ਸੁੰਦਰ। ²ਇਸ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ)।
 ਨਿਹਾਰਿ ਇਸ²
 ਬਚਨ ਪਰਸਪਰ ਬਿਬਿਧ¹ ਉਚਾਰਿਆ।   ¹ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ।
 ਏਕ ਕਹੈ ‘ਮੇਰੋ ਇਹ’, ਦੂਜੀ ਕਹੈ   ¹ਮੇਰਾ।
 ‘ਮੀਤ ਮੋਹਿ¹’
 ਤੀਜੀ ਕਹੈ ‘ਪੂਰਬ¹ ਮੈਂ ਤੁਮ ਤੇ   ¹ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।
 ਨਿਹਾਰਿਆ।’
 ਚੌਥੀ ਉਠਿ ਤਾਤਕਾਲ ਤੰਤੁ¹ ਗੋਰਿ²   ¹ਧਾਗਾ। ²ਪਾ ਕੇ। ³ਗਿੱਚੀ।
 ਗ੍ਰੀਵ³ ਮਾਂਹਿ
 ਲੀਨੋ ਕਰਿ ਮੇਢਾ¹, ਦਾਮ ਦੀਨ ਗਰ   ¹ਛੱਤ੍ਰਾ। ²ਤੇ ਰੱਸੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।
 ਡਾਰਿਆ² ॥ ੨੮ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:   ¹ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ।
 ਮਾਨਵ ਦੇਹ¹ ਗਈ ਪਲਟੀ ਤਬ
 ਏਂਢਕਾਂ ਰੂਪ ਸੁ ਦੀਸਨ ਲਾਗਾ।¹   ¹ਛੱਤ੍ਰਾ ਰੂਪ (ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ) ਦਿੱਸਣ
 {ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ ਬਣਨਾ}   ਲੱਗ ਪਿਆ। ¹ਪਾ:-ਮੇਢੇ ਕੇ।
 ਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਗੋਰਿ ਕੈ ਦਾਮਨਿ ਬੰਧਨ¹   ¹ਰੱਸੀ ਦਾ ਬੰਨਣ।
 ਬਾਂਧ ਦਯੋ¹ ਕਿਲਕੰ² ਜਿਨ ਭਾਗਾ।³   ¹ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ²ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ। ³ਮਤਾਂ ਭੱਜ ਨ
 ਰੂਪਹਿੰ ਤੇ ਸੁ ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ   ਜਾਏ।

ਪੁਨ ਮਾਰਤਿ ਨਾਸਨ ਸੇਂ ਫੁਰਤਾਰਾ¹। ¹ਫੁਰਾਟੇ।

ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਮਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਸੁਧ

ਜੋਰ ਚਲੈ ਨਹਿੰ ਬੰਧ ਜਿ ਤਯਾਰਾ¹ ¹ਬੰਨ੍ਹ ਜੁ ਛੱਡਿਆ ਹੈਸੀ (ਅ) (ਕਿਵੇਂ) ਬੰਧਨ ਜੇ
 ॥੨੯॥ ¹ਖੁਲ੍ਹ ਸਕੇ।

¹ਭੂਰ ਬਿਸੁਰਤ ਹੈ ਉਰ ਮੈਂ

-ਤਿਯ ਪੁਰਤ¹ ਕੀਨ ਮੈ ਥੋਂ ਅਨਜਾਨਾ। ¹ਮਾਯਾਵੀ ਛਲ।

¹ਅਰਥਾਤ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਝੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ
 ਸਾਂ, ਭਾਵ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਾਦੂਗਰੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ।

ਇਸੇ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ 'ਪੁਰਤ ਹੋ ਗਿਆ' ਸੀ। ਪੁਰਤ ਮਾਯਕ ਛਲ ਹੇਠ
 ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਕਰਕੇ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜਿਸ ਪਰ ਜੋ ਖਜਾਲ
 ਕਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰ ਦੇਵੇ ਉਹ ਉਹੋ ਕੁਛ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ
 ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਢਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਹੋਸ਼ ਸਾਸੁ ਕਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਂ; ਮੈਸਮਰਿਕ
 ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਪਿਆ ਕਿ ਨਿਜ ਨੂੰ ਮੇਢੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ੇ ਅਕਸਰ
 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ ਹੇਠਾਂ ਲੋਕੀ ਕੌੜੀ ਸ਼ੈ ਖਾ ਕੇ ਮਿੱਠੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ
 ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ
 ਭੌਂਕਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਕਿਸਮ
 ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੇਹ ਪਲਟਣ ਦਾ
 ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚੀਂ
 ਮੁਚੀਂ, ਮੇਢੇ ਦੀ ਦੇਹੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਉਹੋ ਕਰਤਬ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ
 ਹੋਸ਼ ਦੀ ਬਾਕੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਸ ਦੇ ਅਭਯਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੂਲੋਂ ਅਸਲਾ ਨਹੀਂ
 ਸੀ ਭੁੱਲ ਸਕਿਆ। ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮਨ ਮਫਊਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ
 ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ 'ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ'
 ਵਿੱਚ- 'ਨੁਰਸ਼ਾਹ ਨਿਸਤਾਰਾ' ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਲੇਖ।

ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਨ ਮਾਨੇ ਮਨੰ¹

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ।

ਦੁਖ ਯਾ ਤੇ ਸਹਾਰਹੁੰ ਆਪਨੇ ਪਾਨਾ¹।

¹ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ।

ਜੌਨ ਹਿਤੁ ਕੋ ਨ ਮਾਨਤਿ ਬੈਨ ਕੋ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ¹ ਦੁਖ ਮੋਹਿ ਸਮਾਨਾ।

¹ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਨਿਕੇਤ ਕਹਾਂ ਹਮਰੋ

ਕਿਤ ਆਨਿ ਫਸੜੋ ਪਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਨਾ

॥੩੦॥

ਕੌਨ ਬਤਾਵਹਿ ਜਾਇ ਅਬੈ ਸੁਧ

ਆਨਿ ਛੁਡਵਹਿ ਮੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੇਊ।

ਬੋਲਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਰਹੀ ਮੁਝ

ਬੈਨ ਪੁਕਾਰ ਕਹੋਂ ਬਿਧਿ ਕੇਊ।¹

¹ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਕੈਸੇ ਛੁਟੋਂ- ਚਿਤ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ

ਆਤੁਰਤਾ¹ ਉਰ ਧਾਰਤਿ ਏਉ²। ¹ਦੁੱਖ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

-ਜਾਨਤਿ ਜੋ ਸਭਿ ਕੇ ਘਟ ਅੰਤਰ
ਤੋ ਅਬ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਆਨਿ ਛੁਟੇਉ-
॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਹਰ ਪਾਸੇ ਤੱਕਿਆ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਉਰ ਮਹਿ ਧਾਰਿ ਕੈ,
ਦਹਿਦਿਸ ਸੋ ਦ੍ਰਿਗਦੀਨ¹।
ਆਵਨ ਗੁਰ ਕੋ ਹੇਰਈ, ਪ੍ਰੇਮ ਚਰਨ ਕੋ
ਕੀਨ ॥੩੨॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੋਇ ਮਹੁਰਤ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੈਨ ਕਹੇ[†] ‘ਸੁਨਿ ਬਾਲਾ। [†]ਪਾ:-ਭਨੇ।
ਆਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਅਬੈ ਚਲਿਕੈ’
ਉਠਿ ਠਾਂਢ ਭਏ ਸੁਖਦਾ ਤਤਕਾਲਾ।
‘ਹੈ ਕਿਹੰ ਥਾਨ? ਚਲੇ ਕਿਵ¹ ਆਪ? ¹ਕਿਉਂ।
ਬਤਾਵਹੁ’ ਬੁਝੇ ਮੈ¹ ਐਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[†]। ¹ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ। [†]ਪਾ:-ਦੀਨ ਦਜਾਲਾ।
‘ਏਂਢਕ¹ ਕੀਨ, ਭਯੋ ਮਨ ਦੀਨ ¹ਛੱਡ੍ਹਾ।
ਕੁਮੰਤ੍ਰਨ ਸੋ ਤਿਨ ਬੰਧਨ ਘਾਲਾ¹’ ¹ਫਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।
॥੩੩॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

ਭਨਿ ਹੀ ਬਚ ਬਾਲਾ ‘ਇਉਂ ਤਿਹੰ
ਨਾਲਾ

ਚਹਿਯੇ, ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ[†]।

[†]ਪੰਜ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਤੇ ਤਤਕਾਲਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ ਦਾ ਅੰਤ ਲਘੁ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੁਦ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੇ-ਤਤਕਾਲ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਿਪਾਲ-ਤੇ ਤਤਕਾਲ-ਬੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਤਬ ਤੁਮਨੈ ਹਟਕਯੋ ਮੰਨ ਨ ਅਟਕਯੋ

ਸਟਕਯੋ¹ ਪੁਰਿ ਤਤਕਾਲ। ¹ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੋ ਚਿਰ ਦੁਖ ਦੀਜੈ, ਮੋਖ ਨ ਕੀਜੈ¹ ¹ਛੁਡਾਓ ਨ।

ਜਾਨਹਿ ਤਬ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

ਬਹੁਰ ਨ ਬਚ ਹੋਰਹਿ ਕਹੋ ਸੁ ਲੋਰਹਿ¹ ¹ਜੇ ਕਹੋਗੇ ਓਹੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੇਗਾ।

ਆਇ ਸੇਮੁਖੀ¹ ਤਾਂਹਿ’ ॥੩੪॥ ¹ਅਕਲ।

‘ਸੁਨਿਯੇ ਸ੍ਰੂਤ ਬਾਲਾ¹, ਬੁੱਧਿ ਬਿਸਾਲਾ ! ¹ਕੰਨ ਦੇਕੇ ਸੁਣ।

ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜ।

ਬਹੁ ਭੂਖ ਸੁਭਾਊ ਧੀਰ ਨਸਾਊ

ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੋਂ ਹਮ ਕਾਜ।

ਸਿਮਰਨ ਮਮ ਕਰਤਾ ਅਬ ਉਰ ਡਰਤਾ

ਚਲਹੁ ਛੁਟਵਾਹਿੰ ਤਾਸ।’

¹ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਇਉਂ ਕਹਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ ਗਵਨੇ ਤੂਰਨ

ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਨਿਜ ਦਾਸ ॥ ੩੫ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮੋ ਕੋ ਲੀਨੋ ਸੰਗ ਅਰਬਿੰਦ ਨੈਨ ਗਏ

ਤਹਾਂ

ਏਂਢਕ¹ ਕੋ ਰੂਪ ਮਰਦਾਨਾ ਜਹਾਂ ¹ਮੇਂਢੇ ਦੇ।

ਬੈਸਿਯਾ।

ਹੇਰ ਕਰਿ ਦੂਰ ਹੀ ਤੇ ਭੂਰ ਹਰਖਾਇ

ਉਠਯੋ

ਨਾਸਾ ਫੁਰਕਾਇ^{1†} ਖੁਰ ਅਵਨੀ

¹ਫੁਰਾਟਾ ਮਾਰਕੇ। ²ਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਲਗਾ। [†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਫੁਰਕਾਏ।

ਹਨੇਸਿਯਾ²।

ਭਯਾਂ ਭਯਾਂ¹ ਭਨੈ ਮੁਖ ਔਰ ਨ ਚਲੈ ਹੈ

¹ਭੈਂ ਭੈਂ।

ਬਸ

ਦੇਖਿ ਦ੍ਰਿਗ ਬਿਗਸਤਿ¹ ਬਦਨ

¹ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਮਲ ਮੁਖ ਨੂੰ। [ਸੰਸ. ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ ਕਮਲ ॥।

ਕੁਸੇਸਿਯਾ²।

ਗਏ ਤਿਸੁ ਆਲਯ, ਦਯਾਲ ਦਰ ਠਾਂਢੇ¹

¹ਖੜੇ।

ਭਏ

ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਚੀਰ¹ ਸਜੇ ਸੁਭ ਬੇਸਿਯਾ²

¹ਬਸਤਰ। ²ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

॥ ੩੬ ॥

ਕਾਮਨੀ ਜੇ ਕਾਮ ਰਤਿ ਭੋਗ ਅਭਿਲਾਖਾ

ਉਰ

ਹੇਰਿ ਕਰਿ¹ ਧਾਮ ਦਰ² ਚਾਮਲੀ³

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ। ²ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿੱਚੋਂ। ³ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਆਂ।

ਅਪਾਰ ਹੀ।

ਹੁਤੀ ਚਾਰ ਬੈਠੀ ਤਹਾਂ, ਦੋਇ ਉਠਿ ਦੌਰ

ਆਈ

ਤੰਤ¹ ਲੀਏ ਹਾਥ, ਮੰਤ² ਮੁਖ ਤੇ

¹ਧਾਗਾ। ²ਅੰਤ੍ਰ।

ਉਚਾਰਹੀ।

ਲੋਚਨ ਨਚਾਇ, ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਰਾਇ
ਕਰਿ

ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ।
ਹੀ।¹

ਮੇਰੇ ਗਰ ਤੰਤ ਜਬ ਡਾਰਨ ਲਗੀ ਹੈ
ਇਕ

ਭਈ ਤਤਕਾਲ¹ ਮੀਢੀ² ਕੁਲਟਾ ਕੁਨਾਰਿ ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਭੇਡ।
ਹੀ ॥੩੭॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਦੂਸਰੀ ਦੌਰ ਗਈ ਦਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਸੋ ਉਕਸੀ¹ ਤੰਤ² ਪਾਵਨ ਹੇਤੂ।

¹ਹੰਡਲਾ ਮਾਰਕੇ। ²ਧਾਗਾ।

ਹੋਇ ਗਈ ਸ਼ਰਮਾ¹ ਤਨ ਤੂਰਨ

¹ਕੁੱਤੀ।

ਪੂਰਨ ਕੀ ਅਵਗਯਾ ਦੁਖ ਦੇਤੂ।¹

¹ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਅਵੱਗਯਾ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਔਰ ਹੁਤੀ, ਡਰ ਧਾਰਿ ਰਿਦੈ

ਪਿਖਿ ਭਾਜ¹ ਬਰੀ² ਤਤਕਾਲ ਨਿਕੇਤੂ।

¹ਭੱਜਕੇ। ²ਵੜੀ।

ਮੇਖ¹ ਕੇ ਸੰਗ ਬਧਯੋ ਫੁਰਕੈ² ਬਹੁ

¹ਕਿੱਲੇ। ²ਭਾਵ ਮਰਦਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋ ਨਿਜ ਦੇਵਨ ਭੇਤੂ

॥੩੮॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬੋਲੇ ਤਬ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਜਾਹੁ ਅਬ ਬਾਲਾ
ਤੁਮ

ਕੰਠ ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਤੇ ਤੋਰ ਡਾਰੁ
ਬੰਧਨਾ।'

ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਢਿਗ
ਜਾਇ ਕਰਿ

ਕੰਠ ਜੇਊ ਤੰਤ ਸੋਊ ਕੀਨੋ ਹੈ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।
ਨਿਕੰਦਨਾ।¹

ਮਾਨਵ ਕੀ ਦੇਹਿ ਭਈ ਫੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਹੂੰ
ਕੀ

ਆਇ ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਕੋ ਕੀਨਿ ਤਬ
ਬੰਦਨਾ।

‘ਵਡੀ ਜੋ ਬਲਾਈ¹ ਤਿਨ ਮਾਂਹਿ ਲੀਏ ਬਿਹਰਤਿ² ¹ਵਡੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ। ²ਐਨੂੰ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋ।

ਸੂਧੋ ਮਨ ਮੇਰੋ¹, ਹੋਂ ਸੁ ਜਾਨੋ ਛੰਦ ਬੰਦ ਨ²’ ॥੩੯॥ ¹ਮੇਰਾ ਮਨ ਸਿੱਧਾ ਹੈ। ²ਐਂ ਵਲ ਛਲ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ।

ਨਾਨਕ ਬਖਾਨਾ ‘ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਮਰਦਾਨਾ! ਨਹਿੰ ਬੈਨ ਮਮ ਮਾਨਾ, ਤੁਮ ਕਰੀ ਮਨ ਭਾਈਆ¹।’ ¹ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ।

ਭਨਤਿ ਪਰਸਪਰ ਐਸੇ ਈ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਤਾਂਹਿ ਕਾਲ ਵਿਖੇ ਕੰਤ ਅੰਗਨਾ¹ ਕੇ ਆਈਆ। ¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਤੀ।

ਦੌਰ ਕਰਿ ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਗਈ ਪਤਿ ਪਾਸ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ। ²ਭਾਵ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰੂ ਦਿਸ਼ ਹੋਇ ਬਾਰ ਬਾਰ¹ ਤਾਂ² ਬਤਾਈਆ।

ਬੋਲਨ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਇਤ ਉਤ ਦੌਰੀ ਫਿਰੈਂ

ਲਾਂਗੁਲ ਹਿਲਾਇ¹ ਫੁਰਰਾਇ² ਸਮਝਾਈਆ ॥੪੦॥ ¹ਪੂਛਾਂ ਹਲਾਕੇ। ²ਫੁਰਾਟੇ ਮਾਰ ਕੇ।

ਤੀਯ ਨਿਜ ਦੇਖ ਕਰਿ ਚਿੰਤ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖ¹ ਭਏ ¹ਬੜੇ।

ਜਾਨੇ -ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਸੰਤ ਕੋਊ ਆਈਆ।

ਟਾਮਨ¹ ਹੈ ਕੀਨੋ ਇਨ ਭਯੋ ਵਿਪਰੀਤ² ਸੋਊ ¹ਟੁਣਾਂ। ²ਘੁੱਠਾ ਪਿਆ।

ਕੂਕਰੀ ਔ ਮੀਢੀ ਬਨਿ ਮਨ ਦੁਖ ਪਾਈਆ।

ਚਲੇ ਨਹਿੰ ਜਾਇੰ¹ ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਨਾਇ ਅਬ ¹ਭਾਵ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਨਾ ਜਾਣ।

ਕੀਨੀ ਖਤਾ ਜੋਊ, ਲੇਹਿੰ ਯਾ ਤੇ ਬਖਸ਼ਾਈਆ-।

ਦੌਰ ਦੋਨੋਂ ਮੇਰੇ ਈ¹ ਚਰਨ ਗਹੇ ਆਨਿ ਕਰਿ ¹ਭਾਵ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ।

ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਕੀਨੀ ਬੇਨਤੀ

ਵਡਾਈਆ ॥ ੪੧ ॥

ਬਾਨੀ ਮੈਂ ਬਖਾਨੀ 'ਜਾਹੁ ਤਾਂਹਿ ਪਾਸ ¹ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

ਬੰਦ ਪਾਨੀ¹

ਬਖਸ਼ਨ ਹਾਰ ਸੋਊ ਖਤਾ ਕੀਨੀ ਜਾਂਹਿ
ਕੀ।'

ਧਾਇ ਕਰਿ ਪਾਇੰ ਗਹੇ ਜਾਇ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਕੇ

'ਦੂਰ ਅਬ ਕੀਜੈ ਰਿਸ¹ ਕੀਨੀ ਜੋ ¹ਗੁੱਸਾ।

ਗੁਨਾਹਿ ਕੀ।

ਜੋਖਤਾ¹ ਕੁਚੀਲ², ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ²ਕੁਚੀਲ ਹਨ। ³ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ।

ਸੰਤ ਸ਼ੀਲ³

ਭੂਲੀ ਮਤ ਸਦਾ ਜਿਨ ਕਾਮ ਭੋਗ ਚਾਹਿ
ਕੀ।

ਕਰਮ ਕਮਾਯੋ ਜਸ ਪਾਯੋ ਫਲ ਇਨੈ ¹ਤੈਸਾ।

ਤਸ¹

ਸਾਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਤਿ ਇੱਛਾ ਨਹਿੰ
ਕਾਹਿ ਕੀ ॥ ੪੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮੰਦ ਮਤੀ ਮਨ ਮੂਰਖ ਏ

ਜਿਨ ਸੰਤਨ ਸੋਂ ਉਠ ਟਾਮਨ ਕੀਨਾ।

ਠੌਰ ਕੁਠੌਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ

ਨਿਤ ਆਤੁਰ ਕਾਮ ਤੇ ਹੋਤਿ ਅਧੀਨਾ।

ਆਪ ਕਰੋ ਕਰੁਨਾ ਕਰੁਨਾਕਰ!

ਤੋ ਸ਼ਰਨਾ ਪਰਨਾ ਹਮ ਲੀਨਾ।

ਮਾਨਵੀ ਦੇਹਿ ਕਰੋ ਇਨ ਕੀ

ਬਖਸ਼ੋ ਅਪਰਾਧ ਤੁਮੇ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਨਾ¹' ¹ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜਾਣਿਆ ਹੈ।

॥ ੪੩ ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਨਨ ਬੈਨ ਭਨੈਂ

'ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਮਨਜੂਰ¹ ਕਰੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ। ¹ਕਬੂਲ।

ਧੂਮਸਾਲ ਕਰੋ, ਹਰਿਨਾਮ ਰਰੋ¹ ¹ਜਪੋ।

ਉਰ ਭਾਉ ਧਰੋ, ਹਰਿ ਕੈ ਕ੍ਰਿਤ ¹ਇਹ ਕੰਮ ਛਡਕੇ।

ਯਾਹੀ।’

ਸਿੱਖ ਸੰਤਨ ਸੇਵਹੁ ਹੋਇ ਭਲੇ ਤੁਮ

ਗ੍ਰੀਵ¹ ਪਰੈ ਨਹਿ ਅੰਤਕ² ਫਾਹੀ।’

¹ਗਲ ਵਿਚ। ²ਯਮ ਦੀ।

ਸੁਨਿ ਦੀਨ ਭਏ ਭਨਿਹੀ ਮੁਖ ਤੇ

‘ਤੁਮਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾ ਹਮ ਨਾਂਹੀ’

॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਇਹ ਨਾਰਾਂ। ²ਖੋਟੀਆਂ।

‘ਨਾਰਿ¹ ਦੁਰਾਚਾਰ² ਬਿਭਚਾਰਨ ਕੀ

ਚਾਲ ਜਿਹ

ਸੋ ਤੋ ਦੁਖ ਦੈਨ ਹੂੰ ਕੇ ਜੋਗ ਮਨ

ਜਾਨਿਯੇ।

ਭਏ ਹੋ ਅਧੀਨ ਪੁਨ ਬੇਨਤੀ ਸੋ ਕੀਨ

ਤੁਮ

ਯਾਂ ਤੇ ਹੋਇੰ ਨਾਰ ਤਨ ਇਨਕੇ

ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।’

ਐਸੇ ਹੀ ਭਨਤਿ¹ ਭਈ ਦੇਹ ਤਿਨ

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਉਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ।

ਪੂਰਬ ਸੀ

ਹੇਰਿ ਗੁਰ ਰੂਪ ਪੁਨ ਮਨ ਪਛੁਤਾਨਿਯੇ।

ਕਰੁਨਾ ਕੇ ਐਨ ਰਹੇ ਤਹਾਂ ਭਈ ਰੈਨ

ਜਬ

ਕੀਨੀ ਸੁਖ ਸੈਨ, ਜਾਂ ਕੋ ਭੈ ਨ ਕਿਤ

ਥਾਨਿਯੇ ॥ ੪੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਸਵੇਰ ਹੋਈ। ²ਸੰਖ ਨੇ। ³ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਕੁੰਤ ਕੁਕੜ, ਕੁਕੂਟ ਦਾ ਅਪਿਭ੍ਰੰਸ਼।

ਭੁਨਸਾਰ¹ ਭਈ ਧੁਨ ਕੰਬੁ²⁺ ਕਈ

¹ਰਾਤ। ²ਬੀਤੀ।

ਨਿਸ¹ ਨਾਸ² ਗਈ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਜਾਗੇ।

¹ਜਾਣਕੇ।

ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਵ¹ ਭੇਵਹਿ ਕੋ

¹ਲਿਆਏ। ²ਪਾ:-ਮਿਲ ਮਾਨਵ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵਨ ਕੋ ਤਿਨ ਆਨਵ ਭੇਟ ਹੀਯੇ ਅਨੁਰਾਗੇ।

ਤਿਨ ਆਨਵ¹ ਭੇਟ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗੇ⁺।

ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨਿ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਨਿ

ਭਏ ਅਘ ਹੀਨ ਵਡੇ ਵਡਭਾਗੇ।

ਪ੍ਰਮਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਰਚੀ¹ ਤਿਹਾਂ ਕਾਲ

¹ਢਾਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਅਗੇ ਧਨਪੁਰ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਬਰਛਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। (ਦੇਖੋ

ਦਯਾਲਾ^੧ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਮੈਂ ਮਤਿ ਪਾਗੈ^੧ ਖਾ: ਤਵਾ: ਪੰਨਾ ੧੭੯)।
 ੧ਰੰਗੇ ਗਏ। ੧ਪਾ:-ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

॥ ੪੬ ॥

ਦਿਨ ਪੰਚ ਰਹੇ ਅਘ ਓਘ ਦਹੇ
 ਪੁਨ ਬੈਨ ਕਹੇ ‘ਹਮ ਜਾਹਿੰ ਅਗਾਰੀ।’
 ਕਰ ਜੋਰਿ ਪੁਮਾਨਾ^੧ ਬਿਨੈਂ ਯੋਂ ਬਖਾਨ ੧ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ।
 ‘ਭਈ ਇਹ ਬਾਨ ਮਯਾ ਸੁ ਤੁਮਾਰੀ।
 ਮਤਿਮੰਦਨ ਕੇ ਗਤਿ ਪੰਧਾ^੧ ਦਯੋ ੧ਪਾ:-ਪੰਥ।
 ਸੁਖ ਕੰਦ, ਗੁਬਿੰਦ, ਮੁਕੰਦ, ਉਦਾਰੀ!
 ਇਹ ਠੌਰ ਰਹੋ ਦਿਨ ਔਰ ਕਛੂ
 ਸਿਰਮੌਰ ਤੁਹਿੰ ਜਗ ਮੈਂ ਗਤਿਕਾਰੀ^੧ ੧ਮੁਕਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੪੭ ॥

ਸੁੰਯਾ:

‘ਨਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪੋ
 ਅਰਦਾਸ ਤਿਹਾਵਲ^੧ ਕੀ ਕਰਿਯੇ। ੧ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ।
 ਮਨਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿੰਗੀ
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਿਦੇ ਧਰਿਯੇ।
 ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਹੁ
 ਮੈਲ ਅਮੰਗਲ^੧ ਕੀ ਹਰਿਯੇ।’ ੧ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ। ੧ਪਾ:-ਅਮੰਕਨ ਪਾਪਾਂ ਦੀ।
 ਇਹ ਭਾਂਤਿ ਦਯੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਿਨੈ
 ਪੁਨ ਆਪ ਚਲੇ ਪਿਖ ਜਾਂ ਤਰਿਯੇ^੧ ੧ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਤਰ ਜਾਈਏ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਨੂੰ।

॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੁਮਤਿ ਦੇ, ਅਨਤ^੧ ੧ਦੂਸਰੇ। ੧ਜਗਤ ਦੇ ਈ ਸੂਰ।
 ਦੇਸ਼ ਜਗਤੇਸ਼।^੨
 ਗਵਨੇ ਪੂਰਨ ਕਾਮਨਾ, ਜੋ ਸ਼ਿਵਨਾਭ
 ਨਰੇਸ਼ ॥ ੪੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਯੇ ‘ਕਵਿਰੂਦੇਸ਼’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਛਿਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੬ ॥

੪੭. [ਨਖਕਾਂਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਗਲਾਦੀਪ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ]

੪੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੮

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁੱਕਿਆ ਬਾਗ ਹਰਾ ਕਰਨਾ} ॥੧੩॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ} ॥੧੯॥

{ਪਦਮਨੀ ਭੇਜਣੀ} ॥੩੭..॥

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣਾ} ॥੬੪..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੇ, ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ।

ਕਾਂਤਿ=ਸੁੰਦਰਤਾ। ਰੁਚਿਰ=ਰੁਚੀ ਉਪਜਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਪਯਾਰੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ; ਸੁੰਦਰ।

ਕਰਿ ਚਕੋਰ ਮਨ ਆਪਨੋ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ ॥੧॥

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ=ਚੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਂਦਨੀ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸੁੰਦਰ ਚਾਂਦਨੀ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਦਾ) ਚਕੋਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੀ (ਯਾ, ਮੁਕਤਿ ਦਾਤੇ ਦੀ) ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ੴਪਾ:-ਤਬ।

ਅਬਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।

ਮੈਂ ਪੁਨ ਸੰਗਿ ਦੁਤਿਯ ਮਰਦਾਨਾ।

ਦੇ ਕਰਿ ਕਿਤਿਕ^੧ ਬਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ। ^੧ਕਈ।

‘ਸਿਮਰਹੁ ਸੱਤਿਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼ਾ’ ॥੨॥

ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸੁਭ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।

ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਸਾਗਰ ਪੁਨ ਆਵਾ।

ਜਾਇ ਭਏ ਠਾਂਢੇ ਤਿਹ ਤੀਰਾ^੧। ^੧ਉਸ ਦੇ ਕੰਢੇ।

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਗੰਭੀਰਾ ॥੩॥

‘ਕਹੁ ਬਾਲਾ ਸਾਗਰ ਅਸਗਾਹਾ।

ਕਹੂੰ ਨ ਪੱਯਤਿ ਇਹ ਕੋ ਥਾਹਾ^੧। ^੧ਭਾਵ ਡੂੰਘਾ ਹੈ।

ਜਾਣੋਂ ਪਾਰ ਚਹਿਤਿ ਹਮ ਮਨ ਮੈਂ।

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਮਨੈਂ ਅਬ ਬਨ ਮੈਂ^੧? ^੧ਪਾਣੀ ਵਿਚ।

॥੪॥

ਨਿਕਟ ਨ ਕੋ ਅਬ ਆਇ ਜਹਾਜਾ।

ਜਾਂ ਤੇ ਪਾਰ ਜਾਨ ਹੈ ਕਾਜਾ।

ਤੂੰ ਸਜਾਨੋ ਕਛੁ ਮਸਲਤ ਦੀਜੈ^੧। ^੧ਪਾ:-ਕੀਜੈ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਗਮਨ ਕਰੀਜੈ' ॥੫॥

ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਗੁਰ ਸੋ ਮੈਂ ਬੋਲੋ ਅਸ ਬਾਨੀ।

‘ਜੋ ਪਾਹਨ ਲੇ ਔਰ ਡੁਬੰਤੇ।

ਤੁਮਰੇ ਬਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ ॥੬॥

ਗਰੂਏ¹ ਗਿਰ² ਸਾਗਰ ਪਰ ਤਾਰੇ।

¹ਭਾਰੇ। ²ਘਹਾੜ।

ਮਾਨਵ ਕੀ ਕਯਾ ਗਨਤਿ ਉਚਾਰੇ।

ਨਾਮ ਲੇਯ ਜੋ ਤੁਮ ਦਿਨ ਰੈਨਾ।

ਸੋ ਭਉਜਲ ਲੰਘਹਿ ਸੁਖ ਚੈਨਾ ॥੭॥

ਇਹ ਸਾਗਰ ਕਯਾ ਤਰਨ ਦੁਹੇਲਾ।

ਤਾਰਹੁ ਭਉਜਲ ਭੂਰ ਸੁਹੇਲਾ।¹

¹ਸੁਖੈਨ ਹੀ।

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸੀਦ ਭੇ ਬਹੁ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਾਨੀ ॥੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਖੌਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ

ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਇਹੁ ਸ਼ਲੋਕ ਪਠਿ ਕਰਿ ਮੁਖ ਆਛੇ।

ਆਵਹੁ ਗਮਨੇ ਹਮਰੇ ਪਾਛੇ।’

ਅਸ ਕਹਿ ਸਾਗਰ ਪਰ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਪਗ ਛੈਤਾ ਨ ਪਾਨੀ ¹ਪਾ:-ਛੁਵਤ।

॥੯॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਾਛੇ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ।

ਤਿਉਂ ਹੀ ਕੀਨੋ ਹਮ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ।¹

¹ਤੁਰਨਾ।

ਭੀਗੋ ਕਹੂੰ ਨ ਜਲ ਸੋਂ ਚਰਨਾ।²

¹ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤੁਰ ਲੈਣਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਅਨਹੋਣੀ ਗਲ’ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਯੋਗ ਦੇ ਤੀਰਕੇ ਮੂਜਬ ਸਮਾਹਿਤ ਚਿਤ ਜਿਸ ਗਲ ਪਰ ਸੰਯਮ (ਧਾਰਨਾ ਧਯਾਨ ਸਮਾਧੀ) ਕਰੇ ਉਹੋ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਚਿੱਕੜ ਕੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਟੁਰ ਸਕਣਾ ਯੋਗੀ ਲਈ ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਭੂਤੀ ਪਾਦ ਅੰਕ ੩੮ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਹਜ਼ਰਤ ਈਸਾ ਜੀ ਦਾ ਜਲ ਪਰ ਤੁਰਨਾ ਮਤੀ ਦੀ ਇੰਜੀਲ ਬਾਬ ੧੪ ਆਇਤ ੨੫ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਡੰਕਾ ਵਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ‘ਕਾਂਕ੍ਰੈਸਟ ਆਫ ਡੈਥ’ ਨਾਮੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਪਰਬੰਧ ਦੇ ਮੈਂ ਮੰਜੇ ਸਮੇਤ ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਛੱਤ ਨੂੰ ਜਾ ਹੱਥ ਲਾਇਆ। ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੇਜ਼ ਸਮੇਤ

ਉਚੀ ਉਠਦੀ ਗਈ ਜਿਥੋਂ ਤਾਂਈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਰ ਛਤ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗਾ' ਦੇਖੋ 'ਕਾਂਕੈਸਟ ਆਫ ਡੈਥ' ਬਾਈ 'ਹੇਲਨ ਵਿਲਮੈਨਸ' ਸਫਾ ੭੩। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਆਤਮ ਬਲ ਦੇ ਬਲੀ ਸੂਰਮੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਏਹ ਬਾਤਾਂ ਕਠਨ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਕਰੁਨਾ ਕੀਨੀ ਤਾਰਨ ਤਰਨਾ ॥ ੧੦ ॥

ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਥੋ ਇਕ ਟਾਪੂ।

ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ ਸੰਕਟ ਖਾਪੂ।¹

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਨਾਗਾ ਬੰਦਰਾਂ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮਾ।

{ਨਾਗਾ ਬੰਦਰ - ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ}

¹ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੋਰੂ ਮੰਡਲ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਬੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਗਾਪਟਨਮ ਯਾ ਨਾਗਾਪਟਮ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਮੁੰਦਰ ਬਸਤੀ ਤੋਂ ਕੁਛ ਪਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਇਸ ਥਾਉਂ ਅਜੇ ਭੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤਕ ਕਿਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ-ਜਾਫਨਾ ਨਾਮੇ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਚ ਜਾਪਾ ਬੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪੁਨ ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਸੁਖ ਧਾਮਾ ॥ ੧੧ ॥

ਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ ਜਹਿੰ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪਾ।

ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।

ਰਾਜੇ ਕੇ ਅਰਾਧਨੇ ਕਰਿ ਕੈ।

ਗਏ ਦੇਸ਼ ਤਹਿੰ ਸੇਵ ਬਿਚਰਿਕੈ।¹ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।

॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬਾਗ।

ਤਿਹ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਉਪਬਨਾ¹ ਹੁਤੇ, ਸੁਸ਼ਕ
ਖਰੋ ਜਿਹ ਥਾਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੋ ਤਾਸ ਮਹਿੰ, ਦਾਸਨ ਕੇ
ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੧੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਚਰਨ ਕਮਲ ਜਬ ਤਿੰਹ ਠਾਂ ਪਾਏ।

ਸੂਕੇ ਬਿਟਪਾ¹ ਹਰੇ ਹੂੰ ਆਏ।

¹ਬੁੱਛ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁੱਕਾ ਬਾਗ ਹਰਾ ਕਰਨਾ}

ਸੁੰਦਰ ਸਾਖਾ ਦਲ¹ ਫਲ² ਫੁਲਾ।³

¹ਪੱਤੇ। ²ਫਲ ਤੇ। ³ਫੁਲ।

ਸੋਹਤਿ ਭਾ ਸਭਿ ਮਨ ਅਨਕੂਲਾ

॥ ੧੪ ॥

ਜਬਹਿ ਨਗਰ ਕੇ ਲੋਕਨ ਦੇਖਾ।

ਰਿਦੇ ਸਭਿਨਿ ਆਚਰਜ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

ਬਾਗਵਾਨ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧ ਪਾਈ।

ਆਨਿ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗ੍ਰੀਵ¹ ਨਿਵਾਈ ¹ਗਰਦਨ।

॥ ੧੫ ॥

ਹਰਖ ਕੀਨਿ ਤਿਨ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ।

ਪੁਨ ਗਵਨਜੋ ਜਹਿੰ ਹੁਤੋ ਭੁਵਾਲਾ।¹ ¹ਰਾਜਾ।

ਜਾਇ ਸਭਾ ਮਹਿੰ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ।

‘ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਭੂਪਤਿ! ਮਮ ਸਾਚੀ

॥ ੧੬ ॥

ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਏਕ ਚਲਿ ਆਯੋ।

ਸੂਕੇ ਉਪਬਨ ਪਗ ਜਬ ਪਾਯੋ।

ਹਰਿਆ ਹੋਤਿ ਭਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ

॥ ੧੭ ॥

ਦੈ ਚੇਲੇ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕੇ ਸੰਗਾ।

ਚਲਹੁ ਨਿਕਟ ਤਹਿੰ ਧਾਰਿ ਉਮੰਗਾ।’

ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਭੂਪਤਿ ਹਰਖਾਯੋ।

ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਪਨੋ ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯੋ ॥ ੧੮ ॥

ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹੀ ਇਹ ਬਾਨੀ।

‘ਜਾਵਹੁ ਨਿਕਟ ਸੰਤ ਸੁਖਦਾਨੀ।

ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਆਗਮ ਕੀਨਾ।

ਕਰਹੁ ਪਰਖ ਭਲ ਬਿਧਿ ਲਿਹੁ ਚੀਨਾ¹’ ¹ਪੜਤਾਲ ਲਓ।

॥ ੧੯ ॥

ਪਰਸੁਰਾਮ¹ ਸੁਨਿ ਬਚ ਅਵਨੀਪਾ।²

¹ਮੰਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਰਾਜੇ ਦਾ।

ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨ ਸਮੀਪਾ।¹

¹ਨਾਲ।

ਗਮਨਜੋ ਉਪਬਨ ਕੋ ਤਤਕਾਲਾ।

ਜਹਾਂ ਬਿਰਾਜਤਿ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੨੦ ॥

ਕੀਨਿ ਬੰਦਨਾ ਦੈ ਕਰ ਜੋਰੀ।

ਆਗੈ ਭੋਜਨ ਧਰਜੋ ਬਹੋਰੀ।

‘ਨ੍ਰਿਪਤ ਪਠਜੋ ਹੈ ਕਰਹੁ ਅਹਾਰਾ।’

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੨੧ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †

ਰਸ ਕਸ ਸੁਆਦ ਅਨੇਕ ਹੈ ਬਿਖ ਫਲ ਮੀਠੇ ਚਾਖ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜਿਸ ਆਪਣੀ ਤਾ ਕਉ ਰਾਖੈ ਆਪ ॥੧॥
†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

†ਬਿਰਥੇ।

‘ਰਸ ਕਸ ਸਾਦ ਬਾਦਾ ਏ ਜਾਨੋ।

ਨਾਮ ਮਹਾਂਰਸ ਸੁਖਦਾ ਮਾਨੋ।

†ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਫਸੇ ਜਿ ਉਨ ਮਹਿ ਹੋਤਿ ਬਿਕਾਰਾ।

ਅਹੈਂ ਨਾਮ ਕੇ ਰਸ ਅਵਿਕਾਰਾ।’

†ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

॥੨੨॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚ ਮੰਤ੍ਰੀ ਬਿਸਮਾਨਾ।

†ਵਜ਼ੀਰ।

ਬਹੁਰੋ ਗਮਨਯੋ ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ।

†ਫਿਰ ਗਿਆ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ।

ਜਾਇ ਸਭਿਹਿ ਉਚਰਯੋ ਬਿਰਤੰਤਾ।

‘ਸਾਦ ਅਸਨ ਤੇ ਬ੍ਰਿਕਤੀ ਸੰਤਾ’

॥੨੩॥

ਭੂਪਤਿ ਭਾਖਤਿ ‘ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ}

ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਸੰਤ ਅਗਾਰੀ।’

†ਅੱਗੇ।

ਸੁਨਤਿ ਸਚਿਵਾ ਲੇ ਬੇਸਯਾ ਸੰਗਾ।

†ਮੰਤ੍ਰੀ।

ਜਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਲਜਤਿ ਅਨੰਗਾ

॥੨੪॥

ਆਇ ਸਮੀਪ ਕਰੀ ਨ੍ਰਿਤਕਾਰੀ।

ਕਹਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ‘ਇਹ ਭੇਟ ਤੁਮਾਰੀ।

ਪਠੀ ਭੂਪ ਹਿਰਦਾ ਹੁਲਸਾਵਨ।’

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਜਿਨਾ ਕੀਰਤਿ ਪਾਵਨ

†ਪਾ:-ਜਿਹ।

॥੨੫॥

ਇਹ ਬਿਖ ਭਰੀਆਂ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡ ਲਿਵਾੜ ॥

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਪਾਰ ਹੈ ਦੇਤੀ ਜਨਮ ਵਿਗਾੜਾ ॥੨॥

†ਇਹ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਕ ਨਹੀਂ, ਫਰੀਦ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਐਉਂ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ:-

ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁ ਗੰਦਲਾ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ ॥

ਇਕਿ ਰਾਹੇ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਇਕਿ ਰਾਧੀ ਗਏ ਉਜਾੜਿ ॥੩੭॥

ਚੌਪਈ:

†ਭਾਵ ਹੈ ਵੇਸ਼ਯਾ ਦਾ ਸਰੀਰ।

‘ਦੁਰਗਾਂਧ ਕੋ ਬਾਸਨ¹ ਹੈ ਦੇਹੀ।
ਇਨਹਿ ਸਪਰਸੈ ਹੂੰ ਜੁ ਸਨੇਹੀ¹। ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ।
ਇਹ ਠਾਂ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤਿਨ ਕੇਰਾ।
ਮੁਏ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਜਮ ਨੈ ਗੇਰਾ¹’ ¹ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਸਵਾ ਸਪਰਸ਼ੀ ਹੈ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਗਯੋ।
ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਭਾਖਤਿ ਭਯੋ।
‘ਦੋਖ ਅਰੋਪਤਿ ਇਨ ਕੇ ਮਾਂਗੀ।
ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸਪਰਸਤਿ ਨਾਂਗੀ¹’ ¹ਛੁੱਹਦੇ ਨਹੀਂ।

॥ ੨੭ ॥

ਪਰਸੁਰਾਮ ਕੋ ਕਹਿ ਅਵਨੀਪਾ।
‘ਅਬ ਕੇ ਬਹੁਰੋ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁੰਦਰ ਭੂਖਨ ਬਸਨ ਸੁਹਾਏ।
ਦੇਵਹੁ ਤਿਨ ਜੇ ਮਨ ਲਲਚਾਏ’

॥ ੨੮ ॥

ਲੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਖਨ ਪਟ¹ ਰੂਰੇ।² ¹ਪੱਟ ਦੇ ਬਸਤਰ। ²ਸੁੰਦਰ।
ਆਇ ਧਰੇ ਆਗੈ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ।
‘ਲੇਹੁ ਪੇਟ ਇਹੁ ਭੂਪ ਪਠਾਈ।’
ਦੇਖਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ

॥ ੨੯ ॥

ਕਾਇਆ ਕਪੜ ਕੂੜ ਹੈ ਇਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਨ ਭੂਲ ॥

ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਮਾਲ ਧਨ ਏਈ ਨਰਕ ਕੇ⁺ ਮੂਲ¹ਃ ॥ ੩ ॥

¹ਜੜ੍ਹ। ⁺ਪਾ:-ਕੋ, ਕਾ। ⁺ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਚੌਪਈ:

‘ਕਾਂਇਆ ਆਦਿ ਕਪੜ ਹੈਂ ਕੂੜੇ।
ਇਨ ਬਿਲੋਕ ਭੂਲਤਿ ਹੈਂ ਮੂੜੇ।
ਹਮਰੇ ਏਹੁ ਨ ਕਿਸਹੂੰ ਕਾਜਾ।
ਜਾਇ ਦੀਜੀਏ ਆਪਨ ਰਾਜਾ’ ॥ ੩੦ ॥

ਸੁਨਿ ਮੰਤ੍ਰੀ ਗਾ¹ ਨਿਕਟ ਰਜਾਨਾ। ¹ਗਿਆ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਉੱਤਮ ਸੰਤ ਸੁਸ਼ੀਲ ਉਦਾਰਾ।

ਕਛੁ ਨ ਲੇਵਤਿ ਪਠਯੋ ਤੁਮਾਰਾ

॥ ੩੧ ॥

ਚਲਹੁ ਆਪ ਤਿਹ ਦਰਸਨ ਕੀਜੈ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪਰਖ ਪਤੀਜੈ।
ਸੁਨਤਿ ਸੁਮਤਿ ਕੇ ਭੂਪਤਿ ਬੈਨਾ।
ਗਮਨਜੋ ਆਪ ਨਿਕਟ ਗੁਨ ਐਨਾ

॥ ੩੨ ॥

ਭੀਰ ਨਰਨ ਕੀ ਲੀਨੇ ਸੰਗਾ।
ਮਿਲਨ ਹੇਤੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਮੰਗਾ।¹ ਚਾਉ ਭਰਿਆ।

ਪਹੁੰਚੋ ਉਪਬਨ, ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ।
ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਵਨੀਪਾ ॥ ੩੩ ॥

ਦਰਸ ਬਿਲਕਿਤਿ ਬਧੋ ਅਨੰਦਾ।
ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਪਿਖਿ ਪੂਰਨ ਚੰਦਾ।¹ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ।

ਬਹੁਰ ਠਾਂਢ ਭਾ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬਾਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ਾਪਾ:-ਮੁਖ।

॥ ੩੪ ॥

ਸੁਨਿ ਰਾਜਾ ਸਿਵਨਾਭ ਤੂੰ ਸੁਭ ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਰਾਸ ॥
ਨਾਨਕ ਪੜਦਾ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਹੋਵੈਂ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ: ਾਰਾਜਾ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਰਜਾਨਾ।¹
ਨਿਸਚਾ ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ ਮਾਨਾ। ਾਪਾ:-ਮਗਨ।

-ਤਦਪਿ ਏਕ ਨਿਸ ਲਿਉਂ ਪਤਿਆਰਾ।¹ ਪਰਤਾਵਾ।

ਪੰਥ ਕਰੋਂ ਪੁਨ ਅੰਗੀਕਾਰਾ ॥ ੩੫ ॥

ਅਸ ਮਨ ਠਾਨਿ ਗਯੋ ਨਿਜ ਧਾਮਾ।
ਉਪਬਨਿ ਰਾਜਤਿ ਪੂਰਨਕਾਮਾ।¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਪਰਯੰਕ ਪਠਾਏ।¹ ਪਲੰਘ। ਾਪਾ:-ਡਸਾਏ।

ਸੇਵਨ ਹਿਤ ਸੇਵਕ ਤਬ ਆਏ ॥ ੩੬ ॥

ਰੈਨਿ ਭਏ ਪਦਮਨਿ¹ ਬੁਲਵਾਈ। ਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

{ਪਦਮਨੀ ਭੋਜਣੀ}

ਭੂਪਤਿ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਸੁੰਦਰ ਸਖੀਆਂ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ।

ਤਾਂਹਿ ਸੰਤ ਉਪਜਾਉ ਅਨੰਗਾ।¹ ਕਾਮ ਉਪਜਾਵੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਨਵਸਤ¹ ਕੀਨ ਸਿੰਗਾਰਾ।

¹੯+੭ ੧੬।

ਭੂਖਨ¹ ਪਟ² ਸੁਠ³ ਅੰਜਨ⁴ ਡਾਰਾ।

¹ਗਹਿਣੇ। ²ਬਸਤ੍ਰ। ³ਸੁੰਦਰ। ⁴ਸੁਰਮਾਂ।

ਉਪਬਨ ਵਿਖੈ ਆਨਿ ਤਤਕਾਲਾ।

ਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੁਚਿਰ ਬਿਸਾਲਾ

॥ ੩੮ ॥

ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੰਚਨ ਗਜਗੋਨੀ¹।

¹ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਤੇ ਚਾਲ ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ।

ਕਚ¹ ਮੇਚਕ² ਜਨੁ³ ਕੰਦੂਪ ਛੋਨੀ⁴।

¹ਵਾਲ। ²ਕਾਲੇ। ³ਆਨੇਂ। ⁴ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ।
ਛੋਨਾ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੱਚਾ।

ਪੀਨ¹ ਉਰੋਜਨ, ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ²।

¹ਕਠੋਰ। ²ਅਮੋਲੇ ਵਰਗੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ।

ਕਟ¹ ਜਿਨ² ਛੀਨ³ ਕੋਕਲਾ⁴ ਬੈਨੀ⁵

¹ਲੱਕ। ²ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ³ਪਤਲਾ। ⁴ਕੋਇਲ ਵਤ।
⁵ਬੋਲੀ ਵਾਲੀਆਂ।

॥ ੩੯ ॥

ਬਰਖ ਚਤੁਰਦਸ¹ ਕੀ ਕਿਹ² ਬੈਸਾ।

¹ਚੌਦਾਂ। ²ਕਿਸੇ ਦੀ।

ਕੋ ਖੋੜਸ ਕੀ ਰੂਪ ਸੁਦੇਸ਼ਾ¹।

¹ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਤੇ ਸੁਹਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ।

ਚਲਤਿ ਹੋਤਿ ਭੂਖਨ ਝੁਨਕਾਰਾ।

ਮਨਹੁ ਮਦਨ¹ ਕੋ ਬਜਤਿ ਨਗਾਰਾ

¹ਕਾਮਦੇਵ।

॥ ੪੦ ॥

ਜਿਨ ਕੋ ਚਿਤਵਨ¹ ਬਾਨ ਸਮਾਨਾ²

¹ਨਜ਼ਰ। ²ਤੀਰ ਵਰਗੀ ਹੈ।

ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ¹ ਕੁਟਿਲ² ਧਨੁਖ³ ਪਰਮਾਨਾ⁴।

¹ਭਰਵੱਟੇ। ²ਟੇਢੇ। ³ਕਮਾਨ। ⁴ਵਰਗੇ।

ਮਨਹੁ ਭੂਪ ਇਕ ਕੀਨ ਬਹਾਨਾ।

ਆਵਾ ਮਦਨ ਕਰਨ ਪਤਿਯਾਨਾ¹

¹ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਬਹਾਨਾ ਬਨਾਕੇ ਕਾਮਦੇਵ ਆਪ
ਅਜਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਆਯਾ ਹੈ।

॥ ੪੧ ॥

ਜਹਿੰ ਅਰਬਿੰਦ ਬਿਲੋਚਨਿ¹ ਰਾਜਤਿ।²

¹ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ। ²ਬਿਰਾਜਦੇ
ਹਨ।

ਤਹਿੰ ਬੈਸੀ, ਜਿਨ ਪਿਖ ਰਤਿ¹

¹ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਲਾਜਤਿ।

ਕਰ ਕਮਲਨ ਸੋਂ ਚਰਨ ਮੁਕੰਦਾ।

ਚਾਂਪਤਿ ਭੀ¹ ਧਰਿ ਰਿਦੇ ਅਨੰਦਾ

¹ਦਬਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ।

॥ ੪੨ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ¹ ਕਰਿ ਮੁਖ ਮੁਸਕਾਵਨ।

¹ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ।

ਰਿਦੈ ਚਹਿਤਿ ਹੈ ਮਦਨ¹ ਬਢਾਵਨ।

¹ਕਾਮ।

ਕਰਿ ਕਟਾਖ¹ ਗੁਰੁ ਓਰ ਨਿਹਾਰੀ।

¹ਮਟੱਕੇ।

ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ

॥ ੪੩ ॥

ਮਨਹੁ ਕਾਮ ਕੀ ਬਾਜੀ ਬੀਨਾ¹। ਬੀਨ ਵੱਜ ਪਈ ਹੈ।
 ਜੋ ਸੁਰ ਮੁਨਿ ਕੋ ਕਰਤਿ ਅਧੀਨਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ ਬਚਨਨ ਪੂਰੇ !
 ਹੋਂ ਆਈ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਰੂਰੇ ॥ ੪੪ ॥
 ਸੰਕਾ ਤਜਿਯੇ ਬਦਨ ਮਯੰਕੇ¹ ! ਹੇ ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ।
 ਹਮਹਿੰ ਬਿਲੋਕ ਕਟਾਖਨ ਬੰਕੇ।
 ਇਸਤ੍ਰਿਨਿ ਮਹਿੰ ਜੋ ਪਦਮਨਿ ਜਾਤੀ¹। ਪਦਮਨੀ ਜਾਤੀ ਹੈ।
 ਸੋਂ ਮੁਝ ਮਹਿੰ ਲੱਖਨ ਬੱਖਯਾਤੀ¹ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।

॥ ੪੫ ॥

ਸੁੰਦਰ ਮੋਰ ਕਠੋਰ ਉਰੋਜਾ।
 ਕਰਹੁ ਸਪਰਸ਼ਨ ਪਾਨ ਸਰੋਜਾ¹। ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ।
 ਅਧਰ ਮਧੁਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਨਜਾਈਂ।
 ਆਪ ਲੇਹੁ ਰਸ ਹੂੰ ਮਮ ਸਾਈਂ ॥ ੪੬ ॥
 ਰੁਚਿਰ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ ਅਮੋਲਾ।
 ਮਿਲ ਮਨ ਭਾਵਤਿ ਕਰਹੁ ਕਲੋਲਾ।
 ਹੋਇ ਸਫਲ ਤਬ ਹੀ ਮਮ ਦੇਹਾ।
 ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਉ ਜਬ ਧਰਿ ਉਰ ਨੇਹਾ

॥ ੪੭ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ! ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਪੂਰਹੁ ਸ਼ਰਧਾ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ।
 ਅਸ ਜਬ ਬਾਨੀ ਭਨੀ ਅਧੀਨਾ¹। ਨਿੰਮ੍ਰੀ ਹੋ ਕੇ।
 ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ¹ ॥ ੪੮ ॥ ਗੁਣ ਸੰਪੰਨ।
 ‘ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਸਿਮਰਹੁ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।
 ਸਫਲ ਜਨਮ ਕਰਿ ਲਿਹੁ ਇਹ ਬਾਰੀ।
 ਬਿਸੈ ਸਾਦ ਮਹਿੰ ਬੈਸ ਨ ਖੇਵਹੁ।
 ਹਰਿ ਕੋ ਭਜਹੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭਿ ਹੋਵਹੁ’

॥ ੪੯ ॥

ਸੋਰਠਾ:
 ‘ਹਮ ਸੋਂ ਕੀਜੈ ਭੋਗ’, ਭਨਤਿ ਭਈ
 ਪੁਨ ਅੰਗਨਾ।

'ਹੋ ਤੁਮ ਪੂਰਨ ਜੋਗ, ਪੂਰਨ ਕਰਿਯੇ
ਕਾਮਨਾ' ॥੫੦॥

ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਬੋਲਤਿ ਭਏ।

'ਹੋਇ ਰਿਦੈ ਸੁਖ ਚੈਨ, ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਵਨ ।ਭਾਵ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ।
ਕੀਜਿਯੈ' ॥੫੧॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਆਸਾ ਘਰੁ ੬ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਜੇ ਗਹਣਾ ਹੋਵੈ ਪਉਣੁ ਹੋਵੈ ਸੂਤ ਧਾਰੀ ॥

ਖਿਮਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਾਮਣਿ ਤਨਿ ਪਹਿਰੈ ਰਾਵੈ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥੧॥

ਲਾਲ ਬਹੁ ਗੁਣਿ ਕਾਮਣਿ ਮੋਹੀ ॥

ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਹੋਹਿ ਨ ਅਵਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰੁ ਕੰਠਿ ਲੇ ਪਹਿਰੈ ਦਾਮੋਦਰੁ ਦੰਤੁ ਲੇਈ ॥

ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨ ਪਹਿਰੈ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਧਰੇਈ ॥੨॥

ਮਧੁਸੂਦਨੁ ਕਰ ਮੁੰਦਰੀ ਪਹਿਰੈ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਟੁ ਲੇਈ ॥

ਧੀਰਜੁ ਧੜੀ ਬੰਧਾਵੈ ਕਾਮਣਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੁ ਸੁਰਮਾ ਦੇਈ ॥੩॥

ਮਨ ਮੰਦਰਿ ਜੇ ਦੀਪਕੁ ਜਾਲੇ ਕਾਇਆ ਸੇਜ ਕਰੇਈ ॥

ਗਿਆਨ ਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ ਤ ਨਾਨਕ ਭੋਗੁ ਕਰੇਈ ॥੪॥੧॥੩੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਰਬ ਸਬਦ ਸਮਝਾਇ ਇਹੁ,

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗਕੰਤ।

ਅਸਟਪਦੀ ਪੁਨ ਅਰਥ ਸੋਂ,

ਉਚਰੀ ਰਾਗ ਬਸੰਤ ॥੫੨॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ ਦੁਤੁਕੀਆ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੈ ਦੇਖੁ ਭੀਤਿ ॥

ਮਨੁਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠ ਪਰੀਤਿ ॥੧॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਬਜਰੁ ਭਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨ ਘੇਰਿ ॥ ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ ॥

ਮਾਤ੍ਰੁ ਬੁੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ ॥੨॥

ਸਰਬ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਸਿਰਿ ਮੋਰੁ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪਗ ਲਾਗਉ ਤੋਰ ॥

ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ ॥ ਨਾਮੁ ਦੁਰਾਇ ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰੁ ॥੩॥

ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖੁ ਅੰਚਲਿ ਪਾਇ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮਿ ਰਤੋ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨ੍ਹਿਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ ॥ ਭੈ ਮਾਨੈ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥੪॥
 ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰਿ ਭੋਗੁ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਰੋਗੁ ॥
 ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨ੍ਹਿਸਿ ਹੋਗੁ ॥੫॥
 ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ ॥
 ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਾਧੋ ਬਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ॥੬॥
 ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ ॥ ਨਾਮੁ ਭਣਹੁ ਸਚੁ ਦੋਤੁ ਸਵਾਰਿ ॥
 ਪ੍ਰਿਉ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਤਿਆਸ ਨਿਵਾਰਿ ॥੭॥
 ਮੋਹਨਿ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ਤੋਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਠਾਢੇ ਚਾਹਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੁਆਰਿ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੮॥੧॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।

ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮੁਕਤਿ ਜਨੁ¹ ਮਾਲਾ²।

¹ਮਾਨੋਂ। ²ਭਾਵ-ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ) ਮਾਲਾ (ਪੁਆਈ)।

ਉਰ ਪਹਿਰਾਇ ਪਰਮ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮਾ।

ਸਿਮਰਨ ਲਿਵ ਲਗਿ ਮਗ¹ ਜੋ ਖੇਮਾ²

¹ਰਸਤਾ। ²ਭਾਵ) ਮੁਕਤੀ (ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਿਵ ਲੱਗ ਗਈ)।

॥੫੩॥

ਜਿਉਂ ਬਿਰਾਟਿਕਾ¹ ਜਾਚਤਿ ਕੀਰਾ²।

¹ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ। ²ਹੀਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ।

ਹੋਇ ਅਚਾਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੀਰਾ¹।

¹ਸਾਰੀ ਰਾਤ।

ਤਿਉਂ ਅਨੰਦ ਭਾ ਬਰਨ ਨ ਜਾਈ।

ਬਿਖੈ ਬਾਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ ਬੁਝਾਈ ॥੫੪॥

ਚਰਨ ਸੇਵ ਕੀਨੀ ਸਭਿ ਜਾਮਨਿ¹।

¹ਕੌੜੀ ਮੰਗ ਰਹੇ।

ਮਿਹਰਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਉਧਰੀ ਕਾਮਨਿ¹।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਭੋਰ ਭਈ¹ ਜਹਿੰ ਥੋ ਅਵਨੀਪਾ।

¹ਸਵੇਰ ਹੋਈ।

ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ ॥੫੫॥

ਨ੍ਰਿਪਤਿ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

¹ਰਾਜਾ ਨੇ।

‘ਕਹਹੁ ਸੰਤੁ ਨਿਸ ਕਸ ਪਹਿਚਾਨਾ?’

ਕਾਮਾਤੁਰ ਕਰਿ ਜਿਤਜੋ ਕਿ ਨਾਂਹੀ।

ਜਸ¹ ਬੀਤੀ ਤਸ ਕਹੁ ਮੁਝ ਪਾਹੀ²’

¹ਜਿਵੇਂ। ²ਮੇਰੇ ਪਾਸ।

॥੫੬॥

ਸਰਬ ਅੰਗਨਾ ਮੈਂ ਜੋ ਪਰਧਾਨਾ।

ਸੋ ਬੋਲੀ ‘ਸੁਨਿਯੋ ਰਾਜਾਨਾ¹ !

¹ਹੇ ਰਾਜਾ।

ਪੂਰਬ ਬਹੁ ਫਕੀਰ ਜੇ ਆਏ।

ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਤਿਯ¹⁺ ਸਭੈ ਲੁਭਾਏ

¹ਤੀਮੀਂ ਦਾ। ⁺ਪਾ:-ੜੀਯ।

॥ ੫੭ ॥

ਇਨ ਸੋਂ ਹਾਵ ਭਾਵ¹ ਮੈਂ ਕੀਨੇ। ¹ਅਦਾਵਾਂ।
 ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ¹ ਮੁਨਿ ਤਪੀ ਭੁਲੀਨੇ। ¹ਦੇਖਕੇ।
 ਇਨ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਤਨਕ ਨ ਪਰਸੇ।
 ਰਹੇ ਅਡੋਲ ਸਿ ਕੰਚਨ ਗਿਰ ਸੇ¹ ¹ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਙੂ।

॥ ੫੮ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੁਨ ਹਮ ਪਰ ਕੀਨੀ।
 ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕੋ ਰਸ ਮਤਿ ਭੀਨੀ¹। ¹ਸਾਡੀ) ਮਤ ਭਿੱਜ ਗਈ।
 ਇਹ ਤੋਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਜਿਸ ਕੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਨਿਹਾਲਾ

॥ ੫੯ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕਰਮ ਹਮ ਜਾਗੇ।
 ਤੋਂ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ¹ ਸੇਵਾ ਲਾਗੇ। ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ।
 ਸਰਬ ਰੈਨਿ ਦੇ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
 ਕਿਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ¹, ਸੁਣਹੁ ਨਰੇਸ਼ਾ! ¹ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

॥ ੬੦ ॥

ਬਿਸੈ ਭੋਗ ਬਿਸਟਾ ਕੀ ਨਯਾਈਂ।
 ਦੁਰਗੰਧਤਿ ਸੋ ਹਮੈ ਨ ਭਾਈ।
 ਰਿਦੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।
 ਸੁਨਤਿ ਬਚਨ ਭੀ ਸੀਤਲ ਛਾਤੀ

॥ ੬੧ ॥

ਕਾਢਿ ਨਰਕ ਤੇ ਸੁਰਗ ਪੁਚਾਏ।
 ਐਸੋ ਸੰਤ ਪਿਖੜੋ ਨਿਸ ਜਾਏ।
 ਸੁਨਤਿ ਭੂਪ¹ ਮਨ ਮਹਿੰ ਹਰਖਾਨਾ²। ¹ਰਾਜਾ। ²ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।
 -ਹੈ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਤਿ ਦਾਨਾ

॥ ੬੨ ॥

ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕੁਚਾਲੀ।
 ਜਤ ਸਤ ਤੇ ਕਿਯ ਨਰ ਸਭਿ ਖਾਲੀ।
 ਬਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋਇ ਨ ਪੂਰਨ-।
 ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਗਮਨਯੋ ਪੁਨ ਤੂਰਨ

॥ ੬੩ ॥

ਪਗ ਨੰਗੇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁ ਗਾਢੇ।

{ਸਿਵਨਾਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣਾ}

ਗਯੋ ਸੁ ਗੁਰ ਤਰੁਵਰ ਤਰ ਠਾਂਢੇ¹।

¹ਜਿਸ ਬਿੱਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੇ ਗਿਆ।

ਪੀਠ ਕਰੇ ਭੂਪਤਿ ਕੀ ਓਰਾ।

ਤਨਕ ਨ ਚਿਤਵਨ ਹਿਤ ਮੁਖ ਮੋਰਾ¹

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਠ ਕਰ ਲਈ ਰਤੀ ਮੂੰਹ ਨਾ ਭੁਆਇਆ ਦੇਖਣ ਲਈ।

॥ ੬੪ ॥

ਕੀਨਿ ਡੰਡੌਤ ਭੂਪ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।

ਵਧੀ ਚਰਨ ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ¹⁺ ਕੀ।

¹ਹਿਰਦੇ। ⁺ਪਾ:-ਜੀ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ।

ਡੋਲਯੋ ਰਿਦੈ ਨ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਗਾਢਾ

॥ ੬੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਤੂਸਨਿ ਠਾਨੀ।

ਕਛੁ ਨ ਭੂਪ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

ਜਬ ਇਉਂ ਬੀਤੇ ਜਾਮ¹ ਅਢਾਈ।

¹ਪਹਿਰ।

ਡੁਲਯੋ ਨ ਸੋਇ¹ ਰਹਯੋ ਬਿਰ ਥਾਈ²

¹ਉਹ। ²ਸਥਿਰ।

॥ ੬੬ ॥

ਤਬ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਕੰਦਾ।

‘ਹੈ ਭੂਪਤਿ ਤੁਝ ਕੁਸ਼ਲ ਅਨੰਦਾ?’

ਕਹਹੁ ਆਪਣੀ ਮਨ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਖਰੋ ਹੋਨਿ ਜਾਂਤੇ ਪ੍ਰਨ ਰਾਖਾ’ ॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੇਦੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਜਾਤ ਜੋ, ਨਾਨਕ ਨਾਮ

ਅਨੂਪ।

ਮਨਸੁਖ ਕੇ ਬੂਝਣ ਕਰੀ, ਲਿਖਿ ਲੀਨੀ

¹ਮਨਸੁਖ ਤੋਂ ਪੁੱਛਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ ਤਦੋਂ।

ਤਬ ਭੂਪ¹ ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤਿਨ ਬੂਝਨ ਕੇ ਹੇਤ ਭੁਵਾਲਾ।

ਬੋਲਯੋ ‘ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਕਿਰਪਾਲਾ!

ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਜਾਤ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।

ਨਿਜ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ

॥ ੬੯ ॥

ਮਨ ਅਭਿਲਾਖ ਕਹੌਂ ਸਭਿ ਪਾਛੇ।
ਜਬ ਮੈਂ ਜਾਨਿ ਲੇਉਂ ਬਿਧਿ ਆਛੇ।’
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਗ ਸਾਈਂ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਸੁਭ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ
॥ ੨੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਤਾ ਕੈ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸੰਗੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ॥੧॥

ਚੌਪਈ:

ਸਮਝ ਭੂਪ ਕਛੁ ਔਰੈ ਰੀਤੀ।
ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਬੁਝਨੇ ਪ੍ਰੀਤੀ।^੧ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਧਾਰਕੇ।
‘ਜੋਗੀ ਰੂਪ ਆਪਕੋ ਅਹੈ?’
ਅਸ ਸੁਨਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈਂ
॥ ੨੧ ॥

ਗੁਸਾਈ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਜਾਤੀ ॥

ਜਾ ਤਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਪੁਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਚੌਪਈ:

^੧ਪਾ:-ਤਬ ਰਾਜਾਨਾ।

ਅਸ ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਬਹੁਰ ਰਜਾਨਾ^੧।
ਸਮਝਤਿ ਕਛੁ ਆਨ ਤੇ ਆਨਾ।^੧ਹੋਰ ਤੋਂ ਹੋਰ।
‘ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹੈ ਤੁਮਰੀ ਜਾਤੀ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕਹਿਯੇ ਬਖਯਾਤੀ’
॥ ੨੨ ॥

ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਾਹਮ ਗਿਆਨ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੂਜੇ ਪਾਤੀ ॥

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਏਕੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਏਕਾ ਜੋਤੀ ॥੨॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਨੂਪਾ।
ਬਹੁਰੇ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਬਚਾ ਭੂਪਾ।^੧ਪਾ:-ਤਬ।
‘ਜਾਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਅਹੈ?’
ਸੁਨਿ ਇਉਂ ਕਮਲ ਨੈਨ ਪੁਨਿ ਕਹੈਂ
॥ ੨੩ ॥

ਜਿਹਵਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ ਛਾਬਾ ਤੋਲਉ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥

ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹੁ ਸਭਨਾ ਸਿਰਿ ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ ਭਾਤੀ ॥੩॥

ਚੌਪਈ:

ਤਦਪਿ ਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਭੂਪਤਿ ਆਵਾ।
 ਮਨ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕ ਅਕੁਲਾਵਾ।
 -ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਜਾਤਿ ਬਤਾਵੈਂ।
 ਨਹਿੰ ਨਿਜ ਆਨਨ ਨਾਮੁ ਅਲਾਵੈਂ-

॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸਾਧ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜਗਤ ਮੈਂ ਔਰ
 ਸੇਮੁਖੀ^੧ ਸੰਤ^੨।

ਉਭਯ ਮੱਧ^੧ ਤੁਮ ਕੌਨ ਹੋ? ਕਹੋ ਸੰਤ
 ਜੀ ਮੰਤ^੨ ॥ ੨੫ ॥

^੧ਬੁਧੀਮਾਨ (ਅ) ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ (ੲ)
^੨ਸੁਮੁਖ=ਸੁਹਣੇ। ^੧ਪਾ:-ਸੇਮੁਖੀ ਜਾਨਤ ਵੰਤ।
 ਵਾ-ਸੇਮੁਖ ਜਾਨ ਭਵੰਤਿ।

^੧ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ। ^੨ਏਹ ਦੋਹਰਾ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨੁਸਖਿਆਂ
 ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲਿਖਤੀ ਵਿਚ ਹੈ।

ਦੋਵੈ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥
 ਸਬਦੁ ਵਸਾਏ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਸੋਚਨ ਲਾਗਾ।
 ਘਟੀ ਬਿਤੈ^੧ ਪੁਨ ਕਹਿ ਵਡਭਾਗਾ।
 ‘ਜੇ ਤੁਮ ਗੋਰਖ? ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ
 ॥ ੨੬ ॥

^੧ਘੜੀ ਬੀਤੀ ਤੇ।

ਉਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ ਤਾ ਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ ॥
 ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥ ੫ ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨੀ ਜਬਹਿ ਬਾਨੀ ਸੁਖ ਰਾਸੀ।
 ਜਾਨਹੁ^੧ -ਨਾਨਕ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ-।
 ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕੀਨੋ ਮਨ ਰਾਊ।
 ਬਹੁਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਯੋ ਭੁਲਾਊ ॥ ੨੭ ॥
 ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਖੈ ਭੀ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ।
 ਭਨਤਿ ਬਿਨੈ ਉਸਤਤਿ ਪਦ ਸਾਨੀ^੧।
 ‘ਜਨਮ ਧੰਨ ਵਡਭਾਗ ਹਮਾਰਾ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਦਰਸਨ ਭਯੋ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੨੮ ॥
 ਮਨ ਮੇਰੇ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਸ੍ਵਾਮੀ!
 ਬਨੈ ਨ ਕਹਿਬੋ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ!

^੧ਜਾਣਿਆਂ (ਰਾਜੇ ਨੇ)।^੧ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ।

ਅਸ ਨ ਮਨੀਖਾ¹ ਤੁਮੈਂ ਪਛਾਨੋਂ।   ¹ਐਸੀ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਜੋ।
ਰਸਨਾ ਸਕਤਿ ਨ ਨੁਤਹਿ¹ ਬਖਾਨੋਂ’   ¹ਉਸਤਤੀ।

॥ ੭੯ ॥

ਕਹਿ ਇਉਂ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨਿ ਦੀਨੀ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
‘ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਮੁਝ ਦਾਸ ਜਨੀਜੈ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਭਵਨ ਪੁਨੀਤ ਕਰੀਜੈ’

॥ ੮੦ ॥

¹ ‘ਪੂਰਬ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਿਵਾਵਹੁ।   ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।
ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਕੋ ਲੈ ਜਾਵਹੁ।’
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭੂਪਤਿ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ।
ਕਹਯੋ ਜੁ ਗੁਰੁ ਸੁ ਅਰੰਭ ਕਰਾਯੋ

॥ ੮੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੰਗਲਾਦੀਪ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਸੈਂਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੭ ॥

੪੮. [ਧਯਾਨ ਮਹਿਮਾ। ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼। ਯੋਗ]

੪੭<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੪੯

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ} ॥੫॥	{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਚੰਦਕਲਾ} ॥੧੮..॥
{ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋਗ} ॥੨੫॥	{ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ} ॥੨੬..॥
{੧ ਯਮ} ॥੨੭..॥	{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ੧} ॥੨੮॥
{ਸੱਚ ੨} ॥੩੦॥	
{ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਰੀ ੩} ॥੩੦॥	{ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ੪} ॥੩੨॥
{ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ} ॥੩੨॥	{ਧੀਰਜ ੫} ॥੩੫॥
{ਖਿਆ ੬} ॥੩੬॥	{ਦਯਾ ੬} ॥੩੭॥
{ਕੋਮਲਤਾ ੮} ॥੩੮॥	{ਸੁੱਧ ਆਹਾਰ ੯} ॥੩੮॥
{ਸੋਚ ੧੦} ॥੩੯॥	{੨ ਨੇਮ} ॥੪੦॥
{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ ੧} ॥੪੧॥	{ਦੋ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ੨} ॥੪੩॥
{ਆਸਤਿਕ ਬੁੱਧ ੩} ॥੪੬॥	{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ ੪} ॥੪੭॥
{ਪੂਜਾ ੫} ॥੫੧॥	{ਪਾਠ ੬} ॥੫੨॥
{ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ੭} ॥੫੩॥	{ਸ਼ਾਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ੮} ॥੫੪॥
{ਪਾਠ ਵਿਧਿ ੯} ॥੫੫॥	{ਰੋਮ ੧੦} ॥੫੫॥
{ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ} ॥੫੬॥	
{੩ ਇਕੰਤ ਦੇਸ਼} ॥੫੯॥	
{੪ ਆਸਣ} ॥੬੦॥	{ਸਿੱਧ ਆਸਣ} ॥੬੨॥
{ਪਦਮ ਆਸਣ} ॥੬੪॥	{੫ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅੰਗ} ॥੬੫॥
{੬ ਧਿਆਨ} ॥੭੧॥	{ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ} ॥੭੨॥
{ਧਾਰਨਾ} ॥੭੪॥	{੮ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੬॥
{ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੭॥	{ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ} ॥੭੮॥
{ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ} ॥੮੦॥	

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਧਯਾਨ ਸੁ ਭਾਨੁ ਸਮ, ਰਿਦਾ ਕਮਲ ਬਿਗਸਾਇ।

ਭਾਨੁ=ਸੂਰਜ।

ਕਵਿਤਾ ਰਚੋਂ ਜਥਾਮਤੀ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖਦਾਇ ॥੧॥

ਜਥਾਮਤੀ=(ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਯਾਨ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਹੈ, (ਜੋ) ਹਿਰਦੇ (ਰੂਪੀ) ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਇਸ ਖਿੜੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਪਨੀ) ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵਿਤਾ ਰਚਕੇ ਸੁਖਦਾਈ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਬਹੁ ਲੋਕਨ ਬੁਲਿਵਾਇ ਭੁਵਾਲਾ।

ਰਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਤਕਾਲਾ।

ਸ੍ਰੀਗਮਦਾ¹ ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰਾ।¹ਕਸਤੂਰੀ।
 ਕੀਨ ਸੁ ਲੇਪਨ ਤਾਂ ਸੋ ਰੂਰਾ ॥੨॥
 ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ ਤਿਹੰ ਦਰ ਬਨਿਵਾਏ।
 ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕ ਵਿਛੋਣਾ ਛਾਏ¹।¹ਵਿਛਾਏ।
 ਸਰਬ ਗੁਲਾਬ ਕੀਨ ਛਿਰਕਾਵਾ।
 ਬਹੁ ਸੁਗੰਧਿ ਜਾਂ ਮਹਿੰ ਮਹਿਕਾਵਾ
 ॥੩॥
 ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਏਕ ਪ੍ਰਯੰਕ ਡਸਾਯੋ⁺।¹ਪਾ:-ਵਿਛਾਯੋ।
 ਉਪਰ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛੋਨ ਬਿਛਾਯੋ⁺।¹ਪਾ:-ਡਸਾਯੋ।
 ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਰਚਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਗਮਨਯੋ ਭੂਪ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ
 ॥੪॥
 ਜਬ ਆਵਾ ਉਪਬਨ ਕੇ ਮਾਂਗੀ।
 ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਹਿੰ ਦੇਖੇ ਨਾਂਗੀ।
 ਪਰਖਨ ਭਾਉ ਭੂਪ¹, ਗਤਿਦਾਨਾ।¹ਰਾਜੇ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ।
 {ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ}
 ਭਏ ਕਾਲ ਤਿਹੰ ਅੰਤਰ ਧਜਾਨਾ¹।¹ਗੁਪਤ।
 ॥੫॥
 ਬਿਨਾਂ ਬਿਲੋਕੇ ਬਿਹਬਲ ਰਾਉ¹।¹ਰਾਜਾ।
 ਧਰਨਿ ਗਿਰਯੋ ਤਨ ਸੁਧ ਨਹਿੰ ਕਾਉ।
 ਲਗੀ ਮ੍ਰਿੱਤਕਾ¹ ਅੰਗਨ ਮਾਂਗੀ²।¹ਮਿੱਟੀ।²ਵਿਚ।
 ਲੀਨ ਉਚਾਇ ਸੇਵਕਨ ਤਾਂਗੀ ॥੬॥
 ਪੌਂਛ ਅੰਗ ਕਰਿ ਪੌਨ ਝੁਲਾਈ।
 ਚੇਤਨਤਾ ਭੂਪਤਿ ਤਨ ਆਈ।
 ਬੋਲਯੋ ਬਾਣੀ ਹੋਇ ਸਸੋਕਾ।
 ‘ਕਿਤ ਗੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖ¹ ਓਕਾ²?¹ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ।²ਘਰ।
 ॥੭॥
 ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੀਨਹੁੰ ਤਾਪਾ।
 ਤਨਕ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੋਵਤਿ ਖਾਪਾ¹।¹ਨਾਸ਼।
 ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਕੀ ਲਗੀ ਉਡੀਕਾ।
 ਅਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾ ਸੁਖ ਮਮ ਜੀ ਕਾ

॥ ੮ ॥

ਮੰਦ ਭਾਗ ਭਾ ਮੋਰ ਮਹਾਨਾ¹।

¹ਬੜਾ।

ਭਏ ਸਪਦ ਹੀ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ। ’

ਅਸ ਕਹਿ ਕਾਨਨ¹⁺ ਕੀ ਦਿਸ ਦੌਰਾ।

¹ਬਨ। ¹⁺ਪਾ:-ਨਾਨਕ।

ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬਲ ਨੇ ਕੀਨੋਂ ਬਉਰਾ ॥ ੬ ॥

ਆਰਤ ਹੋਇ ਪੁਕਾਰਤਿ ਭਾਰੀ।

‘ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ! ਮਿਲਿਯੇ ਇਕ ਬਾਰੀ। ’

ਦੌਰ ਦੌਰ ਸੁਧ ਹੇਤ ਮੁਕੰਦਾ।

ਬੂਝਤਿ¹ ਬਿਟਪ² ਬਿਹੰਗਨ³ ਬ੍ਰਿੰਦਾ⁴

¹ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ²ਬੁੱਛਾਂ। ³ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ। ⁴ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ।

॥ ੧੦ ॥

ਗਿਰਵਰ ਸਰਵਰ ਹੈ ਕਰਿ ਤੀਰਾ¹।

¹ਕੋਲ।

‘ਤੁਮ ਦੇਖਯੋ ਕਿਤ¹ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ²?’

¹ਕਿਤੇ। ²ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ।

ਬਿਕੁਲ¹ ਬਚਨ ਬੋਲਤਿ ਬਨ⁺ ਮਾਂਹੀ।

¹ਵਯਾਕੁਲ ਹੋਇਆ। ⁺ਪਾ:-ਮਨ।

ਕਿਹ ਅਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੇ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੧ ॥

ਸ੍ਰੇਦਾ¹ ਅੰਗ ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਨੀਰਾ।

¹ਮੁੜ੍ਹਕਾ।

ਸਰਬ ਭੀਗ ਗੇ¹ ਚੀਰ² ਸਰੀਰਾ।

¹ਭਿੱਜ ਗਏ। ²ਕਪੜੇ।

ਗਿਰਯੋ ਧਰਨਿ ਪਰ ਹੈ ਮੁਰਛਾਈ¹।

¹ਮੂਰਛਾ।

ਤਬ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਜਗ ਸਾਈਂ

॥ ੧੨ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਕਰਿ ਪਵਨ ਝੁਲਾਵਾ ॥

ਪੌਂਛ ਬਦਨ ਕੋ ਨੀਰ ਚੁਵਾਵਾ।

ਭੀ ਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਪੁਨ ਅਵਨੀਪਾ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇਖੇ ਖਰੇ ਸਮੀਪਾ ॥ ੧੩ ॥

ਪਾਇਨ ਪਰਯੋ ਉਤਾਇਲ¹ ਕਰਿ ਕੈ।

¹ਛੇਤੀ।

ਉਮਗ ਅਨੰਦ ਰਹਯੋ ਗਰ¹ ਭਰਿ ਕੈ।

¹ਗਲ।

‘ਧਰਮਸਾਲ ਮੈਂ ਸਿਰਜੀ¹ ਸ੍ਰਾਮੀ!

¹ਬਣਾਈ।

ਤੁਮ ਕਿਤ ਗਮਨੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ?

॥ ੧੪ ॥

ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿਯੇ ਨਗਰ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।

ਬੈਸ ਰਾਜਿਯੇ ਭਵਨ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ। ’

ਬਿਨੈ ਸਨੀ¹ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਸੁਨਿ⁺ ਬਾਨੀ।

¹ਬੇਨਤੀ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ। ⁺ਪਾ:-ਸੁਭ। ਸੁਠ।

ਨਿਪਤ ਸੰਗ ਗਵਨੇ ਗਤਿ ਦਾਨੀ

॥ ੧੫ ॥

ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿੰ ਰੁਚਿਰ¹ ਪ੍ਰਯੰਕਾ।

¹ਸੁੰਦਰ।

ਤਹਿੰ ਬੈਸਾਏ ਬਦਨ¹ ਮਯੰਕਾ²।

¹ਮੂੰਹ। ²ਚੰਦਰਮਾਂ (ਵਾਂਛੂ) ਵਾਲੇ।

ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਬਢਾਇ ਉਛਾਹਾ।

ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਨਰ ਨਾਰਿ ਉਮਾਹਾ

॥ ੧੬ ॥

ਪਾਇਨ¹ ਨਿਕਟ ਉਪਾਇਨ ਧਰਿਹੀਂ।

¹ਚਰਨਾਂ ਦੇ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਕਰਿਹੀਂ।

ਮੰਜੁਲ¹ ਫੂਲਨ ਅੰਜੁਲ² ਡਾਰਹਿੰ।

¹ਉੱਜਲ। ²ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ।

ਚਰਚੈਂ¹ ਚੰਦਨ, ਧੂਪ ਧੁਖਾਰਹਿੰ

¹ਛਿੜਕਦੇ ਹਨ।

॥ ੧੭ ॥

ਅਤਿ ਉਤਸ਼ਵ ਸੋਂ ਪੁਰਿ¹ ਭਾ ਪੂਰਨ।

¹ਸ਼ਹਿਰ।

ਕੀਰਤਿ ਪਸਰੀ ਪਾਵਨ ਰੂਰਨ¹⁺ ?

¹ਸੁੰਦਰ। ⁺ਪਾ:-ਉਰ ਨ।

ਚੰਦਕਲਾ¹ ਲੇ ਰਾਨੀ ਸੰਗਾ।

¹ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ।

{ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ਚੰਦਕਲਾ}

ਆਵਾ ਭੂਪਤਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੮ ॥

ਪੂਜਾ ਕੀਨਿ ਖੋੜਸ¹⁺ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

¹ਸੋਲਾਂ। ⁺ਪਾ:-ਕੀਨੀ ਖੋੜ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਹਾਥ ਨਿਜ ਧਾਰਾ।

ਬਾਰ¹ ਚੌਮੁਖੇ² ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਦੀਪਾ³।

¹ਬਾਲਕੇ। ²ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਵਾਲੇ। ³ਦੀਵੇ।

ਕਰੀ ਆਰਤੀ ਪੁਨਿ ਅਵਨੀਪਾ ॥ ੧੯ ॥

‘ਜੈ ਜੈ’ ਧੁਨਿ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ ਪੂਰੀ।

ਹੋਇ ਦੀਨ ਬਿਨਤੀ ਕਹਿ ਰੂਰੀ।

‘ਭੋ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝਹਿ ਸਨਾਥ ਕਰੀਜੈ।

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਕੋ ਪਰਨਾ¹ ਦੀਜੈ ¹ਆਸਰਾ।

॥ ੨੦ ॥

ਕਰਹੁ ਆਪਨੋ ਬਰ ਉਪਦੇਸੁ।

ਜਿਹੰ ਤੇ ਮਿਟਿਹੈ ਜਗਤ ਕਲੇਸੁ।

ਸਰਬ ਦੇਸ ਕੋ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ।

ਤੁਮ ਬਚਨਨ ਮਹਿੰ ਚਤੁਰ¹ ਪਦਾਰਥ ¹ਚਾਰੋਂ।

॥ ੨੧ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨਿ ਕੈ।

ਬੋਲੇ ਦਯਾਲ ਬਿਰਦ ਨਿਜ ਜਨਿ ਕੈ।^੧ ਜਾਣਕੇ।

‘ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨੋ।

ਯਹੀ ਉਪਾਵ ਕਲੇਸ਼ਨ ਹਰਨੋ ॥ ੨੨ ॥

ਤਾਂ ਕੀ ਜਾਨਹੁ ਹੈ ਬਿਧਿ ਦੋਊ।

ਬੇਦ ਸੰਤ ਪੁਨਿ ਭਾਖਤਿ ਸੋਊ।

ਜੋ ਹੋਵਹਿ ਤੁਝ ਪਾਸ ਸੁਖਾਰੋ।^੨ ਤੈਥੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸੋ ਕਰਿਯੇ ਨੀਕੇ ਨਿਰਧਾਰੋ।’ ॥ ੨੩ ॥^੩ ਨਿਸਚੇ।

ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬੰਦ ਦ੍ਰੈ ਹਾਥਾ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਥਾ।

‘ਜੇ ਦ੍ਰੈ ਬਿਧਿ ਕੇ ਕਹੇ ਉਪਾਈ।

ਕਰਿ ਬਿਥਾਰ ਸੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ’^੪ ਪਾ:-ਕਰ ਬਿਸਥਾਰ ਸੁ।

॥ ੨੪ ॥

‘ਭੋ^੫ ਰਾਜਨ ਜੋ ਦ੍ਰੈ ਪਰਕਾਰਾ।^੬ ਚੇ!

{ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੋਗ}

ਸੋ ਉਚਰਤਿ ਹੋਂ ਕਰਿ ਬਿਸਥਾਰਾ।

ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਇਕ, ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਸੁਨਿ।^੭

^੭ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹਠ ਯੋਗ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਰਤਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਹਠ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਯਥਾ:-

ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਭੁਅੰਗਮ ਭਾਠੀ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਛੁ ਸੋਝੀ ਨਾਹੀ ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਬੁਢਿ ਮਰੈ ॥

ਅੰਧਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿ ਭਰਿ ਧੋਵੈ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਕਦੇ ਨ ਲਹੈ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਫੋਕਟ ਸਭਿ ਕਰਮਾ ਜਿਉ ਬਾਜੀਗਰੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲੈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਾ: ਅ: ਮ: ੧

ਇਸ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਸਤਾਦ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਤੇ ਐਸੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਸਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਗ, ਭਗਤ ਜੋਗ ਆਦਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

‘ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੋ ਜੈਤਵਾਰ ਹਰਿ ਜਨਕੁ ਉਪਾਯਉ।’ ਸਵ: ਮ: ਪ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਚਿਤ ਦਾ ਜੀਉ ਪੈਣਾ ਤੇ ਸਾਈਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਲਗ ਪੈਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਬੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਤਮ ਰਸ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅੰਕ ੯੧ ਵਿਚ ਇਹੋ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਹੈ :- ਭਗਤ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੋ ਕਲਿ ਮਹਿ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ। ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਹੈ ਹੋਇ ਨ ਜੇਨੋ ਕੇਨ।

ਇਨ ਦੋਨੋਂ ਤੇ ਦ੍ਰੈ ਨਿਰਮਲ ਤਨ

॥ ੨੫ ॥

ਪ੍ਰਥਮ ਕਸ਼ਟ ਜੋ ਜੋਗ ਬਖਾਨਾ।

ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਾਂ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਾਨਾ।

{ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ}

ਯਮ ਅਰ ਨੇਮ, ਇਕੰਤੰ ਦੇਸੂ।

ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸੁਦੇਸੂ ॥੨੬॥

ਧਯਾਨ, ਧਾਰਨਾ, ਅਸ਼ਟ¹ ਸਮਾਧਿ²।

¹ਅੱਠਵਾਂ। ²ਸਮਾਧੀ

ਪਾਇ ਪਰਮਪਦ¹ ਇਨ ਕੋ ਸਾਧਿ²।

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪਦ। ²ਸਾਧਕੇ।

ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਯਮ, ਸੋ ਦਸ ਪਰਕਾਰਾ।

{੧ ਯਮ}

ਲੱਛਨ ਤਿਨ ਕੋ ਕਰੋਂ ਬਿਥਾਰਾ ॥੨੭॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੀਵ ਨਾ ਮਾਰਨੇ।

ਏਕ ਅਹਿੰਸਾ¹ ਜਾਨਿਯੇ,

ਮਨ ਬਚ ਕਾਂਯਾਂ ਤੀਨ।

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ੧}

ਪਰ ਕੋ ਬੁਰਾ ਜਿ ਚਿਤਵਨਾ,

ਮਨ ਕੀ ਹਿੰਸਾ ਚੀਨ ॥੨੮॥

ਚੌਪਈ:

¹ਦਿਲ ਢਾਹੇ। ²ਪਾ:-ਸੁਨਾਵੈ।

ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਦੁਖਾਇ ਹਨਾਵੈ¹⁺।

ਹਿੰਸਾ ਬਚਨਨ ਕੀ ਕਹਿਲਾਵੈ।

ਤੀਜੀ ਮਾਰਨ ਜੀਵਨ ਕੇਰੀ।

ਤਜਾਗੈ ਇਨ ਕੋ ਹੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ

॥੨੯॥

ਦੁਤਿਯੇ ਸਚ ਉਚਰਨ ਨਿਰਬਹੈ¹।

¹ਨਿਬਾਹਵੈ।

{ਸੱਚ ੨}

ਕਬਹੂੰ ਕੂਰ ਨ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹੈ।

ਤੀਜੇ ਹੈ ਦੈ ਭਾਂਤਿ ਸਤੇਈ¹।

¹ਚੋਰੀ।

{ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਰੀ ੩}

ਇਕ ਤਨ ਕੀ, ਇਕ ਮਨ ਕੀ ਸੇਈ

॥੩੦॥

ਪਰ ਕੀ ਵਸਤੁ ਛਪਾਵਨ ਕਰਨੀ।

ਏਹੁ ਸਤੇਈ ਤਨ ਕੀ ਬਰਨੀ।

ਕਰਹਿ ਪਾਪ, ਪੁਨ ਰਾਖਿ ਦੁਰਾਏ।

ਇਹ ਮਨ ਕੀ ਚੋਰੀ ਕਹਿਲਾਏ ॥੩੧॥

ਇਨ ਦੈ ਤਜਿਨ, ਤ੍ਰਿਤਿਯ ਯਮ

ਜਾਨਹੁ।

ਭੂਲ ਨ¹ ਕਹੂੰ ਨ੍ਰਿਪਤ! ਮਨ ਠਾਨਹੁ।

¹ਭੁੱਲਕੇ ਵੀ ਨਾ।

ਚੌਥੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਸੁਖਸਾਰੂ¹।

¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਦਾਤਾ।

{ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ੪}

ਜੀਤਨ ਕਾਮ ਅਸ਼ਟ ਪਰਕਾਰੂ¹ :-

¹ਅੱਠ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥ ੩੨ ॥

{ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ}

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਕੀ ਬਾਤੈਂ ਕਰਨੀ।

ਦੂਜੇ ਸੁਨਿ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿੰ ਧਰਨੀ।

ਤੀਜੈ ਤਿਯ ਇਕਾਂਤ ਮਿਲ ਬੈਸਨ ॥

ਚੌਥੇ ਹੋਵਤਿ ਅੰਗ ਸਪਰਸ਼ਨ ॥ ੩੩ ॥

ਪੰਚਮ ਹਿਤ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਤਿਯ ਕੋ।

ਛਠੇ¹ ਅਲਿੰਗਨ² ਕਰੈ ਹੀਯ ਸੋਂ।

¹ਛੀਵੇਂ। ²ਛੋਹਣਾ।

ਸਪਤ ਚਿਤਵਨੋ¹ ਮਨ ਮਹਿੰ ਨਾਰੀ।

¹ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ।

ਅਸ਼ਟਮ ਭੋਗ ਕਰਨ ਬਿਧਿਸਾਰੀ

॥ ੩੪ ॥

ਇਨ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੋ ਤਯਾਗੇ ਜੇਈ।

ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰਤਿ ਹੈਂ ਤੇਈ।

ਪੰਚਮ ਯਮ ਹੈ ਧੀਰਜ ਕਰਨੀ।

{ਧੀਰਜ ੫}

ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਦਾ ਸਹੇ ਸਮ ਧਰਨੀ

॥ ੩੫ ॥

ਆਪਦ¹ ਸੰਪਦ², ਆਤਪ³, ਸੀਤਾ⁴।

¹ਦੁੱਖ ਵਿਚ। ²ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿਚ। ³ਧੁੱਪ ਵਿਚ।

⁴ਪਾਲੇ ਵਿਚ।

ਬਿਕੁਲ¹ ਨ ਹੋਇ ਡੁਲਾਵੈ ਚੀਤਾ²।

¹ਵਿਆਕੁਲ। ²ਚਿੱਤ।

ਖਸ਼ਟਮ¹ ਯਮ ਹੈ ਖਿਮਾ² ਸੁਹਾਈ³।

¹ਛੇਵੇਂ। ²ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਸਹਿਣੀ। ³ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ।

{ਖਿਮਾ ੬}

ਮਨ ਮਹਿੰ ਛੋਡ¹ ਨ ਕਬਹੁੰ ਉਠਾਈ

¹ਰੰਜਗੀ।

॥ ੩੬ ॥

ਭਲਾ ਕਿ ਬੁਰਾ ਬਖਾਨੈ ਕੋਇ।

ਸਹਿਨ ਸ਼ੀਲ¹ ਮਨ ਸਭਿ ਤੇ ਹੋਇ।

¹ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ।

ਸਪਤਮ ਦੁਖੀ ਨ ਦੇਖੇ ਕਾਂਹੀ¹।

¹ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੀ।

{ਦਯਾ ੭}

ਦਯਾ ਕਰੇ ਸਭਿ ਸੋਂ ਨਿਰਬਾਹੀ

॥ ੩੭ ॥

ਅਸ਼ਟਮ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਰਾਖੈ।

{ਕੋਮਲਤਾ ੮}

ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭਨ ਸੋਂ ਭਾਖੈ।

ਨੌਮੋ ਯਮ ਮਿਰਜਾਦ ਅਹਾਰਾ।

१ਭੋਜਨ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਖਾਵੇ।

{ਸੁੱਧ ਆਹਾਰ ੯}

ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਲਖਿ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰਾ

॥ ੩੮ ॥

ਖਾਵਨ ਕੋ ਅਹਾਰਾ ਹੈ ਜੇਤੋ।

१ਭੋਜਨ।

ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਖਾਇ ਕਮਾ ਤੇਤੋ^੨।

१ਘੱਟਾ २ਤਿਸ ਤੋਂ।

ਦਸਮੋ ਯਮ ਸੋ ਸੋਚਾ ਲਖੀਜੈ।

१ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਣਾ।

{ਸੋਚ ੧੯}

ਜਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾ^੧ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਜੈ १ਮਿੱਟੀ।

॥ ੩੯ ॥

ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਕੀ ਮਲ ਉਰ ਮਾਂਗੀ।

ਤਜਿ ਕਰਿ ਸੋਚਾ ਕਰਤਿ ਹੈ ਤਾਂਗੀ^੨।

१ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ २ਤਦੋਂ।

ਯਮ ਦਸ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਲਾਏ।

ਦਸ ਅਬ ਨੇਮ ਸੁਨੋ ਮਨ ਲਾਏ:-

॥ ੪੦ ॥

{੨ ਨੇਮ}

ਪ੍ਰਥਮੇ ਤਪ ਸੋ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਪ ੧}

ਰਜ ਤਮ ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸਾਰਾ।

ਛੁਧਾ^੧, ਅਗਨ, ਜਲ ਸੋਂ ਤਨ ਤਾਵਾ^੨।

१ਭੁੱਖਾ २ਤਪਾਇਆ।

ਇਹੈ ਤਾਮਸੀ ਫਲ ਦਾ^੧ ਗਾਵਾ^੨

१ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ २ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

॥ ੪੧ ॥

ਰਿਦੇ ਗਯਾਨ ਇਸ ਤੇ ਨਹਿੰ ਹੋਇ।

ਦੇਤਿ ਫਲਨ^੧, ਜੇ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋਇ।

१ਫਲਾਂ ਨੂੰ।

ਰੋਕ ਕੁਕਰਮ^੧ ਰਿਖੀਕ^੨ ਜੁ^੩ ਕਰਨੀ।

१ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ २ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ३ਪਾ:-ਜਿ।

ਰਾਜਸ ਇਹੈ ਸੁਕਰਮਨ ਧਰਨੀ^੧†

१ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ३ਪਾ:-ਕਰਨੀ।

॥ ੪੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਹੁਰ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤਪ ਇਹੈ,
ਬ੍ਰਿਤਾ¹ ਟਿਕਾਵਨ ਕੀਨਿ।
ਨੇਮ ਸੰਤੋਖ ਦੂਜੇ ਲਖੇ,
ਦੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੋ ਚੀਨ ॥ ੪੩ ॥

{ਦੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਤੋਖ ੨}

ਚੌਪਈ:

ਹਾਥ ਪਦਾਰਥ ਆਵਤਿ ਨਾਂਹੀ।
'ਹੋਂ ਸੰਤੋਖੀ' ਅਸ ਮੁਖ ਪ੍ਰਾਹੀ¹।
ਤਿਸ ਤੇ ਰਿਦੈ ਹਰਖ ਨਹਿ ਹੋਇ।
ਨਿਜ ਕੀਰਤਿ ਕੋ ਚਾਹਤਿ ਸੋਇ
॥ ੪੪ ॥

¹ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ।

¹ਕਹੇ।

ਦੂਜੇ ਯਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੋਖੁ¹।
ਧਾਰਤਿ ਹੈ ਯੋਗੀ ਬਿਨ ਦੋਖੁ।
ਬਸਤਿ ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਤੋ¹ ਹਰਖਾਈ²।
ਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ¹ ਹੈ, ਤੋ² ਸੁਖ ਪਾਈ
॥ ੪੫ ॥

¹ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਏ ਉਸ ਤੇ ਸੰਤੋਖ।

¹ਤਾਂ ਭੀ। ²ਘਰਸੰਨ ਰਹੇ।

¹ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ²ਤਾਂ ਭੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੀ ਰਜਾਇ ਪੈ,
ਹਰਖੈ ਮਨ ਸੁਖ ਪਾਇ¹।

¹ਪਾ:-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਾਪਿ ਲੇਹੁ ਰਖੈ ਜਿ ਮਨ
ਸੁਖ ਪਾਇ।

ਤੀਸਰ ਆਸਤਕ¹ ਬੁੱਧਿ ਹੈ,
ਗੁਰੁ ਬਚ¹ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾਇ² ॥ ੪੬ ॥

¹ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ।

¹ਗੁਰ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ। ²ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰੇ।

{ਆਸਤਿਕ ਬੁੱਧ ੩}

ਚੌਪਈ:

ਚੌਥੇ ਦਾਨ ਦੇਨਿ ਕੋ ਦਾਤਾ।

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ ੪}

ਤਮ, ਰਜ, ਸਤ ਗੁਨ ਤਿਹ ਤ੍ਰੈ ਭਾਂਤਾ¹।

¹ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ।

ਕਲਹਿ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ ਬਿਨ ਸੁਭ ਕਾਲਾ।

ਦੇਤਿ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤਿ¹ ਬਿਸਾਲਾ

¹ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਰੀਤ ਹੈ।

॥ ੪੭ ॥

ਨਿਜ ਜਸ ਹੇਤ ਦੇਤਿ ਜੋ ਦਾਨਾ।

ਅਹੈ ਰਾਜਸੀ, ਫਲ ਲਘੁ¹ ਜਾਨਾ।

¹ਥੋੜਾ।

ਕਰਿ ਕੈ ਬਿਨੈ¹ ਦੇਯ ਨਰ² ਦੇਖੀ।

¹ਬੇਨਤੀ। ²ਭਾਵ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ।

ਏਹੁ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਫਲਤਿ¹ ਵਿਸ਼ੇਖੀ ¹ਫਲਦਾ ਹੈ।

॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਨਿ ਕੈ,

ਸਭੈ ਪਦਾਰਥ ਦੇਇ।

ਤਨਕ ਨ ਅਪਨਾ ਮਾਨਈ,

ਤਾਂਹਿ ਅਖੈ¹ ਫਲ ਲੇਇ ॥ ੪੯ ॥

¹ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਚੌਪਈ:

¹ਯਾਂ।

ਦਰਬ ਕਿਧੌ¹, ਬਿੱਦਯਾ ਕੌ ਦਾਨਾ।

ਦੇਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਹੂੰ ਨਿਰਮਾਨਾ।

ਤਿਹੰ ਕੋ ਫਲ ਹੂੰ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ।

ਬੇਦ ਸੰਤ ਭਾਖਤਿ ਇਸ ਢਾਲਾ ॥ ੫੦ ॥

ਪੰਚਮ ਪੂਜਾ ਮਨ ਕਰਿ ਕਰਨੀ।

{ਪੂਜਾ ੫}

ਰਿਦੇ ਭਾਵਨੀ ਗੁਰੂ ਮਹਿੰ ਧਰਨੀ।

ਸਫਲੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵਤਿ ਤਾਂ ਕੀ।

ਸਦਾ ਭਾਵਨੀ ਸੌਂ ਮਤਿ ਜਾਂ ਕੀ ॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਛਠਵ ਨੇਮ ਨਿਜ 'ਗੁਰ ਸਬਦ',

ਤਾਂ ਕੇ ਜੇ¹ ਅਨੁਸਾਰ।

¹ਪਾ:-ਮਤ।

{ਪਾਠ ੬}

ਤਿਨ ਹੀ ਕੋ ਪਢਿਹੈ¹ ਸੁਨੈ,

¹ਪੜ੍ਹੇ।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰ ॥ ੫੨ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਹੋਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਨਾ ਜੋ ਆਨਾ¹।

ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਨਹਿੰ ਕਾਨਾ।

ਸਪਤਮ ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਜਿਹੰ ਰੀਤੀ।

{ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਣੇ ਉਤੇ ਅਮਲ ੭}

ਵਰਤੈ ਤਿਹ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪ੍ਰੀਤੀ ॥ ੫੩ ॥

ਬਿਨਾ ਦੰਭ¹ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਕਮਾਵਨ।

¹ਬਿਨਾ ਪਖੰਡ।

ਕਰਹਿ ਸਦਾ ਹੂੰ ਤਨ ਮਨ ਪਾਵਨ¹।

¹ਪਵਿੱਤਰ।

ਅਸ਼ਟਮ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਰਾਖੈ।

{ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ੮}

ਨਿਵ ਚਲਣਾ ਮਧੁਰੀ¹ ਮੁਖ ਭਾਖੈ ¹ਮਿੱਠੀ।

॥ ੫੪ ॥

ਨਵਮੋ ਨੇਮ ਪਾਠ ਜੋ ਕਰਨਾ।

{ਪਾਠ ਵਿਧਿ ੯}

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਅਪਰ¹ ਨ ਬਚਨ ਉਚਰਨਾ। ¹ਹੋਰ।

ਦਸਵੇਂ⁺ ਹੋਮ ਅਗਨਿ ਜੋ ਕਰਿਹੀ¹। ¹ਕਰਦੇ ਹਨ। ¹ਪਾ:-ਦਸਮੇਂ।

{ਹੋਮ ੧੦}

ਸੁਰ¹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਿਤ ਮਨਸਾ ਧਰਿਹੀ² ¹ਦੇਵਤੇ। ²ਧਰਦੇ ਹਨ।

॥ ੫੫ ॥

ਸਿੱਖ ਛੁਧਾਤੁਰ¹ ਕੇ ਮੁਖ ਪਾਵਨ²। ¹ਭੁੱਖੇ। ²ਪਾਵੇ।

ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ⁺ ਇਹ ਭਲੇ ਸੁਹਾਵਨ। ¹ਪਾ:-ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ।

{ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ}

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋ ਕਰਹਿ ਉਚਾਰਾ।

ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਮੁਖ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ ॥ ੫੬ ॥ ^{੧੨}

^{੧੨}ਕਵਿ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਟੁਰਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਖੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਜੋ ਭੋਜਨ ਖਿਲਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਦੇਉਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਨਮਿੱਤ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੋਮ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਅੰਗ ੫੭ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੇ ਜੀਭ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮੇਤ 'ਹਰਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਸੁਣਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਅੰਨ ਪਾਉਣਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਅਹੁਤੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ ੫੮ ਵਿਚ ਤਨ ਹੰਤਾ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਹੋਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਬਦਨ ਦੇਵਤਾ ਪਾਵਕ ਕਹਿਯੇ¹।

¹ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਛੁਧਾਤੁਰ) ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ ਕਹੋ (ਅ) ਅੱਗ ਨੂੰ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਬ ਸੁਰਨ ਕੀ ਜਿਹਵਾ ਲਹਿਯੇ¹।

¹ਅੱਗ ਸਾਰੇ ਦੇਉਤਿਆਂ ਦੀ ਜੀਭ ਸਮਝੋ।

ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੰਗਿ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।

ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਤਿ ਹਰਿਨਾਮ ਉਚਾਰੇ¹।

¹ਛੁਧਾਤੁਰ ਦੀ ਜੀਭ ਨੇ ਅਹੁਤੀ ਲਈ ਹੈ ਅੰਨ ਦੀ ਨਾਮ ਉਚਾਰਕੇ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣ ਨਾਲ) ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ (ਸੁਤੇ ਹੀ) ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤ੍ਰਿਤੀ ਹੋਮ ਹੈ ਗਿਆਨ ਕਾ,

ਰਸ ਰਿਖੀਕ ਕੇ ਦਰਬ¹।

¹ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਵੇਗ। [ਸੰਸ. ਦ੍ਰਵ] (ਅ) ਇੰਦ੍ਰੇ ਰਸਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥ।

ਗਜਾਨ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਹੋਮਹੀ,
ਤਨ ਹੰਤਾਦਿਕ¹ ਸਰਬ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਨੇਮ ਗਿਨਾਵਾ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਤਿ¹ ਅੰਗ ਸੁਹਾਵਾ।
ਅੰਗ ਤੀਸਰੇ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤੇ'¹।
{੩ ਇਕੰਤ ਦੇਸ਼}

¹ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ

¹ਦੂਜਾ।

¹ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕ 'ਪ੍ਰਤਯਾਹਾਰ' ਪੰਜਵੇਂ ਥਾਂ ਹੈ ਜੋ ਏਥੇ ਨਹੀਂ, ਉਸਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਇਕੰਤਦੇਸ਼' ਇਕ ਅੰਗ ਆਪ ਨੇ ਏਥੇ ਤੀਸਰੇ ਥਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੰਡ ਪੌਰਾਣ ਆਦਿ ਯਾ ਹੋਰ ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਮ ਨਿਯਮ ਇੱਥੇ ਦਸ ਦਸ ਵਰਣਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਪੰਜ ਹਨ।

ਨਰ ਬਚ ਸੁਨਿਯ ਨ¹, ਤਹਾਂ ਬਸੰਤੇ
॥ ੫੯ ॥

ਚੌਥੇ ਅੰਗ ਯੋਗ ਕਾ ਆਸਨ।

{੪ ਆਸਣ}

ਬੇਦ ਜੁਗੀਸ਼ਰ ਕਰਿਹੀਂ ਭਾਸ਼ਨ।
ਜੇਤੇ ਜੀਵ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਾਨਹੁ।
ਆਸਨ ਤੇਤੇ ਹੀ ਪਰਮਾਨੁਹ¹ ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਨ ਤੇ ਯੁਗਮ¹ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਬੀਨੇ²।
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹਿਤ ਕਰਿ¹ ਸੋ ਲੀਨੇ।
ਸਿੱਧ ਆਸਨ, ਪਦਮਾਸਨ ਦੋਊ।
ਤਿਨਹਿ ਜਿ ਲੱਛਨ ਸੁਨਿਯੇ ਸੋਊ
॥ ੬੧ ॥

¹ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਣ।

¹ਜਾਣੋਂ।

¹ਦੋ। ²ਚੁਣੇ।

¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਛਿਤਿ¹ ਕਛੁ ਖੋਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਤ੍ਰਿਣ² ਪਾਏ।

{ਸਿੱਧ ਆਸਣ}

ਬੈਸਹਿ ਪੁਨ ਪਟ¹ ਬਿਮਲ² ਬਿਛਾਏ।
ਹੈ ਪਾਵਨ, ਨਹਿ ਅੰਗ ਡੁਲਾਏ।
ਬਾਮ¹ ਪੈਰ ਸੋ ਗੁਦਾ ਦਬਾਏ ॥ ੬੨ ॥

¹ਧਰਤੀ। ²ਨਰਮ ਘਾਹ।

¹ਕੱਪੜਾ। ²ਉੱਜਲ।

¹ਖੱਬੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਇੰਦ੍ਰੀ ਪਰ ਦਹਿਨ¹ ਧਰੈ,
ਅੱਗੂ¹ ਨਾਸਕਾ² ਧਜਾਨ।
-ਸਿੱਧਿ ਆਸਨ- ਇਹ ਕੋ ਭਨੈ¹,

¹ਸੱਜਾ।

¹ਅੱਗੇ। ²ਨਾਸਾਂ (ਉੱਤੇ)।

¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯੋਗੀ[†] ਕਰਤਿ ਸਜਾਨ¹ ॥ ੬੩ ॥

¹ਚਤੁਰ। [†]ਪਾ:-ਯੋਂ ਨਰ।

ਚੌਪਈ:

ਦਾਏਂ ਪਗ ਪਰ ਧਰਿ ਕਰਿ ਬਾਂਵਾਂ।

{ਪਦਮ ਆਸਣ}

ਬਾਵੇਂ ਪਰ ਕਰ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾਂ।

[†]ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਦਾਂਏ ਪਟ ਪਰ ਧਰ ਪਗ ਬਾਂਵਾਂ। ਬਾਂਵੇਂ ਪਰ ਪਗ ਦਹਿਨ ਟਿਕਾਵਾਂ।

ਦੋਨੋ ਭੁਜਾ ਕੰਡ ਕਰਿ ਪਾਛੇ।

ਗਹੇ¹ ਅੰਗੂਠੇ ਪਗ² ਦਿਢ³ ਆਛੇ

¹ਫੜੇ। ²ਪੈਰਾਂ ਦੇ। ³ਪੱਕੇ ਕਰਕੇ।

॥ ੬੪ ॥

ਭੂ ਕੋ¹ ਕਿਧੋ² ਨਾਸਕਾ³ ਧਜਾਨਾ।

¹ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਥਾਂ। ²ਜਾਂ। ³ਨਾਸਾਂ।

ਕਰਿ ਬੈਸੇ¹ ਪਦਮਾਸਨ ਜਾਨਾ।

¹ਬੈਠੇ।

ਅੰਗ ਪੰਚਮੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ।

{ਪ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅੰਗ}

ਪੂਰਕ, ਕੁੰਭਕ, ਰੇਚਕ, ਨਾਮ ॥ ੬੫ ॥

ਬਾਹਰ ਤੇ ਮਨ ਸੁਰਤਿ ਟਿਕਾਵੇ।

ਦਹਿਨੇ ਸੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚਢਾਵੈ।

ਖੈਂਚਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ¹ ਮਾਤ੍ਰਹਿ² ਜੋਇ।

¹ਬਾਰਾਂ। ²ਵਾਰੀ।

ਓਅੰਕਾਰ ਜਪੈ ਤਬ ਸੋਇ ॥ ੬੬ ॥

ਜਿਤੇ¹ ਪ੍ਰਾਣ ਅੰਤਰ ਠਹਿਰਾਵੈ।

¹ਜਿਤਨੇ।

‘ਕੁੰਭਕ’ ਤੇਤੇ¹ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ।

¹ਤਿਤਨੇ।

ਚੌਬਿਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਓਅੰਕਾਰਾ।

ਜਾਪ ਕਰੈ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੬੭ ॥

ਬਾਵੈਂ¹ ਸੁਰ ਸੋਂ ਕਰਹਿ ਉਤਾਰਾ।

¹ਖੱਬੇ।

ਦ੍ਵਾਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਪ ਓਅੰਕਾਰਾ।

‘ਰੇਚਕ’ ਯਾਂਕੋ ਨਾਮ ਕਹੀਜੈ।

ਸਨੈ ਸਨੈ¹ ਜੋ ਛੋਡਨ ਕੀਜੈ ॥ ੬੮ ॥

¹ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ।

ਤੈਸੇ ਹੀ ਬਾਏਂ ਤੇ ਦਾਏਂ।

ਦਾਏਂ ਤੇ ਬਾਏਂ ਸੁ ਚਢਾਏ।

ਖੁਲ੍ਹੈ ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ¹ ਇਸ ਢਾਰਾ²।

¹ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਥਾਂ ਦਾ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਠਹਿਰਹਿ ਪ੍ਰਾਣ ਜਿ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰਾ

॥ ੬੯ ॥

ਤਬੈ ਅਨਾਹਦ ਕੀ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਮਜੋਤਿ ਕੋ ਮਿਲਿਹੈ।

ਝਿਲਮਿਲਕਾਰ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ¹।

ਜਿਹੰ ਪਿਖ ਹੈ ਵਿਸ਼ੇਖ ਸੁਖਰਾਸਾ

॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਧਰਿਹੀ ਧਯਾਨ ਕੋ,

ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਧੁਨਿ ਵਧਿ ਜਾਇ।

ਖਸਟ¹ ਅੰਗ ਹੈ ਯੋਗ ਕਾ,

‘ਧਯਾਨ’ ਧਰਤਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੨੧ ॥

{੬ ਧਿਆਨ}

ਚੌਪਈ:

ਦੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਲਖਹੁ ਸੁ ਧਯਾਨਾ।

{ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ}

ਬਾਹਯ ਕਾ, ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਬਖਾਨਾ¹।

ਬਿਸ਼ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ² ਕੋ ਜੋ ਧਯਾਨਾ।

ਸੋ ਬਾਹਰ ਕਾ ਜਾਨ, ਸੁਜਾਨਾ¹!

॥ ੨੨ ॥

ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜੋਰਾ¹।

ਨਾਭੀ¹, ਰਿਦੈ², ਕਿ ਨਾਸਾ³ ਓਰਾ³।

ਕੈ ਭੂ ਕੇ¹⁺ ਕੈ ਦਸਵੈਂ ਦ੍ਰਾਰਾ।

ਧਰੈ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਕੈ ਧਾਰਾ ॥ ੨੩ ॥

ਜਬਹਿ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਖੁਲਿ ਜਾਵਹਿ।

ਕਿਧੋਂ ਜੋਤਿ ਕੋ ਧਯਾਨ ਲਗਾਵਹਿ।

ਇਹ ਅੰਤ੍ਰੀਕ¹ ਮਨ ਮਹਿੰ ਪਹਿਚਾਨਹਿ।

ਸਪਤਮ¹ ਅੰਗ ਧਾਰਨਾ² ਮਾਨਹਿ

॥ ੨੪ ॥

{ਧਾਰਨਾ}

ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ¹ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਨ।

ਤਿਹੰ ਤੇ ਪੁਨ ਪੁਨ ਮਨਹਿ ਹਟਾਵਨ।

ਧਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜੋਰਹਿ¹ ਠਹਿਰਾਵਹਿ।

ਯਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਮ ਕਮਾਵਹਿ ॥ ੨੫ ॥

ਜਬ ਮਨ ਠਹਿਰਹਿ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।

¹ਹਿਲਦਾ ਯਾ ਝਮਕਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

¹ਛੇਵਾਂ।

¹ਬਾਹਰਲਾ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਕ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

¹ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਧਯਾਨ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ।

¹ਹੇ ਚਤੁਰ!

¹ਜੋੜਿਆ।

¹ਧੁੰਨੀ। ²ਹਿਰਦਾ। ³ਵੱਲ। ⁺ਪਾ:-ਨਾਸਕਾ।

¹ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ। ⁺ਪਾ:-ਭੂ ਭੂ।

¹ਅੰਦਰਲਾ (ਧਿਆਨ)।

¹ਸੱਤਵਾਂ। ¹ਯੋਗ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਫੇਰ ਧਯਾਨ ਹੈ।

¹ਤਿਸ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ।

¹ਜੋਰ ਨਾਲ (ਅ) ਜੋੜ ਕੇ।

ਤਿਹ ਕੋ ਨਾਮ ਸਮਾਧਿ ਅਡੋਲਾ।

{੮ ਸਮਾਧਿ}

ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਉਭੈ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।

ੴ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਾਕਲਪ ਉਚਾਰੀ

॥ ੭੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਯਾਤਾ, ਧਯਾਨ, ਸੁ ਧੇਯ, ਜੋ,

ਪ੍ਰਿਥਕ-ਪ੍ਰਿਥਕ^੧ ਇਕ ਜਾਨ।

ੴ ਅੱਡ ਅੱਡ।

ਸੋ 'ਸਾ-ਵਿਕਲਪ' ਕਹਤਿ ਹੈਂ,

ਜੋਗੀ ਪੁਰਖ ਸੁਜਾਨ ॥ ੭੭ ॥

{ਸਾ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ}

ਚੌਪਈ:

ੴ ਵੱਖ।

ਆਪ ਭਿੰਨ^੧ ਨਹਿੰ ਭਿੰਨ ਧਿਆਨਾ।

ਧੇ^੧ ਸਭਿ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।

ੴ ਜਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰੇ।

'ਨਿਰਵਕਲਪ' ਸੋ ਲਖੋ ਸਮਾਧਿ।

{ਨਿਰ-ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ}

ਐਸੇ ਅਸ਼ਟ^੧ ਅੰਗ ਤਨ ਸਾਧਿ ੴ ਅੱਠ।

॥ ੭੮ ॥

ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਰੂਢ ਯੋਗ ਮਹਿੰ ਜੋ ਲੋ।

ਲੇਯ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਰਸ ਸੁਭ ਤੋ ਲੋ।

ਉਤਰਹਿ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਯੋਗ ਤੇ ਜਬ ਹੀ।

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਸੋਂ ਪਰਚਹਿ ਤਬ ਹੀ

॥ ੭੯ ॥

ਐਸੇ ਭੀ ਬਹੁ ਕੋ ਕਲਿਆਨਾ^੧।

ੴ ਮੁਕਤੀ।

ਭਏ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ।

ਦੂਜਾ ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੇ ਪੰਥਾ^੧।

ੴ ਰਾਹ।

{ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਦੇ ਅੱਠ ਅੰਗ}

ਅਸ਼ਟ ਅੰਗ ਤਿਹ^੧ ਭਾਖਤਿ^੨ ਗੁੰਥਾ ੴ ਤਿਸਦੇ। ੲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

॥ ੮੦ ॥

ਪ੍ਰਿਥਮੈ 'ਯਮ' ਮਨ ਰਾਖਨ ਨੀਵਾ।

ਨਿਜ ਗੁਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਨ^੧ ਸਦੀਵਾ।

ੴ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਦੂਜੇ 'ਨੇਮ' ਜਾਇ ਸਤਿਸੰਗਤਿ।

ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਿ ਮਿਲ ਪੰਗਤਿ

॥ ੮੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

੧ਪੜਨੇ ਦੀ ਤਾਕਤ, ਜਾਚ।

ਪਢਨ ਸ਼ਕਤਿ^੧ ਜੇ ਹੋਵਈ,

ਪਢੈ ਨੇਮ ਕਰਿ ਸੋਇ।

ਸੁਣਨਿ ਸ਼ਕਤਿ ਜੇ ਹੋਵਈ,

ਸੁਨੈ ਸੁ ਇਕ ਮਨ ਹੋਇ ॥ ੮੨ ॥

ਚੌਪਈ:

੧ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੇ 'ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ' ਬਖਾਨੈ^੧।

ਸਰਬ ਵਿਖੈ ਇਕ ਗੋਬਿੰਦ ਜਾਨੈ।

ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਲਖਈ ਨਾਂਹਿ।

ਏਕੋ ਬਯਾਪਕ^੧ ਸਭਿ ਘਟ^੨ ਮਾਂਹਿ^੩ ੧ਪੂਰਨ ਹੈ। ੨ਸਾਰੇ ਹਿਰਦਿਆਂ। ੩ਵਿੱਚ।

॥ ੮੩ ॥

ਚੌਥੇ 'ਆਸਨ' ਸਮਝਹੁ ਚਿੱਤ।

ਕਰਹਿ ਗੁਬਿੰਦ ਵਿਖੈ ਥਿਤਿ^੧ ਬ੍ਰਿੱਤਿ^੨।

੧ਇਸਥਿਰ। ੨ਬਿਰਤੀ।

ਪੰਚਮ 'ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ' ਚੀਨਿ।

ਪੂਰਕ^੧, ਕੁੰਭਕ^੨, ਰੇਚਕ^੩ ਤੀਨ

੧ਸ੍ਰਾਸ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ਅੰਦਰ ਠਹਿਰਾਉਣਾ।
੩ਉਤਾਰਨਾ।

॥ ੮੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

੧ਪਾ:-ਸ਼ਬਦ।

'ਪੂਰਕ' ਗੁਰੁ ਕੇ ਬਚਨ^੧ ਸੁਨਿ,

ਸਭੈ ਕਰਖ^{੧੧} ਕਰਿ ਲੇਯ।

੧ਖਿੱਚ। ੧ਪਾ:-ਕਰਮ।

ਬਚ^੧ ਸੁਨਿ ਸਮਝੀ ਵਸਤੁ^੨ ਜੋ,

੧ਬਚਨ। ੨ਚੀਜ, ਬਾਤ।

ਰਿਦੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਕੇਯ^੧ ॥ ੮੫ ॥

੧ਟਿਕਾਵੇ।

ਚੌਪਈ:

੧ਦੂਰ ਨਾ ਹਟਾਵੇ।

ਕਰ ਅਭਿਆਸ ਨ ਤਿਹੰ ਪਰਿਹਰੈ^੧।

ਸਦ ਠਹਿਰਾਵਨ ਮਨ ਮੈਂ ਕਰੈ।

'ਕੁੰਭਕ' ਦੂਜੇ ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

ਤੀਜੇ ਰੇਚਕ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਾ ॥ ੮੬ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਚਨ ਜੁ ਤਜਿਨਾ^੧ ਕਹਾ।

੧ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਛੱਡਣੀ ਕਹੀ ਹੈ।

ਤਿਹੰ ਤਜਿ ਦੇਯ^੧, ਹੋਤਿ ਸੁਖ ਮਹਾਂ^੨।

੧ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ੨ਬੜਾ।

ਖਸ਼ਟਮ 'ਧਯਾਨ' ਅੰਗ ਸੁਨਿ ਜੈਸੇ।

ਪਢਨ ਸੁਨਨ ਗੁਰੁ ਬਚ ਜਬ ਬੈਸੇ

॥ ੮੭ ॥

ਸਬਦ ਅਰਥ ਮਹਿੰ ਰਾਖਹਿ ਧਯਾਨਾ।
ਫੁਰਨ ਦੇਯ ਸੰਕਲਪ ਨ ਆਨਾ।
ਸਪਤਮ ਅਹੈ 'ਧਾਰਨਾ' ਅੰਗਾ।
ਤਿਸ ਸਰੂਪ ਸੁਨਿਯੇ ਰੁਚਿ ਸੰਗਾ। ^{੧ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ।}

॥ ੮੮ ॥

ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਵਿਖੈ ਜੇ ਜਾਵਹਿ।
ਪੁਨ ਮਨ ਰੋਕਿ ਸ਼ਬਦ ਮਹਿੰ ਲਾਵਹਿ। ^{੧ਪਾ:-ਮੋਰ।}
ਜਬ ਮਨ ਟਿਕਯੋ ਘਟੀ ਦੋ ਚਾਰਾ। ^{੧ਘੜੀਆਂ।}
ਤਿਹ ਕੋ ਨਾਮ 'ਸਮਾਧਿ' ਉਚਾਰਾ

॥ ੮੯ ॥

ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ।
ਤਿਸਹਿ ਵਧਾਵੈ ਤਨ ਮਨ ਸਾਧਿ।
ਅਸ਼ਟ ਜਾਮ ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੈ ਜਬ। ^{੧ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ।}
ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਸਮਾਧਿ ਭਲੇ ਤਬ

॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:
ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਇਹ ਜਾਨਿਯੇ,
ਕਲਿ ਮਹਿੰ ਪੰਥ ਸੁਖੇਨ।
ਕਸ਼ਟ ਜੋਗ ਦੁਸ਼ਤਰ ਅਹੈ, ^{੧ਕਠਨ।}
ਹੋਇ ਨ ਜੇਨ ਕੇਨ ^{੧ਜਿਸ ਕਿਸੇ (ਹਰ ਕਿਸੇ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।} ^{੧ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ ੫੨੯ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਟੁਕ।} ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸੁ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪਗ ਪਰਯੋ ਨਰੇਸੁ। ^{੧ਰਾਜਾ।}
ਸੀਖਯੋ ਚਾਹਤਿ ਯੋਗ ਬਹੋਰੀ।
ਰਿਦੇ ਲਾਲਸਾ ਜਾਹਿ ਨ ਥੋਰੀ ॥ ੯੨ ॥ ^{੧ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੈ।}
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਯੇ 'ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਅਠਤਾਲੀਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੪੮ ॥

੪੯. [ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਮੰਗਲ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼]

੪੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੦

{ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ} ॥ ੬ ॥

{ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਮਣ ਲੂਣ} ॥ ੧੦ ॥

{ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ} ॥ ੧੭ ॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ} ॥ ੨੧ ॥

{ਘੜਾ ਸਿਰ ਚੰਬੜਿਆ} ॥ ੨੯ ॥

{ਨੂਰਸ਼ਾਹ} ॥ ੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਦ ਨਖ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਜੋ, ਚਿੰਤਾਮਨਹਿ ਸਮਾਨ।

ਚਿੰਤਾਮਨ=ਇਕ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗੀਏ ਯਾਂ ਚਿਤਵੀਏ ਸੋ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਚਿੰਤਾਮਣਿ]

ਚਿਤਵੇ ਮੰਗਲ ਸਰਬਦਾ, ਵਿਘਨ ਦੋਖ ਗਨ ਹਾਨਿ ॥ ੧ ॥

ਚਿਤਵੇ=ਚਿਤਵਣ ਨਾਲ, ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਸਰਬਦਾ=ਸਾਰੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ, ਹਮੇਸ਼ਾ। [ਸੰ. ਸਰਵਦਾ] ਦੋਖ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ। ਗਨ=ਸਾਰੇ। ਹਾਨ=ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ, ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੇ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰਵਾਂ ਦੀ ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ (ਓਹ) ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਚਿਤਵਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਿਘਨਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਅਰ) ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਹੈ ਕਹਿਤਿ ਨਰੇਸ਼ਾ।

‘ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕੇ ਮਾਰਗ ਦੋਊ।

ਕਰੁਨਾਕਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ, ਦੁਖ ਖੋਊ !

॥ ੨ ॥

ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਮਮ ਦੇਸ਼ ਨਿਹਾਲਾ।

ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਨਹਿੰ ਆਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਾਸ ਮੁਝ ਬਦਨਾ।

ਹਰਖੇਂ ਹੇਰਿ ਕਮਲ ਸਮ ਬਦਨਾ ॥ ੩ ॥

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਕਿਤਨੇ ਕੋਸਾ।

ਚਲਿ ਆਏ ਨਿਜ ਦੇਨਿ ਭਰੋਸਾ।

ਤਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਹਿਨ ਅਬ ਕੀਜੈ।

ਸਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਦੀਜੈ ’ ॥ ੪ ॥ ਾਪਾਠਾਂਤ੍ਰ-ਸਗਰ ਨਗਰ।

ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨੈ ਸਨਾ ਬਾਣੀ ਸੁਨਿ ਕੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੰਯੁਕਤ।
 ਪਗਾ ਪਾਹੁਲ ਦੀਨੀ ਸਿਖ ਗੁਨਿ ਕੈ। ਚਰਣਾਂ ਦੀ।
 ਧਰਮਸਾਲ ਮਹਿੰ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
 ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਹੋਵਤਿ ਭਾ ਚੇਰਾ ॥੫॥
 ਭੂਪਤਿ ਯੋਗ ਦੇਨ ਕੇ ਕਾਜਾ।
 ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਗੁੰਥ ਸੁ ਸਾਜਾ।^{੧੯}

^{੧੯}ਜਦ 'ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ' ਦੀ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਖੀਰ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਓਥੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਨਮਨੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਨ ਦੀ ਉਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜਦ ਮਨ ਆਸ ਅੰਦੇਸੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਜਿਸ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ। ਨਮੂਨਾ ਇਹ ਹੈ:-

ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਸਭ ਕਹੀਐ ॥ ਉਨਮਨਿ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਹੀ ਰਹੀਐ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਆਸ ਅੰਦੇਸਾ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪਤ ॥ ਉਨਮਨਿ ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਨਹੀ ਜਾਪਤ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਕਥਾ ਕੀਰਤ ਨਹੀ ਬਾਨੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਰਹਤਾ ਸੁੰਨ ਧਿਆਨੀ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਅਪਨਾ ਆਪ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਮਨਿ ਮਾਨਿਆ ॥੧॥
 ਉਨਮਨਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸੁਧ ਨਹੀ ਲੋਈ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਨਾ ਹੋਤੀ ॥ ਉਨਮਨਿ ਸੁੰਨ ਦੇਹੁਰੀ ਨਹੀ ਹੋਤੀ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨ ਬੀਚਾਰੇ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਨ ਉਤਾਰੇ ॥
 ਉਨਮਨਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਕਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਉਨਮਨਿ ਸਿਉ ਉਨਹੂੰ ਬਨਿ ਆਈ ॥੨॥
 ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈੜੇ ਨਾਮੋਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘੱਲ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਤੋਂ ਮੰਗਾਈ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਈ, ਡੋਬ ਦਿੱਤੀ। ਯਥਾ- 'ਸੋ ਮੰਗਾਇ ਜਲ ਕਰਯੋ ਪ੍ਰਵਾਹਿ' (ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੩, ਅੰਸੂ ੩੨, ਅੰਕ ੫੪)। ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀਆਂ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰ ਉਠਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰਚਿਤ ਸਹੀ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਉਸਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕਿਸੇ ਹੀ ਰਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਖੇਵਾਂ ਦਿਖਾਲਦੇ ਯਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖਦੇ। ਉੱਪਰਲੇ ਅੰਕ ੭ ਮੂਜਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਡੋਬੀ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ, ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਰਚਿਤ ਸ਼ੈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਇਸ ਨਾਮ ਹੇਠ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਅਭਯਾਸ ਭੀ ਕਈ ਵੇਰ ਸੇਹਤ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ਜੋ ਪੰਚਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਸੌ ਤੇਰਹਿ ਧਯਾਇ ਬਖਾਨੇ। ਾਪ:-ਇਕ ਸੈ ਤੇਰਹ।

ਜਿਹ ਪਢਿ ਯੋਗ ਕਲਾ ਸਭਿ ਜਾਨੇ

॥੬॥

ਦੇ ਕਰਿ ਸੋ ਸੌਂਪੜੋ ਅਵਨੀਪਾ।

ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

‘ਜਬ ਸਿਖ ਕੇ ਆਵਹਿ ਹਮ ਦੇਸੁ।
ਜਾਚਹਿ ਤੁਮ ਪੈ ਦੇਹੁ, ਨਰੇਸੁ!’

॥ ੭ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਪੁਨ ਕੀਨ ਬਸੇਰਾ।
ਭਯੋ ਸੁ ਦੇਸੁ ਨਿਹਾਲ ਘਨੇਰਾ।
‘ਭਗਤਿ ਜੋਗ’ ‘ਹਠ ਜੋਗ’ ਜੁ ਦੋਊ।
ਕਿਯੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਭੂਪ ਮਨ ਸੋਊ ॥ ੮ ॥
ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਦੇਸੁ ਮਝਾਰੇ।
ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰੇ।
ਭਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਅਧਿਕ ਪਰਤਾਪਾ।
ਚਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਸ਼ੱਤੁਨ ਕੋ ਖਾਪਾ
॥ ੯ ॥

ਧਰਮ ਸਾਲ ਮਹਿੰ ਦੇਗ¹ ਬਿਸਾਲਾ। ¹ਲੰਗਰ।

ਕਰਵਾਵਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਮਨ ਇਕੀਸ ਜਹਿੰ ਲੋਨ¹ ਮਿਲਾਏ। ¹ਲੂਣ।

{ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕੀ ਮਣ ਲੂਣ}

ਇਤੋ ਅਹਾਰ ਹੋਇ ਸਭਿ ਖਾਏਂ

॥ ੧੦ ॥ ^{੧੦}

^{੧੦}ਮਣ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਅੱਡ ਅੱਡ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਦੇਸੀ ਮਣ ਦੇ ਵਜ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਪੱਕਾ ਮਣ ੪੦ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੱਚਾ ਮਣ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ੧੬ ਸੇਰ ਦਾ ਗਿਣਦੇ ਹਨ। ਈਰਾਨੀ ਮਣ ੧ ਸੇਰ ੧੦ ਛਟਾਂਕ ਦਾ ਸੁਣੀਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬਰਜਿੰਦੀ ਮਣ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਤਬਰੇਜ਼ੀ ਮਣ ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਾਰਸੀ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਸੇਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗਯਾਨੀ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਣ ਦਾ ਅਰਥ ਢਾਈ ਸੇਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਰਵੱਯੇ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੇਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਓਥੇ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਹੋਈ ਸੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸਾਰੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਇਹ ਲੂਣ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਾਲ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਭਾਜੀਆਂ ਅਥਵਾ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਬਣਦੇ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਇਹ ਰਸੋਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਹੈ, ਰੋਜ਼ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਦੋ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਅੰਨ ਪਕਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਵਿਖੇ ‘੨੦ ਮਣ ਲੂਣ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਣ ਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਦਾ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਵੀਹ ਮਣਾਂ ਦੇ ੨੦ ਸੇਰ ਹੋਏ ਤੇ ੨੦ ਸੇਰ ਲੂਣ ਇਕ ਛਟਾਂਕ ਇਕ ਸੇਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੱਠਾਂ ਮਣਾਂ ਦਾ ਹੋਯਾ। ਫੇਰ ਅੱਠ ਮਣ ਦਾਲ, ੪੦੦ ਆਦਮੀ ਇਕ ਮਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ੪੦੦ × ੮=੩੨੦੦ ਆਦਮੀ ਲਗ ਪਗ ਦੋਹੀਂ ਵੇਲੀ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਇਕ ਡੰਗ ਲਈ ਕੇਵਲ ੧੬੦੦ ਆਦਮੀ ਆਏ ਇਹ ਕੁਛ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨਿ ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਹੋਵੈ।

ਜੋ ਬਹੁ ਜਨ ਮਨ ਕਲਮਲ¹ ਖੋਵੈ। ¹ਪਾਪ।

ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਚਲਨ ਚਹਿਤਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ¹। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਕਰਹਿ ਭਾਉ ਬਹੁ ਰਖਹਿ ਨਰੇਸ਼ਾ

॥ ੧੧ ॥

ਕਰੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸਿਖੀ ਕੀ ਰੀਤਾ।

ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਵਧਹਿ ਭਜਨ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰੀਤਾ।

ਕਰਜੋ ਗਜਾਨ ਮਹਿੰ ਪੂਰਨ ਰਾਉ^੧। ^੧ਰਾਜਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਯਾਲੁ ਸੁਭਾਉ

॥ ੧੨ ॥

ਬਹੁਰੋ ਮੰਜੀ^੧ ਪਰ ਬੈਸਾਰਾ।

^੧ਮੰਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੁੱਲ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਜਪੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਵੇ। ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਯਥਾ- 'ਜਨੁ ਨਾਨਕ ਧੂੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ '

ਕਿਯੋ ਪੂਜਾ^੧ ਤਿਹੰ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰਾ।

ਆਪ ਗਵਨ ਕੀ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।

ਚਹਿਤ ਨ ਬਿਛਰਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬ੍ਰਿਹੁ^੧ ਭਾਰੀ ^੧ਵਿਛੋੜਾ।

॥ ੧੩ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਪੁਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

‘ਸੁਨਿ ਰਾਜਨ ਭੇ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ !

ਅਬ ਤੁਝ ਪੂਰਨ ਭਯੋ ਬਿਬੇਕਾ।

ਹਮ ਕਰਨੇ ਹੈਂ ਕਾਜ ਅਨੇਕਾ ॥ ੧੪ ॥

ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ। ’

ਅਸ ਸੁਨਿ ਗਦ ਗਦ ਭਾ ਅਵਨੀਪਾ।

ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਨਿ ਤਿਹੰ ਧੀਰਾ।

ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਪੁਨਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ^੧ ^੧ਭਾਵ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

॥ ੧੫ ॥

ਪੂਜਾ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਾਛੇ।

ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕਰਿਹੀ ਬਿਧਿ ਆਛੇ।

ਬਰ ਪਾਵਹਿੰ ਜੋ ਜਿਹੰ ਮਨ ਭਾਵਾ।

ਕਰਹਿੰ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਹਾਵਾ

॥ ੧੬ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੇਸ਼ ਤਿਸੀ ਜਗਤੇਸ਼¹ ਗਏ ਜਹਿੰ,
ਅੰਗਨਾ¹ ਰਾਜ ਕਰੈ ਪੁਰਿ² ਮਾਂਹੀ¹।

{ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ}

ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਦੁਊ ਪਸ਼ਚਾਤ¹,
ਚਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗੈ ਸੁ ਜਾਹੀਂ।
ਦੰਭ ਨਸਾਵਨ ਨਾਮ ਜਪਾਵਨ,
ਜਾਵਨ ਕਾਰਨ ਆਨ ਕੋ ਨਾਂਹੀ।
ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ¹ ਹੇਰਿ ਅਗਾਹ,
ਕਿਯੋ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸੇਤ¹ ਕੋ ਤਾਂਹੀ
॥ ੧੭ ॥

ਭੂਰ ਹੁਤੋ ਪੁਰਿ¹, ਨਾਰ² ਨਰੇਸ਼ਨ³,

ਤਾਂਹੀ ਕੇ ਮੱਧ ਗਏ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।
ਬੀਬਿਕਾ¹ ਹੇਰਿ ਬਰੇ ਬਿਪਨੀ² ਪੁਨ,
ਆਪਨ¹ ਭਾਂਤਿ ਅਨੇਕਨ ਠਾਨੀ।
ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ,
'ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਪਿਵੋਂ ਕਿਤ ਪਾਨੀ।
ਲਾਗ ਪਿਪਾਸ¹ ਰਹੀ ਮੁਖ ਸੂਕਤਿ,
ਆਪ ਚਲੋ, ਰਲਿ ਜਾਉਂ ਸੰਗਾਨੀ¹'
॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬਦਿ ਕਰਿ¹ ਬਦਨ ਤੇ,
ਲੇ ਦੁਖ ਕਦਨ¹ ਰਜਾਇ।
ਗਯੋ ਸੰਗ ਤਜਿ ਸਦਨ ਇਕ,
ਜਾਚਯੋ 'ਜਲ ਮੁਝ ਪਜਾਇ' ॥ ੧੯ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਇਕ ਤੀਯ ਹੁਤੀ ਤਿਨ ਬੋਲ ਲਯੋ,
'ਤੁਮ ਅੰਤਰ ਆਨਿ ਕਰੋ ਜਲ ਪਾਨਾ¹।
ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਰਹੋ ਕਿਤ ਜਾਵਹੁਗੇ?
ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਭਾਖਿ, ਸੁਜਾਨਾ!
ਤਵ ਰੂਪ ਅਪੂਰਬ ਹੇਰਤਿ ਹੋਂ'

¹ਗੁਰੂ ਜੀ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਸ਼ਹਿਰ। ³ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ
ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ 'ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਭੀ ਬਾਬੇ
ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ'।

¹ਪਿੱਛੇ।¹ਅਗਨ ਸਾਗਰ।¹ਪੁਲ।

¹ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ। ²ਉਸ ਪਰ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ
ਰਾਜਾ ਸੀ। ³ਉਸ ਪਰ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜਾ ਸੀ।

¹ਗਲੀ। ²ਅੰਡੀ।¹ਹੱਟੀਆਂ।¹ਤ੍ਰੇਹ।¹ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਾਂਗਾ।¹ਕਹਿਕੇ। ²ਪਾ:-ਕਹਿ ਕਰਾ।¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।¹ਪੀਓ।

ਇਵ ਬੈਨ ਭਨੈ ਪੁਨਿ¹ ਤਾ ਸਨਮਾਨਾ²। 'ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਹੇ ਫਿਰ। ਆਦਰ ਕੀਤਾ।
ਸਨਯੋ ਇਹ, ਅੰਤਰ ਜਾਤ ਭਯੋ,
ਤਹਿੰ ਬੈਸ ਗਯੋ ਮਚ¹ ਪੈ ਮਰਦਾਨਾ 'ਮੰਜੀ ਤੇ।

॥ ੨੦ ॥

‘ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਧਰ ਦੂਰ ਸੋ,
ਨਾਮ ਹਮਾਰ ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ’।

‘ਪਾ:--ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਲਖੋ ਹਮਰਾ ਅਰ ਦੂਸਰ ਨਾਮ
ਅਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।

ਕੇਵਲ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ,
ਕਾਜ ਨ ਆਨਹਿ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।’
ਸੋ ਸੁਨਿ ਪਾਨ ਪਿਆਵਨ ਕੇ ਮਿਸ,
ਗ੍ਰੀਵ ਮੈਂ ਤੰਤੁ ਕੋ ਡਾਰਿ ਬੰਧਾਨਾ¹।
ਏਂਢਕ¹ ਭਾ ਪਲਟੀ ਨਰ ਦੇਹਿ,
ਕੁਰੂਪ ਭਯੋ ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਆਨਾ¹
॥ ੨੧ ॥

‘ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

‘ਮੇਢਾ।

‘ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਹ ਗਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ
ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਦੇਖੋ ਅੱਗੇ ਟੂਕ-
ਅਧਯਾਯ ੫੦, ਦਾ ਅੰਕ ੪੭, ਪੰਨਾ ੫੪੬।

{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੀਢਾ}

ਚੰਚਲ ਨਾਰਿ ਚਲਿਤ੍ਰਹਿ ਸੋਂ ਕਰ,
ਦਾਮਨਿ¹ ਲੇ ਕਰਿ ਤਾ ਛਿਨ ਮਾਂਹੀ²⁺।
ਗ੍ਰੀਵ¹ ਵਿਖੈ ਤਿਨ ਬਾਂਧ ਲਈ,
ਪੁਨ ਮੇਖ ਕੇ ਸੰਗ ਦਈ ਗਠ ਤਾਂਹੀ।
ਆਪ ਚਲੀ ਘਟ¹ ਸੀਸ ਧਰਾ,
ਜਲ ਲੇਵਨ ਕੋ ਉਦਪਾਨ¹ ਜਹਾਂਹੀ²।
ਬੈਸ ਰਹਯੋ ਬਸ ਕੋ ਨ ਚਲੇ,
ਬਸਿ ਟਾਮਨਿ¹ ਕੈ ਫਸਿ ਫਾਂਸਨ ਮਾਂਹੀ
॥ ੨੨ ॥

‘ਹੱਸੀ। ਏਸੇ ਵੇਲੇ। ‘ਪਾ:--ਚਾਹੀ, ਵਾਹੀ, ਤਾਹੀ।

‘ਗਰਦਨ।

‘ਘੜਾ।

‘ਖੂਹ। ਏਜਿੱਥੇ ਸੀ।

‘ਟੂਣੇ (Hypnotism)।

ਬਾਲਾ ਕਹੈ ਸੁਨਿ ਅੰਗਦ ਜੀ!
ਪੁਰਿ ਬਾਹਰ ਬੈਸ ਰਹੇ ਜਗ ਸ੍ਰਾਮੀ।
ਏਕ ਮਹੂਰਤ¹ ਬੀਤਿ ਗਯੋ,
ਬਿਧਿ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਸਭਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।
ਬੈਨ ਭਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਪ੍ਰਭੂ,
‘ਮਰਦਾਨਾ ਨ ਅਯੋ, ਰਹਯੋ ਕਿਹ
ਕਾਮੀ?
ਹੋਈ ਕਿਧੋਂ ਅਗਲੀ ਬਿਧਿ ਤਾਂ ਸੰਗ,

‘ਦੇ ਘੜੀਆਂ।

ਹੈ ਨਗਰੀ ਸਗਰੀ ਇਹ ਖਾਮੀ¹ ਕੱਚੀ।

॥ ੨੩ ॥

ਨਿਗੁਰੇ ਨਰ ਮੂਰਖ ਸੇ ਲਖਿਏ,

ਬਹੁ ਜੋਖਤਾ¹ ਜੋਰ ਸੁਸ਼ੀਲ² ਬਿਹੀਨਾ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ। ²ਧਰਮ।

ਪਰਚਾਵਤਿ, ਰਾਗ ਸੁਨਾਵਤਿ ਥੇ,

ਬਿਹਸਾਵਤਿ, ਸੋ ਕਿਨ ਬੰਧਨ ਕੀਨਾ¹।

¹ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ।

ਚਲਿਯੇ ਸੁਧਿ ਲੇਹੁ ਅਬੈ ਤਿਸ ਕੀ’,

ਮੁਖ ਭਾਖ ਗਤੇ¹, ਨ ਪਿਖੈਂ ਦੁਖ

¹ਟੁਰੇ। ²ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਣ ਵਾਲੇ।

ਦੀਨਾ²।

ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੇ ਤਿਸ ਜਾਤ ਰਬਜਾ¹⁺,

¹ਉਸ ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਰ ਸੀ। ⁺ਪਾ:-
ਜਿਸ ਬਾਸ ਹੁਤੇ ਤਿਤ ਜਾਵਤ ਭੈ। ਬਾਸ=ਘਰ।

ਤਿਯ ਸੋਊ ਮਿਲੀ ਸਿਰ ਪੈ ਘਟ ਲੀਨਾ

॥ ੨੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ। ²ਪੁਛਿਆ। ³ਓਸੇ ਨੂੰ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ¹ ਨਿਹਾਰਿ, ਬੂਝੀ² ਬਚਨ

ਉਚਾਰ ਸੋਊ³,

‘ਮਾਨਵ ਹਮਾਰ ਏਕ ਆਯੋ ਇਹ ਥਾਨ

ਕੋ।

ਹਟਿ ਕੈ¹ ਨ ਗਯੋ, ਕੌਨ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ

¹ਮੁੜਕੇ।

ਭਯੋ,

ਤਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿੰ ਕਛੂ, ਹੇਤ ਆਯੋ

¹ਪੀਣ ਨੂੰ।

ਪਾਨੀ ਪਾਨ ਕੋ¹।’

ਤੀਯ ਕਹੈ ਬੈਨ ‘ਈਹਾਂ ਨਰ ਕੋਊ ਹੈ ਨ

ਤਵ,

ਆਂਖ ਹੂੰ ਨ ਦੇਖਯੋ, ਗਯੋ ਥਾਨ ਕਿਤ

ਆਨ ਕੋ।

ਆਗੈ ਜਾਇ ਹੇਰੋ ਪੁਰਿ, ਰਹੈ ਨਹੀਂ

¹ਛਿਪਕੇ।

ਕਹੂੰ ਦੁਰਾ¹’,

ਸੁਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਗੁਰ ਬੈਨ ਦੇਯ ਕਾਨ ਕੋ

॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ।

ਬਸ ਨ ਬਸਾਵਹਿ¹ ਫਸੈ ਕੋ,

ਬਾਸ ਵਿਖੈ ਬੰਧਾਨ।

¹ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

'ਭਜਾਂ ਭਜਾਂ' ਭਨਹਿ ਸੁਨਾਵਈ,
ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਕੇ ਕਾਨ ॥ ੨੬ ॥

ਸ੍ਰੀਯਾ:

'ਕਜੋਂ ਨ ਬਤਾਵਹਿ ਮਾਨਵ ਤੂੰ,
ਮੁਖ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਘਰ ਅੰਤਰ ਜਾਤੀ।
ਹੈ ਇਹ ਥਾਨ, ਸੁਨਜੋ ਹਮ ਕਾਨ¹,
ਬਰਜੋ ਜਲ ਪਾਨ ਕੇ ਹੇਤ ਤਿਖਾਤੀ।'
ਤੀਯ ਕਹੈ, 'ਪਰਤੀਤ ਨਹੀਂ,
ਬਰਿ¹ ਅੰਤਰ ਹੇਰਿ ਲਵੋ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਬੀਚ ਨਿਕੇਤ ਦੁਰਾਯੋ ਨਹੀਂ,
ਹਮ ਬੋਲਤਿ ਯੋਂ, ਪਰਤੀਤ ਨ ਪਾਤੀ'
॥ ੨੭ ॥

¹ਉਸਦੀ ਅਵਾਜ਼) ਅਸਾਂ ਕੰਨੀ ਸੁਣੀ ਹੈ।

¹ਤਿਹਾਯਾ।

¹ਵਤਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਚਲਿੰਤ੍ਰ।

ਚੰਚਲ ਤਿਯ ਕੇ ਚਲਿਤ¹ ਲਖਿ,
ਦਲਿਤ¹ ਸੀਲ ਸਤਿ² ਜੋਨ³।
ਇਕ ਸਲੋਕ ਕਹਿ ਕਮਲ ਮੁਖ¹,
ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ ਤੋਨ¹ ॥ ੨੮ ॥

¹ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ²ਜਤ ਸਤ। ³ਜੋ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

¹ਉਸਨੂੰ।

ਸਲੋਕਾ ॥

ਕਲਰ ਕੀ ਵਣਜਾਰੀਆਂ ਝੁੰਗੇ ਮੁਸਕ ਮੰਗੇਨ ॥
ਅਮਲਾਂ ਬਾਝਰੁ ਨਾਨਕਾ ਕਿਉ ਕਰ ਕੰਤ ਮਿਲੇਨ ॥ ੧ ॥
¹ਇਹ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀਯਾ:

¹ਘੜਾ।

ਯੋਂ ਕਹਿ ਤੇ ਸਿਰ ਕੁੰਭ¹ ਲਗਜੋ।
ਉਤਰੈ ਨ ਤਰੈ¹, ਰਹੀ ਹਾਰ ਉਤਾਰੀ।

¹ਹੇਠ।

{ਘੜਾ ਸਿਰ ਚੰਬੜਿਆ}

'ਭਜਾਂ ਭਜਾਂ' ਭਨੀ¹ ਮਰਦਾਨੇ ਜਬੈ,
'ਕਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰ ਬਾਨੀ¹ ਉਚਾਰੀ।
ਯੋਂ ਭਨਿਤੇ ਗਰ ਤੰਤ ਗਈ ਤੁਟ,
ਭਾ ਤਨ ਮਾਨਵ, ਟਾਮਨ¹ ਟਾਰੀ²।

¹ਕਹੀ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ।

¹ਜਾਦੂ। ²ਦੂਰ ਹੋਯਾ।

ਲੇਯ ਰਬਾਬ ਧਰੇ ਨਿਜ ਕੰਧ,
ਅਯੋ ਢਿਗ, ਲੱਜਤਿ ਹੇਰਿ ਅਘਾਰੀ¹।
॥ ੨੯ ॥

¹ਅਘਾਰੀ (ਅਘ+ਅਰੀ)=ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ। ²ਪਾ-ਅਹਾਰੀ। [ਸੰਸ.]

ਪੁਨ ਨਾਰਿ ਕੇ ਸੀਸ ਪੈ ਕੁੰਭ ਲਗਾ,
ਬਿਸਮਾਦ ਭਏ ਲਖਿ ਕੈ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਬਹੁ ਕੀਨ ਪ੍ਰਯਾਸ¹ ਭਏ ਸਭਿ ਬਾਦ²,
ਪਖਾਨ ਭਿਦੈ ਨਹਿੰ¹ ਬੁੰਦ ਕੇ ਮਾਰੀ²।

ਪਢਿ ਮੰਤ੍ਰਨ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਲਿਖਿ ਕੈ,
ਕਰਿ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਭਿ ਹੀ ਤਿਯ¹ ਹਾਰੀ।
ਘਟ¹ ਕੂਟ ਸੋ² ਬਾਨ ਉਪਾਇ³
ਚਲਾਵਤਿ,
ਖੰਡਤਿ ਹੋ¹, ਨ ਚਲੈ ਉਪਚਾਰੀ²

॥੩੦॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਹੁਤੀ ਸਰਦਾਰ ਤਿਸ ਦੇਸ਼ ਹੂੰ
ਕੀ,
ਭਈ ਸੁਧ ਤਾ ਕੋ ਕਿਨ ਜਾਇ ਕੈ
ਬਖਾਨਿਯਾ।

{ਨੂਰਸ਼ਾਹ}

‘ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ ਇਕ ਆਯੋ ਹੈ ਨਗਰ
ਬੀਚ,
ਘਟਾ ਤੀਯ ਸੀਸ ਪੈ ਲਗਾਯੋ ਸਭਿ
ਜਾਨਿਯਾ।

ਮੰਤਰ ਨ ਜੰਤਰ ਨ ਤੰਤਰ ਚਲਤਿ ਕੋਊ.
ਹਾਰੇ ਉਪਚਾਰ¹ ਕਰਿ ਕਾਹੂੰ ਨ
ਹਿਲਾਨਿਯਾ²।

ਜੈਸੇ ਸਯਾਰ¹ ਸ਼ੇਰ ਕੋ, ਪਪੀਲਕਾ²
ਸੁਮੇਰ ਕੋ.

ਉਪਾਇ ਤਿਸ ਸਾਮੁਹੇ¹ ਸੁ ਐਸੀ ਬਿਧਿ
ਠਾਨਿਯਾ²’ ॥੩੧॥

ਸੁਨੀ ਜਬ ਰੋਸੀ¹ ਤਬ ਤਿਯਾ² ਢਿਗ³
ਜੋਊ ਸਭਿ,

ਅਹਾਰਯਜ]=ਜਿਸਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਠੱਗ ਸਕੇ-ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਜੀ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:-ਅਗਾਰੀ=ਅੱਗੇ। ਭਾਵ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਗੇਰੇ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਹੈ।

¹ਯਤਨ। ²ਬਿਅਰਥ।

¹ਖੱਬਰ ਨਹੀਂ ਵਿੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ²ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੂੰਦ
ਮਾਰਿਆਂ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

¹ਘੜਾ। ²ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ। ³ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ।

¹ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ²ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

¹ਯਤਨ ਨਹੀਂ। ²ਹਿਲਾਯਾ ਗਿਆ।

¹ਗਿੱਦੜ। ²ਕੀੜੀ।

¹ਸਾਹਮਣੇ। ²ਬਣਾਯਾ।

¹ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ। ²ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ³ਕੋਲ।

ਟਾਮਨ¹ ਕੀ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਸੁਜਾਨ² ਜੇਉ ¹ਟੂਣਿਆਂ ਵਿੱਚ। ²ਚਤੁਰ।
ਜਾਨਿਯਾ।

ਭੇਜੀ ਤਤਕਾਲ¹ ਜਹਾਂ ਕੁੰਭ ਸੀਸ ਬਾਲ² ¹ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ।
ਲਗੇ,

ਧਾਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਮਾਨ¹ ਧਾਈ ਤਿਹੰ ¹ਹੰਕਾਰ।
ਥਾਨਿਯਾ।

ਢੋਲਕ ਬਜਾਇ ਕੋਊ, ਕੰਧ ਕੋ ਭਜਾਇ
ਚਲੀ,
ਕੋਊ ਨਿਜ ਬਦਨ ਤੇ ਅਗਨਿ ¹ਕੱਢਦੀ ਹੈ।
ਬਮਾਨਿਯਾ।

ਚਢਿ ਹੈ ਬਿਟਪ¹ ਕੋਊ, ਕੋਊ ਮ੍ਰਿਗ ¹ਬਿੱਛ ਤੇ।
ਛਾਲਾ ਪਰ,

ਕੋਊ ਭੇਟ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੀ ਦੇਨੇ ਹੇਤ
ਆਨਿਯਾ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਿਖ ਹਾਰੀ ਜੰਤ੍ਰਨ ਸਭੈ, ਮੰਤ੍ਰਨ
ਪਢਿਤਿ ਬਿਸਾਲ।
ਘਟਾ ਨ ਡੋਲਯੋ ਕਿਸੂ ਤੇ, ਉਰ ਅਚਰਜ ¹ਸਭ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।
ਸਭਿ ਬਾਲ¹ ॥ ੩੩ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਕੇ ਪਾਸ, ਪੁਨ ਸੁਧ ਦੀਨੀ
ਜਾਇਕੈ।
'ਹਾਰੀ ਕਰਤਿ ਪ੍ਰਯਾਸ, ਬਲ ਨ ਚਲੈ ¹ਪਾ:-ਕਿਛੁ।
ਇਕਾਂ ਕੁੰਭ ਪਰ' ॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਰੋਸ ਕੀਨਿ, ਸਭਿਨਿ ਕੋ
ਧੀਰ ਦੀਨਿ,
ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿ ਲੀਨ ਚਲੀ ਆਪ
ਧਾਇ ਕੈ।
'ਕੈਸੋ ਹੈ ਫਕੀਰ ਜਾਇ ਦੇਖੋਂ ਤਿਹੰ ¹ਪਾਸ।
ਤੀਰ¹।

ਕੇਤੋ ਚੇਟਕੀ ਗਹੀਰ¹ ਅਬ ਜੀਤੋਂਗੀ ¹ਬੜਾ।

ਬਨਾਇਕੈ।’

ਆਣਿ ਪਢੇ ਮੰਤਰ, ਛੁਹਾਏ ਲਿਖਿ
ਜੰਤਰ ਸੁ,

ਗ੍ਰੀਵ¹ ਬਾਂਧ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਢੋਲਕੀ ¹ਗਲ ਨਾਲ।

ਬਜਾਇਕੈ।

ਟਾਮਨ ਬਨਾਇ ਬਹੁ ਕੂਟ ਕੋ ਡੁਲਾਇ ¹ਜੋ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦੇਣ।
ਦੇਤਿ¹,

ਐਸੇ ਸਭਿ ਕੀਨ, ਘਟਾ ਸਕੀ ਨ
ਡੁਲਾਇਕੈ ॥੩੫॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਅਗਨੀ। ²ਯਤਨ।

ਪਾਵਕ¹ ਸੇ ਉਪਚਾਰ² ਕਿਯੇ,

ਘਟ ਲਾਗਣ ਸੀਸ ਭਯੋ ਜਲ ਨਯਾਈ¹।

¹ਉਪਚਾਰ ਅਗ ਵਾਂਙੂ ਸਨ ਘੜੇ ਦਾ ਲੱਗਣਾ
ਪਾਣੀ ਵਾਂਙੂ ਸੀ।

ਏਕ ਨ ਜੋਰ ਚਲਯੋ ਤਿਹੰ ਉਪਰ,

ਹਾਰ ਰਹੀ ਕਰਿ ਕੋਟ ਉਪਾਈ¹।

¹ਕਰੋੜਾਂ ਯਤਨ।

ਤੀਯ ਭਈ ਦੁਖ ਮੈਂ ਅਤਿ ਆਤੁਰ,

ਸੀਸ ਪੈ ਕੁੰਭ ਧਰੇ ਅਕੁਲਾਈ¹।

¹ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਈ।

‘ਹਾਇ’ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ¹ ਬਕਿ ਆਨਨ,

¹ਵਾਰ ਵਾਰ।

‘ਮੋ ਸੰਗ ਕਯਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਬਨਾਈ

॥੩੬॥

ਦੀਨ ਭਈ¹ ਮਨ, ਚੀਨ ਲਈ,

¹ਆਜਿਜ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਮਹਿਮਾ ਜੁ ਨਈ ਗੁਰ ਕੀ ਸੁਖਕਾਰੀ¹।’

¹ਮੈਂ ਹੁਣ ਦੀਨ ਹੋਈ ਹਾਂ, ਆਦਿ (ਅ) ਉਹ
(ਘੜੇ ਵਾਲੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਨ ਭਈ, ਆਦਿ।

ਭਾਖਿ ਦਈ, ਅਵਗਯਾ ਜੁ ਭਈ,

ਸੁਨਿ ਕਾਨ ਲਈ ਸਿਰਦਾਰਨ ਨਾਰੀ¹।

¹ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਨੇ।

‘ਤੂਰਣ ਜਾਵਹੁ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਪੈ,

ਚੂਰਣ ਤਾਂ ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ¹।

¹ਤਿਸਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਤੋਂ ਸਦਕੇ।

ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਯੋ ਇਹ ਸਾਧ ਕੋ,

ਲੇਹੁ ਅਰਾਧ, ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਭਾਰੀ’

॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸਾਰੀਆਂ।

ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਤਹਿੰ ਤੀਯ ਸੋਂ, ਔਰ ਅੰਗਨਾ

ਪੁੰਜ¹।

ਗਈ ਤਹਾਂ ਮਿਲਿ ਕੈ ਸਭੈ, ਜਹਿੰ ¹ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਰਾਜਹਿੰ¹ ਪਦਕੰਜ ॥੩੮॥

ਸੋਰਠਾ:

ਬੰਦਯੋ ਆਨੰਦ ਕੰਦ, ਚੰਦ ਬਦਨ ਬੈਸੀ

ਨਿਕਟ।

ਨਿਤ ਕੋ ਦੇਖਿ ਮੁਕੰਦ, ਬੋਲੇ ਸਹੀ ਮਹਿੰ

ਸ਼ਬਦ ॥੩੯॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਗੁ ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਕੁਚਜੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮੰਵੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ ਹਉ ਕਿਉ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥

ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥

ਜਿਨ੍ਹੀ ਸਖੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ ਸੇ ਅੰਬੀ ਛਾਵੜੀਏਹਿ ਜੀਉ ॥

ਸੇ ਗੁਣ ਮੰਵੁ ਨ ਆਵਨੀ ਹਉ ਕੈ ਜੀ ਦੋਸ ਧਰੇਉ ਜੀਉ ॥

ਕਿਆ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਵਿਥਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ॥

ਇਕਤੁ ਟੋਲਿ ਨ ਅੰਬੜਾ ਹਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੈ ਤੇਰੈ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥

ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਰੰਗੁਲਾ ਮੋਤੀ ਤੈ ਮਾਣਿਕੁ ਜੀਉ ॥

ਸੇ ਵਸਤੂ ਸਹਿ ਦਿਤੀਆ ਮੈ ਤਿਨ੍ ਸਿਉ ਲਾਇਆ ਚਿਤੁ ਜੀਉ ॥

ਮੰਦਰ ਮਿਟੀ ਸੰਦੜੇ ਪਥਰ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਹਉ ਏਨੀ ਟੋਲੀ ਭੁਲੀਅਸੁ ਤਿਸੁ ਕੰਤ ਨ ਬੈਠੀ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਅੰਬਰਿ ਕੁੰਜਾ ਕੁਰਲੀਆ ਬਗ ਬਹਿਠੇ ਆਇ ਜੀਉ ॥

ਸਾ ਧਨ ਚਲੀ ਸਾਹੁਰੈ ਕਿਆ ਮੁਹੁ ਦੇਸੀ ਅਗੈ ਜਾਇ ਜੀਉ ॥

ਸੁਤੀ ਸੁਤੀ ਝਾਲੁ ਥੀਆ ਭੁਲੀ ਵਾਟੜੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥

ਤੈ ਸਹ ਨਾਲਹੁ ਮੁਤੀਅਸੁ ਦੁਖਾ ਕੂੰ ਧਰੀਆਸੁ ਜੀਉ ॥

ਤੁਧੁ ਗੁਣ ਮੈ ਸਭਿ ਅਵਗਣਾ ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਸਭਿ ਰਾਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਮੈ ਡੋਹਾਗਣਿ ਕਾਈ ਰਾਤਿ ਜੀਉ ॥੧॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨੂਰਸ਼ਾਹਿ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਸੀਸ ਧੁਨਿ ਭਨਯੋ

ਪੁਨ,

ਜਾਨਯੋ ਮਨ ਮਾਂਗੀ -ਏਹ ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰ

ਹੈ।

ਮੰਤ੍ਰੁ ਕੋ ਅਲਾਵਤਿ¹ ਸੁਨਾਵਤਿ ਛਲਤਿ ^੧ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੋਹਿ,

ਹੋਂ ਨ ਪਤਿਆਵੋ¹ ਏਹ ਗਾਢੋਈ² ^੧ਪਤੀਜਾਂ। ^੨ਤਕੜਾ। ^੩ਨਿਰਭੈ।

ਅਭੀਰ³ ਹੈ-।

ਪਢੇ ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰਨ, ਅਨੇਕ ਲਿਖ
ਜੰਤ੍ਰਨ,

ਕਰਤਿ ਬਹੁ ਤੰਤ੍ਰਨ ਕੋ, ਜਾਨੇ -ਏ ¹ਜਾਨ ਗਈ ਹਾਂ ਇਹ ਡੂੰਘਾ (ਮੰਤ੍ਰੀ) ਹੈ।
ਗਹੀਰ¹ ਹੈ-।

ਬਸ ਨਹਿੰ ਚਲਯੋ ਕੋਊ, ਹਾਰੀ ਸਭੈ
ਬਿਧਿ ਸੋਊ,
ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ ਤਬ -ਪੀਰਨ ਕੋ
ਪੀਰ ਹੈ- ॥ ੪੦ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਗਰੁੜ।

ਨਾਗਨੀ ਜਯੋਂ ਬਿਨਤਾ ਸੁਤ¹ ਕੋ,
ਡਰਪਾਵਤਿ ਆਪਨੋ ਜੋਰ ਦਿਖਾਵੈ।
ਤਯੋਂ ਗੁਰ ਸਾਮੁਹਿ¹ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੋ ਪਢਿ,
ਭਾਵਨ ਸੋ¹ ਹਿਰਦਾ ਬਿਰਮਾਵੈ²।

¹ਸਾਹਮਣੇ।

¹ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ। ²ਭਰਮਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨ ਲਗੀ।

ਹਾਰਿ ਕੈ ਜਾਨਤਿ ਭੀ 'ਇਹ ਪੂਰਨ',
ਤੂਰਨ ਦੀਨ ਭਈ ਘਿਘਿਆਵੈ।
'ਭੇਵ ਤੁਮਾਰ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੀ ਹਮ,
ਕੀਨ ਖਤਾ ਅਬ ਸੋ ਬਖਸ਼ਾਵੈ' ॥ ੪੧ ॥

¹ਏਸ ਮਾੜੀ ਮਤ ਵਾਲੀ ਨੇ।

ਮੰਦਮਤੀ¹ ਤੁਮਰਾ ਇਨ ਮਾਨਵ,
ਮੰਤ੍ਰਨ ਕੇ ਜਿਨ ਬੀਚ ਫਸਾਯੋ।
ਕੁੰਭ ਨਿਵਾਰਹੁ¹ ਯਾਂ ਸਿਰ ਤੇ,
ਅਬ ਦੀਨ ਭਈ ਮਨ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਯੋ।
ਨਾ ਕਰਿ ਹੈਂ ਅਵਿਹੇਲਨ¹ ਸੰਤਨ,
ਪਾਵਹਿੰ ਆਨ, ਜਿਤੀ ਹਮ ਥਾਯੋ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰੋ।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

¹ਸੌਂਹ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਾਂ ਜਿੰਨੇ ਸਾਡੇ ਥਾਂ ਹਨ: ਸੰਤ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾ ਕਰਾਂਗੀਆਂ (ਅ) ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਅਵਗਯਾ ਨਹੀਂ...।

ਹੋ¹ ਸਿਰਮੌਰ, ਅਭੈ ਸਭਿ ਠੌਰ,
ਸਮਾਨ ਨ ਔਰ ਤੁਹੀ ਗਤਿਦਾਯੋ¹'
॥ ੪੨ ॥

¹ਤੁਸੀਂ ਹੋ।

¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਹੋ।

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨਤੀ,
ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਨਨ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਹਿ ਲੇਉ ਉਤਾਰ',

ਉਠੀ ਤਤਕਾਲਕ ਬਾਲ ਹਿਲਾਯੋ¹। ¹ਹਿਲਾਯਾ (ਘੜਾ)।
 ਨਾਮ ਉਚਾਰਤਿ ਹੀ ਉਤਰਾ ਘਟ,
 ਤੀਯ ਅਚੰਭ ਸਭੈ ਉਰ ਪਾਯੋ।
 ਆਨਿ ਉਪਾਇਨ ਭੂਰ ਧਰੀ,
 ਮੁਕਤਾ¹ ਸਭਿ ਹੀਰ² ਤੇ ਚੀਰ³ ਮੰਗਾਯੋ ¹ਮੋਤੀ। ²ਹੀਰੇ। ³ਬਸਤਰ।
 ॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਬਖਸ਼ਹੁ ! ਲੀਜੈ ਭੇਟ ਕੋ, ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ
 ਕ੍ਰਿਪਾਲ।’
 ਇਹ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕੈ, ਬੋਲੇ
 ਬਚਨ ਰਸਾਲ ॥ ੪੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਗਲੰੀ ਅਸੀ ਚੰਗੀਆ ਆਚਾਰੀ ਬੁਰੀਆਹ ॥
 ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ ॥
 ਰੀਸਾ ਕਰਿਹ ਤਿਨਾੜੀਆ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਦੁਰੁ ਖੜੀਆਹ ॥
 ਨਾਲਿ ਖਸਮੈ ਰਤੀਆ ਮਾਣਹਿ ਸੁਖਿ ਰਲੀਆਹ ॥
 ਹੋਦੈ ਤਾਣਿ ਨਿਤਾਣੀਆ ਰਹਹਿ ਨਿਮਾਨਣੀਆਹ ॥
 ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਕਾਰਥਾ ਜੇ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਹ ॥ ੨ ॥

[ਸਿਰੀ: ਵਾਰ ਮ: ੧]

ਦੋਹਰਾ:

ਆਪਾ ਖੋਵਨ ਕੇ ਸਬਦ, ਔਰ ਕਹੇ ਗੁਰੁ
 ਤਾਂਹਿ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਰ ਬੈਰਾਗ ਭਾ, ਦੀਨ ਭਈ
 ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ ॥ ੪੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

‘ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਬਖਸ਼ੋ,
 ਅਬ ਭੂ¹ ਵਿਚਰੋ ਤੁਮ ਜੀ! ¹ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ। ²ਹੇ ਪਰਸੁਆਰਥੀ ਜੀ।
 ਪਰਸੁਾਰਥਿ²।
 ਜਬ ਲੋ ਨਹਿੰ ਭੇਵ ਲਖਯੋ ਤਬ ਲੋ ਦੁਖ,
 ਭੇਵ ਲਖਯੋ ਕਰਿਯੇ ਕਿਰਤਾਰਥ।
 ਪਦ ਪੈ ਬਲਿਹਾਰ ਮੁਹੂਰਮੁਹੂ,
 ਤਵ ਮੂਰਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਗਾਤਿ ¹ਤੁਹਾਡੀ ਪਰਤੱਖ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਦਾਰਥ (ਧਰੇ

ਪਦਾਰਥ¹।

ਹਨ)। (ਅ) ਤੁਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ (ਸਭ) ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਰੁਨਾਕਰ ਲੇਹੁ ਉਪਾਇਨ¹ ਕੋ,

¹ਭੇਟਾ।

ਸਿਖ ਦੇਹੁ, ਗਈ ਬਯ¹ ਪਾਛ² ¹ਆਯੂ। ²ਪਿਛਲੀ। ³ਬਿਅਰਥ।

ਅਕਾਰਥ³’ ॥੪੬॥

ਕਬਿੱਤ:

^ੴਐਸੇ ਜਬ ਭਈ ਦੀਨ ਪਾਹੁਲ ਪਦਨ

ਦੀਨਿ,

^ੴਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਏਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੋ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਦੀ ਹੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਬੀ ਤ੍ਰਿਆਰਾਜ ਕਹਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਇਹ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਹੈ।’ ਘੜਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਦੀ ਕਥਾ ਬੀ ਉਥੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

‘ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ’ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜ ਦਾ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਯਥਾ:- ‘ਨੇਕਾਪਟਣ ਬੀਜਾ ਨਗਰ ਤੇ ਇਕੱਤ੍ਰੀ ਕੋਸ ਹੈ। ਘਰ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਬੇਗਾਪੁਰ ਬੀਜਾਪੁਰ ਤੇ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ ਅਹੋਗਾ ਪੇਠ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਸੰਗਤ ਚੰਗੇ ਭਾਟੜੇ ਕੀ ਹੈ। ਤਿਸਕੀ ਗਿਰਦ ਨਿਵਾਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਅਰ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਘਰ ਤੇ ਕਜਲੀ ਬਨ ਕੋਸ ਅੱਸੀ ਹੈ। ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਬੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਦੇਹੁਰਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਭਾਟੜਿਆਂ ਕੇ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਕਰਿਕੈ ਪੂਜਾ ਖਿੰਚ ਲੀਤੀ ਹੈਸੁ। ਤਬ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋਰ ਅਜਮਾਇਕੈ ਪੈਰੀ ਆਇ ਪਏ ਹੈਨਿ। ਓਸ ਥਾਉਂ ਕਾ ਨਾਉ ਕਜਲੀ ਬਨ ਤ੍ਰਿਆ ਰਾਜੁ ਹੈ। ਤਹਾਂ ਭੀ ਸੰਗਤ ਹੈ।’

ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸੰ: ੧੬੬੧ ਬਿ: ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਤਿਰੀਆ ਰਾਜ ਦਾ ਪਤਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਖੀ ਉਥੇ ਜੋ ਹੋਈ ਸਿਧਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ।

ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ^੧ ਕੀਨਿ ਮੁਕਤਿ ^੧ਪਾ:-ਚਾਲ।

ਨਿਧਾਨ ਕੀ।

ਬੰਧੀ ਧਰਮਸਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ

ਗੁਰੁ,

ਕੀਰਤਿ ਬਿਸਾਲ ਹਰਿ ਕੀਨੀ ਰੀਤਿਗਾਨ ^੧ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਗਾਇਨ ਦੀ।

ਕੀ^੧।

‘ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਆਇ ਤਾਂ ਪੈ ਮੰਤ ਨ

ਚਲਾਇ ਨਿਜ,

ਟਹਿਲ ਬਨਾਇ ਕੀਜੈ ਛੋਰ ਰੀਤਿ^੧ ਮਾਨ ^੧ਪਾ:-ਬਿਧਿ।

ਕੀ।

-ਵਾਹਿਗੁਰੂ- ਜਪੋ ਮੁਖ, ਜਾਹਿੰ ^੧ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਦੁੱਖ ਚਲੇ ਜਾਣ। ^੧ਪਾ:-

ਭਵਜੰਨਜ^੧ ਦੁਖ^੧,

ਭਵਲ।

ਦੇਤਿ ਸੁਖ ਰੀਤਿ ਜਯੋਂ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ^੧ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ ਸੁਖ ਦੇਣ ਦੀ।

ਭਾਨੁ ਕੀ' ॥੪੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕੇਤਿਕ ਬਾਸੁਰ ਰਹਿ ਤਹਾਂ, ਧਰਮ
ਦ੍ਰਿੜਾਯੋ ਦੇਸ਼।

ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਸਿਖ ਭਈ, ਭਜਤਿ

ਨਾਮ ਜਗਤੇਸ਼ ॥੪੮॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਉਣਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੪੯॥

੫੦. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਭਰਥਰੀ। ਕੌਡਾ]

੪੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੧

{ਭਰਥਰਿ} ॥੨॥

{ਭਰਥਰਿ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੧੨॥

{ਕੌਡਾ} ॥੩੩॥

{ਮਰਦਾਨਾ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਕਾਬੂ} ॥੪੪॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ} ॥੫੨॥

{ਅਦਭੁਤ ਸ਼ੀਸ਼ਾ} ॥੬੯॥

{ਕੌਡੇ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੮੪॥

{ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦਰਪਨ} ॥੯੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਯਾ ਸਦਨ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਮੋਹ ਕਦਨ ਗਤਿਦੈਨ।

ਮਯਾ=ਕ੍ਰਿਪਾ, ਮੋਹਰ। ਸਦਨ=ਘਰ। ਬਦਨ=ਮੂੰਹ, ਮੁਖੜਾ। ਪੰਕਜ=ਕਮਲ। ਪੰਕਜ ਬਦਨ=ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ। ਕਦਨ=ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਪਰਨ ਮਮ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਚੈਨ ॥੧॥

ਪਰਨ=ਆਸਰਾ। ਪਰਸਨ=ਛੁਹ। ਚੈਨ=ਸੁਖ, ਆਰਾਮ।

ਅਰਥ:

ਮੋਹਰ ਦਾ ਘਰ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ) ਮੋਹ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣਹਾਰੇ (ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ) ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਕਮਲ (ਵਰਗਾ ਸੁੰਦਰ) ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ) ਦਰਸਨ ਅਰ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੁਖ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ।

ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਜੋ ਦੇਂ ਗਤਿ ਰੂਰੇ।

ਭਰਥਰੀ^੧ ਆਸ਼੍ਰਮ ਜਹਾਂ ਸੁਹਾਵਨ।^੧ਭਰਥਰੀ ਦਾ।

{ਭਰਥਰਿ}

ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਸੁਪਾਵਨ^੧ ॥੨॥^੧ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਸ ਵਾਲੇ।

ਜਿਹ ਮਾਨਹਿ ਸੋ ਸਗਰੋ ਦੇਸ਼।

ਤ੍ਰੀਯ ਰਾਜ ਪੁਨਿ ਅਪਰ^੧ ਨਰੇਸ਼।^੧ਹੋਰ।

ਪੂਜਕ ਹੁਤੇ ਸਰਬ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਮਹਿਮਾ ਯੋਗਨ ਕੀ ਤਹਿ ਭਾਰੀ ॥੩॥

ਤਿਹ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।

ਬੈਸਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

ਸੋ ਕਿਤ ਕਾਜ ਵਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸਾ।

ਦੇਖਯੋ ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸਮ ਬਿਕਸਾ ॥੪॥

ਦੇਖ ਅਤੀਤ ਦਿਪਤਿ ¹ ਪਰਕਾਸ਼ਾ।	¹ ਚਮਕਦਾ।
ਧਰਜੋ ਸਰੂਪ ਮਨਹੁ ਸੁਖਰਾਸਾ ¹ ।	¹ ਰੱਬ ਨੇ।
ਮਸਤਕ ਆਯੁਤ ¹ ਲੋਚਨ ਲੋਨੇ।	¹ ਚੌੜਾ।
ਗਯਾਨ ਤਰਨਿ ਜਨੁ ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੋਨੇ ॥ ੫ ॥	
ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਮੁਖਾਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।	¹ ਪਾ:-ਪੁਨ।
‘ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਕਿਤ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ?’	
ਬੇਖ ¹ ਅਪੂਰਬ ² ਤੁਮਰੋ ਪਾਵਨ।	¹ ਭੇਸ। ² ਅਸਚਰਜ।
ਕੀਜੈ ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ’ ॥ ੬ ॥	
ਸੁਨਿਯੋ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਨਖਾਨੀ!	
ਗੁਰੂ ਰੁਖ ਦੇਖਿ ਕਹੀ ਮੈਂ ਬਾਨੀ।	
‘ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਸੁ ਦੂਰ ਹਮਾਰਾ।	
ਇਹੁ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਉਦਾਰਾ ॥ ੭ ॥	
ਹਮ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਹੇਤ ਸਦਾਈ।	
ਰਹਿੰ ਸੰਗ ਇਨ ਕਰੁਨਾ ਪਾਈ।	
ਦੇਸ਼ਨ ਦੇਖਨ ਕਰਨ ਨਿਹਾਲਾ।	
ਬਿਚਰਹਿੰ ਅਵਿਨੀ ¹ ਬਿਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ’	¹ ਧਰਤੀ ਤੇ।
॥ ੮ ॥	
ਸੁਨਤਿ ਭਰਥਰੀ ਉਰ ਮਹਿੰ ਹੁਲਸਾ ¹ ।	¹ ਅਨੰਦ ਹੋਯਾ।
ਬੰਦੇ ਪਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕਲਸਾ ¹ ।	¹ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਦੇ।
ਕਹੈ ਕਿ ‘ਧੰਨ ਭਾਗ ਮਮ ਆਜੂ।	
ਜਾਂ ਤੇ ਭਾ ਤੁਮ ਮਿਲਿਨਿ ਸਮਾਜੂ ¹	¹ ਸਮਾਗਮ।
॥ ੯ ॥	
ਚਿਰੰਕਾਲ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।	
ਭਯੋ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਜੀ ਕਾ।	
ਸਭਿ ਸਾਧਨ ਕੌ ਫਲ ਮੈਂ ਪਾਵਾ।	
ਜੋਗ ਵਿਰਾਗ ਸੁ ਆਜ ਸੁਹਾਵਾ’	
॥ ੧੦ ॥	
ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਾ ਬੈਠ ¹ ਸਮੀਪਾ।	¹ ਬੈਠ ਗਿਆ।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।	
‘ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੁਮ ਹਮ ਕੋ ਜਾਨੋ?’	

ਆਗਮ ਕੀ¹ ਉਡੀਕ ਕਸ ਠਾਨੋ²? ¹ਸਾਵੇ) ਆਉਣ ਦੀ। ²ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ।

॥ ੧੧ ॥

ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਭਰਥਰਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਸਭਿ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਸਵਾਰੇ।

{ਭਰਥਰਿ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਏਕ ਸਮੇਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਪਾਵਨ।

ਮਿਲਯੋ ਮੋਹਿ ਜਿਹੰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਵਨ

॥ ੧੨ ॥

ਬੀਨਾ¹ ਹਾਥ ਭਗਤ ਮਹਿੰ ਭੀਨਾ²।

¹ਬੀਣਾਂ। ²ਭਿੱਜਾ ਹੋਇਆ।

ਰੰਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮਹਿੰ ਰੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤਿਨ ਆਸ਼ਿਖ¹ ਦੀਨੀ ¹ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ।

॥ ੧੩ ॥

ਮੈਂ ਕਰਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬਿਨੈ ਵਡਾਈ।

ਕਛੁ ਪੂਛਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

ਸੁਣਤਿ ਦੇਵ ਰਿਖ¹ ਮੁਝ ਸੋਂ ਭਾਖਾ।

¹ਨਾਰਦ ਨੇ।

-ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਮਹਿੰ ਪੁਛਨ ਅਭਿਲਾਖਾ

॥ ੧੪ ॥

ਸਰਬ ਬਤਾਵਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ।

ਛਿਤ¹ ਅਵਤਾਰ ਲੀਨ ਅਬ ਜਾਈ।

¹ਧਰਤੀ ਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਿਜ ਨਾਮ ਧਰਾਵਹਿੰ।

ਭਗਤਿ ਜਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਗ ਪ੍ਰਗਟਾਵਹਿੰ

॥ ੧੫ ॥

ਖੰਡ¹ ਪਖੰਡ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮਝਾਰਾ।

¹ਤੋੜਕੇ।

ਉਪਦੇਸ਼ਹਿੰ ਸਤਿਨਾਮ ਸੁਖਾਰਾ।

ਅਵਿਨੀ ਸਰਬ ਗਵਨ ਕਰਿ ਨਾਥਾ।

ਹੈ ਚਰਚਾ ਬਹੁ ਸਿੱਧਨ ਸਾਥਾ ॥ ੧੬ ॥

ਪ੍ਰਥਮ ਮਿਲਹਿੰਗੇ ਤੁਝ ਇਤ ਥਾਈਂ।

ਬੈਸਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਲਿਵਲਾਈ।

ਪੂਛ ਲੇਹੁ ਜੋ ਹੈ ਨਿਜ ਮਨ ਮੈਂ।

ਸਰਬ ਬਤਾਇ ਦੇਹਿੰ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ-

॥ ੧੭ ॥

ਤਬ ਕੀ ਮੈਂ ਰਾਵਰਿ ਸੁਧ ਪਾਈ।
 ਬੈਠਿ ਰਹਯੋ ਬਿਰੁ ਹੁਇ ਇਸ ਥਾਈਂ।
 ਅਬ ਮੋ ਕੋ ਭਾ ਦਰਸ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਭਯੋ ਸਾਚ ਜੋ ਮੁਨੀ ਉਚਾਰਾ' ॥ ੧੮ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਸੁਣਤਿ ਭਰਥਰਿ ਕੇ।
 ਗਿਰਾ ਕਹੀ ਬਹੁ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੇ।
 'ਜੋ ਪੂਛਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੇਰੇ।
 ਕਹਹੁ ਆਪ ਸੁਨਿਯੋ ਬਿਨ ਦੇਰੇ
 ॥ ੧੯ ॥

ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਕਰਤਿ ਉਡੀਕਾ।
 ਸੋ ਲੀਜੈ ਉੱਤਰ ਅਬ ਨੀਕਾ।'
 ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ ਭਰਥਰੀ ਬਾਨੀ।
 'ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਕਲ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!
 ॥ ੨੦ ॥

ਮੈਂ ਸਾਧਯੋ ਹਠ ਜੋਗ ਮਹਾਨਾ।
 ਜਾਂ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਯੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।
 ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸੁਭ ਗਤਿ ਹੋਵੈ।
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੇ ਸੰਕਟ ਖੋਵੈ ॥ ੨੧ ॥
 ਜਬ ਲੋ ਮਨ ਇਹੁ ਰਹੈ ਮਲੀਨਾ।
 ਤਬ ਲੋ ਹੋਇ ਨ ਬੰਧਨ ਹੀਨਾ।
 ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਕੈਸੇ।
 ਹੋਵਤਿ ਹੈ? ਸੁ ਕਹੋ ਬਿਧਿ ਤੈਸੇ
 ॥ ੨੨ ॥

ਬਿਨਾ ਯੋਗ ਅਸਮੰਜਸ ¹ ਗਾਥਾ।	¹ ਕਠਨ ਜੇਹੀ।
¹ ਬਿਰਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮਨ ਸਾਥਾ।	¹ ਗੱਲ ਹੈ।
ਇਕ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਅਸ ਪਰਕਾਰੀ।	
ਦੂਸਰ ਕਹੋਂ ਤੁਮਾਰੀ ਅਗਾਰੀ ¹ ॥ ੨੩ ॥	¹ ਆਪਦੇ ਅੱਗੇ।
ਪੀ ਪਜਾਲਾ ¹ ਸਿਧ ਹੈਂ ਮਸਤਾਨੇ ² ।	¹ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ) ਪਿਆਲਾ। ² ਮਸਤ।
ਰਹੈਂ ਅਨਾਹਦ ਧੁਨਿ ਗਲਤਾਨੇ।	
ਬਿਖੈ ¹ ਬਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ।	¹ ਵਿਸ਼ਯ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਏਕੋ ਲਿਵਲਾਗੀ ॥੨੪॥

ਭਗਤਿ ਵਿਖੈ ਕਾਂ ਕੇ ਬਲ ਸੰਗਾ¹? ¹ਕਿਸ ਜੋਰ ਨਾਲ।

ਲਿਵ ਲਾਗਹਿ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਰੰਗਾ?

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਹਿੰ ਵਿਰਾਗਾ?

ਬਿਨੁ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹਿੰ ਜਾਗਾ

॥੨੫॥

ਇਹ ਸੰਸੈ ਮੁਝ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਊ।

ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹੇ ਨਾਰਦ ਢਿਗ ਜੋਊ।

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰਿ ਅਗਾਰੀ।

ਉੱਤਰਿ ਦੀਜੈ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰੀ' ॥੨੬॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚ ਕਹਿ ਗੁਨ ਸਾਨੇ¹। ¹ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ।

‘ਸੁਣਹੁ ਭਰਥਰੀ ਪਰਮ ਸਯਾਨੇ !

ਨਿਰਮਲ ਮਨ ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸੁ ਨਾਂਹੀ।

ਅਵੈ ਜਥਾਰਥ ਸਾਚੀ ਪ੍ਰਾਹੀ¹: ॥੨੭॥ ¹ਕਹੀ (ਹੈ ਤੂੰ ਉਹ ਬੀ) ਠੀਕ (ਹੈ ਕਿ)।

-ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਨਹਿੰ ਯੋਗ ਬਿਹੀਨਾ।

ਤਾਂ ਤੇ -ਭਗਤਿ ਯੋਗ- ਸੁਭ ਕੀਨਾ।

ਚਹਿਤ ਜਿ ਗਤਿ¹ ਜਗ² ਮਨੁਜ³ ¹ਮੁਕਤੀ। ²ਜਗਤ ਵਿਚ। ³ਪੁਰਸ਼। ⁴ਚਤੁਰ।

ਬਿਚੱਛਨ⁴।

ਸੋ ਅਸ ਧਰਤਿ ਜੋਗ ਕੇ ਲੱਛਨ¹ ¹ਨਿਸ਼ਾਨ।

॥੨੮॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨੈ ਮਹਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਖਿੰਥਾ ਖਿਮਾ ਹਢਾਵਉ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨਉ ਸਹਜ ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਪਾਵਉ ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਜੁਗਤਾ ਜੀਉ ਜੁਗਹ ਜੁਗ ਜੋਗੀ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਜੋਗੰ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆਨ ਕਾਇਆ ਰਸ ਭੋਗੰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਿਵ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸਉ ਕਲਪ ਤਿਆਗੀ ਬਾਦੰ ॥

ਸਿੰਝੀ ਸਬਦੁ ਸਦਾ ਧੁਨਿ ਸੋਹੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਪੂਰੈ ਨਾਦੰ ॥੨॥

ਪਤੁ ਵੀਚਾਰੁ ਗਿਆਨ ਮਤਿ ਡੰਡਾ ਵਰਤਮਾਨ ਬਿਭੂਤੰ ॥

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਰਹਰਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪੰਥੁ ਅਤੀਤੰ ॥੩॥

ਸਗਲੀ ਜੋਤਿ ਹਮਾਰੀ ਸੰਮਿਆ ਨਾਨਾ ਵਰਨ ਅਨੇਕੰ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਏਕੰ ॥੪॥੩॥੩੭॥

ਚੌਪਈ:

ਐਸੋ ਜੋਗ ਜਿ ਨਰ ਜਗ ਧਾਰਹਿੰ।
 ਮਨ ਕੀ ਸਗਲੀ ਮੈਲ ਨਿਵਾਰਹਿੰ।
 ਪੁਨਿ ਜੋ ਪਯਾਲਾ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਾ।
 ਸੋ ਅਬ ਕਹੌਂ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ
 ॥੨੯॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸੁ ਪਾਈਐ ॥
 ਭਾਠੀ ਭਵਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਪੋਚਾ ਇਤੁ ਰਸਿ ਅਮਿਉ ਚੁਆਈਐ ॥੧॥
 ਬਾਬਾ ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੋ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ ਸਹਜ ਰੰਗ ਰਚਿ ਰਹਿਆ ॥
 ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਸਬਦੁ ਅਨਾਹਦ ਗਹਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪੂਰਾ ਸਾਚੁ ਪਿਆਲਾ ਸਹਜੇ ਤਿਸਹਿ ਪੀਆਏ ਜਾ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾ ਵਾਪਾਰੀ ਹੋਵੈ ਕਿਆ ਮਦਿ ਛੂਛੈ ਭਾਉ ਧਰੇ ॥੨॥
 ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਖੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਪੀਵਤ ਹੀ ਪਰਵਾਣੁ ਭਇਆ ॥
 ਦਰ ਦਰਸਨ ਕਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਕਰੈ ਕਿਆ ॥੩॥
 ਸਿਫਤੀ ਰਤਾ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਜੂਐ ਜਨਮੁ ਨ ਹਾਰੈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਣਿ ਭਰਥਰਿ ਜੋਗੀ ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੈ ॥੪॥੪॥੩੮॥

ਚੌਪਈ:

‘ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿਫਤ ਮਹਿੰ ਰੰਗੇ।
 ਜਪਹਿੰ ਨਾਮ ਮਨ¹ ਬਾਸਨ² ਭੰਗੇ³।   ¹ਮਨ ਦੀਆਂ। ²ਵਾਸਨਾਂ। ³ਤੋੜਦਾ ਹੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮਸਤਾਨੇ।
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਜਗਤ ਬੰਧਨ ਹਾਨੇ¹’   ¹ਨਾਸ਼ ਕਰੇ।
 ॥੩੦॥

ਸੁਨਿ ਭਰਥਰਿ ਉਰ ਸੰਸੈ ਨਾਸਾ।
 ਮਹਿਮਾ ਭਗਤਿ ਲਖੀ ਸੁਖਰਾਸਾ।
 ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
 ਭਾਉ ਕੀਨ ਪ੍ਰੇਮਹਿੰ ਮਤਿ ਭੀਨੀ¹   ¹ਪ੍ਰੇਮ ਭਿੱਜੀ।
 ॥੩੧॥

ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।
 ਗਵਨੇ ਤਹਿੰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਕਾਰੀ।
 ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਛੇ ਜਾਵਹਿੰ।
 ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਮਨ ਭਾਵਹਿੰ
 ॥੩੨॥

ਕਿਤਕਿ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।

{ਕੌਡਾ}

ਬੈਸੇ ਤਹਿੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਈ।

ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ਰਿਦੇ ਇਹ ਆਯੋ।

1ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਮਨ ਭਰਮਾਯੋ ॥ ੩੩ ॥

ਕਹਤਿ ਭਯੋ 'ਮੈਂ ਜਾਉ ਅਵਾਸੂ।

ਬਿਦਾ ਦੇਹੁ, ਮਨ ਮੋਰ ਉਦਾਸੂ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਜਾਉਂ ਅਗਾਰੀ।

ਹਟਿ ਹੋਂ1 ਲੇਯ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ' 1ਮੁੜਦਾ ਹਾਂ।

॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ 'ਨ ਜਾਹੁ ਅਬ,

ਗੈਲਾ1 ਵਿਖੈ ਜਿ ਬਲਾਇ।

1ਰਾਹ।

ਕੋ ਭੱਛਨ ਤੁਝਾ ਕੋ ਕਰੈ,

1ਪਾ:-ਤੁਮ।

ਰਹਹੁ ਸੰਗ ਸੁਖਪਾਇ ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਅਪਨੋ ਮਨ ਕੀਨਾ?

ਕੋ ਦੁਖ ਸੰਗਿ ਰਹਿਨ ਕੋ ਚੀਨਾ?

ਧਰਾ ਸਕਲ ਕੋ ਸੈਲ ਕਰੀਜੈ।

ਹਰਖ ਸਹਿਤ ਮਮ ਸਾਥ ਰਹੀਜੈ'

॥ ੩੬ ॥

ਧੀਰਜ ਦੇਨੇ ਹਿਤ ਬਹੁ ਭਾਂਤਾ।

ਸਮਝਾਯੋ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ ਬਾਤਾ।

ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮਿਲਨੇ ਹੇਤਾ।

ਹਟਿ ਕਰਿ1 ਪਹੁੰਚਯੋ ਚਹਿਤਿ ਨਿਕੇਤਾ 1ਮੁੜਕੇ।

॥ ੩੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

'ਰਾਖਹੁ ਰਹਿਹੈ ਕਹੇ ਤੁਮਾਰੇ।'

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ! ਸੁਨੀਏ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।

ਕਹੀ ਤਾਂਹਿ ਸੰਗਿ ਮੈਂ ਇਵਾ1 ਬਾਨੀ 1ਐਉਂ।

॥ ੩੮ ॥

'ਕਿਉਂ ਭੂਲਹੁ ਉਰ ਕਰੋ ਵਿਚਾਰਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਨ ਏਕੰਕਾਰਾ।

ਇਨ ਕੋ ਸੰਗਿ ਤਜੈ ਹੈ ਮੂਢਾ।

ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ॥ ੩੯॥ ¹ਫਸਿਆ।

ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਹਿਤ ਦੁਖ ਸਹਿਗੀ।

ਪਾਰਸ ਨਿਕਟਿ१ ਤਜਿਨ ਮਨ ਚਹਿਗੀ। ¹ਪਾਰਸ ਦੀ ਸਮੀਪਤਾ।

ਇਨ ਕੋ ਸੰਗ ਸੁਧਾ ਸਮ ਤਯਾਰੈਂ।

ਬਿਖਵਤ ਦੁਖ ਕੁਟੰਬ ਅਨੁਰਾਰੈਂ’

॥ ੪੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਯੋ ਭਾਂਤਿ ਕਿਹ,

ਬਿਦਾ ਲਈ ਕਹਿ ਬੈਨ।

ਹਰਖਤ ਹੁਇ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਾ,

ਜਾਵਨ ਕੋ ਨਿਜ ਐਨ ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਭਯਾਨਕ।

ਹੁਤੀ ਜਹਾਂ ਦਾਰੁਨਾ१ ਉਦਿਆਨਾ।

ਬੈਸਿ ਗਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਿਹ ਥਾਨਾ।

ਇਕ ਪਗ ਆਗੈ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ१। ¹ਨਾਂ ਗਏ।

ਬੈਸੇ ਬਾਸੁਰ ਤਹਾਂ ਬਿਤਾਨੇ ॥ ੪੨ ॥

ਮਰਦਾਨਾ ਹਟਿ ਕਰਿ ਜਬ ਗਮਨਾ।

ਵਧਯੋ ਹੇਤ, ਮਿਲਨੇ ਨਿਜ ਭਵਨਾ।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਪੰਥ ਪਧਾਰਾ।

ਦੁਤਿਯੇ ਦਿਨ ਭਾ ਚਲਨ ਤਯਾਰਾ

॥ ੪੩ ॥

ਰਾਖਸ਼ ਹੁਤੋ ਏਕ ਮਗਾ¹⁺ ਮਾਂਗੀ।

¹ਰਾਹ। ¹ਪਾ:-ਬਨ।

{ਮਰਦਾਨਾ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਕਾਥੂ}

ਤਿਨ ਤਬ ਹੀ ਗਹਿ ਲੀਨ ਤਹਾਂ ਹੀ।

ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਸੋ ਗਵਨਾ१। ¹ਗਿਆ।

ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਛੁਟਾਵਹਿ⁺ ਕਵਨਾ१ ¹ਕੌਣ ਛੁਡਾਵੇ। ¹ਪਾ:-ਛੁਰਾਵਹ, ਛੁਡਾਵਹਿ।

॥ ੪੪ ॥

ਭੈ ਕਰਿ ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਮਰਦਾਨਾ।

ਪੀਤ ਭਯੋ ਮੁਖ, ਥੁਕ ਸੁਕਾਨਾ।

ਦੁਤਿਯ ਨ ਕੋਊ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰਾ।

ਕਿਸ ਪਹਿ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰ ਵਿਚਾਰਾ

॥ ੪੫ ॥

ਦਾਰੁਨ ਜਹਿੰ ਕਾਨਨ¹ ਗੰਭੀਰਾ²।

¹ਬਨ। ²ਗਹਿਰਾ।

ਤਜੀ ਧੀਰ¹ ਹੈ ਗੋ² ਭੈ ਭੀਰਾ³।

¹ਧੀਰਜ। ²ਹੋ ਗਿਆ। ³ਡਰ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ।

ਜਾਨਜੋ -ਜੀਵਨ ਅਬ ਨਹਿੰ ਮੇਰੋ।

ਬਚਨ ਨ ਮਾਨਜੋਂ ਮਨਿ ਗੁਰੁ ਕੇਰੋ

॥ ੪੬ ॥

ਯੱਦਜਪਿ¹ ਕੀਨੋ ਹੈ⁺ ਅਪਰਾਧਾ।

¹ਭਾਵੇਂ। ⁺ਪਾ:-ਮੈਂ।

ਅਹੈ ਜਥਾਰਥ¹ ਮੋ ਕੋ ਬਾਧਾ²।

¹ਠੀਕ। ²ਬੰਨ੍ਹਣਾ। (ਅ) ਬੱਧ ਕਰਨਾ (ੲ) ਪੀੜਾ, ਦੁਖ।

ਤਦਪਿ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਿਰਦ² ਤਿਨ ਕੇਰਾ।

¹ਤਾਂ ਭੀ। ²ਧਰਮ।

ਭੈ ਕਾਟਹਿੰਗੇ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ- ॥ ੪੭ ॥

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਧਰਿ ਉਰ ਧਜਾਨਾ।

-ਇਸ ਰਾਖਸ਼ ਤੇ ਕਰਹੁ ਮੁਚਾਨਾ।

ਬਹੁਰ ਨ ਹੋਰੋਂ¹ ਬਚਨ ਤੁਮਾਰਾ।

¹ਨਾ ਮੋੜਾਂਗਾ।

ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਪ੍ਰਭੁ! ਅਭੈ ਦਤਾਰਾ¹-

¹ਹੇ ਅਭਯਤਾ ਦੇ ਦਾਤੇ। ⁺ਪਾ:-ਅਹੈ ਤੁਮਾਰਾ।

॥ ੪੮ ॥

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਖਦਾਨੀ।

ਬਿਗਸੇ ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

‘ਰਾਖਸ਼ ਨੈ ਗਹਿ ਲਿਯ ਮਰਦਾਨਾ।

ਤਲੈ ਤੇਲ ਮਹਿੰ ਕਰਿਹੀ ਖਾਨਾ’

॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਦੈ ਬੰਦ ਕਰਿ,

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬਚ ਪ੍ਰਾਹਿ।

¹ਕਹਿਆ।

‘ਗੈਲ¹ ਬਲਾਇ ਜੁ ਤੁਮ ਕਹਾ,

¹ਰਸਤੇ।

ਮਿਲੀ ਚਾਹਿਯੇ ਤਾਂਹਿ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਫਲ ਬਚਨ ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਤੁਮਾਰਾ।

ਜਿਹ ਕੇ ਤੀਨ ਲੋਗ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਰਹੇ ਹਟਾਇ ਨ ਮਾਨਹਿ ਮੂਢਾ।

ਨਿਜ ਕੁਟੰਬ ਕੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ’ ॥ ੫੧ ॥

ਮੁਝ ਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ}

‘ਚਲਹੁ ਬੇਗ ਤਿਹ ਕਰਹਿ ਛੁਟਾਨਾ।

ਇਕ ਤੋਂ ਸੰਗ ਲਏ ਕੀ ਲਾਜਾ।

¹ਇਹ ਬਿਰਦਪਾਲ ਬਿਰਦ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਹਮਾਰੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਾਜਾ।’

॥ ੫੨ ॥

¹ਇਹ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਫਿਰ ਪਿਆਰੇ ਗੋਚਰਾ ਕੰਮ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਐਤਨੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯ ਹਨ।

ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਗਵਨੇ ਤਤਕਾਲਾ।

ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਤਿਹ ਸਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

‘ਕਿਤਕ ਦੂਰ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਥਾਨਾ।

ਹਿਤ ਭੱਖਨ ਜਹਿੰ ਗਹਯੋ ਮ੍ਰਦਾਨਾ

॥ ੫੩ ॥

ਹਮ ਪਹੁੰਚਨ ਤੇ ਪੂਰਬ ਸੋਊ।

ਖਾਇ ਜਾਇ¹ ਜਹਿੰ ਬਿਲਮ² ਨ ਕੋਊ।’ ¹ਮਤਾਂ) ਖਾ ਹੀ ਜਾਏ। ²ਦੇਰ।

‘ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਬਹੁ ਨਿਕਟਿ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।

ਕੋਸ ਇਕਾਦਸ਼ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਹੁ।’

॥ ੫੪ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਮਮ ਕਰ ਸੋਂ ਕਰ ਗਹਿਵਾ।

ਇਕ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਆਵਤਿ ਭੇ ਤਹਿੰਵਾ¹। ¹ਤਿੱਥੇ।

ਕਾਨਨ¹ ਦੀਰਘ² ਦਾਰੁਨ³ ਭਾਰੀ।

¹ਜੰਗਲ। ²ਬੜਾ। ³ਭਯਾਨਕ।

ਰਾਕਸ਼ ਕੋ ਘਰ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ ॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ,

ਬਿਗਸਤਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ।

‘ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਘਰ ਜਾਤਿ ਨਹਿੰ?

ਸੁਧਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ’ ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇਓ ਮਰਦਾਨਾ।

ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ।

ਰਿਦੈ ਵਿਖੈ ਹਰਖਤਿ ਬਹੁ ਭਯੋ।

-ਜੀਵਨ ਜਾਨ ਜਨਮ ਮਮ ਨਯੋ-

॥੫੭॥

ਮੁਝ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

‘ਇਹੁ ਜੁ ਕਰਾਹਾ¹ ਤਪਤ ਬਿਸਾਲਾ। ¹ਕੜਾਹਾ।

ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ॥

ਤਲ ਕੈ ਤੇਲ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਖਾਵਹਿ

॥੫੮॥

ਦੁਰੇ¹ ਰਹੈਂ ਨਹਿੰ ਦੇਇੰ ਦਿਖਾਈ।’ ¹ਛਿਪੇ ਰਹੀਏ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਨਹਿੰ ਆਏ ਜੈਸੇ ਤੁਮ ਆਏ।

ਜੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਲ ਲੇਵਹਿ ਖਾਏ ॥੫੯॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਪਹਿਲੇ।

ਸੋ ਬਿਧਿ ਪੂਰਬ¹ ਕੀਜਿਯੇ,

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਛੂਟਹਿ ਸੋਇ।

ਕਿੰਕਰ ਅਪਨੋ ਜਾਨੀਐ,

ਪਤਨ¹ ਨ ਇਹ ਕੋ ਹੋਇ’ ॥੬੦॥ ¹ਨਾਸ਼।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਹਿੰ ‘ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ।

ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਿਖਾਇ ਬਿਲਾਸਾ।’

ਨਹਿੰ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਦੇਇੰ ਦਿਖਾਈ।

ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਹਿ ਗੁਰੁ ਤਾਂਈ ॥੬੧॥

ਤਪਯੋ ਤੇਲ ਜਬ ਅਗਨਿ ਸਮਾਨਾ।

ਖਲ ਨੇ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਬਲ ਕੇ ਸੰਗ ਤੇਲ ਮਹਿੰ ਡਾਰਾ।

ਘਿਘ ਕੈ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ ¹ਬਿਹਬਲ ਹੋਕੇ।

॥੬੨॥

‘ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ¹! ਨਿਜ¹ ਬਿਰਦ ¹ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ¹ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ।

ਸੰਭਾਰਹੁ!

ਪਾਹਿ ਪਾਹਿ¹! ਮੁਝ ਜਰਤਿ ਉਬਾਰਹੁ। ¹ਰਖੋ, ਰਖੋ।

ਗੁਨਹਿ¹ ਗੁਨਨ ਕੋ² ਅਬ ਨਹਿੰ ਕਲਾ। ¹ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ। ²ਯਿਗਣਨੇ ਦਾ।

ਰੱਛਾ ਕੋ ਇਹ ਸਮਹਿੰ¹ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!’ ¹ਵੇਲਾ।

॥੬੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤੇਲ ਭਯੋ ਸੀਤਲ ਤਬਹਿ,
ਦੇਹਿ ਪਰਸ ਕਰ ਸੋਇ।

ਪਾਵਕ ਤੇਜ¹ ਨ ਛੁਹਿ ਸਕਾ,

¹ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੇਕ।

ਜਿਉਂ ਹਿਮ ਰਿਤੁ ਕੋ¹ ਤੋਇ² ॥ ੬੪ ॥

¹ਸਿਆਲੇ ਦਾ। ²ਪਾਣੀ।

ਚੌਪਈ:

ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਗੁਰੁ ਤਬਹਿ ਦਿਖਾਯਾ।

ਦੇਖਤਿ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।

‘ਕੋ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?’

ਤਪਤ ਕਰਾਹਾ ਜਿਨ ਸਿਤਲਾਯੋ¹’ ¹ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

॥ ੬੫ ॥

ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਕੌਡਾ! ਕਰਿ ਤੂੰ ਇਹ ਕੋ ਖਾਨਾ।

ਕਿਉਂ ਭੱਖਨ ਮਹਿ ਕੀਨੀ ਦੇਰਾ।

ਬਿਨਾ ਤਲੇ ਭਖਿ¹ ਭੋਜਨ ਤੇਰਾ’ ¹ਖਾਹ।

॥ ੬੬ ॥

ਬਿਸਮਯੋ ਰਾਖਸ਼ ਵਾਕ ਉਚਾਰਾ।

‘ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਜਾਨ ਤਿਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।’ ¹ਪਾ:-ਕਿਮ।

ਪੂਰਬ ਕਬਹਿ ਨ ਮਿਲਨਾ ਭਯੋ।

ਅਬਹਿ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਯੋ ਨਯੋ’

॥ ੬੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੁਖ ਕਹਿਤਿ ਹੀ,

ਉਪਜਯੋ ਪੂਰਬ ਗਯਾਨ।

ਦਰਸਨ ਕੇ ਪਰਤਾਪ ਤੇ,

ਭਈ ਸ੍ਰਾਪ ਕੀ ਹਾਨਿ¹ ॥ ੬੮ ॥

¹ਨਾਸ਼।

ਚੌਪਈ:

¹ਸ਼ੀਸ਼ਾ।

ਸੁਧ ਕੋ ਪਾਇ ਮੁਕਰ¹ ਨਿਜ ਲਜਾਯੋ।

{ਅਦਭੁਤ ਸ਼ੀਸ਼ਾ}

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਆਗੈ ਧਰਿ ਦਿਖਰਾਯੋ।

ਜਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ¹ ਦੇਖਿ ਮੁਖ ਕੇਰਾ।

¹ਅਕਸ।

ਪਰਯੋ ਚਰਨ ਪਰ ਹੂੰ ਬਿਨ ਦੇਰਾ

॥ ੬੯ ॥

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਹੋਯੋ ਪੁਨਿ ਠਾਂਢਾ।
ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਬਾਢਾ।
ਬੰਦ ਹਾਥ ਦ੍ਰੈ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਗਦਗਦ ਗਿਰਾ ਹਰਖ ਉਰਿ ਭਾਰੀ

॥ ੭੦ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੁਝਤਿ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
'ਬ੍ਰਿਥਾ^੧ ਆਪਨੀ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।' ^੧ਕਹਾਣੀ।
^੧ 'ਪੂਰਬ ਦਿਹੁ ਰਜਾਇ, ਗੁਨ ਮੰਦਿਰ! ^੧ਕੌਡਾ ਬੋਲਿਆ।
ਆਨੋਂ ਭੇਟਿ ਮਧੁਰ ਫਲ ਸੁੰਦਰ

॥ ੭੧ ॥

ਬਹੁਰੇ ਉਚਰੇਂ ਅਪਨੀ ਗਾਥਾ।
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤੀ ਮੁਝ ਸਾਥਾ।'
ਆਇਸ ਪਾਇ ਗਯੋ ਬਨ ਮਾਂਹੀ।
ਜਿਹ ਠਾਂ ਸੁਫਲੇ ਬਿਟਪ^੧ ਸੁਹਾਹੀਂ ^੧ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਛ।

॥ ੭੨ ॥

ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੈ ਮਧੁਰੇ ਆਨੇ।
ਜਿਨਹਿ ਦੇਖ ਮੁਨਿ ਮਨ ਲਲਚਾਨੇ।
ਸਰਬ ਧਰੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।
ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ

॥ ੭੩ ॥

'ਮਰਦਾਨਾ ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ^੧ ਮਾਨਹੁੰ।
^੧ਇਥੇ ਗੁਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ 'ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ' ਨਹੀਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਸੇ, ਪਰ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਯਾ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ, ਨਾਮ ਦਾਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਟਾਖਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਹੇ ਕੌਡੇ! ਤੂੰ! 'ਖਾਣ ਯੋਗ' ਮਾਸ ਦਾ ਲੋਥੜਾ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਤੇਰੀ ਕਲਜਾਨ ਦਾ ਸਹਾਯਕ ਹੋਣ ਯੋਗ ਸੰਤ ਹੈ। ਏਥੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ 'ਦਾਸ ਨਿਵਾਜਨ ਬਿਰਦ' ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਖੋ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨਿਜ ਨੂੰ ਦਾਸ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਲ ਧਰਿ ਆਗੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨਹੁੰ।
ਪੂਜਾ ਕੀਜਹਿ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ।'
ਸੁਨਿ ਕੌਡੇ ਪੁਨ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੭੪ ॥

‘ਸੀਸ ਮੁਕਟ ਅਬ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰਾ।
ਜਾਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਅਨੰਦ ਘਨੇਰਾ।’
ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
‘ਸਭਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੁਝ, ਹੇ ਗਤਿਦਾਨਾ!

॥ ੭੫ ॥

ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਕੀਨਿ ਮੈਂ ਭਾਰੀ।
ਮੇਟਨ ਕਰੀ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।
ਨਿਜ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ।
ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਅਬ ਮੁਝੈ ਰਖੀਜੈ’

॥ ੭੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹੈਂ ‘ਸਦਾ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨਾ।
ਤੂੰ ਸੰਗ ਰਹਉ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮੰਨਾ।’ ਮੰਨਕੇ।
ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹੈ ਹੈ ਤੁਝ ਤਾਂਈ।
ਖਾਹੁ ਮਧੁਰ ਫਲ ਕੋ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ’

॥ ੭੭ ॥

ਮੈਂ ਆਇਸ ਲੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਜੇ ਫਲ ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲਾ।
ਧਰੇ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਰਸ ਪੂਰੇ।
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦਿਯ ਰੂਰੇ। ॥ ੭੮ ॥ ਸੁੰਦਰ।

ਨਿਜ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਲੀਨ ਬਹੋਰੀ।
ਅਚੇ^੧ ਮਧੁਰ ਜਿਨ ਸਾਦ ਨ ਥੋਰੀ। ਖਾਧੇ।
ਫਲ ਜਿ ਹੁਤੇ ਆਗੇ ਸੁਖਦਾਈ^੧। ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।
ਸੋ ਉਚਾਇ^੧ ਦਿਯ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਈਂ ਚੁੱਕ ਕੇ।

॥ ੭੯ ॥

ਜਬ ਕੌਡੇ ਕਿਯ ਮੁਖ ਮੈਂ ਪਾਵਨ।
ਤਤਛਿਨ ਕਰੀ ਦੇਹਿ ਪਲਟਾਵਨ।
ਸੁਰ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।
‘ਨਮੋ ਨਮੋ ਕਰਤਾ ਚਹੁੰਖਾਨੀ^੧! ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੇ।

॥ ੮੦ ॥

ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਤੋਰ ਸਰੂਪਾ।
ਮਨ ਬਾਨੀ ਤੇ ਪਰੈ ਅਨੂਪਾ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਮੋਰਾ¹ ਨਮਾਮਿ² ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ³ ਮੇਰੀ।⁴ ਨਮਸਕਾਰ।

॥ ੮੧ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲ ਦੀਨਨਿ ਦੁਖ ਭੰਜਨ !

ਜੈ ! ਜੈ ! ਜੈ ! ਮੁਨਿ ਜਨ ਮਨ ਰੰਜਨ।

ਸੰਤ ਵਿਰੋਧਿਨ ਕੋ¹ ਨਿਤ ਘਾਲਿਕ।² ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ।

ਧਰਮ ਸੇਤ¹ ਜਗ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ !² ਮਰਯਾਦਾ।

॥ ੮੨ ॥

ਪੁਨ ਬੰਦਨ ਤਵ ਪਦ ਭਗਵੰਤਾ !

ਸੁਨਹੁ ਭਯੋ ਜਿਵ ਮਮ ਵਿਰਤੰਤਾ।

ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭਿ ਜਾਨੋ।

ਤਦਪਿ ਨਿਦੇਸ਼ਹਿ¹ ਮੰਨਿ ਬਖਾਨੋ² ਆਗਯਾ।

॥ ੮੩ ॥

ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹੁਤੋ¹ ਦਿਜ ਮੇਰਾ।² ਸੀ।

{ਕੰਡੇ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਪਠਿ¹ ਵਿੱਦਯਾ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੇਰਾ।² ਪੜ੍ਹ। +ਪਾ:-ਕਰੀਅਹਿ।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਮ ਗੁਰੁ ਤਤਬੇਤਾ¹।² ਤੱਤ੍ਰ ਗਯਾਨੀ।

ਆਵਾ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਨਿਕੇਤਾ ॥ ੮੪ ॥

ਨਹਿੰ ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨਤਿ ਕੀਨਾ।

ਅਹਿਮਤ¹ ਧਰਿ ਆਸਨ ਆਸੀਨਾ²।

¹ਸਰਪ ਬੁਧੀ, ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਦੀ ਆਕੜੀ ਧੌਣ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਆਕੜ ਨਾਲ ਨਿਵਿਆਂ ਨਾ।
(ਅ) ਅਹਮਤਿ=ਹੰਕਾਰ। ਆਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ।

ਦੇਖਿ ਅਵੱਗਯਾ ਗੁਰੁ ਰਿਸ ਕਰਿ ਕੈ।

ਮੁਝ ਇਉਂ ਦੀਨੋ ਸੁਾਪ ਉਚਰਿ ਕੈ

॥ ੮੫ ॥

-ਅਸ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤਿ ਜੁ ਤੈਂ ਮਨ ਠਾਨੀ।

ਕਛੁ ਨ ਬਿਗਰਹਿ ਮੁਝ, ਹੇ¹ ਮਾਨੀ!² ਹੰਕਾਰੀ। +ਪਾ:-ਰੇ। ‡ਪਾ:-ਕੁਛ ਨਹਿ ਬਿਗਰਹਿ

‡।

ਰੇ ਉਰ ਮਾਨੀ।

ਯਾਂ ਕੋ ਫਲ ਜੇ ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਪਾਵੈਂ।

ਤੋਂ ਸੁਭ ਰੀਤਿ ਜਗਤ ਮਿਟ ਜਾਵੈ

॥ ੮੬ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਈ।
 ਕਰਹੁ ਕੁਕਰਮ ਧਰਮ ਬਿਸਰਾਈ।
 ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿ ਗੁਰੁ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪਾ।
 ਮੈਂ ਭੈ ਭੀਤਿ ਭਯੋ ਬਹੁ ਕਾਂਪਾ ॥੮੭॥
 -ਹੇ ਗੁਰੁ ! ਮੈਂ ਅਪਰਾਧ ਜੁ ਕੀਨੋ।
 ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਦੀਨੋ†।

†ਤਨ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ-ਸੁਭਾਵ-ਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਸੁਭਾਵ ਹਿੰਸਕ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੰਦਕਰਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੁਹਾਰ ਬੀ ਭਯਾਨਕ ਤੇ ਡਰਾਵਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੀ, ਜਦ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਰਯ ਗੋਰੇ ਤੇ ਸਡੌਲ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਏਹ ਲੋਕ ਸਾਂਵਲੇ ਕਾਲੇ ਤੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਓਹੇ ਜਹੇ ਸਡੌਲ ਨਹੀਂ ਸੇ। ਭੀਲ ਗੋਂਡ ਆਦਿ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਅਜੇ ਤਕ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ ਖੁਹਾ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਲੋਕ ਆਰਯ ਹਮਲਾਆਵਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਲੁਕ ਛਿਪਕੇ ਲਗੇ ਦਾਉ ਬੜੇ ਅਤਯਾਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਈ ਰਾਕਸ਼ ਆਦਮ ਖੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਜੇ ਬੀ ਆਦਮ ਖੋਰ ਲੋਕ ਹਨ। ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ 'ਕੌਡਾ' ਆਦਮ ਖੋਰ ਰਾਖਸ਼ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਬ ਲੋ ਭੋਗੋਂ ਗੋ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਸੋ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ?-
 ॥੮੮॥

ਗੁਰੁ ਦਯਾਲਤਾ ਮਹਿੰ ਮਨ ਭੀਨਾ।
 ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਨਾ।
 -ਏਕੰਕਾਰ ਧਰੈ ਅਵਤਾਰਾ।
 ਤਿਨਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਹੋਇ ਨਿਸਤਾਰਾ-
 ॥੮੯॥

-ਹੇ ਗੁਰ ! ਮੈਂ ਤਿਨ ਕੋ ਕਿਵ ਜਾਨੋਂ।
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਸੋ ਭਾਂਤਿ ਬਖਾਨੋ¹?   ¹ਕਹੋ।
 -ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਝ ਕੋ ਦਰਪਨ¹ ਦੀਨਾ।   ¹ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
 ਕਹਯੋ ਕਿ -ਇਸ ਤੇ ਲੇਵਹੁ ਚੀਨਾ¹   ¹ਜਾਣ। (ਅ) ਪਛਾਣ।
 ॥੯੦॥

ਯਾ ਮੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ¹ ਸੁ ਜਾਂ ਕੋ।   ¹ਅਕਸ।
 ਪੁਨ ਮਾਨੁਖ ਮੁਖ ਦੀਸਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।
 ਸੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਹੈ ਅਵਤਾਰਾ।
 ਤਿਸ ਤੇ ਤੇਰੋ ਹੋਇ ਉਧਾਰਾ ॥੯੧॥
 ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਿਹ ਨਰ ਜਗ ਪਾਏ।

ਨਾਨਾ¹ ਜੋਨਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਆਏ। ¹ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਤਿਨ ਕੇ ਮੁਖ ਇਸ ਦਰਪਨ ਮਾਂਗੀ।
ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਦੀਸਹਿ ਕਬਿ ਨਾਂਗੀ-
॥ ੯੨ ॥

ਗੁਰ ਤੇ ਲੇ ਕਰਿ ਮੁਕਰ ਸੁ ਆਵਾ।
ਤਬ ਕੋ ਮੈਂ ਇਹ ਥਾਨ ਰਹਾਵਾ।
ਗਹਿ ਕਰ ਆਨੇ ਮਨੁਜ ਘਨੇਰੇ।
ਮੁਕਰ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸੁ ਹੇਰੇ
॥ ੯੩ ॥

ਸੂਕਰ¹, ਕੂਕਰ² ਖਰ³, ਖਗ⁴, ਸ਼ੇਰਾ। ¹ਸੂਰ। ²ਕੁੱਤੇ। ³ਗਧੇ। ⁴ਪੰਛੀ।
ਇਤਿਜਾਦਿਕ ਸਭਿ ਕੋ ਮੁਖ ਹੇਰਾ¹।

¹ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਸੁਰਤ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਰੁਖ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਤੀ ਪਸ਼ੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ 'ਮਾਨੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ-ਜਨ-ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਤੇ ਪਾਪੀ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਕੇ ਰੀਝਣ ਵਾਲੇ ਕੁਕਰਮੀ, ਪਸ਼ੂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਯਥਾ:-'ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ' ॥ [ਆਦਿ

ਤੁਮਰਾ ਮਾਨੁਖ ਬਦਨ ਦਿਸਾਨਾ।
ਜਿਨ ਕੇ ਪਰਸੇ ਸੁਾਪ ਮਿਟਾਨਾ
॥ ੯੪ ॥

ਅਸ ਬਿਧਿ ਹੁਤੋ ਮੋਹਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।
ਅਬ ਦੀਜੈ ਆਇਸ¹ ਭਗਵੰਤਾ। ¹ਆਗਯ।
ਪੁੰਨ ਲੋਕ¹ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਿਧਾਉਂ। ¹ਬੈਕੁੰਠ।
ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੋ ਸੁਖ ਪਾਉਂ¹
॥ ੯੫ ॥

ਸੁਰ ਤਨ ਹੈ, ਕਰਿ ਨਮੋ, ਪਧਾਰਾ¹। ¹ਗਿਆ।
ਮਰਦਾਨੇ ਕੌਤਕ ਸੁ¹ ਨਿਹਾਰਾ¹। ¹ਦੇਖਿਆ। ¹ਪਾ:-ਮਰਦਾਨੇ ਸਭ ਚਰਿਤ।
ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਕਰੰਤੂ¹। ¹ਕਰਦਾ ਹੈ।
'ਧੰਨ ਧੰਨ ਪ੍ਰਭੂ! ਧੰਨ' ਭਨੰਤੂ¹ ¹ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।
॥ ੯੬ ॥

'ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਸ ਦਰਪਨ ਕੋ ਲੀਜੈ।
ਹੈ ਅਦਭੁਤ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ ਰਖੀਜੈ।'

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਭਨਹਿੰ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੂ¹।   ¹ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਣੇ ਵਾਲੇ।

‘ਇਸ ਦਰਪਨ ਤੇ ਕਯਾ ਹੈ ਕਾਜੂ

॥ ੯੭ ॥

ਮੁਕਰ¹ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਜਿਨ ਪਾਸਾ।   ¹ਸ਼ੀਸ਼ਾ।

{ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਦਰਪਨ}

ਤਿਨ ਕੋ ਆਤਮ ਹੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

ਰਾਖਹੁ ਸੋ ਸਦੀਵ ਨਿਜ ਸੰਗਾ।

ਸਦਾ ਅਨੰਦ, ਕਰਹਿ ਭ੍ਰਮ¹ ਭੰਗਾ²   ¹ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ।

॥ ੯੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਭਰਥਰੀ ਔਰ ਕੌਡੇ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੦ ॥

੫੧. [ਸਾਰਦਾ ਮੰਗਲ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੌਹਰੀ]

੫੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੨

{ਕੌਡੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ} ॥੨॥

{ਬਿਸੰਭਰਪੁਰ - ਪਟਨਾ} ॥੨੨॥

{ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੌਹਰੀ} ॥੨੮॥

ਭੁਯੰਗ ਛੰਦ:

ਨਮੋ ਸਾਰਦਾ ਰੂਪ ਦੋਖੰ ਹਰੰਤੀ ॥

ਦੋਖੰ=ਦੋਸ਼, ਪਾਪ। (ਅ) ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦੋਖ। ਉਹ ਦੂਖਣ ਜੋ ਕਾਵਯ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸਦਾ ਮੰਗਲਾ ਬੁੱਧਿ ਦੈਨੀ ਜਯੰਤੀ।

ਮੰਗਲ=ਖੁਸ਼ੀ। ਮੰਗਲਾ=ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ। ਜਯੰਤੀ=ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ।

ਭਵਾ ਭੈਹਰਾ ਦਾਸ ਕੀ ਇੱਛ ਪੂਰਾ।

ਭਵਾ=ਭਵ-ਹੋਂਦ, ਸੰਸਾਰ, ਜਨਮ, ਸ਼ਿਵ, ਮੰਗਲ, ਦੌਲਤ, ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ; ਉੱਚਤਾ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ। ਭਵਾ=ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤੁਹੀ ਚੌਦਹੂੰ ਲੋਕ ਭੂਰਾ^੧ ॥੧॥

ਭੂਰਾ=ਬਹੁਤ, ਸਾਰੇ। [ਸੰਸ. ਭੂਰਿ] ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਵ ਨਿਜ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮਤ ਦੇਸ਼ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਵਾਹਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ:

ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਜੋ ਦੂਖਣਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਜੈ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ, (ਹੇ ਤੂੰਗੀ) ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਦਾਤੀਏ! ਦਾਸ ਦਾ ਭੈ (ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦਾ) ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਸਰਸ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੀ) ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੂੰਗੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈਂ।

ਚੌਪਈ:

ਭਰਥਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰਿ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

ਲਗੀ ਸਮਾਧਿ ਜੁਟੇ ਜੁਗ ਨੈਨਾ।

{ਕੌਡੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ}

ਅੰਗ ਅਡੋਲ ਨ ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ ॥੨॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ^੧ ਬਕਤਾ^੨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ।

^੧ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਤੇ। ^੨ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਈ ਬਾਲਾ)।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਥਾਨ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।

ਬੀਤਿ ਗਏ ਜਬ ਜਾਮ ਸਤਾਈ।

ਤਦਪਿ ਨ ਚੇਤਨਤਾ ਤਨ ਆਈ ॥੩॥

ਖਾਨ ਪਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਿਹੀਨੇ।

ਬੀਤੇ ਆਸਨ ਏਕ ਅਸੀਨੇ।

ਭੈ ਕਰਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਬੁਲਾਈ।

ਬੈਸੇ ਪਾਸ ਪਿਥੈਂ ਦ੍ਰਿਗ ਲਾਈ¹ ॥ ੪ ॥ ¹ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਨੀਝ ਲਾ ਕੇ।

ਬਹੁਰੋ ਛੁਟੀ ਸਮਾਧਿ ਅਨੰਦਾ।

ਉਠਿ ਕਰਿ ਮੱਜਨ ਕੀਨ ਮੁਕੰਦਾ।

ਖਾਨ ਪਾਨ ਕਰਿਕੈ ਨਿਜ ਸਭਿਹੀ।

ਕਥਾ ਸਮਾਜ ਬੁਲਾਵਾ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫ ॥

ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਸਭਿ ਚਲਿ ਆਏ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਆਸਨ ਬੈਠਿ ਸੁਹਾਏ।

ਕਥਾ ਕਥਨ ਲਾਗਯੋ ਤਬ ਬਾਲਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹਿੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ

॥ ੬ ॥

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਇਵ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।

ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦਾਰਾ।

ਜਹਿੰ ਕਾਨਨ ਦਾਰੁਨ ਹੈ ਸਗਰਾ।

ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਂ ਕੇ ਕਿਹ ਠਾਂ ਨਗਰਾ

॥ ੭ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਤਹਿੰ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੋਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਯੋ।

ਬਿਤੇ ਕਿਤਕਿ ਦਿਨ ਅਸਨ ਨ ਖਾਯੋ

॥ ੮ ॥

ਚਲਿ ਨ ਸਕੋਂ ਇਕ ਪੈਰ ਅਗਾਰੀ।

ਨਿਕਟ ਨ ਪੁਰਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ ਬਨ

ਭਾਰੀ।’

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

‘ਧੀਰ ਧਰਹੁ ਹੈ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ’

॥ ੯ ॥

ਇਵ ਵਿਲਾਂਵਦੇ¹ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ।

¹ਪਰਚਾਉਂਦੇ।

ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਉਦਿਆਨਾ।

ਤੀਨ ਕੋਸ ਤੇ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਖਾਵਾ ॥ ੧੦ ॥

‘ਸੁੰਦਰ ਪੁਰਿ ਦੇਖਹੁ ਥਲ ਉਚੇ।

ਖਾਹੁ ਅਸਨ ਤਹਿ ਚਲਹੁ ਪਹੁਚੇ।’

੧੦:—ਚਲਹੁ ਅਬਹ ਤਿਹ ਆਇ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ!

ਮਮ ਸਰੀਰ ਭਾ ਬਲ ਤੇ ਹਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥

ਮ੍ਰਿਤੁ^੧ ਹੈ ਪਰਯੋ ਰਹੈ ਕਿਹ ਥਾਨਾਂ।

੧ਮਰਕੇ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਨਿਰਨੈ ਕਰਿ ਜਾਨਾਂ।

ਕੀਨਿ ਖੁਦਾਇ ਅਬਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਮੋਰੀ।

ਜਗਜੀਵਨ ਤੇ ਟੂਟੀ ਡੋਰੀ ॥ ੧੨ ॥

ਆਯੋ ਨਗਰ ਤਹਾਂ ਕਯਾ ਹੋਇ।

ਚੀਰ^੧ ਗੰਠ^੨ ਹਮ ਦਾਮ^੩ ਨ ਕੋਇ।

੧ਕਪੜੇ ਦੀ। ੨ਗੰਢ ਵਿਚ। ੩ਪੈਸਾ।

ਬਿਨਾ ਲਿਯੇ ਕੋ ਦੇਵੈ ਨਾਂਗੀ।

ਕੈਸੇ ਖਾਉਂ ਅਸਨ ਪੁਰਿ ਮਾਂਗੀ?’

॥ ੧੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨੇ ਵਾਕ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।

ਪਗ ਸੋਂ ਰੇਤ ਫਰੋਰੀ^੧ ਤਬ ਹੀ।

੧ਫਰੋਲੀ।

ਨਿਕਸਾ ਤਿਹ ਤੇ ਅਦਭੁਤ ਲਾਲ^੧।

੧ਲਾਲ।

ਜਾਕੀ ਸੋਭਾ ਦਿਪਤਿ ਬਿਸਾਲ ॥ ੧੪ ॥

‘ਬੰਧਨ ਗੰਠ^੧ ਚਹਉ ਮਰਦਾਨਾ?’

੧ਗੰਢ।

ਲੇ ਬੰਧਹੁ ਨਿਜ ਚੀਰ ਸੰਗਾਨਾ।

ਧਰਹੁ ਧੀਰ ਉਰ, ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।

ਥੋਰ ਪੰਥ, ਢਿਗ ਹੈ ਪੁਰਿ^੧ ਥਾਨਾ’

੧ਸ਼ਹਿਰ।

॥ ੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

੧ਪੱਥਰ।

‘ਇਹ ਪਾਹਨ^੧ ਕਯਾ ਕਾਜ ਹੈ,

ਕਛੂ ਨ ਦੇਵਹਿ ਕੋਇ।

ਹੋਇ ਦਾਮ ਨਿਜ ਪਾਸ ਜੇ,

ਚਹੈਂ ਜੁ ਲੇਵਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਯਾਂ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਭੂਖ ਨ ਜਾਵਹਿ।

ਜਬ ਲੌ ਹਾਥ ਅਹਾਰ ਨ ਆਵਹਿ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਨਿਕਟਿ ਹੈ ਨਗਰੀ।
ਤਹਿੰ ਕੀਮਤਿ ਇਸ ਹੋਇ ਉਜਗਰੀ।^{੧੫੮}

॥੧੭॥

ਤੀਨ ਕੋਸ ਪਿਖਿ ਚਲਿ ਤਤਕਾਲਾ।
ਇਉਂ ਧੀਰਜ ਦੇ ਤੁਰੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਅਤਿ ਲੱਜਤਿ ਹੋਵਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
ਰਿਦੈ ਖਿਝਤਿ ਨਹਿੰ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨਾ

॥੧੮॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚੇ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ।
ਬਿਟਪਾ^੧ ਬਿਲੋਕਿ ਏਕ ਰਮਣੀਕਾ।^{੧੫੯}
ਬੈਠਿ ਗਏ ਤਹਿੰ ਸਭਿ ਜਗ ਟੀਕਾ

॥੧੯॥

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
‘ਜਿਉਂ ਤੁਮ ਕਹਹੁ ਕਰੋਂ ਤਿਉਂ ਕਾਰਾ।^{੧੬੦}
ਲਾਲ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦਿਯੋ ਜੁ^੧ ਮੋਹੀ।^{੧੬੧} ਆ:-ਜਿ।
ਇਸ ਤੇ ਕੌਨ ਕਾਜ ਅਬ ਹੋਹੀ?’

॥੨੦॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸਿ ਬਖਾਨਾ।
‘ਨਗਰ ਨਾਮ ਜਾਨਹੁੰ ਕਿ ਨ ਜਾਨਾ?’
‘ਹੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਕਯਾ ਨਾਮਹਿੰ ਮਾਂਹੀ।
ਅਸਨ ਖਾਨ ਦੇਵਹੁ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?’

॥੨੧॥

ਜੋ ਬਿਧਿ ਕਰਨੀ, ਨਹੀਂ ਬਤਾਵਹੁ।
ਬਾਤੈਂ ਕਰਿਤੇ ਦਿਵਸ ਬਤਾਵਹੁ।
ਹਸਨ ਹੇਤ ਬੋਲੇ ਸੁਖਧਾਮੁ।
‘ਜਾਨਿ ਬਿਸੰਭਰਪੁਰਿ^੧ ਇਹ ਨਾਮੁ’

॥੨੨॥

{ਬਿਸੰਭਰਪੁਰ - ਪਟਨਾ}

‘ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਤਾ ‘ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ’ ਬਿਸੰਭਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਪਟਣਾਂ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਫਤੇ ਚੰਦ ਸੈਣੀ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵੇਲੇ ਹੋਯਾ ਹੈ ਓਹ ਇਸੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਘਨਸ਼ਜਾਮ ਤੇ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਦਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਜੇ ਮਸੰਦ ਸਨ, ਇਹ ਭਾਈ ਅਧਰਕੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਗੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ।

‘ਕੋਊ ਨਾਮ ਨਗਰ ਕਾ ਹੋਹੂ।

ਬਹੁਤ ਛੁਧਾ ਲਾਗੀ ਅਬ ਮੋਹੂ।

ਸ਼੍ਰਮ¹ ਤੇ ਨਿਰਬਲ ਕਾਂਯਾਂ ਸਗਰੀ। ¹ਬਕਾਨ।

ਕਜੋਂ ਹੂੰ¹ ਪਹੁੰਚੇ ਹੈਂ ਢਿਗ ਨਗਰੀ’ ¹ਕਿਵੇਂ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਬਿਗਸੇ ਬਹੁਰ, ਬੋਲੇ ਤਿਹ
ਸੋਂ ਬੈਨ।

‘ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਗਵਨਹੁ ਅਬੈ, ਖੋਜ ¹ਘਰ।

ਜੋਹਰੀ ਐਨ¹ ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਵੇਚਹੁ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਇਹੁ ਲਾਲਾ।’

ਸੁਨਤਿ ਸੁਨਾ ਗਮਨਯੋ ਤਤਕਾਲਾ। ¹ਪਾ:-ਸੁਨ ਸੁਨਨ।

ਜਾਇ ਜੋਹਰੀ ਕੋ ਦਿਖਰਾਯੋ।

‘ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ¹ ਮੋਲ’ ਸੁਨਾਯੋ ¹ਤਿੰਨ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪੈਸੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਮਨ ਕੀਨ ਵਿਚਾਰਾ।

-ਲਾਲ ਮੋਲ ਨਰ ਕਹਤਿ ਅਪਾਰਾ-।

ਤਿਹ ਸੋ ਕਹਯੋ ਵਾਕ ਤਬ ਐਸੇ।

‘ਬੂਝੋਂ¹ ਸੰਗੀ ਬਾਹਰਿ ਬੈਸੇ’ ॥ ੨੬ ॥ ¹ਪੁੱਛ ਆਵਾਂ।

ਲੇ ਕਰਿ ਲਾਲ ਆਪਨੇ ਪਾਸਾ।

ਆਵਾ ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।

‘ਏਕ ਜੋਹਰੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਬੋਲਾ।

ਤੀਨ ਤਾਂਬ੍ਰਪਣ ਯਾ ਕੋ ਮੋਲਾ’ ॥ ੨੭ ॥

‘ਸਾਲਸਰਾਇ ਜੋਹਰੀ ਨਾਮੂ।

{ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਜੋਹਰੀ}

ਮਰਦਾਨੇ ! ਜਾਵਹੁ ਤਿਹ ਧਾਮੂ।

ਖੋਜੇ ਪਾਇ, ਦੀਜੀਯੇ ਏਹੀ।

ਦੇਯ ਮੋਲ¹ ਸੋ ਆਵਹੁ ਲੇਹੀ’ ॥ ੨੮ ॥ ¹ਮੁੱਲ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਗਰ ਵਿਖੈ ਪੁਨ ਗਵਨਾ।

ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਸ਼ਾਹਿ ਕੋ ਭਵਨਾ।

ਜਬ ਕਿਹਨੈ ਤਿਹੰ ਸਦਨ ਬਤਾਯੋ।

ਦਰ¹ ਤਿਸ਼ਟਯੋ² ਕਹਿ ਉਚ ਬੁਲਾਯੋ ¹ਦਰਵੱਜੇ ਅੱਗੇ। ²ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ।

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹ ਭੇਜਯੋ ਨਿਜ ਦਾਸਾ।

‘ਕੌਨ ਅਹੈ? ਬੁਝਹੁ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।’

ਆਇ ਨਿਕਟਿ ਭ੍ਰਿਤ¹ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ। ¹ਦਾਸ ਨੇ।

‘ਕੇ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?’

॥ ੩੦ ॥

ਤਿਹ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚ ਭਾਖਾ।

‘ਸੌਦੇ ਵੇਚਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ।’

ਅਸ ਕਹਿ ਅੰਤਰ ਸਦਨ ਸਿਧਾਯੋ।

ਦੇਯ ਸ਼ਾਹੁ ਕੌ ਲਾਲ ਦਿਖਾਯੋ ॥ ੩੧ ॥

ਨੈਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨਾ।

ਪਠਿ ਅੱਛਰ ਤਿਹੰ ਪਰ ਪਹਿਚਾਨਾ।

ਧਰਮਵੰਤ¹ ਸੋ ਸ਼ਾਹ ਸੁਜਾਨਾ। ¹ਧਰਮੀ ਸੀ।

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸਹਸ¹ ਰਜਤਪਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ, ਜੋ ਦੇਖੇ ¹ਸੌ। ਸਹਸ=ਹਜ਼ਾਰ। ਪਰ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਸੌ ਲਈ ਬੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ

ਸੋ ਦੇਇ।

ਮੋਲ ਕਰੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤ¹ ਇਹ, ਪੂਰਬ ਸ਼ਤ ¹ਪਿੱਛੋਂ।

ਤੁਮ ਲੇਯ’ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਤ ਲੇ ਹਰਖਾਯੋ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਪੁਨ ਆਯੋ।

ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਕਿਤਕਿ ਮੋਲ ਆਨਯੋ? ਮਰਦਾਨਾ!’

॥ ੩੪ ॥

ਨਿਕਟਿ ਬੈਠਿ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਵਾ।

‘ਵਡੋ ਸ਼ਾਹ ਜਿਹੰ ਭਲੋ ਸੁਹਾਵਾ।
 ਸਹਸ ਕਾਰਖਿਕਾ ਦਏ ਦਿਖਾਈ।   ਮੈਂ ਰੁਪੱਯੇ।
 ਬੁਝਨ ਮੋਲ ਅਯੋਂ ਤੁਮ ਤਾਂਈ ॥੩੫॥
 ਜਿਤਨੋ ਲੇਨੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।
 ਤਿਤਨੋ ਆਨੋਂ ਬਿਲਮ ਨ ਕਾਈ।’
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਜਾਹੁ ਢਿਗ ਸ਼ਾਹੂ।
 ਕਸਾ ਧਨ ਦੀਨੋ? ਬੁਝਹੁ ਤਾਹੂ’   ਕੇਹਾ।
 ॥੩੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਬੁਝਯੋ ਆਨਿ ਕੈ, ‘ਕੈਸੇ
 ਦੀਨੇ ਦਾਮ?’
 ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਾਹੁ ਨੈ ਤਬ ਕਹਾ,   ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ।
 ‘ਮਿਜਮਾਨੀ! ਇਹੁ ਨਾਮੁ ॥੩੭॥

ਚੌਪਈ:

ਐਸੇ ਲਿਖਯੋ ਲਾਲ ਪਰ ਤੇਈ।
 ਸਹਸ ਰਜਤਪਨ ਦੇਖੇ ਦੇਈ।
 ਕੀਮਤ ਔਰ ਕਹੈਂ ਸੋ ਦੇਉਂ।
 ਲਾਲ ਮੋਲ ਤੁਮ ਦੇ ਕਰਿ ਲੇਉਂ’
 ॥੩੮॥
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪੁਨ ਆਵਾ ਮਰਦਾਨਾ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਬਚਨ ਗੁਰ ਪਾਸ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਇਹੁ ਧਨ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਮਿਜਮਾਨੀ।
 ਕੀਮਤ ਅਵਰ ਦੇਨਿ ਨਿਜ ਮਾਨੀ’   ਮੰਨੀ ਹੈ।
 ॥੩੯॥

ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਵੇਚਹੁ ਕੈ ਨਾਂਗੀ?
 ਲਾਲ ਬਿਕੀਮਤਿ ਲਖਿ ਮਨ ਮਾਂਗੀ।’
 ‘ਕਿਯਾ ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ’ ਕਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
 ‘ਕਰਹੁ ਆਪ ਜਿਉਂ ਸੁਭ ਮਨ ਜਾਨਾ’
 ॥੪੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਨ ਲਾਲ ਇਹ,
 ਲਖਹੁ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ।

ਚਾਹਉ ਰਾਖਉ ਪਾਸ ਨਿਜ,
ਚਾਹਉ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ’ ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਮੈਂ ਵੇਚਤਿ ਨਾਂਹੀ।
ਜੋ ਸੁਖਦਾ ਜੁਗ ਲੋਕਨ ਮਾਂਹੀ।’

1 ‘ਵੇਚਤਿ ਨਹੀਂ ਜਿ, ਮੋਰਹੁ ਦਾਮ੍ਹ। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਲੀਜੈ ਲਾਲ ਜਾਇ ਤਿਹ ਧਾਮ੍ਹ’

॥ ੪੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਪੁਨ ਪੁਰਿ ਫੇਰਨਿ¹ ਗਯੋ। ¹ਮੋੜਨ।

ਸਭਿ ਹੀ ਦਰਬ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਦਯੋ।

‘ਲਾਲ ਹਮਾਰਾ ਫੇਰਹੁ ਸੋਊ।

ਬੇਚਤਿ ਨਹਿੰ ਇਹ ਖਾਂਵਦ ਜੋਊ’

॥ ੪੩ ॥

ਕਹਿਤਿ ਸ਼ਾਹ ‘ਸਭਿ ਧਨ ਭੀ ਲੀਜੈ।

ਲਾਲ ਲੇਹੁ ਜਿਉਂ ਮਨ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ।’

ਦੋਨੋਂ ਵਸਤੁ ਲਿਏ ਹਰਖਾਵਾ।

ਨਗਰ ਵਹਿਰ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾ ॥ ੪੪ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਧਨ ਭੀ ਪੁਨ¹ ਲਾਲਾ। ¹ਨਾਲੇ।

ਮੁਝੈ ਦੀਨ ਕਹਿ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।

ਜਸ ਆਇਸ ਦਿਹੁ ਤਸ ਅਬ ਕਰਿਹੂੰ।

ਥਕਿਤਿ ਭਯੋ ਮੈਂ ਬਹੁਰ ਨ ਫਿਰਹੂੰ’

॥ ੪੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਲਾਲ ਨਿਜ ਲੀਜੈ।

ਧਨ ਜਿਹ ਕੋ, ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਦੀਜੈ।

ਵੇਚਹਿੰ ਲਾਲ ਲੇਇੰ¹ ਧਨ ਸੇਈ। ¹ਪਾ:-ਵੇਚਹੁ ਲਾਲ ਲੇਹੁ।

ਨਹਿੰ ਵੇਚਹਿੰ ਤੇ ਕੈਸੇ ਲੇਈਂ’ ॥ ੪੬ ॥

ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਲੇ ਕਰਿ ਗਯੋ।

ਸ਼ਾਹੁ ਨ ਲੇਤਿ, ਕਹਤਿ ਬਚ ਭਯੋ।

‘ਲਿਖਾ ਲਾਲ ਪਰ ਸੋ ਹਮ ਦੀਨੋਂ।

ਧਰਮ ਆਪਨਾ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ ॥ ੪੭ ॥

ਲੈਹੂੰ ਹਟਾਇ¹, ਧਰਮ ਮਮ ਜਾਈ। ¹ਮੋੜ ਲਵਾਂ ਤਾਂ।

ਐਸੀ ਬਾਤ ਨ ਕਰੋਂ ਕਦਾਈ।
 ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਕਰੋ ਜੁ ਭਾਵਾ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਆਵਾ
 ॥ ੪੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਰਾਖੈਂ ਨਹੀਂ,
 ਲੇ ਨ ਜੌਹਰੀ ਸੋਇ।
 ਸਪਤ^੧ ਵਾਰਿ ਫਿਰ ਪੁਨਹਿ ਪੁਨਿ,   ^੧ਸੱਤ।
 ਸ਼੍ਰਮ ਸੋਂ ਬਜਾਕੁਲ ਹੋਇ ॥ ੪੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਛੁਧਾ ਦੂਜੇ ਸ਼੍ਰਮ ਭਾਰਾ।
 ਖਿਝਯੋ ਰਿਦੈ ਧਨ ਤਿਹੰ ਗ੍ਰਿਹ ਡਾਰਾ।^੧ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।
 ਸ਼ਾਹੁ ਤਬਹਿ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਚਾਰਾ।
 -ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਬਹੁ ਲਾਲ ਨਿਹਾਰਾ।^੧ ਦੇਖਿਆ। ਸੱਤ।
 ॥ ੫੦ ॥

ਬਹੁਰੋ ਲਾਲ ਜਿਨਹਿੰ ਕੇ ਪਾਸੂ।
 ਸੋ ਨਹਿੰ ਲੇਵਤਿ ਹੈਂ ਧਨ ਰਾਸੂ।
 ਤਿਨ ਕੋ ਦਰਸਨ ਚਹਿਯੇ ਕਰਨੋ।
 ਹੈ ਸੁਭ ਕੀਨ ਲੋਭ ਜਿਨ ਹਰਨੋ-
 ॥ ੫੧ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਲੀਨੋ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ।
 ਜਾਗੇ ਜਿਹ ਕੇ^੧ ਭਾਗ ਅਪਾਰਾ।   ^੧ਪਾ:-ਤਿਹ ਕੇ।
 ਨਿਜ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਾਸ ਪਠਾਯਾ।
 ‘ਜਾਣਿ ਨ ਦੇਉ ਰਖਹੁ ਠਹਿਰਾਯਾ’
 ॥ ੫੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗਮਨਯੋ ਘਰ ਤੇ ਭੇਟ ਲੈ,
 ਸ਼ਾਹੁ ਜੁ ਸਾਲਸਰਾਇ।
 ਦੂਰਹੁ ਤੇ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ,
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਰੂਪ ਸੁਹਾਇ ॥ ੫੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਹੈ ਲੱਜਤਿ ਬੈਠਾ ਮਰਦਾਨਾ।

ਗ੍ਰੀਵ ਨੀਚ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ।
 ਖਿਝ ਭਾ ਤੂਸ਼ਨਿ ਅਤਹਿ ਛੁਧਾਤੁਰ।
 ਸਭਿਹਿ ਬਾਤਾ ਮਾਂਹਿ ਰਹਾ ਜਰਾ¹ ਮਨ ਵਿਚ ਜਰਕੇ (ਪੀ ਕੇ)। *ਪਾ:-ਸ਼੍ਰਮ।
 ॥ ੫੪ ॥

ਅੰਤਰ ਉਰ ਕੇ ਗਟੀ¹ ਵਿਚਾਰੇ।
 ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਡਰ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਉਚਾਰੇ।
 ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਆਇ ਤਹਿੰ ਕਾਲਾ।
 ਆਗੇ ਭੋਜਨ ਧਰੇ ਰਸਾਲਾ ॥ ੫੫ ॥
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿਕੈ।
 ਸਭਿਹਿ ਸੁਨਾਈ ਬਾਤ ਉਚਰਿਕੈ।
 ‘ਦਰਬ ਤੁਮਾਰੋ ਇਹੁ ਅਬ ਲੀਜੈ।
 ਧਰਮ ਹਮਾਰੋ ਰਾਖਨ ਕੀਜੈ’ ॥ ੫੬ ॥

¹ਗਿਣਤੀਆਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਜਿ ਵੇਚਹੀਂ,
 ਤਬ ਧਨ ਲੇਂ ਨਿਜ ਪਾਨ¹।
 ਨਹਿੰ ਵੇਚਹਿੰ ਤੋਂ ਲੇਂਯ ਕਸ¹,
 ਰਾਖਹੁ ਦਰਬ ਅਪਾਨ¹’ ॥ ੫੭ ॥

¹ਹੱਥ।

¹ਕੈਸੇ।

¹ਆਪਣਾ।

ਚੌਪਈ:

ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ ਭਰਮ ਮਿਟ ਗਯੋ।
 ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਭਯੋ।
 ਜਾਨੇ -ਸੰਤ ਰੂਪ ਇਹੁ ਪੂਰੇ।
 ਦੇਖਨ ਸੁਨਨ ਜਿਨਹਿੰ ਕੋ ਰੂਰੇ-
 ॥ ੫੮ ॥

ਕਹਤਿ ਬਚਨ ‘ਮੈ ਹੈ ਬਿਸਮਾਦਾ।
 ਲਾਲ ਪਿਖਾ ਇਹ ਤੁਮਹਿੰ ਪ੍ਰਸਾਦਾ¹।
 ਹੁਤੋ ਲਾਲ ਉਹ, ਕੈ ਤੁਮ ਲਾਲਾ?
 ਜਿਨ ਮਿਲਨੇ ਮੈਂ ਭਯੋ ਨਿਹਾਲਾ
 ॥ ੫੯ ॥

¹ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ।

ਮੁਝ ਸਮਝਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ ਬਾਨੀ।
 ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ! ਤੁਮ ਸਭਿ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।’
 ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸ਼ਾਹ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਬੋਲੇ ਸ਼ਬਦ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸਾ ॥ ੬੦ ॥

ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †

ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਉਪਾਇਆ ਲਾਲੋ ਲਾਲ ਦਿਸੰਨਿ ॥

ਜਿਨਾਂ ਲਾਲੀ ਨੇਤ੍ਰ ਮਹਿ ਦੂਜਾ ਨਾ ਜਾਣੰਨਿ ॥ ੧ ॥

ਸੁਣਿ ਸਾਲਿਸ ਤੂੰ ਜਵਾਹਰੀ ਅਪਣਾ ਲਾਲ ਪਛਾਣੁ ॥

ਕੂੜੇ ਲਾਲ ਨ ਗੰਢ ਬੰਨ ਲੀਜੈ ਭਲੇ ਸਿਵਾਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੰਕਰ ਪੱਥਰ ਮੇਲਿ ਕੈ ਨਾਉਂ ਸਦਾਇਓ ਸ਼ਾਹੁ ॥

ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅੰਧੁ ਹੈ ਮੂਲ ਨ ਬੂਝੇ ਰਾਹੁ ॥ ੨ ॥

ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕਰ ਸੰਜਿਓ ਰਾਤੀ ਅਤੈ ਡੇਹੁ ॥

ਕਾਈ ਸਾਖ ਨ ਉਪਜੀਆ ਕਲਰ ਵੁਠਾ ਮੇਹੁ ॥ ੩ ॥

ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਬੇਨਤੀ ਜਿ ਕਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਏਕ ਅਰਾਧੀਐ ਦੁਖ ਨ ਲਾਗੈ ਕੋਇ ॥ ੪ ॥

†ਇਹ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਯਾ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਸਾਲਸ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਅਗੇ ਕਦੇ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਓਹ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ- 'ਬੀਜਉ ਸੂਝੈ ਕੋ ਨਹੀ ਬਹੈ ਦੁਲੀਚਾ ਪਾਇ ॥' (ਅ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਨੂੰ ਰੱਬ ਵਲ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ੲ) ਬੇਨਤੀ ਪਦ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਵੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਝੁਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਸ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਚੌਪਈ:

‘ਰਾਖਹਿ ਸੰਚਿ ਲਾਲ ਜੇ ਪਾਜਾ।

ਤਿਨ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ।

ਖਾਨ ਪੀਨ ਮੈਂ ਸੋ ਨਹਿ ਆਵਹਿ।

ਪਟਾ ਜਿਉਂ ਸੀਤ ਨ ਦੇਹਿ ਹਟਾਵਹਿ ^੧ਕਪੜੇ।

॥ ੬੧ ॥

ਪਾਹਨ ਜਾਤ ਸੁੱਛ ਪਿਖਿ ਰਾਖਤਿ।

ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ‘ਸ਼ਾਹੁ’ ਨਿਜਾ ਭਾਖਤਿ। ^੧ਆਪਨੂੰ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਮੁ ਸਚੁ ਲਾਲਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਮਿਲੇ ਸੁ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲਾ

॥ ੬੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲਾਲ ਅਮੋਲਕ ਆਪਨੋ, ਆਤਮ

ਪਰਖਯੋ ਨਾਂਹਿ।

ਨਿਜ ਆਨੰਦ ਭੁਲਾਇ ਕੈ, ਪਰਯੋ ਕਸਟ

ਕੇ ਮਾਂਹਿ’ ॥ ੬੩ ॥

ਸਾਲਿਸ ਬੁਝੈ 'ਕੌਨ ਤੂੰ, ਕਹਾਂ ਤੁਮਾਰਾ
ਦੇਸ਼?

ਕਹਾਂ ਜਾਉਗੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਕਉਨ ਆਪ ¹ਭੇਖ।

ਕੋ ਬੇਸ¹? ॥੬੪॥

ਚੌਪਈ:

ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਹੀ ਦੇਖਾ।

ਪਾਯੋ ਜਾਇ ਨ ਤੁਮਰੋ ਬੇਖਾ। ’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ¹ ਉਚਾਰੀ। ¹ਬਾਣੀ।

‘ਨਾਮ ਜਾਨ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ॥੬੫॥

ਦੇਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਏਕੰਕਾਰਾ।

ਤਨ ਮਹਿੰ ਬੇਖ ਤਿਸੀ ਕੋ ਧਾਰਾ। ’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਾਲਸ ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।

ਸ਼ਰਨ ਗਹਿਨ ਕੀ ਮਤਿ ਠਹਿਰਾਨੀ¹ ¹ਠਹਿਰਾਈ।

॥੬੬॥

‘ਜੇ ਤੁਮ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਲੋਕਾ।

ਮੁਝ ਦਿਖਾਇ ਕੈ ਕਰਹੁ ਅਸੋਕਾ।

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਚਲਿ ਕਰਿ ਅਬ ਆਵਾ। ’

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਲਾਵਾ

॥੬੭॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਬਿਮਲ ਮਝਾਰਿ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਰੇ ॥

ਪਦਮਨਿ ਜਾਵਲ ਜਲ ਰਸ ਸੰਗਤਿ ਸੰਗਿ ਦੋਖ ਨਹੀ ਰੇ ॥੧॥

ਦਾਦਰ ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ ॥

ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਬਸੁ ਜਲ ਨਿਤ ਨ ਵਸਤ ਅਲੀਅਲ ਮੇਰ ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ ॥

ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵਸਸਿ ਅਨਭਉ ਕਾਰਨਿ ਰੇ ॥੨॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੁ ਦੂਧਿ ਮਧੁ ਸੰਚਸਿ ਤੂ ਬਨ ਚਾਤੁਰ ਰੇ ॥

ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਪਿਸਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੩॥

ਪੰਡਿਤ ਸੰਗਿ ਵਸਹਿ ਜਨ ਮੂਰਖ ਆਗਮ ਸਾਸ ਸੁਨੇ ॥

ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਤੂ ਕਬਹੁ ਨ ਛੋਡਸਿ ਸੁਆਨ ਪੂਛਿ ਜਿਉ ਰੇ ॥੪॥

ਇਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਨਾਮਿ ਨ ਰਾਚਹਿ ਇਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਰੇ ॥

ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਵਸਿ ਨਾਨਕ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਰੇ ॥੫॥੪॥

ਦੋਹਰਾ:¹ਨਾਲ।

ਅਰਥ ਸਹਿਤ¹ ਸੁਨਿ ਸ਼ਬਦ ਕੋ,
 ਭਯੋ ਦੀਨ ਮਨ ਸੋਇ।
 ‘ਨਿਜ ਕੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ,
 ਜਹਿੰ ਤੇ ਸੁਭ ਗਤਿ ਹੋਇ ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ:¹ਰੁਪੱਯੇ।

ਲੇਹੁ ਰਜਤਪਨ¹ ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲਾ।
 ਤੁਮ ਹੋ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।’
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ਨ ‘ਹਮਰੇ ਕਾਮਾ।
 ਇਹ ਧਨ ਸੋਹਤਿ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮਾ’
 ॥ ੬੯ ॥
 ‘ਜੇ ਤੁਮ ਦਰਬ ਲੇਤਿ ਅਬ ਨਾਂਗੀ।
 ਇਹ ਭੋਜਨ ਪਾਵਹੁ ਮੁਖ ਮਾਂਗੀ।’
 ਤੂਸਨਿ ਭਯੋ ਸੁਨਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
 ਗਟੀ¹ ਅਹਾਰ² ਵਿਚਾਰਹਿ ਨਾਨਾ ¹ਗਿਣਤੀਆਂ। ²ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ।
 ॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਲੇਵਹਿੰ ਅਸਨ, ਦੇਹਿੰ
 ਮੁਝੈ ਤਬ ਖਾਉਂ।
 ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ¹ ਸ਼੍ਰਮਤ² ਮੈਂ⁺, ਭੋਜਨ ਤੇ ¹ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ। ²ਥੱਕਿਆ। ⁺ਪਾ-ਸ਼੍ਰਮ ਬਿਖੇ।
 ਤ੍ਰਿਪਤਾਉਂ- ॥ ੭੧ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮਯਾ ਨਿਧਾਨ,
 ਗਤਿ ਹਿਤ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਕੋ।
 ਕੀਨੋ ਸ਼ਬਦ ਬਖਾਨ,
 ਭੋਜਨ ਕੇ ਪਰਥਾਇ ਪਰ ॥ ੭੨ ॥

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧⁺

ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਕਵਾਨ ਸੋ ਭੋਜਨ ਕਹੀਅਹਿ ਲੁਚੀ ਲੋਚਾ ਪੂਰੀ ॥
 ਮਿਠਿਆਈ ਮੁਖ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਮਨ ਰਹੈ ਹਜੂਰੀ ॥੧॥
 ਸੁਣਿ ਸਾਲਸ ਤੂੰ ਭਾਈ ਮੇਰੇ ॥
 ਸਮਝ ਪਰੀ ਤਾਂ ਹੋਇ ਨਿਬੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਮੇਵਾ ਮਿਲਣ ਤੁਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਤਿ ਕੇ ਬਾਗੇ ਜੋੜੇ ॥
 ਖਾਵਣ ਖਾਇ ਅਘਾਵੈ ਸੋਈ ਜਉ ਬਿਖਤੇ ਮਨੁਆ ਮੋੜੇ ॥੨॥

†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸਾਲਸਰਾਇ ਸੰਗ ਜੋ ਦਾਸੂ।

ਸੁਨਿ ਬਚ ਨਿਰਮਲ ਭਾ ਮਨ ਆਸੂ॥ †ਛੇਤੀ।

ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ॥ †ਡੰਡੋਤ ਕਰਕੇ।

‘ਸ਼ਰਨਿ ਸ਼ਰਨਿ’ ਕਹਿ ਪਰਾ ਸਭਾਗਾ

॥ ੭੩ ॥

‘ਤੁਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਾਨੇ ਮੋਹੀ॥ †ਮੈਨੇ।

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਨਾਮ ਹੈ ਤੋਹੀ।

ਜਗਤ ਅਗਨਿ ਤੇ ਜਲਤਿ ਉਬਾਰਹੁ।

ਅਪਨ ਨਾਮ ਕੋ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ’

॥ ੭੪ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਪਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੀਜੇ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਗ ਕੇ ਕਟ ਦੀਜੇ॥ †ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਪੌੜੀ ਅਪਰ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਭਾਖੀ।

ਜਿਹ ਸੁਨਿ ਸ਼ਾਹੁ ਭਯੋ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ॥ †ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਇੱਛਾਵਾਨ।

॥ ੭੫ ॥

†ਉਤਮ ਜਨਮ ਸੁ ਸਾਕਤ ਕਹੀਐ ਨੀਚ ਨਰਾਇਣੁ ਪਾਇਆ ॥

ਲੋਭ ਲਹਿਰ ਤੇ ਛੂਟੇ ਤੇਈ ਜਿਨ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ॥ ੩ ॥

ਸੁਣ ਸਾਲਸ ਇਹੁ ਗੋਲਾ ਤੇਰਾ ਆਪ ਨਰਾਇਣੁ ਮਾਨਾ ॥

ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸੰਗੁ ਮਿਲਾਇਆ ਉਚੇ ਪਦੁ ਠਹਿਰਾਨਾ ॥ ੪ ॥

†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਸਾਲਸ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਾ।

-ਸ੍ਰੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਇਹ ਅਵਤਾਰਾ।

ਜਿਨਕੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਦੁਖ ਆਸੂ॥†।

†ਛੇਤੀ। †ਪਾ:-ਸਦਾ ਸੁਖ ਆਸੂ। ਵਾ, ਦਾਸ ਸੁਖ ਨਾਸੂ।

ਕੀਨ ਨਿਕੰਦਨ, ਦਿਯ ਸੁਖ ਰਾਸੂ-

॥ ੭੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹੋਇ ਦੀਨ ਮਨ ਮਾਨ ਤਜਿ, ਬੰਦੇ ਪਦ

ਅਰਬੰਦ।

‘ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਅਬ ਕੀਜੀਏ, ਤੁਮ ਹੋ ਰੂਪ

ਮੁਕੰਦ ॥ ੨੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਜਗਬੰਧਨ ਤੇ ਕਰਿ ਛੁਟਕਾਰਾ।

ਪਤਿਤਹਿ ਪਾਵਨ ਨਾਮ^੧ ਤੁਮਾਰਾ।

^੧ਪਾ:-ਬਿਰਦ।

ਸ਼ਰਨਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ।

ਰਾਵਰ ਸਮ ਕੇ ਪਿਖੇ^੧ ਨ ਆਜਾ^੧

॥ ੨੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਕਾਜ ਇਹੁ ਕੀਜੈ।

ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਚਰਨ ਗਹੀਜੈ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ, ਹੋਵਹਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ।

ਜਗ ਮਹਿੰ ਮਿਟੈ ਜਨਮ ਕੀ ਫੇਰੀ’

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਬੰਦੇ ਦੂੈ ਹਾਥਾ।

ਤੂਰਨ ਧਰਜੇ ਦਾਸ ਪਦ ਮਾਥਾ।

ਬੋਲਜੇ ਗੁਰ ਸੋਂ ਦੂੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।

‘ਇਹੁ ਜੁ ਦਾਸ ਮਮ ਬੁੱਧਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ

॥ ੩੦ ॥

ਸੰਤਨ ਕੇ ਸਭਿ ਯਾ ਮਹਿੰ ਲੱਛਨ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੇ ਵਿਖੈ ਬਿਚੱਛਨ।

^੧ਚਤੁਰ।

ਪੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੋਈ।

ਬੰਦਨ ਯੋਗ ਭਲੇ ਹੈ ਸੋਈ ॥ ੩੧ ॥

ਅਬ ਜੇ ਡਾਰਹੁ ਚਰਨ ਸੁਆਨਾ।

^੧ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ (ਅ) ਸੁਆਨਾ=ਕੁਤੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਬੀ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਓ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਦ-ਸਗ-ਹੈ।

ਤਦਪਿ ਨ ਆਇਸੁ ਕਰਹੋਂ ਹਾਨਾ।’

ਸੁਣ ਬਚ ਬਿਕਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।

ਕਹਿੰ ‘ਤਵ ਬੰਧਨ ਭਏ ਨਿਕਦਨਾ

॥ ੩੨ ॥

ਨਿਰਕੰਾਰ ਕੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀਏ।

ਉਰ ਤੇ ਸਰਬ ਭਰਮ ਪਰਹਰੀਏ।’

ਸੁਨਿ ਸਾਲਸ ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗਾ।

ਉਸਤਤਿ ਭਨਿਹੀ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ

॥ ੩੩ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਰੁਨਾਨਿਧ ਸ੍ਰਾਮੀ।

ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਤਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।

ਸੁਖਦਾਯਕ ਸੇਵਕ, ਰਿਪੁ¹ ਘਾਇਕ²।

¹ਵੈਰੀ। ²ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਮੋਹ ਲੱਛ¹ ਦਰਸ਼ਨ ਤੁਮ ਸਾਯਕ²

¹ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਹੈ। ²ਤੀਰ ਹੈ।

॥ ੮੪ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਰਨਾਯਕ¹ ਨਾਯਕ²।

¹ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ। ²ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਅਹੈਂ ਅਜੀਤ, ਬਸੀ¹ ਇਕ ਪਾਯਕ²।’

¹ਵੱਸ ਹੋ। ²ਇਕ ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

ਹੁਤੋ ਸੀਸ ਗਜ ਡੇਢਕ ਚੀਰੰ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੀਨੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰੰ¹

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

॥ ੮੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਲਸ ਬਾਂਧਯੋ ਸੀਸ ਪਰ,

ਸ਼ੀਘਰ ਖੁਲੇ ਕਪਾਟ।

ਗਜਾਨਾਨੰਦ¹ ਪੂਰਨ ਭਯੋ,

¹ਗਜਾਨ ਦੇ ਆਨੰਦ।

ਠਟਯੋ ਔਰ ਹੀ ਠਾਟ ॥ ੮੬ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਭਾ ਨਿਹਾਲ ਤਤਕਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ

ਮਯਾ ਤੇ।

ਉਮਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ, ਉਸਤਤਿ

ਉਚਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿ ॥ ੮੭ ॥

‘ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮ ਕਾ¹ ਦੀਨੋ ਖੋਲ ਕਪਾਟ¹। ¹ਖੜਦਾ। ²ਪਾ:-ਸਤਿਗੁਰ ਦਾਤਾ ਨਾਮ ਕਾ।

ਇਕ ਜੋ ਵਣਜ¹ ਵਣੰਜਿਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵੈ ਘਾਟ ॥ ੧ ॥ ¹ਸੌਦਾ।

ਸਤਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪੂਰਾ ਬਚਨ ਕਾ ਸੂਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਆਗਮ ਨਿਗਮ ਦਿਖਾਵਤਾ ਖੋਲੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਨੰਤ ॥

ਜਗਤ ਵਣਜਾਰਾ ਸਗਲ ਹੈ ਸਾਹੁ ਏਕ ਭਗਵੰਤ ॥ ੨ ॥

ਵਣਜ ਹਮਾਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੁੰਜੀ ਹਮਰੀ ਨਾਮੁ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਧੁਨਿ ਲਾਗ ਹੈ ਸੋਈ ਹਮਾਰੈ ਕਾਮ ॥ ੩ ॥

ਸਾਲਸ ਬਿਨਵੈ¹ ਬੇਨਤੀ ਤੂ ਸੁਣਿਯੋ ਕਰਤਾਰ ॥ ¹ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਉਤਾਰਿ ਕੈ ਚਾੜਿਓ ਰੰਗੁ ਅਪਾਰ’ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਖੁਸ਼ੀ ਅਧਿਕ ਤਬ ਕੀਨੀ।

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੰਜੀ¹ ਤਿਹ ਦੀਨੀ।

¹ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ।

ਸਕਲੇ ਪੁਰਿਕੋ ਪੂਜ ਬਨਾਯੋ।

ਬਹੁਰਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ

॥ ੮੮ ॥

‘ਜਬ ਲੋ ਜੀਵਹੁ ਰਹੈ ਤੁਮਾਰੇ।

ਪਾਛੇ ਸੰਤਤਿ¹ ਕੋ ਨ ਬਸਾਰੇ²।

¹ਉਲਾਦ। ²ਨਾ ਬਿਠਾਉਣਾ।

ਪੁਨ ਮੰਜੀ ਪਰ ਬੈਸਹਿ ਦਾਸਾ।

ਦੀਜੈ ਨਹੀਂ ਆਨ ਕੇ ਪਾਸਾ ॥ ੮੯ ॥

ਪੂਰਬ ਹਮ ਮੰਜੀ ਇਸ ਦੇਨੀ।

ਤੁਝ ਤੇ ਪੂਰਬ¹ ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੇਨੀ²।

¹ਪਹਿਲੇ। ²ਇਸਨੇ ਸ਼ਰਨ ਫੜੀ ਸੀ।

ਹੁਤੋ ਸੰਸਾਰ ਸੂਤ¹ ਇਹ ਦਾਸਾ।

¹ਸੰਸਾਰਕ ਮਰਜਾਦਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤਵ ਸਤਿਕਾਰ ਰਖਾਸਾ¹

¹ਰਖਿਆ ਹੈ।

॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਲਘੁ ਤੁਮਰੀ ਬੈਸ ਹੈ,

ਸਪਤ¹ ਮਾਸ² ਜੁਗ ਸਾਲ³।

¹ਸੱਤ। ²ਅਹੀਨੇ। ³ਦੋ ਵਰਹੇ।

ਰਿਦਾ ਸੰਤ ਹੈ ਦਾਸ ਕੋ,

ਮਤਸਰ ਹੀਨ ਬਿਸਾਲ’ ॥ ੯੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨੀਏ ਗਤਿ ਦੈਨਾ।

ਮੁਝਿ ਸੋਂ ਕਹਤਿ ਭਏ ਪੁਨਿ ਬੈਨਾਂ।

‘ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਛੁਧਾ ਸੰਤਾਵੈ।

ਦੇਹੁ ਅਹਾਰ ਖਾਇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ’

॥ ੯੨ ॥

ਮਾਨਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਦੀਨ ਅਹਾਰਾ।

ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜਿਹ ਸਾਦ ਅਪਾਰਾ।

ਕਰਿ ਲਾਲਚ ਖਾਵਾ ਮਨ ਭਾਯੋ।

ਪੂਰਿ ਉਦਰ ਬਹੁ ਤਬ ਤ੍ਰਿਪਤਾਯੋ

॥ ੯੩ ॥

ਸ਼ਾਹ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨੰ।

ਲੇ ਤਬ ਗਮਨਯੋ ਅਪਨੇ ਸਦਨੰ।

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।

ਕੀਨ ਰਹਿਨ ਅਪਵਰਗ ਉਦਾਰਾ¹ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।

॥ ੯੪ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ 'ਸਾਲਿਸ ਰਾਇ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ
ਇਕਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੧ ॥ ਖਾ:-ਇਕਵੰਜਮੋ।

੫੨. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮਛ, ਕਲਿ, ਨਾਰਦ]

੫੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੩

{ਮੱਛ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੮॥

{ਮੱਛ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥੧੫॥

{ਕਲਹ ਮਿਲਾਪ} ॥੨੮॥

{ਨਾਰਦ ਮਿਲਾਪ} ॥੩੩॥

{ਸੁੱਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ} ॥੫੧॥

{ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੇਟ ਦਰਦ} ॥੫੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਸੁ ਛਤਰ ਸਿਰ ਸਦਾ ਅਟਲ ਜਿਹ ਛਾਯ।

ਸਦਾ=ਸਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਨ ਜਾਏ। ਅਟਲ=ਅਟੱਲ, ਜੋ ਕਦੇ ਨਾ ਟਲੇ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਇਕਰਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਸਵੇਰੇ ਹੋਰ, ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਰ, ਲੋਢੇ ਪਹਿਰ ਹੋਰ, ਸਿਆਲੇ ਹੋਰ, ਹੁਨਾਲੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਆਤਪ ਯਮ ਕੀ ਯਾਤਨਾ ਕਿਉਂ ਸਮੀਪ ਸੋ ਆਯ ॥੧॥

ਆਤਪ=ਧੁੱਪ। ਯਾਤਨਾ=ਪੀੜ, ਤੜਫਨੀ, ਓਹ ਪੀੜ ਜੋ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੀਪ=ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਰੂਪੀ) ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਛਤਰ (ਜਿਸਦੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ (ਛਤਰ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਸਦਾ ਤੇ ਅੱਟਲ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਯਮ ਦੀ ਪੀੜਾ (ਰੂਪੀ) ਧੁੱਪ ਕਿਉਂ ਆਵੇਗੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਸੁਰ ਕਿਤਕ ਬਿਸੁੰਭਰ ਮਾਂਗੀ।

ਰਹਿ, ਦੁਰਮਤਿ ਬਹੁ ਨਰ ਕੀ ਦਾਹੀ। ^੧ਸਾੜੀ।

ਮੁਕਤਿ ਪੰਥ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਸਿਮਰਹਿ ਸੱਤਿਨਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ॥੨॥

ਏਕ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਗਤਿਦਾਨੀ।

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਸ ਬਾਨੀ।

‘ਇਸੇ ਸਥਾਨ ਰਹਿਨ ਤੁਮ ਆਏ।

ਦੇਖਯੋ ਨਗਰ ਰੁਚਿਰ ਮਨ ਭਾਏ?’

॥੩॥

ਕੈ ਤੁਮ ਨਿਕਸੇ ਹੋਇ ਉਦਾਸੀ।

ਪਰਚ ਰਹੇ ਕਰਿ ਰਿਦਾ ਬਿਲਾਸੀ।

ਅਪਰ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੈਲਾ।

ਜਿਤ ਇੱਛਾ ਗਮਨਹੁ ਤਿਤ ਗੈਲਾ^੧?’ ^੧ਉਸਦੇ ਰਸਤੇ।

॥੪॥

ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਹਿ ਵਿਚਾਰੀ।
 -ਡੂਮ ਬਾਨ ਇਨ ਨਾਂਹਿ ਵਿਸਾਰੀ।
 ਏਤੀ ਮਹਿਮਾ ਨੈਨ ਨਿਹਾਰੀ।
 ਤਦਪਿ ਨ ਰਹਤਿ ਹੋਇ ਅਨੁਸਾਰੀ।-

॥ ੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ ‘ਚਲਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!
 ਦੇਖਹੁ, ਸੈਲ ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ।’ ¹ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ।
 ਤਿਹ ਪੁਰਿ ਤੇ ਹੁਇ ਬਿਦਾ ਪਯਾਨੇ।
 ਭਗਤਿ ਜਗਤ ਮਹਿ ਜਿਨ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ

॥ ੬ ॥

ਗਮਨੇ ਮਾਰਗ ਮਹਿ ਗਤਿਦਾਈ।
 ਕਿਤਕ ਕੋਸ ਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਈ।
 ਆਗੇ ਸਾਗਰ ਕੋ ਤਟਾ ਦੇਖਾ। ¹ਕੰਢਾ।
 ਲਗਯੋ ਜਾਂਹਿ ਸੋ ਮੱਛ ਬਿਸੇਖਾ। ¹ਬੜਾ ਮੱਛ। ॥ ੭ ॥
 ਪੈਂਤੀ ਕੋਸ ਹੁਤੇ ਬਿਸਤਾਰਾ। ¹ਫੈਲਾਉ।

{ਮੱਛ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਪੀਠ ਤਾਂਹਿ ਕੀ ਚੜ੍ਹੇ ਉਦਾਰਾ। ¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ (ਗੁਰੂ ਜੀ)।
 ਚਢਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਬੈਨ ਮਰਦਾਨਾ! ਬਾਲਾ!

॥ ੮ ॥

ਅਬ ਕਾ ਪਰ ਹਮ ਗਮਨੇ ਜਾਂਹੀ? ¹ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।
 ਭੇਦ ਲਖਯੋ ਕੈਧੋ ਤੁਮ ਨਾਂਹੀ।’
 ਮੈਂ ਤਬ ਕਹਯੋ ‘ਨ ਹਮ ਕਛੁ ਜਾਪੇ।’ ¹ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।
 ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ ॥ ੯ ॥
 ਹਮਰੀ ਅਲਪ ਬੁੱਧਿ ਕਯਾ ਜਾਨੇ।
 ਤੁਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪੁਰਖ ਮਹਾਨੇ।
 ਸੋ ਹਮ ਲਖਹਿ ਜੁ ਆਪ ਲਖਾਵਹੁ।
 ਦੇਖਹਿ ਸੋ ਜੋ ਆਪ ਦਿਖਾਵਹੁ’

॥ ੧੦ ॥

ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ ‘ਇਹ ਮੱਛ ਮਹਾਨਾਂ।
 ਕਿਤੇ ਕਾਲ ਕੇ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ।

ਆਗੈ ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੋ ਲਖਿਯੇ।
ਚਲਹੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਇਹੁ ਪਿਖਿਯੇ¹ 'ਦੇਖੀਏ।

॥ ੧੧ ॥

ਜਾਇ ਸੀਸ ਪਰ ਕੀਨੋ ਡੇਰਾ।
ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਮੁਖ ਤਿਹੁ ਹੇਰਾ।
ਪਸਰਯੋ ਦੀਸਤਿ ਵਡੋ ਅਕਾਰਾ।
ਦੀਰਘ ਲੋਚਨ ਕੇ ਬਿਸਤਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੈ ਕਰਿ ਉਰ ਬਿਸਮਾਦਿਓ,
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ।
'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤੁਮਰੀ ਕੁਦਰਤਾਂ,
ਤੁਮ ਹੀ ਕੋ ਬਨਿ ਆਇ' ॥ ੧੩ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਰਾਤ।

ਜਾਮਨਿ¹ ਬਸੇ ਭਈ ਪੁਨਿ ਭੋਰਾ।
ਮੱਛ ਦੇਹ ਛੁਟਿ ਪਲਟੀ¹ ਔਰਾ²।
ਉਸਤਤਿ ਕਹਤਿ ਕਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ।
'ਚਿਦਾਨੰਦ¹ ਤਨ ਦੁੰਦ ਨਿਕੰਦਨ² 'ਚੇਤਨ ਤੇ ਅਨੰਦ ਰੂਪ।² ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੧੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮ ਦੇਵਨ ਦੇਵੰ !
ਲਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੋ ਰਾਵਰਿ ਭੇਵੰ ।'
ਤਿਹੁ ਬਿਲੋਕਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ।
ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਬੂਝਨੇ ਹੇਤਾ ॥ ੧੫ ॥
'ਕੌਨ ਅਹੈਂ ਤੂੰ ਕਹਹੁ ਬੁਝਾਈ?

{ਮੱਛ ਦਾ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗ}

ਕੈਸੇ ਮੱਛ ਦੇਹਿ ਵਡ ਪਾਈ।
ਤਿਹੁ ਤਜਿ ਧਾਰਯੋ ਦੇਹਿ¹ ਨਵੀਨਾ।
¹ਪਾ-ਸਰੀਰ।

ਪਟ ਭੂਖਨ ਸੁਠ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ'
॥ ੧੬ ॥

ਬੋਲਯੋ ਤਬੈ 'ਸੁਨਹੁ ਭਗਵੰਤਾ !
ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।

ਅਪਰ¹ ਸੁਨਾਵਨ ਕੇ ਹਿਤ ਗਾਥਾ।
¹ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ।

ਮੋਰ ਸਾਥ ਬੂਝਹੁ, ਜਗਨਾਥਾ ! ॥ ੧੭ ॥

ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਭਾ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ।
ਤਿਹ ਸੇਵਕ ਹੋਂ ਸੇਵ ਕਰੇਹੀ।
ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਜ ਕਰਨ ਕੁਛ ਭਾਖਾ।
ਕੀਨ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਰਿਸ ਉਰ ਰਾਖਾ

॥ ੧੫ ॥

ਜਨਕ ਜਾਨਿ ਮਨ, ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
-ਤਰਫ ਮੀਨ ਜਿਉਂ^੧ ਕਾਜ ਕਰਾਨਾ-।   ^੧ਮੱਛੀ ਵਾਂਙੂ ਤੜਫ ਕੇ।
ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਮੀਨ ਤਨ ਪਾਯੋ।^੨

^੧ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜੇ ਲੋਕ ੩੫ ਕੋਹ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਕਿ ਲੰਮੀ ਤੋਂ ਲੰਮੀ ਮੱਛੀ ੫੦ ਸੱਠ ਫੁਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੇ ਹੈ, ਕਿ ਕੋਈ ਜੋਗੀਰਾਜ ਜਨਕ ਦਾ ਸੁਆਪਿਆ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਦਾਸ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਸੂਰਤ ਮਿਲੀ ਸੀ ਸੋ ਸਰਾਪ ਦੀ ਸੂਰਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਾਵਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਸੱਤ੍ਯਾ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਓਹ ਗਿਆ ਓਹ ਅਬਿਗਤ ਹਾਲਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਮੁਕਤ ਪੁਰਖ ਦੁੱਖ ਪਾਂਦੇ ਹਨ। ਓਸ ਅਮੁਕਤ ਰੂਪ ਦੀ ਗਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੀ, ਸੈਰ ਯਾ ਮੱਛੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਤੇ ਆਤਮ ਉੱਨਤੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸੁਆਪ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਦੇਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅਰ ਫੇਰ ਬਖਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਪਾਂ ਨਾਲ ਸੁਆਪੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਜਾ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸ੍ਯਾ ਵਿਚ ਜਾਨ ਭਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਸੁਆਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਆਪ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਯਾ ਨਵੀਆਂ ਪਨੀਰੀਆਂ ਆਤਮ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸੰਸੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਬਯਾਕੁਲ ਹਨ, ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਐਸੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਆਟੋ ਸਜੈਸ਼ਨ (Auto suggestion) ਸੁੈਸੰਕਲਪ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬਲ ਆਤਮ ਸਤ੍ਯਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ ਵੈਸੀ ਉਸ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਾਚੀ ਵਲ ਮੱਛ ਵੱਡੇ ਬੋੜੇ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਛੂਆ=ਨਿੱਕੀ ਕਿਸਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਲਟਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਪਰਸ ਛੁਟਕਾਯੋ !

॥ ੧੯ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਦੇਵ ਸਦਨ ਕੋ ਗਯੋ।
ਜਨਕ ਸੁਆਪ ਤੇ ਛੁਟਤਿ ਭਯੋ।
ਬਹੁਰੋ ਆਗੇ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
ਚਲਤੇ ਮਗ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ੨੦ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਬਖਸ਼ਹੁ ਖਤਾ ਹਮਾਰੀ।
ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਮਹਿਮਾ ਲਖੀ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸਨਮੁਖ ਬਚਨ ਕਹਿਤ ਨਿਤ ਰਹਿਤਾ।
ਆਦਰ ਰਾਖਨ ਬਿਧਿ ਨਹਿੰ ਲਹਿਤਾ’

॥ ੨੧ ॥

ਬਿਗਸ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।
‘ਪੂਰਬ ਬਖਸ਼ੇ ਗੁਨਹਿੰ ਤੁਮਾਰੇ।
ਪਾਛੇ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸੰਗ ਲੀਨੋ।
ਕਿਉਂ ਸੰਸਾ ਤੁਮ ਉਰ ਮਹਿੰ ਕੀਨੋ?’

॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਗਸਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬਹਿ,
ਚਲੇ ਸਿੰਧੁ ਪਰ ਜਾਇੰ।
‘ਤਵ ਖੁਦਾਇ ਮਹਿੰ ਭੇਦ ਨਹਿੰ’,
ਇਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਨ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੁ।
ਤੂਸਨਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤਹਿ ਆਵਹੁ।’
‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਡਰ ਕਾਂ ਕੋ ਅਬ ਮੋਹੀ।
ਤੁਮਰੋ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਜੋ ਹੋਹੀ’ ॥ ੨੪ ॥

ਬਹੁਰੋ ਭਨਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ।

‘ਅੱਗੂਜ¹ ਆਵਤਿ ਵਡੀ ਬਲਾਇ। ¹ਅੱਗੇ।

ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਦੇਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖੀ।

ਡਰ ਪਾਵਹਿੰ ਜਿਨ ਅੰਗਨ ਦੇਖੀ¹’ ¹ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਬੋਲਯੋ ਭੈ ਧਰਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਕਿਉਂ ਅਬ ਅੱਗੂਜ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।

ਤੂਰਨ ਹਟਿ ਕਰਿ ਚਲਹੁ[†] ਪਿਛਾਰੀ। [†]ਪਾ:-ਚਲਹਿੰ।

ਰਾਖਹੁ ਇਸ ਤੇ ਦੇਹਿ ਹਮਾਰੀ’

॥ ੨੬ ॥

ਪਿਖਿ ਭੈ ਆਤੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਯਾਨਾ।

ਮੁਸਕਾਵਤਿ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਭਾਗੇ ਤੇ ਅਬ ਜਾਇ ਨ ਦੇਈ।

ਧਾਇ ਸਮੀਪ ਪਹੁੰਚ ਗਹਿ ਲੇਈ¹ ¹ਫੜ ਲਊ।

॥ ੨੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪਾ:-ਚਲੈਂ।

ਯਾਂ ਤੇ ਆਗੇ ਹੀ ਚਲਹੁ[†],

ਭਲੀ ਕਰੈ ਕਰਤਾਰ।’

-ਕਲੁ¹-ਸਨਮੁਖ ਆਵਤਿ ਭਈ,

¹ਕਲਹ।

{ਕਲਹ ਮਿਲਾਪ}

ਜਾਂਹਿ ਬੇਖ ਬਿਕਰਾਰ¹ ॥ ੨੮ ॥

¹ਭਯਾਨਕ।

ਚੌਪਈ:

¹ਕਾਲਾ। ²ਰੰਗ। ³ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ।

ਮੇਚਕ¹ ਬਰਨ² ਅਰੁਨ ਚਖ³ ਜਾਂ ਕੇ।

ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਭਯਾਨਕ ਤਾਂ ਕੇ।

ਆਂਤ¹ ਨਰਨ^{2†} ਜਿਹੰ ਗ੍ਰੀਵਾ³ ਡਾਰੀ।

¹ਆਂਦਰਾਂ। ²ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ। ³ਗਲ ਵਿਚ। [†]ਆਂਤ ਨਰ।

ਕਰ ਮਹਿੰ ਰਕਤ ਕਪਾਲੀ¹ ਧਾਰੀ

¹ਲਹੂ ਦਾ ਠੂਠਾ।

॥ ੨੯ ॥

ਲੋਹਿਤ¹ ਬਾਲ ਛੁਟੇ ਜਿਸ ਪੀਠਾ।

¹ਲਾਖੇ ਯਾ ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੇ ਲਾਲ।

ਕੰਪਾਵਤਿ ਸੁਰ¹ ਅਸੁਰਹਿ² ਡੀਠਾ।

¹ਦੇਵਤੇ। ²ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ।

ਬਦਨ ਪਸਾਰੇ ਸਨਮੁਖ ਆਈ।

ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੀ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਸਾਈਂ

॥ ੩੦ ॥

ਇਕ ਡੰਡਾ ਪੁਨ ਜਲ ਮਹਿੰ ਦੇਖਾ।

ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਨਿਜ ਹਾਥ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।

ਤੂਰਨ ਦੌਰੀ ਜਬ ਢਿਗ ਆਈ।

ਸੋ ਡੰਡਾ ਮੁਖ ਦੀਨ ਚਲਾਈ ॥ ੩੧ ॥

ਬਲ ਕਰਿ ਗਹਿਨ ਲਗੀ ਨਿਜ ਹਾਥਾ।

ਕਛੁ ਨ ਚਲਯੋ ਬਸੁ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ।

ਜਬ ਗਾ¹ ਅੰਤਰਿ ਦੁਖਿਤ ਪੁਕਾਰੀ।

¹ਗਿਆ।

ਪੀੜਤਿ ਹੈ ਲੋਚਨ ਅੰਸੁ ਡਾਰੀ

॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਬੀਨ ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ, ਬੇਨ ਕਰਾ¹,

{ਨਾਰਦ ਮਿਲਾਪ}

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮੈਂ ਲੀਨ।

ਗਾਵਤਿ ਗੁਨ ਕਰਤਾਰ ਕੇ,

ਆਨ ਦਰਸ ਗੁਰੁ ਕੀਨ ॥੩੩॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪਾ:-ਦਹਿਦਿਸ।

ਦੁਹਿਦਿਸਾ¹ ਬੰਦਹਿੰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ।

ਕਹਿ ਕਰਿ ਕਲਹ ਕੋ ਦੀਨ ਛੁਟਾਈ।

ਬਹੁਰਿ ਬਿਲੋਕਨ ਲਗਯੋ ਸਰੂਪਾ।

ਬਨੀ ਸੁ ਛਬਿ ਜਨੁ ਸੁਧਾ ਅਨੂਪਾ

॥੩੪॥

ਪਿਯਤ¹ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਲੋਚਨ² ਡੋਨੇ।

¹ਪੀਂਦਿਆਂ। ²ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ।

ਬਰਨਨ ਲਗਾ ਸੁਜਸ ਬਚ ਲੋਨੇ¹।

¹ਵਾਕ ਸੁੰਦਰ।

‘ਆਦਿ¹ ਦੁਆਦਸ ਵਾਕ¹ ਬਖਾਨੇ।

¹ਪਹਿਲੇ ਵਿਚ।

¹ਆਤਮ ਵਿਦਯਾ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਨਿਖਯਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ, ਯਥਾ:-ਤਤਕ੍ਰੰ, ਅਸਿ, ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸਿਮ, ਅਯਮਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ, ਪਰਗਯਾਨਮ ਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਹਨ। ਇਕ ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਐਸੇ ਵਾਕ ਬੀ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ:-ਯਥਾ:

ਬ੍ਰਹਮੈਵੇਦਨ ਸਰਵਮ੍। ਸੋ ਹਮਸਿਮ, ਸਤਯੰ ਗਯਾਨ ਮਨੰਤੰ ਬ੍ਰਹਮ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੨ ਪੂਰੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਵਾਕਯ ‘ਓ ਨਮੋ ਭਗਵਤੇ ਵਾਸਦੇਵਾਯ’ ਨੂੰ ਬੀ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵਾਕ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਏਹ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਵਾਕ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤੀ¹, ਸਰੂਪ ਪਛਾਨੇ ॥੩੫॥

¹ਤਾਂਈ।

ਤਿਨ ਤੇ ਬਿਧਿ¹ ਪੁਨਿ ਬੇਦ ਉਚਾਰੇ¹।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। ¹ਪਹਿਲੇ ਤੁਸਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦ੍ਵਾਦਸ ਵਾਕ ਕਹੇ ਤਾਂਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਆਪ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ, ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਫੇਰ ਵੇਦ ਕਹੇ। ਇੱਥੇ ਕਵਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਬੀ ਗਯਾਨ ਦਾਤਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਚੌਹਾਂ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਸਤਜੁਗ ਧਰਮ ਕੀਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ¹।

¹ਪਾਲਨਾ ਕੀਤਾ।

ਨਾਮਹਿ¹ ਸੰਗ ਯੋਗ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

¹ਪਾ:-ਨਾਮ ਕੇ।

ਸਿਮਰਹਿੰ ਨਰ ਜੇ ਕਟੇ ਕਲੇਸ਼ਾ

॥੩੬॥

ਬਹੁਰ ਨਰਨ ਕੀ ਅਲਪ ਮਨੀਖਾ¹।

¹ਬੁੱਧੀ।

ਤਿਨਹਿੰ ਦੇਖਿ ਦੀਨੀ ਅਸ ਸੀਖਾ¹।

¹ਸਿੱਖਿਆ।

ਮਨੁ ਭੂਪਤਿ ਕੇ¹ ਹੈ ਕਰਿ ਦੁਾਰਾ। ¹ਮਨੁ ਰਾਜੇ ਦੇ।

ਸੁਭ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਕੇ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ

॥ ੩੭ ॥

ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਮ ਯੱਗਯ ਕੇ ਕਰਨਾ।

ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁਗ ਮਹਿ ਨੀਕੇ ਧਰਮਾ।

ਤਾਂਹੀ ਕਰਿ ਬਹੁ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਨੀ।

ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ਪ੍ਰਬੀਨੀ¹ ¹ਭਾਵ ਆਪ ਨੇ।

॥ ੩੮ ॥

ਪੁਨਿ ਤਾਂ ਤੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਪੁਮਾਨਾ¹। ¹ਆਦਮੀ ਮੰਦੀ ਮਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ।

ਤਿਨਹਿ ਦੇਖ ਕਿਯੇ ਪੁਰਾਨਾ।

ਬਯਾਸ ਰੂਪ ਹੈ ਸੁਗਮ ਬਖਾਨੇ।

ਨਾਮ ਭਜਨ, ਪੂਜਾ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਨੇ

॥ ੩੯ ॥

ਇਵ ਦ੍ਰਾਪੁਰਿ ਮਹਿ ਕੀਨ ਉਧਾਰਾ।

ਜਗਤ ਧਰਮ ਨੀਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।

ਅਬ ਕਲਿਕਾਲ¹ ਮਨੀਖਾ ਹੀਨੇ²। ¹ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਖੁੱਧਿ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਲੰਪਟ ਬਿਸ਼ੇ¹ ਪੁਮਾਨ² ਮਲੀਨੇ ॥ ੪੦ ॥ ¹ਲਿਪਟੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ। ਅਨੁੱਖ।

ਤਿਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁਠ ਬਾਨੀ¹। ¹ਸੁੰਦਰ (ਗੁਰ) ਬਾਣੀ।

ਏਕ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ਹੁ ਪ੍ਰਾਨੀ।

ਸਿਮਰਹਿ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਸਤਿਸੰਗਾ।

ਕਰਹੁ ਬਹੁਤ ਮਨੁਜਨ¹ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਾ ¹ਅਨੁੱਖਾਂ ਦਾ (ਅ) ਜਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ।

॥ ੪੧ ॥

ਜਗ ਸਾਗਰ ਤੇ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ।

ਮਾਨਹਿ ਨਰ ਜਿ ਰਜਾਇ ਤੁਮਾਰੀ।

ਜਬ ਜਬ ਦੇਖਹੁ ਧਰਮ ਗਿਲਾਨਾ¹। ¹ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ (ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ)।

ਤਬ ਤਬ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰ ਮਹਾਨਾ

॥ ੪੨ ॥

ਆਪ ਕਰਹੁ ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ।

ਸਭਿ ਮਿਰਜਾਦ ਰਖਹੁ ਸੁਖ ਸਾਰਾ। ’

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਤਾਂਈ।

ਬੋਲੇ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਸੁ ਗੁਸਾਈਂ

॥ ੪੩ ॥

‘ਸਭਿ ਮੁਨੀਨ ਈਸ਼ਰ ਰਿਖਿ ਦੇਵਾ।’

‘ਸਾਰੇ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਈਸ਼ਰ (ਵੱਡਾ) ਹੈਂ (ਅ) ਹੇ ਦੇਵ ਰਿਖੀ। ਪਾ:- ਸਭ ਮੁਨੀਸ਼ ਈ ਸ਼ ਰਿਖ ਦੇਵਾ।

ਧੰਨ ਧੰਨ ਤੁਮ ਉਤਮ ਭੇਵਾ।

ਜੋ ਬੈਰਾਠਾ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ।

‘ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿਚ ਵਿਰਾਟ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ‘ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੱਖਾਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਤੱਤ੍ਰ ਅਰ ਵਿਸ਼ੂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਹੈ, ਆਦਿ।’ ਕਵਿ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਰੂਪ ਦਾ ਮਨ ਮਾਨੋਂ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਓਹ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੈਣ, ਪੈਰ, ਨੱਕ ਆਦਿ ਵਰਣਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਪੈਰ ਆਦਿ ਅੰਗ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ‘ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੇਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ’ ॥ (ਧੰਨਾ: ਮ: ੧) ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਬੀ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵੈਰਾਟ ਕੁਛ ਹੋਰਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਪਾ:- ਬੈਰਾਗ-ਬੀ ਹੈ।

ਤਿਹ ਕੋ ਮਨ ਹੈ ਦੇਹਿ ਤੁਮਾਰਾ

॥ ੪੪ ॥

ਭਗਤਿ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

‘ਸਰਦਾਰ।

ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਚੀਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁਜਸੁ ਸਮ ਨੀਰਾ।

ਤਿਹ ਕੋ ਮੀਨ ਕੀਨ ਮਨ ਧੀਰਾ!’

‘ਹੇ ਧੀਰਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾਣਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੱਛੀ ਬਨਾਯਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਨਾਤਨ ਮੁਨੀ ਨਾਰਦ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕਲਹ ਇਸਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ।

॥ ੪੫ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ।

ਦੁਹੂੰ ਦਿਸ਼ਨ ਥੋਰੋ ਹਿਤ ਨਾਂਹੀ।

ਪੁਨ ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਕਲਹ ਕੋ ਲਜਾਯੋ।

ਪਾਇ ਗੁਰੂ ਪਗ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ

॥ ੪੬ ॥

‘ਭਈ ਭੂਲ ਇਸ ਕੀ ਬਖਸ਼ੀਜੈ।

ਅਬ ਯਾਂ ਪਰ ਨਿਜ ਕਰੁਨਾ ਕੀਜੈ।

ਬਹੁਤ ਦਿਵਸ ਕੀ ਛੁਧਾ ਸਾਂਤਾਈ।

ਮਹਿਮਾ ਤੁਮਰੀ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਈ’

॥ ੪੭ ॥

ਤਿਹ ਕੀ ਸੁਨੀ ਦੀਨਤਾ ਜਬ ਹੀ।

ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਬਚ ਉਚਰੇ ਤਬ ਹੀ।
 ‘ਇਹ ਸਰੂਪ ਤੇ ਛਟਵੈਂ ਧਰਿਹੈਂ।
 ਤਬ ਯਾਂ ਕੋ ਤਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸ ਕਰਿਹੈਂ
 ॥ ੪੮ ॥

ਬਹੁਰੋ ਦਸਮ ਧਰੋਂ ਅਵਤਾਰਾ^੧।

^੧ਨਾਰਦ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਬਾਬਤ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਧਰਮ ਦੀ ਵਾੜੀ ਜੋ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਗਤ ਦੀ ਬਦੀ ਦੇ ਪੱਖ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਣ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਅਰ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਖੜਗ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੈ।

ਤਬ ਕਰਿਹੈਂ ਇਕ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ।
 ਬਹੁਤ ਹੋਹਿੰਗੇ ਜਬ ਸੰਗ੍ਰਾਮਾ^੧।
 ਤਬ ਯਾਂ ਕੋ ਹੈ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ’ ॥ ੪੯ ॥
 ਬਿਦਾ ਕਰੇ ਬਰ ਦੇ ਕਰਿ ਦੋਊ।
 ਗਵਨੇ ਨਿਜ ਇੱਛਾ ਜਿਤ ਸੋਊ।
 ਸੁੰਦਰ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਰਸਾਲਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!
 ॥ ੫੦ ॥

^੧ਯੁੱਧ।

ਅਪਰ ਜਿ ਸਿਖ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯੋ ਤਿਹ ਐਸੇ।
 {ਸ਼੍ਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ}
 ‘ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਸਤਤਿ ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ।
 -ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ- ਚਤੁਰ ਜੁਗ ਰਾਖੀ
 ॥ ੫੧ ॥

ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਅਰਥ ਲਖਾਯੋ ਐਸੇ।
 ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।
 ਜੇ ਗਤਿ ਦੇਨ ਨ ਸਮਰਥ ਦੂਜਾ।
 ਕਿਉਂ ਤਬ ਕਹੇ ਯੋਗ ਯਗ ਪੂਜਾ
 ॥ ੫੨ ॥

ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਵਿਖੈ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਾ।
 ਦੁਤਿਯ ਉਪਾਇ ਕਹੇ ਸਰਬੰਗਾ।
 ਕਲਿ^੧ ਮਹਿੰ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ।

^੧ਕਲਜੁਗ।

ਸਿਮਰਨਿ ਤੇ ਗਤਿ ਦੇਹਿ ਜਹਾਨਾ^੧ ' ਪਾ:-ਜਗਹਾਨਾ, ਦੁਖਹਾਨਾ।

॥ ੫੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਤਨ ਕੋ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਿਸਾਲਾ।

ਉੱਤਰ ਕਹਤਿ ਭਯੋ ਤਬ ਬਾਲਾ।

- 'ਸੁਨਹੁ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਯਾਰੇ।

ਜਿਉਂ ਮੈਂ ਸੁਨੀ ਸੁ ਕਹੋਂ ਉਚਾਰੇ

॥ ੫੪ ॥

ਦੈ ਨਰ ਕੋ ਭਾ ਸੂਰ^੧ ਅਪਾਰਾ।

^੧ਸੂਲ-(ਪੇਟ ਪੀੜਾ)।

{ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਪੇਟ ਦਰਦ}

ਏਕ ਰੰਕ ਇਕ ਧਨੀ ਉਦਾਰਾ।^੧

^੧ਵੱਡਾ ਅਮੀਰ।

ਭਈ ਉਦਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਪੀਰਾ।

ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਿ ਹੋਤ ਅਧੀਰਾ

॥ ੫੫ ॥

ਗਵਨਯੋ ਧਨੀ, ਬੈਦ ਕੇ ਸਦਨਾ।

ਉਦਰ ਪੀਰ ਭਾਖੀ ਨਿਜ ਬਦਨਾ।

ਹੁਤੋ ਬੈਦ ਸੋ ਪਰਮ ਸਯਾਨਾ।

ਜਾਨੀ ਤਿਹ ਕੀ ਪੀਰ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੬ ॥

-ਇਹ ਕੌ ਤੋ ਹੈ ਸੁਗਮ ਉਪਾਈ।

ਏਕ ਜਵਾਇਨ ਸੂਰ^੧ ਮਿਟਾਈ।

^੧ਸੂਲ।

ਜੇ ਮੈਂ ਯਹੀ ਬਤਾਵਹੁ ਯਾਂ ਕੋ।

ਮਹਿਮਾ ਜਾਨਹਿੰ ਕਛੂ ਨ ਤਾਂ ਕੋ-

॥ ੫੭ ॥

ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਬੈਦ ਸਯਾਨੇ।

ਪੁਰੀ^੧ ਏਕ ਦੀਨੀ ਤਿਹ ਪਾਂਨੇ^੨।

^੧ਪੁੜੀ। ^੨ਹੱਥ ਵਿਚ।

ਮੁਖ ਤੇ ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯਨ।

‘ਯਾਂ ਕੋ ਅਨੁਪਾਨ^੧ ਅਜਵਾਯਨ ^੧ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਵਾਈ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ।

॥ ੫੮ ॥

ਕਰਹੁ ਖਾਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਮਿਲਾਈ।

ਉਦਰ ਰੋਗ ਸਭਿਹੀ ਮਿਟ ਜਾਈ।’

ਲੇ ਕਰਿ ਧਨੀ ਆਇ ਨਿਜ ਸਦਨਾ।

ਮੇਲ ਜੁਵਾਇਨ ਖਾਇ ਸੁ ਬਦਨਾ

॥ ੫੯ ॥

ਸੂਰ ਰੋਗ ਕੋ ਦੂਰ ਮਿਟਾਈ।
ਮਹਿਮਾ ਬੈਦ ਵਡੀ ਲਖਿ ਪਾਈ।
ਕਹਤਿ ਅਪਰ ਸੋਂ ‘ਪੁਰੀ ਜੁ ਦੀਨਾ।
ਤਿਹ ਨੈ ਰੋਗ ਕੀਨ ਮਮ ਹੀਨਾ’

॥ ੬੦ ॥

ਪੁਨਿ ਗਾ ਰੰਕ, ਵੈਦ ਘਰ ਮਾਂਗੀ।
ਜਿਹ ਢਿਗ ਇਕ ਵਿਰਾਟਿਕਾ^੧ ਨਾਂਗੀ। ^{ਕੋਡੀ।}
ਉਦਰ ਪੀਰ ਤਿਨ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ।
‘ਮਮ ਦੁਖ ਭੰਜਹੁ, ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ’

॥ ੬੧ ॥

ਸੁਨਤਿ ਬੈਦ ਨੈ ਰੋਗ ਪਛਾਨਾ।
-ਹੈ ਯਾਂ ਕੋ ਦੁਖ ਧਨੀ ਸਮਾਨਾ-।
ਕਹਯੋ ਤਾਂਹਿ ‘ਅਜਵਾਇਨ ਲੀਜੈ।
ਖਾਇ ਸੂਰ ਕੋ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ’ ॥ ੬੨ ॥
ਬੋਲਯੋ ਰੰਕ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
‘ਲੇਉਂ ਕਹਾਂ ਤੇ ਮੋਲ ਨ ਕੋਊ।
ਦੇਹੁ ਪਾਸ ਤੇ ਜੇ ਕਰਿ ਕਰੁਨਾ।
ਹੈ ਤਬ ਰੋਗ ਉਦਰ ਕੋ ਹਰਨਾ’

॥ ੬੩ ॥

ਸੁਨੀ ਰੰਕਤਾ ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਢਿਗ ਤੇ ਦੀਨ ਮੋਲ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਲੇ ਤਿਨ ਕੀਨੀ ਖਾਨ ਜਵਾਇਨ।
ਸਰਬ ਸੂਰ ਤਿਹ ਉਦਰ ਪਲਾਇਨ^੧ ^{ਹਟ ਗਿਆ।}

॥ ੬੪ ॥

ਤੈਸੀ ਰੀਤਿ ਦੇਖਿ ਗੁਰੂ ਪੂਰੇ।
ਦਿਯ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ਼ਕਤਿ ਲਖਿ ਭੂਰੇ।
ਸਤਿਜੁਗ ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ ਸਭਿ ਕੇਰੀ।
ਲਾਖ ਬਰਸਾਂ ਕੀ ਆਯੁ ਘਨੇਰੀ

॥ ੬੫ ॥

^੧ਮੁਰਾਦ ਬਹੁਤੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗ਼ਲਬਨ ਹਿੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ, ਉੱਤ੍ਰੀਯੂਵਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਰਫਾਨੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਓਨ੍ਹੀ ਥਾਂਈਂ ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਬੀ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਠੰਢੇ ਥਾਂਈਂ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇਸ਼

ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਇੱਥੇ ਇਕ-ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਤੇ ਉਮਰਾ ਆਦਿ ਦੀ-
ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਕਰਤਯੋ ਬੀਤਹਿ ਕੈਸੇ।

ਨਾਮ ਸੰਗ ਦਿਯ ਯੋਗ ਸੁ ਤੈਸੇ।

-ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮਹਿ¹- ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਕੈ।

¹ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਨਾਲ।

ਗੇ ਅਨੇਕ ਜਗ ਸਾਗਰ ਤਰਿਕੈ

॥ ੬੬ ॥

ਬਹੁਰੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਯੁਗ ਜਬ ਆਵਾ।

ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ।

¹ਏਹ ਸਮਾਂ ਗਾਲਬਨ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ
ਆ ਕੇ ਵਡਕੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ। ਯੱਗ
ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਹੁਤੋ ਨਰਨ ਢਿਗ ਦਰਬ ਅਪਾਰਾ।

ਤਿਨ ਪਿਖਿ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਚਾਰਾ

॥ ੬੭ ॥

-ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ, ਯੱਗ ਕੋ ਕਰਨਾ।

ਯਹੀ ਧਰਮ ਭਵ ਬੰਧਨ ਹਰਨਾ-।

ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਸਮੈਂ ਯੱਗਯ ਬਹੁ ਕਰਿ ਕੈ।

ਸਿਮਰਿ ਗਏ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰਿ ਕੈ

॥ ੬੮ ॥

ਤਿਹ ਪੀਛੇ ਦ੍ਵਾਪੁਰਿ ਜੁਗ ਆਵਾ।

ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕੀ ਆਯੁ ਰਹਾਵਾ।

-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਭਜਨ ਪੁਨ ਨਾਮਾ-।

ਯਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਯੋ ਸੁਖ ਧਾਮਾ

॥ ੬੯ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਮਨੁਜ ਅਨੇਕਾ।

ਉਧਰੇ ਜਗ ਤੇ ਪਾਇ ਬਿਬੇਕਾ।

ਤ੍ਰੈ ਜੁਗ ਮਹਿ ਪਿਖਿ ਸ਼ਕਤਿ ਸਮੇਤਾ।

ਆਯੁ ਬਿਰਧ¹, ਬਲ, ਦਰਬ, ਅਨੇਕਾ ¹ਵੱਡੀ।

॥ ੭੦ ॥

ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਤ¹ ਦੇਖਿ ਕਲਿ ਮਾਂਹੀ।

¹ਬਿਨਾਂ।

ਮਹਾਂ ਰੰਕ, ਦੁਖ ਨੈ¹ ਲਿਯ ਗ੍ਰਾਹੀ²।

¹ਦੁੱਖਾਂ ਨੇ। ²ਫੜ ਲਏ।

ਸਭਿ ਪ੍ਰਤਿ -ਏਕ ਨਾਮ- ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਬੈਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਗੁਰੂ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੨੧ ॥

ਨਿਜ ਢਿਗ ਮੋਲ ਰੂਪਿ ਮਤਿ¹ ਨਾਂਹੀ।

¹ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਮੁੱਲ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਹੀਂ।

ਦੀਨੋਂ ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਜ ਪਾਸਾ।

ਦੇਸ਼ਨ ਭਾਖਾ ਮਾਂਹਿ¹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ॥ ੨੨ ॥

¹ਦੇਸੀ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਪਢਿ ਨਹਿ ਜਾਨਹਿ।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਪਛਾਨਹਿ।

ਤਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।

ਰਚਿ ਦੀਨੀ ਲੋਕਨ ਗਤਿਦਾਨੀ ॥ ੨੩ ॥

ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਤੇ ਬਾਰਦ¹ ਬਾਰੀ।

¹ਬੱਦਲ।

ਪੀਵਤਿ ਹੈ¹ ਹਿਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ।

¹ਜਲ) ਪੀਂਦਾ ਹੈ।

ਖਾਰੋ ਹੁਤੋ ਮਧੁਰ ਸੋ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬਰਖਾਵਹਿ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ਨ ਫਿਰਿਕੈ

॥ ੨੪ ॥

ਜੀਵ ਜੰਤੁ ਤਬ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਹੀ।

ਸੰਕਟ ਅਪਨੋ ਦੇਯ ਨਸਾਹੀ।

ਤਿਉਂ ਜੋ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨਾ।

ਹੈਂ ਅਪਾਰ ਸੇ ਸਿੰਧੁ ਸਮਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥

ਖਾਰਪਨੋ ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਕਠਿਨਾਈ।

ਪੁਨਿ ਕਿਹ¹ ਉਚਿਤ² ਨ ਉਚਿਤ³

¹ਕਿਸ ਨੂੰ। ²ਯੋਗ ਹੈ। ³ਕਿਸੇ ਨੂੰ) ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਲਖਾਈ⁴।

⁴ਜਾਣ ਪੈਂਦਾ।

ਸਰਬ ਸਾਰ ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਗੁਰੂ ਘਨ¹ ਰੂਪ ਲੀਨ ਸੋ ਗ੍ਰਾਹੀ²

¹ਬੱਦਲ। ²ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ ਲਿਆ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੁਗਮ ਕੀਨ ਸਭਿ ਦੇਸ਼ ਮਝਾਰੀ।

ਸਭਿ ਕੇ ਉਚਿਤ ਜਿ ਹੈਂ ਨਰ ਨਾਰੀ।

ਰਾਇ ਕਿ ਰੰਕ ਉਚ ਕੈ ਨੀਚਾ।

ਪਢਹਿ ਕਮਾਇ ਤਰੈ ਜਗ ਬੀਚਾ’

॥ ੨੭ ॥ ^੧

^੧ਭਾ: ਬਾਲੇ ਦੀ ਇਸ ਵਯਾਖਯਾ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੇਵਲ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਭਾਖਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਐਸਾ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਚਨ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਏਹ ਹਨ:-

‘ਗੁਰਮਹਿ ਆਪੁ ਸਮੋਇ ਸਬਦੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਤਥਾ:

‘ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ।’

ਪੁਨਾ:

‘ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥

ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥

ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨੁ ਆਇਆ ॥

ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ।’

ਭਾਵ ਸਚੇ ਮਹਿਲ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਸੱਚੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ (ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ) ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਅਰੂਪ ਕੀਰਤਨ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੁਨਾ: ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ੧ ਛੰਦ ੬੯ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ।

ਇਸੇ ਤਰਵਿੰਜਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੩੫ ਵਿਚ ਦੱਸ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ) ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੀਕਾਕਾਰ ਕਿਉਂ ਹੋਏ? ਓਹ ਤਾਂ ਆਪ ਅਗੰਮ ਵਾਚਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਇਲਹਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇ।

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ‘ਸੁਨਿਯੇ ਸਭਿ ਸ੍ਰੋਤਾ!

ਏਕ ਨਾਮ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਉਦੋਤਾ।

ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਸਿਮਰਹੁ ਲਿਵਲਾਈ।

ਜਗ ਬੰਧਨ ਤੇ ਦੇਯ ਛੁਡਾਈ ॥੨੮॥

ਜਹਿ ਹਉਮੈਂ ਤਹਿ ਨਾਮ ਨ ਬਸਈ।

ਜਹਾਂ ਨਾਮ ਤਹਿ ਹਉਮੈਂ ਨਸਈ।

ਕਹੀ ਨ ਜਾਨੋ ਇਹ ਮਮ ਬਾਨੀ।

ਭਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗਤਿਦਾਨੀ।’

॥੨੯॥

‘ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ:-‘ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕਠਾਇ ॥’

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮਛਿ, ਕਲੁ, ਨਾਰਦ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਦੁਇ ਪੰਚਾਸਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥੫੨॥

ਪੜ. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸੁਧਰਸੈਨ]

੫੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੪

{ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ} ॥੪॥

{ਝੰਡਾ ਬੇਢੀ} ॥੯॥

{ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ} ॥੧੩॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੪੭॥

{ਧਨ ਧਾਨ ਅਰਪਨ} ॥੫੨॥

{ਸਰੀਰ ਅਰਪਨ} ॥੫੫॥

{ਅੰਤਹਕਰਨ ਅਰਪਨ} ॥੫੯॥

{ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੧॥

{ਨਿਸ਼ਚਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੪॥

{ਚਿਤਵਨਾ ਚਿੰਤ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੬॥

{ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ} ॥੬੭॥

{ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਣ ਲੱਗੇ} ॥੭੬॥

{ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ} ॥੭੯॥

{ਸੁਧਰਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ} ॥੯੦॥

{ਸੁਧਰਸੈਨ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ} ॥੯੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਗਿਰ ਓਟ ਮਮ, ਛੋਡੋਂ ਕਬਹੂੰ ਨ ਭੂਲ।

ਗਿਰ=ਪਹਾੜ ਪਰਬਤ। ਓਟ=ਆਸਰਾ, ਓਹਲਾ। ਏਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਭੀ ਆਯਾ ਹੈ: 'ਤੂੰ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਲਾ।'

ਬਿਘਨ ਜਿ ਪਵਨ ਸਮਾਨ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਕੋ ਡਰ ਨਹਿੰ ਮੂਲ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਹਾੜ (ਵਾਂਭੂ) ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹਨ, ਕਦੇ ਭੁੱਲਕੇ (ਭੀ) ਮੈਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਂ ਛੱਡਾਂ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਵਿਘਨ ਜੋ ਪਵਨ ਵਾਂਭੂ ਹਨ (ਪਰਬਤ ਦੇ ਓਹਲੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ (ਰਹਿੰਦਾ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਹਿ ਬਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਸੁਨੀਏ।

ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਰਬ ਸੁਭਾ ਗੁਨੀਏ। ਾਪਾ:-ਗੁਨ।

ਨਾਰਦ ਸੋਂ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਆਗੇ ਗਵਨੇ ਦੀਨਦਯਾਲਾ ॥੨॥

ਸਿੰਧ ਵਿਖੈ ਟਾਪੂ ਇਕ ਆਵਾ।

ਦੇਸ਼ ਬਿਸੀਹਰ ਜਾ ਕੋ ਨਾਂਵਾ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਤੇ ਸੁਧਰ ਸੇਨ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜਸਤ ਦੀ ਤਦੋਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਸੀਮਫਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਈਰਾਨ ਦੇ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਰਾਜਸਤ ਰਾਮਪੁਰ ਬੁਸ਼ਾਇਰ ਵਲ ਬੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਚਲਕੇ ਸੂਰਨਦੀਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਓਹ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮਨੀਪੁਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤ੍ਰਾ ਦੇ ਮੁਹਾਨੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਰੁਖ ਨੂੰ ਹੈ, ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਬਿਸੀਅਰ ਦੇਸ਼ ਓਸੇ ਪਾਸੇ (ਮਨੀਪੁਰ ਵੱਲ) ਹੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁ: ਜ: ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਜੁਗਾਵਲੀ ਮਿਲੀ 'ਨਗਰ ਛੁਟਘਾਟਕਾ'। ਛੁਟ ਘਾਟਿਕਾ ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਨਾਮ ਮਲੁੰਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤਹਿੰ ਨਗਰ ਬਿਰਾਜਾ।

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਜਿਸਕੇ ਉਪਬਨ¹ ਛਾਜਾ² ¹ਬਾਗ। ²ਸੋਭਨੀਕ ਸਨ।

॥੩॥

ਬਨਯੋ ਸੁ ਗਿਰਦੇ ਦੁਰਗ¹ ਉਤੰਗਾ।

¹ਫਸੀਲ (ਅ) ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਘਨ¹ ਰੋਕਨ ਹਿਤ ਮਨਹੁ ਉਮੰਗਾ²।

¹ਬੱਦਲ। ²ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਤਹਿੰ ਹੁਤੋ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ।

{ਬਿਸੀਹਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ}

ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਤਿਹ ਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ

॥੪॥

ਪੁਰਿ ਕੇ ਵਹਿਰ ਥਾਨ ਰਮਣੀਕਾ।

ਬੈਸੇ ਤਹਿੰ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।

ਨਿਸਾ ਬਿਤੀ ਇਕ, ਭੀ ਭੁਨਸਾਰਾ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ ॥੫॥

‘ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਜਾਵੇਂ।

ਜਾਚ¹ ਕਿਸੂ ਤੇ ਭੋਜਨ ਖਾਵੇਂ।’

¹ਮੰਗਕੇ।

ਬਿਗਸੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਝ ਸੋਂ ਕਹਿਹੀਂ।

‘ਕਯਾ ਮਰਦਾਨਾ ਭਾਖਤਿ ਅਹਿਹੀ?’

॥੬॥

ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ‘ਇਹ ਜਨਮ ਸੁਭਾਉ।

ਮਿਟਹਿ ਨ ਕੀਜਹਿ ਕੋਟ¹ ਉਪਾਉ।’

¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਭਨਹਿੰ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!

ਕਿਹ ਤੇ ਜਾਚਹੁ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ?’

॥੭॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਜਿਹ ਢਿਗ ਕਰਹੁ ਰਜਾਇ ਨਿਜ,

ਜਾਚੋਂ ਤਿਹ ਢਿਗ ਜਾਇ।

ਨਹਿੰ ਕੋ ਮੇਲੀ ਮਮ ਇਹਾਂ’,

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇ ॥੮॥

ਚੌਪਈ:

‘ਪਾਖਰ¹ ਇਕ ਤਿਖਾਣਾ ਤਿਹ ਪੂਤਾ।

¹ਝੰਡੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ। ‘ਪਾ:-ਪਾਖਰ ਬਾਢੀ ਇਕ।

ਝੰਡਾ ਨਾਮ ਰੁਚਿਰ ਕਰਤੂਤਾ¹।

¹ਸੁਹਣੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ।

{ਝੰਡਾ ਬੇਢੀ}

ਜਾਇ ਕਰਹੁ ਭੋਜਨ ਤਿਹ ਐਨਾ।
ਮਰਦਾਨਾ ਗਮਨਯੋ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ ॥ ੯ ॥
ਜਾਇ ਨਗਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ।
ਬੂਝਤਿ ਬੂਝਤਿ ਕੋਸਿਕਾ ਗਯੋ।
ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗਾ।

ਇਕ ਕੋਹਕੁ।

ਪਾ:-ਤਬ ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੇ ਇਹੁ। ਵਾ, ਤਬ
ਇਕ ਮਾਨਵ ਨੈ ਹੁਇ।

ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਰਸੰਗਾ ॥ ੧੦ ॥
'ਕੇ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਕਿਹਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਯੋ?
ਕੌਨ ਬਰਨ ਅਬ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਯੋ?'
ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
'ਝੰਡੇ ਕੇ ਘਰ ਦੇਹੁ ਬਤਾਯਾ ॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੂਝਿ ਲੇਯਗੋ ਸੋ ਹਮੈਂ, ਜਾਇੰ ਜੁ ਤਿਹ
ਕੇ ਪਾਸ।'
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਲੇ ਚਲਾ, ਜਿਹ ਠਾਂ
ਹੁਤੇ ਅਵਾਸ ॥ ੧੨ ॥

{ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ}

ਚੌਪਈ:

ਝੰਡਾ ਮੰਜੀ ਬੁਨਤਿ ਨਿਕੇਤੂ।
ਦੇਖਿ ਉਠਯੋ ਤਿਨ ਆਦਰ ਹੇਤੂ।
ਤੂਰਨ ਸੁੰਦਰ ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ।
ਅਧਿਕ ਭਾਉ ਕਰਿ ਤਿਸਹਿ ਬਿਸਾਯੋ
॥ ੧੩ ॥

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਖੋਜਤਿ ਫਿਰਤਿ ਅਵਾਸ ਤੁਮਾਰਾ।
ਬੂਝਿ ਰਹਯੋ ਹੋਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।
ਮੁਹਿ ਨ ਬਤਾਯੋ ਆਨਯੋ ਸੰਗਾ ॥ ੧੪ ॥
ਯਾਂ ਕੇ ਹੈ ਕੁਛੁ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਾਮਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤੁਝ ਧਾਮਾ।'
ਬੂਝਤਿ ਝੰਡਾ 'ਕਿਹਤੇ ਆਯੋ?
ਕੌਨ ਨਾਮ, ਕੇ ਬਰਨਾ ਸੁਹਾਯੋ?' ਕੌਣ ਜਾਤੀ।
॥ ੧੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਮਰਦਾਨਾ ਮਮ ਨਾਮ ਹੈ, ਬਰਨ
ਮਿਰਾਸੀ ਜਾਨ।
ਤੁਮਰੇ ਨਿਕਟਿ ਪਠਾਇਓ, ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ
ਗੁਨ ਖਾਨ’ ॥ ੧੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਝੰਡਾ ਕਹੈ ‘ਨ ਹੋਂ ਕਬਿ ਜਾਨਤਿ।
ਜਿਹੰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਖਾਨਤਿ।
ਆਗੇ ਸੁਨਾ ਨ ਦੇਖਾ ਕਬਹੀ।
ਤੁਮ ਨੈ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵਾ ਅਬਹੀ’
॥ ੧੭ ॥
‘ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਜਾਨਤਿ, ਸੋ ਤੁਝ ਜਾਨਹਿੰ।
ਚਲੋਂ ਹਦੂਰ, ਲੇਯ ਪਹਿਚਾਨਹਿੰ।
ਜੇ ਪਛਾਨ, ਤੋ ਮੁਝੈ ਪਠਾਵਾ।
ਬਿਨ ਜਾਨੇ ਸੁਧਿ, ਕਿਹ ਕੋ ਆਵਾ?’ ^{ਕਿਸਨੂੰ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।}
॥ ੧੮ ॥

ਸੁਨਿ ਇਵ ਝੰਡਾ ਬੁੱਧਿ ਵਿਸ਼ੇਖਾ।
ਬੂਝਤਿ ‘ਕੋ ਸਰੀਰ ਤਿਨਾ ਬੇਖਾ?’ ^{ਭੇਖਾ ਆ:-ਕੋ।}
ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ਤਿਨ ਰੀਤਾ।
ਲੇ ਗਵਨੋਂ ਤਸ ਭੇਟ ਸਪ੍ਰੀਤਾ’ ॥ ੧੯ ॥
ਪੁਨ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਅਲਾਯਾ।
‘ਜੁਗ ਮਹਿੰ ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਕਹਾਯਾ।
ਬੇਸ ਉਦਾਸਾ ਸਰੀਰ ਬਿਰਾਜੈ। ^{ਆ:-ਭਗਵੇ ਚੀਰ।}
ਜਿਨਕੇ ਦਰਸਨ ਕਲਿਮਲ ਭਾਜੈ’
॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਝੰਡਾ ਰਿਦੈ ਵਿਚਾਰਿਹੀ,
-ਕੋ ਅਤੀਤ ਸੁਭ ਹੋਇ।
ਅਸਨ ਕਰਨ ਆਇਸੁ ਦਈ,
ਸਦਨ ਅੰਗਨਾ ਜੋਇ ॥ ੨੧ ॥ ^{ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ।}

ਚੌਪਈ:

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨਿਜ ਸਦਨ ਸਿਧਾਰਾ।

ਝੰਡਾ ਉਪਬਨਾ¹ ਵਿਖੈ ਪਧਾਰਾ। ¹ਬਾਗ।

ਪੁਸ਼ਪ ਮਧੁਰ ਫਲ ਤਿਹ ਤੇ ਆਨੇ।
ਦੇਖਿ ਬਚਨ ਭਾਖੇ ਮਰਦਾਨੇ ॥੨੨॥

‘ਹੁਤੇ ਕੌਨ ਆਇ ਜੁ ਮਮ ਸੰਗਾ।

ਸੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਨੁ ਰੁਚਿਰ ਅਨੰਗਾ¹। ¹ਕਾਮਦੇਵ ਵਾਂਙੂ ਸੁਹਣਾ।

ਮੁਝ ਕੇ ਤੁਮਰੇ ਧਾਮ ਲਿਆਵਾ।
ਮਧੁਰ ਗਿਰਾ ਕਹਿ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਾ’
॥੨੩॥

ਝੰਡਾ ਕਹੈ ‘ਨਗਰ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਊ।

ਯਾਂ ਕੇ ਮਾਤੁਲਾ¹ ਲਾਗਹਿ ਸੋਊ। ¹ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਾ।

ਮੁਝ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਹਿ ਅਧਿਕਾਈ।
ਕਰਤਿ ਭਗਤਿ ਹੋਵਤਿ ਇਕ ਥਾਈਂ
॥੨੪॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਸੁਜਸੁ ਗਾਇ ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮਾ।

ਹੈ ਇਕਾਂਤ, ਇਹ ਹਮਰੇ ਨੇਮਾ।

ਕਰ ਵਿਚਾਰ ਆਤਮ ਅਭਿਆਸਾ।

ਉਰ ਮਧ ਬ੍ਰਿਧਹਿ¹ ਅਧਿਕ ਹੁਲਾਸਾ’ ¹ਵਧਦਾ ਹੈ।

॥੨੫॥

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਧੰਨ ਸੰਤ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਪਯਾਰੇ।

ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਭਗਤਿ ਮਨ ਰੰਗੇ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਸੰਗੇ

॥੨੬॥

ਅਬ ਜੇ ਭਯੋ ਤਯਾਰ ਅਹਾਰਾ।

ਲੇ ਕਰਿ ਚਲਹੁ ਨ ਕਰਹੁ ਅਵਾਰਾ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਝੰਡਾ ਭਯੋ ਤਯਾਰਾ।

ਲੇ ਭੋਜਨ ਕੋ ਵਹਿਰ ਪਧਾਰਾ ॥੨੭॥

ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰਿ ਧਰਿ ਕੇ।

ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਕੇ ਅੱਗ੍ਰਜ ਕਰਿ ਕੇ।

ਮਾਰਗ ਮਹਿੰ ਤਬ ਬੁਝਨ ਲਾਗਾ।

‘ਕਿਹਿ ਬੋਲੀ ਸੋਂ ਇਨ ਅਨੁਰਾਗਾ’

॥ ੨੮ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨ ਭਨੇ ਮਰਦਾਨੇ।

‘ਕਰਹੁ ਨਾਮ -ਕਰਤਾਰ- ਬਖਾਨੇ।’

ਜਹਿ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਗਏ ਸਮੀਪਾ

॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ, ਕਰਤਾਰ ਜੀ’, ਉਚਰਯੋ
ਝੰਡੇ ਜਾਇ।

ਧਰਿ ਅਹਾਰ ਆਗੈ ਰੁਚਿਰ, ਢਿਗ
ਬੈਠਯੋ ਹਰਖਾਇ ॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੁਝਨ ਕਰਯੋ, ‘ਝੰਡੇ
ਸੁਨੀਏ ਸ਼੍ਰੋਨ।

ਕਿਹ ਤੇ ਆਨਯੋ ਅਸਨ ਕੋ, ਕਾਜ
ਤੁਮਾਰੋ ਕੌਨ?’ ॥ ੩੧ ॥

‘ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਭੇਜਾ ਤੁਮੈਂ, ਕਰਿ ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਤੁਸਾਂ ਪਾਸ ਮੈਂ ਆਂਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਪਾਸ।’

ਅਸਨ ਅਚਹੁ ਅਬ ਸੰਤ ਜੀ! ਪੂਰਨ
ਕੀਜੈ ਆਸ’ ॥ ੩੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

‘ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕੋ ਸਕਹੁ ਪਛਾਨੇ?’

ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨਿ ਜਨ ਖੋਜਨ ਕਰਿਹੀਂ।

-ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ- ਮੁਖ ਬਹੁਰ ਉਚਰਿਹੀਂ’

॥ ੩੩ ॥

‘ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਮਿਲ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿੰ।

ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਅਭਿਲਾਖ ਵਧਾਵਹਿੰ।

ਹਮ ਕੋ ਮਿਲਹਿ ਜਬਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।

ਸੋ ਲਖਵਾਇ ਆਤਮਾ ਰੂਰਾ’ ॥ ੩੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਕਿਹ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਤੁਮਾਰਾ?’

‘ਕਿਸਦੀ।

ਝੰਡਾ ਕਹੈ ‘ਭੂਪ ਭਗਨੀਸੁਤ।’

‘ਰਾਜੇ ਦਾ ਭਣੇਵਾਂ।’

ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਹ ਸੰਜੁਤ’

॥ ੩੫ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ ‘ਅਸਨ ਜੋ ਆਨਾ।

ਯਾਂ ਕੋ ਕਰਹੁ ਪੰਚ ਇਸਥਾਨਾ।

ਪੰਜ ਥਾਈਂ।

ਏਕ ਭਾਗ ਕੋ ਅਸਨ ਜੁ ਹੋਇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੀਜਹਿ ਸੋਇ ॥ ੩੬ ॥

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕੋ ਲੇਹੁ ਬੁਲਾਈ।

ਪਾ:-ਆਨਿ।

ਭੋਜਨ ਪੁਨ ਤੁਮਾਰ ਹਮ ਖਾਈ।’

ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਕੀਨ ਪੰਚ ਭਾਗਾ।

ਏਕ ਭਾਗ ਦੇਵਨ ਤਬ ਲਾਗਾ ॥ ੩੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਹਿ ਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੇ ‘ਤੁਮ ਖਾਵਹੁ

ਮੈਂ ਖਾਉਂ।’

ਗੁਰੂ ਭਨੈ ‘ਤੁਝ ਭੂਖ ਬਹੁ, ਖਾਵਹੁ

ਕਰਿ ਨ ਹਟਾਉ।’ ॥ ੩੮ ॥

ਖਾਣਾਂ ਕਰੋ, ਮੋੜੋ ਨਾਂ (ਅ) ਖਾਓ, ਹਥ ਨ ਪਰੇ ਕਰੋ।

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਬਚ ਅਚਯੋ ਅਸਨ ਮਰਦਾਨੇ।

ਔਰ ਧਰਾ ਸਭਿ ਤਿਸਹਿ ਸਥਾਨੇ।

ਝੰਡਾ ਗਯੋ ਬੁਲਾਵਨ ਤਾਂ ਕੋ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਤੁਲ ਜਾਂ ਕੋ

॥ ੩੯ ॥

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਉਪਬਨ ਬੈਸਾ।

ਤਿਹ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਯੋ ਐਸਾ।

‘ਕਰਹਿ ਹੇਤੁ ਜਿਹ ਗਜਾਨ ਧਿਆਨਾ।

ਮਿਲਾ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਗਤਿਦਾਨਾ ॥ ੪੦ ॥

ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ।

ਚਲਹੁ ਬੁਲਾਵਤਿ ਅਬ ਤਹਿ ਪਾਹੀ।

ਪਾਸ।

ਤੁਮ ਬਿਨ ਅਸਨ ਅਚਤਿ ਸੋ ਨਾਂਹੀ।’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਹਰਖਾਨਾ।

ਜਨੁ ਪਜਾਸੇ ਕੋ ਸੁਧਾ ਮਿਲਾਨਾ ॥ ੪੧ ॥

ਉਠਿ ਕਰਿ ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ ਸੰਗਾ।

ਜਿਨ ਕੇ ਮਨ ਬਹੁ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

ਜਹਿੰ ਰਾਜਤਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਟੀਕਾ।
ਆਨਿ ਤਹਾਂ ਕਿਯ ਦਰਸਨ ਨੀਕਾ
॥ ੪੨ ॥

ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬੰਦਨਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ ਭਾਉ ਉਰਿ ਧਰਿ ਕੈ।
ਬੋਲੇ ਕਰਤਿ ਬੇਨਤੀ ਦੇਉ।
ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਿਕਾਰ ਨ ਕੋਊ
॥ ੪੩ ॥

‘ਜੇ ਕਰਿ ਤੁਮ ਹਹੁ ਗਯਾਨ ਸੰਪੂਰਨ।
ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਜੀਏ ਤੂਰਨ।
ਬਹੁਤ ਦਿਨਨ ਕੀ ਹਮ ਉਰ ਚਾਹੂ।
ਕਰਹੁ ਦ੍ਰੈਤ ਸਭਿ ਉਰ ਤੇ ਦਾਹੂ
॥ ੪੪ ॥

ਗਯਾਨਾਨੰਦ ਦਾਨ ਕੋ ਦੀਜੈ।
ਹਮ ਪਰ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਸੀਜੈ।
ਕੋਟਕ ਜਨਮ ਬਿਤੀਤੇ ਭੂਲੇ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਤੇ ਭੇ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲੇ ॥ ੪੫ ॥
ਸੋ ਸਰੂਪ ਅਬ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
ਜਾਂ ਮੈ ਕਬਹੁੰ ਨ ਆਵਨ ਜਾਈ।
ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਕੈ ਦੁੰਦ ਬਿਹੀਨਾ।
ਜੋ ਕਿਹ ਮਲ ਤੇ ਹੈ ਨ ਮਲੀਨਾ’
॥ ੪੬ ॥

†ਪਾ:-ਤੇ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਨੈ ਦੀਨ ਦੁਖ ਗੰਜਨ।
ਬੋਲੇ ਹੇਤੁ ਭਗਤ ਭ੍ਰਮ ਭੰਜਨ।

‡ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼}

‘ਗਯਾਨਾਨੰਦ ਮੈਂ ਚਹੋ ਜਿ ਮਗਨਾ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੀ ਲਿਵ ਕੋ ਲਗਨਾ
॥ ੪੭ ॥

‡ਮਗਨ ਹੋਣਾ (ਅਤੇ)।

ਤੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਗੁਰ ਦਛਨਾ ਦੀਜੈ।
ਪਾਛੈ ਸ੍ਰਵਨ ਗਯਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ।
ਲਖਨੋ ਜਗਤ ਅਸੱਤਿ ਸਭਿ ਸਾਰੋ।

‡ਝੂਠਾ।

ਯਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਹਮ ਕੋ ਦੈ ਡਾਰੋ ॥੪੮॥

ਸੱਤਿ ਵਿਚਾਰ ਵਿਰਾਗ ਜਿ ਆਹੀ।

ਆਦਿ ਉਦਾਰਾ ਸੁ ਗੁਨ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।

ਸਤਿ, ਵਿਰਾਗ, ਉਦਾਰਤਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੈਨ।

ਤਾਂ ਕੋ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਗਯਾਨਾ।

ਹੈ ਆਵਤਿ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਮਹਾਨਾ

॥੪੯॥

ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਇਹ ਗੁਨ ਪਾਯਤਿ ਨਾਂਹੀ।

ਚਹੈਂ ਕਿ ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਰਨੋ ਲਖਹੁ ਅਕਾਰਥ।

ਸਦਹੀ ਲੰਪਟ ਜਗਤ ਪਦਾਰਥਾ ॥੧॥ ਓਹ ਜਗਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹਨ।

॥੫੦॥

ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਮਰੋ ਪਰਖਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬਹੁਰੋ ਦੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਚਰਿ ਕੈ॥

ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ।

ਹੋਹੁ ਉਦਾਰ ਤੋਂ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਹੀ।

ਹੈ ਹੈ ਗਯਾਨ ਪਰਾਪਤਿ ਤਬ ਹੀ’

॥੫੧॥

ਕਹਿਨ ਲਗੇ ‘ਹਮਰਾ ਧਨ ਧਾਨਾ’।

ਧਨ ਮਾਲ। ਧਨ ਧਾਨ, ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਵਡਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਨ-ਗਊਆਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਗੁਆਲੇ ਸਨ, ਫੇਰ ਖੇਤੀ ਟੁਰੀ ਤਾਂ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ-ਧਾਨ=ਝੋਨਾ ਯਾ ਚਾਵਲ। ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਧਨ ਧਾਨ ਤਦੋਂ ਦਾ ਹੈ।

ਸਦਨ ਸਹਿਤ ਤੁਮ ਚਰਨ ਚਢਾਨਾ।

ਹਮ ਨਹਿੰ ਗ੍ਰਹਨਿ ਕਰਹਿੰ ਅਬ ਕੋਊ।

ਜੋ ਸਰਬੰਸ ਹੁਤੋ ਦਿਯ ਸੋਊ’ ॥੫੨॥

{ਧਨ ਧਾਨ ਅਰਪਨ}

ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।

‘ਅਬ ਕਯਾ ਰਹਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸੇ।’

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਧੀਰਾ।

‘ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਅਬ ਏਕ ਸਰੀਰਾ

॥੫੩॥

ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਵਸਤੁ ਸਮੀਪਾ।’

ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

‘ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
ਇਸਥਿਰ ਸਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁ ਨਾਂਹੀ
॥ ੫੪ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਕਰਹੁ ਸਮਰਪਨ ਏਹੋ^੧। ਖੇਟਾ ਇਹ ਬੀ।
ਪਾਛੇ ਸ਼੍ਰਵਨ ਗਜਾਨ ਕਰਿ ਲੇਹੋ।’
ਦੋਨੋਂ ਆਇਸੁ ਮਾਨਿ ਸਧੀਰਾ^੧। ਧੀਰਜ ਨਾਲ।
ਗੁਰੂ ਪਗ ਦਿਯੋ ਸਮਰਪ^੧ ਸਰੀਰਾ ਖੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
॥ ੫੫ ॥

{ਸਰੀਰ ਅਰਪਨ}

‘ਅਬ ਕਜਾ ਰਹਯੋ ਤੁਮਾਰੇ ਪਾਸੂ?
ਦੇਹੁ ਬਤਾਇ ਬਚਨ ਕਹਿ ਆਸੂ^੧।’ ਛੇਤੀ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦੋਨੋ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ।
‘ਅਬ ਤੋ ਅੰਤਹਕਰਨ^੧ ਰਹਾਵਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਹੰ।
॥ ੫੬ ॥

ਯਾਂ ਤੇ ਦੂਜੀ ਵਸਤੁ ਨ ਕੋਈ।
ਹੁਤੀ ਜੁ ਹਮ ਢਿਗ ਭਾਖੀ ਸੋਈ।’
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
‘ਯਹਿ ਭੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਨੈ ਕੀਨਾ
॥ ੫੭ ॥

ਜਾਂ ਕੋ ਕਾਰਨ ਹੋਇ ਅਸੱਤਜ।
ਸੋ ਕਾਰਜ ਨਹਿੰ ਪਿਖਿਯਤਿ^੧ ਸੱਤਜ^੨। ਦਿਖੀਂਦਾ। ਅੱਚਾ।
ਤਾਂਤੇ ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਜੁ ਥਾਰੋ^੧। ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ।
ਸੋ ਅਬ ਦੇ ਕਰਿ ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ
॥ ੫੮ ॥

ਪੁਨ ਤੁਮ ਗਜਾਨਾਨੰਦ ਸਮਾਵਹੁ।
ਸੰਸੈ ਹੋਇ ਜੁ ਹਮਹਿੰ ਬਤਾਵਹੁ।’
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਗੁਰ ਨੈ ਬਰਨਾ।
ਅੰਤਹਿਕਰਨ ਸਮਰਪਯੋ ਚਰਨਾ
॥ ੫੯ ॥

{ਅੰਤਹਕਰਨ ਅਰਪਨ}

ਜਬ ਧਨ ਤਨ ਮਨ ਦੀਨ ਚਢਾਈ।
ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਜੋ ਸੰਸਾ ਅਬ ਤੁਮ ਉਰ ਮਾਂਗੀ।
ਕਹਹੁ ਲੇਉ, ਉਤਰ ਸਭਿ ਤਾਂਗੀ’
॥ ੬੦ ॥

ਤਬ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਾ ਦੋਊ।
-ਜੋ ਸੰਸੈ ਹੁਇ ਭਾਖਹਿ ਸੋਊ।
ਗੁਰੂ ਭਨੈ ‘ਸੰਕਲਪਹਿ-ਜੋਊ।
{ਸੰਕਲਪ ਮਨ ਦਾ ਧਰਮ}

ਮਨ ਕੋ ਧਰਮ ਜਾਨਿਯੇ ਸੋਊ ॥ ੬੧ ॥
ਮਨ ਤੋ ਹਮਹਿ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨੋ।
ਨਿਜ ਕਾਰਜ ਹਿਤ ਕਿਉਂ ਪੁਨ ਲੀਨੋ।

ਗੁਰੂ ਕੋ ਭੇਟ ਦੇਯ ਵਥੁ^੧ ਜੋ ਜਨ। ^੧ਵਸਤੁ।
ਪੁਨ ਤਿਹ ਸੰਗ ਨ ਕਛੁ ਪਰੋਜਨਾ^੨ ^੧ਪਾ:-ਪ੍ਰਯੋਜਨ।
॥ ੬੨ ॥

ਨਹਿ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਵਹੁ ਕੋਊ।’
-ਨਿਸਚੇ-ਕਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੋਊ।
-ਯਹ ਤੋ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਸੁਖਕਰ ਕੋ^੧। ^੧ਸੁਖਦਾਤੇ ਦਾ।
ਮਨ ਹਮ ਕੀਨ ਸਮਰਪਨ ਗੁਰ ਕੋ-
॥ ੬੩ ॥

ਲਖਿ ਤਿਨ ਉਰ ਕੀ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਇਵ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।
‘ਅਬ ਤੁਮ -ਨਿਸਚਾ- ਧਾਰਤਿ ਜੋਊ।
{ਨਿਸਚਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਧਰਮ}

ਯਹ ਤੋ ਧਰਮ ਬੁਧਿ ਕੋ ਹੋਊ ॥ ੬੪ ॥
ਸੋ ਦੀਨੀ ਗੁਰ ਦੱਛਨ ਮਾਂਗੀ।

ਅਬ ਤੁਮ ਧਰਮ ਗਹਹੁ ਤਿਹ^੧ ^੧ਉਸਦਾ। ^੨ਕੀਕੂੰ। ^੧ਪਾ:-ਗਹਉ ਕਹਿ।
ਕਾਹੀ^੨?

‘ਸੁਨਿ ਇਵ ਦੋਨੋ -ਚਿਤਵਨ- ਲਾਗੇ।
ਜਿਨ ਕੇ ਵਡੇ ਭਾਗ ਜਗ ਜਾਗੇ ॥ ੬੫ ॥
ਪੁਨਿ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਜੁ -ਚਿਤਵਨ-
ਧਾਰੀ।

ਯਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ਚਿੱਤ, ਮਝਾਰੀ।
{ਚਿਤਵਨਾ ਚਿੱਤ ਦਾ ਧਰਮ}

ਸੋ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਤੁਮਨੈ ਦੀਨੋ।
ਕਿਉਂ ਅਬ ਉਰ ਮੈਂ ਚਿਤਵਨ ਕੀਨੋ?’

॥ ੬੬ ॥

ਬਹੁਰਿ ਵਿਚਾਰਤਿ-ਹਉਮੈ-ਦੋਊ।
ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿਤ, ਅਰਧੇ ਹਮ ਸੋਊ-।

{ਹਉਮੈ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਧਰਮ}

ਭਨਤਿ ਗੁਰੂ - ‘ਹਉਮੈਂ- ਤੁਮ ਕੀਨੀ।
ਸੋ ਤੋ ਹਮ ਕੋ ਪੂਰਬ ਦੀਨੀ ॥ ੬੭ ॥

ਅੰਤਹਿਕਰਣ ਸਰੂਪ ਸੁ ਚਾਰੋ।

ਸੋ ਦੇ ਡਾਰੇ, ਰਿਦੈ ਬਿਸਾਰੋ।

ਇਨ ਤੇ ਪਰੇ ਜੁ ਹੂੈ ਸੰਦੇਹੂ।

ਕਹੁ ਹਮਾਂ ਸੋ ਉੱਤਰ ਅਬ ਲੇਹੂ’ ¹ਪਾ:-ਤੁਮ, ਸੋ।

॥ ੬੮ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।

ਕਰਹਿ ਵਿਚਾਰ ਜੁ ਇੰਦ੍ਰਹਿ ਸੈਨਾ।

ਬੈਠੇ ਤਬ ਹੀ ਲਗੀ ਸਮਾਧਾ।

ਪਿਖੜੋ -ਆਤਮਾ ਰੂਪ- ਅਬਾਧਾ’ ¹ਅਪਾਰ, ਅਵਿਛਿੰਨ (ਅ) ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ।

॥ ੬੯ ॥

ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇ ਤਿਨ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਬਚਨ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

‘ਅਬ ਇਹ ਕੀਜੈ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ।’

ਮੈਂ¹ ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ ਵ੍ਰਤਾਰਾ ¹ਭਾਵ ਬਾਲੇ ਨੇ।

॥ ੭੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਬ ਨਿਜ ਕਰ ਮਹਿੰ ਲੀਨੋ।

ਭਗਤ ਜਾਨਿ ਨਿਜ ਅਚਵਨ ਕੀਨੋ।

ਨੀਕੋ ਸੰਤ ਹੋਇ ਜਿਹ ਥਾਈਂ।

ਤਿਹ ਠਾਂ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ

॥ ੭੧ ॥

ਨਾਤੁਰ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ¹ ਰਹਿਹੀਂ।

¹ਪੌਣ ਛਕਣ ਵਾਲੇ।

ਜੋ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਕਲਮਲ ਦਹਿਹੀਂ।

ਅਚਵੜੋ ਅਰਧ ਅਸਨ ਗੁਰੂ ਜਬ ਹੀ।

ਪੁਨ ਝੰਡੇ ਕੋ ਦੀਨੋ ਤਬ ਹੀ ॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਿਤ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਖਾਨ ਤਿਨ,

ਖੁਲ੍ਹੁ ਗੇ ਬਿਕਟ¹ ਕਪਾਟ।

¹ਕਠਨ।

ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੋ ਨਸ਼ਟ ਕਿਯ,

ਦ੍ਵੈਤਹਿ¹ ਸਾਂਕਰ² ਕਾਟ³ ॥ ੨੩ ॥

¹ਦ੍ਵੈਤ ਦੇ। ²ਸੰਗਲ। ³ਕੱਟੇ ਗਏ।

ਚੌਪਈ:

ਟਿਕ ਗੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ, ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਈ।

ਭਯੋ ਬਿਦੇਹਿ ਨ ਸੁਧ ਤਨ ਕਾਈ।

ਦੋਨੋਂ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਅਡੋਲਾ।

ਸੁਖ ਆਤਮ ਕੋ ਪਾਇ ਅਮੋਲਾ

॥ ੨੪ ॥

ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਬੀਤੇ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।

ਰਹਿਗੀ ਏਕ ਜਾਮ ਜਬ ਰਾਤੀ।

ਉਠਿ ਕਰਿ ਕੀਨੋ ਗੁਰੂ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।

ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਗਟਾਨਾ ॥ ੨੫ ॥

ਤਿਨਹਿ ਬੁਲਾਇ ਸਮਾਧਿ ਛੁਟਾਈ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਗਿਰਾ ਬੋਲੇ ਜਗ ਸਾਈਂ।

‘ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਮੰਜੀ ਅਬ ਲੀਜੈ।

{ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਣ ਲੱਗੇ}

ਪੁਰਿ ਕੋ ਗੁਰੂ ਹੈ ਰਹਨਿ ਕਰੀਜੈ’

॥ ੨੬ ॥

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਦ੍ਵੈ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

‘ਭੋ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਗੁਨਖਾਨੀ!

ਅਬ ਮੁਝ ਰਹੀ ਨ ਲਾਲਸ ਐਸੀ।

ਆਇਸੁ ਆਪ ਕਰਤਿ ਹੋ ਜੈਸੀ

॥ ੨੭ ॥

ਤੀਨ ਕਾਲ ਜਗ ਜਾਨੋ ਨਾਂਹੀ¹।

¹ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲ ਅਨਹੋਇਆ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਜਿਉਂ ਸਯਾਮਤਾ ਕੱਜਲ ਮਾਂਹੀ¹।

¹ਕੱਜਲ ਵਿਚ ਕਾਲੋਂ ਵਾਂਙੂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ।

ਸਰਬ ਮਈ ਪਰਮਾਤਮ ਏਕਾ।

ਪਾਵਾ ਤੁਮ ਤੇ ਐਸ ਬਿਬੇਕਾ¹’ ¹ਗੜਾਨ।

॥ ੭੮ ॥

ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ ਜਬ ਤਿਨਹਿੰ ਲਖਾਯਾ¹। ¹ਜਣਾਇਆ।

ਮੰਜੀ ਪਰ ਝੰਡਾ ਬੈਠਾਯਾ।

{ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ}

ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰਿ ਕੈ।

ਪੁਰਿ ਕੋ ਪਠਾ ਰਜਾਇ ਉਚਰਿ ਕੈ

॥ ੭੯ ॥

ਭਈ ਪ੍ਰਗਟਿ ਸਭਿ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ।

ਮਨੁਜ ਪਰਸਪਰ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰੂ।

‘ਹੋਈ ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਧ ਐਸੇ।

ਤਪਾ ਸਾਧ ਕੋ¹ ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ² ॥ ੮੦ ॥ ¹ਕੋਈ। ²ਬੈਠੇ।

ਝੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਯਾ।’

ਸੁਨਿ ਨਰੇਸ਼ ਨਰ ਏਕ ਪਠਾਯਾ।

ਝੰਡਾ ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਬੈਠੇ ਦਰਸਹਿੰ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ ॥ ੮੧ ॥

ਮਾਨਵ ਆਵਤਿ ਵਾਕ ਅਲਾਵਾ।

‘ਕੌਨ ਤਪਾ ਤੁਮ ਵਿਖੈ ਕਹਾਵਾ¹? ¹ਕਹਾਂਵਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਅਹੈ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਾਂ ਕੋ।

ਨ੍ਰਿਪਤ ਬੁਲਾਵਤਿ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂ ਕੋ’

॥ ੮੨ ॥

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਸਾਥਾ।

‘ਮੈਂ ਅਬ ਚਲੋਂ ਨਿਕਟਿ ਨਰ ਨਾਥਾ।

ਤਿਹ ਕੋ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਸਮਝਾਊਂ।

ਬਹੁਰੋ ਆਪ ਪਾਸ ਚਲਿ ਆਊਂ’

॥ ੮੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈ ‘ਉਠਯੋ ਤੂੰ ਕੈਸੇ।

ਰਹਹੁ ਨਚਿੰਤ ਇਹਾਂ ਢਿਗ ਬੈਸੇ।’

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਤਬ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨਹੁ ਮੁਕੰਦ ਉਦਾਰਾ!

॥ ੮੪ ॥

ਭੂਪਤਿ ਮਾਤੁਲ ਲਾਗਤਿ ਹਮਰਾ।

ਭੇਦ ਨ ਜਾਨ ਸਕਹਿ ਸੋ ਤੁਮਰਾ।
ਆਇਸੁ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਸਮਝਾਉਂ।
ਜਜੋਂ ਹੈ ਭਲਾ ਸੁ ਰੀਤਿ ਬਤਾਉਂ’
॥ ੮੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੇ ਰਜਾਇ ਨ੍ਰਿਪ ਢਿਗ ਗਯੋ,
ਮਿਲਿ ਅਸ ਬਚਨ ਉਚਾਰ।
'ਸ਼ਰਨ ਗਹਉ ਤਿਹ ਸੰਤ ਕੀ,
ਲਖਿ ਸਰੂਪ ਕਰਤਾਰ ॥ ੮੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਉਨੇ ਭਰੇ ਭਰੇ ਕਰਿ ਉਨੇ।
ਉਜਰ¹ ਬਸਾਇ, ਬਸੇ ਕਰਿ ਸੁਨੇ²। 1ਉਜੜੇ। 2ਖਾਲੀ।
ਲਘੁ ਤੇ ਬਡ, ਬਡ ਤੇ ਲਘੁ ਛਿਨ ਮੈਂ।
ਅਸ ਸਮਰਥ ਸਮਝਹੁ ਨ੍ਰਿਪ! ਮਨ ਮੈਂ’
॥ ੮੭ ॥

ਭੂਪ¹ ਕਹੈ ‘ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਤੁਮ ਕਹਿਹੋ। 1ਰਾਜਾ।
ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਮੈਂ ਗਹਿਹੋਂ।
ਜਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿਯਤਿ ਭਾਰੀ।
ਦਰਸ ਕਰਨ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੀ’
॥ ੮੮ ॥

ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਕਹਿ ‘ਭੇਟਾ ਲੀਜੈ।
ਅਪਨਾ ਆਪ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ।
ਸੁਭ ਫਲ ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਧਰਿ ਆਗੇ।
ਕਰਹੁ ਡੰਡੋਤ ਚਰਨ ਜੁਗ ਲਾਗੇ’
॥ ੮੯ ॥

ਮਾਨੀ ਸੀਖ¹ ਸੁਸਾ ਕੇ ਸੁਤ ਕੀ²। 1ਸਿੱਖਯਾ। 2ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ।
ਲਖੀ ਰਿਦੈ -ਭਾਖਤਿ ਮਮ ਹਿਤ ਕੀ-।
ਸੁਣਿ ਭੇਟਾ ਲੇ ਕਰਿ ਸੋ ਆਵਾ।
ਇੰਦ੍ਰਸੈਨ ਜਿਹ ਸੰਗਿ ਸੁਹਾਵਾ ॥ ੯੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਗ ਨੰਗੇ ਮਨ ਦੀਨ ਹੈ,
ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਤਿਹ ਆਨਿ।

{ਸੁਧਰਸੈਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ}

ਕਰ ਬੰਦੇ ਬੰਦਨ ਕਰੀ,

ਧਰ ਪਰ ਦੰਡ ਸਮਾਨ¹ ॥ ੯੧ ॥

¹ਡੰਡੇ ਵਾਂਙੂ ਪੈ ਕੇ।

ਚੌਪਈ:

¹ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ। ਘ੍ਰੋਮ ਵਿਚ।

ਕਰਿ ਅਸ਼ਟਾਂਗ¹ ਚਰਨ ਅਨੁਰਾਗਾ²।

ਪਰਜੋ ਰਹਜੋ ਉਠਤਿ ਨ ਵਡਭਾਗਾ।

ਪਿਖਿ ਗੁਰੂ ਦਈ ਪੀਠ⁺ ਪਰ ਥਾਪੀ।

¹ਪਾ:-ਕੰਡ।

‘ਉਠਹੁ ਭੂਪ ਅਤਿ ਭਾ ਪਰਤਾਪੀ

॥ ੯੨ ॥

ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਤਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਸਮੀਪਾ।

ਸਭਿ ਕੈ ਭਯੋ ਤੁਹੀ ਅਵਨੀਪਾ¹।

¹ਰਾਜਾ।

ਆਨਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਤਵ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਜੇ ਨ ਆਇੰ ਚਢਿ ਕਰਹੁ ਨਿਕੰਦਨ⁺’

॥ ੯੩ ॥

⁺ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਨੇ ਓਪਰੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋਮ ਅਧਿਕ ਜਬ ਤਿਹ ਕਾ ਦੇਖਾ।

ਦੀਨੋ ਬਰ ‘ਹੈ ਰਾਜ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।’

ਸੁਧਰਸੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਮਾਨ ਪਛਾਨਾ ॥ ੯੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ,

ਲੇਯ ਚਲਾ ਨਿਜ ਧਾਮ।

ਏਕ ਮਾਸ ਤਿਹ ਠਾਂ ਰਹੇ,

ਪੂਰਨ ਕਿੰਕਰ ਕਾਮ¹ ॥ ੯੫ ॥

¹ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ ‘ਨਰੇਸ਼! ਸੁਨੀਜੈ।

ਝੰਡੇ ਕੀ ਸਮਤਾ ਨਹਿੰ ਕੀਜੈ।

ਜੇ ਕਰਿ ਅਪਨ ਭਲਾ ਤੁਮ ਚਹਿਈ।

ਸਦਾ ਨਮਜੋ¹ ਆਗੈ ਤਿਹ ਰਹਿਈ’

¹ਨਿਵਿਆਂ।

॥ ੯੬ ॥

ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।

ਝੰਡੇ ਅੱਗੂਜ¹ ਦਏ ਨਿਵਾਏ।

¹ਅੱਗੇ।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।
ਕਰਹਿੰ ਮਨੁਜ ਨਿਜ ਭਲਾ ਪਛਾਨਾ
॥ ੯੭ ॥

ਬਹੁਰ ਚਲਨ ਕੀ ਬਾਤ ਚਲਾਈ।
ਸੁਨਤਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
{ਸੁਧਰਸੈਨ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ}

‘ਗਜ ਬਾਜੀ¹ ਸਭਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜਾ। ਘੋੜੇ।
ਨਿਜ ਕਰ ਝੰਡੇ ਕੇ ਦਿਹੁ ਆਜਾ
॥ ੯੮ ॥

ਮੋ ਕੋ ਲੇਹੁ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।
ਰਹਿ ਨ ਸਕੋਂ ਤੁਮ ਬਿਨ ਜਗਨਾਥਾ !
ਮੀਨ ਨੀਰ ਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਪਗਾ¹ ਸੰਗਾ¹।

¹ਆਪ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ
ਹਾਲਤ ਹੈ। ¹ਪਾ:-ਮੀਨ ਨੀਰ ਸੰਗਤ ਪਗ।

‘ਅਸ¹ ਕਹਿਤਯੋ ਉਰ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ² ¹ਐਸੇ। ²ਉਛਲਿਆ।
॥ ੯੯ ॥

ਪੁਲਕਾਵਲ ਤਨ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਨ੍ਰਿਪ ਕੀ ਗਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ।
ਦੇਖਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਸ ਉਰ ਕੀ ਸਾਚੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗਿਰਾ ਉਬਾਚੀ¹ ¹ਕਹੀ।
॥ ੧੦੦ ॥

‘ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਨਿਤ ਉਰ ਅਵਨੀਪਾ।
ਮੈਂ ਹੋਂ ਤੁਮਰੇ ਸਦਾ ਸਮੀਪਾ।
ਸੁਚ ਸੋਂ ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।
ਟਕਾ ਰਾਖਿ ਅਰਦਾਸ ਅਲਾਵਹੁ
॥ ੧੦੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਾਜਰ ਹੋਵੋਂ ਆਨਿ ਤਬ,
ਕਰੋਂ ਕਾਮਨਾ¹ ਪੂਰ। ’ ¹ਇੱਛਾ।
ਅਸ ਕਹਿ ਬਹੁ ਪੀਰਜ ਦਯੋ,
ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਜਗ ਮੂਰ¹ ॥ ੧੦੨ ॥ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।
ਸਰਬ ਨਗਰ ਕੇ ਨਰ ਮਿਲੇ,
ਝੰਡੇ ਆਦਿ ਜਿ ਆਨ।

ਤਿਨ ਕੋ ਧੀਰਜ ਦੇ ਗੁਰੂ,

ਪੁਨ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨ ॥ ੧੦੩ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੁਧਰਸੈਨ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਕੋ’ ਪ੍ਰਸੰਗ
ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਤੀਨ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੩ ॥

ਪ੪. [ਗੁਰ ਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਮਧੁਰਬੈਨ, ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖਸ਼]

[ਪੜ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ](#) [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) [ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ](#) [>>ਪੜ](#)

{ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ} ॥੧੦॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਹੇ ਬਚਨ} ॥੧੬॥

{ਮਧੁਰਬੈਨ} ॥੧੭॥

{ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਮ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹਫਲ} ॥੩੧॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ} ॥੫੩॥

{ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ} ॥੬੫॥

{ਰਾਕਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ} ॥੭੫॥

{ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਪਰਤਾਵਾ} ॥੮੧॥

{ਦੇਵਲੂਤ} ॥੮੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼ਾਰਦੂਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ, ਸ਼ਰਨ ਪਰਜੋ ਮੈਂ ਧਾਇ।

ਸ਼ਾਰਦੂਲ=ਸ਼ੇਰ। [ਸੰਸ. ਸ਼ਾਰਦੂਲ]।

ਜੰਬੁਕ ਜਮ ਬਪੁਰਾ ਨਿਬਲ, ਤਾਂ ਕੋ ਕਹਾਂ ਬਸਾਇ ॥੧੧॥

ਜੰਬੁਕ=ਗਿਦੜ। [ਸੰਸ. ਜਮਬੁਕ]। ਬਪੁਰਾ=ਵਿਚਾਰਾ, ਗ੍ਰੀਬ। ਬਸਾਇ=ਵਸਹੈ, ਵਸ ਚਲੇ, ਪੇਸ਼ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ੇਰ (ਸਮਾਨ ਹਨ), ਮੈਂ ਦੌੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਿਆ ਹਾਂ, (ਹੁਣ ਭਲਾ) ਜਮ ਦਾ, (ਜੋ) ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਬਪੁੜਾ ਗਿਦੜ ਹੈ, ਕੀ ਵਸ ਚੱਲੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਹੁ ਕਥਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਰੂਰੀ।

ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਕਰਹਿ ਜੁ ਪੂਰੀ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੇ ਦੇ ਉਰ ਧੀਰਾ^੧।

^੧ਧੀਰਜ।

ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥੨॥

ਚਲੇ ਜਾਹਿੰ ਸਾਗਰ ਪੈ ਐਸੇ।

ਬਿਨਾਂ ਪੰਕ ਧਰਨੀ ਪਰ ਜੈਸੇ।

ਭਨਤਿ ਜਾਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨਾ।

ਹਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਰਚਨਾ

॥੩॥

ਟਾਪੂ ਆਵਾ ਏਕ ਅਗਾਰੀ।

ਗਮਨ ਕੀਨ ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰੀ।

ਦੋਇ ਕੋਸ ਤੇ ਪੁਰਿ ਇਕ ਦੇਖਾ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜਿਹ ਦੁਰਗਾ^੧ ਬਿਸੇਖਾ ^੧ਫਸੀਲ।

॥੪॥

ਤਿਹ ਠਾਂ ਬੈਸਿ ਗਏ ਗਤਿਦਾਨਾ।

ਨਿਕਟ ਨਗਰ ਨਹਿੰ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਉਦਿਆਨਾ। ¹ਜੰਗਲ (ਵਿਚ)।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੫॥

‘ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਜਾਵੈਂ।

ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਮੈਂ ਤੂਰਣ ਆਵੈਂ।’

ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਿਗਸਾਨੇ।

‘ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਹੁਇ ਹੈ ਮਰਦਾਨੇ’ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਤੁਮ ਕੋ ਭੂਖ ਨ ਬਯਾਪਈ,

ਤਿਖਾ ਸਾਂਤਾਇ¹ ਨ ਕੋਇ।

¹ਸਤਾਉਂਦੀ।

ਮੋ ਕੋ ਆਤੁਰ¹ ਅਤਿ ਕਰੈ,

¹ਦੁਖੀ।

ਕਿਉਂ ਨ੍ਰਿਬਾਹਿ ਹਮ ਹੋਇ¹ ॥੭॥

¹ਪਾ:-ਮੋਕੋ ਤੋ ਆਤੁਰ ਕਰੇ ਕਿਉਂ ਨਿਬਾਹ ਅਬ ਹੋਇ।

ਚੌਪਈ:

ਫਿਰੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਰੇ ਹਠ ਕਰਿ ਕੈ।

ਅਚੋਂ ਅਸਨ ਅਬ ਨਗਰ ਨਿਹਰਿ ਕੈ।’ ¹ਦੇਖਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਨੈਂ ‘ਧਰਹੁ ਸੰਤੋਖੰ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਤਵ ਪੋਖੰ ॥੮॥

ਜਤਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਵਹੁ।

ਪਰਾਲਬਧ ਬੈਠੇ ਹੀ ਪਾਵਹੁ।’

ਬੂਝਨ ਲਗਾ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਕਯਾ ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੋ ਨਾਮ?

ਸੁਜਾਨਾ!’ ॥੯॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਦੀਨ ਬਤਾਈ।

‘ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰਾ¹ ਇਸਹਿ ਅਲਾਈ।’ ¹ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

{ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਰ}

¹ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਯਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੈਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਨਾਮੇ ਦਾ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ‘ਡਿਬਰੂ ਗੜ੍ਹ’ ਤੋਂ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ, ਯਾ ‘ਬ੍ਰਹਮਣ ਬੇਰੀਆ’ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ ਜੋ ਟਿਪਰਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਪੱਛੋਂ ਵੱਲ ਮੇਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਟਾਪੂ ਪਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਜ਼ੀਰੇ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਾਨਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣ ਭੂਪਤਿ¹ ਨਗਰਾ²। ¹ਰਾਜਾ। ²ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ।

ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਇਹ ਟਾਪੂ ਸਗਰਾ’

॥ ੧੦ ॥

ਕਹਿਤਿ ਪਰਸਪਰ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨਾ।

ਜੇ ਨਿਜ ਕਿੰਕਰ ਕੇ ਗਤਿ ਦੈਨਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਬ੍ਰਿੰਦ ਮਿਰਗ ਲਘੁ¹ ਆਏ। ¹ਛੋਟੇ।

ਚਕਿਤ¹ ਬਿਲੋਕਤਿ² ਸ਼ੋਨ³⁺ ਉਠਾਏ ¹ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ। ²ਦੇਖਦੇ। ³ਕੰਨ। ⁺ਪਾ:-ਕਾਨ।

॥ ੧੧ ॥

ਭੈ ਕਰਿ ਭਾਗੇ ਜਾਹਿ ਅਗਾਰੇ।

ਆਵਤਿ ਸੂਕਰ¹ ਬਹੁਰ ਨਿਹਾਰੇ। ¹ਸੂਰ।

ਬਦਨ¹ ਰਦਨ² ਛਬਿ ਅਸ ਤਿਹ ਠੌਰੇ। ¹ਮੁੱਖ। ²ਦੰਦ।

ਜਨੁ ਸ਼ਸਿ ਗਹੇ ਰਾਹੁ ਬਹੁ ਦੌਰੇ¹ ¹ਸੂਰ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ

॥ ੧੨ ॥

ਹੈਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਹੈਨ ਇਹ ਛਬੀ ਮਾਨੋਂ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦਰਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਫੜਕੇ ਦੌੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਏ ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਰਾਨ ਪਿਛਾਰੀ।

ਗਹਨ ਹੇਤ¹ ਦੌਰੇ ਬਲਧਾਰੀ। ¹ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ।

ਲਏ ਬਾਵਰਾਂ¹ ਪੁਨ² ਨਰ ਆਏ। ¹ਜਾਲ। ²ਫਿਰ।

ਬਹਿਰੀ, ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ¹ ਉਡਾਏ ¹ਬਹਿਰੀ, ਬਾਜ, ਸੀਚਾਨ, ਤੂੰ ਬਾਜ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹਨ।

॥ ੧੩ ॥

ਜਿਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਬਿਹੰਗ ਗਹਾਏ¹। ¹ਪੰਛੀ ਫੜਾਏ।

ਬਹੁਰ ਸਊਰ¹⁺ ਦੁਰਾਵਤਿ² ਆਏ। ¹ਅਸਵਾਰ। ²ਘੋੜੇ) ਭਜਾਂਵਦੇ। ⁺ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ:- ਅਸਵਾਰ।

ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਛੇ ਹੁਤੇ ਭੁਵਾਲਾ¹। ¹ਰਾਜਾ।

ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿਪਤ¹ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੪ ॥ ¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।

ਸੋ ਚਲਿ ਆਵਾ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬੋਲਜੋ ਐਸੇ।

‘ਅਹੋ ਕੌਨ ਤੁਮ ਕਾਨਨ ਬੈਸੇ?’

॥ ੧੫ ॥

ਬੈਸਜੋ ਖਿਝਤਿ¹ ਛੁਧਾ ਜਿਹ ਲਾਗੀ। ¹ਮਰਦਾਨਾ) ਬੈਠਾ ਖਿੱਝਦਾ ਸੀ।

ਨ੍ਰਿਪ ਬੂਝੇ ਤੇ ਰਿਸ¹ ਪੁਨ ਜਾਗੀ। ¹ਕ੍ਰੋਧ।

ਕਹਨ ਲਗਜੋ ‘ਲੋਚਨ ਤੁਝ ਸੰਗਾ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖਿਝ ਕੇ ਕਹੇ ਬਚਨ}

ਦੇਖਹੁ ਹਮ ਮਾਨੁਖ ਸਰਬੰਗਾ' ॥ ੧੬ ॥

ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

{ਮਧੁਰਬੈਨ}

‘ਹੋ ਅਤੀਤ ਤੁਮ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ।’

ਖਿਝਿ ਕੈ ਬਹੁ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਤੁਝ ਕਯਾ ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਦਿਖਾਨਾ¹?+’ 1ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ? (ਅ) ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ?। 1ਪਾ:-
ਦਿਸਾਨਾ।

॥ ੧੭ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਬੰਕ¹ ਨੈਨ² ਕਰਿ ਹੇਰਾ।

1ਟੇਢੇ। 2ਨੇੜ੍ਹ।

ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਨ ਫੇਰਾ।

ਨੀਚ ਡੀਠ¹ ਕਰਿ ਬੈਠ ਰਹਾਵਾ।

1ਨੀਵੀਂ ਨਜ਼ਰ।

ਜਿਹ ਕਿਹ ਕੋ¹ ਨਹਿੰ ਬੋਲ ਸੁਖਾਵਾ 1ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ।

॥ ੧੮ ॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ! ਮੈਂ ਤਬ ਜਾਨੀ।

-ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਹੈ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।

ਖਿਝਯੋ ਛੁਧਾ ਸੋਂ ਬਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।

ਯੋਂ+ ਬਿਚਾਰ ਮੈਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ 1ਪਾ:-ਇਉਂ।

॥ ੧੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਹਮ ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ ਤੇ,

ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਨ ਪਛਾਨ।

ਸੰਤ ਬੇਖ ਦੇਖਤਿ ਫਿਰੈਂ,

ਅਵਨੀ¹ ਸੁਭ ਇਸਥਾਨ⁺’ ॥ ੨੦ ॥

1ਧਰਤੀ ਦੇ। 1ਪਾ:-ਸੁਭਾਸੁਭ ਥਾਨ=ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ
ਥਾਂ।

ਚੌਪਈ:

1ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ।

ਅੱਗੂਜ ਤਹਿੰ ਟਾਪੂ ਸੁਧ ਹੋਈ¹।

-ਏਕ ਤਪਾ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੋਈ।

ਝੰਡੇ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਨਾਯਾ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਬਹੁ ਭੂਪ¹ ਬਧਾਯਾ²- 1ਰਾਜਾ। 2ਵਧਾਯਾ।

॥ ੨੧ ॥

ਮਧੁਰਬੈਨ ਸਮਝੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

-ਸੋਊ ਤਪਾ¹ ਸੁਨਯੋ ਜਸੁ ਜਾਂਹੀ-।

1ਇਹ ਉਹੋ ਤਪਾ ਹੈ।

ਨਿਸਚੇ ਕਰਿ ਬੂਝਨ ਕੇ ਕਾਰਨ।

ਬਹੁਰੋ ਕੀਨੋ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ॥੨੨॥
 ‘ਕੋ ਹੈ ਨਾਮ ਕੌਨ ਤੁਮ ਦੇਸ਼ਾ?
 ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਰਹੁ ਕਾਂ ਕੋ ਬੇਸਾ?’
 ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਕਹਯੋ ‘ਨਾਮ ਮਮ ਬਾਲਾ।
 ਇਹ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦਯਾਲਾ
 ॥੨੩॥

ਦੋਹਰਾ:

ਯਾਂ ਕੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਹੈ,
 ਮੱਦ੍ਰਾ ਦੇਸ਼ ਹਮ ਧਾਮ।
 ਸੇਵਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਦਮ,
 ਮੁਕਤਿ ਹੋਨ ਕੇ ਕਾਮ’ ॥੨੪॥

ਪੰਜਾਬ।

ਚੌਪਈ:

ਹਰਖਯੋ ਮਧੁਰਬੈਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨਾ।
 ਨਿਸ਼ਚੇ ਲਖਯੋ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦੈਨਾ।
 ਉਤਰ ਤੁਰੰਤ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।
 ਭਯੋ ਦੀਨ ਬੰਦੇ ਜਗ ਨਾਥਾ ॥੨੫॥
 ਕਿਯੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।
 ‘ਗਮਨਹੁ ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਗੁਨਖਾਨੀ!
 ਜਹਿੰ ਮੰਦਰ ਬਹੁ ਬਨੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
 ਪਾਇ ਪਾਉਂ ਨਿਜ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ
 ॥੨੬॥

ਲੇ ਕਰਿ ਅੰਨ ਬਨਾਇ ਭੰਡਾਰਾ।
 ਅਚਹੁ ਆਪ ਕਰਿ ਮਧੁਰ ਅਹਾਰਾ।
 ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਲੇਹੁ ਸੁਠ ਚੀਰੰ।
 ਪਹਿਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ! ਸਰੀਰੰ
 ॥੨੭॥

ਪੁਰਿ ਨ ਚਲਹੁ, ਤੋਂ ਇਹਾਂ ਪੁਚਾਵੋਂ।
 ਕਰੋਂ ਸੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਆਇਸੁ ਪਾਵੋਂ।’
 ਸੁਨਿ ਭੁਵਾਲ ਕੀ ਐਸੀ ਬਾਨੀ।
 ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ॥੨੮॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †

ਏਕ ਭੰਡਾਰਾ ਨਾਮ ਕਾ ਜਿਨ ਸਭ ਕਿਛੁ ਦੀਆ ॥

ਭੂਖ ਨੰਗ ਸਭ ਛੀਨ ਕੈ ਅਪਨਾ ਕਰ ਲੀਆ ॥੧॥
 ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਸਦ ਸੰਗੁ ਹਮਾਰੇ ॥
 ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੂਛਈ ਮਨ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਭੋਜਨ ਉਤਮ ਹਮ ਕੀਆ ਸੰਤਨ ਪਰਸਾਦਿ ॥
 ਜਲ ਸੀਤਲ ਸਤ ਕਾ ਪੀਆ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਸਾਂਤਿ ॥੨॥
 ਬਸਤਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣਿਆ ਕਾਂਇਆ ਕੇ ਸੰਗ ॥
 ਲਖ ਚਉਰਾਸੀ ਏਕ ਹੈ ਹੂਏ ਨਿਰਭੰਗ ॥੩॥
 ਨਾਨਕ ਕਹੇ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰੁ ਸੁਣ ਸਭ ਝੂਠ ਪਸਾਰਾ ॥
 ਦ੍ਰਿਸਟਮਾਨ ਸਭ ਬਿਨਸੁ ਜਾਇ ਰਹਿ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥੪॥
 †ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਮਨ ਦੀਨ ਹੈ,
ਬੰਦੇ ਦੋਨੋ ਪਾਨ।

ਕਹੈ 'ਕਰਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਝ

ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਭਾ¹ ਜਾਨ' ॥੨੯॥ †ਚੰਗਾ।

ਚੌਪਈ:

ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਤਿ ਪਦ ਗੁਰੂ ਕੋ।

ਬਿਨੈ ਭਨਤਿ ਬਹੁ ਹਿਤ ਕਰਿ ਉਰ ਕੋ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਜਾਸੀ¹। †ਅਧਿਕਾਰੀ।

ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਹਿਤ ਗਿਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸੀ¹ †ਕਹੀ।

॥੩੦॥

‘ਜਗਤ ਲਖਹੁ ਮਿਥਿਆ ਅਹਿ¹ ਦਾਮੂ²।

†ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦੇ (ਭਰਮ ਵਾਂਙੂ)। †ਰੱਸੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦੇ (ਭਰਮ ਵਾਂਙੂ)।

ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮੁ।

ਕਰਮ ਧਰਮ ਤਪ ਨੇਮ ਅਨੇਕਾ।

{ਜਪ, ਤਪ, ਕਰਮ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਨਿਹਫਲ}

ਸਰਬ ਅਫਲ ਜੇ ਨਾਮ ਨ ਏਕਾ

॥੩੧॥

ਯਾਂ ਪਰ ਸੁਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਹਾਨਾ।

ਅਫਲ ਨਾਮ ਬਿਨ ਜਿਉਂ[†] ਸਭਿ ਜਾਨਾ। †ਪਾ:-ਇਹੁ।

ਕਾਗਦ ਪਰ ਨਹਿ ਲਿਖਯੋ ਇਕਾਂਗਾ।

ਸੂਨ ਲਿਖਨ¹ ਪਰ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ †ਕਾਗਤ ਤੇ ਏਕਾਂਗ (੧) ਨਾ ਲਿਖ ਕੇ ਨਿਰੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਾਈਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਰਕਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।

॥੩੨॥

ਤਿਨ ਤੇ ਸਰਜੋ ਨ ਏਕੋ ਕਾਜਾ¹।

¹ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਯਾ ਕੋਈ ਬੀ ਕੰਮ।

ਭਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭਿ ਲਿਖਨ ਸਮਾਜਾ¹।

¹ਸਾਮਾਨ।

ਪੂਰਬ¹ ਲਿਖਜੋ ਇਕਾਂਗ² ਬਨਾਈ।

¹ਪਹਿਲੇ। ²ਏਕਾ।

ਲਿਖੀ ਸੂਨ¹ ਤਬ ਅਫਲ² ਨ ਜਾਈ[†]

¹ਬਿੰਦੀ। ²ਬਿਅਰਥ। [†]ਪਾ:-ਲਿਖੀ ਨ ਸੂਨ ਤ ਅਫਲ ਨ ਜਾਈ।

॥ ੩੩ ॥

ਜੋ ਇਕਾਂਗ ਪਰ¹ ਲਿਖਿ ਹੈਂ ਸੂਨਾ।

¹ਏਕੇ ਪਰ।

ਸੂਨ ਸੂਨ ਤੇ ਹੈ ਦਸ ਗੂਨਾ।

ਤਜੋਂ ਜੇ ਨਾਮ ਸੰਗ ਤਪਤਾਪਹਿੰ।

ਪੂਜਾ ਬ੍ਰੱਤ ਨੇਮ ਜਪ ਜਾਪਹਿੰ ॥ ੩੪ ॥

ਸੇ ਦਸ ਗੂਨਾਂ¹ ਅਧਿਕ ਫਲ ਪਾਵਹਿੰ।

¹ਦਸ ਗੁਣਾਂ।

ਹੋਹਿੰ ਮੁਕਤਿ ਜਮ ਸੰਗ ਨ ਜਾਵਹਿੰ।

ਅਹੈ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਭਿ ਕੋ ਨਾਮੂ।

ਸਿਮਰਹੁ ਸਦਾ ਆਨ ਤਜਿ ਕਾਮੂ

॥ ੩੫ ॥

ਮਧੁਰਬੈਨ! ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਐਸਾ।

ਹੋਤਿ ਪਸੂ ਹਰਿਆਇਓ¹ ਜੈਸਾ।

¹ਓਹ ਪਸੂ ਦੇ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਦੌੜੇ।

ਨਿਜ ਸਥਾਨ ਕੋ ਤਜਿ ਤਜਿ ਜਾਈ।

ਕ੍ਰਿਖੀ ਬਿਖੈ ਮਹਿੰ¹ ਪਰ ਹੈ ਧਾਈ

¹ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ) ਖੇਤੀ ਵਿਚ।

॥ ੩੬ ॥

ਕਾਠ-ਭਾਰ¹ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮਹਾਨਾ।

¹ਡਹਿਆ, ਜੋ ਹਰਿਆਰ ਪਸੂ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਮਾਨੋ ਡਹਿਆ ਹੈ।

ਜਿਨ ਗਰ¹ ਪਾਇ ਸੁ ਧਾਰਨ ਠਾਨਾ²।

¹ਗਲ ਵਿਚ। ²ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਹੁਰ ਨ ਦੌਰਹਿ¹ ਕਰਿ ਅਨੁਸਾਰੇ।

¹ਪਸੂ ਰੂਪ ਮਨ) ਨਹੀਂ ਦੌੜਦਾ।

ਸੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਜਾਂਹਿ ਸੁਖਾਰੇ[†]

॥ ੩੭ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਰਿਦੇ ਨਰੇਸ਼ਾ।

ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿੰ ਜਾਗੀ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਤਿ ਅਨੁਰਾਗੀ

॥ ੩੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਪੁਨ ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ।

ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਆਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਜਹਿੰ ਅਨੇਕ ਥੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ।

ਸੁਠ ਪਰਯੰਕ^੧ ਡਸਾਵਾ ਅੰਦਰ ॥ ੩੯ ॥ ^੧ਪਲੰਘ।

ਰੰਗ ਅਨੇਕ ਵਿਛਾਵਨ ਛਾਏ।

ਤਾਂ ਪਰ ਪੰਕਜ ਬਦਨ ਬਸਾਏ।

ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।

ਘਰ ਨਿਜ ਰਾਖੇ ਸੁਖਦ^੧ ਬਿਚਰਿ ਕੈ ^੧ਸੁਖ ਦਾਤੇ।

॥ ੪੦ ॥

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ।

ਦੁਰਮਤਿ ਨਰ ਉਰ ਕੀਨ ਬਿਨਾਸੀ।

ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।

ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤਿਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵਾ ॥ ੪੧ ॥

ਮਧੁਰਬੈਨ ਤਜਿ ਹਉਮੈਂ ਰੀਤਾ।

ਸੇਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਸਪ੍ਰੀਤਾ।

ਜਗਤ ਕੁਬੰਧਨ ਸਗਰੇ ਨਾਸ਼ੇ।

ਹਿਰਦੇ ਆਤਮਗਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ॥ ੪੨ ॥

ਕਰੁਨਾ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲ ਨਿਹਾਲਾ।

ਬਨਿਵਾਈ ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਧ੍ਰਮਸਾਲਾ।

ਦੇਗ ਚਲਾਵਨ ਲਗਯੋ ਅਭੰਗਾ।

ਭੋਜਨ ਸੰਗਤਿ ਅਚਹਿ ਨਿਸੰਗਾ

॥ ੪੩ ॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤੀਤੇ ਜਬ ਹੀ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋ^੧ ਕਹਿੰ^੨ ਤਬ ਹੀ। ^੧ਰਾਜੇ ਨੂੰ। ^੨ਕਹਿਆ।

‘ਸੁਧਰ ਸੈਨ ਕੀ ਆਨ ਮਨੀਜੈ।

ਜਾਇ ਸਦਨ ਤਿਹ ਭੇਟਾ ਦੀਜੈ’

॥ ੪੪ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਧੁਰਬੈਨ ਕਹਿ ਐਸੇ।

‘ਜਿਉਂ ਉਚਰਹੁ ਕਰਿਹੈਂ ਹਮ ਤੈਸੇ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰਾ।

ਚਲਹਿੰ ਸਭਿਹਿ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਚਾਰਾ’

॥ ੪੫ ॥

ਬਹੁਰੋ ਬੋਲੇ ਬੈਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

‘ਹਮ ਗਮਨਹਿੰ¹ ਅਬ, ਸੁਨਹੁ ¹ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਭੁਵਾਲਾ!’

ਅਨਤ ਦੇਸ਼ ਦੇਖਿਨਿ ਕੀ ਚਾਹੂ।’

ਸੁਨਿ ਰਾਖਨ ਹਿਤ ਕਹਿ ਨਰਨਾਹੂ¹ ¹ਨਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ=ਰਾਜਾ।

॥ ੪੬ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਮੁਝ ਕਿੰਕਰ ਜਾਨਹੁ।

ਭਗਤ ਵਛਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਪਛਾਨਹੁ।

ਦੇਹੁ ਦਰਸ ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਔਰੀ।

ਕਰਹੁ ਨਿਹਾਲ ਬਸਹੁ¹ ਇਹ ਠੌਰੀ’ ¹ਪਾ:-ਰਹਹੁ।

॥ ੪੭ ॥

ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਕਹੇ ਰਹੇ ਕਛੁ ਕਾਲਾ।

ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਗਏ ਉਲੰਘਿ ਸਰਬ ਸੋ ਦੇਸ਼ਾ।

ਸਾਗਰ ਪਰ ਗਵਨੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ ॥ ੪੮ ॥

ਮੈਂ ਪਾਛੇ ਬਹੁਰੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਕਰਤਿ ਬਿਧਿਨਾਨਾ।

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਇਵ¹ ਚਲਤਿ ਬਿਤਾਏ। ¹ਪਾ:-ਯੋਂ।

ਪਹੁੰਚਤਿ ਭਏ ਤਬਹਿ ਇਕ ਥਾਏ

॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਟਾਪੂ ਹੁਤੇ ਬਿਸਾਲ ਸੋ,

ਬਹੁ ਪਰਬਤ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ।

ਨਗਰ ਦੇਵ ਗੰਧਾਰ¹ ਵਡ,

¹ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ‘ਦੇਪਾ ਗਿਰੀ’ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਜਗਾ ਸੋਨਦੀਪ ਦੇ ਪੂਰਬੋਤ੍ਰ ਹੈ।

¹ਤਿੱਥੇ।

ਰਾਖਸ਼ ਬਸੈਂ ਤਹਾਂਹਿ¹ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਇਕ ਗਿਰ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਰਮਣੀਕਾ।

ਬੈਠੇ ਤਹਿੰ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ।

ਦੋਇ ਮਹੂਰਤ ਬੀਤੇ ਜਬ ਹੀ।

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਤਬ ਹੀ ॥ ੫੧ ॥

‘ਪਰਬਤ ਬਹੁ ਇਸ ਟਾਪੂ ਮਾਂਹੀ।

ਬਸਹਿ ਨਗਰ ਕੈਧੋਂ ਹਜਾਂ ਨਾਂਹੀ।
ਇਹ ਇਸਥਾਨ ਭਯਾਨਕ ਦੇਖਾ।
ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਇਹਾਂ ਉਜਾਰ ਬਿਸੇਖਾ’

॥ ੫੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ ‘ਜੀਉ ਜੋ ਤੇਰਾ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਬਚਨ}

ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਤ ਕਰਤਿ ਬਸੇਰਾ।

ਪੁਰਿ ਕੋ ਬੂਝਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰ ਜਹਿੰਵਾ।¹ †ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਤੂਸਨ ਕਰਿ ਨਹਿੰ ਬੈਸੇਂ ਕਹਿੰਵਾ।¹ †ਕਿਤੇ ਬੀ।

॥ ੫੩ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੁਝ ਕੋ ਛੁਧਾ ਬਿਸਾਲਾ।

ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਤੇ ਭਯੋ ਬਿਹਾਲਾ।

ਤੀਨ ਦਿਵਸ ਬਿਨ ਅਸਨ ਬਿਤਾਏ।

ਅਬ ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਇਹ ਠਾਂ ਆਏ ॥ ੫੪ ॥

ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਭੈ ਕਰਿਯੇ ਉਰ ਮੈਂ।

ਕਹਿਤ ਮੁਝੇ -ਤਵ ਮਨ ਬਸ ਪੁਰਿ ਮੈਂ।¹ †ਪਾ:-ਮਨ ਬਸ ਤਵ ਪੁਰ ਮੈਂ।

ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਹੋਂ ਪਾਇ ਅਹਾਰਾ।

ਹਠ ਕਰਿ ਫਿਰੋਂ ਤੁਮਾਰ ਸੰਗਾਰਾ।¹ †ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ।

॥ ੫੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

†ਮੇਹਣੇ ਦੇਂਦੇ ਹੋ।

ਤਰਕਤਿ¹ ਹੋ ਮੋ ਕੋ ਅਬੈ,

ਕੈਸੇ ਹੋਇ ਨਿਬਾਹਿ।

ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਬਿਹਬਲ ਭਯੋ,

ਆਪ ਹਸੀ ਨਿਤ ਪ੍ਰਾਹਿ¹’ ॥ ੫੬ ॥ †ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ।

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਬਿਗਸਤਿ ਮੈਂ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

‘ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰਤਿ।

ਜਨਮ ਸੁਭਾਉ ਛੁਧਾ ਪੁਨ ਆਰਤ

॥ ੫੭ ॥

ਬਨੀ ਏਕ ਸੀ¹ ਦੋਨੋ ਬਾਤੀ।

†ਬਾਤਾਂ। †ਪਾ:-ਸੇ, ਸੇ।

ਹਿਰਦੇ ਧੀਰ ਧਰਹਿ ਕਿਹ ਭਾਂਤੀ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ।

ਇਹ ਪੁਰਿ ਕੌਡੇ ਕੇਰ ਸਮਾਨਾ।¹ ਕੌਡੇ ਦੇ ਵਾਂਗੂੰ।

॥ ੫੮ ॥

ਤਪਤ ਕਰਾਹੇ ਮਹਿੰ ਜਿਨ ਪਾਯੋ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਹਿ ਤੋਹਿ ਬਚਾਯੋ।

ਅਬ ਪੁਨ ਜਾਵਹੁ ਨਗਰ ਮਝਾਰੀ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੈ ਤੋਰ ਰਖਵਾਰੀ’ ॥ ੫੯ ॥

ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ ‘ਜਰੋ ਸੁ ਨਗਰਾ।

ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਵੋਂ ਤਿਹ ਕੇ ਦਗਰਾ।¹

¹ਰਸਤੇ।

ਕਿਉਂਹੂੰ¹ ਬਚੇ ਤਬਹਿ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।

¹ਮਸਾਂ ਕਿਵੇਂ।

ਅਬ ਗਹਿ ਕੈ ਕਰਿ ਹੈ ਕੋ ਖਾਨਾ’

॥ ੬੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਿਗਸਿ ਕਹਜੋ ਗੁਰੂ ਪੂਰੰ।

‘ਜਾਨੋਂ ਇਸ ਪੁਰਿ ਬਿਖੈ ਜਰੂਰੰ।

ਬਿਨਾਂ ਗਏ ਤੇ ਸਰੈ ਨ ਕਾਜੂ।

ਯਾਂ ਤੇ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਆਜੂ’

॥ ੬੧ ॥

‘ਪ੍ਰਭੁ ! ਸੁਨਿ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਰਿਸਾਵਹੁ।

ਰਾਖਸ਼ ਢਿਗ ਤੇ ਮੁਝੈ ਹਨਾਵਹੁ।¹

¹ਮਰਵਾਂਵਦੇ ਹੋ।

ਗਹਿ ਕਰਿ ਕੋ ਪਾਵਹਿ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ।

ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਬਚਨਾ ਹੋਇ ਤਬ ਨਾਂਹੀ¹ ਬਚਾਉ।

॥ ੬੨ ॥

ਪੁਰਿ ਦਿਸ਼ ਮੁਖ ਕਰਿ ਮੈਂ ਨ¹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।

ਸਿਧਾਰਉਂ¹।

ਮਾਰਜੋ ਚਹੋ ਆਪ ਤੁਮ ਮਾਰਉ।’

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।

ਕਰਤਿ ਹੁਤੇ ਸੰਤਨ ਸੁਖਰਾਸਾ ॥ ੬੩ ॥

ਤਿਹ ਛਿਨ ਨਿਕਸਜੋ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ।

{ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ}

ਵਹਿਰ ਨਗਰ ਤੇ ਲਿਯੇ ਸਮਾਜਾ।

ਚਢੜੋ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ¹ ਕੇ ਕਾਰਨ।	¹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ। [ਸੰਸ. ਆਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ]।
ਸੰਗ ਵਡੋ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ ¹ ਦਾਰੁਨ ²	¹ ਫੌਜ। ² ਭਯਾਨਕ।
॥ ੬੪ ॥	
ਲਾਖ ਸਪਤ ਦਸਾਂ ਦੇਹਿ ਉਤੰਗਾ ¹ ।	¹ ਉਚੀਆਂ। ¹ ੧੭ ਲਖ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਫੌਜ।
ਵਡ ਕੁਰੂਪ ਜਿਨ ਮੇਚਕ ¹ ਰੰਗਾ।	¹ ਕਾਲਾ।
ਕੈਧੋਂ ਸ਼ਜਾਮ ¹ ਘਟਾ ਸੋ ਆਵੈ।	¹ ਕਾਲੀ।
ਬਕ ਸੇ ¹ ਨਿਕਸੇ ਦਾਂਤ ਲਖਾਵੈ ॥ ੬੫ ॥	¹ ਬਗਲੇ ਵਰਗੇ।
ਨਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕੂਪ ਸੇ ¹ ਜਿਨ ਕੇ।	¹ ਨਾਸਾਂ, ਕੰਨ ਖੂਹ ਜੇਹੇ ਸਨ।
ਲੋਚਨ ¹ ਸ਼੍ਰੋਣਤ ਸਰਸੇ ² ਤਿਨ ਕੇ।	¹ ਨੇਤ੍ਰ। ² ਲਹੂ ਵਰਗੇ (ਲਾਲ)।
ਲੋਹਿਤ ¹ ਬਰਣ ² ਬਿਸਾਲਹਿ ਬਾਲਾ ³ ।	¹ ਲਾਖੇ। ² ਰੰਗ ਦੇ। ³ ਲੰਮੇ ਵਾਲ
ਪਹਿਰੇ ਗਲ ਮਹਿੰ ਹਾਡਨ ¹ ਮਾਲਾ	¹ ਹੱਡਾਂ ਦੀਆਂ।
॥ ੬੬ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਪਹਾੜ।
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਜੋ ਨਿਕਟਿ ਗਿਰ ¹ ,	
ਤਿਸ ਤੇ ਉਰਧ ਥਾਨ ¹ ।	¹ ਉੱਚੇ ਥਾਉਂ।
ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਤਿ ਭਯੋ,	
ਨਿਕਸੇ ਮਾਨਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ॥ ੬੭ ॥	
ਚੌਪਈ:	¹ ਸਾਰੇ ਅੰਗ।
ਪੀਤ ਭਯੋ ਕੰਪਤਿ ਸਰਬੰਗਾ ¹ ।	
ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲ ਨ ਸਕਹਿ ਨਿਸੰਗਾ।	
-ਮਰੇ ਕੁਥਾਂਇ ਆਇ ਕਰਿ ਅਬ ਹੀ।	
ਜੀਵਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰ ਨ ਕਬਹੀ-	
॥ ੬੮ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਹੱਥ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ।
ਕਰ ਕੇ ਸੰਗ ¹ ਬਤਾਵਈ,	
‘ਕਰਹੁ ਉਪਾਵ ਜਿ ਕੋਇ।	
ਰਾਖਸ਼ ਖੈ ਹੈ ¹ ਆਨ ਕਰਿ,	¹ ਖਾਣਗੇ।
ਨਿਸਚੈ ਮ੍ਰਿਤੁ ਅਬ ਹੋਇ’ ॥ ੬੯ ॥	
ਚੌਪਈ:	
ਜਜੋਂ ਜਜੋਂ ਰਾਖਸ਼ ਢਿਗ ਚਲਿ ਆਵੈ।	
ਤਜੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਕਚੜੋ ¹ ਜਾਵੈ।	¹ ਸੁੰਗੜਦਾ।

ਭਾਗਨ ਚਹੈ ਨ ਉਠਿ ਤਬ ਸੱਕਈ।

-ਹਮ ਨਹਿੰ ਦੇਖਹਿੰ- ਇਤ ਉਤ

ਤੱਕਈ ॥੨੦॥

ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇਖਜੋਂ ਦਯਾ ਅਵਾਸਾ।

ਭੈ ਖੰਡਨ ਹਿਤ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

‘ਮਰਦਾਨੇ ਉਰ ਧੀਰਜ ਧਰਿਯੇ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਮੁਖ ਨਾਮ ਉਚਰਿਯੇ

॥੨੧॥

ਨਿਰਭੈ ਹੂੰ ਕਰਿ ਦੇਖਿ ਤਮਾਸ਼ਾ। ’

ਯੋਂ ਕਹਿ ਤੂਸ਼ਨ ਭੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।

ਤਿਨ ਮਹਿੰ ਹੁਤੋ ਜੁ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਉ¹। ¹ਰਾਜਾ।

ਹਮ ਕੋ ਦੇਖਿ ਭਯੋ ਹਰਖਾਉ ॥੨੨॥

ਨਿਜ ਸੈਨਾ ਸੰਗਿ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।

ਹਿੰਸਾ ਮਹਿੰ¹ ਜਿਹ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨੀ। ¹ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨੇ ਵਿਚ।

‘ਚਿਰੰਕਾਲ ਮਹਿੰ ਭਲੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।

ਮਾਨੁਖ ਆਮਿਖ¹ ਬਨਾ ਅਹਾਰਾ ¹ਮਨੁਖ ਦਾ ਮਾਸ।

॥੨੩॥

ਗਿਰ ਕੇ ਤਰਾ¹ ਤੀਨੋ ਨਰ ਬੈਸੇ। ¹ਹੇਠਾਂ ਵਾਰ।

ਜਾਇ ਗਹੋ ਭਾਗਹਿ ਨਹਿੰ ਜੈਸੇ। ’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਜ ਭੂਪਤ ਕੇ ਬੈਨਾ।

ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਆਏ ਤਜਿ ਸੈਨਾ ॥੨੪॥

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

ਜਬ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆਨ ਸਮੀਪਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਅੰਧ ਭਏ ਮਤਿਮੂਢੇ।

{ਰਾਕਸ਼ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ}

ਚਲਨ ਪੰਥ¹ ਨਹਿੰ ਪਾਵਹਿੰ ਢੂੰਡੇ² ¹ਟੁਰਨ ਲਈ ਰਾਹ। ²ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

॥੨੫॥

ਇਤ ਉਤ ਬਿਚਰਤਿ ਸੂਝਤਿ ਨਾਂਹੀ¹। ¹ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਗਸਾਹੀ।

ਹਟਿ ਜਬ ਗਮਨੇ ਪਾਛਲ ਓਰਾ।

ਦੀਸਨ ਲਗਯੋ ਤਬੈ ਤਿਨ ਥੋਰਾ

॥ ੭੬ ॥

ਜਾਇ ਭੂਤ ਸੋਂ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ।

‘ਜਬ ਹਮ ਨਿਕਟਿ ਗਏ ਤਿਹ ਥਾਂਈ।

ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਤਬ ਨਹੀਂ ਦਿਸਾਨੇ।

ਹਟਿ ਆਏ ਚਲਿ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ।’ ¹ਅਸਚਰਜ ਹੋਕੇ।

॥ ੭੭ ॥

ਰਾਖਸ਼ ਰਾਇ ਕਹੈ ਰਿਸ ਬੈਨਾ।

‘ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਕਯਾ ਭਾ ਤੁਮ ਨੈਨਾ।’

ਲੇਨ ਪਠੇ ਤੀਨੋ ਪੁਨ ਔਰੀ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਤੂਰਨ ਦੌਰੀ।’ ¹ਦੌੜ ਕੇ।

॥ ੭੮ ॥

ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਜਿਉਂ ਅੰਧੇ ਸੋ ਭਏ।

ਹਟਿ ਕਰਿ ਨ੍ਰਿਪਤ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਗਏ।

ਕਹਿਨ ਲਗੇ ‘ਸੁਨਿਯੇ ਅਵਨੀਪਾ!

ਨਹਿੰ ਦੀਸਹਿ ਜਬ ਜਾਇੰ ਸਮੀਪਾ

॥ ੭੯ ॥

ਹੋਇੰ ਦੂਰ ਜਬ, ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

ਅਚਰਜ ਹੀ ਕੁਛ ਲਖੀ ਨ ਜਾਈ।’

ਸੁਨਿ ਭੂਪਤਿ। ਮਤਿ ਹੈ ਬਿਸਮਾਏ। ¹ਰਾਜਾ।

ਤ੍ਰੈ ਰਾਖਸ਼ ਪੁਨ ਔਰ ਪਠਾਏ ॥ ੮੦ ॥

ਪੂਰਬ ਜਜੋਂ ਹੈ ਅੰਧ ਸਿਧਾਰੇ।

ਸਪਤ ਵਾਰ ਇਸ ਰੀਤਿ ਪਧਾਰੇ।

{ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਪਰਤਾਵਾ}

ਅਚਰਜ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜੇ। ਮਾਨਾ। ¹ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਨਿਜ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥ ੮੧ ॥

‘ਇਹ ਕਯਾ ਅਚਰਜ ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਜੇ।

ਸਪਤਵਾਰ ਫਿਰ ਕਿਸੂ ਨ ਆਨਜੇ।

ਮੰਤ੍ਰੀ ਉਚਰੈ ‘ਸੁਨਹੁ ਛਿਤੇਸਾ।’ ¹ਹੇ ਰਾਜੇ!

ਕਲਾਵਾਨ ਇਹ ਕੋਊ ਬੈਸਾ ॥ ੮੨ ॥

ਜੇ ਕਰਿ ਹੋਵੈ ਆਪ ਰਜਾਈ।’ ¹ਤੇਰੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਪਰਥੋਂ ਮੈਂ ਇਨ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਈ।’

ਆਇਸ ਪਾਇ ਸਚਿਵ¹ ਸੋ ਆਯੋ। ਮੰਤ੍ਰੀ।

ਸੁੱਧ ਆਤਮੈ, ਕਪਟ ਗਵਾਯੋ ॥ ੮੩ ॥

‘ਸੇਵਾ ਕਰੋਂ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮਰੀ।

ਦੇਖਨ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਹੁ ਹਮਰੀ।’

ਇਸ ਬਿਧਿ¹ ਕਹਿਤਿ ਬੰਦਿ² ਦੈ ਹਾਥਾ। ¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਜੋੜਕੇ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਵਾ ਢਿਗ ਜਗ ਨਾਥਾ

॥ ੮੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

-ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਯਹੀ-

ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਤਰੀ ਧਾਰਿ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ ਬੈਠਿਗਾ,

ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ॥ ੮੫ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਪਾ:-ਕੌਨ ਨਾਮ।

‘ਕੋ ਨਾਮੰ¹ ਕਿਹ ਤੇ ਚਲਿ ਆਏ?’

ਜਜੋਂ ਤਨ ਧਰਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਏ।

ਆਗੈ ਗਮਨਹੁ ਕੌਨੇ ਦੇਸਾ?’

‘ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਜਗਤੇਸਾ

॥ ੮੬ ॥

‘ਨਾਮ ਅਹੈ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ।

ਲਖਹੁ ਅਤੀਤੰ¹ ਇੱਛਾਚਾਰੀ²।’

¹ਤਿਆਗੀ। ²ਮੌਜ ਵਾਲੇ।

ਤਬ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਗਯੋ ਭੂਪ ਢਿਗ ਹਿਤ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ

॥ ੮੭ ॥

‘ਨਗਰ ਤੋਹਿ ਆਯੋ ਕਰਤਾਰਾ।

ਸ਼ਰਨਿ ਗਹੋ¹ ਹੋਵੈ ਨਿਸਤਾਰਾ²।

¹ਸ਼ਰਨ ਫੜੋ। ²ਅੁਕਤੀ।

ਭਰਮ ਰਿਦੈ ਤੇ ਸਭਿ ਪਰਹਰਿ ਕੈ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਚਲਹੁ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰੇਮਹਿ ਉਰ ਭਰਿ ਕੈ’

॥ ੮੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੇਵਲੂਤ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹੈ,

‘ਮਾਨੁਖ ਭੋਜਨ ਮੋਰ’।

{ਦੇਵਲੂਤ}

ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੫੦ ਅੰਕ ੮੮ ਦੀ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਜੰਗਲ ਯਾ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਆਦਮ ਖੋਰਾਂ, ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਇਆ। ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਾਲਾ ਐਸੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਦੀਆਂ ਨਾਗਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅਗਲਬ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਗਹੌਂ ਨ ਤਿਨਕੀ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ^੧, ਮੈਂ^੨।

ਮਾਨੋ ਬਚਨ ਨ ਤੋਰ ॥ ੮੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕੈਸੇ ਹੈਂ ਦੇਖੌਂ ਮੈਂ ਜਾਈ।’

ਯੌਂ ਕਹਿ ਆਪ ਚਲਾ ਪੁਨ ਰਾਈ।

ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਹੈਂ ਜਾਂ ਕੇ ਸੰਗਾ।

ਜਨੁ ਗਿਰ^੧ ਆਵਤਿ ਮੇਚਕ^੨ ਅੰਗਾ ^੧ਪਹਾੜ। ^੨ਕਾਲੇ।

॥ ੯੦ ॥

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।

ਅੰਧੇ ਭਏ ਸਹਿਤ ਅਵਨੀਪਾ^੧।

^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਆਤਮ ਸੱਤਯਾ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ।

ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ^੧ ਕੋ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

^੧ਵਜ਼ੀਰ।

ਔਰ ਫਿਰਹਿ ਭੂਲੇ ਤਿਹ ਥਾਈਂ

॥ ੯੧ ॥

ਤਬਹਿ ਸਚਿਵ ਨੇ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਕਯਾ ਭੂਪਤਿ ਸੁਧ ਅਹੈ ਤੁਮਾਰੀ।

ਸੂਧੇ ਚਲਤਿ ਨ ਜਾਵਹੁ ਭੂਲੇ।

ਅਜਹੁ ਭਿ ਹੋਹੁ ਮੋਹਿ ਅਨਕੂਲੇ’

॥ ੯੨ ॥

ਭੈ ਕਰਿ ਡਰਪਯੋ^੧ ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜਾ।

^੧ਡਰਿਆ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਧਰੇ ਬਹੁ ਲਾਜਾ।

‘ਹੇ ਮੰਤ੍ਰੀ! ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਕਹਿਈ।

ਤੈਸੋ ਈ ਪੂਰਨ ਇਹ ਅਹਿਈ^੧ ਹੈ।

॥ ੯੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਪਾ:-ਦੇਇ, ਦੇਹੁ।

ਅਬ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹਿ^੧ ਜੇ,

ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਹੌਂ ਆਉਂ।

ਧਰਿ ਸ਼ਰਧਾ ਸੇਵਾ ਕਰੌਂ,

ਸਦਾ ਜਪੌਂ ਤਿਨ ਨਾਉ’ ॥ ੯੪ ॥

ਚੌਪਈ:**ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ।**-ਦੀਨ ਭਯੋ ਨ੍ਰਿਪ- ਸਚਿਵ¹ ਬਿਚਾਰਾ।

ਸੁੱਧ ਆਤਮੈ ਜਬਹਿ ਨਿਹਾਰਾ।

ਤਬ ਗਮਨਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦ੍ਰੈ ਬਿਨੈ ਉਚਾਰੀ ॥ ੯੫ ॥

‘ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ!

ਗਤਿ ਦਾਯਕ ਕਾਟਿਤਿ ਜਮ ਫਾਸੀ।

ਸੰਤ ਰੂਪ ਸਭਿ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ।

ਅਬ ਪਰਤੀਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਈ ॥ ੯੬ ॥

ਇਨ ਪਰ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਿਜ ਕੀਜੈ।

ਪ੍ਰਗਟ ਭੂਪ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਜੈ।’

ਸੁਨੀ ਅਕਪਟ¹ ਸਚਿਵ ਕੀ ਬਾਨੀ।**ਮੁੱਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।**

ਬਿਨੈ ਦੇਖਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨਖਾਨੀ ॥ ੯੭ ॥

‘ਭੂਪਤਿ! ਲੋਚਨ ਖੋਲਹੁ ਨੀਕੇ।

ਦੇਖੋ ਹਮ ਦਿਸ਼ ਅਹੈਂ ਨਜੀਕੇ।’

ਪਾਸ।

ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਮਹਿੰ ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ।

ਖੁਲਿਗੇ ਲੋਚਨ, ਭਾ ਤਮ ਹਾਨੀ¹ ਅੰਧੇਰਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

॥ ੯੮ ॥

ਕਮਲ ਬਦਨ ਕੇ ਜਬ ਹੀ ਦੇਖਾ।

ਪਰਯੋ ਚਰਨ, ਕਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖਾ¹।**ਪਾ:-ਪਰ ਭਾਇ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।**ਲਖਿ ਕਰਿ ਕਲਾ ਬਿਸਾਲ ਮਹੀਪਾ¹।**ਰਾਜ ਨੇ।**

ਬਿਨੈ ਬਖਾਨੀ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ ॥ ੯੯ ॥

‘ਕਰੀ ਅਵਗਯਾ ਰਾਵਰਿ¹ ਜੋਊ।**ਆਪਦੀ।**

ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਬਖਸ਼ਹੁ ਤੁਮ ਸੋਊ।

ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਸੇਰਾ।

ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਦਲ ਲਖਿ ਕਰਿ ਚੇਰਾ’

॥ ੧੦੦ ॥

ਹੋਇ ਦੀਨ ਪੁਰਿ ਕੇ ਲੇ ਆਏ।

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਬੀਚ ਬਸਾਏ।

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਮਨ ਭਾਈ।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਬੰਦਹਿੰ ਸਿਰ ਨਾਈ

॥ ੧੦੧ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮਧੁਰਬੈਨ, ਰਾਖਸ਼ਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਚਤੁਰ ਪੰਚਾਸਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੪ ॥

ਪਪ. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਦੇਵਲੂਤ, ਬਨਮਾਨਸ ਰਾਖਸ਼।]

ਪੳ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>ਪੳ

{ਦੇਵਲੂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੨..॥

{ਬਨਮਾਨਸ} ॥੨੫॥

{ਦੈਂਤ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਤ ਨਿਗਲਨਾ} ॥੫੨॥

{ਦੈਂਤ ਦੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ} ॥੨੧॥

{ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਮਾ} ॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਖਗੋਸ਼ ਸਮ, ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਤਿਨ ਕੋਇੰ।

[ਖਗੋਸ਼=ਗਰੁੜ। [ਸੰਸ. ਖਗ=ਪੰਛੀ। ਏਸ਼=ਮਾਲਿਕ। ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ, ਭਾਵ ਗਰੁੜ।]

ਜਗ ਬੰਧਨ ਅਹਿਰਾਜ ਸੇ, ਮੁਕਤੈ ਤਿਨ ਤੇ ਸੋਇੰ ॥੧॥

ਅਹਿਰਾਜ=ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ (ਅ) ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੱਪ, ਨਾਗ। [ਸੰਸ. ਅਹਿ=ਸੱਪ। ਰਾਜ=ਵੱਡਾ=ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਗਤ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਸਮਾਨ ਹਨ (ਜੋ) ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਚਰਣਾਂ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾ ਪਵੇ ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਗਬੰਧਨਾਂ) ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਜੋ ਅਹਿਰਾਜ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਵੱਡੇ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਹਣਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਗ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਵਚਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਚ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਬੀ ਬਹੁਵਚਨ ਵਿਚ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਕਥਾ ਰਸਾਲ ਬਿਸਾਲ ਸੁਹਾਨੀ।

ਦੇਵਲੂਤ ਨਿਜ ਭ੍ਰਿੱਤਾ¹ ਬੁਲਾਏ।

¹ਆਪਣੇ ਦਾਸ।

ਤੂਰਨ ਰਾਖਸ਼ ਸਪਤ ਪਠਾਏ¹ ॥੨॥

¹ਭੇਜੇ।

ਤਿਨ ਤੇ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਮੰਗਵਾਏ।

ਉੱਤਮ ਔਰ ਅੰਨ ਅਨਿਵਾਏ।

ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਕੇ ਧਰੇ ਅਗਾਰੀ।

ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ ॥੩॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਸੰਤ ਜੀ!

ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਬਨਾਇ।

ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਨ ਕੀਜਿਯੇ’

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇੰ ॥ ੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ੴਗਾ।

‘ਸੁਭਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ।

ਅਸਨ ਕਰੈਂ ਤਬ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।

ਯੋ ਨਹਿੰ ਤੁਮਰੋ ਖਾਇੰ ਕਦਾਪੀ।

ਹੋ ਸਭਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸੰਤਾਪੀ’ ॥ ੫ ॥

ੴਖਦਾਈ।

ਦੇਵਲੂਤ ਕਹਿ ‘ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿਹੋ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਤਿਸ ਬਿਧਿ ਮੈਂ ਰਹਿਹੋਂ।

ਕਰਹੁ ਆਪ ਉਪਦੇਸ਼ਹਿ ਜੋਈ।

ੴਜੋ ਵੀ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਰੋਂ ਕ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸੋਈ’

॥ ੬ ॥

ਭਾ ਅਨੁਸਾਰਿ ਪਿਖਯੋ ਗੁਨਖਾਨੀ^੨।

ੴਅਧੀਨ ਹੋਯਾ। ੴਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ।

ਕੁਮਤਿ ਕਦਨ ਕੋ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ।

{ਦੇਵਲੂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼}

‘ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ ਆਮਿਖਾ ਕੋ ਖਾਨਾ।

ੴਮਾਸ।

ਕਰਹੁ ਜਾਸ ਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹਾਨਾ।

ੴਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ।

॥ ੭ ॥

ਸਿਮਰਹੁ ਬਹੁਰ ਨਾਮ ਸੁਖ ਪਾਈ।

ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਜੋ ਹੋਤਿ ਸਹਾਈ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਾ ਤੁਮ ਕੁਲ ਮਾਂਹੀ।

ਭਯੋ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਪਯੋ ਮੁਖ ਤਾਂਹੀ

॥ ੮ ॥

ਦ੍ਵੈ ਲੋਕਨ ਮਹਿੰ ਤਾਂ ਕੀ ਰਾਖੀ।

ਚਲੀ ਜਾਤ ਅਜਹੂੰ ਲੋ ਸਾਖੀ।

ੴਗਵਾਹੀ।

ਹਰਨਾਖਸ਼ ਪਿਤ ਬਹੁ ਦੁਖ ਦੀਨੋ।

ਤਦਪਿ ਨਾਮ ਕੋ ਤਜਿਨ ਨ ਕੀਨੋ

॥ ੯ ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਮਨ ਲਾਈ।

ੴਪਾ:-ਸੁਖਦਾਈ।

ਪਿਖਹੁ ਬਿਭੀਖਨ ਹੈ ਅਬ ਤਾਂਈ।

ਤਿਹ ਕੋ ਭ੍ਰਾਤਾ ਹੁਤੇ ਜਗ ਰਾਵਨ।

ੴਭਾਈ।

ਹਨਯੋ ਸੁ ਰਾਮਚੰਦਾ ਜਸੁ ਪਾਵਨ

ੴਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ ਨੇ।

॥ ੧੦ ॥

ਅਪਨੋ ਭਗਤ ਬਿਭੀਖਨ ਜਾਨਾ।
ਲੰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਅਮਰ ਕਰਾਨਾ।
ਤਿਨ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਹੁ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।
ਤੁਮ ਕੀ ਕਰਹੁ ਭਾਵਨਾ¹ ਜੀ ਕੀ ¹ਸ਼ਰਧਾ।

॥ ੧੧ ॥

ਕਿਹ ਅਘ¹ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਾਏ। ¹ਪਾਪ।
ਅਬ ਕੁਕਰਮ ਜੇ ਲੇਹੁ ਕਮਾਏ।
ਪਾਵਹੁ ਨਰਕ ਜਾਇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।
ਤਿਹ ਤੇ ਕੋਇ ਨ ਸਕਹਿ ਉਬਾਰੀ

॥ ੧੨ ॥

ਤਜਹੁ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ¹ ਦੁਖਾਰੀ। ¹ਤਮੋ ਗੁਣੀ ਬ੍ਰਿਤੀ।
ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸੁਖਾਰੀ।
ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰੋਨ, ਹਉਮੈਂ ਤਜਿ ਬੋਲਾ।
'ਅਬ ਹੋਂ ਤੁਮ ਅਨੁਸਾਰਿ ਅਡੋਲਾ

॥ ੧੩ ॥

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਤਿ ਪਾਪ ਮਤਿ ਭਾਗੀ।
ਸੁਨਿ ਕੈ ਬਚਨ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗਾ।
ਭਯੋ ਆਜ ਤੇ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਾ' ॥ ੧੪ ॥

ਸੁਨਿਯੋ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਮੁਝ ਤਾਂਈ।
ਅਸਨ ਕਰਨ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਕੀਨ ਅਹਾਰ ਤਿਆਰਾ।
ਅਚਵਨ ਲਗੇ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ੧੫ ॥

ਰਾਖਸ਼ ਰਾਜ ਸਚਿਵ¹ ਨਿਜ ਲੀਨੇ। ¹ਮੰਤ੍ਰੀ।

ਬੈਸਯੋ ਪਾਸ ਤਹਾਂ ਰੋਸ ਭੀਨੇ।
ਅਰਧ ਖਾਇ ਦੀਨੋ ਤਿਨ ਤਾਂਈ।
ਆਇਸ ਮਾਨ ਲੀਨਿ ਮੁਖ ਪਾਈ
॥ ੧੬ ॥

ਖਾਵਤਿ ਹੀ ਖੁਲ ਗਏ ਕਪਾਟਾ¹। ¹ਮਨ ਦੇ ਪੜਦੇ।

ਚਿਰੰਕਾਲ ਭ੍ਰਮ ਪਰਦਾ ਪਾਟਾ।
ਮੁਕਤਿ ਯੋਗ ਹ੍ਰੈਗੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਇਕ ਮੰਤ੍ਰੀ ਪੁਨ ਦੁਤਿਯ ਭੁਵਾਲਾ¹ ¹ਰਾਜਾ।

॥ ੧੭ ॥

ਕੇਤਿਕ¹ ਦਿਨ ਤਹਿੰ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ। ¹ਕਈ ਕ।

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ।

ਸਭਿ ਰਾਖਸ਼ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਯੋ।

ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਤਿਨਹਿੰ ਤਜਿਵਾਯੋ

॥ ੧੮ ॥

ਜੀਅ ਘਾਤ ਕੀ ਬਾਨ¹ ਬਿਸਾਰੀ। ¹ਵਾਦੀ।

ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਹੀ ਸੁਖਬਾਰੀ।

ਭੇ ਤਯਾਰ ਜਬ ਚਲਿਨੇ ਹੇਤਾ।

ਭਨਤਿ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ ॥ ੧੯ ॥

‘ਸੁਧਰਸੈਨ ਜੋ ਭੂਪ ਮਹਾਨਾ।

ਦੇਵਲੂਤ! ਮਾਨਹੁ ਤਿਹ ਆਨਾ¹। ¹ਤਿਸਦੀ ਆਣ ਮੰਨੋਂ।

ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਕੀ ਕੀਜੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹੁ ਦੁਖ ਛੀਜੈ’

॥ ੨੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦੇਵਲੂਤ ਬੋਲਯੋ ਤਬਹਿ

‘ਮੁਝ ਤੇ ਉਤਮ ਧੁਰਿ।

ਸ਼ਕਤਿ¹ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਣ² ਤੋਰਿ ਹੋਂ

¹ਧੂੜੀ।

¹ਤਾਕਤ। ²ਤੀਲਾ, ਭਾਵ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ।

ਸੁਨਿਯੋ ਸ੍ਰੀ ਜਗ ਮੂਰ¹ ॥ ੨੧ ॥

¹ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ।

ਚੌਪਈ:

ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸ ਧਰਿ ਸੀਸਾ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਭਾ ਮਮ ਈਸ਼ਾ¹।’ ¹ਮਾਲਕ।

ਗਮਨ ਸਮੈਂ ਰਾਖਸ਼ ਮਿਲਿ ਸਾਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਦ ਕਮਲ ਜੁਹਾਰੇ¹ ¹ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।

॥ ੨੨ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮੂ।’

ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਭਿਰਾਮੂ।

ਬਿਦਾ ਹੋਇ ਗਮਨੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਕਿਤ ਅਵਨੀ¹ ਕਿਤ ਸਾਗਰ² ਪਾਨੀ ¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ²ਸਮੁੰਦਰ।

॥ ੨੩ ॥

ਚਲੇ ਜਾਂਹਿ ਇਕਸਾਰ ਅਗਾਰੀ।

ਆਇ ਗਯੋ ਕਾਨਨ^੧ ਤਬ ਭਾਰੀ। ^{੧ਜੰਗਲ।}

ਫੂਲ ਫਲਨ ਸੋਂ ਪੂਰਨ ਰੂਰਾ।

ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਲੋਂ ਦੀਸਤਿ ਭੂਰਾ ॥ ੨੪ ॥

ਤਾਂ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਇ ਮਝਾਰਾ।

‘ਬਾਂਦਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਇਕ ਵਧੇਰੇ ਨਰਮ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਕਲ ਉਰੰਗੋਟੈਂਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਦਮੀ ਵਾਂਗੂੰ ਖਲੋਕੇ ਟੁਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਛ ਲਫਜ਼ ਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕੁਛ ਗਲ ਬਾਤ ਸਮਝ ਸਮਝਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਦੇਖੀ ਬਨਮਾਨਸ^੧ ਕੀ ਡਾਰਾ।

{ਬਨਮਾਨਸ}

ਬਾਲ ਬਿਸਾਲ ਦਿਗੰਬਰ^੧ ਅੰਗਾ। ^{੧ਨੰਗੇ।}

ਰੂਪ ਭਯਾਨਕ ਮੇਚਕ ਰੰਗਾ ॥ ੨੫ ॥

ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਕ੍ਰਿਆ ਜਿਨ ਕੇਰੀ।

ਮਰਦਾਨੇ ਜਬ ਡਾਰ ਸੁ ਹੇਰੀ।

ਭੈ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਬਨ ਮੈਂ ਕਯਾ ਇਹ ਬਡੀ ਬਲਾਈ

॥ ੨੬ ॥

ਇਨ ਤੇ ਮੋ ਕੋ ਲਗਹਿ ਅਤੰਕਾ^੧।’ ^{੧ਡਰ।}

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਮਯੰਕਾ^੧। ^{੧ਚੰਦ੍ਰ ਮੁਖ ਵਾਲੇ।}

‘ਬਨਮਾਨਸ ਇਨ ਕੋ ਪਹਿਚਾਨੋ।

ਕਿਉਂ ਹਿਰਦੇ ਡਰ ਤੁਝ ਨੈ ਮਾਨੋ?’

॥ ੨੭ ॥

ਹਮਹਿ ਬਿਲੋਕਾ ਤਿਨ ਨੈ ਜਬ ਹੀ।

ਭਾਗ ਚਲੇ ਡਰਿ ਕੈ ਉਰ ਸਭਿ ਹੀ।

ਰਹਯੋ ਏਕ ਠਾਂਢਾ ਤਿਹ ਥਾਈ।

ਔਰ ਗਏ ਸਭਿ ਦੂਰ ਪਲਾਈ ॥ ੨੮ ॥

ਮੈਂ ਬੂਝਯੋ ਤਬ ਤਿਹ ਕੇ ਸਾਥਾ।

‘ਕੋ ਹੈ ਤੂੰ? ਕਹਿਯੋ ਨਿਜ ਗਾਥਾ।’

ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਉਚੇ ਚੀਕ ਪੁਕਾਰੀ।

ਲਖੀ ਨ ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਉਚਾਰੀ ॥ ੨੯ ॥

ਬੂਝੇ ਮੈਂ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨ ਐਨਾ।
 ‘ਕਿਉਂ ਨਹਿੰ ਏ ਬੋਲਤਿ ਸੁਭ ਬੈਨਾ?
 ਮਾਨੁਖ ਸੇ ਇਨ ਕੇ ਸਰਬੰਗਾ।
 ਹਮਕੋ ਪਿਖਿ ਭਾਗੇ ਡਰ ਸੰਗਾ’

॥ ੩੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਬੈਨ ਇਨ ਐਸੇ।
 ਨਹੀਂ ਭਨਤਿ ਮਾਨੁਖ ਬਚ ਜੈਸੇ।
 ਪਸੂ ਸਮਾਨ ਅਹੈਂ ਅਨਜਾਨੇ।
 ਤਿਨ ਤੇ ਕਛੁਕ ਹੋਸ਼ ਸਰ ਸਾਨੇ

॥ ੩੧ ॥

ਰਹਜੋ ਏਕ ਠਾਂਢਾ ਤਹਿੰ ਜੋਊ।
 ਬਨ ਮੈਂ ਲੇਨਿ ਗਜੋ ਫਲ ਸੋਊ।
 ਮਧੁਰ ਰਸਾਲ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਆਨੇਂ।

‘ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮ ਸਤਯਾ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਹੈ।

ਹਮ ਤੇ ਦੂਰ ਧਰੇ ਡਰ ਮਾਨੇ ॥ ੩੨ ॥
 ਬਹੁਰੇ ਸੋ ਭੀ ਗਯੋ ਪਲਾਈ।
 ਮਿਲਯੋ ਸੰਗਿ ਅਪਨੇ ਮਹਿੰ ਜਾਈ।
 ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਲੇ ਕਰਿ ਫਲ ਨਿਜ ਪਾਨੇ।
 ਕਹਿਨ ਲਗੇ ‘ਖਾਵਹੁ ਮਰਦਾਨੇ’

‘ਉਹ ਬੀ ਨੱਸ ਗਿਆ।

‘ਸਾਖੀਆਂ।

॥ ੩੩ ॥

ਮਾਨ ਬਚਨ ਲੀਨੇ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।
 ਖਾਨ ਲਗਯੋ ‘ਹੈਂ ਮਧੁਰ’ ਸਰਾਹੀ।
 ਖਾਇ ਬਹੁਤ ਜਬ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨਾ।
 ਪੁਨ ਅੰਗ੍ਰੂਜ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ ॥ ੩੪ ॥
 ਕਹੂੰ ਸਿੰਧੂ ਆਵਹਿ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।
 ਕਹੂੰ ਟਾਪੂ ਧਰਨੀ ਪਰ ਜਾਹੀਂ।

‘ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਸੋਨਦੀਪ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਟਾਪੂਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਵਿਗਾੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਜਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਤੇ ਵੱਧ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਣ।

ਕਿਤਿਕ ਦਿਵਸ ਜਬ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
 ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਿਹਬਲ ਮਰਦਾਨਾ

॥ ੩੫ ॥

ਤਬ ਕਾਨਨ ਆਵਾ ਇਕ ਭਾਰੀ।

ਸਫਲ ਬਿਟਪ¹ ਹੈਂ ਜਾਸ ਮਝਾਰੀ।

¹ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੁੱਛ।

ਪੁਸ਼ਪਨ ਪੱਤ੍ਰਨ ਸੋਂ ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ।

ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤਿਹ ਕੇ ਅੰਦਰ

॥ ੩੬ ॥

ਖਰੇ ਤਰੋਵਰੁ ਬ੍ਰਿੰਦ ਉਤੰਗਾ।

ਜਿਹ ਬਨ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਏਕ ਬਿਹੰਗਾ¹।

¹ਪੰਛੀ।

ਜੰਬੁਕ¹ ਕੇਹਰਿ² ਬ੍ਰਿਕ³ ਨ ਕੁਰੰਗਾ⁴।

¹ਗਿੱਦੜ। ²ਸ਼ੇਰ। ³ਬਘਿਆੜ। ⁴ਹਰਨ।

ਸੂਕਰ¹ ਸਸਾ² ਨ ਰੋਝ³ ਮਤੰਗਾ⁴

¹ਸੂਰ। ²ਸਹੇ। ³ਪਾਹੜੇ। ⁴ਹਾਥੀ।

॥ ੩੭ ॥

ਜੀਵ ਨਾਮ ਜਿਹ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਕੋਈ।

ਪਰਜੋ ਸੂਨ ਚਹੁੰਦਿਸ ਤੇ ਸੋਈ।

ਤਾ ਮਹਿੰ ਪਿਖਿ ਛਾਯਾ ਰਮਣੀਕਾ।

ਬੈਠਿ ਗਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਟੀਕਾ ॥ ੩੮ ॥

ਏਕ ਮਹੂਤਰ ਬੀਤਾ ਜਬ ਹੀ।

ਬੋਲਜੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਤਹ ਹੀ।

‘ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਬਿਹਬਲ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।

ਆਇਸ ਦੇਹੁ ਕਰੋਂ ਫਲ ਖਾਨਾ

॥ ੩੯ ॥

ਕਿਤਿਕ¹ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਬਿਨ ਖਾਏ।

¹ਪਾ:-ਕਿਤੇ।

ਨਹਿੰ ਅਹਾਰ ਮਗ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਏ।

ਇਸ ਬਨ ਮਹਿੰ ਦੀਸਹਿੰ ਫਲ ਰੂਰੇ।

ਮਧੁਰ ਬਿਸਾਲ ਰਸਨ ਕੇ ਪੂਰੇ’

॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਬੈਠਹੁ ਹਮਰੇ ਢਿਗ ਮਰਦਾਨਾ।

ਇਸ ਬਨ ਕੋ ਨੀਕੋ ਨਹਿੰ ਲਖਿਯੇ।

ਚਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਸੁੰਨੋ ਪਿਖਿਯੇ ॥ ੪੧ ॥

ਪਸੂ ਨ ਪੰਖੀ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

ਜਹਿੰ ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਖੋਜ ਨ ਪਾਈ।

ਧਰਿ ਧੀਰਜ ਕੇ ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਾ।’

ਪੁਨ ਚੁਪ ਭੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੪੨ ॥

ਸੁਨਿ ਰਿਸਾ^੧ ਜਗੀ ਅਧਿਕ ਮਰਦਾਨੇ। ^੧ਗੁੱਸਾ।

ਖਿਝ ਕੈ ਨਿਸ਼ਠੁਰ^੧ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ। ^੧ਕਰਤੇ।

‘ਜਹਿੰ ਅਹਾਰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮੇਰੇ।

ਬਰਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਨ ਜਾਨ ਦੈਂ ਨੇਰੇ

॥ ੪੩ ॥

ਮਨਹੁ ਬੈਰ ਕਰਿ ਮਾਰਤਿ ਮੋਹੀ।

ਕਜੇਂ ਜੀਵਨ ਜਗ ਮਹਿੰ ਅਬ ਹੋਹੀ।

ਕਹਾਂ ਖੁਦਾਇ ਮੁਝਹਿ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੀਨੀ।

ਰਹੈ ਦੇਹਿ ਜਹਿੰ ਖਫਨ ਬਿਹੀਨੀ

॥ ੪੪ ॥

ਨਹੀ ਗੌਰ^੧ ਮੇਰੀ ਕਿਨ ਕਰਨੀ। ^੧ਕਬਰ।

^੧ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਅੰਕ ੫੪ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ ‘ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ’ ਜਦੋਂ ਸੱਚਮੁਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਅੰਤ ਕਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ-ਮੁਝ ਦਿਹੁ ਦਾਹੁ ਅਗਨ ਜਗਸਾਈਂ। ਧਰਨ ਬਿਖੈ ਦਫਨਾਵਹੁ ਨਾਂਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁ: ਨਾ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾ: ਅਧ: ੩੫ ਅੰਕ ੧੪] ਫਿਰ ਉਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੯ ਵਿੱਚ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਗਨ ਦਾਹ ਦਿੱਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਯੋਂ ਹੀ ਪਰਜੇ ਰਹੇਂ ਗੋ ਧਰਨੀ।

ਹੋਂ ਤੋ ਡੂਮ ਕਰਤਿ ਗੁਜਰਾਨਾ।

ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਅਪਨੇ ਜਜਮਾਨਾ ॥ ੪੫ ॥

ਬੈਠਜੋ ਸਦਨ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ।

ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਮਿਲਜੋ ਹਰਖਾਵਤਿ। ^੧ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਸਾਂ।

ਉਜਰਜੋ ਹੁਤੋ ਆਪ ਇਹ ਘਰ ਤੇ।

ਮੁਝੈ ਉਜਾਰਜੋ ਗੁਜਰਾ ਸੁ ਕਰਤੇ ^੧ਗੁਜ਼ਾਰਾ।

॥ ੪੬ ॥

ਨਿਕਟ ਬਿਟਪ ਕੇ ਫਲ ਹੈਂ ਮੇਰੇ।

ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਇਨ ਕੇ ਖਾਇ ਘਨੇਰੇ।

ਇਹ ਰਜਾਇ ਮੁਝ ਦੇਤਿ ਨ ਕੈਸੇ।

ਜਾਨਤਿ ਛੁਧਾ ਆਪਨੀ ਜੈਸੇ ॥ ੪੭ ॥

ਹੋਂ ਨ ਸਕੋਂ ਸਹਿ ਭੂਖ ਘਨੇਰੀ।

ਇਨ ਕੋ ਹਸੀ ਸੁਹਾਵਤਿ ਮੇਰੀ। ^੧ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਸੀ ਕਰਨੀ।

ਭਯੋ ਛੁਧਾਤੁਰ ਜਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।

ਫਲ ਨ ਖਾਨ ਦੇਵਤਿ ਬਰਜਾਹੀ¹ ਾਰੋਕਦੇ ਹਨ।

॥ ੪੮ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿਝ ਕਹੇ ਅਯੋਗੁ।^੨

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਵੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਆਕੁਲਤਾ ਵਿੱਚ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਸਨ, ਭੁੱਖ ਪਯਾਸ ਤੇ ਵਸੀਕਾਰ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਂਗ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਸਤਾਇਆ, ਕੇਵਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਭੁੱਖ ਕਿਉਂ ਦਬਾਂਦੀ ਰਹੀ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਉਤਰਾਰਧ ਅੱਧਯਾਇ ੧ ਅੰਗ ੩੧ ਵਿੱਚੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹੇ ਪਦਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:- ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਨੀਏ ਛੁਧਾ ਨ ਕੋਈ। ਜਬ ਕੋ ਬਰ ਦੇਕਰ ਤੁਮ ਖੋਈ। ਰਹੋਂ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਉਰ ਮਾਂਹੀ। ਖਾਵਨ ਚਾਹਿ ਹੋਤ ਕਬ ਨਾਹੀਂ।’ ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਵਾਂਗ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਭੁੱਖ ਨੇ ਕਿਉਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ? ਇਸ ਸੰਸੇ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਾਵਰੂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਵਿ ਜੀ ਐਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਛੁਧਾ ਲਗੀ ਬਜਾਕੁਲ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਅਕੁਲਾਇ।

ਸਮਤਿ ਹੇਤ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ਤਿਹ ਉਰ ਭੂਖ ਲਗਾਇ।

ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਕੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਕੇ, ਜਗਨਨਾਥ, ਹਰਿਦਵਾਰ ਤੇ ਕੁਰਛੇਤਰ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲਹਿੰਦੇ ਵਲ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲ, ਕਾਬੇ ਵਲ ਚਰਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਅਗਨੀ ਤੇ ਦੇਗਚੀ ਰੱਖਣੇ ਆਦਿਕ ਢੰਗ ਵਰਤੇ ਇੰਦ ਹੀ ਖਾਸ ਖਾਸ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਖਾਸ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਕਾਰੀਆਂ, ਪਖੰਡੀਆਂ, ਦੰਭੀਆਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘਾੜਨ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਾਉਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਖਿਆ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਸਤੋਂ ਆਤੁਰ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਆ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਤ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਾਰ, ਪਰਵਾਰ, ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤੋੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ, ਇਸਨੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਈਮਾਨ, ਆਪਣਾ ਮੱਕਾ ਤੇ ਮਦੀਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ-ਤਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਤਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਟਵਿਰਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਦੀਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਨਣ ਦਾ ਜੋ ਮਾਨ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਉਪਾਲੰਭ ਦੇ ਕਹੇ ਵਾਕ ਅਸ਼ਰਯਕਤਾ ਦੇ ਵਾਕ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਨਿਹੋਰੇ’ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣ ਤਾਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਬਾਲਕ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ, ਜਾਂ ਇਕ ਭਗਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਵੇਖੇ ਤੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਨਨ ਗਮਨਯੋ ਬਿਨਾ ਨਿਯੋਗੁ¹।

¹ਆਗਯਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ।

ਖਾਨ ਲਗਯੋ ਫਲ ਮਧੁਰੇ ਸੁੰਦਰ।

ਲਾਲਚ ਲਗੇ ਗਯੋ ਬਹੁ ਅੰਦਰ ॥ ੪੯ ॥

ਹੁਤੋ ਦੈਂਤ ਇਕ ਤਹਿੰ ਭੈਕਾਰੀ¹।

¹ਡਰਾਵਨ ਵਾਲਾ।

ਜਿਹ ਨੈ ਗਜ ਮ੍ਰਿਗ ਕੀਨ ਅਹਾਰੀ।

ਦੋਇ ਸਹੰਸੁ ਕੋਸ ਲੋ ਸੋਉ।

ਬਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਨ ਛਾਡਯੋ ਕੋਉ ॥ ੫੦ ॥

ਗਿਰ ਸਮਾਨ ਜਿਹ ਦੇਹ ਕਰਾਲਾ¹। ¹ਭਯਾਨਕ।

ਉਭੈ ਕੋਸ ਲੋ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲਾ।

ਸਿਰ ਪਰ ਸ੍ਰਿੰਗ ਖਜੂਰ ਸਮਾਨਾ¹। ¹ਵਾਂਛੂ।

ਗਿਰ ਕੰਦਰ¹⁺ ਸੀ ਨਾਸ² ਪ੍ਰਮਾਨਾ ¹ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੋਹ। ²ਨਾਸਾਂ। ⁺ਪਾ:-ਗਿਰਕੰਦਰਾ-
ਬੀ ਹੈ।

॥ ੫੧ ॥

ਚਾਟਤਿ ਓਸਟ¹ ਛੁਧਾ² ਮਹਾਨਾ³। ¹ਬੁੱਲ੍ਹ। ²ਭੁੱਖ। ³ਬਹੁਤੀ।

ਤਿਹ ਨੈ ਦੇਖਾ ਜਬ ਮਰਦਾਨਾ।

{ਦੈਂਤ ਨੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਬਤ ਨਿਗਲਨਾ}

ਤੂਰਨ ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਬ ਨਿਜ ਪਾਨਾ।

ਮੁਖ ਮਹਿੰ ਖਾਵਾ ਕੌਰ¹ ਸਮਾਨਾ ¹ਗਰਾਹੀ।

॥ ੫੨ ॥

ਭਯੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮੁਖ ਬੋਲਿ ਨ ਆਯੋ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਧਯਾਯੋ।

‘ਕਰਿਯੋ ਰੱਛਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ!

ਜਯੋਂ ਗਜਰਾਜ¹ ਉਧਾਰਯੋ² ਤੂਰਨ ¹ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ। ²ਬਚਾਯਾ ਸੀ।

॥ ੫੩ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਮੈਂ ਅਜਾਨ ਮਤਿ ਮੂਢਾ।

ਕਹੇ ਕੁਬਚਨਾ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ¹। ¹ਮੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ (ਅ) ਅਗਯਾਨ ਵਿਚ।

ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਹੁ ਅਪਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਬਿਸਾਲਾ¹ ¹ਬਚਾਵਹੁ ਦੈਤ ਵੱਡੇ ਤੋਂ।

॥ ੫੪ ॥

ਕਹੇ ਕੁਬੈਨ ਨ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਿਯੋ।

ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਿਜ ਨਾਮ ਬਿਚਰਿਯੋ।

ਸੰਗ ਲੀਯੋ ਕੀ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜਾ।

ਤੁਮ ਹੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ’

॥ ੫੫ ॥

ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਜਾਨਿ ਗੁਰੁ ਲੀਨੋ।

ਦੈਤ ਰਦਨ ਤੇ ਰਾਖਨ ਕੀਨੋ।

ਗਯੋ ਉਦਰ ਮਹਿੰ ਬਨਾ ਬਨਾਯੋ।
ਦੁਸ਼ਟ ਰਦਨ ਕੋ ਛੁਹਨ ਨ ਪਾਯੋ
॥ ੫੬ ॥

ਜਜੋਂ ਨਰ ਕੇ ਗਰਾ ਦਾਨੋ¹ ਜਾਈ। ¹ਦਾਣਾ। ^੨ਪਾ:-ਉਰ।
ਗਯੋ ਉਲੰਘਿ ਤਿਸੀ ਕੀ ਨਜਾਈ।
ਪੁਨ ਬੋਲੇ ਮੁਝ ਸੰਗ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
‘ਬੈਠਾ ਰਹੁ ਇਹ ਠਾਂ ਤੂੰ ਬਾਲਾ!
॥ ੫੭ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਦੈਤ ਗਹਾਨਾ।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਤਿਨ ਲੀਨ ਲੰਘਾਨਾ।
ਜਾਇ ਛੁਰਾਵਹਿ ਅਬ ਤਿਹ ਤਾਈਂ।
ਘਟਿ ਇਕ ਮੈਂ¹, ਤੂੰ ਆਉ ਤਹਾਈ²⁺’ ¹ਇਕ ਘੜੀ ਵਿਚ। ^੨ਤਿੱਥੇ ਹੀ। ^੩ਪਾ:-ਘਟੀ
ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਆਉਂ ਇਹਾਂ ਹੀ।
॥ ੫੮ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਮੁਝ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।
ਗਮਨੇ ਰਾਖਸ਼ ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ।
ਦਾਸ ਬਚਾਵਨ ਹਿਤ ਗੁਰੁ ਪੂਰਨ।
ਦਈ ਦਿਖਾਈ ਦੈਤਹਿ ਤੂਰਨ ॥ ੫੯ ॥
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਤਾਂਹੀ।
ਕਰ ਉਚਾਇ ਪਾਏ ਮੁਖ ਮਾਂਹੀ।
ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੇ ਗੁਰੂ ਜਬ ਹੀ।
ਮਿਲਤਿ ਭਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਹੀ
॥ ੬੦ ॥

ਕਹੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ।
ਪੁਨ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਧਾਵਨ ਕੀਨੀ।
ਦੈ ਕੌਸਨ ਲੋ ਦੈਤ ਉਤੰਗਾ¹। ¹ਉੱਚਾ।
ਤਿਤਨੋ ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜ ਅੰਗਾ
॥ ੬੧ ॥

ਜਬ ਤਨ ਫਟਨ ਲਗਯੋ ਤਿਹ ਕੇਰੋ।
ਇਕ ਜੋਜਨ ਲੋ ਬਧਯੋ ਬਧੇਰੋ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਧਾਵਾ ਤੇਤੋ¹। ¹ਤਿਤਨਾ ਹੀ।
ਰਾਖਸ਼ ਬਿਸਤਰਯੋ¹ ਤਨ ਜੇਤੋ ॥ ੬੨ ॥ ¹ਫੈਲਾਇਆ।

ਭਯੋ ਕਸ਼ਟ ਜਬ ਰਾਖਸ਼ ਤਾਂਈ।

ਦੈ¹ ਜੋਜਨ ਕੀ ਦੇਹਿ ਬਧਾਈ।

¹ਦੋ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਤੋ ਤਨ ਬਿਸਤਾਰਾ।

ਅੰਤਰ ਭਯੋ ਤਾਂਹਿ ਦੁਖ ਭਾਰਾ ॥ ੬੩ ॥

ਨੋ ਜੋਜਨ ਲੋ ਦੈਤ ਬਧਾਵਾ।

ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਬਨਾਵਾ।

ਭਏ ਸੁਮੇਰੁ ਸਮਾਨ¹ ਸੁ ਭਾਰੀ।

¹ਸੁਮੇਰ ਪਹਾੜ ਵਾਂਙੂ।

ਅਸੁਰ ਤਬੈ ਨਿਰਬਲਤਾ ਧਾਰੀ ॥ ੬੪ ॥

ਠਾਂਢੇ ਦੇਖਹਿੰ ਦੇਵ ਅਕਾਸ਼ਾ।

ਸਭਿਹਿਨਿ ਹਾਹਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।

-ਦੈਂਤ ਚਬਾਇ ਗਯੋ- ਇਵ ਜਾਨੇ।

ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਅਨਜਾਨੇ ॥ ੬੫ ॥

ਦੈਤ ਭਯੋ ਬਿਹਬਲ ਤਬ ਤਾਂਈ।

ਨਿਜ ਜੀਵਨ ਕੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ।

ਪਸਰੇ¹ ਨੈਨ ਭਯਾਨਕ ਭਾਰੇ।

¹ਫੈਲੇ।

ਗਿਰਜੋ ਅਵਨਿ ਪਰ ਖਾਇ ਪਛਾਰੇ

॥ ੬੬ ॥

ਮਾਨੋ ਬਧਯੋ ਬਿੰਧਚਾੜਲਾ ਭਾਰੀ।

¹ਬਿੰਧਚਾੜਲ ਦੱਖਣੀ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਬਿੰਧਚਾੜਲ ਨੇ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਮੇਰੀ ਬੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰੇ, ਇਸ ਪਰ ਦੇਵਤੇ ਘਬਰਾਏ ਕਿ ਮਤਾਂ ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਹੀ ਰੋਕ ਲਵੇ ਤਾਂ ਬਿੰਧਚਾੜਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਗਸਤ ਜੀ ਸੱਦੇ ਆਏ, ਬਿੰਧਚਾੜਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਗਸਤ ਨੇ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਰਹੁ, ਤਦ ਤੋਂ ਓਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪਰਜੋ ਧਰਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਗਾਰੀ।

ਤਿਹ ਕੇ ਤਰੇ ਤਰੇਵਰ ਜੇਤੇ।

ਟੂਟ ਗਏ ਚੂਰਨ ਭੇ ਤੇਤੇ ॥ ੬੭ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਬੰਦ ਭਯੋ ਮੁਖ ਸ੍ਵਾਸ ਜਬੈ,

ਤਬ ਦੇਹਿ ਛੁਟੀ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਨ ਉਡਾਈ।

ਭਾਖਤਿ 'ਜੈ' ਪੁਨ 'ਜੈ' ਸੁਰ¹ ਬਾਸਵ², ¹ਦੇਵਤੇ। ²ਇੰਦ੍ਰ।

ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।

ਸੰਗ ਲਏ ਮਰਦਾਨਹਿ ਕੋ,

ਨਿਕਸੇ ਗੁਰੂ ਬਾਹਰ ਐਸਾ ਸੁਹਾਈ²। ¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ²ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਸਨ।
 ਪੰਨਗ ਦੈਤ¹ ਕੋ ਚੀਰ ਮਨੋ, ¹ਇਕ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ।
 ਨਿਕਸੇ ਸੰਗ ਗੋਪਨ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁਰਾਈ¹। ¹ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਜੀ।
 ॥ ੬੮ ॥

ਰਾਖਸ਼ ਸੁੰਦਰ ਦੇਹਿ ਧਰਾ,
 ਜਿਹਾ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੂਤ¹ ਕੁੰਡਲ² ਪਾਏ। ¹ਕੰਨੀ। ²ਵਾਲੇ।
 ਪੀਤ¹ ਦੁਕੂਲ² ਬਿਰਾਜਤਿ ਉਪਰ,
 ਸ਼ਯਾਮ¹ ਸਰੂਪ ਭਲੀ ਛਬਿ ਛਾਏ। ¹ਪੀਲਾ। ²ਦੁਪੱਟਾ।
 ਪੂਰਬ ਬੰਦਨ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ,
 ਪਰਸੰਸਨ ਕੇ¹ ਪੁਨ ਬੈਨ ਅਲਾਏ। ¹ਕਾਲਾ।
 ‘ਹੇ ਕਰਤਾਰ! ਧਰਜੋ ਅਵਤਾਰ,
 ਕਲੀ ਮਹਿ ਆਇ ਕੈ ਨਾਮ ਜਪਾਏ
 ॥ ੬੯ ॥

ਹਮ ਸੇ ਜੁ ਅਘੀ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿ ਦੇਵਨ,
 ਆਵਨ ਭਾ ਤੁਮਰੋ ਇਹ ਥਾਈਂ।
 ਜਗ ਖੰਡਤਿ ਹੋ ਸਭਿ ਡਿੰਭਲ¹ ਕੋ, ¹ਪਖੰਡਾਂ।
 ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਮੈਂ ਨਰ ਦੇਹੁ ਚਲਾਈ।
 ਦਸਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਧਰੈਂ ਅਬ ਆਪ, ¹ਪਾ:-ਦਸ।
 ਅਲੰਬ¹ ਹੈ ਹਿੰਦ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ। ¹ਆਸਰਾ।
 ਤਨ ਮਾਨਵ ਧਾਰਿ ਕੈ ਪ੍ਰੋਖ¹ ਫਿਰੋ, ¹ਗੁਪਤ।
 ਸ਼ਰਧਾ ਜੋ ਧਰੈ ਤਿਨ ਕੋ ਗਤਿਦਾਈ’
 ॥ ੭੦ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਲਖਿ ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ
 ਬਿਸਮਾਨਾ,
 ਗੁਰੂ ਰਿਦੇ ਇਹੁ ਜਾਨਿ¹। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣ ਲਈ।
 {ਦੈਂਤ ਦੀ ਪੂਰਬ ਕਥਾ}
 ਬੂਝਾ ਪੁਨ ਸੋਈ¹ ‘ਤੁਮ ਕੋ ਹੋਈ? ¹ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।
 ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਕਰੋ ਬਖਾਨ।’
 ਨਿਜ ਗਾਥ ਉਚਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਾਰੀ
 ‘ਸੁਨਹੁ ਉਧਾਰਕ ਮੇਰ। ¹ਹੇ ਮੇਰੇ ਉਧਾਰ ਕਰਣੇ ਵਾਲੇ।
 ਜਬ ਜਨਕ ਬਿਦੇਹੀ, ਤਬ ਨਰ ਦੇਹੀ,
 ਹੁਤੋ ਰਸੋਈਆ ਚੇਰ। ॥ ੭੧ ॥ ¹ਨੌਕਰ।

ਇਕ ਕਾਲ ਨਰੇਂਦੂ¹ ਸੰਤਨ ਨੌਂਦੂ²,   ¹ਰਾਜੇ ਨੇ। ²ਨਿਉਂਦਾ ਕੀਤਾ।
 ਕਰੀ ਰਸੋਈ ਸਾਰ।
 ਤਬ ਮੁਝ ਛੁਧ¹ ਲਾਗੇ, ਸਭਿਹਿਨਿ ¹ਭੁੱਖ।
 ਆਗੇ,
 ਕੀਨ ਦੁਰਾਇ¹ ਅਹਾਰ²।   ¹ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਹਰੇ ਛੁਪਕੇ। ²ਭੋਜਨ ਖਾ ਲਿਆ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਨੈ ਜਬ ਜਾਨੀ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ
 -ਜੂਠੀ ਭਈ ਰਸੋਇ-।
 ਸਰਿਤਾ¹ ਮਹਿੰ ਡਾਰੀ, ਸੰਤ ਨ ¹ਨਦੀ। ²ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖੁਵਾਈ।
 ਖੁਆਰੀ²,
 ਲਖਿ ਔਗੁਣ ਮਮ ਸੋਇ ॥ ੨੨ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸ੍ਰਾਪ ਦਯੋ ਪੁਨ ਭੂਪਤ ਮੋਹਿ,
 ਕਹਯੋ -ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਹੋਵਹੁ ਜਾਈ-।
 ਦੀਨ ਭਯੋ ਸੁਨਿ, ਬੁਝਤਿ¹ ਮੈਂ,   ¹ਪੁੱਛਿਆ।
 -ਕਬ ਹੋਵਹਿਗੀ ਗਤਿ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?-
 ।
 ਭੂਪ¹ ਭਨਯੋ -ਕਲਿਕਾਲ ਵਿਖੈ,   ¹ਰਾਜੇ ਨੇ।
 ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਧਰੈ ਹਰਿ ਜਾਈ।   ¹ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇਗਾ ਜਾ ਕੇ।
 ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਕੈ ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ,
 ਤਾਂਹਿ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਮਿਟਾਈ

॥ ੨੩ ॥ ^੧

^੧ਦੇਵਲੂਤ ਤਾਂ ਆਦਮ ਖੋਰ ਜਾਂਗਲੀ ਜਾਤ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੈਂਤ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਵਜ਼ਕਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਵਰਣਨ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਵਾਂਙੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਐਸ਼ੁਰਜ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਵੱਲ ਛੇਤੀ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਬਖਸ਼ਣੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਜਾਨ ਹੁਲਕੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਪਰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸੇ, ਇਹ ਸੱਤਯਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਧਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੂਹਾਂ ਤੜਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਲਯਾਨ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੰਤਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦੁਖੀ ਅਭਿਗਤਿ, ਅਮੁਕਤਿ, ਰੁਲ ਰਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਰਿਆ।
 ਅਭਿਗਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਓਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਪਰ ਹੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ, ਮੰਦਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੋਝਾਂ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਰੜਕਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵ, ਵਾਸ਼ਨਾਂ, ਦੇਹ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਬੀ ਭਯਾਨਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਸੁਖਮ ਤੱਤ ਦੇ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਯਾ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਸੁਆਪ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸੁਆਪ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜਾਲ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋ ਪਏ ਸੈਂਕਲਪ (Auto Suggestion) ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਦੁਖ, ਕਲਹ, ਕਲੇਸ਼ ਕਰਤੂਤ, ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਸੱਤ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹੋ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਅੱਜ ਕਲ ਹਿਪਨਾਟਿਜ਼ਮ ਦੀ ਵਿਦਯਾ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਨੋਂ ਅਮੁਕਤਿ ਆਤਮਾ ਸੀ ਜੋ ਜਨਮ ਦੇ ਸੁਆਪ ਤੋਂ ਸੈਂਕਲਪ (Auto Suggestion) ਦੇ ਦੈਤ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਸੀ ਭਯਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਯਾਨਕ ਕਰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਵਧਦੀ ਘਟਦੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਵਧ ਘੱਟ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਤੋਂ ਜਿਸਦੀ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ‘ਪ੍ਰੇਤ ਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਦੁਖ ਘਨੇਰੇ’
॥ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਸਾਰਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਾਸਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦਬੀਆਂ ਅਮੁਕਤਿ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਬੀ ਕਲਯਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ: ਅਬ ਭਯੋ ਮਿਲਾਪਾ, ਮਿਟ

ਗਯੋ ਸੁਆਪਾ,

ਰਾਖਸ਼ ਤਨ ਪਲਟਾਇ।’

ਕਹਿ ਗਾਥਾ ਸਭਿ ਹੀ ਬੰਦਤਿ ਤਬ ਹੀ,

ਗਯੋ ਬਿਕੁੰਠਹਿ ਧਾਇ।

ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਯੋ ਹਿਰਾਨਾ,

ਨਮਸਕਾਰ ਪਗ ਕੀਨਿ।

‘ਹੋ ਤੁਮ ਜਗਦੀਸ਼ਾ, ਮਯਾ¹ ਕਰੀਸਾ²,   ¹ਕ੍ਰਿਪਾ। ²ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਮਹਿੰਮਾ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਚੀਨਿ ॥ ੭੪ ॥

ਵਡ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਰਯੋ ਮੁਝੇ ਛੁਟਾਰਯੋ,

ਜਿਹੰ ਦੀਰਘ ਵਿਸਤਾਰ।

ਤਹਿੰ ਤਰੇ ਤਰੋਵਰ ਚੂਰਨ ਭੇ ਧਰ,

ਨੌ ਜੋਜਨ ਆਕਾਰ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਪਾਈ, ਕੌਨ

ਕਮਾਈ?

ਦੀਜੈ ਹਮੇ ਬਤਾਇ।

ਜੀਵਨ ਸੰਤਾਪੀ¹ ਇਹ ਵਡ ਪਾਪੀ,   ¹ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਗਾ ਬਿਕੁੰਠ ਸੁਖ ਪਾਇ’ ॥ ੭੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:   ¹ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ, ‘ਜਨਮ

ਪੁਰਾ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਚਿਰੰਕਾਲ ਲਗ
ਤਾਂਹਿ ॥੨੬॥

ਤਿਹ ਫਲ ਉੱਤਮ ਪਦ ਲਹੜੇ, ਮੁਕਤਿ
ਪਾਇ ਦੁਖਦਾਹਿ।

ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਅਕਾਰਥੀ, ਕਰੀ ਕਬਹਿ ^{ਪਾ-ਨ ਕਬਹੂੰ।}
ਨਹਿੰ ਜਾਹਿ ॥੨੭॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਜੇ ਮਿਲਿ ਸੰਤਨ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਤਿ,
ਪਾਵਤਿ ਸੇ ਸੁਖ ਲੋਕਹਿ ਦੋਊ।

{ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਮਹਿਮਾ}

ਨਾਮ ਜਪੈਂ ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਸੈਂ,
ਮਨ ਮਾਰਨ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਊ।

ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਮਹਾਤਮ ਨਾਮ ਕੋ,
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਰਤਿ ਗਾਵਹਿ ਸੋਊ।

ਬੰਧਨ ਜੇ ਭਵ ਕੇ¹ ਭਵਦਾਯਕ²,

ਤਾਂ ਉਪਚਾਰਹਿ ਔਰ ਨ ਕੋਊ’

¹ਸੰਸਾਰ ਦੇ। ²ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ।

॥੨੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੋ,
ਚਲਤਿ ਭਏ ਗਤਿਦਾਇ।

ਭਜਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਗੁਰ ਚਰਨ,
ਕਰਿ ਕੈ ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ ॥੨੯॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਥੇ ‘ਬਨ ਮਾਨਸ, ਰਾਖਸ਼’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਪੰਚ ਪੰਚਾਸਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥੫੫॥

ਪੲ. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਮਲ ਨੈਨ]

ਪਪ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>ਪ੭

{ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ} ॥ ੭, ੧੫ ॥

{ਕਵਲਨੈਨ} ॥੫੭.. ॥

{ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ} ॥ ..੧੦੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚੰਦਨ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ, ਮਨ ਇਰੰਡ ਢਿਗ ਲਾਇ।

ਹੈ ਸੁਗੰਧਿ ਮੈ ਕਾਮ ਕੇ, ਸੀਤਲਤਾ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥

ਸੁਗੰਧਿਮੈ=ਸੁਗੰਧਿਮਯ=ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ, ਸੁਗੰਧਿਤ। (ਅ) ਮੈਂ ਸੁਗੰਧਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਕਾਮ ਕੇ=ਕੰਮ ਵਾਲਾ

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਚੰਦਨ ਤੁੱਲ ਹਨ, (ਮੈਂ ਆਪਣਾ) ਅਰਿੰਡ (ਵਰਗਾ) ਮਨ (ਰੂਪੀ ਬੂਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਲਗਾ (ਕੇ) ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ (ਤੇ) ਸੀਤਲਤਾ ਦਾ ਸੁਖ ਪਾਕੇ (ਹੁਣ ਕਿਸੇ) ਕੰਮ ਵਾਲਾ (ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ)।

ਭਾਵ:

ਇਰੰਡ ਦਾ ਬੂਟਾ ਨਿਕੰਮਾ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਂ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਨਾਂ ਮਿੱਠਾ ਫਲ, ਨਾਂ ਸੁਗੰਧੀ, ਨਾਂ ਲੱਕੜੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ, ਚੰਦਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗਕੇ ਜੇ ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਛੁਹ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਸੀਰ ਸੀਤਲਤਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਖ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਤੋਗੁਣੀ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਗੰਧੀਮਯ ਜਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਨੀ!

ਆਗੇ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਕਿਤ ਸਾਗਰ ਕਿਤ ਪਰ ਜਾਈਂ।

ਹਸਨ ਹੇਤ ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੨ ॥

‘ਮਰਦਾਨੇ ਫਲ ਤੈਂ ਭਲਿ ਖਾਏ।

ਭਯੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਜਹੁਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ¹?’ 1ਰਜਿਆ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਦੈ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ।

‘ਕਰੀ ਅਵੱਗਯਾ ਮੈਂ ਸੁਖਦਾਨੀ! ॥ ੩ ॥

ਅਧਿਕ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।

ਤਾਂ ਕੇ ਫਲ ਭਾ ਦੁਖ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ।

ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਿਜ ਬਿਰਦ ਸੰਭਾਰਾ।

ਮੁਝਹਿ ਮੁਚਾਵਾ¹ ਦੈਤ ਸੰਘਾਰਾ² ॥ ੪ ॥

¹ਬਚਾਇਆ। ²ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਛੁਧਾ ਸੰਗਿ ਬਯਾਕੁਲ ਹੂੰ ਜਾਵੇਂ।

ਖਿਝ ਕਰਿ ਨੀਕੀ ਮਤਿ¹ ਬਿਸਰਾਵੇਂ।

¹ਚੰਗੀ ਅਕਲ।

ਤਬਹਿ ਅਨੁਚਿਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਉਂ।

ਤਿਹ ਕੋ ਫਲ ਮੈ ਸੰਕਟ ਪਾਉਂ ॥ ੫ ॥

ਨਾਮ ਤੁਮਾਰ ਪਤਿਤ ਕੋ ਪਾਵਨ।

ਬਖਸ਼ੋ ਖਤਾ ਸੰਤ ਮਨ ਭਾਵਨ¹ !’

¹ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੀਓ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਕੈ।

ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਦਾਸ ਨਿਜ ਗੁਨਿਕੈ ॥ ੬ ॥

‘ਤੁਝ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਦੀਵ ਹਮਾਰੀ⁺।

⁺ਜੇ ਮਰਦਾਨਾ ਜਨਕ ਆਦਿ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਰਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ}

ਬਚਨ ਸੁਨੰਤਿ ਪ੍ਰਸੀਦਹਿੰ ਭਾਰੀ।

ਹਰਖਤਿ ਰਹਿਯੇ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ।

ਕਹੇ ਜਿ ਬਚ ਨਹਿੰ ਕਰਹੁ ਬਿਚਾਰੇ’

॥ ੭ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ।

ਕਰਤਿ ਜਾਤਿ ਗਮਨਤਿ ਸੁਖ ਰਾਸ।

ਚਲਤਯੋ ਕੇਤੇ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਏ।

ਮਗ ਮਹਿੰ ਪੁਰਿ ਨ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਆਏ

॥ ੮ ॥

ਚਹੁੰਦਿਸ ਹੁਤੀ ਉਜਾਰ ਬਿਸਾਲ।

ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲ।

‘ਨਿਸਦਿਨ ਬਿਤੇ ਉਜਾਰ ਮਝਾਰੀ।

ਆਵਹਿ ਨਗਰ ਕਿ ਨਹੀਂ ਅਗਾਰੀ?’

॥ ੯ ॥

ਕਿਤੇ ਦਿਵਸ ਗਮਨੇ ਮਗ ਮਾਂਹੀ।

ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੋ ਆਵਾ ਨਾਂਹੀ।

ਜਾਵਹੁ ਚਲੇ ਉਜਾਰ ਮਹਾਨ।

ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਜਾਇ ਨ ਜਾਨਾ’

॥ ੧੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।

ਤਿਹ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਉਚਰੇ ਬੈਨਾ।

‘ਭਯੋ ਨਗਰ ਬੁਝਨ ਅਨੁਰਾਗੀ।

ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਉਦਰ ਬਿਖੈ ਬਹੁਰੋ ਛੁਧ ਲਾਗੀ?’

॥ ੧੧ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।

‘ਹੈ ਤੋ ਸਹੀ ਸੁ ਕੌਨ ਨਿਵਾਰੇ।

ਕੌਣ ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਛੁਧਾ ਲਗੀ, ਕਯਾ ਅਸਨ ਤਯਾਰੀ।

ਰਾਖਯੋ ਹੈ ਕਿਨ ਆਨਿ ਅਗਾਰੀ

॥ ੧੨ ॥

ਹਮ ਬਿਚਰਤਿ ਜਹਿੰ ਵਡ ਉਦਿਆਨਾ।

ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੋਇੰ ਕਬਿ ਹੀ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨਾ।

ਕਹੂੰ ਕਹੂੰ ਆਵਤਿ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।

ਬਿਨਾ ਅਹਾਰ ਜੀਵਨਾ ਨਾਂਹੀ ॥ ੧੩ ॥

ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਯੋਂ ਹੈ ਨਿਰਬਾਹੂ।

ਬਿਨ ਅਹਾਰ ਮੈਂ ਸੰਗ ਫਿਰਾਹੂ।

ਤੁਮ ਕੋ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਨਾਂਹੀ।

ਰਹਹੁ ਅਨੰਦ ਸਦਾ ਮਨ ਮਾਂਹੀ’

॥ ੧੪ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਿਗਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨਾ।

ਮੁਖੋਂ।

ਕਲੀ ਕੁੰਦਾ ਜਿਉਂ ਉੱਜਲ ਰਦਨਾ^੨।

ਮਰਤਬਾਨ ਫੁਲ ਦੀ ਕਲੀ (ਅ) ਕਲੀਕੰਦ ਇਕ ਚਿੱਟੀ ਮਠਿਆਈ ਬੀ ਹੈ। ^੨ਦੰਦ।

ਕਹਿਤਿ ਭਏ ‘ਸੁਨੀਏ ਮਰਦਾਨਾ!

{ਮਰਦਾਨੇ ਉੱਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਬਚਨ}

ਛੁਧਾ ਸੰਗ ਜੇ ਹੈਂ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਾ ॥ ੧੫ ॥

ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਹਮ ਜਾਮਨਾ ਤੇਰੇ।

ਜੁੱਮੇਵਾਰ।

ਗਏ ਪ੍ਰਾਨ ਆਨਹਿੰ ਤਨ ਫੇਰੇ।

ਪੁਨ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਨਾ ਹੈ ਸਾਚੇ।

ਜਯੋਂ ਜਲ ਬਿਖੈ ਹੋਇ ਘਟ ਕਾਚੇ^੧।

ਕੱਚਾ ਘੜਾ।

॥ ੧੬ ॥

ਦਿਸ਼ਟਿਮਾਨ ਜੋ ਸਕਲ ਪਸਾਰਾ।

ਇਹ ਜਾਨਹੁ^੧ ਹੈ ਕਾਲਾ ਅਹਾਰਾ।

ਮੌਤ। ^੧ਪਾ:-ਜਾਨੋ।

ਅਬ ਤੂੰ ਹਿਰਦੇ ਓਦਰ ਨਾਂਹੀ।

ਚਹੋ ਜਿ ਅਚਹੁ ਚਲਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ

॥ ੧੭ ॥

ਨਹੀਂ ਦੂਰ ਅਬ ਆਇ ਨਜੀਕਾ। ’

ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸਨ ਭੇ ਜਗ ਟੀਕਾ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਗਮਨਹਿ ਗੁਰ ਪੂਰਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਦਰਸਨ ਸੋਹਤਿ ਰੂਰਾ ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ।

ਨਿਕਟਿ ਨਗਰ ਆਵਾ ਤਬੈ, ਬਹੁ ਸੁੰਦਰ

ਦੁਤਿਵੰਤ।

ਦੇਖਿ ਜਿਸੇ ਅਮਰਾਵਤੀ¹, ਨੀਚੇ ਨੈਨ ¹ਇੰਦਰਪੁਰੀ।

ਕਰੰਤਿ ॥ ੧੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਚਹੁੰਦਿਸ ਜਿਸ ਕੇ ਉਪਬਨ ਸੋਹੈਂ।

ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ¹ ਬਹੁ ਮਨ ਮੋਹੈਂ।

¹ਬਗੀਚੀਆਂ।

ਕੰਚਨ ਕੋ¹ ਗਢ² ਵਡੋ ਬਿਰਾਜੈ।

¹ਸੋਨੇ ਦਾ; ਭਾਵ, ਸੂਰਨ ਮਈ। ²ਕਿਲ੍ਹਾ।

ਨਾਨਾ ਰੰਗ ਜਰੇ ਨਗਾ ਛਾਜੈਂ ॥ ੨੦ ॥

¹ਥੇਵੇ।

ਊਚੀ ਅਟਾ¹ ਕਲਸ ਮਨ ਭਾਵਨ।

¹ਅਟਾਰੀ।

ਦਰ ਪਰ ਤੋਰਣ ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ।

ਚੰਦਨ ਕੇ ਕਪਾਟ¹ ਵਡ ਸ਼ੋਭਾ।

¹ਤਖੜੇ।

ਜਿਨ ਕੋ ਪਿਖਿ ਦੇਵਨ ਮਨ ਲੋਭਾ

॥ ੨੧ ॥

ਜਗਮਗ ਚਮਤਕਾਰ ਛਬਿ ਪਾਈ।

ਮਨਹੁ ਚਢੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨਰਾਈ¹।

¹ਸੂਰਜ।

ਪਹੁੰਚੇ ਜਬ ਤਿਹ ਨਗਰ ਸਮੀਪਾ।

ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ੨੨ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਜਾਹੁ ਨਗਰ ਅਬ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰਾ।

ਬੂਝਤਿ ਥੋ ਮਗ ਮਹਿੰ ਬਹੁ ਬਾਰੀ।

ਖਾਇ ਅਸਨ ਕਰਿ ਛੁਧਾ ਨਿਵਾਰੀ’

॥ ੨੩ ॥

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗੰਠ ਨ ਪਟਾ¹ ਇਕ ਦਾਮੁ।

¹ਕਪੜੇ ਦੀ ਗੰਢ ਵਿੱਚ।

ਬਿਨਾ ਮੋਲ ਖਾਵੋਂ^੧ ਕਿਹ ਧਾਮੁ? ^੧ਪਾ:-ਪਾਵਹੁੰ।

ਨਹੀਂ ਕਹੂੰ ਇਹ ਥਾਨ ਚਿਨਾਰੀ।
ਉਦਰ ਛੁਧਾ ਬਜਾਪੀ ਮੁਝ ਭਾਰੀ’

॥ ੨੪ ॥

ਬਿਗਸਿ ਬਦਨ ਤੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਸਗਰੋ ਨਗਰ ਦਿਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਜਹਿੰ ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਕੋ ਪਾਵਹੁ।

ਜੋ ਕੁਛ ਚਹੁ^੧ ਤਹਿੰ ਤੇ ਲੇ ਖਾਵਹੁ’ ^੧ਪਾ:-ਚਹਉ,

॥ ੨੫ ॥

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਪੁਰਿ ਮਹਿੰ ਮੁਝ ^੧ਫੜਾਂਵਦੇ ਹੋ।
ਗਹਿਵਾਵਹੁ^੧।

ਨਰਨ ਨਿਕਟ ਤੇ ਮਾਰ ਕਰਾਵਹੁ।

ਤਸਕਰ ਲਖਿ ਕਰਿ ਕੈਦ ਮਝਾਰਾ।

ਬਾਂਧ ਲੇਹਿੰ ਭਲ ਖਾਉਂ ਅਹਾਰਾ’

॥ ੨੬ ॥

‘ਗਹੈ ਜੁ ਤੁਝ ਕੋ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ।

ਤਹਾਂ ਨਾਮ ਕਹਿ ਦੇਉ ਹਮਾਰਾ।

ਛੋਰਿ ਦੇਹਿੰ, ਖਾਵਹੁ ਮਨ ਭਾਵਾ।’

ਅਸ ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਹਰਖਾਵਾ

॥ ੨੭ ॥

ਗਮਨਯੋ ਤੂਰਨ ਨਗਰ ਮਝਾਰੂ।

ਜਹਿੰ ਚੌਪਰ ਜਯੋਂ ਚਾਰੁ ਬਜਾਰੂ।

ਤਹਿੰ ਹਾਟਕ^੧ ਕੀ ਹਾਟ ਅਨੇਕਾ। ^੧ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ।

ਜਟੇ^੧ ਸੁ ਨਗ^੧2, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ ^੧ਜੜੇ। ^੨ਸੋਹਣੇ ਥੇਵੇ। ^੧ਪਾ:-ਨਗਨ।

॥ ੨੮ ॥

ਜਿਨ ਮਹਿੰ ਧਰੀ ਮਿਠਾਈ ਰੂਰੀ।

ਕਰਯੋ ਤਿਹਾਵਲ ਪੂਪਨ^੧ ਪੂਰੀ। ^੧ਪੂੜੇ

ਫਿਰਹਿੰ ਮਨੁਜ^੧ ਜਹਿੰ ਸੁਰਨ ਸਮਾਨਾ। ^੧ਪੁਰਸ਼।

ਪਟ ਭੂਖਨ ਪਹਿਰੇ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ

॥ ੨੯ ॥

ਪੁਰਿ ਰਚਨਾ ਪਿਖਿ ਕੈ ਮਰਦਾਨਾ।

ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਉਰ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਨਾ।
ਇਕ ਮਾਨਵ ਕੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪਾ।
ਬੁਝਯੋ 'ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਵਨੀਪਾ?
॥ ੩੦ ॥

ਪੁਨ ਇਸ ਪੁਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ।
ਮੁਝ ਢਿਗ ਸਰਬ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਹੋਤਿ ਇਹਾਂ ਬਿਵਹਾਰਾ?
ਜਹਿੰ ਕੰਚਨ ਕੇ ਬਨੇ ਬਜਾਰਾ' ॥ ੩੧ ॥
ਤਿਹ ਨਰ ਨੈ ਸੁਨਿ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਨਾਮ ਸੂਰਨਪੁਰਾ' ਪ੍ਰਗਟ ਉਦਾਰਾ।

¹ਬੜਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

¹ਤਵਾਰੀਖ ਖਾ: ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਂਦਪੁਰ ਸੂਰਨਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਾਂਦਪੁਰ ਮੈਗਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨ ਵਾਲੇ ਟਿਕਾਣੇ ਹੈ, ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ। ਚਿਟਾਗਾਂਗ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸੋਨਦੀਪ ਟਾਪੂ ਹੈ ਅਗਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਹੋਵੇ। ਸੂਰਨਪੁਰ ਤੇ ਸੋਨਦੀਪ ਇਕੋ ਗੱਲ ਹੈ।

ਕਵਲ ਨੈਨਾਂ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜਨ ਰਾਜਾ। ¹ਪਾ:-ਕਉਲ ਨੈਨ।

ਜਿਹ ਸਮ ਦੂਸਰ ਕੋਇ ਨ ਆਜਾ
॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਹੀਂ ਮੋਲ ਕਿਹ ਵਸਤੁ ਕੇ, ਜੋ ਚਾਹਤਿ
ਸੋ ਲੇਤਿ।

ਮਧੁਰ ਅਸਨ ਜੇ ਹਾਟ ਪਰ, ਪਰਮ
ਅਰਥ ਸਭਿ ਦੇਤਿ ॥ ੩੩ ॥

ਚੌਪਈ:

ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਜੋ ਜਿਹ ਚਾਹੀ।

ਦੇਤਿ ਬਿਹੀਨ ਮੋਲਾ ਸਭਿ ਤਾਂਹੀ।' ¹ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ।

ਹਰਖਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚ ਭਾਖੇ।

'ਛੁਧਾ ਮੁਝੈ, ਭੋਜਨ ਕੀ ਕਾਂਖੇ ॥ ੩੪ ॥

ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਮੋ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।

ਅਪਨੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਨ ਕੀਜੈ।'

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਵ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

'ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਹੈ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ

॥ ੩੫ ॥

ਜੋ ਇੱਛਾ ਤਵ ਰਿਦੇ ਮਝਾਰਾ।
 ਲੇ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਖਾਹੁ ਅਹਾਰਾ।
 ਇਹ ਠਾਂ ਕਰੈ ਨ ਕੋਊ -ਨਾਂਹੀ-।
 ਦੇਤਿ ਅਮੋਲੀ ਜੋ ਜਿਹ ਪਾਂਹੀ' ॥੩੬॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਮੋ ਕੋ ਦੇ ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੋਂ, ਤਬ ਲੇ
 ਕਰਿ ਕਛੁ ਖਾਉਂ।
 ਬਿਨ ਪਛਾਣ ਕਝੋਂ ਲੇ ਸਕੋਂ, ਮਾਂਗਤਿ ਹੋਂ
 ਸ਼ਰਮਾਉਂ’ ॥੩੭॥

ਚੌਪਈ:

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਹੋਂ ਲੈ ਦੇਵੋਂ ਚਲਹੁ ਅਹਾਰਾ।
 ਹੋਇੰ ਔਰ ਜੇਤੇ ਤੁਝ ਸੰਗਾ।
 ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਤਿਨ ਹੇਤ ਨਿਸੰਗਾ’
 ॥੩੮॥

ਤਿਹ ਕੇ ਸੰਗ ਕਹਿਤਿ ਮਰਦਾਨਾ।
 ‘ਸੰਗੀ ਦੋਇ, ਕਰੈਂ ਨਹਿੰ ਖਾਨਾ।
 ਤੁਮ ਚਲਿ ਕਰਿ ਮੁਝ ਕੋ ਲੇ ਦੀਜੈ।
 ਛੁਧਾ ਉਦਰ ਬਹੁ ਦੂਰ ਕਰੀਜੈ’
 ॥੩੯॥

ਅਸ ਕਹਿ ਆਗੈ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ।
 ਠਾਂਢੇ ਭੇ ਇਕ ਜਾਇ ਦੁਕਾਨਾ।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਕੈ ਤਿਸ ਤਾਂਈ।
 ਅਸਨ ਦਿਵਾਯੋ ਸੇਰ ਅਢਾਈ ॥੪੦॥

ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਖਾਵਹਿ ਮਰਦਾਨਾ।
 ਉਦਰ ਅਘਾਇ ਪਿਯੋ¹ ਪੁਨ ਪਾਨਾ²। ¹ਪੀਤਾ। ²ਪਾਣੀ।

ਬਹੁਰ ਨਗਰ ਕੋ ਫਿਰ ਕਰਿ ਦੇਖਾ।
 ਭਯੋ ਰਿਦੇ ਜਿਹ ਹਰਖ ਵਿਸੇਖਾ
 ॥੪੧॥

ਚਤੁਰ ਘਟੀ ਮਹਿੰ ਸਰਬ ਨਿਹਰਿ ਕੈ।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋ ਫਿਰ ਮੁਰਿ ਕੈ।

ਦੇਖਿ ਦੂਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਬਾਨੀ ॥੪੨॥
'ਕਹਹੁ ਨਗਰ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਦੇਖਾ।
ਮੁਖ ਪੰਕਜ ਸੋ ਖਿਰਜੋ ਬਿਸੇਖਾ।
ਭਰਜੋ ਹਰਖ ਸੋਂ ਹਿਰਦਾ ਤੋਹੀ।
ਅਸਨ ਸੰਗ ਤ੍ਰਿਪਤਜੋ ਬਹੁ ਹੋਹੀ?*' ॥੪੩॥

'ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ! ਕਯਾ ਕਰੋਂ ਬਖਾਨਾ।
ਕਬਹਿ ਨ ਦੇਖਾ ਇਹ ਸਮ ਥਾਨਾ।
ਕੰਚਨ ਕੀ ਨਗਰੀ ਬਰ ਮੰਦਰ।
ਬਨੇ ਬਨਾਏ ਭੋਜਨ ਸੁੰਦਰ ॥੪੪॥

ਸਕੁਲੀ¹ ਪੂਪ² ਤਿਹਾਵਲ³ ਪੂਰੀ।
ਸਰਬ ਪਾਕ¹ ਰਾਖੇ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ।
ਮੋਦਕ¹, ਖੁਰਮੇ² ਬਹੁ ਮਿਸ਼ਟਾਨਾ³।
ਨੁਕਤੀ¹ ਆਦਿ ਅਨਿਕ ਪਕਵਾਨਾ ॥੪੫॥

¹ਜਲੇਬੀ (ਸੰਸਫ, ਸਖੁਲੀ)। ²ਪੂੜੇ। ³ਕੜਾਹ।
¹ਖਾਣੇ।
¹ਲੱਡੂ। ²ਰਸਗੁੱਲੇ। ³ਮਿਠਾਈ।
¹ਬੂੰਦੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਦੇ ਬਿਨ ਮੋਲ ਅਹਾਰ ਕੋ, ਜੈਸੀ ਰੁਚਿ
ਜਿਹ ਹੋਇ।

ਏਕ ਮਨੁਜ ਮੋ ਕੋ ਮਿਲਾ, ਸੁਭ ਸੁਭਾਇ ਜਿਸ ਦਾ ਸੀ।
ਜਿਹ ਕੋਇ¹ ॥੪੬॥

ਚੌਪਈ:

ਤਿਹ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਮੁਝੈ ਦਿਵਾਯਾ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯਾ।
-ਜੇਤੇ ਔਰ ਅਹੈਂ ਤੁਝ ਸੰਗਾ।
ਤਿਨ ਅਹਾਰ ਲੈ ਜਾਹੁ ਨਿਸੰਗਾ- ॥੪੭॥

ਮੈਂ ਭਾਖੀ -ਹੈਂ ਸੰਗੀ ਦੋਊ।
ਨਹਿੰ ਖਾਵਤਿ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋਊ-।
ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਤ੍ਰਿਪਤਜੋ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।
ਪੁਨ ਫਿਰ ਕੈ ਸਭਿ ਨਗਰ ਨਿਹਾਰਾ'

॥ ੪੮ ॥

ਸੁਨਿ ਯੋਂ ਬਿਗਸੇ ਦੀਨ ਨਿਵਾਜੂ।
‘ਕਰਜੋ ਭਲਾ ਮਰਦਾਨੇ ਕਾਜੂ।
ਭਯੋ ਤੋਰ ਮਨ ਭਾਵਨ ਸਭਿ ਹੀ।
ਬੈਸਹੁ ਗਾਉਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਅਬ ਹੀ’

॥ ੪੯ ॥

ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਬੁਝਤਿ ਪੁਨ ਐਸੇ।
‘ਇਹ ਪੁਰਿ ਕਰਮ ਕਰਤਿ ਨਰ ਕੈਸੇ।
ਸਰਬ ਅਮੋਲੇ ਸੁਖ ਜਿਨ ਪਾਸੂ।
ਜੇ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸੂ’

॥ ੫੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰ ‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ।
ਇਹਾਂ ਨ ਕੋਊ ਝੂਠ ਬਖਾਨੇ।
ਧਰਮਕਲਾ ਇਹ ਥਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।
ਸਰਬ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਾਪ ਨਿਕਾਲਾ ॥ ੫੧ ॥
ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਰਖਹਿੰ ਉਰ ਧਾਰੀ।
ਕਰਤਿ ਨਹੀਂ ਮੈਥਨ ਨਰ ਨਾਰੀ।
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਭੋਗਾ ਕੀ ਇਹਠਾਂ ਰੀਤੀ।

ਪ੍ਰੇਮ ਤੱਕਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਭੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇਕ ਚਲਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਬਿਭਚਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹਿਤ ਜਤੀ ਹਨ। ਪਾ:-ਰੀਤ।

ਪੁੰਨ ਬਿਖੈ ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤੀ।

ਪਾ:-ਪ੍ਰੀਤ।

॥ ੫੨ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।
‘ਅਚਰਜ ਹੀ ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਨਾਯੋ।
ਸਭਿ ਹੀ ਰੀਤਿ ਨਵੀਨ ਬਤਾਈ।
ਦੇਖੀ ਸੁਨੀ ਨ ਮੈਂ ਕਿਹ ਥਾਈ’

॥ ੫੩ ॥

ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਅਚਰਜ ਕਰਤਾਰਾ।
ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਅੰਤ ਅਪਾਰਾ।
ਅਚਰਜ ਹੀ ਸਭਿ ਚਰਿਤਾ ਤਿਸੂ ਕੇ।
ਸਮਝ ਨ ਆਵਹਿੰ ਰਿਦੇ ਕਿਸੂ ਕੇ

ਕਰਤਬ।

॥ ੫੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ੴਨਿਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕੇ ਕਿਣਕੇ। ੲਆਕੜਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮਾਣੂ¹ ਸਮ ਦੇਖਿ ਨਰ, ਅਫਰਤਿ

ਹੈਂ² ਉਰ ਮਾਂਹਿ।

ਓਛੇ¹ ਕਲਾ ਦਿਖਾਵਹੀਂ, ਜਰੀ ਜਾਤ ੴਹੋਛੇ। ੲਹਿਰਦੇ ਵਿਚ।

ਘਟ² ਨਾਂਹਿ ॥ ੫੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕਲੀਕਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮ ਰਾਜਾ^੧।

ੴਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰ ਦਾਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਜੱਗ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਏਥੇ ਖੁਹਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰ ਔਰ ਨ ਕੋਉ ਸਾਜਾ।

{ਕਵਲਨੈਨ}

ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਮਾਨਹਿ ਆਨਾ^੧।

ੴਨ, ਹੁਕਮ।

ਧਰਮਵੰਤ ਗੁਨਵਾਨ ਮਹਾਨਾ^੧ ॥ ੫੬ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਇਹ ਠਾਂ ਰਹਹੁ ਕਰਹੁ ਗੁਜਰਾਨਾ।

ਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਵਡ ਰਮਣੀਕਾ।

ਬਨਯੋ ਬਨਾਯੋ ਭੋਜਨ ਨੀਕਾ^੧ ॥ ੫੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਨ ਹਮ ਕਰ ਮਾਂਹੀ।

ਜਹਿਂ ਕਰਤਾਰ ਲਿਜਾਵਹਿ, ਜਾਂਹੀ^੧।’ ੴਜਾਵਾਂਗੇ।

ਅਸ ਕਹਿ ਤੂਸਨ ਤੇ ਜਗਸਾਈਂ।

ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕਲੁਖ ਨਸਾਈਂ^੧ ੴਪਾਪ ਨੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

॥ ੫੮ ॥

ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੈਸੇ ਤਹਿਂ ਬੀਤੇ।

ਨਾਮ ਲਏ ਜਿਹ ਜਮ ਭੈ ਭੀਤੇ।

ਦੋਨੋ ਕਾਲ ਜਾਇ ਮਰਦਾਨਾ।

ਪੁਰਿ ਮਹਿਂ ਜਾਚਹਿ ਭੋਜਨ ਖਾਨਾ

॥ ੫੯ ॥

ਜਿਹ ਦੁਕਾਨ ਕੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੈ।

ਜਾਚੇ ਤੇ ਸੋ ਅਸਨ ਖੁਵਾਰੈ।

ਪੂਪ^੧ ਪੂਰਿਕਾ^੨ ਆਦਿ ਅਹਾਰਾ।

ੴਪੂੜੇ। ੲਪੂਰੀਆਂ।

ਖਾਇ ਖਾਇ ਹੈ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ

॥ ੬੦ ॥

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਓ ਇਕ ਦਿਨ ਤਬ।

ਬੁਝਤਿ ਭਾ 'ਸੰਗੀ ਜੋ ਤਵ ਬਿਬ।' ^{ਦੇਵੇਂ।}

ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਦੇਖੇ ਕਬਿ ਨਾਹੀ।

ਕਿਹ ਤੇ ਲੇ ਭੋਜਨ ਸੋ ਖਾਹੀਂ?'

॥ ੬੧ ॥

1 'ਹੈਂ ਸੰਤੋਖੀ ਸੋ ਨਹਿੰ ਆਵੈਂ।' ^{ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।}

ਭਾਉ ਸੰਗ ਲੇ ਜਾਇ ਤ ਖਾਵੈਂ।

ਯੋਂ ਨ ਖਾਇੰ ਰਹਿੰ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।

ਬੈਠਿ ਰਹੈਂ ਸੋ ਬਾਗ ਮਝਾਰੀ' ॥ ੬੨ ॥

ਸੁਣਿ ਕਰਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਚਿਤ ਠਾਨੇ।

-ਦੇਖੇ ਚਹਿਯੇ ਸੰਤ ਮਹਾਨੇ-।

ਪੰਜ ਸੇਰ ਬਰ ਭੋਜਨ ਲੀਨੇ।

ਗੁਰੁ ਮਿਲਨੇ ਹਿਤ ਆਵਨ ਕੀਨੇ

॥ ੬੩ ॥

ਜਹਿੰ ਬੈਸੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਪਹੁੰਚਯੋ ਜਬਹਿ ਸਮੀਪਾ।

ਦੂਸਰ ਸੰਗਿ ਹੁਤੋ ਮਰਦਾਨਾ।

ਬੰਦੇ ਪਦ ਹੈ ਦੀਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੬੪ ॥

ਰਾਖਯੋ ਭੋਜਨ ਗੁਰੁ ਅਗਾਰੀ।

'ਅਚਹੁ ਸੰਤ! ਲਿਹੁ ਭੇਟ ਹਮਾਰੀ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਨਿ ਆਵਾ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨ ਕੋ¹ ਤੁਮ ਦਾਵਾ²' ^{1ਬੜੇ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਨੂੰ। 2ਤੁਸੀਂ ਬਨ ਅਗਨੀ ਹੋ।}

॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ, ਬੋਲੇ

ਕਰੁਨਾ ਭੌਨ।

'ਕਿਹ ਨੈ ਪਠਾ ਅਹਾਰ ਇਹੁ, ਕਹਹੁ ^{ਹੁੰਦੇ ਹੋ।}

ਅਹਹੁ¹ ਤੁਮ ਕੌਨ? ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਕੌਨ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੇ ਹਿਤ ਆਵਾ?

ਕਰਹੁ ਸਰਬ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਨਾਵਾ। ’
 ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਮ ਗਤਿ ਦਾਨਾ
 ॥ ੬੭ ॥

ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਬੀਤੇ ਤੁਮ ਆਏ।
 ਨਗਰ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਚਰਨ ਨ ਪਾਏ।
 ਲੇ ਕੀਨੋ ਨਹਿੰ ਖਾਨ ਅਹਾਰਾ।
 ਬੈਸ ਰਹੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ ॥ ੬੮ ॥

ਸੁਨਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਸੁਧ ਇਸ ਰੀਤੀ।
 ਮੈਂ ਆਨਯੋ ਭੋਜਨ ਯੁਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ। ¹ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ।

ਕਵਲਨੈਨ ਹੈ ਨਗਰ ਭੁਵਾਲਾ।
 ਧਰਮਵਾਨ ਨਿਰਮਾਨ¹ ਬਿਸਾਲਾ ¹ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।
 ॥ ੬੯ ॥

ਨਿਜ ਬਲ ਪਰ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਨਾਵੈ।
 ਕਿਸੂ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਕਿਹ ਨ ਦੁਖਾਵੈ।
 ਸਭਿ ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਆਪ ਸਮਾਨਾ।
 ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ¹ ਜਨੁ ਕਰੁਨਾ ਖਾਨਾ ¹ਸਹਾਰੇ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ।

॥ ੭੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੂਪ ਸਪਤਦਸ ਆਪ ਹੀ, ਮਾਨਹਿੰ ਇਸ
 ਕੀ ਆਨ।
 ਨਹਿੰ ਕਿਸਹੂੰ ਸੋਂ ਕਬ ਕਹੈ, ਕਰਿ ਨਿਜ
 ਜੋਰ ਮਹਾਨ ॥ ੭੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਚਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਅਸਨ ਪੁਨੀਤਾ।
 ਸਰਬ ਸੁਨਾਈ ਮੈਂ ਨਿਜ ਰੀਤਾ। ’
 ਭਗਤ ਵਛਲ ਬੋਲੇ ਮੁਖ ਬਾਨੀ।
 ‘ਅਨਬਨ ਬਿਧਿ ਹਮ ਨੈ ਪਹਿਚਾਨੀ
 ॥ ੭੨ ॥

ਨਹਿੰ ਭੋਜਨ ਹਮ ਇਹ ਠਾਂ ਖਾਵੈਂ।
 ਭੂਪਤਿ ਮਹਿੰ ਇਕ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ।

ਜਹਾਂ ਨ ਦੋਖ ਹੋਤਿ ਹੈ ਕੋਈ।
 ਤਹਾਂ ਅਹਾਰ ਪੁਨੀਤੰ ਹੋਈ' ॥ ੨੩ ॥
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
 'ਹੈ ਨਿਰਦੋਖ ਭੁਵਾਲ ਹਮਾਰਾ।
 ਕੌਨ ਦੋਖ ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਤੁਮ ਪਾਵਉ।
 ਨਿਜ ਆਨਨ ਤੇ ਹਮਹਿੰ ਬਤਾਵਉ'
 ॥ ੨੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਨੈਂ 'ਦੋਖ ਜਿਸ ਮਾਂਹੀ।
 ਸੋ ਜਾਨਤਿ, ਨਹਿੰ ਅਪਰ ਲਖਾਹੀ।
 ਪਰ ਮਨ ਕੀ, ਕੋ ਜਾਨਹਿ ਗਾਥਾ?'
 ਯੋਂ ਕਹਿ ਤੂਸਨ ਭੇ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ੨੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਦ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਪੁਨ ਗਯੋ, ਧਰਮ
 ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਪਾਸ।
 'ਤੂੰ ਅਤੀਤ ਆਏ ਇਹਾਂ, ਸੁਨਹੁ ਸ਼੍ਰੋਨ
 ਅਰਦਾਸ ॥ ੨੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਏਕ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।
 ਦ੍ਰੈ ਬੈਠੇ ਉਦਿਆਨ ਮਝਾਰਾ।
 ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਭੇ ਅਸਨ ਨ ਕੀਨੋ।
 ਮੈਂ ਲੇ ਗਯੋ ਤਦਪਿ ਨਹਿੰ ਲੀਨੋ
 ॥ ੨੭ ॥

ਕਹਤਿ -ਭੂਪ ਮਹਿੰ ਦੋਖ ਲਖਾਵੈਂ।
 ਇਹਠਾਂ ਹਮ ਨਹਿੰ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈਂ-।
 ਮੈਂ ਬੂਝੇ ਸੋ ਨਹੀਂ ਬਖਾਨੈਂ।
 ਕਹੈਂ -ਕਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਰਿਦੈ ਸਭਿ ਜਾਨੈ-'
 ॥ ੨੮ ॥

ਕਵਲਨੈਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ ਬਾਤੀ।
 ਹ੍ਰੈ ਬਿਸਮਾਦ ਗੁਣਤਿ¹ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ।
 'ਚਲਹੁ ਸੰਤ ਦੇਖੋਂ ਮੈਂ ਕੈਸੇ।
 ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਬੈਸੇ'

¹ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

॥ ੭੯ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸੰਗਾ।

ਗਮਨਯੋ ਉਰ ਮਹਿੰ ਦਰਸ ਉਮੰਗਾ।

ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਭੇਟ ਲੇ ਹਾਥਾ।

ਯੋਧਾ¹ ਸਚਿਵ² ਬਹੁਤ ਜਿਹ ਸਾਥਾ ¹ਬਹੁਤੇ ਸਿਪਾਹੀ। ਅੰਤ੍ਰੀ।

॥ ੮੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਬੈਠਯੋ ਨਿਕਟਿ, ਰਾਜ ਮਾਨ

ਜਿਹ ਨਾਂਹਿ।

‘ਕੌਨ ਦੋਖ ਮਮ ਸੰਤ ਜੀ!’ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ

ਪੁਨ ਤਾਂਹਿ ॥ ੮੧ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਭੋ ਨ੍ਰਿਪ! ਤੁਮ ਜਾਨਤਿ ਮਨ ਐਸੇ।

ਜੇ ਮਾਨਵ ਸਭਿ ਹਮਰੇ ਜੈਸੇ।

ਤੋ ਕਯੋਂ ਅਪਨ ਮਨਾਵਹਿੰ ਆਨਾ।

ਮਿਟਾ ਨ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਾ

॥ ੮੨ ॥

ਵਡੋ ਕਠਨ ਹੈ ਤਜਿਨ ਹੰਕਾਰਾ।

ਜਿਸ ਨੈ ਗ੍ਰੁਸ ਲੀਨੋ ਜਗ ਸਾਰਾ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਬੰਧਨ ਕੋ ਦਾਤਾ।

ਇਸਹਿ ਜੀਤਨੋ ਜਿਹ ਨਰ ਜਾਤਾ

॥ ੮੩ ॥

ਸੋ ਸੂਰਾ ਜਗ ਮਹਿੰ ਪਰਧਾਨਾ।

ਕਰਹਿ ਬਿਜੈ ਪੁਨ ਮੋਹ ਮਹਾਨਾ।’

ਭੂਪ ਕਹੈ ‘ਮੈਂ ਕਹੋਂ ਨ ਕੋਈ।

¹ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।

ਆਪਹਿ ਆਨ ਮਾਨਿ ਹੈਂ ਸੋਈ ॥ ੮੪ ॥

ਤਦਪਿ ਜਿ ਮੁਝ ਮਹਿੰ ਲਖਹੁ ਹੰਕਾਰਾ।

ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਜੀ! ਆਪ ਬਦਾਰਾ।’

¹ਦੂਰ।

ਗੁਰੂ ਕਹਿੰ ‘ਕਿਯੋ ਹਾਨ¹ ਜੇ ਮਾਨਾ²।

¹ਨਾਸ਼। ²ਹੰਕਾਰ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੀ ਮਾਨਹੁ ਆਨਾ ॥ ੮੫ ॥

ਤੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿੰਗੇ ਨਿਰਦੋਖੁ।

ਮਨਹਿ ਜਿ ਬਚਾ¹ ਹੈਂ ਜੀਵਨ ਮੋਖੁ²।   1ਜੇ ਤੂੰ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲਵੇਂ ਤਾਂ। 2ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ।
 -ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਸਪਤਦਸ ਕੇਰੋ¹-।   1ਸਤਾਰਾਂ (ਰਾਜਿਆਂ) ਦਾ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਾਂ।
 ਇਹ ਹੰਤਾ ਹਤਿ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰੋ¹।   1ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਮੁਕਾ ਦਿਓ।
 ॥ ੮੬ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਰਖਤਿ ਭਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸ, ਸੁਨਤਿ
 ਨਰੇਸ਼ ਅਲਾਇ।
 'ਸੁਧਰਸੈਨ ਕੇ ਸ੍ਰਾਨ¹ ਜੋ, ਕਹਉ ਪਰੋਂ   1ਕੁੱਤੇ।
 ਤਿਨ ਪਾਇ' ॥ ੮੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ¹ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ।   1ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।
 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਨ੍ਰਿਪ' ਉਚਰਤਿ ਬੈਨਾ।
 'ਜਨਕ ਸਮਾਨ ਤੋਰ ਵਡਿਆਈ।
 ਤਿਸਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਵਤਿ ਪਾਈ¹।   1ਸੇਵਾ ਸੇਵਦਿਆਂ (ਵਡਿਆਈ) ਪਾਈ।
 ॥ ੮੮ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਸੁਨਯੋ ਰਜਾਨਾ।
 ਕਰਿ ਸੰਸੈ ਯੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
 'ਪੂਰਬਲੇ ਭਵ ਕੀ¹ ਸੁਧ ਜਾਨਹੁ।   1ਜਨਮ ਦੀ।
 ਤੋਂ ਸਗਰੋ ਪਰਸੰਗ ਬਖਾਨਹੁ ॥ ੮੯ ॥
 ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਨੀ।
 ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਜਨਕ ਬਿਭੂਤਹਿ ਦੀਨੀ¹।   1ਮੈਨੂੰ ਐਸ਼ੂਰਜ ਦਿੱਤਾ ਜਨਕ ਨੇ
 ਤੁਮ ਜੋ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਮਿਲੇ ਜਿ ਮੋ ਕੋ ਭਾਗ ਬਿਸਾਲਾ'
 ॥ ੯੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
 'ਹੁਤੇ¹ ਕਾਲ² ਜਿਹ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ।   1ਸੀ। 2ਸਮਾਂ।
 ਸਫਾਚੰਦ ਤਬ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰਾ।
 ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਕੀ ਸੇਵ ਅਪਾਰਾ
 ॥ ੯੧ ॥

ਏਕ ਦਿਵਸ ਨ੍ਰਿਪ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ।
 -ਹਿਮ ਗਿਰ ਤਟ ਤੇ¹ ਆਨਹੁ ਪਾਨੀ।   1ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ।

ਤਹਿੰ ਸੀਤਲ ਹੈ ਤੂਰਨ ਜਾਵਹੁ।
ਲਗੀ ਪਿਪਾਸ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵਹੁ-
॥ ੯੨ ॥

ਸੁਨਿ ਆਇਸ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ¹। ੧ੜੁੰ) ਗਿਓਂ।
ਮਗ ਮਹਿੰ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਉਠਾਨਾ।
-ਹੋਂ ਜਿ ਹੁਤੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਰਤਿ ਨਿਦੇਸ਼ਾ¹ ੧ਆਗੜਾ।
॥ ੯੩ ॥

ਸੁਖ ਬਿਲਾਸ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਜਾਸੂ।
ਚਹਿਤਿ ਜੁ ਰਿਦੇ ਮੰਗਾਵਤਿ ਤਾਸੂ-।
ਯੋਂ ਸੰਕਲਪ ਕਰਤਿ ਮਨ ਮਾਂਗੀ।
ਆਨਯੋ ਨੀਰ ਜਨਕ ਨ੍ਰਿਪ ਜਾਹੀਂ
॥ ੯੪ ॥

ਕਿਯੋ ਪਾਨ¹ ਜਲ ਉਰ ਹਰਖਾਯੋ। ੧ਪੀਣਾ ਕੀਤਾ।
ਤੁਝ ਸੋਂ ਭੂਪਤਿ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ।
-ਮਾਂਗ ਲੇਹੁ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਤੇਰੀ।
ਦੇਉਂ ਪਦਾਰਥ ਤਨਕ ਨ ਦੇਰੀ-
॥ ੯੫ ॥

ਸੁਨ ਤੈਂ ਕਹਾ -ਨ ਮੋ ਕੋ ਚਾਹੂ।
ਕਯਾ ਮਾਂਗੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜੀ! ਤੁਮ ਪਾਹੂ- !
ਨਟਤਿ ਭਯੋ¹ ਨਹਿੰ ਸਾਚ ਬਖਾਨਾ। ੧ਟਾਲ ਮਟੋਲਾ ਕਰ ਗਿਆ।
ਹੈ ਹਦੂਰ ਆਨਨ ਸ਼ਰਮਾਨਾ ॥ ੯੬ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਨਕ ਨਰੇਸ਼ਾ।
ਸਭਿ ਜਾਨੀ ਚਿਤਵਯੋ ਹੈ ਜੈਸਾ।
ਤੁਝ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਬਾਚਾ।
-ਤੈਂ ਤੋ ਕੀਨਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੀ ਜਾਚਾ
॥ ੯੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਗ ਮਹਿੰ ਜਬ ਸੰਕਲਪ ਭਾ, ਤਬ ਹੀ
ਜਾਚਨ ਕੀਨਿ।
ਹਮਤੇ ਹੋਇੰ ਬਿਸਾਲ¹ ਨ੍ਰਿਪ -ਅਸ ੧ਚੰਗਾ (ਅ) ਬੜਾ।

ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਰ ਦੀਨ ॥ ੯੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤੈਂ ਬੰਦੇ ਦੈ ਹਾਥਾ।

ਕਹਯੋ ਬਚਨ ਭੂਪਤਿ ਕੇ ਸਾਥਾ।

-ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਹੇਤੁ ਮੈਂ ਸੇਵੇ।

ਤਿਹ ਤੇ ਰਹਯੋ ਨ ਪਾਯੋ ਭੇਵੇ^੧- ^੧ਉਸ (ਆਤਮ ਗਯਾਨ) ਤੋਂ (ਖਾਲੀ) ਰਹਿ ਗਿਆ, (ਉਸ ਦੇ ਭੇਦ) ਨਾ ਮਿਲਿਆ।

॥ ੯੯ ॥

ਜਨਕ ਕਹਯੋ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰੀ।

ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਮਿਲਹਿੰ ਇਕ ਬਾਰੀ।

ਤਿਹ ਤੇ ਪਾਵਹਿੰ ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ।

ਕਰੈਂ ਜਗਤ ਕੇ ਬੰਧਨ ਹਾਨਾ-'

॥ ੧੦੦ ॥

ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬ^੧ ਪਰਸੰਗਾ।

^੧ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਿਰਦੇ ਭੂਰ ਉਮੰਗਾ।^੧

{ਕਵਲਨੈਨ ਪੂਰਬਲਾ ਪ੍ਰਸੰਗ}

^੧ਜਿਵੇਂ ਜਨਕ ਰਾਜਾ ਦੇ ਸੁਆਧੇ ਆਦਮੀ ਤਾਰੇ ਦਿਖਾਏ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਜ ਇੱਛਾ ਫੁਰੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਨੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਨਾ ਦੱਸਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸੱਕਣਾ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਗਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਪੱਛਮੀ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਗਯਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲਗਯ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਸਾ ਫੁਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਪੜਤਾਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਖਜਾਲ ਵਾਚ ਲੈਣਾ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, (Telepathy) ਟੈਲੀਪੈਥੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਆਇਨਸਟੈਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਮੁਤਾਲਯਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਥੇਮੈਟਿਕਸ (Mathematics) ਗਣਤ ਵਿਦਯਾ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ-ਸਮੇਂ ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਭਾਗ-ਭੂਤ, ਭਵਿਖਤ ਤੇ ਵਰਤਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਦੇਸ਼ (space) ਦੇ ਤ੍ਰੈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਦੇਸ਼ (space) ਦੀ ਹੈ, ਤ੍ਰੈ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤੱਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਈਂ ਲੋਕ ਇਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ ਹੋਕੇ (space) ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਗੰਮਤਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤ੍ਰੈ ਏ ਕਾਲ ਇਕ ਚਾਦਰ ਵਾਂਙ ਖੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੌਥੀ ਲਾਂਭ ਵਿਚ ਉਠ ਸੱਕਣ ਦੀ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇ, ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਐਸੇ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਕੁਛ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਪਰਯੋ ਜਾਇ ਪਗ ਹੈ ਕਰਿ ਦੀਨਾ।

ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ

॥ ੧੦ ॥

‘ਤੁਮ ਤੇ ਅਪਰ ਮਿਲੈ ਕੋ ਪੂਰਾ।

ਜਿਨ ਕੇ ਦਰਸਨ ਭਾ ਦੁਖ ਦੂਰਾ।
ਚਲਹੁ ਨਗਰ ਮਹਿੰ ਕਰਹੁ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ।
ਬੈਠਹੁ ਮੰਦਰ ਬਿਖੈ ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ’

॥ ੧੦੨ ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਿਤ ਕਰਿ ਕੈ।
ਆਨੇ ਨਗਰ ਭਾਉ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ।
ਜਹਿੰ ਕੰਚਨ ਕੋ ਮੰਦਰ ਸੋਹਤਿ।
ਮੁਕਤਾ^੧ ਕੀ ਝਾਲਰ ਮਨਮੋਹਤਿ ^{ਮੋਤੀਆਂ।}

॥ ੧੦੩ ॥

ਬੀਚ ਰੁਚਿਰ ਪਰਯੰਕ ਡਸਾਵਾ।
ਤਾਂ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਬੈਸਾਵਾ।
ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿਨ ਸੇਵਾ ਠਾਨੀ।
ਨਿਜ ਕਰ ਸੋਂ ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਹਿ ਸੁਹਾਨੀ^੧ ^{ਸੁਹਣੀ (ਸੇਵਾ) ਕਰੇ।}

॥ ੧੦੪ ॥

ਤਹਿੰ ਚਿਰਕਾਲ ਬਸੇ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।
ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਨ੍ਰਿਪਹਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।
ਸਰਬ ਰੂਪ ਮਹਿੰ ਏਕ ਲਖਾਯਾ।
ਮਨ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਉਠਾਯਾ^੧ ^{ਪਾ:-ਉਰ ਤੇ ਦੁਤੀਆ ਭਾਉ ਮਿਟਾਯਾ।}

॥ ੧੦੫ ॥

ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਕੀਨ ਸਮਾਸਾ^੧। ^{ਸੰਖੇਪ।}
ਵਡੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁ ਥੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਧਰਮਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਨਿਵਾਈ।
ਕੀਰਤਿ ਹੋਵਨ ਲਗੀ ਸੁਹਾਈ^੧ ^{ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੀ।}

॥ ੧੦੬ ॥

ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੀ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਦੁਖਦਾਹੀ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਹੀਂ।
ਮੋਹ ਮਾਨ ਮਨ ਤੇ ਪਰਹਰਿਹੀਂ^੧ ^{ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।}

॥ ੧੦੭ ॥

ਗਮਨੰ^੧ ਤਯਾਰ ਭਏ ਗੁਨ ਐਨਾ। ^{ਪਾ:-ਗਮਨਤ, ਗਮਨਹਿ।}
ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਬਚ ਪੰਕਜਨੈਨਾ^੧। ^{ਕਵਲਨੈਨ (ਰਾਜਾ)।}

‘ਮੈਂ ਤੋ ਗਮਨੋਂ ਸੰਗ ਤੁਮਾਰੇ।

ਦੇਹੁ ਰਾਜ ਪਰ ਅਪਰ ਬਿਸਾਰੇ।’ ¹ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਦਿਓ।

॥ ੧੦੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ‘ਸੁਨਹੁ ਭੁਵਾਲਾ!

ਰਾਜ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਿਸਾਲਾ।

ਠਾਨਹੁ ਸਦਾ ਧਯਾਨ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਮੈਂ ਹੋਂ ਨਿਕਟ ਦੂਰ ਕਤ ਨਾਂਹੀ’

॥ ੧੦੯ ॥

ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਦੀਨੀ।

ਚਲਿਨੇ ਹੇਤ ਤਯਾਰੀ ਕੀਨੀ।

ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਭੀਨਾ।

ਜਜੋਂ ਜਲ ਹੀਨ¹ ਖੀਨ ਹੈ ਮੀਨਾ² ¹ਬਿਨਾ। ²ਅੱਛੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

॥ ੧੧੦ ॥

ਕਰਿ ਨਰੇਸ਼ ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਅਪਾਰਾ।

ਆਗੈ ਗਮਨੇ ਮੋਖ ਦੁਆਰਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਬਹੁ ਖਾਇ ਅਹਾਰਾ।

ਭਯੋ ਪੁਸ਼ਟ¹ ਹੋਯੋ ਤਨ ਭਾਰਾ ॥ ੧੧੧ ॥ ¹ਤਕੜਾ।

ਦੋਹਰਾ: ¹ਬਿਅੰਤ।

ਚਲਯੋ ਸੰਗਿ ਸੁਖ ਪਾਇ ਕੈ, ਮਹਿਮਾ

ਲਖੀ ਅਗਾਧਿ।

ਕਰਯੋ ਧਯਾਇ ਪੂਰਨ ਅਬੈ, ਕਵਿ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਅਰਾਧਿ ॥ ੧੧੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਕਮਲਨੈਨ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਖਸ਼ਟ

ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੬ ॥

੫੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਮੱਕੇ ਜਾਣਾ]

ਪੲ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੮

{੧੮ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ} ॥੬.. ॥

{ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਦਾ ਉਤਰ} ॥੨੮.. ॥

{ਬਹਾਵਲਦੀਨ} ॥੩੧ ॥

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ} ॥੩੩.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਤਰੋਵਰੰ, ਸੀਤਲ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇ।

[ਤਰੋਵਰੰ=ਕਲਪ ਬਿੱਛ। [ਸੰਸ. ਤਰੁਵਰੁ:]

ਮ੍ਰਿਗ ਮਨ ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ ਤਪਯੋ ਹੈ, ਸੁਖਿ ਤਹਾਂ ਟਿਕਾਇ ॥੧॥

[ਬਿਸ਼ਯਾਤਪ=ਬਿਖਯਆਤਪ। [ਸੰਸ. ਵਿਖਯ=ਵਿਸ਼ੇ] ਆਤਪ=ਧੁੱਪ। ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਦੀ ਧੁੱਪ]

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਲਪ ਬਿੱਛ (ਸਮਾਨ) ਹਨ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਛਾਯਾ ਠੰਢੀ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਯ (ਰੂਪੀ) ਧੁੱਪ (ਨਾਲ) ਤਪਿਆ ਹੋਯਾ ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਮਨ (ਜੇ ਉਥੇ ਇਸਦੀ ਛਾਵੇਂ) ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਕਥਾ।

ਭਈ ਜਥਾ ਉਚਰੋਂ ਪੁਨ ਤਥਾ।

ਕਵਲਨੈਨ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗਯਾਨਾ।

ਆਤਮ ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਖਾਨਾ ॥੨॥

ਜਜੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਥਾਈਂ।

ਅਸ ਦਿਖਾਇ ਕਰਿ ਚਲੇ ਗੁਸਾਈਂ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਮਗ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ।

ਚਲੇ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਦੇਂ ਜੁ ਸੁਖਾਲੀ। ¹ਸੁਖੱਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇਣ ਹਾਰੇ।

॥੩॥

ਪੰਥ¹ ਬਿਖੈ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

¹ਰਾਹ।

‘ਇਹ ਥੋ ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਮਹਾਨਾ।

ਜਾਂਹਿ ਪਾਸ ਐਸ਼ੂਰਜ ਬਿਸਾਲਾ।

ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਸਰਬ ਭੂਪਾਲਾ ॥੪॥

ਅਹੇ ਅਠਾਰਹਿ ਟਾਪੂ ਜੇਤੇ।

ਤਿਨ ਮਹਿ ਰਾਜ ਕਰਹਿ ਨ੍ਰਿਪ ਤੇਤੇ।

ਸਭਿਹਿਨਿ ਕੇ ਮੁਝ ਨਾਮ ਸੁਨਾਵੇ।

ਦੇਸ਼ ਅਪਰ ਚਲਿ ਬਹੁਰ ਦਿਖਾਵੇ’

॥ ੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

‘ਪ੍ਰਿਥਮ ਹੁਤੋ -ਚਖਕੌਲ¹- ਬਿਸਾਲਾ²। ¹ਕਵਲਨੈਨ। ²ਵਡਾ।

ਸੁਧਰਸੈਨ ਅਬ ਸਭਿ ਸਿਰਮੌਰਾ¹। ¹ਸ਼ਿਰੋਮਈ।

ਥਾਪ ਦੀਨ ਹਮ ਨੈ ਇਹ ਠੌਰਾ ॥ ੬ ॥

ਸੁਨਹੁ ਅਠਾਰਹ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ¹। ¹ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

{੧੮ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ}

(੧) ਸੁਧਰਸੈਨ, (੨) ਅਟਕਾ, (੩)

ਸੁਖਸਾਗਰ।

(੪) ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਪੁਨ (੫) ਸਾਗਰ
ਸੈਨਾ।

(੬) ਨੈਨ ਜੋਤ, ਜਾਨਹੁ (੭) ਸੁਖਚੈਨਾ
॥ ੭ ॥

(੮) ਮਗਨਰਾਇ, (੯) ਅਸਰਾ, (੧੦)

ਪਨਾਹ ਪੁਨ।

(੧੧) ਸੁੱਧ, (੧੨) ਬਿਬੇਕੁ, (੧੩)

ਤੁਰਤਰੰਗ ਸੁਨ।

(੧੪) ਬਾਲ ਸਿੰਘ, (੧੫) ਸੰਭਾਲਕ ¹ਬਹੁਦੁਖ ਬਹੁਦਕਿਸ਼ਣ ਸਖੀ, ਦਾਤਾ। (ਅ)
ਬਹੁਦੁਖ¹। ¹ਵਿਨੁਖਕ ਸਿਆਣਾ।

(੧੬) ਲਾਲ ਐਨ, ਪੁਨ (੧੭) ਰਾਇ

ਐਨ ਲਖਿ ॥ ੮ ॥

(੧੮) ਕੌਲ ਨੈਨਾ ਤੇ ਆਦਿ ਅਠਾਰਾਂ।

¹ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ੧੮ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਏਹ ਹਨ:-ਕਵਲ ਨੈਨ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਸੁਧਰਸੈਨ, ਸੁਖਚੈਨ, ਅਸਨਾਹਾ, ਸਗਰ ਸੈਨ, ਬੀਰ ਬੈਨ, ਲਾਲ ਨੈਨ, ਰਾਇ ਐਨ, ਸੁਖ ਸਾਗਰ, ਨਾਗ ਪਰਸਰਾਮ, ਅਟਾਕ ਘਟਕਾ, ਸੁਧ ਸਮਾਲਕਾ, ਬੁਧ ਬਿਬੇਕ ਬਾਲਕਾ, ਨੈਨ ਜੋਤ, ਬਲ ਸਿੰਗਰ, ਤੁਰਤ ਰੰਗ, ਮਗਨ ਰਾਇ।

ਕਰਤਿ ਰਾਜ ਸਭਿ ਸਿੰਧ ਮਝਾਰਾ।’

ਬੂਝਨ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਮਰਦਾਨੇ।

‘ਤੁਮ ਤੋ ਮਿਲੇ ਥੋਰ ਨ੍ਰਿਪ ਥਾਨੇ¹ ¹ਥੋੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ।

॥ ੯ ॥

ਅਪਰ ਨਰੇਸ਼ ਜਿ ਸਾਗਰ ਮਾਂਹੀ।

ਤਿਨਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਕੈਧੋਂ ਨਾਂਗੀ।
ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਜਾਵਨ ਰਾਵਰ ਕੀਨੇ।
ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਨੇ’

॥ ੧੦ ॥

ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਅਬ ਹਮ ਨ ਪਧਾਰੈਂ।
ਸਹਿਜੇ ਪ੍ਰਗਟਹਿ ਸਿੱਖੀ ਸਾਰੈਂ।
ਜਿਤੀ ਥਾਇ ਹਮ ਭਗਤ ਵਿਥਾਰੀ।
ਤਹਿੰ ਤੇ ਅਪਰ ਲੇਹਿੰ ਉਰ ਧਾਰੀ

¹ਫੈਲਾਈ।

॥ ੧੧ ॥

ਚਲਿ ਅਬ ਤੁਝੇ ਸੁਮੇਰੁ ਦਿਖਾਵੈਂ।
ਸਰਬ ਸਿੱਧ, ਜਹਿੰ ਜੋਗ ਕਮਾਵੈਂ।
ਔਰ ਪੁਰਖ ਬਹੁ ਰਹੈਂ ਮਹਾਨਾ।
ਜਿਨ ਪ੍ਰਭੁ ਭਗਤਿ ਕਰੀ ਸੁਖਖਾਨਾ’

॥ ੧੨ ॥

ਸੁਣਿ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾਵਨ ਨਿਜ ਕਾਨਾ।
ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
‘ਮੱਕਾ ਬਹੁਰ ਮਦੀਨਾ ਦੋਨੋ।
ਕੇਤੀ ਬੇਰ ਸੁਨੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਨੋ ॥ ੧੩ ॥
ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ¹ ਕਰਤਿ ਜਿਹ ਭੂਰੀ²।
ਤਾਂ ਕੀ ਬਨਤ ਬਤਾਵਤਿ^੩ ਰੂਰੀ।
ਰਹਯੋ ਸੁ ਹਮ ਤੇ ਕਿਹ ਦਿਸ ਮਾਂਹੀ?
ਰਿਦੇ ਬਿਸ਼ੇਖ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹੀ^੪ ॥ ੧੪ ॥

¹ਉਸਤਤਿ। ^੨ਬੜੀ।

^੩ਪਾ:-ਬਨਾਮਤ। ਬਨਾਵਤ।

^੪ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅਸਲੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਦਾ ਅਧਯਾਯ ਪ੯, ਅੰਕ ਅੱਠ।

ਸਰਬ ਭਾਂਤਿ ਸਮਰੱਥ ਸੁਜਾਨਾ।
ਪੂਰਨ ਇੱਛਾ ਕਰੋ ਮਹਾਨਾ।
ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ! ਜਿਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਚਾਹੋ।
ਬਿਨਾ ਬਿਲਮ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਤਹਿੰ ਜਾਹੋ’

॥ ੧੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੂਰੇ।
‘ਹਮ ਤੇ ਰਹਯੋ ਅਧਿਕ ਸੋ ਦੂਰੇ।
ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਮਾਰਗ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਚਲਤ ਬਿਤੀਤੈ ਪਹੁੰਚੈ ਤਾਂਹੀ† ॥ ੧੬ ॥

†ਆਸਾਮ ਯਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਟੁਰਕੇ ਮੱਕੇ ਅੱਪੜਨਾ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਹ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਰਦਾਨੇ ਕਰ ਬੰਦੇ।

ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦੇ!

ਕਿਤੇ ਬਰਖ ਕੋ ਗੈਲ ਬਤਾਵੇ।

ਤਹਿੰ ਤੁਮ ਨਿਮਖ ਬਿਖੈ¹ ਚਲਿ ਜਾਵੇ

¹ਪਲ ਵਿਚ।

॥ ੧੭ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਕੀਜੈ ਨਹੀਂ ਵਲਾਊ¹।

¹ਪਰਚਾਵਾ, ਟਾਲਾ।

ਤਿਹ ਦੇਖਨ ਕੋ ਬਹੁ ਮਮ ਚਾਊ।

ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਿ ਦਖਾਯੇ।

ਮੁਝ ਅਭਿਲਾਖਾ ਪੂਰ ਕਰਾਯੇ’ ॥ ੧੮ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਐਨਾ।

‘ਕਹਯੋ ਨ ਮੇਟਹਿੰ¹ ਤਵ ਮਰਦਾਨੇ।

¹ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦੇ।

ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵਹਿੰ ਚਾਹਿ ਜਿ ਥਾਨੇ’

॥ ੧੯ ॥

ਕਹਿ ਕਰਿ ਮੱਕੇ ਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ¹।

¹ਚੱਲੇ।

ਜਿਨਕੇ ਦਰਸਹਿੰ ਤੇ ਭ੍ਰਮ ਹਾਨੇ।

ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਹੈ ਜਿਹ ਜਾਗਾ†।

†ਭੱਖਰ ਸੱਖਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ ਰੁਖ ਤੋਂ ਹੈ, ਭੱਖਰ ਦੁਆਬ ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੇਹਰਾ ਇਸਮਾਈ ਲ ਖਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਰਾਰ ਵਲ ਹੈ, ਸੱਖਰ ਇਸੇ ਦੀ ਦੱਖਣ ਸੇਧ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਸੱਖਰ ਸ਼ਹਿਰ ਅੱਪੜੇ, ਜਿਥੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਾਜੀ ਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਗ਼ਲਬਨ ਕਰਾਚੀਓਂ ਸਿੰਧੇ ਯਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਸੂਰਤ ਤੇ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਮੱਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਰਤ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ (ਬੰਦਰਗਾਹ) ਸੀ।

ਆਏ ਤਹਾਂ ਨਿਮਖ ਨਹਿੰ ਲਾਗਾ

॥ ੨੦ ॥

ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਪਹਿਰ ਸਰੀਰਾ।

ਕਾਂਖ¹ ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ²।

¹ਬਗਲ ਵਿਚ। ²ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਉਚੀ ਕੁਲਹਿ¹ ਧਰੀ ਨਜਿ ਸੀਸੰ।

¹ਟੋਪੀ।

ਆਸਾ¹ ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਜਗਦੀਸੰ ॥ ੨੧ ॥

¹ਸੋਟਾ।

ਗਰੇ ਜਨੇਊ ਪਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਤਿਲਕ ਕਰਯੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਨ ਭਾਲਾ। †

†ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਤੁਕਾਂ ਦੇ

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ! ਰਸ ਭੀਨੇ।
 ਕੂਜਾ^੧ ਮੁਝਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਦੀਨੇ ॥੨੨॥
 ਗਰ ਮਹਿੰ ਸੇਲੀ ਪਾਇ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਬਨੇ ਸੁ ਹਾਜੀ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਪ ਬਨਾਏ।^੨

ਲਿਖਤ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈਨ।
 'ਭਿੱਜੇ।

ਲੋਟਾ।

^੧ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਚ ਠੰਢ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵੇਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ, ਇਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਆਪ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅੱਡਰੀ ਅੱਡਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਅੰਬੁਆ, ਇਕ ਬਸਤ੍ਰ ਚਿੱਟਾ, ਇਕ ਪੈਰ ਜੁਤੀ, ਇਕ ਪੈਰ ਖਉਂਸ, ਗਲ ਖਫਨੀ, ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਕੇਸਰ ਦਾ ਆਦਿਕ ਰਖਿਆ। ਦੂਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਖੜਾਵਾਂ ਕਾਠ ਦੀਆਂ, ਹੱਥ ਆਸਾ, ਸਿਰ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਬਾਹਾਂ ਜੰਘਾਂ ਰੱਸੇ ਲਪੇਟੇ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿੰਦੁਲੀ ਦਾ ਸੀ। ਤੀਜੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਪੈਰੀਂ ਚਮੜਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਚਮੜਾ, ਤੇ ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਕੇਸਰ ਦਾ ਸੀ। ਚੌਥੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਪੈਰੀਂ ਖਉਂਸਾਂ ਚੰਮ ਕੀਆਂ ਅਤੇ ਚੰਮ ਕੀ ਸੁੱਥਣ, ਨੀਲੇ ਬਸਤ੍ਰ, ਹੱਥ ਆਸਾ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਕੂਜਾ ਆਦਿਕ ਪਾਸ ਸਨ, ਮੱਥੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿੰਦੀ ਕਾ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਭਗਵੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗਲੇ ਜਨੇਊ ਪਾਏ ਹੋਣ ਜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੀ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰਨ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅੱਡਤਾ ਦੱਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵੇਸ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਸ ਖਾਸ ਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧ ਅਮਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਜਾਂ ਅਮਕੇ ਮਤਿ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਾਕਿ ਬੈਰਾਗੀ, ਸੰਨਯਾਸੀ, ਜੋਗੀ, ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਅੱਡਰੇ ਅੱਡਰੇ ਵੇਸ ਭੇਸ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਸਫਰ ਵਿਚ ਅੱਡਰਾ ਲਿਬਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੇਸ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਿਆ। ਭੇਸਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੋਂ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਦਵਾਰ ਜਾਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਦੇ ਵੇਖ ਆਪ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਉਛਾਲਨ ਲਗ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਪ ਦੇ ਗਿਰਦ ਆ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁੱਭ ਸਿੱਖਯਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਰਛੇਤਰ ਤੇ ਮਾਸ (ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿਰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ) ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਆ ਜੁੜੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਨ ਨਾਥ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਸਮੇਂ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਖੜੋਣ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ, ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਕਾਬੇ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਲੇਟਣ ਤੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਲੋਕੀਂ ਆ ਜੁੜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸਲੀ ਤੱਤ੍ਰ ਦਿਖਾਕੇ ਜੀਆਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤਤਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਕਲਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭੇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਜੀਆਂ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਤਦ:-

ਹਾਜਿਨ ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ।

‘ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ? ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ।

ਹਾਜੀ ਬੋਖ ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ। ਯਾਂ ਤੇ ਬੁਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ।’ ੨੧।

[ਅਧਯਾਯ ੧੫ ਅੰਕ ੨੬ ਤੇ ੨੭ ਵਿਚੋਂ

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੰਝੂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰੰਗ ਦਾ ਕਪੜਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਖਾਸ ਕਿਸੇ

ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਲਿਬਾਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੱਖਰਾਪਨ, ਤੇ ਦੋ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਤ੍ਰੈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਆ ਟਿਕੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫਕੀਰੀ ਭੇਸ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ, ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿਬਾਸ ਕੱਤਕ ਹਿਤ ਸਨ:-

ਯਥਾ:

ਕਉਤਕ ਹਿਤ ਯਿਹ ਰੂਹ ਬਨਾਏ। ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤ ਲਖਾਏ।

[ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੨੩ ਵਿਚ

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਨ ਜਾਤਿ ਲਖਾਏ⁺⁺

॥ ੨੩ ॥

ਮੁਲਤਾਨਾਦਿਕ¹ ਜੇ ਪੁਰਿ ਔਰਾ।

¹ਭਾਵ ਮੁਲਤਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ ਹੁਤੇ ਤਿਹ ਠੌਰਾ।

ਮੱਕੇ ਜਾਨ ਜਿਨਹਿ ਅਭਿਲਾਖਾ।

ਨਿਸਾ ਗੁਜਾਰਨ ਡੇਰੋ ਰਾਖਾ ॥ ੨੪ ॥

ਮਿਲਿ ਬੈਸੇ ਥੇ ਜਿਹ ਇਸਥਾਨਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਮੱਧ ਗਏ ਗੁਨਖਾਨਾ।

ਤਬਹਿ ਮੁਸੱਲਾ ਮੈਂ ਸੁ ਬਿਛਾਵਾ।

ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਸੇ ਦੁਖ ਬਨ ਦਾਵਾ¹ ¹ਦੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਬਨ ਲਈ ਅਗਨੀ ਰੂਪ।

॥ ੨੫ ॥

ਹਾਜਿਨ¹ ਰਿਦੈ ਈਰਖਾ ਹੋਈ।

¹ਹਾਜੀਆਂ ਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਸੋਈ।

‘ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਤੁਮ ਚਲਿ ਆਏ?’

ਕੌਨ ਨਾਮ ਅਬ ਕਹਾਂ ਸਿਧਾਏ?

॥ ੨੬ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੈ ਹਿੰਦੂ ਅਹਿਈ?

ਬਿਨਾ ਕਹੇ ਤੇ ਜਾਇ ਨ ਲਹਿਈ¹।

¹ਪਛਾਣਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਹਾਜੀ ਬੇਖ¹ ਤਿਲਕ ਹੈ ਮਾਥੇ।

¹ਬੇਖ।

ਯਾਂ ਤੇ ਬੂਝਤਿ ਹੈਂ ਤੁਝ ਸਾਥੇ’ ॥ ੨੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।

‘ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਏ।

{ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਦਾ ਉਤਰ}

ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ।

ਮੈਂ ਹੋਂ ਦੋਨੋ ਕੇਰ ਗਵਾਹੂ ॥ ੨੮ ॥

ਪੱਖਬਾਦਾ¹ ਮਹਿੰ ਉਰਝੇ ਕਾਚੇ।
 ਤਜਿ ਸਾਚੇ ਕੂਰੇ¹ ਮਨ ਰਾਚੇ।
 ਜਲਵਾ¹⁺ ਸਰਬ ਸਰੀਰਨ ਜੋਊ।
 ਤਿਹ ਕੋ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹਿ ਕੋਊ
 ॥ ੨੯ ॥

¹ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ।

¹ਝੂਠੇ।

¹ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ⁺ਪਾ:-ਜਿਲਵਾ।

ਹੇਤ ਬੰਦਗੀ ਬੰਦਾ ਆਯੋ।
 ਤਿਹ ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਲਪਟਾਯੋ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਨਰ ਗੈਵਾਨ¹ ਹਵਾਨੋ²⁺।
 ਸਭਿ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਮੁਝ ਮਾਨੋ’
 ॥ ੩੦ ॥

¹ਭੂਤਨਾ। ²ਪਸ਼ੂ ਹੈ। ⁺ਪਾ:-ਗੈਵਾਨਹ ਜਾਨੋ।

ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ।
 -ਇਹ ਤੋ ਬੋਲਤਿ ਬੋਲ ਮਹਾਨੇ-।
 ਮੁਲਤਾਨਹਿ ਕੋ ਪੀਰ ਤਹਾਂ ਹੀ।
 ਨਾਮ ਬਹਾਵਦੀਨ ਥੋ ਜਾਂਹੀ¹ ॥ ੩੧ ॥

¹ਜਿਸ ਦਾ।

{ਬਹਾਵਲਦੀਨ}

ਤਰਕ ਸੰਗਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
 ‘ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਾਸਾ।
 ਇਹ ਤੋ ਪਢਿ ਜਾਨਤਿ ਕੈ ਨਾਂਹੀ?
 ਦੇਹੁ ਮਯਾਨਾ¹ ਜੋ ਇਸ ਮਾਂਹੀ’
 ॥ ੩੨ ॥

¹ਅਰਥ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।
 ‘ਪਛਨ ਕਿਤਾਬਨ¹ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।

¹ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ।

{ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ}

ਉਸਤਖਾਨ¹, ਗੋਸ਼ਤ², ਮਗਜ਼ਹਿ³,
 ਪੁਨ।

¹ਹੱਡੀ। ²ਆਸ। ³ਮਗਜ਼ ਭਾਵ ਤੱਤ।

ਇਨਕੇ ਲੱਛਨ ਉਚਰਤਿ ਹੋਂ ਸੁਨਿ
 ॥ ੩੩ ॥

ਪਢਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਕੋ ਹੁੱਜਤ ਕਰਨੀ।
 -ਉਸਤਖਾਨ- ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਬਰਨੀ।

ਬੁਜ਼ਰਕ¹ ਹੋ ਬੈਠਨ ਪਠਿ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਖਿਜਮਤ¹ ਕਰਿਵਾਵਨ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ

¹ਵੱਡਾ, ਪੂਜਨੀਯ।

¹ਸੇਵਾ।

॥ ੩੪ ॥

ਕਰਿ ਹੰਕਾਰ ਬਦੈ ਨਹਿੰ ਕਾਹੂੰ ¹ ।	¹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।
-ਗੋਸ਼ਤ- ਨਾਮ ਕਹਿਤ ਹੈਂ ਤਾਹੂੰ।	
ਪਠਿ ਕਰਿ ¹ ਸਿਮਰਹਿ ਨਾਮ ਜਿ ਰੂਰਾ।	¹ ਪੜ੍ਹਕੇ।
ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਜਾਨਹਿ ਅਲਹੁ ¹ ਜ਼ਹੂਰਾ ²⁺	¹ ਰੱਬ ਦਾ। ² ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ³ ਪਾ:-ਜਰੂਰਾ।
॥ ੩੫ ॥	
ਦ੍ਰੈਤ ¹ ਹੇਤ ² ਕੇ ਮੇਟਯੋ ਝਗਰਾ।	¹ ਵੈਰ। ² ਔਹ।
ਤਜਯੋ ਹੰਕਾਰ ਰਿਦੇ ਤੇ ਸਗਰਾ।	
ਮਾਨਹਿ ਸੀਸ ਖੁਦਾਇ ਰਜਾਈ ¹ ।	¹ ਮਰਜ਼ੀ।
-ਮਗਜ਼- ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂਹਿ ਕਹਾਈ’	
॥ ੩੬ ॥	
ਸੁਨਿ ਸੋ ਕਹੈਂ ‘ਕੁਲਹਿ ਸਿਰ ਧਾਰੀ।	
ਕਿਹ ਕਾਰਨ? ਮੁਖ ਕਰਹੁ ਉਚਾਰੀ।’	
ਤਬ ਬੋਲੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਕੇਤਾ।	
‘ਕੁਲਹਿ ਧਰਨ ਕੋ ਸਮਝਹੁ ਹੇਤਾ ¹	¹ ਕਾਰਨ।
॥ ੩੭ ॥	
ਛੋਟੀ ਕੁਲਹਿ ਵਡੀ ਦਸਤਾਰਾ ¹ ।	¹ ਪਗੜੀ।
ਤਿਹ ਧਰਿ ਤਜਯੋ ਸਰਬ ਹੰਕਾਰਾ।	
ਹਰਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਯਤ ¹ ।	¹ ਸਬਰ।
ਯਾਦ ਖੁਦਾਇ ਰਖਹੁ ਹਰ ਸਾਯਤ ¹	¹ ਹਰ ਘੜੀ।
॥ ੩੮ ॥	
ਹੋਤਿ ਕੁਲਹਿ ਕੋ ¹ ਮੁਖ ਯੋ ਅੰਤਰ ² ।	¹ ਟੋਪੀ ਦਾ। ² ਅੰਤਰ ਜਿਵੇਂ ਅੰਦਰਵਾਰ ਨੂੰ।
ਨਿਜ ਅੰਤਰ ਕੋ ਸੋਧ ਨਿਰੰਤਰ ¹ ।	¹ ਇਕ ਰਸ।
ਚਾਰ ਤਰਕ ¹ ਕੀ ਕੁਲਹਿ ਬਨਾਈ।	¹ ਟਾਕੀਆਂ, ਤਰੀਜ਼ਾਂ।
ਚਾਰੋਂ ਤਰਕ ¹ ਦੇਤਿ ਸਮਝਾਈ ॥ ੩੯ ॥	¹ ਤਿਆਗ (ਅ) ਟਾਕੀਆਂ।
ਦੁਨੀ ¹ ਸੁਰਗ ਸੁਖ ² ਦੋਊ ਤਰਕੋ ³ ।	¹ ਸੰਸਾਰ ਤੇ। ² ਸੁਰਗ ਦਾ ਸੁਖ। ³ ਦੋਵੇਂ ਤਰਕ ਕਰੋ, ਤਿਆਗੋ।
ਮਾਨ ਜਿ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇ ਨ ¹ ਉਰ ਕੋ।’	¹ ਮਾਨ ਤੇ ਮੋਹ ਲਿਪਾਇਮਾਨ ਨਾ ਕਰੇ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਬਹੁਰ ਅਲਾਈ।	
‘ਖਫਨੀ ¹ ਰੀਤਿ ਕਰਹੁ ਕਯੋਂ ਪਾਈ?’	¹ ਬਾਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨਸੀਤਾ ਚੋਲਾ।
॥ ੪੦ ॥	
ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।	

‘ਖਫਨੀ ਜਾਨਹੁ ਖਫਨਾ ਸਮਾਨਾ।
ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਸੁ ਖਫਨੀ ਪਾਵੈ।
ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ† ॥ ੪੧ ॥

†ਖੱਫਣ।

†ਗੁਰੂ ਗੋਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਅੰਗ ਹਿਲਾਇ ਨ ਆਪ ਜਣਾਵੈ।
ਨਿਜ ਹੁਨਰਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਛੁਪਾਵੈ।
ਕਰਿ ਕੈ ਜਾਹਰ ਐਬ ਦਿਖਾਵੈ।
ਗੁਰੂ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸੁਖ ਪਾਵੈ ॥ ੪੨ ॥
ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ ਨਾਨਕ ਜਾਨੋ।
ਮੱਕੇ ਕੋ ਅਬ ਕਿਯ ਪ੍ਰਸਥਾਨੋ।’
ਸੁਨਿ ਸਭਿ ਹਾਜੀ ਮਨ ਮਹਿ ਚੀਨਾ।
-ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਬੋਲ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੪੩ ॥
ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਮਰੇ ਸੰਗ ਮਝਾਰੀ।
ਕਾਬੇ ਚਲਯੋ ਚਹਿਤ ਮਗਾ ਭਾਰੀ।
ਦੇ ਜਬਾਬ ਇਸ ਕਰਹਿ ਨਿਰਾਲਾ।
ਭਲੀ ਨ ਬਾਤ ਚਲਹਿ ਜੇ ਨਾਲਾ
॥ ੪੪ ॥

†ਰਾਹ।

†ਵੱਖਰਾ।

ਯੋਂ ਮਸਲਤਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ ਬੈਨਾ।
ਮੰਦ ਨ ਸਮਝਹਿ -ਇਹ ਗੁਨਐਨਾ।-

†ਸਲਾਹ।

†ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ ਕਿ ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹਨ।

‘ਮੱਕੇ ਕੇ ਮਗ ਅਸ ਇਕ ਥਾਨਾ।
ਚਢਿ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਕਰਤਿ ਪਯਾਨਾ
॥ ੪੫ ॥

ਤਹਿ ਜਬ ਕਲਮਾ ਦੇਤਿ ਪਛਾਈ।
ਤਬ ਜਹਾਜ਼ ਪਰ ਲੇਤਿ ਚਢਾਈ।
ਹਿੰਦੂ ਨ ਕਲਮਾ ਕਰਤਿ ਉਚਾਰਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹਮ ਤੇ ਜਾਹੁ ਨਿਰਾਰਾ’ ॥ ੪੬ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋਂ ਮੁਸਕਾਨੇ।
ਤਿਨ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।

‘ਜਨਮਯੋ ਜਬ, ਕੋ ਸੰਗ ਨ ਆਯੋ।
ਮਰਨੇ ਕਾਲ ਨ ਸੰਗ ਸਿਧਾਯੋ ॥ ੪੭ ॥
ਆਇ ਇਕੇਲਾ ਜਾਤਿ ਇਕੇਲਾ।

†ਕੋਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਯੋ ਸਮਝਹਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਸੁਹੇਲਾ। ’
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਸ ਤਹਿੰ ਰੈਨ ਬਿਤਾਈ।
 ਬਹੁਰੋ ਜਬ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੈ ਆਈ ॥ ੪੮ ॥
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਹਾਜੀ ਪੰਥ ਸਿਧਾਰੇ।
 ਅਪਨ ਸਾਥ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਹਟਕਾਰੇ।
 ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।
 ‘ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਤਹਿੰ ਹੋਇ ਨ ਜਾਨਾ
 ॥ ੪੯ ॥

ਮੱਕੇ ਦੇਖਨ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਾ। ¹ਰੋਕ।
 ਕਹੁ ਅਬ ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਗਮਨੋਂ ਪੰਧਾ।
 ਹੁਤੇ ਤੁਰਕ ਸੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ। ’
 ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ ॥ ੫੦ ॥

‘ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਬਿਖੈ ਨ ਕੋਈ।
 ਰਾਵਰ ਕੋ ਬਰਜਹਿ ਮਗ ਜੋਈ।
 ਤੁਰਕ ਜਿ ਬਪੁਰੇ¹ ਕੌਨ ਅਗਾਰੀ। ¹ਵਿਚਾਰੇ।
 ਤੁਮਰੇ ਸਨਮੁਖ ਹੈਂ ਬਲ ਧਾਰੀ ॥ ੫੧ ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਦਿਖਾਈ।
 ਨਹਿੰ ਵਿਲਾਉ ਕੀਜੈ ਜਗਸਾਈਂ!’
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਨਾਥਾ।
 ਬੋਲਤਿ ਭੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਾਥਾ¹ ॥ ੫੨ ॥

¹ਨਾਥ (ਗੁਰੂ) ਜੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ।

‘ਤੁਝਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਜਰੂਰੇ।
 ਗਾਉ ਸਬਦੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।
 ਕਰਤਿ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ।
 ਲੇ ਰਬਾਬ ਗਾਵਹੁ ਅਬ ਤੂਰਨ’
 ॥ ੫੩ ॥

ਸੁਨਿ ਹਰਖਯੋ ਹਿਰਦੈ ਮਰਦਾਨਾ।
 ਜੰਤ੍ਰੁ ਬਜਾਇ ਕੀਨ ਮੁਖ ਗਾਨਾ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਗ ਸੁਰ ਰਾਗ ਬਸਾਯੋ।
 ਰੀਝ ਰੀਝ ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਗਾਯੋ ॥ ੫੪ ॥
 ਸਰਬ ਸ਼ਬਦ ਕੋ ਪਢਿ ਕਰਿ ਜਬ ਹੀ।

ਗ੍ਰੀਵ ਨਿਵਾਇ ਨਮੋ¹ ਕਿਯ ਤਬ ਹੀ।

¹ਨਮਸਕਾਰ।

ਸਿਰ ਉਚੈ ਕਰਿ ਨੈਨ ਪਸਾਰੇ।

ਦੇਖ ਮੱਕੇ ਕੇਰ ਮੁਨਾਰੇ ॥ ੫੫ ॥

ਬੁਝਤਿ ਭਾ ‘ਇਹ ਕੌਨ ਸਥਾਨਾ?’

ਪਿਖਿਅਤਿ¹ ਧੌਲਰ² ਸੁੰਦਰ ਨਾਨਾ।’

¹ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ²ਅਹੱਲ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਿਹ ਬੈਨਾ।

ਬਿਗਸਤਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨਐਨਾ ॥ ੫੬ ॥

‘ਮੱਕਾ ਆਵਾ ਜ਼ਾਰਤ¹ ਤੇਰੀ।

¹ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ।

ਚਹਿਤ ਜੁ ਮਨ, ਉਠਿ, ਲੀਜੈ ਹੇਰੀ।’

ਹਰਖਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ, ਭਾ ਮਨ ਭਾਵਾ।

ਹਿਤ ਦੇਖਨ ਕੇ ਚਿਤ ਲਲਚਾਵਾ

॥ ੫੭ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਕੇ ਚਿਤ ਕੀ ਜਾਨੀ।

ਉਠਤਿ ਭਏ ਤਬ ਹੀ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਦ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲੀ।

ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਦਿਵਾਲੀ¹ ॥ ੫੮ ॥

¹ਦੀਵਾਰ ਦੇ।

ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਕਰੇ ਤਿਹ ਥਾਏ।

ਕੀਨੇ ਆਸਨ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਏ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਬਦ ਬਸੰਤ ਮਝਾਰਾ।

ਉਚਿ ਸੁਰ ਸੇਂ ਕਿਯ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ¹ ॥ ੫੯ ॥

¹ਪਾ:-ਉਚੀ ਸੁਰਸੇਂ ਗਾਨ ਉਚਾਰਾ।

॥ ੫੯ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰਿ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰਿ ਬਹਾਲੀ ॥

ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥

ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ ਮਾਧੋ ਐਸੀ ਸਕਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ ਸਿਕਦਾਰੀ ॥

ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੈ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥

ਨਾ ਸਾਬੁਰੁ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥

ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥

ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ ਪਾਪੁ ਕਰੇ ਕ੍ਰੋਟਵਾਰੀ ॥

ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥

ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥
 ਦੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥੫॥
 ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ ਰੂਪ ਬਨਵਾਰੀ ॥
 ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥੬॥
 ਜੇ ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣੁ ਹਮਾਰੀ ॥
 ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੭॥
 ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ॥੮॥੧॥੮॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਨੌ ਖੰਡ ਔ ਸਤ ਦੀਪ	
ਜੋ ਚੌਦਹਿ ਪੁਰੀ ¹ , ਬਨਾਇ।	¹ ਚੌਦਾਂ ਭਵਨ।
ਤੀਨ ਗੁਨਾ ¹ , ਚਹੁ ਬੇਦ ² , ਕਰਿ	¹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ² ਚਾਰ ਵੇਦ।
ਰਾਖੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ ॥੬੦॥	
ਚਹੁ ¹ ਜੁਗ ਕੇ ਦੀਪਕ ਚਤਰ ²	¹ ਚਾਰੋਂ। ² ਚਾਰ।
ਕਰਤਿ ਉਜਾਲਾ ¹ ਬੇਦ।	¹ ਚਾਨਣਾ।
ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੀ ਰੱਖਯਾ ਨਮਿਤ	
ਮਧੁਕੈਟਭ ¹ ਦਿਯ ਛੇਦ ² ॥੬੧॥	¹ ਦੈਂਤ ਦਾ ਨਾਮ। ² ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ।
ਘਰ ਘਰ ਲਸਕਰ ਅਗਨਿ ਜੋ	
ਧਰਮ ਰਾਇ ਸਿਕਦਾਰ ¹ ।	¹ ਸਰਦਾਰ।
ਧਰਤੀ ਥਾਪੀ ਦੇਗ ¹ ਕਰਿ	¹ ਲੰਗਰ।
ਸਭਿਸੈ ਦੇਤਿ ਅਹਾਰ ¹ ॥੬੨॥	¹ ਪਾ:-ਅਧਾਰ।
ਕਰਮ ਭੰਡਾਰੀ ¹ ਸੇ ਭਏ	¹ ਲਾਂਗਰੀ।
ਜਸ ¹ ਕਰਹਿ ਤਸ ² ਦੇਜ ³ ।	¹ ਜੈਸਾ। ² ਤੈਸਾ। ³ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਂ ਮਨ ਬਿਗਰ ਕੈ	
ਸਦਾ ਖੁਆਰ ਰਹੇਜ ¹ ॥੬੩॥	¹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਤਮ ਬੰਦ ਮੈਂ ¹	¹ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ।
ਅਉਗਣ ਪਾਪ ਕਰੰਤਿ।	
ਪਰਿ ਹੈਂ ਮੁਗਦਰ ਜਮਹਿੰ ¹ ਕੇ	¹ ਧਰਮਰਾਜ।
ਹੂੰ ਸਜਾਇ ਦੁਖਵੰਤ ¹ ॥੬੪॥	¹ ਦੁਖ ਵਾਲੀ।
ਫਿਰਜੋ ਸਮਾਂ ਅਬ ਔਰ ਬਿਧਿ	
ਸੇਖਾਂ ¹ ਵਾਰੀ ਆਇ।	¹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕੌਮ।
ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕੋ ਅਲਹੁ ਕਹਿ	

ਦੇਵਲ ¹ ਕਰ ਲਗਵਾਇ ² ॥ ੬੫ ॥	¹ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ। ² ਅਸੂਲ ਲਾ ਦਿੱਤੇ।
ਕੂਜਾ ¹ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ² ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਨੀ ਔਰ।	¹ ਲੇਟਾ (ਵੁਜੂ ਵਾਸਤੇ)। ² ਨਿਮਾਜ।
ਜੀਅਨ ¹ ਕੋ ਮੀਆਂ ਕਹੈਂ ਅਸ ਬੋਲੀ ਸਭਿ ਠੌਰ ॥ ੬੬ ॥	¹ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਬ ਹੂੰ ਬੈਠਯੋ ਇਸ ਅੰਗ ¹ ।	¹ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ।
ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਕਿਸ ਬਿਖੈ ਕਰਿ ਹਟਾਇ ਤੁਮ ¹ ਸੰਗ ² ॥ ੬੭ ॥	¹ ਤੁਸਾਡੇ। ² ਨਾਲੋਂ।
ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ਮੋਹਿ ਕੋ ¹ ਚਲਿ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਸ ¹ ।	¹ ਮੈਨੂੰ। ¹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਸ।
ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਦਿਹੁ ਹਿੰਦਨ ਸੁਖਰਾਸ ॥ ੬੮ ॥	
ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਦੀਜੀਏ ਮੋ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ!	
ਹਿੰਦਨ ਕੋ ਥਿਰ ¹ ਧਰਮ ਹੂੰ ਕਾਰਜ ¹ ਯਹੀ ਹਮਾਰ' ॥ ੬੯ ॥	¹ ਅਟੱਲ। ¹ ਕੰਮ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿ ਮੱਕੇ ਬਾਸੀ ¹ ਲੋਕ।	¹ ਮੱਕੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ।
‘ਹਾਜੀ ਇਹ ਮਤਿਵਾਨ ¹ ਵਡ’ ਭਾਖਹਿ ¹ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ² ॥ ੭੦ ॥	¹ ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ¹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ² ਦੇਖਕੇ।
ਸੀਧਾ ¹ ਆਨ ਚਢਾਵਈਂ ਕੇਤਿਕ ਕਰਹਿੰ ਸਲਾਮ।	¹ ਰਸਦ
ਬੈਸੇ ਸੁਜਸ ਬਖਾਨਹੀ ¹ ‘ਹੈਂ ਬਿਸਾਲ ਗੁਨ ਧਾਮ’ ॥ ੭੧ ॥	¹ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਮੱਕੇ ਮਾਰਗ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਸਪਤ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੭ ॥	

੫੮. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਮੱਕਾ, ਜੀਵਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੫੮<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੫੯

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ ਜਿਨ, ਜੀਤੇ ਪੰਚ ਬਿਕਾਰ।

ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇ=ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ, ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਅਰ ਤਿਸ ਵਿਚ ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਰਕੇ। ਪੰਜ ਬਿਕਾਰ=ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ।

ਤਿਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਬੰਦਨਾ, ਸਿਰ ਚਰਨਨ ਪਰ ਧਾਰਿ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਪੰਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਪਰ ਸਿਰ ਧਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਆਗੇ ਪੁਨ ਕਥਾ

ਅਬ

ਬੈਠੇ ਜਗਤੇਸ਼ ਕੋਊ ਘਟੀ¹ ਤਿਹ ਥਾਨ ¹ਘੜੀ।

ਹੈਂ।

ਦੀਨਨ ਕੇ ਦਾਨੀ ਬੋਲੇ ਬਦਨ ਤੇ ਬਾਨੀ

ਤਬ

‘ਦੇਖ ਮਰਦਾਨੇ ਜਾਂ ਕੋ ਚਾਹਿਤਿ ਮਹਾਨ

ਹੈ।

¹‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਨੀਤ! ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ ¹ਕੰਧ। ¹ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ।

ਭੀਤ¹

ਕਰੈਂ ਕਹੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸਭਿ ਤੁਰਕ

ਅਜਾਨ ਹੈਂ।

ਕੈਸੀ ਇਹ ਰੀਤਿ, ਕਾਂ ਕੋ ਪੂਜੈਂ ਕਰਿ

ਪ੍ਰੀਤ ਨਰ?

ਮੋ ਕੋ ਤੋ ਅਨੀਤ ਸੀ ਫੁਰਤਿ ਪਾਜਵਾਨ¹ ¹ਪਾਜ ਵਾਲੀ।

ਹੈ’ ॥੨॥

¹‘ਦੇਖੋ ਮੱਧ¹ ਜਾਉ ਜੈਸੋ ਬਨਯੋ ਹੈ ¹ਅੰਦਰ। ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

ਬਨਾਉ ਯਾਂ ਕੋ’

ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਚਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਹੁਲਸਾਇ

ਕੇ।

ਗਯੋ ਜਬ ਪੌਰ¹ ਤਹਾਂ ਬੈਸੇ ਹੈਂ ਮੁਜੌਰ² ¹ਦਰਵਾਜ਼ੇ। ²ਪੁਜਾਰੀ।

ਕਹੈਂ ਈਹਾਂ ਕਰਿ ਕਾਜ ਜੋਊ ਆਗੇ ਕਰੈਂ
ਜਾਇ ਕੈ।’

‘ਹੈਂ ਤੇ ਹੈਂ¹ ਤੁਰਕ, ਮੋ ਕੋ ਆਗੇ ਕਜੋਂ ¹ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ।

ਨ ਜਾਨਿ ਦੇਹੋ?

ਦਰਸ ਪਰਸ ਹਟਿ ਆਵੋਂ ਸੁਖ ਪਾਇ
ਕੈ।’

‘ਦੇਖਨ¹ ਰਜਾਇ ਨਹੀਂ ਹਮ ਹੂੰ ਤੇ ¹ਦੇਖਣ ਦੀ।

ਜਾਇ ਤਹਾਂ

ਆਖੈਂ ਦੋਊ ਬਾਧੈਂ¹ ਕਰ ਬੰਦੈਂ² ਸੀਸ ¹ਅਸੀਂ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ²ਹਥ
ਨਾਇਕੈ³ ॥੩॥ ³ਜੋੜਕੇ। ³ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਲੈ (ਇਥੋਂ ਹੀ)।

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਮੁਰਝਾਨੋ, ਹਟਿ ਆਯੋ
ਢਿਗ

ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੇ ‘ਮਰਦਾਨੇ ਦੇਖਯੋ ਥਾਨ
ਕੋ?’

ਕਹੈ ‘ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦੇਹਿੰ ਕੈਸੇ ਦੇਖੋਂ
ਜਾਇ ਤਹਾਂ

ਜਾਇੰ ਜਿ ਮੁਜੋਰ ਨੈਨ ਬਾਧੈ ਡੀਠ¹ ਹਾਨ ¹ਨਜ਼ਰ, ਅੱਖਾਂ। ²ਭਾਵ ਦੇਖ ਨ ਸਕੇ।
ਕੋ²।

ਸੰਗ ਤੁਮ ਆਏ, ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ ਇਹ
ਜਾਵੈਂ ਅਬ

ਰਹੈ ਪਛੁਤਾਵੋ ਭੇਦ ਹੋਇ ਨ ਲਖਾਨ ¹ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੂ।
ਕੋ¹।

ਫੇਰ ਕਬ ਦੇਖੋਂ ਜੇ ਨ ਅਬ ਦੇਖਯੋ ਜਾਇ
ਪ੍ਰਭੁ! ਮੋ ਕੋ ਦਿਖਰਾਇ ਪੁਨ ਕੀਜੈ
ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕੋ’ ॥੪॥

ਸੁਯਾ:

‘ਦੇਖਨ ਚਾਹਿ ਬਿਸਾਲ ਇਤੀ ਤੁਝ

ਜਾਇ ਪਿਖੋ ਅਬਕੇ ਮਰਦਾਨਾ!

ਦੇਖ ਸਕੈਂ ਨਾ ਮੁਜਾਵਰ ਤੋਹਿ ਕੋ

ਅੰਤਰ ਜਾਹੁ ਨਿਸ਼ੰਕ, ਸੁਜਾਨਾ!’

ਆਇਸ ਧਾਰਿ ਲਈ ਸਿਰ ਪੈ

ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਵਡੋ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਨਾ।

ਅੰਤਰ ਤਾਂਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾ
ਸਭਿ ਅੰਧ ਭਏ ਨਹਿੰ ਕਾਹੂੰ ਲਖਾਨਾ
॥ ੫ ॥

ਸੁੰਯਾ:

ਅੰਤਰ ਜਾਇ ਕੈ ਦੇਖਤਿ ਕਯਾ
-ਇਕ ਪਾਹਨ ਮੂਰਤਾ¹ ਭੂਰ ਧਰੀ-। ¹ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਜੂਦ।
ਤੂਸਨ ਹੋ ਨਿਕਸਾ ਤਬ ਹੀ
ਢਿਗ ਆਯੋ ਤਬੈ^੧ ਜਹਿੰ ਬੈਠੇ ਹਰੀ। ^੧ਪਾ:-ਤਹਾਂ, ਜਬੈ।
ਬੂਝਤਿ ਭੇ ‘ਮਨ ਕੋ ਜੁ ਮਨੋਰਥ
ਪੂਰਨ ਕੀਨ ਅਬੈ ਕੀ ਬਰੀ?
ਕੈਸੇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੀਨ ਕਹੋ?’
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਉਚਰੀ ॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੈ।

‘ਕਛੂ ਨਹਿੰ ਤਹਾਂ ਇਕ ਪਾਹਨ ਹੈ ਲਹਾ¹
ਵਡ
ਯਾਂ ਕੋ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੋ ਕੋ ਭਾਖਿਕੈ
ਸੁਨਾਈਏ।
ਭਯੋ ਕੈਸੇ ਥਾਨ ਜਾਂ ਕੀ ਮਾਨਤਾ
ਮਹਾਨ?
ਨਹੀਂ ਦੇਖਤਿ ਦਰਸ, ਕਜੋਂ ਹੈ ਨੈਨ ¹ਨੇਤ੍ਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ।
ਮੂੰਦਾ¹ ਜਾਈਏ?
ਤੁਰਕ ਕਹਿਤਿ -ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਨ ਕੀਜੈ
ਕਬਿ-
ਯਾਂ ਕੋ ਅਭਿਖੇਕਤਿ ਹੈਂ¹ ਸਭੈ ਸਿਰ ¹ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਨਾਈਏ।
ਜਾਨਤਿ ਹੋ ਸਭੈ ਬਿਧਿ, ਦਯਾ ਕੀਜੈ
ਦਯਾਨਿਧਿ!
ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਦੇਨਹਾਰ! ਸੰਸੈ ਕੋ
ਮਿਟਾਈਏ’ ॥ ੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਛੁਪਾਇਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇੰ ‘ਪਾਜ ਰਾਖਤਿ
ਦੁਰਾਇ¹ ਇਹ

ਆਦਿ ਕੈ¹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੋਂ ਸੋਊ ਸੁਨਿ ¹ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ।

ਲੀਜੀਏ।

ਉਮਾ¹ ਅਰਧੰਗ² ਜਾਂ ਕੀ ਪੂਰਬ³ ¹ਪਾਰਬਤੀ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ। ³ਪਹਿਲੇ। ⁴ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ।
ਪਿਨਾਕੀ ਲਿੰਗ⁴

ਧਰਜੋ ਇਹ ਠੌਰ ਬਿਖੇ ਕਬੈ ਕੋ¹ ¹ਕਦੇ ਦਾ।

ਲਖੀਜੀਏ।^੯

^੯ਸ਼ਿਵ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ੧੨ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਲਿੰਗ ਮੁਲਕ ਅਰਬ ਦੇ ਮੱਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੰਦਰ ਕਾਬਾ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮੰਦਰ ਸੀ ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੂਜਯ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਅਜੇ ਤਕ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜੁਗਤ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਹੋਰਵੇਂ ਢੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਵਿ ਉਕਤੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕਾਬੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਤਵਾਰੀਖੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ‘ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ, ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਪੱਥਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਥਰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਤੇ ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ, ਜਿਹੀ ਕਿ ਅਮੂਮਨ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਾ ਇਕ ਵੇਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਲਗਾ ਤਦ ਇਸ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਬਾਬਤ ਮੱਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਹੋ ਪਿਆ, ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ। ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਏ ਹਾਜੀ ਜਦ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬੋਸਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਥਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟਾ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣ ਨਾਲ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਕੇ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ੩੬੦ ਬੁੱਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਤਅੱਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕੋਈ ਤਦੋਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬੁਤ ਹੋਵੇ। ਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਵਿੱਚ ਬਲਕੇ ਅਕਸਰ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਕੱਢਕੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬੋਸੇ ਦੇਣੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾਂ ਅਸਰ ਪਜ਼ੀਰ ਸਮਝਣਾਂ ਕਿ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਬਕੀਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਲ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਤਖਤਹੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ।

ਮੰਦਰ ਨਾ ਕੋਊ ਈਹਾਂ ਹੁਤੇ ਉਦਿਆਨਾ¹ ¹ਜੰਗਲ। ^੨ਪਾ:-ਮਾਂਹੀ।

ਮਾਂਹੀ^੨

ਬਨਜੋ ਜੈਸੇ ਥਾਨ ਤੈਸੇ ਉਚਰੋਂ

ਸੁਨੀਜੀਏ।

ਭਯੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਬੀਚ ਖੁਨਕਾਰ ਭੂਪ¹ ¹ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ (ਅ) ਖੁਨਖਾਰ ਜ਼ਾਲਮ ਰਾਜਾ।

ਏਕ

ਤੁਰਕਨ ਪੱਖ ਬਿਖੈ ਗਾਢੇਈ¹ ਜਨੀਜੀਏ² ¹ਬੜਾ ਪੱਕਾ। ^੨ਜਾਣੇ।

॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਹਾਂਦੇਵ ਕੋ ਲਿੰਗ ਤਿਨ, ਦੇਖਤਿ ਰਿਸ
ਉਪਜਾਇ।

ਨਿਜ ਸੇਵਕ ਕੋ ਇਵ ਕਹਯੋ -ਦੀਜੈ
ਦੂਰ ਉਠਾਇ- ॥ ੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਅਗਨੀ।

ਭੇਜੇ ਜਬ ਦਾਸ, ਭਈ ਪਾਵਕ¹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਬਹੁ ਦੇਸ਼ ਔ ਬਿਦੇਸ਼ ਦਾਹ¹ ਲਾਗਯੋ ਹੈ ¹ਸਾੜ।

ਅਚਾਨਕੀ।

ਨੰਗਰ ਅਗਾਰ¹ ਬੀਬੀ² ਚੌਹਟੇ³ ਬਜਾਰ ¹ਘਰ। ²ਗਲੀ। ³ਚੌਂਕ। ⁴ਸੜੇ।
ਜਰੇ⁴

ਉਚੀ ਰਜਧਾਨੀ ਭੂਪ ਹੂੰ ਕੀ¹ ਸਭਿਹਾਨਿ ¹ਰਾਜੇ ਦੀ। ²ਨਾਸ਼ ਕੀਤੀ।
ਕੀ²।

ਐਸੇ ਸੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੇਖਿ ਹਾਥ ਜੋਰ ਠਾਂਢ
ਭਏ

ਰਿਦੇ ਤੇ ਬਿਸਾਰੀ ਜੋਊ ਹੁਤੀ ਰੀਤਿ ¹ਹੰਕਾਰ ਦੀ।
ਮਾਨਕੀ¹।

ਬੰਦੈ ਬਾਰਬਾਰ ਬਹੁ ਬਿਨਤੀ ਬਖਾਨਿ¹ ¹ਕਹਿਕੇ।
ਬਾਨੀ

ਦਾਸ ਭਯੋ ਆਇ ਪਦ¹ ਗਰੇ² ਨਿਜ ¹ਚਰਨ। ²ਫੜੇ। ³ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ।
ਪਾਨ ਕੀ³ ॥ ੧੦ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭਈ ਜਬ ਰੈਨ ਤਾਂ ਸੋਂ ਸੁਪਨੇ ਮੈਂ ਕਹੇ
ਬੈਨ

-ਇਸੀ ਠੌਰ ਮੇਰੇ ਭਲ ਮੰਦਰ
ਬਨਾਈਏ।

ਜਾਇ ਨੈਨ ਮੂੰਦ ਮੱਧ¹, ਹੋਇੰ ਸਭਿ ¹ਅੰਦਰ।
ਕਾਜ ਸਿੱਧ

ਕਰੋ ਜਿ ਨ ਐਸੀ ਬਿਧਿ, ਵਡੋ ਦੁਖ
ਪਾਈਏ-।

ਭਈ ਜਬ ਭੋਰ ਬਨਿਵਾਈ ਇਹ ਠੌਰ

ਨ੍ਰਿਪ

ਮੰਦਰ ਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਨ ਸੁਖਦਾਈਏ।

ਬਿਨਾ ਬਾਂਧੇ ਨੈਨ ਜਾਇ ਅੰਧ ਹੈ, ¹ਦੇਖੇ।

ਲਖਾਇ¹ ਨਾਂਹਿ

ਤਬ ਹੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੇ ਕੀਨਿ ਇਹ

ਗਾਈਏ ॥ ੧੧ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਸ਼ਿਵਜੀ।

ਹੈ ਬਲਵਾਨ ਮਹੇਸ਼¹ ਬਡੇ

ਬਨਿਵਾਇ ਭਲੇ ਇਹ ਥਾਨ ਮਹਾਨਾ[†]।

[†]ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਯਥਾ ‘ਪਾਥਰੁ ਲੇ ਪੂਜਹਿ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ।’ ਕਵੀ ਬੀ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤ ਨਹੀਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਖੇਪਕ ਹੋਵੇ ਯਾ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਅੰਤਰ ਮੱਜਨ¹ ਤਾਂਹਿ ਕਰਾਵਤਿ

¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਆਵਤਿ ਬਾਹਰ ਨੀਰ ਢਰਾਨਾ। [†]

[†]ਪਾਣੀ ਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਤਦੋਂ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਅੰਦਰ ਧਰਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਦੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਗਡਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੱਜਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਕਦੇ ਹੋਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੈ ਕਰ ਮੈਂ ਹਜ ਆਨਿ ਕਰੈਂ

ਇਹ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਸਭਿ ਦੋਖ ਮਿਟਾਨਾ।’

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਭਿਹੀ ਬਤਿਯਾਂ¹

¹ਬਾਤਾਂ।

ਪੁਨ ਬੈਨ ਭਨੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ

॥ ੧੨ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਦੇਖਣ ਨਾਲ।

‘ਹੈਂ ਨਹਿੰ ਅੰਧ ਭਯੋ ਪਿਖਤੇ¹

ਇਕ ਔਰ ਸੰਦੇਹੁ ਸੁ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ।

ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਕਾਫਰ ਕਯੋਂ ਉਚਰੈਂ

ਯਹਿ ਜਾਨਤਿ ਹੈਂ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁਤਾਈ।’

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬ ਹੀ

‘ਯਹਿ ਆਪ ਹੀ ਕਾਫਰ, ਔਰੇ

ਬਤਾਈਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ

ਨਹਿੰ ਅੰਧ ਭਯੋ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ’

॥ ੧੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨਾ ਬਿਗਸੜੇ ਸੁਨਤਿ, ਬੈਠਿ ਰਹੇ
ਤਿਨ ਠੌਰ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਦਿਵਸ, ਕਹਿਤੇ
ਜਗ ਸਿਰਮੌਰ ॥ ੧੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਰੈਨ ਭਈ ਪੁਨ ਆਨਿ ਜਬੈ
ਤਿਹ ਥਾਨ ਬਿਖੇ ਗੁਰ ਕੀਨੋ ਹੈ ਡੇਰਾ।

ਦੰਭ ਦਹੇ ਜਿਹ ਸੋਇ ਰਹੇ¹

¹ਜਿਸ ਨੇ ਪਖੰਡ ਨਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਓਹ ਸੌਂ ਰਹੇ।

ਤਿਹ¹ ਧੌਲ² ਦਿਸ਼ਾ³ ਕਿਯੇ ਪਾਵਨ⁴
ਪੈਰਾ⁵।

¹ਉਸ। ²ਮਹਿਲ (ਕਾਬੇ) ਦੀ। ³ਤਰਫ। ⁴ਕਰਕੇ
ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ⁵ਚਰਣ।

ਜਾਮਨੀ¹ ਜਾਮ² ਰਹੀ ਜਬ ਹੀ ਇਕ

¹ਰਾਤ। ²ਪਹਿਰ?

ਜੀਵਣ ਨਾਮ ਮੁੱਲਾਂ ਤਿਨ ਹੇਰਾ।

{ਜੀਵਨ ਕਾਜੀ}

ਫੇਰਨ ਕੋ ਬਢਨੀ¹ ਤਹਿ ਆਵਤਿ

¹ਝਾੜੂ।

ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਾ ਬਹੁ ਬੈਨ ਕਠੋਰਾ¹ ॥ ੧੫ ॥ ^੧ਪਾ:-ਕੋ ਟੇਰਾ।

^੧ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਣ ਹਿੰਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਯਾਨ ਅਰਥ ਹਰਦਵਾਰ, ਬਨਾਰਸ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਤੇ ਮਥਰਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੱਕੇ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਝਾੜੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰੁਕਨਲ ਯਾ ਰੁਕਨਦੀਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਇਸੇ ਪੁਰਬਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ਪਦ ਅੰਕ ੩੬ ਦੀ ਸਫਾ ੬੩੬. ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ ਜੀਵਣ ਅਜ਼ਮਤ ਵੇਖਕੇ ਕੰਬਿਆ, ਆਲਮ ਸੱਦੇ, ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੁਕਨਲ) ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਵੀ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਪੀਰ ਬਹਾਉਦੀਨ, ਗ਼ੌਰੀ ਕੁਤੁਬਦੀਨ, ਜਲਾਲਦੀਨ, ਕਮਾਲਦੀਨ ਤੇ ਸ਼ਾਹਸਰਫ, ਲਾਲਜਤੀ ਆਦਿਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੁਹਦ ਤੇ ਤਕਵੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਨੀਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬੋਲ ਉਠੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਪਰ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡਰਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਬਾਬਤ ਦੱਸੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਪਾ ਸਕੀਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੌਰਵਤਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣਾ ਪਿਆ

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮਾਰੀ। ²ਮੂਰਖ ਨੇ।

ਲਾਤ ਪ੍ਰਹਾਰੀ¹ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ, ਜੀਵਣ ਅਤਿ

ਮਤਿਹੀਨ²।

ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬਚਨ ਕੋ, ਔਰ ਨਰਨ ^੧ਜਾਣਕੇ।

ਸਮ ਚੀਨ¹ ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਏ, ਕੋ ਹੈ, ਮਤ
ਅਨਜਾਨ ਤੇਰੀ?

ਮੰਦਰ ਰਸੂਲ ਦਿਸ ਚਰਨ ਪਸਾਰੇ ਹੈਂ। ¹ਕਿਉਂ) ਫੈਲਾਏ ਹਨ।

ਕੌਨ ਹੈ ਇਮਾਨ ਤੇਰੇ, ਹਿੰਦੂ ਕੈ ਤੁਰਕ ¹ਬੋਲੇ।
ਟੇਰੇ?

ਉਠਿ ਕੇ ਨਿਕਸ, ਦਿਨ ਤੋਹਿ ਦੁਖਵਾਰੇ
ਹੈਂ।

ਐਸੇ ਥਾਨ ਕੌਨ ਕਾਜ ਆਯੋ ਤੈਂ ਨਿਲਾਜ ¹ਭੱਜ ਜਾਹ।
ਦੌਰਿ?

ਜਾਨੀ ਨ ਸਿਫਤ ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਸਾਰੇ
ਹੈਂ।’

ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਗੁਨ ਐਨ ਗਤਿਦੈਨ
ਬੋਲੇ

‘ਚਲਤਿ ਚਲਤਿ ਮਗ, ਪਗ ਹਮ ਹਾਰੇ
ਹੈਂ ॥੧੭॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਬਿਆਕੁਲ।

ਚਲੇ ਪੰਥ, ਭਯੋ ਸ਼੍ਰਮ, ਥਾਕ ਭਏ
ਬਿਹਬਲ।

ਕੋਊ ਸੁਧ ਰਹੀ ਨਹਿੰ, ਪੈਰ ਕਿਤ
ਕੀਜੀਏ।

ਭਯੋ ਅਨਜਾਨ ਦੋਸ਼, ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਜੈ ਥੋਰੇ
ਰੋਸ

ਐਸੋ ਅਬ ਕੀਜੈ ਮਮ ਚਰਨ ਗਹੀਜੀਏ।
ਉਠਿਨੇ ਕੋ ਜੋਰ ਨਾਂਹਿ, ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੋਂ

ਤੁਝ ਪਾਹਿ

ਐਚੋਂ। ਨਿਜ ਹਾਥ ਸੰਗ ਔਰੇ ਦਿਸ ¹ਖਿੱਚੇ।
ਕੀਜੀਏ।

ਆਏ ਪਰਦੇਸ਼ੀ, ਨਹਿੰ ਜਾਨੈਂ ਹਮ ਬਾਤ
ਐਸੀ

ਜੈਸੀ ਭਾਵੈ ਤੈਸੀ ਕਰਿ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਨ
ਖੀਝੀਏ ॥੧੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਤ ਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾਇ ਘਰ, ਤੈਂ
ਜਾਨਜੋ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।

ਕਰਹੁ ਮੁਲਾਨੇ ਤਿਤ ਦਿਸ਼ਾ, ਬਰਜਤਿ
ਤੁਝ ਕੋ ਨਾਂਹਿ' ॥੧੯॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮੁੱਲਾਂ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਗਹਿ ਲੀਨੋ ਹੈ ਚਰਨ
ਗੁਰ

ਬਲ ਸੋਂ ਘਸੀਟ ਔਰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਰਮਾਏ¹ ਫਿਰਾਏ।
ਹੈਂ।

ਕਾਬਾ ਸੰਗ¹ ਚਲਜੋ, ਨੀਰ ਨੌਕਾ ਜਿਮ² ਨਾਲ। ਘਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੇੜੀ ਵਾਂਙ।
ਹਲਜੋ

ਤਬ ਭਯੋ ਥਿਰ ਜਾਇ ਜਿਤ ਚਰਨ
ਸੁਹਾਏ ਹੈਂ।^੩

{ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ..}

^੧ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਕਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਫਿਰਿਆ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਨ ਅਰਬੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ 'ਫਤੁਹਾਤ ਮਕੀਆ' ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਬੇ ਬਾਬਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਖਜਾਲ ਕੀਤੇ, ਜਦ ਇਹ ਕਾਬੇ ਦੀ ਪ੍ਰਦੱਖਣਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਕਾਬਾ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਟੁਰ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕਾਬੇ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੇ ਡਿਗਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ। ਕਾਬੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਐਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅੱਗੇ ਆ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ' ਮੈਂ ਡਰਕੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮੁੜਕੇ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਜਗਾ ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਵੇਖੋ ਇਸਰਾਰਿ ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪੰਨਾ ੭੪] ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਇਬਾਂ (ਰਾਬੀਆ) ਜਦ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਹੱਜ ਕਰਨ ਗਈ ਤਦ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਇਕ ਗਿੱਠ ਟੁਰਕੇ ਆਵੇਗਾ ਮੈਂ ਓਹਦੇ ਵਲ ਇਕ ਗਜ਼ ਵਧਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਕਾਬੇ ਦੇ ਜਮਾਲ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂ।' ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ 'ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਧੰਮ' ਮੱਕੇ ਗਏ, ਖਾਨਾ ਕਾਬਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ 'ਹੈਂ! ਇਹ ਕੀ ਘਟਨਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖਲਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ' ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ 'ਕਿ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਕਾਬਾ ਇਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਗਤ ਲਈ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਜ਼ਕਰਾਤੁਲ ਔਲੀਆ ਸਫਾ ੬੨] ਇਹ ਲਿਖਤ ਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਾਬੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣ ਜੁੱਲਣ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਛੱਡ ਜਾਣ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਫੇਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਬੇ ਦੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਬਲਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਕ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ

ਗੱਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲਰਹੀਮ ਸਾਹਿਬ 'ਬਿਸਮਿਲ' ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਦੱਸਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਤੂ ਵੋਹ ਕਾਘਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਘੇ ਨੇ ਕੀਆ ਤੇਰਾ ਤਵਾਫ

ਜ਼ਾਹਿਰੇ ਬਾਤਨ ਤਿਰਾ ਮਾਨਿੰਦੇ ਆਈਨਾ ਹੈ ਸਾਫ।

ਹਟਯੋ ਜਬ ਦੇਖਯੋ, ਜਿਤ ਪਗ ਤਿਤ

ਕਾਬਾ ਗਯੋ

ਮੂਢ ਮਤ ਬਿਸਮ, ਨ ਕਛੂ ਜਾਨ ਪਾਏ

ਹੈਂ।

ਹਾਥ ਬਿਥੈ ਪਾਇ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਹੋਤਿ ਸੁ

ਡੁਲਾਇਮਾਨ

ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਧੌ¹ ਸੰਗ ਸੁ ਮੁਨਾਰਨ² ¹ਕਾਬਾ। ²ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ।

ਡੁਲਾਏ ਹੈ ॥੨੦॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਜੀਵਣ

ਭੇਦ ਕੋ ਜਾਨਤਿ ਹੈ ਨ ਗਵਾਰਾ।

ਛੋਰਿ ਦਏ ਪਦ, ਕਾਬਾ ਭਯੋ ਬਿਰ

ਮੰਦਮਤੀ ਕਿਯ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ।

ਕੋਊ ਚਲੇ ਨ ਜਬੈ ਬਸ ਤਾਂ ਛਿਨ

ਭੂਰ ਕਠੋਰ ਹੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

'ਤੂਰਨ ਬਾਹਿਰ ਕੋ ਨਿਕਸੋ

ਰਹਿਬੇ ਹਿਤ¹ ਲਾਉ ਨ ਥੋਰ ਅਵਾਰਾ² ¹ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ। ²ਖੋੜੀ ਡੇਰ।

॥੨੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਚ ਬਤਾਉ ਤੂੰ ਕੌਨ ਹੈ? ਹਿੰਦਨ ਜੈਸੀ

ਰੀਤਿ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸਕੈ, ਜੋ ਐਸੀ

ਬਿਪਰੀਤ ॥੨੨॥

ਸੁਬਹਿ ਵਖਤ¹ ਕਿਯ ਸੈਨ² ਕੋ, ਜਾਨਤਿ ¹ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ। ²ਔਣਾ ਕੀਤਾ।

ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਜ।

ਕਿਹ ਤੇ ਆਇ ਗਵਾਰ ਤੂੰ, ਨਹਿੰ

ਇਮਾਨ ਕੀ ਲਾਜ' ॥੨੩॥

ਉਠਿ ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਬਹਿ, ਸੁਮਤੀ

ਦੇਨਿ ਬਿਸਾਲ।
ਨੀਕੀ ਕਰਨ ਨਿਵਾਜ ਕੇ, ਕਹਿੰ ਸਲੋਕ
ਤਹਿੰ ਕਾਲ ॥੨੪॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲ ਦੁਇ ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥
ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨੁ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥੩॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸੇ ਬਸ ਚਲਤਿ ਨ ਕੈਸੇ

ਕਛੁ

ਮੁੱਲਾਂ ਭਾਖੈ¹ ‘ਕਾਫਰਾ! ਕੜੇਂ ਕੁਫਰ ¹ਕਰੇ।

ਅਲਾਵਈ।

ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਨ ਜਾਨੈਂ ਨ ਰਸੂਲ ਕੋ ਪਛਾਨੈਂ

ਕੋਊ ਆਵੈ ਅਰਬੰਗ¹ ਅਬ ਤੇ ਕੋ ਮਾਰਿ ¹ਅੜਬ ਆਦਮੀ।

ਜਾਵਈ।

ਸਾਚੇ ਮਮ ਬਾਕ ਜਾਨਿ ਤੂਰਨ ਪਯਾਨ

ਕੀਜੈ

ਹਾਜੀ ਬੇਖ ਧਰਜੇ ਹਾਜੀ ਢੰਗ ਨ

ਦਿਸਾਵਈ।

ਭੇਦ ਸਭਿ ਜਾਨਜੇ ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਪਛਾਨਜੇ

ਤੇਰੇ

ਆਯੋ ਕਿਹ ਕਾਜ ਨਹਿੰ ਸਿਦਕ

ਕਮਾਵਈ’ ॥੨੫॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਸਵੇਰ। ²ਤਿਸਨੂੰ। ³ਪਾ:-ਭੁਨਸਾਰ।

ਭੋਰ¹ ਭਈ ਇਵ ਤਾਂਹਿ ਕੋ² ਬੋਲਤਿ

ਆਵਤਿ ਭੇ ਪੁਨ ਔਰ ਮੁਲਾਨੇ।

ਪਿਖਿ ਧੌਲਰ¹ ਆਨ ਸਥਾਨ ਭਯੋ

¹ਕਾਬਾ।

-ਕਿਹ ਕਾਰਨ ਤੇ? - ਉਰ ਮੈਂ

ਬਿਸਮਾਨੇ।

ਮਿਲਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਏ ਇਕ ਠੌਰ ਜਬੈ

ਤਬ ਜੀਵਣ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਬਖਾਨੇ।
 ‘ਇਕ ਕਾਫਰ ਰੈਨ ਕੋ ਸੈਨ ਕਿਯੇ
 ਪਗ ਕਾਬੇ ਦਿਸਾ ਅਪਨੇ ਠਹਿਰਾਨੇ
 ॥੨੬॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮੈਂ ਬਹੁ ਬਾਰ ਹਟਾਇ ਰਹੜੇ
 ਜਬ ਮਾਨੇ ਨ ਬੈਨ ਗਹੇ ਪਗ ਦੋਊ।
 ਕੀਨ ਘਸੀਟਨ ਜੋਰ ਕੇ ਸੰਗ
 ਕਰੇ ਦਿਸ ਦੂਸਰੀ ਮੈਂ ਤਬ ਸੋਊ।
 ਦੇਖੜੇ ਜਬੈ ਫਿਰ ਪੋਲਰ ਕੋ
 ਤਿਹ ਪੈਰ ਦਿਸਾ ਕੋ ਸਨੰਮੁਖ¹ ਹੋਊ। ¹ਸਾਹਮਣੇ।
 ਮੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਕਿ ਜੰਤ੍ਰਨ ਕੀਨ
 ਬਿਸਾਲ¹ ਕਲਾ ਮੈਂ² ਕਿਧੋਂ ਇਹ ਕੋਊ ¹ਬੜਾ। ²ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਚ।
 ॥੨੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਤਿਹਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਕੋ, ਚਲਹੁ
 ਪਿਖਹੁ ਅਬ ਤਾਂਹਿ।
 ਹਿੰਦੂ ਜਨਮ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੋ, ਅਬ ਲਗ
 ਜਾਨੜੇ ਨਾਂਹਿ’ ॥੨੮॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁਨਿ ਕੈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਨ ਬਿਸਮਾਨੇ
 ਸਭਿ
 ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ
 ਆਵਈ।
 ਪੀਰ ਜੇ ਮੁਲਾਨੇ ਕਾਜੀ ਪੱਖ ਮੈਂ ਮਹਾਨੇ
 ਹੁਤੇ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਕਾਬੇ ਓਰ ਰਿਦੇ
 ਬਿਸਮਾਵਈ।
 ਬੈਠੇ ਆਨਿ ਚਾਰੇ ਦਿਸ ਬੁਜਰਕ¹ ਬੋਲੇ ¹ਵਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ।
 ਤਬ
 ‘ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਤੁਮ ਰਹੋ ਕਿਹ
 ਥਾਵਈ?
 ਰੀਤਿ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਬੇ ਦਿਸ ਪੈਰ

ਕੀਨੇ’

ਸੁਨਯੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਲੋਕ ਕੋ
ਅਲਾਵਈ ॥੨੯॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥

ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥

ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥

ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰੁਕਨਦੀਨਾ^੧ ਕਾਜੀ ਹੁਤੇ, ਸੁਨਿ ਸੋ ਬੈਨ ਸਫਾ ੬੩੬।

ਅਲਾਇ।

‘ਮਾਨਤਿ ਹੋ ਕੈਧੋਂ ਨਹੀਂ, ਪੈਕੰਬਰ ਜਿ
ਖੁਦਾਇ?’ ॥੩੦॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੈਨ ਭਨੇ

‘ਦਰਬਾਰ ਖੁਦਾਇ ਕੇ ਕੇਤੇ ਅਗਾਰੀ।

ਹਾਥ ਸੋ ਬਾਂਧੇ ਖਰੇ ਹੈਂ ਪੈਕੰਬਰ

ਕੇਤੇ ਹੈਂ ਪੀਰ ਔ ਸ਼ੇਖ ਸਾਲਾਰੀ^੧।

^੧ਆਗੂ।

ਕੇਤੇ ਅਹੈਂ ਸਿਕਦਾਰ^੧ ਤਹਾਂ

^੧ਸਰਦਾਰ।

ਤਿਨ ਕੌਨ ਗਿਨੈ, ਗਿਨਤੀ ਤਿਨ^੧

^੧ਉਹਨਾਂ ਦੀ।

ਭਾਰੀ।

ਜੇਊ ਹਦੂਰ ਖੁਦਾਇ ਰਹੈਂ

ਤਿਨ ਕੋ^੧ ਨ ਸਕੈ ਕਰਿ ਕੋ^੨ ਹਟਕਾਰੀ^੩ ^੧ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ^੨ਕੋਈ। ^੩ਰੋਕ, ਮਨਾਹੀ।

॥੩੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਨਹਿ ਖੁਦਾਇ ਬਿਸਾਰਿਓ, ਆਵਹਿੰ
ਤਿਨਕੇ ਹੇਤੁ।

ਭਲੋ ਪੰਥ ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ, ਜਾਵਹਿੰ

ਅਪਨ ਨਿਕੇਤੁ ॥੩੨॥

ਅਬ ਤੁਮ ਰਾਹ ਪਿਕੰਬਰੀ, ਭੂਲ ਗਏ

ਮਤਿਮੰਦ!

ਪੱਖ ਬਾਦ ਉਰ ਮੈਂ ਧਰਯੋ, ਜਾਹੁ ਨਰਕ

ਜਮਫੰਦ ॥੩੩॥

ਅਬ ਦੇਵੋਂ ਸਮਝਾਇ ਮੈਂ, ਮਾਰਗ ਭਲੇ
ਬਤਾਇ।

ਜੇ ਨਹਿੰ ਮਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ, ਪਰਹੁ
ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਜਾਇ' ॥੩੪॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚੇ ਬਚਨ ਕੋ, ਬੁਝਨ ਲਗੇ
ਇਮਾਨ।

‘ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹੈ, ਕਰਿਯੇ
ਆਪ ਬਖਾਨ ॥੩੫॥

ਕਲਾ¹ ਦਿਖਾਈ ਵਡੀ ਤੈਂ, ਪੂਰਬ ਕਿਨਹੁ ¹ਕਰਾਮਾਤ।
ਨ ਕੀਨਿ।

ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਜੋ, ਮਹਿਮਾ ¹ਵੱਡੀ, ਭਾਰੀ।
ਜਾਨੀ ਪੀਨਾ¹’ ॥੩੬॥

ਕਬਿੱਤ:

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ
ਤਬ

‘ਪੰਚ ਤੱਤ ਸਾਜੇ ਸਭਿ ਦੇਹ ਇਕ ਸਾਰ
ਹੀ।

ਨੈਨ ਕਾਨ ਨਾਸਕਾ ਬਦਨ¹ ਕੀਨੇ ਏਕ ¹ਮੁਖ।
ਹੂੰ ਸੇ

ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਮ ਭਈ ਹਾਥ ਪਾਵ ਕੇ
ਮਝਾਰਹੀ।

ਦੇਸ਼ਨਿ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਧਰਿ ਰਿਦੇ
ਮਾਂਹਿ

ਪੱਖ ਬਾਦ ਗਾਢੇ ਹੂੰ ਕੇ ਝਗਰੈ¹ ਗਵਾਰ ¹ਝਗੜਦੇ ਹਨ। ²ਮੂਰਖ।
ਹੀ²।

ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ਜਾਹਿੰ, ਅਧਿਕ
ਵਡਾਈ ਤਾਂਹਿ

ਜਾਨਿ ਕੈ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰ
ਹੀ ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭਲੇ ਅਮਲ ਕੀਏ ਬਿਨਾ

ਜਾਂਹਿ ਨਰਕ ਕੇ ਦੋਇ।

{ਅਮਲਾਂ ਨਾਲ ਨਿਬੇੜਾ}

ਦੇਹਿ ਰਹੈ ਈਹਾਂ ਪਰੀ

ਜਬ ਲੇਖਾ¹ ਤਹਿ ਹੋਇ ॥੩੮॥

¹ਹਿਸਾਬ

ਧਨ, ਕੁਟੰਬ, ਅਰ ਕਰਮ ਜੇ

ਤੀਨ ਨਰਨ ਕੇ ਮੀਤ।

{ਜੀਵ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਿਤ੍ਰ}

ਜਬ ਲੋ ਘਟ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈਂ

ਤਬ ਲੋ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੩੯॥

ਜਾਰਜੋ¹ ਗਾਡਜੋ² ਤਨ ਨਹੀਂ

¹ਸਾੜਿਆ। ²ਦਬਿਆ।

ਤਬ ਲੋ ਕੁਟੰਬ ਸਨੇਹ।

ਬਹੁਰ ਨ ਕੋਊ ਸੰਗ ਹੂੈ

ਸਮਝ ਭਲੇ ਉਰ ਲੇਹਿ ॥੪੦॥

ਤੀਜੇ ਮਿੱਤਰ ਕਰਮ ਜੇ

ਸੰਗੀ ਸਦ ਹੀ ਜਾਨ।

ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਫਲ ਦੇਤਿ ਤਹਿ

ਯੋ¹ ਨ ਹੋਇ ਕਬਿ ਹਾਨ² ॥੪੧॥

¹ਐਵੇਂ। ²ਨਾਸ਼।

ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਗ ਸਦੀਵ ਜੇ

ਕਰਹੁ ਸੁ ਕਰਮ ਸਪ੍ਰੀਤਿ।

ਬਾਦ ਪੱਖ ਤਜਿ ਕੈ ਸਰਬ

ਲਖਹੁ ਏਕ ਹਰਿ ਮੀਤ ॥੪੨॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭ੍ਰਮ ਜਾਂ ਕੇ ਤਨ, ਨਹੀਂ ਭਯੋ ਨਿਰਮਲ

ਮਨ

ਦਾਵੇ ਬਾਧੈ ਪੱਖ ਹੂੰ ਕੇ ਰਹਿਤ¹⁺ ¹ਦਾਵੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ⁺ਪਾ:-ਰਚਿਤ।

ਸੰਸਾਰਹੀ।

ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਕੌਨ ਜਾਨਤਿ ਸਮਾਨ

ਜੌਨ

ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਬਿਦਾਰ¹ ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਏਕ ਸਾਰ ¹ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਹੀ।

ਰਾਮ ਸੋ ਰਹੀਮ ਹੈ ਅਲਾਹ ਸੋ ਅਕਾਲ

ਰੂਪ

ਜਾਨਿਯੇ ਖੁਦਾਇ ਸੋਊ ਏਕ ਏਕੰਕਾਰ
ਹੀ।

ਮੂਢ ਨਹੀਂ ਪਾਵੈਂ ਭੇਦ ਬਾਦ ਕੋ ਰਚਾਵੈਂ
ਨਿਤ

ਪਾਇੰ ਦੁਖ ਭਾਰੀ ਜਾਇੰ ਨਰਕ ਮਝਾਰ
ਹੀ' ॥ ੪੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੋ ਨਿਵੈਂ
ਸਭਿ

ਐਚੇ¹ ਜਜੋਂ ਪਨਚ² ਕੋ ਧਨੁਖ ਨਿਵ ¹ਖਿੱਚਿਆਂ। ²ਕਮਾਨ ਦਾ ਧਾਗਾ।
ਜਾਤਿ ਹੈ।

ਭਏ ਮਨ ਦੀਨ ਸੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇਹਿ ਚੀਨ
ਪਦ ਬੰਦਨਾ ਕੋ ਕੀਨਿ ਜਬ ਦੇਖੀ
ਕਰਮਾਤ ਹੈ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਬਿਗਸਤਿ ਹਰਖਾਤਿ ਚਿਤ
ਮੋਹ ਕੇ ਨਿਕੰਦ¹ ਦੇਖਾ ਭਾਨੁ ਪਰਭਾਤ² ¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। ²ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੂਰਜ।
ਹੈ।

ਸੇਵੈਂ ਹਿਤ ਲਾਈ, ਚੰਚਰੀਕ¹ ਜਜੋਂ ¹ਭੋਰੇ।

ਲੁਭਾਈ

ਉਰ ਜਾਨੇ -ਗਤਿਦਾਈ¹ ਏ ਚਰਨ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਦੇ। ²ਏਹ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਨ।
ਜਲਜਾਤ ਹੈ²- ॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੀਤਜੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਜਬ, ਰਹਿਤੇ ਤਹਾਂ
ਸਥਾਨ।

ਪੂਰਨ ਕੀਨੋ ਧਯਾਇ ਅਬ ਕਥਾ ਸੁਭਗ¹ ¹ਸੁੱਸਟਾ।

ਸੁਖਦਾਨ ॥ ੪੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਮੱਕੇ ਫਿਰਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਅਸ਼ਟ ਪੰਚਾਸਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੮ ॥

੫੯. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਗਲ। ਮਦੀਨਾ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਣਾ]

[੫੮](#)<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>[੬੦](#)

{ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ} ॥੧੩.. ॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ} ॥੧੮.. ॥ ਮਦੀਨੇ

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ} ॥੩੫.. ॥ ਮੱਕੇ

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ} ॥੩੯.. ॥

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਚਨ} ॥੫੮.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗਜਾਨ ਹੈ, ਮਾਣਿਕ ਭਗਤਿ ਵਿਰਾਗ।

ਮਾਣਿਕ=ਰਤਨ।

ਗੁਰੂ† ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਦਧਿ, ਬੰਦੋਂ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ ॥੧॥

ਉਦਧਿ=ਸਮੁੰਦਰ, ਸਾਗਰ। [ਸੰਸ. ਉਦਧਿ] ਅਨੁਰਾਗ=ਪ੍ਰੇਮ।

ਅਰਥ:

(ਸ੍ਰੀ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਰੂਪੀ) ਸਮੁੰਦਰ (ਨੂੰ, ਕਿ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਜਾਨ (ਰੂਪੀ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ (ਅਤੇ) ਭਗਤੀ (ਤੇ) ਵੈਰਾਗ (ਰੂਪੀ) ਰਤਨ (ਹਨ, ਮੈਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਪੁਨ, ਕੇਤਿਕ
ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ।

ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਬਚ ਕਹੇ, ਅਸ ਬਿਧਿ ਸ੍ਰੀ
ਗਤਿਦਾਇ ॥੨॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

‘ਚਲਿਬੇ ਜਿਤ ਚਾਹਿ ਚਲੋ ਤਿਤ ਕੋ’

ਸੁਨਿ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਜਿਹ ਥਾਨ ਮੈਂ ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਹੈ

ਦਿਖਰਾਵਹੁ ਮੋਹਿ ਕੋ ਸੋਊ ਮਕਾਨਾ।

ਇਹ ਕਾਬੇ ਕੋ ਪਾਜ ਤੋਂ ਦੇਖਿ ਲਯੋ

ਅਬ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ ਮਹਾਨਾ।

ਇਸ ਦੇਸ ਅਏ ਅਬ ਦੇਖਿ ਚਲੇਂ

ਤੁਮ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋ ਗੁਨਖਾਨਾ¹!’ ¹ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਜੀ!

॥੩॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਰਸਤਾ। ¹ਲੱਗ ਪੱਗ ੨੪੦ ਮੀਲ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ‘ਦਿਨ ਦ੍ਰਾਦਸ਼ ਗੈਲ¹

ਹੈ†

ਗੋਰ ਮੁਹੰਮਦ ਜੁਊ ਮਕਾਨਾ।
ਸੁਨਿ ਯੋਂ ਹਰਖਾਇ ਉਠਾ ਮਨ ਮੈਂ
ਗੁਰ ਸੰਗ ਤਬੈ ਇਵ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ।
'ਚਲਿ ਤੂਰਨ ਜਾਇ ਪਹੂਚ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ
ਸਮੀਪ ਅਹੈ ਨਹਿੰ ਦੂਰ ਸਥਾਨਾ।'

ਬਿਗਸੇ ਬਦਨਾਂਬੁਜ ਤੇ¹ ਤਬ ਹੀ ¹ਕਮਲ ਵਰਗੇ ਮੁਖ ਤੋਂ।
ਪੁਨ ਬਾਕ ਕਹੇ ਤਿਹ ਸੋਂ ਗਤਿਦਾਨਾ¹ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ ਨੇ।

॥ ੪ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

'ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਬਾਸੁਰ ਮਾਰਗ ਦੂਰ ਹੈ
ਤੂੰ ਉਚਰੈਂ -ਹਮਰੇ ਢਿਗ¹ ਸੋਊ-।' ¹ਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ।
'ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਅਏ
ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਅਵਾਰ¹ ਲਗੀ ਨਹਿੰ ਕੋਊ। ¹ਦੇਰ।
ਦੂਰ ਨ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ ਇਹ ਤੇ
ਤਤਕਾਲ ਚਲੈਂ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਊ।

ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ
ਉਧਾਰਨ ਕੋ ਕਲਿ ਕੇ ਨਰ ਜੋਊ'

॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

'ਮਰਦਾਨੇ! ਤੇਰੇ ਕਹੜੇ, ਹਮ ਨਹਿੰ
ਦੇਤਿ ਹਟਾਇ।
ਨਾਮ ਮਦੀਨਾ ਜਾਹਿੰ ਕੋ, ਚਲਿ ਤੁਝ
ਦੇਹਿੰ ਦਿਖਾਇ' ॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮੰਦਮੰਦ ਚਲੇ, ਦਿਨ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਮੈਂ ਗਏ
ਤਹਿੰ
ਬੈਸਿਗੇ ਨਿਕਟ ਥਾਨ ਜਾਇ
ਸੁਖਦਾਨਿਯਾ।
'ਜਾਨੀਯੇ ਮਦੀਨਾ, ਮਰਦਾਨੇ! ਅਬ
ਦੇਖਿ ਆਉ
ਦੇਖਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ¹ ਜਾਂ ਕੋ ਰਿਦਾ ¹ਇੱਛਾ।
ਲਲਚਾਨਿਯਾ।'

‘ਦੇਹਿੰਗੇ ਹਟਾਇ¹, ਕੈਸੇ ਦੇਖੇ ਥਾਨ ^{ਮੋੜ ਦੇਣਗੇ।}

ਜਾਇ ਪ੍ਰਭੂ!’

ਸੁਨਿ ਮੁਸਕਾਨੇ, ਮੁਖ ਬਚਨ
ਬਖਾਨਿਯਾ।

‘ਨੈਨ ਇਹਾਂ ਬਾਧੈਂ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਕ ਸਰੂਪ
ਤੇਰੇ

ਬਰਜੈ ਨ ਕੋਊ, ਬਿਨ ਸ਼ੰਕ ਹੂੰ ^{ਨਿਸ਼ੰਕ ਚਲਾ ਜਾਹ।}

ਪਯਾਨਿਯਾ¹’ ॥੨॥

ਕਬਿੱਤ:

^{ਮੈਂ।}

‘ਤੁਰਕ ਇਜੇਹੇ ਭਠ ਪਏ, ਹੂੰ¹ ਨ
ਸਾਥੀ ਤਿਨ

ਤੁਮਰੇ ਚਰਨ ਕੀ ਸ਼ਰਨ ਗਹਿ ਲੀਨੀ
ਹੈ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ ‘ਜੋ ਤੈਂ ਐਸੇ ਦਿਢ
ਜਾਨੀ ਮਨ

ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਿਖਨ ਚਾਹਿ ਏਤੀ ਕੈਸੇ ਕੀਨੀ
ਹੈ?’

¹ ‘ਪੂਜਨ ਨ ਆਯੋ ਹੋਂ ਤੇ, ਦੇਖਨ ਕੋ ^{ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਉੱਤਰ}
ਕਾਜ ਮੇਰੇ

ਤੁਰਕ ਤਰੀਫ ਕਰੈਂ, ਜਾਨੀ ਮਤਿ ਹੀਨੀ ^{‘ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਮੈਂ’ ਮਤ ਹੀਣ ਜਾਣੀ ਹੈ।}
ਹੈ।’

ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਯੋ, ਜਾਇ ਦੇਖਤਿ ਸੋ
ਭਯੋ ਗੋਰ

-ਕੂਰ ਕਰੈਂ ਉਸਤਤਿ- ਰਿਦੇ ਮਾਂਹਿ
ਚੀਨੀ ਹੈ ॥੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬਹੁਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਆਪ ਉਠਿ,

ਪਹਿਰੇ ਪੈਰ ਖਰਾਂਵ।

^{ਖੜਾਵਾਂ।}

ਚਾਰ ਦਿਵਾਲੀ ਅੰਤਰੇ,

ਗਏ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥੯॥

ਹੁਤੇ ਮੁਲਾਨੇ ਬਹੁ ਜਹਾਂ,

ਬੈਸੇ ਕਰਿਹੀਂ ਸੇਵ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਖਿ ਕਰਿ;

ਬੋਲੇ, ਲਖਯੋ ਨ ਭੇਵ ॥ ੧੦ ॥

‘ਕੋ ਹੈ ਪੈਰ ਖਰਾਵ ਤੂੰ,

ਪਹਿਰ ਸਮੀਪਹਿ ਆਇ।

ਮਤਿ ਤੇਰੀ ਅਨਜਾਨ ਹੈ,

ਜ਼ਾਰਤ¹ ਰੀਤਿ ਨ ਪਾਇ ॥ ੧੧ ॥

¹ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ।

ਅਦਬ ਮੁਹੰਮਦ ਕੋ ਨ ਕਿਯ,

ਏਹੁ ਰਸੂਲ ਮੁਕਾਮ।

ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਜੱਯੈ ਅਬੈ’,

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੁਨ ਧਾਮ ॥ ੧੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਕਰਿ ਘਰਿ ਬੈਸਣਾ ਨਿਤ ਚਲਣੈ ਕੀ ਧੋਖ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਰਹੈ ਨਿਹਚਲੁ ਲੋਕ ॥ ੧ ॥

ਦੁਨੀਆ ਕੈਸਿ ਮੁਕਾਮੇ ॥

ਕਰਿ ਸਿਦਕੁ ਕਰਣੀ ਖਰਚੁ ਬਾਧਹੁ ਲਾਗਿ ਰਹੁ ਨਾਮੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੋਗੀ ਤ ਆਸਣੁ ਕਰਿ ਬਹੈ ਮੁਲਾ ਬਹੈ ਮੁਕਾਮਿ ॥

ਪੰਡਿਤ ਵਖਾਣਹਿ ਪੋਥੀਆ ਸਿਧ ਬਹਹਿ ਦੇਵ ਸਥਾਨਿ ॥ ੨ ॥

ਸੁਰ ਸਿਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਖ ਪੀਰ ਸਲਾਰ ॥

ਦਰਿ ਕੂਚ ਕੂਚਾ ਕਰਿ ਗਏ ਅਵਰੇ ਭਿ ਚਲਣਹਾਰ ॥ ੩ ॥

ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ ਗਏ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕੂਚੁ ॥

ਘੜੀ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਚਲਣਾ ਦਿਲ ਸਮਝੁ ਤੂੰ ਭਿ ਪਹੂਚੁ ॥ ੪ ॥

ਸਬਦਾਹ ਮਾਹਿ ਵਖਾਣੀਐ ਵਿਰਲਾ ਤ ਬੂਝੈ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਬੇਨਤੀ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥ ੫ ॥

ਅਲਾਹੁ ਅਲਖੁ ਅਗੰਮੁ ਕਾਦਰੁ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰੀਮੁ ॥

ਸਭ ਦੁਨੀ ਆਵਣ ਜਾਵਣੀ ਮੁਕਾਮੁ ਏਕੁ ਰਹੀਮੁ ॥ ੬ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਤਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਸਿਸਿ ਨ ਹੋਵੀ ਲੇਖੁ ॥

ਅਸਮਾਨੁ ਧਰਤੀ ਚਲਸੀ ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ॥ ੭ ॥

ਦਿਨ ਰਵਿ ਚਲੈ ਨਿਸਿ ਸਸਿ ਚਲੈ ਤਾਰਿਕਾ ਲਖ ਪਲੋਇ ॥

ਮੁਕਾਮੁ ਓਹੀ ਏਕੁ ਹੈ ਨਾਨਕਾ ਸਚੁ ਬੁਗੋਇ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਬਦ ਪਢਯੋ ਸ੍ਰੀ ਬਦਨ ਜਬ

ਨਿਵੀਂ ਗੋਰ ਪਦ ਓਰ¹।

¹ਚਰਣਾਂ ਵੱਲ।

{ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੋਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ

ਝੁਕਣਾ}

ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿ ਪੁਨ ਉਠੀ
ਠਹਿਰਾਨੀ ਨਿਜ ਠੌਰ ॥੧੩॥
ਮੁੱਲਾਂ ਸਰਬ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ
ਬਿਸਮਾਨੇ ਮਨ ਮਾਂਹਿ।
ਤਨ ਖੁਦਾਇ ਸਮ ਜਾਨਿ ਕੈ
ਨਿਵੇਂ ਚਰਨ ਚਿਤ ਚਾਹਿ ॥੧੪॥
-ਅਧਿਕ ਮੁਹੰਮਦ ਸਭਿਨਿ ਤੇ
ਹਮ ਉੱਮਤ ਹੈਂ ਤਾਂਹਿ।
ਗੋਰ ਨਿਵੀਂ ਤਿਹ ਅੱਗੂ ਜਹਿੰ
ਹਮ ਕਜੋਂ ਨਿਵੈਂ ਸੁ ਨਾਂਹਿ- ॥੧੫॥
ਆਦਰ ਕਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਸੋਂ
ਆਸਨ ਉੱਚ ਬਸਾਇ।
ਬੋਲੇ ਦੂ ਕਰ ਬੰਦਿ ਕੈ
'ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਤਾਇ' ॥੧੬॥

ਸੁੰਯਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
'ਨਿਜ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੋ ਯਾਦ ਰਖੋ, ਨ
ਭੁਲਾਹੀਂ।
ਛੋਰਿ ਬਿਕਾਰ, ਤਜੋ ਪਖ ਬਾਦ
ਖੁਦਾਇ ਲਖੋ ਸਭਿ ਖਲਕਤ ਮਾਂਹੀ।
ਨਾਮ ਸਦਾ ਸਿਮਰੋ ਉਰ ਮੈਂ
ਜਿਹ ਤੇ ਜਮ ਦੋਜਕ ਦੇਖਹੁ ਨਾਂਹੀ।
ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਨ ਤੇ ਮਨ ਚਾਇ ਕੈ।
ਸਾਚ ਕਮਾਇ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਹੀ'
॥੧੭॥

ਉਠਾਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹਰਖਾਇ ਕੈ
ਜਾਚੀ ਚਰਨ ਖਰਾਵ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ}

ਹਿਤ ਪੂਜਨ ਕੇ ਤਹਿੰ ਰਖੀ
ਹੁਤੀ ਗੋਰ ਜਿਹ ਥਾਂਵ ॥੧੮॥

ਕੇਤਿਕ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ
 ਤਹਿੰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨਖਾਨ।
 ਮੱਕੇ ਕੋ ਆਏ ਬਹੁਰ,
 ਬੈਸੇ ਪੂਰਬ ਥਾਂਵ ॥ ੧੯ ॥
 ਭੱਖਰ ਜੇ ਹਾਜੀ ਮਿਲੇ,
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।
 ਬਿਸਮੇ ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ,
 ਮੁਖ ਤੇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ॥ ੨੦ ॥
 ‘ਕਬਿ ਕੋ ਇਹ ਹਾਜੀ ਅਯੋ,
 ਹਮ ਛੋਰਜੋ ਪਸਚਾਤ।
 ਕੈਸੇ ਪੰਥ ਉਲੰਘਯੋ,
 ਹਿੰਦੁ ਜਨਮ ਬਖਯਾਤਾ’ ॥ ੨੧ ॥
 ਹੁਤੇ ਸੁ ਬੈਠੇ ਨਰ ਤਹਾਂ,
 ਸੋ ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਸਾਥ।
 ‘ਏਕ ਬਰਖ ਬੀਤਜੋ ਇਹਾਂ,
 ਕਲਾਵਾਨ ਜਗਨਾਥ ॥ ੨੨ ॥
 ਚਰਨ ਸੰਗ ਕਾਬਾ ਫਿਰਜੋ,
 ਤੁਰਕ ਨਿਵੇਂ ਸਭਿ ਦੇਖਿ।
 ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ,
 ਜਗ ਉਧਾਰਿ ਹਿਤ ਬੇਖਾ’ ॥ ੨੩ ॥
 ਤਿਨ ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਹਿਮਾਂ ਲਖੀ,
 ਕਲਾ ਪਿਖਨਾ ਭਾ ਚਾਵ।
 ‘ਅਹੈ ਸਰੀਰ ਖੁਦਾਇ ਕੋ,
 ਜਲ ਇਹ ਠਾਂ ਮੰਗਵਾਵ’ ॥ ੨੪ ॥
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਸਾ ਢਿਗ ਹੁਤੋ,
 ਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਿਜ ਹਾਥ।
 ਕਾਬੇ ਕੇਰਿ ਦਿਵਾਰ ਮੈਂ,
 ਹਨਜੋ ਜੋਰਕੇ ਸਾਥ ॥ ੨੫ ॥
 ਛੁਟੀ ਬੁੰਬਾ ਤਬ ਨੀਰ ਕੀ,
 ਉਜੁ ਸਰਬ ਨੈ ਕੀਨ।
 ਚਰਨ ਬੰਦਨਾਂ ਕੋ ਕਰਤਿ,

ਪ੍ਰਗਟਾ।

ਭੇਖ (ਧਾਰਿਆ ਹੈ)।

ਦੇਖਣ ਦਾ।

ਸੋਟਾ।

ਧਾਰਾ।

ਜਾਨੀ ਅਜਮਤ ਪੀਨਾ¹ ॥ ੨੬ ॥ ¹ਭਾਰੀ।

ਬੂਝਤਿ ਭੇ 'ਕਿਹ ਥਾਨ ਤੇ,
ਏਤੇ ਨਿਕਸਯੋ ਨੀਰ?
ਹਮੈ ਬਤਾਵਹੁ ਭੇਦ ਸਭਿ,
ਤੁਮ ਹੋ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰ' ॥ ੨੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ ਕਲਾਨਿਧਿ¹, ¹ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਨਿਧੀ।
'ਇਹ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਸਥਾਨ।
ਯਾ ਮਹਿੰ ਬਰਕਤ ਵਡੀ ਹੈ,
ਚਹਿਤ ਜੁ ਦੇਤਿ ਸੁ ਦਾਨਾ' ॥ ੨੮ ॥

'ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਨਾ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ। 'ਮੱਕਾ ਸ਼ਿਵਾਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਹੈ, ਤੇ ਗੁੱਝੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਲ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ', ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਜੋ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਗਲ ਏਥੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਾਬੇ ਵਿਚ ੩੬੦ ਬੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਪੱਥਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅੰਡਾਕਾਰ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਹ ਅਨਘੜਿਆ ਪੱਥਰ ਆਪ ਧਰਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਅਪਨਾ ਜਯੋਤਿ ਲਿੰਗ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਹੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਏਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅਪਣੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਯਾ ਜਯੋਤੀ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਿਚ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਸਖਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੜੇ ਬੜੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨ ਮੋਮਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਹਜ਼ਰਤ ਤੇ ਖਲੀਫਾ ਉਮਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ। ਇਹ ਚੁੰਮਣਾ ਮਾਨੋਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁਤਸ਼ਿਕਨਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਬੁਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ ਗੱਡਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਮਖੌਲ ਨੂੰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਦੁਹਰਾਯਾ ਹੋਵੇ ਇਸ ਪਰ ਆਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੀ ਐਹੋ ਜਹੀਆਂ ਫਬਤੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਹਜਰ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਅਸਵਦ ਬੁਤਕਦੂ ਮੇਂ ਸੰਗਿ ਮਰਮਰ ਹੈ, ਹੈ ਪਾਲਾ ਪੱਥਰੋਂ ਸੇ ਹੀ ਪੜਾ ਸ਼ੇਖੇ ਬ੍ਰਹਮਨ ਕਾ। ਸ਼ੌਕਤ ਮੇਰਠੀ। ਖੁਦਾ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਬੇ ਸੇ ਪਰਦਾ ਨਾ ਉਠਾ ਜਾਹਿਦ, ਕਹੀਂ ਯਹਾਂ ਸੇ ਬੀ ਵੁਹ ਕਾਫਰ ਸਨਮ ਹੀ ਨਾ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਪਰ ਹਰ ਹਾਲ ਅੰਕ ੨੭ ਤੋਂ ੩੨ ਤਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਆਨਹਿ¹ ਆਬ² ਫਰੇਸ਼ਤੇ, ¹ਲਿਆਂਵਦੇ ਹਨ। ²ਪਾਣੀ।

ਗੁਸਲ¹ ਕਰਾਵਹਿੰ ਲਿੰਗ। ¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਸੋਊ ਨਿਕਸਯੋ ਵਹਿਰ ਕੋ,
ਉਜੁ ਕਿਯੋ ਜਿਹ ਸੰਗ ॥ ੨੯ ॥

ਭਾ ਪੈਕੰਬਰ ਤੁਮਾਰ ਜੋ,
ਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਜਾਂਹਿ।
ਜਿਹ ਕੀ ਤੁਮ ਉੱਮਤ ਸਭੈ,
ਇਹ ਠਾਂ ਤਪ ਕਿਯ ਤਾਂਹਿ ॥ ੩੦ ॥

ਬੁਜਰਕ ਕੋ ਇਸਥਾਨ ਲਖਿ,
ਜੋਂ ਕੋ ਕੀਨ ਅਹਾਰ।
ਕੀਨ ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਕੀ,
ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਪ ਧਾਰਿ ॥ ੩੧ ॥
ਪਾਇ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਕੋ ਦਰਸ,
ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹੂੰ ਸੋਇ।
ਪੂਰਨ ਪੈਕੰਬਰ ਭਯੋ,
ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਗਟ ਹੋਇ’ ॥ ੩੨ ॥
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮੈਂ,
‘ਧੰਨ ਧੰਨ’ ਮੁਖ ਭਾਖਿ।
ਚਰਚਾ ਕੀਨੀ ਅਧਿਕ ਹੀ,
ਹ੍ਰਿਦੇ ਭਾਉ ਕੋ ਰਾਖਿ ॥ ੩੩ ॥
ਗ੍ਰੰਥ ਬਢਨ ਤੇ ਨਹਿ ਕਹੀ,
ਕੀਨੀ ਕਥਾ ਸਮਾਸ।
ਜਪਹਿ ਨਾਮ, ਪੂਜਹਿ ਚਰਨ,
ਭਏ ਤੁਰਕ ਸਭਿ ਦਾਸ ॥ ੩੪ ॥
ਸਭਿ ਕਾਜੀ ਅਤਿ ਦੀਨ ਹੂੰ,
ਕਹੈਂ ਬੈਨ ਸਿਰ ਨਾਇ।
‘ਦੀਜੈ ਚਰਨ ਖਰਾਂਵ ਅਬ,
ਹਮ ਪੂਜਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ’ ॥ ੩੫ ॥

ਸੰਖੇਪ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਦੂਸਰੀ ਕੌਂਸਾਂ ਲਈ ਧਰਿ ਕਾਬੇ ਮੇਂ
ਪੂਜਤਿ ਤਾਂਹਿ ਸਭੈ ਤੁਰਕਾਨਾ।

(ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਖੜਾਂਵ ਦੀ ਪੂਜਾ)

‘ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬਾਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਉੱਚ’ ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ:-
ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਵਿਚ ‘ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ’ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇਕ ਜਗਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੱਯਦ ‘ਜਲਾਲ
ਸਾਨੀ’ ਮਖਦੂਮ ‘ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ’ ‘ਅਬੁੱਲਫਤੇ’ ਹੋਏ ਹਨ। ਏਹ ਹਜ਼ਰਤ ਅਲੀ ਨਕੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ
ਸੱਯਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਸ਼ਰੀਫ
ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਦ ਇਹ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ ਤਦੋਂ
‘ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ’ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ‘ਲਾਲ ਜਤੀ’ ਆਦਿਕ ਕਈ
ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬਾ ਫਿਰਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ
ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤ੍ਰਾਂ ਲਈ ‘ਮਖਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ’ ਜੀ ਨੂੰ
ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ‘ਰੁਕਨੁਲ’ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਰਕਤ ਵੇਖੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ

ਸਾਦਕ ਬਨ ਗਏ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਂਸ ਬਖਸ਼ੀ। ਕੌਂਸ ਉਸ ਖੜਾਵ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਖੂੰਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਕੌਂਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਪਾਸ ਰਖਕੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਉਹ ਕੌਂਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ। ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰ ਧਨਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਨਜ਼ਰਾਨਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਸ ਚੀਜ਼ ਸਮਝਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਹਾਂ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸ-ਖਾਸ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਕਢਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਕੇਸ ਰਖਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਦੇ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰਾਨ ਪੀਰ ਕਹਾਏ। ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚ ਦੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ।

-ਹੈ ਇਹ ਆਪ ਖੁਦਾਇ ਧਰਾ ਤਨ¹ ਸਰੀਰ।

ਲੋਕ ਉਧਾਰਨ- ਯੋਂ ਮਨ ਮਾਨਾ।

ਕੀਰਤਿ ਹੋਇ ਰਹੀ ਜਿਤ ਹੀ

ਤਿਤ ਉੱਜਲ ਸੋਹਤਿ ਜੋਨੁ ਸਮਾਨਾ।

ਬੈਠੇ ਹੁਤੇ ਇਕ ਕਾਲ ਇਕੇਲੇ ਹੀ

ਤਾਂ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ

॥੩੬॥

ਬੈਠੇ।

ਕਬਿੱਤ:

ਹੌਂਹੂ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਸੇ¹ ਪਾਸ ਤਿਹ ਥਾਨਾ,

ਕਹੈਂ

-‘ਆਜ ਹਮੈਂ ਯਾਦ ਕੀਨੋ ਮਨ ਸੁਸਾ¹ ਭੈਣ।

ਨਾਨਕੀ।

ਚਲਯੋ ਅਬ ਚਹਿਯੇ, ਨ ਬਿਲੰਬ ਕੋ

ਲਗਯੋ

ਸੁਧਿ ਲੀਜੈ ਬੇਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਪੁਰਿ

ਸੁਲਤਾਨ ਕੀ।’

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਅਬ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ

ਭਯੋ ਪ੍ਰਭੁ !

ਕੈਸੇ ਬਿਧਿ¹ ਬਨੈ ਤਹਾਂ ਤੂਰਨ² ਹੀ ਜਾਨ ¹ਤਰੀਕਾ। ²ਛੇਤੀ।

ਕੀ।

ਰਹੋ ਇਹ ਠੌਰ ਰੈਨ, ਭੋਰ ਕੋ ਪਯਾਨ
ਕੀਜੈ’

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਿ ਸਕੇ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ¹ ¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ।
ਕੀ ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਤੂਰਨ ਚਲੈਂ

ਅਬਿ ਹੀ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ।

ਸੁਸਾ¹ ਸੰਗ² ਮਮ³ ਬਚਨ ਹੈ

¹ਭੈਣ। ²ਨਾਲ। ³ਮੇਰਾ।

ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਸਕੈਂ ਸੁ ਹਾਨ¹’ ॥੩੮॥

¹ਕਿਵੇਂ ਮੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ

ਹੁਤੇ ਜੁ ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ।

ਘਟੀ ਨਿਸਾ ਬੀਤੀ¹ ਜਬਹਿ

¹ਇਕ ਘੜੀ ਰਾਤ ਬੀਤੀ।

ਪਹੁਚੇ ਨਗਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੩੯॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ}

ਕਬਿੱਤ:

ਤੁਲਸਾਂ ਜੋ ਦਾਸੀ ਸੋਊ ਦੇਖਿ ਹਰਖਾਈ
ਕਹੈ

‘ਬਹੂ ਜੀ! ਵਧਾਈ, ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤ ਆਯੋ
ਜਾਨਿਯੇ।’

ਧਾਈ ਹਰਖਾਈ ਫਨਿਰਾਇ¹ ਮਨਿ ਪਾਈ ¹ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ। ²ਅਣੀ ਪਾਈ ਮਾਨੋਂ।
ਮਨੋ²

ਘਰੀ ਸੁਖਦਾਈ ਸੋਊ ਭਈ ¹ਬਹੁਤ ਹੀ

ਅਪ੍ਰਮਾਨੀਯੇ¹।

ਦੇਖਿ ਨਿਜ ਭਾਈ ਪਦਕੰਜ¹ ਲਪਟਾਈ ¹ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਨੂੰ।

ਗੁਰੂ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਈ¹ ਸਨਮਾਨਤਿ² ¹ਉਠਾਈ। ²ਆਦਰ ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਨਿਯੇ।

ਬੋਲੇ ਦੁਖਦਾਹੀ¹ ‘ਕੀਨੋ ਯਾਦ ਮਨ ਮਾਂਹੀ ¹ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ।

ਯਾਂ ਤੇ ਆਯੋ ਤੁਮ ਪਾਹੀ ਨੀਕੇ ਰਿਦੇ
ਪਹਿਚਾਂਨਿਯੇ’ ॥੪੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮੰਚ ਡਸਾਯੋ ਬੈਸਿਗੇ,

ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।

'ਕਹਹੁ ਸੁਸਾ ਨਿਜ ਕਾਜ ਅਬ,

ਪੂਰਹਿ ਸੋ ਤਤਕਾਲ' ॥ ੪੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨਾਨਕੀ ਕਹਿਤ 'ਚਿਤ ਚਾਹਿ ਦਰਸ਼ਨ

ਹਿਤ

ਕੀਨੋ ਚਿਤ¹, ਮਿਲੇ ਬਿਨ ਬਰਖ ਬਿਹਾਏ ¹ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕੀਤਾ।

ਹੈਂ।

ਭ੍ਰਾਤ ਨੈ ਬਿਸਾਰੀ ਮੋਹਿ¹, ਮੋ ਕੋ ਚਾਹ ¹ਮੈਂ।

ਦੇਖੋਂ ਤੋਹਿ'

ਐਸੇ ਕਹਿ ਆਂਖਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਢੁਰਾਏ¹ ¹ਹੰਝੂ ਵਗਾਏ।

ਹੈਂ।

ਪੌਛ ਮੁਖ ਹਾਥ ਸਾਥ ਬੂਝੈ ਸੁਖ ਗਾਥ

ਪੁਨ

'ਹੋਵੈਂਗੇ ਸਮੀਪ ਜਾਂ ਤੇ ਤੂਰਨ ਹੀ ਆਏ

ਹੈਂ।'

ਭਾਖੈ ਮਰਦਾਨਾ ਯੋਂ 'ਰਜਾਦੀ¹! ਸੁਨਿ ¹ਹੈ ਬੀਬੀ ਜੀ। ਰਾਇਜ਼ਾਦੀ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਬੇਟੀ।

ਲੀਜੇ

ਹਿਤ ਤੇਰੇ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਕੇਤੇ ਤਜਿ

ਧਾਏ ਹੈਂ ॥ ੪੨ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਛਿਨ ਬਿਖੇ ਆਏ ਕੇਤੇ ਬਰਖ ਕੋ ਪੰਥ

ਜੋਊ'

ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੈਨਨ ਕੀ ਸੈਨ ਸੋ¹ ¹ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ। ਅਨ੍ਹੇ ਕੀਤਾ (ਮਰਦਾਨੇ

ਨਿਵਾਰਿਯਾ²। ¹ਨੂੰ)।

ਸੋਦਰੀ ਸੋਂ ਕਹੈਂ 'ਚਿਤ ਚਿਤਵਨ ਪੂਰੀ

ਭਈ

ਦੀਜੈ ਅਬ ਆਇਸੁ ਬਿਲੰਬ ਕੋ ¹ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਬਿਦਾਰਿਯਾ¹।

ਜੀਜੈ ਆਗੇ ਬਿਨੈ ਕੀਜੈ, ਖੁਸ਼ੀ ਕਹਿ

ਦੀਜੈ ਤੁਮ

ਪੰਥ ਪਰ ਠਾਂਢੇ ਹਮ ਚਹਿਤ

ਪਦਾਰਿਆ। ’

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਭਯੋ ਹੀਯੋ ਬਿਨ ਚੈਨ
ਬਹੁ ਰੋਦਨ ਤੇ ਨੈਨ ਕਰਿ ਆਂਸੁਨ ਕੋ
ਢਾਰਿਯਾ ॥ ੪੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸਿਰੀ ਚੰਦ ਆਨਿ ਕੀਨ ਠਾਂਢੇ ਅਗਵਾਨ
ਜਬ

ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਦੇ ਪਾਨ¹ ਤਬ ਬੈਨ ਕੋ ¹ਦੋ ਹਥ।

ਬਖਾਨਿਯਾ।

‘ਸੋਦਰੀ¹ ਰੁਦਨ² ਬਿਲਖਾਤਿ³ ਹੈ ¹ਭੈਣ। ²ਰੋ ਕੇ। ³ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ। ⁴ਮੁਖੋਂ।
ਬਦਨ⁴

ਨਹੀਂ ਜੀਜਾ ਹੈ ਸਦਨ, ਆਜ ਰਹੋ, ਨ
ਪਯਾਨਿਯਾ। ’

ਗੁਰੂ ਗਤਿਦੈਨ ਰਹੇ ਨਾਨਕੀ ਕੇ ਐਨ
ਚੈਨ

ਮੇਰੇ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਤਬ ਸੁਖਦਾਨਿ
ਮਾਨਿਯਾ।

ਕਵਲ ਬਦਨ ਸੁਠ ਗਜਾਨ ਕੋ ਸਦਨ
ਦਾਸ ਮੋਹ ਕੋ ਕਦਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੋਖ
ਹਾਨਿਯਾ ॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਆਯੋ ਹੈ ਜੈਰਾਮ, ਦੌਰ ਕੀਨੀ ਹੈ ਪ੍ਰਨਾਮ
ਗੁਰ ਹਾਥ ਸੋਂ ਉਚਾਇ ਤਾਂ ਕੋ ਬੰਦਨਾ
ਕਰਤਿ ਹੈਂ।

ਬੁਝਤਿ ਕੁਸ਼ਲ ਬੈਸੇ ਸਾਦਰ ਸੇ ਮਿਲਿ
ਨੀਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਾਯੋ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਕੇ
ਹਰਤਿ ਹੈਂ।

ਖਾਇਕੇ ਅਸਨ, ਪੌਢੇ ਸੁਭਗ¹ ਬਸਨ² ¹ਚੰਗੇ। ²ਬਸਤਰ।
ਲੇਯ

ਜਾਂ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਵ ਬੰਧਨ ਟਰਤਿ ਹੈਂ।

ਡੇਢ ਜਾਮ ਜਾਮਨੀ ਤੇ ਕੀਨੋ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਨੀਰ

ਜਗਤ ਉਧਾਰਿਬੇ ਕੀ ਕਾਮਨਾ¹ ਧਰਤਿ ਜਗਤ ਉਧਾਰਣੇ ਦੀ ਇੱਛਾ।
ਹੈਂ ॥ ੪੫ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭੋਰ ਭਈ ਚਲਿਬੇ ਕੇ ਤਜਾਰ ਭਏ
ਦੀਨਾਨਾਥ
ਬੋਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ‘ਰਬਾਬ ਕੰਧੇ¹ ਮੇਢੇ ਤੇ।
ਲੀਜਿਯੇ।’

ਸੁਸਾ ਸੁਨਿ ਆਈ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਅਲਾਈ
‘ਏਕ ਮਾਸ ਰਹੋ ਭਾਈ! ਮੇਰੀ ਬਿਨਤੀ
ਮਨੀਜਿਯੇ।

ਰਿਦੇ ਨਿਤ ਚਾਹ, ਕੇਤੇ ਦਿਨ ਮੈਂ
ਦਿਖਾਯੋ ਮੁਖ
ਮੋ ਕੇ ਸੁਖ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਸਦਨ
ਰਹੀਜਿਯੇ।’

ਭਾਖਤਿ ਜੈਰਾਮ ‘ਐਸੋ ਕੌਨ ਤੁਮ
ਕਾਮ?

ਪੁਨ ਫਿਰੇ ਬਹੁ ਕਾਲ ਬਿਸਰਾਮ ਅਬ
ਕੀਜਿਯੇ’ ॥ ੪੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕਮਲ ਬਦਨ ਬੋਲੇ ‘ਰਿਦਾ ਜਿਨ ਮਿਲਜੋ
ਹੋਤਿ
ਸੋਈ ਸਦਾ ਮਿਲੇ ਬਿੱਥ ਕਬੈ ਨ¹ (ਵਿੱਥ) ਫਰਕ ਕਦੇ ਨਾਂ ਜਾਣੀਏਂ।
ਲਖੀਜਿਯੇ।

ਸੁਸਾ! ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ, ਗਜਾਨ ਕੇ¹ ਹੇ ਭੈਣ!
ਬਿਚਾਰ ਉਰ

ਮਿਲਨ ਬਿਯੋਗ¹ ਤਨ ਧਰਮ ਜਨੀਜਿਯੇ।¹ ਮਿਲਨਾ ਤੇ ਵਿਛੁੜਨਾ।

ਚਲਜੋ ਅਬ ਚਹੈਂ ਹਮ ਪੰਥ ਪਰ ਅਹੈਂ
ਖਰੇ

ਦੀਜੀਏ ਰਜਾਇ, ਨਾਂ ਬਿਲੰਬ ਕੇ
ਲਗੀਜਿਯੇ।

ਰਹੈਂ ਪੁਨ ਆਈ, ਤੁਮ ਨਿਕਟ ਸਦਾਈ¹ ਹਮੇਸ਼ ਹੀ!
ਮਨ ਸ਼ੋਕ ਕੇ ਨਸਾਈ, ਮੇਰੋ ਬੈਨ ਮਾਨਿ

ਲੀਜਿਯੇ' ॥੪੭॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨਾਨਕੀ ਅਲਾਈ: 'ਕਬ ਮਿਲੋ ਫੇਰ
ਆਈ?'

ਕਹੈਂ ਨਾਨਕ ਜੀ 'ਯਾਦ ਕਰੋ, ਦੇਹੁੰ ਮੈਂ
ਦਿਦਾਰ ਕੋ।'

ਸੰਗ ਮਰਦਾਨਾ ਮੋ ਕੋ ਲੈਕੇ ਗੁਰ ਚਲੇ
ਤਬ

ਜਾਂ ਕੇ ਵਾਕ ਨੌਕਾ¹ ਭਵ ਸਾਗਰ ਕੇ ਪਾਰ ¹ਬੇੜੀ ਵਤ ਹਨ। ²ਪਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।
ਕੋ²।

ਚਾਰ ਘਟੀ ਰੈਨ¹ ਕੂਚ ਕੀਨੋ ਦੂਰ ਗਏ ¹ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ।
ਚਲਿ

ਭੋਰ¹ ਭਈ ਲੰਘੇ ਕੋਸ ਪੰਚਮ ਹਜ਼ਾਰ ¹ਸਵੇਰ। ²ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ।
ਕੋ²।

ਠਾਂਢੇ ਹੋਇ ਬੂਝੈਂ 'ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਹਮ ਆਏ
ਅਬ

ਥਾਨ ਪਹਿਚਾਨੋ ਮਨ ਕੀਜਿਯੇ ਬਿਚਾਰ
ਕੋ' ॥੪੮॥

ਕਬਿੱਤ:

'ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਤੁਮ ਧਰਾ ਅਵਤਾਰ
ਭਵ

ਸਦਾ ਹੀ ਅਪਾਰ ਹੋ ਨ ਸੋਸ਼¹ ਪਾਰ ¹ਸੋਸ਼ਨਾਗ। ²ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ।
ਪਾਵਈ²।

ਕਲੀਕਾਲ ਮੰਦਮਤਿ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ ਤੋਹਿ
ਗਤਿ

ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹੈ ਬੇਦ, ਕੈਸੇ ਅੰਤ
ਪਾਵਈ।'

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ 'ਏਹ ਜਾਨਯੋ ਸੋਊ
ਥਾਨਾ

ਜਹਾਂ ਮੱਕੇ ਕੋ ਪਯਾਨਾ ਕੀਨ ਮੋ ਕੋ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਵਈ।'

ਸੁਨਯੋ ਮੁਸ਼ਕਾਨੇ 'ਨੀਕੀ¹ ਕੀਨ ਤੈਂ ¹ਠੀਕ।

ਪਛਾਨੇ ਅਬ’
ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ ਦੇਖਿ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅਲਾਵਈਂ ॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਚਲਨ ਚਹਿਤ ਕਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਕੋ, ਦੀਜੇ
ਅਬਹਿ ਬਤਾਇ।’

ਤਬ ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਬੰਦਿ ਕਰ, ‘ਸੁਨਿਯੋ
ਪ੍ਰਭੁ ਗਤਿਦਾਇ! ॥ ੫੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹੈ ਜਿਤ ਚਾਹ ਚਲੋ ਤੁਮਰੀ
ਪਸ਼ਚਾਤ ਚਲੈਂ ਸੁਨਿਯੋ ਸੁਖਦਾਨਾ!’
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖਤਿ ‘ਮੇਰੁ ਕੇ ਉਪਰ
ਹੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਜਾਂ ਮਨ ਮਾਨਾ।
ਦੇਖਹਿੰ ਸੋ, ਤਹਿੰ ਥਾਨ ਚਲੋ’
ਸੁਨਿ ਯੋਂ ਕਰ ਬੰਦਿ, ਉਠਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।
‘ਮੋਹਿ ਛੁਧਾ ਜਬ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ
ਤਬੈ ਤੁਮਰੇ ਸੰਗ ਹੋਇ ਪਯਾਨਾ’
॥ ੫੧ ॥

ਸਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਬਿਗਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਰੂ ਗੁਨ ਐਨ
ਦਯਾ ਜਿਨ ਨੈਨ ਰਹੀ ਛਬਿ ਛਾਈ।
ਜਿਨ ਦੇਹੁ ਧਰੀ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਾਰਨ
ਦੰਭ ਬਿਦਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਰਾਈ।
‘ਮਨ ਮੈਂ ਜਿਮ ਚਾਹਤਿ ਹੋਵਹਿ ਸੋ
ਬਹੁਰੋ ਦੁਖ ਭੂਖ ਨ ਪਾਇੰ ਕਦਾਈ।’
ਕਹਿ ਯੋਂ, ਪ੍ਰਸਥਾਨ ਕਿਯੋ ਜਬ ਹੀ
ਤਬ ਕੰਚਨ ਕੀ ਧਰਨੀ ਤਹਿੰ ਆਈ
॥ ੫੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਤਾਹਿੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹੀ ਹਰਖਾ ਕਰ
ਬੰਦਿ ਕਹੈ ਗੁਰ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨਾ।
‘ਦੇਖਤਿ ਮੈਂ ਬਿਸਮਾਦ ਭਯੋ

ਸਭਿ ਹੀ ਧਰਨੀ ਪਰ ਹੇਮ ਮਹਾਨਾ।

ਹੈਂ ਸਰਿਤਾ ਜਿਨ ਮੈਂ ਰਸ ਸੁੰਦਰ

ਮਾਨਵ ਏਕ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨਾ।

ਕੰਚਨ ਔ ਰਸ¹ ਬਾਦ² ਪਰਜੋ ਸਭਿ’ ¹ਜਲ। ²ਬਿਅਰਥ।

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਬਖਾਨਾ

॥ ੫੩ ॥

ਸੁਯਾ:

‘ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਕੋ ਸੇਵਕ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ।

ਮਾਨਵ ਔਰ ਨ ਆਇ ਸਕੈ

ਤਿਨ ਪੀਵਨ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਗਰਬਾਈ। ¹ਜੋ) ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ।

ਆਪਨਾ ਆਪ ਜਨਾਵਨ ਜੇ ਨਹਿੰ

ਪੀਵਤਿ ਸੇ ਨਿਤ ਹੋ ਤਿਪਤਾਈ।

ਭੂਖ ਲਗੈ ਨਹਿੰ ਪਯਾਸ ਕਬੈ

ਹਰਿ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗ ਰਹੇ ਲਿਵਲਾਈ’

॥ ੫੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਹਰਖਾਨਾ

ਤਬ

ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ਦੇਖਿ ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ

ਕੋ।

‘ਅਇਸੁ ਜੋ ਪਾਉਂ ਕਰਿ ਪਾਨਾ ¹ਪੀਕੇ।

ਤਿਪਤਾਉਂ

ਛੁਧਾ ਪਯਾਸ ਕੋ ਮਿਟਾਉਂ ਕਰੋਂ ਨਾਸ

ਸਭਿ ਮਾਨ ਕੋ।’

ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਇ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਅਲਾਇ

‘ਉਰ ਜਰੈਂ ਜੇ¹ ਅਜਰ², ਤਬ ਕੀਜੈ ¹ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਪਚਾਵੇਂ। ²ਨਾ ਜਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀਂ।

ਇਹ ਪਾਨ ਕੋ।’

‘ਚਿਰੰਕਾਲ ਭਯੋ ਤੁਮ ਸੰਗਾ ¹ਨਾਲ।

ਲਯੋ

ਕੀਜੈ ਕਬਿ ਦਯਾ ਬਰ ਦੀਜਿਯੇ ਪਚਾਨ ¹ਪਚਾਵਣ ਦਾ।

ਕੋ’ ॥ ੫੫ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਲੇ ਕਰਿ ਆਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀ
 ਤਬ ਪੀਵਤ ਭਾ ਰਸ ਸੋ ਮਰਦਾਨਾ।
 ਹੋਇ ਬਿਦੇਹਾ ਗਯੋ ਖਿਨ ਤਾਂ
 ਦਸਵੇਂ ਦਰ ਜਾਇ ਲਗਾ ਸੁਭ ਧਯਾਨਾ।
 ਜਾਮ ਸੁ ਏਕ ਖੁਲੇ ਤਿਹ ਨੈਨ
 ਭਯੋ ਭਵ ਮੋਹਾ ਬਿਹੀਨ ਸੁਜਾਨਾ ॥
 ਮੋਰ ਔ ਤੇਰ ਭੁਲਾਇ ਦਯੋ ਉਰ
 ਗਯਾਨ ਭਯੋ ਮਿਟ ਗਯੋ ਅੱਗਯਾਨਾ
 ॥ ੫੩ ॥

¹ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ।¹ਸੰਸਾਰਕ ਮੋਹ ਤੋਂ।

ਕਰ ਬੰਦਿ ਉਭੇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਪਾਇ
 ਪ੍ਰਸੰਸਤਿ¹ ਵਾਕਨ ਸੋ ਸਖਕੰਦੂ।
 'ਜਗ ਨਾਯਕ ਹੋ, ਗਤਿ ਦਾਯਕ'¹
 ਪਾਯਕ²

¹ਉਸਤਤ ਵਾਲੇ।¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ। ²ਦਾਸਾਂ ਦੇ।

ਘਾਯਕ ਮੋਹ ਕੇ¹, ਦੰਭ ਨਿਕੰਦੂ²।
 ਕਰਿਯੋ ਸੁ ਖਿਮਾਂ ਬਖਸ਼ੋ ਮਮ ਔਗੁਨ
 ਨਾਮ ਲਏ ਤਵ¹ ਨਾ ਜਮ ਫੰਦੂ²।
 ਅਨਜਾਨਪਨੇ ਬਚ ਬੋਲੇ ਸਨੰਮੁਖ¹
 ਪਾਲਕ ਘਾਲ ਸੰਸਾਰ¹ ਗੁਬਿੰਦੂ² !'
 ॥ ੫੭ ॥

¹ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ²ਪਖੰਡ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ।¹ਆਪ ਦਾ। ²ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਫਾਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।¹ਸਾਮ੍ਰਣੇ।¹ਜਗ ਦੇ ਪਾਲਣ ਤੇ ਸੰਘਾਰ ਕਰਣ ਵਾਲੇ। ²ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਰੂਪ!**ਸ਼੍ਰੀਯਾ:**

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਹਰਖਾਇ ਗੁਰੂ
 ਮੁਖ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਸੁਨਾਵਤਿ ਤਾਂਹੀ।
 'ਜੋ ਤੁਮ ਬੁਝਤਿ ਹੋ ਹਮ ਸੋਂ
 ਪਸ਼ਚਾਤ ਕਥਾ ਹੁਇ ਸੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
 ਜੇ ਪਢਿ ਹੈਂ ਸੁਨਿ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੋ
 ਮਾਨਹਿ¹, ਸੇ ਸੁਭ ਮਾਰਗ ਪਾਹੀਂ।
 ਹੋਂ ਹਰਖਾਵਿਤ ਹੋਂ ਤੁਮ ਬੁਝਤਿ
 ਔਰ ਬਿਚਾਰ ਕਰੋ ਕੁਛ ਨਾਂਹੀ ॥ ੫੮ ॥

¹ਮਨ ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਗੇ।

{ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਚਨ}

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸੋ ਸਿਖ ਜਾਨ ਭਲੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ

ਸੰਦੇਹ ਰਿਦੇ ਗੁਰ ਬੂਝਤਿ ਜੋਊ¹।

¹ਜੋ ਦਿਲ ਦਾ ਸੰਸਾ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਕ ਤਜੈਂ ਮਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਕ¹

¹ਸੰਕਾ ਰਹਿਤ।

ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕੈ ਨਿਰਸੰਸਤਿ¹ ਹੋਊ।

¹ਸੰਸਾ ਰਹਿਤ।

ਸੋ ਗੁਰ ਹੈ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜਾਨਹੁ

ਦਾਸ ਸੰਦੇਹ ਸਭੈ ਦਿਯ ਖੋਊ।

ਯੋਂ ਕਰਿ ਹੋਇ ਸੁਖੀ ਪੁਨ, ਨਾਤੁਰ¹

¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

ਬੰਚਕ¹ ਹੈ ਨਿਜ² ਸ੍ਵਾਰਥੀ³ ਦੋਊ⁴⁺

¹ਠੱਗ। ²ਅਪਨੇ। ³ਅਤਲਬੀ। ⁴ਦੋਵੇਂ (ਗੁਰੂ ਤੇ ਚੇਲਾ)। ¹ਪਾ:-ਜਗ ਮਾਂਹਿ ਸੁ ਦੋਊ।

॥ ੫੯ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਤਅੱਲਕ।

ਸੇਵਕ ਕੋ ਗੁਰ ਕੋ ਸਨਬੰਧ¹

ਭਲੇ ਇਹ ਹੈ ਤੁਮ ਸੋਂ ਜੁ ਉਚਾਰਾ।

ਬੂਝਿ ਰਿਦੇ ਸੰਦੇਹ⁺ ਸਭੈ

¹ਪਾ:-ਰਿਦੇ ਕੇ ਸੰਦੇਹ।

ਗੁਰ ਤਾਂਹਿ ਬਤਾਇ ਕੈ ਦੇਤਿ ਬਿਦਾਰਾ⁺।

¹ਪਾ:-ਨਿਵਾਰਾ।

ਸੇਵਕ ਬੂਝਿ¹, ਬਤਾਇ ਗੁਰੂ ਨਹਿ²

¹ਪੁੱਛੇ। ²ਦੱਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਂ।

ਸੋ ਗੁਰ ਤਜਾਗ¹, ਨ ਲਾਉ ਅਵਾਰਾ²।

¹ਛੱਡ ਦਿਓ। ²ਡੇਰ ਨਾ ਲਾਓ।

ਤਾਂ ਢਿਗ ਤੇ ਗਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਤਿ ਨ

ਆਪ ਤਰੈ ਨਹਿ ਕਜੇ ਸਿਖਤਾਰਾ¹’

¹ਤਾਰੇਗਾ।

॥ ੬੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਤ੍ਰੇਹ। ¹ਪਾ:-ਪਿਆਸ।

ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ¹⁺ ਗਈ ਤਨ ਤੇ ਪੁਨ

ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਨਹਿ ਸੋ ਕਬਿ ਹੋਈ।

ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਰਖਾ

ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਹੈ ਕਰਿ ਬੰਦਿਕੈ ਦੋਈ।

ਬੂਝਨ ਤੇ ਨਿਰਸੰਸ¹ ਭਯੋ ਮਨ

¹ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਸੰਕ ਗਵਾਇ ਰਹੀ ਨਹਿ ਕੋਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸੰਗਿ ਫਿਰਜੋ

ਸਫਲੀ ਨਿਜ ਦੇਹਿ ਕੋ ਮਾਨਤਿ ਸੋਈ

॥ ੬੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

‘ਭੂਖ ਪਿਪਾਸ ਲਗੈ ਨ ਤੁਮੈਂ

ਕਿਹ ਕਾਰਨ?’ ਬੂਝਤਿ ਹੈ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਸਾਲ ਦੁ ਸਾਲ ਬਿਹਵਤਿ ਹੈ’¹

¹ਬਿਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨ ਭੋਜਨ ਤੇ, ਨਹਿੰ ਪਾਨ ਕੁ ਪਾਨਾ।¹ ¹ਨਾ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹੋ।

ਕੌਨ ਅਹਾਰ ਅਧਾਰ ਰਹੈਂ?

ਨਿਰਧਾਰਾ¹ ਕਹੋ ਮੁਝ ਕੋ ਗੁਨਖਾਨਾ! ¹ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ।

ਹੈ ਜੁ ਸੰਦੇਹਾ¹ ਰਿਦੈ ਹਮਰੇ ¹ਸ਼ੱਕ।

ਇਹ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਇ, ਕਰੋ ਪ੍ਰਸਥਾਨਾ’

॥ ੬੨ ॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ

‘ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਭਲੇ ਮਨ ਭਾਉ ਜੁ ਧਾਰੈਂ।

ਹੈ ਭਗਤੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮਨ ਅੰਤਰ

ਜੇ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨ ਨਿਵਾਰੈਂ।¹ ¹ਨਹੀਂ ਹਟਾਂਵਦੇ।

ਭੋਜਨ ਕੋ ਕਰਿਹੈਂ ਹਿਤ ਸੋਂ

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ ਖੁਵਾਰੈਂ।¹ ¹ਖੁਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਮੁਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵਤਿ ਹੈ

ਤਬ ਜਾਇ ਛੁਧਾ, ਰਹੋਂ ਤਾਂਹਿ ਅਧਾਰੈਂ।¹ ¹ਉਸ ਦੇ ਆਸਰੇ।

॥ ੬੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਾਚ ਬਚਨ ਮਮ ਜਾਨ ਇਹ, ਮਰਦਾਨੇ

ਮਨ ਮਾਨਿ।’

ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨੇ ਮੇਰੁ ਕੋ, ਸਿੱਧਨ ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ²ਹੰਕਾਰ।

ਖੋਵਨ¹ ਮਾਨ² ॥ ੬੪ ॥

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾਵਨ, ਮਰਦਾਨੇ ਕੋ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨੰ ਨਾਮ ਉਣਾਹਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੫੯ ॥

੬੦. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗੋਰਖ, ਮਛਿੰਦ੍ਰ, ਲਹੁਰੀਪਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]
ਪੜ<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੧

{ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਦਿਗਵਿਜੈ} ॥੧.. ॥

{ਗੋਰਖ ਮਿਲਿਆ} ॥੧੫.. ॥

{ਮਛਿੰਦ੍ਰ} ॥੩੭.. ॥

{ਲਹੁਰੀਪਾ} ॥੪੬.. ॥

{ਕਮਲ ਦਲ ਪੰਖੜੀਆਂ} ॥੪੯.. ॥

{ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ} ॥੫੦ ॥

{ਪੰਜ ਤੱਤ} ॥੫੧ ॥

{ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ} ॥..੫੩ ॥

{ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ੭ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ} ॥੫੫.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸਰੋਜ ਕੋ,

ਪ੍ਰੇਮ ਅਮੀ ਪਹਿਚਾਨ।

ਸਰੋਜ=ਕਵਲ। ਅਮੀ=ਅੰਮ੍ਰਿਤ। [ਸੰਸ. ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ, ਅਮਿਅ। ਹਿੰਦੀ, ਅਮਜ, ਅਮਿ, ਅਮੀ।]

ਅਮਰ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈਂ,

ਜੇ ਕਰਿਹੀ ਤਿਹ ਪਾਨ ॥੧ ॥

ਅਮਰ=ਜੋ ਨਾ ਮਰੇ, ਸਦਾ ਥਿਰ। ਅਜਰ=ਜਿਸਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇਕ ਰਸ ਰਹੇ। ਪਾਨ=ਪੀਣਾ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ (ਜੋ) ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ (ਕਿ ਉਹ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਣਗੇ (ਓਹ) ਅਮਰ ਤੇ ਅਜਰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਕਬਿੱਤ:

^੧ਜਗਤ ਜਿੱਤਣ ਲਈ। ^੨ਫੌਜ।

ਦਿਗਬਿਜੈ ਹੇਤ^੧ ਸਾਜਿ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤੁ

ਦਲ^੨,

ਚਲੇ ਦੰਭ ਦਲਿਬੇ ਕੋ, ਦਲਿਨਿ^੧ ^੧ਆਸੁਰੀ ਸੰਪਦਾ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ। ^੨ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਬਿਦਾਰਿਯਾ^੨।

{ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਦਿਗਵਿਜੈ}

ਭਗਤਿ^੧ ਕੀ ਕੇਤੁ^੨, ਪਟ^੩ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ^੧ਭਗਤੀ (ਰੂਪੀ)। ^੨ਝੰਡਾ। ^੩ਬਸਤਰ (ਜੋ ਝੰਡੇ ਤੇ ਝੁਲਦਾ ਹੈ)।

ਸਮੇਤ

ਕਰਿ ਕੀਰਿਤਿ^੧ ਨਿਸ਼ਾਨੋ^੨ ਘਹਿਰਾਨੋ^੩ ^੧ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ (ਰੂਪੀ)। ^੨ਘੋਂਸਾ। ^੩ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ^੪ਬੱਦਲ (ਵਤ)। ^੫ਭਾਰੀ।

ਘਨ^੪ ਭਾਰਿਯਾ^੫।

ਗਜਾਨ ਕੋ ਖੜਗ ਧਰਿ^੧, ਜੁਗਤਿ^੨ ^੧ਤਲਵਾਰ ਧਾਰਕੇ। ^੨ਯੁਕਤੀ। ^੩ਧਨੁਖ। ^੪ਬਣਾਕੇ।

ਕਮਾਨ³ ਕਰਿ⁴

ਨਾਨਾ¹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਲੀਨ ਸਿਲੀਮੁਖ² ¹ਕਈ। ²ਤੀਰ।
ਧਾਰਿਯਾ।

ਜਹਾਂ ਦਿਢ¹ ਕੋਟ² ਤਹਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਪ ¹ਪੱਕਾ। ²ਕਿਲ੍ਹਾ।
ਸੰਗਿ

ਢਾਹਿ ਕੇ ਮਦਾਨ ਕੀਨ ਮਿਲੇ ਅਰਿ¹ ¹ਵੈਰੀ। ²ਹਾਰਕੇ।
ਹਾਰਿਯਾ² ॥ ੨ ॥

ਕਬਿੱਤ: ¹ਸੰਜੋਇ।

ਨਾਮ ਕੋ ਭਜਨ ਨੀਕੋ ਪਹਿਰ ਸੰਨਾਹਿ¹
ਤਨ

ਕੋਟਕਿ¹ ਤਰਕ² ਤਰਵਾਰ³ ਨ ਕਟਤਿ ¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ। ²ਦਲੀਲਾਂ। ³ਤਲਵਾਰਾਂ। ⁴ਨਹੀਂ ਕੱਟ
ਹੈਂ⁴। ¹ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨੀਵੇਂ ਮਨ ਰਾਖਨ ਸਿਪਰ¹ ਗਹਿ² ਹਾਥ ¹ਮਾਨੋਂ) ਢਾਲ। ²ਫੜੀ ਹੈ।
ਬਿਖੈ

ਕ੍ਰੋਧ ਰੂਪ ਬਾਨ¹ ਜਾਂ ਕੋ ਛੁਇ ਨ ਸਕਤਿ ¹ਤੀਰ।
ਹੈਂ।

ਧੀਰਜ, ਸੰਤੋਖ, ਸਤਿ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ
ਮਤਿ

ਦਯਾ, ਉਪਕਾਰ ਅਤਿ ਸੂਧਾ¹ ਜੀ ¹ਭਰੋਸਾ। ਅਨ ਵਿਚ ਭਰੇ ਯਾ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਛਕਨਾ
ਛਕਤਿ² ਹੈਂ। ਦਾ ਭਾਵ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਨਾ ਬੀ ਹੈ ਗੋਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸਾਹਸ ਹੈ।

ਧਰਮ ਤੇ ਆਦਿ ਜੋਧਾ ਔਰ ਵਡੇ ਚਢੇ ¹ਪਾ:-ਚਢੇ ਔਰ ਵਡੇ ਸੰਗ।
ਸੰਗਾਂ

ਜੀਤਬੇ ਕੋ ਮੋਹ¹ ‘ਮਾਰ ਮਾਰ²’, ਹੀ ¹ਮੋਹ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਲਈ। ਆਰੋ ਮਾਰੋ। ਅਕਹਿੰਦੇ
ਹਟਤਿ ਹੈਂ³ ॥ ੩ ॥ ਹਨ।

ਅਤਿੱਲ: ¹ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਬ ਚਲੇ, ਮੇਰੁ¹ ਪੈ ਜਾਨ
ਕੋ।

ਸ਼ਕਤਿ ਸਹਿਤ ਸਭਿ ਸਿੱਧ, ਧਰਤਿ ¹ਹੰਕਾਰ।
ਜਹਿੰ ਮਾਨ¹ ਕੋ।

ਤਿਨ ਕੋ ਜੀਤਨ ਭਲੇ, ਬਾਤ ਇਤ ¹ਪਾ:-ਯੋ ਮਨ ਭਈ।
ਇਉਂ ਭਈ। †

ਹੋ ਉਤਾ ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ, ਰਿਦੈ ਜਿਯੋਂ ¹ਉਧਰ।

ਤਿਨ ਠਈ ॥ ੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪਹਿਲੇ।

ਭਰਥਰਿ ਪੂਰਬਾ ਜਬ ਮਿਲਯੋ, ਸੁਨੇ
ਬਚਨ ਤਤਸਾਰ।

ਗੋਰਖ ਢਿਗ ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ, ਬੰਦਯੋ
ਪਦ ਸਿਰ ਧਾਰਿ ॥ ੫ ॥

ਅਤਿਲ:

¹ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

‘ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਨ, ਧਰਾ ਪ੍ਰਭੁ
ਅਵਤਰੇ¹।

ਮਿਲਯੋ ਦੇਵ ਰਿਖਾ ਮੋਹ, ਤਬੈ ਤਿਨ
ਸੁਧ ਕਰੇ²।

¹ਨਾਰਦ। ²ਖਬਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਬੈਠਯੋ ਇਕ ਥਾਨ, ਤਹਾਂ ਸੋ ਆਇ
ਕੈ।

ਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਹਿ ਸਾਰ, ਰਹਯੋ
ਹਰਖਾਇ ਕੈ ॥ ੬ ॥

ਮਿਲਹੁ ਜਾਇ ਕਿਹਾ ਥਾਨ ਪੰਥ² ਨਿਜ³
ਆਨਿਯੋ।

¹ਕਿਸੇ। ²ਅਤ ਵਿਚ। ³ਆਪਣੇ।

ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋਗ ਗੁਨ
ਗਾਨਿਯੋ।

ਪੂਜਹਿ ਜਗਤ ਬਿਸਾਲ ਆਪ ਕੋ ਬਿਦਤ
ਹੀ।

ਹੋ ਸੁਜਸ ਹੋਇ ਵਿਸਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡਹਿ
ਜਹਿੰ ਤਹੀਂ ॥ ੭ ॥

ਯੋਂ ਨ ਲਖਹੁ¹ ਮਨ ਮਾਂਹਿ-ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਉਂ
ਮਗ ਪਰੇ²-।

¹ਇਹ ਨਾਂ ਜਾਣੇ। ²ਕਿੱਕੁਰ (ਸਾਡੇ) ਰਾਹ ਪੈ
ਜਾਏਗਾ।

ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਆਨ ਜਗ ਗੁਰੁ
ਕਰੇ।

ਜਾਇ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਹਾਂ ਮਿਲ
ਜਾਵਈ।

ਹੋ ਲੇਯ ਜੋਗ ਕੋ ਧਾਰਿ ਸੁਜਸ ਜਗ
ਛਾਵਈ’ ॥ ੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਮਨ ਮਹਿੰ ਲਖੀ -
ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ ਹੈ ਕੋਇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੂ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਅਬਿ ਕਲਿ
ਮਹਿੰ ਕਜੋਂ ਹੋਇ ॥੯॥

ਸੋਰਠਾ:

ਤਦਪਿ ਜੀਤ ਕਰ ਤਾਂਹਿ, ਮੈਂ ਆਨੋ
ਨਿਜ ਪੰਥ ਮੈਂ-।

ਅਸਿ ਬਿਧਿ ਧਰਿ ਉਹ ਮਾਂਹਿ, ਕੀਨ
ਪਯਾਨਾ ਮੇਰੁ ਤੇ ॥੧੦॥

¹ਸੁਮੇਰ। ²ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਦਾ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ,
ਹੁਣ ਚਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰਹੇ।

ਉਤ ਗੋਰਖ ਯੋਂ ਕੀਨ, ਗੁਰੂ ਕਥਾ
ਇਤਕੀ ਸੁਨਹੁ।

ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਜਿਨ ਬਾਨੀ ਤੇ
ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੂ ॥੧੧॥

ਛਪਯ:¹ਗਏ।

ਪ੍ਰਸਥਾਨੇ¹ ਗੁਨਖਾਨਿ. ਹਨਿਨਿ ਸਭਿ
ਸਿੱਧਨ ਮਾਨਾ।

ਗਏ ਹਿਮਾਚਲ¹ ਉਰਧ¹, ਦੇਖਿ ਬੋਲਯੋ
ਮਰਦਾਨਾ।

¹ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ ਉੱਪਰ।

¹ਕੈਲਾਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਾਸ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਹੈ, ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੋਨਾਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਗ਼ਲਬਨ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਇਹੋ ਟਿਕਾਣਾ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਬੋਧੀ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤਪੱਸ਼੍ਰੀ ਦੋਵੇਂ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਥਾਂ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬਰਫ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਓਥੇ ਵਰਹੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੈਲਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਾਂ ਸਾਲ ਭਰ ਹੀ ਬਰਫਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਕ ੧੩ ਵਿੱਚ ਬਰਫ ਦਾ ਪਤਾ ਆਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੭੪ ਦੀ ਟੁਕ।

‘ਸੇਤ ਹੀ ਸੇਤ¹ ਸਥਾਨ^{*}, ਜਹਾਂ ਕਹਿੰ
ਸਰਬ ਦਿਸਾਵਹਿ।

¹ਚਿੱਟਾ ਹੀ ਚਿੱਟਾ।

ਰਚਨਾ ਇਹ ਭਗਵੰਤ, ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਸਮਝ
ਨ ਆਵਹਿ।

ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਰਤੰਤ ਇਹ, ਨਾਮ ਪਹਾਰ
ਬਖਾਨ ਕਰਿ।’

ਨਿਜ ਸ਼੍ਰੋਨਨ ਮੈਂ ਸੁਨਿ ਬੈਨ¹ ਕੋ, ਬੋਲੇ
ਮੁਖ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੁ ॥੧੨॥

¹ਬਚਨ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਹਿਮਾਲਾ ਪਹਾੜ।

‘ਨਾਮ ਹਿਮਾਲੈ ਸੈਲ¹ ਕੇ,
ਬਹੁਰ ਸੇਤ ਜੋ ਦੇਖ।
ਪਰੀ ਬਰਫ ਸੋ ਜਮ ਰਹੀ,
ਸੀਤਹਿੰ ਕਰਹਿ ਬਿਸੇਖ ॥੧੩॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਪਾਂਡਵ¹ ਆਨ ਗਰੇ² ਇਸ ਮੈਂ
ਖਗ¹ ਜਾਵਤਿ ਯਾਂ ਪਰ ਸੋ ਗਰ
ਜਾਈ²⁺।

¹ਪੰਜੇ) ਪਾਂਡੋ। ²ਗਲ ਗਏ।

ਏਕ ਬਚਯੋ ਧ੍ਰਮਰਾਇ ਕੋ ਤਾਤ¹
ਨ ਆਯੋ ਇਤੈ ਸੁਰ ਲੋਕ ਸਿਧਾਈ¹⁺।

¹ਪੰਡੀ। ²ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ¹ਭਾਵ ਬਰਫ ਤੇ ਸਰਦੀ ਐਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜੇ ਏਥੇ ਜਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਰਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

¹ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ।

¹ਦੇਵਪੁਰੀ ਚਲਾ ਗਿਆ।

¹ਇਹ ਪਾਂਡਵਾਂ ਬਾਬਤ ਰਵਾਯਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਛੱਡਕੇ ਤਪੱਸਯਾ ਕਰਨ ਏਧਰ ਗਏ ਸਨ। ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਤੇ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਕੇਵਲ ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ ਅਪਣੇ ਕੁੱਤੇ ਸਮੇਤ ਬੈਕੁੰਠਾਂ ਵਿਚ ਅਪੜਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਜੇ ਬੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਲੋਕੀ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਦਯਾ ਤੁਝ ਪੈ
ਤਨ ਖੇਦ ਨਹੀਂ ਇਹ ਠੌਰ ਦਿਖਾਈ।’
ਆਗੈ ਚਲੇ -ਸਿਰਧਾਰ⁺ ਪਹਾਰ-
ਬਿਲੋਕਤਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ

॥੧੪॥

¹ਸਿਰਧਾਰ-ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸੁਰਦਾਰ ਚੀੜ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਉਦਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸੁਰਦਾਰ ਪਰਬਤ, ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਾੜ। ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿੱਛ ਤੇ ਕੁਛ ਵਸੋਂ ਹੈ, ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਜਾਓ ਬ੍ਰਿੱਛ ਨਹੀਂ, ਵਸੋਂ ਨਹੀਂ, ਗੋਰਖ ਤਦੇ ਏਥੇ ਆਕੇ ਅੱਗੇ ਜਾਣੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਰਾਹ ਪਗਡੰਡੀ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਅੰਕ ੧੦ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰ ਤੇ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਉਰੇ ਕਿਤੇ ਜਰਾ ਘੱਟ ਠੰਢੇ ਥਾਂ ਤੇ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

‘ਗੈਲ¹ ਨਹੀ ਇਹ ਸੈਲ² ਕੇ ਉਪਰ
ਸੀਸ ਅਧੋ ਪਦ ਉਰਧ¹ ਹੋਊ।
ਕੋ ਨਹਿੰ ਆਇ, ਮਹਾਂ ਬਿਖਰੋ ਮਗ
ਆਵਤਿ ਸੋ ਹੁਇ ਖੇਚਰ¹ ਜੋਊ।’

¹ਰਾਹ। ²ਪਹਾੜ।

¹ਸਿਰ ਹੇਠ ਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ।

¹ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ। (ਅ) ਜੋ ਖੇਚਰੀ ਜਾਣੇ ਭਾਵ ਜੋਗ ਜਾਣੇ। (ੲ) ਜੋਹੜਾ ਆਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਚਰ ਖੇਚਲ (ਤਕਲੀਫ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੇਵਕ ਸ਼ਾਮ ਸਦਾ ਸੁਖਧਾਮ

ਭਨੈਂ ਅਭਿਰਾਮ¹ ਸੁਨੈ ਹਮ ਦੋਊ²।
ਗੋਰਖ ਆਇ ਗਯੋ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ
ਵਾਕ ਉਚਾਰਤਿ 'ਹੋ ਤੁਮ ਕੋਊ?

॥ ੧੫ ॥

{ਗੋਰਖ ਮਿਲਿਆ}

ਕਬਿੱਤ:

ਕੌਨ ਤੁਮ ਨਾਮ? ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਆਯੋ ਕੌਨ
ਕਾਮ?

ਕੌਨ ਤੇਰੀ ਜਾਤਿ? ਕੀਓ ਕਿਤ ਕੋ
ਪਯਾਨ ਹੈ?

ਗੈਲ ਨ ਬਸੁੰਧਰਾ¹, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਮਾਰਤੰਡ²
ਨਹਿੰ⁺

ਦੇਖੇ ਡਰ ਲਾਗੈ ਆਗੈ ਰਾਖਸ਼ ਭਯਾਨ¹,
ਹੈ⁺।

ਕੈਸੇ ਜਾਵੇ ਆਗੇ? ਪੀਛੇ ਹਟੇ ਅਬ
ਭਾਗੇ ਜਾਹੁ

ਕੋ ਨ ਦੁਖ ਲਾਗੇ ਮਮ ਬਚਨ ਜੇ ਮਾਨਿ
ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰੁ ਕੀਜੈ, ਇਤ ਜਾਨਿ ਨਾਮ
ਲੀਜੈ ਤਬ

ਬਿਨਾ ਆਈ ਚਲੇ ਕੈਸੇ ਦੇਨ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ
ਹੈ?' ॥ ੧੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ 'ਰੂਪ ਅਚਰਜ ਹਮ, ਜਾਤਿ ਤੇ
ਅਜਾਤਿ ਭਏ

ਦੇਸ਼ ਜਾਨਿ ਸੋਊ ਜਹਿੰ ਸਸੀ ਨਹਿੰ
ਭਾਨੁ⁺ ਕੋ।

ਹਟੇ ਅਬ ਬਨੈ ਨਹਿੰ, ਜਾਵੇਂ ਜੀਅ
ਮਾਂਹਿ ਜਿਹੰ¹

ਰਿਦੇ ਜੁ ਹਮਾਰੇ ਭਯ ਭਯੋ ਸਭਿ
ਹਾਨਕੋ।

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਭਾਵ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ।

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਵਾਂਛੂ)। ²ਸੂਰਜ। ⁺ਕੋਈ ਦੇਉਦਾਰਾਂ ਦਾ
ਘਨਾ ਜੰਗਲ ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

¹ਭਯਾਨਕ। ⁺ਅਸਾਂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹੋ ਆਏ
ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਤਰਸ ਜਾਂਗਲੀ
ਲੋਕ ਅਜੇ ਬੀ ਓਧਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੈਨ।

⁺ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।

¹ਜਿਥੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸਾਖੀ ਅਵਸਥਾ,
ਅਪਨਾ ਨਿਜਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਦੇਸ਼। ਅਗੰਮ
ਅਵਸਥਾ।

¹ਜਿੱਥੇ ਜੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਾਣਾ।

ਦੁਖ ਸੁਖ ਜਾਨ ਸਮ, ਆਏ ਇਹ ਥਾਨ
ਚਲਿ

ਗੁਰੂ ਏਕੁੰਕਾਰ, ਜਾਂ ਕੇ ਨਹੀ ਹੈ ਸਮਾਨ ¹ਕੋਈ।
ਕੋ¹।

ਭੂਲਯੋ ਰਿਦੈ ਗੋਰਖ ਤੂੰ, ਸੁਧ ਤੇਰੀ
ਗਈ ਸਭਿ

ਔਧ¹ ਕੋ ਬਧਾਇ ਔਧ², ਭਯੋ ਮਨੋ ¹ਆਯੂ। ²ਹੱਦ। ³ਮਨ ਦੇ ਮਾਨ ਦੀ।
ਮਾਨ ਕੋ³’ ॥੧੭॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਗੋਰਖ ਬੋਲਿਆ।

¹ ‘ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ ਤੇਰੀ ਮਾਨ ਲੇਹਿ
ਬਾਤ ਮੇਰੀ

ਕਾਇਰ ਜਯੋਂ ਧਾਮ ਬੋਲ ਬੋਲਤਿ ਨਿਲਾਜ
ਹੈਂ।

ਦੇਖੋ ਜਾਇ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਤਹਾਂ ਦੁਖ ਲਾਗੈ
ਤੋਹਿ

ਐਸੋ ਹੋਂ ਹੂੰ ਜਾਨੋਂ, ਭਯ ਦੇਖਿ ਕਰਿ
ਭਾਜ ਹੈਂ।

ਕੌਨ ਬੇਖ ਤੇਰਾ ਐਸੋ ਆਗੈ ਨਹਿੰ ਹੇਰਾ
ਕਬਿ

ਹਠ ਤਯਾਗ ਦੀਜੈ ਮਨ ਹੋਇ ਸੁਭ ਕਾਜ
ਹੈ।

ਰਾਮ ਜਦੁ ਪਤਿ¹ ਆਦਿ ਕੀਨੋ ਜਗ ਗੁਰੂ ¹ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ।
ਆਇ

ਤੁਮ ਕਯੋਂ ਨ ਕਰੋ? ਪਰਤਾਪ ਛਡੋ ਛਾਜ ¹ਹੋਵੇਗਾ।
ਹੈ¹’ ॥੧੮॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਨਾਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੇਹਿ
ਭਈ ਮੇਰੀ

ਕਾਇਰ ਹੈ ਸੋਊ ਤੁਝ ਜੈਸੇ ਬਿਲਲਾਇ ¹ਬਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਹੈ¹।

ਦੇਖਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਉਰ ਦੇਖੈਂ ਆਗੈ
ਜਾਇ ਦੂਰ

ਬੋਲਿ ਕੈ ਡਰਾਵੈਂ ਨਹਿ ਯਾਂ ਤੇ ਹਟ
ਜਾਇ ਹੈਂ।

ਬੇਖ ਏਕੰਕਾਰੀ ਨਿੰਤ ਆਦਿ ਅੰਤ ਹੋਤਿ
ਸੱਤਿ

ਤਹਾਂ ਕੀ ਪਹੂਚਿ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਸਮਝਾਇ
ਹੈਂ।

ਹਠ ਕੈਸੇ ਤਜਾਗੈਂ? ਹਠ ਹੀ ਸੇ ਸੂਰਾ
ਪੂਰਾ ਹੋਇ

ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਕੀਨੋ ਨਹਿ, ਯਾਂ ਤੇ ਤੂੰ
ਅਲਾਇ ਹੈਂ’ ॥੧੯॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਗੋਰਖ ਵਾਚ।

¹ ‘ਜੋਗ ਤੇ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਸਦਾ ਥਿਰ
ਨੋ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਅਠਾਰਹਿ ਪਾਸੂ¹।

¹ਕੋਲ।

ਪੂਜ ਬਨੈ ਜਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇ

ਰਜਾਇ¹ ਚਲੈ ਸਭਿ ਉਪਰ ਤਾਸੂ²।

¹ਹੁਕਮ। ²ਤਿਸਦਾ।

ਚਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜੋ ਹੁਇ ਕਾਂਹਿ ਕੀ
ਸੋ ਕਰਿ ਲੇਤਿ ਵਧੇ ਬਲ ਰਾਸੂ¹।

¹ਬਲ ਦੀ ਰਾਸ।

ਪੂਰਨ ਹੈ ਗੁਨ ਰੂਰਨ ਸੋਂ

ਮਨ ਤੂਰਨ ਮਾਨਿ ਕੈ ਸੀਖ ਪ੍ਰਯਾਸੂ¹’

¹ਯਤਨ ਕਰਕੇ (ਛੇਤੀ) ਸਿੱਖਯਾ ਲੈ ਲੈ।

॥੨੦॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। ²ਹੰਗਤਾ।

¹ ‘ਛੋਰਿ ਦਈ ਤਨ ਹੰਤ² ਹੁਤੀ
ਚਿਤ¹ ਰਾਖਨ ਕੋ ਥਿਰ ਕੋਨ ਹੈ ਕਾਮੂ।

¹ਪਾ:-ਜਿਨ।

ਜੇ ਨਿਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸੁ ਦਾਸੀ ਭਈ

ਲਿਯ ਦੇਵ ਤਰੇਵਰੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੂ¹।

¹ਕਲਪ ਬਿੱਛ ਹਰੀ ਨਾਮ (ਰੂਪੀ)।

ਮਾਨਵ¹ ਮਾਂਹਿ ਪੁਜਾਵਨ ਕੀ

¹ਮਨੁੱਖਾਂ।

ਮਨ ਬਾਸ਼ਨ¹ ਨਾਸ਼ ਕਰੀ ਵਡ ਆਮੂ²।

¹ਵਾਸ਼ਨਾਂ। ²ਵਡਾ ਰੋਗ (ਜਾਣਕੇ)।

ਕਾਹਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨਹੀਂ ਉਰ ਮਾਂਹਿ

ਅਘਾਇ ਰਹੇ ਸੁਖ ਭਾ ਅਭਿਰਾਮੂ’

॥੨੧॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਗੋਰਖ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਜਬ ਬੈਨ

ਲਖੀ ਮਨ ਮੈਂ -ਇਹ ਮਾਨਤਿ ਨਾਂਹੀ।

ਲਾਇ ਅਬੈ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰਖੋਂ

ਮੁਖ ਬੋਲਤਿ ਹੈ ਕਿਧੋਂ ਸਾਚੋ ਭੀ ਆਹੀ।

ਜਾਸ ਸਿਲਾ ਪਰ ਬੈਸੇ ਗੁਰੂ

ਬਲ ਕੀਨ ਉਡਾਵਨ ਕੇ ਬਹੁ ਤਾਂਹੀ।

ਨੈਕ ਹਲੀ ਨਹਿੰ ਅੰਗਦ ਲਾਤ ਸੀ।

¹ਅੰਗਦ ਦੀ ਲੱਤ ਵਾਂਗ (ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਉਠਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ)

ਜਾਨੜੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਹੀ ਮਨ ਮਾਂਹੀ

॥ ੨੨ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਯੋਂ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਲੋਪ ਭਯੋ

ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਤਿ ਜਾਵਤਿ ਸੋਈ।

-ਹੋਇ ਵਡੇ ਪਰਤਾਪ ਸੰਸਾਰਹਿ

ਜੋ ਹਮਰੋ ਇਹ ਸੇਵਕ ਹੋਈ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਸਾਲ ਕਰੈ ਮਮ

ਯਾ ਸਮ ਔਰ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਈ।

ਮਾਨਹਿ ਆਨ ਜਿ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ

ਬਨੈ ਸਭਿ ਥਾਨ ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਲੋਈ।- ¹ਲੋਕੀ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ।

ਏਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੇ ਭੂਪ ਜਯੋਂ, ਚਹਿਤਿ

ਚਤੁਰਦਿਸ਼ਾ ਜੀਤ।

ਗੋਰਖ ਇੱਛਾ ਕਰਤਿ ਤਯੋਂ, ਜਯੋਂ ¹ਉਲਟੀ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬਿੱਪ੍ਰੀਤਾ ॥ ੨੪ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸਿਧ ਮੰਡਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਬ

ਜਾਇ ਰਿਦੈ ਬਹੁ ਚਿੰਤ ਉਪਾਇ

ਬਿਚਾਰੇ।

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ

ਹਿਤ ਬੁਝਨ ਕੇ ਮੁਖ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ।

‘ਸਵਿਤਾ’ ਨਹਿੰ ਦੀਸਤਿ ਹੈ ¹ਸੂਰਜ।

ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ!

ਜੋ ਹਮ ਉਰਧ¹ ਓਰ ਨਿਹਾਰੇ।’

¹ਉੱਪਰ।

ਗੁਰੁ ਭਾਖਤਿ ‘ਨੀਚੇ ਕੋ ਡੀਠ ਕਰੋ
ਪਸ਼ਚਾਤ ਦਿਸ਼ਾ¹ ਹੂੰ ਕੀ ਓਰ² ਪਧਾਰੇ+’
॥ ੨੫ ॥

¹ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ। ²ਤਰਫ। ⁺ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੋਚੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ‘ਦੇਖ ਪੱਛੋਂ ਵਲ ਸੂਰਜ ਭੱਜਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’ ਉਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਡੁੱਬਣ ਵੇਲੇ ਸੂਰਜ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ।

ਦੋਹਰਾ:

‘ਕਿਤੀ ਦੂਰ ਹੈ ਧਰਾ ਤੇ, ਉਚੇ ਸੂਰਜ
ਚੰਦ।

ਪੁਨ ਉਡਗਨ¹ ਕੀ ਬਾਰਤਾ, ਕਹਿਯੇ
ਸਭਿਹਿ ਮੁਕੰਦ!²’ ॥ ੨੬ ॥

¹ਤਾਰਿਆਂ। ²ਯੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

‘ਯੋਜਨ¹ ਲਾਖ⁺ ਲਖੋ ਉਰ ਮੇ

¹ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਇਕ ਯੋਜਨ। ⁺ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਐਸੇ ਬਚਨ ਤੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਗੋਲ ਵਿਦਯਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਯੋਜਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਯੋਜਨ ੨ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਹੈ, ਚਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ੮ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕੋਸ ਦਾ ਬੀ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਈ ਦੇਖੋ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੬੪ ਅੰਕ ੭੨ ਦੀ ਟੁਕ।

ਧਰ ਉਚੇ ਇਤੋ ਰਵਿ¹ ਕੋ ਰਥ ਜਾਈ।

¹ਸੂਰਜ।

ਹੈ ਤਿਤਨੋ ਤਿਸ ਤੇ ਸਸਿ¹ ਉਰਧ²

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ। ²ਉੱਪਰ।

ਤਾਰਨ ਕੀ ਮਿਰਜਾਦ ਨ ਕਾਈ।

ਉਚੇ ਅਧੋ¹ ਤਿਨ ਕੇ ਪੁਰਿ ਹੈਂ

¹ਨੀਵੇਂ।

ਸਭਿ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧੂਅ ਸੁਹਾਈ।

ਬਾਰਿਕ ਪੰਚਹੀ ਸੰਮਤ¹ ਕੋ

¹ਸਾਲ।

ਹਠ ਕੀਨ ਵਡੋ ਜਿਨ ਘਾਲ ਕਮਾਈ’

॥ ੨੭ ॥

ਅਤਿੱਲ:

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹੈ, ‘ਪ੍ਰਭੂ! ਇਕ
ਵੇਰ ਜੀ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਜੈ ਤਾਂਹਿ, ਜੁ ਸ਼ਿਖਰ¹

¹ਚੋਟੀ। ²ਸੁਮੇਰ ਦੀ।

ਸੁਮੇਰੁ ਜੀ²।

ਬਾਲਕ ਬੈਸ ਬਿਸਾਲ, ਤਪੜੋ ਤਪ ਕਠਨ
ਜਿਹ।

ਹੋ ਅਬਚਲ ਪਦਵੀ ਪਾਇ, ਬਸੜੋ ਸੁਖ
ਥਾਨ ਮਹਿੰ' ॥੨੮॥

ਬਿਗਸੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ, ਬਚਨ ਮੁਖ ਸੋਂ
ਭਨੜੋ।

‘ਮਰਦਾਨਾ ਕਯਾ ਕਹਿਤਿ, ਰਿਦੇ ਤੁਮ
ਕਿਵ ਗੁਨੜੋ।

ਆਗੈ ਚਾਹਿਤ ਚਲੜੋ, ਪਿਖਨ ਧੂ ਥਾਨ
ਕੋ।

ਹੋ ਤੁਮ ਨਿਜ ਮਨ ਕੀ ਦੇਹੁ, ਚਹੋ ਕਿ ਪਾ:-ਕਿਤ।
ਨਾ ਜਾਨ ਕੋ?’ ॥੨੯॥

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਹੁ, ਬਚਨ ਤਬ ਮੈਂ
ਕਹੇ।

ਮਰਦਾਨਾ ਜੋ ਕਹਿਤਿ, ਸੁ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ
ਅਹੇ।

ਜੇ ਊਰਧ ਹੈਂ ਥਾਨ, ਬਸਤਿ ਜੇ ਤਿਨਹਿ
ਮੈਂ।

ਹੋ ਸਭੈ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ, ਅਧਿਕ ਮਮ
ਮਨਹਿੰ ਮੈਂ’ ॥੩੦॥

ਇਸ ਬਿਧਿ ਹਮ ਕੋ ਬੁਝ, ਦੀਨ ਦੁਖ
ਭੰਜਨੰ।

ਗਮਨੇ ਆਗੇ ਬਹੁਰ, ਮਾਨ ਸਿਧ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਯਾ ਵਾਲੇ।
ਗੰਜਨੰ।

ਇਕ ਪਹਾਰ ਪਰ ਗਏ, ਜਾਇ ਬੈਸੇ
ਤਬੈ।

ਹੋ ਊਨਾ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ, ਬਤਾਯੋ ਗੁਰੁ
ਤਬੈ ॥੩੧॥

ਉਤ ਗੋਰਖ ਕੀ ਸੁਨਹੁ, ਬੁਲਾਏ ਸਿਧ
ਸਬੈ।

ਬੈਠੇ ਮਜਲਸ ਲਾਇ, ਕਿਯੇ ਆਸਨ

ਤਬੈ।

ਕਿਹ¹ ਪਰ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ²; ਸਿੰਘ³, ¹ਕਿਸੇ। ²ਹਰਨ ਦੀ ਖੱਲ। ³ਸ਼ੇਰ (ਦੀ ਖੱਲ)।
ਕੋ ਕਿਹ⁴ ਲਿਯੋ। ⁴ਕਿਸੇ ਨੇ।

ਹੋ ਕਿਹ ਖਿੰਥਾ¹ ਗਰ ਪਹਿਰ, ਜਾਹਿੰ ¹ਗੋਦੜੀ।
ਰੰਗ ਬਹੁ ਕਿਯੋ ॥੩੨॥

ਫਟਕ¹ ਮੁਦਰਾ ਪਹਿਰ, ਚੀਰ ਦੂ ਕਾਨ ¹ਬਿਲੌਰੀ।
ਕੋ।

ਹਾਥ ਬਿਰਾਗਨਿ ਧਰੇ, ਮਨਹੁ¹ ਘਰ ¹ਮਾਨੋਂ। ²ਹੰਕਾਰ ਦਾ।
ਮਾਨ ਕੋ²।

ਸ੍ਰੇਤ ਬਿਭੂਤ¹ ਸਰੀਰ, ਲਗਾਇ ਬਨਾਇ ¹ਸੁਆਹ।
ਕੈ।

ਹੋ ਸਿੰਝੀ ਲੇ ਕਰ ਮਾਂਹਿ, ਬਜਾਇ
ਸੁਨਾਇ ਕੈ ॥੩੩॥

ਫਰੂਆ¹ ਫਹੋਰੀ² ਹਾਥ, ਪਤਾਕਾ³ ਕਰ⁴ ¹ਠੂਠਾ। ²ਫੌਹੜੀ। ³ਝੰਡੇ ਦਾ ਫਰੈਰਾ। ⁴ਹੱਥ
ਕਿਸੀ। (ਵਿਚ)।

ਕਿਹ ਸੇਲੀ ਗਰ¹ ਪਾਇ, ਕੁਪੀਨਹਿ² ¹ਗਲ (ਵਿਚ)। ²ਲੰਗੋਟੀ। ³ਲੱਕ (ਨਾਲ)।
ਕਟ³ ਕਸੀ।

ਮੂਛੇ¹ ਸ਼ਮਸ² ਬਿਸਾਲ, ਸੀਸ ਮੁੰਡਤਿ ¹ਮੁੱਛਾਂ। ²ਦਾਹੜੀ। ³ਮੂੰਨੇ ਹੋਏ ਸਿਰ।
ਕਰੇ³।

ਹੋ ਝੋਰੀ ਕੰਧੇ¹ ਪਾਇ, ਸੁ ਭਿੱਖਯਾ ਹਿਤ ¹ਮੋਢੇ ਤੇ।
ਧਰੇ ॥੩੪॥

ਸਰਬ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਧਰਤਿ, ਗਰਬ ਉਰ
ਵਧਿ ਰਹਾ।

ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਉਡ ਕਰਿ ਜਾਇੰ, ਰਿਦੈ ¹ਇੱਛਾ।
ਤ੍ਰਿਟਿ¹ ਹੈ ਜਹਾਂ।

ਅਣੁ¹ ਸਮਾਨ² ਹੈ ਜਾਨਿ, ਪਹਾਰ ਸਮਾਨ ¹ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਕਿਣਕਾ। ²ਬਰੱਬਰ।
ਕੋ।

ਹੋ ਚਹੈਂ ਚਲਾਵਹਿੰ ਅਚਲ¹, ਉਡੇਂ ¹ਪਹਾੜ।
ਅਸਮਾਨ ਕੋ ॥੩੫॥

ਬਨਨ ਸ਼ੇਰ ਅਰ ਸਰਪ, ਸਰੂਪ ਭਯਾਨ
ਕੋ।

ਮਾਨਵ ਸੇਵਕ ਕਰਨ, ਦਿਖਾਇ ਡਰਾਨ
ਕੇ।

ਚਹੁੰਦਿਸ ਬੈਸੇ ਜਬਹਿ, ਲਾਇ ਆਸਨ
ਸਬੈ।

ਹੋ ਬੋਲਯੋ ਤਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਬਚਨ, ਗੁਨਤਿ
ਗੋਰਖ ਤਬੈ ॥ ੩੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਨਾਨਕ ਹੈ ਤਪਾ ਇਕ, ਮਲ ਮੂਤ ਦੇਹਿ
ਜਾਂ ਕੀ

ਤੁਮਰੋ ਸਥਾਨ ਦੇਖਿਬੇ ਕੇ ਹਿਤ
ਆਵਈ।

ਹੋਇ ਜੁ ਸੁਜਾਨ ਕਲਾਵਾਨ ਗੁਨਵਾਨ
ਵਡੇ

ਬਾਦ ਕਰੈ ਤਾਂ ਸੋ ਜਾਇ ਜੀਤ ਕੈ
ਹਟਾਵਈ।

ਨਾਂ ਤੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੈ ਕੈ ਚੇਲੋ ਕਰਿ
ਲਜਾਵੈ ਤਾਂ ਕੋ

ਰਲੈ ਸਿੱਧ ਮਾਂਗੀ ਸੋ ਅਮਰ ਪਦ
ਪਾਵਈ।’

ਬੈਸੇ ਜੇਤੇ ਪਾਸ ਭਯੋ ਸਭਿ ਕੋ ਹੁਲਾਸ

ਉਰ ਖਾਇਕੈ ਤਮਕ ਕੋ¹ ਮਛਿੰਦ੍ਰੁ ਯੋਂ ^{ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ।}

ਅਲਾਵਈ ॥ ੩੭ ॥

{ਮਛਿੰਦ੍ਰੁ}

ਕਬਿੱਤ:

‘ਕੈਸੇ ਕੋਊ ਹੋਇ ਸਭਿ ਜੀਤੋਂ ਜਾਇ ਤਾਂ
ਕੋ ਅਬ

ਆਵਨ ਨ ਦੈਹੋ ਕਿਧੋਂ¹ ਚੇਲੋ ਕਰਿ ^{ਯਾ ਤਾਂ।}

ਲਜਾਇ ਹੋਂ।

ਦੇਹਿ ਕੋ ਬਨਾਉ ਬੂਝੋਂ, ਜੋਗ ਹੂੰ ਕੋ
ਬਾਦ ਕਰੋਂ

ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਬਾਬ ਦੇਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਹਟਾਇ
ਹੋਂ।

ਕਿਤਹੂੰ ਤੇ ਆਯੋ ਕਿਤ ਦੇਸ਼ ਜਾਯੋ ਚਾਹੈ
ਸੋਊ

ਮਨ ਕੇ ਮਨੋਰਥ ਤਾਂ ਓਰੇ¹ ਜਿਉ² ¹ਗੜੇ। ²ਵਾਂਛ। ³ਗਾਲ ਦਿਆਂਗਾ।
ਬਿਲਾਇ ਹੋ³।

ਕੀਜੈ ਨ ਅਵਾਰ, ਦੀਜੈ ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ
ਜੀਤੋਂ, ਸਭੈ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੋ ਬਰ ਜਬ
ਪਾਇ ਹੋਂ' ॥੩੮॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗੋਰਖ ਉਰ ਹੁਲਸਾਇ ਕੈ, ਕੀਨੀ ਜਾਨ
ਰਜਾਇ।

ਜਾਨੀ ਮਨ -ਇਹ ਆਨਿ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋ
ਤੇਜ ਸੁਭਾਇ- ॥੩੯॥

ਜਜੋਂ ਗਜ¹ ਨਿਜ ਉਰ ਗਰਬ ਕਰਿ, ¹ਹਾਥੀ।
ਸਿੰਘ ਜੀਤਨੇ ਚਾਇ।

ਮ੍ਰਿਗ ਕੋ ਪਠੈ ਵੰਗਾਰ ਕੈ, ਸੋ ਗਮਨਜੋ ¹ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਇਹ ਭਾਇ¹ ॥੪੦॥

ਕਬਿੱਤ:

ਆਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੁਹਾਏ
ਜਹਿੰ

ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ 'ਬਾਲੇ¹ ਆਯੋ ਕੌਨ ¹ਹੇ ਬਾਲਕੇ।
ਕਾਜ ਕੋ?

ਸ਼ਕਤਿ ਸੁ ਰਾਖੇ ਕਿਧੋ ਨਾਂਹੀ ਮੋ ਸੋਂ
ਵਾਕ ਕਹੋ?

ਸਾਚ ਹੀ ਬਖਾਨੋਂ, ਇਹਾਂ ਬੋਲੀਐ ਨ ¹ਝੂਠ।
ਪਾਜ¹ ਕੋ।

ਆਗੈ ਚਲਜੋ ਚਾਹੈਂ ਜੋ ਤੂੰ, ਲੀਜੈ ¹ਸਾਡਾ।
ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮ¹

ਜੋਗ ਚਾਹੋ ਜੋਗ ਲੀਜੈ ਨਾਂ ਤੋ ਲੀਜੈ ਰਾਜ
ਕੋ।

ਜੇ ਨ ਮਾਨੈ ਬਾਤ ਮੇਰੀ ਦੇਖੋਂ ਨ ਕੁਸ਼ਲ¹ ¹ਸੁੱਖ।
ਤੇਰੀ

ਕਹੋਂ ਟੇਰਿ ਟੇਰਿ¹ ਹਟਿ ਜੱਯੈ² ਚਾਹੋ ¹ਪੁਕਾਰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ। ²ਮੁੜ ਜਾਓ।

ਲਾਜ ਕੇ' ॥੪੧॥

ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਾਨੇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ
'ਜੋਊ ਇੱਛਾ ਹੈ ਮਛਿੰਦਰਾ! ਸੁ ਮਾਂਗ
ਨਿਜ ਲੀਜੀਏ।

ਤੋ ਕੋ ਬਖਸ਼ਾਇ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਦਿਵਾਇੰ
ਪਰ ਬੋਲ ਕੈ ਕੁਬੋਲ ਬੋਲ, ਹਮ ਸੋਂ ਨ
ਖੀੜੀਏ।

ਜਹਾਂ ਲਗ ਚਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੀਕ ਹਮ ਜਾਹਿੰ
ਔਰ ਤੇਰੇ ਕਹੇ ਹਟੈਂ ਨਾਂਹਿ, ਸਾਚ ਯੋਂ
ਪਤੀਜੀਏ।

ਰਾਜ ਨਹਿੰ ਲੇਊਂ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋ ਕੋ
ਦੇਊਂ, ਅਬ
ਐਸੋ ਮੋ ਕੋ ਚੀਨ ਜੀਅ ਜਾਨਿਯੇ ਸੁ
ਕੀਜੀਏ' ॥੪੨॥

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਰਿਸ ਕੀਨੀ ਬਿਨ ਚੈਨ
ਭਏ

ਆਰੁਨ¹ ਦੋ ਨੈਨ ਮੁਖ ਬਚਨ ¹ਲਾਲ।
ਬਖਾਨਿਯਾ।

'ਕੇਤੇ¹ ਦਿਨ ਰਾਤਿ² ਸ੍ਰਾਸ, ਕੇਤੀ ਨਸਾ ¹ਕਿਤਨੇ। ²ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦੇ। ³ਆਸ ਵਿੱਚ ਨਾੜਾਂ
ਮੱਧਮਾਸ³ ਕਿੰਨੀਆਂ।

ਅੰਗੁਰੀ ਕੈ¹ ਤਾਕ ਮੁੱਖ² ਕੈਸੇ ਸੰਧਿ³ ¹ਕਿਤਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ। ²ਮੂੰਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ। ³ਜੋੜ
ਜਾਨਿਯਾ। (ਸਰੀਰ ਦੇ)।

ਕੋਠਰੀ ਕੈ¹, ਰੋਮ ਕੇਤੇ², ਪੱਲਵ ਕੈ³ ¹ਕੋਠੜੀਆਂ ਕਿਤਨੀਆਂ। ²ਵਾਲ ਕਿਤਨੇ।
ਤਿਲੀ ਕਹੋ ³ਕਿੰਨੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ।

ਕਾਰਜ¹ ਕੈ ਅੰਗੁਰੀ ਬਤਾਇ ¹ਕਲੇਜਾ।
ਪਹਿਚਾਨਿਯਾ।

ਦੇਹੀ ਕੋ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ¹ ਕਹੋ ਜੇ ਤੂੰ ਆਗੈ ¹ਹਾਲ।
ਜਾਇ ਚਹੋ

ਭੂਲ ਜੈ ਹੈਂ, ਕਹੋ ਨਹਿੰ, ਕਰੋਂ ਤੋਰ
ਹਾਨਿਯਾ' ॥੪੩॥

¹ 'ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ ਹੈਂ ਹਜ਼ਾਰ ਦਿਨ ¹ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ।
ਰਾਤਿ ਸ੍ਰਾਸ

ਨੌਂ ਸੈ ਨਸਾ¹, ਕੋਠਰੀ ਬਹੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ। ¹ਨਾੜਾਂ।
 ਅੰਗੁਰੀ ਚਤੁਰ¹ ਮੁਖ ਤਾਕ, ਨੀਲ ਕੋਟ² ¹ਚਾਰ। ²ਕ੍ਰੋੜ ਨੀਲ ਬਰੱਬਰ ਹੈ ਹਜਾਰ ਸੰਖ ਦੇ,
 ਰੋਮ ਭਾਵ ਹੈ ਅਸੰਖ ਤੋਂ।
 ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਹੈ ਸੰਧਿ¹, ਤਿਲੀ ਪੱਲਵ ¹ਜੋੜ। ²੧੨ਉਂਗਲਾਂ।
 ਬਾਰਾਂ² ਜਾਨਿਯੇ।
 ਆਂਗੁਰੀ ਕਰੇਜੋ ਆਠ¹, ਐਸੋ ਦੇਹੀ ¹ਕਲੇਜਾ ਅੱਠ ਉਂਗਲਾਂ। ¹ਇਹ ਹਠ ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ
 ਠਾਟ¹ ਸਭਿ ਹਿਸਾਬ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ।
 ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਿਸਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸੀ।
 ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਔਰ ਮੋਹੂ ਸੋਂ
 ਬਖਾਨਿਯੇ।’
 ਗਜ ਦੰਤ ਮ੍ਰਿਗ ਸਿੰਗ ਡਰੈ ਨ ਡਰਾਏ¹ ¹ਸ਼ੇਰ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਤੇ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿੰਘ ਤੋਂ
 ਤਾਂ ਕੇ ਡਰਾਯਾ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ।
 ਕੇਹਰੀ¹ ਅਤੋਲ ਬਲ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ¹ਸ਼ੇਰ।
 ਹਾਨਿਯੇ ॥ ੪੪ ॥
 ਸਿਧਿ ਲਾਯੋ ਚਾਹੈ, ਨਹੀਂ ਲਗਤਿ
 ਸ਼ਕਤਿ ਕਛੁ
 ਜੈਸੇ ਹੀ ਪਪੀਲਿਕਾ¹ ਪਹਾਰ² ਕੇ ¹ਕੀੜੀ। ²ਪਹਾੜ। ³ਚੁੱਕਦੀ ਹੈ।
 ਉਚਾਤਿ³ ਹੈ।
 ਸਭੈ ਬਿਧਿ ਜੋਹਿ ਦੇਖਿ ਆਪ ਤੇ ਬਿਸ਼ੇਖ
 ਲਖਿ
 ਲੱਜਤਿ ਹੈ ਹਟਿ ਜਾਤਿ, ਰਿਦੈ
 ਪਛੁਤਾਤਿ ਹੈਂ।
 ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਬਚਨ ਅਲਾਇ¹ ¹ਕਹੇ।
 ਐਸੇ
 ‘ਹਮ ਤੇ ਨ ਛੋਟੇ ਜੇਊ ਮਾਨੈਂ ਹਮ ਬਾਤ
 ਹੈ।
 ਉਚੇ ਅਤਿ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਮਨ ਤੇ ਨ ਡੋਲੇ
 ਕਬ
 ਸਾਗਰ ਗੰਭੀਰ ਜਿਉਂ ਅਥਾਹ ਕਰਾਮਾਤ
 ਹੈ’ ॥ ੪੫ ॥
 ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਬੈਸਾ ਤਹਿੰ ਬੈਨ ਸੁਨਿ ਐਸਾ

ਕਹਿ,

‘ਦੇਖੋਂ ਸੋਊ ਕੈਸਾ, ਮੋ ਕੋ ਆਇਸੁ
ਉਚਾਰਿਯੇ।

{ਲੁਹਰੀਪਾ}

ਗੋਰਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ¹ ਜਾਇ ਜੀਤੋਂ ਕਰਿ ਬਾਦ ¹ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
ਤਿਹ’

ਕਹੈਂ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਤਬ ‘ਤੁਮਹੀ ¹ਜਾਓ।
ਸਿਧਾਰਿਯੇ।’

ਆਵਾ ਚਲਿ ਪਾਸ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ ਸੁਖਰਾਸ
ਜਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਭਵ ਅਪਦਾ
ਨਿਵਾਰਿਯੇ।

‘ਬਾਲੇ¹ ਹੈ ਅਦੇਸ਼’, ਮੁਸਕਾਨੇ ਗੁਰ ¹ਹੇ ਬਾਲਕੇ!
ਦੇਖਿ

‘ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼, ਆਉ ਬੈਸ¹ ਜੋਗ ¹ਬੈਠ। ਏ ਜੋਗ ਦੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ!
ਕਾਰਿਯੇ²!’ ॥੪੬॥

¹ ‘ਨਾਮ ਕੌਨ, ਧਾਮ ਕੌਨ, ਕਿਯੋ ਕਿਤ ¹ਜੋਗੀ ਬੋਲਿਆ।
ਗੌਨ ਅਬ?

ਬੇਖ ਤੇਰੋ ਕੌਨ? ਦੇਸ਼ ਕੌਨ ਹੈ?
ਬਤਾਇਯੇ।’

‘ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਜਹਾਂ ਅਨਹਦ ਧੁਨਿ
ਧਾਮ

ਜਾਵੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸ਼ਾਮ¹ ਸੁਖਦ² ¹ਦੀ) ਸਰਨ। ²ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ।
ਸੁਹਾਇਯੇ।

ਦੇਸ਼ ਹੈ ਬੇਗਮਪੁਰ¹, ਬੇਖ² ਏਕੰਕਾਰੀ ¹ਸਚਖੰਡ। ²ਭੇਖ। ³ਪਾ:-ਮੁਝ, ਮੋਹਿ।
ਮੁਰਾਂ

ਬੂਝਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਔਰ ਸੋ
ਅਲਾਇਯੇ।

ਆਵਤਿ ਹੋ ਧਾਇ ਧਾਇ, ਮਤਿਸਰ ਰੋਗ ¹ਸਰੀਰ ਵਿਚ।
ਕਾਇ¹

ਤਾਂ ਕੋ ਉਪਚਾਰ ਕੀਜੈ ਜੋਗ ਨਾ ¹ਲਾਜ ਨ ਲਵਾਓ।
ਲਜਾਇਯੇ¹’ ॥੪੭॥

ਖਾਇ ਰਿਸ ਬੋਲੋ ਜੋਗਿ ਓਜ¹ ¹ਜੋਗ ਦਾ ਬਲ। ²ਹਲੂਣਿਆਂ। ³ਅਪਨਾ।

ੜਕੜੋਲੜੋ² ਨਿਜ³

‘ਕੇਤੇ ਚੱਕੂ ਭੇਦੇ? ਕੇਤੀ ਪਾਂਖੁਰੀ ਹੈ ਤਾਹਿ ਕੀ¹? ¹ਤਿਸਦੀਆਂ ਪੰਖੜੀਆਂ।

ਦੇਹ ਕਿੱਤੀ ਪੌਨ? ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ਧਾਰਿ ਕੌਨ?

ਔਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਕਹੋ ਜੋ ਰਿਖੀਕ¹ ਪੰਚ ਜਾਂਹਿ ਕੀ। ¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।

ਗੁਣ ਔ ਸੁਭਾਇ¹ ਸਭਿ ਤੱਤਨ ਕੇ² ਕਹੋ ਅਬ³ ¹ਤਾਸੀਰ। ²ਤੱਤਾਂ ਦੇ। ³ਹੁਣ।

ਪ੍ਰਥਕ¹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਬਿਧਿ² ਸਭੈ ਦੇਹਿ ਮਾਂਹਿ ਕੀ। ¹ਅੱਡੋ ਅੱਡ। ²ਰੀਤੀ।

ਉੱਤਰ ਬਤਾਵੋ ਤਉ ਆਰ ਚਲਿ ਜਾਵੋ ਤੁਮ

ਨਾਤੋ¹ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ, ਤਜੋ ਮਤਿ ਕਾਹਿੰ ਕੀ’ ॥੪੮॥ ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ।

¹ ‘ਮੂਲ² ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ³ ਚਾਰ ਹੈਂ ਅਮਲ⁴ ਲਾਲ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ। ²ਮੂਲਾ ਧਾਰ ਚਕ੍ਰ। ³ਪੰਖੜੀਆਂ। ⁴ਮੈਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ।

ਨਾਭਿ ਤਲੇ¹ ਖਟ ਦਲ² ਪੀਰੋ³ ਰੰਗ ਜਾਨਿਯੇ। ¹ਧੁੰਨੀ ਹੇਠ। ²ਛੇ ਪੰਖੜੀਆਂ। ³ਪੀਲਾ।

ਨਾਭਿ ਮੈਂ¹ ਦਸਮ ਦਲ ਨੀਲੋ ਰੰਗ ਸੋਰੈ² ਜਾਂ ਕੋ ¹ਵਿਚ। ²ਸੋਭਦਾ ਹੈ।

ਰਿਦੇ ਦਲ ਦ੍ਰਾਦਸ਼¹ ਕੋ ਸੇਤ² ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ। ¹ਬਾਰਾਂ। ²ਚਿੱਟਾ।

ਕੰਠ¹ ਕੋ ਕਮਲ ਦਲ ਸੋਲਾ ਹੈਂ ਅਮਲ ਭੇਦ ¹ਗਲ।

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਮੈਂ⁺ ਦੋਇ ਦਲ ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਲਿਯੇ। ⁺ਪ:-ਕੇ।

ਭੇਦ ਇਨ ਜਾਇ, ਖਟ ਚੱਕੂ ਜੋ ਅਲਾਇ

ਦਸ ਦ੍ਰਾਰ¹ ਠਹਿਰਾਇ ਬਾਇ, ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਮਾਨਿਯੇ ॥੪੯॥ ¹ਦਸ+ਦ੍ਰਾਰ।

{ਕਮਲ ਦਲ ਪੰਖੜੀਆਂ}

ਪੌਨ¹ ਦਸ ਸੁਨੋ ਨਾਮ ੧ਪ੍ਰਾਨ ਹੈ, ^੧ਪ੍ਰਾਣ।

੨ਅਪਾਨ ਦੋਊ,

ਜਾਨਿਯੇ ੩ਸਮਾਨ, ੪ਉਦਿਆਨ ਹੈ

ਪਬਿਆਨ ਸੋ।

{ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ}

੬ਨਾਗ ਔਰ ੭ਕੂਰਮ ੮ਕ੍ਰਿਕਲ ੯ਦੇਵ

ਦੱਤ ਲਖੋ

ਦਸਵੀਂ ੧੦ਧਨੰਜੈ ਨਾਮ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨ

ਸੋ।

ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈਂ ਰਿਦੈ ਮਾਂਹਿ, ਗੁਦਾ ਮੈਂ

ਅਪਾਨ ਜਾਨਿ

ਨਾਭਿ¹ ਮੈਂ ਸਮਾਨ, ਕੰਠ² ਬਿਖੈ ^੧ਧੁੰਨੀ। ^੨ਗਲੇ।

ਉਦਿਆਨ ਸੋ।

ਬਯਾਪਕ ਬਿਆਨ ਤਨ¹, ਨਾਗ ^੧ਸਰੀਰ (ਸਾਰੇ ਵਿਚ)। ^੨ਡਕਾਰ।

ਉਦਗਾਰ² ਕਰੈ

ਕੂਰਮ ਸੋ ਲੋਚਨ¹ ਕੀ ਪਲਕ ਖੁਲ੍ਹਾਨ² ^੧ਨੇੜਾਂ। ^੨ਖੁਲ੍ਹਾਨ ਨੂੰ।

ਸੋ ॥੫੦॥

ਕ੍ਰਿਕਲ ਉਪਾਇ¹ ਛਿਕ, ਦੇਵਦੱਤ ^੧ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ^੨ਉਬਾਸੀ।

ਜੰਭਣੇ² ਕੀ

ਮ੍ਰਿਤੁ¹ ਭੇ ਧਨੰਜੈ ਰਹੇ, ਏਹੀ ਦਸ ਪ੍ਰਾਨ ^੧ਮਰ ਗਿਆਂ ਤੇ।

ਸੋ।

ਨਿਝਰ¹ ਚੁਆਇ ਧਾਰਿ ਤਾਂਹੀ ਤੇ ^੧ਇਕਰਸ। ^੨ਤ੍ਰਿਪਤ।

ਅਘਾਇ² ਰਹੈ

ਕਹੈਂ ਅਬ ਪੰਚ ਤੱਤ ਸੁਨਿਯੇ ਸੁਜਾਨ

ਸੋ।

ਖੰ¹ ਪੌਨ² ਬੰਨ੍ਹਿ³ ਪਾਣੀ^੪ ਛੋਨੀ^੪ ਪੰਚ ^੧ਅਕਾਸ਼। ^੨ਵਾਯੂ। ^੩ਅਗਨੀ। ^੪ਪ੍ਰਿਥਵੀ। ਪਾ:-ਕੇ।

ਤੱਤ

^੧ਪਾ:-ਖੋਇ ਪੌਨ ਅਗਨਿ ਨੀਰ।

ਗੁਨ -ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼ ਰੂਪ, ਰਸ,

ਗੰਧ- ਮਾਨ ਸੋ।

{ਪੰਜ ਤੱਤ}

ਨਭ¹ ਕਾਨ, ਪੌਨ² ਤੁਚਾ³, ਪਾਵਕ⁴ ਕੀ ^੧ਅਕਾਸ਼ ਦਾ। ^੨ਵਾਯੂ ਦਾ। ^੩ਚਮੜੀ। ^੪ਅਗਨਿ।

ਨੈਨ ਜਾਨ

ਜੀਹ ¹ ਪਾਨੀ, ਘ੍ਰਾਨ ² ਛਿਤ ³ ਪੰਚੈ ਇੰਦ੍ਰੀ	¹ ਜਿਹਬਾ। ² ਨਾਸਕਾ। ³ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ।
ਗਜਾਨ ਸੋ ॥੫੧॥	
ਏਕ ਏਕ ਤੱਤ ਤਾਂ ਕੀ ਪੰਚ ਹੈਂ	¹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ।
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ¹ ਭਈ	
੧ਲੋਭ ੨ਮੋਹ ੩ਅਹੰ ਖਦੁਖ ਪਪ੍ਰੀਤ ਨਭ	¹ ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਣੇ।
ਜਾਨਿਯੇ ¹ ।	
੧ਬਲ ¹ ਕੋ ਕਰਨ ਅਰ ੨ਧਾਵਨ ²	¹ ਜੋਰ। ² ਵੇਗ, ਵਗਣਾ, ਦੌੜਨਾ। ³ ਫੈਲਣਾ।
੩ਪਸਾਰਨ ³	
੪ਸੰਕੋਚ ¹ , ਪਦੇਹ ਬਧੈ ਸੋ ਸਮੀਰ	¹ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ² ਵਾਯੂ (ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ) ਜਾਣੇਂ।
ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ ² ।	
੧ਨੀਂਦ ਔ ੨ਜੰਭਾਈ ^{1†} ੩ਭੂਖ ਖਆਲਸ	¹ ਉਬਾਸੀ। ² ਤ੍ਰੋਹ। ³ ਪਾ:-ਜੰਕ੍ਰਿਤ, ਇਸ ਦਾ
ਪਪਿਆਸ ² ਹੋਇ	ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕ੍ਰਾਂਤੀ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਯਕ੍ਰੁਤਿ ਜਿਗਰ।
ਅਗਨਿ ਕੇ ਤੱਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਇਹ	
ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।	
੧ਰਕਤ ¹ ੨ਪਸੀਨਾ ² , ੩ਪਿਤ, ਖਕਫ ³ ,	¹ ਲਹੂ। ² ਮੁੜਕਾ। ³ ਬਲਗਮ। ⁴ ਵੀਰਯ। ⁵ ਜਲ।
ਪਬਿੰਦ ⁴ , ਨੀਰ ⁵ ਹੂ ਕੀ	
੧ਚਾਮ ¹ , ੨ਹਾਡ, ੩ਮਾਸ, ਖਨਾੜੀ	¹ ਚੰਮ। ² ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਕਹੀਦੇ ਹੈਨ।
ਪਰੋਮ, ਛਿਤ ਭਾਨਿਯੇ ² ॥੫੨॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਸਰੀਰ। ² ਵਿੱਚ।
ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੋ ਕੋਟ ¹ ਮਹਿੰ ² ,	
ਪੱਚੀਸ ਹੈਂ ਪਰਕ੍ਰਿਤ।	
{ਪੰਝੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ}	
ਜੀਉ ¹ ਬਸੇਰਾ ਤਹਿੰ ਕੀਯੋ,	¹ ਜੀਵ ਨੇ।
ਸੁਣਿ ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਮਿੱਤ ¹ !' ॥੫੩॥	¹ ਹੇ ਮਿੱਤਰ।
ਸ਼੍ਰੋਯਾ:	
ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਗੁਨ ਐਨ ਕੇ ਬੈਨ	
ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ, ਪਛਾਨੇ ਸੁਜਾਨਾ।	
-ਹੈ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ ਕਰਤਾਰ	
ਨਿਹਾਰਨ ਕੋ ਜਗ ਕੋ ਨ ਸਮਾਨਾ-।	
ਹੋਇ ਅਧੀਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਕੈ	
ਸਿਰ ਨਾਇ ਕੈ, ਦੋਨਹੁ ਬੰਦਤਿ ਪਾਨਾ ¹ ।	¹ ਹੱਥ।
ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸਾਲ ¹ , ਗੁਰੂ	¹ ਬੜਾ।

ਉਚਰਜੋ ‘ਤੁਮ ਹੋ ਸਿਧ ਜੋਗ ਕਿ
ਖਾਨਾ’ ॥੫੪॥

ਬਾਲੇ ਕੇ ਪੰਕਜ ਆਨਨ ਤੇ
ਇਤਿਹਾਸ ਬਨਜੋ ਮਕਰੰਦ¹ ਸੁਹਾਯੋ। ¹ਸੁਗੰਧੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਕੈ
ਮਨ ਭੌਰ ਭਯੋ ਬਹੁਤੋ ਹੁਲਸਾਯੋ।
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਭੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿਯੋ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਕੋ ਧਯਾਨ ਲਗਾਯੋ।
ਹੋਇ ਬਿਦੇਹ ਗਏ ਤਿਹ ਕਾਲ
ਭਲੇ ਦਸ ਦਵਾਰ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਸ ਟਿਕਾਯੋ
॥੫੫॥

{ਕਥਾ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ੭ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲੱਗੀ}

ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਗਏ ਉਠ ਆਪਨੇ ਧਾਮਨ
ਰੈਨ ਬਿਤੀ ਇਕ ਦਯੋਸ ਬਿਤਾਯੋ।
ਫੇਰ ਨਿਸਾ ਭਈ ਦਯੋਸ ਚਰਜੋ¹ ¹ਚੜ੍ਹਿਆ।

ਛੁਟਕੜੋ ਨਹਿੰ ਧਯਾਨ ਅਖੰਡ ਲਗਾਯੋ।
ਖਾਨ ਨ ਪਾਨ ਨ ਨ੍ਰਾਨ¹ ਕਿਯੋ ¹ਇਸ਼ਨਾਨ।

ਨਰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਿਲਿ ਬੈਨ ਅਲਾਯੋ।
‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤਜਿ ਦੇਹਿ
ਗਯੋ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਮੱਧ ਸਮਾਯੋ’
॥੫੬॥

ਭੈ ਕਰਿ ਕੋ ਨ ਬੁਲਾਇ ਸਕੈ
ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਰਹੇ ਨਰ ਜੋ ਤਹਿੰ ਜਾਈ।
ਸਾਤ ਨਿਸਾ ਪੁਨ ਸਾਤ ਹੀ ਬਾਸੁਰ
ਬੀਤ ਗਏ ਤਨ ਸੋਝੀ ਨ ਆਈ।
ਲੋਚਨ ਕੀ ਪਲਕਾਂ ਸੁ ਜੁਟੇ¹ ¹ਜੁੜੀਆਂ।

ਇਕ ਆਸਨ ਬੈਠੇ ਅਡੋਲ ਸੁਹਾਈ।
ਤਾਂ ਪਦ ਪੰਕਜ ਕੋ ਮਮ ਬੰਦਨ
ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਕਹੌਂ ਹਿਤ ਲਾਈ
॥੫੭॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਸਾਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੬੦॥

੬੧. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਭੰਗਰ, ਕਨੀਫਾ, ਹਨੀਫਾ, ਭੂਤਵੇ, ਚਰਪਟ, ਝੰਗਰ,
ਸੰਘਰ ਤੇ ਸੰਭਾਲਕਾ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

੬੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੨

{ਭੰਗਰਨਾਥ} ॥੮, ੧੩.. ॥

{ਕਨੀਫਾ} ॥੨੦.. ॥

{ਹਨੀਫਾ} ॥੨੫.. ॥

{ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ} ॥੨੬.. ॥

{ਭੂਤਵੇ} ॥੩੬.. ॥

{ਚਰਪਟ} ॥੪੦.. ॥

{ਝੰਗਰ} ॥੪੨.. ॥

{ਸੰਘਰ} ॥੪੫.. ॥

{ਸੰਭਾਲਕਾ} ॥੫੨.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਹੈਂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸਰ, ਮਨ ਮ੍ਰਿਗ ਤਿਸਹਿ ਮਿਲਾਇ।

ਮ੍ਰਿਗ=ਭਾਵ ਹਰਨ ਵਾਂਗੂ ਚੰਚਲ।

ਕਹੂੰ ਕਥਾ ਬਰ ਪਾਵਨੀ, ਜਥਾ ਮੋਰ ਮਤਿ ਆਇ ॥੧॥

ਪਾਵਨੀ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ, ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ਮੋਰ=ਮੇਰੀ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹਨ, (ਆਪਣੇ) ਮ੍ਰਿਗ (ਰੂਪੀ) ਮਨ ਨੂੰ ਉਸ (ਵਿਚ) ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਕੇ ਜੇਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਥਾ (ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਆਠਵੇਂ ਬਾਸੁਰ ਧਯਾਨ ਛੁਟਾ ਜਬ

ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਤਬ ਹੀ ਸੁਧਾ^੧ ਆਈ। ^੧ਹੋਸ਼।

ਲੋਚਨ ਸੁੰਦਰ ਯੋਂ ਬਿਕਸੇ

ਅਰਬਿੰਦ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਜਜੋਂ ਛਬਿ ਛਾਈ।

ਮੱਜਨ ਕੇ ਕਰਿ, ਭੋਜਨ ਪਾਇ

ਅਸੀਨੇ ਹੈਂ ਆਸਨ ਪੈ ਸੁਖਦਾਈ।

ਦੇਹਿ ਸਜੈ ਤਨ ਸ਼ਾਂਤਿ ਧਰਾ^੧ ^੧ਮਾਨੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ।

ਕਿ^੧ ਖਿਮਾ^੨ ਇਹ ਆਪਨੋ ਬੇਖ ਬਨਾਈ ^੧ਯਾ। ^੨ਖਿਮਾ ਨੇ।

॥੨॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਬਕਤਾ ਜੇ ਹੁਤੇ, ਲੀਨੇ ਸਰਬ
ਹਕਾਰਿ।

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗੁਰੂ, ਕਥਾ ਸੁਨਨ

ਧਰਿ ਪਯਾਰ ॥੩॥

ਕਬਿੱਤ:

^੧ਕਹੀ। ^੨ਪਾ:-ਬੈਸ।

ਐਸੇ^੧ ਗੁਰੂ ਭਾਖੀ^੧, ਬਾਲਾ! ਕਹੋ ਅਬ

ਸਾਖੀ ਇਹ

ਹੋਈ ਹੈ ਹਦੂਰ ਤੇਰੇ ਸਬੈ ਸੋ ਕਹੀਜੀਯੇ।

ਸੁਧਾ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁ ਆਵਾ ਤੁਝੁ ਪਾਸ

ਸਭਿ ਔਰ ਕੌ ਸੁਨਾਇ ਨ ਅਘਾਇ

ਨਿਤ ਪੀਜੀਯੇ।’

‘ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇ (ਨਿਰਾ) ਆਪ ਹੀ ਨਾ ਸਦਾ
ਰੱਜਕੇ ਪੀ। (ਅ) ਨਿੱਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਇਕੇ
ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ ਕੇ (ਫੇਰ ਆਪ) ਪੀਓ।

ਬਾਲਾ ਕਹੈ ‘ਐਸੇ ਹੋਈ ਮੋਹਿ ਢਿਗ
ਬੈਸੇ

ਸਭਿ ਜੈਸੇ ਬਿਧਿ ਭਈ ਤੈਸੇ ਬਰਨੋਂ
ਸੁਨੀਜੀਯੇ।’

ਬਾਲਾ ਯੋਂ ਅਲਾਇ ਪੈੜਾ ਲਿਖਤਿ
ਬਨਾਇ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸੁਨਾਇ, ਸੋਊ ਤੁਮ ਸੁਨਿ
ਲੀਜੀਏ ॥ ੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੁਹਿਰੀਪਾ ਹਰਖਯੋ ਬਹੁਤ,

ਜਾਨਯੋ ਸਫਲ ਸਰੀਰ।

ਸੁਭਗਾ ਵਾਕ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰੀ,

ਬੈਠਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਤੀਰ ॥ ੫ ॥

‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਹੋਇ ਬਿਦਾ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਕੇ

ਢਿਗ ਜਾਇ ‘ਅਦੇਸ਼ ਆਦੇਸ਼’ ਕਰੀ।

‘ਪੂਰਨ ਭਾ ਅਵਤਾਰ ਸਹੀ

ਭਵ ਤਾਰਨ ਕੋ ਪਗ ਧੂਰ ਤਰੀ।’

‘ਬੇੜੀ।

ਕੋਇ ਨ ਤਾਂਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੋਂ ਕਿਤ

ਜਾਂ ਮਿਲ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ। ਟਰੀ।’

‘ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਟੀ ਮੱਤ। ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ ਹੈ
ਕਿ ਮੱਧ ਕੁਬੁਧਿ ਕਿਮੇਧਾ ਥੋੜੀ ਬੁਧੀ, ਕੁਬੁਧਿ
ਖੋਟੀ ਬੁਧਿ। ²ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਕੋ ਨਹਿੰ ਜੀਤਨ ਕੋ ਸਮਰੱਥ’

ਸੁਨੇ ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਯੋਂ ਉਚਰੀ ॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਬੈਸ ਢਿਗ ਅੱਯੇ, ਮੁਖ ਤੁਸ਼ਨ ਕਰੱਯੇ

ਨਹਿੰ ਔਰ ਕੋ ਸੁਨੰਯੇ, ਜੇਉ ਕਰੈਂ
ਅਭਿਮਾਨ ਕੋ।

ਬਾਦ ਕੋ ਕਰਾਇ ਜਬ ਮਾਨ¹ ਮਿਟ ਜਾਇ ¹ਹੰਕਾਰ।

ਤਬ

ਜਾਨਤਿ ਸੁ ਨਹੀਂ ਅਬ ਹਮਰੇ ਸਮਾਨ
ਕੋ।’

ਗੋਰਖ ਅਲਾਇ ਸਿਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਬੁਲਾਇ
ਸਭਿ

ਬੈਸੇ ਆਇ ਆਇ ਕੈ ਅਦੇਸਤਿ¹ ¹ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ²ਬੜੇ (ਅ) ਗੋਰਖ ਨੂੰ।
ਮਹਾਨ² ਕੋ।

ਗੋਰਖ ਉਚਾਰੀ ‘ਤੁਮ ਸਿੱਧ ਕਲਾਧਾਰੀ

ਕੋਉ ਜੀਤੈ ਬਾਦਕਾਰੀ¹ ਜਾਇ ਨਾਨਕ ¹ਝਗੜਾਲੂ।

ਸੁਜਾਨ ਕੋ’ ॥੭॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਭੰਗਰਨਾਥ ਉਠਯੋ

‘ਮੁਝ ਆਇਸੁ ਦੇਹੁ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜਾਈ।

{ਭੰਗਰਨਾਥ}

ਕੋ ਸਮਰੱਥ ਅਰੈ ਹਮਰੇ ਸੰਗ

ਯਾ ਕਲਿਕਾਲ ਨ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

ਕੈ¹ ਤੋ² ਹਟਾਇ ਕੈ ਪਾਛੇ ਪਠਾਇ ਹੋਂ ¹ਯਾਂ। ²ਤਾਂ।

ਨਾਤੁਰ ਆਨੋਗੋ ਪਾਇ ਲਗਾਈ।

ਤਾਰਨ¹ ਤੋਰਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਮ ¹ਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ।

ਕੋ ਬਪੁਰਾ ਨਰ ਧੀਰ¹ ਧਰਾਈ’ ॥੮॥ ¹ਧੀਰਜ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੇਤਿ ਭਯੋ

‘ਤੁਮ ਜੀਤਹੁ ਜਾਇ ਕੈ ਬਾਦ ਉਚਾਰੋ।

ਬੋਲਨ ਮੈਂ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੋ

ਪੰਥ ਮੈਂ ਆਨਹੁ ਜੈਸ ਨਿਹਾਰੋ।’

ਸ਼੍ਰੋਨ ਪ੍ਰਸੰਸ ਸੁਨੀ ਗਰਬਯੋ ਉਰ

ਭੰਗਰ ਤੂਰਨ ਕੀਨ ਪਧਾਰੋ।

ਮੂਰਖ ਭੇਦਨ ਜਾਨਤਿ ਯੋਂ

-ਨਿਗਮਾਗਮ ਕੋ ਇਹ ਰੂਪ ਅਧਾਰੋ¹- ¹ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ) ਦਾ ਇਹ (ਸ਼੍ਰੀ

॥ ੯ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਆਧਾਰ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਮਨੇ ਇਤ ਆਗੇ ਕੋ
ਮੰਦ ਹੀ ਮੰਦ ਸੁ ਚਾਲ ਸੁਹਾਈ।
ਉਚੇ ਗਏ ਜਬ ਹੀ ਬਹੁਤੇ
ਮਰਦਾਨੇ ਤਬੈ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਦੇਖਿ ਰਹਜੋ ਨਿਜ ਲੋਚਨ ਸੰਗਿ
ਮਯੰਕ ਅਬੈ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ'।
ਉਪਰ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਇਸ ਥਾਨ
ਕਹਾਂ ਲਗ ਜਾਵਹੁ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?'

'ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੬੪ ਵਿਖੇ ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਟੁਕ।

॥ ੧੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਗੁਨਐਨ ਭਨੇ ਮੁਖ ਬੈਨ
'ਰਹਜੋ ਪਤਿਰੈਨ¹ ਸੁ ਨੀਚੇ ਹਮਾਰੇ।
ਜੁਗ¹ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ² ਜੇ ਜਗ
ਨੈਨ ਤਰੇ ਕਰਿ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੇ।
ਪੁਨ ਔਰੰ ਸਥਾਨ ਜੁ ਬੁਝਤਿ ਉਪਰ
ਹੈਂ ਬਹੁ ਰੂਰੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੇ।
ਜਹਿੰ ਮੇਰੁ ਕੋ ਸ਼ੇਖਰ, ਸਿੱਧ ਰਹੈਂ ਤਹਿੰ
ਹੈ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਨ ਬੀਚ ਉਦਾਰੇ ॥ ੧੧ ॥
ਕਾਕਭਸੁੰਡ ਤੇ ਆਦਿ ਰਿਖੀਸੁਰ
ਤਾਂ ਦਰਸੋ¹ ਸੁਨਿਯੇ ਮਰਦਾਨਾ।'
ਧੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵਡੇ ਜਨ ਦੱਤ
ਸੁ ਉਰਧ¹ ਸੋਹਤਿ ਸੁੰਦਰ ਥਾਨਾ।
ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਚਲੈਂ ਤਹਿੰ ਕੋ
ਮਨ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਅਭਿਮਾਨਾ।

'ਚੰਦਰਮਾਂ।

'ਦੇਵੇਂ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

'ਦਰਸਨ ਕਰੋ।

'ਉੱਪਰ।

'ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਮਿਟਾ ਲਈਏ, ਫੇਰ ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਧੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ ਚੱਲਾਂਗੇ।

ਦੇਹਿੰ ਮਿਟਾਇ ਭਲੇ ਮਗ ਪਾਇ'
ਬਖਾਨਤਿ ਤਾ ਛਿਨ ਯੋਂ ਗਤਿਦਾਨਾ
॥ ੧੨ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਭੰਗਰ ਸੁ ਆਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਇ
'ਮਾਈ ਮੂੰਡੇ! ਕਹਾਂ ਜਾਇ? ਤੋਹਿ

ਗਮਤਾ ਨ ਜਾਨਿ ਕੇ।

{ਭੰਗਰਨਾਥ}

ਆਗੈ ਦੁਖ ਜਾਇ ਜੈ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ
ਗਵਾਇ

ਕੋਊ ਸਕੈ ਨ ਬਚਾਇ, ਹਠ ਕੀਜੈ ਨਹਿੰ ਪਾ:-ਨ ਮਹਾਨ ਕੇ।
ਮਾਨ ਕੇ।

ਆਗੈ ਚਲਿਬੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਗੋਰਖ ਕੇ ਗੁਰੂ
ਕਰੇ

ਸੇਵਕ ਹੈਂ ਜਾਕੇ ਬਹੁ ਦੇਤਿ ਮਨ ਗਜਾਨ
ਕੇ।

ਪਾਛੇ ਹਟਿ ਜੱਯੈ, ਨਾਂਤੋ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਲੱਯੈ
ਅਬ

ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੈਂ ਨਿਜ
ਪ੍ਰਾਨ ਕੇ' ॥੧੩॥

¹ 'ਮਨਸਾ² ਹੈ ਮਾਈ ਤਾਂ ਕੇ ਮੂੰਡ ਹੈ
ਮੂੰਡਾਈ³

ਪੁਨ ਮਾਈ ਹੂੰ ਕੀ ਮਾਈ¹ ਸੰਗ ਤਜਾ,
ਨ ਸੰਭਾਰਿਯਾ।

ਦੂਖ ਤਾਂ ਕੇ ਹੋਇ ਭੂਲੇ ਪੰਥ ਫਿਰੈਂ ਜੋਇ
ਮਾਨ ਤੁਮਰੇ ਕੇ ਖੋਇ ਲੇਊਂ ਮਾਰਗ
ਨਿਹਾਰਿਯਾ।

ਗੋਰਖ ਬਿਲੋਕਯੋ ਤੇਰੇ, ਔਧ ਹੈ ਵਧਾਈ
ਬਾਦ¹

ਬਾਦ¹ ਕੇ ਰਚਾਵੈ ਨਹਿੰ ਮਾਨ ਕੇ
ਨਿਵਾਰਿਯਾ।

ਖੋਯੋ ਨਿਜ ਗਜਾਨ, ਕੈਸੇ ਦੇਹੁ ਗਤਿ
ਆਨ

ਦੰਭ ਧਾਰੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿਤ, ਲੋਕਨ
ਭੁਲਾਰਿਯਾ ॥੧੪॥

ਕਾਨ ਕੇ ਛਿਦਾਇ ਮੂੰਦਾ ਫਟਕ ਬਨਾਇ
ਸੇਲੀ ਅੰਗ ਹੂੰ ਮੈਂ ਪਾਇ, ਬੇਖ ਦੰਭ ਕੇ
ਨਿਧਾਨ ਹੋ।

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚਾ। ²ਕਾਮਨਾ। ³ਸਿਰ ਮੁੰਨਿਆ ਹੈ,
ਭਾਵ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

¹ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਮਾਂ, ਮਾਇਆ। (ਅ) ਕਪਟ ਛਲ।

¹ਬਿਅਰਥ ਆਯੂ ਵਧਾਈ ਹੈ।

¹ਝਗੜੇ।

ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਪਟਾ¹ ਭਗਵੇ ਰੰਗਾਇ ¹ਕਪੜੇ।

ਝੋਲੀ ਲੀਨੀ ਹੈ ਸਿਵਾਇ ਨਿਜ ਮਾਨਤਿ
ਮਹਾਨ ਹੋ।

ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਨਹਿੰ ਜਾਨੀ ਤੈਂ ¹ਪਾ:-ਬਿਪਤ।

ਬਿਮਤਾ¹

ਨਿਜ ਜੋਗੀ ਹੋ ਕਹਿਤ, ਜੋਗ ਹੂੰ ਤੇ
ਅਨਜਾਨ ਹੋ।

ਔਧਾ¹ ਹੈ ਵਧਾਈ ਕੂਰ, ਪੰਥ ਸੁਭ² ¹ਉਮਰ। ²ਚੰਗਾ ਰਸਤਾ।

ਰਹਜੋ ਦੂਰ

ਸਹਿਜ ਸ੍ਰੂਪ ਕੇ ਹਦੂਰ¹ ਕਿਵ ¹ਸਾਹਮਣੇ। ²ਕਿਵੇਂ ਜਾਓਗੇ।

ਜਾਨਿਹੋ²?’ ॥੧੫॥

ਸੁਯਾ:

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਤੂਸਨ ਹੋਤਿ ਭਯੋ

ਪੁਨ ਭੰਗਰ ਨਾਥ ਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

ਲੋਪ ਭਯੋ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਢਿਗ ਗੋਰਖ

ਬੈਠ ਗਯੋ ਨਿਜ ਆਸਨ ਲਾਈ।

ਆਗੈ ਚਲੇ ਤਹਿੰ ਤੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ

ਹੈਂ ਬਿਖਰੇ¹ ਗਿਰ² ਪੰਥ³ ਨ ਪਾਈ⁴। ¹ਕਠਨ। ²ਪਹਾੜ। ³ਚਾਰ। ⁴ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।

ਉਨਾ ਪਹਾਰ¹ ਕੇ ਜਾਇ ਕੈ ਸ਼ੇਖਰ² ¹ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਂ। ²ਚੋਟੀ ਤੇ।

ਬੈਸਿ ਗਏ ਸੁਠ ਰੂਪ ਸੁਹਾਈ ॥੧੬॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬੈਠਿ ਘਟੀ ਤੀਨ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬੀਨ

ਗੁਰੁ ਬੂਝੇ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ

ਮੁਸਕਾਵਨੋ?’

ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਨ ਕਹਜੋ ‘ਜੋਗੀ ਆਵਤੋ ਹੈ ¹ਡਿੱਠਾ ਹੈ।

ਲਹਜੋ¹ ਏਕ

ਮਾਨ ਮਨ¹ ਦਹਜੋ² ਹਸੇ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ¹ਜਿਸਦਾ) ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ। ²ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ

ਆਵਨੋ। ਹੈ।

ਭੇਜਤਿ ਚਵਤਿ¹ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਜੋ ਹਮ ¹ਚੜ੍ਹਾਈ।

ਪਰ

ਮਤਸਰ ਉਰ ਧਰਿ ਹੋਇ ਨ ¹ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸੁ।

ਲਜਾਵਨੋ।’

ਕਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਯਾਂ ਕੋ ਮਾਰੋਂ ਚੱਡੇ
ਗਾਟੇ ਕਰਿ
ਨੈਕ ਮੋ ਕੋ ਕੀਜੈ ਨਿਜ ਆਇਸੁ
ਅਲਾਵਨੋ ॥੧੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਲੇਨਿ ਦੇਨਿ ਇਨ ਕੋ ਨਹੀਂ, ਆਵਤ
ਰੋਸ ਬਢਾਇ।
ਇਕ ਕੋ ਜਬ ਹੀ ਮਾਰਹੋਂ, ਸਭਿਹੀ ਕੋ
ਮਤਿ ਆਇ ॥੧੮॥

ਸੋਰਠਾ:

ਗਰੂਓ ਗਰਬ ਗਵਾਰੁ, ਗੁਨਹਿੰ ਨ ਆਪ
ਸਮਾਨ ਕੋ।
ਦੀਜੈ ਸਕਲ ਬਿਦਾਰਿ, ਬਹੁਰ ਨ ਬੈਨ
ਬਖਾਨ ਕੋ’ ॥੧੯॥

ਗੰਵਾਰ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿਸੇ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ।

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਈ ‘ਨਹਿੰ ਹਾਥ ਕੀ
ਲਰਾਈ
ਇਹਾਂ ਬੈਨ ਚਤੁਰਾਈ, ਕਰੈਂ ਬਾਦਾ ਸਿੱਧ
ਆਵਈ।’
ਬੋਲਤਿ ਪਰਸਪਰ ਆਵਾ ਤਬ ਜੋਗੀ
ਸੋਊ
ਨਾਮ ਹੈ ਕਨੀਫਾ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕੋ
ਅਲਾਵਈ।

ਝਗੜਾ।

{ਕਨੀਫਾ}

‘ਆਗੇ ਈਹਾਂ ਆਏ, ਕੈਧੋਂ ਪੂਰਬ ਹੀ
ਆਏ ਤੁਮ?
ਕੌਨੈ ਥਾਨ ਤੀਕ ਅਬ ਚਲਿ ਕਰਿ
ਜਾਵਈ?
ਕੌਨ ਨਾਮ ਤੇਰੋ? ਖੋਵੋਂ ਮਾਨ ਜੋ ਘਨੇਰੋ
ਕੀਨੋ
ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੋ, ਨੀਕੋ ਹੋਂ
ਸੁਨਾਵਈ’ ॥੨੦॥

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ।

1 'ਆਗੈ ਹਮ ਆਏ ਤਉ ਗੈਲ ਅਬ ਆਗੁ ਨਾਨਕ ਬਾਚ
ਜਾਏ'

ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਊ ਐਸੇ ਚਲਿ ਆਪਾ:-ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕਹੋ ਕੋਊ-ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ-
ਜਾਤਿ ਹੈ? ਔਰ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਨੇ ਕੋਊ-।

ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਉਪਦੇਸ਼ ਤਮ ਹਾਂਨ
ਜੋਊ
ਸੋਊ ਕਹੋ ਆਨਿ ਕਰਿ, ਐਸੇ ਬਰਰਾਤਿ
ਹੈ॥

ਨਾਨਕ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਪਾਸ) ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹੁ (ਐਵੇਂ
ਕਿਉਂ) ਬਰੜਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਅ) ਪਾਠਾਂਤ-ਨਾਨਕ ਹੈ ਨਾਮ, ਉਪਦੇਸ਼ਤ ਮਹਾਨ ਜੋਊ ਸੋਊ ਕਹੋ ਆਨ
ਕਰ ਤੋਸੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ (ਮੇਰਾ) ਨਾਮ ਹੈ ਨਾਨਕ ਤੇ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ (ਉਸ) ਮਹਾਨ (ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਤਾ
ਹੈ,) ਉਸੇ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂਗਾ।

ਦੇਖਿਬੇ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਚਾਹਿ ਉਰ ਲਾਗੀ
ਮੋ ਕੋ

ਤਾਂ ਹੀ ਕੇ ਤਖਤ ਬਿਨ ਮਨ ਨ
ਠਹਿਰਾਤ ਹੈ।

ਕੈਸੇ ਮਤਿ ਤੋਹਿ ਕਹਿ ਦੀਜੈ ਸਭਿ ਪਾਸ
ਮੋਹਿ?'

ਸੁਨਿ ਕੈ ਕਨੀਫਾ ਤਬ ਬਚਨ ਕਹਾਤਿ ਹੈ
॥੨੧॥

'ਕਾਨ ਕੋ ਛਿਦਾਵੋ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਫਟਕ ਬਨਾਵੋ
ਔਰ ਖਿੰਬਾ ਗਰ ਪਾਵੋ ਜੋਗ ਰੀਤਿ ਆਗੋਦੜੀ।
ਸਭਿ ਲੀਜਿਯੇ।

ਸਿੱਧਨ ਮੈ ਅੱਯੈ ਨਿਜ ਮਤ ਦੂਰ ਕੱਯੈ
ਭੀਖ ਮਾਂਗ ਮਾਂਗ ਖੱਯੇ, ਤਨ ਭਸਮ
ਲਗੀਜਿਯੈ।

ਜਰਾ ਦੁਖ ਜਾਇ, ਪੋਹੈ ਕਾਲ ਨਹਿ ਆਇ ਤੋਹਿ ਆਇ ਤੋਹਿ
ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਜਗ, ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਆਇ ਤੋਹਿ
ਕੀਜਿਯੇ।

ਜੀਅ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੈ ਮਤ
ਧਾਰਿ ਬਰ

ਹੋਇ ਕੈ ਅਮਰ ਜਸੁ ਸੁਧਾ ਕਜੋਂ ਨ
ਪੀਜਿਯੇ' ॥੨੨॥

1 'ਮੋਹ ਮਾਨ ਚੀਰ ਕਾਨ, ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।

ਗਰੀਬੀ ਗਯਾਨ

ਧਯਾਨ ਕੀ ਸਰੀਰ ਖਿੰਥਾ ਸਦਾ ਜੋ
ਅਨਾਸ਼ ਹੈ।

ਭਸਮ ਸੰਤੋਖ, ਭੀਖ ਲੀਨੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ
ਕੀ

ਨਾਮ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜਾਂ ਮੈਂ ਦੇਖਯੋ ਸੁਖ
ਰਾਸ ਹੈ।

ਕਾਲ ਹੈ ਪਲਾਯੋ¹, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਯੋ ¹ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਸਭਿ ਜਰਾ ਯੋਂ¹ ਮਿਟਾਯੋ ਹਰਿ ਰੂਪ ਮੈਂ, ¹ਬੁਢੇਪਾ ਐਉਂ।

ਨਿਵਾਸ ਹੈ।'

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ 'ਸੁਨੋ ਸਿੱਧ ਦੰਭ
ਧਾਰੀ!

ਭਾਰੀ ਜਾਨਿਯੋ ਕਮਾਯੋ, ਜੋਗ ਐਸੋ ਹਮ
ਪਾਸ ਹੈ' ॥੨੩॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸੋਊ ਜਾਤਿ ਭਯੋ

ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰ ਕੈ, ਪੂਰਨ ਜਾਨਾ।

'ਸ਼ੇਖਰ ਮੇਰੁ ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ!'

ਕਰ ਬੰਦਿ ਕਹੈ ਤਬ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਿਹ ਸੋਂ

'ਗਮਨੈਂ ਮੰਦ ਮੰਦ ਪਿਥੈਂ ਸੁਖ ਥਾਨਾ।

ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਕੌਤਕ

ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਜਿਨਕੇ ਬਹੁ ਮਾਨਾ'

॥੨੪॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ।

ਆਯੋ ਹੈ ਹਨੀਫਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ¹ ਹੀ

ਬੋਲਯੋ ਬੈਨ

'ਬਾਲ ਹੈ ਅਦੇਸ' ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਭਨਤਿ ਹੈਂ।

{ਹਨੀਫਾ}

‘ਅਦੇਸ ਏਕੁੰਕਾਰ ਕੋ ਹਨੀਫਾ! ਆਉ
ਬੈਸ’

ਬਿਸਮਾਦਯੋ ਸੁਨਿ ਸੋਊ, ਗਟੀ¹ ਮਨ ਮੈ ¹ਗਿਣਤੀਆਂ।
ਗਿਨਤਿ ਹੈ।

ਬੂਝਤਿ ਭਾ ‘ਪੂਰਬ ਹੀ¹ ਮੇਲ ਮੇਰੋ ਤੇਰੋ ¹ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ।
ਭਯੋ

ਨਾਮ ਜੋ ਹਨੀਫਾ ਆਗੇ ਕੈਸੇ ਕੈ ਜਨਤਿ
ਹੈ?

ਕਾਹੂ ਨੇ ਬਤਾਯੋ, ਕਿਧੋਂ ਤੀਨ ਕਾਲ
ਗਯਾਤਾ ਤੁਮੈ?

ਭਯੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹ ਮੇਰੇ, ਕਹਯੋ ਸੋ ਬਨਤਿ
ਹੈ’ ॥੨੫॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਬਚਨ ਪੁਨ
‘ਸੁਨਹੁ ਆਪਨੀ ਬਾਤ।

{ਹਨੀਫਾ ਨੂੰ ਪੂਰਬਲਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ}

ਕੰਕਕਰਣ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੋ
ਨਾਮ ਹੁਤੋ ਬੱਖਯਾਤ ॥੨੬॥

ਨਗਰ ਸੀਲਾਪੁਰ ਕੇ ਬਿਖੈ
ਕਰਤੇ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲ।

ਬਿਤੀ ਔਧ ਤਵ ਪਿਤਾ ਕੀ

ਪਰਯੋ ਕਾਲ ਕੇ ਜਾਲ¹ ॥੨੭॥ ¹ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ।

ਕਬਿੱਤ:

ਬਰਖ ਸਪਤ ਦਸ ਬੈਸ ਹੁਤੀ ਤੇਰੀ ਤਬ
ਤਾਂ ਕੇ ਪਾਛੇ ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋਸ਼¹ ਸਭਿ ਲਯੋ ¹ਖਜ਼ਾਨਾ।
ਹੈ।

ਏਕ ਦਿਨ ਮਾਂਹਿ ਤੈਂ ਅਰੁਢ¹ ਭਯੋ ਬਾਜ ¹ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ।

ਪਰ

ਮਨ ਕੇ ਹੁਲਾਸ ਸੋਂ ਅਖੇਰ ਬ੍ਰਿਤਿ¹ ਗਯੋ ¹ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਨੂੰ।
ਹੈ।

ਬਨ ਮੈਂ ਬਿਚਰ ਬਹੁ ਜੀਵਨ ਕੋ ਘੇਰਿ

ਕਰਿ

ਸੂਕਰ¹ ਬਿਹੰਗ² ਮ੍ਰਿਗ³ ਘਾਤ ਤੈਨੇ ਕਯੋ ¹ਸੂਅਰ। ²ਪੰਛੀ। ³ਹਰਨ।
ਹੈ।

ਹਟਯੋ ਜਬ ਧਾਮ ਓਰ ਗੋਰਖ ਮਿਲਾਪ
ਕੀਨੋ

ਹਨੇ¹ ਜੀਵ ਦੇਖਿ ਤਿਨ ਬਚਨ ਸੁਨਯੋ ਹੈ ¹ਮਾਰੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

-ਹੈ ਮਨ ਤੇਰੇ ਬਿਹੀਨ ਦਯਾ

ਬਨ ਜੀਵ ਹਨੇ ਰਸਨਾ ਹਿਤ ਸਾਦੂ¹। ¹ਸਵਾਦ ਲਈ।

ਤੈਸੇ ਹਨੈਂ ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਕੇ ਇਹ

ਕਯੋਂ ਨਿਜ ਆਵ¹ ਗਵਾਵਤਿ ਬਾਦੂ-। ¹ਆਯੂ।

ਯੋਂ¹ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮੈਂ ਗੁਨਿ ਕੈ² ¹ਐਉਂ। ²ਸੋਚ ਕੇ।

ਤੁਵ¹ ਕੀਨ ਬਿਨੈ ਮ੍ਰਿਤੁ² ਭਾ ਡਰ ਯਾਦੂ। ¹ਤੈਨੇ। ²ਮੌਤ ਦਾ।

ਗੋਰਖ ਕੇ ਪਦ ਕੋ ਗਹਿ ਕੈ¹ ਤੁਵ ¹ਚਰਨ ਫੜਕੇ।

ਚਾਹਿਤ ਭਾ ਤਿਹ ਭੂਰ ਪ੍ਰਸਾਦੂ¹ ¹ਬਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ।

॥ ੨੯ ॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਮੇਹਰ। ²ਸਰੀਰ।

-ਨਾਥ! ਕੀਜੈ ਦਾਯਾ¹ ਜਿਵ ਰਹੈ ਥਿਰ
ਕਾਯਾ²-

ਸੁਨਿ ਗੋਰਖ ਅਲਾਯਾ- ਜੇ ਤੂੰ ਜੋਗ ਕੋ
ਕਮਾਵਈ।

ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੂੰਡੱਯੈ, ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ਲਜੱਯੈ

ਤਉ ਥਿਰ ਪਦ ਪੱਯੈ, ਨਾ ਤੋ ਦੇਹਿ
ਬਿਨਸਾਵਈ-।

ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਐਸ ਸੀਸ ਪਾਗ ਤਾਰ ਬੈਸ¹ ¹ਸਿਰੋਂ ਪਗੜੀ ਉਤਾਰ ਬੈਠ ਕੇ।

ਕਹਯੋ

-ਮੂੰਡੀਏ ਜੀ ਮੂੰਡ¹ ਜਾਂ ਤੇ ਥਿਰ ਪਦ ¹ਮੂੰਨੋ ਸਿਰ।

ਪਾਵਈ-।

ਗੋਰਖ ਨੇ ਕਾਨ ਪਾਰ¹ ਮੂੰਡਯੋ ਹੈ ਸਵਾਰ ¹ਕੰਨ ਪਾੜਕੇ।

ਤੋ ਕੋ

ਤਬਹੂੰ ਕੋ ਭਯੋ ਸਿੱਧ ਭਸਮ ਲਗਾਵਈ’

॥ ੩੦ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸਮੈ ਹੋਇ, ਪਤੇ ਬਤਾਏ
ਸਰਬ ਜਬ।

ਭਰਮ ਰਿਦੇ ਤੇ ਖੋਇ, ਜਾਨੇ ਸ੍ਰੀ
ਅਵਤਾਰ ਹਰਿ ॥ ੩੧ ॥

ਲਖਿ ਨਿਜ ਸਫਲ ਸਰੀਰ, -ਭਯੋ ਦਰਸ
ਜਗਦੀਸ਼ ਕੋ-।

ਲੇਨੇ ਪਤੋ ਗਹੀਰਾ¹, ਬਹੁਰ ਹਨੀਫਾ ¹ਭੁੰਘਾ ਪਤਾ।
ਬੋਲਿਓ ॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਕੌਨ ਥਾਨ ਮੂੰਡਯੋ ਮੁਝੈ, ਸੋ ਤੁਮ ਦੇਹੁ
ਬਤਾਇ।

ਜਾਨੋਂ ਮੈਂ ਅਵਤਾਰ ਤਬ, ਭਵ ਤਾਰਨ
ਹਿਤ ਆਇ’ ॥ ੩੩ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ‘ਲੁੰਡੇ ਪੀਪਲ ਤੇ
ਤਲੇ ਬੈਠਿ

ਮੂੰਡ ਤੇਰੋ ਮੂੰਡਾ¹, ਸੰਗ ਲੀਨੋ ਹੈ ਰਲਾਇ ¹ਸਿਰ।
ਕੈ।

ਰਾਜ, ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼¹, ਦਾਸੀ, ਦਾਸ, ਸੁਤ, ¹ਖਜਾਨੇ।
ਨਾਰੀ, ਸੈਨ

ਛੋਰਿ ਦੀਨੀ ਸੌਜ¹, ਨਹਿੰ ਲੀਨੀ ਸੁਧ ¹ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।
ਜਾਇ ਕੈ।’

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਗੁਨ ਐਨ ਕੇ ਭੀ ਚੈਨ¹ ¹ਚੈਨ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ।
ਮਨ

ਬੰਦੇ ਗਤਿਦੈਨ ਪਦ ਦੋਨੋ ਸੀਸ
ਨਾਇਕੈ।

ਹੀਨ ਨਿਜ ਜਾਨ ਕੀਨੋ ਮੇਰੁ ਕੋ ਪਯਾਨ
ਨੀਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨ ਗਯੋ ਰਿਦੇ ਸੁਖ
ਪਾਇਕੈ ॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਜਾਇ ਕੈ, ਉਸਤਤਿ
ਕੀਨਿ ਬਖਾਨ।

‘ਕਲਾਵਾਨ ਸਰਬੱਗ ਸੋ, ਮਹਿਮਾ ਜਾਂਹਿ
ਮਹਾਨ’ ॥੩੫॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਨਾਮ ਹੈ ਇਕ ਸਿੱਧ ਦਾ। ਾਪਾ:-ਜੁ ਨਾਇ।

ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸਿੱਧ ਭੂਤਵੇ¹ ਸੁਨਾਇ⁺,
ਕਹਯੋ ‘ਤਾਂ ਕੋ ਸਮਝਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਹੁ
ਜਾਈਏ।’

{ਭੂਤਵੇ}

ਆਵਾ ਸੁਨਿ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਸੁਹਾਇ ਜਹਿ,
ਬਚਨ ਅਲਾਇ ‘ਬਾਲੇ ਹਠ ਕੋ
ਗਵਾਈਏ।

ਚਰਨ ਲਗਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਕਰਾਇ
ਤੇਰੇ,
ਮਰਨ ਮਿਟਾਇ, ਐਸੇ ਪਦ ਕਯੋਂ ਨ
ਪਾਈਏ।

ਪਹੁੰਚਿਓ ਤੂੰ ਆਇ, ਨਹਿੰ ਛੂਛਾ ਹਟਿ¹ **ਖਾਲੀ ਨਾ ਮੁੜ।**

ਜਾਇ ਅਬ,
ਯਾਂ ਤੇ ਕਹੋਂ ਤੋਹਿ, ਜੀਅ ਹੋਇ ਜੋ
ਸੁਨਾਈਏ’ ॥੩੬॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ ਬੈਨ ‘ਛੂਛਾ ਸੋ ਰਹਤਿ
ਜੋਊ,
ਨਾਮ ਨ ਜਪਤਿ, ਦੁੱਖ ਜਾਇ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ
ਕੋ।

ਮਾਨ ਕੋ ਮਿਟਾਇ, ਸਭੈ ਚਰਨ ਲਗਾਇ
ਅਬ,
ਨਹੀਂ ਹਟ ਜਾਹਿੰ ਹਮ ਆਵੈਂ ਤੁਮ ਪਾਸ
ਕੋ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੋ ਅਤੰਕ¹ ਮਨ ਮਾਨੇ **ਡਰ।**

ਸੋਊ,
ਦੇਹਿ ਬਿਖੈ ਹੰਤਾ ਅਤਿ ਧਾਰਯੋ

ਅੱਭਿਆਸ ਕੋ।

ਰੰਚਕ ਸਨੇਹ¹ ਗਜਾਨੀ ਕਰੇ ਨਹਿੰ ਦੇਹਿ ¹ਮੋਹ।

ਬਿਖੈ,

-ਰਹੇ ਤੇ ਹਰਖ ਨਹੀਂ, ਸ਼ੋਕ ਨ ਬਿਨਾਸ

ਕੋ'- ॥੩੭॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਨੇ ਗਜਾਨ ਘਨ,

ਗਮਨਯੋ ਨਿਜ ਅਸਥਾਨ।

ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿ ਕੈ,

ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬਖਾਨ ॥੩੮॥

ਤਿਹ ਤੂਸਨ ਕਰਿਵਾਇਕੈ,

ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਦੀਨ।

‘ਹੈ ਕੋ ਸਿਧ ਸਮਰੱਥ ਜੋ,

ਜੀਤਹਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨ¹’ ॥੩੯॥

¹ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਨਾਲ ਜਿੱਤੇ (ਅ) ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ।

ਚਰਪਟ ਕਰਿ ਉਰ ਤਮਕ ਕੋ,

ਆਵਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸ।

{ਚਰਪਟ}

ਬੈਠਯੋ ਤਬਹਿ ਸਮੀਪ ਹੈ,

ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ॥੪੦॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

‘ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਹੈ ਕਿਹ ਠਾਂ?

ਤਵ ਭੋਜਨ ਕੌਨ? ਅਚੋ ਜੁ ਅਧਾਰਾ।

ਸੇਜ ਡਸਾਇ ਕਹਾਂ ਬਿਸਰਾਮ¹ ਕੀ?

¹ਅਰਾਮ।

ਕੌਨ ਦੁਕੂਲ¹ ਸਰੀਰ ਪੈ ਧਾਰਾ?

¹ਕਪੜਾ।

¹ ‘ਆਸਨ ਬੈਸਨ ਦੇਹ ਕੇ ਭੀਤਰ

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।

ਨਾਮ ਸੁ ਭੋਜਨ ਜਾਨਿ ਹਮਾਰਾ।

ਚੀਰ ਖਿਮਾ ਤਨ ਪੈ ਪਹਿਰੇ

ਸੁਠ ਸੇਜ ਡਸੀ ਦਸਵੇਂ ਬਰ ਦੁਾਰਾ’

॥੪੧॥

ਕਬਿੱਤ:

ਚਰਪਟ ਖਟਪਟ¹ ਮਿਟੀ² ਘਟ³ ਪਟ⁴,

¹ਖਟਪਟੀ। ²ਮਿਟ ਗਈ। ³ਹਿਰਦੇ ਦੇ। ⁴ਪੜਦੇ

ਤਟ⁵

ਦੀ। ⁵ਪਾਸ।

ਗੋਰਖ ਕੇ ਸਟਪਟ ¹ ਬੈਠਿਕੇ ਉਚਾਰੀਯਾ।	¹ ਛੇਤੀ ਹੀ।
‘ਪੂਰਨ ¹ ਬਿਕਟ ² , ਨਹਿੰ ਜਾਨੋ ਤਾਂ ਕੇ ਘਟ ³ ਕੈਸੇ	¹ ਪੂਰਾ। ² ਅਜਿੱਤ, ਜੋ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ (ਅ) ਵਿਸ਼ਾਲ, ਅਥਾਹ। ³ ਬੋੜਾ, ਕੱਸਾ।
ਕੋਊ ਬਿਧ ਲਟੈ ਨਹਿੰ ¹ , ਟਰਤਿ ² ਨ ³ ਟਾਰੀਯਾ ⁴ ।’	¹ ਨਿਰੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ² ਹਟਦਾ। ³ ਨਹੀਂ। ⁴ ਹਟਾਇਆਂ।
ਝੰਗਰ ਸੁਨਤਿ ਮਨ ਖਾਇ ਕੈ ਤਮੱਕ ¹ ਕਹੈ	¹ ਕ੍ਰੋਧ।
‘ਕੈਸੇ ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ? ਦੇਹੁ ਆਇਸ, ਨਿਹਾਰੀਯਾ।’	¹ ਦੇਖਾਂ ਜਾ ਕੇ।
{ਝੰਗਰ}	
ਖਿਨ ਮਾਂਹਿ ਆਇ ¹ ਬੈਠਿ ਬਚਨ ਅਲਾਇ ਤਿਨ	¹ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਕੇ।
‘ਬਿਨਾ ਦੂਧ ਬਾਰਿਕ ¹ ਕੇ ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਿਤ ਪਾਰੀਯਾ ॥ ੪੨ ॥	¹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ।
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਜਾਵੋਗੇ।
ਕੌਨ ਨਾਮ? ਕਿਤ ਜਾਹੁਗੇ ¹ ? ਰਹੋ ਕੌਨ ਸੇ ਦੇਸ਼? ਝੰਗਰ ਬੂਝੈ ਤੋਹਿ ਕੋ, ਕੌਨ ਤੁਮਾਰਾ ਭੇਸ?’ ॥ ੪੩ ॥	
ਸ਼੍ਰੀਯਾ:	
‘ਭੌਂਦੂ! ਸੁਨੋ ਹਮ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲਗੀ ਲਿਵ ਤੇ ਉਰ ਬਾਰਿਕ ਪਾਰਾ।	¹ ਬਾਲਕ ਪਾਲਿਆ ਹੈ।
ਕਾਜ ਜਹਾਂ, ਤਹਿੰ ਜਾਵਹਿੰਗੇ ਨਗਰੀ ਸ਼ਿਵਦੇਸ ¹ ਪਛਾਨ ਹਮਾਰਾ।	¹ ਕਲਯਾਨ ਰੂਪ।
ਭੂਲੇ ਸੁ ਗੋਰਖ ਉੱਤਮ ਪੰਥ ਤੇ ਔਧ ਵਧਾਇ ਕੈ ਮਾਨ ਅਪਾਰਾ।’	
ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਝੰਗਰ ਲੱਜਤਿ ਹੋਇ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ ॥ ੪੪ ॥	
ਸ਼੍ਰੀਯਾ:	¹ ਦਲੀਲ।
‘ਕੋ ਜੁਗਤੀ ¹ ਕਰਿ ਨਾ ਅਟਕੈ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਬਤਾਈ।’	¹ ਪਾ:-ਬਨਾਈ।

ਸੰਘਰ ਬੋਲ ਉਠਯੋ ਸੁਨਿ ਕੇ
'ਕਰ ਬਾਦ ਕੇ ਮੈਂ ਤਿਹ ਰੋਕਹੁੰ ਜਾਈ।'

{ਸੰਘਰ}

ਗੋਰਖ ਆਇਸੁ ਲੇਯ ਤਬੈ
ਕਹਿ ਰੋਸ ਚਲਯੋ ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਧਾਈ।
ਜਯੋਂ ਬਿਨਤਾਸੁਤ¹ ਕੋ ਚਹਿ ਜੀਤਨ ¹ਗਰੁੜ।
ਪੰਨਗ¹ ਬਾਰ ਹੀ ਬਾਰ ਸਿਧਾਈ ¹ਸੱਪ।
॥ ੪੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਗਏ ਅਗਾਰੀ ਕੋ ਗੁਰੂ, ਗਿਰ ਮੀਨਾ
ਜਿਹ ਨਾਮ।
ਬੈਸੇ ਆਸਨ ਲਾਇ ਤਹਿ, ਹਨਨ¹ ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ। ²ਹੰਕਾਰ। ³ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ।
ਮਾਨ² ਸਿਧ³ ਕਾਮ ॥ ੪੬ ॥
ਸੰਘਰ ਬੋਲਯੋ ਆਨਿਕੈ, 'ਬਾਲੇ! ਹੈ
ਆਦੇਸ਼।'
ਸੁਨਿ ਤੂਸਨ ਮੁਖ ਤੇ ਰਹੇ, ਮੁਸਕਾਨੇ
ਜਗਤੇਸ਼ ॥ ੪੭ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਰਿਸ ਮੈਂ ਸੰਘਰ ਹੋਇ
ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਚਨ ਅਲਾਵਹੀ।
'ਉੱਤਰ ਦੇਤਿ ਨ ਕੋਇ
ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਹਸਤਿ ਹੈ' ॥ ੪੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

'ਮਾਈ ਮੂੰਡਾ ਗੋਰਖ ਹੈ, ਧਿੱਖਣਾ¹ ਨ
ਦੀਨੀ ਤੋਹਿ ¹ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿੱਖਯਾ।
ਕਾਨ ਪਾਰ¹ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਇ ਬਿਮਤਿ² ¹ਪਾੜਕੇ। ²ਮੂਰਖ।
ਬਨਾਯੋ ਹੈ।
ਮੂੰਡ ਕੋ ਮੂੰਡਾਇ, ਨਿਜ ਗੋਤ ਕੋ ¹ਸਿਰ ਮੁਨਾਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਲਾਜ ਲਾਈ।
ਲਜਾਇ¹
ਤਨ ਭਸਮ ਲਗਾਇ, ਬਾਦ ਜਨਮ
ਗਵਾਯੋ ਹੈ।
ਜੈਸੇ ਨੀਰ¹ ਭੇਕ² ਨਹਿ, ਕਮਲ ਕੀ ¹ਜਲ ਵਿੱਚ। ²ਭੱਭੂ।

ਸਾਰ ਜਾਨੈ

ਜੁਗੀਆ ਕਹਾਏ, ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੋ ਲਜਾਯੋ
ਹੈ।’

ਸੰਘਰ ਸੁਨਤਿ ਸੂਤਾ¹, ਹੋਇ ਕੈ ਲੱਜਤਿ ¹ਕੰਨੀ।

ਮਤਿ

ਸੰਸੈ ਧਾਰ ਚਿੱਤ, ਐਸੇ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ
ਹੈ ॥੪੯॥

‘ਕੌਨ ਹੈ ਜੁਗਤ? ਜਾਂ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹੂੰ ਕੋ
ਜੀਤ ਲੀਜੈ

ਹੋਇ ਕੈ ਅਤੀਤ, ਕੈਸੇ ਕਾਮ ਕੋ
ਗਵਾਈਏ?

ਸੀਸ ਕਾਲ¹ ਟਰੈ ਕੈਸੇ? ਲੋਭ ਪਰਹਰੈ² ¹ਸਿਰ ਤੋਂ ਮੌਤ। ²ਦੂਰ ਹੋਵੇ।

ਉਰ

ਕੌਨ ਸੀ ਜੁਗਤ ਤੇ ਅਮਰਪਦ ਜਾਈਏ?

ਮਾਯਾ ਤਜਿ¹ ਕੈਸੇ ਕਰਿ? ਜੱਗ ਮੈਂ ¹ਛੱਡ ਕੇ।

ਰਹਾਇ ਨਰ

ਬੁਝਯੋ ਹੈ ਸੰਦੇਹਿ, ਤੋ ਕੋ ਉੱਤਰ
ਸੁਨਾਈਏ।’

ਐਸੇ ਸੁਨਿ ਬੈਨ, ਗਤਿਦੈਨ ਗੁਨਐਨ

ਗੁਰੂ

ਜਾਂਹੀ ਕੀ ਸ਼ਰੰਨ ਤੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਈਏ

॥੫੦॥

‘ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਜੀਤਾ¹, ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ¹ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜਿੱਤੀਏ।

ਅਤੀਤ ਹੋਇ

ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਪਾਇ ਗਯਾਨ¹, ਕਾਮ ਕੋ ¹ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗਯਾਨ ਪਾ ਕੇ।

ਗਵਾਈਯੇ।

ਨਾਮ ਲਿਵ ਕਾਲ ਟਰੈ¹, ਲੋਭ ਤੇ ਸੰਤੋਖ
ਧਰੈ²

¹ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਵ ਨਾਲ ਕਾਲ ਟਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਮਰਨ ਨਾਲ ਬੀ ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ਲਿਵ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹੀਂ। ²ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਲੋਭ (ਟਲਦਾ ਹੈ)।

ਧਯਾਨ ਹਰਿ ਕਰੈ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ
ਜਾਈਯੇ।

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗਤ ਕੈ ਮਾਯਾ ਤੇ ਅਲੇਪ
ਰਹੈ

ਬਿਖੈ¹ ਬਿਖ² ਜਾਨਿ ਕੈ ਰਿਦੇ ਤੇ ¹ਵਿਸ਼ਯਾਂ ਨੂੰ। ²ਜ਼ਹਿਰ।
ਬਿਸਰਾਈਯੇ।

ਭਾਉ ਸੇਂ ਭਗਤਿ ਇਹ ਉੱਤਮ ਜੁਗਤਿ
ਵਡੀ

ਮਾਨ ਮੋਹ ਤਯਾਗ ਕੈ ਨਿਰਾਲਮ
ਰਹਾਈਯੇ' ॥੫੧॥

ਸੁੰਯਾ:

ਸੰਘਰ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ ਸੁਭ ਬੈਨ
ਭਈ ਮਨ ਚੈਨ ਸੁਮੇਰੁ ਸਿਧਾਯੋ।

ਆਯੋ ਸੰਭਾਲਕਾ¹ ਸਿਧ ਤਬੈ ¹ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।
ਗੁਰ ਕੇ ਢਿਗ ਬੈਠਿਕੇ ਵਾਕ ਅਲਾਯੋ।

{ਸੰਭਾਲਕਾ}

‘ਕਯੋਂ ਬਿਵਹਾਰ ਤਜਯੋ ਜਗ ਤੋ ਤੁਮ
ਕੈਸੇ ਉਦਾਸੀ ਬਿਖੈ ਮਨ ਲਾਯੋ।
ਹੋਤਿ ਨ ਪੂਰਨ ਕਾਜ ਕਬੈ
ਬਿਨ ਜੋਗ ਕਰੇ ਜੁ ਚਹੌ ਉਰ ਪਾਯੋ’
॥੫੨॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਜੋਗ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।

ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਬਦਨ, ‘ਜਿਹ ਅਲੰਬ
ਹੈ ਜੋਗਾ।

ਸੋ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਸੇਂ ਗਹਯੋ, ਕਬਹਿ ਨ ¹ਤਿਆਗਣਾ, ਵਿਛੋੜਾ।
ਕਰੋਂ ਬਿਯੋਗਾ¹ ॥੫੩॥

ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਉਦਾਸ ਮੈਂ, ਸਦਾ ਨਾਮ
ਲਿਵ ਏਕ।

ਸਰਬ ਕਾਜ ਪੂਰਨ ਕਰਤਿ, ਜਿਸ ਤੇ
ਹੋਤਿ ਬਿਬੇਕ’ ॥੫੪॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਸਿੱਧਾਂਤ। ²ਚੋਟੀ।

ਸੁਨਿ ਸੰਭਾਲਕਾ ਸਾਰਾ¹, ਗਮਨਯੋ
ਸ਼ਿਕਰ² ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ।

ਕੀਨ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਉਚਾਰਿ, ਧਯਾਯ ਭਯੋ

ਪੂਰਣ ਅਬੈ ॥ ੫੫ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ
ਇਕਾਹਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੧ ॥

੬੨. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧ ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਈਸਰ ਨਾਥ, ਲੰਗਰ, ਮੰਗਲ ਨਾਥ, ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਨਾਲ ਚਰਚਾ]

੬੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੬੩

{ਗੋਪੀ ਚੰਦ} ॥੧.. ॥

{ਈਸਰ ਨਾਥ} ॥੬.. ॥

{ਲੰਗਰ} ॥੯.. ॥

{ਮੰਗਲਨਾਥ} ॥੧੨, ੨੨.. ॥

{ਸੁਧਾਵਾਨ ਸਿੱਧ} ॥੧੮-੧੯ ॥

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਲਨਾਥ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ} ॥੩੩.. ॥

{ਸੰਭੂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ} ॥੩੫.. ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਬੰਦਤਿ ਗੁਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ

ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਕੇ ਨਿਕੰਦ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਈ ਮੁਕੰਦ ਹੈ।

ਦੁੰਦ=ਦੋਖ। ਨਿਕੰਦ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ, ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮੁਕੰਦ=ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ਅਰਬਿੰਦ=ਕਮਲ।

ਏਸ ਕਬਿੱਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਸੀ ਤੇ ਨਿਰੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਜੋ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੈ ਆ ਕੇ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਕਥਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਏਹ ਇਕ ਸਤਰ ਕਵਿ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਬਾਲੇ ਵਲੋਂ ਮੰਗਲ ਸਮਝੀਏ? ਪਰ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਤਾਂਤੇ ਏਹ ਮੰਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਏਸ ਮੰਗਲ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਕੇ ਲਿਖਣੇ ਸਰਫਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ:

ਦੁੰਦ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਕਮਲਾਂ (ਪਰ) ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰ ਵਾਚ ॥

ਗੋਰਖ ਬਿਚਾਰ, ਸਿੱਧ ਲੀਨੇ ਹੈਂ ਹੰਕਾਰਿ

ਸਭਿ

ਆਇਸੁ ਉਚਾਰ ਤਬ ਭੇਜਯੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ

ਹੈ।

{ਗੋਪੀ ਚੰਦ}

ਆਵਤਿ ਹੀ ਦੇਖਿ ਕਰਿ ਕਹੀ ਹੈ

‘ਅਦੇਸ਼’

‘ਏਕੰਕਾਰ ਕੋ ਅਦੇਸ਼’ ਸੁਨਿ ਭਾਖੀ

ਸੁਖਕੰਦ ਹੈ।

ਆਇ ਢਿਗ ਬੈਸਿ ਉਰ ਹਰਖ ਬਿਸੇਖ

ਜੈਸੇ

ਮਾਰਤੰਡਾ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਾਤਿ ਅਰਬਿੰਦ ਹੈ ਸੂਰਜ ਨੂੰ।

॥੧॥

‘ਕੌਨ ਧਜਾਨੀ? ਕੌਨ ਗਜਾਨੀ? ਕੌਨ

ਇਸ਼ਨਾਨੀ?

ਪੁਨ ਨਿਰਮਲ ਕੌਨ? ਮੋਹਿ ਤਪਾ ਜੀ!
ਬਤਾਈਯੇ।

ਕੌਨ ਸੁ ਜੁਗਤਿ ਜਾਂ ਤੇ ਦੀਪਕ ਦਿਪਤਿ
ਹੋਤਿ?

ਗੈਲ¹ ਕੌਨ ਚਲਤਿ ਸੁ ਠਾਕ² ਨਹੀਂ ¹ਰਾਹ। ²ਰੋਕ।
ਪਾਈਯੇ?

ਕੌਨ ਘਰ ਐਸੋ, ਸੁਖ ਪਾਇ ਜਹਾਂ ਬੈਸੇ
ਨਿਤ?

ਪਾਇ ਕੋ ਸਥਿਤ¹ ਕੋ ਨ ਬਹੁਰ ¹ਸਥਿਰਤਾ।
ਡੁਲਾਈਯੇ।’

ਦੰਭ ਕੋ ਨਿਕੰਦ¹ ਗੁਰ ਕਿੰਕਰ² ਮੁਕੰਦ³ ¹ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ। [²ਦਾਸਾਂ ਦੇ। ³ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ।
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੋਂ ਅਨੰਦ ਕੰਦ ¹ਦਾਤੇ।
ਦਾਈਯੇ¹ ॥੨॥

‘ਸੁਰਤਿ ਨ ਖੋਵੈ ਧਜਾਨੀ, ਗੁਰਮੁਖਿ
ਗਜਾਨੀ ਹੋਵੈ

ਨਿਰਮਲ ਸੋਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੇਤ ਲਾਵਈ।
ਅਠਸਠ¹ ਤੀਰਥ ਸ਼ਨਾਨੀ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ¹ਅਠਾਹਠ।
ਸੋਊ

ਸ਼ਰਧਾ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਵਈ।
ਸੀਧੋ ਜੋ ਕਮਲ ਹੋਤਿ ਜਾਗੇ ਤਬ ਦੀਪ
ਜੋਤਿ

ਭਾਵੀ ਮਨ ਮਾਨੈ ਗੈਲ¹ ਠਾਕ ਬਿਨ ¹ਰਾਹ।
ਜਾਵਈ।

ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੋ ਭੇਦਿ ਸੁਖ ਪਾਵਤਿ ਅਛੇਦ
ਨਿਤ ਹੋਇ ਹੈ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਬਹੁਰ
ਡੁਲਾਵਈ’ ॥੩॥

ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਹਾਥ ਬੰਦ ਬੋਲਯੋ ਸੁਖਕੰਦ
ਸੰਗ

‘ਚਲੋ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ
ਦੀਜਿਯੇ।

ਹੋਹਿੰਗੇ ਅਨੰਦ ਤੇਰੇ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ

ਪਿਖਿ

ਦੋਖ ਕੇ ਨਿਕੰਦ! ਬੈਨ ਸੁਨੀਏ
ਕਹੀਜਿਯੇ।’

ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ‘ਮੰਦ ਮੰਦ ਆਵੈਂ ਹਮ ਪੰਧ
ਮਾਂਹਿ

ਚਲੋ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਸੁਧਾ ਸਿੱਧਨ ^{ਖਬਰ।}
ਭਨੀਜਿਯੇ।’

ਕਰਿ ਪਦ* ਬੰਦਨ ਕੋ ਗਯੋ ਗਿਰ ਕੰਚਨ ^{ਸੁਮੇਰ ਤੇ।}
ਪੈ।

ਗੋਰਖ ਜੀ! ਨਾਨਕ ਕੀ ਸੁਧ ਮੋ ਤੇ
ਲੀਜਿਯੇ ॥੪॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਪੂਜਨ ਜੋਗ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
ਆਵਤਿ ਆਪ ਹੀ, ਜਾਤਿ ਨ ਆਨਾ¹⁺।

¹ਲਿਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ (ਅ) ਹੋਰਥੇ ਨਹੀਂ
ਜਾਂਦੇ। ²ਪਾ:-ਜਾਨਤ ਆਨਾ ਅਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ।

ਹੈ ਕਲਿਕਾਲ ਭਯਾਨ ਮਹਾਂ
ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਪਛਾਨਾ।’

ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੈ ਸੁਨਿ ਕੈ

‘ਤਿਹ ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ, ਨਹਿੰ ਮੋਹਿ ^{ਮੈਂ ਉਸਤੋਂ ਅਜਾਣ ਨਹੀਂ।}
ਅਜਾਨਾ¹।

ਸਿੱਧਨ ਮੈਂ ਵਡ ਮਾਨ ਹੁਤੋ

ਤਿਸ ਨਾਸ਼ਨ ਕੇ ਹਿਤ¹ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨਾ² ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ²ਮੈਂ) ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
॥੫॥

ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਇ ਕੈ

ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਨੈ ਆਇਸੁ ਦੀਨੀ।

{ਈਸ਼ੁਰ ਨਾਥ}

‘ਜਾਹੁ ਤਪੇ ਢਿਗ ਤਾਂਹਿ ਬਿਲੋਕਹੁ

ਬਾਦ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਜਾਂਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨੀ।

ਪਾਛੇ ਕੋ ਜੀਤ ਕੈ ਦੇਹੁ ਹਟਾਇ

ਲਖੋਂ ਸਭਿ ਤੇ ਤਵ¹ ਬੁੱਧਿ ਕੋ ਪੀਨੀ²⁺। ¹ਤੇਰੀ। ²ਤੱਕੜੀ। ³ਪਾ:-ਲਖੋਂ ਤਵ ਕੋ ਸਭਿ ਤੇ
ਬੁਧਿ ਪੀਨੀ।

ਨਾਤੁਰ ਆਪਨੋ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਸਿਖਾਵਹੁ ਜੋਗ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਿ ਕੀਨੀ’

॥ ੬ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਆਇਸੁ ਕੇ ਪਾਇ ਤਾਤਕਾਲ ਗਯੋ

ਆਇ

ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਸੁਖਦਾਇ ਸੋਹੈਂ ਉਚੇ ਗਿਰ ^੧ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ।
ਸ੍ਰਿੰਗਾ ਹੈਂ।

ਉਚਰ 'ਅਦੇਸ਼' ਕੇ ਸਮੀਪ ਗਯੋ ਬੈਸਿ
ਤਬ

'ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਆਦੇਸ਼' ਗੁਰੂ ਕਹੀ ਤਿਹ
ਸੰਗ ਹੈ।

'ਕੌਨ ਦੇਸ਼ ਛੋਰਿ ਆਏ? ਕਹਾਂ ਕੇ
ਸਿਧਾਏ ਅਬ?

ਕਹੋ ਤੁਮ ਕੌਨ? ਮੋਹਿ ਬੁਝਨ ਉਮੰਗ
ਹੈ।

ਗੋਰਖ ਪੈ ਚਲੋ, ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਜੈ ਭਲੋ
ਆਪ

ਸਭੈ ਮਤ ਬੇਖ ਤੇ ਸੁ ਜੋਗ ਈ ਉਤੰਗਾ ^੧ਉੱਚਾ।
ਹੈ' ॥੭॥

ਦੇਹਿ ਪੰਚ ਤੱਤ ਕੀ ਹੈ ਪੂਛੋ ਕੌਨ ਪੰਚ ^੧ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।
ਬਿਖੈ

ਸੋਊ ਤਤ ਦੇਹਿ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕੈ
ਬਖਾਨਿਯੋ।

ਜੇ ਤੂੰ ਪੂਛੋ ਆਤਮਾ ਕੇ ਆਤਮ ਤੋਂ
ਪੂਰਨ ਹੈ

ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਸ਼ ਬਿਦਿਸ਼ਾ ਮੈਂ ^੧ਹਰ ਪਾਸੇ।
ਜਾਨਿਯੋ।

ਆਵਨ ਔ ਜਾਨੋ ਤੋ ਬਨਤਿ ਉਨੋ ਹੋਤਿ
ਕਹੂੰ

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਏਕ ਹੀ ਬਿਬੇਕਾ ਤੇ ^੧ਗਿਆਨ।
ਪਛਾਨਿਯੋ।

ਯਾਂ ਤੇ ਤਵ ਬੁਝਨੋ ਅਕਾਰਥ ਹੀ ਚੀਨ
ਮਨ

ਗੋਰਖ ਤੇ ਸੀਖ ਪੁਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੋ
ਠਾਨਿਯੇ' ॥੮॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸੁਨਿ ਈਸ਼ੁਰਨਾਥ ਲਜਾਇ ਰਹਯੋ
ਗਿਰ ਮੇਰੁ ਗਯੋ, ਨਹਿੰ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।
'ਪਰਿਪੂਰਨ ਆਤਮ ਗਜਾਨ ਬਿਖੈ
ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਕੈ ਨਹਿੰ ਜਿਤਯੋ ਸੁ
ਜਾਈ।'

ਮਨ ਲੰਗਰ¹ ਰੋਸ ਕਿਯੋ ਸੁਨਿ ਕੈ ¹ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।
ਕਹਿ, 'ਗੋਰਖ ਜੀ! ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਰਜਾਈ।

{ਲੰਗਰ}

ਅਵਿਲੋਕਹੁੰ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬੋਲਤਿ ਹੈ
ਤਿਹ ਆਨਤਿ ਹੋਂ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ'
॥੯॥

ਕਬਿੱਤ:

ਆਇਸੁ ਕੋ ਪਾਇ, ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਮਨਾਇ
ਮਨ
ਚਲਯੋ ਤਬ ਧਾਇ, ਚਾਇ ਜੀਤਨੇ ਕੋ
ਧਾਰਿ ਕੈ।

ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪ ਹੁੰ ਕੇ ਬੈਠਯੋ ਹੈ ਸਮੀਪ
ਆਇ
ਕੀਨੀ ਹੈ 'ਅਦੇਸ' ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰਿ
ਕੈ।

'ਚਲੀਏ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਲੀਜੈ ਉਪਦੇਸ਼
ਬਰ
ਸੀਸ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜੋਨ ਡਰ ਦੀਜੈ ਨਿਜ ਟਾਰਿ ¹ਦੂਰ ਕਰਵਾ ਲਓ।
ਕੈ।

ਜਾਗੇ ਵਡਭਾਗ ਜੇ ਤੂੰ ਜੋਗ ਅਨੁਰਾਗ
ਕਰੇਂ
ਧੁਨਿ¹ ਸੰਗ ਲਾਗੈ ਲਾਗ¹, ਹਠ ਦੇਹੁ ¹ਲਗਨ।
ਡਾਰਿ ਕੈ' ॥੧੦॥

¹ਸਿੱਧ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੂੰ-ਘੂੰ ਵਾਲੀ ਧੁਨਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਬਾਦ ਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੇ' ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਿੱਧ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ

ਆਸ਼ਾ-ਨਾਮ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਲੱਗਣਾ-ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਘੁੰ ਘੁੰ ਨੂੰ ਅਨਾਹਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ।

ਬੋਲੇ ਦੀਨਾਨਾਥ ਸਿੱਧ ਲੰਗਰ ਕੇ ਸਾਥ
ਤਬ

‘ਕੌਨ ਸੀ ਵਸਤੁ ਮਰੈ ਦੀਜੈ ਸੋ ਬਤਾਇ
ਕੈ।

ਦੇਹਿ ਪੰਜ ਭੂਤ ਕੀ¹ ਹੈ ਪੰਚੇਂ ਮੈਂ ਨ ¹ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ।
ਮਰੈ ਕੋਊ

ਜੇ ਕੋ ਮਰਿ ਜਾਤਿ ਤਾਂ ਕੋ ਦੀਜਿਯੇ
ਸੁਨਾਇ ਕੈ।

ਆਤਮਾ ਤੇ ਨਿੰਤ, ਕਬ ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ
ਮਿੱਤੁ ਤਾਂ ਕੀ

ਭਯੋ ਜੀਵ ਸੱਤ ਚਿਦਾਨੰਦ ਕੋ ਭੁਲਾਇ ¹ਇਹ ਸਤ, ਚਿਤ, ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾਕੇ ਜੀਵ ਬਨ
ਕੈ। ¹ਗਿਆ ਹੈ।

ਬਾਦ ਹੈ ਕਹਿਨ ਤੇਰੋ ਭਯੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਕੌਨ ¹ਦੇਖਦੇ ਹੋ।
ਹੇਰੋ।

ਉੱਤਰ ਨ ਆਇ, ਪੂਛ ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਾਇ
ਕੈ’ ॥੧੧॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਲੰਗਲ ਤੂਸ਼ਨ ਹੋਇ ਗਯੋ
ਬਿਰਤੰਤ ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ਜਾਇ ਸੁਨਾਵਾ।
ਗੋਰਖ ਨੈ ਤਬ ਆਇਸੁ ਦੇ ਕਰਿ
ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਵਾ।

{ਮੰਗਲਨਾਥ}

ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਬਿਠਾਇਕੈ
ਆਨਨ ਤੇ ਇਵ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ।
‘ਹਾਰਿ ਕੈ ਆਵਤਿ ਸਿੱਧ ਸਭੈ
ਅਬ ਜਾਨੋ ਤੁਮਾਰੁ ਬਨੈ ਤਿਹ ਥਾਵਾ’
॥੧੨॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

¹ਪੁੱਛਣਾ।

ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੂਝਨ¹ ਕੀਨ
‘ਪਠੋ ਕਿਹ ਹੇਤ ਕੌ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।
ਰੂਪ ਸੁਭਾਇ ਬਿਲੋਕਨ ਕੋ ਤਿਹ

ਕੈਧੋਂ ਕਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਤਾਈਂ?
ਗੋਰਖ ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ
ਬਿਚਾਰਿ ਕੈ ਬਾਨੀ ਸੁ ਐਸ ਅਲਾਈ।
'ਜਯੋਂ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮੈਂ ਅਭਿਲਾਖ
ਬਿਲੋਕਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਅਬ ਜਾਈ'
॥ ੧੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮੰਗਲ ਬੋਲਤਿ 'ਹੇ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖ!
ਪੂਰਨ ਹੋ ਜੁਗੀਆ ਸਭਿ ਲਾਯਕ।
ਸੋ ਸਭਿ ਹੀ ਬਿਧਿ ਪੂਰਨ ਨਾਨਕ
ਜਾਇ ਸ਼ਰੰਨ ਤਿਸੈ ਗਤਿ ਦਾਇਕ।
ਖੋਜਿਬੋ ਦੇਖਿਬੋ ਕਯਾ ਤਿਹ ਕੋ
ਸੁਰ ਨਾਯਕ ਨਾਯਕ¹, ਸੰਤ ਸਾਹਯਕ।

¹ਇੰਦ੍ਰ ਅਥਵਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਏਕ ਦੁ ਬਾਰਹਿ ਖੋਜ ਪਿਖਾ
ਪੁਨ ਖੋਜੇ ਕੋ ਖੋਜਨ ਰੀਤਿ ਨ ਲਾਯਕ
॥ ੧੪ ॥

ਆਇਸੁ ਨਾਂਹਿ ਉਲੰਘਹੋਂ ਤੇਰ
ਕਹੋ, ਤਿਹ ਜਾਇ ਕੈ ਲਯਾਉਂ ਹਕਾਰੀ।
ਜਾਂ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਗੋ
ਜਾਇ ਪਿਖੋਂ ਮਨ ਆਲਸ ਟਾਰੀ।'

¹ 'ਮੰਗਲਨਾਥ ਜੀ! ਆਨਹੁ ਤਾਂ ਬਿਧਿ
ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਮਾਰ ਜੁ ਧਾਰੀ।
ਆਵਹਿ ਮਾਰਗ ਸਿੱਧਨ ਕੇ
ਭਵ ਮੈਂ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਡੇ ਜਸੁ ਕਾਰੀ'
॥ ੧੫ ॥

¹ਗੋਰਖ ਵਾਚ।

¹ਧਾਰੇ।

ਮੰਗਲਨਾਥ ਕਹੈ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ
'ਯੋਂ ਨ ਬਨੈ ਜਿਵ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਜੇ ਹਮ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਵਹਿ ਸੋ
ਤਬ ਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਲੋ ਅਧਿਕਾਰੀ।
ਹੋਇ ਜੁ ਦੀਰਘ ਕੈਸੇ ਬਨੈ ਬਿਧਿ?
ਹੈ ਬਿਪਰੀਤਿ ਸੀ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰੀ।

ਜਜੋਂ ਪਟਬੀਜਨ¹ ਕੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੇ ¹ਟਿਟਾਣਾ।
 ਭਾਨੁ¹ ਛੁਪਾਵਤਿ ਸੁੱਧਬਿਸਾਰੀ² ॥ ੧੬ ॥ ¹ਸੂਰਜ। ²ਅਨਜਾਨ।
 ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ
 ‘ਤੁਮ ਹੈ ਸਮਝੀ ਮਤਿ ਸਿੱਧਨ ਨਜਾਰੇ।
 ਧੰਨ ਤੁਮੈ ਸੁਭ ਜੋਗ ਕੇ ਲਾਯਕ
 ਹੈ ਮਨ ਤੇ ਜਿਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਰੇ।
 ਜਾਨਿ ਲਯੋ ਸਭਿ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਕੋ
 ਜੈਸੋ ਅਹੈ ਤੁਮ ਤੈਸੋ ਉਚਾਰੇ।
 ਮਾਨ ਕੇ¹ ਬਾਨ ਬਿਧੇ² ਸਭਿ ਸਿੱਧ ¹ਹੰਕਾਰ ਦੇ। ²ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ।
 ਕਰੋ ਬਿਧਿ ਸੋ ਅਭਿਲਾਖ ਜੁ ਥਾਰੇ¹ ¹ਤੁਹਾਡੀ।
 ॥ ੧੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕੇਤਿਕ ਸਮਝੋ ਭਰਥਰੀ, ਗੋਪੀ ਚੰਦ
 ਸੁਜਾਨ।

{ਸੁਧਾਵਾਨ ਸਿੱਧ}

ਘੁੰਘੂ ਨਾਥ ਨ ਬੋਲੀ, ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ
 ॥ ੧੮ ॥

ਖੇਸੂ ਪੇਸੂ ਔਰ ਹੈਂ, ਨਹਿੰ ਗਿਨਤੀ
 ਤਿਨ ਕੋਈ।’

ਗੋਰਖ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬੈਨ ਕਹਿ, ਬੈਸਯੋ
 ਤੂਸਨ ਹੋਇ ॥ ੧੯ ॥

ਉਤ ਯੋਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰਕੋ, ਇਤ ਸ੍ਰੀ
 ਨਾਨਕ ਸੰਗ।

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਤਬੈ ‘ਚਢਿਯੋ ਮੇਰੁ
 ਉਤੰਗ’ ॥ ੨੦ ॥

¹ ‘ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਅਵਿਲੋਕਿਯੋ, ਗਮਨੈਂ ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਚ।

ਬਹੁਰ ਸੁਮੇਰੁ।

ਰਹੇ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਕਛੂ, ਬਾਦਹਿ¹ ਮਾਨ ¹ਬਿਅਰਥ (ਅ) ਚਰਚਾ ਦਾ।
 ਘਨੇਰ’ ॥ ੨੧ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਆਯੋ ਹੈ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਤਬੈ
 ਢਿਗ ਬੈਠ ‘ਅਦੇਸ’ ਕਹੀ ਕਰ ਬੰਦੂ।

{ਮੰਗਲਨਾਥ}

ਦੈ ਦਿਸ਼ ਪਾਇਨ ਕੋ ਪਰਸੇ ਕਰ
ਕੀਨ ਵਡੋ ਸਨਮਾਨ ਮੁਕੰਦੂ।
ਪ੍ਰੀਤ ਬਧੀ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਲੋਚਨ
ਮਾਨਜੋ ਰਿਦੇ ਮਹਿੰ ਭੂਰ ਅਨੰਦੂ।
ਯੋਂ ਹਰਖੇ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮੈਂ
ਜਿਵ ਜਾਇ ਬਭੀਖਨ ਸੋਂ ਰਘੁਨੰਦੂ।
॥ ੨੨ ॥

1ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਪਾਸ ਬਭੀਖਨ ਗਿਆ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਜਯ ਤੇ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਬੈਨ ਭਨੇ
'ਕਿਰਤਾਰਥ ਭਾ ਅਵਿਲੋਕਤਿ ਰੂਪਾ।
ਜਾਨਤਿ ਹੋਂ ਨਿਜ ਭਾਗ ਮਹਾਨ
ਮਿਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋ ਅਵਤਾਰ ਅਨੂਪਾ।
ਆਜ ਭਯੋ ਸਫਲਾ ਸਭਿ ਜੋਗ
ਭੇ ਗੋਚਰ ਧਯਾਨਹਿ ਕੇ ਅਨਰੂਪਾ।

1ਜਿਸ ਰੂਪ ਦਾ ਮੈਂ ਧਯਾਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਉਹ ਰੂਪ ਦਿੱਸ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਜੋਗ ਅਜ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸਹਾਯਕ, ਦੰਭਨ ਘਾਯਕ
ਹੋ ਗਤਿਦਾਯਕ ਜੇ ਭਵ ਕੂਪਾ'
॥ ੨੩ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਾਖਤਿ 'ਧੰਨ ਤੁਮੈਂ
ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਰੀਤੀ।
ਤੋਹਿ ਸਮਾਨ ਲਖੋਂ ਨਹਿੰ ਆਨ
ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਨਹਿੰ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ।¹⁺

1ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰੀ ਹੈ। 1ਪਾ:-ਸਨਮਾਨਹ ਤੇ ਵਿੱਪ੍ਰੀਤੀ ਨਿਜ ਸਨਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ।

ਬੋਲਿ ਗਿਰਾ ਮਧੁਰੀ ਹਰਖਾਵਤਿ
ਮਾਨੋ ਸੁਧਾ¹ ਨਮਤਾ² ਤੁਮ ਪੀਤੀ।
ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ¹ ਕੋ ਲਾਭ ਯਹੀ
ਤਜਿ ਮਾਨ ਕਰੈ ਪਦ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰੀਤੀ'
॥ ੨੪ ॥

1ਅੰਮ੍ਰਿਤ। 2ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦਾ।

1ਮਨੁਖੀ ਦੇਹੀ।

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨੇ

ਕਰਿ ਨੀਚੇ ਕੋ ਲੋਚਨ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

‘ਰਾਵਰ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਹੁਇ ਜਾਂ ਪਰ

ਤਾਂਹੂੰ ਭਲੇ ਮਤਿ ਦੇਹੁ ਬੁਝਾਈ।

ਸੰਤਨ ਕੋ ਗੁਨ ਮਾਨ¹ ਮਿਟਾਵਨ ¹ਹੰਕਾਰ।

ਮਾਧੁਰਤਾ ਸੰਗ ਬੈਨ ਕਹਾਈ।

ਮੇਰੁ ਚਲੋ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਮੈਂ

ਦਰਸੰਨ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸਭੈ ਸੁਖ ਪਾਈ

॥੨੫॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

¹ਓਥੇ।

ਜੇ ਨ ਚਲੋ ਤਿਹ ਠਾਂ¹ ਤੁਮ ਹੀ

ਭੁਗੁਤਾਵਨ¹ ਕੋ ਕਛੁ ਲਜਾਵਹੁੰ ਜਾਈ।’ ¹ਛਕਾਵਣ ਲਈ।

ਆਨਨ ਤੇ ਬਿਗਸੇ ਗੁਰ ਬੋਲਤਿ

‘ਭਾਉ ਪਿਖਾ ਤੁਮ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ।

ਖਾਨੇ ਕੀ ਚਾਹਿ ਨ ਔਰ ਰਹੀ

ਮਿਲਿ ਵਾਕ ਅਲਾਇ ਰਹੇ ਹਰਖਾਈ।

ਮੰਗਲਨਾਥ! ਚਲੋ ਤੁਮ ਅੱਗੂਜ¹ ¹ਅੱਗੇ।

ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਨ ਬਿਲੰਬਹਿ ਕਾਈ’

॥੨੬॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਰਖਾਇ, ਆਪ ਹਰਖ

ਉਰ ਬਹੁਤ ਕਰਿ।

ਬੰਦਨਿ ਕਰਿ ਸਿਰਨਾਇ, ਮੰਗਲ ਗਯੋ

ਸੁਮੇਰੁ ਪੈ ॥੨੭॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

ਬੁਝੈ ਮਰਦਾਨਾ ‘ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਜਾਨਾ!

ਇਹ ਜੋਗੀ ਜੋ ਆਇ।

ਕੋਮਲ ਮੁਖ ਬੈਨਾ, ਮਨ ਮਹਿੰ ਚੈਨਾ

ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਭਗ ਸੁਭਾਇ।

ਬਹੁ ਭਾਉ ਸੁ ਕੀਨੋ, ਤਵ ਜਸ ਚੀਨੋਂ

ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਾ ਬਾਦ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਿਖਾਯੋ, ਉਰ ਸੁਖ ਪਾਯੋ

ਕਰਜੋ ਤੁਮੈ ਅਹਿਲਾਦ¹’ ॥੨੮॥ ¹ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

ਗੁਰੁ ਵਾਕ ਬਖਾਨੇ ‘ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ

ਇਕ ਜੈਸੇ ਸਭਿ ਨਾਂਹਿ।

ਧਾਰੈਂ ਬਹੁ ਬੇਖਾ, ਦੰਭ ਬਿਸ਼ੇਖਾ

ਨਹਿੰ ਕੋ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿੰ।

ਪੂਰਨ ਮਧ ਕੋਟਾ¹, ਤਿਨ ਨਹਿੰ ਤੋਟਾ²

¹ਕੋੜਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ (ਕੋਈ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)।
²ਘਾਟਾ।

ਜਜੋਂ ਬਾਹਰ ਤਜੋਂ ਅੰਤਰ।

ਕਰੁਨਾ ਕਰਤਾਰੰ, ਜਿਹ ਪਰ ਧਾਰੰ

ਤਿਹ ਯੋਂ ਸੁਮਤਿ ਨਿਰੰਤਰ’ ॥੨੯॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਨ ਬਚ ਕਹੈ, ‘ਚਲੀਏ

ਅਬਹਿ ਸੁਮੇਰੁ।

ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਦੇਖੀਏ, ਕਿਉਂ ਕੀਨੀ

ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਰ’ ॥੩੦॥

ਸੋਰਠਾ:

ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ,

‘ਏਕ ਸਿੱਧ ਆਵਨ ਰਹਜੋ।

ਜਿਹ ਮਨ ਮਾਨ ਬਿਸਾਲ

ਸੰਭੁਨਾਥ ਤਿਹ ਨਾਮ ਹੈ’ ॥੩੧॥

ਅਤਿੱਲ:

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਸ਼ਰੋਨ, ਸੁ ਬੈਨ ਬਖਾਨਿ

ਹੈ।

‘ਮੰਗਲ ਤੇ ਸੁ ਬਿਸਾਲ, ਕਿਧੋਂ¹ ਸਮਾਨ²

¹ਯਾ ਕਿ। ²ਬਰਾਬਰ।

ਹੈ।

ਅਬਹਿ ਉਡੀਕਤਿ ਜਾਂਹਿ¹, ਕਹੋ ਤਿਹ ¹ਜਿਸ ਨੂੰ।

ਗਾਥ ਜੋ।’

ਹੋ ਬੋਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਨਿ, ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਥ

ਜੋ ॥੩੨॥

ਸ੍ਰੈਯਾ:

‘ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤੇ ਆਦਿ ਜੇ ਸਿੱਧ ਹੈਂ

ਮੰਗਲਨਾਥ ਸਭੈ ਤੇ ਮਹਾਨਾ।

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਗਲਨਾਥ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ}

ਭੇਖ ਧਰਾ ਤਨ ਸਿੱਧਨ ਕੋ
ਤਿਨ ਤੇ ਇਹ ਕੋ ਪਦ ਉਚ ਸੁਜਾਨਾ।

ਜੇ ਮਨ ਬੀਚ ਬਿਕਾਰ ਅਜੈ¹

¹ਅਜਿੱਤ।

ਸਭਿ ਜੀਤ ਭਲੇ ਤਿਨ ਖੋਜ ਮਿਟਾਨਾ।

ਪੂਰਨ ਸੰਤ, ਨਸਾਇ ਕੈ ਆਪ¹ ਕੋ

¹ਆਪਾ ਭਾਵ।

ਮਾਨ ਬਿਹੀਨ ਭਯੋ ਸੁਖ ਮਾਨਾ’

॥ ੩੩ ॥

ਮਰਹਰੀ ਛੰਦ:

ਬੂਝੈ ਮਰਦਾਨਾ, ਉਚ ਬਖਾਨਾ

‘ਕਿਉਂ ਗੋਰਖ ਗੁਰੁ ਕੀਨ।

ਜੋ ਨਿਜ ਤੇ ਲਘੁ, ਕਸ ਭਾ¹ ਤਿਹ ¹ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ।

ਸਿਖ?

ਕਸ¹ ਬੇਖ ਸਿੱਧ ਕੋ ਲੀਨ?’

¹ਪਾ:-ਜਸ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹਿ ਵਾਕਾ, ‘ਮਿਲਯੋ ਜੁ ¹ਪਹਿਲੇ।

ਪ੍ਰਾਕਾ¹

ਗੋਰਖ ਇਹ ਕੋ ਆਇ।

ਗੁਰ ਯਾਂ ਤੇ ਕੀਨੋ, ਬੇਖਹਿ ਲੀਨੋ

ਪਦ ਉਚੋ ਇਹ ਪਾਇ’ ॥ ੩੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਐਸੇ ਇਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ

ਉਤ

ਗੋਰਖ ਬੁਲਾਇ ਸੰਭੂਨਾਥ ਕੋ ਪਠਾਯੋ ਹੈ।

{ਸੰਭੂਨਾਥ}

ਫਰੂਆ¹ ਬੈਰਾਗਣ ਦੁ ਲੀਨੇ ਹਾਥ ਮਾਂਹਿ ¹ਠੂਠਾ।

ਜਿਨ

ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਹੈ ਫਟਕ ਏਕ ਕਾਨ ਪਾਰ¹ ਪਾਯੋ ¹ਪਾੜਕੇ।

ਹੈ।

ਹੀਏ ਮੈ ਹੁਲਾਸ ਆਯੋ ਪਾਸ ਸੁਖਰਾਸ

ਦੌਰਿ

‘ਬਾਲੇ! ਹੈ ਅਦੇਸ਼’ ਐਸੇ ਬਚਨ

ਅਲਾਯੋ ਹੈ।

‘ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਅਦੇਸ਼; ਸੰਭੂਨਾਥ ਆਉ ਬੈਸਿ

ਢਿਗ'

ਸੁਨਯੋ ਸੁੰਨ ਮਾਂਹੀ ਪੁਨ ਬੈਨ ਕੋ ਸੁਨਾਯੋ
ਹੈ ॥੩੫॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਕਾਨ ਪਾਵੋ
ਅੰਗ ਭਸਮ ਲਗਾਵੋ ਕੋਊ ਬਿਘਨ ਨ
ਲਾਗਈ।

ਬਿਗਸੈ ਕਮਲ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸੈ ਦੀਪ ਜੋਤਿ
ਉਰ

ਸੁੰਨ ਮਗ ਜਾਵੋ ਤਨ ਹੂੰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ
ਭਾਗਈ।

ਫਰੂਆ^੨ ਗਹੀਜੈ ਹਾਥ, ਹੋਈਐ ਸਨਾਥ
ਅਬ

ਖੁਸੀ ਜਿਤ ਜਾਵੋ, ਤਿਤ ਕੋਊ ਨਹਿੰ ^੧ਰੋਕੇਗਾ।
ਠਾਗਈ।

ਭਲੀ ਬਨੀ ਤੇਰੀ, ਜੋ ਤੂੰ ਮਾਨ ਲੇਹਿੰ
ਬਾਤ ਮੇਰੀ

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਚੇਰੀ ਮਤ ਗੋਰਖ ਕੇ ^੧ਪੈ ਗਿਆਂ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਿਆਂ।
ਪਾਗਈ’ ॥੩੬॥

ਕਬਿੱਤ: ‘ਗੋਰਖ ਕੋ ਦਾਸ ਕਰਿ, ਸਭਿਹੂੰ ^੧ਦੂਰ ਕਰਕੇ।
ਕੋ ਮਾਨ ਹਰਿ’

ਭਸਮ^੧ ਨਾ ਲਾਵੋਂ, ਨਹਿੰ ਕਾਨ ਕੋ ^੧ਸੁਵਾਹ।
ਛਿਦਾਵਈ।

ਫਰੂਆ^੧ ਜੋ ਧਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ ^੧ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਠੂਠਾ।
ਭਿਖਾਰੀ ਜਗ

ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਹੈ ਬਿਦਾਰੀ^੧ ਨਹਿੰ ਨੇਰੇ ਕਬ ^੧ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਅਸਾਂ ਨੇ)।
ਆਵਈ।

ਰਿੱਧਿ ਸਿੱਧਿ ਸਦਾ ਆਗੇ, ਦੇਹਿੰ ਤਾਂ ਕੋ
ਜੇ ਕੋ ਮਾਂਗੇ

ਚਾਹੈਂ ਤਹਾਂ ਜਾਇੰ ਨਹਿੰ ਕੋਊ
ਅਟਕਾਵਈ।

ਬਿਘਨ ਬਿਨਾਸਨ^੧ ਸੁ ਆਸਨ ਹੈ ਸੁੰਨ ^੧ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਬਿਖੈ’

ਸੰਭੂਨਾਥ ਸੁਨੇ ਸਰੋਨ ਬੈਨ ਕੋ ਅਲਾਵਈ

॥ ੩੭ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਵਡੋ ਈ ਹੰਕਾਰੀ ਕਹਾਂ ਨਦਰ ਤੁਮਾਰੀ
ਕਛੁ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੈਂ ਮੁਖ ਕਾਹੇ ਕੋ
ਬਕਤਿ ਹੈ।

ਜਤੀ, ਨਾਥ, ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬੀਚ ਹੈ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਐਸੋ

ਗੋਰਖ ਕੋ ਜਾਨੈ ਨਹੀਂ ਕੈਸੀ ਐ ਸ਼ਕਤਿ
ਹੈ।

ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਨਿੰਦੇ, ਤੁਮ ਭਯੋ ਕੌਨ
ਬਿੰਦੇ^{1†}

¹ਕਿਸ ਬਿੰਦ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿਸ ਅਸਲ ਤੋਂ।
[†]ਸੰਭੂਨਾਥ ਆਦਿ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਦਿਲ ਵਾਲੇ
ਹੋਣ ਤੇ ਐਸੇ ਵਾਕ ਕਹਿਣ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ,
ਏਹ ਮਾੜੇ ਵਾਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ੂਨਤਾ ਦੇ ਹੀ ਸੂਚਕ
ਹਨ।

¹ਭਰਿਆ।

ਕੈਸੇ ਬੋਲੈਂ ਮਾਟੀ ਗੰਦੇ? ਨਿਜ ਮਾਨ ਮੈਂ
ਛਕਤਿ¹ ਹੈਂ।

ਕੌਨ ਤੂੰ ਵਡਾਈ ਪਾਇ, ਜਗ ਜੂਨਿ
ਆਇ ਜਾਇ,

ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਇਸਥਿਰ ਕੋਊ ਨ ਟਿਕਤਿ
ਹੈ’ ॥ ੩੮ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਜਾਨੋ ਤੇਰੇ ਗੋਰਖ ਕੀ ਆਦਿ ਸ਼ਿਵਬਿੰਦ
ਹੂੰ ਤੇ¹

ਨਦਰ ਹਮਾਰੀ ਏਕੁੰਕਾਰ ਪੈ ਲਗਤਿ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸਾਧ ਸੋਦਰ[†] ਬਿਲੋਕੇ¹ ਮੋਦ² ਹੋਤਿ
ਕਹੋ ਗੰਦੇ ਕੈ ਅਮਲ, ਪੰਜ ਤੱਤ ਕੋ
ਜਗਤ ਹੈ¹।

ਏਕ ਹੂੰ ਸੀ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਏਕ ਹੀ ਕੇ
ਕੀਏ ਨਰ

ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਭਗਤ ਹੈ।

ਸਿੱਧ ਔਰੇ ਬੌਰੇ, ਮਾਨ ਕੀਨੇ ਸਭਿ ਹੋਰੇ

¹ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਬਿੰਦ ਤੋਂ।

¹ਦੇਖਿਆਂ। ²ਅਨੰਦ। [†]ਪਾ:-ਦਰਸ।

¹ਗੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅ+ਮਲ) ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹਨ,
ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਹੈ।

¹ਮਾਨ ਨੇ ਸਭ ਵੱਡੇ ਹੋਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਗੌਰੇ¹ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਕਹੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੈਸੇ ਕੈ ਪਗਤਿ
ਹੈ' ॥੩੯॥**ਕਬਿੱਤ:**¹ਸੰਭੂ ਨਾਥ ਵਾਚ।¹ 'ਜੋਗ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਪਾਈਐ
ਮੁਕਤਿ ਕੈਸੇ?ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਹੂੰ ਕੋ ਨਿਜ ਨਦਰ ਨ
ਲਜਾਵਈ।ਯਾਂ ਤੇ ਕੋ¹ ਬਿਸਾਲ? ਸਭਿ ਹੀ ਤੇ ਅਤਿ ¹ਕੌਣ। ²ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹਨ (ਜੋਗੀ)।
ਉਤਮ² ਹੈਂਯਾਹੂੰ ਕੋ ਨਿਖੇਧ ਵਡੋ ਕਾਹਿ¹ ¹ਕਿਸ ਨੂੰ। ²ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋ।
ਠਹਿਰਾਵਈ²।ਨੀਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਤ ਧਾਰੋ ਜੋਗ ਬੇਸ
ਚਲੋ ਗੋਰਖ ਕੇ ਢਿਗ ਤੇ ਅਮਰ ਪਦ
ਪਾਵਈ।ਪ੍ਰਗਟੋਗੇ ਜਗ, ਜਰਾ¹ ਜਾਇਗੋ ਅਲਗ ¹ਬੁਢੇਪਾ।ਜੈਸੇ ਸੂਰ¹ ਦੇਖਿ ਸੰਘਰ² ਮੈਂ ਕਾਇਰ ¹ਸੂਰਮਾ। ²ਸੰਗਰਾਮ। ³ਦੌੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਪਲਾਵਈ³' ॥੪੦॥**ਕਬਿੱਤ:**¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ।¹ 'ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੋਗ ਪੂਰੋ ਕਬਹੂੰ ਨ
ਹੋਤਿਯਾਂ ਤੇ¹ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਜਾਂ ਤੇ² ਵਡੋ ¹ਇਸ ਕਰਕੇ। ²ਜਿਸ ਨਾਮ ਤੋਂ।
ਨਹਿੰ ਆਨ ਕੋ।ਪਤਿਤ ਉਧਾਰੇ ਜਨ¹ ਹੇਤ ਦੈਤ ਮਾਰੇ ¹ਦਾਸਾਂ ਦੇ।
ਜਿਨਨਾਮ ਉਰ ਧਾਰੇ ਮੋਹ ਨਾਸ਼, ਦੇਤਿ
ਗਜਾਨ ਕੋ।ਜਨਮੇ ਨ ਮਰੈ, ਕਾਲ ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਟਰੈ
ਦੇਤਿ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ, ਜਾਂ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ¹ਬਰਾਬਰ।ਸਮਾਨ¹ ਕੋ।ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਾਧਨ ਜੇ ਤੇਉ ਪਦਬੰਧਨ ¹ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ (ਵਾਲੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ) ਹਨ।
ਹੈ¹

ਨਾਮ ਹੀ ਮੁਕੰਦਾ¹ ਔਰ ਆਨਿ ਨਹਿੰ ¹ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ। ²ਕੋਈ।
ਜਾਨਿ ਕੋ² ॥ ੪੧ ॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਸਮਝੈ ਨ ਸਮਝਾਯੋ, ਕੌਨ ਤੋ ਸੋ ਬਾਦ
ਕਰੈ’

ਐਸੇ ਕਹਿ ਸੰਭੂਨਾਥ ਮੇਰੁ ਪੈ ਸਿਧਾਯੋ
ਹੈ।

ਗੋਰਖ ਨੈ ਬੂਝਯੋ ‘ਕੈਸੇ ਬੈਨ ਤਿਨ ਕਹੇ
ਸੁਨੇ?’

ਮਾਨੇ ਉਪਦੇਸ਼? ਕਿਧੋਂ ਮਨ ਮੈਂ ਨ
ਲਯਾਯੋ ਹੈ।’

‘ਨਾਥ ਸੁਨੋ ਔਰੀ ਬੌਰੀ ਬਾਤੇਂ ਹੈ
ਬਕਤਿ ਸੋਊ

ਕਾਂ ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਾਨਤਿ ਮਨਾਯੋ
ਹੈ।’

ਗੋਰਖ ਹਸਤਿ ਤਬ ਮੰਗਲ ਕੀ ਦਿਸ਼
ਦੇਖਿ

ਸਭੈ ਕੋ ਸੁਨਾਇ ਮੁਖ ਬਚਨ ਅਲਾਯੋ ਹੈ
॥ ੪੨ ॥

ਸੁੰਯਾ:

‘ਮੰਗਲਨਾਥ! ਸੁਨੋ ਇਸ ਬੈਨ ਕੋ

ਕੂਰ ਕਹੈ ਕਿਧੋਂ ਸਾਚ ਅਲਾਈ?

ਭਾਖਤਿ ਹੋ ਤੁਮ ਔਰ ਬਿਧੀ

ਹਮ ਕੋ¹ ਬਿਧਿ² ਜਾਨਹਿੰ? ਦੇਹੁ ¹ਕੇਹੜੀ। ²ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਬਤਾਈ।’

ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ ‘ਆਪਨੇ ਪੰਥ ਕੀ

ਹੀਨਤਾ¹ ਕੈਸੇ ਕਹੀ ਨਹਿੰ ਜਾਈ।

¹ਛੁਟਿਆਈ।

ਸਾਚ ਕੋ ਕੂਰ ਕਹੈਂ ਜਗ ਜੇ ਨਰ

ਪੁੰਜ ਲਗੈਂ ਅਘ¹ ਪੁੰਨ ਪਲਾਈ²

¹ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਲਗਦੇ ਹਨ। ²ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਦੇ
ਹਨ।

॥ ੪੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ।

ਸਭਿ ਆਗਮ¹ ਸਭਿ ਮਤਿ ਜਿਤੇ,

ਭਾਖਤਿ ਸਭਿਹਿ ਪੁਰਾਨ।

-ਸਾਚ ਸਮਾਨ ਨ ਪੁੰਨ ਕੋ, ਪਾਪ ਨ

ਝੂਠ ਸਮਾਨ- ॥ ੪੪ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਕਹੋਂ ਨਹਿੰ ਕੈਸਾ, ਉਹ ਹੈ ਸੁ ਜੈਸਾ
ਤੈਸਾ

ਜਬ ਆਵੈ ਗੋ ਨਿਕਟਿ ਤਬ ਦੇਖਿ ਲੀਜੈ
ਤਾਂਹਿ ਕੋ।’

ਸੰਭੂਨਾਥ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਗੋਰਖ ਸੋਂ ਕਹੈ

‘ਇਹ ਗੋਪ ਪੱਖ ਰਾਖਤਿ¹⁺ ਸੁ ਨਾਨਕ
ਕੇ ਰਾਹਿ ਕੋ।

¹ਗੁੱਝਾ ਪੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। ²ਪਾ:-ਹੈ ਗੋ ਪੱਖ
ਰਾਖਤ।

ਜਾਨਜੋ ਜੇ ਵਡੇਰੋ ਅਬ ਚੇਲੋ ਜਾਇ ਹੋਵੈ
ਤਾਂ ਕੋ

ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਤਜੈ ਈਹਾਂ ਬਰਜਤਿ ਨਾਂਹਿ
ਕੋ।

¹ਕੋਈ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ।

ਹੋਂ ਤੇ ਦੇਖਿ ਲੀਨੋ ਜਾਇ, ਭਲੀ ਬਿਧਿ
ਬਾਦ ਕੀਨੋ

ਚੀਨਜੋ ਹਮ ਜੈਸੇ, ਕਹਜੋ ਤੈਸੇ ਭੇਦ
ਵਾਹਿ ਕੋ¹ ॥ ੪੫ ॥

¹ਉਸਦਾ।

ਮੰਗਲ ਕਹਿਤ ‘ਸੁਨ ਸੰਭੂਨਾਥ! ਤੇਰੇ
ਕਹੇ

ਹੋਤਿ ਨਹਿੰ ਘਾਟ ਭਾਨੁ¹ ਉਲੂ ਜਿਵ²
ਜਾਨਿਯੇ।

¹ਸੂਰਜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ²ਜਿਉਂ।

ਜੋਗੀ ਜੋਗ ਨਾਂਹੀ, ਹੋਇ ਭਲੋ, ਤਾਂ ਕੋ
ਬੁਰੇ ਭਾਖੈ

ਬੂਝੈ¹ ਦੇਖ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਕੈਸੇ ਕੈ
ਬਖਾਨਿਯੇ।

¹ਪੁੱਛ।

ਚੇਲੇ ਹੋਇੰ ਵਾਰ ਵਾਰ, ਗਹੀਐ ਰੇਨਾਰ¹
ਤਾਂ ਕੀ

¹ਧੂੜ।

ਸੰਤ ਆਗੈ ਸੰਤ ਨਿਵੈ, ਚੋਰ ਚੋਰ
ਮਾਨਿਯੇ।

ਹੋਇ ਜੋ ਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਨਿਵੈ ਨ ਬਿਕਾਰੀ

ਕਬ

ਐਸੀ ਬਾਤ ਕੀਏ ਜੋਗ ਪੂਰੇ ਨ
ਪਛਾਨਿਏ' ॥੪੬॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸੰਭੂਨਾਥ ਲੱਜਤਿ ਹੈ ਸਿੱਧਨ ਸੋਂ ਬੂਝੇ
ਤਬ

‘ਕੈਸੀ ਬਿਧਿ ਦੇਖਾ ਤੁਮ? ਸਭਿ ਹੀ
ਬਤਾਈਏ।’

ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ ‘ਤੁਮ ਰਾਰਾ¹ ਪਾਈ ਘਰ ¹ਝਗੜਾ।
ਮਾਂਹਿ

ਹਾਰ ਆਏ ਤਾਂ ਤੇ ਨਹਿੰ ਬਾਦ ਕੋ
ਅਲਾਈਏ।

ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਸ਼ਰੀਕਤ ਨ ਕੀਜੈ ਮਨ ਮਾਨ
ਧਰਿ

ਤੇ ਤੇ ਲਘੁ ਹੋਇ ਜਾਇ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ¹ਮੋੜੇ।
ਹਟਾਈਏ।

ਤੁਮ ਤੇ ਬਿਸਾਲ¹ ਜੀਤ ਲੀਨੇ ਤਾਤਕਾਲ ¹ਜੋ ਬੜੇ ਹਨ।
ਤਿਨ

ਅਬ ਲੋ ਨ ਜਾਨਯੋ ਔਰ ਕੈਸੇ ਕੈ
ਜਨਾਈਏ ॥੪੭॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਤ ਐਸੀ ਕਰੀ
ਚਾਹੀਏ

ਜੋ ਉਚੇ ਸਭਿ ਜਾਨੈ, ਨੀਚੇ ਆਪ ਮਨ
ਕੀਜਿਯੇ।

-ਹੋਂਹੀ ਗਜਾਨੀ, ਧਜਾਨੀ, ਵਡਗੁਨੀ, ਹੋਂ
ਸੁਜਾਨੀ-

ਜੋਊ ਐਸੇ ਮਨ ਮਾਨੀ ਸੋ ਤਯਾਗ ਮਤਿ
ਦੀਜਿਯੇ।

ਸੰਤ ਸਾਧ ਦੀਰਘ ਹੈਂ, ਦੀਰਘ ਤੇ
ਦੀਰਘ ਹੈਂ

ਮਾਨ ਕੋ ਬਿਦਾਰੀ¹ ਸੁ ਨਿਰੰਜਨ ¹ਦੂਰ ਕਰਕੇ।

ਲਹੀਜਿਯੇ।

ਸੁਨੇ ਪਰ ਗੁਨ¹, ਨਹੀਂ ਕੀਜੈ ਮਤਸਰ² ¹ਪਰਾਏ ਗੁਣ। ²ਈ ਰਖਾ।

ਮਨ

ਤਾਂ ਕੋ¹ ਜਸ ਅਗਨਿ ਮੈਂ ਤਨ ਨ ¹ਉਸਦੇ। ²ਸਾੜੀਏ।

ਫੁਕੀਜਿਯੇ²’ ॥ ੪੮ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

ਹੋਇ ਗਯੋ ਤਬ ਗੋਰਖ ਤੂਸਨ

ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਸੰਭੂਨਾਥ ਲਜਾਵਾ।

ਜੋ ਰਿਸ ਪਾਵਕ ਬੀਚ ਰਿਦੈ

ਮਨ ਜਾਰਤਿ ਭਾ¹ ਨਹਿੰ ਬੈਨ ਅਲਾਵਾ। ¹ਮਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲੱਗਾ।

ਮੰਗਲਨਾਥ ਵਡੋ ਬਿਗਸਾ ਤਬ

ਭਾਨੁ ਉਗੇ ਜਿਵ ਕੰਜ¹ ਸੁਹਾਵਾ। ¹ਕਵਲ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਜਿ ਜਾਨਤਿ

ਦੇਖਿ ਹਸੀ ਕਰਿ ਹੈਂ ਮੁਸਕਾਵਾ

॥ ੪੯ ॥

ਕਬਿੱਤ:

ਗੋਪੀਚੰਦ ਭਾਖੈ ‘ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ
ਜੋਗੀ!

ਸਿੱਧ ਸਾਧ ਹੂੰ ਕੋ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ
ਚਾਹੀਯੇ।

ਸੰਤ ਜੋ ਅਤੀਤ ਤਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੋ
ਬਖਾਨ ਕਰੈ

ਲੈ ਕੇ ਅਨਮੋਲੇ ਪਾਪ ਸੀਸ ਨ ਚਢਾਈ
ਯੇ।

ਚਰਚਾ ਜੇ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰੋਧ ਰਿਦੈ ਤੇ ਨਿਵਾਰ
ਦੀਜੈ

ਸੁਭ ਵਾਕ ਸੁਨੈ ਸੁਭ ਤਾਂਹਿ ਕੋ
ਸੁਨਾਈਯੇ।

ਆਵੈਂ ਹਾਰਿ ਹਾਰਿ, ਕਰੈਂ ਨਿੰਦਾ ਕੋ
ਉਚਾਰਿ

ਪੁਨ ਲਾਜ ਬਿਨ ਜੀਵੈਂ ਨਿਜ ਜੋਗ ਕੇ
ਲਜਾਈਯੇ’ ॥ ੫੦ ॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:**ਸਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ।**

ਮੰਗਲਨਾਥ ਕਹੈ ‘ਸਤਿ ਭਾਖਤਿ’

ਐਸੇ ਕਰੈ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਜੋਈ।

ਹੋਇ ਨਿਰੰਜਨ ਕੀ ਕਰੁਨਾ ਤਬ

ਪਾਵਤਿ ਯਾ ਗਤਿ ਔਰ ਨ ਕੋਈ।

ਮਾਨ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਨ ਘਨੋ

ਨਹਿ ਜਾਨਤਿ ਆਨ ਸਮਾਨ ਜਿ ਹੋਈ।

ਜੋਗ ਤੇ ਹੀਨਾ ਰਹੈ ਨਰ ਤੇ

ਬਿਨਾਂ।

ਮਹਿਮਾ ਨਹਿ ਮਾਨਹਿ ਸੰਤਨ ਸੋਈ’

॥ ੫੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ, ਸਰਬ

ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਬਾਦ।

ਭਯੋ ਧਯਾਯ ਪੂਰਨ ਅਬੈ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ੫੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਯੇ ‘ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਬਾਹਠਮੋਂ ਧਯਾਇ ॥ ੬੨ ॥

੬੩. [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ, ਕੌਂਸ (ਖੜਾਂਵ)
ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਵਣਾ]

੬੨ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੬੪

{ਬੂਠੇ ਮਦ ਦਾ ਪਿਆਲਾ} ॥੯.. ॥ {ਘੁੰਘੂਨਾਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ} ॥੧੭.. ॥
{ਘੁੰਘੂਨਾਥ ਦਾ ਉਤਰ} ॥੨੦ ॥ {ਸਿੱਧਾ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ} ॥੨੨.. ॥
{ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ} {ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੌਂਸ} ॥੨੮ ॥
{ਕੌਂਸ-ਸੁੰਦਰ ਕਬਿਤ} ॥੨੯ ॥ {ਖਿੰਥੜਾ} ॥੩੨ ॥
{ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ} ॥੩੩ ॥ {ਉਰਮ, ਧੂਰਮ} ॥੩੪.. ॥
{ਧੰਗਰ} ॥੩੬.. ॥ {ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ} ॥੩੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚਿਰੰਕਾਲ ਤਰੁ ਮਨ ਸੁਸ਼ਕ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਜਲ ਪ੍ਰੇਮ।

ਤਰੁ=ਬੂਟਾ। ਸੁਸ਼ਕ=ਸੁੱਕਾ। ਦੇ ਖੇਮ=ਜੋ ਖੇਮ ਦੇਣਹਾਰੀ ਹੈ, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ। [ਸੰਸ. ਕਯੋਮ]

ਸੀਂਚ ਭਲੇ ਕਰਿਕੇ ਹਰਜੋ, ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਦੇ ਖੇਮ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਬੂਟੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਚਿਰੋਕਣਾ ਕੁਮਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ (ਰੂਪੀ) ਜਲ (ਨਾਲ) ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਜਕੇ ਤੇ ਹਰਿਆ ਕਰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾਤੀ (ਅਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਅਤਿੱਲ:

ਤਬ ਗੋਰਖ ਨੇ ਬੋਲਿ, ਭਰਥਰੀ ਸੋਂ
ਕਹੀ।

‘ਜਾਵਹੁ ਤੁਮ ਅਬ ਤਹਾਂ, ਆਨ ਇਹ
ਠਾਂ ਸਹੀ।

ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਸੋਂ ਮਿਲੈਂ, ਜਬੈ ਚਲਿ
ਆਇ ਹੈਂ।

ਹੋ ਲੇਹਿੰ ਦਰਸ ਕੋ ਦੇਹਿੰ, ਭਲੇ^੧ ਸੁਖ^੨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।^੩ ਪਾ:-ਹੋ ਲੇਹ ਦੇਹ ਦਰਸ ਕੋ।
ਪਾਇ ਹੈਂ’ ॥੨॥

ਕਹਿਤਿ ਭਰਥਰੀ ਬੈਨ, ‘ਮਿਲਜੋ ਜਬ
ਆਦਿ ਹੀ।

ਸੁਨਜੋ ਤਬੈ ਸੁਭ ਤੱਤ^੧, ਭਯੋ ਅਹਿਲਾਦ^੨ ਸੁਭ ਸਿੱਧਾਂਤ।
ਹੀ।

ਅਬ ਤੁਮ ਆਇਸ ਮਾਨਿ, ਜਾਇ ਮੈਂ
ਆਨਿਹੋਂ।

ਹੋ ਬੰਦਿ ਅਗਾਰੀ ਹਾਥ, ਬਿਨੰਤਿ^੧ ਬੇਨਤੀ।

ਬਖਾਨ ਹੋਂ' ॥੩॥

ਅਸ ਕਹਿ ਆਇ ਹਦੂਰ, 'ਅਦੇਸ'
ਬਖਾਨਿਯਾ।

ਹਰਖ ਧਾਰਿ ਉਰ ਮਿਲਯੋ, ਜੋਰਿ ਕਰਿ ^{ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਮਿਲਿਆ।}
ਪਾਨਿਯਾ।

'ਚਲਿਯੋ ਦੀਨ ਦਯਾਲ! ਮੇਰੁ ਕੇ
ਉਪਰੇ।

ਹੋ ਦਰਸ ਚਹਤਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧ,
ਉਡੀਕਤਿ ਹਿਤ ਧਰੇ' ॥੪॥

ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨ, ਕੀਨਿ ਸਨਮਾਨਿਯਾ।

'ਧੰਨ ਭਰਥਰੀ ਤੁਮੈ, ਜੋਗ ਰਸ
ਜਾਨਿਯਾ।

ਚੰਦ ਬਦਨ ਤ੍ਰਿਯ ਤਜੀ, ਦੇਸ ਧਨ ਰਾਜ
ਜੋ।

ਹੋ ਜਨਮ ਸਵਾਰਯੋ ਰਤਨ, ਤਯਾਗ ਜਗ
ਲਾਜ ਜੋ ॥੫॥

ਪ੍ਰਿਥਮ ਮੇਰੁ ਪਰ ਆਪ, ਜਾਇ ਸੁਧਿ
ਦੀਜਿਯੇ।

ਹਮਰੀ ਸਿੱਧਨ ਸਰਬ -ਅਦੇਸ-
ਭਨੀਜਿਯੇ।

ਆਵਤਿ ਹੈਂ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਨ ਬਿਲਮ
ਲਗਾਵਹੀਂ।

ਹੋ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਕਰਹਿੰ, ਭਲੇ ਮਨ
ਭਾਵਹੀ- ' ॥੬॥

ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਰਥਰਿ ਗਯੋ, ਰਿਦੇ
ਹਰਖਾਇ ਕੈ।

ਸਭਿ ਸੋਂ ਕਹੀ 'ਅਦੇਸ', ਰੁਚਿਰ ਗੁਨ
ਗਾਇ ਕੈ।

'ਆਵਤਿ ਮਮ ਪਸ਼ਚਾਤ, ਕਹਿਤ ਨਹਿੰ
ਦੇਰ ਕੋ।

ਹੋ ਜਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਨ ਚਾਹਿ, ਜੁ ਸਿਖਰ

ਸੁਮੇਰ ਕੇ' ॥੭॥

ਕਬਿੱਤ:

ਨਾਨਾ ਭਾਂਤਿ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਰਤਿ ਬਿਚਾਰ
ਸਿੱਧ
ਇਤੈ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਨ ਮੁੱਖ ਸੋਂ ਕਹਤਿ
ਹੈ।

‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੁਕੰਦ! ਦੁਖ ਦੁੰਦ ਕੇ
ਨਿਕੰਦ!

ਅਬ ਦੇਖੀਏ ਸੁਮੇਰੁ, ਜਹਾਂ ਗੋਰਖ
ਰਹਤਿ ਹੈ।’

ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਤਾਲ ਕੇ ਕਮਲ¹ ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।
ਤਬੈ

‘ਚਲੋ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇਖਿ, ਦੇਖਯੋ ਜੁ
ਚਹਤਿ ਹੈ।’

ਐਸੇ ਕਹਿ ਗਏ ਹੈਂ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ
ਤਾਤਕਾਲ

ਜਹਾਂ ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਸੁ ਗੋਰਖ ਸਹਤ ਹੈ
॥੮॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਬੈਠੇ ਹੋਏ।

ਕਰੈਂ ਨਿਜ ਗਜਾਨ ਕੋ ਬਖਾਨ ਜਿਹ ਥਾਨ
ਬੈਸੇ¹

ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਇ ਕੈ ‘ਅਦੇਸ਼’ ਹੈ
ਉਚਾਰਿਯਾ।

ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ ‘ਆਦਿ ਪੁਰਖਾਂ ਅਦੇਸ਼
ਬਾਲੇ¹!

¹ਹੇ ਬਾਲਕੇ। ‘ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਕੇ ਆਦੇਸ਼’ ਏਹ
ਬੋਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਗੋਰਖ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ
ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਪਰ
ਇਹ ਬੋਲਾ ਵਰਤਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਅੱਗੇ
ਅਪਣਾ ਝੁਕਾਉ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਆਉ ਬੈਠਿ ਮੇਰੇ ਢਿਗ’ ਅਤਿ
ਸਤਿਕਾਰਿਯਾ।

ਮਨ ਮੈਂ ਬਿਚਾਰੈ -ਮਤ ਹਮਰੋ ਜਿ ਧਾਰੈ
ਇਹ

ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੈ ਜਸ ਭੂਰ ਹੀ ¹ਸਾਡੀ) ਬਹੁਤੀ ਪੂਜਾ ਵਧਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਪੁਜਾਰਿਯਾ¹-।

ਐਸੇ ਭਰਥਰੀ ਸੰਗ ਬੋਲਯੋ ‘ਲਜਾਉ

ਪਜਾਲਾ

ਜਾਇ ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੇਹੁ, ਲਿਵ ਲਾਗੈ ^{ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਏ।}

ਮਤਵਾਰਿਯਾ¹’ ॥੯॥

{ਝੁਠੇ ਮਦ ਦਾ ਪਿਆਲਾ}

ਕਬਿੱਤ:

ਆਨਯੋ ਤਬ ਧਾਇ ਗੁਰੂ ਅੱਗੂਜ ਬਨਾਇ
ਰਾਖਯੋ

‘ਹੂਜੈ ਮਤਵਾਲਾ ਬਾਲੇ! ਯਾਂ ਕੋ ਅਬ
ਪੀਜੀਏ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਖਾਨੀ ‘ਇਹ ਕੈਸੇ ਆਨਯੋ
ਪਾਨੀ ਤੁਮ?’

ਗੋਰਖ ਕਹਤਿ ‘ਪੀਵ ਲਿਵ ਕੋ
ਲਗੀਜੀਏ।

ਸੀਸ ਹੂੰ ਤੇ ਕਾਲ ਟਰੈ, ਭੂਖ ਪਜਾਸ
ਦੋਊ ਹਰੈ

ਤੀਨੋ ਤਾਪ ਨਾਸ ਕਰੈ, ਚੌਥੇ ਪਦ
ਭੀਜੀਏ।

ਬਿਸਰੈ ਜੁ ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ, ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ
ਹੋਈ ਚੇਰੀ

ਸੁਨੀਏ ਘਨੇਰੀ ਧੁਨਿ, ਅਮਰਾ¹ ^{ਮੌਤ ਰਹਿਤ।}

ਹੁਵੀਜੀਏ’ ॥੧੦॥

ਸੁਯਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੁਝਤਿ ‘ਕੌਨ ਬਿਧੀ
ਤੁਮ ਕਾਢ ਲਯੋ ਮਦ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ?’

ਝੰਗਰ ਭਾਖੈ ‘ਕਰੀ ਭਠਿਯਾ ਛਿਤ
ਲਾਹਣ¹ ਕੋ ਕਰਿ ਕੈ ਕਸ² ਪਾਈ।

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਭੱਠੀ ਬਣਾਕੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਪੂਰ ਨੂੰ
ਪਾਯਾ। ²ਸ਼ੱਕ।

ਪਾਵਕ ਜਾਰਿ ਕੈ ਲਾਇ ਨਲੀ¹ ਘਟ²

¹ਨਾਲੀ। ²ਘੜੇ ਨਾਲ।

ਤੌ ਮਦ¹ ਕੀ ਸੁਭ ਧਾਰ ਚੁਆਈ।

¹ਸ਼ਰਾਬ।

ਪੀਵਤਿ ਹੀ ਦੁਖ ਸੂਖ ਸਮਾਨ

ਲਗੀ ਲਿਵ ਜੋ ਕਬਿ ਡੋਲ ਨ ਜਾਈ’

॥ ੧੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸਭਿ ਸੁਖ ਸਦਨ, ਸੁਨਿ
ਕਰਿ ਤਿਨ ਅਸ ਬੈਨ।
ਬੋਲੇ ਮਦ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਸੋ, ਜੋ ਦਾਸਨ
ਗਤਿਦੈਨ ॥ ੧੨ ॥

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ॥ †

ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਕੀ ਲਾਹਣ ਮਾਂਡੀ ਕਰਣੀ ਕੀ ਕਸ ਪਾਈ ॥
ਭਾਉ ਭਾਠੀ ਮੈ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਣਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਗਨਿ ਜਲਾਈ ॥ ੧ ॥
ਸਿਧੋ ਹਮ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਨਾਹੀ ॥

ਜੋ ਮਤਵਾਲੇ ਮਦ ਕੇ ਮਾਤੇ ਕਿਨ ਮਤਵਾਲਿਓ ਮਾਹੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸੁਰਤਿ ਨਲੀ ਭਾਉ ਬਾਸਨ ਕੀਨਾ ਅੰਤਰ ਧਾਰ ਚੁਆਈ ॥
ਦਇਆ ਸੁਰਾਹੀ ਸਹਜ ਪਿਆਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪੀਵੋ ਭਾਈ ॥ ੨ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਫਿਰੈ ਮਤਿਵਾਲਾ ਏਕ ਰੰਗ ਮਹਿ ਖੇਲੈ ॥
ਜਹ ਦੇਖ ਤਹ ਏਕ ਸਰੂਪੀ ਮਾਰਗ ਪਾਇਆ ਚੇਲੈ ॥ ੩ ॥
ਨਿਬਹੀ ਖੇਪ ਹਮਾਰੀ ਸਿਧੋ ਆਠ ਪਹਿਰ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਹਾਂ ਮਤਵਾਲਾ ਜਹੁ ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਰਾਗੀ ॥ ੪ ॥

†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਮਦ ਦੀ ਤਰਕੀਬ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਦੇਖੋ:-ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ..... ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮ: ੧ ॥ ਆਦਿ

ਦੋਹਰਾ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਿ ਸਿੱਧ
ਸਰਬ ਤਿਹ ਕਾਲ।
ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੂੰ ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਅਤੀ ਰਸੀਲੇ ਹੋਕੇ।
ਰਸਾਲਾ ॥ ੧੩ ॥

ਸਿੱਧਨ ਵਾਚਾ:

†ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ-ਸਿੱਧਨ ਵਾਚ-ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਧਨ ਜੋਬਨ ਕੀ ਕਰੇ ਨ ਆਸਾ ॥ ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਅੰਗ ਨ ਲਾਵੈ ਪਾਸਾ ॥
ਨਾਦ ਬਿੰਦ ਘਟ ਭੀਤਰ ਧਰੈ ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਰਬਤ ਕਰੈ ॥
ਬੋਲੇ ਪਰਬਤ ਸਤ ਸਰੂਪ ॥ ਧਰਮ ਤਤ ਮਹਿ ਰਖ ਨ ਰੂਪਾ ॥ ੧ ॥
†ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਨਹੀਂ।
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮ: ੧ ॥

ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥ ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਰੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥

ਬੋਲੈ ਈਸਰੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੨॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਜੋ ਧੂਪੈ ਆਪੁ ॥ ਭਿਖਿਆ ਭੋਜਨੁ ਕਰੈ ਸੰਤਾਪੁ ॥
ਅਉਹਠ ਪਟਣ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਅਉਧੂਤੀ ਸਿਵ ਪੁਰਿ ਚੜੈ ॥

ਬੋਲੈ ਗੋਰਖੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੩॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਉਦਾਸੀ ਜਿ ਪਾਲੇ ਉਦਾਸੁ ॥ ਅਰਧ ਉਰਧ ਕਰੇ ਨਿਰੰਜਨ ਵਾਸੁ ॥
ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਢਿ ॥ ਤਿਸੁ ਉਦਾਸੀ ਕਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧੁ ॥

ਬੋਲੈ ਗੋਪੀ ਚੰਦੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੪॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਜਿ ਕਾਇਆ ਪਖਾਲੇ ॥ ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਜਾਲੇ ॥

ਸੁਪਨੈ ਬਿੰਦੁ ਨ ਦੇਈ ਝਰਣਾ ॥ ਤਿਸੁ ਪਾਖੰਡੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਣਾ ॥

ਬੋਲੈ ਚਰਪਟੁ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੫॥

ਮਃ ੧ ॥

ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਜਿ ਉਲਟੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਬੰਮੁ ॥

ਅਹਿਨਿਸਿ ਅੰਤਰਿ ਰਹੈ ਧਿਆਨਿ ॥ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਸਤ ਸਮਾਨਿ ॥

ਬੋਲੈ ਭਰਥਰਿ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਮਤਨਿ ਕੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ

ਸੂਰਜ ਗਜਾਨ।

ਭਨੇ ਬਚਨ ਤਿਹ ਪ੍ਰਤਿ ਤਬੈ, ਨਿਜ ਮਤ

ਕਰੁਨਾਖਾਨ ॥੧੪॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮਃ ੧ ॥

ਕਿਉ ਮਰੈ ਮੰਦਾ ਕਿਉ ਜੀਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਕਿਆ ਖਾਜੈ ਭੁਗਤਿ ॥

ਆਸਤਿ ਨਾਸਤਿ ਏਕੋ ਨਾਉ ॥ ਕਉਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਜਿਤੁ ਰਹੈ ਹਿਆਉ ॥

ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮ ਕਰਿ ਸਹੈ ॥ ਤਾ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਗੁਰੁ ਕੋ ਕਹੈ ॥

ਛਿਅ ਵਰਤਾਰੇ ਵਰਤਹਿ ਪੂਤ ॥ ਨਾ ਸੰਸਾਰੀ ਨਾ ਅਉਧੂਤ ॥

ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਜੋ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਕਾਹੇ ਭੀਖਿਆ ਮੰਗਣਿ ਜਾਇ ॥੭॥

(ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ॥ ਪਰਮ ਤੰਤ ਮਹਿ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੁ ॥)†

†ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਿਧ ਤੂਸ਼ਨ ਭਏ, ਬੋਲੇ ਬਹੁਰ

ਨ ਕੋਇ।

-ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਹਾਰਤਿ ਨਹੀਂ- ਸਮਝਤਿ

ਭੇ ਮਨ ਸੋਇ ॥੧੫॥

ਸੋਰਠਾ:

ਜੇ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਨਾਥ, ਮਗਨ ਧਜਾਨ
ਮਹਿ ਤਬ ਰਹੇ।

ਬੋਲੇ ਤਿਨ ਕੇ ਸਾਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੋਦ
ਬਢਾਇਕੈ ॥੧੬॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਆਸਾ ਨਹੀਂ।

‘ਆਸਨ ਕੇ ਲਾਇ ਬੈਸਯੋ ਆਸ ਨਾ
ਰਿਦੇ ਕੇ ਬੀਚ’

ਐਸੇ ਘੁਘੁ ਨਾਥ ਸੰਗ ਬੋਲੇ ਹੈਂ ਸੁਨਾਇ
ਕੈ।

{ਘੁਘੁਨਾਥ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਨ}

‘ਮੋਨ¹ ਕੈਸੇ ਸਾਧੀ²? ਕੌਨ ਮਤ ਕੇ ¹ਚੁੱਪ। ²ਕੀਤੀ।
ਅਰਾਧੀ ਤੁਮ?

ਉੱਤਰ ਨ ਕਹਯੋ ਸੁਨਯੋ ਮਨ ਤੇ
ਉਠਾਇ ਕੈ।

ਆਛੇ ਲਾਗੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਮਰਮ¹ ਨ ਜਾਨਯੋ ¹ਭੇਦ।
ਜਾਇ

ਬੋਲੇ ਬਿਨ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ ਕਹਿਯੋ ਬੁਝਾਇ ¹ਸਮਝਾਇਕੇ।
ਕੈ।’

ਬੋਲਯੋ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ
ਨੀਕੇ

ਜਾਨਿ ਅਵਤਾਰ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਹਰਖਾਇ ਕੈ
॥੧੭॥

ਕਬਿੱਤ:

‘ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਜਤੀ ਕੋਊ ਨਾਮ ਨ ਧਰਾਵੋਂ
ਜਗ

ਉਚੇ ਨੀਚੇ ਪਦ ਤਜਿ ਸਿੰਝੀ ਨ ਬਜਾਇ
ਹੈਂ।

ਡਿੰਭ ਨ ਦਿਖਾਵੋਂ, ਨਹਿੰ ਮਾਨ ਕੇ
ਬਧਾਵੋਂ

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੇ ਮਿਟਾਵੋਂ, ਦ੍ਰੈਤ ਮਨ ਕੇ

ਭੁਲਾਇ ਹੋਂ।

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਤਜਿ, ਹੋਇਕੇ ਅਚਿੰਤ
ਨਿੰਤ

ਗੁਰੂ ਨ ਕਹਾਇ ਕੈ, ਨ ਚੇਲਾ ਪਾਇ
ਲਾਇ ਹੋਂ।

ਏਕੰਕਾਰ ਖੇਲ, ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨ ਮੇਲ
ਕੋਊ¹

¹ਪੁਰਖ ਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਅਰਥਾਤ ਰੂਹ ਤੇ ਮਾਦਾ ਦਾ ਮੇਲ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੱਕ ਰਿਹਾ। (ਅ) ਈਸ਼ਵਰ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਯਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬੋਲ ਹੋਂ ਬਿਸਾਰ ਕਰਿ ਕਛੂ ਨ ਅਲਾਇ
ਹੋਂ¹ ॥੧੮॥

¹ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਭੁਲਾਕੇ ਚੁੱਪ ਹਾਂ।

ਕਬਿੱਤ:

ਉਠੇ ਤਬ ਧਾਇ, ਕਰ ਚਰਨ ਲਗਾਇ
ਮਿਲੇ

ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਇ ਦੇਊ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਇ
ਕੈ।

ਬੈਸੇ ਪੁਨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਗਰ ਉਜਾਗਰ
ਜੋ

ਬੋਲੇ ਚੰਬਾਨਾਥ ਸੰਗ ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾਇ
ਕੈ।

‘ਕੌਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਹੋ? ਕੌਨ ਮਤਾ ਤੁਮ
ਕਹੋ?

ਨਿਜ ਤੂਸ਼ਨ ਮਿਟਾਇ ਭੇਦ ਦੀਜਿਯੇ
ਜਨਾਇ ਕੈ।

ਸਿੱਧ ਸਭਿ ਬੋਲੇ, ਆਪ ਰਹੇ ਅਨਬੋਲੇ
ਮਨ ਮਰਮ ਨ ਜਾਨਯੋ ਜਾਇ’, ਭਾਖਯੋ

ਹੈ ਸੁਨਾਇ ਕੈ¹ ॥੧੯॥

¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ ਸੁਣਾਕੇ।

ਕਬਿੱਤ:

¹ ‘ਬੋਲੈ ਬੋਲਹਾਰ² ਕੋਊ ਤੋਲੈ ਤੋਲਹਾਰ³
ਜੋਊ⁴,

¹ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ। ²ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ।
³ਤੋਲਦਾ ਹੈ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ। ⁴ਜੇਹੜਾ ਹੈ।

ਖੇਲੈ ਖੇਲਹਾਰ¹, ਨਹੀਂ ਹਮੈਂ ਕਛੂ ਕਾਜ
ਹੈ।

¹ਖੇਲਣ ਵਾਲਾ।

{ਘੁੱਘੁਨਾਥ ਦਾ ਉਤਰ}

ਗਾਵੈ ਗਾਨਹਾਰ, ਅਟਕਾਵੈ
ਅਟਕਾਨਹਾਰ
ਜਾਵੈ ਜਾਨਹਾਰ, ਪੁਨ ਭਾਜਹਾਰ¹ ਭਾਜ ਭੱਜਣ ਵਾਲਾ।
ਹੈ।

ਰਾਵਨ ਨ ਰਾਮ, ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਨ ਨਾਮ
ਕੋਊ
ਏਕ ਹੀ ਕੋ ਖੇਲ ਸਭਿ ਏਕ ਹੀ ਬਿਰਾਜ
ਹੈ।

ਦੀਸੈ ਜੁ ਪਸਾਰਾ ਸਭਿ ਏਕ ਨੈ ਬਿਥਾਰਾ
ਹਮ ਰਿਦੇ ਯੋਂ ਬਿਚਾਰਾ ਜਾਂ ਤੇ ਪਾਯੋ
ਸੁਖਰਾਜ ਹੈ' ॥੨੦॥

ਕਬਿੱਤ:

ਮਿਲੇ ਹਰਖਾਇ ਸੁਖ ਪਾਇ ਸੀਸ ਨਾਇ
ਕਰਿ

ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਮਿਟਾਇ, ਏਤੇ ਭਏ ਅਹਿਲਾਦ
ਸੋਂ।

ਗੋਪੀਚੰਦ ਘੁੱਘੁਨਾਥ ਚੰਬਾ ਨਾਥ ਮੰਗਲ
ਤੇ

ਰਿਦੇ ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਭਏ ਭਰਥਰੀ ਆਦਿ
ਸੋਂ।

ਹਾਥ ਬੰਦ ਕਰੈ¹ 'ਤੁਮ ਈਸੁਰ ਮੁਕੰਦ ਖੋਗੀ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਹੋ ਜੀ!

ਧਰਾ ਹੈ ਨਿਰੰਜਨ¹ ਸਰੂਪ ਪਰਮਾਦਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ।
ਸੋਂ।

ਕੀਨੋ ਹੈ ਨਿਹਾਲ ਹਮੈਂ, ਦੀਨੋ ਹੈ
ਦਿਦਾਰ ਆਨਿ

ਪਾਈ ਬਿਨ ਸੰਸੈ ਗਤਿ, ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।
ਸੋਂ¹' ॥੨੧॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਮਾਨ ਸਹਿਤ (ਅ) ਉਦਾਸੀਨ।

ਕੇਤੇ ਹਰਖਤਿ ਭਏ, ਕੇਤੇ ਈ ਸਮਾਨ¹
ਰਹੇ

ਕੋਊ ਰਿਸ ਖਾਇ ਬੈਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸੋਂ

ਉਚਾਰਿਯਾ।

‘ਦੇਖੈਂ ਤੇਰੀ ਕਲਾ, ਤੂ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਹੈਂ
ਬੋਲ ਉਚੇ’

ਐਸੇ ਕਹੇ ਕਲਾ ਆਪ ਆਪਨੀ
ਦਿਖਾਰਿਯਾ।

ਗੋਪੀਚੰਦ ਕਹੈ ‘ਸੁਨੋ ਮੰਗਲ ਮਹਾਨ
ਜੋਗੀ

ਕਰੈਂ ਬਾਦ ਮੰਦਮਤਿ ਭੇਦ ਨ
ਬਿਚਾਰਿਯਾ।

ਬਚਨ ਬਿਚਾਰਿਕੈ ਉਚਾਰਿਤ ਨ ਸੁਨੈਂ ¹ਕੰਨੀਂ।

ਸ਼੍ਰੋਨ¹,

ਬਾਜੀਗਰ ਰੀਤਿ ਜਿਵ ਹੀਤ ਉਰ
ਧਾਰਿਯਾ¹’ ॥੨੨॥

{ਸਿੱਧਾ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ}

¹ਮਾਨੋ ਬਾਜੀਗਰ ਦੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਅ) ਬਾਜੀਗਰ ਵਾਂਙੂ (ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਾਨ ਦਾ ਇਕ) ਹੇਤੂ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਸੋਰਠਾ:

ਬੋਲਯੋ ਮੰਗਲਨਾਥ, ‘ਜੁ ਕੁਛੁ ਕਰਤਿ ਹੈ
ਕਰਨ ਦਿਹੁ।

ਸਭਿ ਤੇ ਵਡ ਜਗ ਨਾਥ, ਕਰਹਿੰ ਮਾਨ
ਕੋ ਹਾਨ ਮਨ¹⁺ ॥੨੩॥

¹ਮਨਾ ਵਿਚੋਂ। ¹⁺ਪਾ:-ਇਨ।

ਕਬਿੱਤ:

ਇਨ ਤੇ ਨ ਲਘੁ ਸੋਊ¹ ਹਾਰੇ ਕਿਤ
ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ

ਲੱਜਤਿ ਹੈ ਹਟੈਂ¹ ਸਭਿ, ਮਾਨ ਹੈ
ਬਿਸ਼ੇਖਿਯੇ²।

¹ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

¹ਭਾਵ ਸਿੱਧ। ²ਬੜਾ ਹੈ (ਸਿੱਧਾਂ ਵਿਚ) ਮਾਨ।

ਬਲ ਕੋ ਲਗਾਇ, ਬਾਨ ਪਾਹਨ ਚਲਾਇ¹
ਜੈਸੇ

ਤੈਸੇ⁺ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਤੁਮ ਕੌਤਕ ਕੋ
ਦੇਖਿਯੇ।’

¹ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਂਙੂ ਸਿੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੱਸਣਗੇ।

⁺ਪਾ:-ਬੈਸੇ।

ਭੰਗਰ, ਸੁਰਤ ਸਿੱਧ, ਝੰਗਰ, ਨਿਰਤ
ਸਿਧ

ਲੰਗਰ, ਕਨਕ, ਸੰਭੁਨਾਥ¹ ਕੇਤੇ

¹ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।

ਲੇਖਿਯੇ।

ਰਿਦੇ ਰਿਸ ਖਾਈ ਮਿਰਗਾਨੀ¹ ਜੇ ¹ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ।

ਉਡਾਈ ਸਭਿ

ਕਾਹੂੰ ਨੈ ਬਿਰਾਗਣਿ¹ ਚਲਾਈ ਨਭ² ¹T ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲੱਕੜੀ। ²ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ।

ਪੇਖਿਯੇ ॥੨੪॥

ਕਬਿੱਤ:

¹ਹੱਥੋਂ ਛੱਡਕੇ। ²ਭੁਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿੰਝੀ ਕੋ ਬਜਾਇ, ਹਾਥ ਤਜਾਗ ਕੈ¹

ਭ੍ਰਮਾਇ² ਡੰਡਾ

ਸੌਜ¹ ਸਭਿ ਆਪਨੀ ਅਕਾਸ਼ ਮੈ ¹ਸਮਿੱਗ੍ਰੀ।

ਉਡਾਈਯਾ।

ਮੁੰਦਾ ਪੁਨ ਫਰੂਆ¹ ਜੇ ਸੁੰਕਤੀ ¹ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ ਤੇ ਠੂਠਾ। ²ਸੁੰਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ³ਕਈ।

ਫਿਰਤਿ² ਕੇਤੀ³

ਜੇਤੋ ਜੇਤੋ ਜੋਰ ਤੇਤੋ ਤਹਾਂ ਸਭਿ

ਲਾਈਯਾ।

ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਇ ਨਿਜ ਸ਼ਕਤਿ ਲਗਾਇ

ਸਿੱਧ

ਪੰਖੀ ਜਜੋਂ ਫਿਰਤਿ, ਅਸਮਾਨ ਰਹਜੋ

ਛਾਈਯਾ।

ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂਸ਼ਨ ਕੋ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਬੈਸ

ਰਹੇ

ਦੇਖਤਿ ਤਮਾਸੋ ਪੈ ਨ ਵਾਕ ਕੋ

ਅਲਾਈਯਾ ॥੨੫॥

ਕਬਿੱਤ:

ਜਾਨਜੋ ਸਭਿ ਸਿੱਧ -ਅਬ ਡਰਜੋ ਉਰ

ਮਾਂਹਿ ਇਹ-

ਦੂਨੇ ਗਰਬਾਇ ਚਾਇ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਬਢਾਯੋ

ਹੈ।

ਆਇਕੈ ਨਿਕਟਿ ਬੋਲੈਂ ਬਚਨ ਬਿਕਟ^{1†} ¹ਡਰਾਉਣੇ, ਟੇਢੇ। [†]ਪਾ:-ਕੁਟਿਲ।

ਤਬ

‘ਦੇਖਿ ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਸਿਧਿ ਜੋ

ਲਗਾਯੋ ਹੈ।

¹ਸੀਖ ਲੀਨੇ ਬੋਲ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਸ ¹ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ।

ਕਰਿ

ਤਪਾ ਕੋ ਕਹਾਇ¹ ਜਗ ਰਿਦੈ ਗਰਬਾਯੋ ¹ਆਪ ਨੂੰ) ਤਪਾ ਕਹਾਕੇ।
ਹੈ।

ਮਾਨਤਿ ਨ ਬਾਤ ਸਮਝਾਯੋ ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ
ਅਬ ਦੇਖੀ ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਹਿ ਤੂਸਨ
ਕਰਾਯੋ ਹੈ ॥੨੬॥

ਕਬਿੱਤ:

ਅਜਹੂੰ ਲੋ ਸਿੱਧ ਬੇਖ ਲੇਹੁ ਨਿਰਵਾਰੋ
ਹਠ

ਗੋਰਖ ਕੇ ਚੇਲੇ ਹੋਇ ਮੁੰਦਾ ਕਾਨ
ਪਾਈਯੋ।

ਸਭਿ ਕੇ ਸਮਾਨ ਬਨ ਜੋਗ ਕੋ ਨਿਧਾਨ
ਹੋਵੈ

ਬਚਨ ਕੋ ਮਾਨਿ ਕੈ ਬਿਭੂਤ ਤਨ
ਲਾਈਯੋ।

ਜਰਾ¹ ਦੁਖ ਜਾਹਿ, ਰਹੋ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ¹ਬੁਢੇਪੇ ਦਾ।
ਮਾਂਹਿ ਸਦਾ

ਕਲਾਵਾਨ ਹੋਇ ਕੈ ਜਗਤ ਤੇ ¹ਪੂਜਾ ਕਰਵਾਓ।
ਪੁਜਾਈਯੋ।

ਕੈਤੋ¹ ਚੇਲੇ ਹੁੰਯੈ, ਨਾਤੋ ਸ਼ਕਤਿ ਦਿਖੰਯੈ ¹ਯਾਂ ਤਾਂ।
ਅਬ

ਦੋ ਮੈਂ ਏਕ ਕੱਯੈ, ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ
ਬਚਾਈਯੋ' ॥੨੭॥

ਸੁਨੇ ਅਸ ਬੈਨ, ਮੁਸਕਾਨੇ ਗਤਿਦੈਨ
ਸਭਿ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਐਨ, ਬੋਲੇ ਸਹਜ
ਸੁਭਾਇ ਕੈ।

‘ਕੌਸ¹ ਤੂੰ ਹਮਾਰੀ! ਅਬ ਹੋਈਯੋ ¹ਖੜਾਂਵ। ²ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ।
ਅਕਾਸ਼ ਚਾਰੀ²,

ਆਨ ਤੂੰ ਉਤਾਰੀ¹, ਨਿਜ ਬਲ ¹ਲਿਆਉ ਉਤਾਰਕੇ (ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ)।
ਦਿਖਰਾਇ ਕੈ।’

{ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੌਸ}

ਸੁਨੇ ਜਬ ਵਾਕ ਤਾਤਕਾਲ ਅਸਮਾਨ

ਗਈ

ਸਿੱਧਨ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ¹ ਜੁ ਦਈ ਬਿਚਲਾਇ² ¹ਸ਼ਕਤੀਆਂ। ²ਖਿੰਡਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।
ਕੈ²।

ਜੈਸੇ ਹੈ ਬਟੇਰਾ ਤਿਹ ਪਾਛੈ ਬਾਜ ਛੋਰਾ
ਤੈਸੇ ਤਰੇ¹ ਸਭਿ ਕਰੇ, ਰਹੀ ਉਪਰ ¹ਹੇਠਾਂ। ²ਪਾ:-ਦਬਾਇਕੈ।
ਸੁਹਾਇਕੈ⁺ ॥੨੮॥

ਕਬਿੱਤ: ¹ਸੂਰਮਾ। ²ਹਰਨ ਉੱਤੇ। ³ਸ਼ੇਰ।

ਕਾਇਰ ਪੈ ਸੂਰ¹ ਔਰ ਕੁਰੰਗ²
ਸ਼ਾਰਦੂਰ³ ਜੈਸੇ,
ਹੋਇ ਨਾਗ¹ ਭੂਰ² ਤਾਂ ਪੈ ਖਗ ਪਤਿ³ ¹ਸੱਪ। ²ਬੜੇ। ³ਗਰੁੜ।
ਜਾਤਿ ਹੈ।

{ਕੌਂਸ-ਸੁੰਦਰ ਕਬਿੱਤ}

ਲੱਛ¹ ਮਰ ਹਾਨ², ਅਗਜਾਨ ਪੈ ਸੁ ¹ਨਿਸ਼ਾਨੇ। ²ਤੀਰ।

ਗਜਾਨ ਜੈਸੇ
ਕਰੁਨਾ ਨਿਧਾਨ¹ ਸੰਤ ਦੋਖੀ ਪੈ ਰਿਸਾਤ ¹ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
ਹੈ।

ਪਾਪਨ ਪੈ ਨਾਮ ਜਾਪ¹, ਦ੍ਰੈਤ ਪੈ ਭਗਤਿ ¹ਪਾਪਾਂ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ।

ਜੈਸੇ

ਅਜਾ¹ ਕੇ ਨਿਕਟ² ਬ੍ਰਿਕ³ ਜਾਤਿ, ਨ ¹ਬਕਰੀ। ²ਪਾਸ। ³ਬਘਿਆੜ। ⁴ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ
ਡਰਾਤ ਹੈ⁺। ¹ਉਪਮਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਉ ਕਵਿ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚ ਦਿਮਾਗੀ
ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ।

ਤੈਸੇ ਕੌਂਸ¹ ਧਾਇ ਬਿਚਲਾਇ² ਕੈ ¹ਖੜਾਂਵ। ²ਵੱਖ ਕਰਕੇ। ³ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ।

ਸ਼ਕਤਿ³ ਸਭਿ

ਮਾਰ ਮਾਰ ਡਾਰੈ ਕੋਉ ਧੀਰ ਨ ਧਰਾਤਿ
ਹੈ ॥੨੯॥

ਕਬਿੱਤ:

ਜਾਂ ਕੀ ਜਾਂ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਥੀ ਤਾਂ ਕੈ ਆਗੇ
ਜਾਇ ਪਰੀ
ਨੀਚੇ ਨੈਨ ਲੱਜਤਿ ਹੈ ਉਚੇ ਨ
ਨਿਹਾਰੀਯਾ।

ਰਾਰ¹ ਮੈਂ ਪਰਾਜੈ² ਹੋਇ ਸੂਰ³ ਜਿਉਂ ¹ਲੜਾਈ। ²ਹਾਰ। ³ਸੂਰਮਾ।

ਲਜਾਇ ਜਾਤਿ

ਭਏ ਮੁਖ ਤੂਸ਼ਨ ਨ ਬੈਨ ਕੋ

ਉਚਾਰੀਯਾ।

ਗੋਪੀ ਚੰਦ, ਭਰਥਰੀ, ਮੰਗਲ ਤੇ ਆਦਿ
ਜੇਤੇ

ਹੀਯ ਮੈਂ ਹੁਲਾਸੇ ਹਸੈਂ ਦੇਵੈਂ ਕਰਾ¹ ¹ਹੱਥ ਦੀ। ²ਤਾੜੀ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਰੀਯਾ²।

‘ਐਸੀ ਹੋਇ ਬਿਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਤ ਬਿਕਲ ¹ਚੰਚਲ ਮਨ ਵਾਲੇ (ਸਿੱਧ)।

ਮਨ¹

ਜੈਸੀ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਹੁਤੇ¹ ਤੈਸੇ ਈ
ਦਿਖਾਰੀਯਾ²’ ॥੩੦॥

¹ਜੈਸੀ ਵਿਧੀ (ਦੇ) ਲਾਇਕ ਸਨ। ²ਤੈਸੀ ਹੀ ਕਰ
ਦਿਖਾਈ ਹੈ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ)।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਮੰਗਲ ਭਾਖਤਿ ‘ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਜੀ!

ਦੇਖਯੋ ਤਪਾ ਤੁਮ ਕੈਸੇ ਹੈ ਸੋਊ।

ਬਾਦ¹ ਸੋ ਰਾਰ ਕਰੀ ਤਿਹ ਸੋਂ ਜਿਨ

¹ਬ੍ਰਿਥਾ।

ਲੱਜਤਿ ਭੇ ਨਹਿਂ ਬੋਲਤਿ ਕੋਊ।

ਆਪਨੇ ਮਾਨ ਮੈਂ ਫੂਲਤਿ ਕਾਇਰ¹

¹ਗੀਦੀ।

ਜੋ ਲਗ¹ ਸੂਰ² ਨ ਸਾਮੁਹਿ ਹੋਊ³⁺।

¹ਜਦ ਤਕ। ²ਸੂਰਮਾਂ। ³ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਵੇ। ⁴ਪਾ:-
ਕੋਊ।

ਤਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈਂ ਤਮ ਮੈਂ

ਰਵਿ ਹੋਤਿ ਉਦੈ ਪੁਨ ਨਾ ਪ੍ਰਗਟੋਊ’

॥੩੧॥

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਗੋਰਖ ਬੈਨ ਭਨੇ ਸੁਨਿ ਕੈ

‘ਤੁਮ ਭਾਖਤਿ ਸੱਤਿ ਥੇ ਕੂਰ ਨ

ਰਾਈ।’

ਖਿੰਬੁੜਾ¹ ਆਇ ਗੁਰੂ ਢਿਗ ਤਾਂ ਛਿਨ

¹ਨਾਮ ਹੈ ਸਿੱਧ ਦਾ।

ਬੈਠ ਗਯੋ ਮੁਖ ਬਾਨੀ ਅਲਾਈ।

{ਖਿੰਬੜਾ}

‘ਜੋਗ ਬਿਨਾ ਮਨ ਸੁੱਧ ਨ ਹੋਵਤਿ

ਆਰਸੀ ਜਜੋਂ ਨਹਿਂ¹ ਛਾਰ ਮਲਾਈ²।

¹ਬਿਨਾ। ²ਸੁਆਹ ਮਲੇ ਦੇ।

ਸਾਧਨ ਕੀਨੋ ਹੈ ਕੌਨ ਸੋ ਜੋਗ?

ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ¹’

¹ਭਾਵ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ।

॥੩੨॥

ਕਬਿੱਤ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਤਿ ‘ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕੇ ਕਰਮ
ਤੀਨ

ਪੂਰਕ ਹੈ, ਕੁੰਭਕ, ਔ ਰੇਚਕ,
ਬਖਾਨਿਯੇ।

{ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ}

ਸੁਨਿ ਕੈ ਭਗਤਿ ਭਾਉ¹ ਪੂਰਕ ਕੋ ਕੀਨੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ।
ਨੀਕੇ

ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਈ ਨੀਤ ਕੁੰਭਕ
ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ।

ਤਜੇ ਹੈਂ ਬਿਕਾਰ ਮਨ, ਰੇਚਕ ਬਿਚਾਰ
ਲੀਜੈ

ਕਲੀਕਾਲ ਬਿਖੈ ਐਸੋ ਜੋਗ
ਗਤਿਦਾਨਿਯੇ।’

ਖਿੰਬੜਾ ਸੁਨਤਿ ਹਰਿਖਾਇ ਲਪਟਾਇ
ਪਗ

‘ਤੂੰ ਹੈਂ ਕਰਤਾਰ ਅਵਤਾਰ ਦੰਭ
ਹਾਨਿਯੇ’ ॥੩੩॥

ਊਰਮ¹ ਬਹੁਰ ਆਯੋ ਪੂਰਮ ਹੈ ਸੰਗ ਜਾਂ ਨਾਮ ਹਨ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ।
ਕੋ,

ਬੂਝੈਂ ‘ਮਨ ਬਾਸ ਕਹਾਂ, ਪੌਨ¹ ਰਹੈ ਥਾਨ ਹਵਾ।
ਕੋ?

{ਊਰਮ, ਪੂਰਮ}

ਕੌਨ ਹੋ ਨਰੇਸ਼? ਕੌਨ ਸਚਿਵ¹? ਮੰਤ੍ਰੀ।
ਬਤਾਇ ਮੋਹਿ

ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਬੰਧ¹? ਕੈਸੇ ਕੰਧ ਨਹਿੰ ਹਾਨ ਫਾਹੀ।
ਕੋ?

ਕੋ ਹੈ ਗੁਰੂ ਚੇਲੋ ਕੌਨ? ਸੁਖਦਾਈ ਭੌਨ
ਕੌਨ?

ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਟੂਟੈ ਕੈਸੇ? ਕਰੀਏ ਬਖਾਨ
ਕੋ।

ਲੇਹੁ ਸੀਖ¹ ਗੋਰਖ ਕੀ, ਮਾਨੀਏ ਬਚਨ ਸਿਖਿਆ।
ਮਮ

ਪਾਈਐ ਪਰਮਪਦ ਜਾਂ ਕੇ ਨ ਸਮਾਨ
ਕੇ' ॥੩੪॥

ਕਬਿੱਤ:

1 'ਰਿਦੇ ਮਨ ਬਾਸ² ਜਾਨਿ, ਨਾਭਿ³
ਬਿਖੈ ਪੌਨ ਥਾਨ
ਮਨ ਹੈ ਨਰੇਸ਼, ਪ੍ਰਾਨ ਸਚਿਵ
ਬਖਾਨਿਯੇ।

1ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ। 2ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮਨ
(ਦਾ) ਵਾਸ। 3ਧੁੰਨੀ।

ਬਿਖੈ ਕੇ ਬਿਕਾਰ ਰਚਿ ਬੰਧਨ ਪਰਤਿ
ਜੀਉ¹

1ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਚ ਕੇ ਜੀਉ ਬੰਧਨਾਂ
ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਦਸ੍ਰੈਂ ਦਰ ਪੌਨ ਰਹੈ, ਕੰਧ¹ ਨਹਿੰ
ਹਾਨਿਯੇ²।

1ਸਰੀਰ। 2ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਧੁਨਿ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਸੁਰਤਿ
ਤਿਹ¹

1ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੁਰਤ ਦਾ ਉਸ ਵਿਚ ਲਗਾਉ
ਚੇਲਾ ਹੈ (ਅ) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਧੁਨਿ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸੁਰਤ
ਚੇਲਾ ਹੈ।

ਧਾਮ ਸੁਖਦਾਈ ਤੁਰੀ ਪਦਵੀ
ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੇ¹।

1ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਸਮਝ ਲਓ।

ਗਯਾਨ ਹੋਇ ਆਵੈ ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਟੂਟ
ਜਾਵੈ ਤਬ
ਦੇਵੈਂ ਸੀਖ ਸਿੱਧਨ ਸਭਿਨਿ
ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ' ॥੩੫॥

ਸ਼੍ਰੋਯਾ:

1ਪਾ:-ਸੰਗਰ ਬੂਝਤ।

ਧੰਗਰ ਪੂਛਤਿ¹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਂ
'ਤੁਝ ਕੌਨ ਪਿਤਾ, ਕਹੁ ਕੋ
ਮਹਿਤਾਰੀ¹?

1ਮਾਤਾ।

{ਧੰਗਰ}

ਜੋਗੀ ਕਿ ਭੋਗੀ ਕਿ ਸੋਗੀ ਕਿਯੋਂ
ਹਰਖੀ¹ ਰਹਿ ਹੋ? ਕਹੁ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ।
ਕੋ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੰਜਾਰ ਮਿਟਾ
ਪੁਨ ਕਾਹਿਤੇ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮਾਰੀ?
ਗੋਰਖ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੀਏ ਜਗ
ਦੇਹਿ ਅਜੀਤ ਰਹੇ ਨਹਿੰ ਹਾਰੀ'

1ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ।

॥੩੬॥

ਪੰਕਜ ਲੋਚਨ ਬੈਨ ਕਹੇ

‘ਪਿਤ ਮੋਹਿ ਸੰਤੋਖ, ਖਿਮਾ ਸੁਭ ਮਾਈ।
ਭੋਗ ਮੈਂ ਜੋਗ ਨ ਸੋਗ ਕਰਉਂ
ਹਰਖੇਂ ਨਹਿੰ, ਨੀਰ ਜਿਉਂ ਕੰਜ
ਰਹਾਈ।’

‘ਗ੍ਰਹਸਤ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਹਾਂ (ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸੋਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ) ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਨੂੰ ਧਨ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਇਜ਼ਤ, ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਯਕ) ਖੁਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ) ਕਵਲ ਵਾਂਗੂ ਅਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜੰਜਾਰ-ਉਂਕਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟੇ¹⁺

¹ਉਂਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਜਾਰ ਮਿਟ ਗਏ ਹਨ।

¹⁺ਪਾ:-ਜੰਜਾਰ ਉਤਾਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਲੇ।

ਗੁਰ ਕੇ ਮਿਲ ਉੱਜਲ ਬੁੱਧਿ ਸਹਾਈ।

ਗੋਰਖ ਤੇ ਸੰਗ ਔ ਸਭਿ ਹੀ ਸਿੱਧ¹

¹ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ।

ਦੇਵਹੁੰਗੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਨਾਈ¹’ ॥੩੭॥

¹ਬਨਾਕੇ।

ਦੋਹਰਾ:

ਪੁਨ ਗੋਰਖ ਸਮਝੀ ਰਿਦੈ -ਅਧਿਕ
ਬਿਭੂਤ ਦਿਖਾਇ।

ਆਨੋਂ ਨਿਜ ਮਾਰਗ ਵਿਖੈ, ਮਾਨਹਿ¹

¹ਮੰਨ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਨ ਵਿਚ। ਐਲੋਭੀ ਹੋਕੇ।

ਮਨਹਿ² ਲੁਭਾਇ³- ॥੩੮॥

ਖੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਨਾਥ ਨੇ, ‘ਬਾਲੇ! ਤਾਲ
ਬਿਲੋਕਿ¹।

¹ਦੇਖਕੇ।

{ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ}

ਪਾਨੀ ਆਨਹੁ ਤਹਾਂ ਤੇ, ਹੂਜੇ ਸਦਾ
ਅਸ਼ੋਕ’ ॥੩੯॥

ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਤਾਲ ਢਿਗ, ਮਾਣਿਕ¹
ਲਾਲ ਬਿਸਾਲ।

¹ਰਤਨ।

ਪੂਰਨ ਸਰ ਅਵਿਲੋਕ ਕੈ, ਠਾਂਢੇ ਰਹੇ
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ॥੪੦॥

ਜਗਮਗ ਜਗਮਗ ਕਰਤਿ ਹੈਂ, ਤਹਾਂ
ਜਵਾਹਿਰ ਭੂਰ¹।

¹ਪਾ:-ਜਹਾਂ ਵਰ ਭੂਰ।

ਗੋਰਖ ਕੋ ਛਲ¹ ਜਾਨਿ ਕੈ, ਹਟਿ ਆਏ
ਜਗ ਮੂਰ¹ ॥੪੧॥

¹ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਣ। ¹ਤਾਲ ਵਿਚ ਰਤਨ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗੋਰਖ ਨੇ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦੇ ਲਾਲ ਰਤਨ ਮਾਯਾ ਨਾਲ ਭ੍ਰਮਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਏ ਸਨ।

ਕਹੜੇ ਆਨ ‘ਤਹਿੰ ਨੀਰ ਨਹਿੰ, ਖੱਪਰ
ਲੇਹੁ ਸਮੂਲ।’

ਬੈਠੇ ਬਹੁਰ ਸਮੀਪ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦੀਨ

ਦਯਾਲ ॥੪੨॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਚਰਚਾ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਤ੍ਰੇਹਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥੬੩॥

੬੪. [ਗੁਰਚਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ]

੬੩<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੫

{ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖ..} ॥੧੨॥

{ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਦੀ ਸਰਧਾ} ॥੩੨..॥

{ਨੌਂ ਨਾਥ} ॥੩੮..॥

{ਛੇ ਜਤੀ} ॥੪੦॥

{ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ} ॥੪੧..॥

{ਛੇ ਜਤੀ ਹੀ ਕਿਉਂ?} ॥੫੦॥

{ਅੱਠ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਗ} ॥੫੧..॥

{ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ} ॥੬੦..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਨ ਮੁਖਕ ਬਿਲ ਬਾਸਨਾ, ਪਕਰੈਂ ਕੌਨ ਉਪਾਇ ॥

ਮੁਖਕ=ਚੂਹਾ। [ਸੰਸ. ਮੁਖਿਕ=ਜੋ ਚੋਰੀ ਕਰੇ, ਚੂਹਾ] ਬਿਲ=ਖੁਡ। [ਸੰਸ. ਬਿਲਾਂ]।

ਪਾਰਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਗ, ਪਯਾਵਹੁ ਹੈ ਬਿਰ ਥਾਇ ॥੧॥

ਪਾਰਦ=ਪਾਰਾ। ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੂਹਾ ਪਾਰਾ ਪੀ ਕੇ ਫੇਰ ਹਿੱਲ ਜੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਯਥਾ: ਮਨ ਚੂਹਾ ਪਿੰਗਲ ਭਾਇਆ ਪੀ ਪਾਰਾ ਹਿਰ ਨਾਮ। ਰਜਬ ਚਲੇ ਨਾ ਚਲ ਸਕੇ ਰਹਿਓ ਠਾਮ ਕਾ ਠਾਮ।

ਅਰਥ:

ਮਨ (ਮਾਨੋ) ਚੂਹਾ ਹੈ (ਜੋ) ਬਾਸਨਾ ਰੂਪੀ ਖੁੱਡ (ਵਿਚ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ) ਕਿਸ ਉਪਾਵ ਨਾਲ ਫੜੀਏ? (ਉਤਰ:-) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀ ਦੇ) ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਰੇ (ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਰਾ ਹੈ ਇਸ ਚੂਹੇ ਨੂੰ) ਪਿਲਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਟਿਕ ਕੇ ਥਾਂ ਸਿਰ (ਬਹਿ ਜਾਵੇ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪਚਹਾਰੇ ਸਭਿ ਹੀ ਜਬੈ, ਕਿਹ ਬਿਧਿ

ਜੀਤ ਨ ਪਾਇ।

ਗੌਰਖ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਭਯੋ -ਹੋਵਤਿ ਬਾਦ ¹ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਯਤਨ।ਉਪਾਇ¹- ॥੨॥**ਚੌਪਈ:**

ਬਹੁਰੋ ਸਰਬ ਸਿੱਧ ਮਿਲਿ ਆਏ।

ਜੇ ਸ਼ਕਤਿਨਿ ਯੁਤਿ ਹੁਤੇ ਪਲਾਏ¹।¹ਜੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ (ਮੁੜ ਆਏ)।

ਗੌਰਖ ਜਹਿੰ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ।

ਬੈਸੇ ਸਭਿ ਤਹਿੰ ਹੋਇ ਸਮੀਪਾ ॥੩॥

ਕਿਤਕ ਦੇਰਿ ਤੂਸਨ ਹੀ ਰਹੇ।

ਪੁਨ ਬਿਚਾਰ ਗੌਰਖ ਬਚ ਕਹੇ।

‘ਮਾਨਹੁ ਮਨ ਮੈਂ, ਬਾਨੀ ਮੋਰੀ।

ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਦੇ, ਕਹੋਂ ਬਹੋਰੀ ॥੪॥

ਸਭਿ ਸਿੱਧਨ ਕੋ ਅਧਿਪਤ¹ ਬਨਿਯੇ।¹ਸ੍ਵਾਮੀ।ਸਭਿ ਪਰ ਨਿਜ ਆਇਸ ਕੋ ਭਨਿਯੇ¹।¹ਹੁਕਮ ਕਰੇ।

ਮੁੰਦਾ ਪਹਿਰੋ ਝੋਲੀ ਲੀਜੈ।

ਅੰਗ ਬਿਭੂਤ ਮਲਨ ਕੋ ਕੀਜੈ ॥੫॥

ਖਿੰਥਾ^੧ ਅਪਨੀ ਦੇਹਿ ਹੰਢਾਵੋ।

^੧ਗੋਦੜੀ।

ਸਿੱਧ ਜਮਾਤੀ ਮਹਿੰ ਅਬ ਆਵੋ।

ਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰਾ^੧ ਹਮ ਤੇ ਖਾਵੋ।

^੧ਲੰਗਰ।

ਸਿੰਝੀ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਦ ਬਜਾਵੋ ॥੬॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਸਿੱਧਾਂ ਉਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ।

ਹਾਥ ਬਿਖੈ ਡੰਡਾ ਗਹੋ, ਕਰਿ ਸਿੱਧਨ

ਪਰਤੀਤ^੧।

ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤਿ ਕੋ ਪਾਇ ਹੋ, ਯੋਂ ਸਗਲਾ

ਜਗ ਜੀਤ ॥੭॥

ਚੌਪਈ:

ਮਿਲ ‘ਆਦੇਸ’ ਕਹੋ ‘ਆਦੇਸੋ।’

ਨਾਥ ਨਾਮ ਹੁਇ ਜੁਗੁ ਜੁਗ ਬੈਸੋ।

ਜੋਗ ਸੰਜੋਗੀ^੧ ਮਹਿੰ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।

^੧ਜੋਗ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ (ਅ) ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ।

ਇਕ ਮਾਈ ਕੇ ਪੂਤ ਕਹਾਵਹੁ ॥੮॥

ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਚੇਲੇ ਮਾਨੀ^੧।

^੧ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਭਿ ਦਿਵਾਨ ਤੁਮ ਸੇਵਕ ਥਾਨੀ^੧।

^੧ਸਾਰੇ ਵਡੇ (ਯਾ ਸਾਰੀਆਂ) ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ (ਸਭਾਸਦ) ਤੁਹਾਡੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਹੋਣਗੇ।

ਤੁਮ ਤੇ ਉਪਰ ਹੋਇ ਨ ਆਨਾ।

ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਬੈਸਹੁ ਹੈ ਪਰਧਾਨਾ ॥੯॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ।

ਲੋਇ ਲੋਇ^੧ ਆਸਨ ਕਰਹੁ, ਸਰਬ

ਕਰਾਇ ਭੰਡਾਰ।

ਹੁਕਮ ਮਨਾਵਹੁ ਜਹਾਂ ਤਹਿੰ, ਅਸ

ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ਕਾਰ’ ॥੧੦॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸੁਨਿ, ਗੁਰ ਗਿਰਾ ਅਲਾਇ, ‘ਕਰਨੋ

ਰਹਜੋ ਨ ਹਮਹਿੰ ਕੁਛ।

ਪੂਰਬ ਬਨਜੋ ਬਨਾਇ, ਅਬ ਨਵੀਨ

ਕ੍ਰਿਤ ਕਯਾ ਕਰਹਿੰ’ ॥੧੧॥

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਝੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ॥
 ਖਿੰਥਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ ॥
 ਆਈ ਪੰਥੀ ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ ॥
 ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥

ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੨੮॥
 ਭੁਗਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦਇਆ ਭੰਡਾਰਣਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜਹਿ ਨਾਦ ॥
 ਆਪਿ ਨਾਥੁ ਨਾਥੀ ਸਭ ਜਾ ਕੀ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਅਵਰਾ ਸਾਦ ॥
 ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥
 ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥

ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੨੯॥
 ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
 ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥
 ਜਿਵ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ਜਿਵ ਹੋਵੈ ਫੁਰਮਾਣੁ ॥
 ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥
 ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥

ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੩੦॥
 ਆਸਣੁ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਸੁ ਏਕਾ ਵਾਰ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ ॥
 ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ ॥

ਆਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥੩੧॥

ਚੌਪਈ:

ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਗੋਰਖ ਜਬ।
 ਪੁਨ ਬੁਝਨ ਹਿਤ ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਤਬ।
 ‘ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਤੁਮ ਇਹ ਠਾਂ ਚਲਿ
 ਆਏ?
 ਕੌਨ ਮਨੋਰਥ ਦੇਹੁ ਬਤਾਏ? ॥੧੨॥
 ਸੋ ਮੈਂ ਕਰੋਂ ਸਪੂਰਨ ਤੁਮਰੋ।
 ਸਾਚ ਬਚਨ ਇਹ ਮਾਨੋ ਹਮਰੋ।’
 ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਮਨੋਰਥ ਮੇਰੇ।
 ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ ਹੈਂ ਇਕ ਬੇਰੇ ॥੧੩॥
 ਦੀਖੜਾ¹ ਲੀਜੈ ਜੇ ਤੁਮ ਚਾਹੀ।
 ਪੂਰੇ¹ ਮੈਂ, ਚਿਤਵੋ² ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਜੋ ਮਾਂਗੋ¹, ਹਮ ਢਿਗ² ਕਰਤਾਰਾ।
 ਤੁਝਹਿ ਦਿਵਾਵਹਿ, ਕਰਹੁ ਉਚਾਰਾ’

¹ਉਪਦੇਸ਼, ਮੰਤ੍ਰ।

¹ਪੂਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। ²ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ।

¹ਜੇ (ਤੁਸੀਂ) ਮੰਗੋ। ²ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ।

॥ ੧੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸੁਨਿ ਤੂਸਨ ਗੋਰਖ ਭਯੋ, ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ
ਨ ਕੋਇ।

ਰਿਦੈ ਮਨੋਰਥ ਮਿਟ ਗਯੋ, ਜਲ ਤਰੰਗਾ^੧ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ।
ਜਜੋਂ ਸੋਇ ॥ ੧੫ ॥

ਚੌਪਈ:

^੧ਮਖੌਲ ਨਾਲ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਨੀ ਮੰਗਲ ਨਾਥ ਅਲਾਈ^੧।

‘ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਸੁਨਹੁ ਸਿਧ ਰਾਈ!

ਨਾਨਕ ਕੋ ਦੀਨੋ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਤੁਮਰੋ ਭਲੋ ਲਿਯੋ ਹੈ ਬੇਸਾ’ ॥ ੧੬ ॥

ਗੋਰਖ ਭਾਖੈ ‘ਪਰਖੋਂ ਤਾਂਗੀ।

ਘਟ ਛੂਛਾ ਕੇ^੧ ਪੂਰੋ ਆਹੀ।

^੧ਘੜਾ (ਹਿਰਦਾ) ਖਾਲੀ ਹੈ ਯਾ।

ਤੁਮਰੋ ਸੱਤਿ ਬਚਨ ਮੈਂ ਜਾਨਾ।

ਜਸ ਉਚਰਯੋ ਤੈਸਾ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ੧੭ ॥

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਗਜਾਨ ਘਨ ਰੂਪਾ^੧।

^੧ਇਕਰ ਗਜਾਨ ਸਰੂਪ।

ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ^੧ ਕੇ ਸਹਿਤ ਅਨੂਪਾ^੨।’

^੧ਕਹਿਣੀ। ^੨ਸੁਹਣਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨਾਂ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਚਰਚਾ ਕਰਿ ਐਸੇ।

ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਰਹੇ ਤਹਿੰ ਬੈਸੇ ॥ ੧੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨਾ ਬੁਝਤਿ ਭਯੋ, ‘ਅੱਗੂਜ ਚਲੋ
ਕਿ ਨਾਂਹਿ।

ਆਨ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕੀਏ, ਜੇ ਰਾਵਰਿ
ਉਰ ਚਾਹਿ’ ॥ ੧੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨੀਏ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਗਤਿਦਾਈ!

ਸੁਨਿ ਗੁਰ ਮੁਝ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

‘ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਮਹਿੰ ਕਿਤ ਬਿਧਿ
ਬਾਲਾ?’

ਮੈਂ ਤਬ ਬੋਲਯੋ ‘ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!

॥ ੨੦ ॥

ਹੋਂ ਰਾਵਰ ਕੇ ਨਿਤ ਅਨੁਸਾਰੀ।
ਜਿਉਂ ਉਰ ਮਹਿ ਤਿਉਂ ਕੀਜੈ ਕਾਰੀ।’
ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬੈਨਾ।
ਬੈਸੇ ਤਹਿੰਵਾਂ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥ ੨੧ ॥

^੧ਪਾ:-ਤਿਹ ਠਾਂ।

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਜੋਗੀ ਤਬ ਆਯੋ।
ਬੈਠ ਸਮੀਪ ‘ਅਦੇਸ਼’ ਅਲਾਯੋ।
‘ਅਸਨ ਬਸਨ ਲੀਜੈ ਜੋ ਚਾਹੀ।
ਛੁਧਾ ਨ ਬਯਾਪੈ ਕਬ ਤਨ ਮਾਂਹੀ
॥ ੨੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਕਪੜਾ, ਦੁਪੱਟਾ।

ਨੰਗੇ ਕਬੈ ਨ ਹੋਵੀ, ਪਹਿਰ ਦੁਕੂਲ^੧
ਅਮੋਲ।’
ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਬੈਨ ਤਿਹ, ਬੋਲੇ
ਅਚਲ ਅਤੋਲ ॥ ੨੩ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਨੀਕੋ ਕੀਨ ਸੰਤੋਖੰ ਅਸਨਾ।
ਰੂਰੇ ਸਾਦ^੧ ਨਾਮ ਜਪ ਰਸਨਾ^੨।
ਬਸਨ^੧ ਜਿ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਕੇ ਲੀਨੇ।
ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਤਨ, ਨੀਤ ਨਵੀਨੇ^੧ ॥ ੨੪ ॥
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਾ ਯੁਗ ਲੋਕਾ।
ਭੂਖ ਨਗਨ ਤੇ ਸਦਾ ਅਸ਼ੋਕਾ।’
ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।
ਉਦਤਜੇ^੧ ਚਰਨ ਗਹਿਨ^੨ ਹਿਤ ਸੰਗਾ
॥ ੨੫ ॥

^੧ਸ੍ਰੀਦਾ ਅਜੀਭ (ਨਾਲ)।

^੧ਕੱਪੜੇ।

^੧ਨਿਤ ਨਵੇਂ (ਰਹਿੰਦੇ) ਹਨ।

^੧ਉਠਿਆ। ^੨ਫੜਨ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਹੁ ਭਾਉ ਜਿ ਦੇਖਾ।
ਤਿਹ ਕੇ ਆਦਰ ਕੀਨ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।
ਪਗ ਲੋ^੧ ਸਿਰ ਨਹਿੰ ਜਾਵਨ ਦੀਨੋ।
ਕਰ ਮੈਂ ਲੇਯ ਅੰਕ^੧ ਭਰਿ ਲੀਨੋ
॥ ੨੬ ॥

^੧ਚਰਨਾਂ ਤਕ।

^੧ਜੱਫੀ।

ਦੋਹਰਾ:

^੧ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ।

ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਹਰਖ ਕਰਿ^੧, ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ
ਕਹਿ ਬੈਨ।

'ਭਯੋ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ¹ ਦਰਸ, ਹਮਹਿੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ।

ਸਰਬ ਗੁਨ ਐਨ ॥ ੨੭ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤੁਮ ਤੋ ਬਿਦਤਿ ਆਪ ਕਰਤਾਰਾ।

ਕਲਿ ਨਰ ਤਾਰਨ ਕੋ ਤਨ ਧਾਰਾ।

ਜਿਨ ਤੁਮ ਕੋ ਨਹਿੰ ਐਸੇ ਜਾਨਾ।

ਸੋ ਜੋਗੀ ਨਹਿੰ, ਅਤਿ ਅਗਜਾਨਾ¹ ' ਮੂਰਖ ਹੈ।

॥ ੨੮ ॥

ਬੰਦੈ ਹਾਥ ਰਿਦੇ ਅਨੁਰਾਗਾ¹।

‘ਹੱਥ ਦੋਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ
(ਤੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ)।

‘ਅਹੈਂ ਧੰਨ ਹਮਾਰੇ ਵਡ ਭਾਗਾ।

ਜਿਹ ਕਰਿ ਤੁਮਰਾ ਦਰਸਨ ਪਾਯਾ।

ਮੋ ਕੋ ਤਾਰਨ ਇਹ ਠਾਂ ਆਯਾ ॥ ੨੯ ॥

ਮੈਂ ਜੋ ਕੀਨ ਜੋਗ ਚਿਰਕਾਲਾ।

ਤਾਂ ਕੋ ਫਲ ਅਬ ਮਿਲਜੋ ਬਿਸਾਲਾ¹।’

‘ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਕੈਸਾ ਸਿਦਕ
ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹੈਂ ‘ਧੰਨ ਤੁਮ ਜੋਗੀ।

ਮਾਨ ਰੋਗ ਤੇ ਰਹਿਤ ਅਰੋਗੀ ॥ ੩੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਦਯਾ ਨਿਰੰਜਨ ਤੋਹਿ ਪਰ, ਹੈ ਸਭਿ ਤੇ

ਅਧਿਕਾਇ।’

ਕਹੇ ਸੁਨੇ ਇਵ ਬੈਨ ਯੁਗ¹, ਮਿਲਿ ਦੋਹਾਂ ਨੇ।

ਕਰਿ ਭੇ ਹਰਖਾਇ ॥ ੩੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੰਗਲ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਤਿਹ ਸਾਥਾ।

‘ਕਸ ਸ਼੍ਰੀ ਨਾਨਕ? ਪ੍ਰਾਨੰ ਨਾਥਾ!’

{ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ}

ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ ‘ਮੈਂ ਅਸ ਪਹਿਚਾਨਾ।

ਦਰਸ ਨਿਰੰਜਨ ਕੋ ਮਨ ਮਾਨਾ ॥ ੩੨ ॥

ਪੂਰਬ ਮਿਲਿ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਕਹਾ।

ਕੂਰ ਨ ਰਾਈ ਤੈਸੋ ਅਹਾ।’

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਜਬ ਗਯੋ।

ਮਰਦਾਨਾ ਤਬ ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ॥ ੩੩ ॥

‘ਇਸ ਜੋਗੀ ਕੇ ਭਲੇ ਸੁਭਾਏ।
ਅਤਿ ਕੋਮਲ ਜਿਹ ਬੈਨ ਅਲਾਏ।
ਦਰਸ ਬਿਲੋਕਤਿ ਹਰਖਾ ਐਸੇ।
ਬਿਛਰਯੋ ਮੀਤ ਮਿਲਤਿ ਹੈ ਜੈਸੇ’
॥ ੩੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ‘ਜਾਸ ਪਰ, ਹੈ ਕਰੁਨਾ
ਕਰਤਾਰ।
ਤਿਸ ਮਹਿੰ ਅਸ ਗੁਨ ਹੋਵਈਂ, ਲਖਹਿੰ
ਨ ਔਰ ਗਵਾਰ ॥ ੩੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸਭਿ ਨਾਥਨ ਮਹਿੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਥਾ।
ਇਹ ਸਮਾਨ ਕਿਹ ਅਪਰ ਨ ਗਾਥਾ।’
ਗੁਰੁ ਸੋਂ ਬੂਝਤਿ ਭਾ ਮਰਦਾਨਾ।
‘ਨਾਥ ਨਾਮ ਸਭਿ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ
॥ ੩੬ ॥

ਜਿਤਨੇ ਜਤੀ ਕਹਹੁ ਤਿਨ ਨਾਮੂ।
ਕਿਤਨੇ ਸਿੱਧ ਭੇਦ ਸੁਖ ਧਾਮੂ!’
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈਂ ‘ਸਿੱਧ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।
ਨਾਥ ਨਾਮ ਕਹਿਲਾਵਹਿੰ ਤੇਤੇ ॥ ੩੭ ॥
ਇਨ ਮਹਿੰ ਨੌ ਜਿ ਨਾਥ ਸੁਭ ਜਾਨੂ।
ਸੋ ਮੈਂ ਤੁਝ ਸੋਂ ਕਰਤਿ ਬਖਾਨੂ।
੧ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ, ੨ਇਕ ਗੋਪੀ ਚੰਦ।

{ਨੌਂ ਨਾਥ}

੩ਸੁਰਤਿਨਾਥ ਜਿਨ ਨਹਿੰ ਜਮ ਫੰਧ
॥ ੩੮ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਫੇਰ। ²ਬੜਾ।

੪ਗੋਰਖਨਾਥ ਪਮਛਿੰਦ੍ਰ ਪੁਨ¹,
੬ਮੰਗਲਨਾਥ ਮਹਾਨ²।
੭ਚਰਪਟ, ੮ਚੰਬਾਨਾਥ ਹੈ ੯ਘੁਘੁਨਾਥ ¹ਚਤੁਰ।
ਸੁਜਾਨ¹ ॥ ੩੯ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਬ ਜੇ ਜਤੀ ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ।

ੴਲਛਮਨ, ੨ਗੋਰਖ ਅਰ ੩ਹਨੁਮਾਨਾ।

੪ਭੀਸ਼ਮ, ਪਭੈਰਉ, ੬ਦੱਤ ਪਛਾਨੋ।

{ਛੇ ਜਤੀ}

ਚੌਰਾਸੀ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਬਖਾਨੋ ॥੪੦॥

{ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ}

ਸੂਰਸਿੱਧ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ, ਭੰਗਰ।

ਹਾਜੀ ਰਤਨ, ਖਿੰਬੜਾ, ਝੰਗਰ।

ਕੇਵਲ, ਕਰਠ, ਜਾਲਿਕਾ, ਸੰਗਰ।

ਸਮਰਥ, ਨਿਰਤ, ਬਿਮਲਕਾ, ਲੰਗਰ

॥੪੧॥

ਪੂਰਨ, ਨਾਸਿਕ, ਔਘੜ, ਊਰਮ।

ਭਰਥਰਿ, ਈਸ਼ੁਰ, ਪਰਬਤ, ਧੂਰਮ।

ਜੋਤਿ ਮਗਨ, ਸਿਧਸੈਨ, ਹਨੀਫਾ।

ਰਾਇਐਨ, ਪਤਿਪ੍ਰਾਨ, ਕਨੀਫਾ

॥੪੨॥

ਬਿਮਲ ਜੋਤਿ, ਸੀਤਲ ਜਲ, ਗਿਰਵਰ।

ਚਤੁਰਬੈਨ, ਮੁਕਤੀਸ਼ਰ, ਗਿਰਧਰ।

ਸੂਰਐਨ, ਗਿਰਬੋਧ, ਪਲਕ ਨਿਧਿ।

ਸੰਭੂ, ਮਗਨਧਾਰ, ਕਨਕਾ ਸਿਧ

॥੪੩॥

ਗੌਨਗੁਆਲ, ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੇ, ਦਰਸ਼ਨ।

ਚਲਨਜੋਤਿ, ਤੁਲਸਾਂ, ਗੋਵਰਧਨ।

ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕਲਾ-ਬਿਲਾਸੀ।

ਭੂਤਵੇ, ਕੇਸਕਰਨ, ਕ੍ਰਮਨਾਸੀ ਆਪਾ:-ਭੂਤਕ, ਵੈਸ ਕਰਨ, ਕ੍ਰਮ ਨਾਸੀ।

॥੪੪॥

ਸੰਘਰ, ਕਿਸਨ ਕੁਆਰ, ਅਸਰਨਿਧ।

ਪਲਕਾ, ਰਾਮਕੁਮਾਰ, ਰਾਮ ਸਿੱਧ।

ਮੀਰਹੁਸੈਨੀ, ਆਪੰਰੂਪੀ।

ਮੀਰਜੰਬੀਲ, ਕਲੇਸੰਧੂਪੀ ॥੪੫॥

ਜੋਗਹਰੇ, ਖੁਲਾਸ, ਕਸਧੂਪੀ।

ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਜੋਗ ਅਨੂਪੀ।

ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਕਿਦਾਰ, ਇਕ ਰੰਗੀ।
ਨਾਸਿਕਾ, ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੁਰਤਰੰਗੀ
॥ ੪੬ ॥

ਕੇਲੰਕਲ, ਕ੍ਰਨਜੋਗ, ਬਚਿੱਤ੍ਰਾ।
ਈਸ਼ਰਪ੍ਰੰਗੀ, ਯੋਗਪਵਿਤ੍ਰਾ।
ਸੰਭਾਲਕਾ, ਬਿਹੰਗਮ, ਜੋਗੀ।
ਬ੍ਰਹਮੰ ਜੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮੰ ਭੋਗੀ ॥ ੪੭ ॥
ਸਰਸੁਤੀ, ਬਿਨਸਪਤੀ, ਗੰਧਾਰੀ।
ਵਾਸੀਗੁਫਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਤਧਾਰੀ।
ਮੁਗਲ ਜੋਗ, ਚੌਰਾਸੀ ਗਿਨਿਯੇ।
ਸਰਬ ਨਾਮ ਸਿੱਧਨ ਕੇ ਜਨਿਯੇ’
॥ ੪੮ ॥

ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਬੁਝਤ ਭਾ ਤਬ।
‘ਤੁਮ ਜੋ ਕਹੇ ਸੁ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਸਭਿ।
ਏਕ ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰਨ ਕੀਜੈ।
ਬਹੁਰੋ ਚਲਨ ਗੈਲ¹ ਪਗ² ਦੀਜੈ ¹ਰਾਹ ਵਿਚ। ²ਚਰਣ।
॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਭੋਗ ਨ ਕੀਨੋ ਨਾਰਿ ਸੋਂ, ਐਸੇ ਲੋਕ
ਅਨੇਕ।

{ਛੇ ਜਤੀ ਹੀ ਕਿਉਂ?}

ਖਸ਼ਟ ਜਤੀ ਤੁਮ ਕਿਉਂ ਕਹੇ, ਮੁਝ ਸੰਸੈ
ਭਾ ਏਕ’ ॥ ੫੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨੈ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

{ਅੱਠ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੋਗ}

‘ਨਹੀਂ ਜਤੀ ਜੋ ਤੋਹਿ ਬਿਚਾਰੇ।

ਸਰਬ¹ ਰਿਖੀਕ² ਬਿੰਦ³ ਦ੍ਰਵ ਜਾਵੈ। ¹ਸਾਰੇ। ²ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ। ³ਵੀਰਯ।

ਜਤੀ^ੴ ਸੋਇ ਕਿਤ ਤੇ¹ ਨ ਗਵਾਵੈ ¹ਕਿਸੇ ਤਰਫ ਤੋਂ।

॥ ੫੧ ॥

^ੴਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਜਤੀ ਦੇ ਜੋ ਲੱਛਣ ਕਿਹਵਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਖਿਜਾਲ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਬਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਜਾਨ ਦੀ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਐਸੇ ਜਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੁਭ ਆਚਰਨ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ

ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਿਵਾਸ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹਠਾਗ੍ਰਹ ਵਾਲਾ ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਇਕਿ ਬਿੰਦੁ ਜਤਨ ਕਰਿ ਰਾਖਦੇ ਸੇ ਜਤੀ ਕਹਾਵਹਿ ॥

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟਹੀ ਕ੍ਰਮਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ। [ਆਸਾ ਮਾ: ੧]

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਤ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਾ 'ਜਤੀ' ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨ। ਓਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਪਯਾਰੇ, ਸੁੱਚੇ ਉੱਚੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਜਤੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ:-

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥

ਦੂਸਰਾ ਜਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ 'ਗ੍ਰਹਸਤ ਜਤੀ' ਹੈ। ਯਥਾ:-

'ਏਕ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਵਖਾਣੈ' (ਭਾ: ਗੁ: ਵਾਰ ੬ ਪੌ: ੮)।

ਪੁਨਾ: ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੱਸਦੇ ਹਨ

ਇਕਿ ਗਿਰਹੀ ਸੇਵਕ ਸਾਧਿਕਾ ਗੁਰਮਤੀ ਲਾਗੇ ॥

ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਸੁ ਜਾਗੇ ॥

ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਜਤੀ ਰਹਿਕੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੀ ਸਖਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਓਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰੇ। ਜਤੀ ਬੀ ਉਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੈ। ਵਿਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਜਤੀ ਰਹਿਣਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਕ ਸਹਜ ਸੁਭਾ ਨਾਲ ਸੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਨ ਦੀ ਟੇਕ ਉਸ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਪਰ ਧਾਰ ਰਖੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਜਤੀ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਹੀ ਡੇਰੇ ਵੈਰਾਨ ਕਰਨੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਨੈਨ¹ ਰੂਪ ਪਿਖਿ² ਰਹਯੋ ਲੁਭਾਈ। ਨੇੜ੍ਹ। ²ਦੇਖ ਕੇ।

ਤਾਂਹੀ ਸਮੈ ਨੈਨ ਦਰ ਜਾਈ।

ਤਿਯ¹ ਰਸ ਸੁਨਹਿ ਜਬਹਿ ਦੇ ਕਾਨਾ। ¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਜਾਇ ਸੁਵਨ¹ ਦਰ² ਬਿੰਦ³ ਲੁਭਾਨਾ⁴ ਕੰਨਾਂ। ²ਦੁਆਰੇ। ³ਵੀਰਯ। ⁴ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ।

॥ ੫੨ ॥

ਮੁਖ ਤੇ ਤਰੁਨੀ¹ ਰਸ ਕੀ ਬਾਤਾ। ¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਹਿਤ ਸੋਂ ਲਾਇ ਕਰਤਿ ਯੋਂ ਜਾਤਾ।

ਕਰਹਿ ਸਪਰਸ਼¹ ਅੰਗਨਾ ਅੰਗਾ²। ¹ਛੁਹਣਾ। ²ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ।

ਤਿਹ ਬਿਧਿ ਜਾਵਹਿ ਬਿੰਦ ਨਿਸੰਗਾ

॥ ੫੩ ॥

ਦੋਹਰਾ: ਅਠ ਤਰੁਾਂ। ²ਉਲਟਾ।

ਅਸ਼ਟ ਬਿਧਿਨ¹ ਕੋ ਭੋਗ ਹੈ, ਤਿਨ ਤੇ ਜੋ ਵਿਪਰੀਤ²।

ਪੂਰਨ ਜਤੀ ਸੁ ਜਾਨਿਯੇ, ਲੀਨ ਕਾਮ

ਤਿਹ ਜੀਤ ॥ ੫੪ ॥

ਚੌਪਈ:

ੴ।

ਖਸਟਾ ਜਤੀ ਹੈਂ ਔਰ ਨ ਕੋਈ। ’

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਨਿਰਸੰਸੈਤਾ ਹੋਈ।

ੴਸੱਲੀ।

ਪੁਨ ਮਰਦਾਨਾ ਬਚਨ ਅਲਾਵੈ।

‘ਅੱਗੂਜ ਚਲਿਯੇ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ

॥੫੫॥

ਇਨ ਤੇ ਉਚੇ ਥਾਨ ਬਿਸੇਖਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਚਾਹਤਿ ਹੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਾ। ’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ‘ਬਿਲੰਬਾ ਨ ਕੋਈ।

ੴਦੇਰੀ।

ਚਲਿ ਦੇਖਹੁ ਦੇਖਨ ਹਿਤ ਜੋਈ’

॥੫੬॥

ਅਸ ਕਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਸੁਖਕਾਰੀ।

ਗਮਨ ਹੇਤ ਪੁਨ ਕੀਨੀ ਤਜਾਰੀ।

ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਬਖਾਨਾ।

‘ਮੰਗਲਨਾਥ! ਸੁਨਹੁ ਦੇ ਕਾਨਾ

॥੫੭॥

ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਚਲਿਤ ਭੇ ਤਜਾਰੂ।

ਚਲਹੁ ਆਪ ਕੀਜੈ ਸਤਿਕਾਰੂ।

ਜੇ ਤੁਮ ਕਹੇ ਰਹੈਂ ਇਹ ਥਾਈਂ।

ਯਾਂ ਤੇ ਨੀਕੀ ਅਪਰ ਨ ਕਾਈ ॥੫੮॥

ਜਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਗਜਾਨ ਮਹਿੰ ਭੀਨੇ।

ਹੁਇੰ ਸਨਾਥਾ ਤਿਹ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੇ। ’

ੴਨਿਹਾਲ।

ਕਹਤਿ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੂ।

ੴਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ।

ਚਲਿ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਾਸੂ ॥੫੯॥

ਘੁੱਘੁਨਾਥ ਸੁ ਮੰਗਲਨਾਥਾ।

ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ ਆਵਾ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਭਰਥਰਿ ਗੋਪੀਚੰਦ ਸੁਜਾਨਾ।

ਬੈਠਿ ਸਮੀਪਹਿ ਪ੍ਰੇਮ ਮਹਾਨਾ ॥੬੦॥

{ਸਿੱਧਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ}

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਬਚਨ ਅਲਾਏ।

‘ਰਹੋ ਇਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਤਪਾ! ਸਿਧਾਏ?’

ਸਿੱਧ ਮੰਡਲੀ ਕਰਹੁ ਸਨਾਥਾ।
ਬੈਸੇ ਕਰਹੁ ਨਿਰੰਜਨ ਗਾਥਾ ॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਹਿੰ ਤੁਮ ਕੋ ਜੰਜਾਰ ਕਛੁ, ਰਹਯੋ ਨ
ਕੋਉ ਕਾਜ।
ਦਰਸਨ ਦੀਜੈ ਲੀਜਿਯੇ, ਰਹਉ ਸੁਮੇਰੁ
ਬਿਰਾਜ' ॥ ੬੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਉਚਾਰਾ।
'ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋ ਹਮੈਂ ਜੰਜਾਰਾ।
ਦਰਸਨ ਸੰਤਨ ਕੋ ਹਿਤ ਮੇਰੇ।
ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਮਹਿੰ ਸਭਿ ਸੁਖ ਹੇਰੇ
॥ ੬੩ ॥

ਆਸਨ ਬੈਸਨ¹ ਹਮ ਤੇ ਛੂਟਾ। ¹ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠਣਾ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਸਤਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟਾ।
ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਰ ਡੀਠ ਹਮਾਰੀ।
ਛੂਟ ਗਈ ਸਭਿ ਅਪਨੀ ਧਾਰੀ¹ ¹ਹਉਮੈ।
॥ ੬੪ ॥

ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਾਵਹਿ ਕਿਠ ਆਨਾ।
ਅਟਕੀ¹ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਥਾਨਾ। ¹ਲੱਗੀ ਹੈ।
ਤਿਹ ਪਗ ਲਗਯੋ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਮੇਰੇ।
ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਆਵਤਿ ਤਿਨ ਬਿਨ ਹੇਰੇ'
॥ ੬੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੋਲਯੋ ਮੰਗਲਨਾਥ ਤਬ, 'ਰਾਵਰ ਹੀ
ਕਰਤਾਰ।
ਤੁਮਰੋ ਦਰਸ ਦੁਲੰਭ ਹੈ, ਹਮ ਯੋਂ
ਕਰਤਿ ਉਚਾਰ ॥ ੬੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਤੁਮ ਸਮੀਪ ਜੋ ਬੀਤਹਿ ਕਾਲਾ।
ਸੋ ਹਮ ਜਾਨਹਿੰ ਸਫਲ ਬਿਸਾਲਾ।
ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਕੁਛ ਕਾਲ ਰਹੀਜੈ।

ਪੁਨ ਜਾਵਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੀਜੈ' ॥ ੬੭ ॥

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਤੁਮ ਸਭਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਯਾਰੇ।

ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪਯਾਰੇ।

ਹੋਇ ਮੇਲ ਪੁਨ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।

ਅਬ ਜਾਵਨ ਕੋ ਕਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੬੮ ॥

ਕਰਹੁ ਦਯਾ ਆਇਸ ਅਬ ਦੀਜੈ।

ਹੋਂ ਗਮਨੋਂ ਨਿਜ ਖੁਸ਼ੀ ਸੁ ਕੀਜੈ।’

ਮੰਗਲ ਆਦਿ ਸਰਬ ਸਿਧ ਭਾਖੈਂ।

‘ਦੇਖਹੁ ਤਪਾ’ ਜਹਾਂ ਤੁਮ ਕਾਂਖੈਂ। ਇੱਛਾ ਹੈ।

॥ ੬੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਖੁਸ਼ੀ ਨਿਰੰਜਨਾ ਕੀ ਸਦਾ, ਖੇਲਹੁ ਜਿਤ
ਹੁਇ ਚਾਹਿ।

ਸਭਿ ਤੁਮਰੇ ਅਸਥਾਨ ਹੈਂ, ਦੂਸਰ
ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹਿ’ ॥ ੭੦ ॥

ਚੌਪਈ:

ਠਾਂਢੇ ਹੂੰ ਕਰਿ ਪੰਕਜ ਬਦਨਾ।

ਬਿਦਾ ਹੋਨਿ ਲਾਗੈ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।

ਮਿਲਿ ਸਭਿ ਸੋਂ ‘ਆਦੇਸ’ ਅਲਾਈ।

ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰੇਮ ਹਿਰਦੈ ਜਗਰਾਈ

॥ ੭੧ ॥

ਮੰਗਲ, ਪ੍ਰਾਨਨਾਥ, ਲੁਹਿਰੀਪਾ।

ਚਲਿ ਕਰਿ ਆਏ ਸਰਬਾ ਸਮੀਪਾ।

ਪਾ:-ਤਬਹਿ।

ਗੋਪੀਚੰਦ ਆਦਿ ਹੈਂ ਜੇਤੇ।

ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਹਰਖੇ ਜੇ ਗੁਰੁ ਬੇਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ।

॥ ੭੨ ॥

ਦੇਖਹਿੰ ਚੰਦ੍ਰ ਬਦਨ ਕੀ ਓਰਾ।

ਸਭਿ ਨੈ ਲੋਚਨ ਕੀਨ ਚਕੋਰਾ।

ਬੰਦਨ ਕਰਹਿੰ ਚਰਨ ਅਰਬੰਦਾ।

ਮਨ ਆਪਨੇ ਜਿਨ ਕੀਨ ਮਲਿੰਦਾ। ਭੋਰੇ।

॥ ੭੩ ॥

ਸਾਦਰ ਕੇ¹ ਬਚ ਸੁਨੇ ਸੁਨਾਏ। ¹ਆਦਰ ਵਾਲੇ।

ਅੱਗੂਜ¹ ਸੰਗ² ਚਲੇ ਪਹੁੰਚਾਏ। ¹ਅੱਗੇ। ²ਨਾਲ।

ਕਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸਭਿ ਸਿੱਧ ਹਟਾਏ।

ਆਗੇ ਪੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਏ ॥ ੨੪ ॥^੯

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸਿੱਧਨ ਤੇ ਬਿਦਾ ਹੋਨ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ
ਨਾਮ ਚੌਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੪ ॥

^੯ਸੁਮੇਰ ਹਿੰਦੂ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖਯਾਯਕਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜੋ ਖਜਾਲੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਓਥੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰੈਹ ਇਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਉਚਾਈ ਇਸ ਦੀ ੮੪੦੦੦ ਯੋਜਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ੧੬੦੦੦ ਯੋਜਨ ਜ਼ਿਮੀਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮੁਰੱਬਾ, ਅੰਡਾਕਾਰ, ਤੇ ਗਾਜਰ ਵਰਗੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਚਾਰ ਮੂੰਹ ਹਨ: ਪੂਰਬ ਦਾ ਚਿੱਟਾ, ਦੱਖਣ ਦਾ ਪੀਲਾ, ਉੱਤਰ ਦਾ ਲਾਲ, ਪੱਛਮ ਦਾ ਕਾਲਾ। ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਇਕ ਗੰਗਾ ਇਸ ਪਰ ਉਤਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਚਾਰ ਧਾਰਾ ਹੋ ਕੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਗਪਾਲ ਚਹੁੰ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਬਤ ਇਹ ਸੋਨੇ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਚੋਟੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਤਪੱਸ੍ਵੀ ਲੋਕ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੰਧਰਵ ਤੇ ਸੁਰਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਨੂੰ-ਕਿ ਆਰਯ ਵਡਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਯਦ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੂਗੋਲ ਵਿਦਯਾ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਨੂੰ ਕੁਮੇਰੂ ਹੁਣ ਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰੀ ਧ੍ਰੁਵ ਤੇ ਅੱਪੜਨਾ ਲਗ ਪਗ ਅਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਬਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਰਚਨਾ ਸੁਹਣੀ ਰਚ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਮਰਕਜ਼ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ ਹੀ ਤੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਉੱਤਰੀ ਸੀਤਕਟਬੰਧ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਓਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਜਦ ਏਹ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਫਾਨੀ ਧਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੇ ਤਦ ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਯੂਰਾਲ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹੋਣ, ਸੋਨਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਏਹ ਵਡਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਤੇ ਵਧੇ ਫੈਲੇ ਤਦੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਕੈਲਾਸ਼, ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਲਾਗ ਦੀ ਉੱਚ ਧਰਤੀ ਸੁਮੇਰੂ ਬਣ ਗਈ। ਸੋਨਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲਾਗੋਂ ਬੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸਤਲੁਜ, ਸਿੰਧ, ਬ੍ਰਹਮ ਪੁੱਤ੍ਰਾ ਆਦਿ ਦਰਯਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਪਾਂਡਵ ਆਦਿ ਏਸੇ ਪਾਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰੂ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਮੇਰੂ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਝੀਲ ਜਿੱਥੇ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿ ਜੀ ਅਧਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੩ ਵਿਚ ਪਤਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਲੇ ਦਾ ਇਹ ਘਰ ਹੈ, ਬਰਫ ਪੈ ਕੇ ਜੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਦੇ ਸਫੇ ੨੭੩ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਨਾਮ ਬੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਰੂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਜਾ ਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਆਯਾ। ਹਿਮਾਲੇ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਕੈਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਲ ਦਾ ਆਉਣਾ ਕਿ ਗੋਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਕੇ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ-ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੀ ਹੈ।

ਜੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਲ ਆਓ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹੋ ਥਾਂ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾ ਲਖ ਪਰਬਤ ਲੰਘਿਆ ਅੱਗੇ ਸੁਮੇਰੂ ਜਾਇ ਚੜਿਆਂ ਜਹਾਂ ਮਹਾਂਦੇਵ ਕਾ ਅਸਥਾਨ ਥਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਲੱਦਾਖ ਜਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਆਦਿ ਪਹਾੜਾਂ ਥਾਣੀਂ ਬੀ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਕੈਲਾਸ਼ ਤਕ ਅਨੇਕ

ਪਰਬਤ ਲੰਘਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਮਹਾਂਦੇਵ (ਸ਼ਿਵ ਜੀ) ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਡਿੱਬੀ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸਤੋਂ ਬੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੀ ਸੁਮੇਰੁ ਜਾ ਚੜਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪਰ 'ਸਬਦ ਜਿਤੀ ਸਿਧ ਮੰਡਲੀ ਕੀਤੋਸੁ ਅਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ' ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਗ ਬਿਜੈ ਦਾ ਪਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਦਰੀਨਾਥ ਤੋਂ ਅੱਠ ਦਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਵਲ ੧੭ ਹਜ਼ਾਰ ਛੇ ਸੌ ਬਹੱਤ੍ਰ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਾਲਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਲੰਘ ਕੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧੂ ਰਿਖੀਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਅੱਗੇ ਸਿਰਧਾਰ ਪਰਬਤ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ, ਫੇਰ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਮਿਲੇ। ਅਲਮੋਰੇ ਤੋਂ ਬੀ ਗੜ੍ਹਤੋਕ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਸ਼ੈ ਮੈਕਾਲਫ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਲੰਘਕੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਅੱਪੜੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ।

ਸੋ ਪਤਾ ਇਹ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਾਲੇ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਠਹੇਲੇ ਓਸ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਹੈ, ਮਿਣਤੀਆਂ ਬੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਤਪੱਸ਼੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਬੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਕਈ ਲੱਛਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੈਲਾਸ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬੀ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੈ।

ਅਜ ਕਲ ਕਈ ਯਾਤਰੂ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਤਿੱਬਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੁਮੇਰੁ ਹੋ ਆਏ ਹਨ, ਚੁਨਾਂਚਿ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋ ਆਏ ਸਜਨ (ਭਾ: ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਗੁਫਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਮਤ ਤੇ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਪੁਸਤਕ ਤੇ ਬੁੱਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਬੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮੇਲੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਸਿਆਲੇ ਰਹਿ ਸਕਣਾ ਕਠਨ ਹੈ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਬੀ ਕਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਿੱਬਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਨਪਾਟੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਵੈਰ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਸਾਡੇ ਸਜਣ ਨੂੰ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਾਸ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋਗੀ ਉਰਲੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਗੜ੍ਹਤੋਕ' ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਰਖਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਅਰ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਜਾ ਮੱਲ ਬੈਠਦੇ ਹੋਣਗੇ ਯਾ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਗੁਫਾ ਮੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਤੇ ਡਰਾਵਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੋਧੀਆਂ ਤੋਂ ਖੱਸ ਲਏ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਪਹਿਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਸਰਦੀ ਦੀ ਬਹੁੱਲਤਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਤਪੱਸ਼੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਯਾ ਤਪੱਸ਼੍ਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਇਕ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਭਾਈ ਦਿਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਆਏ ਹਨ, ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਗੜ੍ਹਤੋਕ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਓਧਰ ਜਾਣ, ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ, ਜੀਆਦਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਸਦੇ ਹਨ।

(੧) ਮਹਾਤਮਾਂ ਬੁਧ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਇਹ ਹੈ।

‘ਓ ਮਨੀ ਪਦਮਿਹੁੰ’

ਇਹ ਲੋਕ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਲੈਣ ਤਦ ਅੰਤਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਸ਼ੀ' ਵਧਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁਧ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਯੁਥਾ ਅਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮੁਨਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

(੨) ਓਹ ਲੋਕ ਜੇਹੜੇ ਇਸ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ-

‘ਓ ਆਹੁੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ, ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੁੰ’

‘ਬਹੱਦਰਾ’ ਯਾ ‘ਭੱਦਰਾ’ ਗੁਰੂ’ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ‘ਵਡਾ ਗੁਰੂ’ ‘ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ’, ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਪ ਦਾ ਕੜਾ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰੁਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲਿਪਾ ਕਾਨਮ ਪੂਹਾ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਥੋੜੀ-ਥੋੜੀ ਵਾਟ ਪਰ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੀਂ ਗੜਤੋਕ ਤਕ ਦੇ ਦੋ ਥੰਮ ਖੜੇ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਨੂੰ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਛਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਤਿੱਬਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਸਠਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਪਾ ਦਾ ‘ਦੇਵੀ ਰਾਮ’ ਨਾਮ ਦਾ ਲਾਂਮਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਵਿੱਦਵਾਨ ਤੇ ਤੇਜੱਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵੇਰ ‘ਕਾਨਮ’ ਦਾ ‘ਤਵਾਰਕੀ’ ਨਾਮੇ ਲਾਂਮਾ (ਤਿਬਤ ਵਿਚ ਲਾਮਾ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਾਂਮੇ ਆਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ‘ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ’ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਓਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀਆਂ ਚੇਲੀਆਂ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਸੜੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਤਦ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਂਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਓਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਮੱਕਾ ਫੇਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਰੇਠੇ ਮਿੱਠੇ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਓਹਨਾਂ ਤੇ ਵਿਜੈ ਪਾਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ ਜਾਮੇ ਧਾਰੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਰਚਿਆ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਣਾਇਆ, ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਲਾਂਮੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਅਵਤਰਣ ਦਾ ਹਾਲ ਕੀ ਤੁਸਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪੜਿਆ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਭੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਗ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹ ਹਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰਵਾਲਸਰ ਤੀਰਥ ਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਏਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਸਟਾਂਗ ਡੰਡਵਤ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ।

ਲਿਪਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੇਰ ਇਕ ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਵੜ ਗਿਆ, ਲਾਂਮੇ ਨੂੰ ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਦ ੪੮ ਘੰਟੇ ਓਸ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਚੱਪਾ ਚੱਪਾ ਥਾਂ ਤੋਂ ਧੋਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀ ‘ਓ ਆਹੁੰ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾਂ ਸਿਧੀ ਹੁੰ’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਚੋਖੀ ਵਸੋਂ ਹੈ। ਬੁਧ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿੰਤੂ ਬੋਧੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਲਗਪਗ ਦੇਵਤਾ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੇਵ ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਨ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਭੱਦਰਾ ਗੁਰੂ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬੁੱਧ ਮੁਕਤੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੁੱਧ ਜੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੰਨ ਪਾਟਿਆਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤੋਂ ਏਹ ਲੋਗ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਏਹ ਲੋਕ ਤੰਗ ਸਨ, ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਬਿਜੈ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਭੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸੀ ਆਦਿ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਏਹ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਧ ਓਥੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਗੋਰਖ ਆਦਿ ਓਹੋ ਸਿੱਧ ਫਿਰ ਫਿਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਸਾਰੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਿਮਾਲਯ ਤੇ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਦੁਰਘਟ ਥਾਈਂ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਛਤਰ ਝੁਲਾਯਾ। ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੇ ਏਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਛੱਡੇ ਹਨ ਜੋ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਿਗੜਦੇ ਜਾਣ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਮੇਰੁ ਵਾਲੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਹੋਏ ਓਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਵਿਚ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿੱਧ ਨਾਥ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਅਧਯਾਯ ੬੦ ਅੰਕ ੧੦ ਗੋਰਖ ਸੁਮੇਰੁ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਤਾਲ ੧੫੩੦੦ ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ, ਦੀ ਚੋਟੀ ੨੧੮੩੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰਲਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਨਾਮੇ ਪਰਬਤ ਹੈ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਲੱਦਾਖ ਤੋਂ ਬੀ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਿਮਲੇ ਤੋਂ ਬੀ ਤੇ ਅਲਮੋਰੇ ਵੱਲੋਂ ਬੀ। ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ੫੦-੬੦ ਮੀਲ ਹੈ। ਏਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਰਸਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਚਾਰ ਵਡੇ ਦਰਯਾ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ:-ਸਿੰਧ, ਯਾਰੇ ਟਸਾਨ ਪੋ, ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਕਰਨਾਲੀ। ਇੱਥੇ ਸੋਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਥਾਉਂ ਬੀ ਹਨ:-ਬੋਕ ਜਾਲੰਗ; ਬੋਕ ਦੌਰਾਕਪਾ, ਤੇ ਹੇਰੁ, ਆਦਿ!

੬੫. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ: ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ।]

੬੪<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੬

{ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ} ॥੨.. ॥

{ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁੱਤੇ} ॥੧੮.. ॥

{ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ} ॥੫੮.. ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਰਿਦੈ ਪਦਾਰਥ ਚਾਹਿ ਜੇ, ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਨ ਸਰੇਉ।

ਜੀਵਤਿ ਪਾਵਹੁ ਸਰਬ ਸੁਖ, ਅੰਤ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਲੇਉ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਜੇ ਰਿਦੇ (ਵਿਚ) ਪਦਾਰਥ (ਬੀ) ਚਾਹੇਂ (ਤਾਂ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨ ਸ਼੍ਰੇਵਨ ਕਰ, (ਚਰਨ ਸੇਵਣ ਨਾਲ) ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ (ਅਤੇ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਲਓਗੇ।

ਭਾਵ:

ਚਰਣਾਂ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਜੇ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਓਹ ਸ਼ੈ ਤਾਂ ਲੱਭੇ ਹੀ ਗੀ ਜਿਸ ਪਰ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ ਤੇ ਏਕਾਗ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਕਤੀ ਭੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਕਾਰਣ ਏਹ ਹੈ ਕਿ ਚਰਣਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾਵਕ ਅਸਰ ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਧਿਆਨੀ ਉਥੋਂ ਉਹੋ ਸ਼ੈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਥੇ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ, ਪਰ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪਦਾਰਥ ਵਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਥੋਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਸੁਤੇ ਸੁਭਾਵ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਭੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਜਾਏਗਾ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਿਆਨੀ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਰ ਓਹ 'ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਏਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅੱਗੂਜ ਗਮਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਗਏ ਏਕ

ਅਸਥਾਨ।

{ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ}

ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੈਠੋ ਜਹਾਂ, ਪੰਖਨਾਂ ਬਿਖੇ

ਮਹਾਨ ॥੨॥

ਅਕਾਸ਼ੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲੇ ਤਿਆਗੀ ਨੂੰ ਬਿਹੰਗਮ (ਪੰਛੀ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਇਕ ਕਿਸੇ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਨੂੰ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੌਰਾਣਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੂੰ ਲੋਮਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ। 'ਦੇ ਅਡ ਇਸਟ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪੂਜਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ' ਇਹ ਇਸ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਠੀਕ ਐਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਭਗਤ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹੋ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਵਿਚ ਜੋ ਤਪੱਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਸੁਾਪ ਦੇਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਅਵਗੁਣ ਸੀ, ਉਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ

ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਕੈਸੇ ਦਿਆਲ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਡੀ ਉਮਰਾ ਬਾਬਤ ਪੜ੍ਹੋ ਟੁਕ ਅਧਯਾਯ ੬੫ ਅੰਕ ੫੮ ਦੀ।

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ ਅਨਗਨ ਜਹਿੰਵਾ।

ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬਿਰਾਜੈ ਤਹਿੰਵਾ।

ਬੈਸਯੋ ਆਪ ਸਭਿਨਿ ਕੇ ਮਾਂਗੀ।

ਉਚਰਤਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਮ ਉਰ ਜਾਂਗੀ।¹ ਜਿਸ ਦੇ।

॥ ੩ ॥

ਸੁਨਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ।

¹ਬਿਹੰਗਮ ਸਾਧੂ (ਅ) ਪੰਛੀ।

ਭਗਤਿ ਕਰਤਿ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

ਬੈਸੇ ਜਾਇ ਤਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ।

ਮੈਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜਿਨ ਸੰਗਾਰੀ।¹ ॥ ੪ ॥

¹ਨਾਲ ਸਨ।

ਕਥਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹਟਿਗਾ ਜਬ ਹੀ।

ਤਿਹ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਮਿਲ ਖਗ ਸਭਿਹੀ।¹⁺

¹ਸਾਰੇ ਹੀ।⁺ ਪਾ:-ਤਬਹੀ।

ਬਹੁਰੋ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬਿਤਾਵਾ।

ਸਬਦ ਤਬਹਿ ਮਰਦਾਨੇ ਗਾਵਾ ॥ ੫ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ।

ਸੁਨਤਿ ਸਬਦ ਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤਿਹ, ਜਨੁ

ਰਾਕਾ ਸਸਿ ਦੇਖਿ।

ਬਯੋ ਅਨੰਦੋਦਧਿ।¹ ਅਧਿਕ, ਲਗੀ

¹ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ।

ਸਮਾਧਿ ਬਿਸੇਖ ॥ ੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਗਾਯੋ ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਮਰਦਾਨੇ।

ਪੁਨ ਤੂਸ਼ਨਿ ਬੈਸਯੋ ਤਿਹ ਥਾਨੇ।

ਲੋਚਨ ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਉਘਾਰੇ।

ਮਧੁਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮੁਖ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ

॥ ੭ ॥

‘ਕਿਹ ਕੋ ਏਹੁ ਸਬਦ ਤੈਂ ਗਾਵਾ।

ਮਹਾਂ ਮੋਹ ਬਨ ਕੋ ਜਯੋਂ ਦਾਵਾ।

¹ਅੱਗ ਵਤ ਹੈ।⁺ ਪਾ:-ਜੋ, ਸੋ।

ਜਿਹ ਕੇ ਸੁਨਤਯੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮੰਗਾ।

ਰਾਗ ਬਿਖੈ ਗਾਯੋ ਹਿਤ ਸੰਗਾ ॥ ੮ ॥

ਤਿਹ ਕੋ ਨਾਮ ਬਤਾਵਹੁ ਮੋਹੀ।

ਭਗਤਿ ਰੰਗਿ ਮਹਿੰ ਰੰਗਯੋ ਹੋਹੀ। ’

ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਗੁਨਖਾਨਾ

॥੯॥

ਇਨ ਕੋ ਸਬਦ ਅਹੈ ਜੋ ਗਾਵਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸੁਹਾਵਾ। ’

ਕਾਕ ਭਸੰਡ ਸੁਨਯੋ ਇਵ ਕਾਨਾ।

ਤੂਰਨ ਆਇ ਚਰਨ ਲਪਟਾਨਾ ॥੧੦॥

ਤਿਹ ਕੋ ਪਿਖ ਪੰਖੀ ਸਭਿ ਆਏ।

ਬੰਦਹਿੰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸੁਖ ਪਾਏ।

ਕਾਕ ਭਸੰਡ ਜੋਰ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸਾਥਾ ॥੧੧॥

‘ਇਹ ਸੁਧ ਮੋ ਕੋ ਹੁਤੀ ਅਗਾਰੀ।

-ਪ੍ਰਗਟੈ ਹਰਿ ਕਲਿ¹ ਕਾਲ² ਮਝਾਰੀ।

¹ਕਲਯੁਗ। ²ਸਮੇਂ।

ਜਾਉਂ ਬਿਲੋਕਨ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ-।

ਯਹੀ ਚਾਹਿ ਬੀ ਰਿਦੇ ਬਿਸਾਲਾ ॥੧੨॥

ਦੈਵਯੋਗ¹ ਤੇ ਆਇ ਸਮੀਪਾ।

¹ਰਬ ਸਬੱਬੀ।

ਦੀਨ ਦਰਸ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ!

ਕੀਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਮੇਰਾ।

ਲੋਚਨ ਸੰਗ ਰੂਪ ਤਵ ਹੇਰਾ ॥੧੩॥

ਕਲੀ ਕਾਲ ਮਤਿ ਮੰਦ ਬਿਮੂਢਾ¹।

¹ਮੂਰਖ।

ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੇ ਮੋਹ ਅਰੂਢਾ¹।

¹ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈਕੇ।

ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਨੇ ਹੇਤ ਸੁਪੰਥਾ।

ਖੋਵਨ ਰਿਦੇ ਕੁਮਤਿ ਕੀ ਗੁੰਥਾ¹

¹ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਗੰਢ।

॥੧੪॥

ਧਰ¹ ਪਰ ਨਰ ਸਰੀਰ ਕੋ ਧਾਰਾ।

¹ਧਰਤੀ।

ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੇ ਤੁਮ ਆਧਾਰਾ।

ਆਇ ਜਿ ਰਾਵਰਿ ਚਰਨਨ ਸ਼ਰਨਾ।

ਕਯੋਂ ਨ ਤਰੈ ਜਗ ਜਨਮ ਰੁ¹ ਮਰਨਾ ¹ਅਤੇ।

॥੧੫॥

ਕਰਹਿ ਬਚਨ ਤੁਮਰੇ ਜੁ ਕਮਾਵਨ।

ਸੇ ਨਰ ਤੀਰਥ¹ ਕਰਿਹੈਂ ਪਾਵਨ। ¹ਤੀਰਥਾਂ ਨੂੰ।
ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਸ਼ਕਤਿ ਗਜਾਨ ਕੀ ਰਾਖੀ।
ਤਿਹ ਪਢਿ ਕਜੋਂ ਨ ਹੋਇ ਗਤਿ ਕਾਂਖੀ¹ ¹ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ।
॥ ੧੬ ॥

ਦੋਹਰਾ: ¹ਵਡੇ।
ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਤਬਹਿ, ‘ਸਭਿ ਗੁਨ
ਮੈਂ ਪਰਧਾਨ¹।
ਭਗਤਿ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਤਿ ਹੋ, ਸ਼੍ਰੋਤਨ¹ ¹ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ।
ਬਿਖੈ ਮਹਾਨ’ ॥ ੧੭ ॥

¹ ‘ਸਤਿਗੁਰ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਜੀ! ਕੀਜੈ ¹ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ ਬੋਲਿਆ।
ਮੋਹਿ ਸਹਾਇ।
ਸ਼੍ਰੋਤੇ ਕਿਸ ਪਰਕਾਰ ਕੇ? ਦੀਜੈ ਮੋਹਿ ¹ਇਹ ਦੋਹਾ ਕਈ ਨੁਸਖਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ
ਬਤਾਇ¹’ ॥ ੧੮ ॥ ¹ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਕਾਈ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ
ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਚੌਪਈ: ¹ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ।

¹‘ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਗ ਮਹਿੰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰਾ।
{ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਤੇ}
ਸੋ ਹੋਂ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਰੋਂ ਉਚਾਰਾ।
ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਸਮਝਹਿੰ ਏਕਾ।
ਦੂਜੇ ਸੁਰ ਕੈ ਲਖੈਂ ਬਿਬੇਕਾ¹ ॥ ੧੯ ॥ ¹ਗਿਆਨ।
ਤੀਜੇ ਤਾਲ ਸੁਨਹਿੰ ਹਿਤ¹ ਦੇਯਾ²। ¹ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਕੇ। ²ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਕੇ।
ਚਤੁਰਥ ਬਾਦਿਤ¹ ਤੇ ਰਸ ਲੇਯਾ²। ¹ਵਾਜੇ। ²ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
ਪੰਚਮ ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਕੋ ਚੀਨਾ।
ਤਾਤਪਰਜ ਸਮਝੰਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ ॥ ੨੦ ॥
ਸੋ ਸਭਿਹਿਨਿ ਤੇ ਲਖਹੁ ਮਹਾਨਾ।
ਅਰਥ ਸਮਝਿ ਕੈ ਗੁਨਤਿ ਸੁਜਾਨਾ।
ਯਾਂ ਤੇ ਹੋ ਸਭਿ ਬਿਖੇ ਵਡੇਰੇ।
ਸਮਝ ਅਰਥ ਸੁਖ ਪਾਇ ਘਨੇਰੇ
॥ ੨੧ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਨਿਤ ਮਨ ਲੀਨਾ।
ਚਿੰਰਜੀਵ ਹੋ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।
ਅਰਥ ਬਿਚਾਰਹਿ ਜੋ ਹਿਤ ਲਾਏ।

ਸੋ ਸ਼ਰੋਤਾ ਰਸ ਸੋਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾਏ ॥੨੨॥

ਔਰ ਜਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰੀ।

ਛੀਲਰ¹ ਖਾਨ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਧਾਰੀ।

¹ਛਿੱਲੜ।

ਫੋਕਟ ਕੇ ਰਸ ਮਹਿੰ ਫਸ ਗਏ।

ਅੰਤਰ ਰਸ ਨਹਿੰ ਚੀਨਤਿ ਭਏ

॥੨੩॥

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਕੋ ਰਸ ਤੁਮ ਚੀਨੋ।

ਵਡ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਪਦ ਕੋ ਲੀਨੋ।’

ਸੁਨਿ ਇਵ ਸ਼ਰੋਨ ਵਿਖੈ ਮਰਦਾਨਾ।

ਹਿਤ ਬੂਝਨ ਕੇ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥੨੪॥

‘ਰਿਖਿ ਜੀ! ਉਚਰੋ ਬੈਸ ਪ੍ਰਮਾਨੇ।

ਤੁਮ ਦੇਖਤਿ ਜੁਗ ਕਿਤਿਕ ਬਿਹਾਨੇ?’

ਕਾਕ ਭਸੰਡ ਬਚਨ ਤਬ ਕਹੈ।

‘ਅਪ੍ਰਮਾਨ¹ ਬੈਸ² ਮਮ ਅਹੈ ॥੨੫॥

¹ਪ੍ਰਮਾਨ ਰਹਤ, ਬਹੁਤ। ²ਆਯੂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਜੁਗ ਸਹੰਸੂ ਬੀਤੈਂ ਜਬਹਿ,

ਏਕ ਦਿਵਸ ਬਿਧਿ¹ ਹੋਇ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਹ ਕੇ ਸਮ¹ ਪੁਨ ਰੈਨ² ਹੂੈ,

¹ਬਰਾਬਰ। ²ਰਾਤ।

ਮਾਸਹਿ¹ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੋਇ²⁺ ॥੨੬॥

¹ਮਹੀਨਾ। ²ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ। ⁺ਪਾ:-ਮਾਸ ਇਸੀ ਬਿਧਿ ਸੋਇ।

ਚੌਪਈ:

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸਹਸ ਬਰਖ ਜਬ।

ਬੀਤੈ ਬੈਸ ਬਿਧਾਤੇ ਕੀ ਤਬ।

ਮੁਝ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ¹ ਬਿਧਿ ਮਰੇ।

¹ਕਈਂ।

ਕਈ ਬਾਰ ਜਗ ਪਰਲੈ ਕਰੇ ॥੨੭॥

ਪੁਨ ਬਿਧਿ ਜਨਮ ਜਗਤ ਉਪਜਾਵੈ।

ਜੜ੍ਹ ਜੰਗਮ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਬਨਾਵੈ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਇ।

ਐਸੇ ਬਿਧਿ ਬਿਨਸੈ ਉਪਜਾਇ

॥੨੮॥

ਹਮਰੇ ਦੇਖਤਿ ਕੇਤੇ ਗਏ।

ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਜਗ ਉਪਜਤਿ ਭਏ।

ਬੈਠ ਇਹਾਂ ਮੈਂ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵੋਂ।
ਧਯਾਨ ਧਰੋਂ ਉਰ ਬਹੁ ਸੁਖ ਪਾਵੋਂ’
॥ ੨੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਮਰਦਾਨ ਬਿਸਮਯੋ ਸੁਨਤਿ,
ਤੂਸ਼ਨ ਭਾ ਤਿਹ ਕਾਲ।
ਬੂਝਨ ਹਿਤ ਮੈਂ ਬੋਲਿਓ,
ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦਯਾਲੁ ! ॥ ੩੦ ॥

ਚੌਪਈ:

‘ਹਰਿ ਭਗਤਿਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਮਹਾਨੇ।
ਮੋਹ ਨਾਸ਼ ਭਾ ਆਤਮ ਗਯਾਨੇ।
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਦੀਰਘ ਤੁਮ
ਹੋ।
ਕੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾਕ ਜਨਮ ਹੋ?
॥ ੩੧ ॥

ਮੁਝ ਮਨ ਬਿਖੈ ਸਦੇਹ ਮਹਾਨਾ।
ਉੱਤਰ ਦੀਜੈ ਭੋ ਗੁਨਵਾਨਾ!’
ਬਾਨੀ ਕਾਕ ਭਸੰਡ ਅਲਾਈ।
‘ਸੁਨਿ ਜਿਉਂ ਬਾਇਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ
॥ ੩੨ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਏਕ ਜਨਮ ਮੈਂ ਸ਼ੂਦਰ ਭਾ,
ਸ਼ਿਵਾਂ ਸੇਵਾ ਮਨ ਲਾਇ।
ਕਰੋਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹਾ ਤਬ,
ਬਿਨੁ ਭਵਾ ਜਾਨ ਨ ਕਾਇ^੨ ॥ ੩੩ ॥

^੧ਪਾ:-ਗੁਰ।

^੨ਦ੍ਰੋਖ।

^੧ਸ਼ਿਵ। ^੨ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ।

ਚੌਪਈ:

ਰਹੋਂ ਅਯੁੱਧਯਾ ਪੁਰਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।
ਭਾ ਦੁਰਭਿੱਖਾ^੧ ਕਾਲ ਇਕ^੨ ਤਾਂਹੀ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਹਿੰ ਤੇ ਗਯੋ ਉਜੈਨਾ।
ਰਹੈ ਬਿੱਪ੍ਰ ਤਹਿੰ ਇਕ ਮਨ ਚੈਨਾ
॥ ੩੪ ॥

^੧ਕਾਲ ਪਿਆ। ^੨ਇਕ ਸਮੇਂ।

ਦ੍ਰੈਤ ਬਾਸ਼ਨਾ ਜਿਨ ਸਭਿ ਨਾਸ਼ੀ।

ਗੁਰੂ ਕੀਯੋ ਮੈਂ ਸੋ ਪੁਰਿ ਬਾਸੀ¹।
 ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤਿ ਕਹਿਕੈ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ।
 ਸੁਨਿ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦਾ ਜਰਿ ਜਾਵੈ ॥ ੩੫ ॥
 ਭਵ² ਕੀ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਉਰ ਭਾਉ¹।
 ਬਿਸ਼ਨੁ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਮਨ ਖੁਨਸਾਉ¹।
 ਹਠ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕੇ ਬਚਨ ਬਹੋਰੋ¹।
 ਜੋ ਕੁਛ ਕਹੈ ਸੁ ਸੁਨਜੋ ਨ ਲੋਰੋ¹
 ॥ ੩੬ ॥

¹ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ।

¹ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇ।

¹ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਵਾਂ।

¹ਮੋੜ ਦੇਵਾਂ।

¹ਸੁਣਨਾ ਨਾਂ ਚਾਹਵਾਂ।

ਦੋਹਰਾ:

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ਹੀ,
 ਕੈਸੇ ਮਾਨੋਂ ਨਾਂਹਿ।

ਗਰਬਾਵੋ¹ ਸਭਿ ਸਮਝ ਲਘੁ²,
 ਦੰਭ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਚਾਹਿ ॥ ੩੭ ॥

¹ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ²ਛੋਟਾ।

ਚੌਪਈ:

ਸ਼ਿਵ ਮੰਦਰ ਬੈਸਾ ਇਕ ਕਾਲਾ।
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਆਵਾ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਬ ਨ ਕੀਨ ਸਨਮਾਨਾ।
 ਸਿਰ ਨ ਨਿਵਾਯੋ ਗਰਬ ਮਹਾਨਾ
 ॥ ੩੮ ॥

ਮਾਨ ਅਮਾਨ¹⁺ ਏਕ ਸਮ² ਤਾਂ ਕੇ।

¹ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ। ²ਬਰਾਬਰ। ⁺ਪਾ:-ਮਾਨ ਅਪਮਾਨ।

ਹਰਖ ਸੋਗ ਹਿਰਦੇ ਨਹਿ ਜਾਂ ਕੇ।

ਸਮ ਦਰਸੀ⁺ ਨਹਿ ਬੋਲਯੋ ਸੋਈ।

⁺ਪਾ:-ਸਮਵਰਤੀ।

ਗਿਰਾ ਗਿਰੀਸ਼ ਭੌਨ ਤੇ ਹੋਈ¹ ॥ ੩੯ ॥

¹ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਹੋਈ।

-ਦੁਸ਼ਟ! ਨਰਕ ਅਬ ਪਰਿਯੋ ਜਾਈ।

ਬਹੁਰ ਤ੍ਰਿਗਦ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਈ¹।

¹ਭਰਮਦਾ ਫਿਰ।

ਭੋਗ ਅਵੱਗਯਾ¹ ਕੇ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

¹ਨਿਰਾਦਰ।

ਜਗ ਦੰਭੀ¹ ਤੂੰ ਰਿਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ॥ ੪੦ ॥

¹ਪਖੰਡੀ।

ਦੋਹਰਾ:

ਕਰੈਂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੋਂ ਦ੍ਰੋਹ ਤੂੰ, ਗੁਰੂ
 ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ।

ਯਾਂ ਤੇ ਯਮ ਡੰਡਾ ਸਹੋ, ਹੋਵਹੁ ਕਸ਼ਟ

ਅਧੀਨ- ॥ ੪੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਜਬ ਜੋ ਗੁਰੁ ਮੋਰਾ।

ਭਈ ਦਯਾ ਤਿਹ¹ ਸੰਭੁ² ਨਿਹੋਰਾ³।

¹ਤਿਸਨੇ। ²ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ਅੱਗੇ)। ³ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਠਾਨੀ।

ਚੰਦ੍ਰ ਚੂੜ¹ ਬੋਲੇ ਪੁਨ ਬਾਨੀ ॥ ੪੨ ॥

¹ਸ਼ਿਵ ਜੀ।

-ਹੇ ਦਿਜ! ਤੋਰ ਦਯਾ ਕਰ ਯਾਂ ਕੋ।

ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਰਹਿ ਤਾਂ ਕੋ।

ਬ੍ਰਿਥਾ ਨ ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਤਿ ਹੈ ਮੋਰਾ।

ਸਹੈ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਇਹ ਦੁਖ ਘੋਰਾ-

॥ ੪੩ ॥

ਪਰਯੋ ਤਬਹਿ ਮੈਂ ਨਰਕ ਮਝਾਰੀ।

ਮਿਲੀ ਸ਼ਾਸਨਾ ਮੋ ਕੋ ਭਾਰੀ।

ਗਰ ਕੈ ਬਿਖੈ¹ ਪਰੀ ਜਮਫਾਸਾ।

¹ਗਲੇ ਵਿਚ।

ਬਿਤਯੋ ਕਾਲ ਕਿਤ ਤਬਹਿ ਨਿਕਾਸਾ

॥ ੪੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਚੌਰਾਸੀ ਲਖ ਜੋਨਿ ਪੁਨ,

ਭਰਮਯੋ ਸਭਿ ਕੇ ਮਾਂਹਿ।

ਅਸ ਸਰੀਰ ਨਹਿੰ ਕੋ ਰਹਯੋ,

ਜਿਹ ਮੈਂ ਜਨਮਯੋ ਨਾਂਹਿ ॥ ੪੫ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਹੁਰੋ ਬਿੱਪ੍ਰੁ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਵਾ।

ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨ ਮਹਿੰ ਮਨ ਲਾਵਾ।

ਸਰਬ ਜਨਮ ਕੀ ਸੁਧਿ ਮੁਹਿ ਰਹੀ।

ਸ਼ਿਵ ਕੋ ਸ੍ਰਾਪ ਸੁ ਬਰ ਭਾ ਸਹੀ

॥ ੪੬ ॥

ਏਕ ਦਿਵਸ ਲੌਮਸ¹ ਰਿਖਿ ਪਾਹੀ²।

¹ਇਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਮ। ²ਪਾਸ।

ਬੈਠਯੋ ਸੁਨਨ ਬਚਨ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।

ਅਪਨ ਮਨੋਰਥ ਮੈਂ ਜੁ ਸੁਨਾਵਾ।

ਤਿਹ ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਲਾਵਾ

॥ ੪੭ ॥

ਮਮ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿੰ ਰੁਚੈ ਨ ਕੋਊ।

ਬਹੁਤ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਵਤਿ ਸੋਊ।

ਬੂਝੋਂ ਸਗੁਣਹਿ¹ ਬਾਰੰਬਾਰੂ।

¹ਸਰਗੁਣ (ਬਾਬਤ)।

ਨਿਗੁਣਹਿ ਤਰਕਤਿ¹ ਬਚਨ ਉਚਾਰੂਂ

¹ਨਿਰਗੁਣ ਵਿਚ ਹੁੱਜਤਾਂ ਦੇ।

॥ ੪੮ ॥

ਮਮ ਮਤਿ ਲਖਿ ਲੌਮਸ ਵਿਪਰੀਤੀ¹।

¹ਉਲਟੀ।

ਕਰਿ ਕਛੁ ਰਿਸ, ਬੋਲਯੋ ਅਸ ਰੀਤੀ।

-ਪੱਛਨ ਸਹਿਤ¹ ਬੋਲ ਹੈਂ ਤੇਰੇ।

¹ਤਰਕਾਂ ਸਮੇਤ (ਅ) ਪੰਖੀਆਂ ਸਦਰਸ਼।

ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੋਰਤਿ¹ ਬਚ ਮੇਰੇ ॥ ੪੯ ॥

¹ਮੋੜਦਾ ਹੈਂ।

ਦੋਹਰਾ:

¹ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਜੋਗ ਜਗਯਾਸੂ।

ਅਧਿਕਾਰੀ¹ ਹੋਂ ਜਾਨਿਕੈ

ਉਪਦੇਸ਼ਤਿ ਥੋ ਤੋਹਿ¹।

¹ਤੈਨੂੰ।

ਹੋਹੁ ਅਧਮ ਖਗ¹ ਸਭਿਨਿ ਤੇ,

¹ਨੀਵਾਂ ਪੰਛੀ।

ਸਹਹੁ ਸ੍ਰਾਪ ਅਬ ਮੋਹਿ¹- ॥ ੫੦ ॥

¹ਮੇਰਾ।

ਚੌਪਈ:

¹ਕਾਂ।

ਬਾਇਸ¹ ਦੇਹਿ ਤਬਹਿ ਮਮ ਭਈ।

ਹਾਥ ਬੰਦਿ ਕੈ ਉਸਤਤਿ ਕਈ।

-ਸੱਤਿ¹ ਸ੍ਰਾਪ ਹੋਵਹਿ ਰਿਖਿ! ਤੇਰਾ।

¹ਸੱਚਾ।

ਮੁਝ ਕੋ ਲਖਹੁ ਆਪਨੋ ਚੇਰਾ¹ ॥ ੫੧ ॥

¹ਦਾਸ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅਬ ਮੋ ਪਰ ਕੀਜੈ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਬਰ ਇਕ ਦੀਜੈ।

ਰਹੈ ਗਯਾਨ ਮੇਰੇ ਉਰ ਮਾਂਗੀ।

ਬਾਇਸ¹ ਬਪੁ ਧਰਿ ਬਿਸਰੋਂ ਨਾਂਗੀ-

¹ਕਾਂ।

॥ ੫੨ ॥

ਸੁਨਿ ਲੌਮਸ ਰਿਖਿ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ ਰਸਾਲਾ।

-ਹੋਵਹਿ ਸਦਾ ਰਿਦੇ ਤਬ ਗਯਾਨਾ।

ਆਤਮ ਰੂਪ ਲਖਹਿੰ ਸੁਖ ਥਾਨਾ

॥ ੫੩ ॥

ਤੁਝ ਪਰ ਹੈ ਕਰੁਨਾ ਅਬ ਮੋਰੀ।

ਇਕ ਬਰ ਦੇਵੋਂ ਔਰ ਬਹੋਰੀ।

ਮਿੱਤੁ ਹੋਇ ਜਬ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।^੧ ਇੱਛਾ।

ਬਿਨ ਚਾਹੇ ਮਿੱਤੁ ਹੈ ਕਬ ਨਾਂਹੀ-

॥ ੫੪ ॥

ਸੋਰਠਾ:

ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ

ਹਰਖਤਿ ਆਵਾ ਥਾਨ ਇਹ।

ਭੀ ਬਿਸਾਲ ਮਨ ਚੈਨ

ਨਹਿੰ ਤਜਾਗੋ ਅਬ ਦੇਹਿ ਕੋ ॥ ੫੫ ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਰਸ ਆਇ,

ਕਾਕ ਜਨਮ ਕੋ ਪਾਇਕੈ।^੨

^੧ਕਾਕ ਭਸ਼ੰਡ ਦੀ ਕਥਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਿਕ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਮਤਾਂ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਤਅੱਸਬ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਾਕੀ ਕਥਾ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੁਾਪਿਤ ਹੋਕੇ ਕਾਂ ਬਣਨਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪੂਰਨ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਬੀ ਕਾਂ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਅਖਯਾਨਕਾਂ ਦਾ ਤ੍ਰੀਕਾ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ। ਕਾਉਂ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਕ ਮੁਰਾਦ ਚਿੰਰਜੀਵੀ ਦੀ ਬੀ ਹੈ, ਕਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਐਸਾ ਬੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਜਾਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਮੰਨ ਲਏ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਨਾਗ ਜਾਤੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਗ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਪ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ; ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਜ ਕਲ ਬੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਟਪਲੇ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਜਰਮਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਕਾਬ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਦੇਹੀ ਵਾਲੇ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰੂਸੀਆਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਿੱਛ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ੇਰ ਹੈ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਤਲਵਾਰ ਹੈ।

ਨਹਿੰ ਤਜਿਓ ਅਬ ਜਾਇ,

ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਆਨੰਦ ਮਨ' ॥ ੫੬ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭਿ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ।

ਚਲਿਨੇ ਤਜਾਰ ਭਏ ਜਗਰਾਈ।

^੧ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹ ਦਿਸਿ ਬੰਦਨ।

ਅੱਗੂਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੫੭ ॥

ਜਿਹ ਠਾਂ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਸੁਜਾਨਾ।^੨

^੧ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਪੱਸ਼੍ਰੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਦ ਤੋਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਯੂ ਵਧਾਕੇ ਤਦ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਇਕ ਐਸੇ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਸੁਆਸ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਹਿਰੇ ਬੀ ਖੜੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਠੀਕ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਤਪੱਸ਼੍ਰੀ ਤਿਆਗੀ ਹੁਣ ਬੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਮਰਾ ਬੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਸਰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧੂ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੁਰਾਤਣ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾ ਰਲਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਸੀ? ਉਹ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਤ੍ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਹਾਥ ਆਮਲਕ¹ ਆਤਮ ਗਯਾਨਾ।

¹ਜੈਸੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਂਵਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

{ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਯ}

ਜਿਨ ਕੀਨੋ ਸਭਿ ਜਗ ਸੰਨਯਾਸਾ।

ਭਾ ਬਿਰਕਤ ਬਹੁ ਫਿਰਜੋ ਉਦਾਸਾ

॥ ੫੮ ॥

ਬਿੰਸਤ ਚਤੁਰ¹ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਕੀਨੇ।

¹ਚੌਬੀਸ।

ਏਕੁੰਕਾਰ ਰੰਗ ਮਹਿੰ ਭੀਨੇ¹।

¹ਭਿੱਜਾ।

ਤ੍ਰਿਣ ਸਮ¹ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਖ ਤਯਾਗਾ।

¹ਤਿਨਕੇ ਵਤ।

ਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਖ ਸੋਂ ਅਨੁਰਾਗਾ

॥ ੫੯ ॥

ਪਰਮ ਤੱਤ ਬੇਤਾ ਰਸ ਲੀਨਾ।

ਮਹਾਂ ਮੁਨੀ ਗੁਨ ਗੁਨਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

ਤਿਹ ਕੇ ਨਿਕਟ ਜਾਤਿ ਭੇ ਠਾਂਢੇ।

ਸੋ ਪੌਢਯੋ ਉਰ ਆਨੰਦ ਬਾਢੇ ॥ ੬੦ ॥

ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਤੂਸ਼ਨ ਠਾਨੀ।

ਅੰਤਰ ਰਸ ਕੋ ਰਸਿਕ ਗਿਆਨੀ।

ਤਿਹ ਬਿਲੋਕਿ ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ।

‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਪੌਢਾ ਕੌਨ ਮਹਾਨਾ?’

॥ ੬੧ ॥

ਵਡ ਉਨਮੱਤ¹ ਦੇਹਿ ਜਿਹ ਭਾਰੀ।

¹ਮਸਤ।

ਪਰਯੋ ਅਡੋਲ ਮਸ਼ਟ ਮੁਖ ਧਾਰੀ।

ਇਸ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਬੋਲਿ ਸੁਨੀਜੈ।

ਬਹੁਰੋ ਅਪਨੋ ਗਯਾਨ ਭਨੀਜੈ¹’ ¹ਕਹੀਏ।

॥ ੬੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹੈਂ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ!

ਇਹ ਹੈ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਮਹਾਨਾ।

ਜਗ ਮਹਿੰ ਭਯੋ ਵਡੋ ਅਵਧੂਤਾ।

ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਜਿਹ ਕੀ ਮਤਿ¹ ਪੂਤਾ² ¹ਬੁਧਿ। ²ਪਵਿੱਤ੍ਰ।

॥ ੬੩ ॥

ਸਦਾ ਬਿਦੇਹੀ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲਾ।
 ਪਾਯੋ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਅਤੋਲਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਹੁ ਕਹਾਨੀ।
 ਮੈਂ ਬਿਲੋਕਿ ਪੁਨ ਬੋਲਯੋ ਬਾਨੀ ॥ ੬੪ ॥
 ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ! ਹਮਨੈ ਸੁਨਯੋ ਸੁ ਨਾਮਾ।
 ਦਤਾਤ੍ਰੇਯ ਭਾ ਜਗ ਅਭਿਰਾਮਾ।
 ਤੁਮ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਲੋਚਨ ਦੇਖਾ।
 ਪਰਮਹੰਸਾ¹ ਅਵਧੂਤ² ਵਿਸ਼ੇਖਾ³ ॥ ੬੫ ॥
 ਅਬ ਇਹ ਬਦਨ ਬੁਲਾਯਾ ਚਹਿਯੇ।
 ਗਯਾਨ ਬਚਨ ਕੋ ਸੁਨਿਯੇ ਕਹਿਯੇ।
 ਬੋਲੇ ਤੇ ਮਤ ਹੋਇ ਲਖਾਈ।
 ਤੂਸਨ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਨਯੋ ਜਾਈ’
 ॥ ੬੬ ॥

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਗਿਆਨਵਾਨ। ²ਸੰਨਯਾਸੀ। ³ਬੜਾ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੈਨ ਭਨੇ ਤਬ ਹੀ
 ‘ਤੁਮ ਹੋਤਿ ਸਰੀਰ ਤੇ ਬੋਲਤਿ ਨਾਂਹੀ।
 ਜੋ ਲਗ ਦੇਹਿ, ਨਿਰਾਸਾ¹ ਨ ਤੋ ਲਗ
 ਯੋਂ ਸੁਨਿ ਕੈ ਸਮਝੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।
 ਖੋਲਹੁ ਨੈਨ ਰਖੋ ਮਨ ਕੋ ਥਿਰ
 ਔਰ ਬਿਲੋਕ ਨ ਚਿੱਤ ਡੁਲਾਹੀ।
 ਏਕ ਹੀ ਬਯਾਪਕ ਹੈ ਸਭਿ ਮੈਂ
 ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਘਟ ਕੋ ਨਹਿ ਆਹੀ’ ॥

¹ਨਾ-ਉਮੈਦ।

ਸ਼੍ਰੀਯਾ:

ਦੱਤ ਕਹੈ ‘ਕਛੁ ਕਾਜ ਨਹੀਂ ਜਗ
 ਬੋਲਨ ਕੋ ਨਹਿ ਮੋਹਿ ਸੁਭਾਊ।
 ਆਸ ਕੋ ਛੋਰਿ ਨਿਰਾਸ ਭਯੋ
 ਮਨ ਕੀਨ ਸਦਾ ਥਿਰ ਨਾਂਹਿ ਡੁਲਾਊ।
 ਪੂਰਨ ਭੀ ਕਰੁਨਾ ਹਮ ਪੈ
 ਉਰ ਬੀਚ ਬਸਯੋ ਤਿਹ ਸੋਂ ਲਿਵ ਲਾਊ।
 ਰੋਮਹਿ ਰੋਮ ਰਚਯੋ ਸੁ ਭਲੀ ਬਿਧਿ
 ਕਯੋਂ ਰਸਨਾ ਅਬ ਬੈਨ ਅਲਾਊ’
 ॥ ੬੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਤਿਹ ਮਤ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬੋਲੇ।

‘ਧੰਨ ਤੁਮ ਮਨ ਰਹਿਤਿ ਅਡੋਲੇ।

ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਉਦਧਿ ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

ਰਹਉ ਮੀਨ¹ ਜਿਉਂ ਮਗਨ ਸਦਾ ਹੀ ¹ਮੱਛੀ।

॥ ੬੯ ॥

ਕੁੰਡਲ¹ ਕਟਕਾਦਿਕ² ਲੰਕਾਰਾ³।

¹ਵਾਲੇ। ²ਕੜੇ ਆਦਿਕ। ³ਗਹਿਣੇ।

ਸਭਿ ਕੂਰੇ ਉਰ ਬੀਚ ਬਿਚਾਰਾ।

ਜੋ ਕੰਚਨ ਹੈ ਸਰਬ ਅਧਾਰਾ।

ਸੋ ਸਾਚੇ ਨੀਕੀ ਬਿਧਿ ਧਾਰਾ’ ॥ ੭੦ ॥

ਅਸ¹ ਕਹਿ ਕਰਿ ਮਿਲਿ ਆਪਸ ਮਾਂਹੀ। ¹ਐਸੇ।

ਹਰਖਤਿ ਭੇ ਦੁਹਿਦਿਸੁ ਸੁਖ ਪਾਹੀ।

ਕੇਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠਿ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।

ਚਲਿਨੇ ਤਯਾਰ ਭਏ ਸੁਖ ਰਾਸਾ

॥ ੭੧ ॥

ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਏ।

ਆਗੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਹੁਰ ਸਿਧਾਏ।

ਕਮਲ ਬਦਨ ਸੁਖ ਸਦਨ ਸੁਹਾਵਨ।

ਪੂਰਨ ਧਯਾਇ ਭਯੋ ਮਨ ਭਾਵਨ

॥ ੭੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ’ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਪੈਂਸਠਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੫ ॥

੬੬. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ]

੬੫<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੭

{ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ, ਮੱਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ} ॥੧੦.. ॥

{ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ} ॥੨੦.. ॥

{ਦਿਬਯ ਬਰਖ ਨਿਰਣਾ} ॥੪੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨ ਸ਼ਰੰਨ ਪਰ,

ਜਨਮ ਮਰਨ ਹਰਿ ਪੀਰ।

ਜਜੋਂ ਪਾਰਸ ਰੰਕਹਿ ਮਿਲੈ,

ਦਾਰਿਦ ਰਹੈ ਨ ਤੀਰਾ ॥੧॥

ਰੰਕਹਿ=ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ।ਸੰ: ਰਝ੍ਹ। ਦਾਰਿਦ=ਗ੍ਰੀਬੀ, ਕੰਗਾਲਤਾਈ। ਤੀਰ=ਕੰਢੇ, ਕੋਲ, ਨੇੜੇ।

ਪਾ:-ਪੀਰ ਪੀੜਾ।

ਅਰਥ:

(ਹੇ ਮਨ!) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਉ (ਤੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ (ਕਰਾ ਲੈ), ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਗਾਲ ਨੂੰ (ਜੇ) ਪਾਰਸ ਮਿਲ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ) ਕੰਗਾਲਤਾਈ (ਉਸ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਅੱਗੂਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ ਪਯਾਨੰ।

ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹੰਗ ਜਿਹ ਥਾਨੰ।^੧

^੧ਅਲਲਾਚੀਨ ਤੋਂ ਭ੍ਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਖੀਆਂ ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਖੇ ਢਾਲਕੇ ਲਿਖੀਆਂ। ਅਲਲਾਚੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਿਗੜੀ ਹੋਈ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਕਿਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਓਥੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਠਨ ਥਾਵੇਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਕਬੀਰ ਆਯਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਏ ਹੋ, ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਹਿੰਦਾਲ ਆਵੇਗਾ। ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੁੱਲ ਦੱਸਣਾ ਸਾਖੀ ਕਰਤਾ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਿੰਦਾਲ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਅਲਲਾਚੀਨ ਬਿਹੰਗ, ਗਾਲਬਨ ਕੋਈ ਅਤੀਤ ਚੀਨੀ ਸਾਧੂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੇ ਅਲਲਾਚੀਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰਬਤ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਤਿੱਬਤ ਯਾ ਲੱਦਾਖ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਲੇਹ' ਤੋਂ ਉਰੇ ਇਕ ਅਲਾਚੀ ਯਾ ਅਲਚੀ ਜਗਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਿੰਧ ਨਦੀ ਉਤੇ ਪੁਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਦ ਏਸ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੋਵੇ।

ਫੇਰ ਅਲਲਾਚੀਨ ਪੰਛੀ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੁਰਾਦ ਗਾਲਬਨ 'ਇਲਲਾਚੀਨੀ' ਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਇਲ ਚੀਨ ਤੋਂ ਵਡੇਰਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ, ਇਲਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਕਾਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਲਲਾਚੀਨ ਚੀਨੀ ਉਕਾਬ। ਉੱਚੇ ਚਿਟਾਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪੰਛੀ ਉਕਾਬ ਨਾਮੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿਰਨ, ਲੇਲੇ ਆਦਿ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਏਹ ਪੰਛੀ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਾਤਾਰੀ ਕਿਰਗਿਜ਼ ਲੋਕੀਂ ਉਕਾਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਹ 'ਬੋਰਕੂਤ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਉਕਾਬ, ਹਰਨ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਲੂੰਬੜ ਤਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਖੜਦਾ ਹੈ।

ਖਿਆਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਿੱਧੇ ਯਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰ ਟੁਰਕੇ ਲਾਸਾ (ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ) ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਓਥੋਂ ਚੀਨ ਗਏ, ਨਾਨਕਿਨ ਆਦਿ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤਨਾਸਰਮ (ਧਨਾਸਰੀ ਦੇਸ) ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਕੇ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉੱਤਰੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਰਜਾਖੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਕਿਸਤਵਾੜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਓਹ ਦੱਸਦੇ ਸਨ 'ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੀਨੀ ਹਾਂ, ਨਾਨਕਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਗਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।' ਗੜਤੋਕ ਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕ ਹਰ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਤੀਰਥ ਮੰਨਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਿੱਬਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ:-ਓਂ ਮਨੀ ਪਦਮਿ ਹੁੰ। (Om Mani Padme hun) ਪਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤਿੱਬਤੀ ਇਹ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:-ਓਂ ਆਂਹੁੰ ਭਦਰਾ ਗੁਰੂ ਪਦਮਾ ਸਿਧੀ ਹੁੰ।

[ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੬੪, ਅੰਕ ੨੪ ਦੀ ਟੂਕ, ਪੰਨਾ ੬੮੮] ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਉਧਰ ਫਿਰੇ ਹਨ ਤਦ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਲੇ ਬੀ ਹਨ, ਬੁੱਤ ਬੀ ਹਨ, ਤੇ ਲਾਂਮੇ (ਸਾਧੂ) ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੀ ਹਨ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਜੋਲ ਚਰਚਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਗ਼ਾਲਬਾਨ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਤੋਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਹਿੰਦਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਯਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁਮੇਰ ਤੋਂ ਟੁਰਕੇ ਕਾਕ ਭਸ਼ੰਡ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ, ਧੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਏ ਹਨ। ਏਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਕਥਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਮਲੂਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਇੰਝ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਓਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਪ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਂ, ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਓਥੇ ਆ ਗਏ ਹੋ ਜਿੱਥੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਰ ਕੀ ਨਹੀ ਗੰਮਤਾ ਈਹਾਂ-ਅਧਯਾ: ੬੬ ਅੰਕ ੬

ਤਾਰੇ ਤਰੇ ਛੋਰ ਕਰਿ ਸਭਿ ਹੀ-, , ੨੧, , ੨

ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ ਝਾਰੀ-, , ੨੧, , ੫

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਧੂ ਜੀ ਸਫੁਟ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

ਭੂਚਰ ਖੇਚਰ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ? -ਅਧਯਾ: ੨੨ ਅੰਕ ੫੯

ਅਰਥਾਤ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਮੀਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਯਾ? ਗੋਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ:- ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਖਗੋਲ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਆਤਮਕ ਵਿਦਯਾ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ। ਮਸਲਨ 'ਧੂ' ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਿਥੀ ਤੋਂ ਮਾਨੋਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ। ਇਹ ਇੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ੫੦ ਵਰਗੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅੱਪੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਈਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ ਭਗਤ ਧੂ ਜੀ ਏਥੇ ਮੁਖੀ ਸੱਜਣ ਹੋਣ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪ ਓਥੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਗਏ ਹੋਣ, ਤੇ ਜੇ ਏਹ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰੂਹ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਯਾ ਅਵਸਥਾ ਏਹ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ:-

ਇਹ ਧਰਤੀ, ਧਰਮ ਖੰਡ, ਗਿਆਨ ਖੰਡ, ਸਰਮ ਖੰਡ, ਕਰਮ ਖੰਡ, ਸਚ ਖੰਡ।

ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਗਿਣੇ ਹਨ:-ਕਾਨ੍ਹ, ਮਹੇਸ਼, ਬਰਮੇ, ਕਈ ਕਰਮ ਭੂਮੀਆਂ, ਕਈ ਮੇਰੁ (ਸੁਮੇਰੁ), ਧੂ ਉਪਦੇਸ਼ (ਭਾਵ, ਨਾਰਦ), ਸਿੱਧ, ਨਾਥ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਓਥੇ ਬੜਾ ਤੇਜ ਬੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਯਥਾ-ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਤੇ ਓਥੇ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਆਨੰਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:-ਕਿ ਓਥੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਵਸਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਤਮ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਮੂਜਬ ਮਿਲੇ। ਧੂ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਧੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਹੈ (ਯਥਾ- ‘ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ’) ਕਿਉਂਕਿ ਧੂ ਜੀ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰਮ ਖੰਡ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਛੋੜਿਆ (ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕਿ ਆਪ ਦੇਹ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਅਦੇਹ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਗਏ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਾਰਧ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ੧ ਦੇ ਅੰਕ ੮ ਦੀ ਟੁਕ)।

ਸੋ ਆਪ ਸਚਖੰਡ ਗਏ, ਸਚਖੰਡ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜਾ ਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲਕੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਗਿਣਕੇ ਕੁਛ ਸਚਖੰਡ ਦੀ ਛਬੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਂਵ ਸਚਖੰਡ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਸਾਰੇ ਹੈਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਓਹ ਸਭ ਦੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ।

ਗਜਨ¹ ਗਹਿਤਿ² ਜੋ ਨਿਜ ਪਗ ਚੁੰਚੇ³। ¹ਹਿਰਨ, ਛੋਟਾ ਬਾਰਾਂ ਸਿੰਗਾ। ਫਾਛ, ਗੋਜਨ।
(ਅ) ਹਾਥੀ। ²ਫੜਦਾ। ³ਚੁੰਝ ਨਾਲ।

ਲੇ ਕਰਿ ਉਡ ਜਾਵਹਿ ਨਭ ਉਚੇ

॥੨॥

ਨਿਜ ਕੋ ਦੀਰਘ ਦੇਹਿ ਅਕਾਰਾ।

ਜੁਗ ਪੰਖਨ ਕੋ ਵਡ ਬਿਸਤਾਰਾ।

ਹੁਤੇ ਜਹਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਖਰਾਸਾ।

ਕਰਤਿ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁ ਬਾਸਾ ॥੩॥

ਲੋਚਨ ਮੁੰਦ੍ਰਿਤ ਬੈਠਯੋ ਜਹਿੰਵਾ।

ਚਲਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਹਿੰਵਾ।

‘ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰੰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।’

ਉਚੀ ਧੁਨਿ ਸੋਂ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥੪॥

ਛੁਟਯੋ ਧਿਆਨ ਜਬ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ ਦੇਖਾ।

ਮਨ ਮਹਿੰ ਬਿਸਮਤਿ ਭਯੋ ਬਿਸੇਖਾ।

ਬੂਝਯੋ ‘ਕੌਨ, ਕਹਾ ਤੇ ਆਏ?’

ਇਹ ਠਾਂ ਤੁਮ ਕੋ ਕੌਨ ਲਿਆਏ?

॥੫॥

ਨਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਗੰਮਤਾ ਈਹਾਂ।

ਆਗੇ ਜਾਵਨ ਕਿਹ ਠਾਂ ਪ੍ਰੀਹਾ?’

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।

ਤਿਹ ਸੋਂ ਬੋਲੇ ਪੰਕਜ ਨੈਨਾ ॥੬॥

‘ਸਿਮਰਯੋ ਨਾਮ ਜੁ ਤੁਮ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ।

ਸ਼ਰਧਾ ਧਰੀ ਅਧਿਕ ਨਿਜ ਜੀ ਕੀ।

ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ ਭੈ ਸਰਬ ਨਿਵਾਰਾ।

ਏਕਾ ਨਾਮ ਕੋ ਕੀਨ ਉਚਾਰਾ ॥੭॥ ਪਾ:-ਸ੍ਰੀ।

ਰੱਖਯਾ ਕਰੀ ਤੋਹਿ ਜਿਨ ਭੂਰੀ।

ਦੋਖੀ ਮਾਰ ਬਿਦਾਰੇ ਦੂਰੀ।

ਹਮ ਉਪਾਸਕੀ ਤਿਸੀ ਨਾਮ ਕੇ।

ਗੁਣ ਸਿਮਰਹਿੰ ਸਦ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਕੇ ਪਾ:-ਸਦਾ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ, ਸਭ ਸਖੀ ਧਾਮ ਕੇ।

॥੮॥

ਤਿਹ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਧਰਹਿੰ ਨਿਜ ਪਾਹੂ। ਪਾਸ।

ਆਏ ਤੁਮ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਚਾਹੂ।’

ਸੁਨਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਚੰਨ ਉਚਰਾ।

‘ਕੋ ਬਾਸਨ ਧੋਇ ਉੱਜਲ ਕਰਾ?’

॥੯॥

ਕਾਂ ਕੋ ਦੂਧ ਚੋਇ ਕਰਿ ਲੀਨਾ?

{ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ, ਮੱਖਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ}

ਕੌਨ ਤਾਵ ਸੋਂ ਤਾਵਨ ਕੀਨਾ?

ਕੌਨ ਸਮਾਇਨ ਤਾਂ ਮਹਿੰ ਪਾਯਾ।

ਕੌਨ ਥਾਨ ਦਧਿ ਰਾਖਿ ਜਮਾਯਾ? ਦਹੀਂ।

॥੧੦॥

ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਮਥਿ ਕੈ ਕਾਢਯੋ ਮਾਖਨ?

ਪੁਨ ਕੈਸੇ ਕੀਨੋ ਤੁਮ ਚਾਖਨ?

ਕਹਿਯੋ ਸਭਿ ਮੋ ਕੋ ਬੀਚਾਰਾ।

ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕੀਨੀ ਨੀਕੀ ਕਾਰਾ

॥੧੧॥

ਦੋਹਰਾ:

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ‘ਤਨ ਬਾਸਨ ਕੋ

ਧੋਇ।

ਧੇਨੁ^੧ ਖਿਮਾ ਕੇ ਪਾਸ ਤੇ, ਦੂਧ ਗਊ।

ਸੰਤੋਖਹਿ ਚੋਇ ॥੧੨॥

ਚੌਪਈ:

੧ਚੁਲ੍ਹਾ।

ਤਨ ਤਾਪਨ ਕੋ ਤਾਵਨ^੧ ਤਾਯਾ।

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਾਇਨ^੧ ਪਾਯਾ।

੧ਜਾਗ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿੰ ਭਲੋ ਸਥਾਨਾ।

ਰਾਖਿ ਜਮਾਯੋ ਤਹਾਂ ਸੁਜਾਨਾ! ॥੧੩॥

ਮਨ ਬਿਚਾਰ ਕੀ ਮਥਨੀ^੧ ਕਰਿ ਕੈ।

੧ਮਧਾਣੀ।

ਆਪਾ ਤਜਿਨ ਮਥਜੋ^੧ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ।

੧ਰਿੜਕਿਆ।

ਭਾਣਾ ਮਨਨ ਚਾਖ ਕਰਿ ਸਾਦਾ^੧।

੧ਸਵਾਦ।

ਤ੍ਰਿਪਤ ਭਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਾ’

॥੧੪॥

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤਿ ਅਸ ਬਾਨੀ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਜੋਰ ਜੁਗ ਪਾਨੀ।

ਤਿਹ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿ ਸੁਖਧਾਮਾ।

ਆਪ ਕਰੀ ਤਿਹ ਚਰਨ ਪ੍ਰਣਾਮਾ

॥੧੫॥

ਦੁਹਿ ਦਿਸਿ ਹੋਵਾ ਹਰਖ ਬਿਸਾਲਾ।

ਕਹਿਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਰਸਾਲਾ।

‘ਤੁਮ ਅਵਤਾਰ ਭਏ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।

ਜਜੋਂ ਨਰਸਿੰਘ ਭਏ ਮਮ ਚਾਹੀ

॥੧੬॥

ਜਬ ਜਗ ਸੰਤ ਦੁਖਹਿੰ ਕਿਹ ਰੀਤੀ।

ਬਹੁਰੋ ਧਰਮ ਹੋਤਿ ਬਿਪਰੀਤੀ^੧।

੧ਉਲਟ।

ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਸੰਕਟ ਜਨ ਖਾਪੂ^੧।

੧ਜਨਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ।

ਜਗ ਮਹਿੰ ਦੇਹਿ ਧਰਮ ਕੋ ਥਾਪੂ^੧’

੧ਧਰਮ ਸਥਾਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

॥੧੭॥

ਕਰਿ ਉਸਤਤਿ ਪੁਨ ਕਿਯ ਪਦ ਬੰਦਨ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਹੀ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਹਿਤ ਸਾਥਾ।

ਮੈਂ ਬੁਝਤਿ ਭਾ ਬਹੁਰੋ ਗਾਥਾ ॥੧੮॥

‘ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸਾਰੀ।

ਜਜੋਂ ਪ੍ਰਭੁ ਰੱਖਯਾ ਕੀਨਿ ਤੁਮਾਰੀ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਮਹਿੰ ਬਿਦਤ ਕਹਾਨੀ।
ਸੋ ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਉ ਬਖਾਨੀ’
॥੧੯॥

ਜਬ ਮਮ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਅਸ ਕਾਨਾ।

ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸੁਜਾਨਾ।

‘ਪੂਰਬ ਏਕ ਸਮੈਂ ਜਗਨਾਹੂ’।

{ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਆਦਿ ਕਥਾ}

ਧਾਰਤਿ ਭੇ ਅਵਤਾਰ ਬਰਾਹੂ’ ॥੨੦॥

ਮਮ ਪਿਤਭ੍ਰਾਤਾ’ ਛਿਤ’ ਕੋ ਲੀਨੇ।

ਗਯੋ ਰਸਾਤਲ’ ਗਰਬਤਿ ਪੀਨੇ’।

ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਿ’, ਲੀਨਿ ਤਬ ਛੋਨੀ’।

ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਨੀ ਜਗ ਜੋਨੀ’ ॥੨੧॥

ਜਬ ਤਿਹ ਮਰਨ ਸੁਨਯੋ ਪਿਤ ਮੇਰੇ।

ਭ੍ਰਾਤ ਸੋਕ ਮਹਿੰ ਦੁਖਿਤਿ ਘਨੇਰੇ।

ਹਿਰਦੈ ਕੀਨ ਬਹੁਰ ਵਡ ਕ੍ਰੋਧਾ।

-ਲੇਉਂ ਬੈਰ ਕਰਿ’ ਬਿਸ਼ਨੁ ਬਿਰੋਧਾ’-

॥੨੨॥

ਨਿਜ ਦਸਨਨ ਸੋਂ ਅਧਰਨ ਕਾਟੇ’।

ਕਹਿਤਿ ਭਯੋ ਭ੍ਰਿੱਤਨ ਸਨ ਡਾਂਟੇ’।

- ਹਨਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਨੈ ਭ੍ਰਾਤਾ ਮੋਰਾ।

ਜਿਹ ਕੋ ਹੁਤੋ ਤੇਜ ਵਡ ਘੋਰਾ’

॥੨੩॥

ਯੱਦਯਪਿ ਸਮ’ ਹੈ ਅਹਿਰਿਪੁ ਕੇਤੂ’।

ਕਰਤਿ ਬਿਖਮਤਾ’ ਭਗਤਨ ਹੇਤੂ।

ਗਤਿ ਲਜਾ’, ਬਹੁ ਕਪਟ’ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

ਅਪਨੇ ਸਿਮਰਨ ਕੇ ਹਿਤ ਭੀਨਾ

॥੨੪॥

ਛਲ ਕਰਿ ਸੂਕਰ’ ਧਾਰਿ ਸਰੂਪਾ।

ਹਨਯੋ ਸਹੋਦਰ ਮਮ ਸੁਖਰੂਪਾ’।

’ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਆਮੀ।

’ਸੂਰ ਦਾ।

’ਚਾਚਾ। ਅਪ੍ਰਿਥਵੀ।

’ਪਾਤਾਲ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇਵਾਂ ਲੋਕ।

’ਤਕੜਾ।

’ਮਾਰਕੇ। ਅਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲੈ ਲਈ।

’ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੇ।

’ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ। ’ਪਾ:-ਬਰਾ।

’ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟੇ।

’ਡਾਂਟਕੇ।

’ਭਯਾਨਕ।

’ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੋਣ ਤੋਂ। ਅਵਿਸ਼ਨੁ (ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਗਰੁੜ-ਦੀ ਕੇਤੂ ਧ੍ਰੁਜਾ ਵਾਲਾ)।

’ਭਾਵ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

’ਨਿਲੱਜ। ਐਟ ਵਿਚ।

’ਸੂਰ ਦਾ।

’ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਰੂਪ।

ਦਿਜ ਸੁਰ ਕਾਰਨ¹ ਤਿਹ ਨੈ ਮਾਰਾ। ¹ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰ।

ਅਭੈ ਕਿਯੇ ਤੇ¹ ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ¹ਓਹ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਦੇਵਤੇ।

॥ ੨੫ ॥

ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਹੁ ਖੋਜਿ ਜਗ ਸਾਰੋ।

ਦਿਜ¹ ਮੁਨਿ² ਧੇਨੁ³ ਸਕਲ ਸੰਘਾਰੋ⁴। ¹ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ²ਮੁਨੀ। ³ਗਊਆਂ। ⁴ਸਭ ਮਾਰ ਦਿਓ।

ਜਹਿੰ ਜਹਿੰ ਦੇਖੋ ਬਿਸਨੁ ਉਪਾਸਨ।

ਤਹਿੰ ਤਹਿੰ ਕੀਜੈ ਬੇਗ ਬਿਨਾਸਨ-

॥ ੨੬ ॥

ਅਸੁ ਸੁਨਿ ਆਇਸੁ ਤਬਹਿ ਭੁਵਾਲਾ।

ਧਾਏ ਦੈਂਤ ਵਡੇ ਬਿਕਰਾਲਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹੋਂ ਸੁਨਿ ਸੋਊ।

-ਦ੍ਵੈਸਿਰ, ਸੰਬਰ, ਨਮੁਚੀ ਜੋਊ

॥ ੨੭ ॥

ਤੀਨਨੈਨ, ਪੁਨ ਇਲਵਲ, ਪਾਕਾ।

ਸਕੁਨਿ, ਪਲੋਮਨ ਅਤਿ ਬਲ ਜਾਂਕਾ।

ਬਿੱਪ੍ਰਚਿਤ¹ ਤੇ ਆਦਿ ਆਪਾਰਾ। - ¹ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ।

ਸੁਨਿ ਰਜਾਇ ਗੇ¹ ਜਗਤ ਮਝਾਰਾ ¹ਗਏ।

॥ ੨੮ ॥

ਮੁਨਿਵਰ¹ ਬਿੱਪ੍ਰ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਹਿੰ ਰਹਿੰਗੀਂ। ¹ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ।

ਕਰਹਿੰ ਉੱਪਦ੍ਰਵ¹ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਿਹੰ ¹ਅਨਰਥ।

ਹੀ।

ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਕੇ ਅਗਨਿ ਲਗਾਵੈਂ।

ਮਾਰਹਿੰ ਬਿੱਪ੍ਰ ਧੇਨੁ ਜਹਿੰ ਪਾਵੈਂ

॥ ੨੯ ॥

ਦੀਨੋ ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ।

ਭਾਜੇ ਮੁਨਿ ਦਿਜ ਤਜੇ ਨਿਵਾਸਾ¹। ¹ਪਾ:--ਅਵਾਸਾ।

ਮੰਦਰ ਢਾਹਿ ਮਿਲਾਵਹਿੰ ਧੂਰੀ।

ਜੱਗਯ ਹੋਮ ਤਪ ਕਿਯ ਸਭਿ ਦੂਰੀ

॥ ੩੦ ॥

ਬਯਾਕੁਲ ਭਈ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਭਾਰੀ।

ਗਿਰੇ ਸੁਰਗ ਤੇ ਜੇ ਸੁਰ ਝਾਰੀ¹। ¹ਸਮੂਹ ਦੇਵਤੇ।

ਅਪਰ ਬੇਖ ਧਰਿ ਛਿਤ¹ ਮਹਿੰ ਰਹਿਹੀਂ। ¹ਧਰਤੀ।

ਜੱਗ ਹੋਮ ਕੋ ਨਾਮ ਨ ਕਹਿਹੀਂ ॥ ੩੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਮ ਪਿਤਾ ਤਬ, ਗਯੋ
ਕਰਨ ਤਪ ਹੇਤ।

-ਜੀਤੋਂ ਦਿਗ ਦਿਗਪਾਲ¹ ਯੁਤ- ਯਹਿ
ਸੰਕਲਪ ਸਮੇਤ ॥ ੩੨ ॥

¹ਭਾਵ (ਦਸ਼ੋ) ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਦੇਵਤੇ। ਇੰਦ੍ਰ, ਵੰਨ੍ਹੀ, ਯਮ, ਨੈਰਿਰਤ, ਕਾਰਣ,
ਮਰੁਤ, ਕੁਬੇਰ, ਈਸ਼, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਅਨੰਤ।

ਚੌਪਈ:

ਦਿਢ ਵਿਚਾਰ ਯੋਂ ਕਰਿ ਉਰ ਆਪੁ।

ਲਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਸਹਤਿ ਸੰਤਾਪੁ¹।

ਮੰਦਰ ਗਿਰ¹ ਦ੍ਰੋਣੀ² ਪਰ ਠਾਢਾ³।

ਮਹਾਂ ਉੱਗੂ ਤਪ ਸੋਂ ਹਿਤ ਬਾਢਾ¹
॥ ੩੩ ॥

¹ਦੁਖ ਨਾਲ। (ਅ) ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲਾ।

¹ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਦੀ। ²ਚੋਟੀ। ³ਖੜਾ ਹੋਯਾ।

¹ਵਧਾਇਆ।

ਉਰਧ ਬਾਹੁ¹, ਜਟਾ ਸਮ ਭਾਨਾ²।

ਛਿਤ¹ ਪਰ ਪਗ ਅੰਗੁਸ਼ਟ² ਟਿਕਾਨਾ।

ਤਿਹ ਅਲੰਬ¹ ਠਾਂਢੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ।

ਕੀਨ ਕਠਨ ਤਪ ਜਬਹਿ ਬਿਸਾਲਾ
॥ ੩੪ ॥

¹ਉਪਰ ਬਾਹਾਂ। ²ਸੂਰਜ (ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਂਙੂ
ਜਟਾਂ।

¹ਧਰਤੀ। ²ਘੋਰ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ।

¹ਆਸਰੇ।

ਜਟ ਤੇ¹ ਅਗਨਿ ਧੂਮ ਪਰਕਾਸਾ।

ਪਸਰ ਪਰਯੋ ਸੋ ਚਹੁੰਦਿਸ ਪਾਸਾ।

ਅਧੁ ਉਰਧ¹ ਸਭਿ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ।

ਤਿਹ ਤੇ ਬਜਾਕੁਲ ਸੁਰ¹ ਨਰ ਝਾਰੀ²
॥ ੩੫ ॥

¹ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ।

¹ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਉਪਰ।

¹ਦੇਵਤੇ ਤੇ। ²ਪੁਰਜ ਸਾਰੇ।

ਛੁਭਤਿ ਸਿੰਧ¹, ਤਾਰਾਗਣ ਗਿਰਗੀ²।

ਦਹਿਦਿਸ਼ ਪ੍ਰਲਯ ਜ੍ਵਾਲ ਜਾਨੁ ਜਰਿਹੀ¹।

ਦੀਪ ਸਹਤ ਛਿਤ¹ ਸਰਬ ਬਿਸਾਲਾ।

ਸੈਲ ਸੰਪੂਰਨ ਭਾ ਭੂਚਾਲਾ¹ ॥ ੩੬ ॥

ਵਡੋ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰਿ ਉਰ ਸੁਰ ਸਾਰੇ।

ਕਮਲਾਸਨ¹ ਕੇ ਪਾਸ ਪਧਾਰੇ।

ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਨਿਜ ਬਿਨੈ ਸੁਨਾਈ।

¹ਤੂਫਾਨ ਆਏ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ। ²ਤਾਰੇ (ਅਕਾਸ਼
ਵਿਚੋਂ) ਡਿੱਗਣ ਲਗੇ।

¹ਪਰਲੋ ਦੀ ਅਗਨੀ ਮਾਨੋਂ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ।

¹ਦੀਪਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

¹ਪਹਾੜਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਭੁੰਚਾਲ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ।

-ਕਸ ਨਚੰਤ ਤੁਮ? ਲੋਕਨ ਰਾਈ!

॥ ੩੭ ॥

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਤਪ ਕਰਤਿ ਕਠੋਰਾ।

ਜਗ ਮਹਿੰ ਭੈ ਪਸਰਜੋ ਚਹੁੰ ਓਰਾ।

ਇਕ ਛਿਨ ਧੀਰ ਨ ਰਹਿਤ ਹਮਾਰੀ।

ਤਿਹ ਉਪਸਮ¹ ਕੋ ਕਰੁਹ ਬਿਚਾਰੀ ¹ਨਿਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾਯ।

॥ ੩੮ ॥

ਲੋਕ ਤੁਮਾਰ¹ ਨ ਨਾਸਹਿੰ ਜਾਵਦ।

¹ਤੁਹਾਡੇ।

ਆਪ ਉਪਾਇ ਕਰੁਹ ਕੋ ਤਾਵਦ।

ਹਮ ਸੁਧ ਸੁਨੀ ਕਾਨ ਜਗ ਮਾਂਹੂ।

ਲੇਨਿ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਿ ਕੀ ਤਿਹ ਚਾਹੂ

॥ ੩੯ ॥

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਭੇਦ ਮਿਟਾਊ।

ਅਪਰ ਰੀਤਿ ਜਗ ਬੀਚ ਚਲਾਊ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੋ ਹੋਇ ਕਦਾਪੀ।

ਮਿਟੇ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਪੁੰਨਿ ਰੁ ਪਾਪੀ¹ ¹ਪੁੰਨੀ ਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਅਬ ਜਸ¹ ਉਚਿਤ ਆਪ ਤਸ² ਕਰੀਏ।

¹ਜੈਸਾ। ²ਤੈਸਾ।

ਨਾਥ! ਜਗਤ ਸੰਕਟ ਪਰਹਰੀਏ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰੋ।

ਗੋ¹ ਦ੍ਰਿਜ, ਧੇਨੁ, ਜਿ ਸੰਤ ਮਹਾਨਾ।

¹ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

ਕਰਨਹਾਰ ਸਭਿ ਕੇ ਕਲਿਆਨਾ

॥ ੪੧ ॥

ਸਗਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੇ ਸੇਤੂ¹।

¹ਪੁਲ ਭਾਵ ਆਸਰਾ।

ਤੁਮ ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਹੇਤੂ¹-।

¹ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸੁਨਿ ਬਿਰੰਚ¹ ਅਮਰਨ² ਕੀ ਬਾਨੀ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। ²ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ।

ਨਿਜ ਹਿਤ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ

॥ ੪੨ ॥

ਗਮਨਜੋ ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ।

ਕਰਤਿ ਕਠਨ ਥੋ ਤਪ ਜਿਹ ਆਸਾ¹।

¹ਜਿਸ ਤਰਫ।

ਸੋ ਤਿਹ ਠਾਂ ਨਹਿੰ ਦੇਤਿ ਦਿਖਾਈ।

ਤ੍ਰਿਣ¹ ਤਰੁ² ਲਤਾ³ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਛਾਈ⁴

¹ਘਾਹ। ²ਬੁੱਛ। ³ਵੇਲਾਂ ਨਾਲ। ⁴ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਦੇਹੀ।

॥ ੪੩ ॥

ਭੇਦਿ ਸਰੀਰ ਕੁਸ਼ਾ¹ ਕੋ ਬਜੂਹਾ²।
ਬੇਨ¹ ਬ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਖਰੇ ਸਮੂਹਾ।
ਬਾਂਬੀ¹ ਜਿਹ ਕੇ ਤਨ ਚਹੁੰ ਓਰੇ²।

¹ਦੱਭ ਨਾਮੇ ਘਾਸ। ²ਸਮੂਹ।
¹ਬਾਂਸ (ਅ) ਵਨ ਨਾਮੇ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਬ੍ਰਿੱਛ।
¹ਸਿਉਂਕ ਦੀ ਮਿਟੀ ਦਾ ਛੱਤਾ (ਅ) ਵਰਮੀ।
²ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ।
¹ਹੱਡੀਆਂ। ²ਜੋੜ (ਸਰੀਰ ਦੇ)।

ਅਸਥਿ¹ ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿਗੇ ਤਹਿੰ ਜੋਰੇ²

॥ ੪੪ ॥

ਤੁਚਾ¹, ਮੇਦ², ਸ਼੍ਰੋਨਤ³, ਪੁਨ⁴, ਮਾਸੂ⁵।
ਭਖਿਰੀ¹ ਸਭਿ ਪਪੀਲਕਾ² ਤਾਸੂ।
ਯੋਂ ਬਾਂਬੀ ਤ੍ਰਿਨ ਮਾਂਹਿ¹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ।
ਮਨਹੁ ਮੇਘ ਮੈਂ¹ ਦਿਨਕਰ² ਭਾਸੇ

¹ਚਮੜੀ। ²ਮਿੱਥ। ³ਲਹ। ⁴ਫਿਰ। ⁵ਮਾਸ।
¹ਖਾ ਗਈ ਆਂ। ²ਕੀੜੀਆਂ।
¹ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਤਿਨਕਿਆਂ ਵਿਚ (ਉਹ)।
¹ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚ। ²ਸੂਰਜ।

॥ ੪੫ ॥

ਤਪ ਕਠਨੀ¹ ਅਵਲੋਕ ਬਿਧਾਤਾ¹।
ਬਿਸਮਯੋ ਰਿਦੈ ਨ ਕਛੁ ਕਹਿ ਜਾਤਾ।
ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
-ਉਠਿ ਸੁਤ! ਜਗੇ¹ ਸੁਕ੍ਰਿਤ² ਫਲ

¹ਬ੍ਰਹਮਾ। ²ਪਾ:- ਕਰਨੀ।

ਭਾਰੀ ॥ ੪੬ ॥

ਪੂਰਬ ਤਪ ਨ ਕੀਨ ਅਸ¹ ਕਾਂਹੀ²।
ਆਗੇ ਕੋ ਨ ਕਰੈ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।
ਦਿਬਜ ਬਰਖ¹ ਸ਼ਤ¹ ਨੀਰ² ਬਿਹੀਨਾ³।

¹ਐਸਾ। ²ਕਿਸੇ ਨੇ।
¹ਸੌ। ²ਪਾਣੀ। ³ਬਿਨਾ।

{ਦਿਬਜ ਬਰਖ ਨਿਰਣਾ}

¹ਦਿੱਬਜ ਬਰਖ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਐਉਂ ਹੈ:- ੨੪ ਘੰਟੇ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ, ੩੬੦ (ਯਾ ੩੬੫) ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਵਰਗ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ. ਐਸੇ ੧੭੨੮੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਜੁਗ, ਐਸੇ ੧੨੯੬੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਤ੍ਰੇਤਾ, ਐਸੇ ੮੬੪੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਦੁਆਪਰ, ਐਸੇ ੪੩੨੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਵਰਹਿਆਂ ਦਾ ਕਲਜੁਗ, ਚੌਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ੪੩੨੦੦੦੦ ਵਰਹਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਚੌਕੜੀ, ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ, ਐਸੀ ੧੦੦੦ ਚੌਕੜੀ ਦੀ ਇਕ ਰਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦੂਣੇ ਅਰਥਾਤ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਕਲਪ (ਦਿਨ ਰਾਤ)।, ਹੁਣ ੪੩੨੦੦੦੦×੧੦੦੦×੨×੩੬੦ ਦਾ ਦਿੱਬਜ ਬਰਖ ਅਰਥਾਤ ੩੧੧੦੪੦੦੦੦੦੦੦੦੦ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਬਰਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦਿੱਬਜ ਬਰਸ।

ਇਕ ਹੋਰ ਹਿਸਾਬ ਦੇਵਤੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਆਦਿ ਦੇ ਵਰਿਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਰਾਰਧ ਅੱਧਯਾਯ ੨੬ ਅੰਕ ੧੦ ਤੋਂ ੧੩।

ਪ੍ਰਾਨ ਰਖੇ ਬਿਨ ਅਸਨ¹ ਪ੍ਰਬੀਨਾ² ! ¹ਭੋਜਨ ਬਿਨਾਂ। ²ਚੇ ਚਤੁਰ (ਤੈਨੇ)।

॥ ੪੭ ॥

ਤਪ ਅਵਿਲੋਕ ਕਠਨ ਵਡ ਤੇਰੋ।

ਹਿਰਦੈ ਰਹੈ ਨ ਧੀਰਜ ਮੇਰੋ।

ਤਪ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਜੀਤਾ ਮੋਹੀ॥

१ਮੈਨੂੰ।

ਉਠਿ ਜਾਚਹੁ¹, ਬੰਛਤਿ² ਦਿਉਂ ਤੋਹੀ

१ਮੰਗੋ। २ਜੋ ਮੰਗੋਂ।

॥ ੪੮ ॥

ਲਖਿ¹ ਅਮੋਘ² ਮਮ ਦਰਸ਼ਨ ਜੋਈ।

१ਜਾਣ। २ਸਫਲ।

ਦੇਉਂ ਅਦੇਉ¹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਹੋਈ-।

१ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ (ਬੀ)।

ਅਸ ਕਹਿ ਤਿਨ ਤਨ ਕੇ ਤ੍ਰਿਨ ਟਾਰੇ॥

१ਦੂਰ ਕੀਤੇ।

ਲੇ ਕਰ ਮਹਿੰ¹ ਜਲ ਅੰਜੁਲ ਡਾਰੇ²

१ਰੱਥ ਵਿਚ। २ਬੁੱਕ ਭਰਕੇ ਪਾਏ।

॥ ੪੯ ॥

ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਤਬ ਪ੍ਰਚੰਡ¹ ਬਲ ਕਰਿ ਕੈ।

१ਤੇਜ।

ਬੱਜ੍ਹ ਸਮਾਨ ਨਿਠੁਰ¹ ਤਨ ਧਰਿ ਕੈ।

१ਕਠੋਰ।

ਹੇਮ¹ ਤਪਤ² ਕੇ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਾਨਾ³।

१ਸੋਨੇ। २ਤਪਦੇ (ਦੀ)। ३ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਰਗਾ।

ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੋ ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਸਾਨਾ¹ ॥ ੫੦ ॥

१ਕ੍ਰਿਖਾਣ ਅਗਨੀ ਦੇਵਤਾ।

ਅੱਗੁਜ ਦੇਖਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਠਾਂਢਾ।

ਹਿਰਦੇ ਅਤਿਸੈ ਆਨੰਦ ਬਾਢਾ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਹਾਥ ਦੈ ਜੋਰੀ।

ਉਸਤਤਿ ਲਾਗੋ ਕਰਨ ਬਹੋਰੀ ॥ ੫੧ ॥

-ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ ਜਾਨਮਰਾਲਾ॥

१ਤੈਨੂੰ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਸਵਾਰੀ ਹੰਸ ਹੈ।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਚਹੁ¹ ਬਦਨ² ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ!

१ਚਾਰ। २ਮੁਖ ਵਾਲੇ।

ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਕੇਰ ਅਲੰਬ¹ ਗੁਸਾਈਂ!

१ਆਸਰੇ।

ਅਪਨ ਸ਼ਕਤਿ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਨਾਈ

॥ ੫੨ ॥

ਪ੍ਰਾਣ ਬੁੱਧਿ ਮਨ ਬਹੁਰ ਰਿਖੀਕੰ॥

१ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ।

ਸਭਿ ਕੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੋ ਬਿਧਿ ਨੀਕੰ।

ਗੁਣ ਅਗਾਧਿ¹ ਜਗ ਪਾਲਕ ਰੂਪਾ।

१ਬੇਅੰਤ।

ਬੇਦ ਰੂਪ ਤੁਮ ਧਰਹੁ ਅਨੂਪਾ ॥ ੫੩ ॥

ਹੋਤਾ¹ ਹੈ ਕਰਿ ਯੱਗ ਕਰੰਤੇ।

१ਹੋੜੀ।

ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਸਰਬੱਗ ਅਨੰਤੇ!

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਸਭਿ ਜਗ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!

ਤਵ ਪਦ ਕੰਜ ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ

॥ ੫੪ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਸਭਿ ਘਟ ਕੇ ਵਾਸੀ।
ਸਕਲ ਨਯੰਤਾ¹ ਹਰਿ ਅਬਿਨਾਸੀ। ਪ੍ਰੇਰਕ।
ਤਵ ਐਸ਼ੂਰਜ¹ ਕੋ ਪਾਇ ਨ ਅੰਤਾ। ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਨਮਸਕਾਰ ਪੁਨ ਪੁਨ ਭਗਵੰਤਾ!

॥ ੫੫ ॥

ਜੇ ਬਰ ਦੇਨਿ ਭਏ ਅਨੁਕੂਲਾ।
ਜੋ ਜਾਚੋਂ ਦੀਜੈ ਜਗਮੂਲਾ¹ ! ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਮੁੰਢ।
ਜਹਿੰ ਲਗ ਤਵ ਰਚਨਾ ਹੈ ਸਾਰੀ।
ਕਿਹ ਠਾਂ ਮ੍ਰਿਤੁ¹ ਨ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ਮੌਤ।

॥ ੫੬ ॥

ਅੰਤਰ ਵਹਿਰ ਦਿਨਸ ਪੁਨ ਰਾਤੀ।
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਜਾਤੀ।
ਛਿਤ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰ¹ ਗਹਿਨ² ਕਠੋਰਾ³। ਪਹਾੜ। ਬਨ, ਕੰਦ੍ਰਾ। ਕਠਨ।
ਯੱਖ¹ ਸੁਰਾਸੁਰ² ਪੰਨਗ³ ਘੋਰਾ⁴। ਯਕਸ਼। ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੈਂਤ। ਅੱਪ। ਭਯਾਨਕ।

॥ ੫੭ ॥

ਇਨ ਤੇ ਕਬ ਨ ਹੋਇ ਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੀ।
ਦੁੰਦਾ¹ ਜੁੱਧ ਕੋ ਕਰੈ ਨ² ਹੇਰੀ³ ॥ ਦੂਸਰਾ। ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਰੇ। ਮੈਨੂੰ) ਦੇਖਕੇ (ਭਾਵ ਡਰ ਜਾਵੇ)।

ਜਜੋਂ ਸਭਿ ਆਇਸ ਮਨਹਿੰ ਤੁਮਾਰੀ।
ਤਜੋਂ ਹੈ ਮਮ ਆਇਸ ਅਨੁਸਾਰੀ¹ ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ (ਸਾਰੇ ਲੋਕ)।

॥ ੫੮ ॥

ਏਕ ਰਾਜ ਅਵਨੀ ਪੈ¹ ਕਰਿ ਹੂੰ। ਧਰਤੀ ਤੇ।
ਸਕਲ ਬੈਰਿਯਨ ਛਿਨ ਮਹਿੰ ਹਰਿਹੂੰ¹। ਨਾਸ਼ ਕਰਾਂ।
ਲੋਕਪਾਲ¹ ਸਭਿ ਰਹੈਂ ਅਧੀਨਾ। ਰਾਜੇ (ਅ) ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਆਦਿ ਲੋਕਪਾਲ।
ਇਹ ਬਰ ਦੀਜੈ ਮੁਝਹਿ ਪ੍ਰਬੀਨਾ!

॥ ੫੯ ॥

ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੀ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਾਨੀ।
ਬੋਲਰੋ ਸਹਮਾ ਕਰਿ ਸਨਮਾਨੀ।
-ਵਰ ਦੁਰਲਭ ਤੈਂ ਜਾਚਨ ਕੀਨੋ।
ਤਦਪਿ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤੋ ਵਡ ਚੀਨੋ¹ ਜਾਣਕੇ।

॥ ੬੦ ॥

ਏਵ ਮਸਤ¹ ਕਹਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਗਵਨਾ।

¹ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਭਯੋ ਆਪਨੇ ਭਵਨਾ।

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਜਬ ਅਸ ਬਰ ਪਾਵਾ।

ਭਰਜੋ ਹਰਖ ਹਿਰਦੇ ਗਰਬਾਵਾ ॥ ੬੧ ॥

ਸਿਮਰ ਭ੍ਰਾਤ ਬਧਿ ਭਾ ਉਰ ਕ੍ਰੋਧਾ¹।

¹ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਹੋਯਾ। (ਅ) ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਭਿਰਾ, ਵਧਿਆ ਦਿਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸੰਗ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧਾ।

ਤੂਰਨ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਜੀਤਾ।

ਪੰਨਗ¹, ਨਰ², ਸੁਰ³ ਭੇ ਭੈਭੀਤਾ ¹ਸੱਪ। ²ਪੁਰਸ਼। ³ਦੇਵਤੇ।

॥ ੬੨ ॥

ਸੁਰਗ ਬਿਖੈ ਕੀਨੋ ਨਿਜ ਬਾਸਾ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਕਰਤਿ ਬਿਲਾਸਾ।

ਛੀਰ ਫੇਨ ਸਮ¹ ਸਿਹਜਾ ਤਹਿੰਵਾ।

¹ਦੁੱਧ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਗੂੰ (ਭਾਵ, ਉੱਜਲ)।

ਪਦਮਰਾਗ¹ ਕੇ ਆਸਨ ਜਹਿੰਵਾ

¹ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ (ਲਾਅਲ)।

॥ ੬੩ ॥

ਮਰਕਤਿ ਮਨਿ¹ ਭੂਰ² ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ¹।

¹ਸਾਵੇ ਰਤਨ (ਅ) ਪੰਨਾ, ਜ਼ਮੁੱਰਦ। ²ਬੜੀਆਂ।
¹ਪਾ:- ਭੂਰ ਕਿਤਕ ਸੁਹਾਈ , ਵਾ, ਭੂਅ ਚਿੱਤ੍ਰ ਸੁਹਾਈ।

ਅਟਾ¹ ਫਟਕ² ਕੀ ਲਲਿਤ³ ਬਨਾਈ।

¹ਅਟਾਰੀਆਂ। ²ਬਿਲੌਰ। ³ਸੁੰਦਰ।

ਬਿਬਿਧਿ¹ ਬਚਿੱਤ੍ਰਤ ਤਨੇ ਬਿਤਾਨਾ²।

¹ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ²ਚੰਦੋਏ।

ਮੁਕਤਨ¹ ਕੀ ਝਾਲਰ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ

¹ਮੋਤੀਆਂ।

॥ ੬੪ ॥

ਬਿੱਦ੍ਰਮ ਮਨਿ ਜਟ¹ ਬਨੀ ਸੁਪਾਨਾ²।

¹ਗੁਲੀਆਂ ਤੇ ਮਣੀਆਂ ਜੜਕੇ। ²ਪੌੜੀਆਂ।

ਥੰਭਨ¹ ਛਬਿ ਨਹਿੰ ਜਾਤ ਬਖਾਨਾ।

¹ਥੰਮਾਂ ਦੀ।

ਚੰਦ ਬਦਨ¹ ਜੇ ਦੇਵਬਧੂਟੀ²।

¹ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀਆਂ। ²ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਹੁਟੀਆਂ (ਅਪੱਛਰਾਂ)।

ਜਿਨ ਸਭਿ ਜਗ ਕੀ ਉਪਮਾ ਲੂਟੀ

॥ ੬੫ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਖ ਸੁਰਗ ਅਪਾਰਾ।

ਭੋਗਤਿ ਭਾ ਰਹਿ ਤਾਂਹਿ ਮਝਾਰਾ।

ਜੀਤ ਲੋਕਪਤਿ ਸਗਰੇ ਜਬ ਹੀ।

ਬੈਸਜੋ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਤਬ ਹੀ ॥ ੬੬ ॥

ਲੋਕਪਾਲ ਲੇ ਸਕਲ ਉਪਾਇਨ।
 ਤਤਛਿਨ ਪੂਜਤਿ ਭੇ ਤਿਹ ਪਾਇਨ।
 ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸ਼ਨੁ, ਬਿਹੀਨ¹ ਗਿਰੀਸ਼ਾ²। ¹ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ) ਬਿਨਾਂ (ਹੋਰ ਸਾਰੇ)। ²ਸ਼ਿਵ।
 ਔਰ ਲੋਕਪਤਿ ਨਾਵਹਿੰ ਸੀਸਾ ॥ ੬੭ ॥
 ਉੱਗੁ ਰਾਜ ਕੀ ਫਿਰਤਿ ਨਿਦੇਸੁ।
 ਕੰਪਤਿ ਸ਼ਕੁ¹ ਦਿਨੇਸ਼² ਨਿਸੇਸੁ³। ¹ਇੰਦ੍ਰ। ²ਸੂਰਜ। ³ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।
 ਏਕ ਵਾਰ ਜੋ ਬੋਵਹਿ ਖੇਤੀ।
 ਲੁਨਹਿ¹ ਅਨਿਕ ਵਿਰ² ਹੈ ਪੁਨ ਤੇਤੀ ¹ਵੱਢਦਾ ਹੈ। ²ਅਨੇਕ ਵੇਰੀ।
 ॥ ੬੮ ॥
 ਉੱਗੁ ਦੰਡ ਧਰਿ ਸਭਿਕੇ ਸੀਸਾ।
 ਸੁਰ ਬਯਾਕੁਲ ਭੇ ਸਹਿਤ ਸੁਰੀਸ਼ਾ¹। ¹ਇੰਦ੍ਰ ਸਣੇ।
 ਸਭਿ ਮਿਲ ਗਏ ਸ਼ਰਨ ਕਰਤਾਰਾ।
 ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਸੁਜਸੁ ਉਚਾਰਾ
 ॥ ੬੯ ॥
 -ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਨ ਨਿਧਿ ਭਗਵੰਤਾ !
 ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕਮਲਾਕੰਤਾ !
 ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਗੁਬਿੰਦ ਅਨੰਤਾ !
 ਸੁਨਤਿ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮੈਂ ਬਿਨਤੀ ਸੰਤਾ !
 ॥ ੭੦ ॥
 ਆਰਤਿ ਹਰਨ¹ ਭਗਤਿ ਨਿਜ ਪਾਲਿਕ ! ¹ਦੁਖੀ (ਦੇ ਦੁੱਖ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।
 ਦੁਖਦਾਈ ਦੁਸ਼ਟਨ ਕੋ ਘਾਲਿਕ !
 ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਮੁਕੰਦਾ !
 ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਵ¹ ਪਗ ਸੁਖਕੰਦਾ ! ¹ਤੇਰੇ।
 ॥ ੭੧ ॥
 ਹਰਹੁ ਪੀਰ ਹਮਰੀ ਜਗਸਾਈਂ !
 ਹਨਹੁ ਦੈਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਦੁਖਦਾਈ-।
 ਇਸ ਬਿਧਿ ਕੀ ਜਬ ਬਿਨਤੀ ਠਾਂਨੀ।
 ਭਾਈ ਗਗਨ ਤੇ ਅਮਰਨ¹ ਬਾਨੀ ¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ।
 ॥ ੭੨ ॥
 -ਜਿਨ¹ ਭੈ² ਧਰਹੁ³, ਚਿੰਤ ਕਰਿ ¹ਮਤ। ²ਡਰ। ³ਕਰੋ। ⁴ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰੋ।
 ਹਾਨੀ⁴।

ਦੈਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ।
 ਸੁਤ ਇਸ ਕੋ ਹੈ ਹੈ ਸੁਭ ਸਾਧੂ।
 ਕਰਿ ਬਿਰੋਧ ਤਿਹ ਬਿਨ ਅਪਰਾਧੂ
 ॥ ੨੩ ॥

ਤਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਂਗੀ।
 ਤੂਰਨ ਹਨੋਂ ਨ ਛਾਡੋਂ ਤਾਂਗੀ-।
 ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਮਰ ਗਗਨ ਕੀ ਬਾਨੀ।
 ਸਿਰ ਨਿਵਾਇ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ
 ॥ ੨੪ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨਿਜ ਨਿਜ ਗਏ ਸਥਾਨ ਤਬ, ਧਰਿ
 ਨਿਸਚੈ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ॥

ਜਾਨਜੋ ਹਨਿਹੈ ਦੈਤ ਅਬ, ਕਸ਼ਟ ਨਸ਼ਟ
 ਹੈ ਜਾਹਿੰ' ॥ ੨੫ ॥

‘ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਇਸ ਕਥਾ ਪਰ
 ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਅਧਿਆਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ
 ਟੁਕ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਪ੍ਰਹਲਾਦ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਛਿਆਹਠਮੋਂ ਅਧਿਆਯ ॥ ੬੬ ॥

੬੭. [ਗੁਰਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ।]

੬੬<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੬੮

{ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ} ॥੨੯..॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਸੋਭਾ ਬਿਮਲ, ਕਰ ਉਰ ਕੋ ਲੰਕਾਰ ॥

ਬਿਮਲ=ਉੱਜਲ [ਸੰਸ:ਵਿਮਲ:]। ਲੰਕਾਰ=ਗਹਿਣਾ, ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਮਾਤ੍ਰਾ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਸੁਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਇ ਹੈਂ, ਦੈ ਲੋਕਨ ਸਤਿਕਾਰ ॥ ੧ ॥

ਸੁੱਭ=ਭਾਗ ਭਰੀ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲ ਸੋਭਾ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਬਣਾ ਲੈ (ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੂੰ ਉਹ) ਭਾਗੇ ਭਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪਾਏਂਗਾ (ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ) ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ (ਵਿਚ ਤੇਰਾ) ਆਦਰ (ਹੋਵੇਗਾ)।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਰ ॥**ਚੌਪਈ:**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੁਨ ਅੰਗਦ।

ਸੁਨੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਾ ਸੁਖਰਾਸਾ!

ਪੁਨ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਹਤਿ ਇਤਿਹਾਸਾ।

‘ਮੁਝ ਸਮੇਤ ਜਨਮੇ ਸੁਤ ਚਾਰਾ।

ਕੰਚਨਵਪੁ¹ ਭਾ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ² ॥ ੨ ॥ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ।
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।

ਮੋ ਪਰ ਕਰੁਨਾ ਨਾਰਦ ਕੀਨੀ।

ਸਦਾ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਤਿ ਰਹਿ ਭੀਨੀ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਕ੍ਰੀਤਾ¹ ਤਜਾਰੀ।

ਖੇਡ।

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਤਿ ਪਾਗੀ¹

ਲਗ ਗਈ।

॥ ੩ ॥

ਬੈਠਤਿ ਉਠਤਿ ਸੋਵਤਿ ਜਾਗਤਿ।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਅਨੁਰਾਗਤਿ¹।

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ।

ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵ ਚਰਨ ਪ੍ਰਭੁ ਕਬ ਹੀ¹।

ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ (ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵਦਾ ਸਾਂ।

ਰੋਦਨ¹ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਤਿ ਤਬ ਹੀ ॥ ੪ ॥

ਰੋਣਾ।

ਕਬ ਚਿੰਤਾ ਤਜਿ ਗੁਣਨ¹ ਸਿਮਰਿ ਕੈ।

ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ।

ਹਸਤ ਭਯੋ ਉਰ ਹਰਖ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ।

ਕਬ ਉਚੇ ਸੁਰ ਸੋਂ ਗੁਨ ਗਾਉਂ।

ਕਬ ਨਾਚੋਂ ਹੈ ਲਾਜ ਨ ਕਾਉ ॥ ੫ ॥

ਕਬ ਤੂਸ਼ਨਿ ਕਹਿ ਧਾਰੋਂ ਧਜਾਨਾ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰ ਚਲਾਨਾ[†]।

[†]ਪਾ:- ਚੁਆਨਾ।

ਨਿਹਕਿੰਚਨ[†] ਏਕੈ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।

[†]ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਗਨ ਕੋਈ।

ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਜਾਂ ਤੇ ਸਭਿ ਭਾਗੀ[†] ॥ ੬ ॥

[†]ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਦੇ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਨੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਦੇ ਘੱਟ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:- ‘ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ। ‘ ਇਹ ਟਪਲਾ ਨਾ ਲਗੇ ਕਿ ਨੀਂਦ ਭੁੱਖ ਮੂਲੋਂ ਟੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲੱਛਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਆਦਮੀ ਸੁਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਸ਼ੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ ਓਹ ਪਰਮਪਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਅਭਿਆਸੀ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਕੇ ਸੁਦਾਈ ਹੋਣੋਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਉ ਰੱਖਣ। ਯਥਾ:- ‘ਤਿਥੈ ਉੰਘ ਨ ਭੁਖ ਹੈ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੁਖ ਵਾਸੁ।’

ਪ੍ਰਭੁ ਪਦ ਪੰਕਜ ਪ੍ਰੇਮ ਅਪਾਰਾ।

ਜਾਗ ਰਹਜੋ ਮਨ ਸਾਂਝ ਸਕਾਰਾ[†]।

[†]ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ।

ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਨ ਭਾਵਤਿ ਕੋਊ।

ਬਾਲਕ ਖੇਲ ਤਜਜੋ ਥੋ ਜੋਊ ॥ ੭ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਾ ਕਛ ਕਾਲਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪਿਤ ਕਿਯ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।

ਸੁਕ੍ਰ[†] ਤਾਤ ਜੇ ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ।

[†]ਸੁੱਕਰ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਸੰਡਾਂ ਮਰਕਾ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਸਨ।

ਹੁਤੇ ਪਛਾਵਤਿ ਦੈਤਨ[†] ਲਰਕੇ ॥ ੮ ॥

[†]ਦੈਤਾਂ ਦੇ।

ਤਿਨ ਢਿਗ ਤਬ ਹੀ ਪਢਨ ਪਠਾਯਾ।

-ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਸਿਖਾਯਾ-।

ਦੈਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਬਹੁ ਸੰਗਾ।

ਪੜਨੇ ਬੈਠੇ ਰਿਦੇ ਉਮੰਗਾ ॥ ੯ ॥

ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਜੋ ਨ ਰੰਚਕ ਮਾਨਾ।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਹਿਤ ਠਾਨਾ।

ਏਕ ਦਿਵਸ ਪਿਤ ਅੰਕ[†] ਬਿਠਾਈ।

[†]ਗੋਦੀ ਵਿਚ।

ਸਾਦਰ ਹਸਕੈ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੦ ॥

-ਜੋ ਤੁਮ ਪਾਠ ਪਢਜੋ ਹੇ ਤਾਤਾ!

ਮੁਝਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਸੁਭਗਾ[†] ਸੁਹਾਤਾ²-।

[†]ਹੇ ਸੌਭਾਗਜ਼। ਐਭਨੀਕ।

ਪਿਤ ਕੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬ ਕਾਨਾ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਬ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ

॥ ੧੧ ॥

-ਸੁਨਹੁ ਤਾਤ! ਇਹ ਪਾਠ ਅਨੂਪਾ।

ਤਜਹੁ ਗ੍ਰੇਹ ਇਹ ਅੰਧ ਜੁ ਕ੍ਰੁਪਾ¹। ¹ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਖੂਹ।

ਜਿਹ ਮਹਿੰ ਅਤਿਸੈ ਦੂਖ ਅਪਾਰਾ।

ਹੋਤਿ ਨਹੀਂ ਕਬਹੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ॥ ੧੨ ॥

ਤਿਹ ਤਜਿ ਕਾਨਨ ਮਹਿੰ ਚਲਿ ਬਸਿਯੇ।

ਸੇਵ ਬਿਸਨੁ ਪਦ ਕੇ ਰਸ ਰਸਿਯੇ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਅਗਯਾਨ ਮਿਟਾਵੇ।

ਭਗਤਿ ਕਰਹੁ ਉੱਤਮ ਪਦ ਪਾਵੇ-

॥ ੧੩ ॥

ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰਵਨ ਮਹਿੰ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ।

ਬਿਸਮਤਿ ਹਸਯੋ ਤਬਹਿ ਅਗਯਾਨੀ।

ਕਹਿ ਸੰਡੇ ਸੋਂ ਬਚ¹ ਅਸ ਰੀਤਾ। ¹ਬਚਨ।

-ਇਸ ਬਾਲਕ ਕੀ ਮਤਿ ਬਿਪਰੀਤਾ

॥ ੧੪ ॥

ਔਗੁਨਿ ਖਾਨਿ¹ ਕਹਿਤ ਮੁਖ ਬਾਨੀ। ¹ਭਾਵ ਔਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ।

ਕਿਸ ਨੈ ਇਸ ਕੋ ਐਸ ਸਿਖਾਨੀ?

ਕਿਹ¹ ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ ਕਰਨ ਦਿਹੁ ਸੰਗਾ। ¹ਕਿਸੇ।

ਨਿਜ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਖਿ ਪਛਾਉ ਨਿਸੰਗਾ-

॥ ੧੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਤਬ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਏ।

ਥਾਨ ਇਕੰਤ ਬਿਖੈ ਬੈਠਾਏ।

ਬੂਝਨ ਲਗੇ ਤਬਹਿ ਇਹ ਰੀਤੀ ॥

-ਕਿਨ ਸਿਖਲਾਈ ਮਤਿ ਵਿਪਰੀਤੀ?

॥ ੧੬ ॥

ਕਿਧੋਂ ਰਿਦੇ ਤੇ ਕੁਮਤਿ ਉਠਾਈ।

ਬਹੁਰ ਨ ਅਸ ਬਿਧਿ ਕਹਉ ਬਨਾਈ-।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਹਸਿ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ-।

ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਸਤਿ ਅਪਨ ਬਿਗਾਨਾ

॥ ੧੭ ॥

ਮੋ ਕੋ ਪਰ ਪੁਨ ਅਪਰ ਨ ਕਾਹੀ।

ਪੂਰਨ ਏਕ ਆਤਮਾ ਆਹੀ।

ਸਦਾ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੋਂ ਮੈਂ ਤਾਸੂ।

ਜਿਹ ਕੀ ਮਾਯਾ ਕੇਰਿ ਬਿਲਾਸੂ ॥੧੮॥

ਮੋਹੇ ਸਰਬ ਚਰਾਚਰ¹ ਜਾਂਹੀ।

¹ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ।

ਅਪਨ ਬਿਗਾਨ ਲਖਾਵਾ ਤਾਂਹੀ।

ਭੇਦ ਅਪਰ ਪਰ¹ ਹੈ ਉਰ ਤੋਰੇ।

¹ਅਪਣੇ ਪਰਾਏ ਦਾ।

ਭੇਦ ਬੁੱਧਿ ਕਛੁ ਨਹਿੰ ਹਿਯ ਮੋਰੇ

॥੧੯॥

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰੈ ਜਬ ਕਰੁਨਾ।

ਤਬ ਯਹਿ ਭੇਦ ਹੋਇ ਉਰ ਹਰਨਾ।

ਆਤਮ ਮਹਿੰ ਪਰ ਅਪਰ ਬਖਾਨੇ।

ਬੇਦ ਅਰਥ ਕੋ¹ ਕੁਮਤਿ ਨ ਜਾਨੇ

¹ਪਾ:-ਸੋ।

॥੨੦॥

ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਹਿ ਤਾਂਹਿ ਕੱਲਜਾਨਾ।

ਜਨਮ ਮਰਨ ਪਾਵਹਿ ਦੁਖ ਨਾਨਾ।

ਪੂਰਨ ਲਖਹਿ ਆਤਮਾ ਜੋਈ।

ਭਵ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਹਿ ਸੋਈ- ॥੨੧॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਅਸ ਬਚ ਸੰਡਾਮਰਕਾ।

ਕਹੈ ਕਿ -ਖੋਟੋ ਵਡ ਯਹਿ ਲਰਕਾ¹।

¹ਲੜਕਾ।

ਦੈਤਨ ਕੁਲ ਕਾਨਨ ਕੀ ਨਜਾਈ¹।

¹ਬਨ ਵਾਂਙੂੰ (ਵੱਡੀ) ਹੈ।

ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੁਠਾਰ¹ ਸਮਾਨ² ਨਸਾਈ³

¹ਕੁਹਾੜੇ। ²ਵਾਂਙੂੰ। ³ਇਸ ਦੇ) ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

॥੨੨॥

ਬਿਨ ਦੰਡੇ¹ ਜੋ ਅਹੈ ਕੁਠਾਰਾ²।

¹ਡੰਡਾ (ਲਕੜੀ ਦਾ)। ²ਭਾਵ ਡੰਡੇ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕੁਹਾੜਾ।

ਕਾਟ ਨ ਸਕਹਿ ਬਿਟਪ¹ ਨਿਰਧਾਰਾ²।

¹ਬਿੱਛਾਂ ਨੂੰ। ²ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ (ਇਹ ਗਲ)।

ਤਜੋਂ ਆਗੇ ਥੋ¹ ਹਰਿ² ਭਗਵਾਨਾ।

¹ਸੀ। ²ਅਸੋਮਾ ਬੂਟੀ ਨੂੰ ਪੀਹਣ ਵਾਲਾ ਪੱਥਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਲਖਤ-ਕੁਹਾੜਾ-, ਕਿ ਅਗੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕੁਹਾੜਾ ਸੀ। (ਅ) ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ।

ਅਬ ਇਹ¹ ਹੋਯੋ ਦੰਡ ਸਮਾਨਾ²

¹ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ। ²ਡੰਡੇ ਤੁੱਲ।

॥੨੩॥

ਨਿਸ਼ਚੈ ਨਾਸ ਬੰਸ ਕਾ ਕਰਿਈ।

ਵਡੋ ਢੀਠ ਡਰ ਰਿਦੈ ਨਾ ਧਰਿਈ।

ਆਨੁਹ ਬੈਂਤ ਸਾਸਨਾ ਦੇਈਂ।

ਬਿਨ ਡਾਂਟੇ ਇਹ ਸੀਖ ਨ ਲੇਈ-

॥੨੪॥

ਬਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਭੈ ਦਿਖਰਾਵੈਂ।
ਅਪਨੀ ਬਿੱਦਯਾ ਸਕਲ ਪਢਾਵੈਂ।
ਏਕ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਕੀ ਮਨ ਮਾਨੀ।
ਦੇਖਿ ਕੁਰੀਤੀ ਤੂਸਨਿ ਠਾਨੀ ॥੨੫॥
ਬੀਤ ਗਯੋ ਜਬ ਕੇਤਿਕ ਕਾਲਾ।
ਤੇ ਜਾਨਤਿ ਭੇ ਪਢਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
ਇਕ ਦਿਨ ਦੈਂਤਰਾਜ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨੇ ਕਰਤਿ ਹੁਲਾਸਾ
॥੨੬॥

ਜਾਇ ਪਿਤਾ ਪਦ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
ਕਰੇ ਹਰਖ ਆਸ਼ਿਖ ਤਿਨ ਦੀਨੀ।
ਦੁਇ ਕਰ ਸੋਂ ਗਹਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
ਬਦਨ ਬਿਲੋਕ ਲਾਇ ਲਿਯ ਛਾਤੀ
॥੨੭॥

ਅੰਕ ਬਿਠਾਯੋ ਬਚਨ ਅਲਾਵਾ।
-ਹੇ ਸੁਤ! ਕਾਲ ਬਿਤੇ ਬਹੁ ਆਵਾ।
ਪਠਯੋ ਪਾਠ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਤੋਹੀ।
ਸਰਬ ਉਚਾਰ ਸੁਨਾਵਹੁ ਮੋਹੀ-
॥੨੮॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਜਨਕ^੧ ਬਚਨ ਕੋ ਬੋਲਯੋ।
ਮਨ ਕੋ ਮਤੋ ਬਿਦਤਿ ਸਭਿ ਖੋਲਯੋ।

^੧ਪਿਤਾ ਦੇ।

-ਅਭਿਮਤਿ^੧ ਬਾਤ ਧਰਹੁ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

^੧ਵਾਂਛਤ, ਚੰਗੀ।

^੧ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਿ, ^੨ਸਿਮਰਣ
ਸੁਭਆਹੀ ॥੨੯॥

^੧ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵੀ ਜੀ ਦੱਸਣ
ਲੱਗੇ ਹਨ।

{ਨੌਧਾ ਭਗਤੀ}

੩ਕਰਨ ਕੀਰਤਨ, ੪ਚਰਨਨ ਸੇਵਾ।

੫ਅਰਚਨ^੧, ੬ਬੰਦਨ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੇਵਾ।

^੧ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।

੭ਦਿਢ ਬਿਸ੍ਵਾਸਹਿ, ੮ਅਰਪ ਸਰੀਰਾ।

੯ਕਰਨ ਸਖਾਪਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ^੧

^੧ਭਾਵ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੀ ਨਾਲ।

॥ ੩੦ ॥

ਨਵਧਾ ਭਗਤਿ ਇਹੀ ਗਤਿਦਾਈ।
ਕਰੁਹ ਸਦੀਵ ਰਿਦੇ ਹਿਤ ਲਾਈ।
ਅਪਰ ਪਾਠ ਸਭਿ ਦੇਹੁ ਬਿਹਾਈ।
ਜਿਨ ਤੇ ਕਾਰਜ ਸਰੈ ਨ ਰਾਈ-

¹ਦੂਰ ਕਰੋ।

॥ ੩੧ ॥

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਕੋਪ ਬਢਾਵਾ।
ਨਿਜ ਦੰਤਨ ਸੋਂ ਅਧਰਾ ਚਬਾਵਾ।
ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਰਸਾ ਲਾਲ ਭੇ ਨੈਨਾ।
ਸੁੱਕ੍ਰ ਸੁਤਨ ਸੋਂ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ ॥ ੩੨ ॥

¹ਹੋਠਾਂ।

¹ਲਹੂ ਵਰਗੇ।

-ਤੁਮ ਮਤਿ ਹੀਨ ਪੱਛ ਬਿਬਾ ਲੀਨਾ।
ਸੁਤਹਿ¹ ਕੁਪਾਠ² ਪਢਾਇ³ ਮਲੀਨਾ।
ਮੋਰ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਨ ਅਭਾਗੇ !
ਸਿੱਛਯਾ ਔਰ ਦੇਨਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ

¹ਦੂਸਰਾ ਪੱਖ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ। ²ਖੋਟੀ ਸੰਥਿਆ। ³ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

॥ ੩੩ ॥

ਬੰਚਕ¹ ਬੇਖ² ਬਨਾਯੋ ਜਾਨਾ।
ਛਪੈ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਜ ਲਖਾਨਾ।
ਦਿਜ ਮਹਿੰ ਤੁਮ ਸੋਂ ਨੀਚ ਨ ਕੋਈ।
ਜਿਨ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਬਿਪਰਜੈ¹ ਹੋਈ-

¹ਠੱਗ ਦਾ। ²ਭੇਖ।

¹ਉਲਟੀ।

॥ ੩੪ ॥

ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬਚਨ ਸਰੋਸਾ¹।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੋਲੇ -ਹਮ ਨਹਿੰ ਦੋਸ਼ਾ।
ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋ ਹਮ ਨ ਪਢਾਵਾ।
ਅਪਰ ਨ ਕੋਊ ਆਨਿ ਸਿਖਾਵਾ

¹ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੇ (ਬਚਨ)।

॥ ੩੫ ॥

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਤਵ ਸੁਤ ਐਸੇ।
ਲੀਨੀ ਕੁਮਤਿ ਬਕਤਿ¹ ਅਬ ਜੈਸੇ।
ਹਮ ਪਰ ਰੋਖ¹ ਬਾਦ ਕਿਮ ਕੀਨੋ।
ਨਿਜ ਸੁਤ ਦੋਖ ਰਿਦੇ ਤੁਮ ਚੀਨੋ-

¹ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

¹ਕ੍ਰੋਧ।

॥ ੩੬ ॥

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮੁਝ ਓਰ ਨਿਹਾਰਾ।

ਮੁਖ ਸੋਂ ਐਸੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

-ਹੇ ਸੁਤ! ਗੁਰੁ ਨਹਿ ਤੋਹਿ ਪਛਾਈ।

ਕਿਹੰ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੀਨਿ ਸਿਖਾਈ? -

॥੩੭॥

ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਪਿਤ ਸੋਂ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

-ਤਜਹੁ ਤਾਤਾ¹! ਸੰਤਾਪ ਮਹਾਨਾ।

¹ਹੇ ਪਿਤਾ!

ਵਿਖੈ ਵਾਸਨਾ ਬਸਿ ਨਰ ਜੋਊ।

ਦਈ ਸੁਮਤਿ, ਨਹਿ ਮਾਨਤਿ ਸੋਊ

॥੩੮॥

ਕੋਟ ਭਾਂਤਿ ਸਮਝਾਇ ਜਿ ਤਾਸੂ¹।

¹ਤਿਸ ਨੂੰ।

ਬੇਮੁਖ ਰਿਦੇ ਨ ਆਨਹਿ ਕਾਸੂ¹।

¹ਕਿਸੇ ਨੂੰ।

ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਬਾਸ ਸੁਖਾਰਾ¹।

¹ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ।

ਕਰਨੋਂ ਮੁਕਤਾ¹ ਕੇਰਿ ਅਹਾਰਾ²

¹ਮੋਤੀਆਂ। ²ਭੋਜਨ।

॥੩੯॥

ਬਾਇਸ¹ ਸੀਖ ਨ ਮਾਨਹਿ ਕਬਹੀ²।

¹ਪਰ) ਕਾਂ। ²ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਜਾਣ ਦੀ) ਸਿੱਖਿਆ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇਗਾ।

ਜੇ ਉੱਤਮ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਸਭਿ ਹੀ¹।

¹ਭਾਵ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ।

ਤਾਂ ਕੀ¹ ਰਤਿ ਦੁਰਗੰਧਹਿ ਮਾਂਹੀ।

¹ਭਾਵ ਕਾਂ ਦੀ।

ਤਜੋਂ ਸਠ ਭਗਤਿ ਸੀਖ ਲੇ ਨਾਂਹੀ

॥੪੦॥

ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਜਗਤ ਕੇ ਭਾਰੀ।

ਛੂਟਨ ਏਕ ਉਪਾਇ ਬਿਚਾਰੀ।

ਸੁਨਿ ਧਾਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਬਹੁਰ ਨ ਰਹੈ ਦੂਖ ਕੋ ਲੇਸ਼ਾ ॥੪੧॥

ਧਨ ਅਰਥੀ ਜੇ ਗੁਰੁ ਜਗ ਮਾਂਹੀ।

ਆਤਮ ਗਯਾਨ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਨਾਂਹੀ।

ਤਿਨ ਤੇ ਪੰਥ ਨ ਸੂਝਹਿ ਕੈਸੇ।

ਅੰਧਾ ਆਗੂ ਅੰਧਨ¹ ਜੈਸੇ ॥੪੨॥

¹ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ।

ਜਾਵਤਿ ਗਿਰ ਸੋ ਗਰਤ¹ ਮਝਾਰੀ।

¹ਟੋਏ।

ਜੋ ਤਿਹ ਪਾਛੈ, ਗਿਰਹਿ¹ ਸੰਗਾਰੀ²।

¹ਡਿੱਗੇਗਾ। ²ਨਾਲ ਹੀ।

ਹੇ ਪਿਤ! ਕਜੋਂ ਨ ਭਜੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣਾ।

ਹੈ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੋ ਹਰਣਾ ॥ ੪੩ ॥

ਕਰਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਰਸ¹ ਸੁਰ ਧੇਨੂ²।

¹ਜੋ) ਸਦਰਸ ਹੈ। ²ਕਾਮਧੇਨੁ ਗਾਂ ਦੇ।

ਸਿਰ ਪਰ ਧਰਿ ਸੰਤਨ ਪਦ ਰੇਨੂ।

ਤਰਿ ਜੈ ਹੈਂ ਭਵਸਾਗਰ ਭੂਰੀ।

ਪਾਇੰ ਪਰਮਗਤਿ ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਰੂਰੀ-

॥ ੪੪ ॥

ਦੈਤਰਾਜ ਸੁਨਿ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।

ਕੰਪਤਿ ਤਨ ਭਾ ਆਰੁਨ¹ ਬੇਖਾ²।

¹ਲਾਲ। ²ਰੂਪ ਵਾਲਾ।

ਤਿਰਛੇ ਕੀਨ ਭਯਾਨਕ ਨੈਨਾ।

ਅਧਿਕ ਗਰਜ ਕੈ ਬੋਲਯੋ ਬੈਨਾ

॥ ੪੫ ॥

ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤੇ ਦੀਨ ਬਗਾਈ¹।

¹ਕੁਛੜ ਵਿਚੋਂ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ।

-ਗਹਿ ਮਾਰਹੁ ਇਸ ਕੋ ਲੇ ਜਾਈ।

ਸੁਤ ਮਮ ਨਹੀਂ ਲਖਹੁ ਯੋ¹ ਮਨ ਮੈਂ।

¹ਐਉਂ।

ਦੀਰਘ ਰੋਗ ਭਯੋ ਇਹ ਤਨ ਮੈਂ

॥ ੪੬ ॥

ਅੰਗ ਸਰੋਗ¹ ਕਟੇ ਸੁਖ ਹੋਈ।

¹ਰੋਗੀ ਅੰਗ।

ਹਨਹੁ¹ ਜਾਇ, ਅਚਰਜ ਨਹਿੰ ਕੋਈ।

¹ਮਾਰ ਦਿਓ।

ਮਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਮਾਰਨਹਾਰੂ।

ਤਿਹ ਕੋ ਇਹ ਉਪਾਸਨਕਾਰੂ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਭਗਤ)।

ਨਿਜ ਪਰਵਾਰ ਸਰਬ ਕੋ ਤਯਾਗੀ।

ਭਯੋ ਬਿਸ਼ਨੁ ਚਰਨਨ ਅਨੁਰਾਗੀ।

ਜੋ ਨਿਜ ਸੁਤ ਪਰਹਿਤ ਕੋ ਚਾਹੀ।

¹ਪਰਾਏ ਭਲੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ।

ਸੋ ਰਿਪੁ¹ ਸਮ² ਲਖਿਯੋ ਮਨ ਮਾਂਹੀ

¹ਵੈਰੀ। ²ਵਰਗਾ।

॥ ੪੮ ॥

ਜੋ ਪਰਸੁਤ¹ ਅਪਨੋ ਹਿਤਕਾਰੀ²।

¹ਪਰਾਇਆ ਪੁੱਤ੍ਰ। ²ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਮਾਨ, ਦਿਜੈ¹ ਸੁਖ ਭਾਰੀ।

¹ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਈ ਏ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਮਾਂਹੀ।

ਮਾਰਹੁ ਬੇਗ, ਪੁੱਤ੍ਰ ਮਮ ਨਾਂਹੀ-

॥ ੪੯ ॥

ਸੁਨੀ ਸੇਵਕਨ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।

ਦਾਨਵ ਉਠੇ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ।

ਦੀਰਘ ਦਾਂਤ ਤ੍ਰਿਸੂਲਹਿ ਹਾਥਾ।

ਤਾਂਬੂ ਬਰਨ¹, ਬਿਥੁਰੇ ਕਚ ਮਾਥਾ² ¹ਤਾਂਬੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ। ²ਕੇਸ ਖਿੱਲਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ।

॥ ੫੦ ॥

-ਧਰਹੁ, ਧਰਹੁ, ਮਾਰਹੁ- ਕਹਿ ਡਾਂਟੇ।

-ਬੇਗ ਸਰੀਰ ਦੇਹੁ ਇਸ ਕਾਟੇ-।

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ।

ਖੜਗ ਸ਼ਕਤਿ ਤਿਰਸੂਲਹਿ ਮਾਰੇ

॥ ੫੧ ॥

ਬਿਫਲ ਪ੍ਰਯਾਸ¹ ਤਿਨਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਖੋਵਾ।

¹ਨਿਸ਼ਫਲ ਯਤਨ।

ਰੋਮ ਨ ਏਕਹਿ ਬਾਂਕੋ¹ ਹੋਵਾ।

¹ਵਿੰਗਾ।

ਏਕੰਕਾਰ ਬਿਮੁਖ ਨਰ ਜੋਊ।

ਜਜੋਂ ਤਿਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸਫਲ ਹੈ ਸੋਊ

॥ ੫੨ ॥

ਦੈਤਰਾਜ ਨਿਜ ਨੈਨਨ ਦੇਖਾ।

ਸੰਕਤਿ¹ ਭਾ ਮਨ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।

¹ਹੈਰਾਨ।

ਬੋਲਯੋ ਬਚਨ -ਮਰਤਿ ਨਹਿ ਐਸੇ।

ਔਰ ਉਪਾਵ ਕਰੋ, ਕਹਿ ਜੈਸੇ ॥ ੫੩ ॥

ਗਜ ਆਗੈ ਗਹਿ ਇਹ ਚੀਰਾਵਹੁ।

ਸਰਪਨ ਤੇ ਸਭਿ ਅੰਗ ਡਸਾਵਹੁ।

ਜੇ ਕਰਿ ਤਹਿ ਤੇ ਹੋਇ ਉਬਾਰਾ।

ਮਾਰਹੁ ਬਿਖ ਦੇ ਬੀਚ ਅਹਾਰਾ-

॥ ੫੪ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਸਰਬ ਉਪਾਈ।

ਗਜ¹, ਅਹਿ, ਬਿਖ² ਤੇ ਦੁਖ ਨਹਿ ¹ਹਾਥੀ। ²ਅੱਪ ਅਤੇ ਜ਼ਹਿਰ।

ਰਾਈ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਭਯੋ ਰਖਵਾਰਾ।

ਕਹੋ ਕੌਨ ਤਿਹ ਸਕੈ ਜੁ ਮਾਰਾ ॥ ੫੫ ॥

ਬਹੁਰੇ ਦੇਹਿ ਬਾਂਧ ਕਹਿ ਮੇਰਾ।

ਅਤਿ ਉਤੰਗ¹ ਗਿਰ² ਤੇ ਗਹਿ ਗੇਰਾ।

¹ਉਚੇ। ²ਅਹਾੜ।

ਬਹੁਤ ਬਾਰ¹ ਲੇ ਬਾਰਿ² ਡੁਬਾਯੋ।

¹ਵੈਰੀ। ²ਅਪਾਣੀ (ਵਿਚ)।

ਕਰਿ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪਾਵਕ¹ ਮਹਿੰ ਪਾਯੋ ¹ਬਾਲਕੇ ਅਗਨੀ।

॥ ੫੬ ॥

ਕਿਤਕ ਦਿਵਸ ਨਹਿੰ ਦਯੋ ਅਹਾਰੂ।

ਮਾਰਨ ਚਹਿਤ ਅਨਿਕ ਪਰਕਾਰੂ।

ਸਭਿ ਉਪਾਇ ਭੇ ਬਾਦ ਤਿਨੂਕੇ।

ਮਨ ਚਿੰਤਾ ਭੀ ਅਧਿਕ ਜਿਨੂਕੇ

॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਅਵਲੋਕ¹ ਕੈ, ਚਿੰਤਾ ਜਗੀ
ਬਿਸਾਲ²।

-ਸਭਿ ਉੱਦਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਗਏ, ਮਾਰਜੋ
ਮਰਤਿ ਨ ਬਾਲ ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਮੈਂ ਭਯਾਨਕ ਕਟੁ¹ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਇਹ¹ ਉਰ ਹਰਖ ਅਪਾਰੇ।

ਅਮਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇਜ ਨਹਿੰ ਥੋਰਾ¹ ॥

ਨਿਸਚੈ ਅਹੈ ਸ਼ੱਤੂ ਇਹ ਮੋਰਾ ॥ ੫੯ ॥

ਇਹ ਸੰਗ ਬਧਜੋ ਬਿਸਾਲ ਬਿਰੋਧਾ¹।

ਮਰਣੋ ਹੋਇ, ਹੋਤਿ ਉਰ ਬੋਧਾ¹।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿੰਤਾ ਮੈਂ ਦੀਨਾ¹।

ਸ੍ਰੀ ਹਤਿ ਹੋਯੋ¹ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ²

॥ ੬੦ ॥

ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਲਖਿ ਗਤਿ ਤਾਸੂ।

ਲੇ ਕਰਿ ਗਏ ਇਕੰਤ¹ ਅਵਾਸੂ²।

ਸਮਝਾਵਾ ਕਹਿ ਮਧੁਰੀ¹ ਬਾਨੀ।

-ਸੁਨਿ ਛਿਤੇਸ਼!¹ ਕਸ ਚਿੰਤਾ ਠਾਨੀ?

॥ ੬੧ ॥

ਤਵ ਬਿਲੋਕ ਕੈ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ¹ ਬਾਂਕੀ²।

ਤ੍ਰੈ ਲੋਕਨ ਸੁਧ¹ ਰਹੇ ਨ ਕਾਂਕੀ²।

ਸਿਸੁ ਕੀ¹ ਕੇਤਿਕ ਬਾਤ² ਜੁ ਦੀਨਾ³।

ਤੁਮਰੇ ਹੈਂ ਸਭਿ ਲੋਕ ਅਧੀਨਾ ॥ ੬੨ ॥

¹ਦੇਖਕੇ। ²ਭਾਵ, ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਚਿੰਤ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।

¹ਕੌੜੇ।

¹ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ।

¹ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ।

¹ਮੇਰਾ) ਵੈਰ।

¹ਐਉਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਆਈ ਹੈ।

¹ਆਤੁਰ।

¹ਸ਼ੋਭਾਹੀਨ ਹੋਕੇ। ²ਮੂੰਹ ਮੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

¹ਇਕਾਂਤ। ²ਘਰ ਵਿਚ।

¹ਮਿੱਠੀ।

¹ਹੇ ਰਾਜਾ।

¹[ਸੰਸ. ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ] ਭੌਂਹ ਭਰਵੱਟੇ। ²ਟੇਢੇ।

¹ਹੋਸ਼। ²ਕਿਸੇ ਦੀ।

¹ਬਾਲਕ ਦੀ। ²ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ। ³ਜੋ ਤੂੰ ਆਤੁਰ ਹੈਂ।

ਤਜਿ ਚਿੰਤਾ ਇਕ ਸੁਨਹੁ ਉਪਾਈ।

ਬਰੁਣਪਾਸ¹ ਸੋਂ ਬਾਂਧਹੁ² ਲਜਾਈ।

¹ਵਰੁਣ ਦਾ ਇਕ ਅਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਗਪਾਸ਼ ਬੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੰਧਾ। ²ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸੁੱਕ੍ਰ ਨਿਕੇਤ ਆਇ ਹੈ ਜੋ ਲੋ।

ਹਮ ਰਾਖਹਿ ਬੰਧੇ ਇਹ ਤੋ ਲੋ ॥ ੬੩ ॥

ਯਾਕੀ ਹੂੈ ਜਬ ਬੈਸ ਵਡੇਰੀ।

ਤਬ ਐ ਹੈ ਉਰ ਸੁਮਤਿ ਘਨੇਰੀ।

ਸਿੱਛਯਾ ਦੇਇ ਸੁੱਕ੍ਰ ਪੁਨ ਆਈ।

ਰਾਜਨੀਤਿ ਸਭਿ ਲੇਹਿ ਪਛਾਈ-

॥ ੬੪ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਹਿ ਅਸ¹ ਦਨੁਜੇਸ਼ਾ²।

¹ਐਸੇ। ²ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਮਾਨ ਬਚਨ ਪੁਨ ਦਈ ਨਿਦੇਸ਼ਾ।

-ਲੇ ਜਾਵਹੁ ਦਿਢ ਬਾਂਧ ਪਛਾਵਹੁ।

ਧਰਮ ਤ੍ਰਿਬਰਗਹਿ¹ ਸਰਬ ਸਿਖਾਵਹੁ-

¹ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਸਿਖਾਵਣਾ (ਭਾਵ ਮੋਖ ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਉਣਾ)।

॥ ੬੫ ॥

ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ ਬੰਧਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਰਾਖਯੋ ਅੰਤਰ ਮੋ ਕੋ ਘਰ ਕੈ।

ਆਇ ਆਪਨੋ ਪਾਠ ਪਛਾਵਤਿ।

ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਭਾਵਤਿ

॥ ੬੬ ॥

ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਖ ਜਿਹ ਮਾਂਹਿ ਬਿਸਾਲਾ।

ਕਿਉਂ ਮਨ ਰੁਚੈ ਜਗਤ ਜੰਜਾਲਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਲਿਵ ਲਾਗੀ।

ਅਹਿਨਿਸਿ ਬਿਚ ਬਿਬੇਕ ਅਨੁਰਾਗੀ

॥ ੬੭ ॥

ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਸਰਬ ਹੀ ਜਾਨਾ।

ਸਿਮਰਨ ਨਾਮ ਸਾਰ ਇਕ ਮਾਨਾ।

ਜਬ ਸੋ¹ ਘਰ ਕੇ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈਂ।

¹ਭਾਵ ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ।

ਤਬ ਦੈਂਤਨ ਕੇ ਬਾਲਿਕ ਆਵੈਂ ॥ ੬੮ ॥

ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਉਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੁ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸੋ ਧਾਰਹਿ ਉਰ ਮਾਂਹੁ।

ਬੁਝਹਿੰ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੋਰੀ।

ਜਾਗਹਿ ਤਿਨ ਉਰ ਭਗਤਿ ਨ ਥੋਰੀ' ਾਪਾ:-ਪ੍ਰੀਤਿ।

॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
ਸਤਾਹਠਮੇਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੭ ॥

੬੮. [ਗੁਰਚਰਣ ਪ੍ਰੇਮ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੬੮ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੬੯

{ਦੈਂਤ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਉਪਦੇਸ਼} ॥੩-੧੩॥

{ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?} ॥੧੭॥

{ਮਨ ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ} ॥੫੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸ਼ਪ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ।

ਕੇਤਕਿ=ਕੇਤਕੀ, ਕਿਉਂਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਬੰਦ ਮੁੰਜਰਾਂ ਵਰਗੇ ਲੰਬੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਤਰ ਤੇ ਅਰਕ ਭੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਅੱਛੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਵੀ ਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੌਰਾ ਇਸਦੇ ਫੁੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਬੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਗੁਰ ਪਗ ਰੂਪੀ ਕੇਤਕੀ ਫੁੱਲ ਤੇ ਬਿਠਾਵਾਂਗਾ। ਕੰਟ=ਕੰਡਾ, ਕੰਟਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ।

ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੋ ਵੇਧ ਕਰਿ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁ ਉਮੰਗ ॥੧॥

ਮਲਿੰਦ=ਭਉਰਾ।

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਕੇਤਕੀ (ਦੇ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਸੁਗੰਧਿਤਿ ਹਨ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਕੰਡਾ ਹੈ, (ਇਸੇ ਕੰਡੇ ਨਾਲ) ਮਨ (ਰੂਪੀ) ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ (ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੱਗੋਂ ਦੀ) ਕਥਾ ਉਮੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤਾ।

ਕਹਤਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਯੋ ਜਿਸ ਰੀਤਾ।

‘ਦੈਤ ਪੁੱਤ੍ਰੁ ਜਬ ਢਿਗ ਹੈ ਬੈਸੇ’। ^੧ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣ।

ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚਨ ਸੁਭਗ ਉਪਦੇਸ਼ੇ ॥੨॥

-ਦਨੁਜ ਸੁਤੁਹ! ਸੁਨਿਯਹਿ ਦੈ ਕਾਨਾ।

ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਜ ਕੋ ਕੱਲਯਾਨਾ।

ਇਹ ਤਨ ਦੁਰਲਭ ਜਾਨਹੁ ਭਾਈ।

ਪੁਨ ਇਸਥਿਰਾ ਨਹਿੰ ਜਗਤ ਰਹਾਈ ^੧ਕਾਯਮ।

॥੩॥

ਸੇਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪਤਿ ਚਰਨ ਸਰੋਜਾ।

{ਦੈਂਤ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗਮਈ ਉਪਦੇਸ਼}

ਤਜਹੁ ਰਿਦੇ ਤੇ ਮਾਨ ਮਨੋਜਾ। ^੧ਹੰਕਾਰ, ਕਾਮ (ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ)।

ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਨਾਮ ਮਹਾਨਾ।

ਸਭਿ ਸੁਖਧਾਮ ਕਰਤਿ ਕੱਲਜਾਨਾ ¹	¹ ਨਾਮ) ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
॥ ੪ ॥	
ਤਜਹੁ ਭੋਗ ਹਿਤ ਕਰਨ ਉਪਾਈ।	
ਇਹ ਸਭਿ ਜੋਨਿ ਬਿਖੈ ਕਰ ਆਈ ¹ ।	¹ ਭਾਵ, ਭੋਗ ਹਰ ਜੂਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
ਸੂਕਰ, ਸ੍ਰਾਨ ਆਦਿ ਪਸੁ ਜੇਊ।	
ਕਰਮਾਧੀਨ ¹ ਪਾਇੰ ਸਭਿ ਤੇਊ ॥ ੫ ॥	¹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਕੇ।
ਇੰਦ੍ਰੀ ਸੁਖ ¹ ਪਾਯਤਿ ਸਭਿ ਠੌਰਾ।	¹ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖ।
ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ¹ ਖਗ ਆਦਿ ਜਿ ਔਰਾ।	¹ ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ।
ਬਿਨ ਸੰਕਾ ਤੇ ਬਾਸੁਰ ਰਾਤੀ।	
ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਤੀ ॥ ੬ ॥	
ਇਹ ਤਨ ਭਜਨ ਹੇਤੁ ਹੈ ਦੀਨੋ।	
ਬਾਦ ਨ ਖੇਵਹੁ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਬੀਨੋ !	
ਜਿਉਂ ਬਿਨ ਮਾਂਗੇ ਤੇ ਦੁਖ ਆਵੈ।	
ਤਿਉਂ ਹੀ ਜਤਨ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਪਾਵੈ	
॥ ੭ ॥	
ਤਾਂ ਤੇ ਭੋਗਨ ਹੇਤੁ ¹ ਉਪਾਊ।	¹ ਭੋਗਾਂ ਲਈ।
ਕਰਿਯੇ ਨਹੀਂ ਕਦਾਚਿਤ ਕਾਊ ¹ ।	¹ ਕੋਈ।
ਜਬ ਲੋ ਮ੍ਰਿੱਤੁ ਨ ਹੋਇ ਸਰੀਰਾ।	
ਤਬ ਲੋ ਸਿਮਰਹੁ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੮ ॥	
ਸੁਨਹੁ ਆਰਬਲ ਬਿਤੇ ਜਿ ¹ ਹੋਤੇ।	¹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।
ਅਰਧ ਜਾਨ ¹ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਬਸਿ ਸੋਤੇ।	¹ ਪਾ:-ਜਾਤ।
ਬਾਲਿਕ ਮੁਗਧ ¹ ਬੁੱਧਿ ਮਹਿੰ ਕੇਤੀ।	¹ ਅਜਾਣ।
ਸੁਧ ਬਿਹੀਨ ਬੀਤਹਿ ਸਭਿ ਤੇਤੀ	
॥ ੯ ॥	
ਭਯੋ ਤਰੁਨ ¹ ਤਰੁਨੀ ² ਤਬ ਜੀਤਾ।	¹ ਜਵਾਨ। ² ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ।
ਦਰਬ ਕਮਾਵਨ ਚਿੰਤਾ ਚੀਤਾ।	
ਜਰਾ ¹ ਗ੍ਰੁਸਤ ² ਬਹੁਰੋ ਭਾ ਪ੍ਰਾਨੀ।	¹ ਬੁਢੇਪੇ ਕਰ। ² ਗ੍ਰੁਸਿਆ।
ਇੰਦ੍ਰੀ ਸਿਥਲ ¹ ਸੁਮਤਿ ਬਿਕੁਲਾਨੀ ²	¹ ਢਿੱਲੀਆਂ। ² ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ।
॥ ੧੦ ॥	
ਗ੍ਰਿਹਾਸ਼ਕਿਤ ¹ ਮਹਿੰ ਮੋਹ ਬਿਸਾਲਾ ¹ ।	¹ ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਸ਼ਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
	¹ ਪਾ:-ਗਿਰਾ ਸਕਲ ਸਕਲ (ਸਾਰਿਆਂ) ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਕਰ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬੁੱਢੇ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ

ਪੋਖਣ^੧ ਕੁਟੰਬ ਬਿਤਾਯੋ ਕਾਲਾ।
 ਰਜੁ ਸਨੇਹ ਪਰਵਾਰ^੧ ਬੰਧਾਨਾ।
 ਛੁਟਨੋ ਕਠਨ ਬਿਨਾਗੁਰ ਗਜਾਨਾ
 ॥੧੧॥

ਦੇਣ ਦੀ ਬਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
^੧ਪਾਲਣ।
^੧ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਪਯਾਰ ਦੀ ਰਸੀ ਵਿੱਚ।

ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੁਨਾ ਤੇ ਹੋਇ ਵਿਰਾਗਾ।
 ਮੋਹ ਕੁਟੰਬਹਿ^੧ ਕਰਹਿ ਤਯਾਗਾ।
 ਜਗਤ ਅਸਾਰ ਜਾਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ।
 ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਗਹੈ ਦਿਢ ਤਬ ਹੀ
 ॥੧੨॥

^੧ਕੁਟੰਬ ਦੇ ਮੋਹ ਨੂੰ।

ਆਤਮ ਪੂਰਨ ਜਹਿੰ ਕਹਿੰ ਦੇਖੀ।
 ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਕੋ ਲਖਹਿ ਵਿਸ਼ੇਖੀ।
 ਮਨ ਕੀ ਬਿਰਤਿ ਟਿਕੇ ਸੁਖ ਰਾਸਾ।
 ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਵੈ ਦਿਢ ਅੱਭਯਾਸਾ-
 ॥੧੩॥

ਦੈਂਤ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
 -ਹਮਹਿੰ ਬਤਾਇ ਬਾਤ ਇਹ ਸਾਰੀ।
 ਅਸ ਤੁਮ ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਪਾਵਾ?
 ਸਰਬਹਿ ਸਾਰ ਅਸਾਰ ਲਖਾਵਾ^੧
 ॥੧੪॥

^੧ਕੀ ਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਅਸਾਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਲਖ ਲਈ ਹੈ।

ਹਮ ਤੁਮ ਪਢਤਿ ਗੁਰੂ ਇਕਾ^੧ ਪਾਹੀ।
 ਅਪਰ ਨਿਕਟ ਗਮਨੇ ਕਬ ਨਾਂਹੀ।
 ਔਰ ਨ ਕੋ ਆਵਾ ਇਹ ਥਾਨਾ।
 ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਾਨਾ
 ॥੧੫॥

^੧ਪਾ:-ਇਸ।

ਔਰ ਨ ਆਯੋ, ਤੂੰ ਨਹਿੰ ਗਯੋ।
 ਐਸੋ ਗਜਾਨ ਕਹਾਂ ਤੇ ਭਯੋ?
 ਇਹ ਸੰਸਾ ਉਰ ਦੇਹੁ ਮਿਟਾਈ-।
 ਤਿਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਮੈਂ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ
 ॥੧੬॥

-ਜਬ ਮਮ ਪਿਤ ਤਪ ਹੇਤ ਪਧਾਰਾ।
 {ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?}

ਮੰਦ੍ਰਾਚਲ ਪਰ ਹਠ ਵਡ ਧਾਰਾ।

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਰਨ ਸੰਮੂਹਾ¹।

¹ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ।

ਸੈਨ ਬਟੋਰੀ ਕੀਨੀ ਬਜੁਹਾ¹ ॥ ੧੭ ॥

¹ਫੌਜ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਕੀਤੀ।

ਹਰਖ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ।

-ਦਾਨਵ ਕੁਲ ਕੋ ਕਰਹੁ ਨਿਦਾਨਾ¹।

¹ਅੰਤ, ਨਾਸ਼।

ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ¹ ਰਨੁਜੇਸ਼ ਨਸਾਨਾ²⁺ -।

¹ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ। ²ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਗਾ। ³ਪਾ:-ਨ ਮਾਨਾ।

ਜਿਮ ਪਪੀਲਕਾ¹ ਅਹਿ² ਕਿਯ ਹਾਨਾ³

¹ਕੀੜੀਆਂ ਨੇ। ²ਸੱਪ। ³ਨਾਸ਼।

॥ ੧੮ ॥

ਕਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨਿ ਰਜਧਾਨੀ।

ਮੰਡੜੋ¹ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧ ਕਰਿ ਮਾਨੀ²।

¹ਰਚਿਆ। ²ਅਨ ਵਿਚ (ਅ) ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ।

ਦਾਨਵ¹ ਮਿਲਿ ਇਕ ਠਾਂ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

¹ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ।

ਦਾਰੁਨ¹ ਸੰਘਰ² ਕੀਨ ਬਿਸਾਲਾ

¹ਭਯਾਨਕ। ²ਯੁੱਧ।

॥ ੧੯ ॥

ਗਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲਨ ਗਿਰ¹ ਤਰੁ² ਭਾਰੇ।

¹ਪਹਾੜ। ²ਖਿੱਛ।

ਏਕਹਿ ਬਾਰ ਸੁਰਨ ਪਰ ਡਾਰੇ।

ਤੇ ਬਚਾਇ ਇੰਦਰ ਕਰਿ ਕ੍ਰੋਧਾ।

ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗ ਸਰਬ ਨਿਜ ਜੋਧਾ

॥ ੨੦ ॥

ਬੁੱਜ¹ ਹਤਨ ਕਿਯ ਦੈਂਤ ਬਿਹਾਲਾ²।

¹ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸਸਤ੍ਰ ਹੈ। ਆਰ ਕੇ ਕੀਤੇ ਦੈਂਤ ਬੇਹਾਲ।

ਭਾਜੇ ਉਰ ਧਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ਬਿਸਾਲਾ।

ਪੁੱਤ੍ਰ ਕਲਿੱਤ੍ਰ¹ ਨ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੰਭਾਰਾ।

¹ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਪ੍ਰਾਨ ਬਚਾਵਨ ਹੇਤ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ੨੧ ॥

ਪਾਇ ਬਿਜੈ ਕੋ ਅਧਿਕ ਪੁਰੰਦਰ¹।

¹ਇੰਦ੍ਰ।

ਦੈਤ ਰਾਜ ਕੇ ਆਵਾ ਅੰਦਰ।

ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੀ ਸੈਨ ਨਿਖੂਟੀ।

ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਮੁਲਤਾਨ ਸੁ ਲੂਟੀ

॥ ੨੨ ॥

ਮਮ ਮਾਤਾ ਕੋ ਗਹਿ ਅਸੁਰਾਰੀ¹।

¹ਅਸੁਰ+ਅਰੀ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਇੰਦ੍ਰ।

ਲੇ ਕਰਿ ਗਮਨ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੀ।

ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਚਲੇ ਮਗ ਜਾਈਂ।

ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਮਿਲਿਓ ਤਬ ਆਈ

॥੨੩॥

ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿ ਉਰ ਉਪਜੀ ਦਾਯਾ।

ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ਤਬ -ਹੇ ਸੁਰ ਰਾਯਾ!

ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨਾਰ ਗਹਿ ਆਨੀ।

ਤਜਹੁ ਬੇਗ ਮਾਨਹੁ ਮਮ ਬਾਨੀ-

॥੨੪॥

ਸੁਨਤਿ ਸ਼ਰੋਨ ਬੋਲਯੋ ਪੁਰਹੂਤਾ¹।

¹ਇੰਦ੍ਰ।

-ਇਸਕੇ ਗਰਭ ਬਲੀ ਹੈ ਪੂਤਾ।

ਜਨਮਤਿ ਹੀ ਮਾਰੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂਹੀ।

ਗਹਿ ਆਨੀ ਬਨਿਤਾ¹ ਹਿਤ ਯਾਂ ਹੀ²-

¹ਇਸਤ੍ਰੀ। ²ਇਸ ਵਾਸਤੇ।

॥੨੫॥

ਨਾਰਦ ਕਹਤਿ -ਸੁਨਹੁ ਸੁਰਰਾਈ¹!

¹ਹੇ ਇੰਦ੍ਰ।

ਤਿਸ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨ ਮਾਰਯੋ ਜਾਈ।

ਹੈ ਹਰਿ ਭਗਤ ਸੁ ਆਤਮ ਗਯਾਨੀ।

ਅਸ ਕੋ¹? ਕਰੈ ਤਾਸ ਕੀ ਹਾਨੀ

¹ਐਸਾ ਕੌਣ ਹੈ

॥੨੬॥

ਤੁਮਰੇ ਸਹਿਤ ਅਪਰ ਜੋ ਦੇਵਾ।

ਹਨਿ ਕ ਸਕੈਂ ਤਤਪਰ ਹਰਿ ਸੇਵਾ¹-।

¹ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਮਾਨ ਪੁਰੰਦਰ ਭੈ ਉਰ ਮਾਂਹੀ।

ਰਿਖਿ ਕੇ ਕਹੇ ਛਾਡ ਦਿਯ ਤਾਂਹੀ

॥੨੭॥

ਭਗਤ ਨਾਮ ਸੁਨਿ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ਿ ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਖਨ ਦੀਨੀ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਕਰੁਨਾ ਕਰਿ ਮੁਨਿਰਾਯਾ।

ਕਹਿ ਹਿਤ ਸੋਂ ਨਿਜ ਆਸ਼੍ਰਮ¹ ਲਯਾਯਾ

¹ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ।

॥੨੮॥

-ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਰਹਿਯੇ ਇਸ ਥਾਨਾ।

ਜਬ ਲਗ ਤਬ ਪਤਿ¹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਨਾ।

¹ਪਤੀ।

ਤਬ ਲਗ ਸਭਿ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਾਈ।

ਰਹੋ ਰਿਖਿਨਿ ਢਿਗ ਚਿੰਤ ਬਿਹਾਈ-

॥ ੨੯ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਦੁਖ ਚਿੰਤਾ ਭਾਗੀ।
ਹਿਤ ਧਰਿ ਰਿਖਿਨਿ ਸੇਵ ਕੋ ਲਾਗੀ।
ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੀਤਯੋ ਕਿਤ ਕਾਲਾ।
ਮੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ਯੋ ਗਯਾਨ ਬਿਸਾਲਾ।¹ ਭਾਵ ਨਾਰਦ ਨੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਰਹੀ ਨ ਸੁਧ ਮਾਤਾ ਕੋ ਜਬ ਕੀ।
ਰਿਦੇ ਭਗਤਿ ਧਾਰੀ ਮੈਂ ਤਬ ਕੀ।
ਸੋ¹ ਅਬ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹਿਤਿ ਸੁਨਾਈ।¹ ਭਾਵ, ਭਗਤੀ।
ਕਰਹੁ ਸਦੀਵ ਬਿਕਾਰ ਬਿਹਾਈ।¹ ਵਿਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਭਗਤੀ) ਕਰੋ।

॥ ੩੧ ॥

ਖਟ ਬਿਕਾਰ¹ ਆਤਮ ਮਹਿ ਨਾਂਹੀ।¹ ਵਿਕਾਰ, ਵਟਾਉ।
ਲਖਿਯੇ ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨਿ ਮਾਂਹੀ।
ਜਨਮ, ਅਸਤ¹, ਅਰ ਬ੍ਰਿਧ²,¹ ਇਸਥਿਤੀ।² ਬੁੱਢਾ ਹੋਣਾ।³ ਬਦਲ ਜਾਣਾ।
ਪ੍ਰਣਾਮ³।
ਖੀਣ ਹੋਣ¹, ਮਰਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮਾ¹ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਹੋਣਾ, ਢਲਨਾ।

॥ ੩੨ ॥

ਆਤਮ ਇਨ ਤੇ ਰਹਿਈ ਨਜਾਰੋ।
ਜਯੋਂ ਜਲ ਕਮਲ ਦਲਨ¹ ਨਿਰਧਾਰੋ²।¹ ਕਮਲ ਦੇ ਪੱਤੇ।² ਨਿਰਨੈ ਕਰੋ।
ਸੁੱਧ ਬਯਾਪਕ¹ ਅਵਯਯ² ਸੋਊ।¹ ਪਰੀ ਪੂਰਨ।² ਇਕ ਰਸ।
ਸਰਬ ਸ਼ਰੀਰਨ¹ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੋਊ ॥ ੩੩ ॥¹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਦਾ।
ਸੱਤ੍ਯ, ਸਦੀਵ, ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ।
ਸੋ ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਅਪਨ ਸ੍ਰੂਪਾ।
ਨੰਸ੍ਰਾਰ¹ ਦੇਹਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇਤੇ।¹ ਨਾਸ਼ਮਾਨ।
ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਤਜਿ ਦੇਹੁ ਇਨੇ ਤੇ¹⁺ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ।¹ ਪਾ:-ਅਨੇਤੇ।

॥ ੩੪ ॥

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮੂਲ ਮਹਿਤੱਤ ਉਪਾਵਾ।
ਅਹੰਕਾਰ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਬਨਾਵਾ⁺।

⁺ਇਹ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੈ:-ਅਰਥਾਤ ਮੂਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਹੰਕਾਰ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੰਚ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ (ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ), ਪੰਜ ਤਨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤੋਂ ਪੰਚ ਭੂਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ੧੧ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗਯਾਨੇਂਦ੍ਰਯ, ਪੰਜ ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਯ, ਯਾਰ੍ਵਾਂ ਮਨ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਚਉਵੀ ਹਨ ਤੇ ਪੰਝੀਵਾਂ ਪੁਰਖ।

ਇੰਦ੍ਰੀ ਏਕਾਦਸ਼ ਪਰਕਾਰਾ¹। ¹ਗਿਆਰਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ।

ਪੰਚ ਭੂਤ¹ ਇਹ ਸਰਬ ਪਸਾਰਾ ¹ਨਿਰਲੇਪ।

॥ ੩੫ ॥

ਪੁਰਖ ਏਕ ਸਭਿ ਥਾਨ ਪਛਾਨੋ।

ਹੈ ਅਸੰਗ¹ ਇਨ ਆਸ੍ਰਯ² ਜਾਨੋ^੧। ¹ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ। ^੨ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ।

^੧ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬਾਈਂ 'ਇਕ' ਮੰਨਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੰਗ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਂਖ ਨੇ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਇਕ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਖ ਅਨੇਕਾਂ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਤਿ ਵਿਚ ਪੁਰਖ ਸਾਰੇ ਵਯਾਪਕ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਰਤਾ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਦਰ ਬੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਅਸੰਗ ਹੈ। ਯਥਾ- 'ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ।'

ਜਿਉਂ ਮਾਲਾ ਕੇ ਮਨਕਨ¹ ਮਾਂਗੀ। ¹ਮਣਕਿਆਂ।

ਏਕ ਸੂਤ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਹਿ ਆਹੀ

॥ ੩੬ ॥

ਤੀਨ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂਹਿ¹ ਨ ਕੋਈ। ¹ਤਿਸ (ਪੁਰਖ) ਦੀਆਂ।

ਅਹੈ ਤੁਰੀ¹ ਸਾਖੀ² ਹੈ ਸੋਈ। ¹ਚੌਥੀ (ਅਵਸਥਾ)। ^੨ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ (ਹੈ ਉਹ)।

ਐਸੋ ਜੇ ਨਿਜ ਲਖਹੁ ਸਰੂਪਾ।

ਪਾਵਹੁਗੇ ਤਬ ਅਨੰਦ ਅਨੂਪਾ^੧ ^੧ਇਹ 'ਗਿਆਨ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ।

॥ ੩੭ ॥

ਜਨਮ ਮੂਲ ਜਾਨੁਹ ਅੱਗਿਆਨਾ।

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੋ ਧਰਿ ਕਰਿ ਮਾਨਾ¹। ¹ਹੰਕਾਰ।

ਅਨਿਕ ਜੋਨਿ ਪਾਵਹੁ ਦੁਖ ਭਾਰੀ।

ਜਾਇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ॥ ੩੮ ॥

ਸੋ¹ ਉਰ ਤੇ ਪਰਿਹਰਿ² ਬਿਧਿ ਨੀਕੇ। ¹ਓਹ, ਭਾਵ ਵਾਸ਼ਨਾ। ^੨ਦੂਰ ਕਰੇ।

ਪਾਵਹੁ ਅਨੰਦ ਭਾਵਤੇ ਜੀ ਕੇ।

ਨਾਰਦ ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਮੁਝੇ ਸੁਨਾਵਾ।

ਤਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਬ ਤੁਮ ਪ੍ਰਤਿ ਗਾਵਾ

॥ ੩੯ ॥

ਅਰਪਹੁ ਕਰਮ ਬਿਸ਼ਨੁ¹ ਪਗ ਮਾਂਗੀ। ¹ਬਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ।

ਹੈ ਨਿਹਕਾਮ¹ ਨਾਮ ਭਜਿ ਤਾਂਹੀ-। ¹ਕਾਮਨਾ ਰਹਿਤ।

ਸਨਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਭੈ ਤਬ ਬਾਲਿਕ।

ਉਪਜੀ ਭਗਤਿ ਰਿਦੇ ਦੁਖ ਘਾਲਕ¹ ¹ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

॥ ੪੦ ॥

ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਨਾਮ ਸੁਖਕਾਰੀ।
 ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਿ ਭਾਰੀ।
 ਉਠਤਿ ਬੈਠਤਿ ਗਵਨਤਿ ਤਬ ਹੀ।
 ਨਾਮ ਪੁਕਾਰਹਿ -ਹਰਿ ਹਰਿ- ਸਭਿ ਹੀ

॥ ੪੧ ॥

ਸੁੱਕ੍ਰ ਸ੍ਰਨ¹ ਅਸ ਰੀਤਿ ਬਿਲੋਕੀ²।
 ਭੀ ਕੁਚਾਲ ਲਖਿ ਸਭਿ ਮਤਿ ਸੋਕੀ।
 ਜਸਪਦ^{1†} ਲੀਨ ਆਪਨੇ ਸਾਥਾ।
 ਗਏ, ਹੁਤੇ ਜਹਿੰ ਦਾਨਵ ਨਾਥਾ

¹ਸੁੱਕ੍ਰ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਸੰਡੇ ਮਰਕੇ ਨੇ। ²ਦੇਖੀ।

¹ਛੇਤੀ। [†]ਪਾ:-ਸਿਸ ਗਹਿ।

॥ ੪੨ ॥

-ਨਿਜ ਸੁਤ ਕੇ ਅਬ ਰਖਹੁ ਅਗਾਰਾ।
 ਸਰਬ ਬਿਗਾਰੀ ਇਨ ਚਟਸਾਰਾ।
 ਰੰਚਕ¹ ਡਰ ਨਹਿੰ ਮਨ ਮਹਿੰ ਮਾਨੇ।
 ਭਗਤਿ ਕਰਨ ਸਭਿ ਬਾਲ ਸਿਖਾਨੇ-

¹ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ।

॥ ੪੩ ॥

ਦੈਤਰਾਜ ਅੱਗਯਾਨ ਅਰੂਢਾ।
 ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਵਡੇ ਮਤਿਮੂਢਾ।
 ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਮਨਹੁ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਗਟੀ ਜ਼ਾਲਾ ॥ ੪੪ ॥

ਤਿਰਛੇ ਕਰਿਕੇ ਨੈਨ ਤਰੇਰੇ¹।

¹ਤਾੜਕੇ ਫੇਰੇ।

ਬੋਲਤਿ ਭਾ ਦੁਰਬਚਨ ਘਨੇਰੇ।

-ਮੰਦ ਮਤੀ ਰੇ ਮੂਢ ਕੁਭਾਰੀ!

ਮਹਾਂ ਅਧਮ[†] ਕੁਲ ਰੀਤਿ ਤਯਾਰੀ [†]ਪਾ:-ਮਹਾਂ ਮੰਦ।

॥ ੪੫ ॥

ਕਾਲ ਨਿਕਟ ਆਵਾ ਅਬ ਤੇਰੇ।

ਆਇਸੁ ਮੇਟਤਿ¹ ਹੋਵਤਿ ਮੇਰੇ।

¹ਖੋੜਦਾ ਹੈਂ।

ਕਿਹ¹ ਬਲ ਕੇ ਅਲੰਬ²? ਕੁਲਘਾਤੀ! - ¹ਕਿਸ ਦੇ। ²ਆਸਰੇ।

|

ਅਸ ਕਹਿ ਹਨੀ ਲਾਤ ਮਮ ਛਾਤੀ

॥ ੪੬ ॥

ਬਿਖ ਸੀ¹ ਬਾਨੀ ਬਕਤਿ ਬਹੋਰੀ।

¹ਵਿਹੁ ਵਰਗੀ (ਕੌੜੀ)।

ਬੋਲੜੇ ਮੈਂ ਤਬ ਦੁਇ ਕਰ ਜੋਰੀ¹।

¹ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ।

-ਪਿਤਾ! ਜੁ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰੋਧ ਇਤਬਾਦੂ¹।

¹ਬਿਅਰਥ।

ਕੈਸੇ ਬਿਖ ਸਮ ਬੋਲਤਿ ਨਾਦੂ¹ ॥ ੪੭ ॥

¹ਵਾਕ।

ਨਹਿੰ ਤਵ ਬਲ, ਨਹਿੰ ਮਮ ਬਲ ਕੋਊ।

ਬਲੀ ਅਪਰ ਆਸ਼ੁਯ ਜਗ ਸੋਊ।

ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ¹ ਕੀਟ ਬਿਧਾਤਾ²।

¹ਜੜ ਚੇਤਨ। ²ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਕ।

ਜਿਹ ਬਸਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਰਾਖੇ ਤਾਤਾ¹!

¹ਹੇ ਪਿਤਾ!

॥ ੪੮ ॥

ਅਤਿ ਬਲਿਸ਼ਟ¹ ਕਾਲਹੁ ਕਰਿ ਕਾਲੂ²।

¹ਬਲੀ ਹੈ। ²ਕਾਲ ਦਾ ਵੀ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਖਾਇ ਸਭਿਹਿੰ ਮੇਂਡਕ¹ ਜਜੋਂ ਬਜਾਲੂ²।

¹ਭੱਡੂ ਨੂੰ। ²ਅੱਪ ਵਾਂਙ।

ਬਲ ਜੋ ਮਨ ਤਨ ਬਿਖੈ ਰਿਖੀਕੰ¹।

¹ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ।

ਜਾਨਹੁ ਤਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਿਧਿ ਨੀਕੰ

॥ ੪੯ ॥

ਤਜਹੁ ਸੁਭਾਉ ਅਸੁਰ ਨਿਜ ਜਾਤੀ।

ਮਨ ਜੀਤਨ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।

ਮਨ ਸਮਾਨ ਨਹਿੰ ਸੱਤੂ ਕੋਊ।

{ਮਨ ਸੱਤੂ}

ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਜਗ ਦੇਵਤਿ ਜੋਊ

॥ ੫੦ ॥

ਸੁ ਵਸ ਕਰਨ ਕੋ¹ ਕਰਹੁ ਉਪਾਊ।

¹ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਸ ਕਰਨ ਦਾ।

ਨੀਕੀ ਨੀਤਿ ਅਪਰ ਨਹਿੰ ਕਾਊ।

ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ਾਦਿਕ ਇਹ ਘੋਰੇ¹।

¹ਘੋੜੇ।

ਇਨ ਪਰ ਚਢਤਿ ਦਸੋ ਦਿਸ ਦੋਰੇ

॥ ੫੧ ॥

ਮਨ¹ ਬਿਖਿਯਨ ਮਹਿੰ ਅਹੈ ਮਵਾਸੂ¹।

¹ਆਕੀ। ²ਪਾ:-ਬਨਾ। ³ਪਾ:-ਨਿਵਾਸੂ।

|

ਵਡ ਹੰਕਾਰ ਕੋਟ¹ ਦਿਢ² ਤਾਸੂ³।

¹ਕਿਲ੍ਹਾ। ²ਘੱਕਾ। ³ਤਿਸਦਾ।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭਾਦਿਕ ਜੇਈ।

ਸਰਬ ਸਹਾਇਕ ਜਾਨਹੁ ਤੇਈ ॥ ੫੨ ॥

ਇਹ ਜੋਧਾ ਦੁਰਜੈ¹ ਸਭਿ ਮਾਂਹੀ।

¹ਜਿੱਤਣੇ ਕਠਨ ਹੋਣਗੇ।

ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਜੀਤਹਿ ਕੋ ਤਾਂਹੀ।

ਜੇਕਰਿ ਬੁਝਯੋ ਚਹਿਤ ਉਪਾਊ।
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਮਹਿੰ ਕਰਿ ਚਿਤ ਚਾਊ

॥ ੫੩ ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕੀਜੈ।
ਹਉਮੈ ਕੋ ਉਰ ਤੇ ਤਜਿ ਦੀਜੈ।
ਨਾਮ ਬਿਖੈ ਨਿਜ ਬਿੱਤ੍ਰਿ ਟਿਕਾਵੈ।
ਅਪਰ ਸਰਬ ਸੰਕਲਪ ਹਟਾਵੈ ॥ ੫੪ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਜੀਤਯੋ ਜਾਈ।
ਸਰਬ ਦਿਗਬਿਜੈ ਤਬ ਤੂੰ ਪਾਈ।
ਬਿਨ ਮਨ ਜੀਤੇ ਸੂਰ ਕਹਾਵੈ।
ਅਧਿਕ ਆਪ ਕੋ ਬਲੀ ਗਿਨਾਵੈ

॥ ੫੫ ॥

ਮਹਿਤ ਪੁਰਖ¹ ਤਿਹ ਜਾਨਹਿੰ ਮੂਢਾ। ¹ਵਡੇ ਲੋਕ।

ਲਖਿ ਨ ਸਕਾਇ ਭੇਦ ਜੋ ਗੂਢਾ-।

ਸੁਨੀ ਸ਼੍ਰੋਨ ਮਹਿੰ ਜਬ ਅਸ ਬਾਨੀ।

ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਮਤਿ¹ ਮੂਢ ਗੁਮਾਨੀ ¹ਪਾ:-ਮਨ।

॥ ੫੬ ॥

ਉਰ ਮਹਿੰ ਪ੍ਰਗਟੀ ਰਿਸਤਿ ਬਹੁਤੀ।

ਅਗਨਿ ਬਰਤਿ¹ ਜਨੁ² ਪਾਇ ਅਹੁਤੀ। ¹ਬਲਦੀ ਹੈ। ²ਆਨੋਂ।

ਕੰਪਤਿ ਦੇਹਿ ਲਾਲ ਅਤਿ ਨੈਨਾ।

ਕਾਟਤਿ ਅਧਰਨ¹ ਚਿਤ ਨਹਿੰ ਚੈਨਾ¹ ¹ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ¹ਪਾ:-ਕਾਟਤ ਅਧਰ, ਨ ਚਿਤ ਮਹਿੰ ਚੈਨਾ।

॥ ੫੭ ॥

ਨਖ ਸ਼ਿਖ ਦਾਰੁਨ ਭੇਖ ਬਨਾਵਾ।

ਨਾਸੈ¹ ਨਿਕਸ² ਧੂਮ ਨਭ³ ਛਾਵਾ। ¹ਨਾਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ। ²ਨਿਕਲਕੇ। ³ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।

ਹੁਤੇ ਸਭਾਸਦ¹ ਜੇ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। ¹ਦਰਬਾਰੀ।

ਡਰ ਕਰਿ ਧਰਕੇ¹ ਕਛੁ ਨ ਬਖਾਨਾ' ¹ਧੜਕ ਗਏ।

॥ ੫੮ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਪ੍ਰਹਲਾਦ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ
ਅਠਾਹਟਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੮ ॥

੬੯. [ਸਤਿਗੁਰ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੬੯ << ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >> ੨੦

{ਦਸ ਸੁਭ ਗੁਣ} ॥੫੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਤਿਗੁਰ ਮਮ ਬੇਰੀ ਕਟਹੁ, ਨਿਜ ਬੇਰੀ ਪਰ ਚਾਰਿ।

ਇਸ ਬੇਰੀ ਹੈ ਭਵ ਸੁਫਲ, ਬਿਨ ਬੇਰੀ ਕਰਿ ਪਾਰ ॥੧॥

ਬੇਰੀ=ਬੇੜੀ, ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਜੋ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕੈਦ।

ਬੇਰੀ=ਬੇੜੀ, ਨਾਉਕਾ। ਬੇੜਾ ਤੋਂ ਬੇੜੀ ਭਾਵ ਛੋਟੀ ਬੇੜੀ।

ਬੇਰੀ=ਵਾਰੀ, ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਬੇਰੀ=ਵਿੱਲ, ਦੇਰੀ, ਬੇਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬੇਰੀ ਬੀ ਲਿਖ ਬੋਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ:

(ਹੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਕੈਦ ਕੱਟ ਦਿਓ (ਅਤੇ) ਆਪਣੀ ਨੌਕਾ ਪਰ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਬਿਨਾ ਦੇਰੀ (ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਓ (ਜੋ) ਇਸ ਵਾਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅੰਗਦ ਜੀ ਇਹ ਕਥਾ।

ਜਥਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਨੀ ਸੁਨੁ ਤਥਾ।

‘ਹਿਰਨਕਸ਼ਪ ਸੁਨਿ ਬਿਸੁਨੁ ¹ਬੰਦਗੀ।ਉਪਾਸਨ’¹।ਭਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਮੈਂ ਮਨਹੁ ਹੁਤਾਸਨ¹ ॥੨॥ ¹ਅਗਨੀ।

ਮਾਰਨ ਚਹਿਸ ਮੰਦਮਤਿ ਮਾਨੀ।

ਮੁਖ ਤੇ ਬੋਲਯੋ ਬਿਖਵਤ¹ ਬਾਨੀ। ¹ਜ਼ਹਿਰ ਵਰਗੀ।-ਰੇ ਸਠ ਬਾਲਿਕ! ਮੋ ਬਿਨ ਈਸਾ¹। ¹ਸੂਰ।ਕਹੋ ਕਹਾਂ? ਨਤੁ¹ ਕਾਟੋਂ ਸੀਸਾ²- ¹ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ²ਤੇਰਾ) ਸਿਰ।

॥੩॥

ਅਸ ਕਹਿ ਮਯਾਨਹਿ ਤੇ ਸੁ ਮਹਾਨਾ।

ਖੈਂਚਿ ਖੜਗ ਕਰ ਮਹਿੰ ਚਮਕਾਨਾ।

-ਕੋ ਰਖਵਾਰੋ? ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।

ਅਬ ਜਮ ਧਾਮਹਿ¹ ਦੇਉਂ ਪਠਾਈ- ¹ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਘਰ।

॥੪॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਤਬ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

-ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ ਸਭਿਨੀ ਥਾਈਂ।

ਤਿਹ ਬਿਹੀਨ ਕੋ ਥਾਨ ਨ ਊਨਾ।

ਜਢ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਪਿਥੋਂ ਨ ਸੂਨਾ- ॥੫॥

ਕਹਿਤ¹ -ਜਿ ਹੈ ਜਢ ਜੰਗਮ ਮਾਂਹੀ।

¹ਦੈਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਇਹ ਸਥੰਭ ਮਹਿ¹ ਦੀਸਤਿ ਨਾਂਹੀ।

¹ਇਸ ਥੰਮੇ ਵਿਚ।

ਬ੍ਰਿਥਾ ਬਕਤਿ ਬਾਲਿਕ ਮਤਿਮੰਦੇ !

ਅਬਹਿ ਕਰੋਂ ਤਵ ਸੀਸ ਨਿਕੰਦੇ-

॥੬॥

ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਚੈ ਧਰਿ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿਸੇਖੋ।

ਕਹਯੋ -ਥੰਭ ਦਿਸਿ ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਦੇਖੋ।

ਅਹੈ ਬਿਸ਼ਨੁ ਤਿਹ ਮਹਿ ਲਖਿ ਸਾਚੋ।

ਤੋਹਿ ਨ ਦੀਸਤਿ ਮਤ ਕੇ¹ ਕਾਚੋ-

¹ਪਾ:-ਤੇ, ਭੇ।

॥੭॥

ਅਸ ਸੁਨਿ, ਕੋਪ ਥੰਭ ਦਿਸ਼¹ ਦੇਖਾ।

¹ਵੱਲ।

ਖੜਗ ਮੁਸਟ¹ ਹਨਿ² ਜੋਰ ਬਿਸ਼ੇਖਾ।

¹ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ। ²ਆਰੀ।

ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਦਾਰੁਨ¹ ਅਤਿ ਘੋਰਾ²।

¹ਭਯਾਨਕ। ²ਬੜਾ ਡਾਢਾ।

ਜਨੁ¹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੀਨ ਕਿਨ ਫੋਰਾ²

¹ਮਾਨੋਂ। ²ਫੋੜ।

॥੮॥

ਸੁਨਯੋ ਬਿਧਾਤੇ¹ ਅਪਨੋ ਲੋਕਾ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।

ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਲਖਿ¹ ਸਭਿ ਕੋ ਸ਼ੋਕਾ²।

¹ਜਾਣ ਕੇ। ²ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ।

ਬ੍ਰਧਰ ਭਏ¹ ਜੇ² ਸਭਾ ਮਝਾਰੀ।

¹ਬੋਲੇ ਹੋ ਗਏ। ²ਜਿਤਨੇ (ਸਨਗੇ)।

ਗਿਰੇ ਕਿਤਕ ਤਹਿ ਖਾਇ ਭਵਾਰੀ¹

¹ਭੁਵਾਲੀ।

॥੯॥

ਸਭਿ ਦੈਂਤਨ ਕੀ ਸੁਧ ਤਬ ਨਾਸੀ।

ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਿ ਮਹਿ ਧੁਨਿ¹ ਸੁ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ॥

¹ਅਵਾਜ਼।

ਸੁਨਿ ਦਨੁਜੇਸ਼¹ ਚੱਕ੍ਰ² ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।

¹ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ। ²ਹੈਰਾਨ।

ਲੋਚਨ ਗੋਰਚ ਪਿਖਿਯਤਿ ਨਾਂਹੀ¹

¹ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

॥੧੦॥

ਭਯੋ ਉਦਿਤ¹ ਮਾਰਨ ਕਰਵਾਰਾ²।

¹ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ²ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਨੂੰ।

ਤਬ ਨਰਹਰਿ¹ ਨਿਜਰੂਪ ਦਿਖਾਰਾ²।

¹ਨਰਸਿੰਘ ਨੇ। ²ਦਿਖਾਇਆ।

ਨਹਿ ਮਾਨੁਖ ਨਹਿ ਸਿੰਘ ਬਨਾਊ¹।

¹ਨਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਬਨਾਵਟ, ਸੂਰਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਵਡੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਭਾਊ ॥੧੧॥

ਬੰਭ ਪਾੜ ਨਿਕਸੇ ਜਗਰਾਈ।
ਅਦਭੁਤ ਦਾਰੁਨ ਬੇਖ ਬਨਾਈ।
ਦੈਤ ਰਾਜ ਅਵਲੋਕ ਬਿਚਾਰਾ।
-ਕੋ ਇਹ? ਲਖਯੋ ਨ ਜਾਇ ਅਕਾਰਾ

॥ ੧੨ ॥

ਕੰਪਮਾਨ ਤਨ ਭੈ ਵਡ ਧਾਰੀ।
ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰਿ ਨ ਸਕੈ, ਸੁਧ ਹਾਰੀ।
ਤਬ ਲੋ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਬਿਸਾਲਾ।
ਗਰਜ ਉਠੇ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਲਾ¹ ¹ਭਿਆਨਕ।

॥ ੧੩ ॥

ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੁਖ ਲੇਤਿ ਜੰਭਾਈ¹। ¹ਉਬਾਸੀ।
ਦੇਖਤਿ ਦਾੜੈਂ ਧੀਰ ਨਸਾਈ।
ਸ਼੍ਰੋਨਤਿ¹ ਸਰਸੇ² ਆਰੁਣ³ ਲੋਚਨ⁴। ¹ਲਹੂ। ²ਵਰਗੇ। ³ਲਾਲ। ⁴ਨੇੜ੍ਹ।
ਜੀਭ ਖੜਗ ਸਮ¹ ਜਨ² ਦੁਖ ਮੋਚਨ³। ¹ਜੀਭ ਤਲਵਾਰ ਵਰਗੀ। ²ਦਾਸਾਂ ਦੇ। ³ਦੁਖ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ।

॥ ੧੪ ॥

ਰੰਗ ਸਰੀਰ ਕਨਕ ਜਨੁ ਤਾਵਾ¹। ¹ਸੋਨਾ ਮਾਨੋਂ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆ।
ਦਾਰੁਨ¹ ਉਚੋ ਕਾਨ² ਉਠਾਵਾ। ¹ਭਯਾਨਕ। ²ਕੰਨ।
ਗਿਰ ਕੰਦਰ¹ ਸਮ ਬਦਨ² ਪਸਾਰਾ। ¹ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੱਡ। ²ਮੂੰਹ।
ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ¹ ਕੁਟਿਲ² ਧਨੁਖ ਅਕਾਰਾ³। ¹ਭਰਵੱਟੇ। ²ਟੇਢੇ। ³ਕਮਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ।

॥ ੧੫ ॥

ਕੰਠ¹ ਰੋਮ² ਕਰਿ ਤਰਸਤਿ³ ਘਨ ਕੋ⁴। ¹ਗਲ ਦੇ। ²ਵਾਲ। ³ਡਰਾਂਵਦਾ ਹੈ। ⁴ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ, ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਕਾਲੇ ਹਨ ਵਾਲ।

ਸੁਰਗ¹ ਤੀਕ ਬਿਸਤਾਰਯੋ ਤਨ ਕੋ। ¹ਮਾਨੋਂ) ਅਸਮਾਨ।
ਉਹ ਹੈ ਆਯੁਤ¹ ਕਟ² ਜਿਨ ਛੀਨਾ³। ¹ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਹੈ। ²ਲੱਕ। ³ਪਤਲਾ।
ਦੋਨੋ ਬਾਹੁ ਬਿਸਾਲ ਸੁ ਪੀਨਾ¹ ॥ ੧੬ ॥ ¹ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਤਕੜੀਆਂ।
ਕੁਟਿਲ ਬਿਕਟ¹ ਨਖ² ਅਤਿਸ਼ੈ³ ਘੋਰਾ⁴। ¹ਕਰੜੇ ਤੇ ਟੇਢੇ। ²ਨਹੁੰ। ³ਬੜੇ। ⁴ਭਿਆਨਕ।
ਬੱਜ੍ਰ ਆਦਿ ਤੇ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰਾ¹। ¹ਸਖਤ।

ਦੇਖਤਿ ਭਾਜੇ ਦਾਨਵ ਸਰਬਾ।
ਦੈਂਤਰਾਜ ਗਹਿ ਗਦਾ¹ ਸੁ ਗਰਬਾ²। ¹ਗੁਰਜ। ²ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ।

॥ ੧੭ ॥

ਬਲਨਿਧਿ¹ ਹੁਤੋ ਧਰੇ ਉਰ ਧੀਰਾ। ¹ਬੜਾ ਬਲੀ।

ਆਵਾ ਸਮਨੁਖ ਜੋ ਬਡ ਬੀਰਾ।

ਮਹਾਂ ਮੱਤ ਕੁੰਚਰ¹ ਜਿਉਂ ਧਾਯੋ²।

ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਕੇ ਢਿਗ ਆਯੋ

॥ ੧੮ ॥

¹ਬੜੇ ਮਸਤ ਹਾਥੀ। ²ਦੌੜਿਆ।

ਗਹੇ ਗਦਾ ਕਰ ਜੋਰਿ ਪ੍ਰਹਾਰੀ।

ਪੁਨ ਇਤ ਉਤ ਫਿਰ ਘਾਤ ਬਿਚਾਰੀ।

ਦੁਤਿਯੇ ਬਾਰ ਨੇਰ¹ ਜਬ ਕੀਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਤਬਹਿ ਗਹਿ ਲੀਨਾ

॥ ੧੯ ॥

¹ਨੇੜੇ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨੇੜੇ ਹੋਯਾ।

ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਗਰੁੜ ਅਹਿ ਗਹਿਈ¹।

¹ਜਿਵੇਂ) ਨਿਰਯਤਨ ਗਰੜ ਸੱਪ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤਿਉਂ ਗਹਿ ਲੀਨ, ਛੁਟਨ ਕੋ ਚਹਿਈ।

ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੇਤ ਪ੍ਰਭੂ ਪੁਨ ਛੋਰਾ।

ਛੁਟਿ ਕਰਿ ਗਰਜਤਿ ਭਾ ਤਬ ਘੋਰਾ

॥ ੨੦ ॥

ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੇਵ¹ ਸਭਿ ਕਰਿਹੀਂ।

¹ਦੇਵਤੇ।

ਘਨਾਂ ਪਟ ਕਰਿ¹ ਦੇਖਹਿੰ ਉਰ

ਡਰਿਹੀਂ।

¹ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ ਕਰਕੇ। ²ਪਾ:-ਘਟ।

ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਬਲ ਮਹਿੰ ਸੰਕਾ ਮਾਨਹਿੰ।

ਹਿਰਨਾਕਸ਼ ਕੋ ਬਲੀ ਪਛਾਨਹਿੰ

॥ ੨੧ ॥

ਅਹਿ¹ ਖਗਪਤ² ਜਿਉਂ ਖੇਲਨ ਹੇਤਾ।

¹ਸੱਪ। ²ਗਰੁੜ।

ਲਖਤਿ ਨ ਕਰਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ¹।

¹ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ (ਦੇਉਤੇ) ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਕੇਤ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੁਨ ਦਨੁਜੇਸ਼ ਲਏ ਅਸਿ ਢਾਲਾ।

ਆਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਮੀਪ ਤਤਕਾਲਾ ॥ ੨੨ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਗਰਜ ਧੁਨਿ ਘੋਰਾ।

ਦਾਰੁਣ¹ ਕਿਯ ਚਹੂੰ ਓਰ² ਕਠੋਰਾ³।

¹ਭਿਆਨਕ। ²ਚਾਰੋਂ ਤਰਫ। ³ਸਖਤ।

ਦੌਰ ਗਹਯੋ ਦਨੁਜੇਸ਼ਹਿੰ ਐਸੇ।

ਅਹਿ¹ ਗਹਿ² ਲੇਤਿ ਮੇਂਡਕੈ³ ਜੈਸੇ

¹ਸੱਪ। ²ਫੜ। ³ਭੱਭੂ ਨੂੰ।

॥ ੨੩ ॥

ਫਰਫਰਾਤਿ ਭਾਜਨ ਇਤ ਉਤ ਕੋ।

ਦਿਢ ਗਹਿ ਲਿਯ ਨ ਜਾਨ ਦਿਯ ਕਿਤ
ਕੇ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਸਭਾ ਦੂਰਾ¹ ਕੇ ਥਾਨਾ।

¹ਸਭਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ।

ਧਾਰਿ¹ ਉਰੂ ਪਰ¹ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨਾ

¹ਪੱਟਾਂ ਉੱਪਰ। ¹ਪਾ:-ਧਰਿਯੋ।

॥ ੨੪ ॥

ਤੂਰਨ¹ ਨਖ ਸੋਂ ਉਦਰ ਬਿਦਾਰਾ²।

¹ਛੇਤੀ। ²ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਨਹੁਆਂ ਨਾਲ।

ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਇਕ ਛਿਨ ਮੈਂ ਮਾਰਾ।

ਨਹਿੰ ਅੰਤਰ ਨਹਿੰ ਬਾਹਿਰ ਕੀਨਾ।

ਦਯੋਸ¹ ਨ ਨਿਸਾ² ਜਬਹਿ ਹਨਿ ਦੀਨਾ

¹ਦਿਨ। ²ਰਾਤ।

॥ ੨੫ ॥

ਨਹਿੰ ਧਰਨੀ ਨਹਿੰ ਅੰਬਰ¹ ਮਾਂਹੀ।

¹ਅਸਮਾਨ।

ਜਿਯਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਿਧਿ ਨਖ ਨਾਂਹੀ¹।

¹ਨਹੁੰ ਜਾਂ ਨਹੁੰਦ੍ਰਾਂ ਨਾ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਨਾ ਮੋਏ।
ਕੱਟਿਆਂ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇਸ ਲਈ ਮੋਏ ਹਨ
ਜੀਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਵਧਦੇ ਹਨ, ਵਧਦੀ ਜੋ
ਸ਼ੈ ਹੈ ਸੋ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੁੰ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ।

ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨਾ¹ ਜਨਮ ਨ ਲੀਨਾ।

¹ਰਚਨਾਂ ਵਾਂਙੂ।

ਸ਼ਿਲਾ ਥੰਭ¹ ਤੇ ਨਿਕਸਿ² ਪ੍ਰਬੀਨਾ

¹ਪੱਥਰ ਦੇ ਥੰਭ। ²ਨਿਕਲੇ।

॥ ੨੬ ॥

ਕਰੇ ਸਾਚ ਸਭਿ ਬਚਨ ਬਿਧਾਤਾ।

ਦਾਨਵ ਹਨਯੋ ਭਗਤ ਦੁਖ ਦਾਤਾ।

ਉਦਰ ਬਿਦਾਰਯੋ ਕ੍ਰੋਧ ਅਪਾਰਾ।

ਕਾਲ ਭਯਾਨ ਜਿਮ ਬਦਨ ਪਸਾਰਾ

॥ ੨੭ ॥

ਸ਼੍ਰੋਣਤ¹ ਸੋਂ ਭੀਗੇ ਸਭਿ ਅੰਗਾ।

¹ਲਹੁ।

ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਤਿ ਭਏ ਸੁਰੰਗਾ।

ਅੰਤੈ¹ ਕਾਢਿ ਗ੍ਰੀਵ ਮਹਿ² ਡਾਰੀ।

¹ਅੰਦਰਾਂ। ²ਗਲੇ ਵਿਚ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਨ ਹੋਵਤਿ ਰੋਸ ਅਪਾਰੀ

॥ ੨੮ ॥

ਤਬ ਜੇ ਦਾਨਵ ਗਏ ਪਲਾਈ।

ਸੋ ਹਟਿ ਆਏ ਕਰਨ ਲਰਾਈ।

ਗਹਿ ਗਹਿ ਸੰਗ ਨਖਾਯੁਧ¹ ਮਾਰੇ।

¹ਨਹੁੰਆਂ ਰੂਪੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ।

ਸਗਰੇ ਛਿਨ ਇਕ ਵਿਖੇ ਸੰਘਾਰੇ

॥ ੨੯ ॥

ਤਦਪਿ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕੋ ਪਾਵਾ।

ਤਬ ਹੀ ਕੰਧ¹ ਕੇਸ ਝਹਿਰਾਵਾ²।

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭੇ¹ ਮੇਘ ਅਕਾਸ਼²।

ਛੁਭਤਿ¹ ਪਯਨਿਧਿ^{2†} ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਵਾਸਾ³

॥ ੩੦ ॥

ਬਹੁ ਬਲ ਧਾਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਗਰਜਾਨਾ।

ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਸਗਰ ਅਕੁਲਾਨਾ¹।

ਬਿਚਲ ਗਏ¹ ਜੇ ਦੇਵ ਬਿਮਾਨਾ।

ਉਡਗਨ¹ ਗਿਰੇ ਮਹਾਂ ਭਯ ਮਾਨਾ

॥ ੩੧ ॥

ਚਰਨਨ ਸੰਗਿ¹ ਦੁਖਿਤਿ ਭੀ ਧਰਨੀ²।

ਪ੍ਰਬਲ ਤੇਜ, ਕੋ ਸਕਿਤਿਹ ਬਰਨੀ¹।

ਜਬ ਤਹਿੰ ਦਾਨਵ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ।

ਨਖ ਆਯੁਧ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭਿ ਹੋਈ

॥ ੩੨ ॥

ਤਬ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠੇ ਜਾਈ।

ਸੁਰਨ¹ ਸੁਮਨ² ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।

ਸਭਿ ਹੀ ਮਿਲੇ ਬਿਰੰਚ¹ ਮਹੇਸ਼ਾ²।

ਸਿੱਧ, ਪਿਤਰ ਰਿਖਿ, ਜੱਖ, ਸੁਰੇਸ਼ਾ¹

॥ ੩੩ ॥

ਧਨਦ¹ ਆਦਿ ਬਿੱਦਯਾਧਰਿ² ਜੇਤੇ।

ਆਏ ਸਭਹਿ ਬਿਲੋਕਨ ਹੇਤੇ।

ਦੇਖਿ ਸਰੂਪ ਨ ਡਰ ਉਰ ਥੇਰਾ।

ਪਿਖੜੇ ਨ ਜਾਤਿ ਭਯਾਨਕ ਘੋਰਾ

॥ ੩੪ ॥

ਆਇ ਨ ਸਕਹਿੰ ਸਮੀਪ ਬਹੋਰੀ।

ਖਰੇ ਦੂਰ ਦੋਨੋਂ ਕਰ ਜੋਰੀ।

¹ਮੋਢਿਆਂ ਦੇ। ²ਕੇਸ ਹਿਲਾਏ।

¹ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ²ਬੱਦਲ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।

¹ਛੁੱਭ ਹੋਇਆ। ²ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ। ³ਜਦੋਂ ਸੁਆਸਾਂ (ਦਾ ਵੇਗ) ਪਹੁੰਚਾ। [†]ਪਾ:-ਪਯੋਧਰ ਬੱਦਲ।

¹ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਯਾ।

¹ਖਿੱਲਰ ਗਏ।

¹ਤਾਰੇ।

¹ਨਰਸਿੰਘ ਦੇ) ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ। ²ਧਰਤੀ।

¹ਕੋ ਸਕਤਿਹ ਬਰਨੀ-ਕੀਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਜੇ 'ਸਕਿ' 'ਤਿਹ' ਦਾ ਪਦਛੇਦ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਇਉਂ ਬਣੇਗਾ:- ਤਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕੇ।

¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ। ²ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ। ²ਸ਼ਿਵ।

¹ਇੰਦ੍ਰ।

¹ਕੁਬੇਰ। ²ਖੇਚਰ, ਗੰਧਰਵ, ਕਿੰਨਰ ਆਦਿ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਵ ਜੋਨੀ।

ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿ ਅਮਰ ਜੋ ਬ੍ਰਿੰਦਾ।
ਨੁਤਹਿ¹ ਬਖਾਨਤਿ ਆਨੰਦ ਕੰਦਾ ¹ਉਸਤਤਿ।

॥ ੩੫ ॥

-ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਤਵ ਸ੍ਰੀ ਜਗਸਾਈਂ !
ਨਮੋ ਨਮੋ ਤ੍ਰੈਲੋਕਨ ਰਾਈ !
ਨਮੋ ਨਮੋ ਭਗਤਨ ਦੁਖ ਖੰਡਨ !
ਜੈ ਜੈ ਜੈ ਧਰਨੀ ਕੇ ਮੰਡਨ ! ॥ ੩੬ ॥
ਇਹ ਦਾਨਵ ਸਭਿ ਸੁਰ ਦੁਖ ਕਾਰੀ।
ਜੀਤ ਸਦਨ ਤੇ ਦੀਨ ਨਿਕਾਰੀ।
ਮਹਾਂਬਲੀ ਸੋ ਤੁਮ ਨੈ ਮਾਰਾ।
ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਛਿਨ ਬਿਖੈ ਸੰਘਾਰਾ
॥ ੩੭ ॥

ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਅਪਾਰ ਤੁਮਾਰਾ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੋ ਅਤਿ ਭਯਕਾਰਾ।
ਦਯਾ ਸਿੰਧੁ ! ਉਪਸਮ¹ ਅਬ ਕੀਜੈ। ¹ਸ਼ਾਂਤੀ।
ਸਰਬ ਜਗਤ ਕੋ ਅਭੈ ਸੁ ਦੀਜੈ-
॥ ੩੮ ॥

ਬਿਧਿ¹ ਨਿਜ ਨਿਕਟਿ² ਰਮਾ³ ਕੋ ਦੇਖਾ। ¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ। ²ਆਪਣੇ ਪਾਸ। ³ਲੱਛਮੀ।
ਤਿਹ ਕੋ ਕਹਯੋ -ਜਿ ਰੋਸ¹ ਬਿਸੇਖਾ²। ¹ਕ੍ਰੋਧ। ²ਬੜਾ ਹੈ।
ਅਬ ਤੂੰ ਜਾਇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ।
ਬਯਾਕੁਲਤਾ ਜਗ ਕੀ ਸੁ ਮਿਟਾਵਹੁ-
॥ ੩੯ ॥

ਨਿਕਟ ਜਾਇ ਬਹੁਰੋ ਫਿਰਿ ਆਈ।
ਰਮਾ¹ ਦ੍ਰਹਿਣ² ਸੰਗਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ। ¹ਲੱਛਮੀ ਨੇ। ²ਬ੍ਰਹਮਾ।
-ਪੂਰਬ ਮੈਂ ਅਸ ਸੁਣਾ ਨ ਦੇਖਾ।
ਅਬ ਸਰੋਸ¹ ਕੀਨੋ ਜਸ² ਬੇਖਾ³ ¹ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ। ²ਜਿਹਾ ਜਿਹਾ। ³ਸਰੂਪ।
॥ ੪੦ ॥

ਤੇਜ ਨ ਸਹਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਸਾ।
ਅਵਲੋਕਨ ਤੇ ਉਪਜਤਿ ਤ੍ਰਾਸਾ-।’
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਣੁ ਕਾਨਾ।
ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਬਖਾਨਾ

॥ ੪੧ ॥

‘ਸੁਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਬ ਮੁਝ ਢਿਗ^੧ ਭਾਵ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕੋਲ।
ਆਏ।

ਅਧਿਕ ਨੇਹ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਾਏ।

-ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਨਿਕਟ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ।

ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਾਂਤਿ ਕਰਿਵਾਵਹੁ-

॥ ੪੨ ॥

ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਅਸ ਬੈਨਾ।

ਗਮਨਜੋ ਨਿਕਟ ਰਿਦੇ ਕਛੁ ਭੈ ਨਾ।

ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਕਰੇ ਤਬ ਜਾਈ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡ ਕੀ ਨਜ਼ਾਈ^੧ ਡੰਡੇ ਵਤ।

॥ ੪੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਜਬਹਿ ਦ੍ਰਿਗ ਦੇਖਾ।

ਪਰਜੋ ਚਰਨ ਪਰ ਅਭੈ^੧ ਬਿਸ਼ੇਖਾ। ^੧ਨਿਡਰ।

ਗਹਿ ਕਰਿ ਤਬ ਉਠਾਵ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।

ਕਰ ਅਰਬਿੰਦ^੧ ਧਾਰਿ ਕਰਿ ਸੀਸਾ^੨ ^੧ਹੱਥ ਕਵਲ। ^੨ਮੇਰੇ) ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖਕੇ।

॥ ੪੪ ॥

ਸੰਗ ਸਨੇਹ ਪਲੋਸਤਿ ਮਾਥਾ^੧।

^੧ਅੰਕ ੧੮ ਤੋਂ ੪੧ ਤਕ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਰੋਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਕਮਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਭੈ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਫੁੱਲ ਸਿਹਰੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਤ੍ਰੈਲੋਕੀ ਨੂੰ ਲੱਛਮੀ ਸਮੇਤ ਕੰਬਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਸੇ ਨੇ ‘ਭਗਤ ਵੱਛਲਤਾ’ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਰਸ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਖਾਯਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਹੈ, ਕਿ ਵਾਤਸਲ ਰਸ ਹੈ; ਦੋਵੇਂ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾਈ ਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਵਲਵਲੇ ਦੀ ਵਤਸਲਤਾ ਦਾ ਕਮਾਲ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਉਠਿ ਉਸਤਤਿ ਮੈਂ ਕਿਯ ਜਗਨਾਥਾ।

ਉਮਗਜੋ^੧ ਪ੍ਰੇਮ ਰਿਦੇ ਕਉ^੧ ਭਾਰੀ। ^੧ਉਛਾਲਿਆ। ^੧ਪਾ:-ਕਹੁ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰਵਹੀ ਜਲ ਧਾਰੀ ॥ ੪੫ ॥

-ਭਗਤਵਛਲ! ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ!

ਦੀਨਬੰਧੁ, ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ!

ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਤੇ ਅਮਰ ਜਿ ਔਰਾ।

ਸਕੈਂ ਨ ਭੇਦ ਲਖਤਿ ਤਵ ਥੋਰਾ

॥ ੪੬ ॥

ਕਹਿੰ ਬਿਅੰਤ ਸੂਤਿ ਬਿੱਦਯਾ[†] ਅਪਰਾ।

†ਉਪਨਿਖਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਕ ਪਰਾ ਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪਰਾ। ‘ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ’ ਵਿੱਦਯਾ ਪਰਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਵਿੱਦਯਾ ਅਪਰਾ ਹੈ। ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਐਉਂ ਹੈ:- ਵੇਦ ਵਿੱਦਯਾ (ਪਰਾ) ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿੱਦਯਾ (ਅਪਰਾ) ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਅੰਤ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਂ ਦਾਨਵ ਕਿਹ ਲੇਖੇ ਬਪੁਰਾ।

ਔਰ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਗਤਿ ਜਾਨੀ।

ਨਿਸ਼ਚੈ ਮੈਂ ਇਕ ਰੀਤਿ ਪਛਾਨੀ

॥ ੪੭ ॥

ਕਿਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹਿੰ ਰੀਝਹੁ[†] ਆਪੂ।

†ਪਾ-ਰੀਝਹਿ।

ਕਰਹੁ ਭਗਤਿ ਪਿਖਿ ਕੈ ਦੁਖ ਖਾਪੂ।

ਦਸ ਗੁਣ ਸੰਜੁਤਿ¹ ਜੋ ਦਿਜ² ਹੋਈ।

1ਸਮੇਤ। 2ਬ੍ਰਹਮਣ।

ਭਗਤਿ ਬਿਹੀਨ¹ ਪ੍ਰਸੀਦ ਨ ਕੋਈ²

1ਬਿਨਾ। 2ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ (ਕਰ ਸਕਦਾ) ਆਪ ਨੂੰ। (ਅ) ਜੇ ਉਹ ਭਗਤ ਹੀਨ ਹੈ ਤਾਂ (ਤੁਸੀਂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

॥ ੪੮ ॥

ਦਸ ਗੁਨ ਹੀਨ ਜਿ ਅਹੈ ਚੰਡਾਲਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲਾ।

ਤਿਹ ਸਮ ਤੁਮ ਕੋ ਅਪਰ ਨ ਪਜਾਰਾ।

ਇਹ ਨਿਰਨੈ¹ ਮੈਂ ਰਿਦੈ ਬਿਚਾਰਾ 1ਨਿਸ਼ਚੇ।

॥ ੪੯ ॥

ਦੋਹਰਾ:

੧ਜੱਗ, ੨ਦਾਨ, ੩ਤਪ, ੪ਧਰਮ,
ਪਸਤਿ,

੬ਸਮ, ੭ਦਮ, ੮ਧੀਰਜਵੰਤ।

੯ਸਹਿਨ, ਸੀਲ¹, ੧੦ਮਤਸਰ ਰਹਿਤ²,

1ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ। 2ਈ ਰਖਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ।

ਦਸ ਗੁਣ ਇਹੀ ਗਨੰਤਿ^{1†} ॥ ੫੦ ॥

1ਗਿਣਦੇ ਹੈਨ।

{ਦਸ ਸੁਭ ਗੁਣ}

†ਏਹ ਦੋਹਾ ਗ਼ਾਲਬਨ ਕਿਸੇ ਆਦਿ ਨੁਸਖੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨਮੁਖ ਉਸਤਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਏਹ ਗਿਣਤੀ ਸੁਨਾਉਣ ਦੀ ਭਗਤ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚੌਪਈ:

ਦਿਜ ਕੁਲ ਮਾਨ ਭਰੇ ਉਰ ਭਾਰੀ।

ਭਗਤਿ ਹੀਨ ਗੁਣ ਅਘ ਅਨੁਹਾਰੀ¹।

1ਹੋਵੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮਾਨ ਭਰਿਆ, ਭਗਤੀ ਹੀਨ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਪਾਪਾਂ ਤੁੱਲ ਹਨ।

ਨੀਚ ਜਾਤ ਤਜਿ ਕਰਿ ਮਨ ਮਾਨਾ¹।

1ਮਨ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ।

ਤੁਮਰੇ ਸੇਵਹਿ ਚਰਨ ਮਹਾਨਾ ॥ ੫੧ ॥

ਸੋ ਪਾਵਨ ਹੈ ਕਰਿ ਸਰਬੰਗਾ।

ਔਰਨ ਕੇਰ ਕਰਹਿ ਅਘ¹ ਭੰਗਾ²-।

¹ਪਾਪ। ²ਨਾਸ਼।

ਸੁਨਿ ਮਮ ਬਿਨਤੀ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸਾਈ¹।

¹ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ।

ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੋਸ ਕਰਿ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ

॥ ੫੨ ॥

-ਅਹੋ¹ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਤੂੰ ਪੂਰਾ।

¹ਹੋ।

ਕੋਊ ਬਿਧਿ ਤੇ ਹੋਇ ਨ ਊਰਾ।

ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਜੁ ਹੈ ਚਿਤ ਮਾਂਹੀ।

ਤੇ ਤੇ ਨਹਿੰ ਅਦੇਯ ਮੁਝ ਪਾਹੀ¹-

¹ਤੈਨੂੰ ਨਾਂ ਦੇਣੇ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

॥ ੫੩ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮੈਂ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਬਖਾਨੀ ॥

-ਮਮ ਮਨ ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਹਾਨੀ।

ਜੋ ਸਕਾਮ¹ ਤਵ ਭਗਤਿ ਕਰੇਈ।

¹ਕਾਮਨਾਂ ਕਰਕੇ।

ਬਨਕ¹ ਸਮਾਨ ਜਾਨਿਯੇ ਤੇਈ-

¹ਬਣੀਏਂ।

॥ ੫੪ ॥

ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰਿ ਪੁਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।

-ਭਗਤ! ਲਖਹੁ ਮੁਝ ਮਹਾਂ ਉਦਾਰੇ।

ਨਿਸ਼ਚੈ ਸਰਬ ਚਾਹ ਤੈਂ ਤਜਾਗੀ।

ਤਦਪਿ ਮੋਹਿ ਤੋਖਨ ਹਿਤ ਲਾਗੀ¹

¹ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਮੰਗ, (ਅ) ਤਾਂ ਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਮੰਗ)।

॥ ੫੫ ॥

ਜਾਚਹੁ ਬਰ ਆਇਸੁ ਅਨੁਸਾਰੀ।

ਤਨ ਮੈਂ¹ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਤਕਾਰੀ²-।

¹ਲਿਵਲੀਨ, ਅਨਿਨੰਜ। ²ਪ੍ਰੇਮੀ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਮਾਨਿ ਰਜਾਯਾ।

ਕਹਯੋ -ਜਿ ਰਾਵਰ ਕੀ ਅਸ ਦਾਯਾ

॥ ੫੬ ॥

ਸਰਬ ਕਾਮਨਾ ਉਰ ਜਰਿ¹ ਜਾਵਹਿੰ।

¹ਸੜ।

ਤਵ ਪਗ ਭਗਤਿ ਸਦਾ ਰਤਿ¹ ਭਾਵਹਿ-

¹ਪ੍ਰੀਤੀ।

।

ਅਸ ਕਹਿ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਿਰ ਨਜਾਈ।

ਰਹਯੋ ਚਰਨ ਪੰਕਜ ਲਪਟਾਈ ॥ ੫੭ ॥

ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਗਤਨ ਗੁਣਖਾਨੀ।
ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਸੁਠ ਬਾਨੀ।
-ਸਦਾ ਅਚਲ ਸੁਖ ਦੋਨੋਂ ਲੋਕਾ।
ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹੈ ਭੋਗ ਅਸ਼ੋਕਾ ॥ ੫੮ ॥

ਸਭਿ ਦਾਨਵ ਕੇ ਹੋਹੁ ਭੁਵਾਲਾ।
ਕਰਹੁ ਰਾਜ ਬੈਸੇ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।
ਸਰਬ ਸ਼ਿਰੋਮਣ ਭਗਤ ਹਮਾਰਾ।

ਛੈ¹ ਨ ਸਕਹਿ ਮਦ ਮਾਨ ਬਿਕਾਰਾ- ਛੋਹ।

॥ ੫੯ ॥

ਸੁਨਿ ਇਵ ਬਚ ਜੁ ਕਹੇ ਜਗਨਾਥਾ।
ਬੋਲਯੋ ਮੈਂ ਨਾਏ ਪਗ ਮਾਥਾ।

-ਮਮ ਪਿਤ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘੀ ਮਲੀਨਾ^੧। ^੧ਪਾ:-ਮਮ ਪਿਤ ਹੈ ਅਤਿਸ਼ੈ ਅਘ ਪੀਨਾ।

ਨਿੰਦਕ ਹੋਇ ਦ੍ਰੋਹ ਤੁਮ^੧ ਕੀਨਾ ^੧ਤੁਸਾਡੇ ਨਾਲ।

॥ ੬੦ ॥

ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਇਸ ਕੀ ਗਤਿ ਕੀਜੈ।
ਸਭਿ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ ਕਰਿ ਦੀਜੈ।
ਤੁਮ ਸੋਂ ਕੀਨ ਬਿਰੋਧ ਮਲੀਨੇ।
ਕਹੇ ਕੁਬਚਨ ਕੁਟਿਲ ਮਤਿਹੀਨੇ

॥ ੬੧ ॥

ਸਭਿ ਔਗੁਣ ਮੈਂ ਪੂਰਨ ਪਾਪੀ।
ਬਿਨਾ ਕਾਜ^੧ ਜਗ ਜੀਵ ਸੰਤਾਪੀ।
ਤੁਮਰੋ ਜਗ ਮੈਂ ਬਿਰਦ ਸੁਹਾਵਨ।

^੧ਅਕਾਰਥ।

ਦੀਨ ਨਿਵਾਜ ਪਤਿਤ ਕੇ ਪਾਵਨ^੧ ^੧ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ।

॥ ੬੨ ॥

ਛਿਮਾਧਾਰਿ ਦੀਜੈ ਤਿਹ ਮੋਖਾ^੧।

^੧ਮੁਕਤੀ।

ਏਕ ਨ ਗੁਨਿਯੇ ਮਨ ਮੈਂ ਦੋਖਾ-।

ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਸ ਭੀਨੇ।

ਬੋਲੇ ਬਿਗਸਤਿ ਬਚਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ ॥ ੬੩ ॥

-ਜਿਹ ਕੁਲ ਜਨਮਯੋ ਤੂੰ ਮਮ ਦਾਸਾ।

ਭਗਤਿ ਕੀਨਿ ਦ੍ਰਿਢ, ਲਖਯੋ ਨਾ ਤ੍ਰਾਸਾ।

ਕੋ ਸੰਦੇਹ^੧ ਤਿਹ ਪਿਤ^੨ ਗਤਿ ਕਾਰੇ^੩।

^੧ਕੀ ਸ਼ਕ ਹੈ। ^੨ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ। ^੩ਮੁਕਤੀ

ਜਗ ਸਾਗਰ ਕੁਲ ਇਕੀਸਾ ਤਾਰੇ^੧- ਕਰਨ ਵਿੱਚ।
 ॥ ੬੪ ॥ ^੧ਭਾਵ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੇ ੨੧ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਹਨ।
 ਾਪਾ:-ਇਕੀਹ।

ਅਸ ਕਹਿ ਦੀਨ ਰਾਜ ਅਭਿਖੇਕਾ^੧। ^੧ਰਾਜ ਤਿਲਕ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ ਮੁਝ ਸਹਿਤ ਬਿਬੇਕਾ।

ਬਹੁਰੋ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘ ਮਹਾਨਾ।

ਸਭਿ ਦੇਖਤਿ ਭੇ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨਾ

॥ ੬੫ ॥

ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬ ਕਲਿ ਕਾਲ ਮਝਾਰਾ।

ਭਗਤ ਸਰੂਪ ਧਰਜੋ ਅਵਤਾਰਾ।

ਨਰ ਮਲੀਨ ਅਘ ਪੀਨ ਨਿਹਾਰੇ।

ਤਿਨਹਿੰ ਬਤਾਵਨ ਪੰਥ ਸੁਖਾਰੇ ॥ ੬੬ ॥

ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਝ ਦਰਸਨ ਦੀਨਾ।

ਤਬ ਤਨ ਧਰਿ ਨਰਹਰਿ ਰਖਿ ਕੀਨਾ^੧।

^੧ਤਦੋਂ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ (ਮੇਰੀ) ਰੱਖਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮੋਹਿ ਸੰਗ ਇਮ ਭਾ ਬਿਰਤੰਤੇ।^੧

^੧ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਫਤਹ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ ਪਰ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਮੁਲਤਾਨ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਲਾ ਅਜੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ-ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਹਜੀਬ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹੁਣ ਹੜੱਪਾ ਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਵਡਕਿਆਂ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਰਵਾਯਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਫੇਰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲ ਕਰਕੇ ਬੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਦੋਂ ਮੁਰਾਦ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਹੈ ਸੀ, ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪੁਰੀ ਮੰਦਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਕੰਵਰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜੀ ਆਰਯ ਵਿੱਦਯਾ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਕੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਓਸਦੇ ਵਡੇ ਕਾਯਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਗਤੀ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਣੀ ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਨੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਂਤਾਂ ਯਾ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਯ ਸਭਯਤਾ ਦਾ ਕਾਯਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਭਗਤ ਹੋਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਖਯਾ ਲਈ ਇਹ ਅਸਮਾਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵਰਤਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਸੁਮੇਰੁ ਪਰ ਮਿਲਨਾ ਇਹ ਕਥਾ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਡੇ ਹਿੰਦਾਲ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਉੱਚਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਓਹ ਢੰਗ ਉਸ ਦਾ ਮੱਖੀ ਵਾਂਙੂ ਗੰਦਾ ਤੇ ਝੂਠਾ ਜਾਣਕੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਕੀ ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਓਹ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸੀ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਧਯਾਯ ਪ੬ ਅੰਕ ੧੦੧ ਦੀ)। (ਹਰਣਾਖਸ਼ ਤੇ ਹਰਿਨਕਸ਼ਯ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣਯ ਲਈ

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਪਦ-ਹਰਨਾਖਸ਼)। ਆਤਮ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪਰ
ਪੜ੍ਹੋ ਟੂਕ-ਅਧਯਾਯ ੬੫-ਅੰਕ ੨ ਦੀ।

ਸੁਨਹੁ ਕਾਨ ਬਾਲੇ ਮਤਿਵੰਤੇ!’

॥ ੬੭ ॥

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਮਨ ਲਾਈ।

ਸੁਨੀ ਸਰਬ ਜਬ ਕਥਾ ਸੁਹਾਈ।

ਬੰਦਿ ਹਾਥ ਮੈਂ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।

ਭਗਤਨ ਤੇ ਮਹਿੰਮਾ ਵਡ ਚੀਨੀ

॥ ੬੮ ॥

ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤਿਹ ਪਾਸਾ।

ਰਹਿ ਕਰਿ ਕੀਨੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸਾ।

ਕਰੀ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹਿ ਦਿਸਿ ਬੰਦਨ।

ਅੱਗੂਜ ਗਮਨੇ ਦੋਖ ਨਿਕੰਦਨ ॥ ੬੯ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ’ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ
ਉਣਹੱਤ੍ਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੬੯ ॥

੨੦. [ਗੁਰ ਚਰਣ ਮੰਗਲ। ਵੈਰਾਹ ਅਵਤਾਰ]

੬੯<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੧**ਦੋਹਰਾ:**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਕਰਿ ਸਿਪਰ ਸਰਾ, ਬਾਨ ਜਿ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ।

ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਬੀ-ਸਿਰ-ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। [ਫਾਰਸੀ. ਸਿਪਰ] ਸਰ-ਸਿਰ, ਸੀਸ। [ਫਾਰਸੀ. ਸਰ] (ਅ) ਤੀਰ। (ੲ) ਤਲਾ, ਸਰੋਵਰ। [ਸੰਸ. ਸਰ] ਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੰਸਾਰ। ਅਰਥ ਐਉਂ ਲੱਗੇਗਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰੂਪੀ ਬਾਣ) ਤੀਰ। (ਸ) ਵਰਗਾ, ਤੁੱਲ, ਬਰੱਬਰ। ਬਾਨ=ਬਾਣ, ਤੀਰ। ਜਿ=ਜੋ, ਜੇਹੜੇ।

ਕਰਿ ਤਿਹ ਓਟ ਬਚਾਇ ਕੈ, ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਸੁਖ ਸਾਰ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ (ਰੂਪੀ ਆਸਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ) ਸੀਸ ਪਰ ਢਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸਰਬ (ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਵਿਕਾਰਾਂ ਰੂਪੀ ਬਾਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਟ ਬਣਾਇਕੇ (ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਦੀ) ਕਥਾ, ਜੋ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿ ਕਥਾ ਰਸਾਲਾ।

ਅੱਗੂਜ ਗਮਨੇ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ।

ਤਬ ਮਰਦਾਨੇ ਬਚਨ ਉਚਾਰਾ।

‘ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸੂਕਰਾ^੧ ਅਵਤਾਰਾ ॥੨॥ ਸੁਰ ਦਾ।

ਹਿਰਨਾਛਸ ਦਾਨਵ ਹਨਿ ਕੈਸੇ।

ਧਰਨੀ ਆਨੀ ਭਾਨਿਯੇ ਤੈਸੇ।

ਇਨ ਦੈਤਨ ਕੋ ਜਨਮ ਜੂ ਕ੍ਰਾਮ। ਖੇਟਾ।

ਸੋ ਕਹਿਯੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੁਨ ਭੂਰਾ’

॥੩॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਗੁਨਖਾਨੀ।^{੧੯}^{੧੯}ਇਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਜੈਸੀ ਕਿ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਬਿਆਨ ਹੋਣ ਲਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਤੌਰ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਵਾਕਿਆ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਕਹਾਣੀ ਬੀ ਜੈਸੇ ਕਿ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾ ਉਵੇਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨਕੇ ਟੁਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਅੰਕ ੫੯ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪੂਜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ‘ਨਿਪੁੰਸਕ’ ਕਹਿਣੇਂ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਖਾਧੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਿ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਕਥਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਪਰ ਪੌਰਾਣਕ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪੱਛਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ‘ਕਨਿੰਘਮ’ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤਜ ਵਿਚ ਜੋ ਪੌਰਾਣਕ ਤਜਕਰੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਓਹ ਸਿੱਖ ਈਮਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਾਤ੍ਰ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਯ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਪੱਕੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਐਸਾ ਜ਼ੋਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕੀਂ ਉੱਤਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਲੁਕੇ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਹਿਕਮਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਟੂਨ (ਮਖੌਲ) ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਰਯਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸੂਰ ਬਣਕੇ ਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕੀਂ ਮੂਰਤਾਂ ਬਣਕੇ ਹੀ ਭਾਵ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਕਲ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕਯਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਹੇਠ ਹੋਣ ਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਜੇਹਲਮ ਰਸਤੇ ਪਾਣੀ ਵਹਿਕੇ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦਾ ਇਕ ਚਿੱਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਪੌਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਹਾਲ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟੂਕ ਅਧਯਾਯ ੬੯ ਅੰਕ ੬੭ ਦੀ। ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

-ਜੋ ਸੁਨਿ ਅਰੈ¹ ਪੁਰਾਨ ਕਹਾਨੀ। ¹ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਏਕ ਸਮੈ ਕੱਸ਼ਯਪ¹ ਜਗ ਕਰਿ ਕੈ। ¹ਇਕ ਰਿਖੀ।

ਬੈਠਯੋ ਸਦਨ ਹਰਖ ਉਰ ਧਰਿ ਕੈ

॥ ੪ ॥

ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ ਸੁਤਾ ਦੱਖ¹ ਕੇਰੀ। ¹ਦੱਖ ਦੀ ਧੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕੱਸ਼ਯਪ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ।

ਦਿਤੀ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਟ^{1†} ਕਾਮ ਘਨੇਰੀ। ¹ਇੱਛਾ। †ਪਾ:-ਤ੍ਰਿਯ।

ਜਾਇ ਸਮੀਪ ਕਰੇ ਅਸ[†] ਬੈਨਾ। [†]ਪਾ:-ਇਵ।

‘ਤਨ ਮਨ ਮੋਰ ਕੰਪਾਵਾ ਸੈਨਾ¹ ॥ ੫ ॥ ¹ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ।

ਜਿਉਂ ਕਦਲੀ ਦਲ¹ ਦੁਰਦ² ਹਿਲਾਵੈ। ¹ਕੇਲੇ ਦੇ ਪੱਤੇ। ²ਹਾਥੀ। [ਸੰਸ. ਦ੍ਰਿਰਦ॥]

ਦੀਨ ਜਾਨਿ ਤਯੋਂ ਮੁਝ ਸੰਤਾਵੈ।

ਸੌਤ ਸਮ੍ਰਿਧਵਾਨ¹ ਸਭਿ ਜੋਈ। ¹ਸੌਂਕਣਾਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੁਰਾਦ ਸੰਤਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ। [ਸੰਸ. ਸਮ੍ਰਿਧ]।

ਤਿਨ ਪਿਖ ਦਾਹਿ ਰਿਦੇ ਮਮ ਹੋਈ

॥ ੬ ॥

ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਭਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨੋ।

ਇਕ ਸਮਾਨ ਅੰਗਨਾ ਸਭਿ ਚੀਨੋ।

ਤਨ ਪੈ ਬਯਾਪਯੋ ਅਧਿਕ ਅਨੰਗਾ।

ਅਬ ਉਮੰਗ ਕੀਜੈ ਮਮ ਸੰਗਾ ॥ ੭ ॥

ਕਾਮ ਸੰਗ ਮੈਂ ਪੀੜਤਿ ਭਾਰੀ।

ਅਬ ਮੈਥੁਨ ਕਰਿ ਦੇਹੁ ਨਿਵਾਰੀ¹। ¹ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਓ।

ਆਤੁਰ ਹੈ ਸ਼ਰਨਾਗਤਿ ਆਵੈ।

ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਨਹਿ ਮੋਘ¹ ਪਠਾਵੈ ॥ ੮ ॥ ¹ਖਾਲੀ।

ਕਰੇ ਕੇਲ ਤੇ ਜਨਮਹਿ ਤਾਤਾ।

ਤਬ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੋਂ ਭਲਿਭਾਂਤਾ¹।

¹ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼ਯਪ ਨਿਜ ਤਿਯ ਕੀ ਬਾਨੀ।

ਬੋਲਯੋ ਤਾਂਹਿ ਕਰਤਿ ਸਨਮਾਨੀ ॥ ੯ ॥

‘ਚੰਦ੍ਰਬਦਨ! ਤੂੰ ਮੋ ਕੋ ਪਜਾਰੀ।

ਕਰੋਂ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਬ ਥਾਰੀ।

ਸੰਧਯਾ ਕਾਲ ਬੀਤ ਹੈ ਜਬ ਹੀ।

ਮੈਥੁਨ ਕਰੋਂ ਸੰਗ ਤੁਝ ਤਬ ਹੀ

॥ ੧੦ ॥

ਇਹ ਬੇਲਾ ਲਖਿ ਘੋਰ ਬਿਸਾਲਾ।

ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਕੋ ਨਹਿੰ ਕਾਲਾ।

ਸੰਕਰ¹ ਫਿਰਤਿ ਲਿਯੇ ਗਣ ਸੰਗਾ।

¹ਸ਼ਿਵ।

ਭੂਤ ਪ੍ਰਚਰਜਾ ਹੇਤ¹ ਉਮੰਗਾ ॥ ੧੧ ॥

¹ਪ੍ਰਾਣੀ ਆਦਿ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਲਈ।

ਰੁਕਮ ਸਮਾਨ¹ ਭਸਮ² ਤਨ ਕੀਨੋ³।

¹ਚਾਂਦੀਵਤ। ²ਸਵਾਹ। ³ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਗਨਿ¹ ਤਰਨਿ² ਸ਼ਸ਼ਿ³ ਜਿਹ ਦ੍ਰਿਗ⁴
ਤੀਨੋ।

¹ਅਗਨੀ। ²ਸੂਰਜ। ³ਚੰਦਰਮਾ। ⁴ਨੇਤਰ।

ਪੂਜਨ ਸਮਯ ਤਾਂਹਿ ਕੋ ਜਾਨਹੁ।

ਕੇਲ ਕਰਨ ਕੋ ਕਾਲ ਨ ਮਾਨਹੁ

॥ ੧੨ ॥

ਦਿਨ ਮੈਥੁਨ ਤੇ ਆਯੁ ਘਟਾਈ¹।

¹ਘੱਟਦੀ ਹੈ।

ਪੁਰਬ ਦਿਨਨ¹ ਦੁਰ ਸੁਤ² ਜਨਮਾਈ³।

¹ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਦਿਨ। ²ਅੰਦਾ ਪੁੱਤਰ। ³ਜਨਮਦਾ ਹੈ।

ਤਯੋਂ ਇਹ ਸੰਧਯਾ ਦੋਖ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ¹।

¹ਦੋਸ਼ ਜਾਣੋ।

ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਚਾਵਨ ਠਾਨਹੁ¹

॥ ੧੩ ॥

ਸੁਨੀ ਦਿਤੀ ਜਬ ਅਸ ਬਿਧਿ ਬਾਨੀ।

ਮਨਸਿਜ ਬਾਨਨ¹ ਤੇ ਅਕੁਲਾਨੀ।

¹ਕਾਮ ਦੇ ਬਾਣਾ ਤੋਂ।

ਬਾਰਬਧੂ¹ ਜਿਵ ਤਜਿ ਕਰਿ ਬ੍ਰੀੜਾ²।

¹ਵੇਸ਼ਵਾ। ²ਲੱਜਾ।

ਪਤਿ ਕੋ ਬਸਨ¹ ਗਹਯੋ ਹਿਤ ਕ੍ਰੀੜਾ¹

¹ਕੱਪੜਾ।

॥ ੧੪ ॥

ਕਹਯੋ ‘ਨ ਰਹਯੋ ਜਾਤ ਮੁਝ ਪਾਹੀ।

ਕਰੋ ਕੇਲ ਪਤਿ¹ ! ਅਬ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।’

¹ਹੇ ਪਤੀ।

ਕੱਸ਼ਯ ਕਾਮਾਰਤ ਤਿਹਿ ਦੇਖੀ।

ਗਮਨਯੋ ਜਹਾਂ ਇਕੰਤ ਬਿਸ਼ੇਖੀ ॥ ੧੫ ॥

ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਦੀਨੋ ਰਤਿ ਦਾਨਾ।

ਤਿਯ ਤਨ ਮਨਸਿਜਾ¹ ਤਾਪ ਮਿਟਾਨਾ। ¹ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ।

ਬਹੁਰ ਜਾਇ ਸੰਧਯਾ ਤਿਹ ਕੀਨੀ।

ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ¹ ਜਾਪ ਬਿਖੈ ਮਤਿ ਭੀਨੀ ¹ਗਾਇਤ੍ਰੀ।

॥ ੧੬ ॥

ਪੁਨ ਜੁ ਦਿਤੀ ਪਾਛੇ ਪਛੁਤਾਨੀ।

ਲੱਜਾ ਯੁਤ ਦ੍ਰਿਗ ਤਰੁ ਸਕੁਚਾਨੀ¹। ¹ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਮਾਈ।

ਕੱਸ਼ਯ ਕੇ ਸਮੀਪ ਚਲਿ ਆਈ।

ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਭੈ ਤੇ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ ॥ ੧੭ ॥

‘ਹੇ ਪਤਿ! ਗਰਭ ਮੋਹਿ ਕੱਲਜਾਨਾ¹। ¹ਮੇਰਾ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋਵੇ।

ਰਿਸ ਧਰਿ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਕਰੈ ਨ ਹਾਨਾ¹। ¹ਨਾਸ਼।

ਨਮੋ ਨਮੋ ਤਿਹ ਕੇ ਪਦ ਕੰਜਾ¹। ¹ਚਰਣਾਂ ਕਵਲਾਂ ਤੇ।

ਮਹਾਂਦੇਵ¹ ਸੇਵਤਿ ਸੁਰ ਪੁੰਜਾ ॥ ੧੮ ॥ ¹ਸ਼ਿਵਜੀ।

ਮੋਹਿ ਅਵੱਗਯਾ ਛਿਮਾ ਕਰੀਜੈ।

ਤਿਯ ਸੁਭਾਵ ਲਖਿ ਮਨ ਨ ਰਿਸੀਜੈ।’

ਸੁਨਿ ਕੱਸ਼ਯ ਬੋਲਯੋ ਤਬ ਬਾਨੀ।

‘ਅਹੋ ਅਭੱਦ੍ਰੇ¹! ਨਾਰਿ ਅਜਾਨੀ²! ¹ਹੇ ਭੈੜੀ ਤ੍ਰੀਮਤ। ²ਅਵਾਣ।

॥ ੧੯ ॥

ਦ੍ਰੈ ਸੁਤ ਜਨਮਹਿ ਅਧਮ ਕਠੋਰਾ।

ਦੇਹਿ ਸਰਬ ਜਗ ਕੋ ਦੁਖ ਘੋਰਾ।

ਕਸਮਲ¹⁺ ਕਰਹਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ¹ਪਾਪ। ¹⁺ਪਾ:- ਕਲਮਲ।

ਤਿਨ ਹਿਤ¹ ਧਰਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰਾ ¹ਨਾਸ਼ ਕਰਨ) ਵਾਸਤੇ।

॥ ੨੦ ॥

ਕਰਿ ਸੰਗ੍ਰਾਮ¹ ਹਨਹਿਗੇ ਤਿਨ ਕੋ। ¹ਜੰਗ।

ਸੰਧਯਾ¹ ਧਰਯੋ ਗਰਭ ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੋ। ¹ਸੰਝਾਂ ਵੇਲੇ।

ਤਵ ਸੁਤ ਕੋ ਸੁਤ¹ ਭਗਤ ਪ੍ਰਧਾਨਾ। ¹ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ।

ਹੋਵਹਿਗੇ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਜਾਨਾ

॥ ੨੧ ॥

ਕਰ ਕਸਮਲ¹ ਤੂੰ ਪੁਨ² ਪਛੁਤਾਨੀ³। ¹ਪਾਪ ਕਰਕੇ। ²ਫਿਰ। ³ਪਛੁਤਾਈ ਹੈਂ।

ਇਸ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ ਤੇ ਹੈ ਸੁਖ ਖਾਨੀ¹।

¹ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਰੂਪੀ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਕਰਕੇ (ਤੇਰਾ ਪੋਤਰਾ) ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਣ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹੈ ਹੈ ਸਰਭ ਭੂਤ¹ ਹਿਤਕਾਰੀ।

¹ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ।

ਦੁਖਿ ਲਖਿ¹ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਸੁਖ ਧਾਰੀ²’

¹ਦੇਖ ਕੇ। ²ਸੁਖੀ (ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ) ਸੁਖੀ।

॥ ੨੨ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਦਿਤੀ ਰਿਦੇ ਹਰਖਾਨੀ।

ਪ੍ਰਭ ਕਰ ਤੇ ਸੁਤ¹ ਕੀ ਮ੍ਰਿਤੁ ਜਾਨੀ।

¹ਪ੍ਰਭ।

ਪੁਨ ਪੌਤ੍ਰਾ ਹੈ ਭਗਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਦੈਵ ਸੰਪਦਾ ਗੁਣਨ ਬਿਸ਼ਾਲਾ ॥ ੨੩ ॥

ਧਾਰਤਿ ਭਈ ਗਰਭ ਕੇ ਤਬ ਹੀ।

ਬੀਤ ਗਏ ਸਤ¹ ਸੰਮਤ ਜਬ ਹੀ।

¹ਸੌ।

ਗਰਭ ਤੇਜ ਤਿਹ ਬਧਯੋ ਅਪਾਰੀ।

ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾ¹ ਸਭਿ ਹਾਰੀ

¹ਸੋਭਾ।

॥ ੨੪ ॥

ਬਯਾਕੁਲ ਹੈ ਬਿਧਿ ਭਵਨ¹ ਸਿਧਾਰੇ²।

¹ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਘਰ। ²ਦੇਵਤੇ) ਗਏ।

ਕਰਿ ਕੈ ਬੰਦਨ ਬੈਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਹੇ ਲੋਕੇਸ਼! ਸਰਬ ਗਤਿ ਜਾਨੋ।

ਤੀਨ ਕਾਲ ਕੀ ਬਿਧਿ¹ ਪਹਿਚਾਨੋ

¹ਹਾਲਤ।

॥ ੨੫ ॥

ਕੱਸ਼ਯ ਤੇ ਦਿਤਿ¹ ਗਰਭ ਜੁ ਧਾਰਾ।

¹ਦਿੱਤੀ ਨੇ।

ਤਿਹ ਕੇ ਹੋਯੋ ਤੇਜ ਅਪਾਰਾ।

ਜਨਮੈ ਗੋ ਤਿਸ ਤੇ ਅਸ ਕਵਨੂੰ?

ਜੋ ਦੁਖ ਦੇਤਿ ਅਬਹਿ ਸਭਿ¹ ਭਵਨੂੰ²’

¹ਸਾਰੇ। ²ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਉਚਰੇ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ।

‘ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਹੈਂ ਮਮ ਤਾਤਾ¹।

¹ਪੁੱਤਰ।

ਗਏ ਬਿਕੁੰਠ ਬਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਧਾਮਾ।

ਰਚਨਾਂ ਬਨੀ ਜਹਾਂ ਅਭਿਰਾਮਾ¹ ॥ ੨੭ ॥

¹ਸੁੰਦਰ।

ਪਰਫੁੱਲਿਤਿ ਤਹਿੰ ਸਦਾ ਬਸੰਤਾ।

ਸੁੰਦਰ ਖਗ¹ ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ²।

¹ਪੰਛੀ। ²ਚਹਿਚਹਾਂਵਦੇ ਹਨ।

ਕੁਸਮ¹ ਬਾਟਿਕਾ² ਰਾਜਤਿ ਰੂਰੀ।

¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ। ²ਬਗੀਚੇ।

ਮਧੁਪ¹ ਗੁੰਜਾਰਹਿੰ ਗੰਧਤਿ² ਭੂਰੀ

¹ਭੌਰੇ। ²ਖੁਸ਼ਬੋ ਉਤੇ।

॥ ੨੮ ॥

ਚਾਂਮੀਕਰ¹ ਕੇ ਸੁਭਗ ਬਿਮਾਨਾ²।
ਖਚੇ¹ ਮਣਿਨ² ਜਾ ਮਹਿੰ ਰੰਗ ਨਾਨਾ।
ਫਿਰਹਿੰ ਤਹਾਂ ਬਹੁ ਭਗਤ ਸੁਹਾਏ¹।
ਜਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਬਿਸਨੁ ਰਿਝਾਏ

¹ਸੋਨੇ। ²ਬਿਬਾਣ।
¹ਜੜੇ ਹੋਏ। ²ਮਣੀਆਂ।
¹ਸ਼ੋਭਨੀਕ।

॥ ੨੯ ॥

ਹਾਟਕ¹ ਫਟਕ² ਭੀਤ³ ਜਹਿੰ ਸੋਹਤਿ।
ਤਨੇ ਰਿਤਾਨ¹ ਬਨੇ ਮਨ ਮੋਹਤਿ।
ਮੁਕਤਾ¹ ਕੀ ਝਾਲਰ ਇਕਸਾਰੀ²।
ਕਰ ਸਰੋਜ¹ ਤਹਿੰ ਰਮਾ ਬਿਹਾਰੀ²

¹ਸੋਨੇ ਦੇ ਤੇ। ²ਬਲੌਰ ਦੀਆਂ। ³ਕੰਧਾਂ।
¹ਚੰਦੋਏ।
¹ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ। ²ਇਕੋ ਜਿਹੀ।
¹ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਵਲ ਹੈ। ²ਲਛਮੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ।

॥ ੩੦ ॥

ਨੂਪਰਾਦਿ¹ ਹੈਂ ਭੂਖਨ ਜੇਈ।
ਅੰਗ ਹਲੇ ਤਨਕਾਰਹਿੰ¹ ਤੇਈ।
ਰੁਚਰਿ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਤਿ ਜਾਈ।
ਸਨਕਾਦਿਕ ਜੇ ਚਾਰੋਂ ਭਾਈ ॥ ੩੧ ॥
ਚੌਕੀ ਖਸਟ ਉਲੰਘੇ ਜਬ ਹੀ।
ਸਪਤਮ ਪੌਰ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।
ਤਹਿੰ ਜੁ ਹੁਤੇ ਠਾਂਢੇ¹ ਦਰਵਾਨਾ।
ਬੈਤ¹ ਅਰਾਇ² ਤਿਨਹਿੰ ਅਟਕਾਨਾ³

¹ਝਾਂਜਰਾਂ ਆਦਿ।
¹ਛਣਕਦੇ ਹਨ।
¹ਖੜੇ।
¹ਸੋਟੀ। ²ਅੜਾ ਕੇ। ³ਚੌਕਿਆ।

॥ ੩੨ ॥

ਪੰਚ ਬਰਖ¹ ਜਿਨ ਬੈਸ² ਸਦਾਈ।
ਪਰਮਹੰਸ, ਦਿਸ਼ ਬਸਨ ਬਨਾਈ¹।
ਸਦਾ ਗਜਾਨ ਘਨ¹ ਜਾਵਤਿ ਰੋਕੇ²।
ਦਰਵਾਨਨ ਦਿਸ਼¹ ਰਿਖਨਿ² ਬਿਲੋਕੇ³

¹ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ। ²ਆਯੂ।
¹ਦਿਸ਼ਾ ਹੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਸਤਰ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ,
ਭਾਵ ਨੰਗੇ ਹਨ।
¹ਨਿਰੰਤਰ ਗਜਾਨੀ ਹਨ। ²ਓਹ) ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰੋਕੇ
(ਗਏ ਜਦੋਂ)।
¹ਤਰਫ। ²ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ। ³ਦੇਖਿਆ।

॥ ੩੩ ॥

ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਪੈ ਜਾਈ¹।
ਏਕਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਇਹ ਥਾਈਂ¹।
ਭੇਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ¹ ਜੋ ਕਰਨੈ ਹਾਰੇ।
ਰਹਨਿ ਉਚਿਤ¹ ਨਹਿੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਬਾਰੇ

¹ਇਕ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
¹ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।
¹ਵਖੇਵੇਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ।
¹ਯੋਗ।

॥ ੩੪ ॥

ਅਸੁਰਾ ਬੁੱਧਿ ਤੁਮ ਨੈ ਇਹ ਧਾਰੀ। ¹ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ।

ਜਾਇ ਧਰਹੁ ਤਨ ਧਰਨਿ ਮਝਾਰੀ। ¹ਧਰਤੀ।

ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੁਣ ਸਰਬ ਸਮੇਤਾ।
ਐਸੇ ਚਹਿਯਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਕੇਤਾ-

॥ ੩੫ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ, ਭਏ ਭਯਮਾਨਾ।

ਜੈ ਅਰ ਬਿਜੈ ਨਾਮ ਜਿਨ ਜਾਨਾ।

ਬਿਨੈ ਕਰਨ ਲਾਗੇ ਕਰ ਜੋਰੀ।

-ਦਯੋ ਸ੍ਰਾਪ ਤੁਮ ਨੈ ਦੁਖ ਘੋਰੀ। ¹ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਦਾਈ।

॥ ੩੬ ॥

ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਸ ਬਰ ਦੀਜੈ।

ਜਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਰਿਦੈ ਭੁਲੀਜੈ।

ਸ੍ਰਾਪ ਅੰਤ ਪੁਨ ਦਿਹੋ ਬਤਾਈ।

ਹਮ ਆਏ ਤੁਮ ਪਗ ਸ਼ਰਨਾਈ-

॥ ੩੭ ॥

ਤਿਨ ਕੀ ਬਿਨੈ ਸ਼੍ਰੋਨ ਸੁਨਿ ਜਬ ਹੀ।

ਬੋਲੇ ਪਰਮ ਰਿਖੀਸ਼੍ਰ ਤਬ ਹੀ।

-ਸਹਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰਾਪ ਦੈਤ ਤਨ ਪਾਵਹੁ।

ਜਾਇ ਭੂਮ ਤਲ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ

॥ ੩੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਰਹਿ ਅਵਤਾਰਾ।

ਤਿਨ ਕੇ ਹਾਥ ਹੋਇ ਸੰਘਾਰਾ। ¹ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਤ।

ਤੀਨ ਜਨਮ ਧਰਿ ਭੂਮ ਮਝਾਰੇ।

ਪੁਨ ਆਵਹੁ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਬਾਰੇ-

॥ ੩੯ ॥

ਬਾਤ ਲਖੀ ਜਬ ਕਮਾਲਾਕੰਤਾ। ¹ਜਾਣੀ।

ਦੌਰੇ, ਸਭਿ ਤਹਿ ਤਜੇ ਤੁਰੰਤਾ। ¹ਸਾਰੇ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀ ਛਡਕੇ।

ਪਰਮਹੰਸ ਲੇਖਿ ਭਗਤ ਬਿਸਾਲਾ।

ਕ੍ਰੋਧ ਛਿਮਾਪਨਿ ਤਿਨਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ¹ਖਿਮਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ।

॥ ੪੦ ॥

ਪਗ ਨੰਗੇ ਆਏ ਚਲਿ ਦੁਾਰਾ।

ਕੇਵਲ ਜਿਨ ਕੋ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਾ।

ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਰਿਖਿਨਿ ਦਿਖਰਾਏ।

ਰੋਸ¹ ਸਪੂਰਨ ਸਾਂਤਿ ਕਰਾਏ ॥ ੪੧ ॥

ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਲੋਨਾ[†]।

ਪ੍ਰਿਥ ਨਿਤੰਬ¹ ਜਿਨ ਕੀ ਛਬਿ ਕੋ ਨਾ²।

ਛਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ¹ ਬਧੀ ਸੁਹਾਵਨ।

ਗਰ ਮਹਿੰ ਬਨਮਾਲਾ ਮਨ ਭਾਵਨ

॥ ੪੨ ॥

ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਮਹਿੰ ਭੂਖਨ ਚਾਰੂ¹।

ਕੰਕਨ¹ ਮੁਦ੍ਰਿਕ² ਅੰਗਦ³ ਧਾਰੂ⁴।

ਉਦਰ ਤ੍ਰਿਵਲੀ¹ ਸੰਜੁਤ^{2†} ਰਾਜਤਿ।

ਉੱਨਤ ਕੰਧ¹ ਬ੍ਰਿਖਭ ਸਮ ਛਾਜਤਿ²

॥ ੪੩ ॥

ਰੁਚਿਰ ਚਿਬਕ¹ ਮੁਸ਼ਕਯਾਨ² ਕਪੋਲੰ।

ਜਿਨ ਪਰ ਸੋਹਤਿ ਕੁੰਡਲ¹ ਲੋਲੰ²।

ਬਿੱਦ੍ਰਮ¹ ਅਧਰ² ਦਸਨ³ ਜਨੁ ਹੀਰੰ^{4†}।

ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ¹ ਧਨੁਖ ਨਾਸਕਾ ਕੀਰੰ²

॥ ੪੪ ॥

ਕੁੰਤਲ¹ ਲਲਿਤ² ਅਲਿਕ³ ਅਹਿ ਛੌਨੰ⁴।

ਲੋਚਨ¹ ਉਤਪਲ ਦਲ² ਛਬਿ ਭੌਨੰ³।

ਚਿਤਵਨ¹ ਚਾਰੁ ਮਹਾਂ ਸੁਖਕਾਰੀ।

ਸਿਰ ਕਿਰੀਟ¹ ਜਿਹ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ

॥ ੪੫ ॥

ਲਏ ਛਤਰ ਆਏ ਭ੍ਰਿਤ ਪਾਛੇ।

ਸ਼ਸਿ ਸਮ¹ ਮੁਕਤਾ ਝਾਲਰ² ਆਛੇ।

ਚਮਰ¹ ਚਾਰੁ ਢੋਰਤਿ² ਚਹੁੰ ਓਰੇ।

ਬਿਜਨ ਸੁਭਗ¹ ਆਨਯੋ ਤਿਹ ਦੌਰੇ^{2†}

॥ ੪੬ ॥

ਰਿਖੀਅਨ ਦੇਖਿ ਦਰਸ ਅਤਿ ਰੂਰਾ।

¹ਕ੍ਰੋਧ।

[†]ਪਾ:- ਅਨੂਪ ਸਿ ਲੋਨਾ।

¹ਪਟ ਚੌੜੇ ਹਨ। ²ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

¹ਤੜਗੀ।

¹ਸੁੰਦਰ।

¹ਕੜੇ। ²ਛੱਲੇ। ³ਬੁਠਟੇ। ⁴ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

¹ਪੇਟ ਪਰ ਤਿੰਨ ਵਲ। ²ਸਮੇਤ। [†]ਪਾ:-ਸੁੰਦਰ।

¹ਉਚੇ ਮੋਢੇ। ²ਬੈਲਾਂ ਸਦਰਸ਼ ਫਬਦੇ ਹਨ।

¹ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ। ²ਹਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

¹ਵਾਲੇ। ²ਚੰਚਲ।

¹ਗੁੱਲੀਆਂ ਵਤ। ²ਬੁੱਲ੍ਹ। ³ਦੰਦ। ⁴ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ। [†]ਪਾ:- ਛਬਿ ਹੀਰੰ। ਛਬਿ ਛੀਰੰ।

¹ਭਰਵੱਟੇ। ²ਤੋਤੇ ਵਰਗੀਆਂ।

¹ਕੇਸ। ²ਸੁੰਦਰ। ³ਜੁਲਫਾਂ। ⁴ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ।

¹ਨੇੜ੍ਹ। ²ਕਵਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂ। ³ਸ਼ੋਭਾ ਦਾ ਘਰ।

¹ਨਜ਼ਰ।

¹ਮੁਕਟ ਸਿਰ ਤੇ।

¹ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਤ (ਸਫੈਦ)। ²ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ।

¹ਚੌਰ। ²ਝੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

¹ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੱਖਾਂ। ²ਤਿੱਥੇ ਦੌੜਕੇ ਲਿਆਂਦਾ। [†]ਪਾ:- ਬਿਜਨ ਰੁਚਿਰ ਆਨਯੋ ਤਿਹ ਠੌਰੇ।

ਕੋਟਿਕ ਚੰਦ ਨ¹ ਮੁਖ ਛਬਿ ਪੂਰਾ। ¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।

ਬੰਦਨ ਕੀਨਿ ਦੰਡਵਤ ਪਰਿਕੈ ॥ ੪੭ ॥

ਮਨ ਪਛੁਤਾਇ ਬੰਦਿ ਦੈ ਹਾਥਾ।

ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਜਗਨਾਥਾ।

ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਸ੍ਰਾਪ ਹਮ ਦੀਨਾ।

ਕਰਹੁ ਛਿਮਾਪਨ¹ ਆਪ ਪ੍ਰਬੀਨਾ- ¹ਮੁਆਫ।

॥ ੪੮ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਸਕਲ ਗੁਨਖਾਨੀ।

ਮੁਸਕਤਿ ਮਧੁਰ, ਕਹਿਤ ਮ੍ਰਿਦੁ ਬਾਨੀ।

-ਤੁਮਰੇ ਦੋਖ ਨ ਯਾਂ ਮੈ ਕੋਈ।

ਯਹਿ ਸਭਿ ਸੰਮਤਿ ਮੇਰੇ¹ ਹੋਈ- ¹ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੂਜਬ।

॥ ੪੯ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਮਾਂਗੀ।

ਲੇ ਬੈਸਾਰੇ ਪਿਖਿ ਸੁਖ ਪਾਹੀ। ’

ਯਹਿ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਭਿ ਅਮਰਨ ਸੰਗਾ¹। ¹ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਾਲ।

ਬਿਧਿਹਿ ਸੁਨਾਯੋ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ

॥ ੫੦ ॥

‘ਦਿਤੀ ਗਰਭ ਮਹਿੰ ਲਖਿਯੇ ਸੋਊ।

ਮੋ ਤੇ ਹੋਤਿ ਉਪਾਇ ਨ ਕੋਊ।

ਤੁਮ ਨ ਡਰੋ ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਭਗਵਾਨਾ।

ਕਰਿ ਹੈ ਸਰਬ ਕੇਰ ਕੱਲਜਾਨਾ¹’ ¹ਸੁੱਖ।

॥ ੫੧ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ੰਕ¹ ਤਜੀ ਸੁਰ ਸਭਿਹੀ। ¹ਸੰਸਾ, ਡਰ।

ਨਿਜ ਨਿਜ ਲੋਕ ਗਏ ਚਲਿ ਤਬ ਹੀ।

ਦਿਤੀ ਬਰਖ ਸਤ ਗਰਭਾਂ ਧਰਜੋ ਜਬ।

ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਸਭ ਪੌਰਾਣਕ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਕਵਿ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਮੂਜਬ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਲੈਣੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਏਹ ਵਾਕਿਆਤ ਆਰਯ ਕੁਲ ਦੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਜੰਗ ਦੇ ਰਵਾਯਤੀ ਹਾਲਾਤ ਪੌਰਾਣਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਓਹ ਦਸਯੂ, ਦੈਂਤ ਰਾਕਸ਼ਸ ਆਦਿ ਪਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਤਯੋਕਤੀ ਨੂੰ ਓਹ ਕਵੀ ਇਕ ਭੂਸ਼ਨ (ਅਲੰਕਾਰ) ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਬੇਰੋਕ ਟੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਨਮ ਕਾਲ ਉਤਪਾਤ¹ ਭਏ ਤਬ ਉਪ੍ਰਦ੍ਰਵ।

॥ ੫੨ ॥

ਤੀਨ ਲੋਕ ਮਹਿੰ ਸ਼ਬਦ ਬਿਸਾਲਾ।

ਅਤਿਸ਼ੈ¹ ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਆਵ ਭੁਚਾਲਾ। ¹ਬਹੁਤੇ।

ਦਿਸ਼ਾ¹ ਤਪਤ ਜਮੁ ਦਵ² ਵਡ ਲਾਗਾ। ¹ਸਾਰੀਆਂ) ਦਿਸ਼ਾ। ²ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ।

ਉਲਕਾਪਾਤ¹ ਅਗਨਿ ਜਿਮ ਜਾਗਾ ¹ਤਾਰੇ ਟੁੱਟਣੇ।

॥ ੫੩ ॥

ਉਦੈ ਕੇਤੁ¹ ਭਾ ਅਧਿਕ² ਅੰਧੇਰਾ। ¹ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ। ²ਬੜਾ।

ਰਵਿ ਸ਼ਸਿ ਪਰ ਪਰਵੇਖ¹ ਘਨੇਰਾ। ¹ਪਰਵਾਰ।

ਬਿਨ ਘਨ¹ ਗਰਜਤਿ ਹੈ ਵਡ ਜੋਰਾ। ¹ਬਿਨਾਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ (ਅਕਾਸ਼)।

ਸ਼ਿਵਾ¹, ਸ੍ਰਾਨ², ਖਰ³ ਬੋਲਤਿ ਘੋਰਾ ¹ਗਿੱਦੜ। ²ਕੁੱਤੇ। ³ਗਧੇ।

॥ ੫੪ ॥

ਬਹੀ¹ ਪ੍ਰਚੰਡ ਵਾਯੁ² ਦੁਖ ਕਾਰੀ। ¹ਵਗੀ। ²ਤੇਜ ਹਵਾ।

ਜੜੁ ਤੇ ਉਖਰ ਜਾਹਿੰ ਤਰੁ¹ ਭਾਰੀ। ¹ਬਿੱਛ।

ਘੋਰ¹ ਸ਼ਬਦ² ਸੁਨਿ ਸਰਬ ਬਿਹੰਗਾ³। ¹ਭਯਾਨਕ। ²ਅਵਾਜ਼। ³ਸਾਰੇ ਪੰਛੀ।

ਗਿਰਹਿੰ ਨਿਡਯ¹ ਤੇ⁺ ਜਨੁ ਹੈ ਭੰਗਾ² ¹ਆਲ੍ਹਣੇ। ²ਨਾਸ ਹੋਏ, ਮਰੇ ਹੋਏ। ⁺ਪਾ:-
ਗਿਰਹਿੰ ਡਾਰ ਤੇ।

॥ ੫੫ ॥

ਕਾਨਨ ਕੇ ਪਸੁ ਭਏ ਦੁਖਾਰੇ।

ਭੈ ਕਰਿ ਮੂੜੁ ਮਲਾਦਿਕ ਡਾਰੇ¹। ¹ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ।

ਧਰ ਪਰ ਧਾਰਾਧਰ ਪੂੰਧਾਰੀ¹⁺। ¹ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਬੱਦਲ ਪੂੰ (ਪਾਕ) ਦੀ ਧਾਰ ਸਿੱਟਦੇ ਸੀ। ⁺ਪਾ:-ਧਰ ਪਰ ਧਾਰ ਰੁਧਿਰ ਪੂੰ ਧਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਰ ਲਹੂ ਪਾਕ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗਦੀ ਸੀ।

ਸ਼ੁਵਹਿੰ ਸਥਨ¹ ਗੋ² ਸ਼੍ਰੋਣਿਤ ਸਾਰੀ⁺ ¹ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ। ²ਗਊਆਂ ਦੇ। ⁺ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖੋਟੇ ਲੱਛਣ ਏਥੇ ਗਿਣ ਦਿਖਾਏ ਹਨ।

॥ ੫੬ ॥

ਸਰਬ ਅਮੰਗਲ¹ ਪਿਖਿ ਭੈਕਾਰੇ। ¹ਅਸੁਭ (ਲੱਛਣ)।

ਪ੍ਰਲੈ ਕਾਲ ਮਨ ਮਨੁਜ ਬਿਚਾਰੇ।

ਮਹਾਂ ਤ੍ਰਾਸ ਭਾ ਪ੍ਰਜਾ ਮਝਾਰੀ।

ਜਨਮੇ ਦੈਂਤ ਦੇਹਿ ਜਿਨ ਭਾਰੀ ॥ ੫੭ ॥

ਥੋਰਨ ਦਿਨ ਮਹਿੰ ਬਧੜੋ ਸਰੀਰਾ।

ਨਭ ਲੋ¹ ਮੁਕਟ² ਭਏ ਵਡ ਬੀਰਾ। ¹ਅਕਾਸ਼ ਤੱਕ। ²ਸੀਸ।

ਹਿਰੰਨਾਛ ਧਰਿ ਗਦਾ ¹ ਸਕੰਧੂ ² ॥	¹ ਗੁਰਜ। ² ਮੋਢੇ (ਉੱਤੇ)।
ਕੀਨ ਦਿਗਬਿਜੈ ¹ ਭਾ ਮਤਿ ਅੰਧੂ ²	¹ ਚੁਫੇਰੇ ਫਤੇ। ² ਅੰਧਾ।
॥ ੫੮ ॥	
ਜਿਉਂ ਖਗੋਸ਼ ¹ ਤੇ ਅਹਿ ² ਭੈ ਮਾਨੇ।	¹ ਗਰੁੜ। ² ਸਰਪ।
ਤਜੋਂ ਰਣ ਤਜਿ ਸੁਰ ¹ ਸਰਬ ਪਲਾਨੇ।	¹ ਦੇਵਤੇ।
ਜਬਹਿ ਨਿਪੁੰਸਕ ¹ ਅਮਰ ਨਿਹਾਰੇ ² ।	¹ ਖੁਸਰੇ। ² ਦੇਖੇ।
ਗਰਜਯੋ ਘੋਰ ¹ ਗਰਬ ² ਉਰਧਾਰੇ	¹ ਭਯਾਨਕ। ² ਹੰਕਾਰ।
॥ ੫੯ ॥	
ਕਰ ¹ ਧਰਿ ਗਦਾ ਉਦਧਿ ² ਮਹਿੰ	¹ ਹੱਥ ਵਿਚ। ² ਸਮੁੰਦਰ। ³ ਵਿਚ ਗਿਆ।
ਗਵਨਾ ³ ।	
ਗਯੋ ਬਰੁਣ ਕੋ ¹ ਜਿਹ ਠਾਂ ² ਭਵਨਾ ³ ।	¹ ਗਿਆ ਵਰਣ ਦਾ। ² ਜਿੱਥੇ। ³ ਘਰ ਸੀ।
ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ ‘ਤੁਮ ਸੁਰ ਕਹਾਵਹੁ।	
ਹਮ ਸੋਂ ਉਠਿ ਕਰਿ ਜੁੱਧ ਮਚਾਵਹੁ	
॥ ੬੦ ॥	
ਸੁਨਯੋ ਕਾਨ ਮੈਂ, ਹੋ ਬਲ ਭਾਰੀ।	
ਪੂਰਬ ਜੀਤੇ ਤੋਹਿ ¹ ਸੁਰਾਰੀ ² ।’	¹ ਤੂੰ ਨੇ। ² ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਭਾਵ ਦੈਂਤ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬਰੁਣ ਕਹੀ ਅਸਬਾਨੀ।	
‘ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਤੇਰੇ ਜੋਰ ਸਮਾਨੀ ¹ ॥ ੬੧ ॥	¹ ਬਰਾਬਰ।
ਤੁਝਹਿ ਜੁੱਧ ਮਹਿੰ ਤੋਖਨਹਾਰੂ ¹ ।	¹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਬਿਨ ਪਦਮਾਪਤਿ ¹ ਕੋ ਨ ਨਿਹਾਰੂੰ।	¹ ਵਿਸ਼ਨੂੰ।
ਜਾਹੁ ਰਸਾਤਲ ¹ ਮਿਲ ਤੁਝ ਤਾਈਂ।	¹ ਪਾਤਾਲ।
ਹਨਿ ਹੈ ਠਾਨਿ ¹ ਬਿਸਾਲ ² ਲਰਾਈ’	¹ ਕਰਕੇ। ² ਬੜੀ।
॥ ੬੨ ॥	
ਇਤੀ ¹ ਕਥਾ ਇਹ ਲਖਿ ਮਰਦਾਨੇ ² !	¹ ਇਤਨੀ। ² ਹੇ ਮਰਦਾਨੇ !
ਅਬ ਸੁਨਿ ਜਜੋਂ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਗਟਾਨੇ।	
ਪੂਰਬ ¹ ਬਿਧਿ ਤੇ ² ਮਨ ³ ਸਤਰੂਪਾ ⁴ ।	¹ ਪਹਿਲੇ। ² ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ। ³ ਨਾਮ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ। ⁴ ਨਾਮ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ।
ਨਰ ਤਿਯ ¹ ਉਪਜੇ ਗੁਣਨ ਅਨੂਪਾ	¹ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ।
॥ ੬੩ ॥	
ਬਿਧਿ ਸੋਂ ¹ ਕਹੈਂ ‘ਬਿਨੈ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ।	¹ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੂੰ।
ਅਪਨੀ ਸੇਵ ਹਮਹਿੰ ਕੁਛ ਦੀਜੈ।	
ਪੁੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖ ਕੀ ਇਹ ਸੁਭ ਰੀਤੀ ¹ ।	¹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤੀ ਸੁਭ ਹੈ

ਗੁਰ ਪਿਤ ਆਇਸ¹ ਕਰਹਿ ਸਪ੍ਰੀਤੀ¹ †ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ।

॥ ੬੪ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਹਮ ਕੋ ਉਚਿਤ ਗੁਸਾਈਂ!

ਦਯਾ ਧਾਰਿ ਨਿਜ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ। ’

ਸੁਨਿ ਮਨ ਕੇ ਅਸ ਬੈਨ ਬਿਧਾਤਾ¹। †ਬ੍ਰਹਮਾਂ।

ਬੋਲਤਿ ਭਯੋ ‘ਸੁਨਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ¹! †ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ!

॥ ੬੫ ॥

ਤੁਮ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮਹਾਨਾ।

ਦੰਪਤਿ¹ ਰਹਹੁ ਸਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨਾ। †ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਰਤਾ। †ਪਾ:-ਦਿਪਤ।

ਜੇ ਕਰਿ ਮਮ ਸੇਵਾ ਤੁਮ ਮਾਂਗੀ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਜੈ ਅਨੁਰਾਗੀ ॥ ੬੬ ॥

ਨਿਜ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੁਤ ਉਪਜਾਵਹੁ।

ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਛਿਤ¹ ਰਾਜ ਕਮਾਵਹੁ। †ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ।

ਮਖ¹ ਕਰਿ ਜਜਹੁ² ਬਿਸ਼ਨੁ ਗੁਨ ਖਾਨੀ। †ਯੱਗ। †ਪੂਜੋ।

ਪ੍ਰਜਾਰੱਖਯ¹ ਅਬ ਕਰਹੁ ਮਹਾਨੀ †ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ।

॥ ੬੭ ॥

ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹਿ ਤੋਖਨ¹ ਕੀਨੋ। †ਪ੍ਰਸੰਨ।

ਮੰਦ ਭਾਗ ਜਗ ਅਪਜਸ¹ ਲੀਨੋ। †ਬਦਨਾਮੀ।

ਹਰਿ ਕੋ ਜਜਨ¹ ਪ੍ਰਜਾ ਰਖਵਾਰੀ। †ਪੂਜਣਾ। †ਪਾ:-ਭਜਨ।

ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਡ ਜਾਨ ਹਮਾਰੀ’

॥ ੬੮ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਮਨੁ ਬੋਲਯੋ ਬਿਧਿ ਸਾਥੇ।

ਰਾਵਰ ਕੀ ਆਇਸੁ ਮਮ ਮਾਥੇ।

ਮੈਂ ਅਰ ਪਰਜਾ¹ ਸਰਬ² ਸਮੇਤਾ। †ਮੈਂ ਤੇ ਪਰਜਾ। †ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ।

ਜਲ ਮਹਿ ਧਰਾ¹ ਨ ਪਾਇ ਨਿਕੇਤਾ² †ਧਰਤੀ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। †ਘਰ ਨਹੀਂ ਪੈ

॥ ੬੯ ॥

ਕਿਹ ਸਥਾਨ ਰਹਿ ਰਾਜ ਕਮਾਵੋਂ?

ਰੱਛ¹ ਪ੍ਰਜਾ ਕੋ ਕਹਾਂ² ਬਸਾਵੋਂ³? †ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ। †ਕਿੱਥੇ। †ਵਸਾਊਂਗਾ।

ਜੇ ਅਸ¹ ਬਿਧਿ ਕੀ ਚਾਹਿ ਤੁਮਾਰੀ। †ਪਾ:-ਇਸ।

ਕਿਸੂ ਜਤਨ ਲਿਹੁ ਧਰਨਿ¹ ਉਧਾਰੀ’ †ਧਰਤੀ ਨੂੰ।

॥ ੭੦ ॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਯੋਂ, ਬਿਧਿ ਕਰਤਿ
ਬਿਚਾਰਾ।

-ਪਹਿਲੇ ਜਲ ਮੈਂ ਪਿਯੋ¹ ਅਪਾਰਾ²।

¹ਪੀਤਾ ਸੀ। ²ਬਹੁਤ।

ਹੋਈ ਹੁਤੀ¹ ਨਗਨ² ਜਬ ਅਵਨੀ³।

¹ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। ²ਨੰਗੀ। ³ਪ੍ਰਿਥਵੀ।

ਰਚੀ ਪ੍ਰਜਾ ਤਬ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰਵਨੀ¹

¹ਸੁੰਦਰ।

॥ ੨੧ ॥

ਅੱਪ੍ਰਮਾਨ¹ ਜਲ ਬਧਯੋ ਬਹੋਰੀ।

¹ਬੇਅੰਦਾਜ਼ਾ।

ਸਗਰੀ ਧਰਨਿ ਲੀਨਿ ਅਬ ਬੋਰੀ।

ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵਹਿਰ ਟਿਕਾਊਂ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕੀ ਰਚਨ ਰਚਾਊਂ

॥ ੨੨ ॥

ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਜਨਮ ਭਯੋ ਜਬ।

ਜਗਤ ਰਚਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇਸੁ ਦੀ ਤਬ।

ਨਹਿੰ ਮੋ ਤੇ ਅਬ ਹੋਤਿ ਉਪਾਈ।

ਕਰਹਿੰ ਆਪ ਜਗਦੀਸ਼¹ ਸਹਾਈ-

¹ਜਗਤ ਦੇਈ ਸੂਰ।

॥ ੨੩ ॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਸੋਚਦਾ। ²ਨਾਸਕਾ ਦੇ। ³ਛੇਕ।

ਚਿੰਤਤਿ¹ ਭਯੋ ਬਿਸਾਲ ਜਬ, ਹੁਤੇ ਜੁ

ਨਾਸਨ² ਛੇਕ³।

ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਬਰਾਹ¹ ਭੇ², ਜੇ ਜਗ

¹ਸੂਰ। ²ਹੋਏ। ³ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ।

ਧਰਨੀ ਟੇਕ³ ॥ ੨੪ ॥

ਚੌਪਈ:

¹ਨਿਕਲੇ। ²ਪਹਿਲੇ। ³ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ। ⁴ਬਰਾਬਰ।

ਨਿਕਸੇ¹ ਪ੍ਰਿਥਮ² ਅੰਗੁਸ਼ਟ³ ਸਮਾਨਾ⁴।

ਚਢਿ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿੰ ਬਧੇ ਮਹਾਨਾ।

ਅਚਰਜ ਭਏ ਦੇਖਿ ਸੁਰ¹ ਸਾਰੇ।

¹ਦੇਵਤੇ।

ਲਖਿ¹ ਹਰਿ² ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ

¹ਜਾਣਕੇ। ²ਵਿਸ਼ਨੂੰ।

॥ ੨੫ ॥

ਘੁਰ ਘੁਰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਰਿ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਸੁੰਘਤਿ ਸੂਕਰ¹ ਸਰਸ² ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

¹ਸੂਰ। ²ਸਮਾਨ।

ਉੱਜਲ ਰਦਨ¹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਜਾਈ²।

¹ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ। ²ਵਰਗੇ।

ਪੂਛ ਬਾਲ ਵਡ ਉਚ ਉਠਾਈ ॥ ੨੬ ॥

ਰੋਮ ਸਕੰਧ ¹ ਕਠਨ ² ਝਵਰਾਏ ³ ।	¹ ਮੋਢੇ ਦੇ। ² ਸਖਤ। ³ ਹਿਲਾਏ।
ਮੇਘ ¹ ਖੁਰਨ ਸੋ ² ਸਭਿ ਬਿਲਗਾਏ ³ ।	¹ ਬੱਦਲ। ² ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ। ³ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕੀਤੇ।
ਦੇਖਤਿ ਸਰਬ ਦੇਵਤਨ ਤਬ ਹੀ।	
ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੋ ¹ ਜਲ ਜਬ ਹੀ	¹ ਅੰਦਰ ਵੜੇ।
॥ ੭੭ ॥	
ਅਹਿਰਨ ਸਮ ¹ ਜੇ ਅੰਗ ਕਠੋਰਾ ² ।	¹ ਲੋਹੇ ਦੀ ਅਹਿਰਨ ਵਤ। ² ਸਖਤ।
ਮਨਹੁ ਜਲਧਿ ¹ ਕੀ ਕੁੱਖਜਨ ² ਫੋਰਾ ³ ।	¹ ਸਮੁੰਦਰ। ² ਵੱਖੀਆਂ। ³ ਤੋੜੀਆਂ।
ਸਰਬ ¹ ਵਾਰ ਕੋ ² ਦੀਨ ਬਿਦਾਰੀ ³ ।	¹ ਸਾਰੇ। ² ਪਾਣੀ ਨੂੰ। ³ ਦੂਰ ਕੀਤਾ।
ਗਏ ਰਸਾਤਲ ¹ ਥਾਨ ਮਝਾਰੀ ² ॥ ੭੮ ॥	¹ ਪਾਤਾਲ। ² ਵਿੱਚ।
ਪੂਰਬ ਜਹਿੰ ਸੋਵਨ ਕੀ ਥਾਈਂ।	
ਤਹਿੰ ਤੇ ਧਰਨੀ ਲੀਨਿ ਉਠਾਈ।	
ਗਵਨੇ ਤਬ ਦੰਤਨ ਪਰ ¹ ਧਾਰੀ।	¹ ਦੰਦਾਂ ਉੱਤੇ।
ਸ੍ਰੀ ਬਲਵੰਤ ਲਸੇ ਛਬਿ ਭਾਰੀ ॥ ੭੯ ॥	
ਤਹਿੰ ਹਿਰੰਨਾਛ ਬਹੁਨ ¹ ਕੋ ਪ੍ਰੇਰਾ ² ।	¹ ਵਰੁਣ ਦਾ। ² ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ।
ਮਿਲਜੋ ਪੰਥ ¹ ਮਹਿੰ ਗਰਬ ਘਨੇਰਾ।	¹ ਰਾਹ।
ਅੱਗ੍ਰ ¹ ਦੰਤ ² ਧਰਨੀ ³ ਧਰਿ ਆਵਤਿ।	¹ ਅੱਗੇ। ² ਦੰਦਾਂ ਉੱਤੇ। ³ ਧਰਤੀ।
ਬਲੀ ਦੁਰਦ ¹ ਜਿਉਂ ਸੋਭ ਬਢਾਵਤਿ ²	¹ ਹਾਥੀ। ² ਵਧਾਏ ਹੋਏ।
॥ ੮੦ ॥	
ਦੇਖਿ ਦੈਂਤ ਕਿਯ ਸ਼ੋਣਤ ਨੈਨਾ ¹ ।	¹ ਲਾਲ ਨੇੜ੍ਹਾ।
ਮੁਖ ਤੇ ਬਹੁ ਬੋਲਤਿ ਦੁਰਬੈਨਾ।	
‘ਹਮਹਿੰ ਰਸਾਤਲ ¹ ਬਿਧਿ ² ਦਿਯ ਸਾਰੇ।	¹ ਪਾਤਾਲ। ² ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ।
ਤਜਿ ਛਿਤਿ ਕੋ, ਨਤੁ ¹ ਅਬ ਤੁਝ ਮਾਰੋ’	¹ ਨਹੀਂ ਤਾਂ।
॥ ੮੧ ॥	
ਅਸ ਕਹਿ ਲੇ ਕਰਿ ਗਦਾ ਚਲਾਈ।	
ਹਨਿ ਕਰਿ ¹ ਗਦਾ ਜੁ ਧਰਨ ਗਿਰਾਈ।	¹ ਪਾ:- ਹਰਿਕਰ।
ਨਭ ਮਹਿੰ ਠਾਢੇ ¹ ਦੇਵ ਬਿਲੋਕਤਿ।	¹ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਖੜੇ।
ਹਾਹਾਕਾਰ ਕਰਤਿ ਮਤਿ ਸੋਕਤਿ ¹	¹ ਸੋਕਵਾਨ ਬੁੱਧੀ।
॥ ੮੨ ॥	
ਤਿਹ ਛਿਨ ਦੇਖ ਨਿਰਾਯੁਧ ¹ ਹਰਿ ਕੋ।	¹ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।
ਕਰਜੋ ਨ ਦੈਤ ਵਾਰ ਨਿਜ ਕਰ ਕੋ।	
ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੋ ਰਿਦੇ ਬਿਚਾਰੀ।	

ਰਹਜੋ ਠਾਂਢ ਤਿਹ ਥਾਨ ਅਗਾਰੀ

॥ ੮੩ ॥

ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਤਬ ਚੱਕ੍ਰ¹ ਬੁਲਾਵਾ। ¹ਇਕ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ।

ਕੋਟ ਸੂਰ ਸਮ ਤਤ ਛਿਨ ਆਵਾ।

ਅਸੁਰ ਬਲੀ ਦੇਖਜੋ ਜਿਹ ਕਾਲਾ।

ਹੈ ਸਮੀਪ ਕਿਯੇ ਜੁੱਧ ਬਿਸਾਲਾ

॥ ੮੪ ॥

ਹਰਿ ਕੀ ਦਿਸ਼ ਪੁਨ ਗਦਾ ਚਲਾਈ।

ਕਿਯੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਲ ਸਰਬ ਲਗਾਈ।

ਆਵਤਿ ਗਹੀ ਤਬਹਿ ਜਗਤੇਸ਼ਾ।

ਜਿਉਂ ਸਰਪਨਿ ਕੋ ਗਹਿਤਿ ਖਗੇਸ਼ਾ¹ ¹ਗਰੁੜ।

॥ ੮੫ ॥

ਨਿਫਲ ਘਾਤ ਲਖਿ ਦੈਤਨ ਰਾਯਾ।

ਰਚੀ ਬਿਸਾਲ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ।

ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ¹ ਵਰਖ² ਰਜ³ ਛਾਈ। ¹ਤੇਜ। ²ਮੀਂਹ। ³ਧੂੜੀ, ਅਨ੍ਹੇਰੀ।

ਸੰਘਨ¹ ਘਨ² ਤਤਿਤਾ³ ਚਮਕਾਈ ¹ਘਨੇ। ²ਬੱਦਲਾਂ ਵਿਚੋਂ। ³ਬਿਜਲੀ।

॥ ੮੬ ॥

ਅਸਤ¹ ਰੁਧਿਰ² ਪੂੰ³ ਕਚ⁴ ਮਲ^੧ ¹ਹੱਡ। ²ਲਹੂ। ³ਪਾਕ। ⁴ਵਾਲ। ^੧ਪਾ:-ਕਸਮਲ।

ਮੂਤਾ।

ਬਰਖਤਿ¹ ਪ੍ਰਗਟੇ ਦਾਨਵ² ਭੂਤਾ। ¹ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ²ਦੈਂਤ।

ਧਰਿ ਧਰਿ ਮਾਰਹਿ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਹਿ।

ਛਿੰਦ ਭਿੰਦ¹ ਬਹੁ ਘਾਤ² ਪ੍ਰਹਾਰਹਿ³ ¹ਛਲ ਵਲ (ਨਾਲ)। (ਅ) ਛੇਦਨ ਭੇਦਨ

॥ ੮੭ ॥

(ਵਾਸਤੇ)। ²ਦਾਉ। ³ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਪਿਖਿ ਕਰਿ ਮਾਯਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਰਾਹ ਚੱਕਰ ਚਮਕਾਯਾ।

ਕਰੀ ਦੂਰ ਤਤਛਿਨ ਮਹਿ ਸੋਊ।

ਕਰਨ ਲਗੇ ਰਣ ਗਰਜਤਿ ਦੋਊ

॥ ੮੮ ॥

ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਹਾਰ¹ ਗਦਾ ਸਰਬੰਗ²। ¹ਮਾਰਨਾ। ²ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ।

ਅਰੁਣ¹ ਸਰੀਰ ਰੁਧਿਰ² ਕੇ ਸੰਗਾ। ¹ਲਾਲ। ²ਲਹੂ।

ਬਹੁਰ ਲਰਹਿ ਕਰਿ ਮੁਸ਼ਟਨ¹ ਮਾਰੀ। ¹ਮੁੱਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ।

ਬੱਜ੍ਰ ਸਮਾਨ ਨਾਦਾ¹ ਹੈ ਭਾਰੀ ॥ ੮੯ ॥ ¹ਅਵਾਜ਼।
 ਅਧਿਕ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤਾ।
 ਸਿਰ ਮਹਿੰ ਮੁਸਟਿਕ¹ ਹਨੀ ਤੁਰੰਤਾ। ¹ਇਕ ਮੁੱਕਾ।
 ਖਾਇ ਭੁਵਾਰਿ¹ ਗਿਰਜੋ ਤਬ ਐਸੇ। ¹ਭੁਵਾਲੀ।
 ਪੌਨ ਬੇਗ ਤੇ ਤਰੁ¹ ਧਰ ਜੈਸੇ ॥ ੯੦ ॥ ¹ਬਿੱਛ।
 ਜਜੋਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੋ¹ ਪੁਰਹੂਤ² ਗਿਰਾਵਾ। ¹ਬ੍ਰਿਤਾਸੁਰ ਨਾਮੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ। ²ਇੰਦਰ ਨੇ।
 ਤਜੋਂ ਪਰਸਿਰ¹ ਕੇ ਬਚ ਬਿਥਰਾਵਾ²। ¹ਸਿਰ ਉਪਰਲੇ। ²ਖਿਲਾਰੇ ਕੇਸ।
 ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤੂ¹ ਨਿਹਰਿਕੈ²। ¹ਮੌਤ। ²ਦੇਖ ਕੇ।
 ਕਹਹਿੰ 'ਧੰਨ' ਸੁਰ ਬਚਨ ਉਚਰਿਕੈ
 ॥ ੯੧ ॥
 'ਜੈ ਜੈ ਜੈ' ਧੁਨਿ ਕਰਿ ਚਹੁੰ ਘਾਈ।
 ਹਰਖ ਪੁਸ਼ਪ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਈ।
 ਤਿਹ ਕੋ ਮਾਰਿ ਧਰੀ ਪੁਨ ਧਰਨੀ।
 ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੁਰ ਉਸਤਤਿ ਬਰਨੀ'
 ॥ ੯੨ ॥
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਸ ਭਾਂਤੀ।
 ਕਹੀ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੁਹਾਤੀ।
 ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਹਰਖਾਨਾ।
 ਪੁਨ ਆਗੇ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ ॥ ੯੩ ॥
 ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਬੈਰਾਹ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ
 ਸੱਤਰਮੋ ਅਧਯਾਯ ॥ ੭੦ ॥

੨੧. [ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੰਗਲ। ਧ੍ਰੁੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੨੦<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ ਤਤਕਰਾ - ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੨

(ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਅਬ੍ਰਤ) ॥੧੦॥

ਦੋਹਰਾ:

ਅਲਖ ਅਭੇਖ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਭੂ, ਜਿਹ ਗਤਿ ਲਖੀ ਨ ਜਾਹਿ।

ਅਲਖ=ਜੋ ਲਖਿਆ ਨ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਵੇ। [ਸੰ. - ਅਲਕਸ਼]। ਅਭੇਖ=ਜਿਸ ਦਾ ਭੇਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭੇਖ=[ਸੰਸ; ਵੇਖ]=ਗਹਣਾ, ਲਿਬਾਸ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ। ਅਭੇਖ=ਜੋ ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋਵੇ। ਅਨੰਤ=ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਆਦਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਬੇਹਦ। ਗਤਿ=ਹਾਲਤ, ਦਸ਼ਾ, ਚਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਡੋਲ, ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਤ, ਅਰੂਪ, ਅਲਖ ਹੋਕੇ ਜਿਸ ਹਾਲ ਓਹ ਹੈ ਉਸ ਹਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬੰਦਨ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਤਿਹ, ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹਿ ॥੧॥

† 'ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ' ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਨੁਸਖੇ ਵਿਚ-ਭਾਰੀ ਬੇ ਪਰਵਾਹ-ਬੀ ਪਾਠ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਛਾਪੇ ਵਿਚ-ਠਾਢਾ-ਪਾਠ ਡਿੱਠਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਪਦ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਪਾਠ ਠਾਢਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਰਥ ਦੀ ਸਫਲਤਾ-ਡਾਢਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ-ਵਿਚ ਹੈ।

ਅਰਥ:

(ਜੋ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਲੱਖ ਅਭੇਖ ਤੇ ਅਨੰਤ ਹੈ (ਅਰ ਐਸਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਲਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, (ਤੇ ਜੋ) ਬੜਾ ਬੇ ਪਰਵਾਹ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਪਰ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ! ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸੂ।^੧

^੧ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਥੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧ੍ਰੁ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਥਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਪੁਰਾਤਣ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁ ਜੀ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਪਰਮ ਗਤੀ ਹੋਈ ਬੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਯਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਬੀ ਇਤਨੀ ਕੁ ਲਿਖੀ ਹੈ:-

ਧ੍ਰੁ ਹਸਦਾ ਘਰਿ ਆਇਆ ਕਰਿ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁੱਛੜ ਲੀਤਾ। ਬਾਹੁੰ ਪਕੜ ਉਠਾਲਿਆ ਮਨ ਵਿਚਿ ਰੋਸ ਮੜ੍ਹੇਈ ਕੀਤਾ। ਡਿਡਹੁਲਿੰਕਾ ਮਾਂ ਪੁਛੇ ਤੂੰ ਸਾਵਾਣੀ ਹੈਂ ਕਿ ਸਰੀਤਾ? ਸਾਵਾਣੀ ਹਾਂ ਜਨਮ ਦੀ ਨਾਮ ਨ ਭਗਤੀ ਕਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹੀਤਾ। ਕਿਸ ਉਦਮ ਤੇ ਰਾਜ ਮਿਲੈ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਤੇ ਸਭ ਹੋਵਨ ਮੀਤਾ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਆਰਾਧੀਐ ਜਿਦੁੰ ਹੋਈਐ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਾ। ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਕਰਨ ਤਪ ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ। ਨਾਰਦ ਮੁਨਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਅਮਿਓ ਰਸ ਪੀਤਾ। ਪਿਛਹੁੰ ਰਾਜੇ ਸਦਿਆ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਨੀਤਾ। ਹਾਰ ਚਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਗ ਜੀਤਾ ॥੧॥

ਅੱਗੂਜ ਗਮਨੇ ਪੁਨ ਸੁਖ ਰਾਸੂ।

ਤਾਰੇ ਤਰੈ ਛੋਰਿ ਕਰਿ ਸਭਿਹੀ।

ਉਰਧਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜਬ ਹੀ ¹ਉੱਪਰ।

॥ ੨ ॥

ਮਰਦਾਨੇ ਤਬ ਬੁਝਨ ਕੀਨੇ।

‘ਮੁਝਹਿ ਬਤਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।

ਉਡਗਨ ਇਹਾਂ ਨ ਦੀਸਤਿ ਕੋਊ।

ਹਮ ਕਿਹ ਦਿਸਿ ਤਜਿ ਆਏ ਸੋਊ?

॥ ੩ ॥

ਕਾਂ ਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ?

ਅਤਿ ਉੱਜਲ ਸੁੰਦਰ ਸੁਖਰਾਸਾ।’

ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ।

‘ਹਮ ਤੇ ਤਰੇ ਰਹੇ ਅਬ ਤਾਰੇ ॥ ੪ ॥

ਨੀਚੇ ਕਰਿ ਮੁਖ ਲੇਹੁ ਨਿਹਾਰੀ।

ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਥਾਨ ਨਿਚ¹⁺ ਝਾਰੀ²⁺

¹ਹੇਠਾਂ। ²ਸਾਰੇ। ¹⁺ਪਾ:-ਥਾਨ ਨਿਜ ਅਪਣੇ
ਟਿਕਾਣੇ।

ਹਮ ਤੇ ਉਰਧ ਏਕ ਲਖੀਜੈ।

ਨਾਮ ਧੂਆਂ ਜਿਹ ਪ੍ਰਗਟ ਭਨੀਜੈ ¹ਪਾ:-ਧੂਵ।

॥ ੫ ॥

ਤਾਂ ਕੋ ਇਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਨੇਰੋ।

ਲਘੁ ਬਯਾ ਤਪ ਜਿਨ ਕੀਨ ਵਡੇਰੋ।

¹ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ।

ਸਭਿ ਤੈ ਉਚੋ ਅਬਚਲ ਰਾਜੂ।

ਸੰਜੁਤਾ ਸੋਭਾ ਰਹਯੋ ਬਿਰਾਜੂ’ ॥ ੬ ॥

¹ਸਮੇਤ।

ਬੋਲਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ਵਡਭਾਗੀ।

ਕਥਾ ਸੁਨਨ ਕੋ ਜਿਹ ਰੁਚਿ ਜਾਗੀ⁺।

¹ਪਾ:-ਲਾਗੀ।

‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਜੀ! ਇਹ ਸਰਬ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।

ਜਿਉਂ ਪਾਯੋ ਉਨਾਂ ਥਾਨ ਉਤੰਗਾ¹ ¹ਉੱਚਾ। ¹ਪਾ:-ਇਹ, ਇਸ।

॥ ੭ ॥

ਬਯ ਲਘੁ ਤਪ ਕੀਨੋ ਕਿਹ ਕਾਰਨ?

ਪ੍ਰਭੂ ਰਿਝਾਏ ਬਿਪਤਿ ਬਿਦਾਰਨ¹।

¹ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਸੋ ਸਭਿ ਮੁਝ ਕੋ ਦੇਹੁ ਸੁਨਾਈ।

ਚਲਹੁ ਬਹੁਰਿ ਦੇਖਹਿ ਤਿਹ ਤਾਈਂ’

॥ ੮ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਬੈਨਾ।

ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਐਨਾ।

‘ਸਕਲ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੇ ਸੁਨਹੁ ਪ੍ਰਸੰਗਾ।

ਭੋ ਮਰਦਾਨੇ ! ਸੰਗ ਉਮੰਗਾ ॥ ੯ ॥

ਪੂਰਬ ਭਯੋ ਏਕ ਭੂਪਾਲਾ।

-ਸੰਭੂਮੁਨਿ- ਜਿਹ ਨਾਮ ਬਿਸਾਲਾ।

ਹੁਤੀ ਭਾਰਜਾ ਤਿਹ ਸਤ ਰੂਪਾ।

ਤਿਨ ਤੇ ਦ੍ਰੈ ਸੁਤ ਭਏ ਅਨੂਪਾ ॥ ੧੦ ॥

-ਪ੍ਰਿਯਬ੍ਰਤ¹- ਏਕ ਬਿਦਤਿ ਜਗ ਮਾਂਹੀ। ¹ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਾ।

{ਰਾਜਾ ‘ਪ੍ਰਿਅਬ੍ਰਤ’}

ਜਿਹ ਰਥ ਪਹੀਅਨ ਉਦਧਿ¹ ਖਟਾਈ²।

¹ਸਮੁੰਦਰ। ²ਖੋਦਿਆ ਸੀ।

ਦੁਤਿਯ -ਉਤਾਨਪਾਦ- ਨਿਰਪਾਲਾ।

ਭੂ ਕੇ ਕਰਿਹੀ ਰਾਜ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਹ ਕੈ ਸਦਨ ਹੁਤੀ ਜੁਗ ਨਾਰੀ।

ਇਕ ਅਨੇਹ¹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਨਨ ਪਜਾਰੀ।

¹ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਸੀ¹ ਸਰੁਚਿ ਕੇ ਅਸ ਬਿਧਿ ਸੋਊ।

¹ਵੱਸ।

ਮਨਹੁ ਮੋਲ ਕੇ ਲੀਨੋ ਕੋਊ ॥ ੧੨ ॥

ਦੁਤੀ ਸੁਨੀਤਾ¹ ਸੋਂ ਨਹਿੰ ਨੇਹਾ।

¹ਏਥੇ ਅਕਸਰ ਪਾਠ ਬਿਨੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਧਯਾਯ ੧੨ ਅੰਕ ੫ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸੁਨੀਤਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਹੈਸੀ ਬੀ ਸੁਨੀਤਾ।

ਪੁਰਾ¹ ਧ੍ਰੁੱਵ ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਜਿਸ ਗ੍ਰੋਹਾ।

¹ਪਹਿਲੋਂ।

ਪੰਚ ਬਰਖ ਧ੍ਰੁੱਵ ਕੀ ਭੀ ਬੈਸਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗਯੋ ਤਾਤ ਜਹਿੰ ਬੈਸਾ

॥ ੧੩ ॥

ਸਹਿਤ ਦੁਲਾਰ¹ ਅੰਕ² ਕੇ ਮਾਂਹੀ।

¹ਲਾਡ। ²ਗੋਦੀ।

ਬੈਠਯੋ ਚਾਵ ਰਿਦੇ ਬਹੁ ਜਾਂਹੀ।

ਤਬ ਤਿਹ ਕਾਲ ਬਿਮਾਤਾ¹ ਆਈ।

¹ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ।

ਦੇਖਿ ਸੌਤ ਸੁਤ¹ ਰਿਸ ਉਪਜਾਈ

¹ਸੌਂਕਣ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ।

॥ ੧੪ ॥

ਕਰ ਗਹਿ ਬਲ ਸੋਂ ਦੀਨ ਉਠਾਈ।

ਬਹੁ ਕਠੋਰ ਮੁਖ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।

-ਬੈਸਨ ਪਿਤ ਕੇ ਅੰਕ ਮਜਾਰਾ¹।

¹ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ।

ਨਹਿੰ ਬਾਲਿਕ! ਤੇਰੋ ਅਧਿਕਾਰਾ

॥ ੧੫ ॥

ਜੇ ਇਹ ਪਦ ਲੇਵਨ ਇਛ ਤੇਰੇ।
ਕਰਹੁ ਕਠਨ ਜਪ ਤਾਪ ਘਨੇਰੇ।
ਬੱਤ੍ਰੁ ਸਾਧਿ ਪੁਨ ਨਿਜ ਤਨ ਤਜਾਰੀ।
ਜਨਮ ਉਦਰ ਮਮ ਹੋ ਵਡਭਾਰੀ

॥ ੧੬ ॥

ਤਬ ਤੁਹਿ ਉਚਿਤ ਰਾਜ ਕੋ ਲੇਨਾ-।
ਅਸ ਕਹਿ ਝਿਰਕਯੋ ਰਿਸ ਭਰਿ ਨੈਨਾ।
ਦੀਨ ਭਯੋ ਰੋਦਨ ਵਡ ਕੀਨਾ।
ਤਿਯ ਬਸਿ^੧ ਨ੍ਰਿਪ ਨਹਿੰ ਆਦਰ ਦੀਨਾ^੨ ਖਾ:-ਡਰ।

॥ ੧੭ ॥

ਮੋਚਤਿ ਲੋਚਨ ਤੇ ਜਲ ਧਾਰਾ।
ਬਚਨ ਬਾਨ ਬਿਧ ਗਯੋ ਬਿਚਾਰਾ।
ਜਾਗਯੋ ਹਿਰਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਘਨੇਰਾ।
ਮਨਹੁ ਸਰਪ^੧ ਕਿਨ^੨ ਪਗ ਸੋਂ ਛੇਰਾ^੩ ਸੱਪ ਨੂੰ।^੪ ਕਿਸੇ ਨੇ।^੫ ਛੇੜਿਆ ਹੈ।

॥ ੧੮ ॥

ਫਰਕਤਿ ਅਧਰ, ਲੇਤਿ ਵਡ ਸ੍ਵਾਸਾ।
ਰੋਵਤਿ ਆਵਾ ਜਨਨਿ ਅਵਾਸਾ।
ਬਦਨ ਮਲੀਨ ਹੇਰਿ ਸੁਤ ਕੇਰਾ।
ਭਈ ਦੁਖੀ ਕਰਿ ਸੋਕ ਘਨੇਰਾ ॥ ੧੯ ॥
ਅਪਰ ਨਰਨ ਤੇ ਸੁਨਿ ਸੁਧਿ ਸਾਰੀ।
ਰੁਦਿਤ ਦ੍ਰਿਗਨ ਤੇ ਅੰਸੁਨ ਡਾਰੀ।
ਸਵਤ ਗਿਰਾ^੧ ਤੇ ਮਨ ਬਿਕੁਲਾਨੀ।^੨ ਸੌਂਕਣ ਦੀ ਬੋਲੀ।
ਲਤਾ^੧ ਖੇਦ ਕਰਿ ਜਨੁ ਕੁਮਲਾਨੀ^੨ ਵੇਲ।^੩ ਕੁਮਲਾ ਗਈ।

॥ ੨੦ ॥

ਬਦਨਾਂਬੁਜ^੧ ਬਹੁ ਕੀਨ ਮਲੀਨਾ।^੨ ਮੁਖ ਕਵਲ
ਨਿਜ ਸੁਤ ਅੰਕ ਬਿਖੈ ਤਬ ਲੀਨਾ।
ਊਭ ਸ੍ਵਾਸ ਲੈ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ।
-ਸੁਨਹੁ ਪੁੱਤ੍ਰੁ! ਇਵ ਲੇਹੁ ਪਛਾਨੇ

॥ ੨੧ ॥

ਦੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਨ ਦੇਤਿ ਕਿਹ ਤਾਈਂ।

ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਜਸ, ਤਸ ਫਲ ਪਾਈ।

ਪ੍ਰਿਥਮ ਪੁੰਨ ਤੇ ਸੁਖ ਚਲਿ ਆਵੈ।

ਕਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਫਲ ਪਾਵੈ ॥ ੨੨ ॥

ਗਿਰਾ ਸਵਤਾ¹ ਨੈ ਸਾਚ ਉਚਾਰੀ।

¹ਸੌਂਕਣ।

ਤੂੰ ਜਨਮਯੋ ਮਮ ਗਰਭ ਮਝਾਰੀ।

ਮੰਦ ਭਾਗ ਮੋ ਕੋ ਲਖਿ ਲੀਜੈ।

ਦਾਸੀ ਸਮ ਨਹਿੰ ਮੁਝੈ ਲਖੀਜੈ ॥ ੨੩ ॥

ਸਿੰਘਾਸਨ¹ ਕੀ ਜੇ ਅਭਿਲਾਖੇ।

¹ਤਖਤ।

ਭਜਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ ਕੋ ਬਿਰ ਰਾਖੇ।

ਜਾਸ ਚਰਨ ਕੀ ਸੇਵਨ ਕਰਿ ਕੈ।

ਲਿਯੋ ਬ੍ਰਹਮਪਦ ਬਿਧਿ ਹਿਤ ਧਰਿ ਕੈ

॥ ੨੪ ॥

ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾ ਮਨੁਰਾਜੂ।

ਕੀਨ ਅਨਿਕ ਮਖ¹ ਭੂਰ ਸਮਾਜੂ।

¹ਯੱਗੜ।

ਹਰਿ ਕੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਾ।

ਪੁਨ ਪ੍ਰਭੂ ਪਦ ਮਹਿੰ ਅੰਤ ਸਮਾਵਾ

॥ ੨੫ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਸੁਤ! ਮਨ, ਕ੍ਰਮ, ਬਚਨਾ।

ਜਾਹੁ ਸ਼ਰਨ ਜਾਂ ਕੀ ਸਭਿ ਰਚਨਾ।

ਖੋਜਤਿ ਮੁਨਿ ਜਨ ਜੋਗੀ ਜਾਸੂ¹।

¹ਜਿਸ ਨੂੰ।

ਸਿਮਰਹੁ ਤਿਹ¹ ਪੈਹਹੁ² ਫਲ ਆਸੂ³-

¹ਤਿਸ ਨੂੰ। ²ਪਾਓਗੇ। ³ਛੇਤੀ।

॥ ੨੬ ॥

ਸੁਨਯੋ ਮਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਸਾਲਾ।

ਹਿਰਦੈ ਧੀਰ ਧਰੀ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।

ਤੂਰਨ ਤ੍ਰਿਨ ਸਮ ਪੁਰਿ¹ ਕੋ ਤਯਾਗੀ।

¹ਸ਼ਹਿਰ।

ਮਧੁਬਨ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਵਡ ਭਾਗੀ

॥ ੨੭ ॥

ਨਾਰਦ ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸਭਿ ਬਿਰਤੰਤਾ।

ਮਿਲਯੋ ਆਨਿ ਮਗ ਮਾਂਹਿ ਤੁਰੰਤਾ।

ਧੂਵ ਮਨ ਕੀ ਲਖਿ ਕਰਿ ਰਿਖਿਰਾਈ।

ਸਿਰ ਪਰ ਕਰ ਪਰਸਯੋ ਹਿਤ ਲਾਈ

॥ ੨੮ ॥

-ਬਾਲ ਆਰਬਲ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।

ਸੁਨਿ ਬਿਮਾਤ¹ ਬਚ ਭਾ ਉਰ ਸਾਲਾ²-।

ਬਿਗਸਤਿ¹ ਬਾਨੀ ਬਦਨ ਬਖਾਨੀ।

-ਸਿਸ! ਤਵ ਬਯ ਨਹਿੰ ਮਾਨ ਅਮਾਨੀ¹

॥ ੨੯ ॥

ਖਾਨ ਪਾਨ ਖੇਲਨ ਰਸ ਰੀਤਾ।

ਇਨਹਿੰ ਚਾਹਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵਿਪਰੀਤਾ।

ਅਬੈ ਗਜਾਨ ਕੀ ਕੀਨਸ ਪ੍ਰੀਹਾ¹।

ਤਾਂ ਪਰ ਸੁਨਹੁ ਬਾਤ ਮਮ ਲੀਹਾ¹

॥ ੩੦ ॥

ਜਬ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੋ ਉਪਜਹਿ ਗਜਾਨਾ।

ਸ਼ੱਤ੍ਰੂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮਾਨਾ।

ਤੋਂ ਤਪ ਕਰਨ ਬਾਦ ਹੈ ਤੇਰੋ।

ਹਟਹੁ ਜਾਹੁ ਗ੍ਰਿਹ ਕਰੋ ਬਸੇਰੋ ॥ ੩੧ ॥

ਜੇਤੋ ਸੁਖ ਤੁਝ ਦੇਯ ਬਿਮਾਤਾ।

ਤਿਤੋ ਜਾਇ ਭੋਗਹੁ ਹੇ ਤਾਤਾ¹!

ਕਰਿ ਸੰਤੋਖ ਰਹਹੁ ਘਰ ਮਾਂਹੀ।

ਅਹੋ ਵਤਸ¹, ਬਨ² ਕੁਛ ਸੁਖ ਨਾਂਹੀ

॥ ੩੨ ॥

ਜੋ ਤਵ ਜਨਨਿ ਕੀਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਲੇਨ ਚਹਹੁ ਤਿਹ ਵਡੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ¹।

ਖੋਜਤਿ ਜਿਹ ਕੋ ਮੁਨੀ ਜੁਗੇਸੁਰ।

ਦੁਰਾਰਧਜ¹ ਸੋ ਲਖਿ ਪਰਮੇਸੁਰ

॥ ੩੩ ॥

ਤਪ ਤਾਪਹਿੰ ਤੀਬਰ ਚਿਰ ਕਾਲਾ।

ਕਰਿਹੈਂ ਜਤਨ ਅਨੇਕ ਬਿਸ਼ਾਲਾ।

ਤਦਪਿ ਨ ਪਾਵਹਿੰ ਫਿਰਹਿੰ ਖੁਜੰਤੇ।

ਚਰਨ ਕਵਲ ਪ੍ਰਭੁ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤੇ

॥ ੩੪ ॥

ਅਬ ਬਯ ਲਘੁ ਚਲਿਯੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਂਹੀ।

¹ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਦੇ। ²ਸੱਲ, ਪੀੜਾ।

¹ਖਿੜ ਕੇ।

¹ਹੇ ਬਾਲਕੇ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਦੀ (ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਨਹੀਂ, (ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਅਨਾਦਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ)।

¹ਇੱਛਾ।

¹ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ।

¹ਹੇ ਪੁੱਤ੍ਰ!

¹ਅਜੇ) ਬਾਲਕ ਹੋ। ²ਬਨ ਵਿੱਚ।

¹ਖਤਰਾ।

¹ਜਿਸ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਹੋਇ ਤਰੁਨ ਤਬ ਕਹਿ ਅਸ ਚਾਹੀ-।

ਸੁਨਿ ਮੁਨਿਵਰ ਬਾਨ ਰਸ ਸਾਨੀ॥

१ਰਸ ਵਾਲੀ।

ਬੋਲਯੋ ਧ੍ਰੁਵ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਪਾਨੀ॥

१ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ।

॥ ੩੫ ॥

-ਆਪ ਕਹਿਤਿ ਸਾਚੀ ਸਭਿ ਭਾਂਤੀ।

ਤੱਦਪਿ ਨ ਮੋ ਮਨ ਬਿਖੈ ਗਡਾਤੀ॥

१ਲਗਦੀ।

ਮੈ ਕੁਪੁਰਖ१ ਬਹੁਰੋ ਅਗਯਾਤੀ।

१ਜੇ ਪੁਰਖ ਪਦ ਤੇ ਨਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੋਵੇ (ਅ) ਮਾੜਾ ਆਦਮੀ। [ਸੰਸ. ਕੁ+ਪੁਰਖ]।

ਬਚ ਬਿਮਾਤ ਤੇ१ ਸੁਲਗਤਿ ਛਾਤੀ

१ਮੜ੍ਹੇਈ ਮਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ।

॥ ੩੬ ॥

ਦੁਖਤਿ ਰਿਦਾ ਸੁਨਿ ਗਿਰਾ ਕਠੋਰਾ।

ਹਟਨੇ ਤ੍ਰਿਟਾ१ ਨ ਕਰੇ ਮਨ ਮੋਰਾ॥

१ਮੁੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ। १ਪਾ:-ਹਟਨੇ ਪਰ ਨ ਕਰਤ ਮਨ ਮੋਰਾ।

ਤੁਮ ਪਰ ਹਿਤ ਕੇ ਹੇਤ ਸਦਾਈ।

ਸਰਬ ਥਾਨ ਬਿਚਰਹੁ ਰਿਖਿ ਜਾਈ

॥ ੩੭ ॥

ਜਿਹ ਪਦ ਲੋ ਪਹੁੰਚਯੋ ਨ ਪਿਤਾਮਾ॥

१ਦਾਦਾ।

ਤਾਂ ਪਦ ਕੀ ਇੱਛਾ ਅਭਿਰਾਮਾ॥

१ਸੋਹਣੀ ਇੱਛਾ ਹੈ (ਸੈਨੂੰ)।

ਸੋ ਮਾਰਗ ਮੁਝ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ।

ਰਾਵਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸਦਾਈ॥

१ਸਦਾ ਹੀ ਹੋ।

॥ ੩੮ ॥

ਤਰਨਿ ਤੇਜ ਸਮਾ१ ਗਯਾਨ ਅਪਾਰਾ।

१ਸੂਰਜ ਦੇ ਤੇਜ ਵਰਗਾ।

ਬੀਨਾ१ ਕਰ२ ਧਾਰੇ ਸੁਖ ਭਾਰਾ-।

१ਵੀਣਾ। २ਹੱਥ।

ਸੁਨਿ ਬਚ ਲਖਿ ਸ਼ਰਧਾ ਜਿਹ ਗਾਢੀ॥

१ਪੱਕੀ।

ਮੁਨਿ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਧਿਕਹਿ ਬਾਢੀ॥

१ਬਹੁਤ ਵਧੀ।

॥ ੩੯ ॥

ਕਹਿਨ ਲਗਯੋ -ਮੈਂ ਪਰਖਤਿ ਨੀਕੇ।

ਅਹੋ ਬਾਲ ਤਵ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਕੇ॥

१ਹਿਰਦੇ ਦੀ।

ਹਿਤ ਕੱਲਯਾਨ ਪੰਥ ਲਖਿ ਸੋਊ।

ਤਵ ਜਨਨੀ ਭਾਖਯੋ ਸੁਭ ਜੋਊ ॥ ੪੦ ॥

ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਕਲ ਗੁਣ ਖਾਨੀ।

ਤਾਂ ਕੋ ਸੇਵਹੁ ਮਨ ਕ੍ਰਮਾ१ ਬਾਨੀ।

१ਕਰਮ।

ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮੰ ਪੁਨ ਮੋਖਾ।
ਪਾਯੋ ਚਹਿ ਜਿਹ ਨਰ ਬਿਨ ਦੋਖਾ
॥ ੪੧ ॥

ਸੋ ਇਕ ਬਾਸਦੇਵ¹ ਕੀ ਸ਼ਰਨਾ।
ਅਪਰ ਉਪਾਵ ਨ ਕੋਊ ਬਰਨਾ।
ਅਬ ਮਧੁਬਨ¹ ਜਮਨਾ ਤਟ ਜਾਈ।
ਜਥਾ ਜੋਗ ਆਸਨ ਕੋ ਲਾਈ ॥ ੪੨ ॥
ਭਲਿ ਬਿਧਿ ਸਾਧਹੁ ਪ੍ਰਾਣੰਯਾਮਾ।
ਹੋਵਹਿ ਰਿਦਾ ਬਿਮਲ ਅਭਿਰਾਮਾ।
ਧਰਹੁ ਧਯਾਨ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਪੂਰੰ¹।
ਸ਼ਯਾਮ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪਮ ਰੂਰੰ¹ ॥ ੪੩ ॥
ਸਮ ਮਯੰਕ¹ ਮੁਖ ਮੰਡਲ ਸੋਹਨ।
ਚਾਰੁ ਚਖਨ¹ ਚਿਤਵਨ² ਮਨ ਮੋਹਨ।
ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕਯਾਨ ਕਪੋਲਾ।
ਅਧਰ ਅਰੁਨ ਛਬਿ ਬਨੀ ਅਮੋਲਾ
॥ ੪੪ ॥

¹ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ।
¹ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
¹ਪੂਰੇ ਦਾ ਦੁਪੱਟਾ।
¹ਸੁੰਦਰ।
¹ਚੰਦਰਮਾਂ ਵਰਗਾ।
¹ਨੇਤ੍ਰ। ²ਤੱਕਣੀ।

ਚਾਰ¹ ਭੁਜਾ² ਯੁਤ³ ਭੂਖਨ⁴ ਚਾਰੂ⁵।
ਗਦਾ, ਚੱਕ੍ਰ, ਦਰ¹, ਅੰਬੁਜ² ਧਾਰੂ।
ਸੂਤ¹ ਕੁੰਡਲ, ਤਨ ਪੀਤ ਦੂਕੂਲਾ²।
ਕਟ ਤਟਿ¹ ਕਿੰਕਨਿ² ਸਭਿ³ ਛਬਿ
ਮੂਲਾ⁴ ॥ ੪੫ ॥
ਪਗ ਮਹਿੰ ਨੂਪਰ¹ ਬਜਤਿ ਸੁਹਾਵਨ।
ਕੰਠ ਬਿਖੈ ਮਨਿ¹ ਸੁਠ² ਮਨ ਭਾਵਨ³।
ਕਰ ਬਹੁ ਜਤਨ ਧਰਹੁ ਅਸ ਧਯਾਨਾ*।
ਮਨ ਕੋ ਰੋਕਹੁ ਹੈ ਸਵਧਾਨਾ ॥ ੪੬ ॥
ਗੋਪ ਮੰਤ੍ਰ ਤੁਝ ਦੇਉਂ ਬਤਾਈ।
ਸਪਤ ਦਿਵਸ ਜੋ ਪਛੈ ਬਨਾਈ।
ਸਭਿ ਖੇਚਰ¹ ਦਰਸੈ² ਤਤਕਾਲਾ।
ਪਾਵਹਿੰ ਅਭਿਮਤ¹ ਸੂਖ ਬਿਸਾਲਾ
॥ ੪੭ ॥

¹ਚਾਰ। ²ਬਾਹਾਂ। ³ਸਮੇਤ। ⁴ਗਹਿਣੇ। ⁵ਸੁੰਦਰ।
¹ਸੰਖ। ²ਕਵਲ (ਪਦਮ)।
¹ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ। ²ਪੀਲਾ।
¹ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ। ²ਤੜਾਗੀ। ³ਸਾਰੀ। ⁴ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੂਲ।
¹ਝਾਂਜਰ।
¹ਮਣੀ। ²ਸੁੰਦਰ। ³ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ।
¹ਦੇਵਤੇ। ²ਦੇਖੇਂਗਾ।
¹ਮਨ ਇੱਛਤ।

ਓਨਮ ਵਾਸਦੇਵ ਭਗਵਤ ਕੋ।^੯

ਇਹ ਨਾਰਦ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਤੇ 'ਓ ਵਾਸਦੇਵ' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਹੀ ਜਾਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਿਆਨ ਓਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਓਸ ਮਤ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੇ ਜਿਸ ਮਤ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਨਾਰਦ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਬੀ ਵਿਹਤ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਰਗ ਸਿੱਖੀ ਦਾ 'ਲਿਵ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੇਧ ਨਿਰਗੁਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਤਵੱਜੋ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਯਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ:

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥ [ਗੋਂਡ ਮ:-੪]

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ ਠਾਹਰ ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ [ਸਾ: ਮ:-੫]

ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਿਖੰਨਿ ॥ [ਵਾਰ ਕਾਨੜਾ]

ਜਿਸ ਟਿਕਾਣੇ ਓਹ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿ ਜੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਾਂ ਤੋਂ ਪਰਮ ਲਿਖ ਆਏ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੫।

ਜਪੈ ਕਰਣ¹ ਮਨ ਕੋ ਕਰਿ ਬਿਤ ਕੋ²। ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੇ। ਅਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਕੇ।

ਪੂਜਾ ਕਰਹਿ ਸਰਬ ਪਰਕਾਰੀ।

ਚੰਦਨ ਪੁਸ਼ਪਾਦਿਕ ਹਿਤਧਾਰੀ-

॥ ੪੮ ॥

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀ ਧੁੱਵ ਨਿਜ ਸੁੱਨਾ¹। ਆਪਣੇ ਕੰਨੀ।

ਪੁਨ¹⁺ ਪਦ² ਬੰਦਿ³ ਕਿਯੋ ਬਨ ਗੋਨਾ⁴। ਫਿਰ। ਚਰਨਾਂ ਤੇ। ਅਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ। ਬਨ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਾ:-ਮੁਨਿ।

ਪਹੁੰਚੋ ਮਧੁਬਨ ਤਪਹਿ ਅਰੰਭਾ।

ਜਹਿੰ ਰਵਿ ਤਨਿਯਾ¹ ਪਾਵਨ ਅੰਭਾ²। ਜਿੱਥੇ ਜਮਨਾਂ ਦਾ। ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜਲ ਹੈ।

॥ ੪੯ ॥

ਚਲਿ ਨਾਰਦ ਨ੍ਰਿਪ ਕੇ ਢਿਗ ਆਵਾ।

ਸੁਤ ਬਿਯੋਗ ਜਿਹ ਮੁਖ ਮੁਰਝਾਵਾ।

ਪਿਖਿ ਰਿਖਿ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ¹ ਆਦਰ ਦੀਨਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਪੂਜ ਜਾਇ¹ ਪਰ ਪਰਣਮ² ਕੀਨਾ⁺। ਚਰਨ ਪੂਜਕੇ। ਅਨਮਸਕਾਰ। ਪਾ:-ਪੂਜ ਪਾਇ ਪਰਣਾਮ ਸੁ ਕੀਨਾ।

॥ ੫੦ ॥

ਬੋਲੋ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਬੀਨਾ।

-ਹੇ ਭੂਪਤ! ਤਵ ਬਦਨ ਮਲੀਨਾ।

ਧਰਮ ਅਰਥ ਕੋ ਬਿਗਰਜੋ ਆਜੂ- ?

ਸੁਨਿਯੋ ਬਚਨ ਭਨੇ ਨਰਰਾਜੂ ॥ ੫੧ ॥

-ਹੇ ਮੁਨਿ! ਮੈਂ ਕਾਮੀ ਮਤਿ ਹੀਨਾ।

ਲੰਪਟ ਸਦਾ ਰਹੋਂ ਤਿਯ ਦੀਨਾ।

ਬਾਲਕ ਪੰਚ ਬਰਖ ਕੇ ਜੋਊ।
ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਤਜੜੇ ਮੈਂ ਸੋਊ

॥ ੫੨ ॥

ਅਬ ਉਠਿ ਗਯੋ ਕਰਨ ਤਪ ਬਨ ਮੈਂ।
ਛੁਧਾ ਹੋਇ ਸ਼੍ਰਮ ਸੀਤ ਉਸ਼ਨ ਮੈਂ।
ਸੋ ਕਿਮ ਸਹਹਿ ਜਿ ਸੰਕਟ ਭਾਰੀ।
ਖਾਇ ਜਾਇ ਕੋ ਬਿਨ ਰਖਵਾਰੀ^੧- ^੧ਰੱਖਯਾ।

॥ ੫੩ ॥

ਕਰੁਨਾ ਬੈਨ ਸੁਨੇ ਮੁਨਿਰਾਈ।
ਹੇਤ ਪ੍ਰਬੋਧਨ ਗਿਰਾ ਅਲਾਈ।
-ਸੁਤ ਕੇ ਹੇਤ ਨ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ!
ਈਸੁਰ ਬਸਹਿ ਸਰਬ ਇਸਥਾਨਾ

॥ ੫੪ ॥

ਬਨ ਮੈਂ ਸਿਸ਼ ਕਰਿ ਹੈ ਤਪ ਭਾਰੀ।
ਲੋਕਪਾਲ ਤੇ ਉਚ^੧ ਅਧਿਕਾਰੀ। ^੧ਉੱਚੇ।
ਥੋਰਨ ਦਿਵਸ ਆਇ ਤਵ ਪਾਸਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਕਰਿਹੈ ਸੁਜਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ-

॥ ੫੫ ॥

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿ ਮੁਨੀ ਪਯਾਨਾ।
ਤਜੜੇ ਰਾਜ ਨਿਜ ਸੋਚ ਰਜਾਨਾ^੧। ^੧ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਬੰਧੀ ਸੋਚਾਂ ਤਯਾਗ
ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਧ੍ਰੁਵ ਤਹਿ ਕਰਨ ਲਗਯੋ ਤਪ ਭਾਰੀ।
ਤੀਸਰ ਦਿਨ ਫਲ ਖਾਇ ਅਹਾਰੀ

॥ ੫੬ ॥

ਪੂਜਤਿ ਯੋਂ ਇਕ ਮਾਸ ਬਿਤਾਯੋ।
ਦੂਸਰ ਮਾਸ ਤ੍ਰਿਣਨ ਕੇ ਖਾਯੋ।
ਸੂਕੇ ਪਰਨ^੧ ਤੀਸਰੇ ਮਾਸ^੨। ^੧ਸੁੱਕੇ ਪੱਤੇ। ^੨ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ।
ਖਾਇ ਰਹੈ ਸਿਮਰੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥ ੫੭ ॥

ਨਵਮੈ ਦਿਵ ਪਾਇ ਮੁਖ ਸੋਊ।
ਨੀਰ ਪਰਨ^੧ ਸੂਕੇ ਹੈਂ ਜੋਊ। ^੧ਪੱਤੇ।

ਚੌਥੇ ਮਾਸ ਬਹੁਰ ਜਬ ਆਯੋ।
ਦ੍ਵਾਦਸ ਦਿਵਸਨਿ ਮੈਂ ਤਬ ਖਾਯੋ

॥ ੫੮ ॥

ਮਾਸ ਪਾਂਚਵੇਂ ਪੌਨ ਅਹਾਰੀ।
ਜੀਤ ਸ੍ਰਾਸ ਲੀਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ।
ਏਕ ਚਰਨ ਪਰ ਹੈ ਕਰਿ ਠਾਂਢੇ।
ਭਯੋ ਬਿਟਪ¹ ਨਜਾਈ² ਅਤਿ ਗਾਢੇ ¹ਬੁੱਛ। ²ਵਰਗਾ।

॥ ੫੯ ॥

ਸਭਿ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਮਨ ਰੋਕਨ ਕੀਨੋ।
ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਚਰਨ ਮਹਿ¹ ਦੀਨੋ। ¹ਵਿੱਚ।
ਜੋ ਮਹਿਦਾਦਿਕ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨਾ¹। ¹ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਹਿਤਤ੍ਵ, ਅਹੰਕਾਰ ਆਦੀ ਜਗਤ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ।

ਸਭਿ ਕੇ ਹੈ ਅਧਾਰ ਭਗਵਾਨਾ ॥ ੬੦ ॥
ਤਿਹ ਕੇ ਧਜਾਨ ਅਡੋਲ ਸੁ ਧਰਿ ਕੈ।
ਰਹਯੋ ਠਾਂਢ ਉਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਿ ਕੈ।
ਰੋਕ ਸ੍ਰਾਸ ਜਬ ਕਿਯ ਅਸ ਕਰਨੀ।
ਡਗਮਗ ਡੋਲ ਗਈ ਸਭਿ ਧਰਨੀ

॥ ੬੧ ॥

ਸਭਿ ਕੇ ਸ੍ਰਾਸ ਰੁਕੇ ਤਿਹ ਕਾਲਾ।
ਜਗ ਮੈਂ ਖਰਭਰ¹ ਪਰਯੋ ਬਿਸਾਲਾ। ¹ਘਬਰਾਹਟ।
ਤਿਹ ਛਿਨ ਅਮਰ¹ ਗਏ ਹਰਿ ਸ਼ਰਨਾ। ¹ਦੇਵਤੇ।
ਇਕ ਮਨ ਹੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜਸ ਬਰਨਾ

॥ ੬੨ ॥

-ਹੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਜੋਂ ਰੁਕਗੇ ਸ੍ਰਾਸਾ।
ਦੁਖਯੋ ਜਗਤ ਦੀਜੈ ਸੁਖ ਰਾਸਾ-।
ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਕਹੀ ਤਬ ਬਾਨੀ।
-ਮਤ ਭੈ ਕਰਹੁ ਹੋਇ ਦੁਖ ਹਾਨੀ

॥ ੬੩ ॥

ਬਾਲ ਭਗਤ ਮਮ ਅਤਿ ਹਠ ਧਾਰੀ।
ਕੀਨ ਦੁਰਾਸਦ¹ ਤਪ ਜਿਹ ਭਾਰੀ। ¹ਕਠਨ।
ਅਬ ਮੈਂ ਜਾਉਂ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਪਾਸਾ।
ਸਭਿ ਕੇ ਛੂਟੈ ਰੋਕਨ ਸ੍ਰਾਸਾ- ॥ ੬੪ ॥
ਸੁਨਿ ਇਮ ਬਾਣੀ ਅਮਰ ਪਧਾਰੇ।

ਜਹਿੰ ਤਹਿੰ ਤਨ ਕੇ ਹੁਤੇ ਬਸਾਰੇ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਚਢੇ ਉਰਗਾਰੀ।

¹ਉਰਗ+ਅਰੀ ਸੱਪ ਦੇ ਵੈਰੀ) ਗਰੁੜ ਉਤੇ।

ਆਏ ਜਹਾਂ ਕਰਹਿ ਤਪ ਭਾਰੀ ॥ ੬੫ ॥

ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਰਿ ਅਚਲ ਸਮਾਧੀ।

ਕੇਵਲ ਕੇਸ਼ਵ ਚਰਨ ਅਰਾਧੀ।

ਰਿਦੇ ਸਰੂਪ ਬਸਾਇ ਅਨੂਪਾ।

ਨਹੀਂ ਵਹਿਰ ਕੇ ਪਿਖੈ ਸਰੂਪਾ ॥ ੬੬ ॥

ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕਿਯ ਅੰਤਰ ਧਯਾਨੇ।

¹ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਨੇ (ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੇ) ਧਯਾਨ ਅੰਦਰ ਦਾ (ਰੂਪ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤਬ ਪੰਕਜ ਸੇ ਨੈਨ ਖੁਲ੍ਹਾਨੇ।

ਸੋ ਸਰੂਪ ਢਿਗ ਬਾਹਿਰ ਦੇਖਾ।

ਪਰਜੋ ਦੰਡਵਤ¹ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸ਼ੇਖਾ ॥ ੬੭ ॥

¹ਡੰਡੇਵਤ ਪੈਕੇ (ਡੰਡੋਤ ਕੀਤੀ)।

ਪੁਨ ਲੋਚਨ ਭਰਿ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਾ।

ਚਹਿਤਿ ਅਲਿੰਗਨ¹ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।

¹ਪਰਸਣਾ।

ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਨ ਸਕਤਿ ਮਤਿ ਥੋਰੀ।

ਇੱਛਾ ਅਧਿਕ ਰਹਜੋ ਕਰ ਜੋਰੀ

॥ ੬੮ ॥

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਜਾਨਿ ਗਏ ਉਰ ਤਾਹਾ।

¹ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ।

ਨਿਜ ਕਰ ਸੰਖ ਤਬਹਿ ਮੁਖ ਛਾਹਾ।

ਤਤ ਛਿਨ ਉੱਜਲ ਮਤਿ ਹੈ ਆਈ।

ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਗਯਾਨ ਸਭਿ ਪਾਈ

॥ ੬੯ ॥

ਬਰਨਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਗੁਨ ਰੂਰੇ।

ਭਗਤਿ ਭਾਉ ਉਰ ਰਹਜੋ ਸਪੂਰੇ।

-ਬੰਦੋਂ ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਬਹੋਰੀ।

ਜਿਨ ਕਰੁਨਾ ਅਸ ਮਤਿ ਭੀ ਮੋਰੀ

॥ ੭੦ ॥

ਰਮਾ ਨਿਵਾਸ¹ ! ਈਸ਼ ! ਭਗਵੰਤਾ !

¹ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਪਤੀ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਰਬ ਅਨੰਤਾ !

ਜਢ ਜੰਗਮ ਮੈਂ ਬਯਾਪਕ ਸਾਰੇ।

ਰਚਹੁ ਆਪ ਪੁਨ ਰਹਹੁ ਨਿਰਾਰੇ

॥ ੭੧ ॥

ਜੇ ਨ ਭਜਹਿੰ ਤਵ ਚਰਨ ਗੁਸਾਈਂ !
 ਜਾਇੰ ਨਰਕ ਮਹਿੰ ਸੰਕਟ ਪਾਈ।
 ਜੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਰਸ ਭੀਨੇ।
 ਅਪਨੋ ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਸਮ ਕੀਨੇ
 ॥ ੨੨ ॥

ਸੋ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿੰ ਅਮਿਤ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕਬਿ ਨ ਪਰੈ ਤਿਨ ਪਰ ਜਮ ਜਾਲਾ।
 ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਤਰਹਿੰ ਸੰਸਾਰੂ।
 ਅਪਰ ਉਧਾਰਹਿੰ ਨਿਜ ਸੰਗਾਰੂ
 ॥ ੨੩ ॥

ਤਿਨ ਕੋ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਸਤਿਸੰਗਾ^੧।
 ਤਵ ਗੁਨ ਸੁਨੋਂ ਗਾਇ ਸ ਉਮੰਗਾ।
 ਅਹੈ ਮਨੀਖਾ^੧ ਮੋ ਮਨ ਜੇਤੀ।
 ਬਰਨਨ ਕਰੋਂ ਸੁ ਕੀਰਤਿ ਤੇਤੀ
 ॥ ੨੪ ॥

^੧ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਿਓ।

^੧ਬੁੱਧੀ।

ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਤੂੰ ਸਭਿਹਿਨਿ ਮਾਂਗੀ।
 ਸੂਤ ਅਧਾਰ ਮਣਕ ਜਿਉਂ ਆਹੀ^੧।
 ਔਰ ਨ ਲਖੀ ਜਾਤਿ ਗਤਿ ਤੇਰੀ।
 ਕਯਾ ਬਰਨੋਂ ਸੂਛਮ ਮਤਿ ਮੇਰੀ-
 ॥ ੨੫ ॥

^੧ਪਾ:-ਮਾਂਗੀ।

ਦਾਸ ਗਿਰਾ ਅਸ ਸੁਨਿਤਿ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
 ਹਰਖ ਪ੍ਰਸੀਦਤਿ ਭਏ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਬੋਲੇ -ਹੇ ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ! ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ।
 ਤਵ ਅੰਤਰ ਕੀ ਮੈਂ ਸਭਿ ਜਾਨੀ
 ॥ ੨੬ ॥

ਸੋ ਅਬ ਲੇਹੁ ਪਰਮ ਪਦ ਉਚਾ।
 ਕੋ ਨਹਿੰ ਜਹਿੰ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਪਹੂਂਚਾ।
 ਮਾਰਤੰਡ^੧, ਗ੍ਰਹ^੨, ਸੋਮ^੩, ਨਛੱਤ੍ਰਾ^੪।
 ਸਭਿਹਿ ਪ੍ਰਦੱਛਨ^੧ ਕਰਹਿੰ ਪਵਿੱਤ੍ਰਾ
 ॥ ੨੭ ॥

^੧ਸੂਰਜ। ^੨ਨਵੇਂ ਗ੍ਰਹ। ^੩ਚੰਦਰਮਾਂ। ^੪ਨਛੱਤਰ।

^੧ਪ੍ਰਕਰਮਾ।

ਤਵ ਪਿਤ ਤਪ ਹਿਤ ਜਬ ਬਨ ਜਾਈ।

ਰਾਜ ਸਮਰਪਹਿ ਤੁਝਹਿ ਬਨਾਈ।
ਛਤੀਸ ਵਰਖ ਸਹਸ ਕਰ ਰਾਜੂ।
ਪੁਨ ਪਾਵਹੁ ਨਿਜਪਦ ਸੁਖ ਸਾਜੂ
॥ ੭੮ ॥

ਉੱਤਮ ਨਾਮ ਤੋਹਿ ਜੋ ਭ੍ਰਾਤਾ।
ਸਦਾ ਅਖੇਰ ਬਿਰਤਿ ਮਹਿੰ ਰਾਤਾ।
ਸੋ ਬਨ ਮਹਿੰ ਹੋਵਤਿ ਹਤਿ ਪ੍ਰਾਨਹਿ।
ਖੋਜਨ ਹਿਤ ਤਿਹ ਮਾਤ ਪਯਾਨਹਿ
॥ ੭੯ ॥

ਸੋ ਦਾਵਾਨਲ¹ ਮਹਿੰ ਜਰਿ ਜਾਈ। ¹ਦਾਵਾ ਅਗਨੀ।
ਸਰਬ ਰਾਜ ਤੁਮ ਕਰੋ ਬਨਾਈ।
ਮਮ ਹਿਤ ਮਖ¹ ਕਰਿਯੇ ਹਿਤ ਲਾਈ। ¹ਯੱਗਯ।
ਸਿਮਰਨ ਕਰਹੁ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਈ
॥ ੮੦ ॥

ਉਚੇ ਪਦ ਅਸ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰੀ।
ਜਿਹ ਕੇ ਬੰਦਹਿੰ ਸਭਿ ਕਰ ਜੋਰੀ।
ਮਮ ਆਇਸੁ ਗਮਨਹੁ ਪੁਰਿ ਮਾਂਹੀ।
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਿਰਦੇ ਬਹੁ ਚਾਹੀ-
॥ ੮੧ ॥

ਅਸ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵੰਤ ਗੁਸਾਈਂ।
ਅੰਤਰ ਧਯਾਨ ਭਏ ਤਿਹ ਥਾਈਂ।
ਜਿਹ ਕੇ ਦਰਸਨ ਦੋਖ ਨਸਾਈਂ।
ਸੇਵਹੁ ਚਰਨ ਕਵਲ ਹਿਤਲਾਈ’
॥ ੮੨ ॥

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ ‘ਧੂੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ’ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਇਤਹੱਤ੍ਰਮੋਂ
ਅਧਯਾਯ ॥ ੭੧ ॥

੨੨. [ਗੁਰਚਰਨ ਮੰਗਲ। ਪ੍ਰੁੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ।]

੨੧<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>੨੩**ਦੋਹਰਾ:**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪਗ ਸਾਗਰ ਅਨੰਦ, ਮਨ ਨਿਜ ਮੀਨ ਬਨਾਉਂ।
ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਪਾਵਨ ਪਰਮ, ਸੁਨਿ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਸੁਖ ਪਾਉਂ ॥੧॥

ਅਰਥ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਅਨੰਦ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹਨ (ਮੈਂ) ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ (ਉਸ ਸਾਗਰ ਦੀ ਅਵਿੱਛਤ) ਮੱਛੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। (ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਮਯ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ) ਪਰਮ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਕਥਾ (ਅਗੇ ਹੋਰ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਜਨ ਸੁਖ ਪਾਉਣ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਇਤਿਹਾਸਾ।
ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ।
ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਦੀਨ ਦਜਾਲਾ।
‘ਪ੍ਰੁੱਵ ਪੁਰਿ ਕੋ ਗਮਨਯੋ ਤਿਹ ਕਾਲਾ
॥੨॥

ਸੁਨਯੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਆਵਨ।

^੧ਪੁੱਤ੍ਰ ਦਾ ਆਵਣ।

ਅਮਿਤ ਭਯੋ ਮਨ ਮੈਂ ਹਰਖਾਵਨ।

ਜਿਨ ਦਿਜਵਰ ਸੁਧ ਆਨ ਸੁਨਾਈ।

ਪਟ ਭੂਖਨ ਰਥ ਦੀਨ ਬਨਾਈ ॥੩॥

ਤਬ ਭੁਵਾਲ ਤਿਹ ਲੇ ਕਰਿ ਸੰਗਾ।

ਗਮਨਯੋ ਆਗੇ ਸਹਿਤ ਉਮੰਗਾ।

ਦੁੰਦਭਿ^੧ ਬੇਣਾ^੨ ਭੇਰਿ^੩ ਬਜਾਈ।

^੧ਧੌਂਸੇ। ^੨ਤੂਤੀਆਂ। ^੩ਭੇਰੀਆਂ।

ਬੇਦ ਪਾਠ ਦਿਜ ਕਰਤਿ ਸੁਹਾਈ ॥੪॥

ਸਰਚਿ, ਸੁਨੀਤੀ ਯੁਗ^੧ ਨ੍ਰਿਪ^੨ ਨਾਰੀ।

^੧ਦੋਵੇਂ। ^੨ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ।

ਸਿਵਕਾ ਪਰ^੧ ਚਢਿ ਚਲੀ ਅਗਾਰੀ।

^੧ਪਾਲਕੀ ਤੇ।

ਨ੍ਰਿਪ ਸੁਤ ਉੱਤਮ, ਲੋਕ ਬਿਸਾਲਾ^੧।

^੧ਉੱਤਮ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਤੇ ਢੇਰ ਲੋਕੀ।

ਗਏ ਲੇਨ ਹਿਤ ਸਭਿ ਤਤਕਾਲਾ ॥੫॥

ਪਿਖਯੋ ਉਤਾਨਪਾਦ ਸੁਤ ਬਦਨਾ।

ਕਮਲ ਪਰਫੁੱਲਿਤ ਜਯੋਂ ਸੁਖ ਸਦਨਾ।

ਤਿਹ ਛਿਨ ਰਥ ਤੇ ਉਤਰਿ ਤੁਰੰਤਾ।

ਬੰਦਤਿ ਗਰ ਲਾਯੋ ਮਤਿਵੰਤਾ ॥੬॥

ਬਿਹਬਲ ਹੁਇ ਉਤਕੰਠਾ ਭੂਰੀ।

ਕੀਨ ਅਲਿੰਗਨ¹ ਗਰ ਰਹਿਪੂਰੀ²।

¹ਜੱਫੀ ਪਾਈ। ²ਗਲ ਭਰ ਆਇਆ।

ਮਸਤਕ ਚੁੰਮਤਿ ਕਹ ਕੋ ਫੇਰਤਿ।

ਲੋਚਨ ਤੇ ਆਂਸੁਨ ਕੋ ਗੇਰਤਿ ॥ ੭ ॥

ਤਿਨ ਸੋਂ ਸੁਤ ਕੋ ਮਨਹੁ ਨੁਵਾਨਾ¹।

¹ਭਾਵ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਪੁੱਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨੁਹਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਕਹਿ ਬਹੁ ਸਨਮਾਨਾ।

ਪੁਨ ਦੋ ਮਾਤ ਮਿਲੀ ਤਿਹ ਆਈ।

ਧੂਵ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ ਸਿਰ ਨਜਾਈ ॥ ੮ ॥

-ਚਿਰੰਜੀਵ- ਦੇ ਆਸ਼ਿਖ ਤਬ ਹੀ।

ਗਰ ਸੋਂ ਲਾਇ ਪਾਈ ਸੁਖ ਤਬ ਹੀ।

ਉੱਤਮ ਭ੍ਰਾਂਤ ਮਿਲਯੋ ਤਬ ਗਰ ਸੋਂ¹।

¹ਗਲ ਨਾਲ।

ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲ ਭਰਯੋ ਸੁਭ ਉਰ ਸੋਂ

॥ ੯ ॥

ਕਰਨੀ¹ ਪਰ ਚਢਾਇ ਸੁਤ ਦੋਈ।

¹ਹਥਨੀ।

ਪੁਰਿ ਆਯੋ ਅਤਿ ਉਤਸਵ ਹੋਈ।

ਭੂਪਤ ਪਠਿ ਨਰ ਉਚਰੇ ਬਚਨਾ।

-ਦਰ ਦਰ ਪ੍ਰਤਿ ਕੀਜੈ ਸੁਠ ਰਚਨਾ-

॥ ੧੦ ॥

ਸਭਿਹਿਨਿ ਕਦਲੀ ਖੰਭ¹ ਲਗਾਏ।

¹ਕੇਲੇ ਦੇ ਖੰਭੇ।

ਮੁਕਤਾ¹ ਤੋਰਨ ਦਰ ਬੰਧਵਾਏ।

¹ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਕੁੰਕਮ¹ ਲੀਪ ਕੁੰਭ ਭਰਿ ਪਾਨੀ।

¹ਕੇਸਰ।

ਚੰਦਨ ਗੰਧਿ ਗਰੀ¹ ਛਿਰਕਾਨੀ ॥ ੧੧ ॥

¹ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ।

ਕੰਚਨ ਥਾਰ ਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੀਪਾ।

ਦੁਾਰ ਦਿਖਾਇ ਖਰੀ ਅਵਨੀਪਾ।

ਗਾਵਹਿੰ ਗੀਤ ਮਿਲੀ ਪਿਕ ਬੈਨੀ।

ਭਾਂਤ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਖੰਜਨ ਨੈਨੀ ॥ ੧੨ ॥

ਸੁਨਤਿ ਉਤਾਨਪਾਦ ਗ੍ਰਿਹ ਗਵਨਾ।

ਕੰਚਨ ਮਨਿ¹ ਜਟਿਤੀ ਜਹਿੰ ਰਵਨਾ²।

¹ਮਣੀਆਂ। ²ਰਮਣੀਕ (ਥਾਉਂ ਹੈ)।

ਅਟਾ ਫਟਕ¹ ਕੀ, ਹਾਟਕ ਕਲਸਾ²।

¹ਬਿਲੌਰ ਦੀ ਅਟਾਰੀ। ²ਕਲਸ ਸੋਨੇ ਦੇ।

ਬੀਚ ਬਿਤਾਨ¹ ਤਨਯੋ ਤਹਿੰ ਭਲ ਸਾ²

¹ਚੰਦੋਆ। ²ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ।

॥ ੧੩ ॥

ਤਿਹ ਠਾਂ ਬੈਠਿ ਤਬੈ ਭੂਪਾਲਾ।
 ਸੁਤਹਿ ਬਿਲੋਕਯੋ ਸੁਮਤਿ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਕਰਿ ਉਤਸਾਹ ਦੀਨ ਸਭਿ ਰਾਜੂ।
 ਪ੍ਰਜਾ ਮਿਲਾਈ ਸਰਬ ਸਮਾਜੂ ॥ ੧੪ ॥
 ਅਪਨੀ ਬੈਸ ਬਿੱਧੁ ਕੋ ਦੇਖੀ।
 ਗਮਨਯੋ ਤਪ ਹਿਤ ਬਨਹਿੰ ਬਿਸ਼ੇਖੀ।
 ਪਾਛੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਧੂੱਵ ਲਾਗਾ।
 ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨੁ ਭਗਤ ਵਡ ਭਾਗਾ
 ॥ ੧੫ ॥

ਜੋ 'ਸਿਸੁਮਾਰ' ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ¹ ਆਹੀ।

¹ਨਾਮ ਰਾਜਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਇਕ 'ਅਧਿਕਾਰੀ' ਜੈਸੇ ਦਖਛ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਸੀ। (ਅ)

ਸੂਰਜ।

¹ਪੁੱਤ੍ਰੀ।

'ਭ੍ਰਮੀ' ਨਾਮ ਤਿਹ ਸੁਤਾ¹, ਬਯਾਹੀ।
 ਤਿਹ ਤੇ ਧੂੱਵ ਦੂੈ ਸੁਤ ਉਪਜਾਏ।
 'ਵਤਸਰ', 'ਕਲਪੰ' ਨਾਮ ਰਖਾਏ
 ॥ ੧੬ ॥

'ਉੱਤਮ' ਨਾਮ ਭ੍ਰਾਤ ਇਕ ਕਾਲਾ¹।
 ਮ੍ਰਿਗਿਯਾ¹ ਹਿਤ ਬਨ ਗਯੋ ਬਿਸਾਲਾ।
 ਜੱਛਨ ਸੰਗਾ¹ ਭਯੋ ਰਣ ਭਾਰੀ।
 ਲਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਉੱਤਮ ਗਯੋ ਮਾਰੀ
 ॥ ੧੭ ॥

¹ਇਕ ਸਮੇਂ।

¹ਸ਼ਿਕਾਰ।

¹ਯਕਸ਼ਾਂ ਨਾਲ।

ਹਿਤ ਖੋਜਨ ਗਵਨੀ ਤਿਹ ਮਾਈ।
 ਜਰੀ ਸੁ ਦਾਵਾਨਲ ਇਕ ਥਾਈਂ।
 ਭ੍ਰਾਤਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੁਨੀ ਧੂੱਵ ਕਾਨਾ।
 ਜਗਯੋ ਰੋਸ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖ ਮਾਨਾ
 ॥ ੧੮ ॥

ਜਗਿ ਬਿਜਈ¹ ਰਥ ਚਢਤਿ ਸਿਧਾਯੋ।
 ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਬਿਖੈ ਚਲਿ ਆਯੋ।

¹ਜਗਤ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਲਕਾ ਪੁਰੀ¹ ਸਮੀਪ ਪਯਾਨਾ।
 ਨਿਜ ਮੁਖ ਧਰਿ ਕਰਿ ਸੰਖ ਬਜਾਨਾ
 ॥ ੧੯ ॥

¹ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਨਗਰੀ।

ਸੁਨਤਿ ਜੱਛ ਨਿਕਸੇ ਬਲ ਭਾਰੀ।
 ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਨਿਜ ਸਰਬ ਸੰਭਾਰੀ।
 ਭਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਦੁਹਨ ਦਿਸਿ ਘੋਰਾ।
 ਛੂਟੇ ਤੀਛਣ ਬਾਨ ਕਠੋਰਾ ॥ ੨੦ ॥
 ਜੱਛ ਜਬੈ ਘਾਇਲਾ¹ ਕਰਿ ਡਾਰੇ।
 ਹਟੇ ਸਰਪ ਸਮ ਰਿਸ ਉਰ ਧਾਰੇ।
 ਪੌਰਖ¹ ਧੂਵ ਕੋ ਸਹਿ ਨ ਸਕਾਈ।
 ਭਰੇ ਗਰਬ ਭੂਰੰ¹ ਗਰਜਾਈ ॥ ੨੧ ॥
 ਏਕ ਬਾਰ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਤਹਿ ਸਭਿਹੀ।
 ਬਾਨ ਅਨਿਕ ਬਰਖਾਏ ਤਬ ਹੀ।
 ਪਰਿਘ¹, ਭਸੁੰਡੀ², ਤੋਮਰ³, ਸ਼ਕਤੀ⁴।
 ਨਾਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਰੈ ਕੋ ਉਕਤੀ ॥ ੨੨ ॥
 ਛਾਯੋ ਰਬ ਧੂਵ ਕੋ ਤਬ ਐਸੇ।
 ਮਹਾਂ ਮੇਘ ਘਟ ਸੂਰਜ ਜੈਸੇ।
 ਜਿਉਂ ਗਿਰ ਪਰ ਬਰਖੈਂ ਘਨ ਭਾਰੇ।
 ਤਿਉਂ ਇਕ ਬਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਭਿ ਡਾਰੇ
 ॥ ੨੩ ॥

¹ਜਖਮੀ।¹ਬਲ।¹ਬੜੇ।¹ਕੁਹਾੜਾ, ਗੰਡਾਸਾ। ²ਗੁਰਜ। ³ਬਰਛਾ। ⁴ਬਰਛੀ।

ਭਾ ਅਕਾਸ਼ ਮਹਿ ਹਾਹਾਕਾਰਾ।
 -ਨਸਜੋ¹ ਬੰਸ ਮਨੁ²- ਐਸ ਬਿਚਾਰਾ।
 ਤਿਹ ਛਿਨ ਜੱਛ ਸਭੈ ਹਰਖਾਏ।
 ਭਰੇ ਗਰਬ ਉਰ ਵਡ ਗਰਜਾਏ
 ॥ ੨੪ ॥

¹ਨਾਸ ਹੋਯਾ ਕਿ ਹੋਯਾ। ²ਮਨੁ ਦਾ ਬੰਸ।

ਧੂਵ ਰਬ ਅਵਸਰ ਪਾਇ ਬਹੋਰੀ।
 ਰਵਿ ਜਿਉਂ ਨਿਕਸਿ ਨੀਹਾਰਹਿ ਫੇਰੀ¹।
 ਧੋਰਿ¹ ਧਨੁ² ਕਰ ਮਹਿ³ ਸਰ⁴
 ਬਰਖਾਏ।
 ਪੀੜਤ ਹੁਇ ਸਭਿ ਸ਼ਤ੍ਰੂ¹ ਪਲਾਏ²
 ॥ ੨੫ ॥

¹ਕੋਹਿਰ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ।¹ਧਾਰਕੇ। ²ਧਨੁਖ। ³ਹੱਥ ਵਿਚ। ⁴ਤੀਰ।¹ਵੈਰੀ। ²ਦੌੜ ਗਏ।

ਬਾਨਨ ਸੰਗ ਬਿਧੇ ਤਨ ਤਿਨ ਕੇ।
 ਭਾਗੇ, ਵਡੋ ਗਰਬ ਉਰ ਜਿਨ ਕੇ।
 ਮਾਥੇ ਭੁਜਾ ਚਰਨ ਕਟਿ ਡਾਰੇ।

ਜੇ ਸਨਮੁਖ ਭੇ ਤਤਛਿਨ ਮਾਰੇ ॥ ੨੬ ॥

ਅਨਗਨ ਜੱਛ ਪਰੇ ਕਟ ਧਰਨੀ।

ਬਨ ਕਟਨੇ ਸਮ ਉਪਮਾ ਬਰਨੀ।

ਘਨ ਅਨੀਕ¹ ਜਿਵ ਪੌਨ ਅਗਾਰੀ।

¹ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਫੌਜ।

ਤਿਉਂ ਭਾਗੇ ਪਾਛੇ ਨ ਨਿਹਾਰੀ ॥ ੨੭ ॥

ਮਾਯਾ ਅਪਨੀ ਤਬਹਿ ਪਸਾਰੀ।

ਸ਼ਿਲਾ ਕਬੰਧ¹ ਗਿਰਹਿ² ਨਭ³ ਭਾਰੀ⁴।

¹ਪੱਥਰ ਤੇ ਧੜ। ²ਗਿਰਦੇ ਹਨ। ³ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ।

⁴ਭਾਰੇ, ਬਹੁਤ।

ਬਿਸ਼ਟਾ, ਮੂੜ੍ਹ, ਰੁਧਿਰ¹, ਪੁੰ, ਤਬ ਹੀ।

¹ਲਹੂ।

ਬਰਖੈਂ ਸ਼ੁੱਤੂ¹ ਗਗਨ² ਤੇ ਸਭਿਹੀ

¹ਵੈਰੀ। ²ਅਕਾਸ਼।

॥ ੨੮ ॥

ਸੂਕਰ¹, ਸਿੰਘ², ਬਜਾਘ੍ਰ³, ਅਹਿ ਘੋਰਾ।

¹ਸੂਰ। ²ਸ਼ੇਰ। ³ਬਘਿਆੜ।

ਪ੍ਰਲੈ ਸਰਸ ਭਾ ਨਾਦ ਕਠੋਰਾ।

ਜਿਉਂ ਧੂ ਕੀ ਧੁਜਨੀ¹ ਹੈ ਹਾਨੀ।

¹ਸੈਨਾ।

ਤਿਉਂ ਸੁ ਆਸੁਰੀ ਮਾਯਾ ਠਾਨੀ¹

¹ਕੀਤੀ।

॥ ੨੯ ॥

ਧੂਵ ਹਰਿ ਭਗਤ ਮਹਾਂਬਲ ਧਾਰਾ।

ਨਾਰਾਯਨਸਰ¹ ਤਬਹਿ ਸੰਭਾਰਾ।

¹ਨਾਰਾਇਣ ਅਸਤ੍ਰ।

ਕਰ¹ ਮਹਿੰ ਲੇ ਧਨੁ ਮਹਿੰ ਜਬ ਜੋਰਾ।

¹ਹਥ।

ਨਾਸ਼ ਭਈ ਮਾਯਾ ਵਡ ਘੋਰਾ ॥ ੩੦ ॥

ਜਬ ਵਹੁ ਬਾਨ ਕਟਕ¹ ਮਹਿੰ ਡਾਰਾ।

¹ਵੈਰੀ ਸੈਨਾ।

ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਸਗਰੋ ਸੰਘਾਰਾ।

ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਜਾਕੁਲ ਹੈ ਭਾਗੇ।

ਸਰਪ ਬ੍ਰਿੰਦ ਜਜੋਂ ਖਗਪਤਿ ਆਗੇ

॥ ੩੧ ॥

ਧੂਵ ਕੋ ਪਿਤਪਿਤ¹ ਨ੍ਰਿਪ ਮਨੁ² ਜੋਈ।

¹ਦਾਦਾ। ²ਅਨੂੰ ਰਾਜਾ।

ਦਯਾ ਭਈ ਆਯੋ ਚਲਿ ਸੋਈ।

ਕਹਿਨ ਲਗਾ ਧੂਵ ਕੋ ਅਸ ਬਾਨੀ।

-ਬਿਨ ਅਪਰਾਧ ਨ ਜਛ ਕਰਿ ਹਾਨੀ

॥ ੩੨ ॥

ਤੂੰ ਹਰਿ ਭਗਤ ਦਯਾ ਉਰ ਧਾਰਹੁ।

ਰਿਸ ਕਰਿ ਸ਼ਾਂਤਿ¹, ਨ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਹੁ। ¹ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ।

ਏਕ ਭ੍ਰਾਤ ਤੇਰੇ ਇਨ ਮਾਰਾ।

ਤੈਂ ਅਨਗਨ ਬਹੁ ਕਟਕ ਸੰਘਾਰਾ

॥ ੩੩ ॥

ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੁਮ ਬਿਸ਼ਨੁ ਧਿਆਯੋ।

ਤਹਾਂ ਗਜਾਨ ਪੂਰਨ ਉਰ ਪਾਯੋ।

ਆਤਮ ਸਰਬ ਬਿਖੇ ਹੈ ਏਕੁ।

ਅਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਭਾਰਿ ਬਿਬੇਕੁ ॥ ੩੪ ॥

ਅਹੈ ਅਨੁਚਿਤ ਯਹੈ ਸਭਿ ਬਾਤਾ।

ਬਸ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਨ ਕਰਿ ਅਬ ਤਾਤਾ! -।

ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੀਨ ਗਜਾਨ ਮਨੁ ਰਾਉ।

ਜੁੱਧ ਕਰਤਿ ਧੁੱਵ ਕੀਨ ਹਟਾਉ

॥ ੩੫ ॥

ਪੁਨ ਮਨੁ¹ ਗਵਨਜੋ ਅਪਨ ਅਵਾਸੁ। ¹ਮਨੂੰ।

ਤਬ ਧਨਪਤਿ¹ ਆਵਾ ਧੁੱਵ ਪਾਸੁ। ¹ਕੁਬੇਰ।

ਬਰਨਨ ਕੀਨੋ ਸੁਜਸ ਬਿਸਾਲਾ।

-ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਰਿ ਭਗਤ ਭੁਵਾਲਾ

॥ ੩੬ ॥

ਕਹਜੋ ਪਿਤਾਮਾ ਕੋ ਤੁਮ ਮਾਨਾ।

ਉਰ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਕਲ ਬਿਸਰਾਨਾ¹। ¹ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤੁਮ ਭ੍ਰਾਤਾ ਨਹਿ ਜੱਛ ਸੰਘਾਰਾ।

ਏਕ ਨਹੀਂ ਜੱਛ ਤੁਮ ਨੈ ਮਾਰਾ ॥ ੩੭ ॥

ਮਾਰਨ ਕੋ ਕਾਰਨ ਇਕ ਕਾਲੂ¹। ¹ਮੌਤ।

ਲਖਤਿ ਨ ਕੋ ਗਤਿ ਜਾਸ ਬਿਸਾਲੂ।

ਮੈਂ ਅਰ ਮੋਰ ਤੋਰ ਜੇ ਜਾਨਤਿ।

ਤਾਂ ਕੋ ਪੰਡਤ ਅੱਗਜ¹ ਪਛਾਨਤਿ ¹ਅੱਗਜਾਨੀ।

॥ ੩੮ ॥

ਤੂੰ ਮਤਿਵਾਨ ਗਜਾਨ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਮਾਨੀ।

ਤੁਝ ਪਰ ਮੈਂ ਸੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਬਿਸਾਲਾ।

ਚਹੋ ਜੁ ਬਰ ਜਾਚਹੁ ਤਤਕਾਲਾ-

॥ ੩੯ ॥

ਸੁਨਿ ਬੋਲਯੋ ਧੂੱਵ ਤਬ ਅਸਰੀਤੀ।
-ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਚਰਨ ਅਚਲ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤੀ।
ਸਿੰਧੁ ਜਗਤ ਜਾਂ ਤੇ ਤਰਿ ਜਾਉਂ।
ਇਹ ਬਰ ਤੁਮ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਭ ਪਾਉਂ-

॥ ੪੦ ॥

-ਏਵ ਮਸਤ¹- ਕਹਿ ਬਚਨ ਕੁਮੇਰਾ²। ¹ਐਸੇ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ²ਕੁਬੇਰ।
ਗਮਨਯੋ ਤਬਹਿ ਹੁਤੋ ਜਹਿੰ ਡੇਰਾ।
ਧੂੱਵ ਅਪਨੇ ਪੁਰਿ ਕੋ ਚਲਿ ਆਵਾ।
ਜਿਹ ਕੋ ਸੁਰ ਨਰ ਮਹਿੰ ਜਸ ਛਾਵਾ

॥ ੪੧ ॥

ਕੀਨ ਪ੍ਰਿਥੀ ਕੋ ਰਾਜ ਘਨੇਰਾ।
ਕਰਿ ਮਖ¹ ਫਲ ਅਰਪਯੋ ਹਰਿ ਪੈਰਾ। ¹ਯੱਗੜ।
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਰਹਯੋ ਸਮਾਈ।
ਸਰਬ ਸੁਖਨ ਸੋ ਪ੍ਰਜਾ ਬਸਾਈ

॥ ੪੨ ॥

ਛੱਤਿਸ ਸਹਸ¹ ਬਰਖ ਕਰਿ ਰਾਜੂ। ¹ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ।
ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮਾਦਿਕ ਸਾਜੂ।
ਨੰਸੂਰ¹ ਲਖਿ ਕਰਿ ਜਗਤ ਬਹੋਰੀ। ¹ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।
ਸੁਪਨ ਸਮਾਨ ਦੀਨਿ ਸਭਿ ਡੇਰੀ

॥ ੪੩ ॥

ਸੁਤ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਰਪਨ ਕੀਨਾ।
ਆਪ¹ ਪੰਥ ਕਾਨਨ ਕੋ ਲੀਨਾ। ¹ਧੂਵ ਨੇ।
ਕੀਨ ਸ਼ਨਾਨ ਸੁਰਸਰੀ¹ ਤੀਰਾ। ¹ਗੰਗਾ।
ਬੈਠਿ ਗਯੋ ਪੁਨ ਗੁਨੀ ਗਹੀਰਾ ॥ ੪੪ ॥

ਜੋਗ ਸਮਾਧੀ ਕੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
ਧਯਾਤਾ ਧੇਯ ਏਕ ਕਰਿ ਲੀਨੇ।
ਭਯੋ ਅਭਾਵ ਜਗਤ ਕੋ ਤਬ ਹੀ।
ਮਨ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਯੋ ਨਹਿੰ ਕਬਹੀ

॥ ੪੫ ॥

ਇਹ ਬਿਧਿ ਬੀਤ ਗਯੋ ਕੁਛ ਕਾਲੂ।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਮਹਿੰ ਮਗਨ ਬਿਸਾਲੂ।
 ਨਭ ਤੇ ਤਬ ਬਿਵਾਨ ਇਕ ਆਵਾ।
 ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਪਸਰਯੋ ਜਾਸ ਪ੍ਰਭਾਵਾ
 ॥ ੪੬ ॥

ਕਿੰਕਰ ਜਿਹ ਕੋ ਲਗੇ ਅਨੂਪਾ।
 ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੁਠਾ¹ ਸ਼ਯਾਮ² ਸਰੂਪਾ।
 ਬਯ¹ ਕਿਸ਼ੋਰ² ਸ਼ਸਿ ਬਦਨ ਸੁਹਾਵਤਿ।
 ਕੁੰਡਲ ਮੁਕਟ ਹਾਰ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ

¹ਸੁੰਦਰ। ²ਸਾਂਵਲਾ।

¹ਆਯੂ। ²ਕੁਮਾਰ।

॥ ੪੭ ॥

ਨੰਦਾਦਿਕ¹ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿੰਕਰ² ਜੇਈ[†]।
 ਧੁੱਵ ਕੇ ਪਦ ਬੰਦਤਿ ਭੇ ਸੇਈ।
 ਕਹਿਨ ਲਗੇ -ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾ!
 ਬਾਲ ਬੈਸ ਕਿਯ ਭਗਤਿ ਅਪਾਰਾ
 ॥ ੪੮ ॥

¹ਨੰਦ ਤੋਂ ਆਦਿ। ²ਦਾਸ। [†]ਪਾ:-ਤੇਈ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਤਿ¹ ਤੁਮ ਭਲੇ ਰਿਝਾਏ।
 ਤਾਂਹੀ ਨੈ ਤੁਝ ਪਾਸ ਪਠਾਏ।

¹ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਨੂੰ।

ਪ੍ਰਭੂ ਆਗਯਾ ਅਬ ਕਰਹੁ ਪਯਾਨਾ।
 ਨਿਰਮਲ ਸੁਖ ਭੋਗਹੁ ਬਿਧਿ ਨਾਨਾ
 ॥ ੪੯ ॥

ਸਪਤ ਰਿਖੀ ਅਭਿਲਾਖਤਿ ਪਦ ਜਿਹੰ।
 ਜਤਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਨਹਿੰ ਤਿਹੰ।
 ਭਾਨੁ¹ ਇੰਦ² ਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ।
 ਕਰਹਿੰ ਪ੍ਰਦੱਛਨ¹ ਨਿਤ ਹਿਤ ਧਾਰੇ
 ॥ ੫੦ ॥

¹ਸੂਰਜ। ²ਚੰਦ।

¹ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ।

ਤੋਰ ਪਿਤਾਮਾਦਿਕ¹ ਤਪ ਕਾਰੀ।
 ਕੋਇ ਨ ਪਹੁੰਚਯੋ ਤਹਾਂ ਅਗਾਰੀ¹।
 ਇਸ ਬਿਵਾਨ ਪਰ ਚਢੋ ਤੁਰੰਤਾ।
 ਭੋਗਹੁ ਸੁਖ ਜੋ ਮਹਿਤ ਅਨੰਤਾ-
 ॥ ੫੧ ॥

¹ਦਾਦਾ ਆਦਿਕ।

¹ਅਗੇ।

ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਧੁੱਵ ਜਬ ਹੀ।
 ਸੁਰਸਰਿ ਮੈਂ ਸ਼ਨਾਨ ਕਿਯ ਤਬ ਹੀ।

ਸਰਬ ਰਿਖਿਨਿ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕੀਨੀ।
 ਹਰਖਤਿ ਹੈ ਸੁਭ ਆਸਿਖ ਲੀਨੀ
 ॥ ੫੨ ॥

ਪੁਨ ਬਿਮਾਨ ਪੂਜਾ ਭਲਿ ਭਾਂਤੀ।
 ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੱਛਨ ਦੀਨਿ ਸੁਹਾਤੀ।
 ਸਰਬ ਗਣਨ ਕੋ ਬੰਦਨ ਕਰਿ ਕੈ।
 ਚਢ੍ਹੋ ਬਿਮਾਨ ਹਰਖ ਉਰ ਭਰਿਕੈ
 ॥ ੫੩ ॥

ਦੇਵਨ ਬਾਦਿਤ¹ ਸਰਬ ਬਜਾਏ। ¹ਵਾਜੇ।
 ਪੁਸ਼ਪਾਂਜੁਲ¹ ਬਹੁਤੇ ਬਰਖਾਏ। ¹ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੁਕ।
 -ਜਯ ਜਯ- ਧੁਨਿ ਚਹੁੰ ਓਰ ਉਚਾਰੀ।
 ਚਲ੍ਹੋ ਬਿਮਾਨ ਮਹਾ ਸੁਖਕਾਰੀ ॥ ੫੪ ॥
 ਸਭਿਹਨਿ ਤੇ ਉਚੇ ਅਸਥਾਨਾ।
 ਪਹੁੰਚ੍ਹੋ ਚਲਿ ਕਰਿ ਰੁਚਿਰ ਬਿਮਾਨਾ।
 ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਸੁਨਿਯੇ ਗੁਨਖਾਨੀ!
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਭਾਖੀ ਸਰਬ ਕਹਾਨੀ ॥ ੫੫ ॥
 ਸੁਨਿ ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿ ਚਿਤ ਚਾਹੀ।
 ‘ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ! ਦਰਸ ਕਰਹਿ ਅਬ ਤਾਂਹੀ।
 ਜਿਹ ਕੇ ਰੁਚਿਰ ਚਰਿਤ ਤੁਮ ਭਾਖਾ।
 ਤਿਹ ਕੇ ਦੇਖਿਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ’
 ॥ ੫੬ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਭਨੈ ‘ਸੁਨਹੁ ਮਰਦਾਨਾ !
 ਚਲਹੁ ਦਿਖਾਵੈਂ ਤਿਹ ਇਸਥਾਨਾ।’
 ਅਸ ਕਹਿ ਗਮਨ ਕਿਯੋ ਤਤਕਾਲਾ।
 ਪ੍ਰੁੱਵ ਮੰਡਲ ਮਹਿੰ ਗਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ
 ॥ ੫੭ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਫਿਰਤਿ ਹੁਤੇ ਪ੍ਰੁੱਵ ਥਾਨ ਨਿਜ,
 ਦੇਖਿ ਹਮਾਰੀ ਓਰ।
 ਉਰ ਬਿਚਾਰ -ਤ੍ਰੈ ਨਰ ਇਹਾਂ,
 ਆਏ ਕਿਹ ਕੇ ਜੋਰ- ॥ ੫੮ ॥

ਚੌਪਈ:

ਪਹੁੰਚੇ ਤਿਹ ਸਮੀਪ ਜਬ ਜਾਈ।

‘ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਅਲਾਈ।

ਬੂਝਤਿ ਧੂਵ ‘ਕੌਨ ਤੁਮ ਆਏ?’

ਭੂਚਰ ਖੇਚਰ ਕਿਨ ਪਹੁੰਚਾਏ¹?

॥ ੫੯ ॥

¹ਭੂਚਰ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ (ਮਨੁੱਖਾਂ) ਨੂੰ
(ਖੇਚਰ) ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ
ਕਿਸਨੇ ਪੁਚਾਇਆ ਹੈ?

ਕੈਸੇ ਮਾਰਗ ਲੀਨ ਪਛਾਨਾ?

ਆਗੈ ਕਿਤ ਕੋ ਕੀਨ ਪਯਾਨਾ?

ਬਿਖਮ¹ ਪੰਥ² ਵਡ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਆਏ?

¹ਟੇਢਾ (ਅ) ਕਠਨ। ²ਰਾਹ।

ਦੇਵ ਨ ਦਾਨਵ ਕਿਹਨੂੰ ਖਾਏ? ॥ ੬੦ ॥

ਪੂਰਬ ਭਈ ਨ ਕਬਹੂੰ ਐਸੇ।

ਦੇਹਿ ਸਹਿਤ ਆਏ ਅਬ ਜੈਸੇ।

ਬਿਖਮ ਪਹਾਰ ਉਲੰਘੇ ਸਾਰੇ।

ਯੋ ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ

॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

‘ਸੱਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ,

ਕੀਨ ਭਗਤਿ ਤਿਹ ਜੋਰ।

ਮਾਰਗ ਭਲੇ ਪਛਾਨਿ ਕੈ,

ਆਏ ਤੁਮਰੀ ਓਰ ॥ ੬੨ ॥

ਚੌਪਈ:

ਧਰਜੋ ਧਯਾਨ ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਾ।

ਸਭਿਹੀ ਮਾਰਗ ਭਯੋ ਸੁਖਾਰਾ।

ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ।

ਦਾਨਵ ਦੇਵ¹ ਚਰਨ ਕੋ ਲਾਏ ॥ ੬੩ ॥

¹ਦੇਉ, ਦੈਂਤ।

ਦਰਸ਼ਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖ ਹਮਾਰੈ।

ਬਰ ਦੀਜੈ ਜਿਉਂ ਬੇਗ ਨਿਹਾਰੈਂ।

ਬਾਲ ਬੈਸ ਤੇ ਭਗਤ ਸਪੂਰਨ।

ਮਹਿਮਾ ਅਧਿਕ ਤੌਰ ਗੁਨ ਰੂਰਨ¹ ¹ਸੁੰਦਰ।

॥ ੬੪ ॥

ਜਾਨਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਹਮਾਰਾ।

ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਤਨ ਕੋ ਸੁਖਸਾਰਾ।’

ਧੂੱਵ ਨੈ ਸੁਨੜੋ ਨਾਮ ਅਸ ਜਬ ਹੀ।
ਨਮੋ ਦੀਨੀ ਕਰ ਜੋਰੇ ਤਬ ਹੀ ॥੬੫॥

ਕਹਨ ਲਗੜੋ 'ਪੂਰਬ¹ ਸੁਧ ਪਾਈ। ਖਹਿਲੇ ਹੀ।

ਧਰਾਵਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਧਰਿ ਜਾਈ।

ਆਨਿ ਨਿਕਟ ਮੁਝ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨੰ।

ਲੋਚਨ ਗੋਚਰ¹ ਸਫਲੀ ਕੀਨੰ' ॥੬੬॥ ਨੇੜਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨੁ ਸੁਖ ਰਾਸੁ!

ਯੋਂ ਹਰਖਤਿ ਕਿਯ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸੁ।

ਕਿਤਿਕ ਕਾਲ ਬੈਠੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਮੀ।

ਤਿਹ ਪਦ¹ ਕਵੀ¹ ਨਮਾਮਿ ਨਮਾਮੀ² ਚਰਣਾਂ ਤੇ। ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

॥੬੭॥

ਪਾ:-ਕਰੀ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਧੂੱਵ ਪ੍ਰਸੰਗ' ਬਰਨਨੰ ਨਾਮ ਬਹੱਤ੍ਰਮੋਂ
ਅਧਯਾਯ ॥੭੨॥

੨੩. [ਸੰਤ ਮੰਗਲ। ਸੰਚਖੰਡ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਲਣ ਪ੍ਰਸੰਗ]

੨੨<< ਪਿਛਲਾ ਅਧਿਆਇ [ਤਤਕਰਾ](#) - [ਸੰਖੇਪ ਲਿੰਕ](#) ਅਗਲਾ ਅਧਿਆਇ >>

ਦੋਹਰਾ:

ਅਦਭੁਤ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਸਰੁ, ਕਰਿ ਸ਼ਨਾਨ ਮਿਲਿ ਤਾਂਹਿ।

ਬਾਇਸ ਤੇ ਪਿਕ ਹੋਤਿ ਹੈ, ਬਕ ਤੇ ਹੰਸ ਕਰਾਹਿ ॥੧॥

ਅਦਭੁਤ=ਅਚਰਜ। ਅਨੋਖਾ। [ਸੰਸ: ਅਦਭੁਤ]

ਬਾਇਸ=ਕਾਂ। [ਸੰਸ. ਵਾਯਸ] ਭਾਵ-ਖੋਟੇ, ਕੂਰ, ਲੋਭੀ। ਪਿਕ=ਕੋਇਲ। ਭਾਵ-ਗੁਣੀ, ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ। ਬਕ=ਬਗਲਾ, ਭਾਵ-ਦੰਭੀ, ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ। ਹੰਸ=ਹੰਸ ਪੰਛੀ, ਭਾਵ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸੁਜਨ, ਸੰਤ, ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ ਪੁਰਖ।

ਅਰਥ:

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਇਕ ਅਚਰਜ ਸਰੋਵਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਨੇ (ਰੂਪੀ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਇਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਤੇ ਜੋ) ਬਗਲੇ ਤੋਂ ਹੰਸ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਸੰਧੁਰੁ ਵਾਚ ॥

ਚੌਪਈ:

ਬਾਲਾ ਕਹਿਤਿ ਰੁਚਿਰ ਇਤਿਹਾਸਾ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸੁਨਿ ਸੁਖਰਾਸਾ !

ਹਮ ਕੇ ਧੁੱਵ ਲੋਕ ਮਹਿ ਛੋਰਾ।

ਗਮਨੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਕੀ ਓਰਾ ॥੨॥

ਇਸ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਚ ਖੰਡ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਲੋਕ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਣਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਓਹ ਕਿਸੇ ਪੰਚ ਭੌਤਕ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇ ਵਯਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਐਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਚਖੰਡ ਤੇ ਸਾਈਂ ਆਪ ਜੋ ਕੁਛ ਓਹ ਹਨ ਪੰਚ ਭੌਤਕੀ ਨਹੀਂ, ਸਰਬ ਆਤਮ ਰੰਗ ਚਲੂਲ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਹਨ ਜੋ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ 'ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰਤਾ ਸਾਰੁ।' ਫਿਰ ਜਦ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਮਾਨਾਂ ਤੇ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪਦ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਓਹ ਸਾਂਗੋ ਪਾਂਗ ਜੈਸੇ ਕਿ ਓਹ ਹਨ ਕਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਜੋ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਬੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਛਬੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਨ, ਆਤਮ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਭੂਖਣ ਤੇ ਬਸਤੂ ਕੀ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਹਨ, ਕੌਣ ਕਹਿ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਵਰਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛਬੀ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅਕਹਿ ਹੈ। ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸੇ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ:-

ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ। ਉਚਰ ਸਕੈ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿ ਕੋਈ।

ਜਹਿ ਕੁੰਠਤਿ ਹੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ। ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥੨੨॥

ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤ ਸੁਖਾਰੇ। ਕਹਉਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ।

ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਉਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਅਗੰਮ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਮੂਜਬ ਸੌਖਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ, ਮੁਕਤੇ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਏ। ਫਿਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਐਉਂ

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾਕੇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-
 ਏਕ ਰੋਮ ਮਹਿ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ। ਬਿਧਿ, ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ, ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ। ਅਰਥਾਤ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ
 ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਅਨਗਿਣਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ
 ਉੱਚੇ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸੁਆਮੀ “ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ” ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਵਿ ਜੀ ਸਾਡੀ
 ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਖਜਾਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ
 ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਰੂਪ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ‘ਨ ਸੰਖੰ ਨ ਚਕ੍ਰੰ
 ਨ ਗਦਾ ਨ ਸਿਆਮੰ ॥ ਅਸਚਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ
 ਖਜਾਲ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਛਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗੋਤਾ ਲਵਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ
 ਹਨ, ਓਹ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਦ ਕਿ ਓਹ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-
 ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੋਣ ਸਕਾਈ। ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦ ਸਕੁਚਾਈ।

ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ। ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦ ਲਹਿਤ ਨ ਪਾਰਾ ॥ ੩੬ ॥

ਇਹੋ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਚੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਲਈ ਕਹੀ ਹੈ ‘ਨੇਤ ਨੇਤ
 ਕਬੰਤਿ ਬੇਦਾ ॥ ਉਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬੰਦਹ ॥’ ਜਿਸ ਸਾਈਂ ਦਾ ਰੂਪ, ਕਵਿ ਜੀ ਨੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ
 ਬੱਧਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ’ ਤੇ ‘ਅਕਾਲ’ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵਜੂਦ ਕਾਲ ਰਹਤ
 ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ। ਸੋ ਕਵਿ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਯ ਸਫੁਟ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਗੁਫਤਗੁ
 ਬੀ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਙੂ ਕਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ
 ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਐਉਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ ॥

ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ ॥ [ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧

ਮੁਰਾਦ ਸਾਰੇ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਗੰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
 ਸੰਪੂਰਨ ਮੇਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੇ। ਖਿਆਲ ਦੀ ਉਡਾਰੀ, ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਯਾ ਗਿਆਨ ਦੇ
 ਸੂਨ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਪਰਤੱਖ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਸੇ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੇਹ ਧਾਰ ਕੇ ਬੀ ਵੇਈਂ ਪਰਵੇਸ਼ ਵੇਲੇ ਤੇ
 ਫੇਰ ਇਸ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਏਹ ਤ੍ਰੀਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਪਾਂ ਦਾ ਅਸਲ
 ਹਾਲ, ਰੂਪ, ਰੰਗ; ਸੁਆਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈਨ, ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸੇ
 ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਛੁਹ ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕਵੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬੀ ਆਪੋ
 ਆਪਣੀ ਮਤਿ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਅਕਹਿ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਮਝਣੇ ਨਮਿੱਤ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ ਹੈ,
 ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਕ ਜਤਨ ਹੈ ਦੱਸਣ ਦਾ ਨਾ ਦੱਸੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਨੂੰ। ਸਰਬੱਗ ਕੋਈ
 ਨਹੀਂ ਸਿਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ।

ਤਿਹ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਦੇਖੋ ਨਹਿੰ ਕੈਸੇ।

ਜੌਂ ਮੈਂ ਸੁਨੌਂ ਸੁਨਾਵੋਂ ਤੈਸੇ।

ਛਿਨਕ ਬਿਖੈ ਪਹੁੰਚੇ ਸੁਖਦਾਨੀ।

ਜਿਹੰ ਸੁਠ ਰਚਨਾ ਬਨੀ ਮਹਾਨੀ ॥ ੨ ॥

ਅਨਿਕ ਬਿਧਿਨਿ ਕੇ ਉਪਬਨ ਰੂਰੇ।

ਸ਼ਾਖਾ ਨਿਵੀਂ ਫਲਨ ਰਸ ਪੂਰੇ।

ਕੁਸਮ ਬਾਟਿਕਾ ਬਨੀ ਸੁਹਾਈ।

ਭੌਂਰ ਗੁੰਜਾਰ ਜਿਨਹਿੰ ਪਰ ਲਾਈ

॥ ੪ ॥

ਕਰਹਿੰ ਨਿਰੰਤਰ ਹਰਿ ਜਸ ਗਾਨਾ।

ਹੰਸ, ਕੀਰ¹, ਪਿਕ², ਜੇ ਖਗ³, ਨਾਨਾ।

ਪੌਰ¹ ਵਡੇ ਸੁੰਦਰ ਉਜਿਆਰਾ²।

ਹੀਰੇ ਮਾਣਿਕ ਲਗੇ ਅਪਾਰਾ ॥ ੫ ॥

ਅਹੈਂ ਭਗਤ ਜਿਨ ਮੋਖ ਸ਼ਲੋਕਾ¹।

¹ਤੋਤੇ। ²ਕੋਇਲ। ³ਪੰਛੀ।

¹ਦਰਵੱਜਾ। ²ਰੋਸ਼ਨ।

¹ਸਾਲੋਕ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ (ਦੇਖੋ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਯਾਯ ੧ ਅੰਕ ੭੦ ਦੇ ਪਦ ਅਰਥ)।

ਬਿਚਰਤਿ ਹੈਂ ਹਰਖਤਿ ਬਿਨ ਸੋਕਾ।

ਸੁਪਨੇ ਮਾਤਰ ਜਹਿੰ ਨ ਬਿਕਾਰਾ।

ਰਿਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਗਜਾਨ ਅਪਾਰਾ ॥ ੬ ॥

ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਕੰਚਨ ਕੇਰੇ।

ਖਚੀ¹ ਮਣਿਨ² ਜਗਮਗਤ³ ਘਨੇਰੇ।

ਸਿਲਾ ਫਟਕ ਕੀ ਮਲਯ¹ ਕਪਾਟਾ²।

ਮੁਕਤਾ¹ ਕੀ ਤੋਰਣ² ਦਰ ਠਾਟਾ³ ॥ ੭ ॥

¹ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ²ਮਣੀਆਂ। ³ਚਮਕਦੀਆਂ।

¹ਚੰਦਨ ਦੇ। ²ਤਖਤੇ।

¹ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ। ²ਬੰਦਨਵਾਰਾਂ। ³ਦਰਾਂ ਤੇ ਸਜਾਈਆਂ ਹਨ।

ਤਹਿੰ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ।

ਭਗਤਨ ਸਭਿਨਿ ਬੰਦਨਾ ਠਾਨੀ।

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਿ ਕੈ।

ਪਰਮ ਸੁਖੀ ਭੇ ਰੂਪ ਨਿਹਰਿਕੈ ॥ ੮ ॥

ਤਹਿੰ ਤੇ ਗਮਨੇ ਬਹੁਰ ਅਗਾਰੀ।

ਬਨੀ ਮੰਦਿਰਨ ਉਪਮਾ ਭਾਰੀ।

ਅਜਰਨ ਬਿਖੈ¹ ਮਣਿਨ² ਗਚਕਾਰੀ।

ਜਿਨਕੇ ਬਰਨ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ॥ ੯ ॥

ਬਸਹਿੰ ਭਗਤ ਤਿਨ ਬੀਚ ਅਨੂਪਾ।

ਜਿਨਹੀ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਰੂਪਾ¹।

ਪੀਤ ਬਸਨ ਤਨ ਸ਼ਯਾਮ ਸੁ ਬਰਨਾ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਛਬਿ ਮਨ ਕੀ ਹਰਨਾ¹

॥ ੧੦ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਨੀਲ ਸ਼ਿਲਾ ਪਰ ਭੋਰ ਜਿਉਂ¹,

ਆਤਪ¹ ਪਰਯੋ ਸੁਹਾਇ।

¹ਵੇਹੜਿਆਂ ਵਿਚ। ²ਮਣੀਆਂ ਦੀ।

¹ਸਾਰੂਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ।

¹ਮਨ ਹਰਨ ਵਾਲੀ।

¹ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ।

¹ਧੁੱਪ।

ਕੁੰਡਲ ਮੀਨਾਕਾਰ¹ ਜੇ,
ਪਹਿਰੇ ਕਰਨ¹ ਸੁਭਾਇ² ॥ ੧੧ ॥

ਚੌਪਈ:

ਚਾਰੁ ਭੁਜਾ ਭੂਖਨ ਜਿਨ ਚਾਰੂ।
ਕੰਕਨ¹ ਅੰਗਦ² ਮੁੱਦ੍ਰਿਕ³ ਧਾਰੂ।
ਸੀਸ ਕਿਰੀਟ ਧਰੇ ਛਬਿ ਪਾਵਤਿ।
ਅਤਿ ਕੁੰਤਲ¹ ਕਚ² ਮਨਹਿ ਚੁਰਾਵਤਿ
॥ ੧੨ ॥

ਤਹਾਂ ਪਹੁਚੇ ਜਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਮਿਲੇ ਭਗਤ ਉਠਿ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਸਾਲਾ।
ਬੰਦਨ ਕਰਹਿ ਬੰਦਿ ਕਰ ਦੋਊ।
ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਪਾਇ ਉਰ ਸੋਊ
॥ ੧੩ ॥

ਪਰਸੰਸਹਿ¹ 'ਤੁਮ ਆਦਿ² ਅਨਾਦੂ³।

ਸਰਬ ਜਨਨ¹ ਦਾਨੀ ਅਹਿਲਾਦੂ²।
ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਜਗਤ ਬਿਸਤਾਰਕ¹।
ਜੁਗ ਜੁਗ ਭਗਤਨ ਕੋ ਰਖਵਾਰਕ¹'
॥ ੧੪ ॥

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਤਿਨ ਸੋਂ ਬਚ ਕਹਿ ਕੈ।
ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਸਨ ਹਿਤ ਚਹਿ ਕੈ।
ਗੇ ਆਗੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਪਾ।
ਜਹਿ ਜਨ ਪਾਈ ਮੋਖ ਸਮੀਪਾ¹
॥ ੧੫ ॥

ਤਿਹ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਨ ਉਚਰਿਹੀ।
ਜੇ ਸਦੀਵ ਦਰਸਨ ਅਨੁਸਰਿਹੀ।
ਤਹਿ ਜਬ ਪਹੁੰਚੇ ਦੀਨਾ ਨਾਥੂ।
ਉਠਿ ਕਰਿ ਸਰਬ ਮਿਲੇ ਹਿਤ ਸਾਥੂ
॥ ੧੬ ॥

ਪੁਨ ਆਵਾ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ।
ਕੋਟ¹ ਸੂਰ² ਸਮ ਜਗਮਗਕਾਰਾ³।

¹ਜੜਾਊ (ਅ) ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ।
¹ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ। ²ਸੋਭਦੇ ਹਨ।

¹ਕੜੇ। ²ਬੁਹੱਟੇ। ³ਛੱਲੇ, ਮੁੰਦਰੀਆਂ।

¹ਕੁੰਡਲਦਾਰ। ²ਵਾਲ।

¹ਭਾਵ ਸਾਰੂਪ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ। ²ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਆਦਿ। ³ਆਦਿ ਰਹਿਤ।

¹ਦਾਸਾਂ ਦੇ। ²ਅਨੰਦ ਦਾਤਾ।

¹ਫੈਲਾਵਣ ਵਾਲੇ।

¹ਰੱਖਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

¹ਸਾਮੀਪ ਨਾਮੇ ਮੁਕਤੀ।

¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ। ²ਸੂਰਜਾਂ। ³ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਰਕਤਿ¹ ਪਦਮਰਾਗ² ਛਬਿ ਭਾਰੀ।

¹ਪੰਨੇ (ਅ) ਨੀਲਮ। ²ਲਾਲ ਮਣੀਆਂ।

ਮੀਨਾਕਾਰ ਜਹਾਂ ਗਚਕਾਰੀ ॥੧੭॥

ਹਾਟਕ¹ ਫਟਕ² ਪ੍ਰਵਾਲਨ³ ਬੰਭਾ।

¹ਸੋਨੇ। ²ਬਿਲੋਰ। ³ਗੁਲੀਆਂ ਦੇ।

ਜਿਨ ਬਿਲੋਕਿ ਮਨ ਹੋਤਿ ਅਚੰਭਾ।

ਹਰਿਤ ਮਣਿਨ ਮਾਣਿਕ ਬਿਚਿ ਹੀਰੇ।

ਬਿਰਚੇ¹ ਕੋਰ² ਕਾਢਿ ਸੁਠ³ ਚੀਰੇ

¹ਬਣਾਏ। ²ਨੋਕਾਂ। ³ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ।

॥੧੮॥

ਮੁਕਤਾ ਮਾਲਨ ਝਾਲਰ ਝਾਈ।

ਦੂਸਰ ਦਿਪਹਿ ਤਿਨਹਿ ਕੀ[†] ਨਜਾਈ[†]।

[†]ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀਆਂ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੀ ਝਮਕ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੋ ਕੇ) ਦਿਪਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਦੂਸਰੀ (ਹੋਰ) ਹੈ। [†]ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਤਰਨਿ ਕੀ-ਸੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੋਤੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਝਾਲਰ ਦੂਸਰੇ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੀ ਹੈ।

ਚੀਰ ਪਰੋਜਨ¹ ਰਚੇ ਸਰੋਜਾ²।

¹ਚੀਰਕੇ ਫੀਰੋਜੇ। ²ਕਵਲ ਬਣਾਏ।

ਜਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕਿ ਲਜਾਇ ਮਨੋਜਾ¹

¹ਕਾਮਦੇਵ।

॥੧੯॥

ਮੇਚਕ ਮਣਿ ਕੋ¹ ਭ੍ਰਿੰਗੁ² ਬਨਾਏ।

¹ਕਾਲੀਆਂ ਮਣੀਆਂ ਦੇ। ²ਭੌਰੇ।

ਰਚੇ ਰੁਚਿਰ ਛਬਿ ਕੌਨ ਗਨਾਏ।

ਬੀਚ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਬਿਤਾਨ¹ ਬਨਾਵਾ[†]।

[†]ਚੰਦੋਆ। [†]ਪਾ:-ਬਸਾਵਾ।

ਲਗੀ ਡੋਰ ਮਖਤੂਲ¹ ਸੁਹਾਵਾ ॥੨੦॥

¹ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ।

ਸੱਚਖੰਡ ਕੀ ਉਪਮਾ ਜੋਈ।

ਉਚਰਿ ਸਕੈ ਅਸ ਕਵਿ ਨਹਿ ਕੋਈ।

ਜਹਿ ਕੁੰਠਤਿ¹ ਹੈ ਹੈ ਮਨ ਬਾਨੀ।

¹ਸੰਨ, ਸੰਕੁਚਿਤ।

ਕੈਸੇ ਪਰੈ ਤਾਸ ਗਤਿ ਜਾਨੀ ॥੨੧॥

ਮਨ ਠਹਿਰਾਵਨ ਹੇਤੁ ਸੁਖਾਰੇ।

ਕਹੌਂ ਰੁਚਿਰਤਾ ਕਛੁਕ ਸੁਧਾਰੇ।

ਸਬਜ਼ ਸ਼ਾਮ ਮਣਿ ਰੰਗ ਅਨੇਕਾ।

ਪਦਮਰਾਗ^{੧੩} ਕੋ ਕਰੈ ਬਿਬੇਕਾ¹

¹ਕੌਣ ਗਿਣੇ।

॥੨੨॥

ਫਰਸ਼ ਰੁਚਿਰ ਕਿਯ ਅਜਰ¹ ਮਝਾਰੀ।

¹ਵੇਹੜੇ।

ਅਦਭੁਤ ਦੇਖਤਿ ਹੀ ਮਨੁਹਾਰੀ।

ਮੱਧ ਸਿੰਘਾਸਨ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ।

ਭਾਨੁ ਅਨਿਕ¹ ਨ ਪਟੰਤਰ² ਕੋ ਹੈ ¹ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਜ। ²ਸਦਰਸ।

॥ ੨੩ ॥

ਸਦਾ ਸੱਚਿਦਾ ਨੰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

ਤਿਹ ਪਰ ਬੈਠੇ ਸੁਖਦ¹ ਅਕਾਲਾ। ¹ਸੁਖਦਾਤੇ।

ਬ੍ਰਿੰਦ¹ ਤਤਿਤ² ਕੀ ਛਟਾ³ ਸਮੇਟੀ। ¹ਸਮੂਹ। ²ਬਿਜਲੀਆਂ। ³ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਜਨੁ ਸੋਹੈ ਘਨ¹ ਘਟਾ ਸਹੇਟੀ² ¹ਬੱਦਲ। ²ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

॥ ੨੪ ॥

ਜਨੁ¹ ਰਵਿ² ਬਿਧੁ³ ਬਹੁ ਹੈ ਇਕਠਾਈ। ¹ਮਾਨੋ। ²ਸੂਰਜ। ³ਚੰਦਰਮਾ।

ਨੀਲ¹ ਮਣਿਨ² ਗਿਰ ਲੀਨ ਉਚਾਈ³। ¹ਨੀਲੀ। ²ਮਣੀਆਂ ਦਾ। ³ਪਹਾੜ ਉਠਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਦ ਅਰਬਿੰਦ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਅਰੁਨਾਰੇ¹। ¹ਲਾਲ।

ਸ਼ੋਭਾ ਨਖਨ¹ ਸਕਲ ਸਸਿ² ਹਾਰੇ ¹ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ। ²ਸਾਰੇ ਚੰਦਰਮਾਂ (ਅ) ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ, ਚੰਦ ਕਲਾ।

॥ ੨੫ ॥

ਬਸਹਿੰ ਸਦੀਵ ਮੁਨੀ ਮਨ ਜੋਗੀ।

ਧਰਹਿੰ ਸਮਾਧਿ ਧਜਾਨ ਰਸ ਭੋਗੀ¹। ¹ਭੋਗਦੇ ਹਨ।

ਨੂਪਰ¹ ਮਣਿਮਯ² ਬਨੇ ਮਨੋਗਾ³। ¹ਝਾਂਜਰ। ²ਮਣੀਆਂ ਰੂਪ। ³ਸੁੰਦਰ।

ਜਿਨ ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਖਦ ਤਿਹੁ ਲੋਗਾ

॥ ੨੬ ॥

ਸੁੰਦਰ ਜੰਘ ਸਰਸ ਕਦਲੀ ਕੀ¹। ¹ਕੇਲੇ ਵਰਗੀਆਂ।

ਚਲਿਤ ਲਲਿਤ ਗਤਿ¹ ਭਾਵਤਿ ਜੀ ਕੀ। ¹ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿਥੁਲ¹ ਨਿਤੰਬ² ਪੀਤ ਕਟ³ ਧੋਤੀ। ¹ਚੌੜੇ। ²ਪੱਟ। ³ਲੱਕ ਨਾਲ।

ਛੁਦ੍ਰ ਘੰਟਕਾ¹ ਮਣਿਮਯ ਜੋਤੀ ॥ ੨੭ ॥ ¹ਤੜਾਗੀ।

ਉਦਰ ਰੇਖ ਤ੍ਰੈ¹ ਨਾਭਿ ਗੰਭੀਰਾ। ¹ਤ੍ਰਿਵਲੀ।

ਮਨੁਹ ਭ੍ਰਮਰੀ¹ ਜਮੁਨਾ ਨੀਰਾ। ¹ਘੁਮਣਘੇਰੀ।

ਕਿਧੋਂ ਕਾਮ ਕੋ ਕੂਪਾ¹ ਸੁਹਾਵਾ। ¹ਪਾ:-ਰੂਪ।

ਵੱਖ ਸਥਲ¹ ਆਯੁਤ² ਛਬਿ ਪਾਵਾ ¹ਵੱਖੀ ਅਸਥਾਨ। ²ਚੌੜਾ।

॥ ੨੮ ॥

ਹਾਥੀ ਹਾਥਿ¹ ਸਰਬ ਭੁਜਦੰਡਾ। ¹ਹਾਥੀ ਦੇ ਸੁੰਡ ਵਰਗੀਆਂ।

ਦੁਸ਼ਟਨ ਖੰਡਨ ਕੋ ਬਰਬੰਡਾ¹। ¹ਬਲਵਾਨ।

ਅੰਗਦ¹ ਕਟਕ² ਮੁੰਦ੍ਰਿਕਾ³ ਜੇਈ। ¹ਬੁਹੱਟੇ। ²ਕੜੇ। ³ਛੱਲੇ।

ਪਹਿਰੇ ਪੇਖਤਿ ਮਨ ਹਰਿ ਲੇਈ

॥ ੨੯ ॥

ਕਰ ਕਮਲਨ ਮਹਿੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸੁਹਾਏ।

ਜਿਨਹਿੰ ਬਿਲੋਕਤਿ ਸ਼ੱਤ੍ਰੁ ਪਲਾਏ।

ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸੋਹਿਤਿ ਅਤਿ ਚਾਰੂ।

ਉਨਤ¹ ਸਿਕੰਧ² ਬ੍ਰਿਖਭ ਅਨੁਹਾਰੂ³ ¹ਉੱਚੇ। ²ਅੰਢੇ। ³ਬੈਲ ਵਰਗੇ।

॥ ੩੦ ॥

ਪੀਤ ਬਸਨ ਜਿਨ ਪਰ ਅਤਿ ਸੋਹੈਂ।

ਤਤਿਤਾ ਕੀ ਛਬਿ ਕੇ ਜੋ ਮੋਹੈ।

ਉਰ ਪਰ¹ ਬਨੀ ਲਲਿਤ ਬਨਮਾਲਾ²।

¹ਛਾਤੀ ਤੇ। ²ਬਜੰਤੀ ਮਾਲਾ।

ਕੰਬੁ¹ ਗ੍ਰੀਵ² ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਬਿਸਾਲਾ ॥ ੩੧ ॥

¹ਸੰਖ (ਵਰਗੀ)। ²ਗਰਦਨ ਵਿਚ।

ਚਾਰੁ ਚਿਬੁਕ¹ ਉਪਮਾ ਨ ਬਿਸ਼ੇਖੀ²।

¹ਸੁਹਣੀ ਠੋਡੀ। ²ਅਜਿਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਮਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੋ ਜਾਨਹਿ ਜਿਨ ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੀ।

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ, ਮ੍ਰਿਦੁ, ਬੋਲ ਕਪੋਲਾ¹।

¹ਗਲ੍ਹਾਂ।

ਮੰਦ ਮੰਦ ਮੁਸ਼ਕਯਾਨ ਅਮੋਲਾ ॥ ੩੨ ॥

ਕੋਟ ਮਯੰਕਨ¹ ਸਮ ਮੁਖਮੰਡਲ।

¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ।

ਮਕਰਾਕ੍ਰਿਤ¹ ਸੋਹਿਤਿ ਸੂਤ² ਕੁੰਡਲ³।

¹ਮੱਛੀ ਆਕਾਰ ਦੇ। ²ਕੰਨੀਂ। ³ਵਾਲੇ।

ਉਤਪਲ¹ ਦਲ² ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਲੋਚਨ³।

¹ਕਵਲ ਦੇ। ²ਅੱਤੇ (ਵਤ)। ³ਨੇਤ੍ਰ।

ਭਗਤਨ ਕੇਰ ਤਾਪ ਤ੍ਰੈ ਮੋਚਨ¹।

¹ਤਿੰਨ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।

॥ ੩੩ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ ਬਹੁ ਚਾਰੁ ਚਿਤੌਨੰ¹।

¹ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ।

ਬਾਂਕੀ ਕੋਰ¹ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਭੌਨੰ।

¹ਮਟੱਕਾ।

ਮੇਚਕ ਕਚ ਕੁੰਤਲ¹ ਘੁੰਘਰਾਰੇ।

¹ਕੁੰਡਲ ਵਾਲੇ।

ਮਧੁਪਨ¹ ਕੀ ਦੁਤਿ ਜਿਨ ਪਿਖਿ ਹਾਰੇ

¹ਭੌਰਿਆਂ।

॥ ੩੪ ॥

ਭਾਲ ਬਿਸਾਲ ਕਿਰੀਟ¹ ਸੁਹਾਵਾ।

¹ਮੁਕਟ।

ਛਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇਖਿ ਲਜਾਵਾ।

ਚੌਰ ਢੁਰਤਿ ਚਹੁੰ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਚਾਰੂ।

ਮਨੁਹ ਭਾਨੁ ਕਰ ਪ੍ਰਭਾ ਅਪਾਰੂ¹।

¹ਮਾਨੋ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਪਾਰ ਸ਼ੋਭਾ (ਰਚੀ ਹੈ)।

॥ ੩੫ ॥

ਮਹਿਮਾ ਤਿਹ ਕਹਿ ਕੌਨ ਸਕਾਈ।

ਕੋਟ ਸ਼ੇਖ ਸਾਰਦਾ¹ ਸਕੁਚਾਈ²।

¹ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀਆਂ। ²ਸੰਕੋਚਦੇ ਹਨ।

-ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ- ਜਿਹ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਾ।

ਸਭਿ ਕਵਿ ਕੋਵਿਦਾ¹ ਲਹਤਿ ਨ ਪਾਰਾ ¹ਪੰਡਤ।

॥ ੩੬ ॥

ਮੈਂ ਮਤਿ ਮੰਦ ਕਹਾਂ ਲਗ ਬਰਨੋਂ।

ਸਿੰਧ¹ ਪਾਰ ਜਿਵ ਕੀਟੀ ਤਰਨੋ। ¹ਸਮੁੰਦਰ।

ਮਸ਼ਕ ਮੇਰੁ ਕਿਵ ਸਕਹਿ ਉਠਾਈ।

ਕਿਉਂ ਨਭ¹ ਅੰਤ ਜੰਤੁ² ਲਘੁ ਪਾਈ ¹ਅਕਾਸ਼ ਦਾ। ²ਜੀਵ।

॥ ੩੭ ॥

ਜਿਹ ਸੱਤਾ ਕੇ¹ ਅਜਾ² ਅਲੰਬਾ³।

¹ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ। ²ਬ੍ਰਹਮਾ (ਅ) ਮਾਯਾ। ³ਆਸਰੇ ਹੈ।

ਸਿਰਜਤਿ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਦੰਬਾ¹।

¹ਸਮੂਹ।

ਏਕ ਰੋਮ ਮਹਿੰ ਬਿਸ਼ਨੁ ਅਨੇਕਾ।

ਬਿਧਿ ਸ਼ਿਵ ਬਹੁ ਕੋ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕਾ

॥ ੩੮ ॥

ਬ੍ਰਿੱਖ ਉਦੰਬਰ¹ ਜਜੋਂ ਜਿਹ ਕਾਯਾ।

¹ਗੁੱਲਰ।

ਲਾਗੇ ਫਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨਿਕਾਯਾ¹।

¹ਸਮੂਹ।

ਉਤਪਤਿ ਪਾਲਨ ਅਰੁ ਸੰਹਰਤਾ¹।

¹ਨਾਸ਼ਕਰਤਾ।

ਤੀਨ ਦੇਵ ਸਭਿ ਮਹਿੰ ਅਸ ਕਰਤਾ

॥ ੩੯ ॥

ਜਿਹ ਸਥਾਨ ਬੈਸੇ ਜਗਰਾਈ¹।

¹ਜਗਤ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ।

ਤਹਿੰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖਦਾਈ।

ਕੀਨ ਡੰਡੋਤ ਜੋਰਿ ਜੁਗ ਹਾਥਾ।

ਠਾਂਢੇ ਪੁਨ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਨਾਥਾ ॥ ੪੦ ॥

ਮੰਦ ਮੰਦ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਮੁਸ਼ਕਾਵਨ।

ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਮਧੁਰ ਬੋਲੇ ਬਚ ਪਾਵਨ।

‘ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੁਚਾਲੀ।

ਮਨਹੁ ਲਗੀ ਦੋ ਜੁਲਾ¹ ਬਿਸਾਲੀ ¹ਬਨ ਅਗਨੀ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ।

॥ ੪੧ ॥

ਬਿਸ਼ੈ ਬਿਖੈ¹ ਹੈ ਲਪਟ² ਅਧੀਰਾ।

¹ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ। ²ਲੰਪਟ।

ਵਡੇ ਬੇਗ ਸੋਂ ਬਹੀ ਸਮੀਰਾ¹।

¹ਹਵਾ।

ਦੰਭ ¹ ਮੋਹ ਤੇ ਆਦਿ ਬਿਕਾਰਾ।	¹ ਪਖੰਡ।
ਲਾਟੈਂ ਅਤਿ ਬਿਕਰਾਲ ¹ ਅਪਾਰਾ	¹ ਭਯਾਨਕ।
॥ ੪੨ ॥	
ਮਾਨਵ ¹ ਬ੍ਰਿੰਦਹਿ ² ਜਰਤਿ ³ ਪੁਕਾਰਤਿ ⁴ ।	¹ ਪੁਰਸ਼। ² ਸਾਰੇ। ³ ਸੜਦੇ। ⁴ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ।
ਪਾਇ ਤਾਪ ਪੀਰਾ ¹ ਨਰ ਆਰਤਾ [†] ।	¹ ਪੀੜਾ। [†] ਪਾ:- ਨਰਕਾਰਤ।
ਤੁਮ ਧਾਰਾਧਰਿ ¹ ਸਰਸ ² ਪਠਾਏ।	¹ ਬੱਦਲ। ² ਵਾਂਛੂ।
ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ¹ ਧੁਨਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਏ	¹ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ।
॥ ੪੩ ॥	
ਨਾਮ ਸੁਜਸ ¹ ਜਿਸ ਮਹਿੰ ਬਰ ਬਾਰਾ ² ।	¹ ਚੰਗਾ ਜਸ। ² ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਜਲ (ਭਾਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ)।
ਅਹੈ ਹੁਤਾਸਨ ¹ ਨਾਸ਼ਨਹਾਰਾ ² ।	¹ ਅਗਨੀ ਨੂੰ। ² ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।
ਅਤਿ ਸੀਤਲਤਾ ¹ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਈ।	¹ ਠੰਢ।
ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਸਮਝਨ ਸੁਖ ਪਾਈ	
॥ ੪੪ ॥	
ਜਰਤਯੋ ¹ ਨਰਨ ² ਉਬਾਰਨ ³ ਕਾਰਨ।	¹ ਸੜਦਿਆਂ। ² ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ। ³ ਬਚਾਉਣ।
ਜਗ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤੁਮ ਦੰਭ ¹ ਬਿਦਾਰਨ।	¹ ਪਖੰਡ।
ਸੋ ਕਾਰਜ ਸਭਿ ਹੀ ਕਰਿ ਆਏ।	
ਕਿਧੋ ¹ ਰਹਯੋ ਕਰਨੋ ਕਿਤ ² ਥਾਏ?’	¹ ਯਾ ਕਿ। ² ਕਿਸੇ।
॥ ੪੫ ॥	
ਦੋਹਰਾ:	¹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।
ਸੁਨਿ -ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ¹ - ਤੇ, ਅਸ	
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੈਨ।	
ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਤਬੈ, ਜੇ ਸਿੱਖਨ ਸੁਖ	
ਦੈਨ ॥ ੪੬ ॥	
ਚੌਪਈ:	¹ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ। ² ਜਜ਼ੀਰੇ, ਦੀਪ।
‘ਹੁਤੇ ਅਠਾਰਹਿੰ ਸਾਗਰ ¹ ਟਾਪੂ ² ।	
ਪਸਰ ਰਹਯੋ ¹ ਤਹਿੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪੂ।	¹ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ।
ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਬਿਖੈ ਬਹੁ ਥਾਈਂ।	
ਪਸਰੀ ¹ ਭਗਤਿ ਮਹਾਂ ਸੁਖਦਾਈ [†]	¹ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। [†] ਪਾ:-ਪਸਰੀ ਭਗਤਿ ਕਰਤ ਸੁਖ ਪਾਈ।
॥ ੪੭ ॥	
ਅਬ ਨਵ ਖੰਡਨ ਜਾਇ ਬਹੋਰੀ।	
ਦੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਟੋਂ ਦੁਖ ਘੋਰੀ।	

ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਹਿੰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪਾ।
ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ਼ਬਦਿ ਕਰਹਿੰਗੇ ਜਾਪਾ
॥ ੪੮ ॥

ਹੈ ਹੈ ਭਗਤਿ ਨਾਮ ਵਡਿਆਈ।
ਧਰਾ ਭਾਰ ਦੁਖ ਸਭਿ ਮਿਟਿ ਜਾਈ।
ਸਿਮਰਹਿੰ ਨਾਮ ਗਾਨਾ ਪੁਨ ਕਰਿਹੀਂ। 'ਗਾਉਣਾ।
ਜਨਮ ਜਨਮ ਅਘ ਕੋਟਿਕ ਹਰਿਹੀਂ'
॥ ੪੯ ॥

ਘਨਸੁਰ ਸਮਾ ਗੰਭੀਰ ਸੁ ਬਾਨੀ। 'ਬੱਦਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਂਗ।
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਹਤਿ ਸੁਖ ਸਾਨੀ।
'ਉਚਰਹੁ ਮਹਿਮਾ ਨਾਮ ਮਨੋਗਾ। 'ਸੁੰਦਰ!
ਜੋ ਮਤਿਮੰਦਨ ਤਾਰਨ ਜੋਗਾ ॥ ੫੦ ॥
ਨਿਜ ਮੁਖ ਤੇ ਤੁਮ ਗਾਇ ਸੁਨਾਵਹੁ।
ਬਹੁਤ ਜਾਇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਵਹੁ।'
ਸੁਨਿ ਬੋਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਬਾਨੀ।
ਆਸਾ ਰਾਗ ਬਿਖੇ ਸੁਭ ਸਾਨੀ' ॥ ੫੧ ॥ 'ਪਾ:-ਗਤਿ ਦਾਨੀ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ ਸੋ ਦਰੁ ॥

ਸੋ ਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥
ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਣਹਾਰੇ ॥
ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਨਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰੁ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਪੰਡਿਤ ਪੜੇ ਰਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਬੇਦਾ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਜੇਤੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ॥
ਗਾਵਨ੍ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ ॥
ਸੇਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨ੍ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨ੍ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ ॥

ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ ॥
 ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ ॥
 ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ ॥
 ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
 ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਕੀਤਾ ਅਪਣਾ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥
 ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ ॥੧॥੧॥

ਦੋਹਰਾ:

¹ਮਾਨੋ। ²ਪ੍ਰੇਮ।

ਜਨੁ¹ ਮੂਰਤ ਅਨੁਰਾਗ² ਹੈ, ਗਾਵਤਿ
 ਆਸਾ ਰਾਗ।

ਸੋਦਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿ ਕੈ, ਬੰਦਤਿ¹ ਹੈ ¹ਨਸਮਕਾਰ ਕੀਤੀ। ²ਡੰਡੋਤ ਕਰਕੇ।
 ਅਸ਼ਟਾਂਗ² ॥੫੨॥

ਸੋਰਠਾ:

¹ਇਕ ਰਸ। ²ਗੋਲਾਕਾਰ। ³ਸੌ। ⁴ਕ੍ਰੋੜ। ⁵ਸੂਰਜ।

ਅਖੰਡ¹ ਮੰਡਲਾਕਾਰ², ਦਿਪਤ ਤੇਜ
 ਸ਼ਤ³ ਕੋਟ⁴ ਰਵਿ⁵।

ਅਨਿਕ ਤਤਿਤ ਚਮਕਾਰ, ਕੈਸੇ ਹੋਤਿ ¹ਤਿਸਦੇ।
 ਸਮਾਨ ਤਿਹ¹ ॥੫੩॥

ਚੌਪਈ:

ਮਹਿਮਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸੁਨਿ ਕਾਨੇ।

ਭੇ ਪਰਸੀਦ¹ ਮੰਦ² ਮੁਸਕਾਨੇ³। ¹ਪ੍ਰਸੰਨ। ²ਥੋੜਾ। ³ਮੁਸਕਾਏ।

ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਪੁਨ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।

‘ਅਬ ਤੁਮ ਜਾਵਹੁ ਜਗਤ ਮਝਾਰੀ

॥੫੪॥

ਜਿਹ ਕਾਰਨ ਨਿਜ ਧਰਜੋ ਸਰੀਰਾ।

ਕਰਹੁ ਕਾਜ ਭੰਜਹੁ ਭਵ ਪੀਰਾ।

ਸਿੱਖੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਹਿ ਜਬ ਹੀ।

ਆਵਹੁ ਨਿਕਟਿ ਹਮਾਰੇ ਤਬ ਹੀ

॥੫੫॥

ਕਰਤਿ ਕੁਕਰਮ ਸਰਬ ਨਿਰਵਾਰੋ।

ਦੰਭ ਅਨੇਕਨ ਦੂਰ ਬਿਦਾਰੋ।

ਸੱਤਿਨਾਮੁ ਕੋ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ਼ਾ।

ਧਰਨੀ ਕੋ ਸਭਿ ਹਰਹੁ ਕਲੇਸ਼ਾ’

॥੫੬॥

ਸੁਨਿ ਕਰਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕੇ ਬਚਨਾ।
ਬੰਦੇ ਚਰਨ ਬਿਨੈ ਕਰਿ ਰਚਨਾ।
ਹਟੇ ਜਗਤ ਕੀ ਦਿਸ ਗਤਿਦਾਈ।
ਦੀਨਨ ਬੰਧੁ ਦਿਆਲ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ੫੭ ॥
ਧਰਜੇ ਦੇਹਿ ਜਿਨ ਦੁਤਿਯ ਨ ਕਾਰਨ।
ਕੇਵਲ ਮਾਨਵ ਦੁਖਿਯਨਿ ਤਾਰਨ।

¹ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਦੇਹ' ਕੇਵਲ ਦੁਖੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰਨ ਲਈ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇ ਨਰ ਤਿਨ ਕੇ ਬਚਨਨ ਮਾਂਹੀ।
ਚਲਤਿ ਸਦਾ, ਤਿਨ ਜਮ ਭੈ ਨਾਂਹੀ
॥ ੫੮ ॥

ਜਿਉਂ ਬਾਵਨ¹ ਪਦ² ਪੰਕਜ³ ਬਾਰਾ⁴।
ਜਗਤ ਬਿਥਾਰੀ ਸੁਰਸਰਿ¹ ਧਾਰਾ।
ਤਿਉਂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਉੱਤਮ ਬਾਨੀ।
ਭਵ¹ ਸਭਿ ਬਿਸਤਾਰੀ ਗੁਨ ਖਾਨੀ
॥ ੫੯ ॥

¹ਬਾਵਨ ਦੇ। ²ਚਰਣਾ। ³ਕਵਲਾਂ ਦਾ। ⁴ਜਲ।

¹ਗੰਗਾ।

¹ਸੰਸਾਰ ਵਿਖੇ।

ਤਿਹ ਮਹਿੰ ਥੂਲ ਸਰੀਰ ਜੁ ਮੱਜਹਿੰ¹†।

¹ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। †ਪਾ:-ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਿਮਜਹਿੰ।

ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ਸਭਿਹੀ ਭੱਜਹਿੰ।

ਇਸ ਮਹਿੰ ਸੂਖਮ ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨਾ।

ਕਰਿਹੰ ਜਿ ਨਰ ਤਿਨ ਕੇ ਗਤਿ¹ ਪਾਨਾ² ¹ਮੁਕਤੀ। ²ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

॥ ੬੦ ॥

ਸੋ ਇਕ ਥਲ ਇਹ ਸਭਿ ਥਲ ਮਾਂਹੀ¹।

¹ਸਭ ਜਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਸੁਗਮ¹ ਅਗਮ² ਕਛੁ
ਨਾਂਹੀ।

¹ਸੌਖੀ। ²ਔਖੀ।

ਪਢਤਿ ਸੁਨਤਿ ਗਤਿ¹ ਦੇਤਿ ਸੁਖਾਰੇ।

¹ਮੁਕਤੀ।

ਜੇ ਨ ਕਮਾਵਹਿੰ ਜਗ ਭਵ¹ ਹਾਰੇ ¹ਜਨਮ।

॥ ੬੧ ॥

ਦੋਹਰਾ:

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੁਭ ਘਾਟ ਤੇ, ਨਿੱਤ ਕਰਉ† ਇਸ਼ਨਾਨ।

¹ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਪਾਠ-ਕਰਉ-ਹੈ। ਛਾਪੇ ਵਿੱਚ ਕਰਉ-ਹੈ, ਜੇ-ਕਰਉ-ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ-ਇਸ਼ਨਾਨ-ਨੂੰ-ਸ਼ਨਾਨ-ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਬੰਦ ਦੈ, ਨਮੋ ਨਮੋ ਗੁਨਖਾਨਿ ॥ ੬੨ ॥

ਅਰਥ:

(ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾਨ ਦੇਹ ਕਿ ਮੈਂ) ਸਤਿ ਸੰਗਤ (ਰੂਪੀ) ਸੁਭ ਘਾਟ ਉਤੇ ਸਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ, ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ (ਐਸੇ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ (ਸਤਿਸੰਗ) ਅਗੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵ:

ਇਸ ਦੋਹੇ ਵਿਚ ਕਵੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦਾਤਾ-ਗੁਰਮੁਖ, ਅਤੇ ਵਿਦਯਾ ਦਾਤਾ ਉਸਤਾਦ ਜੀ-ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਤ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਯਾਚਨਾ, ਅਰ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਨਮੋਂ ਨਮੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਅਧਯਾਯ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ੩੩ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕਰ ਆਏ ਹਨ।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੂਰਬਾਰਧੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ' ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਰਨੰਨ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਹੱਤਰਮੋਂ ਅਧਯਾਯ ॥ ੭੩ ॥

ਪੂਰਬਾਰਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।